શ્રી ગુલાબવીર ગ્રંથમાળા રત્ન ૪ થું.

॥ શ્રી મહાવીરાય નમઃ ॥

જૈનાગમશબ્દસંગ્રહ.

અર્દ્ધમાગધી—ગુજરાતી કોષ.

સંપાદકઃ

પૂજ્યપાદશ્રી ગુલાબચંદ્રજી સ્વામીના

શિષ્ય—

શતાવધાની પં. મુનિ શ્રીરત્નચંદ્રજી મહારાજ.

(લીંબડી સંપ્રદાય.)

પ્રકાશકઃ

સંઘવી ગુલાબચંદ જસરાજ.

શ્રી લીંબડી.

(કાઠીયાવાડ)

ઈ. સન ૧૯૨૬.] વિક્રમ સંવત ૧૯૮૩ [વીર સંવત ૨૪૫૩.

પ્રથમાવૃત્તિ. પ્રત ૧૦૦૦.

મૂલ્ય રૂ. [redacted]૦. પોસ્ટેજ જુદું.

ધી જશવંતસિંહ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ લીંબડી—કાઠિઆવાડ.

અર્પણપત્રિકા.



ગુરૂવર્ય પૂજ્યપાદશ્રી ગુલાબચંદ્રજીસ્વામી તથા મહારાજશ્રી વીરજીસ્વામી !
આપ બન્ને સહોદરોએ ઘણા વર્ષથી આ સેવકને અભ્યાસ કાર્યમાં
અને લેખન કાર્યમાં ઘણી સાહાય્ય આપી ઉપકૃત કર્યો છે. એટલુંજ
નહીં પણ શાસનોપયોગી સાહિત્યપ્રચારના કાર્યમાં
આજસુધી સહાયતા આપતા રહો છો તેથી
આભારવશ આ સેવક ભાષાસા-
હિત્યના અંગરૂપ આ પુસ્તક
આપના કર કમલ-
માં અર્પણ
કરે
છે.

લિ૦ મુનિ રત્નચંદ્ર.

પ્રસ્તાવના.



કોષની જરૂરીઆત.

કોષ, કોશ, નામમાળા, શબ્દસંચય, શબ્દસંગ્રહ, શબ્દાર્ણવ, શબ્દરત્નાકર, અભિધાનચિંતામણિ, શબ્દકલ્પદ્રુમ, શબ્દરત્નાવલી, વગેરે અનેક શબ્દો લગભગ એક અર્થવાળા છે. એ બધા શબ્દો છુટી છુટી પડેલી વસ્તુને એકત્ર કરી સમૂહરૂપે ગોઠવવાનો અર્થ સૂચવે છે. ભંડાર અથવા ખજાનાને પણ આ કોષ શબ્દ લાગુ પડે છે. પૃથ્વીના જુદા જુદા ભાગમાં જુદાં જુદાં નિમિત્તોથી ઉત્પન્ન થતા દ્રવ્યમાંથી મ્હેસુલરૂપે કે જકાતરૂપે અમુક અમુક અંશ ગ્રહણ કરી, રાજાઓ રાજ્યના રક્ષણ માટે યા પ્રજાનું પાલન કરવા માટે રાજ્યનો ખજાનો ભરે છે અને તે ખજાનો રાજ્યની સમૃદ્ધિ ગણાય છે. તેમ જ ભાષાના જુદાં જુદાં પુસ્તકોમાં વપરાએલા શબ્દોના અર્થનો સંશોધનપૂર્વક સંગ્રહ કરી વિદ્વાનોએ કોષરૂપે શબ્દના ખજાના તૈયાર કર્યા છે. રાજ્યના રક્ષણ માટે ધનના ખજાનાની જેટલી જરૂર છે, તેના કરતાં પણ વધારે જરૂર તત્ત્વના રક્ષણ માટે અને ધર્મના પાલન માટે તે તે ભાષાના કોષરૂપે શબ્દના ખજાનાની જરૂરી છે. કોષ એ ભાષાની સમૃદ્ધિ છે, ભાષાનું બળ છે, સાહિત્યનું જીવન છે, તત્ત્વોને વિસ્તારવાનું મુખ્ય સાધન છે.

આર્યાવર્તની પ્રાચીન ભાષાઓ.

ભારતવર્ષના ધર્મસાહિત્યની મુખ્ય બે ભાષાઓ છે. સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત. અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં આ બે ભાષાઓને પ્રશસ્ત ભાષા કહી છે. **यदुक्तं—** " **संखया पागया चेव पसत्था इसिभासिया** " અર્થાત્ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત એ બે ભાષા ઋષિભાષિત અને પ્રશસ્ત છે. કાલ પરત્વે સંસ્કૃતભાષામાં બે ભેદ પડયા છે. એક પ્રાચીન સંસ્કૃત અને બીજી અર્વાચીન સંસ્કૃત. વેદની સંસ્કૃતભાષા એ પ્રાચીનસંસ્કૃત અને મહાભારત આદિની સંસ્કૃત ભાષા તે અર્વાચીનસંસ્કૃત છે. ખરીરીતે તો પાણિનીય આદિ વ્યાકરણકર્ત્તાઓએ સંસ્કાર પમાડયા પછીજ સંસ્કૃત નામ પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું હોય તે સંભવિત છે. ગમે તે હો વૈદિકધર્મનું સાહિત્ય ઘણે ભાગે સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલું છે. તેમાં વેદો વૈદિકસંસ્કૃતમાં અને મનુસ્મૃતિ આદિ ધર્મગ્રંથો નવીન સંસ્કૃતમાં રચાયા છે. બીજી ભાષા છે પ્રાકૃત. તે સાધારણ જનોની બોલાતી ભાષા હતી. સંસ્કૃત ભાષા વ્યાકરણના નિયમથી બંધાયેલી હોવાથી આજ સુધી અવિભક્ત રહી, પણ પ્રાકૃતભાષા તો લોકભાષા હોઈને દેશભેદ અને કાળભેદથી બદલાવા લાગી એટલે તેના અનેક ભેદ પડયા. માગધી, શૌરસેની, પૈશાચી, અપભ્રંશ વગેરે અનેક નામો ધારણ કરતી પ્રાકૃતભાષા આખા ભારતવર્ષમા પ્રસરી. આમાં અર્વાચીન પ્રાકૃતભાષાને હમણાં બાજુએ મુકી પ્રાચીન પ્રાકૃતભાષાનો વિચાર કરીએ કેમકે તેમાં આર્યાવર્તના મુખ્ય બે ધર્મોનું-બૌદ્ધધર્મ અને જૈનધર્મનું સાહિત્ય ઉતરેલું છે. પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષાના મુખ્ય બે ભેદ થયા, પાલી અને અર્દ્ધમાગધી. તેમાં બૌદ્ધ

સાહિત્ય પાલીભાષામાં લખાયું અને જૈન આગમસાહિત્ય અર્દ્ધમાગધીભાષામાં રચાયું. મગધદેશનો અર્દ્ધ ભાગ અને શૂરસેન દેશનો અર્ધ્ધ ભાગ એમ બંને દેશની સરહદ ઉપર પ્રાચીન સમયમાં બોલાતી ભાષાનું નામ અર્દ્ધમાગધી પડયું હોય એમ સંભવિત લાગે છે. આવી રીતે આર્યાવર્તના મુખ્ય ત્રણ ધર્મોના પ્રાચીન સાહિત્યની જુદી જુદી ત્રણ ભાષા થઇ.

વૈદિક સાહિત્ય.

દરેક ધર્મસાહિત્યનો આત્મા તે તે ધર્મના તત્ત્વો છે અને ભાષા એ તેનું શરીર છે. વ્યાકરણ, છંદ, કોષ, વગેરે તેના અવયવો છે. જે સાહિત્યના આ બધાં અંગો પૂર્ણ હોય તે સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવાની વધારે સરલતા થાય અને લોકોમા તેનો વધારે પ્રચાર થાય તે સ્વાભાવિક છે. વૈદિક સાહિત્યનાં વ્યાકરણ, કોષ, આદિ અંગો ઘણા પ્રાચીન સમયથી રચાયાં. નવીન સંસ્કૃતભાષાના તો વ્યાકરણ, કોષ આદિ ગ્રંથો કેટલાએ રચાઇ ગયા છે. અમરકોષ, મેદિનીકોષ, અભિધાન-ચિંતામણિ, શબ્દકલ્પદ્રુમ, વાચસ્પત્યભિધાન આદિ બાવનથી વધારે કોષો આજે પણ વિદ્યમાન છે.

બૌદ્ધ સાહિત્ય.

વૈદિકસાહિત્યની માફક બૌદ્ધસાહિત્યનાં અંગો પણ વ્યાકરણ, કોષ આદિરૂપે ઘણાં તૈયાર થયાં છે. તેને લીધે બૌદ્ધધર્મનો દુનિયાના મોટા ભાગ ઉપર પ્રચાર થએલ જોવામા આવે છે.

જૈન સાહિત્ય

જૈનધર્મના તત્ત્વોનો ઉપદેશ તીર્થંકર મહારાજે અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં કર્યો છે એવો ઉલ્લેખ શાસ્ત્રમાં અનેક સ્થળે છે. જે ભાષામાં તીર્થંકરે અર્થરૂપે તત્ત્વો પ્રકાશ્યા તે ભાષામાં ગણધરોએ સૂત્રો રચ્યાં; અર્થાત્ જૈન-ધર્મનું આગમસાહિત્ય અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં રચાયું. શાસ્ત્રો રચાયા પછી લગભગ એક હજાર વર્ષ સુધી તે શાસ્ત્રો પુસ્તકારૂઢ ન થતા પાઠકોની જીભને ટેરવે રહ્યાં. ગુરૂઓ પોતાના શિષ્યોને મોઢેથી શીખવતા અને શિષ્યો મૂળપાઠ કંઠસ્થ કરી અર્થની ધારણા કરતા. ધારણ કરેલ અર્થ અને કંઠે કરેલાં સૂત્ર શિષ્યો પુન. પોતાના નવા શિષ્યોને શીખવતા. તેમાં કેટલાક સંક્ષેપ સૂત્રોને સ્પષ્ટ વિસ્તારથી સમજાવવાને ભદ્રબાહુ સ્વામી વગેરેએ તેને તે ભાષામાં નિર્યુક્તિઓ રચી અને ત્યાર પછી કેટલેક વર્ષે કેટલાંક સૂત્રો ઉપર ભાષ્યો રચાયાં તે પણ પ્રાકૃત ભાષામાં. મહાવીરપ્રભુના નિર્વાણ પછી ૯૮૦ વર્ષે ૨૭ મે પાટે દેવર્દ્ધિગણિક્ષમાશ્રમણ આચાર્ય થયા. એમણે બીજા આઠ આચાર્યોની મદદ લઇ વલ્લભીપુર શહેરમાં ગુરૂશિષ્યપરંપરાથી શ્રવણગોચર થયેલ સૂત્રોને પુસ્તકારૂઢ કર્યાં. વખત જતા સૂત્રની ભાષા અને જમાનાની ચાલુ ભાષા વચ્ચે અંતર પડયે જતુ હતુ. અર્વાચીન ભાષા પ્રાચીન ભાષાથી. જુદી પડી જુદું જુદુ નામ ધારણ કરતી હતી. પ્રાકૃત ભાષાના દેશ અને કાળ પરત્વે અનેક પ્રકારો પડી ચુકયા હતા. આ વખતે સંસ્કૃત અને પાલી ભાષાની માફક અર્દ્ધમાગધીભાષાને પણ વ્યાકરણ આદિથી નિયમબદ્ધ કરવાની આવશ્યકતા હતી. કદાચ જૈનાચાર્યોએ તે રચ્યાં હોય ને પાછળથી અંધાધુંધીના કાળમાં તે નષ્ટ થયાં હોય તો તે બનવાજોગ છે. ગમે તેમ હો પણ આજે

તે ઉપલબ્ધ નથી. અર્વાચીનપ્રાકૃતનાં વ્યાકરણો જૈન અને જૈનેતર વિદ્વાનોએ રચ્યાં પણ પ્રાચીન પ્રાકૃતભાષા ઉપર જોઇએ તેવું લક્ષ્ય ન અપાયું. અલબત ત્યાર પછી સૂત્રો ઉપર વ્યાખ્યાઓ-ટીકાઓ રચાઈ. પ્રથમ ચૂર્ણિના રૂપમાં અને પછી વિસ્તારથી વૃત્તિના રૂપમાં શીલાંગસૂરિ, અભયદેવસૂરિ વગેરેએ ટીકાઓ લખી પણ તે સંસ્કૃતભાષામાં, મૂળ ભાષામાં નહીં. બૌદ્ધધર્મનાં મૂળ પુસ્તકો પાલીમાં અને તેની ટીકાઓ પણ પાલીભાષામાં લખાઇ, તેથી પાલી ભાષા આજસુધી એકરૂપે જળવાઈ રહી, તેમ જૈન આગમોની ટીકાઓ આગમની ભાષામાંજ રચાઇ હોત તો આગમની ભાષાનો આજે બહોળો વિસ્તાર થયો હોત. પણ એમ લાગે છે કે આ વખતે જમાનાનુ વલણ સસ્કૃતભાષા તરફ વળેલું હોવું જોઇએ. પ્રાકૃતભાષા કરતાં સસ્કૃતભાષાનો આદર વધારે થયેલ હોય એમ માનવાને કારણ મળે છે. તે વખતના રચાયેલ નાટકોમાં ઉત્તમ પાત્રોની સસ્કૃત ભાષા અને હલકા પાત્રોની પ્રાકૃત ભાષા યોજાયેલી જોવામાં આવે છે. બ્રાહ્મણ વિદ્વાનોની આ અસર જૈન વિદ્વાનો ઉપર થઈ હોય તો તે અસંભવિત જેવુ નથી. અસ્તુ. '**समयएव करोति बलाबलम्**' સમયની બલિહારી છે. ટીકારચનાકાળ પછી જૈનાચાર્યોએ હજારો ગ્રંથો રચ્યા. પણ તેમાં નેવુ ટકા સંસ્કૃત ભાષાના અને દશ ટકા પ્રાકૃત ભાષાના આવી પરિસ્થિતિ આજસુધી રહી પણ થોડા વર્ષો થયાં કંઇક વલણ બદલાયું છે. પુરાતત્ત્વોની જેમ જેમ શોધ થવા માંડી છે તેમ તેમ પુરાતન ભાષા તરફ લોકોનું લક્ષ્ય ખેંચાયું છે. પુરાતન તત્ત્વોને ધારણ કરનારી બે ભાષાઓ-પાલી અને અર્દ્ધમાગધી શોધકોના વિશ્વાસને પાત્ર બનવા લાગી છે. પાલીભાષા, વ્યાકરણ કોષ આદિ અંગોથી પૂર્ણાંગી બનેલી છે. પણ અર્દ્ધમાગધી ભાષાનાં અંગોની ખામી જણાય. ન મળે તેનું વ્યાકરણ કે ન મળે કોષ. હેમચંદ્રસૂરિએ એક વ્યાકરણ અને એક કોષ રચ્યો પણ વ્યાકરણ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું અને કોષ દેશ્ય શબ્દોનો. આર્ષ પ્રયોગોનું પોતાના વ્યાકરણમાં તેમણે સૂચન કર્યું પણ વિકલ્પબહુલતા જાણી તેની ઉપેક્ષા કરી. વિક્રમના ૧૧ મા સૈકામા મહાકવિ ધનપાલે પોતાની બ્હેન સુંદરીના શિક્ષણ માટે **પાઇઅલચ્છીનામમાળા** નામનો એક ન્હાનો કોષ રચ્યો. જે હાલ થોડા વખત પહેલાં છપાઇ બહાર પડયો છે તે પણ પ્રમાણમાં બહુ ન્હાનો છે, વળી પ્રાકૃત ભાષાનોજ તે કોષ કહી શકાય. બસ, પ્રાકૃત ભાષાના કહીએ તો આ બેજ કોષ ઉપલબ્ધ છે તેમા પણ એક દેશ્યભાષાનો અને એક પ્રાકૃતભાષાનો. અર્દ્ધમાગધીભાષાનો તો એકે નહી.

અભિધાન રાજેંદ્રની ઉત્પત્તિ.

આગમની ભાષાના આ મુખ્ય અંગની ખામી દૂર કરવાનો પ્રથમ પ્રયાસ આજથી લગભગ પાંત્રીસ વર્ષ પહેલાં શ્રીયુત રાજેન્દ્રસૂરિએ આરંભ્યો. તેમણે વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ આગમો, ભાષ્યો, નિર્યુક્તિઓ વગેરે પ્રાચીન અને અર્વાચીન પ્રાકૃત ગ્રંથોનું દોહન કરી શબ્દ સગ્રહ કર્યો. અકારાદિ અનુક્રમે શબ્દાવલિ ગોઠવી. દરેક પ્રાકૃત શબ્દની આગળ સસ્કૃત પર્યાય ગોઠવ્યો. અર્થ લોકભાષામાં આપવાને બદલે સંસ્કૃત ભાષામાં આપ્યો; તે પણ સંક્ષેપથી નહીં પણ મ્હોટા વિસ્તારથી, દાખલા તરીકે અનાથી શબ્દનો અર્થ આપવાનો હોય ત્યાં અનાથીમુનિનું આખુ અધ્યયન, તેના ઉપરની ટીકાના પાઠોના પાઠો તેમાં ગોઠવવામાં આવ્યા તેથી તેનો વિસ્તાર અત્યંત

વધી એક એક શબ્દની પાછળ પ્રકરણનાં પ્રકરણો યોજ્યાં તેથી તે શબ્દ કોષને બદલે પ્રકરણ કોષ બન્યો સાઈક્લોપીડીયાની માફક અતિ વિસ્તૃત મહાન કોષ થયો. તેનું પ્રકાશન કાર્ય તેમના પરલોક નિવાસ પછી થયું તેથી લેખકો કે શોધકોના પ્રમાદથી રેફરન્સના આંકડાઓમાં ઘણે ઠેકાણે ભૂલો રહી જવા પામી છે. તે પુસ્તક મોટા મોટા સાત ભાગમાં રતલામ મુકામે અભિધાનરાજેંદ્રકાર્યાલય તરફથી લગભગ ૨૫૦ રૂપિયાની કિમ્મતે છપાઈ બહાર પડ્યું છે. તે પુસ્તક આગમના ખજાનારૂપે ગણી શકાય પણ સંસ્કૃત ન જાણનાર સામાન્ય જનતાને ઉપયોગી ન થઈ શકે એટલે સામાન્ય વર્ગ માટે એક વ્યાપક આગમકોષની જરૂરીઆત ઉભીને ઉભી રહી.

અર્દ્ધમાગધી કોષનો જન્મ.

ઈંદોર નિવાસી શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીના મનમાં ઉપર કહેલ જરૂરીઆત પુરી પાડવાની ધગશ ઉત્પન્ન થઈ. પોતે વ્યાપારી વર્ગના માણસ હોવા છતાં અંગ્રેજી કેળવણીની સાથે સાધારણ સંસ્કૃતજ્ઞાન મેળવેલ હોવાથી આગમકોષનાં થોડાં સાધનો એકઠાં કરી શબ્દસંગ્રહ કરવાની શરૂઆત કરી. કેટલાએક આગમો અંગ્રેજ વિદ્વાનો તરફથી અંગ્રેજી, જર્મની વગેરે ભાષામાં તે તે સૂત્રના શબ્દકોષ સાથે છપાયા છે. તેમાંથી શબ્દો ચુંટવાનો આરંભ કરી દશબાર હજાર શબ્દો એકઠા કર્યા. દરમ્યાન જર્મન નિવાસી ડો. સ્વાલીએ શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સની પ્રેરણાથી અને હર્મન જેકોબીની સલાહથી એક પ્રાકૃતકોષ તૈયાર કરવાનો આરંભ કરી દીધો. વિક્રમ સંવત ૧૯૬૮ ની સાલમાં શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીએ પોતાનો શબ્દસંગ્રહ ડો. સ્વાલી ઉપર મોકલી આપ્યો. એટલામાં યુરોપીય મહાયુદ્ધ ઉપસ્થિત થયું અને ડો. સ્વાલીની યોજના પડી ભાંગી. મોકલેલા શબ્દો પાછા ઈંદોર આવ્યા. ભંડારીએ તે કામ જૈ. સ્થા. કોન્ફરન્સની આગળ રજુ કર્યું. કોન્ફરન્સે તે સ્વીકાર્યું પણ તેની સઘળી વ્યવસ્થા ભંડારીએજ કરવી એમ ઠર્યું. સંવત ૧૯૭૨ ની સાલમાં શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીએ ઘણા આગ્રહપૂર્વક એ કામ આ લેખકને સોંપ્યું. તે વખતે અમે—ગુરૂમહારાજ શ્રી ગુલાબચંદજી સ્વામી તથા મહારાજ શ્રી વીરજી સ્વામી વગેરે ઠાણા ચાર મુંબઈ ઘાટકોપરમાં ચોમાસું હતા. ત્યાંથી કામ શરૂ કર્યું. ભંડારીએ કરેલ શબ્દસંગ્રહ જોયો પણ તે ઉપયોગમાં આવે તેમ ન હતો. તેથી નવેસરથી સૂત્રોમાંથી મૂળ શબ્દો સંસ્કૃત પર્યાય અને ગુજરાતી અર્થ સાથે ચુંટવાનું કામ આરંભ્યું. શબ્દસંગ્રહના કામમાં લીંબડી સંપ્રદાયના પંડિત મહારાજ શ્રી ઉત્તમચંદજી સ્વામી, પંજાબી ઉપાધ્યાયજી શ્રી આત્મારામજી મહારાજ તથા પૂજ્ય શ્રી ધર્મદાસજી મહારાજના સંપ્રદાયના પૂજ્ય શ્રી માધવમુનિ મહારાજ તથા કચ્છી આઠ કોટી મોટી પક્ષના પં. મુનિ શ્રી દેવચંદ્રજી તરફથી કેટલીએક મદદ મળી. સંવત ૧૯૭૬ ની સાલમાં શબ્દ સંગ્રહ પુરો થયા પછી વર્ણાનુક્રમે શબ્દાવલિ ગોઠવવાનું અને સંશોધનનું કામ ચાલ્યું. એકંદર ૭ વર્ષે સંવત ૧૯૭૮ ની સાલમાં તે કોષનું સંપાદન કામ પુરૂં થયું. બીજી બાજુએ તે કોષને સર્વત્ર વ્યાપક બનાવવા હિંદી અને અંગ્રેજી ભાષામાં અનુવાદ કરાવવાનું ચાલુ કરી, સ્થા. કોન્ફરન્સ તરફથી અજમેર મુકામે પોતાના પ્રેસમાં છાપવાનું કામ પણ શરૂ થયું. સંવત ૧૯૭૯ ની સાલમા તે કોષનો એક ભાગ બહાર પડ્યો. જેમાં માત્ર અકારના શબ્દો પુરા થયા.

પ્રાકૃત-હિંદી કોષ.

બીજી તરફ કલકત્તામાં પંડિત હરગોવિંદદાસે એક પ્રાકૃત કોષ તૈયાર કરવા માંડ્યો. તે માત્ર હિંદી ભાષામાં જુદા જુદા ભાગમાં યોજી તેમણે કલકત્તામાં બ્હાર પાડ્યો. આજસુધી તેના ત્રણ ભાગ બ્હાર પડ્યા છે. લ અક્ષર સુધીના શબ્દો તેમાં આવ્યા છે. સ્થા. કો. ના કોષમાં પ્રાચીન અને અર્વાચીન પ્રાકૃત ભાષાઓનો ભેદ દર્શાવવાને માત્ર પ્રાચીન પુસ્તકોનાજ શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે. ત્યારે પં. હરગોવિંદદાસના કોષમાં પ્રાચીન અર્વાચીન બન્ને જાતના શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે. તે ઉપરાંત દેશ્ય ભાષાના પણ ઘણાખરા શબ્દો તેમાં ઉમેરવામાં આવ્યા છે એટલે તેને પ્રાકૃત કોષ કહીએ તો કહી શકાય જ્યારે સ્થા. કો. ના કોષને ઘણે ભાગે આગમનાજ શબ્દો હોવાથી અર્દ્ધમાગધી કહી શકાય. અર્દ્ધમાગધી કોષનો એક ભાગ બ્હાર પડ્યો. દરમ્યાન ભંડારી કેશરીચંદજીની તબીયત બગડી. છાપવાનું કામ અજમેરમાં અને વ્યવસ્થા કરનાર ઇંદોરમાં; તેમાં વળી તબીયત નરમ જેથી બીજો ભાગ છાપવાનું કાર્ય વિલંબમાં પડ્યું.

અર્દ્ધમાગધી વ્યાકરણ.

સદરહુ કોષનો પ્રારંભ કર્યા પહેલાં લગભગ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૭ ની સાલથી પ્રાકૃત ભાષાનો વિશેષ અભ્યાસ કરી, તેના સાહિત્યની ઉણપ દૂર કરવાનો વિચાર વારંવાર મારા મનમાં થયા કરતો હતો. શ્રીયુત હેમચંદ્રાચાર્યના વ્યાકરણને અનુસાર એક માર્ગોપદેશિકા બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેથી મનને પુરો સંતોષ ન થયો કારણ કે આગમના ઘણા પ્રયોગો—આર્ષપ્રયોગો પ્રાકૃત વ્યાકરણના નિયમથી સાધી શકાતા નથી; તેથી આગમભાષાનું સ્વતંત્ર વ્યાકરણ બને તો ઠીક; એવી ઇચ્છા થયા કરતી હતી પણ આગમ પ્રયોગોના બહોળા અભ્યાસ વિના અને આગમના શબ્દસંગ્રહ વિના તે કાર્ય પ્રાયે અશક્ય હતું. પરંતુ અર્દ્ધમાગધી કોષ તૈયાર થઇ રહ્યા પછી તે કામ શક્ય થવાથી ઇચ્છાને બળ મળ્યું એટલે તરતજ અર્દ્ધમાગધી વ્યાકરણ બનાવવાનું કામ હાથમાં લેવામાં આવ્યું. પણ કોષનું મેટર બધું ઇંદોર મોકલી દેવામાં આવ્યું હતું અને પહેલો ભાગ બ્હાર પડ્યા પછી બીજો ભાગ છાપવાનું કામ ખોળંભે પડ્યું હતુ. ભંડારીજીની તબીયત નાદુરસ્ત હોવાને લીધે વ્યાકરણ માટે જોઇતો શબ્દસંગ્રહ મેળવવામાં મુશ્કેલી પડવા લાગી. બીકાનેરના શેઠ અગરચંદજી ભેરોદાનજી શેઠીઆ તરફથી એક માણસ ખાસ ઇંદોર શબ્દસંશોધન માટે મોકલવામાં આવ્યો પણ તેનીએ તબીયત બગડતાં તે કામ પુરૂં ન થયું એટલે શબ્દોના જુના બ્લોકો અને નવા બ્લોકો ઇંદોરથી મંગાવવાની જરૂર પડી. વ્યાકરણ રચનાનું કામ પુરૂં થયું પણ કોષનું મેટર નાની નાની સ્લીપો ઉપર લખાયેલ હોઇને તે સ્લીપો આઘી પાછી થવાનો સંભવ હોવાને લીધે વ્યવસ્થિત રૂપમાં એક નકલ કરાવી લીધી હોય તો તે સુરક્ષિત રહી શકે, તેમજ વ્યાકરણના સંશોધન કાર્યમાં પણ કામે લાગી શકે, એટલુંજ નહી પણ વ્યાકરણ દૃષ્ટિથી તેમાં કંઇ સુધારો વધારો પણ થઇ શકે, આવા ઇરાદાથી અર્દ્ધમાગધી કોષની નકલ કરાવવાનો નિશ્ચય કર્યો.

અર્દ્ધમાગધી ગુજરાતી કોષની માગણી.

સંવત્ ૧૯૮૧ ના ચૈત્ર માસમાં બીકાનેરનિવાસી શેઠ અગરચંદજી ભેરોદાનજી શેઠીઆ તથા પોરબંદરનિવાસી શેઠ ત્રિભોવનદાસ જેઠાલાલભાઇની સહાનુભૂતિથી લેખકોદ્વારા નકલ કરાવવાનું કામ શરૂ કર્યું. દરમ્યાન કેટલાએક વિદ્યાર્થીઓ અને જીજ્ઞાસુઓ તરફથી એવી માગણી થઇ કે પં. હરગોવિંદદાસે હીંદી ભાષા જાણનારાઓ માટે એકલી હીંદી ભાષામાં કોષ બ્હાર પાડયો છે. તેમ ગુજરાતી ભાષા જાણનારાઓ માટે એકલી ગુજરાતી ભાષામા એક કોષ બ્હાર પડે તો અમારા જેવા સાધારણ માણસો તેનો લાભ વધારે પ્રમાણમાં લઇ શકે. વળી સાધુ સાધ્વીઓ મ્હોટા કદનું પુસ્તક સાથે રાખી ન શકે પણ એક ભાગમાં ન્હાના કદનું પુસ્તક હોય તો સાથે રાખી શકે. આ માગણી કંઇક વ્યાજબી જણાતાં નકલ કરાવવામાં બીજો હેતુ ઉમેરવામાં આવ્યો અને નીચે પ્રમાણે ફેરફાર કરવામાં આવ્યો. અર્દ્ધમાગધી ત્રિભાષિક કોષમાં અને પં. હરગોવિંદદાસના કોષમા સમાસવાળા શબ્દો એક મુખ્ય શબ્દના પેટામાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. સાધારણ વર્ગના લોકોને તેમાંથી અમુક શબ્દ શોધવામાં મુશ્કેલી પડવાનો સંભવ છે. તેથી આ નકલમાં સમાસવાળા શબ્દોને આખા રૂપમાં ગોઠવી પેટામા ન રાખતાં મૂળશબ્દોની પંક્તિમાં વર્ણાનુક્રમ પ્રમાણે ગોઠવવામા આવ્યા. જે સમાસને છુટો પાડવાથી બન્ને શબ્દોના અલગ અલગ અર્થ થઇ શકે તેવા કેટલાએક સમસ્ત શબ્દોને કમી કરવામાં આવ્યા. ધાતુ અને ધાતુનાં રૂપો પહેલા કોષમા દાખલ કરવાનો હેતુ ખાસ કરીને વ્યાકરણ રચના માટે હતો. વ્યાકરણ રચના થઇ ગઇ તેમા ધાતુપાઠ દર્શાવવાની સાથે ધાતુનાં રૂપો સાધવામાં આવ્યા એટલે નવા કોષમાં તેની જરૂરીઆત ઓછી થઇ વળી આ કોષનું કામ જેમ બને તેમ સક્ષેપમા કરવાનુ હોવાથી ધાતુઓ અને તેનાં રૂપાખ્યાનો પણ બાદ કર્યો. ભાષા એક ગુજરાતીજ રાખવામાં આવી. રેફરન્સો–પ્રમાણનિર્દેશો ખાસ વિદ્વાનો અને શોધકોને ઉપયોગી હોઇ મોટા કોષમા આવી ગયેલ હોવાથી નવા કોષમાં તે પણ કમી કરવામાં આવ્યા. અર્થમા પણ કેટલેક ઠેકાણે સંક્ષેપથી લખાણ કર્યુ છે તે પણ સાધારણ વર્ગ સહેલાઇથી ન સમજી શકે તેટલો સક્ષેપ નથી કર્યો. આ બધી કરકસરથી મ્હોટા કોષ કરતાં આ કોષનુ પ્રમાણ ઘણુ ઓછુ થયુ. મ્હોટો કોષ લગભગ ચારસો ફર્મામાં પૂર્ણ થવાનો ત્યારે આ કોષ એક સો એ ફર્મામા પૂર્ણ થાય છે.

કોષનું બંધારણ.

ઉપર બતાવેલ ફેરફાર શિવાય બંધારણ બન્ને કોષનું એકસરખું છે. પ્રથમ અર્દ્ધમાગધી ભાષાના મૂળ શબ્દ પછી જાતિ અથવા લિંગનો સંકેત ત્યારપછી કોંસમા તે શબ્દનો સંસ્કૃત પર્યાય. સંસ્કૃત પર્યાય આપવામાં ઘણે ભાગે આગમની ટીકાઓનું અનુસરણ કર્યુ છે. કેટલાએક સંસ્કૃત પર્યાયો સંસ્કૃત કોષોમાં નહી મળી શકે તેવા પણ અત્રે આપવામા આવ્યા છે. કેટલાએક વનસ્પતિ કે પ્રાણીઓના વિશેષ નામો સંસ્કૃત સાહિત્યમા ક્યાંય ન મળે તેવા હોવા છતાં તેને થોડો ઘણો સંસ્કૃત સંસ્કાર પમાડી તેનેતે રૂપમા કોંસમા મુકવામાં આવ્યા છે. દેશ્ય શબ્દોના સંસ્કૃત પર્યાય ન હોય જેથી તેવા શબ્દોની સંસ્કૃત છાયા ન બનાવતાં તેવા શબ્દોમાં સંસ્કૃત પર્યાયની જગ્યા ખાલી રાખવામાં આવી છે. ત્યારપછી ગુજરાતી ભાષામાં સંક્ષિપ્ત અર્થ બતાવવામાં આવ્યો છે.

બન્ને કોષમાં વર્ણાનુક્રમ પણ એક સરખો છે. પ્રથમ અ થી ઓ સુધી

વર્ણાનુક્રમ.

સ્વર, પછી અનુસ્વાર, ત્યારપછી ક થી હ સુધીના વ્યંજનો; જેમકે ક ના શબ્દો લઇએ તો પ્રથમ **कअ, कआ, कइ, कई, कउ, कऊ, कए, कओ, कंक, कंटक, कंपण, कंस, कक, कह** ઇત્યાદી. ઓ સુધીના સ્વરો પુરા થયા પછી જોડાક્ષરનું સ્થાન રાખવામાં આવ્યું છે; ઉદાહરણ તરીકે ક અક્ષર લઇએ તો, **कका, ककि, ककी, ककु, ककू, कके, ककी, कक्क, कक्ख.** ઇત્યાદિ. ऋ, ऌ, ऐ, औ, એ સ્વરો આ ભાષામાં આવતાજ નથી. વ્યંજનમાં ङ, ञ, સ્વતત્ર આવતા નથી. અનુસ્વારને પરસવર્ણ થાય ત્યા સંયુક્તરૂપે ક્યાંક આવે છે. તાલવ્ય શ અને મૂર્ધન્ય ષ ને બદલે આ ભાષામાં કેવળ દંત્ય સકારજ આવે છે. એટલે એકંદર આઠ સ્વર અને ૨૯ અથવા ઙ, ञ ને સાથે લઇએ તો ૩૧ વ્યંજનો છે. એકંદર ૩૭ અક્ષરોના શબ્દો આ કોષની અંદર ગોઠવવામાં આવ્યા છે. તેમાં સૌથી વધારે શબ્દો સ્વરમાં 'અ' ના અને વ્યંજનમાં 'સ' ના છે. સૌથી થોડા શબ્દો ખ, ઘ, ઝ, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ધ, ફ, ના છે. આ ભાષામા વિજાતીય વ્યંજનોમાં ફક્ત હની સાથે ન, મ અને લ નો સયોગ થાય છે તે સિવાયના વિજાતીય વ્યંજનોનો પરસ્પર સંયોગ થતો નથી. સજાતીય વ્યંજનોમાં વર્ગમાંના પહેલા અક્ષરનો બીજા અક્ષર સાથે અને ત્રીજા અક્ષરનો ચોથા સાથે સંયોગ થાય છે. તે ઉપરાંત અનુનાસિક વર્ણોનો પોતાના વર્ગ સાથે સયોગ થાય છે. શિવાય બીજા વર્ણ સાથે સયોગ થતો નથી એટલે સયુક્તાક્ષર સસ્કૃત ભાષા કરતાં ઘણા થોડા છે. ઘણા શબ્દો તો વર્ણવિકાર અને વર્ણ લોપથી વધ્યા છે. દાખલા તરીકે સંસ્કૃતના અધિકરણ શબ્દના અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં, અધિકરણ, અધિગરણ, અહિકરણ, અહિગરણ, એમ ચાર વિકલ્પો થયા છે એટલે ચાર ઠેકાણે તે શબ્દ યોજવામાં આવ્યો છે. એમ કોઇના બે રૂપો, કોઇનાં ત્રણ રૂપો, કોઇનાં ચાર રૂપો કે તેથી પણ વધારે રૂપો થયાં છે. એથી એકંદર મ્હોટા કોષમાં ૪૦ થી ૪૫ હજાર શબ્દો અને ન્હાના કોષમા આશરે ૨૫ થી ૩૦ હજાર શબ્દોનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે. જૈન આગમના પ્રાયે બધા શબ્દો પ્રાકૃત કોષમાં આવી ગયા છે.

મ્હોટો કોષ અને ન્હાના કોષના પ્રકાશક ભિન્ન ભિન્ન હોવાને લીધે વ્યવહારમાં સંકીર્ણતા

નામ ભેદ.

ન થઇ જાય એટલા માટે આ લઘુકોષનું નામ "જૈનાગમશબ્દ સગ્રહ' યા 'અર્દ્ધમાગધી-ગુજરાતી કોષ' એવું રાખવામાં આવ્યું છે.

જૈનસિધ્ધાંતકૌમુદી નામનું અર્ધ્ધમાગધી વ્યાકરણ અને જૈનાગમશબ્દસંગ્રહ નામનો

મ્હોટા કોષનું પરિણામ.

અર્દ્ધમાગધી-ગુજરાતી કોષ, આ બંને પુસ્તકો ભડારી કેશરીચંદજી અને સ્થા. કોન્ફરન્સના પ્રયત્નથી તૈયાર કરવામાં આવેલ અર્ધ્ધ-માગધી ત્રિભાષિક કોષના પરિણામ-ફળરૂપ છે એમ કહીએ તો કંઇ ખોટું નથી. કેમકે તે કોષની હાજરીથીજ ઉપર કહેલ બે પુસ્તકોનું નિર્માણ થોડા વખતમાં થોડી મહેનતથી થઇ શક્યું છે; એટલે મજકુર બને પુસ્તકો મ્હોટા કોષનેજ આભારી

છે. વાચકો જાણીને ખુશી થશે કે મલકાપુરની કોન્ફરન્સમાં અર્દ્ધમાગધી કોષ તરત છપાવવાનો ઠરાવ થયા પછી ઇંદોરમાં ભંડારી સરદારમલજીની દેખરેખ નીચે બીજો ભાગ છપાવવાનું ગઇ સાલથી શરૂ થઇ ગયું છે અને થોડા વખતમાં બહાર પડવા સંભવ છે. ત્યાર પછી ત્રીજો અને ચોથો ભાગ પણ એક બે વરસમાં બહાર પડી સાહિત્યપ્રેમીઓને લાભ આપશે. ત્યાંસુધી આ લઘુકોષ ગુજરાતી ભાઇઓને માટે મ્હોટા કોષની થોડે ઘણે અંશે ગરજ પુરી પાડશે. તત્ત્વજિજ્ઞાસુઓ અર્ધ્ધમાગધી ભાષાના વ્યાકરણ અને કોષની મદદથી આગમોનો અભ્યાસ કરી, માનસિક જીવન અને આધ્યાત્મિક જીવનની ઉચ્ચભૂમિકાએ ચડવાનો પ્રયત્ન કરતાં વીરધર્મનો વિજયવાવટો ફરકાવશે તો આ મારો પ્રયત્ન સફળ થયો માનીશ **सुज्ञेषु किं बहुना** ! ॐ શાંતિ: ! શાંતિ: !! શાંતિ: !!!

સ્થળ વાંકાનેર.
સં. ૧૯૮૩ માગશર
શુક્લ પૂર્ણિમા.

મુનિ રત્નચંદ્ર.





સંઘવી ગુલાબચંદ જસરાજ—લીંબડી.

પ્રકાશક તરફથી બે બોલ.

જૈનાગમ શબ્દ સંગ્રહ—અર્ધમાગધી-ગુજરાતી કોષનું પુસ્તક છપાવી વાચક વર્ગની સમક્ષ જાહેરમાં મુકતાં મ્હને અત્યંત આનંદ થાય છે. શ્રી શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી કોન્ફરન્સ તરફથી ભંડારી કેશરીચંદજીની પ્રેરણાથી પંડિતમહારાજશ્રી **રત્નચંદ્રજીસ્વામીએ** અર્ધ-માગધી ભાષાનો એક મોટો કોષ જુદી જુદી ત્રણ ભાષામાં તૈયાર કર્યા પછી ગુજરાતી ભાષા જાણનાર વિદ્યાર્થીઓ અને જીજ્ઞાસુઓના લાભના માટે કેવળ ગુજરાતી ભાષામાં એક ન્હાનો કોષ તૈયાર કર્યો. ગયા ફાગણ માસમાં પંડિતમહારાજશ્રી **રત્નચંદ્રજીસ્વામી** પોતાના ગુરૂવર્ય પૂજ્ય મહારાજશ્રી **ગુલાબચંદ્રજીસ્વામીની** સાથે અત્રે પધાર્યા ત્યારે અર્ધમાગધી-ગુજરાતીકોષની કોપી અમારા જોવામાં આવી. જુદા જુદા ચાર ભાગમાં છપાતા મ્હોટા કોષ કરતાં આ ન્હાનો કોષ એકજ ભાગમાં પુરો થઇ શકે અને તે સાધુ, સાધ્વીઓ તેમજ અન્ય જીજ્ઞાસુ લોકોને વધારે ઉપયોગી થઇ શકે એમ ધારી મહારાજ શ્રી પાસેથી તે કોપીની માગણી કરતાં મહારાજશ્રીએ તે માગણી સ્વીકારી. તે ખાતે તેમનો તથા મ્હોટા કોષના વ્યવસ્થાપકોનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

આ કોષ છપાવવાનો અમારો હેતુ માત્ર સાહિત્ય પ્રચારનો જ છે. નફો મેળવવાનો નથી. આ કોષની જે પડતર કિંમત રાખેલી છે તેમાંથી વસુલ થવાની કીમત પણ આગમ સંબંધી બીજાં નવાં નવાં પુસ્તકો છપાવવામાં ખરચવામાં આવશે.

મહારાજશ્રીએ ઘણો પરિશ્રમ લઇ આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે તો આશા છે કે વાચકવર્ગ મહારાજશ્રીની મ્હેનતની કદર કરી બનતી રીતે આ પુસ્તકનો લાભ લેશે અને બરાબર રીતે તેનું રક્ષણ કરશે.

આ કોષના પ્રુફ સુધારવામાં વાંકાનેરનિવાસી શેઠ જેઠાલાલ કીરચંદ તથા શેઠ ખીમચંદ જેઠાલાલે નિઃસ્વાર્થ ભાવે મદદ કરી છે તે ખાતે તે બંને ભાઇઓનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

પુસ્તક સંશોધનકાર્યમાં મહારાજશ્રીની ઘણીજ ખત હોવાની સાથે પ્રેસ મેનેજરે પણ કાળજી રાખી છે તથાપિ સંસ્કૃત ટાઇપની ખામીને લીધે કેટલાએક અનુસ્વાર, રેફ અને બીજા અક્ષરો ઉડી જવા પામ્યા છે તેથી શુદ્ધિપત્રક લાંબું થયું છે તે બીના અમારા અંતઃ-કરણને ડંખે છે પણ બીજો ઉપાય ન રહેવાથી લાચાર થઇ વાચકવર્ગ પાસેથી ક્ષમા માગીએ છીએ.

આશા રાખીએ છીએ કે શુદ્ધિપત્રક ઉપરથી વાચકવર્ગ ભૂલો સુધારી લેશે. અમે ધાર્યું હતું તેટલા સમયમાં આ પુસ્તક પ્રેસ મેનેજરે તૈયાર કરી આપ્યું તેથી તે બાબત સંતોષ જાહેર કરીએ છીએ.

સં. ૧૯૮૩ પોષ સુદી ૧૫. સ્થળ લીંબડી.

વાર સોમ. **લી. સંઘવી ગુલાબચંદ જશરાજ.**

કોષાન્તર્ગત સંકેતોનો ખુલાસો.



પું૦ પુલ્લિંગ.

સ્ત્રી૦ સ્ત્રીલિંગ.

ન૦ નપુંસકલિંગ.

પુ૦ ન૦ પુલ્લિંગ અને નપુંસકલિંગ.

પુ૦ સ્ત્રી૦ પુલ્લિંગ અને સ્ત્રીલિંગ.

ત્રિ૦ પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ અને નપુંસકલિંગ.

ક્રિ. વિ. ક્રિયાવિશેષણ.

અ૦ અવ્યય.



જે જૈનાગમો અને ગ્રંથોમાંથી શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે તેનું સૂચીપત્ર.

1 અંતગડદસા સૂત્ર.
2 અનુયોગદ્વાર સૂત્ર.
3 અનુત્તરોવવાઇ સૂત્ર.
4 આઉરપચ્ચક્ખાણ પઇન્નો.
5 આચારાંગ સૂત્ર.
6 આવશ્યક સૂત્ર.
7 ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર.
8 ઉપાસકદશા સૂત્ર.
9 ઓઘનિર્યુક્તિ.
10 ઔપપાતિક (ઉવવાઇ) સૂત્ર.
11 કર્મગ્રંથ.
12 કમ્મપયડિ.
13 કલ્પસૂત્ર.
14 ગચ્છાચાર પઇન્નો.
15 ગણિવિજ્જા પઇન્નો.
16 ચઉસરણ પઇન્નો.
17 ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર.
18 જંબૂદ્વીપપન્નત્તિ સૂત્ર.
19 જીવાભિગમ સૂત્ર.
20 જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્ર.
21 ઠાણાંગ સૂત્ર.
22 તંદુલવેયાલીય પઇન્નો.
23 દશવૈકાલિક સૂત્ર.
24 દશાશ્રુતસ્કંધ સૂત્ર.
25 નંદી સૂત્ર.
26 નિરયાવલિકા સૂત્ર.
27 કપ્પવડિંસિયા સૂત્ર.
28 પુપ્ફિયા સૂત્ર.
29 પુપ્ફચૂલિયા સૂત્ર.
30 વહ્નિદસા સૂત્ર.
31 નિસીથ સૂત્ર.
32 પંચાશક.
33 પિંડનિર્યુક્તિ.
34 પન્નવણા સૂત્ર.
35 પ્રવચનસારોદ્ધાર.
36 પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર.
37 ભગવતી સૂત્ર.
38 ભત્તપચ્ચક્ખાણ પઇન્નો.
39 મહાપચ્ચક્ખાણ પઇન્નો.
40 રાયપસેણી સૂત્ર.
41 વિપાક સૂત્ર.
42 વિશેષાવશ્યક.
43 વેદકલ્પ—બૃહત્કલ્પ સૂત્ર.
44 વ્યવહાર સૂત્ર.
45 સંસ્તારક પઇન્નો.
46 સમવાયાંગ સૂત્ર.
47 સુપાસનાહ ચરિત પ્રથમ ભાગ.
48 સૂયગડાંગ સૂત્ર.
49 સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર.



॥ श्रीजैनागमशब्दसंग्रह. ॥



मङ्गलाचरणम्—

सुरिंदविंदाच्चियपायपोम्मं
कम्मादुईदंसियभावहोमं
जिणेसरं तं सिरिवद्धमाणं
णमामि णिच्चं मणसाऽसमाणं ॥ १ ॥

संखेवेण सुत्तेहिन्तो
काऊण सद्दसंगहं
संखेवरुइबोहाए
कोसो इमो रइज्जइ ॥ २ ॥

अ. अ० (च) અને; વળી. (૨) પાદપૂરણાર્થે વપરાતો અવ્યય.

अअगर. પું० (अजगर) મોટો સાપ, અજગર

अइ. अ० (अति) અતિશય; ઘણું.

अइआर. પું० (अतिचार) વ્રત, કે પ્રતિજ્ઞા ભાંગવાની તૈયારી કરવી, વ્રત વિરાધવાની કોશિશ.

अइइ. स्त्री० (अदिति) પુનર્વસુ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अइउक्कस. त्रि० (अत्युत्कर्ष) અભિમાન રહિત.

अइकाय. પું० (अतिकाय) દક્ષિણ દિશામાં રહેનાર મહોરગ જાતિના વ્યંતર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૨) त्रि० મોટા શરીરવાળું.

अइक्कंत. त्रि० (अतिक्रान्त) ઉલ્લંઘન કરેલું. (૨) જે વખત મુકરર કરેલ હોય તેને ઉલ્લંઘીને કરેલું તપ અથવા પચ્ચખાણ.

अइक्कंतचारि. त्रि० (अतिक्रान्तचारिन्) મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરી વિચરનાર.

अइक्कम. પુ० (अतिक्रम) લીધેલ વ્રત-પચ્ચખાણ અથવા પ્રતિજ્ઞા ભાંગવાનો સંકલ્પ કે ઇચ્છા કરવી તે. (૨) ઉલ્લંઘન કરવું; અતિક્રમણ કરવું.

अइक्कमणिज्ज. त्रि० (अतिक्रमणीय) ઉલ્લંઘન કરવા યોગ્ય.

अइगश्र. त्रि० (अतिगत) એકવાર મરી ફરી તેમાંજ ઉત્પન્ન થયેલ; વારંવાર ઉપજેલ.

अइगमण. न० (अतिगमन) જવા આવવાનો માર્ગ.

अइगुण. पुं० (अतिगुण) અતિશય પ્રભાવવાળા ગુણ.

अइच्छिय. त्रि० (अतिक्रान्त) અતિક્રમણ કરેલ; અન્યત્ર ગમન કરેલ. (૨) ઉલ્લંઘન કરેલ.

अइजाअ. पु० (अतिजात) જાતિ અથવા પિતા કરતાં વધારે સંપત્તિ અને કીર્તિ મેળવનાર પરાક્રમી પુત્ર. (૨) વિજાતીય; ભિન્નજાતીય.

अइण. न० (अजिन) ચામડું; ચર્મ.

अइणिद्धमहुरत्त. न० (अतिस्निग्धमधुरत्व) જે વચનમાં અત્યન્ત સ્નિગ્ધતા અને મધુરતા ઘી ગોળની માફક રહેલ છે એવા તીર્થંકરના વચનનો અતિશય; તીર્થંકરની વાણીનો ૧૯ મો અતિશય.

अइतेया. स्त्री० (अतितेजा) ચતુર્દશી; ચૌદશની રાત્રિનું નામ.

अइत्था. स्त्री० (अदित्सा) ભિક્ષા ન આપવાની ઇચ્છા.

अइत्थावणा. स्त्री० (अतिस्थापना) ઉલ્લંઘન કરવા યોગ્ય કર્મસ્થિતિ. અબાધાકાલ ઉપરાંતની કર્મસ્થિતિ.

अइत्थिय. त्रि० (अतिस्थित) ઉલ્લંઘન કરી રહેલ.

अइदंपज्ज. न० (ऐदम्पर्य) તાત્પર્ય; ભાવાર્થ ગર્ભિત તત્વ.

अइदूसमा. स्त्री० (अतिदुष्षमा) દુષ્ષમદુષ્ષમ નામે અવસર્પિણી કાલનો છટ્ઠો અને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો આરો.

अइधाडिय. त्रि० (अतिघ्राडित) ભમાવેલું.

अइपंडुकंबलसिला. स्त्री० (अतिपाण्डुकम्बलशिला) મેરૂ પર્વત ઉપરની દક્ષિણદિશા તરફની અભિષેક શિલા.

अइपडागा. स्त्री० (अतिपताका) પતાકા ઉપર પતાકા; ધ્વજા ઉપર ધજા.

अइपरिणाम. पुं० (अतिपरिणाम) શાસ્ત્રમાં બતાવેલ અપવાદ કરતાં પણ વધારે અપવાદનો આશ્રય કરનાર; ઉત્સૂત્રમતિવાળો.

अइपास. पुं० (अतिपार्श्व) ભરતક્ષેત્રના કુંથુનાથ સ્વામીના સમકાલીન ઇરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકરનું નામ.

अइप्पसंग. पुं० (अतिप्रसङ्ग) અતિ પરિચય કરવો તે. (૨) અતિવ્યાપ્તિ; લક્ષ્યને મુકી લક્ષ્યથી બહાર લક્ષણનું જવું તે.

अइबल. पु० (अतिबल) આવતી ચોવીસીના પાંચમા વાસુદેવનું નામ. (૨) ભરત ચક્રીનો પૌત્ર મહાયશાનો પુત્ર. (૩) त्रि. અતિ બલવાન્; ઘણી શક્તિવાળું.

अइभार. पुं० (अतिभार) હદ ઉપરાંતનો ભાર. (૨) પહેલા અણુવ્રતનો ચોથો અતિચાર.

अइभाररोवण. न० (अतिभाररोपण) અતિભાર ભરવો તે; શ્રાવકના પહેલા વ્રતનો ચોથો અતિચાર.

अइभूमि. स्त्री० (अतिभूमि) જે જગ્યા ઉપર સાધુઓને જવા માટે ગૃહસ્થની મના છે તે જગ્યા.

अइमंच. पु० (अतिमञ्च) માચા ઉપરનો માંચો.

अइमट्टिया. स्त्री० (अतिमृत्तिका) માટીની ગાર; કાદવ.

अइमत्त. } **अइमाय.** } त्रि० (अतिमात्र) માત્રા-પરિમાણ ઉપરાંતનું.

अइमाया. स्त्री० (अतिमात्रा) અધિક પ્રમાણ.

अइमुत्त. पुं० (अतिमुक्त) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના ૧૫ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) પોલાસપુરના વિજયરાજાનો પુત્ર; 'અઇમુત્ત કુમાર સમણ' નામના બાળ સાધુ, કે જેને માટે ભગવતીમાં સ્થવિર સાધુઓએ સિદ્ધિવિષયક પ્રશ્ન પૂછયો હતો. (૩) માધવીલતા. (૪) તિન્દુકનું ઝાડ. (૫) તાડનું ઝાડ.

अइमुत्तग. पुं० (अतिमुक्तक) માધવી વેલ. (૨) પૂર્ણ રીતે મુક્ત થયેલો; અતિ છુટો થયેલો.

अइमुत्तगचंद. पुं० (अतिमुक्तकचन्द्र) રાહુથી મુક્ત થયેલો ચન્દ્રમા. (૨) લુહારની ધમણ.

अइमुत्तया. स्त्री० (अतिमुक्तिका) માધવી વેલ; વાસંતી.

अइमुत्तलया. स्त्री० (अतिमुक्तलता) માધવી–મોગરાની વેલ.

अइयाण. न० (अतियान) નગરમાં પ્રવેશ કરવો તે.

अइयाणइड्ढि. स्त्री० (अतियानर्द्धि) રાજા નગરમાં પ્રવેશ કરે તે વખતે બજાર–હાટ પંક્તિ વગેરે શણગારવામાં આવે તે.

अइयाणगिह. न० (अतियानगृह) નગરમાં પ્રવેશ કરતાં દરવાજા પાસે જે ઘર હોય તે.

अइयाय. त्रि० (अतियात) રચના થઇ ગયેલ.

अइयायरक्ख. त्रि० (अत्यात्मरक्ष) પાપ કર્મથી આત્માને સંસારમાં રખડાવનાર.

अइयार. पु० (अतिचार) (૧) જે દોષથી વ્રત મલીન થાય, કે ભાંગે તેવો દોષ. (૨) અતિક્રમ તથા વ્યતિક્રમ પછી અને અણાચાર પહેલાની જે દોષની સ્થિતિ તે; અપરાધ કે દોષનું ત્રીજું પગથીઉં. (૩) શ્રાવક વ્રતના ૯૯ અતિચારમાંનો એક.

अइयारचरण. न० (अतिचारचरण) દોષવાળું ચારિત્ર.

अइर. त्रि० (अतिरोहित) નહીં છુપાવેલુ; પ્રગટ.

अइर. पु० (सागर) સમુદ્ર.

अइर. न० (अजिर) આંગણું; ચોક.

अइरत्त. पुं० (अतिरात्र) અધિક તિથિ; દિવસની વૃદ્ધિ.

अइरत्तकंबला. स्त्री० (अतिरक्तकम्बला) મેરૂના શિખર ઉપરની એક શિલા.

अइरा. अ० (अचिरात्) તત્કાલ; એકદમ.

अइरा. } **अइराणी.** } स्त्री० (अचिरा) ૧૬ મા તીર્થંકર અથવા ૫ મા ચક્રવર્તી શાંતિનાથની માતા.

अइरित्त. त्रि० (अतिरिक्त) ભિન્ન; જૂદું. (૨) અધિક; વધારે.

अइरूव. पुं० (अतिरूप) ભૂત દેવતાની એક જાત.

अइरेक } **अइरेग** } **अइरेय** } पुं० (अतिरेक) વધારો; વિશેષતા.

अइव. अ० (अतीव) બહુ; વધારે.

अइवत्तण. न० (अतिवर्तन) ઉલ્લંઘન કરવું.

अइवत्तिय. त्रि० (अतिवृत्तिक) નિર્દોષ; દોષરહિત (૨) ઉલ્લંઘન કરનાર.

अइवाइ. त्रि० (अतिपातिन्) હિંસા કરનાર; ઘાતકી.

अइवाइत्तार. त्रि० (अतिपातयितृ) અતિપાત–હિંસા કરનાર; નાશ કરનાર.

अइवाय. पुं० (अतिपात) હિંસા; નાશ.

अइवासा. स्त्री० (अतिवर्षा) જોરનો વરસાદ; ધોધમાર વૃષ્ટિ.

अइविगिट्ठ. न० (अतिविकृष्ट) ત્રણ, ચાર, કે તેથી વધારે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે; આકરૂં તપ.

अइविज्ज. त्रि० (अतिविद्य) આગમના સદ્‌ભાવને જાણનાર.

अइवुट्ठि. स्त्री० (अतिवृष्टि) અતિવૃષ્ટિ; હદથી વધારે વરસાદ

अइवेलं. अ० (अतिवेलम्) વેળા–કાળ ઉલ્લંઘીને.

अइवेला. स्त्री० (अतिवेला) સાધુના આચારની મર્યાદા.

अइसंपओग. पुं० (अतिसम्प्रयोग) એક દ્રવ્યની સાથે બીજા દ્રવ્યનો અતિશય યોગ કરવો તે.

अइसय. पुं० (अतिशय) અતિશય; ઘણું. (૨) પ્રભાવ.

अइसयणाणि. पुं० (अइसयज्ञानिन्) અવધિ આદિ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનયુક્ત.

अइसाइ. त्रि० (अतिशायिन्) કેવલ, મનઃ પર્યવ અને અવધિજ્ઞાનવાળા; પ્રભાવક પુરૂષ.

अइसेस. પુ० (अतिशेष) અસાધારણ પ્રભાવ, તીર્થંકર અને તેમની વાણીનો અદ્ભુત પ્રભાવ. (૨) અવશિષ્ટ, બાકી રહેલું.

अइसेसि. त्रि० (अतिशेषिन्) અતિશયથી યુક્ત; પ્રભાવશાળી.

अइसेसिय. त्रि० (अतिशेषित) મહિમાવંત, સમૃદ્ધ.

अइहि પુ० (अतिथि) અભ્યાગત, અતિથિ.

अईय त्रि० (अतीत) પસાર થયેલ; ઉલ્લંઘી ગયેલ. (૨) કંઇ કારણસર પર્યુષણાદિ પર્વમાં કરવાનું તપ કે પચ્ચખાણ પર્વ વીત્યા પછી કરવું તે; દશ પ્રકારના પચ્ચખાણમાનું બીજું પચ્ચખાણ.

अईयकाल. પુ० (अतीतकाल) ગયેલો કાલ, ભૂતકાલ.

अईयपच्चक्खाण. ન० (अतीतप्रत्याख्यान) ભૂતકાળમાં કરવા યોગ્ય પચ્ચખાણ; પચ્ચખાણના દશ પ્રકારમાંનો એક પ્રકાર.

अईव. અ० (अतीव) અત્યંત, ઘણુંજ.

अईसार. પુ० (अतीसार) સંગ્રહણી નામનો રોગ, (૨) એક રાજાનું નામ

अउज्झ त्रि० (अयोध्य) પરસૈન્યથી જેમાં પ્રવેશ ન કરી શકાય તેવા નગર, કિલ્લા વગેરે, યુદ્ધમાં જેની બરોબરી બીજો કોઇ કરી શકે નહિ તે.

अउज्झा. સ્ત્રી० (अयोध्या) ગંધિલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) વિનીતાડપર નામક અયોધ્યા નગરી.

अउण. त्रि० (अगुण) વિંશતિ આદિ દશકાની પૂર્વે મૂકાતો શબ્દ, જેનો અર્થ એક ઓછો થાય છે

अउणट्ठि. સ્ત્રી० (अगुणषष्टि) ઓગણસાઠની સંખ્યા; ૫૯.

अउणत्तरि. સ્ત્રી० (अगुणसप्तति) ઓગણસીત્તેર; ૬૯.

अउणत्तीस. સ્ત્રી० (अगुणत्रिंशत्) ઓગણત્રીસ; ૨૯ ની સંખ્યા.

अउणपण्ण. સ્ત્રી० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસની સંખ્યા; ૪૯.

अउणपन्नास. સ્ત્રી० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસ; ૪૯ ની સંખ્યા.

अउणवण्ण. સ્ત્રી० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસ; ૪૯.

अउणवीस. સ્ત્રી० (अउणविंशति) ઓગણીસ; ૧૯ ની સંખ્યા.

अउणसत्तरि. સ્ત્રી० (अगुणसप्तति) ઓગણોતેર, ૬૯ ની સંખ્યા.

अउणासीति સ્ત્રી० (अगुणाशीति) ઓગણાએંસી; ૭૯ ની સંખ્યા.

अउमाण ન० (अपमान) અપમાન, અનાદર.

अउय. પુ० ન० (अयुत) ૮૪ લાખ અઉઅંગ પ્રમાણે કાલ વિભાગ.

अउयंग પુ० ન० (अयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અર્થનિપૂર પ્રમાણે કાલ વિભાગ.

अउल त्रि० (अतुल) જેની તુલના થઇ શકે નહિ તેવું, અસાધારણ કે અદ્વિતીય.

अउव्व. त्रि० (अपूर्व) પૂર્વે ન જોએલું.

अओ. અ० (अत.) અહીંથી. (૨) એટલા માટે, એ કારણથી

अओ. ન० (अयस्) લોઢું.

अओघण પુ० (अयोघन) લોઢાનો હથોડો.

अओज्झ. त्रि० (अयोध्य) યુદ્ધ યોગ્ય નહિ.

अओपरं. અ० (अत:परम्) એ પછી.

अओमुह. પુ० (अयोमुख) આ નામનો એક અન્તર્દ્વીપ (૨) ત્રિ. તેમાં રહેનાર.

अंक. પુ० (अङ्क) એક જાતનો સફેદ મણિ. (૨) એક જાતનું રત્ન; સચિત્ત પૃથ્વીનું એક પરિણામ. (૩) ખોળો; ગોદ. (૪) ચિન્હ, લાંછન. (૫) એકથી નવ સુધીના

આંકડા. (૬) આંકડાની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક. (૭) મનુષ્યના પ્રશસ્ત ૩૨ લક્ષણોમાંનો એક.

अंककंड. પું૦ (अङ्ककाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો એક ભાગ.

अंककरेलुग. પું૦ (अङ्ककरेलुक) પાણીમાંની એક જાતની વનસ્પતિ.

अंकट्ठिइ. સ્ત્રી૦ (अङ्कस्थिति) આંકડા તથા રેખાને વિચિત્ર રીતે સ્થાપવા તે. (૨) ૭૨ કળામાંની ૪૩ મી કળા.

अंकण. ન૦ (अङ्कन) તપાવેલ સળીયાથી વાછરડા વગેરેને આંકવા-શિયાળના પગ વગેરેને આકારે ચિન્હ કરવું તે. (૨) આંકનાર અને ગણતરી મેળવનાર.

अंकणा. સ્ત્રી૦ (अङ्कना) ચિન્હ કરનારી

अंकधर. પું૦ (अङ्कधर) ચન્દ્ર.

अंकधाई. સ્ત્રી૦ (अङ्कधात्री) ખોળામાં બેસાડી બાળકને રમાડનાર ધાવ માતા; પાંચ પ્રકારની ધાવ માતામાંની એક.

अंकमुह. ન૦ (अङ्कमुख) પદ્માસનનો અગ્ર ભાગ.

अंकलिपि. સ્ત્રી૦ (अङ्कलिपि) અંક લિપિ; અઢાર લિપિમાંની એક.

अंकवडंसय. પું૦ (अङ्कावतंसक) ઇશાન ઇન્દ્રના મુખ્ય વિમાનનું નામ.

अंकवणिय. પું૦ (अङ्कवणिज्) અંક રત્નના વ્યાપારી.

अंकहर. પું૦ (अङ्कधर) ચન્દ્રમા.

अंकावई. સ્ત્રી૦ (अङ्कावती) મહાવિદેહની સીતોદા નદીને જમણે કાંઠે આવેલી રમ્ય વિજયની રાજધાની. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પહેલી વિજયની સરહદ ઉપરનો વખારાપર્વત.

अंकिल्लग. પું૦ ( ) નટ; નાચનાર.

अंकिय. ત્રિ૦ (अङ्कित) અંકિત થયેલ; ચિન્હ સહિત.

अंकुडग. પું૦ (अङ्कुटक) નાગના દાંતના આકાર જેવી ખૂંટી.

अंकुर. પું૦ (अङ्कुर) પાંદડાનો પ્રથમ નીકળેલ ફણગો; પાંદડાની શરૂઆતની લાલ ટીશી

अंकुरिय. ત્રિ૦ (अङ्कुरित) અંકુરયુક્ત; જેમાં અંકુર ઉત્પન્ન થયેલો હોય તે.

अंकुस. ન૦ (अङ्कुश) હાથીના માથામાં મારવાનું હથિયાર; લોઢાનો એક પાસથી વાળેલ આંકડો. (૨) અંકુશને આકારે હાથ પગની રેખા. (૩) વૃક્ષના પલ્લવ છેદવાનું સન્યાસીનું એક ઉપકરણ. (૪) માળા લટકાવવાનો ચંદરવામાંનો અંકુશાકાર આંકડો. (૫) મહાશુક્રદેવલોકના એક વિમાનનું નામ. (૬) વંદનાનો છઠ્ઠો દોષ. (૭) ૮૮ ગ્રહોમાંનો એક.

अंकुसा. સ્ત્રી૦ (अङ्कुशा) ચૌદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકરની શાસન દેવીનું નામ.

अंकेल्लण. ન૦ (अङ्केलन) ઘોડાને મારવાનો ચાબુક.

अंकेसाइणी. સ્ત્રી૦ (अङ्केशायिनी) ખોળામાં સુવાવાળી પુત્રી જેવી.

अंकोल्ल. પું૦ (अङ्कोल) અકોલનું ઝાડ.

अंग. ન૦ (आङ्ग) અંગ ફરકવાના શુભાશુભ ફલ બતાવનાર નિમિત્ત શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપ સૂત્રમાંનું એક. (૨) ત્રિ૦ શરીરનો વિકાર; શરીરસંબંધી; શારીરિક.

अंग. ન૦ (अङ्ग) શરીરના અવયવ; મસ્તક વગેરે શરીરનાં આઠ અંગ. (૨) મુખ્ય અવયવ; પ્રધાન અંગ. (૩) પુ. દેશ વિશેષ; જેને હાલ બિહાર કહે છે. (૪) અંગસૂત્ર; આચારાંગાદિ ૧૧ અંગ. (૫) અ૦ વાક્યાલંકારમાં 'કિમંગ' એ રૂપે આવે છે. (૬) કારણ (૭) મિત્રતાનું આમંત્રણ-સંબોધન.

अंगइ. પું૦ (अङ्गजित्) ભગવાન્ પાર્શ્વનાથ સ્વામી પાસે દિક્ષા અંગીકાર કરનાર એક ગૃહસ્થનું નામ.

अंगंगीभाव. पुं० (अङ्गाङ्गीभाव) અભેદભાવ; અભિન્નતા-ભિન્નતા રહિત ભાવ.

अंगचूलिया. स्त्री० (अंगचूलिका) આચારાદિ અંગની ચૂલિકા; કાલિક સૂત્રવિશેષ.

अंगच्छिहिय. त्रि० (अङ्गच्छिन्न) છેદાયેલું અંગ.

अंगजणवय. न० (अंगजनपद) અંગ દેશ.

अंगण. पुं० न० (अङ्गण) આંગણું; ફળિયું.

अंगणा. स्त्री० (अङ्गना) અંગના; સ્ત્રી

अंगपडियारिया. स्त्री० (अंगप्रतिचारिका) શરીરની સેવા કરનારી દાસી. અંદરનું કામ કરનાર દાસી.

अंगपविट्ठ. त्रि० (अङ्गप्रविष्ट) અંગસૂત્રાન્તર્ગત શ્રુત વિભાગ; આચારાંગ આદિ બાર અંગ.

अंगप्फुरण स्त्री० (अङ्गस्फुरण) અંગનુ ફરકવુ.

अंगबाहिर. त्रि० (अङ्गबाह्य) શ્રુતનો એક વિભાગ. ઉત્તરાધ્યયનાદિ અંગ બહારનાં સૂત્રો.

अंगभंजण. न० (अङ्गभञ्जन) આળસ મરડવી, શરીરના અવયવોને મોડવા.

अंगमंग. न० (अङ्गाङ्ग) અંગઉપાંગ; અવયવના અવયવ.

अंगमंदिर. न० (अङ्गमन्दिर) ચંપાનગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

अंगमद्द. पुं० (अङ्गमर्द) અંગનું મર્દન કરનાર માણુસ.

अंगमद्दिया. स्त्री० (अङ्गमर्दिका) અંગનું મર્દન કરનાર દાસી.

अंगय. पुं० न० (अङ्गद) બાજુબંધ. બાહુ આભરણ.

अंगरक्ख. त्रि० (अङ्गरक्ष) } શરીરની રક્ષા
अंगरक्खग. त्रि० (अङ्गरक्षक) } કરનાર.

अंगराग. पुं० (अङ्गराग) અંગ ઉપર મસળવાના કેસર ચંદન વગેરે સુગંધી પદાર્થ.

अंगराय पुं० (अङ्गराज) અંગ દેશનો રાજા કર્ણ.

अंगरुह. त्रि० (अङ्गरुह) શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલ; પુત્ર.

अंगरुहा. स्त्री० (अङ्गरुहा) પુત્રી.

अंगलोग. पुं० (अङ्गलोक) દેશ વિશેષ.

अंगवंस. पुं० (अङ्गवंश) અંગ દેશના રાજાનો વંશ.

अंगविगार. पुं० (अङ्गविकार) અંગ સ્ફુરણના ફલાફલનું કથન.

अंगविज्जा. स्त्री० (अङ्गविद्या) અંગ ફરકવાના શુભાશુભ ફળ જાણવાની વિદ્યા. (૨) નિમિત્તાદિ ફલાફલ બતાવનાર એક શાસ્ત્ર

अंगवियार. पुं० (अङ्गविचार) શરીર સંબંધે વિચાર કરવો તે.

अंगसंचाल पुं० (अङ्गसञ्चाल) શરીરના અવયવોનું સહજ-થોડું ચાલવુ તે.

अंगाणंगपविट्ठ त्रि० (अङ्गानङ्गप्रविष्ट) અંગ પ્રવિષ્ટ-આચારાંગ વગેરે સૂત્ર અને અનંગ પ્રવિષ્ટ-આવશ્યક વગેરે સૂત્ર.

अंगादाण. न० (अङ्गादान) પુરૂષેન્દ્રિય, પુરૂષનું ચિન્હ.

अंगार. पुं० (अङ्गार) અગ્નિ, બળતો કોલસો. (૨) સ્વાદિષ્ટ અન્ન અને તેના દાતારની પ્રશંસા કરતાં સાધુને લાગતો આહારનો એક દોષ; ઇંગાલ દોષ.

अंगारक पुं० (अङ्गारक) મંગલ નામનો ગ્રહ, ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

अंगारकड्ढणी. स्त्री० (अङ्गारकर्षिणी) અગ્નિ ફેરવવાનો લોઢાનો સળીઓ.

अंगारदाह. पुं० (अङ्गारदाह) જ્યાં લાકડાં બાળી કોલસા પાડવામાં આવે છે તે સ્થાન.

अंगारपतावणा. स्त्री० (अङ्गार प्रतापना) ટાઢ ઉડાડવાને અગ્નિ પાસે જઇ શરીર તપાવવુ તે, તાપણી.

अंगारमद्दग. પું૦ (अङ्गारमर्दक) રૂદ્રદેવ નામના એક અભવ્ય આચાર્ય.

अंगारिय. ત્રિ૦ (अङ्गारित) અંગાર રોગવાળી શેરડી; (૨) કોયલાની પેઠે બળી ગયેલું.

अंगाल. પું૦ (अङ्गार) અંગારો; કોયલો.

अंगाहिव. પું૦ (अङ्गाधिप) અંગ દેશનો રાજા

अंगिरस. ન૦ (आङ्गिरस) અગિરસ–ગૌતમ ગોત્રની એક શાખા; (૨) પું૦ આ શાખામાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ

अंगीकड } **अंगीकय** } ત્રિ૦ (अङ्गीकृत) અગીકાર કરેલું; સ્વીકારેલું.

अंगुट्ठ. પું૦ (अङ्गुष्ठ) અંગુઠો.

अंगुट्ठपसिणा. પુ૦ ન૦ (अङ्गुष्ठप्रश्न) અંગુઠામાં દેવતાનું આવાહન કરી અંગુઠાથીજ જવાબ દેવાની વિદ્યા. (૨) 'પ્રશ્ન વ્યાકરણ' સૂત્રનુ એક નવમુ લુપ્ત અધ્યયન

अंगुल. ન૦ (अङ्गुल) આંગળ; આઠ આઠ જવ જેટલા ભરપનું એક માપ; વેંતનો બારમો ભાગ.

अंगुलि. સ્ત્રી૦ (अङ्गुलि) આંગળી. (હાથ પગની.)

अंगुलिकोस. પું૦ (अङ्गुलीकोश) આંગળીમાં પહેરવાની અંગુઠડી.

अंगुलिज्जग ન૦ (अङ्गुलीयक) આંગળીના આભરણો; વેઢ, વીંટી વગેરે.

अंगुलिफोडण. ન૦ (अगुलिस्फोटन) આંગળીના ટચાકા વગાડવા તે.

अंगुलिभमुहा. સ્ત્રી૦ (अङ्गुलीभ्रू) કાઉસગ્ગનો એક દોષ; કાઉસગ્ગમાં આંગળીના વેઢા ગણવાથી લાગતો દોષ.

अंगुलिया. સ્ત્રી૦ (अङ्गुलिका) આંગળી.

अंगुवंग. પુ૦ (अङ्गोपाङ्ग) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अंगोवंग. ન૦ (अङ्गोपाङ्ग) મસ્તકાદિ અંગ અને અંગુલિ આદિ ઉપાંગ.

अंगोवंगणाम. ન૦ (अङ्गोपाङ्गनामन) જેના ઉદયથી શરીર રૂપે લીધેલ પુદ્ગલો અંગ ઉપાંગ રૂપે પરિણમે તે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, અંગોપાંગ નામકર્મ.

अंचि. પું૦ (अञ्चि) ગતિ કરવી તે; જવું તે.

आंचि. પુ૦ (आञ्चि) આવવું તે.

अंचिअ. ન૦ (अञ्चित) એક પ્રકારનું નાટક; દેવતાના ૩૨ નાટકમાંનું ૨૫ મું નાટક. (૨) ત્રિ૦ પૂજ્ય; રાજમાન્ય. (૩) ન૦ એકવાર જવું તે.

अंचिय. ત્રિ૦ (अञ्चित) પૂજાયેલું.

अंचियंचिय. ન૦ (अञ्चिताञ्चित) ગમનાગમન; આંહિથી ત્યાં અને ત્યાંથી આંહિ જવુ આવવુ તે; ગતિ આગતિ; ગમાગમ.

अंचियरिभिय. ન૦ (अञ्चितरिभित) એક પ્રકારનું નાટક; દેવતાના ૩૨ નાટકમાંનું ૨૭ મુ નાટક

अंछण. ન૦ (कर्षण) ખેંચવુ તે.

अंजण. ન૦ (अञ्जन) આંજણુ, કાજળ (૨) સૌવીરાંજન; સુરમો. (૩) રસાંજન, રસવતી. (૪) તપાવેલ લોઢાની સળીથી આંખમાં દુઃખ ઉત્પન્ન કરવું તે. (૫) આંખ આંજવી; આંખમાં કાજળ વગેરે આંજવું તે. (૬) રત્નની એક જાત (૭) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો દશમો ભાગ. (૮) રમ્ય વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૯) આઠમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન. (૧૦) રૂચકવર પર્વતનું સાતમું કૂટ. (૧૧) એ નામનો એક વેલંધર દેવતા. (૧૨) દ્વીપકુમારના ઇન્દ્રના ત્રીજા લોકપાલનું નામ. (૧૩) ઉદધિકુમારના પ્રભંજન નામના ઇન્દ્રના ચોથા લોકપાલનું નામ. (૧૪) વનસ્પતિ વિશેષ. (૧૫) વાયુકુમાર જાતિના ઇન્દ્રનું નામ.

अंजणाई. સ્ત્રી૦ (अञ्जनकी) એ નામની એક લતા–વેલ.

अंजणकोसिया. स्त्री० (अञ्जनकोशिका) એ નામની એક વનસ્પતિ.

अंजणग. पुं० (अञ्जनक) અંજન રત્નમય પર્વત વિશેષ; નંદીશ્વર દ્વીપમાં આવેલ અંજનગિરિ પર્વત.

अंजणगिरि. पुं० (अञ्जनगिरि) કાળા રંગનો પર્વત વિશેષ, નંદીશ્વર દ્વીપમાં આવેલ અંજનગિરિ પર્વત.

अंजणजोग. पुं० (अञ्जनयोग) ૭૨ કલામાંની સત્તાવીસમી કળા.

अंजणधाउ. पुं० (अञ्जनधातु) ધાતુ વિશેષ. સુરમો.

अंजणपव्वय. पुं० (अञ्जनपर्वत) નંદીશ્વર દ્વીપનો એક પર્વત

अंजणपुलक. न० } **अंजणपुलग.** पुं० } **अंजणपुलय.** } (अञ्जनपुलक) રત્નની એક જાત.

अंजणपुलाअ. पुं० (अञ्जनपुलाक) અંજન પુલાક કાંડ; ખરકાંડનો ૧૧ મો વિભાગ.

अंजणप्पहा. स्त्री० (अञ्जनप्रभा) ચોથી નરકનું નામ.

अंजणरिट्ठ. पुं० (अञ्जनरिष्ट) વાયુ કુમારના ઇન્દ્રનું નામ.

अंजणसलागा. स्त्री० (अञ्जनशलाका) આંજવાની સળી.

अंजणसिद्ध. त्रि० (अञ्जनसिद्ध) આંખમાં આંજણ આંજીને અદ્રશ્ય થઇ જવાની શક્તિવાળા.

अंजणा. स्त्री० (अञ्जना) જમ્બુવૃક્ષના નૈરૃત્ય ખુણાની એક વાવડીનું નામ. (૨) ચોથી નરકનું નામ. (૩) એક પુષ્કરિણી.

अंजणिया. स्त्री० (अञ्जनिका) આંજણ રાખવાની ડબ્બી.

अंजलि. पुं० स्त्री० (अञ्जलि) ખોબો; કરસંપુટ. (૨) બે હાથ જોડી મસ્તકે લગાડવા તે.

अंजलिउड. पुं० (अञ्जलिपुट) બે હાથનો સંપુટ.

अंजलिकम्म. न० (अञ्जलिकर्मन्) બે હાથ જોડવા તે.

अंजलिप्पगह. पुं० (अञ्जलिप्रग्रह) બે હાથ જોડી નમસ્કાર કરવો તે.

अंजु. त्रि० (ऋजु) સરલ; માયા પ્રપંચ રહિત. (૨) સંયમી; સંજમધારી. (૩) નિર્દોષ; પવિત્ર.

अंजुआ. } **अंजुया.** } स्त्री० (अञ्जुका) સત્તરમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

अंजू. स्त्री० (अञ्जू) શક્રેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) ધનદેવ–સાર્થવાહની પુત્રી. (૩) 'વિપાક' સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૪) 'જ્ઞાતા ધર્મકથા' સૂત્રનું એક અધ્યયન.

अंड. पुं० (अण्ड) ઈંડું, કીડી વગેરેનાં ઇંડાં. (૨) વિપાક સૂત્રનું અંડનામનું ત્રીજું અધ્યયન. (૩) મોરના ઈંડાના દ્રષ્ટાંતવાળુ જ્ઞાતા સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન. (૪) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

अंडउड. न० (अण्डपुट) ઈંડાનું કોટલું.

अंडकड. त्रि० (अण्डकृत) ઈંડામાંથી થયેલ; ઈંડાએ કરેલ.

अंडय. त्रि० (अण्डज) ઈંડામાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી. (૨) કોશેટામાંથી ઉત્પન્ન થતો તાંતણો (૩) રેશમી વસ્ત્ર.

अंडयग्गाहि. पुं० (अण्डजग्राहिन्) ઇંડામાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણીને પકડનાર.

अंडसुहुम. न० (अण्डसूक्ष्म) ઝીણાં ઈંડાં; માખી, કીડી, ગરોળી વગેરેનાં ઇંડાં.

अंडु. न० (अन्दू) દસકળા; હાથકડી.

अंत. न० (आन्त्र) આંતરડાં.

अंत. त्रि० (आन्त) ખાતાં ખાતાં વધેલું.

अंत. अ० (अन्तर्) અન્દર; માંહે.

अंत. त्रि० (अन्त्य) અંતિમ; છેલ્લું.

अंत. પું० (अन्त) પર્યંત; છેડો. (૨) ભેદ; પ્રકાર. (૩) રાગદ્વેષ. (૪) ભૂમિભાગ; પ્રદેશ. (૫) સમીપ; પાસે. (૬) નિર્ણય; ચુકાદો. (૭) વિનાશ; ભંગ. (૮) રોગ; બિમારી. (૯) ત્રિ० અસુંદર; ઇંદ્રિયોને પ્રતિકૂળ. (૧૦) ક્ષુદ્ર; તુચ્છ.

अंतअ. પું० (अन्तुक) કામઠાનો છેડો.

अंतकड. ત્રિ० (अन्तकृत) જેણે સંસારનો અંત કર્યો હોય તે.

अंतकम्म. ન० (अन्तकर्मन्) લુગડાની કોર; વસ્ત્રની કિનારી.

अंतकर. ત્રિ० (अन्तकर) સસારનો અત કરનાર.

अंतकरण. ત્રિ० (अन्तकरण) નાશ કરવાવાળો.

अंतकाल. પુ० (अन्तकाल) મરણકાલ. (૨) પ્રલયકાલ.

अंतकिरिया. સ્ત્રી० (अन्तक्रिया) સંસાર યા કર્મનો અંત કરવાની ક્રિયા. (૨) સકલ કર્મ ક્ષય રૂપ મોક્ષ. (૩) પન્નવણાના વીસમા પદનું નામ.

अंतकुल. ન० (अन्तकुल) હલકું કુળ.

अंतक्खरिया. સ્ત્રી० (अन्त्याक्षरिका) બ્રાહ્મી લિપિનો એક ભેદ; ૧૮ લિપિમાંની નવમી લિપિ. (૨) ૬૩ મી કળા.

अंतग. પુ० (अन्तक) છેડો; અંત. (૨) ત્રિ० વિનાશકારક; અંત કરનાર. (૩) દુષ્પરિત્યજ, મુશ્કેલીથી છોડી શકાય તેવું. (૪) અન્તર્ગત થઈ ગયેલું; સમાઇ ગયેલું. (૫) પર્યન્ત; પ્રાંતભાગ.

अंतगड. ત્રિ० (अन्तकृत) જેણે સંસારનો અને જન્મ મરણનો અંત કર્યો એવા તીર્થંકરાદિ.

अंतगडदसा. સ્ત્રી० (अन्तकृतदशा) " અંતગડદશા" નામનું આઠમું અંગ સૂત્ર; જેમાં આઠ વર્ગમાં ૯૦ અધ્યયનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

अंतगडभूमि. સ્ત્રી० (अन्तकृतभूमि) સંસારનો અંત કરનાર નિર્વાણગામિમહાપુરૂષોની ભૂમિ-નિર્વાણસમય.

अंतगय. ન० (अन्तगत) આનુગામિક અવધિ જ્ઞાનનો એક ભેદ.

अंतचरय. પું० (अन्तचरक) ગૃહસ્થે ભોજન કર્યા પછી અવશેષ રહ્યું હોય, તેની ગવેષણા કરનાર અભિગ્રહ ધારી સાધુ.

अंतचारि. પું० (अन्तचारिन्) તુચ્છ આહાર લેવાનો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अंतजीवि. પું० (अन्तजीविन्) ગૃહસ્થે ખાતાં શેષ રહેલ આહાર વ્હોરી તેના ઉપર જીવન ચલાવનાર સાધુ.

अंतद्धाण. ન० (अन्तर्धान) ગેબ થઇ જવું; અદૃશ્ય થઇ જવુ.

अंतद्धाणिया. } **अंतद्धाणी.** } સ્ત્રી० (अन्तर्धानिका) અદૃશ્ય થઇ જવાની વિદ્યા.

अंतपाल. પું० (अन्तपाल) દેશની સીમા કે સરહદનું રક્ષણ કરનાર પુરૂષ.

अंतभाव. પું० (अन्तर्भाव) સમાવેશ.

अंतमुहुत्त. ન० (अन्तर्मुहूर्त) મુહૂર્ત્તથી અન્દરનો સમય; મુહૂર્ત્તથી ઓછો કાલ.

अंतर. ત્રિ० (आन्तर) અંદરનું; અંતઃકરણ સંબંધી.

अंतर. ન० (अन्तर) આંતરૂં; વ્યવધાન. (૨) બે વસ્તુ વચ્ચેનું અથવા એક વસ્તુની બે પરિસ્થિતિ વચ્ચેનું કાળ આશ્રી છેટું. (૩) અંતરાલ; વચ્ચેનો ભાગ. (૪) ભેદ; વિશેષતા. (૫) વખત; અવસર. (૬) મર્મ; એબ. (૭) વિઘ્ન; આડખિલ. (૮) વિના; વગર. (૯) પું० આચાર; કલ્પ.

अंतरंग. ત્રિ० (अन्तरङ्ग) અંદરનું.

अंतरंजिया. } **अंतरंजी.** } સ્ત્રી० (अन्तरञ्जिका) એ નામની એક નગરી.

अंतरकंद. પું० (अन्तरकन्द) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વનસ્પતિ.

अंतरकरण. न० (अन्तरकरण) અનિવૃત્તિકરણના અંતભાગમાં મિથ્યાત્વમોહનીયના દલિયાને બે ભાગે વ્હેંચવાની ક્રિયા કરનાર એક પ્રકારના અધ્યવસાય; સમ્યક્ત્વના કારણરૂપ અધ્યવસાય વિશેષ.

अंतरगय. त्रि० (अन्तर्गत) અંતર્ભાવ પામેલું; અંદર આવી ગયેલું.

अंतरगिह. न० (अन्तरगृह) બે ઘરની વચ્ચેનું અંતર.

अंतरजाय. न० (अन्तरजात) ભાષાના જે પુદ્‌ગલો અતરાલે સમશ્રેણીમાં રહીનેજ ભાષા પરિણામને પામે છે તે; ભાષા પરિણત પુદ્‌ગલ.

अंतरणई. स्त्री० (अन्तरनदी) મહાનદીની અપેક્ષાએ નાની નદી.

अंतरदीव. पुं० (अन्तर्द्वीप) ચુલ્લહિમવંત અને શિખરી પર્વતની લવણસમુદ્ર તરફ નીકળેલ દાઢા ઉપરના દ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપ.

अंतरदीवग. पुं० स्त्री० (अन्तर्द्वीपग) અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

अंतरदीविया. स्त्री० (आन्तरद्वीपिका) છપ્પન અંતરદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

अंतरद्धा. स्त्री० (अन्तर्द्धान) અતર્ધાન થવુ, ભ્રષ્ટ-નાશ થવો તે.

अंतरद्धा. स्त्री० (अन्तरद्धा) મધ્યકાળ; વચલો સમય.

अंतरपल्ली. स्त्री० (अन्तरपल्ली) મૂળ ક્ષેત્રથી અઢી ગાઉ ઉપરનુ ગામડું.

अंतरप्प. पुं० (अंतरात्मन्) શરીર અંતર્ગત આત્મા.

अंतरभाव. पुं० (आन्तरभाव) પરમાર્થ.

अंतरभासिल्ल. पु० (अन्तरभाषावत्) ગુર્વાદિક બોલતા હોય તેની વચ્ચે બોલી ઉઠનાર શિષ્ય.

अंतरभूय. त्रि० (अन्तर्भूत) અંતર્ભૂત થયેલ; બીજામાં મળી ગયેલ.

अंतरसत्तु. पुं० (अन्तरशत्रु) કામક્રોધાદિ વગેરે શરીરની અંદરના શત્રુઓ.

अन्तरहिय. त्रि० (अन्तर्हित) ગુપ્ત; અદૃશ્ય.

अंतरा. अ० (अन्तरा) મધ્યે; વચ્ચે, (२) પહેલાં; અગાઉ.

अंतराइय. न० (आन्तरायिक) દાન આદિમાં વિઘ્ન નાખનાર અંતરાય કર્મ. (२) અન્તરાય કર્મજનક પાપ. (३) વિઘ્ન; રોકાઇ જવું તે.

अंतराइयकम्म. न० (आन्तरायिककर्मन्) અંતરાય કર્મ.

अंतरापह. पु० (अन्तरापथ) જ્યાં જવું છે અને જ્યાંથી જવું છે તે બે વચ્ચેનો માર્ગ.

अंतरामंथ. पुं० (अन्तरामन्थ) કેવલસમુદ્‌ઘાત ક્રિયામાં મથનાકારનો સમય.

अंतराय. न० (अन्तराय) કર્મનો આઠમો ભેદ; દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ અને વીર્ય–સામર્થ્યમાં વિઘ્ન નાખનાર કર્મ. (२) વિઘ્ન; નડતર.

अंतराल. न० (अन्तराल) વચ્ચેનો ભાગ.

अंतरावण. न० (अन्तरापण) અંદરનું હાટ.

अंतरावास. पु० (अन्तरावास) મુસાફરીમાં વચ્ચે વચ્ચે મજલ દર મજલ મેલાણ કરવું તે.

अंतरावास. पु० (अन्तरवर्ष) વર્ષાકાળ.

अंतरिक्ख. न० (अन्तरिक्ष) આકાશમાં થતા ગ્રહવેધઆદિનું શુભાશુભ ફલ જણાવનાર નિમિત્તશાસ્ત્ર.

अंतरिक्ख. त्रि० (आन्तरिक्ष) આકાશનું; આકાશ સબંધી.

अंतरिक्खजाय. त्रि० (अन्तरिक्षजात) જમીનથી અધર રહેલ મહેલ વગેરે વસ્તુ.

अंतरिज्ज. न० (अंतरीय) વસ્ત્ર; કપડાં. (२) પથારી નીચેનું વસ્ત્ર.

अंतरिज्जिया. स्त्री० (अन्तरीया) वेसवाडिय ગણથી નીકળેલ ત્રીજી શાખા.

अंतरिय. त्रि० (अन्तरित) આન્તરે-છેટે રહેલું.

अंतरिया. स्त्री० (अन्तरिका) આંતરૂં; છેટું. (२) વિવક્ષિત વસ્તુની સમાપ્તિ.

अंतरक्खुय. न० (अन्तरिक्षुक) શેરડીની વચલી ગાંઠ.

अंतरेण. अ० (अन्तरेण) વિના; વગર.

अंतरोअग. પું० ન० (अंतरोदक) પાણીની અન્દર રહેલ દ્વીપ.

अंतलिक्ख. ન० (अन्तरीक्ष) આકાશ. (૨) આકાશમાં થતા ઉલકાપાત, ગંધર્વનગર, ગ્રહવેધ વગેરે. (૩) આકાશમાં થતા ગ્રહવેધાદિના ફલાફલ બતાવનાર નિમિત્ત શાસ્ત્ર.

अंतलिक्खोदय. ન० (अन्तरीक्षोदक) વરસાદનું પાણી.

अंतवंत ત્રિ० (अन्तवत्) અંત-છેડાવાળું.

अंतसो અ० (अन्तशस्) છેવટ; અંતે.

अंताइ. ત્રિ० (आन्तादिन्) તુચ્છ આહાર લેનાર; અંતાહારી (મુનિ.)

अंतालित्तय. ત્રિ० (अन्तर्लिप्त) માંહે લિંપેલું.

अन्ताहार. પું० (अन्ताहार) ખાતાં બાકી રહેલો હોય તે આહાર. (૨) હલકું ધાન્ય; ચણા વાલ વગેરે.

अंति. ત્રિ० (अन्तिन्) જાત્યાદિની અપેક્ષાએ ઉત્તમોત્તમ.

अंति. ત્રિ० (अन्त्य) છેલ્લું; અન્તમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

अंतिम. ત્રિ० (अन्तिम) છેલ્લું; છેવટનું.

अंतिमराई. સ્ત્રી० (अन्तिमरात्रि) રાત્રિનો છેડો-છેલ્લો ભાગ.

अंतिमलोभ. પું० (अन्तिमलोभ) ચાર ચોકડીમાંની છેલ્લી સંજ્વલની ચોકડીનો લોભ; જેની વધારામાં વધારે ૧૫ દિવસની સ્થિતિ હોય તે લોભ.

अंतिमसरीरिय. પું० (अन्तिमशारीरिक) ચરમશરીરી જીવ; છેલ્લું શરીર ધારણ કરનાર; અર્થાત્ જેને તેજ ભવમાં મોક્ષ જવું છે તે

अंतिय. ન० (अन्तिक) પાસે; સમીપ.

अंते. અ० (अन्तर्) માંહે; અંદર.

अंतेउर. ન० (अन्तःपुर) અંતઃપુર; જનાનખાનું.

अंतेउरपरियाल. પું० (अन्तःपुरपरिवार.) અંતઃપુરનો પરિવાર; દાસ દાસી વગેરે.

अंतेउरिया. સ્ત્રી० (अन्तःपुरिका) અંતઃપુરમાં રહેનારી સ્ત્રી; રાજાની રાણી.

अंतेपुरिय. ત્રિ० (अन्तःपुरिक) અંતઃપુર સંબધી.

अंतेवासि. પું० (अन्तेवासिन्) શિષ્ય; પાસે રહેનાર હજુરી. (૨) આજ્ઞા ઉઠાવનાર; સમીપવર્તી.

अंतो. અ० (अन्तर्) અંદર; મધ્યે.

अंतोकोडीकोडि. ત્રિ० (अन्तःकोटिकोटि) કોડાકોડિ સાગરોપમની અંદરનું.

अंतोखरिया. સ્ત્રી० (अन्तःखरिका) ગામમાં રહેનાર વેશ્યા.

अंतोगय. ત્રિ० (अन्तर्गत) અંતર્ભૂત; તેની અંદર આવી ગયેલ.

अंतोदुट्ठ. પુ० ન० (अन्तर्दुष्ट) અંદર રહી પીડા કરનાર શલ્ય.

अंतोधूम. પું० (अन्तर्धूम) ઘરની અંદર ધુંધવાતો ધુમાડો.

अंतोमज्झावसाणिय. ન० (अन्तर्मध्यावसानिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર.

अंतोमुहुत्त. ન० (अन्तर्मुहूर्त) બે ઘડીની અંદરનો સમય.

अंतोमुहुत्तिय. ત્રિ० (अन्तर्मौहूर्तिक) જેનું કાળપરિમાણ અંતર્મુહૂર્તની અંદરનું છે તે.

अंतोलित्तय. ત્રિ० (अन्तर्लिप्तक) અંદર લિંપેલું.

अंतोवट्ट. ત્રિ० (अन्तर्वृत्त) અંદરના ભાગમાં ગોળ; અંતરગોળ.

अंतोवाहिणी. સ્ત્રી० (अन्तर्वाहिनी) કુમુદવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની મહાવિદેહની બાર અન્તર્નદીમાંની એક.

अंतोसल्ल. त्रि० (अन्तःशल्य) અંદરનું શલ્ય; બહાર ન દેખાતો જખમ. (૨) જેણે અપરાધ કરી આલોચના નથી કરી તે; જેના મનમાં અપરાધરૂપ શલ્ય છે તે.

अंतोसल्लमरण. न० (अन्तःशल्यमरण) અંતો-શલ્ય મરણ—માયા નિયાણું વગેરે શલ્ય રાખીને મરવું તે; બાલ મરણનો એક પ્રકાર.

अंतोहियय. न० (अन्तर्हृदय) અંતઃકરણ; મન.

अंदु. स्त्री० (अन्दु) બેડી; જંજીર. (૨) સાંકલ.

अंदोलग. पुं० (आन्दोलक) હિંડોળો; હિંચકો.

अंदोलिय. त्रि० (आन्दोलित) આન્દોલન આપેલું; હીંચકાવેલું.

अंदोलण. न० (आन्दोलन) હિંડોળાખાટ. (૨) માર્ગ વિશેષ.

अंध. पुं० (अन्ध्र) અંધ્રદેશ; જગન્નાથની નીચે આવેલ એક દેશ. (૨) त्रि० અંધ્રદેશવાસી મનુષ્ય.

अंध. त्रि० (अन्ध) આંધળો; નેત્રહીન. (૨) જ્ઞાનરહિત; અજ્ઞાની.

अंधकंटइज्ज. न० (अन्धकण्टकीय) કાંટાપર ચાલનાર આંધળા માણસની પેઠે અવિચારિત ગમન કરવુ તે.

अंधकार. पुं० (अन्धकार) અંધરૂં; અંધકાર.

अंधग. पुं० (अन्धक) વૃક્ષ; ઝાડ.

अंधगवण्हि. पु० (अन्धकवह्नि) બાદર અગ્નિ; ઝાડના લાકડાંને આશ્રી ઉત્પન્ન થયેલ અગ્નિ. (૨) સૂક્ષ્મ અગ્નિ.

अंधगवण्हि. पुं० (अन्धकवृष्णि) સમુદ્રવિજય રાજાનું અમર નામ.

अंधगार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधतम. न० (अन्धतमस्) અંધકાર; અંધારૂં.

अंधपुरिस. पुं० (अन्धपुरुष) જન્માંધ; જન્મથી આંધળો.

अंधयार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधयारखेत्त. न० (अन्धकारक्षेत्र) જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ ન પડે તે પ્રદેશ.

अंधयारपक्ख. पुं० (अन्धकारपक्ष) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીઉં.

अंधरूव. पुं० न० (अंधरूप) શૂન્યાકાર; જેનું શરીર અવયવ શૂન્ય છે તે.

अंधलरिह्ली. स्त्री० (अन्धयित्री) આંધળા બનાવવાની એક વિદ્યા.

अंधार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधारिय. त्रि० (अन्धकारित) અંધકારમય કરેલ.

अंधिय. पुं० स्त्री० (अन्धिक) ચાર ઇંદ્રિય વાળા જીવની એક જાત.

अंधिल्ल. त्रि० (अन्ध) જન્માંધ; જન્મથી આંધળું.

अंबं. पुं० (अम्ब) પંદર પરમાધામીમાંનો એક.

अंब. पुं० (आम्र) આંબાનુ ઝાડ; આંબો. (૨) કેરી; આંબાનું ફળ. (૩) કેરીના ગોટલાનું ધોણ.

अंब. त्रि० (अम्ल) ખાટું.

अंब. न० (आम्ल) છાશ વગેરેથી સંસ્કારેલ પદાર્થ.

अंबखुज्ज. न० (आम्रकुब्ज) આંબાના ફળની પેઠે વક્રાકારે સ્થિતિ કરવી તે; આસનનો એક પ્રકાર.

अंबट्ठ. पुं० (अम्बष्ट) માતાના પક્ષની અપેક્ષાએ આર્ય જાતિ; માતાના પક્ષે આર્ય. (૨) બ્રાહ્મણ પુરૂષ અને વૈશ્ય સ્ત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલ એક અવાંતર જાતિ.

अंबड. पु० (अम्बड) અંબડ નામે એક સંન્યાસી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર બાવીશમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

अंबडजीव. पु० (अम्बडजीव) અંબડ નામના તાપસનો જીવ.

अंबधाई. स्त्री० (अम्बधात्री) ધાવમાતા; બાળકને ધવરાવનારી માતા.

अंबपल्लवपविभत्ति. न० (आम्रपल्लवप्रविभक्ति) જેમાં આંબાના પલ્લવની રચના વિશેષ કરવામાં આવે એવું એક નાટ્ય; બત્રીસ પ્રકારના નાટકમાંનું એક.

अंबपेलिया. स्त्री० (आम्रपेशिका) કેરીની ચીર.
अंबफल. न० (आम्रफल) કેરી.
अंबर. न० (अम्बर) આકાશ. (૨) વસ્ત્ર. (૩) ઉમરાનું ઝાડ.
अंबरतल. न० (अम्बरतल) આકાશનું તળું-સપાટી.
अंबरतिलय. पुं० (अम्बरतिलक) એ નામનો એક પર્વત.
अंबरवत्थ. न० (अम्बरवस्त्र) સ્વચ્છ કપડું.
अंबरस. न० (अम्बर) આકાશ
अंबरिस. } **अंबरीस.** } पुं० न० (अम्बरीष) લુહારની કોડનો ભાઠો; ભઠ્ઠી. (૨) પંદર જાતિ પૈકી બીજી જાતના પરમાધામી. (૩) કોષ્ટક.
अंबरिसि पुं० (अम्बर्षि) પંદર જાતિ પૈકી બીજી જાતના પરમાધામી. (૨) ઉજ્જયિની નગરીના રહીશ એક બ્રાહ્મણ.
अंबलसाग. पु० (अम्लशाक) એક જાતની વનસ્પતિ.
अंबसालवण न० (आम्रशालवन) આમલકલ્પા નગરીના ઈશાન ખુણામાં આવેલું આંબાનું વન.
अंबा. स्त्री० (अम्बा) માતા; જનની. (૨) નેમનાથ પ્રભુના શાસનની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) એ નામની એક વલ્લી.
अंबाडग. } **अंबाडय.** } पुं० (आम्रातक) અંબાડાનું ઝાડ; બહુ બીજવાળા વૃક્ષની એક જાત. (૨) અંબાડાનું ફળ. (૩) અંબાડાના ફળનું ધોવણ.
अंबालिया स्त्री० (अम्लिका) આંબલી.
अंबावल्ली. स्त्री० (अम्लवल्ली) ખાટા રસવાળી એક વેલ.
अंबिया. स्त्री० (अम्बिका) પાંચમા વાસુદેવની માતા.
अंबिल. न० (आचाम्ल) આયંબિલ; તપનો એક પ્રકાર.
अंबिल. पुं० (अम्ल) ખાટો રસ; ખટાશ. (૨) त्रि० ખટાશવાળું; ખાટું.
अंबिल. न० (अम्ल) એક જાતની હરી વનસ્પતિ.
अंबिलणाम. न० (अम्लनामन्) નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિમાંની એક.
अंबिलरस. पुं० (अम्लरस) ખાટો રસ.
अंबिलिआ. स्त्री० (आम्लिका) આંબલીનું ઝાડ.
अंबु. न० (अम्बु) પાણી; જળ.
अंबुणाह. पुं० (अम्बुनाथ) સમુદ્ર
अंबुत्थंभ. पु० (अम्बुस्तम्भ) પાણીને રોકવાની એક કળા; ૭૨ કળામાંની ૧૩ મી કળા.
अंबुभक्खि. त्रि० (अम्बुभक्षिन्) પાણી ઉપર જીવનાર.
अंबुवासि. त्रि० (अम्बुवासिन्) પાણીમાં રહેવાવાળો.
अंस. पु० (अंश) ભાગ; હિસ્સો. (૨) અવયવ, ખંડ. (૩) ભેદ; વિકલ્પ. (૪) પર્યાય, ધર્મ, અને ગુણ.
अंस. } **अंसल.** } पुं० (अंस) સ્કન્ધ; ખંભો.
अंसि. स्त्री० (अस्रि) ખુણો.
अंसिया. स्त्री. (अर्शस्) અર્શ; ગુહ્યપ્રદેશમાં મસાનો રોગ.
अंसिया. स्त्री० (अंश) નાનો ભાગ; હિસ્સો.
अंसु. न० (अश्रु) આંસુ; નેત્રજળ.
अंसुय. पुं० (अंशुक) ચીન દેશમાં અગાઉના વખતમાં બનતું કીડાની લાળનું હીર; ચીનાઇ હીર. (૨) વસ્ત્ર વિશેષ; સુંવાળા વસ્ત્રની એક જાત. (૩) પોશાક; વેશ.
अंसोत्थ. पु० (अश्वत्थ) પિપ્પળનું ઝાડ.
अकइ. त्रि० (अकति) અસંખ્યાત; અનન્ત.
अकंड. न० (अकाण्ड) અનવસર; વખત વગરનું.

अकंडूयग. } **अकंडूयय.** } पुं० (अकण्डूयक) શરીરમાં ચળ આવે તોપણ ખંજવાળે નહિ તે; અભિગ્રહ વિશેષધારી સાધુ.

अकंत त्रि० (अकान्त) કાન્તિ વિનાનું; સૌન્દર્ય રહિત. (૨) અણુગમતું; અપ્રિય.

अकंपिय. पुं० (अकम्पित) મહાવીર સ્વામીના આઠમા ગણધર

अकज्ज. न० (अकार्य) ન કરવા યોગ્ય કાર્ય; અઘટિત કામ.

अकण्ण. पुं० (अकर्ण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો જોજન ઉપર આવેલો એક અંતરદ્વીપ; ૧૭ મો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

अकण्णछिन्न. त्रि० (अकर्णछिन्न) અખંડ કાનવાળો; જેણે કાન છેદાવ્યા નથી તે.

अकति. त्रि० (अकति) ગણત્રીમાં ન આવે તેટલા; અસંખ્ય.

अकतिसंचिय. पुं० (अकतिसञ्चित) એક સમયે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થતા જીવ.

अकप्प. त्रि० (अकल्प) કલ્પે નહિ તેવું; ખપે નહિ તેવું.

अकप्पठिय. पुं० (अकल्पस्थित) અચેલકાદિ દશ પ્રકારના કલ્પ-મર્યાદા રહિત; વચ્ચેના ૨૨ તીર્થંકરના સાધુ.

अकप्पिय. त्रि० (अकल्पिक) અયોગ્ય; અકલ્પનિક.

अकम्म. न० (अकर्मन्) કર્મનો અભાવ; આશ્રવ નિરોધ. (૨) પું૦ કર્મરહિત; મુક્તાત્મા

अकम्मंस. पुं० (अकर्मांश) કર્મરજ રહિત. (૨) ઘાતીકર્મ રહિત સ્નાતક વિશેષ; કેવળી.

अकम्मकारि. त्रि० (अकर्मकारिन्) અયોગ્ય કામ કરનાર.

अकम्मभूम. पुं० (अकर्मभौम) અસિ, મસી અને કસી એ ત્રણ પ્રકારના કર્મ-વ્યાપાર વિના કલ્પવૃક્ષ ઉપર આધાર રાખી જીવન નિર્વાહ કરનાર; જુગલિયા.

अकम्मभूमि. स्त्री० (अकर्मभूमि) ભોગ ભૂમિ; કૃષિ આદિ કર્મરહિત કલ્પવૃક્ષવાળી ભૂમિ.

अकम्मभूमिय. पुं० स्त्री० (अकर्मभूमिज) ત્રીસ અકર્મ ભૂમિ-ભોગ ભૂમિના મનુષ્ય; જુગલિયા.

अकम्मया. स्त्री० (अकर्मता) કર્મનો અભાવ; કર્મનો ઉચ્છેદ.

अकम्मवीरिय. न० (अकर्मवीर्य) પંડિતવીર્ય; પંડિતભાવસહિત સામર્થ્ય.

अकम्हा. अ० (अकस्मात्) એકદમ; અચાનક.

अकम्हादंड. पुं० (अकस्माद्दण्ड) ધાર્યા વગર ઓચિંતું એકને હણતાં બીજું હણાઇ જાય તે; ચોથું ક્રિયાસ્થાનક.

अकम्हादंडवत्तिय. पु० न० (अकस्माद्दण्ड प्रत्ययिक) ચોથું ક્રિયાસ્થાનક; એકને મારવાનું ધારી મારતાં અકસ્માત્ બીજાને મારી નાખવું તે.

अकम्हाभय. न० (अकस्माद्भय) બાહ્ય નિમિત્ત વિના કલ્પના માત્રથી ઉત્પન્ન થતું ભય; સાત ભયમાંનું એક.

अकय. त्रि० (अकृत) ન કરેલું. (૨) સાધુને ઉદ્દેશીને ન બનાવેલું.

अकयपुण्ण. त्रि० (अकृतपुण्य) પુણ્યથી રહિત હોય તે; જેણે પુણ્ય કર્યું નથી તે.

अकयलक्खण. त्रि० (अकृतलक्षण) ખરાબ લક્ષણવાળું; અપલક્ષણું.

अकयसुय. पुं० (अकृतश्रुत) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ.

अकयागम. पु० (अकृतागम) અકૃતાભ્યાગમન; ન કરેલ પાપ વગેરેના ફળની પ્રાપ્તિ

अकरणि. स्त्री० (अकरणि) આક્રોશ વચનથી કામ કરવાની ના પાડવી તે.

अकलेवर. पुं० (अकलेवर) શરીર રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकसाइ. पुं० (अकषायिन्) ક્રોધાદિ કષાય રહિત; અકષાયી.

अकसाय. त्रि० (अकषाय) કષાયનો સર્વથા ક્ષય કરનાર.

अकसायमोहणिज्ज. न० (अकषायमोहनीय) હાસ્યાદિનોકષાયરૂપ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

अकसायि. त्रि० (अकषायिन्) ક્રોધાદિ કષાય રહિત; અકષાયી.

अकसिण. त्रि० (अकृत्स्न) અપૂર્ણ; અધુરૂં. (૨) જેનાથી મોટો બીજો સ્કંધ છે તે; અપૂર્ણ સ્કંધ.

अकसिणा. स्त्री० (अकृत्स्ना) પ્રાયશ્ચિત્તનો ચોથો પ્રકાર, જેમાં વધારે તપ સમાઇ શકે તે પ્રાયશ્ચિત.

अकाइय. पुं० (अकायिक) કાયા રહિત જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकाम. पुं० (अकाम) ઇચ્છાનો અભાવ; ઇચ્છા નહિ. (૨) જ્યાં સર્વ ઇચ્છાની નિવૃત્તિ થાય છે તે; મોક્ષ. (૩) ત્રિ० વિષય-કામના રહિત.

अकामकिच्च. त्रि० (अकामकृत्य) ઇચ્છા વિના કામ કરનાર.

अकामछुहा. स्त्री० (अकामक्षुधा) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના પરતંત્રપણે ભુખ વેઠવી તે.

अकामणिकरण. त्रि० (अकामनिकरण) જેમાં અનિચ્છાનું કારણ છે એવુ.

अकामणिज्जरा. स्त्री (अकामनिर्जरा) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના પરાધીનપણે ભુખ તરસ વગેરે સહન કરવાં તે.

अकामतण्हा. स्त्री० (अकामतृष्णा) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના પરતંત્રવશ તૃષા વેઠવી તે.

अकामबंभचेरवास. पुं० (अकामब्रह्मचर्यवास) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના કોઇના દબાણથી બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે.

अकाममरण. न० (अकाममरण) બાલમરણ; અજ્ઞાનપણે વિષય આદિની આસક્તિમાં થતું મરણ.

अकामिय. त्रि० (अकामिक) નિરભિલાષી; ઇચ્છાવગરનો.

अकामिय. त्रि० (अकाम्य) ન ઇચ્છવા યોગ્ય; અનિષ્ટ.

अकामिया. स्त्री० (अकामिता) અનિચ્છા; ઇચ્છાનો અભાવ.

अकाय. पुं (अकाय) કાયા રહિત જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकारअ. }
अकारग. } त्रि० (अकारक) અપથ્ય. (૨) અકર્તા; ક્રિયા શૂન્ય (૩) અરૂચિ; જમવાની ઇચ્છા ન થાય તેવો રોગ.

अकारगवाइ. त्रि० (अकारकवादिन्) આત્મા નિષ્ક્રિય છે એવું માનનાર.

अकारि. त्रि० (अकारिन्) નહિ કરવાવાળો; નહિ કરનાર.

अकारिय. त्रि० (अकारित) ન કરાયેલું.

अकाल. पुं० (अकाल) અનવસર; કુવખત. (૨) દુષ્કાળ; દુકાળ. (૩) ગોચરી આદિનો નિષિદ્ધકાળ; કવેળા.

अकालचारि. पुं० (अकालचारिन्) કવખતે ગોચરી આદિ કરનાર.

अकालदोहल. पुं० (अकालदोहद) કવેળાએ ઉત્પન્ન થતો દોહદ-ગર્ભવંતી સ્ત્રીને થતી ઇચ્છા.

अकालपरिभोइ. त्रि० (अकालपरिभोजिन्) રાત્રિ ભોજન કરનાર; રાત્રે ખાનાર.

अकालपरिहीण. न० (अकालपरिहीन) ઘણું જલ્દી; તત્કાલ.

अकालवासि. पुं० (अकालवर्षिन्) માવઠાનો વરસાદ; કવખતે વરસનાર. (૨) વગર જરૂરીઆતે દાનાદિ દેનાર.

अकालसमय. पुं० (अकालसमय) વિપરીત સમય.

अकालिय. त्रि० (अकालिक) વખત પહોંચ્યા પહેલાંનું; અકાળે પ્રાપ્ત થયેલ.

अकाहल. त्रि०;(अकाहल) ૨૫૫૮ અક્ષર ભાષી.

अकिंचण. त्रि० (अकिञ्चन) પ્રતિબંધકારક ધનકનકાદિ રહિત; નિષ્પરિગ્રહી.

अकिच्च. न० (अकृत्य) ન કરવા યોગ્ય.

अकिच्चट्ठाण. न० (अकृत्यस्थान) ચારિત્રના મૂલગુણાદિ ભાંગે તેવું અકૃત્યનું સ્થાન.

अकिज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદવાને યોગ્ય નહિ.

अकित्ति. स्त्री० (अकीर्त्ति) અપકીર્તિ; અપયશ.

अकित्तिकर. त्रि० (अकीर्त्तिकर) અપકીર્તિ કરવાવાળો.

अकित्तिम. त्रि० (अकृत्रिम) સ્વાભાવિક; મૂળ.

अकिरिय. पुं० (अक्रिय) કાયિકી, અધિકરણિકી આદિ સાવદ્ય ક્રિયા રહિત. (૨) સ્ત્રી० જીવાદિ પદાર્થોનો અસ્વીકાર; નાસ્તિકપણું. (૩) ત્રિ० જીવાદિના અસ્તિત્વનું ઉત્થાપન કરનાર; નાસ્તિક, (૪) આળસુ; નિરૂદ્યમી.

अकिरियवाइ. पु० (अक्रियावादिन) જીવાદિ પદાર્થના અસ્તિત્વનો અપલાપ કરનાર; અક્રિયાવાદી-નાસ્તિક.

अकिरिया. स्त्री० (अक्रिया) દુષ્ટ ક્રિયા; મિથ્યાત્વઆદિયુક્ત અનુષ્ઠાન. (૨) ક્રિયાનો અભાવ. (૩) નાસ્તિકતા.

अकिरियाय. पुं० (अक्रियात्मन्) આત્માને અક્રિય-ક્રિયા વિનાનો માનનાર સાંખ્ય દર્શન વગેરે.

अकीय. त्रि० (अक्रीत) સાધુના ઉદ્દેશથી નહિ ખરીદેલ.

अकुओभय. त्रि० (अकुतोभय) જેને કોઇથી ભય નથી તે.

अकुसल. न० (अकुशल) અશુભ; માઠું. (૨) ત્રિ० અજાણ; વક્તવ્યાવક્તવ્યની સમજ વિનાનો.

अकुहय. त्रि० (अकुहक) ઇંદ્રજાલાદિ કુતૂહલ રહિત.

अकेवल. त्रि० (अकेवल) અશુદ્ધ.

अकोसिया. स्त्री० (अकोषिका) એ નામની એક મિઠાઇ-સુખડી.

अक्कंत. त्रि० (आक्रान्त) પીડિત; દબાયેલ. (૨) પું. પગનો પૃથ્વી સાથે સંઘર્ષણ થતાં નીકળતો અચિત્ત વાયુ. (૩) અભિભૂત; પરાજય પામેલ. (૪) ઘેરાઇ ગયેલ.

अक्कंद. पु० (आक्रन्द) રડવું તે, દુઃખની બૂમ પાડવી તે.

अक्कतूवरी. स्त्री० (अर्कतूवरी) એક જાતની ગુચ્છ વનસ્પતિ.

अक्कबोंदिया. स्त्री० (अर्कबोन्दिका) એક જાતની વેલ.

अक्किज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદવા યોગ્ય નહિ તે.

अक्किय. त्रि० (अक्रिय) ક્રિયા રહિત, નિષ્ક્રિય.

अक्कुट्ठ. त्रि० (आक्रुष्ट) કઠોર વચનથી બોલાવેલ.

अक्केज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદી ન શકાય તેવું; અમૂલ્ય.

अक्कोस. पु० (आक्रोश) આક્રોશ વચન, કઠોર વચન. (૨) શાપ.

अक्कोस. न० (अक्रोश) જે ગામની અતિ નજીક જંગલ, હિંસકપશુ, પર્વત કે નદી વગેરે ઉપદ્રવ હોય તેવું; સાધુને ચોમાસું રહેવાને અયોગ્ય ક્ષેત્ર.

अक्कोसणा. स्त्री० (आक्रोशना) તિરસ્કાર;

अक्कोसपरिसह. पु० (आक्रोशपरिषह) તિરસ્કાર ભરેલ વચનનો પરિષહ; સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો ૧૨ મો પરિષહ.

अक्ख. पुं० (अक्ष) ગાડાની ધરી. (૨) રમવાના પાસા. (૩) રુદ્રાક્ષનો મણકો. (૪) ચાર હાથ પરિમિત એક ભરપ; ધનુષ્ય. (૫) જીવ; આત્મા. (૬) ઇન્દ્રિય.

अक्खओदय. त्रि० (अक्षयोदक) અખુટ પાણીવાળું; સદાય પાણીથી ભરેલું.

अक्खचम्म. न० (अक्षचर्मन्) પાણી કાઢવાનો કોશ; મસક. (૨) પખાલ.

अक्खाण. न० (आख्यान) કહેવું; આખ્યાન કરવું.

अक्खम. त्रि० (अक्षम) અસમર્થ; અનુચિત.

अक्खय. पुं० (अक्षत) અણીશુદ્ધ ચોખા. (૨) त्रि० પરિપૂર્ણ; અખંડ.

अक्खय त्रि० (अक्षय) અવિનાશી; અક્ષય.

अक्खयणिहि. पुं० (अक्षयनिधि) અક્ષય ભંડાર; અખુટ ભંડાર.

अक्खयणीवि. स्त्री० (अक्षयनीवि) અખુટ મુડી.

अक्खर. न० (अक्षर) સ્વર વ્યંજન૩૫ અક્ષરમાળા. (૨) સંજ્ઞાક્ષર, વ્યંજનાક્ષર અને લબ્ધિ અક્ષર એ અક્ષરશ્રુતના ત્રણ ભેદમાંનો એક. (૩) અચલ; અવિનશ્વર. (૪) જ્ઞાન; ચેતના.

अक्खरअ. पु० (अक्षरक) દાસ; ગુલામ.

अक्खरगुण. पु० (अक्षरगुण) અનંતાગમા, પર્યાય, ઉચ્ચાર વગેરે અક્ષરના ગુણ.

अक्खरपुट्ठिया. स्त्री० (अक्षरपृष्टिका) અઢાર લિપિમાંની નવમી લિપિ.

अक्खरलंभ. } **अक्खरलाभ.** } पुं० (अक्षरलाभ) શબ્દની જાતિ, અર્થ વગેરેનું જ્ઞાન.

अक्खरसंबद्ध. पु० (अक्षरसम्बद्ध) જે શબ્દમાં અક્ષર સ્પષ્ટ હોય તે.

अक्खरसंनिवाय. पुं० (अक्षरसन्निपात) અક્ષરોનો સંયોગ; અક્ષરોનું જોડાણ.

अक्खरसम. न० (अक्षरसम) હ્રસ્વ, દીર્ઘ, પ્લુત વગેરે જે અક્ષર જેવો હોય તેવો બોલવો તે; ગેયસ્વરવિશેષ.

अक्खरसमास. पु० (अक्षरसमास) અકારાદિ અક્ષરોનો પરસ્પર મેલાપ-જોડાણ.

अक्खरसुय. पुं० (अक्षरश्रुत) શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अक्खराणुसार. पुं० (अक्षरानुसार) શ્રુત ગ્રંથને અનુસરવું તે.

अक्खरोवलंभ. पुं० (अक्षरोपलाभ) શ્રુત જ્ઞાનનો ઉપયોગ.

अक्खलिय. त्रि० (अस्खलित) અસ્ખલિત; સ્પષ્ટ.

अक्खवत्त. न० (अक्षपात्र) પૂજાનું પાત્ર.

अक्खवाडग. पुं० (अक्षपाटक) ચોરસ આસન; બાજોઠ. (૨) અખાડો; કુસ્તી કરવાની જગા.

अक्खवाय. पुं० (अक्षपाद) ન્યાયદર્શનના પ્રણેતા અક્ષપાદ નામના આચાર્ય; ગૌતમ મુનિ.

अक्खविय त्रि० (अक्षपित) ક્ષય કરેલ નહિ; ખપાવેલ નહિ.

अक्खाइय. न० (आख्यातिक) સાખ્ય ક્રિયાપદ.

अक्खाइय. त्रि० (अक्षतिक) સ્થાયી; શાશ્વત.

अक्खाइयठाण. न० (आख्यायिकास्थान) કથાવાર્તા કરવાનું સ્થાન.

अक्खाइयणिस्सिय. न० (आख्यायिकानिश्रित) દંતકથા આશ્રિત જુઠાણું; મૃષા-જુઠનો નવમો ભેદ.

अक्खाइया. स्त्री० (आख्यायिका) વાર્તા; કલ્પિત કથા.

अक्खाडग. पुं० (अक्षपाटक) અખાડો; મલ્લોને કુસ્તી કરવાની જગ્યા. (૨) પ્રેક્ષકોને બેસવાનો ઓટલો; મિજલસનું સ્થાન.

अक्खाय. त्रि० (आख्यात) કહેલું; પરૂપેલું. (૨) न० ક્રિયાપદ.

अक्खायग. पुं० (आख्यायक) શુભાશુભ ફળ કહેનાર; નિમિત્ત પ્રકાશક.

अक्खायपव्वज्जा. स्त्री० (आख्यातप्रव्रज्या) ધર્મ દેશના સાંભળી બોધ પામીને દીક્ષા લેવી તે; પ્રવ્રજ્યાનો એક ભેદ.

अक्खायार. पु० (आख्यातृ) કહેનાર; કથન કરનાર.

अक्खि. न० (अक्षि) નેત્ર; આંખ.

अक्खित्त. त्रि० (आक्षिप्त) આકર્ષણ કરેલ; ખેંચેલ. (૨) લલચાવેલ; લાલચ આપેલ. (૩) મુકી દીધેલ; ફેંકી દીધેલ.

अक्खिराग. पुं० (अक्षिराग) આંખનું અંજન સોયરા આદિ.

અક્ખિવણ. ન૦ (आक्षेपण) ચિત્તનું વ્યગ્રપણું.

અક્ખિવેયણા. સ્ત્રી૦ (अक्षिवेदना) આંખની પીડા. (૨) આંખનો રોગ.

અક્ખીણ. ત્રિ. (अक्षीण) ક્ષય ન પામેલું; પુરૂં ન થયેલું (૨) અખૂટ.

અક્ખીણપડિભોઇ. પું૦ (अक्षीणपरिभोगिन्) સચેત આહાર લેનાર.

અક્ખીણમહાણસિય. પું૦ (अक्षीणमहानसिक) જે લબ્ધિના પ્રભાવથી હજારો માણસોને જમાડે તોપણ પોતે ન ખાય ત્યાંસુધી અન્ન ખુટે નહિ તેવી લબ્ધિવાળો માણસ-સાધુ.

અક્ખીણમહાણસી. સ્ત્રી૦ (अक्षीणमहानसी) જેનાથી થોડા અન્નમાં હજારો માણસોને જમાડી શકાય તેવી એક પ્રકારની લબ્ધિ.

અક્ખીરમહુસપ્પિય. પું૦ (अक्षीरमधुसर्पिष्क) દૂધ, ઘીઆદિ વર્જનાર-અભિગ્રહધારી સાધુ.

અક્ખુડિઅ. ત્રિ૦ ( ) ઠેસ લાગેલ; આખડેલ.

અક્ખુદ્દ. પું૦ (अक्षुद्र) ગંભીર-ઉદાર શ્રાવક; શ્રાવકના એકવીસ ગુણમાંનો પહેલો ગુણ.

અક્ખુપુરી. સ્ત્રી૦ (अक्षुपुरी) એ નામની એક નગરી.

અક્ખેત્ત. ન૦ (अक्षेत्र) ખાર જમીન; પાકને અયોગ્ય ભૂમિ.

અક્ખેત્તવાસિ. ત્રિ૦ (अक्षेत्रवर्षिन्) ઉખર જમીનમાં વરસનાર. (૨) પાત્રાપાત્રની પરીક્ષા વિના દાન દેનાર.

અક્ખેવ. પું૦ (आक्षेप) પૂર્વપક્ષ; આશંકા કરી પૂછવું તે. (૨) બીજાના હાથમાંથી દ્રવ્યનું હરણ કરવું તે; ગૌણચોરીનો ૧૯ મો ભેદ.

અક્ખેવણી. સ્ત્રી૦ (आक्षेपणी) જેથી શ્રોતાનું તત્વ પ્રત્યે આકર્ષણ થાય તેવી ધર્મકથા; ચાર ધર્મકથામાંની એક.

અક્ખેવિ. ત્રિ૦ (आक्षेपिन्) વશીકરણ આદિથી પારકુ દ્રવ્ય હરનાર.

અક્ખોડ. પું૦ (अक्षोट) અખરોટનું ઝાડ. (૨) ન૦ તેનું ફળ.

અક્ખોભ. ત્રિ૦ (अक्षोभ) ક્ષોભ રહિત; નિશ્ચલ. (૨) અંતગડ સૂત્રના પહેલા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) અંધક વૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

અક્ખોવંગ. ન૦ (अक्षोपाङ्ग) ગાડાની ધરીને તેલ વગેરે ચોપડવામાં આવે છે તે.

અક્ખોવંજણ. ન૦ (अक्षोपाञ्जन) ગાડાની ધરીને તેલ આદિ પદાર્થ ચોપડવા તે.

અક્ખોહ. ત્રિ૦ (अक्षोभ) જુઓ 'અક્ખોભ' શબ્દ.

અખંડ. ત્રિ૦ (अखण्ड) પરિપૂર્ણ; ભાંગેલું નહિ તે. (૨) નિરંતર; અવિચ્છિન્ન.

અખંડિય. ત્રિ૦ (अखण्डित) જુઓ 'અખંડ' શબ્દ.

અખંપણ. ત્રિ૦ ( ) સાફ; સ્વચ્છ

અખજ્જ. ન૦ (अखाद्य) અખાજ; ખાવાને અયોગ્ય પદાર્થ.

અખાગ. પુ૦ (आख्याक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

અખિલ. ત્રિ૦ (अखिल) આખું, સંપૂર્ણ.

અગઇ. સ્ત્રી૦ (अगति) અપ્રશસ્ત ગતિ; નરક આદિ ગતિ.

અગંથ. પુ૦ (अग्रन्थ) નિર્ગ્રંથ; સાધુ. (૨) ત્રિ૦ ધનરહિત.

અગંધણ. પુ૦ (अगन्धन) સર્પની એક જાત, કે જે આગમાં બળવાનુ પસંદ કરે પણ ઝેર પાછું ચુસે નહિ.

અગડ. પું૦ (अवट) કૂવો.

અગડ. ત્રિ૦ (अकृत) ન કરેલ.

અગડદત્ત. પું૦ (अगडदत्त) શંખપુરના સુંદર રાજાની સુલસા રાણીનો પુત્ર.

અગડસુય. ત્રિ૦ (अकृतश्रुत) આચારાંગ, નિશીથ આદિ સૂત્રનો જેણે અભ્યાસ કર્યો નથી તે.

अगणि. पुं० (अग्नि) આગ; અગ્નિ.

अगणिकाय. पुं० (अग्निकाय) અગ્નિના જીવ; તેઉકાય.

अगत्थि. पुं० (अगस्ति) એ નામનો ८८ ગ્રહમાંનો ૪૫ મો ગ્રહ.

अगत्थिय. पुं० (अगस्तिक) અગથિયાનું ઝાડ

अगम. न० (अगम) આકાશ.

अगमिय. न० (अगमिक) જેની ગાથા વગેરે પરસ્પર સરખા નથી એવું શ્રુત; આચારાંગાદિ કાલિક શ્રુત.

अगम्म. त्रि० (अगम्य) જવાને યોગ્ય નહિ તે. (૨) રતિ ક્રીડા કરવા યોગ્ય નહિ તે; મા, બ્હેન વગેરે.

अगम्मगामि. पुं० (अगम्यगामिन्) મા, બ્હેન સાથે વ્યભિચાર સેવનાર; પરદારા સાથે ગમન કરનાર.

अगर. पुं० (आकर) ખાણ-જેમાંથી સોનું, રૂપું વગેરે ખનીજ પદાર્થ નીકળે તે. (૨) મીઠાના અગર.

अगर पुं० (अगर) એક જાતનો ધૂપ; સુગન્ધી પદાર્થ.

अगरला. स्त्री० (अगरला) જે વાણીની અંદર અક્ષર, અર્થ વગેરે સ્પષ્ટ હોય તે વાણી.

अगरु. न० (अगरु) અગર ચંદન; એક જાતનો સુગન્ધી પદાર્થ.

अगरुलहु. त्रि० (अगुरुलघु) ગુરૂલઘુ નહિ તે; જે ભારે નહિ અને હલકુ પણ નહિ તે-જેવા આકાશ પ્રદેશ વગેરે.

अगरुवर. पुं० (अगरुवर) કૃષ્ણાગર; કાળો અગર.

अगलुय. पुं० (अगरुक) અગર; કૃષ્ણાગર.

अगविट्ठ. त्रि० (अगवेषित) આહારાદિની તપાસ નહિ કરેલ.

अगहण. त्रि० (अग्रहण) જે પુદ્ગલવર્ગણા ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે તે.

अगहणंतरिय. त्रि० (अग्रहणान्तरित) ગ્રહણ ન થઇ શકે તેવી વર્ગણાને આંતરે રહેલ.

अगाढ. त्रि० (अगाढ) તત્વનિષ્ઠ; જેણે શાસ્ત્રો અવગાહેલ છે તે. (૨) त्रि० તાવ વગેરેની સાધારણ વેદના.

अगाढपण्ण. त्रि० (अगाढप्रज्ञ) તત્ત્વમાં નિષ્ઠા પામેલી જેની સમજ છે તે.

अगामिय. त्रि० (आगामिक) ભવિષ્યમાં આવવાવાળું.

अगामिया. स्त्री० (अग्रामिका) જેની અંદર કોઇ ગામ નથી તેવી અટવી.

अगार. पुं० (अगार) ઘર; મકાન. (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ; ગૃહવાસ. (૩) છુટછાટ; મોકળ. (૪) છુટછાટવાળો ધર્મ; શ્રાવક ધર્મ.

अगारत्थ. पुं० (अगारस्थ) ગૃહસ્થ; ગૃહસ્થાશ્રમી.

अगारवास. पुं० (अगारवास) ગૃહવાસ; ગૃહસ્થાશ્રમ.

अगारि. पु० (अगारिन्) ગૃહસ્થ; ગૃહસ્થાશ્રમી.

अगारिकम्म. न० (अगारिकर्मन्) ગૃહસ્થનું કર્મ-આચરણ; સાવદ્ય ક્રિયા.

अगाह. त्रि० (अगाध) અગાધ-થાગ વગરનું; ગંભીર-ગહન.

अगिणि. पुं० (अग्नि) અગ્નિ; આગ.

अगिला. स्त्री० (अग्लानि) ખેદનો અભાવ; ઉત્સાહ-હોંશ.

अगिलाण. त्रि० (अग्लान) ગ્લાનિરહિત; ઉત્સાહી.

अगिह. त्रि० (अगृह) ઘરનો ત્યાગ કરનાર (મુનિ).

अगिहीभूय. त्रि० (अगृहीभूत) ગૃહસ્થાશ્રમી નહિ થયેલ.

अगीय. त्रि० (अगीत) શાસ્ત્રનો અજાણ; અગીતાર્થ.

अगीयत्थ. त्रि० (अगीतार्थ) શાસ્ત્રનો અજાણ; અગીતાર્થ.

अगुण. पुं० (अगुण) અવિનય, પ્રમાદ આદિ અવગુણ. (૨) त्रि० ગુણરહિત; ગુણ વગરનો.

अगुणत्तीस. स्त्री० (एकोनत्रिंशत) ઓગણુત્રીશ; ૨૯.

अगुणप्पेहि. त्रि० (अगुणप्रेक्षिन्) અવગુણ જોવાવાળો; દોષદર્શી.

अगुरु. पुं० (अगुरु) અગર ચંદન.

अगुरुअ. न. (अगुरुक) અગુરૂલધુ નામકર્મ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

अगुरुलहु. त्रि० (अगुरुलघु) જુઓ 'અગરૂલહુ' શબ્દ.

अगुरुलहुचउक्क. न० (अगुरुलघुचतुष्क) અગુરૂ લઘુ ૧, ઉપઘાત ૨, પરાઘાત ૩ અને શ્વાસોચ્છ્વાસ ૪, એ નામકર્મની ચાર પ્રકૃતિઓનો સમુદાય.

अगुरुलहुणाम. न० (अगुरुलघुनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ, કે જેના ઉદયથી જીવ અતિ ભારે નહિ તેમ અતિ હલકુ નહિ તેવું શરીર પામે તે.

अग्ग. न० (अग्र) અગ્રભાગ; આગલો ભાગ. (૨) ટોચ; અણી. (૩) છેડાનો ભાગ; પ્રાંત ભાગ. (૪) ભવોપગ્રાહી-અઘાતિ કર્મ. (૫) પરિમાણ; વજન. (૬) પ્રધાન-રત્નાદિ. (૭) त्रि० શ્રેષ્ઠ; સર્વોપરી.

अग्ग. त्रि० (अग्र्य) અગ્રેસર; શિરોમણિ.

अग्गओ. अ० (अग्रतस्) આગળ.

अग्गकेस. पु० (अग्र्यकेश) વાલાગ્ર; કેશનો અગ્ર ભાગ.

अग्गजीह. न० (अग्र्यजिह्व) જીભનો અગ્ર ભાગ; જિહ્વાગ્ર.

अग्गणीअ. न० (अग्र्यानीक) મોરચાનું સૈન્ય.

अग्गतावस. पुं०(अग्र्यतापस) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનું ગોત્ર

अग्गदत्त. पुं० (अग्रदत्त) ઐરવત ક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના તેવીસમા તીર્થંકરનું નામ.

अग्गदार. न० (अग्र्यद्वार) આગલું બારણું.

अग्गपिंड. पुं० (अग्र्यपिण्ड) ભિક્ષા આપવા માટે, અથવા કાગડા કુતરાને નાખવા માટે પહેલેથી કાઢી રાખેલો ખોરાકનો ભાગ.

अग्गबीय. पुं० (अग्र्यबीज) અગ્રભાગ જેનો બીજ છે તેવી વનસ્પતિ; અગ્રભાગ રોપવાથી ઉગે છે તે.

अग्गमहिसी. स्त्री० (अग्र्यमहिषी) પટ્ટરાણી; ઇંદ્રાણી.

अग्गरस. पुं० (अग्र्यरस) મુખ્ય રસ; શૃંગાર રસ.

अग्गल. न० (अर्गल) ૮૬ મા મહાગ્રહનું નામ. (૨) ભોગળ-બારણાને આડુ મૂકવાનું લાકડું; આગળીઓ.

अग्गलपासग. पुं० (अर्गलपाशक) ભોગળના પાસા; જેમાં ભોગળ નાખવામાં આવે છે તે.

अग्गलपासाय. पुं० (अर्गलप्रासाद) જ્યાં ભોગળ દેવામાં આવે છે તે ઘર.

अग्गला. स्त्री० (अर्गला) ભોગળ; બારણું વાસવાનો આગળીયો. (૨) સાંકળ; જંજીર.

अग्गसिर. न० (अग्र्यशिरस्) માથાનો આગલો ભાગ.

अग्गसिहर. न० (अग्र्यशिखर) વનસ્પતિની ટોચ-ઉપરનો ભાગ.

अग्गसोंडा. पुं० (अग्र्यशुण्डा) હાથીની સૂંઢનો આગલો ભાગ.

अग्गह. पुं० (आग्रह) આગ્રહ; હઠ.

अग्गहण. न० (अग्रहण) અસ્વીકાર; ન ગ્રહણ કરવુ તે.

अग्गहणवग्गणा. स्त्री० (अग्रहणवर्गणा) વર્ગણા વિશેષ; ઔદારિક શરીરાદિરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે એવો પુદ્ગલ સમૂહ.

अग्गहणा. स्त्री० (अग्रहणा) ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે તેવા પુદ્ગળની વર્ગણા-સમૂહ.

अग्गहिय. पुं० न० (आग्राह्निक.) અઘરણી; સીમંતોત્સવ.

अग्गहत्थ. पुं० (अग्र्यहस्त) હાથનો આગલો ભાગ.

अग्गाणीय. न० (अग्रायणीय) સર્વ દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયનું પરિમાણ દર્શાવનાર ૧૪ પૂર્વમાંનો બીજો પૂર્વ.

अग्गि. પું० (अग्नि) અગ્નિ; દેવતા. (૨) કૃતિકા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા અગ્નિ દેવતા. (૩) ભવનપતિ દેવતાની એક જાત; અગ્નિકુમાર દેવતા.

अग्गिउत्त. પું० (अग्निपुत्र) ભરતક્ષેત્રના ૨૩ મા પાર્શ્વનાથસ્વામિના સમકાલીન ઐરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકર.

अग्गिकाअ. પું० (अग्निकाय) અગ્નિના જીવ; તેઉકાય.

अग्गिकुमार. પું (अग्निकुमार) અગ્નિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની પાંચમી જાતિ (૨) સ્ત્રી० એ જાતની દેવી.

अग्गिच्च. પુ० (आग्नेय) ઉત્તર તરફની બે કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આગ્નેયાભ વિમાનમાં વસતા આઠમી જાતના લોકાન્તિક દેવતા. (૨) ન० કૌશિક ગોત્રની એક શાખા. (૩) પું० તે શાખામાંનો પુરુષ. (૪) ત્રિ० અગ્નિ સંબંધી.

अग्गिच्चाभ. ન० (आग्नेयाभ) ઉત્તર તરફની બે કૃષ્ણરાજી વચ્ચેનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

अग्गिथंभणिया. સ્ત્રી० (अग्निस्तम्भनिका) અગ્નિ સ્તભન કરનારી વિદ્યા.

अग्गिदत्त. પુ० (अग्निदत्त) આર્ય ભદ્રબાહુના શિષ્યનું નામ.

अग्गिदहण. ન० (अग्निदहन) અગ્નિદાહ; મૃતકનો અગ્નિ સંસ્કાર.

अग्गिदास. પું० (अग्निदास) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઈ માણસનું આપવામાં આવેલું નામ.

अग्गिदेव. પું० (अग्निदेव) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઈ માણસનું આપવામાં આવેલુ નામ.

अग्गिधम्म. પું० (अग्निधर्म) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઈ માણસનું આપવામાં આવેલું નામ.

अग्गिपयोग. પું० (अग्निप्रयोग) અગ્નિનો પ્રયોગ; અગ્નિ સળગાવવો તે.

अग्गिप्पभा. સ્ત્રી० (अग्निप्रभा) બારમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ; પ્રવ્રજ્યા મહોત્સવમાં જે પાલખીમાં બેઠા હતા તેનું નામ.

अग्गिभूइ. પું० (अग्निभूति) શ્રી મહાવીર સ્વામીના બીજા ગણધરનું નામ. (૨) મહાવીર સ્વામીનું આગલા દસમા ભવનું નામ.

अग्गिम. ત્રિ० (अग्रिम) આગલું; આગળનું. (૨) શ્રેષ્ઠ; મુખ્ય.

अग्गिमाणव. પું० (अग्निमानव) દક્ષિણ તરફના અગ્નિકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अग्गिमित्ता. સ્ત્રી० (अग्निमित्रा) ગોશાળાના શિષ્ય પોલાસપુરવાસી શકડાલ કુંભારની સ્ત્રીનું નામ.

अग्गिमेह. પું० (अग्निमेघ) અગ્નિની પેઠે શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરનાર વરસાદ.

अग्गिय. પું० (अग्निज) ભસ્મક વ્યાધિ; જેમાં ખાધેલું સર્વ ભસ્મરૂપ થઇ જાય અને ભૂખ મટે નહિ તેવો એક રોગ. (૨) વત્સગોત્રનું એક અવાંતર–પેટાગોત્ર.

अग्गिरक्खिय. પું० (अग्निरक्षित) એ નામનો એક માણસ.

अग्गिल्ल. ત્રિ० (अग्रिम) આગલો; પહેલાનો. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંના ૫૫ મા ગ્રહનુ નામ.

अग्गिवेस. પું० (अग्निवेश्मन्) પક્ષના ચૌદમા દિવસનું નામ. (૨) દિવસના ૨૨ મા મુહૂર્ત્તનું નામ. (૩) કૃતિકા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

अग्गिवेसायण. પું० (अग्निवेश्यायन) દિવસના ૨૩ મા મુહૂર્તનું નામ (૨) ગોશાળાના પાંચમા દિશાચર સાધુનું નામ. (૩) સુધર્માસ્વામીનું ગોત્ર. (૪) ત્રિ० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થનાર.

अग्गिसम्म. पुं० (अग्निशर्मन्) એ નામનો કોઈ બ્રાહ્મણ.

अग्गिसिह. पुं० (अग्निशिख) દક્ષિણ દિશાના અગ્નિકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अग्गिसीह. पुं० (अग्निसिंह) ચાલુ અવસર્પિણીના સાતમા બલદેવ અને વાસુદેવના પિતાનું નામ.

अग्गिसेण. पुं० (अग्निषेण) ચાલુ અવસર્પિણીમાં જમ્બૂદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રમાં થયેલા ત્રીજા તથા એકવીસમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) એ નામનો એક માણસ.

अग्गिसेवण. न० (अग्निसेवन) અગ્નિનું સેવન કરવું; તાપણી કરી તપવું તે.

अग्गिहुय. पुं० (अग्निहुत) જેણે અગ્નિમાં હોમ કીધો છે એવો તાપસ; તાપસની એક જાત.

अग्गिहोत्त. न० (अग्निहोत्र) બ્રાહ્મણધર્મ પ્રમાણે મન્ત્રોચ્ચારપૂર્વક ઘી, જવ, તલ વગેરે અગ્નિમાં હોમાય છે તે દ્રવ્ય અગ્નિહોત્ર છે, અને જૈનદૃષ્ટિએ ધર્મધ્યાન રૂપ અગ્નિમાં કર્મરૂપ ઇંધણ હોમવા તે વાસ્તવિક ભાવ અગ્નિહોત્ર.

अग्गिहोत्तवाइ. पु० (अग्निहोत्रवादिन्) દ્રવ્ય-બાહ્ય અગ્નિહોત્રથીજ સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ માનનાર વાદી.

अग्गिहोम. पुं० (अग्निहोम) અગ્નિમાં હોમવું તે.

अग्गुज्जाण. न० (अग्र्योद्यान) નગરની બહારનું શ્રેષ્ઠ ઉદ્યાન.

अग्गेई. स्त्री० (आग्नेयी) અગ્નિકોણ; દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશાની વચ્ચેનો ખુણો–વિદિશા.

अग्गेइदिसा. स्त्री० (आग्नेयीदिशा) અગ્નિખુણો; પૂર્વ દક્ષિણ વચ્ચેની વિદિશા.

अग्गेणिय. } **अग्गेणीय.** } न० (अग्रायणीय) ચૌદ પૂર્વમાંનો બીજો પૂર્વ.

अग्गेय. न० (आग्नेय) વત્સગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખાનો માણસ.

अग्गेसर. त्रि० (अग्रेसर) અગ્રેસર–આગેવાન; પ્રમુખ.

अग्गोदय. न० (अग्र्योदक) લવણ સમુદ્રની વચ્ચોવચ્ચ દશહજાર જોજન પ્રમાણે ડગમાળો છે તેના ઉપર જે બે ગાઉની પાણીની શિખા વધઘટ થાય છે તે.

अग्घ. पु० (अर्घ) પૂજાની સામગ્રી. (૨) મચ્છ કચ્છાદિ જલચર જીવ. (૩) કિમ્મત; મૂલ્ય.

अग्घाडग. पुं० (आघ्रातक) એ નામની એક જાતની વનસ્પતિ; અઘાડો.

अग्घाय. त्रि० (आघ्रात) સુંઘેલું; ગંધ લીધેલું.

अघाइ. त्रि० (अघातिन्) આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોની ઘાત ન કરનાર.

अघाइकम्म. न० (अघातिकर्मन) આત્મગુણની સ્વતઃ ઘાત ન કરે તેવા વેદનીય આદિ કર્મ.

अचंकमण. न० (अचङ्क्रमण) ચાલવાની ગતિનો અભાવ, ન ચાલવું તે.

अचंकारियभट्टा. स्त्री० (अचङ्कारितभट्टा) ધન્ય શેઠની પુત્રી, કે જેને પોતાની આજ્ઞા ઉઠાવે તેવા પતિ સાથે પરણાવી હતી.

अचकिय. त्रि० (अचकित) પરિષહ આદિથી ચકિત થાય નહિ તેવો; ત્રાસ ન પામે તેવો.

अचक्खु. न० (अचक्षुष्) આંખ સિવાયની બીજી ચાર ઇન્દ્રિયો અને મન (૨) त्रि० આંખ વગરનો.

अचक्खुदंसण. न० (अचक्षुर्दर्शन) આંખ સિવાય બીજી ઇંદ્રિયોથી સામાન્ય જ્ઞાન થાય તે.

अचक्खुदंसणावरण. न० (अचक्षुर्दर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અચક્ષુદર્શન ન પામે.

अचक्खुदंसणि. त्रि० (अचक्षुर्दर्शनिन्) ચક્ષુદર્શન વગરનો જીવ; એક ઇંદ્રિયથી ત્રણ ઇંદ્રિય પર્યંતના જીવ. (૨) અચક્ષુ દર્શનવાળો.

अचक्खुफास. પું૦ (अचक्षुस्पर्श) અંધકાર; અંધારૂં.

अचक्खुविसय. પું૦ (अचक्षुर्विषय) દષ્ટિગોચર નહિ તે; આંખથી ન દેખાય તે.

अचक्खुस. ત્રિ૦ (अचाक्षुष) આંખથી ન દેખાય તેવું; જેનું ચાક્ષુષ પ્રત્યક્ષ ન થાય તેવું.

अचर. પું૦ (अचर) પૃથ્વીઆદિ સ્થાવર જીવ.

अचरम. } ત્રિ૦ (अचरम) સંસાર મધ્યવર્તી; સંસારને છેડે આવેલા નહિ.
अचरिम. }

अचल. ત્રિ૦ (अचल) ચલાયમાન નહિ; સ્થિર. (૨) દશ દશારમાંના છઠા દશાર્હ. (૩) મલ્લિનાથના પૂર્વ ભવનો (મહાબલના ભવનો) એક મિત્ર; કે જેણે તેમની સાથે દીક્ષા લીધી હતી. (૪) ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા બળદેવનું નામ. (૫) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ; અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

अचलपुर. ન૦ (अचलपुर) બ્રહ્મદ્વીપની પાસે આવેલા આભીર દેશમાંનું એક નગર, કે જેમાં રેવતીનક્ષત્ર આચાર્યના શિષ્યોએ દીક્ષા લીધી.

अचलभाय. પુ૦ (अचलभ्रातृ) મહાવીરસ્વામીના નવમા ગણધર.

अचला. સ્રી૦ (अचला) શક્રેન્દ્રની સાતમી અગ્રમહિષી. (૨) પૃથ્વી.

अचलिय. ન૦ (अचलित) વસ્ત્ર તથા શરીર હાલે નહિ એવી રીતે પડિલેહણ કરવું તે; પડિલેહણનો એક ગુણ. (૨) ત્રિ૦ અચલ; ચલાયમાન ન થયેલ.

अचलियकम्म. ન૦ (अचलितकर्मन्) અચલિત કર્મ; ઉદયમાં આવેલ નહિ એવું કર્મ.

अचाइय. ત્રિ૦ ( ) અશક્ત; અસમર્થ.

अचाय. પું૦ (अत्याग) ન તજવું; ત્યાગ ન કરવો.

अचिंत. પું૦ (अचिंत) નાટકનો એક પ્રકાર.

अचिंत. ત્રિ૦ (अचिन्त्य) અકલ; અતર્ક્ય; કળવામાં ન આવે તેવું.

अचित्त. ત્રિ૦ (अचित्त) અચેત; નિર્જીવ.

अचित्तपइट्ठिय. ત્રિ૦ (अचित्तप्रतिष्ठित) અચિત્તને આશ્રી રહેલ.

अचियत्त. ત્રિ૦ ( ) અનિષ્ટ; અપ્રિય. (૨) ગુરૂ ઉપર પૂજ્ય ભાવ નહિ રાખનાર. (૩) સ્રી૦ અપ્રીતિ; પ્રેમનો અભાવ.

अचिरं. અ૦ (अचिरम्) જલ્દી; તરતજ.

अचिरकाल. પું૦ (अचिरकाल) તત્કાલ.

अचिरवत्त. ત્રિ૦ (अचिरवृत्त) તરતનું, થોડા વખતનું બનેલું.

अचिरा. અ૦ (अचिरात्) તત્કાલ; હમણાંજ.

अचिरोग्गय. પું૦ (अचिरोद्गत) તરત ઉગેલો સૂર્ય; બાલ સૂર્ય.

अचेयकड. ત્રિ૦ (अचेतःकृत) અચેત વસ્તુથી બનેલું.

अचेयण. ત્રિ૦ (अचेतन) ચેતન રહિત; નિર્જીવ

अचेल. ત્રિ૦ (अचेल) વસ્ત્ર વગરનો. (૨) અલ્પ વસ્ત્રધારી. (૩) અચેલ-વસ્ત્રનો પરિષહ. (૪) ન૦ વસ્ત્રનો અભાવ. (૫) અલ્પકિંમતી વસ્ત્ર. (૬) ત્રિ૦ જીર્ણવસ્ત્રવાળા (૭) મેલાવસ્ત્રવાળા.

अचेलग. પું૦ (अचेलक) વસ્ત્ર ન રાખવાનો અર્થાત્ સફેદ અને માનોપેત અલ્પ વસ્ત્ર રાખવાનો ધર્મ-આચાર; પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો આચાર.

अचेलगधम्म. પું૦ (अचेलकधर्म) પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો આચાર.

अचेलपरिसह. પું૦ (अचेलपरिषह) વસ્ત્રની તંગીનું કષ્ટ સહન કરવું તે; ૨૨ પરિષહમાંનો છઠો વસ્ત્રનો પરિષહ.

अचोक्ख. ત્રિ૦ (अचोक्ष) અશુદ્ધ; અપવિત્ર.

अचोरिय. ન૦ (अचौर्य) ચોરીનો અભાવ.

अच्च. त्रि० (अर्च्य) અર્ચનીય; પૂજનીય. (૨) લવ નામનો એક કાળ વિભાગ; પ્રાણનો સાતમો અને મુહૂર્તનો ૭૭ મો ભાગ.

अच्चंग. न० (अत्यङ्ग) અતિશય ભોગના અંગ-મદ્યમાંસાદિ.

अच्चंत. त्रि० (अत्यन्त) અતિશય; ઘણું (૨) અંત-આરંભને ઉલ્લંઘી ગયેલ; અનાદિ.

अच्चंतिय. त्रि० (आत्यन्तिक) અત્યંત; ઘણું. (૨) જેનો કદીપણ નાશ નથી એવું શાશ્વત.

अच्चक्खर. न० (अत्यक्षर) હોય તેથી અધિક અક્ષર બોલવું તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

अच्चण. न० (अर्चन) અર્ચા; પૂજા

अच्चणा. स्त्री० (अर्चना) સુખડ ચદન આદિનું વિલેપન કરવું તે.

अच्चणिआ. स्त्री० (अर्चनिका) અર્ચન-વિલેપન આદિ કરવાં તે.

अच्चणिज्ज. त्रि० (अर्चनीय) પૂજન કરવા યોગ્ય; ચંદન આદિથી અર્ચવા યોગ્ય.

अच्चत्थ. न० (अत्यर्थ) અતિશય; ઘણુંજ. (૨) त्रि० ગંભીર અર્થવાળું.

अच्चत्थत्त. न० (अत्यर्थत्व) સત્યયુક્ત વાણીના ૩૫ અતિશયમાંનો આઠમો અતિશય; રહસ્યયુક્ત વચન બોલવું તે.

अच्चय. पुं० (अत्यय) વિઘ્ન, વિનાશ.

अच्चंसण. पुं० (अत्यशन) પક્ષનો બારમો દિવસ; બારસનું નામ.

अच्चा. स्त्री० (अर्चा) શરીર; દેહ. (૨) ક્રોધના અધ્યવસાયની જ્વાળા. (૩) લેશ્યા. (૪) તેજ.

अच्चासणया. स्त्री० (अत्यासनता) આસન જમાવવું; એક જગાએ ઘણા વખત સુધી બેસી રહેવું તે.

अच्चासणया. स्त्री० (अत्यशनता) અત્યંત ખાવું તે.

अच्चासण्ण. } त्रि० (अत्यासन्न) અતિ નજીક;
अच्चासन्न. } છેક પાસેનું.

अच्चासाइय. } त्रि० (अत्याशातित) ઉપસર્ગ
अच्चासादिय. } કરેલ; (૨) આશાતના કરેલ.

अच्चासायणया. } स्त्री० (अत्याशातना) હીલના
अच्चासायणा. } કરવી તે; હલકું પાડવું તે.

अच्चि. स्त्री० (अर्चिष्) કિરણ. (૨) રત્નાદિના તેજની જ્વાળા. (૩) શરીરમાંથી નીકળતી કાન્તિની જ્વાળા. (૪) અગ્નિની છુટી પડી ગયેલી જ્વાળા. (૫) દીવાની શિખા. (૬) કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલું એક લોકાન્તિક દેવતાનું વિમાન. (૭) સૂર્ય.

अच्चिप्पभा. स्त्री० (अर्चिःप्रभा) એક દેવીનું નામ.

अच्चिमालि. त्रि० (अर्चिर्मालिन्) કિરણોની માળાથી વીંટાયેલો. (૨) पुं० સૂર્ય. (૩) न० કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલું લોકાન્તિક દેવતાનું એક વિમાન.

अच्चिमाली. स्त्री० (अर्चिर्मालिनी) સૂર્ય અને ચદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) અગ્નિ ખુણાના રતિકર પર્વતની પશ્ચિમે આવેલી શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૩) 'જ્ઞાતા સૂત્ર' ના બીજા શ્રુત સ્કંધના એક અધ્યયનનું નામ.

अच्चिय. त्रि० (अर्चित) અર્ચેલ; પૂજેલ. (૨) એ નામનું એક વિમાન.

अच्चुअवइ. पु० (अच्युतपति) અગીયારમા અને બારમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

अच्चुट्ठिय. त्रि० (अत्युत्थित) અત્યન્ત અત્રુટિત કાર્ય કરવાને તૈયાર થયેલ.

अच्चुण्ह. त्रि० (अत्युष्ण) ઘણું ગરમ.

अच्चुत. पु० (अच्युत) બારમો દેવલોક. (૨) ૧૧ મા અને બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું નામ (૩) બારમા અચ્યુત દેવલોકવાસી દેવતા. (૪) त्रि० અવિનાશી.

अच्चुतकप्प. पुं० (अच्युतकल्प) બારમો દેવલોક.

अच्चुदय. न० (अत्युदक) घणो वरसाद; घणुं पाणी.

अच्चुन्नय. त्रि० (अत्युन्नत) घणुं ઉંચું.

अच्चुय. पुं० (अच्युत) જુઓ ' અચ્યુત ' શબ્દ.

अच्चुयकप्प. पुं० (अच्युतकल्प) જુઓ ' અચ્યુતકપ્પ ' શબ્દ.

अच्चुयवडिंसग. पुं० (अच्युतावतंसक) બા-રમા દેવલોકનું એક વિમાન.

अच्चुया. स्त्री० (अच्युता) શ્રીપદ્મપ્રભુ તથા શ્રીકુન્થુનાથ સ્વામીની શાસનદેવી.

अच्छ. त्रि० (अच्छ) સ્ફટિકના જેવું સ્વચ્છ; નિર્મળ. (૨) પું૦ મેરૂપર્વત. (૩) એ નામનો એક આર્યદેશ. (૪) સ્ફટિક.

अच्छ. पुं (ऋक्ष) રીંછ.

अच्छ. न० (अक्ष) આંખ.

अच्छंद. त्रि० (अच्छन्द) પરાધીન, પરતંત્ર.

अच्छण. न० (आसन) બેઠક; આસન. (૨) પાલખી વગેરે સુખાસન.

अच्छण. पुं (अक्षण) અહિંસા; દયા.

अच्छणग. न० (आसनक) સ્વાધ્યાયભૂમિ; સ્વાધ્યાય સ્થાન.

अच्छणघर. न० (आसनगृह) બેઠકનું સ્થાન; વિશ્રામ સ્થાન.

अच्छणजोय. पुं० (अक्षणयोग) અહિંસામય પ્રવૃત્તિ.

अच्छणिउर. न० (अक्षनिकुर) ૮૪ લાખ અક્ષનિકુરાંગ પ્રમાણ કાળવિભાગ.

अच्छणिउरंग. न० (अक्षनिकुराङ्ग) ૮૪ લાખ નલિન પ્રમાણ એક કાળવિભાગ.

अच्छभल्ल. पुं० (ऋक्षभल्ल) રીંછ.

अच्छरकारक. त्रि० (आश्चर्यकारक) આશ્ચર્ય ઉપજાવે એવું; વિસ્મયકારી.

अच्छरय. पुं० (आस्तरक) એક જાતનું પથારીપર બિછાવવાનું વસ્ત્ર.

अच्छरस. त्रि० (अच्छरस) અતિ નિર્મળ; એટલું નિર્મળ કે જેમાં પાસેની વસ્તુનું પ્રતિબિંબ પડે.

अच्छरसा. } अच्छरा } स्त्री० (अप्सरस्) દેવાંગના; અપ્સરા. (૨) સૌધર્મેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) શક્રેન્દ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષી (૪) જ્ઞાતાધર્મકથાનું એક અધ્યયન.

अच्छरा. स्त्री० (   ) ચપટી વગાડવી તે.

अच्छराणिवाय. पु० (   ) આંખનો પલકારો મારીએ કે ચપટી વગાડીએ તેટલો કાળ.

अच्छरिय. त्रि० (आस्तृत) આચ્છાદિત; ઢાંકેલું.

अच्छवि. पुं० (अच्छवि) કાયાના યોગને રોકનાર સ્નાતક; ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા સાધુ. (૨) જીવન્મુક્ત યોગી.

अच्छविकर. पुं० (अक्षपिकर) પ્રશસ્ત વિનયનો એક પ્રકાર; પોતાને અને પરને દુઃખ ન ઉપજે તેવી રીતે મનને યોજવું તે.

अच्छा. स्त्री० (अच्छा) વરૂણ દેશની રાજધાની.

अच्छि. न० (अक्षि) નેત્ર; ચક્ષુ.

अच्छिज्ज. त्रि० (आच्छेद्य) બાળકાદિ પાસેથી છીનવી લઇને આહારાદિ સાધુને આપવાથી લાગતો એક દોષ; ઉદ્દગમનના ૧૬ દોષમાંનો ૧૪ મો દોષ.

अच्छिण्ण. त्रि० (अच्छिन्न) અવિચ્છિન્ન; નિરંતર.

अच्छिण्णच्छेयणइय. न० (अच्छिन्नच्छेदनयिक) અછિન્નચ્છેદ નયની અપેક્ષાએ રચેલા સૂત્ર; ગોશાલાના મતના સૂત્રની પરિપાટી.

अच्छिण्णच्छेयणय. पु० (अच्छिन्नच्छेदनय) પરસ્પર અવિભક્તસૂત્રોનો છેદ-વિભાગ ઇચ્છનાર નય વિશેષ.

अच्छित्ति. स्त्री० (अच्छित्ति) અવ્યવચ્છેદ; વિચ્છેદનો અભાવ. (૨) ત્રિ૦ નિત્ય; નાશરહિત.

अच्छिद्द. त्रि० (अच्छिद्र) છિદ્ર વગરનું; નિબિડ-ઘાડું. (૨) ગોશાળાના ૬ દિશાચર સાધુમાંના ચોથા દિશાચર સાધુ. (૩) નિર્દોષ.

अच्छिपत्त. न० (अक्षिपत्र) આંખની પાંપણ.

अच्छिपव्व. न० (अक्षिपर्वन्) આંખનો સાંધો; બે આંખ વચ્ચેનો અંતરાલ.

अच्छिमल. पुं० (अक्षिमल) આંખનો મેલ; પાચો-પોપડા.

अच्छिय. न० (अक्षिक) કોઇ એક વૃક્ષનું ફળ; રંગવામાં ઉપયોગી કોઇ ઝાડનું ફળ.

अच्छिरोडय. पुं० (अक्षिरोडक) ચાર ઇંદ્રિય-વાળા જીવની એક જાત.

अच्छिल. पुं० (अक्षिल) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

अच्छिल्ल. त्रि० (अक्षिमत्) આંખવાળું પ્રાણી; ચાર ઇન્દ્રિયવાળો જીવ.

अच्छिविचित्त. न० (अक्षिविचित्र) વિચિત્ર આંખવાળો ચતુરિંદ્રિય જીવ વિશેષ.

अच्छिवेहग. पुं० (अक्षिवेधक) ચાર ઇન્દ્રિય-વાળા જીવની એક જાત.

अच्छिसूल. पुं० (अक्षिशूल) આંખનું શૂલ; ૧૬ રોગમાંનો એક રોગ.

अच्छी. स्त्री० (आच्छी) અચ્છ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

अच्छुत्ता. स्त्री० ( ) ૨૦ મા તીર્થં-કરની શાસનદેવીનું નામ.

अच्छुय. त्रि० (आस्तृत) આચ્છાદિત કરેલું; ઢાંકેલું.

अच्छेज्ज. न० (आच्छेद्य) કોઇના હાથમાંથી લઇ સાધુને આપવું તે; આહારનો એક દોષ.

अच्छेर. पुं० (आश्चर्य) આશ્ચર્યકારક બનાવ; અચ્છેરું.

अच्छोड. न० (आच्छोटन) જોરથી પછાડવું-ઝીકવું તે.

अज. पुं० (अज) બકરો.

अजइ. स्त्री० (अयति) અવિરતિ; અવ્રતીપણું.

अजय. त्रि० (अयत) યત્ના-જયણા રહિત. (૨) સાવદ્ય ક્રિયાથી નિવૃત્ત ન થયેલ સાધુ. (૩) त्रि० અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિ; ચોથા ગુણઠાણાવાળો. (૪) न० યત્નાનો અભાવ.

अजयगुण. पुं० (अयतगुण) અવિરતિ સમ્ય-ગ્દૃષ્ટિગુણવાળું; ચોથું ગુણઠાણું.

अजर. त्रि० (अजर) જરા રહિત; ઘડપણ વગરનો. (૨) पुं. સિદ્ધભગવાન્-મુક્તાત્મા.

अजरामर. न० (अजरामर) જ્યાં જરા મરણ નથી એવું સ્થાન. (૨) पुं० જરા મરણ રહિત; અમર.

अजस. न. (अयशस्) અપયશ; અપકીર્તિ.

अजसोकित्ति. स्त्री० (अयश:कीर्त्ति) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અપયશ પામે.

अजसोकित्तिणाम. न० (अयश:कीर्त्तिनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અપકીર્તિ પામે.

अजस्सं. अ० (अजस्रम्) નિરંતર; હમેશાં.

अजहण्णमणुक्कोस. }
अजहण्णुक्कोस. } त्रि० (अजघन्योत्कर्ष) જઘન્ય કે ઉત્કૃષ્ટ નહિ તે; મધ્યમ.

अजहत्थ. न० (अयथार्थ) અયથાર્થ નામ; ગુણહીન નામ.

अजा. स्त्री० (अजा) બકરી.

अजाणिया. स्त्री० (अज्ञानिका-अज्ञा) અજાણી સ્ત્રી; સમજ વગરની. (૨) જાણ્યા વિના દેખાદેખીથી કે કોઇના કહેવાથી કરેલી પાપની નિવૃત્તિ.

अजाणुय. त्रि० (अज्ञायक) અજ્ઞ; નહિ જાણવાવાળો.

अजाणा. स्त्री० (अज्ञा) જુઓ 'અજાણિયા' શબ્દ.

अजाय. त्रि० (अजात) नहि બનેલું; નહિ ઉત્પન્ન થયેલું. (૨) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રના અજાણ.

अजाया. स्त्री० (अजाता) સાધુએ નાખી દેવાની ચીજ યતના સહિત પરઠવવી તે.

अजायाहार. त्रि० (अजाताहार) નિર્દોષ આહાર ન મળવાથી આહાર વિના ચલાવી લેનાર (સાધુ).

अजिअ. पुं० (अजीव) અજીવ; જીવ નહિ તે.

अजिआ. स्त्री० (अजिता) બીજા તીર્થંકર અજીતનાથની શાસનદેવીનું નામ.

अजिण. न० (अजिन) હરણ આદિનું ચામડું. (૨) ચામડું ધારણ કરવું તે. (૩) पुं० જીન-તીર્થંકર નહિ તે; વીતરાગ નહિ તે. (૪) त्रि० જીન-ભગવાનની બરોબર સત્ય ઉપદેશક જૈન સાધુ.

अजिरण. न० (अजीर्ण) અપચો; ખોરાક પાચન ન થાય તે.

अजित. पुं० (अजित) અજિત નામે બીજા તીર્થંકર.

अजिय. त्रि० (अजित) કોઈથી જિતાય નહિ તેવો; કોઈથી પરાજય પામે નહિ તેવો. (૨) ભરતક્ષેત્રની ચાલુ ચોવીસીના બીજા તીર્થંકરનું નામ. (૩) નવમા સુવિધિનાથ તીર્થંકરના યક્ષનું નામ.

अजियजिणिंद. पुं० (अजितजिनेन्द्र) ચાલુ અવસર્પિણીના ભરતક્ષેત્રના બીજા તીર્થંકર.

अजियसेण. पुं० (अजितसेन) જંબુદ્વીપના ઇરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ નવમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) ભદ્દલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાના પુત્ર. (૪) ચોથા કુલગર.

अजिया. स्त्री० (अजिता) ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનન્દન સ્વામીની મુખ્ય સાધ્વી.

अजीर.
अजीरग.
अजीरय. } न० (अजीर्ण) અપચો; અજીર્ણ.

अजीव. पुं० (अजीव) જડ; ચૈતન્યરહિત પદાર્થ.

अजीवकरण. न० (अजीवकरण) જીવના પ્રયોગથી નિર્જીવ વસ્તુને લેપ, રૂપ વગેરે સંસ્કાર કરવા તે.

अजीवकाय. पुं० (अजीवकाय) જીવ રહિત કાય-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાય.

अजीवकायसंजम. पुं० (अजीवकायसंयम) પુસ્તક, વસ્ત્ર, પાત્ર આદિ લેતાં મૂકતાં યત્ના રાખવી તે; કોઇ જીવને દુઃખ ન ઉપજાવવું તે.

अजीवकायारंभ. पुं० (अजीवकायारम्भ) વસ્ત્ર, પાત્રાદિ લેતાં મૂકતાં જીવને દુઃખ ઉપજાવવું તે, આરંભિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवकिरिया. स्त्री० (अजीवक्रिया) અજીવનો વ્યાપાર; અજીવપુદ્ગલસમૂહનું ઈર્યાપથિકબંધ કે સાંપરાયિકબંધરૂપે પરિણમવું તે.

अजीवणिस्सिय. त्रि० (अजीवनिःश्रित) અજીવને આશ્રી રહેલ.

अजीवणिस्सिय. त्रि० (अजीवनिःसृत) અજીવ થકી નીકળેલું.

अजीवदव्व. न० (अजीवद्रव्य) અજીવ પદાર્થ; ધર્માસ્તિકાય આદિ ૫ દ્રવ્ય.

अजीवदिट्ठिया. स्त्री० (अजीवदृष्टिका) અજીવચિત્રામણઆદિ જોવાથી લાગતી ક્રિયા; દિટ્ઠિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवदेस. पुं० (अजीवदेश) અજીવનો એક વિભાગ; અજીવરૂપ આખી વસ્તુનો એક કકડો.

अजीवपज्जव. पुं० (अजीवपर्यव) અજીવના પર્યાય; અજીવના વિશેષ ધર્મ.

अजीवपरणवणा. स्त्री० (अजीवप्रज्ञापना) અજીવનું નિરૂપણ કરવું; અજીવનું સ્વરૂપ અને પ્રકાર બતાવવા તે.

अजीवपद. न० (अजीवपद) પન્નવણા સૂત્રના પાંચમા પદનું નામ.

अजीवपरिणाम. पुं० (अजीवपरिणाम) બંધન, ગતિ વગેરે અજીવના પરિણામ.

अजीवपाउसिया. स्त्री० (अजीवप्राद्वेषिका) અજીવ પદાર્થ-પથરા વગેરે ઉપર દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા-કર્મબન્ધ.

अजीवपाडुच्चिया. स्त्री० (अजीवप्रातीतिकी) અજીવ પ્રત્યે રાગદ્વેષ કરવાથી લાગતો કર્મબંધ; પાડુચ્ચિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवपुट्ठिया. स्त्री० (अजीवस्पृष्टिका) અજીવને રાગદ્વેષે સ્પર્શ કરવાથી લાગતી ક્રિયા-કર્મ બન્ધ; પુટ્ઠિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवप्पएस. पुं० (अजीवप्रदेश) અજીવ દ્રવ્યનો પ્રદેશ; અજીવદ્રવ્યનો ઝીણામાં ઝીણો ભાગ-સ્કંધની સાથે લાગેલ પરમાણુ.

अजीवभावकरण. न० (अजीवभावकरण) સ્વાભાવિકરીતે વિસ્રસાભાવે વાદળા વગેરેનું રૂપાન્તર થાય છે તે.

अजीवमिस्सिया. स्त्री० (अजीवमिश्रिता) સત્યમૃષાભાષાનો એક ભેદ; જ્યાં ઘણા માણસો મરી ગયેલ છે થોડા જીવતા હોય ત્યાં કોઇ બોલે કે "અહો આ બધા મરી ગયેલ છે" આમાં કંઇ સાચું અને કંઇ ખોટું અને વળી તે અજીવ આશ્રિત માટે અજીવમિશ્રિત સત્યમૃષા.

अजीवविजय. पुं० न० (अजीवविचय) અનંત-પર્યાયવાળા ધર્માસ્તિકાય આદિ અજીવ દ્રવ્યનું ચિંતન કરવું તે.

अजीववेयारणिया. स्त्री० (अजीववैदारणिका) અજીવને વિદારવાથી કે અજીવ વસ્તુ નિમિત્તે કોઇને છેતરવાથી લાગતી ક્રિયા-કર્મબન્ધ; વિદારણિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवसामंतोवणिवाइया. स्त्री० (अजीवसामन्तोपनिपातिकी) પોતાની વસ્તુના વખાણ થતાં સાંભળી મનમાં રાજી થવાથી લાગતું કર્મબંધન; સામન્તોવણિવાઇયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवसाहत्थिया. स्त्री० (अजीवस्वाहस्तिका) ખડ્ગ વગેરે લઇ પોતાને હાથે અજીવને મારતાં લાગતું કર્મબન્ધન; સાહત્થિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाणवणिया. स्त्री० (अजीवाज्ञापनिका) અજીવ પરત્વે આજ્ઞા-આદેશ કરવાથી લાગેલ કર્મબંધ; આણવણિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाणवणिया. स्त्री० (अजीवानायनी) અજીવરૂપ વસ્તુ મગાવવાથી લાગતી ક્રિયા; આનાયની ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवापच्चक्खाणकिरिया. स्त्री० (अजीवाप्रत्याख्यानक्रिया) મદિરા વગેરે અજીવનું પ્રત્યાખ્યાન નહિ કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અપચ્ચક્ખાણ ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाभिगम. पुं० (अजीवाभिगम) ગુણ પ્રત્યય અવધિ આદિ જ્ઞાનથી અજીવપુદ્ગલાદિનો બોધ થવો તે.

अजीवारंभिया. स्त्री० (अजीवारम्भिका) જીવરહિત કલેવર નિમિત્તે આરંભ કરવાથી લાગતી ક્રિયા-કર્મ બંધાય તે; આરંભિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

***अजुत्त.** त्रि० (अयुक्त) અનુચિત; અયોગ્ય. (૨) યોગ્યતાનો અભાવ.

अजुत्तकारि. त्रि० (अयुक्तकारिन्) અયોગ્ય કાર્ય કરવાવાળો.

अजुत्तरूव. त्रि० (अयुक्तरूप) અનુચિત વેષવાળો.

अजूरणया. स्त्री० (अजीर्णता) શરીરને જીર્ણ બનાવનાર શોક ન કરવો તે.

अजोग. त्रि० (अयोग्य) અયોગ્ય; યોગ્ય નહિ તે.

अजोग. पुं० (अयोग) યોગની ચપળતા રહિત શૈલેશી અવસ્થા; મન, વચન અને કાયાના વ્યાપારનો અભાવ.

अजोगरूव. त्रि० (अयोग्यरूप) અયોગ્ય; અઘટિત.

अजोगि. पुं० (अयोगिन्) યોગ રહિત–મન, વચન અને કાયાના યોગ વિનાનો; ચૌદમા ગુણઠાણાવાળો જીવ તથા સિદ્ધભગવાન્.

अजोगिकेवलि. पुं० (अयोगिकेवलिन्) ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા શૈલેશી અવસ્થાને પામેલ કેવલી ભગવાન્.

अजोगिकेवलिगुणट्ठाण. न० (अयोगिकेवलिगुणस्थान) ચૌદમા ગુણઠાણાનું નામ.

अजोगिभवत्थ. पुं० (अयोगिभवस्थ) શૈલેશી અવસ્થાને પહોંચેલ કેવલી ભગવાન્; ચૌદમા ગુણસ્થાનકવર્તી કેવલી ભગવાન્.

अजोगिभवत्थकेवलि. पुं० (अयोगिभवस्थकेवलिन्) શૈલેશી અવસ્થાને પહોંચેલ કેવલી.

अजोग्गा. त्रि० (अयोग्य) અનુચિત; અઘટિત.

अजोणिय. पुं० (अयोनिक) યોનિરહિત–સિદ્ધ ભગવાન્; મુક્તાત્મા.

अजोसिय. त्रि० (अजुष्ट) ન સેવેલું; ન પાળેલું.

अज्ज. अ० (अद्य) આજ; આજે.

अज्ज. त्रि० (आर्य) શ્રેષ્ટ; ઉત્તમ. (૨) પુ૦ માનો બાપ; નાનો. (૩) બાપનો બાપ; દાદો. (૪) ગોત્ર પ્રવર્તક ઋષિ વિશેષ; જેના ગોત્રમાં શાંડિલ્યના શિષ્ય જીતધરસૂરિ થયા. (૫) વૈભાર પર્વતની નીચેનો એક દ્રહ.

अज्जआसाढ. पुं० (आर्याषाढ) શ્રી વીરનિર્વાણ પછી ૨૧૪ વર્ષે, જે અવ્યક્ત દ્રષ્ટિમત ચાલ્યું તે અવ્યક્તવાદીના ગુરૂ શ્વેતાંબિકા નગરીમાં કાળ કરી દેવલોકે ગયા પછી પોતાના મૃતક શરીરમાં પ્રવેશ કરી શિષ્યોને ભણાવ્યા જેથી શિષ્યોને આશંકા થઇ, કે આપણામાં દેવતાનો પ્રવેશ કેમ ન હોય? માટે કોઇને વંદના ન કરવી. આમ અવ્યક્તવાદી પંથ થોડો વખત ચાલ્યો. આ મતના મૂળ નિમિત્ત આર્યઆષાઢ હતા.

अज्जइसिवालिय. पुं० (आर्यर्षिपालित) માઢરસગોત્રી આર્ય શાન્તિશ્રેણિના ચોથા શિષ્ય.

अज्जइसिवालिया. स्त्री० (आर्यर्षिपालिता) આર્ય ઋષિપાલિતથી નીકળેલ એક શાખા.

अज्जउत्त. पुं० (आर्यपुत्र) ધર્મી માબાપનો પુત્ર.

अज्जओमासि. त्रि० (आर्यावभासिन्) આર્ય નહિ છતાં આર્યની પેઠે ભાસતો; આર્યાભાસ.

अज्जकण्ह. पुं० (आर्यकृष्ण) દિગમ્બર મતના સ્થાપક શિવભૂતિના ગુરૂ.

अज्जकप्प. त्रि० (आर्याकल्प) જે આર્યા–સાધ્વીનેજ કલ્પે સાધુને નહિ તે.

अज्जकालग. पुं० (आर्यकालक) સ્વાતિસૂરિના શિષ્ય; શ્યામાર્ય નામના આચાર્ય.

अज्जकुबेर. पुं० (आर्यकुबेर) આર્ય શાન્તિસેનના શિષ્ય.

अज्जकुबेरी. स्त्री० (आर्यकुबेरी) આર્ય કુબેરથી નીકળેલી શાખા.

अज्जग. पुं० (आर्यक) બાપનો બાપ; દાદો.

अज्जगंग. पुं० (आर्यगङ्ग) એ નામના એક નિહ્નવાચાર્ય; એક વખતે આર્યગંગ નદી ઉતરતા હતા, ત્યારે પગે પાણીની ઠંડક અને માથે તાપ લાગ્યો, એકી સાથે બે ક્રિયાનો અનુભવ થાય છે જે શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે. આ ઉપરથી તેમણે પોતાનો જૂદો મત સ્થાપ્યો.

अज्जघोस. पुं० (आर्यघोष) પાર્શ્વનાથ સ્વામીના બીજા ગણધર.

अज्जचंद. पुं० (आर्यचन्द्र) એ નામના એક મુનિ.

अज्जचंदणा. स्त्री० (आर्यचन्दना) મહાવીર સ્વામીની પ્રથમ સાધ્વી; ૩૬૦૦૦ સાધ્વીમાં મુખ્ય સાધવી.

अज्जजंबू. पुं० (आर्य्यजम्बू) સુધર્મા સ્વામીના શિષ્ય.

अज्जजक्खिणी. स्त्री० (आर्य्ययक्षिणी) નેમનાથ સ્વામીની પ્રથમ શિષ્યા-સાધ્વી.

अज्जजयंत. पुं० (आर्य्यजयन्त) આર્ય-વજ્રસેનના ત્રીજા શિષ્ય.

अज्जजयंती. स्त्री० (आर्य्यजयन्ती) આર્યરથ નામના સ્થવિરથી નીકળેલ એક શાખા.

अज्जजसभद्द. पुं० (आर्य्ययशोभद्र) આર્ય-શય્યમ્ભવના શિષ્ય.

अज्जजाइ. त्रि० (आर्यजाति) જાતિએ કરી આર્ય; આર્ય જાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલ. ક.

अज्जजीयधर. पुं० (आर्यजीतधर) કૌશિક ગોત્રના શાણ્ડિલ્યસૂરિના શિષ્ય; જીતધર નામના સૂરિ.

अज्जजेहिल. पुं० (आर्य्यजेहिल) આર્યનાગના શિષ્ય.

अज्जण. न० (अर्जन) ભેગું કરવું; એકઠું કરવું તે.

अज्जणंदिल. पुं० (आर्य्यनन्दिल) આર્યમંગુના શિષ્ય અને આર્યનાગહસ્તિના ગુરૂ.

अज्जणक्खत्त. पुं० (आर्य्यनक्षत्र) આર્યભદ્રના શિષ્ય.

अज्जणाइल. पुं० (आर्य्यनागिल) આર્ય વજ્રસેનના પ્રથમ શિષ્ય.

अज्जणाइला. } स्त्री० (आर्य्यनागिला) આર્ય
अज्जणाइली. } નાગિલ નામના સ્થવિરથી નીકળેલ શાખા.

अज्जतावस. पुं० (आर्य्यतापस) આર્ય વજ્રસેનના ચોથા અંતેવાસી-શિષ્ય.

अज्जतावसी. स्त्री० (आर्य्यतापसी) આર્ય તાપસથી નીકળેલ શાખા.

अज्जत्त. त्रि० (अद्यसत्क) આધુનિક; આજકાલનો.

अज्जदिण्ण. पुं० (आर्य्यदत्त) પાર્શ્વનાથના પહેલા ગણધર. (૨) કાશ્યપ ગોત્રી ઇન્દ્રદત્તના શિષ્ય.

अज्जद्दय. पुं० (आर्य्यार्द्रक) મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય આર્ય આર્દ્રકુમાર.

अज्जधम्म. पुं० (आर्य्यधर्म) આર્યમંગુના શિષ્ય અને ભદ્રગુપ્તના ગુરૂ. (૨) આર્યહસ્તિના શિષ્ય.

अज्जनाग. पुं० (आर्य्यनाग) આર્યરક્ષના શિષ્ય.

अज्जनागहत्थि. पुं० (आर्य्यनागहस्तिन्) આર્યનન્દિલક્ષમણના શિષ્ય.

अज्जपउम. पुं० (आर्य्यपद्म) આર્યવજ્રના બીજા શિષ્ય.

अज्जपउमा. स्त्री० (आर्य्यपद्मा) આર્યપદ્મથી નીકળેલ શાખા.

अज्जपूसगिरि. पुं० (आर्य्यपुष्यगिरि) આર્યરથના શિષ્ય.

अज्जपोमिल. पुं० (आर्य्यपोमिल) આર્ય વજ્રસેનના બીજા શિષ્ય.

अज्जपोमिला. स्त्री० (आर्य्यपोमिला) આર્ય પોમિલથી નીકળેલી શાખા.

अज्जप्पभव. पुं (आर्य्यप्रभव) કાશ્યપ ગોત્રના આર્ય જમ્બૂસ્વામીના શિષ્ય.

अज्जप्पभिइ. अ० (अद्यप्रभृति) આજથી માંડીને.

अज्जफग्गुमित्त. पुं० (आर्य्यफल्गुमित्र) આર્ય પુષ્યગિરિના શિષ્ય અને આર્ય ધનગિરિના ગુરૂ.

अज्जभद्द. पुं० (आर्य्यभद्र) આર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય.

अज्जभद्दबाहु. पुं० (आर्य्यभद्रबाहु) આર્ય યશોભદ્રના શિષ્ય.

अज्जभासि. त्रि० (आर्यभाषिन्) આર્યભાષા બોલનાર.

अज्जम. पुं० (अर्य्यमन्) અર્યમા; પૂર્વાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનો દેવતા. (૨) ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનો સ્વામી-દેવતા. (૩) ન० ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્ર.

अज्जमंगु. पुं० (आर्य्यमङ्गु) આર્ય સમુદ્રના શિષ્ય.

अज्जमणग. पु० (आर्य्यमणक) शय्यम्भवसूरिना શિષ્ય અને પુત્ર.

अज्जमहागिरि. પું० (आर्य्यमहागिरि) આર્ય સ્થૂલભદ્રના શિષ્ય, કે જે જિનકલ્પી માફક ઉગ્ર વિહારી હતા. એમણે આર્ય સુહસ્તીથી આહાર પાણી જૂદું કરી જૂદો ગચ્છ ચલાવ્યો ત્યારથી ગચ્છની ભિન્નતા થઇ.

अज्जय. પું० (आर्य्यक) પિતામહ; દાદો.

अज्जय. ત્રિ० (अर्जक) ઉપાર્જન કરનાર; પેદા કરનાર. (૨) એ નામનું એક વૃક્ષ; તુલસીનું ઝાડ.

अज्जरक्ख. પું० (आर्य्यरक्ष) આર્ય નક્ષત્રના શિષ્ય.

अज्जरक्खिय. પું० (आर्य्यरक्षित)તોસલિપુત્ર આચાર્યના શિષ્ય, કે જેણે વજ્રસ્વામી પાસે નવ પૂર્વ કરતાં કાંઇક અધિક અભ્યાસ કર્યો હતો.

अज्जरह. પુ० (आर्य्यरथ) આર્ય વજ્રસ્વામીના ત્રીજા શિષ્ય.

अज्जरूव. ત્રિ० (आर्यरूप) જેનો વેષ આર્ય છે તે; દેખવામાં આર્ય.

अज्जरोहण. પુ० (आर्य्यरोहण) આર્ય સુહસ્તિના શિષ્ય.

अज्जल પું० (आर्य्यल) દેશ વિશેષ. (૨) ત્રિ० એ દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય.

अज्जव. ન० (आर्जव) સરલતા; માયા કપટનો અભાવ. (૨) દશ શ્રમણ ધર્મમાંનો ત્રીજો ધર્મ. (૩) ૩૧ યોગ સંગ્રહમાંનો ૧૦ મો યોગ સંગ્રહ. (૪) સંવર.

अज्जवइर. પું० (आर्य्यवज्र) આર્ય સિંહગિરિના શિષ્ય.

अज्जवइरसेण. પું० (आर्य्यवज्रसेन) આર્ય વજ્રના શિષ્ય.

अज्जवइरी. સ્ત્રી. (आर्य्यवज्री) આર્ય વજ્રથી નીકળેલ શાખા.

अज्जवया. સ્ત્રી० (आर्जव) સરલતા; માયા, કપટ તથા દંભનો ત્યાગ; દશ શ્રમણ ધર્મમાંનો ત્રીજો ધર્મ.

अज्जवि. અ० (अद्यापि) આજ સુધી; આજ પર્યંત.

अज्जवि. ત્રિ० (आर्जविन्) સરલ; નિષ્કપટી.

अज्जविण्हु. પું० (आर्य्यविष्णु) આર્ય જેહિલના શિષ્ય.

अज्जविय. ન० (आर्जव) માયા-કુટિલતાનો ત્યાગ કરવો તે; સરલતા.

अज्जवुड्ढ. પું० (आर्य्यवृद्ध) આર્યસમ્પલિક અને આર્યભદ્ર એ બેના શિષ્ય.

अज्जवेडय. ન० (आर्य्यवेटक) શ્રીગુપ્તથી નીકળેલ ચારણ ગણનું છઠ્ઠું કુલ.

अज्जसंघपालक. પુ० (आर्य्यसंघपालक) આર્ય વૃદ્ધના શિષ્ય.

अज्जसंडिल. પું० (आर्य्यशाण्डिल्य) આર્યધર્મના શિષ્ય.

अज्जसंतिसेणिय. પુ० (आर्य्यशान्तिसेनक) આર્યદિન્નના શિષ્ય.

अज्जसंपलिय. પુ० (आर्य्यसम्पलिक) આર્યકાલકના શિષ્ય.

अज्जसंभूयविजय. પું० (आर्य्यसम्भूतविजय) આર્ય યશોભદ્રના શિષ્ય.

अज्जसमिय. પું० (आर्य्यसमित) આર્ય વજ્રસ્વામીના મામા અને આર્ય સિંહગિરિના શિષ્ય.

अज्जसमुद्द. પુ० (आर्य्यसमुद्र) શાણ્ડિલ્ય સ્વામીના શિષ્ય ઉદધિ આચાર્ય, જેનું જંઘા બળ ક્ષીણ થવાથી અપરાક્રમ મરણ થયું હતું.

अज्जसाम. પું० (आर्य्यश्याम) જેનું બીજું નામ કાલકાચાર્ય હતું તે શ્યામાચાર્ય.

अज्जसिंह. પું० (आर्य्यसिंह) આર્ય ધર્મના શિષ્ય.

अज्जसिज्जंभव. પું० (आर्य्यशय्यम्भव) આર્યપ્રભવસ્વામિના શિષ્ય.

अज्जसिवभूइ. પું० (आर्य्यशिवभूति) આર્ય ધનગિરિના શિષ્ય.

अज्जसीहगिरि. पुं० (आर्य्यसिंहगिरि) આર્ય દિન્નના શિષ્ય.

अज्जसुए. अ० (अद्यश्वस्) આજકાલ; આજે કે કાલે.

अज्जसुहत्थि. पुं० (आर्य्यसुहस्तिन्) આર્ય સ્થુલભદ્રના સ્થવિર શિષ્ય.

अज्जसुहम्म. पु० (आर्य्यसुधर्मन) મહાવીર સ્વામિના પાંચમા ગણધર, કે જેનો જન્મ બ્રાહ્મણને ત્યાં થયો હતો. ૫૦ વરસની ઉમ્મરે શ્રી મહાવીર સ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી. ૩૦ વરસ તેમની સેવા કરી. વીર નિર્વાણ પછી ૧૨ વરસે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું, અને ૧૦૦ વરસનું આયુષ્ય ભોગવી જંબુસ્વામિને પાટે બેસાડી નિર્વાણ પામ્યા.

अज्जसेणिय. पु० (आर्य्यश्रेणिक) આર્ય શાન્તિશ્રેણિકના બીજા શિષ્ય.

अज्जसेणिया. स्त्री० (आर्य्यश्रेणिका) આર્ય શ્રેણિકથી નીકળેલી શાખા.

अज्जहत्थि पुं० (आर्य्यहस्तिन्) આર્ય સત્રપાળકના શિષ્ય.

अज्जा. स्त्री० (आर्या) શાન્તદેવી; અબા. (૨) આર્યા; સાધ્વી. (૩) આર્યાછંદ બનાવવા અને પિછાનવાની કળા; ૭૨ કળામાંની ૨૧ મી કળા. (૪) આર્યા નામે માત્રા છંદ; પ્રાકૃતમાં જેને ગાથા કહે છે તે. (૫) પંદરમા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વીનું નામ.

अज्जाकप्प. पुं० (आर्याकल्प) આર્યાએ લાવેલ આહાર.

अज्जिअ. त्रि० (अर्जित) મેળવેલું; એકઠું કરેલું.

अज्जिआ. स्त्री. (आर्यिका) દાદી; મા કે બાપની માતા. (૨) આરજા; સાધ્વી. (૩) માન્યા; પૂજ્યા.

अज्जुण. पुं० (अर्जुन) બહુ બીજવાળું એક જાતનું વૃક્ષ; કડાયાનું ઝાડ. (૨) ઘાસ વિશેષ. (૩) સફેદ રંગ. (૪) સફેદ સુવર્ણ. (૫) ગૌતમ પુત્ર અર્જુન, કે જેના શરીરમાં ગોશાલાએ છઠીવાર પરાવર્ત પરિહાર કર્યો છે એમ તે કહેતો હતો. (૬) પાંડુ રાજાનો ત્રીજો પુત્ર; અર્જુન. (૭) અર્જુન નામના વૃક્ષનું પુષ્પ.

अज्जुणग्र. पु० (अर्जुनक) રાજગૃહ નિવાસી એક માળી, કે જે યક્ષની મદદથી સાત માણસોના ખૂન કરતો હતો, પરંતુ મહાવીર પ્રભુના સમાગમથી દીક્ષા લઇ, છઠ છઠના પારણા કરી, સમતા ભાવે છ માસમાં કર્મ ખપાવી, સિદ્ધપદ પામ્યો.

अज्जुणगसुवण्ण. न० (अर्जुनसुवर्ण) સફેદ સોનું.

अज्जेव. अ० (अद्यैव) આજે; આજેજ.

अज्जो. पुं० (हे आर्य) શ્રેષ્ઠ સંબોધન.

अज्झत्थिअ. न० (आध्यात्मिक) અધ્યવસાય; પરિણામ.

अज्झत्त. न० (अध्यात्म) મન; ચિત્ત.

अज्झत्थ. त्रि० (अध्याम) મનમાં ઉત્પન્ન થયેલ સુખ, દુઃખ. (૨) ન૦ અંતઃકરણ; ચિત્ત. (૩) આત્મધ્યાન; આત્મભાવના. (૪) પું૦ આત્મા (૫) ન૦ આત્મામાં; આત્મ વિષયક. (૬) મનમાં; મન સંબંધી.

अज्झत्थदंड. पु० (अध्यात्मदण्ड) કષાય કે આર્તધ્યાનાદિ નિમિત્તથી લાગતો કર્મબંધ; આઠમું ક્રિયાસ્થાનક.

अज्झत्थदोस. पु० (अध्यात्मदोष) અંદરના કષાય; ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ.

अज्झत्थवत्तिअ. (अध्यात्मवृत्तिक) આત્માને આશ્રી ઉત્પન્ન થયેલ ક્રોધાદિ કષાય, અથવા આર્તધ્યાનાદિ નિમિત્તે લાગતો કર્મબંધ; ક્રિયાનાં તેર સ્થાનકમાંનું આઠમું સ્થાનક.

अज्झत्थवयण. न० (अध्यात्मवचन) અધ્યાત્મ વચન; વચનના સોળ પ્રકારમાંનો સાતમો પ્રકાર.

अज्झत्थसुइ. स्त्री० (अध्यात्मश्रुति) ચિત્તનિરોધના ઉપાયો બતાવનાર શાસ્ત્ર.

अज्झत्थिया. स्त्री० (आध्यात्मिकी) કંઇ પણ કારણ વિના મનમાં બળતરા કર્યા કરવી તે; આઠમુ ક્રિયાસ્થાનક.

अज्झप्प. न० (अध्यात्म) જુઓ "અજ્ઝત્થ" શબ્દ.

अज्झप्पजोग. पुं० (अध्यात्मयोग) અધ્યાત્મ યોગ; ધર્મધ્યાન.

अज्झयण. न० (अध्ययन) શાસ્ત્રનું પ્રકરણ; સૂત્રનો પેટા વિભાગ. (૨) ભણવું; અભ્યાસ કરવો તે. (૩) નામ; અર્થવાચક શબ્દ.

अज्झयणछक्कवग्ग. पु० (अध्ययनषट्कवर्ग) ૭ અધ્યયનના સમુદાયરૂપ આવશ્યક સૂત્ર.

अज्झवसण. } **अज्झवसाण.** } न० (अध्यवसान) અંતઃકરણની વૃત્તિ, મનના પરિણામ. (૨) લેશ્યા.

अज्झवसाणावरणिज्ज. न० (अध्यवसानावरणीय) અધ્યવસાન-ભાવ ચારિત્રને અટકાવનાર એક કર્મપ્રકૃતિ; ચારિત્રમોહનીયની પ્રકૃતિવિશેષ.

अज्झवसाय. पु० (अध्यवसाय) મનના સૂક્ષ્મ પરિણામ, માનસિક સંકલ્પ

अज्झवसिय. न० (अध्यवसित) અધ્યવસાય; મનોભાવવિશેષ. (૨) त्रि० ચિન્તવેલું.

अज्झहिय. त्रि० (अभ्यधिक) અત્યત; અતિશય.

अज्झारोह. पुं० (अध्यारोह) બીજા ઝાડ ઉપર ઉગતી કામવૃક્ષ નામની લીલી વનસ્પતિ. (૨) વૃક્ષવિશેષ.

अज्झावणा. स्त्री० (अध्यापना) ભણાવવું તે.

अज्झावय. पुं० (अध्यापक) ઉપાધ્યાય; વિદ્યાગુરૂ.

अज्झासणा. स्त्री० (अध्यासन) સહન કરવું તે; પરિસહ ખમવો તે.

अज्झाहार. पुं० (अध्याहार) આકાંક્ષિત પદનું અનુસંધાન કરવું તે; મૂળમાં ન દેખાતું પદ બીજા સૂત્રમાંથી લેવુ તે.

अज्झीण. न० (अक्षीण) શાસ્ત્રનું અધ્યયન; પ્રકરણ. (૨) त्रि० ક્ષય ન પામેલ; અખૂટ.

अज्झुववण्ण. त्रि० (अध्युपपन्न) વિષયભોગમાં તન્મય બનેલો; વિષયાસક્ત.

अज्झुसिय. त्रि० (अध्युषित) આશ્રિત; આશ્રયે આવેલ.

अज्झेयार. त्रि० (अध्येतृ) પાઠ કરનાર; ભણનાર.

अज्झेसणा. स्त्री० (अध्येषणा) સત્કારપૂર્વક આજ્ઞા.

अज्झोयर. पु० (अध्यवपूर) સાધુને માટે આંધરણમાં ઉમેરો કરી આહાર પાણી આદિ આપવા તે; આહારનો એક દોષ.

अज्झोववज्जणा. स्त्री० (अध्युपपादना) વિષય આસક્તિ.

अज्झोववण्ण. } **अज्झोववन्न.** } त्रि० (अध्युपपन्न) વિષયમાં આસક્ત; મુર્છિત.

अज्झोववाय पुं० (अध्युपपात) ચિત્તની એકાગ્રતા; તલ્લીનતા.

अझंझ. त्रि० (अझञ्झ) લોભ રહિત; માયા રહિત.

अट्ट. त्रि० (आर्त्त) શારીરિક યા માનસિક પીડાથી પીડાતો; દુઃખી. (૨) न० દીલગીર થવું; રૂદન કરવુ. (૩) ધ્યાન વિશેષ.

अट्टज्झाण. न० (आर्त्तध्यान) આર્તધ્યાન; ચિંતા.

अट्टट्टहास. पुं० (अट्टाट्टहास) ઉંચા સ્વરથી હસવું તે; ખડખડ હસવું તે.

अट्टण. पु० (अट्टन) અટ્ટણ નામનો ઉજ્જેણીવાસી એક મલ્લ.

अट्टण. न० (अटन) ભ્રમણ કરવું તે. (૨) કસરત કરવી; શારીરિક શ્રમ લેવો તે.

अट्टणसाला. स्त्री. (अटनशाला) કસરતશાળા; કસરત કરવાની જગ્યા.

अट्टरूस. पुं० (अटरूष) અરડૂસાનું ઝાડ; ગુચ્છ વનસ્પતિની એક જાત.

अट्टस्सर पुं० (आर्त्तस्वर) આર્તનાદ; દુઃખનો શબ્દ. (૨) त्रि० જેનો અવાજ દુઃખથી પીડિત હોય તે.

अट्टहास. पुं० (अट्टहास) ખડખડ કરીને હસવું તે.

अट्टालग. / **अट्टालय.** पुं० न० (अट्टालक) ગઢ ઉપર રહેવાનું સ્થાન; ઝરૂખો. (૨) ગઢ તથા કિલ્લાના કોઠા ઉપર બાંધેલ શસ્ત્ર રાખવાનું મકાન.

अट्टि. स्त्री० (आर्ति) પીડા; દુઃખ.

अट्टिय. त्रि० (आर्त्तित) પીડિત, દુ:ખી. (૨) શોકમાં ડુબેલો.

अट्ठ. पु० (अर्थ) અર્થ; આચારાંગાદિ સૂત્રોનો ભાવ. (૨) પ્રયોજન. ઉદ્દેશ્ય. (૩) પદાર્થ. તત્ત્વ. (૪) કામ. (૫) પ્રસંગ. (૬) પરમાર્થ; મોક્ષ. (૭) ધારણા. (૮) પુ૦ ન૦ ફળ; લાભ. (૯) ધન, પૈસા.

अट्ठ. त्रि० (अष्टन्) આઠ, આઠની સંખ્યા.

अट्ठंग. न० (अष्टाङ्ग) નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુમાંથી નીકળેલ શુભાશુભ સૂચક નિમિત્તશાસ્ત્ર, ભૌમ, ઉત્પાત, સ્વપ્ન, આંતરિક્ષ, આંગ, સ્વર, લક્ષણ અને વ્યંજન એ આઠ અંગવાળું નિમિત્તશાસ્ત્ર.

अट्ठंगणिमित्त. न० (अष्टाङ्गनिमित्त) જુઓ " અટ્ઠંગ " શબ્દ.

अट्ठंगाउवेअ. पु० (अष्टाङ्गायुर्वेद) આઠ અંગ સહિત આયુર્વેદ.

अट्ठकण्णिय. त्रि० (अष्टकर्णिक) આઠ ખુણાવાળું.

अट्ठकम्म. न० (अष्टकर्मन्) આઠ કર્મ; ૧લું જ્ઞાનાવરણીય, ૨જું દર્શનાવરણીય. ૩ જું વેદનીય, ૪ થુ મોહનીય, ૫ મુ આયુષ્ય. ૬ ઠુ નામ, ૭ મુ ગોત્ર, ૮ મું અંતરાય એ આઠ કર્મ.

अट्ठकर. पु० (अर्थकर) પ્રધાન; મંત્રી. (૨) નિમિત્ત પ્રકાશક; નિમિત્તિઓ.

अट्ठकिरिया. स्त्री० (अर्थक्रिया) કંઇને કંઇ પ્રયોજન પડયે આરંભાદિ ક્રિયા કરવી તે; ક્રિયાનાં તેર સ્થાનકમાંનું પહેલું સ્થાનક.

अट्ठगइ. स्त्री० (अष्टगति) આઠ ગતિ; ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યંચ ૩ તિર્યંચ સ્ત્રી, ૪ નર, ૫ નારી ૬ દેવ, ૭ દેવી ૮ સિદ્ધગતિ.

अट्ठगुण. पु० (अष्टगुण) ગીતના આઠ ગુણ; આઠ ગુણે કરી યુક્ત.

अट्ठजाय. त्रि० (अर्थजात) ધનાર્થી; ધનની જરૂરીયાતવાળો. (૨) સંયમથી ચલાયમાન થયેલ.

अट्ठट्ठमिआ. स्त्री० (अष्टाष्टमिका) આઠ અઠવાડીઆ અને ૨૮૮ દાતની એક ભિક્ખુ પડિમા, કે જેમાં પહેલે આઠ દિવસે એક એક દાત અન્નપાણી લેવાય, પછી બીજા આઠકે પ્રત્યેક દિવસે બે બે દાત, એમ દરેક આઠકમાં એક એક દાત વધારતાં આઠમે આઠકે આઠ આઠ દાત અન્નપાણી લેવાય.

अट्ठट्ठाण. न० (अष्टस्थान) ઠાણાંગ સૂત્રનું આઠમું સ્થાન.

अट्ठतीस. स्त्री. (अष्टात्रिंशत्) આડત્રીસ, ૩૮.

अट्ठदंसि त्रि० (अर्थदर्शिन्) અર્થવેત્તા. શાસ્ત્રના અર્થને જાણનાર.

अट्ठदुग्ग. त्रि० (अर्थदुर्ग) પરિણામે ગહન, દુર્ગમ.

अट्ठपडल. त्रि० (अष्टपटल) આઠ પડવાળું

अट्ठपय. न० (अर्थपद) સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવા યોગ્ય વાક્ય.

अट्ठपिट्ठणिट्ठिया. स्त्री० (अष्टपिष्टनिष्ठिता) આઠવાર પિસવાથી ઉત્પન્ન થયેલ મદિરા વિશેષ.

अट्ठफास. पु० (अष्टस्पर्श) શીત, ઉષ્ણ વગેરે આઠ સ્પર્શ.

अट्ठमाइया. स्त्री० (अष्टभागिका) માણીના આઠમા ભાગ જેટલું રસ માપવાનું માપ, બત્રીસ પલ પ્રમાણે રસમાન વિશેષ.

अट्ठभागपलिओवम. न० (अष्टभागपल्योपम) પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ.

अट्ठम. त्रि० (अष्टम) આઠમું. (૨) ત્રણ ઉપવાસ; સાત ટંક ઉલ્લંઘી આઠમે ટંકે આહાર લેવો તે.

अट्ठमंगल. न० (अष्टमङ्गल) દર્પણ, સ્વસ્તિક આદિ આઠ માંગલિક પદાર્થો.

अट्ठमभत्त. पुं० न० (अष्टमभक्त) અઠમતપ, ત્રણ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે

अट्ठमभत्तिय. त्रि (अष्टमभक्तिक) અટ્ઠમ તપ કરનાર; અટ્ઠમ અટ્ઠમના પારણા કરનાર.

अट्ठमय. पुं० (अष्टमद) આઠ મદ; જાતિ, કુલ, બલ, રૂપ, તપ, શ્રુત, લાભ અને ઐશ્વર્ય એ આઠ વસ્તુ પરત્વે મદ કરવો તે.

अट्ठमहापाडिहार. न० (अष्टमहाप्रातिहार्य) તીર્થંકર મહારાજનો દેવતાઓ તરફથી આઠ પ્રકારે બતાવાતો પ્રભાવ; અશોકવૃક્ષ, દિવ્ય પુષ્પવૃષ્ટિ, દિવ્ય ધ્વનિ, ચામર, સિંહાસન, ભામંડલ, દેવદુંદુભી અને છત્ર ઉપર છત્ર એ આઠ પ્રાતિહાર્ય.

अट्ठमी. स्त्री० (अष्टमी) અષ્ટમી, આઠમ.

अट्ठमीपोसहिय. त्रि० (अष्टमीपौषधिक) આઠમનો પોસો કરનાર.

अट्ठमुत्ति. पु० (अष्टमूर्ति) શિવ, મહાદેવ.

अट्ठय. न० (अष्टक) આઠનો જથ્થો.

अट्ठया. स्त्री० (अर्थता) અપેક્ષા.

अट्ठरस. पुं० (अष्टरस) શૃંગાર આદિ આઠ રસ, શૃંગાર, વીર, કરૂણા, હાસ્ય, રૌદ્ર, ભયાનક, બીભત્સ અને અદ્‌ભુત એ આઠ રસ.

अट्ठवन्न. स्त्री० (अष्टपञ्चाशत्) અટ્ઠાવન; ૫૮.

अट्ठवीस. स्त्री० (अष्टविंशति) આઠ અને વીસ; ૨૮.

अट्ठसइया स्त्री० (अर्थशतिका) સેંકડો અર્થ જેમાંથી ઉઠે એવી વાણી.

अट्ठसट्ठि. स्त्री० (अष्टषष्टि) અડસઠ; ૬૮.

अट्ठसयसिद्ध. पु० (अष्टशतसिद्ध) ઋષભદેવ સ્વામી સાથે ઉત્કૃષ્ટી અવગાહનાવાળા તેમના ૧૦૮ સાધુઓ એકજ વખતે સિદ્ધ થયા તે અછેરૂ; દશ અછેરામાંનું એક અછેરૂ.

अट्ठसामइय. त्रि० (अष्टसामयिक) આઠ સમયમાં નિષ્પન્ન થાય તે, કેવળ સમુદ્‌ઘાત વગેરે, કે જે આઠ સમયમા પૂર્ણ થાય છે.

अट्ठसेण. पु० (अष्टसेन) વત્સગોત્રની શાખ. અને તેમાં જન્મેલો પુરૂષ.

अट्ठसेण पुं० (अर्थसेन) અર્થસેન નામનો પુરૂષ.

अट्ठसोवण्णिय. त्रि० (अष्टसौवर्णिक) આઠ સોનામહોર પ્રમાણ; જેનું વજન આઠ સોનામહોર જેટલુ હોય તે.

अट्ठहत्तरी. स्त्री० (अष्टसप्तति) અઠોતેર, ૭૮.

अट्ठा. स्त्री० (अष्टा) મુઠ; લોચ કરવાને કેશ મુષ્ટિમાં લેવા તે.

अट्ठा. स्त्री० (आस्था) શ્રદ્ધા; વિશ્વાસ.

अट्ठाण. न० (अस्थान) અસ્થાન; અનુચિત સ્થાન. (૨) અયોગ્ય; ગેરવ્યાજબી.

अट्ठाण. न० (आस्थान) બેઠક; સભા.

अट्ठाणउइ. } **अट्ठाणवइ.** } त्रि० (अष्टनवति) અટ્ઠાણું; ૯૮.

अट्ठाणट्ठवणा. स्त्री० (अस्थानस्थापना) ઉપધિ રાખવાને અનુચિત સ્થાનમાં પડિલેહણ કરેલ ઉપધિ રાખવી તે; પ્રમાદપડિલેહણાનો એક ભેદ.

अट्ठाणमंडव. न० (आस्थानमण्डप) બેઠકગૃહ; બેઠકનું સ્થાન.

अट्ठाणिअ. त्रि० (अस्थानिक) આધાર નહિ તે; અનાધાર.

अट्ठादंड. पुं० (अर्थदण्ड) પોતાના સુખને માટે કે પારકા સુખને માટે જીવની હિંસા કરવી તે; પ્રથમ ક્રિયાસ્થાનક.

अट्टादंडवत्तिय. पुं० न० (अर्थदण्डप्रत्ययिक) દંડ સમાદાનના તેર ક્રિયાસ્થાનકમાંનું પ્રથમ ક્રિયાસ્થાનક; પોતાનેઅર્થે કે સ્વજનાદિના અર્થે હિંસાદિ પાપ કરવું તે.

अट्टापय. न० (अष्टापद) જુગટું; જુગાર.

अट्टार. / अट्टारस. त्रि० (अष्टादशन्) આઠ+દસ; અઢાર.

अट्टारसट्ठाण. न० (अष्टादशस्थान) સાધુએ સંયમમાં મનને સ્થિર કરવામાટે વિચારવાના ૧૮ સ્થાન; વૈરાગ્ય ભાવનાના ૧૮ વિચારસ્થાન.

अट्टारसपावट्ठाण. न० (अष्टादशपापस्थान) પ્રાણાતિપાત આદિ અઢાર પાપસ્થાન.

अट्टारसम. त्रि० (अष्टादशतम) અઢારમું; ૧૮ મું. (૨) આઠ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

अट्टारससीलंगसहस्स. (अष्टादशशीलाङ्गसहस्र) અઢાર હજાર શીલના પ્રકાર.

अट्टारससेणि. स्त्री० (अष्टदशश्रेणि) પ્રજાના ૧૮ વર્ગ; અઢાર વર્ણ.

अट्टावण्ण. स्त्री० (अष्टपञ्चाशत्) અઠાવન, ૫૮ ની સંખ્યા.

अट्टावय. पुं० न० (अष्टापद) દ્યૂતક્રીડા, જુગાર. (૨) ચોપટ; શેતરંજની રમત. (૩) શેતરંજ રમવાની કળા; ૭૨ કળામાંની ૧૩ મી કળા. (૪) જુગારનું ચોપટ; શેતરંજ વગેરેનો પટ. (૫) જેના ઉપર ઋષભદેવ સ્વામી નિર્વાણ પદ પામ્યા તે પર્વત; અષ્ટાપદ પર્વત. (૬) અષ્ટાપદ નામનો દ્વીપ.

अट्टावय. न० (अर्थपद) અર્થશાસ્ત્ર; ધન ધાન્યાદિ ઉપાર્જન કરવાનું શાસ્ત્ર.

अट्टावयसेल. पुं० (अष्टापदशैल) અષ્ટાપદ નામનો પર્વત.

अट्टावीस. / अट्टावीसइ. स्त्री० (अष्टाविंश) / (अष्टाविंशति) વીસ અને આઠ; અઠ્ઠાવીશ.

अट्टावीसइम. त्रि० (अष्टाविंशतितम) અઠ્ઠાવીસમું. (૨) न० ૧૩ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે; ૨૭ ટંક ઉલ્લંઘીને ૨૮ મે ટંકે આહાર લેવો તે.

अट्टासीइ. स्त्री०(अष्टाशीति) ૮૮; અઠ્ઠાસી.

अट्टाह. न० (अष्टाह) આઠ દિવસ, આઠ દિવસનો સમુદાય.

अट्टाहिय. त्रि० (अष्टाह्निक) નિરંતર આઠ દિવસનું. (૨) ઉત્સવ.

अट्टाहियमहिमा स्त्री० (अष्टाह्निकमहिमन्) આઠ દિવસનો મહોત્સવ; અઠાઇ મહોત્સવ

अट्ठि. त्रि० (अर्थिन्) પ્રયોજનવાળો; અભિલાષી

अट्ठि. न० (अस्थिन्) હાડકું; હાડ.

अट्ठिअ. न० (अस्थिक) ગોટલી, ફળના ઠળીઆ વગેરે.

अट्ठिअग्गाम. पु० (अस्थिकग्राम) વેગવતી નદીને કાંઠે આવેલું વર્દ્ધમાનપુર નામનું ગામ, જેનું પ્રથમ નામ વર્દ્ધમાન હતું.

अट्ठिअप्प. त्रि० (अस्थितात्मन्) જેનો આત્મા અસ્થિર છે એવો.

अट्ठिकच्छभ. (अस्थिकच्छप) ઘણાં હાડકાંવાળો કાચબો.

अट्ठिकढिण. त्रि० (अस्थिकठिन) કઠણ હાડવાળો.

अट्ठिजुद्ध. न० (अस्थियुद्ध) હાડકાના હથિયારથી એક બીજાને પ્રહાર કરવા તે.

अट्ठिज्झाम. न० (अस्थिध्याम) કાળુ પડેલુ હાડકું.

अट्ठिदाम. न० (अस्थिदामन्) હાડકાની માળા.

अट्ठिभंजण. न० (अस्थिभजन) શરીરદંડ; કરોડનું હાડકું.

अट्ठिमिंजा. स्त्री० (अस्थिमज्जा) હાડકાંનો માવો જેમાંથી વીર્ય ઉત્પન્ન થાય છે તે. (૨) હાડકાની ચરબી; હાડકાનું તત્ત્વ.

अट्ठिय. न० (अर्थिक) મોક્ષ સાધક. (૨) त्रि० ઇચ્છા કરનાર; યાચક. (૩) અર્થનું કારણ; અર્થ સંબંધી

अट्ठिय. त्रि० (मर्थित) ઇચ્છેલું; પ્રાર્થના કરાએલું.

अट्ठिय. त्रि० (मस्थित) સ્થિર ન રહેલ; અવ્યવસ્થિત.

अट्ठियकप्प. पुं० (मस्थितकल्प) અનવસ્થિત આચાર મર્યાદા; વચ્ચેના બાવીશ તીર્થંકરોના સાધુઓનો આચાર, કે જેનો એક સરખો નિયમ નથી. અર્થાત્ તે સાધુઓ મહિનાથી વધારે રહી શકે, અતિચાર ન લાગ્યા હોય તો પડિકમણું ન કરે, રાજપિંડ લે, રંગીન વસ્ત્ર મળે તો પણ વાપરે, વગેરે આચાર એક સરખા નહિ માટે તેઓનો અનવસ્થિત કલ્પ.

अट्ठियगाम पुं० (मस्थिकग्राम) વર્દ્ધમાનપુર શહેરનું અપર નામ, કે જ્યાં શૂલપાણી યક્ષનું સ્થાન હતુ.

अट्ठिल्लग्र. पुं० (मस्थिक) કપાસીયા; કપાસનું બીજ

अट्ठिसुहा. स्त्री० (मस्थिमुख) હાડકાની ચપી; શરીર યા શરીરના અવયવ દબાવવા તે.

अट्ठुत्तर. त्रि० (मष्टोत्तर) આઠે કરી અધિક. આઠ ઉપર.

अड. पु० (अट्) રોમરાયની પાંખવાળા પારેવા ચકલા વગેરે.

अड. त्रि० (मष्ट) આઠની સંખ્યા, ૮.

अडड. न० (मटट) ૮૪ લાખ અડડાંગ પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अडडंग. (मटटाङ्ग) ૮૪ લાખ ત્રુટિત પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अडण. न० (मटन) અટન કરવું; રખડવું.

अडतीस. स्त्री० (मष्टात्रिंशत्) આડત્રીસ; ૩૮.

अडनउइ. स्त्री० (मष्टानवति) અઠાણું; ૯૮.

अडपल्लाण. न० ( ) વાહન વિશેષ.

अडयाल. स्त्री० (मष्टचत्वारिंशत्) અડતાળીશ; ૪૮.

अडयाल. पुं० ( ) પ્રશંસા; કીર્તિ.

अडयालीस. त्रि० (मष्टचत्वारिंशत्) અડતાળીસ; ૪૮.

अडवन्न. स्त्री० (मष्टापञ्चाशत्) અઠાવન; ૫૮.

अडवि. स्त्री० (मटवी) જંગલ; અટવી. (૨) ભયંકર જગલ; ઘોર વન.

अडविजत्ता. स्त्री० (मटवीयात्रा) જંગલની મુસાફરી.

अडवी. स्त्री० (मटवी) જંગલ; અટવી. (૨) ભયંકર જંગલ; ઘોર વન.

अडवीवास. पुं० (मटवीवास) જંગલમાં વસવુ તે; અટવી નિવાસ.

अडवीस. स्त्री० (मष्टाविंशति) અઠાવીસ; ૨૮.

अडसट्ठि. स्त्री० (मष्टाषष्ठि) ૬૮; અડસઠ.

अडिल्ल. पुं० ( ) ચામડાની પાંખવાળો એક પક્ષી; ચમગીદડ.

अडोविय. त्रि० (माटोपित) ભરેલ.

अड्डवियड्ड. त्रि० (इतस्तत) આમતેમ, આઘુ પાછું.

अड्ढ. त्रि० (माढ्य) ધન ધા યાદિથી પરિપૂર્ણ; સમૃદ્ધિવાન્.

अड्ढ न० (मर्द्ध) અર્ધ; અડધો ભાગ.

अड्ढक्खेत. न० (मर्द्धक्षेत्र) એક અહોરાત્ર પરિમિત ક્ષેત્ર પર્યંત ચદ્રની સાથે જોગ જોડનાર નક્ષત્ર, ઉત્તરાભાદ્રપદ, ઉત્તરાફાલ્ગુની, ઉત્તરાષાઢા, રોહિણી, પુનર્વસુ અને વિશાખા એ ૭ નક્ષત્ર.

अड्ढभरह. पु० (मर्द्धभरत) ભરત ક્ષેત્રનો અર્ધ ભાગ.

अड्ढरत्त. पुं० (मर्द्धरात्र) અર્ધરાત; મધ્યરાત.

अड्ढाइज्ज. त्रि० (मर्द्धतृतीय) અઢી; બે અને અર્દ્ધ.

अड्ढाइज्जदीव. पुं० (मर्द्धतृतीयद्वीप) અઢીદ્વીપ; જમ્બુદ્વીપ, ધાતકીખંડદ્વીપ અને અર્ધપુષ્કરદ્વીપ એમ અઢી દ્વીપ.

अड्ढापक्कंति. स्त्री० (मर्द्धापक्रान्ति) ઋતુ પ્રમાણે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ તપસ્યાના પરિમાણમાં વધઘટ કરવી તે.

अडूढोलग. पुं० (अर्द्धोरुक) કેડ અને સાથળ ઉપર વીટવાનું સાધ્વીનું એક ઉપગરણ, કે જે મલ્લની ચડ્ડી જેવું, અવગ્રહાનંતક પટ્ટની ઉપર કેડને વીંટી લઇ સાથળ ઉપર કસથી બંધાય છે.

अण. न० (अण) પાપ. (૨) ક્રોધાદિ ચાર કષાય. (૩) પુ૦ શબ્દ; અવાજ. (૪) ગમન; ગતિ (૫) ન૦ કર્મ. (૬) ત્રિ૦ ખરાબ.

अण. न० (ऋण) કરજ; ઋણ

अणइ. अ० (अनति) અત્યંત નહિ. (૨) અ-તિક્રમણનો અભાવ.

अणइविलंबियत्त. न० (अनतिविलम्बितत्व) સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૨૮ મો અતિશય; વિલંબે નહિ પણ અખંડ પ્રવાહે બોલવું તે.

अणइसंधाण. न० (अनतिसन्धान) અવચન, ન છેતરવું તે.

अणंग. न० (अनङ्ग) વિષય સેવનના મુખ્ય-અંગ સિવાયના અંગ (૨) બનાવટી લિંગ આદિ. (૩) વિષય સેવન કે હસ્તકર્મ આદિની ઇચ્છા (૪) બાર અંગસૂત્રથી ભિન્ન (૫) કામ.

अणंगकीडा. स्त्री० (अनङ्गक्रीडा) અનેરે અંગે કામચેષ્ટા કરવી તે; શ્રાવકના ચોથા અ ણુવ્રતનો ત્રીજો અતિચાર

अणंगघरिणी. स्त्री० (अनङ्गगृहिणी) રતિ, કામદેવની સ્ત્રી.

अणंगपडिसेविणी. स्त्री० (अनङ्गप्रतिसेविनी) અનેરે અંગે વિષયસેવન કરનારી; પર-પુરૂષ સાથે વ્યભિચાર સેવનારી. (૨) અમર્યાદિત રીતે વિષયસેવન કરનારી.

अणंगपविट्ठ. न० (अनङ्गप्रविष्ट) અંગ બહા-રનાં સૂત્રો; ઉવવાઇ વગેરે સૂત્રો.

अणंगसेणा. स्त्री० (अनङ्गसेना) કૃષ્ણ વાસુદે-વના વખતમાં દ્વારકાની મુખ્ય ગણિકા.

अणंत. त्रि० (अनन्त) અંતવગરનું; અસંખ્યા-તને પણ ઉલ્લંઘી ગયેલ (૨) ન૦ કેવળ જ્ઞાન. (૩) આકાશ. (૪) પું૦ ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના ૧૪ મા તીર્થંકર અનંતનાથ. (૫) ત્રિ૦ અત્યંત; પ્રભૂત. (૬) પું૦ અનન્ત કાય, કન્દમૂલાદિ. (૭) ત્રિ૦ નાશવગરનું; શાશ્વત.

अणंतकाय. पु (अनन्तकाय) અનંતકાય; કંદમૂલાદિ.

अणंतकाल. पु० (अनन्तकाल) અનંતકાળ; છેડા વગરનો કાળ

अणंतग. न० (अनन्तक) આભરણવિશેષ, ભુજામાં પહેરવાનું એક ઘરેણું (૨) શા-શ્વત, અવિનાશી (૩) ગણત્રીરૂપ સંખ્યા વિશેષ; જુત્તઅનંત, પરિત્તઅનંત અને અનંતાનંત એ ત્રણ અથવા એકેકના જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એમ ત્રણ ત્રણ ભેદ હોવાથી નવ ભેદમાંનો ગમે તે એક (૪) ઉનનું વસ્ત્ર. કામળ વગેરે.

अणंतगुण. पु० (अनन्तगुण) અનંતગણું વધારે, અનંતગણું

अणंतगुणिय. त्रि० (अनन्तगुणिन) અનંતગુણ-વધારે; અનંતગણું

अणंतघाइ. पु० (अनन्तघातिन्) આત્માના મૂળ ગુણની ઘાત કરનાર-કર્મ પ્રકૃતિ, ઘાતિ કર્મની પ્રકૃતિ.

अणंतचक्खु. पुं० (अनन्तचक्षुष्) અંત વિનાનું ચક્ષુ છે જેનું તે; કેવળજ્ઞાની.

अणंतजिण. पु० (अनन्तजिन) ચાલુ અવ-સર્પિણીના ભરતક્ષેત્રના ૧૪ મા તીર્થંકર.

अणंतजीव. / **अणंतजीविय.** त्रि०(अनन्तजीव) અનન્તકાયિક જીવવાળી વનસ્પતિ; કંદમૂળ વગેરે સાધારણ વનસ્પતિ.

अणंतणाण. न० (अनन्तज्ञान) કેવળજ્ઞાન.

अणंतणाणि. पुं० (अनन्तज्ञानिन्) અનંતજ્ઞાની; કેવળજ્ઞાની.

अणंतत्थ. पुं० (अनन्तार्थ) ઇરવત ક્ષેત્રના આવતી ચોવીસીના વીશમા તીર્થંકરનું નામ.

अणंतदंसि. પું० (अनन्तदर्शिन्) કેવળ દર્શની; કેવળી તથા સિદ્ધભગવાન્.

अणंतपार. સ્ત્રી० (अनन्तपार) અપાર.

अणंतभाग. પું० (अनन्तभाग) અનંતમો ભાગ.

अणंतमिस्सिया. } **अणंतमीसिया.** } સ્ત્રી० (अनन्तमिश्रिता) પ્રત્યેક વનસ્પતિ પાસે પડેલ અનંતકાય જોઇને એમ કહેવું કે "આ બધું અનંતકાયિક છે" તે સત્ય મૃષા ભાષાનો એક ભેદ.

अणंतमोह. ત્રિ० (अनन्तमोह) અંત વિનાનો મોહ જેને છે તે. મિથ્યાત્વી.

अणंतय. પુ० (अनन्तक) રજોહરણ. (૨) જમ્બુદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના ચૌદમા તીર્થંકર. (૩) અનન્ત કાય. (૪) મુહપત્તિ. મુખ વસ્ત્રિકા (૫) ત્રિ० અન્તરહિત.

अणंतर. ન० (अनन्तर) અન્તરવિના. અન્તર રહિત. (૨) પછી; બાદ. (૩) નજીક. (૪) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દ્રષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો પાંચમો ભેદ. (૫) પુ० વર્તમાન સમય.

अणंतरगंठिय. ત્રિ० (अनन्तरग्रन्थित) આંતરા વિના એક ગાંઠની સાથે બીજી, બીજીની સાથે ત્રીજી એમ ગુંથેલ.

अणंतरणिग्गय. ત્રિ० (अनन्तरनिर्गत) આંતરા વિના એકજ સમયે નીકળેલ.

अणंतरपच्छाकड. ત્રિ० (अनन्तरपश्चात्कृत) વર્તમાનની જોડેનો આગલો સમય,વર્તમાનથી પહેલાનો સમય.

अणंतरपज्जत्तग. પું० (अनन्तरपर्याप्तक) પહેલા સમયનો પર્યાપ્ત; પર્યાપ્ત થવાનો પ્રથમ સમય.

अणंतरपुरक्खड. ત્રિ० (अनन्तरपुरस्कृत) વર્તમાનની જોડેનો પાછલો સમય; બીજો સમય.

अणंतरबंध. પું० (अनन्तरबन्ध) આંતરા વિનાનો બંધ.

अणंतरसिद्ध. પુ० (अनन्तरसिद्ध) પ્રકૃત સમયમાં સિદ્ધ થયેલ હોય તે; પ્રથમ સમયના સિદ્ધ.

अणंतरहिय. ત્રિ० (अनन्तर्हित) સચિત્ત; જીવ સહિત.

अणंतरागम. ન० (अनन्तरागम) તીર્થંકરે ગણધરને સંભળાવેલ આગમ; આગમનો એક ભેદ.

अणंतराहार. પુ० (अनन्तराहार) જીવે ઉત્પન્ન થયા પછી પહેલે સમયે લીધેલો આહાર.

अणंतराहारग. પુ० (अनन्तराहारक) જીવના પ્રદેશની છેક પાસે રહેલા પુદ્ગલનો આહાર કરનાર નારકી વગરે જીવો. (૨) ઉત્પન્ન થયા પછી પહેલે સમયે આહાર લેનાર.

अणंतरोगाढ. ત્રિ० (अनन्तरावगाढ) પ્રકૃત સમયમાં આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ.

अणंतरोवणिहा. સ્ત્રી० (अनन्तरोपनिधा)અનન્તર યોગસ્થાન સાથે તેના પછીના યોગ સ્થાનની માર્ગણા કરવી તે.

अणंतरोववन्नग. પુ (अनन्तरोपपन्नक) પ્રથમ સમયમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ; જેને ઉપજ્યે એક સમય થયો છે તે

अणंतवत्तियाणुप्पेहा. સ્ત્રી० (अनन्तवृत्तितानुप्रेक्षा) શુકલધ્યાનની એક ભાવના, અનત કાળથી ભવ ભ્રમણ થાય છે તેનાથી નિવર્તવાનુ ચિંતવન કરવુ તે.

अणंतविजय. પુ० (अनन्तविजय) ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ૨૪ મા તીર્થંકર. (૨) જમ્બુદ્વીપના ઇરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૦ મા તીર્થંકર.

अणंतवीरिय. પુ० (अनन्तवीर्य) ભરત ક્ષેત્રના આવતી ચોવીસીના ત્રેવીસમા તીર્થંકરનું નામ.

अणंतसंसारि. ત્રિ० (अनन्तसंसारिन्) જેને સંસારમાં અનંતાભવ રખડવું છે તે.

अणंतसेण. पुं० (अनन्तसेन) ગઇ અવસર્પિણીના ૪ થા કુલગર. (૨) ભદ્દલપુરનિવાસી નાગ ગાથાપતિની ભાર્યા સુલસાનો પુત્ર; ખરી રીતે વસુદેવ અને દેવકીનો પુત્ર, કે જેણે ૨૦ વરસ દીક્ષા પાળી ૧૪ પૂર્વનો અભ્યાસ કર્યો અને શત્રુંજય ઉપર સિદ્ધ થયા. (૩) અંતગડના ત્રીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ.

अणंतहिय. न० (अनन्तहित) મોક્ષ

अणंताणंत. त्रि० (अनन्तानन्त) અનંત ગુણ્યા અનંત; અનંતાનંત.

अणंताणुबंधि. पु० (अनन्तानुबन्धिन्) અનંત કાળ સુધી આત્માને સંસાર સાથે સંસર્ગ કરાવનાર કષાયની ચાર ચોકડીમાંની પ્રથમ ચોકડી.

अणंताणुबंधिकोह. पु० (अनन्तानुबन्धिक्रोध) અનંતભવ પર્યંત રખડાવનાર ક્રોધ, કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી પર્વતની ફાટની પેઠે મરણ સુધી પણ ભુંસાય નહિ અને સમકિતને અટકાવે તે ક્રોધ

अणंतिय. त्रि० (अनन्तिक) પાસે નહિ, નજીક નહિ તે. (૨) त्रि० અંતવગરનું, છેડા વગરનું.

अणणुवाइ. पु० (अननुपातिन्) માર્ગનો થાક લાગ્યો હોય તો પણ આંસુ ન ખેરનાર; ઘોડા વગેરે.

अणण्हकर. पु० (ऋणाकर) પાપ કરનાર; ચોવીસમો ગૌણ પ્રાણાતિપાત.

अणक्क. पुं० ( ) મલેચ્છ દેશ વિશેષ. (૨) त्रि० મલેચ્છ દેશમાં રહેનાર

अणक्कभिराम. त्रि० (अनासामिन्न) નાથ્યા વગરનો; નાથેલ નહિ.

अणक्ख. पुं ( ) અદેખાઇ; રોષ. (૨) ગુસ્સો; ક્રોધ.

अणक्खर. न० (अनक्षर) અનક્ષર શ્રુત.

अणक्खरसुय. न० (अनक्षरश्रुत) અનક્ષર શ્રુત; શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ; અક્ષર વિના છીંકથી, ચપટી વગાડી માથુ હલાવી આદિ સંકેતોથી બીજાનો અભિપ્રાય જાણવો તે.

अणगाढ. न० (अनगाढ) પ્રબળ કારણનો અભાવ.

अणगार. पु० (अनगार) ત્યાગી, ગૃહવગરના સાધુ (૨) ભિક્ષુક (૩) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના પાંચમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

अणगार. त्रि० (ऋणाकार) કરજ કરનાર. (૨) દુષ્ટ શિષ્ય; અપાત્ર.

अणगार. पु (अनाकार) દર્શનનો ઉપયોગ; જેમા આકાર સ્પષ્ટ પ્રતીત ન થાય તે ઉપયોગ (૨) આકૃતિ શૂન્ય; આકાર રહિત

अणगारधम्म पु० (अनगारधर्म) મુનિધર્મ, સર્વવિરતિ ચારિત્રરૂપ યતિધર્મ

अणगारप्पाउग्गा. स्त्री० (अनाकारप्रायोग्या) બંધ આશ્રી અનાકાર ઉપયોગને યોગ્ય પ્રકૃતિ.

अणगारमग्ग. पु० (अनगारमार्ग) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૫ મા અધ્યયનનું નામ, જેમાં સાધુનો માર્ગ દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે.

अणगारवाइ. पु० (अनगारवादिन्) સાધુના ગુણ રહિત હોવા છતાં પોતાને સાધુ તરીકે ઓળખાવનાર; વેશ માત્ર ધરનાર શાક્યાદિ.

अणगारसामाइय. त्रि० (अनगारसामायिक) સર્વવિરતિરૂપ સામાયિક; સાધુનો આચાર.

अणगारसीह. पु० (अनगारसिंह) મુનિમાં સિંહ સમાન.

अणगारसुय. न० (अनगारश्रुत) સૂયડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુત સ્કંધનું પાંચમુ અણગાર શ્રુત નામનું અધ્યયન.

अणगारि. पु० (अनगारिन्) સાધુ; યતિ.

अणगारिय. त्रि० (अनगारिक) સાધુ સંબંધી અનુષ્ઠાન વગેરે.

अणगारिया. स्त्री० (अनगारिता) સાધુપણું; સાધુવૃત્તિ.

अणग्घ. त्रि० (अनर्घ्य) અમૂલ્ય; બહુ કિમ્મતી.

अणच्चंतिय. पुं० (अनात्यन्तिक) મદદ માગનારને મૂકીને ભાગી ન જવું, પરંતુ છેવટ સુધી મદદ આપવી તે.

अणच्चाविय. न० (अनर्तित) પડિલેહણ કરતાં પોતાને તથા વસ્ત્રને હલાવવાં નહિ તે; પડિલેહણનો એક ગુણ.

अणज्ज. त्रि० (अन्याय्य) અન્યાય યુક્ત; અયોગ્ય.

अणज्ज. त्रि० (अनार्य) અનાર્ય, ક્રૂર. (૨) न० પાપકર્મ; અનાર્ય અનુષ્ઠાન.

अणज्जधम्म. त्रि० (अनार्यधर्म) અનાર્ય સ્વભાવવાળો. (૨) ધર્મને નામે અનાર્ય કર્મ કરનાર.

अणज्जभाव. त्रि० (अनार्यभाव) ક્રોધાદિ દુર્ગુણવાળો માણસ.

अणज्झवसाय. पु०(अनध्यवसाय) નિર્વિકલ્પજ્ઞાન; વિશેષરહિત સામાન્ય બોધ.

अणट्ट. त्रि० (अनार्त) આર્તધ્યાનથી રહિત.

अणट्ठ. त्रि० (अनर्थ) અર્થરહિત; નિરર્થક. (૨) न० હાનિ; નુકસાન.

अणट्ठग. पु० (अनर्थक) ૨૮ મો ગૌણ પરિગ્રહ.

अणट्ठादंड. पुं० (अनर्थदण्ड) સ્વાર્થ વિના આત્માને દંડવો તે; નિષ્કારણ પાપ કરવાં તે.

अणट्ठादंडवत्तिय. न० (अनर्थदण्डप्रत्ययिक) વગર પ્રયોજને માત્ર ક્રીડા કે વ્યસનથી જીવ હિંસાદિ પાપસ્થાન સેવવું તે; બીજું ક્રિયાસ્થાનક.

अणट्ठादंडवेरमण. न० (अनर्थदण्डविरमण) અનર્થદંડથી નિવર્તવું તે; શ્રાવકનું આઠમુ વ્રત.

अणट्ठाबंधिय. त्रि० (अनर्थबन्धिक) વિના પ્રયોજને પખવાડીઆમાં બે ત્રણ વાર પાત્ર વગેરેને બંધ આપનાર (સાધુ સાધ્વી.)

अणण्ण. त्रि० (अनन्य) અભિન્ન; અપૃથગ્ભૂત. (૨) મોક્ષમાર્ગ. (૩) અસાધારણ; અદ્વિતીય.

अणण्णदंसि. त्रि० (अनन्यदर्शिन्) યથાયોગ્ય પદાર્થ જોનાર. (૨) અન્યથા જોનાર નહિ તે.

अणण्णणेय. त्रि० (अनन्यनेय) બીજાથી ન દોરવાય તેવો; સ્વયંબુદ્ધ.

अणण्णपरम. पुं० (अनन्यपरम) સંયમ; ચારિત્ર.

अणण्णमण. त्रि० (अनन्यमनस्) એકાગ્ર ચિત્તવાળો; તલ્લીન.

अणण्हय. पुं० (अनाश्रव) આશ્રવનિરોધ; નવાં કર્મને આવતા અટકાવવાં તે.

अणण्हयकर. त्रि० (अनाश्रवकर) આશ્રવ નિરોધ કરનાર; નવાં કર્મને આવતાં અટકાવનાર.

अणतिविलंबियत्त. न० (अनतिविलम्बितत्व) અતિવિલંબ રહિત બોલવું તે; વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अणत्त. त्रि० (ऋणार्त) ઋણી; કરજદાર.

अणत्त. त्रि० (अनात्र) દુઃખથી ન બચાવનાર.

अणत्त. त्रि० (अनात्त) નહિ લેવાએલું; નહિ સ્વીકારેલું.

अणत्तट्ठिय. त्रि० (अनात्मार्थिक) પોતાનું કરેલ નહિ તે; અસ્વીકારેલું.

अणत्तपण्ण. त्रि० (अनात्मप्रज्ञ) જેની બુદ્ધિ આત્મહિત કરવામાં નથી લાગી તે.

अणत्तवंत. त्रि० (अनात्मवत्) કષાયથી યુક્ત.

अणत्थ. अ० (अन्यत्र) બીજે સ્થળે; બીજે ઠેકાણે.

अणत्थ. पुं० (अनर्थ) અનર્થ હેતુ; એકવીસમો ગૌણ પરિગ્રહ. (૨) અર્થરહિત; નિષ્પ્રયોજન.

अणत्थंतर. न० (अनर्थान्तर) એકજ અર્થવાળો શબ્દ.

अणत्थदंड पुं० (अनर्थदण्ड) પ્રયોજન વિના કર્મબંધનમાં પડવું તે; વિના મતલબે કર્મથી દંડાવું તે.

अणत्थदंडव्वय. पुं० (अनर्थदण्डव्रत) વિના પ્રયોજને આત્માને દંડાવા ન દેવો તે; શ્રાવકનું આઠમુ વ્રત.

अणत्थमियसंकप्प त्रि. (अनस्तमितसङ्कल्प) જેને દિવસમાં ખાવાનો સંકલ્પ છે તે

अणत्थवाय. पुं० (अनर्थवाद) નિષ્પ્રયોજન બોલવુ તે.

अणधारग. पु० (ऋणधारक) કરજદાર; દેણદાર.

अणपरिणय. पु० (अणपर्णिक) કુતૂહલપ્રિય વ્યંતર દેવતાની એક જાત; વ્યંતરની સોળ જાતમાંની નવમી જાત.

अणप्पगंथ. त्रि० (अनर्प्यग्रन्थ) આધ્યાત્મિક ગ્રંથની માફક જેને તેને આપવા યોગ્ય નહિ તે; અર્પણ કરવા અયોગ્ય જ્ઞાનાદિ

अणप्पगंथ. पु० (अनल्पग्रन्थ) બહુસૂત્રી.

अणप्पगंथ. पुं० (अनात्मग्रन्थ) પરિગ્રહ રહિત; અપરિગ્રહી.

अणप्पिय. न० (अनर्पित) અવિશેષિત, સામાન્ય. (૨) त्रि० નહી આપેલુ.

अणप्पियणय. पु० (अनर्पितनय) સર્વ વસ્તુ સામાન્યજ છે એમ નિરપેક્ષ સામાન્યગ્રાહી નયવિશેષ.

अणभंजग. पु (ऋणभञ्जक) દેણું ન આપે તે, દેવાળીઓ.

अणभिक्कंत. त्रि० (अनभिक्रान्त) ઉલ્લઘી ગયેલ નહિ; અનુલ્લઘિત.

अणभिक्कंतकिरिया. स्त्री० (अनभिक्रान्तक्रिया) જેમાં બીજા કોઇ મનના ભિક્ષુ ઉતર્યા નથી એવી જગ્યા.

अणभिग्गहिया. स्त्री० (अनभिगृहीता) જેનો અર્થ જણાય નહિ એવી ભાષા.

अणभिण्ण. त्रि० (अनभिज्ञ) અજાણ; મૂર્ખ.

अणरह. अणरिह. अणरुह. } त्रि० (अनर्ह) અયોગ્ય; નાલાયક.

अणल. पुं० (अनल) અગ્નિ; આગ. (૨) त्रि० અજોગ, નાલાયક.

अणलंकिय. त्रि० (अनलकृत) અલકાર વગરનો; આભૂષણાદિ રહિત.

अणलंकियविभूसिय. त्रि० (अनलकृतविभूषित) અલકાર અને વસ્ત્રાદિની શોભાથી રહિત.

अणलक्खिय. त्रि० (अलक्षित) અજાણ્યું.

अणलुक्क. त्रि. (अनलोक्य) નજરે દેખાય તેવું; દષ્ટિગોચર.

अणवंत. पुं० (ऋणवत) દિવસનું ૨૬ મુ લોકોત્તર મુહૂર્ત.

अणवकंखवत्ति न० (अनवकाङ्क्षवृत्ति) જેમાં પરપ્રાણની અથવા પોતાના પાપના પરિહારની અપેક્ષા રાખવામાં નથી આવતી એવા વર્તનવાળુ વૈર.

अणवकंखवत्तिया. स्त्री० (अनवकाङ्क्षप्रत्यया) પોતાની કે પરની જીદગીની અપેક્ષા રાખ્યા વિના સાહસથી પાપ ક્રિયા થાય તે.

अणवगल्ल त्रि० (अनवग्लान) ગ્લાનિ રહિત. જરા વગરનો

अणवच्च. त्रि० (अनपत्य) સન્તાન રહિત; નિર્વંશ.

अणवज्ज त्रि० (अनवद्य) નિર્દોષ; પાપરહિત. (૨) न० પાપદોષનો અભાવ.

अणवज्जभासा. स्त्री० (अनवद्यभाषा) દોષરહિત ભાષા; નિરવદ્ય ભાષા.

अणवट्ठप्प. न० (अनवस्थाप्य) દોષ માટે સાધુને આપવાના પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર; જેમાં અમુક વખત સુધી સાધુને વ્રતથી બહાર રાખી તે પછી લેવામાં આવે તેવું એક પ્રાયશ્ચિત. (૨) त्रि० અનવસ્થાપ્ય નામે પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય.

अणवट्ठिय. त्रि० (अनवस्थित) અસ્થિર. (૨) અનિયમિત પ્રમાણવાળો; જેનું એક સરખું પ્રમાણ નથી તે.

अणवट्ठियकरण. न० (अनवस्थितकरण) સામાયિકનો વખત પુરો થયા પહેલાં પાળવું તે; શ્રાવકના નવમા વ્રતનો પાંચમો અતિચાર.

अणवट्ठियसंठाण. न० (अनवस्थितसंस्थान) એક ઠેકાણે સ્થિતિ ન કરવી તે· નિરંતર ગતિ કરવી તે.

अणवणीयत्त. न०(अनपनीतत्व) કારક, કાળ, વચન, લિંગ આદિ દોષથી રહિત; સત્ય વચનનો ૨૫ મો અતિશય.

अणवण्णिय. पुं० (अणपर्णिक) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

अणवत्तप्पया. स्त्री० (अनवत्राप्यता) અગહીનતા.

अणवत्था. स्त्री० (अनवस्था) અનવસ્થા દોષ; જે દલીલનો ક્યાંય પણ છેડો ન આવે ત્યાં અનવસ્થા દોષ ઉપસ્થિત થાય છે. (૨) અવ્યવસ્થા.

अणवदग्ग. / **अणवयग्ग.** त्रि० (अनवदग्र) અંત વગરનું; અનંત. (૨) અપરિમિત; નિસ્સીમ. (૩) અવિનાશી.

अणवरय. न० (अनवरत) નિરંતર; હમેશ. (૨) અવિચ્છિન્ન

अणविक्खया. स्त्री० (अनपेक्षा) અપેક્ષા ન રાખવી તે.

अणसण. न० (अनशन) હમેશને માટે કે થોડા વખતને માટે અન્નપાણીનો ત્યાગ કરવો તે; ઉપવાસ અથવા સથારો.

अणह. त्रि० ( ) નાશ વગરનું; ક્ષતિ રહિત.

अणह. त्रि० (अनघ) પાપ વગરનું; નિરવદ્ય.

अणहय. त्रि० (अनाहत) નવું; વાપરેલું નહિ તે.

अणहसमग्ग. त्रि० (अक्षतसमग्र) સહીસલામત માલ અને કુટુંબવાળો; રસ્તામાં ચોરાદિકથી જેનું ધન લુંટાએલું નથી તે.

अणहिगय. त्रि० (अनधिगत) અગીતાર્થી; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ તે.

अणहीण. त्रि० (अनधीन) સ્વાધીન; પરતંત્ર નહિ.

अणहीय. त्रि० (अनधीत) અભ્યાસ ન કરેલ; ન ભણેલ.

अणहीयपरमत्थ. पुं० (अनधीतपरमार्थ) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ તે.

अणाइ. त्रि० (अनादि) આદિ વગરનું; અનાદિ કાળથી ચાલ્યું આવતું. (૨) નિત્ય

अणाइअ. त्रि० (अज्ञातिक) કુટુંબ વગરનો; એકલો.

अणाइज्ज. न० (अनादेय) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી માણસનું વચન માન્ય ન થાય

अणाइज्जवयण. त्रि० (अनादेयवचन) અનાદેય વચનવાળું; જેનું વચન કોઇપણ માન્ય ન કરે તે.

अणाइणिहण. त्रि० (अनादिनिधन) જેનાં આદિ અને અંત નથી તેવું; શાશ્વત.

अणाइण्ण. / **अणाइन्न.** त्रि० (अनाचीर्ण) સાધુને આચરવા યોગ્ય નહિ; પર અનાચીર્ણમાંનો ગમે તે એક.

अणाइय. त्रि० (अणातीत) પાપને પાસ થયેલું; પાપી.

अणाइय. त्रि० (ऋणातीत) કરજવાળો; દેણદાર. (૨) સંસાર; દુનિયા.

अणाइल. त्रि० (अनाविल) સ્વચ્છ. (૨) પાપ રહિત.

अणाइसंताण. पु० (अनादिसन्तान) અનાદિ પ્રવાહ; અનાદિ પરંપરા.

अणाइसपज्जवसिअ. त्रि० (अनादिसपर्यवसित) જેની આદિ નથી પણ છેડો છે તે.

अणाउ. पुं० (अनायुष्) આયુઃકર્મ રહિત; સિદ્ધભગવાન્. (૨) જેને ફરીથી ઉત્પન્ન થવું નથી તેવા કેવળી તીર્થંકર વગેરે.

अणाउज्जिय. त्रि० (अनायोगिक) ઉપયોગ રહિત; અસાવધાન.

अणाउत्त. त्रि० (अनायुक्त) ઉપયોગ રહિત; ઉપયોગ વિનાનો.

अणाउत्तपमज्जणया. स्त्री० (अनायुक्तप्रमार्जन) ઉપયોગ રહિત પુંજવાથી લાગતું કર્મબંધન.

अणाउत्ताइणया. स्त्री० (अनायुक्तादानता) વિના ઉપયોગે વસ્તુ લેવા મૂકવાથી લાગતું કર્મબંધન; અણાભોગપ્રત્યયક્રિયાનો એક ભેદ.

अणाउल. } **अणाकुल.** } त्रि० (अनाकुल) આકુળતા રહિત.

अणागइ. स्त्री० (अनागति) ન આવવું તે. (૨) સિદ્ધશિલા; જ્યાંથી ફરી આવવું નથી તે.

अणागम. पुं० (अनागम) આગમ લક્ષણહીન આગમ; અપૌરૂષેય આગમ.

अणागमण. न० (अनागमन) સયમ લઇને પાછા ઘેર ન આવવુ તે.

अणागमणधम्मि. त्रि० (अनागमनधर्मिन्) લીધેલી પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરનાર; સંયમ લઇને પાછા ઘેર ન જનાર.

अणागय. पु० (अनागत) ભવિષ્યકાળ; આવતો કાળ. (૨) ન આવેલું. (૩) त्रि० ભવિષ્યમાં મળવાનું; ભાવી જન્મ સબધી. (૪) न० પર્યુષણમાં કરવાનું તપ કઇ કારણસર અગાઉથી કરી લેવુ તે; દસ પચ્ચખાણમાંનું એક.

अणागयखेत्त. न० (अनागतक्षेत्र) હવે પછી આવવાનું ક્ષેત્ર; જે ક્ષેત્રમાં ગતી નથી કરી તેવું ક્ષેત્ર.

अणागयद्धा. स्त्री० (अनागताद्धा) ભવિષ્યકાળ.

अणागयवयण. न० (अनागतवचन) ભવિષ્યકાળનુ વચન; ભવિષ્યકાળ વાચક વિભક્તિપ્રત્યય.

अणागलिय. त्रि० (अनर्गलित) નિવારણ ન કરેલ; અટકાવેલ નહિ.

अणागलिय. त्रि० (अनावलित) પ્રમાણ ઉપરાંતનું; અપરિમિત. (૨) નહિ જાણેલું; અલક્ષિત.

अणागाढ न० (अनागाढ) સાધારણ કારણ; ગાઢ કારણ નહિ તે.

अणागार. त्रि० (अनाकार) આકાર રહિત; આકૃતિ શૂન્ય.

अणागार. न० (अनाकार) પચ્ચખાણમાં દુકાળ, અટવી વગેરેની છુટ ન રાખવી તે; અનાભોગ અને સહસા એ બે સિવાય બાકીના આગાર વિનાનું પચ્ચખાણ. (૨) આકાર રહિત ઉપયોગ; સામાન્યગ્રાહી દર્શનોપયોગ

अणागारोवउत्त. त्रि० (अनाकारोपयुक्त) સામાન્યગ્રાહી દર્શનના ઉપયોગવાળો; દર્શનના ઉપયોગ સહિત.

अणागारोवओग. पुं० (अनाकारोपयोग) સામાન્યગ્રાહી દર્શનનો ઉપયોગ.

अणाजीव. त्रि० (अनाजीव) આજીવિકા રહિત, આજીવિકાની ઇચ્છા નહિ રાખનાર. (૨) નિસ્પૃહી.

अणाजीवि. त्रि० (अनाजीविन्) તપના ફલની ઇચ્છા વગરનો; નિસ્પૃહી.

अणाढिय. पुं० (अनादृत) અણાઢિઅ નામે જંબૂદ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) કાકંદી નગરીનો એક ગૃહસ્થ, કે જે સ્થવિરની પાસે દીક્ષા લઇ પહેલા દેવલોકમાં અણાઢિઅ વિમાનમાં બે સાગરને આઉખે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી ચવી મહાવિદેહમાં મોક્ષ જશે. (૩) न० પહેલા દેવલોકનું "અણાઢિઅ" નામનુ વિમાન. (૪) અનાદરપૂર્વક વદના કરવી તે, વંદનાનો પહેલો દોષ.

अणाढिया. स्त्री० (अनादृता) જંબૂદ્વીપના અધિષ્ઠાતા અનાદૃત દેવતાની રાજધાની.

अणाण. न० (अज्ञान) અજ્ઞાન.

अणाणा. स्त्री० (अनाज्ञा) આજ્ઞાનો અભાવ. (૨) त्रि० જેમાં વીતરાગની આજ્ઞા નથી તે.

अणाणुगामि. न० (अनानुगामिन्) જે જગ્યાએ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હોય તેજ જગ્યાએ રહે બીજી જગ્યાએ સાથે ન જાય એવું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अणाणुपुव्वी. स्त्री० (अनानुपूर्वी) અનુક્રમ નહી તેમ વ્યુત્ક્રમ નહિ તે.

अणाणुबंधि. न० (अनानुबन्धिन्) પડિલેહણ કરતાં વસ્ત્રનો કોઇ પણ ભાગ નજર બહાર ન રહે તે; અપ્રમાદ પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

अणाणुवाइ. पुं० (अनानुवादिन्) વાદિએ કહેલ હેતુનો અનુવાદ કરવાની પણ વ્યાકુળપણાને લીધે જેનામાં શક્તિ નથી તે.

अणातावियः त्रि० (अनातापिन) જે સાધુ પોતાનાં વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે ભિનાશવાળા ઉપકરણને તડકામાં ન નાખે તે.

अणातीय. पुं० (अणातीत) સંસાર સમુદ્રની પાર જનાર; સંસારને ઉલ્લંઘી પેલે પાર પહોંચનાર જીવ.

अणादि. त्रि० (अनादि) પ્રવાહની અપેક્ષાએ આદિરહિત; શરૂઆત વગરનું.

अणादेज्ज. न० (अनादेय) અનાદેય નામ.

अणाबाह. पु० (अनाबाध) સ્વાભાવિક સુખ, મોક્ષ સુખ. (૨) त्रि० બાધારહિત સુખ; અબાધિત સુખ.

अणाभियोगिय. पुं० (अनाभियोगिक) સ્વતંત્ર દેવ; જેનો કોઇ સ્વામી નથી તેવો દેવતા.

अणाभोग. पुं० (अनाभोग) બેખબર; અજ્ઞાન. (૨) અત્યંત વિસ્મૃતિ.

अणाभोगज्झाण. न० (अनाभोगध्यान) અત્યંત વિસ્મરણ થયાનું ભાન આવવું તે; જેમ પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને વિસ્મરણ થયેલ વ્રતની યાદગિરી થઇ.

अणाभोगपडिसेवणा. स्त्री० (अनाभोगप्रतिसेवना) અજાણપણે કોઇ દોષ સેવવો તે.

अणाभोगबउस. त्रि० (अनाभोगबकुश) અજાણ્યે દોષ લગાડનાર બકુશ નિર્ગ્રંથ.

अणाभोगवत्तिया. स्त्री० (अनाभोगप्रात्ययिकी) અજ્ઞાનથી ઉપયોગશૂન્યપણે કર્મ બંધાય તે.

अणाय. पुं० (अनात्मन्) આત્માથી ભિન્ન પદાર્થ: જડ.

अणाययण. न० (अनायतन) નાટકશાળા, વેશ્યાગૃહ આદિ સાધુને નહિ રહેવા યોગ્ય સ્થાન. (૨) જ્યાં સજ્જન પુરૂષોનો સંસર્ગ નથી એવું સ્થાન. (૩) પાસત્થા વગેરેને ઉતરવાનું સ્થાન. (૪) પશુ, નપુંસક વગેરેના રહેઠાણવાળું સ્થાન.

अणायर. पुं० (अनादर) તિરસ્કાર; અપમાન.

अणायरण. न० (अनाचरण) અનાચાર; ખરાબ આચરણ.

अणायरणया. स्त्री० (अनाचरणता) આચરવા યોગ્ય નહિ તે; માયા અને કષાયનું પર્યાય નામ.

अणायरिय. पुं० (अनार्य) આર્ય નહિ તે; ક્રૂર.

अणायार. त्रि० (अनाकार) જુઓ "અણાગાર" શબ્દ.

अणायार. पुं० (अनाचार) સાધુ કે શ્રાવકના આચાર વ્યવહારનો ભંગ; પચ્ચખાણની હદનું ઉલંઘન કરવું તે. (૨) સાધુને ન આચરવા યોગ્ય પર અનાચીર્ણમાંનો ગમે તે એક.

अणायारसुय. न० (अनाचारश्रुत) સૂયગડાંગના બીજા શ્રુતસ્કન્ધના પાંચમા અધ્યયનનું નામ, કે જેમાં અનેકાંતવાદનું સમર્થન કરતાં આચારનું કેવી રીતે પાલન કરવું અને અનાચારનો કેવી રીતે ત્યાગ કરવો તે બતાવ્યું છે.

अणायावि. त्रि० (अनातापिन्) આતાપના વગેરે પરિસહ સહન ન કરનાર સાધુ; શીત, ઉષ્ણ વગેરે સહન ન કરનાર.

अणारंभ. (अनारम) જીવને ઉપદ્રવ ન કરવો તે. (૨) त्रि० સાવદ્ય વ્યાપારરહિત.

अणारंभजीवि. त्रि० (अनारभजीविन्) સર્વ આરંભથી નિવૃત્ત થયેલ સાધુ; સાવદ્યાનુષ્ઠાન અને પ્રમાદ રહિત જીંદગી ગાળનાર.

अणारिय. त्रि० (अनार्य) ન કરવા યોગ્ય કામ કરનાર; અનાચારી (૨) અનાર્ય દેશવાસી, મ્લેચ્છ (૩) न० મ્લેચ્છને છાજતુ આચરણ; અસત્ અનુષ્ઠાન. (૪) અનાર્યભૂમિ, અનાર્ય ક્ષેત્ર.

अणारियट्ठाण. न० (अनार्यस्थान) સાવદ્ય આરંભનું સ્થાન.

अणालाव. पुं० (अनालाप) કુત્સિત ભાષણ, ખરાબ બોલવુ તે.

अणालोक. न० (अनालोक) અજ્ઞાન.

अणावाय. न० (अनापात) માણસની આવ જાવ વિનાનું સ્થળ; નિર્જન સ્થળ.

अणाविल. त्रि० (अनाविल) રાગદ્વેષરૂપી મલરહિત; સ્વચ્છ.

अणाविल. त्रि० (अणाविल) કરજથી મેલું.

अणावुट्ठि. स्त्री० (अनावृष्टि) અનાવૃષ્ટિ, વરસાદની મોસમમાં વરસાદ ન વરસે તે.

अणासण्ण. त्रि० (अनासन्न) છેક પાસે નહિ; બહુ નજીક નહિ તે.

अणासय. त्रि० (अनाशय) મોટાઇની લાલસા વગરનો; દ્રવ્યથી સમવસરણાદિ છતાં ભાવથી તેના અનાકાંક્ષી તીર્થંકર. (૨) ફળની આશા વિનાનો.

अणासव. त्रि० (अनाश्रव) કર્મબંધ રહિત. (૨) पुं० આશ્રવનો અભાવ. (૩) पुं० स्त्री० ગુરૂના વચન ઉપર લક્ષ્ય ન આપનાર; ગુરૂનો આદેશ ન સાંભળનાર. (૪) पु० न० આશ્રવના અભાવવાળા મહાવ્રતાદિ. (૫) पुं० અહિંસા; દયા.

अणासायणा. स्त्री० (अनाशातना) તીર્થંકરાદિકના ધર્મની અશાતના ન કરવી તે; દર્શન વિનયનો એક ભેદ.

अणासायणाविणय. पुं० (अनाशातनाविनय) જુઓ " અણાસાયણા " શબ્દ.

अणासास. पु० (अनाश्वास) અવિશ્વાસ; અભરોસો.

अणासिय. त्रि० (अनशित) ભૂખવાળું.

अणासिय त्रि० (अनाश्रित) આશ્રયરહિત.

अणासेवणा. स्त्री० (अनासेवना) અતિચારાદિ ન સેવવા તે.

अणाह. त्रि० (अनाथ) અશરણ, અનાથ. (૨) રાંક, ભિખારી. (૩) पु० અનાથી મુનિ, કે જેણે શ્રેણિક રાજાને પોતે અનાથ હોવાની ખાત્રી કરાવી ધર્મ પમાડ્યો. તેનું વિસ્તૃત ચરિત્ર ઉત્ત. ૨૦ મા અધ્યયનમાં છે.

अणाहपव्वज्जा. स्त्री० (अनाथप्रव्रज्या) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૦ મા અધ્યયનનું અપરનામ

अणाहपिंड. न० (अनाथपिण्ड) અનાથને માટે તૈયાર કરેલો ખોરાક.

अणाहरण. न० (अनाधरण) ધરી રાખવાને અશક્ત

अणाहार. पु० (ऋणाधार) કરજદાર; દેણદાર.

अणाहार पु० (अनाहार) આહારનો અભાવ.

अणाहारग. } पु० (अनाहारक) અનાહારી
अणाहारय. } જીવ; આહાર ન લેનાર જીવ.

अणाहारिय. त्रि० (अनाहृत) ભૂતકાળની ખાવાની ક્રિયાથી પરિણામ પામેલું નહિ તે.

अणाहिट्ठ. पुं० (अनाधृष्ट) વસુદેવ રાજાથી થયેલ ધારિણી રાણીનો પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ.

अणाहिट्ठि. पुं० (अनावृष्टि) જુઓ " અણાદિટ્ઠ " શબ્દ.

अणाहुअ. त्रि० (अनाहूत) આમંત્રણ ન કરેલ; મુનિ આમંત્રણ વિના આહાર લેવા જાય માટે તે અનામંત્રિત.

अणिअय. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ચિરંકાળ નહિ રહેનાર.

अणिइय. पुं० (अनियत) જેનું સ્વરૂપ નિયત નથી તે; સંસાર.

अणिएय. त्रि० (अनियत) અનિયમિત, અપ્રતિબદ્ધ.

अणिएयचारि. पु० (अनियतचारिन्) અપ્રતિબંધ વિહારી; અપ્રતિબંધપણે વિચરનાર.

अणिंगाल. त्रि० (अनङ्गार) ઇંગાલ દોષથી રહિત.

अणिंद. त्रि० (अनिन्द्र) ઇંદ્ર વિનાનુ.

अणिंदिय पुं० (अनिन्द्रिय) ઇંદ્રિય તથા તેના ઉપયોગ વિનાના સિદ્ધભગવાન્ તથા કેવલી. (૨) त्रि० જેણે ઇન્દ્રિયપર્યાપ્તિ બાંધી નથી તે. (૩) त्रि० જે ઇન્દ્રિયોથી જાણી શકાતા નથી તે, અતીન્દ્રિય.

अणिंदिया. स्त्री० (अनिन्दिता) ઉર્ધ્વલોકવાસી છઠ્ઠી દિશાકુમારી.

अणिकट्ठ. त्रि० (अनिकृष्ट) દ્રવ્યથી સ્થૂલ શરીરવાળો અને ભાવથી કષાયને વશ નથી કર્યા તે.

अणिक्कावाइ पुं० (अनेकवादिन्) પદાર્થોમાં કોઇ અપેક્ષાએ એકપણું હોવા છતાં પણ તેને ન જોતાં સર્વથા પદાર્થોનું અનેકપણું સ્થાપિત કરનાર વાદી; અક્રિયાવાદી.

अणिक्खित्त. त्रि० (अनिक्षिप्त) ત્યાગ કરેલ નહિ; છોડી દીધેલ નહિ. (૨) અવિશ્રાન્ત; નિરન્તર.

अणिगण. पु० (अनग्न) અકર્મભૂમિના જુગલિયાને વસ્ત્ર પુરાં પાડનાર કલ્પવૃક્ષ. (૨) त्रि० જેઓ નગ્નાવસ્થામાં નથી, પરંતુ વસ્ત્રોથી ઢંકાયેલા છે તે.

अणिगाम. त्रि० (अनिकाम) પરિમિત. (૨) તુચ્છ.

अणिग्गह. त्रि० (अनिग्रह) જેણે ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ નથી કર્યો તે; અસંયતી. (૨) ઉદ્ધત; સ્વચ્છંદી. (૩) न० અગીયારમુ ગૌણ અબ્રહ્મ સેવન.

अणिच्च. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ક્ષણભંગુર.

अणिच्चजागरिया. स्त्री० (अनित्यजागरिका) સંસારનું અનિત્ય સ્વરૂપ ચિંતવવું તે.

अणिच्चभावणा. स्त्री० (अनित्यभावना) સસારનું સ્વરૂપ અનિત્ય છે એવી ભાવના ભાવવી તે.

अणिच्चया. स्त्री० (अनित्यता) અનિત્યપણું; નશ્વરપણું.

अणिच्चाणुप्पेहा. स्त्री० (अनित्यानुप्रेक्षा) ધન, પુત્ર, શરીર વગેરે સર્વ અનિત્ય છે એવી ભાવના.

अणिच्छिय. त्रि० (अनीप्सित) ઇચ્છિત નહિ; અનિષ્ટ.

अणिज्जूढ. त्रि० (अनिर्यूढ) મ્હોટા ગ્રંથમાંથી સંક્ષિપ્તરૂપે ઉદ્ધાર કરેલ નહિ.

अणिट्ठ. त्रि० (अनिष्ट) અનિષ્ટ; અપ્રિય.

अणिण्हवण. न० (अनिन्हवन) જેની પાસે અભ્યાસ કર્યો હોય તેનું નામ ન છુપાવવું તે; જ્ઞાનનો પાંચમો આચાર.

अणितिय. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ક્ષણભગુર.

अणितिय. पुं० (अनियत) જુઓ "અણિઇય" શબ્દ.

अणित्थंत्थ. त्रि० (अनित्थंस्थ) કોઇ લૌકિક પ્રકારથી ન રહેનાર; અલૌકિક પ્રકારની સ્થિતિવાળું સંઠાણ.

अणित्थंत्थसंठाण. न० (अनित्थंस्थसंस्थान) અનિયત સંસ્થાન; સિદ્ધોનું સંઠાણ.

अणिदा. स्त्री० (अनिदा) અજાણપણે કરેલી હિંસા; સામા પ્રાણીને અસાવધાનતામાં મારવો તે. (૨) ચિત્તનું અવ્યવસ્થિતપણું; બેખબરપણું. (૩) અણધાર્યું; અચોકસપણું.

अणिमिस त्रि० (अनिमिष) આંખનો પલકારો માર્યા વગરનું (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

अणिमिसणयण. पुं० (अनिमिषनयन) જે આંખનો પલકારો મારતા નથી તે; દેવતા.

अणिमुक्ख. पुं० (अनिर्मोक्ष) મોક્ષનો અભાવ.

अणिय. न० (अनीक) સૈન્ય; લશ્કર.

अणिय. न० (अनृत) અસત્ય; જૂઠું.

अणिय. न० (   ) ધાર; અણી.

अणियट्ट. पुं० (अनिवर्त) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) એ નામનો એક મોટો ગ્રહ.

अणियट्टि. न० (अनिवर्त्तिन्) મુક્તિ મેળવ્યા વિના નિવર્ત્તે નહિ તેવું ધ્યાન; શુકલ ધ્યાનનો ત્રીજો પાયો. (૨) પુ૦ ૭૯ મો ગ્રહ. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ૨૦ મા તીર્થંકર.

अणियट्टिकरण. न० (अनिवृत्तिकरण) સમકિત પ્રાપ્ત કરતી વખતે રાગદ્વેષની ગ્રંથિને ભેદનાર વિશુદ્ધ અધ્યવસાય વિશેષ, કે જે ગ્રંથિને ભેદ્યા વિના નિવર્તે નહિ તે કરણ વિશેષ; આત્માનું વિશુદ્ધ પરિણામ.

अणियट्टिबायर. न० (अनिवृत्तिबादर) નવમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ. (૨) નવમા ગુણ સ્થાનકનું નામ, આંહિ કષાયોદય દસમા ગુણ સ્થાનકની અપેક્ષાએ સ્થૂલ છે વળી આ ગુણઠાણે વર્તતા ઘણા જીવોના અધ્યવસાયો પરસ્પર વ્યાવૃત્તિ પામતા નથી, માટે " અણિયટ્ટિબાયરસંપરાય " એવું સાર્થ નામ છે.

अणियण. पुं० (अग्न) જુઓ "અણિગણ" શબ્દ.

अणियत. त्रि० (अनियत) નિયમિત નહિ તે; અચોક્કસ.

अणियत्त. त्रि० (अनिवृत्त) નિવૃત્ત નહિ થયેલ; નિવૃત્તિ ન પામેલ.

अणियय. त्रि० (अनियत) અપ્રતિબદ્ધ; કોઇના બંધાયેલ નહિ (૨) અનવસ્થિત; અનિશ્ચલ. (૩) વસ્ત્ર આપનાર કલ્પવૃક્ષની એક જાત. (૪) न० એકલા નિયતિથી નહિ પણ પાંચે સમવાયિ કારણથી ઉત્પન્ન થતુ સુખ વગેરે. (૫) પુરૂષાર્થથી અન્યથા થઇ શકે તેવો ભાવ; ભાવી ભાવથી ભિન્ન.

अणिययचारि. पु० (अनियतचारिन्) જુઓ " અણિએઅચારિ " શબ્દ

अणियाण. त्रि० (अनिदान) જેણે સંયમતપ વગેરેનું ભાવી ફળ માગી નથી લીધું તે; નિયાણું ન કરનાર. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાન રહિત. (૩) ભોગ અને ઋદ્ધિની પ્રાર્થના રૂપ આર્ત્તધ્યાન વિનાનો.

अणिरुद्ध. त्रि० (अनिरुद्ध) ક્યાંય પણ અટકે નહિ તેવું. (૨) પું० પ્રદ્યુમ્ન કુમારથી થયેલ વૈદર્ભી રાણીનો પુત્ર, કે જે નેમનાથ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લઇ શેત્રુંજય પર સિદ્ધ થયા.

अणिरुद्धपण्ण. पु० (अनिरुद्धप्रज्ञ) જેની બુદ્ધિ ક્યાંય પણ સ્ખલિત ન થાય એવા; તીર્થંકર, કેવળી આદિ.

अणिल. पुं० (अनिल) વાયુ; પવન. (૨) ગઇ ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના એકવીસમા તીર્થંકર.

अणिला. स्त्री० (अनिला) બાવીશમા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વી.

अणिवारिया. स्त्री० (अनिवारिका) જેને સારૂં નરસું કરતાં કોઇ અટકાવનાર નથી તેવી સ્ત્રી.

अणिसं अ० (अनिशम्) સદૈવ; નિરંતર

अणिसट्ठ. } **अणिसिट्ठ.** } त्रि० (अनिसृष्ट) ધણીની કે સહીયારીની અનુમતિ વિનાનું; ઘરના મુખ્ય માણસોએ કબુલ ન કરેલું. (૨) ઘણા ભાગીદારોની સાધારણ વસ્તુમાંથી એકની પણ રજા વિના સાધુને આહારાદિ આપવાથી લાગતો એક દોષ; ૧૬ ઉદ્‌ગમનના દોષમાંનો ૧૫ મો દોષ.

अणिसिद्ध. त्रि० (अनिषिद्ध) संमति આપેલ; નિષેધ ન કરેલ. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાનથી નિવૃત્તિ ન પામેલ.

अणिस्स. त्रि० (अनिश्र) સર્વ જનથી ત્યાજ્ય; નિરાધાર.

अणिस्सिय. त्रि० (अनिश्रित) અનાસક્ત; આસક્તિ રહિત. (૨) પ્રતિબંધ રહિત; મમતા વિનાનો. (૩) અસંબદ્ધ; અપ્રવૃત્ત. (૪) અનાશ્રિત; કોઈની પણ સહાય ન ઇચ્છતો. (૫) ન० લિંગ યા પુસ્તકની અપેક્ષા વિના થતું જ્ઞાન; અવગ્રહ જ્ઞાનનો એક ભેદ. (૬) કીર્તિ આદિની અપેક્ષા વિના વૈયાવચ્ચ વગેરે કરવી તે.

अणिस्सिओवहाण. न० (अनिश्रितोपधान) બીજાની સહાય વિના કરવામાં આવતું તપ. નિષ્કામ તપ.

अणिह. त्रि० (अनीह) ક્રોધાદિથી અપીડિત; સહિષ્ણુ (૨) માયા, પ્રપંચરહિત; કપટ રહિત. (૩) મમતારહિત; નિસ્પૃહ

अणिह. त्रि० (अनिहत) ઉપસર્ગાદિથી અપરાજીત, ઉપસર્ગથી પરાભવ ન પામેલ.

अणिह. त्रि० (अस्नेह) રાગદ્વેષ વગરનો; સ્નેહ વગરનો.

अणिहयरिउ. पु० (अनिहतरिपु) ભદ્દિલપુરના રહેવાસી નાગ નામે ગાથાપતિની સ્ત્રી સુલસાનો પુત્ર.

अणिहुत. त्रि० (अनिभृत) ઉપશાંત થયેલ નહિ; શાન્તિરહિત.

अणीइ. स्त्री० (अनीति) અતિવૃષ્ટિ; અનાવૃષ્ટિ આદિનો અભાવ.

अणीय. न० (अनीक) હાથી, ઘોડા વગેરેનું સૈન્ય.

अणीयस. पुं० (अनीयस्) ભદ્દિલપુરના નિવાસી નાગ નામે ગાથાપતિની ભાર્યા સુલસાએ ઉછેરેલ પુત્ર.

अणीया. स्त्री० (अनीका) સેના; કટક.

अणीहारि. } **अणीहारिम.** } न० (अनीर्हारिम) જ્યાં શબનું અગ્નિસંસ્કાર કરનાર ન મળે તેવે વિષમ સ્થળે પર્વતાદિની ગુફામાં સંથારો કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

अणु. अ० (अनु) પશ્ચાત્; પછી. (૨) પાસે; નજીક. (૩) લઘુ; નાનું. (૪) ક્રમ; પરિપાટી. (૫) અંદર; માંહે. (૬) યોગ્ય; ઉચિત. (૭) અનુકૂળ; હિતકર.

अणु. त्रि० (अणु) પ્રમાણમાં અતિથોડું. (૨) સૂક્ષ્મ; બારીક. (૩) पुं० પરમાણુ; સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ પુદ્‌ગલાંશ.

अणुअ. त्रि० (अनुग) અનુસરનાર.

अणुअत्तअ. त्रि० (अनुवर्त्तक) અનુકૂળ વર્તનાર.

अणुआ. स्त्री० (अनुगा) જુવાર; ધાન્યની એક જાત.

अणुआस. पु० (अनुकास) વિકાસ; ફેલાવો.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुचीर्ण) આવેલ.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुकीर्ण) ભરાઇ રહેલું; વ્યાપ્ત. (૨) સરી નહિ જતું; અપતિત.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुद्गीर्ण) બહાર નહી નીકળેલું.

अणुइन्न. त्रि० (अनुदीर्ण) ઉદીરણા ન કરેલ.

अणुओइअ. त्रि० (अनुयोजित) પ્રવર્તાવેલ; ગોઠવેલ.

अणुओग. पु० (अनुयोग) સૂત્રનો અર્થની સાથે સબંધ ગોઝવો તે; વ્યાખ્યા. (૨) દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ અને ચરણકરણાનુયોગ એ ચારમાંનો ગમે તે એક. (૩) દૃષ્ટિવાદ અંગનો ચોથો વિભાગ. (૪) ઉપક્રમ, નિક્ષેપ અનુગમ, નય ઇત્યાદિ અનુયોગ દ્વારમાંના ગમે તે એક દ્વારનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगदायय. पुं० (अनुयोगदायक) સૂત્રાર્થ આપનાર; સુધર્માસ્વામી વગેરે.

अणुओगद्दार. पुं० (अनुयोगद्वार) વ્યાખ્યા કરવાનાં ઉપક્રમ, નિક્ષેપ, અનુગમ અને નય એ ચાર દ્વાર; વ્યાખ્યાની રીતિ.

अणुओगदारसमास. પુ० (अनुयोगद्वारसमास) અનુયોગદ્વારના સમુદાયનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगधर. પુ० (अनुयोगधर) સૂત્રાર્થ ધારણ કરનાર; અનુયોગી

अणुओगसमास. પુ० (अनुयोगसमास) એકથી વધારે અનુયોગદ્વારોનું જ્ઞાન થવુ તે; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगि. પું० (अनुयोगिन्) સૂત્રનુ અવતરણ કરવાને પ્રશ્ન કરવામા આવે તે. જેમ " चउहिं समणेहिं लोगो " એ સૂત્રનું અવતરણ કરવાને " कइहि समणेहि ? " એમ પૂછવુ તે.

अणुओगिअ. ત્રિ० (अनुयोगिक) પ્રવ્રજ્યા લીધેલ, દીક્ષિત.

अणुओयण. ન० (अनुयोजन) સબંધન, જોડી દેવુ તે.

अणुकंपग. ત્રિ० (अनुकम्पक) દયા કરનાર, હિતચિંતક. (૨) આત્મહિતમાં પ્રવૃત્ત થનાર.

अणुकंपण. ન० (अनुकम्पन) દુ:ખી ઉપર અનુકંપા કરવી તે. (૨) ભક્તિ; સેવા.

अणुकंपय. ત્રિ० (अनुकम्पक) ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનાર; સેવા કરનાર.

अणुकंपा. સ્ત્રી० (अनुकम्पा) અનુકંપા, દયા. (૨) ભક્તિ, પ્રેમની લાગણી.

अणुकंपादाण. ન० (अनुकम्पादान) દયાથી દુ:ખીને દાન દેવુ તે.

अणुकंपि. ત્રિ० (अनुकम्पिन्) અનુકંપાવાળા; દયાળુ. (૨) સેવા કરનાર; ભક્ત

अणुकड्ढि. સ્ત્રી० (अनुकृष्टि) અનુવર્તન કરવું તે.

अणुकहण. ન० (अनुकथन) અનુવાદ

अणुकूल. ત્રિ० (अनुकूल) અનુકૂળ; સગવડ પડતુ.

अणुक्कंत. ત્રિ० (अनुक्रान्त) અનુષ્ઠાન કરેલ; સેવન કરેલ. (૨) આચરેલ.

अणुक्कंत. ત્રિ० (अन्वाक्रान्त) અનુષ્ઠાન કરેલ; આચરેલ.

अणुक्कम. પુ० (अनुक्रम) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुक्कसाइ. પુ० अनुत्कषायिन् / अणुकषायिन् } સત્કાર આદિની ઉત્કંઠાના અભાવવાળો. (૨) સ્વલ્પ કષાયી; મંદ કષાયી.

अणुक्कोस. પુ० (अनूत्कर्ष) પોતાની બડાઇ; માનકષાય. (૨) ઉત્કર્ષનો અભાવ; ઉત્કર્ષ રહિત.

अणुक्कोस. પું० (अनुक्रोश) દયા, કરૂણા.

अणुक्खित्त. ત્રિ० (अनुक्षिप्त) પાછળ ફેંકેલુ.

अणुग. ત્રિ० (अनुग) અનુસરનાર; પાછળ પાછળ જનાર.

अणुगच्छणया. સ્ત્રી० (अनुगमन) સત્કાર કરવાને ગુરૂની સામા જવું તે.

अणुगम. પુ० (अनुगम) નિક્ષેપથી પાડેલ ભેદમાંથી પ્રકરણ યા પ્રસંગને અનુકૂળ અર્થ યોજવો તે, સૂત્રના અનુકૂળ અર્થનુ કહેવુ તે. (૨) પદ, પદચ્છેદ, વિગ્રહ, અન્વય વગેરે વ્યાખ્યાનના પ્રકાર.

अणुगय. ત્રિ० (अनुगत) અનુસરેલ, અનુકરણ કરેલ. (૨) જણાયેલ. (૩) અગાઉની માફક બરાબર ચાલ્યું આવતું. (૪) પ્રાપ્ત થયેલ. (૫) વ્યાપ્ત. (૬) આશ્રિત.

अणुगाम. પું० (अनुग्राम) ગામાન્તર જતાં વચ્ચે ગામ આવે તે; ગામ પછીનુ ગામ. (૨) નાનુ ગામ. (૩) શહેરની પાસેનુ ગામ.

अणुगामि. ત્રિ० (अनुगामिन्) અનુકરણ કરનાર, નકલ કરનાર. (૨) જનાર. (૩) અનુચર; સેવક. (૪) સાધ્ય સાધક હેતુ; દોષ વગરનો હેતુ. (૫) જે ઠેકાણે અવધિ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ હોય ત્યાંથી બીજે સ્થળે પણ આંખની માફક સાથે સાથે જાય તે; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

અણુગામિય. પું૰ (अनुगामिक) અન્વય વ્યતિરેકી હેતુથી થતો વસ્તુનો નિર્ણય; આનુમાનિક નિશ્ચય. (૨) અકર્તવ્યરૂપ ૧૪ અસદ્ અનુષ્ઠાન. (૩) ક્ષેત્રાંતરમાં સાથે સાથે જનાર અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ. (૪) ત્રિ૰ પાછળ જનાર; આજ્ઞાને અનુસરનાર. (૫) ભવ પરંપરા સાથે આવતા સુખને ઉત્પન્ન કરનાર. (૬) અનુચર; નોકર.

અણુગામિયત્તા. સ્ત્રી૰ (अनुगामिकता) ભવ પરંપરામાં સાથે જનારૂં સાનુબંધ સુખ.

અણુગિતિ. સ્ત્રી૰ (अनुकृति) અનુકરણ; નકલ.

અણુગિદ્ધ. ત્રિ૰ (अनुगृद्ध) અત્યંત આસક્ત; લોલુપતાવાળો.

અણુગીય. ત્રિ૰ (अनुगीत) પાછળથી ગાવામાં આવેલ, તીર્થંકરાદિની પાસેથી સાંભળીને પાછળથી સ્થવિરોએ સંપાદન કરેલ.

અણુગુણ. પું૰ (अनुगुण) ગુણ ઉપર ગુણ કરવો તે.

અણુગ્ગહ. પુ૰ (अनुग्रह) ઉપકાર (૨) કૃપા, મહેરબાની.

અણુગ્ઘાઇમ. ન૰ (अनुद्घातिम) ગુરૂ પ્રાયશ્ચિત; મ્હોટું તપ. (૨) પુ૰ સ્ત્રી૰ ગુરૂ પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય સાધુ સાધ્વી.

અણુગ્ઘાઇય. પુ૰ સ્ત્રી૰ (अनुद्घात्तिक) જેણે એવો દોષ સેવ્યો હોય કે પ્રાયશ્ચિતમાં ઘટાડો કરી શકાય નહિ તે. (૨) ન૰ જેમાં અનુદ્ઘાતિમ પ્રાયશ્ચિતનું વર્ણન છે એવા ગ્રંથના એક ભાગનું નામ.

અણુગ્ઘાય. પું૰ (अनुद्घात) પ્રાયશ્ચિત્તમાં ઘટાડો ન થાય તે. (૨) ત્રિ૰ ઉદ્ઘાત રહિત. (૩) ન૰ નિશીથ સૂત્રનો એક ભાગ, કે જેમાં અનુદ્ઘાતિક પ્રાયશ્ચિત્તનો વિચાર કરેલો છે.

અણુગ્ઘાયણ. ન૰ (*अणोद्घातन) કર્મને દૂર કરવાં તે; કર્મની ઘાત કરવી તે.

અણુચરગ. ત્રિ૰ (अनुचरक) અનુચર; સેવા કરનાર.

અણુચરિય. ન૰ (अनुचरित) ચારિત્રને અનુસાર. (૨) ત્રિ૰ આસેવિત; આચરેલ

અણુચરિયા. સ્ત્રી૰ (अनुचरिका) ગઢ અને વસ્તિ વચ્ચેના રસ્તાની પાસે.

અણુચિણ્ણ. ત્રિ૰ (अनुचीर्ण) સંસર્ગમાં આવેલ. (૨) અનુષ્ઠાન કરાયેલ; આચરેલ. (૩) પરિણામ પામેલ.

અણુચિય. ત્રિ૰ (अनुचित) અઘટિત; અયોગ્ય.

અણુચ્ચ. ત્રિ૰ (अनुच्च) ઉંચું નહિ તે.

અણુચ્ચાકુઇય. ત્રિ૰ (अनुच्चाकुचिक) જેનું આસન ગુરૂ કરતાં ઉંચું તેમજ ચલાયમાન નથી તે. (૨) નીચા અથવા સ્થિર આસનવાળો.

અણુજત્તા. સ્ત્રી૰ (अनुयात्रा) નીકળવું તે; પાછળ જવું તે.

અણુજાય. ત્રિ૰ (अनुयात) સંપત્તિ અને ગુણ વગેરેથી પિતાના તુલ્ય થાય તે પુત્ર; જેમકે આદિત્યયશાનો દીકરો મહાયશા રાજા. (૨) સદૃશ; સરખું. (૩) પાછળ ગયેલ.

અણુજાણાવણા. સ્ત્રી૰ (अनुज्ञापना) રજા અપાવવી તે.

અણુજુત્તિ. સ્ત્રી૰ (अनुयुक्ति) યુક્તિપૂર્વક હેતુગર્ભિત દૃષ્ટાંત. (૨) અનુકૂળ યુક્તિ; ઉચિત ન્યાય.

અણુજેટ્ઠ. ત્રિ૰ (अनुज्येष्ठ) સૌથી મ્હોટા પછી ત્રીજે નંબરે જે હોય તે.

અણુજોગ. પું૰ (अनुयोग) તીર્થંકર, કુલકર, ચક્રવર્તી વગેરેના અધિકાર જેમાં દર્શાવ્યા હતા તે દૃષ્ટિવાદનો એક વિભાગ કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે.

---

* नोट—अणात्यनंतं जन्तुगणाश्चतुर्गतिक संसारमित्यणं कर्म, तस्योत्प्राबल्येन घातनं मणोग्घातनम्.

अणुजोगि. पुं० (अनुयोगिन्) જુઓ " અણુ-ઓગિ " શબ્દ.

अणुज्जा. स्त्री० (अनुद्या) મહાવીરસ્વામીની દીકરી પ્રિયદર્શનાનું અપર નામ.

अणुज्जु. त्रि० (अनृजु) સરલ નહિ તે; કપટી સ્વભાવવાળો.

अणुट्ठाइ. त्रि० (अनुष्ठायिन्) અનુષ્ઠાન કરનાર.

अणुट्ठाण. न० (अनुष्ठान) આચાર; ક્રિયાકલાપ.

अणुट्ठिय. त्रि० (अनुष्ठित) આચરેલ; સેવેલ.

अणुट्ठिय. त्रि० (अनुत्थित) ઉઠેલ નહિ; જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના ઉદ્યોગથી રહિત.

अणुणाइ. (अनुनादिन्) પડછંદો પડે એવી રીતે બોલનાર; ગર્જના કરતી વાણીના બોલનાર.

अणुणाइत्त. न० (अनुनादित्व) પડછંદો પડે એવો અવાજ; સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अणुणास. पु० (अनुनास) નાકમાંથી ગાવુ તે; ગાયનના છ દોષમાંનો એક દોષ. (२) પું૦ ન૦ નાકમાંથી બોલાતા અનુનાસિક અક્ષરો. (૩) ત્રિ૦ અનુસ્વારયુક્ત.

अणुणय. त्रि० (अनुन्नत) ઉન્નત નહિ તે; ગર્વ વિનાનો. (२) નમ્રતાવાળો.

अणुणावणया. } **अणुणावणा.** } स्त्री० (अनुज्ञापना) આજ્ઞા; રજા. (२) અનુમોદન, સંમતિ.

अणुणावणी. स्त्री० (अनुज्ञापनी) મકાનની રજા માગવાની ભાષા.

अणुणणा. स्त्री० (अनुज्ञा) અધિકાર આપવો. (२) અનુમોદન દેવું; સંમતિ આપવી.

अणुणणाय. त्रि० (अनुज्ञात) આજ્ઞા આપેલ.

अणुतडभेद. } **अणुतडियाभेय.** } पुं० (अनुतटभेद, अनुतटिका-भेद) શેરડીને ચીરવાથી છોતાં ઉતરે તેમ કોઈ પણ ચીજની છાલ ઉતરે તે જાતનો દ્રવ્ય ભેદ.

अणुताव. पु० (अनुताप) પશ્ચાત્તાપ.

अणुतावय. त्रि० (अनुतापक) પશ્ચાતાપ કરનાર; ખેદ પામનાર.

अणुताविया. स्त्री० (अनुतापिका) પરને સંતાપ ઉપજાવનાર ભાષા.

अणुत्तर. त्रि० (अनुत्तर) જેનાથી પ્રધાન બીજું નથી તેવુ. (२) પું૦ વિજય, વૈજયંત આદિ પાંચ અનુત્તર વિમાન. (૩) અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતા.

अणुत्तरगइ. पु० (अनुत्तरगति) સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત થયેલ.

अणुत्तरग्गा. स्त्री० (अनुत्तराग्या) ઇષત્ પ્રાગ્ભાર પૃથ્વી; આઠમી પૃથ્વી-સિદ્ધશિલા.

अणुत्तरणाणि त्रि० (अनुत्तरज्ञानिन) કેવલજ્ઞાની.

अणुत्तरदंसि. त्रि० (अनुत्तरदर्शिन) કેવળ દર્શની.

अणुत्तरविमाण. न० (अनुत्तरविमान) વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત અને સર્વાર્થ સિદ્ધ, એ પાંચ અનુત્તર વિમાન.

अणुत्तरोववाइय. पु० (अनुत्तरोपपातिक) અનુત્તર વિમાનના દેવનામાં ઉપજવાવાળા; અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

अणुत्तरोववाइयदसा. स्त्री० (अनुत्तरोपपातिक-दशा) નવમા નંબરનાં અંગસૂત્રનું નામ, કે જેમાં જે મુનિઓ અનુત્તર વિમાને ઉપજ્યા તેના ત્રણ વર્ગ છે; " અનુત્તરોવવાઇય " નામે નવમુ અંગસૂત્ર.

अणुदइ. त्रि० (अनुदयिन) ઉદય ન પામનાર.

अणुदय. पु० (अनुदय) કર્મના વિપાકોદયનો અભાવ.

अणुदिरण. } **अणुदिन.** } त्रि० (अनुदीर्ण) નજીકના ભવિષ્યમાં જેની ઉદીરણા થવાની નથી એવી કર્મ પ્રકૃતિ. (२) ઉદયમાં ન આવેલ.

अणुदिय. त्रि० (अनुदित) ઉદયમાં ન આવેલ.

अणुदियहं. अ० (अनुदिवसम्) દિનપ્રતિદિન.

अणुदिसा. स्त्री० (अनुदिशा) જાવજીવની પદવી. (२) વિદિશા; ખુણો.

अणुदिसी. स्त्री० (अनुदिशा) વિદિશા; ખુણો.

अणुतु. પું० (अनृतु) પોતાનો વખત નહિ; પોતાના સમયથી પહેલાં અથવા પછી.

अणुद्दिट्ठ. त्रि० (अनुद्दिष्ट) ઉદ્દેશ દોષ રહિત આહાર આદિ.

अणुद्धरि. પું० (अनुद्धरिन्) ક્ષુદ્ર જન્તુ; કંથવાની એક જાત.

अणुद्धुय. त्रि० (अनुद्धूत) તપાવીને સજ્જ કરેલ. (૨) તજાયેલું નહિ તે, છોડી દીધેલું નહિ તે.

अणुधम्म. પુ० (अणुधर्म) ગૃહસ્થધર્મ.

अणुधम्म. પુ० (अनुधर्म) અનુકૂળ ધર્મ; હિતકર ધર્મ.

अणुधम्मचारि. त्रि० (अनुधर्मचारिन्) તીર્થંકરાદિના પરૂપેલ ધર્મ પ્રમાણે ચાલનાર; હિતકર ધર્મના અનુયાયી.

अणुधम्मिय. त्रि० (अनुधार्मिक) ધર્મોચિત; ધર્મને અનુકૂળ.

अणुनाइ. त्रि० (अनुनादिन्) પ્રતિધ્વનિ કરનાર.

अणुन्नवणा. स्त्री० (अनुज्ञापना) જુઓ "અણુણ્ણવણા" શબ્દ.

अणुन्नाय. त्रि० (अनुज्ञात) જિનસમત; વીતરાગે આજ્ઞા આપેલ.

अणुपइन्न. त्रि० (अनुप्रकीर्ण) પરસ્પર મળી ગયેલ.

अणुपपवन्न. त्रि० (अनुपपन्न) ઉપપન્ન નહિ થયેલ.

अणुपरियट्टण. न० (अनुपर्यटन) પરિભ્રમણ કરવું તે.

अणुपरियट्टण. न० (अनुपरिवर्तन) પરિવર્તન થવું; ફેરફાર થઇ જવો.

अणुपरिहारि. પું० (अनुपरिहारिन्) પરિહાર તપવાળો જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં તેની પાછળ ફરી તેને સહાય કરનાર સાધુ.

अणुपवाएत्तार. त्रि० (अनुप्रवाचयितृ) શિક્ષણ આપનાર; ઉપાધ્યાય.

अणुपविट्ठ. त्रि० (अनुप्रविष्ट) પાછળ પ્રવેશ કરેલ.

अणुपस्सि. પું० (अनुदर्शिन्) શુભાશુભ કર્મ અને તેના પરિણામને જોવાવાળો; વિવેચક.

अणुपालणा. स्त्री० (अनुपालना) સંકટ પડયે પણ લીધેલ પચ્ચખાણ બરાબર પાળવાં તે.

अणुपालणासुद्ध. न० (अनुपालनाशुद्ध) પચ્ચખાણનો એક ભેદ; દુકાળ, અટવી વગેરે અપવાદે પણ પચ્ચખાણ બરાબર પાળવુ તે.

अणुपालिय. त्रि० (अनुपालित) આત્મ સંયમની અનુકૂળતાપણે પાળેલું.

अणुपिट्ठ. न० (अनुपृष्ठ) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुत्तिया. स्त्री० (अनुपुत्रिका) સતતિ.

अणुपुव्व. न० (आनुपूर्व्य) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुव्वी. स्त्री० (अनुपूर्वी) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुव्वी. स्त्री० (आनुपूर्वी) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં સિદ્ધિ રીતે જઇ શકે છે.

अणुप्पगंथ. પુ० (अणुप्रग्रन्थ) નિર્ગ્રન્થ; પરિગ્રહરહિત. (૨) સંતોષી; અલ્પપરિગ્રહવાળો.

अणुप्पण्ण. त्रि० (अनुत्पन्न) વર્તમાન સમયમાં જેનું અસ્તિત્વ નથી તે; ઉત્પન્ન ન થયેલ.

अणुप्पवाय. પું० (अनुप्रवाद) નવમા પૂર્વનું નામ; વિદ્યાનુપ્રવાદ તેનું અપર નામ છે. (૨) એકના કહ્યા પછી કહેવુ તે; અનુવાદ.

अणुप्पविट्ठ. त्रि० (अनुप्रविष्ट) પ્રવેશ કરેલ; પેસેલ.

अणुप्पवित्ति. स्त्री० (अनुप्रवृत्ति) એક પછી એક કામ કરવાની યોજના. (૨) પાછળ જવાની ક્રિયા.

अणुप्पसूय. त्रि० (अनुप्रसूत) જન્મેલું; ઉત્પન્ન થયેલું.

अणुप्पिय. त्रि० (अनुप्रिय) ઇષ્ટ; અનુકૂળ.

अणुप्पेहा. स्त्री० (अनुप्रेक्षा) ભાવના; વિચારણા. (૨) સ્વાધ્યાય વિશેષ.

अणुप्पेहि. त्रि० (अनुप्रेक्षिन्) ચિંતવન કરનાર.

अणुफरिहा. स्त्री० (अनुपरिखा) ખાઇની સમીપની જગ્યા; ખાઇની પાસેનું સ્થળ.

अणुफास. पुं० (अनुस्पर्श) અનુભાવ; મહિમા.

अणुबंध. पु० (अनुबन्ध) સતત; નિરંતર. (૨) શાસ્ત્રના આરંભમાં કહેવા યોગ્ય અધિકારી વિષય, પ્રયોજન અથવા સંબંધ.

अणुबंधणा. स्त्री० (अनुबन्धना) અનુસધાન; ભૂલી ગયેલ વાતનું સ્મરણ કરી સાંધો મેળવવી તે.

अणुबंधि. त्रि० (अनुबन्धिन्) હેતુ; સાધન. (૨) નિરંતર વસ્ત્રાદિ વિભાગ ભેગા કરવાથી પડિલેહણમાં અનનુબંધી દોષ લાગે તે દોષ ટાળીને પડિલેહણ કરવુ તે.

अणुबद्ध. त्रि० (अनुबद्ध) બાંધેલ; નિરંતર ગ્રહણ કરેલ. (૨) નિરંતર; સતત (૩) વ્યાપ્ત. (૪) પૂર્વ સંચિત; દ્વેષ બંધનથી બંધાયેલ. (૫) અત્યંત, બહુજ. (૬)ઉત્પન્ન.

अणुबद्धणिरंतर. त्रि० (अनुबद्धनिरन्तर) નિરંતર; હમેશ.

अणुब्भड. त्रि० (अनुद्भट) અભિમાનરહિત. (૨) સ્પષ્ટ નહિ તે; ખુલ્લું નહિ તે.

अणुभाग. पुं० (अनुभाग) કર્મના સ્કંધોમાં અધ્યવસાયાનુસાર જે રસ પડે તે. (૨) અનુભાગ; સ્વભાવ. (૩) પ્રભાવ; માહાત્મ્ય. (૪) શક્તિ; સામર્થ્ય.

अणुभागकम्म. न० (अनुभागकर्मन्) કર્મનો રસ; તીવ્ર, તીવ્રતર, મંદ, મંદતર વગેરે કર્મ પ્રકૃતિમાંનો શુભ અશુભ રસ.

अणुभागणामनिहत्ताउय. न० (अनुभागनामनिधत्तायुष) નામ કર્મની ગતિઆદિ પ્રકૃતિના અનુભાગબંધની સાથે આયુષ્ય કર્મનો નિવડબંધ કરવો તે; આઉખાના બંધનો એક ભેદ.

अणुभागबंध. पुं० (अनुभागबन्ध) કર્મની અંદર તીવ્ર, તીવ્રતર આદિ રસનો બંધ.

अणुभागबंधट्ठाण. न० (अनुभागबन्धस्थान) અનુભાગ બંધનાં સ્થાનક; જે જે અધ્યવસાયે એક સમયના કષાય સંબંધી અધ્યવસાયથી ગ્રહણ કરેલ કર્મપુદ્‌ગળના રસસમુદાયનુ પરિણામ થાય તે કષાયોદય રૂપ અધ્યવસાયવિશેષ.

अणुभागसंकम. पु० (अनुभागसङ्क्रम) કર્મના રસમાં સંક્રમણ થવુ તે; સંક્રમણનો એક ભેદ.

अणुभागसंतकम्म. न० (अनुभागसत्कर्मन्) અનુભાગ સંબંધી કર્મની સત્તા; કર્મના અનુભાગની સત્તા.

अणुभागोदय. पु० (अनुभागोदय) કર્મનો રસરૂપે થતો ઉદય

अणुभागोदीरणा. स्त्री० (अनुभागोदीरणा) ઉદયમાં આવેલાં કર્મના રસની સાથે ઉદયમાં ન આવેલ રસને ખેંચીને તેમાં મેળવી ભોગવવો તે.

अणुभाव. पु० (अनुभाव) પ્રભાવ; શક્તિ. (૨) સુખ. (૩) તીવ્ર, મન્દરૂપે કર્મના રસનો અનુભવ કરવો તે.

अणुभावकम्म. न० (अनुभावकर्मन्) વિપાકરૂપે વેદાતુ કર્મ.

अणुभासअ. त्रि० (अनुभासक) ગુરૂ પાસે સાંભળીને પછી બોલનાર. (૨) અનુવાદક; અનુવાદ કરનાર

अणुभासणा. स्त्री० (अनुभाषणा) ગુરૂના બોલ્યા પ્રમાણે બોલવુ તે.

अणुभूइ. स्त्री० (अनुभूति) અનુભવ.

अणुभूय. त्रि० (अनुभूत) અનુભવ કરેલ.

अणुमइ. स्त्री० (अनुमति) અનુમતિ; સમતિ.

अणुमग्गं. अ० (अनुमार्गम्) પછી; પાછળ.

अणुमग्गजाय. त्रि० (अनुमार्गजात) પાછળ જન્મેલ; ન્હાનો ભાઇ કે બ્હેન.

अणुमणणा. स्त्री० (अनुमति) અનુમોદના; સંમતિ. (૨) અનુમોદનજન્ય એક દોષ.

अणुमत. } त्रि० (अनुमत) અવગુણ જોયા
अणुमय. } પછી પણ જેના ઉપરથી પ્રીતિ ન ઉતરે તેવું ઇષ્ટ; ઇચ્છિત. (૨) અનુકૂળપણાથી સંમત; માન્ય.

अणुमाण. पुं० (अणुमान) અલ્પમાન; થોડો પણ ગર્વ.

अणुमाण. न० (अनुमान) હેતુથી થતું સાધ્યનું જ્ઞાન; અનુમાનજ્ઞાન.

अणुमाय. त्रि० (अणुमात्र) અણુમાત્ર; ઘણું થોડું.

अणुमोइय. त्रि० (अनुमोदित) અનુમતિ આપી ઉત્સાહી બનાવેલ; ઉત્તેજિત કરેલ.

अणुमोयग. त्रि० (अनुमोदक) અનુમોદન કરનાર.

अणुमोयण. न० (अनुमोदन) } અનુમોદન;
अणुमोयणा. स्त्री० (अनुमोदना) } સમતિ.

अणुय. त्रि० (अनुग) જુઓ "અણુગ" શબ્દ.

अणुयत्तणा. स्त्री० (अनुवर्त्तना) દુઃખીની સેવા કરવી તે; અનુકૂળપણે વર્તવું તે.

अणुयरिय. त्रि० (अनुचरित) આચરેલું; અનુષ્ઠાન કરાયેલું.

अणुयातार. त्रि० (अनुयातृ) પાછળ જનાર; અનુસરનાર.

अणुयास. पुं० (अनुकाश) પ્રકાશનો વિસ્તાર; વિશેષ પ્રકાશ.

अणुरंजण. न० (अनुरञ्जन) રાગ, આસક્તિ

अणुरजिपल्लय. त्रि० (अनुरञ्जित) સંપ્રદાય ક્રમથી રંગાયેલ.

अणुरत्त. त्रि० (अनुरक्त) સ્નેહવાળો; અનુરાગી.

अणुरसिय. न० (अनुरसित) મ્હોટેથી પોકાર કરવો તે; અવાજ કરવો તે.

अणुराग. पुं० (अनुराग) અનુરાગ; પ્રીતિ. (૨) વર્ણ; કિરમજ આદિનો રંગ.

अणुरागय. न० (अन्वागत) અનુકૂળઆગમન; અનુકૂળપણે આવવું તે.

अणुराय. पुं० (अनुराग) જુઓ "અનુરાગ" શબ્દ.

अणुराहा. स्त्री० (अनुराधा) અનુરાધા નામનું નક્ષત્ર.

अणुरूव. त्रि० (अनुरूप) લાયક; ઉચિત. (૨) અનુકૂળ. (૩) તુલ્ય; સરખું.

अणुलग्ग त्रि० (अनुलग्न) પાછળ લાગેલું.

अणुलाव. पुं० (अनुलाप) વારંવાર બોલવું તે; ફરીફરી આલાપ કરવો તે.

अणुलिंपण. न० (अनुलेपन) એક વાર લીંપેલી ભૂમિ ફરીથી લીંપવી તે; ફરી વિલેપન કરવુ તે.

अणुलित्त. त्रि० (अनुलिप्त) ચંદન વગેરેનું વિલેપન કરેલ.

अणुलेवण. न० (अनुलेपन) વિલેપન કરવું તે.

अणुलोम. न० (अनुलोम्य) ક્રમ; અનુક્રમ.

अणुलोम. त्रि० (अनुलोमन्) અનુકૂળ; મનને ગમતુ. (૨) માંહોમાંહે અનુકૂળ કરવાને પૂછવું તે.

अणुलोमविलोम. पुं० (अनुलोमविलोम) આવજાવ કરવી તે; જવું અને આવવું તે.

अणुल्लग. } (अनुल्लक) બે ઇન્દ્રિય જીવ
अणुल्लय. पुं० } વિશેષ.

अणुल्लाव. पुं० (अनुल्लाप) માઠો ઉલ્લાપ; કુત્સિત રીતિથી વર્ણન કરવુ તે. (૨) ખરાબ કથન; દુષ્ટ ઉક્તિ.

अणुवघाइय. त्रि० (अनुपघातिक) જ્યાં સંયમ આદિની ઘાત ન થાય તેવું સ્થળ.

अणुवट्टणगाउस. त्रि० (अनुद्वर्त्तनीयायुष्क) જેના આયુષ્યનુ અપવર્તન ન થાય તેવા દેવતા, નારકી વગેરે.

अणुवत्त. त्रि० (अनुवृत्त) બીજીવાર પ્રવૃત્ત થયેલ.

अणुवत्ति. त्रि० (अनुवर्त्तिन्) અનુસરનાર; સેવક.

अणुवत्तय. त्रि० (अनुवर्त्तक) અનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરનાર; સેવા કરનાર.

अणुवत्ति. स्त्री० (अनुवृत्ति) અનુકૂળ પ્રવૃત્તિ; ગુરૂનો મનોભાવ વર્તીને તેને અનુકૂળ વર્તવું તે.

अणुवम. त्रि० (अनुपम) અનુપમ; ઉપમા રહિત.

अणुवमा. स्त्री० (अनुपमा) ખાદ્યવિશેષ; મિઠાઈની એક જાત.

अणुवरय. त्रि० (अनुपरत) સાવદ્ય વ્યાપારથી નિવૃત્તિ નહિ પામેલ; અવિરતિ યુક્ત. (૨) નિરંતર; અવિચ્છિન્ન.

अणुवरयकायकिरिया. स्त्री० (अनुपरतकायक्रिया) અવિરતિપણે શરીરને વાપરવાથી લાગતું કર્મબંધન; કાયિકીક્રિયાનો એક ભેદ.

अणुवरयदंड. त्रि० (अनुपरतदण्ड) મન, વચન અને કાયાના દંડથી નિવૃત્ત ન થયેલ.

अणुवरिं. अ० (अनुपरि) ઉપર નહિ તે; નીચે.

अणुवलद्धि. स्त्री० (अनुपलब्धि) અભાવ; અપ્રાપ્તિ.

अणुवसंत. त्रि० (अनुपशान्त) ઉપશાન્ત થયેલ નહિ કિન્તુ ઉદયમાં આવેલ કષાયવાળા; જેના કષાય ઉપશમ્યા નથી તે.

अणुवसु. त्रि० (अनुवसु) રાગવાળો; રાગ સહિત. (૨) સ્થવિર. (૩) શ્રાવક.

अणुवाइ. त्रि० (अनुपातिन्) પાછળ જનાર; અનુસરનાર. (૨) કરનાર.

अणुवाइ. त्रि० (अनुवादिन्) અનુવાદ કરનાર; બોલાયેલા અર્થને કહી બતાવનાર.

अणुवाय. पुं० (अनुपात) અનુસાર; અનુસરવુ. (૨) ઇસારો. (૩) સંબન્ધ; સંયોગ.

अणुवाय. पुं० (अनुवात) અનુકૂળ વાયુ. (૨) અનુકૂળ પવનવાળો દેશ; જે દેશમાંથી અનુકૂળ વાયુ આવે તે.

अणुवालय. पु० (अनुपालक) અનુપાલક નામે ગોશાળાનો મુખ્ય શ્રાવક. (૨) ત્રિ૦ રક્ષક; પરિપાલન કરનાર.

अणुवासणा. स्त्री० (अनुवासना) ચામડાની નળીથી ગુદા માર્ગે પેટમાં તેલવિશેષ નાખવું તે.

अणुवासरं. अ० (अनुवासरम्) દરરોજ; પ્રતિદિન.

अणुवासिय. त्रि० (अनुवासित) સરકાર વડે વાસિત કરેલ.

अणुवित्ति. स्त्री० (अनुवृत्ति) પ્રવૃતિ; ઈષ્ટ વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવાની ક્રિયા.

अणुविरइ. स्त्री० (अणुविरति) દેશવિરતિ; શ્રાવકપણું.

अणुविवाग. पुं० (अनुविपाक) કર્મનું અનુરૂપ પરિણામ.

अणुवेलंधर. पु० (अनुवेलन्धर) વેલન્ધર જાતિના દેવતાના અનુયાયી (હુકમ ઉઠાવનાર) નાગકુમાર.

अणुवेह. पु० (अनुवेध) જોડાણ; મેલાપ.

अणुव्वइय. त्रि० (अनुव्रतिक) અણુવ્રત સમ્બંધી; અણુવ્રતરૂપ.

अणुव्वय. न० (अणुव्रत) મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ન્હાના વ્રતો; શ્રાવકનાં પ્રથમનાં પાંચ વ્રતો.

अणुव्वयधारि. त्रि० (अणुव्रतधारिन्) અણુવ્રત ધરનાર; વ્રતધારી શ્રાવક.

अणुव्वयय. त्रि० (अनुव्रजक) પાછળ ચાલનાર, અનુસરનાર.

अणुव्वया. स्त्री० (अनुव्रता) પતિવ્રતા સ્ત્રી, પતિવ્રતા ધર્મ પાળનાર સ્ત્રી.

अणुव्वस. त्रि० (अनुवश) વશ થયેલ; આધીન.

अणुव्वाणा. त्रि० (अनुम्लान) કંઈક સ્નિગ્ધ અને ઘણે ભાગે કરમાયેલુ.

अणुसंगिय. त्रि० (आनुषङ्गिक) પ્રાસંગિક; પ્રસંગે પ્રાપ્ત થયેલ.

अणुसज्जणा. स्त्री० (अनुसज्जना) અનુસરણ કરવુ; અનુવર્તન કરવું તે.

अणुसज्जित्था. त्रि० (अनुषक्त) કાળ પરંપરાથી ચાલ્યું આવેલ.

अणुसट्ठि. स्त्री० (अनुशास्ति) સદ્ગુણની સ્તુતિ. (૨) શિખામણ; ભલામણ. (૩) દોષ દર્શાવી શિક્ષણ આપવું તે.

अणुसय. पुं० (अनुशय) ગર્વ; અહંકાર. (૨) પશ્ચાતાપ.

અणुसरण. न० (अनुस्मरण) સ્મરણ; ચિંતવન.

अणुसरण. न० (अनुसरण) અનુવર્તન; પાછળ પાછળ જવું તે.

अणुसरियार. त्रि० (अनुस्मर्तृ) પાછળથી સ્મરણ કરનાર.

अणुसार. पु० (अनुसार) પાછળ જવું તે; અનુસરવું તે.

अणुसार. पु० (अनुस्वार) અક્ષર ઉપરનું બિન્દુ, અનુનાસિક વર્ણ.

अणुसारि त्रि० (अनुसारिन्) અનુસરનાર; અનુકરણ કરનાર.

अणुसासण. न० (अनुशासन) શિક્ષા; શિક્ષણ. (૨) ઉપદેશ આપવો તે. (૩) આજ્ઞા; હુકમ.

अणुसासिय. त्रि० (अनुशासित) જેને શિખામણ આપવામાં આવે તે; શિક્ષિત.

अणुसिट्ठ. त्रि० (अनुशिष्ट) શિખામણ આપેલ.

अणुसिट्ठि. स्त्री० (अनुशिष्टि) હિતકારક ઉપદેશ; બોધ.

अणुसूय. त्रि० (अनुस्यूत) બીજાની નેશ્રાયે રહેલ–જૂં, માકડ વગેરે.

अणुसेढि. स्त्री० (अनुश्रेणि) લઘુશ્રેણી, આકાશ પ્રદેશપક્તિ, તેને અભિમુખ રહીને અનુકૂળપણે ગતિ કરવી તે.

अणुसोय. न० (अनुस्रोतस्) નદી વગેરેનો પ્રવાહ; વેગ.

अणुसोयचारि. त्रि० (अनुस्रोतश्चारिन्) નદીના પ્રવાહને અનુસારે ચાલનાર માછલાં વગેરે. (૨) અભિગ્રહ વિશેષથી ઉપાશ્રય પાસેથી ક્રમસર ગોચરી કરનાર સાધુ.

अणुस्सुय. त्रि० (अनुश्रुत) અવધારેલું. (૨) સાંભળેલું. (૩) न० ભારત આદિ પુરાણ.

अणुस्सुय. त्रि० (अनुत्सुक) ઉત્કંઠા રહિત.

अणुस्सुयत्त. न० (अनुत्सुकत्व) દિવ્ય અને માનુષિક કામભોગમાં નિઃસ્પૃહતા.

अणुहियासण. न० (अन्वध्यासन) અડગ રહી સહન કરવું તે.

अणुहूय. त्रि० (अनुभूत) અનુભવ કરેલ; અનુભવેલ.

अणूण. त्रि० (अन्यून) ઓછું નહિ તે.

अणेक. त्रि० (अनेक) એકથી વધારે.

अणेकसिद्ध. पुं० (अनेकसिद्ध) એક સમયે એક કરતાં વધારે સિદ્ધ થાય તે.

अणेकावाइ. त्रि० (अनेकवादिन्) ઘણા આત્માને માનનાર વાદી; અક્રિયાવાદ મતના અનુયાયી.

अणेग. त्रि० (अनेक) અનેક; એકથી વધારે.

अणेगंत. त्रि० (अनेकान्त) અનિશ્ચય; એકાંત નહિ તે.

अणेगंतवाय. पुं० (अनेकान्तवाद) વસ્તુનું એકાન્ત સ્વરૂપ ન માનવુ તે; અનંત ધર્મવાળી વસ્તુનું અનેકાન્તપણે પ્રતિપાદન કરવુ તે.

अणेगंतिग. } (अनेकान्तिक) સાધ્યને મુકી
अणेगंतिय. } અન્યત્ર રહેનાર હેતુ; વ્યભિચારી હેતુ. (૨) એકાન્તિક નહિ; અનિશ્ચિત.

अणेगखंडी. स्त्री० (अनेकखण्डी) જેમાં નીકળવાને અનેક બારીઓ હોય એવી નગરી.

अणेगगुण. पु० (अनेकगुण) અનેકગણું.

अणेगजोगंधर. पु० (अनेकयोगधर) અનેક લબ્ધિના ધરનાર; અનેક લબ્ધિસંપન્ન.

अणेगरूव. त्रि० (अनेकरूप) અનેક પ્રકારનું; વિવિધ પ્રકારનું.

अणेगरूवधुणा. स्त्री० (अनेकरूपधुना) વસ્ત્રો સાથે પડિલેહવાથી અથવા ત્રણથી વધારે વખત વસ્ત્રને ધુણાવવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

अणेगसिद्ध. पुं० (अनेकसिद्ध) એક સમયે અનેક સિદ્ધ થાય તે.

अणोलिस. त्रि० (अनीदृश) અનન્ય સદૃશ; અનુપમ.

अणोसणा. स्त्री० (अनेषणा) પ્રમાદાદિ દોષ સહિત એષણા. (૨) ગવેષણાનો અભાવ.

अणोसणिज्ज. } **अणोसणीय.** } त्रि० (अनेषणीय) સાધુને ન કલ્પે તેવું; કોઇપણ દોષથી દુષ્ટ થયેલ.

अणोउया. स्त्री० (अनृतुका) ઋતુકાળ વગરની સ્ત્રી; રજસ્વલા નહિ.

अणोक्कंत. त्रि० (अनवक्रान्त) અજિત; જેનો પરાભવ થયો નથી તે.

अणोज्ज. त्रि० (अनवद्य) નિર્દોષ; શુદ્ધ.

अणोज्जा. स्त्री० (अनवद्या) મહાવીર સ્વામિની પુત્રીનું નામ.

अणोम. त्रि० (अनवम) મિથ્યાદષ્ટિ, અવિરતિ આદિ કર્મબંધના હેતુ જેણે દૂર કર્યા છે તે; મિથ્યાત્વ, અવિર્રતિ આદિ કર્મબંધ હેતુ રહિત.

अणोमदंसि. पु० (अनवमदर्शिन्) ન્યૂનદર્શી નહિ; ઉચ્ચ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રવાળો.

अणोमाण. त्रि० (अनवमान) છુટા છુટા; વ્યાપ્ત નહિ તે.

अणोमाण. न० (अनपमान) સત્કાર; અનાદર નહિ તે.

अणोरपार. त्रि० (अनर्वाक्पार) આરપાર વગરનું; આરપાર રહિત. (૨) અતિવિસ્તીર્ણ.

अणोवणिहिया. स्त्री० (अनौपनिधिकी) એકજ વસ્તુમાં અનુક્રમની ઘટના; દ્રવ્ય આનુપૂર્વીનો એક પ્રકાર.

अणोवदग्ग. त्रि० (अनवदग्र) અંત વગરનું; અનંત.

अणोवम. त्रि० (अनुपम) ઉપમારહિત; તુલના રહિત.

अणोवमदंसि. पुं० (अनुपमदर्शिन्) ઉચ્ચ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રવાન્.

अणोवमा. स्त्री० (अनुपमा) મિઠાઇની એક જાત.

अणोवलेवय. त्रि० (अनुपलेपक) કર્મબંધનથી રહિત.

अणोवसंखा. स्त्री० (अनुपसंख्या) અજ્ઞાન; અવિદ્યા.

अणोसिय. त्रि० (अनुषित) નિવાસ નહિ કરેલ; અવ્યવસ્થિત.

अणोहंतर. त्रि० (अनोघन्तर) બે પ્રકારના ઓઘને નહિ તરનાર; દ્રવ્યઓઘ-નદીપૂર અને ભાવઓઘ-આઠ કર્મને ન તરનાર.

अणोहट्टय. त्रि० (अनपघट्टक) ગમે તેમ વર્તતાં છતાં જેને હાથ પકડી રોકનાર કોઇ નથી તે; નિરંકુશ.

अणोहिया. स्त्री० (अनोधिका) જેની અંદર પાણીનું કોઇપણ સ્થાન નથી એવી અટવી.

अण्ण. त्रि० (अन्य) પોતાથી ભિન્ન; બીજું.

अण्ण. न० (अर्णस्) પાણી; જલ.

अण्ण. न० (अन्न) ભાત વગેરે ધાન્ય; અનાજ. (૨) ભોજન; મોદક વગેરે ખોરાક. (૩) ભિક્ષા; ગોચરી.

अण्णउत्थिय. पुं० } अन्ययूथिक / अन्यतीर्थिक } તીર્થાન્તરીય; જૈન સિવાયના શાક્ય, ચરક, પરિવ્રાજક, કપિલ, આજીવક, વૃદ્ધશ્રાવક વગેરે.

अण्णउत्थियदेवय. न० (अन्ययूथिकदैवत) અન્યમતિઓએ માનેલ હરિહરાદિ દેવ.

अण्णउत्थियपरिग्गहिय. त्रि० (अन्ययूथिकपरिगृहीत) અન્ય તીર્થિઓએ ગ્રહણ કરેલ; અન્યમતિઓએ પોતાનું કરી લીધેલ.

अण्णगिलायक. पुं० (अन्नग्लायक) અન્ન વિના ગ્લાનિ પામનાર સાધુ; ભુખ્યા ન રહેવાથી અથવા અભિગ્રહ વિશેષથી સવારમાંજ આહાર કરનાર સાધુ.

अण्णजंभग. पुं० स्त्री० (अन्नजृम्भक) જંભકા દેવતાની દસ જાતમાંની પહેલી જાત.

अण्णतर. त्रि० (अन्यतर) ગમે તે એક; બેમાંનું કે અનેકમાંનું કોઇ એક.

अण्णतित्थिय. पुं० (अन्यतीर्थिक) અન્યમતિ; અન્યદર્શની.

अण्णतित्थियपवत्ताणुओग. पुं० (अन्यतीर्थिकप्रवृत्तानुयोग) કપિલાદિકે પ્રવર્તાવેલું શાસ્ત્ર; પાપશ્રુતવિશેષ.

अण्णत्तभावणा. स्त्री० (अन्यत्वभावना) દેહથી આત્મા જુદો છે એમ ભાવના ભાવવી તે.

अणत्थ. पुं० (अनर्थ) અર્થથી વિપરીત; અનર્થ.

अण्णत्थ. अ० (अन्यत्र) બીજે ક્યાંક; સિવાય.

अण्णत्थ. पुं० (अन्वर्थ) યથાર્થ; વ્યુત્પત્તિને અનુસારે થતો અર્થ.

अण्णत्थजोग. पु० (अन्वर्थयोग) શબ્દ અને તેના અર્થનો વ્યુત્પત્તિ અનુસારી સંબંધ.

अण्णवत्तहर. पु० (अन्यदत्तहर) બીજાએ બક્ષીશ કરેલી હોય તેને રસ્તામાં લુંટનાર.

अण्णदा. अ० (अन्यदा) બીજા કોઇ કાળમાં.

अण्णधम्मिय. त्रि० (अन्यधार्मिक) ભિન્ન ધર્મવાળા.

अण्णपाण. न० (अन्नपान) અન્નપાણી.

अण्णपुण्ण. न० (अन्नपुण्य) અનુકંપાભાવે ભોજન આપવાથી થતું પુણ્ય; અન્નપુણ્ય.

अण्णप्पमत्त. त्रि० (अन्नप्रमत्त) ખાવાનો લોલુપી.

अण्णभोग. पुं० (अन्नभोग) ખાદ્ય આદિ ભોજ્ય પદાર્થ.

अण्णमण्ण. त्रि० (अन्योन्य) અન્યોન્ય; પરસ્પર.

अण्णमण्णकिरिया. स्त्री० (अन्योन्यक्रिया) સામસામા એક બીજાના પગ પુંજવા, ચોળવા, મર્દન કરવું વગેરે.

अण्णमण्णगंठिय. त्रि० (अन्योन्यग्रथित) પરસ્પર ગાંઠથી ગુંથેલું; પરસ્પર ગાંઠવાળું.

अण्णमण्णगुरुयत्ता. स्त्री० (अन्योन्यगुरुकता) પરસ્પર ગુંથવાથી થયેલ વિસ્તીર્ણતા.

अण्णमण्णघडत्ता. स्त्री० (अन्योन्यघटता) પરસ્પર સમુદાય રચના; પરસ્પર સંબન્ધ.

अण्णमण्णमणुगय. त्रि० (अन्योन्यानुगत) એક બીજાને અનુકૂળપણે વળગેલ.

अण्णमण्णोगाढ. त्रि० (अन्योन्यावगाढ) પરસ્પર ક્ષીરનીરની પેઠે અવગાહીને રહેલ.

अण्णयर. त्रि० (अन्यतर) ગમે તે એક; બેમાંનું કે અનેકમાંનું કોઇ એક.

अण्णया. अ० (अन्यदा) કોઇ વખતે; ક્યારેક.

अण्णयाकयाइं. अ० (अन्यदाकदाचित्) કોઇ એક વખતે; અનિર્ધારિત સમયે.

अण्णलिंग. न० (अन्यलिङ्ग) અન્યલિંગ; જૈનેતર વેષ.

अण्णलिंगसिद्ध. पु० (अन्यलिङ्गसिद्ध) જૈન સિવાયના વેષે સિદ્ધ થાય તે.

अण्णव. पुं० (अर्णव) સમુદ્ર. (૨) સંસાર.

अण्णवंत. न० (ऋणवत्) ૨૭ મું લોકોત્તર મુહૂર્ત.

अण्णववएस. पुं० (अन्यव्यपदेश) સાધુ વ્હોરવા આવ્યા હોય ત્યારે પોતાની વસ્તુને બીજાનો વ્યપદેશ કરવાથી સાધુ ન લે તેથી લાગતો બારમા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

अण्णवालय. पुं० (अर्णपालक) એ નામનો એક અન્યતીર્થિક; કાલોદાયી ઇત્યાદિમાંનો એક.

अण्णविहि. पुं० (अन्नविधि) અન્ન ઉત્પન્ન કરવાની, શોધવાની અને રાંધવાની કળા.

अण्णसंभोइय. त्रि० (अन्यसाम्भोगिक) અન્યગચ્છના સાધુ સાથે આહાર પાણીના વ્યવહારવાળો.

अण्णहा. अ० (अन्यथा) અન્યથા; અગર.

अण्णहाभाव. पुं० (अन्यथाभाव) વિપરીત ભાવ; સત્યને અસત્ય માનવું તે

अण्णहावाइ. त्रि० (अन्यथावादिन्) અસત્ય બોલનાર.

अणणाअ. त्रि० (अज्ञात) અપરિચિત.

अणणाइट्ठ. त्रि० (अन्वाविष्ट) દેવતાના આવેશથી પરવશ થયેલ.

अणणाएसि. पु० (अज्ञातैषिन्) જાતિ, વિદ્વત્તા આદિથી અજ્ઞાત થઇને આહારાદિની એષણા કરનાર; પોતાનું માહાત્મ્ય ન જાણતા હોય તેવા કુળમાં ભિક્ષા કરનાર સાધુ.

अणणाण. न० (अज्ञान) અજાણપણું; વિપરીત બુદ્ધિ. (૨) મિથ્યાજ્ઞાન, (૩) ત્રિ૦ જ્ઞાન રહિત; મૂર્ખ.

अणणाणकिरिया. स्त्री० (अज्ञानक्रिया) અજ્ઞાનપણે કરવામાં આવતી ચેષ્ટાથી લાગતું કર્મબંધન; અજ્ઞાનક્રિયાનો એક ભેદ.

अणणाणदोस. पुं० (अज्ञानदोष) કુશાસ્ત્રના સંસ્કારથી હિંસાદિ કૃત્યોમાં ધર્મબુદ્ધિ રાખવાથી લાગતો એક દોષ; રૌદ્રધ્યાનનું ત્રીજું લક્ષણ.

अणणाणपरिसह. पु० (अज्ञानपरीषह) અજ્ઞાન પરિસહ; અજ્ઞાન એટલે વિદ્યા ન આવડવાથી થતું કષ્ટ સહન કરવું તે.

अणणाणवाइ. त्रि० (अज्ञानवादिन्) અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનનાર વાદી; જ્ઞાનમાં દોષ દર્શાવી અજ્ઞાનનું સ્થાપન કરનાર.

अणणाणसत्थ. न० (अज्ञानशास्त्र) અજ્ઞાનશાસ્ત્ર, ભારત, કાવ્ય નાટકાદિ લૌકિક શાસ્ત્ર.

अणणाणि. त्रि० (अज्ञानिन्) અજ્ઞાની; જાણપણાથી રહિત.

अणणाणिय. पुं० (अज्ञानिक) અજ્ઞાની; જ્ઞાનહીન. (૨) અજ્ઞાનવાદી; અજ્ઞાનવાદના અનુયાયી.

अणणाणियवाइ. पुं० (अज्ञानिकवादिन्) અજ્ઞાનવાદી; જ્ઞાનમાં દોષ દર્શાવી અજ્ઞાનનેજ શ્રેયરૂપ માનનાર વાદી.

अणणाय. त्रि० (अन्याय्य) અન્યાયી; ન્યાયરહિત.

अणणाय. त्रि० (अज्ञात) અજાણ્યું; જાણ્યા વગરનું.

अणणायउंछ. पुं० (अज्ञातोञ्छ) પરિચય કરાવ્યા વિના ઉચિત ભિક્ષા-અન્ન ઉપગરણ વગેરે સાધુએ ગવેષવા તે.

अणणायचरअ. पुं० (अज्ञातचरक) સ્વજાત્યાદિ દર્શાવ્યા વિના ગવેષણા કરનાર.

अणणायपिंड. पुं० (अज्ञातपिण्ड) અજાણ્યા કુળની ભિક્ષા; અન્તપ્રાન્ત ભિક્ષા.

अणणायया. स्त्री० (अज्ञातता) અજ્ઞાતપણું; યશ કીર્તિની ઇચ્છાએ તપસ્યા વગેરેનો પ્રકાશ ન કરવો તે.

अणणायसील. त्रि० (अज्ञातशील) જેનો સ્વભાવ પડિતો પણ ન જાણી શકે તેવો. (૨) જેણે બ્રહ્મચર્ય અંગીકાર નથી કર્યું એવો.

अणियाउत्त. पुं० (अन्निकापुत्र) જયસિંહ નામે વણિક્પુત્રની પુત્રી અન્નિકાનો દેવદત્તથી થયેલ પુત્ર

अणणुणण. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अणणेसण. न० (अन्वेषण) તપાસ કરી જોવું તે.

अणणेसणा. स्त्री० (अन्वेषणा) પ્રાર્થના (૨) ગૃહસ્થથી અપાતી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવી તે

अणणेसि त्रि० (अन्वेषिन्) ગવેષણા કરનાર; માગણી કરનાર.

अणणोणण. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अणणोणणपगहियत्त न० (अन्योन्यप्रगृहीतत्व) વાક્ય વાક્યની અને પદ પદની પરસ્પર સાપેક્ષતા; સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૧૭ મો.

अणह. न० (अहन) દિવસ; દિન.

अणहग. } **अणहय.** } पुं० (आश्रव) પાપનું દ્વાર; કર્મ આવવાનો માર્ગ. (૨) હિંસાદિ કર્મબંધનું કારણ.

अणहयकर. पुं० (आश्रवकर) આશ્રવ કરનાર; નવાં કર્મ બાંધનાર.

अतहयभावणा. स्त्री० (आश्रवभावना) આશ્રવના અનિષ્ટ ફળનું ચિન્તવન કરવુ તે; બાર ભાવનામાંની સાતમી ભાવના.

अतत्थ. त्रि० (अतथ्य) અસત્ય; જૂઠું.

अतर. पुं० (अतर) રત્નાકર; સમુદ્ર. (૨) त्रि० દુસ્તર; તરવાને અશક્ય.

अतरंत. त्रि० (अतरत्) રોગી; ગ્લાન. (૨) અશક્ય; અસહિષ્ણુ.

अतरण. त्रि० (अतरण-ग्लान) દુર્બલ; ગ્લાનિ પામેલો.

अतव. पुं० न० (अतपस्) તપશ્ચર્યાનો અભાવ.

अतसी. स्त्री० (अतसी) વનસ્પતિવિશેષ; અલસીનો છોડ.

अतह. न० (अतथ) અસત્ય; મિથ્યા.

अतहणाण त्रि० (अतथाज्ञान) અયથાર્થ જાણનાર; અજ્ઞાની. (૨) પ્રશ્નોત્તરને બરાબર ન જાણનાર પૃચ્છક (૩) ન૦ અયથાર્થ જ્ઞાન; અનેકાંતને એકાંતપણે જાણવું તે.

अतार. त्रि० (अतार) તરવાને અશક્ય; અગાધ.

अतावक्खेत्त. न० (अतापक्षेत्र) તાપનું ક્ષેત્ર નહિ તે; રાત્રિ.

अति. अ० (अति) ઘણું; અતિશય.

अतिउट्ट. त्रि० (अतिवृत्त) પોતાના કૃત્યને ન જાણનાર.

अतिंतिण. त्रि० (अतिन्तिन) નિરાશાનાં કારણો હોવાંછતાં કચવાતાં છતાં જેમ તેમ ન બોલનાર સાધુ.(૨) કટુવચન સાંભળીને પણ શાન્તિ રાખી બડબડાટ ન કરનાર.

अतिकाय. त्रि० (अतिकाय) જુઓ "અઇકાય" શબ્દ.

अतिकंत. त्रि० (अतिक्रान्त) ભૂતકાળમાં થયેલ.

अतिक्कम. पुं० (अतिक्रम) જુઓ "અઇક્કમ" શબ્દ.

अतिचार. पुं० (अतिचार) જુઓ "અઇયાર" શબ્દ.

अतिच्छिअ. त्रि० (अतिक्रान्त) જુઓ "અઇચ્છિય" શબ્દ.

अतितागगिह. न० (अतितानगृह) નગરનાં પ્રસિદ્ધ ઉંચાં ઘર, કે જે નગરમાં પેસતાં એકદમ જણાઇ આવે.

अतितेआ. स्त्री० (अतितेजस्) ચાૈદશની રાત્રિનું નામ.

अतित्थ. न० (अतीर्थ) તીર્થંકરે તીર્થ સ્થાપ્યા પહેલાંનો સમય અને તીર્થ વ્યવચ્છેદ થયા પછીનો સમય. (૨) ચતુર્વિધ સંઘનો અભાવ; તીર્થની અનુત્પત્તિ

अतित्थगर. पु० (अतीर्थकर) તીર્થંકર નહિ તે; તીર્થંકરની પદવી ન પામનાર કેવળી.

अतित्थगरसिद्ध. पु० (अतीर्थकरसिद्ध) તીર્થંકર પદ પામ્યા વિના સિદ્ધ થયેલ; ગૌતમ સ્વામી આદિ.

अतित्थसिद्ध. पु० (अतीर्थसिद्ध) તીર્થંકરે સંઘસ્થાપના કર્યા પહેલાં અથવા તીર્થ વ્યવચ્છેદ થયા પછી સિદ્ધ થાય તે; તીર્થને અભાવે સિદ્ધ થાય તે, જેમ મરૂદેવી માતા વગેરે.

अतिधुत्त. त्रि० (अतिधूर्त) ભારે કર્મી; અતુલ કર્મી.

अतिपंडुकंबला. स्त्री० (अतिपाण्डुकम्बला) જુઓ "અઇપંડુકંબલસિલા" શબ્દ.

अतिपास. पु० (अतिपार्श्व) જુઓ "અઇપાસ" શબ્દ.

अतिप्पए. अ० (अतिप्रगे) પરોઢીઉં; સવાર.

अतिप्पणया. स्त्री० (अतेपनता) પસીનો વળે, લાળ ઝરે, આંસુ ખરે તેવાં રૂદનનાં કારણો દૂર કરવાં તે; આંસુ ઝરે તેવું રૂદન ન કરવું તે.

अतिप्पसंग. पुं० (अतिप्रसङ्ग) જુઓ "અઇપ્પસંગ" શબ્દ.

अतिमंच. पुं० (अतिमञ्च) જુઓ "અઇમંચ" શબ્દ.

अतिराउल. न० (अतिराकुल) અતિ સમૃદ્ધિ-વાળું કુળ.

अतिरित्त. त्रि० (अतिरिक्त) જુઓ "અઇરિત્ત" શબ્દ.

अतिरित्तसेज्जासणिय. पुं० स्त्री० (अतिरिक्तशय्यासनिक) મર્યાદાથી અધિક શય્યા, પાટ પાટલા વગેરે રાખનાર; અસમાધિનું ચોથું સ્થાનક સેવનાર સાધુ.

अतिरेग. पुं० (अतिरेक) જુઓ "અઇરેગ" શબ્દ.

अतिवाति. त्रि० (अतिपातिन) જુઓ "અઇવાઇ" શબ્દ.

अतिविज्ज. त्रि० (अतिविद्य) જુઓ "અઇવિજ્જ" શબ્દ.

अतिवेलं. अ० (अतिवेलम्) જુઓ "અઇવેલં" શબ્દ.

अतिसेस. पुं० (अतिशेष) જુઓ "અઇસેસ" શબ્દ.

अतिहि. पु० (अतिथि) અભ્યાગત; ભોજન વખતે આવેલો પ્રાહુણો. (૨) જેને આવવાની તિથિ મુકરર નથી એવા સાધુ.

अतिहिसंविभाग. पुं० (अतिथिसंविभाग) શ્રાવકનાં બાર વ્રત પૈકી બારમું વ્રત; જમતી વખતે પોતાના ભોજનમાંથી અમુક ભાગ અતિથિને આપવાની ભાવના ભાવવી તે.

अतीत. पुं० (अतीत) ભૂતકાળ; ગત સમય.

अतीतद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) અનંતા પુદ્‌ગલ પરાવર્તન પ્રમાણે ભૂતકાળ.

अतीय. पुं० (अतीत) ભૂતકાળ. (૨) त्रि० ભૂતકાળનું.

अतीयद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) અતીતકાળ; ભૂતકાળ.

अतीयवयण. न० (अतीतवचन) ભૂતકાળવાચક પદ; જેમકે કર્યું, ખાધું, પીધું વગેરે.

अतीरंगम. त्रि० (अतीरङ्गम) કાંઠે જવાને અસમર્થ; સંસારને કાંઠે નહીં પહોંચનાર.

अतीव. अ० (अतीव) અતિ; ઘણું.

अतुट्ठि. स्त्री० (अतुष्टि) અસંતોષ, અતૃપ્તિ.

अतुल. त्रि० (अतुल) જેની તુલના ન કરી શકાય એવું અસાધારણ.

अतो. अ० (अतस्) એથી; અહિંથી.

अत्त. त्रि० (आत्र) દુઃખ હરનાર; સુખ આપનાર.

अत्त. त्रि० (आप्त) યથાર્થદર્શી, રાગદ્વેષાદિ સર્વ દોષ રહિત. (૨) જ્ઞાનાદિગુણ સંપન્ન; ગુણી. (૩) એકાન્ત હિતકર.

अत्त. त्रि० (आत्त) ગ્રહણ કરેલ; સ્વીકારેલ.

अत्त. त्रि० (आर्त्त) પીડિત; દુઃખી.

अत्त. पुं (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) પોતે; જાતે. (૩) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ

अत्तग. त्रि० (आत्मग) આંતરિક; આત્મિક.

अत्तगामि. पुं० (आत्मगामिन्) આત્માને પ્રાપ્ત કરવા મોક્ષ માર્ગમાં ચાલનાર મુનિ; મુમુક્ષુ.

अत्तछट्ठ. पुं० (आत्मषष्ठ) સૂયગડાંગ સૂત્રના પહેલા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશાનો પાંચમો અર્થાધિકાર, કે જેમાં પાંચ ભૂત અને છટ્ઠા આત્માનું નિરૂપણ છે.

अत्तट्ठ. पुं० (आत्मार्थ) સ્વર્ગ, મોક્ષાદિક આત્માનો અર્થ. (૨) પોતાનો મતલબ; સ્વાર્થ.

अत्तता. स्त्री० (आत्मता) આત્માનું અસ્તિત્વ; જીવની હૈયાતી. (૨) પોતાના કરેલ કર્મનું પરિણામ.

अत्तत्तसंवुड. त्रि० (आत्मात्मसंवृत) આત્મા વડે આત્મામાં લીન થયેલ.

अत्तपण्णाहा. पुं० (आत्मप्रज्ञाहन्) આત્મ સંબંધી પ્રજ્ઞાને હણનાર; પાપ શ્રમણનું એક લક્ષણ.

अत्तपवगोसि. पुं० (आत्मप्रगवेषिन्) આત્મ જ્ઞાનનો શોધક; આત્મહિતની ગવેષણા કરનાર જીવ.

अत्तपग्गहह. पुं० (आत्मप्रग्रहन्) આત્મ સંબંધી પ્રશ્નને હણનાર; પાપ શ્રમણનું એક લક્ષણ.

अत्तपसेसि. त्रि० (आप्तप्रेषिन्) સર્વજ્ઞની ઉક્તિનું અન્વેષણ કરનાર.

अत्तमइ. त्रि० (आर्तमति) આર્તધ્યાનમાં જોડાયેલ.

अत्तय. पुं० (आत्मज) પુત્ર; દીકરો.

अत्तया. स्त्री० (आत्मजा) પુત્રી; દીકરી.

अत्तवंत. पुं० (आत्मवत्) આત્માના ઉપયોગવાળો; સાવચેત સાધુ. (૨) અકષાયી આત્મા;

अत्तसंपग्गाहिय. त्रि० (आत्मसंप्रगृहीत) આત્મ પ્રશસા કરનાર.

अत्तसम. त्रि० (आत्मसम) આત્મતુલ્ય; આત્મવત્.

अत्तसमाहिय. त्रि० (आत्मसमाहित) સદા સ્વઉપયોગમાં જોડાયેલ; નિર્વિકલ્પ સમાધિયુક્ત.

अत्तहिय. न० (आत्महित) આત્મહિત.

अत्तागम. पुं० (आत्मागम) તીર્થંકરની અપેક્ષાએ મૂળ સૂત્રપાઠ; અત્તાગમ.

अत्तुक्करिस. } पुं० (आत्मोत्कर्ष) અભિમાન;
अत्तुक्कोस. } આત્મશ્લાઘા.

अत्तुक्कोसिय. त्रि० (आत्मोत्कर्षिक) ગર્વયુક્ત વાનપ્રસ્થ; અભિમાની.

अत्तुवणीय. पुं० (आत्मोपनीत) દુરાગ્રહ કરી પોતાનો મત સ્થાપન કરવો તે; પોતાના મતમાં દોષ આવે તેવી રીતે પરમતનું ઉત્થાપન કરવું તે.

अत्तेय. पुं० (आत्रेय) આત્રેય; અત્રિઋષિના પુત્ર. (૨) એક જૈન મુનિ.

अत्थ. न० (अस्त) આથમવું તે; ચંદ્ર, સૂર્ય વગેરેનું ક્ષેત્રાંતરમાં જવું તે

अत्थ. न० (अस्त्र) તીર વગેરે ફેંકવાનાં હથિયાર.

अत्थ. अ० (अत्र) અહીં; ઇહા.

अत्थ. पुं० (अर्थ) ધન; દ્રવ્ય. (૨) લક્ષ્મીના ખજાના રૂપ પર્વત; મેરૂ પર્વત. (૩) તાત્પર્ય; મતલબ. (૪) શબ્દનો અભિધેય; વાચ્યાર્થ. (૫) અપેક્ષા. (૬) અભિલાપ્ય પદાર્થ. (૭) શબ્દાદિ પાંચ વિષય. (૮) મોક્ષ; પરમાર્થ.

अत्थ. पुं० (अस्त) મેરૂપર્વત. (૨) त्रि० અવિદ્યમાન.

अत्थओ. अ० (अर्थतस्) અર્થની અપેક્ષાએ; અર્થરૂપે.

अत्थंग. पुं० (अस्ताङ्ग) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીસીના પંદરમા તીર્થંકરનુ નામ.

अत्थंगय. त्रि० (अस्तङ्गत) આથમેલો; અસ્ત પામેલો.

अत्थकर. त्रि० (अर्थकर) ધન મેળવનાર.

अत्थकामय. त्रि० (अर्थकामक) દ્રવ્યની વાંછનાવાળો.

अत्थक्क. न० ( ) અવસર વિના; વખત વગર.

अत्थग्गहण. न० (अर्थग्रहण) પદાર્થનું જ્ઞાન; પદાર્થનો નિશ્ચય કરવો તે.

अत्थग्घ. त्रि० (अर्थघ्न) અર્થની હાનિ કરનાર.

अत्थग्घ. त्रि० ( ) મધ્યવર્તી.

अत्थजोणि. स्त्री० (अर्थयोनि) પૈસાની ઉત્પત્તિનાં સ્થાન; પૈસા મેળવવાના ઉપાય, જેવાકે સામ, દામ, દણ્ડ, ભેદ વગેરે.

अत्थाणघरग. पुं० (आस्थानगृहक) જ્યાં દેવતા સુખે બેસે એવાં ઘર.

अत्थणय. पुं० (अर्थनय) અર્થ પ્રધાનનય; નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર અને ઋજુસૂત્ર એ ચાર નયરૂપ અર્થનો આશ્રય કરનાર. (૨) શબ્દને છોડી અર્થનેજ મુખ્ય વસ્તુમાનનારો પક્ષ.

अत्थणिउर. पुं० (अर्थनिकुर) ૮૪ લાખ અર્થનિકુરાંગ પ્રમાણ કાળવિશેષ.

अत्थणिउरंग. पुं० (अर्थनिकुराङ्ग) ૮૪ લાખ નલિન પ્રમાણકાળ વિશેષ.

अत्थत्थि. त्रि० (अर्थार्थिन्) धननो अर्थी; धननो याचक.

अत्थदंड. पुं० (अर्थदण्ड) शरीरादि निर्वाह अर्थे कर्मबंध थाय ते; स्वार्थे दंडवुं ते.

अत्थधर. त्रि० (अर्थधर) शास्त्रनो अर्थ धरनार; अर्थवेत्ता.

अत्थनिज्जवग्र. त्रि० (अर्थनिर्यापक) नयप्रमाण लागु पाडी सूत्रना अर्थनो निर्वाह करनार.

अत्थपज्जय. पुं० (अर्थपर्यय) अर्थना एक देशनु प्रतिपादन करनार पर्याय, अर्थरूप पर्याय.

अत्थपय. न० (अर्थपद) " उत्पाद, व्यय अने ध्रौव्ययुक्त सत् " इत्यादि अर्थ प्रति-पादकपद.

अत्थपुहुत्त न० (अर्थपृथुत्व) जीवादि पदार्थना विस्ताररूप श्रुतज्ञान; सामान्य श्रुतज्ञान.

अत्थभाव. पुं० (अर्थभाव) शब्दना अर्थमां उपयोग जोडवो ते

अत्थम. न० (अस्तमयन) अस्त थई जवुं; अदृश्य थई जवुं.

अत्थमण. न० (अस्तमन) सूर्यनु आथमवुं ते: सूर्यनुं अस्त थवु ते.

अत्थमय. न० (अस्तमय) सूर्य वगेरेनुं अस्त थवुं ते.

अत्थमास पुं० (अर्थमाष) मासो, सोनुं रूपुं तोळवानुं ८ रतिभारनुं एक वजन.

अत्थमिश्रोदिय. त्रि० (अस्तमितोदित) जे आथमीने पाछा उग्या होय ते; अर्थात् हीनकुळमां जन्मी महत्पद मेळव्यु होय ते, जेवाके हरकेशी मुनि.

अत्थमिय. त्रि० (अस्तमित) अस्त पामेल; आथमेल. (२) ढंकाईगयेल.

अत्थमियत्थमिय. त्रि० (अस्तमितास्तमित) आथमीने पुनः आथमेल होय ते, अर्थात् हीनकुळमां उत्पन्न थई पुनः एवा दुष्कर्म करे के मरीने दुर्गतिमां चाल्यो जाय-जेम 'कालसुरिआ' कसाई.

अत्थरग. न० (आस्तरक) आच्छादन; ओछाड.

अत्थरण. न० (आस्तरण) ओछाड. (२) बिछानुं; पथारी करवी ते.

अत्थरय. त्रि० (आस्तरक) आच्छादन करनार. (२) पुं० बिछाना उपरनुं वस्त्र.

अत्थरय. त्रि० (अस्तरजस्) निर्मळ; शुद्ध.

अत्थवाय. पुं० (अर्थवाद) गुणवर्णन. (२) दोषनिरूपण. (३) गुणवाचक शब्द. (४) दोषवाचक शब्द.

अत्थवायग. न० (अर्थवाचक) अर्थवाचक पद, जेमके वृक्ष छे, घट छे इत्यादि.

अत्थवि. त्रि० (अर्थवित) शब्दार्थने जाणनार.

अत्थव्वण. पुं० (अथर्वण) अथर्वण नामे चार वेदमांनो एक वेद.

अत्थसंपया. स्त्री० (अर्थसम्पदा) धननो वैभव; धननी संपदा.

अत्थसत्थ. न० (अर्थशास्त्र) अर्थशास्त्र; पैसा केवी रीते वधे तेनी रीत बतावनार शास्त्र.

अत्थसार. पुं० (अर्थसार) प्रधानधन; रोकडद्रव्य

अत्थसिद्ध. पुं० (अर्थसिद्ध) जम्बुद्वीपना ऐरवत क्षेत्रमां आवती उत्सर्पिणीमां थनार बीजा तीर्थंकर (२) पक्षना दसमा दिवसनुं लोको-त्तर नाम (३) त्रि० पुष्कळ धनवान्.

अत्था. स्त्री० (आस्था) जिनशासन प्रत्ये बहुमानपणुं; श्रद्धा. (२) विश्वास.

अत्थाण. न० (आस्थान.) } सभागृह; बे-
अत्थाणी. स्त्री० (आस्थानी) } ठक.

अत्थात्थमणपविभत्ति. पुं० (अस्तास्तमनप्रविभक्ति) जेमां चद्रमा सूर्य आथमवाना दृश्य बताववामां आवे एवो एक नाट्य प्रकार: देवताना ३२ प्रकारना नाटकमांनो नवमो प्रकार.

अत्थादाण. न० (अर्थादान) द्रव्य उपार्जन करवामां कारणरूप अष्टांग निमित्त; आठ प्रकारना निमित्तप्रकाशवा ते.

अत्थाभिमुह. त्रि० (अर्थाभिमुख) અર્થગ્રહણ કરવામાં ચતુર.

अत्थाभिसंकि. त्रि० (अर्थाभिशङ्किन्) ધનની ચાહના કરનાર.

अत्थालिय. न० (अर्थालीक) દ્રવ્યને માટે જૂઠું બોલવું તે.

अत्थावग्गाह. पुं० (अर्थावग्रह) પદાર્થોનો ઇંદ્રિયોની સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ થાય તે; મતિ જ્ઞાનનો એક ભેદ (૨) નિર્વિકલ્પજ્ઞાન

अत्थावत्ति. स्त्री० (अर्थापत्ति) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણથી જણાયેલ અર્થ જેના વિના ઉપપન્ન ન થાય, તેવા અદષ્ટ અર્થની કલ્પના કરવી તે અર્થાપત્તિ, જેમ " पीनो देवदत्तो दिवा न भुंक्ते " એ વાક્યમાં દેવદત્તનું પુષ્ટપણું રાત્રિભોજન વિના ઉપપન્ન નથી, તેથી રાત્રિભોજનની કલ્પના થાય છે તે અર્થાપત્તિ.

अत्थावत्तिदोस पुं० (अर्थापत्तिदोष) જ્યાં અર્થાપત્તિથી અનિષ્ટપણાની પ્રાપ્તી થાય ત્યાં લાગતો સૂત્રનો એક દોષ. જેમ " ब्राह्मणो न हन्तव्यः " એવું સૂત્ર બાંધ્યું હોય તો બ્રાહ્મણ ન મારવો ત્યારે અબ્રાહ્મણાદિકને મારવાનું અર્થાપત્તિથી આવી પડે છે, કે જે અનિષ્ટ છે. માટે ત્યાં અર્થાપત્તિ દોષ છે. સૂત્ર રચનામાં તે દોષ ટાળવો જોઇએ.

अत्थाह. त्रि० (अस्ताघ) અગાધ; ઘણું ઉંડુ. (૨) ગંભીર.

अत्थाहिगार. पुं० (अर्थाधिकार) પ્રકરણ વગેરેનું અભિધેય; ઉપક્રમનો એક ભેદ.

अत्थि. अ० (अस्ति) છે; વિદ્યમાન. (૨) પું० ધર્માસ્તિકાય આદિના સૂક્ષ્મ અંશ-પ્રદેશ. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના એકવીસમા દ્વારનું નામ, જેમાં ધર્માસ્તિકાય આદિ છ દ્રવ્યનું અલ્પાબહુત્વ દર્શાવ્યું છે.

अत्थि. त्रि० (अर्थिन्) ધનિક; શ્રીમંત. (૨) સૂત્ર અને અર્થને જાણનાર ગુરૂ. (૩) માલિક; સ્વામી.

अत्थि. न० (अस्थि) હાડકું.

अत्थिअ. त्रि० (अर्थिक) અર્થી; લાલચુ.

अत्थिअ. पुं० (अस्थिक) બહુ બીજવાળું વૃક્ષ વિશેષ; અગથિયાનું ઝાડ. (૨) न० તે ઝાડનાં ફૂલ. (૩) હાડકું.

अत्थिउद्देसय. पुं० (अस्त्युद्देशक) ભગવતીસૂત્રના ૨૦ મા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ.

अत्थिकाय. पुं० (अस्तिकाय) પ્રદેશના સમૂહ રૂપ કાળ સિવાયનાં પાંચ દ્રવ્ય.

अत्थिक्क. न० (आस्तिक्य) આસ્તિકપણું; જીવ, અજીવ, સ્વર્ગ, નરકાદિને માનવાં તે.

अत्थित्त. न० (अस्तित्व) અસ્તિત્વ; વિદ્યમાનપણું.

अत्थित्तिनय. पुं० (अस्तीतिनय) દ્રવ્યાર્થિકનય.

अत्थिनत्थिप्पवाय. पुं० (अस्तिनास्तिप्रवाद) અસ્તિનાસ્તિ નામનો ચોથો પૂર્વ; ચૌદ પૂર્વ શાસ્ત્રમાંનું એક.

अत्थिभाव. पुं० (अस्तिभाव) અસ્તિત્વ; વિદ્યમાનપણું. (૨) સત્પદાર્થ; વિદ્યમાન વસ્તુ.

अत्थिमिंजा. न० (अस्थिमज्जा) હાડકાંની મજ્જા.

अत्थिय. त्रि० (आस्तिक) જીવ, અજીવ, સ્વર્ગ, નરક, મોક્ષ આદિને માનવાવાળો; આસ્તિક.

अत्थिया. स्त्री० (अस्तिता) અસ્તિત્વ; હોવાપણું.

अत्थिर. त्रि० (अस्थिर) અપરિચિત. (૨) અટકાઉ; ઘણો વખત ચાલે નહિ એવું.

अत्थिरणाम. न० (अस्थिरनामन्) જેના ઉદયથી કાન, આંખ વગેરે શરીરના અવયવો અસ્થિર મળે તે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अत्थिवाय. पुं० (अस्तिवाद) સત્પદાર્થોનું અસ્તિત્વ સ્થાપવું જેમ આત્મા છે, કર્મ છે, મોક્ષ છે, મોક્ષનો ઉપાય છે ઇત્યાદિ સત્ પદાર્થનું સત્વ અને શશશૃંગ, ખપુષ્પ આદિ અસત્પદાર્થોનું અસત્વ સ્વીકારવું તે.

अत्थुग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) વ્યંજનાવગ્રહ પછી અર્થનું સામાન્યપણે ગ્રહણ કરવું તે, પાંચ ઇંદ્રિય અને મન સાથે પદાર્થનો વ્યક્ત સબંધ થાય તે.

अत्थुग्गहण. न० (अर्थावग्रहण) કરણીના ફળનો નિશ્ચય કરવો તે.

अत्थुय. त्रि० (आस्तृत) બિછાવેલું.

अत्थेगइय. त्रि० (अस्त्येकक) છે કોઇ એક; ગમે તે કોઇ એક.

अत्थेगइय. त्रि० (सन्त्येक) છે કેટલાએક.

अत्थोग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) જુઓ " અત્થુ-ગ્ગહ " શબ્દ.

अत्थोग्गहण. न० (अर्थावग्रहण) જુઓ "અત્થુ-ગ્ગહણ " શબ્દ.

अत्थोवग्गह. पु० (अर्थावग्रह) જુઓ " અત્થુ-ગ્ગહ " શબ્દ.

अथ. अ० (अथ) પછી, પશ્ચાત્.

अथव्वण. पु० (अथर्वण) ચોથા વેદનું નામ

अथव्वणवेय. पु० (अथर्वणवेद) જુઓ "અ-ત્થવ્વણ" શબ્દ.

अथिर. त्रि० (अस्थिर) જુઓ " અત્થિર " શબ્દ.

अथिरणाम. न० (अस्थिरनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ.

अदंसण. न० (अदर्शन) દર્શનનો અભાવ, આંખેકરી ન જોવું તે. (૨) त्रि० દષ્ટિ-વિનાનો; આંધળો. (૩) થિણદ્ધિ નિદ્રાના ઉદયવાળો. (૪) સમકિત વગરનો; મિ-થ્યાત્વી. (૫) પરોક્ષ; જેને પ્રત્યક્ષ દર્શન નથી તે.

अदंसिया. न० (अदर्शिका) એક પ્રકારની મિષ્ટ વસ્તુ.

अदक्खु. त्रि० (अदृष्ट) અર્વાગ દર્શનવાળો; ટુંકી દૃષ્ટિવાળો.

अदक्खु. त्रि० (अपश्य) અન્ધ; આંધળો. (૨) અસર્વજ્ઞ.

अदक्खु त्रि० (अदक्ष) અનિપુણ; કુશળ નહિ તે.

अदक्खुदंसण. त्रि० (अदक्षदर्शन) અસર્વજ્ઞ શાસનના અનુયાયી; અન્ય દર્શની.

अदत्तहर. त्रि० (अदत्तहर) અણદીધું હરનાર.

अदत्तहार. त्रि० (अदत्तहार) ચોર.

अदत्तहारि त्रि० (अदत्तहारिन्) ચોર.

अदत्तादाण. न० (अदत्तादान) અદત્તાદાન, ચોરી.

अदत्ताहार. पुं० (अदत्ताहार) દીધા વિનાનું હરનાર; ચોર.

अदब्भ. त्रि० (अदभ्र) અનલ્પ; ઘણું.

अदब्भवाह. त्रि० (अदभ्रवाह) ઘણો બોજો ઉપાડી જનાર ઘોડા વગેરે.

अदिइ. पु० (अदिति) જુઓ "અઇઇ" શબ્દ.

अदिज्ज. त्रि० (अदेय) ન દેવા યોગ્ય. (૨) જ્યાં લેવા દેવા કરવાની મના કરવામાં આવી હોય તેવું નગર વગેરે.

अदिट्ठ. त्रि० (अदृष्ट) નહિ જોએલું; નહિ જાણેલું. (૨) न० પૂર્વજન્મનાં કર્મ.

अदिट्ठलाभिय. पु० (अदृष्टलाभिक) પૂર્વે નહિ જોએલ દાતાર આપે તોજ લેવું એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર (સાધુ).

अदिट्ठसेवग. पु० (अदृष्टसेवक) દેશ પાર થ-યેલ સેવક; સ્વામિને મોં ન બતાવનાર સેવક

अदिट्ठहड. त्रि० (अदृष्टहृत) દીઠા વગર ગ્રહણ કરેલ

अदिण्णादाण. न० (अदत्तादान) જુઓ "અ-દત્તાદાણ" શબ્દ.

अदिण्णादाणवत्तिय. पुं० (अदत्तादानप्रत्ययिक) અદત્ત વસ્તુ ગ્રહણ કરવાથી આત્મા દં-ડાય તે; તેર ક્રિયાસ્થાનકમાંનું સાતમું ક્રિયાસ્થાનક.

अदिण्णादाणवेरमण. न० (अदत्तादानविरमण) અદત્ત વસ્તુ લેવાનો ત્યાગ; ત્રીજું વ્રત.

अदिति. (अदिति) જુઓ "અઇઇ" શબ્દ.

अदिन्न. त्रि० (अदत्त) અહિંસક.

अदिन्नवित्ति. स्त्री० (अदत्तवृत्ति) પોતાને કે પરને અર્થે અણદીધું લેવાની વૃત્તિ; સાતમુ ક્રિયાસ્થાનક.

अदीणवित्ति. त्रि० (अदीनवृत्ति) દીનવૃત્તિ વગરનો.

अदीणसत्तु. पुं० (अदीनशत्रु) કુરૂદેશના હસ્તિનાગપુર નગરના રાજાનું નામ. (૨) બાવીશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૩) ચંપાનગરીના જિતશત્રુ રાજાનો અદીણશત્રુ નામે યુવરાજ કુમાર.

अदु. अ० (अथ) પછી; પશ્ચાત્. (૨) અહિં.

अदुक्खमसुहा. स्त्री० (अदुःखमसुखा) જેમાં દુઃખ નથી તેમજ સુખ નથી તેવી સ્થિતિ.

अदुत्तरं. अ० (अथोत्तरम्) અથવા; હવે પછી. (૨) હમણાં.

अदुत्तरंचणं. अ० (अथोत्तरचण) જુઓ "અદુત્તર" શબ્દ.

अदुयं. अ० (अद्रुतम) વિલંબે, ઉતાવળે નહિ.

अदुयत्त. न० (अद्रुतत्व) સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૨૭ મો અતિશય.

अदुयबंधण. न० (अद्रुतबन्धन) દીર્ઘકાળનું બંધન.

अदुव. } **अदुवा.** } अ. (अथवा) અથવા; યા.

अदूर. त्रि० (अदूर) પાસેનું; નજીકનું. (૨) न० પાસે; નજીક.

अदूरसामंत. पु० (अदूरसामन्त) અતિદૂર કે અતિ નજીક નહિ એવો ઉચિત પ્રદેશ.

अद्द. पुं० (अर्द) આકાશ.

अद्द. त्रि० (आर्द्र) ભીનું; લીલું. (૨) આર્દ્ર રાજાના વંશજો. (૩) पुं० આ નામના એક રાજા. (૪) એક પ્રસિદ્ધ રાજકુમાર કે જે પાછળથી જૈન મુનિ થયા. (૫) એ નામનું એક નગર.

अद्दइज्ज. न० (आर्द्रकीय) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુત સ્કંધના છટ્ઠા અધ્યયનનું નામ, કે જેમાં આર્દ્રકુમાર મુનિને ગોશાલા વગેરેની સાથે વાદ થયો છે તેનું વર્ણન છે.

अद्दइज्ज. त्रि० (आर्द्रीय) આર્દ્રકુમાર સંબન્ધી.

अद्दगकुमार. पु० (आर्द्रककुमार) આર્દ્રકપુરના આર્દ્રક રાજાનો આર્દ્રક નામે કુમાર, કે જેને અભયકુમારે મોકલેલ બક્ષીસ ઉપરથી જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતાં પોતાની મેળે દીક્ષા લીધી.

अद्दगपुर. न० (आर्द्रकपुर) એ નામનું અનાર્ય દેશનું પ્રાચીન નગર, કે જ્યાં આર્દ્રકુમારનો જન્મ થયો હતો.

अद्दमुच्छा. स्त्री० (आर्द्रमूर्छा) કન્દ વિશેષ.

अद्दव. त्रि० (अद्रव) નહિ ગાળેલું.

अद्दा. स्त्री० (आर्द्रा) આર્દ્રા નક્ષત્ર.

अद्दाग. } **अद्दाय.** } पुं० (आदर्श) અરીસો; દર્પણ. (૨) સ્ફટિક મણિ.

अद्दागपसिण. पुं० (आदर्शप्रश्न) પ્રશ્નવિદ્યા વિશેષ. જે વિદ્યાવડે અરીસામાં દેવતાનું આહ્વાન કરી તેની મારફત જવાબ અપાવવામાં આવે. (૨) પ્રશ્ન વ્યાકરણનું અરીસાની પ્રશ્નવિદ્યાવાળુ આઠમુ અધ્યયન, કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે.

अद्ध. पुं० (अध्वन्) માર્ગ; રસ્તો.

अद्ध. न० (अर्द्ध) અર્ધ; અરધુ.

अद्धकरिस. पु० (अर्द्धकर्ष) એક પલનો આઠમો ભાગ; મગધ દેશમાં પ્રસિદ્ધ એક પ્રકારનો તોલ.

अद्धकुडव. } **अद्धकुलव.** } पु० (अर्द्धकुडव) મગધ દેશ પ્રસિદ્ધ ધાન્યનું એક માપ.

अद्धचंद. त्रि० (अर्द्धचन्द्र) અર્ધચન્દ્રાકાર. (૨) ગ્રહવિશેષ. (૩) અર્ધચંદ્ર આકારનાં પગથીઆં.

अद्धचक्कवाल. न० (अर्द्धचक्रवाल) ગતિ વિશેષ, જેમાં અર્ધ ચક્ર પડે એવી ગતિ.

अद्धचक्कवाला. स्त्री० (अर्द्धचक्रवाला) અર્ધ-ચક્રાકાર શ્રેણી.

अद्धचक्कि. પું० (अर्द्धचक्रिन्) ચક્રવર્તી કરતાં જેની અરધી સત્તા હોય તે; વાસુદેવ.

अद्धणाराय. न० (अर्द्धनाराच) જેને એક પડખે મર્કટ બન્ધન અને બીજે પડખે ખીલી હોય તેવું હાડકાનું બંધારણ; છ સંઘયણ-માંનું ચોથું સઘયણ.

अद्धतुला. स्त्री० (अर्द्धतुला) પચાસ પલની અર્ધતુલા; પ્રાચીન સમયમાં મગધ દેશ પ્રસિદ્ધ તોલ વિશેષ.

अद्धद्ध. न० (अर्द्धार्द्ध) અર્દ્ધાનું અર્દ્ધ; પા ભાગ.

अद्धद्धा. स्त्री० (अद्धाद्धा) દિવસ યા રાત્રિનો એક ભાગ; પ્રહર વગેરે.

अद्धद्धामीसय. न० (अद्धाद्धामिश्रक) દિવસ રાત્રિ આશ્રી મિશ્ર ભાષા બોલવી, જેમ પહોર દિવસ ચડ્યો હોય છતાં કહેવુ કે બપોરનો થઇ ગયા ઇત્યાદિ; સત્યમૃષા ભાષાનો એક પ્રકાર.

अद्धपल. न० (अर्द्धपल) બે કર્ષ પ્રમાણ; અર્ધપલ.

अद्धपलियंका. स्त्री० (अर्द्धपर्यङ्का) અરધી પ-લાંઠીએ બેસવું તે; એક પગ સાથળ ઉપર અને એક પગ જમીન ઉપર મૂકવો તે; આસનવિશેષ.

अद्धपेडा. स्त्री० (अर्द्धपेटा) સાધુ ગૃહસ્થનાં ઘરોની ચારે દિશામાં ચાર પંક્તિ કલ્પી, તેમાંથી બબે પંક્તિને છેડે વ્હોરે, વચમાં ખાલી રાખે તે; ગોચરીની આઠ વીથી-માંની છઠી વીથી.

अद्धभरह. પું० (अर्द्धभरत) ભરતખંડનો અ-રધો ભાગ.

अद्धभार. પું० (अर्द्धभार) અર્ધો ભાર; તોલ વિશેષ.

अद्धमागह. न० (अर्द्धमागध) ધર વિશેષ.

अद्धमागहा. } **अद्धमागही.** } स्त्री० (अर्द्धमागधी) પ્રાકૃત ભાષાની એક પેટા ભાષા, કે જે મહાવીર સ્વામીના વખતમાં મગધદેશના અર્ધ ભાગમાં બોલાતી હતી અને જે ભાષામાં તીર્થંકરોએ ઉપદેશ આપ્યો છે તે ભાષા; જૈન આગમની મૂળ ભાષા.

अद्धमाणिआ. स्त्री० (अर्द्धमाणिका) } **अद्धमाणी.** स्त्री० (अर्द्धमाणी) } અર્ધી-માણી; ૧૨૮ પલ પ્રમાણ.

अद्धमास. પું० (अर्द्धमास) અર્ધમાસ; પક્ષ.

अद्धमासिय. त्रि० (अर्द्धमासिक) પાક્ષિક; પક્ષ સંબંધી. (૨) પાક્ષિકતપ, પંદર દિવસના ભેગા ઉપવાસ કરવા તે.

अद्धरज्जिय. પું० (अर्द्धराज्यक) અરધા રાજ્યનો ધણી; અર્ધ રાજ્યનો માલિક.

अद्धरत्त. न० (अर्द्धरात्र) મધરાત; મધ્ય-રાત્રિ.

अद्धवेयाली. स्त्री० (अर्द्धवैताली) વૈતાલિક વિદ્યાને દબાવનારી વિદ્યા.

अद्धसम. न० (अर्द्धसम) બે ચરણમાં સરખા અક્ષર હોય અને બે ચરણમાં સરખા ન હોય તેવો છંદ.

अद्धसागर. પું० (अद्धासागर) અદ્ધાસાગરોપમ; દશક્રોડ અદ્ધાપલ્યોપમ પરિમિત કાળ વિભાગ; કાયસ્થિતિ અને કર્મસ્થિતિમાં આ સાગરોપમનો ઉપયોગ થાય છે.

अद्धहार. પું० (अर्द्धहार) નવસરો હાર; ગળામાં પહેરવાનું આભરણ વિશેષ.

अद्धहारभद्द. પું० (अर्द्धहारभद्र) અર્દ્ધહાર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारमहाभद्द. પું० (अर्द्धहारमहाभद्र) અર્ધહાર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारमहावर. પું० (अर्द्धहारमहावर) અર્દ્ધહાર સમુદ્ર અને અર્દ્ધહારવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारवर. पुं० (अर्द्धहारवर) અર્ધહાર સમુદ્રનો અધિષ્ઠાયક દેવતા. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अद्धहारवरमह. पुं० (अर्द्धहारवरभद्र) અર્ધહારવર દ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अद्धहारवरमहावर. पुं० (अर्द्धहारवरमहावर) અર્ધહારવર સમુદ્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अद्धहारवरवर. पुं० (अर्द्धहारवरवर) અર્ધહારવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभास. पुं० (अर्द्धहारावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अद्धहारोभासभद्द. पुं० (अर्द्धहारावभासभद्र) અર્ધહારાવભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासमहाभद्द. पुं० (अर्द्धहारावभासमहाभद्र) અર્દ્ધહારાવભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासमहावर. पुं० (अर्द्धहारावभासमहावर) અર્ધહારાવભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासवर. पुं० (अर्द्धहारावभासवर) અર્ધહારાવભાસ સમુદ્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા

अद्धा. स्त्री० (अध्वन्) માર્ગ; રસ્તો.

अद्धा. स्त्री० (अद्धा) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળ. (૨) કાળ આશ્રી મિશ્ર વચન બોલવું, જેમ રાત છતાં કોઇને કહેવું કે "ઉઠ ઉઠ દિવસ ઉગી ગયો" મિશ્ર ભાષાનો નવમો પ્રકાર. (૩) સંકેત. (૪) લબ્ધિ; શક્તિ.

अद्धाउय. पुं० न० (अद्धायुष) કાળપ્રધાન આયુષ્ય; મનુષ્ય અને તિર્યંચનું આયુષ્ય કાળ પ્રધાન છે, એટલે કે એક ભવ થયા પછી પણ કોઇને પુનઃ તેજ ભવ પ્રાપ્ત થતાં મનુષ્ય કે તિર્યંચનું આયુષ્ય ફરી ભોગવાય છે.

अद्धाकाळ. पुं० (अद्धाकाल) સૂર્યક્રિયાવાળા અઢી દ્વીપમાં વર્તતો કાળ.

अद्धाछेय. पुं० (अद्धाच्छेद) કર્મની સ્થિતિરૂપ કાળનો ઉચ્છેદ; સ્થિતિઘાત.

अद्धाढय. पुं० (अर्द्धाढक) એક પ્રકારનું પરિમાણ; આઢકનો અરધો ભાગ.

अद्धाण. न० (अध्वान) પ્રયાણ કરવું તે; મુસાફરી કરવી તે.

अद्धाण. पुं० (अध्वन्) માર્ગ; રસ્તો.

अद्धापच्चक्खाण. न० (अद्धाप्रत्याख्यान) કાળની મર્યાદા બાંધી પચ્ચખાણ કરવાં તે; પચ્ચખાણનો દસમો પ્રકાર.

अद्धापलिय. } न० (अद्धापल्य) એક જોજનનો લાંબો, પહોળો અને
अद्धापल्ल. }
ઉંડો કુવો વાળાગ્રથી ભરેલો હોય, તેમાંથી સો સો વરસે એક વાળાગ્ર કાઢતાં જેટલા વખતમાં ખાલી થાય તેટલો વખત.

अद्धामीसय. न० (अद्धामिश्रक) } કાળઆશ્રી સત્ય
अद्धामीसिया. स्त्री० (अद्धामिश्रिता) }
મૃષાભાષાનો એક પ્રકાર; જેમકે દિવસ હોય છતાં "ઉતાવળ કરો રાત પડી ગઇ" એમ કહેવું તે.

अद्धासमय. पु० (अद्धासमय) કાળનો ઝીણામાં ઝીણો અંશ. (૨) વસ્તુનું પરિવર્તન કરનાર એક દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું કાળ નામે એક દ્રવ્ય.

अद्धिइ. स्त्री० (अधृति) અધીરાઇ; ધીરજનો અભાવ.

अद्धुट्ठ. त्रि० (अर्द्धचतुष्क) સાડા ત્રણ.

अद्धुव. त्रि० (अध्रुव) અનિશ્ચલ; અસ્થિર.

अद्धुवबंधिणी. स्त्री० (अध्रुवबन्धिनी) જે યુગલ પ્રકૃતિમાંથી એકનો બંધ થતાં બીજીનો બંધ ન થાય તે, જેમ હાસ્ય અને રતિનો બંધ થતાં શોક અને અરતિનો બંધ ન થાય તે.

अद्धुवसंतकम्म. न० (अध्रुवसत्कर्मन् (અધ્રુવ સત્તાવાળા કર્મ; જે કદાચ બંધાય કદાચ ન બંધાય એવી કર્મ પ્રકૃતિ.

अद्धुवसकम्मिया. स्त्री० (अध्रुवसत्कर्मिका) ધ્રુવ સત્કર્મની પ્રતિપક્ષ પ્રકૃતિ.

अद्धुवसत्ताग. स्त्री० (अध्रुवसत्ताका) જેની સત્તા કોઇ વખતે હોય કોઇ વખતે ન હોય એવી કર્મપ્રકૃતિ.

अद्धुवोदया. स्त्री० (अध्रुवोदया) જેનો ઉદય વિછિન્ન થયા પછી પણ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અને ભવરૂપ હેતુના સાન્નિધ્યથી પુનઃ ઉદય થાય એવી કર્મ પ્રકૃતિ.

अद्धोरुग. न० (अर्द्धोरुक) સાધ્વીને સાથળપર ધારણ કરવાનું વસ્ત્ર; સાધ્વીના ૨૫ ઉપકરણમાંનું એક.

अद्धोवमिय. न० (अद्धौपम्य) પલ્યોપમ, સાગરોપમ આદિ ઉપમા કાળ; ઉપમા વિના જેનું ગ્રહણ ન થઇ શકે તેવો કાળ.

अध. अ० (अधस्) નીચે.

अधण्ण. त्रि० (अधन्य) અકૃતાર્થ; નિન્દ્ય.

अधम. त्रि० (अधम) હલકું; દુષ્ટ.

अधम्म. पुं० (अधर्म) સ્થિતિહેતુભૂત અધર્માસ્તિકાય; ૭ દ્રવ્યમાંનું બીજું દ્રવ્ય. (૨) મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને અશુભ યોગરૂપ કર્મબંધ કારણભૂત આત્મપરિણામ. (૩) સાવદ્યાનુષ્ઠાન રૂપ પાપ. (૪) અબ્રહ્મચર્યનું સોળમું ગૌણ નામ.

अधम्मकेउ. पुं० (अधर्मकेतु) અધર્મની ધ્વજા ફરકાવનાર પાપિષ્ઠ.

अधम्मक्खाइ. त्रि० (अधर्मख्याति) અધર્મિ તરીકે જેની પ્રસિદ્ધિ હોય તે.

अधम्मक्खाइ. त्रि० (अधर्माख्यायिन्) અધર્મનું પ્રતિપાદન કરનાર.

अधम्मजीवि. त्रि० (अधर्मजीविन्) અધર્મ વૃત્તિથી જીવનાર.

अधम्मजुत्त. न० (अधर्मयुक्त) તદ્દોષ ઉદાહરણનો એક પ્રકાર, કે જે સાંભળવાથી શ્રોતાને અધર્મ બુદ્ધિ થાય.

अधम्मत्थिकाय. पुं० (अधर्मास्तिकाय) જીવ અને પુદ્ગળની ગતિ અટકાવવામાં સ્હાય આપનાર દ્રવ્ય; ૭ દ્રવ્યમાંનું અધર્માસ્તિકાય નામે બીજું દ્રવ્ય.

अधम्मदाण. न० (अधर्मदान) અધર્મીને અપાતું દાન કે જે અધર્મને ઉત્તેજન આપે.

अधम्मदार. न० (अधर्मद्वार) આશ્રવદ્વાર; પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રનું પ્રથમ દ્વાર.

अधम्मपक्ख. पु० (अधर्मपक्ष) ક્રિયાવાદી, અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી વગેરે પાખંડી; અધર્મપક્ષ.

अधम्मि त्रि० (अधर्मिन्) ધર્મહીન; અધર્મી.

अधम्मिजोय. पुं० (अधर्मियोग) નિમિત્ત, વસીકરણ આદિ પ્રયોગ કરવો તે.

अधम्मिट्ठ. त्रि० (अधर्मिष्ट) પાપીઓને વહાલું.

अधर. त्रि० (अधर) નીચેનું.

अधरिम. त्रि० (अधरिम) જ્યાં અમુક વખત માટે કોઇએ કોઇની પાસેથી કરજ લેવું નહિ કે તે સબંધી તકરાર કરવી નહિ એવો હુકમ ફરમાવવામાં આવ્યો હોય એવુ નગર વગેરે.

अधरी. स्त्री० (अधरी) વાટવાની છિપ્પર; ખરલ.

अधरीलोट्ठ. पु० (अधरीलोष्ट) વાટવાનો પથરો; ઓરસીઓ.

अधरुट्ठ. पुं० (अधरोष्ठ) નીચેનો હોઠ.

अधा. स्त्री० (अधस्) અધોદિશા, નીચલીદિશા.

अधारणिज्ज. त्रि० (अधारणीय) જુઓ "અધરિમ" શબ્દ. (૨) પ્રાણ ધારણ કરવાને અસમર્થ; નિર્વાહ ન થઇ શકે તેવુ.

अधि. अ० (अधि) અધિકપણું.

अधिकरण. न० (अधिकरण) કલહ; કજીયો. (૨) એરણ; લોહાર કે સોનીનું એક ઘડવાનું સાધન. (૩) કૃષિઆદિ આરંભનું હથિયાર.

अधिगम. पुं० (अधिगम) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલ બોધ.

अधिगमरुइ. પુ० स्त्री० (अधिगमरुचि) ગુરૂનો બોધ સાંભળી થયેલ તત્ત્વ જીજ્ઞાસા; સમક્તિનો એક પ્રકાર.

अधिगमसम्मदंसण. न० (अधिगमसम्यग्दर्शन) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલ સમ્યગ્ દર્શન.

अधिगय. न० (अधिकृत:) અધિકાર.

अधिगय. त्रि० (अधिगत) જાણવામાં આવેલ

अधिगरण न० (अधिकरण) જુઓ " અધિકરણ " શબ્દ.

अधिगरणकिरिया. स्त्री० (अधिकरणक्रिया) તલવાર આદિ આરંભ સમારંભના નિમિત્તથી લાગતુ કર્મબંધન.

अधिगरणिया. स्त्री० (अधिकरणिका) કલેશ કે હિંસાદિકનાં સાધનો ઉભાં કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અધિકરણિકી ક્રિયા.

अधिगरणी. स्त्री० (अधिकरणी) એરણ.

अधिगरणीसाला. स्त्री० (अधिकरणीशाला) લુહારની કોડ; જ્યાં લોઢુ ઘડાય તે ઘર.

अधिगार. પુ० (अधिकार) વ્યાપાર.

अधिय. त्रि० (अधिक) ઘણું; વધારે.

अधीर. त्रि० (अधीर) બુદ્ધિ રહિત, ધીરજ વગરનો.

अधुव. त्रि० (अध्रुव) જુઓ "અદ્ધુવ" શબ્દ.

अधुवच्चित्ता. स्त्री (अध्रुवाचित्ता) ધ્રુવ અચિત્ત દ્રવ્યની વર્ગણા પછીની અધ્રુવઅચિત્ત પુદ્ગળની વર્ગણા.

अधुवबंधी. स्त्री० (अध्रुवबन्धिनी) જે યુગલ પ્રકૃતિમાંથી એકનો બંધ થતાં બીજીનો બંધ ન થાય તે, જેમ હાસ્ય અને રતિનો બંધ થતાં શોક અને અરતિનો બંધ ન થાય તે.

अधुवसत्ता. स्त्री० (अध्रुवसत्ता) જે કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા જીવને સર્વદા ન હોય તે.

अधो. अ० (अधस्) જુઓ " અધ " શબ્દ.

अधोगामि. त्रि० (अधोगामिन्) પાણીના પ્રવાહની પેઠે નીચે જનાર.

अधोहि. पुं० (अधोवधि) પરમાવધિથી ઉતરતા પ્રકારના અવધિજ્ઞાનવાળો જીવ.

अनंत. त्रि० (अनन्त) પાર વગરનું; જેનો પાર આવી શકે નહિ તે.

अनंतहिय. न० (अनन्तहित) મોક્ષ

अनन्न. त्रि० (अनन्य) જુઓ " અણણ્ણ " શબ્દ.

अनल. पुं० (अनल) અગ્નિ; આગ.

अनलस्स. त्रि० (अनलस) આલસ્ય રહિત; ઉત્સાહી.

अनवरयं. अ० (अनवरतम्) સતત; નિરંતર.

अनह. त्रि० (अनघ) વિઘ્ન વગરનું.

अनाउत्त. त्रि० (अनायुक्त) ઉપયોગ વગરનું.

अनागय. त्रि० (अनागत) આવતા કાળનું. (૨) ભવિષ્યમાં થનારૂં.

अनागार. त्रि० (अनाकार) આકાર વગરનું. (૨) પું० દર્શનનો ઉપયોગ.

अनाण. न० (अज्ञान) જુઓ " અણાણ " શબ્દ.

अनादेज्ज. त्रि० (अनादेय) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવે કહેલ હિતકારી વચન પણ કોઇ સ્વીકારે નહિ, અને ઉપકૃત માણસ પણ તિરસ્કાર કરે છે.

अनाबाह. त्रि० (अनाबाध) જુઓ " અણાબાહ " શબ્દ.

अनाय. त्रि० (अज्ञात) જુઓ " અણાય " શબ્દ.

अनाय त्रि० (अनात्मन्) આત્મભિન્ન.

अनायभासि. त्रि० (अन्यायभाषिन्) યદ્વાતદ્વા ન્યાય વિરૂદ્ધ બોલનાર.

अनारिय. त्रि० (अनार्य) જુઓ "અણારિય" શબ્દ.

अनासन्न. त्रि० (अनासन्न) नજીક નહિ તે; દૂરવર્તી.

अनिअट्टिबायर. पुं० (अनिवृत्तिबादर) કષાયના અષ્ટકને ખપાવવાના આરંભથી અને નપુંસક વેદના ઉપશમથી માંડી બાદર લોભને ખપાવે કે ઉપશમાવે ત્યાં સુધીની સ્થિતિમાં નવમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

अनिक्खित्त. त्रि० (अनिक्षिप्त) નિરંતર; ખાંચો પાડ્યા વિના.

अनिगिण. पुं० (अनग्न) કલ્પવૃક્ષની દસમી જાત; નગ્નપણાને ટાળવા વસ્ત્રાદિક આપનાર કલ્પવૃક્ષ.

अनिच्च. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય, અસ્થિર.

अनिज्जूढ. त्रि० (अनिर्यूढ) જૂદું કલ્પેલું છતાં જૂદું વહેંચી નહિ આપેલું.

अनिट्ठ. त्रि० (अनिष्ट) ઇષ્ટ નહિ તે, અશુભ.

अनिद्दा. स्त्री० (अनिद्रा) જુઓ " અણિદા " શબ્દ.

अनिमित्ती. स्त्री० (अनिमित्ती) લિપિ વિશેષ.

अनियट्ट. पुं० (अनिवर्त्त) જ્યાંથી ફરી નિવર્તવાનું નથી તે; મોક્ષ.

अनियट्ट. त्रि० (अनिवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ નહિ.

अनियट्टि. न० (अनिवर्तिन) જુઓ " અણિયટ્ટિ " શબ્દ.

अनियट्टिबायर. पुं० (अनिवृत्तिबादर) જુઓ " અણિયટ્ટિબાયર " શબ્દ.

अनियट्टीकरण. न० (अनिवर्त्तीकरण) જુઓ " અણિયટ્ટિકરણ " શબ્દ.

अनिययवित्ति. त्रि० (अनियतवृत्ति) અપ્રતિબદ્ધપણે વિહાર કરનાર.

अनिया. स्त्री० (अनिदा)જુઓ " અણિદા " શબ્દ.

अनिरुद्ध. पुं० (अनिरुद्ध) પ્રદ્યુમ્ન કુમારની વૈદર્ભી રાણીનો પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ.

अनिल. पुं० (अनिल) પવન; વાયુ. (૨) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીસીના સત્તરમા તીર્થંકરનું નામ.

अनिला. स्त्री० (अनिला) ૨૧ મા તીર્થંકર મુનિસુવ્રત સ્વામીની પ્રથમ સાધ્વીનું નામ.

अनिव्वुड. त्रि० (अनिर्वृत्त) અચિત થયેલ નહિ; સચિત્ત.

अनिहत. त्रि० (अनिहत) નિરૂપક્રમ આયુષ્યવાળો; જેનું આયુષ્ય કોઇથી હણાય નહિ એવો.

अनीअ. न० (अनीक) સૈન્ય; લશ્કર.

अनीआहिवइ. पु. (अनीकाधिपति) સેનાનો નાયક.

अनीसा. स्त्री० (अनिश्रा) બીજાની અપેક્ષાનો અભાવ.

अनीहारिम. न० (अनिर्हारिम) જુઓ "અણીહારિમ " શબ્દ.

अनुभूय. त्रि० (अनुभूत) અનુભવેલું, પરિચયમાં આવેલુ.

अनुरत्त. त्रि० (अनुरक्त) અનુરાગી, પ્રેમી.

अनुलोम. त्रि० (अनुलोम) જુઓ " અણુલોભ " શબ્દ.

अन्न. न० (अन्न) અનાજ, દાણા.

अन्न. त्रि० (अन्यत्) જુઓ "અણ્ણ" શબ્દ.

अन्नउत्थिय. त्रि० (अन्ययूथिक) જુઓ "અણ્ણઉત્થિય " શબ્દ.

अन्नजीविय. त्रि० (अन्नजीवित) અન્નને આધારે જીવનાર.

अन्नतर. त्रि० (अन्यतर) જુઓ "અણ્ણયર" શબ્દ.

अन्नतित्थि. त्रि० (अन्यतीर्थिन्) અન્યતીર્થી; જૈનેતર મતાવલમ્બી.

अन्नतित्थिदेव. पुं० (अन्यतीर्थिदेव) અન્યમતના દેવ; બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, પ્રભૃતિ.

अन्नत्त. न० (अन्यत्व) અન્યત્વ ભાવના; સકળ સંબંધી વસ્તુતઃ પોતાથી જુદા છે એમ ચિન્તવવું તે.

अन्नत्थ. अ० (अन्यत्र) જુઓ " અણ્ણત્થ " શબ્દ.

अन्नमन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अन्नया. अ० (अन्यदा) જુઓ "અણ્ણયા" શબ્દ.

अन्नयाकयाइं. अ० (अन्यदाकदाचित्) જુઓ " અણ્ણયાકયાઇં " શબ્દ.

अन्नलिंग. પું० न० (अन्यलिङ्ग) અન્યદર્શનીનો વેષ.

अन्नव. પુ० (अर्णव) સમુદ્ર; દરીયો.

अन्नवेलचरग. પુ० (अन्यवेलाचरक) ભોજનની વેળા વીતાવીને ભિક્ષા કરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अन्नहा. अ० (अन्यथा) જુઓ "અણ્ણહા" શબ્દ.

अन्नहिं. अ० (अन्यत्र) બીજે સ્થળે

अन्नाइट्ठ. त्रि० (अन्वाविष्ट) આક્રાન્ત.

अन्नागय. त्रि० (अन्वागत) યુક્ત; જોડાયેલ.

अन्नाण. न० (अज्ञान) જુઓ " અણ્ણાણ " શબ્દ.

अन्नाणपरिसह. પું० (अज्ञानपरिषह) જ્ઞાનના અભાવે થતું કષ્ટ સહન કરવું તે.

अन्नाणि. त्रि० (अज्ञानिन्) જુઓ "અણ્ણાણિ" શબ્દ.

अन्नाणिय. त्रि० (अज्ञानिक) સમ્યગ્જ્ઞાન રહિત; અજ્ઞાની. (૨) અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનનાર વાદી, કે જેના ૬૭ પ્રકાર છે.

अन्नाणियवाइ. त्रि० (अज्ञानिकवादिन्) "અજ્ઞાનથીજ શ્રેય થાય છે, જ્ઞાનમાં તકરારો થાય છે, પુરેપુરૂં જ્ઞાન કોઇને થતું નથી, અધુરા જ્ઞાનથી અનેક મતો થાય છે માટે જ્ઞાન મેળવવું નહિ" એમ માનનાર એક વાદી.

अन्नाय. त्रि० (अज्ञात) અપરિચિત; અવિદિત.

अन्निआपुत्त. પું० (अर्णिकापुत्र) એક પ્રાચીન ધર્માચાર્યનું નામ.

अन्निय. त्रि० (अन्वित) યુક્ત; સહિત.

अन्नुन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ "અણ્ણુણ્ણ" શબ્દ

अन्नेसग. त्रि० (अन्वेषक) તપાસ કરનાર.

अन्नेसण. न० (अन्वेषण) ગવેષવું; તપાસવું.

अन्नेसणा. स्त्री० (अन्वेषणा) જુઓ "અણ્ણેસણા " શબ્દ.

अन्नेसि. त्रि० (अन्वेषिन्) જુઓ "અણ્ણેસિ" શબ્દ.

अन्नोन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણોણ્ણ " શબ્દ.

अन्नोन्नप्पवेस. પું० (अन्योन्यप्रवेश) એક બીજાનો શૃંખલાબંધ સંબંધ.

अपअ. त्रि० (अपद) પગ વગરનું; ગતિ વિનાના ઝાડ વગેરે.

अपइट्ठाण. પુ० (अप्रतिष्ठान) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) સાતમી નરકના પાંચ નરકાવાસામાંનો મધ્યવર્તિ એક નરકાવાસો.

अपइट्ठिय. त्रि० (अप्रतिष्ठित) પ્રતિષ્ઠાન રહિત; નિમિત્ત વિના સ્વભાવે ઉદ્ભવેલ. (૨) પ્રતિબંધ રહિત; અશરીરી.

अपइण्णपसरियत्त. न० (अप्रकीर्णप्रसृतत्व) જેમાં અસંબદ્ધપણું અને અતિ વિસ્તાર નથી એવી વાણી; તીર્થંકરની વાણીના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अपउल. त्रि० (अपक्व) પાકેલું નહિ; કાચું.

अपएस. त्रि० (अप्रदेश) પ્રદેશરહિત; અવયવ વિનાનું.

अपंडिय. त्रि० (अपण्डित) મૂર્ખ; અજાણ.

अपक्क. त्रि० (अपक्व) અગ્નિ આદિથી પુરેપુરૂં પાકેલ નહિ; કાચું

अपक्कोसहिभक्खणया. स्त्री० (अपक्वौषधिभक्षणा) અગ્નિ આદિ ઉપર પકાવ્યા વિનાનું અનાજ ખાવું તે; શ્રાવકના સાતમાવ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

अपक्खग्गाहि. त्रि० (अपक्षग्राहिन्) અપક્ષપાતી.

अपक्खेवग. त्रि० (अप्रक्षेपक) માર્ગની વચ્ચે જેનું દ્રવ્ય ખરચાઇ ગયું હોય તે.

अपगंड. त्रि० (अपगण्ड) નિર્દોષ; દોષરહિત. (૨) ન૦ પાણીના ફીણ.

अपचय. पुं० (अपचय) પડતી સ્થિતિ; હીનતા.

अपच्चक्खाण. पु० न० (अप्रत्याख्यान) પચ્ચખાણનો અભાવ. (૨) દેશ વિરતિ પરિણામને અટકાવનાર કષાય; અપચ્ચખાણાવરણીય કષાયની ચોકડી.

अपच्चक्खाणकसाय. पु० (अप्रत्याख्यानकषाय) જેના ઉદયથી દેશ વિરતિ પરિણામ ન આવે, એવી કષાયની ચોકડી

अपच्चक्खाणकिरिया. स्त्री० (अप्रत्याख्यानक्रिया) પચ્ચખાણ ન કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અપચ્ચખાણ ક્રિયા.

अपच्चक्खाणकोह. पु० (अप्रत्याख्यानक्रोध) જે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયા પછી તળાવની ફાટ પેઠે એક વરસ સુધી ભુસાય નહિ, અને કોઇપણ પચ્ચખાણ આવવા દે નહિ તે; અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ.

अपच्चक्खाणिया. स्त्री० (अप्रत्याख्यानिका) અપચ્ચખાણ નિમિત્તે લાગતી ક્રિયા,

अपच्चय. पुं० (अप्रत्यय) અસત્યનુ એક નામ. (૨) અવિશ્વાસ. (૩) અદત્તાદાનનું સત્તરમુ નામ.

अपच्चयकारग. त्रि० (अप्रत्ययकारक) વિશ્વાસઘાતી; ભરોંસો તોડનાર.

अपच्छण्ण. त्रि० (अप्रच्छन्न) ગુપ્ત નહિ; પ્રગટ.

अपच्छाणुतावि. त्रि० (अपश्चातापिन्) અપરાધ આલોચીને પશ્ચાતાપ ન કરનાર; ગુરૂની સમીપે દોષની આલોચના કરી રાજી થનાર.

अपच्छिम. त्रि० (अपश्चिम) સૌથી છેલ્લું; અંત સમયનું.

अपच्छिममारणंतियसंलेहणा. स्त्री० (अपश्चिममारणान्तिकसंलेखना), મરણ સમયે કષાયને ઉપશમાવી દેહની મૂર્ચ્છાટાળી કરવામાં આવતો સથારો.

अपज्जग. त्रि० (अपर्याप्तक) અપર્યાપ્તો; જેણે આહારાદિ છ પર્યાપ્તિમાંની પર્યાપ્તિ પુરી નથી કરી તે.

अपज्जत्त. त्रि० (अपर्याप्त) નામ કર્મના ઉદયથી આહારાદિ પર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરી ન હોય તે, તે બે પ્રકારના હોય, જે પોતાની જાતિ યોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા વિના મરણ પામે તે લબ્ધિ અપર્યાપ્તો, અને જેણે હજી પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરી નથી પણ અવશ્ય પૂર્ણ કરી પર્યાપ્તો થશે તે કરણ અપર્યાપ્તો. (૨) અપૂર્ણ; પૂર્ણ નહિ તે.

अपज्जत्तणाम. न० (अपर्याप्तनामन) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ પોતાને યોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરવામાં સમર્થ થતો નથી.

अपज्जत्ति. स्त्री० (अपर्याप्ति) પર્યાપ્તિની અપૂર્ણતા; પોતાના સ્થાન યોગ્ય પર્યાપ્તિ બાંધી પૂર્ણ કરી ન હોય તે.

अपज्जवसिय. त्रि० (अपर्यवसित) જેનો છેડો નથી તે, અનન્ત (૨) નાશ રહિત.

अपडिकम्म. न० (अप्रतिकर्मन्) જેમાં શરીર સંસ્કાર, શરીર ચેષ્ટા વગેરે કાંઇ ન થઇ શકે તેવો સથારાનો એક પ્રકાર; પાદોપગમન સથારાનો એક ભેદ.

अपडिग्गहा. स्त्री० (अपतद्ग्रहा) જે બધાતી કર્મ પ્રકૃતિમાં બીજી પ્રકૃતિના દલિયાનું સંક્રમણ ન થાય તે પ્રકૃતિ ત્યારે 'અપતદ્ગ્રહા' કહેવાય, જેમ—સજ્વલન કષાયની ચોકડીની એક સમય ઉણી ત્રણ આવલિકાની સ્થિતિ શેષ રહે ત્યારે તે 'અપતદ્ગ્રહા' કહેવાય.

अपडिण्ण. त्रि० (अप्रतिज्ञ) નિયાણું ન કરનાર; કરણીનું ફળ માગી ન લેનાર. (૨)

ક્રોધાદિના આવેશમાં ' અમુકને મારીશ, અમુકનું અનિષ્ટ કરીશ ' ઇત્યાદિ પ્રતિજ્ઞા ન કરનાર. (૩) રાગદ્વેષ રહિત.

अपडिबद्ध. त्रि० (अप्रतिबद्ध) વિષયભોગ કે સ્થાનના પ્રતિબંધથી રહિત.

अपडिलेहणासील. त्रि० (अप्रतिलेखनशील) જેને જોઇને ચાલવાની ટેવ નથી તે.

अपडिलोमया. स्त्री० (अप्रतिलोमता) અનુકૂળતા.

अपडिवाइ. त्रि० (अप्रतिपातिन्) અપડિવાઇ; આવ્યું જાય નહિ તેવું ક્ષાયિક સમકિત, કેવળજ્ઞાન વગેરે. (૨) न० કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય ત્યાં સુધી રહેવાવાળુ અવધિજ્ઞાન.

अपढम. त्रि० (अप्रथम) પ્રથમતારહિત, અનાદિ. (૨) પહેલું નહિ; બીજું, ત્રીજુવગેરે.

अपढमसमय. पुं० (अप्रथमसमय) પ્રથમ સમય નહિ; બીજો, ત્રીજો સમય વગેરે.

अपढमसिद्ध. पुं० (अप्रथमसिद्ध) સિદ્ધપણાના બીજા, ત્રીજા આદિ સમયમાં વર્તમાન સિદ્ધભગવાન્; જેને સિદ્ધ થયાને એકથી વધારે સમય થયા છે તે.

अपत्त. त्रि० (अपात्र) અયોગ્ય; લાયક નહિ તે.

अपत्त. त्रि० (अप्राप्त) પામેલ નહિ: પ્રાપ્ત ન કરેલ.

अपत्तकारि. न० (अप्राप्तकारिन्) સ્વવિષય સાથે સંબંધ પામ્યા વિના વિષયને ગ્રહણ કરનાર ઇંદ્રિયો· આંખ અને મન. (૨) त्रि० વસ્તુને સ્પર્શ કર્યા વિના દૂરથી જ્ઞાન ઉત્પન્ન કરનાર.

अपत्तजात. त्रि० (अपत्रजात) જેને પાંખો નથી આવી એવું પક્ષીનું બચ્ચું.

अपत्तजोव्वणा. स्त्री० (अप्राप्तयौवना) યૌવન અવસ્થાને ન પ્રાપ્ત થયેલ સ્ત્રી; કુમારિકા.

अपत्तविसय. न० (अप्राप्तविषय) અપ્રાપ્યકારી ઇંદ્રિય; જે ઇંદ્રિય વિષયને પામ્યા વિના વિષયને ગ્રહણ કરે તે આંખ અને મન.

अपत्ति. स्त्री० (अप्राप्ति) અપ્રાપ્તિ.

अपत्तिय. त्रि० (अप्रीतिक) પ્રીતિ વગરનું.

अपत्तिय. त्रि० (अपात्रिक) પાત્રરહિત; જેને કાંઇ આધાર નથી તે.

अपत्थ. त्रि० (अपथ्य) અપથ; શરીરની પ્રકૃતિથી પ્રતિકૂલ. (૨) न० અપથ્ય ભોજન.

अपत्थपत्थिअ. त्रि० (अपथ्यप्रार्थित) અનિષ્ટને ઇચ્છનાર.

अपत्थिय. त्रि० (अप्रार्थित) ન ઇચ્છેલું; ન માગેલું.

अपत्थियपत्थिय. त्रि० (अप्रार्थितप्रार्थक) જેને કોઇ ન ઇચ્છે તે મરણ, તેને ઇચ્છનાર; મોતનો અભિલાષી.

अपद. पुं० (अपद) મુક્ત આત્મા; સિદ્ધ ભગવાન્. (૨) દાડિમ, આંબો, બીજોરા વગેરે ઝાડ. (૩) સૂત્રનો એક દોષ.

अपद्दार. न० (अपद्वार) નગરની ખાળ વગેરે; દુષ્ટમાર્ગ.

अपमज्जिय. त्रि० (अप्रमार्जित) રજોહરણ આદિથી પુંજેલું નહિ; પ્રમાર્જન ન કરેલ.

अपमज्जियचारि. पुं० (अप्रमार्जितचारिन्) પુંજ્યા વિનાના સ્થાનમાં બેસનાર, ચાલનાર, પરઠવનાર સાધુ; અસમાધિનું બીજું સ્થાનક સેવનાર.

अपमत्त. त्रि० (अप्रमत्त) મદ, વિષય, કષાય, નિદ્રા, વિકથા આદિ પ્રમાદ વગરનો; અપ્રમાદી. (૨) સાવધાન; ઉપયોગવાળો.

अपमत्तसंजय. पुं० (अप्रमत्तसंयत) સાતમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ; અપ્રમાદી સાધુ.

अपमत्तसंजयगुणट्ठाण. न० (अप्रमत्तसंयतगुणस्थान) અપ્રમત્તસંયત નામે સાતમું ગુણઠાણું.

अपमाण. न० (अप्रमाण) પ્રમાણથી ભિન્ન; પ્રામાણ્ય રહિત. (૨) પ્રમાણ ઉપરાંત આહાર કરવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ; આહારનો બીજો દોષ. (૩) त्रि० વિશેષ; અધિક.

अपमायामोइ. त्रि० (अप्रमाणमोजिन्) બત્રીશ કવળથી વધારે આહાર કરનાર.

अपमाय. पुं० (अप्रमाद) પ્રમાદનો અભાવ; બત્રીશ યોગસંગ્રહમાંનો ૨૬ મો યોગ સંગ્રહ. (૨) સાવધાની

अपमायपडिलेहा. स्त्री० (अप्रमादप्रतिलेखा) પ્રમાદ વર્જીને પડિલેહણ કરવું તે. "અણ્ચ્ચાવિય" ઇત્યાદિ ૭ પ્રકારે પડિલેહણ કરવું તે.

अपमेय. त्रि० (अप्रमेय) પ્રમાણ ગ્રાહ્ય નહિ, જેનું માપ ન થઇ શકે તે.

अपर. त्रि० (अपर) અન્ય; પૂર્વે કહેલ હોય તેનાથી જુદું. (૨) પશ્ચિમ વિભાગ.

अपरक्कम. त्रि० (अपराक्रम) સામર્થ્યહીન, જેનું જધાબળ ક્ષીણ થયું છે તે.

अपराइय. पुं० (अपराजित) આવતી ચોવીસીના છઠ્ઠા પ્રતિવાસુદેવનું નામ. (૨) આઠમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૩) પાંચ અનુત્તર વિમાન પૈકી ચોથા અનુત્તર વિમાનનું નામ. (૪) અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૫) જંબુદ્વીપના કોટના ઉત્તર દિશાના દરવાજાનું નામ. (૬) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૭૨ મો મહાગ્રહ. (૭) લવણ સમુદ્ર, ધાતકીખંડદ્વીપ, કાલોદધિ સમુદ્ર અને પુષ્કરોદ સમુદ્રના એક દરવાજાનું નામ. (૮) ઋષભદેવ સ્વામીના ૬૩ મા પુત્રનું નામ. (૯) મેરૂની ઉત્તરે રૂચક પર્વતનું એક કૂટ. (૧૦) ૧૮મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થનું નામ. (૧૧) त्रि० પરાજય નહિ પામેલ; અજિત.

अपराइया. स्त्री० (अपराजिता) મહાવચ્છા વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) વપ્રકાવતી વિજયની રાજધાની. (૩) દશમની રાત્રિનું નામ. (૪) અંજનગિરિની ઉત્તર તરફની વાવડીનું નામ. (૫) અંગારક મહાગ્રહની અગ્રમહિષી. (૬) બધા મહાગ્રહની ચોથી અગ્રમહિષી. (૭) રૂચક પર્વતવાસી આઠમી દિશા કુમારિકા. (૮) બળદેવ અને વાસુદેવની માતાનું નામ. (૯) આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર દીક્ષા લેતી વખતે જે પાલખીમાં બેઠા હતા તે પાલખીનું નામ.

अपराजित. पुं० (अपराजित) જુઓ "અપરાઇય" શબ્દ.

अपराजिता स्त्री० (अपराजिता) જુઓ "અપરાઇયા" શબ્દ.

अपराजिय. पुं० (अपराजित) જુઓ "અપરાઇય" શબ્દ.

अपराजिया. स्त्री० (अपराजिता) જુઓ "અપરાઇયા" શબ્દ.

अपराह. पुं० (अपराध) ગુન્હો, અપરાધ.

अपरिकम्म. त्रि० (अपरिकर्मन्) જુઓ "અપડિકમ્મ" શબ્દ.

अपरिखेदित्तत्त. न० (अपरिखेदितत्व) અનાયાસે ઉત્પત્તિરૂપ ૩૪ મો વચનાતિશય.

अपरिग्गह. त्रि० (अपरिग्रह) નિષ્પરિગ્રહી; જેની પાસે ધર્મના ઉપગરણ વિના કાંઇ પરિગ્રહ નથી તે. (૨) ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહથી રહિત. (૩) મમતા રહિત.

अपरिग्गहिया. स्त्री० (अपरिगृहीता) વેશ્યા; અનાથ સ્ત્રી. (૨) વિધવા. (૩) દાસી.

अपरिग्गहियागमण. न० (अपरिगृहीतागमन) અપરણેત સ્ત્રીની સાથે મૈથુન સેવવું તે; શ્રાવકના ચોથા વ્રતનો બીજો અતિચાર.

अपरिणय. न० (अपरिणत) જે વસ્તુ પુરેપુરી અચિત્ત ન થઇ હોય તે વસ્તુ લેવાથી મુનિને લાગતો એષણા દોષ; એષણાના ૯૬ દોષમાંનો આઠમો દોષ. (૨) त्रि० રસ, રૂધિરરૂપે પરિણામ ન પામેલ ખોરાક.

अपरिणाम. पुं० (अपरिणाम) ત્રણ પ્રકારના શિષ્ય પૈકી પ્રથમ પ્રકારનો શિષ્ય; અલ્પ બુદ્ધિવાળો અને જિન વચનના રહસ્યનો અજાણ શિષ્ય.

अपरितंतजोगि. त्रि० (अपरितान्तयोगिन्) કંટાળા વિના સમાધિવાળો; અવિશ્રાન્ત સંયમવાળો.

अपरित्त. પું० (अपरीत) અનંત જીવ વચ્ચે એક સાધારણ શરીરવાળો જીવ. (૨) અનંત કાળ સુધી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરનાર જીવ; અનંત સંસારી જીવ. (૩) ત્રિ૦ અપરિમિત; અનંત.

अपरियत्त. त्रि० (अपरिवृत्त) જે કર્મપ્રકૃતિ પોતાના બંધ કે ઉદય વખતે બીજી પ્રકૃતિનો બંધ અટકાવે નહિ તે; અપરાવર્તમાન કર્મપ્રકૃતિ.

अपरिसाडि. પું० (अपरिशाटि) ખાતાં ખાતાં નીચે એંઠ ન વેરવી તે.

अपरिसेस. त्रि० (अपरिशेष) નિઃશેષ; સર્વ.

अपरिसेसिय. त्रि० (अपरिशेषिक) જેમાં કાંઇ શેષ રહ્યું નથી તે; પૂરેપૂરૂં.

अपरिस्सव. પુ० (अपरिश्रव) કર્મબંધના ઉપાદાન કારણનો અભાવ.

अपरिस्साविं. त्रि० (अपरिस्राविन्) જેમાંથી પાણી ઝરી ન જાય તેવા તુંબડા વગેરે; ન ઝરનાર. (૨) કર્મબન્ધ રહિત; જેનો કર્મ પ્રવાહ આવતો અટકયો છે તે. (૩) શિષ્યે આલોચેલ પોતાના દોષ બીજા કોઇની પાસે પણ ન પ્રકાશનાર ગુરૂ; સાગર જેવા ગંભીર પેટવાળા આચાર્ય વગેરે.

अपरिहारिय. પું० (अपरिहारिक) મૂળ ગુણ દોષ અને ઉત્તર ગુણદોષનો ત્યાગ કરનાર નહિ; પાસત્થો. (૨) અન્યતીર્થી ગૃહસ્થ.

अपलिउंजिय. त्रि० (अपरियोगिक) ચારે બાજુના જ્ઞાનવાળો નહિ; વિશાળ જ્ઞાન રહિત.

अपवग्ग. પું० (अपवर्ग) મોક્ષ.

अपवट्टय. પું० (अपवटक) તવો; તાવડી.

अपवरक. પું० (अपवरक) ઓરડો; કોઠો.

अपसत्थकायविणय. પું० (अप्रशस्तकायविनय) દુષ્ટ કાર્યથી કાયાને રોકવી તે; અશુભકાર્યમાં શરીરને ન પ્રવર્તાવવુ તે.

अपसिण. પું० (अप्रश्न) પ્રશ્ન પૂછ્યા વિના વિધિપૂર્વક વિદ્યા કે મંત્રના જપવા માત્રથી શુભાશુભ ફળ કહી શકાય તે.

अपसु. પું० (अपशु) ગાય, ભેંસ, ઘોડા વગેરે જેની પાસે નથી તે; સાધુ.

अपहय. त्रि० (अपहत) હણાયેલ; ઝપટેલ.

अपहिट्ठ. त्रि० (अपहृष्ट) 'सपदि गत्य न हर्षो' સંપત્તિ મળ્યે ફુલાઇ ન જનાર; શુભ વસ્તુ મળવાથી રાજી ન થનાર.

अपाण. न० (अपान) ગુદા. (૨) પાણી જેવી ઠંડી પીવાની વસ્તુ. (૪) પું० न० અપાનવાયુ. (૪) ત્રિ० જલવર્જિત; નિર્જલ.

अपाणग. } त्रि० (अपानक) પાણી વિનાનું.
अपाणय. } (૨) દાહને શમાવનાર પાણી જેવા શીતળ સ્થાળીપાનક આદિ પદાર્થ, કે જે ગોશાળાને સમત હતા. (૩) જેમાં દૂધ, કાવો, રાબડી, પાણી વગેરેનો ત્યાગ કરવામા આવે એવા ઉપવાસ વગેરે.

अपादाण. न० (अपादान) કારકવિશેષ કે જેમાં પાંચમી વિભક્તિ આવે છે.

अपार. त्रि० (अपार) તીર વિનાનું; જેનો છેડો નથી તે.

अपारसंसार. પું० (अपारसंसार) જેનો પાર નથી એવો સંસાર.

अपाव. त्रि० (अपाप) પાપરહિત; સર્વથા શુદ્ધ. (૨) न० પુણ્ય.

अपावय. પુ० (अपापक) શુભ ચિંતવનરૂપ પ્રશસ્ત મનોવિજય. (૨) પાપ વિનાની વાણી બોલવા રૂપ વાણી વિનય. (૩) સર્વથા કર્મકલંક રહિત.

अपावा. स्त्री० (अपापा) જ્યાં મહાવીર સ્વામી નિર્વાણ પદ પામ્યા તે નગરી; હસ્તીપાલ રાજાની રાજધાની.

अपुट्ठ. त्रि० (अपृष्ट) જેને પૂછ્યું નથી તે; પૂછવામાં ન આવેલ.

अपुट्ठलाभिय. पुं० (अपृष्टलाभिक) 'શું આપું?' એમ પૂછ્યા વિના ભિક્ષા આપે તે લેવી એવો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अपुट्ठवागरण. न० (अपृष्टव्याकरण) પૂછવામાં ન આવ્યું હોય છતાં પ્રતિપાદન કરવું તે.

अपुण. अ० (अपुन.) ફરી નહિ.

अपुणच्चव. पुं० (अपुनरच्यव) દેવતામાંથી ચવીને ફરી તેમાં ઉત્પન્ન ન થવું તે. ફરીને મરવાનો અભાવ.

अपुणबंधग. } **अपुणबंधय.** } त्रि० (अपुनर्बन्धक) જેણે રાગ-દ્વેષની મજબૂત ગાંઠ ભેદી છે એવા; મોહનીયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ફરી ન બાંધનાર.

अपुणब्भव. त्रि० (अपुनर्भव) જેને ફરીને જન્મ નથી કરવો તે; પુનર્જન્મ રહિત. (૨) મુક્તિપ્રદ.

अपुणरुत्त. त्रि० (अपुनरुक्त) પુનરૂક્તિ દોષરહિત.

अपुणागम. त्रि० (अपुनरागम) જયાંથી ફરી જન્મ ધારણ નથી કરવો તે; મોક્ષ.

अपुणोच्चय. पुं० (अपुनश्च्यव) ફરીને મરવાનો અભાવ; અમરપણું.

अपुण्ण. त्रि० (अपुण्य) પુણ્યહીન; બેનશીબ. (૨) તીવ્ર અસાતા વેદનીયના ઉદયવાળો. (૩) અનાર્ય; પાપાચરણી. (૪) न० પાપ.

अपुण्ण. त्रि० (अपूर्ण) અધુરૂં; અપૂર્ણ મનોરથવાળો.

अपुत्त. त्रि० (अपुत्र) પુત્ર વિનાનો; દીકરા વિનાનો.

अपुम. न० (अपुंस्) નપુંસક; પુરૂષાતન વગરનુ.

अपुरिस. पुं० (अपुरुष) નપુંસક; પુરૂષત્વનો અભાવ.

अपुरिसवाय. पुं० (अपुरुषवाद) નપુસકવાદ; કોઇના ઉપર નપુંસકપણાનો આરોપ મૂકવો તે.

अपुव्व. त्रि० (अपूर्व) નવીન; વિલક્ષણ. (૨) પૂર્વે ન અનુભવેલ અપૂર્વકરણ; ત્રણ કરણમાંનું એક.

अपुव्वकरण. त्रि० (अपूर्वकरण) સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસંક્રમ અને અન્ય સ્થિતિ બંધ એ પાંચની પહેલીવાર નિષ્પત્તિ કરનાર જીવ; આઠમે ગુણઠાણે નિરૂક્ત પાંચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરનાર જીવ. (૨) न० જે પરિણામથી સ્થિતિઘાત, રસઘાતાદિ અપૂર્વ અર્થની એકજ સમયે સાથે સાથે નિષ્પત્તિ થાય તે પરિણામ વિશેષ; સમકિત આદિને અનુકૂળ ભવ્ય જીવના વિશુદ્ધતર પરિણામ વિશેષ (૩) આઠમું ગુણસ્થાનક.

अपुव्वणाण. न० (अपूर्वज्ञान) અપૂર્વજ્ઞાન; નવું નવું જ્ઞાન.

अपुव्वणाणग्गहण. न० (अपूर्वज्ञानग्रहण) નિરન્તર અપૂર્વ અપૂર્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવુ તે; તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જવાનાં વીશ સ્થાનકમાંનું ૧૮ મુ સ્થાનક.

अपुहत्त. त्रि० (अपृथक्त्व) નિરંતર સયમયોગમાં વર્તનાર.

अपुइवयण. न० (अपृतिवचन) બોલ્યું પાળે તેવા ઉત્તમ પુરૂષોનું વચન; નિરર્થક જાય તેવુ વચન નહિ.

अपूप. पु० न० } **अपूय.** } (अपूप) પુરી; માલપુઆ

अपूरिअ. त्रि० (अपरित) અપૂર્ણ; અધુરૂં.

अपूह. पुं० (अपोह) અવાય; નિશ્ચય.

अपेज्ज. त्रि० (अपेय) મદિરા વગેરે અપેય પદાર્થ.

अपेहय. त्रि० (अपेक्षक) અપેક્ષા કરનાર.

अपोग्गल. पुं० (अपुद्गल) કર્મપુદ્ગળ રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

अपोरिसिय. } **अपोरिसीय.** } **अपोरुसिय.** } त्रि० (अपौरुषिक) પુરૂષ પ્રમાણથી અધિક ઉંડું; અગાધ.

अपोरिसीय. त्रि० (अपौरुषेय) માણસનું બનાવેલું નહિ તે; નિત્ય.

अपोह. पुं० (अपोह) નિશ્ચયજ્ઞાન; મતિજ્ઞાનનો ત્રીજો ભેદ. (૨) પૃથગભાવ; ભિન્નતા (૩) વિપક્ષની કુયુક્તિઓનો ત્યાગ કરવાને વિશેષ વિચાર કરવો તે; બુદ્ધિનો છઠ્ઠો ગુણ. (૪) પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

अप्प. त्रि० (अल्प) થોડું; જરા. (૨) અભાવ; નહિ.

अप्प. पुं० (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) સ્વયં; પોતે. (૩) દેહ; શરીર. (૪) સ્વભાવ; સ્વરૂપ.

अप्पइट्ठाण. पुं० (अप्रतिष्ठान) જુઓ " અપઇટ્ઠાણ " શબ્દ.

अप्पइट्ठिय. त्रि० (अप्रतिष्ठित) જુઓ "અપઇટ્ઠિય" શબ્દ.

अप्पइण्णपसरियत्त. न० (अप्रकीर्णप्रसृतत्व) જુઓ " અપઇણ્ણપસરિયત્ત " શબ્દ.

अप्पउलिअ. त्रि० (अप्रज्वलित) અપક્વ; બરાબર રંધાયેલ નહિ

अप्पकंप. त्रि० (अप्रकम्प) અડગ; અચલ.

अप्पकम्म. त्रि० (अल्पकर्मन्) હળવા કર્મી; જેને થોડાં કર્મ ભોગવવાનાં છે તે.

अप्पकम्मपच्चायाय. त्रि० (अल्पकर्मप्रत्यायात) ભોગવતાં કે ખપાવતાં થોડાં કર્મો બાકી રહ્યાં તેથી ફરી મનુષ્ય યોનિમાં જન્મેલ, થોડાં કર્મો સાથે મનુષ્યરૂપે જન્મેલ.

अप्पकालिय. त्रि० (अल्पकालिक) થોડો વખત રહેનાર; થોડા કાળનું.

अप्पच्चक्खाण. न० (अप्रत्याख्यान) જુઓ " અપચ્ચક્ખાણ " શબ્દ.

अपच्चक्खाणवत्तिया. स्त्री० (अप्रत्याख्यानप्रत्यया) પચ્ચખાણ ન કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

अप्पजुहिअ. त्रि० (   ) પાકીને તૈયાર થયેલ; રંધાઇ રહેલ.

अप्पजोग. पुं० (अल्पयोग) જઘન્યયોગ-મનઆદિનો વ્યાપાર.

अप्पज्जोइ. पु० (आत्मज्योतिष्) જ્ઞાનસ્વરૂપ.

अप्पडिकम्म. न० (अप्रतिकर्मन्) જુઓ "અપડિકમ્મ" શબ્દ. (૨) त्रि० સંસ્કારરહિત.

अप्पडिकुट्ठ. त्रि० (अप्रतिकुष्ट) અનિવારિત; રોકી ન શકાય તેવું.

अप्पडिण्ण. त्रि० (अप्रतिज्ञ) જુઓ " અપડિણ્ણ " શબ્દ.

अप्पडिम. त्रि० (अप्रतिम) હદ વગરનું.

अप्पडिरूव. त्रि० (अप्रतिरूप) જેની બરોબર બીજું રૂપ નથી તે.

अप्पडिवाइ. त्रि० (अप्रतिपातिन्) જુઓ " અપડિવાઇ " શબ્દ.

अप्पडिहय. त्रि० (अप्रतिहत) પ્રતિઘાતરહિત; અખંડિત. (૨) કયાંય પણ સ્ખલના પામેલ નહિ. (૩) કોઇ અટકાવી ન શકે કે કોઇ તેનું ઉલ્લંઘન ન કરી શકે તેવું.

अप्पडिहयगइ. त्रि० (अप्रतिहतगति) અપ્રતિબંધ વિહારી.

अप्पड्ढिय. त्रि० (अल्पर्द्धिक) થોડી રિદ્ધિવાળા; અલ્પ વૈભવી.

अप्पणा. न० (अर्पणा) અર્પણ કરવું તે; ભેટ આપવી તે. (૨) મુખ્ય રૂપથી પ્રતિપાદન થઇ શકે તે.

अप्पणा. पु० (आत्मन्) આત્મા; પોતે. (૨) જીવ; ચેતન. (૩) દેહ; શરીર. (૪) સ્વભાવ; સ્વરૂપ.

अप्पणट्ठ. पुं० (आत्मार्थ) સ્વાર્થ; પોતાનું પ્રયોજન.

अप्पणिच्चिय. } त्रि० (आत्मीय) આત્મ
अप्पणिज्जिय. } સંબંધી; પોતાનું.

अप्पतरबंध. पुं० (अल्पतरबन्ध)અત્યંત થોડો કર્મબન્ધ; જ્યારે આઠ પ્રકૃતિનો બંધક થઇને સાતનો બંધક થાય ત્યારે પ્રથમ ઘણો થોડો બંધ હોય.

अप्पत्त. त्रि० (अप्राप्त) न प्राप्त थयेल.

अप्पत्त. त्रि० (अपत्र) पांखथी रहित.

अप्पत्तकारि. त्रि० (अप्राप्तकारिन्) जुओ "अपत्तकारि" शब्द.

अप्पत्तिय. न० (अप्रीतिक) अप्रीति; द्वेष. (२) प्रेमनो अभाव. (३) क्रोध; गुस्सो. (४) मानसिक पीडा.

अप्पतिट्ठाण. न० (अप्रतिष्ठान) जुओ "अपइट्ठाण" शब्द.

अप्पत्तिय. पुं० (अप्रत्यय) अविश्वास. (२) दुष्ट ध्यान.

अप्पत्थ. त्रि० (अप्रार्थ्य) प्रार्थना करवाने लायक नहि ते; चाहवा योग्य नहि ते.

अप्पत्थण. न० (अप्रार्थन) अनिच्छा; अप्रेम

अप्पत्थिय. त्रि० (अप्रार्थित) जुओ "अपत्थिय" शब्द.

अप्पदुट्ठ. त्रि० (अप्रद्विष्ट) जेना पर द्वेष नथी तेवुं; प्रीतिकर.

अप्पपाण. त्रि० (अल्पप्राण) प्राणरहित; ज्यां कोइपण प्राणी नथी तेवा उपाश्रय वगेरे.

अप्पपुण्ण. त्रि० (अल्पपुण्य) पुण्यहीन; पापी.

अप्पबहु. त्रि० (अल्पबहु) ओछुंवत्तु, धणुं थोडु

अप्पबहुअ. न० (अल्पबहुक)
अप्पबहुता. स्त्री० (अल्पबहुता)
अप्पबहुत्त. न० (अल्पबहुत्व)
ओछावत्तापणुं, सरखामणी करतां कोण केटलुं वधु ओछुं छे ते बताववुं ते.

अप्पभक्खि. त्रि० (अल्पभक्षिन्) अल्पाहारी; मिताहारी.

अप्पभार. त्रि० (अल्पभार) जेनुं मूल्य धणुं छतां भार थोडो होय ते, थोडा वजनवाळु.

अप्पभासि. त्रि० (अल्पभासिन्) मितभाषी; विकथा आदिथी रहित.

अप्पमत्त. त्रि० (अप्रमत) जुओ "अपमत्त" शब्द.

अप्पमत्तसंजय. पुं० (अप्रमत्तसंयत) सर्वथा प्रमादरहित साधु; सातमे गुणठाणे वर्ततो जीव.

अप्पमहग्घ. त्रि० (अल्पमहार्घ) जेनो भार थोडो अने किम्मत धणी होय तेवुं.

अप्परय. त्रि० (अल्परजस्) कर्मरजरहित, अल्पकर्मी.

अप्परय. त्रि० (अल्परत) क्रीडारहित अनुत्तर विमानना देवता वगेरे.

अप्परिचत्त. त्रि० (अपरित्यक्त) नहि तजाएलुं; नहि मूकाएलुं.

अप्परिसाडिय. न० (अपरिशाटित) भोज्य पदार्थनुं नीचे खरवुं न थाय ते, अथवा चावतां चावतां 'बच बच' एवो अवाज न करवो ते.

अप्पलीण. त्रि० (अप्रलीन) असबद्ध, अनासकत.

अप्पलेवडा. स्त्री० (अल्पलेपकृता) जेथी वासण न खरडाय तेवा चणा, वटाणा वगेरेनी भिक्षा लेवी ते; एषणानो एक प्रकार.

अप्पलेवा. स्त्री० (अल्पलेपा) जेनाथी पात्र खरडाय नहि एवा चणा, पहुंवा वगेरे आहार लेवानी प्रतिज्ञा करवी ते; पिंडैषणानो चोथो प्रकार.

अप्पलोभ.
अप्पलोह. } पुं० (अल्पलोभ) लोभ घटाडवो या न करवो ते, भाव उणोदरीनो एक प्रकार.

अप्पवस. त्रि० (आत्मवश) स्वतंत्र; परवश नहि.

अप्पवह. पुं० (आत्मवध) आत्मघात; आपघात.

अप्पवाइ. पुं० (आत्मवादिन्) 'पुरुष एवेद सर्वं' जे कंइ देखाय छे ते सर्व आत्मा सिवाय बीजुं कांइ नथी आम एकज आत्म तत्त्वने प्रतिपादन करनार वादी; अद्वैतवादी.

अप्पसत्तिय. त्रि० (अल्पसात्त्विक) अल्प सत्त्ववाळा.

अप्पसागारिय. त्रि० (अल्पसागारिक) દ્રવ્યાદિકથી રહિત.

अप्पसुअ. त्रि० (अल्पश्रुत) શાસ્ત્રનો અજાણ; અલ્પજ્ઞ.

अप्पहिट्ठ. त्रि० (अप्रहृष्ट) સમભાવી; સુખ દુઃખમાં સમભાવ રાખનાર.

अप्पहिय. त्रि० (अप्रथित) અપ્રસિદ્ધ; અવિસ્તૃત.

अप्पाउड. पु० (अप्रावृत) વસ્ત્ર ન પહેરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર; વસ્ત્ર પરત્વે અભિગ્રહ વિશેષ ધારી મુનિ. (૨) અનાચ્છાદિત; નગ્ન વા દિગમ્બર

अप्पाउरण. पु० (अप्रावरण) વસ્ત્ર ન પહેરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર; વસ્ત્ર વિના રહેવું એવી પ્રતિજ્ઞા લેનાર મુનિ

अप्पाण. पु० (आत्मन) આત્મા; જીવ.

अप्पाणरक्खि. त्रि० (आत्मरक्षिन्) પાપથી કે દુર્ગતિથી આત્માને બચાવનાર; આત્માની રક્ષા કરનાર

अप्पाबहुअ. / **अप्पाबहुग.** / **अप्पाबहुत्त.** न० (अल्पबहुत्व) બે વસ્તુની સરખામણીમાં પરસ્પર ઓછાવત્તાપણું કહેવું તે; મુકાબલામાં ન્યુનાધિકતા બતાવવી તે.

अप्पाभिणिवेस. पु० (आत्माभिनिवेश) પુત્ર, કલત્રાદિકમાં પોતાપણાનો આગ્રહ. જે સ્વાભાવિક રીતે પોતાના નથી તેને વિષે આગ્રહપૂર્વક મમત્વ રાખવું તે.

अप्पावय. त्रि० (अप्रावृत) ઢાંકેલ નહિ; બંધ ન કરેલ. (૨) વસ્ત્રરહિત, નગ્ન.

अप्पावयदुवार. पु० (अप्रावृतद्वार) દૃઢ સમકિતવાળો શ્રાવક, કે જેણે ઘરનાં દ્વાર ખુલ્લાં મૂકયાં છે એટલા માટે કે કોઇપણ દુઃખી, લાચાર સ્હાય લેવાને આવે અથવા કોઇ પણ વાદી વાદ કરવાને આવે તો તેનો ઉત્તર આપવાને સમર્થ છે.

अप्पाहणी. पुं० ( ) સદેશો; સમાચાર.

अप्पाहित. त्रि० ( ) સંદેશો મોકલેલ.

अप्पिणिच्चिय. त्रि० (आत्मीय) સ્વકીય; પોતાનું.

अप्पिय. त्रि० (अर्पित) અર્પણ કરેલ; હવાલે કરેલ. (૨) વિશેષને મુખ્યતા આપેલ; વિશિષ્ટ કરેલ. (૩) પું० પર્યાયાર્થિક નય.

अप्पिय. त्रि० (अप्रिय) અનિષ્ટ; અરૂચિકર. (૨) न० મનનું દુઃખ; ચિત્તની શંકા.

अप्पियकारिणी. स्त्री० (अप्रियकारिणी) અનિષ્ટ સમાચારવાળી ભાષા; સામાને અપ્રિય લાગે તેવી બોલી.

अप्पियववहार. पु० (अर्पितव्यवहार) 'આ જ્ઞાતા આનું જ્ઞાન ' ઇત્યાદિ વચનરૂપે વકતાએ સ્થાપિત કરેલ વ્યવહાર.

अप्पियाणप्पिय. न० (अर्पितानर्पित) દ્રવ્ય સામાન્ય અને વિશેષ ઉભય રૂપ છે એમ પ્રતિપાદન કરવું તે; દ્રવ્યાનુયોગનો એક પ્રકાર

अप्पीइ. स्त्री० (अप्रीति) અપ્રીતિ; અરૂચિ.

अप्पीकय. त्रि० (आत्मीकृत) આત્મપ્રદેશ સાથે એકતા પામેલ; આત્મા સાથે બંધાયેલ.

अप्पुट्ठ. त्रि० (अपृष्ट) નહિ પૂછેલું.

अप्पुत्थाइ. त्रि० (अल्पोत्थायिन्) પ્રયોજન છતાં પણ વારંવાર ઉઠબેસ કરવાનો જેનો સ્વભાવ નથી તે.

अप्पेगइय. त्रि० (अप्येकक) કોઇ એક; ગમે તે એક.

अप्पोलंभ. पुं० (आप्तोपालम्भ) અવિધિએ ચાલતા શિષ્યને ઠેકાણે લાવવાને ગુરૂએ આપેલ દ્રષ્ટાંત, યુક્તિ અને ઠપકા સાથે શિખામણ.

अप्पोल. त्रि० ( ) પોલ વિનાનું; નક્કર.

अप्पोस्सुय. त्रि० (आत्मोत्सुक) આત્મ પ્રશંસા કરનાર

अप्फालण. न० (आस्फालन) હાથે કરી થાપોટા મારવા; થાપડવું તે. (૨) ભંભા, હોરંભ વગેરે વાજીંત્રનું વગાડવું.

अप्फुडिय. त्रि० (अस्फुटित) ફુટેલ નહિ; અખંડ. (૨) સર્વ વિરાધનાનો ત્યાગ કરવાથી અતિચાર રહિત કરેલ; અખંડ રાખેલ.

अप्फुडियदंत. त्रि० (अस्फुटितदन्त) જર્જરિત કે વેખાવાળા દાંતવાળો નહિ; મજબૂત દાંતવાળો.

अप्फुराण. } **अप्फुण्ण.** } त्रि० (आपूर्ण) પૂર્ણ; ભરાઈ ગયેલું.

अप्फोडिय. } **अप्फोलिय.** } त्रि० (आस्फोटित) હાથના થાપોટા મારેલું; આસ્ફાલિત. (૨) न० આસ્ફાલન, પછાડવું.

अप्फोया. स्त्री० ( ) એ નામની એક વેલ; વનસ્પતિ વિશેષ.

अप्फोव. त्रि० ( ) વૃક્ષ, ગુચ્છ, ગુલ્મ, લતા વગેરેથી વ્યાપ્ત, ગીચ ઝાડીવાળો. (૨) નિબિડ, ગહન

अप्फोवमंडव पु० ( ) નાગરવેલ, અમરવેલ અને દ્રાક્ષ આદિ ઘટ્ટ લતાઓથી વીંટાયેલ મંડપ

अफल. त्रि० (अफल) નિષ્ફળ; નિરર્થક.

अफाय. पु० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ

अफास. त्रि० (अस्पर्श) સ્પર્શરહિત, સ્પર્શ વિનાનું. (૨) ખરાબ સ્પર્શવાળું.

अफासुय. त्रि० (अप्रासुक) સજીવ; સચિત્ત. (૨) અગ્રાહ્ય.

अफुडिअ. त्रि० (अस्फुटित) સર્વ વિરાધના રહિત. અખણ્ડિત.

अफुसमाणगइ. पु० (अस्पृशद्गति) અંતરાલના આકાશ પ્રદેશને સ્પર્શ્યા વિના ઉર્ધ્વગતિ કરનાર જીવ, સિદ્ધભગવાન્.

अबंध. पु० (अबन्ध) કર્મના બંધનો અભાવ.

अबंधग. त्रि० (अबन्धक) કર્મને ન બાંધનાર

अबंधट्ठिइ. स्त्री० (अबन्धस्थिति) કર્મનો બંધ ન હોય તે વખતની સ્થિતિ.

अबंधव. त्रि० (अबान्धव) બંધુજન રહિત; અનાથ.

अबंभ. न० (अब्रह्म) અબ્રહ્મચર્ય; મૈથુન.

अबंभवज्जण. न० (अब्रह्मवर्जन) મૈથુન સેવનનો ત્યાગ કરવો તે; શ્રાવકની છઠ્ઠી પડિમા.

अबज्झमाणी. स्त्री० (अबध्यमाना) } **अबज्झा.** (अबध्या) } જેનો ઉદય થાય પણ બંધ ન થાય તેવી સમકિતમોહનીય, મિશ્રમોહનીય વગેરે કર્મ પ્રકૃતિ.

अबज्झा. स्त्री० (अबाध्या) ગંધિલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) અયોધ્યાનગરી.

अबद्ध. न० (अबद्ध) પદ્યબંધ રહિત ગ્રંથ

अबद्धिय. पुं० (अबद्धिक) 'જીવ અને કર્મનો બંધ થતો નથી પણ સ્પર્શ થાય છે' એમ માનનાર એક નિન્હવ; ગોષ્ઠા માહિલના અનુયાયી.

अबल. त्रि० (अबल) બળરહિત; દુર્બળ.

अबहिम्मण. त्रि० (अबहिर्मनस्) મનને જ્યાં ત્યાં ભટકાવનાર નહિ, ધર્મિષ્ઠ.

अबहिल्लेस. } **अबहिल्लेस्स.** } त्रि० (अबहिर्लेश्य) સંયમમાં મનોગત રાખનાર; નિરંતર આત્મસંયમમાં રમી રહેલ. (૨) સંયત.

अबहुवाइ. } **अबहुवादि.** } त्रि० (अबहुवादिन्) વધારે નાહ બોલનાર.

अबहुसंपन्न त्रि० (अबहुसम्पन्न) ઘણાને નહિ દર્શાવેલ.

अबाधा. स्त्री० } **अबाह.** पु० } **अबाहा.** स्त्री० } (अबाधा) અબાધાકાળ; કર્મના બંધ અને ઉદય વચ્ચેનો કાળ. (૨) બે પ્રદેશ કે બે વસ્તુ વચ્ચેનું વ્યવધાન; અન્તર. (૩) આક્રમણનો અભાવ; પીડા ન કરવી તે.

अबाहाकाळ. पुं० (अबाधाकाल) કર્મના બંધ અને કર્મના ઉદય વચ્ચેનો કાળ.

अबाहूणिया. स्त्री० (अबाधोनिका) અબાધાકાળે ઊણી કર્મ સ્થિતિ.

अबितिज्ज. } **अबीय.** } त्रि० (अद्वितीय) બીજું કોઇ સાથે નહિ; એકાકી.

अबुद्ध. त्रि० (अबुद्ध) તત્ત્વને ન જાણનાર; અવિવેકી. (૨) અજ્ઞાન; મૂર્ખ

अबुद्धिय. } **अबुद्धीय.** } त्रि० (अबुद्धिक) બુદ્ધિરહિત; તત્વજ્ઞાન ન જાણનાર.

अबुध. } **अबुह.** } त्रि० (अबुध) અજાણ; બુદ્ધિરહિત.

अबोहि. त्रि० (अबोधि) બોધરહિત; અજ્ઞાન. (૨) સ્ત્રી० જૈનધર્મની અપ્રાપ્તિ. (૩) ન० મિથ્યાજ્ઞાન.

अबोहिकलुस. त्रि० (अबोधिकलुष) મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની.

अबोहिबीय. न० (अबोधिबीज) સમ્યગ્ માર્ગના અભાવનું કારણ; અજ્ઞાનનું બીજ.

अबोहिय त्रि० (अबोधिक) બોધરહિત; અજ્ઞાની. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિમાં ભગાણ પાડનાર.

अबोहिया. स्त्री० (अबोधिता) અબોધિ; સન્માર્ગની અપ્રાપ્તિ.

अब्भ. न० (अभ्र) આકાશ. (૨) મેઘ.

अब्भंग. पुं० (अभ्यङ्ग) } **अब्भंगण.** न० (अभ्यञ्जन) } તેલ આદિથી મર્દનકરવું તે.

अब्भंगावय. त्रि० (अभ्यङ्गकारक) તેલ ચોળનાર; મર્દન કરનાર.

अब्भंगिपल्लय. } **अब्भंगिय.** } त्रि० (अभ्यक्त) તેલ આદિથી મર્દન કરેલ.

अब्भंतर. त्रि० (अभ्यन्तर) અંદર; માંહે.

अब्भंतरग. } **अब्भंतरय.** } त्रि० (आभ्यन्तरक) આંતરિક; નજીકનું.

अब्भंतरठावणिज्ज. पुं० (अभ्यन्तरस्थापनीय) અંગત નોકર; અંગત માણસ.

अब्भंतरतव. पुं० (अभ्यन्तरतपस्) આંતરિક તપ; મોક્ષના અંતરંગ હેતુભૂત પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ છ પ્રકારનું તપ.

अब्भंतरपरिसा. स्त्री० (अभ्यन्तरपरिषद्) સમિતિ નામે દેવેંદ્રની આંતરિક સભા; મિત્ર આદિ સમાન માણસોની સભા.

अब्भंतरपाणीय. त्रि० (अभ्यन्तरपानीय) જેના પડમાં પાણી છે એવા ચોરપલ્લી આદિ સ્થળ.

अब्भंतरपुक्खर. पुं० (अभ्यन्तरपुष्कर) પુષ્કર દ્વીપનો અંદરનો ભાગ.

अब्भंतरपुक्खरद्ध. न० (अभ्यन्तरपुष्करार्द्ध) માનુષોત્તર પર્વતની અંદરનો પુષ્કર દ્વીપનો અર્દ્ધ ભાગ; અઢી દ્વીપ અંતર્ગત પુષ્કરાર્દ્ધ દ્વીપ.

अब्भंतरवास. पुं० (अभ्यन्तरवास) આન્તરિક નિવાસ સ્થાન; અંદરનો વાસ.

अब्भंतरसंबुक्का. स्त्री० (अभ्यन्तरशम्बुका) ગામની અંદરથી શંખના આવર્તનની માફક ગોચરી કરતાં બહાર નીકળવું અથવા બહારથી તેવી રીતે ગોચરી કરતાં અંદર આવવું તે, ગોચરીનો એક પ્રકાર.

अब्भंतरसगडुद्धिया. स्त्री० (अभ्यन्तरशकटोद्धिका) પગના બે અંગુઠા ભેગા અને પાની પહોળી કરી કાઉસગ્ગ કરવો તે, કાઉસગ્ગનો એક દોષ.

अब्भंतरिय. त्रि० (आभ्यन्तरिक) અંદરનો, અંદર રહેનાર.

अब्भक्खइज्ज. त्रि० (अभ्याख्यान) કોઇના ઉપર ખોટો આરોપ મૂકવો તે; ચોર ન હોય તેને ચોર કહી દોષારોપણ કરવું તે.

अब्भक्खाण. न० (अभ्याख्यान) કોઇના ઉપર પ્રગટ રીતે ખોટું આળ ચડાવવું તે; જૂઠો દોષ દેવો તે.

अब्भणुण्णा. स्त्री० (अभ्यनुज्ञा) કર્તવ્યાનુષ્ઠાનની અનુમતિ દેવી તે, અનુષ્ઠાન વિષયક આજ્ઞા.

अब्भणुण्णाय. त्रि० (अभ्यनुज्ञात) કર્તવ્યરૂપે આજ્ઞા આપેલ; કર્તવ્યરૂપે અનુમત.

अब्भत्थ. त्रि० (अभ्यस्त) અભ્યાસ કરેલ, વારંવાર આવૃત્તિ કરેલ. (૨) ગુણાકાર કરેલ; ગુણેલ.

अब्भत्थणा. स्त्री० (अभ्यर्थना) આગ્રહથી નહિ પણ તેની ઇચ્છાપૂર્વક કાર્ય કરવાનું કહેવુ તે.

अब्भत्थिय. त्रि० (अभ्यर्थित) પ્રાર્થના કરેલ. (૨) સત્કાર કરેલ.

अब्भपडल. न० (अभ्रपटल) અભ્રક, સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) વાદળાનો સમૂહ.

अब्भय. पुं० (अभ्रक) અભરખ.

अब्भरुक्ख. पुं० (अभ्रवृक्ष) ઝાડને આકારે પરિણમેલ વાદળ.

अब्भवद्दलय. न० (अभ्रवार्दलक) પાણીવાળાં વાદળાં.

अब्भवहार. पुं० (अभ्यवहार) ભોજન; ખોરાક.

अब्भवालुया. स्त्री० (अभ्रवालुका) અભ્રકથી મિશ્રિત થએલી રેતી; કઠણ બાદર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર.

अब्भसंघट्ट. पु० (अभ्रसंघट्ट) વાદળાંની ઘટા.

अब्भसंज्झा. स्त्री० (अभ्रसन्ध्या) સંધ્યા સમયે રંગ બેરંગી વાદળ દેખાય છે તે.

अब्भसंथड. न० (अभ्रसंस्तृत) વાદળથી આકાશનું છવાઇ જવુ તે.

अब्भहिय. त्रि० (अभ्यधिक) વિશેષ; વધારે.

अब्भागमित. } **अब्भागमिय.** } **अब्भागय.** } त्रि० (अभ्यागत) સન્મુખ આવેલો. (૨) पु० આગન્તુક; અતિથિ

अब्भावगासिय. न० (अभ्रावकाशिक) ઝાડથી છવાયેલી અગાશી.

अब्भास. पु० (अभ्यास) અભ્યાસ કરવો; વારંવાર આવૃત્તિ કરવી. (૨) સમીપ, નજદીક (૩) આદત; ટેવ.

अब्भासकरण. न० (अभ्यासकरण) ધર્મથી પતિત થયેલ પાસત્થાદિને પુનઃ ધર્મમાં સ્થાપન કરી તેની સાથે આહાર પાણીનો વ્યવહાર કરવો તે; સંભોગનો એક પ્રકાર

अब्भासगुण. पु० (अभ्यासगुण) પૂર્વના અભ્યાસજન્ય સંસ્કારથી ઉત્પન્ન થયેલ ગુણ, જેમ બાળક જન્મતાં શીખવ્યા વિનાજ સ્તનપાન કરે છે તે.

अब्भासवत्तिय. न० (अभ्यासवर्तित्व) } (अभ्यासप्रीतिक) } ગુરૂ આદિની પાસે બેસવામાં પ્રીતિ રાખવી તે; લોકોપચાર વિનયનો એક પ્રકાર.

अब्भासवित्ति. स्त्री० (अभ्यासवृत्ति) નરેન્દ્ર આદિની પાસે બેસવુ તે.

अब्भासासण. न० (अभ्यासासन) પાસે બેસવુ તે.

अब्भाहय. त्रि० (अभ्याहत) દુઃખથી હણાયેલ.

अब्भिंग. पु० (अभ्यङ्ग) જુઓ " અબ્ભંગ " શબ્દ.

अब्भिंगिय. त्रि० (अभ्यङ्गित) જુઓ "અબ્ભંગિય" શબ્દ

अब्भिंतर. त्रि० (अभ्यन्तर) જુઓ "અબ્ભંતર" શબ્દ.

अब्भिंतर. त्रि० (आभ्यन्तर) અંદરનું, આંતરિક. (૨) पु० न० આંતરિક તપ, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાર્યોત્સર્ગ એ છ પ્રકારનુ અભ્યન્તર તપ.

अब्भिंतरदुवार. न० (आभ्यन्तरद्वार) અંદરનું બારણું.

अब्भिंतरसंबुक्का. स्त्री० (आभ्यन्तरशम्बूका) જુઓ " અબ્ભંતરસંબુક્કા " શબ્દ.

अब्भिंतरिय. त्रि० (आभ्यन्तरिक) પ્રાયશ્ચિત આદિ છ પ્રકારનું આંતરિક તપ.

अब्भुग्गम. पुं० (अभ्युद्गम) ઉદય, ઉન્નતિ.

अब्भुग्गय. त्रि० (अभ्रोद्गत) આકાશમાં પહોંચે તેટલું ઉંચુ; ઉન્નત.

अब्भुग्गय. त्रि० (अभ्युद्गत) ચારેકોરથી બહાર નીકળેલ; ઉગી આવેલ. (૨) જોનારને રમણીય લાગે તેવી રીતે રહેલ. (૩) ઉપાડેલ, ઉઠાવી લીધેલ.

अब्भुज्जय. त्रि० (अभ्युद्यत) વધવા માંડેલ; વૃદ્ધિંગત. (૨) ઉદ્યમયુક્ત; ઉદ્યત વિહારી. (૩) તૈયાર.

अब्भुज्जयमरण. न० (अभ्युद्यतमरण) જિન કલ્પી આદિ અભ્યુદ્યત વિહારીનું પાદો- પગમનાદિ રીતે થતું મરણ.

अब्भुट्ठाण. न० (अभ्युत्थान) ગુર્વાદિક પાસે આવે ત્યારે ઉઠી ઉભા થવુ તે; દસ પ્રકારની સામાચારીમાંનો નવમો પ્રકાર.

अब्भुट्ठिय. त्रि० (अभ्युत्थित) ઉદ્યત થયેલ, સન્માન કરવા અર્થે ઉભા થયેલ

अब्भुट्ठेत्तार. त्रि० (अभ्युत्थातृ) ગુર્વાદિકની સન્મુખ જનાર.

अब्भुणणय. त्रि० (अभ्युन्नत) ઉન્નત, બહાર નીકળેલ.

अब्भुदय. पुं० (अभ्युदय) ઉદય; ચડતી.

अब्भुय. पु० (अद्भुत) કોઇપણ અપૂર્વ વસ્તુ જોવાથી કે સાંભળવાથી આશ્ચર્યરૂપ રસ ઉત્પન્ન થાય તે; નવ રસમાંનો એક રસ (૨) त्रि० આશ્ચર્યજનક.

अब्भुवगम. पु० (अभ्युपगम) અંગીકાર; સ્વી- કાર કરવો તે.

अब्भुवगय. त्रि० (अभ्युपगत) પ્રાપ્ત થયેલ; સામે આવેલ.

अब्भोवगमिय. त्रि० (आभ्युपगमिक) પોતાની ઇચ્છાથી સ્વીકારેલ

अब्भोवगमिया. स्त्री० (आभ्युपगमिकी) પોતાની ઇચ્છાથી સ્વીકારેલ શિરોલુંચન, ભૂમિશ યન, બ્રહ્મચર્ય, ઉપવાસ વગેરે ચારિત્રના કષ્ટથી થતી વેદના.

अभंगसेण. पुं० (अभङ्गसेन) વિજયનામે ચો- રના સેનાપતિનો પુત્ર, કે જે પુરિમતાલ નગરને ઇશાન ખૂણે આવેલી સાલાટવી નામે ચોરપલ્લીમાં પાંચમો ચોરની સાથે રહેતો હતો.

अभक्ख. त्रि० (अभक्ष्य) ખાવા યોગ્ય નહિ; ભક્ષણ કરવા યોગ્ય નહિ.

अभग्ग. त्रि० (अभग्न) ભાંગેલ નહિ; અખંડ. (૨) न० વિપાક સૂત્રના પ્રથમ શ્રુત સ્ક- ધના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) पु० આ નામનો એક ચોર.

अभडप्पवेस. त्रि० (अभटप्रवेश) "જ્યાં અ- મુક વખત માટે કોઇ પણ ગૃહસ્થને ઘેર કોઇ હુકમ લઇ જાય નહિ" એમ મનાઇ કરવામાં આવી છે તેવું નગર વગેરે.

अभत्त. न० (अभक्त) અન્નનો ત્યાગ, ઉપવાસ.

अभत्तट्ठ. पु० (अभक्तार्थ) ભોજનનો ત્યાગ કરવાના પચ્ચખાણ; ઉપવાસ.

अभत्ति. स्त्री० (अभक्ति) ભક્તિનો અભાવ (૨) त्रि० ભક્તિરહિત ભક્તિ વિનાનો.

अभय. न० (अभय) નિર્ભયપણું. (૨) पु० શ્રેણિક રાજાની નંદા રાણીનો પુત્ર અભય કુમાર. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના દસમા અધ્યયનનું નામ. (૪) પ્રાણિ રક્ષા; સંયમ. (૫) જીવિત; મરણનો અભાવ (૬) त्रि० ભયરહિત.

अभयंकर. पु० (अभयङ्कर) સર્વ જીવને પોતે અભયદાન આપી બીજાની પાસે અભય અપાવનાર મહાત્મા (૨) त्रि० અભય આપનાર; અહિંસક.

अभयंकरा. स्त्री० (अभयङ्करा) ૧૭ મા તીર્થંકર પ્રવ્રજ્યા લેતી વખતે જે પાલખીમાં બેઠા હતા તે પાલખીનું નામ.

अभयकुमार. पुं० (अभयकुमार) શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર અભયકુમાર.

अभयणंदा. स्त्री० (अभयनन्दा) નંદા રાણીનો પુત્ર; બુદ્ધિનિધાન અભયકુમાર.

अभयदाण. न० (अभयदान) જીવિતદાન; કોઇને ભયમાંથી છોડાવવુ તે.

अभयप्पदाण. न० (अभयप्रदान) જીંદગી બચાવવી તે.

अभया. स्त्री० (अभया) હરડે. (૨) દધિવાહન રાજાની અભયા નામે એક રાણી.

अभयारिट्ठ. न० (अभयारिष्ट) મદ્ય વિશેષ.

अभवत्थ. पुं० (अभवस्थ) સંસારમાં ન ફરનાર; સિદ્ધભગવાન્.

अभवसिद्धि. पु० (अभव्यसिद्धि) સિદ્ધિ પામવાને અયોગ્ય; અભવ્ય જીવ.

अभविय. } पुं० (अभव्य) સિદ્ધિ મેળવવાને
अभव्व. } અયોગ્ય; અભવ્ય જીવ. (૨) ત્રિ० અસુંદર; અચારૂ.

अभाव. पुं० (अभाव) કુત્સિતભાવ; નિન્દ્ય ભાવ. (૨) અભાવ; નિષેધ. (૩) અસમ્ભવ. (૪) અશુભ પરિણામ.

अभावित. त्रि० (अभावित) બોધ ન પામેલ

अभाविय. त्रि० (अभावित) સમજાવવાને યોગ્ય નહિ; અનુભવ રહિત. (૨) અયોગ્ય; અનુચિત.

अभावुग. त्रि० (अभावुक) બીજી વસ્તુનો યોગ પામીને પણ તેના ગુણમાં પરિણત ન થતાં પોતાના સ્વરૂપમાંજ અવસ્થિત રહે તે; જેના પર બીજાના સગતી અસર થતી નથી તે.

अभास. पु० (अवभास) પ્રભા; આભાસ.

अभासग. } त्रि० (अभाषक) ભાષા પર્યાપ્તિ
अभासय. } વિનાનો; નહિ બોલનાર. (૨) જેને બોલવાની શક્તિ ઉત્પન્ન થઇ નથી તેવો (૩) પું० એકેન્દ્રિય જીવ. (૪) મુક્ત આત્મા; સિદ્ધ.

अभासा. स्त्री० (अभाषा) મૃષા અને સત્ય-મૃષા એ બે પ્રકારની ભાષા; ખાટું અથવા મિશ્ર બોલવું તે.

अभासिय. त्रि० (अभासिक) ભૂમિ આદિ પ્રકાશ વિનાના પદાર્થ.

अभि. अ० (अभि) સન્મુખ; સામુ. (૨) ઉલ્લંઘન; અતિક્રમણ. (૩) અત્યત; વધારે. (૪) લક્ષ્ય. (૫) પ્રતિકૂલ. (૬) નિરર્થક.

अभिआवरणा. त्रि० (अभ्यापन्न) સન્મુખ આવેલ.

अभिइ. न० (अभिजित्) અભિચ નામે નક્ષત્ર. (૨) વીતભય નગરના ઉદાયન રાજાનો પુત્ર અભિજીત કુમાર.

अभिओग. पु० (अभियोग) દબાણ; બળા-ત્કાર. (૨) આજ્ઞા; હુકમ. (૩) મત્ર, જંત્ર વગેરેથી વશીકરણનો પ્રયોગ કરવો તે; જેથી આભિયોગિક જાતના હલકા દેવ-તામાં ઉત્પન્ન થવું પડે તેવી ભાવના. (૪) પરાભવ. (૫) ગર્વ; અભિમાન.

अभिओगपरणत्ति. स्त्री० (अभियोगप्रज्ञप्ति) વિદ્યા વિશેષ

अभिओगिय. पु० स्त्री० (अभियोगिक) તાબેદાર દેવતા.

अभिओगी. स्त्री० (आभियोगी) આભિયોગિક દેવતામાં ઉત્પન્ન થવુ પડે તેવી ભાવના; મત્ર, જંત્ર, વશીકરણ આદિ પ્રયોગ.

अभियोयण. न० (अभियोजन) જુઓ " અભિઓગ " શબ્દ.

अभिकंखा. स्त्री० (अभिकाङ्क्षा) અભિલાષા; ઇચ્છા.

अभिकंखि. } त्रि० (अभिकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા
अभिकंखिर. } રાખનાર, ઇચ્છા કરનાર.

अभिकंत. त्रि० (अभिक्रान्त) જુવાની ઉલ્લંઘી ગયેલ; મોતની નજીક આવેલ. (૨) પરા-ભવ પામેલ; (૩) ચેતન રહિત. (૪) પ્રવૃત્ત થયેલ.

अभिकंतकिरिया. स्त्री० (अभिक्रान्तक्रिया) ચરક આદિ પથના સાધુઓએ ન સેવેલી જગ્યા; જે મકાનમાં બીજા કોઇ મતના ત્યાગીઓ ઉતર્યા ન હોય તે મકાન.

अभिकंतकूरकम्म. त्रि० (अभिक्रान्तक्रूरकर्मन्) હિંસાદિ ક્રિયામાં પ્રવૃત્ત થયેલ.

अभिक्कम. पु० (अभिक्रम) ઉલ્લંઘન. (૨) પ્રારમ્ભ (૩) સન્મુખ ગમન. (૪) ગતિ.

अभिक्कमण. न० (अभिक्रमण) સન્મુખ જવું; સામા આવવુ તે.

अभिक्खणं. अ० (अभीक्ष्णम्) નિરંતર; વારંવાર.

अभिक्खणंणाणोवओग. પું० (अभीक्ष्णज्ञानोपयोग) વારંવાર જ્ઞાનમાં ઉપયોગ લગાડવો તે; તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધવાના ૨૦ પ્રકારમાંનો એક.

अभिक्खा. સ્ત્રી० (अभिख्या) નામ; સંજ્ઞા.

अभिक्खालाभिय. પુ० (अभिक्षालाभिक) ગોચરી સંબંધી અભિગ્રહ વિશેષ ધરનાર સાધુ.

अभिगच्छणया. સ્ત્રી० (अभिगमन) સન્મુખ જવુ તે.

अभिगम. પુ० (अभिगम) સન્મુખ જવુ; સામા જવુ. (૨) ઉપદેશ સાંભળવાથી થતો બોધ, સમકિતનો એક પ્રકાર. (૩) સાધુઓની પાસે જતાં ઉપાશ્રયની હદમાં દાખલ થતી વખતે શ્રાવકોએ સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ કરવો, પહેરેલ વસ્ત્રો મર્યાદામાં રાખવાં, ખભા ઉપર ખેસનો ઉત્તરાસંગ કરવો, બે હાથ જોડી અજલિ બાધવી અને મનની વૃત્તિઓ એકાગ્ર કરવી, એ પાંચ નિયમ સાચવવા તે; શ્રાવકના પાંચ અભિગમન. (૪) આદરમાન; સત્કાર.

अभिगमण. न० } **अभिगमणया.** સ્ત્રી० } (अभिगमन) સન્મુખ જવું; નજીક જવું.

अभिगमणिज्ज. ત્રિ० (अभिगमनीय) ચાલીને સામે જવા યોગ્ય.

अभिगमरुइ. સ્ત્રી० (अभिगमरुचि) ઉપદેશ સાંભળી થયેલ તત્વરૂચિ; સમકિતનો એક પ્રકાર.

अभिगमसम्मदंसण. न० (अभिगमसम्यग्दर्शन) નવ તત્વની પરિક્ષાપૂર્વક સમકિત પ્રાપ્ત થાય તે; નવ તત્વની સમજણ પૂર્વકનું સમ્યકૃત્વ.

अभिगय. ત્રિ० (अभिगत) જાણેલું; સમજેલું. (૨) પ્રાપ્ત કરેલું; સન્મુખ આવેલું.

अभिगहिअ. न० (अभिग्रहिक) ગુણ અવગુણ જાણ્યા વિના કુમતનો આગ્રહ કરવો તે; મિથ્યાત્વનો એક પ્રકાર.

अभिग्गह. પુ० (अभिग्रह) આહારાદિ વહોરાવવામાં ટૂંકી મર્યાદા બાંધવી તે; અમુક વેશ કે રંગનો માણસ અમુક સ્થિતિમાં આપે તોજ લેવુ ઇત્યાદિ નિયમ ધારવો તે. (૨) સ્ત્રી० જેનો અર્થ બરાબર સમજી શકાય તેવી ભાષા. (૩) પું० ગ્રહણ કરવું; હાથમાં લેવુ. ૪) આગ્રહ; હઠ.

अभिग्गहिय. ત્રિ० (अभिग्रहिक) કુમતની હઠ કરનાર; દુરાગ્રહી. (૨) न० કુમતની હઠ કરવી તે; અભિગ્રહિક નામે મિથ્યાત્વ. (૩) સ્ત્રી० જેનો અર્થ સ્પષ્ટ સમજી શકાય તેવી ભાષા.

अभिग्गहिय. ત્રિ० (अभिगृहीत) જે બાબતનો અભિગ્રહ લીધેલ હોય તે. (૨) न० અવધારણ; નિશ્ચય.

अभिघाय. (अभिघात) લાકડી વગેરેથી પ્રહાર મારવા તે; ગોફણ વગેરેથી ગોળા ફેંકવા તે. (૨) મારફૂટ; હિંસા.

अभिचंद. પુ० (अभिचन्द्र) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) દિવસના છઠ્ઠા મુહૂર્તનું નામ. (૪) ચાલુ અવસર્પિણીમાં ભરતક્ષેત્રના પંદરમાંના દસમા અને સાતમાંના ચોથા કુલગરનું નામ. (૫) મહાબલ રાજાનો એક અભિચંદ નામથી પ્રસિદ્ધ મિત્ર.

अभिजयंत. न० (अभिजयन्त) માણવગણથી નીકળેલ કુળનું નામ.

अभिजस. न० (अभियशस्) આ નામનું એક જૈન સાધુઓનું કુળ; એક આચાર્યનો પરિવાર.

अभिजाइ. स्त्री० (अभिजाति) કુલીનપણું; ખાનદાની.

अभिजाइअ. } **अभिजाइग.** } त्रि० (अभिजातिग) કુલીન; ખાનદાન

अभिजाय. त्रि० (अभिजात) કુલીન; ખાનદાન કુળમાં જન્મેલ. (૨) અગીયારસનું નામ. (૩) ઉત્પન્ન.

अभिजायत्त. न० (अभिजातत्व) ભૂમિકાને અનુસરવા રૂપ સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अभिजुत्त. त्रि० (अभियुक्त) પંડિત, પ્રાજ્ઞ. (૨) અપરાધી, ગુન્હેગાર

अभिज्झा. स्त्री० (अभिध्या) અસંતોષ; લોભ. (૨) વિષય ચિન્તવન, રૌદ્ર ધ્યાન (૩) આસક્તિ, લોલુપતા.

अभिज्झिय. त्रि० (अभिध्यात) અભિલાપવાળો; ઇચ્છાવાળો.

अभिज्झियत्ता. स्त्री० (अभिध्येयता) અતૃપ્તિ; વસ્તુ મેળવવાને વારંવાર ઉદ્ભવતી ઇચ્છા.

अभिट्ठुय. त्रि० (अभिष्टुत) વર્ણવેલું, પ્રશંસા કરાયેલું.

अभिड्डुय. त्रि० (अभिद्रुत) ગર્ભાધાનાદિ દુઃખથી પીડાયેલ. (૨) અધ્યવસાય રૂપે વ્યાપ્ત.

अभिणंद. पुं० (अभिनन्द) શ્રાવણ મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

अभिणंदण. पुं० (अभिनन्दन) ચાલુ અવસર્પિણીમાં થએલ ભરત ક્ષેત્રના ચોથા તીર્થંકરનું નામ.

अभिणय. पु० (अभिनय) ઓગણીસમા મલ્લીનાથ તીર્થંકરના એક ગણધરનું નામ. (૨) અભિનય; ભાવવ્યંજક ચેષ્ટા વિશેષ.

अभिणव. त्रि० (अभिनव) નવીન; નૂતન.

अभिणाइय. पु० (अभिनादित) શ્રાવણમાસનું લોકોત્તર નામ.

अभिणिक्कंत. त्रि० (अभिनिष्क्रान्त) આચારાંગાદિ શાસ્ત્રના અર્થનું મનન કરવાથી ચારિત્રરૂપ પરિણામ જેનો વૃદ્ધિંગત થયો છે તે.

अभिणिचारिया. स्त्री० (अभिनिचारिका) એકઠા થઇને વિચરવું તે, સમુદાયરૂપે ચાલવું તે.

अभिणिबोह. पुं० (अभिनिबोध) મતિજ્ઞાન; આભિનિબોધિકજ્ઞાન. (૨) મતિજ્ઞાના વરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ.

अभिणियट्टण. न० (अभिनिवर्तन) પાછા ફરવું તે.

अभिणिविट्ठ. त्रि० (अभिनिविष्ट) આગ્રહી, એક નિશ્ચયવાળો. (૨) વ્યાપ્ત થઈને પ્રવેશ કરેલ. વ્યાપ્તપણે મજબૂત રીતે એકતા પામેલ.

अभिणिवेस. पु० (अभिनिवेश) ખોટી વાતની પકડ; દુરાગ્રહ.

अभिणिव्वगडा. स्त्री० (अभिनिवगडा) જ્યાં દરેકની ખડકી જૂદી જૂદી છે તેવી જગ્યા

अभिणिव्वट्ट. त्रि० (अभिनिर्वृत्त) સાંગોપાંગ નિપજાવેલું; પેશીમાંથી અંગોપાંગરૂપે પરિણત થયેલ.

अभिणिव्वुड. त्रि. (अभिनिर्वृत) ક્રોધાદિ કષાયને ટાળી શીતળ થયેલ; પરમ શાન્તિ પામેલ (૨) પેશીમાંથી અંગોપાંગ રૂપે પરિણામ પામેલ. (૩) મુક્ત; પાપથી નિવૃત્ત.

अभिणिसड. त्रि० (अभिनिसृत) જેનો અવયવ બહાર નીકળેલ છે તે.

अभिणिसिज्जा. स्त्री. (अभिनिषद्या) જ્યાં બેસીને મુનિ દિવસે સ્વાધ્યાય કરે તે વસતિ; સ્વાધ્યાય ભૂમિકા.

अभिणिसिट्ठ. (अभिनिसृष्ट) બહાર નીકળતું બનાવેલ.

अभिणिसेहिया. स्त्री० (अभिनैषेधिकी) દિવસે સ્વાધ્યાય કરીને રાત્રે મુનિ જ્યાં રહે તે વસતિ.

अभिणिस्सड. त्रि० (अभिनिःसृत) બહાર નીકળેલ.

अभिणूम. न० (अभिनूम) માયા, કપટ.

अभिणूमकड. त्रि० (अभिनूमकृत) માયા કે કર્મથી અભિમુખ કરેલું.

अभिण्ण. त्रि० (अभिन्न) ભેદેલું નહિ; અખંડ (२) જૂદું નહિ; એકીભૂત.

अभिण्णगंठि. पु० (अभिन्नग्रन्थि) જેણે ગ્રથિ ભેદ કરી એકવાર પણ સમકિત પ્રાપ્ત કર્યું નથી તે જીવ.

अभिण्णाय. त्रि० (अभिज्ञात) જાણવામાં આવેલ; વિદિત થયેલ.

अभितत्त. त्रि० (अभितप्त) અગ્નિથી તપાવેલ. ગરમ કરેલ

अभिताव. पु० न० (अभिताप) તાપની સામે; અગ્નિની સન્મુખ (२) સંતાપ, દુઃખ (३) દાહ, પીડા.

अभित्थुय. त्रि० (अभिष्टुत) વિશિષ્ટ ગુણ કીર્તન કરી વર્ણવેલ; સ્તુતિ કરાયેલ

अभिदुग्ग. न० (अभिदुर्ग) અતિ વિષમસ્થાન (२) દુઃખોત્પાદક સ્થાન.

अभिदुद्दुय. त्रि० (अभिद्रुत) દુઃખના અધ્યવસાય રૂપે વ્યાપ્ત. (२) ગર્ભાવાસ આદિ દુઃખથી પીડાયેલ.

अभिधाइ त्रि० (अभिधायिन) બોલનાર; કહેનાર.

अभिधारण. न० (अभिधारण) મનમાં ધારણા ધારવી તે.

अभिधारणा. स्त्री० (अभिधारणा) ગોખ; ઝરૂખો.

अभिनंदण. पुं० (अभिनन्दन) જુઓ “ અભિણંદણ ” શબ્દ.

अभिनंदिय. त्रि० (अभिनन्दित) અભિનંદન પામેલ; માન પામેલ.

अभिनव. पु० (अभिनव) જુઓ “ અભિણવ ” શબ્દ.

अभिनिविट्ठ. त्रि० (अभिनिविष्ट) જુઓ“અભિણિવિટ્ઠ ” શબ્દ.

अभिनिवेसिअ. न० (अभिनिवेशिक) પોતાનું વચન સ્થાપવા માટે કુયુક્તિ લગાડી સૂત્રનો વિપરીત અર્થ કરવો તે, અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ.

अभिनिव्वुड. त्रि० (अभिनिर्वृत) જુઓ “ અભિણિવ્વુડ ” શબ્દ.

अभिनिस्सड. त्रि० (अभिनिःसृत) જુઓ “ અભિણિસ્સડ ” શબ્દ

अभिन्नाण. न० (अभिज्ञान) નિશાની; ચિન્હ.

अभिप्पवुट्ठ. त्रि० (अभिप्रवृष्ट) વરસેલ; વરસાદ થયેલ.

अभिप्पाइयणाम. पु० न० (अभिप्रायिकनामन) અભિપ્રાય પ્રમાણે પાડેલ નામ; જેમ આંબો, કચરો ઇત્યાદિ ગુણ નિરપેક્ષ મરજી મુજબ પાડેલ નામ.

अभिप्पाय. पु० (अभिप्राय) ભાવ, આશય.

अभिप्पेअ. त्रि० (अभिप्रेत) ધારેલું, ઇચ્છેલું.

अभिभव. पु० (अभिभव) પરાભવ; પરાજય.

अभिभूय. त्रि० (अभिभूत) જીતાએલ; પરાભવ પામેલ. (२) દુઃખથી પીડિત.

अभिभूयणाणि. पुं० (अभिभूयज्ञानिन्) કેવલજ્ઞાની.

अभिमय. त्रि० (अभिमत) સંમત, ઇષ્ટ.

अभिमाण. पुं० (अभिमान) અહંકાર; અભિમાન.

अभिमाणबद्ध. त्रि० (अभिमानबद्ध) અભિમાનનું ઘર, ઘણો અભિમાની

अभिमुह. त्रि० (अभिमुख) સન્મુખ થયેલ; મોઢા આગળ.

अभियागम. पुं० (अभ्यागम) આગમન; આવવું તે.

अभियावण्ण. त्रि० (अभ्यापन्न) સાવદ્ય અનુષ્ઠાનમાં તત્પર થયેલ.

अभियोग. पुं० (अभियोग) આભિયોગિક દેવતા; ચાકર દેવતા.

अभियोगिअ. त्रि० (आभियोगिक) હુકમ ઉઠાવનાર; તાબેદાર.

अभिरक्खअ. त्रि० (अभिरक्षक) રક્ષા કરનાર.

अभिराम. त्रि० (अभिराम) રમણીય; સુંદર.

अभिरुइय. त्रि० (अभिरुचित) રૂચિગયેલું; મનપસંદ પડેલું.

अभिरूव. (अभिरूप) ક્ષણે ક્ષણે નવું નવું દેખાય તેવું સુંદર; મનોહર.

अभिरूवा. स्त्री० (अभिरूपा) મધ્યમ ગ્રામની સાતમી મૂર્ચ્છના.

अभिरोहिय. त्रि० (अभिरोहित) રોકાઇ ગયેલ; રોકવામાં આવેલ.

अभिलप्प. त्रि० (अभिलाप्य) વાણીથી જેનું કથન થઇ શકે તેવું; નિર્વચનીય.

अभिलसणिज्ज. त्रि० (अभिलषणीय) ઇચ્છવા યોગ્ય; અભિલાષ કરવા યોગ્ય.

अभिलाअ. } **अभिलाव.** } पुं० (अभिलाप) શબ્દ; ધ્વનિ. (૨) સભાષણ; કથન કરવું. (૩) શબ્દ સંદર્ભ; સૂત્રપાઠ.

अभिलावपुरिस. पु (अभिलापपुरुष) નરજાતિના શબ્દ, જેમ ઘટ, પટ ઇત્યાદિ.

अभिलास. पु० (अभिलाष) ઇચ્છા; પ્રાર્થના.

अभिलोयण. न० (अभिलोचन) જ્યાં ઉભા રહેવાથી દૂરની વસ્તુ દેખી શકાય તેવું સ્થાન.

अभिवंदण. न० (अभिवन्दन) નમસ્કાર; સ્તુતિ.

अभिवन्दय. त्रि० (अभिवन्दक) પ્રણામ કરનાર.

अभिवंदिअ. त्रि० (अभिवन्दित) જેને વંદન કરેલ હોય તે.

अभिवड्ढिय. त्रि० (अभिवर्द्धित) અધિકમાસ; એકત્રીશ દિવસ અને એકસો ચોવીસીયા ૧૨૧ ભાગનો મહીનો. (૨) અધિક માસવાળું વરસ, જે વરસમાં ૧૩ ચાન્દ્ર માસ હોય તે; ૩૮૩ દિવસ અને $\frac{૬૨}{૬૪}$ ભાગનું વરસ.

अभिवयण. पुं० न० (अभिवचन) પર્યાય શબ્દ; એ ને એ અર્થનો બીજો શબ્દ, જેમ ઘટ, કળશ ઇત્યાદિ.

अभिवादण. } **अभिवायण.** } न० (अभिवादन) વચનથી સ્તુતિ કરવી. (૨) મસ્તક નમાવી ચરણ સ્પર્શ કરવો તે; પ્રણામ.

अभिवाहरण. स्त्री० (अभिव्याहरणा) ગુરૂ શિષ્યની ઉક્તિ પ્રત્યુક્તિ; સવાદ.

अभिवाहार. पुं० (अभिव्याहार) કાલિક શ્રુત પરત્વે શિષ્ય ગુરૂનો સવાદ; પ્રશ્નોત્તર.

अभिवुड्ढि. पुं० (अभिवृद्धि) વધારો. (૨) ઉત્તરાભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

अभिवंजण. न० (अभिव्यञ्जन) પ્રાદુર્ભાવ.

अभिसंका. स्त्री० (अभिशङ्का) આશકા; સશય. (૨) સંદેહ.

अभिसंकि. त्रि० (अभिशङ्किन्) શંકા રાખનાર, સંદેહ કરનાર. (૨) બીરૂ; ડરનાર.

अभिसंग. पु० (अभिष्वङ्ग) ભાવરાગ; દ્રવ્યાદિ પ્રતિબંધ. (૨) આસક્તિ.

अभिसंजाय. त्रि० (अभिसञ्जात) કલલ અવસ્થામાંથી પેશીરૂપે બનેલ.

अभिसंधारण. न० (अभिसंधारण) પર્યાલોચન, વિચારણા.

अभिसंधिज. न० (अभिसन्धिज) બુદ્ધિ કે ઇરાદાપૂર્વક કરવામાં આવતી ક્રિયારૂપે પરિણમનાર વીર્ય; વીર્યનો એક પ્રકાર.

अभिसंधिय. त्रि० (अभिसंहित) ગ્રહણ કરેલ.

अभिसंबुद्ध. त्रि० (अभिसम्बुद्ध) વિજ્ઞાન મેળવેલ; બોધ પામેલ.

अभिसंभूय. त्रि० (अभिसम्भूत) પ્રાદુર્ભાવ પામેલ; પ્રગટ થયેલ. (૨) વીર્ય અને રૂધિરના મિશ્રણથી કલલ રૂપે થયેલ.

अभिसंवुड्ढ त्रि० (अभिसंवृद्ध) પ્રસૂતી પામી વધવા માંડેલ; જન્મ પામી ઉછરવા પામેલ.

अभिसमन्नागय. त्रि० (अभिसमन्वागत) સન્મુખ રહેલ ઇષ્ટાનિષ્ટ પદાર્થોનું અવધારણ કરી શબ્દાનુસારે જાણેલ; શબ્દ સાંભળી સમજીને અવધારણ કરેલ. (૨) મળેલ; સન્મુખ આવેલ. (૩) ન૦ બાંધ્યા પછી સર્વે તરફથી ઉદયાવલિકામાં આવેલ, વિપાક ચખાડવાનું સન્મુખ થયેલ.

अभिसमागम. પું૦ (अभिसमागम) અર્થાભિમુખપણે, સંશય રહિત, મર્યાદા સહિત જ્ઞાન; અર્થાત્ અર્થવિષયક સંશયરહિત મર્યાદાપૂર્વક જ્ઞાન; (૨) સન્મુખ ગમન. (૩) પ્રાપ્તિ. (૪) નિર્ણય.

अभिसमागय. त्रि० (अभिसमागत) સન્મુખ આવેલ.

अभिसरण. न० (अभिसरण) સન્મુખ જવું તે; સામા જવું તે.

अभिसेक्क. त्रि० (अभिषेक्य) અભિષેક કરવા યોગ્ય; મુખ્ય.

अभिसेज्जा. स्त्री० (अभिशय्या) અભિનૈષેધિકીમાં દિવસની કે રાત્રિની સઝાય કરી રાતવાસો રહી સવારમાં મુનિ જે જગાએ આવે તે જગ્યા.

अभिसेय. પું (अभिषेक) સર્વ ઔષધિસહકૃત તીર્થના પવિત્ર જળથી મંત્રોચ્ચારપૂર્વક રાજ્ય આદિ પદવીનું આરોપણ કરવાને મસ્તક ઉપર સિંચન કરવું તે; રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા. (૨) સ્નાન મહોત્સવ; સ્નાન. (૩) અભિષેક કરવાનું સ્થાન.

अभिसेयसिला. स्त्री० (अभिषेकशिला) મેરૂ પર્વતના પંડગવન ઉપર આવેલી ચાર અભિષેક શિલા, કે જેના ઉપર ઇંદ્રો તીર્થંકર મહારાજનો અભિષેક કરે છે.

अभिस्संग. પું૦ (अभिष्वङ्ग) જુઓ " અભિસંગ " શબ્દ.

अभिहड. त्रि० (अभिहृत) સન્મુખ આણેલું; સામે લઇ આવેલ. (૨) ન૦ સાધુને માટે ઘેરથી કે દુકાનેથી ઉપાશ્રયમાં લઇ આવેલ આહારાદિ આપવાથી સાધુને લાગતો દોષ; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો ૧૧ મો દોષ.

अभिहणण. न० (अभिहनन) સન્મુખ આવતાને હણવું તે; સામે લાતો મારવી તે.

अभिहय. त्रि० (अभिहत) પગથી દબાવેલ; લાત મારેલ.

अभिहाण. न० (अभिधान) નામ; સંજ્ઞા

अभिहिय त्रि० (अभिहित) ઉક્ત; કહેલ.

अभिहेअ. પુ० (अभिधेय) વાચ્ય; પદાર્થ.

अभीइ. પું० (अभिजित्) જુઓ "અભિઇ" શબ્દ.

अभीय. त्रि० (अभीत)
अभीरु. (अभीरु) } નીડર; સાત પ્રકારના ભય વિનાનો. (૨) મધ્યમ ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

अभूय. त्रि० (अभूत) અસદ્ભૂત; ન બનેલું.

अभूयाभिसंकण. પું० (अभूताभिशङ्कन) ભૂતોને ભય ન આપનાર; જેનાથી પ્રાણીઓ બીએ નહિ તે.

अभेज्ज. त्रि० (अभेद्य) ન ભેદી શકાય તેવું; ઘણું મજબૂત.

अभेज्झा. स्त्री० (अभिध्या) લોભ; લોલુપતા.

अभेल. त्रि० (अभीरु) નિર્ભય; નિડર.

अमंगल. न० (अमङ्गल) અમંગલ; અનિષ્ટ.

अमग्ग. પું० (अमार्ग) મિથ્યાત્વ કષાય આદિ અમાર્ગ.

अमग्घाय. પું० (अमाघात) ચોરી ન કરવી તે; કોઇને મારવું નહિ તે.

अमच्च. પું० (अमात्य) પ્રધાન; મંત્રી.

अमज्झ. त्रि० (अमध्य) મધ્ય વિનાનું; જેમાં બે ભાગ ન થઇ શકે તેવું. (૨) પરમાણુ.

अमण. न० (अमन) જાણવું તે; આંતરિક નિર્ણય (૨) અંત; અવસાન.

अमण. } त्रि० (अमनस्) (अमनस्क)
अमणक्ख. } અપ્રીતિકર; અનિષ્ટ. (૨) અસંજ્ઞી; મનરહિત. (૩) વિચાર શૂન્ય.

अमणाम. त्रि० (अमनआप) (अमनाम) (अमनोम) મનને ગ્રાહ્ય ન થાય તે; હમેશ મનને અપ્રિય લાગે તેવું. (૨) અનિષ્ટ.

अमणाम. त्रि० (अवनाम) પીડાકારક; દુઃખોત્પાદક.

अमत. न० (अमृत) સુધા; અમૃત. (૨) ક્ષીરોદધિ સમુદ્રનું જળ

अमति. स्त्री० (अमति) કુમતિ, કુબુદ્ધિ.

अमत्त. न० (अमत्र) પાત્ર; ભાજન.

अमम. त्रि० (अमम) કોઇપણ વસ્તુ ઉપર જેને મારાપણું નથી તે; નિઃસ્પૃહી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર બારમા તીર્થંકર. (૩) દિવસના ૨૫ મા મુહૂર્તનું નામ (૪) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યની એક જાત.

अमम्मणा. स्त्री० (अमन्मना) અસ્ખલિત વાણી, જેમાં અચકાય નહિ તેવી વાણી.

अमय. त्रि० (अमत) અસમત, અમાન્ય.

अमय. न० (अमृत) જુઓ " અમત " શબ્દ.

अमयघोस. पु० (अमृतघोष) કાકંદી નગરીનો એક પ્રાચીન રાજા, કે જે સંજમ લઇ પરમ પદ પામ્યો હતો.

अमयफल. न० (अमृतफल) અમૃતોપમ ફલ, અતિ સ્વાદિષ્ટ ફલ.

अमयमेह. पु० (अमृतमेघ) ભરત આદિ ક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતા સાત દિવસ સુધી ચોથો વરસાદ વરસે તેનું નામ.

अमयरस. पुं० (अमृतरस) અમૃતરસ

अमयवल्ली. स्त्री० (अमृतवल्ली) અમરવેલ.

अमयवास. पुं० (अमृतवर्षा) તીર્થંકરના જન્મ આદિ પ્રસંગે દેવતા વૃષ્ટિ કરે તે. સુધાવૃષ્ટિ.

अमर. पुं० (अमर) દેવતા; દેવ. (૨) મુક્ત આત્મા; સિદ્ધભગવાન્. (૩) ઋષભદેવ સ્વામીના તેરમા પુત્રનું નામ.

अमरकंका. स्त्री० (अमरकङ्का) દ્રૌપદીનું હરણ કરનાર ધાતકી ખંડના પદ્મોત્તર રાજાની મુખ્ય રાજધાની.

अमरजिअ. पुं० (अमरजीव) અમર કુમારનો જીવ, કે જે આવતી ચોવીસીમાં ત્રેવીસમા અનંતવીર્ય નામે તીર્થંકર થશે

अमरवइ. पु० (अमरपति) જ્ઞાત વંશનો એક કુમાર, કે જેણે મલ્લીનાથ પ્રભુ સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી.

अमरसामि. पुं० (अमरस्वामिन्) ઇન્દ્ર.

अमरसेण. पु० (अमरसेन) જ્ઞાતવંશનો એક કુમાર, કે જેણે મલ્લીનાથ પ્રભુની સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી.

अमरिस. पु० (अमर्ष) ઇર્ષ્યા. અસૂયા (૨) કોપ. રોષ. (૩) મહાકદાગ્રહ.

अमरिस्सण. त्रि० (अमर्षण) અપરાધ સહન નહિ કરનાર; અપરાધી ઉપર ક્ષમા ન રાખનાર. (૨) ક્રોધી (૩) સહિષ્ણુ; ક્ષમાશીલ.

अमरिसण. त्रि० (अमसृण) ઉદ્યમી, ઉદ્યોગી.

अमल. त्रि० (अमल) નિર્મળ, સ્વચ્છ (૨) પું० સિદ્ધભગવાન્ (૩) ઋષભદેવસ્વામીના સાતમા પુત્રનું નામ.

अमला. स्त्री० (अमला) શક્રેન્દ્રની પાંચમી અગ્રમહિષીનું નામ.

अमवस्सा. स्त्री० (अमावस्या) અમાવાસ; કૃષ્ણ પક્ષનો છેલ્લો દિવસ.

अमाइ. त्रि० (अमायिन) માયારહિત; સરલ. (૨) નિષ્કપટી.

अमाइल्ल. त्रि० (अमायाविन्) માયારહિત.

अमाघाय. पुं० (अमाघात) જુઓ " અમઆય " શબ્દ.

अमाण. त्रि० (अमान) ગર્વ રહિત; નમ્ર.

अमाय. त्रि० (अमाय) માયા રહિત; સરલ.

अमायि. त्रि० (अमायिन्) જુઓ " અમાઇ " શબ્દ.

अमायिसम्मदिट्ठि. पुं० (अमायिसम्यग्दृष्टि) માયા રહિત સમ્યગ્દૃષ્ટિવાળો જીવ; કુટિલતા રહિત સમકિતી.

अमावस्सा. स्त्री० (अमावस्या) } અમાવાસ;
अमावासा. (अमावास्या) } કૃષ્ણપક્ષનો છેલ્લો દિવસ.

अमिज्ज. न० (अमेय) કોઇપણ વસ્તુ માપીને આપવાની અમુક સમય માટે જ્યા મનાઇ કરવામાં આવી છે એવું નગર વગેરે. (૨) त्रि० માપ ન થઇ શકે તેવું, અસંખ્ય.

अमिज्झ. न० (अमेध्य) વિષ્ટા, અશુચિવસ્તુ.

अमिज्झरस. पु० (अमेध्यरस) પ્રવાહી વિષ્ટા; અશુચિ રસ.

अमित्त. न० (अमित्र) અહિત કરનાર, દુશ્મન

अमिय. पु० (अमृत) જેનો મરવાનો ધર્મ નથી તે, સિદ્ધભગવાન્ (૨) न० અમૃત, સુધા.

अमिय. त्रि० (अमित) અપરિમિત; અસંખ્ય (૨) પરિમાણરહિત, અનંત. (૩) દક્ષિણ તરફના દિશાકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अमियगइ. पु० (अमितगति) દક્ષિણ દિશાના દિશાકુમાર જાતિના દેવતાનો ઇન્દ્ર; ભવનપતિના ૨૦ ઇન્દ્રમાંનો એક.

अमियणाणि. पुं० (अमितज्ञानिन्) અનંતજ્ઞાની; સર્વજ્ઞ. (૨) ઐરવતક્ષેત્રના એક તીર્થંકર દેવનું નામ.

अमियमेह. पु० (अमृतमेघ) જુઓ " અમયમેહ " શબ્દ.

अमियवाहण. पुं० (अमितवाहन) ઉત્તર દિશાના દિશાકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર, ભવનપતિના ૨૦ ઇન્દ્રમાંનો એક

अमियासणिय. पुं० (अमितासनिक) વારંવાર ઠેકાણું બદલાવનાર, ઉઠબેસ કરનાર

अमिल. न० (अमिल) અમિલ દેશની બનાવટનું વસ્ત્ર, ઉનનું વસ્ત્ર. (૨) पु० મેષ; ઘેટો.

अमिलक्खु. पु० (अम्लेच्छ) મ્લેચ્છ ભાષા ન જાણનાર; આર્ય.

अमिला. स्त्री० (अमिला) २० मा तीर्थंકરની પ્રથમ શિષ્યાનું નામ.

अमिलाय. त्रि० (अम्लान) ન કરમાયેલ.

अमिलिअ. त्रि० (अमिलित) એક સૂત્રમાં બીજા સૂત્રો મેળવી ન બોલવું તે, મિલિત હોય જેમાં નથી એવું.

अमुअ. त्रि० (अस्मृत) સ્મૃતિમાં નહિ આવેલું.

अमुइ त्रि० (अमोचिन्) લીધેલ કાર્યને ન છોડનાર.

अमुग. त्रि० (अमुक) અમુક, ગમે તે કોઇ એક.

अमुणियसंख. त्रि० (अमुणितसंख्य) જેની સંખ્યા જાણવામાં નથી તે, અપરિમિત

अमुत्त. त्रि० (अमुक्त) સંસારથી મુક્ત નથી થયો તે; સંસારી.

अमुत्त. त्रि० (अमूर्त) અમૂર્ત, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ રહિત ધર્માસ્તિકાય વગેરે.

अमुदग्ग. } न० (अमुदग्र) અતીન્દ્રિય મિથ્યા
अमुयग्ग. } જ્ઞાન વિશેષ જેમ દેવતાનું પુદ્ગલ રહિત શરીર જોઇને એમ માને કે જીવનું શરીર પુદ્ગલનું બનેલું નથી ઇત્યાદિ.

अमुय. त्रि० (अमुक) જુઓ "અમુગ" શબ્દ

अमुय. त्रि० (अस्मृत) સ્મૃતિમાં નહિ આવેલ

अमुसा. स्त्री० (अमृषा) સત્યવચન.

अमुह. त्रि० (अमुख) નિરૂત્તર; જવાબ ન આપી શકે તે.

अमूढ. त्रि० (अमूढ) મૂઢ નહિ તે; તત્ત્વને જાણનાર. (૨) અમુગ્ધ; વિચક્ષણ

अमूढदिट्ठि. સ્ત્રી० (अमूढदृष्टि) અન્યદર્શનની ધામધુમ તરફ મોહ વગરની દૃષ્ટિ; સમકિતના આઠ આચારમાંનો ચોથો આચાર. (૨) અવિચલિત બુદ્ધિ.

अमूढलक्ख. त्रि० (अमूढलक्ष्य) વસ્તુના સ્વરૂપને યથાર્થ જાણનાર.

अमूढहत्थ. त्रि० (अमूढहस्त) હાથની કળામાં હોશિયાર; હસ્તકળા કુશળ.

अमूढ. त्रि० (अमूढ) જુઓ " અમૂઢ " શબ્દ.

अमेज्ज. त्रि० (अमेय) જુઓ " અમિજ્જ" શબ્દ.

अमेज्झ. त्रि० (अमेध्य) અપવિત્ર

अमोसलि. न० (अमुसलि) પડિલેહણ કરતાં વસ્ત્રને સાંબેલાની માફક ઉચું નીચું કરી ઉપર કે નીચે જમીનને ન અડાડવું તે. પડિલેહણનો એક ગુણ.

अमोह. त्रि० (अमोघ) અવન્ધ્ય; સફલ. (૨) પુ० કોઇ વખતે સૂર્યના બિંબની નીચે કિરણોના વિકારથી ગાડાની ઉંધને આકારે કાળી કે બીજા રંગની રેખા દેખાય છે તે. (૩) વાદળાં વગરની વિજળી. (૪) એક યક્ષનું નામ.

अमोह. त्रि० (अमोह) મોહ રહિત. (૨) પુ० જંબુમંદરના રૂચક પર્વતનું એક કૂટ.

अमोहण. त्रि० (अमोहन) મુગ્ધ નહિ કરનાર.

अमोहदंसि. त्रि० (अमोघदर्शिन्) યથાર્થ જોનાર. (૨) પુ० યક્ષ વિશેષ. (૩) न० ઉદ્યાન વિશેષ.

अमोहा. સ્ત્રી० (अमोघा) જંબુ સુદર્શનાનું અપર નામ. (૨) પશ્ચિમ દિશાના અંજનક પર્વતની દક્ષિણ તરફની એક વાવડીનું નામ.

अम्म. સ્ત્રી० (अम्बा) માતા; મા.

अम्मगा. સ્ત્રી० (अम्बा) માતા, મા.

अम्मड. પું० (अम्बड) એ નામનો એક સન્યાસી, કે જેણે મહાવીર સ્વામીના શાસનમાં તીર્થંકરનામ ગોત્ર ઉપાર્જન કર્યું.

अम्मताय. પું० (अम्बातात) મા બાપ; માતા પિતા.

अम्मधाई. સ્ત્રી० (मम्बाधात्री) ધાવમાતા, ધાઇ.

अम्मया. સ્ત્રી० (अम्बिका) માતા; મા. (૨) પાંચમા વાસુદેવની માતાનું નામ.

अम्मा. સ્ત્રી० (अम्बा) માતા; મા.

अम्मापिउ. / **अम्मापिति.** / **अम्मापियर.** પું० (अम्बापितृ) માતાપિતા; માબાપ.

अम्मापेइय. त्रि० (अम्बापैतृक) માતાપિતા સંબંધી.

अम्ह. त्रि० (अस्मद्) હું. પોતે.

अम्हारिस. त्रि० (अस्मादृश) અમારા જેવા.

अय. પું० (अज) પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) બકરો. (૩) આઠમા મહાગ્રહનું નામ.

अय. પુ० (अय) ગમન; ગતિ. (૨) લાભ, પ્રાપ્તિ. (૩) અનુભવ. (૪) न० પુણ્ય.

अय. न० (अयस्) લોઢું; ધાતુ વિશેષ.

अयंतिय. त्रि० (अयन्त्रित) જેના ઉપર રાજાની મુદ્રા નથી એવો સિક્કો વગેરે.

अयंपुल. પુ० (अयंपुल) અયંપુલ નામે ગોશાલાનો એક સેવક.

अयंसंधि त्रि० (अयसन्धि) જે વખતનું સ્વાધ્યાય, પ્રડિલેહણ આદિ જે કામ હોય તે વખતેજ તે કામ કરનાર; વખતસર કામ કરનાર.

अयकरग. પું० (अजकरक) અઠ્યાસી ગ્રહમાંનો ૧૭ મહાગ્રહ.

अयकवल्ल. न० (अयस्कवल्ल) લોઢાનો તવો; લોઢી.

अयकुंडिया. સ્ત્રી० (अयस्कुण्डिका) લોઢાની કુંડી.

अयकोट्ठय. न० (अयस्कोष्ठक) લોઢું તપાવવાની ભટ્ટી.

अयगर. પું० (अजगर) બકરાને પણ ગળી જનાર; સર્પની એક જાત.

अयगोल. પુ० (अयोगोल) લોઢાનો ગોળો.

अयण. પું० (अयन) સૂર્ય અંદરને માંડલેથી બહાર જાય કે બહારના માંડલેથી અંદરના માંડલે આવી એક આવૃત્તિ પુરી કરે તેટલો વખત. (૨) ન० ગમન. (૩) પ્રાપ્તિ; લાભ. (૪) જ્ઞાન; નિર્ણય. (૫) ત્રિ० પ્રાપ્ત કરનાર.

अयण. ન० (अतन) અનાદિ કાળથી નિરંતર ઉત્પન્ન થવામાં પ્રવર્તેલું; હમેશાં રહેનાર.

अयण. ન० (अदन) અન્ન; ખોરાક

अयत्त. ત્રિ० (अयत्न) જયણા વિનાનું, યત્ના રહિત.

अयर. પુ० ન० (अतर) સાગરોપમરૂપ કાળપરિમાણ વિશેષ.

अयल. પુ० (अचल) અંધક વૃષ્ણિના પુત્ર છઠ્ઠા દશાર્હ. (૨) અંતગડ સૂત્રના પહેલા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૩) પ્રથમ બલદેવનું નામ. (૪) ત્રિ० નિશ્ચલ; સ્થિર.

अयलभाउ. પુ० (अचलभ्रातृ) જુઓ " અચલભાય " શબ્દ.

अयला. સ્ત્રી० (अचला) જુઓ " અચલા " શબ્દ.

अयवीहि. સ્ત્રી० (अजवीथि) હસ્ત, ચિત્રા, સ્વાતિ, વિશાખા અને અનુરાધા એ પાંચ નક્ષત્રની ગતિનું નામ.

अयस. ન० (अयशस्) અપયશ; અપકીર્તિ.

अयसी. સ્ત્રી० (अतसी) અલસી, એક જાતનું તેલવાળું ધાન્ય. (૨) અલસીનો છોડ.

अयहारि. ત્રિ० (अयोहारिन्) સોનુંરૂપું વગેરેને પડતું મૂકી લોઢાનેજ ઉપાડનાર; લોહવાણિયો.

अया. સ્ત્રી० (अजा) બકરી.

अयाकिवाणिज्ज. પું० (अजाकृपाणीय) ન્યાય વિશેષ; બકરીના ગળાપર જેમ અણધારી છરી આવી પડે છે તેમ અણધાર્યું આવી પડેલું કાર્ય.

अयाणग. ત્રિ० (अज्ञायक) અજ્ઞ; ન જાણનાર.

अयार. પું० (अकार) " અ " અક્ષર.

अयावणिज्ज. ત્રિ० (अयापनीय) જેનાથી કાર્ય ન સરે તેવું; પ્રયોજન પુરતુ નહિ.

अयावय. પુ० (अजाव्रज) બકરીનો વાડો.

अयावयट्ठ. ત્રિ० (अयावदर्थ) અપરિપૂર્ણ, જોઇએ તેટલુ નહિ.

अयुत. ન० (अयुत) જુઓ "અઉઅ" શબ્દ.

अयो. ન० (अयस्) લોઢુ, લોહ.

अयोकवल्ल. ન० (अयस्कवल्ल) તવો; લોઢી.

अयोघण. ન० (अयोघन) લોઢુ કુટવાનો ઘણ.

अयोमुह. પું० (अयोमुख) લવણ સમુદ્રમાં વાયવ્ય ખુણામાં પાંચસો જોજન ઉપર આવેલ એક અંતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો ૧૧ મો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ० અયોમુખ અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

अर. પું० (अर) ચાલુ અવસર્પિણીમાં ભરત ક્ષેત્રના સાતમા ચક્રવર્તી અને અઢારમા તીર્થંકર. (૨) ન० ધરી; પૈડાનું વચલું લાકડું.

अरअ. પું० (अरजस्) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૭૦ મો મહાગ્રહ.

अरअ. ન० (अरत) પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકનો અરત નામે એક પાથડો. (૨) ત્રિ० રાગરહિત; પ્રીતિ વિનાનો.

अरइ. સ્ત્રી० (अरति) સંયમમાં ઉદ્વેગ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય એ પાંચ આચારમાં બેચેની. (૨) સાધુના બાવીશ પરિષહમાંનો એક પરિષહ. (૩) ઇષ્ટ વિયોગ કે અનિષ્ટ સંયોગથી થતું માનસિક દુઃખ.

अरइकम्म. ન० (अरतिकर्मन्) જેના ઉદયથી જીવને સંયમ વગેરેમાં અરતિ ઉત્પન્ન

થાય તેવી એક નોકષાય મોહનીયની પ્રકૃતિ; અરતિ મોહનીય કર્મ.

अरइपरिसह. } **अरइपरीसह.** } પુ० (अरतिपरिषह) સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો એક. અરતિ નામે પરિષહ.

अरइमोहणिज्ज. ન० (अरतिमोहनीय) અરતિ નામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अरइरइ. સ્ત્રી० (अरतिरति) અરતિરતિ, ધર્મમા અરતિ અને પાપમા રતિ (૨) સુખદુઃખ.

अरंजर. પું० ન० (अरञ्जर) એક પ્રકારનો પાણીનો ઘડો.

अरक्खुरी. સ્ત્રી० (अरक्षापुरी) જિનચક્ર... રાજાની એક નગરી. (૨) સર્પની અગ્ર મહિષી

अरग. પુ० (अरक) જુઓ ' અરય ' શબ્દ

अरज्जुयपास. પુ० (अरज्जुकपाश) દોરડા વગરનુ બંધન

अरणि. પુ० (अरणि) અરણિનુ લાકડુ, જેને માંહોમાંહે ઘસવાથી અગ્નિ ઝરે તેવુ લાકડુ.

अरणिया. સ્ત્રી० (अरणिका) જેનો બધ બી જરૂપ છે એવી એક વનસ્પતિ

अरण्ण. ન० (अरण्य) નિર્જન જગલ, વસતિ વિનાની અટવી.

अरण्णवडिंसग. પુ० (अरण्यावतंसक) અગીયારમા દેવલોકનુ અરણ્યાવતસક નામે એક વિમાન.

अरति. સ્ત્રી० (अरति) જુઓ " અરઇ " શબ્દ.

अरतिपरिसह. પુ० (अरतिपरिषह) જુઓ " અરઇપરિસહ " શબ્દ

अरतिरति. સ્ત્રી० (अरतिरति) જુઓ ' અરઇરઇ " શબ્દ

अरय. પું० (अरक) પૈડાના આરા.

अरय. પું० (अरजस्) કર્મરજ રહિત; સિદ્ધ ભગવાન (૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક મહા ગ્રહ (૩) પાંચમા દેવલોકના વિમાનનો એક પાથડો. (૪) ત્રિ० મેલ રહિત; નિર્મળ. (૫) ન० રજોગુણનો અભાવ.

अरय. ત્રિ० (अरत) અનાસક્ત; નિસ્પૃહ.

अरयणि. પુ० (अरत्नि) વિસ્તૃત આંગળી સહિત હાથ, પરિમાણ વિશેષ.

अरया. સ્ત્રી० (अरजा) કુમુદ વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरवग. ત્રિ० (अरबक) અરબદેશમાં રહેનાર મનુષ્ય વગેરે.

अरविंद. ન० (अरविन्द) કમળ, પદ્મ.

अरस. ત્રિ० (अरस) હીગ આદિ દ્રવ્યથી સસ્કારેલ નહિ; રસવિનાનું

अरसजीवि. પુ० (अरसजीविन्) અરસ આહારથી જીવનાર, અભિગ્રહ ધારી મુનિ વિશેષ

अरसमेह. પુ० (अरसमेघ) રસ વિનાનો વરસાદ, જે વરસાદથી બહોળા પ્રમાણમા અને મીઠું અનાજ ન પાકે તેવો વરસાદ.

अरसाहार. પુ० (अरसाहार) રસ વિનાનો આહાર (૨) નીરસ આહાર લેવાનો અભિગ્રહ ધારણ કરનાર સાધુ

अरह. ત્રિ० (अरथ) પરિગ્રહ રહિત

अरह. પુ० (अरहस्) કઇપણ રહસ્ય જેની જાણ બહાર નથી તે, અરિહત ભગવાન્; જિનદેવ. (૨) ત્રિ० પ્રગટ.

अरह. } **अरहंत.** } પુ० (अर्हत्) ઇન્દ્ર આદિના પૂજ્યનીય; તીર્થંકર. (૨) અવધિજ્ઞાની અને મન:પર્યવ જ્ઞાની.

अरहंत. ત્રિ० (अरहोन्तर) સર્વજ્ઞ, બધુ જાણનાર (૨) પુ० જિન ભગવાન્

अरहंत. ત્રિ० (अरथान्त) નિ:સ્પૃહી; મમતા રહિત (૨) પુ० જિનદેવ.

अरहट्ट. પું० (अरघट्ट) પાણી કાઢવાનું રેંટ; ઘટીયંત્ર.

अरहन्नय. पुं० (अर्हन्नक) चंपानगरी नि- वासी એક વહાણવટી શ્રાવક, કે જેને સમુદ્રમાં દેવતાએ પરિષહ આપ્યો હતો. (૨) તારી નગરીના દત્તનો પુત્ર કે જેણે પોતાના માબાપ સાથે અર્હન્મિત્ર આ- ચાર્ય પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

अरहप्पलावि. पुं० (अर्हत्प्रलापिन्) પોતે અ- રિહંત નહિ છતાં પોતાને અરિહંત તરીકે ઓળખાવનાર, હું "અરિહંત છું" એમ મિથ્યા પ્રલાપ કરનાર

अरहस्स. न० (अरहस्य) ગુપ્ત નહિ એવું શાસ્ત્રનું રહસ્ય.

अरहस्सभागि. पुं० (अरहस्यभागिन्) જેનાથી કાંઇ રહસ્ય ગુપ્ત નથી તે. સર્વજ્ઞ

अरहिय. त्रि० (अरहित) નિરંતર; વિરહ વિના.

अरि. पुं० (अरि) દુશ્મન, શત્રુ

अरिट्ठ. पुं० न० (अरिष्ट) લીમડાનું ઝાડ. (૨) અરીઠાનું વૃક્ષ અને ફળ (૩) પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ (૪) વૃષભાસુર. (૫) ચાલુ ચોવીસીના બાવીસમા તીર્થંકર નેમીનાથનું અપર નામ (૬) પાંચમા દેવલોકના ત્રીજા પાથડાનું નામ.

अरिट्ठनेमि. पुं० (अरिष्टनेमि) ચાલુ ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના બાવીશમા તીર્થંકર.

अरिट्ठपुरा. स्त्री० (अरिष्टपुरी) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरिट्ठा. स्त्री० (अरिष्टा) મહાકચ્છા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरिदमण. पुं० (अरिदमन) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના સિત્તેરમા પુત્રનું નામ (૨) વસંતપુરનો એક રાજા કે જેની રાણીએ ચોરને અભયદાન આપ્યું હતું.

अरिस. न० } (अर्शस्) હરસ એક
अरिसा. स्त्री० } પ્રકારનો રોગ.

अरिसल्ल. } त्रि० (अर्शोवत्) હરસના રોગ
अरिसिल्ल. } વાળો.

अरिह. त्रि० (अर्ह) યોગ્ય; લાયક. (૨) આ- ચાર્ય આદિની પદવીને યોગ્ય, પૂજ્ય. (૩) પુ૦ તીર્થંકર દેવ.

अरिह. पुं० (अर्घ) મૂલ્ય; કિમ્મત.

अरिहंत. पु (अर्हत्) અરિહંત ભગવાન્.

अरिहंतचेइय. पुं० न० (अर्हच्चैत्य) અરિ- હંત સબંધી કાંઇપણ સ્મારક ચિન્હ-સાધુ, સાધુનો વેષ, થુભ વગરે.

अरिहंतसासण. न० (अर्हच्छासन) તીર્થંકરનું શાસન, જૈન દર્શન. (૨) જૈન આગમ. (૩) જિન આજ્ઞા.

अरिहदत्त. पु० (अर्हद्दत्त) આર્ય સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધના પાંચમા શિષ્યનું નામ.

अरिहदिण्ण. } पुं० (अर्हद्दत्त) આર્ય સિંહ
अरिहदिन्न. } ગિરિના ચોથા શિષ્ય

अरुअ. त्रि० (अरुज्) રોગ રહિત. નિરોગી

अरुण. पु० (अरुण) હરિવાસ ક્ષેત્રના વિય- ડાવઇ નામે વાટલા વૈતાઢ્ય પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) ૮૮ મહાગ્રહમાંના ૫૪ મા ગ્રહ. (૩) સૂર્યની પ્રભા ફુટવાનો સમય. (૪) નંદીશ્વરવર સમુદ્ર અને અરુણોદગ સમુદ્રની વચ્ચેનો દ્વીપ. (૫) દેવ વિશેષ. (૬) ન૦ વિમાન વિશેષ.

अरुणप्पभ. पु० (अरुणप्रभ) અનુવેલંધર દેવોના ચોથા નાગરાજાનું નામ. (૨) લવણ સમુદ્રમાં ઉત્તર દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપરે આવેલ અનુવેલંધર દેવોનો આવાસ પર્વત (૩) રાહુનાં લાલ કાન્તિવાળા પુદ્ગલ

अरुणप्पभा. स्त्री० (अरुणप्रभा) નવમા તીર્થ- કરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

अरुणाभद्द पुं० (अरुणाभद्र) } અરુણવર
अरुणामहाभद्द. पु० (अरुणामहाभद्र) } સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणावडिंसग. पु० (अरुणावतंसक) અગીયારમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન.

अरुणवर. पु० (अरुणवर) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अरुणवरदीव. पुं० (अरुणवरद्वीप) એ નામનો એક દ્વીપ.

अरुणवरभद्द. पु० (अरुणवरभद्र)
अरुणवरमहाभद्द. पु० (अरुणवरमहाभद्र) } અરૂણવર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणवरसमुद्द. पु० (अरुणवरसमुद्र) એ નામનો એક સમુદ્ર કે જેમાંથી તમસ્કાય નીકળેલ છે.

अरुणवरोभास. पु० (अरुणवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર

अरुणवरोभासभद्द. पु० (अरुणवरावभासभद्र)
अरुणवरोभासमहाभद्द पु० (अरुणवरावभासमहाभद्र) } અરૂણવરભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणवरोभासमहावर. पु० (अरुणवरावभासमहावर)
अरुणवरोभासवर. पु० (अरुणवरावभासवर) } અરૂણવરભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા

अरुणाभ. पु० (अरुणाभ) રાહુના લાલકાન્તિવાળા પુદ્ગલ. (૨) પાંચમા દેવલોકનું અરૂણાભ નામનું વિમાન.

अरुणुत्तरवडिंसग. पु० (अरुणोत्तरावतंसक) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન

अरुणोद. पुं० (अरुणोद) અરૂણોદ નામે એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अरुणोदग.
अरुणोदय. } पु० (अरुणोदक) અરૂણદ્વીપને ફરતો અરૂણોદગ નામનો સમુદ્ર.

अरुणोदयसमुद्द. त्रि० (अरुणोदकसमुद्र) જુઓ "અરૂણોદગ" શબ્દ.

अरुणोववाय. पु० (अरुणोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર, કે જેમાં અરૂણ દેવતાની ઉત્પત્તિ સંબંધી હકીકત હતી. હાલ તે વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે.

अरुय. त्रि० (अरुष्) જખમ; ઘા.

अरुय. त्रि० (अरुज्) નીરોગી; રોગરહિત.

अरुह. पु० (अर्हत) તીર્થંકર, અરિહન્ત.

अरुह. त्रि० (अर्ह) યોગ્ય; લાયક.

अरुह. त्रि० (अरुह) જન્મ રહિત. (૨) पुं० સિદ્ધભગવાન્, મુક્ત આત્મા.

अरुहंत. पु० (अरोहत) અરિહંત ભગવાન્. (૨) त्रि० ઉત્પન્ન નહિ થનાર. જન્મ નહિ લેનાર.

अरूव. त्रि० (अरूप) રૂપ રહિત. વર્ણ રહિત

अरूवकाय. पु० (अरूपकाय) ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને જીવાસ્તિકાય

अरूवि. त्रि० (अरूपिन) રૂપ રહિત, રૂપ વગરનું.

अरूविअजीव. पु० (अरूप्यजीव) ધર્માસ્તિકાય આદિ ચાર અજીવ દ્રવ્ય.

अरूविकाय. पु० (अरूपिकाय) જુઓ "અરૂવકાય" શબ્દ.

अरोग.
अरोग्ग. } त्रि० (अरोग) પીડારહિત, રોગ રહિત.

अरोस. त्रि० (अरोष) ગુસ્સા રહિત. (૨) पु० એક મ્લેચ્છ દેશ (૩) તેમાં રહેનારી મ્લેચ્છ જાતિ

अल. त्रि० (अल) ઈષ્ટ કાર્ય કરવામાં સમર્થ. (૨) न० અલાદેવીનું સિંહાસન.

अलं. अ० (अलम) પરિપૂર્ણ, પર્યાપ્ત. (૨) સમર્થ (૩) પ્રતિષેધ, નિષેધ (૪) અતિ; ઘણું.

अलंकरण. त्रि० (अलङ्करण) શોભાકારક.

अलंकार. पु० (अलङ्कार) આભૂષણ; કેશાલંકાર, માળાલંકાર વસ્ત્રાલંકાર અને આભરણાલંકાર એ ચાર પ્રકારના અલંકારમાંનો ગમે તે એક પ્રકાર.

अलंकारसभा. स्त्री० (अलङ्कारसभा) ઘરેણાં પહેરવાની બેઠક

अलंकारिय. त्रि० (अलङ्कारित) આભૂષણ વગેરેથી અલંકૃત કરેલ.

अलंकारिय. पु० (अलङ्कारिक) હજામ; નાઇ. (૨) અલંકાર; ઘરેણાં.

अलंकारियकम्म. न० (अलङ्कारिककर्मन्) કેશ આદિ સમારવાનું કર્મ; ક્ષૌરકર્મ. (૨) હજામત.

अलंकारियसभा. } **अलंकारियसहा.** } स्त्री० (अलङ्कारिकसभा) જ્યાં બેસી અલંકાર પહેરાય તેવુ સ્થાન; આભૂષણ પહેરવાની સભા. (૨) હજામત કરાવવાની જગ્યા.

अलंकिय. त्रि० (अलङ्कृत) અલંકૃત; મુકુટ આદિથી શણગારેલ. (૨) न० અલગ અલગ સ્વરથી ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ.

अलंब. त्रि० (अलम्ब) લાંબુ નહિ; ટુંકુ.

अलंबुसा. स्त्री० (अलम्बुषा) ઉત્તર રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની પહેલી દિશાકુમારિકા.

अलकापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) લૌકિક શાસ્ત્ર પ્રમાણે કુબેરની નગરી.

अलक्क. पुं० (अलर्क) વારાણસી નગરીનો રાજા.

अलक्ख. पु० (अलक्ष) અનગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના સોળમા અધ્યયનનુ નામ (૨) મહાવીર સ્વામીના સમયમાં કાશીનગરીનો એક રાજા.

अलक्खण. न० (अलक्षण) અપલક્ષણ (૨) त्रि० સારાં લક્ષણ રહિત.

अलक्खणया. स्त्री० (अलक्षणता) અસમજસ ભાષણ; યદ્દા તદ્દા બોલવુ તે.

अलगापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) જુઓ "અલકાપુરી" શબ્દ.

अलज्ज. त्रि० (अलज्ज) નિર્લજ્જ, બેશરમ.

अलत्त. पुं० (अलक्त) લાક્ષારસ; અળતો

अलपट्ट. न० (अलपट्ट) વીંછીના પૂછડાના આકારનું એક હથિયાર.

अलभसिरी स्त्री० (अलभश्री) અલાદેવીની પૂર્વની માતા.

अलमंथु. त्रि० (अलमन्तु) સમર્થ; શક્તિમાન્. (૨) નિષેધક; નિવારક.

अलमत्थु. त्रि० (अलमस्तु) બસ કરો; ન કરો એવી રીતે નિષેધ કરનાર.

अलय. न० (अलक) વીંછીનો કાંટો.

अलयापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) જુઓ "અલકાપુરી" શબ્દ

अलव. त्रि० (अलप) મૌનવ્રતધારી.

अलस. त्रि० (अलस) આળસુ, પ્રમાદી. (૨) મંદ, ધીમુ. (૩) पुं० અળસીઓ. (૪) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

अलसय. त्रि० (अलसक) વિસૂચિકા વિશેષ; ઝાડાનો એક રોગ.

अलसिअ. त्रि० (आलसिक) આળસુ; પ્રમાદી.

अलसिरी. स्त्री० (अलश्री) વારાણસી નગરીના અલ ગાથાપતિની સ્ત્રી; ધરણેન્દ્રની અલા નામની અગ્રમહિષીના પૂર્વ ભવની માતા.

अलसी. स्त्री० (अतसी) અલસી, ધાન્ય વિશેષ.

अलहुय. त्रि० (अलघुक) અત્યન્ત સૂક્ષ્મ. જેનાથી બીજી કોઇ લઘુ નથી તે.

अला. स्त्री० (अला) ધરણેન્દ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષીનુ નામ. (૨) વિદ્યુત્કુમાર જાતની મોટી દેવી

अलाउ. न० (अलाबु) તુંબડું.

अलाउच्छेद. न० (अलाबुच्छेद) તુંબડું છેદવાનુ હથિયાર.

अलाउपाय. न० (अलाबुपात्र) તુંબડાનું પાત્ર.

अलादेवी. स्त्री० (अलादेवी) જુઓ "અલા" શબ્દ.

अलाबु. न० (अलाबु) જુઓ "અલાઉ" શબ્દ

अलाभपरिसह. पुं० (अलाभपरिषह) આહારાદિકની અપ્રાપ્તિનો પરિષહ.

अलाय. न० (अलात) ઉંબાડીઉ; સળગતું છાણું અથવા લાકડું.

अलावडिंसय. न० (अलावतंसक) અલ્લાદેવીનું ભવન.

अलाहि. अ० (अलम्) નિવારણ; નિષેધ (૨) સંપૂર્ણ, પર્યાપ્ત.

अलिंजर. पु० (अलिञ्जर) ધડા, ભાજન.

अलिंद. न० (अलिन्द) ઓટલો, ચોતરો (૨) કુંડ.

अलित्त. न० (अरित्र) હલેસું, નાવાને હલાવવાનો વાંસડો.

अलिपत्त. पु० (अलिपत्र) વીંછીના પૂંછડીના આકારે જેના પાંદડાં છે એવું વૃક્ષ.

अलिय. न० (अलीक) નિષ્ફળ, નિરર્થક.

अलिया. स्त्री० (अलीका) જુઠાણાવાળી ભાષા, અસત્ય ભાષા.

अलिसंद. पु० (अलिष्यन्द) ચોળાની એક જાત. ધાન્ય વિશેષ.

अलुग. न० (आलुक) બટાટા, કંદ વિશેષ.

अलूसग्र. त्रि० (अलूषक) અવિરાધક, ખરાપણ સંયમની વિરાધના ન કરનાર.

अलेवकड. त्रि० (अलेपकृत) જેનાથી પાત્ર ખરડાય નહિ તેવી વસ્તુ, ડાળીઆ, ચણા, વટાણા વગેરે.

अलेवड. } **अलेवाड.** } त्रि० (अलेपकृत) જુઓ 'અલેવકડ' શબ્દ.

अलेसि. पु० (अलेश्यिन) લેશ્યારહિત જીવ. સિદ્ધભગવાન્ તથા અયોગી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા જીવ.

अलेस्स. पु० (अलेश्य) લેશ્યારહિત જીવ. ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા તથા સિદ્ધભગવાન્.

अलोग. } **अलोय.** } पु० (अलोक) જગત બહારના પ્રદેશ, અલોક (૨) જીવ પુદ્ગળ આદિ રહિત આકાશ.

अलोगाकास. पु० (अलोकाकाश) લોકાકાશની બહાર અલોકાકાશ.

अलोभया. स्त्री० (अलोभता) લોભનો અભાવ; ૩૨ યોગસંગ્રહમાંનો આઠમો યોગસંગ્રહ.

अलोयागास. पु० (अलोकाकाश) જુઓ "અલોગાકાસ" શબ્દ.

अलोल. त्रि० (अलोल) અલુબ્ધ, લોલુપતારહિત.

अल्ल. त्रि० (आर्द्र) લીલું, ભીનું.

अल्लई. स्त्री० (अल्लकी) ગુચ્છ જાતની એક વનસ્પતિ. દૂધી.

अल्लक. न० } **अल्लग.** पु० } (आर्द्रक) આદુ.

अल्लकच्चूर. पु० (आर्द्रकर्चूर) એક જાતની આર્દ્ર વનસ્પતિ, લીલો કચૂરો.

अल्लमुत्था. स्त्री० (आर्द्रमुस्ता) નાગરમોથ.

अल्लियावणा. त्रि० (आलायन) કંપાય નહિ તેવા સાંધા.

अल्लियावणबंध. पु० (आलायनबन्ध) એક દ્રવ્યને બીજા દ્રવ્યની સાથે ચોંટાડવું તે; સાંધા કંપાય નહિ તેવી રીતે ગુંદર વગેરેથી ચોડવું તે.

अल्लीण. त्रि० (आलीन) ગુર્વાદિકને આશ્રિત રહેલ (૨) ગર્ભાર ચેષ્ટા કરનાર. (૩) મન, વચન અને કાયાથી ગુપ્ત થયેલ. (૪) ઉત્પન્ન થયેલ, વૃદ્ધિ પામેલ. (૫) મનોહર, સુન્દર. (૬) નિઃસંગ, લેપ રહિત. (૭) न० શરીર.

अल्लीणपल्लीणगुत्त. त्रि० (आलीनप्रलीनगुप्त) અંગોપાંગ વગેરેને સારી રીતે સંયમમાં રાખનાર.

अल्लीणया. स्त्री० (आलीनता) ગુપ્તેન્દ્રિયપણું.

अव. अ० (अव) અધિકપણું. (૨) મર્યાદા.

अवइण्ण. त्रि० (अवतीर्ण) ઉતરેલું; તરીને પાર ગયેલું.

अवउड. न० (अवकोट) ડોક મરડવી તે.

अवउडगबंधण. न० (अवकोटकबन्धन) મસ્તકને મરડીને ભુજા સાથે પીઠના ભાગમાં બાંધવું તે; મુસ્કેટાટ બાંધવું તે.

अवउस्सणग. न० (अपवसनक) વસ્ત્ર વિના રહી ટાઢ વગેરે સહન કરવાં તે. તપ વિશેષ સેવવુ તે.

अवंक. त्रि० (अवक्र) વાંકુ નહિ તે; સરલ.

अवंग. पु० (अपाङ्ग) આંખનો ખુણો (૨) ત્રિ૦ અંગની ખોડ ખાંપણવાળી.

अवंगुय. त्रि०—(अपावृत) ઉઘાડું મૂકેલુ; ખુલ્લુ મૂકેલુ.

अवंजणजाय. त्रि० (अव्यञ्जनजात) જેને દાઢી મૂછ વગેરે ઉગ્યાં નથી એવો.

अवंझ. त्रि० (अवन्ध्य) વંધ્ય નહિ. સફળ કાર્ય કર્તા (૨) સફળ. (૩) પુ૦ શુભા શુભ કર્મના વિવેચનવાળો ૧૧ મો પૂર્વ.

अवंझा. स्त्री० (अवन्ध्या) ગંધિલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अवंतिसुकुमाल. पु० (अवन्तिसुकुमार) ઉજ્જયિનીનગરીનિવાસી ભદ્રા શેઠાણીનો પુત્ર.

अवंतीगंगा स्त्री० (अवन्तीगङ्गा) ગોશાળાના મતને અનુસાર એક કાળ વિભાગ

अवंतीवद्धण. पु० (अवन्तीवर्धन) એ નામનો એક રાજા.

अवकंखा. स्त्री० (अवकाङ्क्षा) ઉત્સુકપણું. ઉત્સુકતા.

अवकर. पु० (अवकर) કચરો.

अवकरिस. पुं० (अपकर्ष) અપકર્ષ; હાનિ.

अवकास. पु० (अवकाश) આશ્રય વિશેષ.

अवकीरण. न० (अवकरण) છોડી દેવુ, નષ્ટ દેવુ.

अवकोडग. न० (अवकोटक) માથુ નમાવી હાથ સાથે પછવાડે બાંધવુ તે.

अवक्कंत. त्रि० (अपक्रान्त) સર્વ શુભ ભાવથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

अवक्कंति. स्त्री० (अवक्रान्ति) પરિભ્રમણ કરવુ તે. (૨) નિર્ગમન.

अवक्कंति. स्त्री० (अवक्रान्ति) ગમન, ગતિ.

अवक्कमण. न० (अपक्रमण) નીકળવુ. (૨) પાછા હઠવુ; પાછા સરકવુ.

अवक्कास. पुं० (अप्रकाश) અભિમાનથી અંધ થવુ તે, મોહનીય કર્મનો એક ભેદ (૨) અન્ધકાર, અંધારૂં.

अवक्कास. पु० (अपकर्ष) સમૃદ્ધિનું અત્યંત અભિમાન રાખવુ તે. (૨) હાનિ, નુકસાન.

अवक्कोस. पु० (अपक्रोश) બીજાનુ ઘસાતુ બોલવુ તે; નિન્દા.

अवक्क्कोस. पु (अवक्रोश) માન, અહંકાર.

अवक्खार. पु० (अवस्कार) વિષ્ટા, મળ.

अवक्खारण. न० (अपचारण) અપશબ્દ બોલવા તે (૨) સહાનુભૂતિનો અભાવ.

अवक्खलण. न० (अपत्तरण) સાનિધ્ય ન કરવુ તે; પ્રસન્ન ન થવુ તે

अवक्खेव. पु० (अवक्षेप) વિઘ્ન; બાધા

अवक्खेवण. न० (अपक्षेपण) નીચે ફેંકવુ તે. ઉત્ક્ષેપણાદિ પાંચ કર્મ પૈકી બીજુ કર્મ

अवग. न० (अवक) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વનસ્પતિ.

अवगंड. न० (अवगण्ड) સુવર્ણ. (૨) પાણીનાં ફીણ.

अवगणिणय. त्रि० (अपगणित) અવગણના કરેલ, અનાદર કરેલ.

अवगत त्रि० (अपगत) નષ્ટ થયેલ, ક્ષીણ થયેલ.

अवगम. पु० (अवगम) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) જ્ઞાન

अवगय. त्रि० (अपगत) મરી ગયેલુ (૨) દૂર ગયેલુ (૩) નાશ પામેલુ.

अवगय. त्रि० (अवगत) જાણેલુ; અવધારણ કરેલ.

अवगर. पु० (अवकर) કચરો.

अवगल्ल. त्रि० (अवग्लान) માંદુ; બિમાર.

अवगाढ. त्रि० (अवगाढ) અવગાહીને રહેલ; આશ્રીને રહેલ.

अवगारि. त्रि० (अपकारिन्) અપકાર કરનાર.

अवगास. न० (अवकाश) ઉત્પત્તિ સ્થાન.

अवगाह. पु० (अवगाह) અવગાહના; ક્ષેત્ર સ્પર્શના. (૨) અવકાશ.

अवगाहणा. स्त्री० (अवगाहना) શરીરાદિની ઉંચાઇ; શરીરાદિ જે આકાશ પ્રદેશને અવગાહીને રહેલ છે તે-આકાશ પ્રદેશનું પરિમાણ. (૨) અવકાશ આપવો તે. (૩) અંદર પ્રવેશ કરવો તે.

अवगूढ. त्रि० (अवगूढ) વ્યાપ્ત; વ્યાપેલું.

अवचय. पु० (अपचय) ઘટાડો, હાનિ.

अवचिय. त्रि० (अपचित) ઘટેલું, કૃશ થયેલું. (૨) જીવ પ્રદેશ રહિત, અચિત.

अवचुल्ल. पु० (अवचुल्ल) } ચુલાની પા
अवचुल्ली स्त्री० (अवचुल्ली) } સેનો ઓળો.

अवचूलग. न० (अवचूलक) ચોટલી નીચે રહે તેવી રીતે મસ્તક નમાવવું તે.

अवच. त्रि० (अवाच्य) ન કહેવા યોગ્ય. અકથનીય

अवच्च. न० (अपत्य) સતાન, પુત્રપુત્રી.

अवच्चीय. त्रि० (अपत्यीय) સતાન સબંધી; પુત્ર પુત્રાદિકને લગતું.

अवच्छेय. पु० (अवच्छेद) વિભાગ, અંશ

अवजाय. पु० (अवजात) પિતાના કરતા ઓછા ગુણવાળો પુત્ર. જેમ ભરત ચક્રવર્તીનો પુત્ર આદિત્યયશા

अवज्ज. न० (अवद्य) પાપ, નિન્દ્ય કર્મ. (૨) त्रि० નિન્દનીય

अवज्झाण. न० (अपध्यान) માઠું ધ્યાન, આર્ત્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન.

अवज्झाय त्रि० (अपध्यात) દુર્ધ્યાનનો વિષય. (૨) તિરસ્કારેલું, અવગણના કરાયેલું.

अवट्ठंभ. पु० (अवष्टम्भ) ભીંત, થાંભલા વગેરેને ટેકો આપવો તે

अवट्ठावणा. स्त्री० (अवस्थापना) મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું તે.

अवट्ठिइ स्त्री० (अवस्थिति) મર્યાદા, હદ.

अवट्ठिय. त्रि० (अवस्थित) સ્થિર રહેલ; વધઘટ ન થાય તેવું. (૨) શાશ્વત; નાશ ન પામે તેવું. (૩) पु० અપ્રતિપાતિ અવસ્થિત અવધિજ્ઞાન, યાવજ્જીવ પર્યંત રહે તેવું અવધિજ્ઞાન. (૪) પ્રથમ સમયે જેટલી પ્રકૃતિ બાંધે તેટલીજ બીજે ત્રીજે આદિ સમયે બાંધે તે અવસ્થિત બંધ.

अवट्ठियबंध पु० (अवस्थितबन्ध) પહેલે સમયે જેટલી પ્રકૃતિ બાંધેતેટલીજ બીજે ત્રીજે આદિ સમયે બાંધે તે; પ્રકૃતિબંધનો એક પ્રકાર

अवड पु० (अवट) કુવો.

अवडिंस. पु० (अवतंस) ભૂષણ.

अवडिंसकूड पु० (अवतंसकूट) મેરુના ભદ્રસાલ વનના આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ

अवडिंसग. } पु० (अवतंसक) મુગટ, શિખર
अवडिंसय. } (૨) મેરુ પર્વત

अवडु. पु० (अवटु) ડોકનો પાછલો ભાગ

अवड्ढ. त्रि० (अपार्द्ध) અર્ધું, અર્ધ (૨) न० અર્ધ દિવસ

अवड्ढखेत्त. न० (अपार्द्धक्षेत्र) અર્ધ ક્ષેત્ર. પંદર મુહૂર્ત સુધી ચંદ્રની સાથે યોગ કરનાર નક્ષત્ર.

अवड्ढपोग्गलपरियट्ट. पु० (अपार्द्धपुद्गलपरिवर्त्त) અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તન, પુદ્ગલપરાવર્તન કાળવિભાગવિશેષ, તેનો અર્ધ ભાગ.

अवड्ढोमोयरिया स्त्री० (अपार्द्धावमोदरिका) ઉણોદરી તપનો એક ભેદ; અર્દ્ધ ખોરાક લેવો તે.

अवण. न० (अवन) ગમન કરવું તે; ગતિ કરવી તે (૨) જાણવું તે.

अवणद्ध. त्रि० (अवनद्ध) બાંધેલું. (૨) ઢાંકેલું.

अवणय. पु० (अपनय) દૂર કરવું તે, નિષેધ કરવો તે.

अवणय. त्रि० (अवनत) નમેલું.

अवणयण. न० (अपनयन) निषेध करवो ते: दूर करवुं ते.

अवणयवयण. न० (अपनयवचन) दोष दर्शक वचन; निन्दा वचन.

अवणि. स्त्री० (अवनि) पृथ्वी; भूमि.

अवणीय. न० (अपनीत) निन्दा सूचक. (२) त्रि० दूर करेला.

अवणीयचरअ. त्रि० (अपनीतचरक) क्यांक मोकलवामां आव्युं होय एक स्थानेथी बीजे स्थाने राखवामां आव्युं होय तेनी गवेषणा करनार. अभिग्रह विशेष धारी.

अवणोय. पु० (अपनोद) दूर करवुं ते. (२) ...वुं ते.

अवण्ण. त्रि० (अवर्ण) वर्णरहित, रूपरहित (२) निन्दा.

अवण्णवंत. त्रि० (अवर्णवत्) अवर्णवादना बोलनार; निन्दक.

अवण्णवाइ. त्रि० (अवर्णवादिन्) अपकीर्ति करनार. निन्दक

अवण्णवाय. पु० (अवर्णवाद) अवर्ण बोलवा ते. निन्दा करवी ते.

अवण्णा. स्त्री० (अवज्ञा) अपमान. अनादर (२) तिरस्कार.

अवण्हवण. न० (अपह्नवन) खरी वात छुपाववी ते

अवण्हाण. न० (अवस्नान) ...न मिश्रित जळथी स्नान करवुं ते

अवतट्ठ. त्रि० (अवतष्ट) छोलीने पातळुं करेलुं

अवत्त. पु० (अव्यक्त) आठ वरसनी अंदरनो बाळक; काची वयनो बाळक. (२) त्रि० अस्पष्ट.

अवत्तव्व त्रि० (अवक्तव्य) कहेवा योग्य नहि; अनिर्वचनीय.

अवत्तव्वग. न० (अवक्तव्यक) कति के अकति शब्दथी कहेवा योग्य नहि ते, एकनी संख्या.

अवत्तव्वगसंचिय. त्रि० (अवक्तव्यकसंचित) एक समय एकज उत्पन्न थाय तेवा नारकी वगेरे.

अवत्तव्वबंध. पु० (अवक्तव्यबन्ध) अवक्तव्य-बंध, जे कर्म प्रकृतिनो अबन्ध थया पछी पुनःबंध थाय ते प्रथम समये अवक्तव्यबन्ध कहेवाय.

अवत्तव्वा. स्त्री० (अवक्तव्या) न कहेवा योग्य भाषा.

अवत्तिय न० (अव्यक्तिक) एक जैनाभास मत; निन्हव प्रचलित एक मत. (२) त्रि० ते निन्हव मतना अनुयायी.

अवत्थग. न० (अवार्थक) पूर्वापरना संबंध विनानी वाक्य रचना. सूत्रनो एक दोष (२) त्रि० निरर्थक; व्यर्थ.

अवत्था. स्त्री० (अवस्था) दशा, स्थिति

अवत्थाण न० (अवस्थान) स्थिति. एक ठेकाणे स्थिर रहेवुं ते

अवत्थातिग न० (अवस्थात्रिक) छद्मस्थ, केवळी अने सिद्ध ए त्रण दशा

अवत्थिय त्रि० (अवस्तृत) पसारेल, बीछावेल

अवत्थु. त्रि० (अवस्तु) निरर्थक; अर्थशून्य. (२) पु० अभाव

अवदग्ग. न० (अवदग्र) अंत; छेडो.

अवदल. त्रि० (अपदल) दलदार नहि ते: नकामीदो. (२) साररहित. (३) काचुं

अवदहण. न० (अपदहन) अमुक प्रकारनो डांभ.

अवदात. त्रि० (अवदात) निर्मळ, शुद्ध.

अवदाय. त्रि० (अवदात) गोरुं सफेद.

अवदालिय त्रि० (अवदलित) विकसित: प्रफुल्लित

अवदार. न० (अपद्वार) नानी बारी, छीडी.

अवदाहण. न० (अपदाहन) जुओ "अव-दहण" शब्द

अवद्धंस. पु० (अपध्वंस) चारित्र तथा तेना फळने निःसार बनावनार भावना, के

જે ભાવનાથી અસુરાદિકમાં ઉત્પતિ થાય તે.

अवद्धंसि. त्रि० (अपध्वसिन्) ધ્વંસ કરનાર. નાશ કરનાર.

अवघट्ट. त्रि० (अवघृष्ट) તૃપ્ત થયેલ

अवपुट्ठ त्रि० (अवस्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ

अवबोह पु० (अवबोध) સ્મૃતિ, સ્મરણ

अवभास पु० (अवभास) દેખાવ. (२) તેજ. પ્રકાશ.

अवभासय. त्रि० (अवभासक) જણનાર. પદાર્થનો અવભાસ કરનાર (२) પ્રકાશક

अवम त्रि० (अवम) હીન, ઓછુ.

अवमद्द पु० (अवमर्द) મર્દન કરવુ તે.

अवमद्दग. त्रि० (अवमर्दक) મર્દન કરનાર

अवमाण न० (अवमान) હાથ, ગજ, ફુટ વગેરેથી વસ્તુને ભરવી તે. ભરપ વિશેષ (२) पु० न० અવજ્ઞા, તિરસ્કાર.

अवमाण. न० (अपमान) અપમાન, અનાદર.

अवमाणण न० (अवमानन) અનાદર. અવજ્ઞા

अवमाणिय त्रि० (अवमानित) અપમાન પામેલ.

अवमार पु० (अपस्मार) રોગ વિશેષ જેમા પૂર્વની હકીકતનુ વિસ્મરણ થઇ જાય એવી જાતનો એક રોગ, વાઇ.

अवमारिय. त्रि० (अपस्मारित) અપસ્માર રોગવાળો, વાઇના રોગવાળો

अवय. न० (अवक) એક સાધારણ વનસ્પતિ, સેવાળ.

अवय. न० (अब्ज) કમળ, પદ્મ.

अवय. त्रि० (अवचस्) નીચુ, હલકુ. (२) જઘન્ય, અશ્રેષ્ઠ (३) પ્રતિકૂળ.

अवयग्ग पु० (अवदग्र) અન્ત, છેડો

अवयण. न० (अवचन) નિન્દ્ય વચન, અયોગ્ય વચન

अवयरण. न० (अवतरण) ઉતરવુ, નીચે આવવુ.

अवयरिस. पुं० (अपकर्ष) હાનિ, અવનતિ. (२) त्रि० અલ્પ; થોડુ.

अवयव पुं० (अवयव) અવયવ; અવયવિનો એક વિભાગ.

अवयवि. त्रि० (अवयविन्) અવયવવાળુ, જેના ભાગ પડી શકે એવુ.

अवयार पु० (अपकार) અપકાર

अवयार पु० (अवतार) સમાવેશ; અન્તર્ભાવ. (२) સગતિ, યોજના (३) પ્રવેશ

अवयास त्रि० ( ) ગાડો. મૂર્ખ

अवयास न० (आकाश) આલિંગન. ભેટવુ તે

अवयासाविय. त्रि० (अवकाशित) આલિંગન આપેલ.

अवर त्रि० (अपर) અન્ય, બીજુ (२) પછીનુ, પાછળનુ (३) પર નહિ તે. પોત (४) स्त्री० પશ્ચિમ દિશા

अवरकंका स्त्री० (अपरकङ्का) ધાતકી ખંડના ભરતક્ષેત્રની પદ્મોત્તર રાજાની રાજધાની.

अवरच्छ न० (अपरोक्ष) અસમક્ષ ચોરી કરવી તે. ચોરીનુ ગ્રાસમુ નામ.

अवरत्तय न० (अपरगय) શાક વિશેષ.

अवरराह पु० (अपराह्ण) દિવસનો પાછલો ભાગ.

अवररत्त पु० (अपररात्र) રાત્રિનો પાછલો ભાગ, પાછલી રાત

अवरदक्खिणा. स्त्री० (अपरदक्षिणा) નૈઋત્ય ખુણો. પશ્ચિમ અને દક્ષિણ વચ્ચેની વિદિશા.

अवरदारिय. न० (अपरद्वारिक) પશ્ચિમ તરફ દ્વારવાળા ચંદ્રની સાથે જોગ જોડનાર નક્ષત્રો.

अवरदाहिण पु० (अपरदक्षिण) પશ્ચિમ અને દક્ષિણ વચ્ચેનો પ્રદેશ. નૈઋત્ય ખુણો.

अवरद्ध. न० (अपराद्ध) અપરાધ કરવો તે, બીજાને પીડા ઉપજાવવી તે. (२) त्रि० વિનાશ કરેલ (३) અપરાધી.

अवरद्धिगा स्त्री० (अपराद्धिका) ખસની ફોલ્લી.

अवरच्छिय. पुं० (अपराच्छिक) सर्पदंश. (२) लूता रोगनो फोल्लो.

अवरमम्मवेहित्त. न० (अपरमर्मवेधित्व) बीजाना मर्म विंधाय नहि एवुं बोलवुं ते; सत्य वचननो २० मो अतिशय.

अवररात्र. पुं० (अपररात्र) पाछली-रात.

अवरविदेह. पुं० (अपरविदेह) मेरुथी पश्चिम तरफनो महाविदेह क्षेत्रनो अर्धो भाग.

अवरविदेहज्ज. त्रि० (अपरविदेहज) पश्चिम महाविदेह क्षेत्रमां जन्मेल.

अवरविदेहकूड. न० (अपरविदेहकूट) निषध पर्वतनुं आठमुं तथा नीलवंत पर्वतनुं सातमुं शिखर.

अवरविदेहवास. पुं० (अपरविदेहवर्ष) जुओ " अवरविदेह " शब्द.

अवरा. स्त्री० (अपरा) नलिना विजयनी मुख्य नगरी. (२) पश्चिम दिशा.

अवराइआ. स्त्री० (अपराजिता) पश्चिम महाविदेहना दक्षिण खांडवानी पांचमी वप्रा विजयनी मुख्य राजधानी.

अवराजिया. स्त्री० (अपराजिता) शंखविजयनी मुख्य नगरी.

अवराह. पुं० न० (अपराध) अपराध; गुन्हो. (२) अतिचार; व्रत भांगवानी कोशीश.

अवराहपय. न० (अपराधपद) इंद्रिय कषाय आदि.

अवराहि. त्रि० (अपराधिन्) गुन्हेगार; अपराधी.

अवरिल्ल. त्रि० (अपरीय) पाश्चात्य; पश्चिम तरफनुं.

अवरुत्तर. पुं० (अपरोत्तर) वायव्य खुणो; (२) त्रि० वायव्य खुणामां रहेल.

अवरुद्द. पुं० (अपरुद्र) नारकीना हाथपग भांगनार परमाधामीनी एक जात.

अवरुद्ध. त्रि० (अवरुद्ध) घेरायेलुं.

अवरोत्तर. पुं० (अपरोत्तर) } उत्तर अने
अवरोत्तरा. स्त्री० (अपरोत्तरा) } पश्चिम दिशा वच्चेनो प्रदेश; वायव्य खुणो.

अवरोप्पर. त्रि० (परस्पर) अन्योन्य.

अवरोह. पुं० (अवरोध) अन्तःपुर. (२) आवरण. (३) अन्तःपुरमां रहेनारी स्त्री. (४) संक्षेप. (५) प्रतिबंध.

अवलंब. त्रि० (अवलम्ब) पग उंचा अने माथुं नीचुं करी लटकनार.

अवलंबण. न० (अवलम्बन) वस्तुना सामान्य तथा विशेष अंशनो अवग्रह. (२) आश्रय; आधार. (३) ओटलो. (४) मस्तक नमाववुं ते. (५) लटकवुं.

अवलंबणबाहा. स्त्री० (अवलम्बनबाहु) कठोडो, कठेरो.

अवलंबणया. स्त्री० (अवलम्बन) अवग्रह; मतिज्ञाननो एक भेद.

अवलंबिय. त्रि० (अवलम्बित) अवलंबन करेल. (२) लटकी रहेल; आश्रित.

अवलद्ध. त्रि० (अपलब्ध) अपमान पूर्वक मळेलुं; अनादरथी प्राप्त करेलुं.

अवलद्धि. स्त्री० (अवलब्धि) अप्राप्ति.

अवलिंब. पुं० (अवलिम्ब) एक देशनुं नाम. (२) जीव अथवा पुद्गळोथी व्याप्त स्थान.

अवलित्त. त्रि० (अवलिप्त) व्याप्त.

अवलिय. त्रि० (अवलित) नहि वळेलुं; घडी पाडेल नहि.

अवलुय. न० (अवलुक) हलेसां, नावाने चलाववानुं एक उपकरण.

अवलेहणिया. स्त्री० (अवलेखनिका) वांसनी उपली छाल.

अवलेहिया. स्त्री० (अवलेहिका) चाटण.

अवलेही. स्त्री० (अवलेखी) वांसनी छोइ.

अवलोव. पुं० (अपलोप) वस्तुना सद्भावने छुपाववो ते; असत्यनुं त्रीसमुं नाम.

अवव. न० (अवव) ८४ लाख अववंग प्रमाण काळ विशेष.

अववंग. न० (अववाङ्ग) ८४ लाख अटट प्रमाण काळ विशेष.

अववक्का. स्त्री० (अवपाक्या) તવી, નાનો તવો
अववट्टणा. स्त्री० (अपवर्तना) જે અધ્યવસાયથી કર્મની દીર્ઘ સ્થિતિ અને તીવ્ર રસમાં ઘટાડો કરવામાં આવે તે અધ્યવસાય વિશેષ.
अववाअ. पु० (अवपात) આગમન, આવવું તે.
अववाय. पु० (अपवाद) નિન્દા; અવર્ણવાદ.
अवविह. पु० (अवविध) ગોશાળાનો એક શ્રાવક.
अवस. त्रि० (अवश) પરવશ; પરતંત્ર
अवसक्कण. न० (अवष्वष्कण) પાછળ જવું તે; પાછળ હઠવું તે.
अवसक्कि. त्रि० (अवष्वष्किन्) દૂર રહેનાર, પાછા હઠનાર.
अवसन्न. त्रि० (अवसन्न) નિમગ્ન; તલ્લીન.
अवसप्पि. त्रि० (अपसर्पिन) છોડીને ભાગી જનાર; તજનાર.
अवसप्पिणी. स्त्री० (अवसर्पिणी) દશ કોડાકોડિ સાગરોપમ પ્રમાણ ઉતરતો કાળ, સમયે સમયે હાનિ દર્શાવનાર છ આરા પરિમિત કાળ વિભાગ.
अवसय. त्रि० (अपसद) તુચ્છ, અધમ
अवसवस्स. त्रि० (अपवशवश) પરવશ પરતંત્ર
अवसव्व. न० (अपसव्य) ગ્રહની ચાલ વિશેષ
अवसह. पु० (आवसथ) ઘર; આશ્રમ.
अवसाण. न० (अवसान) છેડો; અંત.
अवसिअ. त्रि० (अवसित) સમાપ્ત; પરિપૂર્ણ. (२) જ્ઞાત, જાણેલું.
अवसिद्धंत. पु० (अपसिद्धान्त) અસત્ય સિદ્ધાન્ત, દૂષિત સિદ્ધાન્ત.
अवसेअ. त्रि० (अवसेय) જાણવા યોગ્ય.
अवसेस. पु० (अवशेष) બાકી, શેષ. (२) त्रि० સર્વ; સઘળું.
अवसोहिय. त्रि० (अवशोभित) શોભતું; શોભનીક.
अवस्स. न० (अवश्य) અવશ્ય; નક્કી.
अवस्सय. पु० (अवश्रय) ઓઠિંગણ આપવાનું સાધન.
अवहइ. स्त्री० (अपहति) વિનાશ.
अवहट्टुलेस्स. त्रि० (अपहृत्यलेश्य) જેણે લેશ્યા દૂર કરી છે તે.
अवहट्टुसंजम. पु० (अपहृत्यसयम) ઉચ્ચારાદિ અવિધિએ પરઠવવાથી લાગતો અસંજમ; અસંજમના ૧૭ પ્રકારમાંનો એક.
अवहड. त्रि० (अपहृत) લઇને બીજે મૂકેલ.
अवहत्थिअ. त्रि० (अपहस्तित) હાથ પકડીને બહાર કાઢી મૂકેલ.
अवहरिअ. त्रि० (अपहृत) અપહાર કરેલ; લઇ લીધેલ.
अवहाण. न० (अवधान) સાક્ષાત્ અર્થનું જ્ઞાન.
अवहार. पु० (अपहार) ગર્ભનું અપહરણ કરવું તે. (२) ચોરી, હરણ. (३) દૂર કરવું તે, તજવું તે (४) ભાગાકાર. (५) જલચર પ્રાણી વિશેષ.
अवहारण. न० (अवधारण) અવધારણ કરવું તે, નિશ્ચય કરવો તે
अवहि. पु० (अवधि) અવધિજ્ઞાન, પાંચ જ્ઞાનમાંનું ત્રીજું જ્ઞાન (२) મર્યાદા
अवहिअ त्रि० (अव्यथित) જેનું મન દીન નથી તે
अवहिअ त्रि० (अपहृत) આકર્ષાયેલ, ખેંચાયેલ. (२) અપહાર કરેલ, લઇ લીધેલ.
अवहिल्ल न० (अब्रह्म) મૈથુન, સ્ત્રીપુરુષ સમાગમ.
अवहिय. त्रि० (अवधृत) નિયમિત, ચોકસ કરાયેલ.
अवहिय. त्रि० (अवहित) કહેલ. (२) સાવધાન.
अवहियमण. त्रि० (अवहितमनस्) સાવધાન; તલ્લીન.

अवहिरिय. त्रि० (अपहृत) અપહરણ કરેલ; લઇ લીધેલ.

अवहीय. त્રि० (अपधीक) હલકી બુદ્ધિવાળો.

अवहेडिय. त्रि० (अवहेडित) માથું નીચે નમાવેલ; પીઠ સુધી ડોક નમાવેલ.

अवहेरी. स्त्री० (अवहेला) મજાક; હાંસી. (૨) તિરસ્કાર.

अवाइद्ध. त्रि० (अव्यादिग्ध) વક્રતાથી રહિત; અવક્ર.

अवाईण. त्रि० (अवाचीन) અધોમુખવાળું.

अवाईण. त्रि० (अवातीन) વાયુથી ન પડે એવા દૃઢ મૂળવાળું.

अवाउड. त्रि० (अप्रावृत) વસ્ત્રરહિત; નગ્ન. (૨) ન० વસ્ત્રનો અભાવ.

अवाउडअ. त्रि० (अप्रावृतक) નગ્ન થઇ આતાપના લેનાર

अवाय पु० (अवाय) ઉહાપોહ કરી વસ્તુનો નિશ્ચય કરવો તે. (૨) સંશયરહિત નિશ્ચયાત્મકજ્ઞાન વિશેષ; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अवाय. पु० (अपाय) રાગાદિથી ઉત્પન્ન થયેલ દોષ; અનર્થ. (૨) ઉદાહરણ વિશેષ. (૩) વિયોગ.

अवायदंसि. त्रि० (अपायदर्शिन्) અનર્થ વગેરે દોષ બતાવનાર; દોષદર્શી. (૨) ભાવી અનર્થોને જાણનાર.

अवायमइ. स्त्री० (अवायमति) ઇહાથી વસ્તુનો નિશ્ચય કરવો તે. મતિજ્ઞાનનો ત્રીજો ભેદ.

अवायविजय. न० (अपायविचय) રાગદ્વેષ આદિ દોષનું ચિંતવન કરવું તે. ધર્મ ધ્યાનનો પહેલો ભેદ.

अवायाण. न० (अपादान) બે વસ્તુમાંની એક વસ્તુ, જેનાથી છૂટી પડે તે અપાદાન; પાંચમી વિભક્તિનો અર્થ.

अवायाणुप्पेहा. स्त्री० (अपायानुप्रेक्षा) આશ્રવ આદિ દોષોનું ચિંતવન કરવું તે; શુક્લ ધ્યાનનો એક ભેદ.

अवारिय. त्रि० (अवारित) નિવારણ નહિ કરેલ; કોઇએ અટકાવેલ નહિં.

अवाव. पुं० (अवाप) રસોઇ.

अवावकहा. स्त्री० (अवापकथा) શાક, ભાત વગેરે ભોજન સંબંધી વાતચીત કરવી તે.

अवि. अ० (अपि) પણ. (૨) સંભાવના. (૩) નિશ્ચય. (૪) સમુચ્ચય.

अवि. पु० (अवि) ઘેટો.

अविअ. अ० (अपिच) સમુચ્ચય.

अविआरि. त्रि० (अविचारिन्) જે સ્થિતિમાં મન વગેરે યોગોનું પરિવર્તન નથી તે; શુક્લ ધ્યાનનો બીજો ભેદ.

अविइअ. त्रि० (अविदित) અજાણ્યું; નહિ જાણેલું.

अविइय. त्रि० (अद्वितीय) જેની સાથે બીજો નથી તે; એકલો.

अविउक्कंतिय. त्रि० (अव्युत्क्रान्तिक) ઉત્પત્તિ રહિત. (૨) જેમાં જીવ મરી ગયા નથી તે; સચિત્ત.

अविउस्सरण. न० (अव्युत्सर्जन) તજવું નહિ તે; પાસે રાખવું તે.

अविउस्सरणया स्त्री० (अव्युत्सर्जनता) અચિત્ત વસ્તુ-વસ્ત્ર વગેરેને વ્યવસ્થિત રાખવાં તે; શ્રાવકના પાંચ અભિગમનમાંનું બીજું અભિગમન.

अविकंप. त्रि० (अविकम्प) અચળ; સ્થિર.

अविकल. त्रि० (अविकल) પરિપૂર્ણ, ખંડિત નહિ તે.

अविकारि. त्रि० (अविकारिन्) જેનું રૂપાન્તર ન થાય તે; અવિકારી.

अविक्खग. त्रि० (अपेक्षक) ઇચ્છા કરનાર.

अविक्खण. न० (अपेक्षण) અપેક્ષા. પરવા

अविक्खणिज्ज. त्रि० (अपेक्षणीय) અપેક્ષા કરવા યોગ્ય.

अविक्खित्त. त्रि० (अव्याक्षिप्त) વિક્ષેપરહિત. (૨) ઉપયોગપૂર્વક ગમન કરનાર.

अविक्खिय. त्रि० (अवेक्षित) નજરે જોયેલું; દૃષ્ટિગોચર કરેલું.

अविगइय. त्रि० (अविकृतिक) ઘી આદિ વિકારી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરનાર.

अविगप्प. पुं (अविकल्प) નિશ્ચય; વિકલ્પનો અભાવ.

अविगल. त्रि० (अविकल) દક્ષ; ચતુર.

अविगिट्ठ. त्रि० (अविकृष्ट) છઠ્ઠની અંદરનું તપ કરનાર.

अविग्गह. त्रि० (अविग्रह) સરળ; અવક્ર.

अविग्गहगइ. स्त्री० (अविग्रहगति) સરલગતિ; વાંક વિનાની ગતિ. (૨) અકુટિલ ગતિ.

अविग्घ. न० (अविघ्न) નિર્વિઘ્નપણું; અંતરાયનો અભાવ.

अविघुट्ठ. न० (अविघुष्ट) બેસુર ન થાય તેવી રીતે ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ.

अविच्चुइ. स्त्री० (अविच्युति) સ્મૃતિ; ધારણા.

अविच्छिण्ण. त्रि० (अविच्छिन्न) વિચ્છેદ ન પામેલ; અત્રુટિત. (૨) જેમાં પ્રતિપક્ષીનો સંદેહ છેદવામાં નથી આવ્યો તે.

अविच्छेय. पुं० (अविच्छेद) વિચ્છેદનો અભાવ; નિરંતરપણું.

अविजाणय. त्रि० (अविज्ञायक) અજાણ; વિજ્ઞાનરહિત.

अविज्जा. स्त्री० (अविद्या) અજ્ઞાન. (૨) કુશાસ્ત્ર.

अविणय. पुं० (अविनय) બેઅદબી; અવિનય.

अविणीअ. त्रि० (अविनीत) અવિનયવાન્; વિનયરહિત.

अविण्णा. स्त्री० (अविज्ञा) અજાણ્યે દોષ સેવવો તે. (૨) અનુપયોગ; ખ્યાલનો અભાવ.

अविण्णाउवचिय. न० (अविज्ञोपचित) અજાણપણે કરેલ કર્મ.

अविण्णाय. त्रि० (अविज्ञात) ન જણાયેલ; અવિદિત.

अवितह. त्रि० (अवितथ) સત્ય; સાચું. (૨) न० સચ્ચાઈ.

अवितिण्ह. त्रि० (अवितृष्णा) જેને કામ ભોગની તૃષ્ણા મટી નથી તે.

अवितित्त. त्रि० (अवितृप्त) અતૃપ્ત.

अवितिय. त्रि० (अद्वितीय) જુઓ " અવિઇય " શબ્દ.

अविदिण्ण. त्रि० (अविदत्त) અણદીધેલું.

अविद्धत्थ. त्रि० (अविध्वस्त) જેમાં જીવ નાશ પામેલ નથી તે; અચેત નહિ તે.

अविप्पकट्ठ. त्रि० (अविप्रकृष्ट) નજીક; દુર નહિ તે

अविप्पगड. त्रि० (अविप्रकट) અપ્રકટ, છૂપું.

अविभज्ज. त्रि० (अविभाज्य) જેનો વિભાગ ન થઇ શકે એવું; અવયવ વિનાનું.

अविभाइम. त्रि० (अविभागिम) ભાગ શૂન્ય; ભાગ રહિત.

अविभाइय. त्रि० (अविभाज्य) જુઓ " અવિભજ્જ " શબ્દ.

अविभाग. पुं० (अविभाग) વિભાગનો અભાવ; અન્તર રહિતપણું. (૨) त्रि० જેના એકના બે ભાગ ન થાય તે; નિર્વિભાજ્ય

अविभागोत्तरिय. त्रि० (अविभागोत्तर) રસના એકેક અંશે ઉત્તરોત્તર વધતું.

अविभाव. त्रि० (अविभाव्य) પરાભવ કરવા યોગ્ય નહિ.

अविमण. त्रि० (अविमनस्) શૂન્ય ચિત્ત વગરનું. અશૂન્ય ચિત્તવાળો. (૨) ભોગાદિ વિષયમાં જેનું મન લાગેલુ છે તે.

अविमुत्तया. स्त्री० (अविमुक्तता) પરિગ્રહ વૃત્તિ; પરિગ્રહ રાખવો તે.

अविमुत्ति. स्त्री० (अविमुक्ति) લોભવૃત્તિ, લોભ કરવો તે. (૨) ન મુકવુ તે.

अविय. (अ) (अपिच) વળી; બીજું.

अविय. पुं० (अविक) મેઢો, ઘેટો.

अवियत्त. त्रि० (अव्यक्त) અસ્પષ્ટ. (૨) જ્ઞાન અને વયમાં અપરિપક્વ.

अवियत्त. त्रि० (अप्रीतिक) અપ્રીતિકારક.

अवियत्तजंभग. त्रि० (अव्यक्तजृम्भक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

अवियत्तविसोहि. पुं० (अप्रीतिकविशोधि) પ્રેમ વગર વિશોધિ થવી તે; વિશોધિનો એક ભેદ.

अवियत्तोवघाय. पुं० (अप्रीतिकोपघात) પ્રેમના અભાવને લઇને વિનયનો નાશ.

अवियाइ. अ० (अपि च) વળીપણ; સંભાવના. (૨) સમયે; અવસરે.

अवियाउरी. स्त्री० (अविजनयित्री) વન્ધ્યા સ્ત્રી.

अवियार. न० (अविचार) એક યોગમાંથી બીજા યોગમાં કે અર્થમાંથી વ્યંજનમાં જવું આવવું જ્યાં નથી તે; શુકલધ્યાનનો એક પ્રકાર. (૨) નિશ્ચેષ્ટ; હલન ચલન વિનાનો સંથારો (૩) ત્રિ૦ વિચાર્યા વગરનું; અસંગત.

अविरइ. } **अविरति.** } स्त्री० (अविरति) પાપની અનિવૃત્તિ; અસંજમ. (૨) અબ્રહ્મચર્ય. (૩) વિરામનો અભાવ.

अविरतिवाद. पु० (अविरतिवाद) મૈથુન સંબંધી ચર્ચા.

अविरय. त्रि० (अविरत) સાવદ્ય જોગથી નિવૃત્ત થયેલ નહિ; પાપ સ્થાનકથી નિવૃત્તિ પામેલ નહિ. (૨) અવિરતિસમ્યગ્દષ્ટિ આદિ ગુણસ્થાન.

अविरयं. अ० (अविरतम्) સતત; નિરંતર.

अविरयमरण. न० (अविरतमरण) અવ્રતીપણે મરવું તે; બાળમરણ.

अविरयवाइ. पु० (अविरतवादिन्) " અવિરત છું " એમ બોલનાર; પરિગ્રહ ધારી.

अविरयसम्मत्त. पुं० (अविरतसम्यक्त्व) અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિવાળો; ચોથા ગુણઠાણાવાળો જીવ.

अविरयसम्मद्दिट्ठि. पुं० (अविरतसम्यग्दृष्टि) વિરતિ વિનાનો કેવળ સમકિત દૃષ્ટિવાળો; ચોથે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

अविरल. त्रि० (अविरल) છુટાં છવાયાં નહિ; ઘટ્ટ. (૨) નિરંતર આંતરા રહિત.

अविरह. पुं० (अविरह) વિરહનો અભાવ.

अविरहिअ. त्रि० (अविरहित) વિરહરહિત; નિરંતર.

अविरुद्ध. त्रि० (अविरुद्ध) પૂર્વાપર વિરોધ રહિત; સંગતિયુક્ત. (૨) વિનયવાદી, દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ, પશુ, પક્ષી વગેરે સર્વનો વિનય કરનાર. (૩) પું૦. ન૦ પરસ્પર વિરોધ ન હોય એવાં રાજ્યનાં ગ્રામાદિ. (૪) વડીલોની મર્યાદાનુ ઉલ્લંઘન ન કરનાર.

अविलंबिय. त्रि० (अविलम्बित) વિલમ્બરહિત; ઉતાવળો.

अविला. स्त्री० (अविला) ઘેટી; ગાડર.

अविवच्चास. त्रि० (अविपर्यास) વિપર્યાસ રહિત.

अविवज्जय. पु० (अविपर्यय) વિપરીત બુદ્ધિનો અભાવ. (૨) તત્ત્વના અધ્યવસાયરૂપ સમકિત.

अविवरिय. त्रि० (अविवृत) વિવરણ કરેલુ નહિ; અર્થરૂપે વ્યાખ્યાન ન કરેલ.

अविसंधि. पु० (अविसन्धि) જેનો સાંધો વિઘટે નહિ તે; પૂર્વાપર વિરોધ આવે નહિ તેવુ.

अविसंवाइ. } **अविसंवादि.** } त्रि० (अविसंवादिन्) વિસંવાદી નહિ; અયથાર્થ નહિ.

अविसंवादणाजोग. पु० (अविसंवादनयोग) } **अविसंवायणाजोग.** पु० (अविसंवादनायोग) } યથાર્થ બોલવું, બોલીને ફરી ન જવું અને યથાર્થ પ્રવૃત્તિ કરવી તે.

अविसम. त्रि० (अविषम) સમતળ; સપાટ.

अविसाइ. } **अविसाति.** } त्रि० (अविषादिन्) ખેદરહિત.

अविसेस. त्रि० (अविशेष) } **अविसेसण.** न० (अविशेषण) } વિશેષ રહિત, સામાન્ય. (૨) તુલ્ય.

अविसेसिय. त्रि० (अविशेषित) સામાન્ય; વિશેષ રહિત.

अविसोहि. पुं० (अविशोधि) વિશુદ્ધિનો અભાવ. (૨) અતિચાર. ચારિત્રને મલીન કરવુ તે.

अविसोहिकोडि. स्त्री० (अविशोधिकोटि) સંયમને અવિશુદ્ધ કરનાર આધા કર્માદિ ૭ દોષોનો સમુહ.

अविस्साम. न० (अविश्राम) વિસામો લીધા વિના; નિરન્તર.

अविहवा. स्त्री० (अविधवा) પતિવાળી સ્ત્રી. સધવા.

अविहि पुं० (अविधि) અવિધિ. શાસ્ત્ર વિહિત વિધિનો અભાવ.

अविहिंस. त्रि० (अविहिंस्र) અહિંસક. દયાળુ.

अविहिंसा. स्त्री० (अविहिंसा) હિંસાનો અભાવ, અહિંસા

अविहिंसिय. त्रि० (अविहिंसित) સારી રીતે નિર્જીવ થયેલ, અચિત્ત.

अविहेडय. त्रि० (अविहेटक) કોઇને પીડા ઉપજાવનાર નહિ. (૨) આદર કરનાર

अवीइ. त्रि० (अवीचि) કષાયના તરંગથી રહિત.

अवीइदव्व. न० (अवीचिद्रव्य) સમ્પૂર્ણ આહાર દ્રવ્ય; સર્વોત્કૃષ્ટ આહાર વર્ગણા.

अवीय. त्रि० (अद्वितीय) બીજાની સહાય વિનાનો; એકલો. (૨) અનુપમ; જેના જેવો બીજો ન હોય તે.

अवीयराग. पुं० (अवीतराग) વીતરાગ નહિ તે; છદ્મસ્થ.

अवीरिय. त्रि० (अवीर्य) મનની શકિત વિનાનો; વીર્યહીન.

अवीस्संभ. पुं० (अविश्रम्भ) અવિશ્વાસ, પ્રાણાતિપાતનું ત્રીજું ગૌણ નામ.

अवुक्कंत. त्रि० (अव्युत्क्रान्त) મરી ન ગયેલ.

अवुक्कंतजीव. त्रि० (अव्युत्क्रान्तजीव) સચેત; જેમાંથી જીવ નીકળી ગયા નથી તે.

अवुच्छिण्ण. त्रि० (अव्यवच्छिन्न) જીવ રહિત નહિ; જીવ સહિત.

अवेअ. त्रि० (अवेद) વેદરહિત, અવેદી.

अवेउव्विय. त्रि० (अवैक्रिय) અલંકારરહિત.

अवेक्खा. स्त्री० (अपेक्षा) અપેક્ષા. આશય.

अवेत. त्रि० (अपेत) જૂદું; ભિન્ન

अवेद. त्रि० (अवेद) વેદ રહિત, દસમા ગુણઠાણાથી માંડી સિદ્ધ પર્યંતના જીવ.

अवेयण. त्रि० (अवेदन) સાતા, અસાતા વેદના રહિત. (૨) પુ० સિદ્ધભગવાન્

अवेरमण न० (अविरमण) પાપથી ન નિવર્ત્તન થવુ તે.

अवोगड. त्रि० (अव्याकृत) વિભાગ નહિ પાડેલ, ભાગોનોએ વહેંચી ન લીધેલુ (૨) વિશેષણોથી ભેદ ન પાડેલ

अवोगडा. स्त्री० (अव्याकृता) ગંભીર અર્થવાળી ભાષા (૨) અવ્યક્ત અક્ષરવાળી ભાષા.

अवोच्छिण्ण. त्रि० (अव्युच्छिन्न) વ્યવચ્છેદ રહિત. પૃથકત્વ રહિત.

अवोच्छित्तिणय. पु० (अव्यवच्छित्तिनय) દ્રવ્યાસ્તિક નય; વસ્તુનું નિરંતર અસ્તિત્વ બતાવનાર નય

अवोच्छेद. पु० (अव्यवच्छेद) પૃથક્કરણનો અભાવ.

अवोह. पु० (अपोह) નિશ્ચય, નિર્ણય.

अव्वईभाव. पु० (अव्ययीभाव) અવ્યયીભાવ સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

अव्वक्खित्त. त्रि० (अव्याक्षिप्त) વિક્ષેપ રહિત; વિક્ષિપ્ત વૃત્તિવાળો નહિ. (૨) તલ્લીન; એકાગ્ર.

अव्वग्ग. त्रि० (अव्यग्र) સ્વસ્થ; ચિન્તા વગરનું.

अव्वड्ढभाग. त्रि० (अपार्द्धभाग) અર્ધભાગ

अव्वत्त. त्रि० (अव्यक्त) નામ, જાતિ આદિથી કથન કરવા યોગ્ય નહિ. (૨) જ્ઞાન અને ઉમરમાં ન્હાનો; આઠ વર્ષ સુધીનો બાળક. (૩) અસ્પષ્ટ; છેદ સૂત્રના રહસ્યનો અજાણ. (૪) સાધુતામાં સંદેહ રાખનાર અવ્યક્તવાદી એક નિન્હવ.

अव्वत्तगम. त्रि० (अव्यक्तगम) નાસવાને અસમર્થ. (૨) અસ્પષ્ટ ગતિવાળો. (૩) પું૦ ગમનનો અભાવ.

अव्वत्तदंसण. पु० न० (अव्यक्तदर्शन) અસ્પષ્ટ દર્શન; ભ્રમ દર્શનનો એક ભેદ.

अव्वत्तरूव. त्रि० (अव्यक्तरूप) અવ્યક્તરૂપી જીવ, આત્મા

अव्वत्तलिंग. न० (अव्यक्तलिङ्ग) અવ્યક્તલિંગ, જિનકલ્પિનો વેષ

अव्वभिचारि. पु० (अव्यभिचारिन्) અવ્યભિચારી હેતુ, સાધ્યને છોડી બીજે ન જનાર હેતુ

अव्वय. न० (अव्रत) વ્રતનો અભાવ (૨) ત્રિ૦ વ્રતરહિત.

अव्वय. त्रि० (अव्यय) નાશરહિત, અખંડિત. (૨) નિત્ય; શાશ્વત (૩) પું૦ આત્મા. (૪) આચારાંગ આદિ બાર અંગ શાસ્ત્ર.

अव्वसण. त्रि० (अव्यसन) વ્યસનરહિત. (૨) ન૦ પક્ષનો ૧૨ મો દિવસ; બારસનું નામ.

अव्वह. त्रि० (अव्यथ) પીડારહિત. (૨) દેવ વગેરેના ઉપસર્ગથી ન બીએ તેવો. (૩) ન૦ વ્યથાનો અભાવ; શુક્લ ધ્યાનનું એક આલમ્બન. (૪) નિશ્ચલ ધ્યાન.

अव्वहिय. त्रि० (अव्यथित) ઉદાત્ત ચિત્તવાળો; ધીર. (૨) જેને કોઇ દુઃખ ન આપે તે.

अव्वाइद्ध. त्रि० (अव्याविद्ध) અવિપરીત; ઉલટું સુલટું નહિ તે.

अव्वागड. त्रि० (अव्याकृत) અવ્યક્ત, અસ્પષ્ટ.

अव्वाण. त्रि० (आम्लान) થોડું સિઝેલ અને વધારે કરમાએલું.

अव्वाबाह. न० (अव्याबाध) જેમાં દ્રવ્યથી શરીર પીડા અને ભાવથી મિથ્યાત્વાદિ દોષની બાધા નથી એવું ગુર્વાદિકને વંદના કરતી વખતે સુખ પૂછવું તે. (૨) શરીરની પીડાનો અભાવ. (૩) વિવિધ બાધા વિનાનું સુખ. (૪) વ્યાબાધારહિત સિદ્ધિસ્થાન; મોક્ષ (૫) કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલ સુપ્રતિષ્ઠાભ વિમાનવાસી લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.

अव्वामोह. पु० (अव्यामोह) વ્યામોહનો અભાવ.

अव्वाय. त्रि० (अम्लान) કરમાયેલ નહિ.

अव्वावड. त्रि० (अव्यापृत) વ્યાપાર કરવાને અયોગ્ય વસ્તુ

अव्वावन्न. त्रि० (अव्यापन्न) બદલ નહિ, નાશ પામેલ નહિ

अव्वाहयपुव्वावरत्त. न० (अव्याहतपूर्वापरत्व) પૂર્વાપર વાક્યનો વિરોધ ન આવે તેવી રીતે બોલવું તે; સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अव्वो. अ० (अव्वो) શોક સૂચક અવ્યય.

अव्वोगड. त्रि० (अव्याकृत) જુઓ " અવોગડ " શબ્દ.

अव्वोगडा. स्त्री० (अव्याकृता) જુઓ " અવોગડા " શબ્દ.

अव्वोच्छिन्नग. त्रि० (अव्यवच्छिन्न) હદ વગરનું; માપ વિનાનું. (૨) અખંડિત; છેદન કર્યા વિનાનું.

अव्वोच्छित्ति. त्रि० (अव्यवच्छित्ति) જે ત્રુટિત ન થતાં નિરંતર પ્રવાહ રૂપે ચાલ્યું આવે તે. (૨) સ્ત્રી૦ વ્યવચ્છેદનો અભાવ.

अव्वोच्छित्तिनय. पुं० (अव्युच्छित्तिनय) વસ્તુને કોઇને કોઇ રૂપથી સ્થાયી માનનાર પક્ષ; દ્રવ્યાર્થિક નય.

अव्वोयडा. स्त्री० (अव्याकृता) જુઓ "અવોગડા" શબ્દ.

असइ. स्त्री० (असृति) અનાજ માપવાનું એક માપ; પસલિ.

असइं. अ० (असकृत्) વારવાર; અનેકવાર

असई. स्त्री० (असती) કુલટા, અસતી. (૨) દાસી.

असईपोसण. न० } **असईपोसणया.** स्त्री० } (असतीपोषण) હિંસક અથવા કુકર્મી પ્રાણી વેશ્યા, દાસી આદિનું પોષણ કરવું તે; સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

असंक. त्रि० (अशङ्क) નિઃશંક; શંકા વગરનો.

असंकि. त्रि० (अशङ्किन्) શંકા નહિ કરનાર.

असंकिय. त्रि० (अशङ्क्य) શંકા કરવા યોગ્ય નહિ; શંકાનું સ્થાન નહિ.

असंकिलिट्ठ. त्रि० (असक्लिष्ट) દુષ્ટ નહિ, વિશુદ્ધ પરિણામવાળો.

असंकिलेस. पुं० (असक्लेश) સકલેશનો અભાવ; પરિણામની વિશુદ્ધિ.

असंख. त्रि० (असंख्य) સખ્યાતીત; જેની ગણત્રી ન થઇ શકે તેવું.

असंखंश. पुं० (असंख्यांश) અસખ્યાતમો ભાગ.

असंखगुण. त्रि० (असंख्यगुण) અસખ્યાતગણું; સંખ્યાથી ગુણાય નહિ તેટલું.

असंखगुणिय. त्रि० (असंख्यगुणित) અસંખ્યગણું.

असंखड. } **असंखडि.** } पुं० (   ) કલહ; કજીઓ.

असंखय. त्रि० (असस्कृत) સંસ્કાર થઇ શકે નહિ તેવું; કાચના વાસણની પેઠે તૂટયું કોઇપણ રીતે સંધાય નહિ તેવું. (૨) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

असंखय. त्रि० (असख्य) સખ્યાતીત; જેની ગણત્રી ન થઇ શકે તેટલા.

असंखिज्ज. त्रि० (असख्येय) જેની સખ્યા થઇ ન શકે એવું; સખ્યાને ઉલ્લંઘી ગયેલું.

असंखिज्जंस. पु० (असख्येयांश) અસંખ્યાતમો ભાગ.

असंखियभाग. पुं० (असख्यभाग) અસંખ્યાતમો ભાગ.

असंखेज्ज. त्रि० (असख्येय) જુઓ "અસંખિજ્જ" શબ્દ.

असंखेज्जइ. त्रि० (असंख्येय) જુઓ "અસખિજ્જ" શબ્દ.

असंखेज्जगुण. त्रि० (असख्येयगुण) અસખ્યાતગણું.

असंखेज्जकाल. पु० (असख्येयकाल) અસખ્યાતો કાળ, પલ્યોપમ, સાગરોપમ, ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી વગેરે

असंग. पु० (असङ्ग) પરિગ્રહ તથા કાયાની ઉપાધિ રહિત આત્મા. (૨) મોક્ષ. (૩) સિદ્ધભગવાન. (૪) त्रि० બાહ્ય અને આભ્યન્તર સગ રહિત; અનાસક્ત.

असंगह त्रि० (असग्रह) સગ્રહ ન કરનાર. (૨) પુ० વિવાદનો અભાવ.

असंगहरुइ. त्रि० (असग्रहरुचि) ઉપગરણ આદિનો સચય કરવાની રૂચિ ન કરનાર; લોભવૃત્તિવાળો નહિ.

असंगहिय. त्रि० (असग्रहिक) સંગ્રહ નહિ કરનાર. (૨) પું० નૈગમ નયનો એક ભેદ.

असंगहिय. त्रि० (असङ्गृहीत) આશ્રય વિનાનો; કોઇથી સંગ્રહ કરાયેલ નહિ.

असंघयणि. त्रि० (असंहननिन्) સંઘયણ વગરના; નારકી દેવતા પ્રભૃતિ.

असंजम. પું૦ (असयम) સંયમનો અભાવ; પ્રાણાતિપાત આદિ સાવદ્ય અનુષ્ઠાન. (૨) સંયમની વિરાધના. (૩) અજ્ઞાન.

असंजय. ત્રિ૦ (असयत) જુઓ "અવિરય" શબ્દ. (૨) પું૦ સાધુથી ભિન્ન; ગૃહસ્થ.

असंजयपूया સ્ત્રી૦ (असयतपूजा) અસંજય આદિ મિથ્યાદ્રષ્ટિની પૂજા, કે જે નવમા અને દસમા તીર્થંકરના આંતરામા ચાલુ થઇ હતી; દસ અચ્છેરામાંનું એક અચ્છેરૂં.

असंजल. પુ૦ (असंज्वल) ઇરવતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના આઠમા તીર્થંકર.

असंजोगि. ત્રિ૦ (असयोगिन्) સંયોગરહિત. (૨) પુ૦ સિદ્ધભગવાન્, મુક્તાત્મા.

असंठाविय. ત્રિ૦ (असंस्थापित) સંસ્કાર વગરનું.

असंत. ત્રિ૦ (असत्) અવિદ્યમાન;ખોટું. (૨) અસુન્દર

असंतक. ન૦ (असत्क) જૂઠ; અસત્ય. (૨) ત્રિ૦ અસુન્દર.

असंतय. ન૦ (असन्तत) રાગાદિની પ્રવૃત્તિ.

असंथड. } ત્રિ૦ (असंस्तृत) અશક્ત;
असंथडिअ. } અસમર્થ.

असंथुय. ત્રિ૦ (असंस्तुत) અસંબદ્ધ, સંબદ્ધ નહિ

असंदिद्ध. ત્રિ૦ (असन्दिग्ध) સન્દેહ રહિત.

असंदिद्धत्त. ન૦ (असन्दिग्धत्व) શ્રોતાને સંદેહ ન રહે તે; સત્ય વચનનો ૧૧ મો અતિશય.

असंदिद्धा. સ્ત્રી૦ (असन्दिग्धा) શંકા રહિત ૨૫૮ ભાષા.

असंदीण. ત્રિ૦ (असन्दीन) પંદર દિવસ સુધી જળમાં મુસાફરી કરવી પડે એટલા છેટાનું સ્થાન; સિંહલદ્વીપ આદિ. (૨) સમુદ્રની વેળ (ભરતી) ચડ્યે પણ પાણીમાં ડૂબે નહિ તેવો દ્વીપ.

असंधिम. ત્રિ૦ (असधि) સંધાન રહિત; અખણ્ડ.

असंपग्गह. પુ૦ (असम्प्रग्रह) જાતિ આદિના મદનો અભાવ.

असंपग्गहिय. ત્રિ૦ (असप्रगृहीत) માન રહિત.

असंपत्त. ત્રિ૦ (असम्प्राप्त) લાગેલ નહિ; વળગેલ નહિ. (૨) પ્રાપ્ત નહિ થયેલ; ન પહોંચેલ. (૩) સ્ત્રી આદિના સંગમ થયા પહેલાની કામની દશા; સ્ત્રીનું સ્મરણ વગેરે.

असंपहिट्ठ. ત્રિ૦ (असम्प्रहृष्ट) બીજાને ધિક્કારવામાં હર્ષ વગરનો.

असंपुडिय. ત્રિ૦ (असम्पुटित) પરસ્પર ન મળેલ, ખુલ્લું.

असंपुराण. ત્રિ૦ (असम्पूर्ण) અપૂર્ણ; સમ્પૂર્ણ નહિ.

असंबद्ध. ત્રિ૦ (असम्बद्ध) સમ્બન્ધ રહિત; પરિગ્રહ આદિકમાં અમૂર્છિત.

असंबुद्ध. ત્રિ૦ (असम्बुद्ध) તત્ત્વવેત્તા નહિ, સમજણવાળો નહિ.

असंभंत. ત્રિ૦ (असम्भ्रान्त) ભ્રમ રહિત; ભ્રાન્તિ રહિત.

असंभव. પુ૦ (असम्भव) ન હોવું, અસમ્ભાવના.

असंभवि. ત્રિ૦ (असम्भविन्) જેનો ક્યારે પણ સમ્ભવ ન હોય તે; શૂન્ય.

असंमोह. ત્રિ૦ (असम्मोह) જેને દેવતા વગેરેની માયાથી મોહ લાગે નહિ તે. (૨) પુ૦ મૂઢતાનો અભાવ; શુકલ ધ્યાનનું એક લક્ષણ.

असंमोहय. ત્રિ૦ (असम्मोहक) ઉપયોગ શૂન્ય; અનુપયુક્ત.

असंलप्प. ત્રિ૦ (असलप्य) અનિર્વચનીય; વાણીગોચર ન થાય તેવું.

असंलोय. પુ૦ (असलोक) અપ્રકાશ, (૨) જ્યાં માણસોનું આવવું જવું ન થતું હોય

तेवु स्थान, भीडरहित स्थान. (३) त्रि० अप्रकाशवाळु, अंधारावाळु. (४) न० ज्यां दूर रहेल माणुसनी नजर न पडे तेवुं स्थळ.

असंवक्कया. स्त्री० (असम्पक्तता) अरसपरस अनाबाधपणुं, अर्थात् एक क्रिया बीजी क्रियाने विघ्नरूप थवा न पामे ते.

असंवर. पु० (असवर) आश्रव, संवरनो अभाव.

असंविग्ग. त्रि० (असंविग्न) शिथिल आचारवाळा; पासत्था आदि.

असंविग्गपक्खिय. त्रि० (असंविग्नपाक्षिक) सुसाधुनी जुगुप्सा करनार; पासत्थाआदिनो पक्षपाती.

असंविभाग. पु० (असंविभाग) संविभागनो अभाव, सरखा भाग न पाडवा ते

असंविभागि. त्रि० (असंविभागिन्) आहारादिकमां सरखो भाग न करनार, बीजानी साथे विषमता राखनार

असंवुड. त्रि० (असंवृत) पापना निरोधरहित; जेणे आश्रवनां द्वार रोक्या नथी ते (२) बकुश नियठानो एक प्रकार; लोक जाणे तेवी रीते प्रगटपणे दोष लगाडी संयमने मलीन करे ते.

असंवुडबउस. पु० (असंवृतबकुश) प्रगट रीते दोष लगाडनार साधु.

असंसइय. त्रि० (असंशयित) असंदिग्ध

असंसट्ठ. त्रि० (असंसृष्ट) बीजाना आहारमां नहि मळेलुं. (२) नहि खरडायेल; लेप रहित.

असंसट्ठचरय. पु० स्त्री० (असंसृष्टचरक) विना खरडायेल हाथे अपाय तेज लेवु एवी गवेषणा करनार, अभिग्रहविशेष धारी साधु.

असंसट्ठा. स्त्री० (असंसृष्टा) हाथ तथा पात्र न खरडाय तेवी रीते भिक्षा लेवी ते; पिण्डेषणानो पहेलो प्रकार.

असंसत्त. त्रि० (असंसक्त) संसर्ग रहित; अमिलित. (२) अनासक्त, आसक्ति रहित

असंसार. पुं० (असंसार) संसारनो अभाव, मोक्ष.

असंसारसमावरागा. पु० (असंसारसमापन्न) संसारने उल्लंघी गयेल जीव, मुक्त जीव.

असक्कय. त्रि० (असंस्कृत) सत्कार रहित.

असक्कय. त्रि० (असत्कृत) सत्कार रहित.

असक्कार. पु० (असत्कार) असत्कार, अनादर.

असक्कारित. } त्रि० (असत्कारित) अनादर
असक्कारिय. } करायेल, सत्कार नहि करेल.

असक्किरिया. स्त्री० (असत्क्रिया) खोटी क्रिया; खराब चेष्टा.

असग्गाह. पु० (असद्ग्रह) खोटो आग्रह, दुराग्रह

असग्घ. त्रि० (अश्लाघ्य) श्लाघा न करवा योग्य.

असच्च. त्रि० (असत्य) मिथ्या; निष्फळ (२) न० असत्य, जूठ्.

असच्चमणजोग. पु० (असत्यमनोयोग) मनमा खोटी रीत चिन्तवन करवु ते, असद्भूत के विपरीत पदार्थनु चिंतवन करवु ते.

असच्चमोस. त्रि० (असत्यमृषा) सत्य नहि तेम असत्य पण नहि तेवु; व्यवहार मात्र.

असच्चमोसभासा. स्त्री० (असत्यमृषाभाषा) सत्य नहि तेम असत्य नहि तेवी भाषा; व्यवहार भाषा.

असच्चमोसमणजोग पु० (असत्यमृषामनोयोग) सत्य नहि तेम असत्य पण नहि एवो मननो व्यापार; मनोयोगनो एक भेद.

असच्चमोसा स्त्री० (असत्यमृषा) सत्य नहि तेम असत्य नहि एवी भाषा; व्यवहार भाषा.

असच्चवइजोग. पुं० (असत्यवाग्योग) મિથ્યા વચન વ્યાપાર; વચનયોગનો એક ભેદ.

असच्चवाइ. त्रि० (असत्यवादिन्) અસત્ય બોલનાર.

असच्चसंधत्तण. न० (असत्यसन्धत्व) અસત્ય સંકેત; જૂઠનું ૨૬ મું નામ.

असच्चा. स्त्री० (असत्या) અસત્ય ભાષા.

असच्चामोस. त्रि० (असत्यमृषा) જુઓ "અસચ્ચમોસ" શબ્દ.

असच्चामोसभासा स्त्री० (असत्यमृषाभाषा) વ્યવહાર ભાષા.

असच्चामोसमणजोग. पुं० (असत्यमृषामनोयोग) જુઓ "અસચ્ચમોસમણજોગ" શબ્દ.

असच्चामोसमणप्पओग. पुं० (असत्यमृषामनःप्रयोग) જુઓ "અસચ્ચમોસમણજોગ" શબ્દ.

असच्चामोसवइजोग. त्रि० (असत्यमृषावाग्योग) વ્યવહાર વચનનો યોગ. વાગયોગનો એક ભેદ.

असच्चामोसा. स्त्री० (असत्यमृषा) જુઓ "અસચ્ચમોસા" શબ્દ

असज्झ. त्रि० (असाध्य) અસાધ્ય; અશક્ય.

असज्झाअ. पु० (अस्वाध्याय) સજ્ઝાયનો અભાવ.

असज्झाइअ. न० (अस्वाध्यायिक) સજ્ઝાયને અટકાવનારા કારણો, લોહી પર માંસ વગેરે; બત્રીશ અસજ્ઝાયના કારણોમાં ગમે તે એક.

असढ. त्रि० (अशठ) શઠતારહિત, સજ્જન. (૨) રાગદ્વેષરહિત, શુદ્ધ અંતઃકરણવાળો.

असढकरण त्रि० (अशठकरण) નિષ્કપટ ભાવથી અનુષ્ઠાન કરનાર

असण. न० (अशन) ભોજન, ખોરાક

असण. पुं० (असन) બીયકનું ઝાડ. (૨) ક્ષેપણ, ફેંકવું તે

असणि. पुं० स्त्री० (अशनि) વજ્ર; ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) આકાશમાંથી ખરતો અગ્નિનો કણ. (૩) કરા.

असणिमेह. पुं० (अशनिमेघ) કરાનો વરસાદ.

असणी. स्त्री० (अशनी) બલેન્દ્રના લોકપાળ સોમની ચોથી અગ્રમહિષી (૨) વૈરોચનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી.

असण्णि. त्रि० (असंज्ञिन्) મનની સંજ્ઞા રહિત; મનોજ્ઞાનથી રહિત. (૨) સમ્યગ્ દૃષ્ટિભિન્ન.

असण्णिपंचिंदिय. पु० (असंज्ञिपञ्चेन्द्रिय) અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવ; સમુર્ચ્છિમ મનુષ્ય, સમુર્ચ્છિમ તિર્યંચ વગેરે.

असण्णिभूय. त्रि० (असंज्ञीभूत) મિથ્યા દૃષ્ટિ. (૨) મનરહિત તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય વગેરે.

असण्णिसुय. न० (असंज्ञिश्रुत) જૈનેતર શાસ્ત્ર, મિથ્યાદૃષ્ટિનું શાસ્ત્ર.

असण्णिहिसंचय. पु० स्त्री० (असन्निधिसञ्चय) જેની પાસે વાસી ખાવાનું નથી તે; જુગલિયા.

असति. अ० (असकृत्) જુઓ "असइं" શબ્દ.

असत्त. त्रि० (अशक्त) અશક્ત; સામર્થ્ય વગરનું.

असत्त. त्रि० (असक्त) નિઃસંગ, અનાસક્ત.

असत्त. न० (असत्त्व) અભાવ; અસત્તા (૨) પારકે રૂપે અવિદ્યમાનપણું, જેમ માટીનું સુવર્ણરૂપે અસત્વ, સુવર્ણનું માટી રૂપે અસત્વ.

असत्थ. न० (अशस्त्र) નિર્દોષ આચાર રૂપ સંજમ. (૨) અગ્નિ આદિ શસ્ત્રનો અભાવ.

असत्थपरिणा र. त्रि० (अशस्त्रपरिणत) અગ્નિ આદિ શસ્ત્રથી પરિણામ ન પામેલ; સચેત વસ્તુ.

असत्थाम. पु० (अश्वत्थामन्) અશ્વત્થામા નામે એક યાદવ કુમાર.

असद्दहणा. न० (अश्रद्धान) અશ્રદ્ધા; અવિશ્વાસ

असद्धेय. त्रि० (अश्रद्धेय) શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય નહિ.

असन्नि. त्रि० (असञ्ज्ञिन्) જુઓ "અસણ્ણિ" શબ્દ.

असबल. त्रि० (अशबल) ૨૧ સબળા દોષથી દુર રહેનાર; ચારિત્રના અતિચાર ટાળી શુદ્ધ સંયમ પાળનાર. (૨) અમિશ્રિત. (૩) નિર્દોષ; પવિત્ર.

असब्भ. त्रि० (असभ्य) અસભ્ય; વિવેક રહિત.

असब्भाव. पुं० (असद्भाव) આકાશ કુસુમની પેઠે અસદ્ભાવ; ન બનેલ બનાવ (૨) ત્રિ૦ અસત્ય; અયથાર્થ.

असब्भावठ्ठवणा स्त्री० (असद्भावस्थापना) તે આકાર ન હોય છતાં તેમાં તેની સ્થાપના કરવી તે; જેમ લાકડીનો ઘોડો બનાવી ઘોડાની કલ્પના કરવી તે.

असब्भावणा. स्त्री० (असद्भावना) અસત્ય ભાવના.

असब्भावपज्जव. पुं० (असद्भावपर्यव) પર પર્યાયની અપેક્ષાએ અસદ્રૂપ પર્યાય.

असब्भावपट्ठवणा. स्त्री० (असद्भावप्रस्थापना) અસત્ અર્થની કલ્પના.

असब्भूय. न० (असद्भूत) અસત્ય; જૂઠું

असमंजस. त्रि० (असमञ्जस) અસંગત; અઘટિત.

असमण. पुं० (अश्रमण) અસાધુ; સાધુ નહિ.

असमत्त. त्रि० (असमाप्त) અપૂર્ણ; અપર્યાપ્ત (૨) અસમાપ્ત વિધિ

असमत्त. न० (असम्यक्त्व) અસમ્યક્; સમ્યગ્ નહિ.

असमत्तदंसि. त्रि० (असम्यक्त्वदर्शिन्) સમ્યગ્-દર્શી નહિ, મિથ્યાદર્શની.

असमत्थ. त्रि० (असमर्थ) અસમર્થ; કરડી આંખથી પણ બીનાર

असमय. पुं० (असमय) અસમ્યગ્ આચાર; જૂઠનું ૨૫ મું નામ.

असमवाइ. न० (असमवायिन) નૈયાયિક અથવા વૈશેષિક મત પ્રસિદ્ધ કારણ વિશેષ

असमाण त्रि० (असमान) અસાધારણ, સર્વોત્કૃષ્ટ

असमाहड. त्रि० (असमाहृत) અશુદ્ધ; શુદ્ધિથી રહિત. (૨) સ્વીકારેલ નહિ; ગ્રહણ નહિ કરેલ

असमाहि. पुं० (असमाधि) અસમાધિ, ચિત્તની અસ્વસ્થતા

असमाहिट्ठाण. त्रि० (असमाधिस्थान) અસમાધિના ૨૦ સ્થાનક

असमाहिमरण न० (असमाधिमरण) બાલ મરણ

असमाहिय. त्रि० (असमाहित) બીભત્સ, ભૂંડુ (૨) મોક્ષ માર્ગરૂપ ભાવ સમાધિથી દૂર વર્તનાર; શુભ અધ્યવસાય રહિત

असमित. त्रि० (अशान्त) શાન્ત ન થયેલ

असमिति. स्त्री० (असमिति) બોલવામાં, ચાલવામાં, વસ્તુ લેવા મુકવા કે પર-ઠવવામાં યત્ના ન રાખવી તે; સમિતિનો અભાવ.

असमित्त. पु० (अश्वमित्र) ક્ષણિક વાદને માનનાર અશ્વમિત્ર નામનો ચોથો નિન્હવ

असमिय पु० (असमित) બોલવા, ચાલવા, ખાવા, પીવા વગેરેમાં ઉપયોગ શૂન્ય

असमिय. } अ० (असम्यक्) અયુક્ત.
असमिया. }

असमोहय. त्रि० (असमवहत) મૃત્યુ વખતે સમુદ્ઘાત કર્યા વિના બંદુકના ભડાકાની માફક એકી સાથે જે જીવના પ્રદેશ શ-રીરને છોડી પરલોક તરફ પ્રયાણ કરે તે, અસમોહિયા મરણે મરનાર જીવ

असमोहयमरण. न० (असमवहतमरण) જુઓ "અસમોહય" શબ્દ.

असमम. त्रि० (असम्यक) સમ્યક્ દષ્ટિ રહિત; સમકિત વિનાનો.

असयं. अ० (अस्वयम्) પોતાના વિના.

असरण. त्रि० (अशरण) આધાર રહિત; શરણ રહિત. (२) न० જેમાં શરણ-ઘર નથી તે; સંયમ. (૩) અશરણ ભાવના; સંસારમાં ધર્મ સિવાય અન્ય કોઇ શરણ નથી એમ ચિન્તવવું તે.

असरणभावणा. स्त्री० (अशरणभावना) 'મરણ સમયે અરિહંતદેવ સિવાય કોઇ શરણ આપે તેમ નથી' એમ ચિંતવવુ તે; બાર ભાવનામાંની બીજી ભાવના.

असरणाणुप्पेहा. स्त्री० (अशरणानुप्रेक्षा) જીવને જિનભગવાન્ સિવાય કોઇ શરણ નથી એવી ભાવના

असरिस. त्रि० (असदृश) અસમાન; સમાનપણાથી રહિત

असरीर. त्रि० (अशरीर) શરીર રહિત; સિદ્ધ.

असरीरि. पु० (अशरीरिन्) શરીરરહિત જીવ, સિદ્ધભગવાન્.

असलेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

असह. पु० स्त्री० (असह) દેવકુરૂ અને ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના મનુષ્યની એક જાતિ.

असहाय. त्रि० (असहाय) સહાયરહિત.

असहिज्ज. त्रि० (असाहाय्य) સહાયની ઇચ્છા ન કરનાર.

असहीण. त्रि० (अस्वाधीन) પરતંત્ર, પરાધીન.

असहु. त्रि० (असह) ચારિત્રનુ કષ્ટ સહન કરવાને અસમર્થ રાજકુમારાદિ, સુકોમળ શરીરવાળો.

असहेज्ज. त्रि० (असाहाय्य) જુઓ "અસહિજ્જ" શબ્દ.

असाढभूइ. पुं० (आषाढभूति) રાષ્ટ્રપાલ નામનું નાટક ભજવનાર એક પતિત મુનિ કે જે વિશ્વકર્મા નટની બે પુત્રીઓ સાથે લુબ્ધ થયા હતા.

असाढ. पु० (आषाढ) અષાડમાસ. (२) એક જાતની ગાંઠવાળી વનસ્પતિ.

असाढय. न० (असाढक) તૃણ વિશેષ.

असाय. न० (असात) વેદનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અસાતા પામે.

असायण. पु० (आश्वायन) અશ્વ ઋષિના વંશજો.

असायवेयणिज्ज } न० (असातवेदनीय) વેદનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ દુઃખ પામેછે
असायावेयणिज्ज. }

असार त्रि० (असार) સાર રહિત

असारंभ. पुं० (असंरम्भ) પ્રાણીના વધનો સંકલ્પ ન કરવો તે, પ્રાણાતિપાતના સકલ્પનો અભાવ.

असावज्जा. स्त्री० (असावद्या) નિર્દોષ ભાષા; પાપરહિત ભાષા.

असासय. त्रि० (अशाश्वत) નાશવત; અનિત્ય.

असाहारण. त्रि० (असाधारण) સાધારણ નહિ, અતુલ્ય, અનુપમ

असाहारणकारण. न० (असाधारणकारण) મુખ્ય કારણ, ઉપાદાન કારણ.

असाहु. त्रि० (असाधु) અવિનીત. (२) અમંગલ, અસુંદર. (૩) અનર્થકર; અનર્થહેતુ. (૪) ગોશાલા આદિ કુદર્શનના સાધુ. (૫) અસંયતી; અવ્રતી.

असि. पु० (असि) ખડ્ગ; તલવાર. (२) નારકીના જીવને તલવાર વડે છેદનાર પરમાધામીની એક જાત. (૩) पु० न० તલવાર બાંધી નોકરી કરવી તે; હથિયાર કર્મ.

असिखेडग. न० (असिखेटक) તરવાર સહિત મ્યાન.

असिखेवणी. स्त्री० (असिक्षेपणी) ઢાલ.

असिचम्मपाय. न० (असिचर्मपात्र) તલવાર સહિત મ્યાન.

असिट्ठ. त्रि० ( ) ન કહેલું.

असिणाइ. त्रि० (अस्नायिन) સ્નાન નહિ કરનાર.

असिणाण. त्रि० (अस्नान) સ્નાન રહિત. (૨) ન० સ્નાન નહિ કરવું તે

असिणाणमहिट्ठग. त्रि० (अस्नानाधिष्ठायक) જેમાં સ્નાનનો પ્રતિષેધ છે એવું અનુષ્ઠાન કરનાર

असित. त्रि० (असित) પુત્ર કલત્રાદિથી અબદ્ધ

असित्थ. न० (असिक्थ) પ્રવાહી આહાર, કે જેમાં વળી ન શકે એવો આહાર.

असिद्ध. पुं० (असिद्ध) સંસારી જીવ (૨) त्रि० અનિષ્પન્ન. (૩) તર્કશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ દુષ્ટ હેતુ.

असिद्धि. स्त्री० (असिद्धि) સિદ્ધિનો અભાવ, મોક્ષનો અભાવ

असिद्धिमग्ग. न० (असिद्धिमार्ग) જેમાં મોક્ષ માર્ગ નથી તે; મોક્ષ માર્ગથી વિપરીત અનુષ્ઠાન.

असिधारव्वय. न० (असिधारावत) તલવારની ધારપર ચાલવા જેવું વ્રત, અતિકઠિન વ્રત.

असिधारग. न० (असिधारक) જુઓ " અસિધારવ્વય " શબ્દ.

असिपंजर. न० (असिपञ्जर) તલવારનું પાંજરૂં. ફરતી તલવારથી બનેલું પાંજરૂં.

असिपत्त. न० (असिपत्र) તલવારની ધાર જેવાં પાંદડાંવાળું ઝાડ, શાલ્મલી નામે નરકનું એક ઝાડ. (૨) તલવારનાં જેવાં પાંદડાંવાળું શાલ્મલી નામે વૃક્ષ વિકુર્વી તેની નીચે બેસાડીને નારકીના કકડા કરનાર પરમાધામી દેવતાની નવમી જાત. (૩) તરવાર. (૪) તરવારની પતરી.

असिप्पजीवि. पुं० (अशिल्पजीविन्) શિલ્પ આદિ ધંધો કરી જીવન ચલાવનાર નહિ; કારીગરી વગેરે સાવદ્ય વ્યાપારને તજનાર.

असिय. न० (अर्शस) હરસનો રોગ.

असिय. त्रि० (असित) કૃષ્ણ, અશ્વેત. (૨) અશુભ (૩) વિષયાદિકમાં ન બંધાયેલ; અયન્ત્રિત

असिय न० (असिक) નાની તલવાર (૨) દાતરડું.

असिरयण. न० (असिरत्न) ચક્રવર્તીનાં સાત એકેંદ્રિય રત્નમાંનું એક રત્ન, ખડ્ગ રત્ન.

असिलक्खण. न० (असिलक्षण) તલવારનાં લક્ષણ જાણવાની કળા

असिलट्ठि स्त्री० (असियष्टि) તલવારવાળી લાકડી, ગુપ્તી (૨) ખડ્ગલતા, તલવાર.

असिलेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નામનું નક્ષત્ર

असिलोअ. } **असिलोग.** } पुं० (अश्लोक) અપયશ, અપ્રશંસા

असिव. न० (अशिव) અમંગલ, અશુભ (૨) વિનાશ (૩) દેવતાદિકૃત ઉપદ્રવ, તાવ, મરકી વગેરે

असी. } **असीइ.** } **असीति.** } स्त्री (अशीति) ૮૦, એંશીની સંખ્યા

असुइ त्रि० (अशुचि) અપવિત્ર, અશુદ્ધ. (૨) न० અપવિત્રતા; અશુદ્ધતા (૩) વિષ્ટા.

असुइत्त न० (अशुचित्व) અશુચિભાવના, આ શરીર અશુચિનું ભાજન છે, એમ ચિંતવવું તે.

असुइत्तभावणा स्त्री० (अशुचित्वभावना) ' આ દેહ અશુચિમય છે ' એમ ચિંતવવું તે, બાર ભાવનામાંની છઠ્ઠી ભાવના.

असुणणकाल पु० (अशून्यकाल) વિવક્ષિત સ્થાનમાં કોઇ પ્રકારથી નવો જીવ આવી ઉત્પન્ન ન થાય અને તેમાંથી મરીને

કોઇ બહાર જાય નહિ તેટલો કાળ; અ-
વિરહકાળ.

असुद्ध. त्रि० (अशुद्ध) અશુદ્ધ, દોષ સહિત. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાન કરનાર.

असुभ. त्रि० (अशुभ) અશુભ; અમગલ. (૨) અશુભનામકર્મ. (૩) પાપકર્મ.

असुभणाम. न० (अशुभनामन्) અશુભ નામ કર્મ. નામ કર્મની અનિષ્ટ પ્રકૃતિ.

असुभविवाग. न० (अशुभविपाक) અસાતા-વેદનીયાદિ રૂપે પરિણામ આપનાર કર્મ.

असुभाणुप्पेहा. स्त्री० (अशुभानुप्रेक्षा) સંસારની અશુભતાનુ ચિંતવન કરવુ તે.

असुमण. त्रि० (असुमनस्) શુભમન વિનાનો, અપ્રસન્ન

असुय. त्रि० (असुत) પુત્ર રહિત.

असुय. त्रि० (अश्रुत) નહિ સાંભળેલુ

असुयक्खरपरिणामा स्त्री० (अश्रुताक्षरपरिणामा) શ્રુતાનુસાર રહિત શબ્દ માત્ર પરિણામ વાળી મતિ.

असुयणिस्सिय. न० (अश्रुतनिश्रित) સાંભળ્યા વિના ઉત્પાતકી આદિ બુદ્ધિથી થતુ જ્ઞાન, ઉત્પાતકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી અને પારિણામિકી એ ચાર બુદ્ધિ.

असुयपुव्व. त्रि० (अश्रुतपूर्व) પૂર્વે કદી નહિ સાંભળેલ.

असुयवंत. त्रि० (अश्रुतवत्) જ્ઞાનથી રહિત

असुर. पु० (असुर) ભવનપતિ અને વાણ-વ્યંતર એ બે જાતના દેવતા. (૨) અસુર કુમાર દેવતા.

असुरकुमार. पु० (असुरकुमार) ભવનપતિ દેવતાની એક જાતિ (૨) બારમા તીર્થંકર વાસુપૂજ્યના યક્ષનું નામ.

असुरकुमारावास. पुं० (असुरकुमारावास) અસુરકુમાર દેવતાનું નિવાસ સ્થાન.

असुरद्दार. न० (असुरद्वार) સિદ્ધાયતનનું દક્ષિણ દ્વાર કે જ્યાં અસુરો વસે છે.

असुरिंद. पु० (असुरेन्द्र) અસુરકુમાર દેવતાના ઇન્દ્ર; ચમરેન્દ્ર અને બલેન્દ્ર.

असुह. न० (असुख) દુઃખ.

असुह. त्रि० (अशुभ) જુઓ " અસુભ " શબ્દ.

असुहगइ. स्त्री० (अशुभगति) અશુભ ગતિ, નરકઆદિ અશુભગતિ.

असुहजोग. पु० (अशुभयोग) અશુભયોગ-વ્યાપાર.

असुहणाम न० (अशुभनामन्) જુઓ "અ-સુભણામ" શબ્દ.

असुहनवग. न० (अशुभनवक) કાળો, નીલો એ બે વર્ણ, દુરભિગંધ, તીખો, કડવો એ બે રસ, ગુરૂ, ખરખરો, લુખો અને શીત એ ચાર સ્પર્શ, એ નામકર્મની નવ પ્રકૃતિઓનો સમૂહ.

असूइअ. त्रि० (असूचित) સૂચના નહિ કરેલ. (૨) વ્યંજનાદિથીરહિત. (૩) કહ્યા-વિના આપેલુ અન્ન વગેરે

असूया स्त्री० (असूया) સ્પષ્ટ વચન

असूरिय त्रि० (असूर्य) સૂર્યરહિત; અન્ધ કારમય. (૨) पु० નરકાવાસો.

असेस. त्रि० (अशेष) નિઃશેષ; સમગ્ર.

असेहिय. त्रि० (असैद्धिक) સાંસારિક, મોક્ષ સબંધી નહિ.

असोग. पुं० (अशोक) આસોપાલવનુ ઝાડ. (૨) જેની નીચે ૧૯ મા તીર્થંકર મલ્લીનાથ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું તે ઝાડ. (૩) ચોથા બળદેવનું ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૪) અશોક નામે ૭૨ મો મહાગ્રહ (૫) સૂ-ર્યાભ વિમાનના અશોક વનનો દેવતા. (૬) અરૂણદ્વીપના દેવતાનું નામ. (૭) કિન્નર દેવની સભા આગળનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૮) એ નામની એક લતા; અશોકલતા. (૯) એક જાતનો રંગ.

असोगजक्ख. पुं० (अशोकयक्ष) પ્રાચીન કાળમાં વિજયપુર નગરના નન્દનવન નામના ઉદ્યાનનો એક યક્ષ.

असोगलया. स्त्री० (अशोकलता) અશોક વૃક્ષને વીંટીને રહેલી લતા.

असोगललिय. पुं० (अशोकललित) ચોથા બલદેવના પૂર્વજન્મનું નામ.

असोगवडिंसअ. पुं० न० } (अशोकावतंसक)
असोगवडिंसग. } પહેલા દેવલોકના સૌધર્મ વિમાનની પૂર્વ દિશામાં આવેલ વિમાનનું નામ.

असोगवण. पुं० (अशोकवन) સૂર્યાભ વિમાનના પૂર્વને દરવાજેથી ૫૦૦ જોજનને અંતરે સાડાબાર હજાર જોજન લાંબુ અને ૫૦૦ જોજન પહોળુ અશોક વૃક્ષનુ વન

असोगवणिया स्त्री० (अशोकवनिका) અશોક વૃક્ષનું નાનુ વન.

असोगसिरि. पुं० (अशोकश्री) ચન્દ્રગુપ્તના દીકરા બિન્દુસારનો પુત્ર અશોક મહારાજા, પાટલીપુત્ર નગરનો એક પ્રાચીન રાજા

असोगा. स्त्री० (अशोका) નાગકુમાર ઇંદ્રના લોકપાલ કાલની પહેલી અગ્રમહિષી (૨) શીતળનાથ સ્વામીની શાસન દેવીનુ નામ (૩) નલિનવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

असोम्म. त्रि० (असौम्य) ક્રૂર; સૌમ્ય નહિ.

असोय. न० (अशौच) અપવિત્રતા.

असोय. पुं० (अशोक) જુઓ "અસોગ" શબ્દ

असोय. पुं० (अश्वयुज) આસો માસ

असोयणया. स्त्री० (अशोचन) શોકનો અભાવ.

असोयपल्लवपविभत्ति. न० (अशोकपल्लवप्रविभक्ति) જેમાં અશોકના પાંદડાંની રચના કરવામાં આવે છે એવું નાટક; ૩૨ નાટકમાંનુ એક.

असोयवडिंसय. न० (अशोकावतंसक) જુઓ " અસોગવડિંસગ " શબ્દ

असोया. स्त्री० (अशोका) કુમુદાવિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) દસમા શીતળનાથ તીર્થંકરની શાસન દેવીનુ નામ

असोहि. स्त्री० (अशोधि) અશુદ્ધિ (૨) વિરાધના.

असोहिठाण. न० (अशोधिस्थान) પાપકર્મ. (૨) અશુદ્ધિનુ સ્થાન. (૩) દુર્જનનો સસર્ગ.

अस्स त्रि० (अस्व) દ્રવ્યરહિત, નિર્ધન. (૨) पुं० નિર્ગ્રંથ, સાધુ.

अस्स. पुं० (अश्व) ઘોડો. (૨) અશ્વિની નક્ષત્રનો દેવતા, અશ્વનીકુમાર (૩) એ નામના એક ઋષિ

अस्संघयणि. त्रि० (असंहननिन) સંઘનન-સંઘયણ રહિત.

अस्सकंता. स्त्री० (अश्वकान्ता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્છના.

अस्सकण्ण. पुं० (अश्वकर्ण) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ, ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક.

अस्सकण्णी. स्त्री० (अश्वकर्णी) ઘોડાના કાન જેવા પાંદડાંવાળી વનસ્પતિ, એક જાતનો કંદ.

अस्सकरण. न० (अश्वकरण) જ્યાં ઘોડાને બાંધવામાં આવે છે તે સ્થાન; તબેલો

अस्सग्गीव. पुं० (अश्वग्रीव) પહેલા પ્રતિવાસુદેવનુ નામ.

अस्सचोरग. पुं० (अश्वचोरक) ઘોડાની ચોરી કરનાર; ઘોડાનો ચોર.

अस्सतर. पुं० (अश्वतर) એક જાતનો ઘોડો, ખચ્ચર.

अस्सत्थ. पुं० (अश्वत्थ) પીપળો; અસુરકુમારનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

अस्सपुरा. स्त्री० (अश्वपुरी) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પ્રથમ વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अस्समिश्र. त्रि० (अश्रमित) શ્રમ રહિત.

अस्समुह. पुं० (अश्वमुख) આદર્શ મુખ ઉપરનો એક અન્તર દ્વીપ; ૫૬ અતરદ્વીપમાંનો એક.

अस्समेह. पुं० (अश्वमेध) આ નામનો એક યજ્ઞ; જેમાં ઘોડાનું બલિદાન આપવામાં આવે તે યજ્ઞ.

अस्ससलेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

अस्ससेण. पुं० (अश्वसेन) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ સ્વામીના પિતાનું નામ. (૨) ૧૪ મો ગ્રહ.

अस्सादिय. त्रि० (आसादित) પ્રાપ્ત કરેલું.

अस्साय. न० (असात) અસાતા વેદનીયના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલું દુઃખ.

अस्सायण. पुं० (अश्वायन) અશ્વિની નક્ષત્રનું ગોત્ર. (૨) અશ્વ ઋષિના વંશજ.

अस्सायणिज्ज. त्रि० (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય.

अस्सावि. त्रि० (आस्राविन्) છિદ્રવાળું; જેમાં પાણી આવે એવું. (૨) ઝરતું; ટપકતું.

अस्सि. स्त्री० (अश्रि) ખુણો.

अस्सि. पुं० (अश्विन्) અશ્વિની નક્ષત્રનો દેવતા.

अस्सिणी. स्त्री० (अश्विनी) અશ્વિની નામનું નક્ષત્ર.

अस्सिय. त्रि० (आश्रित) આશ્રય કરી રહેલ; કોઇને આશરે રહેલ.

अस्सुय. त्रि० (अश्रुत) ન સાંભળેલું.

अस्सुय. त्रि० (अस्मृत) યાદ નહિ કરેલ.

अस्सेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

अस्सोई. स्त्री० (आश्वयुजी) આસો માસની પુર્ણિમા તથા અમાવાસ્યા.

अस्सोकंता. स्त्री० (अश्वोत्क्रान्ता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

अह. अ० (अथ) હવે; હવે પછી. (૨) પ્રકરણ કે વાક્યની શરૂઆત (૩) માંગલ્ય. (૪) પક્ષાન્તર દેખાડવું. (૫) વિકલ્પ. (૬) વિશેષ. (૭) વાક્યાલંકાર. (૮) પ્રશ્ન. (૯) ઉત્તર. (૧૦) યથાર્થતા; વાસ્તવિકતા. (૧૧) પૂર્વપક્ષ.

अह. अ० (अधस्) નીચે; અધોભાગ. (૨) અધોગતિ; નીચી ગતિ. (૩) અધોલોક; પાતાલ લોક. (૪) અધો દિશા.

अह. न० (अहन्) દિવસ; દહાડો.

अहक्कम. न० (यथाक्रम) યથાક્રમ; ક્રમ અનુસાર.

अहक्खाय. न० (यथाख्यात) યથાખ્યાત નામે ચારિત્રનો પાંચમો પ્રકાર.

अहक्खायचरण. न० (यथाख्यातचरण) }
अहक्खायचरित्त. न० (यथाख्यातचारित्र) } યથાખ્યાત નામે પાંચમુ ચારિત્ર.

अहक्खायसंजम. न० (यथाख्यातसंयम) યથાખ્યાત નામે પાંચમુ ચારિત્ર.

अहक्खायसंजय. त्रि० (यथाख्यातसंयत) યથાખ્યાત ચારિત્રવાન્; અકષાય ચારિત્રી.

अहछंद. पुं० (यथाच्छन्द) સૂત્ર વિરૂદ્ધ આચરણ કરે અને ઉત્સૂત્ર પરૂપણા કરે તે સાધુ.

अहत्त. न० (अधस्त्व) જઘન્યતા; જઘન્યપણું.

अहत्ता. अ० (अधस्तात्) નીચે.

अहत्थ. त्रि० (यथास्थ) યથાવસ્થિત; જેવુ હોય તેવુ રહેલું.

अहत्थ. त्रि० (यथार्थ) યથાર્થ; બરાબર.

अहत्थच्छिण्ण. त्रि० (अहस्तच्छिन्न) અખંડ હાથવાળો

अहप्पहाण. न० (यथाप्रधान) પ્રધાનને અનુસરીને; મુખ્ય વસ્તુને અનુસાર.

अहम. त्रि० (अधम) અધમ; નીચ.

अहमंति. पुं० (अहमन्तिन्) જાતિ આદિના અભિમાનવાળો.

अहम्म. पुं० (अधर्म) અધર્મ; સાવદ્ય અનુષ્ઠાન. (૨) त्रि० અધર્મ હેતુ. (૩) ધર્મરહિત.

अहम्मजीवि. त्रि० (अधर्मजीविन्) અધર્મથી જીવનાર.

अहम्मत्थिकाय. पुं० (अधर्मास्तिकाय) જુઓ "અધમ્મત્થિકાય" શબ્દ.

अहम्मदाण. पुं० न० (अधर्मदान) ચોરાદિને દાન આપવુ તે; અધર્મ દાન.

अहम्मसेवि. त्रि० (अधर्मसेविन) અધર્મ સેવનાર.

अहम्मि. त्रि० (अधर्मिन्) જુઓ "અધમ્મિ" શબ્દ.

अहम्मिट्ठ. त्रि० (अधर्मिष्ठ) જુઓ "અધમ્મિટ્ઠ" શબ્દ.

अहम्मिय. त्रि० (अधार्मिक) જુઓ "અધમ્મિય" શબ્દ

अहय. त्रि० (अहत) અખંડ, ફાટેલુ તૂટેલું નહિ. (२) નવુ, ડાઘા દૂઘી વગરનું

अहर. पुं० (अधर) હોઠ. (२) त्रि० નીચેનો; નીચલો. (३) નીચ; અધમ.

अहरगइ. स्त्री० (अधरगति) અધોગતિ, નીચગતિ.

अहरिम. त्रि० (अधरिम) જુઓ 'અધરિમ" શબ્દ.

अहरिय त्रि० (अधरित) તિરસ્કાર કરેલ.

अहरी. स्त्री० (अधरी) જુઓ "અધરી" શબ્દ.

अहरीलोट्ठ. पु० (अधरीलोष्ट) જુઓ "અધરીલોટ્ઠ" શબ્દ.

अहरुट्ठ. / अहरोट्ठ. पुं० (अधरोष्ठ) નીચેનો હોઠ

अहल. त्रि० (अफल) ફળ વિનાનું, નિષ્ફળ.

अहलंद. पुं० न० (यथालन्द) ભિનો હાથ સુકાય તેટલા વખતથી માંડી પાંચ રાત્રિ પર્યંતનો કાળ.

अहलंदि. पु० (यथालन्दिन) જિનકલ્પી જેવી કઠિન ક્રિયા કરનાર.

अहलोय. पु० (अधोलोक) નીચેનો લોક; પાતાલ લોક.

अहव. अ० (अथवा) અથવા; અગર.

अहवण. अ० (अथवा) અથવા.

अहवा. अ० (अथवा) વિકલ્પ; અથવા.

अहव्वण. पुं० (अथर्वन्) ચાર વેદમાંનો ચોથો અથર્વણ વેદ.

अहसुहुमग. पुं० (यथासूक्ष्मक) મનમાંને મનમાં ક્રોધાદિ કુશીલનો સેવનાર; કષાય કુશીલ

अहस्सिर. त्रि० ( ) ખરા ખોટા કારણ વગર હસવાના સ્વભાવવાળો નહિ

अहं. अ० (अधम) નીચે, નીચી દિશા

अहा. अ० (यथा) જેમ, જેવી રીતે

अहा. अ० (अथ) જુઓ "અદ" શબ્દ

अहाअत्थं अ० (यथार्थम) યથાર્થ; બરાબર

अहाइरित्त. त्रि० (यथातिरिक्त) પોતાને માટે ઉપયોગ કરતા વધે તે

अहाउ. न० (यथायुष) જેટલુ આયુષ્ય બાંધ્યુ હોય તેટલુ.

अहाउणिव्वत्तिकाल पुं० (यथायुर्निर्वृत्तिकाल) જેટલું આયુષ્ય બાંધ્યુ હોય તેટલુ ભોગવવું તે, બાંધેલ આયુષ્ય પુરેપુરી રીતે ભોગવવાનો સમય.

अहाउय न० (यथायुष्क) જેટલુ આયુષ્ય બાંધેલ હોય તે પ્રમાણે ભોગવવાનો કાળ.

अहाकड त्रि० (यथाकृत) ગૃહસ્થે પોતાને માટે કરેલ આહારાદિ; આધાકર્માદિ દોષ રહિત (२) સાધુને માટે ખાસ તૈયાર કરેલ આહારાદિ; આધાકર્મ આદિ દોષ.

अहाकप्पं. अ० (यथाकल्पम्) કલ્પ પ્રમાણે; જે ક્રિયાનો કલ્પ-વિધિ શાસ્ત્રમાં બતાવેલ હોય તેને અનુસરીને; કલ્પતી રીતે.

अहाकम्म. न० (आधाकर्मन) સાધુને માટે ખાસ આરંભ સમારંભ કરી નીપજાવેલ આહારાદિ; ઉદ્દગમનના १६ દોષમાંનો પહેલો દોષ

अहागड. त्रि० (यथाकृत) જુઓ "અહાકડ" શબ્દ.

अहाचर. त्रि० (भवचर) દરમાં રહેનાર સાપ વગેરે.

अहाच्छंद. पु० (यथाच्छन्द) પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર, શાસ્ત્રની આજ્ઞાને આધીન ન રહેતાં પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે વર્તનાર સાધુ.

अहाच्छंदविहारि. त्रि० (यथाच्छन्दविहारिन्) પોતાની મરજી મુજબ ચાલનાર; સ્વેચ્છાચારી.

अहाजाय. न० (यथाजात) જન્મ વખતે જેમ હાથ જોડેલ હોય તેવી રીતે હાથ જોડીને વન્દના કરવી તે, વંદનાનો એક પ્રકાર.

अहाणुपुव्वी. स्त्री० (यथानुपूर्वी) અનુક્રમ, પરિપાટી

अहातच्च. न० (यथातथ्य) સત્ય, વાસ્તવિક.

अहातत्थिज्ज. न० (यथातथ्यक) સૂયડાંગ સૂત્રના તેરમા અધ્યયનનુ નામ.

अहातहं. अ० (यथातथ्यम्) જેમ હોય તેમ.

अहापज्जत्त. त्रि० (यथापर्याप्त) ઇચ્છા પુરતુ પ્રાપ્ત થયેલ, જોઇએ તેટલું મળેલું.

अहापडिरूव त्रि० (यथाप्रतिरूप) ઉચિત, યોગ્ય. (२) યથાયોગ્ય.

अहापणिहिय. त्रि० (यथाप्रणिहित) યથા વસ્થિત.

अहापवत्त. त्रि० (यथाप्रवृत्त) અનાદિકાળથી જે સ્વભાવ વર્તે છે તે સ્વભાવે વર્તનાર; સ્વભાવાન્તરને ન પામેલ.

अहापवित्त. त्रि० (यथाप्रवृत्त) ચાલુ પ્રવૃત્તિમાં જેટલું જોઇએ તેટલું; યથાયોગ્ય.

अहापवित्ति. स्त्री० (यथाप्रवृत्ति) ઉચિત પ્રવૃત્તિ.

अहापवित्तिकरण. न० (यथाप्रवृत्तिकरण) સમકિતને અનુકૂળ અધ્યવસાય વિશેષ.

अहाबद्ध. त्रि० (यथाबद्ध) જોઇએ તેવુ મજબુત બાંધેલું; દૃઢ ગોઠવેલું.

अहाबादर. } **अहाबायर.** } त्रि० (यथाबादर) સ્થૂલ; જાડુ. (२) નિસ્સાર; સાર રહિત.

अहाबुइय. न० (यथोक्त) જેમ કહ્યું હોય તેમ.

अहाभूत. त्रि० (यथाभूत) જેમ હોય તેમ; તાત્વિક.

अहामग्ग. न० (यथामार्ग) જ્ઞાન આદિ મોક્ષ માર્ગને અનુસરિ.

अहारायणिय. न० (यथारात्निक) દીક્ષામાં નાના મોટા હોય તેના અનુક્રમને અનુસાર.

अहारिय. न० (यथेर्य) જેમ ઇરિયા સમિતિ જળવાય તેવી રીતે.

अहारिह. त्रि० (यथार्ह) યથાયોગ્ય, ઉચિત.

अहारीय. न० (यथारीत) યથાયોગ્ય રીતિ; ચાલુ પદ્ધતિને અનુસરી. (२) સ્વભાવ માફક.

अहालंद. पु० (यथालन्द) જેટલા વખતને માટે કહ્યુ હોય તેટલો વખત, યથાલંદકાળ જઘન્ય હોય તો પાણીથી ભીનો હાથ સુકાય તેટલો વખત, ઉત્કૃષ્ટ યથાલંદકાળ પાંચ દિવસ અને મધ્યમ યથાલંદકાળ તે બેની વચ્ચેનો વખત.

अहालंदिय. पुं० (यथालन्दिक) જુઓ "અહલંદિ" શબ્દ.

अहालहुग. } **अहालहुय.** } त्रि० (यथालघुक) અતિલઘુ, અતિનાનો.

अहालहुसग. त्रि० (यथालघुस्वक) કંઇક નાનો અને હલકો; ન્હાનામાં ન્હાનો.

अहावगास. न० (यथावकाश) જેવુ ઉત્પત્તિ સ્થાન હોય તે પ્રમાણે; અવકાશ અનુસાર.

अहावच्च. पु० (यथापत्य) પુત્ર સ્થાનીય, પુત્ર સમાન.

अहावच्चदेव. पु० (यथापत्यदेव) પુત્ર સ્થાનીય દેવ; પુત્ર સમાન દેવ.

अहावरं. अ० (अथापरम्) ત્યાર પછી; વળી બીજું.

अहाविहि. न० (यथाविधि) શાસ્ત્રના ન્યાય અનુસાર; બરાબર વિધિપૂર્વક.

अहासंथड. न० (यथासंस्तृत) જોઇએ તેવી રીતે પાથરેલ; શયનયોગ્ય.

अहासंथड न० (यथासंस्कृत) જેવી રીતે ઉપભોગ થઇ શકે તેવી રીતે સસ્કાર પમાડેલું.

अहासंविभाग. पुं० (यथासंविभाग) ગૃહસ્થે જમતી વખતે પુરાકર્મ અને પશ્ચાત્કર્મ દોષ ન લાગે તેવી રીતે પોતાના ખોરાકમાંથી " અમુક ભાગ સાધુ પધારે તો વ્હોરાવુ " એવી ભાવના ભાવવી તે, શ્રાવકનું બારમુ વ્રત.

अहासच्च. न० (यथासत्य) વાસ્તવિક રીતે; બરાબર.

अहासुत्त. न० (यथाश्रुत) સૂત્રાનુસાર; સૂત્રમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે.

अहासुय. न० (यथाश्रुत) જેવુ સાંભળ્યુ હોય તેવું; સાંભળ્યા પ્રમાણે.

अहासुह. न० (यथासुख) ઇચ્છાનુસાર, જેમ પોતાને સુખ ઉપજે તેમ કરવુ તે

अहासुहुम. पु० (यथासूक्ष्म) નિર્ગ્રંથનો એક પ્રકાર; સર્વે સમયવર્તિ નિર્ગ્રંથ. (૨) न० જોઇએ તેવું સૂક્ષ્મ.

अहासुहुमकसायकुसील. पु० (यथासूक्ष्मकषायकुशील) મનથી સૂક્ષ્મ રીતે ક્રોધાદિનું સેવન કરનાર.

अहासुहुमणियंठ पु० (यथासूक्ष्मनिर्ग्रन्थ) ગુણઠાણાના સર્વ સમયમાં વર્તમાન નિર્ગ્રંથ, ચરમ સમયાદિ વિશેષ ભેદરહિત સામાન્ય નિર્ગ્રંથ.

अहासुहुमपुलाय पु० (यथासूक्ष्मपुलाक) મનથી જ્ઞાન આદિના અતિચાર સેવી સયમને નિઃસાર બનાવનાર (સાધુ).

अहासुहुमबउस. पु० (यथासूक्ष्मबकुश) શરીર સંબંધી કે ઉપગરણ સંબધી કિંચિત્ દોષ લગાડનાર (સાધુ).

अहि. पुं० (अहि) સાપ; સર્પ.

अहिआर. पु० (अधिकार) અધિકાર, હોદ્દો.

अहिंसया. } **अहिंसा.** } स्त्री० (अहिंसा) હિંસાનો અભાવ; પ્રાણીના વધનો અભાવ.

अहिक. त्रि० (अधिक) અધિક; વિશેષ.

अहिकय. त्रि० (अधिकृत) જેનો અધિકાર ચાલતો હોય તે; પ્રસ્તુત.

अहिकरण. न० (अधिकरण) જુઓ " અધિગરણ " શબ્દ.

अहिक्खेव. पु० (अधिक्षेप) નિન્દા. (૨) તિરસ્કાર.

अहिग. त्रि० (अधिक) જુઓ "અધિક" શબ્દ.

अहिगम पु० (अभिगम) ઉપચાર; શ્રાવકના પાંચ અભિગમનમાંનો ગમે તે એક

अहिगम. पुं० (अधिगम) જુઓ " અધિગમ " શબ્દ. (૨) જ્ઞાન. (૩) સેવા; ભક્તિ.

अहिगमण न० (अधिगमन) જ્ઞાન. (૨) નિર્ણય (૩) પ્રાપ્તિ.

अहिगमय त्रि० (अधिगमक) અર્થને બતાવનાર, અર્થને જાણનાર

अहिगमरुइ पु० (अधिगमरुचि) ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલુ સમ્યક્ત્વ, સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર.

अहिगय. न० (अधिकृत) જુઓ "અધિગય" શબ્દ.

अहिगरण न० (अधिकरण) એરણ (૨) આત્મભિન્ન બાહ્ય વસ્તુ (૩) પાપજનક ક્રિયા. (૪) આધાર. (૫) ઉપહાર, ભેટ. (૬) કલેશ, વિવાદ

अहिगरणिया. स्त्री० (अधिकरणिकी) જુઓ " અધિગરણિયા " શબ્દ.

अहिगरणी स्त्री० (अधिकरणी) જુઓ "અધિગરણી" શબ્દ.

अहिगरणीखोडी स्त्री० (अधिकरणीखोडि) જે લાકડામાં એરણ બેસાડેલી હોય છે તે લાકડું.

अहिगार. पुं० (अधिकार) વ્યાપાર; પ્રવૃત્તિ. (૨) વૈભવ; સંપત્તિ. (૩) હક; સત્તા. (૪) પ્રસ્તાવ; પ્રસંગ.

अहिगारि. त्रि० (अधिकारिन्) અધિકારી.

अहिच्छत्ता. स्त्री० (अहिच्छत्रा) જંગલ દેશની મુખ્ય નગરી.

अहिच्छत्ताणयरी. स्त्री० (अहिच्छत्रानगरी) જુઓ "અહિચ્છત્તા" શબ્દ.

अहिजाय. त्रि० (अभिजात) કુલીન; ઉંચા કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

अहिज्जग. } त्रि० (अध्येतृक) ભણનાર;
अहिज्जग. } અધ્યયન કરનાર.

अहिज्झिय. त्रि० (अभिध्यित) લોભ રહિત; અલુબ્ધ.

अहिट्ठग. त्रि० (अधिष्ठक) અધિષ્ઠાતા, વિધાયક.

अहिट्ठाण. न० (अधिष्ठान) બેસવું; આશ્રય કરવો તે. (૨) માલિક બનવું તે.

अहिट्ठिआर. त्रि० (अधिष्ठातृ) અનુષ્ઠાન કરનાર.

अहिट्ठिय त्रि० (अधिष्ठित) નિવાસ કરેલ; રહેલ (૨) વશ થયેલ, તાબે થયેલ. (૩) આક્રાન્ત; આક્રમણ કરેલ.

अहिणव. त्रि० (अभिनव) નવો; નવીન ગુણવાળો.

अहिणिबोह पुं० (अभिनिबोध) જ્ઞાન વિશેષ; મતિજ્ઞાન. (૨) મતિજ્ઞાનના આવરણનો ક્ષયોપશમ.

अहितत्त. त्रि० (अभितप्त) અતિ પીડાયેલો, તપેલો. (૨) સંતાપ પામેલો.

अहिताव. पु० (अभिताप) તાપ, ગરમી.

अहिदट्ठ. न० (अहिदष्ट) સર્પદંશ.

अहिनव. त्रि० (अभिनव) જુઓ "અહિણવ" શબ્દ.

अहिन्नाय. त्रि० (अभिज्ञात) સંમત.

अहिमर. पुं० (अभिमर) સામે રહીને મરે અથવા મારે તે.

अहिय. त्रि० (अधिक) અધિક; વધારે.

अहिय. त्रि० (अहित) અહિત કરનાર. (૨) પુ० અહિત; અસુખ.

अहियगामिणी स्त्री० (अहितगामिनी) અહિતકારી ભાષા.

अहिया. स्त्री० (अधिका) ભગવાન્ શ્રી નમિનાથ સ્વામીની પ્રથમ શિષ્યા.

अहियास. पु० (अध्यास) પરિષહ વગેરે સારી રીતે સહન કરવાં તે; ઉપસર્ગથી ચલાયમાન ન થતાં ચારિત્ર બરાબર પાળવું તે.

अहियासण. न० (अधिकाशन) અધિક ભોજન, અજીર્ણ.

अहियासण. } न० (अध्यासन) સહન
अहियासणया. } કરવું; ખમવું તે.

अहियासिय. त्रि० (अध्यासित) પરિષહાદિ સહન કરેલ; ઉપસર્ગ આદિ જીતેલ. (૨) न० સહન કરવું તે.

अहियासिय. त्रि० (अधिकासिक) વધારે નજીકનું; ઘણું પાસેનું.

अहिरि. त्रि० (अहारिन्) અનિષ્ટ, અમનોજ્ઞ.

अहिरीअ त्रि० (अह्रीक) બેશરમ; નિર્લજ્જ.

अहिरीमण. त्रि० (अह्रीमनस्) શીત, ઉષ્ણ આદિ પરિસહ ખમવામાં લાજ ન રાખનાર.

अहिलाण. न० (अभिलान) મુખબન્ધન, લગામ.

अहिलाव. पुं० (अभिलाप) શબ્દ. (૨) અવાજ; ધ્વનિ.

अहिलावित्थी स्त्री० (अभिलापस्त्री) શબ્દ પ્રયોગમાં સ્ત્રી; સ્ત્રી જાતિનો શબ્દ, જેમ શાલા, માલા ઇત્યાદિ.

अहिलास. पुं० (अभिलाष) અભિલાષા; ઇચ્છા.

अहिलासि. त्रि० (अभिलाषिन्) અભિલાષાવાળો; ઇચ્છાવાળો.

अहिलोय. न० (अभिलोक) ઉન્નત સ્થાન.

अहिल्लिया. स्त्री० (अहल्या) અહલ્યા નામની એક સતી સ્ત્રી.

अहिव. पु० (अधिप) સ્વામી, અધિપતિ.

अहिवइ. पुं० (अधिपति) જુઓ " અહિવ " શબ્દ.

अहिवइजंभग पु० (अधिपतिजृम्भक) જંભક દેવતાનો અધિપતિ.

अहिवासण. न० (अधिवासन) સુગંધી વસ્તુ છાંટવી તે.

अहिसंधारण न० (अभिसन्धारण) અભિપ્રાય બાંધવો તે

अहिसक्कण न० (अभिष्वष्कण) ક્રિયાના સમયને ઉલ્લંઘીને તે ક્રિયા કરવી તે (૨) આસપાસ ફરવું તે

अहिसहण. न० (अभिसहन) સહન કરવું તે.

अहिसिंचण न० (अभिषिञ्चन) અભિષેક, ઉપરથી પાણીની ધાર સિંચવી તે

अहिसित्त. त्रि० (अभिषिक्त) રાજ્યાભિષેક કરેલ

अहिसिलागा स्त्री० (अहिशलाका) એક તરેહનો મુકુલી સર્પ.

अही स्त्री० (अही) નાગણી.

अहीण त्रि० (अधीन) સ્વાધીન.

अहीण त्रि० (अहीन) અવિકલ, સંપૂર્ણ.

अहीणाइरित्त. त्रि० (अहीनातिरिक्त) હીન નહિ તેમ અધિક નહિ.

अहीय त्रि० (अधीत) ભણેલ; પઠન કરેલ.

अहीरग. त्रि० (अहीरक) તન્તુ રહિત, જેને છેદતા રેસા ન પડે તે (ફળાદિ)

अहुणा. अ० (अधुना) હમણાં; આ ઘડીએ

अहुणाधोय. त्रि० (अधुनाधौत) તત્કાળનું ધોવણ; જે શસ્ત્ર પરિણત ન થયું હોય તે.

अहुणाभिन्न. त्रि० (अधुनाभिन्न) તત્કાળના ફુટેલ; નવા અંકુર ઉગેલ.

अहुणोवलित्त. त्रि० (अधुनोपलिप्त) તરતનું લીંપેલું.

अहुणोववन्न. त्रि (अधुनोपपन्न) તત્કાળનો ઉત્પન્ન થયેલ.

अहे अ० (अधस्) નીચે; અધો

अहे अ० (अथ) જુઓ " અહ " શબ્દ.

अहेउ. पु० (अहेतु) હેત્વાભાસ; અનુમિતિને ન સાધનાર હેતુ. (૨) त्रि० કારણરહિત, નિત્ય.

अहेकम्म. न० (अधःकर्मन्) જે ભોજન કરવાથી સાધુને અધોગતિમાં જવું પડે તે આધાકર્મ દોષવાળું ભોજન.

अहेकाय. पु० (अधःकाय) શરીરનો નીચલો ભાગ

अहेचर. त्रि० (अधश्चर) સર્પ વગેરે પ્રાણી

अहेतारग. पु० (अधस्तारक) પિશાચની એક જાત.

अहेदिसा स्त्री० (अधोदिश) નીચેની દિશા.

अहेभव पु० (अधोभव) રત્નપ્રભા આદિ નારકીનો ભવ

अहेलोग. } पु० (अधोलोक) અધોલોક,
अहेलोय. } પાતાલ લોક.

अहेवाय. पु० (अधोवात) અધોવાયુ, નીચી દિશાનો વાયુ.

अहेवियड. त्रि० (अधोविकट) ભિંત વિનાનું સ્થાન; ખુલ્લું સ્થાન.

अहेसणिज्ज त्रि (यथेषणीय) સંસ્કાર રહિત, સુધારવા, બગાડવા વગેરે સંસ્કાર વગરનું.

अहेसत्तमा. स्त्री० (अधःसप्तमी) તમતમા પ્રભા નામની સાતમી નરક.

अहो अ० (अहो) આશ્ચર્ય, વિસ્મય. (૨) દીનતા. (૩) આમંત્રણ.

अहो. अ० (अधस्) નીચે.

अहोअहो. अ० (अधोधस्) નીચે નીચે.

अहोकंडूयग. पुं० (अधःकण्डूयक) નાભિથી નીચે ખજવાળનાર તાપસનો એક વર્ગ.

अहोगामि. त्रि० (अधोगामिन्) દુર્ગતિમાં જનાર

अहोणिसं. } **अहोणिसि.** } अ० (अहर्निशम्) रात दिवस; अहोरात्र.

अहोदाण. न० (अहोदान) आश्चर्यकारी दान; બેહદ દાન.

अहोदिसा. स्त्री० (अधोदिशा) નીચેની દિશા, અધોદિશા.

अहोनिसं. अ० (अहर्निशम्) રાતદિવસ.

अहोभागि. त्रि० (अधोभागिन्) કમભાગી.

अहोमुह. त्रि० (अधोमुख) નરકાદિમાં લઇ જનાર.

अहोरत्त. न० (अहोरात्र) રાતદિવસ.

अहोरत्तिया. स्त्री० (अहोरात्रिकी) } **अहोराइंदिया.** स्त्री० (अहोरात्रिन्दिवा) } **अहोराइया.** स्त्री० (अहोरात्रिकी) } **अहोराई.** स्त्री० (अहोरात्रिकी) } સાધુની ૧૧ મી પડિમા, કે જેમા છઠનું તપ કરવામાં આવે છે અને એક અહોરાત્ર પ્રમાણ ગામ બહાર રહી અમુક આસને કાઉસગ્ગ કરવામાં આવે તે ભિક્ષુની ૧૧ મી પડિમા.

अहोलोग } **अहोलोय.** } पुं० (अधोलोक) નીચેનો લોક; પાતાળ લોક.

अहोवाय. पु० (अधोवात) નીચી દિશાનો વાયુ (૨) અધોવાયુ; અપાનવાયુ.

अहोविहार. पु० (अहोविहार) આશ્ચર્યકારક વિહાર; યથોક્ત સંયમનું અનુષ્ઠાન.

अहोसिर. त्रि० (अधोशिरस्) જેનું માથુ નીચુ છે તે.

अहोहि. त्रि० (अधोऽवधि) } **अहोहिअ.** त्रि० (अधोऽवधिक) } પરમ અવધિજ્ઞાનવાળા કરતાં ઉતરતા અવધિજ્ઞાનવાળો. (૨) પુ० સ્ત્રી० નીચલા દરજ્જાનું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.



आ. अ० (आ) મર્યાદા; હદ. (૨) વાક્યાલંકાર. (૩) સન્મુખ. (૪) થોડુ, ઇષત્; જરાક. (૫) વ્યાપ્તિ. (૬) વિશેષતા. (૭) વિસ્મય; આશ્ચર્ય.

आअ. पुं० (आय) લાભ; પ્રાપ્તિ. (૨) જેનાથી જ્ઞાન આદિની પ્રાપ્તિ થાય તે, અધ્યયન; પ્રકરણ.

आइ. पुं० (आदि) આદિ, પ્રથમ, શરૂઆત. (૨) નાભીની નીચેનો ભાગ. (૩) ઇત્યાદિ, વગેરે. (૪) સંસાર. (૫) સમીપ; પાસે (૬) ભેદ, પ્રકાર. (૭) અવયવ; અંશ.

आइअंतियमरण. न० (आत्यन्तिकमरण) દેહ અને જીવ અત્યંત જુદા પડે તે, મૃત્યુ

आइं. अ० (आइ) વાક્યાલંકાર.

आइक्खिणी स्त्री० (आचक्षाणा) કર્ણપિશાચિકા વિદ્યા.

आइक्खग. त्रि० (आख्यायक शुभाशुभ કહેનાર

आइक्खण न० (आख्यान) કથન; ઉપદેશ

आइक्खिय. त्रि० (आचक्षित) કહેલું; કથન કરેલ

आइक्खिया स्त्री० (आख्यायिका) વાર્તા; કથા (૨) એક પ્રકારની મેલી વિદ્યા.

आइगर त्रि० (आदिकर) આદિ શરૂઆતમાં આચારંગ આદિ શ્રુતધર્મના કરનાર; તીર્થંકર.

आइच्च. पु० (आदित्य) સૂર્ય, સુરજ (૨) કૃષ્ણરાજીના આંતરામાં રહેલ અર્ચિમાલી નામના વિમાનના વાસી લોકાંતિક દેવતા (૩) ગ્રૈવેયક વિમાનવિશેષ અને તેના દેવતા. (૪) સૂર્યમાસ, સાડાત્રીસ દિવસ પ્રમાણ આદિત્યમાસ.

आइच्चजस. पु० (आदित्ययशस्) ભરત ચક્રવર્તીનો આદિત્ય યશા નામે પુત્ર.

आइच्चमास. पुं० (आदित्यमास) સૂર્યમાસ, ૩૦॥ દિવસનો માસ.

आइच्चसंवच्छर. पुं० (आदित्यसंवत्सर) ત્રણસેં છાસઠ દિવસ પ્રમાણ સોરવર્ષ.

आइआ. स्त्री० (आदित्या) सूर्यनी બીજી અગ્રમહિષી.

आइज्ज. त्रि० (आदेय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય. (૨) જેનુંવચન ગ્રહણ કરવા યોગ્ય હોય તે

आइट्ठ. त्रि० (आदिष्ट) પ્રેરણા કરેલ, આદેશ કરાયેલ.

आइट्ठ. त्रि० (आविष्ट) આવેશવાળો.

आइट्ठि. स्त्री० (आदिष्टि) ધારણા.

आइड्ढि. स्त्री० (आत्मर्द्धि) આત્મઋદ્ધિ; આત્મ-શક્તિ.

आइणण. त्रि० (आचीर्ण) આજ્ઞા કરેલ.

आइण्ण. त्रि० (आकीर्ण) વ્યાપ્ત, સંકીર્ણ, ખીચોખીચ ભરેલ. (૨) त्रि० જાતિ આદિથીશુદ્ધ ગુણવાન્ ઘોડો. (૩) વિનયવાન્ પુરૂષ. (૪) આકીર્ણ-જાતના ઘોડાના દૃષ્ટાંતવાલું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૭ મુ અધ્યયન.

आइत्त त्रि० (आदीप्त) થોડુ પ્રકાશિત

आइत्त. त्रि० (आयत्त) આધીન, વશ થયેલ.

आइत्तार. त्रि० (आदातृ) લેનાર

आइद्ध. त्रि० (आविद्ध) વ્યાપ્ત

आइन्न त्रि० (आकीर्ण) વ્યાપ્ત (૨) पु० વસ્ત્ર આપનાર કલ્પવૃક્ષ (૩) જાતવાન ઘોડો.

आइन्न. (त्रि० (आचीर्ण) આચરેલ.

आइम. त्रि० (आदिम) પ્રથમનુ; પહેલુ,

आइमुहुत्त. न० (आदिमुहूर्त) પ્રથમ મુહૂર્ત, સૂર્યઉગ્યા પછી બે ઘડી સુધીનો સમય

आइमोक्ख. पुं० (आदिमोक्ष) આદિ-સંસારથી છુટકારો થવો તે.

आइय. त्रि० (आदृत) આદર પામેલ.

आइय. त्रि० (आचित) વ્યાપ્ત (૨) સંચિત, એકત્ર કરેલું.

आइयण. न० (आदान) ગ્રહણ કરવું તે.

आइराय. पु० (आदिराज) ઋષભદેવ પ્રભુ કે જેણે સૌથી પહેલા રાજ્યની સ્થાપના કરી.

आइल. त्रि० (आविल) મલિન; અસ્વચ્છ.

आइल्ल } **आइल्लिम.** } त्रि० (आदिम) પહેલું, આદિનુ પ્રથમનું.

आइसंघयण न० (आदिमसंहनन) પ્રથમનુસંઘયણ; વજ્રઋષભનારાચસંઘયણ

आईण त्रि० (आदीन) અત્યન્ત ગરીબ (૨) न० દુષિત આહાર

आईण. पु० ( ) જુઓ "આઇણ" શબ્દ.

आईणग. न० (आजिनक) ચર્મમય-ચામડાનું વસ્ત્ર વિશેષ કે જે કમાવીનેઅતિ સુંહાલું કરેલ હોય છે (૨) पु० એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર.

आईणभद्द. पु० (आजिनभद्र) આજીન દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા

आईणभोइ. त्रि० (आदीनभोजिन्) દુ:ખે લીધેલો ખોરાક ખાનાર.

आईणमहाभद्द. पुं० (आजिनमहाभद्र) આજીન દ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા

आईणमहावर. पु (आजिनमहावर) આજીન સમુદ્ર તથા આજીનવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા

आईणवर. पु० (आजिनवर) એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર. (૨) આજિન સમુદ્ર તથા આજીનવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

आईणवरभद्द पु० (आजिनवरभद्र) }
आईणवरमहाभद्द. पु (आजिनवरमहाभद्र) }
આજીનવર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા

आईणवरोभास. पु० (आजिनवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

आईणवरोभासभद्द. पु० (आजिनवरावभासभद्र) }
आईणवरोभासमहाभद्द. पु० (आजिनवरावभासमहाभद्र) }
આજિનવરોભાસદ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

आईणवरोभासमहावर पुं० (आ-जिनवरावभासमहावर) } आजिनवरो
आईणवरोभासवर. पुं० (आजिनवरावभासवर) } भास-समुद्रनो अधिष्ठाता देवता.

आईणवित्ति. त्रि० (आदीनवृत्ति) अत्यन्त दीन भिक्षु मागण वगेरे.

आईय. त्रि० (अतीत) विशेष जात. (२) संसारमां भ्रमनार, संसार प्राप्त.

आईरण. त्रि० (आजीरण) लडाई जीतनार.

आउ. अ० ( ) अथवा.

आउ. स्त्री० (अप्) पाणी (२) अप्काय पाणीना जीव (३) पर्वाषाढा नक्षत्रनो देवता.

आउ. न० (आयुस्) जेना उदयथी जीव जींदगी भोगवे छे ते आयुष्य कर्म, आठ कर्ममांनुं पांचमुं कर्म.

आउंचण. न० (आकुञ्चन) अवयव संकोचवा ते.

आउंटण. न० (आकुञ्चन) संकोचन.

आउंटिय. त्रि० (आकुञ्चित) संकोचेलुं.

आउकम्म. न० (आयुकर्मन्) आठ कर्ममांनुं पमुं आयुष्य कर्म.

आउकाइय. } पुं० (अप्कायिक) पाणीना जीव
आउकाय. } पुं० (अप्काय)
आउक्काइय } पुं० (अप्कायिक)
आउक्काय. } पुं० (अप्काय)

आउक्काल. पुं० (आयुःकाल) मृत्युकाळ, मरणनो अवसर.

आउक्खय. पुं० (आयुःक्षय) मरण, मोत.

आउक्खेम. न० (आयुःक्षेम) जीवन, आवरदानुं पालन.

आउज्ज. पुं० (आवर्ज) मन वचन अने कायानो शुभ व्यापार (२) त्रि० शुभप्रवृत्ति करनार.

आउज्ज. त्रि० (आयोज्य) एक बीजा साथे जोडेल.

आउज्ज. पुं० (आतोद्य) वीणा आदि वाजींत्र.

आउज्जण. न० (आवर्जन) मन, वचन अने कायानो शुभ व्यापार.

आउज्जिय. पुं० (आयोगिक) उपयोगपूर्वक वर्तनार, ज्ञानी.

आउज्जियकरण. } न० (आयोजिकाकरण)
आउज्जियाकरण. } केवलसमुद्घातनी
आउज्जीकरण. } पहेलां करवामां आवतो शुभ मन, वचन, कायानो व्यापार-क्रिया. एक अन्तर्मुहूर्तसुधी कर्मपुद्गलने उदयावलिकामां नाखवारूप उदीरणा विशेष.

आउट्ट. त्रि० (आवृत्त) अमुक तरफ वळेल. (२) व्यवस्थित थयेल.

आउट्ट. पुं० (आकुट्ट) प्राणीना अवयवो छेदवा ते, हिंसा करवी-मारवुं ते.

आउट्टण न० (आवर्त्तन) पाछुं फरवुं ते (२) अभिलाषा (३) निवृत्ति. (४) अभिमुख होवुं, तत्पर होवुं. (५) भ्रमण करवुं, फरवुं.

आउट्टणया. स्त्री० (आवर्त्तनता) मतिज्ञाननो भेद जे अवाय तेनुं अपर नाम. (२) जुओ "आउट्टण" शब्द.

आउट्टावण. न० (आवर्त्तन) अभिमुख करवुं, तत्पर करवुं.

आउट्टि. स्त्री० (आकुट्टि) हिंसा.

आउट्टि स्त्री० (आवृत्ति) सन्मुख थइने रहेवुं ते (२) फरी फरी अभ्यास करवो ते, वारंवार स्वाध्याय-आवृत्ति करवी ते. (३) सूर्य तथा चन्द्रनुं अंदरना मांडलेथी बहार जवुं, अने बहारना मांडलेथी अंदर आववुं ते.

आउट्टि. त्रि० (आकुट्टिन्) जाणी बुझी हिंसा करनार; इरादापूर्वक प्राणिनुं छेदन भेदन करनार. (२) अकार्य करनार.

आउट्टिय. त्रि० (आकुट्टित) छेदेलुं; विदारेलुं.

आउट्टिया. स्त्री० (आकुट्टिका) જાણી બુઝીને ઇરાદાપૂર્વક કરવું તે.

आउट्टिश्र. त्रि० (आकुट्टित) અક્ષર કોતરી નામ પાડેલ. (૨) હણાયેલ; મારેલ.

आउत्त. त्रि० (आयुक्त) ઉપયોગ સહિત; સાવચેત. (૨) રંધાઇને તૈયાર થયેલ.

आउत्त. त्रि० (आगुप्त) ગુપ્તિથી ગોપવેલ; રક્ષણ કરેલ. (૨) સંયત-સાધુની ગતિ ચેષ્ટા વગેરે (૩) સંક્ષિપ્ત

आउधागार. पु० (आयुधागार) આયુધશાળા, હથિયારો રાખવાની જગ્યા.

आउर. त्रि० (आतुर) આકુલવ્યાકુલ. (૨) રોગી; પીડિત.

आउरपच्चक्खाण. न० (आतुरप्रत्याख्यान) ૨૯ ઉત્કાલિકસૂત્રમાંનું ૨૮ મુ આઉર પચ્ચખાણ નામે એક પઇન્નો.

आउरिश्र. त्रि० (आतुरित) મદવાડીઓ, આતુર થયેલ.

आउल. त्रि० (आकुल) આકુલવ્યાકુલ, વ્યગ્ર. (૨) વ્યાપ્ત; ભરેલ. (૩) પું० સમૂહ.

आउलिय. त्रि० (आकुलित) વ્યાકુલ થયેલ.

आउलीकरण. न० (आकुलीकरण) પ્રચુરીકરણ-ઘણું કરવું-વધારવું તે: સસારને વધારવો તે.

आउव्वेय. पु० (आयुर्वेद) ચિકિત્સાશાસ્ત્ર; વૈદિકશાસ્ત્ર.

आउस. न० (आयुष्) આયુષ્ય; આવરદા.

आउस. पु० (आक्रोश) આક્રોશ ભરેલ વચન; ઠપકાનાં વચન.

आउस. त्रि० (आयुष्यमत्) દીર્ઘાયુ, ચિરંજીવી.

आउसंत. त्रि० (आयुष्यमत्) દીર્ઘાયુ; ચિરંજીવી.

आउसणा. स्त्री०(आक्रोशना) આક્રોશ કરવો તે.

आउस्स. पुं० (आक्रोश) આક્રોશ-કર્કશ વચન.

आउस्सिय. त्रि० (आवश्यक) જરૂરી. (૨) क्रि. वि. જરૂર; અવશ્ય.

आउस्सियकरण. न० (आवश्यककरण) મન, વચન ને કાયાનો શુભ વ્યાપાર. (૨) મોક્ષ મેળવવાની પ્રવૃત્તિ.

आउह. न० (आयुध) આયુધ, શસ્ત્ર; હથીયાર.

आउहघर. न० (आयुधगृह) આયુધઘર; આયુધશાળા; હથીયાર રાખવાનું સ્થાન.

आउहघरिय. त्रि० (आयुधगृहिक) આયુધશાળાના ઉપરી.

आउहि. त्रि० (आयुधिन्) હથિયાર ધારણ કરનાર; યોદ્ધો.

आऊसिय. त्रि० (आयूषित) પ્રવેશ કરેલ. (૨) સંકુચિત.

आएज्ज. त्रि० (आदेय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય; માનનીય.

आएज्जणाम } **आएज्जनाम.** } न० (आदेयनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ; કે જેના ઉદયથી બોલેલુ વચન ગ્રહણ કરવા યોગ્ય મનાય છે.

आएस. त्रि० (एष्यत्) આવતુ; આવવાનું.

आएस. पु० (आदेश) પ્રાહુણો; પરોણો (૨) પ્રકાર; ભેદ. (૩) વિશેષ, વ્યક્તિરૂપ. (૪) સૂત્ર; આગમ; શાસ્ત્ર. (૫) ઉત્પાદ વ્યય અને ધ્રૌવ્ય એ ત્રિપદી કે જે ગણધરને પ્રથમ સભળાવવામાં આવે છે. (૬) વ્યપદેશ; વ્યવહાર. (૭) હુકમ; આજ્ઞા. (૮) મત. (૯) ઉપચાર, આરોપ.

आएसण. न० (आदेशन) કારખાનું, શિલ્પશાળા.

आएससव्वय. पु० (आदेशसर्व) ઉપચારથી સર્વ; પ્રચુર અથવા પ્રધાન વસ્તુમાં સર્વનો ઉપચાર કરવો તે. જેમ ભોજનમાં ઘી વધારે હોય તો આજ તો એકલું ઘી જ ખાધું. આમાં ઘીની પ્રધાનતાને લીધે ઘી શિવાયની વસ્તુમાં પણ ઘીનો ઉપચાર કર્યો.

आएसि. त्रि० (आदेशिन्) આદેશ કરનાર. (૨) અભિલાષી.

आएसिय. न० (आदेशिक) સાધુને દેવા માટે કલ્પી રાખેલ આહારાદિ; આહારનો એક દોષ.

आओग. पुं० (आयोग) દ્રવ્ય સંપાદન કરવાનો ઉપાય; ધંધો વ્યાપાર વગેરે. (૨) પૈસાની આવક; વટાવ. (૩) સરંજામ.

आओगपओग. पुं० (आयोगप्रयोग) દ્રવ્ય સંપાદન કરવાનો ઉપાય; દ્રવ્ય વૃદ્ધિ માટે ધીરધાર કરવી તે.

आओजिया. स्त्री० (आयोजिका) તીવ્ર પરિણામથી કરવામાં આવતી ક્રિયા કે જેનાથી સંસાર સાથે સંબંધ વધે છે.

आओज्ज. पुं० न० (आतोद्य) વાદ્ય; વાજિંત્ર.

आओज्ज. त्रि० (आयोज्य) મર્યાદાપૂર્વક જોડવા યોગ્ય.

आओस. पुं० ( ) પરોઢિઉં; સૂર્યોદય પહેલાની બે ઘડી. (૨) પ્રદોષ સમય; સંધ્યાકાલ.

आओसणा. स्त्री० (आक्रोशना) તિરસ્કાર; તરછોડવું.

आंताइ. त्रि० (आन्तादिन्) ખાતાંપીતા બાકી રહેલ આહાર લેનાર. (સાધુ).

आंदोलिर. त्रि० (आन्दोलिन्) કમ્પનશીલ.

आकंखा. स्त्री० (आकाङ्क्षा) ઇચ્છા; અભિલાષા.

आकंखिर. त्रि० (आकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા કરનાર; આકાંક્ષણ શીલ, અભિલાષી.

आकठ. त्रि० (आकृष्ट) સામે ખેંચેલ.

आकड्ढ. पुं० (आकर्ष) સામે ખેંચવુ તે.

आकड्ढविकड्ढि. स्त्री० (आकर्षविकृष्टि) આમ તેમ ખેંચવું તે; ખેંચાખેંચ કરવી તે.

आकण्णिय. त्रि० (आकर्णित) શ્રુત; સાંભળેલું.

आकस्सिय. त्रि० (आकस्मिक) આકસ્મિક; અહેતુ; કારણ વગરનું.

आकार. पुं० (आकार) આકૃતિ; ચહેરો; આકાર.

आकास. पुं० न० (आकाश) ગગન; આકાશ.

आकासफलोवमा. स्त्री० (आकाशफलोपमा) }
आकासिआ. स्त्री० (आकाशिका) } ખાદ્ય વિશેષ; ખાવાનો એક પદાર્થ.

आकिइ. स्त्री० (आकृति) આકાર; આકૃતિ; દેખાવ.

आकिंचण. न० (आकिञ्चन्य) પરિગ્રહ રહિતપણું; સુવર્ણ આદિ પરિગ્રહનો અભાવ.

आकिति स्त्री० (आकृति) આકાર; દેખાવ; આકૃતિ.

आकीलवास. पुं० (आक्रीडावास) ગૌતમ દ્વીપમાં રહેતા લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિક દેવતાનો ક્રીડાવાસ.

आकुंचण. न० (आकुञ्चन) સંકોચવું તે; સંક્ષેપ.

आकुंचणपट्टग. न० (आकुञ्चनपट्टक) પલાંઠી કે કમર બાંધવાનુ વસ્ત્ર.

आकुंचिय. त्रि० (आकुञ्चित) સંકોચેલ.

आकुट्ठ. त्रि० (आकुष्ट) જેને આક્રોશ ભરેલ વચન સંભળાવવામાં આવે તે.

आकुल. त्रि० (आकुल) જુઓ "આઉલ" શબ્દ.

आकूत. न० }
आकूय. न० } (आकूत) અભિપ્રાય; આશય. (૨) અભિપ્રેત-ઇચ્છિત વસ્તુ.

आक्खेवण. न० (आक्षेपण) આક્ષેપ કરવો તે.

आगइ. स्त्री० (आगति) આગમન; પરભવમાંથી આ ભવમાં આવવું તે. (૨) ઉત્પત્તિ.

आगइगइ. स्त्री० (आगतिगति) આવવું જવુ તે; ગમનાગમન; ગત્યાગતિ.

आगंतगार. }
आगंतार. } न० (आगन्त्रगार) મુસાફર-કાપડિ વગેરેને ઉતરવાનુ સ્થાન; ધર્મશાળા.

आगंतु. त्रि० (आगन्तृ) } અતિથિ; મુ-
आगंतुग. त्रि० (आगन्तुक) } સાફર.

आगति. स्त्री० (आकृति) આકૃતિ.

आगति. स्त्री० (आगति) જુઓ "આગઈ" શબ્દ.

आगम. पुं० (आगम) આગમ; સિદ્ધાંત. (૨) આગમપ્રમાણ; આપ્ત વાકયથી થતુ જ્ઞાન. (૩) આગમ વ્યવહાર. (૪) આકાશ. (૫) આગમન; આવવું તે (૬) કેવલ. મન.પર્યવ અને અવધિજ્ઞાન (૭) નવમા પૂર્વથી ચૌદ પૂર્વ સુધી.

आगमण. न० (आगमन) આગમન; આવવુ તે.

आगमणगिह न० (आगमनगृह) ધર્મશાળા, મુસાફરખાનુ.

आगमणागमणपविभत्ति न० (आगमनागमनप्रविभक्ति) જેમાં ચંદ્ર આદિનુ આગમન ગમન દર્શાવવામાં આવે તેવુ બત્રીશ પ્રકારના નાટકમાંનુ સાતમુ નાટક.

आगमववहार. पु० (आगमव्यवहार) નવ પૂર્વથી ચૌદ પૂર્વ સુધી જાણનાર તથા કેવલીનો વ્યવહાર-પ્રાયશ્ચિત્ત દાનાદિ વિધિ.

आगमववहारि. पु० (आगमव्यवहारिन्) પ્રત્યક્ષ જ્ઞાની, નવ પૂર્વી ઉપરાંત કેવલી સુધી.

आगमि त्रि० (आगमिन) આવનાર. આવવાનુ.

आगमिस्स. } त्रि० (आगमिष्यत) ભવિષ્યમા
आगमेसि. } થનાર; આવતુ.

आगमेसिभद्द. त्रि० (आगमिष्यभद्र) એકભવ કરી જેને મોક્ષ જવાનુ છે તે. (૨) ભવિષ્યનું કલ્યાણ.

आगमेस्स. त्रि० (आगमिष्यत्) આવતા કાળનું, ભવિષ્યનું.

आगय. त्रि० (आगत) આવેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ.

आगर. पु० (आकर) સોનુ રૂપું વગેરેની ખાણ. (૨) મીઠાના અગર.

आगरि. त्रि० (आकरिन) } ખાણનો ધણી.
आगरिय त्रि० (आकरिक) } (૨) ખાણમાં કામ કરનાર.

आगरिस. पु० (आकर्ष) આકર્ષણ, ખેંચવુ તે (૨) ફરીથી ગ્રહણ કરવુ તે (૩) તેવી રીતના (ખેંચવાના) પ્રયત્નથી કર્મ પુદ્-ગલોનુ ગ્રહણ કરવુ તે (૪) ચારિત્રની પ્રાપ્તિ.

आगल्ल. त्रि० (आग्लान) બિમાર. માંદ.

आगहिअ. त्रि० (आगृहीत) ગ્રહણ કરેલ.

आगाढ. त्रि० (आगाढ) કઠોર, કઠણ આકરું (૨) ગાઢ કારણ, પ્રબલ કારણ. (૩) અતિ અશક્ત.

आगाढजोग. पु० (आगाढयोग) ગણિયોગ, આચાર્ય યોગ વહન કરવા તે

आगामि. त्रि० (आगामिन) ભવિષ્યમાં થનાર, પ્રાપ્ત થવાનુ.

आगामिय. त्रि० (अग्रामिक) ગામ શહેર વગરનુ.

आगार. पु० (आकार) આકૃતિ, સંઠાણ (૨) આકાર. સિક્કા મહોર (૩) ભેદ, પ્રકાર (૪) સ્વરૂપ, વિશેષ લક્ષણ (૫) બાહ્ય-ચેષ્ટા, આંતરિક અભિપ્રાયસૂચક આંખ મુખ હાથ વગેરેની ચેષ્ટા. (૬) કાઉસગ્ગના અપવાદ-છૂટ (૭) પચ્ચખ્ખાણના અપવાદ-છૂટ, પચ્ચખ્ખાણમા મુકેલ આગાર.

आगार न० (आगार) ઘર, સ્થાન. (૨) त्रि० ગૃહસ્થ, ગૃહસ્થાશ્રમી.

आगारचरित्तधम्म. पु० (आगारचारित्रधर्म) સમકિતપૂર્વક બાર વ્રતરૂપ ગૃહસ્થનો ચારિત્ર ધર્મ

आगारधम्म. पु० (आगारधर्म) ગૃહસ્થધર્મ.

आगारवास. पु० (आगारवास) ગૃહવાસ, ગૃહસ્થાશ્રમ

आगारविणय. पु० (आगारविनय) ગૃહસ્થનો વિનયરૂપ ધર્મ--ગૃહસ્થ ધર્મ.

आगारावास. पुं० (आगारावास) ગૃહસ્થાવાસ; ઘર સંસારમાં લપટાઇ રહેવું તે.

आगारि. पुं० (आगारिन्) ગૃહસ્થ.

आगारिय. त्रि० (आगारिक) ગ્રહસ્થ સંબંધી.

आगारिय. त्रि० (आकारित) બોલાવેલું. (૨) નગ્ન એલું.

आगाल. पु० (आगाल) કર્મની બીજી સ્થિતિમાંથી કર્મના દલિયાને ઉદીરણા પ્રયોગે ખેંચીને ઉદયમાં નાખવા તે. ઉદીરણાનું અપર નામ. (૨) સમાન પ્રદેશમાં રહેવું; ભાવથી રહેવું.

आगास पु० न० (आकाश) આકાશ. લોકાલોક વ્યાપી અનન્તપ્રદેશાત્મક છ દ્રવ્યમાંનું એક અમૂર્ત દ્રવ્ય, ધર્માસ્તિકાય આદિ પાંચ દ્રવ્યના આધારભૂત દ્રવ્ય.

आगासग त्रि० (आकाशक) પ્રકાશક

आगासगय त्रि० (आकाशगत) આકાશવર્તિ; આકાશમાં અધર રહેલું. (૨) અતિ ઉંચું; આકાશતલ સ્પર્શી

आगासगामि. त्रि० (आकाशगामिन्) આકાશમાં ફરનાર પ્રાણી; પક્ષી વગેરે.

आगासतल. न० (आकाशतल) આકાશનું તલીયું. (૨) ગગનતલસ્પર્શી-ઉંચા મહેલ

आगासतलग न० (आकाशतलक) અગાસી. ઝરૂખા.

आगासत्थिकाय. पु० (आकाशास्तिकाय) દરેક વસ્તુને અવકાશ આપનાર દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું ત્રીજું દ્રવ્ય.

आगासथिग्गल. न० ( ) શરદ ઋતુનું સ્વચ્છ આકાશ, વાદળથી છુટું થતું આકાશખંડ કે જે અતિ શ્યામ દેખાય છે; થિગડારૂપ આકાશ.

आगासपंचम. पुं० (आकाशपञ्चम) આકાશ જેમાં પાંચમું છે તે; પાંચ મહાભૂત; પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, અને આકાશ.

आगासपय. न० (आकाशपद) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધશ્રેણિપરિકર્મના ચોથો ભેદ.

आगासप्पएस. पु० (आकाशप्रदेश) આકાશનો અવિભાજ્ય અંશ.

आगासफलिओवमा. स्त्री० (आकाशस्फटिकोपमा) આકાશ અને સ્ફટિકના જેવી નિર્મળ એક જાતની મીઠા રસવાળી ખાદ્ય વસ્તુ

आगासफलिह. पु० (आकाशस्फटिक) અતિ સ્વચ્છ સ્ફટિક; નિર્મળ સ્ફટિક.

आगासफालिया. स्त्री० (आकाशफालिका) એક મિષ્ટ દ્રવ્ય.

आगासातिवाइ. पुं० (आकाशातिपातिन्) આકાશમાં ઉડી આકાશમાંથી સુવર્ણ વૃષ્ટિ આદિ કરી દિવ્ય પ્રભાવ દર્શાવનાર.

आगासिय. त्रि० (आकर्षित) આકર્ષણ કરેલ; ઉપાડેલ

आगासिय. त्रि० (आकाशित) આકાશવર્તિ; આકાશમાં રહેલ.

आगिइ. स्त्री० (आकृति) આકૃતિ; આકાર. સંઠાણ.

आगिइतिग. न० (आकृतित्रिक) આકૃતિસંઠાણ ૬ સંઘયણ ૬ અને જાતિ પાંચ એ નામની ૧૭ પ્રકૃતિનો સમુદાય.

आगिति. स्त्री० (आकृति) જુઓ "આગિઇ" શબ્દ.

आघं. (आख्यानवत्) કહેનાર. કથન કરનાર; આખ્યાન કરનાર.

आघंअज्झयण. न० (आख्यानवदध्ययन) સૂયગડાંગ સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્કંધના ૧૦ મા સમાધિ અધ્યયનનું અપરનામ.

आघंस. त्रि० (आघर्ष) પાણી સાથે ઘસીને પીવા યોગ્ય ઔષધિ વગેરે.

आघयण. न० (आघातन) વધસ્થાન.

आघवइत्तार. त्रि० (आख्यातृ) આખ્યાન કરનાર; કથા કરનાર.

आघवण. न० } (आख्यान) વ્યાખ્યાન,
आघवणा. स्त्री० } સામાન્ય કથન.

आघविय. त्रि० (आख्यात) કહેલું. (૨) સ્વીકારેલ.

આઘાય. त्रि० (आख्यात) કહેલું.

आघाय. पु० (आघात) મરણ; મૃત્યુ.

आघायण. न० (आघातन) વધસ્થાન; ફાંસી દેવાની જગા.

आघायमंडल. न० (आघातमण्डल) વધસ્થાન માંડલો.

आचरण. न० (आचरण) આચાર; અનુષ્ઠાન.

आचिरण. त्रि० (आचीर्ण) આચરેલ; આચરણ કરેલ.

आचेलक्क. न० (आचेलक्य) પરિમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર ન રાખવા તે; પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓને માટે બાંધેલી એક મર્યાદા.

आच्छायण. न० (आच्छादन) ઓછાડ.

आच्छिदित्तार. त्रि० (आच्छेत्तृ) ભંગાણ પાડનાર.

आजाइ. स्त्री० (आयाति) પૂર્વભવમાંથી આવવું તે (૨) ભવિષ્યકાળ.

आजाइ. स्त्री० (आजाति) જન્મવું તે, જન્મ, ઉત્પત્તિ. (૨) જાતિ, પ્રકાર. (૩) આચાર; આચરણ.

आजाइट्ठाण न० (आजातिस्थान) જન્મ–ઉત્પત્તિનું સ્થાન–સંસાર (૨) આજાઇઠાણ નામે દશાશ્રુત સ્કંધનું દશમું અધ્યયન.

आजाइट्ठाणज्झयण. न० (आजातिस्थानाध्ययन) દશાશ્રુત સ્કંધનું અપરનામ; આચાર દશા સૂત્રનું ૧૦ મું અધ્યયન.

आजीव. } आजीवग. पु० (आजीव) આજીવિકા; વૃત્તિ; રોજી. (૨) આજીવિકા પુરતો દ્રવ્ય સંચય. (૩) ઉપાયણના ૧૬ દોષમાંનો ચોથો દોષ; જાતિ વગેરે જણાવીને આહારાદિ લેવા તે. (૪) ગોશાલાના મતનું નામ. (૫) ગોશાલાના મતનો સાધુ.

आजीवग. पु० (आजीवक) પૈસાનો મદ. (૨) સકળ જીવ.

आजीवणा. स्त्री० (आजीवना) આજીવિકા.

आजीववित्तिया. स्त्री० (आजीववृत्तिता) જાતિ કુલ આદિ દર્શાવીને આહાર લેવો તે; ઉપાયણાનો ચોથો દોષ.

आजीवि. त्रि० (आजीविन्) ગોશાલાનો શિષ્ય; ગોશાલાના મતનો અનુયાયી. (૨) જે સાધુ પોતાની જાતિ કુલ શિલ્પ તપ વગેરેની પ્રશંસા કરી આહાર લ્યે તે; પેટ ભરો સાધુ.

आजीविय. त्रि० (आजीविक) ગોશાલાનો સાધુ; ગોશાલાના મતનો અનુયાયી.

आजीविया. स्त्री० (आजीविका) નિર્વાહ. (૨) જૈન સાધુનો ભિક્ષાનો એક દોષ.

आजीवियोवासग. पु० } **आजीवियोवासय.** } (आजीविकोपासक) ગોશાલાના મતનો શ્રાવક.

आडंबर. पु० (आडम्बर) મોટું નગારૂં. (૨) વાજાનો અવાજ.

आडा. स्त्री० (आटा) પાણીમાં તરનાર એક જાતનું પક્ષી

आडोलिय त्रि० (   ) રોકાયેલું, અટકાવેલુ.

आडोलिया. स्त्री० (आटोलिका) નાના બાળકોને રમવાનું એક રમકડું.

आडोव. पु० (आटोप) વિસ્તાર

आडोविअ. त्रि० (आटोपिक) આટોપ–આડંબરવાળો.

आढई. स्त्री० (आढकी) તુવેરનું ઝાડ; વનસ્પતિ વિશેષ.

आढग. पु० न० (आढक) ચાર પ્રસ્થ પ્રમાણે ધાન્ય માપ વિશેષ.

आढत्त. त्रि० (आरब्ध) આરંભેલું. (૨) પ્રારબ્ધ.

आढय. पुं० (आढक) ચાર પ્રસ્થ પ્રમાણે ધાન્ય માપ વિશેષ.

आण. पुं० (आन) શ્વાસોશ્વાસ. (૨) સંખ્યાત આવલિકા પ્રમાણે કાલનો એક વિભાગ; તન્દુરસ્ત માણુસના એક ઉચ્છ્વાસ પ્રમાણનો કાલ.

आणअ. पुं० (आनत) નવમા દેવલોકનું નામ.

आणंद. पुं० (आनन्द) આનંદ; હર્ષ. (૨) એક અહોરાત્રિના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના ૧૬ મા મુહૂર્તનું નામ. (૩) આવતી ચોવીસીના છઠ્ઠા બલદેવનું નામ. (૪) શીતલનાથ સ્વામીના પહેલા ગણધર. (૫) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનો અન્તેવાસી એક શિષ્ય. (૬) આણંદ નામે એક ગૃહપતિ કે જેને ઘેર ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીએ બીજા માસખમણનું પારણું કર્યું હતું. (૭) ગંધમાદન નામના વખારા પર્વતનો વસનાર દેવ. (૮) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના છઠ્ઠા બળદેવનું નામ. (૯) વાણીજ્ય નગરનો નિવાસી આણંદજી શ્રાવક. (૧૦) ઉપાશક દશાસૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૧૧) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ૭ મા અધ્યયનનું નામ. (૧૨) ધરણેન્દ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ. (૧૩) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્રનું નામ. (૧૪) " નિરયાવલીકા સૂત્રના એક અધ્યયનનું નામ.

आणंदकूड. न० (आनन्दकूट) ગંધમાદન નામે વખારા પર્વતનું સાતમું શિખર.

आणंदजीव. पुं० (आनन्दजीव) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પેઢાલ નામના ૯ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ; આનંદનો આત્મા.

आणंदज्झयण. न० (आनन्दाध्ययन) ઉવાસગદસા સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ૭ મા અધ્યયનનું નામ. (૩) નિરયાવલિકા સૂત્રના ૨ જા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ.

आणंदपुर. न० (आनन्दपुर) એક નગરનું નામ.

आणंदरक्खिय. पुं० (आनन्दरक्षित) એ નામના પાર્શ્વનાથના એક થિવર સાધુ.

आणंदा. स्त्री० (आनन्दा) પૂર્વ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની ત્રીજી દિશા કુમારિકા. (૨) પૂર્વના અંજનક પર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ.

आणंदिय. त्रि० (आनन्दित) આનંદ પામેલ; આનંદયુક્ત.

आणण. न० (आनन) મુખ; મોઢું.

आणत. पुं० (आनत) નવમા દેવલોકનું નામ.

आणत्त. त्रि० (आज्ञप्त) આજ્ઞા આપેલ.

आणत्त. न० (अन्यत्व) પરસ્પર ભેદ; ભિન્નપણું; જુદાઇ.

आणत्ति. स्त्री० (आज्ञप्ति) આજ્ઞા; હુકમ; આદેશ.

आणत्तिकिंकर. त्रि० (आज्ञप्तिकिङ्कर) આજ્ઞા પાલક નોકર.

आणपाण. पुं० (आनप्राण) શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણકાળ.

आणप्प. त्रि० (आज्ञाप्य) જેને આજ્ઞા-હુકમ કરી શકાય તે, આજ્ઞા ઉઠાવનાર.

आणय पुं० न० (आनत) નવમો દેવલોક. (૨) નવમા દેવલોકનું વિમાન. (૩) पुं० નવમા દેવલોકવાસી દેવતા.

आणयण. न० (आनयन) બહારથી લાવવું તે.

आणयणप्पयोग. पुं० (आनयनप्रयोग) દશમા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

आणयदेव. पुं० (आनतदेव) નવમા દેવલોકના દેવતા.

आणवण. न० (आज्ञापन) આદેશ; પ્રતિબોધન; પ્રવર્તન.

आणवणिया. स्त्री० (आज्ञापनिका) પાપનો આદેશ-હુકમ કરવાથી કર્મબંધ થાય તે; ૨૫ ક્રિયામાંની એક.

आणवणी. स्त्री० (आज्ञापनी) આજ્ઞા આપવાની ભાષા; વ્યવહાર ભાષાનો એક પ્રકાર.

आणा. स्त्री० (आज्ञा) આજ્ઞા, આદેશ; હુકમ. (૨) આપ્તનો ઉપદેશ. (૩) બોધિ; સમ્યક્ત્વ (૪) આજ્ઞાવ્યવહાર. (૫) આગમ; સિદ્ધાંત. (૬) સૂત્રની વ્યાખ્યા.

आणाईसर. પુ૦ (आज्ञेश्वर) આજ્ઞા ફરમાવનાર માલિક.

आणाकारि. } **आणागारि.** } ત્રિ૦ (आज्ञाकारिन्) સર્વજ્ઞની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર.

आणाइढिअ. ન૦ (अनार्द्धिक) નિરયાવલિકા સૂત્રના ત્રીજા ભાગરૂપ પુપ્ફિકાસૂત્રનું અપર નામ.

आणाणिद्देस. પુ૦ (आज्ञानिर्देश) વિધિ નિષેધનું પ્રતિપાદન કરવું તે. (૨) આજ્ઞાનો સ્વીકાર

आणापाण. પુ૦ (आनप्राण) શ્વાસોચ્છ્વાસ. (૨) શ્વાસોશ્વાસ પરિમિત કાલ

आणापाणपज्जत्ति સ્ત્રી૦ (आनप्राणपर्याप्ति) જેથી શ્વાસોશ્વાસ લઈ શકાય એવી શક્તિ, શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ

आणापाणु સ્ત્રી૦ (आनप्राण) જુઓ "આણાપાણ" શબ્દ

आणापाणुपोग्गलपरियट्ट પુ૦ (आनप्राणपुद्गलपरिवर्त) લોકની અંદરના બધા પુદ્ગલ જુદા જુદા ભવમાં શ્વાસોશ્વાસપણે જેટલા વખતમાં લઈ અને મુકે તેટલો વખત.

आणाम. પુ૦ (आनाम) ઉચ્છ્વાસ, અન્તઃશ્વાસ.

आणामिय. ત્રિ૦ (आनामित) થોડું નમાવેલું - વાંકું કરેલું.

आणारुइ. સ્ત્રી૦ (आज्ञारुचि) સર્વજ્ઞના વચન—ફરમાનથી ઉત્પન્ન થએલી રુચિ; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) ત્રિ૦ તેવી રૂચિવાળો, સમકિતના દશ પ્રકારમાંનો એક.

आणाववहार. પું૦ (आज्ञाव्यवहार) ગીતાર્થ બે આચાર્યો જુદે જુદે સ્થળે રહ્યા હોય, અવસ્થાને લીધે એક બીજાની પાસે જઈ શકે એવી સ્થિતિમાં નથી ત્યારે અગીતાર્થ પણ મતિધારણામાં કુશલ એવા કોઈ શિષ્યને ગુપ્ત અર્થમાં અતિચારો કહી, બીજાની પાસે મોકલે. બીજા આચાર્ય તે શિષ્યની મારફત પ્રથમ આચાર્યની ગુપ્ત શબ્દોમાં ફરમાવેલ આજ્ઞા પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિત વગેરે દે તે આજ્ઞા વ્યવહાર.

आणाविजय પુ૦ (आज्ञाविचय) ભગવાનની આજ્ઞાનો નિર્ણય કરવો તે, ધર્મ ધ્યાનનો પ્રથમ ભેદ

आणासार. ત્રિ૦ (आज्ञासार) આપ્ત વચનને પ્રધાન માનનાર.

आणिय. } **आणीअ** } ત્રિ૦ (आनीत) આણેલું, લાવેલ

आणुकंपिय. ત્રિ૦ (आनुकम्पिक) અનુકંપા કરનાર, દયાળુ

आणुगामिअ ન૦ (आनुगामिक) આંખની પેઠે સ્વામિની સાથે સાથે જનાર અવધિ જ્ઞાન. (૨) ઉપાર્જિત પાપપુણ્યનું જીવની સાથે આવવું તે.

आणुपुव्व. ન૦ (आनुपूर्व्य) અનુક્રમ; પરિપાટી

आणुपुव्वी સ્ત્રી૦ (आनुपूर्वी) અનુક્રમ, પરિપાટી; પૌર્વાપર્યભાવ (૨) વિશિષ્ટ રચના.

आणुपुव्वीणाम. ન૦ (आनुपूर्वीनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે બળદને નાથની પેઠે જીવને જે ગતિનું આયુષ્ય ઉદયમાં આવ્યું હોય તેજ ગતિમાં લઇ જાય, બીજી ગતિમાં જવા ન આપે તેવી નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

आणुपुव्वीविहारि. ત્રિ૦ (आनुपूर्वीविहारिन्) પ્રવ્રજ્યાકાળને અનુસરી સંયમની તે તે ક્રિયા કરનાર.

आणुलोमिअ. ન૦ (आनुलोमिक) મધુર વચન, મનોહર વચન; અનુકૂલ વચન.

आणोह. पु० (आज्ञौघ) सम्यग् दर्शन रहित आज्ञामात्र.

आत. पुं० (आत्मन्) आत्मा.

आतंक. पुं० (आतङ्क) જીવલેણ રોગ; શૂલ ઝેરી તાવ વગેરે. (૨) રોગનો પરીષહ.

आतंबज्झयण. न० (आताम्राध्ययन) જ્ઞાતાધર્મ કથાના બીજા શ્રુતસ્કંધના ૭ મા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ કે જેમાં સૂર્યની અગ્રમહિષીનો વિસ્તારપૂર્વક હેવાલ છે.

आतत. न० (आतत) લંબાઇ.

आतप. पुं० (आतप) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને સ્વરૂપથી ગરમ નહિ હોવા છતાં ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ આપનાર શરીર મલે, જેમ સૂર્યમંડલ ગત પૃથ્વિકાયિક જીવ.

आतपत्त. (आतपत्र) છત્ર; છત્રી.

आतव. पु० (आतप) પ્રકાશ; તડકો (૨) न० એ નામનું અહોરાત્રિનું ૨૪ મુ મુહૂર્ત.

आतवणाम. न० (आतपनामन्) જુઓ " આતપ " શબ્દ.

आतववंत. पु० (आतपवत्) એ નામનું અહોરાત્રનું ૨૪ મુ મુહૂર્ત.

आतवा. स्त्री० (आतपा) સૂર્યની અગ્રમહિષીનું નામ.

आतवाभा. स्त्री० (आतपाभा) સૂર્યની અગ્રમહિષીનું નામ.

आतावग. पुं० (आतापक) આતાપના સહન કરનાર; સૂર્યની આતાપના લેનાર.

आतावण. न० } (आतापन) આતાપના
आतावणया. स्त्री० } લેવી તે.

आताचि. त्रि० (आतापिन्) તાપ શીતાદિ સહન કરનાર.

आतिराण. त्रि० (आस्तीर्ण) પાથરેલુ; બિછાવેલુ.

आतीय. त्रि० (आतीत) સર્વત્ર અત્યંત જણાએલ. (૨) સમસ્તપણે ઉલ્લંઘી ગયેલ.

आतुर. त्रि० (आतुर) વ્યાકુલ; તીવ્રાભિલાષી. (૨) વિષયકષાય આદિ દોષયુક્ત.

आतोद्द. पुं० (आतोद्य) વાજીંત્ર.

आत्त. पु० (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) શરીર; દેહ. (૩) સ્વયં; પોતે.

आत्तभाव. पु० (आत्मभाव) સ્વાભિપ્રાય, સ્વચ્છંદપણું.

आत्तरक्खअ. पु० (आत्मरक्षक) પોતાના સ્વામીના શરીરનુ રક્ષણ કરનાર દેવતાની એક જાત; આત્મરક્ષક દેવતા.

आत्तहिअ. न० (आत्महित) આત્મશ્રેય; આત્મકલ્યાણ.

आत्तीकय. त्रि० (आत्मीकृत) ખીર નીરની પેઠે આત્માની સાથે એકમેક કરેલ.

आदंस. पु० (आदर्श) એક જાતની લિપિ. (૨) અરીસો. (૩) બળદને ગળે બાંધવાનું એક ઘરેણું.

आदंसिआ. स्त्री० (आदर्शिका) ખાદ્ય વિશેષ; એક જાતનો ખાવાનો પદાર્થ.

आदर. पुं० (आदर) આદર સત્કાર. (૨) પરિગ્રહ; અસતોષ.

आदरण. न० (आदरण) સ્વીકાર.

आदरिस. पुं० (आदर्श) જુઓ "આદંસ" શબ્દ.

आदस्सलिवि. स्त्री० (आदर्शलिपि) અઢાર લિપિમાની એક.

आदाण. न० (आद्रहण) આંધણ; ગરમ કરેલુ પાણી, તેલ વગેરે.

आदाण. पु० न० (आदान) લેવું; ગ્રહણ કરવું. (૨) કર્મનું ઉપાદાન કારણ.

आदाणफलिह. पु० (आदानपरिघ) બારણા બંધ કરવાની ભોગળ.

आदाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिइ. स्त्री० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमिति) ઉપગરણ આદિ યત્નાપૂર્વક લેવાં મૂકવાં તે; સાધુની પાંચ સમિતિમાંની ચોથી સમિતિ.

आदाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिय. त्रि० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमित) ભંડઉપગરણ વસ્ત્ર પાત્રાદિ જતનાથી લેનાર મુકનાર; પાંચમાની ચોથી સમિતિ પાલનાર સાધુ.

आदाणिज्जज्झयण. न० (आदानीयाध्ययन) સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના ૧૫ મા અધ્યયનનું નામ

आदाणीय. त्रि० (आदानीय) આદેયવચન; જે વચન સર્વમાન્ય થાય તે.

आदायार. पु० (आदातृ) ગ્રહણ કરનાર; સ્વીકારનાર.

आदि. पु० (आदि) જુઓ "આઇ" શબ્દ.

आदिकर. } **आदिगर.** } त्रि० (आदिकर) જુઓ "આઇગર" શબ્દ.

आदिच्च. पु० (आदित्य) જુઓ "આઇચ્ચ" શબ્દ.

आदिज्ज. त्रि० (आदेय) જુઓ "આએજ્જ" શબ્દ.

आदिट्ठ. त्रि० (आदिष्ट) જુઓ "આઇટ્ઠ" શબ્દ.

आदिल्ल. त्रि० (आदिम) જુઓ "આઇલ્લ" શબ્દ.

आदी स्त्री० (आदी) ગંગામાં મળતી એક નદી.

आदीण. त्रि० (आदीन) જુઓ "આઇણ" શબ્દ.

आदीणभोइ त्रि० (आदीनभोजिन्) દૂષિત આહાર લેનાર.

आदीणवित्ती. पुं० (आदीनवृत्ति) જુઓ "આઇણવિત્તિ" શબ્દ.

आदीणिय. त्रि० (आदीनिक) અત્યંત ગરીબ સંબંધી.

आदेज्ज त्रि० (आदेय) જુઓ "આએજ્જ" શબ્દ.

आदेस. पु० (आदेश) જુઓ "આએસ" શબ્દ.

आधा. स्त्री० (आधा) ખાસ સાધુનેમાટે આહારાદિ બનાવવા તે.

आधाकम्म. न० (आधाकर्मन्) ખાસ સાધુને માટે બનાવેલ આહારાદિ લેવાથી સાધુને લાગતા એક દોષ.

आधार. पु० (आधार) આધાર-આશ્રય; ટેકો. (૨) આકાશ.

आधारणिज्ज. त्रि० (आधारणीय) ધારણ કરવાને યોગ્ય

आधि. पु० (आधि) માનસિક પીડા.

आधुणिय. पु० (आधुनिक) અઠ્યાસી ગ્રહમાંના પાંચમો મહાગ્રહ

आधोधिय. पु० (आधोवधिक) અમુક જગાએજ રહે એવું અવધિજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

आनंद पु० (आनन्द) જમ્બુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર આઠમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ

आनय. पुं० न० (आनत) જુઓ "આણય" શબ્દ.

आनामिय. त्रि० (आनामित) જુઓ "આણામિય" શબ્દ.

आपण. पु० (आपण) દુકાન, હાટ (૨) શેરી.

आपाइय. त्रि० (आपादित) પેદા થયેલ; ઉત્પન્ન કરેલ.

आपुच्छण. न० (आप्रच्छन) પુછવું તે; પ્રશ્ન કરવો તે.

आपुच्छणा. स्त्री० (आप्रच्छना) પુછવું તે; પ્રશ્ન કરવો તે. (૨) વિનયપૂર્વક ગુરૂપાસે આજ્ઞા માગવી તે; દસ સામાચારીમાંનો ૩ જો પ્રકાર.

आपुच्छणिज्ज. त्रि० (आप्रच्छनीय) પુછવા યોગ્ય.

आपुरण. त्रि० (आपूर्ण) પુરૂં ભરેલ.

आपूर. त्रि० (आपूर) પૂરનાર.

आपूरिय. त्रि० (आपूरित) મર્યાદાપૂર્વક પૂર્ણ ભરાયેલું.

आपूविय. त्रि० (आपूपिक) પુરી કે માલપુવા બનાવનાર.

आफालित्तार. त्रि० (आस्फालयितृ) વગાડનાર.

आबाहा. स्त्री० (आबाधा) પીડા. (૨) અન્તર. (૩) અલ્પ બાધા

आभंकर. पुं० (आभङ्कर) એ નામનો ૮૮ ગ્રહમાંનો ૬૮ મો ગ્રહ. (૨) ત્રીજા દેવલોકના એક વિમાનનું નામ.

आभक्खाण. न० (अभ्याख्यान) ખોટો આરોપ મુકવો; કલંક ચડાવવું તે

आभट्ठ. त्रि० (आभाषित) બોલાવેલ.

आभरण. न० (आभरण) ઘરેણા; અલંકાર; આભૂષણ. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

आभा. स्त्री० (आभा) કાન્તિ; તેજ, પ્રભા. (૨) આકાર; છબી.

आभाकर. पु० (आभाकर) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

आभाग. पुं० (आभाग) પડિલેહણનું અપરનામ.

आभागि. त्रि० (आभागिन्) ભાગીદાર; હિસ્સેદાર. (૨) ભોક્તા.

आभासिय. पु० (आभाषिक) એ નામનો ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) તે અન્તરદ્વીપમા રહેનાર મનુષ્ય. (૩) પુ૦ એ નામનો એક દેશ (૪) તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય; મ્લેચ્છની એક જાત.

आभासियदीव. पुं० (आभाषिकद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ચૂલહિમવન્ત પર્વતની દાઢા ઉપરનો એ નામનો એક દ્વીપ.

आभासी. स्त्री० (आभाषी) આભાષિક દ્વીપની રહેવાસી સ્ત્રી

आभिओग. पुं० (आभियोग्य) આભિયોગિક જાતના દેવતા. (૨) નોકરપણું; સેવકભાવ. (૩) નોકર; સેવક.

आभिओगपरणत्ति. स्त्री० (आभियोग्यप्रज्ञप्ति) વિદ્યાધરની એક વિદ્યા.

आभिओगसेढि. स्त्री० (आभियोग्यश्रेणि) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઉંચે અભિયોગી દેવતાને રહેવાની જગ્યા.

आभिओगा. स्त्री० (आभियोगा) વિદ્યાધરની એક વિદ્યા.

आभिओगिय. त्रि० (आभियोगिक) નોકર દેવતાની એક જાત (૨) વિદ્યા, મંત્ર, વશીકરણ, આદિ અભિયોગ કર્મ કરનાર સાધુ.

आभिओगिय. त्रि० (आभियोगित) વશીકરણ આદિથી સંસ્કારાયેલ.

आभिओगियदेव. पुं० (आभियोगिकदेव) અભિયોગ જાતિના નીચા દેવતા.

आभिओग्ग. पुं० (आभियोग्य) જુઓ "આભિઓગ" શબ્દ.

आभिग्गहिय. त्रि० (आभिग्रहिक) અભિગ્રહથી કાયોત્સર્ગાદિ કરનાર. (૨) અભિગ્રહ ધારણ કરીને કાઉસગ્ગ વગેરે કરવા તે.

आभिणिबोहिय. न० (आभिनिबोधिक) મતિજ્ઞાન; મન અને ઇંદ્રિયથી થતું જ્ઞાન. જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર.

आभिणिबोहियणाण. पु० (आभिनिबोधिकज्ञान) જુઓ "આભિણિબોહિય" શબ્દ.

आभिणिबोहियणाणावरण. न० (आभिनिबोधिकज्ञानावरण) મતિજ્ઞાનાવરણીય; મતિજ્ઞાનને દબાવનાર કર્મ.

आभिणिबोहियणाणावरणिज्ज. न० (आभिनिबोधिकज्ञानावरणीय) મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ; મતિજ્ઞાનને અટકાવનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

आभिप्पाइय. त्रि० (आभिप्रायिक) અભિપ્રાયવાળું; અભિપ્રાયયુક્ત.

आभियोग. पु० (आभियोग) જુઓ "આભિઓગ" ૧૦૬.

आभिसेक. त्रि० (आभिषेक्य) રાજ્યાભિષેક કરવા યોગ્ય; જેનો અભિષેક કરવામાં આવે છે તે. (૨) મુખ્ય; પ્રધાન.

आभीरी. स्त्री० (आभीरी) આહિરણ.

आभूअ. त्रि० (आभूत) પેદા થયેલ.

आभोइअ. त्रि० (आभोगित) જોયેલ; દેખેલ.

आभोग. पु० (आभोग) ઉપયોગ વિશેષ. (૨) જ્ઞાન; સમજ; ખબર. (૩) જાણી બુઝીને કરેલ પ્રવૃત્તિ. (૪) વિસ્તાર. (૫) ઉપકરણ; સાધન. (૬) પ્રતિલેખન. (૭) ખ્યાલ.

आभोगणा. न० } (आभोगन) વિચારણા.
आभोगणया. स्त्री० }

आभोगणिव्वत्तिय. त्रि० (आभोगनिर्वर्तित) જાણી બુઝીને કરેલુ (૨) ક્રોધ વિશેષ; ક્રોધનુ પરિણામ જાણવા છતાં પણ કરેલ ક્રોધ.

आभोगबउस. पुं० (आभोगबकुश) જાણીને દોષ લગાડનાર સાધુ.

आभोगिणी. स्त्री० (आभोगिनी) માનસિક નિર્ણય ઉત્પન્ન કરાવનાર વિદ્યા વિશેષ.

आभोय. पु० (आभोग) જ્ઞાન; સમજણ.

आम. त्रि० (आम) અપક્વ. કાચુ. (૨) સદોષ આહાર.

आमअ. पुं० (आमय) રોગ.

आमइ. त्रि० (आमयिन्) રોગી, બિમાર.

आमंतण. न० (आमन्त्रण) સંબોધન (૨) આમંત્રણ; નોતરું.

आमंतणवयण. न० (आमन्त्रणवचन) સંબોધન વિભક્તિ.

आमंतणी. स्त्री० (आमन्त्रणी) હે દેવદત્ત ઇત્યાદિ સંબોધનરૂપ ભાષા; વ્યવહાર ભાષાનો એક પ્રકાર. (૨) સંબોધન અર્થમાં વપરાતી વિભક્તિ; આઠમી સંબોધન વિભક્તિ

आमंतिय. त्रि० (आमन्त्रित) પુછેલ; આમંત્રણ કરેલ.

आमग. त्रि० (आमक) કાચું; અપરિપક્વ. (૨) સચિત્ત

आमगंध. पु० (आमगन्ध) આધાકર્મ આદિ દોષ.

आमयकरणी स्त्री० (आमयकरणी) વિદ્યા-વિશેષ; રોગ ઉત્પન્ન કરનાર એક વિદ્યા.

आमरणंतदोस. पु० (आमरणान्तदोष) મરણ પર્યંત પણ કાળસરિયા કસાઇની પેઠે પાપનું પશ્ચાત્તાપ ન થાય એવા પ્રકારનો દોષ, રૌદ્ર ધ્યાનનું એક લક્ષણ

आमरिस. पु० (आमर्ष) સબંધ; સ્પર્શ

आमल पु० (आमल) આમલા; વૃક્ષ

आमलक. न० (आमलक) આમલાનુ ફળ.

आमलकप्पा स्त्री० (आमलकल्पा) એ નામની એક નગરી

आमलग. पु० (आमरक) મારી. મરકી (૨) મરકી સબંધી અધિકારવાળુ વિપાક સૂત્રનુ ૯ મુ અધ્યયન.

आमलग. } पु० न० (आमलक) આમલાનું ઝાડ.
आमलय. }

आमिआ स्त्री० (आमिका) કાચી કલી વગેરે

आमिस. न० (आमिष) માંસ. (૨) ધન ધાન્યાદિ ભોગ્ય પદાર્થ. (૩) આસક્તિનું કારણ.

आमिसावत्त. पु० (आमिषावर्त्त) માંસાર્થી સમલી વગેરે જે આકાશમાં આવર્તન કરે તે, આવર્તનનો એક પ્રકાર

आमुट्ठ. त्रि० (आमृष्ट) સ્પૃષ્ટ. (૨) ઉલટું કરેલુ.

आमेडणा. स्त्री० (आम्रेडना) વિપરીત કરવું; ઉલટું કરવુ.

आमेल. } **आमेलग.** } पुं० (आपीड) મસ્તક ભૂષણ, મુગટ ઉપરની ફૂલની માળા.

आमेलग. न० (आमेलक) સ્તનનો અગ્રભાગ; બીંટડી–ડીટું. (૨) પરસ્પર થોડા સબંધવાળુ.

आमोक्खा. स्त्री० (आमोक्ष) છુટકારો. (૨) પરિત્યાગ.

आमोडग. न० (आमोटक) ફૂલોથી વાળને ગુંથવા તે.

आमोडण. न० (आमोटन) થોડુ મરડવુ તે

आमोय. पु० (आमोक) કચરાનો ઢગલો; ઉકરડો.

आमोस. पुं० (आमर्श) સ્પર્શ કરવો તે.

आमोस पु० (आमोष) ચોતરફથી ચોરી કરનાર.

आमोसहि. स्त्री० (आमर्शौषधि) હાથના સ્પર્શ માત્રથી સર્વ દર્દ મટી જાય એવી જાતની મેળવેલી શક્તિ, ૨૬ લબ્ધિમાંની એક. (૨) पु० એવી લબ્ધિવાળો સાધુ.

आय. त्रि० (आज) બકરીના વાળનુ બનેલ, બકરી સંબધી.

आय. पु० (आय) લાભ, ધનાદિકની પ્રાપ્તિ; આવક; કમાણી. (૨) કર્મની આવક, આશ્રવ. (૩) અધ્યયન તથા ઉદ્દેશાદિ (૪) કોલાની એક જાત, વનસ્પતિ વિશેષ (૫) કારણ, હેતુ. (૬) ગમન.

आय. पुं० स्त्री० (आत्मन्) આત્મા, જીવ (૨) સ્વયં; પોતે. (૩) દેહ (૪) આત્મગુણ જ્ઞાનાદિ.

आयअ. त्रि० (आयत) લાંબુ.

आयइ. स्त्री० (आयति) ભવિષ્યકાળ.

आयइफल. न० (आयतिफल) પરભવનુ ઇષ્ટફળ.

आयं. अ० (आयम) વાકયાલકાર

आयंक. पुं० (आतङ्क) જુઓ "આતંક"

आयंगुल. पुं० (आत्माङ्गुल) આત્માંગુલ; શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણોપેત ઉંચાઇવાળા ઉત્તમ પુરૂષના શરીરની ઉંચાઇનો ૧૦૮ મો ભાગ આત્માંગુલ કહેવાય છે. આ અંગુલથી કુવા નદી ઘર ક્ષેત્ર વાડી વગેરે પદાર્થોનુ માપ થાય છે.

आयंचणिया. स्त्री० (आतञ्चनिका) માટીવાળુ પાણી રાખવાનું કુંભારનું વાસણ.

आयंचणियाउदय. न० (आतञ्चनिकोदक) કુંભારના વાસણમાં રહેલું માટીવાળુ પાણી.

आयंत. त्रि० (आचान्त) ચલુ કરેલ; પાણીથી હાથ મોઢુ સાફ કરેલ.

आयंतम त्रि० (आत्मतम) સયમ વગરેથી આત્માને દમનાર (૨) અજ્ઞાની; ક્રોધી

आयंता. स्त्री० ( ) આચારંગ સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનનુ નામ.

आयंतियमरण. न० (आत्यन्तिकमरण) એકવાર મરી ગયા પછી ફરી બીજીવાર તે ગતિનુ મરણ ન થાય તે.

आयंदम त्रि० (आत्मदम) આત્માને દમનાર. (૨) પોતાની જાતે અશ્વાદિને દમનાર

आयंब त्रि० (आताम्र) આ-ઇષત્-થોડી રતાશવાળું.

आयंबिर त्रि० (आताम्र) લાલ રંગનું.

आयंबिल न० (आचाम्ल) જેમા ભાત વગરે લુખ્ખુ અનાજ દિવસમાં એક વખત ખવાય તેનુ આયંબિલ નામનુ એક તપ.

आयंबिलवद्धमाण. न० (आचाम्लवर्द्धमान) ચૌદ વરસ ત્રણ માસ અને ૨૦ દીવસે થતુ એક તપ. કે જેમાં એક આયબિલને પારણે એક ઉપવાસ કરી બે આયબિલ કરવામાં આવે છે; વળી એક ઉપવાસ કરી ત્રણ આયબિલ; એમ એકેક આયબિલ વધારતાં ૧૦૦ આયબિલ સુધી ચડાય છે.

आयंबिलिय पु० (आचाम्लिक) આંબેલનુ તપ કરનાર

आयंभर. } त्रि० (आत्मम्भरि) स्वार्थी;
आयंभरि. } पोतानुंज पोषण करनार.

आयंस. } पुं० (आदर्श) अरीसो; दर्पण.
आयंसग. } (२) બળદની ડોકનું એક આભરણ.

आयंसमंडल. न० (आदर्शमण्डल) અરીસાને આકારે મંડલ-ગુંછળો વાળનાર સર્પની એક જાત. (२) મંડલાકારે ગોઠવેલ અરીસા.

आयंसमुह. पु० (आदर्शमुख) લવણ સમુદ્રમાં અગ્નિખુણા તરફ રહેલ આયસમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (२) त्रि० તે દ્વીપમાં રહેનાર

आयंसलिवि स्त्री० (आदर्शलिपि) १८ જાતની લિપિમાંની એક લિપિ.

आयकाय. पुं० (आयकाय) વનસ્પતિ વિશેષ.

आयग. त्रि० (आजक) બકરીના વાળનું બનાવેલ વસ્ત્ર.

आयगुत्त. त्रि० (आत्मगुप्त) મન વચન અને કાયાએ કરી આત્માને પાપથી ગોપવનાર. આત્મરક્ષક; જીતેન્દ્રિય

आयछट्ठ. पु० (आत्मषष्ठ) આત્મા જેમાં છઠ્ઠો છે એવા પાંચ ભૂત.

आयजस. न० (आत्मयशस्) આત્માના યશરૂપ સંયમ

आयजोगि. त्रि० (आत्मयोगिन्) } સદા ધર્મ
आयट्ठि. त्रि० (आत्मार्थिन्) } ધ્યાનમાં નિમગ્ન; મુમુક્ષુ.

आयत. त्रि० (आयत) લાંબુ, દીર્ઘ. (२) पु० મોક્ષ; મુક્તિ. (३) त्रि० ખેંચેલ. (४) पुं० દીર્ઘાકાર સંસ્થાન.

आयतचक्खु. त्रि० (आयतचक्षुष) દીર્ઘદર્શી.

आयतट्ठ. पु० (आयतार्थ) મોક્ષ, મુક્તિ.

आयतट्ठिअ. पुं० (आयतार्थिक) લાંબા વખતથી મોક્ષની અભિલાષાવાળો.

आयतण. न० (आयतन) સ્થાન; આશ્રય, નિવાસસ્થાન. (२) દેહરૂં; દેવાલય. (३) દેરાની બાજુનો ઓરડો (४) કર્મનું ઉપાદાન કારણ (५) પ્રગટ કરવું; પ્રશ્નનો ખુલાસો કરવો તે. (६) વધસ્થાન. (७) નિર્ણય. નિશ્ચય.

आयतत्त. न० (आत्मतत्त्व) પરમ પદાર્થ; જ્ઞાનાદિ ત્રણ રત્ન.

आयतसंठाण न० (आयतसंस्थान) દીર્ઘાકાર; લાકડીની પેઠે લંબાઇવાળો આકાર-સંઠાણ, પાંચ સંઠાણમાંનુ એક.

आयति. स्त्री० (आयति) જુઓ "આયઇ" શબ્દ.

आयत्त त्रि० (आयत्त) મિશ્રિત કરેલું, એકઠું કરેલું.

आयन्नण न० (आकर्णन) શ્રવણ કરવું તે.

आयप्पवाय न० (आत्मप्रवाद) એ નામનો એક પૂર્વ-શ્રુત વિશેષ; ચૌદ પૂર્વમાંનો એક

आयभाव पु० (आत्मभाव) મિથ્યાત્વ વિષય ગૃદ્ધિપણું વગેરે. (२) સ્વ-પોતાનો અભિપ્રાય-મત (३) આત્મ સ્વરૂપ.

आयमण न० (आचमन) મળ ત્યાગ કર્યા પછી જળથી શુદ્ધિ કરવી તે. લેપ રહિતપણું.

आयमिणी स्त्री० (आयमिनी) વિદ્યા વિશેષ.

आयय त्रि० (आयत) જુઓ "આયત" શબ્દ.

आययगंतुपच्चागया. स्त्री० (आयतगत्वाप्रत्यागता) કોઇ સાધુ એક શેરીમાં સીધા આગળ જઇ પાછા વળતાં ગોચરી કરે તે. ભિક્ષાનો એક પ્રકારનો અભિગ્રહ.

आययण. न० (आयतन) જુઓ "આયતણ" શબ્દ.

आययणसेवणा. स्त्री० (आयतनसेवना) સાધુ પ્રભૃતિની સેવના કરવી તે, સમકિતનું ત્રીજું ભૂષણ.

आययसंठाण. न० (आयतसंस्थान) લાકડીના જેવો લાંબો આકાર-સંઠાણ.

आयर. पु० (आदर) જુઓ "આદર" શબ્દ

आयरक्ख. त्रि० (आत्मरक्ष) અંગરક્ષક; આત્મરક્ષક

आयरक्खदेव. पु० (आत्मरक्षदेव) આત્મ રક્ષક દેવતા.

आयरण. न० (आचरण) અનુષ્ઠાન કરવું તે.

आयरण. न० } (आदरण) માયા-કપટ

आयरणया. स्त्री० } વિશેષથી કોઈપણ વસ્તુનો સ્વીકાર કરવો તે.

आयरिय. त्रि० (आचर्य) આચરવા યોગ્ય.

आयरिय. पुं० (आचारिक) આચાર સંબંધી તત્ત્વ

आयरिय. त्रि० (आचरित) આચરેલું.

आयरिय. पु० (आचार्य) આચાર્ય; સાધુ સમુદાયના નાયક. (२) તીર્થંકર. (૩) ગુરૂ.

आयरिय. त्रि० (आर्य) પૂજ્ય; પવિત્ર. (२) न० તત્ત્વ (૩) पु० આર્યગતિ; પાપ નહિ કરનાર મનુષ્ય.

आयरियखेत्त. न० (आर्यक्षेत्र) આર્યક્ષેત્ર.

आयरियभासिय. न० (आचार्यभाषित) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનું ચોથું અધ્યયન

आयरियविप्पडिवत्ति. स्त्री० (आचार्यविप्रतिपत्ति) બધદશા સૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન

आयरिस. पु० (आदर्श) અરીસા; દર્પણ; આઈના.

आयव. पु० (आतप) જુઓ " આતવ " શબ્દ

आयवंत त्रि० (आत्मवत) આત્મજ્ઞાનવાળો.

आयवणाम न० (आतपनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ.

आयवत्त. न० (आतपत्र) છત્ર; છત્રી.

आयववंत. न० (आतपवत्) અહોરાત્રના ૨૪ મા મુહૂર્તનું નામ.

आयवा स्त्री० (आतपा) આતપા નામની સૂર્યની એક અગ્રમહિષી. (२) આ નામનું " જ્ઞાતાધર્મકથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન.

आयवि. त्रि० (आत्मवित्) આત્મજ્ઞાની.

आयवेयावच्चकर त्रि० (आत्मवैयावृत्यकर) આલસુ. (२) વિસંભોગિક-સાધુ સમુદાયથી ભિન્ન.

आयस. त्रि० (आयस) લોહમય; લોઢા સંબંધી

आयसंवेयणीय पु० (आत्मसंवेदनीय) દ્રવ્ય ઉપસર્ગનો એક પ્રકાર; પોતાનાજ કારણથી શરીર કે સંયમની ઉપઘાત પીડા થાય તે.

आयसरीरअणवकंखवत्तिया स्त्री० (आत्मशरीरानवकांक्षाप्रत्यया) અણવકંખવતિયા ક્રિયાનો એક ભેદ; પોતાના શરીરનો નાશ થાય તેવા કર્મ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

आयसी स्त्री० (आयसी) લોઢાની કોશ.

आयहम्म. त्रि० (आत्मघात्य) આત્માની ઘાત કરનાર.

आयाअ. त्रि० (आयात) આવેલું

आयाइ. स्त्री० (आयाति) જુઓ "આજાઇ" શબ્દ.

आयाइट्ठाण न० (आजातिस्थान) સંસાર; જગત् (२) " આચારાંગ " સુત્રના એક અધ્યયનનું નામ

आयाण. पु० न० (आदान) લેવું, ગ્રહણ કરવું; સ્વીકારવું તે. (२) ભોગલ રાખવાનું સ્થાન. (૩) વાક્ય. (૪) પરિગ્રહ (૫) ઉપયોગપૂર્વક વસ્તુ લેવું મુકવું, આયાણભંડમત્તનિખેવણા સમિતિ; પાંચ સમિતિમાંની ચોથી સમિતિ. (૬) કર્મનું ઉપાદાન કારણ. (૭) જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ પ્રકારના કર્મ. (૮) અઢાર પાપસ્થાન, હિંસાદિ આશ્રવસ્થાન (૯) સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર. (૧૦) મોક્ષ. (૧૧) શ્રાવકનું પ્રથમ વ્રત ગ્રહણ કરવું તે. (૧૨) ઇંદ્રિય; શ્રોત્ર આદિ પાંચ ઇન્દ્રિયો (૧૩) રમણીય, રમ્ય (૧૪) સંયમ (૧૫) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ. (૧૬) કારણ; હેતુ. (૧૭) આદિ; પ્રથમ.

आयाणपय. न० (आदानपद) અધ્યયન કે શ્રુતસ્કંધનુ આદિપદ–શરૂઆતનું વાક્ય–જેમ ' ધમ્મોમંગલ. '

आयाणभंडमत्तणिक्खेवणासमिइ. स्त्री० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमिति) જુઓ "આદાણભંડમત્તણિક્ખેવણાસમિઇ" શબ્દ

आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिय. त्रि० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमित) જુઓ " આદાનભંડમત્તણિક્ખેવણાસમિય " શબ્દ

आयाणभय. पु० (आदानभय) આદાન–દ્રવ્ય સંબંધી ભય; સાત ભયમાંનું એક.

आयाणवंत. त्रि० (आदानवत) આદાન-જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર્યવાળો

आयाणसोय. न० (आदानस्रोतस) દુષ્ટ ઇંદ્રિય રૂપસ્રોત–કર્મ આવવાનું દ્વાર. ઇંદ્રિયનો દુષ્ટ–ઉપયોગરૂપ આશ્રવ.

आयाणिज्ज. त्रि० (आदानीय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય. (૨) શ્રુત, શાસ્ત્ર (૩) કર્મ. (૪) સંયમ, સંયમાનુષ્ઠાન. (૫) મોક્ષ.

आयाणीय. त्रि० (आदानीय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય, ગ્રાહ્ય

आयाणुकंपय त्रि० (आत्मानुकम्पक) આત્મહિત કરવામાં પ્રવૃત્ત, પ્રત્યેકબુદ્ધ અથવા જિનકલ્પી.

आयाम. न० (आचाम्ल) આયંબિલ તપ.

आयाम. न० (आचाम) ઓસામણ; ચોખા આદિનું પાણી

आयाम पु (आयाम) } લંબાઇ,
आयामणया. स्त्री० (आयामनता) } લાંબપણું

आयामविक्खंभ. पु० न० (आयामविष्कम्भ) લંબાઇ પહોળાઇ

आयार. पु० (आकार) આકૃતિ; આકાર.

आयार. पु० (आचार) જ્ઞાનાદિ આચાર. (૨) વ્યવહાર; વિધિ માર્ગ. (૩) વર્તન, ચારિત્ર્ય (૪) આચારંગસૂત્ર; ૧૨ અંગમાંનું પહેલું અંગસૂત્ર. (૫) નિપુણ શિષ્ય.

आयारंग न० (आचाराङ्ग) ૧૨ અંગસૂત્રમાંનું પ્રથમ અંગસૂત્ર.

आयारंगचूला स्त्री० (आचाराङ्गचूडा) આચારંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનો પાછલો ભાગ.

आयारकप्प. न० (आचारकल्प) નિસીથ સૂત્રનું અપરનામ

आयारकल पु० (आत्मारक्त) જુઓ "આયરક્ખ" શબ્દ

आयारक्खेवणी स्त्री० (आचाराक्षेपणी) સાંભળનારને આચાર–અનુષ્ઠાન તરફ ખેંચનારી કથા. કથાનો એક પ્રકાર.

आयारग्ग. न० (आचाराग्र) આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનો આગલો ભાગ.

आयारचूला स्त्री० (आचारचूला) } આ-
आयारचूलिया. स्त्री० (आचारचूलिका) } ચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધની ચૂલિકા.

आयारणिज्जुत्ति स्त्री० (आचारनिर्युक्ति) આચારાંગ સૂત્રની નિર્યુક્તિ

आयारतेण त्रि० (आचारस्तेन) આચારનો ચોર. અણાચારી છતાં પોતાને આચારી કહેવડાવનાર

आयारदसा स्त्री० (आचारदशा) આચાર દશા નામનું સૂત્ર.

आयारपकप्प पु० (आचारप्रकल्प) નિસીથના ત્રણ અધ્યયન સહિત આચારંગ સૂત્રના ૨૫ અધ્યયન

आयारपणिहि. पु० (आचारप्रणिधि) આચાર પ્રતિપાદન કરનાર દશવૈકાલિક સૂત્રનું ૮ મું અધ્યયન.

आयारपत्त. त्रि० (आचारप्राप्त) બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદિ આચારવાળો.

आयारमंडग. पु० (आचारभांडक) પાત્રાં, પાટ, રજોહરણ આદિ ઉપગરણ; જ્ઞાનાદિનાં સાધન.

आयारवत्थु. न० (आचारवस्तु) નવમા પૂર્વના ત્રીજા પ્રકરણનું નામ.

आयारविणय. पुं० (आचारविनय) વિનયપૂર્વક આચાર પાળવો તે; વિનયનો એક પ્રકાર.

आयारसमाहि पुं० (आचारसमाधि) આચારરૂપ સમાધિ; સમાધિનો એક પ્રકાર.

आयारोवगय त्रि० (आचारोपगत) १४ मो યોગસંગ્રહ; આચાર વિશિષ્ટ પાળવો તે.

आयाव. पु० (आताप) અસુરકુમાર જાતના દેવતાની એક જાત

आयावअ त्रि० } (आतापक) આતાપના
आयावग. त्रि० } લેનાર; સૂર્યની સન્મુખ દૃષ્ટિ રાખી સૂર્યનો તાપ સહેનાર.

आयावण. न० (आतापन) આતાપના; શીતાદિકનું સહન કરવું તે

आयावणभूमि. स्त्री० (आतापनभूमि) આતાપના લેવાની જગ્યા.

आयावणा. स्त्री० (आतापना) આતાપના લેવી.

आयावादि. त्रि० (आत्मवादिन) આત્માના યથાર્થ સ્વરૂપને સ્વીકારનાર; આસ્તિક.

आयावाय. पु० (आत्मवाद) આત્મવાદ, પોતાના સિદ્ધાંતનો વાદ; સ્વસિદ્ધાંત સ્થાપન.

आयावि. त्रि० (आतापिन्) આતાપના લેનાર.

आयास. पु० (आयाम) ચિત્તનો ખેદ. (२) १८ લિપિમાંની १५ મી લિપિ. (३) પરિગ્રહ; અસંતોષ.

आयासलिवि. स्त्री० (आयासलिपि) १८ લિપિમાંની १५ મી લિપિ.

आयाहिणं. अ० (आदक्षिणम्) દક્ષિણ તરફથી માંડી, જમણી તરફથી શરૂ કરીને.

आयाहिणपयाहिणा. स्त्री० (आदक्षिणप्रदक्षिणा) જમણી તરફથી શરૂ કરીને ફરી જમણી તરફ સુધી આવર્તન કરવું તે.

आयु. न० (आयुष्) આયુષ્ય.

आयोग. पु० (आयोग) ધનની આવક.

आर. पु० (आर) આલોક. (२) સંસાર; જીવલોક. (३) ગૃહસ્થપણું. (४) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (५) त्रि० અગાઉનું.

आरओ अ० (आरतस्) આલોક. (२) પહેલાં; અર્વાગ્, આપાર. (३) શરૂ કરી

आरंभ. पुं० (आरम्भ) પાપકારી વ્યાપાર; આરંભ સમારંભ. (२) त्रि० જેનો આરંભ થાય તેવા જીવ.

आरंभकहा. स्त्री० (आरम्भकथा) ભોજનાદિકમાં થતાં આરંભ સમારંભના વખાણ કરવાં તે

आरंभग. त्रि० (आरम्भक) આરંભ કરનાર. (२) હિંસક; પાપકર્મ કરનાર

आरंभज. त्रि० (आरम्भज) સાવદ્યક્રિયાના અનુષ્ઠાનથી ઉત્પન્ન થયેલ.

आरंभजीवि. त्रि० (आरम्भजीविन) આરંભ- સાવદ્યક્રિયાથી આજીવિકા ચલાવનાર (ગૃહસ્થ).

आरंभपरिणाय. त्रि० (आरम्भपरिज्ञात) શ્રાવકની આઠમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે આઠ મહીના સુધી પોતે આરંભ સમારંભ કરે નહિ.

आरंभय. त्रि० (आरम्भज) જુઓ "આરંભજ" શબ્દ

आरंभवज्जय. त्रि० (आरम्भवर्जक) આરંભ-પાપના વ્યાપારનો ત્યાગ કરનાર; શ્રાવકની આઠમી પડિમા સેવનાર.

आरंभविणय पु० (आरम्भविनय) આરમ્ભનો અભાવ.

आरंभसमारंभ. पु० (आरम्भसमारंभ) આરંભ સમારંભ; પાપના વ્યાપારથી જીવની ઘાત કરવી તે.

आरंभि. त्रि० (आरम्भिन्) પાપનો આરંભ કરનાર.

आरंभिया. स्त्री० (आरम्भिकी) પાપના વ્યાપારથી લાગતી ક્રિયા.

आरक्ख. त्रि० (आरक्ष) } રાજાના આત્મ-
आरक्खग. त्रि० (आरक्षक) } રક્ષક. (૨) પુ० ઉગ્રવેશ. (૩) ત્રિ० તે વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

आरक्खिय. पु० (आरक्षिक) કોટવાળ.

आरग. पुं० (आरक) ચક્રનો આરો; પૈડાનો આરો.

आरगय. त्रि० (आरगत) ઈંદ્રિયોની સમીપ આવેલ; ઇન્દ્રિય ગોચર થયેલ.

आरटिय. पु० (आरटित) આક્રન્દન કરવુ તે.

आरण. पु० (आरण) ૧૧ મો દેવલોક. (૨) તે દેવલોકના વાસી દેવતા. (૩) न० બુમ પાડવી તે; આરડવું તે.

आरणग. पु० (आरणक) ૧૧ મો દેવલોક.

आरणणग. त्रि० (आरण्यक) } અરણ્ય-વ-
आरणणय. त्रि० } નમાં જઈ
आरणिणय. त्रि० } વસનાર; વાનપ્રસ્થ.

आरत. त्रि० (आरत) નિવૃત્તિ પામેલ; ઉપ-રત-વિરામ પામેલ. (૨) અત્યન્ત અનુરક્ત

आरद्ध. त्रि० (आरब्ध) આરંભ કરેલ.

आरण्णिय. त्रि० (आरण्यक) જુઓ “ આ-રણ્ણિય ” શબ્દ.

आरब. पुं० (आरब) ઉત્તર ભરતમાંનો આ-રબ નામે એક દેશ; અર્બસ્થાન (૨) અરબસ્તાનના રહેવાસી મનુષ્ય; આરબ

आरबग. पुं० (आरबक) આરબ: આરબ દેશનો રહેવાસી.

आरबी स्त्री० (आरबी) અબંસ્તાનમાં જન્મેલ દાસી.

आरभड. न० (आरभट) ૩૨ નાટકમાંનું ૨૮ મું નાટક.

आरभडभसोल. न० (आरभटभसोल) ૩૨ નાટકમાંનું ૩૦ મુ નાટક.

आरभडा. स्त्री० (आरभटा) પડિલેહણ કરતી વખતે વસ્ત્ર ઉતાવળે લેતાં મુકતાં કે જોતાં લાગતો એક દોષ; પાડલેહણનો એક દોષ.

आरभिय. न० (आरभित) નાટ્યની વિધિનો એક પ્રકાર.

आरय. त्रि० (आरत) નિવૃત્તિ પામેલ. (૨) ગયેલ; દૂર થયેલ.

आरव. पु० (आराव) શબ્દ, અવાજ.

आरसिय. न० (आरसित) બરાડા પાડેલ; આરડેલ.

आरा. स्त्री० (आरा) આરા-ગાડી વિગેરેના પૈડાના મધ્ય ભાગમાં જે લાકડાં ગોઠવેલાં હોય છે તે (૨) આર; બળદને મારવાની લોઢાની અણીવાળી લાકડી, હથીયાર વિશેષ.

आरा अ० (आरात्) પાસે, નજીક. (૨) પૂર્વ ભાગ.

आराभाग पु० (आराद्भाग) પૂર્વનો ભાગ; પાસેનો ભાગ.

आराम पु० (आराम) ઉપવન; બાગ; સ્ત્રીપુરૂષોને આરામ લેવાનો મંડપ (૨) त्रि० આરામ કરનાર-આપનાર

आरामिय. पुं० (आरामिक) આરામ-બાગનુ રક્ષણ કરનાર માળી.

आराहअ. पु० (आराधक) આરાધક, સયમ આદિનો પાળનાર

आराहग. त्रि० (आराधक) જ્ઞાનાદિકનો આરાધક. (૨) મોક્ષનો સાધક.

आराहण. न० (आराधन) આરાધન; સેવન.

आराहणय. पु (आराधनक) સંથારો.

आराहणया. स्त्री० (आराधना) સંથારો; (૨) શ્રુત-શાસ્ત્રનું સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન-આસેવન.

आराहणा. स्त्री० (आराधना) મોક્ષ માર્ગરૂપ જ્ઞાન આદિની સેવા.

आराहणी स्त्री० (आराधनी) જેનાથી મોક્ષ માર્ગની આરાધના કરાય એવી ભાષા; દ્રવ્ય ભાષાનો એક પ્રકાર.

आराहिय. त्रि० (आराधित) આરાધના કરેલ.
आरिट्ठ. पु० (आरिष्ठ) મંડપગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખામાંનો પુરૂષ.
आरिय. त्रि० (आकारित) બોલાવેલ.
आरिय. त्रि० (आर्य) જ્ઞાની તીર્થંકર. (૨) પવિત્ર; વિશુદ્ધ; શ્રેષ્ઠ; નિષ્પાપ. (૩) આર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય (૪) પું૦ મોક્ષ માર્ગ. (૫) આર્ય દેશ. જુઓ " અજ્જ " શબ્દ.
आरियदंसि. त्रि० (आर्यदर्शिन्) ન્યાય દૃષ્ટિવાળો; ન્યાય દૃષ્ટિએ જોનાર.
आरियपन्न त्रि० (आर्यप्रज्ञ) પ્રશસનીય બુદ્ધિવાળો; શાસ્ત્રીય જ્ઞાનવાન્.
आरुग्ग न० (आरोग्य) નિરોગીપણું; સ્વાસ્થ્ય
आरुसिय. त्रि० (आरुष्ट) ક્રોધી થયેલ.
आरुहण न० (आरोहण) સ્વાર થવું; ચડવું
आरूढ. त्रि० (आरूढ) ઉપર ચડેલ; આશ્રિને રહેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ. ઉત્પન્ન થયેલ; ઉગેલ.
आरेण. अ० (आरेण) નજીક; પાસે. (૨) આંતરિક, આ કાંઠે. (૩) હાલનું. (૪) પ્રારંભકર.
आरोग्ग. न० (आरोग्य) નિરોગીપણું; તનદુરસ્તિ. (૨) त्रि० રોગરહિત; નિરોગી.
आरोप्प. पुं० (आरोप्प) બુદ્ધ શાસ્ત્રમાં કહેલ એક દેવતાની જાત.
आरोवणा. स्त्री० (आरोपणा) આરોપણા- એક અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત કરતાં પુન. તેજ અપરાધ બીજીવાર કર્યો તેનું પ્રાયશ્ચિત પ્રથમ પ્રાયશ્ચિતમાં ઉમેરવું-આરોપવું તે. (૨) પ્રરૂપણા; વ્યાખ્યાનો એક પ્રકાર. (૩) પ્રશ્ન.
आरोस. पुं० (आरोष) એ નામનો એક દેશ. (૨) તે દેશવાસી મ્લેચ્છની એક જાત.
आरोह. पुं० (आरोह) શરીરની ઉંચાઇ
आरोहग. त्रि० (आरोहक) હાથીની સ્વારી કરનાર. (૨) હસ્તિપાલક.
आरोहपरिणाह. पुं० (आरोहपरिणाह) શરીરની ઉંચાઇ જેટલી એ ભુજાની પહોળાઇ હોય તે આરોહપરિણાહ.
आलइअ. त्रि० (आलयिक) ગૃહી; આશ્રયવાળા. (૨) અલંકાર શાસ્ત્રના જાણનાર. (૩) અલંકાર સંબંધી. (૪) અલંકાર યોગ્ય.
आलइय. त्रि० (आलगित) યથાયોગ્ય સ્થાને પહેરેલ.
आलंकारिग. त्रि० (आलङ्कारिक) જ્યાં અલંકાર-ઘરેણા પહેરવામાં આવે તે સ્થાન.
आलंकारियसभा. स्त्री० (आलङ्कारिकसभा) અલંકાર પહેરવાની સભા.
आलंद. पुं० (आलन्द) પાણીથી ભીનો-લીલો હાથ સુકાય તેટલા વખતથી માંડી. પ રાત દિવસ સુધીનો કાળ.
आलंदिअ. त्रि० (आलन्दिक) ઉપર કહેલા સમયનું ઉલ્લંઘન ન કરનાર.
आलंब. पु० (आलम्ब) આધાર; આલમ્બન.
आलंबण. न० (आलम्बन) } **आलंबणा** स्त्री० (आलम्बना) } આધાર; આશ્રય, ટેકો. (૨) ઇર્યાસમિતિનું આલંબન-જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર. (૩) કારણ; પ્રયોજન.
आलंभिय. न० (आलम्भिक) એક શહેરનું નામ. (૨) ભગવતી સૂત્રના અગીયારમા શતકના બારમા ઉદ્દેશાનું નામ.
आलंभिया. स्त्री० (आलम्भिका) આલભિકા નામની એક નગરી.
आलक्क. पु० (अलर्क) હડકાયો કુતરો.
आलभिया. स्त्री० (आलभिका) એ નામની એક નગરી.
आलय. पु० न० (आलय) રહેવાનું સ્થાન; ઘર.
आलवण. न० (आलपन) બોલવું; વાતચિત કરવી.
आलसिय. त्रि० (आलसित) આલસુ; મન્દ.

आलस्स. न० (आलस्य) આલસ; પ્રમાદ.

आलाव. पु० (आलाप) થોડું બોલવું તે; આલાપ કરવો તે. (૨) શરૂઆતનું ભાષણ. (૩) એકવાર બોલાએલું.

आलावअ. } **आलावग.** } पुं० (आलापक) આલાવો; એક સંબંધવાળા વાક્યોનો સમૂહ. (૨) ગ્રંથનો થોડો ભાગ; પેરેગ્રાફ.

आलावण. न० (आलापन) પરસ્પર બે વસ્તુ મળવાથી થતો બંધ.

आलावणबंध. पु० (आलापनबंध) પરસ્પર બે વસ્તુ ભેગી થવાથી થતો બંધ; જેમ ખડની ભારી અને દોરડું એ બેનો બંધ.

आलि. पु० (आलि) એક જાતની વનસ્પતિ

आलिंग. पु० (आलिङ्ग) મુરજ-માદલ નામનું વાજીંત્ર. (૨) આલિંગ-સાધુનો વેષ.

आलिंगण. न० (आलिङ्गन) આલિંગન, થોડો સ્પર્શ કરવો તે.

आलिंगणवट्टि. स्त्री० (आलिङ्गनवर्त्ति) શરીર પ્રમાણે લાંબુ ઓશીકું.

आलिंगणिया. स्त्री० (आलिङ्गनिका) શરીર પ્રમાણે લાંબુ ઓસીકું.

आलिंगपुक्खर. न० (आलिङ्गपुष्कर) મુરજ-માદલ વાજીંત્રનું મોઢું.

आलिंगिणी. स्त्री० (आलिंगिनी) ઘુંટણ અને કોણી નીચે રાખવાનો ચાકળો

आलिघर. न० (आलिगृह) આલિ નામની વનસ્પતિ વિશેષનું બનાવેલ ઘર-મંડપ

आलित्त. त्रि० (आलित्र) નાવાને ચલાવવાનાં હલેસાં.

आलित्त. त्रि० (आदीप्त) સર્વ તરફથી જ્વલિત-બળી રહેલ.

आलिद्ध. त्रि० (आश्लिष्ट) આલિંગન કરાયેલ.

आलिद्ध. त्रि० (आदिग्ध) લાગેલ; જોડેલ.

आलिसंदग. पु० (आलिसन्दक) } **आलिसिंदग.** पु० (आलिसिन्दक) } ધાન્ય વિશેષ; ચોળા. (૨) અળસિ.

आलीण. त्रि० (आलीन) ઇંદ્રિયનિગ્રહરૂપ મર્યાદામાં તલ્લીન. (૨) આશ્રિત. (૩) થોડું લાગેલ-વળગેલ (૪) આલિંગન કરેલ; ભેટેલ.

आलीणगुत्त त्रि० (आलीनगुप्त) જેણે ઇંદ્રિયોનો નિગ્રહ કરી ગોપવી રાખી તે, જિતેંદ્રિય.

आलीयग. } **आलीवक.** } **आलीवग.** } त्रि० (आदीपक) આગ લગાડનાર; અગ્નિ સળગાવનાર.

आलीवण. न० (आदीपन) રોશની કરવી તે.

आलीवित. त्रि० (आदीप्त) અગ્નિમાં બાળેલ

आलु पुं० न० (आलु) બટાટા, કન્દ વિશેષ.

आलुई. स्त्री० (आलुकी) એક જાતની વેલ.

आलुंप. त्रि० (आलुम्प) હિંસા ચોરી, જારી વગેરે અકૃત્ય સેવનારા. છીનવી લેનાર.

आलुग. } **आलुय.** } पु० न० (आलु) સાધારણ વનસ્પતિ વિશેષ; બટાટા.

आलुयवग्ग पु० (आलुकवर्ग) આલુ-બટાટા સબંધી ભગવતી સૂત્રના ૨૩ મા શતકનો બીજો વર્ગ.

आलेवण. न० (आलेपन) થોડું લેપન

आलोअ. पु० (आलोक) વિલોકન, સારી રીતે જોવું તે. (૨) પૃથ્વીનો સરખો ભાગ; સમ ભૂભાગ. (૩) ગવાક્ષ આદિ પ્રકાશનું સ્થાન. (૪) જગત્, સંસાર. (૫) જ્ઞાન. (૬) પ્રકાશ. (૭) રૂપી પદાર્થ.

आलोइत्तार. त्रि० (आलोकितृ) જોનાર, અવલોકન કરનાર.

आलोइय त्रि० (आलोकित) નિરીક્ષણ કરેલ

आलोइय. त्रि० (आलोचित) આલોચન કરેલ, નિવેદન કરેલ.

आलोक } **आलोग** } पु० (आलोक) જુઓ "આલોય" શબ્દ.

आलोय. पु० (आलोक) અવલોકન; નિરીક્ષણ; દર્શન; દેખવું તે (૨) દીવાનો પ્રકાશ.

आलोयण. न० (आलोकन) દર્શન.

आलोयण. न० (आलोचन) } શિષ્યે ગુરૂ પાસે પો-
आलोयणया. स्त्री० }
आलोयणा. स्त्री० (आलोचना) } તાના દોષનું આલોચન કરવું-નિવેદન કરવુ તે.

आलोयणारिह. न० (आलोचनार्ह) ગુરૂ પાસે નિવેદન કરવાથી જે પાપની શુદ્ધિ-નિવારણ થાય તે; આલોચના યોગ્ય પાપ (૨) આલોચના યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત.

आलोयदरिसणिज्ज. त्रि० (आलोकदर्शनीय) જે દષ્ટિગોચર થતાં ઉચામાં ઉંચુ દેખાય તે.

आलोयभायण न० (आलोकभाजन) જેમા પ્રકાશ પડે એવુ ભાજન

आलोविय त्रि० (आलोपित) આચ્છાદન કરેલ.

आव. पु० (आप) લાભ; નફો.

आवइ स्त्री० (आपद्) આપત્તિ–દુઃખ, વિપત્તિ.

आवंतिअज्झयण. न० (आवन्त्यध्ययन) આ-ચારંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પાચમા અ-ધ્યયનનું નામ

आवंती. त्रि० (यावत्) જેટલા

आवकह. न० (यावत्कथम्) } જાવ જીવ
आवकहा स्त्री० (यावत्कथा) } સુધી; જીદ-ગી પર્યન્ત.

आवकहिय त्रि (यावत्कथिक) યાવજ્જીવ સુધીનું; હમેશનું; ઘણા વખતનું.

आवगा. स्त्री (आपगा) નદી.

आवज्जग. त्रि० (आवर्जक) પ્રસન્ન કરનાર.

आवज्जण. न० (आवर्जन) કેવળીનો ઉપયોગ. (૨) માનસિક વ્યાપાર: શેષ રહેલા કર્મને ઉદયાવલિકામાં પ્રક્ષેપ કરવાના વ્યાપાર–ક્રિયા.

आवज्जीकरण. न० (आवर्जीकरण) જુઓ " આવજ્જણ " શબ્દ.

आवट्ट. पुं० (आवर्त्त) સમુદ્રાદિકમાં ચક્રાકારે ઘુમરી ખાતું પાણી દેખાય તે. (૨) રખડવુ; પરિભ્રમણ કરવુ તે (૩) મોહપાશ; ભૂલવણી. (૪) સસાર. (૫) સસારના કારણરૂપ-વિષયના શબ્દાદિક ગુણ. (૬) ઉત્કટ મોહના ઉદયથી વિષયની પ્રાર્થના કરવી તે. (૭) ફરીફરીને ઉત્પન્ન થવુ તે. (૮) મહાઘોષનામે થણિત કુમારના ઇંદ્રના લોકપાલનુ નામ. (૯) જંબુદ્વી-પમાનો એક દીર્ઘ વૈતાઢ્ય પર્વત. (૧૦) એક ખરીવાળા સ્થળચર તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયની એક જાત (૧૧) અહોરાત્રના ૨૫ મા મુહૂર્તનું નામ (૧૨) આવર્ત નામનું એક વિમાન (૧૩) જમ્બુદ્વીપના મેરૂની પૂર્વે સીતા મહાનદીની ઉત્તરે આવર્ત નામની એક વિજય. (૧૪) આવર્તનામે ૩૨ નાટકમાંનું એક નાટક. (૧૫) મ-ણિનું એક લક્ષણ.

आवट्टकूड. न० (आवर्त्तकूट) મહા વિદેહમાંના નલિનકૂટ નામે વખારા પર્વતનું એ નામનું એક શિખર.

आवड. पुं० (आपात) કિરાત દેશના ભિલ્લની એક જાત.

आवडण. न० (आपतन) ભાંગવુ; કકડા કરવા

आवडिय त्रि० (आपतित) ચારે તરફથી આવી પડેલુ, લાગેલુ.

आवण. पु० (आपण) હાટ, દુકાન. (૨) બજાર.

आवण्ण. त्रि० (आपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; આ-શ્રીને રહેલ. (૨) ઉત્પન્ન થયેલ.

आवण्णसत्ता. स्त्री० (आपन्नसत्त्वा) ગર્ભવતી, સગર્ભા સ્ત્રી.

आवत्त. पुं० (आवर्त्त) જુઓ "આવટ્ટ" શબ્દ.

आवत्तकूड. न० (आवर्त्तकूट) નલિનકૂટ નામે વક્ખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ–શિખર.

आवत्तण. न० (आवर्त्तन) ઉથલાવવું વાસવું

आवत्तणपेढिया. स्त्री० (आवर्त्तनपीठिका) જેમાં ભોગલ રહે તે સ્થાન.

आवत्ता. स्त्री० (आवर्त्ता) આવર્તા નામની એક વિજય.

आवत्ति. स्त्री० (आपत्ति) પ્રાપ્તિ. (૨) ઉત્પત્તિ. (૩) દોષ પ્રસંગ. (૪) દુઃખ.

आवन्न. त्रि० (आपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ.

आवया. स्त्री० (आपद्) આફત-આપત્તિ. સંકટ.

आवर त्रि० (अपर) બીજું.

आवरण. न० (आवरण) કવચ; બખ્તર (૨) ઢાલ. (૩) ઢાંકવું તે; ઢાંકણ. (૪) મજિઠ આદિ દ્રવ્ય. (૫) સર્વ વિરતિ અથવા દેશ વિરતિરૂપ પચ્ચખ્ખાણને અટકાવનાર કષાય મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ (૬) જ્ઞાન આદિ શક્તિને આવરનાર-ઢાંકનાર જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ.

आवरणावरणपविभत्ति. न० (आवरणावरणप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

आवरणिज्ज. त्रि० (आवरणीय) આત્માની જ્ઞાનાદિ શક્તિને આવરનાર; જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ.

आवरणी स्त्री० (आवरणी) આવરણકારી વિદ્યા.

आवरिय. त्रि० (आवृत) ઢાંકેલ; આચ્છાદન કરેલ.

आवरिसण. न० (आवर्षण) સુગંધિ પાણીનો છટકાવ કરવો.

आवलण. न० (आवलन) અંગ મરડવું તે.

आवलि. स्त्री० (आवलि) હાર, પંક્તિ; લાઇન.

आवलियपविभत्ति. न० (आवलिकाप्रविभक्ति) નાટ્યવિધિ વિશેષ.

आवलिया स्त्री० (आवलिका) અસંખ્યાત સમય પ્રમાણે એક કાળ વિભાગ; એક શ્વાસોશ્વાસનો સંખ્યાતમો ભાગ. (૨) શ્રેણિ; પંક્તિ.

आवसह. पु० (आवसथ) મકાન; ઘર; રહેઠાણ. (૨) તાપસનો આશ્રમ; મઠ.

आवसहिय. पुं० (आवसथिक) આશ્રમ-ઝુંપડીમાં રહેનાર; સન્યાસી (૨) ગૃહસ્થ.

आवसिय. / **आवस्सग.** / **आवस्सय.** त्रि० (आवश्यक) અવશ્યનું; જરૂરી. (૨) न० સાધુ અને શ્રાવકને બે વખત અવશ્ય કરવાની ક્રિયા; પ્રતિક્રમણ (૩) તે ક્રિયા પ્રતિપાદક આવશ્યક નામનું સૂત્ર. (૪) આધાર.

आवस्सयकरण न० (आवश्यककरण) કેવળી સમુદ્ઘાત કર્યા પહેલાં કેવળીને અવશ્ય કરવા યોગ્ય વ્યાપાર

आवस्सयसुयखंध. न० (आवश्यकश्रुतस्कंध) એ નામનું એક સૂત્ર

आवस्सया स्त्री० / **आवस्सिया.** स्त्री० (आवश्यकी) સાધુએ અવશ્યકામ પડયે બહાર જતી વખતે "આવસ્સહિ" શબ્દ બોલવો તે; સામાચારીનો એક પ્રકાર.

आवह. त्रि० (आवह) ધારણ કરનાર.

आवाग पु० (आपाक) નિભાડો.

आवाड. पुं० (आपात) ઉત્તર ભરતમાની કિરાત નામે ભિલની એક જાત

आवाय पु० (आपाक) નિભાડો.

आवाय. पु० (आपात) આવજાવ; માણસોનું ગમનાગમન (૨) પ્રથમ મેળાપ.

आवायभद्द. पुं (आपातभद्र) પ્રથમ મેળાપમાં બોલવા ચાલવા વિગેરેમાં સુખ આપનાર.

आवावकहा स्त्री० (आवापकथा) ભોજન સંબધી કથા કરવી તે.

आवास. पु० (आवास) મહેલ; હવેલી. (૨) શરીર. (૩) આવાસ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૪) નરકાવાસ.

आवासग. पु० (आवश्यक) જુઓ " आवस्सय " શબ્દ.

आवासपव्वय. पु० (आवासपर्वत) નાગરાજાનો આવાસ પર્વત.

आवासय. पु० (आवासक) પક્ષિનું ઘર; માળો. (૨) ન० નિત્ય કર્મ. (૩) આચ્છાદક.

आवासय. न० (आवश्यक) આવશ્યક કર્તવ્ય.

आवाह. पु० (आवाह) વિવાહ પહેલાં તામ્બૂલ દેવાનો ઉત્સવ. (૨) નવપરણિત વહુવરને પ્રથમ ઘેર લાવવાં તે.

आवाहण. न० (आह्वान) આમન્ત્રણ દેવું; બોલાવવું.

आवि. अ० (चापि) સંભાવના. (૨) સમુચ્ચય; પણ.

आवि. अ० (आविस्) પ્રગટ; જાહેર.

आविश्च. त्रि० (आविच) અવિચ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

आविई. स्त्री० (आविची) અવીચ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ સ્ત્રી.

आविकम्म. न० (आविष्कर्मन्) ખુલ્લું-પ્રગટ કામ. (૨) ઉત્પત્તિ. (૩) અભિવ્યક્તિ.

आविट्ठ. त्रि० (आविष्ठ) યુક્ત થયેલ, જોડાયેલ. (૨) અધિષ્ઠિત.

आविद्ध. त्रि० (आविद्ध) પહેરેલું; ધારણ કરેલું. (૨) વીંટેલું; યથોચિત બાંધેલું

आविब्भाव. पु० (आविर्भाव) પ્રગટ થવું, પ્રાદુર્ભાવ થવો

आविब्भूय. त्रि० (आविर्भूत) પેદા થયેલ. (૨) પ્રગટ થયેલ.

आविल. त्रि० (आविल) આકુળ (૨) કલુષિત; ડોળું.

आवीइमरण. न० (आवीचिमरण) સમયે સમયે આયુષ્યના દળનો અપચય થાય તે; આયુષ્ય સમયે સમયે ઓછું થાય તે.

आवीइसरिणय. न० (आवीचिसञ्ज्ञित) આવીચિ નામનું મરણ.

आवीकम्म. न० (आविष्कर्मन्) જુઓ "આવિકમ્મ" શબ્દ.

आवुत्त. त्रि० (अव्युक्त) નહિ કાપેલ; વગર કાપેલ.

आवेढिय. त्रि० (आवेष्टित) ચારે તરફથી વીટેલ. (૨) એક વાર વીંટેલ.

आस. पुं० स्त्री० (आश) ભોજન.

आस. पुं० (आस) ફેંકવું.

आस. न० (आस्य) મુખ; મોં.

आस. पु० (अश्व) ઘોડો; અશ્વ (૨) અશ્વિની નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) અશ્વદેવતાથી ઉપલક્ષિત અશ્વિની નક્ષત્ર. (૪) મન; ચિત્ત.

आसंग. पु० (आसङ्ग) રોગ.

आसंदय. न० (आसन्दक) એક જાતનું આસન.

आसंदिया. स्त्री० (आसन्दिका) }
आसंदी. स्त्री (आसन्दी) } એક જાતનું આસન; માંચી. (૨) લાકડીનું માંચડું.

आसंसइय. त्रि० (आमशयित) જેમાં સંદેહ નથી તેવું.

आसंसप्पओग. पु० (आशंसाप्रयोग) આશંસા-અભિલાષા કરવી તે

आसंसा. स्त्री० (आशंसा) કામભોગ મેળવવાની ઇચ્છા,-અભિલાષા.

आसंसि त्रि० (आशंसिन्) અભિલાષી.

आसकण्ण. पु० (अश्वकर्ण) લવણ સમુદ્રમાના ૫૬ અંતરદ્વીપમાનો અશ્વકર્ણ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે દ્વીપના રહેવાસી.

आसकरण. न० (अश्वकरण) ઘોડાને કળા શીખવવાની જગ્યા.

आसकिसोर. पु० (अश्वकिशोर) જાતવાન ઘોડાનું બચ્ચું; વછેરૂ.

आसकिसोरी. स्त्री० (अश्वकिशोरी) જાતવાન વછેરી.

आसग. पु० (आस्यग) ડોક.
आसग्गीव. पु० (अश्वग्रीव) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા પ્રતિવાસુદેવનું નામ
आसजुद्ध. न० (अश्वयुद्ध) ઘોડાનું યુદ્ધ
आसज्ज. न० (आसज्ज) ક્રિયા વિશેષ
आसण. न० (आसन) આસન; બેઠક; સિંહાસન ભદ્રાસન મયૂરાસન વગેરે. (२) આસનવાળી બેસવું તે (३) શય્યા
आसण्ण. त्रि० (आसन्न) નજીક ; પાસે.
आसत्त. त्रि० (आसक्त) ભૂમિમાં લાગેલ, ઉપરથી નીચેના ભાગ સાથે લાગેલ
आसत्ति स्त्री० (आसक्ति) પરિગ્રહ આદિમાં ગૃદ્ધિ.
आसत्तोसत्त त्रि० (आसक्तोत्सक्त) ઉપરના ભાગથી નીચેના ભાગને લાગેલ
आसत्थ. त्रि० (आश्वस्त) આરામ લીધેલ, સ્વસ્થ.
आसत्थ पु० (अश्वत्थ) પીપળો
आसधर त्रि० (अश्वधर) ઘોડાવાળો સોદાગર
आसन. न० (आसन) જુઓ "આસણ" શબ્દ.
आसन्न. त्रि० (आसन्न) જુઓ "આસણ્ણ" શબ્દ
आसन्नभव. पु० (आसन्नभव्य) થોડા વખતમાં મોક્ષ જવા યોગ્ય ભવ્ય જીવ
आसपुरा. स्त्री० (अश्वपुरा) પદ્માવિજયની મુખ્ય નગરી.
आसपोसय त्रि० (अश्वपोषक) ઘોડાનો પોષનાર; સોદાગર.
आसप्पमद्दय. त्रि० (अश्वप्रमर्दक) ઘોડાને કળા શીખવનાર.
आसम. पु० (आश्रम) આશ્રમ; તાપસ લોકોને રહેવાની જગ્યા. (२) ચાર આશ્રમ પૈકી એક આશ્રમ (३) તીર્થસ્થાન.
आसमक्खिया. स्त्री० (अश्वमक्षिका) ઘોડાની માખ; બગા. (२) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની જાત.
आसमद्द पु० (अश्वमृद) ઘોડાના સમારનારા.
आसमद्दअ. }
आसमद्दग } पु० (अश्वमर्दक) ઘોડાને મર્દન કરનાર.
आसमपय. न० (आश्रमपद) એ નામનો એક બાગ
आसमित्त पु० (अश्वमित्र) અશ્વમિત્રાચાર્ય નામના ચોથા નિન્હવ કે જેણે દરેક પદાર્થ ક્ષણે ક્ષણે નાશ પામે છે એમ સ્થાપન કર્યું
आसमुह. पु० (अश्वमुख) લવણ સમુદ્રમાં દાઢા ઉપર જતા વિદિશામાં રહેલ અશ્વમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (२) તે દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.
आसय पु (आश्रय) આલય, સ્થાન; મકાન. (२) સેવવા યોગ્ય. (३) આશ્રય, આધાર.
आसय. पु० (आशय) ચિત્તવૃત્તિ, પરિણામ. (२) અભિપ્રાય.
आसय. पु० (आशक) ખાનાર.
आसरयण. न० (अश्वरत्न) અશ્વરત્ન, ચક્રવર્તિના ચૌદ રત્નમાંનું એક રત્ન
आसरह पु० (अश्वरथ) ઘોડાગાડી; જેમાં ઘોડા જોડાય એવો રથ
आसराय पु० (अश्वराजन्) અશ્વરાજ, ઉત્તમ ઘોડો
आसरुह. }
आसरोह. } पु० (अश्वरुह) ઘોડેસ્વાર.
आसल. त्रि० (आशल) સ્વાદ લેવા યોગ્ય; ખાવા યોગ્ય
आसव. पु० (आस्रव) દારૂ; મદીરા; મદ્ય; શરાબ.
आसव. पु० (आश्रव) જીવરૂપ તળાવમાં કર્મરૂપ પાણીને આવવાનું ગરનાળું; કર્મ

આવવાનું દ્વાર; મિથ્યાત્વ અવિરતિ પ્રમાદ કષાય અને અશુભયોગ એ પાંચમાંનુ ગમે તે એક. (૨) ત્રિ० શ્રોતા; ગુરૂવચન સાંભળનાર.

आसवर. } **आसवार.** } પું० (अश्ववार) અસ્વાર; ઘોડેસ્વાર.

आसवाहणिया. સ્ત્રી० (अश्ववाहनिका) ઘોડાની સ્વારી; અશ્વક્રીડા.

आसवोदगा. સ્ત્રી० (आसवोदका) મીઠા પાણીની વાવ.

आससण ન० (आशसन) હિંસા. પ્રાણીનો વિનાશ

आससा. સ્ત્રી० (आशसा) ઇચ્છા-આકાંક્ષા, આશા

आससेण. પુ० (अश्वसेन) કાશીના રાજાનું નામ. (૨) ચાલુ અવસર્પિણીના ચોથા ચક્રવર્તીના પિતા. (૩) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના પિતાનું નામ.

आसा. સ્ત્રી० (आशा) ઇચ્છા; અભિલાષા. (૨) ભોગની આકાંક્ષા. (૩) ઉત્તર રૂચક પર્વત પર રહેનારી એક દેવીનું નામ

आसाइय ત્રિ० (आसादित) પ્રાપ્ત થયેલ

आसाढ. પુ० (आषाढ) અષાડ મહિનો (૨) તૃણવિશેષ (૩) આષાઢાચાર્ય નામના ત્રીજા નિહ્નવ કે જેણે દરેક વસ્તુ અવ્યક્ત—સંદિગ્ધ છે એટલે કોનામાં સાધુતા છે અને કોનામાં નહિ તેનો નિશ્ચય ન થઇ શકવાથી કોઇને પગે લાગવું નહિ એમ સ્થાપન કર્યું.

आसाढभूइ. પું० (आषाढभूति) જુઓ "અસાડભૂઇ" શબ્દ.

आसाढा. સ્ત્રી० (आषाढा) એ નામનું નક્ષત્ર; પૂર્વાષાઢા અને ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર.

आसाढायरिय. પું० (आषाढाचार्य) આષાઢ નામના ત્રીજા નિન્હવ આચાર્ય.

आसाढी. સ્ત્રી० (आषाढी) અષાડમાસની પૂર્ણિમા.

आसादण. ન० (आसादन) મેળવવુ; ગ્રહણ કરવુ.

आसादणता. સ્ત્રી० (आशातना) અવિનય; આશાતના

आसादिय. ત્રિ० (आसादित) પ્રાપ્ત કરેલ.

आसादेत्तार. ત્રિ० (आस्वादयितृ) સ્વાદ લેનાર

आसामर. પુ० (आशामर) સાતમા વાસુદેવ અથવા બળદેવના પૂર્વભવના ધર્મગુરૂનું નામ.

आसाय. પુ० (आस्वाद) સ્વાદ; રસ.

आसायण. ન० (आस्वादन) આસ્વાદન; રસ લેવો તે

आसायण. ન० (आसादन) ગ્રહણ કરવું; મેળવવુ.

आसायण. ન० (आशातन) અનન્તાનુબંધી કષાયનું વેદન. (૨) અપમાન; તિરસ્કાર.

आसायणा. સ્ત્રી० (आशातना) આશાતના, વિનય મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન.

आसायणिज्ज. ત્રિ० (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય; ચાખવા યોગ્ય.

आसालय. ન० (आशालक) જેના ઉપર સુઇ શકાય કે બેસીને આરામ લઇ શકાય તેવું એક આસન.

आसालिया સ્ત્રી० (आशालिका) એ જાતનો સર્પ કે જે પંદર કર્મભૂમિમાં ચક્રવાતની સેના નીચે પૃથ્વીમા સમુર્ચ્છિમપણે અન્તર્મુહૂર્તને આઉખે ઉત્પન્ન થાય છે.

आसाविणी. સ્ત્રી० (आश्राविणी) છિદ્રવાળી નાવા; જેમાં પાણી આવે એવી નાવ.

आसास. પુ० (आश्वास) આશ્વાસન. (૨) વિશ્રામનું સ્થાન; થાક લેવાની જગ્યા. (૩) એક દ્વીપનું નામ.

आसासग. પુ० (आशासक) એક જાતનું વૃક્ષ.

आसासण. न० (आश्वासन) આશ્વાસન નામનો ગ્રહ.

आसासणया. स्त्री० (आश्वासना) આશિર્વાદ.

आसासिय. त्रि० (आश्वासित) આશ્વાસન આપેલ; વિશ્રામ લીધેલ.

आसि. स्त्री० (आशिष्) દાઢ.

आसित्त. त्रि० (आसिक्त) થોડુંક છાંટેલુ, છંટકાવ કરેલ.

आसित्तिआ. स्त्री० (आसिक्तिका) એક ખાદ્ય પદાર્થ.

आसिय. त्रि० (आश्रित) આશ્રય પામેલ.

आसिय. त्रि० (आसिक्त) જુઓ " આસિત્ત " શબ્દ.

आसियावाय. पु० (आशीर्वाद) આશિર્વચન

आसिल. पु० (आसिल) એ નામના એક અન્યતીર્થી પ્રાચીન રુષિ

आसी. स्त्री० (आशी) સર્પની દાઢ

आसीण त्रि० (आसीन) બેઠેલ, આશ્રય કરેલ.

आसीविस. पु० (आशीविष) જેની દાઢમા ઝેર રહેલુ છે તેવો સર્પ. (૨) સીતોદાનદીને પશ્ચિમ કિનારે શખ વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૩) નિગ્રહ અથવા અનુગ્રહ કરવામાં સમર્થ.

आसीविसत्त. न० (आशीविषत्व) ઇષ્ટઅનિષ્ટ કરવાનુ સામર્થ્ય.

आसीविसभावणा. स्त्री० (आशीविषभावना) ઇષ્ટાનિષ્ટ કરવાના સામર્થ્ય સબધી હકીકત જેમાં બતાવેલ છે તેનુ અગબાહ્ય એક કાલિકસૂત્ર.

आसीविसा. स्त्री० (आशीविषा) સીતોદામહા નદીને જમણે કાંઠે આવેલી આશીવિષા નામની નગરી.

आसु- अ० (आशु) જલ્દી, શીઘ્ર, એકદમ.

आसुक्कार. पु० (आशुकार) જેથી તત્કાલ મરણ નિપજે તે; મરણનો અવસર લાવનાર સર્પદશ વિસૂચિકા વગેરે.

आसुचर. त्रि० (आशुचर) શીઘ્ર ચાલનાર.

आसुपण्ण त्रि० (आशुप्रज्ञ) તીવ્ર બુદ્ધિવાળો; ઉત્પાતકી બુદ્ધિમાન્ (૨) કેવળજ્ઞાની; દિવ્યજ્ઞાની.

आसुर. न० (आसुर) આસુરી ભાવના; જેથી અસુરયોનિમા થવા યોગ્ય કર્મ બધાય તેવી ભાવના. (૨) त्रि० અસુર સબધી, ભવનપતિ અને વ્યતર સબધી

आसुरत्त. त्रि० (आशुरक्त) ક્રોધથી લાલ ચોળ થયેલ.

आसुरत्त. न० (आसुरत्व) આસુરી ભાવના, અસુર દેવતામા ઉત્પન્ન થવુ પડે તેવી ભાવના

आसुरा. स्त्री० (आसुरी) જેનાથી અસુરયોનિમા ઉત્પન્ન થવાય એવી ભાવના.

आसुरिय त्रि० (आसुरिक) અસુર સબધી (૨) पु० પૂર્વભવમા તીવ્ર ક્રોધ કરવાથી અસુરપણે ઉત્પન્ન થનાર

आसुरिय. न० (आसुर्य) અસુરપણુ.

आसुरी स्त्री० (आसुरी) અસુરપણે ઉપજવા યોગ્ય ભાવના. સાધુ થઈને કજીયા કરે, સકામ તપ કરે, નિમિત્ત પ્રકાશે, નિર્દયપણુ કરે તે

आसुरुत्त. त्रि० (आसुरक्त) } અતિ ક્રોધા-
आसुरुत्त त्रि० (आशुरुष्ट) } યમાન થયેલ.

आसुरुत्त. त्रि० (आशुरुप्त) જલ્દી ક્રોધાયમાન થનાર.

आसुणि. न० (आशूनि) ભ્રતપાનાદિક બલિષ્ટ ઔષધ કે જેથી માણસ બળવાન્ થાય. (૨) રસાયણ ક્રિયા.

आसूणिय. त्रि० (आशूनित) કાંઇક જાડુ બનેલુ

आसूय. न० ( ) કોઇ દેવને માનતા માનવામા આવે છે તે.

आसेवण. न० (आसेवन) સેવવુ તે.

आसेवणा. स्त्री० (आसेवना) સંયમમાં અતિચાર દોષ લગાડવા તે. (૨) સૂત્રનું અનુષ્ઠાન કરવું તે. (૩) આરોપણ કરવું-આરોપવું. (૪) સંયમનું પરિપાલન.

आसेवालोयअ. पुं० (आसेवालोचक) પુનઃ પુનઃ પાપ કરી પ્રાયશ્ચિત લેનાર (સાધુ)

आसेविय त्रि० (आसेवित) થોડો સ્વાદ લીધેલ-ચાખેલ. (૨) ચારે તરફથી પાલન કરાયેલ.

आसोअ पुं० (अश्वयुज्) આસો માસ.

आसोई. स्त्री० (आश्वयुजी) આસો સુદિ પુનમ.

आसोकंता स्त्री० (आशोकान्ता) મધ્યમ ગ્રામની એક મૂર્છના

आसोग. पुं० न० (आशोक) અશોક વૃક્ષનું ફૂલ.

आसोट्ठ. } पुं० (अश्वत्थ) પીપળો. પી-
आसोत्थ. } પળાનું ઝાડ

आस्सादिय. त्रि० (आस्वादित) જુઓ "આ-સાદિય" શબ્દ.

आस्सायणिज्ज. त्रि० (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય

आस्साविणी स्त्री० (आस्राविणी) જેમાં પાણી ચાલ્યું આવે તે. (નાવા)

आहच्च अ० (आहत्य) કદાચ, કદાચિત્ (૨) અ० શીઘ્ર, જલદી. (૩) ઉપસ્થિત થયેલ. (૪) વ્યવસ્થા કરનાર. (૫) ભાગ પાડનાર. (૬) છેદનાર.

आहच्चा. स्त्री० (आहत्या) ઘાત કરવો. મારવું તે.

आहड. त्रि० (आहृत) આણેલું, લાવેલું (૨) ચોરેલ, છીનવી લીધેલ.

आहडिया. स्त्री० (आहृतिका) બહારથી આવેલી લાણી; પીરસણું

आहत. त्रि० (आहृत) એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે આણેલું

आहत्तहीय. न० (याथातथ्य) યાથાતથ્ય, જોઇએ તેવું (૨) યથાર્થ ઉપદેશનું સ્વરૂપ; સત્ય; વાસ્તવિક સ્વરૂપ (૩) સૂયગડાંગના ૧૩ મા અધ્યયનનું નામ કે જેમાં યથાર્થ ઉપદેશનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે.

आहम्मिअपय. न० (आधार्मिकपद) અધાર્મિકપદ; ધર્મ વિરૂદ્ધપદ

आहय. त्रि० (आहत) હણેલું. (૨) વગાડેલું, બજાવેલું. (૩) પ્રેરણા કરેલ. (૪) પું. ઢોલ

आहया. स्त्री० (आहता) દુંદુભિ.

आहरण. पुं० न० (आभरण) ઘરેણું; દાગીનો.

आहरण. पुं० न० (आहरण) દૃષ્ટાન્ત, ઉદાહરણ. (૨) લેવું; સ્વીકાર કરવો. (૩) વ્યવસ્થા કરવી. (૪) લાવવું; લઇ જવું.

आहरणतद्देस पुं० (आहरणतद्देश) એક દેશી દૃષ્ટાન્ત.

आहरणतद्दोस. पुं० (आहरणतद्दोष) સદોષ દૃષ્ટાંત.

आहवण. पुं० (आह्वान) બોલાવવું.

आहव्व. त्रि० (आभाव्य) ક્ષેત્ર, શિષ્ય, ભાત, પાણી, વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે.

आहव्वणी स्त्री० (आथर्वणी) તાત્કાલિક અનર્થ કરનાર એક વિદ્યા.

आहव्वाय. न० (यथावाद) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૦ મો ભેદ

आहाकड त्रि० (आधाकृत) ખાસ સાધુને માટે નિપજાવેલ આહારાદિ

आहाकम्म. न० (आधाकर्मन्) આધાકર્મ; આહારનો એક દોષ.

आहाकम्म. न० (यथाकर्म) પોતાના જેવા કર્મ હોય તે પ્રમાણે, સ્વકૃત કર્માનુસાર.

आहाकम्मिय. त्रि० (आधाकर्मिक) સાધુના માટે બનાવેલ આહાર.

आहाच्छंद. त्रि० (यथाच्छन्द) પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર.

आहाण न० (आधान) સ્થાપન. (૨) સ્થાન, આશ્રય.

आहातह. न० (याथातथ्य) જે વસ્તુ જેવી હોય તેવીજ કહેવી તે; યથાર્થ સત્ય

आहातहिय. न० (याथातथ्य) યાથાતથિક-સત્યવાત જેમાં પ્રતિપાદન કરી છે તે સૂયગડાંગ સૂત્રના ૧૩ મા અધ્યયનનું નામ.

आहार. पुं० (आधार) આધાર; આશ્રય; અવલમ્બન; ટેકો. (૨) આકાશ.

आहार. पु० (आहार) આહાર, ખોરાક.

आहारइत्तार. त्रि० (आहर्तृ) આહાર કરનાર; ખાનાર.

आहारग. न० (आहारक) આહારક શરીર. પાંચ શરીરમાંનુ ત્રીજું શરીર. (૨) त्रि० આહાર કરનાર; ખાનપાન વગેરે કરનાર. (૩) पुं० આહારક શરીરની લબ્ધિવાળા સાધુ. (૪) આહારક સમુદ્ઘાત; આહારક શરીરમાં આત્માના પ્રદેશ વિસ્તારવા તે.

आहारगंगोवंगणाम. न० (आहारकाङ्गोपाङ्गनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી આહારક શરીરના અંગોપાંગ પ્રાપ્ત થાય.

आहारगजुगल. न० (आहारकयुगल) આહારક શરીર અને આહારક અંગોપાંગ એ બે નામકર્મની પ્રકૃતિની જોડ.

आहारगणाम. न० (आहारकनामन्) જેના ઉદયથી આહારક શરીર મળે એવી નામ-કર્મની એક પ્રકૃતિ.

आहारगमीसा. स्त्री० (आहारकमिश्रा) આહારક મિશ્રયોગ; આહારક શરીર બનાવતી વખતે ઉદારિક આદિ શરીરની સાથે મિશ્રણ થાય તે વખતનો યોગ—શારીરિક વ્યાપાર.

आहारगलद्धि. स्त्री० (आहारकलब्धि) આહારક શરીર બનાવવાની લબ્ધિ-શક્તિ.

आहारगवग्गणा. स्त्री० (आहारकवर्गणा) આહારક શરીરની રચનામાં ઉપયોગી થાય તેવા પુદ્ગલનો જત્થો.

आहारगसमुग्घाय. पु० (आहारकसमुद्घात) આહારક શરીર બનાવવા માટે આત્માના પ્રદેશ શરીરથી બહાર કાઢવા તે.

आहारगसरीर. न० (आहारकशरीर) આહારક શરીર.

आहारगसरीरकायप्पओग पुं० (आहारकशरीरकायप्रयोग) આહારક શરીર રચીને તે શરીરથી પ્રવૃત્તિ કરવી તે. આહારક શરીરનો વ્યાપાર

आहारगसरीरि. पु० (आहारकशरीरिन्) આહારક શરીરવાળો (જીવ).

आहारगुत्त. त्रि० (आहारगुप्त) આહાર પરત્વે મન વચન અને કાયાને પાપથી ગોપવી રાખનાર.

आहारण. न० (उदाहरण) દૃષ્ટાન્ત

आहारपज्जत्ति. स्त्री० (आहारपर्याप्ति) જે શક્તિથી આહાર લઇને શરીરરૂપે પરિણામ પમાડી શકાય તે શક્તિની પૂર્ણતા.

आहारपरिण्णा. स्त्री० (आहारपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના ત્રીજા અધ્યયનનુ નામ.

आहारपोसह. पु० (आहारपौषध) એક અહોરાત્ર સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો તે.

आहारय न० (आहारक) ૫ શરીરમાંનુ એક શરીર કે જે ૧૪ પૂર્વધારી લબ્ધિવાળા સાધુ બનાવી શકે.

आहारसंपज्जण. न० (आहारसम्पत्ति) આહારની સંપત્—રસને ઉત્પન્ન કરનાર; મીઠું.

आहारसण्णा. } **आहारसन्ना.** } स्त्री० (आहारसंज्ञा) આહાર લેવાની સંજ્ઞા-ઇચ્છા.

आहारसमुग्घाय. पुं० (आहारसमुद्घात) આહારક શરીર બનાવતી વખતે જીવ પ્રદેશનું ઉદારિક શરીરથી બહાર નીકળવું અને પ્રકૃત પ્રકૃતિનુ ભોગવટો કરી નિર્જરવુ તે.

आहारित. त्रि० (आहारित) આહાર ગ્રહણ કરેલ; ભક્ષણ કરેલ.

आहारित्तार. त्रि० (आहारयितृ) આહાર કરનાર. (૨) ગ્રહણ કરનાર.

आहारिम. त्रि० (आहार्य) પાણી સાથે ઉતારવા યોગ્ય; ખાદ્ય ઔષધ-ચૂર્ણ વગેરે.

आहारिय. त्रि० (आहारित) જુઓ "આહારિત" શબ્દ.

आहारुद्देसअ पु० (आहारोद्देशक) 'પન્નવણા' સૂત્રના પ્રથમ ઉદ્દેશાનું નામ.

आहारेत्तार. त्रि० (आहारयितृ) આહાર કરનાર.

आहालंदिअ. पुं० (यथालन्दिक) ઉત્કૃષ્ટ આચારી એક પ્રકારના જૈન સાધુ.

आहावणा स्त्री० (आभावना) ધારણા; સંકલ્પ, ઉદ્દેશ.

आहासिय. पु० (आभासिक) એ નામનો એક અન્તર્દ્વીપ. (૨) त्रि० તેમાં વસનાર મનુષ્ય.

आहिअ. त्रि० (आहृत) આદરથી ગ્રહણ કરેલ

आहिअग्गि. पु० (आहिताग्नि) અગ્નિને સ્થાપન કરનાર બ્રાહ્મણ; અગ્નિહોત્રી.

आहिंडअ. } त्रि० (आहिण्डक) ભ્રમણશીલ,
आहिंडग. } મુસાફર.

आहिंडिअ. त्रि० (आहिण्डित) મોકલેલ.

आहिक्क. न० (आधिक्य) અધિકપણું; વિશેષપણું.

आहिगरणिया. स्त्री० (आधिकरणिकी) હળ, ઉખલ, ખડ્ગ વગેરે અધિકરણ મેળવવાથી લાગતી ક્રિયા.

आहिय. त्रि० (आख्यात) કહેલું; પ્રતિપાદન કરેલું.

आहिय. त्रि० (आहित) ધરેલ; આગળ મુકેલ. (૨) સંપૂર્ણ હિતકર.

आहियविसेसत्त न० (आहितविशेषत्व) સત્ય વચનનો એક અતિશય.

आहीर. पु० (आभीर) દેશ વિશેષ (૨) આહીર નામની હલકી જાત.

आहुअ. त्रि० (आहोतृ) હતા; ત્યાગી.

आहुइ. स्त्री० (आहुति) અગ્નિમાં ઘી તલ જવ વગેરે હોમવાં તે

आहुणिज्ज. त्रि० (आह्वानीय) આહ્વાન કરવા યોગ્ય. (૨) હોમવા યોગ્ય

आहुणिय. पु० (आधुनिक) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૫ મો ગ્રહ. (૨) त्रि० આજકાલનું નવીન.

आहुय. त्रि० (आहूत) બોલાવેલ.

आहेण. न० ( ) વિવાહ થયા પછી વરને ત્યાં કન્યાને તેડી કરી જમાડે તે

आहेय. त्रि० (आधेय) આધારમાં રહેવા યોગ્ય વસ્તુ

आहेरी. स्त्री० (आभीरी) આહિરણ, ભરવાડણ; ગોવાલણ.

आहेवच्च. न० (आधिपत्य) અધિપતિપણું, નાયકપણું; સ્વામીપણું.

आहेवण. न० (आक्षेपण) શહેરને ઘેરો ઘાલવો-થાપો મારવો તે. (૨) ક્ષોભ ઉત્પન્ન કરવો તે.

आहोइअ. त्रि० (आभोगिक) જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

आहोहिय. पु० (आधोऽवधिक) નિયમિત ક્ષેત્રમાં રહેનારું અવધિ જ્ઞાન (૨) નિયત ક્ષેત્રોને અવધિજ્ઞાનથી દેખનાર.



इ.

इ. अ० (इ) પાદપૂરણ (२) વાક્યાલંકાર (૩) સમાપ્તિ.

इअ त्रि० (इत) પ્રાપ્ત થયેલ. સ્થિત રહેલ (૨) ગયેલ.

इअर. त्रि० (इतर) બીજું. અપર.

इअरहा. अ० (इतरथा) અન્યથા.

इइ. अ० (इति) એમ; એવીરીતે. (૨) રૂપ પ્રદર્શન, કંઇ નિર્દેશ કરી બતાવવું (૩) અવધિ. હદ (૪) હેતુ. કારણ.

इइहास. पु० (इतिहास) પુરાણ; ઇતિહાસ (૨) પુરૂષની ૭૨ કળામાંની એક કળા

इओ. अ० (इत) અહિંથી (૨) અહીંઆ

इंखिणिया. स्त्री० (इङ्खिनिका) } નિન્દા
इंखिणी स्त्री० (इङ्खिनी) }

इंगार } पु० (अङ्गार) અગારો; કોલસો.
इंगाल. } ધુમાડારહિત અગ્નિ. (૨) કાયલાની માફક સયમને કાળો કરનાર એક પ્રકારનો આહારનો દોષ (૨) અગાર નામનો એક ગ્રહ.

इंगाल. त्रि० (आङ्गार) અગારા સબંધી. દેવતા સબંધી.

इंगालअ. पु० (अङ्गारक) એ નામનો એક ગ્રહ; મગળ ગ્રહ

इंगालकम्म. न० (अङ्गारकर्मन) કાયલા બનાવવા અને વેચવાનો વ્યાપાર, પંદર કર્માદાનમાંનુ એક

इंगालकारिया. स्त्री० (अङ्गारकारिका)સગડી.

इंगालग. पु० (अङ्गारक) મગળ ગ્રહ.

इंगालदाह. पु० (अङ्गारदाह) અગારા પાડવાની જગ્યા

इंगालवडिंसय. पु० (अङ्गारावतंसक) અગારક નામે ગ્રહના વિમાનનું નામ.

इंगालसगडिया. स्त्री० (अङ्गारशकटिका) અગીઠી. દેવતા રાખવાની સગડી

इंगिणी. स्त्री० (इङ्गिनी) શાસ્ત્રમાં કહેલ હદમાં રહી વૈયાવચ્ચ કરાવ્યા વિના સથારો કરવો તે. અનશન ક્રિયા.

इंगिणीमरण. न० (इङ्गिनीमरण) સંથારો કરી વૈયાવચ્ચ કરાવ્યા વિના ઇંગિત-નિયમિત પ્રદેશની હદમા રહી સમાધિ મરણ કરવું તે.

इंगिय. न० (इङ्गित) મનોભાવ જણાવવાની નિશાની. ઇસારો, આંખ વગેરેની સાભિપ્રાય ચેષ્ટા.

इंगियमरण पु० न० (इङ्गितमरण) જુઓ "ઇંગિણી" શબ્દ

इंगुई. } स्त्री० (इङ्गुदी) આ નામનું એક
इंगुदी. } વૃક્ષ, કે જેના ફળમાંથી તેલ ઘણું નીકળે છે

इंद पु० (इन्द्र) ઇન્દ્ર; શ્રેષ્ઠ (૨) ઇંદ્ર, દેવતાનો રાજા; પુરન્દર (૩) જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રનો અધિપતિ દેવતા. (૪) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર (૫) પરમેશ્વર. ઇશ્વર. (૬) જીવ, આત્મા. (૭) પૃથ્વી કાયનો એક અધિષ્ઠાયક દેવ (૮) ૧૯ મા તીર્થંકરના એક ગણધર. (૯) સપ્તમી તિથિ. સાતમ (૧૦) ન० એ નામનું એક દેવતાનું વિમાન.

इंद त्रि (ऐन्द्र) ઇન્દ્ર સબંધી.

इंदकंत. पु० (इन्द्रकान्त) ઇન્દ્રકાંત નામે એક વિમાન કે જેના દેવતાઓની સ્થિતિ ૧૯ સાગરોપમની છે.

इंदकाइय. पुं० (इन्द्रकायिक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ. ઇંદ્રગોપ

इंदकील. पु० (इन्द्रकील) નગરના દરવાજાનો એક અવયવ; જેને આધારે દરવાજાના બે કમાડ બંધ રહી શકે તે

इंदकुंभ. पु० (इन्द्रकुम्भ) કલશ. મહોટો ઘડો; ભાલિઓ. (૨) વીતશોકા નગરીના ઇશાન ખુણાનું એક ઉદ્યાન (૩) નેમનાથના

પ્રથમ શિષ્ય. (૪) ૨૦ મા મુનિસુવ્રત તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

इंदकेउ पु० (इन्द्रकेतु) ઇન્દ્રયષ્ટિ, ઇન્દ્ર મહોત્સવમાં બનાવેલ સ્થંભ. (૨) ઇન્દ્રધ્વજ.

इंदखील. पु० (इन्द्रकील) જુઓ "ઇંદકીલ" શબ્દ.

इंदग. पु० (इन्द्रक) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

इंदगोव. पु० (इन्द्रगोप) ઇંદ્રગોપ; મેમમોલો.

इंदगह. पु० (इन्द्रग्रह) વ્યન્તર દેવના ઉપદ્રવથી થતો રોગ; વળગાડ. (૨) ગ્રહ વિશેષ.

इंदग्गि. पु० (इन्द्राग्नि) વિશાખા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) ૩૭ મા ગ્રહનું નામ.

इंदजसा. स्त्री० (इन्द्रयशस) પાચાલ દેશના બ્રહ્મરાજાની રાણી

इंदजालि त्रि० (इन्द्रजालिन्) વિવિધ રચના કરી વિસ્મય પમાડનાર; ઇંદ્રજાલીયો. (બાજીગર)

इंदजालिय. त्रि० (इन्द्रजालिक) ઇન્દ્રજાળ કરનાર, ગોડવિદ્યા બતાવનાર

इंदज्झय. पु० (इन्द्रध्वज) ઇંદ્રધ્વજ, બીજી ધ્વજાની અપેક્ષાએ મોટી ધ્વજા.

इंदट्ठाण न० (इन्द्रस्थान) ઇંદ્રિથભ, ઇંદ્રિધ્વજ. (૨) ઇન્દ્રનું નિવાસસ્થાન.

इंदणील. पु० न० (इन्द्रनील) ઇન્દ્રનીલ મણી, નીલમ.

इंददत्त. पु० (इन्द्रदत्त) ઇંદ્રદત્ત; ચોથા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર (૨) ૧૨ મા વાસુપૂજ્ય સ્વામીના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ.

इंददिण्ण. पु० (इन्द्रदत्त) એ નામના કોટિક ગચ્છના એક આચાર્ય.

इंदधणु. न० (इन्द्रधनुष) ઇન્દ્રધનુષ્ય; કાચબી

इंदनील. पु० (इन्द्रनील) જુઓ "ઇંદણીલ" શબ્દ.

इंदपाडिवया. स्त्री० (इन्द्रप्रतिपत्) ભાદરવા સુદી ૧૫ પછીનો પડવો. (૨) આસો સુદી પુનમ પછીનો પડવો

इंदपुर. न० (इन्द्रपुर) એ નામનુ એક નગર. (૨) पु० એ નામના એક સાધુ.

इंदपुरग. न० (इन्द्रपुरक) વેસવાડિયગણથી નીકળેલ એ નામનું કુળ.

इंदभूइ. }
इंदभूति } पु० (इन्द्रभूति) મહાવીર સ્વામીના પ્રથમ ગણધર, ગૌતમસ્વામી.

इंदमह. पु० (इन्द्रमह) ભાદરવામાસની પુનમે મતાંતરે આસો શુદ પુનમે થતો ઇન્દ્ર મહોત્સવ.

इंदमुद्धाभिसित्त. पु० (इन्द्रमुर्द्धाभिषिक्त) પખવાડીયાના સાતમા દિવસનુ (સાતમનુ) નામ.

इंदयणिग्गय. पु० (इन्द्रकनिग्रय) સૌથી મોટો નરકાવાસો.

इंदयाल. न० (इन्द्रजाल) એ નામની એક વિદ્યા.

इंदयालि. पु० (इन्द्रजालिन्) ઇન્દ્રજાલ વિદ્યાને જાણનાર

इंदलट्ठि. स्त्री० (इन्द्रयष्टि) ઇંદ્ર મહોત્સવમા જે સ્તભ રોપવામાં આવે તે, ઇન્દ્રધ્વજ.

इंदसिरी. स्त्री० (इन्द्रश्री) પાચાલ દેશના કાંપિલ્ય નગરના બ્રહ્મદત્ત રાજાની એક રાણી.

इंदसेणा स्त्री० (इन्द्रसेना) ઇંદ્રસેના નામની એક નદી કે જે મેરૂને ઉત્તરે રક્તવતી નદીમા મળે છે. (૨) ઇન્દ્રનું સૈન્ય.

इंदा स्त्री० (इन्द्रा) ઇન્દ્રા નામની નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતીને મળે છે. (૨) ઇન્દ્રા નામની એક દેવી. (૩) ધરણેંદ્રની પાંચમી અગ્રમહિષીનું નામ

इंदा. स्त्री० (ऐन्द्री) પૂર્વ દિશા.

इंदाउह. न० (इन्द्रायुध) ઇંદ્ર ધનુષ્ય.

इंदाणी. स्त्री० (इन्द्राणी) ઇન્દ્રાણી; ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી.

इंदिय पु० न० (इन्द्रिय) આત્માના ચિન્હ અને ઇન્દ્રિય જ્ઞાનના સાધનભૂત આંખ, કાન, નાક, જીભ અને ત્વચા—એ પાંચ ઇંદ્રિય. (२) પન્નવણા સૂત્રના પંદરમા પદનું નામ. (३) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ત્રીજા દ્વારનું નામ. (४) અંગ; શરીરના અવયવ.

इंदियअवाय. पुं० (इन्द्रियापाय) ઇન્દ્રિયોથી ઉત્પન્ન થતું વસ્તુઓનું નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાન.

इंदियउद्देस. पु० (इन्द्रियोद्देश) પન્નવણા સૂત્રના પંદરમા પદના પ્રથમ ઉદ્દેશાનું નામ.

इंदियओगाहणा. स्त्री० (इन्द्रियावग्रहणा) એક પ્રકારનું ઇન્દ્રિયોદ્વારા ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન

इंदियचउक्क. न० (इन्द्रियचतुष्क) મન અને ચક્ષુ શિવાયની ચાર ઇન્દ્રિયો; કાન, નાક, ઘ્રાણ, અને સ્પર્શ ઇન્દ્રિય.

इंदियट्ठाण न० (इन्द्रियस्थान) ઇન્દ્રિયોનું ઉપાદાન કારણ.

इंदियणिव्वत्तणा स्त्री० (इन्द्रियनिर्वर्त्तना) ઇંદ્રિયોના આકારની નિષ્પત્તિ

इंदियत्थ. पुं० (इन्द्रियार्थ) ઇન્દ્રિયોથી જાણવા યોગ્ય વસ્તુ, રૂપ, રસ, ગંધ વગેરે.

इंदियपज्जत्ति. स्त्री० (इन्द्रियपर्याप्ति) ઇંદ્રિયની સંપૂર્ણતા; ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરવી તે.

इंदियपडिसंलीणता. स्त्री० (इन्द्रियप्रतिसंलीनता) ઇંદ્રિયોને વશ કરવી તે

इंदियपय. न० (इन्द्रियपद) પન્નવણા સૂત્રનું ૧૫ મું પદ.

इंदियमणोणिमित्त. न० (इन्द्रियमनोनिमित्त) ચક્ષુ વગેરે પાંચ ઇંદ્રિય અને મન છે નિમિત્ત જેમાં એવું જ્ઞાન; મતિશ્રુત જ્ઞાન.

इंदियमणोभव. न० (इन्द्रियमनोभव) ઇંદ્રિય અને મનથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન; મતિશ્રુત જ્ઞાન.

इंदियलद्धि. स्त्री० (इन्द्रियलब्धि) પાંચ ઇન્દ્રિયની પ્રાપ્તિ.

इंदियलद्धिया. स्त्री० (इन्द्रियलब्धिका) જુઓ "ઉપલો" શબ્દ

इंदियविसय. पु० (इन्द्रियविषय) જુઓ "ઇંદિયત્થ" શબ્દ.

इंदु. पु० (इन्दु) ચન્દ્ર, ચંદ્રમા.

इंदुत्तरवडिंसग पु० (इन्दोत्तरावतंसक.) એ નામનું એક વિમાન.

इंदुरय. न० (इन्दुरक) મોટો ગુડલો.

इंदुकंत न० (इन्दुकान्त) એ નામનું એક વિમાન.

इंधण. न० (इन्धन) ઇંધણા બળતણ, છાણા લાકડા વગેરે (२) ઉદ્દીપન. ઉત્તેજન.

इंधिय. त्रि० (इन्धित) સળગાવેલ; ઉદ્દીપન કરેલ.

इक. न० ( ) પ્રવેશ, દાખલ થવું તે

इक्क. त्रि० (एक) એક સંખ્યાવાચક. (२) એકલો; અદ્વિતીય

इक्कड पु० (इक्कड) ચટાઇ સાદડી બનાવવાનું કામમાં ઘાસ. (२) ઇક્કડની બનાવેલી ચટાઇ (३) આ નામનું પર્વત જાતનું ઝાડ.

इक्कमिक्क. त्रि० (एकैक) એકેક (२) પરસ્પર; અન્યોન્ય; એક બીજાનું.

इक्कवीसा. स्त्री० (एकविंशति) २१; એકવીશ.

इक्कसीइ स्त्री० (एकाशीति) એકાશી, ८१.

इक्कार. त्रि० } (एकादशन्) અગીયાર, ११.
इक्कारस. }

इक्कारसग. पु० (एकादशाङ्ग) આચારાંગાદિ ११ અંગસૂત્ર.

इक्कारसी. स्त्री (एकादशी) અગીઆરસ.

इक्किक्क. त्रि० (एकैक) એકેએક; પ્રત્યેક

इक्खाग. पु० (इक्ष्वाकु) ઋષભદેવ સ્વામીનો વંશ; ઇક્ષ્વાકુ કુલ. (२) કોશલ દેશ.

इक्खागकुल. पुं० न० (इक्ष्वाकुकुल) જુઓ " ઇક્ખાગ " શબ્દ.

इक्खागभूमि. स्त्री० (इक्ष्वाकुभूमि) ઇક્ષ્વાકુ વંશ જ્યાં ઉત્પન્ન થયો તે ભૂમિ; અયોધ્યા.

इक्खागवंश. पुं० (इक्ष्वाकुवंश) ઋષભદેવ સ્વામીનો વંશ.

इक्खागुकुल. न० (इक्ष्वाकुकुल) ઇક્ષ્વાકુ નામનું કુલ.

इक्खु. पुं (इक्षु) શેરડી.

इक्खुगंडिया. स्त्री० (इक्षुगण्डिका) ગંડેરી; શેરડી. (૨) શેરડીના કકડા.

इक्खुघर. न० (इक्षुगृह) એ નામનું એક ઉદ્યાન; બાગ

इक्खुचोयग न० ( ) શેરડીના કુચ્ચા.

इक्खुडालग न० ( ) શેરડીના કકડાનો એક ભાગ.

इक्खुमेरग. न० (इक्षुमेरक) શેરડી.

इक्खुरस. पुं० (इक्षुरस) શેરડીનો રસ.

इक्खुवर. पु० (इक्षुवर) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

इक्खुवाड. पु० (इक्षुवाट) શેરડીનો વાડ, જ્યાં શેરડી પીલાય તે સ્થાન. (૨) શેરડીનું ખેતર.

इक्खुवाडिया. स्त्री० (इक्षुवाटिका) ઇક્ષુ-શેરડીની વાડી.

इक्खुसालग. न० ( ) શેરડીની લાંબી શાખા.

इग. त्रि० (एक) એકની સંખ્યા, ૧.

इगनउइ. स्त्री० (एकनवति) એકાણું; ૯૧.

इगयाला. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીશ; ૪૧.

इगवन्ना. स्त्री० (एकपञ्चाशत्) એકાવન; ૫૧.

इगवीसा. स्त्री० (एकविंशति) ૨૧ ની સંખ્યા; એકવીશ.

इगसट्ठि. स्त्री० (एकषष्ठि) ૬૧; એકસઠ.

इगसी. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી; ૮૧.

इगार. त्रि० (एकादशन्) અગીયાર; ૧૧.

इगिंदिय. त्रि० (एकेंद्रिय) જેને એક ઇન્દ્રિય હોય તે; પૃથ્વી આદિ સ્થાવર જીવ.

इगुणनउइ स्त्री० (एकोननवति) નવ્યાસી; ૮૯.

इगुणवीसा. स्त्री० (एकोनविंशति) ઓગણીશ; ૧૯.

इगुणसट्ठि. स्त्री० (एकोनषष्ठि) ઓગણસાઠ; ૫૯.

इगुणासी. स्त्री० (एकोनाशीति) ઓગણાએંસી; ૭૯.

इग्ग. त्रि० (एक) એકની સખ્યા.

इच्चत्थ पुं० (इत्यर्थ) આ પ્રકારનો અર્થ.

इच्चाइ. पुं० न० (इत्यादि) એઆદિ; ઇત્યાદિક.

इच्चेवं. अ० (इत्येव) આ પ્રકારે; એવી રીતે.

इच्छकार. पुं० (इच्छाकार) ઇચ્છાપૂર્વક ગુરૂની આજ્ઞા ઉઠાવવી-અનુષ્ઠાન કરવુ તે; દશ સામાચારીમાંની એક.

इच्छा. स्त्री० (इच्छा) ઇચ્છા; અભિલાષા. (૨) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિઓમાંની અગ્યારમી રાત્રિ.

इच्छाकाम. पुं० (इच्छाकाम) અપ્રાપ્ત વસ્તુની આકાંક્ષા.

इच्छाकार. } पु० (इच्छाकार) જુઓ
इच्छाक्कार. } " ઇચ્છક્કાર" શબ્દ.

इच्छाछंद. त्रि० (इच्छाच्छन्द) ઇચ્છાનુકૂલ; ઇચ્છા મુજબ વર્તવુ તે.

इच्छापणीय. त्रि० (इच्छाप्रणीत) સંસાર વધે તેવી વિષયાનુકૂલ પ્રવૃત્તિના પ્રવાહમાં ઘસડાયેલ.

इच्छापरिमाण. न० (इच्छापरिमाण) ઇચ્છાનું પરિમાણ-મર્યાદા બાંધવી તે; પાંચમુ અણુવ્રત.

इच्छामुच्छा स्त्री० (इच्छामूर्च्छा) પ્રબળ ઇચ્છા; અતિ આસકિત.

इच्छालोभ. पुं० (इच्छालोभ) પ્રબળ લોભ.

इच्छालोभिय. त्रि० (इच्छालोभिक) મહાલોભી.

इच्छालोल. पुं० (इच्छालोल) મહા લોભ. (૨) મહા લોભી.

इच्छिय. त्रि० (इप्सित) પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળો.

इच्छिय. त्रि० (इच्छित) ઇચ્છેલુ.

इच्छिय त्रि० (इष्ट) ઇચ્છેલુ; ઇષ્ટ, વાંછિત.

इज्जा. स्त्री० (इज्या) યાગ; દેવપૂજા

इज्जा स्त्री० ( ) મા; જનની.

इज्जिस. त्रि० (इज्यैष) } પૂજાની અ-
इज्जिसिय. त्रि० (इज्यैषिक) } ભિલાષાવાળો.

इट्टगा. } स्त्री० (इष्टका) ઇંટ (२) સેવ;
इट्टया. } ખાદ્ય વિશેષ

इट्टा. स्त्री० (इष्टका) ઇંટ.

इट्टाल. न० (इट्टाल) ઇંટના કકડા

इट्टावाय. पुं० (इष्टकापाक) ઇંટ પકવવાનુ સ્થાન.

इट्ठ. त्रि० (इष्ट) પ્રિય, વ્હાલું; મનગમતુ. (२) પૂજ્ય.

इट्ठाणिट्ठ. } त्रि० (इष्टानिष्ट) કંઇક ઇષ્ટ અને
इट्ठानिट्ठ. } કંઇક અનિષ્ટ, સારૂં નરસું.

इड्डर न० ( ) ગાડુ; ગાડી.

इड्ढ. त्रि० (ऋद्ध) સમૃદ્ધિવાન્

इड्ढि. स्त्री० (ऋद्धि) સમૃદ્ધિ, વૈભવ (२) આમર્શ ઔષધિ આદિ લબ્ધિ; શક્તિ (३) પદવી.

इड्ढिगारव. न० (ऋद्धिगौरव) નરેન્દ્રાદિકની તથા આચાર્યની ઋદ્ધિવડે અભિમાન કરી આત્માને ભારે કરવો તે.

इड्ढिपत्त. त्रि० (ऋद्धिप्राप्त) ઋદ્ધિ-આમર્ષ ઔષધિ આદિ જેને પ્રાપ્ત થયેલ છે એવો.

इड्ढिपत्तारिय. पुं० (ऋद्धिप्राप्तार्य) ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત થયેલ આર્ય અરિહંત, ચક્રવર્તી, બલદેવ, વાસુદેવ, ચારણ મુનિ અને વિદ્યાધર.

इड्ढिसिय. त्रि० ( ) માગણની એક જાત.

इणिंह. अ० (इदानीं) હમણાં; અહુણા.

इतल. पुं० (इतल) તૃણ વિશેષ.

इति. अ० (इति) જુઓ " ઇઇ " શબ્દ.

इतिहास. पुं० (इतिहास) પ્રાચીનકાલની હકીકત દર્શાવનાર ઇતિહાસ શાસ્ત્ર; પૂર્વ વૃતાન્ત. (२) પુરાણ શાસ્ત્ર.

इतो. अ० (इत.) અહિંથી.

इत्तर. त्रि० (इत्वर) અલ્પકાલનું. (२) અલ્પ, થોડુ.

इत्तरपरिग्गहा. स्त्री० (इत्वरपरिग्रहा) થોડા વખતનેમાટે ગ્રહણ કરેલ વેશ્યાદિ

इत्तरपरिग्गहिया. स्त्री० (इत्वरपरिगृहीता) નાની ઉમરની પરણેલ સ્ત્રી. (२) થોડા વખતમાટે રાખેલી રખાત.

इत्तरपरिग्गहियागमण. न० (इत्वरपरिगृहीतागमन) નાની ઉમરની પરણેલ સ્ત્રી સાથે ગમન કરવુ-મૈથુન સેવવુ તે; શ્રાવકના ચોથા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

इत्तरिय. त्रि० (इत्वरिक) થોડા વખતનું, થોડા સમયનુ. (२) પાદોપગમન મરણની અપેક્ષાએ થોડા વખતનું ઇંગિત મરણ કરવુ તે. (३) જવાવાળુ; ગમનશીલ.

इत्तरी. स्त्री० (इत्वरी) થોડા વખતમાટે રાખેલ વેશ્યા આદિ

इत्ति. अ० (इति) એવુ, એવી રીતે; આ પ્રકારે

इत्तिय. त्रि० (एतावत) એટલુ; એટલા પ્રમાણનું

इत्थ. अ० (अत्र) અહિંઆ; અહિં; આ ઠેકાણે

इत्थं. अ० (इत्थम्) એવી રીતે; આ પ્રકારે.

इत्थंत्थ. त्रि० (इत्थंथ) લોકપ્રસિદ્ધ આકારે રહેલ, લૌકિક સંસ્થાનવાળુ. (२) નિયમિત.

इत्थि. स्त्री० (स्त्री) સ્ત્રી; નારી.

इत्थिआणमणी. स्त्री० (स्त्र्याज्ञापनी) સ્ત્રીને આદેશ કરવાની બોલાવવાની ભાષા.

इत्थिकम्म. न० (स्त्रीकर्मन्) સ્ત્રીને વશ કરવાનું કામ. (२) હસ્તકર્મ વગેરે સાવદ્ય અનુષ્ઠાન.

इत्थिकला. स्त्री० (स्त्रीकला) સ્ત્રીની ચોસઠ કળા.

इत्थिकहा. स्त्री० (स्त्रीकथा) સ્ત્રીસંબધી કથા; ચાર વિકથામાંની એક.

इत्थिगब्भ. पुं० (स्त्रीगर्भ) સ્ત્રી સબંધી ગર્ભ-સજીવ પુદ્‌ગલ પિંડ.

इत्थिगुम्म. न० (स्त्रीगुल्म) સ્ત્રીઓનો સમૂહ.

इत्थिचोर. पु० (स्त्रीचोर) સ્ત્રીના રૂપનો ચોર; પરસ્ત્રી લંપટ.

इत्थिणाम. न० (स्त्रीनामन्) જેથી સ્ત્રીરૂપે જન્મ લેવો પડે તેવી નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

इत्थिणामगोयकम्म न० (स्त्रीनामगोत्रकर्मन्) સ્ત્રીના ગોત્રમાં-જાતિમાં જન્મ લેવો પડે તેવુ કર્મ.

इत्थितित्थ. न० (स्त्रीतीर्थ) સ્ત્રી રૂપે જન્મેલ મલ્લિનાથ તીર્થંકરનું તીર્થ-શાસન; દશ અચ્છેરામાંનુ એક.

इत्थिपच्छाकड. त्रि० (स्त्रीपश्चात्कृत) જેણે સ્ત્રીપણું પાછલ કર્યું છે-ટાળ્યું છે તે.

इत्थिपरणवणी. स्त्री० (स्त्रीप्रज्ञापनी) સ્ત્રીના લક્ષણનું પ્રતિપાદન કરનાર મોહજનક ભાષા.

इत्थिपडिरणा. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

इत्थिपरिसह पु० (स्त्रीपरिषह) સ્ત્રી સંબધીનો પરિષહ; કોઇ સ્ત્રી સંયમથી ચલાવવા હાવભાવ કરે તો પણ ચલિત ન થવું તે; ૨૨ પરિષહમાંનો એક. (૨) બ્રહ્મચર્ય.

इत्थिरज्ज. न० (स्त्रीराज्य) સ્ત્રીનું રાજ્ય; સ્ત્રી જ્યાં સ્વતંત્રપણે વર્તે છે તે.

इत्थिरयण. न० (स्त्रीरत्न) ચક્રવર્તિની મુખ્ય પટ્ટરાણી; ચક્રવર્તિના ૧૪ રત્નમાંનું એક.

इत्थिलक्खण. न० (स्त्रीलक्षण) સામુદ્રિક શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ સ્ત્રીનાં લક્ષણ; ૭૨ કળા-માંની એક કળા. (૨) એનું પ્રતિપાદન કરનાર પાપશ્રુતનું એક અધ્યયન.

इत्थिलिंग. न० (स्त्रीलिङ्ग) સ્ત્રીલિંગ; સ્ત્રી શરીર.

इत्थिलिंगसिद्ध. पु० (स्त्रीलिङ्गसिद्ध) સ્ત્રીપણે સિદ્ધ થવુ તે; સ્ત્રી ભવમાં મોક્ષ જવું તે.

इत्थिवउ. स्त्री० (स्त्रीवाच्) } સ્ત્રીલિંગ પ્ર-
इत्थिवयण. न० (स्त्रीवचन) } તિપાદક વ-ચન; નારી જાતિના શબ્દ; વીણા, કન્યા આદિ.

इत्थिविप्पजह. त्रि० (स्त्रीविप्रजह) સ્ત્રીનો પરિત્યાગ કરનાર. (૨) પું० સાધુ; મુનિ.

इत्थिविप्परियासिय. न० (स्त्रीविपर्यासित) સ્વપ્નમાં સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગવ્યા હોય તે.

इत्थिवेद पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ; મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ; સ્ત્રીને વિકાર થાય તે.

इत्थिवेदग. } पुं० (स्त्रीवेदक) સ્ત્રીવેદના
इत्थिवेदय. } ઉદયવાળો જીવ.

इत्थिवेय पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ; સ્ત્રીને પુરૂષ સાથે ભોગ ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તે. (૨) જેના ઉદયથી સ્ત્રીવેદ પ્રાપ્ત થાય એવી નોકષાય મોહનીયની એક પ્રકૃતિ. (૩) સ્ત્રી ભોગ સંબધી વિષયનુ પ્રતિ-પાદન કરનાર શાસ્ત્ર; કામશાસ્ત્ર

इत्थिवेयग. पुं० (स्त्रीवेदक) જુઓ " ઇત્થિ-વેદગ " શબ્દ.

इत्थिवेयरण. पुं० (स्त्रीवेदज्ञ) સ્ત્રીવેદ-સ્ત્રી-ચરિત્રમાં નિપુણ; સ્ત્રીવેદ-કામશાસ્ત્રને જાણનાર.

इत्थी स्त्री० (स्त्री) સ્ત્રી; નારી

इत्थीतित्थ. न० (स्त्रीतीर्थ) ૧૯ મા મલ્લિ-નાથ તીર્થંકર સ્ત્રી રૂપે હતા છતાં તીર્થ પ્રવર્તાવ્યુ તે; દશ અચ્છેરામાંનું ત્રીજું અચ્છેરૂં.

इत्थीपरिन्ना. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનુ નામ.

इत्थीरयण न० (स्त्रीरत्न) જુઓ " ઇત્થિરયણ " શબ્દ.

इत्थीवेद. } पुं० (स्त्रीवेद) स्त्रीने थती
इत्थीवेय. } पुरुष समागमनी अभिलाषा.

इदाणिं. अ० (इदानीं) हमणां; अहुणा.

इदुर. न० (इदुर) सुंडलो. (२) मोटी पाट. (३) गाडी उपरनी छत्री.

इन्हिं. अ० (इदानीम्) अधुना; हवे.

इब्भ. पु० (इभ्य) जेटला द्रव्यथी अबाडी सहित हाथी ढंकाय तेटला द्रव्यवाळो गृहस्थ.

इब्भकुल. न० (इभ्यकुल) साहुकारनुं कुळ.

इब्भजाइ. स्त्री० (इभ्यजाति) आर्यजाति.

इब्भसेट्ठि. पुं० (इभ्यश्रेष्ठिन्) नगरशेठ.

इभ. पुं० (इभ) हाथी.

इम. त्रि० (इदम्) आ; ए; प्रत्यक्ष.

इमंचणं. अ० (इमञ्च) एटलामां; ते दरम्यान; ए वखतमां.

इमेयारूव. त्रि० (एतद्रूप) आ प्रकार ; आ प्रमाणे.

इमेरिस. त्रि० (एतादृश) आ जेवुं; आ प्रकारनु.

इय. त्रि० (इत) गयेलुं. (२) प्राप्त. (३) जाणेलु.

इय. अ० (इति) आ प्रकारे; ए प्रमाणे. (२) समाप्ति.

इयणिंह. अ० (इदानीं) हमणा; हालमां.

इयर. त्रि० (इतर) बीजुं; अन्य; भिन्न. (२) हीन; जघन्य.

इयरत्थ. अ० (इतरत्र) बीजे स्थळे.

इयरहा. अ० (इतरथा) अन्यथा; नहि तो

इयाणिं. अ० (इदानीम्) हमणा; अधुना.

इयाल. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) एकतालीस; ४१ नी संख्या.

इरिय. त्रि० (ईरित) प्रेरणा करेल.

इरियज्झयण. न० (ईर्याध्ययन) आचारंग सूत्रनी प्रथम चूलिकानुं त्रीजुं अध्ययन.

इरिया. स्त्री० (ईर्या) गमन क्रिया; उपयोग पूर्वक चालवुं ते; समितिनो एक प्रकार.

इरियावह. पु० (ईर्यापथ) मार्गमां जवुं. (२) जवानो मार्ग–रस्तो. (३) केवळ शरीरथी थनारी क्रिया.

इरियावहिअ. त्रि० (ईर्यापथिक) तेरमुं क्रिया स्थानक; समिति गुप्तियुक्त यत्नावत साधुने हालतां चालतां आंखनी पांपण हलावतां योगनिमित्ते क्रिया लागे ते.

इरियावहिया स्त्री० (ईर्यापथिकी) इरियावही क्रिया; ११-१२ अने १३ मे गुणठाणे उपशांत मोह के क्षीण मोहवाळा साधुने केवल योग निमित्ते शातावेदनीय कर्म रूपे कर्मबंध थाय ते.

इरियासमिइ. स्त्री० (ईर्यासमिति) चालवामां यत्ना राखवी ते. पांच समितिमांनी पहेली समिति.

इरियासमिय. त्रि० (ईर्यासमित) यत्नापूर्वक चालनार; इर्या समितियुक्त.

इल. पु० (इल) वाराणसीना एक प्रख्यात गृहस्थ. (२) न० इलादेवीना सिंहासनुं नाम.

इलसिरी. स्त्री० (इलश्री) इल नामना गृहस्थनी स्त्री.

इला. स्त्री० (इला) जम्बूद्वीपमांनुं एक क्षेत्र. (२) इलावर्धननगरनी एक देवी. (३) पश्चिम रुचक पर्वत उपर रहेनारी एक दिशाकुमारी. (४) धरणेन्द्रनी एक अग्रमहिषी. (५) इल नामना गृहस्थनी पुत्री.

इलाकूड. न० (इलाकूट) चूल हिमवंत पर्वत उपर इलादेवीना वासवाळुं चोथु शिखर. (२) शिखरी पर्वतनां ११ कूटमांनुं नवमु कूट–शिखर.

इलादेवी. स्त्री० (इलादेवी) पश्चिम रुचक पर्वत पर रहेनारी आठ दिशा कुमारिकामांनी पहेली.

इलापुत्त. पुं० (इलापुत्र) इलावर्धन नगरना रहेवासी एक शेठनो पुत्र एलाची कुमार.

इलावइ. पुं० (इलापति) એલાપત્ય ગોત્રનો પ્રકાશક આદિ પુરૂષ.

इलावडंसय. न० (इलावतसक) ઇલાદેવીનો મહેલ.

इलावद्धण. न० (इलावर्धन) ઇલાની પુત્રનું નિવાસસ્થાન ઇલાવર્ધન નગર.

इलिया. स्त्री० (इलिका) ઇયલ; એલ; ચોખા વગેરે ધાન્યમાં પડતો એક કીડો.

इली. स्त्री० (इली) કરવાલ; એ ધારવાળી તલવાર.

इव. अ० (इव) પેઠે; પરે; જેવું; માફક.

इसणा. स्त्री० (इषणा) અન્વેષણા; ઇષ્ટ વસ્તુમાં પ્રવૃત્તિ અને અનિષ્ટ વસ્તુમાં ત્યાગ બુદ્ધિ.

इसि. पु० (ऋषि) ઋષિ; જ્ઞાનવંત સાધુ, મુનિ. (૨) ઇન્દ્રવિશેષ.

इसिगणिआ. स्त्री० (ऋषिगणिका) એ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલ દાસી.

इसिगुत्त. पु० (ऋषिगुप्त) વશિષ્ટ ગોત્રના સુહસ્તિ આચાર્યના એક થિવર શિષ્ય.(૨) ન૦ એ નામનુ માણવગણનું પ્રથમ કુળ.

इसिगुत्तिय. न० (ऋषिगुप्तीय) એ નામનું માણવગણથી નીકળેલ કુળ.

इसिण. पुं० (इसिन) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

इसिणिया. स्त्री० (इसिनिका) ઇસિણ નામક અનાર્ય દેશની સ્ત્રી.

इसिदत्तिय. पुं० (ऋषिदत्तक) ઋષિગુપ્ત થિવરથી માનવગણનું નીકળેલ બીજું કુળ.

इसिदास. पुं० (ऋषिदास) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા-સાર્થવાહીનો પુત્ર.

इसिदासज्झयण. न० (ऋषिदासाध्ययन) અણુત્તરોપપાતિક સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ.

इसिदिण्ण. पुं० (ऋषिदत्त) જમ્બુદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પાંચમા તીર્થંકર. (૨) કોટીકકાકન્દકાચાર્યના-થવિર શિષ્ય.

इसिपाल पु० (ऋषिपाल) પાંચમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ઇસિવાય જાતિના વ્યંતર દેવનો ઇંદ્ર.

इसिपालिय. पु० (ऋषिपालित) ઇરવત ક્ષેત્રના પાંચમા તીર્થંકર.

इसिपालिया. स्त्री० (ऋषिपालिता) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

इसिभद्दपुत्त. पु० (ऋषिभद्रपुत्र) આલભિકા નગરીના મુખ્ય શ્રાવક.

इसिभासिय. न० (ऋषिभाषित) ઋષિ ભાષિત નામનું એક કાલિકસૂત્ર. (૨) त्रि० ઋષિ-મુનિએ કહેલ ઉત્તરાધ્યયન વગેરેના અધ્યયનો (૩) પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રનુ ત્રીજું અધ્યયન.

इसिभासियज्झयण. न० (ऋषिभाषिताध्ययन) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનુ ૩ જું અધ્યયન.

इसिया. स्त्री० (इषिका) ઘાસની સળી.

इसिवंस. पु० (ऋषिवंश) ગણધર સિવાયના તીર્થંકરના શિષ્યોનો વંશ. (૨) તે વંશનુ પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; સમવાયંગ વગેરે.

इसिवाइ. पु० (ऋषिवादिन्) વાણવ્યંતરની ૧૬ જાતમાંની ૧૧ મી જાત

इसिवाल. पु० (ऋषिपाल) જુઓ "ઇસિપાલ" શબ્દ.

इसिवालिय. पुं० (ऋषिपालित) ઇસિવાય જાતિના વ્યંતરનો ઇંદ્ર. (૨) માઢરસગોત્રી આર્યશાન્તિ સૈનિકના થિવર શિષ્ય. (૩) તેના ઉપરથી નીકળેલ શાખા.

इसीपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) સિદ્ધ શિલા.

इस्स. त्रि० (गष्यत) ભવિષ્યકાળ. (૨) થનાર; ભાવી.

इस्सर. पुं० (ईश्वर) દક્ષિણના ભૂતવાદી જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૨) માલિક; સરદાર; સામાન્ય રાજા.

इस्सरवाइ. पुं० (ईश्वरवादिन्) ઇશ્વર જગત્ કર્તા છે એવો વાદ કરનાર.

इस्सरिय. न० (ऐश्वर्य) ઐશ્વર્ય; મહોટાઇ

इस्सरीकय. त्रि० (ईश्वरीकृत) ધનાઢ્ય નથી તેને ધનાઢ્ય બનાવેલ.

इस्सा. स्त्री० (ईर्ष्या) અદેખાઇ.

इह. इहं. इहं. अ० (इह) અહિંઆ; આ લોકમાં

इहगय. त्रि० (इहगत) અહિંઆ રહેલો.

इहत्थ. त्रि० (इहार्थ) આલોકના અર્થ-સુખનો અભિલાષી.

इहभव. पुं० (इहभव) આ ભવ; આ જન્મ; મનુષ્ય જન્મ.

इहभविय. त्रि० (इहभविक) આ ભવ સબંધી; આ ભવમાં રહે તેવું.

इहरहा. इहरा. अ० (इतरथा) અન્યથા, બીજી રીતે.

इहलोइय. त्रि० (ऐहलौकिक) આ લોક સબંધી.

इहलोग. पु० (इहलोक) આલોક, આ જન્મ; મનુષ્યભવ.

इहलोगभय. पुं० (इहलोकभय) મનુષ્ય તિર્યંચાદિકથી ઉત્પન્ન થતુ ભય; સાત ભયમાંનું એક.

इहलोगवेयणवेज्ज. त्रि० (इहलोकवेदनवेद्य) આ ભવમાંજ વેદવાથી વેદાઇ જાય તેવુ કર્મ; અપ્રમત્ત સયતિએ ઇચ્છા વિના માત્ર કાયયોગથી બાંધેલ કર્મ.

इहलोगसंवेगिणी. स्त्री० (इहलोकसंवेगिनी) આ સંસારનું સ્વરૂપ જાણીને વૈરાગ્ય પમાય તેવી કથા.

इहलोगासंसप्पओग. पुं० (इहलोकाशंसाप्रयोग) આ લોકમાં હું રાજા થાઉં ઇત્યાદિ ઇચ્છા કરવી તે; સથારાનો પ્રથમ અતિચાર.

इहलोय. पुं० (इहलोक) જુઓ "ઇહલોગ" શબ્દ.

इहेव. अ० (इहैव) અહિંજ.

ईअ. ईइ. ईति स्त्री० पु० (ईति) (૧) સ્વચક્ર ભય. (૨) પરચક્ર ભય. (૩) અતિ વૃષ્ટિ. (૪) અનાવૃષ્ટિ. (૫) ઉંદર. (૬) તીડ. અને (૭) શુક એ સાત ઇતિ કહેવાય છે.

ईरिय. त्रि० (ईरित) પ્રેરણા કરેલ; હાંકેલ; હલાવેલ (૨) કહેલ; પ્રતિપાદન કરેલ.

ईरिया. स्त्री० (ईर्या) જુઓ "ઇરિયા" શબ્દ.

ईरियासमिइ. स्त्री० (ईर्यासमिति) જુઓ "ઇરિયાસમિઇ" શબ્દ.

ईस. पु० (ईश) ઇશ્વિર. (૨) न ઐશ્વર્ય; પ્રભુતા.

ईसक्खल. त्रि० (ईशाख्य) ઇશ્વિર-નાયક તરીકે જેની પ્રસિદ્ધિ હોય તે.

ईसाणिया. स्त्री० (ईशानिका) ઇશાન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

ईसत्थ. न० (इष्वस्त्र) ધનુર્વેદ, ધનુર્વિદ્યા; થોડાનું ઘણું અને ઘણાનું થોડું લશ્કર બનાવવાની ૭૨ કળામાની એક કળા.

ईसर. पु० (ईश्वर) ઇશ્વિર; પરમેશ્વર. (૨) માલિક; ધણી-નાયક. (૩) યુવરાજ. (૪) સામાન્ય માંડલિક રાજા. (૫) અમાત્ય; પ્રધાન. (૬) શ્રીમંત. શેઠ. (૭) લવણ સમુદ્રની મધ્યમાં ઉત્તર દિશાએ ઇશ્વિર નામનો મહા પાતાલ કળશો. (૮) ભૂતવાદિ જાતના વ્યંતર દેવનો ઇંદ્ર (૯) અણિમાદિ ઋદ્ધિવાળો; સમર્થ. (૧૦) ચોથા તીર્થંકરના યક્ષ દેવતાનું નામ. (૧૧) વેલંધર દેવોનું રહેઠાણ.

ईसरिय. न० (ऐश्वर्य) ઐશ્વર્ય; મોટાઇ; સપત્તિ.

ईसा. स्त्री० (ईर्ष्या) અદેખાઇ.

ईसा. स्त्री० (ईशा) ઇંદ્રાણીની અંદરની સભા. (૨) વાણવ્યંતર ઇંદ્રની અભ્યંતર સભા.

ईसाण. पु० (ईशान) ઇશાન નામે બીજો દેવલોક. (૨) એ દેવલોકના નિવાસી દેવતા. (૩) ઇશાન દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૪) એક અહોરાત્રિના ૨૪ મુહૂર્તમાંનું ૧૧ મુ અથવા ૧૬ મુ મુહૂર્ત. (૫) ઇશાન કોણ–ખુણો. (૬) પ્રભુ; સ્વામી.

ईसाणकप्प पुं० (ईशानकल्प) બીજો દેવલોક.

ईसाणग. पुं० (ईशानक) બીજા ઇશાન દેવલોકવાસી દેવતા.

ईसाणदेव. पु० (ईशानदेव) બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવતા.

ईसाणवडिंसय पु० (ईशानावतंसक) ઇશાન દેવલોકમાંનું સૌથી મોટું વિમાન; ઇશાનેન્દ્રનું મધ્યનુ વિમાન.

ईसाणा स्त्री० (ऐशानी) ઇશાન ખૂણો.

ईसाणिंद. पु० (ईशानेन्द्र) ઇશાન દેવલોકનો ઇંદ્ર.

ईसाणिया. स्त्री० (ईशानिका) ઇશાન ખુણો.

ईसादोष. पु० (ईर्ष्यादोष) ઇર્ષ્યારૂપદોષ.

ईसालु. त्रि० (ईर्ष्यालु) ઇર્ષ્યાવાળો.

ईसि. } **ईसिं.** } अ० (ईषत्) થોડું; અલ્પ; જરા. (૨) સિદ્ધિક્ષેત્ર; મુક્તભૂમિ.

ईसिंदंत. त्रि० (ईषद्दान्त) થોડી શિક્ષા પામેલ હાથી.

ईसिंपुरेवात } **ईसिंपुरेवाय.** } पुं० (ईषत्पुरोवात) થોડો પૂર્વ દિશાનો વાયુ.

ईसिपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) } **ईसिप्पभा.** स्त्री० (ईषत्प्रभा) } સિદ્ધ શિલા; મુક્તિશિલા.

ईसिमत्त. त्रि० (ईषन्मत्त) યોવનની શરૂઆતવાળા થોડા ઉન્મત્ત હાથી વગેરે.

ईसी. स्त्री० (ईषत्) સિદ્ધ શિલાનું એક નામ.

ईसीपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) જુઓ "ઇસિપબ્ભારા" શબ્દ.

ईहा. स्त्री० (ईक्षा) અવલોકન; તપાસીને જોવું તે.

ईहा. स्त्री० (ईहा) વિચારણા; આલોચના; અવગ્રહ થયા પછી તે આમ છે કે તેમ એવી વિશેષ વિચારણા કરવી તે; મતિજ્ઞાનનો બીજો ભેદ. (૨) મૃગ વિશેષ.

ईहापोह. पु० (ईहाव्यूह) ઊહાપોહ; તર્ક વિતર્ક. (૨) સંગ્રામ-યુદ્ધનીતિ; એક જાતની વ્યૂહ રચના.

ईहामइ. स्त्री० (ईहामति) ઇહારૂપમતિ–વિચારણા, મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

ईहामिग. } **ईहामिय.** } पु० (ईहामृग) વરૂ; નાહર. (૨) નાટકનો એક પ્રકાર.

ईहिय. त्रि० (ईहित) ચેષ્ટા કરેલ. (૨) વિચારેલ.



उ.

उ. अ० (उत्) વિપરીત; ઉલટું. (૨) અભાવ; ન હોવાપણું. (૩) વિશેષ; વધારે.

उ. પું० (उ) ઉપયોગ રાખવો, ખ્યાલ રાખવો.

उ. अ० (तु) નક્કી, નિશ્ચય (૨) વિતર્ક. (૩) કિન્તુ; પરન્તુ.

उअर. न० (उदर) પેટ; ઉદર.

उअविय. त्रि० ( ) ઉચ્છિષ્ટ, અ-જીઠું (એઠું).

उआर. પુ० (उचार) ઉચ્ચાર કરવો તે, બોલવું તે.

उइट्ठ. त्रि० (अपकृष्ट) દબાયેલ, સંકોચ પામેલ

उइएण. त्रि० (अवतीर्ण) ભૂમિપર આવેલ, અવતરેલ.

उइएण त्रि० (उदीर्ण) ઉદય પામેલ, કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલ (૨) ઉદીરણા કરી ઉદયમાં લાવેલ (૩) ઉત્કટ; પ્રબળ (૪) ફળોન્મુખ (કર્મ).

उइय. त्रि० (उदित) કહેલું. (૨) ઉદય આવેલ.

उईण. त्रि० (उदीचीन) ઉત્તર પ્રદેશ સાથે સબંધ રાખનાર; ઉત્તર દિશામાં ઉત્પન્ન થયેલ.

उईणपाईण. પું० (उदीचीनप्राचीन) પૂર્વોત્તર દિશા; ઈશાન ખુણો.

उईणवाय. પુ० (उदीचीनवात) ઉત્તર દિશાનો વાયુ.

उईरण. न० (उदीरण) પ્રેરણા કરવી.

उईरणाया. } **उईरणा** } स्त्री० (उदीरणा) પ્રેરણા; સમય વિના પણ પ્રયત્નથી થતો કર્મનો અનુભવ.

उईरिय. त्रि० (उदीरित) ઉદીરણા કરેલ; પ્રેરણા કરેલ. (૨) કથન કરેલ, પ્રતિપાદન કરેલ. (૩) પેદા થયેલ; કરેલ. (૪) સમય વિના પણ પ્રયત્નથી ઉદયમાં આવી ફળનો અનુભવ કરાવનાર (કર્મ).

उउ. પુ० (ऋतु) ઋતુ; બેમાસ પ્રમાણનો એક કાળવિભાગ; હેમત શિશિર આદિ છ ઋતુ. (૨) સ્ત્રીકુસુમ; રજોદર્શન.

उउंबर. પુ० (उदुम्बर) ઉદુમ્બરનું ઝાડ અને તેનુ ફળ; ગુલ્લર.

उउंबरदत्त પુ० (उदुम्बरदत्त) પાટલીખંડ નગરના રહેવાસી સાગરદત્ત સાર્થવાહનો પુત્ર. (૨) પાટલીખડ નગરના ઉદ્યાન-માંનો એક યક્ષ

उउंबरपणग. न० (उदुम्बरपञ्चक) ૧ વડ, ૨ પીપળો, ૩ ઉદુમ્બર, ૪ પ્લક્ષ, ૫ કાકો-દુમ્બરી એ પાચ વૃક્ષનો સમૂહ.

उउदेवी. સ્ત્રી० (ऋतुदेवी)વસન્ત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ વગેરે રૂતુના નામવાળી દેવી.

उउबद्ध પુ० (ऋतुबद्ध) ઋતુ બદ્ધકાળ, શીયાળો અને ઉન્હાળો; ચોમાસા સિવાયનો કાલ.

उउमास. પુ० (ऋतुमास) રૂતુમાસ, પરિપૂર્ણ ત્રીસ દિવસ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ; કર્મમાસ.

उउय. त्रि० (ऋतुज) રૂતુ સંબંધી; મોસમનુ; કાળને ઉચિત.

उउवास. પુ० (ऋतुवर्ष) ઋતુ બંધકાળ; ચો-માસા શિવાયના આઠ માસ.

उउसंधि. પુ० स्त्री० (ऋतुसंधि.) એક ઋતુનો આરંભ અને બીજીનો અંત.

उउसंवच्छर. પુ० (ऋतुसंवत्सर) ઋતુ સંવ-ત્સર; છ ઋતુ પ્રમાણનો કાળ.

उंछ. પું० (उञ्छ) ભિક્ષા; થોડું થોડુ ગ્રહણ કરવુ તે.

उंछजीविया. સ્ત્રી० (उञ्छजीविका) એષણા; થોડો થોડો આહાર લઇ જીવિકા ચલા-વવી તે.

उंजायण. न० (उञ्जायन) વશિષ્ઠ ગોત્રની એક શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ.

उंडग. પું० ( ) મૂત્રપાત્ર; માત્રું ક-રવાનું કામ (૨) માંસનો પિણ્ડો; લોચો. (૩) ચાલતાં પગને બગાડે તેટલો કાદવ

उंडी. સ્ત્રી० (उण्डी) પિણ્ડી; પેશી.

उंडुय ન० (उन्दुक) ભોજન કરવાનું સ્થાન.

उंडेरिय. ન० ( ) રેવડી; ખાવાની એક વસ્તુ.

उंडुपाणिअ. ન० ( ) ઉંડુ પાણી.

उंदर. उंदिर. उंदुर. પુ० સ્ત્રી० (उन्दर) ઉંદર.

उंदुरुक. ન० ( ) દેવતા પૂજન વખતે મોઢેથી બળદના જેવો શબ્દ કરવો તે

उंबर પુ० (उदुम्बर) ઉબરાનું ઝાડ, ગુલરનું ઝાડ. (૨) વિજ્જુકુમાર દેવતાનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

उंबरदत्त પુ० (उदुम्बरदत्त) એ નામનો યક્ષ (૨) એક સાર્થવાહનો પુત્ર

उंबरपंचग उंबरपणग. ન० (उदुम्बरपञ्चक) વડ, પીપર, ગૂલર ઇત્યાદિ પાંચ વૃક્ષોનાં ફળ.

उंबरपुप्फ ન० (उदुम्बरपुष्प) ગુલરના ઝાડનુ ફૂલ.

उंबरि. સ્ત્રી० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ.

उंबिगा. સ્ત્રી० (उंबिका) ઘઉ, જવ, ચોખા વગેરેની ઉમ્મડી-મજરી.

उंबेभरिया સ્ત્રી० ( ) એ નામનું એક જાતનું ઝાડ

उंमुय પુ० (उन्मुक) એ નામના એક જાદવકુમાર.

उकुरुडिया. સ્ત્રી० ( ) ઉકરડી, ઉકરડો.

उक्कंचण. ન० ( ) શૂલીએ ચડાવવાને ઉંચે ઉચકવુ તે. (૨) ગુણ વગરના માણસના ખોટા વખાણ કરવા તે; ખુશામત. (૩) ગરીબનો વધારે દંડ કરવો તે. (૪) કોઇને છેતરવામાં પાસે ઉભેલો ડાહ્યો માણસ જાણી જશે એમ જાણી વાર્તાચિત બંધ રાખવી તે. (૫) લાંચ; રૂશ્વત.

उक्कंचणदीव. પુ० (उत्कञ्चनदीप) મશાલ.

उक्कंचणया. સ્ત્રી० ( ) મુગ્ધ જનને છેતરવા ઢોંગ કરવો તે

उक्कंठिय. ત્રિ० (उत्कण्ठित) ઉત્કંઠાવાળો; ઉત્સુક થયેલ.

उक्कंपिय. ત્રિ० ( ) ધોળુ કરેલ

उक्कंबण. ન० ( ) ઘરની છત બાંધવી તે

उक्कंबिअ. ત્રિ० (उत्कम्बित) વાંસની કામડીથી બાંધેલ.

उक्कच्छिया. સ્ત્રી० (औपकक्षिकी) સાધ્વીનાં ૨૫ ઉપકરણમાંનુ એક ઉપકરણ, જમણી બાજુની છાતીએ કાંખ સુધી સીવ્યા વગર ધારણ કરવાનું વસ્ત્ર કે જે અઢી હાથનો ચોરસ કટકો હોય છે

उक्कट्ठि. સ્ત્રી० (उत्कृष्टि) ઉત્કર્ષ.

उक्कड. ત્રિ० (उत्कटुक) પૃથ્વી ઉપર શરીર રાખીને પવિત્રતાએ બેઠેલ (૨) ઉકડુ આસન.

उक्कड ત્રિ० (उत्कट) પ્રકૃષ્ટ; ઉન્નત; ઉંચુ. (૨) પસરેલ. (૩) અધિક; વધારે. (૪) કલુષિત, ડોળુ. (૫) બળવાન્

उक्कडुय. ન० (उत्कटुक) ઉકડુ આસન; ઉભડક પગે બેસવું તે.

उक्कड्डग. પુ० (अपकर्षक) ચોરને બોલાવી ચોરી કરનાર. (૨) ચોરને મદદ કરનાર. (૩) ચોરની એક જાત.

उक्कत्त. ત્રિ० (उत्कृत्त) કાપેલ; ભાગ કરેલ

उक्कत्थण. ન० (उत्कन्थन) ખાલ ઉતારવી; ચામડી ઉતારવી તે.

उक्कम. પું० (उत्कम) પશ્ચાનુપૂર્વી; ઉલટો ક્રમ.

उक्कमित ત્રિ० (उपक्रान्त) પ્રારબ્ધયોગે પ્રાપ્ત થયેલ; (૨) ક્ષીણ.

उक्कर. पुं० (उत्कर) સમૂહ; સધાત. (૨) ત્રિ૦ કર રહિત.

उक्करियाभेय. પુ૦ (उत्करिकाभेद) એરંડ બીજ છાલથી અલગ થાય તેમ અલગ થવુ તે.

उक्करिस. પુ૦ (उत्कर्ष) ઉત્કર્ષ, અતિશય (૨) ગર્વ; અભિમાન.

उक्करडिया સ્ત્રી૦ (   ) ઉકરડો. મલીન વસ્તુનો સંગ્રહ.

उक्कल. ત્રિ૦ (उत्कल) ચડતી કળાવાળુ. વૃદ્ધિ પામનાર. (૨) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ (૩) ધર્મ રહિત. (૪) ન૦ ચોરી.

उक्कलिका. સ્ત્રી૦ (उत्कलिका) ઉપરા ઉપરી જવુ આવવુ તે

उक्कलिय. ત્રિ૦ (उत्कलिक) એક પ્રકારનો અવ્યક્ત શબ્દ.

उक्कलिया. સ્ત્રી૦ (उत्कलिका) વધારે નાનો સમુદાય. (૨) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ, કરોળીઓ. (૩) લહેર-તરંગ (૪) વાયુની માફક ચક્ર ફરવુ તે

उक्कलियावाय. પુ૦ (उत्कलिकावात) થોડી થોડી વારને અતરે વાતો એક પ્રકારનો વાયુ.

उक्कस. પુ૦ (उत्कर्ष) માન. અહકાર (૨) વધારેમાં વધારે.

उक्कसाइ ત્રિ૦ (उत्कशायिन्) સન્માનની ઉત્કંઠાવાળો

उक्कसाइ. ત્રિ૦ (उत्कषायिन्) પ્રબળ કષાયવાળો

उक्कस्स પું૦ (उत्कर्ष) માન; અહકાર

उक्कस्स. ત્રિ૦ (उत्कर्षवत्) મહત્વાળુ; અભિમાની. (૨) ઉત્કૃષ્ટ.

उक्का. સ્ત્રી૦ (उल्का) મૂળ અગ્નિથી છુટા પડેલ આગના તણખા. (૨) દિગ્દાહ. (૩) આકાશમાં વ્યતરાદિકૃત અગ્નિ દેખાય તે. (૪) તેજની જ્વાળા (૫) ઉલ્કાપાત; તારાનું ખરવુ.

उक्कापाय. પુ૦ (उल्कापात) ઉલ્કાપાત, આકાશમાંથી તારાઓનુ પડવુ

उक्कापाया. સ્ત્રી૦ (उल्कापाता) ઉલ્કાપાત-તારા ખરે તેનુ શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

उक्कामुह. પું૦ (उल्कामुख) લવણ સમુદ્રમાં આઠસો જોજન ઉપર આવેલ ઉલ્કામુખ નામનો એક અતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તેમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) ગગા નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીના નિવાસ પર્વત.

उक्कालिय. ત્રિ૦ (उत्कालिक) ચાર અકાળ સિવાય ચારે પહોર ભણાય એવુ સૂત્ર, ઉવવાઇ આદિ ઉત્કાલિકસૂત્ર

उक्कावाय. પુ૦ (उल्कापात) જુઓ " ઉક્કાપાય " શબ્દ

उक्कास. પુ૦ (उत्कर्ष) અભિમાનથી પોતાની સમૃદ્ધિના વખાણ કરવા તે, મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

उक्किट्ठ. ત્રિ૦ (उत्कृष्ट) ઉત્કૃષ્ટ, સર્વોત્તમ, શ્રેષ્ઠ. (૨) કાકડી, તુમડા, ભીંડા વગેરેને મોરીને કરેલ ઝીણા કકડા. (૩) કરજ વગેરે અમુક વખત માટે માગવુ નહિ તે

उक्किट्ठा સ્ત્રી૦ (उत्कृष्टा) એક પ્રકારની દેવતાની વેગવાળી ગતિ, મનોહર ગતિ

उक्किट्ठि. સ્ત્રી૦ (उत्कृष्टि) આનંદજનક ધ્વનિ, હર્ષનો અવાજ.

उक्किण्ण ત્રિ૦ (उत्कीर्ण) ઉખેડેલું; ખોદી કાઢેલુ (૨) અત્યન્ત પ્રગટ, ખુલ્લું (૩) કોતરેલ. (૪) મિશ્રિત.

उक्कित्त ત્રિ૦ (उत्कृत्त) ઉખેડેલ

उक्कित्तण ન૦ (उत्कीर्तन) ચઉવિસત્થો; ચોવીસ તીર્થંકરની સ્તુતિ.

उक्कित्तित. ત્રિ૦ (उत्कीर्तित) કીર્તન કરેલ.

उक्कुट्ठ ન૦ (उत्कुष्ट) લીલા પાનનો ભુક્કો.

उक्कुट्ठ. ત્રિ૦ (उत्कुष्ट) ઉત્કૃષ્ટનાદ; આનંદ ધ્વનિ.

उक्कुडुअ. } न० (उत्कुटुक) ઉકકડુ આસન;
उक्कुडुग. } ઉભખાણીયે બેસવાનુ આસન; ઉભડક આસન.

उक्कुडुया. स्त्री० (उत्कुटुका) ઉભડક બેસવુ તે; પાંચ પ્રકારની નિષદ્યા-બેઠકમાંની એક.

उक्कुडुयासण. न० (उत्कुटुकासन) ઉકકડ આસન; ઉભડક પગે બેસવુ તે.

उक्कुडुयासणिय. त्रि० (उत्कुटुकासन) ઉભડક આસને બેઠેલ.

उक्कुरुडु. पु० } ( ) ઉકરડા
उक्कुरुडिया. स्त्री० }

उक्कूइय. न० (उत्कूजित) મહાન્ અવ્યક્ત ધ્વનિ

उक्कूल. त्रि० (उत्कूल) સન્માર્ગ અથવા ન્યાયના કૂળ-તટથી દૂર કરનાર (૨) હદ ઓળંગી ગયેલ. (૩) ચોરી.

उक्केर पुं० (उत्कर) રાશિ, સમૂહ, ઢગલો (૨) વૃદ્ધિ, ઉદ્વર્ત્તન, કર્મની સ્થિતિ વગેરેમાં વધારો કરવો તે.

उक्कोडा स्त्री० ( ) લાંચ, રૂશ્વત

उक्कोडिय त्रि० ( ) રૂશ્વત ખાનાર; લાંચ લેનાર, લાંચીઓ

उक्कोया. स्त्री० (उत्कोचा) લાંચ

उक्कोस. पु० (उत्क्रोश) ઉંચુ મોઢુ કરી શબ્દ કરનાર પક્ષી; ચાતક; બપૈયો

उक्कोस. पुं० (उत्कर्ष) ઉત્કૃષ્ટ; વધારેમાં વધારે, ઘણામાં ઘણુ (૨) માન, અહંકાર. (૩) ઉત્તમ

उक्कोसिय. त्रि० (उत्कृष्ट) ઉત્કૃષ્ટ, વધારેમાં વધારે.

उक्कोसिय. पु० (उत्कौशिक) એ નામના ગોત્રના પ્રવર્તક ઋષિ (૨) न० એ નામનુ એક ગોત્ર.

उक्कोसिया. स्त्री० (उत्कृष्टि) ઉત્કર્ષ, વિશેષતા.

उक्ख पु० (उक्ष) સમ્બન્ધ. (૨) જૈન સાધ્વીઓને પહેરવાના વસ્ત્રનો અમુક ભાગ.

उक्खंद. पु० (अवस्कन्द) ઘેરો ઘાલવો; કપટથી શત્રુના સૈન્યને મારવુ તે.

उक्खंभ. पु० (उत्तम्भ) જોરથી રોકવુ તે.

उक्खंभिय. न० (औत्तम्भिक) જોરથી રોકવુ-અટકાવવુ.

उक्खणण. न० (उत्खनन) ઉખેડવુ તે.

उक्खणिय त्रि० } (उत्खात) ઉખેડેલ, ખોદેલ
उक्खय. त्रि० }

उक्खल. पु० न० (उदूखल) ઉખલ, ખાંડણી.

उक्खा स्त्री० (उखा) થાળી, તાસડી, હાંડલી.

उक्खिणण. त्रि० ( ) ખરડાયેલ.

उक्खित. त्रि० (उक्षित) સિંચેલ, વિલેપન કરેલ.

उक्खित्त त्रि० (उत्क्षिप्त) ઉંચુ કરેલ; ઉપાડેલ-ઉઠાવેલ. (૨) જ્ઞાતાધર્મ કથા સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનુ નામ. (૩) ગાયનના ચાર પ્રકારમાંનો એક પ્રકાર (૪) આકર્ષણ કરેલ, ખેંચેલ

उक्खित्तअ त्रि० (उत्क्षिप्तक) ગીતનો એક પ્રકાર, શરૂઆતથી ચડતે સ્વરે ગાવુ તે.

उक्खित्तचरअ. त्रि० } (उत्क्षिप्तचरक) રાંધ-
उक्खित्तचरग } વાના વાસણમાંથી ખાવાના વાસણમા ગૃહસ્થે પોતાને ખાવા કાઢેલુ હોય તેજ લેવુ એવો અભિગ્રહ ધારી ગાચરી કરનાર

उक्खित्तणाअ. न० (उत्क्षिप्तज्ञात) જેણે સસલાને ઉગારવા પગ ઉંચો રાખ્યો તે ઉત્ક્ષિપ્ત-મેઘકુમાર, તેનુ દૃષ્ટાંત જેમાં આપવામા આવ્યુ છે તે અધ્યયન; જ્ઞાતા સૂત્રનુ પ્રથમ અધ્યયન.

उक्खित्तणिक्खित्तचरअ. पु० (उत्क्षिप्तनिक्षिप्तचरक) રાંધવાના વાસણમાંથી ખાવાના વાસણમા કાઢેલ હોય તેને બીજા વાસણમાં નાંખે તે લેનાર, અભિગ્રહધારી મુનિ

उक्खित्तपुव्ववसहि. पु० (उत्क्षिप्तपूर्ववसति) આ વસતિ-મકાનમાં રહો એમ કહી સાધુને પહેલ વહેલો બતાવેલ ઉતારો.

उक्खित्तय. न० (उत्क्षिप्तक) ગીતનો પ્રથમ પ્રકાર.

उक्खित्तविवेग. पु० (उत्क्षिप्तविवेक) ભાત વગેરેમાં પડેલ અણખપના દ્રવ્યને જુદું કાઢી નાખવું તે

उक्खिय. त्रि० (उक्षित) છાંટેલ.

उक्खिवणा. स्त्री० (उत्क्षेपणा) બહાર ફેંકવું.

उक्खेव. पु० (उत्क्षेप) ઉંચે ઉપાડવું. (२) ઉંચે ફેંકવું (३) આરંભવાક્ય (४) અધિકાર; અભિધેય (५) ઉપોદ્ઘાત, પ્રસ્તાવના.

उक्खेवग. त्रि० (उत्क्षेपक) ઉંચે ફેંકનાર. (२) पु० એક જાતનો પંખો.

उक्खेवण. न० (उत्क्षेपण) ઉંચે ફેંકવું; ન્યાય દર્શન સમત પાંચ કર્મ પૈકી પ્રથમ કર્મ

उक्खेवय. पु० (उत्क्षेपक) પ્રસ્તાવના, ઉપોદ્ઘાત. (२) આલાવો; અધ્યાય (३) પવન નાખવાનો વાસનો પંખો. (४) त्रि० ફેંકનાર.

उग्ग. न० (उग्र) ઋષભદેવ પ્રભુએ રક્ષક તરીકે નીમેલું કુળ, ઉગ્રવંશ. (२) त्रि० ઉગ્રકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (३) ઉગ્ર, પ્રધાન; બહુભારે. (४) ઉત્કટ, આકરૂં; દુઃખે આચરી શકાય તેવું. (५) ઉદ્યમ સહિત.

उग्गकुल. पुं० (उग्रकुल) ઉગ્રકુળ; જે કુળને ઋષભદેવે રક્ષક તરીકે સ્થાપ્યું તે કુળ

उग्गतव. न० (उग्रतपस्) ઉગ્રતપ, ઘણી કઠણ તપશ્ચર્યા. (२) त्रि० ઉગ્રતપ કરનાર.

उग्गम. पु० (उद्गम) સાધુને અર્થે આહારાદિ નિપજાવતાં ગૃહસ્થથી લાગતા આધાકર્માદિ ૧૬ દોષ

उग्गमकोटि. स्त्री० (उद्गमकोटि) ઉદ્ગમ પક્ષ; આધાકર્મ અને ઉદ્દેશિકના ત્રણ ત્રણ ભેદ-એકદર ૭ ભેદ ઉદ્ગમકોટી તરીકે ગણેલ છે.

उग्गमण न० (उद्गमन) ઉગવું તે; સૂર્યનો ઉદય.

उग्गय. न० (उद्गत) બહાર નીકળનો ભાગ. (२) त्रि० ઉત્પન્ન થયેલ. (३) ઉગેલ; ઉદય પામેલ.

उग्गयवित्तिय. त्रि० (उद्गतवृत्तिक) દિવસ ઉગ્યા પછી જેને વૃત્તિ-ખોરાક મેળવવાનું છે તે.

उग्गवई. स्त्री० (उग्रवती) પડવો, છઠ, અને અગ્યારસ એ રાત્રિની ત્રણ તિથિનું નામ

उग्गविस न० (उग्रविष) ઉત્કટ વિષ (२) पु० આકરા વિષવાળો સર્પ.

उग्गसेण. पु० (उग्रसेन) કંસના પિતા ઉગ્રસેન રાજા

उग्गह. पु० (अवग्रह) મન અને ઇંદ્રિયોની સાથે વસ્તુનો સબંધ થતા પ્રથમ સામાન્ય બોધ થાય તે; મતિજ્ઞાનના ચાર પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર (२) ઉપકાર; આશ્રય (३) આજ્ઞા, રજા, સમતિ (४) અભિગ્રહ; નિયમ (५) પરિગ્રહ. (६) આવાસ, નિવાસસ્થાન. (७) અતર, આંતરૂં. (८) અવધારણ; નિશ્ચય (९) સાધ્વીઓનુ એક ઉપકરણ. (१०) ગોનિદ્વાર. (११) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ (१२) પોતાની માલેકીની ચીજ.

उग्गहण. न० (अवग्रहण) સામાન્ય અંશનું ગ્રહણ કરવું-વિચારવું (२) સ્થાનની આજ્ઞા. (३) ઇંદ્રિયદ્વારા ઉત્પન્ન થતુ સામાન્ય જ્ઞાન.

उग्गहणंतग. न० (अवग्रहानन्तक)
उग्गहपट्ट, } पु० न०
उग्गहपट्टग. } (अवग्रहपट्ट, क) } નાવાને આકારે સાધ્વીનું એક વસ્ત્ર કે જેનો ગુહ્ય પ્રદેશ ઢાંકવામાં ઉપયોગ થાય છે. સાધ્વીના ૨૪ ઉપકરણમાંનું એક.

उग्गहमइ. स्त्री० (अवग्रहमति) ઇંદ્રિય અને અર્થનો સંબંધ થાય તે; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

उग्गहमइसंपया स्त्री० (अवग्रहमतिसम्पद्) મતિસંપદાનો એક પ્રકાર, સામાન્યપણે વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે.

उग्गहिय. न० (अवग्रहिक) પાઢીઆરા ઉપગરણ; અમુક વખત સુધી વાપરીને પાછા ધણીને સોંપવાયોગ્ય ઉપગરણ

उग्गहिय त्रि० (अवगृहीत) પીરસવા માટે ઉપાડેલુ (૨) સામાન્યરૂપથી જાણેલ

उग्गहिया. स्त्री० (अवगृहीता) ગૃહસ્થને થાળી વગેરેમા પીરસેલું ભોજન સાધુએ યત્નાપૂર્વક લેવું તે. પિંડેષણાનો પાચમો પ્રકાર

उग्गाढ त्रि० (उद्गाढ) સ્વસ્થ, તંદુરસ્ત.

उग्गाल पु० (उद्गार) ઓડકારની સાથે અનાજ કે પાણી પેટમાંથી મોઢામા આવે તે.

उग्गाहणा स्त्री० (अवगाहना) શરીરની ઉંચાઇ.

उग्गाहिम. त्रि० (अवगाहिम) ઘી આદિમા તળેલી વસ્તુ

उग्गाहिय. त्रि० (उद्ग्राहित) હાથમાં લીધેલ, ઉપાડેલ

उग्गिगण त्रि० (उद्गीर्ण) ઓકેલ, વમેલ.

उग्गोवणा. स्त्री० (उद्गोपना) શોધવું; ગવેષણા કરવી

उग्गोविय. त्रि० (उद्गोपित) મુઝાયેલ ગયેલ, ભ્રાંતિમાં પડેલ. (૨) ગુપ્ત કાઢેલ

उग्घर. त्रि० (उद्गृह) ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરનાર; ઘરબાર છોડી સન્યાસ લેનાર.

उग्घाअ. पु० (उद्घात) ઠોકર લાગવી; પ્રતિઘાત થવો તે (૨) ભાગ પાડી ન્હાનુ કરવું. (૩) ઉપોદ્ઘાત, ભૂમિકા કે પ્રસ્તાવના. (૪) ક્ષીણતા. (૫) न० પ્રાયશ્ચિત વિશેષ (૬) નિશીથ સૂત્રનો એક અંશ કે જેમા પ્રાયશ્ચિતનુ વર્ણન છે

उग्घाइम. न० (उद्घातिम) લઘુ પ્રાયશ્ચિત (૨) त्रि० લઘુ, નાનુ

उग्घाइय. त्रि० (उद्घातित) લઘુ પ્રાયશ્ચિત. (૨) નાશ પામેલ.

उग्घाड. त्रि० (उद्घाट) થોડું ઢાંકેલું-વાસેલું થોડું ખુલ્લું; ભોગળ ન દીધેલ.

उग्घाडण. न० (उद्घाटन) ઉઘાડવુ, ખોલવુ.

उग्घाडपोरिसी. स्त्री० (उद्घाटपौरुषी) પહોરનો પાછલો ભાગ પોણો પહોર

उग्घाडिय त्रि० (उद्घाटित) ઉઘાડેલ, ખુલ્લું કરેલ

उग्घाडियगण त्रि० (उद्घाटितज्ञ) કહેલ માત્ર જાણનાર.

उग्घाय पु० (उद्घात) જુઓ ' ઉગ્ઘાઅ ' શબ્દ.

उग्घायण न० (उद्घातन) ક્ષય-નાશ કરવો. (૨) પૂજ્યસ્થાન; ઉત્તમ જગ્યા (૩) સરોવરમાં જવાનો માર્ગ

उग्घुट्ठ. त्रि० (उद्घुष्ट) ઘોષણા કરેલ.

उग्घोसणा. स्त्री० (उद्घोषणा) ઉદ્‌ઘોષણા ઢંઢેરો.

उग्घोसिय. त्रि० ( ) ઘસેલ, માંજેલ

उचिय त्रि० (उचित) યોગ્ય, લાયક. (૨) જોડેલ, મળેલ.

उच्च. त्रि० (उच्च) ઉચ્ચ, ઉત્તમ, પૂજ્ય (૨) ઉંચા શરીર તથા ઉંચા કુળવાળો (૩) ગોત્રકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેથી ઉચ્ચગોત્ર પ્રાપ્ત થાય

उच्चंत पु० ( ) દાંતનો રગ, દંતરાગ.

उच्चंपिय. त्रि० ( ) જોરથી હલ્લો કરેલ.

उच्चगोय न० (उच्चगोत्र) ઉંચ ગોત્ર નામે ગોત્ર કર્મની શુભ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઉંચ ગોત્ર પામે.

उच्चच्छंद त्रि० (उच्चच्छन्दस्) સ્વછંદી; સ્વેચ્છાચારી

उच्चत्त न० (उच्चत्व) ઉંચપણું. (૨) કદ (૩) ઉચકો, બદલાની અમુક વસ્તુ

उच्चत्तभयग्र पु० (उच्चत्वभृतक) ઉચપ આપી કામ કરાવીએ તે સેવક.

उच्चत्तरिया स्त्री० (उच्चत्तरिका) અઢાર લિપિમાંની એક.

उच्चत्ता. स्त्री० ( ) મફત, કંઇ બદલો લેવાની ઇચ્છા ન કરવી તે

उच्चत्थवणग्र. पु० (उच्चस्थापनक) ઉંચા મોઢાનું ભાજન વિશેષ; ચંબુ

उच्चय पु० (उच्चय) ઢગલો, સમૂહ

उच्चयबंध. पु० (उच्चयबन्ध) ઉપરા ઉપરી મુખ ઢગલો કરવો તે રૂપ બંધ

उच्चरण. न० (उच्चरण) અક્ષરાદિનો ઉચ્ચાર કરવો

उच्चरिय. त्रि० (उच्चरित) કથિત, ઉક્ત

उच्चा. अ० (उच्चैस्) ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ

उच्चाग्र. त्रि० ( ) થાકી ગયેલ. શ્રાન્ત.

उच्चाकुया स्त्री० (उच्चाकुचा) } જમીનથી

उच्चाकुइया. स्त्री० (उच्चकुचिका) } ઉંચી અને હાલેચાલે નહી તેવી શય્યા

उच्चाग. पु० (उच्चाग) હિમાચલ પર્વત

उच्चागय त्रि० (उच्चागज) હિમાચલમાં ઉદ્ભવેલ-ઉત્પન્ન થયેલ

उच्चागोत्त. } न० (उच्चगोत्र) ઉંચુ ગોત્ર,

उच्चागोय. } ગોત્ર કર્મની ઉંચ પ્રકૃતિ.

उच्चानागरी स्त्री० (उच्चानागरी) એ નામની કોડિયગણથી નીકળેલી શાખા. આર્યસતિમિખ્ખિકની શાખા.

उच्चार. पु० (उच्चार) વડીનીત, ઝાડા, વિષ્ટા. (૨) વડીનીત કરવી, મલ ત્યાગ કરવો (૩) ઉપયોગ અને યત્નપૂર્વક પરઠવવું, પાંચમી પારિઠાવણિયા સમિતિ.

उच्चारण. पु० न० (उच्चारण) બોલવું તે

उच्चारभूमि. स्त्री० (उच्चारभूमि) જંગલ જવાની જગ્યા

उच्चारिय. त्रि० (उच्चारित) ઉચ્ચારેલ; ઉચ્ચાર કરેલ

उच्चालइग्र त्रि० (उच्चालयितृ) દૂર કરનાર; ખસેડનાર.

उच्चालिय. त्रि० (उच्चालित) ઉંચું કરેલું; ઉપાડેલું

उच्चावय त्रि० (उच्चावच) ઉંચનીચ, ઉત્તમાધમ (૨) અનુકૂળપ્રતિકૂળ (૩) અવ્યવસ્થિત (૪) વિવિધ, નાના પ્રકારનું (૫) ઉત્કૃષ્ટતર, અતિ ઉત્તમ

उच्चावय त्रि० (उच्चव्रत) મહાવ્રતધારી, ઉંચા વ્રતવાળો. (૨) न० મહાવ્રત.

उच्चिंदग्र त्रि० (उच्चेस्क) ઉંચુ

उच्चूल. पु० (अवचूल) ચોટલી નીચે લટકે તેવી રીતે ઉંચું કરેલ માથું

उच्चूल. पु० (अवचूल) હાથીના ગળાની બે બાજુએ ઝુમણા જેવું લટકતું ઝુમકું.

उच्चोदग्र पु० (उच्चोदक) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ

उच्छ. त्रि० ( ) ન્યૂન, હીન

उच्छंग पु० (उत्सङ्ग) ગોદ, ખોળો

उच्छण्ण त्रि० (उत्सन्न) ઢાંકેલ

उच्छत्त न० (अवच्छत्र) પોતાના દોષ અને બીજાના ગુણોને છુપાવવા તે, અસત્યનો એક પ્રકાર

उच्छद्द त्रि० (उच्छन्द) અદર ઉંડે ઉતરેલ.

उच्छन्न. त्रि० (उत्सन्न) જુઓ "ઉચ્છણ્ણ" શબ્દ.

उच्छलण. स्त्री० (उच्छलना) ઉછળવું તે.

उच्छलिय. त्रि० (उच्छलित) ઉછળેલ.

उच्छलुणा स्त्री० ( ) અપવર્તના; અપપ્રેરણા

उच्छव. पु० (उत्सव) ઇન્દ્રોત્સવાદિ મહોત્સવ.

उच्छाइय. त्रि० (अवच्छादित) આચ્છાદન કરેલ, ઢાંકેલ.

उच्छादणया स्त्री० (उच्छादना) ઉચ્છેદન કરવું તે

उच्छाय. पु० (उच्छाय) ઉચાઇ

उच्छायणा. स्त्री० (उच्छादना) વ્યવચ્છેદ-વ્યાવૃત્તિ કરવી.

उच्छाह. पु० (उत्साह) ઉત્સાહ; ઉત્કર્ષ.

उच्छिंदण. न० (उच्छेदन) ઉછિનું-ઉધારૂ લેવું તે.

उच्छिंपग. त्रि० (अवच्छिम्पक) ચોર વિશેષ, માળ્યા ભીલ વગરે ચોરની જાત

उच्छिंपण न० (उत्क्षेपण) ઉપર ફેંકવુ, બહાર કાઢવુ

उच्छिट्ठ. त्रि० (उच्छिष्ट) ખાતા ખાતા વધેલુ.

उच्छिण्ण त्रि० (उच्छिन्न) ઉચ્છેદ કરેલ, નાશ પામેલ.

उच्छिय. त्रि० (उच्छ्रित) ઉંચુ કરેલ

उच्छु पु० (इक्षु) શેરડી

उच्छुड्ड. त्रि० (   ) ઉપર આવેલ

उच्छुद्ध. त्रि० (   ) વેરાયેલ, વિખેરેલ (૨) પતિત

उच्छूढ. त्रि० (उत्क्षिप्त) ચોરાએલ (૨) તજેલ (૩) પોતાના સ્થાનથી દૂર કરેલ બહાર કરેલ.

उच्छेद. } **उच्छेय.** } पु० (उच्छेद) નાશ.

उच्छेयण. न० (उच्छेदन) નિર્મૂલ કરવુ, ઉચ્છેદન કરવુ.

उच्छोभ. त्रि० (उत्क्षोभ) ક્ષોભ રહિત

उच्छोलण. न० (उत्क्षालन) અજતનાએ હાથ પગ ધોવા તે.

उच्छोलित्तार. त्रि० (उत्क्षालितृ) ઉચ્છાલનાર

उज्जु. त्रि० (ऋजु) સરલ; નિષ્કપટ.

उज्ज. न० (ओजस्) બળ. (૨) ઉત્પત્તિ સ્થાનમાં આઘાત પામેલ પુદ્‌ગલોનો સમૂહ. (૩) આર્તવ; ઋતુધર્મ.

उज्ज. न० (ऊर्ज) તેજ, પ્રતાપ. (૨) બળ.

उज्जम. पु० (उद्यम) ઉદ્યમ; ધંધો; પ્રવૃત્તિ

उज्जय. त्रि० (उद्यत) તત્પર; તૈયાર.

उज्जयमरण. न० (उद्यतमरण) મરણ વિશેષ

उज्जयंत. पु० (उज्जयन्त) ગિરનાર પર્વત

उज्जयंतसेल पु० (उज्जयन्तशैल) ગિરનાર પર્વત.

उज्जल. त्रि० (   ) નિર્મળ, સ્વચ્છ; ચોકખુ, શુદ્ધ; કલંક રહિત (૨) ઉત્કટ; તીવ્ર.

उज्जल त्रि० (उज्जल) સુકા પસિનાના જામેલ મેલયુક્ત; મલિન

उज्जलिय. त्रि० (उज्ज्वलित) પ્રકાશિત, દેદીપ્યમાન

उज्जाण न० (उद्यान) ફુલ ફળવાળા ઝાડોથી વ્યાપ્ત બાગ (૨) ઉચી જમીન, ટેકરા.

उज्जाणगिह न० (उद्यानगृह) ઉદ્યાનમા બાંધેલ મકાન.

उज्जाणजत्ता स्त्री० (उद्यानयात्रा) ઉદ્યાનમા જવુ તે, ઉદ્યાનની યાત્રા

उज्जाणपाल. त्रि० (उद्यानपाल) ઉદ્યાનનો રક્ષક; માળી

उज्जाणसाला. स्त्री० (उद्यानशाला) ઉદ્યાન શાળા.

उज्जाणियलेण. न० (औद्यानिकलयन) ઉદ્યાન-બગીચાની અંદરનું વિરામગૃહ

उज्जायण. पु० (उद्यायन) પુષ્યનક્ષત્રનુ ગોત્ર

उज्जालअ. त्रि० (उज्ज्वालक) અગ્નિ સલગાવનાર.

उज्जालण न० (उज्ज्वालन) સળગાવવુ તે.

उज्जालिय. त्रि० (उज्ज्वालित) સળગાવેલ.

उज्जिंत. पु० (उज्जयन्त) સોરઠ દેશમા જુનાગઢ પાસે આવેલ ગિરનાર પર્વત.

उज्जु त्रि० (ऋजु) સરલ, અવક્ર; અકુટિલ (૨) માયા કપટ રહિત; સંયમધારી.

उज्जुअ पु० (ऋजुक) ઉદર, સર્પ વગેરેનુ દર-રાફડો.

उज्जुकड. त्रि० (ऋजुकृत) निष्कपट तपस्वी; सरળ સ્વભાવી.

उज्जुग त्रि० (ऋजुक) દૃષ્ટિવાદના ૮૮ સૂત્રમાંનું પહેલું સૂત્ર. (૨) નિષ્કપટી, સરલ

उज्जुगइ. स्त्री० (ऋजुगति) સાધુ પોતાના સ્થાનથી નિકળી સિધેસિધું ગૃહ પક્તિએ જાઇ વ્હોરે, વળતા ન વ્હોરે તે. ગૌચરીના આઠ પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર

उज्जुजड. त्रि० (ऋजुजड) સરલ પણ જડ, તાત્પર્ય નહિ સમજનાર

उज्जुत्त. त्रि० (उद्युक्त) ઉદ્યમ વાળો, ઉદ્યમી (૨) સાવધાન

उज्जुदंसि. त्रि० (ऋजुदर्शिन्) ઋજુભાવ મોક્ષસાધકસંયમને જોનાર, સંયમાભિલાષી

उज्जुमइ. स्त्री० (ऋजुमति) મન પર્યવજ્ઞાનનો એક ભેદ, સામાન્યથી મનના પર્યવોને જણાવનાર જ્ઞાન (૨) પુ० કંઇક ન્યુન (અઢીઅંગુલન્યૂન) અઢીદ્વીપના સંજ્ઞી પ્રાણિઓના મનોભાવને જાણનાર સાધુ

उज्जुय त्रि० (ऋजुक) સરલ, સીધો, નિષ્કપટી. (૨) પુ० જમણો હાથ

उज्जुयार. त्रि० (ऋजुकार) સંયમધારી, સંયમ પાલનાર.

उज्जुवालिया. स्त्री० (ऋजुवालुका) જંભિયા ગામની બહાર વહેતી એક નદી, કે જેને કાંઠે મહાવીરસ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું

उज्जुसुत्त. पु० (ऋजुसूत्र) } અતીત અન-
अज्जुसुय. पु० (ऋजुश्रुत) } ગત કાળરૂપ વક્રતા વિના માત્ર વર્તમાનકાળ વર્તિ વસ્તુનેજ જે દેખાડે, પારકી વસ્તુ નિપ્રયોજન હોઇને અસત્ સમાન માને, લિંગ વચન ભિન્ન છતાં એકજ પદાર્થ માને, નિક્ષેપાચાર સ્વીકારે તે, સાત નયમાંનો ચોથો નય. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો પ્રથમ ભેદ.

उज्जुहत्थ. पु० (ऋजुहस्त) જમણો હાથ.

उज्जेणी स्त्री० (उज्जयिनी) માલવ દેશની એક નગરીનું નામ.

उज्जोइय. त्रि० (उद्योतित) પ્રકાશિત; ઝગઝગતુ.

उज्जोय. पु० (उद्योग) પ્રયત્ન; પરિશ્રમ.

उज्जोय. पु० (उद्योत) તેજ-પ્રકાશ-ઉદ્યોત; અજવાળુ (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ઉષ્ણ-ગરમ નહી છતાં પ્રકાશ કરનાર શરીર પ્રાપ્ત થાય જેમ ચંદ્ર નક્ષત્ર રત્ન વગેરેનાં શરીર.

उज्जोयग. त्रि० (उद्योतक) ઉદ્યોત કરનાર.

उज्जोयण. न० (उद्योजन) જોડવુ; તૈયારી કરવી.

उज्जोयणाम. न० (उद्योतनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ

उज्जोविय. त्रि० (उद्योतित) રત્ન આદિથી પ્રકાશિત

उज्झअ. त्रि० (उज्झक) સદ્વિવેક વગરનો. (૨) ત્યાગ કરનાર, છોડી દેનાર

उज्झण. न० (उज्झन) બહાર લઇ જવુ (૨) ત્યાગ

उज्झर. पु० (अवझर) પર્વતમાંથી પડતો પાણીનો ઝરો, ગિરિનિર્ઝર

उज्झिय. पु० (उज्झित) ઉજ્ઝિત નામે વિજયમિત્ર સાર્થવાહનો પુત્ર. (૨) વિપાક સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના બીજા અધ્યયનનું નામ (૩) त्रि० તજેલ; ત્યાગ કરેલ. (૪) ભિન્ન. (૫) न० પરિત્યાગ.

उज्झियधम्मा स्त्री० (उज्झितधर्मा) જે વસ્તુ નાખી દેવા યોગ્ય હોય, જેને કોઇ લેવા ન ઇચ્છે તેવી વસ્તુ વ્હોરવી તે; એષણાના સાત પ્રકારમાંનો એક.

उज्झियधम्मिय. त्रि० (उज्झितधार्मिक) નાખી દેવા યોગ્ય, નિરૂપયોગી.

उज्झिया. स्त्री० (उज्झिता) ધન્નાસાર્થવાહના પુત્ર ધનપાલ સાર્થવાહની સ્ત્રી.

उट्ट. पु० स्त्री० (उष्ट्र) સાંઢીઓ; ઊંટ.

उट्टिय. त्रि० (औष्ट्रिक) ઉંટના વાળનું બનેલું સૂત્ર; દાબળી વગેરે.

उट्टिया. स्त्री० (उष्ट्रिका) ઉંટના આકારનું લાંબા ગળાવાળુ વાસણ; શિરોહ

उट्टियासमण पु० (उष्ट्रिकाश्रमण) મોટા માટીના વાસણમાં બેસી તપશ્ચર્યા કરનાર; ગોશાળાના સાધુની એક જાત

उट्टी. स्त्री० (उष्ट्री) ઉંટડી; સાંઢણી.

उट्टीवाल पुं० (उष्ट्रीपाल) ઉંટડી પાળનાર

उट्ठ त्रि० (उत्थ) ઉઠેલ; ઉભા થયેલ.

उट्ठ पु० (उष्ट्र) એક જાતનું જલચર પ્રાણી

उट्ठु. पु० (ओष्ठ) હોઠ, હોઠ (२) વાસણનો કાંઠો.

उट्ठवण न० (उत्थापन) ઉપાડવું; ઉંચું કરવું તે

उट्ठा स्त्री० (उत्था) શરીરને ઉંચુ કરવું; ઉભા થવું.

उट्ठाइत्र त्रि० (उत्थाइन्) ઉઠનાર

उट्ठाण. न० (उत्थान) ઉભા થવું-ઉઠવું તે (२) સાંભળવાને ગુરૂ પાસે જવું તે. (३) ઉદ્યમ; યત્ન. (४) ઉત્પત્તિ (५) આરંભ, પ્રારંભ (६) ઉપર આવવું, બહાર નીકળવું.

उट्ठाणपरियाणिय. न० (उत्थानपरियानिक) જન્મથી માંડી જીંદગીના છેડા સુધીમાં બનેલા દરેક બનાવનો હેવાલ; જીવન ચરિત્ર.

उट्ठाणसुय. पु० (उत्थानश्रुत) કાલિક સૂત્રમાંનું એક.

उट्ठावण. न० (उत्थापन) ઉઠાડવું તે; ઉત્થાપના કરવી.

उट्ठावण न० (उपस्थापन) સમાયિક ચારિત્રમાંથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનું આરોપવું તે.

उट्ठावणंतेवासि. त्रि० (उपस्थापनान्तेवासिन्) પાંચ મહાવ્રતની ઉપસ્થાપના કરી કરેલ શિષ્ય.

उट्ठिय. त्रि० (उत्थित) ઉઠેલ; ઉભો થયેલ; તૈયાર થયેલ. (२) ઉદય પામેલ; ઉગેલ. (३) ધર્માચરણ માટે તૈયાર થયેલ; પ્રવ્રજ્યા લેવાને તૈયાર થયેલ. (४) ઉજ્જડ, વસ્તિ વગરનું.

उड. पुं० (पुट) દડીઓ.

उड. पु० (कूट) રાશિ; ઢગલો.

उडय. } पु० (उटज) તાપસનો આશ્રમ-
उडव. } ઝુંપડું.

उडु. पु० (ऋतु) વસન્ત ગ્રીષ્મ આદિ ६ ઋતુ. (२) स्त्री० કુસુમ, સ્ત્રીધર્મ

उडु. न० (उडु) નક્ષત્ર.

उडुंबरिज्जिया स्त्री० (उदुम्बरीया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

उडुकल्लाणिश्रा. स्त्री० (ऋतुकल्याणिका) ચક્રવર્તીની ૩૨૦૦૦ રાણી.

उडुप. न० (उडुप) હોડી. (२) पुं० ચન્દ્રમા

उडुपज्जोसविश्र न० (ऋतुपर्य्युषित) ऋतु બદ્ધકાળ-ચોમાસા શિવાયના વખતમાં રહેલ-નિવાસ કરેલ.

उडुबद्ध. पु० (ऋतुवद्ध) જુઓ " ઉઉબદ્ધ " શબ્દ.

उडुबद्धिय. त्रि० (ऋतुवद्ध) શીત અને ઉષ્ણ કાળમાં સાધુઓનો માસકલ્પ વિહાર.

उडुव. पुं० न० (उडुप) નાવ; હોડી. (२) ત્રાપો.

उडुवइ. पु० (उडुपति) નક્ષત્રનો સ્વામી; ચંદ્ર

उडुवर. पु० (उडुवर) સૂર્ય.

उडुवाडियगण. पु० (ऋतुवाटकगण) ભદ્રયશ સ્થવિરથી નીકળેલ એક ગણ.

उडुविमाण. पु० (उडुविमान) સૌધર્મ દેવલોકના પહેલા પાથડામાંનું એક વિમાન.

उडूखल. पुं० (उदूखल) ઉખલ; ખાંડણી.

उड्ड. पुं० (उड्र) ઉડ્ર નામનો એક અનાર્ય દેશ જેને હાલ ઉડીસા કહે છે. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહેવાસી.

उड्डंचग. પુ૦ ( ) ઠલકલાટ.

उड्डावण. ન૦ (उड्डायन) આકર્ષણ

उड्डाह. પુ૦ (उड्डाह) ઉપઘાત, નાશ.. (૨) પ્રવચનની હલકાઈ કરવી તે. (૩) હેલના, ખીસણા' (૪) હાનિ, ન્યૂનતા

उड्डाहकर. ત્રિ૦ (उड्डाहकर) હાનિ કરનાર

उड्डी. स्त्री० (औड़ी) લિપિ વિશેષ.

उड्डीण. ત્રિ૦ (उड्डीन) આકાશમા ઉડેલ

उड्डुभडग. પુ૦ (उड्डुभूतक) એ નામનો એક દેશ (૨) ત્રિ૦ તેના રહેવાસી.

उड्डुय ન૦ ( ) ઓડકાર

उड्डुवाडिअ પુ૦ (उड्डुवाटिक) ભગવાન્ મહાવીરના એક ગણનું નામ

उड्ढ. ન૦ (ऊर्ध्व) ઉંચે, ઉપર (૨) ઉર્દ્ધલોક, સ્વર્ગલોક. (૩) ઉર્ધ્વ દિશા, ઉચી દિશા. (૪) વમન; ઉલટી (૫) ઉત્તમ, મુખ્ય. (૬) લાકડીની માફક ઉભા રહેવું. (૭) ત્રિ૦ ઉચું, ઉન્નત.

उड्ढकंडुयग. પુ૦ (ऊर्ध्वकण्डूयक) નાભિની ઉપર ખણનારાર, તાપસનો એક પ્રકાર

उड्ढकाय. પુ૦ (ऊर्ध्वकाय) કાગડા.

उड्ढगामि. ત્રિ૦ (ऊर्ध्वगामिन्) ઉપર જનાર

उड्ढगारवपरिणाम. પુ૦ (ऊर्ध्वगौरवपरिणाम) આયુષ્ય પરિણામનો એક પ્રકાર કે જે-નાથી જીવ ઉર્દ્ધ-ઉચી ગતિમા જાય.

उड्ढचर ત્રિ૦ (ऊर्ध्वचर) ઉપર ચાલનાર, આકાશમાં ઉડનાર

उड्ढजाणु. ત્રિ૦ (ऊर्ध्वजानु) જધા ઉચી રહે તેવે આસને બેસનાર.

उड्ढदिसा. स्त्री० (ऊर्ध्वदिश्) ઉર્ધ્વ દિશા; ઉ-પલી દિશા.

उड्ढदिसिपमाणाइक्कम પુ૦ (ऊर्ध्वदिक्प्रमाणा-तिक्रम) છઠા દિશિ વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

उड्ढभागि ત્રિ૦ (ऊर्ध्वभागिन्) આકાશમાં રહેનાર

उड्ढमुइंग. પુ૦ (ऊर्ध्वमृदङ्ग) ઉચા મોઢાવાળો ઢોલ.

उड्ढरेणु. પુ૦ स्त्री० (ऊर्ध्वरेणु) આઠ સન્હ સન્હિઆ રજકણ ભેગા થવાથી બનેલ મોટો રજકણ

उड्ढलोग } પુ૦ (ऊर्ध्वलोक) ઉર્ધ્વલોક, **उड्ढलोय.** } સ્વર્ગલોક, લોકનો ઉપરનો ભાગ

उड्ढवाइय પુ૦ (ऊर्ध्ववातिक) ઉર્ધ્વવાતિક નામનો મહાવીર સ્વામીના નવ ગણમાંનો પાચમો ગણ.

उड्ढवाय પુ૦ (ऊर्ध्ववात) ઉર્ધ્વદિશાનો વાયુ

उड्ढा स्त्री० (ऊर्ध्वा) ઉર્ધ્વદિશા.

उण અ० (पुनर्) ફરીથી, ફરી. (૨) ભેદ, વિશેષ. (૩) નિશ્ચય (૪) અધિકાર, પ્રસ્તાવ. (૫) પક્ષાન્તર. (૬) સમુચ્ચય

उणअ ત્રિ૦ (अवनत) નીચું નમેલ.

उणयालीस स्त्री० (एकोनचत्वारिंशत्) ૩૯, ઓગણચાલીસ.

उणायरिआ स्त्री० (ऊनोदरिका) આહાર ઉપધિ વગેરે જોઈએ તે કરતા ઓછા લેવા તે.

उणणइ स्त्री० (उन्नति) ઉન્નતિ

उणणइय. ત્રિ૦ (उन्नत) ઉન્નત, ઉચ્ચુ.

उणणाकप्पास. પુ૦ (ऊर्णाकार्पास) ઘેટાના વાળ, ઉન

उणणाय. પુ૦ (उन्नय) નીતિનો અભાવ.

उणणाय. ત્રિ૦ (उन्नत) ઉચ્ચુ, ઉન્નત, આબાદ (૨) નીકળતુ, ચડતુ (૩) ગુણવાન્. (૪) અભિમાનરૂપ મોહનીય કર્મ. (૫) અ-ભિમાની

उणणयावट्ट. પુ૦ (उन्नतावर्त्त) ઉંચે આવર્તન કરવુ તે, આવર્તનનો એક પ્રકાર.

उणणा. स्त्री० (ऊर्णा) ઉન.

उणणाम पुं० (उन्नाम) ગર્વ; અહંકાર, મદ. (૨) મદના પરિણામથી બંધાતુ મોહનીય કર્મ.

उणणालोम. पु० (ऊर्णारोमन्) ઉનના રોમ-રેસા.

उणिणय. त्रि० (औरणिक) ઉનનું; (૨) ઉનના બનેલ રજોહરણાદિ

उणह. त्रि० (उष्ण) ગરમ; ઉનુ; ઉષ્ણ. (૨) પુ० ગરમી; ઉષ્ણતા; તાપ, તડકો

उणहवण. न० (उष्णापन) ઉનુ કરવુ તે.

उत्त. त्रि० (उक्त) કહેલ

उत्त. त्रि० (उप्त) વાવેલ (૨) બનાવેલ

उत्तण त्रि० (उत्तृण) જેમાં ઘાસ ઉગવું છે તે, ઉત્પન્ન થયેલ તૃણવાળુ.

उत्तत्थ. त्रि० (उत्त्रस्त) ત્રાસયુક્ત, ભયભીત

उत्तम. त्रि० (उत्तम) ઉત્તમ. સર્વોત્કૃષ્ટ. પ્રધાન (૨) સયમ, ત્યાગ.

उत्तम. त्रि० (उत्तमस) અજ્ઞાન રહિત

उत्तमंग. न० (उत्तमाङ्ग) મસ્તક, માથુ

उत्तमकट्ठपत्त त्रि० (उत्तमकाष्ठाप्राप्त) ઉત્તમ અવસ્થાએ પહોંચેલ, ઉંચી સ્થિતિને પ્રાપ્ત થએલ

उत्तमकट्ठा स्त्री० (उत्तमकाष्ठा) પ્રકૃષ્ટ અવસ્થા, ઉત્તમ સ્થિતિ

उत्तमजोगित्त. न० (उत्तमयोगित्व) ઉત્તમ યોગી અવસ્થારૂપ સંસ્કાર

उत्तमट्ठ पु० (उत्तमार्थ) ઉત્તમ પદાર્થ મોક્ષ (૨) ઉપવાસી રહેવું તે. (૩ મરણ.

उत्तमट्ठाण. न० (उत्तमस्थान) મોક્ષસ્થાન

उत्तमणिदंसण. न० (उत्तमनिदर्शन) પ્રધાન દષ્ટાંત-ઉદાહરણ

उत्तमपुरिस. पु० (उत्तमपुरुष) તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, બલદેવ, વાસુદેવ આદિ ઉત્તમ પુરૂષ

उत्तमा. स्त्री० (उत्तमा) યક્ષના ઇંદ્રપૂર્ણભદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) પખવાડીયાની પંદર રાત્રિમાંની પહેલી રાત્રિ (૩) " णायाधम्मकहा " નું એક અધ્યયન.

उत्तर. त्रि० (उत्तर) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન, ઉત્તમ. (૨) બીજું; ઇતર, અન્ય. (૩) વૃદ્ધિગત. (૪) એરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર ૨૨ મા તીર્થંકર. (૫) ઉત્તરણ; ઉતરવું તે. (૬) અધિક. (૭) મુખ્ય નહિ; પેટા ભાગ; મૂલની શાખા. (૮) ઉત્તર દિશા, ઉત્તર પ્રદેશ. (૯) ઉપર. (૧૦) ઉત્તર દિશામાં રહેલ (૧૧) ઉનનું બનાવેલ વસ્ત્ર, કામળી વગેરે. (૧૨) પુ० વર્ષા કલ્પ (૧૩) મહાગિરિના પ્રથમ શિષ્ય, એક જૈન મુનિ.

उत्तरंग. न० (उत्तराङ्ग) દરવાજા ઉપર આડું લાકડું સ્થાપવામાં આવે છે તે.

उत्तरकंचुय. पु० (उत्तरकञ्चुक) એક પ્રકારનું બખતર.

उत्तरकरण. न० (उत्तरकरण) શસ્ત્રાદિને પત્થર સાથે ઘસી ધારવાળું તથા સાફ કરવું તે. (૨) વિશેષ ગુણાધાન.

उत्तरकिरिया. स्त्री० (उत्तरक्रिया) વૈક્રિય શરીર દ્વારા ગમન કરવુ તે

उत्तरकुरा पु० स्त्री० (उत्तरकुरु) મેરૂથી ઉત્તર મહાવિદેહાન્તર્ગત જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર (૨) ૨૨ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

उत्तरकुरु पु० (उत्तरकुरु) એ નામનું જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) તે ક્ષેત્રના મનુષ્ય. (૩) તે ક્ષેત્રના અધિષ્ઠાતા દેવનું નામ. (૪) ઉત્તરકુરૂ નામનો એક દ્રહ.

उत्तरकुरुकूड. न० (उत्तरकुरुकूट) માલ્યવંત નામે વખારા પર્વતનું ત્રીજું શિખર. (૨) મહાવિદેહના ગન્ધમાદન પર્વતના ચોથા શિખરનું નામ. (૩) દેવ વિશેષ.

उत्तरकुरुज्जाण. न० (उत्तरकुरूद्यान) એ નામનું સાકેતપુર નગરની બહારનું એક ઉદ્યાન

उत्तरकुरुद्दह. पुं० (उत्तरकुरुह्रद) ઉત્તરકુરૂ નામનો ૨ જો દ્રહ.

उत्तरकूलग. पुं० (उत्तरकूलग) એક જાતના વાનપ્રસ્થ-તાપસ કે જે ગંગા નદીના ઉત્તર કાંઠે રહેતા હતા.

उत्तरकोडि. स्त्री० (उत्तरकोटि) ગાન્ધર્વ ગ્રામની ૭ મી મૂર્ચ્છના.

उत्तरगंधारा. स्त्री० (उत्तरगान्धारा) ગાંધાર ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના

उत्तरगिह. न० (उत्तरगृह) ઉપરનું બીજું ઘર

उत्तरगुण. पुं० (उत्तरगुण) મૂળગુણની અપેક્ષાયે ઉત્તર ગુણ; સ્વાધ્યાય પિણ્ડવિશુદ્ધિ આદિ દશ પ્રકારના પચ્ચખાણ.

उत्तरगुणपच्चक्खाण. पुं० (उत्तरगुणप्रत्याख्यान) ઉત્તર ગુણરૂપ પચ્ચક્ખાણ; પચ્ચક્ખાણનો એક પ્રકાર

उत्तरगुणलद्धि. स्त्री० (उत्तरगुणलब्धि) ઉત્તર-ગુણ-પિણ્ડવિશુદ્ધિ આદિ તપની લબ્ધિ

उत्तरचूल. न० (उत्तरचूड)
उत्तरचूलिया. स्त्री० (उत्तरचूलिका) } વંદના કરીને પછી 'મત્થએણ વંદામિ' કહેવું તે, વંદનાનો ૧૯ મો દોષ.

उत्तरज्झाय. पुं० (उत्तराध्याय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વિનયાદિ છત્રીસ અધ્યયન

उत्तरड्ढ. न० (उत्तरार्द्ध) ઉત્તરાર્દ્ધ, વૈતાઢ્યથી કે મેરૂથી ઉત્તર બાજુનો પ્રદેશ.

उत्तरड्ढभरत. पुं० (उत्तरार्द्धभरत) વૈતાઢ્ય પર્વતથી ઉત્તર તરફનો ભારત પ્રદેશ

उत्तरड्ढभरहकूड. पुं० (उत्तरार्द्धभरतकूट) જંબૂદ્વીપના વૈતાઢ્ય પર્વતનું ૮ મું શિખર. (૨) તેનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

उत्तरड्ढभरहा. स्त्री० (उत्तरार्द्धभरता) ઉત્તરાર્દ્ધ ભરતકૂટની પાસે ઉત્તરાર્દ્ધ ભરતા નામની રાજધાની.

उत्तरण. न० (उत्तरण) તરીજવું પાર ઉતરવું. (૨) અવતરણ; નીચે આવવું.

उत्तरदारियणक्खत्त. न० (उत्तरद्वारिकनक्षत्र) ઉત્તર દિશા તરફ મુખ રાખનાર નક્ષત્ર; સ્વાતિ આદિ સાત નક્ષત્ર.

उत्तरदिसा. स्त्री० (उत्तरदिश्) ઉત્તરદિશા

उत्तरपगइ.
उत्तरपगडि. } स्त्री० (उत्तरप्रकृति) જ્ઞાનાવરણીયાદિ મૂળ આઠ કર્મના અવાન્તર ભેદ, કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ.

उत्तरपच्चच्छिम.
उत्तरपच्चच्छिमिल्ल
उत्तरपच्चत्थिम.
उत्तरपच्चत्थिमिल्ल. } पुं० (उत्तरपाश्चात्य) વાયવ્ય ખુણો; ઉત્તર અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો પ્રદેશ.

उत्तरपट्ट. पुं० (उत्तरपट्ट) પથારી ઉપર પાથરવાનું વસ્ત્ર

उत्तरपयडि. स्त्री० (उत्तरप्रकृति) જુઓ "ઉત્તરપગડિ" શબ્દ

उत्तरपुरच्छिम
उत्तरपुरच्छिमिल्ल.
उत्तरपुरत्थिम. } पुं० (उत्तरपौरस्त्य) ઉત્તર અને પૂર્વ દિશાની વચ્ચેનો ઇશાન કોણ.

उत्तरपुव्वा. स्त्री० (उत्तरपूर्वा) ઇશાન ખુણો, ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેની વિદિશા.

उत्तरपोट्ठवया. स्त्री० (उत्तरप्रोष्ठपदा) ઉત્તર ભાદ્રપદા નક્ષત્ર

उत्तरफग्गुणी स्त्री० (उत्तरफाल्गुनी) ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્ર.

उत्तरबलिय. पुं० (उत्तरबलिय) ઉત્તર બલિય નામે એક ગણ.

उत्तरबलिसह.
उत्तरबलिस्सह. } पुं० (उत्तरबलिस्सह) ઉત્તર બલિસ્સહ સ્થવિરથી નિકળેલ એક જાતનો ગણ; ભગવાન્ મહાવીરનો બીજો ગણ. (૨) એક પ્રસિદ્ધ જૈન સાધુ.

उत्तरभद्दवया स्त्री० (उत्तरभाद्रपदा) ઉત્તરા ભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

उत्तरमंदा. स्त्री० (उत्तरमंदा) ગંધાર સ્વર અન્તર્ગત એક મૂર્છના; મધ્યમ ગ્રામની પહેલી મૂર્છના.

उत्तरवडिंसग. न० (उत्तरावतंसक) એ નામનું એક વિમાન

उत्तरवाय. पु० (उत्तरवाद) ઉત્તરવાદ.

उत्तरवेउव्विय. त्रि० (उत्तरवैक्रिय) જન્મ પછી ગમે તે વખતે વૈક્રિય શક્તિથી વૈક્રિય શરીર બનાવનાર.

उत्तरवेउव्विया. स्त्री० (उत्तरवैक्रिया) મૂળ શરીરથી ન્હાનુ યા મ્હોટું રૂપ બનાવવાથી પ્રાપ્ત થયેલ શરીરની અવગાહના.

उत्तरसमा. स्त्री० (उत्तरसमा) મધ્યમ ગ્રામની ચોથી મૂર્છના.

उत्तरसाला. स्त्री० (उत्तरशाला) એક જાતનુ ઘર. બેસવાનુ સ્થાન-મંડપ વગેરે.

उत्तरा स्त्री० (उत्तरा) ઉત્તરાષાઢા આદિ નક્ષત્ર (૨) મધ્યમ ગ્રામની પહેલી અને ત્રીજી મૂર્છના. (૩) ઉત્તર દિશા (૪) એક દિશા કુમારી દેવી (૫) દિગમ્બર મતના આચાર્ય શિવભૂતિની બ્હેન.

उत्तराकोडि. स्त्री० (उत्तराकोटि) એ નામની ગંધાર ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

उत्तरज्झयण. न० (उत्तराध्ययन) એ નામનુ એક મૂળ સૂત્ર, છત્રીશ અધ્યયનના સમૂહરૂપ ઉત્તરાધ્યયન નામે સૂત્ર.

उत्तराफग्गुणी. स्त्री० (उत्तराफाल्गुनी) એ નામનુ નક્ષત્ર.

उत्तराभद्दवया. स्त्री० (उत्तराभाद्रपदा) એ નામનુ નક્ષત્ર.

उत्तरायण. न० (उत्तरायण) સૂર્ય દક્ષિણ દિશામાંથી ઉત્તર દિશામાં જાય તે.

उत्तरायणगय. पु० (उत्तरायणगत) કર્ક સંક્રાન્તિનો દિવસ. (૨) ઉત્તરાયણમા પ્રવેશ કરતો સૂર્ય.

उत्तरायणणियट्ट. पु० (उत्तरायणनिवृत्त) સૂર્ય ઉત્તરને માંડલેથી દક્ષિણને માંડલે જાય તે

उत्तरायया. स्त्री० (उत्तरायता) ગાંધાર ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

उत्तरावग. पु० (उत्तरापथक) ઉત્તરાપથ દેશનો રૂપાનો એક સિક્કો.

उत्तरावह. पु० (उत्तरापथ) ઉત્તર તરફનો એક દેશ.

उत्तरासंग. पु० (उत्तरासङ्ग) મુખ ઉપર દુપટ્ટાનું આવર્તન કરવું તે; ઉત્તરાસણ કરવું તે.

उत्तरासमा स्त्री० (उत्तरासमा) મધ્ય ગ્રામની ચોથી મૂર્છના

उत्तरासाढा. स्त्री० (उत्तराषाढा) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર

उत्तराहुत्त. न० (उत्तराभिमुख) ઉત્તર તરફ (૨) त्रि० ઉત્તર સન્મુખ મુખ કરેલ

उत्तरिज्ज. न० (उत्तरीय) ખભા ઉપર રાખવાનુ વસ્ત્ર-દુપટ્ટો.

उत्तरिय. पु० (औत्तरिक) ઉત્તરગુણ સમિતિ વગેરે. (૨) त्रि० પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ (૩) न० દુપટ્ટો, ખભે રાખવા વસ્ત્ર

उत्तरिल्ल त्रि० (औत्तर) ઉત્તર દિશામાનુ, ઉત્તર દિશા સબંધી. (૨) ઉત્તર દિશા યા કાળમાં ઉત્પન્ન થયેલ; ઉત્તરીય

उत्तरिल्ल. त्रि० (उत्तार्य) ઉતરવા યોગ્ય

उत्तरीकरण न० (उत्तरीकरण) જેની આલોચના કરી છે તેની વધારે વિશુદ્ધિ કરવા કાર્યોત્સર્ગ કરવો તે.

उत्तरुट्ठ. पुं० (उत्तरौष्ठ) ઉપલો હોઠ.

उत्तरोत्तर. पु० (उत्तरोत्तर) ઉત્તરોત્તર, એક બીજાથી શ્રેષ્ઠ

उत्तरोट्ठ. पु० (उत्तरौष्ठ) ઉપલો હોઠ.

उत्ताडण. न० (उत्ताडन) એક પ્રકારનુ વાજીંત્ર

उत्ताण त्रि० (उत्तान) ચત્તુપાટ; સમુ; સિધુ (૨) છીછરૂં; ઊંડુ નહી તે. (૩) न० પલકારો માર્યા વિના આંખ ખુલી રા-

ખવી તે. (૪) ત્રિ૦ ચત્તા સુવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उत्ताणअ } **उत्ताणग.** } त्रि० (उत्तानक) ચત્તા સુનાર (૨) લાંબુ કરેલું. પસારેલું

उत्ताणिअ. त्रि० (उत्तानिक) ચત્તા સુવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उत्ताणोदहि पु० (उत्तानोदधि) છીછરા પાણીવાળો દરીયો

उत्तार पु० (उत्तार) નદીનો ઉતાર. પાણીનો આરો (૨) ઉતરવું. પાર લાવવો (૩) પરિત્યાગ.

उत्तरणा. न० (उत्तरणा) ઉતરવું-પારજવું તે (૨) બહાર નીકળવું (૩) દૂર કરવું

उत्ताल त्रि० (उत्ताल) તાલ બહાર ગાવું તે. ગાયનનો એક દોષ.

उत्तासइत्तार. त्रि० (उत्त्रासयितृ) અતિશય ત્રાસ આપનાર

उत्तासणग. } **उत्तासणय** } त्रि० (उत्त्रासनक) ત્રાસ ઉપજાવનાર, ભય ઉત્પન્ન કરનાર

उत्तासणिज्ज. त्रि० (उत्त्रासनीय) મહા ભયંકર

उत्तासिय त्रि० (उत्त्रासित) ત્રાસ આપેલ (૨) પરસ્પર મળેલ

उत्ति. स्त्री० (उक्ति) વાણી. વચન

उत्तिंग पु० (उत्तिङ्ग) કીડીઆરૂં કીડીનું દર (૨) ન૦ છિદ્ર, બાકું. (૩) પુ૦ ઘાસના અગ્ર ભાગ પર રહેલું પાણીનું ટીપું (૪) બિલાડીનો ટોપ.

उत्तिंगलेण. न० (उत्तिङ्गलयन) કીડીઆરૂં

उत्तिण्ण. त्रि० (उत्तीर्ण) પાર ઉતરેલ

उत्तुप्पिय त्रि० (   ) સ્નિગ્ધ, ચીકણું

उत्तेइअ. } **उत्तेजिअ.** } त्रि० (उत्तेजित) ઉત્સાહવાળું; પ્રેરણાવાળું.

उत्तेड. पु० (   ) ઘાસણ ઉપર જનમેલ ઓસના બિંદુ.

उत्थ. न० (उक्थ) સ્તોત્ર વિશેષ. (૨) યાગ વિશેષ.

उत्थइय त्रि० } **उत्थय.** } (अवस्तृत) ઢાંકેલું; આચ્છાદન કરેલું.

उत्थय पु० (उच्छ्रय) ઓભાર. ઢગલો.

उत्थल. न० (उत्स्थल) ધૂળનો ટેકરો.

उत्थाण. न० (उत्थान) ઉઠવું, ઉભા થવું. (૨) બળ; પરાક્રમ.

उत्थिय. त्रि० (अवस्तृत) આચ્છાદન કરેલ, ઢાંકેલ

उत्थुमण न० (अवस्तोभन) એક પ્રકારનું કૌતક. થૂ, થૂ, અવાજ કરવો

उद. न० (उद) પાણી. જળ

उदइ. त्रि० (उदयिन्) ઉદય પામનાર

उदइअ. त्रि० (औदयिक) કર્મના ઉદય (૨) કર્મના ઉદયથી નિષ્પન્ન થએલ ભાવ. છ ભાવમાંનો એક ભાવ

उदइअभाव पु० (औदयिकभाव) જુઓ " ઉદઇઅ " શબ્દ

उदउल्ल त्रि० (उदकार्द्र) પાણીથી ભીનું થએલ.

उदगचर त्रि० (उदकचर) જળચર.

उदओदर. पु० (उदकोदर) જલોદર રોગ

उदंक पु० (उदङ्क) પાણીના એક પાત્રનું નામ.

उदंचण न० (उदञ्चन) ઉપર ફેંકવું. (૨) त्रि० ઉંચે ફેંકનાર

उदंत. पु० (उदन्त) હકીકત, સમાચાર

उदक. } **उदग** } पु० न० (उदक) પાણી, જળ. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ (૩) જળાશય (૪) પુ એક જૈન સાધુ. (૫) આવતી ચોવીસીના સાતમા તીર્થંકર.

उदगगब्भ. पु० (उदकगर्भ) પાણીનો ગર્ભ-પાણીરૂપે થનાર પુદ્ગલ પરિણામ; વાદળાં.

उदगजोणिय. पु० (उदकयोनिक) પાણીમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવ

उदगणाय. पु० (उदकज्ञात) ખાઇના પાણીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૨ મું અધ્યયન;

उदगदोणि. स्त्री० (उदकद्रोणि) पाणी ખેંચવાની ડોલ. (૨) ન્હાની હોડી, મછવો. (૩) લોહારની પાણીની કુંડી કે જેમાં તપેલું લોઢું ઠારવામાં આવે છે. (૪) નાનો ઘડો.

उदगपोग्गल. न० (उदकपौद्गल) પાણીના પુદ્ગલનો સમૂહ, વાદળું; (૨) વરસાદ.

उदगमच्छ. पु० (उदकमत्स्य) ઇંદ્ર ધનુષ્યના કટકા.

उदगमाल. पु० स्त्री० (उदकमाल) ઉપરા ઉપર રહેલ પાણીની શિખા, દગમાલો.

उदगलेव. पु० (उदकलेप) નાભી ચાલે તેટલા પાણિમા ચાલવું, નદી ઉતરવી તે. (૨) પાણીનો લેપ. પાણીથી ભિંજવું તે.

उदगवत्थि. स्त्री० (उदकवस्ति) પાણીની મસક.

उदगसंभारणिज्ज. त्रि० (उदकसम्भारणीय) પાણીને શુદ્ધ કરવાની વસ્તુ.

उदगसाला स्त्री० (उदकशाला) પાણીનું પર્બ (પરબ)

उदगसिहा. स्त्री० (उदकशिखा) દરીયાની વેળ, પાણીની ભરતી ઓટ

उदगसीम पु० (उदकसीमन्) એ નામનો એક વેલંધર નાગરાજનો આવાસ પર્વત

उदग्ग. त्रि० (उदग्र) ઉત્કટ, ઉન્નત, ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિવાળુ (૨) પ્રધાન; મુખ્ય.

उदत्त त्रि० (उदात्त) ઉદાત્ત, પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ (૨) અકારાદિસ્વરનો એક પ્રકાર.

उदत्ताभ. पु० (उदात्ताभ) ગૌતમ ગોત્રની એક શાખા અને તેનો પુરૂષ.

उदधि. पु० (उदधि) સમુદ્ર.

उदय पु० न० (उदक) જલ; પાણી. (૨) પાણીમાંની એક વનસ્પતિ. (૩) પર્વગ જાતની વનસ્પતિ; એક જાતનું વૃક્ષ (૪) पु० એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન. (૫) ગોશાળાના એક મુખ્ય શ્રાવકનું નામ. (૬) ઉદક નામે (અપર નામ પેઢાળ પુત્ર) એક પાર્શ્વનાથના સતાનીયા નિર્ગ્રંથ કે જેને ગૌતમ સ્વામી સાથે સવાદ થયો હતો

उदय. पु० (उदय) ઉગવુ, પ્રગટ થવું, ઉદય થયો તે. (૨) અભ્યુદય, ચડતી (૩) ઉપજવુ, ઉત્પત્તિ. (૪) જમ્બુદ્વીપના ભરતખંડમા થનાર સાતમા તીર્થંકરનુ નામ. (૫) જમ્બુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમા થનાર ત્રીજા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૬) કર્મનું વિપાકાભિમુખ થવુ તે, જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનો ઉદય (૭) ઉદયભાવ, છ ભાવમાંનો પ્રથમ ભાવ.

उदयसीम. पु० (उदकसीमन्) લવણ સમુદ્રમા ઉત્તર દિશાએ આવેલા એક આવાસ પર્વત.

उदयसेण. पु० (उदयसेन) વીરસેન ને શૂરસેનનો પિતા

उदयायल. पु० (उदयाचल) ઉદયાચલ પર્વત.

उदर. न० (उदर) જઠર; પેટ.

उदरवली. स्त्री० (उदरवलि) કાળજું, કલેજુ

उदरि. त्रि० (उदरिन्) પેટનો રોગી, જલોદર રોગવાળો.

उदरिक त्रि० } (उदरिक) જલોદરના રોગવાળો.
उदरिय. त्रि० }

उदवाह पु० (उदवाह) જળનો ન્હાનો પ્રવાહ. (૨) त्रि० પાણી લઇ જનાર.

उदहि. पु० (उदधि) સમુદ્ર; દરિયો (૨) ઉદધિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) ઘનોદધિ. (૪) સમુદ્ર-સાગરોપમ, કાળવિભાગવિશેષ

उदहिकुमार. पु० (उदधिकुमार) ઉદધિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

उदहिकुमारावास पु० (उदधिकुमारावास) ઉદધિકુમાર દેવતાના રહેવાના સ્થાન ભવન.

उदहिकुमारी. स्त्री० (उदधिकुमारी) ઉદધિકુમાર જાતના ભવનપતિની દેવી.

उदहिसरिस. त्रि० (उदधिसदृश) સાગરોપમ, દસ કોડાકોડી પલ્યોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.

उदाइ पु० (उदायिन्) કુડિકાયન ગોત્રમાં જન્મેલ ઉદાયી નામનો એક માણસ કે જે ગોશાલાનો છઠ્ઠો પ્રૌઢ પરિહાર હતો. (૨) કુણિક રાજાનો ઉદાયિ નામનો એક હાથી. (૩) કોણિકનો એક પુત્ર કે જેણે કોણિકના અવસાન પછી પાટલીપુત્ર નગર વસાવી ત્યાં પોતાની રાજધાની સ્થાપી

उदायजीव. पु० (उदायिजीव) કોણિકના પુત્ર-ઉદાયિ રાજાનો જીવ કે જે આવતી ચોવીસીમાં ત્રીજા સુપાર્શ્વ નામના તીર્થંકર થશે

उदायण. पु० (उदायन) સિંધુસૌવીર દેશના વીતિભય નગરના રાજા કે જેણે દિકરાને રાજ્ય ન આપતાં કેશી નામના ભાણેજને રાજ્ય આપી મહાવીરસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી. (૨) કોશાંબી નગરીના રાજા શતાનીકનો પુત્ર.

उदायि. पु० (उदायिन) કોણિક મહારાજાના હાથીનું નામ.

उदार. त्रि० (उदार) ઉદાર, પ્રધાન, શ્રેષ્ઠ.

उदारत्त. न० (उदारत्व) ઉદારપણું, સત્ય વચનનો ૨૨ મો અતિશય

उदासीण. त्रि० (उदासीन) રાગદ્વેષ રહિત, શાન્ત; મધ્યસ્થ (૨) ઉપેક્ષા કરનાર.

उदाहड. त्रि० (उदाहृत) કહેલ, દર્શાવેલ.

उदाहरण न० (उदाहरण) ઉદાહરણ, દાખલો (૨) કથન; પ્રતિપાદન.

उदाहरिय. } त्रि० (उदाहृत) કથન કરેલ,
उदाहिय. } વ્યાખ્યાન કરેલ

उदाहु. अ० (उताहो) વિકલ્પ; અથવા

उदिओदिअ. त्रि० (उदितोदित) આ લોક અને પરલોક બન્ને આશ્રી ઉદય પામેલ જેમ ભરતમહારાજા.

उदिण्ण त्रि० (उदीर्ण) જુઓ "ઉઇણ્ણ" શબ્દ

उदिण्णमोह त्रि० (उदीर्णमोह) ઉત્કટ મોહના ઉદયવાળો.

उदित. त्रि० (उदित) ઉદય થયેલ, બહાર આવેલ

उदिन्न. त्रि० (उदीर्ण) જુઓ " ઉદિણ્ણ " શબ્દ.

उदिय. त्रि० (उदित) ઉદય પામેલ. ઉગેલ (૨) ઉન્નત. (૩) ઉક્ત; કથિત

उदीची. स्त्री० (उदीची) ઉત્તર દિશા

उदीण. त्रि० (उदीचीन) ઉત્તર દિશાના સબંધ રાખનાર. ઉત્તરમાં ઉત્પન્ન થયેલ

उदीणपाईणा. स्त्री० (उदीचीनप्राचीना) ઈશાન ખૂણો,

उदीणवाय पु० (उदीचीनवात) ઉત્તર દિશાનો વાયુ.

उदीणा स्त्री० (उदीचीना) ઉત્તર દિશા

उदीरग. त्रि० (उदीरक) ઉદીરણા કરનાર. (૨) પ્રતિપાદક (૩) પ્રેરક, પ્રવર્તક

उदीरण न० (उदीरण) ઉદીરણા કરવી તે.

उदीरणया. स्त्री० } (उदीरणा) જુઓ "ઉઇ-
उदीरणा. स्त्री० } રણયા" શબ્દ.

उदीरय. त्रि० (उदीरक) જુઓ "ઉદીરગ" શબ્દ.

उदीरिय त्रि० (उदीरित) જુઓ 'ઉઇરિય" શબ્દ.

उदीरित्तार. त्रि० } (उदीरयितृ) ઉદેરનાર;
उदीरेत्तार. } પ્રેરણા કરનાર.

उदु. पु० (ऋतु) ઋતુ; મોસમ.

उदुंबर. न० (उदुम्बर) એ નામનું વિપાક સૂત્રનું આઠમું અધ્યયન.

उंबरिज्जिया. स्त्री० (औदुम्बरिका) ઉદ્દેહ ગણથી નીકળેલ એક શાખા.

उदुब्भेय. पुं० (उदकोद्भेद) પર્વતતટ આદિમાંથી પાણીનું નિકળવું.

उद्दूहल पु० न० (उदूखल) ખાંડણી, ઉખલ.

उद्दू. न० ( ) સિંધ દેશમાં થતી ઉદ્દા જાતની માછલીના ચામડાની બનાવટનું વસ્ત્ર.

उद्दंड. } पु० (उद्दण्ड) ઉંચો દંડ કરી ચાલે
उद्दंडग } તે, તાપસની એક જાત.

उद्दंडपुर पु० (उद्दण्डपुर) ઉદ્દંડપુર નામનું એક નગર

उद्दंस पु० (उद्दंश) } ઉધાઇ, એક
उद्दंसगा स्त्री० (उद्दंशका) } જાતનો તેઇંદ્રિય જીવ (२) માકડ (३) મધમાખી

उद्दड्ड. पु० (उद्दग्ध) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકપ્રભ નામે પૂર્વ તરફના આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી २० मा નરકાવાસાનું નામ.

उद्दड्डमज्झिम पु० (उद्दग्धमध्यम) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકપ્રભનામે ઉત્તર આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી २० मा નરકાવાસાનું નામ.

उद्दड्डावत्त पु० (उद्दग्धावर्त) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તક આવર્ત નામે પશ્ચિમ આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી २० મો નરકાવાસો.

उद्दड्डावसिट्ठ. पु० (उद्दग्धावशिष्ट) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકાવર્ત નામે પશ્ચિમ આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી २० મો નરકાવાસો.

उद्दरिय त्रि० (उद्दृप्त) કર્મરૂપી શત્રુને જીતવાને મગરૂર થયેલ. (२) અભિમાની.

उद्दवण. न० (उपद्रवण) } મારવું; ઘાત
उद्दवणा. स्त्री० (उपद्रवणा) } કરવી; ઉપદ્રવ; મરણાંત કષ્ટ.

उद्दवित्तार. त्रि० (उपद्रावितृ) ઉપદ્રવ કરનાર; દુઃખ આપનાર.

उद्दविय. त्रि० (उपद्रुत) ડરાવેલ; ઉદ્વેગ પામેલ.

उद्दविया. स्त्री० (उपद्रविका) મરકી.

उद्दहक पु० (उद्दाहक) અટવી વગેરેનો દાહ કરનાર.

उद्दाइं. अ० (उताहो) અથવા.

उद्दाम. त्रि० (उद्दाम) ઉદ્ધત; સ્વચ્છંદી.

उद्दामिय. त्रि० (उद्दामित) લટકી ગયેલ, લમ્બાયેલ.

उद्दाल पु० (अवदाल) એ નામનું એક જાતનું ઝાડ. (२) રેતી વગેરેનો પોચો-ઢિલો થર (३) અવસર્પિણી કાળનો પ્રથમ આરો.

उद्दाह. पु० (उद्दाह) મોટો દાહ

उद्दाहग. पु० (उद्दाहक) આગ લગાડનાર.

उद्दिट्ठ. त्रि० (उद्दिष्ट) સામાન્યપણે ઉદ્દેશ કરેલ; કહેલ; પ્રતિપાદન કરેલ (२) સાધુને ઉદ્દેશી બનાવેલ આહારાદિ

उद्दिट्ठकड } त्रि० (उद्दिष्टकृत) સાધુ આદિને
उद्दिट्ठकय } ઉદ્દેશીને કરેલ.

उद्दिट्ठभत्त पु० (उद्दिष्टभक्त) સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ ભોજન.

उद्दिट्ठभत्तपरिण्णाय त्रि० (उद्दिष्टभक्तपरिज्ञात) દશમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે દસમાસસુધી ઉદ્દિષ્ટ ભક્તપાન એટલે પોતાને ઉદ્દેશી કરેલ ભાત પાણીનો ત્યાગ કરે.

उद्दिट्ठा. स्त्री० (उद्दिष्टा) અમાવાસ્ય; અમાસ.

उद्दित्त. त्रि० (उद्दीप्त) પ્રજ્વલિત, પ્રકાશમાન.

उद्दिसिय. त्रि० (उद्दिष्ट) જુઓ "ઉદ્દિટ્ઠ" શબ્દ.

उद्देस. पु० (उद्देश) સામાન્ય આદેશ; સામાન્ય કથન. (२) બોધ; શિખામણ. (३) ક્ષેત્ર કાળ વિભાગ. (४) અધ્યયન કે શતકનો એક પેટા વિભાગ. (५) વ્યવહાર. (६) લક્ષ્ય. (७) અભિપ્રાય; મતલબ. (८) ગુરૂપ્રતિજ્ઞા; ગુરૂ વચન.

उद्देसण. न० (उद्देशन) અંગસૂત્ર આદિનું પઠન કરવુ તે (૨) યોગ્યતા; અધિકારપણું.

उद्देसणंतेवासि. त्रि० (उद्देशनान्तेवासिन्) જેને સૂત્ર મૂળ પાઠે ભણાવવામાં આવ્યાં હોય તે શિષ્ય.

उद्देसणकाल. पु० (उद्देशनकाल) વર્ગ અધ્યયન કે શતકનો એક વિભાગ; ઉદ્દેસો.

उद्देसणायरिय. पु० (उद्देशनाचार्य) આચારગ આદિ સૂત્ર, મૂળ પાઠે ભણાવનાર.

उद्देसिय. त्रि० (उद्दिष्ट) સાધુએ પથારીની ગવેષણા કરવાને લેવાના અભિગ્રહમાંનો એક.

उद्देसिय. न० (औद्देशिक) એક સાધુને ઉદ્દેશી બનાવેલ આહારાદિ બીજાઓને પણ ન ખપે એવો પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો કલ્પ (૨) ત્રિ અમુક સાધુને ઉદ્દેશીને નીપજાવેલુ આહાર પાણી; ઉદ્દેશ દોષવાળું.

उद्देहगण. पु० (उद्देगण) એ નામનો મહાવીરસ્વામીનો એક ગણ; નવ ગણમાંનો એક.

उद्देहिगा. } **उद्देहिया** } स्त्री० ( ) ઉધઇ; ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જીવવિશેષ.

उद्ध. त्रि० (ऊर्ध्व) ઉંચુ

उद्धश्र. त्रि (उद्धत) અભિમાની. (૨) અનિ પ્રબલ.

उद्धंसणा. स्त्री० (उद्धर्षणा) તિરસ્કારી વચન. (૨) નિન્દા. (૩) હિંસા.

उद्धचलणबंध. पु० (ऊर्ध्वचरणबन्ध) ઉંચે પગ બાંધવારૂપ શરીરદંડ.

उद्धडा. स्त्री० (उध्धृता) ગૃહસ્થે પોતાના માટે રાંધવાના વાસણમાંથી બીજા વાસણમાં કાઢયું હોય તે ભિક્ષા લેવી તે; ત્રીજી પિંડેષણા.

उद्धत. त्रि० (उद्धत) ઉંચું; ઉત્કટ. (૨) ઉદ્ધત; સ્વેચ્છાચારી.

उद्धया. स्त्री० (उद्धता) દેવતાની ગતિ વિશેષ.

उद्धरण. न० (उद्धरण) ખેંચી કાઢવું; બહાર કાઢવુ.

उद्धरिय. त्रि० (उध्धृत) ઉખેડેલ; મૂળથી કાઢી નાખેલ. (૨) ધારણ કરેલ.

उद्धरेणु. स्त्री० (ऊर्ध्वरेणु) જુઓ "ઉર્ધ્વરેણુ" શબ્દ

उद्धाइय. त्रि० (उद्धावित) દોડી આવેલ, ઉતાવળથી આવેલ.

उद्धार. पु० (उद्धार) ગોશાળાના મતને અનુસાર કાળ પ્રમાણ વિશેષ (૨) અપહરણ.

उद्धारपलिओवम. न० (उद्धारपल्योपम) } **उद्धारपल्ल.** न० (उद्धारपल्य) } એક યોજનના કુવામાં ઠાસીને ભરેલ વાલાગ્રમાંથી સમયે સમયે એકેક વાલાગ્ર અપહરતાં જેટલા વખતમાં કુવો ખાલી થાય તેટલો વખત.

उद्धारसमय पु० (उद्धारसमय) અઢી સાગરોપમના સમયનો સમૂહ.

उद्धारसागरोवम न० (उद्धारसागरोपम) દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમ પરિમિત કાળ વિશેષ.

उद्धि. स्त्री० (उद्धि) ગાડાંની ઉંધ.

उद्धिय. त्रि० (उद्धृत) ઉખેડી નાખેલ (૨) દેશ બહાર કરેલ.

उद्धी स्त्री० (उद्धी) બે પગના આગલા ફણા પાસે પાસે રાખી પેનીને વિસ્તારી પહોળી રાખી કાઉસગ્ગ કરવો તે; કાઉસગ્ગના ૧૯ દોષમાંનો એક.

उध्धुमाय. त्रि० ( ) પરિપૂર્ણ; ભરેલ.

उध्धुय. त्रि० (उध्धुत) ઉંચે ફેલાયેલ, ઉંચે ફરકેલ. (૨) ઉત્કટ; પ્રકૃષ્ટ. (૩) ઉત્પન્ન થયેલ, ઉઠેલ. (૪) પ્રકમ્પિત.

उध्धुया. स्त्री० (उद्धृता) આકાશમાં ઉડતી ધુળના જેવી ત્વરિત ગતિ.

उध्धूय. त्रि० (उद्धूत) હાલેલું; કંપેલુ.

उन्नश्र. त्रि० (उन्नत) ઉન્નત; માની.

उ[illegible]य. त्रि० (उन्नतिक) ઉન્નતિવાળુ.
[illegible]यावत्त. पुं० (उन्नतावर्त) ઉંચે ચડતો આવર્ત-વંટોળીઓ (૨) પર્વત ઉપર જતો ફરતો માર્ગ.
[illegible]ाम. पु० (उन्नाम) માન કષાયનો પર્યાય. (૨) ઉંચાઇ.
[illegible]ामिश्र त्रि० (उन्नामित) અમુક નામથી પ્રસિદ્ધિ પામેલ.
[illegible]िय. त्रि० (और्णिक) ઉનનું બનેલું, ધાબળો વગેરે
[illegible]ुपित. त्रि० ( ) ભીનું થયેલ, ભિન્નું.
[illegible]स पु० (उपदेश) ઉપદેશ
उपश्रोग. पु० (उपयोग) ઉપયોગ, ધ્યાન
उपट्ट. पु० (उत्पट्ट) શણના વસ્ત્ર વણનાર, પટોળીયો.
उपणाय. पु० (उपनय) ઉદાહરણ આપી સાધ્ય અને સાધનનો સબંધ મેળવવો તે.
उप्पुत्र. त्रि० (उपप्लुत) ભીનું થયેલ; પલળી ગયેલ.
उपयुत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયુક્ત, ઉપયોગ સહિત.
उपरिं. } अ० (उपरि) ઉપર; ઉંચે
उपरिं. }
उपविट्ठ. त्रि० (उपविष्ट) બેઠેલ.
उपसंत. पु० (उपशान्त) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના પંદરમા તીર્થંકરનુ નામ.
उपसंपया. स्त्री० (उपसद्) જ્ઞાનાદિકને માટે બીજા ગુરૂનો આશ્રય લેવો તે.
उपहाण. न० (उपधान) તપ વિશેષ.
उपहाणपडिमा. स्त्री० (उपधानप्रतिमा) બાર ભિક્ષુની અને અગીયાર શ્રાવકની પડિમા.
[illegible]पाय. पुं० (उपाय) ઉપાય; કારણ.
[illegible]पालद्ध. त्रि० (उपालब्ध) ઠપકો અપાયેલ.
[illegible]पेहा. स्त्री० (उपेक्षा) બેદરકાર રહેવુ તે

उप्पइश्र. त्रि० (उत्पतित) સંયમ લેતી વખતે સિંહની પેરે ઉઠેલ; સંયમને ઉંચે સ્થાનકે ચડેલ-કુદકો મારેલ. (૨) ઉપર આવેલ; ઉપજેલ. (૩) ઉંચે ઉછળેલ; ઉડેલ. (૪) न० બહાર આવવું; ઉડવુ.
उप्पइया. स्त्री० (औत्पातिकी) જેથી અણદીઠુ અણસાંભળ્યું તર્કથીસુજી આવે તેવી બુદ્ધિ; તર્કબુદ્ધિ
उप्पकडा. स्त्री० (उत्प्रकथा) ચાલુ કથા.
उप्पड. पु० (उत्पट) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ
उप्पण्ण त्रि० (उत्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલ; ઉપજેલુ.
उप्पतिश्र. त्रि० (उत्पतित) ઉંચે ચડેલ; આકાશ તરફ ગતિ કરેલ.
उप्पत्ति स्त्री० (उत्पत्ति) ઉત્પત્તિ; આવિર્ભાવ.
उप्पत्तिया. स्त्री० (औत्पातिकी) તર્ક બુદ્ધિ; સ્વાભાવિક મતિ.
उप्पय. पु० (उत्पात) ઉંચે કુદવુ તે. (૨) ઉત્પત્તિ
उप्पयण. न० (उत्पतन) ઉંચે જવુ તે.
उप्पयणिया. स्त्री० (उत्पातिनिका) } નીચેથી
उप्पयणी. स्त्री० (उत्पतनी) } ઉંચે ચડવાની વિદ્યા.
उप्पयनिवय. पु० (उत्पातनिपात) ઉપર જવુ નીચે આવવું. (૨) નાટ્ય વિધિનો એક પ્રકાર.
उप्पल. न० (उत्पल) સૂર્ય વિકાશી કમળ; નીલ કમળ (૨) ગંધ દ્રવ્ય વિશેષ. (૩) દશમા કલ્પનુ ઉત્પલ નામનું એક વિમાન. (૪) ૮૪ લાખ ઉત્પલાંગ પ્રમાણ કાળ વિભાગ. (૫) પું० એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર.
उप्पलंग. पु० (उत्पलाङ्ग) ૮૪ લાખ હુહુ પ્રમાણ એક કાળ વિભાગ.
उप्पलगुम्मा. स्त्री० (उत्पलगुल्मा) જંબુ વૃક્ષના અગ્નિ ખુણાના વનખડમાં પચાસ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડી.

उप्पलवेंटिय. पु० (उत्पलवृन्तिक) કમળના બિંટડાની ભિક્ષા લેનાર ગોશાલાના મતનો અનુયાયી.

उप्पलहत्थग. पुं० (उत्पलहस्तक) કમળ ફૂલ વિશેષ.

उप्पला. स्त्री० (उत्पला) સાવથી નગરીના રહેવાસી શંખ નામના શ્રાવકની સ્ત્રી. (૨) પિશાચના ઈંદ્રકાળની ત્રીજી અગ્રમહીષી (૩) જમ્બૂ વૃક્ષના અગ્નિ ખુણામાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ. (૪) હસ્તિનાપુર નિવાસી ભીમ નામના કસાઇની સ્ત્રી. (૫) જ્ઞાતાધર્મ કથાના એક અધ્યયનનું નામ.

उप्पलिणीकंद पु० (उत्पलिनीकन्द) એક જાતની પાણીની વનસ્પતિ.

उप्पलुज्जला. स्त्री० (उत्पलोज्ज्वला) જમ્બૂવૃક્ષના અગ્નિ ખુણાના વનખંડની એક વાવડી

उप्पलुद्देसय पु० (उत्पलोद्देशक) કમલના અધિકારવાળો ભગવતીના ૨૧ મા શતકનો એક ઉદ્દેશો.

उप्पह. पुं० (उत्पथ) ઉન્માર્ગ, ઉલટો માર્ગ

उप्पहजाइ. त्रि० (उत्पथयायिन्) ઉલટે રસ્તે જનાર; વિપથગામી.

उप्पा. स्त्री० (उत्पाद) ઉત્પત્તિ; પ્રાદુર્ભાવ

उप्पाइ. त्रि० (उत्पादिन्) ઉત્પન્ન થનાર.

उप्पाइत्तार त्रि० (उत्पादितृ) ઉત્પાદક; ઉત્પન્ન કરનાર.

उप्पाइय. त्रि० (औत्पातिक) સહજ, સ્વાભાવિક. (૨) न० ઉત્પાત કરનાર અનિષ્ટ સૂચક બનાવ; ઉલ્કાપાતાદિ ઉપદ્રવ

उप्पाडण. न० (उत्पाटन) ઉખેડી નાખવું; મૂળથી ઉખેડવું.

उप्पाडित. } **उप्पाडिय.** } त्रि० (उत्पाटित) ઉપાડેલ.

उप्पातिया. स्त्री० (उत्पातिकी) જુઓ " ઉપ્પાઇયા " શબ્દ.

उप्पाय. पु० न० (उत्पात) ઉડવું; ઉંચે કુદવું. (૨) પ્રકૃતિનો વિકાર-રૂધિર વૃષ્ટિ આદિ. (૩) આકાશમાંથી લોહી વગેરેની વૃષ્ટિ થાય છે તેના લક્ષણસૂચક શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપસૂત્રમાંનું એક

उप्पाय. पु० (उत्पाद) વૃદ્ધિ; વધારો થવો. (૨) ઉત્પત્તિ (૩) ઉત્પાદનદોષ; સાધુને પોતાથી લાગતા આહારના ધાત્રી આદિ ૧૬ દોષ. (૪) ચૌદ પૂર્વમાનુ પ્રથમ ઉત્પાદ નામે પૂર્વશાસ્ત્ર

उप्पायक } **उप्पायग** } त्रि० (उत्पादक) ઉત્પન્ન કરનાર

उप्पायण. न० (उत्पादन) ઉત્પન્ન કરવું, પેદા કરવું (૨) ઉપાયાણના ૧૬ દોષ

उप्पायणा. स्त्री० (उत्पादना) ઉત્પન્ન કરવું; પેદા કરવું. (૨) ધાત્રી આદિ આહારના ૧૬ દોષ કે જે સાધુને પોતા આશ્રિ લાગ છે

उप्पायपव्वय पु० (उत्पातपर्वत) સર્વાભિમાનના વનખંડમાંનો એક પર્વત (૨) ચમરેંદ્રને ઉપર આવવાનો પર્વત.

उप्पायपुव्व. न० (उत्पादपूर्व) દ્રવ્યપર્યાયના ઉત્પાદનો જેમાં વર્ણન છે તે ઉત્પાદ નામે ૧૪ પૂર્વમાંનો પ્રથમ પૂર્વ-શાસ્ત્ર

उप्पाया. स्त्री० (उत्पाता) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત

उप्पिं. अ० (उपरि) ઉપર; ઉંચે.

उप्पिंजल. त्रि० (उत्पिंजल) ક્ષોભજનક; વ્યાકુળ.

उप्पिच्छ. त्रि० ( ) અધર શ્વાસે જ લદીથી ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ

उप्पिलण न० (उत्प्लावन) શરીર ઉપર પાણી રેડવું.

उप्पीलिय. त्रि० (उत्पीडित) ખેંચીને બાંધેલુ; નગ્ન કરેલ.

उप्पुय. न० (उत्प्लुत) ગાયનનો એક દોષ. (૨) ત્રિ० ભયભીત.

उप्पूर. पु० (उत्पूर) પાણીનો પ્રચંડ પ્રવાહ (૨) ઘણું; ઝાઝું.

उप्फालग. त्रि० ( ) નઠારૂ બોલનાર; નિંદા કરનાર.

उप्फिडंत. पु० ( ) તીડ.

उप्फुल्ल. त्रि० (उत्फुल्ल) વિકસિત.

उप्फेणाउप्फेणिय. त्रि० (उत्फेनोत्फेनित) દુધના ઉફાણની પેઠે ઉકળેલ-ક્રોધાયમાન થયેલ

उप्फेस. पु० ( ) મુગટ, તાજ.

उब्बंधण. न० (उद्बन्धन) ઉંચે શાખાદિકમા લટકી મરવુ તે

उब्भडग पु० (उद्भटक) વિદ્યા મંત્ર યંત્ર વગેરેમા બહેકાયેલો કે જેને દીક્ષા આપવાની મના કરેલ છે.

उब्भट्ठ. त्रि० ( ) માગેલું, યાચેલું.

उब्भड. त्रि० (उद्भट) ખુલ્લુ, ઉઘાડ. (૨) વિકરાળ; ભયંકર.

उब्भव. पु० (उद्भव) ઉત્પત્તિ

उब्भसुक्क. त्रि० ( ) ઝાડમાને ઝાડમાં ઉભા ઉભા સુકાઈ ગયેલ.

उब्भाम. पु० (उद्भ्राम) ભિક્ષાને વાસ્તે ભ્રમણ કરવુ તે. (૨) त्रि० પરિભ્રમણ કરનાર.

उब्भामअ. } **उब्भामग.** } पु० (उद्भ्रामक) જાર, વ્યભિચારી. (૨) એક જાતનો વાયુ; વટોળીઓ.

उब्भामिल्ला. स्त्री० (उद्भ्रामिणी) કુલટા સ્ત્રી.

उब्भावणा. स्त्री० (उद्भावना) પ્રગટ કરવુ; જાહેર કરવુ; ઉત્પન્ન કરવુ. (૨) પ્રભાવના (૩) ઉત્પ્રેક્ષા

उब्भिज्ज. त्रि० (उद्भिद्) જમીન ભેદી ફણગા રૂપે બહાર આવનાર મેથી વિગેરે ભાજીપાલો. (૨) ખંજનક આદિ જીવ.

उब्भिन्न. त्रि० (उद्भिन्न) સાધુને ઘી આદિ વહોરાવવા માટે કમાડ ઉઘાડીને કે ડાટો ઉખેડી આપવાથી લાગતો દોષ; ૧૬ ઉદ્‌ગમનમાંનો ૧૨ મો. (૨) અંકુર આવેલ. (૩) ભેદીને બહાર આવેલ. (૪) ખોલેલુ.

उब्भिय. त्रि० (उद्भिद्) ભેદીને નીકળેલ-જન્મેલ; ખજરીટ ટેકરા વગેરે

उब्भियलोण. न० (उद्भिलवण) દરિયા પાસ ખારા પાણીથી ઉત્પન્ન થતુ લવણ; દરિયાઇ મીઠુ.

उब्भूइया. स्त्री० (औद्भूतिकी) એ નામની કૃષ્ણ વાસુદેવની ભેરી.

उब्भेइम न० (उद्भेदिम) સમુદ્ર આદિમા ઉત્પન્ન થતુ લવણ, મીઠુ.

उभओ. अ० (उभयम्) બે બાજુએ, બે તરફ (૨) त्रि० બે.

उभउओपासिं. अ० (उभयतःपार्श्वे) બે પડખે, બે બાજુ.

उभय. त्रि० (उभय) બે.

उभयभाग पु० (उभयभाग) ચંદ્રને બે પડખે રહી જોગ જોડનાર નક્ષત્ર

उभयवाय. पु० (उभयवात) બન્ને તરફનો વાયુ.

उभयहा अ० (उभयथा) બે પ્રકારે; બન્ને રીતે

उमा स्त्री० (उमा) બીજા વાસુદેવની માતાનુ નામ.

उमाण. न० (अपमान) તિરસ્કાર, અનાદર

उम्मग्ग. न० (उन्मग्न) પાણીમાંથી ઉપર આવવુ, તરવુ.

उम्मग्ग. पु० (उन्मार्ग) ઉંચે આવવાનો માર્ગ; ડુબકી મારીને બહાર નીકળવાનો માર્ગ (૨) ઉલટો માર્ગ. (૩) ઉન્માર્ગ દર્શક (૪) અકાર્ય કરવુ તે. (૫) છિદ્ર

उम्मग्गजला. स्त्री० (उन्मग्नजला) तिमिस-ગુફાને મધ્ય ભાગે એ નામની એક નદી કે જેમાં કોઇ વસ્તુ પડે તેને ઉચ્છાળીને બહાર ફેંકી દીએ.

उम्मग्गणा. स्त्री० (उन्मार्गणा) છિદ્ર; વિવર

उम्मज्ज. પું० (उन्मज्जन) પાણીની અંદરથી સપાટી ઉપર આવવું તે. (૨) સંસારની સપાટી–મોક્ષ ઉપર લઇ જનાર શ્રદ્ધા સંયમ વીર્ય વગેરે.

उम्मज्जक } **उम्मज्जग.** } પુ० (उन्मज्जक) સ્નાન કરવાને એક વાર પાણીમાં પેસી તરત બહાર નીકળે તેવો તાપસ, તાપસની એક જાત.

उम्मज्जणिमज्जिया. स्त्री० (उन्मज्जनिमज्जिका) પાણીમાંથી ઉપર આવવું અને નીચે જવું તે; ડુબકી ખાવી તે.

उम्मज्जा स्त्री० (उन्मज्जा) પાણીમાં નીચેથી ઉપર આવવું તે

उम्मत्त. त्रि० (उन्मत्त) ગાંડો; ઉદ્ધત (૨) ગર્વિષ્ઠ; ભૂત વગેરેના વળગાડવાળું.

उम्मत्तजला. स्त्री० (उन्मत्तजला) રમ્યક વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની નદી; મહા વિદેહની બાર અંતર નદીઓમાંની એક.

उम्मद्दण. न० (उन्मर्दन) ઉલટી રૂવાટીએ મર્દન કરવું તે.

उम्मद्दिया स्त्री० (उन्मर्दिका) ઉલટી રૂવાટીએ મર્દન કરનાર દાસી.

उम्माण. न० (उन्मान) તોલથી પરિમાણ થાય તે; શેર મણ-કર્ષ, માસા વગેરે (૨) જેને તોલતાં અર્ધ ભાર થાય તેવો પુરૂષ ઉન્માનોપેત કહેવાય. (૩) સામા ત્રાજવામાં જોખ નાખી વસ્તુને જોખવી–તોલવી તે.

उम्माद. પુ० (उन्माद) ગાંડપણ; ચિત્તવિભ્રમ. (૨) અત્યન્ત કામથી ઉન્મત્ત. (૩) યક્ષાદિનો આવેશ. (૪) આલિંગન.

उम्मादण. न० (उन्मादन) કામનું ઉદ્દીપન થાય તે

उम्माय. પુ० (उन्माद) જુઓ "ઉમ્માદ" શબ્દ.

उम्मि. પુ स्त्री० (ऊर्मि) તરંગ, મોજા; લહેર. (૨) મોજાને આકારે જન સમુદાય.

उम्मिमालिणी. स्त्री० (ऊर्मिमालिनी) સુવપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની અંતર નદી.

उम्मिलित. } **उम्मिलिय.** } त्रि० (उन्मीलित) વિકસિત, ખોલેલ, ઉઘડેલ.

उम्मिल्लिर. त्रि० (उन्मीलनशील) ખોલનાર.

उम्मिसिय. त्रि० (उन्मिषित) પ્રકાશિત. (૨) પુ० આંખ મિચાઇને ઉઘડે તેટલો કાળ. (૩) न० વિકાસ

उम्मिस्स. त्रि० (उन्मिश्र) ભેળસેળવાળું, એકઠું થયેલ, (૨) એષણાનો ૭ મો દોષ

उम्मीलिय. त्रि० (उन्मीलित) ખોલેલ (૨) न० વિકાસ

उम्मीस त्रि० (उन्मिश्र) જુઓ 'ઉમ્મિસ્સ' શબ્દ

उम्मुक्क त्रि० (उन्मुक्त) ઉંચે ફેંકેલું. (૨) સર્વથા ત્યાગ કરેલ; છોડેલ

उम्मुग्ग. त्रि० (उन्मग्न) પાણીમાં તરનાર. (૨) न० પાણીમાં તરવું

उम्मुग्गनिमुग्गिया स्त्री० (उन्मग्ननिमग्नता) જુઓ 'ઉમ્મજ્જણિમજ્જિયા' શબ્દ.

उम्मुग्गा. } **उम्मुज्जा.** } स्त्री० (उन्मग्न) પાણી ઉપર આવવું; તરવું.

उम्मुयणा. स्त्री० (उन्मोचना) ત્યાગ.

उम्मूलणा. स्त्री० (उन्मूलना) મૂળથી ઉખેડવું; ચુંટી બહાર કાઢવું.

उम्मूलिय. त्रि० (उन्मूलित) જડ મૂળથી ઉખેડેલ.

उम्मेस. પું० (उन्मेष) આંખ મીંચવી ઉઘાડવી તે; આંખનો પલકારો.

उम्ह. पुं० स्त्री० (ऊष्मन्) ઉષ્ણતા; ગરમી. (૨) સંતાપ.

उय पुं० (ऋतु) વસંત આદિ ઋતુ.

उय. अ० (उत) અથવા.

उयंसि. त्रि० (ओजस्विन्) ઓજસ્વી, અધિક મનોબળવાળો.

उयट्ट. त्रि० (उद्वृत्त) નરક ગતિમાંથી બહાર નીકળેલ, મૃત.

उयट्ट. त्रि० (अपवर्त्त) } કર્મની લાંબી
उयट्टण. न० (अपवर्तन) } સ્થિતિને ટુંકી કરવી તે.

उयर. पु० (उदर) પેટ; જઠર.

उयरिय. त्रि० (उदरिक) જલોદર રોગવાળો.

उर. पुं० न० (उरस्) વક્ષસ્થલ, છાતી (૨) त्रि० સુંદર.

उरंउरेणं अ० (   ) છાતી સાથે આલિંગન કરવું તે, છાતી સરસા (૨) સાક્ષાત્.

उरग पु० स्त्री० (उरग) પેટે ચાલનાર; સર્પ વગેરે

उरगपरिसप्पी स्त्री० (उरगपरिसर्पिणी) નાગણ; છાતીએ ચાલતા સર્પની સ્ત્રી.

उरगवीहि. स्त्री० (उरगवीथि) શુક્રની ઉરગ નામની વીથિ-ગતિ વિશેષ.

उरतव पु० (उरतपस्) ગોશાલાના ઉપાસકનું એક જાતનું તપ.

उरत्थ न० (उरःस्थ) છાતીમાં પહેરવાનુ આભરણ.

उरपरिसप्प. पु० (उरःपरिसर्प) છાતીથી ચાલનાર પ્રાણી સર્પ વિગેરે.

उरपरिसप्पिणी. स्त्री० (उरःपरिसर्पिणी) નાગણ; સર્પની સ્ત્રી.

उरब्भ. पु० स्त्री० (उरभ्र) મેંઢું; ઘેટું.

उरब्भिय. न० (उरभ्रीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું સાતમુ અધ્યયન.

उरय. पुं० (उरत) એક જાતનો ગુચ્છો.

उरस. त्रि० (औरस) પોતાનો પુત્ર.

उरसप्प पुं० (उरःसर्प) છાતીયે ચાલનાર તિર્યંચ; સર્પ વગેરે.

उरसी स्त्री० (उरसी) એક જાતનો ગુચ્છો

उरसुत्तिया स्त्री० (उरस्सूत्रिका) છાતીમા પહેરવાનું આભૂષણ.

उरस्स त्रि० (उरस्य) છાતીનુ, છાતી સંબંધી. (૨) સંતાન; બચ્ચુ (૩) હાર્દિક, આભ્યન્તર.

उराल त्रि० (उदार) સમર્થ; શક્તિયુક્ત. (૨) ઉન્નત સ્વભાવવાળો. (૩) ઉદાર. (૪) પ્રધાન, શ્રેષ્ઠ. (૫) અતિ અદ્ભૂત (૬) વિશાળ, વિસ્તારવાળુ (૭) ન૦ એક જાતનું શરીર, ઉદારિક શરીર. (૮) ત્રિ૦ ઉદારિક શરીર સબંધી. (૯) સ્થૂલ, પ્રસિદ્ધ. (૧૦) ન૦ પ્રધાન તપ (૧૧) એ નામની લીલી વનસ્પતિ.

उरालमिस्स. पुं० (उदारमिश्र) ઉદારિક મિશ્ર યોગ.

उरालिअ. त्रि० (औदारिक) હાડ માસ ને રૂધિરવાળું શરીર, મનુષ્ય અને તિર્યંચનુ સ્થૂલ શરીર

उरालियसरीर. न० (औदारिकशरीर) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

उरिआ. स्त्री० (उड्डिका) એક પ્રકારની લિપિ.

उरू. त्रि० (उरू) વિસ્તીર્ણ; વિશાળ.

उरूणाग. पुं० (   ) વનસ્પતિનો ગર; એક સુવાળો પદાર્થ.

उरूनुंबगा. स्त्री० (उरूनुम्बका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

उरोरूह. न० (उरोरूह) સ્તન. (૨) જૈન સાધ્વીઓનું એક જાતનું ઉપકરણ

उरोविसुद्ध. न० (उरोविशुद्ध) ગાયનની શુદ્ધિનો એક પ્રકાર.

उलुग्ग त्रि० (अवरुग्ण) ગ્લાન થયેલ; દુર્બલ થયેલ.

उलूअ. } **उलूग.** } पु० (उलूक) ધુવડ; ઘુડ. (२) વૈશેષિક દર્શનના નેતા કણાદ મુનિ.

उलूगी. स्त्री० (उलूकी) એક પ્રકારની વિદ્યા (૨) ઘુવડની માદા.

उल्ल. त्रि० (आर्द्र) લીલુ; ભીનું

उल्लंघण. न० (उल्लङ्घन) ઉલ્લંઘવું; કુદી જવુ તે (૨) ત્રિ૦ વિનય મર્યાદા ઉલ્લંઘનાર.

उल्लंबण न० (उल्लम्बन) ઝાડની ડાળીએ લટકતું બાંધવું, (૨) ફાંસો નાખી લટકવુ તે

उल्लंबिय त्रि० (उल्लम्बित) ઝાડમાં લટકેલ.

उल्लग त्रि० (आर्द्रक) આર્દ્ર, ભિનુ

उल्लगच्छ न० (आर्द्रगच्छ) ઉદ્દેહ ગણથી નીકળેલ એ નામનુ એક કુલ (૨) કાશ્યપગોત્રથી નીકળેલ બીજો ગણ.

उल्लण न० ( ) ઓસામણ; (૨) ભીનું શરીર લુછવું તે.

उल्लणिया. स्त्री० (आर्द्रयणिका) ભીના શરીરને લુછવાનું વસ્ત્ર

उल्लविय न० (उल्लपित) કામદેવ સમ્બન્ધી વાતચીત કરવી તે; કામકથા (૨) ત્રિ૦ કથિત, ઉક્ત

उल्लसिय त्रि० (उल्लसित) ઉલ્લાસ-આનંદ પામેલ.

उल्लाइय. त्रि० (उल्लापित) માટી છાણાદિથી લિંપેલ.

उल्लाय. पुं० ( ) પ્રહાર; લાત (૨) વક્ર વચન (૩) કથન

उल्लालिय त्रि० (उल्लालित) તાડન કરેલ, ઉછાળેલ.

उल्लाव. पु० (उल्लाप) વાતચિત. (૨) કાકુ વચન બોલવુ તે. (૩) પ્રત્યુત્તર; જવાબ.

उल्लास. पु० (उल्लास) પ્રગટ કરવુ તે

उल्लिहण. न० (उल्लेखन) ઉલ્લેખ કરવો તે; લખવુ તે.

उल्लिहिय. त्रि० (उल्लिखित) ઘસાયેલ; ઉઝરડા પાડેલ.

उल्लीण. त्रि० (उल्लीन) ગુપ્ત રહેલ, એકાંતમાં રહેલ

उल्लुंचिय त्रि० (उल्लुञ्चित) ઉખેડેલ, ચુંટેલ.

उल्लुगा. स्त्री० (उल्लुका) એ નામની એક નદી

उल्लुगातीर. } **उल्लुयातीर.** } न० (उल्लुकातीर) ઉલ્લુગા નામની નદીને કાંઠે આવેલું એક નગર કે જેમા ગંગાચાર્ય નામના નિહ્નવ થયા હતા.

उल्लूह. त्रि० ( ) શુષ્ક; સુકુ

उल्लोइय. न० (उल्लोचित) ખડી માટી વગેરેથી ભિંત વગેરેનું લેપન કરવુ તે (૨) ચડવો બાંધેલ, ઉલ્લોચથી શણગારેલ

उल्लोच. } **उल्लोय.** } पु० (उल्लोच) છત. (૨) ચદરવો, ઉલ્લોચ (૩) ત્રિ૦ દેખવા યોગ્ય, દર્શનીય

उल्लोय. पु० (उल्लोक) અગાસી, છત

उव अ० (उप) સમીપ-પાસેના અર્થમાં (૨) સમસ્તપણું, સમગ્રપણું (૩) સદૃશતા, તુલ્યતા (૪) એક વાર. (૫) બીજીવાર; અંદર.

उवइट्ठ त्रि० (उपदिष्ट) ઉપદેશેલુ; બાંધેલુ

उवइय त्रि० (उपचित) યુક્ત. (૨) ઉન્નત (૩) માંસલ; પુષ્ટ. (૪) પુ० એક જાતનો તે ઇંદ્રિય જીવ કે જે જમીનમાં ઘર કરી રહે છે

उवउत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયોગ સહિત (૨) સાવધાન; સાવચેત.

उवउत्तया. स्त्री० (उपयुक्तता) ઉપયોગ; સાવચેતી.

उवएस. पु० (उपदेश) ઉપદેશ; શોધ. (૨) પ્રતિપાદન (૩) શાસ્ત્ર; સિદ્ધાંત.

उवएसग. त्रि० (उपदेशक) ઉપદેશ-બોધ કરનાર.

उवएसणा. } न० (उपदेशन) ઉપદેશ;બોધ.
उवएसणाया. } સ્ત્રી० (૨) ઉપદેશ આપવો
उवएसणा. } તે; બીજાને કોઇ કાર્યમાં પ્રવર્તાવવું તે.

उवएसय. त्रि० (उपदेशक) ઉપદેશ કરનાર.

उवएसरुइ. स्त्री० (उपदेशरुचि) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળી જાગૃત થયેલ તત્ત્વરૂચિ; રૂચિ-સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) ત્રિ० તેવી રૂચિવાળો.

उवएसिय त्रि० (उपदेशित) ઉપદિષ્ટ.

उवओग पु० (उपयोग) જીવનો જ્ઞાન દર્શન મય વ્યાપાર, ચૈતન્ય શક્તિ. (૨) સાવધાની; સાવચેતી (૩) પન્નવણા સૂત્રના ૨૯ મા પદનું નામ. (૪) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના ૧૩ મા દ્વારનું નામ.

उवओगपद. न० (उपयोगपद) પન્નવણાસૂત્રના ૨૯ મા પદનું નામ.

उवंग. पु० न० (उपाङ्ग) શરીરના અવયવના અવયવ, મુખ્ય અવયવના અવયવ; ઉપાંગ. (૨) અંગસૂત્રની પાસેના ઉપાંગ સૂત્ર, ઉવવાઈ આદિ બાર ઉપાંગો

उवंगतिग न० (उपाङ्गत्रिक) ઉદારિકશરીરના અંગોપાંગ વૈક્રિયશરીરના અંગોપાંગ અને આહારક શરીરના અંગોપાંગ એ ત્રણનો સમૂહ.

उवंजण. न० (उपाञ्जन) ગાડીના પૈડાને ઉંગણ દેવું-ચીકણો પદાર્થ લગાડવો તે.

उवकय. त्रि० (उपकृत) ઉપકાર કરાયેલ; અનુગૃહીત.

उवकरण. न० (उपकरण) સાધન; ઉપકરણ, વસ્ત્રાદિ પરિગ્રહ. (૨) બાહ્ય ઇંદ્રિય વિશેષ.

उवकरणोमोयरिया. स्त्री० (उपकरणावमोदरिका) ઉપકરણની ઉણોદરી.

उवकासिय. न० ( ) શરીરના અવયવ; ગાત્ર.

उवकुल. न० (उपकुल) કુલ નક્ષત્રની પાસેના નક્ષત્રો, જેમકે અશ્વિનીકુલ તો ભરણી ઉપકુલ કૃત્તિકાકુલ તો રોહિણી ઉપકુલ.

उवक्कंत. त्रि० (उपक्रान्त) પાસે લાવેલ. (૨) પ્રારબ્ધ; પ્રસ્તાવિત.

उवक्कम. पु० (उपक्रम) દૂર રહેલ વસ્તુને પ્રતિપાદન શૈલીથી નજીક લાવીને નિક્ષેપ યોગ્ય કરવી. (૨) જેથી જીંદગીનો અંત આવે-આયુષ્ય તુટી જાય તે; (૩) અનુદિત કર્મને ઉદયમાં લાવવા તે. (૪) બંધનો આરંભ-શરૂઆત. (૫) ઉપાય, ઇલાજ. (૬) કર્મોની પરિણતિના કારણભૂત જીવનો પ્રયત્ન વિશેષ. (૭) જ્ઞાન; નિશ્ચય (૮) અનુવર્તન; અનુકૂળપ્રવૃત્તિ. (૯) સંસ્કાર; પરિકર્મ.

उवक्कमण. न० (उपक्रमण) ઉપક્રમ કરવો; વિશેષતા કરવી.

उवक्कमिय. त्रि० (औपक्रमिक) આરંભમાં સંબંધ રાખનાર.

उवक्कमिया स्त्री० (औपक्रमिकी) રોગાદિક કારણથી થતી પીડા.

उवक्कर. पु० (उपस्कर) સંસ્કાર; શુશ્રૂષા.

उवक्काम. पु० (उपक्रम) જુઓ " ઉવક્કમ " શબ્દ.

उवक्कामण. न० (उपक्रमण) જુઓ " ઉવક્કમણ " શબ્દ.

उवक्खड. त्रि० } (उपस्कृत) રાંધવાને આ-
उवक्खडिय. } રંભેલું; રાંધેલું (૨) વધારી સ્વાદિષ્ટ બનાવેલ, સસ્કાર પમાડેલ. (૩) પુ० न० રસોઇ; પકવાન.

उवक्खर. पुं० (उपस्कर) ઘરના ઉપકરણ; ઘરવખરી. (૨) હિંગ આદિ.

उवक्खरसंपएण त्रि० (उपस्करसम्पन्न) ઉપસ્કાર-હિંગ આદિથી વધારેલ.

उवक्खाइआ. स्त्री० (उपख्यायिका) ઉપકથા; પ્રાસંગિક કથા

उवक्खाइत्तार. त्रि० (उपाख्यातृ) ખ્યાતિ-પ્રસિદ્ધિ મેળવનાર.

उवग. त्रि० (उपग) પાસે જનાર

उवगय. त्रि० (उपगत) પામેલ; પ્રાપ્ત થયેલ. (૨) યુક્ત. (૩) જાત. (૪) અન્તર્ભૂત; અન્તર્ગત.

उवगयसलाहत्त. न० (उपगतश्लाघत्व) ૨૪ મો સત્ય વચનનો અતિશય.

उवगरण. न० (उपकरण) વસ્ત્ર પાત્ર વગેરે નિર્વાહના સાધન (૨) બાહ્ય ઇન્દ્રિય વિશેષ.

उवगरणदव्वोमोयरिया स्त्री० (उपकरणद्रव्याव-मोदरिका) સાધુને રાખવા જોઇએ તેના કરતા પણ ઓછા ઉપકરણ રાખવા તે, દ્રવ્ય ઉણોદરીનો એક પ્રકાર.

उवगरणपणिहाण. न० (उपकरणप्रणिधान) લૌકિક ઉપકરણ-ગૃહાદિ અને લોકોત્તર ઉપકરણ-વસ્ત્ર પાત્રાદિ તેનુ પ્રણિધાન ઉપભોગ-પ્રવર્તન.

उवगरणसंजम पु० (उपकरणसंयम) મહા-મુલ્યવાળા વસ્ત્રનો ત્યાગ કરી સાદા ધોળાં વસ્ત્ર પહેરવાં તે, સયમનો એક પ્રકાર.

उवगरणसंवर. पुं० (उपकरणसंवर) સાધુએ પ્રમાણ ઉપરાંત તથા અકલ્પનીય ઉપ-કરણ ન લેવા તે.

उवगरणिंदिय. न० (उपकरणेन्द्रिय) શબ્દાદિને જાણવામા હેતુરૂપ શક્તિ વિશેષ

उवगार. पु० (उपकार) ઉપકાર.

उवगारण. न० (उपकारण) ઉપકાર કરવો કરાવવો તે.

उवगारि. त्रि० (उपकारिन्) ઉપકાર કરનાર.

उवगारियलेण. न० (उपकारिकालयन) પ્રાસા-દમાં દાખલ થવાને ઉપકારક થાય તેવો ચોતરો વગેરે; પ્રાસાદપીઠ.

उवगूढ. त्रि० (उपगूढ) સસ્પૃષ્ટ, અડકેલ. (૨) યુક્ત. (૩) છુપાઇ રહેલ; ભરાઇ રહેલ.

उवगूहण. न० (उपगूहन) આલિંગન.

उवगूहिअ. त्रि० (उपगूढ) આલિંગન કરેલ.

उवग्ग. न० (उपाग्र) સમીપમાં; નજીકમાં.

उवग्गह. पु० (उपग्रह) ઉપાધિ, જેથી ભવ વધે તે (૨) અવલંબ; ટેકો (૩) આજ્ઞા. (૪) પુષ્ટિ; પોષણ. (૫) ગ્રહણ. ઉપાદાન (૬) ઉપકરણ, સાધન.

उवग्गहकम्म. न० (उपग्रहकर्मन्) ભવોપગ્રાહી કર્મ; વેદનીય આયુષ્ય નામ અને ગોત્ર એ ચારમાંનુ ગમે તે એક

उवग्गहिय. त्रि० (औपग्रहिक) પાઢીયારૂ, સાધુએ થોડો વખત રાખી પાછુ ધણીને સોંપી દેવા યોગ્ય વસ્તુ ઉપધિ

उवग्गहिय. त्रि० (उपगृहीत) ઉપસ્થાપન કરેલ.

उवग्घाय पुं० (उपोद्घात) પ્રસ્તાવ, ઉપોદ્‌ઘાત

उवघाइ त्रि० (उपघातिन्) ઘાત કરનાર, મારનાર.

उवघाइअ. त्रि० (उपघातिक) ઉપઘાત નાશ કરનાર (૨) હિંસામા સબંધ રાખનાર

उवघाइया. स्त्री० (उपघातिकी) પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર; ભારે પ્રાયશ્ચિત્તમાંથી થોડો વખત બાદ કરી લઘુ પ્રાયશ્ચિત્ત આપવુ તે (૨) ૨૮ આચાર પ્રકલ્પમાંનુ એક.

उवघाय पु० (उपघात) વિનાશ, મરણ; સહાર (૨) આઘાત-શ્રોત્રાદિ ઇંદ્રિયોને વાજીંત્ર વગેરેના શબ્દથી ધક્કો લાગે તે. (૩) પિંડ શય્યા વગેરેનુ અકલ્પનિકપણુ; જેથી સાધુને આહાર શય્યા વગેરે કલ્પે નહિ તેવો દોષ.

उवघायकम्म. न० (उपघातकर्मन्) બીજાની ઘાત થાય તેવી ક્રિયા.

उवघायणाम. न० (उपघातनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

उवघायणिस्सिय. न० (उपघातनिश्रित) ઉપઘાત આશ્રી મૃષા-જુઠ.

उवचय. पुं० (उपचय) પુષ્ટિ; વધારો; વૃદ્ધિ (૨) ઇંદ્રિય યોગ્ય પુદ્ગલનો સંગ્રહ કરી ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ બાંધવી તે (૩) સમૂહ (૪) શરીર.

उवचरय. त्रि० (उपचरक) સેવાને મિષે બીજાને ઉતારી પાડવાની ભેદ જોનાર.

उवचरिश्र. त्रि० (उपचरित) ઉપચાર કરેલ.

उवचार. पु० (उपचार) પૂજા સામગ્રી.

उवचिय त्रि० (उपचित) પુષ્ટ થયેલું, વૃદ્ધિ પામેલું. (૨) જીવના પ્રદેશથી વ્યાપ્ત થયેલું. (૩) સહિત. (૪) સ્થાપેલ; ગોઠવેલ. (૫) સમારેલું, કમાવેલું.

उवजीवि. त्रि० (उपजीविन) આજીવિકા ચલાવનાર; ઉપકારક.

उवजुत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયોગ સહિત.

उवजोइय. त्रि० (उपज्योतिष्क) અગ્નિ પાસે રહેનાર, રસોઇઓ (૨) અગ્નિહોત્રી

उवजोइ. त्रि० (उपज्योतिष) જ્યોતિ-અગ્નિ-સમીપવર્તી.

उवज्झय. } पु० (उपाध्याय) ઉપાધ્યાય,
उवज्झाय } શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરાવનાર. (૨) સૂત્રના અધ્યાપક જૈન મુનિને આપવામાં આવતી એક પદવી

उवट्ठंभ पु० (उपष्टम्भ) ટેકો (૨) અનુકંપા. કરૂણા

उवट्ठप्प. त्रि० (उपस्थाप्य) ઉપસ્થિત કરવા યોગ્ય (૨) દીક્ષા લેવા યોગ્ય

उवट्ठवणा. स्त्री० (उपस्थापना) મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું તે.

उवट्ठवणीय. त्रि० (उपस्थापनीय) જુઓ "ઉવટ્ઠપ્પ" શબ્દ.

उवट्ठाण न० (उपस्थान) બેઠક; સભા; મંડપ. (૨) સંયમ અનુષ્ઠાન.

उवट्ठाणसाला. स्त्री० (उपस्थानशाला) સભા મંડપ; સભાસ્થાન.

उवट्ठाणिश्र. न० (उपस्थानिक) ભેટ; બક્ષીસ; નજરાણો.

उवट्ठाणिया. स्त्री० (उपस्थानिका) પાસે બેસનારી દાસી.

उवट्ठावणा. न० (उपस्थापन) દીક્ષા લીધા પછી સાત દિવસે ચાર મહિને કે છ મહિને મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું-મ્હોટી દીક્ષા આપવી તે, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવું તે.

उवट्ठावणायरिश्र } पु० (उपस्थापनाचार्य)
उवट्ठावणारिय. } મોટી દીક્ષા આપનાર આચાર્ય-ગુરૂ.

उवट्ठिय त्रि० (उपस्थित) પાસે આવેલ; હાજર થએલ. (૨) આશ્રિત. (૩) પ્રવ્રજ્યા લેવા તૈયાર થએલ.

उवडहित्तार. त्रि० (उपदाहयितृ) બાળનાર.

उवणगर न० (उपनगर) શાખાનગર; શહેરની પાસેનું પરૂ.

उवणत्थ. त्रि० (उपन्यस्त) તૈયાર કરેલ.

उवणद्ध. त्रि० (उपनद्ध) ઘડ્યું. (૨) ઘટિત; યુક્ત

उवणय. पु० (उपनय) પ્રકૃત વસ્તુની સાથે ઉદાહરણની ઘટના કરવી તે. (૨) ભેટણું; બક્ષીસ. (૩) ગુણની તારીફ, પ્રશંસા. (૪) ઉપસંહાર.

उवणायण. न० (उपनयन) કલાચાર્ય પાસે બાળકને કળા શિખવવી તે (૨) ઉપવીત સંસ્કાર, જનોઇ આપવી તે.

उवणयवयण. न० (उपनयवचन) પ્રશંસા વચન જેમ અમુક સ્વરૂપવાન અને સુશીલ છે તે

उवणिक्खित्त. त्रि० (उपनिक्षिप्त) મુકેલ. વ્યવસ્થા કરેલ.

उवणिग्गय त्रि० (उपनिर्गत) નીકળેલ, બહાર આવેલ.

उवणिमंतण. न० (उपनिमन्त्रण) નિમન્ત્રણ.

उवणिविट्ठ. त्रि० (उपनिविष्ट) સમીપ રહેલ, પાસે બેઠેલ.

उवणिहि. पुं० स्त्री० (उपनिधि) પાસે લાવેલ (२) રચના; નિર્માણ.

उवणिहिश्रा. स्त्री० (औपनिधिकी) જુદી જુદી અનેક વસ્તુઓના પૌર્વાપર્યભાવ અનુક્રમની યોજના; આનુપૂર્વી-અનુક્રમનો એક પ્રકાર.

उवणिहिय. त्रि० (उपनिहित) પાસે સ્થાપેલ. (२) પું० વિશેષ નિયમ ધારણ કરનાર સાધુ.

उवणीय. त्रि० (उपनीत) પાસે આવેલ; પ્રાપ્ત થએલ. (२) બક્ષીસ આપેલ. સમર્પણ કરેલ. (३) પ્રશંસા; તારીફ; મહિમા. (४) સંયુક્ત. (५) પ્રસ્તાવના ઉપસંહાર વગેરેથી યુક્ત. (६) યોજના કરેલ.

उवणीयचरश्र. पुं० (उपनीतचरक) ક્યાંકથી આણેલ હોય કે બક્ષીસ આવી હોય તેની ગવેષણા કરનાર; અભિગ્રહ વિશેષ ધારણ કરનાર સાધુ.

उवणीयवयण. न० (उपनीतवचन) પ્રશંસા રૂપ વચન જેમકે આ સ્ત્રી રૂપાળી છે.

उवणुप्पयणी. स्त्री० (अवपातोत्पतनी) આકાશમાં ચડવા ઉતરવાની વિદ્યા

उवणास. पु (उपन्यास) પ્રસ્તાવના; ઉપોદ્ઘાત. (२) દૃષ્ટાન્ત વિશેષ

उवताव. पुं० (उपताप) સંતાપ; પીડા.

उवत्थड. त्रि० (उपस्तृत) આસપાસ ઢંકાયેલું.

उवत्थाणिश्र. न० (उपस्थानिक) જુઓ "ઉવટ્ઠાણિય" શબ્દ.

उवत्थाणिया. स्त्री० (उपस्थानिका) જુઓ "ઉવટ્ઠાણિયા" શબ્દ.

उवत्थिय. त्रि० (उपस्थित) જુઓ "ઉવટ્ઠિય" શબ્દ.

उवदंसण. पुं० (उपदर्शन) નીલવંત પર્વત ઉપરનુ નવમુ શિખર. (२) દેખાડવું; બતાવવું.

उवदंसणकूड. पु० (उपदर्शनकूट) નીલવંત પર્વત ઉપરનું એક શિખર.

उवदंसणया. स्त्री० (उपदर्शन) નામની અર્થ સાથે યોજના કરી વસ્તુનું નિદર્શન કરવુ તે.

उवदंसिय. त्रि० (उपदर्शित) દર્શાવેલું; બતાવેલુ

उवदाई स्त्री० (उदकदायिका) પાણી આપનાર દાસી.

उवदिट्ठ. त्रि० (उपदिष्ट) ઉપદેશેલુ; દર્શાવેલું.

उवदेस. पु० (उपदेश) ઉપદેશ; ધર્મનો બોધ

उवदेसग. त्रि० (उपदेशक) વ્યાખ્યાન આપનાર; ઉપદેશક.

उवदेसण न० (उपदेशन) જુઓ "ઉવદેસ" શબ્દ.

उवदेसणया. स्त्री० (उपदेशना) જુઓ "ઉવએસણયા" શબ્દ

उवद्दव पुं० (उपद्रव) મહાકષ્ટ; આફત.

उवद्दविय. त्रि० (उपद्रुत) પીડાયેલ; ભયભીત થયેલ

उवधारणया. स्त्री० (उपधारणा) અર્થાવગ્રહનું એક નામ. (२) ધારણ કરવુ.

उवधारिय. त्रि० (उपधारित) ધારણ કરેલ.

उवनंदणभद्द. पु० (उपनन्दनभद्र) આર્યસંભૂતવિજયના એ નામના એક શિષ્ય.

उवनिबंधण न० (उपनिबन्धन) સબંધ. (२) त्रि० સંબંધ હેતુ.

उवनिहिश्र. त्रि० (औपनिधिक) ગૃહસ્થ બેઠો હોય તેની નજીકમાં જે આહારાદિ હોય તેની ગવેષણા કરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उवन्नासोवणाश्र. पु० (उपन्यासोपनय) વાદિને જિતવાને પ્રત્યુત્તર આપવો તે.

उवप्पदाण. } **उवप्पयाण.** } न० (उपप्रदान) રાજનીતિનો બીજો પ્રકાર; પહેલા પ્રકારથી દુશ્મન વશ ન થાય તો પછી કંઈક આપી-લલચાવી તેને વશ કરવાની નીતિ.

उववूह. પું० (उपबृंह) સમાન ધર્મિઓના સદ્ગુણની પ્રશસા કરી તેમના મનને ઉત્સાહિત કરવા તે.

उववूहण. ન० (उपबृंहण) નિભાવ; રક્ષણ; વૃદ્ધિ; પોષણ.

उववूहणिय. ત્રિ० (उपबृंहणिक) વૃદ્ધિ-પુષ્ટિ-કારક.

उववूहा. સ્ત્રી० (उपबृंहा) ગુણી જનોના ગુણની પ્રશસા કરવી; સમક્તિના આઠ આચારમાંનો પાંચમો આચાર.

उवभुत्त. ત્રિ० (उपभुक्त) ભોગવેલ.

उवभोअ. उवभोग. પું० (उपभोग) ઉપભોગની વસ્તુ; જેનો વારવાર ઉપયોગ થઈ શકે તેવા સ્ત્રી વસ્ત્ર ભૂષણ વગેરે તથા એકવાર ઉપભોગ થાય તેવા ખાનપાન વગેરે.

उवभोगंतराय. ન० (उपभोगान्तराय) અતરાય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી વસ્ત્ર આભરણ વગેરેનો ઉપભોગ થઈ શકે નહિ.

उवभोगपरिभोगपरिमाण. ન० (उपभोगपरिभोगपरिमाण) ગૃહસ્થોના સાતમા વ્રતનું નામ કે જેમા એકવાર કે વારવાર ભોગવાય તેવી વસ્તુઓનુ પરિમાણ બાધવામા આવે છે.

उवभोग्ग. उवभोज्ज. ત્રિ० (उपभोग्य) ઉપભોગ કરવા યોગ્ય.

उवमा. સ્ત્રી० (उपमा) મુકાબલો, સરખામણી; ઉપમા (૨) ધારણા; માન્યતા. (૩) એક ઈન્દ્રાણી. (૪) એક ખાવા યોગ્ય પદાર્થ. (૫) અલકાર વિશેષ. (૬) "પ્રશ્ન વ્યાકરણ" સૂત્રનું એક લુપ્ત અધ્યયન.

उवमाण. ન० (उपमान) પ્રમાણ વિશેષ.

उवमिय. ત્રિ० (उपमित) ઉપમાયુક્ત. (૨) ન. ઉપમા; સરખાપણું.

उवमिय. ત્રિ० (औपमिक) જેનું કાળ પ્રમાણ ઉપમા વિના બીજાથી જાણી ન શકાય માત્ર ઉપમાથીજ જાણી શકાય તે; પલ્યોપમ સાગરોપમ વગેરે.

उवयरिय. ત્રિ० (उपचरित) ઉપચાર કરેલ.

उवयाइय. ત્રિ० (उपयाचित) પ્રાર્થના કરાયેલ; અભ્યર્થના કરાયેલ. (૨) ન० એક જાતની માનતા; કોઈ કામ પુરૂં કરવા વાસ્તે દેવતાની આરાધનાનો માનસિક સકલ્પ.

उवयाण ન० (उपयान) પાસે જવુ તે.

उवयार. પુ० (उपचार) પૂજા સામગ્રી. (૨) કારણમાં કાર્યનો અને કાર્યમાં કારણનો આરોપ કરવો તે. (૩) સમૂહ; ઢગલો. (૪) એક વિષયથી બીજા વિષયનુ ગ્રહણ કરવુ. (૫) લોકવ્યવહાર.

उवयार. પુ० (उपकार) ઉપકાર; મદદ; ભેટ.

उवयारण. ન० (उपकारण) અન્યદ્વારા ઉપકાર કરવો તે.

उवयारि ત્રિ० (उपकारिन) ઉપકાર કરનાર.

उवयारिअ પુ० (औपचारिक) ઔપચારિક વિનય, વિનયનો એક પ્રકાર.

उवयारियलयण. પું० (उपकारिकलयन) સૂર્યાભના વનખડમાંના મધ્ય ભાગનુ એક ઘર -ભુવન કે જે એક લાખ જોજનનુ લાબુ પહોળુ છે.

उवयालि. પુ० (उपजालि) અતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અણુત્તરોવવાઈના પ્રથમ વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

उवयोग પુ० (उपयोग) શબ્દાદિ વિષય તરફ ઈંદ્રિયની પ્રવૃત્તિ-વ્યાપાર. (૨) પાંચ જ્ઞાન ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બારમાંનું ગમે તે એક.

उवरइ स्त्री० (उपरति) વિરામ; નિવૃત્તિ.

उवरम. पु० (उपरम) અભાવ; નિવૃત્તિ (૨) નાશ.

उवरय. त्रि० (उपरत) પાપથી નિવૃત્તિ પામેલ. (૨) વૈરભાવ વિનાનો.

उवराग. / **उवराय.** पु० (उपराग) ગ્રહણ

उवराय. पु० (उपरात्र) દિવસ.

उवरि. / **उवरिं.** अ० (उपरि) ઉપર, ઉંચે

उवरिचर. त्रि० (उपरिचर) આકાશમાં અધર ફરનાર.

उवरिपुंछणी स्त्री० (उपरिपुंछनी) સાદડીની જાત ઉપર ઝીણા તરણાનું મજબુત આચ્છાદન.

उवरिम त्रि० (उपरितन) ઉપરનું, ઉપલું.

उवरिमगेवेज्जग. पु० (उपरिमग्रैवेयक) ગ્રૈવેયકના નવ વિમાનમાંના ઉપરના ત્રણ વિમાન. (૨) ઉપરની ત્રિકના દેવતા.

उवरिमगेवेज्जगकप्पातीय न० (उपरितनग्रैवेयककल्पातीत) ઉપરની ગ્રૈવેયકના કલ્પાતીત દેવતા

उवरिमगेवेज्जय पु० (उपरितनग्रैवेयक) જુઓ " ઉવરિમગવેજ્જગ " શબ્દ

उवरिमा स्त्री० (उपरितना) નવ ગ્રૈવેયકની ત્રણ ત્રિકમાંની ઉપરની ત્રિક-ત્રણ વિમાન.

उवरिमाउवरिम. पु० (उपरितनोपरितन) ઉપલિ ત્રિકમાં ઉપર—નવમા ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા

उवरिमामज्झिम. पु० (उपरितनामध्यम) ઉપલી ત્રિકમાં મધ્યમ આઠમા ગ્રૈવેયકના દેવતા.

उवरिमाहिट्ठिम. पु० (   ) ઉપલી ત્રિકમાં અધસ્તન-સાતમા ગ્રૈવેયકના દેવતા.

उवरिल्ल. त्रि० (उपरितन) ઉપર ; ઉપલું

उवरुद्द. न० (उपरुद्र) નારકીના અંગોપાંગ તોડી દુઃખદે તે ઉપરૌદ્ર; પરમાધામીની છઠ્ઠી જાત.

उवरुवरि. अ० (उपर्युपरि) એક બીજાની ઉપર.

उवरोह. पु० (उपरोध) દુઃખ. પીડા. (૨) આગ્રહ (૩) અટકાવ, રોકાણ (૪) શહેર ઉપર ઘેરો.

उवरोहि. त्रि० (उपरोधिन) અડચણ કરનાર

उवल पु० (उपल) પત્થર. પાણો.

उवलंबग. पु० (उपलम्बन) સાંકળવાળો એક જાતનો દીવો

उवलंभ पु० (उपलम्भ) ઇંદ્રિય જ્ઞાન, સાક્ષાત્કાર (૨) સમૂહ

उवलंभणा स्त्री० (उपलम्भना) સ્પર્ધા, ઉલંભો

उवलक्खणा न० (उपलक्षण) પરિજ્ઞાન-ઇશારો, મુખ્ય વસ્તુનું જ્ઞાન થવાથી ગૌણ વસ્તુનું જ્ઞાન જેથી થાય તે.

उवलद्ध. त्रि० (उपलब्ध) જાણવામાં આવેલ (૨) પ્રાપ્ત થએલ.

उवलद्धग. त्रि० (उपलब्धृ) વસ્તુનો સાક્ષાત્કાર કરનાર, વસ્તુને જાણનાર

उवलद्धि. स्त्री० (उपलब्धि) જ્ઞાન, સાક્ષાત્કાર. (૨) લાભ

उवलालिय. न० (उपलालित) એક જાતની કામચેષ્ટા.

उवलित्त. त्रि० (उपलिप्त) છાણ વડે લિપેલ. (૨) કર્મથી લિપ્ત થયેલ.

उवलेव. पु० (उपलेप) કર્મનો લેપ. (૨) સંલેપ (૩) આક્ષેપ

उवलेवग. न० (उपलेपन) છાણ વગેરેથી લિંપવું તે.

उवल्लीग. त्रि० (उपलीन) સ્થિર રહેલ; ગુપ્તપણે રહેલ

उववज्झ त्रि० (औपवाह्य) સેનાપતિ, પ્રધાન, રાજા, વગેરેને બેસવા યોગ્ય.

उववण न० (उपवन) નાનું વન, વનની પાસેનું વન.

उववण्ण. त्रि० (उपपन्न) ઉત્પન્ન થએલ, પેદા થએલ. (૨) પ્રેરિત. (૩) ન. ઉત્પત્તિ; જન્મ.

उववत्तार त्रि० (उपपत्तृ) ઉત્પન્ન થનાર.

उववत्ति. स्त्री० (उपपत्ति) ઉત્પત્તિ, ઉપજવું તે.

उववन्न. त्रि० (उपपन्न) જુઓ "ઉવવણ્ણ" શબ્દ

उववाइय. त्रि० (औपपातिक) એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જનાર (૨) દેવતા અને નારકી જે સેજ્જા અને કુંભીમાં ઉપજે છે તે. (૩) ઓગણત્રીશ ઉત્કાલિક સૂત્રમાનું પાચમું ઉવવાઈ (औपपातिक) નામે પ્રથમ ઉપાંગસૂત્ર

उववाइयगम. न० (औपपातिकगम) ઔપપાતિક સૂત્રમાં દર્શાવેલું છે તે પ્રમાણે.

उववाय. पु० (उपपात) ઉત્પન્ન થવું, ઉત્પત્તિ (૨) ઉત્પત્તિ-દેવના અને નારકીનો જન્મ થાય તે (૩) વિજય દેવતાની સભાનું નામ (૪) ભગવતી સૂત્રના એકવિશમા શતકનું નામ. (૫) ઉપાય કારણ (૬) સેવા. ભક્તિ. (૭) સમીપે-નજીકમાં સ્થિતિ કરવી, પાસે બેસવું.

उववायकारि. त्रि० (उपपातकारिन्) આચાર્યાદિની પાસે નિવાસ કરી તેમના આદેશ ઉઠાવનાર.

उववायकारिया. स्त्री० (उपपातकारिका) ચરણ સેવનારી દાસી.

उववायगइ. स्त्री० (उपपातगति) જીવ અથવા પુદ્ગલને એક ભવ છોડીને બીજો ભવ ગ્રહણ કરવો કે એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને જવું તે.

उववायसभा. स्त्री० (उपपातसभा) દેવતાને ઉપજવાની સભા.

उववास. पु० न० (उपवास) એક દિવસ અને એક રાત અન્ન પાણીનો વિધિપૂર્વક ત્યાગ કરવો તે.

उववीअ. न० (उपवीत) યજ્ઞસૂત્ર, જનોઈ.

उववेय. त्रि० (उपेत) યુક્ત, સહિત.

उवसंखा. स्त्री० (उपसंख्या) યથાયોગ્ય પદાર્થજ્ઞાન.

उवसंगिहिअ. त्रि० (उपसंगृहीत) સ્વીકાર કરેલ. (૨) ઉપસંહાર કરેલ.

उवसंत त्रि० (उपशान्त) શાન્ત વૃત્તિવાળો. (૨) આકુળતા રહિત. (૩) ક્ષમાવાન. (૪) સૌંદર્ય નિરીક્ષણ વગેરે વિકારથી નિવૃત્તિ પામેલ. (૫) ઉદયમાં આવેલ નહિ, દબાયેલ. (૬) પું. જમ્બુદ્વીપમાં એરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પંદરમા તીર્થંકર (૭) त्रि० નષ્ટ; અપગત.

उवसंतकसाइ पु० (उपशान्तकषायिन्) જેના ક્રોધ વગેરે કષાય નાશ પામ્યા છે તે.

उवसंतकसायवीयराग. पु० (उपशान्तकषायवीतराग) જેના કષાય શાન્ત થયા છે તે; ૧૧ મા ગુણસ્થાનવર્તી.

उवसंति. स्त्री० (उपशान्ति) ઉપશમ

उवसंपज्जण न० (उपसम्पादन) પદવીનો સ્વીકાર

उवसंपज्जणावत्त. न० (उपसम्पादनावर्त) ઉપસંપજ્જણસેણિઆ પરિકર્મનો ચઉદમો ભેદ

उवसंपज्जसेणिया. स्त्री० (उपसम्पादनश्रेणिका) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ.

उवसंपज्जसेणियापरिकम्म पु० (उपसम्पादनश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો ચોથો ભેદ.

उवसंपण्ण त्रि० (उपसम्पन्न) ઉત્પન્ન થએલ.

उवसंपया. स्त्री० (उपसम्पद) જ્ઞાનાદિ સંપત્તિ માટે આચાર્યાદિકની નિશ્રા સ્વીકારવી તે. (૨) લાભ, પ્રાપ્તિ

उवसंहार. पु० (उपसंहार) સમેટી લેવું (૨) રોકવું, નિરોધ કરવો

उवसग्ग. पु० (उपसर्ग) પ્ર ' પરિ ' ઉપ ' પ્રતિ ' નિ ' આ ' સમ્, ઇત્યાદિ ધાતુની આદિમાં રહેનાર શબ્દ સમૂહ. (૨) કષ્ટ;

પરિષહ (૩) દેવતાએ કરેલ ઉપદ્રવ. (૪) તીર્થંકર વિચરે ત્યાં સવાસો જોજનમાં માર મરકી ન હોય છતાં મહાવીરસ્વામિના સમવસરણમાં ગોશાળાએ બે સાધુઓના ઉપર તેજુલેસ્યા મુકી ઉપસર્ગ આપ્યો તે; દશ અછેરામાંનું પહેલું અછેરૂં.

उवसग्गपरिएणा. સ્ત્રી० (उपसर्गपरिज्ञा) સુયગડાંગ સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ.

उवसज्जण. ન० (उपसर्जन) ઉપસર્ગ, ઉપદ્રવ (૨) અપ્રધાનભૂત-ગૌણરૂપ. (૩) સબંધ

उवसत्त ત્રિ० (उपसक्त) ગાઢ આસક્તિવાળો.

उवसम. પુ० (उपशम) ક્ષમા; શાંતિ. (૨) પખવાડીયાના પંદરમા દિવસનું નામ. (૩) અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના પંદરમા અથવા વીશમા મુહૂર્તનું નામ (૪) મોહનીયની ઉદયમાં આવેલી પ્રકૃતિનો ક્ષય કરવો અને ઉદયમાં આવવાની હોય તેને દબાવી દેવી-ઉદયમા આવવા ન દેવી તે.

उवसमश्च. } **उवसमग** } પુ० (उपशमक) ઉપશમભાવવાળા મુનિ-ઉપશમ શ્રેણિયે ચડનાર.

उवसमणा. સ્ત્રી० (उपशमना) જુઓ "ઉવસમ" શબ્દ.

उवसमनिप्फएण. પુ० (उपशमनिष्पन्न) જે પ્રકૃતિનો ઉપશમ કરવામા આવ્યો છે-ઉપશમની નિષ્પત્તિ થઇ ચુકી છે તે.

उवसमसम्म ન० (उपशमसम्यक्त्व) સમ્યક્ત્વ વિશેષ.

उवसमसेणि. સ્ત્રી० (उपशमश्रेणि) અનતાનુબંધિ આદિ પ્રકૃતિઓને શાસ્ત્રમાં કહેલ ક્રમ પ્રમાણે ઉપશમાવતાં ઉપશમાવતાં ગુણશ્રેણિ ઉપર ચડવું તે; આ શ્રેણિથી અગીયારમા ગુણઠાણા પર્યંત જવાય છે.

उवसमि. ત્રિ० (उपशमिन्) ઔપશમિક-ઉપશમ સમકિતવાળો.

उवसमिय પું० (औपशमिक) મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિનો ઉપશમ. (૨) ઉપશમ નિષ્પન્ન ઔપશમિક ભાવ (૩) ત્રિ० શાંત.

उवसाम. પુ० (उपशम) જુઓ "ઉવસમ" શબ્દ.

उवसामश्च. } **उवसामग.** } પુ० (उपशमक) મોહનીયની ૨૮ પ્રકૃતિઓને સર્વથા ઉપશમાવનાર (૨). ઉપશમમા સબંધ રાખનાર.

उवसामणया. } **उवसामणा.** } સ્ત્રી० (उपशमना) શાન્તિ-ઉપશમવૃત્તિ.

उवसामिय. ત્રિ० (औपशमिक) ઉપશમ સબંધી. (૨) ભાવ વિશેષ. (૩) સમ્યક્ત્વ વિશેષ

उवसुद्ध ત્રિ० (उपशुद्ध) નિર્દોષ

उवसेवण. ન० (उपसेवन) સેવા કરવી.

उवसोभिय ત્રિ० } **उवसोहिय** } (उपशोभित) શોભિતુ થએલું.

उवसोहिय. ત્રિ० (उपशोधित) નિર્મળ કરેલ, શોધેલ.

उवस्सय. પુ० (उपाश्रय) સાધુ સાધ્વીને રહેવાનુ સ્થાન. ઉપાશ્રય.

उवहड. ત્રિ० (उपहृत) વાસણમાં કાઢેલ હોય તેજ વ્હોરવુ એવો અભિગ્રહ વિશેષ. (૨) વાસણમા કાઢેલું-પીરસેલું.

उवहणण. ન० (उपहनन) ઘાત કરવો તે. (૨) નાશ કરવો તે.

उवहति. સ્ત્રી० (उपहति) વ્યાઘાત-અંતર.

उवहय. ત્રિ० (उपहत) લોકોમાં પરાભવ પામેલ નાશ પામેલ. (૨) દૂષિત.

उवहसिश्च. ત્રિ० (उपहसित) હસી કહાડેલ

उवहाण. ન० (उपधान) અનશન આદિ બાર પ્રકારનું તપ. (૨) કરવું તે; વિધાન. (૩) ઓસિકુ. (૪) સૂત્રની વાચના ઉપર તપ કરવું તે.

उवहाणसुय. न० (उपधानश्रुत) ઉપધાન શ્રુત નામનું આચારાંગસૂત્રનું આઠમુ અધ્યયન.

उवहार. પુ० (उपहार) ભેટ; બક્ષીસ. (૨) વિસ્તાર; ફેલાવો.

उवहारिश्र. त्रि० (उपधारित) અવધારિત; નિશ્ચિત.

उवहि. पुं० स्त्री० (उपधि) વસ્ત્ર, ઘરેણાં, શ્રૃંગાર વગેરે ઉપધિ, ઉપકરણ; સામગ્રી. (૨) માયા; કપટ.

उवहिय. त्रि० (उपहित) અર્પણ કરેલ; પાસે મુકેલ

उवहिय. त्रि० (औपधिक) માયાવડે પાપને ઢાંકનાર.

उवाइक्कंत त्रि० (उपातिक्रान्त) વ્યતીત થએલ, પસાર થઇ ગયેલ.

उवाइय त्रि० (उपायित) યાચેલુ, ઇચ્છેલુ (૨) દેવની આરાધનાથી પ્રાપ્ત થએલ (૩) ન. દેવની માનતા

उवाएज्ज } **उवाएय** } त्रि० (उपादेय) ગ્રાહ્ય, ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

उवागय त्रि० (उपागत) પ્રાપ્ત થએલ; મેળવેલ.

उवाचिय. त्रि० (उपाचित) ભરેલ; વ્યાપ્ત

उवाडिय. त्रि० (उत्पाटित) ઉખેડલ.

उवाणहा स्त्री० (उपानह्) પગરખાં, જોડા.

उवादाण. न० (उपादान) મુખ્ય કારણ. (૨) ગ્રહણ; સ્વીકાર.

उवादेय. त्रि० (उपादेय) ઉપાદેય-આદરવા યોગ્ય વસ્તુ.

उवाय पु० (अवपात) આચાર્યનો નિર્દેશ-આજ્ઞા. (૨) ખાડો.

उवाय. पुं० (उपाय.) ઉપાય; સાધન. (૨) યુક્તિ. (૩) પ્રતિકાર.

उवायण. न० (उपायन) ભેટ. (૨) યાચના કરવી; માગણી કરવી.

उवायपव्वज्जा. स्त्री० (उपायप्रव्रज्या) ગુરૂની સેવા કરી દીક્ષા લેવી તે.

उवायाय. त्रि० (उपायात) પાસે આવેલ.

उवालंभ. पुं० (उपालम्भ) ઠપકો આપવો તે; ઓલંભો.

उवास पु० (अवकाश) અવકાશ; આકાશ. (૨) ઉપાશ્રય, નિવાસસ્થાન.

उवासंतर. न० (अवकाशान्तर) ઘનવા ત-નવા વગેરેની વચ્ચેનું આકાશ; આંતરારૂપ આકાશ.

उवासग. त्रि (उपासक) સાધુની ઉપાસના કરનાર, ધર્મ સાંભળવાની અભિલાષાવાળા (૨) પુ० શ્રાવક; જૈન ગૃહસ્થ.

उवासगदसा. स्त्री० (उपासकदशा) ઉપાસક-શ્રાવકના અધિકારનાં દશ અધ્યયન જેમાં છે એવા સાતમા અંગસૂત્રનું નામ; ઉપાસકદશાસૂત્ર.

उवासगपडिमा. स्त्री० (उपासकप्रतिमा) ઉપાસકની-શ્રાવકની ૧૧ પડિમા.

उवासय. त्रि० (उपासक) ઉપાસના કરનાર; સેવક.

उवासिया. स्त्री० (उपासिका) સિદ્ધાંત સાંભળવાની ઇચ્છાવાળી સ્ત્રી; શ્રાવિકા.

उवाहणा. स्त्री० (उपानह) પગરખું; ખાસડુ.

उवाहि पु० स्त्री० (उपाधि) ઉપાધિ; કર્મ જનિત વિશેષણ (૨) સામીપ્ય; સંનિધિ.

उविश्र. त्रि० (   ) સત્કાર પામેલ.

उविक्खग्र. त्रि० (उपेक्षक) ઉપેક્ષા કરનાર; બેદરકાર.

उविक्खा. स्त्री० (उपेक्षा) ઉપેક્ષા.

उवीला. स्त्री० (अवपीडा) પરને પીડા ઉપજાવવી તે.

उवेश्र. त्रि० (उपेत) યુક્ત; સંયુક્ત; સહિત.

उवेहलिय. पु० (   ) કંદમૂળની એક જાત.

उवेहा स्त्री० (उत्प्रेक्षा) જ્ઞાન, સમજણ. (૨) કલ્પના. (૩) નિશ્ચય.

उवेहा. स्त्री० (उपेक्षा) તિરસ્કાર; અનાદર.

उवेहिश्र. त्रि० (उपेक्षित) ઉપેક્ષા કરેલ.

उव्वट्ट. त्रि (उद्वृत्त) નારકી અને દેવતાનો ભવ પુરો કરી બીજી ગતિમાં ગયેલ

उव्वट्टण. न० (अपवर्त्तन) કર્મની સ્થિતિ ટુંકી થાય એવો જીવનો પ્રયત્ન.

उव्वट्टण. न० (उद्वर्त्तन) કર્મની ટુંકી સ્થિતિને અધ્યવસાય વિશેષથી લાંબી કરવી તે. (૨) ઉલટી રૂંવાટીએ મર્દન કરવું તે. (૩) પડખું ફેરવવું તે. (૪) શરીર પરથી મેલ વગેરે દૂર કરવો તે. (૫) શરીરને નિર્મળ કરનાર દ્રવ્ય (૬) એક ભવ પુરો કરી બીજા ભવમાં જવું, મરણ.

उव्वट्टणा. स्त्री० (उद्वर्त्तना) દેવતા અને નારકીનો ભવ પુરો કરી બહાર નીકળવું તે. (૨) ઉગટણા, મર્દન વિશેષ.

उव्वट्टणावय. त्रि० (उद्वर्त्तनाकारक) પાછી ફરાવનાર.

उव्वट्टिय. त्रि० (उद्वर्त्तित) નરક આદિનો ભવ પુરો કરી બહાર નીકળેલ (૨) ઉવટાણું કરેલ, પાછી ચોળેલ. (૩) પદભ્રષ્ટ થયેલ.

उव्वण. त्रि० (उल्वण) ઉત્કટ.

उव्वत्त त्रि० (उद्वृत्त) રોગી ગિલાન કે સથારો કરનાર સાધુની વૈયાવચ્ચ કરનાર નિર્યામક સાધુનો એક વર્ગ કે જે રોગીની ઉદ્વર્ત્તના-પાસુ ફેરવવું વગેરે રૂપે શુશ્રૂષા કરે

उव्वत्तण न० (उद्वर्त्तन) અધર રહેવું; ઉર્ધ્વ વર્ત્તન.

उव्वरिय. त्रि० (   ) આહારનો એક દોષ. (૨) જુદું કાઢેલ

उव्वलण. न० (उद्वलन) ઉલટી રૂંવાટીએ મર્દન કરવું, મર્દન કરી મેલ ઉતારવો તે.

उव्वलणा. स्त्री० (उद्वलना) ઉખેડવું.

उव्विग्ग. त्रि० (उद्विग्न) ઉદ્વેગ પામેલ; અશાન્ત થયેલ.

उव्विद्ध त्रि० (उद्विद्ध) ઉંચુ (૨) ઉચ્છ્રિત; ઉચું. (૩) ગહન; ગંભીર.

उव्विह. पु० (उद्विध) ગોશાલાના મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

उव्विहिय त्रि० (उद्विद्ध) ઉંચે ફેંકેલ.

उव्वीढ. त्रि० (उद्विद्ध) ઉંચુ બાણ ફેંકેલુ.

उव्वीलय. पु० (अपव्रीडक) આલોયણના લેનારને લજ્જા થતી હોય તે સમજાવી દૂર કરનાર.

उव्वेअग्गाह पु० (उद्वेगग्रह) ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન થાય એવો રોગ.

उव्वेग. } पु० (उद्वेग) ઉદ્વેગ, ખેદ (૨)
उव्वेय } વ્યાકુળતા.

उव्वेयणाश्र. } त्रि० (उद्वेजनक) ઉદ્વેગ કર-
उव्वेयणग } નાર, ઉદ્વેગજનક.

उव्वेयणिय. त्रि० (उद्वेजक) ઉદ્વેગકારી.

उव्वेल्लिश्र. त्रि० (उद्वेल्लित) ઉત્સારિત, દૂર કરેલ

उव्वेह. पु० (उद्वेध) જમીનમાં ઉંડાઇ, ઉંડાપણું.

उव्वेहलिया. स्त्री० (उद्वेघलिका) એક જાતની વનસ્પતિ.

उसण्ण. पु० (उत्सन्न) સયમથી થાકેલ, ભ્રષ્ટ સાધુ.

उसण्ण. श्र० (   ) મ્હોટે ભાગે; પ્રાયે

उसण्हसणिश्रा. } स्त्री० (उच्छ्लक्ष्णश्लक्ष्णिका)
उसण्हसण्हिश्रा. } અનત વ્યવહારિક પરમાણુ ભેગા થવાથી બનેલ ન્હાનામાં ન્હાના સ્કંધની સંજ્ઞા; ઉર્ધ્વરેણુનો ૬૪ મો ભાગ

उसत्त त्रि० (उत्सक्त) ઉપર બાંધેલ.

उसन्न. श्र० (   ) બહુલતા; પ્રાયે.

उसभ. पु० (ऋषभ) પ્રથમ તીર્થંકર, ઋષભદેવ સ્વામી. (૨) ત્રિ૦ ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૩) પું૦ પંદરમા કુલગરનું નામ. (૪) બળદ; બેલ. (૫) અગીયારમા બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિન્હ (૬) બળદના ચિત્રવાળું વસ્ત્ર અથવા આભરણ. (૭) ચામડાનો પાટો. (૮) બ્રાહ્મણ વિશેષ.

उसभकंठ. पु० (ऋषभकण्ठ) એક જાતનું રત્ન. (૨) બળદની ડોક

उसभकूड. पु० (ऋषभकूट) એક પર્વતનું નામ (૨) સિંધુ કુંડની પૂર્વે ગંગા કુંડની પશ્ચિમે નીલવંત પર્વતના દક્ષિણ કાંઠે ઉત્તરાર્દ્ધ કચ્છ વિજયમાંનો આઠ જોજનનો ઉંચો એક કૂટ–શિખર.

उसभदत्त. पु० (ऋषभदत्त) ઋષભદત્ત નામે એક બ્રાહ્મણ કે જેના ઘરમાં મહાવીરસ્વામી પ્રથમ આવ્યા હતા (૨) ઉસુયાર નગરનિવાસી એક ગાથાપતિ

उसभनारायसंघयण. न० (ऋषभनाराचसंहनन) જેમાં હાડકાના સાંધા પાટા જેવા પટ્ટાથી વિંટાયેલ અને ઉપરા ઉપરિ મર્કટ બંધથી બંધાયેલ હોય તે સંઘયણ, છ સંઘયણમાનું બીજું સંઘયણ.

उसभपुर. न० (ऋषभपुर) એ નામનું એક નગર કે જેમાં તિષ્યગુપ્ત નામે એક નિન્હવ થયા.

उसभसेण. पु० (ऋषभसेन) ઋષભદેવ સ્વામીના ચોરાશી હજાર સાધુઓમાંના મુખ્ય સાધુ (૨) ૨૦ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

उसभा. स्त्री० (ऋषभा) શાશ્વતી ચાર પ્રતિમાઓ પૈકી પહેલી પ્રતિમાનું નામ.

उसभासण. पुं० न० (ऋषभासन) બળદના આકારનું આસન.

उसह. पु० (ऋषभ) આદિ તીર્થંકર, પહેલા તિર્થંકરનું નામ.

उसह. पुं० (ऋषभ) બળદ.

उसहकूड पु० (ऋषभकूट) એ નામનો એક પર્વત ગંગાકૂટ અને સિંધુકૂટની વચ્ચે ચુલહિમવંત પર્વતને દક્ષિણ તટે છે.

उसहसेण. पु० (ऋषभसेन) જુઓ " ઉસભસેણ " શબ્દ.

उसा. स्त्री० (उषा) ગાર; ઝાકળ. (૨) પ્રભાત.

उसिण. पु० न० (उष्ण) ઉષ્ણસ્પર્શ; ઉષ્ણતા, ગરમી (૨) ત્રિ૦ ઉનું, ગરમ. (૩) ઉષ્ણકાળ; ઉનાળો.

उसिणपरिसह. पुं० (उष्णपरिषह) તાપ–ગરમીનો પરિષહ.

उसिणफास. पु० (उष्णस्पर्श) ઉષ્ણ સ્પર્શ; ગરમી; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

उसिणोदग. न० (उष्णोदक) ઉનું પાણી; ગરમ પાણી.

उसिणोसिण त्रि० (उष्णोष्ण) ઉનું ઉનું

उसिय त्रि० (उत्सृत) વ્યાપી રહેલ, ફેલાયેલ.

उसिय. त्रि० (उषित) નિવાસ કરેલ, રહેલ.

उसीर न० (उशीर) વાળો, એક સુગંધિ દ્રવ્ય, વીરણના મૂળ

उसु. पु० (इषु) બાણ; તીર; કામદ્દ.

उसुअ पु० (इषुक) બાણને આકારે બાળકનું એક આભરણ.

उसुकारिज्ज न० (इषुकारीय) ઉતરાધ્યયનના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ જેમાં ઇષુકાર રાજા કમળાવતી રાણી ભૃગુ પુરોહિત અને તેની સ્ત્રી તથા તેના પુત્રોનો અધિકાર છે.

उसुगार. पु० (इषुकार) ધાતકી ખંડમાં દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશાનો વિભાગ કરનાર એક પર્વત.

उसुयार. पु० (इषुकार) એ નામનું ઇષુકાર રાજાનું નગર. (૨) ઇષુકાર નગરીનો રાજા.

उसुयाल. न० ( ) ઉખલ.

उसूलग. पु० ( ) ખાઈ.

उस्सोवणी. स्त्री० (अवस्वापिनी) સામા માણસને ગાઢ નિદ્રા આવી જાય તેવી વિદ્યા.

उस्स. पुं० (उषा) ઓસ; ઠાર; ઝાકળ.

उस्सअ. पुं० (उच्छ्रय) ઉન્નતિ.

उस्संकलिअ. त्रि० (उत्सकलित) તજાયેલ.

उस्सक्कण. न० (उत्ष्वष्कण) જેને માટે જે કાળ નિર્માણ કરેલ છે તેને ઉલ્લઘીને તે કાર્ય કરવુ તે. (૨) ઉંચે કુદવુ

उस्सग्ग. पुं० (उत्सर्ग) કાઉસ્સગ્ગ; કાયાના વ્યાપારનો ત્યાગ. (૨) મળમૂત્રાદિનો ત્યાગ.

उस्सग्गि. त्रि० (उत्सर्गिन्) ઉત્સર્ગ માર્ગ તથા અપવાદ માર્ગને જાણનાર; શાસ્ત્રીય બારીક નિયમોને સમજનાર

उस्सण्ण. त्रि० (अवसन्न) નિમગ્ન.

उस्सण्ण. अ० ( ) બહુલતા. ઘણે ભાગે; પ્રાયે.

उस्सण्हसण्हिआ. स्त्री० (उच्छ्लक्ष्णश्लक्ष्णिका) અનંત વ્યવહારિ પરમાણુ ભેગા થવાથી બનેલ સ્કંધની સંજ્ઞા.

उस्सन्न. अ० ( ) જુઓ "ઉસ્સણ્ણ" શબ્દ.

उस्सप्पिणी. स्त्री० (उत्सर्पिणी)
उस्सप्पिणीकाल. पु० (उत्सर्पिणीकाल) } ચડતા છ આરા પુરા થાય તેટલો કાળ, દશ કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણનો ચડતો કાળ

उस्सय. पु० (उच्छ्रय) ઉન્નતિ; ઉચ્ચતા. (૨) અહિંસા.

उस्सयंगुल. न० (उच्छ्रयांगुल) ત્રણ પ્રકારના અંગુલ પૈકી બીજું ઉત્સેધાંગુલ; જેનાથી અશાશ્વતી વસ્તુની લંબાઈ પહોળાઈ વગેરેનો માપ થાય અથવા શરીરની અવગાહના મપાય તે અંગુલ.

उस्सयण. पुं० (उच्छ्रयण) માન; અહંકાર.

उस्सव. पुं० (उत्सव) ઈંદ્ર આદિનો મહોત્સવ.

उस्सवणया. स्त्री० (उच्छ्रयणता) ઉંચુ કરવુ તે

उस्ससण. न० (उच्छ्वास) ઉશ્વાસ..

उस्ससिअ. न० (उच्छ्वसित) ઉંચો શ્વાસ લીધેલ.

उस्सा. स्त्री० (उषा) ઝાકળ.

उस्सार. पुं० (उत्सार) અનેક દિવસ ભણવા યોગ્ય ગ્રંથનું છેવટ એક પણ દિવસ પઠન કરવુ તે.

उस्सारग. त्रि० (उत्सारक) દુર કરનાર.

उस्सारण न० (उत्सारण) દુર કરવું.

उस्सास. पु० (उच्छ्वास) પ્રજ્ઞાપનાના સાતમા પદનું નામ. (૨) ઉંચો શ્વાસ લેવો તે. (૩) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે છે.

उस्सासग. त्रि० (उच्छ्वासक) શ્વાસોશ્વાસ લેનાર

उस्सासनिस्सास. पु० (उच्छ्वासनिश्वास) શ્વાસોશ્વાસ લેવો તે; ઉંચેથી નીચે ને નીચેથી ઉંચે શ્વાસ લેવો તે.

उस्सासपअ. पु० (उच्छ्वासपद) ઉચ્છ્વાસપદ; પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સાતમા પદનુ નામ.

उस्सासय. त्रि० (उच्छ्वासक) જુઓ "ઉસ્સાસગ" શબ્દ.

उस्सासविस. पु० (उच्छ्वासविष) જેના શ્વાસમાં ઝેર છે એવી જાતિનો એક સર્પ

उस्सिअ त्रि० (उच्छ्रित) ઉચુ કરેલ; ઉંચે ઉપાડેલ.

उस्सिंचण न० (उत्सेचन) તળાવાદિનું પાણી ઉલેચી બહાર કાઢવુ તે. (૨) છાંટવુ તે. (૩) છાંટવાનુ સાધન.

उस्सिंचित्तार. त्रि० (उत्सेक्तृ) પાણી ઉલેચનાર.

उस्सित. त्रि० (उत्सृत) ઉંચું કરેલું.

उस्सित्त. त्रि० (उत्सिक्त) ઉચુ કાઢેલું. (૨) ગર્વિષ્ટ; ઉદ્ધત.

उस्सिय. त्रि० (उत्सृत) ફેલાયેલ; પસરેલ. (૨) ઉચું કરેલ.

उस्सीस. न० (उच्छीर्ष) ઓશીકું.
उस्सुअ. न० औत्सुक्य) ઉત્કંઠાપણું.
उस्सुक्क. त्रि० (उच्छुल्क) કર રહિત; જગાત રહિત.
उस्सुग. त्रि० (उत्सुक) ઉત્કંઠિત; ઉત્સાહયુક્ત.
उस्सुत्त. त्रि० (उत्सूत्र) સૂત્રથી વિરૂદ્ધ; સિદ્ધાન્તથી ઉલટું.
उस्सुय. त्रि० (उत्सुक) ઉત્કંઠિત, ઉત્સાહવાળો. (२) पु० ઉત્સુક નામના એક કુમાર.
उस्सुय न० (औत्सुक्य) ઉત્સુકપણું, ઉત્કંઠા.
उस्सूलअ. पुं० ( ) દુશ્મનના લશ્કરને પાડવા માટે ઢાંકેલી છુપી ખાડ; એક જાતની ખાઇ.
उस्सेइम. त्रि० (उत्स्वेदिम) લોટનું ધોવાણ; ડાગર વગેરેનો લોટ ઓસાવવામાં આવે તે લોટવાળું પાણી.
उस्सेयण. न० (उत्स्वेदन) ઓસામણનું પાણી
उस्सेह. पु० (उत्सेध) ઉંચાઇ, અવગાહના (२) શિખર
उस्सेहंगुल पु० (उत्सेधांगुल) ઉત્સેધાંગુલ; આઠ જવમધ્ય પ્રમાણ એક ભરૂપ; આ અંગુલથી નારકી તિર્યંચ વગેરે સર્વ જીવોના શરીરની અવગાહના-ઉંચાઇનું પ્રમાણ ગણવામાં આવ્યું છે.
उहर. न० (उपगृह) નાનું ઘર, રહેઠાણની પાસેનું ઘર.
उहासणभिक्खा. स्त्री० (अवभासनभिक्षा) પોતાની ઓળખાણ આપીને ભિક્ષા લેવી તે.



ऊ.

ऊण. त्रि० (ऊन) ઉણું, ઓછું; ન્યૂન.
ऊणाइरित्तमिच्छादंसण. न० (ऊनातिरिक्तमिथ्यादर्शन) શરીરના પ્રમાણથી જીવને ન્હાનો અથવા મ્હોટો માનવો તે. મિથ્યાત્વનો એક પ્રકાર.
ऊणिय. त्रि० (ऊनित) ન્યૂન.
ऊणोयरिया. स्त्री० (ऊनोदरिता) હમેશના આહાર કરતાં કાંઇક ઓછું ખાવું તે, ઉણોદરી તપ.
ऊरणी. स्त्री० ( ) ગાડર.
ऊरणीअ. पु० (और्णिक) ગાડર પાળનાર; રબારી.
ऊरस. त्रि० (औरस) પોતાનો પુત્ર.
ऊरु. पु० (ऊरु) સાથળ.
ऊरुघंटा स्त्री० (ऊरुघण्टा) } સાથળ
ऊरुघंटिया. स्त्री० (ऊरुघण्टिका) } ઉપર લટકતી ઘંટડી.
ऊरुजाल न० (ऊरुजाल) જાંઘ સુધી લટકતું એક ઘરેણું
ऊस. पु० (ऊष) ખારો, લવણમિશ્ર રેતી, ખારી માટી.
ऊसड त्रि० (उत्सृत) ઉંચું કરેલ.
ऊसढ. त्रि० (उच्छ्रित) ઋદ્ધિ સંપદા વગેરેથી ઉંચું. (२) સારૂં રસદાર સુગંધિ ભોજન. (३) ઉછરીને મ્હોટા થઇ આવેલ (છોડવા વગેરે.)
ऊसढ. त्रि० (उत्सृष्ट) તજેલું, નાખી દેવાનું.
ऊसढपिंड. न० (उत्सृष्टपिण्ड) નાખી દેવાનું પિંડ-ભોજન.
ऊसर. न० (ऊषर) ખારી જમીન.
ऊसरण. न० (उत्सरण) ઉપર ચડવું.
ऊसव. पु० (उत्सव) ઉત્સવ; મહોત્સવ.

ऊसविय. त्रि० ( ) ઉંચુ કરેલ.
ऊसस. पु० (उच्छ्वास) ઉંચો શ્વાસ.
ऊससिय न० (उच्छ्वसित) ઉંચો શ્વાસ લેવો તે
ऊसारिय. त्रि० (उत्सारित) પસારેલ, વિસ્તારેલ
ऊसास. पु० (उच्छ्वास) શ્વાસ ઉંચો લેવો તે. (૨) ગાયનનું એક ચરણ બોલતા જેટલો વખત લાગે તેટલા વખત પ્રમાણનો કાળ વિભાગ (૩) મરણ.
ऊसासग. पु० (उच्छ्वासक) શ્વાસ લેનાર.
ऊसासणीसास पु० (उच्छ्वासनिश्वास) શ્વાસોશ્વાસ.
ऊसासणाम न० (उच्छ्वासनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે.
ऊसासद्धा स्त्री० (उच्छ्वासाध्वन) ઉશ્વાસ પ્રમાણ કાળ-સમય.
ऊसिय त्रि० (उच्छ्रित) ઉંચું કરેલ. (૨) ઉન્નત.
ऊसिय. त्रि० (उत्सृत) ઉંચુ કરેલ, ઉંચુ મુકેલ. (૨) વ્યાપ્ત
ऊसियारी. स्त्री० ( ) ઓલાડી
ऊसीस. न० (उच्छीर्ष) ઓસીકું.
ऊसीसमूल. न० (उच्छीर्षमूल) ઓસીકાની પાસે-નીચે.
ऊह. पु० (ऊह) ઓઘ-સામાન્ય સંજ્ઞા આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહવિષયક સંજ્ઞા-ઇચ્છા. (૨) તર્કવિતર્ક.
ऊह. न० (ऊधस्) ગાય-ભેંસ વગેરેનો આઉ, સ્તન.
ऊहसरणा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) જુઓ "ઊહ" શબ્દ.



ए.

ए. अ० (ए) સંબોધન (૨) વાકયાલંકાર.
ए. अ० (एव) આ પ્રમાણે.
एइय. त्रि० (एजित) કંઇક કંપેલુ; ધ્રુજેલું.
एक. त्रि० (एक) એક, એકલુ, એકજ. (૨) અસહાય; નિ:સહાય (૩) અન્ય; બીજું. (૪) સમાન; તુલ્ય.
एकंचणं. अ० (एकश्च) એક, કોઇએક
एकचत्तालीसा. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાળીસ.
एकजडि पु० (एकजटिन्) એક જટાવાળો-પુછડીવાળો ગ્રહ. ૮૮ ગ્રહમાંનો એક.
एकतीसा. स्त्री० (एकत्रिंशत) એકત્રિસ, ૩૧
एकराइया. स्त्री० (एकरात्रिका) એક રાત્રિની બારમી ભિક્ષુ પડિમા.
एकलविहार } पु० (एकाकिविहार) સાધુએ
एकल्लविहार. } એકલા વિચરવું તે.
एकवीसा स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ, ૨૧
एकाणउइ स्त्री० (एकनवति) એકાણું.
एकागिय त्रि० (एकाकिन) એકલુ, સહાય વગરનું
एकारस त्रि० (एकादशन) અગીયાર, ૧૧.
एकारसंग. न० (एकादशाङ्ग) આચારાંગાદિ ૧૧ અંગસૂત્ર
एकारसी स्त्री० (एकादशी) અગીયારસ
एकावली. स्त्री० (एकावली) કનકાવલીના જેવું એક પ્રકારનું તપ; અનુક્રમે ચડતા ઉતરતા તપની આવલી-સમૂહ. (૨) એક સરો હાર, એક જાતનું ઘરેણું.
एकासण न० (एकाशन) આખા દિવસમા એકજ વખત ખાવાનું વ્રત લેવુ તે.
एकासणिय. त्रि० (एकाशनिक) હમેશાં એક વખત જમનાર.
एकासीइ. स्त्री० (एकाशीति) ८१; એક્યાશી.

एकूणवीसा. स्त्री० (एकोनविंशति) ઓગણીસ; ૧૯.

एक्क. त्रि० (एक) એક, અદ્વિતીય.

एक्कअ. त्रि० (एकक) ફક્ત એકલો; એકલ વિહારી સાધુ.

एक्कगदत्ति. स्त्री० (एकदत्ति) જે તપમાં એકજ દાત અન્ન પાણીની લેવાય તે.

एक्कगसित्थ न० (एकसिक्थ) જે તપમાં આખા દિવસ અન્નની એક સિથ ઉપરાંત ખવાય નહી તે તપ

एक्कत्तीसा. स्त्री० (एकत्रिंशत्) એકત્રીશ, ૩૧.

एक्कवीसा. स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ; ૨૧.

एक्कसत्तरि. स्त्री० (एकसप्तति) ૭૧-એકોતેર.

एक्कसरग. त्रि० (एकसर्ग) એક સમાન; એક સરખું.

एक्कसाडिअ. न० (एकशाटिक) વચ્ચે સાંધો ન હોય તેવું વસ્ત્ર, સાલ, દુપટ્ટો

एक्कसिं अ० (एकदा) કોઈ વખતે.

एक्कसीइ स्त्री० (एकाशीति) એકાશી

एक्कसेस पु० (एकशेष) એક શેષ નામનો સમાસ, સમાસનો એક પ્રકાર.

एक्काइ पु० (एकादि) આ નામનો એક માણ્ડલિક સુબો

एक्काईनाम न० (इक्काइनामन्) એક્કાઈ નામનો રાઠોડ

एक्कारस. त्रि० (एकादशन्) અગીયાર, ૧૧.

एक्कारसंग न० (एकादशाङ्ग) આચારાગાદિ ૧૧ અંગશાસ્ત્ર.

एक्कारसंगि. त्रि० (एकादशाङ्गिन्) આચારાંગ આદિ ૧૧ અંગના જાણનાર.

एक्कारसी. स्त्री० (एकादशी) એકાદશી તિથિ; અગીયારસ.

एक्कावरणा. स्त्री० (एकपञ्चाशत्) એકાવન્ન, ૫૧.

एक्कावादि. पु० (एकवादिन्) એકજ આત્મા છે એમ માનનાર; એકવાદી.

एक्कासरग न० (एकाशन) એકાસણું; એક આસને બેસી દિવસમાં એકજ વખત ભોજન કરવાનું વ્રત.

एक्कासी. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી, ૮૧.

एक्कासीति. स्त्री० (एकाशीति) જુઓ "એક્કાસી" શ૦૬

एक्किक. त्रि० (एकैक)
एक्केक्किय. त्रि० (एकैकक)
एक्केक्क. त्रि० (एकैक)
} એકએક, દરેક; પ્રત્યેક.

एग. त्रि० (एक) જુઓ "એક" શ૦૬.

एगइय. त्रि० (एकक) કોઈ એક, એક એક; કેટલાએક. (૨) એકાકી.

एगओ. अ० (एकतस्) એક તરફ.

एगओखहा. स्त्री० (एकतःखा) જેમાં જીવ ડાબી તરફથી પ્રવેશ કરી ડાબી બાજુએ જઈ ઉત્પન્ન થાય તે શ્રેણિ, વામશ્રેણિ-આકાશ પ્રદેશ પંક્તિ.

एगओवंका. स्त्री० (एकतोवक्रा) એક તરફથી વાંકી શ્રેણિ; એક વાંકવાળી શ્રેણિ આકાશ પ્રદેશ પંક્તિ

एगओवत्त. पु० (एकतोवृत्त) બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

एगंगिय. त्रि० (एकाङ्गिक) સકલ; આખું, અખંડ.

एगंचरा. अ० (एकचन) કોઈએક.

एगंत. न० (एकांत) એકાન્ત સ્થળ, નિર્જન સ્થાન (૨) નક્કી, ચોક્કસ (૩) એકાંત; ફક્ત, કેવળ (૪) નિરંતર, ચાલુ (૫) સર્વથા, પુરેપુરૂ.

एगंतदंड. पु० (एकान्तदण्ड) એકાંત-ચોક્કસ દંડાય તેવો, હિંસક.

एगंतदिट्ठि. स्त्री० (एकान्तदृष्टि) જૈનેતર દર્શન. (૨) त्रि० જૈનેતર દર્શન માનવાવાળો. (૩) સ્ત્રી० નિશ્ચિત સમ્યક્ત્વ; નિશ્ચિલ શ્રદ્ધા.

एगंतदुसमा. स्त्री० (एकान्तदुष्षमा) અવસર્પિણી કાળનો છઠ્ઠો અથવા ઉત્સર્પિણી કાળનો પહેલો આરો.

एगंतपंडिय. त्रि० (एकान्तपण्डित) એકાંત પંડિત-પાપથી નિવૃત્ત, સર્વ વિરતિ સાધુ.

एगंतबाल. पु० (एकान्तबाल) સર્વથા બાલ-અજ્ઞાની જીવ; મિથ્યાદૃષ્ટિ અને અવિરતિ.

एगंतयारि. त्रि० (एकान्तचारिन्) એકાન્ત-જનરહિત સ્થાનમાં વિચરનાર; એકાંતવાસી.

एगंतर. त्रि० (एकान्तर) એકએક દિવસને આંતરે આવતા આયંબિલ ઉપવાસ વિગેરે; એકાન્તરૂ તપ. (૨) અનન્તર સમય: અન્તર રહિત-એક સમય.

एगंतरिय. त्रि० (एकान्तरित) એક એકને અતરે આવેલ; એકાંતર. (ઉપવાસ, આયંબિલ વગેરે)

एगंतसुत्त. न० (एकान्तसुप्त) એકાન્ત-નિશ્ચયે સુતેલ; ભાવનિદ્રા-મોહમાં ઉંઘેલ.

एगंतसुसमा. स्त्री० (एकान्तसुषमा) અવસર્પિણી કાળનો પ્રથમ અને ઉત્સર્પિણી કાળનો છઠ્ઠો આરો.

एगंतसो. अ० (एकान्तशः) એકાંતથી, સર્વથા.

एगंतिय. त्रि० (एकान्तिक) " અવશ્યભાવી " માનનાર.

एगखुर. त्रि० (एकखुर) એક ખરીવાળા તિર્યંચપંચેન્દ્રિય ઘોડા ગધેડા વિગેરે, થલચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો એક ભેદ.

एगगुण. त्रि० (एकगुण) એકગણો, વર્ણ ગંધ આદિની સરખામણી કરતાં જે બમણો ત્રણગણો ન હોય કિન્તુ એક ગણો હોય તે. (૨) पुं० न० સિદ્ધસેણિઆ અને મણુસ્સસેણિયા પરિકર્મનો સાતમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો ચોથો ભેદ.

एगग्ग. न० (एकाग्र) ચિત્તની એકાગ્રતા; એક મુદ્દા ઉપર મનની સ્થિરતા. (૨) त्रि० ચિત્તની એકાગ્રતાવાળો.

एगचक्खु. त्रि० (एकचक्षुष्क) શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન રહિત માત્ર એક ચક્ષુઇન્દ્રિય રૂપ દ્રવ્ય ચક્ષુ ધરનાર. (૨) એક આંખવાળો, કાણો.

एगचरिया स्त्री० (एकचर्या) એકલ વિહારી; થવુ-એકલા વિચરવુ તે.

एगचारि. त्रि० (एकचारिन्) એકલ વિહારી, એકાકી વિચરનાર.

एगच्च. पु० (एकार्च) એકાવતારી પુરૂષ; જેને એકવાર ફરી મનુષ્યમાં અવતાર લઇ મોક્ષે જવાનું છે તે.

एगच्छत्त त्रि० (एकच्छत्र) એકજ છત્રુ. (૨) પૂર્ણ પ્રભુત્વવાળો.

एगजंबुय. पु० (एकजम्बुक) ઉલ્લુકતીર નગરીની બહારનો એ નામનો એક બગીચો.

एगजडि त्रि० (एकजटिन्) જુઓ " એકજડિ " શબ્દ.

एगजाय त्रि० (एकजात) એકલુ; બીજા નબર વગરનુ (૨) સહાય વિનાનુ.

एगट्ठ. त्रि० (एकस्थ) એકત્રિત, એકઠ્ઠુ થયેલ.

एगट्ठ त्रि० (एकार्थ) એક અર્થવાળો; પર્યાય શબ્દ.

एगट्ठाण. न० (एकस्थान) જેમાં દિવસમાં એક વખત એક ઠેકાણે બેસીનેજ ખવાય તે તપ, એકઠાણુ.

एगट्ठिय. त्रि० (एकार्थिक) એક અર્થવાળા, સમાન અર્થવાળા.

एगट्ठिय. पु० (एकास्थिक) એક ગોટલીવાલુ ફલકેરી વિગેરે.

एगट्ठियपय. न० (एकार्थिकपद) સિદ્ધ સેણિઆ અને મણુસ્સસેણિઆ પરિકર્મનો બીજો ભેદ. (૨) त्रि० એક અર્થવાલું; સમાન અર્થવાલું.

एगट्ठिया. स्त्री० (एकास्थिका) નાની નાવા; હોડી; તરી.

एगणासा. स्त्री० (एकनासा) એક દિશાકુમારીનું નામ.

एगतर. त्रि (एकतर) બે કે અનેકમાંનો એક.

एगतालीसा. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીસ; ૪૧

एगतिय. पु० (एकक) કોઇએક

एगत्त. अ० (एकत्र) એકત્ર; એક સ્થાને; એકજ ઠેકાણે.

एगत्त. न० (एकत्व) એકપણું; એકલાપણું.

एगत्तवियक्क पु० (एकत्ववितर्क) એક દ્રવ્ય આશ્રી રહેલ પર્યાયોનું અભેદરૂપે ચિંતવવું અથવા, અનેકપર્યાયોમાંના એક પર્યાયને અવલમ્બી ચિંતવન કરવું તે.

एगत्ताणुप्पेहा. स्त्री० (एकत्वानुप्रेक्षा) આ જીવ એકલો આવ્યો છે અને એકલો જવાનો છે એમ ચિંતવવું તે.

एगत्तीकरण. न० (एकत्रीकरण) }
एगत्तीभावकरण. न० (एकत्रीभावकरण) } એકાગ્રપણું કરવું તે.

एगत्थ. अ० (एकत्र) એક સ્થળે, એક ઠેકાણે.

एगनाणि. पु० (एकज्ञानिन्) કેવળ જ્ઞાનવાળો.

एगनासा. स्त्री० (एकनासा) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની પાંચમી.

एगनिक्खमण. न० (एकनिष्क्रमण) ગુરૂની મર્યાદામાંથી વંદના વખતે એકવાર અવગ્રહથી બ્હાર નિકળવું તે.

एगपएसिया. स्त्री० (एकप्रदेशिका) એક પ્રદેશની (શ્રેણી.)

एगपक्ख. त्रि० (एकपक्ष) નિષ્પ્રતિપક્ષ, પ્રતિપક્ષ વગરનું.

एगपक्खिय. त्रि० (एकपाक्षिक) એક ગુરૂના ચેલા; એક પક્ષના.

एगपज्जवसिय. पुं० (एकपर्यवसित) જે સંખ્યાને ચારે ભાંગના એક બાકી રહે તે.

एगपासग. त्रि० (एकपार्श्वक) તપ કરવામાં એકજ તરફની ભૂમિ સાથે સબંધ રાખનાર.

एगभत्त. न० (एकभक्त) એકાસણું; દિવસમાં એક વાર જમવું તે.

एगभविअ. त्रि० (एकभविक) એક ભવને આંતરે જે રૂપે ઉત્પન્ન થવાનું હોય તે, જેમ એક ભવ પછી શંખ રૂપે ઉત્પન્ન થવું હોય તો તે એકભવિક શંખ કહેવાય.

एगभूय. त्रि० (एकभूत) ભેગું કરેલ; મેળવેલ.

एगमेग. त्रि० (एकैक) એકેક; પ્રત્યેક; દરેક.

एगय. त्रि० (एकग) એકલા જનાર.

एगय. त्रि० (एकक) એકાકી; એકલું.

एगयर. त्रि० (एकतर) બેમાંનો ગમે તે એક.

एगया. स्त्री० (एकता) એકત્વભાવના, જીવ એકલો આવ્યો છે અને એકલો જવાનો છે એમ ચિંતવવું તે.

एगया. अ० (एकदा) એકદા પ્રસ્તાવે; કોઈ પ્રસંગે; કોઇ વખતે.

एगराइंदिया. स्त्री० (एकरात्रिंदिवा) એક રાત્રિ અને એક દિવસની ભિક્ખુપડિમા.

एगराइय. त्रि० (एकरात्रिक) એક રાત્રિ સંબંધી, એક રાતમાં થનાર.

एगराइया. स्त्री० (एकरात्रिकी) જેમાં અટ્ઠમતપ કરી એક રાત સ્મશાન ભૂમિમાં કાઉસ્સગ કરવામા આવે છે તે બારમી ભિક્ખુપડિમા.

एगराय. न० (एकरात्र) એક રાત.

एगलया. स्त्री० (एकलता) પહેલે દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે એકાસણું, ત્રીજે દિવસે એકસીથ; ચોથે દિવસે એકઠાણું, પાંચમે દિવસે એકદાત, છઠ્ઠે દિવસે નીવી, સાતમે દિવસે આયંબિલ અને આઠમે દિવસે આઠકવલ એમ આઠ દિવસ સુધી

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તપ કરવામાં આવે તે એકલના તપ.

एगल्ल. त्रि० (एकक) એકાકી; એકલો.

एगविहारि. त्रि० (एकविहारिन्) એકલ વિહારી; એકલા વિચરનાર.

एगवीसा. स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ, ૨૧.

एगसट्ठि. स्त्री० (एकषष्टि) એકસઠ; ૬૧.

एगसरिया. स्त्री० (एकसरिका) એકાવળી હાર.

एगसाडिय न० (एकशाटिक) એક પનાવાળુ-સાંધ્યાવગરનુ વસ્ત્ર; સાડી; સેલું

एगसाल. त्रि० (एकशाल) એક માળવાળુ (ઘર), એક ભોંયાળી (મેડી).

एगसिद्ध. पु० (एकसिद्ध) એક સમયમાં એકજ જીવ સિદ્ધ થાય તે.

एगसेल. पु० (एकशैल) પુષ્કલાવર્ત અને પુષ્કલાવતી વિજયની વચ્ચેનો વખારા પર્વત.

एगसेलकूड. पु० न० (एकशैलकूट) એકશૈલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાનુ બીજુ કૂટ-શિખર.

एगसेस. पु० (एकशेष) વ્યાકરણમા આવેલ સમાસનુ નામ

एगहा. अ० (एकधा) એક પ્રકારનુ

एगाइ पु० (एकादि) એ નામના એક ક્રૂર રાઠોડ

एगागार. त्रि० (एकाकार) એકાકાર થયેલો; સરખા આકારવાળો

एगागि. त्रि० (एकाकिन) એકલો; એકાકી.

एगागिय त्रि० (एकाकिन्) એકલુ.

एगागी. स्त्री० (एकाकिनी) એકલી સ્ત્રી.

एगाणुप्पेहा. स्त्री० (एकानुप्रेक्षा) હુ એકલો છુ, મારૂં કોઈ નથી, હું કોઇનો નથી એવા પ્રકારની ભાવના.

एगामोस. त्रि० (एकामर्श) પડિલેહવાના વસ્ત્રનો મધ્યભાગ પકડી બે તરફના છેડાને એકી સાથે ઘસવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

एगायय. त्रि० (एकायत) એક સાથે બંધાયેલ.

एगारस. त्रि० (एकादशन्) જુઓ "એકારસ" શબ્દ.

एगारसी. स्त्री० (एकादशी) એકાદશી, અગીયારસ.

एगावली. स्त्री० (एकावली) મણિ જડિત હાર; એકસરો હાર

एगावलीपविभत्ति. न० (एकावलीप्रविभक्ति) એકાવલિ હારની વિશેષ રચનાથી યુક્ત—નાટ્ય વિશેષ; ૩૨ નાટકમાંનુ એક.

एगावाई. पु० (एकवादिन) સર્વમા એક આત્મા માનનાર દર્શન; વેદાન્તદર્શન.

एगासण. न० (एकाशन) એક સ્થાનમાં બેશીને દિવસમાં એકજ વખત જમવુ તે

एगासी स्त्री० (एकाशीति) જુઓ "એકાસીઈ" શબ્દ

एगाह पु० न० (एकाह) એક દિવસ.

एगाहच्च त्रि० (एकाहत्य) એક ઘાએ મારવા યોગ્ય એક ઘાથી બે કટકા કરવા યોગ્ય

एगाहिय त्रि० (एकाहिक) એક દિવસનુ (૨) पु० એકાતરીઓ તાવ.

एगिंदिय त्रि० (एकेन्द्रिय) ફક્ત એક સ્પર્શેન્દ્રિયવાળા (જીવ).

एगिंदियसय. न० (एकेन्द्रियशत) એકેન્દ્રિય શતક, ભગવતી સૂત્રના ૩૩ મા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનુ નામ.

एगीभूअ. त्रि० (एकीभूत) અનેક મટીને એક થયેલો.

एगुत्तरिय. त्रि० (एकोत्तरिक) એક જેનો ઉત્તર અવયવ છે તે; એકે વધતું-જેમ-૧૧-૨૧ વગેરે.

एगूण. त्रि० (एकोन) એકેઊણું; એક ઓછું.

एगूणचत्तालीसा. स्त्री० (एकोनचत्वारिंशत्) ઓગણચાળીશ; ૩૯.

एगूणणउइ. स्त्री० (एकोननवति) નવ્યાસી–૮૯ ની સંખ્યા.

एगूणतीसइ. } **एगूणतीसा.** } स्त्री० (एकोनत्रिंशत्) ૨૯ ની સખ્યા.

एगूणपएणा. } **एगूणपन्न.** } **एगूणपन्नास.** } **एगूणवन्ना.** } स्त्री० (एकोनपञ्चाशत्) ઓગણ પચાશ; ૪૯.

एगूणवीसइ. } **एगूणवीसा.** } स्त्री० (एकोनविंशति) ૧૯ ની સખ્યા; ઓગણીસ.

एगूणसट्ठि. स्त्री० (एकोनषष्ठि) ઓગણ-સાઠ, ૫૯.

एगूणसत्तरि. स्त्री० (एकोनसप्तति) એકેન્યન સીત્તર, ઓગણોતેર; ૬૯

एगूणासी. स्त्री० (एकोनाशीति) ૭૯, ઓગણએંશી

एगूरुई स्त्री० (एकोरुका) એકોરૂકદ્વીપની સ્ત્રી.

एगूरुय. } **एगोरुय** } पु० (एकोरुक) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ, છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો પહેલો (૨) पु० स्त्री० એ દ્વીપમાં રહેનાર.

एज. पु० (एज) વાયુ; પવન, વાયરો

एज्ज त्रि० (एत्य) આવવા યોગ્ય.

एडय पु० (एडक) ૮૪ લાખ એડયાંગ પરિમિત કાળ વિભાગ.

एणी. स्त्री० (एणी) હરણી, મૃગલી.

एणीयार. पु० (एणीचार) હરણને ચારનાર તથા તેનુ પોષણ કરનાર.

एणेज्ज. पु० (एणेय) ગોશાળે પહેલો પ્રોટ્ટ પરિહાર કર્યો તે. (૨) त्रि० હરણ સંબંધી; મૃગનુ.

एत. त्रि० (एतत्) આ; એ; પહેલું

एतावंत. त्रि० (एतावत्) એટલુ

एतोवम त्रि० (एतदुपम) એની બરોબર, એના જેવો

एत्तिय. त्रि० (इयत्) આટલુ, આ પ્રમાણનુ

एत्तो. अ० (इत) આંહિથી; હવે પછી. (૨) આ (લોક) માં.

एत्तोवरं. अ० (अतःपर) એના પછી; એ ઉપરાંત.

एत्थ. अ० (अत्र) અહીં; એ સ્થળે

एत्थंतरे अ० (अत्रान्तरे) એટલા વખતમાં.

एमाइ. त्रि० (एवमादि) ઇત્યાદિ, એ વિગેરે.

एमेव. अ० (एवमेव) એવીજ રીતે; એમજ.

एय. त्रि० (एतत्) આ, સામે રહેલી ચીજ વગેરે.

एय. पु० (एज) ગતિ; ચાલવુ.

एयण. न० (एजन) કમ્પવુ, ધ્રુજવુ

एयणा. स्त्री० (एजना) ગતિ; ચાલવુ.

एयणुद्देसय. पु० (एजनोद्देशक) ભગવતી સૂત્રના પાંચમા શતકના આઠમા ઉદ્દેશાનું નામ.

एयलई. स्त्री० (एलकी) એક જાતની વનસ્પતિ.

एयारिस. त्रि० (एतादृश) એવું, એના જેવુ

एयारूव त्रि० (एतद्रूप) એ પ્રકારનું.

एयावंति अ० (एतावत) એટલા.

एरंड पु० (एरण्ड) એરંડો; એરંડાનુ વૃક્ષ. (૨) તૃણ વિશેષ

एरंडमिंजिया स्त्री० (एरण्डमिञ्जिका) એરંડાનુ ફળ

एरंडइय. } **एरंडय.** } पु० ( ) હડકાયો કુતરો.

एरगणवत. न० } **एरगणवय.** पुं० } (एरण्यवत्) ઐરણ્યવય નામનુ અકર્મભૂમિનું એક ક્ષેત્ર (૨) त्रि० તે ક્ષેત્રમાં વસનાર

एरवय. न० (ऐरवत) મેરૂથી ઉત્તરમાં આવેલું કર્મભૂમિનું ભરત જેવડુ છેલ્લુ ક્ષેત્ર. (૨) त्रि० ઇરવત ક્ષેત્રમાં વસનાર. (૩) पु० પર્વત વિશેષ.

एरवयकूड. पु० (ऐरवतकूट) શિખરી પર્વતના ૧૧ કૂટમાંનુ દશમુ કૂટ–શિખર.

एरावय. पु० (ऐरावत) જુઓ " એરવય " શબ્દ.

एरावई. स्त्री० (ऐरावती) કુણાલાનગરી પાસે વહેતી ઐરાવતી નામની નદી

एरावण. पुं० (ऐरावण) પ્રથમ દેવલોકના ઇંદ્રનો હાથી; જે દેવતા હાથીનુ રૂપ લઇ ઇંદ્રને પોતાના ઉપર બેસાડે તે. (૨) શક્રેન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ. (૩) એ નામે એક ગુચ્છ જાતની વનસ્પતિ. (૪) ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રમાંનો એક દ્રહ કે જેની બે પાસે વીશ કંચનક પર્વત છે.

एरावत. पुं० (ऐरावत) ઐરાવત ક્ષેત્રના પ્રથમ ચક્રવર્તી (૨) ઐરાવત ક્ષેત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

एरावती. स्त्री० (ऐरावती) જુઓ " એરાવઈ " શબ્દ.

एरिस. त्रि० (ईदृश) એના જેવું.

एल. पु० (एल) ઘેટો; મેંઢો. (૨) મૃગની એક જાતિ.

एलइज्ज. न० (एलकीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનુ નામ.

एलग. पुं० (एडक) ઘેટો; મેંઢો.

एलगा. स्त्री० (एडका) ગાડર.

एलमूयत्त. न० (एडमूकत्व) ગાડરની પેઠે (બેબે) ન સમજી શકાય તેવુ બોલવુ તે; બોબડાપણું.

एलय. पुं० (एल) બકરો; મેંઢો.

एला. स्त्री० (एला) એલચી.

एलालुय. पुं० न० (एलालुक) બટાટા, રતાળુ ઇત્યાદિ કંદ.

एलावच्च पु० (एलापत्य) મંડુક ગોત્રની શાખા રૂપ એક ગોત્રનું નામ. (૨) त्रि० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ.

एलावच्चसगुत्त. न० (एलापत्यसगोत्र) આર્ય મહાગિરિનું ગોત્ર.

एलावच्चा. स्त्री० (एलापत्या) પખવાડીયાની ૧૫ રાત્રિઓમાંની ત્રીજી રાતનું નામ.

एलिंघ. पुं० (एलिङ्ग) એક જાતનું ધાન્ય.

एलिक्खा. त्रि० (ईदृक्ष) એવુ; એના જેવુ.

एलुय पु० न० (एलुक) ઘરનો ઉમરો; (ઉમ્બરો). (૨) ડેલી.

एव. अ० (एव) અવધારણ; નિશ્ચય; નક્કી.

एवइखुत्तो अ० (एतावत्कृत्वस्) એટલીવાર.

एवइय. त्रि० (इयत्) આટલુ.

एवं अ० (एवम्) એ પ્રકાર; પૂર્વોક્ત રીતે; પહેલાં કહ્યું તેમ.

एवंपि. अ० (एवमपि) એમ પણ.

एवंभूत. पु० } (एवभूत) જે શબ્દનો જે
एवंभूय } અર્થ થતો હોય તે અર્થ પુરેપુરી રીતે, તે વસ્તુમાં જુએ ત્યારેજ તેને તે વસ્તુ કહે, એમ માનનાર એક નય; સાત નયમાંનો ૭ મો નય. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૬ મો ભેદ.

एवतिय त्रि० (इयत्) જુઓ " એવઇય " શબ્દ

एवमाइ. त्रि० (एवमादि) ઇત્યાદિ; વગરે.

एवमेव. } अ० (एवमेव) એમજ.
एवामेव. }

एस त्रि० (एष्यत्) આવતુ; ભવિષ્યનુ– ભવિષ્યમા થવાનુ.

एसकाल पु० (एष्यत्काल) આવતો કાળ.

एसग. त्रि० (एषक) તપાસીને જોનાર.

एसज्ज. न० (ऐश्वर्य) વૈભવ; સંપત્તિ.

एसण. न० (एषण) એષણીય વસ્તુ; નિર્દોષ આહારાદિ.

एसणा. स्त्री० (एषणा) આહારાદિની ગવેષણામાં સાધુ અને ગૃહસ્થી બન્નેથી લાગતા શંકિતાદિ દશ દોષ. (૨) ઉપયોગપૂર્વક આહારાદિની ગવેષણા કરવી; એષણા નામની ત્રીજી સમિતિ. (૩) આમિ; લાભ.

(૪) પ્રાર્થના. (૫) નિર્દોષ ભિક્ષા (૬) ભિક્ષાનું ગ્રહણ કરવું.

एसणासमिइ. સ્ત્રી૦ (एषणासमिति) ૪૨ પ્રકારના દૂષણ ટાળી શુદ્ધ આહાર પાણીની ગવેષણા કરવી તે; પાંચ સમિતિમાંની ત્રીજી સમિતિ.

एसणिज्ज. } एसणिय. ત્રિ૦ (एषणीय) મુનિને એષણા કરવા યોગ્ય; લેવું કલ્પે તેવું; દોષ વગરનું.

एसि. ત્રિ૦ (एषिन्) ગવેષણા કરનાર, તપાસનાર.

एसिय ત્રિ૦ (एषित) ગોચરીની વિધિથી પ્રાપ્ત થયેલ, (આહારાદિ).

एसिय. પું૦ (एषिक) અસંખ્યાત એકેંદ્રિય જીવોની હિંસા થાય એવા આહાર કરતાં એક હાથીને મારી ખાવું તે શ્રેય એમ માનનાર એક તાપસ; હાથી તાપસ. (૨) ગવેષણા કરનાર; તપાસ કરનાર. (૩) શિકારી. (૪) પાખણ્ડિ વિશેષ. (૫) મનુષ્યની એક નીચ જાતિ

एसिय ત્રિ૦ (एषित) ગવેષણા કરાયેલ.

एस्स. પું૦ (एष्यत्) ભવિષ્યકાળ; ભાવી

एहा સ્ત્રી૦ (एधा) શમી, ખીજડીના કાષ્ઠ; ઇન્ધણ.

एहिअ. ત્રિ૦ (ऐहिक) આલોકસમ્બન્ધી; આલોકનું



ओ.

ओ અ૦ (ओ) પાદપૂર્તિ.

ओअंसि ત્રિ૦ (ओजस्विन) મનની ધીરજ વાળો; ધૈર્યવાન્; ધીર.

ओअरिअ. ત્રિ૦ (औदरिक) પેટ ભરનાર; પેટ ભરવાની ચિંતા કરનાર.

ओअवण. ન૦ ( ) વિજય; વશ કરવું.

ओआर પું૦ (अवतार) અવતારણ (૨) પ્રવેશ.

ओइण्ण. ત્રિ૦ (अवतीर्ण) અવતરેલ; ઉતરી આવેલ.

ओंकार પું૦ (ओंकार) ॐ કારનો ઉચ્ચાર કરવો.

ओकच्छिया સ્ત્રી૦ (औकक्षिका) જુઓ " ઉક્કચ્છિયા " શબ્દ.

ओकड्ढ ત્રિ૦ (अपकृष्ट) ખેંચી કાઢેલ. (૨) ન૦ ઉલટું વર્તન, ખેંચવું.

ओकड्ढग પું૦ (अवकर्षक) જુઓ " ઉક્કડ્ઢગ " શબ્દ.

ओकड्ढणा. સ્ત્રી૦ (अपकर्षणा) અપવર્તના

ओकंत ત્રિ૦ (अवक्रान्त) નિરાકૃત. પરાજિત.

ओगहिअ. ત્રિ૦ (अवगृहीत) પીરસેલ ભાજનમાંથી હાથમાં લીધેલ

ओगाढ. ત્રિ૦ (अवगाढ) આકાશ પ્રદેશને અવગાહી-સ્પર્શ કરીને રહેલ. (૨) જમીનમાં ઉંડુ. (૩) આશ્રિત; અધિષ્ઠિત. (૪) વ્યાપ્ત. (૫) નિમગ્ન.

ओगाढरुइ સ્ત્રી૦ (अवगाढरुचि) ઉપદેશ કે શાસ્ત્રને અવગાહવાથી ઉત્પન્ન થતી ધર્મરૂચિ.

ओगाढसेणिआपरिकम्म. ન૦ (अवगाढश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો છઠ્ઠો ભેદ.

ओगाढावत्त. ન૦ (अवगाढावर्त्त) ઓગાઢ સેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

ओगास. पु० (अवकाश) અવકાશ-ખુલ્લી જમીન.

ओगाह. पु० (अवगाह) અવગાહના. અવકાશ. (૨) આકાશનું લક્ષણ.

ओगाहण. न० (अवगाहन) જીવ શરીર આદિ વસ્તુ જેટલા ક્ષેત્રને અવગાહી રહે એટલું ક્ષેત્ર.

ओगाहणग. त्रि० (अवगाहनक) અવગાહનાર

ओगाहणासेणिया स्त्री० (अवगाहनश्रेणिका) અવગાહન શ્રેણી નામે દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભાગ.

ओगाहणा. स्त्री० (अवगाहना) શરીર આદિની ઉંચાઇ. (૨) આધારભૂત આકાશ પ્રદેશ. (૩) શરીર (૪) અવસ્થાન, અવસ્થિતિ.

ओगाहणानामनिहत्ताउय. न० (अवगाहनानामनिधत्तायुष्क) ઔદારિકાદિશરીરનામ કર્મ સાથે આયુષ્ય કર્મનો બંધ થાય તે. આયુષ્યબંધનો એક પ્રકાર.

ओगाहणासंठाण. न० (अवगाहनासंस्थान) પ્રજ્ઞાપનાના ૨૧ મા પદનું નામ.

ओगाहिम. त्रि० (अवगाहिम) પકવાન, સુખડી, માલપુવા વગેરે.

ओगिण्हण. न० (अवग्रहण) અર્થાવગ્રહનું એક નામ.

ओगिण्हणया. स्त्री० (अवग्रहणता) સામાન્યજ્ઞાન વિશેષ; અર્થાવગ્રહનું એક નામ. (૨) મનથી જાણવું.

ओगुंडिय त्रि० (अवगुण्डित) લિપ્ત.

ओगूहिय. त्रि० (अवगूहित) આલિંગિત

ओग्गह. पु० (अवग्रह) આજ્ઞા; સંમતિ, રજા.

ओग्गहण. स्त्री० (अवग्रहण) ઇંદ્રિયોના વિષયરૂપ પુદ્ગલોનું ગ્રહણ કરવું તે.

ओग्गहिय त्रि० (अवगृहीत) અવગ્રહ જ્ઞાનથી જાણેલ. (૨) આજ્ઞાથી લીધેલ. (૩) બંધાયેલ. (૪) આપવા માટે ઉઠાવેલ

ओग्गहिय. त्रि० (अवग्रहिक) આજ્ઞાથી લેનાર.

ओग्घसिय. त्रि० (अवघर्षित) ઘસીને સાફ કરેલ

ओघ पुं० (ओघ) પ્રવાહ (૨) સમૂહ; રાશી; જથ્થો. (૩) સામાન્ય; સમુચ્ચય. (૪) સંસાર. (૫) અવિચ્છેદ, અવિચ્છિન્નતા.

ओघसएणा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) મતિજ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી સામાન્ય બોધ થાય તે.

ओघस्सरा स्त्री० (ओघस्वरा) ચમરચંચા રાજધાનીના દેવતાઓને સંદેશો પહોચાડનારી ઘંટા.

ओघादेस पु० (ओघादेश) સામાન્ય વિવક્ષા

ओचार पु० (अवचार) ધાન્યનો લાંબો કોઠાર

ओचूलअ. न० (अवचूलक) લગામ, ચાકડો.

ओच्छअ. }
ओच्छइय } त्रि० (अवच्छृत) આચ્છાદન કરેલ (૨) અટકાવેલ

ओच्छएण. }
ओच्छन्न. } त्रि० (अवच्छन्न) ઢંકેલ. આચ્છાદિત. (૨) આક્રમણ કરેલ.

ओच्छाइय. त्रि० (अवच्छादित) આચ્છાદિત; ઢાંકેલ.

ओच्छाहिअ त्रि० (उत्साहित) ઉત્સાહવંત કરેલ, વખાણ કરી ઉત્સાહ ચઢાવેલ

ओच्छिएण त्रि० (अवच्छिन्न) આચ્છાદિત

ओज. न० (ओजस्) બળ, તાકાત.

ओट्ठ. पु० (ओष्ठ) હોઠ.

ओणय. त्रि० (अवनत) વાંકું વળેલું, નીચે નમેલું (૨) न० પ્રણામ.

ओतार. पु० (अवतार) પ્રવેશ કરવો; અંદર ઉતરવું.

ओतिएण. त्रि० (अवतीर्ण) પાર ઉતરેલો; પાર પામેલો

ओदइय. त्रि० (औदयिक) ઉદય, કર્મવિપાક. (૨) ઉદય નિષ્પન્ન. (૩) કર્મોદયરૂપ ઉદય. ભાવ. (૪) ઉદય પર ઉદય; ઉપરા ઉપર

ओद्ग्ग. न० (ओदन) ભાત; રાંધેલ ચોખા.
ओधारिणी. स्त्री० (अवधारिणी) નિશ્ચય કારિણી (ભાષા).
ओनियट्ट. त्रि० (अवनिवृत्त) પાછા હઠેલ.
ओपल्ल त्रि० ( ) કુણ્ઠિત થએલ
ओप्पाइय. त्रि० (औत्पातिक) ઉત્પાત સબંધી.
ओबद्धग्र. त्रि० (अवबद्धक) અમુક સમય સુધી કોઇની અધીનતામાં આવેલ; પરવશ
ओभट्ट. त्रि० ( ) માગેલુ, યાચેલુ
ओभावणा स्त्री० (अवभावना) ઉપહાસ,હેલના, મશ્કરી.
ओभास. पु० (अवभास) ૬૫ મા મહાગ્રહનુ નામ. (૨) પ્રભા, ઝાંઇ.
ओभासण. न० (अवभासन) પ્રકાસવુ તે, ઉદ્યોત થવો. (૨) આવિર્ભાવ (૩) પ્રાપ્તિ
ओभासिय त्रि० (अवभाषित) યાચના કરેલ; માગી લાવેલ. (૨) न० યાચના, પ્રાર્થના
ओभुग्ग. त्रि० (अवभुग्न) વક્ર, વાંકુ
ओम त्रि० (अवम) ઊણુ; ઓછુ, ન્યૂન, અધુરૂ (૨) न० દુકાળ, દુર્ભિક્ષ (૩) त्रि० અસાર, તુચ્છ. (૪) લઘુ, નાહ
ओमंथिय त्रि० ( ) નીચુ મસ્તક કરીને બેઠેલ
ओमच्चय. त्रि० (अवमत्यय) આહારનો એક દોષ.
ओमकोट्ठ. त्रि० (अवमकोष्ठ) ઉણોદર; થોડુ ખાધેલ હોય તે
ओमचेलग. त्रि० (अवमचेलक) જૂના ને મેલાં કપડાં પહેરનાર
ओमज्जायण. पु० (अवमज्जायन) એક ઋષિનુ નામ.
ओमरत्त. पु० (अवमरात्र) ક્ષયતિથિ, ઘટેલ તિથિ. (૨) અહોરાત્ર; રાતદિન
ओमराइणिग्र. पु० (अवमरात्निक) દીક્ષાયે નાહનો (સાધુ).
ओमाण. न० (अवमान) ક્ષેત્રાદિકની ભરપ.
ओमाण. पु० (अवमान) અપમાન; માન ભંગ; અનાદર.
ओमिणण. न० (अवमान) માપવુ
ओमिस त्रि० (अवमिश्र) મિશ્રિત. (૨) સમીપસ્થ. (૩) न० સમીપતા
ओमुद्धग. त्रि० (अवमूर्द्धक) ઉંધુ મસ્તક કરેલ
ओमुय न० (उन्मुक) અગારો; બળતો કોલસો
ओमोय. पु० (ओमोक) આભૂષણ; ઘરેણાં.
ओमोयर त्रि० (अवमोदर) ઓછુ ખાનાર.
ओमोयरण. न० (अवमोदर) ઉણોદરી તપ, નિત્ય આહારથી ઓછુ ખાવુ તે.
ओमोयरिग्र. न० (अवमोदर्य) દુકાળ; દુર્ભિક્ષ. (૨) થોડુ ખાવુ, ઉણોદરીતપ
ओमोयरिया. स्त्री० (अवमोदरिका) ઉણોદરી તપ, છબાહ્ય તપમાનુ બીજું.
ओय. त्रि० (ओज) એક; અસહાય. (૨) મધ્યસ્થ; તટસ્થ
ओय न० (ओजस्) વિષમસંખ્યા, જેવી કે એક-ત્રણ-પાચ વિગેરે. (૨) त्रि० નિષ્કિંચન; નિષ્પરિગ્રહી (૩) રાગ દ્વેષથી રહિત; કર્મમલ રહિત-શુદ્ધ (૪) पु० જીવ ઉત્પન્ન થતા વેંત પ્રથમ આહાર ગ્રહણ કરે તે; માતાનુ રેતસ અને પિતાનુ વીર્ય. (૫) તેજ, પ્રકાશ
ओयंसि. त्रि० (ओजस्विन) મનોબળવાળુ. (૨) તેજસ્વી.
ओयण. पु० (ओदन) રાંધેલા ચોખા, ભાત.
ओयरण न० (अवचरण) પાછુ ફરવુ, પાછુ હઠવુ
ओयरण. न० (अवतरण) ઉપરથી ઉતરવુ; હેઠે જવુ
ओयविय. त्रि० ( ) પરિકર્મિત; સસ્કારિત.
ओयस्सि. त्रि० (ओजस्विन्) જુઓ " ઓયંસિ " શબ્દ.
ओया. स्त्री (ओजस्) શક્તિ, સામર્થ્ય.

ओयाय. त्रि० (उपयात) પ્રાપ્ત કરેલ; પાસે આવેલ.

ओयार. પુ० (अवतार) સમાવેશ; અંતર્ભાવ.

ओयारग. त्रि० (अवतारक) ઉતારનાર; પ્રવૃત્તિ કરનાર

ओयाहार. त्रि० (ओजआहार) ઓજ આહારવાળા.

ओरस. त्रि० (उपरस) અનુરાગી, સ્નેહથી જોડાયેલ.

ओरस. त्रि० (औरस) અંગજાત પુત્ર, દત્તક નહિ તે. (૨) ઉરસ્ય, હૃદયોત્પન્ન.

ओरस्स. त्रि० (औरस्य) છાતી સબંધી (હિમ્મત.)

ओराल. त्रि० (उदार) ઉદાર, પ્રધાન (૨) સ્થૂલ; મ્હોટું. (૩) ઔદારિક શરીર, પાંચ શરીરમાંનું એક.

ओरालसरीर. न० (उदारशरीर) ઉદારિક શરીર; પ્રધાન શરીર.

ओरालिय. પું० न० (औदारिक) ઉદારિક શરીર; મનુષ્ય અને તિર્યચનુ સ્થૂલ શરીર (૨) त्रि० ઉદારિક શરીરવાળો.

ओरालियपांग्गलपरियट्ट. પુ० (औदारिकपुद्गलपरिवर्त) ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન; લોકના તમામ પુદ્ગલોને એક જીવ જેટલા વખતમા ઉદારિક શરીર રૂપે ગ્રહણ કરી પરિણમાવી પુરા કરે તેટલો વખત.

ओरालियमीसग. પુ० (औदारिकमिश्रक) વૈક્રિય આદિ સાથે મિશ્રિત થયેલ ઉદારિક શરીર યોગ.

ओरालियसरीर. न० (औदारिकशरीर) ઔદારિક શરીર, હાડ માંસવાળુ શરીર.

ओरुहण. न० (अवरोहण) નીચે ઉતરવું

ओरोह. પુ० (अवरोध) અંતેપુર, જનાનખાનુ (૨) દરવાજાની અંદરનો અવાંતર કોઠો

ओरोहिया स्त्री० (अवरोधिका) અંતેપુરમાં રહેનાર સ્ત્રી.

ओलंब પુ० (अवलम्ब) નીચે લટકવું.

ओलंबणदीव. પુ० (अवलम्बनदीप) સાંકળથી બાંધેલો દીવો; લટકતો દીવો.

ओलंबिय. त्रि० (अवलम्बित) દોરડી બાંધી લટકેલ.

ओलंभ. પુ० (उपालम्भ) ઠપકો.

ओलग्ग त्रि०(अवरुग्ण) ગ્લાનિ પામેલ, બિમાર (૨) દુર્બળ.

ओलित्त. त्रि० (अवलिप्त) છાણ વગેરેથી લીપી મુખ બંધ કરેલ. (૨) લેપાયેલ; ખરડાએલ.

ओलुग्ग. त्रि० (अवरुग्ण) માંદો; ગ્લાનિ પામેલ. (૨) નાશ પામેલ.

ओलुग्गसरीर. त्रि० (अवरुग्णशरीर) દુબળા શરીરવાળો, માંદો-

ओलोइअ. त्रि० (अवलोकित) જોયેલું

ओलोय. પુ० (अवलोक) પ્રકાશ

ओवइणी. स्त्री० (अवपातिनी) વિદ્યા વિશેષ

ओवइय. પુ० स्त्री० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જંતુ.

ओवगारिय. त्रि० (औपकारिक) ઉપકાર કરનાર.

ओवग्गहिअ. त्रि० (औपग्रहिक) ગચ્છસાધારણ; એકલાનુ નહિ (૨) દંડ-લાકડી આદિ સાધુનાં પાટીયારા ઉપકરણ.

ओवघाइय त्रि (औपघातिक) ઉપઘાત કરનાર; પીડા કરનાર.

ओवचिय. પુ० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

ओवट्टणा. स्त्री० (अपवर्तना) અપવર્તના; ભાગાકાર.

ओवट्टिय. त्रि० (अपवर्त्तित) અપવર્તન કરેલ; ભાગ પાડેલ.

ओवड्ढि. स्त्री० (अपवृद्धि) હાનિ.

ओवणिहिअ. त्रि० (औपनिधिक) ગૃહસ્થે સમીપે આણેલ અન્નાદિની ગવેષણા કરનાર.

ओवणिहिया. स्त्री० (औपनिधिकी) અનુપૂર્વી વિશેષ; અનુક્રમ વિશેષ.

ओवतिणी. स्त्री० (अवपातिनी) ઉપરથી નીચે પાડવાની વિદ્યા.

ओवत्तिय त्रि० (अपवर्तित) ફેરેલ, ઘુમાવેલ.

ओवत्थाणिय. त्रि० (औपस्थानिक) સભાનું કામ કરનાર નોકર.

ओवमिअ. त्रि० (औपमिक) ઉપમા વડે દર્શાવાય તેવું

ओवम्म. न० (औपम्य) ઉપમાન પ્રમાણ; એક વસ્તુની સરખામણીથી થતું બીજી સદૃશ વસ્તુનું જ્ઞાન

ओवम्मसच्च पु० (औपम्यसत्य) ઉપમા સત્ય, જેમ મ્હોટું તળાવ જોઇને કહે કે સમુદ્ર જેવું તળાવ છે તે ઉપમાસત્ય

ओवयण न० (अवपतन) પોંખવું; ઓવારણા લેવા. (૨) નીચે ઉતરવું, નીચે આવવું

ओवयाइय त्रि० (औपपातिक) જેની ઉત્પત્તિ થાય છે તે (૨) પુ० સંસારી; પ્રાણી. (૩) દેવને નરક ગતિના જીવ. (૪) न० જૈનાગમ ઔપપાતિક સૂત્ર

ओवयाइयय. त्रि० (औपयाचितक) માનતાથી પ્રાપ્ત કરેલ.

ओवरअ पु० (अपवरक) ઓરડા.

ओवसग्गिय. त्रि० (औपसर्गिक) ઉપસર્ગ કરનાર. (૨) પુ० પ્ર, પરા આદિ ઉપસર્ગ રૂપ શબ્દ

ओवसमिय. न० (औपशमिक) ઉપશમ સમકિત.

ओवहिअ. त्रि० (औपधिक) પોતાના દોષને ઢાંકનાર. (૨) કષાય નિમિત્તક કર્મ

ओवाडण. न० (अवपाटन) વિદારવું; ચીરવું.

ओवाडित. त्रि० (अवपाटित) વિદારેલું; ચીરેલું.

ओवात. } पु० (अवपात) પડવાનું સ્થાન;
ओवाय. } ઠેસવાગે તેવી ખાડાવાળી જમીન. (૨) સેવા; ભક્તિ.

ओवाय. त्रि० (औपाय) ઉપાય-સાધન સબંધી.

ओवायपव्वज्जा. स्त्री० (अवपातप्रव्रज्या) ગુરૂ સેવા રૂપ સાધનથી લીધેલી દીક્ષા.

ओवायवंत. त्रि० (अवपातवत्) નમ્ર; વિનયવાન્.

ओविय त्रि० ( ) સરખી રીતે ગોઠવેલ; સમારેલ; જડેલ. (૨) પ્રકાશિત.

ओवीलग. त्रि० (अवव्रीडक) બીજાને નિલજ્જ કરનાર.

ओवीलय त्रि० (अवव्रीडक) જુઓ " ઉવ્વીલય " શબ્દ.

ओवेहा. स्त्री० (उपेक्षा) જુઓ " ઉવેહા " શબ્દ.

ओस. पु० (अवश्याय) ઝાકળ; ખારી જમીનમાથી નીકળી તરણાં ઉપર જામેલ પાણીનાં બિન્દુ. (૨) ઝાકળ; ઠાર.

ओसक्कण. न० (अवष्वष्कण) અમુક ક્રિયાનો જે સમય નિયમિત હોય તે પહેલાં તેની શરૂઆત કરવી જેમકે ગોચરીનો મધ્યાન્હ સમય હોય છતાં રાંધવાને વખતે ગોચરી જવું તે. (૨) ઉત્તેજન.

ओसण्ण. त्रि० (अवसन्न) અવશ્ય કરવા લાયક ધર્મક્રિયા કરવામાં આળસ કરનાર; સંયમમાં ખેદ ધરનાર (૨) ખુંચી ગયેલ; ફસાઇ ગયેલ.

ओसण्णं. अ० ( ) પ્રાયે કરી; ઘણું કરીને.

ओसण्णविहारि. त्रि० (अवसन्नविहारिन्) શિથિલ આચારવાળો. (૨) સ્વાધ્યાયાદિ ન કરનાર.

ओसत्त. त्रि० (अवसक्त) સંબદ્ધ; સંયુક્ત.

ओसन्न. पु० (अवसन्न) જુઓ "ઓસણ્ણ" શબ્દ.

ओसन्नं. अ० ( ) જુઓ" ઓસણ્ણં" શબ્દ.

ओसप्पिणी. स्त्री० (अवसर्पिणी) દશ કોડા કોડી સાગરોપમ પ્રમાણે ઉતરતો એક કાળવિભાગ; ઉતરતા છ આરા પુરા થાય તેટલો કાળ.

ओसप्पिणीकाल. पुं० (अवसर्पिणीकाळ) ઉતરતો કાળ; દશ કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.

ओसमिअ. त्रि० (उपशमित) શાન્તિ પ્રાપ્ત.

ओसर पुं० (अवसर) અવસર; સમય.

ओसरण. न० (अवसरण) સાધુઓનો સમુદાય.

ओसविय. त्रि० (उपशमित) શાંત થએલ; શાંત વૃત્તિવાળું.

ओसह. न० (औषध) ઓસડ—સુંઠ, લવીંગ, મરી, વિગેરે દવા.

ओसहा स्त्री० (औषधा) પુષ્કલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

ओसहि. स्त्री० (औषधि) ફળ પાકે ત્યાં સુધી રહેનાર વનસ્પતિ; જુવાર, બાજરો વગેરે.

ओसा. स्त्री० (अवश्याय) ઓસ, ઝાકળ. (૨) ઝાકળ.

ओसाण. न० (अवसान) સમીપ, નજીક (૨) અંત; અવસાન.

ओसायण. न० (अवसादन) નાશ કરવો તે

ओसारिय. त्रि० (अवसारित) અવલંબિત; ઉપરથી લટકેલ.

ओसास. पु० (उच्छ्वास) ઉંચે શ્વાસ મુકવો તે.

ओसिंचित्तार. त्रि० (अवसेचयितृ) છાંટનાર

ओसित्त. त्रि० (अवसिक्त) સિંચેલ.

ओसिय त्रि० (अवसित) પર્યવસિત. (૨) ઉપશાન્ત. (૩) જીતાએલ.

ओसीर. न० (उशीर) જુઓ " ઉસીર " શબ્દ.

ओसुय. न० (औत्सुक्य) ઉત્સુકતા; ઉત્કંઠા.

ओसेइम. न० (उत्स्वेदिम) લોટ આદિ ધોવાનું પાણી; ધોવણ.

ओसोवणी. स्त्री० (अवस्वापिनी) અવસ્વાપિની નિદ્રા; અતિગાઢ નિદ્રા.

ओह. पु० (ओघ) સંસારસમુદ્ર. (૨) અસંયમ. (૩) સંક્ષેપ. (૪) સમૂહ; જત્થો. (૫) પ્રવાહ. (૬) સમુચ્ચય; સામાન્ય. (૭) न० સૂત્ર; શાસ્ત્ર સંબંધી વાક્ય.

ओहंजलिया. स्त्री० (   ) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

ओहंतर. त्रि० (ओघतर) ઓઘ—સંસાર પ્રવાહને તરનાર; સંસાર પારગામી.

ओहट्ट. } **ओहट्टय.** } त्रि० (अपघट्टक) નિવારણ કરનાર; હઠાવનાર.

ओहणाण न० (ओघज्ञान) ઓઘિક જ્ઞાન.

ओहय. त्रि० (अवहत) હણેલ; વિનાશ કરેલ.

ओहय. त्रि० (उपहत) ઉપઘાત પ્રાપ્ત.

ओहर. न० (उपगृह) નાનું ઘર.

ओहरिय. त्रि० (अपहृत) ઉતારેલું; હેઠે મુકેલું.

ओहसण्णा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) સામાન્ય બોધ.

ओहसुय. न० (ओघश्रुत) ઉત્સર્ગશ્રુત—શાસ્ત્ર.

ओहाइय. त्रि० (अवहीन) ચારિત્ર—સંયમથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

ओहाडणी. स्त्री० (अवघाटनी) કમાડ બંધ કરવાની ટાંકી (૨) પાતળી છોઇની ગુંથેલી કથા સાદડી વિશેષ.

ओहाडिय त्रि० (अवघाटित) બાંધેલું.

ओहाण. न० (अवधान) ઉપયોગ; ધ્યાન.

ओहादेस. पुं० (ओघादेश) સામાન્ય પ્રકાર; કેવળ સામાન્ય.

ओहामिअ. त्रि० (   ) તિરસ્કાર કરેલું

ओहार. पुं० (   ) કાચબો.

ओहारइत्तार. त्रि० (अवधारयितृ) નિશ્ચયકારી ભાષા બોલનાર; અસમાધિનું ૧૧ મું સ્થાનક સેવનાર.

ओहारणी. स्त्री० (अवधारिणी) निश्चयकारिणी ભાષા; હું આમજ કરીશ, એવી ચોક્કસ રૂપ વાણી.

ओहावण. न० (अवधावन) અપકીર્તિ; અવહેલના.

ओहासण. न० (अवभाषण) યાચના; વિશિષ્ટ ભિક્ષા.

ओहासिअ. त्रि० (अवभाषित) ઇચ્છેલું; પ્રાર્થનાપૂર્વક માગેલું.

ओहि. पु० स्त्री० (अवधि) ઇંદ્રિયોની સહાય વિના આત્મ પ્રકાશથી રૂપી પદાર્થોનું હદવાળુ જ્ઞાન; અવધિજ્ઞાન; વિકળ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (૨) પન્નવણાના તેત્રીશમા પદનું નામ કે જેમાં અવધિ-જ્ઞાનનું વર્ણન છે. (૩) અવધિ; હદ; મર્યાદા.

ओहिजलिया. स्त्री० (अवधिजलिका) ચો-ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

ओहिजिण. पु० (अवधिजिन) અવધિજ્ઞાન-વાળા સાધુ.

ओहिणाण. न० (अवधिज्ञान) અવધિજ્ઞાન, ઇંદ્રિય અને મનના વ્યાપાર વિના માત્ર આત્મ-જ્યોતિથી અમુક હદમાં પ્રત્યક્ષરીતે રૂપી પદાર્થોનું જાણવું; જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

ओहिणाणि. त्रि० (अवधिज्ञानिन) અવધિ-જ્ઞાનવાળો જીવ.

ओहिदंसण. न० (अवधिदर्शन) દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની મર્યાદાથી રૂપી પદાર્થોનું જોવું, જે અવધિજ્ઞાનની પહેલા થાય છે તે

ओहिदंसणावरण. पु० न० (अवधिदर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મનો એક પ્રકાર કે જે અવધિ દર્શનને રોકે છે.

ओहिदंसणि. त्रि० (अवधिदर्शनिन) અવધિ-દર્શનવાળો જીવ.

ओहिनाण. न० (अवधिज्ञान) અવધિજ્ञાન.

ओहिनाणावरण. न० } (अवधिज्ञानावरण)
ओहिनाणावरणिज्ज. पु० } અવધિજ્ઞાનાવરણ; જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

ओहिनाणि. त्रि० (अवधिज्ञानिन्) અવધિ-જ્ઞાનવાળો.

ओहिपद. न० (अवधिपद) પન્નવણા સૂત્રના તેત્રીશમા પદનું નામ.

ओहिमरण. न० (अवधिमरण) અવધિમરણ; એકવાર એક ગતિના આયુષ્યના દલિયા ભોગવી મરી, ફરી તેવા દલીયા ભોગવીને મરે તે.

ओहिय पुं० (औधिक) સામાન્ય; અવિશેષ; સમુચ્ચય.

ओहीरिअ. त्रि० (अवधीरित) તિરસ્કાર કરેલ.

ओहुणण. न० (अवधूनन) કંપ. (૨) ઉલ્લં-ઘન. (૩) અપૂર્વકરણથી ભેદાએલ ગ્રંથિનો ભેદ કરવો તે.

ओहुय. त्रि० (अवधूत) ઉલ્લંઘન કરેલ.



क.

क. त्रि० (किम्) કોણ ? શું ?
कइ. त्रि० (कति) કેટલા ?
कइ. पुं० (कवि) કવિ.
कइत्थ. त्रि० (कतिथ) કેટલામું; કઈ સંખ્યાવાળું.
कइय. त्रि० (क्रयिक) ખરીદનાર; ગ્રાહક.
कइयव. न० (कैतव) કપટ.
कइया. अ० (कदाचित्) કોઈ વખત.
कइर. पुं० (कदर) વાંસની એક જાત.
कइलास. पुं० (कैलास) અનુવેલંધર નામે નાગરાજ દેવતાનો આવાસ પર્વત. (૨) તે દેવતાની રાજધાની (૩) એ નામના એક અનુવેલંધર દેવતા. (૪) નંદીશ્વર દ્વીપના પૂર્વાર્દ્ધનો અધિપતિ દેવતા.
कइलासा. स्त्री० (कैलासा) એક દેવતાની રાજધાની.
कइवय. त्रि० (कतिपय) કેટલા ?
कइविया स्त्री० (कैतविका) કોણિથી મણિબંધ સુધીનો હાથનો ભાગ.
कइविया. स्त्री० ( ) પાકદાની.
कइविह त्रि० (कतिविध) કેટલા પ્રકારનું
कइहसिअ. न० (कपिहसित) સ્વચ્છ આકાશમાં અચાનક વીજળીનું દર્શન. (૨) વાંદરાની પેઠે વિકૃત મુખ કરીને હસવું તે.
कउह. पु० न० (ककुद्) બળદની ખાંધ. (૨) त्रि. પ્રધાન; મુખ્ય.
कउहि. पु० (ककुद्मन्) ખુંટીયો.
कओ. अ० (कुतस्) શાથી; કયાંથી ?
कओ. अ० (क) કયાં; કયા સ્થાનમાં.
कओहिंतो अ० (कुतस्) કયાંથી.
कंक. पुं० (कङ्क) એક જાતનું પક્ષી.
कंकड. पुं० (कङ्कट) કવચ; બખ્તર.
कंकडइय. त्रि० (कङ्कटित) કવચ જડેલ.
कंकण. न० (कङ्कण) કંકણ.
कंकय. पु० (कङ्कत) નાગબળા નામની ઔષધિ. (૨) સર્પની એક જાતિ. (૩) पुं० स्त्री० વાળ ઓળવાનું સાધન, કાંકસી.
कंकावंस पु० (कङ्कावंश) ગાંઠવાળી વનસ્પતિની એક જાત.
कंकिल्लि } पु० (कंकेल्लि) આશોપાલવનું
कंकेल्लि } ઝાડ, અશોક વૃક્ષ.
कंकोल. पुं० (कङ्कोल) એક પ્રકારની વનસ્પતિ
कंखा स्त्री० (काङ्क्षा) ઇચ્છા. (૨) આસક્તિ; ગૃદ્ધિ.
कंखापदोस पु० (काङ्क्षाप्रदोष) મિથ્યાત્વ મોહનીયનો એક પ્રકાર.
कंखामोहणिज्ज. न० (काङ्क्षामोहनीय) જુઓ ઉપલો શબ્દ.
कंखि त्रि० (काङ्क्षिन्) ઇચ્છનાર.
कंखिय त्रि० (काङ्क्षित) ઇચ્છેલું
कंगणी. स्त्री० ( ) એક જાતની વેલ; કાગની.
कंगु. स्त्री० न० (कङ्गु) એક જાતનું ધાન્ય; કાંગ. (૨) એક વેલનું નામ.
कंगुलया. स्त्री० (कङ्गुलता) એ નામની એક જાતની વેલ.
कंगुलिया. स्त्री० (कङ्गुलिका) લઘુનીત અથવા વડીનીત કરવી તે.
कंचण न० (काञ्चन) સુવર્ણ; સોનું (૨) કંચન નામનો એક પર્વત. (૩) કંચન પર્વતના અધિપતિ દેવતાનું નામ.
कंचणउर न० (काञ्चनपुर) કલિંગ દેશનું એક પ્રખ્યાત નગર.
कंचणकूड. न० (काञ्चनकूट) કંચનકૂટ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) સોમનસ વખારા પર્વતના સાત કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર. (૩) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

कंचणग पुं० (काञ्चनक) नीलवंत आदि दश द्रहने બન્ને કાંઠે આવેલા વીશ વીશ પર્વતો; એકંદર ૨૦૦ પર્વતો એ નામના છે. (૨) કાચનક પર્વતના નિવાસી દેવતા.

कंचणा. स्त्री० (कञ्चना) એક પ્રખ્યાત સ્ત્રી.

कंचणिया. स्त्री० (काञ्चनिका) રૂદ્રાક્ષની માળા. (૨) કંચન પર્વતના અધિપતિ દેવતાની રાજધાનીનું નામ.

कंचीमेहला. स्त्री० (काञ्चीमेखला) કંદોરો.

कंचुइ पुं० (कञ्चुकिन्) અંતપુર રક્ષક. (૨) સર્પ.

कंचुइअ. त्रि० (कञ्चुकित) કાચળીવાળા.

कञ्चुइज्ज. पु० (कञ्चुकीय) નાજર; દારપાળ.

कंचुग } **कंचुय** } पु० (कञ्चुक) ચોળી, કંચવો. (૨) સર્પની કાંચળી (૩) વાળ, રોમરાજી. (૪) વર્મ; કવચ.

कंटक } **कंटग** } **कंटय** } पु० (कण्टक) કાંટો. (૨) પ્રતિપક્ષી. (૩) વીછિનો આંકડો. (૪) શલ્ય. (૫) દુઃખોત્પાદક વસ્તુ.

कंठ. पु० (कण्ठ) કંઠ; ગરદન.

कंठमुरय. न० (कण्ठमुरज) એક જાતનું આભૂષણ.

कंठमुरवी स्त्री० (कण्ठमुरवी) ગળાનું એક જાતનું ઘરેણું

कंठमुही. स्त्री० (कण्ठमुखी) માદળિયું

कंठविसुद्ध. न० (कण्ठविशुद्ध) ચોકખા કંઠથી ગાન કરવું.

कंठसुत्त. न० (कण्ठसूत्र) ડોકમા પહેરવાનો સોનાનો દોરો.

कंठाकंठि. अ० (कण्ठाकण्ठि) સામ સામે ગળું પકડવું તે.

कंठिया. स्त्री० (कण्ठिका) કંઠી (૨) કંઠનો પ્રદેશ. (૩) પુસ્તકનું પુઠું.

कंड. पुं० न० (काण्ड) ધનુષ બાણ. (૨) એક જાતની વનસ્પતી. (૩) પર્વતમાં કોતરેલું ઘર. (૪) અગ્યારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) કર્મનાં સ્થિતિ સ્થાનકોનો સમૂહ.

कंडग. पु० न० (काण्डक) કાંડ, પાથડો; પડ. (૨) બાણ. (૩) સયમના સ્થાનકોનો સમુદાય.

कंडय. पु० न० (काण्डक) કાળનો એક સૂક્ષ્મ ભાગ. (૨) રાક્ષસની સભા આગળનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

कंडरीय पु० (कण्डरीक) મૂળદેવની સહાયથી કોઈ સ્ત્રીને લઈ જનાર લુચ્ચો માણસ. (૨) એ નામના એક મુનિ કે જે ઘણા વરસ દીક્ષા પાળી છેવટે પતિત થયા હતા.

कंडवा. स्त्री० (कण्डवा) એક જાતનુ વાજીંત્ર.

कंडा. स्त्री० (कण्डा) પર્વગ જાતિનું એક ઝાડ.

कंडावेल्ली. स्त्री० (काण्डवल्ली) વનસ્પતિ વિશેષ.

कंडिय. त्रि० (कण्डित) ખાંડેલુ, છડેલું.

कंडियायण. न० (कण्डिकायन) વૈશાલીનગરી પાસેનું એક ઉદ્યાન

कंडिल्ल. पु० (काण्डिल्य) કાણ્ડિલ્ય ગોત્ર પ્રવર્તક એક ઋષિ. (૨) न० કાણ્ડિલ્ય ગોત્ર (૩) पु० स्त्री० તે ગોત્રમા ઉત્પન્ન થયેલ.

कंडिल्लायण. पु० (काण्डिल्यायन) એ નામના એક ઋષિ.

कंडु पु० स्त्री० (कन्दु) તવો. (૨) ખસનો રોગ.

कंडुइय. त्रि० (कण्डूमत्) ખસવાળો.

कंडुयण. न० (कण्डूयन) ખણવું; ખુજલિ; ચર કરવી.

कंडू. स्त्री० पु० (कण्डू) ચર, ખરજવાળ.

कंडूइय. न० (कण्डूयित) ખરજ, ચર.

कंडुयग. त्रि० (कण्डूयक) ખજવાળનાર.

कंत त्रि० (कान्त) મનોહર; સુંદર. (૨) ધૃત સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) ન० કાન્તિ; પ્રભા.

कंत. त्रि० (क्रान्त) આક્રમણ કરેલ.

कंता. स्त्री० (कान्ता) સુંદરી

कंतार. न० (कान्तार) અટવી; જંગલ.

कंति. स्त्री० (कान्ति) કાંતિ; પ્રભા. (૨) અહિંસા.

कंतिल्ल. त्रि० (कान्तिमत्) કાન્તિવાળો.

कंतेल्ल. पु० (कान्तेल्ल) મંડવ ગોત્રની શાખા. (૨) મંડવ ગોત્રની શાખામાંનો પુરૂષ.

कंथअ. } पुं० (कन्थक) જાતવાન ઘોડો.
कंथग. }

कंथीकय त्रि० (कन्थीकृत) કથાની માફક થીગડા મારેલ વસ્ત્ર.

कंद. पु (क्रन्द) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

कंद पुं० (कंन्द) કંદમૂળ (૨) ઝાડના મૂળ અને થડની વચ્ચેનો ભાગ (૩) કમળાદિકના મૂળ ઉપરનો ગોળ ભાગ.

कंदणया स्त्री० (क्रन्दन) આક્રંદન કરવું.

कंदप्प पु० (कन्दर्प) હાસ્ય ગર્ભિત મોહક ચેષ્ટા. (૨) કામદેવ. (૩) કુતુહલી દેવ. (૪) કામદેવની ભાવના. (૫) ત્રિ. કામી. કામયુક્ત.

कंदप्पिय. त्रि० (कान्दर्पिक) કામચેષ્ટા- હાસ્ય મશ્કરી કરનાર ભાંડ વગેરે. (૨) હાસ્ય મશ્કરી કરી આજીવિકા ચલાવ- નારની એક જાતિ. (૩) ભાંડ જેવા કંદર્પ દેવતાની એક જાત. (૪) ત્રિ० કામ સંબંધી.

कंदमूल न० (कन्दमूल) કન્દમૂલ.

कंदर. न० (कन्दर) કાણું; પર્વતની ગુફા.

कंदरा स्त्री० (कन्दरा) ગુફા.

कंदल. पु० (कन्दल) કેળનું ઝાડ. (૨) લતા વિશેષ.

कंदलग. पुं० (कन्दलक) એક ખરીવાળા પશુની એક જાત.

कंदली. स्त्री० (कन्दली) એક જાતનો કંદ. (૨) કેળનું ઝાડ. (૩) લીલી વનસ્પતિ.

कंदाहार पुं० (कन्दाहार) કંદનો આહાર કરનાર તાપસનો એક વર્ગ.

कंदिंद पुं० (क्रन्देन्द्र) ક્રન્દિત નામના દેવ નિકાયના ઇન્દ્ર.

कंदिय. पुं० न० (क्रन्दित) વિયોગિની સ્ત્રીનું રૂદન (૨) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત.

कंदु. पु० स्त्री० (कन्दु) લોઢાનું વાસણ; તાવડો.

कंदुक पु० (कन्दुक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कंदुकुंभी. स्त्री० (कन्दुकुम्भी) લોઢાની કડાઇ; તાવડી.

कंदुरुक्क. न० (कन्दुरुक) એક જાતનો ધુપનો સુગંધી પદાર્થ.

कंदू. स्त्री० (कन्दू) નારકીને ઉપજવાની કુંભી.

कंध पु० (स्कन्ध) ખાંધ.

कंप. पु० (कम्प) કંપારી; ધ્રુજારો.

कंपण. न० (कम्पन) કંપવું; ધ્રુજવું; હલવું.

कंपणवाइअ त्रि० (कम्पनवातिक) કમ્પવાયુ નામના રોગવાળો.

कंपिल्ल पु० न० (कम्पिल्ल) કંપિલપુર ના- મનું ફરૂખાબાદ જીલ્લાનું એક જુનું નગર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના સા- તમા અધ્યયનનું નામ. (૩) અંધકવૃષ્ણિના પુત્ર સાતમા દશાર્હ.

कंपिल्लपुर. न० (काम्पिल्यपुर) કંપિલપુર નામે નગર.

कंबल. पु० न० (कम्बल) કંબલ; ધાબળો; કામળો. (૨) ગાયના ગળાનું ચામડું.

कंबलकड. पुं० } (कम्बलकट) કાંબળો.
कंबलकिडु. न० }

कंबु. पु० (कम्बु) શંખ. (૨) ન૦ કંબુ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જેમાં વસતા દેવોનું બાર સાગરનું આયુષ્ય છે.

कंबुग्गीव. न० (कम्बुग्रीव) કંબુગ્રીવ નામે પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન

कंबू. स्त्री (कम्बू) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

कंबोय. पुं० (कम्बोज) કમ્બોજ દેશ; કાબુલ દેશ.

कंबोय त्रि० (काम्बोज) કમ્બોજ દેશમાં જન્મેલ.

कंस. पु० (कंस) ૮૮ ગ્રહમાનો ૨૨ મો ગ્રહ. (૨) મથુરાનો રાજા; શ્રીકૃષ્ણનો મામો. (૩) કાંસું નામની ધાતુ.

कंस. न० (कांस्य) કાંસાની એક ધાતુ.

कंसणाभ पु० (कंसनाभ) ત્રીશમા ગ્રહનુ નામ.

कंसताल न० (कांस्यताल) વાદ્ય વિશેષ, કાંસાના ઝાંઝર.

कंसपाई. स्त्री० (कांस्यपात्री) કાંસાની થાળી.

कंसपाय. न० (कांस्यपात्र) કાંસાનુ પાત્ર

कंसवरणाभ पु० (कंसवर्णाभ) અઠ્ઠાવીસમા ગ્રહનું નામ.

कंसवन्न. पुं० (कंसवर्ण) કંસવર્ણ નામનો ગ્રહ.

कंसाला. स्त्री० (कंसताला) વાજાનો એક પ્રકારનો અવાજ; તાલ.

कंसिया स्त्री० (कंसिका) તાલ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

कंसिय. पुं० (कांस्यिक) કાંસાનું વાજિંત્ર. (૨) કંસારા.

कंसीय. न० (कंसीय) કાંસાનું પાત્ર.

ककारपविभत्ति. पुं० (ककारप्रविभक्ति) કકારની રચનાવાળું નાટક.

ककुध. } पु० न० (ककुद्) બળદની ખુંધ.
ककुह. } (૨) રાજચિન્હ. (૩) પર્વતની ટોચ (૪) ત્રિ. પ્રધાન; મુખ્ય.

कक्क. पु० (कल्क) સુગંધી પદાર્થ; એક કાચેલા દ્રવ્યનો ઉકાળો (૨) ન૦ પાપ. (૩) કપટ; માયા.

कक्क. पु० (कर्क) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ.

कक्कंध. पु० (कर्कन्ध) ગૃહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ

कक्ककुरुया. स्त्री० (कल्ककुरुका) દંભથી બીજાને છેતરવુ તે.

कक्कगुरुग न० (कल्कगुरुक) માયા; કપટ.

कक्कड. त्रि० (कर्कश) ખરબચડું

कक्कड न० (कर्कट) હૃદયનો એક પ્રકારનો વાયુ.

कक्कडग. पु० (कर्कटक) કાકડી, શાકની એક જાત.

कक्कडच्छ पु० (कर्कटाक्ष) કાકડી.

कक्कडय. न० (कर्कटक) દોડતા ઘોડાના પેટમાં ઉછળતો વાયુ.

कक्कडिया. स्त्री० (कर्कटिका) કાકડી.

कक्कडी. स्त्री० (कर्कटी) કાકડી

कक्कणा. स्त्री० (कल्कना) પાપ. (૨) માયા.

कक्कब पु० (कक्कब) ઉકાળેલ શેરડીનો રસ.

कक्कर. पुं० (कर्कर) જેને ચાવતા કર કર થાય તેવી વસ્તુ. (૨) કાંકરો.

कक्करणया. स्त्री० (कर्करणता) શય્યા ઉપધિ વગેરેમાં દોષ કહાડી બડબડાટ કરવુ તે

कक्करय. पु० (कर्करक) મુભિક્ષાદિના હેતુ શીખવવા

कक्कराइय न० (कर्करायित) દોષવાળુ આચરણ (૨) દોષનુ કહેવુ; દોષોનું પ્રગટ કરવુ.

कक्करी स्त्री० (कर्करी) ગાગર.

कक्कस त्रि० (कर्कश) કઠિન; આકરૂ (૨) પ્રખર; ચણ્ડ. (૩) તીવ્ર; પ્રગાઢ.

(४) અનિષ્ટ; હાનિકારક (૫) નિષ્ઠુર; નિર્દય. (૬) તોછડું; કઠોર વચન.

कक्कावंस. પું० (कर्कश) વાંસની એક જાત.

कक्किय. ન० (कल्कित) માંસ.

कक्केयण. પુ० ન० (कर्केतन) એક જાતનું રત્ન.

कक्कोडई. સ્ત્રી० (कर्कोटकी) કારેલા તથા કંકોડાની વેલ.

कक्कोडय. પુ० (कर्कोटक) વેલંધર જાતના દેવતાનું નામ (૨) કર્કોટક દેવને રહેવાના પર્વતનું નામ (૩) અનુવેલંધર દેવતાના રાજાનું નામ (૪) અનુવેલંધર દેવોનો આવાસ પર્વત (૫) ન० શાક વિશેષ; કારેલાં, કંકોડાં

कक्कोल. પુ० ન० (कक्कोल) સુગંધી એક જાતનું ફળ

कक्ख. પુ० (कक्ष) કાખ, બગલ (૨) વન, જંગલ

कक्खड ત્રિ० ( ) પુષ્ટ

कक्खड. ત્રિ० (कर्कश) જુઓ "કક્કસ" શબ્દ.

कक्खडा સ્ત્રી० (कर्कशा) કઠોર વેદના, દુઃસહ પીડા

कक्खा સ્ત્રી० (कक्षा) કાખ; બગલ.

कच्च ન० (कृत्य) કર્તવ્ય, કરવાને યોગ્ય

कच्चायण. પું (कात्यायन) એ નામના એક ઋષિ. (૨) કાત્યના પુત્ર શ્રી પ્રભવજીના ગોત્રનું નામ. (૩) ન० કૌશિક ગોત્રની શાખારૂપ એક ગોત્ર (૪) પુ० સ્ત્રી० કૌશિક ગોત્રની શાખામાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૫) ન० મૂળ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

कच्चोलय. પુ० ન० (कच्चोलक) પ્યાલો; કચોળો.

कच्छ પું० ન० (कच्छ) કાછડી; કચ્છોટો (૨) કાંઠો. (૩) મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાંની એક વિજય. (૪) ચારેકોર જળથી ઢંકાયેલ પ્રદેશ. (૫) કચ્છ વિજયના વૈતાઢ્ય પર્વતના નવ ફૂટમાંના બીજા અને સાતમા ફૂટનું નામ (૬) થોડા જળવાળું સ્થાન. (૭) શેરડીની વાડી. (૮) નદીના પાણીથી વીંટાયેલું વન. (૯) કચ્છ વિજયના એક રાજા (૧૦) કચ્છ વિજયના અધિષ્ઠાયક દેવ.

कच्छ. પુ० (कक्ष) કાંખ; બગલ. (૨) વન; જંગલ

कच्छकूड. ન० (कच्छकूट) ચિત્રકૂટ વખારા પર્વતના ચાર ફૂટમાનું ત્રીજું ફૂટ-શિખર. (૨) માલવત પર્વતના નવ ફૂટમાંના ચોથા ફૂટ-શિખરનું નામ.

कच्छगावई } **कच्छगावती** } સ્ત્રી० (कच्छकावती) બ્રહ્મફૂટ વખારા પર્વતની પશ્ચિમે અને દ્રહવતી નદીની પૂર્વે બન્નેની વચ્ચે મહાવિદેહાંતર્ગતક્ષેત્ર વિશેષ. એક વિજય.

कच्छभ પુ० (कच्छप) કાચબો (૨) રાહુનું નામ.

कच्छभरिंगिय. ન० (कच्छपरिङ्गित) કાચબાની પેઠે આગળ કે પાછળ સરકી પ્રમાણ ચાલીને વંદના કરે તે; વંદનાનો એક દોષ

कच्छभाणी સ્ત્રી० ( ) કેશરનું ઝાડ

कच्छभी. સ્ત્રી० (कच्छपी) નારદની વીણા. (૨) કાચબી (૩) એક જાતનું પુસ્તક.

कच्छवी. સ્ત્રી० (कच्छपी) છેડે પાતલું અને વચ્ચે પહોળું એવું પુસ્તક; પુસ્તકના પાંચ પ્રકારમાનું એક.

कच्छा. સ્ત્રી० (कक्षा) હાથીને છાતીમાં બાંધવાની રાસડી. (૨) મહાવિદેહની બત્રીસ વિજયમાંની એક. (૩) કાંખ; બગલ (૪) શ્રેણિ; પંક્તિ (૫) અન્તઃપુર; જનાનખાનું.

कच्छावइ. સ્ત્રી० (कच्छावती) જુઓ "કચ્છગાવઈ" શબ્દ.

कच्छु. स्त्री० (कच्छू) ખરજ ઉત્પન્ન કરનાર ઔષધિ; કપિ કચ્છ.

कच्छुय. पुं० (कच्छुक) ખરજવો; ખસનો રોગ.

कच्छुरी. स्त्री० (कच्छुरा) ધમાસો; ધમાસાનો ગુચ્છો.

कच्छुल. पुं० (कच्छूल) ગુલ્મ જાતનું એક ઝાડ. (२) त्रि० ખરજવાના રોગવાળો.

कच्छुल्ल. पुं० (कच्छुल्ल) કચ્છુલ્લ નામનો નારદ.

कच्छू स्त्री० (कच्छू) ખરજ; ખાજ, કચ્છુ-રોગ.

कच्छूक पुं० (कच्छूक) ખાજ. ખસ.

कच्छूल्ल. त्रि० (कच्छूमत्) ખુજલીનો દર્દી

कज्ज. न० (कार्य) કાર્ય; પ્રયોજન.

कज्जकरि त्रि० (कार्यकारिन्) સાર્થક, સ-પ્રયોજન.

कज्जल. न० (कज्जल) આંજણ; કાજલ.

कज्जलंगी. स्त्री० (कज्जलांगी) કાજળ માટે દીવા ઉપર રખાતુ પાત્ર.

कज्जलप्पभा. स्त्री० (कज्जलप्रभा) જંબુ વૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનુ નામ.

कज्जलावेमाण त्रि० ( ) પાણીથી ભરાઈને ડુબતુ.

कज्जसेण. पुं० (कार्यसेन) કાર્યસેન નામે ગઇ અવસર્પિણીના સાતમા કુલકર.

कज्जोवग. } पुं० (कार्योपग) ૮૮ માંના
कज्जोवग. } છોતેરમા ગ્રહનું નામ.

कडुय. पुं० (कटुक) કડવો રસ.

कट्टर. पुं० (कट्टर) (१) છાસ (२) ચટણી. (३) ગરમ મશાલો. (४) ખંડ; અંશ

कट्ठ. त्रि० (कृष्ट) હળથી ખેડેલ.

कट्ठ. न० (कष्ट) કષ્ટ; દુ:ખ; મુશ્કેલી.

कट्ठ. न० (काष्ठ) લાકડું.

कट्ठकम्मंत. न० (काष्ठकर्मान्त) લાકડાનું કારખાનું.

कट्ठकरण. न० (काष्ठकरण) શ્યામક નામના ગૃહસ્થના એક ખેતરનું નામ.

कट्ठकार. पुं० (काष्ठकार) સુતાર.

कट्ठकोलंब पुं० (काष्ठकोलम्ब) ઝાડની ડાળીનો નીચે લટકતો આગલો ભાગ.

कट्ठखाय. पुं० (काष्ठखाद) કાષ્ઠખાઇ લાક-ડામાં રહેનાર એક જાતનો કીડો.

कट्ठपाउया. स्त्री० (काष्ठपादुका) લાકડાની ચાખડી.

कट्ठपुत्तलिया. स्त्री० (काष्ठपुत्तलिका) લાકડાની પુતળી

कट्ठपेज्जा. स्त्री० (काष्ठपेया) મગનો ક્વાથ. (२) ઘીમાં કરેલી ચોખાની રાબ.

कट्ठभूय. त्रि० (काष्ठभूत) કાષ્ઠની પેઠે જડ; ચેતન વગરનો.

कट्ठमूल. न० (काष्ठमूल) દ્વિદળ ધાન્ય; ચણા, મગ વગેરે.

कट्ठहार. पुं० (काष्ठहार) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

कट्ठा. स्त्री० (काष्ठा) દશા; અવસ્થા. (२) દિશા.

कट्ठाहार. पुं० (काष्ठाहार) લાકડાને ખાઇ જનાર એક જાતનો કીડો; ત્રણ ઇંદ્રિય-વાળો જીવ.

कट्ठिय. त्रि० (काष्ठित) લાકડાની બનાવેલી ભીંત વગેરે.

कठिण. त्रि० (कठिन) કઠણ; આકરૂ; કર્કશ.

कड त्रि० (कट) સાદડી. (२) હાથીનું ગ-ડસ્થળ; ગાલ. (३) માંચો પલંગ વગેરે. (४) પર્વતનો એક ભાગ. (५) ઘાસ. (६) વશ.

कड. त्रि० (कृत) કરેલું, આચરેલું; અનુ-ષ્ઠાન કરેલું. (२) ચાર, ચારની સંખ્યાનો સંકેત. (३) સચિત્તે ખરડેલું. (४) યુગ વિશેષ; સત્યયુગ.

कडअ. पु० (कटक) ભીંત.

कडंगर न० (कडङ्गर) ફળશૂન્ય એક જાતનું ઘાસ.

कडंब. पु० (कडम्ब) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कडक्ख. पु० (कटाक्ष) કટાક્ષ

कडक्खिय. त्रि० (कटाक्षित) કટાક્ષ ભરેલ

कडग. पु० न० (कटक) કંકણ, કડું. (૨) સમૂહ. (૩) સૈન્ય-લશ્કરનું રહેવાનું સ્થાન. (૪) ભિંતનું મૂળ; પાયો. (૫) પર્વતનો તટ; તળેટી. (૬) પર્વતનો ઉપલો ભાગ. (૭) પર્વતની મેખલાનો મધ્ય ભાગ (૮) પુ० આ નામનો એક દેશ.

कडग्गिदाह. पु० (कटाग्निदाह) વાશની અગ્નિ વડે બાળવું તે (૨) આગળ પાછળથી કટ નામનું ઘાસ વીંટાળીને સળગાવી મુકવું તે.

कडच्छेज्ज. न० (कटच्छेद्य) સોનાના આભૂષણ તથા પર્વતના મધ્ય ભાગને છેદવાની કળા

कडजुग. न० (कृतयुग) સત્યયુગ, ૧૭૨૮૦૦૦ વર્ષનો આદિયુગ.

कडजुम्म. पु० (कृतयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતા શૂન્ય શેષ રહે તે સંખ્યા, જેમકે ૧૬ (૨) સમરાશિ

कडजुम्मकडजुम्म. पु० न० (कृतयुग्मकृतयुग्म) ભાજ્ય સંખ્યા અને લબ્ધ સંખ્યા એ બંનેને ચારે ભાગતા શૂન્ય શેષ રહે તે સંખ્યા; જેમકે શોળની સંખ્યા (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मकलिओय. पु० (कृतयुग्मकल्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે સત્તર. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मतेओग. पु० (कृतयुग्मत्र्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે ઓગણીશ. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मदावरजुम्म. पु० (कृतयुग्मद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં શેષ બે રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે અઢાર. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजोगि. त्रि० (कृतयोगिन) ગીતાર્થ; જ્ઞાની.

कडणा. स्त्री० (कटना) ઘરનો એક ભાગ.

कडपूयणा. स्त्री० (कटपूतना) કડપૂતના નામની દેવી; વ્યન્તરી વિશેષ.

कडप्प. पु० (कटप्र) સમૂહ.

कडभू पु० (कटभू) એ નામનો એક કંદ.

कडय. पुं० न० (कटक) લશ્કર; સૈન્ય.

कडय. न० (कडक) શેરડી, જાર, વગેરેના સાંઠા, કડબ.

कडयडिय. त्रि० ( ) પાછું ફરેલ; ફેરવાઇ ગયેલ.

कडवाइ पु० (कृतवादिन्) સૃષ્ટિને નૈસર્ગિક નહી માનતાં કોઇની બનાવેલી માનનાર; જગત્કર્તૃત્વવાદી.

कडसक्करा. स्त्री० ( ) વાંસની ખીલી-શળી.

कडहू. पु० (कटभू) એ નામનું એક વૃક્ષ.

कडाइ. पु० (कटादि) જુઓ "કડંજગિ" શબ્દ.

कडाय. पु० (कृतापास) સથારો કરનાર સાધુની સેવા ભક્તિ કરનાર કડાયા સાધુ.

कडाली. स्त्री० (कटालिका) ઘોડાના સ્વારને પગ ટેકવવાને પલ્લાણની બે બાજુએ લટકતા પેગડા. (૨) ઘોડાના મોઢા પર બાંધવાનું મુખ બંધન.

कडासण. न० (कटासन) આસન; પથરણું.

कडाह. पु० (कटाह) લોઢાનું ઠામ; કડાઇ. (૨) કાચબાની પીઠ. (૩) પાંસળિનાં હાડકાં.

कडि. स्त्री० (कटि) કેડ; કમર. (૨) વૃક્ષાદિનો મધ્ય ભાગ.

कडि. पु० (कटिन्) સાદડીવાળો

कडिअ. त्रि० (कटिन) સાદડીથી ઢાંકેલું. (૨) સાદડીથી સુશોભિત કરેલું (૩) એક બીજામાં મેળવેલું

कडिअकडि. त्रि० (कटितकटिन्) સાદડીના પટાની માફક એક બીજા સાથે મળેલ; અત્યન્ત નિચ્છિદ્ર.

कडिण. पुं० (   ) વાંસમાં ઉત્પન્ન થતું એક જાતનું ઘાસ કે જેથી ફૂલ ગુંથાય છે.

कडितड. न० (कटितट) કટીતલ (૨) મધ્ય ભાગ.

कडित्त. न० (कटित्र) કેડ ઉપર પહેરવાનું ચામડાનું કવચ.

कडिपट्टय. न० (कटिपट्टक) ધોતીઉં.

कडिपत्त. न० (कटिपत्र) સર્ગાદિ વૃક્ષની સળી (૨) પાતળી કમર.

कडिबंध पु० (कटिबन्ध) કદોરો

कडिबंधण. न० (कटिबन्धन) કેડે બાંધવાનું વસ્ત્ર; ચરોટો.

कडिभिल्ल न० (   ) શરીરના એક ભાગમાં હોનાર.

कडियल. न० (कटितल) કમર.

कडिल्ल. पुं० न० (कटिल्ल) મ્હોટી કડાઇ (૨) न० કટી વસ્ત્ર, કમર પર પહેરવાનુ વસ્ત્ર—ધોતીઉં વગેરે. (૩) ઉપકરણ વિશેષ

कडिसुत्त. न० (कटिसूत्र) કમ્મરપટો, કદોરો.

कडु. } **कडुअ.** } त्रि० (कटुक) કડવું, કડવાસવાળુ. (૨) पु० કડવો રસ (૩) त्रि० અનિષ્ટ. (૪) દારૂણ, ભયકર.

कडुइया. स्त्री० (कटुकी) કડવી તુંબડીની વેલ.

कडुच्छुग. } **कडुच्छुय.** } पु० स्त्री० (   ) ધૂપનો કડછો, કડછી.

कडुय. न० (   ) એક જાતનું વાંજીંત્ર

कडुसगबंधण. न० (   ) એક ભાગ સૂત્ર, એક ભાગ ઉન અને એક ભાગ કાથી એ ત્રણના મિશ્રણથી બનાવેલ દોરો

कडेवर. न० (कलेवर) શરીર; દેહ.

कड्ढ. पु० (कर्ष) ખેંચવું; આકર્ષણ.

कड्ढण न० (कर्षण) (૧) ખેચવું. (૨) ખેડવું.

कड्ढित. } **कड्ढिय.** } त्रि० (कृष्ट) ખેંચેલું.

कड्ढाकड्ढ स्त्री० (कर्षापकर्षा) ખેચાખેચ; તાણાતાણ.

कढण. पु० (क्वथन) કઢવું. ઉકાળવું.

कढिण त्रि० (कठिन) કઠોર; મજબુત. (૨) વાસની સાદડી, ચટાઇ. (૩) न० તૃણ વિશેષ. (૪) પર્ણ, પાદડુ

कढिय. त्रि० (क्वथित) ઉકાળેલું

कण. पु० (कण) કણકી; ચોખાના ખડિત દાણા. (૨) સાતમા ગ્રહનું નામ. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ (૪) ચોખા: ભાત.

कणइर. पु० (कर्णिकार) કણેર નામની વનસ્પતિ.

कणंगर. न० (कनङ्गर) પથ્થરનુ એક જાતનુ હથિયાર.

कणंद. पु० (कनन्द) કનન્દ નામના સાધુ.

कणक. पु० (कनक) બાણ.

कणकणग्र. } **कणकणग** } पु० (कनकनक) નવમા ગ્રહનું નામ.

कणकपाणि. पु० (कनकपाणि) કણક-બાણ અથવા શારંગ ધનુષ્ય જેના હાથમાં છે તે વાસુદેવ.

कणकुंडग. पु० (कणकुण्डक) ચોખાની બનાવેલી ખાવા યોગ્ય વસ્તુ

कणग. न० (कनक) સુવર્ણ, સોનું. (૨) ધૃતદ્વીપના દેવતાનુ નામ. (૩) રેખા-લીટી વગરનો તેજનો ગાળો. (૪) ચાર ઈંદ્રિય-

વાળો એક જીવ. (૫) એક જાતનું બાણ. (૬) એક જાતનું વાજિંત્ર. (૭) ફૂલનો હાર.

कणगकूड. ન૦ (कनककूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ-શિખર. (૨) પું. સુવર્ણમય શિખરવાળો પર્વત.

कणगकेउ. પુ૦ (कनककेतु) અહિચ્છત્રા નગરીનો કનકકેતુ નામે રાજા. (૨) હસ્તિનાપુર નગરનો કનકકેતુ નામે રાજા.

कणगगिरि. પું૦ (कनकगिरि) મેરૂ પર્વત.

कणगज्झय. પુ૦ (कनकध्वज) તેતીલપુર નગરના કનકરથ રાજાનો પુત્ર.

कणगपुर. ન૦ (कनकपुर) કનકપુર નામે નગર.

कणगप्पभा. સ્ત્રી૦ પુ૦ (कनकप्रभा) ઘૃતદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) દેવી વિશેષ. (૩) ન૦ જ્ઞાતા સૂત્રનુ એક અધ્યયન.

कणगमाला. સ્ત્રી૦ (कनकमाला) એક વિદ્યાધરની પુત્રી.

कणगरह. પુ૦ (कनकरथ) તેતીલપુર નગરનો કનકરથ નામનો રાજા, કે જે આવતી ચોવીસીમાં પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

कणगलया. સ્ત્રી૦ (कनकलता) કનક નામની વેલ. (૨) ચમરેન્દ્રના લોકપાલ સોમની બીજી અગ્રમહિષી.

कणगवियाणग. પુ૦ (कनकवितानक) કનક વિતાન નામનો ગ્રહ.

कणगसंताणग. પુ૦ (कनकसन्तानक) ૮૮માંનો એક ગ્રહ.

कणगसंताणय. પું૦ (कनकसन्तानक) સત્તોતેરમા ગ્રહનું નામ.

कणगसत्तरि. ન૦ (कनकसप्तति) સુવર્ણની હકીકતવાળું આગળના વખતનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

कणगा. સ્ત્રી૦ (कनका) કનકા દેવી. (૨) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેન્દ્રના લોકપાળ સોમની પહેલી અગ્રમહિષી (૪) " જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનુ એક અધ્યયન. (૫) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

कणगावलि. સ્ત્રી૦ (कनकावलि) એક પ્રકારના તપનો સમૂહ કે જેની સ્થાપના કનકાવલિ હારને આકારે થાય છે. (૨) સુવર્ણ અને મણિઓથી બનાવેલ આભૂષણ. (૩) પુ૦ દ્વીપ વિશેષ. (૪) સમુદ્ર વિશેષ.

कणगावलिपविभत्ति. ન૦ (कनकावलिप्रविभक्ति) એક જાતનું નાટ્ય.

कणगावलिभद्द. પુ૦ (कनकावलिभद्र) કનકાવલિ દ્વીપનો અધિષ્ઠાયક દેવ.

कणगावलिमहाभद्द પુ૦ (कनकावलिमहाभद्र) કનકાવલિવર સમુદ્રનો દેવતા.

कणगावलिमहावर. પુ૦ (कनकावलिमहावर) કનકાવલિવર સમુદ્રનો દેવ.

कणगावलिवर. પુ૦ (कनकावलिवर) આ નામનો એક દ્વીપ (૨) આ નામનો એક સમુદ્ર. (૩) કનકાવલિવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવ

कणगावलिवरभद्द. પુ૦ (कनकावलिवरभद्र) કનકાવલિવર દ્વીપનો દેવ.

कणगावलिवरमहाभद्द પુ૦ (कनकावलिवरमहाभद्र) કનકાવલિવર દ્વીપનો અધિપતિ દેવ.

कणगावलिवरोभास પુ૦ (कनकावलिवरावभास) આ નામનો એક દ્વીપ. (૨) આ નામનો એક સમુદ્ર.

कणगावलिवरोभासभद्द. પુ૦ (कनकावलिवरावभासभद्र) કનકાવલિવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासमहाभद्द. પુ૦ (कनकावलिवरावभासमहाभद्र) કનકાવલિવરાવભાસ દ્વીપનો એક અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासमहावर. पु० (कनकावलिवरावभासमहावर) કનકાવલિવરાવભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासवर. पु० (कनकावलिवरावभासवर) કનકાવલિવરાવભાસ સમુદ્રના અધિષ્ઠાતા દેવતા.

कणगावली. स्त्री० (कनकावली) પાંચ વરસ નવ માસ અને અઢાર દિવસમાં થતું એક તપ કે જેની આંકડામાં સ્થાપના કરતાં કનકાવલિનો આકાર થાય છે. (૨) ડોકમાં પહેરવાનો સોનાનો હાર.

कणपूपलिया. स्त्री० (कणपूपलिका) કણકીની બનાવેલી ખાવાની વસ્તુ.

कणय पु० ( ) જુઓ "કણગ" શબ્દ

कणय. पु० (कनक) સોનું. (૨) આઠમા ગ્રહનું નામ. (૩) જુઓ "કણગ" શબ્દ. (૪) વૃક્ષ વિશેષ.

कणयर. पु० (कणवीर) કણેર નામનું ગુલ્મ જાતિનું ઝાડ

कणगा. स्त्री० (कनका) ચમરેન્દ્રના લોકપાલ સોમની કનકા નામની મુખ્ય દેવી.

कणयार पु० (कणेर) કણેરનું ઝાડ.

कणयाली. स्त्री० (कनकाली) ઘરનો એક ભાગ.

कणव. पु० (कणत्र) કણવ નામનું એક જાતનું ઘાસ.

कणवित्ताणअ. पु० (कणवितानक) દશમા ગ્રહનું નામ.

कणवीर. पु० (करवीर) કણેરનું વૃક્ષ. (૨) न० કણેરનું ફૂલ.

कणाद. पु० (कणाद) વૈશેષિક મતના પ્રવર્તક એક ઋષિ.

कणिय. न० (कणित) આર્ત્તસ્વર. (૨) અવાજ; ધ્વનિ.

कणिक्क. त्रि० (कणिक्क) એક જાતનો મચ્છ.

कणिट्ठ. त्रि० (कनिष्ठ) નહાનો, લઘુ.

कणिय. } पु० स्त्री० (कणिका) ચોખાની કણકી. (૨) આટાની
कणिया. } કણીક.

कणिया. स्त्री० (क्वणिता) એક જાતની વીણા.

कणियार पुं० (कर्णिकार) થણિતકુમાર દેવતાનું કણેર નામે ચૈત્ય વૃક્ષ. (૨) કર્ણિકાર નામના સાધુ.

कणिर त्रि० (क्वणितृ) વાગવાના સ્વભાવવાળું.

कणीयस त्रि० (कनीयस्) નહાનો; કનિષ્ઠ.

कणुग. न० (कणुक) આંખમાં પડેલું કાણું.

कणुय. न० (कणुक) કાણું, રજકણ, રજ. (૨) ચામડી વગેરે અવયવ

कणेरु. } स्त्री (कणेरु) હાથણી
कणेरुया. }

कण्ण. पु० (कण्व) આ નામના એક ઋષિ.

कण्ण. पु० न० (कर्ण) કાન. (૨) અંગ દેશના આ નામના એક રાજા; યુધિષ્ઠિરના ભાઇ.

कण्णकला स्त्री० (कर्णकला) સૂર્ય એક માંડલેથી બીજે માંડલે જે ગતિએ જાય છે તે ગતિ.

कण्णगा. स्त्री० (कन्यका) કુમારિકા.

कण्णतिय. पु० (कर्णत्रिक) એક જાતનો પાંખવાળો ઉડતો ચોઇંદ્રિય જીવ

कण्णधार. पु० (कर्णधार) નાવિક; નિર્યામક.

कण्णपाउरण. पु० (कर्णप्रावरण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો જોજન ઉપર આવેલ કર્ણપ્રાવરણ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) તે અન્તરદ્વીપમાં રહેનારા મનુષ્યો.

कण्णपालि स्त्री० (कर्णपाली) કાનમાં પહેરવાની વાળી-એક આભૂષણ.

कण्णपीठ. न० (कर्णपीठ) કાનનું ઘરેણું.

कण्णपूर. न० (कर्णपूर) કાનમાં પહેરવાનું આભરણ. (૨) કર્ણપૂર નામે હાથીના કાનનું આભૂષણ.

कण्णालोयण. પુ० (कर्णलोचन) સતભિષક નક્ષત્રના ગોત્રનું નામ.

कण्णावालिया. સ્ત્રી० (कर्णवालिका) કાનના ઉપરના ભાગમાં પહેરવાની વાળી

कण्णावेहणग. ન० (कर्णवेधनक) ઉત્સવ વિશેષ; કર્ણવેધોત્સવ.

कण्णासक्कुली. સ્ત્રી० (कर्णशष्कुली) કાનનુ છિદ્ર. (૨) કાનની લંબાઇ.

कण्णसोहणग ન० (कर्णशोधनक) કાનને ખોતરવાની સળી, કાન ખોતરણી–ચાટુડી.

कण्णा. સ્ત્રી० (कन्या) કન્યા; પુત્રી.

कण्णाचोलय. ન० (कन्याचोलक) એક જાતનું ધાન્ય.

कण्णालिय. ન० (कन्यालीक) કન્યાની બાબતમાં બોલાતુ જૂઠ્ઠં.

कण्णिया. સ્ત્રી० (कर्णिका) ખુણો. (૨) કમળનો બીજકોશ; કમળનો મધ્યભાગ. (૩) એક જાતની વનસ્પતિ. (૪) કાનની વાળી. (૫) છત્રનો અંદરનો ભાગ.

कण्णियार. પુ० (कर्णिकार) કણેરનું ઝાડ (૨) ન० કણેરનુ ફુલ. (૩) પુ० ગોશાલાનો એક ભક્ત.

कण्णीरह. પુ० (कर्णीरथ) એક પ્રકારનો વિશિષ્ટ રથ, કે જે ખાસ ઋદ્ધિમંત માણસોને ત્યાંજ હોય તે

कण्ह. પુ० (कृष्ण) કૃષ્ણ નામે નવમા વાસુદેવ. (૨) કૃષ્ણ નામના એક પરિવ્રાજક સન્યાસી. (૩) અત્યંત મલિન પરિણામ. (૪) પાંચમા બળદેવ વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૫) કાળો રંગ. (૬) કૃષ્ણ નામની વેલ. (૭) કાળી તુળશી. (૮) એક પ્રકારનો કંદ. (૯) સ્ત્રી० છ લેશ્યામાની કૃષ્ણ નામની પહેલી લેશ્યા. (૧૦) નિરયાવલિકા સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૧૧) દિગમ્બર મત પ્રવર્તક શિવભૂતિ મુનિના ગુરૂ.

कण्हओराल. પુ० (कृष्णौराल) એક જાતની વનસ્પતિ.

कण्हकन्द. પુ० (कृष्णकन्द) એક પ્રકારની કંદ જાતની વનસ્પતિ.

कण्हकणियार. પું० (कृष्णकर्णिकार) કાળી કણેરનું વૃક્ષ.

कण्हकुमार પુ० (कृष्णकुमार) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર.

कण्हदीवायण. પુ० (कृष्णद्वैपायन) એ નામના એક બ્રાહ્મણ સન્યાસી.

कण्हपक्खिय. પું० (कृष्णपाक्षिक) જેને અર્દ્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્તન કરતાં વધારે સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવાનુ હોય તે જીવ. (૨) ત્રિ० ક્રૂર કર્મ કરનાર.

कण्हपरिव्वायग પુ० (कृष्णपरिव्राजक) નારાયણની ભક્તિ કરનાર પરિવ્રાજક.

कण्हबंधुजीव. પું० (कृष्णबन्धुजीव) શ્યામ પુષ્પવાળુ એક જાતનું ઝાડ.

कण्हभूम / **कण्हभोम.** } પુ० (कृष्णभूम) કાળી જમીન.

कण्हराइ. સ્ત્રી० (कृष्णराजि) પાંચમા દેવલોક ઉપર જમીનની ફાટ જેવી લોકાંતિક દેવતાના વિમાનને ફરતી કાળી રેખાઓ છે તે; કૃષ્ણરાજી. (૨) ઈશાનેંદ્રની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) જ્ઞાતા ધર્મ કથા સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कण्हराई. સ્ત્રી० (कृष्णरात्रि) કૃષ્ણરાત્રી દેવી.

कण्हलेसा. સ્ત્રી० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણલેશ્યા નામની પહેલી લેશ્યા.

कण्हलेस्स. ત્રિ० (कृष्णलेश्य) કૃષ્ણલેશ્યાવાળો.

कण्हलेस्सा. સ્ત્રી० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણલેશ્યા.

कण्हवडिंसयविमाण. ન० (कृष्णावतंसकविमान) કૃષ્ણાવતંસ નામનું વિમાન.

कण्हवल्ली. સ્ત્રી० (कृष्णवल्ली) નાગદમની નામની વેલ.

कण्हवासुदेव. पु० (कृष्णवासुदेव) કૃષ્ણવાસુદેવ; ચાલુ અવસર્પિણીના નવમા વાસુદેવ

कण्हसप्प. पु० (कृष्णसर्प) કાળો સરપ. (૨) રાહુદેવનું નામ.

कण्हसिरी. स्त्री० (कृष्णश्री) કૃષ્ણશ્રી નામની એક સ્ત્રી

कण्हा. स्त्री० (कृष्णा) ઇશાનેન્દ્રની કૃષ્ણા નામની રાણી. (૨) કૃષ્ણા નામની દેવી. (૩) કૃષ્ણા નામની નદી. (૪) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી. (૫) અનગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનુ નામ (૬) ૭ લેશ્યામાંની પ્રથમ કૃષ્ણ લેશ્યા (૭) વિજયપુર નગરના વાસવદત્ત રાજાની રાણીનુ નામ

कण्हादेवी. स्त्री० (कृष्णादेवी) કૃષ્ણા દેવી

कण्हुइ. अ० (क्वचित्) ક્યાંય પણ; કાઇ પણ સ્થાને. (૨) કયાથી

कतर. त्रि० (कतर) બે કે ઘણામાંનો કયો ?

कता अ० (कदा) ક્યારે ?

कति. त्रि० (कृतिन्) સુકૃતિ; સદાચારી

कति त्रि० (कति) કેટલા પ્રકારનું.

कत्तण त्रि० (कर्त्तन) કાપનાર; છેદનાર (૨) न० કાતરવુ, કાપવુ.

कत्तर. न० (कर्त्तर) કાતરવાનુ સાધન; કાતર.

कत्तरी. स्त्री० (कर्त्तरी) કાતર; કાતરણી.

कत्तवीरिय पुं० (कार्त्तवीर्य) ભરતના ચાલુ ચોવીસીના આઠમા ચક્રવર્તિના પિતાનુ નામ.

कत्तार. त्रि० (कर्त्तृ) કરનાર; કર્તા.

कत्ति. स्त्री० (कृत्ति) ચર્મ; ચામડુ.

कत्तिगी. स्त्री० (कार्तिकी) કાર્તિકમાસની પુનમ.

कत्तिय. पु० (कार्तिक) કાર્તિકમાસ. (૨) હસ્તિનાપુર નગરના રહેવાસી કાર્તિક શેઠ કે જેણે મુનિસુવ્રત પ્રભુની પાસે પોતાના એક હજાર મુનિમની સાથે દીક્ષા લીધી, દીક્ષા પાળી પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રપણે ઉત્પન્ન થયા. (૩) જમ્બુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર છઠ્ઠા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૪) કાર્તિક નામનો માણસ.

कत्तियपाडिवश्र. पु० (कार्त्तिकप्रतिपत्) કાર્તિક શુદ ૧૫ પછીનો પડવો તે કાર્તિક વદ ૧.

कत्तिया. स्त्री० (कर्त्तिका) કાતર

कत्तिया. स्त्री० (कृत्तिका) કૃત્તિકાનક્ષત્ર.

कत्तियारक्खिय. पु० (कृत्तिकारक्षित) કૃત્તિકારક્ષિત નામનો પુરૂષ.

कत्तो. अ० (कुतस्) ક્યાંથી ?

कत्तोश्रय. त्रि० (कुतस्त्य) ક્યાંનો ?

कत्थ. अ० (कुत्र) ક્યાં ?

कत्थ. त्रि० (कथ्य) કથા યોગ્ય (શાસ્ત્ર) (૨) કથનીય; કહેવા યોગ્ય.

कत्थइ. अ० (कुत्रचित्) ક્યાયપણ, કોઇપણ ઠેકાણે.

कदंब. न० (कदम्ब) કદમ્બનું ઝાડ.

कदलि. पु० (कदली) કેળાનુ ઝાડ.

कदाइ. अ० (कदाचित) કદાચિત્, ક્યારેક.

कदापि अ० (कदापि) ક્યારેપણ, કોઇપણ વખતે

कदुइया स्त्री० ( ) એક જાતની વેલ

कद्दम. पुं० (कर्दम) પાચડ, કાદવ (૨) એક નાગરાજ દેવ.

कद्दमश्र. पु० (कर्दमक) અનુવેલંધર દેવતાના બીજા રાજાનુ નામ

कनककंत. त्रि० (कनककान्त) સોનેરી વરખ; સોના જેવા દેખાવનો પદાર્થ.

कन्न. पु० (कर्ण) જુઓ "કણ્ણ" શબ્દ.

कन्नगा स्त्री० (कन्यका) કુમારિકા.

कन्नधार. पु० (कर्णधार) જુઓ "કણ્ણધાર" શબ્દ.

कन्नपावरण. पुं० (कर्णप्रावरण) ગજરો; કાનનું ભૂષણ.

कन्ना. स्त्री० (कन्या) જુઓ "કણ્ણા" શબ્દ.

कन्नालीय. પુ० न० (कन्यालीक) કન્યા આશ્રી જૂઠું બોલવું તે. નવ વરસની હોય અને ૧૫ વરસની છે એમ કહેવું તે.

कन्निया. स्त्री० (कर्णिका) જુઓ "કણ્ણિયા" શબ્દ

कन्नीरह. પુ० (कर्णीरथ) એક પ્રકારનો રથ; પૈસાદારનું એક પ્રકારનું વાહન.

कन्ह. પુ० (कृष्ण) જુઓ "કણ્હ" શબ્દ.

कन्हसह न० (कृष्णसह) જૈન સાધુઓના કુળનું નામ.

कपिंजल. પુ० (कपिञ्जल) કપિંજલપક્ષી; ચાતક.

कपित्थ. न० (कपित्थ) કાઠું, કાઠ.

कपिल. પુ० (कपिल) ધાતકીખંડમાના ભરતખંડની ચંપાનગરીના કપિલ નામના વાસુદેવ. ૨

कपिहसिय. न० (कपिहसित) વાંદરાના દાંતીયાની પેઠે વાદળા વગર આકાશમાં વિજળી થાય તે.

कपोत પુ० (कपोत) કબુતર, પારેવું.

कप्प. પુ० (कल्प) કલ્પ્ય; યોગ્ય, ઉચિત (૨) આચાર. (૩) કલ્પશાસ્ત્ર, વેદધર્મની વિધિ બતાવનાર એક ધર્મ શાસ્ત્ર. (૪) ઓઢવાની પછેડી, સાધુનુ એક ઉપકરણ. (૫) કલ્પ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૬) એ નામનું આચારની મર્યાદા બતાવનાર કાલિકસૂત્ર. (૭) સૌધર્મ આદિ દેવલોકોના નામવાળા દ્વીપ અને સમુદ્ર (૮) બારમો દેવલોક. (૯) ત્રિ० સરખા, બરાબર. (૧૦) પુ० કલ્પવૃક્ષ. (૧૧) બારમા દેવલોક નિવાસી દેવ. (૧૨) અધિવાસ; સ્થાન. (૧૩) ત્રિ० સમર્થ, શક્તિમાન.

कप्पट्ठ. પુ० (कल्पस्थ) બાળક.

कप्पट्ठिइ. स्त्री० (कल्पस्थिति) સાધુસમાચારીની સ્થિતિ-મર્યાદા.

कप्पट्ठिय. પુ० (कल्पस्थित) કલ્પસ્થિત; સામાચારીની મર્યાદામા રહેલ મુનિ.

कप्पट्ठिया. स्त्री० (कल्पस्थिका) તરૂણ સ્ત્રી.

कप्पड. પુ० (कर्पट) લુગડાને વળ દઇને બનાવેલ ગોટો; જીર્ણ વસ્ત્ર.

कप्पडिय. પુ० (कार्पटिक) કાપડી; કાવડ લઇ ભિક્ષા માગનાર. (૨) કપટી, માયાવી.

कप्पण न० (कल्पन) છેદવુ.

कप्पणा. स्त्री० (कल्पना) કલ્પના; સંભાવના.

कप्पणिज्ज ત્રિ० (कल्पनीय) ઉદ્ગમાદિ દોષ રહિત; કલ્પનુ

कप्पणी. स्त्री० (कल्पनी) કાતર (૨) છરી.

कप्पतरु. પુ० (कल्पतरु) કલ્પવૃક્ષ.

कप्पत्थी. स्त्री० (कल्पस्त्री) દેવની સ્ત્રી, દેવી.

कप्पदुम પુ० (कल्पद्रुम) કલ્પવૃક્ષ

कप्पपायव. પુ० (कल्पपादप) કલ્પવૃક્ષ.

कप्पर પુ० (कर्पर) કપાળ, માથાની ખોપરી.

कप्परुक्ख પુ० (कल्पवृक्ष) કલ્પવૃક્ષ, જુગલિયા અને દેવતાને વંછિત ફળ આપનાર ઝાડ

कप्पवइ. પુ० (कल्पपति) કલ્પવાસી દેવનાના અધિપતિ ઇંદ્ર.

कप्पवडिंसय न० (कल्पावतंसक) વિમાન વિશેષ. (૨) પું० આ નામના વિમાન વાસી દેવતા.

कप्पवडिंसिआ. स्त्री० (कल्पावतंसिका) એ નામનુ એક કાલિકસૂત્ર.

कप्पविमाणावास. પુ० (कल्पविमानावास) દેવલોકના એકદેશરૂપ વિમાનમાં નિવાસ.

कप्पविमाणोववत्तिया. स्त्री० (कल्पविमानोपपत्तिका) જેથી દેવલોકમા ઉત્પન્ન થાય તેવી આચરણા.

कप्पसुत्त. न० (कल्पसूत्र) શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી વિરચિત એક જૈન ગ્રંથ.

कप्पसुय. न० (कल्पश्रुत) જ્ઞાન વિશેષ. (૨) એ નામનો એક ગ્રંથ.

कप्पाईय पु० (कल्पातीत) રાજ્યવ્યવસ્થાના નિયમને ઉલ્લંઘી ગયેલા દેવતા; નવગ્રૈવેક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા

कप्पाकप्पिय. न० (कल्पाकल्पिक) કલ્પ અને અકલ્પ દર્શાવનાર એક લૌકિક ધર્મશાસ્ત્ર

कप्पाग. पु० (कल्पक) એક જગ્યાના ઘણા માલિકો પૈકી એકને મુખ્ય માલિક કલ્પવો તે. સેક્રેટરીઓ.

कप्पाग पु० (कल्पाक) વિધિ જાણનાર સાધુ

कप्पागभिक्खु. पु० (कल्पाकभिक्षु) છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર સ્થાપવા યોગ્ય સાધુ.

कप्पातीत. पु० (कल्पातीत) કલ્પાતીત દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ નવગ્રૈવેકથી માંડી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધીના દેવતા (૨) સ્થિતિકલ્પ આદિ સાધુના આચારની મર્યાદાને ઉલ્લંઘી ગયેલ તીર્થંકર, કેવળી વગેરે

कप्पाय पु० (कल्पाय) કર, રાજાને આપવાનો ભાગ.

कप्पाय. न० (कल्पक) કલ્પ

कप्पास पु० (कार्पास) એક પ્રાચીન લૌકિક મત. (૨) કપાસથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર

कप्पासत्थि. पु० (कार्पासास्थि) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક કપાસનો જીવ.

कप्पासिय. पु० (कार्पासिक) કપાસનો વેપારી (૨) એ નામનું કપાસનું બ્યાન આપનાર એક શાસ્ત્ર. (૩) त्रि० કપાસનું બનેલું, સૂતર વગેરે.

कप्पासी. स्त्री० (कार्पासी) કપાસમાં રહેનારૂં જીવડું

कप्पिय. त्रि० (कर्त्तित) કાપેલું, છેદેલું.

कप्पियाकप्पिय. पु० (कल्प्याकल्प्य) ઓગણત્રિશ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું બીજું.

कप्पिया. स्त्री० (कल्पिका) એ નામનું કાલિક સૂત્ર; નિરયાવલિકા અંતર્ગત ઉપાંગ સૂત્ર.

कप्पिय. त्रि० (कल्पित) સાધુને લેવા યોગ્ય, સાધુને કલ્પે તેવું (૨) ગોઠવેલું; રચેલું; સ્થાપેલું. (૩) વ્યવસ્થિત. (૪) છેદેલું; કટકા કરેલા.

कप्पूर पु० (कर्पूर) કપૂર.

कप्पोवग } **कप्पोवय.** } पु० (कल्पोपग) પહેલા દેવલોકથી બારમા દેવલોક સુધીના વૈમાનિક દેવતા

कप्पोववण्णग पु० (कल्पोपपन्नक) જુઓ "કપ્પોવગ" શબ્દ

कप्पोववत्तिय पु० स्त्री० (कल्पोपपत्तिक) કલ્પ-બાર દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ વૈમાનિક દેવતા

कप्पोववन्नग पुं० (कल्पोपपन्नक) જુઓ "કપ્પોવગ" શબ્દ

कबंध पु० (कबन्ध) માથા વિનાનું જીવતું ધડ.

कब्बट्टिगा. स्त्री० (   ) પુત્રી; દીકરી.

कब्बट्टी. स्त्री० (   ) નાની છોકરી.

कब्बड न० (कर्बट) નાના ગઢથી વિંટાયેલું શહેર; નઠારૂં શહેર (૨) હલકી વસતિનું રહેઠાણ (૩) त्रि० નઠારા શહેરના રહેવાસી.

कब्बडग पु० (कर्बटक) કર્બટક નામનો ગ્રહ (૨) તે નામનો દેવ.

कब्बाडभयय. पु० (   ) જમીન ખોદવાનું કામ કરનાર મજુર.

कब्बुर. } **कब्बुरय.** } पु० (कर्बुर) ગ્રહ વિશેષ (૨) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

कभल्ल न० (   ) ખપ્પર; ઠીબડી

कम. पु० (क्रम) અનુક્રમ. (૨) ચરણ; પગ. (૩) મર્યાદા; સીમા (૪) નિયમ.

कमंडलु. पु० न० (कमण्डलु) કમંડલ

कमकरिया. स्त्री० (क्रमकरिका) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कमढग. } न० (कमठक) કમડલ, સાધ્વી-
कमढय. } ઓનું એક પાત્ર. (૨) સાધ્વીઓને પહેરવાનું એક વસ્ત્ર.

कमण. न० (क्रमण) આક્રમણ કરવું.

कमणिया. स्त्री० (क्रमणिका) } ઉપાનહ,-
कमणी. स्त्री० (क्रमणी) } પગરખાં.

कमल पु० (कमल) કમળ (૨) એક જાતનો હરણ, મૃગ. (૩) છઠ્ઠા તીર્થંકરનું લાંછન (૪) કમલાદેવીના પૂર્વ ભવના પિતા.

कमलप्पभा. स्त्री० (कमलप्रभा) પિશાચના મહારાજ કાળની બીજી અગ્રમહિષી (૨) " જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન

कमलवडिंसयभवण न० (कमलावतंसकभवन) કમલાવતંસક નામે ભવન, કમલા નામની ઇંદ્રાણીનો મહેલ.

कमलसिरी स्त्री० (कमलश्री) કમલશ્રી નામની રાણી, કમલા નામની ઇંદ્રાણીની પૂર્વ જન્મની માતાનું નામ

कमला स्त्री० (कमला) પિશાચના ઈંદ્ર કાળની અગ્રમહિષી કમળા દેવી. (૨) "જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कमलागर. } पु० (कमलाकर) કમળોનો
कमलायर } સમૂહ (૨) સરોવર, જળાશય

कमलापीड. } पु० (कमलापीड) ભરત
कमलामेल. } ચક્રવર્તીનું અશ્વ રત્ન.

कमलारायहाणी. स्त्री० (कमलाराजधानी) કમળા દેવીની કમળા નામે રાજધાની

कमलावई. स्त्री० (कमलावती) ઇષુકાર રાજાની રાણી.

कमलासीहासण. न० (कमलासिंहासन) પિશાચના ઈંદ્ર કાળની મુખ્ય દેવી કમળાદેવીનું કમળ સિંહાસન નામનું આસન.

कमसो. अ० (क्रमशस्) અનુક્રમથી, ક્રમેકરી

कमा स्त्री० (कमा) કમાદેવી, ધરણેન્દ્રની અગ્રમહીષીનું નામ.

कमाड न० (कपाट) કમાડ.

कम्म. पु० (कार्मण) કાર્મણશરીર; પાંચ શરીરમાનું એક. (૨) કાર્મણયોગ; ૧૫ યોગમાનો એક (૩) કાર્મણશરીર યોગ્ય પુદ્ગલ સ્કંધની વર્ગણા. (૪) त्रि० કર્મ સંબંધી, કર્મનિર્મિત.

कम्म पु० न० (कर्मन्) ઉત્ક્ષેપણ, અવક્ષેપણ, આકુંચન, પ્રસારણ, ગમન, એ પાંચ કર્મોમાનું ગમે તે એક કર્મ. (૨) કારીગરી. (૩) કામ, ધંધો. (૪) આરંભ; પ્રવૃત્તિ (૫) આત્માની શક્તિને દબાવનાર જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ કર્મ (૬) જીવ દ્વારા ગ્રહણ કરાતા અત્યંત સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ. (૭) જ્યાં ચૂનો વગેરે પકાવવામાં આવે છે તે સ્થાન (૮) પૂર્વ કૃતિ, ભાગ્ય

कम्मअ पु० (कर्मज) આઠ કર્મના જથ્થારૂપ કાર્મણ શરીર

कम्मइया. स्त्री० (कर्मचिता) કામ કરતા કરતા ઉત્પન્ન થયેલી બુદ્ધિ, ચાર બુદ્ધિમાની એક

कम्मंत. पु० (कर्मान्त) કર્મ બંધનનું કારણ. (૨) કારખાનું

कम्मकर त्रि० (कर्मकर) ઘરનું કામકાજ કરનાર નોકર

कम्मकरण न० (कर्मकरण) કર્મનું કરણ-સાધન, જીવ વીર્ય વગેરે.

कम्मकरी. स्त्री० (कर्मकरी) કામગરી: દાસી.

कम्मकार त्रि० (कर्मकार) કામકરનાર, દાસ.

कम्मकारअ. त्रि० (कर्मकारक) કામ કરનાર, દાસ.

कम्मकिब्बिस त्रि० (कर्मकिल्बिष) કર્મ ચંડાળ; ખરાબ કામ કરનાર.

कम्मग न० (कर्मक) કાર્મણ શરીર; કર્મ સમુદાયરૂપ દ્રવ્ય

कम्मगार. पु० (कर्मकर) કારીગર, લુહાર વગેરે.

कम्मजोय. पु० (कार्मणयोग) વશીકરણાદિ વ્યાપાર.

कम्मट्ठाण. न० (कर्मस्थान) કારખાનું

कम्मट्ठिइ. स्त्री० (कर्मस्थिति) કર્મ પુદ્ગળોનો અવસ્થાન સમય. (૨) ત્રિ૦ સંસારી જીવ.

कम्मण. न० (कार्मण) મનની શક્તિથી કોઇને વશ કરવું, ગાંડા બનાવવું વગેરે (૨) કાર્મણ શરીર.

कम्मणिसेग पु० (कर्मनिषेक) એક જાતની કર્મ પુદ્ગળોની રચના.

कम्मधारय. पु० (कर्मधारय) કર્મધારય સમાસ, સમાસનો એક પ્રકાર.

कम्मनिसेअ. पु० (कर्मनिषेक) અબાધાકાળ શિવાયની કર્મસ્થિતિ, અબાધાકાળ પછી કર્મનો અનુભવ થાય તેવી રીતે કરેલી કર્મની એક રચના-વ્યવસ્થા

कम्मपरिसाडणा स्त्री० (कर्मपरिशाटना) કર્મ પુદ્ગળોનું જીવ પ્રદેશોથી પૃથક્કરણ

कम्मपुरिस. पु० (कर्मपुरुष) કર્મ-મહારંભાદિ તત્પ્રધાન પુરૂષ, વાસુદેવ. (૨) કારીગર, શિલ્પી વગેરે કર્મપ્રધાન પુરૂષ.

कम्मप्पवाय न० (कर्मप्रवाद) કર્મ સબંધી વિવેચન જેમાં છે તે કર્મપ્રવાદ નામનો આઠમો પૂર્વ

कम्मबंध. पु० (कर्मबंध) કર્મોથી આત્માનું બંધન

कम्मबीअ. न० (कर्मबीज) કર્મનું બીજ, રાગદ્વેષાદિ

कम्मभूमग त्रि० (कर्मभूमिक) કર્મ ભૂમિના ક્ષેત્રમાં રહેનાર, અસિમસી અને કૃષી (તલવાર, કલમ અને ખેતી) એ ત્રણ કર્મ ઉપર નિર્વાહ ચલાવનાર

कम्मभूमि. स्त्री० (कर्मभूमि) કર્મભૂમિ મનુષ્યને રહેવાના પંદર ક્ષેત્ર, પાંચ ભરત પાંચ ઇરવત અને પાંચ મહાવિદેહ એ પંદર ક્ષેત્ર.

कम्मभूमिग. त्रि० (कर्मभूमिक) }
कम्मभूमिय त्रि० (कर्मभूमिज) } કર્મભૂમિમાં પેદા થયેલ મનુષ્ય.

कम्ममासय. न० (कर्ममाषक) પાંચ ગુંજા (રતિ) ચાર કાગણી અથવા ત્રણ નિષ્પાપ પ્રમાણનું વજન-માપ

कम्ममूल. न० (कर्ममूल) કર્મનું મૂળ કારણ, મિથ્યાત્વ અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ.

कम्मय. न० (कर्मज) કાર્મણશરીર (૨) ત્રિ૦ કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ.

कम्मया त्रि० (कर्मजा) કામ કરતાં કરતાં ઉપજે તે બુદ્ધિ, ચાર પ્રકારમાંની ત્રીજી પ્રકારની બુદ્ધિ

कम्मलेस्सा. स्त्री० (कर्मलेश्या) નામ કર્મની પ્રકૃતિ રૂપ છ લેશ્યા.

कम्मवेयय. पु० (कर्मवेदक) પ્રજ્ઞાપનાના પચીશમા પદનું નામ.

कम्मसाला स्त्री० (कर्मशाला) કારખાનું (૨) કુંભારનું વાસણ બનાવવાનું સ્થાન.

कम्मा स्त्री० (कर्मन्) ક્રિયા, વ્યાપાર.

कम्माजीव. त्रि (कर्माजीव) કારીગર (૨) કારીગરીનું કોઇપણ કામ બતાવી ભિક્ષાદિ પ્રાપ્ત કરનાર સાધુ

कम्मादाण न० (कर्मादान) પંદર પ્રકારના કર્માદાન, શ્રાવકને ન કરવા યોગ્ય કર્મ-ધંધા (૨) કર્મોને આવવાનો માર્ગ.

कम्मायरिय. पु० (कर्मार्य) કર્મમાં આર્ય. નિર્દોષ વ્યાપાર કરનાર

कम्मार. पु० (कर्मार) લુહાર.

कम्मार त्रि० (कर्मकार) કામ કરનાર; નોકર (૨) કારીગર, શિલ્પી.

कम्मावादि. पु० (कर्मवादिन) કર્મવાદી; કર્મને માનનાર.

कम्मासरीर न० (कार्मणशरीर) કાર્મણશરીર.

कम्मि. }
कम्मिय } त्रि० (कर्मिन्) પાપ કર્મ કરનાર.

कम्मिया. स्त्री० (कार्मिका) અભ્યાસ કરતાં કરતાં ઉત્પન્ન થયેલ બુદ્ધિ. (૨) અવશેષ રહેલ કર્મ; કર્મઅંશ

कम्हा. अ० (कस्मात्) શાથી ? કયા કારણથી ?

कय. पु० (कच) બાલ; કેશ.

कय. त्रि० (कृत) જુઓ "કડ" શબ્દ.

कय. पुं० (क्रय) ખરીદવુ, લેવુ

कय. न० (कज) કમળ.

कयअ. त्रि० (कृत) કરેલ; આચરેલ

कयंगला. स्त्री० (कृतङ्गला) શ્રાવસ્તી નગરીની પાસે આવેલી નગરીનુ નામ

कयंत. पु० (कृतान्त) દૈવ. ભાગ્ય. (૨) યમરાજ.

कयंब. पु० (कदम्ब) કદમ્બનુ ઝાડ.

कयंबग. न० (कदम्बक) કદમ્બના ઝાડનાં ફુલ.

कयंबिय. त्रि० (कदम्बित) અલંકૃત; વિભૂષિત.

कयंबुप्प. न० (कदम्बक) કદમ્બ વૃક્ષનુ પુષ્પ.

कयकज्ज. त्रि० (कृतकार्य) કૃતાર્થ; સફળ મનોરથ.

कयकरण. त्रि० (कृतकरण) અભ્યાસી, અભ્યાસ કરનાર.

कयग. पु० (कनक) નિર્મળી વૃક્ષ. (૨) न० તેનુ ફળ.

कयग. त्रि० (कृतक) કૃત્રિમ; કરેલ. (૨) પોતાની ઉત્પત્તિમાં બીજાની અપેક્ષા કરનાર. (૩) પ્રયત્ન જન્ય

कयग. त्रि० (क्रयक) ખરીદેલું.

कयग्घ पुं० (कृतार्ह) ભરતક્ષેત્રના ગઈ ચોવીશીના ૧૯ મા તીર્થંકર.

कयट्ठ. त्रि० (कृतार्थ) ભાગ્યશાળી.

कयगाण. त्रि० (कृतज्ञ) કરેલા ઉપકારને જાણનાર.

कयत्थ. त्रि० (कृतार्थ) જેણે પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કર્યુ છે તે; કૃતાર્થ.

कयनासि. त्रि० (कृतनाशिन्) કૃતઘ્ન; કરેલ ગુણનો નાશ કરનાર.

कयन्न त्रि० (कृतज्ञ) કરેલા ઉપકારને જાણનાર.

कयपडिकइ स्त्री० (कृतप्रतिकृति) ગુણનો અદલો વાળવો તે; લોકોપચાર વિનયનો એક પ્રકાર.

कयमाल पु० (कृतमाल) એક જાતનું વૃક્ષ. (૨) તિમિસ ગુફાનો અધિષ્ઠાયક દેવતા

कयमालय. पु० (कृतमालक) વૈતાઢ્યની તિમિસ્ર ગુફાનો સ્વામી દેવતા (૨) વૈતાઢ્યની ગુફાનુ નામ (૩) મેરૂ પર્વતની પૂર્વે સીતા નદીની ઉત્તરે આઠ દીર્ઘ વૈતાઢ્યની આઠ તિમિસ્ર ગુફાના અધિપતિ દેવતા

कयर त्रि० (कतर) બે કે ઘણામાંનો કોણ-કયો એક ?

कयली स्त्री० (कदली) કેળનું ઝાડ.

कयवंत त्रि० (कृतवत्) કરનાર.

कयवम्म. पु० (कृतवर्मन) તેરમા તીર્થંકરના પિતા.

कयवर पु० (कचवर) કચરો, પુંજો. (૨) વિષ્ટા

कयवरुज्झिया. स्त्री० (कचवरोज्झिका) કચરાને શોધી સાફ કરી બહાર ફેંકનાર દાસી.

कयवीरिय. पु० (कृतवीर्य) કાર્તવીર્યના પિતાનુ નામ.

कयव्वयकम्म. न० (कृतव्रतकर्मन्) શ્રાવકની બીજી પડિમા.

कया अ० (कदा) ક્યારે.

कयाइ. अ० (कदा) } કોઈ વખતે; કદાચિત. (૨) વિતર્ક દ્યોતક અવ્યય.
कयाई. अ० (कदाचित्) }

कयाणग. न० (क्रयाणक) કરીયાણુ.

कयार. पु० ( ) કચરો.

कर. પુ० (कर) હાથ. (૨) હાથીની સુંઢ. (૩) ત્રિ૦ કરનાર. (૪) પુ૦ ૮૨ મા ગ્રહનુ નામ. (૫) કર; વેરો. (૬) કિરણ. (૭) રાજાના કરની પેઠે અરિહંતના કર તરીકે માની વંદના કરે તે; વંદનાના ૩૨ દોષમાંનો પચીશમો દોષ. (૮) કામના ચોવીસ પ્રકારમાંનો એક, રતિસંભોગ માટે કામના આસન વગેરે વાળવા તે.

करग्र. પુ૦ (करक) કરા; જામેલું પાણી

करंज પુ૦ (करज) કરંજ નામનુ ઝાડ

करंड. પુ૦ (करण्ड) કરંડિયો

करंडग } **करंडय** } પુ૦ (करण्डक) કરંડીયા, ડાબલો

करंडिया સ્ત્રી૦ (करण्डिका) નાનો ડબો

करंडुय ન૦ ( ) પુંઠનુ હાડકુ, પીઠ પાસેનુ હાડકુ

करंब પુ (करम्ब) દહિ ચોખાના મિશ્રણથી બનતો એક ખાદ્ય પદાર્થ, કરંબો.

करंबिय ત્રિ૦ (करम्बित) કાબરચિતરા રંગવાળો.

करक. પું૦ (करक) કરા. (૨) કરવડા જેવુ એક પાત્ર; ઝારી.

करकंट. પુ૦ (करकण्ट) એ નામનો એક બ્રાહ્મણ સન્યાસી

करकंडु. પુ૦ (करकण्डु) કરકંડુ નામના એક પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને બળદની પલટાતી અવસ્થા જોઈ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો હતો.

करकचिय. ત્રિ૦ (क्रकचित) કરવત વગેરેથી ફાડેલ.

करकड. ત્રિ૦ (कर्कर) કઠણ.

करकडी. સ્ત્રી૦ (करकटी) એક જાતનું નિન્દનીય વસ્ત્ર, જે પ્રાચીન કાળમાં ફાસીના કેદીને પહેરાવવામાં આવતું.

करकय. પુ૦ (क्रकच) લાકડા વેહેરવાનું ઓજાર; કરવત.

करकर. પુ૦ (कर्कर) વહાણ પાણીમા ડુબતી વખતે કરકર અવાજ કરે છે તે.

करकरसुंठ. પુ૦ ન૦ (कर्करशुण्ठ) એક જાતની વનસ્પતિ.

करकरिग પુ૦ (काकरिक) કરકરિક નામનો ગ્રહ; ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

करकुण्डि. પુ૦ ( ) ફાસીની સજા પામેલ કેદીનુ એક વસ્ત્ર.

करग. પુ૦ (करक) કરવડો; એક જાતનુ વાસણ (૨) ત્રિ૦ કરનાર. (૩) પુ૦ વરસાદનો કાચો ગર્ભ. કરા (૪) શાલક પક્ષિની એક જાત

करगय પુ૦ (क्रकच) કરવતી, કરવત

करग्ग ન૦ (कराग्र) હાથના અગ્રભાગ, આગળી.

करड પુ૦ (करट) એક જાતનું વાજીંત્ર

करडी સ્ત્રી૦ (करटी) એક જાતનુ વાજીંત્ર.

करडुयभत्त ન૦ ( ) મરી ગયેલાની પાછળ જમણ થાય તે, મૃતક ભોજન.

करण ન૦ (करण) સાધ્યક્રિયાને સિદ્ધ કરવામા અત્યંત સહાયક સાધન. (૨) ઇંદ્રિય (૩) પ્રયોગ કરી બતાવવુ. (૪) જ્યોતિષ શાસ્ત્રમા દર્શાવેલ બાલવ વગેરે અગીયાર કરણ (૫) કરણ—અભિગ્રહાદિ. (૬) કરવુ (૭) ચારિત્ર ધર્મ. (૮) પિંડવિશુદ્ધિ આદિ જૈન શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ૭૦ બોલનો સમૂહ. (૯) પૂર્વે કદી વખતે નથી ઉત્પન્ન થયા તેવા અધ્યવસાય વિશેષ, અપૂર્વ કરણ. (૧૦) જે અધ્યવસાયથી કર્મના બન્ધન, સંક્રમણ, ઉદ્વર્તના, અપવર્તના, ઉદીરણા, ઉપશમના, નિધત્તિ અને નિકાચના થાય તે.

करणया. સ્ત્રી૦ (करणता) અનુષ્ઠાન, ક્રિયા. (૨) સંયમાનુષ્ઠાન

करणवीरिय ન૦ (करणवीर्य) ઉત્થાન આદિ ક્રિયારૂપે પરિણામ પામેલું વીર્ય.

करणसच्च. न० (करणसत्य) ક્રિયામાં દેખાતુ સત્ય; પડિલેહણાદિ ક્રિયા યથોક્ત રીતે કરવી તે

करणि. स्त्री० (   ) સાદશ્ય; સમાનતા

करणिज्ज. त्रि० (करणीय) કર્તવ્ય; કરવા જોગ

करपत्त न० (करपत्र) કરવત. લાકડાંવેરવાનુ સાધન.

करभ. पु० (करभ) ઊંટનુ બચ્ચુ.

करभी स्त्री० (करभी) અનાજ ભરવાનુ એક મોટું પાત્ર

करमद्द पु० (करमर्द) કરમદાનુ ઝાડ

करय पु० (करक) જુઓ " કરગ " શબ્દ.

करयल न० (करतल) હથેળી

करयलपुड पु० (करतलपुट) કરતલ સપુટ, ખોબા.

करव पु० न० (करक) નાળવાવાળુ પાણી પીવાનુ પાત્ર.

करवत्त. पु० न० (करपत्र) કરવત

करह. पु० (करभ) હાથી અથવા ઊંટનુ બચ્ચુ.

करही. स्त्री० (करभी) ઉટડી, સાંઢણી

कराल. त्रि० (कराल) ઉન્નત. બહાર નીકળતુ.

करि. त्रि० (करिन्) હાથવાળો (૨) પુ. હાથી.

करिश्र पु० (करिक) અાશીમા ગ્રહનુ નામ.

करिल्ल न० (   ) વાંશના અંકુર; કુપલ, પાદડાંનો અગ્રભાગ (૨) શાકની એક જાત, કારેલા.

करिस. पु० (करीष) કરીષનુ ઝાડ.

करिसग. त्रि० (कर्षक) ખેતી કરનાર, ખેડુત

करिसण. न० (कर्षण) ખેચવુ, ખેડવુ (૨) ચાસ પાડવા; ખેતી કરવી (૩) કૃષિ, ખેતી

करिसावण. पु० न० (कार्षापण) એક જાતનો સિક્કો.

करिस्सित } **करिसिय.** } त्रि० (कृशित) સુક્ષ્મ, પાતલું; દુર્બળ.

करीर. पु० (करीर) કેરડાનું ઝાડ.

करीरश्र. पु० (करीरक) કેરડાને નામે પડેલુ કોઇ પુરૂષનું નામ.

करीस पु० (करीष) અડાયુ; છાણુ.

करुण त्रि० (करुण) દયાજનક; કરૂણાપાત્ર.

करुणा. स्त्री० (करुणा) કરૂણાજનક શબ્દ. (૨) દયા

करेणु. स्त्री० (करेणु) હાથણી

करेणुदत्ता. स्त्री० (करेणुदत्ता) } **करेणुसेणा.** स्त्री० (करेणुसेना) } બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની એક સ્ત્રી

करेणुया स्त्री० (करेणुका) હાથણી.

करोडिय पु० (करोटिक) તાપસ; કાપાલિક. (૨) તામ્બુલપટ્ટીના બટવો વગરેઉપાડનાર રાજાના માણસ (૩) માટીની મ્હોટા મોઢાની કુંડી.

करोडिया. स्त्री० (करोटिका) } **करोडी** स्त्री० (करोटी) } મોટા મોઢા-વાળુકાંસાનુ એક પાત્ર (૨) પાનદાન (૩) માટીનુ એક જાતનુ પાત્ર (૪) ભિક્ષાનું પાત્ર

कल. त्रि० (कल) મધુર, મનોહર. (૨) પુ એક જાતનુ ધાન્ય (૩) હૃદય અને કાનને મધુર લાગ તેવો અવ્યક્ત (ધ્વનિ). (૪) કાદવ, કીચડ

कलंक पु० (कलङ्क) ડાઘો, લાંછન

कलंक. पु० (   ) વાંસની બનાવેલી વાડ.

कलंकल. त्रि० (कलङ्कल) અશુભ; અયોગ્ય.

कलंकलीभाव. पु० (कलङ्कलीभाव) કલકલાટ, દુ:ખનો ગભરાટ (૨) સસારમા પર્યટન કરવુ તે.

कलंद पु० (कलन्द) કુણ્ડ વિશેષ; રગનું કુંડુ (૨) આર્ય જાતિના એક જાતના મનુષ્ય.

कलंब पु० (कदम्ब) કદમ્બનું ઝાડ.

कलंबचीरपत्त. न० (कदम्बचीरपत्र) શસ્ત્ર વિશેષ.

कलंबचीरिगापत्त } न० (कदम्बचीरिकापत्र) तीक्ष्ण धारवाळु घास.
कलंबचीरियापत्त }

कलंबवालुया स्त्री० (कदम्बवालुका) जेनी रेती वज्र जेवी छे एवी वज्रवेलुका अथवा कदम्बवेलुका नामनी नरकनी नदी. (२) कदम्बना फुल जेवी वेलु

कलंबुअ. पु० } (कलम्बुक) } एक जातनी पाणीनी वनस्पति
कलंबुग. न० }
कलंबुया स्त्री० (कलम्बुका)

कलकल. पु० (कलकल) कलकलाट; घणा माणसोनो अवाज (२) चूर्णादि मिश्र जळ (३) व्यक्त शब्द, स्पष्ट अवाज.

कलकलंत. त्रि० (कलकलायमान) कलकलाट करतु, कलकल एवो अवाज करतु.

कलकलित. त्रि० (कलकलित) कलकलाट शब्द सहित.

कलण. न० (कलन) शब्द, अवाज (२) सख्या, गणतरी

कलत्त न० (कलत्र) स्त्री.

कलधोय. न० (कलधौत) सुवर्ण, सोनु (२) चांदी, रुपु

कलभ. पु० स्त्री० (कलभ) हाथीनु बच्चु

कलभिया. स्त्री० (कलभिका) नानी हाथणी

कलम. पु० (कलम) डागर कमोद (२) चोर, तस्कर

कलमल. पु० (कलमल) जठरमा रहेला द्रव्यनो समूह.

कलमाय. त्रि० (कलमात्र) चणामात्र, चणा जेवडु

कलयल. पु० (कलकल) कलकलाट शब्द.

कलल. न० (कलल) गर्भनी प्रथम सात दिवसनी अवस्था.

कलस. पु० (कलश) घडो, कळशो (२) आठ मागलिकमानु एक. (३) अग्निकुमार देवतानु चिह्न (४) ओगणीशमा तीर्थंकरनु लाछन.

कलसिआ स्त्री० (कलशिका) नानो कळशियो. (२) नानो घडो

कलह. पु० न० (कलह) क्लेश, कजीओ.

कलहंस. पु० (कलहंस) राजहस

कलहोय. न० (कलधौत) चांदी

कला. स्त्री० (कला) भाग, अंश (२) शोभा. (३) हुन्नर, कारीगरी (४) चद्रनी कळा. (५) पुरुषोने जाणवानी ७२ अने स्त्रीओने जाणवानी ६४ कळा (६) काळनो सूक्ष्म भाग

कलाद. } पु० (कलाद) सोनी.
कलाय }

कलाय पु० (कलाय) एक जातनु धान्य.

कलायरिय पु० (कलाचार्य) ७२ कळा शीखवनार, कळाचार्यनी पदवी मेळवेल अध्यापक

कलाव. पु० (कलाप) मोरना पीछा (२) समूह (३) कठमा पहेरवानु आभरण

कलाव. पु० (कलाय) ए नामनु एक अनाज.

कलावग. न० (कलापक) कठमा पहेरवानु आभरण (२) चार श्लोकोनी एक वाक्यता

कलावि. पु० स्त्री० (कलापिन्) मयूर, मोर

कलासिंबलिया. स्त्री० (कलाशिंबिका) एक जातनु शींगवाळु धान्य, वटाणा चोळा वगेरे.

कलि. पु० (कलि) एक. एकनी सख्या. (२) कजीया, क्लेश

कलिओग पु० } (कल्योज) जे सख्याने चारे भागता एक शेष रहे तेवी सख्या.
कलिओय. न० }

कलिओगकडजुम्म. पु० (कल्योजकृतयुग्म) जे सख्याने चारे भागता चार शेष रहे अने लब्धांकने चारे भागतां एक शेष रहे ते सख्या. महायुग्म सख्यानो तेरमो प्रकार.

कलिश्रोगकलिश्रोग. पुं० (कल्योजकल्योज) જે રાશીને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધાંકને પણ ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા; મહા યુગ્મ સંખ્યાનો સોળમો પ્રકાર.

कलिश्रोगतेश्रोग. પુ० (कल्योजत्र्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા; મહાયુગ્મ સંખ્યાનો ચૌદમો પ્રકાર.

कलिश्रोगदावरजुम्म. પુ० (कल्योजद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતા એક શેષ રહે તે સંખ્યા, મહાયુગ્મ સંખ્યાનો પંદરમો પ્રકાર

कलिंग પુ० (कलिङ्ग) આર્ય દેશમાંનો કલિંગ નામે ચોથો દેશ (૨) તરબુચ, કાલિંગડું

कलिंग. ન० (कालिङ्ग) કલિંગ દેશમાં બનેલું વસ્ત્ર.

कलिंज પુ० (कलिञ्ज) સુડલો (૨) સુકી લાકડી

कलिंद. પુ० (कलिन्द) એક આર્ય જાત.

कलिंब. પુ० (कलिम्ब) એક જાતનું લાકડું

कलित्त. ન० (कटित्र) કેડ બાંધવાનું ઘુઘરીવાળું ભૂષણ; કંદોરો. (૨) કેડ ઉપર પહેરવાનું એક જાતનું ચામડાનું કવચ

कलिय. ત્રિ० (कलित) યુક્ત. (૨) રચેલું

कलिसिया. સ્ત્રી० (कलशिका) કળસીઆના આકારનું એક વાજીંત્ર.

कलुण. ત્રિ० (करुण) કરૂણા ઉત્પાદક, દયાપાત્ર, ગરીબ. (૨) કરૂણારસ; નવ રસમાંનો એક રસ.

कलुणा. સ્ત્રી० (करुणा) કરૂણા; દયા.

कलुस ત્રિ० (कलुष) ડોળું, મેલું.

कलुस. પુ० ન० (कालुष्य) પાપકર્મ; ચિત્તની ડામાડોળ સ્થિતિ.

कलेवर. ન० (कलेवर) શરીર; દેહ.

कलेसुय. ન० (कलेसुक) એક જાતનું ઘાસ.

कलोवाइ. સ્ત્રી० ( ) વાંસનો કરંડીયો.

कल्ल. ન० (कल्य) આવતીકાલ, બીજે દિવસ. (૨) પ્રાતઃકાળ, પ્રભાતનો સમય. (૩) આરોગ્ય. (૪) શબ્દ; અવાજ. (૫) સંખ્યા, ગણતરી (૬) ત્રિ० રોગ રહિત.

कल्लाकल्लि અ० (कल्याकल्य) પ્રતિદિન, હમેશાં (૨) પ્રતિપ્રભાત.

कल्लाण પુ० ન० (कल्याण) સુખ; કલ્યાણ. (૨) એ નામનું પર્વત જાતનું ઝાડ (૩) એક પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનું નામ. (૪) તીર્થંકરના ૭ કલ્યાણિકમાંનું ગમે તે એક. (૫) નિર્વાણ; મોક્ષ (૬) સમૃદ્ધિ, વૈભવ. (૭) પુણ્ય, શુભકર્મ. (૮) ત્રિ० હિતકારક; સુખકારક.

कल्लाणकारि. ત્રિ० (कल्याणकारिन्) સુખાવહ; મંગલકારક

कल्लाणग પુ० (कल्याणक) પડિલેહણનો વખત વીત્યા પછી પડિલેહણ થાય તેનું પ્રાયશ્ચિત, કલ્યાણક તપ વિશેષ. (૨) ત્રિ० કલ્યાણકારી

कल्लाणि. પુ० (कल्याणिन) એક જાતની વનસ્પતિ. (૨) ત્રિ० કલ્યાણકારી

कल्लाल. પુ० (कल्यपाल) દારૂ નાડી વેચનાર, પીઠાવાળો

कल्लुय પુ० (कल्लुक) બે ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

कल्लोडय. પુ० ( ) હમણાંનો બળદ; સાંઢ.

कल्लोल. પુ० (कल्लोल) તરંગ, લ્હેર.

कल्हार. ન० (कह्लार) એક જાતનું સફેદ કમળ.

कवइय. ત્રિ० (कवचित) બખતરવાળો.

कवचिया. સ્ત્રી० (कवचिका) એક જાતનું દામ.

कवड. ન० (कपट) કપટ.

कवड्डिया. સ્ત્રી० (कपर्दिका) કોડી.

कवय. પુ० ન० (कवच) બખતર; કવચ. (૨) જાળ; સમૂહ.

कवल. પુ૦ (कवल) કોળીયો.
कवलिज्जंत. त्रि० (कवल्यमान) ખવાતું
कवल्लु. पु० (   ) લોઢાનું ઠામ; કડાઈ.
कवल्ली. स्त्री० (   ) ગોળ ઉકાળવાનુ ઠામ
कवाड न० (कपाल) ખોપરી.
कवाड. पुं० न० (कपाट) કપાટ, બારણું (૨) કેવળ સમુદ્ઘાત ક્રિયામા કેવળી આત્માના પ્રદેશને બહાર કાઢી પ્રસારી કપાટને આકારે બનાવે તે.
कवाडमयग्ग. पु० (कपाटभृतक) બે હાથ અથવા ત્રણ હાથ જમીન ખોદે તો અમુક પૈસા આપીશ, એવી શરત કરી રાખેલો ચાકર.
कवाल. પુ૦ ન૦ (कपाल) ઘડાનો અર્ધભાગ (૨) મસ્તક, ખોપરી (૩) ભિક્ષા પાત્ર.
कवि. पु० (कवि) કવિતા કરનાર.
कवि पु० (कपि) વાંદરો.
कविंजल. पु० (कपिञ्जल) એક જાતનું પક્ષી
कविकच्छु पु० (कपिकच्छु) એક જાતની વેલ કે જેને અડતા શરીરમાં ખરજ ઉત્પન્ન થાય છે.
कविट्ठ. पु० (कपित्थ) કોઠીનું ફળ, કોઠું.
कविया स्त्री० (कविका) લગામ
कविल पु० (कपिल) કપિલ કેવળી (૨) ભૂરો રંગ. (૩) એક જાતનું પક્ષી. (૪) કપિલમુનિ સાંખ્ય શાસ્ત્ર પ્રણેતા અને તેના અનુયાયીઓ. (૫) એક બ્રાહ્મણ મહર્ષિ (૬) આ નામના એક વાસુદેવ
कविलग्र. पु० (कपिलक) રાહુના પુદ્ગલના પંદર પ્રકારમાનો એક.
कविसायण पु० न० (कपिशायन) એક જાતની મદિરા
कविसीसग्र. } पु० न० (कपिशीर्षक) કાં-
कविसीसग. } ગીશા.
कविहसिय. न० (कपिहसित) આકાશમા અકસ્માત્ બળતી ભયકર જ્વાળા દેખાય તે.
कवेल्लुक. पु० } (   ) પાત્ર વિશેષ;
कवेल्लुय } મ્હોટી કડાઇ. (૨) નળિયાં (૩) કડાઇઓ.
कवोड पु० (कपोत) પારેવો. (૨) न० કૂમાડ; કોહલુ
कवोतालि स्त्री० (कपोतपालिका) પક્ષીને પાળવાની જગા, કબૂતરખાનુ
कवोय पु० (कपोत) કબુતર; પારેવા.
कवोयसरीर. न० (कपोतशरीर) પારેવાના શરીરના રંગવાળુ ફળ, કોળું.
कवोल. पु० (कपोल) ગાલ, લમણું.
कव्व न० (काव्य) કાવ્ય, કવિની બનાવેલ કૃતિ
कव्वड. पु० न० (कर्वट) જુઓ "કબ્બડ" શબ્દ
कव्वडग्र. पु० (कर्वटक) ७६ मा ગ્રહનુ નામ.
कस. पु० (कश) ચાબખા; કોરડો
कस पु० (कष) ઘસીને કસોટી કરવી તે. (૨) त्रि० હિંસક, હાર મારનાર (૩) पु० न० સંસાર, ભવ, જગત્. (૪) न० કર્મ કર્મપુદ્ગળ
कसट्ट न० (   ) કચરો, કચરો.
कसट्टिय पु० (कपाट्ट) કસોટીનો પથરો.
कसपट्ट. पुं० (कषपट्ट) કસોટીનો પત્થર
कसर. पु० न० (   ) ખસ
कसा. स्त्री० (कशा) ચાબુક; કોરડો
कसाइ. त्रि० (कषायिन्) કષાય રંગવાળો. (૨) ક્રોધ, માન, માયા ને લોભવાળો.
कसाय. पु० (कषाय) ભગવા વસ્ત્ર (૨) કસાયેલો રસ (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના સાતમા દ્વારનુ નામ. (૪) પ્રજ્ઞાપનાના ચઉદમા પદનુ નામ (૫) સાત સમુદ્ઘાતોમાની બીજી સમુદ્ઘાત.

(६) ક્રોધ માન માયા અને લોભ. (૭) વર્ણ વિશેષ; લીલા, પીળા રંગ.

कसायकुसील. પુ૦ (कषायकुशील) કષાય યુક્ત સાધુ; ૭ પ્રકારના નિગ્રંથમાંનો એક.

कसायपद. ન૦ (कषायपद) પન્નવણા સૂત્રના ચોથા પદનું નામ.

कसायमोहणिज्ज. ન૦ (कषायमोहनीय) કષાયરૂપ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

कसायसमुग्धाय પુ૦ (कषायसमुद्घात) ક્રોધાદિ કષાયને ઉદયે જીવના પ્રદેશ શરીર અંદર અને બહાર વિસ્તરવાથી નેત્ર વિકાર કે મુખ વિકારનું થવું અને કષાય મોહનીયને ભોગવટો કરી કષાયના પુદ્ગળોને નિર્જરવાં તે.

कसायात પુ૦ (कषायात्मन्) કષાયવાળો આત્મા

कसाहि. પુ૦ સ્ત્રી૦ (कषाहि) એક જાતનો મુકુલિત સર્પ

कसि. પું૦ (कृषि) ખેતી, કૃષિ કર્મ.

कसिण. ત્રિ૦ (कृत्स्न) પુરેપુરૂં (૨) અખંડ, ખંડિત ન થયેલ. (૩) પુ૦ પરિપૂર્ણ સ્કંધ, મહાસ્કંધ, જેનાથી મ્હોટો બીજો સ્કંધ નથી તે

कसिण. ત્રિ૦ (कृष्ण) કાળું; કાળાશવાળું.

कसिणा. સ્ત્રી૦ (कृत्स्ना) જે પ્રાયશ્ચિતમાં અધિક સમાઇ શકે નહી તે. પ્રાયશ્ચિતનો એક પ્રકાર.

कसेरु. પુ૦ ન૦ (कशेरु) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતો કશેરૂ નામનો પ્રસિદ્ધ કંદ

कसेरुग. પુ૦ (कसेरुक) કસેરૂ નામની પાણીમાં ઉગતી વનસ્પતિ.

कस्सई. અ૦ (कस्यचित्) કોઇ એકનું.

कह. } **कहं.** } અ૦ (कथम्) કેમ; શા માટે, કેવી રીતે ?

कहंकहा સ્ત્રી૦ (कथकथा) વિકથા; રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન કરનારી કથા.

कहंचि અ૦ (कथंचित्) કોઇ પ્રકારે.

कहकह પુ૦ (कहकह) ઘણા જણનો ખુશાલીનો અવાજ.

कहकहकह. પુ૦ (कहकहकह) ખુશાલીનો પોકાર.

कहग પુ૦ (कथक) કથા કરનાર.

कहण. ન૦ (कथन) } **कहणा.** સ્ત્રી૦ (कथना) } કથન

कहल्ल પુ૦ ન૦ ( ) ખાપર

कहवि. અ૦ (कथमपि) કોઇપણ રીતે.

कहा સ્ત્રી૦ (कथा) કથા; વાર્તા

कहाणग ન૦ (कथानक) કથા; વાત.

कहासमुल्लाव પુ૦ (कथासमुल्लाप) પરસ્પર વાર્તાલાપ

कहि. ત્રિ૦ (कथिन्) કહેનાર

कहि અ૦ (क्व) ક્યાં, કયે ઠેકાણે ?

कहिअ. ત્રિ૦ (कथित) કહેલું.

कहिं અ૦ (क्व) ક્યાં.

कहिं. અ૦ (कदा) ક્યારે

कहिंचि. અ૦ (क्वचित) ક્યાંયપણ; કોઇસ્થળે.

कहित ત્રિ૦ (कथित) કહેલ.

कहित्तार } **कहेत्तार** } ત્રિ૦ (कथयितृ) કહેનાર, બોલનાર.

कह्लार. ન૦ (कह्लार) સધ્યાવિકાસી સફેદ કમળ

काइ. અ૦ (काचित) કોઇ, સ્ત્રીજાતિ વિશેષ પદાર્થ.

काइय ત્રિ૦ (कायिक) શરીર સબંધી, શારીરિક.

काइया સ્ત્રી૦ (कायिकी) શરીરના વ્યાપારથી થતી ક્રિયા; પાંચ ક્રિયામાંની એક. (૨) મૂત્ર, પેશાબ.

काई. સ્ત્રી૦ (काकी) કાગડી.

काईअडअ. ન૦ (काक्यण्डक) કાગડીનાં ઇંડાં.

काउ. સ્ત્રી૦ (कापोती) કાપોતલેશ્યા; આત્માના એક પ્રકારનું પરિણામ

काउंबरि પુ૦ (काकोदुम्बरि) એક જાતનું ઝાડ.

काउंबरिय. पु० (काकोदुम्बरिक) વૃક્ષ વિશેષ.

काउंबरी. स्त्री० (काकोदुम्बरी) એક જાતની ઔષધિ

काउकाम. त्रि० (कर्तुकाम) કરવાની ઇચ્છાવાળું.

काउज्जुयया. स्त्री० (कायर्जुकता) શરીર યોગની સરલતા; સીધાપણું.

काउड्डावण. न० (कायोड्डायन) દૂર રહીને બીજાના શરીરનું આકર્ષણ કરવું તે.

काउदर पु० (काकोदर) એક જાતનો ફણવાળો સર્પ

काउरिस. पु० (कापुरुष) કાયર, બીકણ.

काउलि स्त्री० (काकोली) એક જાતની વનસ્પતિ.

काउलेसा. } **काउलेस्सा** } स्त्री० (कापोतलेश्या) છ લેશ્યા માંની ત્રીજી કાપોત લેશ્યા.

काउस्सग्ग पु० (कायोत्सर्ग) કાયાના વ્યાપારનો ત્યાગ, કાઉસગ્ગ કરવો તે. (૨) આવશ્યક સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૩) શરીર પરના મમત્વનો ત્યાગ.

कात्र्योदर. पु० (काकोदर) એક જાતનો સર્પ

काश्रोय. पु० (कापोत) જુઓ "કાઉ" શબ્દ.

काश्रोली. स्त्री० (काकोली) એ નામની એક વનસ્પતિ, કંદ વિશેષ.

काश्रोवग पु० (कायोपग) સંસારી આત્મા

कांची. स्त्री० (काञ्ची) કાંચી નામની એક નગરી.

काक. पु० (काक) કાગડો (૨) ગ્રહ વિશેષ (૩) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

काकंतिश्र पु० (काकन्तिक) લોકડી.

काकंदग. पु० (काकन्दक) } **काकंदिय.** पुं० (काकन्दिक) } એક જૈન મહર્ષિ

काकंदिया. } **काकंदी** } स्त्री० (काकन्दिका) જીતશત્રુ રાજાની કાકંદી નામની નગરી. (૨) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

काकणी. स्त्री० (काकिणी) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું એક રત્ન.

काकजंघा स्त्री० (काकजङ्घा) એક જાતની વનસ્પતિ.

काकलि. स्त्री० (काकलि) સૂક્ષ્મ ગીતિધ્વનિ.

काकलि पु० स्त्री० (काकली) એક જાતની વનસ્પતિ.

काग. पु० (काक) કાગડો (૨) કાક નામનો ગ્રહ

कागंदी. स्त्री० (काकन्दी) જુઓ "કાકંદી" શબ્દ

कागणि न० (काकिणी) રાજ્ય (૨) એ નામનો એક વેલ. (૩) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાનું એક કે જેથી ચક્રવર્તી તિમિસ ગુફામાં પ્રકાશ કરવાને માંડલા આલેખે છે

कागणिरयण. न० (काकिणीरत्न) ચક્રવર્તીનું કાકિણી નામનું રત્ન

कागणिलक्खण. न० (काकिणीलक्षण) કાકણિ રત્નને જોવાની કળા.

कागणी स्त्री० (काकिणी) કોડી; સોનું રૂપું માપવાનું એક વજન, સવા ચણોઠી ભારનું માપ. માસાનો ચોથો ભાગ

कागतालिज्ज न० (काकतालीय) કાકને બેસવું ને તાલને પડવું તેમ અનાયાસે કોઇ કાર્ય બની જાય તે ઠેકાણે વપરાતો ન્યાય.

कागपिंडी स्त्री० (काकपिण्डी) અગ્રપિણ્ડ.

कागस्सर पु० (काकस्वर) કાગડાની પેઠે કઠોર સ્વરથી ગાવું તે, ગાયનનો એક દોષ

कागिणी. स्त्री० (काकिणी) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક રત્ન કે જેને છ તળા આઠ ખુણા અને બાર હાંસા હોય છે. (૨) કોડી; માસાનો ચોથો હિસ્સો.

कागिणीमंस. न० (काकिणीमांस) કોડીને આકારે કોડી જેવડા માંસના કકડા શરીરમાંથી કાઢવા તે.

कागिणीमंसखाइम. न० (काकिणीमांसखादिम) કોડી પ્રમાણે કકડા કરી પોતાનું માસ પોતાને ખવડાવે તે.

कागिणिमंसखावियंग. त्रि० (काकिणीमांसखादिताङ्ग) કોડીને આકારે માંસના કકડા કરવા તે; એક પ્રકારની શારીરિક શિક્ષા.

कागी. स्त्री० (काकी) કાગડી. (२) કાગડા સબંધી વિદ્યા, કાક વિદ્યા.

कागंणद. पु० (काकोनन्द) આ નામની એક મ્લેચ્છ જાતિ.

काण त्रि० (काण) } છિદ્રવાળુ. કાણું (२)
काण } એક આખવાળો; કાણો

काणक न० (काणक) બાણ.

काणग न० (काणक) શેરડીનો એક રોગ કે જેથી તેમા છિદ્ર છિદ્ર પડી જાય (२) તેવા છિદ્રવાળી શેરડી.

काणग. त्रि० ( ) ચોરેલુ.

काणण. न० (कानन) પ્રકીર્ણ ઝાડોવાળુ વન, જંગલ (२) ઉપવન, બગીચા.

काणिक्का स्त्री० ( ) મોટી ઇંટ.

काणिय न० (काणय) કાણાપાણ, ભાળ રોગમાનો એક રોગ

कादंब. पु० (कादम्ब) એક જાતનો હસ

कादूसणिया स्त्री० (कदूषिणिका) તમસ્કાયના પ્રભાવથી મદ થયેલી ચદ્રની કાન્તિ.

कापालिअ. पु० (कापालिक) કાપાલિક યોગી.

कापिसायण न० (कापिशायन) એક જાતની માદરા.

कापुरिस. पु० (कापुरुष) કાયર પુરૂષ

काम. पु० (काम) મનોજ્ઞ શબ્દ અને મનોજ્ઞ રૂપ. (२) શબ્દાદિ પાંચ વિષય (३) ઇચ્છા, કામના, વાસના, અભિલાષા (४) કામકદર્પ; મૈથુન સેવા.

कामं. अ० (कामम्) અત્યન્ત; અતિશય. (२) અવધારણ (३) સ્વીકાર.

कामंग. न० (कामाङ्ग) કામોત્તેજક સ્નાન વગેરે.

कामकंत न० (कामकान्त) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामकम. त्रि० (कामकम) ઇચ્છા પ્રમાણે ગતિ કરનાર, સ્વચ્છદે ચાલનાર. (२) લાતક નામે છઠ્ઠા દેવલોકના ઇંદ્રનુ મુસાફરી વિમાન.

कामकाम त्रि० (कामकाम) વિષયની ઇચ્છાવાળો.

कामकूड न० (कामकूट) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामग. त्रि० (कामक) અભિલાષાવાળો (२) ચાહનાર.

कामगम पुं० (कामगम) છઠ્ઠા દેવલોકના ઇંદ્રનુ વિમાન (२) છઠ્ઠા દેવલોકના ઇંદ્રના યાન વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા (३) त्रि० સ્વેચ્છાચારી

कामगुण. पु० (कामगुण) કામને-વિષયને ગુણ કરનાર-ઉત્તેજન આપનાર ગુણો; શબ્દાદિ પાચ વિષય. (२) न० મૈથુન.

कामजल न० (कामजल) સ્નાન કરવાનો બાજોઠ

कामजुग. पु० (कामयुग) પક્ષી વિશેષ.

कामज्झय न० (कामध्वज) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामज्झया. स्त्री० (कामध्वजा) કામધ્વજા નામની એક વેશ્યા

कामट्ठि त्रि० (कामार्थिन्) વિષયાભિલાષી.

कामड्ढिय. पु० (कामर्द्धिक) જૈન સાધુઓનો એક ગણ.

कामदुहा. स्त्री० (कामदुघा) જોઇએ તેટલું દુધ પૂર્ણ કરનાર કામદુઘા ગાય.

कामदेव. पु० (कामदेव) એ નામના એક શ્રાવક; મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંના એક.

कामपिपासिय. त्रि० (कामपिपासक) વિષયાભિલાષી.

कामप्पभ. न० (कामप्रभ) દેવવિમાન વિશેષ.

कामफास. પુ० (कामस्पर्श) ૪૭ મા ગ્રહનું નામ.

काममहावण न० (काममहावन) કાશી-વાણારસી નગરી બહારનું એક ચૈત્ય-ઉદ્યાન.

कामय. પુ० (कामक) કામની ઇચ્છાવાળો, કામી.

कामरूवि त्रि० (कामरूपिन्) ઇચ્છાનુસાર રૂપ બનાવનાર.

कामलेस्स. न० (कामलेश्य) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामवरागा. न० (कामवर्ण) એક દેવ વિમાન

कामसमणुराणा त्रि० (कामसमनोज्ञ) કામાન્ધ

कामसिंगार न० (कामशृङ्गार) દેવ વિમાન વિશેષ

कामसिट्ठ न० (कामशिष्ट) દેવ વિમાન વિશેષ

कामावट्ट. न० (कामावर्त) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामासंसा. स्त्री० (कामाशंसा) વિષયાભિલાષ.

कामि त्रि० (कामिन्) કામની ઇચ્છાવાળો; કામી

कामिश्र त्रि० (कामिक) કામની ઇચ્છાવાળો

कामिश्रा. स्त्री० (कामिका) ઇચ્છા. અભિલાષા.

कामिजुग પુ० (कामियुग) એક તગેડનાં રૂવાંની પાંખવાળું પક્ષી

कामिड्ढि પુ० (कामर्द्धि) આર્ય સુહસ્તીના શિષ્ય.

कामिड्ढियगण પુ० (कामर्द्धिकगण) કામર્ધિક નામના મહાવીર સ્વામીના નવ ગણમાનો એક ગણ.

कामिय. त्रि० (कामित) ઇચ્છેલું.

कामुत्तरवडिंसग. न० (कामोत्तरावतंसक) દેવ વિમાન વિશેષ

कामुय त्रि० (कामुक) કામની ઇચ્છાવાળો, કામી.

काय. પુ० ( ) પાણી લાવવાની કાવડ

काय. પુ० (काक) કાગડો (૨) વનસ્પતિ વિશેષ, કાળા ઉમ્બર

काय. न० (काच) કાચ

काय. પુ० (काय) કાયા; શરીર. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૩) પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસ એ છ કાય (૪) કાય દેશમાં રહેવાવાળા મનુષ્ય. (૫) એ નામની વનસ્પતિ (૬) પ્રકાર, ભેદ (૭) કાય દેશમા ઇન્દ્ર નીલમણીના રંગનો કપાસ થાય છે તે કપાસના સુતરનું બનેલું વસ્ત્ર (૮) ૩૬ મા ગ્રહનું નામ. (૯) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના ચોથા દ્વારનું નામ. (૧૦) સમૂહ.

कायंदग. त्रि० (काकन्दक) કાકંદી નગરીમા વસનાર.

कायंदी. स्त्री० (काकन्दी) પ્રાચીન સમયની કાકંદી નામની નગરી.

कायंब न० (कदम्ब) કદમ્બનું વૃક્ષ

कायंबग પુ० (कादम्बक) કલહંસ.

कायक. न० (कायक) વસ્ત્રની એક જાત.

कायकोडिय. પું० (कायकोटिक) કાવડીઓ. કાવડથી ભાર ઉપાડનાર

कायगुत्त त्रि० (कायगुप्त) શરીરને વશ રાખનાર.

कायगुत्ति. स्त्री० (कायगुप्ति) શરીર વશ રાખવું, જીતેન્દ્રિયતા

कायजोग. } **कायजोग.** } પુ० (काययोग) શારીરિક ક્રિયા

कायजोगि. त्रि० (काययोगिन्) શરીરજન્ય ક્રિયાવાળો.

कायट्ठिइ પુ० (कायस्थिति) પૃથ્વી વગેરે કાયમાં અવિચ્છિન્નપણે રહેવું તે. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના અઢારમા પદનું નામ કે જેમાં નરકાદિ જીવોનું કાયસ્થિતિનું વર્ણન આપેલ છે.

कायणिरोह. पु० (कायनिरोध) શરીરના વ્યાપારનો પરિત્યાગ.

कायतिगिच्छा. स्त्री० (कायचिकित्सा) શરીરના રોગ મટાડવાનું ચિકિત્સા દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

कायपावार. न० (कायप्रावार) કાય દેશમાં બનેલ વસ્ત્ર.

कायपुराण. न० (कायपुण्य) કાયાએ સેવા કરવાથી થતું પુણ્ય

कायबलिअ त्रि० (कायबलिक) મજબુત શરીરવાળો; કાયાના બળવાળો

कायभवत्थ. त्रि० (कायभवस्थ) માતાના ગર્ભમા રહેલ.

कायमंत त्रि० (कायवत) ઉંચા શરીરવાળો.

कायमणि. पु० (काचमणि) કાચનો કકડો

कायमाई. स्त्री० (काकमार्ची) મીઠું ફળ આપનારી એક વનસ્પતિ.

कायय. त्रि० (कायक) કાય દેશનું બનેલું

कायर. त्रि० (कातर) કાયર, નિર્માલ્ય, નાહિમ્મત (૨) એ નામનો એક દેશ

कायरिय. पुं० (कातरक) ગોશાળાના મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

कायरिय. पु० (कातय) દેવના વિશેષ.

कायरिया. स्त्री० (कातरिका) માયા, કપટ

कायवज्ज. पु० (काकवर्ज्य) એ નામનો ગ્રહ.

कायवायाम. पु० (कायव्यायाम) કાયયોગ, કાયાનો વ્યાપાર.

कायसंवेह. पु० (कायसंवेध) શરીરની સ્થિતિ.

कायसमाधारणाया. } **कायसमाहारणाता.** } स्त्री० (कायसमाधारणा) સંયમમાંજ કાયાનું પ્રવર્તન કરવું તે.

कायसमिइ स्त्री० (कायसमिति) કાયાને જતનાયે પ્રવર્તાવવી તે; કાય સમિતિ.

कायसमिय त्रि० (कायसमित) યત્નપૂર્વક કાયાને પ્રવર્તાવનાર.

कायसुप्पणिहाण. न० (कायसुप्रणिधान) કાયાનું સુપ્રણિધાન; કાયાને શુભ કૃત્યમાં એકાગ્રતાથી રોકવી તે.

कायाइक्क त्रि० (कादाचित्क). કોઇ વખતનું.

कायाग. पु० (कायाक) નટ વિશેષ; બહુરૂપી.

कायोवग त्रि० (कायोग) એક કાયામાંથી બીજી કાયામાં જનાર.

कार पु० (कार) ક્રિયા; કૃતિ; વ્યાપાર.

कार पु० न० (कारा) કારાગૃહ; કેદખાનું.

कारंड पु० (कारण्ड) બતક પક્ષી

कारग. त्रि० (कारक) કરનાર. (૨) न० કારકસમકિત, સમકિતના દશ પ્રકારમાંનો એક. (૩) કરાવનાર (૪) न० કર્તા, કર્મ વગેરે વ્યાકરણપ્રસિદ્ધ કારક (૫) ઉદાહરણ, દૃષ્ટાન્ત.

कारण. न० (कारण) કારણ, નિમિત્ત (૨) આહાર લેવાના બતાવેલા કારણ સિવાય આહાર લેવાથી યતિને લાગતો એક દોષ (૩) પ્રયોજન. (૪) અપવાદ.

कारणिअ. त्रि० (कारणिक) કંઇપણ કારણથી નિષ્પન્ન થયેલ (૨) पु० ન્યાય કરનાર; ન્યાયાધીશ.

कारभारिअ. पु० (कार्यभारिक) કારભારી; દિવાન (મંત્રી)

कारय न० (कारक) જુઓ "કારગ" શબ્દ.

कारवाहिआ स्त्री० (कार्यवाहिका) કાર્યવહન કરનારી

कारावण. न० (कारण) કરાવવું; કરવાને પ્રેરવું.

काराविय. त्रि० (कारित) કરાવેલ; બનાવેલ.

कारि. त्रि० (कारिन्) કરનાર; કર્તા.

कारिय. न० (कार्य) કાર્ય; પ્રયોજન.

कारिय त्रि० (कारित) કરાવેલ; બનાવેલ.

कारियल्लइ. स्त्री. कारवल्ली) કારેલાંની વેલ; કારેલી.

कारिया स्त्री० (कारिका) કામ કરનારી.

कारिल्लअ. न० (कारिल्लक) કારેલાં.

कारिल्ली. स्त्री० (   ) કારેલાંની વેલ; કારેલી.

कारीस. पु० (करीष) છાણાનો અગ્નિ.

कारीसंग. न० (करीषाङ्ग) જેનાથી અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરાય તે અગ્નિ ફૂકવાના ધમ્મો

कारुइज्ज. त्रि० (कारुकीय) કારીગર સાથે સબંધ રાખનાર.

कारुणिय. त्रि (कारुणिक) દયાળુ; કરૂણાવાન.

कारुण्ण. } न० (कारुण्य) કરૂણા; દયા
कारुन्न. }

कारेल्लुय न० ( ) કારેલું, તરકારી વિશેષ.

कारोडिय पु० (कारोटिक) ભિક્ષુક વિશેષ, કાપાલિક (૨) તામ્બુલ વાહક

काल पु० (काल) સમય, વખત, અવસર. (૨) સ્થિતિ (૩) પ્રાન્તકાળ (૪) ૫૮ મા ગ્રહનું નામ. (૫) ભયાનક, કાળ સ્વરૂપ. (૬) વેલમ્બ તથા પ્રભંજન ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ. (૭) વાયુકુમાર જાતિના દેવતાના ઇંદ્રનું નામ. (૮) જે નારકીને કડાયામા રાંધે અને પોતે રંગ કાળો તે કાળ નામે પરમાધામીની એક જાત (૯) न० આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન (૧૦) पु० પૂર્વ દિશામાંનો કાળ નામનો સાતમી નરકનો નરકાવાસો (૧૧) न० જુનાને નવી અને નવી વસ્તુને જુની બનાવનાર, પર્યાયને પલટાવનાર એક દ્રવ્ય, છ દ્રવ્યમાનું એક દ્રવ્ય (૧૨) ચક્રવર્તીના નવ નિધાનમાનું એક કે જેમા સર્વ કારીગરી શિલ્પ કર્મનો સમાવેશ થાય છે (૧૩) त्रि० કાળારંગનું. (૧૪) पु० કૃષ્ણપક્ષ (૧૫) પિશાચ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર. (૧૬) મરણ; મૃત્યુ. (૧૭) न० નિરયાવલિકાના પહેલા અધ્યયનનું નામ (૧૮) पु० પૂર્વના લવણ સમુદ્ર કે પાતાળના અધિષ્ઠાતા દેવ. (૧૯) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર. (૨૦) કાળ નામના એક ગૃહપતિ. (૨૧) અભાવ (૨૨) પિશાચ દેવોની એક જાત. (૨૩) न० કાળી દેવીનુ સિંહાસન

कालक. न० (कालक) કાળા પુદ્ગલ.

कालकंखि त्रि० (कालकाङ्क्षिन्) કાળ-પંડિત મરણને ચાહનાર (૨) સમયની અપેક્ષા કરનાર. (૩) અવસરના જાણનાર

कालकाल पु० (कालकाल) મૃત્યુ સમય

कालकूड. न० (कालकूट) વિષ; ઝેર

कालग. त्रि० (कालक) કાળા રંગનું. (૨) पु० કાળકાચાર્ય.

कालगय. त्रि० (कालगत) મરણ પામેલ.

कालगाहावइ पु० (कालगृहपति) કાળ નામના ગૃહપતિ-શેઠ.

कालचक्क. न० (कालचक्र) વીશ સાગરોપમપરિમિત સમય.

कालचारि. त्रि० (कालचारिन्) પોતાના ઠરાવેલ સમયે ચાલે તે

कालट्ठिइ } स्त्री० (कालस्थिति) કાળ
कालट्ठिति } પરિમિત સ્થિતિ, આયુષ્ય.

कालड्ढरत्त. न० (कालार्द्धरात्र) અંધારીયા પક્ષની-અમાસની અર્ધી રાત્રિ

कालणाण. न० (कालज्ञान) કાળસબંધી જ્ઞાન.

कालणाणि. त्रि० (कालज्ञानिन्) કાળજ્ઞાની, અમુક માણસનું ક્યારે મોત થશે તે જાણનાર.

कालण्णुया स्त्री० (कालज्ञता) અવસર જાણ્યો તે, દેશકાળની ઓળખાણ.

कालतुल्लय. त्रि० (कालतुल्यक) કાળની અપેક્ષાએ બરાબર, સમાનકાળવાળો

कालधम्म. पु० (कालधर्म) કાળધર્મ, મરણ.

कालन्न त्रि० (कालज्ञ) કર્તવ્ય પરાયણ, વખતને જાણનાર, ઉચિત અનુચિત સમયને જાણનાર.

कालपडिलेहणाया स्त्री० (कालप्रतिलेखना) કાળ-વખતનું નિરીક્ષણ, જે વખતનું જે કામ શાસ્ત્રમા બતાવ્યુ હોય તેના પ્રત્યે જાગૃત રહેવું તે

कालपरमाणु. પુ० (कालपरमाणु) સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મકાળ; સમય.

कालपरियाअ. પુ० (कालपर्याय) મોતને વખતે કરવાનો સંલેખનાવિધિ, ભક્તપરિજ્ઞાદિ પંડિતમરણ.

कालपरिहीण. ન० (कालपरिहीन) વિલમ્બ, ઢીલ.

कालपाल. પુ० (कालपाल) એ નામના ધરણેન્દ્ર અને ભૂતાનંદના લોકપાળ.

कालपिसायकुमारिंद. પુ० (कालपिशाचकुमारेन्द्र) કાળ નામે પિશાચોનો ઇંદ્ર

कालपुरिस. પુ० (कालपुरुष) જે પુરૂષવેદ કર્મનો અનુભવ કરતા હોય તે.

कालप्पभ. પુ० (कालप्रभ) એ નામનો એક પર્વત.

कालमास. પુ० (कालमास) મરણ સમય

कालमासिणी. સ્ત્રી० (कालमासिनी) પ્રસવ સમયને પ્રાપ્ત થયેલ ગર્ભવતી સ્ત્રી

कालमिग. પું० (कालमृग) કાળા મૃગની એક જાતિ

कालमुह. પુ० (कालमुख) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ

कालय પુ० (कालक) કાળોવર્ણ

काललोय. પુ० (काललोक) કાળની અપેક્ષાએ લોક

कालवडिंसयभवण ન० (कालावतंसकभवन) કાળીદેવીનું કાળાવતંસક નામનું ભવન

कालवण्ण પુ० (कालवर्ण) કાળો રંગ

कालवाइ. ત્રિ० (कालवादिन्) જગતને કાળકૃત માનનાર.

कालवाल. પુ० (कालपाल) ધરણેન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

कालवासि. પું० (कालवर्षिन्) સમયે વરસનાર, ચોમાસામાં વરસનાર (મેઘ).

कालसंसार. પુ० (कालसंसार) રાતદિવસ, માસ, વર્ષ, પલ્યોપમ, સાગરોપમ પર્યંત ભટકવું તે કાલસંસાર.

कालसमय પુ० (कालसमय) કાળરૂપી સમય.

कालसिरी. સ્ત્રી० (कालश्री) કાળ ગૃહપતિની કાળશ્રી નામની ધર્મ પત્ની.

कालसीहासण ન० (कालसिंहासन) કાળ નામવાળું સિંહાસન

काला સ્ત્રી० (काला) કાલેન્દ્રની કાલા નામની રાજધાની (૨) ચમરેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી (૩) એ નામની એક વેશ્યા.

कालाइक्कंत. પુ० (कालातिक्रान्त) ભુખને સમયે નહિ પણ તેને ઉલ્લંઘીને મળેલો ખોરાક. (૨) કાળની જે મર્યાદા બાંધેલ હોય તેને ઉલ્લંઘી ગયેલ

कालाइयर પુ० (कालातिचर) કાળ-આયુષ્યના પ્રમાણનું અતિચાર-ઉલ્લંઘન કરવું તે, આયુષ્ય તોડી નાખવું તે

कालागुरु પુ० (कालागुरु) કાળું અગર, સુગંધિ ધૂપનું દ્રવ્ય, કૃષ્ણાગર.

कालाणुवाइ. ત્રિ० (कालानुपातिन्) વખતસર અનુષ્ઠાન કરનાર, નકામો વખત નહિ ગાળનાર

कालाणुपुव्वी સ્ત્રી० (कालानुपूर्वी) કાળવિષયક અનુપૂર્વી-અનુક્રમ.

कालादेस. પુ० (कालादेश) કાળની અપેક્ષા

कालाभिग्गह પુ० (कालाभिग्रह) પહેલે પહોરે કે છેલ્લે પહોરે અમુક વખતે મળે તો જ લેવું એમ કાળ સંબંધી નિયમ ધારવો તે

कालायस ન० (कालायस्) કાળું લોઢું; પોલાદ; ગજવેલ

कालालोण. ન० (काललवण) કોઇ પર્વતમાં ઉત્પન્ન થતું કાળું મીઠું.

कालावभास. પુ० (कालावभास) કાળી કાંતિ; કાળી પ્રભા.

कालासवेसियपुत्त. પુ० (कालास्यवेशिकपुत्र) શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક સાધુ; પાર્શ્વનાથના સંતાનિયા કે જેણે થિવર સાધુઓને પ્રશ્નો પુછ્યા હતા.

कालिंगी. स्त्री० (कालिङ्गी) તરબુચ; તરબુચની વેલ.

कालिंजर. पु० (कालिञ्जर) એ નામનો એક પર્વત.

कालिगी. स्त्री० (कालिकी) સંજ્ઞા વિશેષ; ઘણા સમય પહેલાં થઈ ગયેલી વસ્તુનું પણ જેનાથી સ્મરણ થાય છે તે.

कालिज्ज. न० (कालेय) કાળજું; શરીરની અંદરનો એક અવયવ.

कालिय. त्रि० (कालिक) રાત અને દિવસના પહેલે તથા છેલ્લે પહોરે ભણાય પણ બીજે ત્રીજે પહોરે ન ભણાય તેવું સૂત્ર, આચારાંગ આદિ કાલિક સૂત્ર (२) કાલાન્તરે મળવાનું, અનિશ્ચિત (३) એ નામનો એક દ્વીપ-બેટ.

कालियदीव. पु० (कालिकद्वीप) કાલીય નામના દ્વીપ

कालियपुत्त पु० (कालिकपुत्र) કાલિકપુત્ર નામે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક વિદ્વાન્ થિવર સાધુ

कालियवाय. पु० (कालिकवात) પ્રચંડ વાયુ, પ્રતિકૂળવાયુ.

कालियसुय. न० (कालिकश्रुत) } આ-
कालियाणुओग. पु० (कालिकानुयोग) } ચા-
રાંગાદિ; કાલે વંચાય તે સૂત્ર

कालिया स्त्री० (कालिका) કાળકાદેવી (२) એક પ્રકારનો તોફાની પવન

काली. स्त्री० (काली) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (२) શ્રેણિક રાજાની રાણી અને કોણિકની ઓરમાન માતા. (३) વનસ્પતિ વિશેષ; કાકજંઘા. (४) કાળા રંગની સ્ત્રી. (५) ચમરેન્દ્રની મુખ્ય દેવી (६) અભિનંદન સ્વામિની શાસન દેવીનું નામ.

कालीदारिआ. स्त्री० (कालीदारिका) કાળી કુમારી.

कालीवडिंसयभवण न० (काल्यवतंसकभवन) કાળીદેવીનું કાલાવતંસક નામે ભવન.

कालुण न० (कारुण्य) દયા, કરૂણા.

कालुणवडिया. स्त्री० (कारुण्यवृत्ति) ભીખ માગી આજીવિકા ચલાવનાર.

कालुणिय. त्रि० (कारुणिक) કરૂણાજનક.

कालेय. न० (कालेय) જુઓ "કાલિજ્જ" શબ્દ

कालेयणा. स्त्री० (कालेजना) કાળ આશ્રી એજના-કંપન

कालोगाहणा स्त्री० (कालावगाहना) કાળની અવગાહના ક્ષેત્ર વિસ્તારે અઢિદ્વીપ પ્રમાણ

कालोद. पु० (कालोद) } ધાતકી ખં-
कालोदहि. पुं० (कालोदधि) } ડને ફરતો
આઠ લાખ જોજન પ્રમાણનો કાળોદધિ સમુદ્ર.

कालोदायि. पु० (कालोदायिन्) કાલોદાયી નામના એક અન્ય દર્શની ગૃહસ્થ.

कालोभास. पु० (कालावभास) કાળી પ્રભા.

कालोय पु० (कालोद) જુઓ "કાલોદ" શબ્દ.

काव. पु० (काव्य) કાવ્ય બનાવીને સંભળાવનાર.

काव } पु० ( ) કાવડ.
कावड }

कावलिय पु० (कावलिक) કવલ આહાર.

कावि. अ० (कापि) કોઈપણ.

काविट्ठ. पु० (कापिष्ठ) કાપિષ્ઠ નામનું એક વિમાન.

काविल. न० (कापिल) કપિલ શાસ્ત્ર; સાંખ્ય દર્શનનું શાસ્ત્ર. (२) त्रि० સાંખ્ય મતના અનુયાયી.

काविलिअ न० (कापिलिक) કપિલ મતનો એક ગ્રન્થ. (२) "ઉત્તરાધ્યયન" સૂત્રનું આઠમું અધ્યયન (३) त्रि० કપિલ સંબંધી.

काविसायण. पु० न० (कापिशायन) જુઓ "કવિસાયણ" શબ્દ.

कावोय. पु० (   ) કાવડ ફેરવી ભિક્ષા માગનાર એક વર્ગ.

कावोया. स्त्री० (कापोतिका) પારેવીવૃત્તિ. કબૂતરની માફક ઘણી સભાળથી આહારાદિક લેવુ તે.

कास. पुं० (कास) ઉધરસ; ખાંસી.

कास. पुं० (काश) કાશ નામનો ઘાસ. (२) કાશ નામની વનસ્પતિનો ગુચ્છો. (૩) રસ. (४) સંસાર; જગત્.

कासंकस. त्रि० (कासंकष) પ્રમાદી, અસ્વસ્થ, આકુળવ્યાકુળ.

कासग पुं० (कर्षक) ખેડુત, ખેતી કરનાર.

कासग. पु० (कासक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कासण. न० (कासन) ઉધરસ ખાવી, ખાં ખારવુ.

कासमद्दग. पु० (कासमर्दक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कासव. पुं० (काश्यप) કાશ્યપ ગોત્રીય મહાવીરસ્વામી, ચોવીશમા તીર્થંકર. (२) त्रि० કાશ્યપ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ, મુનિ સુવ્રત અને નેમી સિવાયના બાવીશ તીર્થંકર ચક્રવર્તી વગેરે. (૩) न० એક પ્રસિદ્ધ ગોત્રનું નામ, કાશ્યપ નામે ગોત્ર (४) पुं० શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક વિદ્વાન્ સાધુ. (५) न० અનગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ (૬) पुं० રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ (૭) હજામ. (૮) न० ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનું ગોત્ર.

कासवग. पुं० (काश्यपक) નાવી, હજામ

कासवगुत्त. } पु० (काश्यपगोत्र) સિદ્ધાર્થ
कासवगोत्त. } રાજા વગેરેનું ગોત્ર.

कासवनालिया. स्त्री० (काश्यपनालिका) શ્રીપર્ણીનું ફલ.

कासवय. पुं० (काश्यपक) જુઓ "કાસવગ" શબ્દ.

कासविज्जिया. स्त्री० (काश्यपीया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

कासवी. स्त्री० (काश्यपी) પાંચમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી; કાશ્યપ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ સ્ત્રી.

कासवीरइ. स्त्री० (काश्यपीरति) ભગવાન્ સુમતિનાથની પ્રથમ શિષ્યા.

कासाइय. न० (काषायिक) નાહીને શરીર લુછવાનુ વસ્ત્ર

कासाइया. } स्त्री० (काषायी) કષાય રંગથી
कासाई } રંગલી સાડી, ભગવી સાડી.

कासिल्ल त्रि० (कासिक) ખાંસીવાળો

कासिवद्धण. पु० (काशिवर्धन) આ નામનો એક રાજા, જેણે ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

कासिह. पुं० (कासिह) જળચારી મત્સ્યાહારી એક જાતનુ પક્ષી

कासी स्त्री० (काशी) કાશીપુર, વણારસી નગર (२) કાશીદેશ; આર્ય દેશમાનો એક.

कासीराय पु० (काशीराज) કાશી દેશનો રાજા.

काहल त्रि० (काहल) અસ્પષ્ટ, અવ્યક્ત. (२) पु० न० વાદ્ય વિશેષ

काहलिया स्त्री० (काहलिका) કાહલિકા નામે એક સોનાનુ આભરણ

काहार पु० (काहार) કાવડ.

काहावण पु० (कार्षापण) મુદ્રા; સિક્કો.

काहिय. पु० (कायिक) ગૃહસ્થને ઘેર અનાવી બનાવી કથા કહેનાર સાધુ

काहे. अ० (कदा) ક્યારે ?

किइकम्म न० (कृतिकर्मन्) ગુર્વાદિકને વિધિ પૂર્વક વદના કરવી તે (२) કાર્ય કરણ.

किं. त्रि० (किम्) કોણ; શુ; કયો ?

किंकत्तव्वया. स्त्री० (किंकर्तव्यता) શુ કરવાનું છે તે જાણવું તે.

किंकम्म. न० (किंकर्मन्) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (२) રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ.

किंकर. पुं० (किङ्कर) દાસ, ચાકર.

किंगिरिड. पु० (किङ्गिरीट) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

किंच. अ० (किञ्च) અને; વળી.

किंचण अ० (किंचन) કંઇપણ; કંઇક. (२) न० દ્રવ્ય, પરિગ્રહ.

किंचि. अ० (किञ्चित्) કિંચિત્‌માત્ર; કંઇક

किंचिम्मत्त त्रि० (किञ्चित्मात्र) કિંચિત્‌માત્ર.

किंजक्क. पु० (किञ्जल्क) પરાગ, પુષ્પરજ.

किंतु अ० (किन्तु) પણ, વિશેષતા બતાવવાને આ અવ્યય વપરાય છે.

किंथुग्घ. न० (किंस्तुघ्न) ११ કરણમાનું ११ મુ કરણ.

किंनर पु० (किन्नर) કિન્નર જાતના વ્યંતર દેવતા. (२) ચમરેંદ્રના રથની સેનાનો ઉપરી (३) એક ઇંદ્ર.

किंनरकंठ. पु० (किन्नरकण्ठ) એક જાતનું રત્ન

किंनरी. स्त्री० (किन्नरी) એક સ્ત્રી કે જેને લીધે યુદ્ધ થયું હતું.

किंपाग. पु० (किंपाक) કિંપાક વૃક્ષ, એક ઝેરી ફળવાળું વૃક્ષ.

किंपि. अ० किमपि) કાંઇક; કાંઇપણ.

किंपुण } **किंपुणा** } अ० (किंपुनर्) તેમા તો કહેવુંજ શું એ તો મહત્તાવાળો નિશ્ચય દર્શાવવામાં આનો ઉપયોગ થાય છે.

किंपुरिस. पु० (किम्पुरुष) કિંપુરૂષ દેવતા, વ્યંતર દેવતાની એક જાત (२) વૈરોચન ઇંદ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ. (३) કિન્નર નિકાયના ઉત્તર દિશાના ઇંદ્ર.

किंपुरिसकंठ. पु० (किम्पुरुषकण्ठ) એક જાતનું રત્ન.

किंमज्झ त्रि० (किंमध्य) અસાર; નિઃસાર.

किंमय. त्रि० (किम्मय) સ્વરૂપ કે પ્રાધાન્ય વિષયક પ્રશ્નાર્થમાં વપરાતુ. આનું શું સ્વરૂપ છે કે આમાં પ્રધાનપણે શું છે એવા પ્રશ્નાર્થમાં આ રૂપ વપરાય છે.

किंवा अ० (किंवा) અથવા

किंसुय. पुं० (किंशुक) કેશુડાનું ઝાડ, ખાખરાનું વૃક્ષ

किंस्तुग्घ न० (किंस्तुघ्न) જુઓ "કિંથુગ્ઘ" શબ્દ

किच्च. न० (कृत्य) કૃત્ય; કાર્ય. પ્રયોજન. (२) त्रि० કૃતિ–વંદનાને લાયક, ગુરૂ, આચાર્ય વગેરે. (३) न० પચન, પાચનાદિ કૃત્ય. (४) કરવા યોગ્ય. (५) पु० ગૃહસ્થ. (६) न० શાસ્ત્રોક્ત અનુષ્ઠાન

किच्चण. न० ( ) ધોવું.

किच्चाकिच्च. न० (कृत्याकृत्य) કૃત્યાકૃત્ય; કાર્ય અને અકાર્ય

किच्छ. न० (कृच्छ्र) કષ્ટ મુશ્કેલી.

किज्ज त्रि० (क्रय) ખરીદવાને યોગ્ય.

किट्ट. पु० (किट्ट) લોઢાનો કાટ.

किट्टकरणाद्धा स्त्री० (किट्टिकरणाद्धा) સંજ્વલન લોભની પ્રથમ સ્થિતિના ત્રણ ભાગ કરીએ તેમાના બીજા ત્રિભાગની સંજ્ઞા કિટ્ટિકરણાદ્ધા છે

किट्टण. न० (कीर्त्तन) સ્તુતિ (२) વર્ણન; પ્રતિપાદન. (३) કથન; ઉક્તિ.

किट्टि. स्त्री० (किट्टि) સૂક્ષ્મ.

किट्टिक पु० (किट्टिक) એક જાતની વનસ્પતિ.

किट्टिकर. त्रि० (कीर्त्तिकर) કીર્તિનું ગાન કરનાર

किट्टिय. त्रि० (कीर्तित) વર્ણવેલું, ભજવેલું.

किट्टिया स्त्री० (कीटिका) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ.

किट्टिस. न० (किट्टिष) બે ત્રણ જાતના વાળના મિશ્રણથી બનેલું સૂત્ર. (२) બાજરા: તલ આદિનું તેલ રહિત ચૂર્ણ,

किट्टी स्त्री० (किट्टी) એક જાતની વનસ્પતિ.

किट्ठ. त्रि० (कृष्ट) હળથી ખેડેલ. (૨) ન. દેવ વિમાન.

किट्ठ. त्रि० (क्लिष्ट) કલેશ યુક્ત.

किट्ठि. पुं० न० (कृष्टि) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) ન० ખેંચવું; ખેડવું.

किट्ठिकूड. न० (कृष्टिकूट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिघोस. न० (कृष्टिघोष) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिजुत्त. न० (कृष्टियुक्त) એ નામનું ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिज्झय. न० (कृष्टिध्वज) કૃષ્ટિધ્વજ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिप्पभ. न० (कृष्टिप्रभ) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठियापत्त. न० (कृष्टिकापत्र) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન.

किट्ठियावत्त. न० (कृष्ट्यावर्त) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન.

किट्ठिलेस्स. न० (कृष्टिलेश्य) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिंग. न० (कृष्टिशृंग) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिट्ठ. न० (कृष्टिशिष्ट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिद्ध. पु० न० (कृष्टिसिद्ध) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठुत्तरवडिंसग पुं० न० (कृष्ट्युत्तरावतंसक) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किडिकिडिया. स्त्री० (किटिकिटिका) દુર્બલ શરીરવાળા માણસના માંસ વિનાના હાડકાંનો ઉઠતા બેસતાં અવાજ થાય તે.

किडिभ. पुं० (किटिभ) ખીડીઆરૂ; રાશી. (૨) એક જાતનો રોગ.

किड्डकर. त्रि० (क्रीडाकर) ક્રીડાકારક.

किड्डा. स्त्री० (क्रीडा) ક્રીડા. રમત; ગમત; રતિ, આનંદ (૨) બાલ્યાવસ્થા.

किड्डाविया. स्त्री० (क्रीडिका) ક્રીડા કરાવનારી દાસી.

किढि. त्रि० ( ) સ્થવિર, વૃદ્ધ.

किढिण. न० (किठिन) એક જાતનુ વાંશનુ ઠામ; તાપસનુ એક ઉપકરણ; કાવડની બે બાજુના છાબડા.

किढिणपडिरूवग त्रि० (किठिनप्रतिरूपक) કાવડના આકારની વસ્તુ

किढिणसंकाइय न० (किठिनसाङ्कायिक) કાવડ.

किणण. न० (क्रयण) ખરીદવુ તે.

किणित. } **किणिय.** } न० (किणित) એક જાતનુ વાજિંત્ર.

किणिया. स्त्री० (किणिका) એક જાતનુ વાજિંત્ર.

किण्ण त्रि० (कीर्ण) આકીર્ણ, વ્યાપ્ત. (૨) ક્ષિપ્ત. ફેંકેલુ

किण्णं अ० (किम्) કયુ? શુ?

किण्णमुंड. पु० (कीर्णमुण्ड) એક જાતનુ વાજિંત્ર

किण्णर पु० (किन्नर) વ્યંતર જાતના દેવતાની એક જાત.

किण्णा. अ० (कथम) કેવી રીતે.

किण्णाइ. अ० (किञ्चित) કિંચિત્.

किण्णु. अ० (किंनु) પ્રશ્ન. (૨) વિતર્ક. (૩) સાદૃશ્ય. (૪) સ્થાન. (૫) વિકલ્પ.

किण्ह पु० (कृष्ण) કાળો રંગ (૨) त्रि० કાળા રંગનુ, શ્યામ. (૩) પુ० કૃષ્ણ નામના નવમા વાસુદેવ. (૪) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીયુ.

किण्हकेसर. पु० (कृष्णकेसर) કાળી કેશર.

किण्हपडल. न० (कृष्णपटल) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

किराहपडिवक्ख. पु० (कृष्णप्रतिपक्ष) અંધારીયુ પખવાડીયું.

किराहपत्त. पुं० (कृष्णपत्र) ચાર ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ.

किराहमिग. पु० (कृष्णमृग) કાળીયાર મૃગ. કાળો હરણ

किराहलेम्सा } **किराहलेस्सा** } स्त्री० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણ-લેશ્યા.

किराहसिरी. स्त्री० (कृष्णश्री) છઠ્ઠા ચક્રવર્તીની કૃષ્ણશ્રી નામની સ્ત્રી

किराहा स्त्री० (कृष्णा) મેરૂના ઉત્તરમા આવેલી રક્તા નદીમાં જઇને મળતી એક નદી (૨) કૃષ્ણલેશ્યા (૩) એક જાતની વનસ્પતિ (૪) કાળી પ્રભા

किराहाभाम त्रि० (कृष्णाभास) કૃષ્ણ રંગ જેવુ દેખાતુ; કાળી પ્રભા.

किराोभास. पु० (कृष्णावभास) કાળીપ્રભા.

कित्तगा न० (कीर्तन) વખાણ, પ્રશંસા, સ્તુતિ. (૨) વર્ણન, પ્રતિપાદન (૩) કથન, ઉક્તિ

कित्तवीरिय्य. पुं० (कार्त्तवीर्य) ભરતની ગાદીએ તેજવીર્ય પછી આવેલ તેના પુત્ર.

कित्ति. स्त्री० (कीर्ति) કીર્તિ, પ્રસિદ્ધિ, યશ. (૨) કીર્તિદેવીની પ્રતિમા (૩) કીર્તિદેવી; નીલવંત પર્વતના કેશરી દ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૪) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી (૫) નીલવંત પર્વતનુ શિખર

कित्ति. स्त्री० (कृत्ति) ચામડાનો ચોખંડો કકડો કે જે બેસવાને પાથરવામા કામ આવે તે.

कित्तिच्च त्रि० (कीर्त्तित) વખાણેલ.

कित्तिच्चा. स्त्री० (कृत्तिका) કૃતિકા નક્ષત્ર.

कित्तिकूड. पु० (कीर्त्तिकूट) નીલવંત વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાનુ પાચમુ કૂટ-શિખર.

कित्तिम. त्रि० (कृत्रिम) બનાવટી, કોઇએ કરેલુ

कित्तिय. त्रि० (कियत्) કેટલુ.

कित्तियमित्त. त्रि० (कियन्मात्र) કેટલા.

किन्नर. पु० (किन्नर) કિન્નર જાતના દેવતા; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) ધર્મનાથજીના યક્ષનુ નામ.

किन्ह. पु० (कृष्ण) જુઓ " કણ્હ " શબ્દ.

किब्बिस. त्रि० (किल्विष) અધમ, નીચ; બીભત્સ; બીહામણુ (૨) न० કિલ્બિષ; માયાનુ પર્યાય નામ, પાપ (૩) पु० ચાણ્ડાલ સ્થાનીય દેવ જાતિ.

किब्बिसत्त. न० (किल्विषत्व) અસુર ભાવ; અસરપણુ.

किब्बिसिय पु० (किल्विषिक) હલકી જાતના દેવતાની જાત, ચડાળ જેવા દેવતાની એક જાત. (૨) બીજાને હસાડનાર; વિદૂષક. (૩) ચતુર્વિધ સંઘ તથા જ્ઞાનાદિનુ અવર્ણવાદ બોલનાર. (સાધુ.) (૪) त्रि० અધમ, નીચ. (૫) પાપનું ફળ ભોગવનાર દરિદ્ર, પાગળા વગેરે

किब्बिसियभावना. स्त्री० (किल्विषिकभावना) ગુરૂનિંદા, ગુરૂદ્રોહ, વગરે દુર્ગુણો કે જેથી કિલ્બિષિ જાતના દેવતામા ઉત્પન્ન થવુ પડે તે.

किब्बिसिया. स्त्री० (कैल्बिषिकी) કેવળ વેષધારી સાધુની વૃત્તિ

किमंग. अ० (किमङ्ग) કિમગપુણ ' એ વિશેષાર્થ બનાવનાર વાકયમા સહયોગી તરીકે વપરાતુ અવ્યય

किमंगपुरा. अ० (किमङ्गपुनर्) શું કહેવુ ? તેમા તો કહેવુજ શુ ? અથવા સામાન્ય આમ છે, વિશેષ વાતતો શું કરવી ?.

किमट्ठं. अ० (किमर्थम्) શા માટે.

किमरा त्रि० (कृपण) ગરીબ; રક, દીન. (૨) દરિદ્ર, નિર્ધન. (૩) કાયર.

किमि पु० (कृमि) એક જાતનો કીડો; કરમીયો (૨) લાખ. (૩) એક જાતનું કદ.

किमिच्छिय. न० (किमिच्छक) આ ચીજછે? આ છે? એમ ઇચ્છા પ્રમાણે માગી માગી લેવું તે; સાધુના ૫૨ અનાચીર્ણમાંનું એક.

किमिण. त्रि० (कृमिमत्) કૃમિજીવયુક્ત.

किमियकवल. पु० (कृमिककवल) કરમીયાનો કવલ-કોળીઓ.

किमिया. स्त्री० (कृमिका) જઠરમાં ઉત્પન્ન થતા જન્તુ, કરમિયા.

किमिराग. } **किमिराय.** } न० (कृमिराग) કિરમજી રંગવાળુ સૂત્ર; લોહી પાઇ ઉછેરેલ કીડાની લાળમાંથી લોહીના રંગવાળુ બનેલુ સૂત્ર. (૨) કિરમચી રંગ, એક જાતનો પાકો રંગ.

किमिरासि. पु० (कृमिराशि) એ નામની એક વનસ્પતિ.

किमु. अ० (किमु) શું? પ્રશ્નાર્થે.

किमुय. अ० (किमुत) પ્રશ્ન. (૨) વિકલ્પ (૩) વિતર્ક. (૪) અતિશય.

कियकम्म. न० (कृतकर्मन्) કૃતકર્મ, વંદના.

किर. अ० (किल) નિશ્ચય, ખરેખર.

किरण. पु० न० (किरण) કિરણ, તેજ; પ્રભા.

किराय. पु० (किरात) કિરાત નામનો એક અનાર્ય દેશ.

किरिकिरिया. स्त्री० ( ) ભાંડ લોકોનું એક વાજીંત્ર.

किरिमेर. पु० (किरिमेर) એક જાતનુ સુગંધી દ્રવ્ય.

किरियविसाल. न० (क्रियाविशाल) એ નામનો ચૌદ પૂર્વમાંનો તેરમો પૂર્વ.

किरिया. स्त्री० (क्रिया) કર્મબન્ધન હેતુ, કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયા. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના બીશમા પદનું નામ કે જેમાં કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાનુ વર્ણન કરેલ છે. (૩) આત્મા તથા પરલોક છે એમ માનવુ તે. (૪) કૃતિ, પ્રયત્ન. (૫) શાસ્ત્રોક્ત અનુષ્ઠાન; ધર્માનુષ્ઠાન. (૬) સાવદ્ય વ્યાપાર.

किरियाठाण. न० (क्रियास्थान) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કર્મ બન્ધનનું કારણ.

किरियारुइ. स्त्री० (क्रियारुचि) ક્રિયા-અનુષ્ઠાનમાં રૂચિ-ઇચ્છા, સમકિતનો એક પ્રકાર.

किरियावाइ } **किरियावादि** } त्रि० (क्रियावादिन्) ક્રિયાથેજ મોક્ષ સાધક માનનાર (૨) ક્રિયાનુ-જીવાજીવાદિ પદાર્થનું અસ્તિત્વ સ્વીકારનાર

किरियाविसालपुव्व पु० (क्रियाविशालपूर्व) ક્રિયાવિશાલ નામે તેરમો પૂર્વ.

किरीड. न० (किरीट) મુકુટ

किल. अ० (किल) નિશ્ચય.

किलंजय. पु० (किलिञ्जक) વાસની સુંડલી

किलंत त्रि० (क्लान्त) દુ:ખથી પીડિત.

किलाम. पु० (क्लम) પીડા. (૨) થાક.

किलामणया स्त्री० (क्लमना) પીડા, દુ:ખ

किलामिश्र. त्रि० (क्लमित) ગ્લાનિ પામેલું, મુઝાઇ ગયેલું

किलिंच. न० ( ) વાંસની ખપાટ

किलिट्ठ. त्रि० (क्लिष्ट) સંક્લિષ્ટ પરિણામી; રાગદ્વેષના પરિણામવાળો. (૨) ક્લેશયુક્ત; દુ:ખી. (૩) અશુભ, દુષ્ટ.

किलिण्ण } **किलिन्न.** } त्रि० (क्लिन्न) આર્દ્ર, ભિન્નું.

किलिस्स. पु० (क्लेश) દુ:ખ, ક્લેશ.

किली. स्त्री० (किली) શલાકા, સલી; ખીલી.

किलेस. पु० (क्लेश) ક્લેશ, દુ:ખ. (૨) દુ:ખનુ કારણ (૩) શુભાશુભ કર્મ.

किव पु० (कृप) આ નામના એક ઋષિ; કૃપાચાર્ય.

किवण. त्रि० (कृपण) કૃપણ; દરિદ્રી, રાંક; ભિખારી. (૨) કલીબ; કાયર.

किवाण. पु० न० (कृपाण) ખડ્ગ, તલવાર.

किविण. त्रि० (कृपण) જુઓ "કિવણ" શબ્દ.

किस त्रि० (कृश) પાતળુ; દુબળુ.

किसलय. पु० न० (किसलय) પત્રાંકુર; ટીશી; કુંપળ.

किसि स्त्री० (कृषि) ખેતીવાડી, ખેતીકર્મ

किसोर. त्रि० (किशोर) કિશોર અવસ્થાવાળો.

किसोरी. स्त्री० (किशोरी) કુમારી, યુવતી

किह. अ० (क) ક્યાં? ક્યે ઠેકાણે.

किहं. अ० (कथम्) કેમ? કેવી રીતે

कीड पु० (कीट) જન્તુ, કીડા (२) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત

कीडय. न० (कीटज) કીડાની લાળથી ઉત્પન્ન થતુ સૂત્ર. (२) વસ્ત્ર વિશેષ.

कीडा स्त्री० (क्रीडा) જુઓ "કિડ્ડા" શબ્દ (२) માણસની દશ દશાઓ પૈકી બીજી દશા

कीडाकारी. स्त्री० (क्रीडाकारिणी) ક્રીડા કરાવનારી દાસી

कीणास. पु० (कीनाश) યમરાજ.

कीव न० (क्लीब) કાયર; નપુસક (२) એક જાતનું પક્ષી. (३) કલીબ કુમાર

कीय. त्रि० (क्रीत) ખરીદેલુ. વેચાતુ લીધેલુ (२) સાધુને માટે આહારાદિ વેચાતુ લઇને આપવાથી લાગતો એક દોષ, ૧૬ ઉદ્ગમનમાંનો આઠમો દોષ. (३) न० ક્રય, ખરીદ.

कीय पु० (कीचक) વાસ

कीयकड त्रि० (क्रीतकृत) સાધુને વાસ્તે અગાઉથી વેચાતુ લઇ રાખેલ.

कीयग. पु० (कीचक) કીચક નામનો રાજા

कीयगड. त्रि० (क्रीतकृत) જુઓ "કીયકડ" શબ્દ.

कीया. स्त्री० (कीका) આંખની કીકી

कीर. पु० (कीर) કાશ્મીર દેશ (२) त्रि० કાશ્મીર દેશ સબંધી. (३) કાશ્મીર દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कीरी. स्त्री० (कीरि) લિપિ વિશેષ; કીર દેશની લિપિ.

कील पु० (कील) ખીતિ; ખીલો.

कीलग. पु० (कीलक) ખીલો.

कीलण न० (क्रीडन) ક્રીડા, રમ્મત

कीलणधाई स्त्री० (क्रीडनधात्री) બાળકને રમાડનાર દાઇ.

कीला स्त्री० (क्रीडा) રમ્મત.

कीलावण न० (क्रीडन) રમાડવુ.

कीलावणग त्रि० (क्रीडनक) ક્રીડા કરાવનાર.

कीलावणधाई स्त्री० (क्रीडनधात्री) ક્રીડા કરાવનારી સ્ત્રી-ધાવમાતા.

कीलिय. न० (क्रीडित) ક્રીડા કરવી, રમવું; ખેલવુ

कीलिय. त्रि० (कीलित) મત્રાદિકથી ખીલી મુકેલ.

कीलिया. स्त्री० (कीलिका) જેમાં હાડકાના સાધા ખીલીથી જડેલ હોય તે સંઘયણ, ૭ સંઘયણમાંનું પાચમુ સંઘયણ.

कीलियासंघयण. न० (कीलिकासंहनन) ૭ સંઘયણમાનુ પાંચમુ 'કીલિકા' સંઘયણ.

कीलियासंघयणि. त्रि० (कीलिकासंहननिन्) કીલિકા સંઘયણવાળો.

कीव पु० (कीव) એ જાતનુ એક પક્ષી.

कीस. त्रि० (कीदृश) કેવુ?

कीस त्रि० (किंस्व) કેવા સ્વભાવવાળો.

कु. अ० (कु) કુત્સિત, નઠારૂ. (२) કુમાર. (३) અધિક; વિશેષ.

कुइय त्रि० (कुचित) ભરેલું; ઝરેલું

कुइयण्ण. पु० (कुविकर्ण) ઘણીગાયોનો ધણી; ગો મડળનો અધિપતિ. (२) આ નામનો એક ગૃહપતિ

कुउअ पु. न० (कुतुप) ચામડાનું ઘી ભરવાનુ કુડલુ; કુડલી.

कुओ. अ० (कुतस्) ક્યાંથી?

कुंकण न० ( ) કોકનદ; રક્ત કમળ. (૨) પુ૦ ચાર ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ.

कुंकण. પુ૦ (कोङ्कण) દેશ વિશેષ.

कुंकणग्ग. ત્રિ૦ (कोङ्कणज) કોંકણ દેશમાં જન્મેલ; કોકણ દેશનો વસનાર

कुंकुम. ન૦ (कुङ्कुम) કેશર (૨) કંકુ

कुंच. પુ૦ (क्रौञ्च) ક્રોંચ પક્ષી (૨) પાંચમા તીર્થંકરનું લાંછન.

कुंच. પું૦ (क्रौञ्च) કુંચ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

कुंचिय. ત્રિ૦ (कुञ्चित) ગાળ વળેલ. કુંડલાકારે થયેલ; વાંકું

कुंचिया. સ્ત્રી૦ (कुञ्चिका) કુંચી

कुंजर. પુ૦ (कुञ्जर) હાથી

कुंजरसेणा. સ્ત્રી૦ (कुञ्जरसेना) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની એક રાણી

कुंट. ત્રિ૦ (कुण्ट) વિકૃત હાથવાળો. ઠુંઠો (૨) કુબડો; ઠીંગણો.

कुंड. ન૦ (कुण्ड) કુંડી (૨) જલાશય વિશેષ (૩) આજ્ઞા, આદેશ.

कुडकोलिय. પુ૦ (कुण्डकोलिक) એ નામના મહાવીર સ્વામીના એક શ્રાવક, દશ શ્રાવકમાંનો એક

कुंडग પુ૦ (कुण्डक) કણુસલું

कुंडधार. પુ૦ (कुण्डधार) એક જાતના દેવ

कुडधारि. ત્રિ૦ (कुण्डधारिन्) આજ્ઞાકારી

कुंडपुर. ન૦ (कुण्डपुर) એ નામનું એક ગામ

कुंडमोय. પુ૦ (कुण्डमोद) હાથીના પગના આકારનું કુંડા જેવું માટીનું ઠામ

कुंडय. પુ૦ (कुण्डक) એક જાતનું વાસણ; કુંડો.

कुंडरीय. પુ૦ (कुण्डरिक) કુંડરિક નામનો એક રાજકુમાર.

कुंडल. પું૦ ન૦ (कुण्डल) કાનમાં પહેરવાનું એક આભૂષણ. (૨) કુંડલ નામે દશમો દ્વીપ અને દશમો સમુદ્ર. (૩) દેવ વિશેષ. (૪) પર્વત વિશેષ

कुंडलभद्द. પુ૦ (कुण्डलभद्र) કુંડલ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ

कुंडलमहाभद्द. પુ૦ (कुण्डलमहाभद्र) કુંડલદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवर. પું૦ (कुण्डलवर) કુંડલવર નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૨) કુંડલ દ્વીપને ચારે તરફ ફરતો કુંડલવર નામનો પર્વત. (૩) કુંડલવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતા.

कुंडलवरभद्द પુ૦ (कुण्डलवरभद्र) કુંડલવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरमहाभद्द. પુ૦ (कुण्डलवरमहाभद्र) કુંડલવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभास. પુ૦ (कुण्डलवरावभास) કુંડલવરોભાસ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

कुंडलवरोभासभद्द. પુ૦ (कुण्डलवरावभासभद्र) કુંડલવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ

कुंडलवरोभासमहाभद्द પુ૦ (कुण्डलवरावभासमहाभद्र) કુંડલવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभासमहावर પુ૦ (कुण्डलवरावभासमहावर) કુંડલવરાવભાસ સમુદ્રના દેવતાનું નામ

कुंडलवरोभासवर પુ૦ (कुण्डलवरावभासवर) કુંડલવરાવભાસ નામે સમુદ્રના દેવતાનું નામ

कुंडला. સ્ત્રી૦ (कुण्डला) સુવચ્છવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

कुंडलोद. પુ૦ (कुण्डलोद) કુણ્ડલોદ નામનો એક સમુદ્ર.

कुंडिय. પુ૦ (कुण्डिक) કમંડળ.

कुंडिया. સ્ત્રી૦ (कुण्डिका) ભાજન વિશેષ; કુંડી. (૨) કમંડળ.

कुंडियायणीय. પુ૦ (कुण्डिकायनीय) કુંડિકાયન ગોત્રવાળો.

कुंत. પુ૦ (कुन्त) ભાલો.

कुंतग्ग. न० (कुन्ताग्र) ભાલાની અણી.

कुंतग्गाह त्रि० (कुन्तग्रह) ભાલો રાખનાર.

कुंतीदेवी. स्त्री० (कुन्तीदेवी) પાણ્ડુ રાજાની રાણી

कुंथु. पु० (कुन्थु) કુંથુનાથ નામના ચાલુ ચોવીસીના ૧૭ મા તીર્થંકર અને છઠ્ઠા ચક્રવર્તી. (૨) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળો એક જીવ; કુંથવો. (૩) ચમરેન્દ્રની હાથીની સેનાનો અધિપતિ દેવ.

कुंद पु० (कुन्द) પુષ્પવૃક્ષ વિશેષ (૨) ન० મચકુન્દનુ ફૂલ; મોગરાનું ફૂલ. (૩) કુંદ નામની વનસ્પતિ; વેલ.

कुंदुरु. पु० (कुन्दुरु) વનસ્પતિ વિશેષ

कुंदुरुक्क. पु० (कुन्दुरुक्क) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ (૨) ચીડ-એક જાતનુ સુગંધી ધૂપ દ્રવ્ય; સીલારસ.

कुंभ पु० (कुम्भ) ઘડો, કળશ (૨) ૧૯ મા તિર્થંકરના પિતા (૩) ૧૮ મા અરનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનુ નામ. (૪) કુંભીમા નારકીને પકાવનાર પરમાધામી (૫) કુંભ સ્વપ્ન, ચૌદ સ્વપ્ન તીર્થંકર ચક્રવર્તીની માતા જુએ છે તેમાનુ એક. (૬) સાઠ આઢક અથવા ૨૪૦ પ્રસ્થ પ્રમાણ માન વિશેષ.

कुंभकार. पु० (कुम्भकार) કુંભાર

कुंभकारकडग. न० (कुम्भकारकटक) એક પ્રાચીન નગરનું નામ; જ્યાં પાલક પ્રધાનના પાંચસો શિષ્યોને ઘાણીમા પીલ્યા હતા.

कुंभकारी. स्त्री० (कुम्भकारी) કુભારની સ્ત્રી, કુંભારણ.

कुंभग. पु० (कुम्भक) મિથિલા નગરીના રાજાનું નામ.

कुंभग्ग न० (कुम्भाग्र) મગધ દેશનું એક માપ.

कुंभय. पुं० (कुम्भक) કુંભરાજા, મલ્લિનાથના પિતા.

कुंभराय पु० (कुम्भराज) કુંભરાજા.

कुंभार. पु० (कुम्भकार) કુંભાર.

कुंभारावाय. पु० (कुम्भकारापाक) કુંભારનો નિભાડો.

कुंभि. पु० (कुम्भिन्) ઉત્કટ મોહના ઉદયથી જેનું પુરૂષચિન્હ તથા વૃષણ કુંભ જેવડા મ્હોટા થતા હોય તે, દીક્ષાને અયોગ્ય પુરૂષમાંના એક

कुंभिय न० (कुम्भिक) મગધદેશપ્રસિદ્ધ એક પ્રમાણ. (૨) त्रि० કુંભ પ્રમાણે; ઘડા જેવડુ. (૩) पु० એક જાતની વનસ્પતિ.

कुंभी. स्त्री० (कुम्भी) હાથીનો કુંભસ્થળ. (૨) કુંડી. (૩) નારકીનુ ઉત્પત્તિ સ્થાન

कुंभीपाग. पु० (कुम्भीपाक) કુંભી નામના પાત્રમા પકાવવુ. (૨) નારકીની એક પ્રકારની યાતના

कुंभीमुह न० (कुम्भीमुख) સાંકડા મોઢાવાળી હાંડલી

कुम्म पु० (कूर्म) કાચબો.

कुकम्मि त्रि० (कुकर्मिन्) કુત્સિત કામ-ધંધા કરનાર, લુહાર, કુભાર વગેરે.

कुकम्म न० (कुकर्मन्) ખરાબ કામ.

कुकुइअ. न० (कौकुच्य) શરીરાદિની ચપલાઇ-કુચેષ્ટા.

कुकुइअ त्रि० (कौकुचिक) કુચકુચ એવો અવાજ કરનાર.

कुकुल. पु० (   ) છાણા.

कुकुस. पु० (   ) ધાન્ય આદિનાં ફોતરાં, ભૂસું, કુસકા વગેરે.

कुकूल. पु० (कुकूल) છાણાનો અગ્નિ.

कुक्कयय न० (   ) એક જાતનુ ઘરેણુ.

कुक्कुअ. न० (कौकुच्य) કુચેષ્ટા, કામોત્પાદક અંગ વિકાર.

कुक्कुअ. त्रि० (कुकूज) આક્રન્દ કરનાર.
कुक्कुआ. स्त्री० (कुचकुचा) ખરવું; ઝરવું.
कुक्कुइअ. त्रि० (कौकुचिक) ભાંડની માફક કુચેષ્ટા કરનાર; કામ ચેષ્ટા કરનાર.
कुक्कुइय. न० (कौकुच्य) મુખ નેત્રના વિકારવાળી ક્રિયા-ચેષ્ટા.
कुक्कुड. पु० (कुक्कुट) કુકડો (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ.
कुक्कुडमंसय. न० (कुक्कुटमांसक) કુકડાનું માંસ. (૨) કોળાપાક.
कुक्कुडय. न० (कुक्कुटक) જુઓ "કુક્કયય" ૧૭૬.
कुक्कुडलक्खण न० (कुक्कुटलक्षण) કુકડાના લક્ષણ જોવાની કળા.
कुक्कुडवसभ. पु० (कुक्कुटवृषभ) મોટો કુકડો
कुक्कुडिया. स्त्री० (कुक्कुटिका) મુરઘી, કુકડી
कुक्कुडी. स्त्री० (कुक्कुटी) કુકડી. (૨) માયા, કપટ.
कुक्कुयय. न० ( ) ખુંખણો, ધ્રુધરો.
कुक्कुर. पु० (कुक्कुर) કુતરો.
कुक्कुस. पु० ( ) જુઓ "કુકુસ" ૧૭૬.
कुक्कुह. पु० (कुक्कुह) ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.
कुखगइ. स्त्री० (कुखगति) અશુભ વિહાયસ ગતિ-ચાલવાની ગતિ.
कुग्गाह. पु० (कुग्रह) ખોટો આગ્રહ, કદાગ્રહ
कुग्गाहीय. त्रि० (कुगृहीत) નઠારીરીતે ગ્રહણ કરેલું.
कुचर. त्रि० (कुचर) નઠારૂં આચરણ કરનાર; ચોર, પરસ્ત્રી ગમન કરનાર વગેરે.
कुचेल. त्रि० (कुचेल) ખરાબ વસ્ત્રધારી; કુત્સિત કપડાં પહેરનાર.
कुच्च. न० (कूर्च) દાતીઓ; વાળ ઓળવાનું સાધન. (૨) એક જાતનું ઘાસ. (૩) ડાઢી.
कुच्चंधर. पु० (कूर्चधर) ડાઢીવાળો.
कुच्चग. न० (कूर्चक) કૂર્ચ નામના રોપાનું પાથરણું, જેના કુચડા બને છે તે.
कुच्चिय त्रि० (कूर्चिक) દાઢી મૂછવાળો.
कुच्छ पु० (कुत्स) ઋષિ વિશેષ (૨) ગોત્ર વિશેષ.
कुच्छग. पु० (कुत्सक) એક જાતનું ઘાસ; વનસ્પતિ.
कुच्छणिज्ज. त्रि० (कुत्सनीय) નિંદા કરવાને યોગ્ય, નિંદાપાત્ર
कुच्छा. स्त्री० (कुत्सा) નિંદા.
कुच्छि. पु० स्त्री० (कुक्षि) કુખ. (૨) પેટ; ગર્ભસ્થાન (૩) બે હાથ પ્રમાણ માપ; ગજ.
कुच्छिकिमि. पु० (कुक्षिकृमि) પેટમાં ઉત્પન્ન થતા કૃમિ; બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવ.
कुच्छिधार. पु० (कुक्षिधार) નાવાનો નિર્યામક; સુકાની (૨) એક પ્રકારનો વહાણનો વેપારી.
कुच्छिय त्रि० (कुत्सित) ખરાબ.
कुच्छिवेयणा. स्त्री० (कुक्षिवेदना) પેટનો એક જાતનો રોગ.
कुच्छिसूल पु० न० (कुक्षिशूल) એક પ્રકારનો રોગ.
कुच्छुभरिय. पु० (कौत्सुम्भरिक) એક જાતનું વૃક્ષ.
कुजअ. पु० (कुजय) જેનો જય કુત્સિત-નિન્દિત છે તે; જુગારિ.
कुज्ज. त्रि० (कुब्ज) કુબડો, ઠીંગણો.
कुज्जय पु० (कुब्जक) સેવત્તીનું ઝાડ.
कुटिल. त्रि० (कुटिल) વાકુંચુકું, વક્ર.
कुटुंब. पु० (कुटुम्ब) પરિવાર.
कुट्टण. न० (कुट्टन) કુટવું; મારવું.
कुट्टणा. स्त्री० (कुट्टना) શારીરિક પીડા.
कुट्टणी स्त्री० (कुट्टनी) સાબેલું; મૂસલ.
कुट्टितिया. स्त्री० (कुट्टिका) અનાજને ખાંડનારી.
कुट्टिम. पु० (कुट्टिम) ભૂમિતળ; ભોંતળીયું.

कुट्टिय. त्रि० (कुट्टित) કુટેલું. (૨) કાપેલું.

कुट्टिलम्र. पु० (कुट्टिलक) એ નામના એક સાધુ.

कुट्ठ. पु० न० (कुष्ठ) કોઠ; એક જાતનો સુગંધી દ્રવ્ય. (૨) કુષ્ટરોગ, કોઢ.

कुट्ठ. पु० (कोष्ठ) કોઠો; અનાજ ભરવાનો કોઠાર.

कुट्ठबुद्धि. त्रि० (कोष्ठबुद्धि) એકવાર જાણ્યા પછી નહી ભુલનાર.

कुट्ठा. स्त्री० (कुष्ठा) આમલી.

कुट्ठाण. न० (कुस्थान) દુષ્ટ સ્થાન

कुट्ठि. त्रि० (कुष्ठिन्) કોઢી.

कुट्ठिम्रा. स्त्री० (कोष्ठिका) માટીની કોઠી.

कुड. पु० (कुष्ठ) કોઢનો રોગ.

कुड. पु० (कूट) પર્વત. (૨) દૃષ્ટાન્ત, દાખલો. (૩) અસત્ય. (૪) એક પ્રકારનો પાશ (૫) ઘડો; કળશ (૬) હાથી વગેરેને બાંધવાનુ સ્થાન.

कुडंग. पु० न० (कुटङ्क) ઘરનુ ઢાંકણું; છાપરૂ. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ (૩) વાંસનુ વન.

कुडंड. पु० (कुदण्ड) પાશ વિશેષ.

कुडंडिम. त्रि० (कुदण्डिम) લાકડી મારી છીનવી લીધેલુ દ્રવ્ય

कुडग. पु० (कुटक) જુઓ ' કુડ '' શબ્દ.

कुडभि. स्त्री० (कुटभि) ન્હાની ધ્વજા.

कुडय. पु० न० (कटज) ઇંદ્રજવનુ ઝાડ

कुडव. पु० (कुडव) અનાજ ભરવાનુ એક માપ.

कुडह. त्रि० ( ) કદરૂપો, બેડોળ.

कुडागार. पु० (कूटागार) પર્વતના શિખરમાં કોતરેલ ઘર.

कुडाल. पु० ( ) હળનો ઉપલો ભાગ.

कुडिल. त्रि० (कुटिल) વાંકુચુંકુ.

कुडिव्वय. पु० (कुटिव्रत) ઘરમા રહી ક્રોધાદિક કષાય કે અહંકારનો ત્યાગ કરે તેવા પરિવ્રાજક.

कुडी. स्त्री० (कुटी) ઓરડી; ઝુંપડી.

कुडीर. न० (कुटीर) ઝુપડુ; નિર્ધનનું ઘર.

कुडुंब न० (कुटुम्ब) કુટુંબ પરિવાર.

कुडुंबय. पुं० (कुस्तुम्बक) વનસ્પતિ વિશેષ. (૨) કન્દ વિશેષ.

कुडुंबि त्रि० (कुटुम्बिन्) સંબન્ધી.

कुडुंबिय. त्रि० (कौटुम्बिक) કુટુમ્બી; ખાસ કુટુમ્બનો માણસ (૨) હજુરી.

कुडुय. पु० ( ) પર્વતની ટોચ; શીખર.

कुड्ड. न० (कुडय) દીવાલ; ભીત.

कुड्डा स्त्री० (कुड्या) પાતાળ કળશાની ઠીકરી.

कुड्ढावय. न० ( ) અનુગમન, પછવાડે જવુ

कुणाक पु० (कुणाक) કુણક નામની એક વનસ્પતિ.

कुणाल पु० (कुणाल) કુણાલ નામનો એક દેશ. (૨) કુણાલ રાજા, જેનુ બીજું નામ સમ્પ્રતિ રાજા હતુ.

कुणाला. स्त्री० (कुणाला) કુણાલા નામે ઉત્તર તરફની એક નગરી, ઉજેણી નગરીનુ બીજું નામ કુણાલા હતુ એમ પણ ક્યાંક લખેલ છે.

कुणालाहिवइ. पु० (कुणालाधिपति) કુણાલ દેશનો અધિપતિ.

कुणि. त्रि० (कुणि) હાથ અથવા પગ ન્હાનો મ્હોટો હોય એવા ગર્ભના દોષવાળો.

कुणिम. पु० न० (कुणप) માંસ. (૨) શબ; મડદુ. (૩) નરકાવાસ વિશેષ. (૪) શબનું રૂધિર

कुणिय. पु० (कूणिक) કુણિકરાજા; શ્રેણિકનો પુત્ર.

कुणिया. स्त्री० (कुणिता) જેથી એક હાથ અથવા પગ ન્હાનો મ્હોટો થઇ ગયો હોય તે, સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

कुणहरि. स्त्री० (कुन्हरी) કુન્હરી નામનું કંદ. (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ.

कुतित्थ. न० (कुतीर्थ) દોષવાળાં દર્શન; કુદર્શન.

कुतित्थि. त्रि० (कुतीर्थिन्) } પાખંડી. અ-
कुतित्थिय. त्रि० (कुतीर्थिक) } સત્યને ભજ-નાર, મિથ્યાત્વી.

कुतुंब. पुं० (कुस्तुम्ब) એક જાતનું વાજીંત્ર

कुतुव. पुं० न० (कुतुप) ડબગરના બનાવેલા ચામડાનો કુડલો.

कुत्तार. त्रि० (कुतार) ખરાબ તારૂ; પોતે ડુબે અને બીજાને ડુબાડે તેવો.

कुत्तिश्रावण. पुं० न० (कुत्रिकापण) ત્રણ લોકમાં નિપજતી દરેક ચીજ જ્યાંથી વેચાતી મળી શકે તેવી મ્હોટી દુકાન.

कुत्तिय न० (कुत्रिक) સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોક. (૨) ત્રણ જગતમાં રહેલ પદાર્થ.

कुत्थ. अ० (कुत्र) કયાં ?

कुत्थिश्र. त्रि० (कुत्सित) નિન્દિત, ખરાબ.

कुत्थुंभ. स्त्री० (कुस्तुम्बरी) ધાણાનો ગુચ્છ, કોથમરી.

कुदंड. पु० (कुदण्ड) એક જાતનું બંધન

कुदंडग पु० (कुदण्डक) પ્રહાર મારવાનો કોરડો.

कुदंडिम. न० (कुदण्ड) કુત્સિત દંડ, ગુન્હા કરતાં ઓછો દંડ.

कुदंसण न० (कुदर्शन) વિપરીત શ્રદ્ધાન; મિથ્યાત્વ દર્શન.

कुदिट्ठि. स्त्री० (कुदृष्टि) મિથ્યાત્વદષ્ટિ, વિપરીતદષ્ટિ.

कुद्दाल. पु० (कुद्दाल) કોદાળી. (૨) એ નામનું એક વૃક્ષ.

कुद्ध. त्रि० (क्रुद्ध) ક્રોધે; ગુસ્સે થયેલ.

कुपक्ख. त्रि० (कुपक्ष) નીચ પક્ષનો.

कुप्प. न० (कुप्य) આસન શય્યા વગેરે રાચરચીલું; ધરવખરી.

कुप्पर. पु० (कूर्पर) ગાડા કે રથની પિંજણી. (૨) કોણી.

कुप्पावयणिय. न० (कुप्रावचनिक) પાખંડીઓના પ્રવચનને આધારે તેઓને કરવાનું આવશ્યક દિનકૃત્ય. (૨) त्रि० દૂષિત સિદ્ધાન્તને અનુસરનાર.

कुबेर. पु० (कुबेर) એક જૈન મુનિ.

कुबेरा. स्त्री० (कुबेरा) જૈન સાધુ ગણની એક શાખા.

कुब्बर. पु० (कूबर) ધોંસરી, ગાડાની ધુરી. (૨) મલ્લિનાથ પ્રભુનો યક્ષ.

कुभंड पुं० (कुभाण्ड) એક જાતના દેવ

कुभंडिंद. पु० (कुभाण्डेन्द्र) કુભાંડ દેવોનો ઇંદ્ર

कुभोइ त्रि० (कुभोजिन्) દુષ્ટ ભોજન કરનાર.

कुमद. पु० (कुमद) સાતમા દેવલોકનું કુમુદ નામે એક વિમાન

कुमर. पु० (कुमार) બાળક.

कुमार पु० (कुमार) કુમાર; કુંવર, અવિવાહિત (૨) ખરાબ મરણ; (૩) અસુર કુમાર આદિ દેવતા. (૪) યુવરાજ, રાજ્યાર્હ પુરૂષ. (૫) લોહકાર, લોહાર. (૬) આશ્વિન માસ.

कुमारगाम. पु० (कुमारग्राम) એ નામનું એક ગામ.

कुमारपुत्तिय पु० (कुमारपुत्रक) એ નામના એક નિર્ગ્રંથ સાધુ

कुमारभिच्च. पु० (कुमारभृत्य) આયુર્વેદ શાસ્ત્રનો એક ભાગ કે જેમાં ન્હાના છોકરાઓના રોગની ચિકિત્સા બતાવી છે.

कुमारवास. पु० (कुमारवास) કુમાર અવસ્થામાં રહેવું તે, બ્રહ્મચર્યાશ્રમ.

कुमारसमण. पु० (कुमारश्रमण) કુમારાવસ્થામાંથીજ દીક્ષા લીધેલ; બાળ બ્રહ્મચારી.

कुमारिश्र. पु० (कुमारक) ખરાબ શીકારી; કસાઇ.

कुमारिया. स्त्री० (कुमारिका) કન્યા; કુમારિકા.

कुमारी स्त्री० (कुमारी) કુમારિકા; અવિવાહિત સ્ત્રી; કન્યા.

कुमुद. न० (कुमुद) સફેદ કમળ; ચંદ્રવિકાશી કમળ (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી છઠી વિજય. (૩) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી છઠી વિજયનો રાજા. (૪) આઠમા દેવલોકનું કુમુદ નામે એક વિમાન. (૫) આ નામનુ એક શિખર.

कुमुदकूड पुं० (कुमुदकूट) ભદ્રસાલવનના આઠ દિગ્હસ્તિકૂટમાનુ પાચમુ કૂટ-શિખર

कुमुदग न० (कुमुदक) એક જાતનુ ઘાસ.

कुमुदगुम्म न० (कुमुदगुल्म) આઠમા દેવલોકનુ કુમુદગુલ્મ નામે એક વિમાન

कुमुदप्पहा. स्त्री० (कुमुदप्रभा) જંબુવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનખડમાં ૫૦ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડી

कुमुदा. स्त्री० (कुमुदा) કુમુદા નામની મહાવિદેહની એક વિજય. (૨) જંબુ વૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનખડમાં ૫૦ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડીનુ નામ.

कुमुदागर. पु० (कुमुदाकर) કુમુદથી ભરપુર વન.

कुमुय. न० (कुमुद) ચદ્રવિકાશી કમળ (૨) સફેદ ફૂલ.

कुमुया. स्त्री० (कुमुदा) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની કુમુદા નામની એક વાવ.

कुम्म पुं० (कूर्म) કાચબો. (૨) કાચબાના દષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ચોથું અધ્યયન. (૩) કૂર્મ નામનુ એક ગ્રામ (૪) વીશમા તીર્થંકરનું લાંછન.

कुम्मग्गाम. पुं० (कूर्मग्राम) મગધ દેશના એક ગામનું નામ.

कुम्मत्थल. न० (कूर्मस्थल) ગંડસ્થળ; ગાલ.

कुम्मास. पु० (कुल्माष) એક જાતનું ધાન્ય, અડદ. (૨) કળથી. (૩) બાફેલા અડદ; બાકળા.

कुम्मुण्णया. स्त्री० (कूर्मोन्नता) કાચબાના જેવી ઉન્નતયોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જેમાંથી અરિહંત ચક્રવર્તી બળદેવ અને વાસુદેવનો જન્મ થાય છે.

कुयवा. स्त्री० ( ) એ નામની એક વેલ

कुरअ. पु० (कुरजस्) એ નામની એક કંદન વનસ્પતિ.

कुरंग. पु० (कुरङ्ग) હરણ; મૃગ

कुरज्ज. न० (कुराज्य) ખરાબ રાજ્ય.

कुरत्था. स्त्री० (कुरथ्या) નહાની શેરી-ગલી.

कुरय. पु० (कुरक) એ નામની એક વનસ્પતિ

कुरर. पु० (कुरर) પાણીને કિનારે રહેનાર એક જાતનું પક્ષી, કુરલ.

कुररी स्त्री० (कुररी) એક જાતનું પક્ષી; ટીટોડી

कुरल. पु० (कुरल) એક જાતનુ રૂઆની પાંખોવાળું પક્ષી.

कुरली स्त्री० (कुरली) કરચલી

कुरविंद. पुं० (कुरुविन्द) એ નામનુ પર્વગ જાતિનુ ઝાડ

कुरा. स्त्री० (कुरा) અકર્મભૂમિક્ષેત્રવિશેષ.

कुराय. पु० (कुराजन) ખરાબ રાજા, સીમાડાનો રાજા

कुरिण न० ( ) મોટુ જગલ.

कुरु. पु० (कुरु) કુરૂ નામનો દેશ. (૨) કુરૂ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૩) મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા આવેલ જુગલીયાના ક્ષેત્રો; દેવકુરૂ અને ઉત્તરકુરૂ નામનાં ક્ષેત્ર. (૪) પુ० સ્ત્રી० કુરૂ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; કુરૂ વંશીય.

कुरुराय. पु० (कुरुराज) કુરૂદેશનો રાજા.

कुरुअ. पु० (कुरुक) माया कषाय; पर्याय वाचक नाम.

कुरुकुन्द न० (कुरुकुन्द) એક જાતનું ઘાસ.

कुरुकुया. स्त्री० (कुरुकुचा) સ્થંડિલે ગયા પછી આચમન લેવુ, પગ ધોવા વગેરે શૌચ-ક્રિયા કરવી તે.

कुरुदत्तपुत्त. पु० (कुरुदत्तपुत्र) કુરૂદત્તપુત્ર નામના શ્રીમહાવીર ભગવાનના એક શિષ્ય

कुरुमई. स्त्री० (कुरुमती) કુરૂમતી નામની ૧૨ મા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી.

कुरुया. स्त्री० (कुरुका) જુઓ " કુરૂકુયા " શબ્દ.

कुरुविंद. पु० (कुरुविन्द) એક જાતનુ ઘાસ; નાગરમોથ. (२) કેશરત્ન (૩) કુટિલિક નામનો એક પ્રકારનો જંઘારોગ.

कुरुविंदावत्त. पु० न० (कुरुविंदावर्त) એ નામનું એક જાતનું ઘરેણુ.

कुरूव. पुं० (कुरूप) ખરાબ રૂપ. કદરૂપ. (२) મોહનીય કર્મ

कुल. पु० (कुल) પૂર્વજ, બાપદાદાની પરંપરા; વંશ, ઓલાદ. (२) પિતાનોપક્ષ, બાપના વડીલોની પરંપરા (૩) ચાંદ્રાદિક કુળ; ગણનો એક ભાગ. (૪) કુળ, ગોત્ર. (૫) ઘર (૬) સમુદાય, જથ્થો, સમુહ. (૭) મહીનાના નામ સરખા નામવાળા નક્ષત્રો.

कुलंप. पु० (कुलम्प) આ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (२) તેમાં રહેનારી જાતિ.

कुलकोडि. स्त्री० (कुलकोटि) કુલકોડિ, જીવની ઉત્પત્તિ સ્થાનના પ્રકાર.

कुलक्ख. पु० (कुलक्ष) કુલક્ષદેશનો મનુષ્ય

कुलक्खण. न० (कुलक्षण) અપલક્ષણ; ખરાબ ચિન્હ.

कुलगर पु० (कुलकर) જુગલીયાનો રાજા; જુગલીયાની વ્યવસ્થા કરનાર.

कुलघर. न० (कुलगृह) પિતૃ ગૃહ.

कुलणाम. न० (कुलनामन) કુળપરંપરાથી લેવાતુ નામ.

कुलतिलग. त्रि० (कुलतिलक) કુળમા શ્રેષ્ઠ.

कुलत्थ त्रि० (कुलस्थ) કુલીન; ખાનદાન વંશનો.

कुलत्थ. पु० (कुलत्थ) કળથી, એક જાતનુ ધાન્ય.

कुलत्थ पु० (कुलार्थ) કુલાર્થ નામે એક અનાર્ય દેશ.

कुलत्था. स्त्री० (कुलस्था) કુલીન સ્ત્રી

कुलदिणयर. पु० (कुलदिनकर) કુળમા શ્રેષ્ઠ.

कुलदीव. पु० (कुलदीप) કુળપ્રકાશક, કુળમા શ્રેષ્ઠ.

कुलधम्म पु० (कुलधर्म) કુળાચાર.

कुलपव्वय. पु० (कुलपर्वत) પર્વતની માફક કુળનો રક્ષક.

कुलपुत्त. पु० (कुलपुत्र) વંશરક્ષક પુત્ર.

कुलमय पु० (कुलमद) કુળનુ અભિમાન.

कुलय. न० (कुलक) શ્લોક કે ગાથાનો સમુદાય, એક સંબંધવાળી આઠ કે તેથી વધારે ગાથાનો સમૂહ (२) ચાર અનિકા અથવા આઠ પસલિપ્રમાણ માન વિશેષ.

कुलरोग. पु० (कुलरोग) આખા કુળને લાગુ પડે તેવો વ્યાધિ

कुलल पु० (कुलल) ગીધ પક્ષી. (२) સમડી. (૩) બીલાડો. (૪) કુરર પક્ષી.

कुललय. पु० ( ) પાણીનો કોગળો કરવો તે.

कुलवइ पु० (कुलपति) તાપસમંડળના ઉપરી, તાપસ ગુરૂ

कुलवंस. पुं० (कुलवंश) વંશ, કુળરૂપ વંશ.

कुलवंस्स. पु० (कुलवश्य) કુળમા ઉત્પન્ન થયેલ; વંશમાં જન્મેલો.

कुलवडिंसय. पु० (कुलावतंसक) કુળભૂષણ; કુળદીપક.

कुलवहू. स्त्री० (कुलवधू) કુલીન સ્ત્રી, કુલાંગના.

कुलविहि. पु० (कुलविधि) જુઓ " કુલકોડી " શબ્દ.

कुलसंपराग. त्रि० (कुलसम्पन्न) કુલીન, ખાનદાન કુળનો

कुलसमय पु० (कुलसमय) કુળાચાર.

कुलाजीव त्रि० (कुलाजीव) પોતાના કુળની બડાઈ મારી આજીવિકા ચલાવનાર.

कुलारिय. पु० (कुलार्य) પિતૃપક્ષની અપેક્ષાએ આર્ય.

कुलाल. पु० (कुलाट) માર્જાર, બિલાડો (૨) બ્રાહ્મણ, વિપ્ર

कुलाल. पु० (कुलाल) કુંભાર.

कुलालय पु० (कुलाटक) બિલાડીની પેઠે ગૃદ્ધ થઈ ઘેરોઘર ફરનાર ભિક્ષુ.

कुलावकुल. पु० (कुलावकुल) અભિચ શતભિષક, આર્દ્રા અને અનુરાધા એ ચાર નક્ષત્ર

कुलिंग. न० (कुलिङ्ग) કુલિંગ-શાક્ય વગેરેનો વેષ (૨) पु० કીડાની એક જાત, માકડ

कुलिंगच्छाय. पु० (कुलिंगच्छाय) જતુ વિશેષ

कुलिंगाल. पु० (कुलाङ्गार) કુળમાં કલંક લગાડનાર, દુરાચારી

कुलिंगि त्रि० (कुलिङ्गिन्) કુતીર્થી, પાખંડી (૨) पु० કીડા વગેરે ક્ષુદ્ર જતુ.

कुलिय. न० (कुलिक) કુલીયુ (૨) હળ. (૩) ત્રાટી.

कुलिय. न० (कुड्य) ભીત.

कुलियकड. त्रि० (कुलिकीकृत) કુડલાને આકારે ઢગલો કીધેલ

कुलिव्वय. पुं० (कुटिव्रत) એક જાતના તપસ્વી; ઘરમાં રહી ક્રોધાદિ પર વિજય મેળવનાર ગૃહસ્થ.

कुलीकोस. पु० (कुलीकोश) બેનહસ, એક જાતનું પક્ષિ.

कुल्लाग पु० (कुल्याक) મગધ દેશનુ એક ગામ.

कुल्लुडिया. स्त्री० (कुलुडिका) ઘટિકા; ઘડી.

कुवग्ग. पु० (कुमय) અનગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના અગીઆરમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારકાના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર

कुवर. न० (कूबर) નાવાનો આગલો ભાગ; નાવાનો મોરચાનો ભાગ

कुवलय न० (कुवलय) કમળ (૨) નીલોત્પલ કમળ.

कुविंद. पु० (कुविन्द) વણકર.

कुविंदवल्ली. स्त्री० (कुविन्दवल्ली) એ નામની એક વેલ.

कुविय त्रि० (कुपित) કોપેલ; ગુસ્સે થયેલ.

कुविय. न० (कुप्य) વાસણ વગેરે ઘરવખરી.

कुवियगिह. पु० (कुप्यगृह) ઘરવખરી રાખવાનુ ઘર

कुवियसाला. स्त्री० (कुप्यशाला) જ્યાં ઘરવખરી રહે તેવુ ઘર.

कुविहायगइ. स्त्री० (कुविहायोगति) અશુભ વિહાયો ગતિ, ઉંટીયાની માફક ખરાબ ગતિ.

कुवुट्ठि. स्त्री० (कुवृष्टि) ઋતુ વિનાનો વરસાદ, માવઠું.

कुवेज्ज पुं० (कुवैद्य) ખરાબ વૈદ્ય, ઉંટવૈદ.

कुवेणी. स्त्री० (कुवेणी) એક જાતનુ હથીયાર

कुव्वकारिया. स्त्री० (कुर्वत्कारिका) એ નામની વનસ્પતિ

कुव्वणा स्त्री० (करणा) કરવુ.

कुस पु० न० (कुश) દર્ભ; દાભડો.

कुसंघयण. न० (कुसंहनन) હલકુ સંઘયણ-શરીરનો બાંધો

कुसंठिय त्रि० (कुसंस्थित) ખરાબ આકારે રહેલ

कुसग्ग. न० (कुशाग्र) દર્ભનો આગલો તીક્ષ્ણ ભાગ.

कुसण. न० (   ) દહીં; ગોરસ.

कुसणिय. न० (   ) દહીંમાં છાશ વગેરે મશાલા નાખીને બનાવેલ કરમ્બો

कुसत्त. પુ૦ (कुशक्त) પથારી ઉપર બિછાવવાના વસ્ત્રની એક જાત.

कुसत्त. પું (कुशावर्त्त) કુશાવર્ત્ત નામનો દેશ.

कुसमय. પું૦ (कुसमय) કુશાસ્ત્ર, પાખંડ મતનાં શાસ્ત્ર. (૨) ત્રિ૦ કુશાસ્ત્રના અનુયાયી.

कुसल. ત્રિ૦ (कुशल) નિપુણ, કુશળ. (૨) શુભ, સારૂ. (૩) ન૦ સુખ; હિત

कुसवर. પું૦ (कुशवर) એ નામનો એક દ્વીપ.

कुसिस्स. પુ૦ (कुशिष्य) ખરાબ શિષ્ય, અવિનીત ચેલો.

कुसील. ત્રિ૦ (कुशील) કુત્સિત આચારી, અસદ્વર્તનવાળો; અણાચારી; દુષ્ટસ્વભાવવાળો. (૨) ન૦ અણાચાર; દુષ્ટઆચાર

कुसीलपरिभासिय. न० (कुशीलपरिभाषित) સુયગડાંગ સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનુ નામ કે જેમાં કુશીલ-અસદાચારી કુલિંગીનું વર્ણન છે.

कुसुंभ. પુ૦ ન૦ (कुसुम्भ) કસુંબાનુ ઝાડ. (૨) એક જાતનું ધાન્ય. (૩) ન૦ કસુંબાનુ પુષ્પ કે જેનો રંગ બનાવવામા આવે છે.

कुसुंभग પુ૦ } (कुसुम्भक) કસુંબો, કસુંબી
कुसुंभय. પુ૦ } રંગ. (૨) એક જાતનુ ધાન્ય.

कुसुम. ન૦ (कुसुम) પુષ્પ, ફુલ. (૨) પું૦ પદ્મપ્રભ પ્રભુના યક્ષનું નામ.

कुसुमकुंडल. ન૦ (कुसुमकुण्डल) ફુલના આકારનું કાનનું આભરણ; કાનફુલ.

कुसुमदाम. ન૦ (कुसुमदामन्) ફૂલોની માળા

कुसुमनगर. ન૦ (कुसुमनगर) પાટલીપુત્રનુ અપર નામ.

कुसुमपुर. ન૦ (कुसुमपुर) એ નામનું શહેર, પાટલીપુત્ર. (પટના.)

कुसुमसंभव. પુ૦ (कुसुमसम्भव) વૈશાખ માસનું લોકોત્તર નામ.

कुसुमसर. પુ૦ (कुसुमशर) કામદેવ.

कुसुमासव. પુ૦ (कुसुमासव) પરાગ; પુષ્પરેણુ.

कुसुमित. } ત્રિ૦ (कुसुमित) ફૂલવાળુ;
कुसुमिय. } ખીલેલુ.

कुसेज्जा. સ્ત્રી૦ (कुशय्या) દુષ્ટ શય્યા-સ્થાન.

कुह. પુ૦ (कुह) વૃક્ષ.

कुहअ. પુ૦ (कुहक) ઈંદ્રજાળ; કુતુહળ.

कुहंड. પુ૦ (कूष्माण्ड) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

कुहंडय. પુ૦ (कूष्माण्डक) કોહોળુ. શાકની એક જાત

कुहंडिया સ્ત્રી૦ (कूष्माण्डी) કોહોળાની વેલ.

कुहंडी સ્ત્રી૦ (कूष्माण्डी) દૂધી. નઇ.

कुहकुह. પુ૦ (कुहकुह) કુહુ કુહુ એવો અવાજ.

कुहग પુ૦ (कुहक) કન્દ વિશેષ.

कुहण. ન૦ (कुहन) એક જાતની વનસ્પતિ, ભૂમિફોડા (૨) ત્રિ૦ કુહણદેશનો રહેવાસી.

कुहण. ત્રિ૦ (कोपन) ક્રોધી. ક્રોધ કરનાર

कुहणा સ્ત્રી૦ (कुहना) છત્રીના આકારની વનસ્પતિ. ભૂમિફોડા.

कुहम्म પુ૦ (कुधर्म) ખોટો-પાખણ્ડધર્મ.

कुहय પુ૦ ન૦ (कुहक) ઇન્દ્રજાલાદિ કૌતુક.

कुहर. ન૦ (कुहर) પર્વતની ગુફા.

कुहाड. પું૦ (कुठार) કુહાડો (૨) ફરસી.

कुहिअपूइय ત્રિ૦ (कुथितपूतिक) અત્યન્ત સડેલુ.

कुहिंचिय. અ૦ (कुत्रचित्) ક્યાંક, કોઇસ્થળે.

कुहिय. ત્રિ૦ (कुथित) કોહી ગએલું; સડી ગએલુ (૨) વિનષ્ટ.

कुहुण પું૦ (कुहण) જુઓ "કુહણ" શબ્દ.

कुहुव्वय. પુ૦ (कुहुमत) એક જાતનો કંદ.

कुहेड. પુ૦ (कुहेट) } ચમત્કારિક મંત્ર-
कुहेडअ. પુ૦ (कुहेटक) } તંત્રાદિનું જ્ઞાન. (૨) વક્રોક્તિ વિશેષ.

कुहडग. पुं० न० ( ) અજમો.

कूश्रण. न० (कूजन) અવ્યક્ત શબ્દ. (૨) ત્રિ૦ એવો અવાજ કરનાર.

कूश्रणया. स्त्री० (कूजनता) પીડિત સ્વરથી રડવું તે.

कूइअ न० (कूजित) પક્ષિના જેવો અવ્યક્ત શબ્દ.

कूच्चिया स्त्री० (कूर्चिका) પરપોટો

कूजिय. न० (कूजित) અવ્યક્ત ધ્વનિ.

कूड पु० न० (कूट) કૂટ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર (૨) શિખર; પર્વતની ટુંક (૩) ગોહ, ગજબંધન (૪) કુડ કપટ (૫) તોલમા અને માપમા ન્યૂનાધિકતા રાખવી તે (૬) પાસલો, ફાંસી (૭) નરક (૮) દુ ખનુ ઉત્પત્તિસ્થાન. (૯) દરવાજાનો ઉપરનો ભાગ; માઢ (૧૦) ત્રિ૦ ખોટુ, અસત્ય, દગાવાળુ (૧૧) ભ્રાન્તિજનક વસ્તુ. (૧૨) પર્વતનો મધ્ય ભાગ (૧૩) મારવાનું એક પ્રકારનું પાષાણનુ યંત્ર. (૧૪) સમૂહ; ઢગલો.

कूडग्गाह पु० (कूटग्राह) દગાથી જીવોને ફસાવનાર.

कूडजाल. न० (कूटजाल) પાશયુક્ત જાલ, ફાંસી

कूडतुला स्त्री० (कूटतुला) જૂઠો તોલ.

कूडपास. पु० (कूटपाश) મૃગલાને ફસાવવા કપટ કરીને પાશ રચવો તે. (૨) ન૦ માછલા પકડવાની જાળ.

कूडप्पश्रोग. पु० (कूटप्रयोग) પ્રચ્છન્ન પાપ.

कूडमाण. न० (कूटमान) ખોટા માપ રાખવા તે, શ્રાવકના ત્રીજા વ્રતનો એક અતિચાર.

कूडलेहकरण. न० (कूटलेखकरण) ખોટા લેખ લખવો તે; બીજા વ્રતનો પાચમો અતિચાર.

कूडवाहि. पुं० (कूटवाहिन्) બેલ; બળદ.

कूडसक्खिज्ज. न० (कूटसाक्ष्य) ખોટી સાક્ષી પુરવી.

कूडसामलि पु० (कूटशाल्मलि) નરકમાં રહેલ કૂટશાલ્મલી નામનુ વૃક્ષ; (૨) આ આકારનું એક સ્થાન કે જ્યાં ગરૂડ જાતિના દેવતા રહે છે

कूडसामलीपेढ. पु० (कूटशाल्मलिपीठ) દેવકુરૂક્ષેત્રના પશ્ચિમાર્ધ્ધને મધ્યભાગે આવેલ કૂટશાલ્મલી વૃક્ષનુ પીઠ-ઓટલો.

कूडागार न० (कूटागार) શિખર બધ ઘર; શિખર ઉપરનુ દેવાલય. (૨) પર્વતમાં કોતરેલ ઘર. (૩) હિંસાનુ સ્થાન.

कूडागारसाला स्त्री० (कूटागारशाला) શિખરને આકારે શાલા-સભા-બેઠક

कूडाहच्च न० (कूटाहत्य) એક ઘા મારવાથી પર્વતથી શિખર પડે તેમ ઘડ ઉપરથી માથું ઉતરી નીચે પડે તેને યોગ્ય; એક ઘાએ શિખરની માફક નીચે પાડવા યોગ્ય.

कूणग पु० (कूणक) ફણનો ગોટલો

कूणिय. पु० (कूणिक) ચપાનગરીનો રાજા.

कूवर. पु० (कुवर) મલ્લિનાથજીના યક્ષનું નામ.

कूम्मग. पु० (कूर्मक) કાચબો.

कूय. पु० (कूप) ઘી, તેલ વગેરે રાખવાનુ પાત્ર

कूर. न० (कूर) ભાત (૨) સાથવો (૩) એક જાતની વનસ્પતિ.

कूर त्रि० (क्रूर) ક્રૂર. ભયકર, નિર્દય, ઘાતકી

कूरगडुश्र. पु० (कूरगडुक) એક જૈન મહર્ષિ.

कूरि. त्रि० (क्रूरिन्) ક્રૂર. નિર્દય. (૨) નિર્દય પરિવારવાળો.

कूल. न० (कूल) કાંઠા; કિનારો.

कूलधमग. पु० (कूलध्मायक) નદીને કાંઠે ઉભા રહી, શંખ ધમી, રામ શબ્દ પોકારી, જમે તેવા તાપસ; તાપસની એક જાત.

कूलवालग. पु० (कूलवालक) આ નામના એક જૈન મુનિ.

कुव. न० ( ) ચોરાઇ ગયેલી વસ્તુને પાછી વાળવા વાંસે ચડવું તે

कूव. पु० (कूप) કુવો

कूवय. पु० (कूपक) કુવાથંભ. વહાણનો મધ્ય થાંભલો, કે જ્યાં સઢ બાંધવામાં આવે છે.

कूवय. पु० (कूपक) આ નામના એક જૈનમુનિ.

कूवर. पु० न० (कूवर) વહાણનો મુખ ભાગ

कूविय त्रि० ( ) ચોરાઇ ગયેલી વસ્તુની વારે ચડનાર (૨) ચોરની તપાસ કરનાર

कूंड. पु० (कूष्माण्ड) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

कूहणा. न० (कूहणा) કુહણ વનસ્પતિ

केअण न० (केतन) વાંકી વસ્તુ, ધનુષ્યની કમાન વગેરે

केअग. } **केअय** } न० (केतक) ચિહ્ન, નિશાન.

केआ स्त्री० ( ) રસ્સી, દોરડી

केइ. अ० (कश्चित) કોઇએક

केउ. पुं० (केतु) કેતુ નામનો ગ્રહ (૨) ધ્વજા. (૩) ચિહ્ન. નિશાન

केउखेत्त. न० (केतुक्षेत्र) વરસાદથી અન્ન ઉત્પન્ન થાય એવું ક્ષેત્ર

केउग. पुं० (केतुक) કેતુક નામનો લવણ સમુદ્રમાંનો દક્ષિણ તરફનો પાતાળ કળશો.

केउभूय. न० (केतुभूत) સિદ્ધસેણિઆ અને મણુસ્સસેણિઆપરિકર્મનો પાંચમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો સાતમો ભેદ.

केउमई. स्त्री० (केतुमती) કિંનર દેવતાના ઇંદ્ર કિન્નરની બીજી અગ્રમહિષી

केउय. पु० (केतुक) લવણ સમુદ્રની મધ્યમાં દક્ષિણ દિશામાં રહેલ કેતુક નામનો મહા પાતાલ કળશો.

केऊर पु० (केयूर) બાજુબંધ, એક આભરણ.

केकई स्त्री० (कैकयी) આઠમા વાસુદેવની માતા. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહની સલિલાવતી વિજયની વીતશોકા નગરીનું બીજું નામ.

केकय पु० (ककय) કેકય નામનો એક દેશ (૨) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

केकयद्ध पु० (केकयार्द्ध) કેકય દેશનો અર્દ્ધ ભાગ; પરદેશી રાજાનો દેશ

केकाइय न० (केकायित) મોરનો શબ્દ.

केकारव. } **केक्कारव** } पु० (केकारव) મોરનો શબ્દ.

केज्ज त्रि० (क्रेय) વેચવા યોગ્ય

केतई स्त्री० (केतकी) કેતકી.

केतु पु० (केतु) ८८ મા ગ્રહનું નામ.

केतुमई स्त्री० (केतुमती) કિન્નરની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ

केदार. न० (केदार) ક્યારો.

केय न० (केतन) ગૃહ; ઘર

केयइअद्ध न० (केकयार्द्ध) કેકય દેશનો અર્ધો ભાગ.

केयई स्त्री० (केतकी) કેતકીનું ઝાડ

केयकंदली स्त्री० (केतकदली) એક જાતનો કંદ.

केयण. न० (केतन) ધનુષ્યની કમાન (૨) મત્સ્યબંધન, જાળ (૩) બે પ્રકારનું કેતન. (૧) દ્રવ્યકેતન–ચાલિની અથવા સમુદ્ર (૨) ભાવકેતન–લોભેચ્છા. (૪) માછલી પકડવાની જાળ (૫) સ્થાન, જગા.

केयती पु० (केतकी) કેવડાનું વૃક્ષ.

केयाघडिया. स्त्री० ( ) દોરીને છેડે બાંધેલ ઘડી.

केयार. पु० (केदार) ક્યારો.

केयावंती. अ० (केचन) કેટલાએક.

केयूर. पु० (केयूर) બાજુબંધ.

केरिस. त्रि० (कीदृश) કેવું; કેવા પ્રકારનું, કેના જેવું?

केलास पु० (केलास) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાકેતન નગર નિવાસી એક ગાથાપતિ. (૩) રાહુના નવમા પ્રકારના પુદ્‌ગલનું નામ.

केलास. पु० (कैलास) કૈલાસ નામનો પર્વત, મેરૂ પર્વત. (૨) કુબેરના તાબાનો પર્વત. (૩) લવણ સમુદ્રમાં પશ્ચિમદિશાએ બેતાલીસ હજાર જોજન ઉપર આવેલ અણુવેલંધર દેવોનો નિવાસ પર્વત. (૪) આ નામના નાગરાજનો આવાસ પર્વત. (૫) ન. મ ટીનું એક તરેહનું પાત્ર.

केलि. स्त्री० (केलि) ક્રીડા; ખેલ, રમત

केली स्त्री० (कदली) કેળાનું વૃક્ષ, કેળ.

केवइय त्रि० (कियत) કેટલું, કેટલા પ્રમાણનું ?

केवचिरं / **केवच्चिरं** / **केवच्चिरेण**. } अ० (कियच्चिरम्) કેટલો વખત ?

केवतिय त्रि० (कियत) જુઓ "કેવઇઅ" શબ્દ.

केवल. त्रि० (केवल) સંપૂર્ણ; પરિપૂર્ણ (૨) એકલું, કેવળ (૩) અમિશ્રિત, શુદ્ધ (૪) અનુપમ, અદ્વિતીય (૫) અનન્ત, અન્તરહિત. (૬) ન૦ સર્વ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન, કેવળ જ્ઞાન, સર્વજ્ઞતા.

केवलकप्प. त्रि० (केवलकल्प) સંપૂર્ણ, કેવળ જ્ઞાનની માફક પરિપૂર્ણ.

केवलणाण. न० (केवलज्ञान) કેવળજ્ઞાન, સંપૂર્ણ-પરિપૂર્ણ જ્ઞાન.

केवलणाणावरण न० (केवलज्ञानावरण) કેવળ જ્ઞાનનું આવરણ-આચ્છાદન, જ્ઞાનાવરણીયકર્મની એક પ્રકૃતિ.

केवलणाणावरणिज्ज. न० (केवलज्ञानावरणीय) કેવળજ્ઞાનને દબાવનાર કર્મ, જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

केवलणाणि पुं० (केवलज्ञानिन्) કેવળજ્ઞાની; કેવળી તીર્થંકર અને સિદ્ધભગવાન્

केवलदंसण. न० (केवलदर्शन) કેવળદર્શન; સંપૂર્ણ દર્શન.

केवलदंसणावरण. न० (केवलदर्शनावरण) દર્શનાવરણીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ કેવળદર્શન ન પામે.

केवलदंसणि. पु० (केवलदर्शनिन्) કેવળ દર્શની જીવ.

केवलनाण न० (केवलज्ञान) જુઓ "કેવળણાણ" શબ્દ.

केवलनाणावरणिज्ज पु० (केवलज्ञानावरणीय) જુઓ "કેવલણાણાવરણિજ્જ" શબ્દ.

केवलनाणि. पुं० (केवलज्ञानिन्) જુઓ "કેવલણાણિ" શબ્દ. (૨) અતીત ઉત્સર્પિણી કાળમાં થયેલ પહેલા તીર્થંકર.

केवलमरण. न० (केवलमरण) કેવળજ્ઞાન સહિત મરણ. (૨) કેવળ-અદ્વિતીય મરણ; પંડિતમરણ.

केवलालोअ. पु० (केवलालोक) કેવળજ્ઞાન, પરિપૂર્ણજ્ઞાન

केवलि. त्रि० (केवलिन्) કેવળજ્ઞાની, કેવળી, તિર્થંકર અને સિદ્ધભગવાન (૨) પુ૦ કેવળસમુદ્‌ઘાત સાત સમુદ્‌ઘાતમાંની સાતમી.

केवलिपक्खिय. त्रि० (केवलिपाक्षिक) સ્વયંબુદ્ધ (૨) જિનદેવ; તીર્થંકર

केवलिय न० (कैवल्य) કેવળસ્વરૂપ; ઘાતિકર્મનો વિયોગ.

केवलिय. त्रि० (केवलिक) કેવળજ્ઞાની સંબંધી. (૨) કેવલિપ્રોક્ત. (૩) ન૦ કેવળજ્ઞાન, સંપૂર્ણજ્ઞાન.

केस. पु० (क्लेश) ક્લેશ, દુઃખ.

केस. पु० (केश) વાળ; કેશ.

केसंत. पु० (केशान्त) કેશનો પર્યંત ભાગ; માથાની ચામડી.

केसभूमि. स्त्री० (केशभूमि) કેશની ભૂમિ, માથાની ચામડી.

केसर. पु० न० (केसर) ફૂલનો કેશર. પદ્મ વગેરે ફૂલમાં થતું કેશરના આકારે તંતુ. (૨) કંપિલપુરની બહારના એક ઉદ્યાન–બગીચાનું નામ (૩) વૃક્ષની એક જાત, બકુલનું ઝાડ. (૪) સિંહની કેશવાળી

केसरि पु० (केसरिन्) કેસરી સિંહ. (૨) કેસરી રંગનું કપડું (૩) કેસરિ નામનો દ્રહ, નીલવત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૪) કેસરી-આવતી ચોવીસીના ચોથા પ્રતિવાસુદેવ.

केसरिद्दह पु० (केसरिद्रह) જેમાંથી સીતા નદી નીકળે છે તે નીલવત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

केसरिया. स्त्री० (केसरिका) } જમીન કે
केसरी (केसरी) } હાથ પગ
સાફ કરવાને સન્યાસીને રાખવાનો લુગડાનો કકડો; લાકડીએ બાંધેલ રૂમાલ. (૨) પાત્રા પુંજવાનું સાધન, પુંજણી

केसलोअ. पु० (केशलोच) વાળનો લોચ, વાળ ખેંચી લેવા તે

केसव पु० (केशव) કૃષ્ણ વાસુદેવનું નામ. (૨) અર્ધ ચક્રવર્તી રાજા.

केसवाणिज्ज. न० (केशवाणिज्य) કેશવાળા જીવોનો વ્યાપાર.

केसवुट्ठि. स्त्री० (केशवृष्टि) કેશ-વાળની વૃષ્ટિ કરી બતાવવાની વિદ્યા. (૨) કેશ-વાળની વૃષ્ટિ

केसहत्थ. पु० (केशहस्त) વેણી; અંબોડા

केसि. पु० (केशि) પરદેશી રાજાને સમજાવનાર પાર્શ્વપ્રભુના સતાનીયા. (૨) કેશીકુમાર, ઉદાયનરાજાનો ભાણેજ. (૩) કેશી વાસુદેવ.

केसि. त्रि० (क्लेशिन्) કલેશવાળો, દુઃખવાળો.

केसिआ. स्त्री० (केशिका) માથા ઉપર લાંબા કેશ ધરાવનારી સ્ત્રી.

केसी. स्त्री० (केशी) સાતમા વાસુદેવની માતા (૨) કેશવાળી સ્ત્રી.

केसी. स्त्री० (कीदृशी) કેવી ? કેવા પ્રકારની ? (સ્ત્રી.)

कोआसिअ त्रि० (   ) પદ્મની પેઠે વિકસેલ

कोइ. अ० (कश्चित्) કોઇએક

कोइल. पु० स्त्री० (कोकिल) કોયલ.

कोइलच्छय पु० (कोकिलच्छद) તેલકટક નામની એક વનસ્પતિ

कोइला. स्त्री० (कोकिला) કોયલડી.

कोउग. } न० (कौतुक) કુતુહલ. (૨) ગ-
कोउय } ર્ભાધાનાદિ સંસ્કાર, મહોત્સવ વિશેષ (૩) ઉતાર દોરો વગેરે કૌતુક કર્મ (૪) રક્ષા, રક્ષણ (૫) મંગળક્રિયા; કપાળે તિલક કરવું તે.

कोउयकम्म न० (कौतुककर्मन्) મંગલ–સૌભાગ્ય માટે કપાળે તિલક કરવું તે

कोउहल्ल न० } (कुतूहल) કૌતુકભાવ,
कोऊहल्ल पु० } કુતુહલ (૨) અભુક્તભોગની ઇચ્છા અને ભુક્ત ભોગની સ્મૃતિ

कोऊहल्लिअ. त्रि० (कौतूहलिक) કુતુહલી; મશ્કરો

कोकण पु० (कोङ्कण) એ નામનો એક દેશ.

कोकणग त्रि० (कोङ्कणक) કોકણ દેશનો રહેવાસી

कोंच. पु० (क्रौञ्च) કૌંચ પક્ષી. (૨) त्रि० કૌંચ દેશનો રહેવાસી.

कोंचवर पु० (क्रौञ्चवर) આ નામનો એક દ્વીપ.

कोंचवीरग. पु० न० (क्रौञ्चवीरक) એક પ્રકારનું વહાણ

कोंचासण. न० (क्रौञ्चासन) એક જાતનું આસન.

कोंचिय. त्रि० (कुञ्चित) સંકુચિત.

कोंटलग्न. न० ( ) નિમિત્ત શાસ્ત્ર સંબધી સૂચના.

कोंडलग. पु० (कुण्डलक) એક જાતનું પક્ષી.

कोंडलमेत्तग. पुं० (कुण्डलमित्रक) એક વ્યન્તર દેવનું નામ.

कोंडिया. स्त्री० (कुण्डिका) જુઓ "કુંડિયા" શબ્દ

कोंत. पु० (कुन्त) ભાલો.

कोंतिय. पु० (कौन्तिक) એક જાતનુ ઘાસ.

कोंती स्त्री० (कुन्ती) જુઓ "કુંતી" શબ્દ

कोकंतिय. पु० स्त्री० ( ) કોલ્હુ (૨) લોકડી

कोकणय. न० (कोकनद) લાલ કમળ

कोकासिय. त्रि० ( ) કોકાસ-લાલ કમળની પેઠે વિકસિત; પ્રફુલ્લિત.

कोकिल. पु० स्त्री० (कोकिल) કાયલપક્ષી.

कोकुइअ } (कौत्कुचिक) ભાડની
कोक्कुइअ. त्रि० } પેઠે ચેષ્ટા કરનાર.

कोच्छ. त्रि० (कौक्ष) ઉદર સબધી; ઉદર સાથે સંબધ રાખનાર. (૨) न० ઉદર પ્રદેશ.

कोच्छ पु० (कौत्स) એ નામના એક ઋશ. (૨) न० ગાત્ર વિશેષ. (૩) पु० स्त्री० કૌત્સગાત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ

कोच्छुंभरि. पुं० (कुस्तुम्बरि) એક જાતનુ ધાન્ય.

कोज्ज. पु० (कुब्ज) કુબ્જક-એક જાતનુ ઝાડ. (૨) त्रि० જુઓ "કુજ્જ" શબ્દ.

कोटि. पु० (कोटि) અગ્રભાગ; અણી. (૨) કરોડ; સખ્યા વિશેષ.

कोटिल्ल. पु० न० (कौटिल्य) નાનો મુદગર.

कोट्ट. पु० ( ) કિલ્લો. (૨) પછાડવું; કુટવુ.

कोट्टंतिया. स्त्री० (कुट्टयन्तिका) તલ વગેરે પીલવાની ઘાણી.

कोट्टकिरिया स्त्री० (कोट्टक्रिया) ચંડિકા; દુર્ગા વગેરે રૂદ્રસ્વરૂપ દેવી.

कोट्टग. पु० (कोट्टाक) સુતાર. (૨) લીલા ફળ સુકવવાનુ સ્થાન.

कोट्टण. न० (कुट्टन) જુઓ "કુટ્ટણ" શબ્દ.

कोट्टणी स्त्री० ( ) કિલ્લા ઉપરની ભૂમિકા.

कोट्टवीर. पु० (कोट्टवीर) આ નામના એક મુનિ; આચાર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય.

कोट्टाग. पु० (कोट्टाक) સુતાર.

कोट्टिम. पु० न० (कुट्टिम) બાંધતળીયુ. (૨) રત્નમયભૂમિ. (૩) ફરસબંધીવાળી જમીન.

कोट्टिमकार. त्रि० (कुट्टिमकार) બાંધ તળીયાંના બનાવનાર.

कोट्टिमतल. न० (कुट्टिमतल) બાંધતળીયુ.

कोट्टिल. } पु० (कौट्टिक) મુગદળ; મોગરી.
कोट्टिल्ल }

कोट्टुवाणी स्त्री० (कोट्टुवाणी) જૈન મુનિ ગણની એક શાખા.

कोट्ठ. पु० न० (कुष्ठ) જુઓ "કુટ્ઠ" શબ્દ.

कोट्ठ. पु० (कोष्ठ) કોઠો, ધાન્ય ભરવાનો કોઠાર (૨) કોઠો; છાતી. (૩) એક જાતનુ સુગંધી દ્રવ્ય, કાઠ. (૪) ધારણાનુ એક નામ. (૫) શરીરની અદર પોલાણ-વાળો અવયવ. (૬) ઉદ્યાન વિશેષ (૭) આશ્રય વિશેષ.

कोट्ठग. पु० (कोष्ठक) કોઠો, બુરજ. (૨) ઓરડો. (૩) શ્રાવસ્તી નગરી બ્હારનો એક ભાગ.

कोट्ठबुद्धि. स्त्री० (कोष्ठबुद्धि) કોઠારના જેવી બુદ્ધિ; કોઠામા પડેલ ધાન્ય જેમ સડે કે બગડે નહિ તેમ મેળવેલુ જ્ઞાન જીવન-પર્યંત નષ્ટ થાય નહિ એવા પ્રકારની બુદ્ધિ-શક્તિ.

कोट्ठय. पु० (कोष्ठक) જુઓ "કોટ્ઠગ" શબ્દ.

कोट्ठागार. पु० (कोष्ठागार) ધાન્યગૃહ; કોઠાર.

कोट्टि. त्रि० (कुष्ठिन्) કુષ્ટ-રોગી.

कोट्टिय. त्रि० (कोष्ठिक) કોઠવાળો, જેની પાસે કાઠ નામે સુગંધી દ્રવ્ય છે તે

कोट्टिया स्त्री० (कोष्ठिका) નાનો કોઠો.

कोडंड पु० (कोदण्ड) ધનુષ્ય, કામઠું, બાણ.

कोडंडिय न० (कुडण्ड) જુઓ "કુંડડિમ" શબ્દ.

कोडंब. पु० (कोलम्ब) વૃક્ષની નમેલી શાખાનો અગ્રભાગ.

कोडंबाणी स्त्री० (कौटुम्बिनी) એ નામની એક શાખા

कोडण. न० (कोट्टन) કુટવું તે

कोडाकोडि स्त्री० (कोटाकोटि) એક ક્રોડ ક્રોડ, કરોડે ગુણ્યા કરોડ.

कोडाल. न० (कोडाल) કોડાલ નામે એક ગોત્ર, ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણનું ગોત્ર (२) पु० આ ગોત્રના પ્રવર્તક પુરુષ

कोडालसगोत्त त्रि० (कोडालसगोत्र) કોડાલ ગોત્રમાં જન્મેલ, કોડાલગોત્રવાળો

कोडि स्त्री० (कोटि) કરોડ, સો લાખ. (२) ખુણો (३) છેડો, અંત્ય પ્રદેશ (४) હથીયારની ધાર. (५) અણિ, અગ્રભાગ (६) ધનુષ્યની પણછ. (७) પચ્ચખાણના ભાંગા, કરણ અને જોગના સંયોગથી ઉત્પન્ન થતા વિકલ્પના પ્રકાર.

कोडिकोडि स्त्री० (कोटिकोटि) જુઓ "કોડાકોડિ" શબ્દ

कोडिगार पु० (कोटिकार) એક પ્રકારનો કારીગર, હથીયારની ધાર સમી કરનાર

कोडिण न० (कोटिन) કોટિન નામનું એક નગર.

कोडिण्ण. } **कोडिन्न** } न० (कौण्डिन्य) વશિષ્ઠ ગોત્રની શાખારૂપ એક ગોત્ર (२) पु० કૌણ્ડિન્ય ગોત્રના પ્રવર્તક પુરુષ (३) त्रि० કૌણ્ડિન્ય ગોત્રીય (४) पु० આચાર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય, એક જૈન મુનિ. (५) મહાગિરિસૂરિના શિષ્ય, એક જૈન મુનિ

कोडिन्ना स्त्री० (कौण्डिन्या) કૌણ્ડિન્ય ગોત્રીય સ્ત્રી

कोडिमा. स्त्री० (कोटिमा) ગંધારગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

कोडिय. पु० (कोटिक) એક જૈન મુનિ. (२) એક જૈનમુનિગણ.

कोडियगण. पु० (कोटिकगण) કોટિક નામનો મહાવીર સ્વામીના એક ગણ

कोडिल्ल. पु० (कौटिल्य) આ નામના એક ઋષિ, ચાણક્ય મુનિ

कोडिल्लय. न० (कौटिल्यक) કૌટિલ્યનું અર્થ શાસ્ત્ર (२) ચાણક્યપ્રણીત નીતિશાસ્ત્ર

कोडिसहिय न० (कोटिसहित) એક પચ્ચખાણનો છેડો બીજા પચ્ચખાણની શરૂઆતને મળતો હોય તેવું તપ

कोडी. स्त्री० (कोटी) કરોડની સંખ્યા

कोडीण न० (कोटीन) કૌત્સ ગોત્રની શાખારૂપ આ નામનું એક ગોત્ર (२) त्रि० આ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ

कोडीदुगमिलण न० (कोटिद्विकमिलन) વ્રતના બે છેડાનું મિલાન કરવું તે, એક વ્રત પુરૂં થયું કે તે પાળ્યા વિના બીજાનો આરંભ કરવો તે

कोडीमातमा स्त्री० (कोटिमातमा) ગાંધાર ગ્રામની એક મૂર્છના

कोडीवरिस न० (कोटिवर्ष) લાટ દેશનું એ નામનું એક નગર.

कोडीवरिसिया स्त्री (कोटिवर्षिका) એ નામની એક જૈનમુનિગણની શાખા.

कोडीसर पु० (कोटीश्वर) ધનાઢ્ય, કોટિપતિ-શાહુકાર.

कोडुंबि. त्रि० (कुटुम्बिन) મ્હોટા કુટુંબવાળો (२) સબંધી.

कोडुंबिणी. स्त्री० (कौटुम्बिनी) કુટુંબની સ્ત્રી. (૨) દાસી.

कोडुंबिय. पु० (कौटुम्बिक) કુટુંબનો નાયક. (૨) સેવક, હજુરી (૩) ગામનો નાયક. (૪) त्रि० કુટુંબમા પેદા થયેલ.

कोडुंबियपुरिस. पु० (कौटुम्बिकपुरुष) કુટુંબનો માણસ, હજુરી, સેવક.

कोडूसग पु० (कोदूषक) એક જાતનુ ધાન્ય, કોદરો.

कोड्ड. न० ( ) જુઓ " કુડુ " શબ્દ

कोढ पु० (कुष्ठ) એક પ્રકારનો રોગ, કોઢ.

कोढि त्रि० (कुष्ठिन) કોઢ રોગવાળો, કોઢીયો

कोण पु० ( ) વીણા વગાડવાનો હાથો

कोण पु० न० (कोण) ખુણો.

कोणाल. पु० (कोणाल) જીવવિશેષ.

कोणालग पु० (कोनालक) એક જાતનુ જળ ચર પક્ષી

कोणाली. स्त्री० ( ) ગાષ્ઠી, ગોઠ.

कोणिय. पु० (कोणिक) ચંપાનગરીનો રાજા; શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર.

कोतव न० (कौतव) ઉંદરના વાળનુ બનાવેલુ સૂત્ર.

कोत्तिय पु० (कोत्रिक) ભૂમિપર શયન કરનાર તાપસની એક જાત. (૨) न० એક પ્રકારનું મદ્ય.

कोत्थ. त्रि० (कौत्स) કુત્સગોત્રમા ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ શિવભૂતિ વગેરે.

कोत्थ पु० (कोष्ठ) કોઠો, ઉદર પ્રદેશ

कोत्थर. न० ( ) ઝાડની બખોલ.

कोत्थल पु० ( ) થેલો, કોથળો

कोत्थलकारा. स्त्री० (कोस्थलकारी) કોથળા જેવુ ઘર કરનારી ભમરી

कोत्थलवाहगा स्त्री० (कोस्थलवाहिका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત

कोत्थुभ. पु० (कौस्तुभ) ડોકનુ આભરણ. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવનો કૌસ્તુભ નામનો મણિ.

कोत्थुह. पु० (कौस्तुभ) અગીયારમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધરનું નામ.

कोथुंभवच्च. पु० (कौस्तुम्भवर्चस्) કોથમરી.

कोदंड. पु० (कोदण्ड) ધનુષ્ય

कोदंडिय. पु० (कुदण्ड) કુત્સિતદંડ, અયોગ્યદંડ.

कोदूसग. पु० (कोदूषक) એક જાતનુ ધાન્ય, કોદરા.

कोद्दव. पु० (कोद्रव) કોદરા

कोद्दाल. पु० (कुद्दाल) એક જાતનું વૃક્ષ (૨) કોદાળી

कोद्दालिया. स्त्री० (कुद्दालिका) કુહાડી (૨) નાની કોદાળી.

कोप्प. त्रि० (कोप्य) અપ્રીતિકર, દ્વેષ્ય

कोप्पर. पु० न० (कूर्पर) કોણી; હાથનો મધ્ય ભાગ. (૨) નદીનો કિનારો.

कोभग. पु० (कोभक) પક્ષી વિશેષ.

कोमल त्रि० (कोमल) સુંકોમળ; મૃદુ (૨) એક જાતનુ હરણ.

कोमलिया. स्त्री० (कोमलिका) સુંકોમળ સ્ત્રી.

कोमारभिच्च न० (कौमारभृत्य) કુમારને ક્ષીરાદિક કેવી રીતે પોષવું તેનુ વર્ણન જેમાં છે એવુ શાસ્ત્ર.

कोमारी. स्त्री० (कौमारी) કુમાર અવસ્થામા દીક્ષા લીધેલ સાધ્વી; બાળબ્રહ્મચારિણી.

कोमुइया. स्त्री० (कौमुदिका) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવનુ એક ભેરી વાજીત્ર. ભેરી કૌમુદિકા.

कोमुई. स्त्री० (कौमुदी) કાર્તકી પૂર્ણિમા. (૨) ચંદ્રપ્રભા; ચંદ્રજ્યોત્સ્ના.

कोमुदियभेरी. स्त्री० (कौमुदिकभेरी) કૌમુદીઉત્સવનુ એક વાજીત્ર.

कोमुदिया. स्त्री० (कौमुदिका) કૌમુદિકાભેરી, લોકોને ખબર આપવા માટે મહોત્સવ પ્રસંગે વગાડવાની ભેરી વાજીંત્ર.

कोमुदी. स्त्री० (कौमुदी) ચાન્દની.

कोयव. न० (कोयव) કોયવ દેશના વસ્ત્રની એક જાત. (૨) કોયવ નામનો એક દેશ

कोयवी. स्त्री० (   ) રજાઇ, ગુદડી

कोरंग. पु० (कोरङ्ग) પક્ષી વિશેષ.

कोरंट पु० (कोरण्ट) કોરંટ જાતનુ એક ઝાડ; ફૂલના ગુચ્છાવાળુ એક વૃક્ષ

कोरंटग. पु० (कोरण्टक) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) न० કોરણ્ટક વૃક્ષનુ પુષ્પ (૩) એક જાતનુ પ્રાણી.

कोरण. न० (कोरण) કોતરવુ તે

कोरव पु० न० (कोरक) કોર, મજરી (૨) કલિ.

कोरव. पु० (कौरव) કુરુવંશ (૨) તે વંશમા જન્મેલ.

कोरविआ. स्त्री० (कौरविका) પડ્જ ગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના.

कोरव्व पु० स्त्री० (कौरव्य) કુરુવંશમા ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) કૌરવ્ય ગોત્રીય (૩) पु० બારમા ચક્રવર્તી બ્રહ્મદત્ત

कोरव्विया स्त्री० (कौरविका) પડ્જ ગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના.

कोरिंग पु० (कोरङ्ग) એક જાતનુ પક્ષી

कोरिंट. पु० (कोरण्ट) એક જાતનુ ઝાડ.

कोरिंटग } **कोरिंटय** } पु० (कोरण्टक) જુઓ " કોરંટગ " શબ્દ

कोरिल्लिअ. त्रि० (कोरितक) કોરી ખાધેલુ

कोल पु० (कोल) ઘુણો, ઉદ્ધઇ, કીડી વગેરે (૨) બોરડીનુ વૃક્ષ (૩) કુક્કર, ભુંડ (૪) મૂષિકના આકારનું કોલ નામે પ્રાણી. (૫) न. બોર

कोल. त्रि० (कौल) બોર સબંધી.

कोलंब. पु० (कोलम्ब) નમેલા ઝાડની શાખાનો અગ્રભાગ.

कोलघरिय. त्रि० (कौलगृहिक) કુળગૃહ અને પિતૃગૃહ સબંધી.

कोलचुरण. न० (कौलचूर्ण) બોરનું ચૂર્ણ; બોરકુટો.

कोलज्जा. स्त्री० (   ) ધાન્ય રાખવાની ખાણ.

कोलट्ठिय न० (कौलास्थिक) બોરનો ઠડીઓ.

कोलव. न० (कौलव) કૌલવ નામનું ત્રીજુ કરણ.

कोलवाल पु० (कोलपाल) ધરણેન્દ્રના બીજા લોકપાળનુ અને ભૂતાનંદ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ

कोलसुणग } **कोलसुणय** } पु० स्त्री० (कोलशुनक) મોટું કુક્કર, જગલી ભુંડ (૨) શિકારી કુતરો.

कोलाल त्रि० (कौलाल) કુભાર સબંધી. (૨) न० માટીનુ પાત્ર

कोलालिय. पु० (कौलालिक) માટીના વાસણ વેચનાર, કુભાર.

कोलावास पु० न० (कोलावास) કાષ્ટ, લાકડુ

कोलाह पु० (कोलाम) એક જાતનો ફેણવાળો સર્પ.

कोलाहल. पु० (कोलाहल) શોરબકોર; ગભરાટ

कोलिअ पु० (   ) કરોળીઓ.

कोलुणण न० (कारुण्य) દયા, કરૂણા.

कोलेज्जा स्त्री० (.) નીચે ગોળ અને ઉપર ખાંડના આકારની કોઠી.

कोल्ल पु० (कोल) કોળ વૃક્ષ.

कोल्लाग. } **कोल्लाय** } पु० (कोल्लाक) કોળાક નામનો સંનિવેશ-ગામ

कोल्लुग. पु० (   ) શિયાળ. (૨) શેરડી પીલવાનો ચિચોડો.

कोव पु० (कोप) ક્રોધ, કોપ.

कोवघर. न० (कोपगृह) કોપ કરવાનું ઘર; રીસાઇને બેસે તે સ્થાન.

कोविय. त्रि० (कोविद) પંડિત, હોશીઆર; કુશળ.

कोस. पु० (कोश) ગાઉ; બે હજાર ધનુષ પ્રમાણ ક્ષેત્ર; કોસ.

कोस. पु० (कोष) આંખનો ડોળો. (૨) પેશાબ કરવાનું ઠામ. (૩) ગર્ભાશય, ગર્ભસ્થાન. (૪) ભંડાર, ખજાનો. (૫) કમળનો ડોડો. (૬) તલવારની મ્યાન.

कोसंब. पुं० (कौशाम्ब) દ્વારકાથી પાંડુ મથુરા જતાં વચ્ચે આવતું એ નામનું એક વન. (૨) એ નામનું એક ઝાડ. (૩) કોશામ્બ ઝાડનું ફળ.

कोसंबिया स्त्री० (कौशाम्बिका) એ નામની એક શાખા.

कोसंबी. स्त्री० (कौशाम्बी) એ નામની એક નગરી

कोसग. पु० (कोशक) એક જાતનું ઠામ-વાસણ

कोसल पु० (कोशल) કોશલ દેશ. (૨) તે દેશના રાજા (૩) त्रि० કોશલ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कोसलग त्रि० (कोशलक) કોશલદેશવાસી

कोसला स्त्री० (कोशला) અયોધ્યા પ્રાન્ત; કોશલ દેશ.

कोसलिय. त्रि० (कोशलिक) કોશલદેશમાં જન્મેલ (૨) पु० અયોધ્યા નગરીનો અધિપતિ રાજા. (૩) त्रि० કોસલ દેશ સંબંધી; અયોધ્યા સંબંધી.

कोसागार. पु० (कोषागार) ભંડાર, ખજાનો.

कोसिकार पु० (कोशिकार) એક જાતનો રેશમનો કીડો.

कोसिज्ज. न० (कौशेय) રેશમી વસ્ત્ર.

कोसिय. न० (कौशिक) કૌશિક નામનું ગોત્ર. (૨) पु० स्त्री० કૌશિક ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कोसियार. पु० (कोशिकार) રેશમનો કીડો. (૨) न० રેશમી વસ્ત્ર.

कोसी. स्त्री० (कोशी) કોશી નામની નદી કે જે ગંગામાં મળે છે

कोसी. स्त्री० (कोशी) તલવારની મ્યાન

कोसेज्ज. न० (कौशेय) રેશમી વસ્ત્ર. (૨) તસરનું બનાવેલું વસ્ત્ર.

कोह. पु० ( ) કોથળો; થેલી (૨) સડવું, કોહાવું.

कोह. पु० (क्रोध) ક્રોધ; રોષ, ગુસ્સો

कोहंगक. पु० (कोभङ्गक) એક જાતનું પક્ષી

कोहंड न० (कूष्माण्ड) કહોલું, કુંખી

कोहण. त्रि० (क्रोधन) ક્ષણે ક્ષણે તપી જનાર; ક્રોધી. અસમાધિનું નવમું સ્થાનક સેવનાર.

कोहपिंड पु० (क्रोधपिण्ड) આહારનો એક દોષ.

कोहमुंड. त्रि० (क्रोधमुण्ड) ક્રોધ રહિત

कोहसण्णा. स्त्री० (क्रोधसंज्ञा) ક્રોધમોહનીયના ઉદયથી ક્રોધિ મનુષ્યના મુખ નેત્ર દાન્ત વિગેરે અંગો ધ્રુજે છે તે, ક્રોધસંજ્ઞા.

कोहि त्रि० (क्रोधिन्) ક્રોધવાળો; ક્રોધી.

कोहिल्ल. त्रि० (क्रोधिन्) ક્રોધિલો; ખારીલો; ઝેરી.

कखोडी. स्त्री० ( ) મોટું લાકડું.



ख.

ख. न० (ख) આકાશ (૨) ઇંદ્રિય.

खअ. न० (क्षत) ઘા, જખમ

खइ त्रि० (क्षयिन) ક્ષયરોગવાળો.

खइअ. पु० ( ) સ્વભાવ.

खइय. पु० (क्षायिक) કર્મ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરવાથી ઉત્પન્ન થતો ભાવ, કેવલ જ્ઞાનાદિ ક્ષાયિક ભાવ. (૨) त्रि० ક્ષય સબંધી, કર્મક્ષયમાં સબંધ રાખનાર.

खइय त्रि० (क्षपित) ખપાવેલું. ક્ષય કરેલું.

खइय त्रि० (खचित) જડેલું

खइय. त्रि० (खादित) ખવાયેલ, ખાધેલ (૨) न० ભોજન

खइर. पु० (खदिर) ખેરનું વૃક્ષ

खइव पु० ( ) જુઓ " ખવાગ " શબ્દ

खउर. पु० न० (खपुर) સોપારીના લાકડા- માંથી બનાવેલ તાપસનું પાત્ર (૨) ખેર વગેરેનો ચીકણો રસ, ગુંદર

खउरकढिणय. न० (खपुरकठिनक) તાપસનું એક પ્રકારનું પાત્ર

खउरिय. त्रि० (क्षुब्ध) મેલું, ડોળું

खओवसम पु० (क्षयोपशम) ઉદયમાં આ- વેલ કર્મનો ક્ષય અને ઉદયમાં ન આવેલ કર્મનો ઉપશમ કરવો તે.

खओवसमिअ त्रि० (क्षायोपशमिक) ક્ષયો- પશમ સબંધી, ક્ષયોપશમ ભાવે પ્રાપ્ત થતા મતિજ્ઞાન આદિ

खंजण. पुं० (खञ्जन) ગાડાની ઉંજણ (૨) એક જાતનું પક્ષી (૩) દીવાની મેસ, કાજળી.

खंड पु० न० (खण्ड) ભાગ; કટકો. (૨) વનખંડ (૩) ખાંડ.

खंडग. न० (खण्डक) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર. (૨) કર્મસ્થિતિના ખંડ-કકડા.

खंडगप्पवाय. पु० (खण्डकप्रपात) જુઓ " ખંડપ્પવાયગુહા " શબ્દ.

खंडघडग पु० (खण्डघटक) એક જાતનું ભિક્ષુકનું જળપાત્ર.

खंडपट्ट त्रि० (खण्डपट्ट) અપૂર્ણ લુગડાવાળો; ગરીબ. (૩) ઠગ, જુગારી. (૩) અન્યાયથી વ્યવહાર કરનાર

खंडपडह त्रि० (खण्डपटह) ખોખરા ઢોલવાળો.

खंडप्पवायगुहा. स्त्री० (खण्डप्रपातगुहा) વૈ- તાઢ્ય પર્વત વચ્ચે પૂર્વ બાજુની એક ગુફા. જેમાંથી ચક્રવર્તી ઉત્તર ભરત દેશો સાધી પાછા દક્ષિણ ભરતમાં વળે છે.

खंडप्पवायगुहाकूड. पु० (खण्डप्रपातगुहाकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

खंडभेय. पु० (खण्डभेद) પદાર્થનું એક જા- તનું પૃથક્કરણ

खंडमल्लय. पु० न० (खण्डमल्लक) ભિક્ષાપાત્ર.

खंडरक्ख. पु० (खण्डरक्ष) દાણી; દાણ લે- નાર. (૨) કોટવાળ.

खंडसिरी स्त्री० (खण्डश्री) વિજય નામે ચોર સેનાપતિની સ્ત્રીનું નામ.

खंडा. स्त्री० (खण्डा) મિશ્રી, સાકર.

खंडाखंडि अ० (खण्डशस्) ખંડખંડ; કકડે કકડા.

खंडाभेय पु० (खण्डभेद) કટકે કટકે ભા- ગવું તે, ખંડ-કટકા થાય તેવી રીતે ભેદવું તે.

खंडिय पु० (खण्डिक) શિષ્ય, વિદ્યાર્થી.

खंडिय. त्रि० (खण्डित) ખણ્ડિત; ખાંડેલ. (૨) એક દેશથી ભગાયેલ; ખણ્ડિત થયેલ.

खंडी. स्त्री० ( ) गढमा पाडेली બારી, છીંડી. (૨) ખાળ; દહિંથરા (૩) કિલ્લાનુ છિદ્ર.

खंडुयग. न० (खण्डक) ખાંડવા; ખડ, વિભાગ.

खंडेय. पु० (खण्डय) બતક; પક્ષીવિશેષ.

खंत. त्रि० (क्षान्त) ક્ષમાવાળો (૨) પું० પિતા, બાપ.

खंति. स्त्री० (क्षान्ति) સહનશીલતા, ક્રોધનો નિગ્રહ કરવો તે; ક્ષમા.

खंतिखमा. स्त्री० (क्षान्तिक्षमा) ક્રોધને રોકીને સહનશીલતા રાખવી તે.

खंतिया स्त्री० (क्षान्तिका) જનની; માતા.

खंद पु० (स्कन्द) કાર્તિકસ્વામી; કાર્તિકેય.

खंदग्गाह. पु० (स्कन्दग्रह) સ્કન્દ કૃત ઉપદ્રવ. (૨) જ્વર વિશેષ

खंदमह. पु० (स्कन्दमह) કાર્તિકસ્વામિનો ઉત્સવ

खंदय. पु० (स्कन्दक) ખંધક સન્યાસી; ગર્દભાલીના શિષ્ય કે જે શ્રી ગૌતમસ્વામીના મિત્ર હતા, જેને પિંગલનિર્ગ્રંથે પ્રશ્નો પૂછ્યા હતા; તે પ્રશ્નોના જવાબ ન આપી શકાયાથી મહાવીરસ્વામી પાસે જતા પ્રશ્નોના ખુલાસા મેળવી શ્રી મહાવીરસ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી.

खंदसिरी. स्त्री० (स्कन्दश्री) એક ચોર સેનાપતિની સ્ત્રીનુ નામ.

खंदिल पु० (स्कन्दिल) સિદ્ધસૂરિના શિષ્ય. સ્કન્દિલાચાર્ય.

खंध. पु० (स्कन्ध) બૌદ્ધમતમાં રૂપ, વેદન, વિજ્ઞાન, સંજ્ઞા અને સંસ્કાર એ પાંચને સ્કન્ધ કહેવામા આવે છે. (૨) કાંધ; ખભો (૩) દ્વિપ્રદેશાદિક ઘણા પરમાણુઓ મળીને બનેલ એક જથ્થો (૪) ઝાડનું થડ. (૫) સમગ્ર વસ્તુ, સંપૂર્ણ પદાર્થ. (૬) માલા વિશેષ. (૭) ઢગલો. (૮) બે ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ (૯) કર્મના સ્કંધ.

खंधकरणी स्त्री० (स्कन्धकरणी) સાધ્વીને ખભે નાખવાનું વસ્ત્ર, સથારીઓ.

खंधग. पु० (स्कन्दक) જુઓ "ખંધ" શબ્દ.

खंधगरणी स्त्री० (स्कन्धकरणी) જુઓ "ખંધકરણી" શબ્દ.

खंधदेस पु० (स्कन्धदेश) સ્કન્ધનો આખી વસ્તુનો એક ભાગ.

खंधप्पएस पु० (स्कन्धप्रदेश) આખી વસ્તુના એક બારીકમા બારીક અંશ.

खंधबीय पु० (स्कन्धबीज) ખંધ-થડકંપ બીજ જેને છે તે, થડ વાવવાથી જે થાય તે, મોગરો, ચંપેલી, સલકી, ખૂપેડા વિગેરે.

खंधमंत त्रि० (स्कन्धमत) સ્કન્ધવાળો

खंधार पु० (स्कन्धावार) સેનાનો પડાવ, લશ્કરનુ નિવાસ સ્થાન-છાવણી

खंधारमाण. पु० (स्कन्धावारमान) સૈન્યને ગોઠવવાની કળા

खंधावार पु० (स्कन्धावार) જુઓ "ખંધાર" શબ્દ.

खंधि त्रि० (स्कन्धिन) સ્કન્ધવાળો

खंपणय. न० ( ) બાપણ; મડદા ઉપર નાખવાનુ વસ્ત્ર.

खंभ. पु० (स्तम्भ) થાંભલો, થંભ.

खंभालग्ग न० (स्तम्भालगन) થાંભલા સાથે બાંધવું તે

खकारपविभत्ति न० (खकारप्रविभक्ति) ખ અક્ષરના આકારની રચનાવાળુ નાટક; ૩૨ પ્રકારના નાટકમાનુ એક.

खग. पु० (खग) પક્ષી

खगइ. स्त्री० (खगति) ચાલ; ગતિ.

खग्ग. पु० न० (खड्ग) તલવાર.

खग्गपुरा स्त्री० (खड्गपुरा) સુવલ્ગુવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

खग्गा. स्त्री० (खड्गा) આવર્તાવિજયની મુખ્ય રાજધાની;

खग्गि. पु० (खड्गिन) ગેંડો.

खग्गी स्त्री० (खड्गी) જુઓ " ખગ્ગા " શબ્દ.

खग्गूड. त्रि० (   ) ખરાબ સ્વભાવવાળુ, લુચ્ચુ (૨) ધર્મહીન, નાસ્તિક (૩) નિદ્રાળુ (૪) રસલંપટ.

खचिय त्रि० (खचित) જડેલુ, ખીચેલુ. (૨) કશર વિગેરેથી રગેલુ

खज्ज. त्रि० (खाद्य) ખાજા વગેરે–ખાવા યોગ્ય પદાર્થ.

खज्जू स्त्री० (खर्जू) ખુજલી, ખરજવુ.

खज्जूर. पु० (खर्जूर) ખજુર, એક જાતનો મેવો.

खज्जूरी स्त्री० (खर्जूरी) ખજુરીનુ ઝાડ

खज्जोत. } **खज्जोय.** } पु० (खद्योत) પતગીઓ, ખજુઓ

खट्ट. त्रि० (   ) ખાટુ

खट्टंग. पु० (खट्वाङ्ग) ખાટલાના અગ-પાયા વગેરે.

खट्टमेह. पु० (खट्टमेघ) ખાટા પાણીનો વરસાદ

खट्टामल्ल पु० (खट्वामल्ल) બિમારીને લીધે ખાટલામાંથી ઉઠી શકતા નથી તે.

खड्डा. स्त्री० (   ) ખાડ, ખાઈ.

खड्डिआ स्त्री० (छड्डिका) ગધાર ગ્રામની બીજી મુર્ચ્છના

खड्डुग न० } **खड्डुय** पुं० } (   ) આગળીમાં પહેરવાની વીંટી, કરડા વગેરે ઘરેણા.

खड्डुया. स्त्री० (   ) આગળીના ટકોરા, આગળીથી મારવુ તે. (૨) ઠોકર; આઘાત

खण. पु० (क्षण) અવસર, વખત (૨) ન્હાનામાં ન્હાનો. (૩) સંખ્યાત પ્રાણરૂપ કાળવિભાગ મુહૂર્ત

खणग त्रि० (खनक) ખોદનાર.

खणजोइ. त्रि० (क्षणयोगिन्) પ્રતિક્ષણે નાશ પામનાર; ક્ષણિક.

खणण्ण. त्रि० (क्षणज्ञ) અવસર જાણનાર.

खणलव. पु० (क्षणलव) ક્ષણમાત્ર કે લવમાત્ર વૈરાગ્યભાવથી ધ્યાન કરવું તે; તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધવાના વીશ પ્રકારમાંનો એક

खणि. स्त्री० (खनि) ખાણ.

खणिय. त्रि० (क्षणिक) ક્ષણભંગુર.

खणण. त्रि० (   ) ખોદેલુ.

खत. न० (क्षत) ઘા, ચાંદો, જખમ.

खतग्ग. पु० (क्षतक) રાહુના પુદ્ગળની પદર જાતમાંની એક જાત.

खत्त. पु० (क्षत्र) ક્ષત્રિય (૨) દાસીપુત્ર; વર્ણસંકર.

खत्त. न० (   ) ખાણ જેવા રસવાળુ. (૨) ખાતર પાડેલ (૩) ખાતર પાડવુ, ભીતમા બાકુ કરવુ તે

खत्तखणग. पु० (   ) ભીતમા કાણુ પાડી ચોરી કરનાર ચોર

खत्तखणण न० (   ) ખાતર પાડવુ; ચોરી કરવાને અંદર દાખલ થવા ભીતમા બાકુ પાડવુ તે.

खत्तमेह. पु० (   ) ખાણના રસ જેવો વરસાદ.

खत्तय पु० (क्षत्रक) રાહુદેવનું નામ (૨) ખાતર ખોદનાર (૩) ચોર

खत्ति पु० स्त्री० (क्षत्रिन) ક્ષત્રિય જાતના મનુષ્ય

खत्तिय पु० स्त्री० (क्षत्रिय) ક્ષત્રિય જાતિ; ચાર વર્ણમાંનો બીજો વર્ણ.

खत्तियकुंडगाम. पु० (क्षत्रियकुण्डग्राम) ક્ષત્રિયકુંડ નામે ગામ જ્યા જમાલિ રહેતા હતા.

खत्तियकुंडपुर. न० (क्षत्रियकुण्डपुर) મહાવીર સ્વામીની જન્મ ભૂમિનુ ગામ; સિદ્ધાર્થ રાજાની રાજધાની.

खत्तियकुमार. पु० (क्षत्रियकुमार) ક્ષત્રિય કુમાર; રાજપુત્ર.

खत्तियकुल. न० (क्षत्रियकुल) સામાન્ય ક્ષત્રિય તરિકે સ્થાપેલું કુળ.

खत्तियविज्जा. स्त्री० (क्षत्रियविद्या) ક્ષત્રિયની ધનુર્વિદ્યાદિ વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાની એક.

खत्तियाणी स्त्री० (क्षत्रियाणी) ક્ષત્રિયની સ્ત્રી

खदिरसार पु० (खदिरसार) ખેરસાર.

खद्द. } त्रि० (खाद्य) મનોજ્ઞ; સ્વાદિષ્ટ;
खद्ध } રસભર

खद्ध. त्रि० ( ) અધિક; પ્રમાણથી વધારે. (૨) મોટું. (૩) अ० જલદી; શિઘ્ર

खद्धं अ० (शीघ्रम) જલદી; ઉતાવળે

खद्धादाणिय त्रि० ( ) સમૃદ્ધિવાળુ

खपुष्फ. न० (खपुष्प) આકાશના ફુલની પેઠે શૂન્ય

खपुसा. स्त्री० ( ) એક પ્રકારના જોડા.

खम त्रि० (क्षम) શક્તિમાન્; સમર્થ (૨) શુભ, હિતકર.

खमग. पु० (क्षमक) માસખમણ આદિ તપ કરનાર; તપસ્વી સાધુ.

खमण. पु० (क्षमण) સહનશીલતા રાખનાર સાધુ (૨) તપ; ઉપવાસ.

खमय. पु० (क्षमक) જુઓ " ખમગ " શબ્દ.

खमरिह त्रि० (क्षमार्ह) ક્ષમા કરવાને યોગ્ય.

खमा. स्त्री० (क्षमा) સહનશીલતા; ક્ષમા

खमावणा. स्त्री० (क्षमापना) અપરાધની માફી માગવી–ખમાવવુ, મિચ્છામિદુક્કડ લેવુ તે.

खमासमण. पु० (क्षमाश्रमण) ક્ષમાધારી સાધુ.

खय पु० (क्षय) મૂળથી ઉચ્છેદ; સમૂળગો નાશ.

खयनाणि पु० (क्षयज्ञानिन्) સર્વથા આવરણના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થએલ કેવળ જ્ઞાનવાન્; કેવળી.

खयनिप्फण्ण. त्रि० (क्षयनिष्पन्न) કર્મના ક્ષયથી પ્રાપ્ત થયેલ ભાવ; ક્ષાયકભાવે પ્રાપ્ત થતાં કેવળજ્ઞાનાદિ.

खयर. पु० (खदिर) ખેરનું ઝાડ.

खयसमज. न० (क्षयशमज) ઉદીરીત મિથ્યાત્વનો ક્ષય અને અનુદીરિતનો ઉપશમ કરવાથી ઉત્પન્ન થતુ ક્ષયોપશમ સમકિત.

खयिअ. त्रि० (क्षायिक) જુઓ "ખઇઅ" શબ્દ

खर. त्रि० (क्षर) નાશવત; અસ્થાયી.

खर त्रि० (खर) કઠિન; ખરખરો, કર્કશ; તીક્ષ્ણ. (૨) न० તલનુ તેલ. (૩) त्रि० ગધેડુ. (૪) पु० રાહુનુ અપરનામ.

खरअ. पु० ( ) કામગરો; નોકર; દાસ.

खरंट. त्रि० (खरण्ट) નિરસ્કારક. (૨) અશુચિ પદાર્થ.

खरंटण न० (खरण्टन) પ્રેરણા.

खरंटणा स्त्री० (खरण्टना) નિંદા; તિરસ્કાર; અપમાન.

खरकंट. पु० (खरकण्ट) તીક્ષ્ણ કાટા સરખા; શીખામણ દેનાર સાધુને દુર્વચન રૂપ કાટાથી વીંધનાર શ્રાવક.

खरकंड. न० (खरकाण्ड) કઠિન ભાગ. (૨) પહેલી નરકનો પહેલો કાંડ–અંશ વિશેષ.

खरकम्मिअ. त्रि० (खरकर्मिन्) ખરાબ કામ કરનાર (૨) કોટવાળ

खरडिअ. त्रि० ( ) લેપ કરાયેલ.

खरण. न० ( ) બોરડીની કાંટાવાળી ડાળી.

खरपुढवी. स्त्री० (खरपृथ्वी) કઠિન પૃથ્વી.

खरफरुस. त्रि० (खरपरुष) ઘણુ કઠોર.

खरमुह. पु० (खरमुख) ખરમુખ નામે એક અનાર્ય દેશ.

खरमुहिया. स्त्री० (खरमुखिका) વાદ્ય વિશેષ; કાહલા.

खरमुही. स्त्री० (खरमुखी) કાહલા; એક જાતનું વાજીંત્ર.

खरय. પુ० ( ) રાહુ દેવનુ એક નામ (૨) ત્રિ० કઠિન. (૩) પુ० કામ કરનાર નોકર.

खरसन्नय. ન० (खरसञ्जक) તલનુ તેલ.

खरसाविआ. સ્ત્રી० (खरशाविका) લિપિ વિશેષ.

खरसाहिया. સ્ત્રી० (खरसाविका) અઢાર લિપિમાંની એક.

खरस्सर. પુ० (खरस्वर) વજ્ર જેવા કાંટાવાળા શાલ્મલી વૃક્ષ ઉપર નારકીને ચઢાવીને ગધેડાના જેવો અવાજ કરતા નારકીને આમતેમ ખેંચે તે પરમાધામી.

खरा સ્ત્રી० (खरा) હાથથી ચાલનાર જન્તુ વિશેષ.

खरावट्ट. પુ० (खरावर्त) કઠિન ચક્રની પેઠે પાણીનું ગોળ કુંડાળું થાય તે. વમળ

खरिआ સ્ત્રી० ( ) દાસી

खरिंसुय પુ० (खरिंसुक) કન્દ વિશેષ.

खरोट्ठिया. સ્ત્રી० (खरोष्ट्रिका) અઢાર લિપિ માંની એક.

खरोट्ठी સ્ત્રી० (खरोष्ट्री) જુઓ "ખરોટ્ઠિઆ" શબ્દ.

खल. ન० (खल) ખળાવાડ (૨) ત્રિ० લુચ્ચો, દુર્જન.

खलणा. સ્ત્રી० (स्खलना) ભુલ. ત્રુટિ

खलवाड. પુ० (खलवाट) ખળાવાડ

खलिअ. ન० (स्खलित) સ્ખલના, ભૂલ, અતિચાર (૨) ત્રિ० શીલથી સ્ખલના પામેલ

खलिण. ન० (खलिन) ઘોડાની લગામ. ચોકડુ. (૨) નદીની ભેખડ.

खलिणमट्टिया. સ્ત્રી० (खलिनमृत्तिका) ભેખડની માટી.

खलीण ન० (खलीन) લગામ. ચોકડું. (૨) નદીનો કિનારો.

खलु અ० (खलु) અવધારણ અર્થમાં અને વાક્યના અલંકાર રૂપે ખલુ શબ્દ આવે છે. (૨) પુનઃ; ફરીથી. (૩) પાદપૂર્તિ.

खलुअ ન० (खलुक) પગની એડી.

खलुंक ત્રિ० (खलुंक) અવિનીત, ક્ષુદ્ર અને વાંકા સ્વભાવવાળો (૨) પુ० ગળીયો બળદ કે ઘોડો. (૩) ડાંસ મચ્છર વિગેરે ક્ષુદ્ર જન્તુ.

खलुंकिज्ज ત્રિ० ( ) ગળીયા બળદ સબંધી (૨) ન० ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું આ નામનુ એક અધ્યયન.

खल्लग. પુ० ન० ( ) ખાખરાના પાંદડાનો પડીયો (૨) જોડા, મોજડી; પગરખા.

खल्लूड. પુ० (खल्लूट) એક જાતનો કન્દ.

खवअ ત્રિ० (क्षपक) કર્મોનો ક્ષય કરનાર. (૨) પુ० ક્ષપકશ્રેણિગત સાધુ.

खवग. પુ० (क्षपक) ક્ષપકશ્રેણિપ્રાપ્ત સાધુ (૨) મોહનીયને ખપાવવા રૂપ-ક્ષપક શ્રેણિ

खवगसेढि. } **खवगस्सेणि.** } સ્ત્રી० (क्षपकश्रेणि) ક્ષપક શ્રેણિ, કર્મોને નાશ કરવાની પરિપાટી.

खवगाउ. પુ० (क्षपकायुष) આયુષ્યને ખપાવનાર-સૂક્ષ્મસંપરાય અને અપૂર્વ કરણ ગુણસ્થાનવાળો જીવ

खवण. ન० (क्षपण) કર્મનો ક્ષય કરવો તે, અમુક અંશે કર્મની નિર્જરા કરવી તે. (૨) પ્રકરણ. અધ્યયન (૩) પુ० સાધુ; મુનિ.

खवणा. સ્ત્રી० (क्षपणा) અધ્યયનનું અપર નામ.

खवल्ल. પુ० (खवल्ल) એક જાતનું માછલું

खवा. સ્ત્રી० (क्षपा) રાત્રિ, રાત.

खवाजल. ન० (क्षपाजल) હિમ.

खवित. } **खविय.** } ત્રિ० (क्षपित) ખપાવેલ; ક્ષય કરેલ.

खस. पु० (खस) ખસ નામનો એક દેશ. (૨ પુ૦ સ્ત્રી૦ તે દેશના રહેવાસી.

खसखासिय. પુ૦ (खसखासिक) ખસખાસિક નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેવાવાળા માણસો.

खसर. પુ૦ ( ) ખસનો રોગ, ખસ

खह. ન૦ (ख) આકાશ

खइचर. પુ૦ (खेचर) પક્ષી.

खयरी સ્ત્રી૦ (खेचरी) પક્ષિણી.

खहयर પુ૦ સ્ત્રી૦ (खचर) પક્ષી. (૨) વિદ્યાધર.

खहयरी. સ્ત્રી૦ (खचरी) પક્ષિણી (૨) વિદ્યાધરની સ્ત્રી

खाअ. ત્રિ૦ (खात) ખોદેલુ. (૨) ન૦ ખોદેલુ જળાશય (૩) ઉપર વિસ્તારવાળી અને નીચે સાંકડી તેમજ ઉપર અને નીચે સરખી એવી ખાઇ

खाइ. સ્ત્રી૦ (ख्याति) પ્રખ્યાતિ, પ્રસિદ્ધિ.

खाइअ. પુ૦ (क्षायिक) જુઓ " ખાઇઅ " શબ્દ

खाई. અ૦ ( ) શોભાદર્શક અવ્યય

खाइया. સ્ત્રી૦ (खातिका) નીચે અને ઉપર સરખી ખોદેલી ખાઇ.

खाइम. ત્રિ૦ (खादिम) સુખડી મેવો વગેરે ખાવા લાયક પદાર્થ

खाइय. ત્રિ૦ (खादित) ખવરાવેલું; ભક્ષણ કરાવેલુ.

खाइय. ત્રિ૦ (ख्यात) પ્રગટ કરેલ, કહેલ.

खाइय. ન૦ (क्षायक) ક્ષાયકભાવે ક્ષાયક સમકિત કેવળજ્ઞાન વગેરે.

खाडखड. પું૦ (खाडखड) એ નામનો ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો.

खाडहिल. પું૦ ( ) જેના શરીર પર ધોળા તથા કાળા પટ્ટા હોય છે તેવુ એક પ્રાણી.

खाणि. સ્ત્રી૦ (खानि) ખાણ.

खाणिआ. સ્ત્રી૦ (खानिका) જુઓ "ખાણિ" શબ્દ.

खाणु. પુ૦ (स्थाणु) ઝાડનુ ઠુંઠું. (૨) ખીલો; ખુટો.

खाणुसमाण. ત્રિ૦ (स्थाणुसमान) સુકેલ ઝાડના ઠુંઠા જેવો; પોતાની ખોટી હઠ છોડે નહિ તે, ખોટો આગ્રહ કરનાર.

खात. ત્રિ (खात) ખોદેલું. (૨) ન૦ ખાઇ.

खातिआ. સ્ત્રી૦ (खातिका) જુઓ " ખાઇઆ " શબ્દ.

खात्त. ન૦ (खात्र) ખાતર.

खात्तखणग. ત્રિ૦ (खात्रखनक) ખાતર પાડનાર; ચોર,

खामण. ન૦ (क्षामण) ખમાવવુ.

खामणा. સ્ત્રી૦ (क्षामणा) અપરાધની માફી માગવી; ખમાવવુ તે.

खामिय. ત્રિ૦ (क्षमित) ક્ષમા કરેલ; માફી આપેલ.

खाय. ત્રિ૦ (खात) ખોદેલું.

खाय ત્રિ૦ (ख्यात) પ્રખ્યાત; પ્રસિદ્ધ. (૨) ખાડો; કુવો. (૩) ખાઈ.

खार ત્રિ૦ (क्षार) ખારૂ. (૨) પુ૦ જવખાર વગેરે ખારપદાર્થ. (૩) વેર. (૪) ખારો રસ. (૫) સ્ત્રી૦ ખારવાળી ભૂમિ. (૬) ત્રિ૦ ભુજપર સર્પની એક જાત. (૭) પુ૦ ક્ષરણ; સચલન. (૮) ભસ્મ; ખાખ

खारगालणा. ન૦ (क्षारगालनक) સાજીખાર વિગેરેને ગાળવાનુ પાત્ર.

खारतउसी સ્ત્રી૦ (क्षारत्रपुषी) કડવી તુંબડી, વનસ્પતિ વિશેષ.

खारतंत પુ૦ (क्षारतंत्र) વાજીકરણ શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

खारतिल्ल. ન૦ (क्षारतैल) ખારૂં તેલ.

खारवाह. पु० (क्षारवाह) સાજીખારાદિ પ-કાવવાની જગ્યા.

खारमेह पु० (क्षारमेघ) સાલવૃક્ષના રસ જેવા જળવાળો મેઘ-વરસાદ.

खारवत्तिय. त्रि० (क्षारपात्रिक) ખારા પાત્રમાં જમાવેલ; ખારા પાત્રમાં રહેલ

खारवत्तिय. त्रि० (क्षारवर्तित) ખાર ભભ-રાવેલ, ખારમાં નાખેલ.

खारवावी. स्त्री० (क्षारवापी) ક્ષારથી ભરેલી વાવ

खारायण. पु० (क्षारायण) મંડપ ગોત્રની શાખાભૂત એક ગોત્ર (२) તે શાખાનો પુરૂષ.

खारिअ पु० (क्षारिक) ખારિયું, ભૂખા વગરેના પાંદડામાં મીઠું ભભરાવી અથાણા જેવું બનાવવામાં આવે છે તે

खारी स्त्री० (खारी) એક જાતનું પ્રાણી

खालुगाणिय पु० (क्षालुगाणिक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (२) त्रि० તે દેશના રહેવાસી

खालिय त्रि० (क्षालित) ધોએલું

खावणा. स्त्री० (ख्यापना) પ્રસિદ્ધિ.

खाविज्जंत. त्रि० (खाद्यमान) જે ખાવામાં આવે છે તે.

खावियग त्रि० (खादितक) જે ખવાડવા ગયેલું છે તે.

खास. पु० (काम) ખાસીનો રોગ, ઉધરસ

खासिअ. न० (कासित) જુઓ " ખાસ " શબ્દ.

खासिय. पु० (खासिक) એ નામનો એક દેશ. (२) त्रि० તે દેશના રહેવાસી

खिइ. स्त्री० (क्षिति) પૃથ્વી.

खिंखणी. } **खिंखिणी.** } स्त्री० (किङ्किणी) ઘુઘરી, ઘંટડી.

खिंसण. न० (खिंसन) નિન્દા, નિરસ્કાર, અપમાન.

खिंसणा. स्त्री० (खिंसना) લોક સમક્ષ મર્મ ઉઘાડા પાડી અવજ્ઞા કરવી.

खिंसणिज्ज. त्रि० (खिंसनीय) નિરસ્કાર કરવા યોગ્ય.

खिंसा. स्त्री० (खिंसा) નિંદા.

खिंसिय. त्रि० (खिंसित) મર્મભેદી વચનથી તિરસ્કાર કરેલ

खिक्खिरयंत. त्रि० (खिक्खीयमान) ખિં ખિં અવાજ કરનાર.

खिज्जणा. स्त्री० (खिद्यना) ખેદ

खिज्जणिय. त्रि० (खेदनीय) ખેદ કરવાને યોગ્ય.

खिज्जणिया. स्त्री० (खेदनिका) ખેદ ક્રિયા; અફશોસ, મનનો ઉદ્વેગ.

खिज्जिय. त्रि० (खिन्न) ખેદ પામેલું (२) न० પ્રાણયજન્ય રોપ.

खिड्डकर. त्रि० (खेलकर) ગિદગિદિયા કરનાર; ખેલ કરનાર

खिति. स्त्री० (क्षिति) પૃથ્વી.

खित्त. न० (क्षेत्र) આકાશ પ્રદેશ. (२) આર્ય અનાર્ય દેશ. (३) દ્વિપનો એક ભાગ, ખંડ-વિજય, જેમ ભરતક્ષેત્ર આદિ (४) ખુલી જમીન, ધાન્ય વાવવાની જમીન

खित्त त्रि० (क्षिप्त) ફેંકેલું

खित्तअ. त्रि० (क्षेत्रज) ક્ષેત્ર સ્ત્રીથી ઉપજેલા છોકરા.

खित्तइत्त } त्रि० (क्षिप्तचित्त) ભ્રાન્ત ચિત્ત, **खित्तचित्त** } ગાંડો

खित्तवाल [illegible] (क्षेत्रपाल) દેવ વિશેષ, ભં-તરૂપ.

खिन्न. त्रि० (खिन्न) ખેદ પામેલું

खिप्प. त्रि० (क्षिप्र) શીઘ્ર, ત્વરાવાળુ

खिप्पं [illegible]) જલદી; ઉતાવળુ

खिप्पगइ [illegible] (क्षिप्रगति) દિશાકુમારના લોકપાળનું નામ (२) અમિતગતિ તથા [illegible] ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (३) त्रि० શીઘ્ર ગતિવાળો.

खिप्पामेव. अ० (क्षिप्रमेव) જલદીથી, તુરતજ

खिन्न. न० (खिन्न) અકૃષ્ટ ભૂમિ

खिलीकय. त्रि० (किलीकृत) ખીલી મારીને કર્મને નિવડ કરેલ. નિકાચિત બન્ધને બાંધેલ

खिल्लुड. पु० ( ) કન્દ વિશેષ

खिल्लूह पु० ( ) વનસ્પતિ; કંદ વિશેષ

खिविय. त्रि० (क्षिप्त) ફેંકેલુ

खीण. त्रि० (क्षीण) ખપી ગયેલ, નાશ પામેલ. (૨) पु० દુર્બળ, કૃશ (૩) બારમા ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનકનુ ટુંકુ નામ.

खीणकसाय न० (क्षीणकषाय) બારમુ ગુણસ્થાનક કે જ્યાં કષાયનો સર્વથા ક્ષય કરવામાં આવે છે

खीणदुह. त्रि० (क्षीणदुःख) દુઃખ રહિત.

खीणमोह. त्रि० (क्षीणमोह) મોહ રહિત

खीणराग. त्रि० (क्षीणराग) વીતરાગ, રાગ રહિત (૨) पु० તીર્થંકર દેવ

खीर न० (क्षीर) દુધ. (૨) ક્ષીર નામનો પાંચમો સમુદ્ર અને પાંચમો દ્વીપ (૩) पु० ક્ષીરવર સમુદ્રના અધિષ્ઠાયક દેવ

खीरइय. त्रि० (क्षीरकित) જેમાં દુધ પેદા થયેલુ છે તે, સંજાત ખીર

खीरकाओली. } स्त्री० (क्षीरकाकोली) એ
खीरकाकोलि. } નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

खीरगी स्त्री० (क्षीरगी) વૃક્ષ વિશેષ

खीरदुम पु० (क्षीरद्रुम) દુધવાળાં ઝાડ, થોર આકડા વિગેરે.

खीरधाई स्त्री० (क्षीरधात्री) બાળકને ધવરાવનારી, ધાવમાતા.

खीरपूर पु० (क्षीरपूर) ઉભરાતુ દુધ.

खीरप्पभ पु० (क्षीरप्रभ) ક્ષીરવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતા

खीरभुस पुं० (क्षीरभुस) એ નામનુ પર્વગ જાતનું એક ઝાડ.

खीरमेह. पु० (क्षीरमेघ) ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતા સાત દિવસ પુષ્કર સંવર્ત નામનો મેઘ વરસ્યા પછી બીજો મેઘ સાત દિવસસુધી વરસે તેનુ નામ.

खीरवई स्त्री० (क्षीरवती) ઘણું દુધ આપનારી.

खीरवर. पु० (क्षीरवर) દ્વીપ વિશેષ.

खीरसमुद्द. पु० (क्षीरसमुद्र) ક્ષીર સાગર.

खीरसागर पु० (क्षीरसागर) ક્ષીર સમુદ્ર.

खीरसाला. स्त्री० (क्षीरशाला) દુધની શાળા–દુકાન

खीराइय. त्रि० (क्षीरकित) જેમાં ક્ષીર–રસ ઉત્પન્ન થયો છે એવુ.

खीरासव पु० (क्षीराश्रव) જેનુ વચન દુધના જેવુ સાંભળનારને મધુર લાગે તેવી શક્તિ–લબ્ધિવાળો માણસ

खीरिणिया. स्त्री० (क्षीरिणिका) દુધવાળી; દુઝાણી

खीरिणी. स्त्री० (क्षीरिणी) ચીકવાળી ઝાડની વેલ (૨) દુધવાળી.

खीरोदग } पु० (क्षीरोदक) ક્ષીરસમુદ્ર;
खीरोदग. } ક્ષીરસાગર.

खीरोदा. स्त्री० (क्षीरोदा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ભાગવાની બીજી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની મહાનદી

खीरोय न० (क्षीरोद) ક્ષીરસાગર

खीरोया स्त्री० ( ) જુઓ "ખીરોદા" શબ્દ

खील. पु० न० (कील) ખીલો.

खीलग. पु० (कीलक) જુઓ " ખીલ " શબ્દ

खीलमग्ग. पु० (कीलमार्ग) માર્ગ વિશેષ; જ્યાં ધણ વધારે હોવાથી ખીલી કે નિશાન કરવામા આવ્યું હોય તે.

खीलावण न० (क्रीडन) ક્રીડા કરવી; રમવુ.

खीलावणधाई स्त्री० (क्रीडनधात्री) રમાડનાર દાસી, ધાવમાતા.

खु अ० (खु) વાક્યાલંકાર (૨) નિશ્ચે.

खु. स्त्री० (क्षुध) ક્ષુધા, ભૂખ.

खुइ. स्त्री० (क्षुति) છીંક. (૨) છીંકનું નિશાન

खुंभग त्रि० (क्षोभक) ક્ષોભ-ગભરાટ ઉપજાવનાર

खुक्खु. पु० (खुक्खु) ઘોડના ઘોડાને "ખુક્ખુ" શબ્દ થાય છે તે.

खुज्ज. पु० (कुब्ज) જેના હાથ પગ મસ્તક અને ગ્રીવા-ડોક લક્ષણયુક્ત પ્રમાણોપેત હોય અને પેટ છાતી પીઠ વગેરે લક્ષણહીન હોય તે સંસ્થાનનું નામ, છ સંસ્થાનમાનું ચોથું સંઠાણ. (૨) त्रि० કુબડો (૩) न० જે પ્રકૃતિના ઉદયથી કુબડાપણું પ્રાપ્ત થાય તે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ

खुज्जकरणी. स्त्री० (कुब्जकरणी) ખોભા ઉપર રાખવાના સથારીઆ વસ્ત્રને ખભા નીચે પાટ ઉપર એક પડદો બાંધી રાખવું તે

खुज्जा. स्त्री० (कुब्जा) કુબડી, દાસી (૨) કુબ્જદેશની દાસી (૩) ખુંધવાનું પાત્ર (ખુંધાની) ધારણ કરનારી દાસી

खुज्जिया. स्त्री० (कुब्जिका) આઠ રાગમાના એક રાગ

खुडग } **खुड्डाग** } **खुडिय** } त्रि० (क्षुल्लक) નહાનું, લઘુ, હલકુ.

खुड्ड त्रि० (क्षुद्र) નહાનો, લઘુ (૨) पु० નાનો શિષ્ય (૩) पु० न० એક પ્રકારની અંગૂઠી.

खुड्ड. पु० (क्षौद्र) મદિરા

खुड्डखुड्डग. त्रि० (क्षुद्रक्षुद्रक) નહાનામાં નહાનો. બહુજ નહાનો

खुड्डग. } **खुड्डय.** } त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડુ" શબ્દ

खुड्डलय. पुं० (क्षुद्रालय) થોડાં ઝુંપડાંવાળું ગામ, નહાનું ગામ

खुड्डलिय. त्रि० (क्षुद्रक) નાજુક; નહાનું

खुड्डाग त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડગ" શબ્દ.

खुड्डाखुड्डिय त्रि० (क्षुद्रक्षुद्रक) નહાનમાં નહાનો.

खुड्डाग त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડગ" શબ્દ.

खुड्डागणियंठ. (क्षुल्लकनैर्ग्रन्थ) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું છઠું અધ્યયન.

खुड्डिआ. स्त्री० (क्षुद्रिका) નહિ ખોદેલું નાનું તળાવ. (૨) નહાની સાધ્વી

खुड्डिय त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડિય" શબ્દ

खुड्डियाविमाणपविभत्ति. स्त्री० (क्षुद्रिकाविमानप्रविभक्ति) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર

खुणिय त्रि० (क्षुण्ण) ભૂમિ ઉપર ખુંદેલું.

खुत्त त्रि० ( ) ખુંચી ગયેલ, ડુબી ગયેલ

खुद्द त्रि० (क्षुद्र) દુષ્ટ, નીચ. (૨) હલકું; તુચ્છ (૩) લઘુ, નહાનું.

खुद्दाग त्रि० (क्षुद्रक) જુઓ "ખુદ્દ" શબ્દ

खुद्दिमा. स्त्री० (क्षुद्रिमा) ગાંધાર ગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના

खुधिय. त्रि० (क्षुधित) ક્ષુધાતુર, ભૂખ્યો રહેલ.

खुप्पिवासा. स्त्री० (क्षुत्पिपासा) ભૂખ અને તરસ.

खुभिय त्रि० (क्षुभित) ક્ષોભ પામેલ; ડામાડોળ થયેલ (૨) न० ક્ષોભ, ખળભળાટ. (૩) કલેશ, કજીયો

खुम्मिय. त्रि० ( ) નમેલું; કાચબાની પેઠે ઢળી ગયેલું.

खुर. पु० (खुर) ઉત્તરભરતમાંનો ખોરાસાન દેશ (૨) પગની ખરી.

खुर. पु० (क्षुर) અસ્ત્રો, સજીઓ.
खुरदुग त्रि० (खुरद्विक) ગાય ભેંસ વગેરેની ચામડીમાં ઉત્પન્ન થતા કીટ વગેરે.
खुरपत्त. न० (क्षुरत्र) છરો. અસ્ત્રો (૨) છરપલો. (૩) त्रि० છરી જેવા પાંદડાવાળું (૪) न० અસ્ત્રાની ધાર.
खुरप्प. पु० (क्षुरप्र) અસ્ત્રો. (૨) ખરપો (૩) દાતરડું.
खुरमुंडश्र न० (क्षुरमुण्डक) હજામત કરનાર, નાવી.
खुरि. त्रि० (खुरिन्) ખરીવાળુ જાનવર
खुल्ल पु० न० (क्षुद्र) બે ઈંદ્રિયવાળા જીવ, નાના શખલા
खुलय. त्रि० (क्षुल्लक) કોડી
खुव. पु० (क्षुप) નાના છોડવા
खुव्वग. पु० (   ) ખોખો
खुह. पु० (   ) અંકુશાકાર (૨) અંકુશાકાર આકાશ પ્રદેશની શ્રેણી
खुहा स्त्री० (क्षुधा) ક્ષુધા. ભૂખ
खुहिश्र. त्रि० (क्षुभित) ક્ષોભ પામેલ; ત્રાસ પામેલ
खुहिय त्रि० (क्षुधित) ભુખ્યલ. બુભુક્ષિત
खेश्र. पु० (खेद) શ્રમ, વિરતિ. (૨) ગ્લાનિ.
खेश्र पु० न० (क्षेत्र) આકાશ (૨) ખેડવાની જમીન, ખેતર (૩) જમીન, ભૂમિ (૪) દેશ, ગામ, નગર વગેરે સ્થાન. (૫) ભાર્યા, સ્ત્રી.
खेचर पु० स्त्री० (खचर) જુઓ " ખયર " શબ્દ.
खेज्जणा. स्त्री० (खेदना) ખેદસૂચક વાણી, ખેદ.
खेज्जलग. न० (खाद्यक) ખાજલાં, ખાજા
खेड. न० (खेट) ગામ કરતા મ્હોટું અને શહેર કરતાં થોડી વસતિનુ સ્થાન, જેને ફરતો ધૂળનો ગઢ હોય તે ખેડો (૨) આસપાસ નદી કે પર્વત આવેલા હોય તેવુ સ્થાન (નગર)
खेडग न० (खेटक) ઢાલ
खेडण. न० (कर्षण) ખેડવુ.
खेडय. पु० (खेटक) લાકડાની નાની પટી
खेड्ड न० (खेल) ખેલ. ૬૪ કળામાની એક
खेड्डा स्त्री० (क्रीडा) ક્રીડા, ચોપાટ ગંજીપા વગેરે રમત
खेणबाण. पु० (खबाण) આકાશબાણ, શસ્ત્ર વિશેષ
खेत्त. न० (क्षेत्र) આકાશ. જેમા જીવાદિ પદાર્થ નિવાસ કરી શકે તે (૨) દેશ. (૩) જગ્યા, સ્થાન (૪) ઉઘાડી-ખુલ્લી જમીન, ધાન્યના ખેતર; ગદાસ. (૫) રાહુનુ નામ. (૬) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ચોવીસમા દ્વારનુ નામ
खेत्तकप्प पु० (क्षेत्रकल्प) દેશનો રિવાજ.
खेत्तपरमाणु. पु० (क्षेत्रपरमाणु) ક્ષેત્રઆશ્રી પરમાણુ. આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ પુદ્ગળ પરમાણુ
खेत्तपलिश्रोपम न० (क्षेत्रपल्योपम) } क्षेत्र
खेत्तपलिय न० (क्षेत्रपल्य) } પલ્ય, ક્ષેત્રઆશ્રી પલ્યોપમ. પલ્યોપમના એક પ્રકાર.
खेत्तलोय पु० (क्षेत्रलोक) ક્ષેત્રરૂપલોક. લોકાકાશ
खेत्तविवागा स्त्री० (क्षेत्रविपाकी) ક્ષેત્રવિપાકી કર્મપ્રકૃતિ
खेत्ताणुपुव्वी. स्त्री० (क्षेत्रानुपूर्वी) ક્ષેત્રવિષયક અનુપૂર્વી-અનુક્રમ.
खेत्तादेस. पु० (क्षेत्रादेश) ક્ષેત્રની અપેક્ષા.
खेत्ति त्रि० (क्षेत्रिन्) ક્ષેત્રવાળો, ખેતરનો ધણી.
खेत्तेजणा स्त्री० (क्षेत्रैजना) ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ કંપવુ તે.
खेद. पु० (खेद) પીડા; ખેદ.

खेम. न० (क्षेम) કલ્યાણ, ઉપદ્રવનો અ-ભાવ. (૨) પ્રાપ્ત વસ્તુનું પરિપાલન (૩) ત્રિ૦ કુશળતા યુક્ત, હિતકર

खेमश्र. પુ० (क्षेमक) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરીનો રહેવાસી એક ગાથાપતિ.

खेमंकर. ત્રિ० (क्षेमङ्कर) ક્ષેમકુશળ (રક્ષા) કરનાર (૨) પુ० એ નામનો અડસઠમો મહાગ્રહ. (૩) પાંચમા કુળકરનું નામ (૪) જમ્બૂદ્વીપમાં ઐરાવતક્ષેત્રમાં થનાર ચોથા કુલકર.

खेमंधर. પુ० (क्षेमधर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પાંચમા કુલકર (૨) છઠ્ઠા કુલકરનું નામ (૩) ત્રિ० ઉપદ્રવ દૂર કરનાર

खेमकर. ત્રિ० (क्षेमकर) સુખકારી

खेमपुरी. સ્ત્રી० (क्षेमपुरी) સુકચ્છવિજયની મુખ્ય નગરી-રાજધાની

खेमय પુ० (क्षेमक) આ નામના એક અન્તકૃદ્ જૈનમુનિ

खेमरूव. ત્રિ० (क्षेमरूप) કલ્યાણકારક, ઉપદ્રવ રહિત.

खेमलिज्जिया સ્ત્રી० (क्षेमलिका) જૈનમુનિ ગણની એક શાખા

खेमा સ્ત્રી० (क्षेमा) કચ્છવિજયના કચ્છ-રાજાની મુખ્ય રાજધાની.

खेय પુ० (खेद) ખેદ, શ્રમ (૨) કર્મને ખેદ કરાવનાર સંયમ.

खेयराग. } ત્રિ० (खेदज्ञ) સંસારના ખેદને-
खेयन्न. } દુઃખને જાણનાર.

खेयर. ત્રિ० (खेचर) આકાશગામી, પક્ષી. (૨) વિદ્યાધર

खेरि. સ્ત્રી० ( ) નાશ.

खेल. ત્રિ० (खेलक) તેશાંચે ખેલ કરનાર નટ વિશેષ.

खेल. પુ० (श्लेष्मन) નાક તથા મુખમાંથી ચીકણો કફ નીકળે તે, સળેખમ.

खेलावणधाई સ્ત્રી० (क्रीडाधात्री) બાળકને રમાડવાનું કામ કરનાર ધાવમાતા.

खेलोसहि. સ્ત્રી० (खेलौषधि) એક પ્રકારની લબ્ધિ-શક્તિ, થુંકથી દર્દીનું દર્દ મટી જાય એવી જાતની શક્તિ

खेल्ल न० (क्रीडा) ક્રીડા, રમત.

खेल्लणा. સ્ત્રી० (क्रीडा) રમત ગમત

खेल्लुड. પુ० ( ) કન્દની એક જાત.

खेव. પુ० (क्षेप) ફેંકવું તે (૨) સ્થાપન કરવું તે

खेविय ત્રિ० (क्षेपित) ફેંકાવેલ

खोउदग्र પુ० (क्षोदोदक) શેરડીના રસ જેવા પાણીવાળો એક સમુદ્ર

खोखुब्भमाण. ત્રિ० (चोक्षुभ्यमान) અતિશય ક્ષોભ પામતું, આકુળવ્યાકુળ થતું

खोड પુ० ( ) મોટું લાકડું (૨) પ્રદેશ વિભાગ, સ્થળ (૩) પ્રસ્ફોટન; પ્રમાર્જન

खोड પુ० (खोट) વસ્ત્રાદિકનું પડિલેહણ કરતા એક ભાગ જોયા પછી તેના ઉપ-રની રજ તરણું કે કોઈ જન્તુને ખંખે-રવાને તે ભાગનું પ્રમાર્જન કરવું તે

खोडी સ્ત્રી० ( ) મોટું લાકડું.

खोणि સ્ત્રી० (क्षोणि) પૃથ્વી

खोतवर. પુ० (क्षोदवर) ક્ષોદવર નામનો દ્વીપ.

खोतोद પુ० क्षोदोद) ક્ષોદોદ નામનો સમુદ્ર.

खोद પુ० (क्षोद) ચૂર્ણન, વિદારણ (૨) ઇક્ષુરસ, શેરડીનો રસ

खोदवर પુ० (क्षोदवर) એ નામનો એક દ્વીપ.

खोदोश्र } પુ० (क्षोदोद) સમુદ્ર વિશેષ,
खोदोद } જેનું પાણી શેરડીના રસ જેવું મધુર હોય છે. (૨) મધુર પાણી-વાળી વાવ. (૩) न० મીઠું પાણી; શેર-ડીના રસ જેવું મધુર પાણી.

खोदोदग. न० (क्षोदोदक) શેરડીના રસ જેવું પાણી

खोद्द. न० (क्षौद्र) મધ.

खोभ. પું० (क्षोभ) ભય; ક્ષોભ.

खोभण न० (क्षोभण) આકુળતા, વિહ્વળતા

खोभिय त्रि० (क्षोभित) સ્થાનથી ચલાવેલ, ક્ષોભ પમાડેલ.

खोम न० (क्षौम) સુતરાઉ કપડું

खोमपसिगा. न० (क्षौमप्रश्न) વિદ્યા વિશેષ; જે વસ્ત્રમાં દેવતાનું આવાહન કરી શકાય છે તે

खोमिय. न० (क्षौमिक) શણ તથા સુતરાઉ વસ્ત્ર. (૨) રેશમી વસ્ત્ર. (૩) त्रि० શણ સંબંધી

खोय. પુ० (क्षोद) શેરડી. (૨) સાતમા દ્વીપ અને સાતમા સમુદ્રનુ નામ

खोरय. न० ( ) એક જાતનું ગોળ વાસણ.

खोल પુ० (खोल) ખાળ, તલ વગેરેનો કુચ્ચો. (૨) ગુપ્તચર; જાસુસ.

खोसिय त्रि० ( ) જુનું કરી નાખેલું.

खोह પું० (क्षोभ) ભય, ક્ષોભ.

ग.

ग. त्रि० (ग) જનાર (૨) પ્રાપ્ત થનાર.

गइ સ્ત્રી० (गति) ચાલ; ગમન, ધર્માસ્તિકાયનું ખાસ લક્ષણ. (૨) એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જવું તે. ગત્યંતરમાં જવું તે. (૩) નિસ્તાર કરનાર, આશ્રયસ્થાન, શરણયોગ્ય (૪) મરીને જ્યાં જવું તે ગતિચાર, નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના (૫) જ્ઞાન. (૬) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નરકઆદિ ગતિમાં જાય છે (૭) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના બીજા દ્વારનું નામ, કે જેમાં નરક આદિ ગતિ આશ્રી જીવોનું અલ્પાબહુત્વ કહ્યું છે.

गइनाम न० (गतिनामन) દેવાદિ ગતિનુ કારણભૂત કર્મ.

गइप्पवाय. પુ० (गतिप्रवाद) ગતિનું નિયતપણું (૨) એ નામનો ગ્રંથનો એક ભાગ.

गंग. પુ० (गङ्ग) મધ્યાહ્ન નદી ઉતરતાં પગે ટાઢી અને માથે ગરમીનો અનુભવ થાય છે, માટે એક સમયે બે ઉપયોગ હોઇ શકે એમ સ્થાપન કરનાર ગંગ નામનો પાંચમો નિહ્નવ, દ્વિક્રિય મતના પ્રવર્તક આચાર્ય.

गंगदत्त પુ० (गङ्गदत्त) નવમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનુ નામ (૨) છઠ્ઠા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૩) હસ્તિનાપુરનો રહેવાસી એક ગાથાપતિ

गंगदत्ता. સ્ત્રી० (गङ्गदत्ता) એક સાર્થવાહની સ્ત્રીનું નામ.

गंगप्पवाय પુ० (गङ्गाप्रपात) હિમવંત પર્વત ઉપરથી નીકળતી ગંગા નદીનો ધોધ જ્યાં પડે છે તે કુંડ

गंगा. સ્ત્રી० (गङ्गा) ગંગા નદી (૨) ગોશાળાના મત પ્રમાણે કાળ પરિમાણ વિશેષ. (૩) ભીષ્મપિતામહની માતાનુ નામ.

गंगाउल. પુ० (गङ्गाकूल) ગંગા નદીને કાંઠે રહેનાર એક જાતના તાપસ.

गंगाकुंड न० (गङ्गाकुण्ड) હિમવંત પર્વતપર રહેલ એક કુંડ કે જેમાંથી ગંગા નદી નીકળે છે.

गंगाकूड. न० (गङ्गाकूट) હિમવત પર્વતનું એક શિખર

गंगादीव. पु० (गङ्गाद्वीप) આ નામનો એક બેટ જ્યાં ગંગાદેવીનું ભવન છે

गंगादेवी. स्त्री० (गङ्गादेवी) ગંગા નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

गंगावत्त. पु० (गङ्गावर्त) એ નામનો એક દ્રહ

गंगासय. न० (गङ्गाशत) ગોશાળાના મત પ્રમાણે કાળપરિમાણ વિશેષ.

गंगासागर. पु० (गङ्गासागर) આ નામનું એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ કે જ્યાં ગંગા સમુદ્રને મળે છે

गंगेय. पु० (गाङ्गेय) એ નામના એક પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા (२) ગંગાનો પુત્ર-ભીષ્મપિતા.

गंज. पु० (गञ्ज) ગાંજો. (२) એક પ્રકારની ખાદ્ય વસ્તુ.

गंठ पु० (ग्रंथ) પુસ્તક, શાસ્ત્ર.

गंठि. पु० स्त्री० (ग्रन्थि) ગાંઠ. (२) રાગદ્વેષની નિબિડ ગાંઠ

गंठिश्रा स्त्री० (ग्रन्थिका) મોહનીય કર્મની રાગદ્વેષરૂપ ગાંઠ.

गंठिग त्रि० (ग्रन्थिक) કર્મની ગાંઠ સહિત

गंठिभेय. त्रि० (ग्रन्थिभेद) }
गंठिभेयग. त्रि० (ग्रन्थिभेदक) } ગાંઠ છોડી ચોરી કરનાર (२) पु० ચોરની એક જાત.

गंठिम. न० (ग्रन्थिम) ગાંઠ દઈને ગુંથેલ માળા વગેરે (२) ગુલ્મ જાતનું એ નામનું ઝાડ.

गंठिमग. न० (ग्रन्थिमक) એ નામનું ગુલ્મ જાતનું વૃક્ષ

गंठिय त्रि० (ग्रथित) ગુંથેલું, ગંઠેલું

गंठिल. }
गंठिल्ल. } त्रि० (ग्रन्थिमत) ગાંઠવાળું

गंड पु० न० (गण्ड) કપોળ, ગાલ. (२) ગુમડું, કંઠમાળ, રસોળી વિગેરે. (३) ટોડો. (४) ગેંડો (५) ११ મા તીર્થંકરનું લાંછન (६) થાનેલા, સ્તન. (७) નાવી, હજામ

गंडश्र. पु० (गण्डक) ઢેલીઓ. (२) ઢંઢેરો પીટનાર

गंडमाणिया. स्त्री० (गण्डमाणिका) દેશવિશેષ પ્રસિદ્ધ ધાન્યનું માપ

गंडलेहा. स्त्री० (गण्डलेखा) ગાલપાલી, ગાલ પર ચોપડેલી કસ્તુરી વગેરેની રચના

गंडवच्छा स्त्री० (गण्डवक्षस्का) પીન-પુષ્ટ સ્તનયુક્ત છાતીવાળી સ્ત્રી.

गंड[illegible]णिया स्त्री० (गण्डपाणिका) ડાલાથી નાનું વાસનું પાત્ર, સુંડલી.

गंडाग पु० (गण्डक) હજામ

गंडि पु० (गण्डि) જન્તુ વિશેષ

गंडि त्रि० (गण्डिन) કંઠમાળના રોગવાળો

गंडिया. स्त्री० (गण्डिका) સામાન્ય અથવા અધિકારવાળી ગ્રન્થ પદ્ધતિ (२) સોનીની એરણ (३) ગેરડીના કકડા, ગંડેરી

गंडियाणुश्रोग. पु० (गण्डिकानुयोग) દૃષ્ટિવાદ અંગાન્તર્ગત અનુયોગનો એક વિભાગ

गंडी. स्त्री० (गण्डी) સોનીની એરણ ઘોડવવાનું લાકડું (२) ગંડી પુસ્તક, પહોળાઈમાં અને જાડાઈમાં સરખું હોય તે ગંડિ પુસ્તક (३) કમળની કર્ણિકા

गंडीपद. }
गंडीपय. } पु० (गण्डीपद) ગંડી-સોનીની એરણ અથવા કમળની કર્ણિકા જેવા પગવાળા જનાવર, હાથી, ગેંડા, વિગેરે

गंडीपोत्थय. पु० न० (गण्डीपुस्तक) ગંડી નામનું પુસ્તક.

गंडूयलग. पु० (गण्डूपद) બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गंडूल पु० (गण्डोल) પેટમાં ઉત્પન્ન થતા કૃમિ

गंडोवहाणय } न० (गण्डोपधानक) ગાલ-
गंडोवहाणिय. } મસૂરીયું

गंतार. त्रि० (गन्तृ) જનાર, ચાલનાર.

गंतिय न० (गन्तृक) તૃણ વિશેષ.

गंतुपच्चागया. स्त्री० (गत्वाप्रत्यागता) એક તરફ ગાચરી કરતા છેડે જઇ બીજી શ્રેણી તરફ ગાચરી કરવી તે, જૈન મુનિઓની ભિક્ષાનો એક પ્રકાર.

गंतुमण पु० (गन्तुमनस्) જવાની ઇચ્છાવાળો અર્થાત્ અમુક સૂત્ર સમર્પણ કરોનો પછી ભણીને કે સાંભળીને જાઉં એમ બોલનાર અવિનીત શિષ્ય.

गंथ. पु० (ग्रन्थ) કર્મનો બંધ; કર્મની ગાંઠ (૨) ગ્રંથ, પુસ્તક (૩) બાહ્ય અને અભ્યન્તર પરિગ્રહ; બાહ્ય-ધન ધાન્યાદિ અને અભ્યતર-કષાયાદિ. (૪) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ (૫) સૂત્રાર્થ, શાસ્ત્રની મતલબ (૬) સ્વજન; સંબંધી લોક

गंथाईअ. पु० (ग्रन्थातीत) પરિગ્રહરહિત જૈન મુનિ

गंथि. पु० स्त्री० (ग्रन्थि) ગાંઠ

गंथिम. त्रि० (ग्रथिम) જુઓ " ગંઠિમ " શબ્દ

गंध. पु (गन्ध) નાસિકા-ઘ્રાણેંદ્રિયનો વિષય; સુગંધ કે દુર્ગંધ. (૨) ગંધ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર (૩) આધાકર્મ આદિ ઉદ્‌ગમનના દોષ. (૪) ચૂર્ણ વિશેષ. (૫) न० દેવ વિમાન વિશેષ (૬) त्रि० ગન્ધયુકત પદાર્થ

गंधकासाइया स्त्री० (गन्धकाषायिका) સુગન્ધી કષાય રંગની સાડી.

गंधजुत्ति स्त्री० (गंधयुक्ति) સુગંધિ તેલ, અત્તર વિગેરે બનાવવાની યુક્તિનું વિજ્ઞાન

गंधट्टय. न० (गन्धाट्टक) ગન્ધવાળા દ્રવ્યનું ચૂર્ણ.

गंधड्ढ. त्रि० (गन्धाढ्य) ગન્ધપૂર્ણ; સુગન્ધથી ભરપુર.

गंधण. पु० (गन्धन) ગંધન જાતનો સર્પ, કે જે મૂકેલ ઝેર મંત્ર પ્રયોગથી પાછું ચુસી લે છે

गंधणाम. न० (गन्धनामन) ગન્ધના હેતુ ભૂત કર્મ વિશેષ.

गंधद्व्व. न० (गन्धद्रव्य) સુગન્ધિત વસ્તુ; સુવાસિત દ્રવ્ય.

गंधदेवी. स्त्री० (गन्धदेवी) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી.

गंधघाणि. स्त्री० (गन्धघ्राणि) ગન્ધ તૃપ્તિ.

गंधमादण. } पु० (गन्धमादन) એ નામનો
गंधमायण. } ઘોડાના સ્કંધને આકારે એક વખારા પર્વત. (૨) તેનું શિખર.

गंधवट्टय. न० (गन्धवर्त्तक) સુગન્ધિત લેપદ્રવ્ય.

गंधवट्टि. स्त्री० (गन्धवर्ति) સુગંધની વાટ, અગરબતી, સુગંધમય ગુટિકા

गंधवट्टिभूय. त्रि० (गन्धवर्तिभूत) જેમાં ઉત્તમ સુગન્ધ હોય તેવી ગુટિકા વગેરે.

गंधव्व. पु० (गन्धर्व) ગાયનપ્રિય વ્યન્તર દેવની એક જાત (૨) એક જાતની લિપિ. (૩) કુંથુનાથજીના યક્ષનું નામ. (૪) ગવૈયો; ગાન કરનાર. (૫) न० એક અહોરાત્રિના ત્રીસ મુહૂર્તમાનું ૨૨ મુ મુહૂર્ત (૬) ગંધર્વવિદ્યા; નાટક, (૭) નૃત્યયુક્ત ગાન

गंधव्व. त्रि० (गान्धर्व) ગંધર્વસંબંધી, ગન્ધર્વ સાથે સંબંધ રાખનાર

गंधव्वकंठ न० (गन्धर्वकण्ठ) એક જાતનું રત્ન.

गंधव्वघर. न० (गन्धर्वगृह) સંગીતગૃહ, સંગીતશાળા

गंधव्वनगर पु० (गंधर्वनगर) આકાશમાં ગન્ધર્વ નગરને આકારે થતો વાદળાનો દેખાવ.

गंधव्वलिवि. स्त्री० (गन्धर्वलिपि) અઢાર લિપિમાંની એક.

गंधहत्थि. पु० (गन्धहस्तिन्) સુગંધિ મદ ઝરતો હાથી. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવનો વિજય નામનો હાથી.

गंधहारक } पु० (गन्धहारक) ગંધાર દેશ
गंधहारग } (૨) त्रि० તે દેશનો નિવાસી.

गंधार. पु० (गान्धार) સાત સ્વરમાંનો ત્રીજો સ્વર. (૨) એ નામનો એક દેશ.

गंधारगाम. पु० (गन्धारग्राम) નન્દી આદિ સાત મૂર્ચ્છનાનો આશ્રયભૂત શ્રુતિ સમૂહ.

गंधारी स्त्री० (गान्धारी) અનગડસત્રના પાચમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ (૨) કૃષ્ણવાસુદેવની એક પટરાણી (૩) નમિનાથજીની દેવીનું નામ (૪) એ નામની એક વિદ્યા.

गंधावइ पु० (गन्धापातिन्) એ નામનો ૯૦ રિવર્ષક્ષેત્રમાંનો વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

गंधावाति. पु० (गन्धापातिन) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમા આવેલ એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

गंधि. त्रि० (गन्धिन्) ગન્ધવાળુ.

गंधिय त्रि० (गन्धिक) સુવાસિત, ગન્ધવાળુ. (૨) કરીયાણુ, ગધીઆણુ.

गंधिल. पु० (गन्धिल) પશ્ચિમ મહાવિદેહની ૭ મી વિજય. (૨) એ વિજયનો રાજા.

गंधिला. स्त्री० (गन्धिला) ગન્ધિલા નામની એક વિજય.

गंधिलावई. स्त्री० (गन्धिलावती) પશ્ચિમ મહાવિદેહની આઠમી વિજય.

गंधिलावईकूड. न० (गन्धिलावतीकूट) ગધમાદન પર્વતનુ એક શિખર (૨) એ નામનુ વૈતાઢ્ય પર્વતનુ એક શિખર.

गंधोदग. } न० (गन्धोदक) સુગન્ધિ જળ.
गंधोदय. }

गंभीर. त्रि० (गम्भीर) સાગરપેટો. ગંભીર. (૨) થાગ વિનાનુ (૩) ગહન, ગીચઝાડીવાળુ. (૪) પ્રકાશ રહિત; અંધારાવાળુ. (૫) पु० न० ગહન સ્થાન, ગહન પ્રદેશ. (૬) पु० યદુવંશી રાજા અન્ધકવૃષ્ણિના એક પુત્રનુ નામ.

गंभीरपोय. न० (गम्भीरपोत) એ નામનું એક નગર.

गंभीरमालिणी स्त्री० (गम्भीरमालिनी) સુવલ્ગુવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની એક અન્તરનદી (૨) મહાવિદેહક્ષેત્રની એક એ નામની નગરી.

गंभीरविजय. पु० (गम्भीरविजय) અગાધ આશ્રય, અંધારાવાળુ સ્થાન.

गंभीरा. स्त्री० (गम्भीरा) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गकारपविभत्ति. पु० (गकारप्रविभक्ति) નાટકનો એક પ્રકાર, ૩૨ પ્રકારના નાટકમાનુ એક.

गगण न० (गगन) આકાશ.

गगणवल्लभ } न० (गगनवल्लभ) વૈતાઢ્ય
गगनवल्लह. } પર્વતના દક્ષિણ શ્રેણીનુ મુખ્ય નગર.

गग्ग. पु० (गार्ग्य) ગાર્ગ્ય ગોત્રમા ઉત્પન્ન થયેલ ગર્ગ નામના આચાર્ય. (૨) ગૌતમ ગોત્રની એક શાખા. (૩) त्रि० તેમા ઉપજેલ પુરુષ.

गग्गय } न० (गद्गद) શ્વાસ રૂંધાતા
गग्गर } બોલવુ તે; ગદ્ગદ કંઠે બોલવુ તે.

गच्छ पु० न० (गच्छ) સમુદાય; સમૂહ. (૨) ગણ, સંઘ; સાધુસમુદાય (૩) એક આચાર્યનો પરિવાર.

गच्छवास. पुं० (गच्छवास) સાધુ સમુદાયમાં રહેવું તે.

गच्छिल्ल. त्रि० (गच्छवत्) ગચ્છવાળા, ગચ્છમા રહેનાર.

गजसुमाल. पुं० (गजसुकुमार) દેવકીજીનો ન્હાનો પુત્ર.

गज्ज न० (गद्य) ગદ્યબંધ લેખ

गज्जफल. न० ( ) ગરમ વસ્ત્ર.

गज्जर पुं० (गृञ्जन) ગાજર

गज्जित्तार. त्रि० (गर्जितृ) ગાજનાર; ગર્જના કરનાર.

गज्जिय. न० (गर्जित) ગર્જના, ગાજવુ તે

गज्झ त्रि० (ग्राह्य) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

गड्ड पुं० (गर्त) ખાડો.

गड्डुय. न० ( ) ગાડુ.

गड्डरिगा } **गड्डरिया** } स्त्री० ( ) બકરી. (૨) ઘેટી; ગાડરડી

गड्डा स्त्री० (गर्त्ता) મોટી ખાઈ.

गड्डी. स्त्री० ( ) ગાડી.

गड्डिय. त्रि० (गृद्ध) આસક્તિ પામેલ, ગૃદ્ધ થએલ.

गढ पुं० ( ) કિલ્લા, ગઢ, દુર્ગ.

गढिय. त्रि० (गृद्ध) ગૃદ્ધ, આસક્ત. (૨) અત્યન્ત

गढिय. त्रि० (ग्रथित) ગુંથેલ, રચેલ.

गण पुं० (गण) સમુદાય, સમૂહ. (૨) ગણવુ, ગણના કરવી (૩) મલ્લ આદિનો સમુદાય. (૪) ગચ્છ, સમાન ક્રિયાવાળા સાધુનો સમુદાય. (૫) ચાન્દ્રાદિ કુલનો સમૂહ; કોટિકાદિગણ.

गणग. पुं० (गणक) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર જાણનાર; જ્યોતિષી; જોશી

गणण. न० (गणन) ગણવુ, ગણત્રી કરવી.

गणणा. स्त्री० (गणना) ગણતરી; એક, દસ, સો, ઇત્યાદિ ક્રમથી ગણવા.

गणराय. पुं० (गणराज) સામન્ત રાજા. (૨) સેનાપતિ.

गणहर. पुं० (गणधर) ગણધર; તીર્થંકરના મુખ્ય શિષ્ય. (૨) આચાર્યની આજ્ઞા અનુસાર સાધુ સમુદાયને લઇ મહીમંડળમાં વિચરનાર સમર્થ સાધુ

गणावच्छेइणी. स्त्री० (गणावच्छेदिनी) ગચ્છની સાધ્વીઓની સાર સભાળ કરનાર સાધ્વી

गणावच्छेइय } **गणावच्छेदय** } **गणावच्छेयय.** } पुं० (गणावच्छेदक) ગણના સાધુઓના વસ્ત્રપાત્ર આહારાદિથી સાર સંભાળ કરનાર સાધુ.

गणि पुं० (गणिन्) આચાર્ય; સૂરિ, ગચ્છના ઉપરી. (૨) પરિચ્છેદ; સિદ્ધાન્ત.

गणिअ. त्रि० (गणक) ગણિતવેત્તા; જ્યોતિષી

गणिणी. स्त्री० (गणिनी) ગણમાંના મ્હોટા સાધ્વી, પ્રવર્તિની સાધ્વી.

गणित न० (गणित) ગણિતકળા (૨) અંકલિપિ.

गणिपिडग. } **गणिपिडय.** } न० (गणिपिटक) જિન પ્રવચન, જૈનતત્વોનો ખજાનો; આચાર્યની પેટી કે જેની અન્દર શાસ્ત્રીયતત્વો ભરવામા આવ્યાં હોય તે આચારાંગાદિ સૂત્ર, દ્વાદશાંગી.

गणिम. त्रि० (गणय) ગણિમ; એક બે ત્રણ વગેરે સખ્યાથી ગણાય તે.

गणिय. न० (गणित) ગણિતકળા; હિસાબની કળા (૨) त्रि० ગણેલું; સખ્યા કરેલું. (૩) न० ગણત્રી; સખ્યા (૪) જૈન સાધુઓનુ એક કુળ

गणिय पुं० (गणिक) ગણિતશાસ્ત્રના જ્ઞાતા.

गणियलिवि स्त्री० (गणितलिपि) ગણિતલિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

गणिया स्त्री० (गणिका) વેશ્યા.

गणिविज्जा. स्त्री० (गणिविद्या) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનુ વીસમુ સૂત્ર.

गणेत्तिआ. स्त्री० ( ) સન્યાસીના હાથનું આભરણ; રૂદ્રાક્ષની બનાવેલી હાથની માળા.

गत. त्रि० (गत) ગયેલ (૨) પ્રાપ્ત થએલ.

गति. स्त्री० (गति)જુઓ 'ગઇ' શબ્દ

गत्त. न० (गात्र) શરીર.

गत्त. पु० (गर्त) ખાડો.

गत्तग. न० (गात्रक) પલંગાદિની ઇસ અને ઉપલાં.

गत्ता स्त्री० (गर्ता) મ્હોટી ખાઇ.

गत्थ त्रि० (ग्रस्त) ગ્રાસ કરેલ

गद्दतोय पु० (गर्दतोय) લોકાન્તિક દેવતાની નવ જાતિ પૈકી એક જાત.

गद्दभ पु० } (गर्दभ) ગધેડો
गद्दह }

गद्दभय पु० (गर्दभक) ગાયોના વાડામા ઉત્પન્ન થતા એક જાતના જન્તુ

गद्दभालि पु० (गर्दभालि) ગર્દભાલિ નામના સાધુ (૨) ખંધક સન્યાસિના ગુરૂ.

गद्ध. पु० (गृध्र) ગીધ પક્ષી.

गन्ना. स्त्री० (गणना) સંખ્યા, ગણના

गब्भ. पु० (गर्भ) ગર્ભાશય, પેટ (૨) મધ્ય, વચલો ભાગ (૩) રેશમનો કાંટો. (૪) ઉત્પત્તિસ્થાન, જન્મસ્થાન.

गब्भकरा स्त्री० (गर्भकरी) જેના પ્રભાવે ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય તેવી વિદ્યા, ૪૦ વિદ્યામાની એક.

गब्भघर. न० (गर्भगृह) સૌથી વચ્ચેનો ઓરડો; અન્દરનો હોલ (૨) ભોંયરૂ.

गब्भत्थ त्रि० (गर्भस्थ) ગર્ભમા રહેનાર; ગર્ભથી ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્ય વગેરે.

गब्भवक्कंति. स्त्री० (गर्भव्युत्क्रान्ति) ગર્ભાશયમા ઉત્પત્તિ.

गब्भवक्कंतिअ. त्रि० (गर्भव्युत्क्रान्तिक) ગર્ભાશયમાં જેની ઉત્પત્તિ થાય છે તે

गब्भिअ. पु० (गर्भज) વહાણનો નોકર

गब्भिणी. स्त्री० (गर्भिणी) ગર્ભવતી સ્ત્રી.

गब्भिय त्रि० (गर्भित) ગર્ભિત, વચ્ચે પોલ સહિત. (૨) અદર ગર્ભવાળુ.

गब्भिया. स्त्री० (गर्भिता) ગર્ભવતી સ્ત્રી.

गब्भिज्ज. पु० (गर्भज) જુઓ "ગબ્ભિજ્જ" શબ્દ.

गभीर पु० (गभीर) १ અતગડસૂત્રના પહેલા વર્ગના ૮ થા અધ્યયનનુ નામ. (૨) અન્ધક વૃષ્ણિરાજાના પુત્ર ચોથા દશાર (૩) ઉડુ. (૪) મ્હોટુ.

गम. पु० (गम) સૂત્રનો આલાવો. (૨) ગમન; વર્જન (૩) જવુ ચાલવુ. (૪) પ્રકાર, ભેદ (૫) અર્થપરિચ્છેદ, અર્થની જુદી જુદી ભગી; (૬) વ્યાખ્યા; ટીકા. (૭) બોધ, જ્ઞાન, સમજ. (૮) માર્ગ; રસ્તો

गमअ } पु० (गमक) આલાવો; સરખા
गमग. } પાઠનો વાક્યસમૂહ (૨) વર્જન; અધિકાર (૩) ગમનશીલ. (૪) त्रि० બોધક

गमण न० } (गमन) ચાલવુ; જવુ. (૨)
गमणया स्त्री० } બોધ થવો, જાણવુ.

गमणिज्ज त्रि० (गमनीय) ગમતુ; રૂચતું. (૨) ઉલંઘવા-પાર પામવા યોગ્ય (૩) જાણવા યોગ્ય, પ્રકાશવા યોગ્ય.

गमणी स्त्री० (गमनी) એક જાતની આકાશમા ઉડવાની વિદ્યાધરોની વિદ્યા.

गमिय त्रि० (गमित) બોધ કરેલ; નિવેદન કરેલ.

गमिय. न० (गमिक) જેમા એક સરખા ઘણા પાઠ હોય તે બારમુ દૃષ્ટિવાદ નામે અગસૂત્ર.

गम्म. त्रि० (गम्य) મેળવી શકાય તેવું; પહોચી શકાય તેવું. (૨) ગમન કરવા યોગ્ય.

गय. त्रि० (गत) ગયેલ, અદ્દશ્ય થયેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ. (૩) પ્રવૃત્ત. (૪) રહેલ. (૫)

પ્રવિષ્ટ. (૬) વ્યવસ્થિત. (૭) ન૦ ગતિ; ગમન.

गय. પું૦ (गद) રોગ; બિમારી.

गय. પુ૦ (गज) હાથી. (૨) ગુચ્છો. (૩) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ (૪) વાસુદેવ રાજાની દેવકી રાણીના સૌથી ન્હાના પુત્ર. (૫) સાતમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન-નિશાની. (૬) દિશાકુમાર જાતના દેવતાનુ ચિહ્ન; તેના મુગટમાં હાથીને આકારે નિશાની હોય છે તે. (૭) બીજા તીર્થંકરનુ લાચ્છન.

गयंक. પુ (गजाङ्क) દેવોની એક જાત.

गयंद. પુ૦ (गजेन्द्र) હાથીમાં ઇન્દ્ર સમાન ઐરાવત હાથી.

गयकरा्ण પુ૦ (गजकर्ण) ગજકર્ણ નામનો છઠ્ઠો અન્તર દ્વીપ. (૨) તે દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

गयकन्न પુ૦ (गजकर्ण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ (૨) ગજકર્ણ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૩) ત્રિ૦ તે દ્વીપમાં અને તે દેશમા રહેનાર.

गयण. ન૦ (गगन) આકાશ.

गयपुर. ન૦ (गजपुर.) કુરૂ દેશમાનું એક પ્રસિદ્ધ નગર, હસ્તિનાપુર.

गयमारिणी. સ્ત્રી૦ (गजमारिणी) ગુચ્છવાળી એ નામની વનસ્પતિ

गयमुह. પું૦ (गजमुख) ગજમુખ નામે અનાર્ય દેશ.

गयवइ. પુ૦ (गजपति) ગજેન્દ્ર, શ્રેષ્ઠ હસ્તી

गयवइया. } સ્ત્રી૦ (गतपति) વિધવા સ્ત્રી.
गयवई. }

गयविलंबिय. પુ૦ (गजविलम्बित) હાથીની વિશેષ ગતિવાળું નાટક, નાટકનો એક પ્રકાર.

गयवीही. સ્ત્રી૦ (गजवीथी) રોહિણી આદિ નક્ષત્રમાં શુક્ર ગતિ કરે તે ગજવીથી.

गयसुकुमाल. પુ૦ (गजसुकुमाल) કૃષ્ણ મહારાજના ન્હાના ભાઈ; ગજસુકુમાલ નામથી પ્રસિદ્ધ જૈન મુનિ.

गया. સ્ત્રી૦ (गदा) કૌમોદકી નામે ગદા; વિષ્ણુનુ એક આયુધ.

गयाहर. પુ૦ (गदाधर) વાસુદેવ.

गर. પુ૦ (गर) ઝેર, વિષ

गरल ન૦ (गरल) રહસ્ય. (૨) ત્રિ૦ અવ્યક્ત; અસ્પષ્ટ.

गरहणया સ્ત્રી૦ } (गर्हणा) ગુરૂની સાક્ષીએ પોતાના અતિચાર-દોષોની નિન્દા કરવી, પશ્ચાત્તાપ કરવો તે
गरहणा. }

गरहणिज्ज. ત્રિ૦ (गर्हणीय) નિન્દનીય, નિન્દવા લાયક.

गरहा. સ્ત્રી૦ (गर्हा) નિન્દા.

गरहिश्र. ત્રિ૦ (गर्हित) ગર્હા કરેલ, તિરસ્કાર કરેલ.

गरहिज्जमाण ત્રિ૦ (गर्ह्यमाण) લોક સમક્ષ નિન્દાને યોગ્ય.

गरहित. } ત્રિ૦ (गर्हित) નિંદેલુ; ગર્હા કરેલ
गरहिय }

गराइ. ન૦ (गरादि) દરેક માસના શુક્લ પક્ષમાં સાતમ અને ચૌદશને દિવસે તથા બીજ અને દશમની રાતે તેમજ કૃષ્ણપક્ષમા છઠ્ઠ અને તેરશને દિવસે તથા બીજ અને નોમની રાતે આવતુ સાત ચરકરણમાંનું પાચમુ કરણ, ૧૧ કરણમાંનું પાંચમુ કરણ.

गरिट्ठ. ત્રિ૦ (गरिष्ठ) સૌથી મોટું.

गरिहणा. સ્ત્રી૦ (गर्हणा) નિન્દા.

गरिहणिज्ज. ત્રિ૦ (गर्हणीय) ગુરૂ સન્મુખ નિન્દવા યોગ્ય.

गरिहा. સ્ત્રી૦ (गर्हा) ગુરૂની સાક્ષીએ કરેલા પાપની નિન્દા કરવી તે.

गरुई સ્ત્રી૦ (गुर्वी) મોટી; ભારે.

गरुड. પુ૦ (गरुड) શાંતિનાથજીના યક્ષનું નામ.

गरुडासण. न० (गरुडासन) ગરૂડના આકાર જેવું આસન.

गरुडोववाय पु० (गरुडोपपात) ૭૨ સૂત્રમાનુ એક

गरुय त्रि० (गुरुक) ભારે, વજનદાર.

गरुल. पु० (गरुड) ગરૂડ પક્ષી. (૨) વાણ-વ્યતર દેવતાની એક જાત. (૩) સુવર્ણ કુમાર દેવતાનુ ચિન્હ, તેના મુગટમા રહેલ ગરૂડાકાર નિશાની (૪) ભવનપતિ દેવોની એક જાત, સુવર્ણ કુમાર દેવ.

गरुलकेउ. पु० (गरुडकेतु) ગરૂડના ચિહ્નવાળી જેની ધ્વજા છે તે. વાસુદેવ.

गरुलज्झय. } पु० (गरुडध्वज) ગરૂડપક્ષીના
गरुलद्धय. } ચિત્રવાળી ધ્વજા. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવ (૩) દેવ જાતિ વિશેષ. સુવર્ણ કુમાર દેવ.

गरुलवूह पु० (गरुडव्यूह) ગરૂડને આકારે વ્યૂહરચના કરવાની કળા

गरुलासण. न० (गरुडासन) જુઓ " ગરૂડાસણ " શબ્દ

गरुलोववाय. न० (गरुडोपपात) શાસ્ત્ર વિશેષ, જેને યાદ કરવાથી ગરૂડ દેવ પ્રત્યક્ષ થાય તે

गल. पुं० (गल) ગળુ, કંઠ ગરદન (૨) માછલાનુ ગળુ વિંધનાર જાળની અન્દરનો કાંટો

गलकंबल पु० (गलकम्बल) ગાયોને ગળે લટકતી ચામડી હોય છે તે, ગલકંબલ

गलच्छल. पु० ( ) ગળુ પકડી પાછુ હઠાવવુ.

गलत्थल. पु० ( ) હાથથી ગળુ પકડવુ.

गलि. त्रि० (गलि) ગળીયો, નિયનખોટો

गलिय. त्रि० (गलित) ગળી ગયેલુ, પિગળી ગયેલ. (૨) વરસી રહેલ.

गलोई स्त्री० (गडूची) ગુલવેલ નામની વનસ્પતિ.

गल्ल पु० (गल्ल) ગાલ.

गव पु० स्त्री० (गो) પશુ, જાનવર. (૨) ગાય.

गवक्ख पु० (गवाक्ष) ગોખ; ઝરૂખો; બારી. (૨) ગવાક્ષની આકૃતિનુ રત્ન વિશેષ.

गवक्खजाल न० (गवाक्षजाल) રત્નનો ઢગલો; (૨) જાળીવાળી બારી

गवच्छ पु० ( ) ઢાકણ; આચ્છાદન.

गवच्छिय त्रि० ( ) આચ્છાદિત; ઢાકેલ

गवल. न० (गवान्न) ગાયનો ખોરાક, ઘાસ

गवय पु० (गवय) રોઝ, ગાય જેવો એક ચોપગા પશુ.

गवर पु० ( ) એક જાતની વનસ્પતિ.

गवल न० (गवल) ભેંસ કે પાડાનુ શિંગડુ.

गवाणी. स्त्री० (गवादनी) ગાયોને ખાવાની તથા રહેવાની જગ્યા, ગમાણ

गवालिय न० (गवालीक) ગાયની બાબતમા જુઠ્ઠુ બોલવુ તે

गविट्ठ त्रि० (गवेषित) એષણા ગવેષણા દોષ રહિત શોધેલુ. ખોળેલુ.

गविट्ठ त्रि० (गर्विष्ठ) અભિમાની

गवेधुआ स्त्री० (गवेधुका) જૈન મુનિ ગણની એક શાખા.

गवेलग. } पु० स्त्री० (गवेलक) ગાડર;
गवेलय. } મેંઢો (૨) ગાય અથવા મેંઢો.

गवेसअ. पु० (गवेषक) અન્વેષણ—શોધ કરનાર.

गवेसइत्तार. त्रि० (गवेषयितृ) ગવેષણા કરનાર, શોધનાર.

गवेसण. न० (गवेषण) વ્યતિરેક ધર્મનું આલોચન.

गवेसणया. } स्त्री० (गवेषणा) શોધ; તપાસ
गवेसणा. } (૨) શુદ્ધ આહારની યાચના. (૩) આહાર ગ્રહણ કરવો તે.

गवेसाविय. त्रि० (गवेषित) બીજા પાસે તપાસાવેલ.

गवेसिय. त્રિ० (गवेषित) શોધી-તપાસી આણેલું.

गव्व. પુ० (गर्व) ગર્વ; માન અહંકાર

गव्विय. त्रि० (गर्वित) અભિમાની.

गसिय. त्रि० (ग्रसित) ધસાઇ ધએલું.

गह. न० (गृह) ઘર; નિવાસસ્થાન.

गह पु० (ग्रह) ૮૮ ગ્રહ; જ્યોતિષી દેવતાની ત્રીજી જાતિ (૨) ગાયનના આરંભનો આલાપ (૩) લેવું; પકડવું. (૪) કર્મનો બન્ધ (૫) ગૃદ્ધિ; આસક્તિ

गहगज्जिय. न० (ग्रहगर्जित) ગ્રહો ચળાયમાન થવાની ગર્જના થાય તે

गहचरिय. न० (ग्रहचरित) જ્યોતિષ શાસ્ત્રનું જ્ઞાન.

गहजुद्ध. न० (ग्रहयुद्ध) બે ગ્રહોનું એક નક્ષત્રની દક્ષિણ ઉત્તરે સમશ્રેણીમાં રહેવું તે.

गहण. त्रि० (गहन) નિબિડ, ઝાડીવાળું, ગહન (૨) જેનો પાર પામી ન શકાય તેવું. (૩) નિર્જલ પ્રદેશ (૪) અન્યને છેતરવા માટે કપટ કરવું તે.

गहण न० (ग्रहण) ગ્રહણ કરવું, સ્વીકારવું; લેવું. (૨) ત્રિ० આકર્ષણ કરનાર, ખેંચનાર. (૩) ગ્રાહ્ય; ગ્રહણ કરવા યોગ્ય (૪) પુ० ન० અવાજ, શબ્દ. (૫) ઇન્દ્રિય (૬) ચંદ્રસૂર્યનો ઉપરાગ. (૭) શિક્ષા વિશેષ.

गहणय. न० ( ) આભૂષણ-ઘરેણું

गहणया स्त्री० (ग्रहण) ગ્રહણ કરવું, ધારવું.

गहणी. स्त्री० (ग्रहणी) ઝાડાનો રોગ; અતિસાર રોગ, સંગ્રહણી. (૨) ગુદાશય; ગુહ્ય સ્થાન.

गहदंड. पु० (ग्रहदण्ड) ગ્રહોની દંડની પેઠે ત્રાંછી શ્રેણી.

गहभिन्न. न० (ग्रहभिन्न) જે નક્ષત્રની વચ્ચે થઇ ગ્રહ પસાર થાય તે નક્ષત્ર કે જેમાં દીક્ષા આદિ કાર્ય કરવાથી હાનિ થાય માટે વર્જવા કહેલ છે.

गहमुसल. न० (ग्रहमुशल) મુશળને આકારે ગ્રહોની ઉંચી શ્રેણી.

गहर पु० (गृध्र) ગીધ પક્ષી.

गहवइ पु० (गृहपति) ગૃહપતિ; ગૃહસ્થ.

गहवइणी. स्त्री० (गृहपत्नी) ઘરધણીયાણી; ગૃહસ્વામિની.

गहवेह पु० (ग्रहवेध) સૂર્ય ચન્દ્રાદિ સાથે ગ્રહનો વેધ.

गहसिंघाडग. न० (ग्रहशृगाटक) શીંગોડાના ફળની પેઠે ગ્રહોનું રહેવું તે. (૨) ગ્રહયુગ્મ; ગ્રહનું જોડકું.

गहिअ. त्रि० (गृद्ध) આસક્ત; તલ્લીન.

गहिय त्रि० (गृहीत) લીધેલું, ગ્રહણ કરેલું. (૨) પકડેલું. (૩) જાણેલું

गहिर. त्रि० (गभीर) ગહેરૂં; અગાધ.

गाअ पु० (गो) બળદ.

गाअ. न० (गात्र) શરીર; દેહ (૨) શરીરના અવયવ.

गाइअ न० (गीत) ગાયન; ગીત.

गाइर. पु० (गायक) ગાનાર; ગવૈયો.

गाई. स्त्री० (गो) ગાય.

गाउ पु० (गव्यूत) ગાઉ; બે હજાર ધનુષ્ય પ્રમાણ ક્ષેત્ર.

गाउय न० (गव्यूत) બે હજાર ધનુષ્ય પરિમિત ક્ષેત્ર; ગાઉ.

गागर. पु० ( ) એક જાતનું માછલું. (૨) સ્ત્રીઓને પહેરવાનો ઘાઘરો.

गागरी. स्त्री० (गर्गरी) પાણી ભરવાની ગાગર.

गागलि. पु० (गागलि) એ નામના એક જૈન મુનિ.

गाढ. त्रि० (गाढ) દૃઢ; મજબૂત. (૨) સર્પાદિના ઝેરની તીવ્ર વેદના-મરણાંત કષ્ટ. (૩) અત્યંત, ઘણું.

गायंगणिअ. त्रि० (गायणगणिक) ૭ માસની અન્દર એક ગણ છોડી બીજા ગચ્છમાં દાખલ થનાર.

गात्त. न० (गात्र) શરીરના અવયવો

गाथा स्त्री० (गाथा) આર્યા વગેરે છંદ, શ્લોક.

गाम. पु० (ग्राम) ગામ; વસ્તી (૨) પ્રાણિ-સમૂહ. (૩) સંગીતશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ મૂર્છનાના આશ્રયરૂપ ષડ્જાદિ ત્રણ ગ્રામ (૪) ઇંદ્રિય સમૂહ.

गामउड. } **गामऊड.** } पु० ( ) ગામનો મુખી

गामंतिय. न० (ग्रामान्तिक) ગામની સીમા (૨) त्रि० ગામની સીમામાં રહેનાર. (૩) જૈનેતર એક વિદ્વાન.

गामकंडग. } **गामकंडय** } पु० (ग्रामकण्टक) ઇન્દ્રિય સમૂહરૂપ કાંટા (૨) દુર્જનોના નઠારા શબ્દો; ગાળો દેવી તે.

गामधम्म. पु० (ग्रामधर्म) ગ્રામ-ઇન્દ્રિય સમૂહના ધર્મ-શબ્દ રૂપ રસ ગન્ધ અને સ્પર્શ એ પાંચ વિષય. (૨) ગામડાનો આચારવિચાર. (૩) વિષયની ઇચ્છા. (૪) ઇન્દ્રિયોનો સ્વભાવ (૫) વિષય પ્રવૃત્તિ, મૈથુન.

गामपिंडोलग. पु० ( ) ભીખ માગી પેટ ભરવાને ગામડાનો આશ્રય લેનાર ભીખારી.

गामरक्खा. पुं० (ग्रामरक्ष) ગ્રામનું રક્ષણ કરનાર; કોટવાળ.

गामरक्खय. पु० (ग्रामरक्षक) કોટવાળ. ગામેતિ.

गामि. त्रि० (गामिन्) જનાર; પહોંચનાર.

गामिअ. त्रि० (ग्रामिक) વિષયાભિલાષી.

गामिल्ल. त्रि० (ग्रामीण) ગ્રામવાસી. ગામડીયો

गामेयग. त्रि० (ग्रामेयक) ગામડાનો રહીશ. ગામડીઓ.

गामेलुअ. } **गामेल्ल.** } **गामेल्लय.** } त्रि० (ग्रामीण) જુઓ "गामिल्ल" શબ્દ

गाय. पु० (गो) બળદ.

गाय. न० (गात्र) શરીરના અવયવો.

गायभेय. पु० (गात्रभेद) શરીરનો નાશ કરી લુંટનાર ચોરની એક જાત.

गार. न० (अगार) ગૃહ, મકાન.

गारत्थ. पु० स्त्री० (अगारस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમી; ઘરબારી.

गारत्थिणी स्त्री० (अगारस्था) ગૃહસ્થની સ્ત્રી.

गारत्थिय पु० स्त्री० (अगारस्थित) ગૃહસ્થ; સંસારી.

गारव पु० न० (गौरव) ગુરૂપણું; મોટાઇ. (૨) ગૃદ્ધિ, આસક્તિ. (૩) ગર્વ; અભિમાન.

गारविय. त्रि० (गौरवित) ગર્વવાળુ, ગર્વિષ્ટ (૨) લાલસાવાળા, અભિલાષી.

गारहत्थिया स्त्री० (गार्हस्थिका) ગૃહસ્થની ભાષા; બેટા બાપ, મામા, વગેરે શબ્દોથી બીજાને બોલાવવું તે.

गारि पु० स्त्री० (अगारिन्) સંસારી; ગૃહસ્થ.

गारुड. } **गारुल** } त्रि० (गारुड) ગરૂડ સંબધી. (૨) न० શાસ્ત્ર વિશેષ, સર્પનું ઝેર ઉતારવાના મંત્રો જેમાં છે તે

गारुडिअ त्रि० (गारुडिक) ગારૂડી વિદ્યા-સર્પ ઉતારવાની, પકડવાની વિદ્યા જાણનાર.

गालण न० (गालन) ગાળવું; છાણવું.

गालित. त्रि० (गालित) ગાળેલું.

गाली स्त्री० (गाली) ગાળ દેવી તે.

गाव पु० (गो) બળદ.

गावी. स्त्री० (गो) ગાય

गास पु० (ग्रास) કોળીયો, કવલ.

गाह पु० (गाध) થાગ, તળીયું.

गाह. पु० (ग्राह) મગરમચ્છ. (૨) પકડવું. (૩) ગ્રહણ કરી ચાલનાર. (૪) આગ્રહ; હઠ. (૫) સર્પને પકડનાર ગારૂડી.

गाहग त्रि० (ग्राहक) સ્વીકારનાર; લેનાર. (૨) ગુરૂ, વિદ્યા આપનાર.

गाहग्ग. न० (गाथाग्र) ગાથાનુ પરિમાણ.

गाहण न० (ग्राहण) બોધ વચન, ઉપદેશ.

गाहय त्रि० (ग्राहक) જુઓ 'ગાહગ" શબ્દ

गाहवई स्त्री० (ग्राहवती) એ નામની એક નદી.

गाहा. स्त्री० (गाथा) પ્રાકૃત ભાષાનુ પદ્ય, શ્લોક (૨) સામાન્ય પ્રાકૃતગાથા બના વવાની તથા જાણવાની કળા. (૩) સૂય- ગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધના ૧૬ મા અધ્યયનનું નામ (૪) પ્રતિજ્ઞા, નિશ્ચય.

गाहाल पु० (ग्राहाल) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જંતુની એક જાત

गाहावइ पु० (गाथापति) કુટુંબને નિભાવ- નાર નાયક, કુલપતિ (૨) કોઠારનો ઉપરી, ચક્રવર્તીના ૧૪ રત્નમાનું એક. (૩) એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન.

गाहावइ पु० (गृहपति) ઘરધણી; ગૃહસ્થ.

गाहावइणी. स्त्री० (गृहपत्नी) ઘરધણીયાણી.

गाहावइरयण. न० (गाथापतिरत्न) ચક્રવર્તીના ૧૪ રત્નોમાનુ એક.

गाहावई. स्त्री० (ग्राहवती) નદી વિશેષ. (૨) દ્વીપ વિશેષ. (૩) સરોવર વિશેષ, જે- માંથી ગ્રાહાવતી નદી નીકળી.

गाहावती. स्त्री० (ग्राहवती) ૨૮ હજાર ન- દીઓના પરિવારે સીતા નદીમાં ભળતી સુકચ્છ અને મહાકચ્છ વિજયને જુદી પાડતી એક મહા નદી.

गाहावतीकुंड. पु० (ग्राहवतीकुण्ड) સુકચ્છ વિજયની પૂર્વે મહાકચ્છવિજયની પશ્ચિમે નીલવંત પર્વતને દક્ષિણકાંઠે ગ્રાહવતી ન- દીનો દરેડો જેમાં પડે છે તે કુન્ડ.

गाहावतीदीव. पु० (ग्राहवतीद्वीप) ગ્રાહવતી કુન્ડ વચ્ચેનો દ્વીપ.

गाहिय. त्रि० (ग्राहित) શીખાવેલ, ગ્રહણ કરાવેલ.

गाहीकय. त्रि० (गाथीकृत) એકત્રિત; એકઠું કરેલ.

गिज्झ त्रि० (ग्राह्य) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

गिड्डियाइरमण. न० (गिड्डिकादिरमण) ગેડી દડા વગેરેની રમત.

गिण्हण. न० } (ग्रहण) પકડવું.
गिण्हणा. स्त्री० }

गिद्ध. त्रि० (गृद्ध) લાલચુ; આસક્ત.

गिद्ध. पु० (गृध्र) ગીધ, માસાહારી પક્ષી વિશેષ.

गिद्धपिट्ठ (गृध्रपृष्ठ) કોઇ જનાવરના કલે- વરમા પડી ગીધાદિકના ચુંથી ખાવાથી મરવુ તે. બાર અકામમરણમાંનું એક.

गिद्धि. स्त्री० (गृद्धि) આકાંક્ષા, આસક્તિ; આતુરતા.

गिम्ह पु० (ग्रीष्म) ગરમીની મોસમ; ઉનાળો.

गिम्हज. त्रि० (ग्रीष्मज) ગ્રીષ્મ ઋતુમાં થયેલું.

गिरा स्त्री० (गिर्) વાણી

गिरि. पु० (गिरि) પર્વત, ડુંગર; પહાડ.

गिरिकण्णई. } स्त्री० (गिरिकर्णिका) ગિરિ- કર્ણિકા નામની એક વેલ.
गिरिकण्णिया. }

गिरिकण्णी } स्त्री० (गिरिकर्णी) ગિરિકર્ણિકા નામની વેલ
गिरिकन्नी. }

गिरिकुमार. पु० (गिरिकुमार) ચુલ્લ હિમવંત પર્વત સબંધી એક શિખરના અધિષ્ઠાતા દેવતા.

गिरिजण्ण. पु० (गिरियज्ञ) કોકણ દેશમાં ચોમાસામાં થતો એક જાતનો ઉત્સવ.

गिरिपडण. न० (गिरिपतन) પર્વતથી પડીને મરણ નિપજાવવુ તે; એક પ્રકારનું બાળ- મરણ.

गिरिराय. पु० (गिरिराज) પર્વતનો રાજા, મેરૂ પર્વત.

गिरिवर. पु० (गिरिवर) શ્રેષ્ઠ પર્વત, મેરૂ પર્વત.

गिरिसिया. स्त्री० (गिरिसिका) એક જાતનું વાજિંત્ર

गिला. स्त्री० (ग्लानि) બિમારી; રોગ. (૨) ખેદ, થાક.

गिलाण. त्रि० (ग्लान) ગ્લાનિ પામેલ; અશક્ત. (૨) રોગી; દુર્બળ (૩) ઉદાસીન

गिलाणि. स्त्री० (ग्लानि) ગ્લાનિ. ખેદ.

गिलायय. त्रि० (ग्लायक) ગ્લાનિ યુક્ત; ખેદ પામેલ.

गिलासणि. पु० (ग्लाशनि) ભસ્મક રોગ, ભસ્મક વ્યાધિ

गिलासि. पु० स्त्री० (ग्रासिन) એક પ્રકારની વ્યાધિ.

गिलिय. त्रि० (गिलित) ગળી ગયેલ; ગળા નીચે ઉતારેલ.

गिल्लि. स्त्री० ( ) હાથીની અંબાડી (૨) બે માણસોએ ઉપાડેલી ઝોળી-ડોળી (૩) ઉંટનુ પલાણ.

गिह. न० (गृह) ઘર, મકાન

गिहकोकिलिया. स्त्री० (गृहकोकिला) ગૃહગોધિકા; ઢેગરોળી.

गिहत्थ पु० स्त्री० (गृहस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમી-ગૃહસ્થ.

गिहवइ. पु० स्त्री० (गृहपति) ગૃહસ્થ;ઘરધણી.

गिहवास. पु० (गृहवास) } ગૃહસ્થપણે રહેવુ તે.
गिहावट्ट पुं० (गृहावर्त)

गिहि. पु० (गृहिन) ગૃહસ્થાશ્રમવર્તી; ગૃહસ્થ.

गिहिलिंग न० (गृहिलिंग) ગૃહસ્થનો વેશ, સંસારી જીવન.

गिहेलुग. पु० } (गृहैलुक) ઉમરો, બારણા નીચેનો ભાગ
गिहेलुय. पु०

गीअत्थ. त्रि० (गीतार्थ) બહુસૂત્રી.

गीइ. स्त्री० (गीति) ગીતિ; છન્દ વિશેષ. (૨) ગાયન; ગીત.

गीइय पु० (गीतिक) ગીત-કવિતા બનાવવાની વિધિ.

गीत. न० (गीत) ગાયન, ગીત (૨) સૂત્ર તથા અર્થને જાણનાર.

गीय न० (गीत) ગીત-ગાયનકળા. (૨) આગમનો જાણ. (૩) त्रि० ગાવા યોગ્ય. (૪) કથિત, પ્રતિપાદિત

गीयजस. पु० (गीतयशस) ગન્ધર્વ જાતના વ્યન્તર દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર

गीयत्थ. पु० (गीतार्थ) શાસ્ત્રના અર્થને જાણનાર, બહુશ્રુત

गीयरइ. पु० (गीतरति) દક્ષિણ તરફના ગન્ધર્વ દેવતાનો ઇન્દ્ર (૨) स्त्री० સંગીત ક્રીડા (૩) पु० ગન્ધર્વ સેનાના અધિપતિ દેવ વિશેષ. (૪) त्रि० સંગીતપ્રિય, ગાયનપ્રિય

गीवा स्त्री० (ग्रीवा) ડોક, ગરદન, ગળુ.

गुंजा स्त्री० (गुञ्जा) ચણોઠી (૨) વાદ્ય વિશેષ. (૩) પરિમાણ વિશેષ. (૪) ગુંજારવ, ગુન ગુન અવાજ. (૫) ગુંજારવ કરતો વાયુ

गुंजालिया. स्त्री० (गुञ्जालिका) વાંકી વાવ. (૨) નાક, નહેર વગેરે (૩) વાંકી નદી

गुंजावाय. पु० (गुञ्जद्वात) શબ્દ કરતો સુસવાટા મારતો પવન

गुंजिय त्रि० (गुञ्जित) ગુંજારવ કરેલ.

गुंडण. न० (गुण्डन) રજથી ખરડાવુ તે.

गुंडिय त्रि० (गुण्डित) રજથી ખરડાયેલ (૨) વીંટાએલુ, ઘેરાએલુ. (૩) પ્રેરાયેલુ.

गुंदरुक्ख. पु० (गुन्दवृक्ष) એક જાતનું ઝાડ; ગુંદી

गुंदल. न० (गुन्दल) ક્રીડા; ખેલ.

गुच्छ पु० (गुच्छ) રીંગણી પ્રમુખના ગુચ્છા. (૨) ગુચ્છો; શરીર વગેરે ઉપરથી રજ કે જંતુને પુંજીને દૂર કરવાનું એક સાધન-ધર્મનુ ઉપકરણ. (૩) વૃક્ષની એક જાત. (૪) પાંદડાનો સમૂહ.

गुच्छग } पु० (गुच्छक) ઉનનો ગુચ્છો-
गुच्छय. } ગોચ્છો.

गुच्छिअय. त्रि० (गुच्छित) ગુચ્છાવાળુ

गुज्झ त्रि० (गुह्य).ગુપ્ત વાત. (२) पु० ગુહ્યભાગ; ગુપ્તેન્દ્રિય. (३) ભવનપતિ દેવતાનો એક અવાન્તર ભેદ (४) મૈથુન; સંભોગ

गुज्झग. पु० (गुह्यक) ભવનપતિ દેવની એક જાત (२) त्रि० ગુપ્ત. અદૃશ્ય.

गुज्झदेस. पु० (गुह्यदेश) ગુહ્યસ્થાન.

गुज्झसाला. स्त्री० (गुह्यशाला) ગુપ્ત ઘર.

गुट्ठ पु० (गोष्ठ) ગાયોને રહેવાનો વડો.

गुड. पु० (गुड) ગોળ, શેરડીના રસથી બનેલ ખાદ્ય પદાર્થ.

गुडा स्त्री (गुडा) હાથીનું કવચ (२) ઘોડાનું કવચ

गुडिअ त्रि० (गुडित) મઢી લીધેલ.

गुढायारि त्रि० (गूढाचारिन्) પોતાનો દુરાચાર છુપાવનાર

गुण. पु० न० (गुण) ગુણ-મૂળગુણ અને ઉત્તરગુણ, મૂળગુણ-મહાવ્રત, ઉત્તરગુણ-સમિતિ આદિ. (२) શ્રાવકનાં ત્રણ ગુણવ્રત, છઠ્ઠું, સાતમું અને આઠમું વ્રત. (३) દ્રવ્યમાં રહેલ ધર્મ; વસ્તુ સ્વભાવ. (४) શબ્દ, રૂપ, રસ, આદિ કામના ગુણ, ઇંદ્રિય વિષય. (५) ક્ષમા, વિનય, જ્ઞાન, સૌભાગ્ય, સરલતા આદિ, સદ્‌ગુણ. (६) સૂત્રના તાતણા, દોરી. (७) ગણવું, ગુણાકાર કરવો. (८) પ્રશંસા (९) કાર્ય. પ્રયોજન. (१०) અંશ; વિભાગ.

गुणकार पु० (गुणाकार) ગુણાકાર-એક રકમને બીજી રકમથી ગુણવું તે.

गुणट्ठाण न० (गुणस्थान) મિથ્યાત્વ આદિ १४ ગુણસ્થાન.

गुणण. न० (गुणन) આવૃત્તિ; ગ્રથવિચાર.

गुणपुरिस. पु० (गुणपुरुष) ગુણવાન્ પુરૂષ.

गुणरयण. न० (गुणरत्न) સોળ મહિનાનું એક તપ.

गुणरयणसंवच्छर न० (गुणरत्नसंवत्सर) એ નામનુ એક તપ

गुणवेरमण. न० (गुणविरमण) શ્રાવકનુ છઠ્ઠુ સાતમુ અને આઠમુ એ ત્રણવ્રત.

गुणव्वय. न० (गुणव्रत) જુઓ, " ગુણવેરમણ " શબ્દ.

गुणसंकम. न० (गुणसंक्रम) અબધ્યમાન પ્રકૃતિના દલિઆને બધ્યમાન પ્રકૃતિમાં પ્રતિસમય અસખ્યગુણવૃદ્ધિએ ઉમેરવા તે.

गुणसंकमण. पुं० (गुणसंक्रमण) જુઓ "ગુણસંકમ શબ્દ.

गुणसिल. न० (गुणशील) એ નામનુ રાજગૃહ નગરી પાસેનુ એક ઉદ્યાન

गुणसेढि. स्त्री० (गुणश्रेणि) ગુણાકારે પ્રદેશની રચના; જ્યા ગુણની વૃદ્ધિએ અસખ્યાતગુણી નિર્જરા એકેક સમયે અધિક થાય તે ગુણશ્રેણિ.

गुणि. त्रि० (गुणिन्) ગુણવાળુ.

गुणिज्जमाण त्रि० (गुण्यमान) ગુણાકાર કરાતુ

गुणिय त्रि० (गुणित) ગુણેલુ,ગુણાકાર કરેલ. (२) પઠન કરેલ; અધ્યયન કરેલ.

गुण्ण त्रि० (गुण्य) ગુણને લાયક.

गुत्त न० (गोत्र) ગોત્ર, અટક (२) સાતમુ ગોત્ર કર્મ.

गुत्त त्रि० (गुप्त) ગુપ્તિવન્ત: મન વચન અને કાયાને પાપમાં ન જવા દેતા ગોપવી રાખનાર (२) સ્તબ્ધ, દિઙ્‌મૂઢ બનેલ. (३) છુપાવેલ; ઢાકેલ. (४) રક્ષણ કરેલ; બચાવેલ. (५) ગુપ્ત ઘર-ભોયરૂ વગેરે.

गुत्तास पु० (गोत्रास) વિપાકસૂત્રનું એ નામનું બીજું અધ્યયન.

गुत्ति. स्त्री० (गुप्ति) મન વચન અને કાયાને અશુભ પ્રવૃતિથી રોકી ગોપવી રાખવાં તે.

गुत्तिंदिय त्रि० (गुप्तेन्द्रिय) ઇન્દ્રિય નિગ્રહ કરનાર, સંયમી

गुत्तिगुत्त. त्रि० (गुप्तिगुप्त) મન વગેરેની નિર્દોષ પ્રવૃત્તિ કરનાર, સંયતિ.

गुत्तिय. पु० (गौमिक) કોટવાળ (२) त्रि० રક્ષક; રક્ષણ કરનાર.

गुत्तिसेण. पु० (गुप्तिसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થએલ સાળમા તીર્થંકર.

गुद पु० स्त्री० (गुद) ગુદા, ગુહ્યસ્થાન.

गुप्प त्रि० (गोप्य) છુપાવવા યોગ્ય. (२) न० એકાન્ત

गुप्फ पु० (गुल्फ) પગની એડી, ઘુંટી.

गुमगुमंत. त्रि० (गुमगुमत्) } ગુમગુમાટ
गुमगुमाइय त्रि० (गुमगुमायित) } કરતો, ગુમગુમ એવો અવાજ કરતો

गुमगुमायंत. त्रि० (गुमगुमायमान) ઘમઘમાટ કરતું, ગણગણાટ કરતું, મધુર શબ્દ કરતું.

गुम्म. पु० न० (गुल्म) વૃક્ષલતા નવમાલિકા આદિ, વૃક્ષની એક જાત (२) સમૂહ, પરિવાર (३) લશ્કરનો એક ભાગ, જૈન મુનિ મંડળનો એક અંશ (४) સ્થાન, જગ્યા.

गुम्मइअ. त्रि० (गुल्मित) મૂઢ બનેલ

गुम्मि पु० (गुल्मिन्) કાનખજુરો.

गुम्मिअ त्रि० ( ) મદમાં રમી રહેલ, મદાન્ધ

गुम्मिय. पु० (गुल्मिक) કિલ્લાનું રક્ષણકરનાર, ચોકીદાર (२) જુઇ વગેરે ફુલઝાડ

गुरु पु० (गुरु) મોક્ષનો માર્ગ દર્શાવનાર, ગુરુ (२) શિક્ષક, વિદ્યાદાતા (३) અધોગતિ લઇ જનાર મહાદોષ (४) માતાપિતા વગેરે વડીલ (५) જેના ઉદયથી જીવ લોઢા જેવું ભારે શરીર પામે તે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ (.) त्रि० ભારે, વજનદાર.

गुरुकुल. न० (गुरुकुल) અભ્યાસ કરવા માટે ગુરુસમીપે રહેવું તે, ગુરુનું નિવાસસ્થાન.

गुरुगइ स्त्री० (गुरुगति) ગતિ વિશેષ.

गुरुलहु त्रि० (गुरुलघु) એકાંત ભારે નહીં અને એકાંત હલકું નહીં કિન્તુ એક અપેક્ષાએ ભારે અને બીજી અપેક્ષાએ હલકું

गुल पु० (गुड) ગુડ, ગોળ

गुलइय त्रि० (गुल्मित) ગુચ્છ—ઝુંડરૂપે મળેલા ન્હાના ઝાડ.

गुलगुल. न० (गुलगुल) હાથીના ગુલગુલાટ શબ્દ, ગુલ ગુલ એવો ધ્વનિ.

गुलगुलंत. त्रि० (गुलगुलत्) ગુલગુલાટ કરતો; ગુલગુલ એવો અવાજ કરતો

गुलगुलाइय. } न० (गुलगुलायित) હાથીનો
गुलगुलिय } ગુલગુલ અવાજ; હાથીની ગર્જના

गुललावणिया. स्त्री० (गुडलावणिका) ગોળ પાપડી.

गुलहाणी स्त्री० (गुलधाना) ગોળ મિશ્રિત ધાણા

गुलिया स्त्री० (गुलिका) ગુટિકા, દવાની ગોળી (२) સુગન્ધી દ્રવ્ય વિશેષ.

गुल्ल पु० (गुड) જુઓ " गुल " શબ્દ

गुच्छइय त्रि० (गुल्मवत्) જુઓ "गुलइय' શબ્દ

गुविय. त्रि० (गुप्त) વ્યાકુળ; ક્ષુબ્ધ.

गुविल त्रि० (गुपिल) કુટિલ, ગહન. (२) વ્યાપ્ત

गुव्विणी स्त्री० (गुर्विणी) સગર્ભા સ્ત્રી; ગર્ભવતી સ્ત્રી

गुहा स्त्री० (गुहा) ગુફા

गुहिर. त्रि० (गह्वर) ગંભીર, ગહ્‌વર.

गूढ. त्रि० (गूढ) ગૂઢ; ગુપ્ત, છાનું.

गूढदंत पु० (गूढदन्त) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

(२) श्रेणिक राजानी धारणी राणीनो पुत्र (३) जम्बूद्वीपना भरतमा आवती उत्सर्पिणीमा थनार त्रीजा चक्रवर्ती. (४) लवण समुद्रमां नवमो जोजन पर आवेल गूढदन्त नामनो एक अनतरद्वीप (५) ते अन्तरद्वीपमा रहेनार माणस (६) एक जैन मुनि

गुढपय. न० (गूढपद) गुप्तपद, सांकेतिक शब्द.

गूढसिराग न० (गूढसिराक) एक साधारण वनस्पति.

गूहण न० } (गूहन) पोताना रूपने **गूहणया** स्त्री० } छुपावी देवु ते, कपटनु अपर नाम

गेज्ज. न० (गेय) गावा लायक; गीत

गेद्ध. त्रि० (गृद्ध) जुओ "गिद्ध" शब्द

गेय न० (गेय) उत्क्षिप्त, पादान्त, मन्दक अने रोचितावसान ए चार जातना गीतमानु गमे ते एक जातनु गीत

गेरिअ. पु० न० (गैरिक) गैरिक धातु, गेरु. लाल रंगनी माटी. (२) एक जातनु रत्न, मणि

गेरुय पु० (गैरुक) भगवा वस्त्र पहेरनार परिव्राजक; सन्यासी (२) एक जातनो मणि.

गेलण्ण. } न० (ग्लान्य) ग्लानि पामवी; **गेलन्न** } मुझावु. (२) रोग बिमारी

गेव त्रि० (ग्रैव) क सबधी.

गेविज्ज न० (ग्रैवेय) कठनु घरेणु; डोकनु आभरणु (२) ग्रैवेयक नामनु विमान.

गेविज्जग. न० (ग्रैवेयक) ग्रैवेयक विमान. (२) नव ग्रैवेयकवासी देव. (३) त्रि० ग्रीवा सबंधी.

गेविज्जविमाण. न० (ग्रैवेयकविमान) ग्रैवेयक देवतानां निवासस्थान.

गेवेज्ज. न० (ग्रैवेय) जुओ "गेविज्ज" शब्द.

गेवेज्जग न० } (ग्रैवेयक) जुओ "गेविज्जग" शब्द. **गेवेज्जय.** }

गेवेज्जविमाण न० (ग्रैवेयविमान) जुओ "गेविज्जविमाण" शब्द.

गेवेय न० (ग्रैवेय) कण्ठनुं भूषण.

गेह. न० (गेह) घर, मकान

गेहवास. पु० (गेहवास) घरवास, गृहस्थाश्रम.

गेहसम. न० (गेहसम) वीणा वगेरे वाजींत्रोए जे स्वर उपाड्यो होय तेज स्वरमा गावु ते.

गेहागार त्रि० (गेहाकार) घरनी पेठे टाढ तडको अने वरसादथी बचावनार घरने आकारे परिणत थयेल कल्पवृक्षनी एक जाति

गेहि. स्त्री० (गृद्धि) आसक्ति, इच्छा.

गेहि त्रि० (गृद्ध) अतिआसक्त, लोलुप.

गेहि त्रि० (गेहिन) } घरवाळु; गृह-**गेहिअ** त्रि० (गहिक) } स्थाश्रमी. (२) पु० भर्ता, धणी, पति.

गेहिणी स्त्री० (गेहिनी) स्त्री; पत्नी

गो पु० स्त्री० (गो) गाय. (२) बळद (३) वाणी, वाचा.

गोअम पु० (गौतम) महावीरस्वामीना प्रथम गणधर-गौतमस्वामी (२) इन्द्रभूति गणधरनु गोत्र. (३) विचित्र बळदने शणगारी तेनी मारफत भिक्षा उघरावनार एक भिक्षुक वर्ग

गोअर पु० (गोचर) आहार लेवानी विधि, गोचरी, मधुकरी.

गोउर न० (गोपुर) नगरनो दरवाजो.

गोउल. न० (गोकुल) गायोनो समूह.

गोफ. पु० (गुल्फ) पगनी गाठ, एडी

गोकराग पु० (गोकर्ण) बे खरीवाळो गायना जेवा कानवाळो पशु विशेष (२) ए नामनो एक अंतद्वीप. (३) तेमा रहेनार माणुस.

गोकयायादीव पु० (गोकर्णद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ચારસો જોજન પર ચૂલહિમવતની ડાઢા ઉપરે આવેલ ગોકર્ણ નામનો અન્તરદ્વીપ.

गोग्गह. पु० (गोग्रह) ગાયની ચોરી, ગાયને છીનવી લેવી તે.

गोचर. न० (गोचर) ગાયોને ચરવાનુ જંગલ. (૨) પુ० ગાયોને ચરવાની રીતિ.

गोचरी स्त्री० (गोचरी) ભિક્ષા, ગોચરી

गोच्छग. पु० न० (गोच्छक) ગુચ્છો; પુજવાનુ એક ઉપકરણ

गोच्छय. पु० (गोच्छक) વસ્ત્ર, પાત્ર, લુચ્છવાનો (ઉનનો) ગાચ્છો.

गोच्छिय. त्रि० (गुच्छित) ફૂલના ગુચ્છાવાળુ

गोजलोया. स्त्री० (गोजलौका) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गोट्ठामाहिल. पु० (गोष्ठामाहिल) ગોષ્ઠામાહિલ નામના સાતમા નિહ્નવ

गोट्ठिअ. } पु० (गौष्ठिक) એક ગાષ્ઠી મ-
गोट्ठिग } ણ્ડલીમા રહેનાર મિત્ર, ગોઠીઓ.

गोट्ठिल त्रि० (गोष्ठीमत) વિટ પુરૂષોની ગાષ્ઠી-મણ્ડલીમા ભાગ લેનાર, ગોઠીઓ

गोट्ठी. स्त्री० (गोष्ठी) વ્યભિચારી પુરૂષોની મણ્ડલી. (૨) મિત્રમણ્ડલી.

गोड. पु० (गौड) ગૌડ દેશ (૨) તે દેશમા રહેનાર.

गोडी. स्त्री० (गौडी) ગોળની બનાવેલી મદિરા, ગોળનો દારૂ.

गोड्ड त्रि० (गौड) ગુડ સબધી, ગાળનું બનાવેલ. (૨) મધુર, મીઠુ.

गोण. त्रि० (गौण) ગુણથી બનેલુ-યથાર્થ, ગુણનિષ્પન્ન. (૨) અપ્રધાન; મુખ્ય નહિ તે.

गोण. पु० ( ) બળદ, આખલો (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

गोणस. पु० (गोनस) ફેણ વિનાનો સર્પ.

गोणिसज्जा स्त्री० (गोनिषद्या) એક પ્રકારનું આસન, ગાયની માફક બેસવુ તે.

गोणी. स्त्री० ( ) ગાય.

गोराण. न० (गौण) ગુણ નિષ્પન્ન નામ; પ્રકૃતિ પ્રત્યયના અર્થને અનુસરતુ નામ. (૨) ત્રિ० ગૌણ, મુખ્ય નહિ તે.

गोतम. पु० (गौतम) અતગડસૂત્રના પહેલા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનુ નામ (૨) અધકવૃષ્ણિ રાજાના પ્રથમ પુત્ર. (૩) ગૌતમ ગણધર, મહાવીરસ્વામીના મુખ્ય શિષ્ય (૪) રોહિણી નક્ષત્રનુ ગોત્ર. (૫) ત્રિ. ગૌતમ ગોત્રમા ઉત્પન્ન થયેલ. (૬) ન० લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિક દેવતાનો એક દ્વીપ (૭) પુ० ગોશાળાનો છઠ્ઠો પઉટ્ટ પરિહાર (૮) નાનો બળદ. (૯) બળદદ્વારા ભિક્ષા માગી નિર્વાહ કરનાર એક વર્ગ

गोतित्थ. न० (गोतीर्थ) તળાવમા ઉતરવાનો આરો; સપાટીથી નીચી જમીન (૨) લવણ સમુદ્ર વગેરેની એક જગા.

गोत्त. न० (गोत्र) વશના મૂળ પુરૂષ, જે નામથી અટકથી તે વશ ઓળખાતો હોય તે. (૨) ત્રિ० સર્વ આગમનો આધાર. (૩) ન० ગાત્રકર્મ, આઠમાંનુ સાતમુ કર્મ, જેના પ્રભાવથી માણસ ઉચ્ચ યા નીચ જાતિનો કહેવાય છે. (૪) ગોત્ર; કુળ, વશ

गोत्तास. त्रि० (गोत्रास) ગાયોને ત્રાસ આપનાર. (૨) પુ० એક ફૂટ ગ્રાહનો પુત્ર.

गोथूभ पु० (गोस्तूप) લવણ સમુદ્રમાં ચારે દિશાએ જંબૂદ્વીપની જગતીથી બેતાળીસ હજાર જોજન ઉપર આવેલ વેલંધર દેવોને રહેવાનો પર્વત. (૨) ૧૧ મા શ્રેયાંસ પ્રભુના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

गोथूभा. स्त्री० (गोस्तूपा) પશ્ચિમ દિશાના અજનક પર્વતની પશ્ચિમ તરફની વાવનું

नाम. (२) शक्रेंद्रनी એક અગ્રમહિષીની રાજધાની.

गोदास. पुं० (गोदास) એ નામના મુનિ; ભદ્રબાહુ સ્વામીના **પ્રથમ** શિષ્ય. (૨) એક જૈનમુનિગણ.

गोदासगण. पुं० (गोदासगण) મહાવીરસ્વામીના નવ ગણુમાંનો એક ગણ-સાધુ સમુદાય.

गोदोहिया. स्त्री० (गोदोहिका) ગાય દહોવાને જે આસને બેસાય તે આસને બેસી ધ્યાન ધરવું કે આતાપના લેવી તે; આસન વિશેષ. (૨) ગાયને દહોવી તે.

गोधा. स्त्री० (गोधा) ગોહ, ભુજપરિસર્પની એક જાત

गोधूम पुं० (गोधूम) ગોધૂમ, ઘઉં

गोपुर. न० (गोपुर) શહેરનો દરવાજો

गोप्पय. न० (गोष्पद) ગાયના પગલા જેટલું; જેમા ગાયનો પગ બુડે તેટલુ ખાબોચીયુ (૨) ગોપદ પરિમિત ભૂમિ.

गोप्पहेलिया. स्त्री० (गोप्रहेल्या) ગાયોને ચરવા માટે થોડા ઘાસવાળી ભૂમિ.

गोफ पु० (गुल्फ) ઘુંટી-પગની એડી.

गोफुस्सिया. स्त्री० (गोस्पर्शिका) એ નામની એક વેલ.

गोबहुल पु० (गोबहुल) શરવણ નામના ગામમા રહેનાર એક બ્રાહ્મણનુ નામ

गोब्बर. पु० (गोर्बर) મગધ દેશમાનુ એ નામનું એક ગામ.

गोभत्तिय. त्रि० (गोभक्तिक) ગાયની પેઠે આહાર કરનાર.

गोभद्द. पु० (गोभद्र) શાલિભદ્રના પિતાનુ નામ.

गोम. } **गोमंत.** } त्रि० (गोमत्) ગાયવાળો.

गोमड. न० (गोमृत) ગાયનું કલેવર.

गोमय. न० (गोमय) છાણ.

गोमाअ. } **गोमाउ.** } पु० (गोमायु) શૃગાલ; શિયાળ.

गोमाउपुत्त. पु० (गोमायुपुत्र) ગોમાયુપુત્ર નામના એક સાધુ.

गोमाणसिया. स्त्री० (गोमानसिका) શય્યા; પથારી. (૨) છાબો ઓટલો.

गोमाणसी. स्त्री० (गोमानसी) જુઓ "ગોમાણસિયા" શબ્દ.

गोमि. } **गोमिअ.** } त्रि० (गोमिन्) જુઓ "ગોમંત" શબ્દ.

गोमिज्जअ. पु० (गोमेदक) એક જાતનો મણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક ભાગ.

गोमिणी. स्त्री० (गोमिनी) ગાયવાળી સ્ત્રી.

गोमुत्तिया. स्त्री० (गोमुत्रिका) ચાલતી ગાય મુતરે તેને આકારે વાંકી ગોચરી કરવી તે. (૨) ગાયનુ મૂત્ર.

गोमुत्ती. स्त्री० (गोमुत्रिका) ગાય કે બળદ મુતરે તેનો જે આકાર થાય તે.

गोमुह. पु० (गोमुख) લવણ સમુદ્રમા પાંચસો જોજન ઉપર ઇશાન ખુણામાં આવેલ ગોમુખ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૨) તે અન્તરદ્વીપમા રહેનાર માણસ. (૩) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના યક્ષનુ નામ.

गोमुहिअ. न० (गोमुखित) ગાયના મુખના આકારવાળી ઢાલ.

गोमुही. स्त्री० (गोमुखी) એ નામનું એક વાજીંત્ર.

गोमेज्ज. पु० (गोमेद) એક જાતનો મણિ.

गोमेह. पु० (गोमेध) નેમનાથજીના યક્ષનું નામ.

गोम्मिअ. पुं० (गौल्मिक) કોટવાળ; નગર રક્ષક.

गोम्हि. पु० (गोम्भिन्) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળો જીવ; કાનખજુરો.

गोय. न० ( ) ઉદુમ્બર વગેરે ફળ.

गोय. पु० (गोत्र) સાતમુ ગોત્રકર્મ જેના

ઉદયથી જીવ ઉંચ અથવા નીચ ગોત્ર પામે છે. (૨) પુ૦ ન૦ ગોત્ર, વંશ. અ-ટક (૩) મોન ધારણ કરવું તે, વાક્‌સંયમ

गोयम. પુ૦ (गौतम) જુઓ "ગોતમ" શબ્દ

गोयमकुमार. પુ૦ (गौतमकुमार) અંધક વૃષ્ણિ રાજાનો કુમાર; દશ દશારમાંનો એક

गोयमकेसिज्ज. ન૦ (गौतमकेशीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું એક અધ્યયન, જેમાં ગૌતમસ્વામી અને કેશિસ્વામિનો સંવાદ છે.

गोयमज्जिया. સ્ત્રી૦ (गौतमार्यिका) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

गोयमदीव પુ૦ (गौतमद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ગૌતમદ્વીપ નામનો ટાપુ છે, જ્યાં સુસ્થિત નામનો લવણ સમુદ્રનો અધિપતિ રહે છે

गोयमपुत्त પુ૦ (गौतमपुत्र) ગૌતમના પુત્ર અર્જુન

गोयमसगुत्त ત્રિ૦ (गौतमसगोत्र) ગૌતમ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ

गोयर. પુ૦ (गोचर) ગોચરી, સાધુએ ગાય વૃત્તિથી ભિક્ષા લેવી તે (૨) સ્થાન. (૩) સન્મુખ, પ્રત્યક્ષ (૪) વિષય સંબંધી (૫) ગાયોને ચરવાની જગા

गोयरग्ग ન૦ (गोचराग्र्य) આધા કર્માદિ દોષરહિત ભિક્ષા-ગોચરી

गोयावाय પુ૦ (गोत्रवाद) ગોત્રના નામથી કોઈને બોલાવવું, જેમકે હે ગૌતમ

गोर. ત્રિ૦ (गौर) સફેદ, ઉજળું, ગોરું

गोरखर. પુ૦ (गौरखर) ગધેડાની એક જાતિ

गोरमिग. પુ૦ (गौरमृग) હરણની એક જાતિ (૨) ન૦ તે હરણના ચામડાનું બનાવેલું વસ્ત્ર.

गोरव. ન૦ (गौरव) ગૌરવ. મહિમા. મોટાઈ (૨) આદર, સન્માન. (૩) ગમન, ગતિ

गोरस. પુ૦ ન૦ (गोरस) દહિં, દુધ, છાસ વગેરે.

गोरहग. પુ૦ (गोरथक) ત્રણ વર્ષનો નાનો વાછરડો.

गोरी. સ્ત્રી૦ (गौरी) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવની એક પટ્ટરાણી. (૩) પાર્વતી. (૪) ગૌરવર્ણવાળી સ્ત્રી

गोरोयणा ન૦ (गोरोचन) ગોરૂ ચંદન

गोल. ત્રિ૦ (गोल) ગોળ, લખોટો, ગોળી વગેરે (૨) કાશ્યપ ગોત્રની એક શાખા. (૩) તેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ (૪) કોઈ એક દેશમાં વપરાયેલ અપમાનસૂચક સંબોધન (૫) નિષ્ઠુરતા, કઠોરતા.

गोलंगुल. પુ૦ (गोलांगूल) વાનર.

गोलय. પુ૦ (गोलक) ગોળો, ગોળપિંડો, દડો

गोलवट्ट. ત્રિ૦ (गोलवृत्त) ગોળાકારે વર્તુલ.

गोलव्वायणा. ન૦ (गोलव्रायन) અનુરાધા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

गोलिकायणा પુ૦ (गोलिकायन) કૌશિક ગોત્રની શાખા (૨) તે શાખામાંનો પુરૂષ

गोलियसाला. સ્ત્રી૦ (गोलिकशाला) ગોળ વેચવાની દુકાન (૨) ગાયોને દોહવાનું સ્થાન.

गोलिया સ્ત્રી૦ ( ) ગોળી: ગુટિકા. (૨) મોટું કુંડું. મોટી થાળી.

गोलियायणा. ન૦ (गोलिकायन) જુઓ 'ગોલિકાયણ' શબ્દ

गोलियालिंछ / गोलियालिच्छ. ન૦ (गुटिकालिच्छ) ચુલો. (૨) અગ્નિ વિશેષ.

गोलुंकी. પુ૦ (गोलुंकी) ગોલુંકી નામનું વાજીંત્ર.

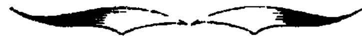
गोलेहणिया સ્ત્રી૦ (गोलेखनिका) ગાયોને ચરવાની જગ્યા (બીડ)

गोलोम. પુ૦ (गोलोम) છાણમાં થતા બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गोल्ल. ન૦ ( ) ફળ વિશેષ.

गोल्ल. ન૦ (गौल्य) ગોત્ર વિશેષ; કાશ્યપ

ગોત્રની એક શાખા (૨) ત્રિ૦ ગોત્ર્ય ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
गोव. પુ૦ (गोप) ગોવાળ.
गोवइ. પુ૦ (गोपति) મોટો બળદ
गोवग्ग. પુ૦ (गोवर्ग) દશહજાર ગાયોનું ટોળું.
गोवल्लायण. न० (गोवल्लायन) પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્રનું ગોત્ર
गोवाल. પુ૦ (गोपाल) ગોવાળિઓ, ગાયો ચારનાર
गोवालिश्रा સ્ત્રી૦ (गोपालिका) ગોપાલિકા નામની આર્યા. (૨) ગોપી, આહિરણ
गोवाली સ્ત્રી૦ (गोपाली) એ નામની એક વેલ
गोविश्र. ત્રિ૦ (गोपित) છુપાવેલ. (૨) રક્ષણ કરાયેલ
गोविंद. પુ૦ (गोविन्द) વિષ્ણુ, કૃષ્ણ (૨) એક જૈન મુનિ.
गोवीहि સ્ત્રી૦ (गोवीथि) શુક્રની ગતિ વિશેષ.
गोव्वइग्र ત્રિ૦ (गोव्रतिक) ગાયનું વ્રત રાખનાર.
गोस પુ૦ ( ) પ્રાત:કાળ, સવાર
गोसाल. } પુ૦ (गोशाल) ગોશાળો, મંખલિનો પુત્ર.
गोसालग. }
गोसीस न० (गोशीर्ष) ગાયના મસ્તકમાંથી નિકળતું ગોરોચન. (૨) ગાયનું મસ્તક.
गोह પુ૦ (गोध) } ઘો. ભુજપર તિર્યંચની એક જાત
गोहा. સ્ત્રી૦ (गोधा) }
गोहिया સ્ત્રી૦ (गोधिका) ભાંડ લોકનું એક જાતનું વાજીંત્ર (૨) સામાન્ય ઘો.
गोही. સ્ત્રી૦ (गोही) જુઓ 'ગોહા' શબ્દ.
गोहूम. પુ૦ (गोधूम) ઘઉં, ધાન્યની એક જાત.



घ.

घश्रांग्र } પુ૦ (घृतोद) સમુદ્ર વિશેષ; જેનું પાણી ઘી જેવું મીઠાશવાળું છે
घश्रोद. }
घंघ. ત્રિ૦ ( ) ગરીબ; અનાથ.
घंघसाला. સ્ત્રી૦ (घघशाला) અનાથાલય, ધર્મશાળા.
घंट. પું૦ (घण्ट) } ઘટડી, ટોકરી. (૨) કાંસાની ઝાલર.
घंटा. સ્ત્રી૦ (घण्टा) }
घंटिय. પુ૦ (घाण्टिक) ઘંટા વગાડી ભિક્ષા માગનાર, રાઉલિક.
घंटिया. સ્ત્રી૦ (घण्टिका) ઘંટડી, ઘુઘરી, એક જાતનું આભરણ.
घंतु. ત્રિ૦ (घातुक) મારનાર. ઘાત કરનાર
घंसण. न० (घर्षण) ઘસવું
घंसिश्र ત્રિ૦ (घर्षित) ચંદનની પેઠે ઘસેલું, લઢેલું.
घकारप्पविभत्ति. પુ૦ન૦ (घकारप्रविभक्ति) "ઘ" ના આકાર જેવું બત્રીશ નાટકમાનું એક.
घट्टग. न० (घृष्टक) ઘસવાનો પાણો.
घट्टण. न० (घट्टन) સંઘટ્ટો થવો, અથડાવું
घट्टणग. પુ૦ (घट्टनक) ઘસવાનો એક જાતનો પથ્થર
घट्टणया. } સ્ત્રી૦ (घट्टना) સંઘટો કરવો, ભાર દઇને ઘસવું (૨) મારવું; હણવું (૩) હાલવું, ચાલવું. (૪) વિચાર, પૃચ્છા (૫) પીડા; દુ:ખ. (૬) સ્પર્શ.
घट्टणा. }
घट्टिय. ત્રિ૦ (घट्टित) માહોમાહિ સ્પર્શ થાય તેવી રીતે હલાવેલ, ઘટ્ટના-ફરસનાપામેલ. (૨) સ્પૃષ્ટ (૩) પ્રેરણા કરેલ.
घट्ठ ત્રિ૦ (घृष्ट) ઘસેલું. પૉલીસ કરેલું; પત્થરની પેઠે સાફ કરેલું.

घड. પું૦ (घट) ઘડો; કળશ.

घडकार. પુ૦ (घटकार) ઘડાનો બનાવનાર; કુંભાર.

घडग. પુ૦ (घटक) નાનો ઘડો.

घडण. ન૦ (घटन) ઉદ્યમ; પ્રયત્ન

घडणा. સ્ત્રી૦ (घटना) ઘટના કરવી, યોજવું

घडदास. પુ૦ (घटदास) પાણી ભરનાર નોકર.

घडदासी. સ્ત્રી૦ (घटदासी) પાણી ભરનારી દાસી.

घडि. ત્રિ૦ (घटिन्) ઘડાવાળો.

घडिगा સ્ત્રી૦ (घटिका) માટીની કુલડી

घडिय. ત્રિ૦ (घटित) ઘટના કરેલ, મળાવેલ.

घण. પુ૦ (घन) દહિનો જામેલ ચકો (૨) વાજિંત્ર, કાંસિયા, ઝાંઝ વગેરે. (૩) દૃઢ કઠણ; મજબુત, છિદ્ર વગરનું (૪) ઘાટું, ગાઢ, જાડું. (૫) વિસ્તાર (૬) મેઘ (૭) આત્માના અસખ્યાત પ્રદેશનુ ઘનરૂપ પિંડ. (૮) કોઈ પણ સખ્યાને તેજ સખ્યાથી ત્રણ વખત ગુણવાથી જે આંકડો આવે તે, જેમકે બેનો ઘન આઠ, ત્રણનો સત્તાવિસ, ચારનો ચોસઠ વગેરે (૯) લંબાઇ પહોળાઇ અને જાડાઇ એ ત્રણેનું માન જેમાં આવે તે, ઘનરૂપે આ લોકનુ પરિમાણ સાત રાજ છે. (૧૦) ઘણું; બહુ (૧૧) નાગરમોથ (૧૨) કાંસિયા વગેરે વાજિંત્રનો શબ્દ (૧૩) ન૦ એ નામનું એક દેવ વિમાન (૧૪) પિણ્ડ.

घणघणाइय. ન૦ (घनघनायित) રથનો ઘણ ઘણ એવો અવાજ થાય તે.

घणघाइ. ન૦ (घनघातिन्) ઘનઘાતી કર્મ, જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મ.

घणचउरंस. ન૦ (घनचतुरस्र) નક્કર વસ્તુનું ચોરસ સઠાણ.

घणतंस. ન૦ (घनत्र्यस्र) નક્કરરૂપે ત્રિકોણ સઠાણ.

घणतव. ન૦ (घनतपस्) પ્રતરને શ્રેણિગુણા કરતાં ઘન થાય જેથી પ્રતર તપ પ્રમાણેજ ચાર વાર તપ કરવાથી ઘન તપ થાય છે

घणदंत પુ૦ (घनदन्त) લવણ સમુદ્રમા નવ સો જોજન પર આવેલ ઘનદંત નામનો અનરદ્વીપ (૨) ત્રિ૦ તે અતરદ્વીપમાં રહેનાર.

घणपरिमंडल. ન૦ (घनपरिमण्डल) નક્કરરૂપે વર્તુલ આકાર; ઘનપરિમડળ સઠાણ.

घणमुइंग પુ૦ (घनमृदङ्ग) મ્હોટું નગારૂં.

घणरज्जु. સ્ત્રી૦ (घनरज्जु) જેની લબાઇ પહોળાઇ અને જાડાઇ સરખી થાય એવી રીતે રાજનુ પરિમાણ કરવુ તે

घणवट्ट ન૦ (घनवृत्त) નક્કર ગોળાકાર, લાડવાના જેવો આકાર

घणवात. પુ૦ } (घनवात) ઘનોદધિ અથવા
घणवाय. } વિમાન આદિના આધારભૂત જામેલા બરફ જેવો અથવા થીજેલા ઘી જેવો એક પ્રકારનો કઠિન વાયુ

घणवायवलय. પુ૦ (घनवातवलय) વળયાકારે રહેલ ઘનવાયુ

घणविज्जुया સ્ત્રી૦ (घनविद्युत्) ધરણેન્દ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષીનુ નામ. (૨) પશ્ચિમ દિશા કુમારીમાંની એક.

घणसंताणअ. પુ૦ (घनसन्तानक) કરોળીયાનું પડ

घणसंमद्द પુ૦ (घनसमर्द) જે યોગમાં ચંદ્ર અને સૂર્ય ગ્રહ તથા નક્ષત્રની વચ્ચમા થઇ ચાલે તે યોગ.

घणसार. પુ૦ (घनसार) કપૂર.

घणा. સ્ત્રી૦ (घना) ધણાદેવી, ધરણેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

घणायत न० (घनायत) જાડાઇ અને પહોળાઇ યુક્ત આયતસંઠાણ; નક્કર વસ્તુની લંબાઇ.

घणोदधि. } **घणोदहि** } पु० (घनोदधि) પ્રત્યેક નરકની પૃથ્વી નીચે જરકની પેઠે જામેલ ઘનરૂપ પાણી કે જે વીશ હજાર જોજન પ્રમાણે છે.

घत न० (घृत) ઘી.

घत्त त्रि० (घात्य) ઘાત કરવા યોગ્ય, મરાયેલ

घत्थ त्रि० (ग्रस्त) પકડાએલું, ઘેરાએલું. (૨) ગ્રસાઇ ગયેલ. ખવાઇ ગયેલ.

घन त्रि० (घन) ગાઢ, ગંભીર (૨) पु० મેઘ, વરસાદ

घम्म पु० (घर्म) ઘામ, બફારો, ગરમી.

घम्मा स्त्री० (घर्मा) પહેલી નરકનું નામ

घय. न० (घृत) ઘી. (૨) ઘૃત નામના દ્વીપ તથા સમુદ્રનું નામ

घयघट्ट पु० (घृतघट्ट) ઘીનો મેલ, કીટું.

घयपुण्ण न० (घृतपूर्ण) ઘેબર

घयपूर. पु० (घृतपूर) ઘેબર

घयमंड पु० (घृतमण्ड) ઘૃતસાર. ઉપરનું ઘી.

घयमेह. पु० (घृतमेघ) ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતા ૧૪ દિવસ સુધી બે મેઘ વરસ્યા પછી સાત દિન સુધી ત્રીજો મેઘ વરસે તેનું નામ; ઘીના જેવો વરસતા વરસાદ.

घर पु० न० (गृह) મકાન, રહેવાનું સ્થાન, ઘર.

घरकुडी. स्त्री० (गृहकुटी) ઘરની બહારની કોટડી (૨) ચોકની અંદરની કુંડી

घरकोइला. } **घरकोइलिया** } स्त्री० (गृहकोकिला) ગરોળી, ભીંતગરોળી.

घरघरग. पु० ( ) એક જાતનું ડોકનું આભૂષણ.

घरजामाउय पु० (गृहजामातृक) ઘર જમાઇ.

घरणी स्त्री० (गृहिणी) ઘરધણિયાણી; સ્ત્રી; ભાર્યા.

घरवास पु० (गृहवास) ગૃહાશ્રમ,ગૃહસ્થાશ્રમ.

घरसमुदाण. न० (गृहसमुदान) સાધુ સામાન્ય પ્રકારે બધે ઘેરથી ગોચરી કરે તે.

घरसमुदाणिय. पु० (गृहसमुदानिक) દરેક ઘરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળાના મતનો અનુયાયી, આજીવિક મતના અનુયાયી સાધુ.

घरिणी. स्त्री० (गृहिणी) સ્ત્રી, ઘરધણીયાણી.

घरिस. पु० (घर्ष) ઘર્ષણ, અરસપરસ ઘસાવું તે.

घरोलिया } **घरोली.** } स्त्री० ( ) નાની ગરોળી

घलवल पु० (घलवल) એક જાતનો અવાજ.

घस न० (घस) જમીનની મ્હોટી ફાટ; કાળી જમીનનો ચારીયો

घसा. स्त्री० ( ) ક્ષારવાળી ભૂમિ.

घसिय. त्रि० (घृष्ट) ઘસેલું

घसिर. त्रि० (ग्रसितृ) અધરાયો, બહુ ખાનાર.

घसी. स्त्री० ( ) જમીનનો ઢોળાવ (૨) ભોંયરું

घाइ. त्रि० (घातिन) ઘાત કરનાર; હિંસક

घाइआ. स्त्री० (घातिका) વિનાશ કરનારી સ્ત્રી.

घाइकम्म न० (घातिकर्मन) જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મ. આત્મિક ગુણોની ઘાત કરનાર કર્મ

घाइय. त्रि० (घातित) મારી નખાવેલ; ઘાત કરાવેલ. (૨) ઘવાયેલ; શક્તિ રહિત.

घाउकाम. त्रि० (हन्तुकाम) લુંટવાની ઇચ્છાવાળો.

घाड. पु० (घाट) મિત્રતા, ભાઇબંધી. (૨) માથાની નીચેનો ભાગ.

घाडिय. त्रि० (घाटिक) મિત્ર, ભાઇબંધ.

घाण. न० ( ) ઘાણી.

घाग पु० न० (घ्राण) घ्राणेन्द्रिय, नासिका.
घाणारिस पु० न० (घ्राणार्शस्) नाकमा थतो मसानो रोग
घाणिंदिय न० (घ्राणेन्द्रिय) नासिका सुंघवानी शक्ति धरावनार इंद्रिय, नाक
घात. पु० (घात) मारवु (२) नरक
घातअ. त्रि० (घातक) घातकरनार, मारनार.
घाति त्रि० (घातिन्) हणनार, वध करनार (२) न० चार घाती कर्म
घातिय. त्रि० (घातित) हणेलु
घाय. पु० (घात) वध करवो, घात करवी (२) नरक (३) समार
घायअ
घायक
घायग. त्रि० (घातक) जुओ "घातअ" शब्द
घायण न०
घायणा स्त्री० (हनन) मारवु, घात करवी
घायावण. न० (घातना) घायल करावबु.
घायावणा. स्त्री० (घातना) मारवु, बीजा पासे मरावबु
घास. पु० (ग्रास) कोळियो (२) भोजन
घास. पु० (घास) तृण, घास
घासेसणा. स्त्री० (ग्रासैषणा) आहार आपवामा शुद्धि अशुद्धिनु पर्यालोचन करवु ते
घिअ न० (घृत) घी.
घिओदअ पु० (घृतोदक) घृतोदधि समुद्र, घीना जेवा पाणीवाळो समुद्र
घिं.
घिंसु. पु० (ग्रीष्म) गरमीनो मोसम. उनाळो. (२) ताप, गरमी.
घिणिल्लु त्रि० (घृणावत्) दयाळु, दयावान्
घिसरा. स्त्री० ( ) माछली पकडवानी एक जातनी जाळ.
घुट्टग. पु० (घृष्टक) लिंपेल पात्रने घसवानो पथरो.

घुट्ठ. त्रि० (घुष्ट) उंचे स्वरे बोलाएल; उद्घोषणा करेल.
घुण. पु०
घुणा स्त्री० (घुण) घुणो; लाकडाने कोरनार जन्तु विशेष.
घुणिय त्रि० (घुणित) कीडाथी विधायेल.
घुल्ला. स्त्री० ( ) बे इन्द्रियवाळो जीव; शंखला वगेरे.
घुसिण. न० (घुसृण) केसर.
घूघू.
घूय. पु० स्त्री० (घूक) घुवड.
घूरू. स्त्री० ( ) जंघा विगेरे शरीरना अवयव.
घरोलिया स्त्री० (गृहकोकिला) गरोळी.
घोड. पु० (घोट) घोडो
घोडग.
घोडय. पु० (घोटक) एक जातनो घोडो.
घोडयमुह न० (घोटकमुख) घोडानां लक्षणो जोवानु शास्त्र
घोडिय. पु० ( ) मित्र
घोर त्रि० (घोर) घोर, भयकर; दारुण. (२) जेमा जीववानो पण सशय रहे तेवु दुष्कर कृत्य.
घोल. पु० (घोल) दहिने कपडामा बांधी गाळीने छाशनु-पाणी काढी नाखवु ते.
घोलण. न० (घोलन) घोळवु, अगुठा अने आंगळीवती केरीना पेठे घोळवु-मसळवु.
घोलवड. न० (घोलवटक) दहि घोळीने तेमां वडां नाखे ते. दहिवडां.
घोलित
घोलिय त्रि० (घोलित) वलोवेलु, मथेलु, केरीना पेठे घोळेलु.
घोलिर. त्रि० (घूर्णितृ) चक्रपणे फरनार; घुमनार
घोस. पु० (घोष) गोकुल; गायोने रहेवानु स्थान (२) त्रीजा अने चोथा देवलोकनु एक विमान. (३) स्वर; अवाज (४) उंचे नीचे के समस्वर विशेष

उच्चार; ઉદાત્તાદિ સ્વર બોલવા તે. (૫) સ્તનિત કુમાર જાતના ભવનપતિનો ઇન્દ્ર. (૬) ઘોસ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

घोसण. न० (घोषण) } ઘંટાનો શબ્દ,
घोसणा. स्त्री० (घोषणा) } ઢંઢેરો પીટા વવો તે.

घोसय. पुं० ( ) આરસી, નાનો અરિસો (૨) દર્પણનું ઘર. (૩) દર્પણ રાખવાની પેટી

घोसाड पु० न० (घोषातक) ગીસોડા, શાક વનસ્પતિની એક જાત.

घोसाडई. स्त्री० (घोषातकी) ગીસાડા-તુરીયાની વેલ.

घोसाडिया. स्त्री० (घोषातकी) વનસ્પતિ વિશેષ, ગીસોડી.

घोसालई. } स्त्री ( ) શરદ્ ઋતુમા
घोसाली. } ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વેલ.

घोसिअ त्रि० (घोषित) જાહેર કરેલુ, સાદ પડાવેલો.

ङ.

ङकारपविभत्ति पु० (ङकारप्रविभक्ति) ઙકારના આકાર જેવું નાટક વિશેષ.

च.

च अ० (च) અને, વળી (૨) પાદપૂરણ. (૩) અતિશય; અધિક.

चअ. पु० (चय) જથ્થો (૨) ઇંટ વિગેરેનુ ચણતર. (૩) શરીર (૪) શરીરનુ તજવુ.

चइय त्रि० (त्यक्त) છોડેલુ; તજેલુ.

चउ. त्रि० (चतुर्) ચાર, ચારની સંખ્યા.

चउकण्ण. त्रि० (चतुष्कर्ण) ચાર કાને ગયેલ (વાર્તા.)

चउक्क. पु० (चतुष्क) ચાર રસ્તા ભેગા થતા હોય તે સ્થળ. ચોક; ચોવાટો (૨) ચારનો સમૂહ-જથ્થો.

चउक्कणइय. त्रि० (चतुष्कनयिक) ચાર નયથી વસ્તુનો વિચાર કરનાર, જે નૈગમના સામાન્ય અંશને સંગ્રહમાં અને વિશેષ અંશને વ્યવહારમાં સમાવી ત્રણ શબ્દ નયને એક રૂપે માની સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર અને શબ્દ એ ચાર નય માનતા હતા તે

चउक्कणय. पु० (चतुष्कनय) ચાર નયને માનનાર એક આજીવિક મત

चउक्कर. त्रि० (चतुष्कर) ચાર હાથવાળા. ચતુર્ભુજ.

चउकोण त्रि० (चतुष्कोण) ચાર ખુણાવાળુ, ચોરસ.

चउक्खुत्तो. अ० (चतुष्कृत्वस्) ચારવાર.

चउगइ. स्त्री० (चतुर्गति) નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના એ ચાર ગતિ.

चउगमण. न० (चतुर्गमन) ચારે દિશાએ જવુ તે.

चउगुण. त्रि० (चतुर्गुण) } ચારગણું
चउगुणिय त्रि० (चतुर्गुणित) }

चउचत्ता. स्त्री० (चतुश्चत्वारिंशत) ચુમાળીસ; ૪૪.

चउज्जामधम्म. पु० (चतुर्यामधर्म) ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ; અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય અને અપરિગ્રહ-એ ચાર મહાવ્રતરૂપ વચ્ચેના બાવીસ તિર્થંકરોએ બતાવેલ ધર્મ

चउज्झाइया. स्त्री० ( ) સાપની એક જાતિ.

चउट्ठाण. न० (चतुःस्थान) કર્મનો ચોઠાણિઓ રસ

चउट्ठाणवडिअ त्रि० (चतुःस्थानपतित) ચાર પ્રકારનું

चउणउइ. स्त्री० (चतुर्नवति) ચોરાણું

चउतीस. } स्त्री० (चतुस्त्रिंशत) ચોત્રીસ.
चउत्तीस. } ૩૪.

चउत्तीसइम } न० (चतुस्त्रिंशत्तम) ચોત્રીસ
चउत्तीसम } ઉપવાસ ભેગા કરવા તે (૨) त्रि० ચોત્રીસમો, ૩૪ મો

चउत्थ. त्रि० (चतुर्थ) ચોથું, ચોથા નંબરનું (૨) पु० न० ચોથ ભક્ત; એક ઉપવાસ

चउत्थचउत्थ. पु० न० (चतुर्थचतुर्थ) એક એક ઉપવાસ.

चउत्थग. } पु० (चतुर्थक) ચોથીયો તાવ.
चउत्थय } ત્રણ ત્રણ દિવસને આન્તરે આવે તે તાવ

चउत्थभत्त न० (चतुर्थभक्त) ચોથ ભક્ત તપ, એક ઉપવાસ.

चउत्थाहिअ. पु० (चतुर्थाह्निक) ચોથે ચોથે દિવસ આવતો તાવ.

चउत्थी स्त्री० (चतुर्थी) પક્ષની ચોથી તિથિ. ચોથ (૨) त्रि० ચોથા નંબરનું.

चउदंत. पु० (चतुर्दन्त) ચાર દાન્તવાળો-હાથીરત્ન, ઇન્દ્રનો ઐરાવત નામનો હાથી

चउद्दस. त्रि० (चतुर्दशन) ચૌદ, દશ અને ચાર.

चउद्दसपुव्व. न० (चतुर्दशपूर्व) ચૌદપૂર્વ-આગમ વિશેષ કે જે હાલ વિચ્છિન્ન થઇ ગયેલ છે.

चउद्दसपुव्वि पु० (चतुर्दशपूर्विन्) ચૌદ પૂર્વના જાણનાર (સાધુ)

चउद्दसपुव्वी स्त्री० (चतुर्दशपूर्वी) ચૌદ પૂર્વનો સમૂહ,

चउद्दसम. न० (चतुर्दश) એક સાથે ૭ દિવસના ઉપવાસ કરવા તે (૨) त्रि० ચૌદમું.

चउद्दसी स्त्री० (चतुर्दशी) ચૌદશ

चउद्दिसं } अ० (चतुर्दिश) પૂર્વ, પશ્ચિમ,
चउद्दिसिं } ઉત્તર અને દક્ષિણ-એ ચાર દિશાઓ તરફ. ચારે દિશામાં.

चउनवइ स्त्री० (चतुर्नवति) ચોરાણું, ૯૪ ની સંખ્યા.

चउनाण. न० (चतुर्ज्ञान) ચાર પ્રકારનું જ્ઞાન, મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મનઃપર્યવ

चउपज्जवसिय त्रि० (चतुःपर्यवसित) ચાર-ચારના થોક કરતા જેમાં ચાર શેષ રહે તે

चउपण्ण. } स्त्री० (चतुःपञ्चाशत) ચોપનની
चउपन्न. } સંખ્યા

चउप्पइया. स्त्री० (चतुष्पदिका) ચાર પગવાળા ભુજપરિસર્પની એક જાત

चउप्पदी स्त्री० (चतुष्पदी) તિર્યંચ સ્ત્રી. ચોપગી.

चउप्पण्ण } स्त्री० (चतुःपञ्चाशत) જુઓ
चउप्पन्न. } "ચઉપન્ન" શબ્દ.

चउप्पय पु० स्त्री० (चतुष्पद) ચોપગો; ચાર પગવાળા ગાય, ઘોડો, હાથી વિગેરે. (૨) દરેક માસની અમાવાસ્યાને દિવસે આવતું ચાર સ્થિર કરણમાનું બીજું કરણ, ૧૧ કરણમાંનું નવમું કરણ.

चउप्पाय. पु० (चतुष्पाद) જુઓ 'ચઉપ્પય' શબ્દ.

चउप्पाल. न० (चतुष्पाल) સૂર્યાભદેવનું પ્રહરણકોશ.

चउप्पुड. त्रि० (चतुष्पुट) ચાર પડવાળું; ચોસર; ચોપડ.

चउप्पुडिया स्त्री० (चतुष्पुटिका) ચપટી વગાડવી તે

चउप्फाल. त्रि० (चतुष्फाल) ચોફાળ, ચાર પડવાળું

चउब्भाग. पुं० (चतुर्भाग) ચતુર્થાંશ, ચોથો ભાગ

चउभंग. पु० न० (चतुर्भंग) ચાર પ્રકાર; ચાર વિભાગ.

चउभंगी स्त्री० (चतुर्भङ्गी) ચોભંગી

चउभाइआ स्त्री० (चतुर्भागिका) માણીનો ચોથો ભાગ. રસ માપવાનું માપ. ૬૪ પળાનું એક માપ.

चउमासा. स्त्री० (चतुर्मासी) ચાર માસનો સમૂહ; ચોમાસું

चउमासिय. न० (चातुर्मासिक) ચોમાસી તપ. ચાર માસના ઉપવાસ કરવા તે.

चउमासिया. स्त्री० (चातुर्मासिका) ભિક્ખુની ચોથી પડિમા કે જેમાં એક માસ સુધી ચારદાત અન્નની અને ચારદાત પાણીની કલ્પે

चउमास्स. न० (चतुर्मास्य) આસાઢી ૧૫ થી કાર્તકી ૧૫ સુધીનો સમય.

चउम्मुह त्रि० (चतुर्मुख) ચાર મુખવાળું, જેની ચારે દિશામાં દરવાજા હોય તેવો પ્રાસાદ-હવેલી

चउर त्रि० (चतुर) કુશળ, હોશીઆર.

चउर. त्रि० (चतुर्) ચાર; ચારની સંખ્યા.

चउरंग. त्रि० (चतुरङ्ग) જેના ચાર અંગ-અવયવ છે તેવી વસ્તુ. ધર્મના ચાર અંગ-દાન, શીયલ, તપ અને ભાવ, શરણના ચાર અંગ-અરિહન્ત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ. (૨) હાથી, રથ, ઘોડા અને પાયદલ એ ચાર જેના અંગ છે એવી સેના-સૈન્ય.

चउरंगिणी. स्त्री० (चतुरंगिनी) ચતુરંગી સેના; ચાર વિભાગવાળી.

चउरंत पु० (चतुरन्त) ચાર પ્રકારની ગતિ જેમાં છે એવો સંસાર. (૨) त्रि० ચાર પર્યન્તવાળો

चउरंस. त्रि० (चतुरस्र) ચોરસ, ચારખુણાવાળું.

चउरग. पु० (चकोरक) ચકોરપક્ષી.

चउरय पु० ( ) ચોરો, ચબુતરો.

चउरासी. } स्त्री० (चतुरशीति) ચોરાશી,
चउरासीइ } ૮૪.

चउरिंदिय. त्रि० (चतुरिन्द्रिय) સ્પર્શ, ઘ્રાણ, રસના, નેત્ર એ ચાર ઇન્દ્રિયવાળો.

चउवन्न. स्त्री० न० (चतुःपञ्चाशत) ચોપન; ૫૪.

चउवन्न. पु० (चतुर्वर्ण) વર્ણચતુષ્ક, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ-એ નામકર્મની ચાર પ્રકૃતિ.

चउवीस. स्त्री० न० (चतुर्विंशति) ચોવીશ; વીશ અને ચાર.

चउवीसइम. न० (चतुर्विंशतितम) ११ ઉપવાસ (૨) त्रि० ચોવીશમું.

चउवीसत्थय. } न० (चतुर्विंशस्तव) બીજું
चउवीसत्थव. } આવશ્યક સૂત્ર; લોગસ્સનો પાઠ, જેમાં ૨૪ તિર્થંકરની સ્તુતિ છે.

चउव्विह. त्रि० (चतुर्विध) ચાર પ્રકારનું.

चउसट्ठि. स्त्री० (चतुष्षष्टि) ચોસઠ, ૬૪

चउसट्ठिया. स्त्री० (चतुःषष्टिका) રસ તોળવાનું-માણીના ચોસઠમાં ભાગનું માપ.

चउसयरि. स्त्री० (चतुःसप्तति) ચમોતેર; ૭૪ ની સંખ્યા.

चउसरण. न० (चतुश्शरण) અરિહન્ત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ એ ચારનું શરણ (આશ્રય) લેવું તે. (૨) દશ પઇન્નામાંના એક પઇન્ના (પુસ્તક) નું નામ.

चउसाल त्रि० (चतुःशाल) ચતુઃશાલ; ચાર માળવાળું. (ઘર)

चउसिया. स्त्री० (चौकुशिका) ચોકુશ નામના દેશની સ્ત્રી.

चउसिर. न० (चतुःशिरस्) વન્દનામાં ચાર વખત ગુરૂને મસ્તક નમાડવું તે.

चओर पु० स्त्री० (चकोर) ચકોર પક્ષી

चओवचइअ. त्रि० (चयोपचयिक) ન્યૂનાધિક થનારૂ, ચયોપચય હાનિવૃદ્ધિ પામનાર.

चंकमण न० (चक्रमण) આમતેમ ફરવું ત. (૨) બહુ ચાલવું. (૩) વારવાર ચાલવું તે (૪) વાંકુ ચાલવું તે.

चंकमिअ. त्रि० (चंक्रमित) અતિશય ચાલેલ.

चंकार. पु० (चकार) ચકાર, ચ અક્ષર.

चंगबेर. पु० ( ) કથરોટ. (૨) ચગેરી

चंगिम. पु० स्त्री० (चङ्गिमन्) સુન્દરતા સૌન્દર્ય.

चंगेरिआ. / **चंगेरी** स्त्री० ( ) ફુલ રાખવાની છાબડી

चंचल. त्रि० (चञ्चल) ચચળ, અસ્થિર; ચપળ.

चंचलायमाण. त्रि० (चञ्चलायमान) ચલાયમાન, ચચળ.

चंचु. स्त्री० (चञ्चु) ચાંચ.

चंचुच्चिय. न० (चञ्चुचित) ઘોડાની એક પ્રકારની ગતિ, ખોટી ચાલ.

चंचुमालइय त्रि० ( ) હર્ષથી વિકાશ પામેલ; રોમાંચ થયેલ.

चंचुय. पुं० (चञ्चुक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) તે દેશના નિવાસીમનુષ્ય

चंड. त्रि० (चण्ड) પ્રચણ્ડ; તીક્ષ્ણ. (૨) અતિક્રોધી. (૩) पु० ક્રોધ, કોપ

चंडकोसिय पु० (चण्डकौशिक) એક સર્પ, જેણે ભગવાન મહાવીર સ્વામીને ઘણો પરિસહ આપ્યો હતો

चंडरुद्द. पु० (चण्डरुद्र) એ નામના એક ક્રોધી આચાર્ય.

चंडवाल. पु० (चण्डपाल) એ નામનો એક રાજા.

चंडा. स्त्री० (चण्डा) ચમરેંદ્ર વગેરેની મધ્યમ પર્ષદ-સભા. (૨) જેમ ક્રોધી માણસને શ્રમ ન લાગે તેમ જેમાં શ્રમ ન જણાય એવી દેવતાની એક ગતિ.

चंडाल. पु० (चाण्डाल) નીચ જાત. (૨) ભંગી, ઢેડ (૩) વર્ણશંકર જાતિ.

चंडालग. न० (चन्दालक) દેવપૂજા નિમિત્તે ફૂલ રાખવાનું તાંબાનું વાસણ.

चंडालिय. न० (चाण्डाल्य) ચણ્ડાળના જેવું કર્મ

चंडालिय. न० (चण्डालीक) ક્રોધને વશ થઈને જૂઠું બોલવું તે

चंडालिय त्रि० (चाण्डालिक) ચડાળ સંબંધી; ચડાળ જાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

चंडिक. पु० न० (चाण्डिक्य) ક્રોધ

चडिक्किय त्रि० (चाण्डिक्यित) ક્રોધ પ્રગટવાથી રૌદ્રરૂપ ધરેલ, ભયંકર

चंडी स्त्री० (चण्डी) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ (૨) ચણ્ડીદેવી

चंद. पु० (चन्द्र) ચંદ્ર, ચન્દ્રમા (૨) ચન્દ્ર નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) વપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૪) જ્યોતિષી દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૫) ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રમાંના એક દ્રહ કે જેને બે પાસે કંચનક પર્વત છે. (૬) ચંદ્ર નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૭) જે વર્ષમાં અધિકમાસ ન હોય તે સવત્સર. (૮) ચન્દ્રપુષ્પિકાનું પહેલું અધ્યયન. (૯) આઠમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૧૦) રાધાવેધની પુતળીની આંખનો ડોળો.

चंदक. पु० (चन्द्रक) મોર પીંછા ઉપરનો ચાંદલો

चंदकंत. न० (चन्द्रकान्त) ચન્દ્રકાન્ત નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदकंता. स्त्री० (चन्द्रकान्ता) ચાલુ અવસર્પિણીના બીજા કુલકરની સ્ત્રી.

चंदकूड. न० (चन्द्रकूट) ચન્દ્રકૂટ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પુ० રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

चंदगवेज्झ. पु० (चन्द्रकवेध्य) રાધાવેધ-ચક્ર ફરતી રાધા પુતળીનાં નેત્ર વચ્ચેથી આંખ વિંધવી તે.

चंदगुत्त. स्त्री० (चन्द्रगुप्त) મૌર્યવંશી ચન્દ્રગુપ્ત રાજા

चंदचरिया. स्त्री० (चन्द्रचर्या) ચંદ્રની ગતિ જાણવાની વિદ્યા.

चंदच्छाय. पु० (चन्द्रच्छाय) ચન્દ્રચ્છાય નામે અંગ દેશનો રાજા કે જેણે મલ્લિનાથ પ્રભુ સાથે દીક્ષા લીધી હતી

चंदजसा. स्त्री० (चन्द्रयशस्) વિમળ વાહન કુલકરની સ્ત્રી.

चंदजोग पु० (चन्द्रयोग) નક્ષત્રની સાથે ચન્દ્રનો યોગ

चंदज्झय. न० (चन्द्रध्वज) ચન્દ્રધ્વજ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदण पु० न० (चन्दन) મલયાગર, ચન્દન (૨) સુખડનું ઝાડ. (૩) અક્ષ-કોડાનો જીવ. (૪) ચન્દનમણિ, સચિતાકઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર (૫) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

चंदणकलस. } पु० (चन्दनकलश) ચન્દનલિપ્ત કળશ, મંગળકળશ.
चंदणघड. }

चंदणज्जा. स्त्री० (चन्दनार्या) ચોવીસમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી; ચંદનબાળા નામના આરજા.

चंदणपेसिया. स्त्री० (चन्दनपेषिका) ચન્દન ઘસનારી દાસી

चंदणा. स्त्री० (चंदना) ચંદનબાળાસાધ્વી. ભગવાન્ મહાવીરની પ્રથમ સાધ્વી

चंदणागरी. स्त्री० (चन्दनागरी) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

चंदणी स्त्री० (चन्दनी) આચમન.

चंदत्थमणपविभत्ति. स्त्री० (चन्द्रास्तमनप्रविभक्ति) ચન्द्रાસ્તની વિશેષરચનાવાળું નાટક.

चंददिण. न० (चन्द्रदिन) ચંદ્રનો દિવસ; સોમવાર.

चंददीव पु० (चन्द्रद्वीप) ચન્દ્રમા નામનો દ્વીપ.

चंदद्ध. न० (चन्द्रार्ध) અર્ધો ચન્દ્ર, આઠમનો ચન્દ્ર.

चंदन. न० (चन्दन) ચંદન

चंदनागरी. स्त्री० (चन्दनागरी) એ નામની એક જૈન મુનિઓની શાખા

चंदपडिमा. स्त्री० (चन्द्रप्रतिमा) ચન્દ્ર નામની પ્રતિમા-અભિગ્રહ કે જેમાં ચંદ્ર કળાની પેઠે શુક્લ પક્ષમાં દરરોજ એકેક કોળિઓ વધારતા અને કૃષ્ણ પક્ષમાં એકેક કોળીઓ ઘટાડતા અમાવાસ્યાએ એકજ કોળિઓ લેવામાં આવે તે. એક પ્રકારનું ઉણોદરી તપ.

चंदपण्णत्ति. स्त्री० (चन्द्रप्रज्ञप्ति) જેમાં ચન્દ્ર સંબંધી વર્ણન કર્યું છે તે ચન્દ્રપ્રજ્ઞપ્તિ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

चंदपव्वय पु० (चन्द्रपर्वत) ધાતકી ખંડના મહાવિદેહમાંનો એક પર્વત (૨) એ નામનો શીતોદાનદીનો વક્ષસ્કાર પર્વત.

चंदप्पभ. पु० (चन्द्रप्रभ) ચન્દ્રકાન્તમણિ. (૨) જાંત્રીનો દારૂ (૩) न० ચંદ્રપ્રભ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) पु० આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર. (૫) એક જૈન મુનિ (૬) न० ચંદ્રનું સિંહાસન.

चंदप्पभा. स्त्री० (चन्द्रप्रभा) ચંદ્રહાસ નામની મદિરા-દારૂ (૨) ચંદ્રમાની મ્હોટી અગ્રમહિષી (૩) ચન્દ્રપ્રભાદેવી. (૪) દશમા અને ચોવીશમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ

चंदप्पह पु० (चन्द्रप्रभ) વર્ત્તમાન ચોવીસીના ૮ મા તીર્થંકરનું નામ.

चंदप्पहा. स्त्री० (चन्द्रप्रभा) જુઓ " ચંદ્રપ્રભા " શબ્દ.

चंदप्पहाविमान. न० (चन्द्रप्रभविमान) એ નામનું એક વિમાન

चंदभागा. स्त्री० (चन्द्रभागा) ચન્દ્રભાગા નામની એક નદી, કે જે સિંધુમાં જઈને મળે છે

चंदम पुं० (चन्द्रमस्) ચન્દ્રમા.

चंदमंडल. पुं० न० (चन्द्रमण्डल) ચન્દ્રનું મંડળ; ચન્દ્રનું વિમાન. (૨) ચન્દ્રનું બિમ્બ.

चंदमंडलपविभत्ति. पु० (चन्द्रमण्डलप्रविभक्ति) ચન્દ્રમંડળની વિશેષ રચનાવાળું નાટક

चंदमस पु० (चन्द्रमस्) ચન્દ્રમા

चंदमहत्तर. पु० (चन्द्रमहत्तर) એ નામના એક આચાર્ય કે જેણે સમતિકા નામ ગ્રંથ રચ્યો છે.

चंदमालिया. स्त्री० (चन्द्रमालिका) ચન્દ્રાકાર હાર. (૨) એ નામનો એક હાર

चंदय. पु० (चन्द्रक) મોરપીંછનો ચાંદલો

चंदगुत्त पु० (चन्द्रगुप्त) પાટલીપુત્રનો પ્રાચીન રાજા; ચંદ્રગુપ્ત નામે મૌર્યવંશનો એક રાજા.

चंदलेस. न० (चन्द्रलेश्य) ચન્દ્રલેશ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન

चंदलेस्सा. स्त्री० (चन्द्रलेश्या) ચન્દ્રના વિમાનની કાંતિ

चंदवडिंसअ. पु० (चन्द्रावतंसक) ચંદ્રમાનું વિમાન.

चंदवन्न. न० (चन्द्रवर्ण) ચોથા દેવલોકનું ચન્દ્રવર્ણ નામનું એક વિમાન.

चंदसालिया. स्त्री० (चन्द्रशालिका) મેડી; માળ, મજલો

चंदसिंग. न० (चन्द्रशृङ्ग) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન

चंदसिट्ठ. न० (चन्द्रशिष्ट) ચન્દ્રશિષ્ટ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदसिरि. स्त्री० (चन्द्रश्री) ચન્દ્રશ્રી નામની સ્ત્રી; ચક્ષુષ્મત્ નામના બીજા કુલકરની માતા.

चंदसूरदंसावणिया. } स्त्री० (चन्द्रसूर्यदर्शनिका)
चंदसूरपासणिया } જન્મથી ત્રીજે દિવસે બાળકને કરાવવામાં આવતું સૂર્ય ચન્દ્રનું દર્શન (૨) તે પ્રસંગ થતો ઉત્સવ.

चंदसूरमालिआ. स्त्री० (चन्द्रसूर्यमालिका) એક જાતનું ઘરાણું-દાગીનો.

चंदहोरा स्त्री० (चन्द्रहोरा) ચંદ્રની હોરા; ચન્દ્રલગ્ન

चंदा. स्त्री० (चन्द्रा) ચન્દ્રમાની રાજધાની. ચંદ્રદ્વીપની રાજધાની.

चंदागमणपविभत्ति. न० (चन्द्रागमनप्रविभक्ति) ચન્દ્રાગમનની રચનાવાળું નાટ્ય વિશેષ

चंदाणण. पु० (चन्द्रानन) જંબુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા તીર્થંકર

चंदाणणा स्त्री० (चन्द्रानना) ચન્દ્રના માફક આનંદ ઉપજાવનારી શાશ્વતી જિન પ્રતિમાઓ પૈકી ચોથી પ્રતિમાનું નામ

चंदाभ. न० (चन्द्राभ) ચંદ્રાભ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન (૨) पु० અગીઆરમા કુલગરનું નામ.

चंदायण. न० (चान्द्रायण) જુઓ " ચંદ્રપડિમા " શબ્દ.

चंदालग न० ( ) એક જાતનું તાંબાનું પાત્ર.

चंदावत्त. पु (चन्द्रावर्त) ચન્દ્રાવર્ત નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदावरणपविभत्ति. न० (चन्द्रावरणप्रविभक्ति) ચન્દ્રમાને ઢાંકવાની વિશેષ રચનાવાળું નાટ્ય વિશેષ.

चंदावलिपविभत्ति. न० (चन्द्रावलिप्रविभक्ति) ચન્દ્રમાની વિશેષ રચનાવાળું એક નાટક.

चंदाविज्झय. न० (चन्द्रवेध्यक) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૫ મું.

चंदिम. पु० (चन्द्रमस्) ચંદ્રમા. (२) ચંદ્રમાના દૃષ્ટાન્તવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૦ મું અધ્યયન. (૩) આ નામના એક જૈન મુનિ.

चंदिमसूरिय. पु० (सूर्याचन्द्रमस्) ચન્દ્ર અને સૂર્ય

चंदिमा. स्त्री० (चन्द्रिका) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (२) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીના પુત્ર (૩) ચન્દ્રિકા; જ્યોત્સ્ના.

चंदुत्तरवडिंसग पुं० (चन्द्रोत्तरावतंसक) ચન્દ્રોત્તરાવતંસક નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન

चंदोतरण न० (चन्द्रोत्तरण) કોશામ્બી નગરીનું એક ઉદ્યાન.

चंदोत्तरायण. न० (चन्द्रोत्तरायन) કોશામ્બી નગરીના બહારનો ચન્દ્રોત્તરાયણ નામનો એક બાગ

चंदोयरण. न० (चन्द्रोत्तरण) એ નામનું એક ચૈત્ય કે જે ઉદ્દંડપુર નગરની બહાર હતું

चंदोयग न० (चन्द्रोदक) સન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

चंदोवराग पु० (चन्द्रोपराग) ચન્દ્રગ્રહણ.

चंपक } पु० (चम्पक) ચંપાનું ઝાડ.
चंपग. }

चंपय. पु० (चम्पक) કિંપુરુષદેવની સભા આગળનું ચૈત્યવૃક્ષ, ચંપાનું ઝાડ. (२) સૂર્યાભના ચમ્પક વનનો રક્ષક દેવતા. (૩) ચંપાનું વન તથા ત્યાં રહેનાર દેવ. (૪) ચંપો; ચંપાનું ફૂલ. (૫) ચંપાનું વૃક્ષ કે જેની હેઠે વીસમા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું.

चंपयवडिंसय. न० (चम्पकावतंसक) ચમ્પકાવતંશક નામનું એક વિમાન.

चंपा. स्त्री० (चम्पा) ચંપા નામની નગરી; કોણિક રાજાની રાજધાની; અંગ દેશનો પાયતખ્ત; આજકાલ ભાગલપુરના નામથી ઓળખાય છે તે.

चंपाणयरी. स्त्री० (चम्पानगरी) ચંપાનગરી

चंपापविभत्ति न० (चम्पाप्रविभक्ति) ચંપાનગરીની બજારની શોભાયુક્ત નાટક

चंपिज्जिया. स्त्री० (चम्पीया) જૈન મુનિગણની એક શાખા.

चकारवग्गपविभत्ति पु० (चकारवर्गप्रविभक्ति) ચ અક્ષરના આકારની રચનાવાળું નાટક; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

चक्क. न० (चक्र) પૈડું (२) વાસુદેવનું સુદર્શન ચક્ર. (૩) ચક્રરત્ન, ૧૪ રત્નમાંનું એક (૪) ધર્મચક્ર (દેવતાનું બનાવેલ) તીર્થંકરની આગળ રહેછે તે. (૫) કુંભારનો ચાકડો. (૬) ચક્રાકારે હાથની રેખા. (૭) સમૂહ; મંડળ (૮) મુશળ; સાંબેલું. (૯) આકાશમાં ચક્રાકારે ગોળ કુંડાળા જેવું થાય છે તે. (૧૦) પુ० ચકવો પક્ષી

चक्कंग. पु० (चक्राङ्ग) ચક્રવાક નામે એક પક્ષી.

चक्कग पु० (चक्रक) ચક્ર, આભરણ વિશેષ.

चक्कजोहि. पु० (चक्रयोधिन्) ચક્રથી લડનાર યોદ્ધો. (२) વાસુદેવ, ત્રણ ખંડ પૃથ્વીનો રાજા.

चक्कज्झय. पु० (चक्रध्वज) ચક્રની નિશાનીવાળી ધ્વજા.

चक्कपुरा. } स्त्री० (चक्रपुरी) મહાવિદેહ
चक्कपुरी } ક્ષેત્રની વલ્ગુવિજયની મુખ્ય રાજધાની—નગરી

चक्करक्खल. पु० (चक्ररक्ष) ચક્રનું રક્ષણ કરનાર દેવ

चक्करयण. न० (चक्ररत्न) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું એક ચક્રરત્ન.

चक्कल. पु० (चक्कल) સિંહાસનનો પડથાંભો.

चक्कलिआभिराग. त्रि० ( ) ગોળાકાર ખંડ, ગોળ કકડો

चक्कवइ पु० (चक्रवर्तिन्) } ચક્રવર્તી રાજા.
चक्कवट्टि (चक्रवर्तिन्) } સમ્રાટ; ભરતક્ષેત્રના ૬ ખણ્ડનો અધિપતિ

चक्कवाक } पु० (चक्रवाक) ચકવો પક્ષી
चक्कवाग }
चक्कवाय }

चक्कवाल न० (चक्रवाल) ચક્રાવો, સમૂહ, મંડળ. (૨) ગાડાનું પૈડું (૩) સિંહાસન નીચેનો પાયો (૪) પુ० પવન વિશેષ.

चक्कवालविक्खंभ. पु० (चक्रवालविष्कम्भ) ગોળ પરિધિ, ચક્રાકાર ઘેરો

चक्कवाला. स्त्री० (चक्रवाला) મંડલાકાર શ્રેણી. ગોળ પંક્તિ.

चक्कवूह. पु० (चक्रव्यूह) ચક્રાકાર વ્યૂહ રચના કરવાની કળા

चक्कहर पु० (चक्रधर) સુદર્શન ચક્રને ધારણ કરનાર વાસુદેવ (૨) ૬ ખંડનો સ્વામી ચક્રવર્તી

चक्काउह पु० (चक्रायुध) નામે શાન્તિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ

चक्काग न० ([illegible]) ચક્રાકાર વસ્તુ

चक्काग. पु० (चक्राक) ચક્રવાક પક્ષી

चक्कागभज्जमाण. त्रि० (चाक्रभज्यमान) જે કણ, પાદડું, કે પાણી તોડતાં ચક્રાકારે ગોળ ચિન્હ થાય તે.

चक्कारवद्ध. न० (चक्रारबद्ध) ગાડું.

चक्काह पु० (चक्राभ) બારમા તીર્થંકરના પ્રથમ શિષ્ય

चक्कि. पु० (चक्रिन्) } ચક્રવર્તી રાજા
चक्किय. पु० (चक्रिक) } (૨) त्रि० ચક્ર નામનું આયુધ ધારણ કરનાર. (૩) તેલી (૪) કુંભાર

चक्कित. त्रि० (चकित) ભયભીત.

चक्किय पु० (चाक्रिक) ચક્રથી લડનાર યોદ્ધો. (૨) ભિક્ષુકની એક જાતિ.

चक्कीसर. पु० (चक्रीश्वर) ચક્રવર્તી; સમ્રાટ.

चक्केसरी स्त्री० (चक्रेश्वरी) ઋષભદેવ પ્રભુની દેવીનું નામ.

चक्ख न० (चक्षुष) ચક્ષુ, આંખ

चक्खिदिय न० (चक्षुरिन्द्रिय) ચક્ષુ ઇન્દ્રિય; જોવાની શક્તિવાળી ઇન્દ્રિય, આંખ

चक्खु पु० न० (चक्षुष) આંખ (૨) શાસ્ત્રીયજ્ઞાન

चक्खुइंदिय न० (चक्षुरिन्द्रिय) નેત્ર, આંખ

चक्खुकंत पु० (चक्षुष्कान्त) કુંડળ સમુદ્રના દેવતાનું નામ

चक्खुकंता. स्त्री० (चक्षुष्कान्ता) ચાલુ અવસર્પિણીના પ્રથમ કુલકરની સ્ત્રી

चक्खुदंसण (चक्षुर्दर्शन) આંખથી જોઇને વસ્તુનો પ્રથમ સામાન્ય બોધ થાય તે.

चक्खुदंसणपडिया स्त्री० (चक्षुर्दर्शनप्रतिज्ञा) આંખથી જોવાનો નિયમ, આંખથી જોવાનો સંયમ

चक्खुदंसणावरण न० (चक्षुर्दर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચક્ષુદર્શન (આંખથી સામાન્ય બોધ થાય તે) ન પામે

चक्खुदंसणि त्रि० (चक्षुर्दर्शनिन्) ચક્ષુદર્શનવાળો જીવ

चक्खुदय त्रि० (चक्षुर्दय) જ્ઞાનરૂપી આંખ આપનાર. જ્ઞાનદાતા

चक्खुदरिसण. न० (चक्षुर्दर्शन) જુઓ "ચક્ખુદંસણ" શબ્દ.

चक्खुदरिसणावरण न० (चक्षुर्दर्शनावरण) જુઓ "ચક્ખુદંસણાવરણ" શબ્દ

चक्खुपरिन्नाण. न० (चक्षुष्परिज्ञान) રૂપ વિષયક જ્ઞાન. આંખથી થતું જ્ઞાન

चक्खुपह पु० (चक्षुष्पथ) નેત્રમાર્ગ, આંખનો ઉપયોગ.

चक्खुफास. पु० (चक्षुःस्पर्श) દર્શન. અવલોકન

चक्खुभीय. त्रि० (चक्षुर्भीत) અવલોકન નાનથી ડરી ગયેલ.

चक्खुभूय. त्रि० (चक्षुर्भूत) આંખની પેઠે આધારરૂપ.

चक्खुमंत. पु० (चक्षुष्मत्) ચક્ષુંમા નામે આલુ અવસર્પિણીના બીજા કુલકર. (२) આઠમા કુલકરનું નામ (३) त्रि० આંખવાળું

चक्खुराग. पु० (चक्षूराग) દૃષ્ટિરાગ, આંખનો પ્રેમ

चक्खुलेस. त्रि० (चक्षुर्लेश) જોવામાં જ્યાં આંખનો ક્લેશ થાય-આંખ ચોંટી જાય તે.

चक्खुलोलय. त्रि० (चक्षुर्लोलक) આંખની ચપળતાવાળો.

चक्खुलोयणलेस्स. त्रि० (चक्षुर्लोचनलेश्य) સુન્દર રૂપવાળો.

चक्खुस. त्रि० (चाक्षुष) નેત્રગ્રાહ્ય પદાર્થ, આંખથી જોવા યોગ્ય

चक्खुस. न० (चक्षुष्) ચક્ષુ, આંખ.

चक्खुसुह. पु० (चक्षुःसुख) કુંડલ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

चक्खुहर. न० (चक्षुर्हर) આંખને આનન્દ આપનાર

चग्घग. पु० (चर्चक) છાટણા

चच्चर. न० (चत्वर) ચાચર ચારથી વધારે રસ્તા ભેગા થતા હોય તે સ્થળ, ચકલો

चच्चरी. स्त्री० (चर्चरी) હાથની તાળીનો અવાજ

चच्चसा स्त्री० ( ) એક જાતનું વાજું.

चच्चा. स्त्री० (चर्चा) ચન્દન વિગેરેથી લેપન કરવું તે.

चच्चिय त्रि० (चर्चित) ચન્દન વગેરેનું વિલેપન કરેલ, ચર્ચેલ.

चज्जा. स्त्री० (चर्या) પરિભાષા, સરકત. (२) આચરણ, વર્તન. (३) ચલન, ગમન.

चट्ट. पु० ( ) વિદ્યાર્થી.

चट्टसाला. स्त्री० (चट्टशाला) નાના છોકરાની પાઠશાળા.

चडग पु० स्त्री० (चटक) ચકલો (२) નોકર.

चडगर. पु० ( ) સમુદાય, સમૂહ (२) નોકર, સેવક (३) મુખ્ય લડવૈયા (४) ચડતા દેનાર-કાશ વગેરે (५) આડમ્બર.

चडचड पु० (चडचड) ચડચડ એવો શબ્દ

चडण. न० ( ) ચડવું; ઉપર બેસવું

चडवेला. स्त्री० (चपेटा) ચપેટા મારવા, પોરસ કરવો, તમાચા

चडिय त्रि० (चटित) ચડવું

चडुकारि. / चडुयरि त्रि० (चाटुकारिन्) ચાટુ લાગે તેમ કરનાર; મીઠાબોલા, માખણ દાસ

चडुल त्रि० (चटुल) અસ્થિર, ચપળ ચિત્તવાળુ.

चडुली. स्त्री० (चटुली) ઘાસના પુળાના અગ્રભાગનો અગ્નિ

चणगिया. स्त्री० (चणकिका) મગ… અન્ન વિશેષ.

चणग पु० (चणक) ચણા, કઠોળ ધાન્યની એક જાત.

चतु त्रि० (चतुर्) ચાર.

चतुत्था स्त्री० (चतुर्थी) ભિક્ષુની બાર પડિમામાંની ચોથી પ્રતિમા

चत्त न० ( ) સૂતર કાંતવાની ત્રાકની તરાક

चत्त त्रि० (त्यक्त) ત્યાગ કરેલ, છાંડી દીધેલ

चत्ताला / चत्तालीसा. स्त्री० (चत्वारिंशत्) ચાલીસ; ४०

चपल. त्रि० (चपल) ચપળ

चप्पुडिया / चप्पुडी. स्त्री० (चप्पुटिका) ચપટીકા, ચપટી

चमढण. न० / **चमढणा** स्त्री० ( ) ખેદ કરવું તે (२) ચાંપવું; દાબીદેવું. (३) ભુંસી નાખવું. (४) મર્દન કરવું તે.

(५) કદર્થના કરવી તે, પીડા કરવી તે. (૬) નિન્દા. (૭) લાત, પાટુ.

चमर. પુ० (चमर) દક્ષિણ દિશાના અસુર કુમારના રાજા; ચમરેન્દ્ર. (૨) ચમરીગાય (૩) પાંચમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધરનું નામ.

चमरचंच. પુ० (चमरचञ्च) ચમરેન્દ્રનો રહેઠાણનો પર્વત.

चमरचंचा. સ્ત્રી० (चमरचञ्चा) ચમરચંચા નામે ચમરેન્દ્રની રાજધાની.

चमरी. સ્ત્રી० (चमरी) ચમર પશુની માદા.

चमरोप्पाअ. પુ० (चमरोत्पात) ચમરેન્દ્ર શક્રેંદ્ર સાથે લડવાને ઉપર પહેલે દેવલોક ગયા તે, દશ અચ્છેરામાંનું એક.

चमस પુ० न० (चमस) ચાટવો, કડછી. (૨) ચમસ નામનો એક દેશ

चमू. સ્ત્રી० (चमू) સેના, લશ્કર.

चम्म. न० (चर्मन्) ચામડુ, ચામડી. (૨) ચામડાની અગુઠી.

चम्मअ. પુ० (चर्मक) ચામડાની તળી

चम्मकिड. त्रि० (चर्मकिट) ચામડાથી ઢાંકેલ.

चम्मकोस પુ० (चर्मकोश) } ચામડાની
चम्मकोसिया સ્ત્રી० (चर्मकोशिका) } બનાવેલી થેલી. (૨) એક જાતના ચામડાના જુત્તા-પગરખા

चम्मखंडिय. त्रि० (चर्मखण्डिक) ચામડાનાજ સર્વ ઉપકરણને રાખનાર એક ભિક્ષુકવર્ગ.

चम्मग. न० (चर्मक) પાદુકા, સન્યાસીનુ એક ઉપકરણ (૨) त्रि० ચામડાનુ બનાવેલ; ચર્મમય.

चम्मच्छेदग. न० (चर्मच्छेदन) ચામડુ કાપવાનુ શસ્ત્ર. (૨) વાધર વિગેરેનો કકડો-પટ્ટી.

चम्मट्ठिल પુ० (चर्मास्थिल) પક્ષિવિશેષ; ચામાચેડી.

चम्मपक्खि પુ० (चर्मपक्षिन्) ચામડાની પાંખવાળાં પક્ષી; છાપા, વાગુળ વગેરે ખેચર તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયનો એક ભેદ.

चम्मपट्ट પુ० (चर्मपट्ट) ચામડાનો પટો.

चम्मपाय. न० (चर्मपात्र) ચામડાનુ પાત્ર.

चम्मरयण. न० (चर्मरत्न) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાનુ એક કે જે નદી સમુદ્ર આદિ સ્થળે નાવાની (હોડીની) ગરજ સારે.

चम्मरुक्ख પુ० (चर्मवृक्ष) ચર્મવૃક્ષ, વનસ્પતિ વિશેષ.

चम्मार. પુ० (चर्मकार) ચમાર; પગરખાં બનાવનાર

चम्मिअ. त्रि० (चर्मित) ચામડાથી બાંધેલ.

चम्मिट्ठ } પુ० (चर्मेष्ट) મુદ્ગર, કસરતનુ
चम्मेट्ठ } એક સાધન, ચામડાથી વીટાળેલ પથ્થરવાળુ હથિયાર

चम्मेट्ठग. न० (चर्मेष्टक) લુહારનો લોઢુ ટીપવાનો એક ઓજાર. (૨) મુદ્ગર.

चय. પુ० (च्यव) દેવલોકમાંથી ચવવુ તે.

चय न० (त्यजन) તજવુ, છાડવુ.

चय. પુ० (चय) શરીર, દેહ. (૨) ઢગલો, સમૂહ (૩) એકઠુ હોવુ. (૪) વૃદ્ધિ

चयण न० (च्यवन) ચ્યવન; વૈમાનિક અને જ્યોતિષીનુ મરણ (૨) પતન, સરી જવુ.

चयावचइअ त्रि० (चयापचयिक) વધતું ઘટતુ; ન્યનાધિક થનાર.

चर. પુ० (चर) હાલતા, ચાલતા ત્રસજીવ.

चर. त्रि० (चर) } ચાલનાર; ફરનાર.
चरअ. त्रि० (चरक) } (૨) સેવનાર. આચરનાર (૩) ધાડપાડી હલ્લો કરી ભિક્ષા માગનાર વર્ગ.

चरग. પુ० (चरक) ધાડપાડી હલ્લો કરી ભિક્ષા લેનાર વર્ગ. (૨) ડાંશ, મચ્છર વિગરે. (૩) સન્યાસીઓનો સમુદાય.

चरगपरिव्वायग. પું० (चरकपरिव्राजक) તાપસ વિશેષ, ત્રિદંડી.

चरण. न० (चरण) संयम; ચારિત્ર. (२) ગમન; વિહાર. (૩) બ્રહ્મભાટ કે ચારણ. (४) ચરણ, પગ. (૫ સેવન, આદર.

चरणकरण. न० (चरणकरण) સંયમના મૂળ અને ઉત્તર ગુણ

चरणणय. पु० (चरणनय) ક્રિયાને મુખ્ય માનનારનો મત.

चरणमोह. पु० (चरणमोह) ચારિત્ર અશને અટકાવનાર મોહનીય વિભાગ; ચારિત્ર મોહનીય.

चरणमोहणिय. न० (चरणमोहनीय) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચરણ-ચારિત્ર ન પામે

चरणविहि. पु० (चरणविधि) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાનું ૨૭ મું સૂત્ર.

चरम. त्रि० (चरम) છેલ્લું, છેવટનું (२) પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) જેને ફરીથી તે ભવમાં આવવું નથી તે, છેલ્લા ભવવાળો.

चरमंत. न० (चरमान्त) ચરમાન્ત પ્રદેશ

चरमतित्थयर. पु० (चरमतीर्थंकर) છેલ્લા તીર્થંકર; મહાવીરસ્વામી.

चरमनिदाहकाल पु० (चरमनिदाघकाल) ઉનાળાનો આખર વખત.

चरमभवत्थ. त्रि० (चरमभवस्थ) છેલ્લા ભવમાં રહેલ; ચરમશરીરી.

चरमवरिसारत्त न० (चरमवर्षारात्र) ચોમાસાનો આખર સમય.

चरमसमय. पु० (चरमसमय) છેલ્લો વખત

चरिअ. न० (चरित) ચેષ્ટા; ચાલચલગત. (२) જન્મ ચરિત્ર; જીવન વૃતાંત.

चरिआ. स्त्री० (चरिका) ગઢ અને શહેર વચ્ચેનો આઠ હાથ પ્રમાણે રસ્તો (२) પરિવ્રાજીકા.

चरित्त. न० (चारित्र) સયમ અનુષ્ઠાન; સદાચાર.

चरित्तकुसील. त्रि० (चारित्रकुशील) ચારિત્રને દૂષિત બનાવનાર.

चरित्तपुरिस. पु० (चारित्रपुरुष) ચારિત્રવાળો પુરૂષ.

चरित्तपुलाय. पु० (चारित्रपुलाक) ચારિત્રને નિઃસાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવંતસાધુ

चरित्तबुद्ध. पु० (चारित्रबुद्ध) ચારિત્ર રૂપે બોધ પામેલ.

चरित्तबोहि स्त्री० (चारित्रबोधि) ચારિત્ર રૂપે ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી તે.

चरित्तमोह पु० (चारित्रमोह) } ચારિત્રને
चरित्तमोहण न० (चारित्रमोहन) } અટકાવનાર-રોકનાર મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ, સોળ કષાય અને નવ નોકષાય એ પચીસ પ્રકૃતિ

चरित्तमोहणिज्ज. } न० (चारित्रमोहनीय)
चरित्तमोहणिय } જુઓ "ચરિત્તમોહણ" શબ્દ.

चरित्तलद्धिया. स्त्री० (चारित्रलब्धिका) ચારિત્રની પ્રાપ્તિ.

चरित्तलोग पु० (चारित्रलोक) સામાયિકાદિ પાંચ ચારિત્રરૂપ લોક.

चरित्तविणय. पु० (चारित्रविनय) ચારિત્રનું સમ્યક પ્રકારે પાલન કરવું તે

चरित्तविराहणा. स्त्री० (चारित्रविराधना) ચારિત્રનું ખણ્ડન કરવું તે, વ્રતમાં ભંગ પાડવો તે

चरित्ताचरित्त. न० (चारित्राचारित्र) એક દેશે ચારિત્ર અને એક દેશે અચારિત્ર-અવિરતિ; વિરતાવિરતિ, શ્રાવકપણું.

चरित्तायार. पु० (चरित्राचार) પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એ આઠ ચારિત્રના આચાર.

चरित्ताराधना स्त्री० (चारित्राराधना) ચારિત્રની આરાધના

चरित्तारिय. पु० (चारित्रार्य) વિશુદ્ધ ચારિત્રવાળા સાધુ.

चरित्तावरणिज्ज. न० (चारित्रावरणीय) ચારિત્રને ઢાંકનાર ચારિત્ર મોહનીય કર્મ.

चरित्ति. पु० स्त्री० (चारित्रिन्) ચારિત્રવાળો. ચારિત્રી, સાધુ સાધ્વી

चरित्तिंद पु० (चारित्रेन्द्र) યથાખ્યાત ચારિત્રવાન્

चरिम. त्रि० (चरम) અંતિમ-છેલ્લું (૨) ચરમ શરીરી જીવ. (૩) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના બાવીસમા દ્વારનું નામ

चरिय. न० (चरित) આચરણ, વર્તન. (૨) त्रि० સેવિત, આશ્રિત

चरिय पु० (चरिक) વનસ્પતિ વિશેષ

चरियनिबद्ध. न० (चरितनिबद्ध) ૩૨ નાટક માંનું છેલ્લું નાટક, કે જેમાં તીર્થંકરના ૫ કલ્યાણિકના ચરિત્રનું આખ્યાન ગાવામાં આવ્યું છે

चरिया स्त्री० (चर्या) ચાલવું વિહાર કરવો તે (૨) ઈર્યાસમિતિ (૩) ચાલવાનો પરિષહ (૪) ભિક્ષા, ગોચરી

चरियापरिसह. पु० (चर्यापरिषह) ચાલવાનો-વિહાર કરવાનો પરિષહ

चरु. पु० (चरु) હાંડલી. (૨) ભાજન (૩) યજ્ઞમાં દેવોને બલિદાન આપવાનું પાત્ર

चरेल्लग. न० (चरक) રામરાજ-કાગડાની પાંખોવાળું પક્ષી

चल. त्रि० (चल) ચાલતું, અસ્થિર, ચલિત.

चलण न० (चलन) ચાલવું ગતિ, ચાલ

चलण. पु० (चरण) ચરણ; પગ. (૨) ભગવતીના પ્રથમ શતકના દશમા ઉદ્દેશાનું નામ

चलणमालिया स्त्री० (चरणमालिका) પગનું ઘરેણું, ઝાંઝર, તોડા, બેડી વગેરે

चलणा. स्त्री० (चलना) ગતિ ચાલવું તે. (૨) કંપ, હાલવું તે.

चलणिआ स्त्री० (चलनिका) સાધ્વીનું કટી વસ્ત્ર-ચણીયો. (૨) ચાલણી. (૩) પગ ડુબે તેટલો કાદવ.

चलणी. स्त्री० (चलनी) પગ ડુબે તેટલો કાદવ

चलाचल त्रि० (चलाचल) ચલાચલ, અસ્થિર.

चलिंदिय. त्रि० (चलेन्द्रिय) ઇંદ્રિય નિગ્રહ કરવામાં અસમર્થ જેની ઇન્દ્રિયો કાબુમાં નથી તે

चलिय त्रि० (चलित) ચલાયમાન થયેલું (૨) પ્રાપ્ત.

चव. पु० (च्यव) મરણ, મોત.

चवचव न० (चवचव) ચવચવ એવો અવાજ

चवण. न० (च्यवन) દેવલોક વિગેરેથી ચવવું-મરણ પામવું, દેવતા કે નારકીનું મરણ.

चवल त्रि० (चपल) ચંચળ, ચપળ, ઉતાવળું (૨) આકુળ, વ્યાકુળ.

चवला. स्त्री० (चपला) દેવતાની એક પ્રકારની ગતિ (૨) વીજળી, વિદ્યુત.

चवलिय न० (चपलित) ભોજન વિશેષ.

चविया स्त्री० (चविका) તીખા રસવાળી એક વનસ્પતિ

चवेडा स्त्री० (चपेटा) આંગળીથી ચપટી વગાડવી તે

चसग. पु० (चषक) દારૂ પીવાનો પ્યાલો

चाअ. पु० (त्याग) ત્યાગ, છોડવું.

चाइ. त्रि० (त्यागिन्) ત્યાગ કરનાર, ત્યાગી; સંયમી

चाइय. त्रि० (शक्त) શક્તિવન્ત, સમર્થ.

चाउक्काल पु० (चतुष्काल) બે સંધ્યા અને બે મધ્યાહ્ન એમ રાત દિવસમાં ચાર વખત.

चाउक्कोण त्रि० (चतुष्कोण) ચાર ખુણાવાળું.

चाउग्घंट. / **चाउघंट.** पु० (चतुर्घण्ट) જેની ચારે બાજુએ ચારે દિશામાં વિજયસૂચક ઘંટડી બાંધેલી હોય તેવો રથ. (૨) त्रि० ચાર ઘંટાવાળું.

चाउज्जातक. न० (चतुर्जातक) तज, એલચી, કેશર, મરી એ ચાર વસ્તુનું મિશ્રણ.

चाउज्जाम पु० (चतुर्याम) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય અને અપરિગ્રહ એ ચાર મહાવ્રતમાં શ્રમણપણું જેમાં દર્શાવ્યું છે તે ધર્મ, સાધુધર્મ વચ્ચેના બાવીસ તીર્થંકરોનો ધર્મ.

चाउज्जामधम्म पु० (चतुर्यामधर्म) ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ.

चाउत्थिय. पु० (चतुर्थिक) ચોથીયો તાવ, રોગ વિશેષ

चाउद्दसिय. त्रि० (चातुर्दशिक) ચૌદશને દિવસે જન્મેલ

चाउद्दसिया स्त्री० (चातुर्दशिक) } ચૌદશ,
चाउद्दसी स्त्री० (चतुर्दशी) } તિથિ વિશેષ

चाउप्पाय त्रि० (चतुष्पाद) ચિકિત્સાના ચાર પાયા: વમન, વિરેચન મર્દન અને સ્વેદન. (२) વૈદ્ય, ઔષધી, દરદી અને સારવાર કરનાર માણસ (૩) વમન, અભ્યંગ લેપન અને મર્દન

चाउभाइया स्त्री० (चतुर्भागिका) ચોથો ભાગ

चाउम्मास न० (चतुर्मास्य) ચોમાસું, ચાતુર્માસ

चाउम्मासिय त्रि० (चातुर्मासिक) ચાતુર્માસિક, ચાર મહિનાનું.

चाउरंग न० (चतुरंग) ચાર અંગ

चाउरंगिज्ज न० (चातुरंगीय) ઉત્તરાધ્યયનના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (२) ચાર ભાગ સાથે સંબંધ રાખનાર.

चाउरंगिणी स्त्री० (चतुरंगिणी) જુઓ 'ચઉરંગિણી" શબ્દ

चाउरंत. त्रि०(चतुरन्त) નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના એ ચાર ગતિ છે અન્ત અવયવ જેનો તે, ચારગતિરૂપ ચાર અવયવવાળો સંસાર (२) ચાર દિશાના ચાર વિભાગવાળું. (૩) ત્રણ તરફ સમુદ્ર અને ચોથો હિમાચલ એ ચાર જેના અન્તપર્યન્ત ભાગ છે એવો પૃથ્વી પ્રદેશ. (४) જુઓ "ચઉરંત" શબ્દ.

चाउरंत. पु० (चतुरन्त) ચક્રવર્તિ રાજા.

चाउरक्क पु० (चतुरक्र) ખાંડ, ગોળ, સાકર, દૂધ વિગેરેથી બનાવેલ ખાદ્ય વિશેષ. (२) त्रि० ચાર વાર પરિણત થયેલ.

चाउरक्कगोखीर न० (चतुरक्रगोक्षीर) ચારવાર પરિણત કરેલ ગાયનું દૂધ. કેટલીક ગાયોનું દૂધ બીજી ગાયોને પાવું અને તેનું દૂધ વળી ત્રીજી ગાયોને પાવું એમ ચાર વખત કરી ચોથી વખતનું જે ગાયનું દૂધ ઉત્પન્ન થાય તે.

चाउत्थय पु० (चातुर्थक) ચોથિયો તાવ

चाउल पु० ( ) ચોખા, ચાવલ, ભાત.

चाउवण्ण. } न० (चातुर्वर्ण्य) બ્રાહ્મણ,
चाउवन्न. } ક્ષત્રિય વૈશ્ય અને શૂદ્ર—એ ચાર વર્ણ (२) સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચતુર્વિધ સંઘ (૩) त्रि० ચાર વર્ણવાળું

चाउस्सालग. } न० (चतुःशालक) ચાર
चाउस्सालय. } માળવાળું ભવન

चाडुकर. त्रि० (चाटुकार) પ્રિય વચન બોલનાર

चाडुकारग त्रि० (चटुकारक) જુઓ ચાટુકર.

चाडुयार त्रि० (चाटुकार) મીઠું-મધુરૂં બોલનાર. (२) ખુશામતિયો

चाणक्क पु० (चाणक्य) પાટલીપુત્રના ચન્દ્રગુપ્ત રાજાના મંત્રી

चाणक्की स्त्री० (चाणक्यी) એ નામની એક લિપિ

चाणूर पु० (चाणूर) એ નામનો એક મલ્લ કે જેને કંસની સભામાં વાસુદેવે માર્યો.

चामर पु० न० (चामर) જેનાથી પવન નખાય છે તે ચામર; ચમરી ગાયના વાળનું બનાવેલું હોય છે તે

चामरा. स्त्री० (चामर) ચમરી, ચામર

चामीकर. } न० (चामीकर) સુવર્ણ; સોનુ.
चामीयर. }

चाय. पु० (त्याग) ત્યાગ, સ્વભાવ

चार. पु० (चार) જાસુસ, છુપી પોલીસ (૨) ચન્દ્રાદિકની ગતિ, ચાલ. (૩) સૈન્યનુ માપ કરવાની કળા. (૪) ભ્રમણ કરવુ. ફરવુ (૫) એ નામનુ એક વૃક્ષ (૬) न० ફળ વિશેષ, મેવા વિશેષ

चारपुरिस पु० (चारपुरुष) છાની ખબર મેળવનાર; જાસૂસ

चारश्र. } न० (चारक) કેદખાનુ, કારાગૃહ, જેલ
चारग }

चारगपालश्र पु० (चारकपालक) જેલર

चारगभंड न० (चारकभाण्ड) કેદીને શિક્ષા કરવામા જે વપરાય છે તે

चारगसग्गह. न० (चारकलक्षण) એક જાતનુ ફળવાળુ વૃક્ષ.

चारगसाला. स्त्री० (चारकशाला) કેદખાનુ, જેલ

चारगसोहण न० (चारकशोधन) જેલમાથી કેદિઓને છુટા કરવા તે

चारण. पु० (चारण) ચારણ લબ્ધિવાળા સાધુ, જંઘાચારણ અને વિદ્યાચારણ.

चारणगण. पु० (चारणगण) એ નામનો મહાવીરસ્વામિનો એક ગણ

चारणिश्रा. स्त्री० (चारणिका) ગણિત વિશેષ

चारभड. पु० (चारभट) સુભટ (૨) ચોર

चारि. त्रि० (चारिन्) ચાલનાર, ચાલવાના સ્વભાવવાળુ.

चारि. स्त्री० (चारि) ચારો, ઘાસ

चारिश्रा. स्त्री० (चारिका) પરિવ્રાજિકા, સાધ્વી.

चारित्त. न० (चारित्र) નિશ્ચયદૃષ્ટિએ આત્મસ્વભાવમા સ્થિરતા અને વ્યવહાર દૃષ્ટિએ સયમાનુષ્ઠાન.

चारिय. त्रि० (चारित) વિજ્ઞાપિત.

चारिय. पुं० (चारिक) જાસુસ. (૨) લડવૈયો; યોદ્ધો (૩) હેરુ; ચોર

चारी. स्त्री० (चारी) ચારો, ખડ-ચાર.

चारु त्रि० (चारु) સુન્દર; મનોહર. (૨) હથીયાર. (૩) पु० ભરતક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીશીના ત્રીજા તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનુ નામ (૪) न० એક પ્રકારનુ શસ્ત્ર.

चारुइणय. पु० (चारुकिनक) } એ નામનો એક દેશ.
चारुणय पु० (चारुनक) }
(૨) त्रि० તે દેશના નિવાસી.

चारुपव्वय पु० (चारुपर्वत) એ નામનો એક પહાડ

चारुभासि. त्रि० (चारुभाषिन) મીઠુ મીઠુ બોલનાર

चारुरु पु० (चारुरु) ત્રીજા સભવનાથ તીર્થકરના પ્રથમ ગણધરનુ નામ

चारुवंस. पु० (चारुवंश) ચારુવશ નામે વનસ્પતિ વિશેષ.

चारोवन्नग. त्रि० (चारोपपन्नक) ચાર ગતિ યુક્ત જ્યોતિશ્ચક્રક્ષેત્ર, તેમાં ઉત્પન્ન થયેલ જ્યોતિષી દેવતા.

चालश्र. पु० (चालक) ચાલણી.

चालण न० (चालन) } સમાધાન કરવાને શંકા કરવી તે. પૂર્વપક્ષ. (૨) સ્થાનાન્તરે લઇ જવુ તે
चालणा. स्त्री० (चालना) }

चालणी स्त्री० (चालनी) ધાન્ય ચાળવાની ચાળણી.

चालिय. त्रि० (चालित) ચલાયમાન કરેલું; ચાલેલ

चाली स्त्री० (चाली) એક જાતનું વાદ્ય-વાજીંત્ર.

चाली. } स्त्री० (चत्वारिंशत्) ચાલીસ.
चालीसा. }

चाव. પુ० (चाप) ધનુષ્ય.

चावित } **चाविय.** } ત્રિ० (च्यावित) પ્રાણથી ભ્રષ્ટ કરવામાં આવેલ, મારી નાખેલ.

चावोणय. પુ० (चावोन्नत) અગીઆરમા દેવલોકનું એક વિમાન.

चास. પું० (चाष) ચાષ પક્ષી, બપૈયા.

चिअ. ત્રિ० (चित) ઇંટ પાણા વગેરેથી ચણેલું. (૨) એકઠું કરેલ.

चिअगा. સ્ત્રી (चिता) ચિતા, ચેહ.

चिअत्त. ન० ( ) મનનો પ્રેમ.

चिआअ પુ० (त्याग) પરિગ્રહનો ત્યાગ (૨) સુપાત્રમાં આહારાદિક આપવા તે, દાન

चिइ. સ્ત્રી० (चिति) કાષ્ઠની ચિતા, ચેહ (૨) ચૈત્ય, ચિતા ઉપર કરેલ સ્મારક ચિહ્ન

चिइकम्म. ન० (चितिकर्मन्) વન્દન, એક પ્રકારના પ્રણામ.

चिइगा. સ્ત્રી० (चितिका) જુઓ 'ચિઇ' શબ્દ.

चिउर. પુ० (चिकुर) જેમાથી પાળો રંગ થાય તેવું એક દ્રવ્ય-પદાર્થ

चिचइअ. ત્રિ० ( ) મઢેલું, શણગારેલું

चिंचा. સ્ત્રી० (चिञ्चा) આમલીનું વૃક્ષ (૨) ઘાસનો બનાવટી પુરૂષ-ઓડું

चिंचिणिआ. સ્ત્રી० (चिञ्चिणी) આમલીનું વૃક્ષ.

चिंतग. ત્રિ० (चिन्तक) ચિંતવનાર, વિચારક.

चिंतण ન० (चिंतन) } **चिंतणा** સ્ત્રી० } **चिंतणिया.** સ્ત્રી० (चिंतनिका) } **चिंतन.** ન० (चिंतन) } વિચારવું, ચિંતવન કરવું તે (૨) સ્મરણ; સ્મૃતિ.

चिंतय ત્રિ० (चिन्तक) વિચાર કરનાર

चिंता. સ્ત્રી० (चिन्ता) ચિંતા, ફિકર, મનની વ્યગ્રતા (૨) ધ્યાન. (૩) સ્મૃતિ; સ્મરણ.

चिंताउर. ત્રિ० (चिन्तातुर) ચિંતામા ગરક થયેલો.

चिंतामणि. પુ० (चिन्तामणि) સર્વ ઇચ્છા પૂર્ણ કરનાર મણિ, ચિન્તામણિ રત્ન.

चिंतिय. ત્રિ० (चिन्तित) ચિન્તવેલું; ધ્યાન કરેલ. (૨) જેને ચિન્તા ઉત્પન્ન થઇ છે તે (૩) ન० સ્મરણ; સ્મૃતિ

चिंध ન० (चिह्न) ચિહ્ન, નિશાની, લક્ષણ.

चिंधपट्ट. પુ० (चिह्नपट्ट) ચાંદ, ખાસ નિશાનીયુક્ત પટ્ટો

चिंधपुरिस. પુ० (चिह्नपुरुष) દાઢી મુછ આદિ પુરૂષ ચિન્હવાળો પુરૂષ (૨) પુરૂષનો વેશ ધારણ કરનારી સ્ત્રી વગેરે

चिक्कण ત્રિ० (चिक्कण) ચિકાશવાળું, સ્નિગ્ધ. (૨) દુર્ભેદ્ય, દુઃખથી છુટવા યોગ્ય

चिक्खल } **चिक्खिल्ल** } પુ० ન० (चिक्खल) કીચડ, કાદવ (૨) પગ બુડે એટલા કાદવવાળો માર્ગ

चिगिच्छय. ત્રિ० (चिकित्सक) દવા કરનાર, ઇલાજ કરનાર (૨) પુ० વૈદ.

चिचि. પુ० (चिचि)ભયંકર અવાજ

चिचिका. સ્ત્રી० (चिचिका) વાદ્ય વિશેષ

चिट्ठं. અ० (भृशम्) ઘણું, અત્યન્ત.

चिट्ठण. ન० (स्थान) ઉભા રહેવું તે

चिट्ठणा સ્ત્રી० (स्थान) બેઠક, સ્થિતિ

चिट्ठा સ્ત્રી० (चेष्टा) હાથ વગેરેની ચેષ્ટા કરવી તે

चिट्ठिअ. ન० (चेष्टित) ચેષ્ટા, સવિકાર અંગ પ્રત્યંગ મરડવા તે (૨) ત્રિ० ચેષ્ટા કરેલ.

चिट्ठिन ન० (चेष्टित) જુઓ 'ચિટ્ઠિઅ' શબ્દ.

चिट्ठित्तार. ત્રિ० (स्थातृ) ઉભા રહેનાર

चिट्ठिय ત્રિ० (स्थित) સ્થિર રહેલ

चिडक. પુ० (चटक) ચકલો.

चिडगा. સ્ત્રી० (चटका) ચકલી, ચાડી

चिडिग. પુ० (चिटिक) એક જાતનું પક્ષી.

चिणण. ત્રિ० (चीर्ण) ગ્રહણ કરેલું, (૨) એકઠું કરેલ (૩) આચરિત (૪) વિહિત; કૃત.

चियाण. त्रि० (चैत्य) ચીન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ

चिण्ह न० (चिह्न) નિશાન, ચિહ્ન

चिण्हपट्ट त्रि० (चिह्न) ખાસ, ખાસ નિશાનીયુક્ત પટ્ટો

चिति स्त्री० (चिति) ચિતા, ચેહ

चिति. स्त्री० (चैत्य) ચિતા ઉપરનું સ્મારક

चितिय. न० (चैत्य) જુઓ 'ચિતિ' શબ્દ.

चित्त न० (चित्त) ચિત્ત, અન્તઃકરણ, મન (૨) પુ૦ ચિત્ત નામના મુનિ (૩) પન્દરમી નક્ષત્રનો આરંભ. (૪) જીવ, ચેતન (૫) જ્ઞાન, ચેતના (૬) અભિપ્રાય, આશય (૭) ઉપયોગ, ધ્યાન

चित्त पु० न० (चैत्र) ચૈત્ર મહિનો

चित्त न० (चित्र) ચિત્રકામ, છબી, ફોટો. (૨) ત્રિ૦ વિચિત્ર, નાનાપ્રકારનું (૩) પુ૦ ચિત્તો, એક જંગલી માંસાહારી પશુ (૪) ત્રિ૦ આશ્ચર્યકારી, નવાઇ જેવું (૫) પુ૦ ચિત્ર નામનો એક પર્વત (૬) વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાલનું નામ (૭) ભવનેન્દ્રના પ્રથમ લોકપાલનું નામ (૮) કાષ્ઠ વિશેષ. (૯) ત્રિ૦ કામડું, કાબરચિતરૂં.

चित्तउत्त. पु० (चित्रगुप्त) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૬ મા તીર્થંકર

चित्तंग. पु० (चित्राङ्ग) જુગલીઆંને ફૂલ આપનાર કલ્પવૃક્ષ (૨) ચિત્તાની એક જાત, હિંસક પશુની એક જાત.

चित्तकट्टर. न० ( ) સુકાનું નીચલું તળીયું

चित्तकणगा स्त्री० (चित्रकनका) વિદિશાના રુચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશાકુમારિકામાંની બીજી, ભગવન્તના જન્મ સમયે દીવો લઇને ઉભી રહેતી એક વિદ્યુ કુમારી.

चित्तकम्म. न० (चित्रकर्मन्) ચિત્રનું (ચીતરવાનું) કામ.

चित्तकार पु० (चित्रकार) ચિત્ર કરનાર; ચિતારો

चित्तकूड पु० (चित्रकूट) કચ્છવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત (૨) દેવકુરુક્ષેત્રમાં નિષધ પર્વતથી ૮૩૪ યોજન અને સાતીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીને પૂર્વ કાંઠે આવેલ એક પર્વત (૩) જમ્બૂદ્વીપના મેરૂથી પૂર્વ દિશામાં સીતા મહાનદીના ઉત્તર કાંઠા ઉપરનો એક વખારા પર્વત

चित्तग पु० (चित्रक) ચિત્તો, પશુ વિશેષ.

चित्तगर. पु० (चित्रकर) ચિતારો, ચિત્ર કરનાર

चित्तगुत्त पु० (चित्रगुप्त) ચિત્રગુપ્ત નામે ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર [illegible] મા તીર્થંકર.

चित्तगुत्ता स्त्री० (चित्रगुप्ता) ચમરેન્દ્રના લોકપાલની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) દક્ષિણ દિશાના રુચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની સાતમી

चित्तण्णु. त्रि० (चित्तज्ञ) મનને જાણનાર.

चित्तपक्ख पु० (चित्रपक्ष) વેણુદેવ અને વેણુદાલી ઇન્દ્રના લોકપાલનું નામ. (૨) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

चित्तपत्तय पु० (चित्रपत्रक) ચિત્રપત્રક, વિચિત્ર પાંખવાળો ચઉરિન્દ્રિય જીવ વિશેષ

चित्तपरिक्खेव त्रि० ( ) ન્હાનું, લઘુ

चित्तभित्ति. स्त्री० (चित्रभित्ति) ચિત્રવાળી ભીંત. (૨) સ્ત્રીની છબી.

चित्तमंत त्रि० (चित्तवत्) સચિત્ત; સજીવ વસ્તુ

चित्तयर. पु० (चित्रकर) જુઓ "ચિત્તગર" શબ્દ.

चित्तरस. पु० (चित्ररस) વિચિત્ર રસના ભોજન-ખાદ્ય પદાર્થ આપનાર કલ્પવૃક્ષ

चित्तल. पु० (चित्रल) જંગલી પશુ, ચિત્તો (૨) त्रि० વિચિત્ર રંગનું, કાબરચિત્રું

चित्तलि. पु० स्त्री० (चित्रलिन्) મુકુલિ સર્પ કે જે ચિતલ નામથી ઓળખાય છે

चित्तविब्भम. पु० (चित्तविभ्रम) ચિત્તવિભ્રમ, ઘેલછા.

चित्तसंभूइय न० (चित्तसंभूतीय) ચિત્ત અને સંભૂત નામના ચાંડાલના વૃત્તાન્તવાળું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું તેરમું અધ્યયન

चित्तसभा. स्त्री० (चित्रसभा) છબીવાળું ઘર

चित्ता. स्त्री० (चित्रा) ચિત્રા નામનું નક્ષત્ર (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર શક્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી (૩) ભગવતના જન્મ વખતે દીવો લઈને ઉભી રહેનાર એક વિદ્યુ કુમારી દેવી (૪) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશા કુમારીમાની પહેલી.

चित्ताणुय त्रि० (चित्तानुग) બીજાના (આચાર્યના) ચિત્તને અનુસરી વર્તનાર, સ્વચ્છંદી નહિ તે.

चित्तामूलय पु० (चित्रमूलक) તીખા રસવાળી એક જાતની વનસ્પતિ.

चित्तार. त्रि० (चित्रकार) ચિતારો.

चित्ति त्रि० (चित्रिन) ચિત્રકાર, ચિતારો.

चित्तिय. त्रि० (चित्रित) ચિતરેલું

चित्तिया. स्त्री (चित्रिका) એક શિકારી પશુની માદા, ચિતરી.

चिन्न त्रि० (चीर्ण) આચરેલ, પાળેલ (૨) જેમાં એક વખત જવાયું હોય તેવો પ્રદેશ.

चिपिड. त्रि० (चिपिट) ચપટું

चिप्पिडय पु० ( ) અન્ન વિશેષ.

चिप्पिया पु० ( ) કિનારાનો પ્રદેશ. (૨) ક્યારા, ક્યારાવાળો પ્રદેશ.

चिब्भडिया स्त्री० (चिर्भिटिका) કાકડીની વેલ. (૨) માછલાની એક જાતિ.

चिमिट्ठ. / चिमिढ. त्रि० (चिपिट) ચપટા નાકવાળું, ચપટું.

चिय. त्रि० (चित) ઉપચય-વૃદ્ધિ પામેલ.

चियक्का / चियगा स्त्री० (चिता) ચિતા, ચે

चियत्त त्रि० ( ) પ્રેમ ઉપજાવનાર, લોકપ્રિય (૨) અભિમત, સમ્મત (૩) न० પ્રીતિ

चियत्त. त्रि० (त्यक्त) તજેલું, છોડેલું

चिया स्त्री० (चिता) ચિતા, ચેહ

चियाग / चियाय पु० (त्याग) ત્યાગ

चिर. न० (चिर) લાંબા વખત, ઘણો કાળ

चिरट्ठिइय / चिरट्ठिइय त्रि० (चिरस्थितिक) લાંબા આયુષ્યવાળા, દીર્ઘકાળ રહેનાર.

चिरत्ताय न० (चिरात्र) ઘણા વખત, લાંબા કાળ, જાવજ્જીવ સુધી

चिराइय. त्रि० (चिरातीत) ઘણા પુરાતની, બહુ પ્રાચીન

चिराहूण त्रि० (चिरन्तन) પુરાતન, પ્રાચીન.

चिलाइया स्त्री० (किराति्का) કિરાત દેશમાં રહેનાર સ્ત્રી

चिलाईपुत्त. पु० (चिलातीपुत्र) રાજગૃહનિવાસી ધનાવા શેઠની ચિલાતી નામે દાસીનો પુત્ર, એક જૈન સાધુ

चिलातिया. / चिलाती. स्त्री० (किरातिका) કિરાત દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

चिलाय पु० (किरात) ધન્ના સાર્થવાહનો એક દાસ. (૨) મ્લેચ્છ, ભીલની એક જાત. (૩) त्रि० કિરાત દેશમાં રહેનાર.

चिलिचिल्ल. / चिलिच्चिल. / चिलिच्चिल त्रि० ( ) આર્દ્ર; ભીનું.

चिलिण त्रि० ( ) અશુચિ, અપવિત્ર.

चिलिमिणी. } **चिलिमिलिया** } **चिलिमिली.** } **चिलिनिल्लिगा.** } स्त्री० ( ) પડદો, ઢાંકવાનું વસ્ત્ર (૨) દોરી. દોરડી

चिल्ल त्रि० ( ) દેદીપ્યમાન, પ્રકાશમાન (૨) લીન, આસક્ત.

चिल्लड. पु० स्त्री० ( ) શિકારી પશુ વિશેષ, ચિત્તો. (૨) કાદવવાળું જળાશય, નાનું તળાવ. (૩) त्रि० દેદીપ્યમાન

चिल्लडय. पु० ( ) લોકડી, એક જંગલી જનાવર.

चिल्लणा. स्त्री० (चिल्लना) શ્રેણિક રાજાની પટ્ટરાણીનું નામ

चिल्लय त्रि० ( ) ચળકતું, દેદીપ્યમાન

चिल्लल पु० स्त्री० ( ) જળમિશ્ર કાદવવાળું સ્થાન, નાનું તળાવ (૨) त्रि० દેદીપ્યમાન, ચમકતું (૩) पु० स्त्री० ચિત્તો

चिल्लित. } **चिल्लिय.** } त्रि० ( ) સુશોભિત પ્રદીપ્ત (૨) લીન, આસક્ત.

चिल्ली (चिल्ली) એ નામની લીલી વનસ્પતિ.

चिहुर पु० (चिकुर) કેશ, વાળ.

चीण. पु० (चीन) ચીન દેશ (૨) त्रि० ચીન દેશના રહીશ. (૩) નાનું, લઘુ

चीणंसुय. न० (चीनांशुक) ચીન દેશની બનાવટ, રેશમી વસ્ત્ર. (૨) ચીન દેશના કીડાઓની લાળથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર, રેશમ

चीणपट्ट पु० (चीनपट्ट) ચીન દેશમાં થનારૂં એક જાતનું વસ્ત્ર.

चीणपिट्ठ } **चीणविट्ठ.** } पु० (चीनपिष्ट) સિન્દૂર. (૨) હિંગળો.

चीर. न० (चीर) વસ્ત્ર, લુગડું. (૨) ઝાડની છાલનું વસ્ત્ર

चीरल्ल. पु० (चीरल्ल) ચીરલ; પક્ષી વિશેષ.

चीरिग } **चीरिय** } पुं० (चीरिक) શેરીમાં કે રસ્તામાં પડેલ ચીથરાનો ઝુરખો બનાવી ધારણ કરનાર એક ભિક્ષુક; વર્ગ. (૨) ફાટેલાં કપડાં પહેરનાર એક જાતના સાધુ

चीवर. न० (चीवर) વસ્ત્ર, લુગડું.

चुअ. त्रि० (च्युत) ભ્રષ્ટ થયેલ, પતિત. (૨) ચવેલ, મરણ પામેલ. (૩) વિનષ્ટ.

चुआचुअसेणिया स्त्री० (च्युताच्युतश्रेणिका) ચ્યુતાચ્યુત શ્રેણીગણના; દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભેદ

चुआचुअसेणिआपरिकम्म. (च्युताच्युतश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો સાતમો ભેદ.

चुआचुआवत्त न० (च्युताच्युतावर्त) ચુઆચુઅસેણિઆ પરિકર્મનો ચૌદમો ભેદ

चुंचुण पु० (चुञ्चुन) એક આર્યજાતિ. વૈશ્ય જાતિ.

चुंचुय पु० (चुञ्चुक) મ્લેચ્છ જાતિનો એક ભેદ.

चुंढी. स्त्री० ( ) નાની કુંપ (૨) નાનો અખાત.

चुंबण. न० (चुम्बन) ચુમ્બન; ચુમો

चुक्क त्रि० ( ) સેકેલું, ભુંજેલું

चुक्ख त्रि० (चोक्ष) ચોખ્ખું; પવિત્ર.

चुचुय पु० (चुचुक) ચુચુક નામનો દેશ (૨) त्रि० તે દેશમાં વસનાર.

चुचुया. स्त्री० (चुचुका) સ્તનનો અગ્રભાગ; દીંટી

चुच्चुय. न० (चुचुक) સ્તનની દીંટી, બીટડી.

चुडण न० ( ) જુનું થવું, ફાટી જવું; સડી જવું

चुडलिय. न० ( ) ઉંબાડિયાની પેઠે રજોહરણ ફેરવતાં વંદના કરવાથી લાગતો દોષ, વંદનાનો બત્રીસમો દોષ.

चुडिली. स्त्री० ( ) ઉંબાડિયું.

चुड्डुलि. स्त्री० ( ) સળગતો ખડનો પુળો.

चुराण पुं० न० (चूर्ण) ભૂકો; રેત. (૨) એ નામનો ગુચ્છો-ગુચ્છવનસ્પતિ (૩) કેશર કસ્તુરી વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યનું ચૂર્ણ (૪) ચમત્કારી ચૂર્ણ; મંત્રેલ ભૂકી. (૫) ચુનો. (૬) આટો, લોટ.

चुराणकोसय. न० (चूर्णकोशक) એક જાતનો ખાવાનો પદાર્થ.

चुराणजुत्ति. स्त्री० (चूर्णयुक्ति) અબીર, ગુલાલ વિગેરે ચૂર્ણ બનાવવાની યુક્તિ-વિજ્ઞાન. ૭૨ કળામાંની એક

चुराणजोय पु० (चूर्णयोग) સ્તંભનાદિકર્મ. ચૂર્ણયોગ

चुराणय. पु० (चूर्णक) ચુનો

चुराणयपेसिया स्त्री० (चूर्णपेषिका) ચૂર્ણ પીસનારી દાસી.

चुराणवास पु० (चूर्णवर्ष) ચૂર્ણ-કેશર વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યની વૃષ્ટિ

चुरिणाअ त्रि० (चूर्णित) ચુરેચુરા કરેલ. ચૂર્ણ થયેલ.

चुरिणाआ. स्त्री० (चूर्णिका) ચૂર્ણરૂપે વસ્તુનો ભેદ, એક જાતનો પૃથગ્ભાગ

चुरिणाभाग पु० (चूर्णिकाभाग) ભાગનો પણ ભાગ, અંશનો અંશ.

चुरिणायाभेद. पु० (चूर्णिकाभेद) વસ્તુનો ચૂર્ણ રૂપે ભેદ.

चुत. त्रि० (च्युत) પ્રાણરહિત બનેલું.

चुन्न पु० (चूर्ण) જાદુઈ ચૂર્ણ. (૨) આટો; લોટ. (૩) ચૂર્ણ; ભુક્કો.

चुन्नग. पु० (चूर्णक) સોપારી-સુરમાદિક ચૂર્ણ.

चुन्नी. स्त्री० (चूर्णी) ચૂર્ણ, ભૂકો. (૨) લોટ.

चुप्पालय. पु० ( ) વિજય નામના દેવનું આયુધાલય-શસ્ત્રો રાખવાનું ઘર.

चुलणी स्त्री० (चुलनी) કંપિલપુરના રાજાની રાણી; બ્રહ્મદત્ત નામના બારમા ચક્રવર્તીની માતા

चुलणीपिय पु० (चुलनीपितृ) ભગવાન મહાવીરના એકમુખ્ય ઉપાસક

चुलसी. } स्त्री० (चतुरशीति) ચોરાશી.
चुलसीइ. } ૮૪

चुल्ल त्रि० ( ) ન્હાનું; લઘુ

चुल्लग पु० ( ) ભાત. ખોરાકની એક વસ્તુ

चुल्लणीदेवी. स्त्री० (चुलनीदेवी) દ્રુપદરાજાની ચુલણી નામની દેવી (રાણી)

चुल्लपिउअ. पु० (चुल्लपितृक) પિતાનો નાનો ભાઈ, કાકો

चुल्लमाउ. स्त्री० (चुल्लमातृ) ઓરમાન મા.

चुल्लमाउया स्त्री० (चुल्लमातृका) ઓરમાન માતા (૨) કાકી

चुल्लसयग पु० (चुल्लशतक) ચુલ્લશતક નામનો મહાવીરસ્વામિનો એક શ્રાવક; દશ શ્રાવક-માંનો એક

चुल्लहिमवंत पु० (चुल्लहिमवत) ભરતક્ષેત્રની મર્યાદા બાંધનાર પર્વત, ભરત અને હેમવયને જુદા પાડનાર (એની વચ્ચે આવેલ) પર્વત

चुल्लहिमवंतकूड. (चुल्लहिमवतकूट) ચુલ્લ-હિમવંત પર્વત ઉપરના અગીઆર કૂટમાનું બીજું કૂટ-શિખર

चुल्लहिमवंतगिरिकुमार पु० (चुल्लहिमवद्गिरि-कुमार) દેવ વિશેષ, જે ચુલ્લ હિમ-વત્કૂટના અધિષ્ઠાતા છે.

चुल्लहिमवंता. स्त्री० (चुल्लहिमवती) ચુલ્લહિમ-વન્તગિરિ કુમાર દેવતાની રાજધાનીનું નામ.

चुल्ली. स्त्री० (चुल्ली) ચુલડી; ચૂલી; ન્હાનો ચૂલો.

चूडामणि पु० (चूडामणि) ચૂડામણિ; મુગટ.

चूय. पु० (चूत) આંબાનું વૃક્ષ (૨) સુર્યાભના આમ્ર વનનો રક્ષક દેવતા (૩) એ નામની લતા.

चूयगवडिंसग्र न० (चूतकावतंसक) એ નામનું એક ઇન્દ્રનું વિમાન.

चूयवडिंसा स्त्री० (चूतावतंसा) સૌધર્મેન્દ્રની અગ્રમહિષી દેવીની રાજધાની (૨) ઇંદ્રાણી વિશેષ.

चूयवण. न० (चूतवन) સૂર્યાભવિમાનના ઉત્તર દરવાજેથી ૫૦૦ જોજન ઉપર આવેલ આંબાનું એક વન કે જે સાડાબાર હજાર જોજન લાંબું અને પાંચસો જોજન પહોળું છે.

चूया. स्त्री० (चूता) સૌધર્મેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની (૨) શક્રેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

चूलणी स्त्री० (चुलनी) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની માતા.

चूला स्त्री० (चूडा) ચોટી, શિખા, ચોટલી.

चूलामणि. पु० (चूडामणि) મુગટ.

चूलिअंग न० (चूलिकांग) ચોરાશી લાખ પ્રયુત પરિમિત કાળવિભાગ.

चूलिआ. स्त्री० (चूलिका) દૃષ્ટિવાદ અંગના પાંચ વિભાગમાંના પાંચમો-છેલ્લો વિભાગ. (૨) મૂળસૂત્રમાં ન બતાવેલ હકીકત સંગ્રહ કરી અંતમાં બતાવવી તે. (૩) ચોરાશી લાખ ચૂલિઅંગ પ્રમાણનો કાળવિભાગ (૪) ચૂલિકા ચોટલી, શિખર.

चूलिय पुं० (चूलिक) ચૂલિક દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશમાં વસનાર (૩) સ્ત્રી० ન० સંખ્યા વિશેષ.

चूलिया स्त्री० (चूलिका) ચૂલો; સગડી.

चूलोवणयण. न० (चूडोपनयन) ચોટલી ઉતારવાનો-મુંડન કરાવવાનો સંસ્કાર.

चे. अ० (चेत्) જો.

चेत्र. न० (चेतस्) જ્ઞાન, ચૈતન્ય. (૨) મન; ચિત્ત, અંતઃકરણ.

चेइय. त्रि० (चेतित) કરેલું, બનાવેલું, ચણાવેલું.

चेइय पु० न० (चैत्य) યક્ષ વગેરે વ્યંતરદેવતાનું આયતન-સ્થાન, દેવસ્થાન. (૨) વ્યંતરના આયતનવાળો અથવા તેના વિનાનો બાગ, ઉદ્યાન, આરામ, બગીચો. (૩) તીર્થંકરનું જ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન (૪) શ્રમણ, સાધુ (૫) વ્યંતર આદિ દેવતા (૬) ત્રિ० ચિત્તને આનંદ ઉપજાવનાર (૭) ન० કોઈ મહાપુરૂષની ચેહ ઉપર કરેલું સ્મૃતિ ચિહ્ન કે સ્મારક; અવશેષ રાખ, અસ્થિ દાંત વગેરે. (૮) જલદી, ઉતાવળું (૯) સભાવૃક્ષ, સભાગૃહ પાસેનું વૃક્ષ (૧૦) ચોતરાવાળું વૃક્ષ (૧૧) દેવોના ચિહ્ન રૂપ વૃક્ષ; જ્યાં તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય તે.

चेइयखंभ. पु० (चैत्यस्तम्भ) સુધર્મા સભાની મધ્યે મણિપીઠિકા ઉપર જે સાઠ જોજન ઊંચો માણવક નામનો થંભ છે તે.

चेइयथूभ पु० (चैत्यस्तूप) ચૈત્યવૃક્ષ અને મહાધ્વજના વચ્ચે મણિપીઠિકા ઉપરનું ચિત્તને આહ્લાદજનક સ્તૂપ.

चेइयरुक्ख पु० (चैत्यवृक्ष) વાણ વ્યંતરની સુધર્માદિ સભાની આગળ મણિપીઠિકા ઉપર રત્નમય વૃક્ષ કે જેની આઠ જોજનની ઊંચાઈ છે. (૨) જેની નીચે તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું હોય તે વૃક્ષ. દેવતાઓની સભાના દરેક દરવાજા આગળ મહાધ્વજ અને ચૈત્યથુભની વચ્ચેનું વૃક્ષ. (૩) જેની નીચે ચોતરો બાંધેલો હોય તે વૃક્ષ.

चेट्ठा. स्त्री० (चेष्टा) ક્રિયા; આચરણ. (૨) પ્રયત્ન.

चेट्ठिय त्रि० (चेष्टित) ચેષ્ટા કરેલું.

चेड. पु० (चेट) પગ પાસે રહેનાર નોકર (૨) બાળક.

चेडग. पु० (चेटक) વિશાલા નગરીનો ચેટક નામનો રાજા કે જે મહાવીર પ્રભુનો પરમ ભક્ત હતો (૨) દાસ

चेडय. पु० (चेटक) કુમાર, છોકરો (૨) દાસ, નોકર

चेडिया. स्त्री० (चेटिका) દાસી, બાનડી, બાંદી.

चेतिय न० (चैत्य) જુઓ ' ચેઈય ' શબ્દ.

चेत्त. पु० (चैत्र) ચૈત્રમાસ (૨) જૈન મુનિઓનો એક ગણ

चेत्ती स्त्री० (चैत्री) ચૈત્ર માસની પુનમ

चेदि. पु० (चदि) ચેદિ નામનો દેશ (૨) त्रि० તે દેશના રહીશ

चेय न० (चेतस) ચિત્ત (૨) વિજ્ઞાન (૩) જીવ, આત્મા.

चेय अ० (एव) એમજ, ચોકસ

चेयण. पु० (चेतन) આત્મા, જીવ (૨) त्रि० જ્ઞાનવાળો, ચેતનવાળો

चेयणा स्त्री० (चेतना) જ્ઞાનાદિ ચેતના, ચૈતન્ય.

चेयण्ण. न० (चैतन्य) જીવન, જીવપણું.

चेया. स्त्री० (चेतना) ચેતના-જ્ઞાનશક્તિ

चेल. न० (चैल) વસ્ત્ર, લુગડું.

चेलग न० (चेलक) સન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.

चेलगोल. न० (चेलगोल) એક જાતનું વસ્ત્ર.

चेला स्त्री० (किराता) ચિલાત (કિરાત) મ્લેચ્છ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

चेलुग त्रि० ( ) જુઓ ' ચિલ્લય " શબ્દ.

चेल्लणा. स्त्री० (चेल्लणा) શ્રેણિક રાજાની રાણી, ચેડા રાજાની પુત્રી

चेव. अ० (चैव) નિશ્ચય, અવધારણ.

चेव. अ० (इव) સાદશ્યદ્યોતક અવ્યય.

चोअअ त्रि० (चोदक) પ્રેરક; પ્રશ્નકર્તા; પૂર્વપક્ષી

चोअअ. पु० (चायक) એક જાતનું ફળ.

चोअण. न० (चोदन) } પ્રેરણા.
चोअणा. स्त्री० (चोदना) }

चोइअ त्रि० (चोदित) પ્રેરાયેલું; પ્રેરણા કરેલ; પુછેલ

चोक्ख त्रि० (चोक्ष) સ્વચ્છ, પવિત્ર, સાફ

चोक्खलि. त्रि० (चोक्षशील) ચોખલો; શરીર વસ્ત્રાદિકને સાફસુફ રાખનાર.

चोक्खा. स्त्री० (चोक्षा) ચોક્ષા નામની પરિવ્રાજીકા-સન્યાસણ

चोज्ज न० (चोद्य) આશ્ચર્ય; વિસ્મય

चोज्ज न० (चौर्य) ચોરી તસ્કરપણું

चोडि त्रि० ( ) ગંદુ, સુગામણું

चोणग न० ( ) કાઠ વગેરે સાલવાનું હલકું કામ.

चोत्तीसा स्त्री० (चतुस्त्रिंशत) ચોત્રીસ

चोद न० ( ) ચામડી, છાલ

चोदग त्रि० (चोदक) જુઓ ' ચોઅઅ " શબ્દ

चोद्दस. त्रि० (चतुर्दशन) ચૌદ

चोद्दसम. त्रि० (चतुर्दशतम) ચૌદમું. (૨) पु० છ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે

चोप्पड. पु० ( ) તેલ વિગેરે ચોપડવું તે.

चोप्पाल. पु० (चउप्पाल) સૂર્યાભદેવના આયુધાગાર-હથિયારશાળાનું નામ.

चोप्पालग न० ( ) મતવારણ, હાથી.

चोय पु० ( ) ત્વચા, છાલ. (૨) કેરી વગેરેના ડૂચા (૩) ગંધ દ્રવ્ય વિશેષ.

चोयअ पु० (चायक) એક જાતનું ફળ.

चोयग त्रि० (चोदक) શંકા કરનાર, પ્રશ્ન પૂછનાર. (૨) स्त्री० ફુલની છાબ.

चोयणा. स्त्री० (चोदना) પ્રેરણા, ચેતવણી

चोयाल पु० ( ) ગઢ ઉપર બેસવાનું સ્થાન.

चोयाला. स्त्री० } (चतुश्चत्वारिंशत) ચુમાળીસ.
चोयालीसा

चोर. पु० (चोर) ચોર, હેરૂ, તસ્કર.

चोरग पु० न० (चोरक) એ નામની એક સુગન્ધિ વનસ્પતિ (२) त्रि० ચોરનાર

चोरिक्क. न० (चौरिक्य) ચોરી

चोरिय. त्रि० (चोरित) ચોરેલુ. ચોરી લીધેલુ.

चोरिय. पु० (चौरिक) માણસોને મારી ચોરી કરનાર (२) અન્યાય

चोरी. स्त्री० (चौरी) ચોરી, ચોરવુ તે

चोलक. न० (चोलक) ચૂડાપનયન, બાળકાનુ પ્રથમ શિરોમુંડન કરાવવુ તે

चोलगपट्ट पु० (चोलकपट्ट) મુનિને નીચે પહેરવાનુ વસ્ત્ર, ચલોટો

चोलपट्ट पु० (चोलपट्ट) સાધુઓનુ કટિવસ્ત્ર, ચલોટો

चोलोपणाय. न० (चूडोपनय) જુઓ 'ચોલક' શબ્દ

चोलोयणग. } न० (चूलापनयन) સરકાર વિશેષ, મુંડન કરાવવું તે. (२) શિખા ધારણ; ચોટલી રખાવવી તે.
चोलोवणाय
चोलोवणयण.

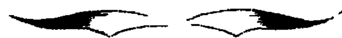
चोल्लक } पु० न० ( ) ભોજન, ખાણુ.
चोल्लग

चोल्लिय. त्रि० ( ) દેદીપ્યમાન

चोवत्तरि स्त्री० (चतुस्सप्तति) ચુમ્મોતેર, ७४

चोवीसा. स्त्री० (चतुर्विंशति) ચોવીસ, २४

चोसट्ठि. स्त्री० (चतुःषष्टि) ચોસઠ; ६४



छ.

छ त्रि० (षष) છ: છની સંખ્યા

छइ पु० (छवि) દઢાયુના બાપનુ નામ.

छइय त्रि० (स्थगित) ઢાંકેલુ

छउम पु० न० (छद्मन्) છદ્મસ્થ અવસ્થા, સરાગ દશા (२) આત્માનુ આચ્છાદન કરનાર જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ (३) કપટ, માયા.

छउमत्थ. त्रि० (छद्मस्थ) અપૂર્ણ જ્ઞાનવાન્ માણસ; કેવળજ્ઞાની નહિ, રાગદ્વેષ સહિત

छउमत्थिय त्रि० (छद्मस्थिक) છદ્મસ્થ અવસ્થામાં રહેનાર

छंद पु न० (छन्दस) છાંદો, મરજી અભિપ્રાય. (२) વિષયાભિલાષા (३) છંદવૃત્તોનું સ્વરૂપ બતાવનાર શાસ્ત્ર. પિંગલશાસ્ત્ર

छदण. न० (छन्दन) બકરીયાનુ ઢાકણુ

छंदणा. स्त्री० (छन्दना) સાધુએ કાંઈપણ વસ્તુ ગૃહસ્થને ત્યાંથી વ્હોરી લાવ્યા પછી ગુર્વાદિકને તે વસ્તુનુ આમંત્રણ કરવુ-પ્રાર્થના કરવી તે, સામાચારીનો પાંચમો પ્રકાર

छंदा. स्त्री० (छन्दा) દીક્ષાનો એક ભેદ; બીજાના અભિપ્રાયથી દીક્ષા લીધી હોય તે

छंदाणुवत्तग त्रि० (छन्दोनुवर्त्तक) છાન્દાને-અભિપ્રાયને અનુસરનાર; પોતાની મરજી પ્રમાણે ન ચાલતાં ગુરૂની મરજી પ્રમાણે વર્તનાર.

छंदाणुवत्ति. स्त्री० (छन्दोनुवृत्ति) કોઈના છાંદાને-અભિપ્રાયને અનુસરી વર્તવુ તે.

छंदोवयार. त्रि० (छन्दउपचार) આચાર્ય વગેરેની ઇચ્છાનુસાર વર્તનાર તથા તેમની સેવા કરનાર.

छक्क न० (षट्क) છ-૬ નો સમુદાય (૨) હાસ્યાદિ છ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય, જુગુપ્સા.

छक्कम्म. न० (षट्कर्मन) યજન, યાજન, પઠન, પાઠન, વગેરે બ્રાહ્મણના છ કર્મ.

छक्काय. पु० (षट्काय) પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય-એ છ પ્રકારના જીવોનો સમુદાય

छक्खण्ड पु० (षट्खण्ड) છખંડ, ભરત આદિ ક્ષેત્રના ગંગા, સિંધુ અને વૈતાઢ્ય પર્વતથી પડેલા છ વિભાગ

छग. न० ( ) વિષ્ટા

छगण. न० ( ) છાણ

छगणिया. स्त्री० ( ) છાણું.

छगल. पु० (छगल) બોકડો. (૨) ચોથા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન (૩) સત્તરમા તીર્થકરનું લાંછન

छगलपुर न० (छगलपुर) એ નામનું એક શહેર

छग्गुण. } त्रि० (षड्गुण) છગણું
छम्गुण. }

छच. त्रि० (षष्) ૬, ૬

छचत्ताला. स्त्री० (षट्चत्वारिंशत्) છેતાલિસની સંખ્યા.

छच्चसट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠની સંખ્યા.

छज्जिआ स्त्री० ( ) છાબડી, પુષ્પ વિગેરે રાખવાની છાબ

छज्जीवणिकाय पु० (षड्जीवनिकाय) છકાય જીવોનો સમૂહ, પૃથ્વી, અપ્, તેજસ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય

छज्जीवणिया. स्त्री० (षड्जीवनिकाय) જેમા છકાય જીવની રક્ષાનો અધિકાર છે એવા દશવૈકાલિક સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

छट्टण. न० ( ) સીંચવું; છાંટવું.

छट्ठ त्रि० (षष्ठ) છઠ્ઠું, (૨) न० બે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

छट्ठछट्ठेण अ० (षष्ठषष्ठेन) છઠ્ઠ છઠ્ઠને પારણે છઠ્ઠ તપ કરવું તે.

छट्ठखमण न० (षष्ठक्षमण) છઠ્ઠતપ. બે ઉપવાસ સાથે કરવા તે.

छट्ठभत्त न० (षष्ठभक्त) બે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે

छट्ठभत्तिय. त्रि० (षष्ठभक्तिक) લાગલાગટ બે ઉપવાસ કરનાર

छट्ठाण. न० (षट्स्थान) અનંતભાગ હીનાધિક, અસંખ્યાત ભાગ હીનાધિક, સંખ્યાત ભાગ હીનાધિક, સંખ્યાતગુણહીનાધિક, અસંખ્યાતગુણહીનાધિક અને અનંતગુણહીનાધિક, એ હાનિવૃદ્ધિના છ સ્થાનકની સંજ્ઞા.

छट्ठी स्त्री० (षष्ठी) છઠ્ઠી, પક્ષની છઠ્ઠી તિથિ (૨) છઠ્ઠી વિભક્તિ, સંબંધવિભક્તિ. (૩) છઠ્ઠી નરક, મઘા નામે છઠ્ઠી પૃથ્વી.

छडच्छडा स्त्री० (छटच्छटा) એક પ્રકારનો અવ્યક્ત અવાજ

छडिय. त्रि० ( ) ખાંડેલું, છડેલું.

छड्डण न० (छर्दन) પરઠવવું, તજવું. (૨) વમન, ઉલટી.

छड्डावण. न० (छर्दन) છોડાવવું, તજાવવું

छड्डाविय. त्रि० (छर्दित) વમન કરેલ.

छड्डिय. } त्रि० (छर्दित) ઉલટી કરેલ,
छड्डियलिय } વમન કરેલ. (૨) વમન કરનારને હાથે વ્હોરવાથી સાધુને લાગતો એક એષણાનો દોષ.

छण. पु० (क्षण) વખત, અવસર. (૨) હિંસા (૩) ઉત્સવ

छणण. न० (क्षणन) હિંસા.

छणिय त्रि० (क्षणिक) ક્ષણભંગુર. (૨) पु० મહોત્સવ.

छगण. त्रि० (क्षण) દાંડેલું, સતાડેલું, છાનું. (૨) જનસમુદાયે મળી ભોજન કરવું તે. (૩) ઈન્દ્રાદિનો મહોત્સવ (૪) ન૦ માયા, કપટ

छणणउइ स्त्री० (षण्णवति) છન્નુ, ૯૬

छणणालअ. न० (षण्णालक) ત્રિકાષ્ઠિક, સન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

छणिआअ पु० (छणिक) એ નામનો એક કસાઈ

छत्त. न० (छत्र) છત્ર, છતર (૨) ચંદ્ર વગેરેનો છત્રાકાર થતો નક્ષત્ર સાથેનો યોગ, છત્રયોગ

छत्तंतिया. स्त्री० (छत्रान्तिका) એક પ્રકારની સભા.

छत्तकार. त्रि० (छत्रकार) છત્ર બનાવનાર

छत्तगाह. त्रि० (छत्रग्राह) છત્રને ધારણ કરનાર

छत्तधार त्रि० (छत्रधार) } છત્ર ધરનાર
छत्तधारि त्रि० (छत्रधारिन्) }

छत्तपलासय न० (छत्रपलाशक) કયંગલા નગરીના બહારના એ નામનો એક બગીચો

छत्तरयण. न० (छत्ररत्न) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું નવમું રત્ન

छत्तरि. स्त्री० (षट्सप्तति) છોંતેર, ૭૬ની સંખ્યા.

छत्तलक्खण. न० (छत्रलक्षण) છત્રના લક્ષણ પારખવાની એક કળા

छत्ता. स्त्री० (छत्रा) અનન્તકાય વિશેષ.

छत्तातिछत्त. न० (छत्रातिछत्र) ભગવાનનો એક અતિશય. ભગવાન માથે છત્ર ઉપર છત્ર ધારણ થાય તે

छत्तार त्रि० (छत्रकार) છત્રી બનાવનાર, કારીગર

छत्ताह पु० (छत्राभ) એક વૃક્ષ કે જેની હેઠે છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભ તીર્થંકરને કેવળ જ્ઞાન થયું હતું.

छत्ति. त्रि० (छत्रिन्) છત્રીવાળો, છત્રવાળો.

छत्तीसा. स्त्री० (षट्त्रिंशत्) છત્રીસ; ૩૬.

छत्तोअ. पु० (छत्रौक) છત્રાકારે વર્ષાદ પછી તરત ઉગતી એક વનસ્પતિ.

छत्तोव. पु० (छत्रौप) } એક જાતનું વૃક્ષ.
छत्तोवग. पु० (छत्रौपग) }

छत्तोह. पु० (छत्रौघ) વૃક્ષ વિશેષ.

छद. न० (छद) પાખ, પીછું.

छद्दंत पु० (षड्दन्त) છ દાંતવાળો હાથી

छद्दिसि. न० (षड्दिश्) છ દિશા, પૂર્વ, પશ્ચિમ ઉત્તર, દક્ષિણ, ઊર્ધ્વ અને અધો એ છ દિશા

छनवइ } स्त्री० (षण्णवति) છન્નુ, ૯૬
छनुवइ. }

छन्न. त्रि० (छन्न) ગુપ્ત રાખેલ. (૨) સ્ત્રી० તેવી રીતે ગુપ્ત સન્દેશા પહોંચાડનાર એક દૂતી

छन्नउइ. स्त्री० (षण्णवति) છન્નુ, ૯૬

छन्नपद } न० (छन्नपद) માયાસ્થાન, કપટ
छन्नपय. }

छन्ना स्त्री० (छन्ना) જુઓ "છન્નપદ" શબ્દ.

छप्पइया. स्त्री० (षट्पदिका) જૂ,ભમરી વિગેરે.

छप्पणा. } स्त्री० (षट्पञ्चाशत) છપ્પન; ૫૬ ની સંખ્યા.
छप्पन्ना. }

छप्पय पु० (षट्पद) ભમરો (૨) त्रि० છ સ્થાનવાળું (૩) છ પ્રકારનું.

छब्बअ } न० ( ) ધીત્રણી. (૨) ચાલણી (૩) આબડીઓ.
छब्बग }

छभाअ. पु० (षड्भाग) છઠ્ઠો ભાગ.

छभामरी. स्त्री० (षड्भ्रामरी) વીણા; સતાર.

छम्मासिअ. त्रि० (षण्मासिक) છમાસી તપ; છ મહિનાના ઉપવાસ કરવા તે.

छम्मासियभत्त. न० (षण्मासिकभक्त) છ માસના ઉપવાસનું વ્રત.

छम्मासिया. स्त्री० (षण्मासिकी) ભિક્ખુની છઠ્ઠી પડિમા કે જેમાં એક માસ પર્યન્ત

छ हात अन्न अने छ हात पाणी उपरान्त कल्पे नहि.

छम्मुह. पु० (षण्मुख) विमलनाथजीना यक्षनुं नाम.

छय. त्रि० (क्षत) पीडा पामेल.

छरु. (त्सरु) तलवारनी मुठ; तरवारनो हाथो

छरुप्पवाय. न० (त्सरुप्रवाद) तलवारनी मुठ पकडी फेरववानी कळा (२) तरवारनी कळा शिखवानुं शास्त्र.

छल. त्रि० (षष्) छ.

छल. न० (छल) छळ. बीजाना वचनने पोतानी मरजी मुजब कल्पनावडे असत्य करी बताववुं ते

छलंस त्रि० (षडस्र) षट्कोण, छ खुणावाळुं.

छलणा स्त्री० (छलना) छेतरवुं. छळभेद. (२) माया; कपट

छलसीइ } स्त्री० न० (षडशीति) छासी. **छलसीइ.** } ८६

छलिअ. त्रि० (छलित) कपट विगेरेथी ठगायेल.

छलिअ त्रि० (स्खलित) नीकळी गयेल. खरी गयेल.

छलुअ } पु० (षडुलूक) वैशेषिकमतना स्था-**छलुग.** } पनार कणादऋषि.

छलूय. पुं० (छलूक) आर्य महागिरिना शिष्यनुं नाम (२) कणाद ऋषि

छल्ली स्त्री० (छल्ली) त्वचा. छिलटो, छाल.

छल्लीखाअ. त्रि० (छल्लीखाद) छालने खानार एक जातनो कीडा

छवि. स्त्री० (छवि) चामडी. छाल (२) शरीर. (३) कांति, तेज. (४) वाल. चोळा, वगेरे धान्य (५) अंगी, शरीरी (६) अलंकार विशेष.

छवि. स्त्री० (क्षपि) नाश, क्षय.

छविखाय. त्रि० (छविखाद) मुवर प्रमुखनी चामडी खानार.

छविच्छेद. } पु० (छविच्छेद) हाथ, पग. **छविच्छेय.** } कान, नाक वगरे कापवा ते. एक जातनी दंडनीति

छवित्ताण. न० (छवित्राण) चामडीनुं रक्षण करनार वस्त्र-कामळी विगरे

छविपव्व. न० (छविपर्वन्) जेमा हाडना सांधा अने चामडी वगेरे छे तेवुं शरीर. ओदारिक शरीर

छविह त्रि० (षड्विध) छ प्रकारनुं

छवीइय त्रि० (छविमत) कान्तिवाळुं

छवीसा स्त्री० (षड्विंशति) छवीस. २

छव्विह. त्रि० (षड्विध) छ प्रकारनुं

छव्वीसा. स्त्री० (षड्विंशति) छवीस; २६

छसट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) छासठनी संख्या

छसयरि. स्त्री० (षट्सप्तति) छोतेर; ७६ नी संख्या.

छहा. अ० (षोढा) छ प्रकार

छाअ त्रि० ( ) भूखेल.

छाआ स्त्री० (छाया) छाया. पडछायो

छाइय त्रि० (छादित) ढांकेलुं

छाउमत्थ त्रि० (छाद्मस्थ) छद्मस्थ सम्बन्धी

छाउमत्थिय त्रि० (छाद्मस्थिक) छद्मस्थ अवस्थामा रहेनार. (२) केवळज्ञान उत्पन्न थया पहेलानी अवस्थामा उत्पन्न थयेल

छाओवग त्रि० (छायोपग) छायायुक्त, छायावाळुं. (वृक्षादि) (२) पु० सेवा करवा योग्य पुरुष.

छागल त्रि० (छागल) अज सम्बन्धी (२) पु० बकरो अज.

छागलिय पु० (छागलिक) बकराथी आजीविका चलावनार. अजपाळक.

छाण. पु० न० (छादन) दर्भादिकनी छत.

छाण न० ( ) छाणुं. गोबर. (२) वस्त्र. कपडां.

छाणुज्झिया. स्त्री० (छगणोज्झिका) छाणुं, वासीदुं वाळनारी; छाणुं उपाडनारी.

छायगा. न० (छादन) ઢાંકવું.

छाय. त्रि० (क्षात) કૃશ; ભૂખથી ક્ષીણ થયેલ.

छायंसि. त्रि० (छायावत) છાયા-શરીરની શોભાવાળું, તેજસ્વી

छायगा न० (छादन) દર્ભ વિગેરેથી ઢાંકવું; આચ્છાદન. (૨) ઘર ઉપરનું વાંસ ખપાટ વિગેરેનું માળણ-વળાગ. (૩) વસ્ત્ર. કપડું.

छाया. स्त्री० (छाया) છાયડો. છાયા. (૨) કાન્તિ; દીપ્તિ. (૩) જમવાને બેઠેલ પંક્તિ-પાંત. (૪) તાપ વિનાનો દેશ.

छायागइ. स्त्री० (छायागति) છાયાની પંઠે જવું તે. (૨) છાયાને અવલંબીને જવું તે.

छायाला. } **छायालीसा** } स्त्री० (षट्चत्वारिंशत) છેતાલીશ, ૪૬

छायोवग्ग. पु० (छायोग्ग) ઘણી છાયાવાળું ઝાડ

छार. न० (क्षार) રાખ. ભસ્મ. (૨) કાચ. (૩) ખારો (૪) અસહિષ્ણુતા

छारिय. न० (क्षारिक) ભસ્મ

छारियभूअ. त्रि० (क्षारीभूत) રાખ જેવું થયેલું

छारिया. स्त्री० (क्षारिका) રાખ

छारीभूय. त्रि० (क्षारीभूत) જુઓ "छारियभूय" શબ્દ

छारुज्झिया स्त्री० (क्षारोज्झिका) રાખ વાળનારી સ્ત્રી.

छाव. पु० (शाव) બચ્ચું, બાળક

छावट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠ; ૬૬

छावत्तरि. स्त्री० (षट्सप्तति) છોતેર. ૭૬

छासट्ठि स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠ; ૬૬.

छासीइ. स्त्री० (षडशीति) છયાસી; ૮૬.

छिंडी स्त्री० ( ) વાડની છીંડી. નાની બારીનો માગ

छिंदण. न० (छेदन) છેદ; ભાગ કરવા તે.

छिक्क. त्रि० (छीत्कृत) છી. છી, કરેલું.

छिक्कपरोइया स्त्री० (छिक्कप्ररोहिका) એ જાતની એક વનસ્પતિ

छिक्कारिअ. त्रि० (छीत्कारित) અવ્યક્ત અવાજથી બોલાવેલ

छिच्छिक्कार पु० (छिच्छिकार) કુતરા વગેરેને હાંકવાને છિ. છિ હત, હત વગેરે શબ્દ કહેવા તે.

छिज्ज त्रि० (छेद्य) છેદવા યોગ્ય; ખંડિત થઇ શકે તેવું (૨) न० છેદ, કાણું

छिड्ड. न० (छिद्र) છિદ્ર, કાણું. બાકોરૂં. (૨) દોષ (૩) આકાશ (૪) અવકાશ અવસર

छिड्डिया. स्त्री० (छिद्रिका) ચારણી

छिण्ण त्रि० (छिन्न) છેદેલું કાપેલું

छिण्णरुहा. स्त्री० (छिन्नरुहा) કાપી નાખી હોય તોજ ઉગે એવી એક જાતની વનસ્પતિ, ગળુચી વગેરે

छिण्णाल पु० ( ) જાર ઉપપતિ.

छिण्णावाय त्रि० (छिन्नापात) જેમાં જવું આવવું ન બને એવું સ્થાન-પર્વત જંગલ વગરે

छित्त. त्रि० ( ) સ્પર્શ કરેલું, અડકેલું.

छित्तरा. स्त्री० ( ) છાપરૂ. છત.

छित्तार. त्रि० (छेत्तृ) છેદ કરનાર નાશ કરનાર

छित्ति. स्त्री० (छित्ति) છેદ, વિચ્છેદ, ખંડન.

छिद्द. न० (छिद्र) જુઓ "छिड्ड" શબ્દ.

छिन्न. त्रि० (छिन्न) છેદેલું, કાપેલું (૨) નિયમિત રીતે જુદુ પાડેલું; વિભાગ કરેલ. (૩) નિર્ધારિત; નિશ્ચિત. (૪) न० છેદ; ખંડન

छिन्नगंथ त्रि० (छिन्नग्रन्थ) સ્નેહરહિત (૨) पु० ત્યાગી; સાધુ; નિગ્રંથ.

छिन्नछेयणइय. त्रि० (छिन्नछेदनयिक) જે સૂત્ર કે ગાથા સ્વતંત્ર અર્થ દર્શાવે. બીજી સૂત્ર

કે ગાથાની અપેક્ષા ન રાખે તે છિન્ન છેદનયવાળું કહેવાય જેમ–धम्मो मंगलमुक्किट्ठं

छिन्नद्धाणंतर त्रि० (छिन्नाध्वान्तर) જ્યાં ગામ, નગર વિગેરે કાંઈ ન હોય એવો રસ્તો.

छिन्नरुह त्रि० (छिन्नरुह) એક જાતની વનસ્પતિ.

छिन्नाल. पु० ( ) હલકી જાતનો બળદ કે ઘોડો.

छिप्प त्रि० (स्पृश्य) સ્પર્શ કરવા લાયક.

छिप्प. न० ( ) પુચ્છ

छिप्प न० (त्रिप्र) ઉતાવળ.

छिप्पतूर. न० (त्रिप्रतूर्य) ઉતાવળું વાગનાર વાજું

छिरा. स्त्री० (शिरा) નાડી, નસ.

छिरिया स्त्री० (चांगिका) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ, કન્દ વિશેષ

छिलिय न० ( ) સીત્કારો કરવો તે

छिवट्ठ. त्रि० (सेवार्त्त) છેવટું સંઘયણ, છ સંઘયણમાંનું છઠ્ઠું સંઘયણ

छिवा. स्त्री० ( ) ચામડાનો તાજણો, ચાબખો.

छिवाडिपोत्थ. न० (छेदपाटिपुस्तक) પુસ્તકના પાંચ પ્રકારમાંનો એક; જે પુસ્તકની પહોળાઈ વધારે અને જાડાઈ ઓછી હોય તેવું પુસ્તક.

छिवाडिया } **छिवाडी.** } स्त्री० ( ) સીંગ, ફળી. (२) ઝાડની છાલ.

छिहंड न० (शिखण्ड) મોરની શિખા.

छिहंडि. पु० (शिखण्डिन) મોર (२) त्रि० મોરપીંછ ધારણ કરનાર.

छिहली. स्त्री० ( ) શિખા, ચોટલી.

छीय. न० (क्षुत) } **छीया.** स्त्री० (क्षुता) } છીંકવું તે; છિંક

छीर. न० (क्षीर) ચીક; દુધવાળી એક સાધારણ વનસ્પતિ.

छीरल. पु० (क्षीरल) ભુજપરિસર્પવિશેષ.

छीरावराालिया स्त्री० (क्षीरविदारिका) કન્દ વિશેષ

छीरविराली स्त्री० (क्षीरविराली) એક જાતની વનસ્પતિ

छुक्कारण न० (धिक्कारण) નિંદા, ધિક્કારવું તે.

छुच्छुकार. पु० (छुच्छुकार) કુતરાને હાંકી કાઢવાને છુ, છુ, શબ્દ કરવો તે.

छुडियवर. न० (त्रुटिकवर) આભરણ વિશેષ.

छुड्ड. त्रि० (क्षुद्र) લઘુ, હલકું

छुड्डिया } **छुड्डिया.** } स्त्री० (क्षुद्रिका) એક જાતનું ઘરેણું.

छुण्ण न० (क्षुण्ण) નપુંસક (२) त्रि० ચૂર્ણ કરેલ. (३) નાશ કરેલ. (४) અભ્યાસ કરેલ.

छुयायार. त्रि० (क्षुताचार) ખામી ભરેલ આચારવાળું.

छुर. पु० (क्षुर) અસ્ત્રો; સજીઓ. (२) न० એક પ્રકારનું ઘાસ

छुरघर. न० (क्षुरगृह) અસ્ત્રા વગેરે રાખવાની વાળંદની કોથળી.

छुरय पु० (क्षुरक) તિલકનું ઝાડ.

छुरिया. स्त्री० (क्षुरिका) છરી

छुहा स्त्री० (सुधा) ચુનો

छुहा. स्त्री० (क्षुधा) ભૂખ

छुहाकम्मंत न० (क्षुधाकर्मान्त) ક્ષુધાપરિકર્મ: બ્રાહ્મણને રંધાઇ નિપજાવવાનું સ્થાન.

छुहापरिसह पु० (क्षुधापरिषह) ભૂખનો પરિષહ, ભૂખ સહન કરવી તે.

छुहावेयणिज्ज. न० (क्षुधावेदनीय) ક્ષુધાવેદનીય કર્મ; જેના ઉદયથી ભૂખ લાગે છે તે કર્મ.

छुहिय त्रि० (क्षुधित) ભૂખ્યું, ભૂખેલ

छूढ. त्रि० ( ) નાખેલું, ફેંકેલું.

छेओवट्ठावण न० (छेदोपस्थापन) એ નામનું બીજું ચારિત્ર; પૂર્વપર્યાયને છેદી મહાવ્રતોનું આરોપણ કરવું તે.

छेओवट्ठावणिय. न० (छेदोपस्थापनीय) છેદો-પસ્થાપનીય નામે બીજું ચારિત્ર

छेज्ज. त्रि० (छेद्य) છેદવા લાયક. ચારિત્રનો છેદ.

छेत्त. न० (क्षेत्र) સ્થાન, સ્થળ.

छेत्तार. त्रि० (छेत्तृ) છેદનાર; કાપનાર.

छेद. पुं० (छेद) ખડ, કકડો (૨) વિચ્છેદ, વિનાશ.

छेदोवट्ठावण. न० (छेदोपस्थापन) જુઓ "છેઓવટ્ઠાવણ" શબ્દ.

छेदोवट्ठावणिय. न० (छेदोपस्थापनीय) જુઓ "છેઓવટ્ઠાવણિય" શબ્દ

छेप्प. न० (शेप) પુચ્છડું, લાંગુલ.

छेय. त्रि० (छेक) અવસરનો જાણકાર. કુશળ, હોશીયાર.

छेय पु० (छेद) નિશીથ આદિ છેદસૂત્ર (૨) પ્રાયશ્ચિત વિશેષ (૩) વિચ્છેદ, અદર્શન

छेयग. त्रि० (छेदक) છેદ કરનાર; કાપનાર.

छेयण. न० (छेदन) ખડગ વિગેરેથી કાપવું તે. (૨) કર્મની સ્થિતિનો ઘાત કરવો તે. (૩) વિનાશ, નુકશાની (૪) ખડ; કકડો. (૫) કમી, ન્યૂનતા (૬) શસ્ત્ર, હથિયાર. (૭) નિશ્ચયાત્મક વચન. (૮) સૂક્ષ્મ અવયવ.

छेयणग. } न० (छेदनक) જે કકડા કરવા
छेयणय } તે. (૨) ચામડાને છેદવાનું શસ્ત્ર.

छेयायरिय. पु० (छेकाचार्य) શિલ્પાચાર્ય. કળાચાર્ય.

छेयारिह. न० (छेदार्ह) પ્રાયશ્ચિત્ત વિશેષ.

छेगविरालिया स्त्री० (छेदविरालिका) વનસ્પતિ વિશેષ.

छेल. पु० स्त्री० ( ) અજ, બકરો.

छेलिअ. न० ( ) નાક છિકવું. (૨) સીટી વગાડવી તે

छेलिया स्त्री० ( ) છાલી; નાની બકરી.

छेवट्ट. } पु० (सेवार्त्त) ૭ સંઘયણમાંનું છઠ્ઠું
छेवट्ठ } સંઘયણ.

छेवट्ठसंघयण न० (सेवार्त्तसंहनन) છેવટ્ઠ સંઘયણ.

छेवट्ठसंघयणि त्रि० (सेवार्त्तसंहननिन) છેવટ્ઠ સંઘયણવાળો

छोअ पु० (छोद) છોતરાં.

छोडिअ. त्रि० (छोटित) છુટો કરેલ

छोडिय त्रि० (स्फोटित) ફાડેલુ; વિદારેલુ.

छोब्भ. त्रि० (क्षोभ्य) ક્ષોભ પામેલ. ક્ષોભવાળું

छोभ. त्रि० (क्षोभ्य) સહાય વિનાનો, દીન; ગરીબ (૨) न० અભ્યાખ્યાન. કલંક; દોષારોપ

छोभग. न० (क्षोभ्यक) આળ. કલંક

छोम. पु० न० (छद्मन) જુઓ "છઉમ" શબ્દ.

छोल्लण. न० ( ) છોલવું. છાલ ઉતારવી તે.

ज.

ज. त्रि० (ज) ઉત્પન્ન થનાર

ज. त्रि० (यत्) જે.

जइ. पुं० (यति) યતનાવાન સાધુ. મુનિ; यति.

जइ. त्रि० (जयिन्) જય મેળવનાર.

जइ अ० (यति) જેટલું.

जइ. अ० (यदि) જો કદિ, જોકે, જો; यदि.

जइच्छा. स्त्री० (यदृच्छा) અણધાર્યું પામવું

ते, કાગડાને બેસવું અને તાડને પડવું તે યદચ્છાયોગ.

जइच्छावाइ. पुं० (यदृच्छावादिन्) દરેક પદાર્થની કારણ વિના અણધારી ઉત્પત્તિ થાય છે એમ વદનાર.

जइण. त्रि० (जैन) જિન-તીર્થંકરે દર્શાવેલ, જિનસંબંધી. (૨) જિનદેવના ભક્ત. જિનધર્મી.

जइण. त्रि० (जयिन) જિત મેળવનાર. (૨) સ્ત્રી० ઘણી ઉતાવળી ગતિ.

जइण त्रि० (जविन) વેગવાન્, વેગવાળુ.

जइणा स्त्री० (यत्ना) એક જાતની ગતિ

जइणी स्त्री० (जविनी) વેગવાળી

जइत्त. त्रि० (जैत्र) જીતનાર, વિજયી

जइत्तार पु० (जेतृ) શત્રુના સૈન્યને જીતનાર.

जइय त्रि० (जयिक) જય કરનાર. જિતનાર. (૨) पु० જયજય શબ્દ

जइय. त्रि० (यष्टृ) યાજક; યજ્ઞ કરનાર

जइवा अ० (यद्वा) અથવા

जइवि. अ० (यद्यपि) જોકે, જો પણ.

जउ. न० (जतु) લાખ, જેતગાળી

जउणा. स्त्री० (यमुना) યમુના, જમના નદી

जउणावंक. न० (यमुनावक्र) જમુના નદીને કાંઠે એ નામનું એક નગર.

जउव्वेय. पु० (यजुर्वेद) ચાર વેદમાંનો એક વેદ.

जओ. अ० (यत) જેથી, જેથી કરી; જેમાંથી.

जं. अ० (यत्) જેથી કરીને; જે કારણ માટે.

जंकिंचि. अ० (यत्किंचित्) જે કાંઈ.

जंगम. त्रि० (जङ्गम) હાલતુ ચાલતુ. (૨) न० જગમ મિલકત. (૩) पु० હાલતા ચાલતા જીવ, ત્રસજીવ.

जंगल. पु० (जङ्गल) એ નામનો એક આર્યદેશ. (૨) જળ વિનાનો પ્રદેશ.

जंगिय न० (जाङ्गमिक) કોશેટા વગેરે ત્રસ જીવના અવયવથી ઉત્પન્ન થયેલ વસ્ત્ર. (૨) त्रि० જગમ વસ્તુથી સંબંધ રાખનાર; જગમ સબધી

जंगोल न० (जाङ्गुल) ઝેર ઉતારવાના ઉપાય બતાવનારૂ શાસ્ત્ર, આયુર્વેદનો એક ભાગ જેમા વિષની ચિકિત્સાનું પ્રતિપાદન છે.

जंगोली. स्त्री० (जाङ्गुली) ગારૂડી વિદ્યા.

जंघा स्त्री० (जङ्घा) જાઘ, સાથળ

जंघाचर त्रि० (जङ्घाचर)પાળો; પગે ચાલનાર.

जंघाचारण पु० (जङ्घाचारण) તપ વિશેષથી પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિવાળા ચારણ મુનિ.

जंघाचारणा. स्त्री० (जङ्घाचारणा) એ નામની વિદ્યા કે જેના પ્રભાવથી આકાશમાં ઉંચે ચડી શકાય છે.

जंघासंतारिम. त्रि० (जङ्घासन्तार्य) જાંઘ સુધી પાણી હોય તેટલુ ઊંડુ જળાશય.

जंत. न० (यन्त्र) વશીકરણાદિ પ્રયોગમાં વપરાતો યંત્ર (૨) નિયમન, નિયંત્રણ. (૩) એક પ્રકારનું રથનુ ઉપકરણ. (૪) ઘાણી, ચિચોડા, ગોફણ વગેરે

जंतपिल्लणकम्म. } **जंतपीलणकम्म.** } न० (यन्त्रपीडनकर्म) ઘાણી, ચિચોડા વગેરે ફેરવવાનો ધંધો કરવો તે, શ્રાવકના પંદર કર્માદાનમાનુ બારમુ કર્માદાન; સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

जंतवाड. पु० (यन्त्रपाट) શેરડીનો વાડ.

जंतिय. त्रि० (यन्त्रित) નિયંત્રિત, નિયમિત, કબજે કરેલ.

जंतु. पु० (जन्तु) પ્રાણી, જીવ (૨) કાયાસ્તિકાય નામનું જ્ઞાનાદિ ગુણવાળુ દ્રવ્ય, દ્રવ્યનો એક પ્રકાર.

जंतुग. } **जंतुय.** } न० (जन्तुक) એક જાતનું ઘાસ કે જેથી ફૂલ ગુથાય છે. (૨) જંતુક નામના ઘાસનું પાથરણુ.

जंपग. } **जंपय** } त्रि० (जल्पक) બોલનાર

जंपाण न० (जम्पान) એક પ્રકારનું વાહન, પાલખી વિશેષ.

जंपिय त्रि० (जल्पित) બોલેલ, કહેલ.

जंपिर. त्रि० (जल्पित) બોલનાર

जंबवइ स्त्री० (जाम्बवती) શ્રી કૃષ્ણની એક સ્ત્રી

जंबाल पु० न० (जम्बाल) કાદવ, કીચડ. (૨) શેવાળ (૩) જરાયુ, ગર્ભ ઉપર વીંટાએલી ચામડી.

जंबु न० (जम्बु) જાંબુડો (૨) જાંબુડાનું ઝાડ (૩) જમ્બુસ્વામી. (૪) જમ્બુદ્વીપ

जंबुदीव. न० (जम्बुद्वीप) જમ્બુદ્વીપ નામનું પ્રથમ દ્વીપ.

जंबुदीवपन्नत्ति. स्त्री० (जम्बुद्वीपप्रज्ञप्ति) એ નામનું પાંચમું ઉપાંગ સૂત્ર.

जंबुफलकालिया. स्त्री० (जम्बूफलकालिका) એક જાતનો દારૂ.

जंबुय. पु० (जम्बुक) શિઆળ. (૨) જાંબુનું ફળ, જાંબુડાં

जंबुवती. स्त्री० (जम्बूवती) અનગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ.

जंबुसुदंसणा स्त्री० (जम्बुसुदर्शना) એ નામનું ઝાડ કે જેના ઉપરથી આ દ્વીપનું નામ જમ્બુદ્વીપ પડ્યું છે.

जंबू. पु० (जम्बू) સુધર્મા સ્વામિના શિષ્ય જંબૂસ્વામી. (૨) વૃક્ષ વિશેષ, જાંબુનું ઝાડ. (૩) જાંબુવૃક્ષના આકારનો એક રત્નમય શાશ્વત પદાર્થ કે જે કારણથી આ દ્વીપ જમ્બુદ્વીપ કહેવાય છે.

जंबूणय. } **जंबूणाय.** } न० (जाम्बूनद) સોનું, સુવર્ણ

जंबूदीव. पु० (जम्बूद्वीप) એ નામનો અસંખ્યાત દ્વીપસમુદ્રમાંનો પ્રથમ દ્વીપ.

जंबूदीवग. त्रि० (जम्बूद्वीपक) જમ્બુદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્ય.

जंबूदीवपण्णत्ति स्त्री० (जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति) જેમાં જમ્બુદ્વીપનું પ્રરૂપણ કર્યું છે તે જંબુદ્વીપપન્નતિ નામે એક કાલિક સૂત્ર.

जंबूदीवाहिवइ. पु० (जम्बूद्वीपाधिपति) જમ્બુદ્વીપનો અધિપતિ અનાદત નામનો દેવતા.

जंबूपल्लवपविभत्ति. न० (जम्बूपल्लवप्रविभक्ति) બત્રીસ પ્રકારના નાટકમાંનું ૨૦ મું નાટક જેમાં જાંબુના પાંદડાનો વિભાગ દર્શાવવામાં આવે છે તે

जंबूपीढ. } **जंबूपेढ** } न० (जम्बूपीठ) જમ્બુનો અધિષ્ઠાન પ્રદેશ

जंबूफलकालिया. स्त्री० (जम्बूफलकालिका) જાંબુડાના જેવી કાળા રંગની મદિરા

जंबूय पु० (जम्बूक) શૃગાલ; શિયાળ.

जंबूलय पु० न० (जम्बूलक) ચંબુ, લાંબી ડોકવાળું પાણીનું ઠામ.

जंबूवई स्त्री० (जम्बूवती) કૃષ્ણ વાસુદેવની છઠ્ઠી પટ્ટરાણી કે જે નેમનાથ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લઇ મોક્ષ પધાર્યાં

जंबूसुदंसणा स्त्री० (जम्बूसुदर्शना) સુદર્શન નામે જાંબુનું ઝાડ જેના ઉપરથી જમ્બુદ્વીપ નામ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે.

जंभग पु० (जृम्भक) તિર્યગ્લોકવાસી દેવતાની એક જાત.

जंभणी. स्त्री० (जृम्भणी) એ નામની એક વિદ્યા

जंभय पु० (जृम्भक) જુઓ " જંભગ " શબ્દ

जंभा. स्त्री० (जृम्भा) બગાસું

जंभाइय. न० (जृम्भित) બગાસું ખાવું.

जंभियगाम. न० (जृम्भिकग्राम) બંગાળામાં પાર્શ્વનાથ પહાડની પાસે આવેલ એક ગામ કે જેની પાસે મહાવીર સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું.

जक्ख. पुं० (यक्ष) જક્ષ; વ્યંતર દેવની એક જાત. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૩) શ્વાન; કુતરો.

जक्खकद्दम. पुं० (यक्षकर्दम) એ નામના બે વાણીયા. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

जक्खग्गह. पुं० (यक्षग्रह) યક્ષકૃત ઉપદ્રવ.

जक्खणायग. पुं० (यक्षनायक) યક્ષોના અધિપતિ કુબેર.

जक्खदिन्ना. स्त्री० (यक्षदत्ता) બાવીસમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

जक्खभद्द. पुं० (यक्षभद्र) યક્ષ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

जक्खमंडलपविभत्ति. पुं० न० (यक्षमण्डलप्रविभक्ति) ૩૨ નાટકમાંનું ૧૦ મું નાટક.

जक्खमहाभद्द पुं० (यक्षमहाभद्र) યક્ષ દ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા

जक्खवर पुं० (यक्षवर) યક્ષ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

जक्खसिरी स्त्री० (यक्षश्री) યક્ષશ્રી નામની એક બ્રાહ્મણી.

जक्खा. स्त्री० (यक्षा) સ્થૂલિભદ્રની બ્હેન.

जक्खाइट्ठ त्रि० (यक्षाविष्ट) યક્ષના આવેશવાળું; યક્ષાધિષ્ઠિત.

जक्खादित्तय. } **जक्खालित्तय** } न० (यक्षादीपक) એક દિશામાં થોડે થોડે અંતરે વીજળીના જેવા ભડકા દેખાય તે, ભૂત પિશાચ વગેરેના ચાળા.

जक्खावेस. पुं० (यक्षावेश) યક્ષનો મનુષ્યના શરીરમાં પ્રવેશ; યક્ષકૃત આવેશ.

जक्खिंद. पुं० (यक्षेन्द्र) યક્ષોનો ઇંદ્ર. (૨) અરનાથજીના યક્ષનું નામ.

जक्खिणी. स्त्री० (यक्षिणी) ૨૨ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

जक्खी. स्त्री० (याक्षी) એક જાતની લિપિ.

जक्खुत्तम. पुं० (यक्षोत्तम) યક્ષના ૧૩ પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર.

जक्खोद. पुं० (यक्षोद) યક્ષોદ નામનો સમુદ્ર.

जग. न० (यकृत्) શરીરની અંદરનો એક અવયવ; પીહા; કલેજું.

जग. पुं० (   ) પ્રાણી.

जग पुं० (जगत्) જગત, દુનિયા

जगई. स्त्री० (जगती) પૃથ્વી. (૨) જંબદ્વીપને ફરતો કોટ.

जगईपव्वयग. पुं० (जगतीपर्वतक) પર્વત વિશેષ, સર્વાભ વનખંડમાંનો એક પર્વત.

जगतण. न० (जगतृण) એ નામની એક જાતની લીલી વનસ્પતિ

जगती. स्त्री० (जगती) પૃથ્વી. (૨) જમ્બૂદ્વીપ આદિ ક્ષેત્રનો કોટ—કિલ્લો.

जगतीपव्वय. पुं० (जगतीपर्वत) જુઓ ' જગઈપવ્વયગ " શબ્દ.

जगय. न० (यकृत्) કલેજું. (૨) તે ભાગનો રોગ.

जगारी. स्त्री० (   ) રાજગરો; એક જાતનું ધાન્ય.

जग्गण. न० (जागरण) જાગરણ, નિદ્રા ન લેવી તે; ઉજાગરો કરવો તે.

जग्गुण. त्रि० (यद्गुण) જેટલાગણું.

जघण. न० (जघन) સાથળ.

जघण्ण. } **जघण्णय.** } त्रि० (जघन्य) થોડામાં થોડું; ઓછામાં ઓછું.

जच्च. त्रि० (जात्य) સ્વાભાવિક. (૨) જાતવાન; જાતિલું; પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ. (૩) સજાતીય. (૪) શુદ્ધ.

जच्चंजण. न० (जात्याञ्जन) શ્રેષ્ઠ અંજન. (૨) ચોળવાનું અંજન; તેલ વગેરેથી મર્દિત અંજન

जच्चरिणाय. } त्रि० (जात्यन्वित) સારા
जच्चन्निय } કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ. શ્રેષ્ઠ જાતિનું.

जजुव्वेय. पु० (यजुर्वेद) ચાર વેદમાંનો બીજો વેદ, બ્રાહ્મણધર્મનું મૂળ પુસ્તક.

जज्जर त्रि० (जर्जर) જીર્ણ.

जज्जरिय त्रि० (जर्जरित) જીર્ણ પામેલ. જીર્ણ થયેલ.

जज्जीव. न० (यावज्जीव) જીવતા સુધી.

जड. त्रि० (जड) જડતાવાળો, વિવેક રહિત, મૂર્ખ.

जडा स्त्री० (जटा) જટા.

जडि त्रि० (जटिन) જટાધારી, જટાયુક્ત (२) पु० જટાધારી તાપસ.

जडिण. न० (जटिन) જટાધારીનો ભાવ, જટા.

जडियाइलग. पु० (जटिलक) ८८ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

जडियाल. पु० (जटाल) ८८ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

जडिल. त्रि० (जटिल) જટાધારી, જટાવાળું. (२) पु० રાહુ (३) सिंह કેસરી (४) જટાધારી તાપસ.

जडिलय पु० (जटिलक) રાહુનું બીજું નામ.

जडुल पु० (जटिल) કેશરીસિંહના માફક જટાધારી એક જાતનો સાપ.

जड्डु पु० ( ) હાથી.

जड्डु. त्रि० (जड) બોલવામાં સમજવામાં અને કાર્યમાં જડ-મૂર્ખ કે જે દીક્ષા દેવા લાયક નથી.

जढ त्रि० (हीन) તજી દીધેલ, છાડેલ, મૂકેલ.

जण. पुं० (जन) માણસ. (२) જન-સગા વહાલા (३) त्रि० ઉત્પાદક. ઉત્પન્ન કરનાર.

जणइत्तार. त्रि० (जनयितृ) ઉત્પાદક; ઉત્પન્ન કરનાર.

जणग पु० स्त्री० (जनक) જનક, માતાપિતા વગેરે.

जणण. पु० न० (जनन) ઉત્પત્તિ.

जणणी. स्त्री० (जननी) માતા.

जणपय पु० (जनपद) દેશ.

जणय. पु० (जनक) પિતા.

जणवइ. पु० (जनपति) લોકોનો મુખી.

जणवय. त्रि० (जानपद) દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ. દેશના નિવાસી.

जणवय. पु० (जनपद) દેશ. રાષ્ટ્ર (२) દેશનિવાસી. જન સમૂહ.

जणवयकल्लाणिआ स्त्री० (जनपदकल्याणिका) ચક્રવર્તીની રાણીઓ.

जणवयसच्च न० } (जनपदसत्य) દશ
जणवयसच्चा. स्त्री० } પ્રકારના સત્યનો પહેલો પ્રકાર, દેશ પરત્વે સત્ય.

जणवाय. पु० (जनवाद) લોકવાદ માણસોની અરસપરસ ચર્ચા.

जणिय. त्रि० (जनित) ઉત્પન્ન થયેલ.

जणी. स्त्री० (जनी) સ્ત્રી. નારી, મહિલા.

जणुम्मि. स्त्री० (जनोर्मि) તરંગની માફક માણસોની ભીડ.

जण्ण. पु० (यज्ञ) યજ્ઞ. (२) સ્વપર ઇષ્ટ દેવની પૂજા (३) શ્રાદ્ધ.

जण्णइ. त्रि० (यज्ञिन) યજ્ઞ કરનાર તાપસની એક જાત.

जण्णइज्ज न० (यज्ञीय) એ નામનું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું પચીસમું અધ્યયન. (२) त्रि० યજ્ઞ સંબંધી.

जण्णं अ० (यत्र) જ્યાં કહે (२) જેથી; જેથી કરીને; જે માટે.

जण्णजाइ पु० (यज्ञयाजिन्) યજ્ઞ કરનાર.

जण्णदत्त. पु० (यज्ञदत्त) એ નામના એક સાધુ.

जगगावाड. પુ૦ (यज्ञवाट) યજ્ઞવાડો. જ્યાં યજ્ઞ થાય તે સ્થાન-જગ્યા

जग्गोवईय. ન૦ (यज्ञोपवीत) જનોઈ; યજ્ઞોપવીત

जगइ. અ૦ (यस्मात्) જેથી. જેમાટે

जगवी. સ્ત્રી૦ (जाह्नवी) ગંગાનદી.

जति. અ૦ (यदि) જુઓ "જઇ" શબ્દ.

जति પુ૦ (यति) સાધુ; મુનિ.

जतु ન૦ (जतु) લાખ. જોગણી.

जत्त પુ૦ (यत्न) યત્ન. મહેનત. પ્રયાસ (૨) ત્રિ૦ યત્નવંત

जत्ता. સ્ત્રી૦ (यात्रा) પ્રવાસ; જાત્રા (૨) સંયમ નિર્વાહ (૩) શુભ પ્રવૃત્તિ.

जत्ताभयग. } **जत्ताभयग** } પુ૦ (यात्राभृतक) દિશાંતરમાં મુસાફરી કરતી વખતે સાથે રાખેલો નોકર.

जत्तासिद्ध પુ૦ (यात्रासिद्ध) જે બાર વખત સમુદ્રની યાત્રા કરી ક્ષેમકુશળ સહીસલામત ઘરે આવે તે યાત્રાસિદ્ધ કહેવાય

जत्तिय ત્રિ૦ (यावत्) જેટલું. જેટલા પ્રમાણનું

जत्तो. અ૦ (यतस्) જેથી, જે પાસેથી.

जत्थ અ૦ (यत्र) જ્યાં; જેમાં. જે સ્થળે કે જગ્યાએ

जदा. અ૦ (यदा) જ્યારે; જે વખતે

जदि અ૦ (यदि) જુઓ "જઇ" શબ્દ

जदिच्छा. સ્ત્રી૦ (यदृच्छा) સ્વતંત્રતા. સ્વેચ્છાચાર

जदिच्छिय. ત્રિ૦ (यादृच्छिक) યાદૃચ્છિક અકસ્માત બનેલું

जदु. પુ૦ (यदु) આ નામના એક પ્રખ્યાત રાજા. (૨) આ નામનો એક વંશ

जदुणंदण. પુ૦ (यदुनन्दन) શ્રીકૃષ્ણ

जन. પુ૦ (जन) મનુષ્ય

जनय. પુ૦ (जनक) જુઓ "જણય" શબ્દ.

जनवय. પું૦ (जनपद) દેશ; રાષ્ટ્ર.

जन्न. પુ૦ (यज्ञ) જુઓ "જણ્ણ" શબ્દ

जन्नवाइ. પુ૦ (यज्ञवादिन्) યજ્ઞવાદી. અશ્વમેધ આદિ હિંસાયજ્ઞની સ્થાપના કરનાર.

जन्नोवईय. ન૦ (यज्ञोपवीत) જુઓ "જણ્ણોવઇય" શબ્દ.

जन्हवी સ્ત્રી૦ (जाह्नवी) જુઓ "જણ્હવી" શબ્દ.

जप. ન૦ (जप) મંત્રાદિનો જાપ.

जपा. સ્ત્રી૦ (जपा) ચીનાઈ ગુલાબનો છોડ.

जप्प. પુ૦ (जल्प) બબડવું તે, બોલવું તે

जप्पभिइ } **जप्पभिइं.** } અ૦ (यत्प्रभृति) જે કાળથી. જે વખતથી, જ્યારથી.

जम પું૦ (यम) પ્રાણાતિપાત વિરતિ આદિ પાંચ મહાવ્રત. (૨) શક્ર તથા ઈશાન ઇંદ્રના દક્ષિણ દિશાના લોકપાળનું નામ (૩) ભરણી નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા (૪) મૃત્યુ. મોત

जमइअ ન૦ (यमकीय) એ નામનું સૂયગડાંગસૂત્રનું ૧૫ મું અધ્યયન

जमकाइय. પુ૦ (यमकायिक) દક્ષિણ તરફના યમ જાતના દેવ, પરમાધામી દેવ

जमग. પુ૦ (यमक) દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રમાંના એ નામના પર્વત (૨) જમગ પર્વતવાસી દેવતાનું નામ (૩) પક્ષિ વિશેષ (૪) વૃક્ષ વિશેષ

जमगं } **जमगसमगं** } અ૦ (यमकसमक) એકી સાથે. યુગપત. એકી વખતે.

जमगा સ્ત્રી૦ (यमका) જમગ દેવતાની રાજધાની

जमजन्न પુ૦ (यमयज्ञ) અહિંસા, સત્ય અસ્તેય બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ યમ-સંયમરૂપ યજ્ઞ, ભાવ યજ્ઞ

जमणिया સ્ત્રી૦ (जवनिका) જમણી કાખમાં રાખવાનું સાધુનું એક ઉપકરણ

जमदग्गि પુ૦ (यमदग्नि) એ નામના એક તાપસ પરશુરામના પિતા

जमदग्गिपुत्त. पु० (यमदग्निपुत्र) જમદગ્નિનો પુત્ર; પરશુરામ.

जमदेवकाइय. પું० (यमदेवकायिक) યમ દેવતાઓની એક જાત.

जमप्पभ પુ० (यमप्रभ) યમદેવનો એ નામનો ઉત્પાત પર્વત.

जमल ન० (यमल) સમશ્રેણીએ રહેલું; સરખેસરખું, જોડાજોડ રહેલું. (૨) ન० એ નામનું વૃક્ષ કે જેનું રૂપ કૃષ્ણ વાસુદેવના વૈરી વિદ્યાધરે ધારણ કર્યું હતું. (૩) યુગ્મ; જોડું. (૪) સમાન, તુલ્ય.

जमलजुयल. ન० (यमलयुगल) સરખે સરખી જોડ; સમશ્રેણીએ રહેલ જોડલું.

जमलज्जुणभंजग. પુ० (यमलार्जुनभञ्जक) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ.

जमलपय. ન० (यमलपद) આઠ આઠ આંકડાનો એકેક જથ્થો.

जमलपाणि. પુ० (यमलपाणि) મુષ્ટિ

जमलिय. ત્રિ० (यमलित) એક દિશામા સમશ્રેણીએ રહેલ.(૨) યુગ્મ રૂપે રહેલ.

जमलोइय પુ० (यमलौकिक) પરમાધામી વગેરે યમલોકવાસી દેવતા. (૨) ત્રિ० યમલોક ..બંધી.

जमा સ્ત્રી० (यामी) દક્ષિણ દિશા (૨) યમલોકપાળની રાજધાની

जमालि. પુ० (जमालि) એ નામના ક્ષત્રિય રાજકુમાર મહાવીરસ્વામિના જમાઈ કે જેણે પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી અને પાછળથી એક પંથ ચલાવ્યો.

जमिगा. સ્ત્રી० (यमिका) જમક પર્વતના દેવતાની રાજધાની.

जमिय. ત્રિ० (यमित) નિયન્ત્રિત કરેલ.

जमुणा. સ્ત્રી० (यमुना) જમના નદી.

जम्म. પુ० ન० (जन्मन्) જન્મ; ઉત્પત્તિ.

जम्मंतर. ન० (जन्मान्तर) અન્યજન્મ; પૂર્વજન્મ.

जम्मण. ન० (जन्मन्) જન્મ; ઉત્પત્તિ.

जम्मणचरिय. ન० (जन्मचरित्र) જન્મચરિત્ર; જીવનચરિત્ર.

जम्मणचरियणिबद्ध ન० (जन्मचरितनिबद्ध) તીર્થંકરના જન્માભિષેકના દેખાવવાળુ નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

जम्मणभवण. ન० (जन्मभवन) પ્રસુતિ ઘર.

जम्मभूमि. સ્ત્રી० (जन्मभूमि) જન્મભૂમિ; માતૃભૂમિ.

जम्मा સ્ત્રી० (याम्या) દક્ષિણ દિશા.

जय. ત્રિ० (यत) ઉપયોગ રાખનાર, ખ્યાલ રાખનાર. (૨) ન० ખ્યાલ, સાવધાનપણું.

जय. પું० (जय) શત્રુઓને જીતવા તે; વિજય. (૨) એ નામના વર્તમાન અવસર્પિણીના ૧૧ મા ચક્રવર્તી. (૩) એ નામની ત્રીજ આઠમ અને તેરસ એ ત્રણ તિથિઓ. (૪) એ નામનો એક દેવતા. (૫) ૧૩ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

जय. ન० (जगत्) સંસાર, લોક, દુનિયા.

जयंत. પુ० (जयन्त) જંબૂદ્વીપના ચારદ્વારમાંનું પશ્ચિમદિશા તરફનું દ્વાર. (૨) જયંત નામે પાંચ અનુત્તર વિમાનમાંનું ત્રીજું વિમાન (૩) તે વિમાનવાસી દેવતા. (૪) મેરૂ પર્વતની ઉત્તર દિશાએ આવેલા રૂચકવર પર્વતના આઠ કૂટમાંનું ૭ મુ કૂટ. (૫) આવતી ચોવીસીમાં થનાર પ્રથમ બળદેવ. (૬) વજ્રસેનસૂરિના ચાર શિષ્યમાના ત્રીજા શિષ્યનું નામ. (૭) તેનાથી નીકળેલ શાખાનું નામ. (૮) એક જૈન મુનિ, જે વજ્રસેન મુનિના ત્રીજા શિષ્ય હતા.

जयंती. સ્ત્રી० (जयन्ती) કોશાંબી નગરીનિવાસી જયંતી નામે મહાવીર સ્વામીની મોટી શ્રાવિકા. (૨) સાતમા બળદેવની માતાનું નામ. (૩) સાતમી દિશાકુમારી.

(४) सर्वग्रहनी चार अग्रमहिषीमांनी त्रीजी अग्रमहिषीनुं नाम. (५) महावप्र-विजयनी मुख्य राजधानी. (६) उत्तर-दिशाना अजन पर्वतनी एक पश्चिमनी वावनुं नाम. (७) पखवाडीआनी पदर रात्रिमांनी ९ मी रात्रिनुं नाम. (८) सातमा तीर्थंकरनी प्रव्रज्या पालखीनुं नाम (९) ए नामनी एक शाखा. (१०) लता विशेष.

जयघोस. पु० (जयघोष) ए नामना एक मुनि. (२) जय ध्वनि.

जयजय. पु० (जयजय) जय थाओ, जय थाओ, एवो ध्वनि.

जयण. न० (यजन) याग, पूजन. (२) अभयदान.

जयण. त्रि० (जवन) वेगवाळु, वेगयुक्त

जयण. न० (जयन) जीत, विजय. (२) त्रि० जीतनार

जयण. न० (यतन) प्राणीनु रक्षण करवु. (२) यत्न करवो ते; उद्यम करवो ते

जयणा. स्त्री० (यतना) जतना, कार्यमां उप-योग राखवो ते.

जयणा. स्त्री० (जयना) बधी गति उपर जीत मेळवे एवी देवतानी गति.

जयणा. स्त्री० (यत्ना) समकितमां ७ प्रकारनी यतना-विवेक.

जयणावरणिज्ज. न० (यत्नावरणीय) जेथी प्रयत्न-उद्यममां अंतराय पडे तेवी कर्मनी एक प्रकृति.

जयद्दह. पुं० (जयद्रथ) ए नामना एक राजकुमार, जे दुर्योधनना बनेवी थाय.

जयसंधि. पु० (जयसन्धि) पुंडरीक राजाना मत्रीनुं नाम.

जयसद्द. पु० (जयशब्द) विजयसूचक अवाज.

जया. अ० (यदा) ज्यारे; जे वखते.

जया. स्त्री० (जया) बारमा तीर्थंकर वासु-पूज्यनी मातानुं नाम. (२) त्रीज, आठम अने तेरसनी रात्रिनुं नाम. (३) चोथा चक्रवर्तीनी मुख्य स्त्री. (४) एक जातनी मिठाइ.

जयारमयार. पु० (जकारमकार) जकार मकार-रूप अपशब्द

जर. पुं० (ज्वर) ताव. (२) न० संताप.

जरग. त्रि० (जरत्क) जीर्ण; पुराणुं.

जरग. } पुं० (जरद्गव) घरडो बळद.
जरगव. } (२) जरक नामनुं जनावर.

जरढ. त्रि० (जरठ) घरडुं; जुनुं; जीर्णु. (२) कठण.

जरय. पु० (जरक) पहेली नरकना मेरुथी दक्षिण तरफनो एक नरकावासो.

जरयमज्झ पुं० (जरकमध्य) पहेली नरकनो उत्तर दिशा तरफनो एक नरकावासो.

जरयावत्त. पु० (जरकावर्त) पहेली नर-कनो पश्चिम दिशा तरफनो एक म्होटो नरकावासो.

जरयावसिट्ठ. पु० (जरकावशिष्ट) पहेली नरकनो दक्षिण दिशा तरफनो एक म्होटो नरकावासो.

जरस. पु० (जरस) एक जातनुं जगली पशु.

जरा. स्त्री० (जरा) घडपण, वृद्धावस्था.

जराउअ. त्रि० (जरायुज) जरायु-ओर साथे जन्म पामनार; गर्भाशयथी जन्म पामता मनुष्य अने पशु

जराउज. } त्रि० (जरायुज) जुओ " जरा-
जराउय. } उअ " शब्द

जराकुमार. पु० (जराकुमार) यादव वंशना एक कुमार; श्रीकृष्णना एक भाइ.

जरामंध. पु० (जरासंध) } राजगृह नगरना
जरासिंध. } राजा; नवमा
जरासिंधु. (जरासिन्धु) } प्रति वासुदेव.

जरि. त्रि० (ज्वरिन्) तावबाळो.

जरिअ. त्रि० (ज्वरित) ज्वर-ताव वगेरे रोगवाळुं.

जल्ला. स्त्री० (जल्ला) चार इंद्रियवाळा जीवनी एक जात

जल त्रि० (ज्वल) देदीप्यमान, चमकवाळु

जल. न० (जल) पाणी. जळ (२) जलकान्त तथा जलप्रभ इंद्रना प्रथम लोकपालनुं नाम. (३) पाणीना जीव (४) पनीनो (५) जळस्थान, तळाव वगेरे

जलइय. पुं० (जलकित) जलकान्त इंद्रना एक लोकपालनुं नाम.

जलकंत पु० (जलकान्त) चंद्रकान्तमणि, सचित्त कठिन पृथ्वीनो एक प्रकार. (२) दक्षिण तरफना उदधिकुमारना इंद्रनुं नाम (३) जलकान्त इंद्रना चोथा लोकपालनुं नाम.

जलकारि. पु० स्त्री० (जलकारिन) चारइंद्रिय जीव विशेष

जलकिट्ट. न० (जलकिट्ट) पाणीनो मेल; सेवाळ, लील वगेरे

जलकीडा. } **जलकीला** } स्त्री० (जलक्रीडा) पाणीमां रमवानी रमत, जळक्रीडा.

जलघरिय. त्रि० (जलगृहिक) पाणीनो व्यवस्था करनार पाणी पानार

जलचर. पु० (जलचर) पाणीमां उत्पन्न थता पाणीमां रहेनार पंचेंद्रिय तिर्यंच

जलचरी स्त्री० (जलचरी) पाणीमां रहेनार मत्स्यी मगरी वगेरे, जलचर तिर्यंचनी स्त्री.

जलचार. त्रि० (जलचार) पाणीमां चालनार

जलचारिया. स्त्री० (जलचारिका) चार इंद्रियवाळो एक जातनो जीव

जलज. न० (जलज) पाणीमां उत्पन्न थनार, कमळादि

जलजलित. त्रि० (जाज्वल्यमान) देदीप्यमान, चळकतुं.

जलट्ठाण. न० (जलस्थान) जळाशय. पाणीनुं स्थान.

जलण. पु० (ज्वलन) देदीप्यमान अग्नि; आग, देवता. (२) क्रोध; गुस्सो (३) त्रि० सळगावनार. (४) पु० ज्ञानादि गुणनो प्रकाश करवो ते. (५) अग्नि कुमार देवता (६) न० सळगाववुं; बाळवुं.

जलणकाय. न० (ज्वलनकाय) तेजस्काय; अग्नि.

जलणपक्खंदण. न० (ज्वलनप्रस्कन्दन) अग्निमां पडी मरी जवुं ते बाळमरणनो एक प्रकार

जलणप्पवेस न० (ज्वलनप्रवेश) अग्निनी अंदर पडी बळी मरवुं ते, बाळमरणनो एक प्रकार

जलन पु० (ज्वलन) जुओ "जलण" शब्द.

जलनिहि पु० (जलनिधि) समुद्र

जलपक्खंद न० (जलप्रस्कन्द) पाणीमां डूबी मरी जवुं ते, बाळमरणनो एक प्रकार

जलपक्खंदण न० (जलप्रस्कन्दन) जुओ उपलो शब्द

जलपवेस. न० (जलप्रवेश) जुओ "जलपक्खंद" शब्द

जलप्पभ पु० (जलप्रभ) उत्तर तरफना उदधिकुमार जातिना भवनपति देवतानो इंद्र (२) जलकान्त तथा जलप्रभ इंद्रना चोथा लोकपालनुं नाम.

जलप्पवेस न० (जलप्रवेश) जुओ "जलपक्खंद" शब्द.

जलप्पह पु० (जलप्रभ) जुओ "जलप्पभ" शब्द.

जलमाला. स्त्री० (जलमाला) घणुं पाणी.

जलय. पु० (जलद) मेघ; वरसाद.

जलय. न० (जलज) कमळ.

जलयर पु० स्त्री० (जलचर) पाणीमां उत्पन्न थता पाणीमां रहेनार पंचेंद्रिय तिर्यंच.

जलयरी. स्त्री० (जलचरी) જલચર તિર્યંચ પંચેન્દ્રિયની સ્ત્રી.

जलरक्ख. पु० (जलरत) જલકાન્ત તથા જલપ્રભ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

जलरक्खस. पु० (जलराक्षस) રાક્ષસનો પાંચમો પ્રકાર.

जलरमण न० (जलरमण) જલક્રીડા, જલક્રીડા.

जलरुह पु० न० (जलरुह) જલમાં પેદા થનાર વનસ્પતિ, કમળ, શેવાળ વગેરે.

जलरूप. } पु० (जलरूप) ઉદધિ કુમારના
जलरूव } ૬ ક જલકાન્તના બીજા લોકપાળનું નામ.

जलवासि पु० (जलवासिन्) જલની અંદર વસનાર તાપસની એક જાત. (૨) ત્રિ૦ પાણીમાં રહેનાર.

जलविच्छुय पु० (जलवृश्चिक) જલનો વિંછી, ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

जलवीरिय. पु० (जलवीर्य) ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ વિશેષ. (૨) મહાબલ રાજાની પછી તેમના વંશમાં થયેલો સાતમો રાજા, ઇક્ષ્વાકુ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક પ્રખ્યાત રાજા.

जलसूग पु० (जलशूक) જલકાન્ત ઇંદ્રના બીજા લોકપાળનું નામ. (૨) न० શેવાળ.

जलसोयवाइ. पु० (जलशौचवादिन्) પાણીથી શુદ્ધિ માનનાર તાપસની એક જાત.

जलहर. पु० (जलधर) મેઘ; વર્ષાદ, વાદળા.

जलहि पु० (जलधि) સમુદ્ર.

जलाभिसेयकढिणगाय. पु० (जलाभिषेककठिनगात्र) વાનપ્રસ્થ તાપસની એક જાત. જેનું શરીર પાણીના વારંવાર સિંચનથી કઠિન થઇ ગયેલ હોય તે.

जलाय पु० (जल्पाक) રાજાના ગુણ બોલનાર.

जलावण. न० (ज्वालन) સળગાવવું, અગ્નિ પ્રગટ કરવો.

जलासय. पु० न० (जलाशय) જલાશય, જલના ઠેકાણાં-તળાવ વગેરે.

जलासयसोसण. न० (जलाशयशोषण) જલાશય-તળાવ વગેરે સોસવવા તે. શ્રાવકના સાતમા વ્રતના અતિચારરૂપ ૧૫ કર્માદાનમાનું ચૌદમું કર્માદાન.

जलिय त्रि० (ज्वलित) બળેલું. (૨) ઉજ્વળ, કાન્તિયુક્ત.

जलिर त्रि० (ज्वलिर) બળનાર, બળવાના સ્વભાવવાળો.

जलुगा } स्त्री० (जलौका) જળોકડું લોહી
जलया } પીનાર, જળો, બેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ. (૨) ચમ પક્ષીની એક જાત.

जल्ल पु० (जल्ल) શરીર ઉપર જામેલ કઠણ મેલ. (૨) નટ, બજાણીઆ. (૩) त्रि० થોડા પ્રયત્નથી દૂર થાય તેવું. (૪) જલ્લદેશવાસી મ્લેચ્છની એક જાત. (૫) કાદવ વર્ણ જનાર.

जल्लपरिसह. पु० (जल्लपरिषह) શરીરના મેલનો પરિષહ, ૨૨ માંનો ૧૮ મો પરિષહ.

जल्लरी स्त्री० (झल्लरी) ઝાલર.

जल्लिय न० (जल्लक) શરીરનો મેલ.

जल्लोसहि. स्त्री० (जल्लौषधि) એક પ્રકારની લબ્ધિ જેના મેલના સ્પર્શથી રોગ મટે એવા પ્રકારની શક્તિ.

जव. पु० (जप) જાપ કરીકરીને મંત્રનો ઉચ્ચાર કરવો તે.

जव पु० (यव) જવ, એક જાતનું ધાન્ય. (૨) એક પ્રકારની ઔષધિ. (૩) આઠલુ પ્રમાણ જવનો દાણો, અંગુલનો આઠમો ભાગ. (૪) કન્યાને પહેરવાની એક જાતની ચોલી. (૫) એ નામનો એક માણસ.

जव. पु० (जव) ગતિ, વેગ, જોસ.

जवजव. पु० (यवयव) એ નામનું એક ધાન્ય.

जवण. पु० (जवन) વેગ; શીઘ્રગતિ.

जवण. न० (यापन) નિર્વાહ; ગુજારો.

जवण. पु० (यवन) મ્લેચ્છ; યવન દેશવાસી. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

जवणदीव. पु० (यवनद्वीप) યવનની વસતિવાળો દ્વીપ.

जवणा. स्त्री० (यापना) શરીરનિર્વાહ, જીવનનિર્વાહ. (૨) સયમનો નિભાવ.

जवणाणिया. स्त्री० (यवनानिका) એક જાતની લિપિ

जवणालिया. स्त्री० (यवनालिका) કન્યાને પહેરવાની એક જાતની ચોળી (૨) યવન દેશની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

जवणिज्ज त्रि० (यापनीय) વખત ગુજારવા યોગ્ય (૨) ઇંદ્રિયો અને મનને જીતવા તે.

जवणिया. स्त्री० (यवनिका) કનાત, પડદો

जवणी. स्त्री० (यावनी) યવનની સ્ત્રી (૨) યવનની લિપિ

जवराग न० (यवान्न) એક જાતનુ જવનુ બનાવેલ અન્ન.

जवनालिया. स्त्री० (यवनालिका) જુઓ "જવણાલિયા" શબ્દ.

जवमज्झ. पु० (यवमध्य) જવના મધ્ય ભાગપરિમિત એક ભરપ. (૨) જવનો મધ્ય ભાગ. (૩) त्रि० જવના મધ્ય ભાગના આકારવાળુ.

जवमज्झचंदपडिमा. स्त्री० (यवमध्यचन्द्रप्रतिमा) જવ મધ્યભાગ જેવી ચંદ્રપડિમા, એટલે કે બે છેડે પાતળી અને વચ્ચે પુષ્ટ, જેમ કોઇ સાધુ શુક્લ પક્ષને પડવેથી એક કોળિયો આહાર લઇ પડિમા શરૂ કરે, પુનમે પંદર કોળિયા સુધી પહોંચી પછી દરરોજ એકેક કોળિયો ઘટાડતાં વદ ૦)) એક કોળીયો આહાર લઇ પડિમા પુરી કરે તે.

जवमज्झा. स्त्री० (यवमध्या) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

जववारय. पुं० (यववारक) જવના અંકુર; જવારા.

जवस. न० (यवस) કઠોળ ધાન્ય. (૨) ઘઉં વગેરે ધાન્ય.

जवा स्त्री० (जपा) એક જાતની વનસ્પતિ.

जवासय. पु (यवासक) વનસ્પતિ વિશેષ; જવાસો.

जवासा. पु (यवासा) રાતા ફુલવાળુ એક જાતનુ ઝાડ.

जवि. त्रि० (जविन्) વેગવાળો. (૨) पु० ઘોડો.

जस. पु० (यशस्) યશ, કીર્તિ; આબરૂ. (૨) સંયમ; ચારિત્ર. (૩) શ્રી પાર્શ્વનાથના આઠમા ગણધરનું નામ. (૪) ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથજીના પ્રથમ ગણધરનુ નામ. (૫) વિનય.

जसंस. पु० (यशस्विन्) મહાવીર સ્વામિના પિતાનુ એક નામ.

जसंसि. त्रि० (यशस्विन) પ્રખ્યાત, યશસ્વી, જેની શુભ કીર્તિ ચોતરફ પ્રસરેલી હોય તે. (૨) મહાવીર સ્વામીના બાપનું અપર નામ.

जसकर. त्रि० (यशःकर) સર્વ દિશામાં યશ મેળવનાર. (૨) ઋષભદેવસ્વામીનો એ નામનો ૪૨ મો દીકરો.

जसकित्ति. स्त्री० (यशःकीर्ति) જશ; આબરૂ; પ્રખ્યાતિ.

जसकित्तिणाम. न० (यशःकीर्तिनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જ્યાં જાય ત્યાં શુભ કીર્તિ મેળવે.

जसघोस. पु० (यशोघोष) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવિ ત્રીજા તીર્થંકર.

जसचंद. पु० (यशश्चन्द्र) એ નામના એક ગણી.

जसद. पु० (जसद) જસત; એક જાતની ધાતુ.

जसधण. पु० (यशोधन) એ નામનો એક રાજા.

जसधर पु० (यशोधर) પખવાડીઆના પાંચમા દિવસનું નામ.

जसभद्द पु० (यशोभद्र) શય્યમ્ભવસૂરીના એક શિષ્ય. (૨) એ નામના એક આચાર્ય કે જે માઢરસગોત્રના આર્યસંભૂતિવિજયના શિષ્ય હતા. (૩) પખવાડીઆના પંદર દિવસમાના ચોથા દિવસનું નામ (૪) न० યશોભદ્રથી નીકળેલ એ નામનું કુળ (૫) पु० એ નામના શ્રી પાર્શ્વનાથના એક ગણધર

जसमंत पु० (यशोमत्) એ નામના એક કુલગર (૨) त्रि० યશસ્વી, કીર્તિવાળા.

जसवई / **जसवती.** स्त्री० (यशोमती) બીજા સગર ચક્રવર્તીની માતા (૨) શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામિની પુત્રીની પુત્રીનું નામ. (૩) ત્રીજ, આઠમ અને તેરસ એ ત્રણ રાત્રિની તિથિ

जसवाय पु० (यशोवाद) ધન્યવાદ.

जसंसि. त्रि० (यशस्विन्) યશવાન્, યશસ્વી.

जसहर. पु० (यशोधर) જમ્બુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમા થનાર ૧૯ મા તીર્થંકર (૨) પખવાડીઆના પંદર દિવસમાનો પાંચમો દિવસ. (૩) ગ્રૈવેયક વિમાનના એક પાથડા. (૪) स्त्री० દક્ષિણ રૂચક પર્વત ઉપરની આઠ દિશાકુમારીમાની ચોથી દિશાકુમારી (૫) પક્ષની પંદર રાત્રિમાની ચોથી રાત્રિનું નામ. (૬) જમ્બુ સુદર્શના નામે વૃક્ષ (૭) त्रि० યશસ્વી, યશવાન્

जसा. स्त्री० (यशा) કૌશામ્બીના રહીશ કાશ્યપની સ્ત્રી અને કપિલની માતા. (૨) ભૃગુ પુરોહિતની સ્ત્રી

जसो. पु० (यशस्) યશ, આબરૂ; કીર્તિ.

जसोचंद. पु० (यशश्चन्द्र) જુઓ "જસચંદ" શબ્દ.

जसोद पु० (जसद) જુઓ "જસદ" શબ્દ.

जसोधण. पु० (यशोधन) એ નામનો એક રાજા.

जसोधर. पु० (यशोधर) જુઓ "જસહર" શબ્દ

जसोधरा. स्त्री० (यशोधरा) પંદર રાત્રિમાની ચોથી રાત્રિનું નામ. (૨) દક્ષિણ રૂચક પર્વત પર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી (૩) જમ્બુવૃક્ષ વિશેષ, સુદર્શના.

जसोनाम. न० (यशोनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જશ પામે છે.

जसोया. स्त्री० (यशोदा) મહાવીરસ્વામીની સ્ત્રી. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવની પાલક માતા.

जसोवई स्त्री० (यशोमती) જુઓ "જસવઈ" શબ્દ.

जसोहर पु० (यशोधर) ભરતક્ષેત્રના ગઈ ચોવીસીના ૧૬ મા તીર્થંકર (૨) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના ૧૯ મા તીર્થંકરનું નામ.

जसोहरा. स्त्री० (यशोधरा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પરની આઠ દિશાકુમારીમાની ચોથી દિશાકુમારી. (૨) જમ્બુસુદર્શનાનું અપર નામ

जह. अ० (यथा) જેમ, જેવી રીતે

जहक्कम न० (यथाक्रम) ક્રમ અનુસાર; ક્રમસર અનુક્રમે.

जहक्खाय न० (यथाख्यात) કષાય રહિત યથાખ્યાત નામનું પાંચમું ચારિત્ર.

जहट्ठिय. न० (यथास्थित) યથાસ્થિત. જેમ હોય તેમ.

जहण न० (जघन) જઘન

जहणिज्ज. त्रि० (हेय) ત્યાગવા યોગ્ય.

जहण्ण. त्रि० (जघन्य) ઓછામાં ઓછું; ન્હાનામાં ન્હાનું; થોડામાં થોડું (૨) અધમ; નીચ.

जहण्णय. त्रि० (जघन्यक) જુઓ "જહણ્ણ" શબ્દ.

जहतह. अ० (यथातथा) જેમતેમ, આડું અવળું.

जहत्थ. त्रि० (यथार्थ) યથાર્થ, ખરેખર.

जहत्थाम. न० (यथास्थाम) યથાશક્તિ.

जहन्न. त्रि० (जघन्य) જુઓ "જહણ્ણ" શબ્દ.

जहरिह. न० (यथार्ह) યથાર્થ; બરાબર; ખરેખર.

जहसत्ति स्त्री० न० (यथाशक्ति) યથાશક્તિ; શક્તિ પ્રમાણે.

जहा अ० (यथा) જેવી રીતે, જેમ; જે પ્રમાણે.

जहाच्छंद. पु० (यथाच्छन्द) સ્વચ્છંદ.

जहाजाय. त्रि० (यथाजात) જન્મતી વખતની સ્થિતિ જેવું, નગ્ન (૨) જડ, મૂર્ખ.

जहाजेट्ठ. न० (यथाज्येष्ठ) મોટાઇના ક્રમથી.

जहाजोग. न० (यथायोग्य) યથાયોગ્ય, જેમ ઘટે તેમ.

जहाणामय. त्रि० (यथानामक) જેનો નામ નિર્દેશ કર્યો નથી તે, કોઇ એક

जहाणिसंत. न० (यथानिशान्त) અવધાર્યા પ્રમાણે; જેમ ધાર્યું હોય તેમ.

जहाणुपुव्वि. न० (यथानुपूर्वी) ક્રમસર; અનુક્રમ પ્રમાણે

जहातच्च. न० (यथातथ्य) વાસ્તવિક, સત્ય; ખરેખર.

जहातह. न० (याथातथ्य) સૂયગડાંગ સૂત્રનું તેરમુ અધ્યયન. (૨) વાસ્તવિકપણું; સત્યતા.

जहानाम. त्रि० (यथानाम) યથાનામ; સંભાવના; કાઇક.

जहानामय. त्रि० (यथानामक) જેમ કાઇક; દૃષ્ટાંત ઉપન્યાસ. (૨) વાક્ય અલંકાર.

जहानाय. न० (यथान्याय्यं) યથાયોગ્ય; રીતસરનું, વ્યાજબી

जहापवट्टकरण. न० (यथाप्रवृत्तकरण) આત્માનું પરિણામ વિશેષ.

जहाफुड. न० (यथास्फुट) સ્પષ્ટ, ખરેખર.

जहाभूत } **जहाभूय.** } त्रि० (यथाभूत) જેવી રીતે બનેલું હોય તેવી રીતે; સત્ય વૃત્તાંત

जहामालिय न० (यथामालित) જેમ ધારણ કર્યું છે તેમ

जहारिह. न० (यथार्ह) યથાયોગ્ય; જેમ ઘટે તેમ.

जहावाइ त्रि० (यथावादिन्) ખરૂં બોલનાર, યોગ્ય કહેનાર, સત્ય બોલનાર.

जहासंख. न० (यथासङ्ख्य) સંખ્યા પ્રમાણે, ક્રમવાર

जहासत्ति स्त्री० न० (यथाशक्ति) શક્તિ પ્રમાણે, યથાશક્તિ.

जहासुह. न० (यथासुख) જેમ સુખ પડે તેમ.

जहिं. अ० (यत्र) જ્યાં; જે સ્થાને; જ્યાંપર.

जहिच्छ. न० (यथेच्छ) ઇચ્છા પ્રમાણે.

जहेट्ठ. न० (यथेष्ट) મનગમતું; ઇચ્છાનુકૂળ.

जहेव. अ० (यथैव) જેમ, જેવી રીતે.

जहोइय. } **जहोचिय.** } **जहोच्चिय.** } न० (यथोचित) યથાયોગ્ય, યથોચિત.

जहोवइट्ठ. न० (यथोपदिष्ट) જેવી રીતે કહેવામાં-ઉપદેશવામા આવ્યું હોય તે પ્રમાણે.

जह्नवी. स्त्री० (जाह्नवी) ગંગા નદી.

जा. अ० (यावत्) જ્યાં સુધી

जाइ. स्त्री० (जाति) જન્મ; ઉત્પત્તિ. (૨) એકેન્દ્રિય, બે ઇંદ્રિય આદિ પાંચ જાતિ.

(૩) જાતિ; જ્ઞાતિ; ક્ષત્રિય આદિ વર્ણ. (૪) માતાપક્ષ. (૫) જાઇનું ઝાડ; પુષ્પ પ્રધાન વૃક્ષ. (૬) સામાન્ય નૈયાયિકાના મત પ્રમાણે એક પ્રકારનો વ્યાપક ધર્મ; જેમ મનુષ્યનું મનુષ્યત્વ અને ગાયનું ગોત્વ. (૬) મદ્ય વિશેષ.

जाइ. त्रि० (यायिन्) જનાર

जाइअ. त्रि० (याचित) પ્રાર્થના કરેલ; યાચના કરેલ.

जाइअंध. पु० (जात्यन्ध) જન્મઅંધ, જન્મેથીજ આંધળો.

जाइआजीव. पु० (जात्याजीव) જાતિ જણાવી આહાર લેનાર સાધુ.

जाइआरिय. पु० (जात्यार्य) જાતિએ કરી આર્ય, મધ્યજાતિની સ્ત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલ જાતિ; અમ્બષ્ટ, કલિંદ, વિદેહ, વિદેહગ, હરિતા અને ચુંચુણા એ છ આર્ય જાતિ.

जाइआसीविस पु० (जात्याशीविष) જન્મથીજ ઝેરી; સર્પ, વિછી, આદિ

जाइकम्म. न० (जातिकर्मन्) જન્મ સંસ્કાર.

जाइच्छिय. त्रि० (याद्दच्छिक) ઇચ્છા પ્રમાણે કરનાર.

जाइणाम. न० (जातिनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેથી જીવ જુદી જુદી જાતિમાં ઉત્પન્ન થાય.

जाइणिबद्ध. न० (जातिनिबद्ध) સૂત્રરચનાનો એક પ્રકાર; ગદ્યપદ્યાદિ સૂત્ર રચના.

जाइतिग. न० (जातित्रिक) પાંચજાતિ, ચારગતિ અને બે વિહાયોગતિ એ ત્રિપુટીની અગ્યાર પ્રકૃતિનો સમુદાય.

जाइथेर. पु० (जातिस्थविर) સાઠથી વધારે વરસની ઉમરના સાધુ.

जाइदोस. पुं० (जातिदोष) જાતિદોષ, જન્મનો દોષ.

जाइधम्मय. त्रि० (जातिधर्मक) ઉત્પત્તિસ્વભાવવાળો.

जाइनाम. न० (जातिनामन्) જુઓ "જાઇણામ" શબ્દ.

जाइपंगुल. त्रि० (जातिपङ्गुल) જન્મથીજ પાંગળો-લુલો.

जाइपह. पु० (जातिपथ) જન્મમરણનો માર્ગ; સંસાર.

जाइप्पसरणा. स्त्री० (जातिप्रसन्ना) એક જાતનો દારૂ.

जाइबहिर. त्रि० (जातिबधिर) જન્મથીજ બહેરૂં.

जाइमंत. त्रि० (जातिमत) જાતવાન્; સારી જાતનો.

जाइमूअ. त्रि० (जातिमूक) જન્મનો મુંગો.

जाइय. त्रि० (याचित) જાચેલું; માંગેલું.

जाइरूववडंसय. पुं० (जातिरूपावतंसक) એ નામનું ઇશાન ઇંદ્રનું ચોથું વિમાન.

जाइलिंग. न० (जातिलिङ्ग) જાતિસૂચક લિંગ-શરીર અવયવ.

जाइवंझा. स्त्री० (जातिवन्ध्या) જન્મથીજ વંધ્યા-વાંઝણી.

जाइवर. पु० (जातिवर) ઉત્તમ જાતિ.

जाइसंपराणा. त्रि० (जातिसंपन्न) સંપૂર્ણ ગુણવાળી જેની માતા હોય તે; માતાનો પક્ષ જેનો સારો હોય તે

जाइसर त्रि० (जातिस्मर) પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ કરનાર. (૨) પુ૦ પૂર્વ જન્મની સ્મૃતિ.

जाइसरण. न० (जातिस्मरण) ગત જન્મોના બનાવોનુ સ્મરણ; મતિજ્ઞાનમાં ધારણાનો એક ભેદ.

जाइसरणावरणिज्ज. न० (जातिस्मरणावरणीय) જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ; જાતિ સ્મરણને આવરનાર કર્મ પ્રકૃતિ.

जाइस्सर त्रि० (जातिस्मर) જુઓ "જાઇસર" શબ્દ.

जाइहिंगुलुय. पु० (जातिहिङ्गुलक) સારો હિંગળો.

जाई. स्त्री० (जाति) જુઓ " જાઇ " શબ્દ.

जाईसरण. न० (जातिस्मरण) જુઓ "જાઇ-સરણ" શબ્દ.

जाईसरणावरणिज्ज. न० (जातिस्मरणावरणीय) જુઓ "જાઇસરણાવરણિજ્જ" શબ્દ.

जाईहिंगुलुय पु० (जातिहिङ्गुलुक) જુઓ "જાઇહિંગુલુય" શબ્દ.

जाउ. पु० (जायु) દવા; ઓસડ.

जाउया. स्त्री० (यातृका) દેરાણી.

जाउल पु० (जातुल) એક પ્રકારની ગુચ્છ વનસ્પતિ.

जाउकरण. न० (जातूकर्ण) એ નામનું એક ગોત્ર.

जाउकरणीय न० (जातूकर्णीय) એ નામનું એક ગોત્ર.

जांबूणय. न० (जाम्बूनद) એક પ્રકારનું સોનું.

जाग पु० (याग) યજ્ઞ (२) દેવપૂજા.

जागर. त्रि० (जागर) અલ્પરૂપ નિદ્રા વગરનો, જાગતો, નિદ્રાના અભાવવાળો (२) पु० જાગરણ, નિદ્રાનો ત્યાગ.

जागरइत्तार त्रि० (जागरित) જાગનાર.

जागरण. न० (जागरण) જાગરણ નિદ્રાનો ક્ષય.

जागरित्तार. त्रि० (जागरितृ) જાગનાર.

जागरिय. त्रि० (जागृत) } જાગેલ, નિદ્રા
जागरिय. त्रि० (जागरिक) } રહિત.

जागरिया. स्त्री० (जागरिका) બાળકના જન્મ પછી છઠ્ઠી રાત્રે ઘરના માણસો રાત્રે જાગરણ કરે તે.

जागरिया. स्त्री० (जागर्या) ચિંતવન; વિચારણા.

जाजीवं. अ० (यावज्जीवम्) જીંદગીપર્યંત.

जाण. पु० न० (यान) ગાડી, ગાડા, રથ સગ્રામ વગેરે સ્વારી. (२) વિમાન. (३) યાનપાત્ર; વહાણ.

जाणग. त्रि० (ज्ञायक) જાણનાર, સમજનાર.

जाणगिह न० (यानगृह) રથ મુકવાનું ઘર.

जाणण न० (ज्ञान) જ્ઞાન જાણવું તે.

जाणणा. स्त्री० (ज्ञान) જેનાથી વસ્તુનો નિર્ણય થાય તે.

जाणय त्रि० (ज्ञायक) જાણનાર; સમજનાર, (२) पु० પોતે જાણે નહિ છતાં પોતાને જાણકાર માનનાર બૌદ્ધાદિ.

जाणय. त्रि० (ज्ञायक) સમજાવનાર; જણાવનાર.

जाणया. स्त्री० (ज्ञान) જ્ઞાન, સમજ.

जाणरह. पु० (यानरथ) એક પ્રકારનો રથ.

जाणवत्त न० (यानपात्र) વહાણ.

जाणवय. त्रि० (जानपद) દેશમાં વસનાર અથવા આવેલા લોકો, દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जाणविमाण त्रि० (यानविमान) દેવતાને ગમન કરવાનું-મુસાફરીના કામનું વિમાન.

जाणसाला. स्त्री० (यानशाला) ગાડી રથ, વહેલ વિગેરે રાખવાની જગ્યા-તબેલા (२) વાહન બનાવવાનું કારખાનું.

जाणसालिअ पु० (यानशालिक) ગાડા રથ વગેરે રાખવાની યાનશાળાનો ઉપરી.

जाणिअ त्रि० (ज्ञात) જાણેલ.

जाणु. त्रि० (ज्ञायक) જાણીને પાપની નિવૃત્તિ કરનાર, જાણનાર.

जाणु. न० (जानु) ઘુંટણ, ઢીંચણ.

जाणुकोप्परमाया. स्त्री० (जानुकूर्परमातृ) વધ્યા સ્ત્રી, વાંઝણી.

जाणुपायपडिय त्रि० (जानुपादपतित) ઢીંચ-ણીયે પડેલ.

जाणुय. त्रि० (ज्ञायक) શાસ્ત્રનો જાણનાર.

जाण्हई. स्त्री० (जाह्नवी) ગંગા નદી.

जात. त्रि० (जात) જન્મેલ; ઉત્પન્ન થયેલ. (२) न० પ્રકાર.

जातकम्म. न० (जातकर्मन्) જન્મસંસ્કાર.

जातणा. स्त्री० (यातना) પીડા.

जातरूव. त्रि० (जातरूप) सुन्दर; चળકતું (२) न० सोनुं (३) જાતરૂપ-સોનાનો કાંડ; રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખર કાંડનો १३ मो विभाग

जाति. स्त्री० (जाति) જુઓ "જાઇ" શબ્દ.

जातिकम्म. न० (जातिकर्मन) જુઓ "જાઇ-કમ્મ" શબ્દ.

जातिपसन्न. पु० स्त्री० (जातिप्रसन्न) એક જાતનો દારૂ.

जातिय. त्रि० (याचित) માગેલ; યાચેલ.

जातिसंपन्न त्रि० (जातिसम्पन्न) જુઓ "જાઇ-સંપણ્ણ" શબ્દ

जातिस्सरण. न० (जातिस्मरण) જુઓ "જાઇસરણ" શબ્દ

जाम. पु० (याम) મહાવ્રત, સર્વથા પ્રાણા-તિપાતવિરમણ આદિ મોટાં પાંચ વ્રત (२) પહોર, દિવસ કે રાત્રિનો ચોથો ભાગ (३) આઠથી બત્રીસ બત્રીસથી સાઠ અને સાઠથી વધારે ઉમર.

जामाउय. पु० (जामातृक) જમાઈ

जामिल्लय. पु० (यामिक) પહેરગીર, સિપાઈ.

जामुणाकुसुम न० (जपाकुसुम) રાતા ફુલ વાળા જપા નામે ઝાડનું ફૂલ.

जाय. पु० (याग) યજ્ઞ (२) પૂજન.

जाय. त्रि० (जात) ઉત્પન્ન થયેલ; ઉપજેલ; જન્મેલ. (२) पु० પુત્ર; દીકરો (३) त्रि० પ્રાપ્ત થયેલ; મેળવેલ. (४) न० પ્રકાર; ભેદ. (५) त्रि० શુદ્ધ, જાતિલો (६) पु० અંકુર. (७) त्रि० શાસ્ત્રવિધિ જાણનાર; ગીતાર્થ. (८) न० ગમન; ગતિ.

जायकम्म. न० (जातकर्मन) પ્રસૂતિ કર્મ

जायग. त्रि० (योजक) યાજક, યજ્ઞ કરનાર

जायण. न० (यातन) પીડા કરવી તે.

जायण. न० (याचन) માગવું; યાચવું તે.

जायणजीवण. त्रि० (याचनजीवन) જેના જીવનનો આધાર માગવા ઉપર છે તે; ભિક્ષુક.

जायणा. स्त्री० (यातना) પીડા

जायणा. स्त्री० (याचना) યાચના, માંગણી, ભિખ માગવી તે

जायणापरिग्गह पुं० (याचनापरिग्रह) ભિક્ષાનો પરિષહ. પરિષહનો એક પ્રકાર

जायणी. स्त्री० (याचनी) આહારાદિકની માગણી કરવાની ભાષા.

जायतेय. पु० (जाततेजस) અગ્નિ

जायनिंदुया. स्त्री० (जातनिंदुता) જેનું જ-ન્મેલ બાળક તત્કાળ મરણ પામે છે અથવા મૂએલું અવતરે છે તે માતા

जायरूव न० (जातरूप) એક જાતનું સોનું. (२) રૂપું. ચાંદી (३) त्रि० રૂપવાળું.

जायरूवकंड. पु० (जातरूपकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૧૬ કાંડમાંનો ૧૩ મો કાંડ.

जायव पु० स्त्री० (यादव) યદુવંશજ, જાદવ

जायवेय. पु० (जातवेदस) અગ્નિ

जाया. स्त्री० (यात्रा) યાત્રા; શરીરનિર્વાહ. (२) સંયમયાત્રા, સંયમ નિર્વાહ (३) વિહાર. પ્રવૃત્તિ.

जाया. स्त्री० (जाया) સ્ત્રી, ભાર્યા.

जाया. स्त्री० (जाता) ચમરેન્દ્ર વગેરેની બહારની સભા કે જેના સભાસદો વગર બોલાવ્યે આવે

जायाइ. पु० (यायाजिन) અવશ્ય યજ્ઞ કરનાર.

जार पु० (जार) મણિનું એક લક્ષણ.

जारा स्त्री०(जारा) જળચર પ્રાણિની એક જાત.

जारापविभत्ति पु० (जाराप्रविभक्ति) એક પ્રકારની નાટક વિધિ, જારા (એક જાતનું જળચર પ્રાણી તે) ની રચનાવાળું એક પ્રકારનું નાટક

जारामार पु० (जारामार) જળચર પ્રાણીની એક જાત.

जारामारापविभत्ति. पु न० (जारामारप्रविभक्ति) જારામાર-જળચર પ્રાણીની એક જાત-તેની રચનાવાળુ ૩૨ નાટકમાંનુ એક નાટક.

जारिस त्रि० (यादृश) જેવું; જેવા પ્રકારનુ

जारू. पु० (जारू) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ; કંદની એક જાત.

जारूकरह. } पु० (जारूकृष्ण) વશિષ્ઠ
जारेकराह. } ગોત્રની એક શાખા. (૨) તે ગોત્રનો પુરૂષ

जाल. पु० (ज्वाल) જ્વાળા, અગ્નિ શિખા.

जाल. न० (जाल) માછલાં પકડવાની જાળ (૨) મૃગ આદિ પશુને પકડવાનો પાશ. (૩) મુક્તાફળનો ગુચ્છો. (૪) न० એક જાતનુ પગનું ઘરેણું. (૫) જાળી; નાનાં નાના કાણાવાળી બારી. (૬) સમૂહ.

जालंधर. न० (जालन्धर) દેવાનંદાજી બ્રાહ્મણીનું ગોત્ર.

जालंधरसगुत्त. त्रि० (जालन्धरसगोत्र) જાળંધર ગાત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जालधरायण. न० (जालन्धरायण) ગોત્ર વિશેષ.

जालकडग. पु० (जालकटक) છિદ્રવાળી બારીનો સમૂહ. (૨) છિદ્રવાળી બારીઓથી શોભતો પ્રદેશ

जालग. पु० (जालक) જાળી, બારી (૨) પગનું એક જાતનું આભરણ. (૩) બે ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

जालघर. न० (जालगृह) જાળીવાળુ ઘર.

जालद्ध. न० (जालार्द्ध) અર્ધ ચંદ્રાકારે નીસરણી.

जालपंजर. पु० (जालपञ्जर) ગાખ.

जालय. पु० (जालक) જુઓ "જાલગ" શબ્દ.

जालहर न० (जालगृह) જાળીયાવાળું ઘર.

जाला. स्त्री० (ज्वाला) જ્વાળા-ઝાળ; અગ્નિની શિખા. (૨) ૯ મા ચક્રવર્તિની માતા. (૩) ચન્દ્રપ્રભ સ્વામીની શાસનદેવી.

जालाउ. पु० (जालायुष) એક પ્રકારનો બે ઇંદ્રિય જીવ.

जालि. पु० (जालि) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગનાં પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અણુત્તરોવવાઇસૂત્રના પ્રથમ વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૫) શ્રી કૃષ્ણના એક પુત્ર જે દીક્ષા લઇ શેત્રુંજય પર મોક્ષે ગયા.

जालिया. स्त्री० (जालिका) જાળી; બારી.

जाव. अ० (यावत) જ્યા સુધી, જ્યાં લગી. (૨) त्रि० જેટલુ.

जाव. पु० (जाप) જાપ, મન્ત્રાદિકનું ઉચ્ચારણ.

जावइय. त्रि० (यावत्) જેટલુ.

जावई स्त्री० (जातिपत्री) ગુચ્છ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર. (૨) એક જાતનો કંદ.

जावंचणं अ० (यावच्च) જેટલામા.

जावंत. त्रि० (यावत्) જેટલા (૨) न० ભગવતી સૂત્રના પ્રથમ શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશાનું નામ.

जावंताव. अ० (यावत्तावत) એક પ્રકારનું ગણિત, સખ્યાનો એક પ્રકાર.

जावग. पु० (यापक) કાળક્ષેપ કરનાર હેતુ: હેતુનો એક પ્રકાર.

जावच्चणं अ० (यावच्च) જુઓ "જાવંચણ" શબ્દ.

जावज्जीव. स्त्री० न० (यावज्जीव) જીવે ત્યા સુધી; જીંદગીપર્યંત.

जावज्जीवियं अ० (यावज्जीवितम) જ્યાંસુધી જીવ રહે ત્યાંસુધી

जावण. न० (यापन) નિર્વાહ કરવો.

जावतिअ. त्रि० (यावत्) જેટલુ.

जावती स्त्री० (जातिपत्री) જાવંત્રી; એક જાતનું વૃક્ષ.

जावदव्व. न० (यावद्द्रव्य) વસ્તુ રહે ત્યાંસુધી રહે તે.

जावय. त्रि० (यापक) રાગદ્વેષને જતા કરનાર. (૨) પુ૦ તર્કશાસ્ત્ર પ્રમાણે કાળક્ષેપક હેતુ.

जावय. त्रि० (जापक) રાગદ્વેષ જીતાવનાર.

जावसिअ. त्रि० (यावसिक) ખડના ભારા લાવનાર (૨) ધાન્યથી ગુજરાન ચલાવનાર.

जाविय. त्रि० (यापित) ઓળંગી ગયેલ

जास. पु० (जाष) પિશાચની એક પ્રકાર

जासुअ. / **जासुमण** / **जासुमिण.** / **जासुयण.** पु० न० (जपाकुसुमम्) જાસુના ફૂલ.

जाहग पु० (जाहक) મદારા, કાંટાવાળુ એક પ્રાણી.

जाहत्थ न० (याथार्थ्य) યથાર્થપણુ.

जाहे. अ० (यदा) જ્યારે.

जिअ पु० (जीव) જીવ: પ્રાણી.

जिअ. त्रि० (जित) જીતેલ. (૨) પરિચિત

जिअंती. स्त्री० (जीवन्ती) એક જાતની વેલ.

जिअट्ठाण.. न० (जीवस्थान) જીવના સ્થાનભેદ; સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયાદિ જીવના ૧૪ ભેદ-પ્રકાર.

जिअविवागा. स्त्री० (जीवविपाका) જીવઆશ્રી વિપાક પામનારી કર્મપ્રકૃતિ

जिअसत्तु. पु० (जितशत्रु) મહાવીર સ્વામીના વખતમાં મિથિલા નગરીનો રાજા. (૨) ભગવાન્ અજિતનાથના પિતા.

जिआरि. पु० (जितारि) ભગવાન્ સંભવનાથના પિતા.

जिइंदिय. त्रि० (जितेन्द्रिय) ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર; જીતેન્દ્રિય.

जिंघणा. स्त्री० (घ्राण) સુંઘવુ તે.

जिट्ठ. त्रि० (ज्येष्ठ) મ્હોટો. (૨) ઉત્કૃષ્ટ; શ્રેષ્ઠ.

जिट्ठा. स्त्री० (ज्येष्ठा) મોટી બ્હેન. (૨) જેઠાણી. (૩) ભગવાન મહાવીરની પુત્રી. (૪) ભગવાન મહાવીરની બ્હેન. (૫) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

जिट्ठामूल. पु० (ज्येष्ठामूल) જેની પુનમે જ્યેષ્ઠા કે મૂળનક્ષત્રની સાથે ચંદ્રમા જોગ જોડે તે મહિનો, જેઠમાસ.

जिड्डह. न० ( ) એક જાતની રમત.

जिण. पु० (जिन) રાગદ્વેષને સર્વથા જીતનાર; તીર્થંકર, કેવળી આદિ. જીન ભગવાન્ (૨) ચૌદ પૂર્વના જાણનાર (૩) જૈન સાધુ વિશેષ; જીનકલ્પી મુનિ. (૪) અવધિજ્ઞાન આદિ અતીન્દ્રિય જ્ઞાનવાળા.

जिणकप्प. पु० (जिनकल्प) ઉત્કૃષ્ટ આચાર પાળનાર સાધુનો-જીનકલ્પીનો વ્યવહાર વિધિ

जिणकप्पि. पु० (जिनकल्पिन) જીનકલ્પી સાધુ

जिणकप्पिय पु० (जिनकल्पिक) જીનકલ્પી સાધુ; ઉત્કૃષ્ટ આચારી સાધુ.

जिणदत्त. पु० (जिनदत्त) ચંપાનગરી નિવાસી એક સાર્થવાહનુ નામ.

जिणधम्म. पु० (जिनधर्म) જૈનધર્મ.

जिणपडिमा. स्त्री० (जिनप्रतिमा) ઋષભ, વર્ધમાન, ચંદ્રાનન અને વારિસેણ એ નામથી ઓળખાતી શાશ્વતી પ્રતિમા.

जिणपालय. पु० (जिनपालक) એ નામનો એક સાર્થવાહ પુત્ર.

जिणभद्द पु० (जिनभद्र) આ નામના એક ગ્રંથકાર જૈન આચાર્ય.

जिणमय. न० (जिनमत) શ્રી તીર્થંકરનો માર્ગ; જૈનદર્શન.

जिणमुद्दा. स्त्री० (जिनमुद्रा) બે પગ વચ્ચે ચાર આંગલનું અંતર રાખી સરખા ઉભા રહીને કાઉસગ્ગ કરવો તે.

जिणरक्खिय. पु० (जिनरक्षित) જિનરક્ષિત નામે માકંદિ સાર્થવાહનો પુત્ર.

जिणयालिय. पु० (जिनपालित) ચંપા નગ-

રાનો રહેવાસી માકન્દિ સાર્થવાહનો પુત્ર.

जिणसासण न० (जिनशासन) જૈનદર્શન.

जिणिंद. पु० (जिनेन्द्र) જિનેન્દ્ર ભગવાન્, તીર્થંકર.

जिणेसर पु० (जिनेश्वर) તીર્થંકર.

जिणोत्तम पु० (जिनोत्तम) તીર્થંકર

जिराण. त्रि० (जीर्ण) જુનું, જીર્ણ થયલ (૨) વૃદ્ધ, ઘરડો.

जिरणकुमारी स्त्री० (जीर्णकुमारी) વૃદ્ધ સ્ત્રી, ઘડપણ સુધી કુમારી રહેલ સ્ત્રી

जिरणसाला. स्त्री० (जिर्णशाला) જુનાણાની શાળા

जिरणुज्जाण. न० (जिर्णोद्यान) રાજગૃહ નગરીના પશ્ચિમમા આવેલું એક ઉદ્યાન.

जित त्रि० (जित) જલદી ઉપસ્થિત થાય તેવું, યાદ આવે તેવું (૨) જિતાયેલ

जितसत्तु पु० (जितशत्रु) એ નામનો એક રાજા

जिर्तिदिय त्रि० (जितेन्द्रिय) જુઓ "जिइंदिय" શબ્દ.

जिन्न. त्रि० (जीर्ण) જીર્ણ, જુનું

जिब्भा स्त्री० (जिह्वा) જીભ

जिब्भागार पु० (जिह्वाकार) જીભનો આકાર બનાવનાર એક પ્રકારનો કારીગર.

जिब्भिश्रा स्त्री० (जिह्विका) પાણી નીકળવાની પરનાળ. (૨) જીભ

जिब्भिंदिय. न० (जिह्वेन्द्रिय) રસનેન્દ્રિય, રસના જીભ.

जिमिय. त्रि० (जिमित) ભોજન કરી લીધેલ

जिम्म } त्रि० (जिह्म) કપટી, માયાવાળો
जिम्ह } (૨) આળસુ, મન્દ (૩) न० કપટ, માયા (૪) જીમ્હ નામનો મેઘ, એ વરસ ત્યારે પ્રાયે એક વરસ વર્ષાદ ચાલે.

जिय. न० (जित) જીત, જય (૨) त्रि० જીતેલ વશ કરેલ. (૩) જલદી બોલી શકાય તેવું; જલદી આવડે તેવું. (૪) पु० જીત-આચાર; વ્યવહાર

जियंतग. } पु० न० (जीवान्तक) એ નામની
जियंतय. } એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

जियंती. स्त्री० (जीवन्ती) એક જાતની વેલ.

जियवंत. त्रि० (जितवत) જય મેળવેલ.

जियसत्तु पु० (जितशत्रु) અજીતનાથસ્વામીના પિતાનું નામ (૨) વાણિજ્ય ગામનો રાજા (૩) ચંપા નગરીનો રાજા. (૪) ઉજ્જયિની નગરીનો રાજા. (૫) સર્વતોભદ્ર નગરના રાજાનું નામ (૬) મિથિલા નગરીનો રાજા. (૭) પાંચાળ દેશનો રાજા કે જેણે મલ્લિનાથજી સાથે દીક્ષા લીધી હતી (૮) આમલકલ્પા નગરીનો રાજા. (૯) સાવથી નગરીનો રાજા (૧૦) વાણારસી નગરીનો રાજા (૧૧) આલભિયા નગરીનો રાજા (૧૨) પોલાસપુર નગરનો રાજા. (૧૩) શત્રુને જીતનાર

जियसेण. पु० (जितसेन) ભરતક્ષેત્રના ત્રીજા કુલકરનું નામ.

जियारि पु० (जितारि) ત્રીજા તીર્થંકર સંભવનાથના પિતાનું નામ

जीमूत. } पु (जीमूत) જીમૂત નામનો મેઘ
जीमूय. } કે જે એકવાર વરસે તો દસ વરસ સુધી પૃથ્વીમા તેનો રસ રહે.

जीय. पु० (जीव) જીવ. (૨) જીવન, જીંદગી.

जीय न० (जीत) પરંપરાથી ચાલ્યા આવતો વ્યવહાર, આચારપદ્ધતિ (૨) ફરજ, કર્તવ્ય (૩) સૂત્ર. (૪) મર્યાદા, સ્થિતિ, વ્યવસ્થા

जीयकप्प. पु० (जीतकल्प) પૂર્વાચાર્યોની પરંપરાથી ચાલ્યો આવતો આચાર.

जीयकप्पिश्र. त्रि० (जीतकल्पिक) જીતકલ્પિક; પરંપરાનુસારી આચારવાળો.

जीयधर. त्रि० (जीतधर) એ નામના આર્યગોત્રમા થયેલ આચાર્ય, શાણ્ડિલ્યના શિષ્ય.

जीरय. न० (जीरक) જીરું. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीरुय. पुं० (जीरक) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीव. पु० (जीव) આત્મા; ચૈતન્ય. (૨) જીવતત્ત્વ; નવ તત્ત્વમાંનુ પ્રથમ તત્ત્વ; ૭ દ્રવ્યમાંનુ એક દ્રવ્ય. (૩) જીવન; પ્રાણ ધારણ. (૪) બળ; પરાક્રમ.

जीवंजीव. पु० (जीवजीव) જીવનનો આધાર (૨) જીવની શક્તિ. (૩) જીવન (૪) એક જાતનુ પક્ષી.

जीवंजीवक. }
जीवंजीवग. } पु० (जीवञ्जीवक) એક જાતનુ પક્ષી; ચકોર. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीवकाय. पु० (जीवकाय) જીવલોક, જીવરાશિ.

जीवग्गाह त्रि० (जीवग्राह) જીવતાને ગ્રહણ કરનાર

जीवघण पु० (जीवघन) જીવઘન—અસખ્યાત પ્રદેશના પિંડરૂપ.

जीवट्ठाण. न० (जीवस्थान) જીવસ્થાન—ગુણસ્થાન.

जीवण न० (जीवन) જીવન, પ્રાણ ધારણ

जीवणिकाय. पु० (जीवनिकाय) જીવરાશિ.

जीवणिज्ज त्रि० (जीवनीय) જીવવા યોગ્ય.

जीवतत्त न० (जीवतत्त्व) જીવતત્ત્વ; ચેતન પદાર્થ.

जीवत्थिकाय. पु० (जीवास्तिकाय) ચૈતન્ય—ઉપયોગ લક્ષણવાળુ ૭ દ્રવ્યમાનુ એક દ્રવ્ય. (૨) જીવ સમૂહ; જીવરાશિ.

जीवदव्व. न० (जीवद्रव्य) જીવદ્રવ્ય. ૭ દ્રવ્યમાંનુ એક.

जीवदिट्ठिया. स्त्री० (जीवदृष्टिका) જીવને જોવા જતા રાગદ્વેષાદિ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवपएसिय. पु० (जीवप्रादेशिक) જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશમાં છેલ્લા પ્રદેશમાં જ જીવ માનનાર તિષ્યગુપ્ત આચાર્યનો અનુયાયી.

जीवपाउसिया }
जीवपाओसिया. } स्त्री० (जीवप्राद्वेषिकी) કોઇપણ જીવ ઉપર દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवपाडुचिया. स्त्री० (जीवप्रातीतिका) જીવને આશ્રી લાગતી ક્રિયા.

जीवमिस्सिया. स्त्री० (जीवमिश्रिता) સત્યામૃષા ભાષાનો એક પ્રકાર, જ્યાં થોડા મરી ગયા હોય અને થોડા જીવતા હોય ત્યાં બધા મરી ગયા છે એમ કહેવુ તે.

जीवरासि. पु० (जीवराशि) જીવનો સમૂહ—જથ્થો

जीवलोय. पुं० (जीवलोक) જીવલોક; સસાર.

जीववंत. त्रि० (जीवितवत्) પ્રાણી.

जीवविप्पजढ त्रि० (जीवविप्रहीण) પ્રાસુક; જીવરહિત.

जीवविवागा. स्त्री० (जीवविपाका) જીવને વિપાક દર્શાવનાર કર્મપ્રકૃતિ; જીવવિપાકી કર્મપ્રકૃતિ.

जीववुड्ढिय. न० (जीववृद्धिक) અનુજ્ઞા, સમતિ; અનુમતિ.

जीवसाहत्थिया. स्त्री० (जीवस्वाहस्तिका) પોતાના હાથથી જીવને મારવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवा स्त्री० (जीवा) ધનુષ્યની પણચ; દોરી. (૨) ધનુષ્યાકારે ક્ષેત્રનો પણચ સ્થાનીય પ્રદેશ; ભરત આદિ ક્ષેત્રના લાંબા છેડાની પહોળાઇ. (૩) એક બાજુથી બીજી બાજુ સુધીની સિધી લીટી

जीवाजीव. पु० (जीवाजीव) જીવ અને અજીવ પદાર્થ. (૨) न० જીવ અજીવના સમજણવાળુ ઉત્તરાધ્યયનનુ ૩૬ મુ અધ્યયન.

जीवाणुसासण न० (जीवानुशासन) જીવની શિક્ષા—સમજ (૨) એ નામનો એક ગ્રન્થ.

जीवाभिगम. पु० (जीवाभिगम) જીવની સમજ; જીવનુ જાણવુ. (૨) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનુ જીવાભિગમ નામનુ સૂત્ર.

जीवारंभिश्रा. त्रि० (जीवारम्भिकी) જીવના આરમ્ભથી કર્મબંધાય તે; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

जीवि त्रि० (जीविन्) જીવનવાળો; જીવવાવાળો. (૨) પુ૦ પ્રાણધારક; જીવ.

जीवितश्र. त्रि० (जीवितक) અનુકંપિત જીવન; દયાપાત્ર જીંદગી.

जीविय. न० (जीवित) જીવન; જીવિતવ્ય

जीवियरसम. पु० (जीविकरसभृत्) સાધારણ બાદર વનસ્પતિ કાયનો એક પ્રકાર

जीवियरिंसिका. स्त्री० (जीवितरिंसिका) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

जीविया. स्त्री० (जीविका) આજીવકા, વૃત્તિ.

जीवियोसविय. त्रि० (जीवितोत्सविक) જીવનમાં ઉત્સવ તુલ્ય; જીવનોત્સવ સમાન

जीवियोसासिय. त्रि० (जीवितोच्छ्वासिक) જીવનને વધારનાર

जीवोद्धरण. न० (जीवोद्धरण) મન્ત્ર શાસ્ત્રનો એક પ્રકાર.

जीहा. स्त्री० (जिह्वा) જીભ, રસેંદ્રિય.

जीहिंदिय. न० (जिह्वेन्द्रिय) જીભ; રસેન્દ્રિય.

जुश्र. न० (युग) કાળ વિશેષ.

जुश्र. त्रि० (युत) યુક્ત, સાહિત.

जुश्रणद्ध. पु० (युगनद्ध) એક પ્રકારનો ચંદ્ર અને નક્ષત્રનો યોગ.

जुश्रल. न० (युगल) જોડું; બેની જોડી.

जुश्रलधम्म पु० (युगलधर्म) જુગલીયાનો ધર્મ; જુગલપણે ઉત્પન્ન થવુ વગેરે.

जुश्रलिय. त्रि० (युगलित) જોડાયેલ, યુગ્મસહિત.

जुइ स्त्री० (द्युति) કાંતિ; તેજ, દીપ્તિ. (૨) એ નામનું નિરયાવલિકા સૂત્રના પાંચમા વર્ગનું ૬ ઠ્ઠુ અધ્યયન.

जुइ. स्त्री० (युति) યુક્તિ; જોડાણ; સયોગ.

जुइमंत. त्रि० (द्युतिमत) કાન્તિવાન્; તેજસ્વી. (૨) ન૦ સયમ. (૩) મોક્ષ.

जुंगिश्र. त्रि० (जुङ्गित) જાતિ, કર્મ અને શરીરથી દૂષિત હોય તે

जुंगिश्रंग. त्रि० (जुङ्गितांग) અપંગ.

जुंजण. न० (योजन) યોજવુ; જોડવુ. (૨) વ્યાપાર કરવો તે, મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ

जुंजणया } **जुंजणा.** } स्त्री० (योजना) જુઓ " ઉપલો " શબ્દ.

जुंजिश्र. त्रि० (   ) ભૂખ્યો

जुंम. न० (युग्म) રાશિ વિશેષ; બેકી સખ્યા, સમસખ્યા.

जुग न० (युग) ચાર હાથ પરિમિત એક માપ (૨) ધોંસરૂ, ધોંસરી (૩) ધોંસરાના આકારનુ પુરૂષના હાથ પગનુ લક્ષણ (૪) પુ૦ સત્ય દ્વાપર, ત્રેતા અને કલિ એ ચાર યુગ. (૫) પાંચ વર્ષ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૬) એક જાતનો મચ્છ. (૭) ગોલદેશ પ્રસિદ્ધ એક જાતનુ બે હાથ પ્રમાણનુ વાહન, પાલખી.

जुगंतकडभूमि. स्त्री० (युगान्तकृतभूमि) ગુરૂ શિષ્ય પરંપરાએ અવિચ્છિન્નપણે સસારનો અંત કરનાર જીવોની પરંપરા.

जुगंतकरभूमि } **जुगंतगरभूमि.** } स्त्री० (युगान्तकृतभूमि) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

जुगंतर न० (युगान्तर) પરિમાણ વિશેષ. ચાર હાથ જમીન.

जुगंतरपलोयणा स्त्री० (युगान्तरप्रलोकना) ચાલતાં ચાલતા ચાર હાથ જમીન પર દૃષ્ટિ રાખવી તે.

जुगंधर. पु० (युगन्धर) રથ બનાવવાના ઉપયોગમાં આવતું એક જાતનું લાકડું.

जुगणद्ध. पुं० (युगनद्ध) જુઓ "જુઅણદ્ધ" શબ્દ.

जुगपहाण. (युगप्रधान) } युग प्रधान पुरुष.
जुगप्पवर. त्रि० (युगप्रवर) }
जुगप्पहाण. (युगप्रधान) }

जुगबाहु. पु० (युगबाहु) ६ मा तीर्थंकरना त्रीजा पूर्वभवनुं नाम. (२) त्रि० लांबा हाथवाळो; दीर्घबाहु.

जुगमच्छ. पु० (युगमत्स्य) एक जातनो मच्छ.

जुगल न० (युगल) जोडी; जोडु. (२) पु० स्त्री० जुगलीया.

जुगलिय. त्रि० (युगलित) जोडीयुक्त.

जुगव. त्रि० (युगवत्) काळना उपद्रवथी रहित; त्रीजा तथा चोथा आराना जन्मेल.

जुगवं. } अ० (युगपत) एकी वखते, एक
जुगवं } काळे; एक साथे.

जुगसंवच्छर. पु० (युगसंवत्सर) चंद्र, चंद्र, अभिवर्धन, चंद्र अने अभिवर्धित ए पांच संवत्सर प्रमाण समय, १८३० दिवस प्रमाण युगसंवत्सर.

जुगसाला स्त्री० (युगशाला) पालखी राखवानी शाळा.

जुग्ग. त्रि० (योग्य) लायक; उचित.

जुग्ग. न० (युग्य) गोल्ल देशमां प्रसिद्ध एक जातनी पालखी. (२) धोंसरी. (३) धोंसरी वहेनार घोडा, बळद वगेरे. (४) पुरुषथी उडाय एवुं आकाश विमान.

जुग्गायरिया. } स्त्री० (युग्याचर्या) वाहननी
जुग्गारिया. } गति

जुज्ज. त्रि० (योज्य) योजना-घटना करवा योग्य.

जुज्झ. न० (युद्ध) युद्ध; लडाई.

जुज्झाइजुज्झ. न० (युद्धातियुद्ध) कंद्व युद्ध, ७२ कळामांनी एक कळा,

जुगण. त्रि० (जीर्ण) जीर्ण, जुनुं, वृद्ध.

जुगणकुमारी. स्त्री० (जीर्णकुमारी) जुओ "जिण्णकुमारी" शब्द.

जुगिणय. त्रि० (जीर्णित) जीर्ण.

जुगणुज्जाण. न० (जीर्णोद्यान) जुओ "जिण्णुज्जाण" शब्द.

जुति. स्त्री० (द्युति) कान्ति.

जुत्त. त्रि० (युक्त) युक्त. सहित. (२) जोडेल. (३) योग्य (४) असंख्यात अने अनंतनो एक प्रकार,

जुत्त. न० (योक्त्र) जोतर.

जुत्ति. स्त्री० (युक्ति) युक्ति; कळा; रीति. (२) मेळवणी. (३) ए नामना एक कुमार. (४) ए नामनुं दक्षिदशासूत्रनुं एक अध्ययन. (५) साधन, हेतु

जुत्तिण्ण. त्रि० (युक्तिज्ञ) युक्तिना जाणनार.

जुत्तिसुवण्ण. पु० न० (युक्तिसुवर्ण) बनावटी सोनुं.

जुत्तिसेण पु० (युक्तिषेण) जम्बूद्वीपना एरवत क्षेत्रमां चालु अवसर्पिणीमां थयेल आठमा तीर्थंकर.

जुद्ध पु० (युद्ध) युद्ध; लडाई, लडवानी कळा.

जुद्धाइजुद्ध न० (युद्धातियुद्ध) दारुण युद्ध; युद्धमां युद्ध

जुन्न. त्रि० (जीर्ण) जुओ "जुण्ण" शब्द.

जुन्हा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) चांदनी रात.

जुम्म न० (युग्म) जुगल; जोडी, बेनुं जोडुं. (२) पु० समराशि.

जुम्मपएसिय त्रि० (युग्मप्रादेशिक) समसंख्या-बेकी प्रदेशथी बनेलुं.

जुय. पु० (युग) युग; पांच संवत्सर प्रमाणुं काळ विभाग. (२) बे; संख्यावाचक.

जुयग. पु० (युतक) लवण समुद्रमांना चार म्होटा पातालकलशमांनो एक.

जुयल. न० (युगल) जोडी, जोडुं.

जुव. पु० (युवन्) युवान, जुवान

जुवइ. स्त्री० (युवति) युवति; युवान स्त्री.

जुवइजण. पु० (युवतिजन) युवति; स्त्रीजन.

जुवंगव. पु० (युवगव) नानो बळद.

जुवति. स्त्री० (युवति) યુવતિ; જુવાન સ્ત્રી.

जुवरज्ज. न० (यौवराज्य) યુવરાજ તરિકે અભિષિક્ત થયેલાનું રાજ્ય.

जुवराय. पुं० (युवराज) ભવિષ્યનો રાજા, પાટવી કુમાર.

जुवल. न० (युगल) જોડી.

जुवलिय त्रि० (युगलित) જોડીરૂપે રહેલ.

जुवाण. पु० (युवन) જુવાન; યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ.

जुव्वण. न० (यौवन) યુવાવસ્થા.

जुसिय त्रि० (जुष्ट) પ્રસન્ન; પ્રીત.

जुहिट्ठिल. पु० (युधिष्ठिर) હસ્તિનાપુર નગરના પાણ્ડુરાજાના મ્હોટા પુત્ર. ધર્મરાજા.

जूय पु० (यूप) યજ્ઞસ્તમ્ભ. (૨) એ નામનું પુરૂષના હાથ અથવા પગનું લક્ષણ. (૩) એ નામનો પશ્ચિમ દિશાનો પાતાળ કળશો (૪) ધોસરી

जूय. न० (द्यूत) જુગટું (૨) ૭૨ કળામાંની એક કળા.

जूयअ. न० (यूपक) શુક્લપક્ષના પ્રથમ ત્રણ દિવસની સંધ્યા; ચંદ્ર અને સંધ્યાની પ્રભા મિશ્રિત થાય તે.

जूयंकर त्रि० (द्यूतकर) }
जूयकार. (द्यूतकार) } જુગારી

जूयखलय. न० (द्यूतखलक) જુગાર ખેલવાનું ઘર.

जूयग. पु० (यूपक) શુક્લ પક્ષના પ્રથમ ત્રણ દિવસની ચંદ્રની કળા અને સંધ્યાનો પ્રકાશ મિશ્ર થાય તે. (૨) પશ્ચિમદિશાનો એ નામનો પાતાળ કળશો.

जूया. स्त्री० (यूका) જુ; માથામાં થતો એક જંતુ. (૨) ચોસઠ વાળાગ્ર અથવા આઠ લિખ પ્રમાણ એક ભરપ.

जूयासेज्जायर. त्रि० (यूकाशय्यातर) જુને સ્થાન આપનાર.

जूरण. न० (जूरण) ઝુરણા કરવી, ઝુરવું.

जूरावण. न० (जूरण) શરીરની જીર્ણતા થાય તે

जूरिअ. त्रि० (जीर्ण) જીર્ણ થયેલ.

जूव. पुं० (यूप) યજ્ઞસ્તંભ. (૨) પશ્ચિમ દિશાનો પાતાળ કળશો.

जूवग. } पुं० (यूपक) જુઓ "જૂયગ"
जूवय. } શબ્દ.

जूस. पु० न० (यूष) કઢી; ઓસામણ.

जूसणा. स्त्री० (जोषणा) સેવા; સેવના

जूसिय त्रि० (जुष्ट) સેવન કરેલ (૨) ક્ષીણ થઇ ગયેલ

जूह. न० (यूथ) જૂથ; ટોળું.

जूहवइ पु० (यूथपति) } સમૂહના અ-
जूहाहिवइ पु० (यूथाधिपति) } ધિપતિ. ટોળાના નાયક.

जूहिय न० (यूथिक) જૂઇનું ફૂલ (૨) त्रि० ટોળામાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जूहिया. स्त्री० (यूथिका) જૂઇ.

जूही स्त्री० (यूथिका) જુઇનો વેલો. (૨) જુઇનું ફુલ.

जे. अ० (जे) પાદપૂરણ તથા વાક્યાલંકારમાં વપરાતું અવ્યય.

जेट्ठ. त्रि० (ज्येष्ठ) જ્યેષ્ઠ, મ્હોટું, પ્રથમ ઉત્પન્ન થયેલ

जेट्ठा. स्त्री० (ज्येष्ठा) મ્હોટી બ્હેન. (૨) જેઠાણી. (૩) જ્યેષ્ઠા નામનું નક્ષત્ર.

जेट्ठामूल. पु० (ज्येष्ठामूल) જેઠ માસ; જેઠ મહિનો.

जेट्ठामूलमास. पुं० (ज्येष्ठामूलमास) જેઠ માસ.

जेट्ठामूली. स्त्री० (ज्येष्ठामूली) જેઠ મહિનાની પુનમ.

जेणेव अ० (यत्रैव) જ્યાં; જે ભાગમાં.

जेमण. न० (जेमन) મિષ્ટ ભોજન.

जेमणग. न० (जेमनक) બાળક ખાતા શીખે તે પ્રસંગે સત્કાર કરવામાં આવે તે.

जेमावण न० (जेमन) ભોજન કરાવવું તે.

जेमिणि. पुं० (जैमिनि) મીમાંસા દર્શનના સ્થાપક મુનિ.

जेमिय. त्रि० (जेमित) જમેલ; ભોજનકરેલ.

जेयार. त्रि० (जेतृ) જીતનાર; જય કરનાર.

जेहिल. पु० (जेहिल) એ નામના વશિષ્ઠ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ આર્યનાગના શિષ્ય થિવરમુનિ.

जोश्र. पु० ( ) યુગલી; જોડું.

जोश्र पु० (योग) સંયમ વ્યાપાર; ક્રિયા. (૨) ચંદ્રમાનો યોગ. (૩) મન વચન અને કાયાનો વ્યાપાર

जोश्रग. त्रि० (योतक) પ્રકાશ કરનાર. (૨) ન० વ્યાકરણ પ્રસિદ્ધ નિપાત વગેરે પદ.

जोश्रण. न० (योजन) જોજન; ચાર ગાઉ અથવા ચાર હજાર ગાઉ પ્રમાણ એક ક્ષેત્રનુ માપ (૨) સંબંધ, સંયોગ

जोश्रावइत्तार. त्रि० (योजयितृ) જોડનાર, સયુક્ત કરનાર.

जोइ. पु० (योगिन्) યોગમતનો અનુયાયી, યોગદર્શનને જ માનનાર

जोइ. पु० (ज्योतिष) અગ્નિ. પ્રકાશ, તેજ: જ્યોતિ (૨) જ્ઞાન. (૩) ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, આદિ પ્રકાશક વસ્તુ. (૪) જ્યોતિષી-ગ્રહાદિકનાં વિમાન વિશેષ (૫) જ્યોતિષ સબંધી જ્ઞાનવાળુ શાસ્ત્ર. (૬) ન० દીવાની જ્યોત. (૭) જેમાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય તેવી જાતના કલ્પવૃક્ષ. (૮) त्रि० સત્કાર્ય કરવાથી ઉજ્વળ સ્વભાવવાળો.

जोइश्रंग. पु० (ज्योतिरंग) જેમાં જ્યોતિ-પ્રકાશ જણાય તેવા કલ્પવૃક્ષની એક જાત.

जोइक्ख पु० (ज्योतिष्क) દીવાની જ્યોત.

जोइय. त्रि० (यौगिक) યૌગિક શબ્દ; જેના પ્રકૃતિ પ્રત્યયનો અર્થ શબ્દમાં ઘટે તે. (૨) યોગવાળા.

जोइय. त्रि० (योजित) યોજેલ, જોડેલ.

जोइरस. न० (ज्योतीरस) એક જાતનું રત્ન.

जोइस. न० (ज्योतिष्) જ્યોતિષ્ ચક્ર. (૨) पु०, જ્યોતિષ ચક્રની અંદર રહેતા દેવો; સૂર્ય, ચંદ્ર વગેરે (૩) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર. (૪) આકાશ.

जोइस. पु० (ज्योतिष) સૂર્ય, ચંદ્ર આદિ દેવોની એક જાતિ. (૨) त्रि० જ્યોતિષ શાસ્ત્રના જાણનાર; જ્યોતિષી

जोइसगणराय पु० (ज्योतिर्गणराज) જ્યોતિષગણ (તારા નક્ષત્ર વગેરેનો સમૂહ તે) ના રાજા; ચંદ્ર અને સૂર્ય

जोइसचक्क. न० (ज्योतिश्चक्र) જ્યોતિષચક્ર, સૂર્ય, ચન્દ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, વગેરેનો સમૂહ.

जोइसराय पु० (ज्योतीराज) ચન્દ્ર તથા સૂર્ય.

जोइसामयण न० (ज्योति शास्त्र) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર.

जोइसालय पु० (ज्योतिरालय) જ્યોતિષના સૂર્ય આદિ દેવ

जोइसिंद पु० (ज्योतिरिन्द्र) જ્યોતિષીના ઇંદ્ર. સૂર્ય તથા ચન્દ્ર

जोइसिणा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) જ્યોત્સના. કૌમુદી, ચાંદની.

जोइसिणापक्ख. पु० (ज्योत्स्नापक्ष) શુકલપક્ષ

जोइसिणाभा. स्त्री० (ज्योत्स्नाभा) ચન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષીનુ નામ.

जोइसिणी. स्त्री० (ज्योतिषी) દેવી વિશેષ.

जोइसिय. पु० (ज्योतिषिक) સૂર્ય, ચન્દ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા એ પાંચ જાતના દેવતા.

जोइसियदेव. पु० (ज्योतिषिकदेव) જ્યોતિષી દેવ; ચન્દ્ર, સૂર્ય વગેરે.

जोइसियदेवित्थी. स्त्री० (ज्योतिषिकदेवस्त्री) જ્યોતિષના દેવતાની સ્ત્રી.

जोइसियराय. पु० (ज्योतिषिकराज) ચન્દ્ર. (૨) સૂર્ય.

जोई. पु० (ज्योतिष्) જુઓ "જોઇ" શબ્દ.

जोइरस. न० (ज्योतीरस) એક જાતનુ રત્ન.

जोईसर. પુ० (योगीश्वर) યોગીશ્વર; યોગીઓના ઈશ્વર.

जोउकणिणम्र. પુ० (योगकर्णीक) પુર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

जोग. પુ० (योग) સમ્બંધ; મિલાપ; જોડાણ (૨) ચંદ્રમાને નક્ષત્રનો સંબંધ (૩) અપ્રાપ્ત વસ્તુની પ્રાપ્તિ (૪) યુક્તિ, ઉપાય (૫) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના પાંચમા દ્વારનુ નામ. (૬) વશીકરણ આદિ યોગ. (૭) ચિત્તની વૃત્તિનો નિરોધ (૮) પડિલેહણ વગેરે શુભ વ્યાપાર-પ્રવૃત્તિ. (૯) મન વચન અને કાયાનો વ્યાપાર. (૧૦) સંયમ

जोगंतिया. स्त्री० (योगान्तिका) જે પ્રકૃતિઓનો તેરમે ગુણઠાણે અંત આવે છે તેવી કર્મ પ્રકૃતિઓ

जोगक्खेम. न० (योगक्षेम) અપ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ અને પ્રાપ્તનુ રક્ષણ

जोगपरिणाम न० (योगपरिणाम) જીવના પરિણામનો એક પ્રકાર.

जोगपरिव्वाइया. स्त्री० (योगपरिव्राजिका) સમાધિવાળી પરિવ્રાજિકા–સંન્યાસિની.

जोगमुद्दा. स्त्री० (योगमुद्रा) હાથની આંગળીઓ પરસ્પર અન્તરિત કરી સંપુટ બનાવી, કોણિનો ભાગ ઉદર પાસે રાખી, વન્દનાનો પાઠ ઉચ્ચારતા પાંચ અંગ (બે ઢીચણ, બે હાથ અને મસ્તક) નમાડવાં તે

जोगवंत त्रि० (योगवत्) શુભ પ્રવૃત્તિવાળા (૨) યોગી: સમાધિ કરનાર.

जोगवाहि. त्रि० (योगवाहिन्) શાસ્ત્રજ્ઞાનની આરાધનાને માટે શાસ્ત્રોક્ત તપશ્ચર્યા કરનાર. (૨) સમાધિમા રહેનાર.

जोगाणुयोग. પુ० (योगानुयोग) વશીકરણાદિ ઉપાય બતાવનારૂં હરમેખલાદિ શાસ્ત્ર.

जोगि. त्रि० (योगिन्) યોગસહિત, સયોગી.

जोगिय. त्रि० (यौगिक) જુઓ " જોઇય " શબ્દ.

जोग्ग त्रि० (योग्य) યોગ્ય. ઘટિત; ઉચિત, બરાબર; લાયક.

जोग्गया. स्त्री० (योग्यता) યોગ્યતા; લાયકાત.

जोग्गा. स्त्री० (योग्या) ગુણાકાર કરવો તે. (૨) શાસ્ત્રનો અભ્યાસ. (૩) ગર્ભ ધારણ કરવાને લાયક યોનિ

जोजित. } त्रि० (योजित) જોડેલુ; લગાડેલુ.
जोडिय. }

जोण. પુ० (योन) અનાર્ય દેશમાંનો એક.

जोणग. પુ० (यौनक) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ

जोणि. स्त्री० (योनि) યોનિ, ઉત્પત્તિ સ્થાન. સ્ત્રીનો ગુહ્યભાગ. (૨) પન્નવણા સૂત્રના નવમા પદનુ નામ (૩) ગીતની એક જાત. (૪) આધાર. (૫) એ નામનો ભગ અપર નામધારી દેવ. (૬) જેનો દેવતા ભગ છે એવુ પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્ર. (૭) કારણ, હેતુ, ઉપાય.

जोणिपद न० (योनिपद) યોનિના અધિકારવાળુ પન્નવણા સૂત્રનું એક પદ.

जोणिय. त्रि० (यौनिक) યોનિમા ઉત્પન્ન થયેલ (૨) યોનદેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जोणिया स्त्री० (योनिका) યોનિ, ઉત્પત્તિ સ્થાન

जोणिया स्त्री० (योनिका) યોન નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

जोणिविहाण. न० (योनिविधान)ઉત્પત્તિશાસ્ત્ર.

जोणिसूल. न० (योनिशूल) યોનિનો એક રોગ

जोण्हा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) ચાંદની; કૌમુદી.

जोति न० (ज्योतिष्) જુઓ "જોઇ" શબ્દ.

जोतिय. त्रि० (योजित) જોતરેલું.

जोतिरस પુ० (ज्योतीरस) જ્યોતિરસકાણ્ડ; ખરકાંડનો નવમો ભાગ.

जोतिस. न० (ज्यौतिष) જ્યોતિષશાસ્ત્ર

जोतिसिय पु० (ज्यौतिष्क) જુઓ "જોઇ-સિય" શબ્દ.

जोतिसिह. पु० (ज्योतिशिख) કલ્પવૃક્ષની એક જાત કે જેમાંથી યુગલીયાને સૂર્ય જેવો પ્રકાશ મળે છે

जोत्त } न० (योक्त्र) જોતરૂં.
जोय. }

जोयण. न० (योजन) ચાર ગાઉ, ચાર ગાઉ પ્રમાણે ક્ષેત્ર. (૨) જોડવું તે.

जोवण. न० ( ) યન્ત્ર; કળ (૨) ધાન્યનુ મર્દન

जोवण. न० (यौवन) યુવાવસ્થા, જુવાની

जोव्वण. न० (यौवन) યૌવન; યુવાવસ્થા.

जोव्वणिया स्त्री० (यौवनिका) યુવાવસ્થા.

जोसणा. स्त्री० (जोषणा) પ્રીત (૨) સેવા.

जोसिश्रा. स्त्री० (योषित) સ્ત્રી

जोसिय त्रि० (जुष्ट) સવેલ.

जोह. पु० (योध) યોદ્ધો; લડવૈયો, સુભટ.

जोहट्ठाण. न० (योधस्थान) અંગ રચના વિ-શેષ, લડવૈયાઓનો યુદ્ધ સમય શરીર વિન્યાસ

जोहार पु० (योधकार) યોદ્ધા, યુદ્ધ કરનાર.

जोहि. त्रि० (योधिन्) યુદ્ધ કરનાર.

जोहिया. स्त्री० (योधिका) ચંદન ઘો, એક જાતનુ પ્રાણી

झ.

झ. पु (झ) ધ્યાન.

झख पु० ( ) જખના કરવી

झंझ. पु० (झञ्झ) ધ્વંધ; કલહ; ટંટો. (૨) ભેદ.

झंझा. स्त्री० (झञ्झा) વ્યાકુળતા, વિહ્વળતા (૨) કજીયો, તોફાન. (૩) માયા, કપટ. (૪) ક્રોધ; ગુસ્સો. (૫) તૃષ્ણા; લોભ.

झंझाकर पु० (झञ्झाकर) જેથી સમ્પ્રદાયમાં ભેદ પડે તેવી ખટપટ કરનાર, અસમા-ધિનુ ૧૮ મુ સ્થાનક સેવનાર.

झञ्झावाय पुं० (झंझावात) વર્ષાસહિત નિ-ષ્ઠુર વાયુ.

झंझिय. त्रि० (झञ्झित) ભૂખ્યો.

झगि. अ० (झगिति) શીઘ્ર; જલદી.

झज्झरिय. त्रि० (झर्झरित) એક જાતના વાજિત્રના અવાજવાળુ.

झत्ति. अ० (झटिति) જુઓ ઝગિ શબ્દ.

झय पु० (ध्वज) } ધ્વજા. (૨)
झया स्त्री० (ध्वजा) } ચૌદ સ્વપ્ના-માનુ આઠમુ સ્વપ્ન.

झरग पु० ( ) સ્મરણ કરનાર

झरिय. त्रि० (चरित) ઝરી ગયેલ, નીકળી ગયેલ

झल्लरी. स्त्री० (झल्लरी) ઝાલર. (૨) ખજરી, એક જાતનુ વાજિંત્ર. (૩) ટકો; ડાકલું. (૪) છમઝીમીયાં, ઝાંઝર.

झवणा. स्त्री० (चपना) નાશ, વિનાશ. (૨) અધ્યયન, પઠન.

झविय. त्रि० (चपित) નિર્મૂલ કરલ; ખ-પાવી નાખેલ.

झस. पु० (झष) માછલુ. (૨) નાની માછલી.

झाइ त्रि० (ध्यायिन्) } ધ્યાન કરનાર.
झाउ. त्रि० (ध्यातृ) } ચિન્તવન કરનાર.

झाण. पु० न० (ध्यान) धर्म ध्यान वगेरे; અભ્યંતર તપનો એક પ્રકાર. (૨) ચિત્તનુ એકાગ્રપણું; મનની સ્થિરતા (૩) મનન; સ્મૃતિ. (૪) ચિન્તા; વિચાર. (૫) દૃઢ પ્રયત્નથી મન વગેરેનો વ્યાપાર.

झाणंतरिया. स्त्री० (ध्यानान्तरिका) આરંભેલ ધ્યાનની સમાપ્તિ અને અપૂર્વ ધ્યાનનો અનારંભ; બે ધ્યાનની મધ્ય અવસ્થા. (૨) શુક્લધ્યાન વિશેષ.

झाणविभत्ति. स्त्री० (ध्यानविभक्ति) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૧ મું.

झाम. त्रि० ( ) બળેલું. દાઝેલું.

झामथंडिल. न० (झामस्थण्डिल) બળી ગએલ ભૂમિ

झामिय. त्रि० (ध्मापित) ઓલવાયેલું, બુઝાયેલું

झाय. त्रि० (ध्मात) બળી ગયેલ. ભસ્મીકૃત.

झारी. स्त्री० ( ) ઘાટ વિશેષ.

झिंगिर. } पु० ( ) તેઇંદ્રિયજીવની
झिंगिरड. } એક જાત.

झिंझिय. त्रि० ( ) ભુખ્યો

झिंझिरी. स्त्री० (झिञ्झिरी) એક જાતની વેલડી.

झिमिय. } न० ( ) શરીરના
झिरिमिय. } અવયવો જલાઇ જાય તે. સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

झिल्लिया. स्त्री० (झिल्लिका) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

झिल्लिरी. स्त्री० ( ) માછલા પકડવાની જાળ.

झिल्ली. स्त्री० (झिल्लिका) આ નામની કોઇ વનસ્પતિ.

झीण. त्रि० (क्षीण) ક્ષય પામેલ.

झुंझित. } त्रि० ( ) ક્ષુધાથી પીડિત;
झुंझिय. } ભુખ્યો.

झुंबणग. न० ( ) પ્રાલમ્બ; ઝુમણું.

झुणि. स्त्री० (ध्वनि) અવાજ.

झुरण. पु० (झुरण) ઝુરવું, પસ્તાવું.

झुसदाह पु० (भुसदाह) ભુસાને બાળવાનું સ્થાન.

झूसिय त्रि० (जुष्ट) સેવિત, આરાધના કરાયેલ. (૨) તજાયેલ.

झुसिर त्रि० (शुषिर) છિદ્રવાળું, પોલું. (૨) न० છિદ્ર, પોલ (૩) વાંસળી આદિ સછિદ્ર વાજિંત્ર (૪) આકાશ. (૫) વાંસળી આદિ સચ્છિદ્ર વાજિંત્રનો શબ્દ. (૬) ખુલ્લી જમીન

झूसणा. स्त्री० (जोषणा) કર્મોનો ક્ષય કરવો. (૨) સેવા કરવી (૩) ગ્રહણ કરવુ.

झूसित. } त्रि० (जुष्ट) સેવેલું. (૨) ક્ષય
झूसिय. } કરેલ, શોષવેલ (૩) સેવા કરેલ; આરાધેલ.

झोड. } न० ( ) ઝાડમાંથી પ-
झोडग. } ત્રાદિનું ખંખેરવું. (૨) પત્ર રહિત વૃક્ષ, જીર્ણ વૃક્ષ.

झोलिया } स्त्री० (झोलिका) ઝોળી; કોથળી.
झोल्लिया }

झोस. पु० ( ) દૂર કરવુ, ખસેડવું.

झोसणा. स्त्री० (जोषणा) સેવા; આરાધના.

झोसिय. त्रि० (जुष्ट) જુઓ " झूसिय " શબ્દ.



ट.

टंक. पु० (टङ्क) જેના કાંઠા તુટી ગયા હોય તેવું તળાવ. (૨) પર્વતની ટોચ. (૩) એક તરફથી તુટેલ પર્વત. (૪) છાપેલું નાણું; સિક્કો; છાપ. (૫) તલવાર આદિનો અગ્ર ભાગ. (૬) એક જાતનુ પક્ષી.

टंकण. पु० (टङ्कन) ટંકણુ નામનો દેશ (૨) त्रि० તે દેશના મ્લેચ્છોની એક જાત.

टकारवग्गपविभत्ति. पु० न० (टकारवर्गप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારના નાટકમાંનો એક પ્રકાર

टाल. न० ( ) જેમાં ગોટલી કે ઠળિયા બંધાયા ન હોય તેવું ફળ, કુમળુ ફળ.

टिट्टिभी. स्त्री० (टिट्टिभी) ટિટોડી.

टोपिआ. पु० ( ) પાઘડી, ટોપી

टोल. पु० ( ) પતંગીઓ. (૨) તીડ

टोलगइ स्त्री० (टोलगति) ટોળ-તીડનાં પેઠે કુદતો કુદતો વંદના કરે તે, વંદનાના બત્રીશ દોષમાંનો પાંચમો દોષ

ठ.

ठइत. त्रि० (स्थापित) સાધુ આવશે ત્યાર આપશું એમ ધારી સ્થાપી રાખેલુ; સાધુએ ટાળવા યોગ્ય ઠવણા નામના દોષવાળુ.

ठाय. त्रि० (स्थगित) ઢાંકેલુ.

ठंडिल. न० (स्थण्डिल) થંડિલ-દિશાએ જવાની ભૂમિ

ठगिय त्रि० ( ) ઠગાયેલ.

ठप्प. त्रि० (स्थाप्य) સ્થાપવા યોગ્ય; એક બાજુ મૂકી દેવા યોગ્ય. (૨) વ્યવહાર કરવા યોગ્ય નહી, અસંવ્યવહાર્ય; લોકોના વ્યવહારમાં અનુપયોગી.

ठवक. त्रि० (स्थापक) સ્થાપન કરનાર.

ठवण न० (स्थापन) સ્થાપન કરવુ; મુકવુ.

ठवणा. स्त्री० (स्थापना) છવવાળી કે નિર્જીવ વસ્તુમાં તેના જેવા આકારવાળી કે ભિન્ન આકારવાળી બીજી વસ્તુની કલ્પના કરવી તે; સ્થાપના નિક્ષેપો. (૨) સાધુને માટે અમુકકાળ પર્યંત સ્થાપીને રાખેલ આહારાદિ આપવાથી લાગતો એક દોષ; ૧૬ ઉદ્દગમનમાંનો ૫ મો દોષ. (૩) ધારણાનું એક નામ. (૪) અનુજ્ઞા; સમતિ.

ठवणाकम्म. न० (स्थापनाकर्मन्) પરમતનુ ઉત્થાપન કરી સ્વમતનું સ્થાપન કરવું તે.

ठवणापुरिस. पु० (स्थापनापुरुष) પુરૂષની સ્થાપના-આકૃતિ.

ठवणासच्च न० (स्थापनासत्य) સ્થાપના સત્ય; છોકરાની લાકડીને ઘોડો કહેવો તે.

ठवणिज्ज. त्रि० (स्थापनीय) સ્થાપી રાખવા યોગ્ય; એક બાજુ મૂકી દેવા યોગ્ય.

ठविय. त्रि० (स्थापित) સાધુ સાધ્વીને માટે સ્થાપી રાખેલ (આહાર વગેરે).

ठविया. स्त्री० (स्थापिता) આચાર્યાદિકની વૈયાવચ્ચમાં વ્યાઘાત પડે તેથી કરવાનુ પ્રાયશ્ચિત વર્તમાનમાં ન કરતાં આગળ ઉપર કરવાનું રાખે તે.

ठाइ. त्रि० (स्थायिन्) સ્થાયી; સ્થિર રહેનાર.

ठाण. પુ० न० (स्थान) સ્થાન; ઠેકાણું; જગ્યા; મકાન. (૨) કાઉસગ્ગ, કાયાને જરી પણ હલાવવી નહીં તે. (૩) લેશ્યા કે અધ્યવસાયોનું સ્થાન. (૪) કાર્ય. (૫) સ્થિતિ કરવી તે; અધર્માસ્તિકાયનું લક્ષણ. (૬) આંકડાનું સ્થાન. (૭) ઉત્પત્તિસ્થાન; ઉપજવાનું ઠેકાણું. (૮) અવકાશ; ભૂમિ પ્રદેશ. (૯) શરીરને અમુક સ્થિતિમાં રાખવુ તે; આસન. (૧૦) પન્નવણાના બીજા પદનું નામ. (૧૧) ત્રીજું અંગસૂત્ર કે જેમાં એકથી દશ પ્રકારની વસ્તુઓનુ વર્ણન છે. (૧૨) સ્થિતિ પરિણામ. (૧૩) સ્થિતિ રૂપ ગુણ (૧૪) યોગ-મન વચન કાયાના વ્યાપારના સ્થાનક. (૧૫) ઉભા રહેવુ તે. (૧૬) નિવાસ; રહેવુ તે. (૧૭) કારણ, નિમિત્ત. (૧૮) પ્રકાર; ભેદ. (૧૯) ઠાણાગસૂત્રનાં ઠાણાનું નામ

ठाणगुण. પુ० (स्थानगुण) અધર્માસ્તિકાય. સ્થિતિમાં સ્હાય કરવાનો જેનો ગુણ છે તે.

ठाणपद. न० (स्थानपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં દ્વિતીય પદનું નામ.

ठाणभट्ठ. त्रि० (स्थानभ्रष्ट) પોતાની જગ્યાથી ખસેલ. (૨) ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

ठाणाइय. त्रि० (स्थानातिग) કાઉસગ્ગને આસને બેઠેલ; કાઉસગ્ગ કરનાર.

ठाणायय. न० (स्थानायत) ઉંચું સ્થાન.

ठाणि. त्रि० (स्थानिन्) સ્થાનસ્થિત; સ્થાનમાં રહેલ.

ठाणुक्कडिय. } **ठाणुक्कुडुय.** } त्रि० (स्थानोत्कटुक) ઉત્કટુક આસનવાળા.

ठाणुखंड. न० (स्थाणुखंड) ઠુંઠા વૃક્ષનો એક ભાગ-અવયવ. (૨) त्रि० ઠુંઠા વૃક્ષની પેઠે ઉંચા અને સ્થિર રહેલ; સ્તમ્ભિત શરીરવાળા.

ठावग પું० (स्थापक) પક્ષને સ્થાપનાર હેતુ.

ठावइत्तार. त्रि० (स्थापयितृ) સ્થાપનાર.

ठावण. न० (स्थापन) સ્થાપન કરવું તે.

ठावणया } **ठावणा.** } स्त्री० (स्थापना) જુઓ "ઠવણા" શબ્દ.

ठावय. त्रि० (स्थापक) સ્થાપન કરનાર.

ठाविय त्रि० (स्थापित) સ્થાપન કરેલ; રાખેલ.

ठिइ. स्त्री० (स्थिति) આયુષ્યમાન; જીવનકાળ. (૨) પન્નવણાના ચોથાપદનું નામ. (૩) જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મની સ્થિતિ-અવસ્થાન કાળ (૪) બેસવુ; સ્થિર થવુ. (૫) વ્યવસ્થા; ક્રમ; મર્યાદા.

ठिइकम्म. न० (स्थितिकर्मन्) સ્થિતિરૂપે બંધાયેલ કર્મ; કર્મની સ્થિતિ (૨) સ્થિતિ કર્મ, જન્મ સંસ્કાર.

ठिइकल्लाण. त्रि० (स्थितिकल्याण) કલ્યાણરૂપ ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા.

ठिइक्खय. પુ० (स्थितिक्षय) સ્થિતિનો ક્ષય; આયુષ્યની સમાપ્તિ.

ठिइनिसेग પુ० (स्थितिनिषेक) કર્મની સ્થિતિમા કર્મના દલિયા નાખવા તે.

ठिइपद. न० (स्थितिपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ચતુર્થ પદનુ નામ.

ठिइबंध. પુ० (स्थितिबन्ध) કર્મની સ્થિતિનો બન્ધ; કર્મનુ કાલમાન.

ठिइय. त्रि० (स्थितिक) ઉભું રહેલું; સ્થિર થયેલુ. (૨) સ્થિતિવાળો.

ठिइया. स्त्री० (स्थितिका) સ્થિતિ.

ठिइवडिया. स्त्री० (स्थितिपतिता) કુળપરંપરાથી ચાલી આવતી જન્મ મહોત્સવાદિ ક્રિયા.

ठित त्रि० (स्थित) ચિત્તમાં સ્થિર રહેલું.

ठिति स्त्री० (स्थिति) ગતિનો અભાવ. (૨) સ્થિતિ; આયુષ્યકાળ. (૩) મર્યાદા.

ठितिभेअ. पु० (स्थितिभेद) કર્મની જે સ્થિતિ બાંધેલ હોય તેમાં અધ્યવસાયાદિ બળથી ન્યૂનાધિકતા કરવી તે.

ठितिय. पुं० (स्थितिक) ઉભો રહેનાર. (૨) ત્રિ૦ સ્થિતિવાળો.

ठितिवडिया. स्त्री० (स्थितिपतिता) કુળક્રમાગત; કુળમાં આવેલી સ્થિતિ પ્રમાણે જન્મોત્સવાદિ ક્રિયા.

ठिय. त्रि० (स्थित) સ્થિર રહેલ; વ્યવસ્થિત કરેલ; ઉભું રાખેલ.

ठियकप्प. पुं० (स्थितिकल्प) ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રમાં પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના શાસનના સાધુઓને માટે નિયત કરેલ આચાર વ્યવસ્થા-મર્યાદા.



ड.

डंक. पु० ( ) ડંખ; વીંછી આદિનો કાંટો.

डंड. पु० (दण्ड) દંડ.

डंडि. पु० (दण्डिन्) દણ્ડધારી.

डंडि स्त्री० ( ) શીવેલા વસ્ત્રનો કકડો.

डंडिखंड. पु० (दण्डिखण्ड) ટુકડા ટુકડા સીવીને જોડેલ વસ્ત્ર.

डंभण. न० (दम्भन) દંભકરી બીજાને ઠગવું તે; (૨) એક પ્રકારનું શસ્ત્ર.

डंभणया. } **डंभणा.** } स्त्री० (दम्भना) ઠગાઇ. (૨) માયા; કપટ.

डंसण. न० (दंशन) ડંસવું; કરડવું.

डक्क. न० (दष्ट) જંગમ સર્પાદિનું ઝેર. (૨) ત્રિ० ડંખ દીધેલ.

डक्का. स्त्री० (ढक्का) શિવનું વાજું; ડમરૂ.

डगलग. पुं० ( ) નાના નાના પથરા, કાંકરા.

डड्ढ. त्रि० (दग्ध) બળી ગયેલું; ભસ્મ થયેલું.

डमर. पुं० न० (डमर) બે રાજ્યોનો કે રાજકુમારોનો પરસ્પર વિરોધ થાય તે ઉપદ્રવ. (૨) હુલ્લડ; તોફાન; બળવો.

डमरुय. न० (डमरुक) ડમરૂ નામે વાજીંત્ર.

डहण. न० (दहन) બાળવું.

डहर. त्रि० ( ) હલકું; તુચ્છ; નાનું. (૨) બાળક. (૩) તરૂણ; યુવક.

डाइणी. स्त्री० (डाकिनी) ડાકણ.

डाग } **डाय.** } पुं० न० (डाक) વૃક્ષની ડાળખી; નાની ડાળ. (૨) ડાંભો; રાઇ વગેરેની ભાજી. (૩) ત્રિ० સારૂ.

डागिणी. स्त्री० (डाकिनी) જુઓ "ડાઇણી" શબ્દ.

डामरिय. त्रि० (डामरिक) લડાઇ કરનાર.

डायट्ठिई. स्त्री० (डायस्थिति) જે સ્થિતિથી માંડીને તે પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિનો બન્ધ થાય ત્યાં સુધીની બધી સ્થિતિઓની ડાયસ્થિતિ એવી સંજ્ઞા છે.

डायाल. न० ( ) હવેલીનું તળીયું; મહેલની જમીન.

डाल. स्त्री० न० ( ) શાખા; ઝાડની ડાળ. (૨) શાખાનો એક ભાગ; ડાંખળી (૩) ફળનાં પતિકાં; ન્હાની કકડી.

डाला. स्त्री० ( ) શાખા; ડાળ.

डाह. पुं० (दाह) બળવું; દાઝવું.

डिंडिम. न० (डिण्डिम) વાદ્યવિશેષ; નાનો ઢોલ.

डिंब. पुं० न० (डिम्ब) ઉપદ્રવ; બળવો. (૨) હરકત. વિઘ્ન. (૩) વિપ્લવ; ફેરફાર.

डिंभ. પુ० (डिंभ) બાળક.

डिंभय. પુ० (डिंभक) બાળક.

डिंभिया. સ્ત્રી० (डिंभिका) બાલિકા; કન્યા

डिल्ली. સ્ત્રી० (   ) જળજન્તુ વિશેષ.

डुंगर. પુ० (   ) ડુંગર; પર્વત.

डुंब. પુ० (   ) માતંગ. (૨) ચાડાલ. (મહેતર)

डुट्ठ. ત્રિ० (दुष्ट) દુષ્ટ; દુર્જન.

डूतिपलासम्र. પુ० (दूतिपलाशक) દુતિપ- લાશ નામે ઉદ્યાન.

डेवण. न० (   ) ઉલ્લંઘન; ઓલંગવું.

डोम्र. પુ० (   ) લાકડાનો ચાટવો.

डोंगर. પુ० (   ) પર્વત; ચોરોને રહે- વાનું સ્થાન.

डोंब. પુ० (   ) ડાંબ દેશ. (૨) ત્રિ० ડાંબ દેશ નિવાસી.

डोंबिलग. ત્રિ० (डोम्बिलक) ડાંબિલદેશ નિ- વાસી. (૨) પુ० મ્લેચ્છ દેશ વિશેષ. (૩) અનાર્ય જાતિ.

डोडिणी. સ્ત્રી० (   ) બ્રાહ્મણી; બ્રા- હ્મણ જાતિની સ્ત્રી.

डोड्ड પુ० (   ) મહુડાનાં ફળ. (૨) જન્તુ વિશેષ.

डोहल न० (दोहद) દોહલો.

ढ.

ढंक. પુ० (ढक) એક પક્ષી (૨) કાગડા. (૩) કાકાકોઆ. (૪) કુંભાર જાતિનો એક જૈન ઉપાસક.

ढंकण. પુ० (   ) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત; બગાઈ

ढंकुण પુ० (   ) માકડ (૨) એક જાતનું વાજીંત્ર.

ढकवत्थुल. પુ० (ढक्वास्तुल) શાક વનસ્પ- તિની એક જાત.

ढड्ढर પુ० (ढड्ढर) અનુકરણ શબ્દ; ભાંભરો અવાજ. (૨) રાહુદેવનું નામ.

ढिंक પુ० (ढिङ्क) પક્ષી વિશેષ.

ढिंकण. } પુ० (   ) માંકડ. (૨) બ-
ढिंकुण. } ગાઈ.

ढेणियालग. પુ० (ढेणिकालक) } પક્ષિ
ढेणियालिया. સ્ત્રી० (ढेणिकालिका) } વિશેષ; ઢેલ.

ढोल. પુ० (   ) ઢોલ.

ण.

ण. अ० (न) ના; નહિ.

णइम्र. ત્રિ० (नयिक) નયયુક્ત; વિશેષ અભિપ્રાયવાળા.

णाई. સ્ત્રી० (नदी) નદી.

णाईकच्छ. પુ० (नदीकच्छ) નદીના કિનારા પરની ઝાડી.

णईवइ. पुं० (नदीपति) સમુદ્ર; સાગર.

णउइ. स्त्री० (नवति) ૯૦; નેવુ.

णउय. स्त्री० न० (नवत) નેવું; ૯૦.

णउय. न० (नयुत) ૮૪ લાખ નિયુતાંગ પ્રમાણ કાળવિશેષ.

णउयंग. न० (नयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુત પ્રમાણ કાળવિશેષ.

णउल. पु० (नकुल) નોળીઉં. (૨) न० વાદ્યવિશેષ (૩) પાણ્ડુ રાજાનો દીકરો; પાચ પાંડવોમાંનો સૌથી નાનો ભાઇ.

णउली. स्त्री० (नकुली) સર્પને વશ કરવાની વિદ્યા.

णं. अ० ( ) વાક્યાલંકાર.

णंगर. पु० ( ) લંગર, વહાણને રોકી રાખવાની દોરડી કે સાંકળ.

णंगर } न० (लाङ्गल) હળ.
णंगल. }

णंगलई स्त्री० (नङ्गलकी) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

णंगलिय पु० (लाङ्गलिक) સોનાનો હળ હાથમા લઇ સ્વારીમા આગળ ચાલનાર સુભટ.

णंगूल } न० (लाङ्गूल) પુચ્છ.
णंगोल }

णंगोलि. पु० (लाङ्गूलिन्) } લાંગુલિક
णंगोलिय. पु० (लाङ्गूलिक) } નામનો એક અંતરદ્વીપ, ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) पु० स्त्री० તે અંતરદ્વીપમાં વસનાર મનુષ્ય.

णंतग. न० ( ) વસ્ત્ર.

णंद. त्रि० (नन्द) સમૃદ્ધ. (૨) पु० રાજગૃહી નગરીનો નંદ મણીયાર નામનો શેઠ. (૩) ૧૧ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર. (૪) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ વાસુદેવ. (૫) એક જાતનું લોઢાનું આસન. (૬) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૭) બાર જાતના વાજીંત્રનો સાથે શબ્દ કરવો તે. (૮) એ નામનો એક રાજકુમાર. (૯) पु० એ નામના એક પાટલીપુત્ર નગરના રાજા. (૧૦) ભરતક્ષેત્રમાં થયેલા નવમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

णंदकंत. पुं० (नन्दकान्त) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदकूड पु० (नन्दकूट) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदग. पु० (नन्दक) એ નામની કૃષ્ણ વાસુદેવની તલવાર.

णंदज्झय. पु० (नन्दध्वज) સાતમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

णंदण. पुं० (नन्दन) સમૃદ્ધિ. (૨) પુત્ર. (૩) ભરતક્ષેત્રના સાતમા બળદેવ. (૪) મેરૂ પર્વત ઉપરનું દેવતાઓને ક્રીડા કરવાનું વન. (૫) મલ્લિનાથ સ્વામિનો પૂર્વભવ. (૬) મોકા નગરીની બહારનું ઉદ્યાન. (૭) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના સાતમા વાસુદેવ. (૮) શ્રેણિકરાજાના એક પુત્ર. (૯) વૃદ્ધિ.

णंदणकूड. पु० (नन्दनकूट) નંદનવનનાં નવકૂટમાનું એક.

णंदणभद्द. पु० (नन्दनभद्र) માઠરસ ગોત્રના આર્ય સંભૂતિવિજયના પહેલા શિષ્ય.

णंदणवण. न० (नन्दनवन) જમીનની સપાટીથી પાંચસો જોજન ઉંચે મેરૂ પર્વત ઉપર આવેલ એક વન. (૨) વિજયપુર નગરીની પાસેનું ઉદ્યાન

णंदणवणकूड. त्रि० (नंदनवनकूट) નંદન વનનાં નવ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ-શિખર.

णंदणवन. न० (नन्दनवन) જુઓ "ણંદણવણ" શબ્દ.

णंदप्पभ. पुं० (नन्दप्रभ) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदमई. स्त्री० (नन्दमती) એક અન્તકૃત્ સાધ્વી.

णंदमणियार. पु० (नन्दमणिकार) એ નામનો એક શેઠ-સાહુકાર.

णंदमाणग. पु० (नन्दमानक) પક્ષીની એક જાત.

णंदमित्त. पु० (नन्दमित्र) ભરત ક્ષેત્રમા થનાર બીજા વાસુદેવ.

णंदलेस्स पु० (नन्दलेश्य) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदवरण. पु० (नन्दवर्ण) સાતમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

णंदवद्धिणी. स्त्री० (नन्दवर्द्धिनी) પૂર્વ દિશાગ રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની ચોથી દિશાકુમારી.

णंदसिंग. पु० (नन्दशृङ्ग) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदसिट्ठ. पु० (नन्दसृष्ट) }
णंदसिद्ध. पु० (नन्दसिद्ध) } સાતમા દેવ લોકનુ એક વિમાન.

णंदसेणिया. स्त्री० (नन्दसेनिका) એક જૈન સાધ્વી

णंदा. स्त्री० (नन्दा) પડવો, છઠ્ઠ અને અગીયારસ એ ત્રણ તિથિનુ નામ. (૨) શીતલનાથ પ્રભુની માતાનુ નામ (૩) પૂર્વ રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની બીજી દિશકુમારી. (૪) રતિકર પર્વત ઉપર ઈશાન ઇંદ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૫) અંજન પર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ. (૬) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી; અભયકુમારની માતા.

णंदापुक्खरिणी. }
णंदापोक्खरिणी. } स्त्री० (नन्दापुष्करिणी) મેરૂથી વાયવ્ય ખુણે ૫૦ જોજન ઉપર ભદ્રસાલવનમાંની ચાર વાવડીઓ (૨) સૂર્યાભના વનખંડમાંના મહેન્દ્રધ્વજ આગળની એક વાવ. (૩) ચંપાનગરીની બહારની એક વાવડીનું નામ.

णंदावत्त. पुं० (नन्दावर्त) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રના વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૨) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) નવ ખુણાવાળો સાથીઓ. (૪) ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ વિશેષ.

णंदि. पु० स्त्री० (नन्दि) આનંદ; પ્રમોદ. (૨) ગૌણમોહનીયકર્મ. (૩) બાર પ્રકારના વાજીંત્રોનો સમુદાય. (૪) એક જાતનુ ઝાડ. (૫) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૬) મતિજ્ઞાન આદિ પાંચ જ્ઞાન. (૭) ઈચ્છેલા અર્થની પ્રાપ્તિ. (૮) મંગલ. (૯) સમૃદ્ધિ. (૧૦) જૈન આગમ વિશેષ. (૧૧) અભિલાષ, ચાહના. (૧૨) ગાધાર ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના (૧૩) એ નામના એક રાજકુમાર

णंदिअ. त्रि० (नन्दित) સમૃદ્ધ. (૨) पुं० એ નામના એક જૈન મુનિ.

णंदिआवत्त. पु० (नन्द्यावर्त) નવખુણાવાળો સાથીઓ. (૨) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રનુ વિમાન

णंदिकर. }
णंदिगर. } त्रि० (नन्दिकर) મંગલકારક.

णंदिघोस पु० (नन्दिघोष) બાર પ્રકારનાં વાજીંત્રોનો અવાજ. (૨) નન્દિના જેવો અવાજ કરનાર (૩) न० દેવ વિમાન વિશેષ.

णंदिघोसा. स्त्री० (नन्दिघोषा) થણિતકુમાર દેવતાની ઘંટા.

णंदिचुराणग. पुं० (नन्दिचूर्णक) અમુક દ્રવ્યના સંયોગથી બનાવેલું ચૂર્ણ.

णंदिज्ज. न० (नन्दीय) સ્થવિર આર્ય રોહણથી નિકળેલ ઉદ્દેહગણનું પાંચમુ કુળ.

णंदिणीपिय. पुं० (नन्दिनीपितृ) સાવથી નગરીનો રહેવાસી એ નામનો ગાથાપતિ.

णंदितूर. न० (नन्दितूर्य) એક સાથે વાગતાં બાર પ્રકારનાં વાજિત્ર.

णंदिपुर न० (नन्दिपुर) શાણ્ડિલ દેશની રાજધાની.

णंदिफल. त्रि० (नन्दिफल) એ નામનુ વૃક્ષ. (૨) એનું પ્રતિપાદન કરનાર જ્ઞાતાસૂત્રનુ ત્રીજું અધ્યયન.

णंदिभाण न० (नन्दिभाजन) એક જાતનુ ઉપકરણ.

णंदिमित्त. पु० (नन्दिमित्र) મલ્લીનાથ સાથે દીક્ષા લેનાર નન્દિમિત્રકુમાર.

णंदिमुइंग न० (नन्दिमृदङ्ग) એક પ્રકારનુ વાજિત્ર.

णंदिमुह पुं० (नन्दिमुख) બે આગળી પ્રમાણ શરીરધારી પક્ષી વિશેષ.

णंदिया. स्त्री (नन्दिका) ગાધાર ગ્રામની પહેલી મૂર્છના.

णंदियावत्त पु० (नन्द्यावर्त) નવ ખુણાવાળો સાથીઓ. (૨) બ્રહ્મદેવલોકના ઇંદ્રનુ મુસાફરી વિમાન. (૩) બે ઇંદ્રિયવાળો જીવવિશેષ. (૪) ઘોષ અને મહાઘોષ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

णंदिराय. पु० (नन्दिराज) પાણ્ડવોના સમકાલીન એક રાજા.

णंदिरुक्ख. पुं० (नन्दिवृक्ष) પીપળો; એક જાતનુ ઝાડ.

णंदिवद्धण. पुं० (नन्दिवर्द्धन) એ નામના એક રાજકુમાર. (૨) ભગવાન મહાવીરના મોટા ભાઇ. (૩) પક્ષ વિશેષ.

णंदिवद्धणा. स्त्री० (नन्दिवर्द्धना) અજનપર્વત ઉપરની એક વાવડી. (૨) રૂચક પર્વત ઉપરની એક દિશાકુમારી.

णंदिसेणा. स्त्री० (नन्दिषेणा) પશ્ચિમ અંજન પર્વત ઉપરની એક વાવડી.

णंदिसेण. पुं० (नन्दिषेण) મથુરા નગરીના દામરાજાના કુમારનું નામ. (૨) ગૌતમનો પુત્ર; નન્દિવર્ધનનો શિષ્ય. (૩) ઇરવત ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ ચોથા તીર્થંકર.

णंदिसेणा. स्त्री० (नन्दिषेणा) પૂર્વ અજન પર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ (૨) પૂર્વ રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી એક દિશાકુમારી.

णंदिसेणिया. स्त्री० (नन्दिषेणिका) શ્રેણિક રાજાની રાણી

णंदिस्सर. पुं० (नन्दिस्वर) બાર પ્રકારનાં વાજીંત્રોનો અવાજ (૨) આઠમો નન્દીશ્વર નામનો દ્વીપ

णंदिस्सरदीव. पु० (नन्दीश्वरद्वीप) નન્દીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

णंदिस्सरा. स्त्री० (नन्दीश्वरा) વાયુકુમાર દેવતાની ઘટા.

णंदी पु० स्त्री० (नन्दि) જુઓ "णंदि" શબ્દ.

णंदीचुण्णग. न० (नन्दिचूर्णक) જુઓ "णंदिचुण्णग" શબ્દ.

णंदीमुह पु० (नन्दिमुख) પક્ષી વિશેષ.

णंदीसर. पुं० (नन्दीश्वर) આઠમો નન્દીશ્વર દ્વીપ.

णंदीसरवर. पु० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો એક દ્વીપ.

णंदीसरवरोद पु० (नन्दीश्वरवरोद) એ નામનો એક સમુદ્ર

णंदुत्तर. पुं० (नन्दोत्तर) ભવનપતિના ઇંદ્રના રથનો અધિપતિ.

णंदुत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) રતિકર પર્વત ઉપરની ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૨) પૂર્વઅજન પર્વત ઉપરની એક વાવડીનુ નામ (૩) મન્દર પર્વતના રિષ્ટકૂટ ઉપર વસનારી દિશાકુમારીમાંની એક (૪) પૂર્વ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપરની એક દિશાકુમારી. (૫) એ નામની

श्रेणिक महाराजानी राणी. (६) એ નામની એક વાવ.

णंदुत्तरावडिंसग. पुं० (नन्दोत्तरावतंसक) सातमा દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदोत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) जुओ "णंदुत्तरा" ३१७६.

णकार. पुं० (णकार) ' ण ' અક્ષર.

णक्क. पुं० ( ) નાક; નાસિકા.

णक्क. पु० (नक्र) એક જાતનો મચ્છ.

णक्ख. पु० (नख) નખ.

णक्खत्त. पु० न० (नक्षत्र) અભિજિત્ વગેરે २८ નક્ષત્ર.

णक्खत्तमंडल पु० (नक्षत्रमण्डल) નક્ષત્રોને આકાશમાં ચાલવાનો રસ્તો. નક્ષત્રના માંડલાં.

णक्खत्तमास. पु० (नक्षत्रमास) નક્ષત્રમાસ, २८ નક્ષત્ર ચંદ્રમા સાથે જોગ જોડી લ્યે તેટલો વખત.

णक्खत्तसंवच्छर. पु० (नक्षत्रसंवत्सर) ३२७ અહોરાત્ર અને એક અહોરાત્રના ६७ ભાગ કરીએ તેવા ५१ ભાગ પ્રમાણ નક્ષત્ર સંવત્સર.

णक्खच्छण. न० ( ) નખ છેદવાનુ અને કાંટા કાઢવાનુ ઓજાર.

णक्खिल. त्रि० (नखिन्) સુંદર નખવાળુ.

णख. पु० (नख) નખ

णखच्छेयणग. न० (नखछेदनक) નખ હરણી-નેયણી; નરેણી.

णग. पुं० (नग) પર્વત.

णगर. न० (नगर) શહેર.

णगरगुत्तिय. पु० (नगरगुप्तिक) કોટવાળ, દરોગો.

णगरधम्म. पु० (नगरधर्म) શહેરનો આચાર.

णगरनिद्धमण. न० (नगरनिर्धमन) નગર-શહેરનું પાણી નીકળવાનો માર્ગ; ખાળ.

णगरमाण. न० (नगरमान) નગર વસાવવાની વિધિ, ७२ કળામાંની ४५ મી કળા.

णगररक्खिय. पु० (नगररक्षक) નગરનું રક્ષણ કરનાર; કોટવાળ.

णगराय. पु० (नगराज) પર્વતનો રાજા; મેરૂ પર્વત.

णगरावास. पु (नगरावास) રાજધાની; પાટનગર.

णगरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; પુરી.

णगवर. पु० (नगवर) શ્રેષ્ઠ પર્વત.

णगिंद. पु० (नगेन्द्र) મેરૂ પર્વત.

णगिण } **णग्ग.** } त्रि० (नग्न) નિષ્પરિગ્રહી; નિર્ગ્રંથ. (२) નગ્ન, વસ્ત્ર રહિત.

णग्गइ पु० (नग्नजित्) ગંધાર (કન્દહાર) દેશનો રાજા. (२) એ નામના એક ક્ષત્રિય રાજર્ષિ.

णग्गभाव. न० (नग्नभाव) નગ્નપણું; સાધુપણુ.

णग्गोह. पु० (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ. (२) વડના આકારનું સંઠાણ.

णग्गोहपरिमंडल. न० (न्यग्रोधपरिमण्डल) ન્યગ્રોધપરિમંડળ સંઠાણ. (२) त्रि० ते સંઠાણવાળુ.

णच. अ० (नच) નહિ.

णच्च. न० (नृत्य) નાચવુ તે; નાચ.

णच्चण. न० (नर्तन) નાચ; નાચવું તે.

णच्चणसीलय. पु० (नृत्यशीलक) નાચવાના સ્વભાવવાળો; મોર.

णच्चाविय. न० (नर्तित) નચાવવુ-હલાવવુ તે. (२) त्रि० નાચેલ.

णच्चासन्न. न० (नात्यासन्न) ઘણું પાસે નહિ.

णच्चिय त्रि० (नर्तित) નાચેલ.

णच्चुण्ह. त्रि० (नात्युष्ण) જે ઘણું ગરમ નથી તે.

णट्ट. पु० (नट) નાચનાર; નટ લોકોની એક જાત.

णट्ट. न० (नाट्य) નાટ્ય; નાટક. (२)નાટ્યકળા; નાટક સંબંધી વિજ્ઞાન

णट्टग. त्रि० (नर्तक) नृत्य કરનાર.

णट्टमाल. पुं० (नर्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

णट्टमालय. पु० (नृत्यमालक) વૈતાઢ્ય પર્વતની ખંડપ્રપાત ગુફાનો સ્વામી દેવતા.

णट्टवत्थु. न० (नाट्यवस्तु) નાચ, નાટક આદિનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપશ્રુતમાંનું એક.

णट्टविहि. (नाट्यविधि) નાટ્ય કળા; નાટક કરવાની વિધિ-રીતિ.

णट्ठ. त्रि० (नष्ट) નાશ પામેલ, નષ્ટ થયેલ. (૨) રાતદિવસનું ૧૭ મુ મુહૂર્ત.

णट्ठवंत. पु० (नक्षत्र) અહોરાત્રનું ૨૬ મુ મુહૂર્ત.

णट्ठसुइअ. त्रि० (नष्टश्रुतिक) બહેરો.

णड. पुं० (नट) નાટક કરનારની એક જાત; નટ.

णडखाइता स्त्री० (नटखादिता) એક જાતની પ્રવ્રજ્યા; નાટકની માફક ધર્મશૂન્ય કથા કરીને આજીવિકા ચલાવવી તે.

णडिय. त्रि० ( ) પીડિત.

णडी. स्त्री० (नटी) નટની સ્ત્રી; નટડી (૨) નાચનાર સ્ત્રી. (૩) એક જાતની લિપિ.

णणंदा. स्त्री० (ननान्दृ) નણંદ; પતિની બ્હેન.

णत त्रि० (नत) નમેલ. (૨) पु० નત નામે એક વિમાન.

णत्त. न० (नक्त) રાત્રિ.

णत्तिआ. स्त्री० (नप्तृका) દીકરાની દીકરી. (૨) દીકરીની દીકરી.

णत्तु. पु० (नप्तृ) } પૌત્ર, પુત્રનો પુત્ર.
णत्तुअ. पु० (नप्तृक) } (૨) દૌહિત્ર; પુત્રીનો પુત્ર.

णत्तुआ. स्त्री० (नप्तृका) જુઓ 'णत्तिआ' શબ્દ.

णत्तुआवइ. पुं० (नप्तृकापति) પૌત્રીનો વર.

णत्तुइणी. स्त्री० (नप्तृकिनी) દીકરાના દીકરા કે દીકરીના દીકરાની વહુ.

णत्तुई स्त्री० (नप्तृकी) જુઓ 'णत्तिआ' શબ્દ.

णत्तुणिअ. पु० (नप्तृक) પુત્રનો પુત્ર; પૌત્ર.

णत्तुणिया. स्त्री० (नप्तृका) દીકરાની દીકરી.

णत्थ. त्रि० (न्यस्त) સાધુને વાસ્તે સ્થાપી રાખેલ. (૨) નથ; બળદની નાથ.

णत्थि. अ० (नास्ति) નથી.

णत्थिअ. त्रि० (नास्तिक) નાસ્તિક; અક્રિયાવાદી.

णत्थित्त. न० (नास्तित्व) નાસ્તિત્વ; અસ્તિત્વનો અભાવ.

णद. पु० (नद) નાદ; અવાજ.

णदी. स्त्री० (नदी) નદી. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

णदिय. न० (नर्दित) બળદ વગેરેનો અવાજ.

णद्ध. त्रि० (नद्ध) બાંધેલ.

णपुंसग. न० (नपुंसक) નપુંસક; નામર્દ.

णपुंसगपण्णवणी. स्त्री० (नपुंसकप्रज्ञापनी) નપુંસકના લક્ષણ બતાવનારી ભાષા.

णपुंसगलिंगसिद्ध. पु० (नपुंसकलिङ्गसिद्ध) નપુંસકપણે સિદ્ધ થાય તે.

णपुंसगवयण. न० (नपुंसकवचन) નાન્યતર જાતિના શબ્દ.

णपुंसगवेद. पु० (नपुंसकवेद) ત્રણ વેદમાંનો એક.

णपुंसगवेदग. } पु० (नपुंसकवेदक) નપુંસક
णपुंसगवेदय. } વેદવાળો જીવ.

णपुंसगवेय. पुं० (नपुंसकवेद) જુઓ 'णपुंसगवेद' શબ્દ.

णपुंसगवेयग. पु० (नपुंसकवेदक) જુઓ "णपुंसगवेदग" શબ્દ.

णपुंसय. न० (नपुंसक) જુઓ "णपुंसग" શબ્દ.

णपुंसयवेयणिज्ज. न० (नपुंसकवेदनीय) જેથી નપુંસકપણું વેદવામાં આવે તેવી એક મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

णभ. न० (नभस्) આકાશ.

णभसूर. पु० (नभसूर) राहु.

णमंसण. न० } (नमस्यन) नमस्कार
णमंसणया स्त्री० } करवो ते.

णमंस्सणिज्ज. त्रि० (नमस्यनीय) नमस्कार करवा योग्य.

णमंस्सिय. त्रि० (नमस्यित) नमस्कार करेल, नमेल.

णमण न० (नमन) नमन, प्रणाम.

णमणी. स्त्री० (नमनी) बीजी गौण आज्ञा.

णमि पु० (नमि) चार प्रत्येकबुद्धमांना एक प्रत्येक बुद्ध. (२) एकवीशमा तीर्थंकरनु नाम. (३) वैताढ्यनी उत्तरश्रेणिमाना विद्याधरनो राजा (४) अनगडदशा सूत्रना पहेला अध्ययनमां जेनो अधिकार छे एवा एक साधु

णमिपव्वज्जा. स्त्री० (नमिप्रव्रज्या) ए नामनु उत्तराध्ययननु ९ मुं अध्ययन.

णमिय. त्रि० (नमित) नम्र

णमिया. स्त्री० (नमिता) ए नामनी एक स्त्री (२) ज्ञाताधर्मकथा सूत्रनु एक अध्ययन.

णमुक्कार. पु० (नमस्कार) नमस्कार.

णमुदय. पु० (नमुदय) ए नामनो गोशाळानो एक श्रावक; आजीविक मतनो एक उपासक.

णमो. अ० (नमस्) नमस्कार करवो ते.

णमोकार. } पु० (नमःकार) नमस्कार. (२)
णमोक्कार. } पंचपरमेष्ठिमंत्र.

णय. पु० (नद) जुओ "णद" शब्द.

णय अ० (नच) नहि.

णय. त्रि० (नत) नम्र थयेल; नमेल. (२) न० देव विमान विशेष.

णय. पु० (नय) अनेक धर्मवाळी वस्तुना एक धर्मनो बोध करावनार अभिप्राय; नैगम आदि सात नयमांनो गमे ते एक. (२) मत; दृष्टि, अपेक्षा. (३) न्याय; नीति. (४) विधि.

णयगइ. स्त्री० (नयगति) नैगम आदि नयोए पोतपोताना मतनुं पोषण स्थापन करवुं ते, परस्पर सापेक्ष सर्व नयोथी प्रमाणने बाध न आवे तेवी रीते वस्तुनुं व्यवस्थापन करवु ते.

णयण. न० (नयन) आंख; नेत्र, चक्षु. (२) ज्ञान, निश्चय.

णयय पु० (नक्त) एक जातनु ऊननु बनावलु अस्तर.

णयर. न० (नगर) नगर; ज्या छलकी वस्तु उपर कर न होय तेवु शहेर.

णयरगुत्तिय. पु० (नगरगुप्तिक) नगर रक्षक; कोटवाळ.

णयरी स्त्री० (नगरी) नगरी; राजधानीनु शहेर.

णर. पु० (नर) नर, मनुष्य, पुरुष.

णरकंतप्पवाय. न० (नरकान्ताप्रपात) जम्बूद्वीपना मन्दर पर्वतनी उत्तरमां आवेली नरकान्ता नदीनो दरोडो.

णरकंता. स्त्री० (नरकान्ता) रुक्मि पर्वतना महापुंडरीक द्रहमांथी दक्षिण तरफ नीकळेली एक महानदी.

णरकंताकूड न० (नरकान्ताकूट) रुक्मि पर्वत उपरनां आठ कूटमांनु चोथु कूट-शिखर.

णरग. पु० (नरक) नरकावासो; नारकीना जीवोने रहेवानुं स्थान.

णरगपाल. पु० (नरकपाल) नरकना रक्षक पंदर जातना परमाधार्मिक.

णरगविभत्ति स्त्री० (नरकविभक्ति) नरकना विभाग. (२) तेनुं प्रतिपादन करनार सूयगडांगसूत्रनुं पांचमुं अध्ययन.

णरगावास. पु० (नरकावास) नरकावासो; नारकीनुं स्थान.

णरगिंद. पु० (नरकेन्द्र) મ્હોટામાં મ્હોટો નરકાવાસો.

णरदेव. पु० (नरदेव) ચક્રવર્તી. (૨) એ નામનો ઋષભદેવ સ્વામિનો એક પુત્ર

णरय. पु० (नरक) રત્નપ્રભાદિ સાત નરક.

णरवइ. पु० (नरपति) માણસનો સ્વામી; નાયક; રાજા.

णरवरीसर. पु० (नरवरेश्वर) શ્રેષ્ઠ રાજા.

णरवसह. पु० (नरवृषभ) ઉત્તમ પુરૂષ.

णरसीह. पुं० (नरसिंह) પુરૂષમાં સિંહ સમાન. (૨) અરધા ભાગમાં પુરૂષના અને અરધા ભાગમાં સિંહના આકારવાળો.

णराहिव. पु० (नराधिप) રાજા

णरिंद. पु० (नरेंद्र) રાજા, ચક્રવર્તી આદિ.

णरिंदकंत. न० (नरेंद्रकान्त) દેવ વિમાન વિશેષ

णरिंदवसह. पु० (नरेन्द्रवृषभ) મ્હોટો રાજા.

णरिंदुत्तरवडिंसग. न० (नरेंद्रोत्तरावतंसक) દેવ વિમાન વિશેષ.

णरीसर. पु० (नरेश्वर) રાજા.

णल. पु० (नल) એક જાતની વનસ્પતિ. (૨) નલ, વૈશ્રમણનો પ્રખ્યાત પુત્ર.

णलदाम. पु० (नलदामन्) એ નામનો એક વણકર.

णलिण. न० (नलिन) થોડું રાતુ કમળ. (૨) ૮૪ લાખ નલિનાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૩) સાતમા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૪) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી સાતમી વિજય. (૫) સાતમી વિજયનો રાજા (૬) જં. મ્બૂદર્શનની પૂર્વમા આવેલી એક વાવ.

णलिणंग. न० (नलिनाङ्ग) ૮૪ લાખ પદ્મ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ.

णलिणकूड. पु० (नलिनकूट) સીતા મહાનદીને ઉત્તર કિનારે અને આવર્ત વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

णलिणगुम्म. पुं० (नलिनगुल्म) શ્રેણિક રાજાની સ્ત્રી નલિનગુલ્માનો પુત્ર. (૨) મહાપદ્મસ્વામીના વખતનો એક રાજા. (૩) આઠમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન. (૪) એ નામનું એક અધ્યયન.

णलिणवण. न० (नलिनवन) પુષ્કલાવતી વિજયમાં પુણ્ડરીક નગરીની ઉત્તર પશ્ચિમ દિશામાં આવેલુ એક ઉદ્યાન.

णलिणा. स्त्री० (नलिना) એક વાવનું નામ.

णलिणावई. स्त्री० (नलिनावती) મહા વિદેહ ક્ષેત્રની એક વિજય; એ નામનો એક પ્રદેશ

णलिणिवण. न० (नलिनीवन) પદ્મલતાનુ વન

णलिणी. स्त्री० (नलिनी) કમલિની, પદ્મલતા.

णलिणीवण. न० (नलिनीवन) એ નામનુ એક ઉદ્યાન.

णव त्रि० (नव) નવીન, નવુ; તાજુ.

णव. त्रि० (नवन्) નવ, ૯ ની સંખ્યા.

णवइ. स्त्री० (नवति) નેવુંની સંખ્યા, ૯૦

णवग. न० (नवाङ्ग) બે કાન, બે આંખ, બે નાસિકા (નસકોરા), જીભ, સ્પર્શ અને મન એ નવ અંગ જાગૃત થતા જુવાની પ્રગટે છે.

णवणउइ. स्त्री० (नवनवति) ૯૯, નવાણુ.

णवणवमिया. स्त्री० (नवनवमिका) નવનવદ-૮૧ દિવસનું એક અભિગ્રહ તપ.

णवणीइया. स्त्री० (नवनीतिका) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

णवणीय. } **णवनीत.** } पु० न० (नवनीत) માખણ.

णवबंभचेर. न० (नवब्रह्मचर्य) નવ પ્રકારના બ્રહ્મચર્યનું પ્રતિપાદન કરનાર.

णवम. त्रि० (नवम) નવમો-મી-મુ.

णवमालिया स्त्री० (नवमालिका) એ નામની એક વેલ.

णवमिया. स्त्री० (नवमिका) કિંપુરૂષના ઇંદ્ર-સુપુરૂષની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) શક્રે-

न्द्रनी छट्ठी अग्रमहिषी. (3) मन्दर पर्वतनी पश्चिमे आवेला रुचक पर्वतना रुचकोत्तम नामना शिखर उपर वसनारी एक दिशाकुमारी. (४) नवमिका देवी.

णवमी. स्त्री० (नवमी) नोम.

णवय. पुं० (नवत) एक जातनुं ऊननु कपडु

णवरं. } अ० (नवरम्) पण आटलु

णवरि. } विशेष; अन्तर; पूर्वना अनिदेश करतां कंइक विशेषता द्योतक

णवलग. पु० (नवलक) जाळ

णविय. त्रि० (नव्य) नवु.

णसण. न० (न्यसन) मुकवुं; आरोपण करवुं ते.

णह. न० (नभस्) आकाश

णह. पुं० (नख) नख. (२) करज; दोणु

णहच्छेयणय. न० (नखच्छेदनक) नख उतारवानुं हथीआर; नेरणी.

णहयल. न० (नभस्तल) आकाश

णहसिर. न० (नखशिरस्) } नखनो आ-

णहसिहा. स्त्री० (नखशिखा) } गलो भाग.

णहहरणी. स्त्री० (नखहरणी) नख उतारवानु शस्त्र; नेरणी.

णहि. पु० (नखिन्) नहोरवाळा प्राणी; शिकारी प्राणीओ.

णहि. अ० (नहि) निषेधार्थक अव्यय, नहि.

णहु. अ० (नखु) नहि; निषेधार्थक अव्यय.

णाअ. त्रि० (ज्ञात) जाणेलुं. (२) न० दृष्टांत.

णाइ. स्त्री० (ज्ञाति) ज्ञाति; जाति, नात; (२) सजातीय माता पितादि संबंधी. (3) ज्ञान; बोध.

णाइ. त्रि० (ज्ञातिन्) जेणे सर्व पदार्थो ज्ञात-जाणेला छे ते; सर्वज्ञ.

णाइ. अ० (नाति) थोडुं, अल्प.

णाइ. पुं० (ज्ञाति) इक्ष्वाकु वंशमां उत्पन्न थयेल क्षात्रिय विशेष.

णाइं. अ० (नञ्) नहि.

णाइपुत्त. पुं० (ज्ञातिपुत्र) } भगवान् श्री

णाइसुय. पु० (ज्ञातिसुत) } महावीर.

णाइय. त्रि० (नादित) नाद करेल; पोकारेल. (२) न० पडछंदो; प्रतिध्वनि. (3) अवाज, शब्द.

णाइल. पु० (नागिल) आर्य वज्रसेनना अतेवासी.

णाइला. } स्त्री० (नागिला) जैन मुनि-

णाइली. } ओनी एक शाखा.

णाइवंत त्रि० (ज्ञातिमत्) स्वजातीय; नातिलो.

णाग. पुं० (नाग) भवनपति देवोनी नागकुमार नामे एक जात (२) त्रि० नाग वंशमा उत्पन्न थयेल. (3) पु० हाथी. (४) नागकुमार देवतानो महोत्सव. (५) सर्प. (६) आर्यरक्षितना शिष्य, ए नामना आचार्य. (७) नागकेसर, एक जातनुं झाड. (८) ८ मा तीर्थंकरनु चैत्यवृक्ष. (९) अमावास्यानी राते आवतु चार (ध्रुव) स्थिरकरणमांनुं त्रीजुं करण. (१०) ए नामनो एक द्वीप अने एक समुद्र. (११) वल्गुविजयनी पूर्व सरहद उपरनो एक वखारा पर्वत. (१२) ए नामना एक गृहस्थ.

णागकुमार. पु० (नागकुमार) नागकुमार देवता; भवनपतिनी एक जात.

णागकुमारराय. पुं० (नागकुमारराज) नागकुमारना राजा; धरणेंद्र.

णागकुमारिंद. पुं० (नागकुमारेन्द्र) नाग कुमारना ईंद्र; धरणेंद्र.

णागग्गह. पुं० (नागग्रह) नाग देवताना आवेशथी थयेल रोग-ज्वर वगेरे.

णागजण्ण. पु० (नागयज्ञ) नागपूजा; नाग देवतानो उत्सव.

णागज्जुण. पुं० (नागार्जुन) हिमवंत आचार्यना शिष्य.

णागणिय. न० (नाग्न्य) નગ્નભાવ, નિર્ગ્રંથ-ભાવ; સંયમ અનુષ્ઠાન.

णागदंत. પુ० (नागदन्त) લોઢાની વાંકી વળેલી ખીંતી.

णागदत्त. પું० (नागदत्त) એ નામના એક રાજપુત્ર. (૨) બળરાજાની સ્ત્રી સુભદ્રા-ના પુત્ર.

णागदत्ता. સ્ત્રી० (नागदत्ता) ૧૬ મા તીર્થ-કરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

णागद्दार. ન० (नागद्वार) સિદ્ધાયતનની પ-શ્ચિમ દિશામાં નાગકુમારના આવાસનું દ્વાર.

णागपइ. પુ० (नागपति) નાગકુમાર દેવતા-ઓના રાજા; નાગેન્દ્ર.

णागपरियावणिया સ્ત્રી० (नागपरियापनिका) એ નામનુ એક કાલિક શ્રુત.

णागपव्वय. પું० (नागपर्वत) જમ્બૂદ્વીપના મદર પર્વતની પશ્ચિમે શીતોદા નદીની ઉત્તરે આવેલો એક પર્વત

णागपुर. ન० (नागपुर) હસ્તિનાપુર, કુરૂદેશનુ મુખ્ય નગર.

णागफडा. સ્ત્રી० (नागफणा) સર્પની ફેણ. (૨) નાગકુમાર દેવતાનું મુગટમાં રહેલુ ચિહ્ન.

णागबाण. પુ० (नागबाण) એક જાતનો દિવ્ય (દૈવી) ઘોડો.

णागभद्द. પું० (नाग द्र) નાગદ્વીપનો અધિ-પતિ દેવતા.

णागभूय. ન० (नागभूत) આર્ય રોહણ સ્થ-વિરથી નીકળેલ ઉદ્દેહ ગણનું પ્રથમ કુળ.

णागमहाभद्द. પુ० (नागमहाभद्र) નાગદ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

णागमहावर. પુ० (नागमहावर) નાગસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

णागमित्त. પું० (नागमित्र) આર્યમહાગિરીના એક શિષ્ય.

णागर. ત્રિ० (नागर) નગરમાં રહેનાર મનુષ્ય; નાગરિક.

णागराज. પું० (नागराज) નાગકુમાર દેવ-તાનો રાજા.

णागरी. સ્ત્રી० (नागरी) નગરમાં રહેનાર સ્ત્રી. (૨) એક જાતની લિપિ; હિન્દી લિપિ

णागरुक्ख. પુ० (नागवृक्ष) નાગવૃક્ષ.

णागलया. સ્ત્રી० (नागलता) નાગલતા; ના-ગરવેલ.

णागवर. પું० (नागवर) પ્રધાન હાથી; ઉત્ત-મહસ્તી (૨) નાગસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા. (૩) ઉત્તમ સર્પ.

णागवीही. સ્ત્રી० (नागवीथी) શુક્રની નવ વીથીમાંની એક.

णागसिरी. સ્ત્રી० (नागश्री) પ્રતિષ્ઠાનપુર ન-ગરના નાગવસુ શેઠની સ્ત્રી અને નાગદ-ત્તની માતા. (૨) ચંપા નગરીના સોમ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી કે જેણે ધર્મરૂચિ ના-મના તપસ્વી મુનિને કડવી તુંબીનું શાક વહોરાવ્યું હતુ.

णागसुहुम ન० (नागसूक्ष्म) એ નામનું એક લોકિક શાસ્ત્ર.

णागहत्थि. પુ० (नागहस्तिन्) આર્ય નન્દિલ-ક્ષમણના શિષ્ય.

णागिंद. પુ० (नागेन्द्र) નાગકુમારના ઇન્દ્ર.

णागी. સ્ત્રી० (नागी) નાગણી; સાપણી.

णागेंद પું० (नागेन्द्र) જુઓ " णागिंद " શબ્દ.

णागोद. પું० (नागोद) એ નામનો સમુદ્ર.

णाड. ન० (नाट्य) જુઓ " णट्ट " શબ્દ.

णाडइज्ज. ત્રિ० (नाटकीय) નાટકનાં પાત્ર; એક્ટર.

णाडइणी. સ્ત્રી० (नाटकिनी) નટી, નાચનાર સ્ત્રી.

णाडय. ન० (नाटक) નાટક. (૨) પુ० નાટક કરનાર; નાચ કરનાર.

णाडीय. पु० (नाडीक) વનસ્પતિ વિશેષ.

णाण. न० (ज्ञान) જ્ઞાન; સમજણ, બોધ. (૨) આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યાયજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાન એ પાંચ પ્રકારમાંનું ગમે તે એક. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના દશમા દ્વારનું નામ.

णाणकसायकुसील. पु० (ज्ञानकषायकुशील) જ્ઞાન આશ્રિત કષાય કુસીલ.

णाणकुसील. त्रि० (ज्ञानकुशील) જ્ઞાનને દૂષિત બનાવનાર.

णाणत्त. न० (नानात्व) } નાના પ્રકાર;
णाणत्ता. स्त्री० (नानाता) } નાના ભાવ. નાનાપણું

णाणपुरिस. पु० (ज्ञानपुरुष) જ્ઞાનવાન્ પુરૂષ; જ્ઞાન પ્રધાન પુરૂષ.

णाणपुलाअ. पु० (ज्ञानपुलाक) જ્ઞાનને નિ:સાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવાળો સાધુ

णाणप्पओस. पु० (ज्ञानप्रदोष) શ્રુત આદિ જ્ઞાનમાં અથવા જ્ઞાનીમાં અપ્રીતિ-દ્વેષ કરવો તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

णाणप्पकार. त्रि० (नानाप्रकार)નાના પ્રકારનું, વિચિત્ર.

णाणप्पवाय न० (ज्ञानप्रवाद) એ નામનું પાંચમું પૂર્વશાસ્ત્ર

णाणवि. त्रि० (ज्ञानवित्) જ્ઞાનવાળો.

णाणविसंवायणाजोग. पु० (ज्ञानविसंवादनायोग) જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝઘડા, મિથ્યા વિવાદ કરવો તે; જ્ઞાનાવરણીય બાંધવાનો એક હેતુ.

णाणा. अ० (नाना) નાના પ્રકાર;અનેક વિધ.

णाणायार. पुं० (ज्ञानाचार) કાળે-અવસરે ભણવું. (૨) વિનય સહિત ભણવું. (૩) બહુ માનપૂર્વક ભણવું. (૪) ઉપધાન તપ સહિત ભણવું. (૫) અનિહ્નવપણે ભણવું. (૬) શબ્દ. (૭) અર્થ. (૮) તદુભય-શબ્દ અને અર્થ બંનેને ગોઠવ્યા સિવાય ભણવું, એ આઠ જ્ઞાનોત્તેજક અનુષ્ઠાન તે જ્ઞાનાચાર.

णाणावरण पु० (ज्ञानावरण) જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં આડે આવતુ આઠ કર્મમાંનું પહેલું કર્મ.

णाणावरणिज्ज. न० (ज्ञानावरणीय) જ્ઞાન શક્તિને દબાવનાર આઠ કર્મમાંનું પહેલું કર્મ.

णाणाविह. त्रि० (नानाविध) નાના પ્રકારનું; અનેક પ્રકારનુ

णाणि. त्रि० (ज्ञानिन) જ્ઞાનિ; યથાર્થ તત્ત્વ સ્વરૂપ જાણનાર.

णात. पु० (ज्ञात) વંશ વિશેષ. (૨) त्रि० વંશ વિશેષમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૩) पु० એ નામનુ એક આર્યકુળ કે જેમાં મહાવીર સ્વામી ઉત્પન્ન થયા હતા. (૪) त्रि० જ્ઞાત કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

णातकुमार. पु० (ज्ञातकुमार) જ્ઞાત વંશના એક રાજકુંવર.

णातखंड. न० (ज्ञातखण्ड) એ નામનું એક વન કે જ્યાં મહાવીરસ્વામીએ દીક્ષા લીધી હતી.

णाति. स्त्री० (ज्ञाति) સ્વજન; સંબંધી.

णाद. पु० (नाद) ઘોષ; અવાજ.

णादित. } त्रि० (नादित) નાદ કરેલ; અ-
णादिय. } વાજ કરેલ.

णाभि. पु० (नाभि) ગાડાનો એક ભાગ. (૨) નાભિ; ડુંટી. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુના પિતાનું નામ, પંદરમા કુલકર.

णाभिरसहरणी. स्त्री० (नाभिरसहरणी) નાભિની નાળ.

णाम. पु० (नाम) પરિણામ; ભાવ; સંજ્ઞા વિશેષ. (૨) નમન.

णाम. अ० (नाम) વાક્યાલંકાર; પાદપૂરણ. (૨) ન० અભિધાન; નામ. (૩) સંભાવના. (૪) જેના યોગે શરીર, રૂપ, બાંધો, આકૃતિ, જાતિ વગેરે શારીરિક સંપત્તિ શુભ કે અશુભ પ્રાપ્ત થાય છે તે નામકર્મ. (૫) આમન્ત્રણ, સંબોધન. (૬) પ્રસિદ્ધિ; ખ્યાતિ. (૭) અનુજ્ઞા; અનુમતિ.

णाम न० (नामन्) નામ; આખ્યા; અભિધાન.

णामंकिय. त्रि० (नामाङ्कित) નામાંકિત, નામવાળું.

णामकम्म न० (नामकर्मन्) નામકર્મ; આઠ કર્મમાનું છઠ્ઠું કર્મ.

णामकरण. न० (नामकरण) નામકરણ સંસ્કાર બારમે દિવસે બાળકનું નામ સ્થાપવું તે.

णामगुत्त. } **णामगोय** } न० (नामगोत्र) નામ અને ગોત્ર કર્મની પ્રકૃતિ.

णामण. न० (नमन) નમવું, નીચું કરવું.

णामधिज्ज } **णामधेज्ज** } **णामधेय** } न० (नामधेय) નામ, અભિધાન.

णामपुरिस. पु० (नामपुरुष) નામનો પુરૂષ. (૨) જેનું નામ પુરૂષ છે તે.

णामय. पु० (नामक) નામ; સંભાવના.

णामलोग. पु० (नामलोक) નામનો લોક; જેનું નામ લોક રાખવામાં આવ્યું હોય તે.

णामवीर. पु० (नामवीर) વીર એવું નામ ધરાવનાર જીવ વા અજીવ પદાર્થ.

णामसच्च. न० (नामसत्य) સત્ય જેનું નામ છે તે; નામનું સત્ય.

णामिंद. पुं० (नामेन्द्र) નામનો ઇંદ્ર; જેમાં ઈંદ્રના ગુણ નથી પણ કેવળ નામ જેનું ઇંદ્ર છે તે. (૨) ઈંદ્રનું નામ.

णामिय. न० (नामिक) વાચક શબ્દ; પદ.

णाय. पु० (न्याय) ન્યાય; નીતિ. (૨) ઉપપત્તિ; પ્રમાણ.

णाय. त्रि० (ज्ञात) જાણેલું; સમજેલું; (૨) ન० ઇક્ષ્વાકુ વંશનું એક અવાંતર કુળ; મહાવીર સ્વામીનું કુળ. (૩) ત્રિ० તે વંશમાં જન્મ પામેલ. (૪) ન० દૃષ્ટાંત. (૫) જ્ઞાતા સૂત્રનો અર્થ-મતલબ.

णाय. पु० (नाद) નાદ; અવાજ, બૂમ.

णायक. पु० (नायक) નાયક; નેતા.

णायकुमार. पु० (ज्ञातकुमार) જુઓ "ણાતકુમાર" શબ્દ.

णायकुल न० (ज्ञातकुल) એ નામનો એક વંશ

णायकुलचंद. पु० (ज्ञातकुलचन्द्र) } **णायकुलनंदण.** पु० (ज्ञातकुलनन्दन) } ભગવાન્ શ્રી મહાવીર.

णायखंड. न० (ज्ञातखण्ड) જુઓ "ણાતખંડ" શબ્દ.

णायग. पु० (नायक) નાયક; નેતા. (૨) પ્રરૂપણા કરનાર.

णायपुत्त. पु० (ज्ञातपुत्र) જ્ઞાતવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ, જ્ઞાત-પ્રખ્યાત સિદ્ધાર્થરાજાના પુત્ર મહાવીરસ્વામી.

णायय. पु० (नायक) નાયક, નેતા.

णायसंड. न० (ज्ञातखण्ड) ક્ષત્રિયકુણ્ડપુરની બહારનું ઉદ્યાન, જ્યાં મહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા લીધી.

णायसुय. पु० (ज्ञातसुत) ભગવાન્ શ્રી મહાવીર.

णायसुय. न० (ज्ञातश्रुत) જ્ઞાતાધર્મકથા નામનો જૈન આગમ ગ્રંથ.

णाया. स्त्री० (ज्ञाता) જેમાં દૃષ્ટાંત સહિત અધિકાર છે એવું જ્ઞાતા નામનું છઠ્ઠું અંગસૂત્ર.

णायाधम्मकहा. स्त्री० (ज्ञाताधर्मकथा) જેમાં દૃષ્ટાંત સહિત અધિકાર છે એવું એ નામનું છઠ્ઠું અંગસૂત્ર.

णारय. पुं० (नारद) નારદ ઋષિ. (૨) સૌર્યપુર નગરના રાજા સમુદ્રવિજયનો દીકરો. (૩) ગન્ધર્વના લશ્કરનો આધપતિ ગંધર્વ.

णारय. पुं० (नारक) નરકમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી; નરકના જીવ; નારકી.

णारयपुत्त. पु० (नारदपुत्र) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીના એક શિષ્યનું નામ.

णाराय. न० (नाराच) સામસામે બે વસ્તુનો મર્કટબંધ; છ સંઘયણમાંનું ત્રીજું સંઘયણ.

णारायण. पुं० (नारायण) દશરથ રાજાના પુત્ર રામના ભાઇ લક્ષ્મણનું અપર નામ.

णारिकंता. स्त्री० (नारीकान्ता) નીલવન પર્વતથી નીકળી ઉત્તર તરફ રમ્મકવાસ ક્ષેત્રમા વ્હેતી એક મહાનદી.

णारिकंताकूड. न० (नारीकान्ताकूट) નીલવંત પર્વતનું છઠ્ઠું કૂટ.

णारी. स्त्री० (नारी) નારી, સ્ત્રી જાતિ.

णारीकंतप्पवाय. पु० (नारीकान्ताप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

णारीकंता स्त्री० (नारीकान्ता) જુઓ "णारिकंता" શબ્દ.

णाल. न० (नाल) કમળ આદિનો દાંડો; કંદ ઉપરનો ભાગ. (૨) નાળ; ડુંટો.

णालंदइज्ज. न० (नालन्दीय) સૂયગડાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) त्रि० નાલન્દા સબંધી.

णालंदा. स्त्री० (नालन्दा) રાજગૃહ નગરનો એ નામનો એક લત્તો-મહોલ્લો.

णालंदिज्ज. न० (नालन्दीय) નાલંદીય નામે સૂયગડાંગ સૂત્રનું ૨૩ મું અધ્યયન.

णालिएर. पु० (नारिकेल) નાળીએરી; નાળીએરનું ઝાડ. (૨) न० તેનાં ફળ.

णालिबद्ध. न० (नालबद्ध) નાળબંધ-નાળીવાળાં ફુલ; જાઇ, જૂઇ, મોગરાદિ.

णालिया. स्त्री० (नालिका) કમળ આદિની દાંડી; નાલિકા. (૨) દ્યૂતક્રીડા. (૩) કસ્તુંબુકા નામનું ઝાડ. (૪) એ નામની વેલ. (૫) સમય માપવાનું યંત્ર; ઘડી.

णालियाखेड्ड. न० (नालिकाखेट) દ્યુતક્રીડા વિશેષ; એક પ્રકારનો જુગાર. (૨) ગ્રહોની ગતિ સમજવાને માટે ઘડી જેવી નળી બનાવવામાં આવે તે. (૩) કમળઆદિની નાલિકા છેદવાની કળા.

णालियाबद्ध न० (नालिकाबद्ध) નાલિકા-દાંડીવાળાં ફૂલ.

णाली. स्त्री० (नाली) વખત માપવાની ઘડી. (૨) એક જાતની વેલ.

णाली. स्त्री० (नाडी) નાડી; સિરા; નસ.

णालीय. त्रि० (नालीय) નાલ સબંધી.

णावण. न० ( ) દાન.

णावा. स्त्री० (नौका) નાવ, વહાણ; જહાજ.

णावापूरय. पु० ( ) અંજલિ; ખોબો.

णावावणियग. पु० (नौवाणिज्यक) નૌકા દ્વારા વ્યાપાર કરનાર.

णावासंतारिम. न० (नौसन्तार्य) જ્યાં વહાણ ચાલી શકે તેટલું પાણી.

णाविय. पु० (नाविक) વહાણ ચલાવનાર

णाविया. स्त्री० (नौका) નૌકા; વહાણ.

णास. पु० (नासा) નાક.

णास पु० (न्यास) સ્થાપન; થાપણ.

णासा. स्त्री० (नासा) નાક; નાસિકા.

णासापुड. पु० (नासापुट) નાકના ફોયણાં; નસકોરા.

णासि. त्रि० (नाशिन) નાશ પામનાર; નાશવંત.

णासिक्कपुर. न० (नासिक्यपुर) ગોદાવરી નદીના દક્ષિણે આવેલું એ નામનું નગર.

णासियपुड. न० (नासिकापुट) જુઓ "णासापुड" શબ્દ.

णासियासिंघाणग. न० (नासिकासिङ्घाणक) નાકનો મેલ; લીંટ ગુંગાં વગેરે.

णाह. पुं० (नाथ) નાથ; ધણી.

णि. अ० (नि) વધારો; અધિકતા. (૨) નિશ્ચય. (૩) નિયમ. (૪) અધોભાગ; નીચે. (૫) અભિમુખપણું, સન્મુખપણું (૬) અલ્પપણું, લઘુપણું

णि अ० (निर्) આ અવ્યય નીચેના અર્થમા વપરાય છે. (૧) નિશ્ચય. (૨) અધિકપણું; અતિશય (૩) પ્રતિષેધ; નિષેધ. (૪) બહિર્ભાવ. (૫) નિર્ગમન, નિષ્ક્રમણ.

णिश्र त्रि० (निज) સ્વકીય; પોતાનુ.

णिश्रइ. स्त्री० (निकृति) માયા. કપટ.

णिश्रट्ट. पु० (निवर्त) નિવૃત્તિ.

णिश्रट्टि स्त्री० (निवृत्ति) અધ્યવસાય વિશેષ (૨) બાદરહિત અવસ્થા.

णिश्रट्टिबाद्र. } न० (निवृत्तिबादर) એ
णिश्रट्टिबायर } નામનુ આઠમુ ગુણસ્થાનક (૨) પુ० આઠમા ગુણસ્થાનકમા વર્તનાર જીવ.

णिश्रट्टिय. त्रि० (निवर्त्तित) પાછળ હઠાવેલ.

णिश्रट्टिय. त्रि० (निर्वर्तित) રચેલ; બનાવેલ

णिश्रडि. स्त्री० (निकृति) માયા. કપટ

णिश्रडिल्ल त्रि० (निकृतिमत) કપટી. માયાવી

णिश्रडिल्लया स्त्री० (निकृति) ઠગાઇ, માયા.

णिश्रल. न० पु० (निगड) પગની બેડી. લોઢાની સાંકળ.

णिश्रल्ल पु० (नियल्ल) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ

णिइय त्रि० (नित्य) નિત્ય;

णिउज्जम. त्रि० (निरुद्यम) ઉદ્યમ રહિત. આળસુ

णिउण. त्रि० (निगुण) નિયત-નિશ્ચિત ગુણવાળુ

णिउण. } त्रि० (निपुण) નિપુણ; હોં
णिउणिय. } શિયાર. (૨) સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો.

णिउत्त. त्रि० (नियुक्त) પ્રવૃત્ત કરેલ; યોજેલ.

णिउदजीव. पु० (निगोदजीव) નિગોદના જીવ.

णिउय. त्रि० (नियुत) સુસમન.

णिउर. पु० (निकुर) એક જાતનું ઝાડ.

णिउरंब न० (निकुरम्ब) સમૂહ. (૨) પુ० વૃક્ષ વિશેષ.

णिश्रोश्र. पु० (नियोग) વ્યાપાર, ક્રિયા.

णिश्रोग. पु० (नियोग) આજ્ઞા, હુકમ. (૨) સંબન્ધ; નિયોજન (૩) અનુયોગ, સૂત્રની વ્યાખ્યા. (૪) ગામ. (૫) ક્ષેત્ર; ભૂમિ. (૬) સયમ. ત્યાગ.

णिश्रोद. } पु० (निगोद) નિગોદ; સાધારણ
णिश्रोय. } વનસ્પતિ. (૨) કુટુમ્બ

णिंदण. न० (निन्दन) } નિન્દા કરવી.
णिंदणया. स्त्री० } (૨) પશ્ચાત્તાપ
णिंदणा. स्त्री० (निन्दना) } કરવો.

णिंदणिज्ज. त्रि० (निन्दनीय) નિન્દા કરવા યોગ્ય

णिंदा स्त्री० (निंदा) નિન્દા. હેલના

णिंदिया. स्त्री० (निन्दिता) જેમા એકવાર શ્વાસ વગેરે નિંદવામાં આવે તે કૃપિ.

णिंदु स्त्री० (निन्दु) મૃત વત્સા સ્ત્રી; જેના છોકરાં જીવતાં નથી તેવી સ્ત્રી

णिंब पु० (निम्ब) લીબડો. (૨) न० લીંબોળી; લીબડાના ફળ

णिंबोलिया. स्त्री० (निम्बगुलिका) લીંબોળી.

णिकर. पु० (निकर) સમૂહ, જથ્થો.

णिकरण न० (निकरण) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) દુઃખ ઉત્પાદન.

णिकरिय. त्रि० (निकरित) અંતરડાના સાગ-માથી ખેંચેલુ. (૨) બધી રીતે શુદ્ધ કરેલ.

णिकाइय. त्रि० (निकाचित) હેતુ; ઉદાહરણ આદિથી સિદ્ધ કરેલુ (૨) નિકાચિત, ત્રુટે નહિ તેવુ. (૩) વ્યવસ્થાપતિ; નિયમિત. (૪) न० કર્મનું નિબિડ બધન.

णिकाम. न० (निकाम) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) અત્યત.

णिकाय. पु (निकाय) મોક્ષ. (૨) પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય

અને ત્રસકાય એ છ પ્રકારના જીવનો સમૂહ. (૩) આવશ્યક, અવશ્ય કરવા યોગ્ય અનુષ્ઠાન વિશેષ.

णिकाय. પુ૦ (निकाच) નિમન્ત્રણ કરવું, આમન્ત્રણ કરવું.

णिकायणा. સ્ત્રી૦ (निकाचना) કરણ વિશેષ, જેમાં કર્મનો નિવિડ બંધ છે તે

णिकुरंब. ન૦ (निकुरम्ब) સમૂહ. (૨) કાળી-મેઘ ઘટા.

णिकेय. પુ૦ (निकेत) આવાસ, ઘર.

णिक्क. ત્રિ૦ ( ) શુદ્ધ, મલ વગરનું.

णिक्कंकड. ત્રિ૦ (निष्कङ्कट) નિરાવરણ, આવરણ રહિત

णिक्कंखिय. ત્રિ૦ (निष्काङ्क्षित) અન્ય દર્શનની આકાંક્ષા રહિત, પક્ષપાત રહિત (૨) ન૦ આકાંક્ષાનો અભાવ.

णिक्कंत. ત્રિ૦ (निष्कान्त) ગૃહસ્થાશ્રમથી મુક્ત થયેલ, દીક્ષા લીધેલ

णिक्कंतार. ત્રિ૦ (निष्क्रमितृ) બહાર નીકળનાર.

णिक्कंतार ત્રિ૦ (निष्कान्तार) જંગલથી બહાર કાઢેલ

णिक्कट्ठ. ત્રિ૦ (निष्कृष्ट) દુબલા શરીરવાળો. (૨) બહાર ખેંચેલ

णिक्कण. ત્રિ૦ (निष्कण) કણ-ધાન્ય રહિત, અત્યન્ત ગરીબ.

णिक्कमण. ન૦ (निष्क्रमण) દીક્ષા, ચારિત્ર

णिक्कम्म. પુ૦ (निष्कर्मन्) મોક્ષ. (૨) સંવર; કર્મનો નિરોધ.

णिक्कल. ત્રિ૦ (निष्कल) કળા રહિત

णिक्कल ત્રિ૦ ( ) નક્કર.

णिक्कलुण. ત્રિ૦ (निष्करुण) દયા રહિત.

णिक्कवय. ત્રિ૦ (निष्कवच) આવરણ રહિત. (૨) કવચ વિનાનો.

णिक्कसण. ન૦ (निष्कसन) નિર્ગમન.

णिक्कसाय. ત્રિ૦ (निष्कषाय) કષાય રહિત. (૨) પુ૦ ભરતક્ષેત્રના એક ભાવી તીર્થંકર દેવ

णिक्काम. ત્રિ૦ (निष्काम) અભિલાષા રહિત.

णिक्कारण. ત્રિ૦ (निष्कारण) } કારણ
णिक्कारणिय. ત્રિ૦ (निष्कारणिक) } રહિત.

णिक्कासिय. ત્રિ૦ (निष्कासित) નીકળેલ; કાઢી મુકેલ.

णिक्किंचण. ત્રિ૦ (निष्किञ्चन) નિષ્પરિગ્રહી.

णिक्किरिय. ત્રિ૦ (निष्क्रिय) ક્રિયા રહિત.

णिक्किव. ત્રિ૦ (निष्कृप) કૃપા રહિત

णिक्कोडण ન૦ (निष्कोटन) બન્ધન વિશેષ

णिक्कोरण ન૦ (निष्कोरण) પાત્ર વગેરેનું મોઢું બંધ કરવું તે.

णिक्खंत. ત્રિ૦ (निष्क्रान्त) નીકળેલ (૨) સંસારમાંથી નીકળીને દીક્ષા લીધેલ.

णिक्खम. પુ૦ ન૦ (निष्क्रम) ઉપાધિ છોડી નીકળવું-દીક્ષા લેવી તે. નુયનો એક પ્રકાર.

णिक्खमण. ન૦ (निष्क्रमण) સૂર્ય ચન્દ્રનું તેના માંડલામાંથી બહાર નીકળવું તે (૨) દીક્ષા લેવી તે (૩) ઘરમાંથી બહાર નીકળવું તે.

णिक्खमणचरियणिबद्ध. ન૦ (निष्क्रमणचरित निबद्ध) મહાવીરસ્વામી આદિ તીર્થંકરના દીક્ષા મહોત્સવ વગેરે દૃશ્ય બતાવનાર નાટ્યવિધિ, ૩૨ નાટકમાનું એક.

णिक्खमणमहिमा. પુ૦ સ્ત્રી૦ (निष्क्रमणमहिमन्) દીક્ષા મહોત્સવ

णिक्खमणाभिसेय. પુ૦ (निष्क्रमणाभिषेक) દીક્ષાનો અભિષેક; દીક્ષાની ક્રિયા.

णिक्खित्त. ત્રિ૦ (निक्षिप्त) છોડેલ; મૂકેલ. (૨) વ્યવસ્થાપન કરેલ; રાખેલ. (૩) રાંધવાના વાસણમાં રાખેલ.

णिक्खित्तचरश्र. ત્રિ૦ (निक्षिप्तचरक) રસોઇના વાસણમાંથી બહાર કહાડયુ ન હોય તેવા આહારની ગવેષણા કરનાર.

णिक्खुड. पुं० (निष्कुट) પર્વત વિશેષ. (૨) ત્રિ० નિષ્કમ્પ, સ્થિર.

णिक्खेव. पुं० (निक्षेप) રાખવું તે (૨) નામસ્થાપનાદિરૂપે નિક્ષેપ કરવો તે

णिक्खेवश्च. पुं० (निक्षेपक) ઉપસંહાર, આલાપક (૨) રાખવું તે.

णिक्खेवणाया. } **णिक्खेवणा.** } स्त्री० (निक्षेपणा) સ્થાપના

णिक्खोभ. त्रि० (निःक्षोभ) ક્ષોભરહિત

णिगम. पुं० (निगम) વ્યાપારીઓનું નિવાસ-સ્થાન (૨) વાણિઆનો સમૂહ. (૩) અભિગ્રહવિશેષ. (૪) વ્યાપાર (૫) નિશ્ચિત અર્થનો બોધ.

णिगर. पुं० (निकर) સમૂહ, જથ્થો, ઢગલો.

णिगरण. न० (निकरण) કારણ; હેતુ.

णिगरित. } **णिगरिय.** } त्रि० (निकरित) શોધન કરેલ, ગાળીને શુદ્ધ કરેલ.

णिगस. पुं० (निकष) રેખા

णिगाम क्रि० वि० (निकाम) અતિશય; ઘણું.

णिगाम. पुं० (निकर्ष) પરસ્પર મેળાપ કરવો તે

णिगिण. त्रि० (नग्न) વસ્ત્ર રહિત

णिगिणिणा न० (नाग्न्य) નગ્નતા, નગ્નપણું.

णिगिरिहस्सार. त्रि० (निगृहीतृ) નિગ્રહ કરનાર.

णिगुण. त्रि० (निर्गुण) ગુણ રહિત

णिगुरंब. न० (निकुरम्ब) જુઓ "ણિઉરંબ" શબ્દ

णिगूढ. त्रि० (निगूढ) ગુપ્ત (૨) મૌન રહેલ.

णिगोय. पुं० (निगोद) એક શરીરમાં અનન્તા જીવ હોય તે, અનન્તકાય.

णिग्गश्च. त्रि० (निर्गत) નીકળેલ.

णिग्गंथ. न० (नैर्ग्रन्थ्य) નિર્ગ્રંથના સિદ્ધાંત-પ્રવચન. (૨) ત્રિ० નિર્ગ્રંથ સંબંધી

णिग्गंथ. पुं० (निर्ग्रन्थ) બાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહ રહિત; નિસ્પૃહી જૈન સાધુ.

णिग्गंथधम्म. पुं० (निर्ग्रन्थधर्म) નિર્ગ્રન્થનો ધર્મ. જૈન ધર્મ.

णिग्गंथपावयण. न० (निर्ग्रन्थप्रवचन) જૈન સિદ્ધાન્ત. જૈન આગમ.

णिग्गंथी स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી.

णिग्गम. पुं० (निर्गम) નીકળવું તે (૨) ઉત્પત્તિ, જન્મ. (૩) પ્રસ્થાન, પ્રયાણ.

णिग्गमण. न० (निर्गमन) નીકળવાનો માર્ગ.

णिग्गय. त्रि० (निर्गत) નીકળેલું. (૨) રહિત, અવિદ્યમાન.

णिग्गह. पुं० (निग्रह) નિગ્રહ; કબજામાં રાખવું, નિરોધ કરવો.

णिग्गहट्ठाण. न० (निग्रहस्थान) વાદમાં પ્રતિવાદી જેનાથી પકડાય તે નિગ્રહ-સ્થાન.

णिग्गहदोस. पुं० (निग्रहदोष) પરાજય સ્થાનરૂપ દોષ.

णिग्गाहि. त्रि० (निग्राहिन्) નિગ્રહ કરનાર.

णिग्गुंडी. स्त्री० (निर्गुण्डी) એક પ્રકારની ગુચ્છ વનસ્પતિ

णिग्गुण. त्रि० (निर्गुण) ગુણ રહિત (૨) ગાગરનથી રહિત

णिग्गूढ न० (निर्गूढ) સ્થિર રૂપ સ્થાપેલ.

णिग्गोह. पुं० (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ (૨) પહેલા તીર્થંકરનું ચૈત્ય વૃક્ષ (૩) નાભિ ઉપરના અવયવો સુંદર હોય અને તેના નીચેના સાધારણ હોય તેવું શરીરનું એક સંઠાણ

णिग्गोहपरिमंडल. न० (न्यग्रोधपरिमण्डल) વડના વૃક્ષની પેઠે નાભિ ઉપરના અવયવો સુંદર અને નીચેના બેડોળ તેવી જાતનું શરીરનું એક સંઠાણ.

णिग्घंटु. पुं० (निघण्टु) વૈદિકકોષ નિઘંટુ શાસ્ત્ર.

णिग्घाइय. त्रि० (निर्घातित) બહાર નીકળેલ. (૨) હણાયેલ; નાશ પામેલ

णिग्घाय. पु० (निर्घात) વૈક્રિય કરેલ વજ્રનું પડવું. (૨) વિજળીનું પડવું. (૩) ગર્જનાના કડાકા. (૪) ઝરાનુ વહેવુ તે. (૫) વિનાશ.

णिग्घायण. न० (निर्घातन) હણવું, મારવું, નાશ કરવો.

णिग्घिण. त्रि० (निर्घृण) નિર્દય.

णिग्घोस. पु० (निर्घोष) અવાજ, સ્વર, મહાધ્વનિ.

णिघंटु. पु० (निघण्टु) એ નામનો વૈદિકકોષ.

णिघस. पु० (निकष) કસોટીનો પત્થર.

णिचय. पु० (निचय) સમૂહ; જથ્થો. (૨) કર્મસંચય; કર્મબંધ.

णिचिय. त्रि० (निचित) નિબિડ, ઘટ્ટ, ઘાટું.

णिच्च. त्रि० (नित्य) નિત્ય; હમેશનું.

णिच्चभत्त. न० (नित्यभक्त) દરરોજ ભોજન લેવુ તે.

णिच्छय. पु० (निश्चय) નિશ્ચય; ચોક્કસ કરેલ ઠરાવ.

णिच्चल. त्रि० (निश्चल) સ્થિર; અચળ.

णिच्चलपय. पु० न० (निश्चलपद) નિશ્ચલપદ મોક્ષ.

णिच्चवाय पु० (नित्यवाद) પદાર્થને નિત્ય માનનારનો મત.

णिच्चाणिच्च. त्रि० (नित्यानित्य) નિત્યાનિત્ય.

णिच्चालोग. } **णिच्चालोय.** } पु० (नित्यालोक) ૮૨ મા ગ્રહ. (૨) ત્રિ૦ હમેશા પ્રકાશવાળા

णिच्चुज्जोय. } **णिच्चुज्जोत.** } पु० (नित्योद्योत) ૮૩ મા મહાગ્રહ. (૨) ત્રિ૦ સદા પ્રકાશયુક્ત.

णिच्चेट्ठ. त्रि० (निश्चेष्ट) ચેષ્ટારહિત.

णिच्चेयणय. न० (निश्चेतनक) ચૈતન્ય વગરનું શરીર; મૃતદેહ.

णिच्चोउया स्त्री० (नित्यर्तुका) હમેશાં રજસ્વલા રહેનાર સ્ત્રી.

णिच्छइय. त्रि० (नैश्चयिक) નિશ્ચય સંબંધી. (૨) પું૦ નિશ્ચય નય; પરિણામ વાદ.

णिच्छक्क. त्रि० (   ) અવસરનો અજાણ.

णिच्छय पुं० (निश्चय) નિર્ણય; નિશ્ચય. (૨) અવ્યભિચારી નિયમ. (૩) મોક્ષ. (૪) વાસ્તવિક પદાર્થનેજ માનનાર દ્રવ્યાર્થિક નય.

णिच्छयणय. पु० (निश्चयनय) દ્રવ્યાર્થિકનય; નિશ્ચયનય.

णिच्छयन्न त्रि० (निश्चयज्ञ) નિશ્ચયાર્થ સમજનાર.

णिच्छाय. त्रि० (निश्छाय) શોભા વગરનો; કદરૂપો.

णिच्छारिय त्रि० (निस्तारित) પાર પહોંચાડેલ

णिच्छिण्ण. त्रि० (निस्तीर्ण) પાર ગયેલ

णिच्छिण्ण. त्रि० (निश्छिन्न) જૂદું કરેલ, કાપેલ

णिच्छिद्द त्रि० (निश्छिद्र) છિદ્ર રહિત.

णिच्छिय. त्रि० (निश्चित) નિશ્ચિત—નક્કી કરેલ

णिच्छीर. त्रि० (निःक्षीर) ક્ષીર રહિત.

णिच्छुढ त्रि० (निःक्षिप्त) બહાર નીકળેલ.

णिच्छुभणा. स्त्री० (निक्षोभणा) ભર્ત્સના; તિરસ્કાર.

णिच्छुभाविय. त्रि० (निःक्षेपित) બહાર કાઢી મૂકેલ.

णिच्छुहणा. स्त्री० (निःक्षेपणा) બહાર કાઢવાની આજ્ઞા.

णिच्छूढ न० (निष्ठ्यूत) થુંકવુ તે.

णिच्छूढ. त्रि० (निक्षिप्त) બહાર કાઢી મૂકેલ.

णिच्छोडणा. स्त्री० (निश्छोटना) નિર્ભર્ત્સના; તિરસ્કાર.

णिजुत्त. त्रि० (नियुक्त) નિમેલું; જોડેલું તથા ગોઠવેલું.

णिजुद्ध. न० (नियुद्ध) કોઇપણ જાતની સલાહ સંધિ સ્વીકારવામાં ન આવે તેવુ યુદ્ધ.

णिज्जप्प त्रि० (निर्याप्य) सत्त्व रहित (भोजन). (२) निर्वाहकारक.

णिज्जरण. न० (निर्जरण) निर्जरा, कर्मनुं खरवुं.

णिज्जरा. स्त्री० (निर्जरा) कर्मनुं एक देशथी झरवुं-खरवुं ते; आत्माथी कर्मनुं छुटा थवुं; नव तत्त्वमांनुं एक.

णिज्जरिय. त्रि० (निर्जरित) क्षय करेल; निर्जरा करेल.

णिज्जवग. } त्रि० (निर्यापक) म्होटा प्रायश्चित्तनो निर्वाह करनार (२) निर्वाह करनार (३) आराधना करनार, आराधक.
णिज्जवग. }

णिज्जवणा. स्त्री० (निर्यापना) प्राणिओना प्राणने प्रयाण कराववानुं कृत्य; हिंसानुं एक नाम.

णिज्जाण. न० (निर्याण) ज्यांथी पाछुं आववुं न होय तेवुं गमन. मोक्षगमन. (२) स्वतंत्र गमन (३) मरणकाळे शरीरमांथी आत्मानुं बहार नीकळवुं ते (४) नगरथी बहार नीकळवुं ते. (५) नगरमांथी नीकळवानो रस्तो. (६) निस्तार; छेडा.

णिज्जाणभूमि. स्त्री० (निर्याणभूमि) जे ठेकाणे निर्वाणपद मळ्युं होय ते भूमि.

णिज्जाणमग्ग. पु० न० (निर्याणमार्ग) मोक्ष मार्ग. (२) जीवने नीकळवानो मार्ग. (३) नीकळवानो रस्तो; बहार ज्वानो मार्ग.

णिज्जाणिय. त्रि० (नैर्याणिक) निर्याण सम्बन्धी; निर्गम सम्बन्धी.

णिज्जाणियलेण. न० (नैर्याणिकलयन) नगरमांथी नीकळवाना मार्गमांनुं मकान.

णिज्जामग. } पु० (निर्यामक) खलासी
णिज्जामय. }

णिज्जाय. त्रि० (निर्यात) नीकळेल.

णिज्जास पु० (निर्यास) झाडनो रस; गुंदर वगेरे चीकणो पदार्थ.

णिज्जिण्ण. त्रि० (निर्जीर्ण) क्षीण; क्षय करेल.

णिज्जिय. त्रि० (निर्जित) जीतेलुं.

णिज्जीव. न० (निर्जीव) सोनुं आदि धातु मारवी ते; ७१ मी कळा. (२) त्रि० जीवरहित.

णिज्जुत्त. त्रि० (निर्युक्त) खचीत. (२) अपायेल.

णिज्जुत्ति स्त्री० (निर्युक्ति) युक्ति सहित सूत्रना अर्थ बतावनार; ग्रन्थ विशेष. (२) व्याख्या, टीका.

णिज्जूढ. त्रि० (निर्यूढ) बहार काढी मूकेल. (२) सुंदर नहीं ते.

णिज्जूह. न० (निर्यूह) बारसाख पासे बहार काढेलुं लाकडुं; घोडलो. (२) गोख (३) गोखवाळुं घर.

णिज्जूहणया. } स्त्री० (निर्यूहणा) परित्याग (२) विरचना, निर्माण.
णिज्जूहणा. }

णिज्जोग } पु० (निर्योग) सेवक. (२) वस्त्र पात्रादि उपकरण; सामग्री.
णिज्जोय. }

णिज्झर. पु० (निर्झर) पहाडमांथी झरतुं पाणी; झरो.

णिज्झाइ. त्रि० (निध्यायिन्) जोनार

णिज्झाइत्तार. त्रि० (निध्यातृ) अतिचिंता करनार.

णिज्झोसइत्तार त्रि० (निर्झोषयितृ) पूर्वना करेला कर्मने खपावनार

णिट्ठवण न० (निष्ठापन) निपजाववुं.

णिट्ठवय. त्रि० (निष्ठापक) समाप्त करनार.

णिट्ठा. स्त्री० (निष्ठा) कार्यसिद्धि; कार्यसमाप्ति. (२) अन्त; अवसान.

णिट्ठाण. न० (निष्ठान) सारा गुणवाळुं, सरकारेल भोजन

णिट्ठाणकहा. स्त्री० निष्ठानकथा) एक प्रकारनी भोजन कथा.

णिहुाभासि. स्त्री० (निश्चभाषिन्) निश्चयपूर्वक भाषण करनार

णिट्ठिक. त्रि० (नैष्ठिक) धर्ममां श्रद्धापूर्वक मग्न रहेनार.

णिट्ठिय. त्रि० (निष्ठित) स्वकार्य सिद्ध करेल पुरु करेल. (२) पु० मोक्ष; परिसमाप्ति. (३) त्रि० सत्तावाळु, निष्ठावाळु (४) न० आस्था, श्रद्धा.

णिट्ठिय. त्रि० (नैष्ठिक) निष्ठावाळा.

णिट्ठियट्ठ. त्रि० (निष्ठितार्थ) कृतकृत्य; कृतार्थ.

णिट्ठियट्ठि. त्रि० (निष्ठितार्थिन्) मुमुक्षु, मोक्षना इच्छनार

णिट्ठुभय. त्रि० (निष्ठीवक) थुंकनार

णिट्ठुर त्रि० (निष्ठुर) निष्ठुर; कठोर, कठिन

णिट्ठुवण. न० (निष्ठीवन) थुंक; बळखो (२) त्रि० थुंकनार, बळखा आदि कनार

णिडल } न० (ललाट) ललाट, कपाळ
णिडाल. }

णिणाय. पु० (निनाद) अवाज, ध्वनि

णिराण. त्रि० (निम्न) नीचुं (२) अ० नीचे, हेठे.

णिराणगा स्त्री० (निम्नगा) नदी

णिरागार. त्रि० (निंगार) नगर बहार काढेल

णिरिणमेस त्रि० (निर्निमेष) आंखना पलकारा रहित. (२) चेष्टा रहित. (३) अनुपयोगी.

णिराहइया. स्त्री० (नैह्नविकी) एक प्रकारनी लिपि.

णिराहग } पु० (निह्नव) सिद्धान्तना सत्य अर्थने गोपवनार, सत्यसिद्धान्तना
णिराहव. } उत्थापक, जमाली आदि मिथ्यावादी.

णिराहवग त्रि० (निह्नवक) उत्थापन करनार; छुपावनार.

णिराहवण. न० (निह्नवन) छुपाववु ते.

णितंब. पु० (नितम्ब) पर्वतनी केड, पर्वतनो आंत भाग. (२) स्त्रीनी केडनो पाछलो भाग

णितिउमाण. न० (नित्यावमान) ज्यां साधु नित्य वहोरवा जाय ते कुळ.

णितिय. त्रि० (नैतिक) नियत; नियमित. (२) नित्य पिंड लेनार.

णितिय त्रि० (नित्य) हमेशनु; सदानु.

णितियवाइ त्रि० (नित्यवादिन्) पदार्थनु एकान्तपणे नित्यपणुं स्थापनार.

णितियवास पु० (नित्यवास) हम्मेश एक ठकाणे निवास करवो ते; स्थिरवास.

णितिया. स्त्री० (नित्या) जम्बुसुदर्शनानु अपर नाम

णित्त न० (नेत्र) नेत्र, आंख.

णित्तल. त्रि० (निम्तल) शरणथी न उत्पन्न, अनिष्पन्न (२) निवृत्ति नहीं पामेल

णित्तुप्प. त्रि० ( ) स्नेह रहित, घी आदिथी वर्जित

णित्तुस त्रि० (निस्तुष) फोतरां रहित, विशुद्ध

णित्तेय त्रि० (निस्तेजस) तेज रहित. (२) वीर्य रहित

णित्थरण. न० (निस्तरण) पार पामवु

णित्थाण. त्रि० (निस्थान) स्थानभ्रष्ट

णित्थार पु० (निस्तार) पार छेडो. (२) बचाव, रक्षा. (३) उद्धार.

णित्थारण. स्त्री० (निस्तारणा) पार पामवु ते.

णित्थारिय त्रि० (निस्तारित) बचावेल, रक्षण करेल

णिदंसण. न० (निदर्शन) उदाहरण. (२) निरंतर जोवु ते.

णिदा. स्त्री० (निदा) हिंसा. (२) भानसहित वेदना.

णिदाघ. पु० (निदाघ) जेठ महिनानुं लोकोत्तर नाम

णिदाण. न० (निदान) कारण; हेतु. (२) व्रतना फळनी प्राप्तिनो संकल्प. (३) मूळ कारण.

णिदाय पुं० } (निदाक) ભાનપૂર્વક
णिदाया स्त्री० } વેદના.

णिदाह. पुं० (निदाह) અસાધારણ દાહ.

णिदाह. पुं० (निदाघ) જેઠ માસનુ લૌકિકાત્તર નામ. (२) ધામ, ઓકારો (३) ગરમીની માસમ.

णिदड्ड. पुं० (निर्दग्ध) સીમન્તકપ્રભા નામે નરકેન્દ્રથી પૂર્વની આવલિકામાંના ૬૧ મા નરકાવાસો. (२) त्रि० આગી નાખેલ ભસ્મ કરેલ

णिदड्डमउझ. पुं० (निर्दग्धमध्य) સીમન્તકપ્રભ નરકેન્દ્રની ઉત્તર આવલિકામાંના ૬૧ મા નરકાવાસો

णिदड्डावत्त. पुं० (निर्दग्धावर्त) સીમન્તક નરકેન્દ્રની પશ્ચિમ આવલિકામાંના ૬૧ મા નરકાવાસો

णिदड्डावसिड्ड पुं० (निर्दग्धावशिष्ट) સીમન્તક નરકેન્દ્રની દક્ષિણ આવલિકાના ૬૧ મા નરકાવાસો.

णिद्दय त्रि० (निर्दय) નિર્દય, કરુણા રહિત.

णिद्दलण. न० (निर्दलन) મર્દન, વિદારણ

णिद्दा स्त्री० (निद्रा) નિદ્રા, ઉંઘ

णिद्दाणिद्दा. स्त्री० (निद्रानिद्रा) ગાઢનિદ્રા

णिद्दारिय. त्रि० (निर्दारित) કાડેલ કકડા કરેલ.

णिद्दिड्ड. त्रि० (निर्दिष्ट) કહેલ, દર્શાવેલ.

णिद्दुद्धिया. स्त्री० (निर्दुग्धिका) દૂધરહિત (ગાય વગરે)

णिद्देस. पुं० (निर्देश) આજ્ઞા, હુકમ. (२) લિંગ યા અર્થમાત્રનુ કથન. (३) વિશેષ બાબતનું અભિધાન. (४) નિશ્ચયપૂર્વક કથન. (५) પ્રતિપાદન, નિરૂપણ.

णिद्देसग. } त्रि० (निर्देशक) નિર્દેશ કરનાર.
णिद्देसय. }

णिद्देसवत्ति. त्रि० (निर्देशवर्तिन) આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર

णिद्दोस. त्रि० (निर्दोष) નિર્દોષ, દોષરહિત.

णिद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચીકાસવાળું; ચિકણું. (२) સ્નેહવાળું. (३) સુવાળું. (४) કાન્ત, તેજસ્વી (५) न० સ્નેહ, એક પ્રકારના રસ.

णिद्धंत त्रि० (निर्ध्मात) અગ્નિમા નાખી ધમેલ, તપાવેલ-વિશુદ્ધ કરેલ. (२) મળ રહિત.

णिद्धंधस. त्रि० ( ) નિર્દય, નિષ્ઠુર

णिद्धण त्रि० (निर्धन) નિર્ધન, ગરીબ

णिद्धफास पुं० (स्निग्धस्पर्श) સ્નિગ્ધ સ્પર્શ; ચીકાશ.

णिद्धमण न० (निर्ध्मान) નિરસ્કાર. (२) पुं० યક્ષ વિશેષ

णिद्धमण. न० ( ) ખાળ, મોરી.

णिद्धम्म. त्रि० (निर्धर्म्म) ધર્મરહિત

णिद्धाडण. न० (निर्वाटन) બહાર કાઢવુ તે.

णिद्धारण. न० (निर्धारण) ગુણ યા જાતિ આદિને લઇને સમુદાયના એક ભાગનુ પૃથક્કરણ (२) નિશ્ચય, અવધારણ.

णिद्धूय त्रि० (निर्धूत) દૂર કરેલ.

णिद्धोभास त्रि० (स्निग्धावभास) સ્નિગ્ધપણાથી ચળકતુ.

णिधण. न० (निधन) નાશ, પર્યવસાન; છેડો.

णिधत्त. न० (निधत्त) એક પ્રકારના કર્મના બંધ. (२) त्रि० નિબિડ ભાવથી પ્રાપ્ત થયલ કર્મપુદ્ગળ

णिधि. पुं० (निधि) ભંડાર, ખજાનો.

णिन्हइया. स्त्री० (निह्नविका) અઢાર લિપિમાંની એક.

णिपाइ. त्रि० (निपातिन) નીચે ઉતરી જનાર.

णिपुण. त्रि० (निपुण) નિપુણ, હોશીયાર; ચતુર.

णिप्पएस. त्रि० (निष्प्रदेश) પ્રદેશ રહિત. (२) पुं० પરમાણુ.

णिप्पंक. त्रि० (निष्पङ्क) गारा वगरनुं; कीचड रहित.

णिप्पकंप. त्रि० (निष्प्रकम्प) अति निश्चल; स्थिर.

णिप्पगल. त्रि० (निष्प्रगल) टपकनार, झरनार.

णिप्पच्चक्खाण. त्रि० (निष्प्रत्याख्यान) प्रत्याख्यानरहित.

णिप्पच्चवाय. त्रि० (निष्प्रत्यवाय) प्रत्यवाय रहित; अटकाव रहित (२) निर्विघ्न.

णिप्पट्ठ. त्रि० (निष्पृष्ट) जेमां पुछवुं पडे नहीं तेवुं स्पष्ट; असंदिग्ध (२) अस्पष्ट, अव्यक्त.

णिप्पडिकम्म. त्रि० (निष्प्रतिकर्मन्) संस्कार रहित; मलिन.

णिप्पडियार. त्रि० (निष्प्रतिकार) चिकित्सा रहित.

णिप्पण्ण. त्रि० (निष्पन्न) सिद्ध, निष्पन्न थयेल.

णिप्पत्ति. स्त्री० (निष्पत्ति) सिद्धि.

णिप्पभ. त्रि० (निष्प्रभ) प्रभारहित.

णिप्परिग्गह. त्रि० (निष्परिग्रह) परिग्रहरहित.

णिप्पलिवयण. त्रि० (निष्प्रतिवचन) निरुत्तर; उत्तर आपवामां असमर्थ.

णिप्पाण. त्रि० (निष्प्राण) प्राणरहित

णिप्पाव. पु० (निष्पाव) वाल, एक जातनुं धान्य.

णिप्पिवास. त्रि० (निष्पिपास) पिपासा-लालसा रहित. (२) स्नेहरहित.

णिप्पीलण. न० (निष्पीडन) दबाण, दबाई जवुं ते.

णिप्पुलाय. पु० (निष्पुलाक) आवती उत्सर्पिणीमां भरतक्षेत्रमां थनार १४ मा तीर्थंकर

णिप्पंद. त्रि० (निष्पन्द) चलन आदि क्रिया रहित, स्थिर.

णिप्फण्ण. त्रि० (निष्पन्न) पूर्ण; भरपुर; भरेलुं. (२) पेदा थयेलुं; उपजेलुं.

णिप्फाइय. त्रि० (निष्पादित) नीपजावेल; सिद्ध करेल

णिप्फाव. पु० (निष्पाव) वाल, एक जातनुं धान्य.

णिप्फेडिय. त्रि० (निस्फेटित) हरण करेल; लई लीधेल.

णिबंध. पु० (निबन्ध) सबंध; संयोग.

णिबंधण. न० (निबन्धन) हेतु.

णिबद्ध त्रि० (निबद्ध) गुंथेल; बांधेल.

णिबोह. पु (निबोध) उत्तम ज्ञान. (२) अनेक प्रकारनो बोध

णिब्बल. त्रि० (निर्बल) बळहीन; दुर्बळ.

णिब्बहिं. अ० (निर्बहिस) अत्यन्त बहार.

णिब्बुक त्रि० ( ) निर्मूळ; मूळ रहित.

णिब्भच्छण. न० (निर्भर्त्सन) आक्रोशथी कडुवचन कहेवुं; ठपको देवो ते.

णिब्भच्छणा. स्त्री० (निर्भर्त्सना) ठपको देवो

णिब्भच्छिय. त्रि० (निर्भर्त्सित) ठपको आपेल.

णिब्भय. त्रि० (निर्भय) भय रहित.

णिभ. त्रि० (निभ) सदृश, सरखु, तुल्य.

णिभंग पु० (निभङ्ग) भांगवुं; तुटवुं ते.

णिमेलण. न० ( ) घर; स्थान.

णिमंतणा. स्त्री० (निमन्त्रणा) आमंत्रण करवुं. (२) प्रार्थना करवी.

णिमग्ग. त्रि० (निमग्न) डुबेल, खुंचेल; तल्लीन.

णिमग्गजला. स्त्री० (निमग्नजला) तिमिस्र गुफानी अंदर वहेती नदी.

णिमज्जग. पु० (निमज्जक) डुबकी मारी स्नान करनार तापसनी एक जात.

णिमज्जण. न० (निमज्जन) जळमां प्रवेश करवो, डुबकी मारवी.

णिमित्त. पुं० (निमित्त) કારણ; હેતુ. (૨) એક પ્રકારનું જ્ઞાન; નિમિત્ત શાસ્ત્રથી ભૂત ભવિષ્ય જાણવું તે. (૩) જૈન સાધુઓની ભિક્ષાનો એક દોષ.

णिमित्तपिंड. पु० (निमित्तपिण्ड) સાધુએ ભવિષ્ય પ્રકાશી મેળવેલો પિંડ-આહાર. (૨) તે આહાર લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

णिमिस. पु० (निमिष) આંખનો પલકારો.

णिमिसिअ. पु० (नैमिषिक) આંખના પલકારા જેટલો વખત.

णिमेस पु० (निमेष) આંખનો પલકારો.

णिम्मंस. त्रि० (निर्मांस) માંસ રહિત.

णिम्मद्दग पु० (निर्मर्दक) આગલાને મારીને ચોરી કરનાર, લુટારો. (૨) त्रि० હંમેશા મર્દન કરનાર.

णिम्मद्दिय. त्रि० (निर्मर्दित) મર્દન કરેલ, ચોળેલ.

णिम्मम. त्रि० (निर्मम) મમતારહિત (૨) पु० ભારતવર્ષના એક ભાવી તીર્થંકરદેવ.

णिम्मल त्रि० (निर्मल) નિર્મળ; સ્વચ્છ. (૨) पु० કર્મરૂપી મેલથી વિશુદ્ધ થયેલ સિદ્ધ ભગવાન્ (૩) બ્રહ્મલોકના છ વિમાનમાંનું ચોથું વિમાન

णिम्मवइत्तार. त्रि० (निर्मापयितृ) સફલતા પર્યંત કાર્ય કરનાર; કાર્યસિદ્ધિ મેળવનાર.

णिम्माण न० (निर्माण) રચના, બનાવટ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

णिम्माय पु० (निर्मात) નિર્માણ કરેલ (૨) त्रि० નિપુણ, કુશળ.

णिम्मावित. त्रि० (निर्मापित) બનાવેલ; રચેલ.

णिम्मिय. त्रि० (निर्मित) નિર્માણ કરેલ; રચેલ.

णिम्मियवाइ. त्रि० (निर्मितवादिन्) જગત્ ઈશ્વરે બનાવેલ છે એમ બોલનાર.

णिम्मिसिय. त्रि० (निर्मिषित) આંખ મીંચી પલકારો મારેલ.

णिम्मूल. त्रि० (निर्मूल) મૂળ વગરનું.

णिम्मेर त्रि० (निर्मर्याद) મર્યાદા રહિત.

णिम्मोयणी स्त्री० (निर्मोचनी) સર્પની કાંચળી.

णिय त्रि० (निज) પોતાનું; અંગત.

णियइ.. स्त्री० (नियति) દૈવ, ભાગ્ય. (૨) ભાવીભાવ.

णियइ. स्त्री० (निकृति) માયા, કપટ.

णियइकम्म. न० (निकृतिकर्मन्) માયા કરવી તે.

णियइपव्वय पु० (नियतिपर्वत) એ નામનો એક પર્વત કે જ્યાં વાણવ્યંતર દેવો ક્રીડાર્થે વૈક્રિય શરીરના ભિન્નભિન્ન રૂપો ધારણ કરે છે.

णियइय. न० (नैयतिक) નિશ્ચય, અવશ્યપણું.

णियइवाइ. त्रि० (नियतिवादिन्) ભાવિભાવને માનનાર.

णियंटिय. त्रि० (नियन्त्रित) પ્રત્યાખ્યાનનો એક પ્રકાર; ગમે તેવી મુશીબત હોય છતાં પચ્ચક્ખાણ ન છોડવા તે. (૨) न० અવશ્ય કર્તવ્ય.

णियंठ. पु० (निर्ग्रन्थ) બાહ્ય અને અભ્યન્તર ગ્રન્થ-પરિગ્રહ રહિત, સાધુ. (૨) જિન ભગવાન્. (૩) त्रि० ધનરહિત.

णियंठिपुत्त. पु० (निर्ग्रन्थीपुत्र) એક વિદ્યાધરનો પુત્ર, જેનું બીજું નામ "સત્યકિ" હતું. (૨) એક જૈન મુનિ જે ભગવાન્ મહાવીરના શિષ્ય હતા

णियंठिय. त्रि० (नैर्ग्रन्थिक) નિગ્રન્થ સબંધી, જિનદેવ સબંધી.

णियंठी स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી.

णियंब. पुं० (नितम्ब) પર્વતનો એક ભાગ; પર્વત ઉપરનું વસતિનું સ્થાન (૨) કેડનો એક ભાગ; થાપા

णियंसण न० (निवसन) વસ્ત્ર; પોશાક

णियडि. स्त्री० (निकृति) માયા, કપટ કરવું તે.

णियडिल्लया. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ.

णियणिय. त्रि० (निजनिज) પોતપોતાનું.

णियत. त्रि० (नियत) શાશ્વત.

णियति. स्त्री० (नियति) જુઓ " णियइ " શબ્દ.

णियतिपव्वय. पु० (नियतिपर्वत) એ નામનો એક પર્વત.

णियतिवाइअ. त्रि० (नियतिवादिक) ભવિષ્યવાદી, ભાવીભાવ હોય તેજ બને અને પુરૂષાર્થ અકિંચિત્કર છે એમ બોલનાર.

णियत्त. त्रि० (निवृत्त) નિવૃત્ત, નિવૃત્તિ પામેલ.

णियत्त. त्रि० (निकृत्त) છેદન કરેલ; કાપેલ

णियत्तण. न० (निवर्त्तन) } ક્ષેત્રનું માપ
णियत्तणिय. न० (निवर्त्तनिक) } વિશેષ (૨) ત્રિ૦ નિવર્તન પરિમાણવાળું. (૩) નિવૃત્ત.

णियत्थ. त्रि० (निवसित) પહેરેલ; ધારણ કરેલ.

णियम. पु० (नियम) નિયમ, અભિગ્રહ (૨) પિંડ વિશુદ્ધિ આદિ ઉત્તર ગુણ. (૩) નિશ્ચય, નક્કી, ચોક્કસ. (૪) અવશ્ય ભાવના.

णियमण. न० (नियमन) સંયમ.

णियय त्रि० ( ) શાશ્વત; નિત્ય રહેનાર. (૨) નિયમબદ્ધ, નિયમાનુસારી.

णिययचारि. त्रि० (नियतचारिन्) પ્રતિબંધ વગર વિહાર કરનાર.

णिययपिंड. पु० (नियतपिण्ड) હમ્મેશાં એક ઘેરથી લેવામાં આવતો પિંડ-આહાર.

णियर. पु० (निकर) સમૂહ; જથ્થો.

णियल. त्रि० (निगड) બંધન; બેડી.

णियल. पु० (निगड) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૫૩ મો મહાગ્રહ.

णियाइय. त्रि० (निकाचित) જુઓ " णिकाइय " શબ્દ.

णियाग. पु० (नियाग) મોક્ષ (૨) न० આમન્ત્રણ આપી ભિક્ષા આપવી તે.

णियाण. न० (निदान) નિયાણું કરવું. (૨) કાર્ય કારણનો વિચાર

णियाणकड. त्रि० (निदानकृत) } નિયાણું
णियाणकारि त्रि० (निदानकारिन्) } કરનાર; કરણીના ફળની ઇચ્છા રાખનાર.

णियाणमरण. न० (निदानमरण) નિયાણું બાંધીને મરવું તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.

णियाणसल्ल न० (निदानशल्य) સંપત્તિ પામવાને નિયાણું કરવું તે, ત્રણ શલ્યમાનું એક

णियामग. } त्रि० (नियामक) નિયમમાં
णियामय. } રાખનાર.

णियाय. पु० (नियाग) મોક્ષ.

णियावादि. त्रि० (नित्यवादिन्) પદાર્થો એકાન્તે નિત્ય છે એવા મતવાળો

णियुत्त. त्रि० (नियुक्त) નિયુક્ત કરેલ. જોડેલ.

णियुद्ध. न० (नियुद्ध) મલ્લનું યુદ્ધ

णियोग. पु० (नियोग) અનુયોગ. વ્યાપાર (૨) નિશ્ચય. ચોક્કસ.

णिरइ. स्त्री० (निर्ऋति) રાક્ષસ (૨) મૂળ નક્ષત્રના અધિષ્ઠાતા દેવતા.

णिरइयार पु० (निरतिचार) પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના વખતમાં અતિચાર લાગ્યા વિના જે સામાયિક ચારિત્ર છોડી બીજું ચારિત્ર આરોપવામાં આવે છે તે, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનો બીજો ભેદ. (૨) ત્રિ૦ અતિચાર રહિત.

णिरंगण. त्रि० (निरङ्गण) રાગરહિત; નિર્લેપ

णिरंजण. त्रि० (निरञ्जन) રાગથી રહિત; મુક્ત.

णिरंतर. क्रि० वि० (निरन्तर) હમ્મેશાં; નિરંતર.

णिरंतरिय. त्रि० (निरन्तरित) જરાપણ અંતર રહિત.

णिरंभा. स्त्री० (निरम्भा) એક ઇન્દ્રાણી; વૈરોચન ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી

णिरंस. त्रि० (निरंश) અંશ રહિત, અખંડ.

णिरक्किय. त्रि० (निराकृत) આકૃતિ વિનાનું

णिरट्ठ. त्रि० (निरर्थ) } निरर्थक; निष्प्र-
णिरट्ठग त्रि० (निरर्थक) } योજન. (२) न० પ્રયોજનનો અભાવ.

णिरणुकंप त्रि० (निरनुकम्प) અનુકંપારહિત; નિર્દય.

णिरणुक्कोस. त्रि० (निरनुक्रोश) દયા રહિત.

णिरणुताव. त्रि० (निरनुताप) પશ્ચાત્તાપ રહિત

णिरत्थग. त्रि० (निरर्थक) ફાકટ, નિરર્થક.

णिरभिग्गह. त्रि० (निरभिग्रह) અભિગ્રહ રહિત.

णिरभिराम त्रि० (निरभिराम) અસુન્દર; ઉત્તમ નહિ તે.

णिरभिलप्प. त्रि० (निरभिलाप्य) અનિર્વ-ચનીય, વાણીથી ન બતાવી શકાય તેવું.

णिरभिस्संग. त्रि० (निरभिष्वङ्ग) સંગરહિત; બાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહ રહિત, નિસ્પૃહ.

णिरय त्रि० (निरत) આસક્ત.

णिरय. त्रि० (नीरजस) રજ રહિત, નિર્મળ.

णिरय पु० (निरय) નરક, પાપ ભોગવવાનું સ્થાન. (२) નરકના જીવ, નારકી.

णिरयगइ. स्त्री० (निरयगति) નરક ગતિ, ચાર ગતિમાંની એક.

णिरयगामि. त्रि० (निरयगामिन) નરકમાં જનાર.

णिरयगोयर. पु० (निरयगोचर) નરકમાં રહે નાર જીવ; નારકી.

णिरयपाल. पु० (निरयपाल) નરકને પાળનાર પરમાધામી.

णिरयवेयणिज्ज. न० (निरयवेदनीय) નરકમાં વેદવા યોગ્ય કર્મ.

णिरयावलिया. स्त्री० (निरयावलिका) નિરય-નરકની આવલિકા-શ્રેણી, પંક્તિબંધ નરકાવાસા. (२) એ નામનું એક સૂત્ર. (३) નરકના જીવોને દુઃખ આપનાર પર-માધામી

णिरयावास. पु० (निरयावास) નરકાવાસા.

णिरवक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) અપેક્ષા રહિત.

णिरवकंखि. त्रि० (निरवकाङ्क्षिन्) કાંક્ષા-ઇચ્છા રહિત.

णिरवच्च. त्रि० (निरपत्य) સંતાન રહિત.

णिरवज्ज. त्रि० (निरवद्य) નિર્દોષ.

णिरवयक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) પરના પ્રાણ બચાવવામાં બેદરકાર.

णिरवयव. त्रि० (निरवयव) અવયવ રહિત.

णिरवराहि त्रि० (निरपराधिन) અપરાધ રહિત.

णिरवलंब. त्रि० (निरवलम्ब) અવલમ્બન રહિત, આધાર-ટેકા વગરનો.

णिरवलाव. त्रि० (निरपलाप) કોઇની વાત બીજાને ન કહી દેનાર

णिरवसेस. त्रि० (निरवशेष) સંપૂર્ણ, સમગ્ર.

णिरहिगरण त्रि० (निरधिकरण) મોટા આરંભ રૂપ શસ્ત્ર વગરનો.

णिरहिगरणि. त्रि० (निरधिकरणिन्) અધિકરણ રહિત, શાસ્ત્ર રહિત.

णिराणंद त्रि० (निरानन्द) આનન્દ રહિત.

णिरातंक. त्रि० (निरातङ्क) રોગ રહિત.

णिराबाध } त्रि० (निराबाध) હરકત રહિત.
णिराबाह }

णिराभिराम. त्रि० (निरभिराम) અતિ સુંદર.

णिरामगंध. त्रि० (निरामगन्ध) આમગંધ-મૂલોત્તર ગુણખંડના રૂપ દોષથી રહિત; નિર્દોષ ચારિત્રવાળા.

णिरामिस. त्रि० (निरामिष) આસક્તિ રહિત.

णिरायंक. त्रि० (निरातङ्क) જુઓ "णिरा-तंक" શબ્દ.

णिरायास त्रि० (निरायास) ખેદના કારણથી રહિત, પરિશ્રમ રહિત.

णिरालंबण. त्रि० (निरालम्बन) આલમ્બન-આધાર રહિત.

णिरावकंखि. त्रि० (निरवकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા રહિત; નિઃસ્પૃહી.

णिरावयक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) અપેક્ષા રહિત.

णिरावरण. त्रि० (निरावरण) આવરણ રહિત.

णिरास. त्रि० (निराश) નિરાશ થયેલ. (૨) ન૦ આશાનો અભાવ.

णिरासव. त्रि० (निराश्रव) આશ્રવ રહિત, કર્મ બન્ધનના કારણોથી રહિત.

णिरिंधणया. स्त्री० (निरिन्धनता) ઇંધન-બળતણનો અભાવ.

णिरिक्खण. न० (निरीक्षण) બારીકીથી જોવું; અવલોકન કરવું તે.

णिरिक्खणा. स्त्री० (निरीक्षणा) અવલોકન, પ્રતિલેખના.

णिरिक्खिय. त्रि० (निरीक्षित) અવલોકન કરેલ; નિરીક્ષણ કરેલ

णिरिण. त्रि० (निर्ऋण) ઋણમુક્ત.

णिरिति. स्त्री० (निरिति) એક રાત્રીનું નામ.

णिरुंभण. न० (निरोधन) અટકાવવું, રોકાણ, રૂંધવું તે

णिरुंभा. स्त्री० (निरुम्भा) એ નામની એક દેવી.

णिरुच्छाह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહ રહિત

णिरुज. न० (नीरुज) રોગનો અભાવ. (૨) त्रि० રોગ રહિત.

णिरुट्ठाइ. त्रि० (निरुत्थायिन्) નહીં ઉઠનાર

णिरुत्त. न० (निरुक्त) વેદમાં આવેલા શબ્દોની નિરૂક્તિ-વ્યુત્પત્તિ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર. (૨) નિશ્ચિત ઉક્તિ.

णिरुत्ति. स्त्री० (निरुक्ति) વ્યુત્પત્તિ.

णिरुत्तिय. त्रि० (नैरुक्तिक) વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે જેનો અર્થ થઇ શકે તેવો શબ્દ.

णिरुदर. त्रि० (निरुदर) નાના પેટવાળો; સાહુદરી નહિ તે.

णिरुद्ध. त्रि० (निरुद्ध) રોકેલ. (૨) આવૃત; આચ્છાદિત. (૩) पुं० માછલાની એક જાત.

णिरुवक्कम. त्रि० (निरुपक्रम) કોઇપણ નિમિત્ત મળે જેનું આઉખું તુટે નહી તે; જેટલું બાંધ્યું હોય તેટલુંજ આયુષ્ય ભોગવે તે. (૨) મનના શોક આદિથી રહિત.

णिरुवक्किट्ठ. त्रि० (निरुपक्लिष्ट) સ્વગત શોક આદિ ક્લેશ રહિત; દુઃખ રહિત.

णिरुवक्केस. त्रि० (निरुपक्लेश) શોક આદિ ક્લેશો-બાધા રહિત.

णिरुवग्गह. त्रि० (निरुपग्रह) ઉપકાર નહિ કરનાર.

णिरुवचरिय त्रि० (निरुपचरित) ઉપચાર નહિ કરેલ. (૨) વાસ્તવિક; યથાતથ્ય.

णिरुवट्ठाणि. त्रि० (निरुपस्थानिन) નિરૂદ્યમી, આળસુ.

णिरुवद्दव. त्रि० (निरुपद्रव) ઉપદ્રવ રહિત.

णिरुवम. त्रि० (निरुपम) ઉપમા રહિત.

णिरुवयरिय त्रि० (निरुपचरित) જુઓ "णिरुवचरिय" શબ્દ.

णिरुवलेव. त्रि० (निरुपलेप) કર્મરૂપી લેપ રહિત (૨) સ્નેહ વગરનો.

णिरुवसग्ग. पुं० (निरुपसर्ग) જન્મ, મરણ આદિ ઉપસર્ગ રહિત, મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) त्रि० ઉપસર્ગ રહિત.

णिरुवहत } **णिरुवहय** } त्रि० (निरुपहत) રોગાદિથી નહિ હણાયેલ. (૨) વિકાર રહિત. (૩) જ્વરાદિ ઉપદ્રવ રહિત.

णिरुव्विग्ग. त्रि० (निरुद्विग्न) ઉદ્વેગ રહિત.

णिरुस्साह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહ-ઉદ્યમ રહિત.

णिरुह. पुं० (निरूह) નાડીમાંથી લોહી કાઢવું તે.

णिरेय. त्रि० (निरेज) } **णिरेयण.** त्रि० (निरेजन) } નિષ્પ્રકમ્પ; નિશ્ચલ.

णिरोदर. त्रि० (निरुदर) નાના પેટવાળો; ઉદરના વિકાર વિનાનો.
णिरोय. त्रि० (नीरोग) રોગ રહિત.
णिरोवयार. त्रि० (निरुपकार) ઉપકારને નહી માનનાર.
णिरोह. पु० (निरोध) નિરોધ; અટકાવ. (૨) ઈંદ્રિયાદિનો નિગ્રહ કરવો તે
णिलय. न० (निलय) ઘર.
णिलयण. न० (निलयन) વસતી. રહેઠાણ.
णिलाड. न० (ललाट) કપાળ, મસ્તકનો આગલો ભાગ
णिलाडपट्टिया. स्त्री० (ललाटपट्टिका) કપાળ ઉપર કરવામા આવતી કંકુની પટી; પોળ બીજના ચટ જેવી આડ
णिलुक्क त्रि० (निर्लोक्य) ગુમ.
णिलुंछण. न० (निर्लाञ्छन) નપુંસક કરવુ તે, ખુટીઆ આદિને સમારવા તે.
णिलुज्ज. त्रि० (निर्लज्ज) લજ્જા-શરમરહિત
णिल्लालिय त्रि० (निर्लालित) પસારેલ; નીકળેલ.
णिल्लेव. त्रि० (निर्लेप) લેપરહિત.
णिल्लेवण. न० (निर्लेपन) લેપનો અભાવ. મેલનો અભાવ
णिल्लेवणकाल. पु० (निर्लेपनकाल) નરકમા વિવક્ષિત સમયનો એક પણ નારકી જીવ ન હોય તે સમય.
णिल्लेविय. त्रि० (निर्लेपित) લેપરહિત કરેલ. (૨) તદ્દન છૂટી ગયેલ.
णिल्लेहण. न० (निर्लेखन) ઉદ્વર્તન,
णिव. पु० (नृप) } રાજા, નરપતિ.
णिवइ. पु० (नृपति) }
णिवइत्तार. त्रि० (निपतितृ) ઉતરનાર, પડનાર.
णिवइय. त्रि० (निपतित) પડેલ. (૨) न० એક પ્રકારનુ ઝેર; ત્વચા ઝેર, દષ્ટિ ઝેરઆદિ.
णिवउप्पय. पुं० (निपातोत्पात) જેમાં ઉંચે ચડવુ પાછું નીચે પડવુ થાય, તેવા પ્રકારનું એક નાટક, ૩૨ નાટકમાંનું એક.
णिवट्टण. न० (निवर्तन) નિવૃત્તિ; પ્રવૃત્તિનો અભાવ. (૨) પાપ આવવાનો માર્ગ બંધ થાય તેવુ સ્થાન.
णिवडण. न० (निपतन) નીચે પડવું.
णिवडिय. त्रि० (निपतित) નીચે પડેલ.
णिवरण. पु० (निषण्ण) કાયોત્સર્ગ વિશેષ, જેમાં ધર્મ આદિ કોઇ પ્રકારનુ ધ્યાન કરાતુ નથી તેવો કાઉસગ્ગ.
णिवरणणिवरण. पुं० (निषण्णनिषण्ण) જેમા આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન કરવામાં આવે છે તે કાઉસગ્ગ.
णिवरणुस्सिय. पु० (निषण्णोत्सृत) કાયોત્સર્ગ વિશેષ, જેમાં ધર્મ ધ્યાન અને શુક્લધ્યાન કરવામા આવે છે તે કાઉસગ્ગ.
णिवत्त. त्रि० (निवृत्त) વીતી ગયેલ; પસાર થયેલ.
णिवत्ति. स्त्री० (निवृत्ति) બંધ થવુ. અટકવું. (૨) નિષ્પત્તિ.
णिवसण न० (निवसन) વસ્ત્ર.
णिवाइ. त्रि० (निपातिन्) નીચે પડનાર.
णिवाइय. }
णिवातित. } त्रि० (निपातित) નીચે પડેલ.
णिवातिय. }
णिवाय पु० (निपात) નીચે પડવુ. (૨) બેસવુ તે. (૩) નિપાત; વ્યાકરણ શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ચ વા આદિ અવ્યય (૪) ચપટી વગાડવી તે (૫) સંયોગ; સંબન્ધ.
णिवाय त्रि० (निवात) વાયુ સંચારરહિત; સ્થિર
णिवायण. न० (निपातन) ખાડામા પાડવું. (૨) વ્યાકરણ પ્રસિદ્ધ શબ્દસિદ્ધિ.
णिवारण. न० (निवारण) નિવારણ-અટકાવવુ તે. (૨) ટાઢ તાપને રોકનાર-ઘર, વસ્ત્ર વગેરે.
णिवारय. त्रि० (निवारक) નિવારણ કરનાર; અટકાવ કરનાર.

णिवारिय त्रि० (निवारित) રોકેલ; અટકાવેલ

णिवास. पु० (निवास) નિવાસ; રહેઠાણ

णिविट्ठ त्रि० (निविष्ट) મેળવેલ, પ્રાપ્ત કરેલ. (૨) આસક્ત.

णिविट्ठकप्पट्ठिइ. स्त्री० (निविष्टकल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધતપ પૂર્ણ કરનારની કલ્પ સ્થિતિ; સાધુ સામાચારી વિશેષ

णिविट्ठकाइयकप्पट्ठिइ स्त्री० (निविष्टकायिककल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધ તપ કરી બહાર નીકળેલ સાધુની કલ્પસ્થિતિ.

णिवित्ति स्त्री० (निवृत्ति) આરંભ વગેરે પાપથી નિવૃત્ત થવું તે; નિવર્તન.

णिविस्समाणकप्पठिइ. स्त्री० (निर्विशमानकल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધકલ્પ આચરનારની કલ્પસ્થિતિ.

णिवुड्ढि. स्त्री० (निवृद्धि) વૃદ્ધિનો અભાવ (૨) ઘટવું, હાનિ થવી

णिवेइय. त्रि० (निवेदित) નિવેદન કરેલ.

णिवेयण. न० (निवेदन) નિવેદન, જાહેર કરવું તે

णिवेस पु० (निवेश) સ્થાપન કરવું તે, બેસાડવું તે (૨) આવાસસ્થાન

णिवेसण. न० (निवेशन) સ્થાન, બેઠક. (૨) એક દરવાજાવાળાં ઘણાં ઘર.

णिव्वट्टग. त्रि० (निर्वर्तक) બનાવનાર, કર્તા.

णिव्वट्टण न० (निवर्तन) નગરમાંથી નીકળવાનો માર્ગ.

णिव्वट्टिय. त्रि० (निर्वर्तित) બનાવેલ; નિષ્પન્ન કરેલ.

णिव्वण. त्रि० (निर्व्रण) ફોલ્લા, ચાંદા આદિ જખમ રહિત.

णिव्वत. त्रि० (निर्व्रत) વ્રત રહિત.

णिव्वत्त. त्रि० (निर्वृत्त) નિવૃત્ત થયેલ. (૨) અતિક્રમણ કરેલ (૩) ઉત્પન્ન થયેલ.

णिव्वत्तण. न० (निर्वर्तन) } ઉત્પત્તિ. (૨) નિષ્પત્તિ; સિદ્ધિ. (૩) છૂટવું; નિવૃત્તિ પામવી.
णिव्वत्तणया. स्त्री० (निर्वर्तना) }
णिव्वत्तणा. }

णिव्वत्तणाधिकरणिया. } स्त्री० (निर्वर्तनाधिकरणिकी) તલવાર વગેરે અધિકરણને તદ્દન નવીન તૈયાર કરવાથી લાગતી ક્રિયા.
णिव्वत्तणाहिगरणिया. }

णिव्वत्तय त्रि० (निर्वर्तक) બનાવનાર; નિષ્પન્ન કરનાર.

णिव्वत्ति. स्त्री० (निर्वृत्ति) વસ્તુની ઉત્પત્તિ; બનાવટ. (૨) નિષ્પત્તિ.

णिव्वत्तिय त्रि० (निर्वर्तित) ઉત્પન્ન કરેલ; બનાવેલ. ઉપાર્જન કરેલ. (૨) વ્યવસ્થાપન કરેલ. (૩) આકાર કરેલ.

णिव्वय. त्रि० (निर्व्रत) વ્રત રહિત.

णिव्वयण न० (निर्वचन) ખુલાસો; જવાબ.

णिव्वाघाइम. त्रि० (निर्व्याघातिम) સ્વાભાવિક; કુદરતી, કોઈ વસ્તુના આવરણથી ન બનેલ

णिव्वाघाय. त्रि० (निर्व्याघात) વ્યાઘાત રહિત; વિઘ્ન વિનાનું (૨) न० કેવળજ્ઞાન

णिव्वाण. न० (निर्वाण) મોક્ષ. (૨) पु० જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમા થનાર ત્રીજા તીર્થંકર. (૩) न० બૂઝાઈ જવું. (૪) त्रि० બૂઝાઈ ગયેલ.

णिव्वाय त्रि० (निर्वात) વાયુ રહિત

णिव्वावकहा. स्त्री० (निर्वापकथा) એક જાતની ભોજન કથા.

णिव्वाविय. त्रि० (निर्वापित) શીતળ કરેલ; ઠંડું પાડેલ.

णिव्वासिय. त्रि० (निर्वासित) હદપાર કરેલ.

णिव्विइगिच्छ. न० (निर्विचिकित्स्य) } ફળ આપિમાં શંકાનો અભાવ.
णिव्विइगिच्छा. स्त्री० (निर्विचिकित्सा) }

णिव्विइय. } न० (निर्विकृतिक) દૂધ આદિ
णिव्विगइय. } રસનો પરિત્યાગ; વિગયના પચ્ચખાણ.

णिव्विट्ठ. પું० (निर्विष्ट) જેણે પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર સેવેલ છે તે સાધુ.

णिव्विट्ठकप्पठिइ. સ્રી० (निर्विष्टकल्पस्थिति) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રને પૂર્ણ કરનાર સાધુની કલ્પ સ્થિતિ

णिव्विट्ठकाइय. પુ० (निर्विष्टकायिक) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રને પૂર્ણ કરીને એ ચારિત્રથી બહાર નીકળનાર સાધુ.

णिव्विराण. ત્રિ० (निर्विण्ण) ખિન્ન, ખેદયુક્ત (૨) નિવૃત્ત થયેલ

णिव्विराणचारि ત્રિ० (निर्विण्णचारिन्) ખિન્ન થઇ ફરનાર

णिव्विराणवरा. સ્રી० (निर्विण्णवरा) વિરક્ત પતિવાળી સ્ત્રી.

णिव्वित्त. ત્રિ० (निर्वृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ. પુરૂં થયેલ

णिव्वियतिअ. ન० (निर्विकृतिक) જેમાં દૂધ ઘી વગેરે વિકૃતિનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે તે તપ; નીવી (૨) ત્રિ० વિગ્ગયરહિત.

णिव्विस. ત્રિ० (निर्विष) વિષ-ઝેરથી રહિત.

णिव्विसमाण ન० (निर्विशमान) એક પ્રકારનું ચારિત્ર. (૨) ત્રિ० તે ચારિત્રને પાળનાર

णिव्विसय. ત્રિ० (निर्विषय) વિષય અભિલાષા રહિત. (૨) દેશ બહાર કાઢેલ; દેશવટો આપેલ.

णिव्विसिय. ત્રિ० (निर्वासित) દેશની બહાર કરેલ.

णिव्विसेस. ત્રિ० (निर्विशेष) વિશેષ રહિત; સાધારણ

णिव्वुअ. ત્રિ० (निर्वृत) શીતળ થયેલ. (૨) નિર્વાણ-મોક્ષે ગયેલ. (૩) પુ० સ્વસ્થ આત્મા.

णिव्वुइ. સ્રી० (निर्वृति) મનનું સ્વસ્થપણું; સમાધિ. (૨) ક્ષીણ મોહાવસ્થા. (૩) એ નામના એક આચાર્ય કે જેના ઉપરથી નિવૃત્તિ શાખા નીકળી છે (૪) સુખ; દુઃખની નિવૃત્તિ.

णिव्वुइकर. ત્રિ० (निर्वृतिकर) નિર્વાણજનક.

णिव्वुक्कलिकय ત્રિ० ( ) નિર્મૂળ કરેલ; જડમૂળથી છેદેલ.

णिव्वुड. ત્રિ० (निर्वृत) શીતળ-ટાઢું થયેલ (૨) નિર્વાણ પામેલ, મોક્ષ પામેલ.

णिव्वुड्ड ત્રિ० (निर्ब्रुडित) ડુબી ગયેલ.

णिव्वुति. સ્રી० (निर्वृति) નિર્વાણ સુખ.

णिव्वुय. ત્રિ० (निर्वृत) સુખી, સંતોષી (૨) ક્રોધ વગેરે દૂર થવાથી શાન્ત થયેલ.

णिव्वेअण. ન० (निर्वेदन) ખેદ, વૈરાગ્ય (૨) ત્રિ० વૈરાગ્યજનક.

णिव्वेअणी. સ્રી० (निर्वेदनी) સંસારથી વિરક્ત બનાવનાર વૈરાગ્યની કથા.

णिव्वेग. પુ० (निर्वेग) સંસારથી વિરક્તિ

णिव्वेगणी. સ્રી० (निर्वेदनी) જુઓ " णिव्वेअणी " શબ્દ.

णिव्वेय પુ० (निर्वेद) વૈરાગ્ય. સંસારથી વિરક્તતા. (૨) મોક્ષની અભિલાષા

णिव्वेस. પું० (निर्वेश) લાભ

णिव्वोढव्व ત્રિ० (निर्वोढव्य) નિર્વાહયોગ્ય

णिसंत. ન० (निशान्त) વિશ્રામ (૨) ઘર.

णिसंत. ત્રિ० (निशान्त) અત્યંત શાંત પ્રકૃતિવાળો. (૨) સાંભળેલ. (૩) પ્રભાતનો વખત. રાત્રિનો અંત. (૪) અવધારણ કરેલ.

णिसंस ત્રિ० (नृशंस) ક્રૂર કર્મ કરનાર.

णिसग्ग. પુ० (निसर्ग) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ. (૨) ત્યાગ.

णिसग्गरुइ સ્રી० (निसर्गरुचि) ઉપદેશ સાંભળ્યા વગર કુદરતી રીતે થતી ધર્મ પરની શ્રદ્ધા-રૂચિ

णिसज्जा. स्त्री० (निषद्या) આસન.

णिसज्जिय. त्रि० (नैषद्यिक) પલ્યંક આસને બેસનાર.

णिसट्ठ. त्रि० (   ) પ્રચુર; બહુ રીતે

णिसट्ठ. त्रि० (निसृष्ट) નિકળેલ; તજવેલ. (૨) આપેલ. (૩) મુક્ત; છુટો (૪) ફેંકેલ.

णिसढ. पु० (निषध) બળદ. (૨) નિષધ નામે એક યાદવ કુમાર. (૩) મહાવિદેહની મર્યાદા બાંધનાર મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો નિષધ નામે પર્વત.

णिसढकूड. न० (निषधकूट) નિષધ પર્વતનું બીજું કૂટ-શિખર.

णिसढदह. पु० (निषधद्रह) મન્દર પર્વતની દક્ષિણે દેવકુરૂક્ષેત્રમાંનો મોટો દ્રહ-ઝરો.

णिसण्ण. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલ, (૨) કાઉસગ્ગનો એક ભેદ.

णिसम्मभासि. त्रि० (निशम्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર

णिसरण. न० (निसरण) નીકળવું તે

णिसल्ल. त्रि० (निःशल्य) માયા નિયાણ અને મિચ્છાદંસણ એ ત્રણ શલ્ય રહિત

णिसह. पु० (निषध) જુઓ " ણિસઢ " શબ્દ.

णिसहकूड. पु० (निषधकूट) જુઓ "ણિસઢકૂડ" શબ્દ.

णिसहदह. पु० (निषधद्रह) દેવકુરૂના ચિત્ર વિચિત્રકૂટ પર્વતથી ૮૩૪ જોજન ને સાતીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીની વચ્ચે આવેલ એક દ્રહ.

णिसा. स्त्री० (निशा) રાત્રિ. (૨) રાત્રીના જેવા અંધકારવાળી નરકભૂમિ (૩) વાટવાનો પત્થર.

णिसाय. पु० (निषाद) સ્વર વિશેષ.

णिसालोढ. न० (निशालोष्ट) વાટવાનો પત્થર.

णिसिज्जा. स्त्री० (निषद्या) આસન; બેઠક.

णिसिट्ठ. त्रि० (निःसृष्ट) ફેંકેલ. (૨) મુક્ત. (૩) અનુજ્ઞાત.

णिसिद्ध. त्रि० (निषिद्ध) નિષેધ કરેલ; અટકાવેલ.

णिसिभत्त. न० (निशाभक्त) રાત્રિ ભોજન.

णिसिय. त्रि० (निशित) તીક્ષ્ણ; પાણીદાર; તાણી ધારવાળું.

णिसिरण. न० (निसर्जन) નીકળવું તે. (૨) ત્યાગ

णिसिरणया } स्त्री० (निसर्जना) દાન. ત્યાગ.
णिसिरणा. } (૨) નીકળવું તે.

णिसिरिय त्रि० (निसृष्ट) તજેલ; મુકેલ.

णिसीयण. न० (निषीदन) બેસવું તે

णिसीह. न० (निशीथ) જૈન આગમ વિશેષ, નિશીથ સૂત્ર.

णिसीहिया. स्त्री० (नैषेधिकी) સ્વાધ્યાય કરવાની ભૂમિ (૨) પાપ ક્રિયાનો ત્યાગ. (૩) સામાચારીનો એક પ્રકાર; વ્યાપારાન્તરનો નિષેધરૂપ આચાર

णिसीहिया. स्त्री० (निशीथिका) સ્વાધ્યાય ભૂમિ, અધ્યયનસ્થાન. (૨) આચારંગ સૂત્રનું એક અધ્યયન

णिसुंभण न० (निशुम्भन) વિનાશ. (૨) त्रि० મારનાર.

णिसुंभा स्त्री० (निशुम्भा) વૈરોચન ઇંદ્રની પાંચમી અગ્રમહિષી.

णिसेय. पु० (निषेक) કર્મ પુદ્‌ગળની પ્રતિસમય અનુભાગ રચના.

णिसेवग. त्रि० (निषेवक) સેવનાર; આરાધનાર

णिसेविय. त्रि० (निषेवित) આશ્રય કરેલ.

णिसेह. पु० (निषेध) અપવાદ.

णिसेहणा. स्त्री० (निषेधना) નિવારણ.

णिसेहिया. स्त्री० (नैषेधिकी) મોક્ષગતિ.

णिस्संक. त्रि० (निःशङ्क) નિઃશંક; ચોકકસ.

णिस्संकिय. त्रि० (निःशङ्कित) शंका रहित. (२) न० शंकानो अभाव

णिस्संचार. त्रि० (निस्सचार) सञ्चार रहित. जे नगरमां माणसोने आववा जवानु बंध होय ते.

णिस्संत. त्रि० (नि.शान्त) अतिशय शांत थयेल.

णिस्संदिद्ध. त्रि० (निःसदिग्ध) सन्देह रहित.

णिस्संदेह. त्रि० (निस्सन्देह) सदेह रहित.

णिस्संधि. त्रि० (निस्सन्धि) सांध-छिद्र रहित

णिस्संस त्रि० (नि.शंस) प्रशंसा रहित.

णिस्संस. त्रि० (नृशंस) घातकी; क्रूर.

णिस्सरणा. त्रि० (निःसञ्ज्ञ) संज्ञा रहित

णिस्सयर त्रि (निःस्वकर) कर्मने जुदां पाडनार

णिस्सरणा. त्रि० (निःशरण) (निस्सरण) शरण रहित. (२) न० बहार नीकळवु.

णिस्सल्ल. त्रि० (नि.शल्य) माया, नियाण अने मिथ्यादंसण ए त्रण शल्य रहित.

णिस्ससिय. न० (निःश्वसित) नीचे श्वास मुकवो ते.

णिस्सह त्रि० (निःसह) अनिअशक्त, मंद

णिस्सा. स्त्री० (निश्रा) आश्रय, आलंबन.

णिस्साण. न० (निश्राण) अवलम्बन.

णिस्साणपय न० (निश्राणपद) अपवाद.

णिस्सार. त्रि० (निःसार) सार रहित, निरर्थक (२) जुनं. पुराणुं

णिस्सारिय त्रि० (निःसारित) बहार काढेल. (२) भ्रष्ट करेल.

णिस्सावयण न० (निश्रावचन) कोईने प्रतिबोध पमाडवाने तेवा गुणवाळानुं कोई दृष्टांत आपवु ते

णिस्सास. पु० (निःश्वास) निःश्वास, नीचो श्वास.

णिस्सिंसिय. न० (नि.सिञ्चित) अव्यक्त शब्द विशेष

णिस्सिय. त्रि० (निःश्रित) मेळवेल. (२) निश्चय बांधेल. (३) लिङ्ग प्रमित. (४) आश्रित. (५) आसक्त थयेल. (६) न० राग, आहार आदिनी लोलुपता.

णिस्सिय त्रि० (निःसृत) नीकळेल

णिस्सील. त्रि० (निःशील) सारा स्वभावथी रहित, दुःशील. (२) आचार रहित. (३) समाधि-शान्ति रहित. (४) शीयळ वगरनो, ब्रह्मचर्यव्रत रहित. (५) महाव्रत के अणुव्रत रहित.

णिस्सेणि. स्त्री० (निःश्रेणि) निसरणी.

णिस्सेयस. न० (निःश्रेयस) कल्याण; मंगल (२) मोक्ष; निर्वाण. (३) अभ्युदय; उन्नति.

णिस्सेयसिय. त्रि० (नैःश्रेयसिक) मोक्षाभिलाषी; मुमुक्षु.

णिस्सेस पु० (निःश्रेयस) मोक्ष.

णिस्सेस त्रि० (निःशेष) सम्पूर्ण, सर्व.

णिह. त्रि० (निह) मायावी. (२) क्रोध आदिथी पीडित. (३) आघातनुं ठेकाणुं, घातना स्थान.

णिह त्रि० (स्निह) रागी; ममत्ववाळो. (२) न० तेल.

णिहट्टु. अ० ( ) मूकी करवु ते. (२) स्थापन करवु ते.

णिहण न० (निधन) विनाश, छेडो.

णिहत्त. न० (निधत्त) परस्पर मळेल कर्मपुद्गलोने दृढपणे धारण करवा ते, कर्मबन्धनो एक प्रकार.

णिहत्तण न० (निधत्तन) कर्मनुं निबिड बन्धन.

णिहय. त्रि० (निहत) हणेल, मारेल.

णिहरण. न० (निस्सरण) निर्गमन, बहार नीकळवु ते. (२) अपनयन

णिहस. पु० (निकष) कसोटी, कसोटी काढवाना पत्थर.

णिहा. स्त्री० (निहा) माया, कपट

णिहाणा. न० (निधान) चक्रवर्तीनां नव निधान. (२) खजानो.

णिहार. पु० (निहार) शौचक्रिया.

णिहारिम न० (निर्हारिम) जेना शबने बहार काढीने संस्कार करवामा आवे तेनुं मरण. (२) त्रि० दूर जनार

णिहि. पु० (निधि) भंडार. खजानो (२) ए नामनो एक द्वीप अने एक समुद्र. (३) धन आदिथी भरेलु पात्र (४) च-क्रवर्ती राजानी संपत्ति विशेष; नैसर्प आदि नव निधि.

णिहिपइ. पु० (निधिपति) भंडारी. निधानना धणी. खजानची.

णिहिरयणा. न० (निधिरत्न) चक्रवर्तीनु नि-धान-खजानो.

णिही. स्त्री० (निही) अनन्तजीववाळी वन-स्पतिनी एक जात

णिहु. स्त्री० (स्निहु) ए नामनी एक व-नस्पति. कंद विशेष. (२) औषधि विशेष.

णिहुय. त्रि० (निभृत) निवृत्त थयेल. प्रवृ-त्तिरहित. (२) प्रशान्तवृत्तिवाळो. (३) निश्चळ, अचळ.

णिहुअ. न० ( ) अकिंचित्कर.

णिहो अ० (न्यक्) नीचे.

णीआगोय. न० (नीचगोत्र) गोत्रकर्मनी अ शुभ प्रकृति.

णीइ. स्त्री० (नीति) नैगम आदि नय. (२) नीति, न्याय

णीच. त्रि० (नीच) नीचो; हलको.

णीछूढ. न० (निष्ठ्यूत) थुंकेलु; थूंक.

णीजूह. न० (निर्यूह) जुओ " णिज्जूह " २०८६.

णीणिय. त्रि० (निर्नीत) बहार काढेल.

णीणिया स्त्री० (नीनिका) एक जातनो चार इंद्रियवाळो जीव.

णीति. स्त्री० (नीति) नीति; न्याय.

णीम. पु० (नीप) कदंबनुं झाड

णीय. त्रि० (नीत) लावेल, आणेल.

णीय त्रि० (नित्य) नित्य; हमेश रहेनार.

णीय. त्रि० (नीच) नीचु. नानु; ठींगणु. (२) नीच, हलको. नीचा कुळनो.

णीयागोय न० (नीचगोत्र) गोत्रकर्मनी अ-शुभ प्रकृति; हलकु गोत्र. (२) त्रि० नीच गोत्रमा उत्पन्न थयेल.

णीयागोयकम्म. न० (नीचगोत्रकर्मन्) गोत्र कर्मनी अशुभप्रकृति के जेना उदयथी जीव नीच गोत्र पामे करे छे.

णीरय. त्रि० (नीरजस) रजरहित; निर्मळ. (२) पु० ब्रह्मदेवलोकना एक प्रस्तर

णीरिति पु० (नैर्ऋति) मूळ नक्षत्रनो अधि-ष्ठाता देवता.

णीरुव्विग्ग. त्रि० (निरुद्विग्न) उद्वेग रहित. चिन्ता रहित.

णीरोग त्रि० (नीरोग) रोग रहित. (२) ग्लानि रहित.

णील त्रि० (नील) श्याम, नीलु. (२) पु० नीलो रंग (३) नीलम; एक जातनो मणि (४) जीवा. (५) २५ मा ग्रहनु नाम (६) स्त्री० नीललेश्या; छ लेश्यामांनी बीजी लेश्या. (७) आणुसमूह. (८) अ-धिष्ठायक देव विशेष. (९) पर्वत विशेष

णीलकंठ. पु० (नीलकण्ठ) शक्रेन्द्रना महिष सेनानो अधिपति देवता.

णीलकंठय. पु० (नीलकण्ठक) मोर; मयूर.

णीलकणवीर. पु० (नीलकरवीर) नीलारंगनी कणेर; वृक्षनी एक जात.

णीलकूड. पु० (नीलकूट) नीलवंत वर्षधर पर्वतनुं एक शिखर.

णीलगुलिया. स्त्री० (नीलगुटिका) एक जा-तनु रत्न.

णीलवंधुजीव. पु० (नीलबन्धुजीव) નીલા રંગના પુષ્પવાળું એક જાતનું ઝાડ.

णीललेस्स. त्रि० (नीललेश्य) નીલલેશ્યાવાળો જીવ.

णीललेस्सा. स्त्री० (नीललेश्या) ૬ લેશ્યામાંની બીજી લેશ્યા; અશુભ અધ્યવસાય વિશેષ

णीलवंत. पु० (नीलवत्)સીતા નદીને વચ્ચગાળે આવેલ એ નામનો એક દ્રહ. (૨) તેના વાસી નાગકુમાર દેવ. (૩) મન્દર પર્વતનું બીજું શિખર. (૪) નીલવંત પર્વત; મહાવિદેહની ઉત્તર તરફની સીમા બાંધનાર પર્વત. (૫) નીલવંત પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

णीलवंतकूड. पु० (नीलवत्कूट) નીલવંત વર્ષધર પર્વતનું બીજું શિખર.

णीलवंतद्दहकुमार. पु० (नीलवद्द्रहकुमार) નીલવંત દ્રહનો અધિપતિ નાગકુમાર દેવ.

णीलवंतपव्वय. पु० (नीलवत्पर्वत) નીલવંત પર્વત

णीला स्त्री० (नीला) નીલલેશ્યા. (૨) જંબુદ્વીપના મેરૂની ઉત્તરે રક્તા મહાનદીને મળતી એ નામની એક મહાનદી

णीलाभास. पुं० (नीलाभास) ૨૬ મો મહા ગ્રહ

णीलासोग. पु० (नीलाशोक) નીલા રંગનું અશોકવૃક્ષ. (૨) એ નામનું સુદર્શન શેઠનું ઉદ્યાન.

णीलासोय. न० (नीलाशोक) સૌગંધિકા નગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

णीली. स्त्री० (नीली) નીલી, ગળી. (૨) ગુચ્છ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર.

णीलुप्पल. न० (नीलोत्पल) નીલોત્પલ; કમળ.

णीलोभास. त्रि० (नीलावभास) મયૂરના ગળા જેવું પ્રકાશમાન. (૨) पु० ૨૬ મા ગ્રહનું નામ.

णीव. पुं० (नीप) કદંબનું ઝાડ. (૨) न० તેના ફળ.

णीवार. पु० न० (नीवार) ખેડ્યા વગરની જમીનમાં ઉગેલ ધાન્ય વિશેષ, સામો, ચોખા પ્રભૃતિ.

णीसंक. त्रि० (निःशङ्क) શંકા રહિત.

णीसट्ठ. त्रि० (निःसृष्ट) વિમુક્ત. (૨) પ્રદત્ત.

णीसढ. त्रि० (निःसृष्ट) ફેંકેલ, મુકેલ.

णीसवय. त्रि० (निश्रावक) નિર્જરા કરનાર.

णीससिउच्छ्रसिअसम. (निःश्वसितोच्छ्वसितसम) ઉંચા નીચા સ્વરવાળું ગાયન.

णीससिय. न० (निःश्वसित) નીચે શ્વાસ મુકવો.

णीसा. स्त्री० ( ) ચટી.

णीसास. पु० न० (निःश्वास) નીચે શ્વાસ મુકવો તે.

णीसेयस. न० (निःश्रेयस) નિશ્ચિત કલ્યાણ; મોક્ષ.

णीहडिया स्त्री० (निर्हृतिका) પીરસાણું.

णीहरण. न० (निर्हरण) મરણ સસ્કાર. (૨) નીકળવું તે.

णीहार. पु० (नीहार) દિશાએ-શૌચક્રિયાએ જવું.

णीहारण. न० (निस्सारण) કાઢી મુકવું.

णीहारि त्रि० (निर्हारिन्) વ્યાપી જનાર; વિસ્તાર પામનાર. (૨) અવાજવાળું.

णीहारिम न० (निर्हारिम) જેના શબનું નિહરણ-અગ્નિસંસ્કાર વગરે મરણ સસ્કાર થાય એવું સ્થળે સંથારો કરવો તે. (૨) ઘણે દૂર સુધી પહોંચે તેવુ.

णीहू स्त्री० (नीहू) કન્દની એક જાત.

णु अ० (नु) પ્રશ્ન. (૨) વિતર્ક.

णुक्कार पुं० (नुकार) નુકાર શબ્દ કરવો તે.

णूणं. अ० (नूनम्) નક્કી; ચોક્કસ. (૨) તર્ક, પ્રશ્ન, હેતુ ઇત્યાદિ અર્થમાં વપરાતું અવ્યય.

णूम न० (नूम) ગાઢ અંધારૂં. (૨) પર્વતની ગુફા વગેરે ગુપ્ત સ્થળ. (૩) ઢાંકવું. (૪) માયા; કપટ. (૫) કર્મ.

णूमगिह न० (नूमगृह) ગીચ ઝાડીમાં આવેલું ઘર; કુંજઘર.

णे. अ० (णे) પાદપૂરણ.

णेआइय. त्रि० (नैयायिक) } ન્યાયયુક્ત;
णेआउअ त्रि० (न्याय्य) } યુક્તિ પ્રયુક્તિ સહિત. (૨) પુ० જેમાં નિશ્ચે મુક્તિ મળે તેવો માર્ગ. (૩) त्रि० ન્યાય શાસ્ત્ર જાણનાર.

णेउणिअ. त्रि० (नैपुणिक) નિપુણ, ચતુર. (૨) न० અનુપ્રવાદ નામના પૂર્વ ગ્રંથની એક વસ્તુ.

णेउणण. न० (नैपुण्य) નિપુણતા; ચતુરાઈ.

णेउर. न० (नूपुर) પગનું આભરણ; ઝાંઝર (૨) બે ઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ. (૩) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

णेग. त्रि० (नैक) અનેક, બહુ.

णेगम न० (नैगम) વાણીયા-વ્યાપારીઓનું નિવાસ સ્થાન. (૨) પુ० શાસ્ત્રના અર્થમાં કુશળ. (૩) સાત નયમાંનો પહેલો નય

णेच्छइय. पु० (नैश्चयिक) નિશ્ચય નય.

णेतार. त्रि० (नेतृ) નાયક.

णेत्त. पु० न० (नेत्र) આંખ. (૨) નેતરૂં. (૩) નેતરની છડી; સોટી.

णेत्तसूल. न० (नेत्रशूल) નેત્રશૂળ, આંખનો કઠાપો.

णेम. पु० स्त्री० (नेम) જમીનથી ઉંચો નીકળતો પ્રદેશ; ભિંતની કિનારી. (૨) न० મૂળ; જડ.

णेमि. पु० (नेमि) પૈડાનો ઘેરાવો, પૈડાની ધાર. (૨) બાવીસમા તીર્થંકર.

णेमित्तिय. न० (निमित्त) નિમિત્તશાસ્ત્ર, ૨૯ પાપશાસ્ત્રમાંનું એક.

णेम्म त्रि० ( ) સમાન, સરખું.

णेम्मा. स्त्री० ( ) જમીનથી નીકળતો પ્રદેશ.

णेय. त्रि० (ज्ञेय) જાણવા યોગ્ય.

णेयत्तिय. त्रि० (नैयतिक) નિત્ય

णेयाउय. त्रि० (नैयायिक) ન્યાયયુક્ત. (૨) ન્યાયદર્શન-ગૌતમ શાસ્ત્રને જાણનાર. (૩) મોક્ષમાર્ગ બતાવનાર ન્યાયયુક્ત શાસ્ત્ર.

णेयार त्रि० (नेतृ) નેતા; નાયક.

णेरइय पु० (नैरयिक) નરકમાં રહેનાર જીવ, નારકી. (૨) નરકગતિ, નરકનો ભવ-અનુભવનાર.

णेरइयावास पु० (नैरयिकावास) નરકાવાસો.

णेरई. स्त्री० (नैर्ऋती) નૈઋતિ-રાક્ષસ જેનો દેવતા છે એવું નક્ષત્ર; મૂળ નક્ષત્ર (૨) દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વચ્ચેની દિશા.

णेरुत्त. न० (नैरुक्त) વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અર્થનો વાચક શબ્દ. (૨) त्रि० નિરૂક્ત શાસ્ત્રના જાણકાર

णेरुत्ति. स्त्री० (नैरुक्ति) વ્યુત્પત્તિ

णेरुत्तिय. त्रि० (नैरुक्तिक) વ્યુત્પત્તિ કરી શકાય તેવું; વ્યુત્પત્તિવાળું.

णेल. त्रि० (नैल) ગળીનો વિકાર.

णेवत्थ. न० (नेपथ्य) વેષ; પોશાક. (૨) પડદો (૩) અલંકાર; આભૂષણ.

णेवाइय. त्रि० (नैपातिक) નિપાત નિષ્પન્ન નામ, અવ્યય આદિ.

णेसज्जि. त्रि० (नैषधिन) નિષદ્યા-પલાંઠી આસને બેસનાર.

णेसज्जिया. स्त्री० (नैषधिकी) નિષદ્યા-પલાંઠી આસને બેસનાર (સ્ત્રી)

णेसत्थिया. स्त्री० (नैसृष्टिकी) પત્થર વગેરે ફેંકવાથી લાગતી ક્રિયા.

णेसप्प. पु० (नैसर्प) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક, જેમાં ગામ, નગર આદિનું વર્ણન છે.

णोसाय. पु० (निषाद) નિષાદ નામનો સ્વર; સાત સ્વરમાંનો એક.

णेह. पु० (स्नेह) સ્નેહ; રાગ, પ્રીતિ. (२) ચિકાશ.

णेहुर. पु० (नेहुर) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ (२) त्रि० તે દેશના મનુષ્ય.

णो. अ० (नो) નહીં; નિષેધ. (२) મિશ્રણ. (३) દેશ; ભાગ, અંશ

णोआगम. पु० (नोआगम) આગમનો અભાવ. (२) આગમ સાથે મિશ્રણ. (३) આગમનો એક અંશ. (४) न० પદાર્થનું અપરિજ્ઞાન.

णोइंदिय. न० (नोइन्द्रिय) ઇંદ્રિયભિન્ન અને ઇંદ્રિય સદૃશ; મન

णोकसाय. पु० (नोकषाय) હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, જુગુપ્સા, સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ એ નવ મોહનીયકર્મની પ્રકૃતિ, કષાયભિન્ન, કષાયસદૃશ, ઉપર્યુક્ત નવ પ્રકૃતિનો સમુદાય

णोकसायवेयणिज्ज. न० (नोकषायवेदनीय) મોહનીય કર્મની હાસ્યાદિ નવ પ્રકૃતિ.

णोकेवलणाण. न० (नोकेवलज्ञान) અવધિ અથવા મનઃપર્યવજ્ઞાન.

णोगुण. त्रि० (नोगुण) અયથાર્થ; અવાસ્તવિક.

णोजीव पुं० (नोजीव) અજીવ; નિર્જીવ. (२) જીવનો પ્રદેશ.

णोतह. त्रि० (नोतथ) તેવા પ્રકારનું નહી.

णोदिय. त्रि० (नोदित) પ્રેરણા કરેલ; જવાને સન્મુખ કરેલ.

णोमल्लिया. } **णोमालिया.** } स्त्री० (नवमल्लिका) નવમાલતિ નામનું એક વૃક્ષ.

णोल्लिय त्रि० (नोदित) પ્રેરણા કરેલ.

ण्हवण. न० (स्नपन) સ્નાન

ण्हविय. त्रि० (स्नपित) સ્નાન કરેલ; નાહેલ.

ण्हाण. न० (स्नान) સ્નાન કરવું તે

ण्हाणपीढ. पु० न० (स्नानपीठ) સ્નાન કરવાનો પાટલો-બાજોઠ.

ण्हाणमल्लिया. स्त्री० (स्नानमल्लिका) સ્નાનમાં ઉપયોગી એક જાતનું સુગંધી વૃક્ષ; મોટી માલતી

ण्हाय. त्रि० (स्नात) નાહેલ; સ્નાન કરેલ.

ण्हारु न० } **ण्हारुणी** स्त्री० } (स्नायु) સ્નાયુ; નસ. (२) માસ તતુ.

ण्हाविया स्त्री० (स्नापिका) સ્નાન કરાવનારી દાસી.

ण्हुसा स्त्री० (स्नुषा) પુત્રની વહુ; છોકરાની સ્ત્રી

त.

त त्रि० (तत्) તે; પહેલું.

तइ. त्रि० (तति) તેટલું-લી-લો.

तइ. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

तइय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજો-જી-જું.

तइया. स्त्री० (तृतीया) ત્રીજ.

तइया. अ० (तदा) તે વખતે; તે સમયે.

तइल्ल. न० (तैल) તેલ.

तईय त्रि० (तृतीय) જુઓ " तइय " શબ્દ

तईया. स्त्री० (तृतीया) જુઓ " तइया " શબ્દ.

तउ. न० (त्रपु) તરૂઓ; કલઈ. (२) સીસું.

तउवगलेव पु० (त्र्युदकलेप) એક માસમાં ત્રણવાર નાભિ પ્રમાણે જળવાળી નદીમાં ઉતરવું તે.

तउपम. त्रि० (तदुपम) તેની બરાબર, તેના જેવું.

तउय. न० (त्रपुक) કલઈ; તરૂઓ.

तउयर पु० (त्रपुकर) રોગ વિશેષ.

तउस. न० (त्रपुष) એક જાતની વેલ; કાકડી. (૨) ચીભડું.

तउसमिंजगा. } **तउसमिंजिया.** } स्त्री० (त्रपुषमिञ्जिका) એક પ્રકારનો ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જંતુ.

तउसी. स्त्री० (त्रपुषी) કાકડી; વનસ્પતિ વિશેષ.

तए. अ० (ततस्) ત્યાર પછી. તે પછી. (૨) તે કારણથી.

तओ. अ० (ततस्) ત્યાર પછી, ત્યારે.

त. अ० (तत) વાક્યાલંકાર (૨) કારણ, હેતુ.

तंजहा. अ० (तद्यथा) તે આ પ્રમાણે, ઉદાહરણ બતાવનાર અવ્યય.

तंडव. न० (ताण्डव) નૃત્ય, નાચ

तंडुल. पु० (तण्डुल) ચોખા, ભાત. (૨) ટીબરૂનું ઝાડ.

तंत त्रि० (तान्त) ખિન્ન થયેલ; ખેદ પામેલ.

तंत. न० (तन्त्र) શાસ્ત્ર, સિદ્ધાંત, મંત્ર (૨) વિદ્યા. (૩) તાંતવાળાં વાજિંત્ર; સતાર વગેરે.

तंतव. पु० (तान्तव) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तंतिय. त्रि० (तान्त्रिक) તંત્રી-વીણા વગાડનાર.

तंती. स्त्री० (तन्त्री) વીણા; વાદ્ય વિશેષ. (૨) વીણા વિશેષ. (૩) તાંત; ચામડાની દોરી.

तंतु. पु० (तन्तु) તાંતણા, દોરા, તાર.

तंतुज. } **तंतुय.** } त्रि० (तन्तुज) વસ્ત્ર; કંબલ.

तंतुवाय. पु० (तन्तुवाय) વણકર; કપડાં વણનાર

तंतुवायसाला. स्त्री० (तन्तुवायशाला) વણકરની શાળા. વણાટશાળા

तंदुल पु० (तण्डुल) ચોખા, ચાવલ. (૨) તંદુલ નામનો ચોખાના જેવડા શરીરવાળો એક જાતનો મચ્છ (૩) એ નામની એક જાતની લીલી વનસ્પતિ.

तंदुलमच्छ. पु० (तन्दुलमत्स्य) ચોખાના દાણા જેવડો મચ્છ; તદુલીયો મચ્છ.

तंदुलवेयालिय. न० (तण्डुलवैचारिक) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૪ મું સૂત્ર.

तंदुलेज्जग. } **तंदुलेज्जय.** } पु० (तन्दुलीयक) તાંદળજો.

तंब न० (ताम्र) તાંબુ. ધાતુની એક જાત (૨) त्रि० રાતું.

तंबग. पु० (ताम्रक) એ નામનો ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

तंबचूल. पु० (ताम्रचूड) કુકડો.

तंबूल. } **तंबोल.** } न० (ताम्बूल) પાનપટી; તાંબૂલ.

तंबोली. स्त्री० (ताम्बूली) નાગરવેલ.

तंमण न० (तन्मनस्) દેવદત્ત વગેરેનું ઘટાદિ વિષયમાં મન તે તન્મન કહેવાય.

तंस. त्रि० (त्र्यस्र) ત્રિકોણાકાર; ત્રણ ખુણાવાળુ.

तक्क न० (तक्र) છાશ.

तक्क. पु० (तर्क) તર્ક-જ્ઞાન વિશેષ. (૨) વિચાર; તર્ક; ઉહાપોહ.

तक्कग. त्रि० (तर्कक) તર્ક કરનાર

तक्कणावित्ति. स्त्री० (तर्कणावृत्ति) નટ-નટ્યાચાર્ય વગેરેનું કુળ.

तक्कम्मसेवि. न० (तत्कर्मसेविन्) મૈથુન કર્યા પછી કુતરાની પેઠે પોતાના વીર્યને ચાટનાર, નપુસકનો એક પ્રકાર.

तक्कर. पु० (तस्कर) ચોર.

तक्करपओग. पु० (तस्करप्रयोग) શ્રાવકનાં ત્રીજા અદત્તાદાનવ્રતનો બીજો અતિચાર; ચોરને પ્રેરણા કરવી તે.

तक्कलि. } **तक्कली** } स्त्री० ( ) વૃક્ષ વિશેષ.

तक्का. स्त्री० (तर्क) તર્ક. કલ્પના

तक्कालं. अ० (तत्कालम्) તરત, જલદી.

तक्खण न० (तत्क्षण) તત્કાળ; તેજ વખતે.

तगर. पु. (तगर) તગર. એક જાતનું સુગંધી દ્રવ્ય.

तगरा स्त्री० (तगरा) તગરા નદી

तच्च. त्रि० (तृतीय) ત્રીજે ૭-જુ. (૨) ત્રીજીવાર.

तच्च. न० (तत्त्व) સાર, પરમાર્થ.

तच्च. त्रि० (तथ्य) સત્ય; વાસ્તવિક, ખરેખર; પારમાર્થિક (૨) न० સત્યતા.

तच्चं. अ० (त्रिः) ત્રણવાર.

तच्चावाय पु० (तत्त्ववाद) (तथ्यवाद) } દૃષ્ટિવાદ, તત્ત્વવાદ.

तच्चित्त. त्रि० (तच्चित्त) જેમાં જેનું મન લાગેલું હોય તે. તલ્લીન.

तच्छण. न० (तक्षण) લાકડા વગેરે છોલવા.

तच्छिय. त्रि० (तक्षित) છોલેલ.

तज्जण न० (तर्जन) } **तज्जणा.** स्त्री० (तर्जना) } તર્જના કરવી, ઉપાલંભોદેવો; તરછોડવું

तज्जाय त्रि० (तज्जात) ગુરૂએ શિષ્યને શિખામણ આપતા જે શબ્દો કહ્યા, તેજ શબ્દો શિષ્ય ગુરૂને સંભળાવે કે તમે કેમ નથી કરતા તે. (૨) સમાન જાતિવાળું. (૩) સાધુને આપવા યોગ્ય દ્રવ્ય—ખાદ્ય પદાર્થ.

तज्जिय. त्रि० (तर्जित) તર્જના કરેલ.

तट्ठ. त्रि० (त्रस्त) ડર પામેલ. (૨) न० મુહૂર્ત વિશેષ.

तट्ठ. त्रि० (तष्ट) છોલેલું; ઝીણું કરેલું.

तट्ठव. न० (त्वष्टृ) મુહૂર્ત વિશેષ

तट्ठार. पु० (त्वष्टृ) ચિત્રા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

तड. पु० न० (तट) કિનારો; કાંઠો.

तडउडा स्त्री० ( ) આવળ.

तडत्थ. त्रि० (तटस्थ) તટસ્થ, મધ્યસ્થ

तडाग. पु० (तडाग) તળાવ; સરોવર.

तडि. स्त्री० (तडित्) વિજળી; વિદ્યુત્.

तडिय. पु० (तटिक) કાંઠો, ભેખડ.

तडिय. त्रि० (तत) વિસ્તૃત; ફેલાયેલ.

तडिगा. स्त्री० (तलिका) મોજડી; પગરખા.

तडितडिया स्त्री० (तडित्तडित्) વિજળીની પેઠે વિસ્તાર પામેલ.

तडिया. स्त्री० (तडित्) વીજળી; વિદ્યુત્

तडी. स्त्री० (तटी) નદી આદિનો કિનારો.

तण. न० (तृण) ઘાસ, ખડ, દર્ભ, ધ્રો વગેરે તરણા.

तणग. न० (तृणक) એક જાતનું ઘાસ (૨) ઘાસનું પાથરણું, ચટાઈ.

तणघर. न० (तृणगृह) તરણાનું બનાવેલું ઘર, ઝુંપડી.

तणपणग. न० (तृणपञ्चक) પાંચ જાતનાં તૃણ, શાલિ, વ્રીહિ, કોદ્રવ, કાંગ અને સ્યામાક એ પાચ જાતના પલાલ તથા તરણા.

तणपरिसह. पु० (तृणपरिसह) } **तणफास.** पु० (तृणस्पर्श) } દાભડાની પથારીમા તરણાં લાગે તે, ૨૨ માંનો ૧૭ મા પરિષહ.

तणय. पु० (तनय) પુત્ર.

तणविंटय. } **तणवेंटय.** } पु० (तृणवृन्तक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ વિશેષ.

तणसोल्लि. } **तणसोल्लिया.** } स्त्री० (तृणमोल्लिका) સફેદ ફુલવાળી વનસ્પતિ વિશેષ. માલિકા.

तणाहार. पु० (तृणाहार) ઘાસ ખાઈને જીવનાર; ઘાસનો કીડો; તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ

तणाहारअ. पु० (तृणाहारक) ઘાસ સારનાર, ઘાસ વેચનાર.

तणु. त्रि० (तनु) બારીક; સૂક્ષ્મ. (૨) પુ० સ્ત્રી० દેહ; શરીર. (૩) ન० સ્વલ્પ; લઘુ પરિમાણ. (૪) છેક સૂક્ષ્મ હોવાથી સિદ્ધશિલાનું એક નામ. (૫) શરીરનામ, નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઉદારિકાદિ શરીર પામે.

तणुई. स्त्री० (तन्वी) નાજુક અંગવાળી સ્ત્રી. (૨) સિદ્ધશિલાનું એક નામ.

तणुग. न० (तनुक) શરીર. (૨) ત્રિ० સૂક્ષ્મ

तणुज. पु० (तनुज) પુત્ર.

तणुणाम. न० (तनुनामन) શરીરનામ, નામકર્મની એક પ્રકૃતિ

तणुतणु. स्त्री० (तनुतनु) } સિદ્ધશિલા.
तणुतणुई स्त्री० (तनुतन्वी) } મુક્તિશિલા, ઇષત્પ્રાગભારા નામની પૃથ્વી.

तणुनाम. न० (तनुनामन्) શરીરરૂપ નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ

तणुपज्जत्ति. स्त्री० (तनुपर्याप्ति) છ પર્યાપ્તિ માંની બીજી શરીર નામે પર્યાપ્તિ.

तणुय. त्रि० (तनुक) ઝીણું, સૂક્ષ્મ, સ્વલ્પ (૨) દરિદ્રી; ગરીબ (૩) યાચક. (૪) ન० અગ્રભાગ. (૫) શરીર

तणुय. त्रि० (तनुज) તનુ દેહથી ઉત્પન્ન થયેલ, પુત્ર પુત્રી વગેરે.

तणुल. न० (तनुल) શારીરિક સુખ.

तणुवत्थुल. न० (तनुवस्थुल) એ નામની એક વનસ્પતિ

तणुवात. } पु० (तनुवात) ઘનવાનો આ
तणुवाय. } ધારભૂત તનુવા, બાદર વાયુકાયનો એક ભેદ.

तणुसोल्लिय. न० (तनुसौल्लिक)માલતીનું ફૂલ

तणू. स्त्री० (तनू) ઇષત્પ્રાગભારા નામની પૃથ્વી.

तणूअतरा. स्त्री० (तनूकतरा) } સિદ્ધશિલા
तणूअरी स्त्री० (तनुतरी) }

तण्णग. पु० (तार्णक) } વાછરડો.
तण्णय. पु० (तर्णक) }

तण्हा. स्त्री० (तृष्णा) તૃષ્ણા; લાલસા, પિપાસા. (૨) તૃષા; તરસ.

तत. न० (तत) તાનથી વાગ તે; વીણા, સારંગી વગેરે. (૨) વચ્ચે પોલા અને બે તરફથી ચર્માદિકથી મઢેલ વાજિંત્રની એક જાત; ઢોલ, માદલ વગેરે. (૩) त्रि० વિસ્તાર પામેલ.

ततगति. स्त्री० (ततगति) એક ગામથી બીજે ગામ જતા સામે ગામ ન પહોંચાય ત્યાં સુધી ગતિનો વિસ્તાર થાય તે તતગતિ.

ततिय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજો-જી-જું

ततिया स्त्री० (तृतीया) ત્રીજ.

ततो अ० (ततस्) ત્યાર પછી.

तत्त. न० (तत्त्व) રહસ્ય, સાર; તત્ત્વ. (૨) વસ્તુ; સત્પદાર્થ (૩) પરમાર્થ-યથાવસ્થિત (જેવો છે તેવો) લોકનો સ્વભાવ. (૪) જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વ.

तत्त. त्रि० (तप्त) તપેલ; ગરમ થએલ

तत्तजला. स्त्री० (तप्तजला) સુવચ્છવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની એક અંતર નદી.

तत्तडिअ. न० ( ) રંગેલ વસ્ત્ર.

तत्तत्थ पु० (तत्त्वार्थ) પરમાર્થ; સારઅર્થ.

तत्तनिव्वुड. त्रि० (तप्तनिर्वृत) તપીને અચિત્ત થયેલ.

तत्तफासुअ. न० (तप्तप्रासुक) ગરમ કરેલ અચેત પાણી.

तत्तवई. स्त्री० (तत्त्ववती) સુઘોસ નગરના અર્જુન રાજાની રાણીનું નામ.

तत्ताणिव्वुड. त्रि० (तप्तानिर्वृत) તપેલ પણ પ્રાશુક-અચેત નહીં થયેલ.

तत्ताणुरूवत्त. न० (तत्त्वानुरूपत्व) ૧૫ મો સત્ય વચનનો અતિશય: તત્ત્વને અનુસરી બોલવું તે.

तत्ति. स्त्री० (तृप्ति) સંતોષ; તૃપ્તિ.

तत्ति. स्त्री० (तप्ति) તાપ; ક્રોધ. (૨) કાર્ય; પ્રયોજન.

तत्तिय. त्रि० (तावत्) તેટલું.

तत्तिल्ल. त्रि० (तावत्) તેટલું.

तत्तो अ० (ततः) ત્યાર પછી.

तत्थ. न० (तथ्य) સત્ય

तत्थ. त्रि० (स्तब्ध) સ્તબ્ધ થયેલ.

तत्थ. त्रि० (त्रस्त) ત્રાસ પામેલ.

तत्थ. अ० (तत्र) ત્યાં; તે ઠેકાણે.

तत्थेव. अ० (तत्रैव) ત્યાંજ.

तथारूव त्रि० (तथारूप) શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તેવા પ્રકારનો

तदवत्थ त्रि० (तदवस्थ) મૂળ હતું તેવું ને તેવું.

तदा अ० (तदा) ત્યારે, તે વખતે.

तदुभय त्रि० (तदुभय) તે બે

तद्धिय. पु० (तद्धित) અપત્યાદિ અર્થ બતાવનાર પ્રત્યય (૨) તદ્ધિત પ્રત્યયની પ્રાપ્તિના કારણભૂત અર્થ

तद्धियय. त्रि० (तद्धितज) તદ્ધિતથી બનેલ.

तधा अ० (तथा) તે પ્રકારે.

तप्प. पु० न० (तप्र) ત્રાપો. (૨) ત્રાપાને આકારે થતું નારકીનું અવધિજ્ઞાન.

तप्पग त्रि० (तल्पग) પથારી પર જનાર, સુનાર.

तप्पढमया स्त्री० (तत्प्रथमता) સૌની પહેલા, શરૂઆત

तप्पण. न० (तर्पण) એક ઉપકરણ. (૨) સાથવો. (૩) તેલ આદિ સ્નિગ્ધ પદાર્થ.

तप्पणालोडिय. न० (तर्पणालोडित) પાણીથી લોદો વાળેલ સાથવો.

तप्पभिइं. अ० (तत्प्रभृति) ત્યારથી માંડીને.

तप्पुरिस. पुं० (तत्पुरुष) તત્પુરૂષ નામનો સમાસ, સમાસનો એક પ્રકાર

तब्भव. पुं० (तद्भव) તે ભવ; વર્તમાન ભવ.

तब्भवजीविय. न० (तद्भवजीवित) ઉદારિક શરીરવાળા મનુષ્ય અને તિર્યંચનું જીવન.

तब्भवमरण. न० (तद्भवमरण) તદ્ભવ મરણ; જે ગતિનું આયુષ્ય ભોગવે છે તેજ ગતિનું ફરી આયુષ્ય બાંધી મરણ પામે તે, બાળમરણનો એક પ્રકાર.

तब्भारिय. पु० (तद्भार्य) } દાસ.
तब्भारिय. (तद्भारिक) }

तब्भूम. त्रि० (तद्भौम) તે ભૂમિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

तम. पु० न० (तमस्) અંધકાર; અંધારૂં. (૨) મોહ. (૩) અજ્ઞાન

तमकाय पु० (तमस्काय) તમસ્કાય કે જે અરૂણવર સમુદ્રથી નિકળી પાંચમા દેવલોક સુધી પહોંચેલ છે

तमतमग पु० (तमस्तमाग) સાતમી નરકના જીવ.

तमतमप्पभा स्त्री० (तमस्तमःप्रभा) સાતમી નરક, સાતમી નરકની પૃથ્વીનું ગોત્ર.

तमतमा. स्त्री० (तमस्तमा) ગાઢ અંધકારવાળી સાતમી નરક

तमतिमिर. (तमस्तिमिर) અંધકાર. (૨) અંધકારનો સમૂહ

तमप्पभा. } स्त्री० (तमःप्रभा) છઠ્ઠી નરકની
तमप्पहा. } પૃથ્વી.

तमबल. त्रि० (तमोबल) અસદાચારી, તસ્કર. (૨) न० અજ્ઞાનનું બળ.

तमरूव. न० (तमोरूप) તમસ્કાય; અરૂણવર સમુદ્રમાંથી અંધકારમય ધૂમસ ચડે છે તે.

तमस. पु० न० (तमस्) અંધકાર.

तमस्सई. स्त्री० (तमस्वती) ઘોર અંધકારવાળી રાત્રિ.

तमा. स्त्री० (तमा) છઠ્ઠી નરક પૃથ્વી. (૨) નીચી દિશાનું નામ.

तमाल. पु० (तमाल) તમાલનું ઝાડ.

तमिस. न० (तमिस्र) અંધારૂ.

तमिसंधयार. पु० (तमिस्रान्धकार) ગાઢ અંધારૂ.

तमिसगुहा. स्त्री० (तमिस्रगुफा) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર

तमिस्स. न० (तमिस्र) ગાઢ અન્ધકાર

तमिस्सगुहा. स्त्री० (तमिस्रगुहा) વૈતાઢ્ય પર્વતની વચ્ચે પશ્ચિમ બાજુની એક ગુફા કે જેમાં થઈ ચક્રવર્તી ઉત્તર ભરતમાં દેશ સાધવા જાય છે

तमुक्काइय. पु० (तमस्काथिक) તમસ્કાય કરનાર દેવ

तमुक्काय. पु० (तमस्काय) અરૂણવર સમુદ્રમાંના પાણીના સૂક્ષ્મ પરિણામ રૂપ અન્ધકારનો સમૂહ.

तमुय त्रि० (तमस) જન્માન્ધ. (२) અત્યન્ત અજાણી

तमोकसिय. त्रि० (तम कषिक) ખરી ખોનાનો ઢાંક પીછોડો કરનાર. ગુપ્ત ક્રિયા કરનાર

तम्मण. त्रि० (तन्मनस्) તલ્લીન, તચ્ચિત્ત

तम्मय. त्रि० (तन्मय) તન્મય, તે સ્વરૂપ (२) તેનો વિકાર

तम्मियय } **तम्मेयय.** } न० (तन्मात्रज) પાંચ તન્માત્રથી ઉત્પન્ન થયેલ આકાશ આદિ પાંચ મહાભૂત.

तम्हा. अ० (तस्मात्) તેટલા માટે

तय त्रि० (तत) વિસ્તૃત, પસારેલ. (२) न० વાદ્ય વિશેષ.

तय. स्त्री० (त्वच्) તજ, તેજાનાની એક જાત.

तयक्खाय. पु० (त्वक्खाद) લાકડાની અંદરની છાલ ખાનાર ઘુણો.

तयण्णवत्थुक. पु० (तदन्यवस्तुक) ઉદાહરણનો એક પ્રકાર

तया अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

तया. स्त्री० (त्वच्) તૃણ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર. (२) ચામડી; છાલ, ત્વચા.

तयाणंतर. न० (तदनन्तर) ત્યાર પછી.

तयाणुग. त्रि० (तदनुग) તેનુ અનુસરણ કરનાર

तयामंत. त्रि० (त्वग्मत) ત્વચાવાળા.

तयाविस. पु० (त्वग्विष) ચામડી માત્રના સ્પર્શથી ઝેર ચઢે એવા સર્પની એક જાત.

तयाहार पु० (त्वगाहार) ઝાડની છાલનો આહાર કરનાર વાનપ્રસ્થની એક જાત.

तर पु० ( ) દહીં વગેરે ઉપર જે તર હોય તે

तर न० (तरस्) વેગ, બળ

तरंग. पुं० (तरङ्ग) તરંગ, મોજું, લહેર. (२) કલ્લોલ

तरंड पु० (तरण्ड) મળવો, ન્હાનું વહાણ.

तरग. त्रि० (तरक) તરનાર. પાર પામનાર.

तरच्छ. पु० (तरक्ष) તરસ; દીપડો, વાઘની એક જાત

तरण. न० (तरण) તરવું તે. પારપામવું. (२) નૌકા, વહાણ.

तरणि स्त्री० (तरणि) નાવા; વહાણ

तरणिज्ज त्रि० (तरणीय) તરવા યોગ્ય

तरतम. त्रि० (तरतम) ન્યૂનાધિક ભાવવાળો.

तरमल्लि. त्रि० (तरोमल्लि) વેગ ધારણ કરનાર; ભગવાન્

तरमल्लिहायण. त्रि० (तरमल्लिहायन) વેગથી દોડી શકે તે અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ; ઘોડા, બળદ વગેરે (२) તરૂણ; યુવાન.

तरय त्रि० (तरक) તરનાર.

तरल. त्रि० (तरल) ચપળ

तरलिय त्रि० (तरलित) ચપળ.

तरिअ. त्रि० (तीर्ण) તરી ગયેલ.

तरिअं. अ० (त्वरितम्) શીઘ્ર; જલદી.

तरियार त्रि० (तरितृ) તરનાર.

तरी स्त्री० (तरी) તરવાનું સાધન; મછવો.

तरू. पु० (तरु) વૃક્ષ, ઝાડ, (२) વનસ્પતિકાય.

तरुकाल. पु० (तरुकाल) વનસ્પતિકાળ; અનંતકાળ.

तरुण. त्रि० (तरुण) યુવાન; જુવાન (२) નવીન; તાજું.

तरुणग. } त्रि० (तरुणक) ન્હાનો બાળક;
तरुणग. } સ્તનધય (२) નવું. (३) કાચું

तरुणरहस. पु० न० ( ) રોગ; બિમારી.

तरुणिया. स्त्री० (तरुणिका) કાચી વનસ્પતિ.

तरुणी. स्त्री० (तरुणी) યુવાન સ્ત્રી; યુવતિ

तरुणीपडिकम्म न० (तरुणीप्रतिकर्मन) સ્ત્રીને શોભાવવાનું વિજ્ઞાન, ૩૧ મી કળા

तरुपक्खंदोलय. त्रि० (तरुपक्षान्दोलक) ઝાડ ઉપરથી પડીને મરનાર, બાળમરણનો એક પ્રકાર

तरुपडण न० (तरुपतन) ઝાડ ઉપરથી પડીને મરવું તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

तल पु० (तल) હાથનું તળીઉં, હથેળી. (२) મધ્યમ ખંડ (३) તળીઉં, ભૂમિનું તળ.

तल. पु० (ताल) તાડ વૃક્ષ અને તેનું ફળ (२) હાથના તાલ; તાલીનો અવાજ.

तल पु० (तिल) તલ, એક પ્રકારનું ધાન્ય.

तलऋोडा. स्त्री० ( ) એ નામના ગુચ્છો; તેલેડા

तलण. न० (तलन) તળવું, ભુંજવું.

तलताल. पु० (तलताल) ગાયનના તાલ પ્રમાણે બે હથેળીથી પાડવામાં આવતા તાલ. (२) વાદ્ય વિશેષ

तलभंगय. न० (तलभङ्गक) ભુજામાં પહેરવાનું આભૂષણ.

तलवर. पु० (तलवर) રાજાએ પ્રસન્નતાથી બક્ષીસ આપેલ રત્નજડિત સુવર્ણપટ્ટ મસ્તકે ધરનાર ધનવાન્ ગૃહસ્થ. (२) કોટવાળ. (३) તળાટી.

तलाग. } पु० (तडाग) તળાવ; સરોવર.
तलाय }

तलार. पु० (तलवर) કોટવાળ.

तलिअ. त्रि० (तलित) તળેલ.

तलिअ. त्रि० (तलिक) જોડા-પગરખાથી ઢંકાયેલ પગ.

तलिआ. } स्त्री० (तलिका) સપાટ; મોજડી.
तलिगा. }

तलिण त्रि० (तलिन) પાતળું, ઝીણું.

तलिम. न० (तलिमन) કરતાલ. વાદ્ય વિશેષ.

तलिम. पु० न० ( ) શય્યા, પલંગ વગેરે.

तलिमा स्त्री० (तलिमा) વાદ્ય વિશેષ

तलिय. त्रि० (तलित) તળેલ; ભુંજેલ

तलिया. स्त्री० (तलिका) એક જાતનું વાસણ.

तलुण. त्रि० (तरुण) જુઓ "तरुण" શબ્દ

तल्लज्ज न० (तल्लज) એક જાતનું ઝાડ

तल्लिच्छ } त्रि० (तल्लिप्स्य) તલ્લીન, તદાસક્ત.
तल्लेच्छ }

तव. पु० न० (तपस्) જેનાથી કર્મનો ક્ષય થાય તે તપ, અનશન આદિ બાર પ્રકારનાં તપ, તપસ્યા

तवअ. पु० (तवक) તાવડો

तवग्ग पु० (तवर्ग) ત, થ, દ, ધ, ન. 'ત' નો વર્ગ.

तवग्गपविभत्ति. न० (तवर्गप्रविभक्ति) એ નામનું ૩૨ નાટકમાનું ૧૮ મું નાટક.

तवचरण न० (तपश्चरण) તપનું આચરણ કરવું તે.

तवचरणि. त्रि० (तपश्चरणिन्) તપાનુષ્ઠાન કરનાર, તપસ્વી.

तवण. पु० (तपन) રવિ, સૂર્ય.

तवणच्चिमालि पु० (तपनार्चिमालिन्) તાપ કરતો સૂર્ય.

तवणा स्त्री० (तपना) સૂર્યનો તાપ; આતાપના.

तवणिज्ज. न० (तपनीय) ગનું સોનું, તપાવેલ સોનું.

तवणिज्जकूड. पु० (तपनीयकूट) જંબૂદ્વીપના રૂચક પર્વતનું એક કૂટ-શિખર.

तवणिज्ज. त्रि० (तपनीय) તપવા યોગ્ય.

तवतेण. त्रि० (तपःस्तेन) તપ સંબંધી જુઠું બોલનાર, તપ ચોર.

तवय पु० (तवक) તાવડો; કડાઈ.

तवसमायारी. स्त्री० (तपःसामाचारी) બાર પ્રકારે તપ કરવું તે; તપનું અનુષ્ઠાન.

तवसमाहि. पु० (तपःसमाधि) તપની સમાધિ; કેવળ નિર્જરા અર્થે સમાધિભાવે તપ કરવું તે.

तवस्सि. त्रि० (तपस्विन्) અનશન આદિ બાર પ્રકારે તપ કરનાર.

तवायार. पु० (तपआचार) બાર પ્રકારના તપનો આચાર; જેથી તપ શુદ્ધ થાય તે.

तवारिह. त्रि० (तपोर्ह) તપને યોગ્ય; પ્રાયશ્ચિત્તનો છઠો પ્રકાર.

तविय. त्रि० (तप्त) તપેલ, ગરમ થયેલ.

तविय. त्रि (तापित) તપાવેલ. (૨) સંતાપિત.

तवोकम्म. न० (तपःकर्मन्) કર્મને તપાવનાર તપકર્મ; તપોનુષ્ઠાન.

तवोकम्मगंडिया स्त्री० (तपःकर्म्मगण्डिका) તપકર્મના અધિકારવાળું પુસ્તક.

तवोधण. न० (तपोधन) તપસ્વી; તપ એજ જેનું ધન છે તે.

तवोमग्गगइ. स्त्री० (तपोमार्गगति) ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૩૦ મા અધ્યયનનું નામ.

तवोवण. न० (तपोवन) તપોવન, તપ કરવાનું સ્થળ.

तवोवहाण. न० (तपउपधान) ઉપધાન તપ.

तव्वणिय. पु० ( ) બૌદ્ધધર્મને માનનાર; બાદ્ધનો અનુયાયી.

तव्वत्थुअ. पु० (तद्वस्तुक) વાદીએ જે સાધનનો ઉપન્યાસ કર્યો હોય તેને લઈને જ પ્રતિવાદી ઉપપત્તિપૂર્વક પ્રત્યુત્તર આપે તે.

तव्वयण. पुं० न० (तद्वचन) વ્યુત્પત્તિ અનુસાર થતા અર્થને કહેનાર શબ્દ-યૌગિક શબ્દ પંકજ વગેરે.

तव्विह त्रि० (तद्विध) તે પ્રકારનું.

तस. पु० (त्रस) દુઃખથી ત્રાસ પામી એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને જવાની ગતિ શક્તિવાળા પ્રાણી; ત્રસ જીવ; બે ઇંદ્રિય આદિ જીવ. (૨) ત્રસકાય માર્ગણા. (૩) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ત્રસપણું પામે.

तसकाइय. त्रि० (त्रसकायिक) ત્રસકાય જીવ; જંગમ પ્રાણી.

तसकाय. पु० न० (त्रसकाय) હાલતા ચાલતા જીવ. બે ઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચોઇંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય જીવ, ત્રસ સમૂહ.

तसजिय. पु० (त्रसजीव) ત્રસજીવ.

तसण. न० (त्रसन) હાલવું ચાલવું (૨) પલાયન.

तसनाडी. स्त्री० (त्रसनाडी) ત્રસ જીવોને રહેવાનો પ્રદેશ કે જે લોકની વચ્ચે એક રાજ પ્રમાણ લોકના નીચેના છેડાથી ઉપરના છેડા સુધી છે.

तसनाम. न० (त्रसनामन्) જેના ઉદયથી ત્રસપણું મળે, તેવી નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

तसपाण. पु० (त्रसप्राण) હાલતા ચાલતા પ્રાણી.

तसरेणु. पु० (त्रसरेणु) વાલાગ્રનો ૬૪ મો ભાગ; રથરેણુનો આઠમો ભાગ.

तसवाइया स्त्री० (त्रसवादिका) ત્રણ ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

तसिय त्रि० (त्रस्त) ત્રાસ પામેલ.

तह त्रि (तथ्य) યથાર્થ.

तह पु० (तथ) આજ્ઞાકારક, દાસ; નોકર.

तह. अ० (तथा) તે પ્રકારે; તેવી રીત.

तहं. अ० (तथा) તેમજ; તે પ્રકારે.

तहक्कार. पु० (तथाकार) ગુરૂએ તત્વ પ્રતિપાદન કરતી વખતે કે શાસ્ત્રનો પાઠ આપતી વખતે શિષ્ય તહત્તિ–તે તેમજ છે એમ કહે તે; સામાચારીનો આઠમો પ્રકાર.

तहणाण त्रि० (तथाज्ञान) પ્રશ્ન અને ઉત્તરને જાણનાર. (२) न० સત્યજ્ઞાન.

तहत्ति. अ० (तथेति) તેમજ; તહેત; સૂત્રનું પ્રતિપાદન કરતી વખતે બોલવાનો શબ્દ.

तहपि. अ० (तथापि) તોપણ.

तहप्पगार त्रि० (तथाप्रकार) તથા પ્રકારનું; તેવી રીતનું.

तहा अ० (तथा) તેમજ તેમ. વળી.

तहागय. पु० (तथागत) તથા–ભવભ્રમણથી ગત–નીકળેલ. ભવભ્રમણમાંથી નિવૃત્ત થયેલ; અરિહંત, ગણધર વિગેરે. (२) સર્વજ્ઞ

तहाभूय. त्रि० (तथाभूत) તેવા પ્રકારનું; યથાર્થ.

तहामुत्ति. स्त्री० (तथामूर्ति) સત્ય સ્વરૂપ. તથારૂપ.

तहारूव. त्रि० (तथारूप) શાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યા છે તેવા, યથોક્ત ગુણના ધરનાર.

तहारूवसाहु. पु० (तथारूपसाधु) શાસ્ત્રમાં બતાવેલ આચાર પાળનાર સાધુ.

तहावि अ० (तथापि) તોપણ.

तहाविं त्रि० (तथावित) નિપુણ ચતુર. (२) पु० સર્વજ્ઞ.

तहाविह त्रि० (तथाविध) તે પ્રકારનું

तहिं. अ० (तत्र) ત્યાં, તે ઠેકાણે.

तहिय. त्रि० (तथ्य) સત્ય, વાસ્તવિક

तहियं. अ० (तत्र) ત્યાં; તે ઠેકાણે.

तहेव अ० (तथैव) તે પ્રકારે; તેમજ.

ता. अ० (तस्मात्) તેથી.

ता. अ० (तावत्) ત્યાંસુધી.

ताअ. पु० (तात) તાત; બાપ. (२) પુત્ર; વત્સ.

ताइ. त्रि० (तायिन्) } મોક્ષમાં જનાર.
ताइ. त्रि० (त्रायिन्) } (२) સ્વ અને પરનો રક્ષક; પરિપાલક.

ताइ. त्रि० (तापिन) તાપયુક્ત.

तागंध. पु० (तद्गन्ध) તેની ગંધ. (२) તે ગંધની બરોબર ગંધ.

ताडण न० (ताडन) તાડન; મારવું તે

ताण न० (त्राण) રક્ષણ કરવું તે. (२) શરણ.

ताण. न० (तान) રાગ ગાવામાં પલટા મારવા તે.

तामरस. पु० न० (तामरस) કમળ

तामलि. पु० (तामलि) સ્વનામ ખ્યાત એક તાપસ.

तामलित्ति. स्त्री० (ताम्रलिप्ति) એ નામની બંગદેશની એક નગરી, કે જ્યાં તામલિ તાપસનો જન્મ થયો હતો.

तामलित्तिया स्त्री० (ताम्रलिप्तिका) ગોદાસ થિવરથી નીકળેલ ગોદાસ ગણની પ્રથમ શાખા

तामस. त्रि० (तामस) અજ્ઞાન ભાવવાળો. (२) न० અન્ધકાર.

तामसबाण. पु० (तामसबाण) રણસંગ્રામમાં અન્ધકાર ફેલાવે તેવું બાણ.

ताय. पु० (तात) પિતા; બાપ.

तायत्तीस. स्त्री० (त्रयस्त्रिंशत) ૩૩; તેત્રીસ.

तायत्तीसग. पु० (त्रायस्त्रिंशक) ઇંદ્રના પૂજ્ય સ્થાનીય ત્રાયસ્ત્રિંશક જાતિના દેવતા.

तार. न० (तार) ચાંદી સોનાનો તાર. (२) તીજો સ્વર. અતિ ઉંચો સ્વર.

तारग. न० (तारक) આંખની કીકી. (२) વિવેકજન્ય જ્ઞાન. (३) બીજા પ્રતિવાસુદેવ. (४) તારા. (५) पु० સૂર્યઆદિ નવ ગ્રહ.

तारगा. स्त्री० (तारका) યક્ષના ઇંદ્ર પૂર્ણભદ્રની ચોથી અગ્રમહિષી. (२) નક્ષત્ર.

तारगा त्रि० (तारका) તારનાર; પાર ઉતારનાર.

तारय. त्रि० (तारक) तारनार. (२) पु० बीजा प्रतिवासुदेवनु नाम.

तारया. स्त्री० (तारका) जुओ "तारगा" शब्द

तारा. स्त्री० (तारा) सुग्रीवनी स्त्री (२) तारा, नक्षत्र (३) आठमा चक्रवर्ती सुभूमनी माता (४) ए नामनी एक महानदी

तारागण. न० (तारागण) ए नामना एक ऋषि.

तारापह. पुं० (तारापथ) आकाश, गगन

तारावलिपविभत्ति पु० न० (तारावलिप्रविभक्ति) ३२ नाटकमानु एक नाटक.

तारिश्र त्रि० (तारित) तारेल.

तारिम त्रि० (तार्य) तारवा योग्य

तारिया स्त्री० (तारिका) तारिका देवी. (२) आंखनी कीकी.

तारिस त्रि० (तादृश) तेना जेवो. तेना सरखा.

तारुण्ण. } न० (तारुण्य) यौवन, युवावस्था
तारुन्न. }

ताल. पु० (ताल) ताल (ताड) नु झाड (२) तेनु फळ. (३) कासीया झांझ वगेरे. (४) हाथनो ताल, गायनना सूरमा ताल आपवो ते. (५) ए नामनो गोशाळानो मुख्य श्रावक. (६) ताळु

तालउड. न० (तालपुट) तालपुटनामनु झेर, तत्काळ प्राण जाय तेवु झेर.

तालजंघ. त्रि० (तालजङ्घ) ताडना जेवी लांबी जांघवाळो.

तालण. न० (ताडन) } थपाटा वगेरे मारवु.
तालणा. स्त्री० (ताडना) } ताडन करवु.

तालज्झय. पु० (तालध्वज) ताल वृक्षनी ध्वजाना चिह्नवाळा, बळदेव.

तालना स्त्री० (ताडना) टीपवु; कुटवु ते

तालपट्ट. न० (ताडपट्ट) ताडना झाडनो पंखो.

तालपलंब पु० (तालप्रलम्ब) गोशाळानो एक श्रावक. (२) ताडनु फळ.

तालपिसाय. पु० (तालपिशाच) लांबी कायावाळो राक्षस.

तालपुडविस न० (तालपुटविष) तालपुट झेर.

तालपुडगविस. न० (तालपुटकविष) तात्काळ प्राण काढी नाखे एवु झेर.

तालमूलय न० (ताडमूलक)ताडवृक्षना मूळनी पेठे नीचे विशाळ अने उपर संकीर्ण एवु एक जातना प्राणिनु घर.

तालयर. पु० (तालचर) एक मनुष्य जाति; चारण.

तालवग्ग पु० (ताडवर्ग) ताडना अधिकारवाळो वर्ग-प्रकरण.

तालविंट. न० (ताडवृन्त) ताडना पादडांनो पंखो.

तालसंवुड. पु० (तालसंपुट) ताडना पादडांनो पडीओ

तालसम न० (तालसम) सरखा तालमा गावु ते (२) त्रि० ताल अनुसार स्वर.

तालाचर. } त्रि० (तालचर) तालोटा वगाडी
तालायर } नाचनार, नृत्यकारनो एक वर्ग (२) प्रेक्षक विशेष, ताल आपनार प्रेक्षक.

तालायरकम्म न० (तालचरकर्मन) तालक्रिया; नृत्यकर्म.

तालिय त्रि० (ताडित) ताडन करेल.

तालियंट न० (तालवृन्त) ताडना पादडांनो पंखो.

तालिस. त्रि० (तादृश) तेवु, तेवा प्रकारनु.

तालु. न० (तालु) ताळवु (२) ताळु; साचवणु.

तालुग्घाडणी. स्त्री० (तालोद्घाटनी) ताळाने उघाडवानी विद्या.

तालुय. न० (तालुक) } ताळवु.
तालुया स्त्री० (तालुका) }

ताव. अ० (तावत्) ત્યાંસુધી. (૨) પહેલાં.

ताव पु० (ताप) સૂર્યનો તડકો. (૨) તપાવવું તે. (૩) સંતાપ, દુઃખ.

तावइय. त्रि० (तावत्) તેટલું, તેટલા પ્રમાણવાળું.

तावं. अ० (तावत्) ત્યાં સુધી.

तावंचणं. अ० (तावत्त्व) તેટલામાં.

तावक्खेत्त. न० (तापक्षेत्र) સૂર્યનો તાપ જેટલા ક્ષેત્રમાં પડે તેટલું ક્ષેત્ર.

तावच्चणं. अ० (तावत्त्व) તેટલામાં.

तावणीय त्रि० (तापनीय) તાપવા યોગ્ય

तावतिय. त्रि० (तावत्) તેટલું

तावस. पु० (तापस) તપસ્વી, તાપસ. (૨) માઢર ગોત્રના આર્યશાન્તિકશ્રેણીના શિષ્ય.

तावसा. स्त्री० (तापसा) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

तावसी. स्त्री० (तापसी) તાપસી, તપ કરનાર સ્ત્રી.

ताविच्छ. पु० न० (तापिच्छ) તમાલ વૃક્ષ

ताविय त्रि० (तापित) તપાવેલું

तास पु० (त्रास) ત્રાસ; બીક, ભય.

तासणग्र. त्रि० (त्रासनक) ત્રાસ-આકસ્મિક ભય ઉપજાવનાર.

तासन. त्रि० (त्रासन) ત્રાસ ઉપજાવનાર.

तासि. त्रि० (त्रासिन्) પોતે બીએ અને બીજાને બીવરાવે તે.

तासिय. त्रि० (त्रासित) ત્રાસ પામેલ.

ताहे. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

ति. अ० (इति) આ પ્રકારે, આમ. (૨) ઇતિ, સંપૂર્ણ; સમાપ્તિ.

ति. अ० (त्रिः) ત્રણવાર.

ति. त्रि० (त्रि) ત્રણ.

तिअग. न० (त्रिकक) } ત્રણનો સમૂહ.
तिअय. न० (त्रितय) }

तिअसिंद. पुं० (त्रिदशेन्द्र) દેવતાનો અધિપતિ; ઇન્દ્ર.

तिआल. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत्) તેંતાલીસ; ४३

तिइंदिय. पु० (त्रीन्द्रिय) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

तिइक्खा. स्त्री० (तितिक्षा) ક્ષમા, સહિષ્ણુતા.

तिउट्ट. त्रि० (त्रुट) તૂટેલ.

तिउडग. पु० ( ) ધાન્યની એક જાત. ૨૪ પ્રકારના ધાન્યમાનું એક.

तिउण. त्रि० (त्रिगुण) ત્રણગણું

तिउत्तर. त्रि० (त्र्युत्तर) ત્રણ ઉપર, ત્રણથી અધિક.

तिउल त्रि० (त्रितुल) મન વચન અને કાયા એ ત્રણની તુલના કરીને જીતનાર.

तिऊड पु० (त्रिकूट) વચ્છવિજયના પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારો પર્વત

तिओय. न० (त्र्योजस) વિષમ રાશિ વિશેષ

तिंतिणिअ. न० ( ) એકના વચન બોલવા તે. બડબડ કરવું તે (૨) त्रि० બડબડ કરનાર.

तिंदुक. } पु० (तिन्दुक) બહુ બીજવાળા
तिंदुग } ફળવાળું એક જાતનું ઝાડ.
तिंदुय. } (૨) વાણારસી નગરીનું તિન્દુકના ઝાડવાળું તિંદુક નામે ઉદ્યાન. (૩) સાવત્થી નગરીની બહારનું એ નામનું એક ઉદ્યાન (૪) ૧૧ મા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

तिंदूस. पु० (तिन्दूस) } બહુબી-
तिंदूसग. } જનાં ફળ-
तिंदूसय (तिन्दूसक) } વાળું એક ઝાડ (૨) દડો.

तिक. पु० (त्रिक) ત્રણનો સમૂહ.

तिकडुय. न० (त्रिकटुक) સુંઠ, મરી અને પિપર એ ત્રણ કડુ.

तिकणइय. त्रि० (त्रिकनयिक) દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિક અને ઉભયાર્થિક એમ ત્રણ નયનો આશ્રય કરનાર.

तिकरण. त्रि० (त्रिकरण) મન વચન અને કાયા એ ત્રણ કરણ.

तिकल्ल न० (त्रिकाल्य) ત્રણ કાળનો વિષય

तिकाल. पु० (त्रिकाल) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એ ત્રણ કાળ

तिकूड. पु० (त्रिकूट) જંબૂદ્વીપના મેરૂની પૂર્વે આવેલી શીતોદા મહાનદીની દક્ષિણ દિશામાં આવેલો એક વખારા પર્વત

तिकोण. त्रि० (त्रिकोण) ત્રિકોણાકાર પદાર્થ (૨) न० શીંગાડાનુ ફળ

तिक्ख. त्रि० (तीक्ष्ण) તીખુ; તીક્ષ્ણ. (૨) વેગવાન. (૩) કઠોર. નિષ્ઠુર

तिक्खुत्तो. अ० (त्रिकृत्वस्) ત્રણવાર

तिग. न० (त्रिक) ત્રણ રસ્તાનો સંગમ

तिगडुय. न० (त्रिकटुक) સુંઠ, પીપર અને મરી–તીખા એ ત્રણ ઔષધિ

तिगरण. न० (त्रिकरण) મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ કરણ

तिगिंच्छकूड. न० (तिगिञ्छकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાનુ અગીઆરમુ કૂટ

तिगिंछिद्दह. पु० (तिगिञ्छिद्रह) નિષધ પર્વત ઉપરનો દ્રહ.

तिगिच्छ. पु० (तिगिच्छ) એ નામનો એક દ્રહ (૨) દશમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

तिगिच्छ. पु० (चिकित्स) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ

तिगिच्छग. त्रि० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ, હકીમ વગેરે.

तिगिच्छण. न० (चिकित्सन) ચિકિત્સા કરવી.

तिगिच्छय. न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સા.

तिगिच्छय त्रि० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ્ય.

तिगिच्छा. स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા રોગ નિવારણ ઉપાય. (૨) ઉપાયણના ૧૬ દોષમાંનો છઠ્ઠો દોષ.

तिगिच्छायण. पु० (चिकित्सायन) જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

तिगिच्छासत्थ. न० (चिकित्साशास्त्र) ચિકિત્સા શાસ્ત્ર. આયુર્વેદ.

तिगिच्छि. पु० (तिगिच्छि) શિખરી પર્વતનુ એક શિખર. (૨) નિષધ પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૩) ફૂલની રજ.

तिगिच्छिकूड पु० (तिगिच्छिकूट) ચમરેંદ્રનો એક ઉત્પાત પર્વત.

तिगिच्छिणयरी. स्त्री० (तिगिच्छिनगरी) તિગિચ્છિ નામની નગરી.

तिगिच्छिद्दह पु० (तिगिच्छिद्रह) નિષધ પર્વતની વચ્ચેનો એક દ્રહ

तिगिंच्छिय. पु० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર. વૈદ્ય.

तिगिच्छिय. न० (चैकित्स्य) રોગની ચિકિત્સા કરવી તપાસ

तिगुण. त्रि० (त्रिगुण) ત્રણગણુ. (૨) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત સિદ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો નવમો ભેદ.

तिगुत्त. त्रि० (त्रिगुप्त) મન વચન અને કાયાથી ગુપ્ત–સુરક્ષિત

तिगुत्ति. स्त्री० (त्रिगुप्ति) મન વચન અને કાયાને પાપથી ગોપવવારૂપ ત્રણ ગુપ્તિ.

तिघरंतरिय. त्रि० (त्रिगृहान्तरिक) ત્રણ ઘરને આંતરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળાના મતનો અનુયાયી.

तिचक्खु पु० (त्रिचक्षु) ચક્ષુરિંદ્રિય પરમશ્રુત અને પરમ અવધિ એમ ત્રણ જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુ ધરનાર તથા રૂપના સાધુ.

तिजय पु० (त्रिजगत्) ત્રણલોક.

तिट्ठाण न० (त्रिस्थान) સરખા ત્રણસ્થાન– હૃદય, કંઠ અને મસ્તક (૨) पु० કર્મનો ત્રિઠાણીયો રસ.

तिड्ड. पु० (   ) તિડ

तिण. न० (तृण) ઘાસ; ખડ

तिणइय. न० (त्रिनयिक) ત્રણ નયવાળુ સૂત્ર

तिणय. त्रि० (त्रिनत) આદિ મધ્ય અને અવસાનમાં નમેલ.

तिणयण. पु० (त्रिनयन) શંકર; શિવ.

तिणसूय न० (तृणशूक) તૃણનો આગલો ભાગ.

तिणहत्थय. पु० (तृणहस्तक) ઘાસના પૂળા.

तिणिस. पु० (तिनिश) વૃક્ષવિશેષ, નેતરનું ઝાડ

तिणिसलया स्त्री० (तिनिशलता) નેતરની છડી.

तिण्ण. त्रि० (तीर्ण) પાર પામેલ, તરી ગયેલ.

तिण्णाणि. त्रि० (त्रिज्ञानिन्) મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાનવાળો.

तिण्णग पु० (तीर्णक) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય

तिण्हा स्त्री० (तृष्णा) તૃષ્ણા, પિપાસા.

तितिक्ख त्रि० (तितिक्षु) પરિષહ આદિ સહન કરનાર, દીનતા રહિત.

तितिक्खण न० (तितिक्षण) સહન કરવું તે

तितिक्खा स्त्री० (तितिक्षा) તિતિક્ષા પરિષહ સહન કરવા તે, સહનશીલતા

तितिक्खिय त्रि० (तितिक्षित) સહન કરેલ

तित्त त्रि० (तृप्त) તૃપ્ત, સંતુષ્ટ

तित्त. पु० (तिक्त) તીખો રસ (૨) ત્રિ૦ તીખા રસવાળું તીખું. (૩) તિક્તરસનામ કર્મ. નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીખો રસ પામે છે.

तित्तणाम न० (तिक्तनामन) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

तित्तरसणाम. न० (तिक्तरसनामन) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

तित्तलाउय न० (तिक्तालाबुक) કડવી તુમડી.

तित्ति स्त्री० (तृप्ति) તૃપ્તિ; સંતાપ

तित्तिर. पु० (तित्तिर) તેતર પક્ષી.

तित्तिरलक्खण. न० (तित्तिरलक्षण) તેતરના સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરનાર ગ્રન્થ વિશેષ.

तित्तिस. / **तित्तीस** } स्त्री० न० (त्रयस्त्रिंशत्) ૩૩; તેત્રીસની સંખ્યા.

तित्थ पु० (त्रिस्थ) / **तित्थ** पु० (त्र्यर्थ) } સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાનો સમુદાય, જૈન સંઘ.

तित्थ. पु० न० (तीर्थ) ગંગા જમુના વગેરે લૌકિક તીર્થ. (૨) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા રૂપ સંઘ-સમુદાય. (૩) શાસન, તીર્થંકરનું સામ્રાજ્ય. (૪) તરવાનું સ્થાન. (૫) તીર્થંકર નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકરપણું પામે. (૬) દર્શન; મત. (૭) નદી વગેરેમાં ઉતરવાનો રસ્તો (૮) યાત્રાનું સ્થાન

तित्थंकर / **तित्थंयर.** } पु० (तीर्थकर); **तित्थकर.** / **तित्थगर** } पु० (तीर्थकर) } ચાર તીર્થને સ્થાપનાર, તીર્થંકર. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ, જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે.

तित्थगरसिद्ध पु० (तीर्थकरसिद्ध) તીર્થંકરપદ પ્રાપ્ત કરીને સિદ્ધ થનાર.

तित्थनाह. पु० (तीर्थनाथ) તીર્થના અધિષ્ઠાતા; તીર્થંકર.

तित्थपवत्तणचरियणिबद्ध. (तीर्थप्रवर्त्तनचरित्रनिबद्ध) ૩૨ નાટકમાનું એક પ્રકારનું નાટક.

तित्थभेय. पु० (तीर्थभेद) તીર્થમાં ભેદ પાડવો તે.

तित्थयर. पु० (तीर्थकर) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચાર તીર્થ સ્થાપનાર.

तित्थयरगंडिया स्त्री० (तीर्थकरगण्डिका) તીર્થંકરના ચરિત્રવાળો ગ્રંથ વિભાગ.

तित्थयरणामगोयकम्म. न० (तीर्थकरनामगोत्रकर्मन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર પામે

तित्थयरसिद्ध. पुं० (तीर्थकरसिद्ध) તીર્થંકરપણે સિદ્ધ થનાર.

तित्थसिद्ध पु० (तीर्थसिद्ध) તીર્થ સ્થપાયા પછી સિદ્ધ થનાર.

तित्थाहिव. पु० (तीर्थाधिप) ચતુર્વિધ તીર્થના અધિપતિ; તીર્થંકર.

तित्थीय. त्रि० (तीर्थीय) દાર્શનિક, તે તે દર્શનના વિદ્વાન્. (૨) કોઇપણ દર્શનનો અનુયાયી

तित्थुगालिय न० (तीर्थोद्गालिक) એ નામનો એક પયન્નો, દશ પયન્નામાનુ એક.

तिदंड. पु० (त्रिदण्ड) સંન્યાસીનું એક સાધનનુ ઉપકરણ, ત્રિદંડીની લાકડી. (૨) તેને ધારણ કરનાર, સન્યાસી.

तिदंडि पु० (त्रिदण्डिन्) ત્રણ દંડ ધારણ કરનાર સન્યાસી; ત્રિદંડી

तिदंडिय. न० (त्रिदण्डिक) સન્યાસીને રાખવાની લાકડી, જેના યોગથી ત્રિદંડી કહેવાય છે તે.

तिदिसा. } **तिदिसि.** } स्त्री० न० (त्रिदिश) ચાર દિશામાંની ગમે તે ત્રણ દિશા

तिदुल त्रि० (त्रिदोल) મન વચન અને કાયાને ડોલાવનાર

तिनवइ स्त्री० (त्रिनवति) ત્રાણું ૯૩ ની સખ્યા

तिन्न. त्रि० ( ) આર્દ્ર થયલ, પાણીથી પલળેલ

तिन्न. त्रि० (तीर्ण) તરી ગયલ, પાર પામેલ

तिन्नाण न० (त्रिज्ञान) મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન.

तिपंच. त्रि० (त्रिपञ्च) પંદર. ૧૫

तिपासिय त्रि० (त्रिपाशित) દોરાના ત્રણ વેષ્ટન-આટાથી બાધેલ

तिपुंज. न० (त्रिपुञ्ज) શુદ્ધ અશુદ્ધ અને મિશ્ર એ ત્રણ પુદ્‌ગલનો સમૂહ.

तिपुड. त्रि० (त्रिपुट) ત્રણ પડવાળું.

तिप्पण. न० } **तिप्पणया.** स्त्री० } (तेपन) આંખમાંથી ટીપા પાડી રોવું. (૨) દુઃખ દેવુ, હિંસા કરવી.

तिफास. पु० (त्रिस्पर्श) આઠ સ્પર્શમાંના ત્રણ સ્પર્શ

तिभाग. पु० (त्रिभाग) તૃતીયાંશ; ત્રીજો ભાગ.

तिमहुर न० (त्रिमधुर) ઘી, સાકર અને મધ.

तिमासिय. त्रि० (त्रिमासिक) ત્રણ માસનુ, ત્રણ મહિનાનુ.

तिमासियभत्त. न० (त्रिमासिकभक्त) ત્રણ માસના ઉપવાસ

तिमासिया. स्त्री० (त्रिमासिकी) ભિખ્ખુની ત્રીજી પડિમા કે જેમા એક મહિના સુધી ત્રણ દાત અન્નની અને ત્રણ દાત પાણીની લઇ શકાય.

तिमि. पु० (तिमि) મોટુ માછલુ; મચ્છની એક જાત.

तिमिंगिल. पु० (तिमिङ्गिल) એ નામનો એક જાતનો મચ્છ

तिमिंगिलगिल. पु० (तिमिङ्गिलगिल) એ પ્રકારનો મહાન્ મચ્છ

तिमिर. न० (तिमिर) અંધકાર. (૨) પર્વતની વનસ્પતિનો એક પ્રકાર.

तिमिरिस पु० ( ) વૃક્ષવિશેષ.

तिमिसा. स्त्री० (तिमिस्रा) ભરતના વૈતાઢ્ય પર્વતની એક ગુફા કે જેમાં થઇ ચક્રવર્તી દક્ષિણ ભરતાર્દ્ધમાંથી ઉત્તરાર્દ્ધમાં જઈ શકે છે

तिमिस्सगुहा. स्त्री० (तिमिस्रगुहा) જુઓ "તિમિસા" શબ્દ.

तिमिस्सा. स्त्री० (तिमिस्रा) જુઓ "તિમિસા" શબ્દ.

तिमुह. पु० (त्रिमुख) ત્રીજા સભવનાથ તીર્થંકરના યક્ષનુ નામ.

तिय. न० (त्रिक) ત્રણનો સમુદાય. (૨) શરીરનો એક અવયવ, વાંસાના કરોડનો એક ભાગ. (૩) ત્રણ માર્ગ ભેગા થાય તે સ્થળ; ત્રિકોણ માર્ગ.

तिय. त्रि० (तृतीय) त्रीजुं.

तियस. पु० (त्रिदश) देवता.

तियाह. पु० (त्र्याह) त्रण दिवस.

तिरच्छिय. त्रि० (तिरश्चीन) त्रिछुं.

तिरयण न० (त्रिरत्न) सम्यग् ज्ञान, सम्यग् दर्शन अने सम्यक चारित्र ए मोक्ष साधन रूप त्रण रत्न.

तिराइय. त्रि० ( ) ताडन करेल.

तिरासि. न० (त्रिराशि) त्रैराशिक मत प्रमाणे जीव, अजीव अने जीवाजीव एम त्रण राशि-पदार्थ समूह.

तिरि त्रि० (तिर्यच) तिर्यच.

तिरिक्ख त्रि० (तिर्यच) तिर्यंच. (२) पु० पशु पक्षी वगेरे प्राणी (३) मर्त्यलोक, मध्यलोक. (४) न० मध्य; वचमां.

तिरिक्खगइ स्त्री० (तिर्यग्गति) तिर्यंचनी गति

तिरिक्खजंभग. पु० (तिर्यग्जृम्भक) देवोनी एक जाति.

तिरिक्खजोणि. पु० (तिर्यग्योनि) पशु, पक्षी वगेरे तिर्यच

तिरिक्खजोणि. स्त्री० (तिर्यग्योनि) } तिर्यंचणी
तिरिक्खजोणिणी. स्त्री० (तिर्यग्योनिका) } तिर्यंचनी स्त्री.

तिरिक्खजोणिय. त्रि० (तिर्यग्योनिक) तिर्यंच योनिमां उत्पन्न थयेल.

तिरिक्खदिसा } स्त्री० (तिर्यग्दिश्) पूर्व
तिरिक्खदिसि. } आदि दिशा.

तिरिक्खपव्वय. पु० (तिर्यक्पर्वत) वचमां पडेला पर्वत; मार्गने अटकावनार पर्वत.

तिरिक्खभित्ति. स्त्री० (तिर्यग्भित्ति) वचली भींत

तिरिक्खवसइ. स्त्री० (तिर्यग्वसति) तिर्यंच योनि.

तिरिक्ख. त्रि० (तिरश्चीन) त्रिछुं. (२) तिर्यंच संबंधी.

तिरिच्छिय. पु० (तिर्यच) तिर्यंच; पशु.

तिरिय. त्रि० (तिर्यच) पशु पक्षी वगेरे तिर्यंच. (२) त्रिछुं. (३) पु० त्रिछो लोक; मध्यलोक (४) स्त्री० तिर्यग् दिशा; त्रिछी दिशा. (५) न० मध्य.

तिरियलोग } पु० (तिर्यग्लोक) अढारसो
तिरियलोय. } योजन प्रमाणे त्रिछो लोक (२) मर्त्यलोक, मध्यलोक

तिरीड पु० न० (किरीट) त्रण शेखरवाळो मुगट

तिरीड पु० (तिरीट) लोधरनुं झाड.

तिरीडपट्टय. न० (तिरीटपट्टक) लोध्र नामना झाडनी छालनुं बनावेलुं वस्त्र

तिरीडि. त्रि० (किरीटिन्) मुकुटधारी

तिरूवाहय. त्रि० (त्रिरूपाहत) त्रणे गुणेल, त्रणगणुं.

तिरोभाव पु० (तिरोभाव) अंतर्धान, छूपा रहेवुं ते.

तिल. पु० (तिल) तल. (२) ८८ ग्रहमांना ३१ मा ग्रह

तिलग. पु० (तिलक) जुओ "तिलय" शब्द

तिलगकरणी. स्त्री० (तिलककरणी) कपाळे तिलक करवानी सळी.

तिलगरयण. न० (तिलकरत्न) एक प्रकारनुं तिलक

तिलपप्पडिगा. } स्त्री० (तिलपर्पटिका) तलनी
तिलपप्पडिया. } बनावेल एक खावानी चीज, तलसांकळी.

तिलपिट्ठ न० (तिलपिष्ट) तलवट.

तिलपुप्फवण्ण. पु० (तिलपुष्पवर्ण) ३२ मा महाग्रह

तिलभट्ट. पु० (तिलभट्ट) तलनी खेती करनार एक ब्राह्मण.

तिलय न० (तिलक) तिल; चामडी उपर काळा रंगनो तिलना जेवो डाघ. (२)

ચાંલ્લો, ટીલુ. (૩) તિલનું ઝાડ. (૪) ૧૧ મા તીર્થંકરનુ ચૈત્ય વૃક્ષ. (૫) એ નામના આવતી ચોવિસીના પ્રથમ પ્રતિવાસુદેવ (૬) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

तिलसंगलिया स्त्री० (तिलसंगलिका) તલની ફળી.

तिलसक्कुलिया. स्त्री० (तिलशष्कुलिका) તલસાંકળી.

तिलागणि. पु० (तिलाग्नि) તલના ઝાડની અગ્નિ

तिलितिलय पु० ( ) જનાવરનુ વિશેષ.

तिलिम पु० (तिलिम) વાદ્ય વિશેષ

तिलुक्क. न० (त्रैलोक्य) સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોકવર્તી જનસમુદાય.

तिलोई स्त्री० (त्रिलोकी)
तिलोक्क. न० (त्रैलोक्य)
तिलोग.
तिलोय. पु० (त्रिलोक) — સ્વર્ગ મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોક

तिल्ल. न० (तैल) તેલ

तिल्लकुट्टी स्त्री० (तिलकुट्टी) તલવટ

तिल्लग त्रि० (तैलक) તેલ વેચનાર.

तिल्लपूय. पु० (तिलपूप) તેલપૂઆ, તેલના માલપૂઆ.

तिल्लमल्ली. स्त्री० (तिलमल्ली) તલનો ભાગ

तिवई-ती. स्त्री० (त्रिपदी) પહેલવાનની એક પ્રકારની ચાલ (૨) ઘોડા વગેરેનુ ત્રણે પગે ઉભા રહેવુ, ઘોડાની એક પ્રકારની ચાલ. (૩) હાથીનુ પલાન બાંધવાની રસ્સી-દોરડી. (૪) કુદવાનો એક પ્રકાર (૫) ત્રણ પદોનો સમૂહ

तिवग्ग. पु० (त्रिवर्ग) ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ પુરૂષાર્થ

तिवट्ठ. पु० (त्रिपृष्ठ) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના નવમા વાસુદેવ.

तिवरिस. पु० स्त्री० (त्रिवर्ष) ત્રણ વરસની પ્રવ્રજ્યાવાળા સાધુ સાધ્વી.

तिवलि. स्त्री० (त्रिवलि) પેટ ઉપર ત્રણ વાટા હોય છે તે.

तिवलिया. स्त्री० (त्रिवलिका) ક્રોધ કરતી વખતે કપાળ ઉપર ત્રણવળાં-ત્રિવલી પડે તે. (૨) પેટ ઉપર પડતા ત્રણ વાટા.

तिवली स्त्री० (त्रिवली) પેટ કે કપાળ ઉપર થતી ત્રણ રેખા.

तिवाय. पु० (त्रिपात) મન વચન અને કાયા એ ત્રણનુ પાડવુ

तिवायण न० (त्रिपातन)
तिवायणा स्त्री० (त्रिपातना) — મન વચન કાયાનો નાશ કરવો; ઇંદ્રિય આયુષ્ય અને દેહ એ ત્રણનો નાશ કરવો તે (૨) પ્રાણનો અતિપાત કરવો તે.

तिविट्ठ. पु० (त्रिपृष्ठ) ચાલુ ચોવીસીના પ્રથમ વાસુદેવ. (૨) આવતી ચોવીસીના નવમા વાસુદેવ.

तिविह. त्रि० (त्रिविध) ત્રણ પ્રકારનુ

तिव्व. त्रि० (तीव्र) તીક્ષ્ણ, આકરૂ, દુઃસહ. (૨) રૌદ્ર. (૩) અત્યન્ત; ગાઢ. (૪) પુ૦ અચાનક મરણ નિપજે તેવો રોગ (૫) પુ૦ તીવ્રરસ; કડવો રસ.

तिसंझ न० (त्रिसन्ध्य)
तिसंझा. स्त्री० (त्रिसन्ध्या) — પ્રાતઃકાળ, મધ્યાહ્ન અને સાંઝ એ ત્રણ સંધ્યાનો સમૂહ

तिसंधि त्रि० (त्रिसन्धि) આદિ, મધ્ય અને અન્ત-છેડે સાંધાવાળુ

तिसत्तक्खुत्तो. अ० (त्रिसप्तकृत्वस) ૨૧ વાર, ૨૧ વખત.

तिसमुत्थ. त्रि० (त्रिसमुत्थ) ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વસ્તુથી બનેલ.

तिसर. पु० (त्रिसर) ત્રણ સરોહાર. (૨) ત્રણ સરવાળી માળા.

तिसरा. स्त्री० (त्रिशरा) મચ્છ બન્ધન વિશેષ, માછલા પકડવાની જાળ.

तिमला. स्त्री० (त्रिशला) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામિની માતાનુ નામ.

तिसल्ल. न० (त्रिशल्य) માયા, નિયાણ અને મિચ્છાદસણ એ ત્રણ શલ્ય.

तिसा स्त्री० (तृषा) તરસ.

तिसालग. पु० (त्रिशालक) ત્રણ પડાળવાળુ ઘર.

तिसिय त्रि० (तृषित) તૃષાતુર થયેલ. તૃષાયુક્ત.

तिसुद्धि. स्त्री० (त्रिशुद्धि) સમકિતની ત્રણ શુદ્ધિ; દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ શિવાય બાકીની સાસારિક વસ્તુ માત્રને તુચ્છ-નિઃસાર માનવી તે

तिसूल न० (त्रिशूल) ત્રિશળ

तिसूलिया. स्त्री० (त्रिशूलिका) લાંબી શુળ (૨) નાનુ ત્રિશૂલ

तिसोवाण. न० (त्रिसोपान) ત્રણ દિશામા સોપાન પગથીયાનો સમૂહ

तिहा. अ० (त्रिधा) ત્રણ પ્રકારે.

तिहि पु० स्त्री० (तिथि) તિથિ, દિવસ.

तिहुयण. पु० (त्रिभुवन) ઉર્ધ્વ, અધો અને તિર્યક્ એ ત્રણ લોક.

तीइल न० (तैतिल) તૈતિલ નામનુ કરણ. ૧૧ કરણમાનુ એક.

तीत त्रि० (अतीत) ભૂતકાળનુ, ગતકાળનુ.

तीतद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) ભૂતકાળ.

तीय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજુ

तीय त्रि० (अतीत) ભૂતકાળનુ, ગતકાળનુ. (૨) पु० ભૂતકાળ

तीयद्धा स्त्री० (अतीताद्धा) ભૂતકાળ.

तीर पु० (तीर) કાંઠો, કિનારો

तीरंगम. त्रि० (तीरङ्गम) પારગામી, પાર જનાર.

तीरिय. त्रि० (तारित) પાર ઉતારેલ. (૨) સમાપ્ત; પૂર્ણ કરેલ.

तीस. } **तीसइ** } स्त्री० (त्रिंशत) ત્રીસ, ૩૦

तीसइम. त्रि० (त्रिंशत्तम) લાગલાગટ ચૌદ દિવસના ઉપવાસ.

तीसगुत्त. पु० (तिष्यगुप्त) તિષ્યગુપ્ત નામના બીજા નિહ્નવ; જેણે જીવના અસખ્યાત પ્રદેશ પૈકી છેલ્લા પ્રદેશમા જીવત્વ છે, બીજામા નહિ, એવી રીતે સ્થાપન કર્યું.

तीसभद्द. पु० (तिष्यभद्र) એ નામના માઢર ગોત્રના સભૂતિવિજય થિવરના શિષ્ય.

तीसय पु० (तिष्यक) એ નામના ભગવાન મહાવીર સ્વામિના એક શિષ્ય.

तीसयदेव. पु० (तिष्यकदेव) મહાવીર સ્વામિના તિષ્યક નામના સાધુ કે જે કાળ કરીને પ્રથમ દેવલોકના સામાનિક દેવના થયા તે.

तीसा. स्त्री० (त्रिंशत) ત્રીસ, ૩૦.

तु. अ० (तु) સમુચ્ચય, (૨) અવધારણ. (૩) વિશેષણ. (૪) વિતર્ક; પણ. (૫) પાદપૂરણ (૬) તેના માટે. (૭) અને, વળી (૮) ભેદ, ભિન્નતા.

तुअट्टण. न० (त्वग्वर्तन) લાબા થઇને પડવુ.

तुअर. पु० (तुवर) એક જાતનુ ધાન્ય, તુવેર.

तुंग त्रि० (तुङ्ग) ઉચ્ચ ગુણવાળુ, ઉન્નત. (૨) બહાર નીકળતુ

तुंगिय. पु० (तुङ्गिक) એ નામનુ ગોત્ર. (૨) पु० स्त्री० તુંગિક ગોત્રી.

तुंगिया. स्त्री० (तुङ्गिका) એ નામની એક પ્રસિદ્ધ નગરી, કે જ્યા મહાવીરસ્વામીના ઘણા શ્રાવકો વસતા હતા.

तुंगियायण पु० (तुङ्गिकायन) તુંગિક ગોત્રના ઋષિ. (૨) न० એ નામનુ એક ગોત્ર.

तुंड. स्त्री० न० (तुण्ड) મોઢુ, મુખ. (૨) ચાચ

तुंदिल. त्रि० (तुन्दिल) દુદાળો, ફાંદાળો. (૨) મોટા પેટવાળો.

तुंब न० (तुम्ब) તુબડુ; તુબડી. (૨) તુબડીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનુ છટ્ઠુ અધ્ય-

યન. (૩) ચક્ર અથવા પૈડાની વચ્ચેનો ગાળ અવયવ.

तुंबइय. પુ૦ (तुम्बकित) ભયથી સ્તબ્ધ થયેલ.

तुंबणाय. ન૦ (तुम्बज्ञात) તુંબડીના અધિકારવાળુ જ્ઞાતાસૂત્રનુ છઠ્ઠું અધ્યયન.

तुंबवीणा. ત્રિ૦ (तुम्बवीणा) તુંબડીની વીણા વગાડનાર.

तुंबवीणा. સ્ત્રી૦ (तुम्बवीणा) તુંબડીની વીણા.

तुंबा. સ્ત્રી૦ (तुम्बा) ચમરેન્દ્ર તથા બલેન્દ્રની અભ્યંતર પરિષદ-સભા (૨) સૂર્ય તથા ચંદ્રની અભ્યન્તર પરિષદ.

तुंबाग. ન૦ (तुम्बाक) તુંબડી, તુંબી

तुंबी. સ્ત્રી૦ (तुम्बी) તુંબડીની વેલ.

तुंबुरु પું૦ (तुम्बुरु) શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુના યક્ષ. (૨) શક્રેન્દ્રની ગન્ધર્વ સેનાના અધિપતિ. (૩) ત્રીજો ગન્ધર્વ (૪) વૃક્ષ વિશેષ (ટીંબરૂ)

तुच्छ ત્રિ૦ (तुच्छ) નજીવુ, નિઃસાર, અલ્પ; હલકુ. (૨) ચોથ, નોમ અને ચઉદસ એ ત્રણ તિથી. (૩) શૂન્ય (૪) અપૂર્ણ.

तुच्छग } **तुच्छय.** } ત્રિ૦ (तुच्छक) ગંભીરતા વિનાનુ, હલકુ. (૨) નિર્ધન, દરિદ્ર (૩) ગર્વિષ્ટ. તોછડો.

तुच्छा સ્ત્રી૦ (तुच्छा) ચોથ. નોમ અને ચૌદસની તિથિનુ નામ.

तुच्छोसहिभक्खणया. સ્ત્રી૦ (तुच्छौषधिभक्षण) જેમા નાખી દેવાનુ ઘણુ એવી તુચ્છ વસ્તુ ખાવી તે; સાતમા ઉપભોગ પરિભોગ વ્રતનો એક અતિચાર.

तुज्ज. ન૦ (तूर्य) તરી, વાદ્ય વિશેષ.

तुडिय ન૦ (त्रुटित) વાદ્ય, વાજિત્ર.

तुट्टण. ન૦ (त्रोटन) વિચ્છેદ. પૃથક્કરણ.

तुट्ठ. ત્રિ૦ (तुष्ट) સંતુષ્ટ, સંતોષ પામેલ; ખુશી થયેલ.

तुट्ठि. સ્ત્રી૦ (तुष्टि) સંતોષ. તૃપ્તિ

तुडिय. ન૦ (त्रुटित) તૂરી, વીણા આદિ વાજિત્ર. (૨) ૮૪ લાખ ત્રુટિતાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૩) બાજુબન્ધ; બેરખા. (૪) અન્તઃપુર. (૫) ચમરેન્દ્રની અભ્યન્તર પરિષદ્.

तुडियंग. ન૦ પુ૦ (त्रुटिताङ्ग) ૮૪ લાખ પૂર્વનો એક ત્રુટિતાંગ. (૨) જેમાંથી વાજિત્ર જેવો અવાજ નીકળે તેવા કલ્પવૃક્ષ.

तुडिया. સ્ત્રી૦ (त्रुटिता) વાણવ્યન્તર, લોકપાળ, સૂર્ય. ચંદ્ર અને ઇંદ્રાણીની મધ્યમ સભા. (૨) હાથનુ આભરણ, બાજુબંધ.

तुणागि } **तुणाग्य.** } ત્રિ૦ (तुन्नवाय) તુણનાર, વસ્ત્રના ફાટેલ ભાગને તુણીને સીવનાર

तुण्णिय ત્રિ૦ (तुन्नित) તૂણનારે તૂણીને છિદ્ર પૂરેલ. સાંધેલ.

तुण्हिक्क ત્રિ૦ (तूष्णीक) મૌન ધારણ કરનાર

तुत्तग પુ૦ (तोत्रक) ચાબુક, ચાબખો.

तुद. પુ૦ (तोद) ચાબુક, ચાબખો.

तुन्नण. ન૦ (तुन्नन) તુનવુ, સાંધો કરવો તે

तुन्नाग ત્રિ૦ (तुन्नक) જુઓ "તુણ્ણાગ" શબ્દ.

तुप्प ન૦ (   ) ઘી (૨) ત્રિ૦ ઘીથી મસળેલ. ઘી લગાડેલ (૩) સ્નિગ્ધ; સ્નેહ યુક્ત

तुप्पग्ग ત્રિ૦ (   ) તેલથી મસળીને ઓપ ચડાવેલ.

तुमंतुम. પુ૦ (   ) ક્રોધકૃત મનોવિકાર વિશેષ

तुम्ह. ત્રિ૦ (युष्मद्) તુ. તમે; આપ.

तुम्हारिस. ત્રિ૦ (युष्मादृश) તમારા જેવા.

तुयट्ट. ન૦ } **तुयट्टण.** } (त्वग्वर्तन) આડે પડખે પડવુ; લાંબા થઇ સૂવુ.

तुयट्टावण. ન૦ (त्वग्वर्तन) પાસું ફેરવવુ તે.

तुयट्टिय ત્રિ૦ (त्वग्वर्तित) આડે પડખે પડેલ.

तुयारी. स्त्री० (तुवरिका) तुरदाळ; तुवेरनी दाळ.

तुयावइत्ता. स्त्री० (तोदयित्वा) व्यथा उत्पन्न करीने प्रव्रज्या आपवामां आवे ते; प्रव्रज्यानो एक प्रकार.

तुरंग. पु० (तुरग) } अश्व, घोडा.
तुरंगम. पु० (तुरङ्गम) }
तुरग. पु० (तुरग) }

तुरगमुह. पु० (तुरगमुख) अनार्य देश विशेष.

तुरगमेंढग. पु० (तुरगमेंढक) अनार्य देश विशेष.

तुरनुंगव पु० (तुरनुङ्गव) त्रण इंद्रियवाळा जीवनी एक जात

तुरय. पु० (तुरग) घोडा (२) त्रीजा तीर्थंकरनुं लांछन

तुरयमुह. पु० (तुरगमुख) ए नामनो अनार्य देश

तुरिय. त्रि० (तूर्य) चोथो. चोथा नंबरनो

तुरिय न० (तूर्य) भेरी, मृदंग, करताल वगेरे वाद्य-वाजिंत्र

तुरिय. न० (त्वरित) शीघ्र, त्वरित, उतावळ. (२) त्रि० उतावळुं. (३) न० शीघ्र गति.

तुरियगइ. पु० (त्वरितगति) अमितगति तथा अमितवाहन इंद्रना लोकपाळनुं नाम. (२) त्रि० शीघ्र गतिवाळा.

तुरिया. स्त्री० (त्वरिता) मन जेवा वेगवाळी देवतानी एक प्रकारनी गति.

तुरुक्क. न० (तुरुष्क) सेल्हारस, सेरी लोबान.

तुरुक्की. स्त्री० (तुरुष्की) लिपि विशेष.

तुरुमणि स्त्री० (तुरुमणि) तुरुमणि नामनी एक नगरी.

तुलणा. स्त्री० (तुलना) तुलना; सरखामणी.

तुलसी. स्त्री० (तुलसी) तुलसीनुं झाड. (२) भूत देवतानी सभा आगळनुं चैत्य वृक्ष.

तुला. स्त्री० (तुला) तुलना; सरखामणी. (२) तोळवानु त्राजवु; कांटो.

तुलिय त्रि० (तुलित) तोळेल.

तुल्ल न० (तोल्य) माप.

तुल्ल. त्रि० (तुल्य) सरखुं; बराबर.

तुवर. न० (तुवर) तुवेर धान्य. (२) पु० 'सावलो रस. (३) त्रि० कार्य, कसायलुं

तुवरी स्त्री० (तुवरी) धान्यनी एक जात, तुवेर

तुस. पु० (तुष) फोतरा, भुस्सो. (२) जवी, कोदरा आदि हलकुं धान्य.

तुसदाह न० (तुषदाह) फोतरां बाळवानी जग्या.

तुसार. न० (तुषार) बरफ. हिम (२) ठंडक

तुसारकर. पु० (तुषारकर) चंद्रमा.

तुसिणी. अ० (तूष्णीम) मुगा रहेवुं, मौन रहेवुं.

तुसिणीय. त्रि० (तूष्णीक) मौनधारी

तुसिय. पु० (तुषित) लोकांतिक देवतानी नव जातिमानी एक.

तुसोदग } न० (तुषोदक) चोखाना भुस्सानु
तुसोदय. } पाणी. डांगरनुं धोण.

तुहग. पु० (तुहक) एक जातनो कंद.

तुहिणायल. पु० (तुहिनाचल) हिमालय

तूण. पु० (तूण) बाण राखवानु भाथु.

तूणइल्ल. त्रि० (तूणावत्) तूणी नामनुं वाजींत्र वगाडी भिक्षा मागनार.

तूणय न० (तूणक) तुनक नामनुं वाद्य वाजींत्र.

तूणा. स्त्री० (तूणा) बाण राखवानुं भाथुं. (२) ए नामनु वाजींत्र.

तूर. पुं० न० (तूर्य) वाद्य विशेष.

तूरवइ. पु० (तूर्यपति) नटोनो मुखी

तूल. न० (तूल) कपास. रु

तूला. स्त्री० (तूली) तळाई; सेज; शय्या

तूलिया स्त्री० (तूलिका) તળાઈ; ગાદલું. (૨) ચિત્ર આલેખવાની પીછી.

तूली स्त्री० (तूली) તળાઈ (૨) જેનું પડિલેહણ ન થઈ શકે એવું વસ્ત્ર

तेअंसि त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી; શરીરના તેજવાળો.

तेअय. न० (तैजस) કાર્મણશરીર સહચારી સૂક્ષ્મશરીર વિશેષ.

तेअस्सि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી.

तेआहिअ. पु० (त्र्याहिक) ત્રણ ત્રણ દિવસને આંતરે આવતો તાવ; તરીઓ તાવ.

तेइंदिय. पु० (त्रीन्द्रिय) શરીર, મોઢું અને નાક એ ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

तेइच्छ न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સા કરવી તે, રોગનો ઉપાય.

तेइच्छा स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા; રોગનો ઉપચાર.

तेइच्छिय. त्रि० (चैकित्सिक) ચિકિત્સા કરનાર (૨) पु० વૈદ, હકીમ. (૩) न० રોગનો ઉપચાર.

तेइच्छी स्त्री० (चैकित्सी) ઉપાય, ઇલાજ.

तेइल्ल. त्रि० (तेजस्क) તેજવાળા

तेउ पु० (तेजस्) અગ્નિ (૨) ગરમી, તાપ, બફારો. (૩) તેજુલેસ્યા (૪) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના પહેલા લોકપાળનું નામ. (૫) તાપ, અભિતાપ. (૬) પ્રકાશ; ઉદ્યોત

तेउकंत. पु० (तेजस्कान्त) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ

तेउकाइय पु० (तेजस्कायिक)
तेउकाय पुं० (तेजस्काय)
तेउक्काइय. पु० (तेजस्कायिक)
तेउक्काय पु० (तेजस्काय) } અગ્નિકાય, અગ્નિના જીવ.

तेउप्पभ. पु० (तेजःप्रभ) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના લોકપાલનું નામ.

तेउप्फास पु० (तेजःस्पर्श) ગરમ સ્પર્શ.

तेउलेसा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેસ્યા; લેશ્યાનો ચોથો પ્રકાર.

तेउलेस्स. त्रि० (तेजोलेश्य) તેજુલેસ્યાવાળો.

तेउलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેસ્યા.

तेउसिह. पु० (तेजःशिख) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રનો બીજો લોકપાળ

तेउसोय न० (तेजःशौच) ભસ્મ આદિથી કરાતો શૌચ

तेओअ. न०
तेओग. पु० } (त्र्योजम्) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે તે

तेओगकडजुम्म. पु० (त्र्योजकृतयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતા શૂન્ય શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા

तेओगकलिओग पु० (त्र्योजकल्योजम) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेओगतेओग. पु० (त्र्योजत्र्योजम) જે સંખ્યાને અને લબ્ધાંકને (બંનેને) ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા

तेओगदावरजुम्म न० (त्र्योजद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेओलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેસ્યા

तेंदु.
तेंदुअ.
तेंदुग. } पु० (तिन्दुक) વૃક્ષ વિશેષ.

तेंदुसय. पु० ( ) દડો

तेंबुरु. पु० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तेगिच्छ. न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સાકર્મ, રોગનિવારણનો ઉપાય.

तेगिच्छा स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા; રોગની તપાસ.

तेगिच्छायणा. त्रि० (चिकित्सायन) ચિકિત્સા માંથી ઉત્પન્ન થયેલ.

तेगिच्छिकूड पु० (तिगिच्छिकूट) અસંખ્યાતમા સમુદ્રમાં એ નામનું એક કૂટ-શિખર.

तेगिच्छिद्दह. पु० (चैकित्स्यद्रह) નિષધ પર્વત ઉપરના ધૃતિક દેવતાનો દ્રહ.

तेगिच्छिय. त्रि० (चैकित्सिक) જુઓ "નિગિચ્છિય" શબ્દ.

तेगिच्छियसाला स्त्री० (चैकित्सिकशाला) દવાખાનું; ઔષધાલય.

तेज. न० (तेजस) તેજ.

तेण. पु० (स्तेन) ચોર. તસ્કર

तेणउइ स्त्री० (त्रिनवति) ૯૩, ત્રાણુની સંખ્યા.

तेणारं. अ० (तत अग्र) ત્યાર પછી

तेणयबंध पु० (स्तनकबन्ध) બીજાને કળવામાં ન આવે તેવી રીતે સાધવું તે, ચોરીયાબંધ.

तेणाहड. न० (स्तेनाऽऽहृत) ચોરી આણેલ માલ લેવો તે; શ્રાવકના ત્રીજા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

तेणिक्क } न० (स्तैन्य) ચોરી. અદત્ત
तेणिय. } વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે.

तेणिस. त्रि० (तैनिश) તણચ્છ નામના ઝાડ સંબંધી.

तेणेव अ० (तत्रैव) ત્યાં. ત્યાંજ.

तेण्ण न० (स्तैन्य) ચોરી.

तेतल पु० (तेतल) નાગકુમારના ઇંદ્રની ગંધર્વ સેનાનો અધિપતિ.

तेतलि. पु० (तेतलिन्) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) મનુષ્યની એક જાત. (૩) એક મંત્રીના પિતાનું નામ. (૪) ગંધર્વ સેનાનો નાયક.

तेतलिपुत्त. पु० (तेतलिपुत्र) તેતલિપુત્ર નામના એક સાધુ.

तेतलिपुत्तकेवलि. पु० (तेतलिपुत्रकेवलिन्) તેતલિપુત્ર નામના કેવળી-કેવળજ્ઞાની.

तेतलिपुर न० (तेतलिपुर) એ નામનું એક નગર.

तेतलिसुय. पु० (तेतलिसुत) તેતલિપુત્ર, એ નામનો તેતલીપુર નગરના રાજા કનકરથનો પ્રધાન. (૨) તેતલીપુત્ર પ્રધાનના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૪ મું અધ્યયન.

तेतलीअ पु० (तैतलीयक) તેતલીપુત્રના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૪મું અધ્યયન

तेतिल. न० (तैतिल) જુઓ "તીઇલ" શબ્દ.

तेतीस. स्त्री० न० (त्रयस्त्रिंशत्) તેત્રીસ. ૩૩

तेत्तिर. पु० (तित्तिर) તેતર પક્ષી.

तेत्तीस. स्त्री० न० (त्रयस्त्रिंशत्) ૩૩; તેત્રીસ

तेपुण्णमिंजिया. स्त्री० (त्रिपूर्णमिञ्जिका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત

तेमासिय. त्रि० (त्रैमासिक) ત્રણ માસમાં થનાર.

तेय. न० (स्तेय) ચોરી

तेय. पु० (तेजस) તેજ, કાન્તિ, પ્રકાશ. (૨) તેજસ શરીર નામ, નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તેજસ શરીર પામે. (૩) તાપ, સૂર્યનો તડકો. (૪) અગ્નિ. (૫) સાત સમુદ્ઘાતમાંની પાંચમી સમુદ્ઘાત

तेयअ. न० (तेजस्क) આહારના રસ નિપજાવી પચાવી પરિણમાવનાર એક શરીર, પાંચ શરીરમાંનું એક.

तेयंसि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી.

तेयग. न० (तेजस्क) તેજસ શરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક. (૨) पु० અગ્નિ. (૩) તેજસ શરીરયોગ્ય પુદ્ગલસ્કંધની વર્ગણા-સમુદાય.

तेयगलद्धि. स्त्री० (तेजस्कलब्धि) તેજુલેસ્યા ઉત્પન્ન કરવાની લબ્ધિ-શક્તિ.

तेयगसमुग्घाय. पु० (तेजस्कसमुद्घात) સાત સમુદ્ઘાતમાંની પાંચમી સમુદ્ઘાત.

तेयगसरीर. न० (तैजस्कशरीर) तैजस शरीर.

तेयगसरीरणाम. न० (तैजस्कशरीरनामन्) नाम कर्मनी એક પ્રકૃતિ.

तेयगसरीरि. त्रि० (तैजस्कशरीरिन्) तेજस शरीरवाળो (જીવ).

तेयणिसग्ग. न० (तेजोनिसर्ग) ભગવતીસૂત્રના ૧૫મા શતકના પહેલા ઉદ્દેશાનુ નામ.

तेयलि. न० (तैतलिन्) જ્ઞાતાસૂત્રનું તેતલી પુત્રના અધિકારવાળું ૧૪ મું અધ્યયન (૨) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યની એક જાત. (૩) એક મંત્રીના પિતાનુ નામ.

तेयलिपुत्त. पु० (तैतलिपुत्र) તેતલીપુર નગરના રાજા કનકરથનો એ નામનો પ્રધાન.

तेयलिपुर. न० (तैतलिपुर) જુઓ " તેતલિપુર " શબ્દ.

तेयलेस्स. त्रि० (तेजोलेश्य) તેજુલેશ્યાવાળો.

तेयलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેશ્યા.

तेयवीरिय. पु० (तेजोवीर्य) ભરતના વંશમા પાંચમી પેઢીએ મહાબળનો પુત્ર

तेयसमुग्घाय. पु० (तैजस्समुद्घात) તેજુલેશ્યા મુકતી વખતે જીવ પ્રદેશનુ વિસ્તરવું અને પ્રકૃત પ્રકૃતિનુ નિર્જરવું તે.

तेयसरीरि. त्रि० (तैजसशरीरिन्) તૈજસ શરીરવાળો.

तेयस्सि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી

तेया. स्त्री० (तेजस्) તૈજસ " શરીર ' (૨) તેરસની રાત્રિનુ નામ.

तेया. न० (तेजस्) જુઓ "તેઅય" શબ્દ

तेयाणुबंधि. न० (स्तेयानुबन्धिन्) ચોરને મારવા સંબંધિનુ રૌદ્રધ્યાન, રૌદ્રધ્યાનનો એક પ્રકાર.

तेयापोग्गलपरियट्ट न० (तैजःपुद्गलपरिवर्त) લોકના સર્વ પુદ્ગલોને તૈજસ શરીર રૂપે જેટલા વખતમા પરણમાવીને છોડે તેટલો વખત.

तेयाल. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत) ४३; तेતાલીસ.

तेयालि. पु० (तेयालि) એક જાતનું ઝાડ.

तेयाली. स्त्री० (त्रिचत्वारिंशत) ४३; તેતાલીસ.

तेयालीस. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत) ४३; ત્રેતાલીસ.

तेयासरीर. पु० न० (तैजसशरीर) તૈજસ શરીર.

तेयासीइ. स्त्री० (त्र्यशीति) ८३; ત્યાશી.

तेयाहिय. पुं० (त्र्याहिक) ત્રણ દિવસને આંતરે આવતો તાવ, તરીઓ તાવ.

तेरस. त्रि० (त्रयोदशन्) १३, તેરની સખ્યા.

तेरसया. स्त्री० (   ) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

तेरसी. स्त्री० (त्रयोदशी) પક્ષથી ૧૩ મી તિથિ. તેરસ.

तेरासिय. त्रि० (त्रैराशिक) જીવ અજીવ અને જીવાજીવ એમ ત્રણ રાશિનુ સ્થાપન કરનાર રોહગુપ્ત આચાર્યના મતનો અનુયાયી. (૨) न० મત વિશેષ.

तेरिंदिय. त्रि० (त्रीन्द्रिय) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ

तेरिच्छ. त्रि० (तिरश्चीन) તિર્યંચ સબંધી. (૨) न० તિર્યંચ પશુ પક્ષી વગેરે.

तेरिच्छिय त्रि० (तैरश्चिक) તિર્યંચ સબધી. તિર્યંચનું કરેલુ.

तेरिच्छी. स्त्री० (तिरश्चीना) પશુની માદા, તિર્યંચણી

तेल. न० (तैल) તેલ. (૨) ગોત્ર વિશેષ, માઢવ્ય ગોત્રની એક શાખા.

तेलकेला. स्त्री० (तैलकेला) તેલ રાખવાનુ ઠામ.

तेलचम्म. न० (तैलचर्मन्) જેના ઉપર બેસી તેલનું મર્દન કરાય તે ચામડું.

तेलुक्क } **तेलोक्क.** } पु० (त्रैलोक्य) ત્રણલોક; સ્વર્ગ મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોક.

तेल्ल. न० (तैल) तेल.

तेल्लकेला. स्त्री० (तैलकेला) जुओ "तेल्ल-केला" शब्द.

तेल्लग. न० (तैलक) एक जातनी मदिरा.

तेल्लचम्म. न० (तैलचर्मन्) तेल मर्दन करवाने बेसवानुं आसन.

तेल्लपल्ल. न० (तैलपल्य) एक जातनुं सौराष्ट्र देश प्रसिद्ध तेलनुं ठाम.

तेल्लपूय. न० (तैलपूय) मालपूआ.

तेल्लपेल्ला. स्त्री० (तैलपल्य) सौराष्ट्र देश प्रसिद्ध मृन्मय तेलनुं भाजन.

तेवग्ग. पु० (त्रिवर्ग) धर्म अर्थ अने काम ए त्रण वर्ग.

तेवट्ठ. } स्त्री० न० (त्रिषष्टि) त्रेसठ. ६३.
तेवट्ठि. }

तेवण्णा. स्त्री० न० (त्रिपञ्चाशत्) ५३; त्रेपन

तेवत्तरि. स्त्री० (त्रिसप्तति) ७३. तोंतेरनी संख्या.

तेवन्न. स्त्री० न० (त्रिपञ्चाशत्) ५३, त्रेपन.

तेवीस स्त्री० न० (त्रयोविंशति) २३, त्रेवीस.

तेसट्ठि. स्त्री० (त्रिषष्टि) ६३; त्रेसठनी संख्या.

तेसीति. स्त्री० (त्र्यशीति) ८३. त्र्याशीनी संख्या.

तेहिय. त्रि० (त्र्याहिक) त्रण दिवसनुं. (२) तरीओ ताव; त्रीजे दीवसे आवे तेवो ताव.

तो. अ० (तत) तेथी, तेटला माटे.

तोडन. न० (तोदन) पीडा करवी ते.

तोडहिया. स्त्री० (   ) एक प्रकारनुं वाजींत्र.

तोडु. पु० (   ) चार इंद्रियवाळा जीवनी एक जात.

तोण. पु० न० (तूण) बाण राखवानुं भाथुं.

तोत्त. न० (तोत्र) चाबुक

तोदग त्रि० (तोदक) व्यथा उपजावनार, पीडा करनार.

तोमर. न० (तोमर) जेने भाषामा गडासा अथवा सवळी कहे छे ते अस्त्र; एक प्रकारनुं बाण.

तोय. पु० (तोद) पीडा.

तोय. न० (तोय) पाणी; जळ.

तोयधरा. } स्त्री० (तोयधारा) एक दिशा कुमारी देवी.
तोयधारा. }

तोयपिट्ठ. न० (तोयपृष्ठ) पाणीनी सपाटी.

तोरण. न० (तोरण) तोरण.

तोल पुं० न० (तोल) तोल. माप विशेष.

तोस. पु० (तोष) प्रमोद, संतोष

तोसलि. पु० (तोसलिन्) तोसलिना रहेवासी एक आचार्य.

तोसिय. त्रि० (तोषित) संतोष पमाडेल; खुशी करेल.

त्ति. अ० (इति) समाप्ति द्योतक अव्यय.

त्थ. त्रि० (स्थ) स्थान रहेल. स्थिर रहेल.



थ.

थ. अ० (थ) वाक्यालंकार; (२) पादपुरण.

थइया. स्त्री० (स्थगिका) पान राखवानी डब्बी, पानदानी.

थंडिल. } न० (स्थण्डिल) संथारो करवाने
थंडिल्ल. } योग्य स्थान. (२) साधुने शौच जवानी जग्या; दिशाए जवाने उचित भूमि. (३) क्रोध; गुस्सो.

थंब. पु० (स्तम्ब) घासनो जथ्थो. (२) झुमखो.

थंभ. पु० (स्तम्भ) अहंकार; गर्व, मान. (२) थांभलो

थंभण. न० (स्तम्भन) थभवु. (२) अटकाववु.

थंभणया. स्त्री० } (स्तम्भना) थोभवु. (२)
थंभणा. स्त्री० } अटकाववु

थंभणी. स्त्री० (स्तम्भनी) स्तंभन करवानी विद्या.

थंभय. पु० (स्तम्भक) अरीसानी फराम, (फ्रेम) चोगठु.

थंभिय. त्रि० (स्तम्भित) थोभावेल; स्तब्ध करेल; रोकेल

थक्क. पु० ( ) पर्याय. (२) अवसर; समय.

थक्कंथक्कं. अ० (स्थित्वास्थित्वा) रही रहीने

थगण. न० (स्थगन) ढांकवु

थगिय त्रि० (स्थगित) आच्छादित, ढंकायेल

थण. पु० (स्तन) स्तन; थान.

थणजीविणी. स्त्री० (स्तनजीविनी) दूध धावमाता

थणण न० (स्तनन) गर्जना. (२) आक्रन्द (३) जोरथी निशासा मूकवो ते.

थणय न० (स्तनज) दूध.

थणिय न० (स्तनित) गर्जना. मेघनो शब्द (२) रतिक्रीडा समयनो शब्द. (३) पु० स्तनितकुमार देवता. भवनपति देवतानी एक जात.

थणियकुमार पु० (स्तनितकुमार) भवनपति देवतानी दशमी जात.

थणियकुमारी. स्त्री० (स्तनितकुमारी) स्तनितकुमार देवतानी देवी.

थद्ध त्रि० (स्तब्ध) अहंकारी, अभिमानी.

थय. पु० (स्तव) } स्तोत्र; स्तवन.
थयण. न० (स्तवन) }

थरहरिय. त्रि० ( ) धुजेल; कपेल.

थल. न० (स्थल) पाणी न भराय तेवो भूमि विभाग

थलचर. पु० (स्थलचर) तिर्यंच पंचेंद्रियनी एक जात

थलचरी. स्त्री० (स्थलचरी) थळचर तिर्यंचनी स्त्री; स्त्रीरूप थळचर तिर्यंच.

थलज. } त्रि० (स्थलज) जमीनथी उत्पन्न
थलय } थयेल.

थलयर त्रि० (स्थलचर) जुओ "थलचर" शब्द

थली. स्त्री० (स्थली) जमीननो उंचो प्रदेश

थव पु० (स्तव) जुओ "थय" शब्द

थवइय. त्रि० (स्तवकित) फूल अने गुच्छ जेमा लागल छे ते

थवण. न० (स्तवन) स्तुति करवी ते

थवय पु० (स्तवक) फूलनो गुच्छो.

थविर. त्रि० (स्थविर) परिपक्व-स्थिरबुद्धिवाळो. (२) स्थविरकल्पी-गच्छवासि साधु

थविरकप्प. पु० (स्थविरकल्प) गच्छमा रहेल आचार्य आदिनी सामाचारी-व्यवहार मर्यादा.

थविरभूमि. स्त्री० (स्थविरभूमि) स्थविरनी पदवी.

थाण न० (स्थान) स्थान. ठेकाणु

थाणु. पु० (स्थाणु) झाडनु ठूंठ.

थाम. न० (स्थामन) बळ; सामर्थ्य. (२) क्रिया, अनुष्ठान.

थारुगिणिया स्त्री० (स्थारुकिनिका) थारुकिन देशमा उत्पन्न थयेली दासी.

थारुगाय त्रि० (थारुकिन्) ए देशमा उत्पन्न थयेल.

थाल पु० न० (स्थाल) पात्र विशेष; थाळ.

थालइ. पु० (स्थालकिन्) थाळ जेवु एक ठाम राखनार तापस; तापसनो एक वर्ग.

थालपाग. पु० (स्थालपाक) जमणवार.

थालपाणय. न० (स्थालीपानक) દાહને ઉપશમાવનારૂ કુંભારની માટીનુ પાણી.

थाली. स्त्री०(स्थाली) થાળી, ભાજન વિશેષ.

थालीपाग. पु० (स्थालीपाक) થાળી-તપેલી વગેરેમાં રાંધવુ તે.

थावच्चा. स्त्री० (स्थापत्या) એ નામની એક ગાથાપતિણી; ગૃહિણી.

थावच्चापुत्त. पु० (स्थापत्यापुत्र) થાવચ્ચા ગાથાપતણીનો દીકરો કે જેણે એક હજાર જણ સાથે દીક્ષા લીધી હતી.

थावय. पु० (स्थापक) સમર્થ હેતુ, સ્વપક્ષ સાધનાર હેતુ

थावर. पु० (स्थावर) પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ સ્થાવર. (૨) न० સ્થાવરનામ-નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સ્થાવર-પણુ પામે.

थावरकाय. पु० (स्थावरकाय) પૃથ્વી આદિ પાંચ સ્થાવર

थासग. पु० (स्थासक) અરીસો (૨) ઘોડાની પીઠનો અલંકાર (૩) એક જાતનું દર્પણના આકારનુ પાત્ર.

थासया. स्त्री० (स्थासिका) આરસી, દર્પણ.

थाह. पु० (स्थाघ) અગાધ નદી કિન્તુ નાસિકા પર્યંત જળ.

थिग्गल पु० ( ) શરદ ઋતુના આકાશનો ખડ. (૨) થિગડું (૩) ભીંતમા પાડેલી બારી.

थिज्ज न० (स्थैर्य) સ્થિરતા; ધીરજ.

थिबुग. पु० (स्तिबुक) પાણીનો પરપોટો.

थिमिय. त्रि० (स्तिमित) ભયથી રહિત; નિર્ભય. (૨) નિશ્ચળ, સ્થિર. (૩) न० અંતગડસૂત્રના ૧ લા વર્ગના ૫ મા અધ્યયનનુ નામ. (૪) રાજા અન્ધક વૃષ્ણિના એક પુત્રનું નામ.

थिय. त्रि० (स्थित) રહેલ.

थिर त्रि० (स्थिर) સ્થિર રહેલુ; નિશ્ચળ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૩) નિષ્પન્ન; સંપન્ન.

थिरणाम. / **थिरनाम** न० (स्थिरनामन) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી દાંત હાડકાં આદિ અવયવોની સ્થિરતા થાય છે.

थिरा स्त्री० (स्थिरा) સ્થિર-નિષ્પન્ન થયેલ વનસ્પતિ, વનસ્પતિની એક અવસ્થા.

थिरावलिया. स्त्री० (स्थिरावलिका) ભુજપરિસર્પિણીનો એક પ્રકાર.

थिरीकरण. न० (स्थिरीकरण) કષ્ટથી સીદાતા ધર્મિજનને દિલાસા આપી સ્થિર કરવો તે; સમકિતના આઠ આચારમાંનો છઠ્ઠો આચાર. (૨) સ્થિર કરવું; દૃઢ કરવુ.

थिल्लि स्त्री० ( ) ઉંટનો પલાણ. (૨) હાથીની અંબાડી. (૩) યાન વિશેષ. (૪) ઘોડાનો એક ઉપકરણ. (૫) બે ઘોડાની ગાડી (૬) બે ખચ્ચરની ગાડી.

थिहु. स्त्री० (स्तिहु) સાધારણ બાદર વનસ્પતિનો એક ભેદ.

थी. स्त्री० (स्त्री०) સ્ત્રી; ભાર્યા

थीण त्रि० (स्त्यान) એકઠું કરેલ (૨) થીણદ્ધિનિદ્રા.

थीणगिद्धि. स्त्री० (स्त्यानगृद्धि) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, એક પ્રકારની નિદ્રા.

थीणद्धि स्त्री० (स्त्यानर्द्धि) જુઓ "થીણગિદ્ધિ" શબ્દ. (૨) અધમ નિદ્રા વિશેષ.

थीपरिण्णा. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સ્ત્રી પરિજ્ઞા નામનું સૂયગડાંગનું ૪ થું અધ્યયન.

थीलिंग. न० (स्त्रीलिङ्ग) સ્ત્રી જાતિ.

थीविलोयण. न० (स्त्रीविलोचन) ૧૧ કરણમાનુ ચોથુ કરણ.

थीवेय. पु० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ.

थुइ. स्त्री० (स्तुति) સ્તુતિ; ગુણ ગાવા તે.

थुक्कार. पु० (थूत्कार) थुथु करवु ते, धिक्कारवु ते.

थुड. पु० (स्थुड) वनस्पतिनो स्कंधभाग

थुति. स्त्री० (स्तुति) स्तववु ते, स्तुति करवी ते.

थुल्ल. त्रि० (स्थूल) जाडु; स्थूल.

थूण. न० (स्थूण) थांभलो.

थूणा. स्त्री० (स्थूणा) थाभली (२) ए नामनी पश्चिम दिशामा एक नगरी.

थूणामंडव. न० (स्थूणामण्डप) तम्बु, थाभली उपर करेल मांडवो.

थूभ. पु० (स्तूप) प्रेक्षा घरना मण्डप आगळनी मणिपीठिका उपर आठ जोजननो लांबो पहोळो अने आठ जोजननो उंचो सफेद रंगनो चैत्यस्तूप (२) अवयव समुदाय रूप अवयवी (३) कुवा वगेरेनो तट-कांठो. (४) पगलां. (५) शुभ-स्मरण स्तम्भ (६) स्तुप-मृतक घर; एनी जग्याए बांधेल देरी छतरडी वगेरे (७) शिखर. (८) ढगलो.

थूभकरंडग. न० (स्तूपकरण्डक) रूषभपुरनी पासेनु एक उद्यान.

थूभिया. } स्त्री० (स्तूपिका) लघु शिखर
थूभियागा. } (२) प्रासाद उपरनी मणिमय स्तूपिका. (शिखर)

थूल. त्रि० (स्थूल) स्थूल; जाडु. (२) म्होटु. (३) पुष्ट.

थूलभद्द. पु० (स्थूलभद्र) आर्य सम्भूतविजयना शिष्यनु नाम.

थेग. पु० (स्तेक) थेग; कंदनी एक जात

थेज्ज. न० (स्थैर्य) धैर्य; स्थिरभाव.

थेर. पुं० (स्थविर) ६० वरसनी उमरना वय स्थविर, वीस वरसनी दीक्षावाळो प्रव्रज्या स्थविर अने ठाणांग समवायांग वगेरेना जाणनार श्रुत स्थावर, एम त्रण प्रकारे थिवर. (साधु).(२) त्रि० वृद्ध; प्रौढ.

थेरकप्प पु० (स्थविरकल्प) १४ उपगरणधारी साधुओनी व्यवहार मर्यादा. (२) विशेष आचारनो प्रतिपादक ग्रंथ.

थेरकप्पट्ठिइ. स्त्री० (स्थविरकल्पस्थिति) गच्छप्रतिबद्ध आचार्यादिना कल्पनी स्थिति-व्यवहारमर्यादा.

थेरकप्पिय. पु० (स्थविरकल्पिक) स्थविर कल्पवाळा साधु, गच्छना प्रतिबंधवाळा साधु.

थेरभूमि. स्त्री० (स्थविरभूमि) स्थविर पदवीनी योग्यता

थेरावलि. स्त्री० (स्थविरावलि) स्थविर साधुओनी परिपाटी-एक पछी एकनु अनुक्रमे वर्णन. (२) ए नामनो मुनिओना चारित्रनो प्रतिपादक ग्रन्थ.

थेरिया. } स्त्री० (स्थविरा) स्थविर साध्वी.
थेरी. } (२) वृद्ध स्त्री.

थेरोवघाइय पु० (स्थविरोपघातिक) थिवर आचार्य गुरु वगेरेना दोष काढी तेनी घात करनार; असमाधिनु छट्टु स्थानक सेवनार.

थेव. त्रि० ( ) थोडु; अल्प.

थोअ } त्रि० (स्तोक) थोडु
थोग. }

थोत्त न० (स्तोत्र) तीर्थंकर आदिनी स्तुति, स्तोत्र.

थोभ पु० (स्तोभ) } 'च' 'व' व-
थोभय. पु० (स्तोभक) } गेरे पादपूरणु अर्थे वपराता अव्ययोनो समूह.

थोव त्रि० (स्तोक) थोडु. (२) पु० काळनु एक जातनु प्रमाण.

थोवग्ग. पुं० (स्तोकक) चातक पक्षी.

थोवंथोवं. अ० (स्तोकस्तोकं) थोडुं थोडु.

थोहरी. स्त्री० (थोहरी) थोरनुं झाड.

द.

दश्र न० (दक) પાણી.

दइ. स्त्री० (दृति) મસક.

दइय पु० (दयित) વલ્લભ; પતિ

दइया. स्त्री० (दयिता) પ્રિયા. વલ્લભા, સ્ત્રી.

दइया. स्त्री० (दृतिका) ચામડાની મસક.

दइवत } न० (दैवत) દેવ; નશીબ.
दइवय. }

दउदर } न० (दकोदर) જલોદર; એક
दश्रोदर. } જાતનો પેટનો રોગ.

दश्रोभास पु० (दकावभास) વેલંધર દેવતાનો નિવાસ પર્વત.

दंड. पुं० (दण्ड) જેથી આત્મા દંડાય તેવી મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ કરવી તે. (२) ચાર હાથ પરિમિત એક ભરપ. (૩) દંડ-લાકડીના આકારે કેવળ સમુદ્ઘાત વખતે આત્માના પ્રદેશ વિસ્તારવા તે (૪) ખભા પ્રમાણે ઉંચી લાકડી; દાંડાના પાંચ પ્રકારમાંનો એક. (૫) પાણી ગરમ કરતા પાણીમાં ઉકાળો આવે તે (૬) દંડ, સામાન્ય લાકડી. (૭) સન્યાસીનુ એક ઉપકરણ (૮) શિક્ષા. સજા. (૯) દંડ રત્ન; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનુ એક. (૧૦) મૂળપાઠ. શબ્દ સદર્ભ. (૧૧) આજ્ઞા (૧૨) પુ૦ ન૦ સૈન્ય; લશ્કર.

दंडदंडेण. अ० (दण्डदण्डेन) દંડ ઉપર દંડ.

दंडक. पु० } (दण्डक) વિંછીનો કાંટો.
दंडग. पु० } (२) નારકી આદિ ચોવીશ દંડક. (૩) લાકડી. દાંડો. (૪) કથન, વર્ણન. (૫) નમોત્થુણં આદિ પાઠ.

दंडण. न० } (दण्डन) દંડવુ તે.
दंडणया. स्त्री० }

दंडणायग. पुं० (दण्डनायक) કોટવાળ. (२) દંડકર્તા. (३) સેનાપતિ.

दंडणीइ. स्त्री० (दण्डनीति) દંડ કરવો, શિક્ષા કરવી તે; રાજ્યનીતિનો એક પ્રકાર.

दंडदारु. पु० (दण्डदारु) કાષ્ઠમય દંડ; બ્રહ્મચારીનું એક ઉપકરણ.

दंडधारि त्रि० (दण्डधारिन्) દંડ ધારણ કરનાર.

दंडनायग. पु० (दण्डनायक) જુઓ "દંડણાયગ" શબ્દ.

दंडनीइ. } स्त्री० (दण्डनीति) જુઓ
दंडनीति. } "દંડણીઇ" શબ્દ.

दंडपह. पु० (दण्डपथ) ગાય વગેરે પશુઓને ચરવાનો માર્ગ; કેડી

दंडपासि. पु० (दण्डपार्श्विन्) થોડા અપરાધને માટે ભારે શિક્ષા કરનાર.

दंडपुंछणय. न० (दण्डप्रोञ्छनक) દાંડાવાળી સાવરણી.

दंडभी. त्रि० (दण्डभी) દંડથી-પાપ પ્રવૃત્તિથી બીનાર.

दंडय पु० (दण्डक) જુઓ "દંડગ" શબ્દ.

दंडरक्खिय. पु० (दण्डरक्षक) દંડથી રક્ષણ કરનાર. કોટવાળ.

दंडरयण. न० (दण्डरत्न) ચક્રવર્તીનુ દંડ રત્ન. ચૌદ રત્નમાંનુ એક

दंडवीरिश्र. पु० (दण्डवीर्य) ભરતની ગાદીએ આવેલ કીર્તિવીર્ય પછી તેનો પુત્ર.

दंडाययिय. त्रि० (दण्डायतिक) દંડની માફક પગ લાંબા કરી બેસનાર.

दंडायय. न० (दण्डायत) દંડાસન; આસનનો એક પ્રકાર. (२) त्रि० દંડની માફક લાંબા.

दंडाविय. त्रि० (दण्डित) દંડાયેલ.

दंडासणिय. त्रि० (दण्डासनिक) દંડાસને બેસનાર.

दंडि. त्रि० (दण्डिन्) દંડ ધારણ કરનાર.

दंडिआ. स्त्री० (दण्डिका) નાની લાકડી, ડંડીકો. (૨) રાજમુદ્રા

दंडिखंड. पु० (दण्डिखण्ड) દોરાથી સીવેલ વસ્ત્ર; થીગડાં દીધેલ વસ્ત્ર.

दंडिणी स्त्री० (दण्डिनी) એ નામની એક રાજાની બે સ્ત્રીઓ.

दंडिम. त्रि० (दण्डिम) દંડથી બનેલ (૨) न० દંડની વસુલ થયેલી રકમ.

दंडिय पु० (दण्डिक) વિરોધી રાજા

दंडी. स्त्री० ( ) સાંધેલુ જુનુ વસ્ત્ર

दंत न० (दन्त्य) મુખડાની એક જાત. મુ-બીન જેવો ખાવાનો એક પદાર્થ.

दंत. पु० (दन्त) દાંત

दंत त्रि० (दान्त) ઇંદ્રિય દમન કરેલ, જિતેન્દ્રિય

दंतकट्ठ. न० (दन्तकाष्ठ) દાતણ.

दंतकम्म न० (दन्तकर्मन्) દાંતની કારીગરી.

दंतकार. पु० (दन्तकार) દાંતનો કારીગર.

दंतधावण न० (दन्तधावन) દાંત સાફ કરવા તે (૨) દાતણ.

दंतनिवाय. पु० (दन्तनिपात) હોઠમાં દંત ક્ષત કરવું તે. કામચેષ્ટાનો એક પ્રકાર.

दंतमणि. पु० (दन्तमणि) હાથી આદિના દાંતમાંથી નીકળતો મણિ

दंतमाल. पु० (दन्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ

दंतवक्क पु० (दान्तवाक्य) ચક્રવર્તી. જેના વચન માત્રથી શત્રુ દાન્ત-દમિત થાય છે તે

दंतवण. न० (दन्तपावन) દાતણ. (૨) દાંત સાફ કરવા તે.

दंतवाणिज्ज पु० (दन्तवाणिज्य) દાંતનો વ્યાપાર કરવો તે. સાતમા ઉપભોગ પરિભોગ વ્રતનો એક અતિચાર.

दंतसोहण न० (दन्तशोधन) દાંત ખોતરણી.

दंताग पुं० (दन्तकार) દાંત કોતરનાર કારીગર

दंताली. स्त्री० (दन्ताली) ઘાસ, પરાળ વગેરે એકઠું કરવાનું એક લાકડાનું હથીઆર; દંતાળી.

दंति. पु० (दन्तिन्) હાથી.

दंतिंदिय. त्रि० (दान्तेन्द्रिय) ઇંદ્રિય દમન કરનાર; જીતેન્દ્રિય

दंतिक्क. न० ( ) ચોખાનો આટો.

दंतिया. स्त्री० (दन्तिका) એ નામનું એક ગુલ્મ જાતિનું વૃક્ષ.

दंती. स्त्री० (दन्ती) એ નામની એક વનસ્પતિ; ઉદુમ્બર

दंतुक्खलिय. त्रि० (दन्तोत्खलित) ફળ ખાનાર તાપસનો એક વર્ગ.

दंद. न० (द्वन्द्व) રાગદ્વેષ આદિ બબ્બે વસ્તુની જોડ. (૨) દ્વન્દ્વ નામે સમાસ, સમાસનો એક પ્રકાર.

दंभ. पु० (दम्भ) ઢોંગ, ખોટો આડંબર.

दंभण न० (दम्भन) ડાભ.

दंस पु० (दर्श) દર્શન, સમ્યક્ત્વ (૨) સામાન્ય બોધ.

दंस. पु० (दश) ડાંસ.

दंसण. पु० (दशन) દાંત

दंसण. पु० न० (दर्शन) સામાન્ય ઉપયોગ. ચક્ષુ અચક્ષુ અવધિ અને કેવળ એ ચાર દર્શન. (૨) તત્ત્વાર્થનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન-સદ્દહણા (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદનું નામ. (૪) આંખ; નેત્ર. (૫) દેખવું, જોવું. (૬) સવેદન; વેદવું તે (૭) દર્શન; દૃષ્ટિ. (૮) ઉપદેશ. (૯) અભિપ્રાય.

दंसणपडिणीयया. स्त्री० (दर्शनप्रत्यनीकता) દર્શન-સમ્યક્ત્વ પ્રત્યે શત્રુતા; દર્શનાવરણીયકર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

दंसणपडिमा. स्त्री० (दर्शनप्रतिमा) શ્રાવકે એક માસ સુધી બરાબર રીતે સમ્યક્ત્વનું પાલન કરવું તે. શ્રાવકની ૧૧ પડિમામાંની પહેલી પડિમા.

दंसणपरीसह. पुं० (दर्शनपरीषह) દર્શન-સમ્યકત્વનો પરિષહ; બાવીશ પરિષહમાંનો એક.

दंसणपुरिस. त्रि० (दर्शनपुरुष) સમ્યકત્વવાન્ પુરૂષ.

दंसणपुलाय. पुं० (दर्शनपुलाक) દર્શનને નિઃસાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવંત સાધુ.

दंसणबुद्ध. पुं० (दर्शनबुद्ध) દર્શન મોહનીયના ક્ષયોપશમાદિથી તત્ત્વશ્રદ્ધાન-રૂચિવડે બોધ પામેલ.

दंसणबोहि. त्रि० (दर्शनबोधिन) દર્શન મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી તત્ત્વ શ્રદ્ધાન પામનાર.

दंसणभेदणी स्त्री० (दर्शनभेदिनी) દર્શન - સમકિતને ભેદનારી વિકથા.

दंसणमोहणिज्ज. न० (दर्शनमोहनीय) દર્શન - સમ્યકત્વમાં મુઝાવનાર મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ, સમ્યકત્વમોહનીય મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય એ ત્રણ પ્રકૃતિ.

दंसणलोग पुं० (दर्शनलोक) સમ્યકત્વાદિ દર્શનરૂપ લોક.

दंसणवावण्णग. पुं० (दर्शनव्यापन्नक) જેણે દર્શન-સમ્યકત્વ વમ્યું છે-નિહ્નવ વગેરે.

दंसणविसंवायणाजोग पुं० (दर्शनविसंवादनायोग) સમકિત પરત્વે ખોટો વિખવાદ કરવો તે, દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

दंसणसावग } **दंसणसावय** } पुं० (दर्शनश्रावक) શ્રાવકની ૧૧ પડિમા પૈકી પહેલી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે એક માસ સુધી શંકાદિ રહિત નિર્મળ સમકિતનું પાલન કરે.

दंसणाचार. पुं० (दर्शनाचार) દર્શન-સમકિતનો આઠ પ્રકારનો આચાર; ૧ તત્ત્વમાં નિઃશંકપણું; ૨ અતત્ત્વને ગ્રહણ કરવાની અનિચ્છા, ૩ કરણીના ફળની અસંદિગ્ધતા-અસંદેહ, ૪ દૃષ્ટિનો અવ્યામોહ, ૫ શક્તિનું અગોપવવું, ૬ પડતાને સ્થિર કરવો, ૭ સાધર્મિ પ્રત્યે વત્સલભાવ રાખવો અને ૮ ધર્મની પ્રભાવના કરવી.

दंसणाय. पुं० (दर्शनात्मन) દર્શન રૂપ આત્મા; આત્માનો છઠ્ઠો પ્રકાર.

दंसणायार पुं० (दर्शनाचार) જુઓ "દંસણાચાર" શબ્દ.

दंसणावरण. न० (दर्शनावरण) આત્માની દર્શન શક્તિને દબાવનાર કર્મ, કર્મના આઠ પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

दंसणावरणिज्ज न० (दर्शनावरणीय) દર્શનાવરણીય કર્મ, આઠ કર્મમાંનું બીજું.

दंसणि. त्रि० (दर्शनिन्) દર્શની, દર્શનવાળો. (૨) તત્ત્વમાં શ્રદ્ધાવાળો.

दंसणिंद. पुं० (दर्शनेन्द्र) ક્ષાયિક સમકિતનો ધણી.

दंसणिज्ज } **दंसणिय.** } त्रि० (दर्शनीय) દર્શન કરવા યોગ્ય.

दंसणिया. त्रि० (दर्शनिका) દર્શન, અવલોકન.

दंसि त्रि० (दर्शिन्) જોનાર; અવલોકન કરનાર.

दंसिय. त्रि० (दर्शित) દેખાડેલ.

दक्ख. न० (दाक्ष्य) દક્ષતા, ચાતુરી; ચાલાકી.

दक्ख. त्रि० (दक्ष) ચતુર, બુદ્ધિવાન; નિપુણ. (૨) ઉત્તર તરફના ભવનપતિ ઇંદ્રની પાયદળ સેનાનો ઉપરી.

दक्खा. स्त्री० (द्राक्षा) દ્રાક્ષ-દરાખ.

दक्खिण. पुं० (दक्षिण) સર્વ સ્ત્રીઓમાં સરખો રાગ રાખનાર નાયકનો એક પ્રકાર (૨) દક્ષિણ દેશ-વિભાગ.

दक्खिणाऊल. } **दक्खिणाकूल.** } त्रि० (दक्षिणाकूल) ગંગાને દક્ષિણ કાંઠે રહેનાર તાપસ; તાપસની એક જાત.

दक्खिणड्ढभरह पु० (दक्षिणार्धभरत) દક્ષિણાર્ધભરત, ભરતક્ષેત્રનું દક્ષિણાર્ધ

दक्खिणत्त. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશામાં રહેનાર. (અસુરકુમાર આદિ).

दक्खिणा. स्त्री० (दक्षिणा) દક્ષિણા; દાન.

दक्खिणावह. त्रि० (दक्षिणापथ) એ નામનો એક દેશ.

दक्खिणिल्ल. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશાનું

दक्खिणेय. पु० (दाक्षिणेय) દાન લેનાર

दक्खिणण } न० (दाक्षिण्य) ડહાપણ, चातुरी, चतुराई.
दक्खिन्न. }

दक्खु. त्रि० (दक्ष) ચતુર, નિપુણ.

दक्खु त्रि० (द्रष्टृ) દેખનાર, સર્વજ્ઞ.

दक्खु. त्रि० (दृष्ट) જોયેલ (२) पु० જિનદેવ; સર્વજ્ઞ

दग न० (दक) પાણી (२) એ નામનો ૩૩ મો ગ્રહ (૩) સ્ફટિક, કાટક.

दगगब्भ पु० (दकगर्भ) અભ્ર, વાદળાં

दगतुंड. पु० (दकतुण्ड) પક્ષિ વિશેષ.

दगपंचवगण. पु० (दकपञ्चवर्ण) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૩૮ મો ગ્રહ

दगपव्वय. पु० (दकपर्वत) સૂર્યાભવાસી દેવતાઓના વનખંડમાંનો સ્ફટિકમય ક્રીડા પર્વત.

दगपह. पुं० (दकपथ) પાણી ભરવાનો માર્ગ.

दगपासाय. पु० (दकप्रासाद) જળમહેલ. (२) સ્ફટિક રત્નનો બનાવેલો મહેલ

दगपिप्पली. स्त्री० (दकपिप्पली) એ નામની એક લીલી વનસ્પતિ

दगभवण } न० (दकभवन) પાણીઆરું.
दगभवन }

दगभास पु० (दकभास) વેલંધર નાગરાજનો એક આવાસ પર્વત

दगमंचग. पु० (दकमञ्चक) સ્ફટિક રત્નનો મંચ.

दगमंडग न० (दकमण्डप) સૂર્યાભ દેવતાના વનખંડમાંનો ક્રીડા મંડપ.

दगमंडव. पु० (दकमण्डप) જેમાં પાણી ઝરે છે એવો માંડવો. (२) સ્ફટિક રત્નનો બનાવેલો માંડવો.

दगमग्ग. पु० (दकमार्ग) પાણીનો માર્ગ.

दगमट्टिया स्त्री० (दकमृत्तिका) સચિત્ત પાણી સહિત કાદવ, ઢીલો કીચડ. (२) પાણી અને માટીના સંયોગનું વિજ્ઞાન; જમીન અને પાણી પીછાનવાની કળા, ૭૨ કળામાંની ૧૫મી કળા

दगमल. न० (दकमल) મેલ સહિત પાણી, મેલું-ગંદું પાણી

दगमालग पु० (दकमालक) સૂર્યાભ દેવતાનું એક ક્રીડાસ્થાન

दगरक्खस पु० (दकराक्षस) જલચર વિશેષ

दगरय. पु० न० (दकरजस्) પાણીનું બિંદુ-રજકણ.

दगरयय. न० (दकरजत) પાણીના રીંગ.

दगलेव पु० (दकलेप) નાભિ પ્રમાણ પાણીમાં ઉતરવું તે.

दगवगण. पु० (दकवर्ण) ૩૮ મો મહાગ્રહ

दगवार पु (दकवार) નાનો ઘડો.

दगवारक. } पु० (दकवारक) પાણીનો નાનો ઘડો
दगवारय. }

दगवीणिया. स्त्री० (दकवीणिका) પાણીનો ધોરીઓ

दगसीम. पु० (दकसीमन्) મનશિલાક નામના વેલંધર નાગરાજાનો આવાસ પર્વત.

दगसोयरिअ. पु० (दकसौकरिक) સાંખ્યમતના અનુયાયી કે જે પાણી ઢોળનારા તરીકે પ્રસિદ્ધ હતા; જળના શીકારી.

दगाभास. पु० (दकाभास) જુઓ "દગભાસ" શબ્દ.

दगोवघर. पु० (दकोपघर) સફેદ કાંઠની એક જાત.

दच्छ. त्रि० (दक्ष) દક્ષ; ચતુર; નિપુણ.

दट्ठ. त्रि० (दष्ट) ડંખેલ.

दट्ठ. त्रि० (दष्ट) ડંસેલ; કરડેલ.

दट्ठार. त्रि० (द्रष्टृ) જોનાર; પ્રેક્ષક.

दट्ठुमणा. त्रि० (द्रष्टुमनस्) જોવાની ઇચ્છાવાળો

दड्ढ त्रि० (दग्ध) બળેલ, દાઝેલ.

दढ त्रि० (दृढ) દૃઢ; સ્થિર; નિશ્ચળ, મજબુત. (૨) સમર્થ. (૩) અતિ નિબિડ, પ્રગાઢ

दढकेउ. पु० (दृढकेतु) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર આઠમા તીર્થંકરનુ નામ.

दढणेमि पु० (दृढनेमि) બાવીસમા નેમનાથ તીર્થંકરના ભાઇનું નામ

दढधणु. पु० (दृढधनुष) જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમા થનાર આઠમા કુલકર (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમા થનાર સાતમા કુલકર.

दढनेमि. पु० (दृढनेमि) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગના દશમા અધ્યયનનુ નામ. (૨) નેમનાથ પ્રભુના ભાઇ.

दढपइण्णा. पु (दृढप्रतिज्ञ) સૂર્યાભ દેવતાના આવતાભવનુ નામ (૨) અમ્બડ સન્યાસીના આવતા ત્રીજા ભવનુ નામ. (૩) ગોશાળાના જીવનું નામ. (૪) એ નામનો એક શ્રાવક (૫) त्रि० પ્રતિજ્ઞામા દૃઢ રહેનાર.

दढप्पहारि. त्रि० (दृढप्रहारिन्) મજબૂત પ્રહાર કરનાર (૨) पु० એક જૈન મુનિ કે જેઓ પ્રથમ ચોરોના નાયક હતા પાછળથી દીક્ષા લઇ મોક્ષે ગયા.

दढरह पु० (दृढरथ) દશમા તીર્થંકર શીતળ નાથના પિતાનું નામ. (૨) એ નામના ગત અવસર્પિણીના આઠમા કુલકર.

दढरहा. स्त्री० (दृढरथा) વાણુવ્યન્તરના ઇંદ્રની પટરાણીની બાહ્ય પરિષદ. (૨) ભવનપતિના ઇંદ્રના લોકપાળની દેવીની બાહ્ય પરિષદ.

दढाउ. पु० (दृढायुष) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમા થનાર પાંચમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનુ નામ. (૨) ભરતખંડના એક ભાવી કુલકર.

दढाउल पु० (दृढाकुल) એ નામનો એક માણસ.

दणुय. पु० (दनुज) રાક્ષસ.

दत्त. त्रि० (दत्त) આપેલુ; દીધેલું. (૨) न० દાન. આપવુ તે. (૩) त्रि० છોડેલ; સ્થાપેલ. (૪) पु० ભારતવર્ષમા થઇ ગયેલ સાતમા વાસુદેવ. (૫) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર પાંચમા કુલકર. (૬) વિપાકસૂત્રના નવમા અધ્યયનમાં ઉદાહરણ આપેલ દેવદત્તનો પિતા. (૭) પુપ્ફિકાસૂત્રના સાતમા અધ્યયનનુ નામ. (૮) ગત ચોવીસીના ૮ મા તીર્થંકર

दत्ति स्त्री० (दत्ति) અન્ન કે પાણીની દાન-ધાર, એક વખતમા જેટલુ દાન આપી શકાય તે

दत्तिय पु० (दत्तिक) આહાર પાણીના દાનનો અભિગ્રહ ધારણ કરનાર (સાધુ).

दत्तेसणा स्त्री० (दत्तैषणा) ઉત્પાદ આદિ એષણા દોષની તપાસ કરવી તે.

दद्दर. त्रि० (दर्दर) મજબુત, દૃઢ. (૨) न० વાદ્ય વિશેષ. (૩) થાપો મારવો તે; ચપેટાનો એક પ્રકાર (૪) દાદરો; નિસરણી (૫) पु० એક પર્વત. (૬) દેડકાની માફક પગ પછાડવા. (૭) વચનનો આડંબર. (૮) દક્ષિણમા દર્દુર નામના પહાડ ઉપરનુ ચન્દન. (૯) આઘાત; પ્રહાર.

दद्दरग. પુ० } (दर्दरक) પગથી દર દર
दद्दरय. ન० } એવો અવાજ કરવો તે (૨) એક જાતનું વાજિંત્ર (૩) વાસણનું મો બાંધવાનો લુગડાનો કટકો.

दद्दरिया. સ્ત્રી० (दर्दरिका) વાદ્ય-વાજિંત્ર વિશેષ. (૨) પ્રહાર; આઘાત.

दद्दु પુ० (दद्रु) ધાધર; ચામડીનો એક રોગ.

दद्दुर. પુ० (दर्दुर) દેડકો. (૨) એ નામનો એક પર્વત (૩) રાહુનું અપરનામ (૪) ચામડાથી મોઢું બાંધેલ કળસ. (૫) કુંડી આદિ ભાજનનું મુખ (૬) દેડકાના ભવમાંથી દર્દુરાવતંસક વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ દેવ (૭) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન

दद्दुरदेव પુ० (दर्दुरदेव) પહેલા દેવલોકનો એક દેવતા.

दद्दुरवडिंसय ન० (दर्दुरावतंसक) એ નામનું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન

दद्दुरी સ્ત્રી० (दर्दुरी) દેડકી

दद्ध. ત્રિ० (दग्ध) બળેલ.

दधि. ન० (दधि) દહીં.

दधिघण. ન० (दधिघन) બરાબર જામેલુંકઠણ થયેલ દહીં.

दधिफोल्लई. સ્ત્રી० (दधिफोल्लकी) વનસ્પતિ વિશેષ.

दधिमुह. ન० (दधिमुख) નંદીશ્વરદ્વીપના અંજન પર્વતની વાવડી વચ્ચેના પર્વતનું નામ.

दधिवरण. પુ० (दधिवर्ण) વૃક્ષ વિશેષ.

दप्प. પુ० (दर्प) અહંકાર. ગર્વ (૨) ધૃષ્ટતા

दप्पण. પુ० ન० (दर्पण) અરીસા; આયના. (૨) આઠ મંગળિકમાંનો એક. (૩) ત્રિ० દર્પજનક.

दप्पणग. ન० (दर्पणक) અરીસો પકડવાનો હાથો.

दप्पणिज्ज. ત્રિ० (दर्पणीय) બળ આપી ઉત્સાહ શક્તિને પુષ્ટ કરનાર, જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત કરનાર (૨) ન० જેથી કામ ઉત્પન્ન થાય એવું એક પ્રકારનું મર્દન.

दप्पिट्ठ. ત્રિ० (दर्पिष्ठ) ગર્વી, અહંકારી.

दप्पिय. ત્રિ० (दर्पित) ગર્વિષ્ઠ.

दब्भ. પુ० (दर्भ) દાભડો, એક જાતનું ઘાસ

दब्भकुस. ન० (दर्भकुश) દાભડો.

दब्भपुप्फ. પુ० (दर्भपुष्प) દર્વિકર-સર્પની એક જાત

दब्भय પુ० (दर्भक) મૂળ સહિત દાભનો છોડ

दब्भसंथारग ન० (दर्भसंस्तारक) દાભડાની પથારી

दब्भियायण પુ० (दार्भ्यायन) ચિત્રા નક્ષત્રનું ગોત્ર

दम પુ० (दम) ઇંદ્રિય દમન, બાહ્યવૃત્તિનો નિરોધ. (૨) દમન, નિગ્રહ.

दमग. ત્રિ० (द्रमक) રાંક. ભિખારી (૨) દરિદ્રી

दमघोस. પુ० (दमघोष) શિશુપાળ રાજાના બાપનું નામ, ચેદિ દેશના રાજા.

दमण. ન० (दमन) દમન કરવું તે; પશુ આદિને પોઢવા તે. (૨) વૃક્ષની એક જાત.

दमणग } પુ० (दमनक) ફૂલની એક જાત
दमणय. }

दमणा. સ્ત્રી० (दमना) એક જાતનું ગન્ધ દ્રવ્ય.

दमदंत. પુ० (दमदन्त) એ નામનો હસ્તિશીર્ષકપુરનો એક રાજા. (૨) એક જૈન મુનિ.

दमि. ત્રિ० (दमिन) ઇંદ્રિય નિગ્રહ કરનાર, જિતેન્દ્રિય.

दमिय. ત્રિ० (दमित) દમન કરેલ; નિગ્રહ કરેલ.

दमिल पु० (द्रविड) એ નામનો એક ભરતખંડમાંનો દેશ. (૨) પુ० સ્ત્રી० તે દેશના રહેવાસી.

दमिला } **दमिली.** } સ્ત્રી० (द्रविडा) દ્રવિડ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

दमीसर. પુ० (दमीश्वर) જિતેંદ્રિયમાં અગ્રેસર.

दम्म त्रि० (दम्य) દમન કરવા યોગ્ય

दय. न० (दक) પાણી, જળ

दय. त्रि० (दय) આપનાર

दयसीम पु० (दकसीमन्) લવણ સમુદ્રમાં રહેલ એક આવાસ પર્વત

दया. स्त्री० (दया) દયા, કૃપા. (૨) જીવ રક્ષા

दयालु. त्रि० (दयालु) દયાળુ, દયાવાન

दर. त्रि० ( ) અર્ધું (૨) થોડું

दरसणिज्ज. त्रि० (दर्शनीय) દર્શન કરવા યોગ્ય.

दरसिय. त्रि० (दर्शित) દેખાડેલ.

दरिद्द त्रि० (दरिद्र) દરિદ્ર; ગરીબ; નિર્ધન.

दरिय त्रि० (दृप्त) ગર્વિષ્ટ, ગર્વયુક્ત.

दरिय. त्रि० (दीर्ण) ફાડેલ; વિદારેલ.

दरिसण न० (दर्शन) સમકિત. (૨) આગમ. (૩) સંવેદન. (૪) પ્રકાશવું, પ્રગટ કરવું. (૫) વાક્ય (૬) દર્શન-મત.

दरिसणावरणिज्ज. } **दरिसणावरणीय.** } न० (दर्शनावरणीय) આત્માના દર્શન ગુણનું આચ્છાદન કરનાર આઠ કર્મમાંનું બીજું કર્મ.

दरिसणिज्ज } **दरिसणिय** } त्रि० (दर्शनीय) જોવા યોગ્ય.

दरिसावण. न० (दर्शन) દર્શન; સાક્ષાત્કાર.

दरिसि त्रि० (दर्शिन) સર્વદર્શી.

दरी स्त्री० (दरी) પર્વતની ગુફા. (૨) ઉંદર આદિએ કરેલી નાની ખાડ.

दल. न० (दल) પત્ર; પાંદડાં. (૨) ભાગ; ખંડ. (૩) સમૂહ, જથ્થો (૪) કર્મના દળીયા. કર્મના અણુનો જથ્થો. (૫) ઉપાદાન કારણ.

दलिय. न० (दलिक) વિભાગ; અવયવ વિશેષ. (૨) કર્મના પરમાણુ. (૩) વસ્તુ-પદાર્થ.

दव. पु० (द्रव) ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) પાણી વગેરે પ્રવાહી. (૩) વેગ (૪) સંયમ; વિરતિ (૫) રસીલી ચીજ.

दव. पु० (दव) દાવાનળ; વનનો અગ્નિ.

दवकर त्रि० (द्रवकर) હાસ્યકારક.

दवकारी स्त्री० (द्रवकारिणी) હાસી-ગમ્મત કરનારી (ભાષા)

दवग्गि. पु० (दवाग्नि) દાવાનળ

दवग्गिदावणया. स्त्री० (दवाग्निदापन) સાતમા ઉવભોગ પરિભોગ વ્રતનો ૧૩ મો કર્માદાન રૂપ અતિચાર, ડુંગર વગેરેને સળગાવવા તે.

दवण. न० (द्रवन) વાહન.

दवदव. अ० ( ) ' દબ દબ ' કરતા ચાલવું તે

दवदवचारि. त्रि० ( ) દબ દબ એવો અવાજ કરતા ઉતાવળે ચાલનાર સાધુ, અસમાધિનું પ્રથમ સ્થાન સેવનાર

दवदवस्स. अ० ( ) ઉતાવળે ઉતાવળે

दवर. पु० ( ) રજ્જુ, દોરડું

दवरग पु० ( ) દોરડું.

दवरिया. स्त्री० ( ) નાની રસ્સી

दवसील त्रि० (द्रवशील) જલદી જલદી ભાષણ કરનાર

दविड पु० (द्रविड) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ

दविडी. स्त्री० (द्राविडी) લિપિ વિશેષ.

दविण. न० (द्रविण) ધન; સંપત્તિ.

दविय. त्रि० (द्रवित) ભીંજાયેલી; દ્રવયુક્ત.

दविय पु० (द्रविक) સંયમી. (૨) મોક્ષ જવાને યોગ્ય, ભવ્ય. (૩) તૃણ આદિ દ્રવ્યસમુદાય; ભારો.

दविय. पु० न० (द्रव्य) દ્રવ્ય, મૂળવસ્તુ. (૨) ધન; સંપત્તિ. (૩) ત્રિ० ભવ્ય, મુક્તિને યોગ્ય. (૪) સુન્દર, શુદ્ધ. (૫) રાગ દ્વેષથી રહિત; વીતરાગ.

दवियाणुओग पु० (द्रव्यानुयोग) પદાર્થ વિચાર.

दवियात. पु० (द्रव्यात्मन) દ્રવ્યાત્મા, આત્મદ્રવ્ય

दविल त्रि० (द्रविड) દ્રવિડ દેશવાસી. (૨) पु० દેશ વિશેષ

दविसात्थिय पु० (द्रव्यस्वास्तिक) વનસ્પતિ વિશેષ.

दव्व. न० (द्रव्य) ગુણ અને પર્યાયનું આશ્રય ભૂત અને ભાવિ પર્યાયનું કારણ વસ્તુ-પદાર્થ; ધર્માસ્તિકાય આદિ ૬ દ્રવ્ય. (૨) કર્મદળ, કર્મના દલિઆ.

दव्वट्ठिय. पु० (द्रव्यार्थिक) દ્રવ્યાર્થિકનય, દ્રવ્યની અપેક્ષા લગાડી વિચાર કરવો તે.

दव्वत्थव. पु० (द्रव्यस्तव) દ્રવ્યસ્તવ-સ્તુતિ, ભાવ વિના સ્તુતિનો ઉચ્ચાર માત્ર કરવો તે.

दव्वदेव. पु० (द्रव्यदेव) આવતા ભવમાં દેવપણે થનાર મનુષ્ય અને તિર્યંચ.

दव्वपुरिस. पु० (द्रव्यपुरुष) પુરુષભાવ રહિત, દ્રવ્યમાત્રે કરી પુરુષ.

दव्वबंध पुं० (द्रव्यबन्ध) દ્રવ્યબંધ, સ્નેહ યા રજ્જુથી બાંધવું તે.

दव्वमण. न० (द्रव्यमनस्) કાયયોગની સહાયથી જીવે ગ્રહણ કરેલ ચિંતા-વિચારણા પ્રવૃતિ કરાવનાર મનોવર્ગણાનો દ્રવ્યસમૂહ.

दव्वलिंग. न० (द्रव्यलिङ्ग) દશ્ય વ્યવહાર; બહારનો વેષ.

दव्वलेस्सा. स्त्री० (द्रव्यलेश्या) દ્રવ્ય લેશ્યા; કૃષ્ણાદિ ૬ લેશ્યાનું દ્રવ્ય. (૨) શરીર આદિ પૌદ્ગલિક વસ્તુનો રૂપ, રંગ.

दव्वलोग. } **दव्वलोय.** } पु० (द्रव्यलोक) ધર્માસ્તિકા આદિ જીવાજીવ દ્રવ્યરૂપ લોક.

दव्वसंसार. पुं० (द्रव्यसंसार) જીવ પુદ્ગળ રૂપ દ્રવ્યનું ભ્રમણ તે દ્રવ્ય સંસાર.

दव्वसुय न० (द्रव्यश्रुत) દ્રવ્યશ્રુત, ભાવશ્રુતના કારણરૂપ શબ્દ સમૂહ; આચારાંગ આદિ શાસ્ત્ર.

दव्वसोय पु० (द्रव्यशौच) શરીરશૌચ, બહારની પવિત્રતા

दव्वहलिया. स्त्री० (द्रव्यहलिका) એ નામની એક વનસ્પતિ

दव्वहोमा. स्त्री० (द्रव्यहोमा) ઉચ્ચાટનાદિ નિમિત્તે મધ, ઘી, તલ વગેરે હોમવાની વિદ્યા, ૭૨ વિદ્યામાંની એક.

दव्विंद. पु० (द्रव्येन्द्र) જે શરીર ભવિષ્યમાં ઇંદ્રનું સામર્થ્ય મેળવનાર છે અથવા ભૂતકાળમાં જેણે મેળવ્યું છે વર્તમાનમાં ઇંદ્રભાવ રહિત છે તે શરીરને આગમની અપેક્ષાએ દ્રવ્યેંદ્ર કહેવાય

दव्विंदिय पु० (द्रव्येन्द्रिय) કાન, નાક, આંખ આદિ નિર્વૃત્તિ અને ઉપકરણ રૂપ દ્રવ્ય ઇંદ્રિય, સ્થૂલ ઇન્દ્રિય.

दव्विकर पु० (दर्वीकर) એક જાતનો સર્પ.

दव्वी. स्त्री० (दर्वी) કડછી, ચાટવો. (૨) આ નામની એક વનસ્પતિ, કાળીજર; ફુલકાળી.

दव्वीअर. } **दव्वीकर.** } पु० (दर्वीकर) એક જાતનો સર્પ.

दव्वेयणा. स्त्री० (द्रव्यैजना) દ્રવ્ય પરત્વે કાંપવું તે.

दव्वोगाहणा. स्त्री० (द्रव्यावगाहना) દ્રવ્ય આશ્રી અવગાહના-ઉંચાઇ.

दव्वोमोयरिया. स्त्री० (द्रव्यावमोदरिका) ખાનપાનનાં કે પહેરવા ઓઢવાનાં દ્રવ્યો ઘટાડવા તે; દ્રવ્ય ઉણોદરીનો એક પ્રકાર.

दस. त्रि० (दशन्) દશ. ૧૦. દશની સંખ્યા.

दसअट्ठ त्रि० (दशाष्ट) ૧૮, અઢાર

दसंग पु० (दशांग) દશ જેના અંગ-અવયવો છે એવું સુખ મેળવનાર જીવ, દશાંગી સુખ પ્રાપ્ત કરનાર.

दसक. न० (दशक) દશકો; દશનો થોક.

दसकालिय न० (दशकालिक) દશવૈકાલિક નામનું મૂળ સૂત્ર.

दसगुण. त्रि० (दशगुण) દશગણો.

दसगुणिय. त्रि० (दशगुणित) દશે ગુણેલ, દશગણું.

दसट्ठ त्रि० (दशाष्ट) અઢાર. ૧૮.

दसण पु० (दशन) દાંત.

दसण्ण. पु० (दशार्ण) એ નામનો એક દેશ

दसण्णपुर. न० (दशार्णपुर) એ નામનું એક નગર

दसदसमिया. स्त्री० (दशदशमिका) દશ દશક-ના દિવસનું અભિગ્રહ-તપ, જેમાં એકેક દિવસે અથવા દશ દશ દિવસે એકેક દાત અન્નપાણીની વધારતા એક દાન-તથી દશ દાત સુધી અન્ન પાણીની લઇ શકાય છે.

दसद्ध. पु० न० (दशार्द्ध) દશનું અર્ધ; પાંચ. ૫.

दसद्धवण्ण. त्रि० (दशार्द्धवर्ण) પાંચ રંગનું, પંચરંગી.

दसधणु. पु० (दशधनुष) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા કુલકર. (૨) ભરતક્ષેત્રની આવતી ઉત્સર્પિણીના ૧૦ મા કુલકર.

दसन. पु (दशन) દાંત.

दसन्न. पु० (दशार्ण) જુઓ "દસણ્ણ" શબ્દ

दसन्नभद्द. पुं० (दशार्णभद्र) દશાર્ણ દેશનો રાજા.

दसपुर. न० (दशपुर) દશપુર નામનું નગર કે જેમાં ગોષ્ઠામાહિલ નિહ્નવ થયા.

दसपुव्वि. त्रि० (दशपूर्विन्) દશ પૂર્વ-ગ્રંથોના અભ્યાસી.

दसम त्रि० (दशम) દશમો-મી-મું. (૨) न० ચાર ઉપવાસ.

दसमभत्त. न० (दशमभक्त) ચાર ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

दसमभत्तिय. पु० (दशमभक्तिक) ચાર ઉપ-વાસવાળો.

दसमा. } **दसमी** } स्त्री० (दशमी) દશમ, પક્ષની ૧૦ મી તિથિ.

दसमुद्दा स्त्री० (दशमुद्रा) આંગળીમાં પહે-રવાનું આભૂષણ

दसमुद्दियाणंतक. } **दसमुद्दियाणंतय.** } पु० (दशमुद्रिकानन्तक) આંગળીમાં પહેરવાનું એક આભૂષણ.

दसरत्तठिइवडिया. स्त्री० (दशरात्रस्थितिपतिता) કુળાચાર પ્રમાણે દશ દિવસ સુધી પુત્ર પુત્રીનો જન્મ મહોત્સવ કરવો તે.

दसरह. पु० (दशरथ) ચાલુ અવસર્પિણીના આઠમા બળદેવ તથા વાસુદેવ; રામ લક્ષ્મણના પિતા, દશરથ રાજા. (૨) એ નામના ચાલુ અવસર્પિણીના ૯મા કુલ-કર. (૩) એક કુમારનું નામ (૪) વહ્નિદશા સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ

दसविह. त्रि० (दशविध) દશ પ્રકારનું.

दसवेयालिय न० (दशवैकालिक) એ નામનું ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું પહેલું.

दससय न० (दशशत) હજારની સંખ્યા.

दसहा. अ० (दशधा) દશ પ્રકારનું.

दसा. स्त्री० (दशा) દશા, સ્થિતિ; અવસ્થા. (૨) દસ પ્રકારના અધિકારવાળું એક કાલિક સૂત્ર (૩) સૂત્રના અથવા ઉનના નાના ને પાતળા દોરા.

दसाकप्पववहार. पु० (दशाकल्पव्यवहार) दशाश्रुतस्कंधना दश, बृहत्कल्पनां ७ अने व्यवहार सूत्रना दश अध्ययन-सर्व मळीने छवीस अध्ययन.

दसाकप्पववहारधर पु० (दशाकल्पव्यवहारधर) दशाश्रुत, बृहत्कल्प अने व्यवहार सूत्रना धरनार.

दसार. पु० (दशार्ह) समुद्रविजय वगेरे दश भाइ. लोकोमां अर्ह-लायक होवाथी दशार्ह कहेवाय छे (२) वासुदेव, श्रीकृष्ण. (३) वासुदेवनुं कुटुम्ब.

दसारगंडिया. स्त्री० (दशार्हगण्डिका) जेमां दशार्हनो अधिकार छे एवो ग्रन्थ.

दसाहिय. त्रि० (दशाह्निक) दश दिवस सम्बन्धी

दसाहिया. स्त्री० (दशाह्निका) दश दिवस पर्यंत थती पुत्रनी जन्मक्रिया.

दसी स्त्री० (दशा) वस्त्रनो छेडो के जे भाग वण्या वगरनो होय ते

दसुग } **दसुय.** } पु० (दस्युक) चोर, तस्कर

दस्सु. पु० (दस्यु) चोर

दह. त्रि० (दशन्) दश, १०

दह. पु० (द्रह) पाणीनो ऊंडो धरो. द्रह. (२) ए नामनो एक द्वीप अने एक समुद्र. (३) ए नामनी एक वेल

दहण. न० (दहन) बाळवुं, भस्म करवुं. (२) ए नामनो कृतिका नक्षत्रनो देवता. (३) पु० अग्नि; वह्नि.

दहणय. त्रि० (दहनक) दाह करनार.

दहफुल्लिया. स्त्री० (द्रहफुल्लिका) ए नामनी एक वेल.

दहवई. स्त्री० } **दहवती.** } (द्रहवती) महाविदेहनी बार अन्तर नदीमांनी एक; कच्छगावतीविजय अने आवर्तविजय वच्चेनी नदी.

दहावई स्त्री० (द्रहवती) बार अन्तर नदीमांनी एक.

दहावईकुंड न० (द्रहावतीकुण्ड) द्रहावती नदीनो कुंड.

दहि न० (दधि) दहीं.

दहिकामुय. पु० (दधिकामुक) ए नामनी एक वनस्पति.

दहिघण. पु० (दधिघन) दहीनो पिंड; कठण जमेलुं दही

दहिमुह. पु० (दधिमुख) एक पर्वतनुं नाम. (२) दधिमुख नामनो देव

दहिय त्रि० (दग्ध) तपावेल

दहिवण्ण पु० (दधिपर्ण) ए नामनुं एक झाड (२) द्वीपकुमार देवतानुं चैत्यवृक्ष (३) १५ मा तीर्थंकरनुं चैत्यवृक्ष

दहिवासुया. स्त्री० (दधिवासुका) ए नामनी एक वनस्पति

दाअ. न० (दाय) कन्याने परणाव्या पछी आपवानी वस्तु, दाद, क्रियावर

दाइय पु० (दायिक) भायात, गोत्रीय, कुटुम्बी

दाइय त्रि० (दर्शित) देखाडेल, बतावेल

दाई. स्त्री० (दात्री) देनारी, दातार स्त्री.

दाओयरिय त्रि० (दाकोदरिक) जलोदर रोगवाळा

दाकलस. पु० (दककलश) पाणीना कळशीया.

दाकुंभ पु० (दककुम्भ) पाणीना घडा

दाडिम पु० (दाडिम) दाडमनुं झाड दाडमी. (२) न० तेनुं फळ; दाडम

दाढ. त्रि० (दाढ) दाढथी फाडी खानार प्राणी-सिंह वगेरे.

दाढा. स्त्री० (दंष्ट्रा) दाढ

दाढि त्रि० (दंष्ट्रिन्) दाढवाळा. (२) पुं० हिंसक पशु.

दाढिगालि स्त्री० (दंष्ट्रिकावलि) જેનુ પડિલેહણ બરાબર ન થઇ શકે એવુ બ્રાહ્મણને પહેરવા યોગ્ય એક વસ્ત્ર. (૨) દાઢીની પંક્તિ.

दाढिया स्त्री० (   ) દાઢી મુચ્છ

दाण. पु० न० (दान) દાન, ત્યાગ.

दाणंतराय न० (दानान्तराय) દાન દેવાં અન્તરાય પાડવાથી બાંધેલ અંતરાય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેને લીધે પોતે દાન આપી શકે નહી

दाणामय. त्रि० (दानमय) જેમા દાન દેવુ મુખ્ય ધર્મ છે તે. એક પ્રકારની તેવી પ્રવ્રજ્યા

दाणव पु० (दानव) ભવનપતિની એક જાત. દાનવ અસુર.

दाणविंद. पु० (दानवेन्द्र) ચમરેન્દ્ર આદિ દાનવના ઇંદ્ર

दाणामा स्त्री० (दानपर्या) જેમા મુખ્ય કર્તવ્ય દાન છે એવી પ્રવ્રજ્યા-દીક્ષા

दाणि अ० (इदानीम्) અત્યાર, હમણાં.

दातार. त्रि० (दातृ) દાન કરનાર દાતાર.

दान. न० (दान) જુઓ " દાણ " શબ્દ

दाम. न० (दामन्) ફુલની માળા (૨) દોરડુ. (૩) લવણ સમુદ્રમા ઉત્તર દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપર વેલધર દેવનો નિવાસ પર્વત.

दामग. न० (दामक) પગ બાંધવાનુ દોરડુ, ડામણ.

दामड्डि. पु० (दामर्थिन्) } શક્રેન્દ્રની વૃષભસે-
दामड्ढि. पु० (दामर्द्धि) } નાનો અધિપતિ.

दामण न० (दामन्) ડામણ; બંધન.

दामणी. स्त्री० (दामनी) ડામણ (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનુ નામ. (૩) દામની આકારનુ સ્ત્રીનું એક સુલક્ષણ.

दामलिवि. स्त्री० (दामलिपि) બ્રાહ્મી લિપિનો ૧૭ મો પ્રકાર.

दामा. स्त्री० (दामन्) ફુલની માળા.

दामिणी. स्त्री० (दामनी) ડામણ.

दामिल. पु० (द्राविड) દ્રાવિડ દેશ.

दामिललिवि. स्त्री० (द्राविडलिपि) દ્રાવિડ અક્ષરની લિપિ.

दामिली. स्त्री० (द्राविडी) દ્રાવિડી વિદ્યા

दामी. स्त्री० (दामी) લિપિ વિશેષ.

दामोयर. पु० (दामोदर) ભરતક્ષેત્રના ગત ચોવીસીના ૯ મા તીર્થંકર

दाय. न० (दाय) દાન, દેવાનો ભાગ.

दायअ त्रि० (दायक) દાતાર

दायग. त्रि० (दायक) એષણાના દશ દોષમાંનો છઠ્ઠો દોષ (૨) દાતાર.

दायण. } न० (दान) દેવુ, આપવુ.
दायणा } स्त्री०

दायणा स्त्री० (दायना) પ્રશ્નનુ નિરાકરણ કરવુ તે.

दायाद } पु० (दायाद) ભાયાત, ગોત્રીઓ
दायाय } (૨) વડીલોની સંપત્તિમા ભાગ લેવાને હકદાર.

दायार पु० (दातृ) દાતાર, આપનાર

दायार त्रि० (दायार) યાચક, માગણ

दार पु० (दार) પત્ની, સ્ત્રી

दार न० (द्वार) દરવાજો, બારણું. (૨) ન પ્રકરણ. (૩) અર્થ મેળવવાનો ઉપાય

दारग. पु० (दारक) બાળક, છોકરો

दारचेडी. स्त्री० (द्वारचेटी) બારસાખ

दारट्ठ. त्रि० (द्वारस्थ) દરવાજા પાસે રહેલ (૨) પુ દરવાન.

दारण. न० (दारण) વિદારવુ તે.

दारपिंड पु० (द्वारपिण्ड) બારશાખ

दारभाय. पु० (द्वारभाग) દ્વારભાગ. બારણાનો ભાગ

दारय पु० (दारक) બાળક, છોકરો.

दारवती स्त्री० (द्वारवती) સૌરાષ્ટ્ર દેશમાની પ્રસિદ્ધ દ્વારિકા નગરી.

दारविंड न० (द्वारपिण्ड) બારસાખ

दारिद्द. न० (दारिद्य) દરિદ્રતા

दारिया. स्त्री० (दारिका) દીકરી. પુત્રી

दारु न० (दारु) કાષ્ઠ

दारुन. पु० (दारुक) વસુદેવ રાજાના એક પુત્રનુ નામ. (૨) કૃષ્ણનો સારથી

दारुण त्रि० (दारुण) દારુણ; ભયંકર; અસહ્ય (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીસ મુહૂર્તમાના પંદરમા મુહૂર્તનુ નામ.

दारुपव्वय. पु० (दारुपर्वत) એ નામનો એક પર્વત વિશેષ.

दारुपव्वयग. पु० (दारुपर्वतक) સર્વાર્થ વિમાનના વનખંડમાંના લાકડાનો બનેલ દેખાતો એક પર્વત.

दारुपाय न० (दारुपात्र) લાકડાનુ બનાવેલુ પાત્ર.

दारुमड. पु० (दारुमृत) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમા થનાર ૨૩ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનુ નામ.

दारुय. पु० (दारुक) અનગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના બારમા અધ્યયનનુ નામ (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) લાકડું; કાષ્ઠ. (૪) કૃષ્ણ વાસુદેવના સારથિનુ નામ. (૪) કૃષ્ણ વાસુદેવના એક પુત્ર.

दारुसंकम. पु० (दारुसंक्रम) લાકડાનો બનાવેલો પુલ

दालण. न० (दारण) ફાડવુ; વિદારવુ તે

दालि. स्त्री० (दालि) ચણા વગેરેની દાળ. (૨) રેખા.

दालिद्द. न० (दारिद्य) દરિદ્રતા.

दालिम. पु० न० (दाडिम) દાડમડી. (૨) તેનુ ફળ. દાડમ

दालियंब. न० (दालिकाम्ल) આમલી નાખેલ દાળ. ખાટી દાળ

दालिया स्त्री० (दालिका) દાળ.

दाली स्त्री० (दाली) દાળ. (૨) ફાટ; તડ.

दावणा स्त्री० (दापन) અપાવવું તે.

दावद्दव पु० (दावद्रव) સમુદ્રના કાંઠા ઉપર ઉગતુ એક જાતનુ ઝાડ. (૨) દાવદ્રવ નામના વૃક્ષના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનુ ૧૧ મુ અધ્યયન.

दावर. पु० (द्वापर) બે. બેની સંખ્યા (૨) ત્રીજો દ્વાપર યુગ

दावरजुम्म. न० (द्वापरयुग्म) જેને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે તે સંખ્યા, ૬, ૧૦, ૧૪, વગેરે.

दावरजुम्मकडजुम्म. न० (द्वापरयुग्मकृतयुग्म) જે રાશિને ચારે ભાગતા કંઈ શેષ ન રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે તે સંખ્યા

दावरजुम्मकलिओग. पु० (द्वापरयुग्मकल्योजस्) જે રાશિને ચારે ભાગતા એક શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે તે સંખ્યા

दावरजुम्मतेओग पु० (द्वापरयुग्मत्र्योजस्) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતા ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે તે સંખ્યા

दावरजुम्मदावरजुम्म न० (द्वापरयुग्मद्वापरयुग्म) જે રાશિને અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતા બે શેષ રહે તે સંખ્યા

दावारग. / **दावारय** न० (उदकवारक) ઘડો; પાણીનુ વાસણ

दाविय. त्रि० (दापित) અપાવેલ.

दास. पु० (दास) દાસ. નોકર, ચાકર

दासचेडग / **दासचेडय.** पु० (दासचेटक) દાસ પુત્ર, નોકરનો છોકરો.

दासचेडिया. स्त्री० (दासचेटिका) દાસ દાસી.

दासचेडी. स्त्री० (दासचेटी) દાસ દાસી.

दासदासी स्त्री० (दासदासी) દાસ અને દાસી. નોકર-ચાકર.

दासवाय. पु० (दासवाद) દાસનો આરોપ ચડાવવો તે.

दासि. न० (दासि) એ નામનો એક ગુચ્છો. વનસ્પતિ વિશેષ.

दासी. स्त्री० (दासी) દાસી, ચાકરડી

दासीखंबडिया. स्त्री० (दासीखर्बटिका) ગોદાસ થિવરે કાઢેલી ગોદાસગણની ચોથી શાખા.

दासीचोर. पु० (दासीचोर) દાસીને ચોરનાર.

दाह पु० (दाघ) દાહજ્વર, બળતરીયો તાવ.

दाह पु० (दाह) દાહ. બળતરા (२) શસ્ત્ર વિશેષ

दाहग. त्रि० (दाहक) બાળનાર.

दाहवक्कंतिय त्रि० (दाहव्युत्क्रान्तिक) જેને દાહ ઉત્પન્ન થયેલો છે તે

दाहिण. त्रि० (दक्षिण) જમણુ, જમણી બાજુનુ (२) स्त्री० દક્ષિણ દિશા

दाहिणगामि त्रि० (दक्षिणगामिन्) દક્ષિણ દિશા તરફનુ

दाहिणड्ढ न० (दक्षिणार्द्ध) દક્ષિણાર્દ્ધ-દક્ષિણ તરફનો અર્ધ ભાગ.

दाहिणड्ढभरह. पु० (दक्षिणार्द्धभरत) દક્ષિણાર્દ્ધ ભરત; ભરતક્ષેત્રનો દક્ષિણ તરફનો અર્ધ ભાગ.

दाहिणड्ढभरहकूड. पु० (दक्षिणार्द्धभरतकूट) વૈતાઢ્ય પર્વતના નવ ફૂટમાનુ બીજુ ફૂટ

दाहिणड्ढभारह पु० (दक्षिणार्द्धभारत) દક્ષિણાર્દ્ધ ભારત

दाहिणड्ढभारहवास पु० (दक्षिणार्द्धभारतवर्ष) દક્ષિણાર્દ્ધ ભારતવર્ષ-ભરતક્ષેત્ર.

दाहिणदारिय न० (दक्षिणद्वारिक) અશ્વિની આદિ સાત નક્ષત્ર, દક્ષિણમુખી.

दाहिणपचच्छिमा. } **दाहिणपच्चत्थिमा.** } स्त्री० (दक्षिणपश्चिमा) નૈઋત્ય ખુણો.

दाहिणपच्छिम. पु० (दक्षिणपश्चिम) નૈઋત્ય કોણ.

दाहिणपडीण पु० (दक्षिणप्रतीचीन) દક્ષિણ પશ્ચિમનો મધ્યભાગ. નૈઋત્ય ખુણો.

दाहिणपुरच्छिम. } **दाहिणपुरच्छिमिल्ल** } पु० (दक्षिणपौरस्त्य) અગ્નિકોણ.

दाहिणपुरत्थ. } **दाहिणपुरत्थिम.** } पु० (दक्षिणपौरस्त्य) અગ્નિકોણ.

दाहिणय पु० (दक्षिणक) દક્ષિણ દેશ

दाहिणा. स्त्री० (दक्षिणा) દક્ષિણ દિશા

दाहिणायण. पु० (दक्षिणायन) દક્ષિણાયન, સૂર્યનુ દક્ષિણ દિશા તરફ જવુ તે

दाहिणावत्त. पु० (दक्षिणावर्त्त) જમણો શંખ; દક્ષિણાવર્ત્ત શંખ.

दाहिणिल्ल. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશામા થનાર; દક્ષિણ દિશાનુ

दाहिणिल्लपुरत्थिमिल्ल पु० (दाक्षिणात्यपौरस्त्य) અગ્નિ ખુણો

दिअंत. पु० (दिगन्त) દિશાઓનો અન્ત-છેડો.

दिइ. स्त्री० (दृति) પાણી ભરવાની મશક.

दिक्खा स्त्री० (दीक्षा) દીક્ષા. સંસાર ત્યાગની ક્રિયા

दिक्खिय त्रि० (दीक्षित) દીક્ષા આપેલ

दिगिंछा. स्त्री० (जिघत्सा) ભૂખ.

दिगिंछापरिसह. } **दिगिंछापरीसह.** } पु० (जिघत्सापरिषह) ભૂખનો પરિષહ

दिगु पु० (द्विगु) દ્વિગુ સમાસ

दिग्घ त्रि० (दीर्घ) દીર્ઘ, લાંબુ

दिज्ज त्रि० (देय) દેવા યોગ્ય (२) જે દેવાનુ છે તે. (३) पु० न० કર વિશેષ

दिट्ठ. त्रि० (दृष्ट) જોએલ; દીઠેલ, દેખેલ. (२) અભિમત. (३) જ્ઞાન. (४) न० દર્શન

दिट्ठ. त्रि० (दिष्ट) ફરમાવેલુ, કહેલુ

दिट्ठंत. पु० (दृष्टान्त) દૃષ્ટાન્ત. દાખલો, ઉદાહરણ.

विट्ठंतिय. त्रि० (दार्ष्टान्तिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર. જેનાપર ઉદાહરણ આપવામાં આવ્યું હોય તે.

दिट्ठपाढि त्रि० (दृष्टपाठिन्) ચરક, સુશ્રુત આદિના જાણનાર.

दिट्ठलाभिय. त्रि० (दृष्टलाभिक) દીઠેલા અને પરિચિત દાતાર પાસેથી દીઠેલી વસ્તુની ગવેષણા કરનાર.

दिट्ठसाहम्म न० (दृष्टसाधर्म्य) એક વસ્તુ જોઈ તેના ઉપરથી તેના જેવી વસ્તુનું જ્ઞાન થાય તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

दिट्ठि. स्त्री० (दृष्टि) દૃષ્ટિ. નજર. (૨) જ્ઞાન. સમજણ. (૩) મત. પક્ષ; દર્શન. (૪) સમ્યગ્ દૃષ્ટિ. (૫) આંખ, નેત્ર. (૬) બુદ્ધિ, મતિ (૭) વિવેક. વિચાર.

दिट्ठिजुद्ध न० (दृष्टियुद्ध) દૃષ્ટિયુદ્ધ–આંખથી યુદ્ધ કરવું તે.

दिट्ठिमंत. त्रि० (दृष्टिमत्) સુદૃષ્ટિવાળા. સમકિતી.

दिट्ठिमोह पु० (दृष्टिमोह) દર્શન મોહનીય.

दिट्ठिया स्त्री० (दृष्टिका) જોવાથી કર્મ બંધાય તે; ૨૫ ક્રિયામાંની એક. (૨) નજર; જોવું તે.

दिट्ठिवाउवएसा. स्त्री० (दृष्टिवादोपदेशिका) સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિરૂપ સંજ્ઞા. સંજ્ઞાનો ત્રીજો પ્રકાર.

दिट्ठिवाय पु० (दृष्टिवाद) બારમું અંગસૂત્ર.

दिट्ठिविपरियास पु० (दृष्टिविपर्यास) દૃષ્ટિનો વિપર્યાસભ્રાંતિ; મિત્રને શત્રુ અને શત્રુને મિત્ર તરીકે જોવું તે.

दिट्ठिविपरियासदंड. पु० } (दृष्टिविपर्यासदण्ड) ભ્રાંતિ-
दिट्ठिविपरियासियादंड. }
થી મિત્રને દુશ્મન માની લઈ તેની ઘાત કરવાથી લાગતી ક્રિયા; તેરમાંનું પાંચમું ક્રિયા સ્થાનક.

दिट्ठिविपरियासियादंडवत्तिय. पु० (दृष्टिविपर्यासिकदण्डप्रत्ययिक) પાંચમું ક્રિયા સ્થાનક, મિત્રને દુશ્મન માની તેનો વધ કરવો તે.

दिट्ठिविवज्जास. पु० (दृष्टिविपर्यास) ભ્રાંતિથી એકને બદલે બીજાને મારવાથી લાગતી ક્રિયા. ક્રિયાના તેર સ્થાનકો પૈકી એક.

दिट्ठिविस. पु० (दृष्टिविष) જેની દૃષ્ટિમાત્રમાં ઝેર હોય એવો સર્પ.

दिट्ठिविसभावणा. स्त्री० (दृष्टिविषभावना) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

दिट्ठिसंचाल. पु० (दृष्टिसंचार) ઝીણી ઝીણી આંખ હલાવવી તે.

दिट्ठिसूल पु० (दृष्टिशूल) આંખનું શૂળ.

दिण. पु० न० (दिन) દિવસ.

दिणकय. पु० (दिनकृत) સૂર્ય.

दिणकर पु० (दिनकर) સૂર્ય.

दिणनाह पु० (दिननाथ) સૂર્ય.

दिणयर. पु० (दिनकर) સૂર્ય.

दिण्ण त्रि० (दत्त) આપેલું. દીધેલું. (૨) પાંચમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ (૩) આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) ૧૪ મા શ્રેયાંસનાથ સ્વામીના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૫) અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર રહેનાર એ નામનો એક તાપસ (૬) ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ પ્રભુના પ્રથમ ગણધર. (૭) ત્રિ. નિવેશિત, સ્થાપિત.

दिण्णपहु. पु० (दत्तप्रभु) આઠમા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર.

दित्त त्रि० (दीप्त) પ્રકાશિત, જાજ્વલ્યમાન (૨) દીપ્તિમાન, તેજસ્વી. (૩) પ્રચંડ, તીક્ષ્ણ. (૪) ઉજ્જવળ. (૫) પુષ્ટ. (૬) પ્રસિદ્ધ (૭) મારનાર.

दित्त. त्रि० (दृप्त) કામથી ઉદ્દીપ્ત. (૨) ગર્વિષ્ઠ, અહંકારી. (૩) ભૂત પિશાચ વગેરેના આવેશવાળું. (૪) હાનિકારક.

दित्तइत्त. त्रि० (दृप्तचित्त) ગર્વિષ્ઠ; દર્પઘેલો.

दित्ति. स्त्री० (दीप्ति) શોભા, કાન્તિ; પ્રકાશ

दित्ति. स्त्री० (दृप्ति) કામ. (૨) અહંકાર

दिनयर. पु० (दिनकर) સૂર્ય

दिन्न त्रि० (दत्त) જુઓ "દિણ્ણ શબ્દ.

दिन्नअ. त्रि० (दत्तक) ખોળે બેસાડેલ, દત્તક લીધેલ.

दिय पु० (द्विज) સારા સંસ્કારવાળો બ્રાહ્મણ (૨) પક્ષી

दियर पु० (देवर) પતિનો નાનો ભાઈ, દેર

दियराउ. अ० (दिवारात्र) રાત દિવસ

दियस } पु० (दिवस) દિવસ.
दियह. }

दिया अ० (दिवा) દિવસે

दियाबंभयारि. पु० (दिवाब्रह्मचारिन्) શ્રાવકની પાંચમી પડિમા આદરનાર કે જે પાંચ માસ સુધી દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળે.

दियालोक. पु० (देवलोक) દેવલોક, સ્વર્ગ

दिलिवेढय. पु० (दिलिवेष्टक) એક જાતનો જળચર પંચેંદ્રિય જીવ

दिल्ली. पु० (दिल्ली) એક જાતનો જળચર પંચેંદ્રિય જીવ.

दिव. न० (दिव्) સ્વર્ગ.

दिवड्ढ. त्रि० (द्व्यपार्ध) દોઢ, એકને અડધો

दिवस. पु० (दिवस) દિવસ, દહાડો

दिवसपुहुत्त. न० (दिवसपृथक्त्व) બેથી નવ દિવસ સુધીનો સમય.

दिवसभयअ. पु० (दिवसभृतक) દાડીઆ, મજૂર.

दिवसिय. त्रि० (दैवसिक) દિવસમાં થનાર; દિવસ સંબંધી.

दिवा. अ० (दिवा) દિવસે

दिवाकर. पु० (दिवाकर) સૂર્ય.

दिवाकरकूड. पु० (दिवाकरकूट) જંબૂદ્વીપના મન્દરની દક્ષિણે આવેલ રૂચક પર્વતનું આઠમું કૂટ-શિખર.

दिवागर पु० (दिवाकर) જુઓ "દિવાકર" શબ્દ

दिवाबंभयारि. पु० (दिवाब्रह्मचारिन्) દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળનાર, પાંચમી પડિમાધારી શ્રાવક

दिवायर पु० (दिवाकर) સૂર્ય

दिव्व त्रि० (दिव्य) ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ (૨) દિવ્ય; સ્વર્ગીય (૩) પ્રધાન, મુખ્ય. (૪) દેવના સંબંધી. (૫) મુકુલી સર્પની એક જાત. (૬) દેવતાઇ, દેવાધિષ્ઠિત

दिव्व न० (दैव) ભાગ્ય, નસીબ

दिव्वाग पु० (दिव्याक) મુકુલિ સર્પની એક જાત

दिसा. स्त्री० (दिश्) પૂર્વ આદિ દશ દિશા. (૨) દિશાકુમાર દેવતા, ભવનપતિ દેવની એક જાત. (૩) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન

दिसाइ. पु० (दिशादि) દિશા વિદિશાની શરૂઆત જ્યાંથી થાય છે તે મેરૂ પર્વત.

दिसाकुमार पु० (दिशाकुमार) એ નામની ભવનપતિ દેવતાની એક જાત

दिसाकुमारिआ. }
दिसाकुमारिका } स्त्री० (दिशाकुमारिका) દિશાઓની અધિષ્ઠાત્રી ભવનપતિ જાતની દેવી
दिसाकुमारी. }
કે જે તીર્થંકરનો જન્મ મહોત્સવ કરવા સૌથી પ્રથમ આવે છે.

दिसाचक्कवाल. न० (दिक्चक्रवाल) એક પ્રકારનું તપ. (૨) દિશાઓનો સમૂહ

दिसाचर. त्रि० (दिक्चर) દિશાચર; જુદી જુદી દિશાઓમાં ફરનાર; શુભાશુભ ફળ પ્રકાશક.

दिसाणुवाय. पु० (दिगनुपात) દિશાનું અનુસરણ.

दिसादाह. पु० (दिग्दाह) દિશાઓ બળતી દેખાય તે, અધર અગ્નિની જ્વાળા દેખાય તે (૨) દિશાઓ દાઝતી દેખાય તેનું શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

दिसादि. पु० (दिगादि) मेरु पर्वत

दिसापोक्खिय पु० (दिक्प्रोक्षिन) चारे दिशा तरफ पाणी छांटी फळ फुलादिक ले एवा तापसनी एक जात

दिसाभाग. पु० (दिग्भाग) दिग्भाग.

दिसामोह पु० (दिङ्मोह) दिशानो मोह; दिग्मूढता

दिसायत्तिय त्रि० (दिगयात्रिक) देशान्तरमा गमन करनार

दिसावगासिय न० (दिगवकाशिक) } श्राव
दिसाव्वय. न० (दिग्व्रत) } कना बार व्रतमानु छठ्ठं-दशानी विशेष मर्यादा बांधवानु व्रत.

दिसासोवत्थिय. पु० (दिशासौवस्तिक) दिशाओमा पाणी छांटी आहार लेनार तापसनो एक वर्ग. (२) जम्बुद्वीपना रुचक पर्वतनु आठमु शिखर (३) स्वस्तिक विशेष (४) न० देव विमान

दिसासोवत्थियआसण. न० (दिक्सौवस्तिकाऽऽसन) ए नामनु एक आसन.

दिसाहत्थि पु० (दिग्घस्तिन्) } भद्र-
दिसाहत्थिकूड. पु० (दिग्घस्तिकूट) } साल वननु एक कूट (२) दिशामां रहेला हाथीना आकारवाळा शिखर विशेष, पद्मोत्तर, नीलवन्त, सुहस्ती, अञ्जनगिरि, कुमुद, पलाश, अवतंस, रोचनगिरि

दिसि स्त्री० (दिश्) दिशा. (२) दिशाकुमार देवता. (३) पन्नवणा सूत्रना पहेला पदना त्रीजा द्वारनु नाम

दिसिचक्क पु० (दिक्चक्र) दिशाचक्र

दिसिदाह पु० (दिग्दाह) जुओ " दिसादाह " शब्द.

दिसिव्वय. न० (दिग्व्रत) श्रावकनु छठ्ठं व्रत

दिसी. स्त्री० (दिश्) दिशा

दिसोदिसिं. अ० (दिशिदिशि) चारे दिशाए.

दीण. त्रि० (दीन) गरीब; रांक. निर्धन (२) हीन, न्यून. (३) शोकातुर.

दीणार. पु० (दीनार) सोना महोर; सीक्को

दीणारमालिया. स्त्री० (दीनारमालिका) ए नामनु एक आभूषण; मोहनमाळा.

दीव पु० (द्वीप) बेट, द्वीप. (२) द्वीपकुमार नामे भवनपति देवनी एक जात (३) द्वीपदेव

दीव पु० (दीप) दीवो. (२) जेमाथी दीपक समान ज्योति नीकळे तेवां कल्पवृक्ष.

दीवंग. पु० (दीपाङ्ग) ए नामनुं एक कल्पवृक्ष जेमाथी दीवा सरखी ज्योति प्रगटे एवुं एक जातनुं कल्पवृक्ष.

दीवकुमार. पु० (द्वीपकुमार) भवनपति देवतानी छठ्ठी जात

दीवकुमारी. स्त्री० (द्वीपकुमारी) द्वीपकुमार देवनी देवी

दीवकुमारुद्देसय. न० (द्वीपकुमारोद्देशक) भगवतीना सोळमा शतकना १० मा उद्देशानु नाम

दीवग न० (दीपक) दीवो. (२) ए नामनु एक जातनु समकित.

दीवचंपय. न० (दीपचम्पक) दीवानु ढांकणु

दीवण. न० (दीपन) } प्रकाश करवो
दीवणा. स्त्री० (दीपना) }

दीवणिज्ज. त्रि० (दीपनीय) जठराग्निने वधारनार. (खोराक.) (२) शोभायमान. देदीप्यमान

दीवय. पु० (दीपक) दीपडो, चित्तो

दीवर. पु० (दीवर) ए नामनी एक जातनी वनस्पति

दीवसमुद्दुद्देस. न० (द्वीपसमुद्रोद्देश) ए नामनो जीवाभिगम सूत्रनो एक उद्देशो.

दीवसागरपन्नति. स्त्री० (द्वीपसागरप्रज्ञप्ति) जेमा द्वीपसागरनो अधिकार छे एवु एक कालिकसूत्र.

दीवसिह. पु० (दीपशिख) કલ્પવૃક્ષની એક જાત.

दीवसिहा. स्त्री० (दीपशिखा) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની સ્ત્રીનું નામ.

दीवायण पु० (द्वीपायन) એ નામના એક મહર્ષિ. (२) ભરતખંડમાં થનાર વીસમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

दीविग पु० (द्वीपिक) ચિત્તો.

दीविच्चग. } त्रि० (द्वैप्य) દ્વીપ સબંધી; **दीविच्चय** } દ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

दीविय. पु० (दीपक) દીપડો; ચિત્તો.

दीविय. त्रि० (दीप्त) પ્રકાશિત

दीवियग्गाह. त्रि० (दीपिकाग्राह) દીવીને ગ્રહણ કરનાર; મસાલ પકડનાર.

दीविया. स्त्री० ( ) વાઘના પંજરામાં રહેલ નિનિરપક્ષી

दीविया स्त्री० (दीपिका) દીવી, મશાલ

दीह. त्रि० (दीर्घ) લાંબુ, વિશાળ

दीहकालिगी. स्त्री० (दीर्घकालिकी) ઘણા ગતકાળની સ્મૃતિ અને ભાવિ વસ્તુની વિચારણારૂપ સંજ્ઞા.

दीहकालोवएसिया. स्त्री० (दीर्घकालोपदेशिका) અતીત અને અનાગત વસ્તુ વિષયક જ્ઞાનવાળી સંજ્ઞા, સંજ્ઞાનો પ્રથમ પ્રકાર.

दीहणेव पु० (दीर्घनूप) કમ્પિલપુરનો એક રાજા.

दीहदंत. पु० (दीर्घदंत) અણુત્તરોપપાતિક સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (२) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર (२) જમ્બૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકર. (३) એક જૈન મુનિ.

दीहदसा. स्त्री० (दीर्घदशा) એ નામનો એક ગ્રન્થ.

दीहपास. पु० (दीर्घपार्श्व) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૬ મા તીર્થંકર

दीहपुट्ठ. पु० (दीर्घपृष्ठ) સર્પ. (२) યવરાજનો એક મન્ત્રી.

दीहबाहु. पु० (दीर्घबाहु) આવતી ચોવીસીના ત્રીજા વાસુદેવ (२) આઠમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

दीहभद्द पु० (दीर्घभद्र) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય

दीहमद्ध. त्रि० (दीर्घाद्ध) દીર્ઘકાળથી જાણીતું.

दीहर त्रि० (दीर्घ) લાંબુ; મોટુ

दीहलोगसत्थ. न० (दीर्घलोकशस्त्र) અગ્નિ

दीहलोय पु० (दीर्घलोक) વનસ્પતિકાય.

दीहवेयड्ढ. पु० (दीर्घवैताढ्य) લાંબો વૈતાઢ્ય પર્વત.

दीहसेण पु० (दीर्घसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (२) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (३) ઐરવતક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના આઠમા તીર્થંકરનું નામ

दीहासण. न० (दीर्घासन) શય્યા; પથારી.

दीहिया. स्त्री० (दीर्घिका) પાણીની નીક; ધોરીઓ (२) નહેર. (३) લાંબી વાવ

दु स्त्री० (दु) સત્તા સામાન્ય

दु. अ० (दुर्) અભાવ (२) ખરાબ, બુરૂ (३) મુશ્કેલી. (४) નિન્દા

दु त्रि० (द्वि) બે २

दुअणुअ पु० (द्व्यणुक) બે પરમાણુઓનો સ્કંધ

दुआइक्खव. त्रि० (दुराख्यय) દુઃખે કહેવાય એવું.

दुआर. न० (द्वार) બારણું.

दुआराह. त्रि० (दुराराध) જેનું આરાધન મુશ્કેલીથી થઇ શકે તે

दुआरिआ. स्त्री० (द्वारिका) નાનું બારણું; બારી. (२) ગુપ્ત દ્વાર.

दुआवत्त. न० (द्व्यावर्त) દૃષ્ટિવાદનું અચ્છિન્નછેદનયવાળું સોળમું સૂત્ર.

दुइय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

दुओणय. न० (द्व्यवनत) ગુરૂને વંદના કરતા બેવાર મસ્તક નમાડવું તે; 'ઇચ્છામિ-ખમાસમણો' એ પાઠમાં 'અણુજાણહ' એ પદ બોલી આજ્ઞા માગતાં મસ્તક નમાડવું તે.

दुंदुभग. } **दुंदुभय** } पु० (दुन्दुभक) ૮૮ પૈકી ૧૮માં મહાગ્રહનું નામ

दुंदुभि. } **दुंदुहि** } पु० (दुन्दुभि) મોટું નગારું, એક જાતનું વાજિંત્ર

दुंबिल. पु० (दुम्बिल) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

दुकरणा. पु० (द्विकर्ण) વનસ્પતિ વિશેષ

दुकुल्ल. न० } **दुकूल.** पु० } (दुकूल) વૃક્ષ વિશેષ (૨) ત્રિ૦ દુકૂલ વૃક્ષની છાલનું બનાવેલ વસ્ત્ર આદિ

दुक्कड न० (दुष्कृत) પાપ, દુષ્કૃત્ય

दुक्कडि त्रि० (दुष्कृतिन्) નારકી, મહાપાપી

दुक्कय न० (दुष्कृत) પાપકર્મ

दुक्कर. त्रि० (दुष्कर) દુષ્કર. મુશ્કેલ, અઘરૂં. કરવાને અશક્ય.

दुक्काल. पु० (दुष्काल) અકાળ, દુર્ભિક્ષ

दुक्ख न० (दुःख) દુ:ખ. કષ્ટ ક્લેશ. (૨) ત્રિ૦ દુ:ખ આપનાર (૩) ન૦ અસાતા વેદનીય કર્મ. (૪) ભગવતીસૂત્રના પ્રથમ શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ. (૫) શારીરિક અને માનસિક દુ:ખ

दुक्खण. न० (दुःखन) જુઓ 'દુ:ખ' શબ્દ

दुक्खणत्ता. } **दुक्खणया.** } स्री० ( ) દુ:ખરૂપ પરિણામ.

दुक्खम. त्रि० (दुःक्षम) અસમર્થ. (૨) અશક્ય.

दुक्खा. स्री० (दुःखा) બીજાની પ્રેરણાથી ઉત્પન્ન થયેલી અસાતા વેદના–પીડા.

दुक्खासिया स्री० (दुःखासिका) વેદના; પીડા.

दुक्खि. त्रि० (दुःखिन्) દુ:ખી

दुक्खिय. त्रि० (दुःखित) દુ:ખ પામેલ, દુ:ખી થયેલ.

दुक्खुत्तर. त्रि० (दुःखोत्तार) મુશ્કેલીથી પાર પામવા યોગ્ય.

दुक्खुत्तो. अ० (द्विकृत्वस्) બે વાર

दुखुर. त्रि० (द्विखुर) જેને બે ખરી હોય તે ગાય ભેંસ વગેરે.

दुग न० (द्विक) બે.

दुगंध पु० (दुर्गन्ध) દુર્ગંધ. ખરાબવાસ (૨) ત્રિ૦ ખરાબ ગંધવાળું (૩) દુરભિગંધ નામની નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ગંધ પામે છે

दुगुंछग त्रि० (जुगुप्सक) જુગુપ્સા કરનાર

दुगुंछणा. स्री० (जुगुप्सा) નિન્દનીય વસ્તુ જેનાથી થતી ઘૃણા

दुगुंछणिज्ज त्रि० (जुगुप्सनीय) જુગુપ્સા કરવા યોગ્ય

दुगुंछा स्री० (जुगुप्सा) દુર્ગન્ધવાળી વસ્તુ તરફ જેના અભાવ આણગમો (૨) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેનાથી ઘૃણા થાય

दुगुंछि त्रि० (जुगुप्सिन्) જુગુપ્સા કરનાર

दुगुंछिय. त्रि० (जुगुप्सित) ઘૃણિત વસ્તુ. નિન્દ્ય

दुगुण. त्रि० (द्विगुण) બમણું. (૨) દૃષ્ટિવાદ અન્તર્ગતસિદ્ધશ્રેણીયા અને મણુસ્સશ્રેણીયા પરિકર્મનો આઠમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણી આદિ પાંચ પરિકર્મનો પાચમો ભેદ

दुगुल्ल } **दुगूल** } न० (दुकूल) જુઓ 'દુકૂલ' શબ્દ

दुगोत्ता स्री० (द्विगोत्रा) એ નામની એક વેલ.

दुग्ग पु० (दुर्ग) વિષમ પ્રદેશ; દુગમ સ્થાન. (૨) પુ૦ ન૦ કિલ્લો. કોટ. (૩) કષ્ટ; દુ:ખ

दुग्ग. न० ( ) कष्ट; दुःख.
दुग्गअ त्रि० (दुर्गत) दरिद्री; धनहीन; उपकार वगेरेथी रहित.
दुग्गअ. पु० (दुर्ग) दुष्ट अनाद.
दुग्गइ. स्त्री० (दुर्गति) नरक तिर्यंच आदि दुर्गति. (२) विपत्ति. (३) दुर्दशा. (४) दरिद्रता.
दुग्गंध. पुं० (दुर्गन्ध) खराब गंध. (२) त्रि० दुर्गन्धवाळुं.
दुग्गंधि. त्रि० (दुर्गन्धिन्) दुर्गंधवाळुं; नठारुं.
दुग्गत त्रि० (दुर्गत) दरिद्र; भिखारी.
दुग्गम. त्रि० (दुर्गम) दुःखे समजाय-जणाय एवुं.
दुग्गा. स्त्री० (दुर्गा) दुर्गादेवी.
दुग्गास पुं० (दुर्ग्रास) जेमां प्रयासथी खावानुं मळतुं होय ते; दुर्भिक्ष.
दुग्गिज्झ } **दुग्गेज्झ.** } त्रि० (दुर्ग्राह्य) मुश्केलीथी ग्रहण थइ शके-जाणी शकाय तेवुं.
दुग्घट्ट. त्रि० (दुर्घट्ट) जेनुं मुश्केलीथी आच्छादन करी शकाय ते.
दुग्घास पु० (दुर्ग्रास) दुर्भिक्ष, दुकाळ.
दुघण. पु० (द्रुघण) घण; लुहारनुं एक ओजार.
दुघरंतरिय. पु० (द्विगृहान्तरिक) एक घेर भिक्षा लइ वच्चे बे घर छोडी त्रीजेथी भिक्षा लेवानो अभिग्रह धरनार साधु-गोशाळाना अनुयायी
दुचक्क. त्रि० (द्विचक्र) जेने बे पैडां होय तेवुं वाहन.
दुचिण्ण. त्रि० (दुश्चीर्ण) दुष्ट रीते करेलुं काम.
दुच्च. त्रि० (द्वितीय) बीजुं.
दुच्चय. त्रि० (दुस्त्यज) दुःखेथी छोडाय तेवुं.
दुच्चर. त्रि० (दुश्चर) मुश्केलीथी चलाय तेवुं स्थान. (२) मुश्केलीथी आचरवा योग्य.
दुच्चरित. न० } **दुच्चरिय.** } (दुश्चरित) खराब आचरण; नठारी चालचलगत.

दुच्चिण्ण. न० (दुश्चीर्ण) दुष्ट भावथी करेल कार्य-हिंसा आदि. (२) दुष्ट आचरण. (३) भेगी करेली दुष्ट वस्तु.
दुजडि. पु० (द्विजटिन्) द्विजटी नामनो ग्रह; ८८ महाग्रहमांनो एक.
दुज्जंत. पु० (दुर्यन्त) ए नामना एक आचार्य.
दुज्जण. पु० (दुर्जन) खराब मनुष्य.
दुज्जय. त्रि० (दुर्जय) दुःखेथी जीताय तेवुं.
दुज्जाय. त्रि० (दुर्यात) दुःखेथी जवाय ते.
दुज्जीव पु० (दुर्जीव) दुष्ट जीव (२) न० आजीविकानी मुश्केली.
दुज्जोसय त्रि० (दुर्जुष्य) मुश्केलीथी खपावा योग्य.
दुज्जोहण. पु० (दुर्योधन) धृतराष्ट्रनो मोटो पुत्र; दुर्योधन.
दुज्झ. त्रि० (दोह्य) दोहवा योग्य.
दुज्झाअ. त्रि० (दुर्ध्यात) रुद्रध्यान आदि दुष्ट ध्यान धरेल.
दुज्झोसय. त्रि० (दुर्जोष) जेनी सेवा कष्टथी थइ शके एवा.
दुज्झोसय. त्रि० (दुःक्षर) जेनो मुश्केलीथी नाश थइ शके एवुं.
दुज्झोसिय. त्रि० (दुर्जोषित) दुःख पामेल.
दुज्झोसिय. त्रि० (दुःक्षपित) कष्टथी नाश पामेल.
दुट्ठ. त्रि० (द्विष्ट) द्वेषवाळा.
दुट्ठ. त्रि० (दुष्ट) दुष्ट; खराब.
दुट्ठाण. न० (दुःस्थान) खराब स्थान; डांस मच्छर वगेरे क्षुद्र जंतुवाळुं स्थान.
दुट्ठाणय. न० (द्विस्थानक) ए नामनुं ठाणांगसूत्रनुं बीजुं ठाणुं.
दुट्ठाणरस. पुं० (द्विस्थानरस) बेठाणीओ रस, पच्चखाणावरणीय कषायने योगे कर्ममां जे रस पडे ते.
दुट्ठासण. न० (दुष्टासन) अभिमानी आसन; पग उपर पग चडावी बेसवुं ते.

दुट्ठु. अ० (दुष्ट) દુષ્ટ, અયોગ્ય

दुट्ठुपडिच्छिय त्रि० (दुष्प्रतीच्छित) દુષ્ટ-નાલાયકને જ્ઞાન આપેલું હોય તે, જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

दुणाम. न० (दुर्नामन्) દુષ્ટ સ્વભાવવાળું નામ (૨) અપકીર્તિ. (૩) દુષ્ટ નામ (૪) ગર્વ

दुणिक्कम त्रि० (दुर्निष्क्रम) જ્યાં દુઃખથી નીકળવાનું હોય તે

दुणिसीहिया. स्त्री० (दुर्निषद्या) દુઃખરૂપ સ્વાધ્યાય ભૂમિ

दुत. न० (द्रुत) ઉતાવળે ઉતાવળે ગાવું તે, ગાયનનો એક દોષ (૨) જલદી, ઉતાવળ (૩) નાટકવિધિ વિશેષ

दुतविलंबित न० (द्रुतविलम्बित) એક પ્રકારનો નાટકવિધિ

दुतितिक्ख त्रि० (दुस्तितिक्ष) દુઃખથી સહન થાય તેવું

दुत्तर. त्रि० (दुस्तर) દુઃખે તરી શકાય તે.

दुत्तार. त्रि० (दुस्तार) મુશ્કેલીથી તરી શકાય તે.

दुत्तितिक्ख. त्रि० (दुस्तितिक्ष) જે મુશ્કેલીથી સહન થાય તે

दुत्तोस त्रि० (दुस्तोष) મુશ્કેલીથી સંતોષ પામનાર

दुत्तोसअ. पु० (दुस्तोषक) આહારાદિકથી અસંતુષ્ટ (સાધુ) મુશ્કેલીથી પ્રસન્ન થાય તે

दुत्थ. त्रि० (दुस्थ) દુર્ગત, દુઃસ્થિત

दुदंत त्रि० (दुर्दान्त) જેનું મુશ્કેલીથી દમન થઈ શકે તે

दुदंसण त्रि० (दुर्दर्शन) જેનું રૂપ ભયંકર હોય તે

दुदम. त्रि० (दुर्दम) જેનું દુઃખથી દમન થાય તે

दुद्दिट्ठ. त्रि० (दुर्दृष्ट) દુષ્ટ-દર્શનવાળા.

दुद्दिण. न० (दुर्दिन) ઝૂણીયા વાદળના ઘેરાવાથી સૂર્ય ન દેખાતાં અંધારા જેવું લાગે તે.

दुद्ध न० (दुग्ध) દુગ્ધ, દૂધ.

दुद्धजाइ स्त्री० (दुग्धजाति) મદિરા વિશેષ; જેનો સ્વાદ દૂધના જેવો છે તે.

दुद्धट्टी स्त्री० (दुग्धार्द्री) બળી; પ્રસવ વખતના દૂધને પકવી બનાવવામાં આવે છે તે

दुद्धया. स्त्री० (दुग्धदा) દૂધ આપનારી (ગાય ભેંસ વગેરે)

दुद्धर. त्रि० (दुर्धर) દુઃખથી-પકડી શકાય તે (૨) ગહન.

दुद्धरिस त्रि० (दुर्धर्ष) પાસે ન જઈ શકાય તેવું, જેને નાશ કરવાની હામ ન ભીડાય તેવું, ઉગ્ર

दुद्धवलेही. स्त्री० ( ) દૂધની તર; મલાઈ

दुद्धमाई. स्त्री० ( ) દૂધમંડળાની ( ) નામે ગધવાણ આવે ત, ખીર

दुद्धा. स्त्री० (दुग्धा) દોયેલી ગાય, ભેંસ આદિ.

दुनउइ. स्त्री० (द्विनवति) બાણું, ૯૨ ની સંખ્યા

दुन्नय पु० (दुर्नय) દુષ્ટ નીતિ.

दुन्निबोह त्रि० (दुर्निबोध) જે પ્રયાસથી જાણી શકાય. (૨) દુર્લભ

दुन्निय न० (दुर्नीत) દુષ્કૃત્યથી સંચિત થયેલ અશુભ કર્મ

दुन्निरिक्ख त्रि० (दुर्निरीक्ष्य) દુઃખે જોઈ શકાય તેવું

दुन्निसन्न. त्रि० (दुर्निषण्ण) દુષ્ટ રીતે બેઠેલ

दुप पु० (द्विप) હાથી

दुपउत्तकाय पु० (दुःप्रयुक्तकाय) ઇષ્ટ વિષયની પ્રાપ્તિથી સુખી થતા અને અનિષ્ટ વિષયની પ્રાપ્તિથી દુઃખ વેદતા દુઃપ્રણિહિત પ્રમત્ત સંયતિની કાયાનો વ્યાપાર.

दुपयस. त्रि० (द्विप्रदेश) બે અવયવવાળા. (૨) પુ.૦ દ્વયણુક.

दुपक्क. त्रि० (दुष्पक्व) દુષ્ટ રીતે પકવેલું.

दुपक्ख. पु० (दुष्पक्ष) દુષ્ટ પક્ષ.

दुपक्ख. न० (द्विपक्ष) બે પક્ષ. (૨) ત્રિ० બે પક્ષવાળા.

दुपच्चक्खाइ. त्रि० (दुष्प्रत्याख्यायिन्) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રત્યાખ્યાન-પચ્ચખાણ કરનાર.

दुपच्चक्खाय. त्रि० (दुष्प्रत्याख्यात) અવિધિએ પચ્ચખાણ કરેલ.

दुपडिग्गह. न० (द्विप्रतिग्रह) દષ્ટિવાદનું એક સૂત્ર.

दुपडियाणंद. पुं० (दुष्प्रत्यानन्द) મહા કષ્ટે રાજી થનાર, દુષ્કૃત્યમાં આનંદ માનનાર.

दुपडोआर त्रि० (द्विप्रत्यवतार) } બે સ્થાનમાં જેનો સમાવેશ થઈ શકે તે.
दुपडोयार. त्रि० (द्विप्रत्यवतार) }

दुपद } त्रि० (द्विपद) બે પગવાળા. (૨) પુ० મનુષ્ય. (૩) न० ગાડું.
दुपय. }

दुपय. पु० (द्रुपद) કાંપિલ્યપુરના એક રાજા.

दुपरिच्चय. त्रि० (दुष्परित्यज) દુઃખથી છોડાય તે.

दुपवेस. पु० (द्विप्रवेश) વહના કલ્પના અવસરમાં ગુરૂની મર્યાદામાં બે વખત પ્રવેશ કરવો તે.

दुपस्स. त्रि० (दुर्दर्श) મુશ્કેલીથી જોવાય તે.

दुप्पअ. त्रि० (दुष्पद) ઢીચક; સ્થિર ન રહે તેવું, વાંકુ વળી જાય તેવું.

दुप्पउत्त. त्रि० (दुष्प्रयुक्त) ખોટી રીતે ઉપયોગ કરેલ. (૨) ખોટી રીતે ઉપયોગ કરનાર.

दुप्पउलिय त्रि० (दुष्प्रज्वलित) દુષ્ટ રીતે પાકેલું.

दुप्पउलिओसहिभक्खणया (दुष्प्रज्वलितौषधिभक्षणता) દુષ્ટ રીતે પાકેલ અન્નનું ભક્ષણ કરવું તે. સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

दुप्पओग. पु० (दुष्प्रयोग) દુરૂપયોગ.

दुप्पच्चक्खाय. त्रि० (दुष्प्रत्याख्यात) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પચ્ચખાણ કરેલ.

दुप्पडिकंत त्रि० (दुष्प्रतिक्रान्त) મુશ્કેલીથી જેનું આક્રમણ થાય તેવું, દુર્જય.

दुप्पडिग्गह पु० (द्विप्रतिग्रह) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રના વીસમો ભેદ.

दुप्पडिवूहग त्रि० (दुष्प्रतिवृहक) યથાર્થ શકાય નહિ તેવું.

दुप्पडियाणंद. त्रि० (दुष्प्रत्यानन्द) ઉપકારનો બદલો વાળવો પડશે એવા ભયથી તેના ઉપકારમાં દોષ દર્શાવી નારાજ બનાવનાર, મુશ્કેલીથી રીઝે તેવો.

दुप्पडियार त्रि० (दुष्प्रतिकार) જેના ઉપકારથી પ્રતિકાર-પ્રત્યુપકાર ન થઈ શકે તે.

दुप्पडिलेहग. त्रि० (दुष्प्रतिलेखक) જે દષ્ટિગોચર ન થઈ શકે તેવું, જેનું પડિલેહણ ન થઈ શકે તેવું.

दुप्पडिलेहणा स्त्री० (दुष्प्रतिलेखना) અવિધિએ પડિલેહણ કરવું તે.

दुप्पडिलेहिय त्रि० (दुष्प्रतिलेखित) જેનું પડિલેહણ બરાબર ન થઈ શકે તે.

दुप्पणिहाण न० (दुष्प्रणिधान) હિંસા આદિ દુષ્કૃત્યમાં પ્રણિધાન-ચિત્તની એકાગ્રતા.

दुप्पणोल्लिय. त्रि० (दुष्प्रणोद्य) દુઃખે-મુશ્કેલીથી પ્રેરણા કરવા યોગ્ય.

दुप्पतर. त्रि० (दुष्प्रतर) જે તરી ન શકાય તે.

दुप्पधंस त्रि० (दुष्प्रधर्ष) દુર્જય.

दुप्पमज्जणा स्त्री० (दुःप्रमार्जना) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રમાર્જન કરવું તે.

दुप्पमज्जिय. त्रि० (दुष्प्रमार्जित) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રમાર્જન કરેલ.

दुप्पमज्जियचारि. त्रि० (दुष्प्रमार्जितचारिन्) અવિધિએ-દુષ્ટ રીતે પુજીને ચાલનાર; અસમાધિના ત્રીજા સ્થાનકનો સેવનાર. (સાધુ).

दुप्पय. पुं० (द्विपद्) જુઓ "દુપય" શબ્દ.

दुप्पयार. पुं० (दुष्प्रचार) ચોરી વિગેરે માઠો આચાર; અન્યાય.

दुप्परक्कंत. त्रि० (दुष्पराक्रान्त) જેના ઉપર મુશ્કેલીથી પરાક્રમ થઈ શકે તેવુ.

दुप्पवेस. त्रि० (दुष्प्रवेश) જેમાં ઘણી મુશ્કેલીએ પ્રવેશ થઈ શકે તેવુ.

दुप्पसह. पु० (दुष्प्रसह) એ નામના એક આચાર્ય કે જે પાચમા આરાને છેડે થવાના છે.

दुप्पस्स. त्रि० (दुर्दर्श) મુશ્કેલીથી દેખાય તે.

दुप्पहंस. त्रि० (दुष्प्रध्वंस्य) કઠિનતાથી નાશ કરાય તે.

दुप्पहंस. त्रि० (दुष्प्रधृष्य) અજેય; દુર્જય.

दुप्पिच्छ. त्रि० (दुष्प्रेक्ष्य) કઠિનતાથી દેખાય તે.

दुप्पूरम. त्रि० (दुष्पूरक) જે કઠિનતાથી ભરી શકાય તે.

दुप्फरिस. / **दुप्फास.** / **दुफास.** त्रि० (दुस्पर्श) જેનો સ્પર્શ ખરાબ છે તે

दुफास. त्रि० (द्विस्पर्श) સ્નિગ્ધ અને શીત આદિ અવિરૂદ્ધ બે સ્પર્શોથી યુક્ત.

दुब्बद्ध. त्रि० (दुर्बद्ध) ખરાબ રીતે બાધેલ.

दुब्बल. त्रि० (दुर्बल) બળહીણ.

दुब्बलिय. त्रि० (दुर्बलिक) દુબળ.

दुब्बलियापूसमित्त. पु० (दुर्बलिकापुष्यमित्र) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

दुब्भगणाम. न० (दुर्भगनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ઉપકાર કરનાર લોકોને અપ્રિય થાય છે.

दुब्भगाकरा. स्त्री० (दुर्भगाकरा) જેથી સૌભાગી માણસ દુર્ભાગી બને તેવી વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

दुब्भासिय. न० (दुर्भाषित) ખરાબ વચન.

दुब्भि. त्रि० (दुरभि) દુર્ગંધી. (૨) અશુભ; અનિષ્ઠ.

दुब्भिक्ख. न० (दुर्भिक्ष) જે દેશ યા કાળમા ભિક્ષા ન મળતી હોય તેવો દેશ યા કાળ. (૨) ભિક્ષાનો અભાવ. (૩) દુષ્કાળ.

दुब्भिक्खभत्त. न० (दुर्भिक्षभक्त) દુકાળના વખતમા ભૂખે મરતા ગરીબોને ખોરાક અપાય તે.

दुब्भिगंध पु० (दुरभिगन्ध) દુર્ગંધ. (૨) त्रि० દુર્ગંધવાળુ.

दुब्भिसद्द. पु० (दुरभिशब्द) અશુભ શબ્દ.

दुब्भूय. त्रि० (दुर्भूत) દુરાચારી; નિન્દ્ય. (૨) પુ० न० નુકસાન કરનાર જન્તુ

दुब्भूइ. स्त्री० (दुर्भूति) અમગળ.

दुब्भेय. त्रि० (दुर्भेद) દુ:ખથી ભેદવાલાયક

दुभग. न० (दुर्भग) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ભાગી બને છે. (૨) त्रि० દુર્ભાગી.

दुभग्ग. त्रि० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગી.

दुभाग. त्रि० (द्विभाग) બીજો ભાગ, અર્ધુ.

दुभागकढिय. त्रि० (द्विभागक्वथित) બે ભાગે ઉકાળેલુ; શેરનુ અધશેર રહે તેવી રીતે ઉકાળેલ; એકાણીઓ રસ.

दुम. पु० (द्रुम) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) વૃક્ષ; ઝાડ. (૪) ચમરેન્દ્રના પાયદળ લશ્કરના અધિપતિ. (૫) દ્રુમ નામનુ આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

दुमण. न० ( ) ધોળુ કરવુ તે.

दुमपत्त. न० (द्रुमपत्र) વૃક્ષનું પાંદડું. (૨) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું એક અધ્યયન.

दुमपुप्फिया. (द्रुमपुष्पिका) દશ વૈકાલિક-સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ.

दुमसेण. પુ૦ (द्रुमसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) નવમા બળદેવ વાસુ-દેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય.

दुमिय. ત્રિ૦ ( ) ધોળું કરેલ.

दुमुह પુ૦ (द्विमुख) એ નામના એક યાદવ કુમાર.

दुम्मइ. સ્ત્રી૦ (दुर्मति) દુર્મતિ. (૨) ત્રિ. દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો.

दुम्मण. ત્રિ૦ (दुर्मनस्) ઇષ્ટ વિયોગાદિથી જેનું મન ખિન્ન થયેલું હોય તે. (૨) દીનતાયુક્ત. (૩) દ્વેષયુક્ત.

दुम्मणिय. ન૦ (दौर्मनस्य) દુષ્ટ મનોભાવ; ઉદ્વેગ.

दुम्महिला. સ્ત્રી૦ (दुर्महिला) દુષ્ટ સ્ત્રી.

दुम्मुह. પુ૦ (दुर्मुख) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારકાના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) દુર્મુખ નામની પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને ઇન્દ્રસ્તમ્ભની પલટાતી અવસ્થા ઉપરથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો હતો.

दुम्मेह. ત્રિ૦ (दुर्मेधस्) દુર્બુદ્ધિવાળો.

दुय. ન૦ (द्रुत) બત્રીસ પ્રકારના નાટક-માંના બાવીશમા પ્રકારના નાટકનું નામ (૨) ઉતાવળું ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ. (૩) ત્રિ. વેગવાળું.

दुयं અ૦ (द्रुतम्) જલદી; ઉતાવળથી.

दुयविलंबिय. પુ૦ ન૦ (द्रुतविलम्बित) બત્રીશ નાટકમાનું ચોવીશમું નાટક. (૨) છંદ વિશેષ. (૩) અભિનય વિશેષ.

दुयावत्त. (द्विकावर्त्त) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દ્રષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો સત્તરમો ભેદ.

दुरइक्कम. ત્રિ૦ (दुरतिक्रम) દુર્લંઘ્ય; મુશ્કે-લીથી ઓળંગી શકાય એવું.

दुरंत. ત્રિ૦ (दुरन्त) નઠારા પરિણામવાળું.

दुरक्ख. ત્રિ૦ (दूरक्ष) મુશ્કેલીથી બચાવી શકાય તેવું.

दुरणुचर. ત્રિ૦ (दुरनुचर) દુઃખે આચરણ કરી શકાય તેવું; મુશ્કેલીભર્યું.

दुरणुणेय. ત્રિ૦ (दुरनुनेय) માઠા સ્વભાવવાળો

दुरणुपाल. ત્રિ૦ (दुरनुपाल) દુઃખેથી પાળી શકાય તેવું

दुरतिक्कमणिज्ज. ત્રિ૦ (दुरतिक्रमणीय) દુઃખે ઉલ્લંઘન થઇ શકે તેવું.

दुरप्प. ત્રિ૦ (दुरात्मन्) દુષ્ટાત્મા. ખરાબ સ્વભાવવાળું.

दुरभिगंध ત્રિ૦ (दुरभिगन्ध) દુર્ગંધી; ખરાબ વાસવાળું. (૨) પુ૦ દુર્ગંધ; ખરાબ ગંધ.

दुरभिगम. ત્રિ૦ (दुरभिगम) જયાં દુઃખથી પહોંચી શકાય તેવું.

दुरवगाह. ત્રિ૦ (दुरवगाह) દુઃખે પ્રવેશ કરી શકાય તેવું.

दुरस. ત્રિ૦ (दूरस) ખરાબ રસવાળું, રસહીન.

दुरहि પુ૦ (दुरभि) દુરભિગંધ નામકર્મ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ગંધ પામે.

दुरहिगम ત્રિ૦ (दुरधिगम) દુર્બોધ; મુશ્કે-લીથી સમજાય તેવું.

दुरहिट्ठिय. ત્રિ૦ (दुरधिष्ठेय) મુશ્કેલીથી સિદ્ધ થઇ શકે તેવું; દુરારાધ્ય.

दुरहियास. ત્રિ૦ (दुरधिसह) દુઃખે કરી સહન થાય તેવું.

दुराराह. ત્રિ૦ (दुराराध) દુઃખે કરી આરાધી શકાય તેવું.

दुरारोह ત્રિ૦ (दुरारोह) મુશ્કેલીથી ચઢી શકાય તેવું.

दुरालोइय. ત્રિ૦ (दुरालोचित) બેદરકારીથી જોયેલું.

दुरासय. त्रि० (दुरासद) દુર્લભ. (૨) દુર્જય. (૩) દુ:સહ.

दुरासय. પુ० (दुराश्रय) જેનો મુશ્કેલીથી આશ્રય થઇ શકે તે. અતિ પ્રચણ્ડ પ્રકૃતિવાળો.

दुरासय त्रि० (दुराशय) ઉંડા આશયવાળો. જેનો સામાન્ય બુદ્ધિથી થાહ (પાર) લઇ શકાય નહિ તે. (૨) અત્યન્ત દુ:ખથી પણ સહન ન થાય તેવું

दुरिय न० (दुरित) પાપ.

दुरुक्क. त्रि० (   ) થોડું થોડું પીસેલું; નહીં પીસેલ.

दुरुत्त. त्रि० (द्विरुक्त) બે વખત ઉચ્ચાર કરેલું. પુનરૂક્ત.

दुरुत्तर. त्रि० (दुरुत्तर) દુ:ખે કરી તરી શકાય તેવું, દુસ્તર, દુર્લંઘ્ય

दुरुद्धर. त्रि० (दुरुद्धर) દુ:ખે નીકળે તેવો; બહુ મુશ્કેલીથી જેનો ઉદ્ધાર થઇ શકે તેવો.

दुरुस्सास. પુ० (दुरुच्छ्वास) દુષ્ટ ઉશ્વાસ: દુર્વિચાર.

दुरूढ त्रि० (आरूढ) આરૂઢ થયેલો. ચઢેલો

दुरूय. } न० (दूरूप) બેડોળ રૂપ
दुरूव. }

दुरूव. त्रि० (द्विरूप) બેરૂપ. બેની સંખ્યા.

दुरूवसंभव त्रि० (दूरूसम्भव) દુરૂપ-પંચેન્દ્રિયના મળમૂત્રાદિને વિષે ઉત્પન્ન થતા જીવ.

दुरोवणीअ. त्रि० (दुरूपनीत) દુષ્ટ રીતે-અસંગતપણે ઉપનય મેળવવો તે; સાધ્યને અનુપયોગી ઉદાહરણ આપવું તે

दुलह. त्रि० (दुर्लभ) દુર્લભ.

दुल्लंघ. त्रि० (दुर्लंघ्य) દુ:ખે કરી ઉલ્લંઘાય એવું.

दुल्लभ. त्रि० (दुर्लभ) દુર્લભ, દુ:ખે મળે તેવું.

दुल्लभबोहिय. त्रि० (दुर्लभबोधिक) મુશ્કેલીથી બોધ પામે તેવો.

दुल्लह. त्रि० (दुर्लभ) જુઓ "દુલ્લભ" શબ્દ.

दुवण. न० (दावन) ઉપતાપ, પીડન

दुवण्ण. } પુ० (दुर्वर्ण) ખરાબ રંગ. (૨)
दुवन्न } त्रि० ખરાબ રંગવાળું.

दुवय. પુ० (द्रुपद) દ્રુપદ નામનો પાંચાળ દેશનો રાજા; દ્રૌપદીનો પિતા.

दुवयण न० (द्विवचन) દ્વિવચન; બેની સંખ્યા બતાવનાર પ્રત્યય.

दुवाम त्रि० (दुर्वाम्य) અતિ મુશ્કેલીથી વમવા-તજવા યોગ્ય.

दुवार. न० (द्वार) દ્વાર; બારણું; દરવાજો

दुवारबाहा. स्त्री० (द्वारबाहा) દ્વાર ભાગ.

दुवारवयण. न० (द्वारवदन) દરવાજાના કમાડ

दुवारा स्त्री० (द्वारा) બારણું; નાની બારી.

दुवारिय પુ० (दौवारिक) દ્વારપાળ, દરવાન

दुवारिया स्त्री० (द्वारिका) નાની બારી.

दुवालस त्रि० (द्वादशन्) બાર. ૧૨

दुवालसंग स्त्री० न० (द्वादशाङ्गी) આચારાંગ આદિ બાર અંગ સૂત્રો.

दुवालसंगि. त्रि० (द्वादशाङ्गिन्) બાર અંગ સૂત્રો (શાસ્ત્ર)ના ધરનાર. અંગ શાસ્ત્રવેત્તા.

दुवालसम. त्रि० (द्वादश) બારમો. (૨) न० પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે

दुवालसावत्त પુ० (द्वादशावर्त्त) ઇચ્છામિ ખમાસમણાની વન્દનામાં બાર આવર્તન આપવા તે.

दुविचिंतिअ. त्रि० (दुर्विचिन्तित) દુષ્ટ ચિન્તવના કરેલ.

दुविट्ठु. પુ० (द्विपृष्ठ) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના આઠમા વાસુદેવ. (૨) ચાલુ ચોવીસીના બીજા વાસુદેવ.

दुविध. } त्रि० (द्विविध) બે પ્રકારનું
दुविह. }

दुविभज्ज. त्रि० (दुर्विभज्य) જેના વિભાગ કરવા કઠણ છે તે.

दुवीस. स्त्री० न० (द्वाविंशति) બાવીસ.

दुव्वय. त्रि० (दुर्व्रत) નઠારાં આચરણ કરનાર; માઠાં વ્રત આચરનાર. (૨) વ્રત રહિત. (૩) ન૦ દુષ્ટ નિયમ.

दुव्वन्न. त्रि० (दुर्वर्ण) ખરાબ દેખાવવાળું.

दुव्वयण. न० (दुर्वचन) ખરાબ વચન.

दुव्वसु. त्रि० (दुर्वसु) વસુ-ભવ્ય-મોક્ષ જવાને યોગ્ય, દુષ્ટ-વસુ અર્થાત્ અભવ્ય

दुव्वह. त्रि० (दुर्वह) દુઃખેથી વહન કરવા યોગ્ય

दुव्वा. स्त्री० (दुर्वा) ધ્રો; વનસ્પતિ વિશેષ.

दुव्वाइ. त्रि० (दुर्वादिन्) ખરાબ બોલનાર, અપ્રિયવક્તા.

दुव्विजाणाय. त्रि० (दुर्विज्ञय) દુઃખેથી જાણી શકાય તેવ. જાણવાને અશક્ય

दुव्विगाणाय. त्रि० (दुर्विज्ञात) ખોટી રીતે જાણેલ.

दुव्विभव्व. त्रि० (दुर्विभाव्य) } દુર્લક્ષ્ય. જે મુ-
दुव्विभाव. त्रि० (दुर्विभाव) } શ્કેલીથી જાણ શકાય તે.

दुव्वियड. त्रि० (दुर्विवृत) વસ્ત્ર વિનાનો;નગ્ન.

दुव्वियड्ढ. त्रि० (दुर्विदग्ध) મિથ્યાભિમાની. (૨) અશિક્ષિત. જ્ઞાનનું જુઠું અભિમાન કરનાર

दुव्विसह. त्रि० (दुर्विषह) મુશ્કેલીથી સહન કરવું તે.

दुव्विसोज्झ. त्रि० (दुर्विशोध्य) દુઃખે શુદ્ધ કરી શકાય તેવું.

दुव्विहिय. त्रि० (दुर्विहित) અપયશવાળો

दुव्वुट्ठि. स्त्री० (दुर्वृष्टि) ખરાબ વૃષ્ટિ; માવઠું

दुसंचार. त्रि० (दुःसंचार) મુશ્કેલીથી ચાલી શકાય તેવુ.

दुसगणप्प. त्रि० (दुःसंज्ञाप्य) દુઃખે કરી સમજાવવા યોગ્ય; દુર્બોધ્ય.

दुसम. पु० (दुष्षम) અવસર્પિણી કાળનો પાંચમો આરો અને ઉત્સર્પિણી કાળનો બીજો આરો

दुसमदुसमा. स्त्री० (दुष्षमदुष्षमा) અવસર્પિણીનો છઠ્ઠો આરો અને ઉત્સર્પિણી કાળનો પહેલો આરો.

दुसमदुसमाअ. त्रि० (दुष्षमदुष्षमाज) જેમાં એકાંત દુઃખમાં દુઃખ છે એવા આરામાં જન્મેલ

दुसमसुसमा. स्त्री० (दुष्षमसुषमा) ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા અને અવસર્પિણીના ચોથા આરાનુ નામ; જેના દુઃખ ઘણું અને સુખ થોડુ હોય એવો કાળ

दुसमाअ. त्रि० (दुष्षमज) જેમા એકલુ દુઃખ છે એવા આરામા જન્મેલ

दुस्संबोह. त्रि० (दुःसंबोध) દુઃખે કરી બોધ પમાડી શકાય તેવા

दुस्समदुस्समाकाल. पु० (दुष्षमदुष्षमाकाल) અવસર્પિણીનો છઠ્ઠો આરો અને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો આરો, ૨૧૦૦૦ વર્ષના પરિમાણવાળો કાળ.

दुस्समसुसमाकाल. पु० (दुष्षमसुषमाकाल) અવસર્પિણી કાળનો ચોથો આરો અને ઉત્સર્પિણીકાળનો ત્રીજો આરો; ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણો એક કોટાકોટિ સાગરોપમ પરિમિત સમય

दुस्समाओद्देसय. पु० (दुष्षमोद्देशक) ભગવતી સૂત્રના એક ઉદ્દેશાનુ નામ

दुस्समाकाल. पु० (दुष्षमाकाल) અવસર્પિણીકાળના પાંચમા આરાનુ અને ઉત્સર્પિણીના બીજા આરાનું નામ.

दुस्सर. पु० (दुःस्वर) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ કઠોર સ્વર પામે.

दुस्सल. त्रि० (दुःशील) અવિનીત.

दुस्सह. त्रि० (दुःसह) } મુશ્કેલીથી સ-
दुस्सहिय. त्रि० (दुस्सोढ) } હન થાય તેવું.

दुस्साहड. त्रि० (दुःसहृत) દુઃખે કરી મેળવેલુ

दुस्सिज्जा. स्त्री० (दुःशय्या) दूषित शय्या-मकान.

दुस्सील. त्रि० (दुःशील) खराब स्वभाववाळो. (२) दुराचारी.

दुस्सील. न० (दौःशील्य) खराब स्वभाव.

दुस्सीस. पु० (दुशिष्य) दुष्ट शिष्य.

दुस्सुमिण } पु० न० (दुःस्वप्न) दुष्ट स्वप्नु, खराब स्वप्नु.
दुस्सुविण. }

दुस्सुय. न० (दुःश्रुत) दुष्ट शास्त्र. (२) त्रि० श्रुति कटु.

दुस्सेज्जा. स्त्री० (दुःशय्या) दुष्ट वसति, दुःखदायक मकान.

दुह. न० (दुःख) दुःख, पीडा.

दुहग्ग. पु० (दुर्भग) दौर्भाग्य; कमनशीब

दुहग्र. त्रि० (उभय) बन्ने, बे.

दुहग्र. त्रि० (दुर्हत) खराब रीते मारेल.

दुहग्र. त्रि० (द्विहत) बेथी मारेल

दुहश्रो. अ० (द्विधातस्) बंने तरफथी, बंने प्रकारे.

दुहश्रो वत्त पु० (द्विधावृत्त) बे इन्द्रियवाळो जीव.

दुहग न० (दुर्भग) दुर्भाग्यनाम; नाम कर्मनी एक प्रकृति, जेना उदयथी जीव दुर्भाग्य पामे छे

दुहट्ट. त्रि० (दुर्घट) दुर्घट, कठिन.

दुहण पुं० (द्रुघण) मुद्गर विशेष, कसरतनुं एक साधन

दुहण. न० (दोहन) दोहवु ते

दुहावह. त्रि० (दुःखावह) दुःखदायक

दुहिग्र. त्रि० (दुग्ध) दोहेल

दुहिय. त्रि० (दुःखित) दुःखी शोकग्रस्त; पीडित.

दुहिया. स्त्री० (दुहितृ) कन्या, दीकरी.

दुहिल. त्रि० (द्रुहिल) द्रोहकरनार, द्रोही.

दूइपलास. न० (दूतिपलाश) वाणिज्य नगरनी बहारनुं ए नामनु एक उद्यान.

दूई. स्त्री० (दूती) जासूस स्त्री. (२) उपाजणाना १६ दोषमांनो बीजो दोष.

दूईपिंड. पु० (दूतीपिण्ड) गृहस्थनो संदेशो पहोंचाडी आहार लेवो ते; उपायणाना १६ दोषमांनो बीजो दोष.

दूत. पु० (दूत) संदेशो पहोंचाडनार; दूत.

दूती स्त्री० (दूती) संदेशो आपनारी स्त्री.

दूभग. न० (दुर्भग) जुओ "दुभग" शब्द.

दूभग्गसत्ता. स्त्री० (दुर्भगसत्त्वा) दुर्भागी बाळकने जन्म आपनार स्त्री.

दूमक } त्रि० (दावक) दुःख करनार.
दूमग }

दूमण. न० (दवन) दुःखी करवुं ते.

दूमण न० ( ) धोळु करवु ते.

दूमण त्रि० (दुर्मनस्) दुष्ट मनवाळो.

दूमिग्र त्रि० (दावित) दुःखी थयेल.

दूमिय. त्रि० ( ) धोळुं करेल (२) बळेल; दाझेल.

दूय. पु० (दूत) संदेशो पहोचाडनार; दूत.

दूयकम्म. न० (दूतकर्म) जुओ "दूईपिंड" शब्द.

दूर. न० (दूर) दूर, छेटे; आघे (२) त्रि० छेटे आवेल (मोक्ष), असमीपवर्ती.

दूरगइ. } त्रि० (दूरगतिक) दूर जनार.
दूरगइग्र. } (२) सौधर्म आदि देवलोकमा उत्पन्न थनार.

दूरतराग त्रि० (दूरतर) अत्यन्त दूर.

दूरा अ० (दूरात्) दूरथी.

दूरालइय. पु० (दूरालयिक) मोक्षगामी.

दूरालय. पु० (दूरालय) दूर रहेल आश्रय (२) मोक्ष. (३) मोक्षनो मार्ग

दूस न० (दूष्य) वस्त्र, चादर.

दूसगणि. पु० (दूष्यगणिन्) लोहिताचार्यना शिष्य.

दूसण. न० (दूषण) कलंक.

दूसमा स्त्री० (दुष्षमा) જુઓ " દુસમા " શબ્દ.

दूसर. पु० (दुःस्वर) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ખરાબ સ્વર-અવાજ પામે.

दूसरयण. न० (दूष्यरत्न) પ્રધાન-શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર.

दूसह. त्रि० (दुःसह) જુઓ "દુસહ" શબ્દ.

दूसि न० (दूष्य) તંબુ, છાંદો.

दूसि. पु० (दूषिन्) નપુંસકનો એક ભેદ.

दूसित. } **दूसिय.** } त्रि० (दूषित) દૂષિત; દોષયુક્ત. (૨) પુ૦ એક પ્રકારનો નપુંસક.

दूहग. त्रि० (दुर्भग) દુર્ભાગી; પામર; દીન.

देउल. न० (देवकुल) દેવાલય; દેવળ.

देउलिश्र पु० (देवकुलिक) દેવળની સંભાળ લેનાર, પૂજારી.

देय त्रि० (देय) દેવા યોગ્ય.

देयड. पु० ( ) એક પ્રકારનો શિલ્પી-કારિગર.

देव पु० न० (देव) ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવતા. (૨) સ્વામી, રાજા, માલિક. (૩) અંજનક પર્વતના સિદ્ધાયતનના એક દ્વારનું નામ. (૪) ગંધિલવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૫) દેવદ્વારના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૬) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૭) મેઘ. (૮) આકાશ. (૯) દેવાધિદેવ, પરમાત્મા (૧૦) સાધુ; મુનિ

देवई. स्त्री० (देवकी) વસુદેવની એક રાણી, કૃષ્ણવાસુદેવની માતા. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

देवउत्त. त्रि० (देवोप्त) દેવકૃત.

देवउत्त. त्रि० (देवगुप्त) દેવથી રક્ષિત.

देवउत्त. पु० (देवपुत्र) દેવપુત્ર.

देवउल. न० (देवकुल) દેવળ.

देवंधकार. } **देवंधयार.** } पु० (देवान्धकार) દેવોને સતાઈ જવા માટે અંધકારનું સ્થાન હોવાથી તમસ્કાયનું એક નામ.

देवकण्णा. स्त्री० (देवकन्या) દેવકન્યા; દેવકુમારી.

देवकहकहय. पु० (देवकहकहक) દેવતાઓનો કોલાહલ.

देवकिब्बिस. } **देवकिब्बिसिय.** } पु० (देवकिल्बिष) દેવતાની હલકી જાત; કિલ્વિષ જાતના દેવતા.

देवकिब्बिसिया. स्त्री० (देवकिल्बिषिकी) ભાવના વિશેષ, જે હલકી દેવયોનિમાં ઉત્પન્ન થવાનું કારણ છે.

देवकुमार. पु० (देवकुमार) દેવકુમાર.

देवकुरा. स्त्री० (देवकुरु) મેરૂ પર્વતની દક્ષિણે મહાવિદેહાન્તર્ગત એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) ૨૧ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ

देवकुरु. पु० (देवकुरु) જમ્બૂદ્વીપના મહાવિદેહક્ષેત્ર અન્તર્ગત એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) એ નામનો દેવકુરૂ ક્ષેત્રનો એક દ્રહ. (૩) એ નામનું એક કૂટ. (૪) જમ્બૂદ્વીપના સોમનસ વખારા પર્વતનું ચોથું કૂટ-શિખર. (૫) જમ્બૂદ્વીપના વિદ્યુતપ્રભ પર્વતનું એ નામનું ત્રીજું કૂટ-શિખર. (૬) સ્ત્રી૦ રતિકર પર્વતની ઉત્તરે આવેલ ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની.

देवकुरुकूड. पु० (देवकुरुकूट) સોમનસ વખારા પર્વતના સાત કૂટમાંનું ચોથું કૂટ. (૨) વિદ્યુત પ્રભ વખારા પર્વતનું ત્રીજું કૂટ.

देवकुरुमहद्दुम. पु० (देवकुरुमहाद्रुम) એ નામનું એક દ્રુમ-ઝાડ.

देवकुरुय. पु० स्त्री० (देवकुरुज) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

देवकुल. न० (देवकुल) દેવમન્દિર, દેવળ.

देवगइ. स्त्री० (देवगति) દેવની ગતિ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

देवगणिया. स्त्री० (देवगणिका) અપ્સરા.

देवगुत्त. पु० (देवगुप्त) એ નામના એક બ્રાહ્મણ સન્યાસી.

देवच्छंदग. } **देवच्छंदय.** } पु० (देवच्छन्दक) દેવછંદો, જમીનથી બે ત્રણ હાથ ઉંચો ઓટલો; દેવમૂર્તિને બેસાડવાનો ઓટલો.

देवजस. पु० (देवयशस्) એક જૈન મુનિ.

देवजिण पु० (देवजिन) ભારતવર્ષમાં થનાર ૨૨ મા તીર્થંકર

देवड्ढ. त्रि० (द्व्यपार्द्ध) દોઢ

देवणिकाय. पु० (देवनिकाय) દેવનિકાય; સમાન ધર્મવાળા દેવોનો સમૂહ.

देवतमस न० (देवतमस्) દેવતાને અંધકાર રૂપ તમસ્કાય; એક પ્રકારનો અન્ધકાર.

देवता. स्त्री० (देवता) દેવ.

देवती स्त्री० (देवकी) કૃષ્ણ વાસુદેવની માતા.

देवदत्त पु० (देवदत्त) એક પુરૂષનુ નામ.

देवदत्ता. स्त्री० (देवदत्ता) ચંપા નગરીની રહેવાસી એક ગણિકા-વેશ્યા (૨) વિપાક સૂત્રનુ એ નામનુ નવમુ અધ્યયન.

देवदार. न० (देवद्वार) અજનગિરિના સિદ્ધાયતનની પૂર્વ દિશામા આવેલુ દ્વાર.

देवदारु. पु० (देवदारु) વૃક્ષ વિશેષ

देवदाली. स्त्री० (देवदाली) બહુ છીદ્રવાળી એ નામની એક લતા, રોહિણી.

देवदिण्ण. पुं० (देवदत्त) ધન શેઠનો તેની સ્ત્રી ભદ્રાથી ઉત્પન્ન થયેલ પુત્ર.

देवदीव. पु० (देवद्वीप) એ નામનો એક દ્વીપ.

देवदुंदुभि. } **देवदुंदुहि.** } पु० (देवदुन्दुभि) દેવ દુંદુભિ; વાદ્ય વિશેષ.

देवदूस. न० (देवदूष्य) દિવ્ય વસ્ત્ર. દેવનાના વસ્ત્ર.

देवन्नु. पु० (देवज्ञ) જ્યોતિષી.

देवपडिक्खोभ. पु० (देवप्रतिक्षोभ) દેવતાને ક્ષોભ પમાડનાર તમસ્કાય.

देवपवेसणय. पु० (देवप्रवेशनक) દેવગતિમા પ્રવેશ કરનાર જીવ.

देवपव्वय. पु० (देवपर्वत) એ નામનો સિતોદા નદીના કિનારા ઉપરનો એક વખારા પર્વત. (૨) પશ્ચિમ વનખડની વેદિકાની પૂર્વે આવેલા પર્વતનું જોડુ

देवफलिक्खोभा. स्त्री० (देवपरिक्षोभा) દેવતાને ક્ષોભ પમાડનાર રૂપ કૃષ્ણરાજીનુ એક નામ

देवफलिह. पु० (देवपरिघ) દેવને ભોગલ રૂપ તમસ્કાય.

देवफलिहा. स्त्री० (देवपरिघा) આઠ કૃષ્ણ રાજીમાની એક

देवभद्द पु० (देवभद्र) દેવદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનુ નામ.

देवमहाभद्द पु० (देवमहाभद्र) દેવદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

देवमहावर. पु० (देवमहावर) દેવસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

देवय. न० (दैवत) દેવ; દેવતા. (૨) ત્રિ० દેવસ્વરૂપ, દેવસબંધી.

देवया. स्त्री० (देवता) દેવ; દેવતા.

देवर पु० (देवर) દીયર: પતિનો નાનો ભાઇ.

देवरइ. पु० (देवरति) દેવરતિ નામે એક રાજા

देवरण्ण. न० (देवारण्य) દેવતાનું અરણ્ય-જગલ, તમસ્કાય.

देवरमण न० (देवरमण) સોભાંજન્યા નગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

देवराज. } **देवराय.** } पु० (देवराज) દેવતાનો રાજા, ઇન્દ્ર

देवल. पु० (देवल) એ નામના એક અન્યતીર્થી ઋષિ.

देवलोग. પુ० (देवलोक) દેવલોક; દેવોને રહેવાનું સ્થાન; સ્વર્ગ. (૨) દેવજાતિ.

देवलोय. પુ० (देवलोक) દેવલોક.

देववर. પું० (देववर) દેવસમૂહનો અધિપતિ દેવતા.

देववरवहू. સ્ત્રી० (देववरवधू) દેવતાની અગ્રમહિષી-મુખ્ય દેવી; દેવાંગના.

देववूह પુ० (देवव्यूह) દેવતાના સંગ્રામની રચનારૂપ તમસ્કાયનું એક નામ.

देवसंगत्ति. સ્ત્રી० (देवसंज्ञप्ति) દેવકૃત પ્રતિબોધ (૨) દેવતાઓના પ્રતિબોધથી લીધેલી દીક્ષા.

देवसंणिवाय. પુ० (देवसन्निपात) દેવસમાગમ. (૨) દેવસમૂહ. (૩) દેવોની ભીડ.

देवसमुद्द. પુ० (देवसमुद्र) એ નામનો એક સમુદ્ર.

देवसम्म. પુ० (देवशर्मन्) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૧૧ મા તીર્થંકર. (૨) ગૌતમસ્વામીએ પ્રતિબોધેલ એ નામનો એક બ્રાહ્મણ.

देवसयणिज्ज પુ० ન० (देवशयनीय) દેવતાની સેજ.

देवसिय. ત્રિ० (दैवसिक) દિવસ સંબંધી. દિવસને લગતુ.

देवसेण. પુ० (देवसेन) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) ભદ્દિલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાના પુત્ર. (૩) એરવતક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના તીર્થંકરનું નામ. (૪) ગોશાળાના ભાવી જન્મનું એક નામ. (૫) ભગવાન્ નેમિનાથના એક શિષ્ય; એક અન્તગડ મુનિ.

देवसोग्गइ. સ્ત્રી० (देवसद्गति) દેવરૂપ સદ્‌ગતિ.

देवसुय. પુ० (देवश्रुत) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર છઠ્ઠા તીર્થંકરનું નામ.

देवाणंद. પુ० (देवानन्द) એરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૪ મા તીર્થંકર.

देवाणंदा. સ્ત્રી० (देवानन्दा) બ્રાહ્મણકુંડ ગામ નગરના ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની સ્ત્રી અને મહાવીર સ્વામીની પ્રથમ ગર્ભધારણ કરનારી માતા. (૨) પખવાડીયાની પંદરમી રાત્રિ

देवाणुपुव्वी સ્ત્રી० (देवानुपूर्वी) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સીધે સીધુ-દેવતાની ગતિમાં જાય.

देवाणुप्पिय. ત્રિ० (देवानुप्रिय) ભદ્ર; મહાશય, મહાનુભાવ. દેવ સરખો પ્રિય, દેવના જેવો વહાલો. (કોમળ સંબોધન.)

देवातिदेव. પુ० (देवातिदेव) દેવોના પણ દેવ; તીર્થંકર.

देवाधिदेव પુ० (देवाधिदेव) તીર્થંકર.

देवानंदा. સ્ત્રી० (देवानन्दा) જુઓ "દેવાણંદા" શબ્દ.

देवारण्ण. ન० (देवारण्य) દેવતાને જંગલ જેવું સ્થાન. તમસ્કાય.

देवाहिदेव. પુ० (देवाधिदेव) ૧૮ દોષ રહિત તીર્થંકર

देवाहिव. પુ० (देवाधिप) દેવતાના અધિપતિ, ઇન્દ્ર.

देवाहिवइ. પું० (देवाधिपति) ઇંદ્ર.

देविंद. પુ० (देवेन्द्र) દેવતાનો ઇંદ્ર.

देविंदत्थय. પુ० (देवेन्द्रस्तव) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાનુ ૧૩ મુ સૂત્ર.

देविंदोववाय. ન० (देवेन्द्रोपपात) એ નામનુ એક કાલિક સૂત્ર.

देविड्ढि. સ્ત્રી० (देवर्द्धि) દેવનો વૈભવ. (૨) પુ० એક સુપ્રસિદ્ધ જૈન આચાર્ય.

देवित्थी સ્ત્રી० (देवस्त्री) દેવતાની સ્ત્રી: દેવી.

देवी. સ્ત્રી० (देवी) દેવી; દેવાંગના. (૨) રાજાની મુખ્ય રાણી; પટ્ટરાણી. (૩) સાતમા ચક્રવર્તીની માતા (૪) ૧૦ મા

ચક્રવર્તી હરિષેણની સ્ત્રી (૨ત્ન). (૫) ૧૮ મા તીર્થંકરની માતા.

देवुक्कलिया. સ્ત્રી૦ (देवोत्कलिका) દેવોની ઠઠ-ભીડ.

देवुद्देसय. પુ૦ (देवोद्देशक) જીવાભિગમ સૂત્રનો એક ઉદ્દેશો.

देवेंद्रोववाञ्च. ન૦ (देवेन्द्रोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર.

देवेसर પુ૦ (देवेश्वर) ઇન્દ્ર.

देवोद. પું૦ (देवोद) એ નામનો એક સમુદ્ર

देवोववाञ्च. પુ૦ (देवोपपात) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૩ મા તીર્થંકર.

देस. પુ૦ (द्वेष) દ્વેષ; શત્રુતા

देस. ત્રિ૦ (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

देस. પુ૦ (देश) દેશ, જનપદ (૨) ૧૦૦ હાથ માપેલી જમીનને દેશ કહે છે. (૩) પ્રદેશ; જગ્યા, સ્થાન (૪) દેશવિરતિ ગુણસ્થાનક. (૫) વસ્તુનો એક ભાગ; અંશ; હિસ્સો; પ્રદેશ. (૬) દેશકાળ, જમાનો. (૭) સ્થૂળ; મ્હોટું મ્હોટું. (૮) અવસર.

देसआरक्खिय. ત્રિ૦ (देशारक्षित) દેશનો અધિકારી.

देसआराहय. પુ૦ (देशाराधक) એક દેશનો આરાધક; સર્વથા આરાધક નહી.

देसकाल. પુ૦ (देशकाल) દેશકાળ, શુભાશુભ કાર્યનો નિશ્ચય કરેલ સમય

देसकालणया. સ્ત્રી૦ (देशकालज्ञता) દેશકાળને જાણવું તે.

देसकालवइत्ता. સ્ત્રી૦ (देशकालव्यतीतत्व) તીર્થંકરની વાણીનો ૧૪ મો અતિશય.

देसग. ત્રિ૦ (देशक) ઉપદેશ કરનાર.

देसग. પુ૦ (दर्शक) દર્શક; દર્શાવનાર.

देसघाइ. ત્રિ૦ (देशघातिन्) દેશઘાતી; આત્માના એક દેશની ઘાત કરનાર કર્મપ્રકૃતિ.

देसचरित्त. ન૦ (देशचारित्र) દેશવિરતિ; શ્રાવકપણું.

देसजइ. પુ૦ (देशयति) શ્રાવક; એક દેશથી યતિ જેવો. (૨) દેશવિરતિ; સ્થૂળ પાપની નિવૃત્તિ.

देसण. ન૦ (देशन) ઉપદેશ, શિક્ષા.

देसण. ન૦ (द्वेषण) દ્વેષ કરવો તે.

देसणा. સ્ત્રી૦ (देशना) દેશના, ઉપદેશ; ધર્મોપદેશ.

देसबंध. પુ૦ (देशबंध) એક દેશે બંધ થાય તે

देसबंधग. / **देसबंधय** પુ૦ (देशबन्धक) દેશથી બંધ કરનાર, સર્વ બંધક નહી

देसय. ત્રિ૦ (देशक) દેશના આપનાર, ઉપદેશક.

देसराग. ન૦ (देशराग) કોઇ દેશમા પ્રસિદ્ધ એક વસ્ત્રની જાત

देसविरअ. ત્રિ૦ (देशविरत) એક દેશે પાપથી નિવૃત્તિ પામેલ, શ્રાવક.

देसविरइ. સ્ત્રી૦ (देशविरति) એક દેશે પાપથી નિવૃત્તિ પામવી તે; શ્રાવકપણું, અણુવ્રત સ્વીકારવાના પરિણામ.

देसविरत. ત્રિ૦ (देशविरत) જુઓ "દેસવિરઅ" શબ્દ

देसविराहय. ત્રિ૦ (देशविराधक) એક દેશે વિરાધના કરનાર

देसावगास. પુ૦ (देशावकाश) જેમા દેશ-ક્ષેત્ર-ભૂમિની હદ બાંધવામા આવે છે તે; શ્રાવકનું દશમુ વ્રત.

देसावगासिय ન૦ (देशावकाशिक) દિશાઓ અને દ્રવ્યની મર્યાદા રૂપ શ્રાવકનુ દશમુ વ્રત

देसाहिवइ. પું૦ (देशाधिपति) દેશનો અધિપતિ; દેશનો રાજા.

देसि. ત્રિ૦ (देशिन्) દેશમા જન્મેલ.

देसिगणि. પુ૦ (देसिगणिन्) એ નામના એક આચાર્ય.

देसिभासा. स्त्री० (देशीभाषा) જુદા જુદા દેશની ભાષા

देसिय. पुं० (देशक) ઉપદેશ કરનાર, કથન કરનાર ગુરૂ. (૨) ભાગદાર.

देसिय. त्रि० (देशित) દેખાડેલ (૨) ઉપદેશેલ, પ્રતિપાદન કરેલ (૩) મોટા ક્ષેત્રમા વિસ્તાર પામેલ

देसिय. त्रि० (दैवसिक) દિવસ સબંધી

देसिल्लग. त्रि० (देशिक) દેશમા ઉત્પન્ન થયેલ; દેશ સબંધી

देसी. स्त्री० (देश्या) દેશમા જન્મેલી. દેશની

देसी. स्त्री० (देशी) દેશી (ભાષા).

देसीभासा स्त्री० (देशीभाषा) અત્યન્ત પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષાનો એક ભેદ

देसूण त्रि० (देशोन) થોડુ કમી

देह त्रि० (देह) શરીરના ચિન્હ, મસ તિલ વગેરે

देह पु० (देह) દેહ, શરીર (૨) એક અનતના પિશાચનુ નામ

देहवलिया. स्त्री० (देहवलिका) ભિક્ષાવૃત્તિ

देहत्थ त्रि० (देहस्थ) શરીરમા રહેનાર

देहि पु० (देहिन्) દેહધારી, આત્મા, જીવ

दोकिरिय पु० स्त्री० (द्विक्रिय) એક સમયે એક જીવ બે ક્રિયા વેદે એવી રીતે સ્થાપન કરનાર ગગાચાર્યના મતના અનુયાયી

दोक्खर. पु० (द्व्यक्षर) નપુસક.

दोगच्च. न० (दौर्गत्य) દરિદ્રતા; દુર્દશા

दोगिद्धिदसा. स्त्री० (द्विगृद्धिदशा) એ નામનો એક શ્રુત વિભાગ.

दोगुंछि. त्रि० (जुगुप्सिन्) જુગુપ્સા-ઘૃણા કરનાર.

दोगुंदग. पुं० (दोगुदक) ઘણી ક્રીડા કરનાર દેવતાની એક જાત.

दोगइ. स्त्री० (दुर्गति) ખરાબ ગતિ, નરક આદિ ગતિ.

दोच्च. त्रि० (द्वितीय) બીજો-જી-જુ.

दोच्च. न० (दौत्य) દૂતપણુ

दोच्चंग न० (द्वितीयाङ्ग) બીજુ અગ. (૨) રાંધેલુ શાક. (૩) કઢી

दोज्झ त्रि० (दोह्य) દોહવા યોગ્ય

दोण पु० (द्रोण) ચાર આઢકનુ માપ. (૨) દ્રોણકુમાર. (૩) પાણ્ડવોના ગુરૂ-દ્રોણાચાર્ય

दोणमुह. न० (द्रोणमुख) બન્દર કાંઠો.

दोणमेह पु० (द्रोणमेघ) જેટલા વખતમાં પાણીના બિંદુથી મોટી ગાગર ભરાય તે પ્રમાણનો વરસાદ

दोणसूरि पु० (द्रोणसूरि) અણુહિલપુરપટ્ટન નગરના એક આચાર્ય.

दोणिअ. पु० (द्रोणिक) જળથી ભરેલી મોટી કુડીમાં પુરૂષ પ્રવેશ કરે ને એક દ્રોણપાણી તેમાથી બહાર નીકળે તેટલા વજનવાળો પુરૂષ

दोणी स्त्री० (द्रोणी) નૌકા, નાવ (૨) પાણીનું મોટું કુંડુ

दोतिप्पभा. स्त्री० (ज्योतिप्रभा) ચદ્રની અગ્રમહિષીનું નામ.

दोधार त्रि० (द्विधार) બે ધારવાળુ.

दोफग्गुणी. स्त्री० (द्विफल्गुनी) પૂર્વાફાલ્ગુની અને ઉત્તરાફાલ્ગુની એ બે નક્ષત્ર

दोबल्ल न० (दौर्बल्य) દુર્બળપણુ

दोभग्ग न० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગ્ય

दोमणंसिय त्रि० (दौर्मनस्यिक) ખિન્ન, શોકગ્રસ્ત

दोमणस्स. न० (दौर्मनस्य) નાસીપાસી,ચિંતા.

दोमासिय. त्रि० (द्विमासिक) બે માસનુ. (૨) બે મહીનાના સાથે ઉપવાસ કરવા તે, દ્વિમાસિક તપ.

दोमासिया स्त्री० (द्विमासिकी) ભિક્ખુની બાર પડિમામાની બીજી પડિમા-અભિગ્રહ; આમાં એક માસ સુધી બેદાત અન્ન અને બેદાત પાણી લઇ શકાય.

दोमिली. स्त्री० (दोमिली) એક પ્રકારની બ્રાહ્મીલિપિ.

दोर. પુ० (दोर) દોરો; તાંતણો.

दोरूवय न० (द्विरूपक) બે; બેનો આંકડો.

दोला. स्त्री० (दोला) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

दोव. પુ० (दोव) એક પ્રકારની અનાર્ય જાતિ.

दोवई. } **दोवती.** } स्त्री० (द्रौपदी) દ્રૌપદી

दोवारंग પુ० (द्वाराङ्ग) અરિસાનો હાથો

दोवारिअ. } **दोवारिय.** } પુ० (दौवारिक) દ્વારપાળ, દરવાન.

दोस. પું० (दोष) દોષ; અવગુણ; દૂષણ.

दोस. પુ० (द्वेष) દ્વેષ; ક્રોધનો પર્યાય; અપ્રીતિ.

दोसऊरिया स्त्री० (दोषपूरिका) १८ લિપિમાંની એક

दोसण्णु. પુ० (दोषज्ञ) દોષને જાણનાર.

दोसपूरिया. स्त्री० (दोषपूरिका) જુઓ "દોષઊરિયા" શબ્દ

दोसवत्तिया. स्त्री० (दोषप्रत्ययिका) અપ્રીતિકારક ક્રિયા, દ્વેષથી ઉત્પન્ન થતી ક્રિયા.

दोसा. स्त्री० (दोषा) १८ લિપિમાંની એક.

दोसिण. न० ( ) ટાઢુ-રાતવાસી અન્ન.

दोसिणा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) જ્યોત્સ્ના; કાંતિ; તેજ; ચંદ્રલેશ્યા.

दोसिणाभा. स्त्री० (ज्योत्स्नाभा) જ્યોતિષીના ઇંદ્ર-ચંદ્ર તથા સૂર્યની બીજી અગ્રમહિષી.

दोसिय. त्रि० (दौष्यिक) કાપડીઓ; કાપડનો વ્યાપારી.

दोसियसाला. स्त्री० (दौष्यिकशाला) કાપડ વેચવાની જગ્યા, કાપડની દુકાન.

दोसिल्ल. त्रि० (दोषवत) દોષવાળું.

दोसीण. न० ( ) વાસી-ટાઢુ અન્ન

दोह. પુ० (द्रोह) કપટ; વેર બુદ્ધિ રાખી અપકાર કરવો તે.

दोहग्ग. न० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગ્ય.

दोहट्टि. પુ० (दोहट्टि) એ નામનું એક ગામ

दोहण. न० (दोहन) દુધ દોહવાનુ વાસણ.

दोहल न० (दोहद) ગર્ભવતી સ્ત્રીને બીજે ત્રીજે મહિને ગર્ભના જીવના ભવિષ્ય પ્રમાણે સારી માઠી ઇચ્છા-આતુરતા થાય તે.

ध.

धंत. त्रि० (ध्मात) અગ્નિઆદિથી તપાવીને શોધેલું; નિર્મળ કરેલું.

धगधगाइअ. त्रि० (धगधगायित) ધગ્ ધગ્ અવાજવાળું.

धट्टज्जुणग. પું० (धृष्टद्युम्न) દ્રુપદ રાજાનો પુત્ર; એક રાજકુમાર.

धण. न० (धन) દ્રવ્ય; લક્ષ્મી; સંપત્તિ. (૨) ૨૩ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૩) એ નામનો એક શેઠ. (૪) ધન્ય સાર્થવાહનો એક પુત્ર.

धणंजय. પુ० (धनजय) ઉત્તરાં ભાદ્રપદ નક્ષત્રનું ગોત્ર. (૨) પખવાડીઆના નવમા દિવસ-નોમનું નામ. (૩) એ નામના એક શેઠ.

धणंतरि. પુ० (धन्वन्तरि) ધન્વંતરી વૈદ્ય.

धणगिरि. પું० (धनगिरि) એક મુનિનું નામ; આર્ય ફલ્ગુમિત્રના શિષ્ય.

धणगुत्त. પુ० (धनगुप्त) ધનગુપ્ત નામે મહાગિરિ આચાર્યના એક શિષ્ય.

धणगोव. पुं० (धनगोप) રાજગૃહનગર નિવાસી ધન્ય સાર્થવાહનો ત્રીજો પુત્ર.

धणड्ढ. पुं० (धनाढ्य) એ નામના એક જૈન મુનિ.

धणदत्त. पु० (धनदत्त) ત્રીજા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક સાર્થવાહ.

धणदेव. पु० (धनदेव) ધન્ય સાર્થવાહનો બીજો પુત્ર.

धणपाल. पु० (धनपाल) ધન્ય સાર્થવાહનો પહેલો પુત્ર.

धणय. पु० (धनद) વૈશ્રમણ, કુબેર ભંડારી.

धणरक्खिय. पु० (धनरक्षित) ધન્ય સાર્થવાહનો ચોથો પુત્ર

धणवइ. पु० (धनपति) વૈશ્રમણ, કુબેર ભંડારી. (૨) એક રાજકુમાર.

धणवंत. त्रि० (धनवत्) ધનવાન્; શ્રીમંત.

धणवति. पु० (धनपति) કુબેર, ધનનો અધિષ્ઠાયક દેવતા.

धणवह. पु० (धनवह) એ નામના એક રાજા.

धणसत्थवाह. पु० (धनसार्थवाह) રાજગૃહ નગરનિવાસી ધન નામે એક સાર્થવાહ.

धणसिरी. स्त्री० (धनश्री) એક વાણીયાની સ્ત્રી.

धणसेट्ठि पु० (धनश्रेष्ठिन्) રાજગૃહ નગરનો રહેવાસી ધન નામે એક શેઠ.

धणावह. त्रि० (धनावह) એ નામના એક રાજા.

धणि. पुं० (ध्वनि) શબ્દ, ધ્વનિ; અવાજ.

धणि. स्त्री० (ध्राणि) અસંતોષ; લોભીપ્રકૃતિ. (૨) તૃપ્તિ; સંતોષ.

धणिक. त्रि० (धनिक) ધનવાન.

धणिट्ठा. स्त्री० (धनिष्ठा) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

धणिय. त्रि० (धनिक) ધનવાન્; (૨) ધણી; માલીક; સ્વામી.

धणिय. त्रि० ( ) મજબૂત; કઠિન; દૃઢ

धणियं. अ० ( ) અતિશય; ઘણુંજ.

धणु. न० (धनुष्) ધનુષ, તીરકામઠું. (૨) ચાર હાથનું માપ; વાંભ. (૩) पुं० ધનુષ્યવતી નારકીઓને દુઃખ આપનાર પરમાધામી.

धणुक. न० (धनुष्क) જુઓ "धणु" શબ્દ.

धणुग्गह. पु० (धनुर्ग्रह) ધનુર્વા; એક પ્રકારનો વાયુનો રોગ

धणुद्धय पु० (धनुर्ध्वज) એ નામનો રાજા કે જે આવતી ચોવીસીમાં પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

धणुपिट्ठ. / **धणुपुट्ठ.** पु० (धनुःपृष्ठ) ધનુષ્યની પીઠ-કમાન. (૨) ધનુષ્યના પીઠના આકારનુ ક્ષેત્ર

धणुवेय. पु० (धनुर्वेद) બાણ છોડવાની વિદ્યાનો ગ્રંથ, પાંચમો વેદ.

धणुह. न० (धनुष्) ધનુષ્ય.

धण्ण. त्रि० (धन्य) સન્માનનુ પાત્ર; આદરણીય; ભાગ્યશાળી. (૨) એક સાર્થવાહનુ નામ. (૩) એ નામના એક જૈન મુનિ. (૪) "અનુત્તરોપપાતિકદશા" સૂત્રનુ એક અધ્યયન. (૫) યક્ષ વિશેષ.

धण्ण. न० (धान्य) ૨૪ પ્રકારનુ ધાન્ય, અનાજ, દાણો.

धण्णंतरि. पु० (धन्वन्तरि) કનકરથ રાજાનો એક વૈદ.

धत्त. पु० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ

धत्तरट्ठ. पु० (धृतराष्ट्र) કાળા મુખ અને પગવાળો એક જાતનો હસ.

धन्न. त्रि० (धन्य) ધન્યવાદને લાયક. (૨) न० અણુત્તરોવવાઈ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૩) पु० કાકદી નગરીનિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર.

धन्न. न० (धान्य) અનાજ; ધાન્ય.

धन्नणिहि. पु० स्त्री० (धान्यनिधि) ધાન્ય રાખવાનુ ઘર; કોઠાર.

धन्नपुंजिय. न० (पुञ्जितधान्य) એકઠું કરેલું અનાજ.

धन्नविक्खित्त. न० (विक्षिप्तधान्य) વેરેલુ અનાજ

धन्नविरल्लिय न० (विरल्लितधान्य) પવનથી એકઠું કરેલુ અનાજ.

धन्नसंकड्डिय. न० (सङ्कर्षितधान्य) ખેતરમાંથી કાપીને ખળામાં આણેલું ધાન્ય

धन्ना. स्त्री० (धन्या) એ નામની એક સ્ત્રી

धन्नावह पु० (धन्यावह) એ નામનો એક રાજા.

धमग. त्रि० (ध्मायक) ધમનાર

धमण. न० (ध्मान) વાયુ પૂરવો તે (૨) ધમણ

धमणी. स्त्री० (धमनी) નાડી, નસ

धमाससार. पु० (धमाससार) એક પ્રકારની વનસ્પતિ ધમાસો.

धम्म पु० न० (धर्म) દુર્ગતિમાં પડતા જીવને ધારી રાખનાર જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્રરૂપ ધર્મ તથા ક્ષમા, સદાચાર આદિ આત્મ ધર્મની સામગ્રી (૨) વસ્તુનો સ્વભાવ (૩) દશવૈકાલિક સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૪) સૂયગડાંગ સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૫) જીવનો પર્યાય (૬) ૧૫ મા તીર્થંકરનું નામ (૭) દરેક વસ્તુને ગતિ આપનાર અરૂપી દ્રવ્ય ધર્માસ્તિકાય (૮) પુણ્ય, સુકૃત (૯) એ નામના એક જૈન મુનિ. (૧૦) આચાર, વ્યવહાર

धम्म त्रि० (धर्म्य) ધર્મયુક્ત. ધર્મને લાયક

धम्मकंखिय त्रि० (धर्मकाङ्क्षित) ધર્મની ચાહનાવાળો.

धम्मकहा. स्त्री० (धर्मकथा) ધર્મની ચર્ચા; ધર્મોપદેશ; ધર્મપ્રધાન દાન શીલ તપ ભાવ વગેરે સંબંધી કથા

धम्मकहि. त्रि० (धर्मकथिन्) ધર્મકથા કહેનાર. ધર્મનો ઉપદેશક

धम्मक्खाइ. त्रि० (धर्माख्यायिन) ધર્મ પ્રતિપાદક.

धम्मक्खाइ. त्रि० (धर्मख्याति) ધર્મની ખ્યાતિવાળો; ધર્માત્મા.

धम्मघोस. पु० (धर्मघोष) એ નામના એક સ્થવિર સાધુ.

धम्मचक्क. न० (धर्मचक्र) ધર્મને પ્રકાશ કરનારૂ ધર્મચક્ર તીર્થંકરની આગળ ચાલે તે ચક્ર. તીર્થંકરના ૩૪ અતિશયમાંનો ૨૧ મો અતિશય

धम्मजस पु० (धर्मयशस्) એ નામના એક જૈન મુનિ

धम्मजागरिया स्त्री० (धर्मजागर्या) ધર્મને માટે જાગરણ કરવું તે (૨) કુળધર્મ પ્રમાણે બાળકના જન્મને છઠ્ઠે દિવસે જાગરણ થાય છે તે

धम्मजीवि. त्रि० (धर्मजीविन) સંયમમય જીવન ગાળનાર

धम्मज्झय. पु० (धर्मध्वज) જંબુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પાંચમા તીર્થંકર (૨) ઇન્દ્રધ્વજ; ધર્મદ્યોતકધ્વજ

धम्मज्झाण. न० (धर्मध्यान) આજ્ઞાવિચયાદિ રૂપ ધર્મચિંતન, ધર્મવિચારણા, ભાવના, ચાર પ્રકારના ધ્યાનમાંનું એક

धम्मण न० (ध्मान) ફૂંક મારવી, વાયુ પુરવો તે

धम्मतित्थयर पु० (धर्मतीर्थंकर) જીનભગવાન

धम्मत्थकामज्झयण न० (धर्मार्थकामाध्ययन) ધર્માર્થકામ એ ત્રિવર્ગ સંબંધી દશવૈકાલિકસૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

धम्मत्थिकाय. पु० (धर्मास्तिकाय) એ પ્રકારનું લોકવ્યાપી દ્રવ્ય કે જે સર્વને ગતિમાં સહાય કરે છે.

धम्मदय. त्रि० (धर्मदय) ધર્મની પ્રાપ્તિ કરાવનાર; ધર્મદેશક.

धम्मदेव. पु० (धर्मदेव) ધર્મમાં દેવ સમાન. સાધુ; મુનિ.

धम्ममित्त. पु० (धर्ममित्र) છઠ્ઠા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

धम्मरुइ. पु० (धर्मरुचि) ધર્મમાં પ્રેમ, સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) એ નામના એક સાધુ. (૩) त्रि० ધર્મમાં રૂચિવાળો.

धम्मरुक्ख. पु० (धर्मवृक्ष) એ નામનું વલય જાતિનું એક વૃક્ષ.

धम्मवि. } **धम्मविउ** } त्रि० (धर्मवित) ધર્મના જાણકાર.

धम्मविरति. पु० (धर्मविरति) એ નામના એક સાધુ.

धम्मसण्णा. } **धम्मसन्ना** } स्त्री० (धर्मसंज्ञा) ધર્મ પર વિશ્વાસ, (૨) ધર્મબુદ્ધિ.

धम्मसील. त्रि० (धर्मशील) ધાર્મિક.

धम्मसीह. पु० (धर्मसिंह) સુબુદ્ધિ મંત્રીનો મિત્ર એક રાજા (૨) ચોથા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૩) એક સાધુનું નામ. (૪) ૧૫ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

धम्मसेण. पु० (धर्मसेन) સાતમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

धम्मा. स्त्री० (धर्मा) એ નામની એક સ્ત્રી.

धम्मायरिय. पु० (धर्माचार्य) ધર્મના આચાર્ય, ધર્મ પાળનાર તથા પળાવનાર સાધુ.

धम्मावाय. पु० (धर्मवाद) ધર્મ ચર્ચા. (૨) બારમો જૈન અંગગ્રંથ.

धम्माविअ त्रि० (ध्मापित) ધમણથી ઉનું કરેલ. (૨) ધમ્માર્થ. ધમેલ.

धम्मिट्ठ त्रि० (धर्मेष्ट) ધર્મપ્રિય.

धम्मिट्ठ त्रि० (धर्मिष्ठ) ધર્મમાં તત્પર, ધર્મની ઉંડી લાગણીવાળો, ધર્મ પ્રેમી.

धम्मिय. त्रि० (धार्मिक) ધર્માચરણી. ધર્મવાન્ (૨) ધર્મ સંબંધી.

धम्मिल्ल. पु० (धम्मिल) કેશબંધ; વેણી; અંબોડો (૨) એ નામના એક જૈન મુનિ.

धम्मीसर. पुं० (धर्मेश्वर) ભરતક્ષેત્રમાં થઈ ગયેલ ગત ચોવીસીના ૨૦ મા તીર્થંકરનું નામ.

धय. पुं० (ध्वज) } **धया.** स्त्री० (ध्वजा) } ધ્વજ, વાવટો.

धर. त्रि० (धर) ધારણ કરનાર, ધારી રાખનાર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૨૦ મા તીર્થંકર. (૩) છઠ્ઠા તીર્થંકરના પિતા. (૪) એ નામનો મથુરા નગરીનો રાજા.

धरण. पु० (धरण) દક્ષિણ દિશાના નાગકુમારોનો ઇન્દ્ર, ધરણેન્દ્ર. (૨) ધરણેન્દ્રનો મિત્ર. (૩) અંતગડસૂત્રના બીજા વર્ગના ૭ મા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધક વૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

धरण न० (   ) ધારણ કરવું.

धरणप्पभ. पु० (धरणप्रभ) ધરણેન્દ્રનો ઉત્પાત પર્વત.

धरणा. स्त्री० (धरणा) ધરણેન્દ્રની ધરણા નામે રાજધાની.

धरणि. स्त्री० (धरणि) પૃથ્વી, ધરા; ભૂમિ (૨) બારમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૩) અરનાથજીના શાસન દેવીનું નામ.

धरणिधरा. स्त्री० (धरणिधरा) તેરમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

धरणिरायहाणी. स्त्री० (धरणिराजधानी) એ નામની એક રાજધાની.

धरणोववाय पु० (धरणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

धरा स्त्री० (धरा) તેરમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ. (૨) પૃથ્વી.

धरिम. न० (धरिम) ત્રાજવાથી તોળીને વેચાતી વસ્તુ. (૨) ઋણ; કરજ.

धरिय त्रि० (धारित) ધારણ કરેલું.

धरिय. त्रि० (   ) ઢાંકેલું.

धरिसणा. स्त्री० (धर्षणा) અડાઇ, ધૃષ્ટતા.

धरिसणा. स्त्री० (धर्षणा) વચનથી તરછોડવું; ધિક્કારવું.

धव પુ૦ (धव) એ નામનું એક વૃક્ષ; ધાવડીનું ઝાડ. (૨) પતિ, સ્વામી

धवल. त्रि० (धवल) ધોળું, સફેદ; શ્વેત

धस પુ૦ (धस्) 'ધસ' એવો અવાજ.

धाअ. / **धाइ.** પુ૦ (धातृ) દક્ષિણ તરફના પણ-પાણય જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

धाइयसंड પુ૦ (धातकीखण्ड) ધાતકીખંડ નામે બીજો દ્વીપ

धाई. स्त्री० (धात्री) ધાવમાતા (૨) ધાવનું કામ કરીને પ્રાપ્ત કરેલ ભિક્ષા.

धाईपिंड. પુ૦ (धात्रीपिण्ड) ધાત્રીની પેઠે બાળકને રમાડી-ખેલાવીને ભિક્ષા લેવી તે. ભિક્ષાનો એક દોષ.

धाउ. પુ૦ (धातु) સોનું રૂપુ વિગેરે ધાતુ (૨) ગરૂ વગેરે જાતની માટી-પથ્થર. (૩) શરીરની અંદરના વાત, પિત્ત, કફ વગેરે ધાતુઓ (૪) ક્રિયાવાચક શબ્દ, ક્રિયાપદ. (૫) પૃથ્વી, જળ, તેજ અને વાયુ એ ચાર મહાભુત.

धाउअ त्रि० (धातुज) ધાતુથી બનેલું, ધાતુવાળું (૨) નામ; શબ્દ.

धाडण. न० (ध्राडन) પ્રેરણા. (૨) નાશ

धाती. स्त्री० (धात्री) ધાવમાતા.

धातु. પું૦ (धातु) ક્રિયાવાચક શબ્દ. ક્રિયાપદ (૨) ખનિજ પદાર્થ; ધાતુ.

धाम. न० (धामन) બળ; તેજ

धाय न० (ध्रात) સુભિક્ષ, સુકાળ. (૨) તૃપ્ત; સંતુષ્ટ.

धायई. स्त्री० (धातकी) લવણ સમુદ્રને ફરતો ધાતકીના ઝાડથી ઓળખાતો બીજો દ્વીપ. (૨) એક પ્રકારનું વૃક્ષ.

धायईखंड. પુ૦ (धातकीखण्ड) એ નામનો એક દ્વીપ

धायईरुक्ख. પુ૦ (धातकीवृक्ष) આંબળાનું ઝાડ, જેની નીચે ૨૩ મા તીર્થંકરને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતુ.

धायईसंड. પુ૦ (धातकीखण्ड) જુઓ "ધાઇયસંડ" શબ્દ.

धारग त्रि० (धारक) ધારણ કરનાર.

धारण. न० (धारण) ધારણ કરવાની અવસ્થા (૨) ગ્રહણ. (૩) રક્ષણ. (૪) પરિધાન. (૫) અવલમ્બન

धारणा. स्त्री० (धारणा) મતિ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર, સ્મૃતિ, ધારણા. (૨) ધારણા નામનો વ્યવહાર. (૩) જેના ઉપર આડસર રહે છે તે થાંભલો (૪) મનની સ્થિરતા.

धारणाववहार. પુ૦ (धारणाव्यवहार) વ્યવહાર વિશેષ.

धारणिज्ज त्रि० (धारणीय) ધારણ કરવા યોગ્ય.

धारणी. स्त्री० (धारणी) ૧૧ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની રાણી. (૩) શિવ રાજાના એ નામની રાણી. (૪) શ્રેણિક મહારાજાની રાણી (૫) ધારણ કરનારી

धारय त्रि० (धारक) ધારણ કરનાર

धारा. स्त्री० (धारा) શસ્ત્રાદિની ધાર (૨) દૂધ, પાણી, તેલ વિગેરેની ધાર-છેડ.

धारावारिय. त्रि० (धारावारिक) જેમાં ધારાથી પાણી પડતુ હોય તે-ફુવારો વગેરે

धारावारियलेण. પુ૦ (धारावारिकलयन) ફુવારાવાળું ઘર.

धाराहय. त्रि० (धाराहत) વરસાદથી છંટાયેલ.

धारि. त्रि० (धारिन्) ધારણ કરનાર.

धारिआ. स्त्री० (धारिका) ધારણ કરનારી.

धारिणी. स्त्री० (धारिणी) મિથિલાના જિતશત્રુ રાજાની રાણી. (૨) કોણિક રાજાની રાણીનું નામ (૩) બળરાજાની રાણીનું

नाम (४) सद्‌गुणधारी-सद्‌गुणी स्त्री. (५) રૂપી રાજાની રાણીનું નામ (૬) ચંપા નગરીના જિતશત્રુ રાજાની રાણીનું નામ.

धावण न० (धावन) દોડવું, ભાગવું.

धावणअ. पु० (धावनक) દૂત; દોડનાર સેવક.

धाहा स्त्री० ( ) અવાજ, પોકાર.

धिइ स्त्री० (धृति) ધીરજ, ચિત્તની સ્વસ્થતા. (૨) ધૃતિદેવી; નિષધ પર્વતના તિગિચ્છદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) ધૃતિદેવીની પ્રતિમા-મૂર્તિ. (૪) ધારણા, સ્મૃતિ (૫) અભિમાન (૬) ધરણ; અવસ્થાન

धिक्कय त्रि० (धिक्कृत) ધિક્કારેલ. (૨) न० ધિક્કાર, તિરસ્કાર

धिक्कार. पुं० (धिक्कार) ધિક્કાર, તિરસ્કાર (૨) અગિયારમાથી પંદરમા કુળકરના સમયમા વપરાતી દંડનીતિ. ધિક્કારની શિક્ષા.

धिज्ज. न० (धैर्य) ધીરજ, ધૈર્ય

धिज्ज. त्रि० (ध्येय) ધ્યાન કરવા યોગ્ય. ચિન્તનીય

धिज्जाइय. पु० स्त्री० (धिग्जातिक) બ્રાહ્મણ.

धिज्जीवित न० (धिग्जीवित) ધિક્કારપાત્ર જીવન.

धिति. स्त्री० (धृति) ધીરજ. (૨) નિષધ પર્વતના તિગિચ્છદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી

धितिकूड. पुं० (धृतिकूट) નિષધ પર્વતના નવકૂટમાનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર

धितिधर. } **धितिहर.** } पु० (धृतिधर) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી એક ગાથાપતિ.

धिद्धिक्कार. पु० (धिग्धिक्कार) ધિક્ શબ્દથી અતિશય તિરસ્કાર કરવો તે.

धिद्धी. अ० (धिग्धिक्) ધિક્કારવાચી શબ્દ

धिरत्थु अ० (धिगस्तु) ધિક્કાર હો.

धी स्त्री० (धी) ધી; બુદ્ધિ.

धीमंत. त्रि० (धीमत्) બુદ્ધિવાળુ.

धीर त्रि० (धीर) ગભીર, ધીર. (૨) વિવેકી, શાન્ત. (૩) સહિષ્ણુ. (૪) पुं० પરમાત્મા, જિનદેવ. (૫) ગણધર દેવ

धुणण न० (धूनन) કંપાવવું; હલાવવું.

धुणण त्रि० (धाव्य) દૂર કરવા યોગ્ય. (૨) न० પાપ. (૩) કર્મ.

धुत. त्रि० (धुत) દૂર કરેલ. (૨) આચારાંગ સૂત્રનુ છઠ્ઠું અધ્યયન (૩) આઠ પ્રકારના કર્મ.

धुत्त त्रि० (धूर्त) ધુતારો, ઠગ

धुम्म. पु० (धूम्र) ધુમાડો

धुय त्रि० (धुत) કંપાવેલુ, હલાવેલું. (૨) न० સંયમનું અનુષ્ઠાન. (૩) મોક્ષ (૪) त्रि० તજેલુ. (૫) न० કર્મ.

धुय पु० (ध्रुव) સંયમ.

धुर पु० (धुर) એ નામનો ૪૦ મો ગ્રહ.

धुरा स्त्री० (धुरा) રથ આદિની ધોસરી. (૨) ભાર, જવાબદારી

धुरी स्त्री० (धुरी) ધરી, ધોસરી

धुव. त्रि० (ध्रुव) નિશ્ચળ, સ્થિર; શાશ્વત (૨) पु० ધ્રુવ કાળ. જે વખતે જે કાર્ય કરવાનુ હોય તે સમય (૩) न० મોક્ષ અને તેના સાધન (૪) અવશ્ય ભાવી. (૫) નિશ્ચિત, નિયત (૬) મોક્ષ; મુક્તિ. (૭) સંયમ, ઇન્દ્રિયાદિ નિગ્રહ. (૮) સંસાર. (૯) અત્યન્ત; અતિશય.

धुवउदइ. त्रि० (ध्रुवोदयिन) જેનો ઉદય વિચ્છિન્ન નથી થયો એવી કર્મ પ્રકૃતિ.

धुवउदया. स्त्री० (ध्रुवोदया) ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ.

धुवउदीरणा. स्त्री० (ध्रुवोदीरणा) અવશ્યભાવી ઉદીરણા.

धुवं. अ० (ध्रुवम्) ચોક્કસ; નક્કી, અવિચળપણે.

धुवकम्मिअ. पु० (ध्रुवकर्म्मिक) નિત્યકર્મયોગી લુહારાદિ જાતિ.

धुवचारि. त्रि० (ध्रुवचारिन्) મુમુક્ષુ, મોક્ષના અભિલાષી.

धुवण. न० (धावन) ધોવું, સાફ કરવું.

धुवणिग्गह पु० (ध्रुवनिग्रह) આવશ્યક, અનુષ્ઠાન વિશેષ.

धुवपगडि स्त्री० (ध्रुवप्रकृति) પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ, મિથ્યાત્વમોહનીય, સોલકષાય, ભય, જુગુપ્સા, તૈજસ, કાર્મણ, વર્ણાદિ ચાર, અગુરૂલઘુ ઉપઘાત, નિર્માણ, પાંચ અન્તરાય, એ ૪૭ પ્રકૃતિ અવિચ્છિન્ન હોય તે માટે ધ્રુવપ્રકૃતિ કહેવાય છે.

धुवबंध पु० (ध्रुवबन्ध) } જે પ્રકૃતિબંધ
धुवबंधी. स्त्री० (ध्रुवबन्धिनी) } હેતુ મળે અવશ્ય બંધાય તેને સ્થાને બીજી પ્રકૃતિ ન બંધાય તે ધ્રુવબંધી (પ્રકૃતિ)

धुवमग्ग पु० (ध्रुवमार्ग) મોક્ષમાર્ગ.

धुवराहु पु० (ध्रुवराहु) ચન્દ્રની સાથે ચાલનાર નિત્ય રાહુ.

धुववरण पु० (ध्रुववर्ण) સંયમ. (૨) મોક્ષ (૩) શાશ્વત યશ.

धुवसंकम पु० (ध्रुवसङ्क्रम) ધ્રુવસત્તાવાળી પ્રકૃતિનું સંક્રમણ-સજાતીય પ્રકૃત્યન્તરમાં પ્રવેશ.

धुवसंतकम्मिगा स्त्री० (ध्रुवसत्कर्मिका) કર્મની ૧૫૮ ઉત્તર પ્રકૃતિમાં નરકદ્વિક, મનુજદ્વિક, દેવદ્વિક, વૈક્રિયસપ્તક, આહારકસપ્તક, તીર્થંકરનામ, સમ્યક્ત્વમોહનીય, સમામિથ્યાત્વમોહનીય, ઉચ્ચગોત્ર, ચાર આયુષ્ય, એ અઠ્ઠાવીસ પ્રકૃતિ અધ્રુવસત્તાની, બાકીની ૧૩૦ પ્રકૃતિ ધ્રુવસત્તાની છે.

धुवसत्ता. स्त्री० (ध्रुवसत्ता) ધ્રુવસત્તા. જેની સત્તા જીવને સર્વદા હોય પરંતુ ભવપ્રત્યયાદિક કારણિક ન હોય તે.

धुवसीलया. स्त्री० (ध्रुवशीलता) ૧૮ સહસ્ર શીલાંગ રથને ધારણ કરવા તે.

धुवसुन्न. त्रि० (ध्रुवशून्य) શાશ્વતશૂન્ય એટલે જે કોઈ પણ કાળે અસ્તિત્વમાં ન આવે એવી દ્રવ્ય વર્ગણા.

धुवं. अ० (ध्रुवम्) નિશ્ચળ; સ્થિર, નિત્ય.

धूत त्रि० (धूत) પૂર્વે બાંધેલ કર્મ.

धूता स्त्री० (दुहितृ) પુત્રી, કન્યા.

धूम पु० (धूम) ધુમાડો (૨) ધૂમાડાની માફક સંયમને મલિન કરનાર આહારનો એક દોષ (૨) દ્વેષ; અપ્રીતિ.

धूमकेउ पु० (धूमकेतु) ધુમકેતુ નામનો ૭૦ મો ગ્રહ. (૨) વહ્નિ; અગ્નિ.

धूमण. न० (धूमन) ધૂમપાન.

धूमप्पभा } स्त्री० (धूमप्रभा) પાંચમી નરક, જ્યાં ધુમાડા જેવા પ્રકાશ હોય છે.
धूमप्पहा }

धूमवट्टि. स्त्री० (धूमवर्त्ति) ધુમાડાની વાટ ધુમાડાના ગોટા.

धूमसिहा स्त्री० (धूमशिखा) ધુમાડાનો અગ્રેલો ભાગ.

धूमाभा. स्त्री० (धूमाभा) એ નામની પાંચમી નરક ભૂમિ.

धूमिय न० (धूमित) અગર વગેરે સુગંધી પદાર્થનો ધુપ દેવો તે.

धूमिया. स्त्री० (धूमिका) ધુંવર.

धूम्म. पु० (धूम्र) ધુમાડો.

धूय. त्रि० (धूत) દૂર કરેલ.

धूयरा. स्त्री० (दुहितृ) પુત્રી. (૨) પુત્રીની પુત્રી.

धूया. स्त्री० (दुहितृ) દીકરી; કન્યા; પુત્રી.

धूलि स्त्री० (धूलि) ધુળ; રજ.

धूलिया. स्त्री० (धूलिका) ધૂળિ.

धूली. स्त्री० (धूलि) ધુળ; રજ.

धूव. पुं० (धूप) ધુપ; સુગન્ધી દ્રવ્ય વિશેષ.

धूवकडुच्छुय. पु० (धूपकडुच्छुक) ધૂપનો કડછો

धूवघडिआ. स्त्री० (धूपघटिका) ધૂપ રાખવાનું ભાજન.

धूवघडी. स्त्री० (धूपघटी) જેમા ધૂપ ઉખેવવામાં આવે તે.

धूवण. न० } (धपन) રોગ નિવૃત્તિ માટે
धूवणाया. स्त्री० } ધૂપમાં વપરાતો સુગન્ધિયુક્ત પદાર્થ. (૨) ધૂપ દેવો તે

धूविय त्रि० (धपित) ધૂપાવેલું; ધૂપ દીધેલું

धेज्ज. न० (धैर्य) ધૈર્ય; ધીરજ.

धेणु स्त्री० (धेनु) ગાય; ધેનુ.

धेय त्रि० (धेय) ધારણ કરવા યોગ્ય

धेय. त्रि० (ध्येय) ધ્યાન કરવા યોગ્ય

धेवत. } पु० (धैवत) નાભીથી ઉઠેલો
धेवय } વાયુ, દાંત ને હોઠના સ્થાનમાં જે અવાજ ધારણ કરે તે સ્વર: સાતમાંનો છઠ્ઠો સ્વર.

धोअण. न० (धावन) ધોવું, સાફ કરવું

धोत. } त्रि० (धौत) ધોયેલું; સાફ કરેલું
धोय }

धोयण न० (धावन) ધોવું, સાફ કરવું.

धोयपोत्ती. स्त्री० (धौतपोतिका) બ્રાહ્મણને પહેરવાનું વસ્ત્ર

धोरण. न० (   ) ચાલવાની ચતુરાઈ.

धोरणी. स्त्री० (धारणी) જળની નિરન્તર ચાલતી ધારા, ધોરીઓ.

धोरुगिणी स्त्री० (धोरुकिनिका) દેશ વિશેષમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી

धोरेय त्रि० (धौरेय) બોજો વહન કરનાર જાનવરો બળદ વગેરે.

धोवण. न० (धावन) ધોવું, સાફ કરવું



न.

न. अ० (न) નહી, ના, નિષેધાત્મક અવ્યય.

नइ स्त्री० (नदी) નદી;—ગંગા યમુના સિન્ધુ ઇત્યાદિ (૨) નદી નામે એક દ્વીપ અને સમુદ્ર.

नउइ } स्त्री० (नवति) નેવું
नउति. }

नउय. पु० (नयुत) ૮૪ લાખ નયતાંગ પ્રમાણેનો કાળ વિભાગ.

नउयंग. पु० (नयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુત પરિમિત કાળ વિભાગ.

नउल. पुं० (नकुल) નોળીયો.

नउली. स्त्री० (नकुली) નોળીઆની માદા. (૨) નકુલ સંબંધી વિદ્યા

नं अ० (ननु) શંકાસૂચક અવ્યય.

नंगल. पुं० (लाङ्गल) હળ.

नंगुलि. त्रि० (लाङ्गुलिन्) પૂંછડીવાળું જનાવર.

नंद पु (नन्द) આવતી ચોવીસીના પ્રથમ વાસુદેવ (૨) આનંદ, પ્રસન્નતા. (૩) લોઢાનુ આસન. (૪) નવનંદ.

नंदग. पु० (नन्दक) નન્દક નામનુ વાસુદેવનુ ખડ્ગ–તલવાર

नंदण त्रि० (नन्दन) આનન્દ ઉપજાવનાર. (૨) પુ० પુત્ર. (૩) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના ચોવીસમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનુ નામ. (૪) દેવતાઓને રમવાનુ આનંદ કરવાનુ સ્થાન; મેરૂપર્વત ઉપર આવેલુ નન્દનવન. (૫) આવતી ચોવીસીના સાતમા બળદેવનું નામ. (૬) ઓગણીસમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

नंदणभद्द. पु० (नंदनभद्र) સભૂતિવિજયના શિષ્ય

नंदणवण. न० (नन्दनवन) મેરૂ પર્વત ઉપર આવેલો એ નામનો બગીચો; દેવતાઓનું ક્રીડાસ્થાન

नंदमित्त. પુ० (नन्दमित्र) આવતી ચોવીસીના બીજા વાસુદેવનું નામ.

नंदवती. સ્ત્રી० (नन्दवती) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ.(૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી.

नंदसेणिया. સ્ત્રી० (नन्दसेनिका) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી.

नंदा સ્ત્રી० (नन्दा) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી (૩) એકમ, છઠ અને અગીયારસ એ ત્રણ તિથિઓનું નામ. (૪) ૧૦ મા તીર્થંકરની માતા. (૫) અંજનગિરિની દક્ષિણ તરફની પુષ્કરિણી વાવનું નામ

नंदाचंपापविभत्ति. પુ० न० (नन्दाचम्पाप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારના નાટકમાંનું એક.

नंदापविभत्ति. પુ० न० (नन्दाप्रविभक्ति) એ નામે નાટ્ય વિધિ.

नंदावत्त. પુ० न० (नन्दावर्त) એક જાતનો સાથીઓ. (૨) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત (૩) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધ સેણિયા પરિકર્મનો ૧૩ મો ભેદ (૪) સિદ્ધ સેણિયા અને મણુસ્સ સેણિયા પરિકર્મનો તેરમો અને પુટ્ઠ સેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો દશમો ભેદ. (૫) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૨ મો ભેદ. (૬) અઢારમા તીર્થંકરનું લાંછન.

नंदि. પું० न० (नन्दि) નંદીસૂત્ર. (૨) નંદીવાજિંત્રનો શબ્દ. (૩) રમતગમત; પ્રમોદ; હર્ષ.

नंदिआवत्त પુ० (नन्दिकावर्त) એ નામનું સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એક લોકપાળનું નામ.

नंदिघोस. પુ० (नन्दिघोष) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) બાર પ્રકારના વાજિંત્રનો અવાજ.

नंदिणीपिउ. પુ० (नन्दिनीपितृ) મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંના એક.

नंदिपुर न० (नन्दिपुर) સાંડિલ દેશનું પ્રસિદ્ધ નગર

नंदिफल. न० (नन्दिफल) નંદિફળના દૃષ્ટાંત વાળું જ્ઞાતાનું ૧૫ મું અધ્યયન.

नंदिमाणग. પુ० (नन्दिमानक) એક જાતનું પક્ષી.

नंदिय પુ० (नन्दिक) નંદીસૂત્ર, નંદીસિદ્ધાન્ત

नंदिय. ત્રિ० (नन्दित) આનન્દયુક્ત. (૨) સમૃદ્ધિવાન્

नंदिलक्खमण. પુ० (नन्दिलक्ष्मण) એ નામનો મગુસ્વામિનો એક શિષ્ય

नंदिवद्धण. પુ० (नन्दिवर्धन) મહાવીર સ્વામીના મોટાભાઈનું નામ

नंदिवद्धणा સ્ત્રી० (नन्दिवर्धना) અંજનગિરિ પર્વતની ઉત્તરદિશાની પુષ્કરિણી વાવડીનું નામ.

नंदिसेण પુ० (नन्दिसेन) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ચોથા તીર્થંકર (૨) વિપાકસૂત્રનું નંદિષેણ નામનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

नंदिसेणा. સ્ત્રી० (नन्दिसेना) પશ્ચિમ તરફના અંજનગિરિ પર્વતની પૂર્વ બાજુની પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

नंदिस्सर. પું० (नंदीश्वर) નંદીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

नंदिस्सरवर. પુ० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

नंदी. पु० स्त्री० (नन्दी) २९ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૧ મું સૂત્ર, નંદીનામે મૂળ સૂત્ર. (૨) લાભનો પર્યાયવાચક શબ્દ. (૩) ગન્ધાર ગ્રામની પહેલી મૂર્છના (૪) આઠમા દ્વીપ અને સમુદ્રનું નામ. (૫) પોઠિયો; આખલો; સાંઢ. (૬) હર્ષ; આનંદ. (૭) મતિશ્રુત અવધિ મનઃપર્યવ અને કેવળ એ પાંચ જ્ઞાન.

नंदीचुरणग. न० (नन्दिचूर्णक) હોઠ રંગવાનું એક ચૂર્ણ.

नंदीभाण न० (नन्दिभाजन) પાત્ર વિશેષ.

नंदीमुयंग. पु० (नंदीमृदंग) એક જાતનું મૃદંગ-માદલ

नंदीमुह. पु० (नन्दीमुख) એક જાતનું પક્ષી

नंदीसर. पु० (नन्दीश्वर) એક દ્વીપનું નામ

नंदीसरदीव. पु० (नन्दीश्वरद्वीप) નંદીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

नंदीसरवर पु० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો દ્વીપ.

नंदुत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) પૂર્વ તરફના અંજનગિરિ પર્વતની પૂર્વબાજુની પુષ્કરિણી વાવનું નામ

नंदोत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની નંદોત્તરા નામની રાણી.

नकुल. पु० (नकुल) નોળીયો.

नक्क. पु० (नासिका) નાક, ઘ્રાણેંદ્રિય.

नक्कच्छिन्न. त्रि० (नासिकाच्छिन्न) નાક છેદાયલો; નકટો.

नक्ख. पुं० (नख) નખ.

नक्खत्त. न० (नक्षत्र) જ્યોતિઃશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ૨૮ નક્ષત્ર.

नख. पु० (नख) નખ.

नग. पुं० (नग) પર્વત; પહાડ.

नगर. न० (नगर) નગર, શહેર.

नगरगुत्तिय. पु० (नगरगुप्तिक) નગરની રક્ષા કરનાર કોટવાળ, ફોજદાર વિગેરે.

नगरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; નગર

नगिण } **नग्ग.** } त्रि० (नग्न) વસ્ત્ર રહિત; નાગો.

नग्ग न० (नाग्न्य) નગ્નપણું, નિરૂપાધિપણું

नग्गभाव. पु० (नग्नभाव) નગ્નવૃત્તિ, સાધુવૃત્તિ.

नग्गोह. पु० (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ.

नच्चण न० (नर्तन) નાચવું, ગાનતાન કરવું.

नच्चणी. स्त्री० (नर्तकी) નાચ કરનારી; નટી.

नच्चिर त्रि० (नर्तनशील) નાચનાર.

नजुतंग पु० (नयुताङ्ग) ચોરાશી લાખ નજુતપરિમિત કાળવિભાગ.

नट्ट. न० (नाट्य) ૩૨ પ્રકારના નાટક પ્રયોગ, નૃત્યગાનાદિ. (૨) નાટ્યકળા. (૩) त्रि० નાટક કરનાર; નાટકીઆ.

नट्टग त्रि० (नर्तक) નાચ કરનાર.

नट्टमालअ. पु० (नृत्तमालक) વૈતાઢ્યની ખંડપ્રપાત ગુફાનો અધિપતિ દેવતા.

नट्टय. त्रि० (नर्तक) નાચનાર.

नट्टसाला. स्त्री० (नाट्यशाला) નાટકશાળા

नट्टिया स्त्री० (नर्तकी) નાચ કરનાર સ્ત્રી.

नट्ठ त्रि० (नष्ट) નષ્ટ થયેલ, નાશ પામેલ. (૨) દિવસના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના સત્તરમા મુહૂર્તનું નામ

नट्ठवंत पु० (नष्टव्रत) એ નામનું ૨૬ મું મુહૂર્ત

नड. पु० (नट) નટ; નાટકીઆ

नडिअ त्रि० ( ) વિડંબિત; ખેદ પમાડેલ

नणु अ० (ननु) શંકાસૂચક અવ્યય.

नत्तमाल. पु० (नक्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ; ખજુરી

नत्तु. पु० (नप्तृ) દોહિતરો.

नत्तुआ. स्त्री० (नप्तृका) પૌત્રી, દીકરાની કે દીકરીની દીકરી.

नन्नुई. स्त्री० (नन्नूका) જુઓ " નનુઆ " શબ્દ

नत्थ त्रि० (न्यस्त) રાખેલું (૨) છોડેલું;તજેલું.

नत्था. स्त्री० (नस्ता) બળદ વગેરેને નાકમાં બાંધેલ દોરડી. નાથ

नत्थि. अ० (नास्ति) નથી. છ નહિ.

नद. पु० (नद) શબ્દ, નાદ, ધ્વનિ.

नदी. स्त्री० (नदी) નદી

नपु. न० (नपुम) નપુસકવેદ

नपुंम न० (नपुम) નપુસક વેદ, જેમાં સ્ત્રી અને પુરૂષ બંનેના લક્ષણ હોય તે

नपुंसक. } **नपुंसग** } न० (नपुमक) નપુસક. નામર્દ

नपुंसगवयण न० (नपुमकवचन) નપુસક વચન, નાન્યતરજાતિ વાચક પ્રત્યય

नपुंमगवेदग पु० (नपुमकवेदक) નપુસક વેદ; ત્રણ વેદમાંનો એક

नपुंमगवेय पु० (नपुमकवेद) નપુસક વેદ. ત્રણ વેદમાંનો એક

नभ. न० (नभस) આકાશ

नमंसण न० (नमन) નમન કરવું

नमंसणिज्ज त्रि० (नमस्य) નમસ્કાર કરવા યોગ્ય

नमंसिय. त्रि० (नमस्य) નમવા યોગ્ય

नमि. पु० (नमि) મિથિલા નગરીનો રાજા (૨) ચાલુ અવસર્પિણીના ૨૧ મા તીર્થંકરનું નામ.

नमिर. त्रि० (नम्र) નમ્ર, વિનયી.

नमुक्कार. पु० (नमस्कार) નમસ્કાર.

नमुक्कारसिया. स्त्री० (नमस्कारसीमा) નમસ્કાર ગણી પાળે નહી ત્યાં સુધી સવારના પહોરમાં બે ઘડી સુધી ચઉવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરવા તે

नमुदय. पुं० (नमुदक) એ નામનો એક આજીવિક મતનો ઉપાસક.

नमो. अ० (नमस) નમસ્કાર હો.

नमोक्कार. पु०(नमस्कार) પ્રણામ; નમસ્કાર.

नमोक्कारपुन्न. न० (नमस्कारपुण्य) નમન કરવાથી થતું પુણ્ય.

नय. त्रि० (नत) નમ્ર થએલ; નત.

नय अ० (नच) નહિ.

नय पु० (नय) એક વસ્તુના અનેક ધર્મમાંથી એક ધર્મને મુખ્ય રાખી અન્યને ગૌણ રાખી વિચાર કરવો તે, જુદી જુદી અપેક્ષાએ પદાર્થને જોવાની અને સમજવાની દૃષ્ટિ (૨) ન્યાય. (૩) શાસ્ત્ર. (૪) મત

नयण. न० (नयन) નયન, આંખ (૨) લઇ જવું, દોરી જવું

नयर. न० (नगर) નગર કર વિનાનું ગામ.

नयरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; શહેર.

नर पु० (नर) મનુષ્ય, પુરૂષ. (૨) મનુષ્ય ગતિનામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

नरक. पु० (नरक) નરક

नरकंता स्त्री (नरकान्ता) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રની પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રમાં ભળતી એ નામની એક મોટી નદી.

नरग. पु० (नरक) નરક, નરકાવાસ.

नरगपालग. पु० (नरकपालक) નારકીઓને કર્મનું ફળ આપનાર પરમાધામી.

नरदेव. पु० (नरदेव) ચક્રવર્તી.

नरय. पु० (नरक) નારકીઓનું નિવાસ સ્થાન, રત્નપ્રભા આદિ સાત નરક, પાતાળ લોક

नरयविभत्ति. स्त्री० (नरकविभक्ति) સૂયગડાંગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.

नरवइ } **नरवति.** } पु० (नरपति) નૃપતિ; રાજા.

नरवेअ पु० (नरवेद) પુરૂષવેદ.

नराणुपुव्वी स्त्री० (नरानुपूर्वी) મનુષ્યની અનુપૂર્વી; નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે જીવને બીજી ગતિમાંથી મનુષ્યની ગતિમાં સિધેસિધુ લઇ આવે.

नराहिव. पुं० (नराधिप) नरोनो अधिप; नृप; राजा.

नरिंद पुं० (नरेन्द्र) नरेन्द्र; राजा. (२) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

नरिंदकंत पु० (नरेन्द्रकान्त) ए नामनु पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

नरिंदुत्तरवडिंसग. पु० (नरेन्द्रोत्तरावतंसक) ए नामनु पांचमा देवलोकनुं एक विमान

नरेसर. पु० (नरेश्वर) नरेश्वर. चक्रवर्ती.

नल. पु० (नल) तृण विशेष; नल; बरु.

नलकूबर. पु० (नलकुबर) वैश्रमण देवनो पुत्र समान एक देव. अनिलाक्षिन्यस्थान एक देव

नलिण पु० न० (नलिन) कमल (२) ८४ लाख नलिनांगपरिमित काळविभाग. (३) ए नामनु आठमा देवलोकनु एक विमान.

नलिणंग पु० (नलिनाङ्ग) चोराशी लाख पउमांगपरिमित काळ विभाग

नलिणगुम्म. पु० (नलिनगुल्म) आठमा देवलोकनु एक विमान.

नलिणा. स्त्री० (नलिना) नलिना नामनी महाविदेहनी एक विजय. (२) जम्बूवृक्षना अग्निखुणाना वनखंडनी एक वावडीनु नाम.

नलिणावई. स्त्री० (नलिनावती) महाविदेहनी एक विजय

नलिणी स्त्री० (नलिनी) कमलिनी.

नलिन पु० (नलिन) नलिन राजा के जे आवती चोवीसीना प्रथम तीर्थंकर महापद्मनी पासे दीक्षा लेशे.

नलिनगुम्म. पु० (नलिनगुल्म) जुओ " नलिणगुम्म " शब्द.

नलिय. न० (नलित) एक जातनी वनस्पति.

नव. त्रि० (नवन्) नवनी संख्या.

नव. त्रि० (नव) नवु, रुपाळु; नूतन.

नवग. न० (नवक) नवनो समूह.

नवणीय. न० (नवनीत) माखण.

नवतय. न० (नवतक) उननुं वस्त्र विशेष

नवनवइ स्त्री० (नवनवति) नवाणुं. ९९ नी संख्या.

नवनवमिया. स्त्री० (नवनवमिका) ८१ दिवसोमा थती ४०५ दातनी एक भिक्षु पडिमा- अभिग्रह विशेष.

नवनीय. न० (नवनीत) माखण.

नवनीया. स्त्री० (नवनीका) गुल्म जातनुं एक झाड.

नवमल्लइ. पु० (नवमल्लकिन्) नव मल्लवशना एक राजाना पक्षना राजा के जे महावीरस्वामीना परमभक्त हता.

नवमा. स्त्री० (नवमी) नवमी; नोम

नवमालिआ. स्त्री० (नवमालिका) नवमालिकानी वेल.

नवमिया स्त्री० (नवमिका) पश्चिम दिशाना रुचक पर्वत पर वसनारी आठ दिशाकुमारीमानी छट्ठी. (२) साधर्मेन्द्रनी त्रीजी अग्रमहिषी (३) सत्पुरुषेन्द्रनी बीजी अग्रमहिषी.

नवयअ. पु० (नवतक) उननु वस्त्र विशेष.

नवरं. अ० ( ) विशेषतासूचक अव्यय.

नवरि. अ० ( ) केवल; मात्र.

नवलेच्छइ. पु० (नवलेच्छकिन्) नव लेच्छकि जातिना राजा.

नवि. अ० (नैव) नहीं; निषेधसूचक शब्द.

नविय. त्रि० (नव्य) नूतन; नवु

नस्सर. त्रि० (नश्वर) नाश थनार.

नह न० (नभस्) आकाश.

नह. पु० (नख) नख.

नहच्छेयणअ. न० (नखच्छेदनक) नखनेछेदनार; नेरणी.

नहर पु० (नखर) नख.

नहि. त्रि० (नखिन्) नख-नहोरवाळु जानवर.

नहु. अ० (नैव) नही.

नाअ पु० (न्याय) सन्मार्ग, मुमुक्षुजनोनो आचार. (२) पदार्थनु स्वरूप जणावनार न्याय-कांटो (३) त्रि० योग्य. उचित. (४) न० आवश्यकसूत्रनु पर्यायवाचक नाम.

नाइ अ० (नैव) नहीं निषेधार्थक अव्यय.

नाइ. स्त्री० (ज्ञाति) जाति; कुटुंब

नाइअ त्रि० (नादित) शब्द; अवाज. (२) गीतादि

नाग. पु० (नाग) सर्प (२) हाथी (३) नागकुमार. भवनपति देवतानी एक जात (४) अनीयसादि ७ भाइना पिता, सुलसानो पति. (५) ११ करणमानु एक करण. (६) अंजन पर्वतना सिद्धायतनना त्रीजा द्वारनु नाम. (७) नागद्वारना अधिपति देवनु नाम (८) ए नामनो एक छोडवो, नागकेसर

नागकुमार. पु० (नागकुमार) भवनपति देवतानी एक जात

नागकुमारी स्त्री० (नागकुमारी) नागकुमारनी देवी

नागदंत. पु० (नागदन्त) हाथीना दांतना आकारवाळी खीली.

नागपरियावणिया. स्त्री० (नागपरियापनिका) ७२ सूत्रमांनु एक.

नागपरियावलिया. स्त्री० (नागपर्यावलिका) ए नामनु एक कालिकसूत्र.

नागपव्वअ. पु० (नागपर्वत) ए नामनो सीतोदा नदीने किनारे आवेलो एक पर्वत

नागबाण. पु० (नागबाण) एक जातनु बाण, जे छुट्या पछी नागनी पेठे मनुष्यने पाशरूपे वींटाइ शरीरमां प्रवेश करे छे ते.

नागमंडलपविभत्ति. पु० (नागमण्डलप्रविभक्ति) नागमंडळनी विशेष रचनायुक्त नाटक.

नागमित्त. पुं० (नागमित्र) आर्य महागिरिना शिष्य.

नागरपविभत्ति. पु० (नागरप्रविभक्ति) नगर संबंधी विशेष रचनावाळु नाटक.

नागरुक्ख. पु० (नागवृक्ष) महोरगदेवनी सभा आगळनु वृक्ष (२) नागकेशरनु झाड

नागलया. स्त्री० (नागलता) तांबुलनी वेल. नागरवेल.

नागवीहि. स्त्री० (नागवीथि) शुक्रग्रहनी गति विशेष.

नाडइज्ज. त्रि० (नाटकीय) नाटक संबंधी (२) नाटकना पात्र.

नाडग. } न० (नाटक) बत्रीस प्रकारना
नाडय. } नाटक (२) नाट्यशास्त्र

नाडिया. स्त्री० (नाडिका) २४ मिनिट प्रमाणकाळ, घडी

नाण. न० (ज्ञान) ज्ञान, समजण, बोध

नाणंतराय. पु० (ज्ञानान्तराय) ज्ञानमा अन्तराय पाडवी; ज्ञानावरणीय कर्म बांधवानो एक हेतु.

नाणट्ठ. त्रि० (नानार्थ) अनेक अर्थवाळु.

नाणत्त न० (नानात्व) विविधपणु

नाणनिराहवणाया स्त्री० (ज्ञाननिह्नव) ज्ञानीज्ञान आपनारनो उपकार न मानवो ते, ज्ञानावरणीय कर्म बांधवानो एक हेतु

नाणपडिणीयया. स्त्री० (ज्ञानप्रत्यनीकता) ज्ञानथी प्रतिकूळ वर्तवुं ते, ज्ञानावरणीय कर्म बांधवानो एक हेतु.

नाणप्पदोस. पु० (ज्ञानप्रदोष) ज्ञान उपर द्वेष राखवो ते; ज्ञानावरणीय कर्म बांधवानो एक हेतु.

नाणप्पवाय. पु० (ज्ञानप्रवाद) जेमा ज्ञान विषयक विचार छे ते पांचमा पूर्व.

नाणप्पवायपुव्व. पु० (ज्ञानप्रवादपूर्व) ज्ञानप्रवाद नामे चउद पूर्वमांनो एक पूर्वशास्त्र.

नाणविसंवादणजोग. પુ૦ (ज्ञानविसंवादनयोग) જ્ઞાનયોગને વિષમભાવે પ્રવર્તાવવા તે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ

नाणवि. त्रि० (ज्ञानवित्) જ્ઞાનવાન્. યથાર્થપણે પદાર્થને જાણનાર.

नाणा अ० (नाना) અનેકરૂપે; વિવિધપ્રકારે

नाणायार पु० (ज्ञानाचार) કાળે ભણવું વિનયસહિત ભણવું. વગેરે આઠ પ્રકારનો જ્ઞાનનો આચાર.

नाणावरण न० (ज्ञानावरण) જ્ઞાનાવરણીય કર્મ.

नाणावरणिज्ज न० (ज्ञानावरणीय) જ્ઞાનને ઢાંકનાર કર્મ.

नाणि. त्रि० (ज्ञानिन्) જ્ઞાનવાન્. જ્ઞાની

नाति स्त्री० (ज्ञाति) જ્ઞાતિના માણસ

नाभि. पु० (नाभि) નાભિ. ડુંટી (૨) શ્રી ઋષભદેવના પિતા નાભિરાજા (૩) પૈડાની નાભિ-તુંબ.

नाम. न० (नामन्) નામ, અભિધાન. સંજ્ઞા (૨) આઠ કર્મોમાંનુ છઠ્ઠું કર્મ. (૩) કામળ આમંત્રણરૂપ. (૪) ગુણ હોય કે ન હોય છતાં અમુક ગુણદ્યોતક નામ પાડવું તે. નામનિક્ષેપ.

नामं अ० (नामन्) નામે, નામવાળો (૨) સંભાવનાર્થમાં વપરાતું અવ્યય

नामकम्म. न० (नामकर्मन्) નામકર્મ કર્મના આઠ પ્રકારમાંનો છઠ્ઠો પ્રકાર.

नामकरण न० (नामकरण) એ નામનો એક સંસ્કાર કે જેમાં નામ પાડવાની ક્રિયા કરવામાં આવે છે.

नामधिज्ज. / नामधेज्ज. / नामधेय. न० (नामधेय) નામ. નામની સ્થાપના

नामय. अ० (नामक) સંભાવના અર્થે વપરાતું અવ્યય.

नामिय. त्रि० (नामित) નમાવેલું.

नामुदय. पु० (नामोदक) એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન્ (૨) ગોશાળાનો એક શ્રાવક

नाय. त्रि० (ज्ञात) જાણેલું; સમજાયેલ. (૨) न० ઉદાહરણ દૃષ્ટાંત. (૩) पु० મહાવીર સ્વામીનો વંશ, જ્ઞાત નામનું કુળ. (૪) છઠ્ઠા અંગસૂત્રનું નામ (૫) કર્મના નેતા, આત્મા. (૬) જ્ઞાતિ, નાત.

नायअ पु० (ज्ञातज) જ્ઞાતકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ મહાવીરસ્વામી (૨) त्रि० નાતનો, જ્ઞાતિનો

नायकुल न० (ज्ञातकुल) એક પ્રખ્યાત ક્ષત્રિય કુળ (૨) પિતૃકુળ

नायग त्रि० (नायक) નાયક, સ્વામી

नायपुत्त. पु० (ज्ञातपुत्र) જ્ઞાત નામે કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ શ્રી વર્ધમાનસ્વામી

नायसंड न० (ज्ञातषण्ड) મહાવીરસ્વામીએ જે વનમાં દીક્ષા લીધી તે વનનું નામ.

नायाधम्मकहा. स्त्री० (ज्ञाताधर्मकथा) જ્ઞાતાધર્મકથા એ નામનું ધર્મકથારૂપ છઠ્ઠું અંગસૂત્ર

नायार पु० (ज्ञात) જાણનાર આત્મા

नारंग. न० (नारङ्ग) નારંગીફળ

नारय. पु० (नारक) નરકના જીવ

नारय. पु० (नारद) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ

नाराय पु० (नाराच) બાણ (૨) મર્કટબંધ. એક જાતનું હાડનું બંધારણ

नारायण पु० (नारायण) લક્ષ્મણ અપર નામક નારાયણ નામના વાસુદેવ.

नारायसंघयण. न० (नाराचसंहनन) એક પ્રકારનું શરીરનું બંધારણ.

नारिय. त्रि० (अनार्य) મ્લેચ્છ, અનાર્ય.

नारी. स्त्री० (नारी) નારી; સ્ત્રી-

नारीकंता. स्त्री० (नारीकान्ता) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રની એક નદી; નીલવંત પર્વતના કે-

શરી હ્રદના ઉત્તર તોરણેથી નીકળી રમ્યક્વાસ ક્ષેત્રમાં વ્હેતી એક મહાનદી

नारीकूड. પુ० (नारीकूट) નીલવંત પર્વતનાં નવકૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

नाल. પુ० (नाल) કમળનો દાંડો. (૨) પાણી જવાનો રસ્તો; પરનાળ.

नालंदइज्ज. ન० (नालंदीय) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના સાતમા અધ્યયનનું નામ

नालग. ન० (नालक) લસણની દાંડલી

नालियर. પુ० (नालिकेर) એ નામનો એક દ્વીપ (૨) નાળીએર.

नालियरी. સ્ત્રી० (नालिकरी) નાળિએરનું ઝાડ.

नालिंदा. સ્ત્રી० (नालिन्दा) રાજગૃહીની એક શેરી, નાલંદા પાડો.

नालिया. સ્ત્રી० (नलिका) માપવાનું એક સાધન. ધનુષ્ય; ચાર હાથ પ્રમાણ માપ (૨) કાળ માપવાનું એક સાધન. ઘડી (૩) શરીર કરતા ચાર આંગળ વધારે લાંબી લાકડી (૪) ઘૂતની સર્વ કળા (૫) વાંસની નળી. (૬) વનસ્પતિ વિશેષ

नाली સ્ત્રી० (नाडी) ઘટિકા; ઘડી.

नावण. ન० (स्नपन) સ્નાન કરવું તે

नावा. સ્ત્રી० (नौ) નાવ. હોડી; નૌકા.

नावापुड પુ० (नौपुट) નાવના આકારે કરેલ હથેળીનો આકાર; ધોબો.

नावाबंध. પુ० (नौबन्ध) હોડીની પેઠે બંધ દેવો-સાંધવું તે.

नाविअ. પુ० (नाविक) નાવ ચલાવનાર; ખલાસી.

नास. પુ० (न्यास) થાપણ, નિક્ષેપ.

नास. પુ० (नाश) નાશ, વિનાશ.

नासग. ત્રિ० (नाशक) નાશ કરનાર.

नासण. ન० (नाशन) નાશ કરવો તે. (૨) પલાયન; નાશી જવું તે.

नासणा. સ્ત્રી० (नाशन) વિનાશ.

नासा. સ્ત્રી० (नासा) નાસિકા; નાક.

नासि ત્રિ० (नाशिन्) નાશવંત.

नासिका. સ્ત્રી० (नासिका) નાસિકા, નાક.

नासिय. ત્રિ० (नष्ट) નષ્ટ થયેલ.

नासिया સ્ત્રી० (नासिका) નાક.

नाह પુ० (नाथ) સ્વામી, માલિક; નાયક

नाहि. સ્ત્રી० (नाभि) ડુંટી.

नाहिय. પુ० (नास्तिक) નાસ્તિક

नाहियवाद. પુ० (नास्तिकवाद) નાસ્તિકવાદ

नाहियवादि ત્રિ० (नास्तिकवादिन्) નાસ્તિકવાદિ, નાસ્તિક મતવાળો

निअंब પુ (नितम्ब) પર્વતના ઉપરનો ભાગ.

निअट्टि. ન० (निवृत्ति) આઠમું નિયટ્ટિબાદર ગુણસ્થાનક

निअम પુ० (नियम) નિશ્ચય, નક્કી

निअमिअ ત્રિ० (नियमित) નિર્માણ કરેલ, રચેલ

निअय. ત્રિ० (नियत) નિત્ય; શાશ્વત, સ્થિર

निअलिअ. ત્રિ० (निगडित) બંધનથી બાંધેલ

निइअ. ત્રિ० (नित्य) નિત્ય, સ્થિર. (૨) ન० હમેશાં, પ્રતિદિન.

निउण ત્રિ० (निपुण) ચતુર; પ્રવીણ, ડાહ્યો

निउत्त. ત્રિ० (नियुक्त) ગોઠવેલ, યોજેલ

निउय. પુ० (निगोद) નિગોદીઆ જીવનું શરીર

निउरंब. ન० (निकुरम्ब) સમૂહ, જથ્થો.

निओग. પુ० (नियोग) આજ્ઞા; હુકમ. (૨) નિયમ. (૩) વ્યાપાર.

निओय. પુ० (निगोद) અનંતકાય જીવ.

निओयग. પુ० (निगोदक) નિગોદીયા જીવનું શરીર

निंदणया. } **निंदणा.** } સ્ત્રી० (निन्दना) આત્માની સાક્ષિયે પોતાના દોષોની નિન્દા કરી પશ્ચાતાપ કરવો તે.

निंदा. स्त्री० (निन्दा) નિન્દા.
निंदुअ. त्रि० (निन्दुत) જન્મતા મરેલ, મૃત જન્મેલ
निंब. पुं० (निम्ब) લીમડો.
निंबअ. पुं० (निम्बक) એ નામનો માણસ.
निंबकरय. पुं० (निम्बकरञ्ज) એ નામનું એક ઝાડ.
निकर. पुं० (निकर) સમૂહ
निकरण. न० } (निकरण) કોઈને પણ
निकरणया. स्त्री० } શારીરિક યા માનસિક દુઃખ ઉત્પન્ન કરવું તે (૨) કારણ
निकरणा. स्त्री० (निकरण) નિર્ણય· નિશ્ચય
निकस. पुं० (निकष) સોનું ઘસવાની કસોટી.
निकसाअ. पुं० (निष्कषाय) ગયેલ્પિણી ભરતખંડમાં થનાર ૧૩ મા તીર્થંકર
निकाअ. पुं० (निकाय) સમૂહ; જથ્થો
निकाइय. त्रि० (निकाचित) નિર્યાત્રિત હેતુ ઉદાહરણાદિદ્વારા વ્યવસ્થાપિત કરેલ. (૨) અત્યંતગાઢ અધ્યવસાય વડે બાંધેલ કર્મ કે જે ફળરૂપે ભોગવ્યા વિના નાશ થાય નહિ તે
निकाइया. स्त्री० (निकाचना) કર્મના નિકાચનબંધ.
निकाम. न० (निकाम) અત્યન્ત, અતિશય. (૨) નિશ્ચય.
निकामचारि त्रि० (निकामचारिन्) આધાકર્માદિ નિમિત્ત અત્યન્ત ફરનાર
निकायणा. स्त्री० (निकाचना) આઠમાનું કોઈ કરણ પ્રવર્તી ન શકે એવી અવસ્થામાં કર્મને સ્થાપવાં તે.
निकेय. न० (निकेत) આશ્રય; સ્થાન; ઉપાશ્રય.
निक्क. त्रि० ( ) નિર્મળ.
निक्कंकड त्रि० (निष्कङ्कट) કંટક રહિત; વિઘ્ન રહિત.
निक्कंखिय त्रि० (निष्काङ्क्षित) આકાંક્ષા - અભિલાષા વિનાનું.
निक्कंटक. त्रि० (निष्कण्टक) અડચણ–વિઘ્નરહિત
निक्कंप त्रि० (निष्कम्प) અચળ, સ્થિર.
निक्कंम. न० (निष्कर्मन्) કર્મરહિત–મોક્ષ.
निक्कंमदंसि त्रि० (निष्कर्मदर्शिन्) સર્વ કર્મરહિત–આત્માને જોનાર, આત્મજ્ઞ
निक्कमण न० (निष्क्रमण) નીકળવું
निक्कल त्रि० (निष्कल) કળાહીન
निक्कसाय पुं० (निष्कषाय) જુઓ 'निकसाय' શબ્દ
निक्कारण न० (निष्कारण) કારણ વિના
निक्किट्ठ त्रि० (निकृष्ट) અધમ; નીચ
निक्किरिअ त्रि० (निष्क्रिय) ક્રિયારહિત; અક્રિય.
निक्किवया स्त्री० (निष्कृपता) નિર્દયતા
निक्खंत. त्रि० (निष्क्रान्त) નીકળેલ, બહાર આવેલ. સંસારથી ભાગેલ, દીક્ષિત થયેલ
निक्खम पुं० (निष्क्रम) નીકળવું તે, દીક્ષા લેવી તે
निक्खमण त्रि० (निष्क्रमण) ચાલી નીકળવું; સંસાર છોડી દીક્ષા લેવી
निक्खमाभिसेअ. पुं० (निष्क्रमाभिषेक) દીક્ષામહોત્સવ
निक्खित्त त्रि० (निक्षिप्त) મૂકેલ; રાખેલ (૨) એષણાના દશ દોષમાંનો ત્રીજો દોષ, જે સચિત્ત વસ્તુ ઉપર રાખેલી વસ્તુ લેવાથી લાગે છે.
निक्खित्तचरअ. पुं० (निक्षिप्तचरक) રાંધવાના વાસણમાંથી બહાર કાઢેલ હોય તેજ લેવું એવો અભિગ્રહ કરનાર.
निक्खित्तसत्थ. पुं० (निक्षिप्तशस्त्र) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ બારમા તીર્થંકર.

निक्खिव. पु० (निक्षेप) સ્થાપન કરવું. મૂકવું.

निक्खिवण न० (निक्षेपण) મૂકવું, કરવું

निक्खुड पु० (निष्कुट) ઘરની પાસેનું વન (૨) ગામ વગર સ્થાન. (૩) ભરત આદિ ક્ષેત્રનો એક વિભાગ ખંડ

निक्खेव. पु० (निक्षेप) થાપણ રાખેલું ધન. (૨) નિક્ષેપ, કર્મદલિઆનો નિક્ષેપ કરવો તે (૩) શબ્દાર્થ વ્યાપાર, નામ સ્થાપના દ્રવ્ય અને ભાવ, એ ચાર પ્રકારના નિક્ષેપ. (૪) અનુયોગદ્વાર સૂત્રના બીજો ભેદ. (૫) મુકવું તે

निक्खेवग्न पु० (निक्षेपक) નિગમન, ઉપસંહાર.

निक्खेवण. न० } (निक्षेपण) મુકવું, રાખવું
निक्खेवणया. स्त्री० }

निक्खेवणा. स्त्री० (निक्षेपणा) સ્થાપન કરવું તે; રાખવું, મુકવું તે.

निगम. पु० (निगम) વ્યાપારીઓનું નિવાસ સ્થાન (૨) વૈશ્ય, વ્યાપારી

निगर. पु० (निकर) સમૂહ, જથ્થો

निगरिंत त्रि० (निकरित) સારું કરેલ.

निगरिय. त्रि० (निगलित) શોધિત, ગાળીને શુદ્ધ કરેલ.

निगाइग्न पु० (निकाचित) ભોગવ્યા વિના બીજી રીતે છૂટે નહી તેવા મજબુત કર્મ બન્ધ

निगाम. न० (निकाम) અત્યન્ત, ઘણું અતિશય, ઇષ્ટ ઉપરાંત.

निगिट्ठ त्रि० (निकृष्ट) અધમ, નીચ

निगिण. त्रि० (नग्न) નગ્ન, નાગા

निगुंज. पु० (निकुञ्ज) લતાનો માંડવો.

निगूढ. त्रि० (निगूढ) ગુપ્ત; નહી દેખાય તેવું.

निगूहिय. न० (निगूहित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

निगोय. पु० (निगोद) અનંતકાય જીવ.

निगाय. त्रि० (निर्गत) નીકળેલ; દૂર થયેલ.

निग्गइ. पु० (निर्गति) એ નામના એક પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને આંબાની પલટાયલી દશા જોઇ વૈરાગ્ય થયો હતો.

निग्गंथ. पु० (निर्ग्रन्थ) પરિગ્રહના અથવા રાગ દ્વેષની ગ્રંથિ-ગાંઠ રહિત સાધુ.

निग्गंथ त्रि० (नैर्ग्रन्थ) નિર્ગ્રંથ સંબંધી (ધર્મ, પ્રવચન, વગેરે)

निग्गंथी. स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી, આર્યા

निग्गत. त्रि० (निर्गत) નીકળેલું; દૂર થયેલું.

निग्गम पु० (निर्गम) નીકળવું તે.

निग्गमण न० (निर्गमन) નીકળવું તે.

निग्गमन न० (निर्गमन) ઉત્પત્તિ

निग्गय त्रि० (निर्गत) જુઓ "નિગ્ગત" શબ્દ.

निग्गह. पु० (निग्रह) દંડ, શિક્ષા. દમન (૨) પરાજય વાદીને યુક્તિ બળથી પકડવો તે

निग्गहट्ठाण. न० (निग्रहस्थान) એક પ્રકારનું વાદિને પરાજય કરવાનું સ્થાન, વચન ચાતુરી.

निग्गुण त्रि० (निर्गुण) ગુણ વિનાનો; મૂર્ખ

निग्गुन्न. त्रि० (नैर्गुण्य) ગુણહીનતા.

निग्गोह पु० (न्यग्रोध) નિગ્ગોહપરિમંડળ સંઠાણ (૨) વડનું ઝાડ

निग्गोहमंडल. न० (न्यग्रोधमण्डल) જેના નાભિ ઉપરનો ભાગ શાસ્ત્રમાં કહેલા પ્રમાણ જેવું હોય તે, ૭ સંઠાણમાનું એક

निग्घाडण. न० (निर्घाटन) કાઢવું, બહાર કરવું, બહિષ્કાર કરવો તે.

निग्घाय. पु० (निर्घात) કર્મનો નાશ. (૨) ગર્જનાનો કડાકો.

निग्घायण. न० (निर्घातन) મારવું, નાશ કરવો તે.

निग्घिण. त्रि० (निर्घृण) નિર્દય; ઘાતકી.

निग्घोस. पु० (निर्घोष) અવાજ; શબ્દ.

निघंटु. पु० (निघण्टु) એ નામનો વૈદકનો ગ્રન્થ

निघस पु० (निकष) કસ, કસોટી

निचय पु० (निचय) સમૂહ, જથ્થો (૨) કર્મદલની રચના

निचिय. त्रि० (निचित) પુષ્ટ મજબૂત, નિબિડ.

निच्च. त्रि० (नित्य) નિત્ય, સ્થિર અવિનાશી. (૨) અ० નિરંતર; હમેશા, સદા

निच्चं. अ० (नित्यम्) નિત્ય, હમેશા.

निच्चभत्तिय पु० (नित्यभक्तिक) હમેશા એક વખત ખાનાર સાધુ.

निच्चमंडिया. स्त्री० (नित्यमण्डिता) જમ્બૂ- સ્વામીનાનું અપર નામ

निच्चल. त्रि० (निश्चल) સ્થિર, મજબૂત

निच्चालोग पु० (नित्यालोक) નિત્યાલોક નામનો ગ્રહ

निच्चिट्ठ त्रि० (निश्चेष्ट) ચેષ્ટારહિત

निच्चुज्जोय पु० (नित्योद्योत) એ નામનો ગ્રહ

निच्चेट्ठ. त्रि० (निश्चेष्ट) જુઓ 'નિચ્ચિટ્ઠ' શબ્દ.

निच्चोयग. त्रि० (नित्योदक) જેમાં હમેશા પાણી રહેતું હોય તે. અગાધ જળવાળું

निच्छइअ त्रि० (नैश्चयिक) નિશ્ચયનયથી વાત કહેનાર, પરમાર્થ દૃષ્ટિવાળો.

निच्छय. पु० (निश्चय) નિશ્ચય, દૃઢ વિચાર. (૨) નિશ્ચયનય.

निच्छयनय पु० (निश्चयनय) નિશ્ચયનય; વસ્તુને પરમાર્થથી જોવાની દૃષ્ટિ

निच्छाया स्त्री० (निश्छाया) છાયા રહિત.

निच्छिण्ण. त्रि० (निश्छिन्न) બીજાથી જુદું કરેલ.

निच्छिण्ण. त्रि० (निस्तीर्ण) તરી પાર પામેલ.

निच्छिद्द. त्रि० (निश्छिद्र) જેમાં છિદ્ર ન હોય તે.

निच्छिय त्रि० (निश्चित) નિશ્ચય કરેલ.

निच्छीर त्रि० (निःक्षीर) દૂધરહિત.

निच्छुढ त्रि० ( ) કાઢી નાખેલું (૨) વિખેરેલું

निच्छुभ. पु० (निष्क्रम) બહિષ્કાર કરવો.

निच्छुभण न० (निष्क्रमण) સમુદાયમાંથી દૂર કરવો, બહિષ્કાર કરવો

निच्छुय त्रि० (निश्च्युत) ભ્રષ્ટ સમાધિયુક્ત

निच्छूढ. न० (निष्ठ्यूत) થુંક્યું.

निच्छोडणा स्त्री (निश्छोटना) હલકાઈ કરવી.

निच्छोडिअ. त्रि० (निश्छोटित) છુટી નાખેલું.

निज त्रि० (निज) પોતાનું.

निजुत्त त्रि० (नियुक्त) મજબૂત ગોઠવેલું

निज्जरण न० (निर्जरण) ઝરવું

निज्जरणा. स्त्री (निर्जरणा) કર્મની નિર્જરા.

निज्जरा. स्त्री० (निर्जरा) એક દેશથી કર્મને દૂર કરવા તે નવ તત્ત્વમાંનું સાતમું તત્ત્વ

निज्जरिय. त्रि० (निर्जीर्ण) નિર્જરા કરેલ

निज्जवग पु० (निर्यापक) સંથારાનો નિર્વાહ કરાવનાર, સંથારો કરેલો હોય તેને સમાધિમાંથી દૂર કરનાર

निज्जवणा स्त्री० (निर्यापना) નિગમન રૂપ પ્રકાર જેમ ધૂમ હોવાથી અગ્નિની સ્થાપના કરવી તે

निज्जवय पु० (निर्यापक) જેમ પાલન કરી શકે એવા પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત આપનાર

निज्जाण न० (निर्याण) રાજા વગેરેને નીકળવાનો માર્ગ (૨) કર્મથી છૂટવું તે. સંસારથી નીકળવું તે

निज्जामय. } त्रि० (निर्यामक) મુખ્ય ખલાસી. (૨) સંથારો કરનારની પરિચર્યા સેવા કરનાર સાધુ
निज्जावग }

निज्जावियार. त्रि० (निर्यापयितृ) નિર્વાહ કરનાર, પાર પાડનાર.

निज्जिण्ण त्रि० (निर्जीर्ण) દૂર કરેલ, નિર્જરેલ

निज्जिय. त्रि० (निर्जित) જીતેલ

निज्जीव. पुं० (निर्जीव) જીવ ન હોય તેવી રીતે નિશ્ચેષ્ટ બની મુવેલા જેવો દેખાવ કરવાની કળા.

निज्जुत्ति स्त्री० (नियुक्ति) સૂત્રના અર્થની વિશેષરૂપે યુક્તિ લગાડી ઘટના કરવી તે; નિક્ષેપ, ઉપોદ્ઘાત અને સૂત્રસ્પર્શિક એમ ત્રણ પ્રકારની નિર્યુક્તિ (૨) સૂત્રના અર્થની યુક્તિ દર્શાવનાર વાક્ય યા ગ્રંથ.

निज्जूढ. त्रि० (निर्यूढ) શાસ્ત્રમાંથી સારાંશ તારવી કાઢેલ (૨) અમનોજ્ઞ

निज्जूहण. न० (निर्यूहण) ગચ્છ બહાર મુકવું તે

निज्जूहणा. स्त्री० (निर्यूहणा) વિશેષ રચના. (૨) નક્કી કરવું

निज्जोग } **निज्जोय** } पुं० (निर्योग) ઉપકરણ. (૨) યોજવું તે

निज्झर. पुं० (निर्झर) પાણીનો ઝરણ; પ્રવાહ.

निज्झाइ त्रि० (निध्यायिन्) વારંવાર જોવાની ટેવવાળુ

निज्झाइत्तार. त्रि० (निध्यातृ) ધ્યાન કરનાર. એકાગ્રપણે ચિંતવન કરનાર

निज्झोसइत्तार त्रि० (निर्झोषयितृ) કર્મનો ક્ષય કરનાર

निट्ठविय. त्रि० (निष्ठापित) દૂર કરેલ. ક્ષય કરેલ

निट्ठा. स्त्री० (निष्ठा) ભક્તિ. (૨) સિદ્ધિ, સમાપ્તિ (૩) નિશ્ચયકારી ભાષા.

निट्ठाण. न० (निष्ठान) દહિં વગેરે ખાદ્ય વસ્તુ

निट्ठाण. त्रि० (निःस्थान) સ્થાનરહિત.

निट्ठाभासि. त्रि० (निष्ठाभाषिन्) નિશ્ચયકારી વચન બોલનાર

निट्ठिक. त्रि० (नैष्ठिक) ધર્મની પરાકાષ્ઠાયુક્ત.

निट्ठिय. त्रि० (निष्ठित) નિષ્ઠા પામેલ; સમાપ્ત કરેલ. (૨) સિદ્ધ કરેલ; નિપજાવેલ. (૩) સારી રીતે રંધાયેલું

निट्ठीवण. न० (निष्ठीवन) થુંકવું.

निट्ठुर. त्रि० (निष्ठुर) પીડાઇ કરનાર; ક્રૂર.

निडाल. न० (ललाट) ભાલ; કપાળ.

निण्ण. त्रि० (निम्न) નીચું. ગંભીર; ઉંડું.

निण्हग } **निण्हय** } **निण्हव.** } पुं० (निह्नव) જૈન દર્શનથી અધિક અથવા વિપરીત કહેનાર. સત્ય વાતને છુપાવનાર, નિહ્નવ.

नितिक. त्रि० (नैत्यिक) નિત્યનું. રોજનું.

नित्त न० (नेत्र) નેત્ર; આંખ.

नित्तुस त्रि० (निस्तुष) નિર્મળ. ફોતરા વિનાનું

नित्तेज } **नित्तेय.** } त्रि० (निस्तेजस) તેજ વિનાનું ઝાંખુ

नित्थारणा. स्त्री० (निस्तारणा) આરંભેલ કામને પાર પાડવું તે

नित्थारिय त्रि० (निस्तारित) કાઢેલુ. બહાર કરેલુ

निदंसण न० (निदर्शन) ઉદાહરણ. દૃષ્ટાંત.

निदंसिय त्रि० (निदर्शित) દેખાડેલુ. બતાવેલુ.

निदरिसण. न० (निदर्शन) દાખલો; દૃષ્ટાંત

निदा स्त्री० (निदा) સમજણપૂર્વક વેદના વેદવી તે

निदाण. न० (निदान) કારણ. મૂળ

निदाह पुं० (निदाघ) ઉનાળો.

निद्दय त्रि० (निर्दय) દયા વિનાનો.

निद्दा स्त्री० (निद्रा) નિદ્રા, ઉંઘ. (૨) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

निद्दानिद्दा. स्त्री० (निद्रानिद्रा) ગાઢ નિદ્રા; દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

निद्दारित त्रि० (निर्दारित) ફાડેલ; વિદારેલ.

निद्दिट्ठ त्रि० (निर्दिष्ट) કહેલું; બતાવેલું. (૨) પું० પહેલી નરકનો મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો એક નરકાવાસો.

निद्दुक्ख त्रि० (निर्दुःख) દુઃખરહિત.

निद्देस. पुं० (निर्देश) નિર્દેશ; આજ્ઞા. (૨) બતાવવું.

निद्देसवत्ति त्रि० (निर्देशवर्तिन्) આજ્ઞાકારી; તાબેદાર

निद्दोस त्रि० (निर्दोष) દોષરહિત, શુદ્ધ; નિર્મળ

निद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચિકણું, ચિકાશવાળું (૨) પું० સ્નેહ, ચિકાશ.

निद्धंत. त्रि० (निर्ध्मात) અગ્નિમાં નાખી શોધેલ

निद्धमण पुं० (निर्धमन) ગરનાળું, પાણી મોરી.

निद्धया स्त्री० (स्निग्धता) સ્નિગ્ધતા, ચીકાશ

निद्धूम त्रि० (निर्धूम) ધુમાડા વગરનું

निद्धूय त्रि० (निर्धूत) દૂર કરેલ

निद्धोय त्रि० (निर्धौत) ધોઈ નાખેલ

निधण. न० (निधन) મૃત્યુ અવસાન

निधत्त न० (निधत्त) ઉદ્વર્તન અને અપવર્તન સિવાય કોઈ કરણથી ફેરફાર ન થાય એવી રીતે કર્મને બાંધવું તે કર્મના બંધનો એક પ્રકાર

निनाद पुं० (निनाद) શબ્દ

निन्न त्रि० (निम्न) નીચું

निन्नगा. स्त्री० (निम्नगा) નદી

निन्नय पुं० (निर्णय) નિશ્ચય, સંશયનો અભાવ

निन्नया स्त्री० (निम्नगा) નદી

निन्हवण न० (निह्नव) ગોપવવું, છુપાવવું

निपच्चक्खाण त्रि० (निष्प्रत्याख्यान) જેને કોઈ જાતનું પચ્ચક્ખાણ-ત્યાગ નથી તે.

निपातिणी. स्त्री० (निपातिनी) સન્મુખ પડતી

निपुण त्रि० (निपुण) ચતુર. નિપુણ.

निपूर पुं० (निपूर) નંદીવૃક્ષ; પીપળાની એક જાત

निप्पंक. त्रि० (निष्पङ्क) કાદવ કે ડાઘ વિનાનું. શુદ્ધ.

निप्पकंप. त्रि० (निष्प्रकम्प) નિશ્ચળ, સ્થિર

निप्पगल. त्रि० (निष्प्रगल) બીલકુલ ન ટપકે તેવું

निप्पच्चक्खाण. (निष्प्रत्याख्यान) પ્રત્યાખ્યાનથી રહિત.

निप्पच्चवाय. त्रि० (निष्प्रत्यवाय) વિઘ્ન રહિત

निप्पट्ठ त्रि० (निःपृष्ट) જેમાં કંઈ પુછવાનું ન રહે તેવું. અતિસ્પષ્ટ

निप्पडिकम्म त्रि० (निष्प्रतिकर्मन्) પ્રતિકર્મ-સંભાળ-સારવાર-ચિકિત્સા વિનાનું

निप्पडियार. त्रि० (निष्प्रतिकार) પ્રતિકાર ઉપાય રહિત.

निप्पडिवयण. त्रि० (निष्प्रतिवचन) જે ઉત્તર ન આપી શકે તે.

निप्पत्ति. स्त्री० (निष्पत्ति) સિદ્ધિ

निप्पन्न. त्रि० (निष्पन्न) તૈયાર થયેલું. બનાવેલું.

निप्परिग्गह त्रि० (निष्परिग्रह) પરિગ્રહ રહિત

निप्पाण. त्रि० (निष्प्राण) પ્રાણથી રહિત. મરેલ

निप्पाव. न० (निष्पाव) ધાન્ય વિશેષ, વાલ

निप्पाविय त्रि० (निष्पादित) તૈયાર કરેલું

निप्पिट्ठ. त्रि० (निष्पिष्ट) સારી રીતે વાટેલું

निप्पिवास त्रि० (निष्पिपास) પિપાસા તૃષ્ણા રહિત; નિષ્કામ, નિસ્પૃહી.

निप्पिह त्रि० (निस्पृह) નિઃસ્પૃહ, ઈચ્છા રહિત.

निप्पुलाअ पुं० (निष्पुलाक) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૪મા તીર્થંકરનું નામ

निप्फंद त्रि० (निष्पन्द) અંગના ફરકવા વિનાનો હલનચલનાદિ ક્રિયારહિત

निप्फण्ण. त्रि० (निष्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલ

निप्फत्ति स्त्री० (निष्पत्ति) ઉત્પત્તિ.

निप्फन्न. त्रि० (निष्पन्न) तैयार थयेल.
निप्फाइय. त्रि० (निष्पादित) उत्पन्न करेल.
निप्फायग. त्रि० (निष्पादक) बनावनार, उत्पन्न करनार.
निप्फाव. पु० (निष्पाव) धान्य विशेष, वाल. (२) मासाना त्रीजा भाग जेवडा एक तोल.
निप्फेडगा. न० (निष्फोटन) हेरानगति.
निबंध. पु० (निबन्ध) निश्चय (२) आग्रह
निबद्ध. त्रि० (निबद्ध) बांधेलु, रचेलु, गोठवेलु.
निब्बंध पु० (निर्बन्ध) आग्रह.
निब्बुड्ड. त्रि० (निर्ब्रुडित) पाणीमा डुबेल
निब्भंछणा. स्त्री० (निर्भर्त्सना) ठपका-मणी; तिरस्कार.
निब्भंजण न० (निर्भञ्जन) पूरी पकवान वगेरे तळी लीधा पछी अवशेष रहेल बळेल घी, दग्ध घृत.
निब्भच्छण न० (निर्भर्त्सन) तिरस्कार करवो. कराववु
निब्भय. त्रि० (निर्भय) भयरहित, भयविनानु.
निब्भर. त्रि० (निर्भर) व्याम.
निभ. त्रि० (निभ) समान, तुल्य, बराबर
निमंतण. न० (निमन्त्रण) } निमत्रण;
निमंतणा. स्त्री० (निमन्त्रणा) } आमत्रण; नोतरु.
निमंतिश्र. त्रि० (निमन्त्रित) निमत्रण दीधेल, नोतरेल.
निमग्ग. त्रि० (निमग्न) डुबेल.
निमग्गजला स्त्री० (निमग्नजला) तिमिस गुफाने मध्यभाग आवेली एक नदी के जेना पाणीमा कलेवर वगेरे पडती वस्तु डुबी जाय छे.
निमज्जक. त्रि० (निमज्जक) स्नान करतां पाणीमां डुबकी मारी थोडा वखत पडी रहेनार तापस; तापसनी एक जात.
निमित्त. न० (निमित्त) कारण; हेतु. (२) शुभाशुभसूचक निमित्तशास्त्र, शुकन आदि चिह्नथी शुभाशुभ फळनी कल्पना.
निमित्तपिंड. पु० (निमित्तपिण्ड) निमित्त भाखीने भिक्षा लेवामा आवे ते.
निमित्तवादि. त्रि० (निमित्तवादिन्) सृष्टिना निमित्तरूपे ईश्वरने माननार
निमित्तिश्र पु० (नैमित्तिक) निमित्त शास्त्रथी भूत भविष्य जाणनार.
निमिस. न० (निमिष) आखना पलकारो.
निमीलिय त्रि० (निमीलित) आख बध करेल, आख मीचेल
निम्मंस त्रि० (निर्मांस) मास रहित; दुबळु.
निम्मगामिणी स्त्री० (निम्नगामिनी) नदी.
निम्मच्छिय. त्रि० (निर्मक्षिक) माखी न होय तेवु एकान्त स्थान.
निम्मद्दग त्रि० (निर्मर्दक) मर्दन करनार.
निम्मद्दव. त्रि० (निर्मार्दव) मृदुपणाथी रहित. कठण.
निम्मम. त्रि० (निर्मम) ममता-आसक्ति रहित. (२) जम्बुद्वीपना भरतखडमा थनार १५ मा तीर्थंकरनु नाम
निम्मल. त्रि० (निर्मल) मळरहित, शुद्ध (२) पांचमा देवलोकमाना निर्मळ नामनो एक पाथडो.
निम्मल्ल. न० (निर्माल्य) देवपूजनमा अर्पण करेल पुष्पादि.
निम्मवइत्तार त्रि० (निर्मापयितृ) बनावनार, धान्य आदि नीपजावनार.
निम्मवण. न० (निर्मापन) बनाववु; नीपजाववु.
निम्मविय. त्रि० (निर्मापित) बनावेल.
निम्महिय. त्रि० (निर्मथित) मन्थन करेल.
निम्मा. स्त्री० ( ) वडी उपरनो भाग.
निम्माश्र. त्रि० (निर्माय) माया-कपट रहित.

निम्माण. પુ૦ (निर्माण) એ નામની એક કર્મપ્રકૃતિ જેના ઉદયથી શરીરમા પોતપોતાની જાતિના અનુસાર અંગ-પ્રત્યંગોની બનાવટ થતી જાય છે.

निम्मात } निम्माय ત્રિ૦ (निर्मात) બનાવેલ. (૨) નિષ્ણાત, નિપુણ.

निम्मिय. ત્રિ૦ (निर्मित) બનાવેલુ; કરેલુ

निम्मेर. ત્રિ૦ (निर्मर्याद) મર્યાદા વિનાનુ

निम्मेलित. ત્રિ૦ (निर्मिलित) પેટથી બહાર કાઢેલ.

निम्मोय. न० (निर्मोक) સર્પની કાચળી.

निम्मोयणी સ્ત્રી૦ (निर्मोक्नी) સર્પની કાચળી

निय. ત્રિ૦ (नीच) હલકુ, નીચ

निय. ત્રિ૦ (निज) પોતાનુ, સ્વકીય

नियइ. સ્ત્રી૦ (निकृति-नियति) માયા, કપટ (૨) ભાવી, દૈવની ઈચ્છા

नियइपव्वय પુ૦ (नियतिपर्वत) મર્યાદ વિમાનના વનખંડમાના એક પર્વત કે જ્યા દેવતા નિત્ય મૂળરૂપે તેમજ વૈક્રિય શરીરે ક્રીડા કરે છે

नियंटिय ત્રિ૦ (नियन्त्रित) પચ્ચક્ખાણના દશ પ્રકારમાંના એક, નિયત સમયે કરવાનુ તપ કારણસર ન બનતા કાળાન્તરે કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી તે

नियंटियपच्चक्खाण न० (नियन्त्रितप्रत्याख्यान) જુઓ ઉપલો શબ્દ

नियंठ. પુ૦ (निर्ग्रन्थ) પરિગ્રહ ન રાખનાર સાધુ

नियंठीपुत्त. પુ૦ (निर्ग्रन्थीपुत्र) મહાવીર સ્વામીનો એક શિષ્ય.

नियंतिय ત્રિ૦ (नियन्त्रित) સ્વાધીન કરેલ. નિયમમા રાખેલ.

नियंब. ત્રિ૦ (नितम्ब) પર્વતનુ શિખર.

नियंसण. न० (निवसन) પહેરવાનું વસ્ત્ર.

नियंसणी. સ્ત્રી૦ (निवसनी) સાધ્વીને કેડથી માંડી અર્ધ જાગ સુધી પહેરવાનુ વસ્ત્ર.

नियट्टि સ્ત્રી૦ (निवृत्ति) નિયટ્ટિ બાદર નામે આઠમુ ગુણસ્થાનક.

नियड न० (निकट) સમીપ; પાસે; નજીક.

नियड પુ૦ (निगड) નિગડ; હાથકડી.

नियडि. સ્ત્રી૦ (निकृति) ગુપ્ત કપટ, છળ, માયા

नियडिय. ત્રિ૦ (निगडित) બાંધેલુ; જકડેલ.

नियडिल्ल. ત્રિ૦ (निकृतिमत) કપટી, છળ-કરનાર.

नियडिल्लया. સ્ત્રી૦ (निकृति) માયા; છળ.

नियति સ્ત્રી૦ (निकृति) કપટ

नियतिभाव. પુ૦ (नियतिभाव) નિશ્ચયપણુ.

नियत्त ત્રિ૦ (निवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ.

नियत्तण न० (निवर्त्तन) નિવર્તન, અટકાવવુ (૨) જમીનનુ એક માપ-ભરપ.

नियत्तणिय. ત્રિ૦ (निवर्तनिक) નિવર્તન-જમીન માપવાનુ એક પ્રાચીન સાધન, તત્પરિમિત નિવર્તન પ્રમાણે.

नियत्ति. સ્ત્રી૦ (निवृत्ति) નિવૃત્તિ, નિવૃત્ત થવુ, પાછા વળવુ.

नियत्तिय. ત્રિ૦ (निवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ.

नियत्थ ત્રિ૦ (न्यस्त) મૂકેલુ, મૂકેલુ

नियत्थ. ત્રિ૦ (निवसित) પહેરેલુ, ઓઢેલ

नियम. પુ૦ (नियम) વ્રત, તપશ્ચર્યાદિ નિયમ, ટેક, અભિગ્રહ. (૨) અવશ્યપણુ, વ્યાપ્તિ. (૩) નિયમ, કાનન

नियमण. न० (नियमन) ગોઠવણ, વ્યવસ્થા.

नियय ત્રિ૦ (नियत) નિયમબદ્ધ. (૨) કાયમનુ, શાશ્વત, હમેશનુ. (૩) નિશ્ચિત. નક્કી કરેલ

नियर. પુ૦ (निकर) સમૂહ.

नियल. પું૦ (निगड) બેડી, જંજીર, પગ બાંધવાની સાંકળ.

नियल. પુ૦ (नियल) એ નામનો ગ્રહ.

नियसिय ત્રિ૦ (निवसित) ધારણ કરેલ.

निया. સ્ત્રી૦ (निदा) જાણીબુઝીને કરવામા આવતી હિંસા-

नियाइणा त्रि० (निकाचन) મજબૂત. દ૯

नियाग न० (नित्यक) જે આમંત્રણ કરે ત્યાંથી ભિક્ષા લેવી તે. નિત્યપિંડ

नियाग पु० (नियाग) મોક્ષ, મુક્તિ

नियाण. न० (निदान) કારણ; હેતુ (૨) તપના ફળની અગાઉથી માગણી કરવી તે, નિયાણુ, ત્રણ શલ્યમાનું એક.

नियाणमरण. न० (निदानमरण) ભોગ વગેરેની માગણી કરી મૃત્યુ પામવું તે

नियाणसल्ल. न० (निदानशल्य) ઇન્દ્રાદિકની પદવીને માટે સકામ તપ કરવું તે, આત્માના વિકારામાર્ગમા શલ્ય-વિઘ્ન.

नियाय. पु० (नियाग) મોક્ષમાર્ગ.

नियुद्ध न० (नियुद्ध) મોટું યુદ્ધ કરવાની કળા.

निर्योग पु० (निर्योग) નિયોગ, અવશ્યભાવ, નક્કી.

निरइ. पु० (निर्ऋति) મૃગાનક્ષત્રનો સ્વામી

निरइयार. त्रि० (निरतिचार) અતિચાર દોષરહિત. (વ્રતાદિ)

निरओवग. त्रि० (निरयोपग) નરકાદિ દુર્ગતિમા જનાર

निरंकुस त्रि० (निरङ्कुश) નિરંકુશ, સ્વતંત્ર, સ્વચ્છંદી

निरंगण. त्रि० (निरङ्गण) અંગરાગરહિત, સ્વચ્છ, શુદ્ધ.

निरंगणया. स्त्री० (निरङ्गणता) રાગદ્વેષનો અભાવ

निरंजण } **निरंजन** } त्रि० (निरंजन) અંજન પાપ રહિત, રાગદ્વેષ રહિત

निरतर न० (निरन्तर) હંમેશ. પ્રતિક્ષણ

निरंतरिय त्रि० (निरन्तरित) સાંધ કે ફાટ વિનાનું.

निरंभा. स्त्री० (निरम्भा) વૈરોચનેન્દ્રની ચતુર્થી અગ્રમહિષી.

निरक्कय. } **निरक्किय.** } त्रि० (निराकृत) દૂર કરેલ; ત્યાગેલ

निरट्ठ. त्रि० (निरर्थ) અર્થ-પ્રયોજન વિનાનું; નિરર્થક

निरट्ठग त्रि० (निरर्थक) અર્થ વિનાનું. નકામું.

निरणुकंप त्रि० (निरनुकम्प) દયા વિનાનું, નિર્દય, ક્રૂર મનનું.

निरणुताचि त्रि० (निरनुतापिन्) પશ્ચાત્તાપ ન કરનાર

निरतियार त्रि० (निरतिचार) શંકા કાંક્ષાદિ અતિચાર દોષ રહિત.

निरतिसय त्रि० (निरतिशय) કેવળજ્ઞાનાદિના અતિશય રહિત

निरत्थय. त्रि० (निरर्थक) અર્થ વિનાનું, નકામુ

निरभिस्संग. त्रि० (निरभिष्वङ्ग) નિસ્પૃહ ઇચ્છા વિનાનો.

निरय. त्रि० (नीरजस) રજ વિનાનુ

निरय त्रि० (निरत) કાર્યમાં તત્પર (૨) पु० પાંચમા દેવલોકનો નિરત નામનો પાથડો.

निरय पु० (निरय) નરક.

निरयगइ. स्त्री० (निरयगति) નરકની ગતિ.

निरयवाल. पु० (निरयपाल) નરકને પાળનાર, પરમાધામી દેવ

निरयविभत्ति स्त्री० (निरयविभक्ति) એ નામનું સૂયગડાંગસૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન

निरयाणुपुव्वी स्त्री० (निरयानुपूर्वी) નરકાનુપૂર્વી નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ

निरयावलिया. स्त्री० (निरयावलिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર

निरयावास. पु० (निरयावास) નરકનો નિવાસ. નરકાવાસા.

निरवकंख त्रि० (निरवकाङ्क्ष) આકાંક્ષા-ઇચ્છા વિનાનું; નિસ્પૃહ.

निरवच्चय. त्रि० (निरपत्रप) લાજથી રહિત.

निरवज्ज. त्रि० (निरवद्य) નિરવદ્ય, નિર્દોષ.

निरवयक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) આકાંક્ષાથી રહિત.

निरवसेस त्रि० (निरवशेष) સઘળું; સંપૂર્ણ.

निरवाय त्रि० (निरपाय) દોષરહિત, વિઘ્ન વિનાનું

निरविक्ख. } **निरवेक्ख.** } त्रि० (निरपेक्ष) કોઈ પણ જાતની અપેક્ષા વિનાનો.

निरवेक्खा. स्त्री० (निरपेक्षा) નિઃસ્પૃહા, ઇચ્છા નહિ તે.

निरसण न० (निरशन) ભોજનનો અભાવ.

निरस्साय त्रि० (निरास्वाद) સ્વાદ વિનાનું, મોળું, ફીકું.

निरहंकार त्रि० (निरहङ्कार) અહંકાર રહિત, નિરાભિમાની

निरहिगरण. त्रि० (निरधिकरण) મોટા આરંભ વિનાનું.

निराउअ. त्रि० (निरायुष) આયુષ્ય વિનાનું, આયુષ્ય કર્મનો ક્ષય કરેલ.

निरागरण. पु० (निराकरण) ખુલાસો, નિરાકરણ.

निरागार. त्रि० (निराकार) આકાર રહિત.

निरातंक. त्रि० (निरातङ्क) નીરોગી.

निरामगंध. त्रि० (निरामगन्ध) આમગન્ધ-મૂળોત્તર ગુણની ખંડના દોષથી રહિત

निरामय. त्रि० (निरामय) રોગ-પીડાથી રહિત.

निरामिस त्रि० (निरामिष) વિષયરૂપ આમિષથી રહિત, વિષય વાસનાથી નિવૃત્ત થયેલ.

निरायंक त्रि० (निरातङ्क) રોગ વિનાનું, નીરોગી.

निरायव त्रि० (निरातप) તડકાથી રહિત.

निरारंभ. त्रि० (निरारम्भ) આરંભ-પાપક્રિયા ન કરનાર.

निरालंबण. न० (निरालम्बन) આલોક અને પરલોકની આશંસાથી રહિત, નિષ્કામ. (૨) આલંબન-આધાર વિનાનું

निरालय. त्रि० (निरालय) ઘર વિનાનો, રહેઠાણની જરૂર વિનાનો.

निरालोय त्रि० (निरालोक) પ્રકાશથી રહિત

निरावकंखि. त्रि० (निरवकाङ्क्षिन्) આશા-વાંછનાથી રહિત; નિઃસ્પૃહ.

निरावरण. त्रि० (निरावरण) આવરણ કર્મ-રહિત, ઉઘાડું, ખુલ્લું.

निरास. त्रि० (निराश) આશાથી રહિત.

निरासंस त्रि० (निराशंस) આલોક અને પરલોકની આશંસા-ઈચ્છા રહિત

निरासव त्रि० (निराश्रव) આશ્રવ વિનાનું, પાપરહિત.

निरिंधण. त्रि० (निरिन्धन) ઇંધન રહિત

निरिक्खण (निरीक्षण) પડિલેહણ, જોવું-તપાસવું તે.

निरिक्खिअ. त्रि० (निरीक्षित) જોયેલું, તપાસેલું.

निरिया स्त्री० (निरिका) કન્દવિશેષ.

निरुअ त्रि० (नीरुज) રોગ વિનાનું.

निरुइ स्त्री० (निर्ऋति) મૂળ નક્ષત્રના અધિષ્ઠાતા દેવતા

निरुंभण. न० (निरुन्धन) રોકવું, અટકાવવું તે

निरुच्चार. त्रि० (निरुच्चार) જેનો પુરીષોત્સર્ગ-મળ ત્યાગ કરવાનો માર્ગ બંધ હોય તે.

निरुच्छाह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહથી રહિત.

निरुज त्रि० (नीरुज्) રોગ વિનાનું.

निरुजसिह. पु० (नीरुजशिख) આઠ ઉપવાસ અને પારણે આયંબિલરૂપ તપનો એક પ્રકાર.

निरुट्ठाइ त्रि० (निरुत्थायिन्) વારંવાર ઉઠબેસ ન કરનાર

निरुत्त न० (निरुक्त) નિરુક્તશાસ્ત્ર, શબ્દની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર.

निरुत्ति. स्त्री० (निरुक्ति) વ્યુત્પત્તિ, વિગ્રહ.

निरुत्तिय त्रि० (निरुक्तिज) વ્યુત્પત્તિથી બનેલું

निरूढ. त्रि० (निरूढ) આચ્છાદિત કરેલ (૨) રૂઢ, સ્વલ્પ. (૩) જળચર જીવ વિશેષ

निरुपहय. त्रि० (निरुपहत) નગાદિથી હણાયેલ નહી

निरुवकंखि. त्रि० (निरुपकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા રહિત.

निरुवक्कम त्रि० (निरुपक्रम) ઉપક્રમ રહિત

निरुवक्किट्ठ. त्रि० (निरुपक्लिष्ट) રોગાદિથી રહિત.

निरुवगारि त्रि० (निरुपकारिन्) ઉપકાર ન કરનાર

निरुवचय. त्रि० (निरुपचय) ઉપચય-વૃદ્ધિ રહિત

निरुवचरिय त्रि० (निरुपचरित) કલ્પનામાં ન આવે તેવું, ઉપચાર રહિત

निरुवट्ठाण. त्रि० (निरुपस्थान) અવશ્ય પ્રણીત સદાચાર-અનુષ્ઠાન રહિત

निरुवम. त्रि० (निरुपम) અતિ સુંદર, અનુપમ.

निरुवलेव. त्रि० (निरुपलेप) નિર્લેપ, લેપ રહિત

निरुवसग्ग त्रि० (निरुपसर्ग) ઉપસર્ગ રહિત, નિરુપદ્રવ

निरुवहय. त्रि० (निरुपहत) ઉપઘાત રોગરહિત

निरूविअ त्रि० (निरूपित) નિરૂપણ કરેલ.

निरेअ. त्रि० (निरेज) કંપ-ચલનગમન રહિત.

निरेयण. न० (निरेजन) કંપનો અભાવ, નિશ્ચલપણું.

निरोयअ. त्रि० (नीरोगक) રોગ રહિત. નીરોગી

निरोव. पुं० ( ) આજ્ઞા, હુકમ.

निरोह. पुं० (निरोध) અટકાવ, રોકાણ (૨) તાપ, ગરમી (૩) અશેષ કર્મનો ક્ષય

निलय. पुं० (निलय) ઘર.

निलाड न० (ललाट) કપાળ

निलुंछण न० (निर्लाञ्छन) ગોધલા પાડા વગેરે સમારવા તે.

निलुज्ज त्रि० (निर्लज्ज) લજ્જાહીન.

निलुलिय. त्रि० (निर्लोलित) લપ લપ કરતુ બહાર નીકળેલ.

निलेव त्रि० (निर्लेप) લેપથી રહિત.

निलेवण न० (निर्लेपन) લેપન ન કરવું તે.

निलेवा स्त्री० (निर्लेपिका) જેનો લેપ ન લાગ એવા વાલ ચણા વગેરે લેવા તે, ગોચરીનો એક પ્રકાર

निव पुं० (नृप) નૃપ, રાજા.

निवइ पुं० (नृपति) રાજા.

निवट्टिय त्रि० (निवर्त्तित) નીપજેલ, તૈયાર થયેલ

निवडण. न० (निपतन) પડવું

निवडिअ. त्रि० (निपतित) પડી ગયેલ.

निवण्ण. त्रि० (निपन्न) તૈયાર થયેલું

निवति. पुं० (नृपति) રાજા, પ્રજાપાલક

निवत्त. त्रि० (निवृत्त) ઉત્પન્ન થયેલ

निवत्तण. न० (निवर्त्तन) યોગસ્થાનોનો કંડક વિશેષ

निवत्तिअ. त्रि० (निवर्त्तित) નિપજેલ. નિષ્પન્ન થયેલ

निवन्न. त्रि० (निर्वर्ण) વર્ણ-રંગથી રહિત.

निवय. पुं० (निपात) ઉપરથી પડવું તે.

निवसण. न० (निवसन) વસ્ત્ર, કપડાં

निवाइ. त्रि० (निपातिन्) નીચે પડનાર.

निवाइय. / **निवाडित.** त्रि० (निपातित) ઉપરથી નીચે પાડેલું.

निवात. पुं० (निपात) ચ, વા, અહ ઇત્યાદિ અવ્યય સમૂહ (૨) પડવું; નીચે સરકવું તે.

निवाय त्रि० (निवात) પવન વિનાનો પ્રદેશ

निवायण. न० (निपातन) જુઓ "નિવાય" શબ્દ.

निवारण. न० (निवारण) નિવારવું, પાછું વાળવું તે.

निवारणा स्त्री० (निवारणा) રોકાણ, અટકાયત.

निवास. पु० (निवास) રહેઠાણ; સ્થાન, વસવું

निविट्ठ. त्रि० (निविष्ट) આસક્ત. (२) મેળવેલ. (૩) જીવના ગ્રહેલ. (૪) તીવ્ર અનુભાવથી ઉત્પન્ન થયેલ, કર્મનો રહેલો અંશ (૫) બેઠેલું, સ્થિત થયેલું, સ્થાપન કરેલું

निवित्तिअ. त्रि० (निर्वृत्तिक) સદા નિયમ થઈ તપ કરનાર

निवुट्ठ त्रि० (निवृष्ट) વૃષ્ટિ કરેલ.

निवेइय त्रि० (निवेदित) નિવેદન કરેલ, જણાવેલ.

निवेद्दणा. स्त्री० (निवेदना) નૈવેદ્ય, દેવતાની પાસે ઉપહાર તરીકે અન્નાદિ ધરવામાં આવે તે

निवेयण न० (निवेदन) નિવેદન, જણાવવું

निवेस पु० (निवेश) ઉતારો, ઘર, રહેઠાણ (२) લાભ, ફાયદો. (૩) સ્થાપન, ગાડવણ.

निवेसण न० (निवेशन) એક બારણેથી જવાય આવાય તેવા બે ત્રણ ઘરની ખડકી.

निवेसिय त्रि० (निवेशित) સ્થાપન કરેલ, ગોઠવેલ.

निव्वइअ. त्रि० ( ) ઉપર પદાર્થી તેરનું પરિણામ આવે તે.

निव्वट्टिय त्रि० (निर्वर्तित) કરેલ

निव्वण. त्रि० (निर्व्रण) છિદ્રરહિત, અખંડ (२) નિરતિચાર; દોષરહિત.

निव्वत्त. त्रि० (निर्वृत्त) ઘડેલું.

निव्वत्तणा. स्त्री० (निर्वर्तना) ઉત્પન્ન કરવું તે.

निव्वत्तणाहिगरण. न० (निर्वर्तनाधिकरण) નવા શસ્ત્રાદિ બનાવવાથી લાગતી ક્રિયા.

निव्वत्तय त्रि० (निर्वर्तक) ઉત્પન્ન કરનાર.

निव्वत्ति. स्त्री० (निर्वृत्ति) ઉત્પત્તિ

निव्वत्तिय त्रि० (निर्वर्तित) બનાવેલું, કરેલું.

निव्वयण त्रि० (निर्वचन) વચનરહિત; મુંગા.

निव्वहण. न० (निर्वहन) પૂર્વાપર સંગતિ લગાડી શાસ્ત્રીય અર્થનો નિર્વાહ કરવો તે. આચાર્ય સંપદાનો એક પ્રકાર

निव्वाअ त्रि० (निर्वात) વાયુરહિત સ્થાન

निव्वाघाइम त्रि० (निर्व्याघातिम) જેને કંઈ પણ વિઘ્ન ન હોય તે

निव्वाघाय त्रि० (निर्व्याघात) વ્યાઘાત-પીડા-વિઘ્નથી રહિત

निव्वाण न० (निर्वाण) મોક્ષ, મુક્તિ.

निव्वाणसामि. पु० (निर्वाणस्वामिन्) એરવત ક્ષેત્રમાં ભાવિ ૧૭ મા તીર્થંકર.

निव्वाणि. पु० (निर्वाणिन) ગઈ ચોવીશીમાં ભરતક્ષેત્રમાં થયેલ બીજા તીર્થંકરનું નામ.

निव्वाणी. स्त्री० (निर्वाणी) સોળમા તીર્થંકર શાન્તિનાથની શાસનદેવી (२) સમાધિ.

निव्वावअ. त्रि० (निर्वापक) અગ્નિ આદિને ઓલવનાર

निव्वावकहा स्त्री० (निर्वापकथा) નિર્વાપ-પકવાન્ન વિગેરેની કથા.

निव्वावार त्रि० (निर्व्यापार) વ્યાપાર-આરંભ રહિત.

निव्वाविय. त्रि० (निर्वापित) શાન્ત કરેલ, બુઝાવેલ.

निव्वाहण न० (निर्वाहण) નિર્વાહ કરવો

निव्विइअ. त्रि० (निर्विकृतिक) ઘૃતાદિ વિકૃતિને તજનાર, નીવિતપ કરનાર

निव्विगइय न० (निर्विकृतिक) નીવિ નામનું તપ, જેમાં દૂધ વગેરે વિગયનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે તેવું તપ

निव्विगप्प. त्रि० (निर्विकल्प) વિકલ્પરહિત.

निव्विगार. त्रि० (निर्विकार) વિકારરહિત, એકરૂપે રહેનાર

निव्विग्घ. न० (निर्विघ्न) વિઘ્નનો અભાવ

निव्विज्ज. त्रि० (निर्विद्य) વિદ્યા વિનાનો, મૂર્ખ.

निव्विट्ठ त्रि० (निर्विष्ट) ભોગવેલું

निव्विट्ठकाइय. त्रि० (निर्विष्टकायिक) પરિહાર વિશુદ્ધચારિત્રને પૂર્ણ કરનાર

निव्विण्ण. त्रि० (निर्विण्ण) ખિન્ન થયેલ, ઉદાસ બનેલ

निव्वितिगिच्छ त्रि० (निर्विचिकित्स) કર્મના ફળમાં સંદેહ ન કરનાર

निव्वितिगिच्छा स्त्री० (निर्विचिकित्सा) સંશયનો અભાવ.

निव्वित्ति स्त्री० (निर्वृत्ति) નિષ્પત્તિ; સિદ્ધિ

निव्विन्न त्रि० (निर्विण्ण) નિર્વેદ-વૈરાગ્ય પામેલ.

निव्वियार. त्रि० (निर्विकार) વિકારરહિત, શુદ્ધ.

निव्विसग त्रि० (निर्विशक) ઉપભોગ કરનાર

निव्विसय पु० (निर्विषय) દેશપારની શિક્ષા (२) त्रि० ન જાણી શકાય એવું

निव्विसेस. त्रि० (निर्विशेष) વિશેષના રહિત સામાન્યરૂપ.

निव्वुअ. त्रि० (निर्वृत) નિર્વાણપદ પામેલ

निव्वुइ. स्त्री० (निर्वृति) છૂટકારો. મોક્ષ

निव्वुइकरी. स्त्री० (निर्वृतिकरा) ૧૮ મા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ.

निव्वुड. त्रि० (निर्वृत) નિર્વાણપદ પામેલ

निव्वुड्ड. त्रि० (निर्ब्रडित) ડુબી ગયેલ

निव्वुड्ढि. स्त्री० (निर्वृद्धि) અપચય. હાની

निव्वुति. स्त्री० (निर्वृति) મોક્ષસુખ

निव्वेग. } **निव्वेय.** } पु० (निर्वेद) અસારથી વિરક્ત થવું તે; વૈરાગ્ય

निव्वेयग. त्रि० (निर्वेदन) સાતા અસાતારૂપી વેદના વિનાનો.

निव्वोदग. न० (नीवोदक) નેવાનું પાણી

निसंत त्रि० (निशमित) સાંભળેલ.

निसंत. पुं० (निशान्त) નિશા-રાત્રિનું અવસાન; પ્રાતઃકાળ. (२) न० સંપૂર્ણતા.

निसग्ग. पु० (निसर्ग) સ્વભાવ. (૨) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના પૂર્વસંસ્કારથી સમ્યક્ત્વ ઉપજે તે, સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર

निसग्गरुइ. स्त्री० (निसर्गरुचि) સહજ રૂચિ-શ્રદ્ધા, કોઈના ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના પોતાની મેળે ધર્મરૂચિ થાય તે.

निसज्जा स्त्री० (निषद्या) બેસવાનું સ્થાન. (૨) રજોહરણની દાંડી ઉપર વસ્ત્રનું વેષ્ટન, નિસથીઓ. (૩) ઉપાશ્રય (૪) બેઠક, આસન.

निसट्ट. त्रि० (   ) ઘણું, વધારે.

निसट्ठ त्रि० (निसृष्ट) દીધેલ. આપેલ (૨) ફેંકેલ

निसढ पु० (निषध) હરિવાસક્ષેત્ર અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રની વચ્ચે આવેલ એક પર્વત, નિષધ નામનો પર્વત (૨) એ નામનો એક યાદવકુમાર, બલ મહારાજનો પુત્ર

निसण्ण त्रि० (निषण्ण) બેઠેલ. (૨) નિ-ર્ગત પામેલ, નિમગ્ન

निसन्न त्रि० (निषण्ण) બેઠેલું. સ્થિર થયેલું

निसम्मभासि. त्रि० (निशम्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર.

निसह पु० (निषध) મહાવિદેહની સીમા કરનાર એક પર્વત

निसा स्त्री० (निशा) રાત્રિ. (૨) શિલા. પત્થર.

निसाअ पु० (निषाद) સાત સ્વરમાંનો છેલ્લો સ્વર

निसाइयार. पु० (निशातिचार) રાત્રે જે અતિચાર-દોષ લાગ્યા હોય તે.

निसापाहाण. न० (निशापाषाण) ઉપરવટો આદિ દલનશિલા.

निसामण. न० (निशमन) સાંભળવું.
निसामिश्र. त्रि० (निशमित) સાંભળેલ
निसाय. त्रि० (निशात) તીક્ષ્ણ.
निसाय. पु० (निषाद) સાતમો નિષાદ નામનો સ્વર.
निसायर. त्रि० (निशाचर) રાક્ષસ, પિશાચ વગેરે.
निसालोढ. पु० (निशालोष्ट*) શિલાપુત્ર. ઘસવાનો પત્થર.
निसावसाण. न० (निशावसान) રાત્રિનું અવસાન, પ્રાતઃકાળ
निसिजागरण न० (निशाजागरण) રાત્રે જાગવું તે
निसिज्जा स्त्री० (निषद्या) જુઓ 'निसज्जा' શબ્દ
निसिट्ठ त्रि० (निसृष्ट) દૂર કરેલ
निसिद्ध त्रि० (निषिद्ध) નિષેધ કરેલ.
निसिभत्त. न० (निशाभक्त) રાત્રિનું ભોજન
निसिय. त्रि० (निशित) તીક્ષ્ણ.
निसिय त्रि० (न्यस्त) રાખેલ
निसियर त्रि० (निशिचर) ચોર. (२) રાક્ષસાદિ
निसिरण न० (निसर्जन) નીકળવું તે
निसीइत्तार. त्रि० (निषीदयितृ) બેસનાર.
निसीदण. } न० (निषीदन) બેસવું તે
निसीयण }
निसीयावण. न० (निषादन) બેસાડવું.
निसीह. पु० (निशीथ) મધ્યરાત. (२) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર
निसीहिया स्त्री० (नैषेधिकी) ધર્મસ્થાનકે જતાં સંસારના કર્મના નિષેધ સૂચવનાર નિસીહિ શબ્દ બોલવો તે; સામાચારીનો એક પ્રકાર.
निसीहिया. स्त्री० (नैषधिकी) બેઠક. (२) બેસવાનો પરિસહ. (३) પાપકાર્ય નિષેધવાને નિસીહિ શબ્દ કહેવો તે. (४) સ્વાધ્યાયનું સ્થાન.

निसुंभ. पु० (निशुम्भ) પાંચમા પ્રતિવાસુદેવ.
निसूरण त्रि० (निषूदन) મારનાર, નાશક.
निसेवणिज्ज. त्रि० (निषेवणीय) સેવા કરવા યોગ્ય
निस्संक त्रि० (निश्शङ्क) શંકા રહિત.
निस्संकिय. त्रि० (निःशङ्कित) શંકા વિનાનો. (२) દેવ ગુરૂ ધર્મપ્રત્યે શંકાનો અભાવ, સમકિતના આઠ આચારમાંનો પ્રથમ આચાર.
निस्संग त्रि० (निःसङ्ग) સંગરહિત; એકલો.
निस्संद. पु० (निःष्यन्द) સાર રસ. (२) તત્ત્વરૂપ પદાર્થ
निस्संस त्रि० (नृशंस) ઘાતકી, ક્રૂર
निस्संसइय. त्रि० (निःसंशयिक) શંકાથી રહિત.
निस्सकड. त्रि० (निश्राकृत) કોઇની નેશ્રાએ-અપેક્ષા રાખી કરેલ
निस्सण्ण. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલ
निस्सल्ल त्रि० (निःशल्य) માયા આદિ ત્રણ શલ્યથી રહિત
निस्सा. स्त्री० (निश्रा) નિશ્રા, આધાર, અવલંબન, આશ્રય.
निस्सामण्णता. स्त्री० (निःसामान्यता) સામાન્યતાનો અભાવ.
निस्साय. पु० (निश्राय) નિશ્રાય-નેશ્રા
निस्सार. त्रि० (निःसार) સારવિનાનું, ખાલી
निस्सारिय त्रि० (निःसारित) બહાર કાઢેલું.
निस्सास. पु० (निःश्वास) નિશ્વાસ, શ્વાસ લેવો તે
निस्सासय. त्रि० (निःश्वासक) નીચે શ્વાસ લેનાર.
निस्सिंघिय. न० (निःसिङ्घित) વા સંચરવું; પાદવું તે.
निस्सिय. त्रि० (निःश्रित) આશ્રિત, રહેલ. (२) અવગ્રહાદિ ચતુષ્ટય. (३) વસ્તુને અન્યથારૂપે ગ્રહણ કરવું તે

निस्सील. त्रि० (निःशील) શીલ-સદાચારથી રહિત.

निस्सुह त्रि० (निःसुख) સુખ રહિત; દુઃખી.

निस्सेणि स्त्री० (निःश्रेणि) નીસરણી.

निस्सेयस न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ; મોક્ષ

निस्सेयसिय त्रि० (निःश्रेयसिक) મોક્ષ-કલ્યાણને ઇચ્છનાર.

निस्सेस न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ

निस्सेस. त्रि० (निःशेष) સમસ્ત; બધું.

निस्सोणिय त्रि० (निःशोणित) રૂધિર વિનાનું.

निह. न० (निह) નારકીને મારવાનું સ્થાન. (૨) પુ० રાગી, સ્નેહવાન્ (૩) માયાવી, કપટી

निहुअ त्रि० (निभृत) નિશ્ચલ, સ્થિર, શાન્ત.

निहण. न० (निधन) મરણ, મૃત્યુ

निहत्त. स्त्री० (निधत्त) ઉદ્વર્તના અને અપવર્તનના શિવાય બાકીના જે કરણો પ્રવર્તી ન શકે એવી અવસ્થામાં કર્મને સ્થાપવા તે

निहत्ति न० (निधत्ति) જુઓ ' નિહત્ત " શબ્દ

निहय. त्रि० (निहत) મરેલ, હણેલ

निहा. स्त्री० (निभानिहा) કાન્તિ; પ્રભા (૨) માયા, કપટ.

निहाण. न० (निधान) ભંડાર, ખજાનો. (૨) સમૂહ

निहार पु० (निहार) મળ ત્યાગ.

निहि. पु० (निधि) કોશ, ખજાનો

निहिय. त्रि० (निहित) મૂકેલુ, ધારણ કરેલુ.

निहुअ. त्रि० (निभृत) શાન્ત, સ્થિર કરેલ; વિરમી ગયેલ.

निहुत्थिभगा. स्त्री० (निहुत्थिभगा) એ નામની એક વનસ્પતિ.

निहय. त्रि० ( ) કાંપણ ન કરનાર, નિરુપયોગી

नीआगोअ. न० (नीचगोत्र) હલકુ કુળ.

नीइ. स्त्री० (नीति) નીતિ, વ્યવહારવિધિ.

नीणिय त्रि० ( ) બહાર કાઢેલું.

नीत. त्रि० (नीत) કહેલુ, કથન કરેલુ.

नीति. स्त्री० (नीति) ન્યાય.

नीम. पु० (नीप) ફળ વિશેષ.

नीय त्रि० (नीत) લઇ જવામાં આવેલ

नीय. त्रि० (नीच) નીચુ, હેઠ. (૨) તુચ્છ, હલકુ. (૩) નીચ ગોત્ર; ગોત્ર કર્મની એક પ્રકૃતિ.

नीयगमा स्त्री० (नीचगमा) નીચની સાથે જનારી. (સ્ત્રી)

नीयगोय न० (नीचगोत्र) એ નામની એક કર્મ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નીચ કુળ પામે છે

नीया. स्त्री० (नीचा) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

नीयागोय. न० (नीचगोत्र) હલકુ કુળ (૨) ગોત્ર કર્મની એક પ્રકૃતિ.

नीयावत्ति. }
नीयावित्ति. } त्रि० (नीचवर्तिन्) નીચે આસને બેસનાર, નમ્ર સ્વભાવવાળો.

नीर न० (नीर) પાણી

नीरय. त्रि० (नीरजस) રજ-ધુળ વિનાનુ

नील. त्रि० (नील) નીલ રંગવાળુ, લીલુ. (૨) न० નીલવર્ણ નામે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નીલો રંગ પામે છે

नीलकंठ. पु० (नीलकण्ठ) ધરણેન્દ્રના પાડાના લશ્કરનો અધિપતિ

नीलकूड. पु० (नीलकूट) નીલવત પર્વતના નવ કૂટમાનું બીજું શિખર.

नीलमिग. }
नीलमिय. } पु० (नीलमृग) લીલા વર્ણનો મૃગ.

नीललेसा }
नीललेस्सा. } स्त्री० (नीललेश्या) નીલ વર્ણના કર્મ પુદ્ગલને યોગે થતા આત્માના મલિન પરિણામ, છ લેશ્યામાંની બીજી લેશ્યા.

नीलवंत पु० (नीलवत) मेरुथी उत्तर तरफनो वर्षधर पर्वत, महा विदेहथी उत्तर सरहद उपरनो पर्वत.

नीला स्त्री० (नीला) ए नामनी नदी. (२) नील लेश्या, नीला रंगना कर्मस्कंधना योगथी थता जीवना तेवा परिणाम.

नीलाभास पु० (नीलाभास) ए नामना ग्रह; ८८ ग्रहमांनो एक.

नीलि पु० (नीलिन) लील. शेवाळ.

नीलीरस पु० (नीलीरस) गळीनो रंग

नीलुप्पल न० (नीलोत्पल) नील कमळ (२) एकवीशमा तीर्थंकरनु लाञ्छन.

नीव. पु० (नीव) वृक्ष विशेष

नीवार. पु० (नीवार) खड धान्यनी एक जात. एक जातनु धान्य

नीसंक त्रि० (निःशङ्क) शंका रहित

नीसंद पु० (निष्यन्द) सार. तत्त्व (२) रसना टीपा (३) परसेवो. पसीनो.

नीससिश्च. न० (निःश्वसित) नीचो श्वास मुकवो ते.

नीसा स्त्री० (निश्रा) निश्रा. अपेक्षा. आश्रय

नीसास. पु० (निःश्वास) नीचो श्वास, निसासो.

नीसेस. न० (निःश्रेयस) कल्याण.

नीसेस त्रि० (निःशेष) समस्त, सपूर्ण

नीहड त्रि० (निर्हृत) बहार काढेल.

नीहरण न० (निर्हरण) अग्निसंस्कार

नीहार. पु० (निर्हार) देहचिंता, वडीनीत.

नीहारि. पु० (निर्हारि) जे संथारो पूर्ण थया पछी शरीरनु निहरण न थाय तेवी जग्याए सथारो करवो ते, संथारानो एक प्रकार.

नीहारिम न० (निर्हारिम) मृत्यु पछी अग्नि संस्कार थइ शके तेवी जग्याए सथारो करवो ते, संथारानो एक प्रकार.

नीहास त्रि० (निर्हास) हास्य विनानु; हर्ष वगरनु.

नु अ० (नु) वितर्क अर्थमा वपरातो अव्यय.

नूण. त्रि० (न्यून) न्यून; ओछु.

नूणं. अ० (नूनम्) खरेखर, नक्की

नूम न० न० (नूम) कर्म (२) माया; सत्यने छुपाववु ते.

नूमगिह. न० (निम्नगृह) नीचेनुं भोयतळीआनु घर.

नेश्राइय. त्रि० (नैयायिक) न्याय अनुसार चालनार

निउणिय न० (नैपुणिक) अनुप्रवाद पूर्वनो अमुक भाग.

नेउर. न० (नूपुर) झांझर.

नेगम पु० (नैगम) एक वस्तुने सामान्य विशेष वगेरे अनेक रीते जुदा पाडनार नय. सात नयमानो प्रथम नय (२) न्याय वैश्य रहेता होय तेवु स्थान-गाम.

नेगुण्ण न० (नैर्गुण्य) निर्गुणपणु; गुणनो अभाव.

नेगंथ. त्रि० (नैर्ग्रन्थ्य) निग्रंथ संबंधी.

नेच्छइय. त्रि० (नैश्चयिक) निश्चय दृष्टिए विचार करनार

नेच्छइयनय पु० (नैश्चयिकनय) निश्चयात्मक दृष्टि. निश्चयनय

नेतार. त्रि० (नेतृ) नायक, अग्रेसर.

नेत्त. न० (नेत्र) आंख, नयन

नेम. न० (नियम) काम.

नेमि. पु० (नेमि) श्री नेमिनाथ, २२ मा तीर्थंकर (२) पैडानो घेरावो.

नेमिजंतकम्म. न० (नेमियन्त्रकर्मन्) गाडाना पैडाने करतो लोढानो पाटो.

नेमित्तिश्च. त्रि० (नैमित्तिक) निमित्तने जाणनार, ज्योतिषी.

नेमीसर. पु० (नेमीश्वर) ભરતક્ષેત્રના ગત ચોવીસીના ૧૬ મા તીર્થંકર.

नेम्म. न० ( ) મૂળધન, મુડી

नेम्मा स्त्री० (नेमा) જગતીની વેદિકાનો ઉપરનો ભાગ.

नेय त्रि० (ज्ञेय) જાણવા યોગ્ય.

नेयाउय. पु० (नैयायिक) ન્યાય સંપન્ન

नेयार त्रि० (नेतृ) અગ્રેસર, નાયક

नेरइय त्रि० (नैरयिक) નરકમાં રહેનાર જીવ.

नेरई. स्त्री० (नैर्ऋती) નૈઋત્ય ખુણાની દિશા.

नेरुत्त. पु० (नैरुक्त) શબ્દના સ્વરૂપને જાણનાર

नेल पु० (नैल) નીલીનો વિકાર, નીલરંગ.

नेलश्र. पु० (नैलक) કાચી નગરીનો પ્રાચીન સિક્કો.

नेलवंत पु० (नीलवत) એક દ્રહનું નામ

नेवत्थ. न० (नेपथ्य) પોષાક, વેષ.

नेव्वाण न० (निर्वाण) મોક્ષ.

नेसग्गिय. त्रि० (नैसर्गिक) સ્વાભાવિક.

नेसज्जिश्र. त्रि० (नैषद्यिक) પલાંઠીવાળી બેસનાર

नेसप्प पु० (नैसर्प) ચક્રવર્તીના નવનિધાનમાનું એક કે જેમાં ગ્રામ નગરાદિનો સમાવેશ થાય છે.

नेह. पु० (स्नेह) સ્નેહ, રાગ, પ્રીતિ (૨) ઘી તેલ આદિ ચીકાશવાળા પદાર્થ (૩) કર્મ પુદ્ગલમાં પડતો રસ

नेहुर. पु० (नेहुर) એ નામનો એક દેશ (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર

नो. अ० (नो) નિષેધાર્થક અવ્યય.

नोइंदिय. पु० न० (नोइन्द्रिय) કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન યુક્ત જીવ કે જેને ઇંદ્રિયોનું પ્રયોજન નથી રહ્યું (૨) મન

नोकसाश्र. पु० (नोकषाय) } હાસ્ય, રતિ,
नोकसायज. न० (नोकषायज) } અરતિ, ભય, શોક, દુગંચ્છા, સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ એ નવ પ્રકૃતિનો સમુદાય.

नोपज्जत्तगनोश्रपज्जत्तग. न० (नोपर्याप्ताऽपर्याप्त) પર્યાપ્ત નહિ તેમ અપર્યાપ્ત નહિ એવા સિદ્ધ ભગવાન્.

नोपरित्तनोश्रपरित्त. पु० (नोपरित्तापरित्त) સિદ્ધ ભગવાન્.

नोभवसिद्धिश्रनोश्रभवसिद्धिश्र पु० (नभवसिद्धिकाऽभवसिद्धिक) ભવ્ય નહીં તેમ અભવ્ય નહીં એવા જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્

नोभिउर. त्रि० (नोभिदुर) ભેદાય નહિ તે

नोमालिया. स्त्री० (नवमालिका) સુગંધી ફુલવાળું નેવર નામનું વૃક્ષ.

नोसंजयनोश्रसंजय पु० (नसंयताऽसंयत) જેને સંયમ કે અસંયમ નથી એવા સિદ્ધ ભગવાન્

नोसण्णिनोश्रसण्णि. पु० (नासंज्ञ्यसंज्ञिन) સંજ્ઞી નહીં તેમ અસંજ્ઞી નહીં એવા સિદ્ધ ભગવાન્

नोसद्द पु० (नोशब्द) નકાર વાચક શબ્દ.

नोसन्निनोश्रसन्नि. पु० (नासंज्ञ्यसंज्ञिन्) સંજ્ઞીપણા કે અસંજ્ઞીપણા રહિત સિદ્ધ ભગવાન્

नोसम्मावादि. त्रि० (नोसम्यग्वादिन्) સમ્યક્‌વાદી ન હોય તે; મિથ્યાદષ્ટિ.

नोसुहुमनोबादर. पु० (नोसूक्ष्मबादर) સૂક્ષ્મ કે બાદરપણા રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્

न्हवण. न० (स्नपन) નહાવું, સ્નાન કરવું તે.



प.

प अ० (प्र) प्रारम्भ. (२) गुजरी गयेल. नाश पामेल

पअ पु० न० (पद) पग (२) वाक्यनां अंग.

पअ. न० (पयस्) दूध.

पअलिअ त्रि० (प्रज्वलित) बालेलुं करेलुं

पइ. अ० (प्रति) सामे; उलटुं.

पइ पु० (पति) स्वामी; अधिपति.

पइक्खण. न० (प्रतिक्षण) क्षणे क्षणे, दरेक क्षणे

पइट्ठ त्रि० (प्रकृष्ट) श्रेष्ठ, प्रधान, उत्तम

पइट्ठ. त्रि० (प्रविष्ट) अन्दर पेठेलुं

पइट्ठ. पु० (प्रतिष्ठ) सातमा तीर्थंकरना पितानुं नाम.

पइट्ठा स्त्री० (प्रतिष्ठा) आधार (२) संसार परिभ्रमणथी निवृत्तिरूप अवस्थान (३) स्थापना (४) आश्रय; आधार

पइट्ठाण न० (प्रतिष्ठान) अवस्थान, स्थिति. आधार (२) पाया; भींत मीडी विगेरेनुं मूळ.

पइट्ठावअ. त्रि० (प्रतिष्ठापक) व्यवस्था करनार, व्यवस्थापक

पइट्ठावण. न० (प्रतिष्ठापन) स्थापन करवुं. प्रतिष्ठा करवी ते.

पइट्ठिय. त्रि० (प्रतिष्ठित) प्रतिष्ठा पामेल; स्थिति करेल. (२) भादरवा महिनानुं लोकोत्तर नाम. (३) व्यवस्थित

पइण्ण त्रि० (प्रकीर्ण) फेलायेलुं. विखरायेलुं. (२) विस्तारेलुं (३) न० ग्रंथ विशेष.

पइण्णग न० (प्रकीर्णक) प्रकीर्णक, छुटक शास्त्र; पइन्ना

पइण्णा स्त्री० (प्रतिज्ञा) प्रतिज्ञा, टेक (२) पच्चक्खाण. (३) निष्ठा, श्रद्धा (४) नियम.

पइदिण न० (प्रतिदिन) दररोज, हमेशा.

पइद्धि. त्रि० (प्रतिदिग्ध) विलिप्त.

पइदियह. न० (प्रतिदिवस) दररोज, हमेशा.

पइद्दार. न० (प्रतिद्वार) द्वार द्वार प्रत्ये

पइन्न. त्रि० (प्रतीर्ण) जन्मथी पाळेलुं

पइन्न. त्रि० (प्रकीर्ण) जुओ " पइण्ण " शब्द

पइन्नतव न० (प्रकीर्णतपस्) श्रेणि अने अनुक्रम विना छुटक जवमध्य, जवचन्द्र-प्रतिमा वगेरे यथाशक्ति करवामां आवतुं तप

पइन्नवाइ त्रि० (प्रकीर्णवादिन्) असंबद्ध बोलनार

पइन्ना. स्त्री० (प्रतिज्ञा) प्रतिज्ञा. संकल्प

पइभय. न० (प्रतिभय) सामेभय, भयनो पडछायो.

पइमारुय पु० (प्रतिमारुत) प्रतिकूळ वायु-पवन

पइरिक्क. त्रि० (प्रतिरिक्त) एकांतवाळो. स्त्री पशु नगर वसति विनानुं (स्थान) (२) घणुं, वधारे. (३) नितान्त; अत्यन्त.

पइल्ल. पु० (पदिक) आठमा ग्रहनुं नाम. (२) त्रि० जेने श्लीपदनो रोग थयो होय ते.

पइवत्थु. न० (प्रतिवस्तु) दरेक वस्तु.

पइवाइ. त्रि० (प्रतिवादिन्) प्रतिपक्षी, प्रतिवादी

पइविसिट्ठ. त्रि० (प्रतिविशिष्ट) विशिष्ट, विशेष युक्त

पइविसेस. पु० (प्रतिविशेष) भिन्नता भेद, तारतम्य.

पइव्वया. स्त्री० (पतिव्रता) पतिव्रताधर्म पाळनारी स्त्री.

पइसमय न० (प्रतिसमय) दरेक समये; सदा.

पईअ. त्रि० (प्रतीत) विज्ञात. (२) प्रसिद्ध.

पईणा. त्रि० (प्रतीचीन) પશ્ચિમ દિશાનું.

पईव. પુ० (प्रदीप) દીપક; દીવો. (૨) પ્રદીપકુમાર. ભવનપતિ દેવતાની એક જાત

पउअ. પુ० (प्रयुत) ચોરાશીલાખ પ્રયુતાંગ પ્રમાણે એક કાળ વિભાગ.

पउअंग. પું० (प्रयुताङ्ग) ચોરાસીલાખ અયુતનો એક પ્રયુતાંગ. કાળનું એક માપ

पउंजणया. } **पउंजणा.** } સ્ત્રી० (प्रयोजना) પ્રયોગ

पउंजित्तार त्रि० (प्रयोक्तृ) પ્રવૃત્તિ કરનાર

पउंजित्तार. त्रि० (प्रयोजयितृ) પ્રવૃત્તિ કરાવનાર.

पउज्ज. त्रि० (प्रयोज्य) પ્રેરણા કરવા યોગ્ય. યોજવા લાયક.

पउट्ट. પુ० (परिवर्त) પરિવર્તન. એક શરીરમાંથી બીજા શરીરમાં પ્રવેશ કરવો તે

पउट्ठ. પુ० (प्रकोष्ठ) હાથનો પોંચો; કાણીથી પોંચા સુધીનો ભાગ.

पउण. त्रि० (प्रगुण) પ્રકૃષ્ટ. શ્રેષ્ઠ ગુણવાળુ.

पउत. न० (प्रयुत) જુઓ "પઉઅ" શબ્દ.

पउत्त. त्रि० (प्रयुक्त) જોડેલું, યોજેલું. (૨) અજમાવેલું. (૩) ન० પ્રયોગ.

पउत्त. त्रि० (प्रवृत्त) જેણે પ્રવૃત્તિ કરેલી છે તે.

पउत्ति. स्त्री० (प्रयुक्ति) પ્રયુક્તિ. પ્રગટ વાત

पउत्ति. त्रि० (प्रवृत्ति) પ્રવર્તન.

पउत्तिवाउय. त्रि० (प्रवृत्तिव्यापृत) કાર્ય કરવામાં લાગેલ.

पउत्थ. त्रि० (प्रोषित) ક્રોધથી તપ્ત થયેલ. રીસાઇને ભાગી ગયેલ.

पउत्थवइया. स्त्री० (प्रोषितपतिका) જેનો પતિ-ધણી પરદેશ ગયો છે તેવી વિયોગિની સ્ત્રી.

पउप्पय. પુ० (प्रपौत्रिक) વંશપરંપરા. (૨) શિષ્યના શિષ્ય. (૩) પ્રપૌત્ર; પરપોતરો.

पउम. न० (पद्म) સૂર્યવિકાસી કમળ. (૨) પદ્મ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૩) પદ્મનામની વેદીકા, જે દ્વીપ સમુદ્રોની ચારે તરફ હોય છે (૪) ચોરાશી લાખ ઉત્પલ કાળનો એક પદ્માંગ, એવા ૮૪ લાખ પદ્માંગનો એક પદ્મ; કાળનું એક માપ. (૫) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રના વૈતાઢ્ય પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૬) પદ્મનામનો રાજા કે જે આવતી ચોવિસીના પ્રથમ તીર્થંકર મહાપદ્મની પાસે દીક્ષા લેશે. (૭) જંબુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર આઠમા ચક્રવર્તી. (૮) પાંચમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર. (૯) આવતી ચોવીસીના આઠમા બળદેવનું નામ. (૧૦) સાતમા દેવલોકનું પદ્મ નામે વિમાન. (૧૧) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૧૨) ગન્ધ દ્રવ્ય વિશેષ. (૧૩) સુધર્મા સભાનું એક સિંહાસન. (૧૪) દક્ષિણ રૂચક પર્વતનું એક શિખર. (૧૫) શ્રેણિક મહારાજના એક પૌત્ર (૧૬) એ નામનો દ્રહ.

पउमंग. न० (पद्माङ्ग) ૮૪ લાખ ઉત્પલનો એક પદ્માંગ. કાળનું એક માપ.

पउमग. પુ० (पद्मक) કેસર.

पउमगुम्म. પુ० (पद्मगुल्म) પદ્મગુલ્મ નામે રાજા કે જે આવતી ચોવીસીના પહેલા તીર્થંકર-મહાપદ્મની પાસે દીક્ષા લેશે. (૨) ન० એ નામનું એક વિમાન. (૩) શ્રેણિક મહારાજના એક પૌત્ર.

पउमणाभ. } **पउमणाह.** } પુ० (पद्मनाभ) ધાતકીખંડની અમરકંકા રાજધાનીનો રાજા, કે જે દ્રૌપદીને ઉપાડી ગયો હતો; કપિલ વાસુદેવના એક માંડલિક રાજાનું નામ.

पउमद्दह. પું० (पद्मद्रह) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનો પદ્મ નામે એક દ્રહ.

पउमज्झय. पु० (पद्मध्वज) પદ્મધ્વજ નામનો રાજા કે જે આવતી ચોવીસીના પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

पउमनाह. पु० (पद्मनाभ) ભરત ક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીના પહેલા તીર્થંકરનું નામ.

पउमप्पह. पुं० (पद्मप्रभ) છઠ્ઠા તીર્થંકરનું નામ.

पउमप्पहा. स्त्री० (पद्मप्रभा) જમ્બૂવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનમાં પચાશ જોજન ઉપર આવેલી એક પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

पउमभद्द पु० (पद्मभद्र) એ નામનો શ્રેણિક મહારાજાનો એક પૌત્ર.

पउमराय. पु० (पद्मराज) ધાતકી ખંડની અમરકંકાનગરીનો એક રાજા, જેણે દ્રૌપદીનું હરણ કર્યું હતું.

पउमराय. पुं० (पद्मराग) લાલ રંગનો મણિ.

पउमरुक्ख पु० (पद्मवृक्ष) ઉત્તર કુરુક્ષેત્રમાં રહેલું એક વૃક્ષ.

पउमलया. स्त्री० (पद्मलता) કમલિની, પદ્મિની. (२) કમળના આકારવાળી વેલ.

पउमवडिंसयविमाण. न० (पद्मावतंसकविमान) એ નામનું વિમાન

पउमवरवेइया. स्त्री० (पद्मवरवेदिका) વનખણ્ડ શ્રેણી વગેરેની સીમા ઉપરની વડી. (२) કમળોની શ્રેષ્ઠ વેદિકા.

पउमवूह. पु० (पद्मव्यूह) સૈન્યની પદ્માકાર રચના.

पउमसर. न० (पद्मसरस्) કમળયુક્ત સરોવર. કમળવાળું તળાવ.

पउमसिरी. स्त्री० (पद्मश्री) પદ્મશ્રી-આઠમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (રત્ન)

पउमसीहासण. न० (पद्मसिंहासन) પદ્મ નામે સિંહાસન.

पउमसेण. पु० (पद्मसेन) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્રનું નામ, જેણે મહાવીરસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

पउमा. स्त्री० (पद्मा) પદ્માદેવી. (२) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની પહેલી અગ્રમહિષી (૩) વનસ્પતિ વિશેષ. (૪) પદ્માવતી નામે વીસમા તીર્થંકરની માતા. (૫) ચૌદમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૬) જમ્બૂદ્વીપના જંબૂવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનમાં પચાશ જોજન ઉપર આવેલી એક વાવનું નામ. (૭) એ નામની શાખા (૮) સૌધર્મ દેવલોકના ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી

पउमावई. स्त्री० (पद्मावती) અનગડસૂત્રના પાચમા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ મહારાજાની એક પટ્ટરાણી. (૩) પશ્ચિમ દિશાના રુચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની ચોથી. (૪) કોણિક રાજાની પટ્ટરાણી. (૫) મહાપદ્મરાજાની પદ્માવતી દેવી. (૬) રાક્ષસના ભીમેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી (૭) ઉદાયન રાજાની દેવીનું નામ. (૮) કનકરથ રાજાની દેવી. (૯) મહારાજા શેલકની પટ્ટરાણી (૧૦) હિરણ્યનાભ રાજાની પુત્રી. (૧૧) અનિરુદ્ધ રાજાની રાણી. (૧૨) પાર્શ્વનાથજીના શાસન દેવીનું નામ. (૧૩) બારમા તીર્થંકરની માતા (૧૪) ચંપાના રાજા દધિવાહનની રાણીનું નામ. (૧૫) કોણિકના પુત્ર કાલકુમારની પત્નીનું નામ. (૧૬) મહાબલ રાજાની રાણીનું નામ (૧૭) રમ્યવિજયની રાજધાની.

पउमासण न० (पद्मासन) એ નામનું એક આસન, પદ્માસને બેસવું તે.

पउमिणी. स्त्री० (पद्मिनी) કમલિની, ધોળી પોયણી.

पउमुत्तर. पु० (पद्मोत्तर) ૯ મા ચક્રવર્તીના પિતા

पउमुत्तरकूड. पु० (पद्मोत्तरकूट) ભદ્રસાલવનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ-શિખર.

पउमुत्तरा. स्त्री० (पद्मोत्तरा) એક જાતની મીઠાઈ. (૨) એક જાતની સાકર.

पउमुप्पल. न० (पद्मोत्पल) પદ્મકમળ.

पउर. त्रि० (प्रचुर) પ્રચુર; ઘણુ. વિશેષ.

पउर. त्रि० (पौर) શહેરી, શહેરમાં રહેનાર.

पउल. पु० न० (पौल) વનસ્પતિ વિશેષ.

पउलण. न० (प्रज्वलन) પૌવા વગેરે સેકવા તે. (૨) પાક. પકવવુ તે.

पउलिय. त्रि० (प्रज्वलित) અગ્નિ ઉપર પાકેલ. (૨) બળી ગયેલ.

पउस. पु० (प्रकुश) પઉસ નામનો દેશ. (૨) त्रि० પઉસ દેશમા રહેનાર

पउस. पु० (प्रद्वेष) રોષ. દ્વેષ

पउसिया. स्त्री० (प्रकुशिका) પઉસ દેશમા જન્મેલી દાસી.

पए. अ० (प्रगे) સવારમા, પ્રભાતમા (૨) પૂર્વે, પહેલા.

पएगिधार. पु० (प्रैगीवार) વ્યાઘ્રની એક જાતિ.

पएस. पु० (प्रदेश) જેના બે વિભાગ થઈ શકે નહિ, એવો વસ્તુનો સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ અંશ (૨) જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશમાંના છેલ્લા પ્રદેશમા જીવ સત્તા માનનાર એક નિહ્નવ. (૩) જમીનનો વિભાગ (૪) યોગ્યસ્થાન. (૫) કર્મનો પ્રદેશ બન્ધ.

पएसग त्रि० (प्रदेशक) પ્રકૃષ્ટ ઉપદેશ કરનાર; સારી રીતે દેખાડનાર

पएसकम्म न० (प्रदेशकर्मन्) કર્મ પ્રદેશનો આત્મ પ્રદેશની સાથે ક્ષીર નીરવત્ સંબધ થાય તે

पएसग्ग. न० (प्रदेशाग्र) કર્મોના દળનું પરિમાણ

पएसघण. न० (प्रदेशघन) પ્રદેશ ઘન; નિશ્છિદ્ર-નક્કર પ્રદેશરૂપે આત્માની સ્થિતિ થાય તે, સિદ્ધ જીવોનુ સંસ્થાન.

पएसच्छेयण. न० (प्रदेशच्छेदन) પ્રદેશરૂપે બુદ્ધિથી વિભાગ કલ્પવો તે.

पएसबंध. पु० (प्रदेशबन्ध) પ્રદેશરૂપે કર્મનો બન્ધ.

पएससंकम. पु० (प्रदेशसंक्रम) કર્મ પ્રદેશનુ સંક્રમણ; કર્મ દલિયાને ભિન્ન સ્વભાવવાળા દલિયામા નાખવા તે.

पएसि. पु० (प्रदेशिन) અર્ધકેકય દેશનો રાજા કે જેને કેશી સ્વામીએ પ્રતિબોધ પમાડ્યા હતો.

पएसिणी स्त्री० (प्रदेशिनी) પહેલી આંગળી, અંગુઠા પાસેની આંગળી, તર્જની.

पएसिय त्रि० (प्रदेशिक) પ્રદેશવાળો.

पश्रोश्र. पु० (पयोद) વાદળુ.

पश्रोश्र. पु० (प्रतोद) ચાબુક, કારડા

पश्रोश्रण. न० (प्रयोजन) પ્રયોજન. નિમિત્ત. કારણ; હેતુ

पश्रोग पु० (प्रयोग) ઉપાય, સાધન. (૨) હીલચાલ. વ્યાપાર; પ્રવૃત્તિ. (૩) પ્રજ્ઞાપનાના સોળમા પદનુ નામ. (૪) મન. વચન. કાયાના યોગદ્વારા પુદ્ગલનુ ગ્રહણ કરવુ તે.

पश्रोगकरण न० (प्रयोगकरण) જીવના વ્યાપારથી કરવુ તે

पश्रोगकिरिया स्त्री० (प्रयोगक्रिया) મન આદિની ચેષ્ટા.

पश्रोगपद. पु० (प्रयोगपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સોળમા પદનુ નામ.

पश्रोगबंध. पु० (प्रयोगबन्ध) જીવના પ્રયોગથી -વ્યાપારથી થતો બન્ધ.

पश्रोगमइ. स्त्री० (प्रयोगमति) વાદવિવાદ પ્રસંગ મતિનો તર્કરૂપે ઉપયોગ કરવો તે.

पश्रोगमइसंपया. स्त्री० (प्रयोगमतिसम्पद्) વાદવિવાદ પ્રસંગ મતિની સ્ફૂર્તિ થાય તે; આચાર્યની ચોસઠ સંપદામાંની એક.

पओगमरण. न० (प्रयोगमरण) નિયાણું કરી મરવું તે.

पओगसंपया. स्त्री० (प्रयोगसंपद्) પ્રકૃષ્ટયોગરૂપ સંપત્-સંપત્તિ.

पओत्त. न० (प्रतोत्र) ચાબુક. (૨) લાકડી.

पओत्तधर. पुं० (प्रतोत्रधर) બળદ ગાડી હાંકનાર.

पओद. पु० (प्रतोद) ચાબુક. (૨) લાકડી.

पओप्पय. पु० (प्रपौत्रिक) જુઓ "પઉપ્પય" શબ્દ.

पओल. पुं० (पटोल) પરવર.

पओली. स्त्री० (प्रतोली) નગરની અંદરનો રસ્તો.

पओस. पुं० (प्रद्वेष) દ્વેષ, ઈર્ષ્યા.

पओस पु० (प्रदोष) રાત્રિનો પહેલો ભાગ, સાંજનો સમય.

पओहर. पु० (पयोधर) સ્તન, થાદોલો.

पंक. पु० न० (पङ्क) કાદવ, કીચડ; ગારો. (૨) પાપ

पंकप्पभा } **पंकप्पहा** } स्त्री० (पङ्कप्रभा) ચોથી નરક.

पंकबहुल. त्रि० (पङ्कबहुल) ઘણા કાદવવાળુ (૨) ઘણા પાપવાળું. (૩) પુ० રત્ન પ્રભાના ત્રણ કાણ્ડમાંનો બીજો કાણ્ડ, જ્યાં ઘણો કાદવ છે

पंकय. न० (पङ्कज) કમળ.

पंकवई. स्त्री० (पङ्कवती) પંકવતી નામની નદી; મહાવિદેહની બાર અંતર નદીમાંની એક.

पंका. स्त्री० (पङ्का) ચોથી નરકનું નામ.

पंकाभा. स्त्री० (पङ्काभा) ચોથી નરકનું નામ.

पंकाययण. न० (पङ्कायतन) કાદવવાળી જગ્યા.

पंकावती. स्त्री० (पङ्कावती) મંગલાવર્ત વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની નદી.

पंकावतीकुंड. पुं० (पङ्कावतीकुण्ड) જેમાં પંકાવતી નદીનો ધરેડો પડે છે તે કુંડ.

पंकावतीदीव. पु० (पङ्कावतीद्वीप) પંકાવતી નદીના કુંડમાંનો દ્વીપ.

पंकिय. त्रि० (पङ्कित) કાદવવાળુ.

पंख. पुं० स्त्री० (पक्ष) પાંખ; પક્ષ.

पंखासण. न० (पक्षासन) બે પડખે ઉંચું અને વચમાં ઢગાતુ આસન.

पंखि. पुं० स्त्री० (पक्षिन्) પક્ષી.

पंगण. न० (प्राङ्गण) ઘરનુ આગણું.

पंगु त्रि० (पङ्गु) પાંગળો, પગ વિનાનો.

पंगुल. त्रि० (पङ्गुल) પાંગળો, પગ વિનાનો. લંગડો. (૨) પક્ષિ વિશેષ.

पंच. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ, પાંચની સખ્યા.

पंचंग न० (पञ्चाङ्ग) બે હાથ, બે પગ અને મસ્તક એ પાંચ અંગ.

पंचंगुलि पु० (पञ्चाङ्गुलि) હાથનો પંજો. (૨) હાથ

पंचंगुलिआ. स्त्री० (पञ्चाङ्गुलिका) એ નામની વેલ-લતા.

पंचंगुलितल. न० (पञ्चाङ्गुलितल) હાથનો પંજો. (૨) હાથથી પાડેલો થાપો.

पंचकत्तिय. पु० (पञ्चकृत्तिक) ભગવાન્ કુંથુનાથ સ્વામી, જેમનાં પાંચે કલ્યાણિક કૃતિકા નક્ષત્રમાં થયા હતા.

पंचग. न० (पञ्चक) પાંચનો સમૂહ

पंचग्गिताव. पु० (पञ्चाग्निताप) ચાર તરફ અગ્નિ અને ઉપર સૂર્યનો તાપ તે પંચાગ્નિ તાપ.

पंचचित्त. पु० (पञ्चचित्र) છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામી, જેમનાં પાંચે કલ્યાણિક શ્રી ચિત્રા નક્ષત્રમાં થયા હતાં.

पंचजण्ण. पुं० (पाञ्चजन्य) કૃષ્ણ વાસુદેવનો પાંચજન્ય નામનો શંખ.

पंचजम. पु० (पञ्चयम) અહિંસા, સત્ય, અદત્તાદાન, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ યમ-વ્રત.

पंचजाम. पु० (पञ्चयाम) અહિંસાદિ પાંચ યામ-મહાવ્રત. (૨) ત્રિ૦ જેમાં એ પાંચે મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરેલું છે તે.

पंचणियम. पु० (पञ्चनियम) શૌચ, સન્તોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઇશ્વર પ્રણિધાન—એ પાંચ નિયમ.

पंचतणु. स्त्री० (पञ्चतनु) ઉદારિક આદિ પાંચ શરીર.

पंचत्त. न० (पञ्चत्व) મરણ, મૃત્યુ.

पंचत्थिकाय. पु० (पञ्चास्तिकाय) પાંચ અસ્તિકાય દ્રવ્ય, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય. એ પાંચ અસ્તિકાય દ્રવ્ય.

पंचदस त्रि० (पञ्चदश) પંદર

पंचदिव्व. न० (पञ्चदिव्य) વસુધારા-સોના મ્હોરની વૃષ્ટિ, પાંચવર્ણા ફૂલની વૃષ્ટિ, વસ્ત્રની વૃષ્ટિ, આકાશમાં દેવ દુંદુભિ અને અહોદાન મહાદાન એવો ધ્વનિ એ પાંચ દિવ્ય.

पंचधाई. स्त्री० (पञ्चधात्री) ક્ષીરધાત્રી, મજ્જણધાત્રી, મણ્ડનધાત્રી અંકધાત્રી, ક્રીડાવણધાત્રી એ પાંચ ધાવમાતા

पंचनवइ. स्त्री० (पञ्चनवति) પંચાણું; ૯૫.

पंचनियंठ. पु० (पञ्चनिर्ग्रन्थ) પુલાક, બકુશ, કષાય કુશીલ, નિર્ગ્રંથ, સ્નાતક, એ પાંચ નિર્ગ્રંથ.

पंचपंडव. पु० (पञ्चपाण्डव) યુધિષ્ઠિર, ભીમ, અર્જુન, નકુળ અને સહદેવ એ પાંચ પાણ્ડવો.

पंचपरमेट्ठिमंत. पु० (पञ्चपरमेष्ठिमन्त्र) પંચપરમેષ્ઠી મંત્ર; 'નમોઅરિહંતાણં' વગેરે પાંચ પદ.

पंचपुल. पुं० न० (पञ्चपुल) મત્સ્ય બન્ધન વિશેષ; માછલાં પકડવાની જાળ.

पंचपुव्वासाढ. पु० (पञ्चपूर्वाषाढ) દશમા તીર્થંકર શ્રી શીતળનાથ સ્વામી; તેમનાં પાંચે કલ્યાણિક પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રમાં થયા હતા.

पंचपूस. पु० (पञ्चपुष्य) પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથ સ્વામી, જેના પાંચ કલ્યાણિક પુષ્ય નક્ષત્રમાં થયા હતાં.

पंचभूयवाइ. त्रि० (पञ्चभूतवादिन्) આત્મા આદિ પદાર્થને નહીં માનતાં કેવળ પાંચ મહાભૂતોને માનનાર; નાસ્તિક.

पंचम. त्रि० (पञ्चम) પાંચમું. (૨) पु० નાભિથી ઉઠેલ વાયુ નાસિકા સ્થાનમાં જે ખાસ ધ્વનિ ધારણ કરે તે; સાત સ્વરમાંનો પાંચમો સ્વર.

पंचमहब्भूतिअ त्रि० (पञ्चमहाभौतिक) પાંચ મહાભૂત સિવાય જુદો આત્મા નથી એમ માનનાર નાસ્તિક વિશેષ

पंचमहव्वइय. त्रि० (पञ्चमहाव्रतिक) પાંચ મહાવ્રત ધારણ કરનાર.

पंचमहव्वय. न० (पञ्चमहाव्रत) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રત.

पंचमहाभूय न० (पञ्चमहाभूत) પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ એ પાંચ પદાર્થ.

पंचमहावीर. पु० (पञ्चमहावीर) બળદેવ પ્રમુખ પાંચ મહાવીર-મહા સુભટ.

पंचमासिया. स्त्री० (पञ्चमासिकी) ભિક્ષુની પાંચમી પડિમા કે જેમાં એક માસ પર્યન્ત અન્ન પાણીની પાંચ પાંચ દાત કલ્પે.

पंचमिया. स्त्री० (पञ्चमिका) પાંચમી; પાંચમા નંબરની.

पंचमी स्त्री० (पञ्चमी) પાંચમી તિથિ; પાંચમ. (૨) પાંચમી અપાદાન વિભક્તિ.

पंचमुट्ठिय. न० (पञ्चमौष्टिक) માથાની ચાર બાજુએ ચાર અને એક વચ્ચે એમ પાંચ મુષ્ટિ-ચપટીથી લોચ *કરવો તે. (૨) ત્રિ૦ પાંચ મુટ્ઠિમાં આવે તેટલું.

पंचय. न० (पञ्चक) પંચક, પાંચનો સમૂહ

पंचरस. पु० (पञ्चरस) તિકખા, કડવો, કસાયલો, ખાટો અને મીઠો એ પાંચ રસ.

पंचरूविय. त्रि० (पञ्चरूपिक) પાંચ પ્રકારના વર્ણવાળા.

पंचलोइया. स्त्री० (पञ्चलौकिका) ભુજપરિસર્પ વિશેષ, હાથથી ચાલનાર ભુજપરિસર્પની એક જાતિ.

पंचवरण. त्रि० (पञ्चवर्ण) પંચરંગી.

पंचवरणा. स्त्री० (पञ्चवर्णा) ચૌદમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

पंचवन्न पु० (पञ्चवर्ण) કાળો, નીલો, રાતો, પીળો અને ધોળો એ પાંચવર્ણ-રંગ.

पंचवाइया. स्त्री० (पञ्चवादिका) પંચેન્દ્રિ જીવ વિશેષ.

पंचसट्ठि स्त्री० (पञ्चषष्टि) પાંસઠ, ૬૫.

पंचसत्तरि स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોતેર.

पंचसिक्खिअ त्रि० (पञ्चशिक्षित) પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ પાંચ મહાવ્રતરૂપ શિક્ષાથી શિક્ષિત થયેલ.

पंचसिह. त्रि० (पञ्चशिख) પંચશિખ-જેના બાળમોવાળા ઉતારવામાં આવ્યા નથી તે.

पंचसीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) પંચાસી, ૮૫

पंचसुराण. न० (पञ्चशून्य) પાંચ પ્રાણિવધસ્થાન

पंचसेल. पु० (पञ्चशैल) }
पंचसेलग. पु० } (पञ्चशैलक) } લવણોદધિમાં
पंचसेलय. पु० } રહેલ
અને પાંચ પર્વતોમાં વિભૂષિત એક નાનો દ્વીપ.

पंचहत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોતેર.

पंचहत्थुत्तर. पु० (पञ्चहस्तोत्तर) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી; જેના પાંચ કલ્યાણિક ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં થયાં હતા.

पंचाणउअ. स्त्री० न० (पञ्चनवत) પંચાણું; ૯૫.

पंचाणउइ स्त्री० (पञ्चनवति) પંચાણું.

पंचाणण पुं० (पञ्चानन) સિંહ; વાઘ.

पंचाणुव्वइय. त्रि० (पञ्चाणुव्रतिक) હિંસા, અસત્ય, ચોરી, મૈથુન અને પરિગ્રહના આંશિક ત્યાગવાળા.

पंचाल पु० (पाञ्चाल) પંચાળદેશ, આર્ય દેશમાંનો નવમો.

पंचालिया स्त्री० (पाञ्चालिका) દ્રુપદ રાજાની દીકરી, દ્રૌપદી

पंचास स्त्री० (पञ्चाशत्) પચાસ

पंचासव. पु० (पञ्चाश्रव) પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન અને પરિગ્રહ એ પાંચ આશ્રવ-કર્મ આવવાનાં દ્વાર

पंचासीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) પંચાશી, ૮૫.

पंचिंदिय. त्रि० (पञ्चेन्द्रिय) જેને આંખ, કાન, નાક, જિહ્વા અને શરીર એ પાંચ ઇન્દ્રિય હોય તે. (૨) न० આંખ, નાક, કાન, જીભ અને સ્પર્શ એ પાંચ ઇંદ્રિય.

पंचिंदियतिरिक्खजोणिय. त्रि० (पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिक) તિર્યંચ પંચેંદ્રિય જીવ

पंजर न० (पञ्जर) પીંજરૂ; પાંજરું

पंजरदीव. पु० (पञ्जरदीप) ફાનસ સહિત દીવો

पंजलि. पु० स्त्री० (प्राञ्जलि) કરપુટ, અંજલિ, ખોબો.

पंजलिउड पु० (प्राञ्जलिपुट) બે હાથ જોડી મસ્તક લગાડવા તે.

पंजलिकड त्रि० (कृतप्राञ्जलि) જેણે પ્રણામ કરવાને હાથ જોડેલા છે તે.

पंडअ. } पु० (पण्डक) નામર્દ, નપુંસક.
पंडग } (૨) न० મેરૂ પર્વતની ચૂલિકા-શિખર ઉપરનું વન (૩) પાખંડ; પાપ.

पंडगवण न० (पाण्डुकवन) મેરૂના શિખર ઉપરનું વન.

पंडव पु० (पाण्डव) પાંડુ રાજાના પુત્રો; પાંચ પાંડવો.

पंडिच्च. न० (पाण्डित्य) પંડિતાઈ.

पंडिय. त्रि० (पण्डित) પંડિત; ડાહ્યો; વિચક્ષણ. (૨) પુ૦ સર્વ વિરતિ; શ્રમણ; સાધુ.

पंडियमरण. न० (पण्डितमरण) પંડિતભાવ સહિત સમાધિ પરિણામે મરણ થાય તે.

पंडियमाण. त्रि० (पण्डितंमन्य)
पंडियमाणि. त्रि० (पण्डितमानिन्) } પંડિત નહિ છતાં પોતાને પંડિત તરીકે માનનાર, દુર્વિદગ્ધ.

पंडियवीरिय. न० (पण्डितवीर्य) પંડિતવીર્ય, જ્ઞાનસહિત શક્તિ, સાધુનું આત્મબળ.

पंडिया. स्त्री० (पण्डिता) વિદુષી-ભણેલી સ્ત્રી. (૨) પાપથી સર્વથા નિવૃત્ત થયેલ. (સાધ્વી)

पंडु. त्रि० (पाण्डु) ફીકુ. સફેદ, પડી ગયેલુ. (૨) પુ૦ પાંડુ નામનો રોગ (૩) શિલાવિશેષ.

पंडुअ. पु० (पाण्डुक) ચક્રવર્તીના નવ નિધાનમાનુ એક.

पंडुइय. त्रि० (पाण्डुकित) શ્વેત રંગનું બનાવેલ.

पंडुकंबलसिला. स्त्री० (पाण्डुकंबलशिला)
पंडुकंबला. स्त्री० (पाण्डुकम्बला) } મેરૂની ચૂલિકાની દક્ષિણે પડગ વનને દક્ષિણ છેડે અર્ધ ચંદ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો જોજનની પહોળી મેરૂ પર્વત ઉપરની એક શિલા.

पंडुभद्द. पुं० (पाण्डुभद्र) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

पंडुमत्तिया. स्त्री० (पाण्डुमृत्तिका) કંઇ પીળી અને કંઇ સફેદ માટી.

पंडुमहुरा. स्त्री० (पाण्डुमथुरा) કૃષ્ણ વાસુદેવ તરફથી દેશવટો મળ્યા બાદ પાંડવોએ દક્ષિણ સમુદ્રને કાંઠે વસાવેલી એક નગરી; પાણ્ડવોની રાજધાની.

पंडुर. त्रि० (पाण्डुर) ધોળુ; શ્વેત; સફેદ. (૨) પુ‍ં૦ ધોળોરંગ.

पंडुरंग. पु० (पाण्डुराङ्ग) એ નામના દક્ષિણમાં થયેલ એક પરિવ્રાજક.

पंडुरतल. न० (पाण्डुरतल) જેનું ભોંયતળીયું સફેદ હોય તેવુ ઘર.

पंडुराय पुं० (पाण्डुराजन्) પાણ્ડુરાજા.

पंडुरिय. त्रि० (पाण्डुरित) પાણ્ડુર વર્ણવાળુ બનાવેલ.

पंडुरोग. पु० (पाण्डुरोग) પાંડુરોગ; જેથી શરીર ફીકુ થઇ જાય તેવો એક રોગ.

पंडुवद्धणिया. स्त्री० (पाण्डुवर्धनिका) એ નામની શાખા.

पंडुसिला स्त्री० (पाण्डुशिला) મેરૂ પર્વતની ચૂલિકાના પૂર્વ દિશે અર્ધ ચન્દ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો જોજન પહોળી એવી એક અભિષેક શિલા.

पंडुसेण. पु० (पांडुसेन) પાંડુસેન નામે પાંડવ કુમાર.

पंत. त्रि० (प्रान्त) તુચ્છ; નઠારૂ; ખરાબ. હલકું, રસ વિનાનુ. (૨) જમતાં બાકી રહેલ ખોરાક. (૩) ધર્મ ભ્રષ્ટ થયેલ. (૪) न० ખરાબ લક્ષણ. (૫) અપશબ્દ; ગાળ (૬) त्रि० અન્તવર્તી, અન્તિમ. (૭) ઇન્દ્રિય પ્રતિકૂળ. (૮) દરિદ્ર; નિર્ધન. (૯) જીર્ણ; ફાટયું તુટયુ. (૧૦) વ્યાપન્ન; વિનષ્ટ.

पंतकुल. न० (प्रान्तकुल) અધર્મ-નીચ કુળ; હલકી જાતિ.

पंतचरअ. त्रि० (प्रान्तचरक) તુચ્છ કે વધેલા આહારની ગવેષણા કરનાર; અભિગ્રહ વિશેષ ધારી સાધુ-તપસ્વી.

पंतजीवि. त्रि० (प्रान्तजीविन्) તુચ્છ આહાર કરી જીવનાર.

पंतावण. न० (प्रताडन) ચાબુકથી મારવુ તે.

पंताहार. त्रि० (प्रान्ताहार) લૂખું સૂકું ખાનાર

पंति. स्त्री० (पङ्क्ति) પંક્તિ; શ્રેણી; હાર.

पंथ. पु० (पथिन्) રસ્તો; માર્ગ.

पंथकुट्टग. पुं० (पान्थकुट्टक) વાટપાડુ; રસ્તે લુંટનાર.

पंथकोट्ट. त्रि० (पान्थकुट्ट) વાટપાડુ; રસ્તે લુંટનાર.

पंथग. પુ० (पान्थक) પંથકનામે શેલક રાજાના એક મંત્રી. (૨) એક જૈન મુનિ.

पंथदास. પું० (पान्थदास) ધના શેઠનો પંથ નામનો દાસ.

पंथय. પુ० (पन्थक) જુઓ "પંથગ" શબ્દ.

पंथिय. પું० (पन्थिक) વટેમાર્ગુ; મુસાફર.

पंसु. પું० (पांशु) ધૂળ; રેતી.

पंसुखार. પુ० (पांशुक्षार) લવણ; મીઠું.

पंसुपिसाय. પુ० स्त्री० (पांशुपिशाच) ધૂળના લેપથી પિશાચ જેવો દેખાય તે.

पंसुलिया. स्त्री० (पार्शुका) પાંસળી.

पंसुवुट्ठि. स्त्री० (पांशुवृष्टि) ધૂળની વૃષ્ટિ ઉપરથી શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા. (૨) ધૂળની વૃષ્ટિ.

पकंथक પુ० (प्रकन्थक) ઉત્તમ જાતનો એક ઘોડો; ઘોડાની એક ઉત્તમ જાત.

पकंप. પુ० (प्रकम्प) ધ્રૂજારો.

पकंपिय. त्रि० (प्रकम्पित) પ્રકંપયુક્ત.

पकट्ठ. त्रि० (प्रकृष्ट) પ્રકર્ષયુક્ત.

पकप्पिय. त्रि० (प्रकल्पित) કલ્પેલુ, બનાવેલુ (૨) न० પૂર્વોપાર્જિત દ્રવ્ય.

पकप्प પુ० (प्रकल्प) ઉત્કૃષ્ટ આચાર, ઉત્તમ આચરણ (૨) એ નામનુ આચારાંગ સૂત્રનુ એક અધ્યયન. (૩) વ્યવસ્થાપન.

पकप्पगथ. પુ० (प्रकल्पग्रन्थ) 'નિશીથ' સૂત્ર.

पकरण. न० } **पकरणया.** स्त्री० } (प्रकरण) પ્રકૃષ્ટપણે કરવુ; રચવું

पकाम. त्रि० (प्रकाम) અતિશય; ઘણું. (૨) પું० પ્રકૃષ્ટ અભિલાપ.

पकिरण. } **पकिन्न.** } त्रि० (प्रकीर्ण) વિખરેલું; વેરેલું.

पकुव्वय. त्रि० (प्रकारक) પ્રાયશ્ચિત્ત લઇ અત્યંત શુદ્ધિ મેળવનાર.

पक्क. त्रि० (पक्व) પકવેલ; પાકેલ; રાંધેલ.

पक्कण. પુ० (पक्वण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમા રહેનાર.

पक्कणिय. त्रि० (पक्वणिक) પક્કણદેશવાસી.

पक्कणी. स्त्री० (पक्वणी) પકવણ નામના અનાર્ય દેશમા જન્મેલી દાસી.

पक्कम. न० (प्रक्रम) પરાક્રમ; ઉદ્યોગ; પ્રયોગ કરવો તે.

पक्कमणी स्त्री० (प्रक्रामणी) ફેર લાવવાની વિદ્યા.

पक्काम. त्रि० (पक्वाम) થોડુ કાચુ અને થોડું પાકુ, કાચુ પાકુ.

पक्किट्टगा. स्त्री० (पक्वेष्टका) પાકી ઇંટ.

पक्कीलिय. त्रि० (प्रक्रीडित) ક્રીડા કરેલ.

पक्ख. પું० (पक्ष) પખવાડીયું; પંદર દિવસ. (૨) પાર્શ્વ; પડખુ; બાજુ. (૩) પક્ષ; વર્ગ. (૪) પાખ, પીચ્છુ. (૫) स्त्री० ઘરની છત (છજા) ની પાખ. (૬) હેતુ અને સાધ્યનો આશ્રય, અનુમિતિનુ એક અંગ.

पक्खअ. પુ० (पक्षक) પંખા; વિજણો.

पक्खओ. अ० (पक्षतस्) પડખે; જોડાજોડ.

पक्खंद પુ० (प्रकन्द) ગતિ કરવી; જવું. (૨) કુદી પડી મરવુ તે.

पक्खंदोलग. પુ० (पक्ष्यान्दोलक) પક્ષીઓનો હિંચકો

पक्खग. त्रि० (पक्षग) એક પખવાડીયુ રહેનાર; પખવાડીયાની સ્થિતિવાળુ.

पक्खपिंड. પુ० न० (पक्षपिंड) આસન વિશેષ.

पक्खबाहा. स्त्री० (पक्षबाहु) ઘરની પાખમા આડસરનો બહાર નીકળતો ભાગ.

पक्खरा. स्त्री० (   ) અશ્વ સેના.

पक्खलिय. त्रि० (प्रस्खलित) સ્ખલિત થયેલુ; પડેલુ.

पक्खारिणा. पुं० (प्रक्षारिणा) અનાર્ય દેશ વિશેષ. (૨) પુ૦ સ્ત્રી૦ તે દેશના રહેવાસી.

पक्खाल. न० (प्रक्षाल) ધોવું તે

पक्खालण. } न० (प्रक्षालन) ધોવું; સાફ
पक्खालन } કરવું તે.

पक्खालिअ. त्रि० (प्रक्षालित) ધોએલું, સાફ કરેલું.

पक्खासण. न० (पक्ष्यासन) પક્ષિના આકાર જેવું આસન, પક્ષાસન.

पक्खि. पु० स्त्री० (पक्षिन्) પક્ષી.

पक्खिकायण. न० (पाक्षिकायन) એ નામની કૌશિક ગોત્રની એક શાખા.

पक्खित्त. त्रि० (प्रक्षिप्त) નાખેલું, ફેંકેલું.

पक्खिय. त्रि० (पाक्षिक) પખવાડીઆનું (૨) પાખી; પુનમ અને અમાવાસ્ય. (૩) જેના પક્ષમાં ઘણા માણસો હોય તે

पक्खिवणया स्त्री० (प्रक्षेपणा) ફેંકવું તે.

पक्खिबिराल. पुं० (पक्षिबिराल) બિલાડા જેવો પક્ષિ વિશેષ

पक्खुडिअ त्रि० (प्रक्षोदित) ગાળો દીધેલ, અવખોડેલ.

पक्खुभिय. त्रि० (प्रक्षुभित) ક્ષોભ પામેલું. વ્યાકુળ બનેલ.

पक्खेव. पु० (प्रक्षेप) ફેંકવું; નાખવું. (૨) કોળીયો.

पक्खोड. पुं० (प्रस्फोट) પખોડા; પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

पगइ. स्त्री० (प्रकृति) કર્મનો સ્વભાવ. (૨) પ્રજા; લોક. (૩) શરીર કે મનનું બંધારણ; તાસીર. (૪) પ્રકૃત અર્થ. (૫) કર્મનો ભેદ.

पगइबंध. पुं० (प्रकृतिबन्ध) કર્મના પ્રકૃતિ-સ્વભાવરૂપે બન્ધ થાય તે.

पगइसंकम. पुं० (प्रकृतिसंक्रम) કર્મની એક પ્રકૃતિમાં બીજી પ્રકૃતિનો પરિણામ થાય તે.

पगंठ पु० (प्रकण्ठ) પીઠ વિશેષ.

पगंठग. पुं० (प्रकण्ठक) એક જાતનો બાજોઠ; બાજોઠ આકારે ચોખુણો ઓટલો. (૨) અરીસાની પીઠનો ચોગઠો.

पगड त्रि० (प्रकृत) કરેલું. (૨) બાન્ધેલું. (૩) ઉત્પન્ન કરેલું.

पगड. त्रि० (प्रकट) પ્રસિદ્ધ; જાહેર.

पगडण. न० (प्रकटन) પ્રકાશવું; ખૂલ્લું કરવું

पगडि. स्त्री० (प्रकृति) જુઓ " પગઇ " શબ્દ.

पगडिय त्रि० (प्रकटित) પ્રગટ થયેલ; ખુલ્લું પડેલ; જાહેર થયેલ.

पगडीकम्म. न० (प्रकृतिकर्मन्) પ્રકૃતિરૂપે બંધાયેલ કર્મ.

पगड्ड. पुं० (प्रगर्त) મોટી ખાડ; ખાડો.

पगति. स्त्री० (प्रकृति) જુઓ " પગઇ " શબ્દ.

पगप्प. पु० (प्रकल्प) આચાર; સદાચાર. (૨) સાધુનો આચાર બતાવનાર શાસ્ત્ર.

पगप्पिय त्रि० (प्रकल्पित) પ્રરૂપિત, કથિત

पगब्भ न० (प्रागल्भ्य) બડાઇ; ધૃષ્ટતા.

पगब्भ. त्रि० (प्रगल्भ) ધીર; પ્રૌઢ. (૨) ધીઠો

पगब्भिअ. त्रि० (प्रगल्भित) મગરૂર; ધીઠો.

पगब्भित्तार. त्रि० (प्रकर्तयितृ) કાતરનાર

पगय. त्रि० (प्रकृत) ચાલતું; પ્રસ્તુત. (૨) न० અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

पगरण. न० (प्रकरण) પ્રકરણ; ગ્રન્થ. (૨) અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

पगरिअ. त्रि० (प्रगलित) કોઢી. શરીરે ગળી ગયેલ

पगरिस. पु० (प्रकर्ष) અધિકતા.

पगलिय. त्रि० (प्रगलित) ઝરી ગયેલ; ગળી ગયેલ.

पगाढ. त्रि० (प्रगाढ) તીવ્ર; કઠણ; તીક્ષ્ણ. (૨) અત્યંત; ઘણું.

पगाम. त्रि० (प्रकाम) અતિશય, ઘણું.

पगार. पु० (प्रकार) પ્રકાર; ભેદ. (૨) આદિ; વગેરે.

पगास. पु (प्रकाश) પ્રકાશ; તેજ, ઉદ્યોત. (૨) ખુલ્લું. (૩) त्रि० સરખું, તુલ્ય; સમાન. (૪) पु० ક્રોધ, ગુસ્સો.

पगासणया. } **पगासणा.** } स्त्री० (प्रकाशन) પ્રકાશિત કરવું; પ્રગટ કરવું

पगासय. त्रि० (प्रकाशक) પ્રકાશ કરનાર

पगासिय. त्रि० (प्रकाशित) પ્રકાશેલ

पगासिया. स्त्री० (प्रकाशिका) પ્રકાશ કરનારી.

पगिट्ठ. त्रि० (प्रकृष्ट) મજબૂત, પુષ્ટ, ઉત્તમ.

पगे. अ० (प्रगे) પ્રભાતમાં, સવારમાં.

पग्गह. पु० (प्रग्रह) પકડવું, ગ્રહણ કરવું (૨) રાસ; દોરડી. (૩) ઉપધિ; ઉપકરણ. (૪) નાયક, મુખી.

पग्गहिय. त्रि० (प्रगृहीत) લીધેલું; ગ્રહણ કરેલું

पग्गहिया. स्त्री० (प्रगृहीता) પિંડેષણાના સાત પ્રકારમાંનો છઠ્ઠો પ્રકાર, જે આહાર ગૃહસ્થે પોતાના વાસણમાં ખાવા માટે લીધો છે તેમાંથી સાધુને વ્હોરાવે તે.

पचंकमण. } **पचंगमण.** } न० (प्रचंक्रमण) ગુંઠણ કે હાથવડે જમીન ઉપર ઘસડાઈને ચાલવું તે. (૨) બાળક જમીન ઉપર ગુંઠણભર ચાલવા શીખે ત્યારે કરવામાં આવતો સસ્કાર.

पचलिअ. त्रि० (प्रचलित) ચલાયમાન થયેલ; નીકળી ગયેલ.

पचोइय. त्रि० (प्रचोदित) પ્રેરણા કરાયેલ.

पच्चअ. त्रि० (प्रत्यय) જ્ઞાન. (૨) નિમિત્ત. (૩) पु० વિશ્વાસ; ભરૂંસો.

पच्चइअ. त्रि० (प्रत्ययिक) પ્રત્યય-ઇન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયરૂપ નિમિત્તથી ઉપજતું. (૨) ખાત્રીદાર, વિશ્વાસપાત્ર. (૩) न० શ્રુતજ્ઞાન, આગમજ્ઞાન

पच्चंग. न० (प्रत्यङ्ग) શરીરના અવયવના અવયવો. નેત્ર નખ વગેરે ઉપાંગ.

पच्चंत. पु० (प्रत्यन्त) પાસે; નજીક. (૨) त्रि० અત્યંત નીચ; અંત્યજ.

पच्चंतिग } **पच्चंतिय** } त्रि० (प्रात्यन्तिक) સીમાડે આવેલ, પ્રાંત ભાગમાં રહેલ (૨) पु० પર્વતની સમીપનો પ્રદેશ.

पच्चक्ख न० (प्रत्यक्ष) આત્માને ઇન્દ્રિયોની મદદ વિના પદાર્થના સાક્ષાત્ યોગથી થતું જ્ઞાન (૨) ઇન્દ્રિયોથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન.

पच्चक्खं. अ० (प्रत्यक्षम्) રૂબરૂ, નજરે આગળ.

पच्चक्खाण. न० (प्रत्याख्यान) શ્રાવકનું દશમું વ્રત. (૨) પાપના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા; સાવદ્યયોગની નિવૃત્તિ. (૩) આવશ્યકના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ (૪) પ્રત્યાખ્યાન સંબંધિ હકીકતવાળો નવમો પૂર્વ.

पच्चक्खाणकिरिया स्त्री० (प्रत्याख्यानक्रिया) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

पच्चक्खाणग न० (प्रत्याख्यानक) બાળકની રક્ષા માટે રાખવામાં આવતી બાધા.

पच्चक्खाणप्पवाय पु० (प्रत्याख्यानप्रवाद) પ્રત્યાખ્યાનના અધિકારવાળો ૧૪ પૂર્વમાંનો નવમો પૂર્વ.

पच्चक्खाणावरण. न० (प्रत्याख्यानावरण) જેની અસર વધારેમાં વધારે ચાર મહિના સુધી રહે છે અને જે સર્વ વિરતિપણું પ્રાપ્ત થવા દે નહિ તે કષાય; કષાયના ચાર પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

पच्चक्खाणि. त्रि० (प्रत्याख्यानिन्) ત્યાગી; પચ્ચક્ખાણ કરનાર.

पच्चक्खाणी. स्त्री० (प्रत्याख्यानी) નિષેધ કરનારી ભાષા.

पञ्चक्खाय. त्रि० (प्रत्याख्यात) નિયમ લીધેલું; પ્રતિજ્ઞા કરેલી; ત્યાગ કરેલુ.

पञ्चक्खायय. त्रि० (प्रत्याख्यायक) ત્યાગ કરનાર.

पञ्चक्खिन्न. पु० (प्रत्यक्षिन्) પ્રત્યક્ષ-કેવળ-જ્ઞાનને ધરનાર, કેવળી.

पञ्चच्छिम पुं० (पश्चिम) પશ્ચિમદિશા.

पञ्चच्छिमदिसा. स्त्री० (पश्चिमदिशा) પશ્ચિમ (આથમણી) દિશા.

पञ्चच्छिमा. स्त्री० (पश्चिमा) પશ્ચિમદિશા.

पञ्चच्छिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પશ્ચિમ દિશા સબંધી; પશ્ચિમનું

पञ्चच्छिमुत्तरा. स्त्री० (पश्चिमोत्तरा) વાયવ્ય ખુણો, પશ્ચિમ અને ઉત્તરની વચ્ચેનો ખુણો.

पञ्चट्ठिया. स्त्री० (प्रत्यङ्गिका) મલ્લ લોકોનું એક પ્રકારનું કરણ.

पञ्चत्थिग. त्रि० (प्रत्यर्थिक) પ્રતિપક્ષી, દુશ્મન.

पञ्चत्थिम. त्रि० (पश्चिम) પશ્ચિમ વિભાગનું. (૨) न० પશ્ચિમ દિશા.

पञ्चत्थिमा स्त्री० (पश्चिमा) પશ્ચિમદિશા.

पञ्चत्थिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પશ્ચિમદિશા તરફનું; પશ્ચિમનુ.

पञ्चत्थिमुत्तरा. स्त्री० (पश्चिमोत्तरा) પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો ખુણો, વાયવ્ય ખુણો.

पञ्चत्थुय त्रि० (प्रत्यास्तृत) બિછાવેલું. (૨) ઢાંકેલું.

पञ्चप्पण. न० (प्रत्यर्पण) સમર્પણ; પાછું સોંપી દેવું તે. (૨) નિવેદન કરવુ, જણાવવુ તે.

पञ्चब्भास. पुं० (प्रत्याभ्यास) નિગમન; પ્રત્યુચ્ચારણ.

पञ्चय. पुं० (प्रत्यय) વિશ્વાસ; ભરૂસો. (૨) હેતુ; કારણ; નિમિત્ત. (૩) વિભક્તિ વગેરેના પ્રત્યય. (૪) પ્રતીતિ; બોધ. (૫) નિર્ણય; નિશ્ચય. (૬) શપથ. (૭) જ્ઞાનનું કારણ.

पञ्चवत्थाण. न० (प्रत्यवस्थान) શંકાનું સમાધાન કરવુ તે. (૨) પ્રતિવચન; ખંડન.

पञ्चवाय. पुं० (प्रत्यवाय) દોષ; ગેરલાભ. (૨) વિઘ્ન; અન્તરાય.

पञ्चा. स्त्री० (पत्या) લોકપાળ તથા ચન્દ્ર સૂર્યની બાહ્ય પરિષદ્-સભા. (૨) એક જાતનુ ઘાસ

पञ्चाउट्टणया. न० (प्रत्यावर्तन) પાછું ફરવુ; આવર્તન કરવુ.

पञ्चागइ. स्त्री० (प्रत्यागति) ગોચરીની નવ વીથિમાંની બીજી વીથિ, જતાં એક પંક્તિમાં ભિક્ષા લઇ વળતાં ઘરોની બીજી પંક્તિમાં ભિક્ષા લ્યે તે.

पञ्चागय. त्रि० (प्रत्यागत) પાછું આવેલું (૨) न० પ્રત્યાગમન.

पञ्चाजाय. त्रि० (प्रत्याजात) ઉત્પન્ન થયેલ. જન્મેલ

पञ्चापिच्चिय. न० ( ) પલ્લજ નામના ઘાસને કુટીને બનાવેલું રજોહરણ.

पञ्चामित्त. पु० न० (प्रत्यमित्र) પડોશનો દુશ્મન, સીમાડાનો પ્રતિપક્ષી. (૨) પ્રથમ મિત્ર થઇ પછી દુશ્મન થયેલ હોય તે

पञ्चायग. त्रि० (प्रत्यायक) } જણાવનાર.
पञ्चायण. त्रि० (प्रत्यायन) }

पञ्चायाइ. स्त्री० (प्रत्याजाति) ઉત્પત્તિ; જન્મ ગ્રહણ.

पञ्चायाय. त्रि० (प्रत्याजात) જન્મ પામેલ. અવતરેલ (૨) न० પુનર્જન્મ.

पञ्चावट्ट. } पु० (प्रत्यावर्त) આવર્તનની સામે આવર્તન; ચક્ર સામે ચક્ર.
पञ्चावड. }

पञ्चावरणह. पु० (प्रत्यपराह्न) મધ્યાહ્ન પછીનો સમય; ત્રીજો પહોર.

पञ्चासन्न. त्रि० (प्रत्यासन्न) સમીપમાં રહેલ.

पञ्चासि. त्रि० (प्रत्याशिन्) બીજીવાર ખાનાર.

पच्चुग्गच्छणया. स्त्री० (प्रत्युद्गमनता) अभिमुख गमन.

पच्चुत्तर. पुं० (प्रत्युत्तर) उत्तर, જવાબ

पच्चुत्थय. } त्रि० (प्रत्यवस्तृत) વસ્ત્રથી
पच्चुत्थुय. } ઢાંકેલું; બિછાવેલુ.

पच्चुप्पएण. त्रि० (प्रत्युत्पन्न) વર્તમાનકાળનું; ચાલતા સમયનું (૨) ઋજુસૂત્રનામનો નય, સાત નયમાંનો એક.

पच्चुरस. न० (प्रत्युरस) છાતી સ્હામે, સન્મુખ.

पच्चुवगार. } पु० (प्रत्युपकार) ઉપકારને
पच्चुवयार. } બદલે ઉપકાર.

पच्चूस. न० (प्रत्यूष) પ્રાતઃકાળ, પરોઢીઉ.

पच्चोगिग. न० ( ) સન્મુખ આગમન; સામૈયું કરવું તે.

पच्चोगिलत्त त्रि० (प्रत्यवनिवृत्त) ઉંચે જઈ પાછું નીચે પડેલ

पच्चोयड. न० (प्रत्यवतट) નદીના કાંઠા પાસેની ભેખડ. (૨) त्रि० ઢાંકેલ.

पच्छ. त्रि० (पथ्य) હિતકારક, હિતકારી.

पच्छग्र. पु० (प्रच्छद) પછેડી; ઓછાડ.

पच्छण. न० } (प्रतक्षण) થોડી થોડી
पच्छणा स्त्री० } ચામડી તાળવી-ભેદવી તે.

पच्छएण त्रि० (प्रच्छन्न) ગુપ્ત, છાનું.

पच्छएणपइ पु० (प्रच्छन्नपति) જાર; ઉપપતિ.

पच्छद्ध. त्रि० (पश्चार्द्ध) ઉત્તરાર્ધ; પાછલો અર્ધભાગ.

पच्छन्न. त्रि० (प्रछन्न) ગુપ્ત, નજરે ન દેખાય એવું.

पच्छय. पु० (प्रच्छद) વસ્ત્ર વિશેષ; પછેડી.

पच्छवत्थुक्क. न० (पश्चाद्वास्तुक) પાછલું ઘર.

पच्छा. अ० (पश्चात्) પછી, પાછળથી. (૨) પશ્ચિમ દિશા.

पच्छाइय त्रि० (प्रच्छादित) ઢાંકેલું

पच्छाकड. त्रि० (पश्चात्कृत) નિરાકરણ કરેલું. (૨) સાધુનો વેષ ઉતારી ગૃહસ્થ બનેલ (૩) પસાર થયેલ. અતીત થયેલ.

पच्छाकम्म. न० (पश्चात्कर्मन्) સાધુ સાધ્વીને આહાર વ્હોરાવી તે નિમિત્તે સચેત પાણીથી વાસણ વગેરે ધોવાં તે, પશ્ચાત્કર્મદોષ; આહાર સબંધી એક દોષ.

पच्छाग. पु० (प्रच्छादक) પછેડી; બદન ઉપર ઓઢવાનું વસ્ત્ર; સાધુના ચૌદ ઉપગરણમાનું એક.

पच्छाणुताव. पु० (पश्चादनुताप) પસ્તાવો, પશ્ચાતાપ.

पच्छाणुपुव्वी. स्त्री० (पश्चादनुपूर्वी) પાછળથી-છેલ્લેથી અનુક્રમ ગણવો તે

पच्छाताव. पु० (पश्चात्ताप) પસ્તાવો; અનુતાપ.

पच्छातावित्र. त्रि० (पश्चात्तापिक) પશ્ચાતાપ કરનાર.

पच्छादण. न० (प्रच्छादन) ઢાંકવું તે.

पच्छानिवाइ. त्रि० (पश्चान्निपातिन्) પાછળથી સરી પડનાર; ચારિત્ર લીધા પછી તેને છોડી દેનાર.

पच्छापुर. अ० (पश्चात्पुरस्) આગળ પાછળ.

पच्छाभाग. पु० (पश्चाद्भाग) પાછલો હિસ્સો.

पच्छायण. न० (प्रच्छादन) છત ઉપરનું એક આચ્છાદનનું પડ.

पच्छायणा. स्त्री० (प्रच्छादना) } ચાદર,
पच्छायणी स्त्री० (प्रच्छादनी) } પછેડી.

पच्छायाव. पुं० (पश्चात्ताप) પશ્ચાત્તાપ. પસ્તાવો.

पच्छावाय. पु० (पश्चाद्वात) પશ્ચિમના અનુકૂળ વાયુ.

पच्छावि. अ० (पश्चादपि) પછી પણ, પાછળથી પણ.

पच्छासंखडि. स्त्री० (पश्चात्सम्कृति) પાછલા સરકાર

पच्छासंथव. पु० (पश्चात्संस्तव) પાછળથી પરિચિત થયેલના ગુણોનો સંસ્તવ-કીર્તન કરવું તે. (૨) ભિક્ષાનો એક દોષ

पच्छासंथुय. त्रि० (पश्चात्संस्तुत) પાછળથી પરિચિત થયેલ; સ્ત્રી, સાસુ, સસરા વગેરે.

पच्छित्त न० (प्रायश्चित्त) જેથી પાપનો નાશ થાય તેવું તપ.

पच्छिम. त्रि० (पश्चिम) પાછલું; પાછળનું. (૨) અન્તિમ. (૩) न० પશ્ચિમ દિશા.

पच्छिमकाल. पु० (पश्चिमकाल) પાછલો વખત; સલેખણાનો સમય; અનકાળ.

पच्छिमद्ध. न० (पश्चिमार्ध) ઉત્તરાર્ધ; ઉત્તરનો અરધો ભાગ.

पच्छिमसंलेहणा. स्त्री० (पश्चिमसंलेखना) છેલ્લા વખતની સંલેખના, અંત વખતે કષાયાદિને ટાળવા તે.

पच्छिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પાછળથી ઉત્પન્ન થયેલું; પાછળનું.

पच्छिया. स्त्री० (   ) વાંસની છાબડી; વગેરી.

पच्छिल्लय. त्रि० (पाश्चात्य) પાછળનું.

पच्छोववरणग } **पच्छोववन्नक.** } त्रि० (पश्चादुपपन्न) પાછળથી ઉત્પન્ન થયેલ.

पजंपावण. न० (प्रजल्पकारण) બાળક બોલતા શીખે તે વખતે સંસ્કાર કરવામા આવે તે.

पजंपिय. न० (प्रजल्पित) બોલવું તે; ભાષણ.

पजण त्रि० (प्रजन) ઉત્પન્ન કરનાર.

पजणण. न० (प्रजनन) પુરૂષ ચિહ્ન, જનનેન્દ્રિય.

पजीवण. न० (प्रजीवन) પ્રકૃષ્ટ જીવિકા. સારી રીતે જીવન નિર્વાહ થાય તેટલું દ્રવ્ય.

पजुत. पु० (प्रयुत) ૮૪ લાખ પ્રયુતાંગ પરિમિતકાળ

पजुतंग. पु० (प्रयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુતાંગ પરિમિતકાળ

पज्ज. न० (पद्य) પદ્ય; વૃત્ત; છંદોબદ્ધ.

पज्ज न० (पाद्य) પગ ધોવાનું પાણી

पज्जअ. पु० (पर्याय) સર્વતઃલાભ; પ્રાપ્તિ. (૨) પરિપાટી, સમય; પ્રસ્તાવ.

पज्जंत. पु० (पर्यन्त) અન્ત-છેડો.

पज्जंतअ. त्रि० (पर्यन्तक) છેવટનું; છેલ્લું

पज्जग. पु० (प्रार्यक) પિતામહનો પિતા, પરદાદો.

पज्जण. न० (पायन) પાવું તે; પાન કરાવવું તે

पज्जण्ण. पु० (पर्जन्य) વરસાદ; વાદળાં

पज्जत्त. पु० (पर्याप्त) જેણે આહાર આદિ પર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરી છે તેવો જીવ (૨) સંપૂર્ણ; પુરૂ. (૩) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના સત્તરમા દ્વારનું નામ

पज्जत्तनाम. न० (पर्याप्तनामन्) પર્યાપ્તિ નામ. નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

पज्जत्तसंखेज्ज. त्रि० (पर्याप्तसङ्ख्येय) સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળો પર્યાપ્ત જીવ.

पज्जत्ति स्त्री० (पर्याप्ति) સંપૂર્ણતા; છ પ્રકારની પર્યાપ્તિ. (૨) શક્તિ, સામર્થ્ય.

पज्जत्तिया स्त्री० (पर्याप्तिका) જેનું સ્વરૂપ સારી રીતે સમજવામાં આવે તેવી ભાષા.

पज्जन्न पु० (पर्जन्य) મેઘ વિશેષ, જે એક વખત વરસે તો હજાર વર્ષ સુધી જમીનમાં ચિકાશ રહે તે મેઘ.

पज्जय. पु० (प्रार्यक) પ્રપિતામહ; બાપનો દાદો

पज्जय. पु० (पर्याय) લબ્ધિ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ નિગોદ જીવને ઉત્પત્તિ સમયે જે મતિશ્રુત અજ્ઞાનનો અંશ હોય તેને બીજે સમયે જે વૃદ્ધિ થાય તે પર્યાયશ્રુત

पज्जयसमास पु० (पर्यायसमास) પર્યાયશ્રુતનો સમુદાય.

पज्जयण. न० (पर्ययन) सर्वतः वस्तु परिच्छेदरूप ज्ञान. (२) निश्चय; अवधारण.

पज्जरय. पु० (प्रज्वरक) पहेली नरकनो मेरुथी दक्षिण तरफनो नरकावासो.

पज्जरयमज्झ. पु० (प्रज्वरकमध्य) એક નરકાવાસો.

पज्जरयावट्ट. पु० (प्रज्वरकावर्त) નરકાવાસ વિશેષ.

पज्जरयावसिट्ठ. पु० (प्रज्वरकावशिष्ट) એક નરકાવાસો.

पज्जलण. न० (प्रज्वलन) વધારે સળગવુ.

पज्जलिय. त्रि० (प्रज्वलित) સળગી ઉઠેલુ. (२) જાગૃત થયેલુ.

पज्जव. पु० (पर्यव) દ્રવ્ય અને ગુણનુ રૂપાન્તર થવુ, એક અવસ્થામાથી બીજી અવસ્થામાં જવુ તે (२) પરિચ્છેદ. નિર્ણય (३) વિશેષતા; વ્યક્તિત્વ. (४) પર્યાય-એક વસ્તુનાં ભિન્ન ૨ નામો. એકાર્થવાચક ભિન્ન ભિન્ન શબ્દો.

पज्जवक्खर. न० (पर्यवाक्षर) સર્વ આકાશ પ્રદેશને અનન્તગુણા કરીએ એટલા એક એક આકાશ પ્રદેશના અગુરુલઘુ પર્યાય છે તે 'પજ્જવક્ખર.'

पज्जवजाय. त्रि० (पर्यवजात) જ્ઞાન પ્રાપ્ત.

पज्जवट्ठिय. त्रि० (पर्यवस्थित) અવસ્થાએ પહોચેલુ; પાર પામેલુ

पज्जवण. न० (पर्यवन) સર્વથા વેદવુ-જાણવુ તે. (२) પરિચ્છેદ, નિશ્ચય.

पज्जवनय. पु० (पर्यवनय) પર્યાયાસ્તિક (પર્યાયને વિષય કરનાર) નય.

पज्जवलीढ त्रि० (पर्यवलीढ) અવસ્થાન્તર રૂપ પર્યાયથી ચવાએલ. પુરાતની; જુનુ થયેલુ.

पज्जवसाण. न० (पर्यवसान) છેડો; અન્ત.

पज्जवसिय. त्रि० (पर्यवसित) અન્તવાળુ; છેડાવાળુ. (२) શેષ રહેલ, બાકી વધેલ. (३) न० અવસાન, અન્ત.

पज्जाय. पु० (पर्याय) સમાન અર્થ, જેમ ઘટ, કળશ વગેરે. (२) અનુક્રમ. (३) વસ્તુની ઉત્તરોત્તર અવસ્થા; રૂપાંતર. (४) સાધુપણુ, શ્રાવકપણુ વગેરે અવસ્થા.

पज्जायवोच्छेय पु० (पर्यायव्यवच्छेद) અનુક્રમે સાધુપણાના પર્યાયનો વિચ્છેદ કરવો તે; પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર.

पज्जिआ. स्त्री० (प्रार्यिका) બાપની કે માની મોટીમા.

पज्जुदास पु० (पर्युदास) નિષેધ, પ્રતિષેધ.

पज्जुन्न. पु० (प्रद्युम्न) કૃષ્ણ વાસુદેવની રુકમણી રાણીનો પુત્ર. (२) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનુ નામ. (३) પ્રદ્યુમ્ન નામનો મેઘ કે જે એક વખત વરસે તો તેનો એક હજાર વરસ સુધી ભેજ ચાલે.

पज्जुवट्ठिय. त्रि० (पर्युपस्थित) ઉદ્યત થયેલ; તૈયાર થયેલ.

पज्जुवासण. न० (पर्युपासन) સેવા; ભક્તિ.

पज्जुवासणया } **पज्जुवासणा.** } स्त्री० (पर्युपासना) સેવા ભક્તિ કરવી તે.

पज्जुवासणिज्ज } **पज्जुवासणिय.** } त्रि० (पर्युपासनीय) પર્યુપાસના-સેવા ભક્તિ કરવા યોગ્ય.

पज्जुसण. न० (पर्युषण) વર્ષાકાળમા સાધુએ એક સ્થાને નિવાસ કરવો તે.

पज्जुसणाकप्प. पु० (पर्युषणाकल्प) પર્યુષણાકલ્પ, વર્ષાકાળમા સાધુએ એક સ્થાનકે નિવાસ કરવો, સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરવુ, લોચ કરવો, વસ્ત્રાદિક વ્હોરવા નહી વગેરે.

पज्जोतित. त्रि० (प्रद्योतित) પ્રગટ કરેલ.

पज्जोय पु० (प्रद्योत) ઉદ્યોત, પ્રકાશ. (२) છઠ્ઠા તીર્થંકરના ૧લા ગણધર.

पज्जोयगर. त्रि० (प्रद्योतकर) પ્રકાશ કરનાર, તેજ આપનાર.

पज्जोसवण. न० (पर्युषण) } पर्युषण पर्व;
पज्जोसवणा. स्त्री० (पर्युषणा) }
આષાઢી પાખીના પડવાથી ૪૯ કે ૫૦ મો દિવસ. (૨) એક સ્થાનમા ચોમાસું વ્યતીત કરવું તે.

पज्जोसवणाकप्प. पु० (पर्युषणाकल्प) જુઓ "પજ્જુસણુકપ્પ" શબ્દ.

पज्जोसविय. त्रि० (पर्युषित) પજ્જુસણુ કલ્પ; પર્યુષણમાં કરવાનું વિધાન કરેલ-આચરેલ.

पज्झर. पुं० (प्रझर) પ્રવાહ વિશેષ.

पज्झाय. न० (प्रध्यात) પ્રિયજનનું અતિશય ચિન્તન કરવું તે. (૨) त्रि० ચિન્તિત.

पट. पुं० (पट) વસ્ત્ર; લુગડું.

पट्ट. पुं० (पट्ट) દુપટ્ટો; પછેડી. (૨) ધાતુનાં પતરાં. (૩) સાધ્વીનું એક ઉપકરણ; અવગ્રહાનન્તકને ધરી રાખવા માટે સાધ્વીની કેડ ઉપર બાંધવાનો પટ્ટો. (૪) કીડાની લાળનુ સૂત્ર. (૫) કવચ ઉપર બાંધવાનો પટ્ટો. (૬) લેખની તખતી. (૭) પટ્ટસૂત્રનાં બનેલ પટોળાં.

पट्टइल्ल. पु० (पट्टवत्) પટેલ; ગામનો મુખી.

पट्टंसुय. पु० (पट्टांशुक) અગુચ્છા; શરીર લુછવાનો ટુવાલ.

पट्टकार. पु० (पट्टकार) શાલવી, વણકર.

पट्टग. पुं० (पट्टक) પાટ; આસન વિશેષ.

पट्टण. न० (पत्तन) મોટું શહેર. (૨) રત્ન ભૂમિ; સ્થાન વિશેષ.

पट्टय. न० (पट्टक) ન્હાવાનો પાટલો.

पट्टिया. स्त्री० (पट्टिका) લાકડાની પટ્ટી-પાટલી. (૨) ધનુષની પટ્ટી.

पट्टिस. पुं० (पट्टिश) નાળ; એક જાતનું અસ્ત્ર.

पट्टी. स्त्री० (पट्टी) धनुर्यष्टि. (૨) હાથ પરની પટ્ટી.

पट्ठ. त्रि० (स्पृष्ट) જેનો સ્પર્શ કરેલો છે તે.

पट्ठ. त्रि० (पृष्ट) જેને પૂછેલ છે તે. (૨) न० પ્રશ્ન; સવાલ. (૩) त्रि० અગ્રેસર. (૪) પ્રધાન; મુખી.

पट्ठ. न० (पृष्ठ) પીઠ; વાંસાનો ભાગ.

पट्ठवअ. त्रि० (प्रस्थापक) સ્થાપન કરનાર. (૨) અવધિજ્ઞાનનો પ્રારભ કરનાર.

पट्ठवग. पु० (प्रस्थापक) પ્રસ્થાપના કરનાર. (૨) પ્રવર્તક.

पट्ठवण. न० (प्रस्थापन) આરંભ. (૨) પ્રકૃષ્ટ સ્થાપન.

पट्ठवणा. स्त्री० (प्रस्थापना) કલ્પના.

पट्ठविय. त्रि० (प्रस्थापित) સ્થાપેલુ; કરવા માંડેલુ.

पट्ठविया. स्त्री० (प्रस्थापिता) અપરાધનુ પ્રાયશ્ચિત શરૂ કરવુ તે; આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર.

पट्ठिमंस. न० (पृष्ठमांस) પીઠનુ માસ. (૨) વિષ્ટા.

पट्ठिय. त्रि० (प्रस्थित) પ્રયાણ કરેલ.

पट्ठीवंस. पु० (पृष्ठीवंश) આડસર.

पड. पु० (पट) વસ્ત્ર; લુગડું.

पडंगा. स्त्री० ( ) છડી; લાકડી.

पडकारक. पु० (पटकारक) લુગડું વણનારો; વણકર.

पडग. पु० (पटक) પટ; વસ્ત્ર.

पडगार. पु० (पटकार) તન્તુવાય; કપડું વણનાર.

पडण. न० (पतन) પડી જવુ; પડવુ.

पडल. न० (पटल) પટલ; સમૂહ; જથ્થો. (૨) પડ; થડ. (૩) ગુચ્છ. (૪) પડલો; ગોચરી વખતે પાત્રાં ઢાંકવાનું એક વસ્ત્ર ખણ્ડ.

पडलग. स्त्री० न० (पटलक) ફુલ વગેરે ઢાંકવાનો પડલો; આચ્છાદન વસ્ત્ર. (૨) પોટલી.

पडसाडग. } पु० (पटशाटक) નાચે પહેરવાનું વસ્ત્ર; ધોતીયુ.
पडसाडय. } (૨) દુપટ્ટો.

पडसाडया. } स्त्री० (पटशाटिका) સાડી; પછેડી.
पडसाडिया. }

पडह. पु० (पटह) મોટો ઢોલ.

पडाग. पु० (पताक) } ધ્વજા, વાવટો.
पडागा. स्त्री० (पताका) } (૨) ચિહ્નવાળો પટ્ટો. (૩) એક જાતનો સર્પ.

पडागाइपडागा. स्त्री० (पताकातिपताका) ઉપરાઉપરી ધ્વજા, ધ્વજા ઉપર ધ્વજા. (૨) મચ્છની એક જાત.

पडि. अ० (प्रति) દરેક. (૨) પ્રત્યે. (૩) પ્રતિપક્ષી, વિપરીત. (૪) વિશેષ; વિશિષ્ટતા (૫) વ્યાપ્તિ. (૬) પછી. (૭) સન્મુખપણુ. (૮) પ્રતિદાન; બદલો. (૯) પ્રતિષેધ; નિષેધ. (૧૦) સ્વભાવ. (૧૧) અધિકતા; અતિશય. (૧૨) નાનાપણું; લઘુતા. (૧૩) શ્લાઘા; પ્રશસ્તતા. (૧૪) સાપ્રતિકતા; વર્તમાનતા. (૧૫) નિરર્થક.

पडि. त्रि० (पटिन्) પટવાળુ; વસ્ત્રવાળુ.

पडिएक्क. न० (प्रत्येक) દરેક; પ્રત્યેક.

पडिंसुआ स्त्री० (प्रतिश्रुत) પ્રતિધ્વનિ, પ્રતિશબ્દ.

पडिकंटय त्रि० (प्रतिकण्टक) પ્રતિસ્પર્ધી.

पडिकत्तार. त्रि० (प्रतिकर्तृ) ઇલાજ કરનાર.

पडिकप्पिअ. त्रि० (प्रतिकल्पित) સજ્જ કરેલ; તૈયાર કરેલ.

पडिकम्म. न० (प्रतिकर्मन्) સકલનાદિ ગણિત. (૨) વૈદું–ચિકિત્સા.

पडिकय. त्रि० (प्रतिकृत) જેનો બદલો આપવામાં આવેલ છે તે. (૨) न० પ્રતિકાર; બદલો.

पडिकिरिया स्त्री० (प्रतिक्रिया) પ્રતિકાર; બદલો.

पडिकुक्कुड. पुं० (प्रतिकुर्कुट) પ્રતિપક્ષી કુકડો.

पडिकुट्ठ. } त्रि० (प्रतिकुष्ट) સમાજનો
पडिकुट्ठिल्लग. } નિરસ્કાર પામેલ; નિષિદ્ધ; નિંદ્ય.

पडिकूल. त्रि० (प्रतिकूल) ઉલટુ; વિપરીત. (૨) અનિષ્ટ.

पडिकोह. पु० (प्रतिक्रोध) ક્રોધની સામે ક્રોધ કરવો.

पडिक्क. न० (प्रत्येक) પ્રત્યેક; દરેક.

पडिकंत. त्रि० (प्रतिक्रान्त) પ્રતિક્રમણ કરેલ; પાપથી પાછો વળેલ.

पडिक्कम. पु० (प्रतिक्रम) શરીરની વિભૂષા આદિ ક્રિયા.

पडिक्कमण. न० (प्रतिक्रमण) } પ્રતિક્રમણ
पडिक्कमणा. स्त्री० (प्रतिक्रमणा) } કરવુ; પાપની આલોચના; દોષ નિવારણ. (૨) નિવૃત્તિ; વ્યાવર્તન. (૩) પ્રમાદને વશ થવાથી શુભ યોગ મૂકી અશુભ યોગપર ચડ્યા પછી પાછા શુભ યોગ પર ચડવું તે.

पडिक्खित्त. त्रि० (परिक्षिप्त) વિસ્તારિત.

पडिगय. त्रि० (प्रतिगत) પાછુ ગયેલુ.

पडिगाहग. त्रि० (प्रतिग्राहक) ગ્રહણ કરનાર.

पडिग्गह. न० (प्रतिग्रह) ઉપરથી પડતી વસ્તુને ગ્રહણ કરનાર; સાધુના પાત્ર; પાતરા. (૨) સિદ્ધ સેણિઆ અને મણુસ્સ સેણિઆ પરિકર્મનો ૧૧ મો ભેદ અને પુટ્ઠ સેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો આઠમો ભેદ.

पडिग्गहधारि. त्रि० (प्रतिग्रहधारिन्) પાતરા રાખનાર.

पडिग्गहिअ. त्रि० (प्रतिगृहीत) ગ્રહણ કરેલ.

पडिघाअ. पु० (प्रतिघात) વિનાશ (૨) પ્રતિબન્ધ; નિરોધ. (૩) નિરાકરણ.

पडिचंद. पु० (प्रतिचन्द्र) સામસામે બે ચંદ્ર દેખાય તે, જે ઉત્પાત આદિનુ કારણ છે.

पडिचरग. पुं० (प्रतिचारक) જાસૂસ; ચર પુરૂષ.

पडियार. पु० (प्रतिचार) ગોઠવણ, વ્યવસ્થા. (૨) કળા વિશેષ; ગ્રહ આદિની ગતિનુ પરિજ્ઞાન. (૩) રોગીની સેવા ચાકરીનુ જ્ઞાન.

पडिचोयणा. स्त्री० (प्रतिचोदना) ઉપદેશ, પ્રેરણા.

पडिच्छग. पुं० (प्रतीच्छक) પોતાના ગુરૂની આજ્ઞા લઇ સૂત્રના અર્થ ગ્રહણ કરવાને આચાર્ય સાથે રહેનાર સાધુ, જ્ઞાન લેવાનો અભિલાષી.

पडिच्छण. न० (प्रतीच्छन) બીજા ગણમા જઇ સૂત્રાર્થ ગ્રહણ કરવા તે.

पडिच्छन्न. त्रि० (प्रतिच्छन्न) ઢંકાએલુ

पडिच्छयणा. } न० (प्रतिच्छादन) આચ્છાદન; ઢાંકણુ.
पडिच्छायणा. }

पडिच्छा. स्त्री० (प्रतीच्छा) પ્રતીક્ષણ, નિરીક્ષણ.

पडिच्छिय. त्रि० (प्रतीच्छित) ગ્રહણ કરેલ (૨) વિશેષ સ્વરૂપની ઇચ્છાવાળો.

पडिच्छीण. (प्रातिक्षीण) ઉમેદવાર; ઇંતેજાર.

पडिजागर. न० (प्रतिजागर) ઉજાગરો; જાગતા રહેવુ તે.

पडिजागरणा. न० (प्रतिजागरण) ગ્લાનની વેયાવચ્ચ કરવી તે.

पडिणाविया. स्त्री० (प्रतिनौका) સામે આવતી નાવા–હોડી.

पडिणिकास. त्रि० (प्रतिनिकाश) સદશ, સરખું.

पडिणिग्गय. त्रि० (प्रतिनिर्गत) નીકળેલુ, નીકળી ગયેલુ.

पडिणिभ. त्रि० (प्रतिनिभ) હેતુ વિશેષ; વાદીના ઉપન્યાસ તુલ્ય ઉપન્યાસ કરી પ્રતિવાદી ઉત્તર આપે તે (૨) સદશ; તુલ્ય.

पडिणियत्त. त्रि० (प्रतिनिवृत्त) પાછા હઠેલ.

पडिणिविट्ठ. त्रि० (प्रतिनिविष्ट) દ્વેષયુક્ત.

पडिणिसंत. त्रि० (प्रतिनिश्रान्त) સારી રીતે વિશ્રામ પામેલુ. (૨) નિલીન.

पडिणीय. त्रि० (प्रत्यनीक) દુશ્મનાઇ રાખનાર; ઉપદ્રવ કરનાર શત્રુ. (૨) નિંદક. (૩) न० પ્રતિપક્ષીની સેના.

पडिणीयभासा स्त्री० (प्रत्यनीकभाषा) અપકારી–વિરોધી ભાષા.

पडिण्णत्त त्रि० (प्रतिज्ञप्त) ઉક્ત; કથિત.

पडितंत. त्रि० (प्रतितन्त्र) સ્વશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ અર્થ.

पडिदंड. पु० (प्रतिदण्ड) મુખ્ય દંડની સમાન બીજો દંડ.

पडिदुगंछि त्रि० (प्रतिजुगुप्सिन्) નિન્દા કરનાર. (૨) પરિહાર–ત્યાગ કરનાર.

पडिदुवार. } न० (प्रतिद्वार) મ્હોટા દરવાજા પાસેના બીજો નાના દરવાજો. (૨) બારણે બારણે.
पडिद्दार }

पडिनकास. त्रि० (प्रतिनिकाश) સરખુ; સમાન

पडिनिक्खंत त्रि० (प्रतिनिष्क्रान्त) બહાર નીકળેલ

पडिनियत्त. त्रि० (प्रतिनिवृत्त) પાછુ વળેલ, નિવૃત્ત થયેલ

पडिनिवेस. पु० (प्रतिनिवेश)અત્યન્ત દ્વેષ.

पडिनीअ. त्रि० (प्रत्यनीक) પ્રતિપક્ષી; વિરોધી.

पडिन्नत्त. त्रि० (प्रतिज्ञप्त) પ્રતિજ્ઞા કરેલ. (૨) આદેશ કરેલ

पडिन्ना. स्त्री० (प्रतिज्ञा) જુઓ "પઇણ્ણા" ૩૦૬.

पडिपंथ. पु० (प्रतिपथ) ઉલટો માર્ગ; વિપરીત માર્ગ. (૨) પ્રતિકૂળતા.

पडिपंथि. त्रि० (प्रतिपन्थिन्) પ્રતિકૂળ,વિરોધી.

पडिपंथिया. स्त्री० (प्रतिपन्थिता) પ્રતિકૂળતા; વિદ્વેષિપણુ.

पडिपन्न. त्रि० (प्रतिपन्न) યુક્ત; સહિત.

पडिपह. पु० (प्रतिपथ) અવળો માર્ગ; ઉલટો રસ્તો. (૨) ન. અભિમુખ; સંમુખ.

पडिपहिअ. त्रि० (प्रातिपथिक) પંથે ચાલતા મુસાફરની સ્હામે જઇ ચોરી કરનાર; સામે આવનાર.

पडिपाद. पु० (प्रतिपाद) પાયા નીચે રાખવાનો પડવાયો.

पडिपिल्लिय. त्रि० (प्रतिप्रेरित) પ્રેરણા કરેલ.

पडिपुच्छणया. } **पडिपुच्छणा.** } स्त्री० (प्रतिप्रच्छना) પૂછવું તે. (૨) ગુરૂની અનુજ્ઞાથી એક કામ કરતા વચ્ચે પોતાને માટે કે બીજા સાધુઓને માટે કંઇ બીજું કામ નીકળે તે વખતે પણ પુનઃ ગુરૂને પુછી સમ્મતિ લઇનેજ કરવુ તે, સામાચારીનો ચોથો પ્રકાર (૩) ગુર્વાદિક પાસેથી ખુલાસા મેળવવા પ્રશ્ન કરવો તે (૪) ઉત્તર; પ્રશ્નનો જવાબ

पडिपुच्छणिज्ज त्रि० (प्रतिपृच्छनीय) વારંવાર પૂછવા યોગ્ય.

पडिपुच्छा. स्त्री० (प्रतिपृच्छा) ખબર પુછવા તે (૨) ગુરૂએ એકવાર મના કરી હોય તે કાર્ય માટે ફરીથી ગુરૂને શિષ્ય પૂછવું તે, દશ સામાચારીમાંની સાતમી સામાચારી.

पडिपुण्ण. } **पडिपुन्न.** } त्रि० (प्रतिपूर्ण) સમ્પૂર્ણ, પુરે પુરૂ

पडिपूजिय. त्रि० (प्रतिपूजित) પૂજેલું. અર્ચેલું.

पडिबंध. पु० (प्रतिबन्ध) પ્રતિબંધ; વિલમ્બ, અટકાયત, રોકાણ. (૨) હઠ; આગ્રહ. (૩) વિલંબે કામ કરનાર. આળસુ, ધીમો (૪) સ્નેહ; પ્રીતિ. (૫) આસક્તિ. (૬) વેષ્ટન

पडिबद्ध. त्रि० (प्रतिबद्ध) બાંધેલું. (૨) પોતાનું કરી રાખેલું. (૩) દઢ. મજબૂત (૪) સમીપમાં રહેલું.

पडिबाहिर. त्रि० (प्रतिबाह्य) અધિકારથી બહાર; અનધિકારી; અયોગ્ય.

पडिबुज्झणया } **पडिबुज्झणा.** } स्त्री० (प्रतिबोधना) બોધ; સમજ. (૨) જાગૃતિ.

पडिबुद्ध. त्रि० (प्रतिबुद्ध) જાગૃત થયેલ; ઉંઘમાંથી ઉઠેલ. (૨) ન० પ્રતિબોધ. (૩) પુ० એક રાજાનુ નામ.

पडिबुद्धि. पु० (प्रतिबुद्धि) પ્રતિબુદ્ધિ નામે અયોધ્યાનો પ્રાચીન રાજા.

पडिबूहणया स्त्री० (प्रतिबृंहणा) ઉપચય; પુષ્ટિ

पडिबोह पु० (प्रतिबोध) જાગવુ તે.

पडिबोहिय. त्रि० (प्रतिबोधित) જાગૃત કરેલ. જગાડેલ

पडिबोहिया. स्त्री० (प्रतिबोधिका) જગાડનારી. દાસી

पडिभंड पु० (प्रतिभाण्ड) વેચવાનુ કરિયાણુ-માલ.

पडिभग्ग. त्रि० (प्रतिभग्न) હારી ગયેલ; થાકી ગયલ.

पडिभणणा. स्त्री० (प्रतिभणन) સામો જવાબ દેવો તે

पडिभणित्तार त्रि० (प्रतिभणितृ) સ્હામે બોલનાર.

पडिभाग. पु० (प्रतिभाग) અંશ, ભાગ.

पडिभोइ. त्रि० (प्रतिभोगिन्) પરિભોગ કરનાર

पडिमट्ठाइ पु० (प्रतिमास्थायिन्) પડિમા-બારમી ભિક્ખુની પડિમા અંગીકાર કરી રહેનાર (સાધુ).

पाडमट्ठाइअ पु० (प्रतिमास्थायिक) પડિમા-ધારી સાધુ.

पडिमा. स्त्री० (प्रतिमा) અભિગ્રહ વિશેષ, શ્રાવકની અગીયાર અને સાધુની બાર પડિમા વગેરે. (૨) ફોટો; મૂર્તિ; આકાર. (૩) કાઉસગ્ગ.

पडिमाण. न० (प्रतिमान) પ્રતિમાન; પૈસા વગેરેથી વસ્તુની કિમ્મત કરવી તે. (૨) જેનાથી સુવર્ણ વગેરેનો તોલ થાય છે તે રતિ, માસા ઇત્યાદિ માપ.

पडिमुंडणा. स्त्री० (प्रतिमुण्डना) નિષેધ; નિવારણ.

पडिमोयग. त्रि० (प्रतिमोचक) મુક્ત કરાવનાર; છોડાવનાર.

पडिय. त्रि० (पतित) પડેલું

पडियरग. पु० (प्रतिचारक) સેવા કરનાર; વૈયાવચ્ચ કરનાર.

पडियरण. न० (प्रतिचरण) } **पडियरणा.** स्त्री० (प्रतिचरणा) } નિરૂપણ કરવું; આલોચના કરવી તે. (૨) સેવા, શુશ્રૂષા. (૩) પ્રતિક્રમણ. (૪) સત્કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ.

पडिया. स्त्री० (प्रतिज्ञा) ટેક; ધારણા; પ્રતિજ્ઞા

पडिया. स्त्री० (पटिका) ઝાબને ઢાંકવાનું વસ્ત્ર

पडियाइक्खिय. त्रि० (प्रत्याख्यात) પચ્ચખ્ખાણ કરેલ; ત્યાગ કરેલ.

पडियाखित्त. त्रि० (प्रत्याक्षिप्त) નિષેધ કરેલું.

पडियागय. त्रि० (प्रत्यागत) પાછા આવેલ.

पडियाणय. } **पडियाणिय.** } न० (पटतानक) ઘોડાના પલાણની નીચેનું વસ્ત્ર; પડછી. (૨) થિગડું.

पडियार. पु० (प्रतिकार) પૂર્વકર્મનો બદલો. (૨) ઉપાય. (૩) શોધ.

पडियार. पु० (प्रतिचार) અંગચેષ્ટા (૨) પ્રતિકાર; સેવા.

पडियारग. पु० (प्रतिचारक) સેવકવર્ગ.

पडियारिया. स्त्री० (प्रतिचारिका) દાસી.

पडिरह. पु० (प्रतिरथ) રથની સ્હામો રથ.

पडिरूव. त्रि० (प्रतिरूप) સુન્દર દેખાવવાળું; જોનારને ક્ષણે ક્ષણે નવું લાગે તેવું. (૨) પ્રતિબિમ્બ પડે તેવી સ્વચ્છ વસ્તુ. (૩) મળતો આકાર (૪) ઉત્તર તરફના ભૂતદેવતાના બીજા ઇન્દ્રનું નામ. (૫) માતા અને પિતા બન્નેના કુળને લાયક. (૬) શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ; જુના વખતથી ચાલતી આવતી રીત. (૭) નમુનો.

पडिरूवग. } **पडिरूवय.** } न० (प्रतिरूपक) પ્રતિબિમ્બ. (૨) त्रि० નમુનો; તેના જેવું.

पडिरूवा. स्त्री० (प्रतिरूपा) ચાલુ અવસર્પિણીના ચોથા કુલકરની સ્ત્રી.

पडिलंभ. पु० (प्रतिलम्भ) પ્રાપ્તિ; આહારાદિકનો લાભ.

पडिलद्ध. त्रि० (प्रतिलब्ध) મળવેલ; પ્રાપ્ત કરેલ

पडिलाभिय. त्रि० (प्रतिलाभित) આહાર પાણી વ્હોરાવેલ; સાધુમુનિને નિર્દોષ આહારાદિ આપેલ.

पडिलेहण. न० (प्रतिलेखन) } **पडिलेहणा.** स्त्री० (प्रतिलेखना) } નિરીક્ષણ, તપાસ.

पडिलेहणिया. स्त्री० (प्रतिलेखनिका) જુઓ "પડિલેહણ" શબ્દ.

पडिलेहय. त्रि० (प्रतिलेखक) નિરીક્ષક. જોનાર.

पडिलेहा. स्त्री० (प्रतिलेखा) જુઓ 'પડિલેહણ' શબ્દ.

पडिलेहिय. त्रि० (प्रतिलेखित) પડિલેહણ કરેલ

पडिलोम. त्रि० (प्रतिलोम) વિરૂદ્ધ, પ્રતિકૂળ; ઉલટુ.

पडिवंस. पुं० (प्रतिवंश) નાનો વાસ.

पडिवंसग. पु० (प्रतिवंशक) પાંજરાની વચ્ચે ફરતી ગોઠવેલી વાંસની કાંબડી. (૨) ઉભા વાંસ ઉપર આડા ગોઠવેલ વાંસ.

पडिवक्ख. पुं० (प्रतिपक्ष) સ્હામો પક્ષ; પ્રતિપક્ષ; વિરોધીપક્ષ

पडिवज्जिय. त्रि० (प्रतिपन्न) ગ્રહણ કરેલ. સ્વીકારેલ.

पडिवडिय. त्रि० (प्रतिपतित) ચાલી ગયેલ.

पडिवएगा. त्रि० (प्रतिपन्न) પ્રાપ્ત થયેલું. (૨) આશ્રિત. (૩) સ્વીકૃત.

पडिवत्ति. स्त्री० (प्रतिपत्ति) પ્રણામ-વન્દના આદિ વિનયવિધિ; સેવાભક્તિ. (૨) અંગીકાર; સ્વીકાર. (૩) દ્રવ્યાદિક પદાર્થ પરત્વે મતાન્તર. (૪) અનુભવથી થતી પ્રતીતિ-નિશ્ચય. (૫) કરણી; કૃત્ય. (૬) પ્રકાર; ભેદ. (૭) જીવાદિદ્વાર; પ્રકરણ. (૮) ઉપપતિ; યુક્તિઘટના. (૯) પ્રાપ્તિ; લાભ. (૧૦) અભિગ્રહ વિશેષ. (૧૧) પરિપાટી; ક્રમ.

पडिवत्तिअ. पु० (प्रतिपत्तिक) સમ્યક્ત્વથી પડીને વળી બીજીવાર સમ્યકત્વ પામનાર જીવ

पडिवत्तिसमास. पु० न० (प्रतिपत्तिसमास) શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર; ગતિ આદિ એ ચાર દ્વારથી થતું જીવાદિ પદાર્થનું જ્ઞાન

पडिवन्न. त्रि० (प्रतिपन्न) સ્વીકારેલ; અંગીકાર કરેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ; પામેલ.

पडिवया स्त्री० (प्रतिपद्) પડવો, એકમ.

पडिवह. पु० (प्रतिपथ) આડો રસ્તો; ઉલટો માર્ગ.

पडिवा. स्त्री० (प्रतिपद्) પડવો, એકમ.

पडिवाअ. पुं० (प्रतिगत) અવધિ જ્ઞાનનો ઘટાડો થાય તે.

पडिवाइ. त्रि० (प्रतिपातिन्) પડવાના સ્વભાવવાળું; આવીને જતું રહે તેવું. (૨) પું० न० અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

पडिवाय. पु० (प्रतिपात) નાશ; ધ્વંસ.

पडिवाय. पु० (प्रतिपाद) પડવાયો; પલંગ આદિના પાયા નીચે રાખવાનો લાકડાનો કકડો.

पडिवासुदेव. पु० (प्रतिवासुदेव) જે ત્રણ ખંડનું રાજ્ય કરતાં વાસુદેવને હાથે મરે ને તેનું રાજ્ય વાસુદેવ કરે તે પ્રતિ વાસુદેવ.

पडिविज्जा. स्त्री० (प्रतिविद्या) વિદ્યાની સ્હામે વિદ્યા; મારણ, મોહન, વગેરેની સ્હામે તેવી વિદ્યા ચલાવવી તે.

पडिवित्थर. पुं० (प्रतिविस्तर) વિસ્તાર.

पडिविरइ. स्त्री० (प्रतिविरति) નિવૃત્તિ.

पडिविरय. त्रि० (प्रतिविरत) સાવદ્ય યોગથી નિવૃત્ત થયેલ.

पडिविसज्जिय. त्रि० (प्रतिविसर्जित) વિદાય કરેલ; વિસર્જન કરેલ.

पडिविसेस. त्रि० (प्रतिविशेष) વિશેષ; અધિક.

पडिवुत्तया स्त्री० (प्रत्युक्तता) પ્રત્યુત્તર.

पडिवूह. न० (प्रतिव्यूह) શત્રુની સ્હામે લશ્કર ગોઠવવાની કળા.

पडिसंत. त्रि० (प्रतिशान्त) શાંત થએલ; વિશ્રાન્ત.

पडिसंलीण. त्रि० (प्रतिसंलीन) ઇન્દ્રિયોને નિયમમા રાખી એકાન્તમાં રહેલું; ઇન્દ્રિયાદિકનો નિગ્રહ કરનાર.

पडिसंलीणया. स्त्री० (प्रतिसंलीनता) પ્રતિસંલીન તપ; ઇન્દ્રિયના વિષયો અને કષાયોનો લય કરવો તે.

पडिसंसाहणया. स्त्री० (प्रतिसंसाधना) પછવાડે ચાલવું; ઉલ્લંઘીને ન જવું તે.

पडिसडिय. त्रि० (प्रतिशटित) ખરી પડેલું.

पडिसत्तु. पु० (प्रतिशत्रु) પ્રતિપક્ષી; દુશ્મન.

पडिसाडण. न० (प्रतिशाटन) પરિશાટન નામનું કરણ; ઔદારિક શરીરને છોડતાં છેલ્લા સમયમાં સર્વથા તે પુદ્ગળોનો ત્યાગ કરવો તે.

पडिसारणा. स्त्री० (प्रतिस्मारणा) બીજાના મનની નિન્દા કરવી તે.

पडिसाहरणा स्त्री० (प्रतिसंहरणा) સંકેલી લેવું; પાછું ખેંચી લેવું. (૨) વિનાશ.

पडिसिद्ध. त्रि० (प्रतिषिद्ध) નિષેધ કરેલું; નિવારિત.

पडिसिविणय. पुं० (प्रतिस्वप्नक) એક સ્વપ્નનું વિરોધી બીજું સ્વપ્ન; સ્વપ્નાનું પ્રતિકૂળ સ્વપ્નું.

पडिसीसक. } न० (प्रतिशीर्षक) શિરનું
पडिसीसय. } પ્રતિરૂપ શિર.

पडिसुइ. पुं० (प्रतिश्रुति) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આગામિ ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૯ મા કુલકર.

पडिसुणण. न० (प्रतिश्रवण) નિમંત્રણનો સ્વીકાર.

पडिसुणित्तार. त्रि० (प्रतिश्रोतृ) સાંભળનાર

पडिसुण्ण. त्रि० (प्रतिशून्य) ખાલી; શૂન્ય.

पडिसुति. पुं० (प्रतिश्रुति) જુઓ " પડિસુઇ " શબ્દ.

पडिसुय पुं० न० (प्रतिश्रुत) પ્રતિધ્વનિ; પડઘો. (૨) त्रि० સાંભળેલું. (૩) न० અંગીકાર; સ્વીકાર.

पडिसुया. स्त्री० (प्रतिश्रुता) પ્રવ્રજ્યા વિશેષ; એક પ્રકારની દીક્ષા.

पडिसुया. स्त्री० (प्रतिश्रुत) પ્રતિશબ્દ; પ્રતિધ્વનિ.

पडिसूर. पुं० (प्रतिसूर्य) સૂર્યની સામે બીજો સૂર્ય દેખાય તે; સૂર્ય પ્રતિબિંબ. (૨) ઇન્દ્ર ધનુષ.

पडिसेग. पु० (प्रतिषेक) નાકની અંદરનું આવરણ. (૨) નખની નીચેનો ભાગ.

पडिसेज्जा. स्त्री० (प्रतिशय्या) ઉત્તર શય્યા.

पडिसेय. पु० (प्रतिषेक) નખની નીચેનો ભાગ.

पडिसेवण. न० (प्रतिषेवण) નિષિદ્ધ વસ્તુનું સેવન કરવું તે.

पडिसेवणा स्त्री० (प्रतिषेवणा) દોષનું સેવન; સંયમમાં દોષ લગાડવા તે.

पडिसेवणाकुसील. पुं० (प्रतिषेवणाकुशील) દોષ લગાડવાથી થયેલ કુશીલ; નિયંઠાનો એક પ્રકાર.

पडिसेवग. पु० (प्रतिषेवक) સંયમનો વિરાધક; દોષનું સેવન કરનાર. (૨) પ્રતિકૂળ સેવા કરનાર.

पडिसेवा. स्त्री० (प्रतिषेवा) આધાકર્મી આહારાદિનું સેવન કરવાથી દોષ લાગે તે; સંયમની વિરાધના.

पडिसेवि. त्रि० (प्रतिषेविन्) દોષનો સેવનાર.

पडिसेविय. त्रि० (प्रतिषेवित) શાસ્ત્ર નિષિદ્ધ વસ્તુનું સેવન કરેલ.

पडिसेवेत्तार. त्रि० (प्रतिषेवितृ) પ્રતિષેધવાળી વસ્તુની સેવા કરનાર.

पडिसेह. पु० (प्रतिषेध) નિષેધ; મનાઈ.

पडिसेहग्ग. त्रि० (प्रतिषेधक) પ્રતિષેધ કરનાર; રોકનાર.

पडिसेहण. न० (प्रतिषेधन) નિષેધ; નિવારણ

पडिसेहिय. त्रि० (प्रतिषेधित) પ્રતિષેધ કરેલ, મનાઈ કરેલ.

पडिसोय. न० (प्रतिश्रोत्र) કાનની સન્મુખ

पडिसोय. पुं० (प्रतिस्रोतस्) સ્હામુ પૂર. પ્રવાહની સ્હામે.

पडिस्सय. पु० (प्रतिश्रय) ઉપાશ્રય.

पडिस्सुअ. त्रि० (प्रतिश्रुत) સ્વીકારેલું, કબૂલ કરેલું.

पडिस्सुया. स्त्री० (प्रतिश्रुता) જુઓ "પડિસુયા " શબ્દ.

पडिहट्टु. अ० (प्रतिहृत्य) અર્પણ કરીને.

पडिहणण. न० } (प्रतिहनन) અટકાવવું
पडिहणणा. स्त्री० } તે; નિષેધ.

पडिहत्थ. त्रि० (प्रतिहस्त) પરિપૂર્ણ; ભરેલ, ઘણુંજ.

पडिहय. त्रि० (प्रतिहत) પાછા હઠાવેલ, સ્ખલના પમાડેલ.

पडिहाण. न० (प्रतिभान) પ્રતિભા; બુદ્ધિ વિશેષ.

पडिहाण. न० (प्रणिधान) ચિત્તની એકાગ્રતા.

पडिहाणवंत. त्रि० (प्रतिभानवत्) પ્રતિભા-ઉત્પાતકી આદિ બુદ્ધિવાળો.

पडिहाणवंत. त्रि० (प्रणिधानवत्) એકાગ્ર-ચિત્તવાળું.

पडिहाय. पु० (प्रतिघात) પ્રતિઘાત, પ્રતિબન્ધ; અટકાયત.

पडिहार. पुं० (प्रतिहार) દ્વારપાલ.

पडिहारिया. स्त्री० (प्रतिहारिका) દાસી.

पडीण. पु० स्त्री० (प्रतीचीन) પશ્ચિમ પ્રદેશ; પશ્ચિમ દિશા. (૨) त्रि० પશ્ચિમ દિશાથી સંબંધ રાખનાર.

पडीणवाय. पु० (प्रतीचीनवात) પશ્ચિમનો વાયુ.

पडीणा. स्त्री० (प्रतीची) પશ્ચિમ દિશા.

पडु. त्रि० (पटु) હુશીયાર; ચતુર, ચાલાક.

पडुक्खेव. पु० (प्रत्युत्क्षेप) ઢોલક, કાંસા વગેરે ગાયન ઉપયોગી વાદ્યનો શબ્દ. (૨) નાચનારીના પગનો ઠમકો.

पडुच्च. अ० (प्रतीत्य) આશ્રય પરત્વે. (૨) અપેક્ષા પરત્વે. (૩) અધિકાર પરત્વે.

पडुच्चसच्चा. स्त्री० (प्रतीत्यसत्या) સત્ય વચનનો એક ભેદ; અપેક્ષા કૃત સત્ય વચન.

पडुप्पण्ण. } **पडुप्पन्न.** } त्रि० (प्रत्युत्पन्न) વિદ્યમાન; વર્તમાન કાળનુ. (૨) ઉત્પન્ન થયેલ; જાત. (૩) ગુણાકાર કરેલ. (૪) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ. (૫) पु० વર્તમાનકાળ.

पडुप्पवाइय. त्रि० (प्रत्युत्पन्नवादित) વાજીંત્ર વગાડેલ.

पडोआर. पुं० (प्रत्युपचार) પ્રતિકૂળ ઉપચાર.

पडोच्छन्न. त्रि० (प्रत्यवच्छन्न) ઢંકાએલુ.

पडोयार. पुं० (प्रत्यवतार) સમવતાર; સમાવેશ કરવો; લાગુ પાડવું. (૨) આવિર્ભાવ. (૩) પાત્રનાં ઉપકરણ. (૪) સ્વરૂપ. (૫) ઘનોદધિ વિગેરેનું વલય.

पडोयार पुं० (पदावतार) કોઇ વસ્તુના પદમાં વિચારને લીધે કરેલ અવતરણ.

पडोयार. पुं ( ) પરિકર.

पडोयार. पुं० (प्रत्युपचार) પ્રતિકૂળ ઉપચાર-ઉપાય.

पडोल. पुं० (पटोल) પરવરનો ગુચ્છો.

पडोला. स्त्री० (पटोला) પરવરની વેલ.

पड्डुक्की स्त्री० ( ) ભેંસ.

पड्डिया. स्त्री० ( ) નાની ભેંસ; પાડી. (૨) નાની ગાય; વાછરડી.

पढग. त्रि० (पाठक) ભણનાર; શીખનાર.

पढण न० (पठन) પાઠ; અભ્યાસ.

पढण. न० (पठन) પઠન કરવુ; ભણવુ.

पढम. त्रि० (प्रथम) પહેલું; પ્રથમનું. (૨) પ્રધાન; મુખ્ય.

पढमकरण. न० (प्रथमकरण) ત્રણકરણ પૈકી યથાપ્રવૃત્તિનામનું પ્રથમ કરણ.

पढमकसाय. पु० (प्रथमकषाय) પ્રથમ કષાય; અનન્તાનુબંધી કષાય.

पढमसरय. पुं० (प्रथमशरद्) માગશર મહિનો.

पढमा. स्त्री० (प्रथमा) પહેલી તિથિ; પડવો. (૨ પહેલી વિભક્તિ.

पढमालिया. स्त्री० (प्रथमालिका) પ્રથમ ભોજન.

पढमिल्ल. त्रि० (प्राथमिक) પહેલાનુ; આદ્ય.

पढिअ. त्रि० (पठित) ભણેલુ.

पण. न० (पण) એ નામનું નવમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

पण. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ; સંખ્યાવાચક શબ્દ.

पणइणी. स्त्री० (प्रणयिनी) પ્રેમાલ સ્ત્રી; વલ્લભા.

पणग. त्रि० (पञ्चक) પાંચ.

पणग. पुं० (पनक) ફુગી; લીલફુલ; છારી. (૨) ઢીલોકાદવ-કીચડ.

पणगमट्टिया. } **पणगमत्तिया.** } स्त्री० (पनकमृत्तिका) નદી આદિમાં પાણીનું પૂર

ઉતરી ગયા પછી નીચે ચીકણી માટી પડી રહે તે.

पणच्चिय. त्रि० (प्रनर्तित) નૃત્ય કરેલ.

पणट्ठ. त्रि० (प्रणष्ट) નાશ પામેલું.

पणट्ठसंधि. पु० (प्रणष्टसन्धि) જેનાં પાંદડાંની વચલી સાંધાની દાંડી દેખાતી નથી એવી એક જાતની વનસ્પતિ.

पणतालीसा. स्त्री० (पञ्चचत्वारिंशत्) પિસતાલીસ; ૪૫.

पणतीसा. स्त्री० (पञ्चत्रिंशत्) પાંત્રીશ; ૩૫.

पणत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) ધર્મનાથજીની શાસન દેવીનુ નામ.

पणद्ध. त्रि० (प्रणद्ध) પરિગત.

पणनिद्दा. स्त्री० (पञ्चनिद्रा) નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચલા, પ્રચલા પ્રચલા અને થિણદ્ધિ નિદ્રા એ પાંચ નિદ્રા.

पणपण्णिय. पु० (पञ्चप्राज्ञिक) કુતૂહલ પ્રિય વ્યન્તર દેવની એક જાત.

पणपन्न. स्त्री० न० (पञ्चपञ्चाशत्) પંચાવન; ૫૫.

पणपन्निय. पुं० (पञ्चप्राज्ञिक) વાણવ્યતર દેવતાની ૧૬ જાતમાની દશમી જાત.

पणमिय. त्रि० (प्रणत) નમેલું, નીચે વળી ગયેલું.

पणय. पुं० (पनक) લીલ ફુલ, ફુગ. (૨) શેવાળ. (૩) ચીકણો કાદવ.

पणय. त्रि० (प्रणत) અતિનમ્ર, વિનીત. (૨) પ્રામ.

पणय. पुं० (प्रणय) સ્નેહ; પ્રેમ.

पणयंजलि. पुं० (प्रणयाञ्जलि) પ્રણય–પ્રેમપૂર્વક અંજલિ–હાથ જોડવા તે.

पणयखिज्जिय. न० (प्रणयखेदित) પ્રણય–સ્નેહ છતાં ખેદ રોષ દર્શાવવો તે.

पणयाल. पणयालीस. स्त्री० न० (पञ्चचत्वारिंशत्) પિસતાળીસ; ૪૫ ની સંખ્યા.

पणरस. त्रि० (पञ्चदश) પંદર.

पणरसिआ. स्त्री० (पञ्चदशी) પૂનમ.

पणव. पुं० (पणव) ભાણ્ડ લોકોનું વાજીંત્ર, ઢોલ.

पणवण्ण. स्त्री० न० (पञ्चपञ्चाशत्) પંચાવન, ૫૫.

पणवण्णिय. पुं० (पञ्चप्राज्ञिक) જુઓ "પણપણ્ણિય" શબ્દ.

पणवन्न. त्रि० (पञ्चवर्ण) પચરંગી; પાચ રંગવાળુ.

पणवीसा. स्त्री० (पञ्चविंशति) પચીશ; ૨૫

पणस. पुं० (पनस) ફણસનુ વૃક્ષ–ઝાડ.

पणसट्ठि. स्त्री० (पञ्चषष्टि) પાંસઠ; ૬૫.

पणसीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) પંચ્યાશી.

पणाम. पु० (प्रणाम) પ્રણામ; નમસ્કાર.

पणामय. त्रि० (प्रणामक) દુર્ગતિ તરફ નમાડનાર શબ્દાદિ પાંચ વિષય.

पणायक. पणायग. त्रि० (प्रणायक) નાયક; દોરનાર

पणालिआ. स्त्री० (प्रणालिका) પરમ્પરા.

पणाली. पु० (प्रणाली) શરીર જેવડી ઉંચી લાકડી.

पणासिअ. त्रि० (प्रणाशित) નાશ કરેલુ.

पणिंदिय. पु० (पञ्चेन्द्रिय) પાંચ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

पणिज्जण. न० (प्रणयन) (વધ્ય ભૂમિ તરફ) લઇ જવુ તે.

पणिधि. पु० स्त्री० (प्रणिधि) માયા, છળ.

पणिय. त्रि० (प्रणीत) સરસ; રસદાર. (૨) મનોહર.

पणिय. न० (पणय) વ્યાપાર; સોદો; ક્રય વિક્રય. (૨) વ્યાપારની વસ્તુ; કરિયાણું.

पणियगिह. न० (पण्यगृह) કરીયાણાનું ઘર; દુકાન.

पणियभंडग. न० (पण्यभाण्डक) ઘી તેલ વિગેરે માલ.

पणियभूमि. स्त्री० (प्रणीतभूमि) મનોજ્ઞ ભૂમિ.

पणियभूमि. स्त्री० (पणितभूमि) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ, જ્યાં મહાવીર પ્રભુ એક ચોમાસું રહ્યા હતા. (૨) વિક્રેય વસ્તુ રાખવાનુ સ્થાન.

पणियसाला. स्त्री० (पण्यशाला) કરીયાણાનું હાટ-દુકાન.

पणिवइय. त्रि० (प्रणिपतित) નમેલુ.

पणिवाय. पुं० (प्रणिपात) દંડવત્પ્રણામ.

पणिहाण. न० (प्रणिधान) મન વગેરે યોગાની એકાગ્રતા; અવધાન. (૨) પ્રયોગ; વ્યાપાર. (૩) અભિલાષા; કામના.

पणिहि. पु० स्त्री० (प्रणिधि) મનની વિશિષ્ટ એકાગ્રતા. (૨) માયા; કપટ. (૩) પું० જાસૂસ; દૂત.

पणिहिअ. त्रि० (प्रणिधिक) વેષ બદલાવી કપટ-માયા કરનાર.

पणिहिय. त्रि० (प्रणिहित) અસન્માર્ગથી હઠીને સન્માર્ગમાં વ્યવસ્થિત થયેલ.

पणीत. त्रि० (प्रणीत) કહેલુ, રચેલુ.

पणीय. त्रि० (प्रणीत) પ્રરૂપેલુ; પ્રકાશેલુ; રચેલું. (૨) રસભર; જેમાં ઘી વિગેરેના બિન્દુ ટપકે તેવુ રસદાર. (૩) પ્રકર્ષે કરી દોરવાયેલ. (૪) મનોજ્ઞ; સુન્દર. (૫) સમ્યગ્ આચરિત.

पणीयरस. त्रि० (प्रणीतरस) સરસ આહાર.

पणुन्न. त्रि० (प्रनुन्न) પ્રેરણા કરેલ; પ્રેરાયેલ.

पणुवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચીશ; ૨૫.

पणोल्ली. स्त्री० (प्रणोदी) તાજણાની લાકડી.

पणोल्लण. न० (प्रणोदन) પ્રેરણા.

पणोल्लय. त्रि० (प्रणोदक) પ્રેરક.

पणोल्लि. त्रि० (प्रणोदिन्) પ્રેરણા કરનાર. (૨) પું० બળદ વગેરેને હાંકવાની લાકડી.

पणोल्लिय. त्रि० (प्रणोदित) પ્રેરણા કરેલ.

पण्ण. पुं० (प्राज्ञ) ડાહ્યો; બુદ્ધિમાન્. (૨) त्रि० પ્રાજ્ઞસંબંધી.

पण्ण. न० (पण्य) વાણિજ્ય. (૨) ક્રયવિક્રયની વસ્તુ.

पण्ण. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ.

पण्णग. पु० (पन्नग) સર્પ; નાગ.

पण्णट्ठि. स्त्री० (पञ्चषष्टि) પાંસઠ; ૬૫.

पण्णत्त. त्रि० (प्रज्ञप्त) કહેલું; પરૂપેલુ.

पण्णत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) નિરૂપણ; પરૂપણા; ઉપદેશ. (૨) પાંચમુ અંગસૂત્ર; ભગવતી સૂત્ર. (૩) જમ્બુદ્વીપ પન્નત્તિ વગેરે સૂત્રો.

पण्णत्तिक्खेवणी. स्त्री० (प्रज्ञप्त्याक्षेपणी) પ્રજ્ઞપ્તિ-સંદિગ્ધ માણસને મધુર વચને કરી બોધ આપવારૂપ આકર્ષક કથા. (૨) જમ્બૂદ્વીપપન્નતિ વગેરે પન્નતિસૂત્રનું કથારૂપે વાંચન.

पण्णरस. त्रि० (पञ्चदशन्) પન્દર; ૧૫.

पण्णरसी. स्त्री० (पञ्चदशी) પૂનમ.

पण्णवग. त्रि० (प्रज्ञापक) જણાવનાર; ગુરૂ. (૨) પ્રરૂપક; પ્રતિપાદક.

पण्णवण. न० (प्रज्ञापन) પ્રતિપાદન કરવુ. (૨) શાસ્ત્ર. સિદ્ધાન્ત.

पण्णवणा. स्त्री० (प्रज्ञापना) પ્રરૂપણા; નિરૂપણ. (૨) ૧૨ ઉપાંગ પૈકી ચોથુ ઉપાગસૂત્ર; ૨૯ ઉત્કાલિકસૂત્રમાંનું ૮ મુ. (૩) વિનંતિ; અરજ.

पण्णवणापद. न० (प्रज्ञापनापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનુ પદ-પ્રકરણ.

पण्णवणिज्ज. त्रि० (प्रज्ञापनीय) જણાવવા યોગ્ય.

पण्णवणी. स्त्री० (प्रज्ञापनी) વિનયવાન્ શિષ્યને ઉપદેશ દેવામા વપરાતી ભાષા; અર્થ બોધક ભાષા.

पण्णविय. त्रि० (प्रज्ञापित) સામાન્યથી કહેલું; પ્રતિપાદન કરેલું.

पण्णवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચીશ; ૨૫.

पण्णवेत्तार. त्रि० (प्रज्ञापयितृ) પ્રરૂપણ કરનાર; પ્રતિપાદન કરનાર.

पराणा. स्त्री० (प्रज्ञा) બુદ્ધિ. (૨) ત્રિકાલિક જ્ઞાન; સમજણ.

पराणा. स्त्री० (पञ्चाशत्) પચાશ.

परणाण. न० (प्रज्ञान) સદસદ્ વિવેક. (૨) સમ્યગ્જ્ઞાન. (૩) આગમ.

पराणापरिसह. पुं० (प्रज्ञापरिषह) બુદ્ધિનો ગર્વ ન કરવો. (૨) બુદ્ધિની મંદતાનો ખેદ ન કરવો. (૩) પ્રજ્ઞા-બુદ્ધિની મન્દતાનો પરિષહ.

पराणास. स्त्री० (पञ्चाशत) પચાસ; ૫૦.

पराह. पुं० (प्रश्न) પ્રશ્ન; સવાલ.

पराहय. पु० (प्रस्रव) ટપકવું. ઝરવું. (૨) સ્તનધારા.

पराहव. पुं० (प्रह्नव) એ નામનો એક અનાર્યદેશ. (૨) त्रि० તે દેશનો રહેવાસી.

पराहवण. न० (प्रस्नवन) ઝરવું, ટપકવું.

पराहवण. न० (प्रज्ञापन) જણાવવું તે; નિરૂપણ.

पराहविआ. स्त्री० (प्रह्नविका) પ્રહ્નવ દેશમાં જન્મેલી દાસી.

पराहावागरण. न० (प्रश्नव्याकरण) પ્રશ્ન વ્યાકરણ નામનું દશમું અંગસૂત્ર.

पगिह. पु० स्त्री० (पार्ष्णि) પગની પાની

पगिहया. स्त्री० (पार्ष्णिका) પગની પાની.

पतंगवीहिया. स्त्री० (पतङ्गवीथिका) પતંગીયાની ગતિ પ્રમાણે અનિયમિતપણે ક્રમવિના ગોચરી કરવી તે; ગોચરીનો એક પ્રકાર.

पतणु. त्रि० (प्रतनु) ઝીણું; પાતળું, સૂક્ષ્મ.

पतरग. पुं० (प्रतरक) સોના રૂપાને જતરડામાં ખેંચી બનાવેલ ઝીણા તાર.

पति. पुं० (पति) ભર્તા; સ્વામી; ધણી.

पतिकंत त्रि० (प्रतिक्रान्त) પ્રવેશ કરેલ.

पतिट्ठा. स्त्री० (प्रतिष्ठा) આબરૂ; ખ્યાતિ; પ્રતિષ્ઠા.

पतिट्ठाण. न० (प्रतिष्ठान) ત્રાણ શરણ; રક્ષણ કારક.

पतिट्ठिय. त्रि० (प्रतिष्ठित) પ્રતિષ્ઠા પામેલું.

पतिराण. त्रि० (प्रतीर्ण) પાર પહોંચેલ.

पतिराणा. स्त्री० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા; ટેક.

पतिबोहण. पु० (प्रतिबोधन) જ્ઞાન દેવું; જગાડવું તે.

पतिभयकर. त्रि० (प्रतिभयङ्कर) સ્હામો ભય ઉત્પન્ન કરે તેવું.

पतिभाग. पु० (प्रतिभाग) સમાન; પ્રતિરૂપ

पतिरिक्क. त्रि० (प्रतिरिक्त) ખાલી; શૂન્ય.

पतुराण. न० (प्रतुन्न) ઝાડની છાલના વસ્ત્રની એક જાત.

पत्त. न० (पत्र) પાંદડું; પાન. (૨) પાંખ. (૩) પુસ્તકનાં પૃષ્ટ-પાનાં.

पत्त. त्रि० (प्राप्त) પામેલું, પ્રાપ્ત કરેલ.

पत्त. न० (पात्र) પાત્ર; વાસણ. (૨) પાત્ર; ગુણવાન્; સુપાત્ર. (૩) પાત્ર; નાટકનો ખેલ ભજવનાર; એક્ટર.

पत्तअ. त्रि (पत्रक) ગેય-ગીતનો એક પ્રકાર (૨) न० પાતરૂ; પાદડુ.

पत्तइय. त्रि० (पत्रकित) જેમા નાના પાદડાં આવ્યા છે તે. (૨) કઠણ પાદડાંવાળુ.

पत्तकालग. पु० (पत्रकालक) આલભિકા નગરીની બહારનો એક ચૈત્ય.

पत्तच्छेज्ज. न० (पत्रच्छेद्य) બાણથી પાંદડું વિંધવાની કળા.

पत्तच्छेज्जक. त्रि० (पत्रच्छेद्यक) ઝાડના પાંદડાં જમીન ઉપર પાડનારનુ કામ.

पतट्ट. त्रि० (प्राप्तार्थ) અતિકુશળ.

पत्तपुड. पु० (पत्रपुट) પાંદડાંનો દડીયો; દુનો.

पत्तबिंटिय पु० (पत्रवृन्तक) પાંદડાંને આશ્રી રહેનાર ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पत्तय. न० (पत्रक) એક પ્રકારનું ગેય.

पत्तरक. पुं० (प्रतरक) આભરણ વિશેષ.

पत्तल. न० (पत्रल) પાંપણ.

पत्तल. त्रि० (पत्रवत्) પાંદડાંવાળું.

पत्तविच्छुय. पु० (पत्रवृश्चिक) જીવ વિશેષ; ચાર ઇન્દ્રિય જીવની એક જાત, વીંછી.

पत्तसगडिया. स्त्री० (पत्रशकटिका) પાંદડાંથી ભરેલી ગાડી.

पत्तहार. पु० (पत्रहार) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पत्ताबंध. पु० (पात्रबन्ध) પાતરા બાંધવાનો ચોસાર વસ્ત્રખંડ-ઝોળી.

पत्तामोड. न० (पत्रामोट) ડાળીને વાળી નીચે નમાડી ચુટેલ પાંદડા.

पत्ताहार. पु० (पत्राहार) પાંદડા પર નિર્વાહ કરનાર વાનપ્રસ્થ.

पत्ताहारग. पु० (पत्राहारक) પાંદડાનો જીવડો; તેઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

पत्तिअ. न० (प्रीतिक) પ્રીતિ ઉપજાવનાર વચન. (२) પ્રેમ, પ્રીતિ.

पत्तिइय. त्रि० (प्रत्ययित) પ્રતીતિ ભરેલું; વિશ્વાસજનક.

पत्तिय. पु० न० (प्रत्यय) નિમિત્ત, કારણ, હેતુ. (२) વિશ્વાસ.

पत्तिय. त्रि० (प्रतीत) પ્રસિદ્ધ; પ્રખ્યાત. (२) પ્રતીતિ રાખેલ.

पत्तिय. त्रि० (पत्रित) પાંદડાવાળું.

पत्ती. स्त्री० (पत्नी) સ્ત્રી; પત્ની; ધણીયાણી.

पत्ती. स्त्री० (पात्री) પાત્રી; પ્યાલો.

पत्तेग. न० (प्रत्येक) નામ કર્મની આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ; ઉપઘાત નામ વગેરે. (२) એકની તરફ.

पत्तेगतणु. त्रि० (प्रत्येकतनु) પ્રત્યેક શરીરી; જેને એક જીવદીઠ એક શરીર હોય તે.

पत्तेय. न० (प्रत्येक) દરેક, એકેએક. (२) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પ્રત્યેક શરીર-એક જીવ દીઠ એક શરીર પામેછે. (३) પ્રત્યેક વનસ્પતિ વગેરે.

पत्तेयबुद्ध. पुं० (प्रत्येकबुद्ध) પ્રત્યેક બુદ્ધ; કોઇ વસ્તુના નિમિત્તથી જેને બોધ થયો હોય તે; કરકંડુ આદિ મહાપુરૂષ.

पत्तेयबुद्धसिद्ध. पु० (प्रत्येकबुद्धसिद्ध) પ્રત્યેક બુદ્ધ થઇને મોક્ષ ગયા હોય તે. સિદ્ધના પંદર ભેદમાંનો એક ભેદ

पत्तेयसरीर. न० (प्रत्येकशरीर)
पत्तेयसरीरनाम. न० (प्रत्येकशरीरनामन्) } પ્રત્યેક શરીર; જીવ જીવદીઠ એકેક શરીર.

पत्तोवग पुं० (पत्रोपग) ઘણા પાંદડાંવાળું ઝાડ

पत्थ. पु० (प्रार्थ) પ્રાર્થના.

पत्थ. त्रि० (पथ्य) હિતકાર; પ્રકૃતિને માફક આવે તેવું.

पत्थ. पु० (प्रस्थ) પાથો; બત્રીશ પસલી પ્રમાણનો એક માપ. (२) શિખર; ટોચ.

पत्थड. पु० (प्रस्तट) પાથડો; પડ. (२) ભવનની વચ્ચેનો અંતરાળ ભાગ.

पत्थड त्रि० (प्रस्तृत) પાથરેલું, ફેલાયેલું.

पत्थणया.
पत्थणा. } स्त्री० (प्रार्थना) માગણી; યાચના કરવી તે. (२) લોભનું પર્યાય નામ

पत्थणिज्ज त्रि० (प्रार्थनीय) પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય

पत्थय. त्रि० (प्रार्थक) પ્રાર્થના કરનાર, માગી લેનાર.

पत्थयण न० (पथ्यदन) ભાતુ; ટીમણ, નાસ્તો.

पत्थर. पु० (प्रस्तर) પાષાણ, પથ્થર.

पत्थाण न० (प्रस्थान) ગમન; યાત્રા.

पत्थार. पु० (प्रस्तार) વસ્ત્રનો એક વિભાગ. (२) પ્રાયશ્ચિત રચના વિશેષ. (३) નાશ; મરણ

पत्थाव. पु० (प्रस्ताव) સમ્બન્ધ, વિષય. (२) અવસર.

पत्थिय त्रि० (प्रार्थित) પ્રાર્થના કરેલું; ઇચ્છેલું.

पत्थिय. त्रि० (प्रस्थित) વિદાય થયેલું.

पत्थिया. स्त्री० (प्रस्थिका) છાબડી; ટોપલી.

पत्थियापिडग्र. पु० (प्रस्थिकापिटक) કાવડની બે બાજુની વાંસની છાબડી-ટોપલી.

पत्थिव. पुं० (पार्थिव) રાજા.

पत्थुय. त्रि० (प्रस्तुत) ચાલુ; ચાલતુ. (૨) પ્રાપ્ત; લબ્ધ.

पथ. पुं० (पथिन्) માર્ગ; રસ્તો.

पथिय. पुं० (पथिक) મુસાફર.

पद. न० (पद) પદ; વાકયનું એક અંગ; શબ્દ. (૨) જીવ અજીવ આદિ પદાર્થ. (૩) જીવાદિ પદાર્થનાં વર્ણનવાળું પ્રકરણ-અધ્યાય. (૪) પગ. (૫) સ્થાન; ઠેકાણું.

पदंसिय. त्रि० (प्रदर्शित) દેખાડેલું.

पदत्थ. पु० (पदार्थ) જીવાદિ પદાર્થ; તત્ત્વ.

पदबद्ध. त्रि० (पदबद्ध) વિશિષ્ટ પદ રચનાથી રચેલ.

पदमग्ग. पु० (पदमार्ग) પગ રસ્તા.

पदसम. न० (पदसम) જે પદ જે સ્વરમાં ગાવું જોઇએ તેજ સ્વરમાં ગાવું તે.

पदाण. न० (प्रदान) આપવું; દેવુ તે.

पदायग त्रि० (प्रदायक) દેનાર.

पदाहिणा. स्त्री० (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા કરવી તે.

पदिद्ध. त्रि० (प्रदिग्ध) ચોપડેલ; ભભરાવેલ.

पदिसा. स्त्री० (प्रदिश्) વિદિશા; અગ્નિ, નૈર્ઋતિ વગેરે ખુણા.

पदीव. पु० (प्रदीप) દીવો.

पदीवग. पु० (प्रदीपक) મ્હોટો દીવો, મસાલ

पदुग्ग. पु० (प्रदुर्ग) કોટ; કિલ્લો; ગઢ

पदुट्ठ. त्रि० (प्रदुष्ट) દૂષિત; દ્વેષયુક્ત.

पदूमिय त्रि० (प्रदावित) અત્યન્ત પીડિત.

पदेस. पु० (प्रदेश) સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ અંશ; પ્રદેશ; અવિભાગી અંશ. (૨) જગ્યા; સ્થાન.

पदेसिग्र. त्रि० (प्रदेशित) બતાવેલ, દર્શાવેલ.

पदेसिय. त्रि० (प्रदेशिक) પ્રદેશવાળો; પ્રદેશના સમૂહથી બનેલ સ્કંધ વગેરે.

पदोस. पुं० { (प्रदोष) (प्रद्वेष) } દ્વેષ, ખાર; દોષ. (૨) પ્રાતઃકાળ અને સાયકાળ.

पद्धइ. स्त्री० (पद्धति) પંક્તિ; શ્રેણી. (૨) માર્ગ; રસ્તો.

पद्धंस. पु० (प्रध्वंस) ધ્વંસ; નાશ.

पद्धंसाभाव. पुं० (प्रध्वंसाभाव) વસ્તુનો ધ્વંસ થવાથી થતો અભાવ.

पधूविय. त्रि० (प्रधूपित) ધૂપથી સુવાસિત કરેલું.

पन्न. त्रि० (प्रज्ञ) જુઓ " પણ્ણ " શબ્દ.

पन्न. त्रि० (प्राज्ञ) પ્રજ્ઞાવાન્; પંડિત. (૨) ત્રિ૦ પ્રજ્ઞા સબંધી.

पन्नग. पु० (पन्नग) સર્પ.

पन्नत्त. त्रि० (प्रज्ञप्त) કહેલું, ફરમાવેલું

पन्नत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોતેર; ૭૫.

पन्नत्तार. त्रि० (प्रज्ञापयितृ) પ્રરૂપણા કરનાર.

पन्नत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) જણાવવુ તે; નિરૂપણ.

पन्नरस. त्रि० (पञ्चदशन्) પન્દર; ૧૫.

पन्नरसी. स्त्री० (पञ्चदशी) પુનમ; પંદરમી તિથિ.

पन्नवग. पु० (प्रज्ञापक) પ્રશ્નનો ખુલાસો કરનાર-આચાર્ય.

पन्नवणा. स्त्री० (प्रज्ञापना) એ નામનું એક ઉપાંગ સૂત્ર-આગમ. (૨) નિરૂપણ કરવુ; કહેવું.

पन्नवणी. स्त्री० (प्रज्ञापना) શિષ્યવર્ગને ઉપદેશ દેવો તે; ઉપદેશ આપવાની ભાષા; ભાષાનો એક પ્રકાર.

पन्नविग्र. त्रि० (प्रज्ञापित) જણાવેલું; સમજાવેલું

पन्नवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચ્ચીસ; ૨૫.

पन्नइत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોતેર; ૭૫.

पन्ना. स्त्री० (प्रज्ञा) માણસની દશ દશાઓ પૈકી પાંચમી દશા; ૪૧ થી ૫૦ વર્ષ સુધીની માણસની સમજણવાળી અવસ્થા. (૨) બુદ્ધિ; ડહાપણ.

पन्नाण. न० (प्रज्ञान) પદાર્થનું સ્વરૂપ સારી રીતે જાણવું તે. (૨) પ્રકૃષ્ટ જ્ઞાન. (૩) આગમ; શાસ્ત્ર.

पन्नास. स्त्री० (पञ्चाशत्) પચાસ; ૫૦.

पन्हय. पुं० (प्रस्रव) થાનમાંથી ઉભરાતું દૂધ; હર્ષથી માતાને દૂધનો પાનો ચઢે તે

पपंच. पुं० (प्रपञ्च) આડમ્બર; ડોળ. (૨) ઠગાઈ.

पपुत्त. पुं० (प्रपौत्र) પરપોતરો; પુત્રના પુત્રનો પુત્ર. (૨) પોતાનો પુત્ર.

पप्पग. पु० (पर्पक) એક જાતનું ઘાસ; વનસ્પતિ વિશેષ.

पप्पड. पु० स्त्री० (पर्पट) પાપડ.

पप्पडमोयय. पुं० (पर्पटमोदक) મિષ્ટાન્ન વિશેષ; મગદળ અને અડદીઆ.

पप्पडिया. स्त्री० (पर्पटिका) પાપડ, વડી વગેરે ખાદ્ય પદાર્થો.

पप्पुय. त्रि० (प्रप्लुत) ભીંજાએલ.

पप्फड. पुं० (पर्पट) પાપડ.

पप्फुय. त्रि० (प्रप्लुत) વિકાસ પામેલ. (૨) વહેતું; ટપકતું.

पप्फुल्ल. त्रि० (प्रफुल्ल) વિકસિત; ખીલેલ.

पप्फोडण. न० (प्रस्फोटन) વિસ્તારવું. (૨) ઝાપટવું.

पप्फोडणा. } **पप्फोडणी.** } स्त्री० (प्रस्फोटना) પડિલેહણ વખતે વસ્ત્રને ઝાપટવું તે; પડિલેહણના એક દોષનું નામ.

पबंध. पुं० (प्रबन्ध) નિરંતર વિકથા કરવી તે; સ્ત્રીકથા, ભત્તકથા, દેશકથા અને રાજકથા એ ચાર વિકથાની પ્રવૃત્તિ. (૨) રચના; નિર્માણ.

पबंधण. न० (प्रबन्धन) પ્રબન્ધ કરવો; વ્યવસ્થા કરવી.

पबाहा. स्त्री० (प्रबाधा) વિશેષ પીડા; પ્રકૃષ્ટ બાધા.

पबोहय. त्रि० (प्रबोधक) પ્રબોધ કરનાર.

पब्भ. त्रि० (प्रह्व) નમ્ર.

पब्भट्ठ. त्रि० (प्रभ्रष्ट) ભ્રષ્ટ; પતિત થયેલ.

पब्भार. पुं० (प्राग्भार) પર્વતનો કંઈક નમી ગયેલો ભાગ-શિખર. (૨) સમૂહ (૩) એક જાતનો કારીગર.

पब्भारगय. त्रि० (प्राग्भारगत) નમેલું.

पब्भारा. स्त्री० (प्राग्भारा) માણસની દશ દશાઓમાંની આઠમી દશા. (૨) પુરૂષની ૭૦ થી ૮૦ વર્ષ સુધીની અવસ્થા.

पभ. पुं० (प्रभ) હરિકાન્ત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૨) પ્રભા; કાંતિ. (૩) त्रि० સમાન; તુલ્ય.

पभंकर. पुं० (प्रभङ्कर) પ્રભંકર નામે ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) લોકાન્તિક દેવતાનું એક વિમાન. (૪) એ નામનો એક ગ્રહ.

पभंकर. पुं० (प्रभाकर) તેજ આપનાર; પ્રકાશ કરનાર.

पभंकरा. स्त्री० (प्रभंकरा) જ્યોતિષીના ઇન્દ્ર ચન્દ્રમા તથા સૂર્યની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની–નગરી.

पभंगुर. त्रि० (प्रभङ्गुर) ક્ષણમાં નાશ પામે તેવું, ક્ષણભંગુર.

पभंजण. पु० (प्रभञ्जन) પ્રભંજન નામે વાયુકુમાર જાતિના દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાતાલ કલશાના અધિષ્ઠાતા એક દેવનું નામ.

पभकंत. पुं० (प्रभकान्त) જુઓ "પભકર" શબ્દ.

पभखिय. त्रि० (प्रभखित) કહેલું.

पभव. પું० (प्रभव) ઉત્પત્તિ; કારણ. (૨) પ્રભવસ્વામી.

पभा. સ્ત્રી० (प्रभा) કાન્તિ; જ્યોતિ; તેજ.

पभाइय. त्रि० (प्राभातिक) પ્રાતઃકાળ સમ્બન્ધી; સવારનું.

पभाकर. પું० (प्रभाकर) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

पभाय. न० (प्रभात) પ્રભાત; પ્રાતઃકાળ.

पभार. પું० (प्रभार) પ્રકૃષ્ટ ભાર.

पभाव. પુ० (प्रभाव) મહિમા; પ્રતાપ.

पभावई. સ્ત્રી० (प्रभावती) ઓગણીશમા તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૨) બળરાજાની રાણીનું નામ. (૩) ઉદાયન રાજાની દેવીનું નામ.

पभावणा. સ્ત્રી० (प्रभावना) શાસન ઉન્નતિનાં જે જે કારણો હોય તેનું પ્રવર્તન કરવું તે; સમકિતના આઠ આચારમાંનો છેલ્લો આચાર.

पभास. પું० (प्रभास) બારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) લવણ સમુદ્ર અને સિંધુ નદીના સંગમસ્થાને પ્રભાસ નામે દેવતાના આવાસરૂપ એક તીર્થ કે જ્યાં ચક્રવર્તી અટ્ઠમ તપ કરે. (૩) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) મહાવીર પ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૫) ઐરવ્યવય ક્ષેત્રના વૃત્તવૈતાઢ્યનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

पभासतित्थकुमार. પુ० (प्रभासतीर्थकुमार) પ્રભાસતીર્થનો અધિપતિ દેવતા.

पभासा. સ્ત્રી० (प्रभासा) અહિંસા; દયા.

पभासिय त्रि० (प्रभाषित) ઉક્ત; કથિત.

पभिइ. } अ० (प्रभृति) શરૂઆત; આદિ;
पभिति. } વગેરે.

पभीअ. त्रि० (प्रभीत) બહુ બીધેલ; ભય પામેલ.

पभु. પું० (प्रभु) સમર્થ; દેવાધિદેવ; તીર્થંકર. (૨) સ્વામી

पभूत. त्रि० (प्रभूत) ઉદ્ભવેલ; ઉત્પન્ન થયેલ (૨) અતિશય; ઘણું. (૩) પ્રમાદાદિનું પરિણામ; અતીત અનાગતાદિ વિષયક કર્મ પરિણામ.

पभेय. પુ० (प्रभेद) પ્રકાર; ભેદ.

पमइल. त्रि० (प्रमलिन) અતિમલિન.

पमक्खिअग्ग. त्रि० (प्रम्रक्षित) વિલિપ્ત.

पमज्जण. न० (प्रमार्जन) પૂંજવું, સાફ કરવું.

पमज्जणया. } સ્ત્રી० (प्रमार्जन) પૂંજવું; શુદ્ધ
पमज्जणा. } કરવું; માર્જન કરવું. (૨) વાસીદુ વાળવુ તે.

पमज्जणिया } સ્ત્રી० (प्रमार्जनी) કચરો
पमज्जणी. } કાઢવાનું ઝાડુ; સાવરણી.

पमज्जिय त्रि० (प्रमार्जित) સાફ કરેલ.

पमत्त. त्रि० (प्रमत्त) પ્રમાદયુક્ત; પ્રમાદી. (૨) પ્રમત્તસયતિ; છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળો.

पमत्तविरत. त्रि० (प्रमत्तविरत) પ્રમત્તસયતિ; છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળો.

पमत्तसंजय. પુ० (प्रमत्तसंयत) જેને કઇક પ્રમાદ રહેલો છે તેવા છઠ્ઠા ગુણસ્થાનવર્તી સાધુ; પ્રમાદી સાધુ.

पमदवण. न० (प्रमदवन) મહાદત્ત નામના યુવરાજનું પ્રમદવન નામે એક ઉદ્યાન.

पमदा. સ્ત્રી (प्रमदा) જુવાનસ્ત્રી, ઉત્તમસ્ત્રી.

पमद्द. પુ० (प्रमर्द) સત્વરૂનુ; મર્દન.

पमद्दण. न० (प्रमर्दन) મર્દન કરવું. (૨) પરાજય કરવો. (૩) ઓછું કરવું. (૪) નાશ કરવો.

पमद्दि. त्रि० (प्रमर्दिन्) મર્દન કરનાર; પીડનાર.

पमयवण. न० (प्रमदवन) તેતલીપુર નગરની બહારનું એક વન.

पमया. સ્ત્રી० (प्रमदा) જુઓ “ પમદા ” શબ્દ.

पमाइ. त्रि० (प्रमादिन्) આળસુ; બેદરકાર.

पमाण. न० (प्रमाण) પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ આદિ પ્રમાણ. (૨) માન; હદ. (૩) આહારની મર્યાદા. (૪) હેતુ; કારણ. (૫) ન્યાય શાસ્ત્ર. (૬) યથાર્થ જ્ઞાન; સત્ય જ્ઞાન. (૭) સંખ્યા. (૮) માપ; પરિમાણ.

पमाणंगुल पु० (प्रमाणांगुल) પ્રમાણાંગુલ; મહાવીરસ્વામિની એક હજાર આત્માંગુલ પ્રમાણ ભરપ.

पमाणकाल. पु० (प्रमाणकाल) માસ, ઋતુ, અયન, શતવર્ષ, પલ્યોપમ વગેરે નક્કી કરેલ પ્રમાણરૂપ કાળ.

पमाणपक्ख पु० (प्रमाणपक्ष) પ્રમાણરૂપ પખવાડિયુ; અજવાળીયુ અને અંધારીયુ.

पमाणसंवच्छर. पु० (प्रमाणसंवत्सर) નક્ષત્ર સવત્સર, ચન્દ્રસંવત્સર, ઋતુસવત્સર, આદિત્ય સવત્સર અને અભિવર્ધિત સવત્સર એ પાચ સંવત્સરનો સમુદાય.

पमाद. } **पमाय.** } पु० (प्रमाद) મદ, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને વિકથા એ પાચ પ્રમાદ. (૨) પ્રમાદ; ગફલત; આશ્રવનું ત્રીજું સ્થાન.

पमायप्पमाय. न० (प्रमादाप्रमाद) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૦ મુ સૂત્ર.

पमार. पु० (प्रमार) મરણનો આરંભ. (૨) નઠારી રીતે મારવુ તે.

पमिलाण. त्रि० (प्रम्लान) અતિશય કરમાઇ ગયેલ.

पमुइय. त्रि० (प्रमुदित) ખુશાલીયુક્ત; ખુશી થયેલ.

पमुक्ख. त्रि० (प्रमुख्य) અગ્રેસર

पमुह. त्रि० (प्रमुख) આગેવાન. (૨) पुं० પ્રમુખ નામનો ૪૯ મો ગ્રહ.

पमुहर. त्रि० (प्रमुखर) } **पमुहरि.** त्रि० (प्रमुखरिन्) } વાચાળ; ઘણું બોલનાર.

पमेइल. पु० (प्रमेदस्विन्) ઘણા મેદવાળું; જાડું.

पमोक्ख. पु० (प्रमोक्ष) ઉત્તરપક્ષ; જવાબ. (૨) મોક્ષ; કર્મથી છુટકારો.

पमोक्खण. न० (प्रमोचन) પરિત્યાગ.

पमोद. } **पमोय** } पुं० (प्रमोद) મહોત્સવ; આનંદ.

पम्ह. पुं० न० (पक्ष्मन्) કમળનો તન્તુ; પદ્મકેશર. (૨) પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પુચ્છ; લુગડાની પુંમ. (૪) છેડો. (૫) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી પહેલી વિજય. (૬) એ વિજયનો રાજા

पम्हकंत. पुं० (पद्मकान्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हकूड. पु० (पद्मकूट) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન (૨) સીતા મહા નદીના ઉતર કાંઠા ઉપરનો એક વખારા પર્વત. (૩) વિદ્યુત્પ્રભ વખારાપર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ચોથુ કૂટ-શિખર.

पम्हगंध. पु० (पद्मगंध) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના માણસોની એક જાત. (૨) પદ્મના જેવી ગન્ધ. (૩) त्रि० કમળના જેવી ગન્ધવાળુ.

पम्हगावई. स्त्री० (पद्मकावती) એ નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

पम्हज्झय पु० (पक्ष्मध्वज) એ નામનું પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हट्ठ. त्रि० (प्रस्मृत) ભૂલી ગયેલ. (૨) પડી ગયેલ.

पम्हप्पभ. पु० (पद्मप्रभ) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

पम्हल. त्रि० (पक्ष्मल) પુમ્હવાળુ; રુંછાલવાળુ વસ્ત્ર વિશેષ.

पम्हलेस्स. पुं० (पद्मलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हलेस्सा. स्त्री० (पद्मलेश्या) કમળગર્ભ જેવા સફેદ પુદ્ગલના સંસર્ગથી થતા આત્માના ઉજ્વળ પરિણામ; પદ્મલેશ્યા; છ લેશ્યામાંની પાંચમી લેશ્યા.

पम्हवरण. પું૦ (पद्मवर्ण) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हसिंग. પુ૦ (पक्ष्मशृंग) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हसिद्ध. પું૦ (पक्ष्मसिद्ध) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हा. સ્ત્રી૦ (पद्मा) પદ્મા નામની મહાવિદેહની એક વિજય. (૨) છ લેશ્યામાંની પાંચમી લેશ્યા.

पम्हाण. ત્રિ૦ (प्रम्लान) ગ્લાનિ પામેલ; કરમાયેલ.

पम्हावई. સ્ત્રી૦ (पद्मावती) મહાવિદેહની સીતા મહાનદીને જમણે કાંઠે આવેલી રમ્યગા વિજયની પદ્માવતી નામની મુખ્ય નગરી. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની ચોથી વિજય. (૩) પર્વત વિશેષ.

पम्हावत्त. ન૦ (पद्मावर्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हुट्ठ. ત્રિ૦ (प्रस्मृत) ભૂલાઇ ગયેલું.

पम्हुत्तरवडिंसग. ન૦ (पद्मोत्तरावतंसक) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हुसण. ન૦ (प्रपस्मरण) ભૂલી જવું તે.

पय. પું૦ (प्रज) પ્રાણી; જન્તુ.

पय. પું૦ ન૦ (पद) પગ; પગલું. (૨) પદ; વિભક્તિ સહિત નામ. (૩) ભાંગો; પ્રકાર. (૪) સ્થાન; સંયમનાં સ્થાનક. (૫) પદનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (૬) શ્લોક કે ગાથાનું એક ચરણ. (૭) નિમિત્ત; કારણ. (૮) કૂટ; જાળ વિશેષ.

पय. ન૦ (पयस्) દુધ. (૨) પાણી.

पय. ત્રિ૦ (प्रद) આપનાર; દેનાર.

पयअ. ત્રિ૦ (प्रयत) પ્રયત્નવાન્. (૨) સોપયોગી; ઉપયોગ-લક્ષ્યસહિત. (૩) વ્યન્તર દેવની એક જાત.

पयइ. સ્ત્રી૦ (प्रकृति) વાત પિત્તાદિ પ્રકૃતિ. (૨) કર્મપ્રકૃતિ; કર્મનો સ્વભાવ.

पयइंद. પું૦ (पतगेन्द्र) વાણવ્યન્તર જાતીય દેવોના ઇન્દ્ર.

पयंग. પું૦ (पतंग) પતગીયો; ઉડતા જંતુની એક જાત. (૨) પતંગ નામે વ્યન્તર દેવતાની એક જાત.

पयंगवीहिया. સ્ત્રી૦ (पतंगवीथिका) } જુઓ
पयंगवीही. સ્ત્રી૦ (पतङ्गवीथी) } "પતંગવીહિયા" શબ્દ.

पयंड. ત્રિ૦ (प्रचण्ड) પ્રચંડ; ભયંકર.

पयंपिय. ત્રિ૦ (प्रजल्पित) કહેલું. (૨) ન૦ કથન; ઉક્તિ. (૩) બકવાદ.

पयंपिर. ત્રિ૦ (प्रजल्पितृ) કહેનાર.

पयक्खिणा. સ્ત્રી૦ (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા દેવી તે.

पयखेम. ન૦ (पदक्षेम) શિવ, કલ્યાણ.

पयग. ન૦ (पदक) પદક; રત્નાવલિ તપની સ્થાપના-આકૃતિનો એક અવયવ.

पयगवइ. પું૦ (पतगपति) પતગ જાતના વ્યન્તર દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર.

पयगुल. ન૦ ( ) માંછલાંને બાંધવાની એક જાતની જાળ.

पयट्ट. ત્રિ૦ (प्रवृत्त) પ્રવર્તેલું.

पयट्टग. ત્રિ૦ (प्रवर्तक) પ્રકર્ષ પ્રવૃત્તિ કરનાર.

पयट्टिअ. ત્રિ૦ (प्रवृत्त) પ્રવૃત્ત થયેલ.

पयड. ત્રિ૦ (प्रकट) પ્રત્યક્ષ; પ્રગટ; સ્પષ્ટ.

पयडि. સ્ત્રી૦ (प्रकृति) કર્મનો સ્વભાવ; કર્મની પ્રકૃતિ.

पयडिय. ત્રિ૦ (प्रकटित) પ્રગટ કરેલું.

पयडिय. ત્રિ૦ (प्रपतित) ભ્રષ્ટ થયેલ.

पयण. ન૦ (पचन) રાંધવું તે.

पयण. ન૦ (पतन) પતન; પડવું તે.

पयणग. ન૦ (पचनक) તપેલું; રાંધવાનું વાસણ.

पयगसाला. त्रि० (पचनकशाला) રસોઇખાનું; રસોડું.

पयणु. त्रि० (प्रतनु) સૂક્ષ્મ; પાતળુ.

पयत. त्रि० (प्रयत) પ્રવૃત્ત થયેલ.

पयति. स्त्री० (प्रकृति) પ્રકૃતિ; સ્વભાવ.

पयत्त. पु० (प्रयत्न) પુરૂષાર્થ; મહેનત; પ્રયત્ન. (૨) કંઠ તાલુ વગેરે સ્થાનનો વ્યાપાર.

पयत्त. त्रि० (प्रवृत्त) કામમાં લાગેલું; ઉદ્યમવત.

पयत्त न० (पदात्त) ગેયના ચાર પ્રકારમાનો બીજો પ્રકાર; પાદબન્ધ-ચરણબદ્ધ ગીત.

पयत्त. त्रि० (प्रदत्त) આપેલ. (૨) અનુજ્ઞાત; સમત.

पयत्ताय. न० (पदत्रात) ગીત વિશેષ.

पयत्थ. पुं० (पदार्थ) વસ્તુ. (૨) શબ્દનું પ્રતિપાદ્ય. (૩) તત્વ.

पयपास. पु० (पदपाश) જાળ આદિ બન્ધન.

पयबद्ध. य० (पदबद्ध) છન્દોબદ્ધ કાવ્ય.

पयमग्ग. पु० (पदमार्ग) પગ રસ્તો.

पयय. पुं० (पतग) વાણવ્યન્તર દેવોની એક જાતિ. (૨) પતગ દેવોના દક્ષિણ દિશાનો ઇન્દ્ર

पययवइ. पु० (पतगपति) પતગ દેવોના ઉત્તર દિશાનો ઇન્દ્ર

पयर. पु० न० (प्रतर) આકાશ પ્રદેશની લાંબી અને પહોળી પંક્તિ. (૨) થર; પડ. (૩) પતરૂં.

पयर. पु० (प्रकर) સમૂહ.

पयरआयत. न० (प्रतरायत) પ્રતરરૂપે આયત સંઠાણ.

पयरग. पुं० (प्रतरक) એક જાતનો સોનાનો દાગીનો. (૨) ઘોડાનો શણગાર. (૩) પત્ર; પાંખડી.

पयरतव. पु० न० (प्रतरतपस्) તપ વિશેષ; શ્રેણીને શ્રેણી ગુણી કરતાં પ્રતર થાય, દાખલા તરીકે ચાર કોષ્ટકની શ્રેણી હોય તો ૧૬ કોષ્ટકનું પ્રતર થાય જેમકે ક્રમથી

૧	૨	૩	૪
૨	૩	૪	૧
૩	૪	૧	૨
૪	૧	૨	૩

એક બે ત્રણ ચાર વગેરે અહીં બતાવ્યા પ્રમાણે ઉપવાસ કરવા તે પ્રતરતપ.

पयरपरिमंडल. न० (प्रतरपरिमंडल) પ્રતરરૂપે પરિમણ્ડલ સંસ્થાન.

पयरभेअ. पु० (प्रतरभेद) પ્રતરરૂપેભેદ; કોઇ વસ્તુને ભેદતાં તેના પડ ઉખડે તે.

पयररज्जु. पु० (प्रतररज्जु) જેની લબાઇ તથા પહોળાઈ હોય અને જાડાઇ ન હોય તે રાજપરિમાણ.

पयरवट्ट. न० (प्रतरवृत्त) પ્રતરરૂપવૃત્ત-વાટલો સંઠાણ.

पयला. स्त्री० (प्रचला) દર્શનાવરણીયની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી બેઠાં બેઠાં પણ નિદ્રા આવે તે નિદ્રાનો એક પ્રકાર.

पयलाइय पुं० (प्रचलादिक) સર્પની એક જાત.

पयलापयला. स्त्री० (प्रचलाप्रचला) બળદની પેઠે ચાલતા ચાલતાં ઉંઘ આવે તે; દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

पयलिय. त्रि० (प्रगलित) ઝરેલું.

पयलिय. त्रि० (प्रचलित) ચલાયમાન થએલ; સ્ખલિત.

पयलिय. त्रि० (प्रदलित) નાશ કરેલું; ચૂર્ણ કરેલું.

पयविग्गह. पुं० (पदविग्रह) પદવિચ્છેદ.

पयविभाग. पुं० (पदविभाग) પદવિભાગ નામે સામાચારી; સામાચારીનો એક પ્રકાર.

पयवियार. पुं० (पदविचार) પગે ચાલવું તે.

पयसमास. न० (पदसमास) પદના સમુદાયનું

એકથી વધારે પદોનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पया. સ્ત્રી૦ (प्रजा) રૈયત; પ્રજા. (૨) સતતિ; પરિવાર. (૩) સંતાનવાળી સ્ત્રી.

पयाण. ન૦ (प्रतान) વિસ્તારપૂર્વક સ્વપ્ન દર્શન; સ્વપ્નના પાંચ પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

पयाण. ન૦ (प्रदान) આપવું; સોંપવું.

पयाण. ન૦ (प्रयाण) જવું; પ્રયાણ કરવું.

पयाणुसारि. ત્રિ૦ (पदानुसारिन्) એક પદ ઉપરથી અનેક પદોનું અનુસંધાન કરવાની શક્તિવાળું.

पयाणुसारिणी. સ્ત્રી૦ (पदानुसारिणी) બુદ્ધિ વિશેષ; એક પદના શ્રવણ કરવાથી બીજા અશ્રુત પદોને જોડવાની બુદ્ધિ.

पयात. } **पयाय.** } ત્રિ૦ (प्रजात) પ્રસવ થયેલ; જન્મ પામેલ.

पयाय. ત્રિ૦ (प्रयात) ચાલેલ; વિસ્તરેલ.

पयायार. ત્રિ૦ (प्रदातृ) ઘણો ઉદાર; દાતા.

पयार. પું૦ (प्रचार) પ્રવર્તન; પ્રવૃત્તિ.

पयार. પું૦ (प्रकार) પ્રકાર; રીતિ; ભેદ.

पयारण. ન૦ (प्रतारण) ઠગાઇ; છેતરવું તે.

पयाव. પું૦ (प्रताप) પ્રતાપ; તેજ.

पयावइ. પું૦ (प्रजापति) ૧૯ મા મુહૂર્તનું નામ. (૨) રોહિણી નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) કૃત્તિકા નક્ષત્રનો સ્વામી દેવતા. (૪) પહેલા વાસુદેવ અને બળદેવના પિતાનું નામ.

पयावण. ન૦ (प्रतापन) તપાવવું.

पयावण. ન૦ (पाचन) બીજા પાસે રસોઇ કરાવવી તે.

पयास. પું૦ (प्रकाश) પ્રકાશ; અજવાળું. (૨) પ્રગટ; ખુલ્લું.

पयास. પું૦ (प्रयास) પ્રયત્ન; ઉદ્યમ.

पयासणिज्ज. ત્રિ૦ (प्रकाशनीय) પ્રકાશ કરવા યોગ્ય.

पयासय. ત્રિ૦ (प्रकाशक) પ્રકાશ કરનાર.

पयासिय. ત્રિ૦ (प्रकाशित) પ્રકાશિત થયેલ.

पयाहिण ત્રિ૦ (प्रदक्षिण) જમણી તરફનું; જમણી બાજુએ વળતું.

पयाहिणा. સ્ત્રી૦ (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા; ફરતું આવર્તન દેવું તે.

पयोग. પું૦ (प्रयोग) ઉપાય; સાધન. (૨) જીવનો વ્યાપાર. (૩) વાદવિવાદ કરવો તે.

पयोधर. પું૦ (पयोधर) સ્તન.

पयोयण ન૦ (प्रयोजन) કારણ; વ્યાપાર.

पयोहर. પું૦ (पयोधर) જુઓ "પયોધર" શબ્દ.

पर. ત્રિ૦ (पर) અન્ય; બીજું; પોતાસિવાયનું; પારકું. (૨) પું૦ શત્રુ; દુશ્મન. (૩) ઉપરાંત; વધારે. (૪) પરલોક. (૫) મોક્ષ. (૬) ઉત્કૃષ્ટ. (૭) તત્પર; સાવધાન. (૮) ન૦ એક જાતનું ઘાસ.

परं. અ૦ (परम्) વળી; પણ.

परंगमण. ન૦ (परङ्गमन) બીજાની મદદથી નાના બાળક ચાલે તે. (૨) બાળકની તેવી શક્તિનો આવિર્ભાવ થાય તે સમયે જે ઉત્સવાદિ સંસ્કાર કરવામાં આવે છે તે.

परंतम. ત્રિ૦ (परतमस्) અન્યપર ક્રોધ કરનાર. (૨) અન્ય વિષયથી અજ્ઞાત રાખનાર.

परंतम. ત્રિ૦ (परंतम) પારકા ઉપર ક્રોધ કરનાર; બીજાને હેરાન કરનાર.

परंदम. ત્રિ૦ (परंदम) બીજાનું દમન કરનાર; બીજા ઉપર સત્તા ચલાવનાર. (૨) બીજાને શાન્ત કરનાર. (૩) અશ્વ આદિને શીખવનાર.

परंपर. પું૦ (परम्पर) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદઅંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો છઠ્ઠો ભેદ. (૨) પરમ્પરા; દ્વિતીયાદિ સમય પ્રવાહ. (૩) ત્રિ૦ ભિન્નભિન્ન.

परंपरगंठिया. स्त्री० (परम्परग्रंथिका) એક પછી એક એમ અનુક્રમે ગાંઠો વાળવી તે.

परंपरगय. त्रि० (परम्परगत) ગુણસ્થાનકની પરંપરાએ ઉપર ચડતાં સંસારનો પાર પામેલ.

परंपरपज्जत्तग. त्रि० (परम्परपर्याप्तक) જેને પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યે અનેક સમય થયા છે તે.

परंपरप्परूढ. त्रि० (परम्परप्ररूढ) પરંપરાથી આવેલું.

परंपरबंध पुं० (परम्परबन्ध) જે બંધને એકથી વધારે સમય થયા છે તે.

परंपरसिद्ध. पु० (परम्परसिद्ध) જેને સિદ્ધ થયે એકથી વધારે સમય થઇ ગયા હોય તે.

परंपरा स्त्री० (परम्परा) એક પછી એક; અવિચ્છિન્ન પ્રવાહ. (૨) નિરન્તરતા. (૩) અન્તર.

परंपरागम. पु० (परम्परागम) ગણધરોના શિષ્યોની અપેક્ષાએ આગમ પરંપરાગમ કહેવાય; ગણધરોએ પોતાના શિષ્યોને આગમ સંભળાવ્યા તે.

परंपराघात. पुं० (परम्पराघात) ઉપરાઉપરિ પ્રહાર મારવા તે.

परंपराहारग. पुं० (परम्पराहारक) બીજા ત્રીજા આદિ સમયમાં આહાર કરનાર જીવ.

परंपरोगाढग. त्रि० (परम्परावगाढक) બે કરતાં વધારે સમયથી આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ.

परंपरोववन्नग. त्रि० (परम्परोपपन्नक) બે સમયથી વધારે વખતમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

परंभर. त्रि० (परम्भर) } પારકાનું પોષણ
परंभरि त्रि० (परम्भरि) } કરનાર.

परंमुह. त्रि० (पराङ्मुख) વિમુખ; વિરૂદ્ધ; પ્રતિપક્ષી.

परंमुहि. त्रि० (पराङ्मुखिन्) વિપરીત; વિમુખ.

परकीय. }
परकेर. } त्रि० (परकीय) પારકું; બીજાનું.
परक्क. }

परक्कंत. न० (पराक्रान्त) ઉદ્યમ; પરાક્રમ. (૨) અનુષ્ઠાન.

परक्कम. पुं० न० (पराक्रम) કર્મરૂપ દુશ્મનને જીતવાનું સામર્થ્ય; પરાક્રમ. (૨) ઉત્સાહ; પ્રયત્ન. (૩) શત્રુનો નાશ કરવાની શક્તિ.

परग. न० (परक) બંટી; એક જાતનું ધાન્ય. (૨) વાંસની છાબડી; છાબ. (૩) ઘાસનું પથરણું; ચટાઈ. (૪) ભાજન વિશેષ.

परग्घ. त्रि० (परार्घ्य) ઘણી કિમ્મતવાળું; કિમ્મતી; મોંઘું.

परच्छंद. } पुं० (परच्छन्द) પારકાનો અ-
परछंद. } ભિપ્રાય; બીજાનો આશય.

परज्झ. त्रि० ( ) પરવશ; પરતંત્ર; પરાધીન. (૨) पुं० न० પરતન્ત્રતા; પરાધીનતા.

परट्ठा. स्त्री० (परार्थ) બીજાને માટે.

परतंत. त्रि० (परतन्त्र) પરાધીન.

परतत्ति. स्त्री० (परतप्ति) નિન્દા; પારકી તત્થા.

परतित्थिय. त्रि० (परतीर्थिक) અન્યદર્શની; જૈનેતર.

परत्थ. अ० (परत्र) બીજે સ્થળે; પરલોકમાં.

परपरिवाद } पु० (परपरिवाद) પારકી
परपरिवाय. } નિન્દા કરવી તે.

परपुट्ठ. पुं० (परपुष्ट) કોયલ.

परब्भाहय. पुं० (पराभ्याहत) પરાભવ-તિરસ્કાર પામેલું.

परभव. पुं० (परभव) બીજો ભવ; જન્માન્તર.

परभविय. त्रि० (परभविक) પરભવમાં-જન્માંતરમાં સાથે આવનાર.

परम. त्रि० (परम) ઉત્કૃષ્ટ (૨) શ્રેષ્ઠ. (૩) पुं० મોક્ષ; મુક્તિ. (૪) त्रि० અત્યર્થ;

અત્યન્ત. (૫) પ્રધાન; મુખ્ય. (૬) પુંo સંયમ; ચારિત્ર. (૭) નo સુખ.

परमट्ठ પુo (परमार्थ) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) સત્ય પદાર્થ. (૩) સયમ; ચારિત્ર.

परमन्न. નo (परमान्न) દુધપાક; ખીર.

परमत्थ. પુંo (परमार्थ) પરમતત્ત્વ; જીવાદિ નવ તત્ત્વ. (૨) પરમાર્થ; પરોપકાર.

परमप्प. પુંo (परमात्मन्) પરમાત્મા; ઈશ્વર.

परमसोम्मणस्सिय. ત્રિo (परमसौमनस्यित) સંતોષી.

परमहंस. પુંo (परमहंस) પરમહંસ; સંન્યાસી; પરિવ્રાજકનો એક પ્રકાર.

परमाउ. નo (परमायुष) જીંદગીનો સમય; ઉમર.

परमाणु પુo (परमाणु) ખન્ધથી છુટો પડેલો પુદ્ગલનો નિર્વિભાજ્ય અશ કે જેના બે ભાગ થઇ શકે નહિ.

परमाणुपोग्गल. પુંo (परमाणुपुद्गल) પુદ્ગલનો ઘણો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ ભાગ.

परमायत. ત્રિo (परमायत) પરમ=ઉત્કૃષ્ટ; આયત=દીર્ઘ; પરમાયત=મોક્ષ.

परमावतीगंगा. સ્ત્રીo (परमावतीगंगा) સાત અવન્તી ગંગાપરિમિત એક પરમાવતી ગંગા; ગોશાલાને મતે કાલમાન વિશેષ.

परमाहम्म. પુo (परमाधर્મ) }
परमाहम्मिय. પુંo (परमाधर्मिन्) } નારકીના જીવોને શિક્ષા
परमाहम्मिय. પુંo (परमाधार्मिक) }
આપનાર એક દેવતાનો વર્ગ; પરમાધામી દેવ.

परमाहोहिय. ત્રિo (परमाधोवधिक) પરમ અવધિજ્ઞાનવાળા.

परम्मुह. ત્રિo (पराङ्मुख) વિમુખ.

परय. નo (प्रक) અનિશય.

परलोइअ. ત્રિo (पारलौकिक) પરલોક સમ્બન્ધી; પારલૌકિક.

परलोग }
परलोय. } પુંo (परलोक) પરલોક; જન્માન્તર.

परवग्घ. પુંo (परव्याघ्र) મ્હોટા વાઘના ચામડાનું બનેલ વસ્ત્ર વિશેષ

परवस. ત્રિo (परवश) પરાધીન; પરવશ.

परवाइ. પુંo (परवादिन्) બીજા દર્શનવાળા.

परवाय. પુંo (परवाद) અન્યદર્શન; ભિન્ન મત.

परविवाहकरण. નo (परविवाहकरण) બીજાનો વિવાહ કરવો તે; ચોથા વ્રતનો એક અતિચાર.

परसंतग. }
परसंतिग. } ત્રિo (परसत्क) પારકું; બીજાનું.

परसु. પુંo (परशु) કુહાડો; ફરશી નામનું હથીયાર.

परस्सर. પુંo સ્ત્રીo (पराशर) ગેંડુ; પંચેંદ્રિય તિર્યંચની એક જાત.

परहत्थ. પુંo (परहस्त) પારકો–બીજાનો હાથ.

परहम्मिय. પુંo (परमाधार्मिक) અંબ, અંબરીસ વગેરે પન્દર જાતના પરમાધામી દેવતા.

परहुत. }
परहुय. } પુંo (परभृत) કોયલ.

परा. અo (परा) અત્યન્ત.

परा સ્ત્રીo (परा) તૃણ વિશેષ.

पराइअ. ત્રિo (पराजित) પરાજય પામેલ; હારેલ.

पराघाय. પુo (पराघात) વાસના વિશેષ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પોતે આઘાત ન પામે અને બીજા તેને જોતાં વેંતજ દબાઇ જાય તે

पराघायनाम. નo (पराघातनामन्) પરાઘાત નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

पराजिणित्तार. ત્રિo (पराजेतृ) પરાજય કરનાર.

पराजिय ત્રિo (पराजित) હારેલું.

पराभव. પુo (पराभव) પરાભવ; પરાજય; તિરસ્કાર.

पराभिओग. न० (पराभियोग) પરતંત્રતા.
पराभूअ. त्रि० (पराभूत) પરાભવ પામેલ.
परामुट्ठ. त्रि० (परामृष्ट) પરામર્શ કરેલ. (૨) સ્પર્શ કરેલ.
पराय. } पराया } त्रि० (परकीय) પરાયું; બીજાનું; પારકું.
परायण. त्रि० (परायण) તત્પર; સાવધાન.
परासर. पु० (पाराशर) પરાશર નામના બ્રાહ્મણ સંન્યાસી.
परि. अ० (परि) પુનઃ પુનઃ; ફરીફરીને.
परि. अ० (प्रति) જુઓ " પડિ " શબ્દ.
परिअञ्चिअ. त्रि० (परिकञ्चित) પહેરેલ; ધારણ કરેલ.
परिअट्टअ. त्रि० (परिवर्त्तक) પ્રવર્તક; અગ્રેસર. (૨) પરિભ્રમણ કરનાર.
परिअट्टणा. स्त्री० (परिवर्त्तना) સૂત્રાર્થનું પર્યાલોચન કરવું; ચોલણા પ્રચોલણા; ચર્ચા કરવી.
परिअडण. न० (पर्यटन) પરિભ્રમણ; રખડપટી.
परिअरबंध. पुं० (परिकरबन्ध) કમ્મર કસીને બાંધવી.
परिआअंतगडभूमि. स्त्री० (पर्यायान्तकृद्भूमि) તીર્થંકરની કેવળી અવસ્થા દરમ્યાન અંતગડ–મોક્ષગામી જીવોની પરંપરાની મર્યાદા.
परिआग. } परिआय } पु० (पर्याय) અવસ્થા, દશા.
परिआल. पु० (परिवार) પારવાર; દાસદાસી અને સમ્બન્ધિજન.
परिआवण. न० (परितापन) દુઃખ ઉપજાવવું.
परिउड. त्रि० (परिवृत) ઘેરાએલું; વીંટાએલું.
परिएस. पुं० (परिवेष) મણ્ડળ; સૂર્ય કે ચંદ્રને ફરતુ કુંડાળું થાય તે.
परिकच्छिअ. त्रि० (परिकक्षित) પહેરેલું; ધારણ કરેલું.
परिकड्डिअ. त्रि० (परिकर्षित) પીંડા કરેલ.
परिकप्पिय. त्रि० (परिकल्पित) તૈયાર કરેલું; શણગારેલું. (૨) જોડેલું. (૩) કાપેલું.
परिकम्म. } परिकम्मणा. } न० (परिकर्मन्) અંગ સંસ્કાર; શરીર સુશ્રૂષા. (૨) વસ્તુ સંસ્કાર; વસ્તુમાં કંઇ પણ વિશેષતા ઉત્પન્ન કરવી તે. (૩) રોગનો ઉપાય; ચિકિત્સા. (૪) બારમા દષ્ટિવાદઅંગના પાંચ વિભાગમાંનો પ્રથમવિભાગ. (૫) અભ્યાસ.
परिकम्मिय. त्रि० (परिकर्मित) શરીર સંસ્કાર કરેલ.
परिकर. पु० (परिकर) કેડ બાંધવી તે.
परिकलिय. त्रि० (परिकलित) અલંકૃત.
परिकहा. स्त्री० (परिकथा) વિકથા.
परिकहिय. त्रि० (परिकथित) કહેલુ.
परिकिण्ण. त्रि० (परिकीर्ण) ચારે બાજુથી ઘેરાએલ; વ્યાપ્ત.
परिकिलंत. त्रि० (परिक्लान्त) ગ્લાનિ પામેલ; થાકી ગયેલ.
परिकिलेस. पुं० (परिक्लेश) કલેશ પામવો; દુઃખ પામવું તે.
परिकुंठिय. त्रि० (परिकुण्ठित) થાકી ગયેલ બુદ્ધિવાળો; જડ જેવો.
परिकुविय. त्रि० (परिकुपित) કોપેલું.
परिकन्त. त्रि० (परिकान्त) સયમ સંબધી પરાક્રમ–ઉદ્યમ કરેલ.
परिकम. पुं० (परिक्रम) ફલોત્પાદક પુરૂષાર્થ; પરાક્રમ.
परिकमिय. त्रि० (परिक्रमित) પરાક્રમ કરેલું.
परिक्खण. न० (परीक्षण) પરીક્ષા કરવી; જોવું.
परिक्खभासि. त्रि० (परीक्ष्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર.
परिक्खय. पु० (परिक्षय) સર્વ પ્રકારે ક્ષય.
परिक्खा. स्त्री० (परीक्षा) તપાસ.

परिक्खित्त. त्रि० (परिक्षिप्त) ઘેરાયેલું; વિંટાયેલું.

परिक्खेव. पुं० (परिक्षेप) પરિધિ, ઘેરાવો (૨) નગરને ફરતી ખાઇ.

परिक्खेवि. त्रि० (परिक्षेपिन्) ગુર્વાદિકનો તિરસ્કાર કરનાર.

परिखा. स्त्री (परिखा) ખાઇ.

परिगय. त्रि० (परिगत) વ્યાપ્ત.

परिगलण. न० (परिगालन) પાણી, દુધ વિગેરે ગળવુ તે

परिगुणण. न० (परिगुणन) સ્વાધ્યાય; શાસ્ત્ર વિચાર.

परिग्गह पुं० (परिग्रह) જમીન, ઘરબાર, સોનું, રૂપુ વગેરે દ્રવ્ય તથા તે દ્રવ્ય ઉપર આસક્તિ-મુર્છા રાખવી તે. પાંચમુ પાપ સ્થાનક.

परिग्गहवेरमण न० (परिग्रहविरमण) પરિગ્રહથી નિવૃત્તિ.

परिग्गहसराणा. }
परिग्गहसन्ना. } स्त्री० (परिग्रहसंज्ञा) તૃષ્ણા; ધનની વાસના; ચાર સંજ્ઞામાંની એક

परिग्गहिय. त्रि० (परिगृहीत) સ્વીકારેલ; ગ્રહણ કરેલ.

परिग्गहिया. स्त्री० (परिग्रहिकी) પરિગ્રહની ક્રિયા; પરિગ્રહ રાખવાથી લાગતી ક્રિયા.

परिघट्टिय. त्रि० (परिघट्टित) હણાયેલ.

परिघट्ठ. त्रि० (परिघृष्ट) ખૂબ ઘસેલું.

परिघासिय. त्रि० (परिघर्षित) ખરડાયેલું; લેપાયેલું.

परिघोलण. न० (परिघोलन) વિચાર.

परिचारग. त्रि० (परिचारक) વ્યભિચારી.

परिचारणा स्त्री० (परिचारणा) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એક પદનું નામ. (૨) મૈથુન પ્રવૃત્તિ.

परिचिय. त्रि० (परिचित) પરિચય-સમાગમમાં આવેલ; ઓળખીતું.

परिचत्त. त्रि० (परित्यक्त) તજેલું; છોડેલું.

परिचाइ. त्रि० (परित्यागिन्) ત્યાગ કરનાર.

परिचाग. }
परिचाय. } पु० (परित्याग) ત્યાગ; પરિહાર.

परिच्छग. पु० (परीक्षक) પરીક્ષા કરનાર. કુશળ.

परिच्छराण. त्रि० (परिच्छन्न) ઢંકાયેલું.

परिच्छा स्त्री० (परीक्षा) વિચારણા; પરીક્ષા કરવી.

परिच्छिन्नग. त्रि० (परिच्छिन्न) નિર્ણીત, નિશ્ચિત.

परिच्छेग. त्रि० (परिच्छेक) લઘુ; નાનુ, હલકુ.

परिच्छेज्ज. त्रि० (परिच्छेद्य) પરખીને વેચાય તેવુ.

परिच्छेय. पु० (परिच्छेद) જુદું પાડવું. (૨) નિર્ણય.

परिच्छोय. त्रि० (परिस्तोक) થોડું, અલ્પ.

परिजण. पु० (परिजन) સમ્બન્ધિ માણસો, પરિવાર; દાસદાસી વગેરે

परिजवण. न० (परिजपन) જાપ; મંત્રાદિને ફરી ફરી બોલવા તે.

परिजाण न० (परिज्ञान) જાણવું તે; સંપૂર્ણ માહિતી મેળવવી તે.

परिजिय. त्रि० (परिजित) સર્વથા જીતાયેલ

परिजित. }
परिजिय. } त्रि० (परिचित) તરત ઉપસ્થિત થાય તેવુ; પરિચિત.

परिजुराण. }
परिजुन्न. } त्रि० (परिजीर्ण) જુનું થયેલું, ઘસાયેલ. (૨) દુર્બળ.

परिजुन्ना. स्त्री० (परिजीर्णा) પ્રવ્રજ્યા વિશેષ, ગરીબાઈના કારણે લીધેલી દીક્ષા.

परिजुसिय. न० (पर्युषित) રાતવાસો રહેવુ તે.

परिजूरिय. त्रि० (परिजीर्ण) અતિજીર્ણ

परिज्जग्ग. पु० ( ) રાહુના પુદ્ગળના પંદર પ્રકારમાંનો એક.

परिकुसियसंपन्न. त्रि० (पर्युषितनि.न) રાતવાસી રાખવાથી નિપજેલ-દહિ વગેરે.

परिभूसिय त्रि० (परिभुषित) સેવા કરેલ. (૨) પ્રીત. ૩) પરિક્ષીણ.

परिट्ठवण न० (परि पन) આગમને અનુસાર સમ્યક્ પ્રકારે પરઠવવું તે.

परिट्ठावण. न० (परिष्ठापन) પરઠવવું; ત્યાગ કરવો તે.

परिट्ठावणिया. स्री० (परिष्ठापनिका) પરઠવવાની-નાખી દેવાની વિધિ.

परि्ठाविय. त्रि० (परिष्ठापित) પરઠાવેલું.

परिणइ. स्री० (परिणति) પરિણામ.

परिणंतार. त्रि० (परिणन्तृ) પરિણામને પ્રાપ્ત કરનાર.

परिणत. त्रि० (परिणत) વૃદ્ધિ પામેલું, પરિણામ પામેલ.

परिणद्ध. त्रि० (परिणद्ध) વિંટાયેલું. ઘેરાયેલું.

परिणय. त्रि० (परिणत) પરિણામ પામેલ.

परिणयवय त्रि० (परिणतवयस्) પરિપક્વ અવસ્થાવાળો.

परिणयवायणा. स्री० (परिणतवाचना) બીજી પરિણત નામે વાચના, એકવાર આપેલ પાઠ પરિણામ પામ્યા પછી-આવડ્યા પછી બીજી વાચણી આપવી તે.

परिणयापरिणय. पुं० (परिणतापरिणत) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રના બીજો ભેદ.

परिणाम. पुं० (परिणाम) અવસ્થાન્તર, રૂપાન્તર, ફળ (૨) છેવટનો નિર્ણય. (૩) ભાવ. મનની સ્થિતિ. ૪) પારિણામિક ભાવ; છ ભાવમાંનો એક.

परिणामय. त्रि० (परिणामक) પરિણત કરનાર.

परिणामिय. त्रि० (पारिणामिक) પરિણત-પરિપક્વ થયેલું; પરિણામવાળું. (૨) પુ૦ પરિણામ. (૩) ભાવ વિશેષ.

परिणामिया. स्री० (पारिणामिका) અવસ્થાને અનુસાર ઉત્પન્ન થતી બુદ્ધિ; બુદ્ધિ વિશેષ.

परिणाह. पुं० (परिणाह) પરિધિ, ઘેરાવો; વિસ્તાર.

परिणिंदिया. स्री० (परिनिन्दिता) જેમાં વારંવાર શ્વાસ નીંદવામાં આવે તેવી કૃષિ.

परिणिट्ठा. स्री० (परिनिष्ठा) પરિનિષ્ઠા, પરિપૂર્ણતા.

परिणिट्ठाण. न० (परिनिष्ठान) અવસાન; છેડો.

परिणिट्ठिय. त्रि० (परिनिष्ठित) પરાકાષ્ઠાએ પહોંચેલ; પૂર્ણતા મેળવેલ.

परिणिवाय. पुं० (परिनिपात) ત્રિશુ કુદવું.

परिणिव्वाण न० (परिनिर्वाण) સર્વથા દુઃખનો લય; મોક્ષ.

परिणिव्वुअ }
परिणिव्वुड } त्रि० (परिनिर्वृत) સર્વ પ્રકારનાં દુઃખથી તદ્દન નિવૃત્ત પામેલ; મોક્ષ પામેલ.

परिण्ण त्रि० (परिज्ञ) જ્ઞાતા; જાણકાર.

परिण्णा. स्री० (परिज्ञा) સમજણ, જ્ઞાન. (૨) સમજણપૂર્વક ત્યાગ-પચ્ચખાણ. (૩) વિવેક. (૪) પર્યાલોચન, વિચાર.

परिण्णाय त्रि० (परिज्ञात) પ્રતિજ્ઞા કરેલ. (૨) સમજીને ત્યાગ કરેલ.

परितंत. त्रि० (परितान्त) થાકી ગયેલું; સર્વથા ખિન્ન થયેલ.

परितप्पण. न० (परितपन) પરિતાપ-દુઃખ પામવું.

परितलिअ. त्रि० परितलित) તેલમાં તળેલું.

परिताण न० (परित्राण) રક્ષણ. (૨) પાશબંધન.

परिताव पुं० (परिताप) પીડા; સન્તાપ. (૨) બફારો; અકળામણ.

परितावणया. स्री० (परितापन) પરિતાપ, પીડા.

परितावणिया. स्री० (परितापनिका) બીજાને પરિતાપ-દુઃખ ઉપજાવવાથી લાગતી ક્રિયા.

परितावित्र. त्रि० (परितापित) પરિતાપ-પીડા પામેલું. (૨) તળેલું.

परित्तास. पुं० (परित्रास) અકસ્માત્ થનારો ભય.

परित्तोस. पु० (परितोष) સન્તોષ; આનન્દ.

परित्त. त्रि० (परीत) સંખ્યાત; ગણત્રીમાં આવે તે; પરિમિત. (૨) પરસ્પર નિરપેક્ષ; ભિન્નભિન્ન. (૩) પ્રત્યેક વનસ્પતિ. (૪) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના સોળમા દ્વારનું નામ. (૫) શુક્લપક્ષી; અલ્પસંસારી. (૬) ભ્રષ્ટ; રહિત. (૭) અલ્પ; થોડું. (૮) એક જીવવાળા.

परित्तजीव. पुं० (परीतजीव) પ્રત્યેક શરીરી જીવ; જીવદીઠ એકેક શરીરવાળા જીવ.

परित्तसंसार. पुं० (परीतसंसार) જેને થોડોજ કાળ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવાનું હોય તે; અલ્પસંસારી.

परित्तसंसारि. त्रि० (परीतसंसारिन्) અલ્પ સંસારી.

परित्ताण. न० (परित्राण) ચારે તરફનું રક્ષણ; શરણ.

परित्ताणंतय. न० (परीतानन्तक) અનન્તના નવ ભેદમાંનો એક.

परित्तासंखेज्जय. पुं० (परीतासंख्येयक) અસંખ્યાતના નવ ભેદમાનો એક.

परित्तास. पुं० (परित्रास) ત્રાસ; ખેદ.

परित्थोम. न० (परिस्तोम) મસ્તક. (૨) त्रि० વક્ર.

परिदाह. पुं० (परिदाह) બળતરા; બફારો.

परिदेवणया. स्त्री० (परिदेवना) જેની તેની આગળ દુઃખ પ્રકાશવું–રોદણાં રોવાં તે.

परिदेविय. न० (परिदेवित) પ્રલાપ કરવો.

परिनिट्ठिय. त्रि० (परिनिष्ठित) નિષ્ઠા પામેલ; પુરૂં થયેલ.

परिनिव्वाण. पुं० (परिनिर्वाण) દુઃખનો સર્વથા નાશ; મોક્ષ.

परिनिव्वाणमग्ग. पुं० (परिनिर्वाणमार्ग) નિર્વાણનો માર્ગ; મોક્ષમાર્ગ.

परिनिव्वुड. } **परिनिव्वुय.** } त्रि० (परिनिर्वृत) સકલ સન્તાપ રહિત; નિર્વાણ પદ પામેલ. (૨) શાન્ત; ઠંડું.

परिन्न. त्रि० (परिज्ञ) વિશેષ જાણનાર.

परिन्ना. स्त्री० (परिज्ञा) પ્રત્યાખ્યાન; ત્યાગ.

परिन्नाय. त्रि० (परिज्ञात) સમજણપૂર્વક પચ્ચખાણ કરેલ.

परिपाग. पुं० (परिपाक) ફળ.

परिपिंडिय. त्रि० (परिपिण्डित) એકત્ર થયેલ; એકઠું થયેલ.

परिपिरिया. स्त्री० ( ) વાદ્ય વિશેષ.

परिपिहिय. त्रि० (परिपिहित) ઢાંકેલું.

परिपीलिय. त्रि० (परिपीडित) પીડા પામેલુ.

परिपुच्छणया. स्त्री० (प्रतिपृच्छना) ગુરૂને પ્રશ્નાદિ પુછવા તે.

परिपुण्ण. त्रि० (परिपूर्ण) સંપૂર્ણ.

परिपूणग. पु० (परिपूणक) સુઘરીનો માળો.

परिपूय. त्रि० (परिपुत) વસ્ત્રથી ગળેલું; છાણેલું.

परिपेरंत. पुं० (परिपर्यन्त) ચારે બાજુ.

परिप्फुड. त्रि० (परिस्फोटक) નાશક; વિનાશ કરનાર.

परिफासिय. } **परिफोसिय.** } त्रि० (परिस्पृष्ट) ચોતરફથી સ્પર્શ પામેલ.

परिबूहणता. स्त्री० (परिबृंहण) વૃદ્ધિ; આબાદી.

परिब्भट्ठ. त्रि० (परिभ्रष्ट) ભ્રષ્ટ થયેલ.

परिभव. पु० (परिभव) અપમાન; પરાજય. (૨) તિરસ્કાર.

परिभवणा. स्त्री० (परिभवन) પરાભવ.

परिभवणिज्ज त्रि० (परिभवनीय) તિરસ્કાર પામવા લાયક.

परिभाइय. त्रि० (परिभाजित) વિભક્ત કરેલ.

परभायंतिया. स्त्री० (परिभाजयंतिका) પર્વના દિવસોમાં સ્વજનવર્ગમાં ખાજા મિઠાઇ વગેરે ભાગ પાડીને વ્હેંચી આપનાર સ્ત્રી.

परिभायणा. न० (परिभाजन) ભાગ પાડી વહેંચવુ.

परिभावणीय. त्रि० (परिभावनीय) વિચારવા યોગ્ય.

परिभासय. त्रि० (परिभाषक) સ્હામું બોલનાર; ગુરૂની સ્હામે થનાર.

परिभासा. स्त्री० (परिभाषा) સાંકેતિકભાષા. (૨) એ નામની દંડનીતિ; અપરાધીને શિક્ષા કરવાની ભાષા.

परिभासि. त्रि० (परिभाषिन्) પરિભવ કર્તા.

परिभुंजणया. स्त्री० (परिभोजना) પરિભોગ.

परिभुत्त. त्रि० (परिभुक्त) ભોગવેલ.

परिभूय. त्रि० (परिभूत) તિરસ્કાર પામેલું.

परिभोग. पु० (परिभोग) ભોગવટો; ઉપભોગ. (૨) વારંવાર ભોગવટો કરવો તે. (૩) જેનો વારંવાર ઉપયોગ કરી શકાય તે વસ્ત્રાદિ. (૪) જેનો એક વખતજ ઉપયોગ થાય તેવા આહાર, પાન આદિ.

परिमंडण. न० (परिमण्डन) અલંકરણ.

परिमंडल. पुं० (परिमण्डल) વલયાકાર; બલોયાના જેવો આકાર; પાંચ સંઠાણમાંનું એક.

परिमंडलसंठाण. न० (परिमण्डलसंस्थान) વલય–બલોયાની આકૃતિ; પાંચ સઠાણમાંનું એક.

परिमंडिय. त्रि० (परिमण्डित) અલંકૃત; શણગારેલુ.

परिमट्ठ. त्रि० (परिमृष्ट) માર્જીત; શોધિત.

परिमद्दण. } **परिमद्दन.** } न० (परिमर्दन) ચોળવું; મસળવું.

परिमल. पुं० (परिमल) સુગન્ધ; સુવાસ.

परिमाण. न० (परिमाण) માપ; માન. (૨) સંખ્યા; ગણત્રી.

परिमाणवंत. न० (परिमाणवत्) પરિમાણવાળું પચ્ચખાણ; દશ પ્રકારનાં પચ્ચખાણમાંનું એક.

परिमास. पुं० (परिमर्श) સ્પર્શ.

परिमास. पुं० ( ) વહાણનું એક જાતનું લાકડું.

परिमित. } **परिमिय.** } त्रि० (परिमित) માપેલ; પરિચ્છિન્ન.

परिमुक्क. त्रि० (परिमुक्त) છોડેલુ; મુકેલું.

परिमोक्ख. पुं० (परिमोक्ष) પરિત્યાગ. (૨) મોક્ષ; મુક્ત.

परिमोयण. न० (परिमोचन) મોક્ષ; છુટકારો.

परियंत. पु० (पर्यन्त) છેડો; અન્ત પ્રદેશ.

परियट्ट. पु० (परिवर्त्त) પરિવર્તન; બદલવું તે. (૨) સમયનું પરિમાણ વિશેષ; અનન્ત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળ.

परियट्टण. न० (परिवर्त्तन) અદલ બદલ કરવુ. (૨) દ્વિગુણ ત્રિગુણ આદિ ઉપકરણ.

परियट्टणया. स्त्री० } **परियट्टणा.** स्त्री० } (परिवर्त्तना) ભમવું; ભટકવું. (૨) મનન કરવુ; ઉહાપોહ–વિચારણા કરવી તે. (૩) પડખું ફેરવવું.

परियट्टयाग्गह. पु० (परिवृत्तकाग्रह) રાજાના શરીર ઉપરથી ઉતરેલાં વસ્ત્ર તથા આભરણ લેનાર.

परियट्टिय. पु० (परिवर्त्तित) સાધુ નિમિત્તે આહારાદિનો અદલો બદલો કરી આપવાથી લાગતો એક દોષ; સોળ ઉદ્દગમન દોષમાંનો ૧૦ મો દોષ.

परियडण. न० (पर्यटन) ભટકવુ; અટન કરવુ તે.

परियड्ढिय. त्रि० (परिकृष्ट) ખેંચાએલું.

परियड्ढिय. त्रि० (पर्यालयक) પરિપૂર્ણ.

परियण. पु० (परिजन) દાસ પુરૂષ; નોકર વર્ગ.

परियत्त. पु० (परिवर्त्त) ચક્ર; પૈડું.

परियर. पु० (परिकर) ભેડ; કેડ ઉપર તાણીને વસ્ત્ર બાંધવું તે.

परियरिय. त्रि० (परिकरित) યુક્ત.

परियस्सओ. अ० (परितस्तस्) પડખે; પાસે; સમીપે.

परियाअ. पुं० (पर्याय) રૂપાન્તર, બીજી અવસ્થા. (૨) દીક્ષારૂપપર્યાય; શ્રમણ-પણુ; સાધુનો ભાવ.

परियाइअ. त्रि० (पर्यात्त) સંપૂર્ણપણે ગ્રહણ કરાયેલ.

परियाइयणया. स्त्री० (पर्यादान) ચો તરફથી ગ્રહણ કરવુ તે.

परियाग. पुं० (पर्याय) પર્યાય; મનોગતભાવ. (૨) પર્યાય; દશા. (૩) પ્રવ્રજ્યા; શ્રમણ-પણું.

परियाग. पुं० (परिपाक) ફળ; પરિણામ.

परियागय. त्रि० (पर्यागत) વ્યાપેલું.

परियाण. न० (परित्राण) રક્ષણ.

परियाण. न० (परियान) ગમન. (૨) વાહન. (૩) અવતરણ.

परियाणिय. पुं० न० (परियानिक) યાન; વાહન. (૨) એ નામનુ એક વિમાન.

परियाणिय. त्रि० (परित्राणित) રક્ષણવાળું. (૨) न० રક્ષણ-શરણનાં સ્થાન.

परियात. त्रि० (परियात) પામેલ.

परियाय. पुं० (पर्याय) દીક્ષા આદિ અવસ્થા. (૨) અભિપ્રાય; મત. (૩) બ્રહ્મચર્ય. (૪) તીર્થંકર અને કેવળ જ્ઞાનની ઉત્પત્તિનો સમય.

परियायंतगडभूमि. स्त्री० (पर्यायान्तकृद्भूमि) તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન રૂપ પર્યાય ઉત્પન્ન થયા પછી નિરવચ્છિન્નપણે સાધુ પરંપરા મોક્ષ જાય ત્યાં સુધીની કાળ મર્યાદા.

परियायथेर. पुं० (पर्यायस्थविर) વીસ વર્ષ ઉપરાંતની દીક્ષાવાળા સાધુ. પ્રવ્રજ્યાએ સ્થવિર.

परियार. पुं० (परिचार) શબ્દાદિ વિષયોનો ઉપભોગ કરવો તે; વિષય વિકાર; મૈથુન સેવન. (૨) ખંડોક્ષ; મ્યાન.

परियार. पु० (परिवार) પરિવાર; કુટુમ્બ.

परियारअ. त्रि० (परिचारक) માંદા માણસની ચાકરી કરનાર; સારવાર કરનાર. (૨) વિષય સેવન કરનાર.

परियारणया. परियारणा. स्त्री० (परिचारणा) મૈથુન સેવન; વિષય ભોગ.

परियाल. पु० (परिवार) પોતાની પાછળ ચાલનાર દાસ દાસી વગેરે.

परियाव. पुं० (परिताप) સંતાપ; પીડા; વેદના.

परियावज्जण. न० (पर्यापादन) કોહાઈ જવુ; સડવુ; બગડવુ તે.

परियावज्जणा. स्त्री० (पर्यापादन) આસેવન.

परियावणया. स्त्री० (परितापना) કોઇને દુ ખ દેવુ તે.

परियावणिया. स्त्री० (परियापनिका) કાળાન્તર સુધીની અવસ્થા; સ્થિતિ.

परियावण्ण. त्रि० (पर्यापन्न) નિષ્પન્ન થયેલુ. (૨) તજેલું. (૩) ખુબ પાકેલું. (૪) વ્યાપ્ત. (૫) પૂર્ણ.

परियावन्न त्रि० (पर्यापन्न) એક પરિણામને છોડી બીજા પરિણામને પામેલ.

परियावसह. पुं० (पर्यावसथ) ભિક્ષુકોનો મઠ.

परियाविय. त्रि० (परितापित) પરિતાપના-દુઃખ ઉપજાવેલ.

परिरक्खिय. त्रि० (परिरक्षित) રક્ષણ કરેલ, સાચવેલ.

परिरय. पु० (परिरय) ઘેરાવો. (૨) વેગ. (૩) ફેરનો માર્ગ. આડો રસ્તો.

परिली. स्त्री० ( ) વાદ્ય વિશેષ

परिलोयण. न० (परिलोचन) અવલોકન; નિરીક્ષણ.

परिवइत्तार. त्रि० (प्रव्रजितृ) ગમન કરનાર.

परिवंदण. न० (परिवन्दन) પ્રશંસા; સ્તુતિ.

परिवज्जण. न० (परिवर्जन) તજવુ; છોડવું.

परिवज्जिय. त्रि० (परिवर्जित) વર્જિત કરેલું; તજેલું.

परिवट्टण न० (परिवर्त्तन) વારંવાર શરીરનું ઉદ્વર્તન કરવું. (૨) ગુણાકારરૂપે વૃદ્ધિ.

परिवडिय. त्रि० (परिपतित) પડેલું; ભ્રષ્ટ થયેલું.

परिवड्ढय. त्रि० (परिवर्धक) વૃદ્ધિ કરનાર.

परिवड्ढिय. त्रि० (परिवर्धित) વધેલ; વૃદ્ધિ પામેલ.

परिवत्त. पुं० (परिवर्त्त) આવર્ત, ભમરી.

परिवत्ति. स्त्री० (परिवृत्ति) પરિવર્તન; અદલબદલ.

परिवत्तिय. त्रि० (परिवर्तित) બદલાએલું.

परिवत्थिअ. त्रि० (परिवस्त्रित) વીંટાએલું; ઢંકાએલું.

परिवसण. न० (परिवसन) નિવાસ; રહેઠાણ.

परिवसिय. त्रि० (पर्युषित) સુખપૂર્વક રહેલ.

परिवाअ. पु० (परिवाद) અપવાદ; નિન્દા.

परिवाइणी. स्त्री० (परिवादिनी) તંત્રી; વીણા.

परिवाटी. } **परिवाडी.** } स्त्री० (परिपाटी) અનુક્રમ; પરિપાટી, રીતિ; પદ્ધતિ, વ્યવસ્થા. (૨) તપની શ્રેણી, તપનું ગણિત કરવાને બનાવેલ યંત્ર કે કોષ્ટકની સિધ્ધિ પંક્તિ (૩) જમણવાર; જમવા બેઠેલ માણસોની પંક્તિ.

परिवादिणी. } **परिवायणी.** } स्त्री० (परिवादिनी) સાત તારવાળી વીણા.

परिवार. पुं० (परिवार) કુટુમ્બ કબીલો; સ્વજન.

परिवारण न० (परिवारण) રોકવું. (૨) નિરાકરણ.

परिवारिय. त्रि० (परिवारित) ઘેરાએલું; વીંટાએલું, વ્યાપ્ત. (૨) પરિવારવાળું.

परिवाविया. स्त्री० (परिवापिता) વાવેલું ઉખેડી પાછું રોપવાથી ઉગે તે-શાલી વગેરેની કૃષિ. (૨) દીક્ષા વિશેષ; ફરીથી મહાવ્રતો ધારણ કરવાં તે.

परिविच्छुय. त्रि० (परिविक्षत) સર્વથા છિન્ન.

परिवित्ति. स्त्री० (परिवृत्ति) જુઓ "પરિવત્તિ" શબ્દ.

परिविद्धत्थ. त्रि० (परिविध्वस्त) વિનાશ પામેલ; ધ્વંસ પામેલ.

परिविसिट्ठ. त्रि० (परिविशिष्ट) વિશિષ્ટ; યુક્ત

परिवुड त्रि० (परिवृत) વ્યાપ્ત; વીંટાએલ. ઘેરાએલ.

परिवुड्ढ. त्रि० (परिवृद्ध) પુષ્ટ, વૃદ્ધિ પામેલ; બળવાન્.

परिवुड्ढि. स्त्री० (परिवृद्धि) વધારો; વૃદ્ધિ.

परिवुसिअ. त्रि० (पर्युषित) સંયમમાં ઉદ્યતવિહારી; સંયમતત્પર. (૨) વસેલ; નિવાસ કરેલ.

परिवूढ. त्रि० (परिवृढ) સમર્થ; શક્તિવાન્.

परिवूढ. त्रि० (परिवृद्ध) સ્થૂળ.

परिवेढिय. त्रि० (परिवेष्टित) ચારે તરફ વીંટાએલ.

परिवेस. पु० (परिवेष) ચંદ્ર સૂર્યને ફરતુ કુંડાળું થાય છે તે.

परिवेसंतिया. स्त्री० (परिवेषयन्तिका) ઘરના માણસોને પીરસનારી-જમાડનારી સ્ત્રી.

परिवेसण. न० (परिवेषण) પીરસવુ તે.

परिव्वाइया. स्त्री० (परिव्राजिका) સંન્યાસણ.

परिव्वायअ } **परिव्वायग.** } पु० (परिव्राजक) સંન્યાસી; પરિવ્રાજક.

परिव्वायय. त्रि० (पारिव्राजक) સંન્યાસી સબંધી.

परिसंकिय. त्रि० (परिशङ्कित) બીધેલો; ભયભીત થયેલ.

परिसंखा. स्त्री० (परिसंख्या) મર્યાદા; હદ. (૨) જ્ઞાન.

परिसंठिय. त्रि० (परिसंस्थित) સારી રીતે સ્થિર રહેલું.

परिसंत. त्रि० (प्रश्रिान्त) થાકી ગયેલું.

परिसंभित्तार. त्रि० (परिसंभेत्तृ) ભેદ પાડનાર.

परिसक्किर. त्रि० (परिष्वष्किर) વિસ્તાર પામવાના સ્વભાવવાળું. (૨) ગમન કરનાર.

परिसडित. } त्रि० (परिशटित) સડી ગયેલ; પડી ગયેલ.
परिसडिय. }

परिसप्प. पुं० (परिसर्प) પેટભર કે છાતીભર ચાલનાર પ્રાણી; સર્પાદિ.

परिसप्पिणी. स्त्री० (परिसर्पिणी) છાતીભર ચાલનાર તિર્યંચણી; નાગણ વગેરે.

परिसमाविय. त्रि० (परिसमापित) પરિપૂર્ણ કરેલ.

परिसर. पुं० (परिसर) અષ્ટાપદ, જનાવર. (૨) શહેરની પાસેનું કે સામેનું સ્થાન.

परिसह. पुं० (परिषह) ઉપસર્ગ; ભૂખ તરસ વગેરે બાવીસ પરિષહ સહન કરવાં તે.

परिसा. स्त्री० (परिषद्) પ્રખદા; સભા. (૨) પરિવાર.

परिसाइ. त्रि० (परिस्राविन्) જેમાંથી સહેજસાજ પાણી ઝરતુ હોય એવુ કાચું.

परिसाड. पुं० (परिशाट) વિનાશ કરવો તે. (૨) પાડવું; પટકવું.

परिसाडण. न० (परिशाटन) ગર્ભપાત કરવો; ગર્ભનું પાડવું.

परिसाडणिया. स्त्री० (प्रशािटनिका) રસ્તામાં વ્હેરાતું–ઢોળાતું હોય તેવી રીતે આહારાદિ લઇ આવવા તે.

परिसाडि. स्त्री० (परिशाट) વેરાવું; ઢોળાવું.

परिसामंत. पुं० (परिसमंत) પર્યન્તવર્તિ પ્રદેશ; અંતભાગ. (૨) ચારેતરફ.

परिसामिय. त्रि० (परिश्यामित) કાળું થયેલું.

परिसाविय. त्रि० (पर्युषित) વાસી રાખેલ.

परिसिट्ठ. त्रि० (परिशिष्ट) બાકી કહેલું; વધારાનું.

परिसित्त. त्रि० (परिषिक्त) સીંચેલ. (૨) न० પરિષેક; સેચન; છાંટવુ તે.

परिसिल्ल. त्रि० (परिषद्वत्) પરિષદ્વાળા.

परिसीसक. न० (परिशीर्षक) આટા વગેરેથી બનાવેલો માથાનો આકાર.

परिसुक्क. त्रि० (परिशुष्क) સુકેલું.

परिसुण्ण. त्रि० (परिशून्य) સર્વથા શૂન્ય.

परिसुद्ध. त्रि० (परिशुद्ध) શુદ્ધ; નિર્દોષ.

परिसेय. पुं० (परिषेक) પાણી છાંટવું તે.

परिसेस. पुं० (परिशेष) બાકી રહેલ; અવશેષ.

परिसेसिय. त्रि० (परिशेषित) બાકી રહેલ.

परिसोसिय. त्रि० (परिशोषित) સુકવી નાખેલું.

परिसोहिय. त्रि० (परिशोधित) વિશેષ શોધેલું.

परिस्संत. त्रि० (परिश्रान्त) અતિશય થાકેલ; શ્રમિત થયેલ.

परिस्सम. पुं० (परिश्रम) પરિશ્રમ; થાક.

परिस्सव. पुं० (परिश्रव) કર્મ તજવાના સ્થાન; કર્મ છોડવાના હેતુ. (૨) આસ્રવ; કર્મબંધનું કારણ.

परिस्सावि. त्रि० (परिस्राविन्) કર્મબંધ કરનાર.

परिह. पुं० (परिघ) અર્ગલા; ભોગળ.

परिहत्थ. त्रि० ( ) હુશીયાર; નિપુણ (૨) ઘણું; ઝાઝું. (૩) ભરેલું; ભરપુર.

परिहरण. न० (परिहरण) } દૂર કરવું.
परिहरणा. स्त्री० (परिहरणा) } (૨) પરિભોગ.

परिहरिय. त्रि० (परिहृत) તજેલું; છોડેલુ.

परहा. स्त्री० (परिखा) નીચે સાંકડી અને ઉપર પહોળી ખોદેલી ખાઇ.

परिहाण. न० (परिधान) વસ્ત્રાદિક પહેરવા તે; પોષાક.

परिहाणि. स्त्री० (परिहाणि) હાનિ; ઘટાડો.

परिहार. पुं० (परिहार) માસ લઘુમાસાદિ પ્રાયશ્ચિત તપવિશેષ. (૨) ત્યજવું તે; ત્યાગ. (૩) પરિભોગ.

परिहारग. त्रि० (परिहारक) પાપકર્મને દૂર કરનાર.

परिहारविसुद्ध. न० (परिहारविशुद्ध) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર; ચારિત્રના પાંચ પ્રકાર- માંનો ત્રીજો પ્રકાર.

परिहारविसुद्धि पुं० (परिहारविशुद्धिन्) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રવાન્ સાધુ.

परिहारविसुद्धिय. न० (परिहारविशुद्धिक) પરિહારવિશુદ્ધ તપવિશિષ્ટ ચારિત્ર; પાંચ ચારિત્રમાંનું ત્રીજું ચારિત્ર.

परिहारि. त्रि० (परिहारिन्) પરિહાર કરનાર.

परिहारिय पुं० (पारिहारिक) દોષનો પરિહાર કરી શુદ્ધ આહાર લેનાર સાધુ. (२) त्रि० પરિત્યાગ કરનાર.

परिहारिय. त्रि० (परिहार्य) પરિહરવા-ત- જવા યોગ્ય.

परिहास. पुं० (परिहास) હાસ્ય; મશ્કરી.

परिहासणा. स्त्री० (परिभाषणा) ઉપાલમ્ભ.

परिहि. पुं० (परिधि) ઘેરાવો.

परिहिय. त्रि० (परिहित) ધારણ કરેલું; પહેરેલું.

परिहीण. } **परिहीन.** } त्रि० (परिहीन) રહિત; હીન. (२) કમ: ન્યૂન. (३) न० હ્રાસ; અપચય.

परिहेरग. न० (परिहार्यक) આભૂષણ વિશેષ.

परीसह. पुं० (परिषह) સાધુઓએ સહન કરવાનું ભૂખ તરસ વગેરેનું કષ્ટ.

परुक्ख. न० (परोक्ष) ઇન્દ્રિઓની સહાયતાથી થતું જ્ઞાન; પરોક્ષજ્ઞાન.

परुण्ण. त्रि० (प्ररुदित) રોએલું; રુદન કરેલ.

परुस. त्रि० (परुष) કઠિન; કર્કશ.

परूढ. त्रि० (प्ररूढ) ઉગેલું; વધેલું.

परूवणया. } **परूवणा.** } स्त्री० (प्ररूपणा) પ્રરૂપણા કરવી.

परूविअ. त्रि० (प्ररूपित) નિરૂપણ કરેલ.

परेवं. अ० (   ) પરમ દિવસે.

परोइय. न० (प्ररोदित) રુદન કરવું.

परोक्ख. न० (परोक्ष) ઇન્દ્રિય અને મનની સહાયથી જે જ્ઞાન થાય તે; પરોક્ષજ્ઞાન; પ્રત્યક્ષ નહીં તે.

परोप्पर. त्रि० (परस्पर) અન્યોન્ય.

परोहड. न० (   ) અજાણ્યું ભોયરૂં.

पल. न० (पल) એક પ્રકારનું વજન; ચાર તોલા. (२) દશમા દેવલોકનું એક વિ- માન. (३) માંસ.

पलंघण. न० (प्रलङ्घन) ઉલ્લંઘન.

पलंडु. पुं० (पलाण्डु) ડુંગળી; પ્યાજ.

पलंब. पुं० (प्रलम्ब) લુમ્બ; લટકતાં ફળોનો ઝુમખો. (२) કણસલો. (३) त्रि० દીર્ઘ; લાંબું. (४) न० ફળ. (५) પડિલેહવાના વસ્ત્રોના ખુણા લંબાવવાથી-ખેંચવાથી લા- ગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર. (६) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (७) ઝુમણું; એક જાતનું ઘરેણું. (८) પ્રલમ્બ નામે આઠમુ મુહૂર્ત. (९) પ્રલંબ નામનો ગ્રહ. (१०) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

पलंबसुत्त. न० (प्रलम्बसूत्र) ઝુમણું.

पलंबिय. त्रि० (प्रलम्बित) લટકાવેલ.

पलंबिर. त्रि० (प्रलम्बशील) ઘણું લાંબુ.

पलज्जण. त्रि० (प्ररञ्जन) રંજન થયેલ; અનુરાગવાળો.

पलल. न० (पलल) તલનો છુંદો; તલવટ.

पललिय. न० (प्रललित) વિશેષ ક્રીડા.

पलवण. न० (प्लवन) ઉછળવું તે.

पलविय. न० (प्रलपित) અર્થરહિત બકવું તે.

पलसइआ. स्त्री० (पलशतिका) એકસો પળની એક તુલા.

पलाइय. त्रि० (पलायित) ભાગી ગયેલ.

पलाण. } **पलायण.** } न० (पलायन) નાશી જવું તે.

पलाल. न० (पलाल) પરાળ; ઘઉં વગેરેનો ભુસ્સો.

पलालग. न० (पलालक) પરાળનું પાથરણું.

पलालपीढय. पुं० (पलालपीठक) પરાળની બેઠક.

पलाव. पुं० (प्रलाप) નિરર્થક બોલવું તે.

पलावय. त्रि० (प्रलापक) પ્રલાપ-બકવાદ કરનાર.

पलावि. त्रि० (प्रलापिन्) પ્રલાપ-બડબડાટ કરનાર.

पलास. पुं० (पलाश) ખાખરાનું ઝાડ. (૨) દિશાકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૩) પલાશ નામનો દેવતા. (૪) પત્ર; પાંદડું.

पलासय. पुं० (पलाशक) ખાખરાને નામે પાડેલું કોઈનું નામ.

पलासकूड. न० (पलाशकूट) ભદ્રસાલ વનના આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

पलासग. पुं० (पलाशक) માત્રીયો; માતરૂં-લઘુનીત કરવાનું ભાજન.

पलासिया. स्त्री० (पलाशिका) છાલની બનાવેલી લાકડી.

पलिअंक. पुं० (पल्यङ्क) પલંગ.

पलिउंचग. त्रि० (परिकुञ्चक) બીજાને છેતરનાર.

पलिउंचण. न० (परिकुञ्चन) માયા; કપટ.

पलिउंचणया. स्त्री० } (परिकुञ्चना) સાચી
पलिउंचणा. स्त्री० } વાતને છુપાવવી તે. (૨) માયા. (૩) પ્રાયશ્ચિત વિશેષ.

पलिउज्जिय. त्रि० (परियौगिक) વિશેષ જાણનાર; વિશેષજ્ઞ.

पलिओच्छन्न. त्रि० (पलितावच्छन्न) } કુક-
पलिओच्छिन्न त्रि० (पर्यवच्छिन्न) } ર્મી.

पलिओलुड. त्रि० (पर्यवलिप्त) પ્રસારિત.

पलिओवम. न० (पल्योपम) એક જોજન (ચાર ગાઉ) નો લાંબો પહોળો કુવો બારીક વાળાગ્રથી ઠાંસી ઠાંસીને ભર્યા પછી સો સો વરસે એકેક ખણ્ડ કહાડતાં જેટલા વખતમાં કુવો તદ્દન ખાલી થાય તેટલો વખત; કુવાની ઉપમાએ ગણાતો કાળ.

पलिकुंचणया. स्त्री० (परिकुञ्चना) માયા.

पलिक्खीण. त्रि० (परिक्षीण) ક્ષય પામેલ.

पलिगोव. पुं० (परिगोप) કીચડ; કાદવ. (૨) લોભ. (૩) આસક્તિ.

पलिच्छन्न. त्रि० (परिच्छन्न) ઢાંકેલું.

पलिच्छिन्न. त्रि० (परिच्छिन्न) માપેલું; હદવાળુ (૨) પરિવાર યુક્ત.

पलिणग. पुं० (प्रलीनक) પીંજરું.

पलित न० (पलित) સફેદ વાળ; ધોળો કેશ.

पलितोवम. पुं० (पल्योपम) જુઓ " પલિઓવમ " શબ્દ.

पलित्त. त्रि० (प्रदीप्त) દીપાયમાન; બળતુ.

पलिपाग. पुं० (परिपाक) પરિપાક; નિષ્પતિ.

पलिबाहर. } त्रि० (परिबाह्य) હમેશાં બહાર
पलिबाहिर. } રહેનાર.

पलिभाग. पुं० (प्रतिभाग) ભાગનો ભાગ અંશનો અંશ (૨) છુપલો ભાગ; સપાટી.

पलिभागि. त्रि० (परिभागिन्) સદૃશ; સરખું.

पलिमंथ. पुं० (परिमन्थ) હાનિ; નુકશાન. (૨) વિઘ્ન; અંતરાય. (૩) વિનાશ. (૪) સ્વાધ્યાય વ્યાઘાત.

पलिमंथग. पुं० (परिमन्थक) કાળા ચણા.

पलिमंथु. त्रि० (परिमंथु) પ્રતિપક્ષી; ઘાતક.

पलिमोडग. पुं० (परिमोटक) વાંસની ગાંઠ ઉપરનો ચક્રાકાર ભાગ.

पलिय. न० (पलित) નિન્દનીય કર્મ; અશુભ કૃત્ય. (૨) જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ. (૩) ધોળા કેશ. (૪) રોગ. (૫) કર્મ; કામ. (૬) અનુષ્ઠાન.

पलिय. न० (पल्य) જુઓ "પલિઓવમ" શબ્દ.

पलियंक. पुं० (पर्यङ्क) પલંગ. (૨) ખાટલો. (૩) પલાંઠી વાળવી. (૪) પદ્માસન.

पलियंका. स्त्री० (पर्यङ्क) પલાંઠીવાળી બેસવું; પદ્માસન.

पलियंत. पुं० (पर्यन्त) અંત; છેડો. (૨) સીમાડા ઉપર આવેલ પ્રદેશ. (૩) त्रि० અવસાનવાળું; અન્તવાળું.

पलियट्ट. पुं० (परिवर्त्त) અનંતીઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી પરિમિતકાળ વિશેષ; પુદ્ગળપરાવર્તન.

पलियट्ठाण. } न० (पलितस्थान) કર્મસ્થાન; **पलियठाण.** } કારખાનું.

पलियस्समो. अ० (परिपार्श्वतस्) પાસે; આજુબાજુ.

पलीण. त्रि० (प्रलीन) અતિલીન. (૨) સંબદ્ધ.

पलीमंथ. पुं० (पलिमन्थ) સંયમનું વિઘ્ન.

पलीवग. त्रि० (प्रदीपक) બાળનારૂં.

पलीवण. न० (प्रदीपन) સળગવું; બળવું.

पलुंपण. न० (प्रलोपन) પ્રલોપ.

पलुट्ट. त्रि० (पर्यस्त) વ્યાપ્ત; ભરપુર.

पलोइ त्रि० (प्रलोकिन्) અવલોકન કરનાર; જોનાર.

पलोयण. न० (प्रलोकन) } જોવું તે.
पलोयणा. स्त्री० (प्रलोकना) }

पल्ल. पुं० (पल्य) પાલો; પાલાને આકારે કુવો. (૨) ધાન્ય રાખવાનો કોઠો; કોઠાર. (૩) પલ્યોપમ; કાળમાન વિશેષ.

पल्लंक. } पुं० (पल्यङ्क) પલંગ.
पल्लंग. }

पल्लंघण. न० (प्रलंघन) ઓળંગવું.

पल्लग. पुं० (पल्लक) પાલો; લાટ દેશ પ્રસિદ્ધ અનાજ માપવાનું પાત્ર. (૨) ભવનપતિના અવધિજ્ઞાનનો આકાર.

पल्लड्ड. पुं० ( ) પર્વત વિશેષ.

पल्लल. न० (पल्वल) નાનું તળાવ; તલાવડી.

पल्लव. पुं० (पल्लव) નવાં પાંદડાં.

पल्लव. पुं० (पर्यव) જુઓ " પજ્જવ " શબ્દ.

पल्लविय. त्रि० (पल्लवित) નવપલ્લવ; નવાં અંકુરવાળું.

पल्लविया. स्त्री० (पह्निका) પલ્હવ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

पल्ली. स्त्री० (पल्ली) ચોરોને રહેવાનું સ્થાન.

पल्लीण. त्रि० (प्रलीन) લીન થયેલું.

पल्लोय. पुं० ( ) બે ઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

पल्हत्थ. त्रि० (पर्यस्त) મુકેલ; રાખેલ. (૨) ફેંકેલ.

पल्हत्थिया. स्त्री० (पर्यस्तिका) આસન વિશેષ; પલાંઠી; વસ્ત્રથી કે ભુજાથી બન્ને ઘુંટણ બાંધવા તે.

पल्हव. पुं० (पह्नव) પલ્હવ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશના રહીશ.

पल्हवि. पुं० (पह्नवि) હાથીની પીઠ ઉપર નાખવાની ઝુલ.

पल्हविया. स्त्री० (पह्नविका) પલ્હવ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

पल्हाय. पुं० (प्रह्लाद) આવતી ચોવીસીના પાંચમા પ્રતિવાસુદેવ. (૨) આનંદ.

पल्हायण. न० (प्रह्लादन) ખુશી થવું.

पल्हायणिज्ज. त्रि० (प्रह्लादनीय) હર્ષ ઉપજાવે તેવું.

पवंगम. पुं० (प्लवंगम) વાનર.

पवंच. पुं० (प्रपञ्च) પ્રપંચ; વિસ્તાર. (૨) વિકલ્પ; ભેદ. (૩) કલેશ. (૪) કુટિલતા. (૫) સંસાર.

पवंचण. न० (प्रपञ्चन) ઠગવું તે.

पवंचा. स्त्री० (प्रपञ्चा) માણસની દશ દશાઓ પૈકી સાતમી દશા; ૬૧ થી ૭૦ વરસ સુધીની અવસ્થા કે જેમાં શરીરબળ ઘટતાં મનનો પ્રપંચ વધે છે.

पवंपुञ्ज. पुं० न० ( ) એક જાતની માછલાં પકડવાની જાળ.

पवग. } पुं० (प्लवक) વાનરની પેઠે કુદનાર. (૨) તરનાર. (૩) પું૦ પક્ષી. (૪) સુવર્ણકુમાર જાતના દેવતા.
पवग. }

पवग्गपविभत्ति. पुं० (पर्ग्गप्रविभक्ति) ૩૨ નાટકમાંનું એક.

पवडण. न० (प्रपतन) પડી જવું; અધઃપાત.

पवडणया. स्त्री० (प्रपतना) પડવું.

पवड्ढण. न० (प्रवर्धन) વૃદ્ધિ હેતુ; વૃદ્ધિકારક.

पवण. न० (प्लवन) કુદવું. (૨) તરવું.

पवण. पुं० (पवन) પવન; વાયુ. (૨) પવનકુમાર; ભવનપતિની એક જાત.

पवणकिच्च. पुं (प्लवनकृत्य) નૌકા; વહાણ.

पवण्ण. त्रि० (प्रपन्न) પામેલું.

पवत्त. त्रि० (प्रवृत्त) પ્રવૃત્ત થયેલ. (૨) બીજાઓને જ્ઞાનાદિકમાં પ્રવર્તાવનાર.

पवत्तण. न० (प्रवर्त्तन) પ્રવૃત્તિ; ઉદ્યમ. (૨) त्रि० પ્રવૃત્તિવાળા.

पवत्तय. पुं० (प्रवर्त्तक) પ્રવર્તાવનાર; પ્રવૃત્તિ કરાવનાર. (૨) દીર્ઘસ્વરથી આરંભાય તેવો એક રાગ.

पवत्ति स्त्री० (प्रवृत्ति) વૃતાન્ત; હીલચાલ. (૨) પ્રવર્ત્તન.

पवत्ति. पु० (प्रवर्त्तिन्) સાધુઓને સંયમ પ્રવૃત્તિમાં જોડનાર; પ્રવર્ત્તક.

पवत्तिणी. स्त्री० (प्रवर्तिनी) પ્રવૃત્તિ કરાવનાર સાધ્વી.

पवत्तिय. त्रि० (प्रवर्त्तित) પ્રવૃત્ત કરેલ.

पवत्तिवाउय. त्रि० (प्रवृत्तिव्यापृत) પ્રવૃત્તિમાં લાગેલ.

पवत्थ. न० (प्रवस्त्र) આસન ઉપર બિછાવેલું વસ્ત્ર; ઓછાડ; ચાદર.

पवण. पुं० (पवन) જુઓ "પવણ" શબ્દ.

पवन्न. त्रि० (प्रपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; મેળવેલ.

पवय. त्रि० (प्लवक) કુદનાર.

पवयण. न० (प्रवचन) આગમ; શાસ્ત્ર; સર્વજ્ઞ વચન. (આચારાંગાદિ સિદ્ધાન્ત.) (૨) જૈનસંઘ. (૩) આગમજ્ઞાન.

पवयणदेवी. स्त्री० (प्रवचनदेवी) શ્રુતદેવી; શાસનદેવી.

पवयणमाया. स्त्री० (प्रवचनमातृ) આચારાગાદિ સૂત્રના આધારભૂત સંઘની માતા; આઠ પ્રવચન માતા; પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ.

पवयणसार. पुं० (प्रवचनसार) સિદ્ધાન્તનો સાર; આગમ રહસ્ય.

पवर. त्रि० (प्रवर) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન.

पवरा. स्त्री० (प्रवरा) વાસુપૂજ્ય પ્રભુની શાસન દેવીનું નામ.

पवह. पुं० (प्रवाह) નદીનો પ્રવાહ; વહેણ.

पवह. त्रि० (प्रवह) વહેનાર. (૨) ટપકનાર; ચૂનાર.

पवहण. पुं० न० (प्रवहण) જહાજ; વહાણ. (૨) ગાડી આદિ વાહન.

पवा. स्त्री० (प्रपा) જળાશય. (૨) પાણીનુ પર્વ. (૩) પાણીનો પીઆવો.

पवाअ. पु० (प्रवाद) આચાર્ય-ગુરૂને ઉપદેશ. (૨) છલ; મિષ. (૩) બુરાઇ.

पवाइ त्रि० (प्रवादिन्) વાદવિવાદ કરનાર. (૨) દાર્શનિક.

पवाइय. त्रि० (प्रवादित) વગાડેલું; બજાવેલુ.

पवाइय. पु० (प्रवादुक) પ્રતિવાદી. (૨) પરધર્મી.

पवात. पुं० (प्रपात) ઠેસ વાગે ને પડી જવાય તેવું સ્થાન.

पवादि. त्रि० (प्रवादिन्) અન્યતીર્થી; જૈનધર્મની સામે વાદ કરનાર.

पवाय. पु० (प्रवाद) પરંપરા પ્રાપ્ત ઉપદેશ. (૨) મત; દર્શન.

पवाय. पुं० (प्रवात) વિશેષ પવન. (૨) त्रि० પવનવાળું સ્થાન. (૩) પવન રહિત.

पवाय. पुं० (प्रपात) પાણીનો દરેડો. (૨) પતન.

पवायअ. पुं० (प्रवाचक) શાસ્ત્રનું પ્રવચન-વ્યાખ્યાન કરનાર; અધ્યાપક.

पवायणा. स्त्री० (प्रवाचना) પઠન; અધ્યયન.

पवायद्दह. पुं० (प्रपातह्रद) પર્વત ઉપરનું સરોવર જ્યાંથી નદી નીકળતી હોય તે.

पवाल. पुं० (प्रवाल) પરવાળું; એક જાતનું ઝવેરાત. (૨) કોમળ પાંદડું; પાંદડાની ટીસી. (૩) મુંગો.

पवास. पुं० (प्रवास) પ્રવાસ; મુસાફરી.

पवासिय. त्रि० (प्रवासित) પરદેશ ગયેલું; પ્રવાસ કરેલ.

पवासिय. त्रि० (प्रवृष्ट) વરસેલ.

पवाह. पुं० (प्रवाह) પાણીનો પ્રવાહ.

पविइराण. त्रि० (प्रविकीर्ण) વ્યાપ્ત. (૨) વિક્ષિપ્ત; નિરસ્ત.

पविइराण. त्रि० (प्रवितीर्ण) આપેલ.

पविचरिय. त्रि० (प्रविचरित) ગતિદ્વારા સર્વત્ર વ્યાપ્ત થયેલ.

पविज्जल. त्रि० (प्रविज्जल) કીચડવાળું; રુધિરાદિથી વ્યાપ્ત. (૨) પ્રજ્વલિત.

पविट्ठ. त्रि० (प्रविष्ट) સમાઇ ગયેલ; અતભૂ'ત; દાખલ થયેલ.

पवितक्किय. न० (प्रवितर्कित) તર્ક; વિચાર; આશંકા.

पवित्त. त्रि० (पवित्र) વિશુદ્ધ; પવિત્ર.

पवित्त. त्रि० (प्रवृत्त) કાર્ય કરવા પ્રવર્તેલું.

पवित्तय. न० (पवित्रक) ત્રાંબાની વીંટી; પવિત્રી.

पवित्ति. पुं० (प्रवर्तिन्) સાધુઓને વૈયાવચ્ચ આદિ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવનાર સાધુ; પ્રવર્તક પદવી ધારી મુનિ.

पवित्ति. स्त्री० (प्रवृत्ति) પ્રવૃત્તિ; હીલચાલ; સમાચાર.

पवित्तिणी. स्त्री० (प्रवर्त्तिनी) સાધ્વીઓને સંયમમાં પ્રવર્તાવનાર સાધ્વી; પ્રવર્તિની સાધ્વી.

पवित्थर. पुं० (प्रविस्तर) ઘરવખરી; પરિગ્રહ. (૨) વિસ્તાર.

पवित्थरिअ. त्रि० (प्रविस्तीर्ण) ફેલાયેલું; વિસ્તાર પામેલું.

पविद्ध. त्रि० (प्रविद्ध) વ્યવસ્થા વિના વંદના કરવી તે; વંદનાના ૩૨ દોષમાંનો ત્રીજો દોષ.

पविद्धत्थ. त्रि० (प्रविध्वस्त) ધ્વંસ પામેલ; નષ્ટ થયેલ.

पविभत्त. त्रि० (प्रविभक्त) મુકરર કરેલું; વહેંચેલું.

पविभत्ति. स्त्री० (प्रविभक्ति) } વિભાગ;
पविभाग. पुं० (प्रविभाग) } પૃથક્કરણ.

पविमोयण. न० (प्रविमोचन) મુકવું; રાખવું. (૨) પરિત્યાગ.

पवियक्किय. न० (प्रवितर्कित) વિકલ્પ; વિતર્ક.

पवियक्खण. त्रि० (प्रविचक्षण) પ્રવીણ; હુશીયાર.

पवियार. पुं० (प्रविचार) મૈથુન.

पवियारणा. न० (प्रविचारणा) હરવું ફરવું. (૨) પન્નવણાસૂત્રના ૩૪ મા પદનું નામ કે જેમાં પ્રવિચારણા-વિષયસેવનનું વર્ણન' છે.

पवियासिय. त्रि० (प्रविकाशित) ખીલેલું.

पविरल. त्रि० (प्रविरल) થોડું (૨) સાન્તર.

पविरल्लिय. त्रि० ( ) વિસ્તારવાળું.

पविलीण. त्रि० (प्रविलीन) લીન થયેલું; ગળેલું.

पविसण. न० (प्रवेशन) દાખલ થવુ તે.

पविसिट्ठ. त्रि० (प्रविशिष्ट) બીજા કરતાં વધારે; વિશેષતાવાળું.

पविसिय. त्रि० (प्रवेशित) અન્દર દાખલ કરેલું.

पविसियंगी. स्त्री० (प्रवेशितांगी) જેના અંગમાં દેવતાનો પ્રવેશ છે તેવી સ્ત્રી.

पवीइय. त्रि० (प्रवीजित) વીંજેલું; હવાને આધારે ચલાવેલ.

पवीण. त्रि० (प्रवीण) ચતુર; બુદ્ધિમાન.

पवीणया. स्त्री० (प्रवीणता) ચતુરાઈ.

पवूढ. त्रि० (प्रव्यूढ) નીકળેલું.

पवेइय. त्रि० (प्रवेदित) જણાવેલ; નિવેદન કરેલ; દર્શાવેલ. (૨) ભેટ કરેલ.

पवेविय. त्रि० (प्रवेपित) કંપાયમાન થયેલ; ધ્રુજેલ.

पवेस. पुं० (प्रवेश) પ્રવેશ કરવો.

पवेसग. त्रि० (प्रवेशक) પ્રવેશ કરનાર.

पवेसण. पुं० न० (प्रवेशन) પ્રવેશ કરવો. (૨) વિજાતીય જન્માન્તરમાં ઉત્પત્તિ; વિજાતીય યોનિમાં પ્રવેશ.

पवेसि. त्रि० (प्रवेशिन्) પ્રવેશ કરનાર.

पव्व. पुं० न० (पर्व) વાંસ, શેરડી આદિની ગાંઠ. (૨) તહેવારનો દીવસ. (૩) પક્ષ; પખવાડીયું. (૪) પરબડી; પાણીનું પર્વ. (૫) પર્વતની મેખળા. (૬) કોણી, ઘુંટણ વગેરે હાડકાનો સાંધો. (૭) આંગળીનો વેઢો.

पव्वइय. त्रि० (प्रव्रजित) પ્રવ્રજ્યા-દીક્ષા લીધેલ.

पव्वंग. पुं० (पर्वांग) અઢાર છિદ્રવાળુ વાદ્ય વિશેષ.

पव्वग. पुं० न० (पर्वक) ગાંઠવાળી વનસ્પતિ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

पव्वज्जा. स्त्री० (प्रव्रज्या) દીક્ષા; પ્રવ્રજ્યા. (૨) ગમન; ગતિ.

पव्वणी. स्त्री० (पार्वणी) પર્વતિથી.

पव्वत. पुं० (पर्वत) પર્વત; પહાડ.

पव्वति. पुं० (पर्वतिन्) કાશ્યપ ગોત્રની શાખાનો પુરૂષ.

पव्वय. पुं० न० (पर्वत) પહાડ; ડુંગર; પર્વત.

पव्वयग. पुं० (पर्वतक) બીજા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पव्वयविदुग्ग. पुं० न० (पर्वतविदुर्ग) પહાડવાળો પ્રદેશ.

पव्वराहु. पुं० (पर्वराहु) સૂર્ય તથા ચન્દ્રનું ગ્રહણ કરનાર એક ગ્રહ.

पव्वहण. न० (प्रव्यथन) ભય ઉત્પન્ન કરવો; વ્યથા કરવી.

पव्वहिय. त्रि० (प्रव्यथित) પ્રબળ વ્યથા-પીડા પામેલ; દુઃખી થયેલ.

पव्वा. स्त्री० (पर्वा) સૂર્યની બાહ્ય પરિષદ્.

पव्वाइया. स्त्री० (प्रव्राजिका) તપસ્વિની સ્ત્રી; સંન્યાસણ.

पव्वाण, पव्वात, पव्वाय. त्रि० (प्रम्लान) કરમાએલું; જરા સુકાએલું

पव्वावणा. स्त्री० (प्रव्राजना) દીક્ષા આપવી તે.

पव्वाविय. त्रि० (प्रव्राजित) પ્રવ્રજ્યા આપેલ; દીક્ષિત કરેલ.

पव्वीसग. पुं० (पव्वीसक) વાદ્ય વિશેષ.

पसइ. स्त्री० (प्रसृति) હથેળીમાં માય તેટલું માન; પસલી.

पसंग. पुं० न० (प्रसङ्ग) અવસર; તક. (૨) સંગતિ; સંબન્ધ. (૩) મૈથુન.

पसंत त्रि० (प्रशान्त) શાંત; ઉપશમેલ. (૨) પું: શાન્ત રસ.

पसंधण. न० (प्रसन्धन) સતતપણે પ્રવર્તવું.

पसंस. पुं० (प्रशस्य) લોભ. (૨) त्रि० પ્રશંસાપાત્ર.

पसंसण न० (प्रशंसन) પ્રશંસા કરવી તે.

पसंसणिज्ज. त्रि० (प्रशंसनीय) પ્રશંસા કરવા યોગ્ય.

पसंसा. स्त्री० (प्रशंसा) પ્રશંસા; વખાણ; શ્લાઘા.

पसंसिय. त्रि० (प्रशंसित) વખાણ કરેલ; સ્તુતિ કરેલ.

पसढ. त्रि० (प्रशठ) શઠ; અતિ લુચ્ચો. (૨) જોરાવરીથી મેળવેલું.

पसण्ण. न० (प्रसन्न) મદ્ય વિશેષ. (૨) ત્રિ૦ સુંદર; સ્વચ્છ; નિર્મળ.

पसत्त. त्रि० (प्रसक्त) પ્રસંગથી પ્રાપ્ત થયેલું. (૨) દુઃખથી પીડાયેલ.

पसत्थ. त्रि० (प्रशस्त) શ્રેષ્ઠ; પ્રશંસા કરવા યોગ્ય. (૨) વખણાયેલ; પ્રશસા પામેલ

पसत्थार. त्रि० (प्रशास्तृ) ધર્મશાસ્ત્ર ભણનાર; પાઠ કરનાર. (૨) ગણિતના અધ્યાપક. (૩) પ્રધાન; મંત્રી.

पसन्न. त्रि० (प्रसन्न) સ્વચ્છ; નિર્મળ. (૨) હર્ષ પામેલ.

पसन्ना. स्त्री० (प्रसन्ना) એક જાતની મદિરા.

पसप्पग त्रि० (प्रसर्पक) દેશાન્તરમાં જનાર; મુસાફરી કરનાર.

पसम. पुं० (प्रश्रम) વિશેષ મહેનત; ખેદ.

पसम पुं० (प्रशम) શાંતિ.

पसमण. न० (प्रशमन) દબાવવું; શાન્તકરવું.

पसय. पुं० ( ) મૃગ વિશેષ. (૨) મૃગનું બચ્ચું.

पसर. पुं० (प्रसर) પ્રસર; વિસ્તાર.

पसर. पुं० (प्रशर) સફેદ ધાબાવાળું હરણ.

पसरिय. त्रि० (प्रसृत) વિસ્તાર પામેલ; પસરેલ.

पसव. पुं० (प्रसव) ઉત્પત્તિ; જન્મ.

पसवकाल. पुं० (प्रसवकाल) પ્રસૂતિનો સમય.

पसवण. न० (प्रसवन) પ્રસૂતિ; જન્મ.

पसाय. पुं० (प्रसाद) મહેરબાની; કૃપા.

पसायण. न० (प्रसादन) ખુશી કરવું.

पसारण. न० (प्रसारण) વિસ્તાર કરવા રૂપ ક્રિયા; ન્યાયશાસ્ત્ર સંમત પાંચ કર્મમાંનું ત્રીજું કર્મ.

पसारिय. त्रि० (प्रसारित) પસારેલ; ફેલાવેલ.

पसाहण. न० (प्रसाधन) શૃંગારનાં સાધન; આભૂષણ વગેરે.

पसाहणघर. न० (प्रसाधनगृह) અલંકાર પહેરવા ઉતારવાનું ઘર.

पसाहा स्त्री० (प्रशाखा) શાખામાંથી નીકળેલ શાખા; ડાળ.

पसाहिय. त्रि० (प्रसाधित) અલંકૃત કરેલ.

पसाहिया. स्त्री० (प्रसाधिका) શૃંગાર કરવાવાળી.

पसिढिल. न० (प्रशिथिल) પડિલેહવાના વસ્ત્રાદિક મજબૂત રીતે ન પકડવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર. (૨) ત્રિ૦ શિથિલ; ઢીલું.

पसिण. पुं० न० (प्रश्न) પ્રશ્ન; સવાલ. (૨) મન્ત્રવિદ્યા વિશેષ; દર્પણ આદિમાં દેવતાનું આહ્વાન.

पसिणापसिण. पुं० (प्रश्नाप्रश्न) પૂછનારને તેમજ નહિ પૂછનારને મન્ત્રવિદ્યાનાબળથી શુભાશુભ કહેવું તે.

पसिद्ध. त्रि० (प्रसिद्ध) જાહેર; પ્રખ્યાત.

पसिद्धि. स्त्री० (प्रसिद्धि) પ્રસિદ્ધિ. (૨) શંકાનું સમાધાન.

पसिस्स. पुं० (प्रशिष्य) શિષ્યનો શિષ્ય.

पसु. पुं० (पशु) ગાય, ભેંસ વગેરે પશુ. (૨) અજ; બકરો.

पसुजाइ. स्त्री० (पशुजाति) જાનવરોની જાત.

पसुत्त. त्रि० (प्रसुप्त) સુતેલું.

पसुभूय. त्रि० (पशुभूत) પશુ તુલ્ય.

पसुवइ. पुं० (पशुपति) શિવ; મહાદેવ.

पसूइ. पसूति. स्त्री० (प्रसूति) પ્રસવ; ઉત્પત્તિ. (૨) કોઢ વિશેષ.

पसूय. त्रि० (प्रसूत) પ્રસવ પામેલ; જન્મેલ.

पसेणइ. पुं० (प्रसेनजित्) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) અંધક વૃષ્ણિના પુત્ર નવમા દશાર. (૩) બારમા કુલગરનું નામ. (૪) પ્રસેનજીત્ નામે ચાલુ અવસર્પિણીના પાંચમા કુલકર.

पसेणि. स्त्री० (प्रश्रेणि) ઉપવર્ગ; છીપા, ધાંચી, મોચી, ગાછા, સઇ, લુહાર, લિસાન, સરાણીયા, નાવી એ નવ જાતનો કારીગર વર્ગ. (૨) પંક્તિમાંથી નીકળેલ પંક્તિ.

पसेवय. પું० (प्रसेवक) હજામની કોથળી.

पस्स. પું० (प्रश्न) જુઓ "પસિણ" શબ્દ.

पस्सास. પું० (प्रश्वास) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૨૧ મો ભેદ.

पस्सि. પુ० (पदर्शिन्) જેનાર; મતિજ્ઞાન ૧ મતિઅજ્ઞાન ૨ અચક્ષુદર્શન ૩ એ ત્રણ ઉપયોગ સિવાય બાકીના નવ ઉપયોગ- વાળો જીવ.

पह. પું० (पथिन्) રસ્તો; માર્ગ.

पहंकरा. સ્ત્રી० (प्रभंकरा) પ્રભંકરા નામની દેવી.

पहंजण. પુ० (प्रभञ्जन) પ્રભંજન નામના એક ઇંદ્ર.

पहकर. પું० (प्रकर) સમૂહ; જથ્થો.

पहट्ठ. ત્રિ० (प्रहृष्ट) આનન્દ પામેલ.

पहणिय. } ત્રિ० (प्रहत) મારવામાં આવેલ.
पहय. }

पहर. પું० (प्रहर) પહોર.

पहरण. ન० (प्रहरण) આયુધ; શસ્ત્ર.

पहरणरयण. ન० (प्रहरणरत्न) શસ્ત્રરત્ન; શ્રેષ્ઠ હથીયાર.

पहराइया. સ્ત્રી० (पयराजिका) એક તરેહની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

पहराय. પું० (प्रभराज) ભરત ક્ષેત્રના છઠ્ઠા પ્રતિવાસુદેવ.

पहव. પુ० (प्रभव) ઉત્પત્તિ સ્થાન.

पहवीकरण. ન० (प्रह्वीकरण) અનમ્રને નમ્ર બનાવનાર.

पहसिय. ત્રિ० (प्रहसित) હસેલું; ખુશી થ- યેલું. (૨) ન० હાસ્ય.

पहसिर. ત્રિ० (प्रहसनशील) હસમુખો.

पहा. સ્ત્રી० (प्रथा) ખ્યાતિ.

पहा. સ્ત્રી० (प्रभा) કાન્તિ; તેજ.

पहाण. ન० (प्रहाण) નાશ; હાનિ.

पहाण. ત્રિ० (प्रधान) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ; મુખ્ય. (૨) સાંખ્યમતાભિમત પ્રકૃતિ; સત્ત્વ, રજસ્ અને તમસ્‌ની સામ્યાવસ્થા.

पहाणवंत. ત્રિ० (प्रधानवत) સંયમી; સમા- ધિવાળો.

पहाणि. સ્ત્રી० (प्रहाणि) વિનાશ.

पहाय. ન० (प्रभात) પ્રાત:કાળ.

[illegible]या. સ્ત્રી० (प्रभ[illegible]ता) વનસ્પતિ વિશેષ.

पहार. પુ० (प्रहार) પ્રહાર; માર; ઘા.

पहाराइया. સ્ત્રી० (प्रभारातिका) અઢાર લિપિમાંની સાતમી લિપિ.

पहारेत्तार. ત્રિ० (प्रधारयितृ) ચિન્તન કરનાર.

पहाव. પું० (प्रभाव) પરાક્રમ; માહાત્મ્ય.

पहाविय. ત્રિ० (प्रधावित) દોડેલ; દોટ કાઢેલ.

पहास. પું० (प्रभास) પ્રભાસનામના શ્રી મહાવીરસ્વામિના અગીયારમા ગણધર.

पहिंसय. ત્રિ० (प्रहिंसक) હિંસા કરનાર

पहिट्ठ. ત્રિ० (प्रहृष्ट) ખુશી થયેલ.

पहिय. ત્રિ० (प्रथित) વિસ્તાર પામેલ. (૨) પ્રસિદ્ધ.

पहिय. ત્રિ० (पथिक) મુસાફર.

पहिय. ત્રિ० (प्रहित) મોકલેલું.

पहीण. ત્રિ० (प्रहीन) નષ્ટ થયેલ; હાનિ પામેલ; રહિત.

पहु. ત્રિ० (प्रभु) સમર્થ; શક્તિમાન્; સ્વામી.

पहुनंद. પુ० (प्रभुनन्द) દશમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધરનું નામ.

पहेण. ન० (प्रहेण) લાણું; ખાવાની વસ્તુ સંબંધીને ઘેર આપવી તે. (૨) વિવાહ પછી કન્યાના બાપને ઘેર ભોજન થાય તે; ગોરવ.

पहेरक. પું० (प्रहेरक) આભરણ વિશેષ.

पहेलिया. स्त्री० (प्रहेलिका) ગુપ્ત આશયવાળું પદ્ય. (૨) તેવાં પદ્ય બનાવવાની કળા.

पहोलिर त्रि० (प्रघूर्णक) નિસ્સામાં ઘેરાતી આંખવાળો.

पाइ. त्रि० (पातिन्) પડનાર; ભ્રષ્ટ થનાર.

पाइअ त्रि० (पायित) પીવરાવેલું.

पाइक. पु० (पदाति) પેદલ.

पाइन्न. न० (प्राचीन्य) પ્રાચીન્ય નામનું ગોત્ર.

पाइम. त्रि० (पात्य) પડવા યોગ્ય.

पाइम. त्रि० (पाक्य) પકાવવાને યોગ્ય. (૨) કાંગ પ્રામ; ભૂત.

पाइया. स्त्री० (पादिका) પગ.

पाई. स्त्री० (पात्री) ન્હાનું પાત્ર; પાતરી.

पाई स्त्री० (प्राची) પૂર્વદિશા

पाईण त्रि० (प्राचीन) પૂર્વ દિશા સંબંધી. (૨) न० ગોત્ર વિશેષ. (૩) पु० स्त्री० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થએલ.

पाईणा. स्त्री० (प्राचीना) પૂર્વદિશા.

पाउ. पु० (पायु) ગુદા.

पाउआ. स्त्री० (पादुका) લાકડાની ચાખડી.

पाउं अ० (प्रादुस्) પ્રકાશ; પ્રગટ.

पाउंछण. न० (पादप्रोञ्छन) રજોહરણ.

पाउकरण. न० (प्रादुष्करण) પ્રગટ કરવું તે.

पाउकाम. त्रि० (पातुकाम) પીવાની ઇચ્છાવાળો.

पाउक्कर. त्रि० (प्रादुष्कर) પ્રગટ કરનાર.

पाउक्खालय. न० (पादक्षालक) જ્યાં ગયા પછી પગ ધોવા પડે તે જગ્યા; પાયખાનું.

पाउगरण. न० (प्रादुष्करण) અંધારામાંથી અજવાળે લાવેલો આહાર.

पाउग्ग. त्रि० (प्रायोग्य) ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય.

पाउग्गहण. न० (पादग्रहण) પગે લાગવું તે; વંદન.

पाउड. त्रि० (प्रावृत) ઢાંકેલું. (૨) न० વસ્ત્ર.

पाउप्पभा. स्त्री० (प्रादुःप्रभा) પ્રાતઃકાળની કાંતિ

पाउप्पभाय. त्रि० (प्रादुःप्रभात) જેમાં પ્રગટપણે પ્રભા દેખાય તેવો સમય; સવાર.

पाउब्भवणा. स्त्री० (प्रादुर्भवन) પ્રગટ થવું.

पाउब्भाव. पु० (प्रादुर्भाव) પ્રગટ થવુ.

पाउब्भूय. त्रि० (प्रादुर्भूत) પ્રગટ થએલ; બહાર આવેલ.

पाउय. त्रि० (प्रावृत) લપેટેલુ; ઓઢેલુ.

पाउयर. पु० (प्रादुष्कर) પ્રાદુષ્કરણ નામનો આહારનો એક દોષ; અંધારામાં પડેલ વસ્તુ દીવો પ્રગટાવી સાધુને આપવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

पाउया. स्त्री० (पादुका) પાવડી; ચાખડી.

पाउरण. न० (प्रावरण) આચ્છાદન; દુપટ્ટો; વસ્ત્ર.

पाउलु. न० (पादुका) પાદુકા; ચાખડી.

पाउव. न० (पाद्य) પગ ધોવાનું પાણી.

पाउवगम. पु० }
पाउवगमण. न० } (पादोपगमन) વૃક્ષની શાખાની માફક નિશ્ચેષ્ટ થઇ સ્વસ્થપણે અડગ રહી સમાધિ મરણ કરવું તે, સંથારાનો એક પ્રકાર.

पाउवदाइया. स्त्री० (पाद्योपदायिका) }
पाउवदाई. (पाद्योपदात्री) } પગ ધોવાનું પાણી આપનાર દાસી.

पाउस. पु० (प्रावृष) ચોમાસું; વર્ષાઋતુ.

पाउसिय त्रि० (प्रातिवेश्मिक) પડોસી.

पाउसिया. स्त्री० (प्राद्वेषिकी) મત્સરથી-અદેખાઇથી લાગતી ક્રિયા.

पाउसिया. स्त्री० (प्रावृष्) જુઓ "પાઉસ" શબ્દ.

पाए. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને. (૨) અહીંથી શરૂ કરીને.

पाएण. अ० (प्रायेण) ઘણું કરીને

पाओ. अ० (प्रातः) સવારનો પહોર.

पाओअर. न० (प्रादुष्कर) દીવાનો પ્રકાશ કરીને સાધુને આહારાદિ આપવાથી

લાગનો એક દોષ; સોળ ઉદ્ગમમાંનો સાતમો દોષ.

पाओकरण. ન૦ (प्रादुष्करण) ખુલ્લું કરવું

पाओग. ત્રિ૦ (प्रायोग्य) ઉચિત; યોગ્ય.

पाओवगमण. ન૦ (पादोपगमन) જુઓ "પાઉવગમણ" શબ્દ.

पाओवगय. ત્રિ૦ (पादोपगत) હાલ્યાચાલ્યા વિના એક આસને સ્થિર રહેવાની સ્થિતિને પ્રાપ્ત થયેલ.

पाओसिया. સ્ત્રી૦ (प्राद्वेषिकी) દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

पांडुकिय. ત્રિ૦ (पाण्डुकित) પીળા રંગનું. ફિક્કુ.

पांडुसुय. પું૦ (पाण्डुश्रुत) અભિનયનો એક ભેદ.

पांसुलिया સ્ત્રી૦ (पांसुलिका) પાંસળી; પેટની ઉપર બન્ને બાજુએ કમાન પેઠે વળેલ હાડકાની શ્રેણી.

पाक. પુ૦ (पाक) પકવવું; રાંધવું તે.

पाकसासण. પું૦ (पाकशासन) પાક નામના શત્રુને વશ કરનાર. ઇન્દ્ર.

पाखिकायण. પું૦ (पक्षिकायन) કૌશિક ગોત્રની શાખા. (૨) ત્રિ૦ તે શાખામાં ઉત્પન્ન થએલ.

पाग. પું૦ (पाक) રાંધવું; પકવવું.

पागइअ. ત્રિ૦ (प्राकृतिक) સાધારણ અજ્ઞ વર્ગનો માણસ.

पागड्डि. ત્રિ૦ (प्रवर्षिन्) પ્રવર્તક.

पागड. ત્રિ૦ (प्रकट) સ્પષ્ટ; ખુલ્લું. (૨) સ્ત્રી૦ દૂતીનો એક ભેદ કે જે જાહેર રીતે સંદેશો પહોંચાડે.

पागडण. ન૦ (प्रकटन) જાહેર કરવું તે.

पागडिय. ત્રિ૦ (प्रकटित) સ્પષ્ટ થયેલ.

पागड्डिक. ત્રિ૦ (प्रकर्षिक) આકર્ષનાર. (૨) પ્રવર્તક.

पागब्भ. ન૦ (प्रागल्भ्य) બડાઇ.

पागब्भि. ત્રિ૦ (प्रगल्भिन्) ધીઠો; બડાઇ મારનાર.

पागय. ત્રિ૦ (प्राकृत) પ્રાચીન; પુરાતની. (૨) સાધારણ; સ્વાભાવિક. (૩) આર્યાવર્તની પ્રાચીન લોકભાષા.

पागयजण. પું૦ (प्राकृतजन) સાધારણ મનુષ્ય.

पागसासण. પુ૦ (पाकशासन) ઇન્દ્ર.

पागसासणी. સ્ત્રી૦ (पाकशासनी) ઇંદ્રજાળ વિદ્યા.

पागार. પું૦ (प्राकार) કોટ; કિલ્લો.

पागास. પું૦ (प्रकाश) પ્રકાશ.

पाजावच्च. પું૦ (प्राजापत्य) વનસ્પતિના અધિષ્ઠાના દેવ. (૨) વનસ્પતિ.

पाठ. પું૦ (पाठ) પાઠ; સૂત્રનું પર્યાય વાચક નામ; મૂળ પાઠ.

पाठीण. પુ૦ (पाठीन) એક જાતનું માછલું.

पाडण. ન૦ (पातन) વિનાશ કરવો.

पाडय. પુ૦ (पाटक) મહોલ્લો; શેરી.

पाडल. ત્રિ૦ (पाटल) લાલ; રાતું (૨) ન૦ રાતા ગુલાબનું વૃક્ષ (૩) ગુલાબનુ ફુલ (૪) બારમા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

पाडला. સ્ત્રી૦ (पाटला) એ નામનું વૃક્ષ.

पाडलिपुत्त. ન૦ (पाटलिपुत्र) પટણા નામનુ શહેર.

पाडलिसंड. ન૦ (पाटलिषंड) પાટલીખંડ નામે એક નગર.

पाडिएक्क ન૦ (प्रत्येक) જુદું જુદું; પ્રત્યેક; દરેક.

पाडिक्कय ન૦ (प्रत्येकक) પ્રત્યેક; દરેક.

पाडित. ત્રિ૦ (पातित) પાડી નાખેલ.

पाडिपह. ન૦ (प्रतिपथ) અભિમુખ; સામુ.

पाडिय. ત્રિ૦ (पातित) પાડેલું; ખંડિત કરેલ.

पाडियंतिय. ન૦ (प्रात्यन्तिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

पाडियक्क. ન૦ (प्रत्येक) દરેક; એકેક.

पाडिया. સ્ત્રી૦ (पाटिका) ઉત્તરીયવસ્ત્ર; સાડી.

पाडिवअ. पुं० (प्रतिपद्) } पडवो; एकम
पाडिवया. स्त्री० (प्रतिपदा) }

पाडिहारिअ. त्रि० (प्रातिहारिक) साधुथी अमुक वखत राखी पाछुं गृहस्थने अपाय तेवुं; पाडीयारुं.

पाडिहेर. पुं० न० (प्रातिहार्य) तीर्थंकरनो प्रभाव; तीर्थंकर बीराजे त्यां देवताओ अशोक वृक्ष, पुष्पवृष्टि वगेरे चमत्कारिक देखाव करे ते.

पाडुच्चिया. स्त्री० (प्रातीतिकी) बहारनी वस्तुनो आश्रय करवाथी लागती क्रिया–कर्मबंध.

पाढ. पुं० (पाठ) पाठ. अभ्यास. (२) ए नामनो एक देश (३) अध्यापन; शिक्षा.

पाढग. } त्रि० (पाठक) राजानी वंशावली
पाढय. } कहेनार (२) अभ्यासी. (३) अध्यापक.

पाढव त्रि० (पार्थिव) पृथ्वी सम्बन्धी, पृथ्वी उपरनु.

पाढा. स्त्री० (पाठा) वनस्पति विशेष.

पाढि. त्रि० (पाठिन्) पाठ करनार.

पाण. पुं० (प्राणिन्) प्राणी; जीव; सत्त्व.

पाण पुं० न० (प्राण) श्वासोश्वास प्रमाण काळ. (२) पांच इंद्रिय, त्रण बळ, श्वासोश्वास अने आयुष्य–ए दश प्राणमांनो गमे ते एक. (३) जन्तु; प्राणी; जीव.

पाण. पुं० स्त्री० ( ) चन्डाल.

पाण न० (पान) पाणी. (२) पेयपदार्थ; पीवानी वस्तु. (३) एक जातनी वनस्पति.

पाणअ. } न० (पानक) कांजी वगेरे पीवानो
पाणग. } पदार्थ.

पाणघर. न० (पानगृह) मद्यशाळा; दारुनुं पीठुं.

पाणघरिणीआ. स्त्री० (पानगृहिणीका) पाणीनी व्यवस्था करनारी–पाणी भरनारी दासी.

पाणजंभग. पुं० (पानजृम्भक) जळने सारुं नरसुं बनावनार देव; जंभकादेवनी एक जात.

पाणत. पुं० (प्राणत) दशमा देवलोकनुं प्राणत नामे विमान.

पाणपुन्न. न० (पानपुण्य) अनुकंपाथी तरस्याने पाणी आपवाथी थतुं पुण्य; पुण्यना नव प्रकारमांनो एक.

पाणप्पिय. पुं० (प्राणप्रिय) पति; प्राणथी वहालो

पाणय. पुं० (प्राणत) प्राणत नामे दशमो देवलोक. (२) ते देवलोकमां रहेनार देव. (३) १० मा देवलोकनो इन्द्र.

पाणय. न० (पानक) पीवानी वस्तु.

पाणयग. त्रि० (प्राणतग) प्राणत देवलोक सम्बन्धी.

पाणवह. पुं० (प्राणवध) हिंसा.

पाणविप्परियासिया. स्त्री० (पानविपर्यासिका) पाणीनो विपर्यास थयो होय ते.

पाणविहि. पुं० (पानविधि) शरीरने अनुकूळ के प्रतिकूळ, भारे के हलकुं. पाणी जाणवानी कळा.

पाणसाला. स्त्री० (पानशाला) पाणीयारुं.

पाणसुहुम. न० (प्राणसूक्ष्म) सूक्ष्म जन्तु.

पाणह स्त्री (उपानह) खासडु; पगरखुं.

पाणाइवाय. पुं० (प्राणातिपात) प्राणीनो वध करवो ते; जीवहिंसा.

पाणाइवायकिरिया. स्त्री० (प्राणातिपातक्रिया) प्राणीनो नाश करवाथी लागती क्रिया.

पाणाइवायविरमण. न० (प्राणातिपातविरमण) जीवहिंसाथी निवर्तवुं ते; अहिंसा नामे प्रथम व्रत.

पाणाउ. पुं० न० (प्राणायुस्) प्राणायु नामे बारमो पूर्व, जेमां प्राणी अने आयुष्यनुं वर्णन हतुं.

पाणातिपात. पुं० (प्राणातिपात) जीवहिंसा.

पाणाम. પુ० (प्राण) નીચે શ્વાસ મુકવો તે; નિઃશ્વાસ.

पाणामा. स्त्री० (प्राणामी) પ્રાણામિકી પ્રવ્રજ્યા કે જેમાં દરેકને પ્રણામ કરવો એ મુખ્ય ધર્મ છે.

पाणि. पुं० (प्राणिन्) પ્રાણીવર્ગ.

पाणि. पुं० (पाणि) હાથ.

पाणि. न० (पानीय) પાણી; જળ. (२) એક જાતની પાણીમાં થતી વેલ-વનસ્પતિ વિશેષ.

पाणिग्गहण. न० (पाणिग्रहण) પાણિ ગ્રહણ કરવું; વિવાહ સંસ્કાર.

पाणितल. न० (पाणितल) હથેળી.

पाणिपडिग्गाहि. પુ० (पाणिप्रतिग्रहिन्) કરપાત્રમાં ભિક્ષા લેનાર સાધુ; જિનકલ્પી.

पाणिय. न० (पानीय) જળ; પાણી.

पाणियघरिय. त्रि० (पानीयगृहिक) પાણી પાનાર; પાણીયારાની વ્યવસ્થા કરનાર.

पाणियघरिया. स्त्री० (पानीयगृहिका) પાણીયારી; પાણી ભરનારી.

पाणी. स्त्री० (पानी) એ નામની એક વેલ.

पाणु. पुं० न० (प्राण) તન્દુરસ્ત માણસના એક શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણનો કાળ; સંખ્યાની આવલિકા પ્રમાણનો એક કાળ વિભાગ.

पाणुलिंग. न० (प्राणोलिंग) કીડીઆરૂ, કથવા વિગેરે સૂક્ષ્મ જીવો.

पात. न० (पात्र) પાતરૂં; ભાજન.

पातग. पुं० (पातक) પાપ.

पातबंधण. न० (पात्रबंधन) જૈન મુનિઓનું એક ઉપકરણ; પાતરાં બાંધવાનું એક વસ્ત્ર.

पातरास. પુ० (प्रातराश) સવારનું ખાણું; સીરામણ.

पाताल. पुं० (पाताल) સમુદ્ર.

पाती. स्त्री० (पात्री) ન્હાનું પાત્ર; પ્યાલી.

पातो. अ० (प्रातर्) પ્રાતઃકાળ.

पाद. पुं० (पाद) પગ.

पादकेसरिया. स्त्री० (पादकेशरिका) પુંજણી; ગુચ્છો.

पादपीठ. पुं० (पादपीठ) પગ રાખવાનો બાજોઠ.

पादसम. त्रि० (पादसम) ગેય વિશેષ.

पादुया. स्त्री० (पादुका) ચાખડી.

पादोहुणय. न० (पादोद्ग्रह) દષ્ટિવાદાન્તર્ગત સિદ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો ત્રીજો ભેદ.

पादोसिय. त्रि० (प्रादोषिक) સવારનું.

पाभाइय. त्रि० (प्राभातिक) પ્રભાતકાળનુ.

पामन्न न० (प्रामाण्य) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણમાં રહેલું પ્રમાણપણું.

पामर. त्रि० (पामर) નીચ; તુચ્છ.

पामरजण. પુ० (पामरजन) નીચ માણસ.

पामिच. न० (प्रामित्य) સાધુને માટે ઉછીનું લઇ વ્હોરાવવુ તે; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો નવમો દોષ.

पामुक्ख त्रि० (प्रमुख्य) મુખ્ય; અગ્રણી

पामूल. न० (पादमूल) ચરણ સમીપની જગ્યા.

पामोक्ख त्रि० (प्रमुख्य) પ્રમુખ; મુખી. અગ્રેસર.

पाय. पुं० (पाद) પગ; ચરણ (२) શ્લોક કે ગાથાનો ચોથો ભાગ, પદ. (૩) પલંગ, પાટ વગેરેનો પાયો.

पाय. न० (पात्र) પાત્ર; પાતરાં.

पाय. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને.

पाय. पुं० (पात) પડવું.

पायं. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને.

पाय. अ० (प्रातर्) પ્રાતઃકાળ; પ્રભાત.

पायंजलि. पुं० (पातञ्जलि) પતંજલિ મુનિનું બનાવેલ પુસ્તક.

पायकंचणिआ. स्त्री० (पादकांचनिका) પગ ધોવા માટેની સોનાની પાત્રી.

पायकंबल. पुं० न० (पादकम्बल) પાથરણું; પગે પાથરવાનો કાંબળો.

पायकेसरिया स्त्री० (पात्रकेसरिका) પાત્રાને પુંજવાની પુંજણી; વસ્ત્રખંડ.

पायखज्ज. त्रि० (पाकखाद्य) રાંધીને ખાવા યોગ્ય.

पायग्गहण. न० (पादग्रहण) પાયવંદન, નમસ્કાર.

पायचउत्थ. त्रि० (पात्रचतुर्थ) ત્રણ વસ્ત્ર અને ચોથું પાત્ર ધરનાર.

पायचार. पु० (पादचार) પગે પાળાચાલવુતે.

पायच्छिण्ण. न० (पादच्छिन्न) પગ છેદવાની સજા

पायच्छित्त. पु० न० (प्रायश्चित्त) પાપનો પશ્ચાત્તાપ, ગુન્હા-અપરાધની શુદ્ધિ માટે ઠરાવેલ તપ વગેરે

पायजाल न० (पादजाल) આભરણ વિશેષ.

पायट्ठवण. न० (पात्रस्थापन) પાત્રાની નીચે મુકવાનું એક ચોખડું કપડું

पायड त्रि० (प्रकट) પ્રગટ; ખુલ્લુ

पायड. त्रि० (प्रावृत) આચ્છાદિત

पायण. न० (पायन) પાન કરાવવુ. પાવુ

पायणेउर. न० (पादनूपुर) પગમા પહેરવાની ઝાંઝર વિગરે.

पायतल. न० (पादतल) પગનુ તળીયું.

पायत्त. न० (पादात) પદાતિ-પાયદળ લશ્કરનો સમૂહ.

पायत्ताणिय. न० (पादातानीक) પાયદળ સૈન્ય.

पायद्दद्दर. न० (पाददर्दर) પગે કરી જમીનને ચપેટા મારવા તે.

पायनिज्जोग. पु० (पात्रनिर्योग) પાત્રાની સામગ્રી; જૈન સાધુઓનાં ઉપકરણ જેવાં કે-પાત્ર, પાત્રબન્ધ, પાત્ર સ્થાપન, પાત્ર કેશરિકા, પટલ, રજોહરણ અને ગુચ્છો વગેરે.

पायपडण. न० (पादपतन) પગમાં પડવું; નમવું.

पायपडिमा. स्त्री० (पात्रप्रतिमा) પાત્રા સંબધે પ્રતિમા-અભિગ્રહ વિશેષ.

पायपडिलेहणिया. स्त्री० (पात्रप्रतिलेखनिका) એક વેંત અને ચાર આંગળનો પાત્રાં પુંજવાનો વસ્ત્રનો કકડો.

पायपडिलेहणी. स्त्री० (पात्रप्रतिलेखिनी) પાત્ર પુંજવાનુ એક ઉપગરણ; કેસરિઓ; પુંજણી.

पायपालंब. पु० (पादप्रलम्ब) પગ સુધી લટકતુ આભરણ વિશેષ; ઝુમણું.

पायपीठ न० (पादपीठ) બાજોઠ, પગ રાખવાનું આસન.

पायपुंछण. न० (पादप्रोञ्छन) પગની રજ લુછવાનુ રજોહરણ.

पायबंधण. न० (पात्रबन्धन) પાત્રા બાંધવાની કે રાખવાની ઝોળી.

पायमूल. न० (पादमूल) પર્વતની તળેટી. (૨) પગ પાસે; હજૂરમાં; સેવામાં.

पायय. त्रि० (प्राकृत) પ્રાકૃત; સાધારણ. (૨) સ્ત્રી० પ્રાકૃત ભાષા; લોક ભાષા.

पाययजण. पु० (प्राकृतजन) સામાન્ય પુરૂષ.

पायया स्त्री० (प्राकृता) પ્રાકૃત ભાષા.

पायया. स्त्री० (पादुका) ચાખડી; પાદુકા.

पायरास. पु० (प्रातराश) શીરામણી; સવારનુ જમણ.

पायरेणु. स्त्री० (पादरेणु) પગની ધુળ રજ.

पायलेहणिया. स्त्री० (पादलेखनिका) પગ સાફ કરવાનુ એક કાષ્ટમય સાધન

पायव. पुं० (पादप) વૃક્ષ, ઝાડ.

पायवंदण. न० (पादवंदन) પગે લાગવુ.

पायवंदय त्रि० (पादवन्दक) ઢીંચણ પર બેસી નીચા વળી વદન કરનાર.

पायवडिया. स्त्री० (पादपतिका) પ્રણામ વિશેષ.

पायविहार. पु० (पादविहार) પગે વિહાર કરવો તે.

पायवीढ. न० (पादपीठ) જુઓ "પાયપીઢ" શબ્દ.

पायस. પું૦ ન૦ (पायस) ખીર; દુધપાક.

पायसंजय. પુ૦ (पादसंयत) કાચબાની પેઠે પગને પાપથી ગોપવી સંયમમાં રાખનાર મુનિ.

पायसाहम्म. ન૦ (पादसाधर्म्य) એક ભાગથી સમાનપણું; એક અંશે સમાનધર્મ.

पायसीसग. પું૦ (पादशीर्षक) પલંગ, કપાટ વગેરેનો પાયાનો ઉપરનો ભાગ.

पायसो. અ૦ (प्रायशस्) ઘણું કરીને.

पायहंस. પું૦ (पादहंस) એક જાતનો હંસ.

पायार. પું૦ (प्राकार) કિલ્લો.

पायाल. પું૦ (पाताल) લવણ સમુદ્રમાં આવેલ પાતાળ કળશા (૨) પાતાળલોક; અધોલોક.

पायालकलस. પું૦ (पातालकलश) લવણ સમુદ્રમાંના પાતાળ કળશા.

पायावच्च. પું૦ (प्राजापत्य) પ્રાજાપત્ય નામે અહોરાત્રનું ચૌદમુ મુહૂર્ત.

पायाहिणा. સ્ત્રી૦ (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા કરવી; ચોતરફ ફરી વળવુ તે.

पायु. પું૦ (पायु) પુંઠ; અપાનપ્રદેશ.

पार. પુ૦ ન૦ (पार) છેડો; અંત; કાંઠો. (૨) પરલોક; આગામી જન્મ. (૩) નરકાદિ જન્મ. (૪) મોક્ષ.

पारंगम. ત્રિ૦ (पारंगत) પાર પામનાર. (૨) ન૦ પાર ગમન.

पारंचि. ત્રિ૦ (पाराञ्चिन्) સર્વોત્કૃષ્ટ દશમુ પ્રાયશ્ચિત કરનાર.

पारंचिय. ત્રિ૦ (पारांचिक) } પારૂંચિય નામે
पारंचिय. ત્રિ૦ (पाराञ्चित) } દશમું પ્રાયશ્ચિત્ત; સાધુને ગૃહસ્થનો વેષ પ્હેરાવી અમુક વખત રાખવો તે. (૨) ન૦ તપ વિશેષ; સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રાયશ્ચિત્ત.

पारंभ. પું૦ (प्रारंभ) આરંભ; શરૂઆત.

पारग. ત્રિ૦ (पारग) પાર પામનાર; છેડો લેનાર.

पारगमन. ન૦ (पारगमन) પાર પામવું તે.

पारगय. ત્રિ૦ (पारगत) પાર પામેલ.

पारगामि. ત્રિ૦ (पारगामिन्) પાર પામનાર.

पारण. ન૦ (पारण) ઉપવાસાદિ પૂર્ણ થયા પછી ખાવુ તે; પારણું.

पारणा. સ્ત્રી૦ (पारणा) વ્રતનું પારણું કરવું તે.

पारतंत. ન૦ (पारतन्त्र्य) પરતંત્રપણું.

पारत्त. ત્રિ૦ (पारत्र) પરલોક સમ્બન્ધિ; પારલૌકિક.

पारदारिय. ત્રિ૦ (पारदारिक) પરસ્ત્રી સેવનાર; વ્યભિચારી.

पारद्ध. ન૦ (प्रारब्ध) ભાગ્ય; નશીબ.

पारद्धिय. ત્રિ૦ (पापर्द्धिक) પારાધી; શિકારી.

पारलोइय. ત્રિ૦ (पारलौकिक) પરલોક સંબંધી.

पारय. ત્રિ૦ (पारग) પારગામી.

पारविउ. ત્રિ૦ (पारविद्) આરપારને જાણનાર.

पारस. પું૦ (पारस) પારસ નામનો અનાર્ય દેશ. (૨) ત્રિ૦ પારસ દેશનો રહીશ.

पारसी. સ્ત્રી૦ (पारसी) પારસ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી. (૨) લિપિ વિશેષ; ફારસી લિપિ.

पाराभोग. ત્રિ૦ (पाराभोग) સંસારનો પાર પમાડનાર.

पारायण. ન૦ (पारायण), પાર પામવુ તે.

पारावत } પુ૦ (पारावत) પારેવો. (૨)
पारावय. } વૃક્ષ વિશેષ.

पारासर. પું૦ (पाराशर) એ નામના એક ઋષિ કે જેણે પારાશર સ્મૃતિ બનાવી છે. (૨) વનનું જાનવર. (૩) ન૦ ગોત્ર વિશેષ, જે વશિષ્ઠ ગોત્રની એક શાખા છે. (૪) ત્રિ૦ તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

पारिग्गाहिया. સ્ત્રી૦ (पारिग्रहिकी) પરિગ્રહ–ધન, ધાન્યાદિકની મમતાથી લાગતી ક્રિયા.

पारिच्छिज्ज न० (पारिच्छेद्य) પરીક્ષાથી વેચાતી વસ્તુ–સોનું, હીરા, મણિ વગેરે.

पारिजाणिय. न० (पारियानिक) ક્રીડા નિમિત્તે વપરાતો રથ.

पारिजाय. पुं० (पारिजात) પારિજાત નામનું દેવોનું વૃક્ષ; કલ્પવૃક્ષ.

पारिट्ठावणिया. स्त्री० (परिष्ठापनिकी) ઝાડો પેસાબ વગેરે શાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક પરઠવવા–નાખવા તે; પાંચમી સમિતિ.

पारिणामिय. पु० (पारिणामिक) દ્રવ્યનું પરિણમવું અથવા પરિણામથી નિષ્પન્ન પારિણામિક ભાવ; છ ભાવમાંનો એક.

पारिणामिया स्त्री० (पारिणामिकी) પાકી ઉમરે ઉત્પન્ન થતી બુદ્ધિ; બુદ્ધિનો એક પ્રકાર.

पारितावणिया. स्त्री० (पारितापनिकी) પરને દુઃખ–પીડા ઉપજાવવાથી લાગતી ક્રિયા–કર્મબંધ.

पारितोसिय. न० (पारितोषिक) ઈનામ; બક્ષીશ.

पारिप्पव. पुं० (पारिप्लव) એક જાતનું પક્ષી.

पारिय. त्रि० (पारित) પારેલું; સમાપ્ત કરેલું.

पारियट्टिय. पुं० (परिवर्तित) પરિવર્તિત નામનો દોષ; સાધુને માટે કોઇ વસ્તુ અદલબદલ કરી, ઠીકઠાક તૈયાર રાખી હોય, તે લેવાથી સાધુને લાગતો એક આહારનો દોષ.

पारियल्ल. न० (परिवर्त्त) ચક્ર–પૈડાનો ઘેરાવો.

पारियावणिया. स्त्री० (पारितापनिकी) જુઓ "પારિતાવણિયા" શબ્દ.

पारिवासण. न० (परिवासन) વાસી રાખવું.

पारिवासिय. त्रि० (परिवासित) પહેલા પહોરનું. (૨) ગતદિનનું; ગઇકાલનું; વાસી.

पारिसाडणिया. स्त्री० (पारिशाटनिकी) પરિત્યાગથી થતો કર્મબન્ધ.

पारिहत्थिय. त्रि० (पारिहस्तिक) સ્વભાવમાં કુશળ.

पारिहारिय. त्रि० (पारिहारिक) જેના ઘરની ભિક્ષા સાધુએ તજવી જોઇએ તે; સેજ્જાંતરીઓ વગેરે. (૨) પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય; ગુન્હેગાર.

पारिहासय. न० (पारिहासक) કુળ વિશેષ.

पारी. स्त्री० (   ) ભાજન વિશેષ.

पारेवई. स्त्री० (पारापती) પારેવી; કબૂતરની માદા.

पारेवत. / **पारेवय.** पु० (पारावत) કબૂતર, પારેવો. (૨) પારેવાના રંગ જેવું ખાટા રસવાળું એક ફળ. (૩) વૃક્ષ વિશેષ.

पाल. त्रि० (पाल) પાળનાર; રક્ષણ કરનાર. (૨) न० આભૂષણ વિશેષ.

पालंक न० (पालङ्क्य) એ નામની શાક કરવાની ભાજી.

पालंगा. स्त्री० (पालक्या) એક જાતનું ફળ.

पालंब पु० (प्रालम्ब) ગળામાં પહેરવાની લાંબી માળા; ઝુમણું.

पालक. न० (पालक) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન.

पालक्का. स्त्री० (पालंक्या) એ નામની પ્રસિદ્ધ લીલી વનસ્પતિ.

पालणा स्त्री० (पालना) રક્ષા કરવી તે; પાલના કરવી તે; પાલન.

पालणी स्त्री० (पालनी) પાલન કરનારી; રક્ષણ કરનારી; (સ્ત્રી)

पालन. न० (पालन) પાલન; રક્ષણ.

पालय. पुं० (पालक) શક્રેન્દ્રના વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવ (૨) શક્રેન્દ્રનું વિમાન. (૩) त्रि० પાલન કરનાર.

पालि. स्त्री० (पालि) તળાવ આદિને ફરતી પાળ.

पालिजातय. पु० (पारिजातक) વૃક્ષ વિશેષ.

पालित्त. पुं० (पादलिप्त) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

पालिय. पु० (पालित) એ નામનો એક વ્યાપારી શ્રાવક. (૨) ત્રિ૦ પાળેલું, બચાવેલું.

पालिया. स्त्री० (पालिका) વનસ્પતિ વિશેષ.

पालियाअ. पु० (पारिजात) પારિજાત વૃક્ષ.

पालियायय. पुं० (पारिजातक) જુઓ "પાલિયાઅ" શબ્દ.

पाली. स्त्री० (पाली) પલ્યોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ. (૨) પાણી રોકવાનો બન્ધ; પાળ.

पालुकिमिय. पुं० (पालुकृमिक) કરમીયા, જંતુ વિશેષ.

पाव. पुं० न० (पाप) અશુભ કૃત્યથી બંધાતુ અશુભ કર્મ; પાપ; નવ તત્ત્વમાંનું ચોથુ તત્ત્વ; (૨) દુષ્કૃત્ય; અશુભ કૃત્ય, જીવહિંસાદિ. (૩) ત્રિ૦ પાપી; અધર્મી. (૪) અશુભ.

पावंस. त्रि० (पापीयस्) પાપી; પાપ કરનાર.

पावकम्म. न० (पापकर्मन्) અશુભ કર્મ.

पावकिरिया. स्त्री० (पापक्रिया) પાપકારી ક્રિયા.

पावग. पुं० (पावक) અગ્નિ.

पावजीवि. त्रि० (पापजीविन्) પાપથી જીવનાર.

पावण. त्रि० (पावन) પવિત્ર.

पावण. न० (प्लावन) પરઠવવું; નાખી દેવું.

पावणा. न० (प्रापण) મેળવવું.

पावणिय. पुं० (प्रावचनिक) પ્રવચન વાંચનાર આચાર્ય.

पावदिट्ठि. त्रि० (पापदृष्टि) અશુભ દૃષ્ટિવાળો; છિદ્રગ્રાહી.

पावधम्म. पुं० (पापधर्म) સાવદ્ય કાર્ય.

पावपयडि. स्त्री० (पापप्रकृति) પાપની ૮૨ પ્રકૃતિ.

पावफलविवाग. पु० (पापफलविपाक) વિપાક સૂત્રનો દુઃખવિપાક રૂપ એક વિભાગ-પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ (૨) પાપફળનો વિપાક.

पावय. त्रि० (प्रावृत) ઢંકાએલ; આચ્છાદિત

पावय. पु० (पावक) અગ્નિ.

पावय. पु० (प्रापक) પ્રાપ્ત કરાવનાર.

पावयण. न० (प्रवचन) આગમ; સિદ્ધાન્ત. જૈનશાસન.

पावयणि. त्रि० (प्रवचनिन्) સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરનાર; તીર્થંકર ગણધર વગેરે.

पावयणिय. त्रि० (प्रावचनिक) આગમવેત્તા. યુગ પ્રધાન આચાર્ય.

पावर. न० (प्रावर) રોમવાળુ વસ્ત્ર. (૨) મ્હોટો કામળો

पावरण. पु० (प्रावरण) વસ્ત્ર વિશેષ; દુપટ્ટો.

पावलोग. पु० (पापलोक) નરક આદિ દુર્ગતિ.

पावसग्ग. त्रि० (प्रावृषेण्य) ચોમાસામાં જન્મેલ

पावसउण. पुं० (पापशकुन) શિકારી પક્ષી: પાપી પક્ષી.

पावसमण. पु० (पापश्रमण) દોષી-પાપી સાધુ

पावसियालग. पु० (पापशृगालक) પાપ શીયાળિયા.

पावसुमिण. पुं० न० (पापस्वप्न) ખરાબ સ્વપ્નુ

पावसुय. न० (पापश्रुत) અધર્મિ-પાખડીનુ શાસ્ત્ર

पावहियय. न० (पापहृदय) પાપમય હૃદય. દુષ્ટ અન્તઃકરણ.

पावा. स्त्री० (पापा) શૂરસેન દેશમા પ્રસિદ્ધ નગરી. (૨) પાપણી સ્ત્રી.

पावाइ. }
पावाइय. } त्रि० (प्रवादिन्) વાદ કરનાર વાદી.

पावाइय. त्रि० (प्रवादित) વગાડેલ.

पावाउय. }
पावाउय } त्रि० (प्रावादुक) વાદી; વાદ કરનાર; પૂર્વપક્ષી.

पावार. पु० (प्रावार) વસ્ત્ર વિશેષ; દુપટ્ટો.

पावावली. स्त्री० (पापवल्ली) એ નામની એક વેલ.

पाविट्ठ. त्रि० (पापिष्ठ) પાપી.

पाविय. त्रि० (प्राप्त) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ.

पाविया. स्त्री० (पापिका) પાપાચરણવાળી સ્ત્રી.

पावेस. त्रि० (प्रावेश्य) રાજસભાદિમાં પહેરવા યોગ્ય વસ્ત્ર.

पावेस. पुं० (प्रावेश) વસ્ત્રની બન્ને તરફ લટકતા રૂછાં.

पास. पुं० (पाश) એ નામનો દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

पास. पु० (पार्श्व) ત્રેવીશમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) न० પાસે; નજીક; પડખે. (૩) પડખુ; પાસુ.

पास. पु० (पाश) પાસલો; બન્ધન; શસ્ત્ર વિશેષ.

पासश्रो. श्र० (पार्श्वतस्) પડખે; નજીક.

पासंगिय. त्रि० (प्रासंगिक) પ્રસંગોપાત્ત.

पासंड. पु० (पाषण्ड) ધર્મને નામે ચાલતો ઢોંગ; મિથ્યાદર્શન. (૨) त्रि० પાખંડી; નાસ્તિક. (૩) न० વ્રત.

पासंडत्थ. पु० (पाषण्डस्थ) પાખંડી, કુમતિ.

पासंडि. त्रि० (पाषण्डिन्) ખોટો મત ચલાવનાર.

पासंदण. न० (प्रस्यन्दन) ઝરવુ; ટપકવુ.

पासक. न० (पाशक) પાશા ઢાળવાની કળા.

पासग. पुं० (पाशक) ફાસી. (૨) પાસા, જુગાર ખેલવાનું સાધન.

पासग. पु० (दर्शक) સર્વજ્ઞ; તીર્થંકર. (૨) त्रि० દેખાડનાર.

पासग्गाह. पुं० (पाशग्राह) પાશલો લઇ ચાલનાર.

पासण. न० (दर्शन) દર્શન; દેખવુ.

पासणया. } **पासणा.** } स्त्री० (दर्शन) દેખવું; જોવું.

पासणिय. त्रि० (प्राश्निक) શુભાશુભ પ્રશ્નોનાં ફળાફળ કહેનાર. (૨) પ્રશ્ન કરનાર.

पासत्थ. त्रि० (पाशस्थ) પાશ-કર્મબન્ધમાં રહેનાર સાધુ સાધુપણાથી પતિત.

पासत्थ. त्रि० (पार्श्वस्थ) પાસત્થો· આચાર ભ્રષ્ટ.

पासत्थविहारि. त्रि० (पार्श्वस्थविहारिन्) ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થવાય તેવું અનુષ્ઠાન કરનાર

पासबंधण. न० (पाशबन्धन) પાશલાનુ બન્ધન.

पासवण. न० (प्रस्रवण) પેશાબ.

पासवणया. स्त्री० (   ) જુઓ " પાસણા " શબ્દ.

पासवणापद. न० (   ) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીશમા પદનુ નામ.

पासाईय. त्रि० (प्रासादीय) મનને પ્રસન્ન કરનાર.

पासाण पु० (पाषाण) પથ્થર.

पासाणघर न० (पाषाणगृह) પથ્થરનુ ઘર. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ

पासाद. पु० (प्रासाद) હવેલી· મહેલ.

पासादीय. त्रि० (प्रासादीय) ચિત્તને પ્રસન્ન કરનાર.

पासामिग्र. पु० (पाशमृग) એ નામનો એક યક્ષ.

पासाय. पु० (प्रासाद) મહેલ, ભવન· હવેલી.

पासायवडिंसय पु० (प्रासादावतंसक) દેવતાને રહેવાનો મહેલ.

पासावच्चिज्ज. पु० (पार्श्वापत्यीय) ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અનુયાયી-શિષ્ય, પ્રશિષ્ય વગેરે.

पासित. त्रि० (पाशित) પાશ-ભયના સ્થાનો.

पासिय. त्रि० (दृश्य) દર્શનીય, જોય.

पासिय. त्रि० (पाशिक) પાશમાં ફસાવનાર.

पासिय पु० (पाशित) ફળ વિશેષ.

पासिल्ल. } **पासिल्लय.** } त्रि० (पार्श्विक) પડખાભર સુનાર. (૨) પાસે રહેનાર.

पासुत्त. त्रि० (प्रसुप्त) સુનેલો; ઉંઘી ગયેલો.

पाहणा. स्त्री० (उपानह्) જૂતી; મોજડી.

पाहणया. } **पाहन्न.** } न० (प्राधान्य) મુખ્યતા; પ્રધાનપણું.

पाहाण. पुं० (पाषाण) પથ્થર.

पाहुड. पुं० (प्राभृत) અધ્યયન અને શતકની માફક પૂર્વનું એક પ્રકરણ; અધ્યાય. (૨) ઉપહાર; ભેટ. (૩) કલેશ; ક્રોધ.

पाहुडपाहुड. न० (प्राभृतप्राभृत) પ્રકરણમાં પ્રકરણ હોય તે પ્રાભૃતપ્રાભૃતનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडपाहुडसमास. पुं० (प्राभृतप्राभृतसमास) એકથી વધારે પાહુડાપાહુડાનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडसमास. पु० (प्राभृतसमास) એકથી વધારે પાહુડાનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडिया. स्त्री० (प्राभृतिका) નજરાણું; ભેટ. (૨) ન્હાનો અધ્યાય. (૩)સાધુને પ્રાહુણા તરીકે માની બક્ષીસ તરીકે આહારાદિક આપવાથી લાગતો એક દોષ.

पाहुण. पुं० (प्राघूर्ण) મેમાન; પ્રાહુણો.

पाहुणग. पुं० (प्राघूर्णक) મેમાન; અભ્યાગત, પ્રાહુણો.

पाहुणिय. पुं० (प्राघूर्णिक) છઠ્ઠા ગ્રહનું નામ.

पाहुणिज्ज. त्रि० (पाहुणीय) પ્રકર્ષે કરી આહ્વાન કરવા યોગ્ય.

पाहेज्ज. पुं० (पाथेय) ભાતું.

पाहेणग. न० (प्रहेणक) લાડુ વિગેરેનું લ્હાણું.

पाहेय. न० (पाथेय) મુસાફરીમાં ખાવાનું ભોજન; ભાતું.

पि. अ० (अपि) પણ; વળી. (૨) સંભાવના.

पिअंगु. पुं० (प्रियंगु) પ્રિયંગુ; ગજપીપર. (૨) સ્ત્રી. એક સ્ત્રીનું નામ.

पिआमह. पुं० (पितामह) દાદો; બાપનો બાપ.

पिइ. पुं० (पितृ) પિતા; બાપ. (૨) પિતૃદેવતા; અશ્લેષા નક્ષત્રનો સ્વામી.

पिइपज्जय. पुं० (पितृप्रार्यक) બાપ દાદા; વડવા; પૂર્વજો.

पिइय. त्रि० (पैतृक) પિતાનું; પિતા સંબંધી.

पिउ. पुं० (पितृ) બાપ.

पिउच्छा. } **पिउत्था.** } स्त्री० (पितृस्वसृ) ફોઇ; બાપની બહેન.

पिउपज्जय. पु० (पितृप्रार्यक) જુઓ "પિઇપજ્જય" શબ્દ.

पिउमंद. पुं० (पिचुमद) લીંબડાનું ઝાડ.

पिउवण. न० (पितृवन) સ્મશાન.

पिउसेणकण्हा. स्त्री० (पितृसेनकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનુ નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

पिउस्सियपति. पुं० (पितृस्वसृपति) ફુવો.

पिउस्सिया. स्त्री० (पितृस्वसृ) બાપની બ્હેન, ફોઇ.

पिंकार. पुं० (अपिकार) અપિકાર, અપિ શબ્દ.

पिंग. पुं० (पिङ्ग) ચાતક પક્ષી. (૨) વર્ણ-રંગ વિશેષ.

पिंगच्छ. त्रि० (पिंगाक्ष) પીળાં નેત્રવાળુ.

पिंगल. पु० (पिंगल) પીળો રંગ. (૨) त्रि० કપિલ રંગનું. (૩) પિંગળ નામનો ગ્રહ. (૪) પિંગળ નામનો શ્રાવક, કે જેણે ખંધક સંન્યાસીને પ્રશ્નો પૂછ્યા હતા. (૫) જીવ વિશેષ. (૬) ચક્રવર્તીનો એક ભંડાર.

पिंगलक्ख. त्रि० (पिंगलाक्ष) માંજરી આંખવાળું. (૨) पुं० એક પક્ષી.

पिंगलय. પું૦ (पिंगलक) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક કે જેમાં સર્વ પ્રકારનાં આભૂષણોનો સમાવેશ થાય છે. (૨) રાહુના પુદ્‌ગળનો એક ભેદ.

पिंगलायण. ન૦ (पिङ्गलायन) ગોત્ર વિશેષ; કૌત્સગોત્રની એક શાખા. (૨) પું૦ સ્ત્રી૦ તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

पिंगायण. પું૦ (पिंगायन) કુત્સગોત્રની શાખા. (૨) ત્રિ૦ તે શાખામાં જન્મેલ. (૩) ન૦ મઘા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

पिंगुल. પુ૦ (पिङ्गुल) પક્ષી વિશેષ.

पिंजण. ન૦ (पिञ्जन) પીંજવું.

पिंजर. પુ૦ (पिञ्जर) પીતરક્તવર્ણ. (૨) તે વર્ણવાળુ.

पिंड. પુ૦ (पिण्ड) પિંડો. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ; કન્દની એક જાત. (૩) સંચય; પરિગ્રહ. (૪) ખોરાક; મોદકાદિ આહાર. (૫) કોળીયો. (૬) શરીર.

पिंडअ. પુ૦ (पिण्डक) પગે ચોટતાં કીચડના પિંડા વળે તેટલો કાદવ; મધ્યમ કીચડ. (૨) મોદકાદિ ખોરાકનો પિંડો. (૩) સંગ્રહ. (૪) સમુદાય.

पिंडगुड. પુ૦ } (पिण्डगुड) ભિલા તથા
पिंडगुला. સ્ત્રી૦ } રવાનો ગોળ; કઠણ ગોળ.

पिंडणा. સ્ત્રી૦ (पिण्डना) ખાંડ વગેરે ખાદ્ય પદાર્થોનું સામાન્ય મિશ્રણ. (૨) સમૂહ.

पिंडत्थ. પું૦ (पिण्डार्थ) પદ સમુદાયનો અર્થ; વાક્યાર્થ.

पिंडनिज्जुत्ति. સ્ત્રી૦ (पिण्डनिर्युक्ति) જેમાં પિંડ એટલે આહારના ગુણદોષ સમ્બન્ધી વિવેચન છે તે પુસ્તક.

पिंडनियर. પું૦ (पिण्डनिकर) પિંડનો જથ્થો; પિતૃપિણ્ડ; શ્રાદ્ધનું ભોજન.

पिंडपगइ. સ્ત્રી૦ (पिण्डप्रकृति) અવાન્તર ભેદવાળી કર્મપ્રકૃતિ—જેમ નામકર્મની ગતિ જાતિ આદિ પ્રકૃતિ.

पिंडमह. પું૦ (पिण्डमह) પિતૃપિંડ—શ્રાદ્ધનો મહોત્સવ.

पिंडलग. ન૦ ( ) પુષ્પની છાબડી.

पिंडवद्धण. પું૦ (पिण्डवर्द्धन) આહારની વૃદ્ધિ.

पिंडवद्धावण. ન૦ (पिण्डवर्द्धन) બાળકના ખોરાકની વૃદ્ધિ થાય તે પ્રસગે સંસ્કાર કરવામાં આવે તે.

पिंडवात. } પું૦ (पिण्डपात) ભિક્ષા; ગોચરી.
पिंडवाय. }

पिंडसेणकराहा. સ્ત્રી૦ (पिण्डसेनकृष्णा) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.

पिंडहलिद्दा. સ્ત્રી૦ (पिण्डहरिद्रा) પિંડરૂપ હળદર.

पिंडालु. પુ૦ (पिण्डालु) કન્દ વિશેષ; પિંડાળુ.

पिंडि સ્ત્રી૦ (पिंडि) કકડો. (૨) ઝુમખા.

पिंडिआ. સ્ત્રી૦ (पिण्डका) છિપ્પર.

पिंडित. ત્રિ૦ (पिण्डित) સંચય કરેલું.

पिंडिम. ત્રિં૦ (पिण्डिम) પિણ્ડ—જથ્થારૂપ.

पिंडिय. ત્રિ૦ (पिण्डित) ભેળું થયેલું; એકઠું કરેલું.

पिंडी. સ્ત્રી૦ (पिण्डी) ગુચ્છો. (૨) ગોળો; વર્તુળાકાર વસ્તુ.

पिंडेसणा. સ્ત્રી૦ (पिण्डैषणा) પિણ્ડૈષણા નામનું આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનું પ્રથમ અધ્યયન. (૨) પિંડ—આહારની એષણા—દોષાદોષ નિરીક્ષણ.

पिंडेसिय. ત્રિ૦ (पिण्डैषिक) ભિક્ષામાટે ફરનાર.

पिंडोलअ. } પુ૦ (पिण्डोलगक) ભિક્ષા
पिंडोलग. } ઉપર નિર્વાહ ચલાવનાર; ભિક્ષુક.

पिंसुअ. પુ૦ (पिंशुक) ચાંચડ.

पिच्छ. ન૦ (पिच्छ) પિચ્છું, પાંખ; મોર પીંછી.

पिच्छअ. પું૦ (पिच्छक) પાંખ. (૨) પક્ષી.

पिच्छणा. ન૦ (प्रेक्षण) જોવું; દેખવું.

पिच्छणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) જોવા યોગ્ય.

पिच्छाघर. न० (प्रेक्षागृह) પ્રેક્ષકોને બેસવાનું સ્થાન.

पिच्छि. पुं० (पिच्छिन्) મોરપીંછ ધરનાર એક પ્રાચીન અન્યતીર્થિ વર્ગ.

पिज्ज. पुं० न० (प्रेमन्) પ્રેમ, સ્નેહ.

पिटक. पुं० (पिटक) પેટી; મંજૂષ.

पिट्ट. न० (पेट) પેટ.

पिट्टण. न० (पिट्टन) પિટ્ટણાં પાટવાં તે. (૨) મારવુ.

पिट्टण. न० (पीडन) પીડા; કલેશ.

पिट्टावण. न० (पिट्टन) બીજાની પાસે પિટ્ટણાં પીટાવવા તે.

पिट्ठ. पुं० न० (पिष्ट) લોટ; પીસેલી વસ્તુ.

पिट्ठ. न० (पृष्ठ) પુઠ (૨) પૃષ્ઠ; પીઠ.

पिट्ठओ अ० (पृष्ठतस्) પછવાડેથી; પુઠે; પીઠ તરફ.

पिट्ठंत. न० (पृष्ठांत) અપાનદ્વાર

पिट्ठकरंडय. पुं० (पृष्ठकरण्डक) બરડાનું હાડકુ.

पिट्ठनिप्फन्न. त्रि० (पिष्टनिष्पन्न) ઘઉં, કોદવા, ચાવલ વગેરે ધાન્ય તથા દરાખ આદિના રસથી નિષ્પન્ન-તૈયાર થયેલ; ગોળનો એક પ્રકાર.

पिट्ठचंपा स्त्री० (पृष्ठचंपा) એ નામની એક નગરી.

पिट्ठतो. अ० (पृष्ठतस्) પાછળથી.

पिट्ठि. न० (पृष्ठ) વાસાનો ભાગ.

पिट्ठिकरंडग. पुं० (पृष्ठकरण्डक) પાંસળી.

पिट्ठिमंस. न० (पृष्ठमांस) પુંઠનું માંસ–વિષ્ઠા. (૨) પાછળથી કોઇની નિન્દા કરવી તે; ચાડી.

पिट्ठिमंसि. त्रि० (पृष्ठमांसिन्) પારકી નિન્દા કરી પરના મર્મ ઉઘાડા પાડનાર.

पिट्ठिमंसिय. त्रि० (पृष्ठमांसिक) અસમાધિનું દશમું સ્થાનક સેવનાર; નિન્દા કરનાર.

पिट्ठिमाइया. स्त्री० (पृष्ठमातृका) એક અનુત્તર વિમાન ગામિની સ્ત્રી.

पिट्ठिवडिंसिया. स्त्री० (पृष्ठावतंसिका) કાવડ.

पिट्ठी. स्त्री० (पैष्टी) આટાનો બનાવેલો દારૂ.

पिड. पु० (पिट) પેટી; પટારો.

पिडय. न० (पिटक) ટોપલી. (૨) બે ચન્દ્ર તથા બે સૂર્યનું જોડલું.

पिडग. पु० (पिटक) પેટી; મંજૂષા. (૨) નેતરનો કરડીયો.

पिढर. पु० न० (पिठर) પેણી; હાંલ્લી; તપેલી.

पिणद्ध त्रि० (पिनद्ध) ઢાંકેલુ (૨)પહેરેલું.

पित. पु० (पितृ) મઘા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવ, (૨) પિતા.

पितपिंड. पु० (पितृपिण्ड) પિતૃને પિંડ દેવાની ક્રિયા; શ્રાદ્ધ આદિ.

पिति. पु० (पितृ) પિતા, બાપ. (૨) મઘા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

पित्त. पुं० न० (पित्त) એક પ્રકારની શરીરની પીળી ધાતુ· પિત્ત; પિત્તોડુ.

पित्तज्जर पुं० (पित्तज्वर) પિત્તજ્વર; પિત્તનો તાવ.

पित्तधारिणी. स्त्री० (पित्तधारिणी) પિત્તને ધારણ કરનારી નાડી-નસ.

पित्तिज्ज. पु० (पितृव्य) કાકો.

पित्तिय. पु० (पैत्तिक) પિત્તની વ્યાધિ; ગરમીનો રોગ.

पित्तिय. पुं० (पितृव्य) કાકો; બાપનો ભાઇ.

पिधाण. न० (पिधान) ઢાંકણુ.

पिन्नाग. } **पिन्नाग.** } पुं० (पिण्याक) તલ વગેરેનો ખોળ.

पिपीलिगा } **पिपीलिया.** } स्त्री० (पिपीलिका) કીડી.

पिप्परी. स्त्री० (पिप्पली) ગજપીપર. (૨) પીપરનું ઝાડ.

पिप्पल पुं० (पिप्पल) ન્હાનો અસ્તરો.

पिप्पलग्ग. पुं० (पिप्पलक) કાંટો કાઢવાનો ચીપીયો. (૨) અસ્તરો.

पिप्पलग. न० (पिप्पलक) પીપળાના પાંદડાંનું પાથરણું. (૨) કાતર.

पिप्पलि. स्त्री० (पिप्पलि) પીપર; ઔષધિ વિશેષ.

पिप्पलिया. स्त्री० (पिप्पलिका) પિપર; વૃક્ષની એક જાત.

पिप्पली. स्त्री० (पिप्पली) પિપર.

पिप्पिया. स्त्री० (　　) દાંતનો મેલ.

पिप्पीसग. न० (पिप्पीसक) એક જાતનું વાજિત્ર.

पिम्म. न० (प्रेमन्) પ્રેમ; પ્રીતિ; સ્નેહ.

पिय. त्रि० (प्रिय) હૃદયને ગમે તેવું; પ્રિય. (૨) પુ૦ વલ્લભ; પતિ.

पियअ. પુ૦ (प्रियक) અસનનું ઝાડ.

पियंकर. પુ૦ (प्रियंकर) પ્રિય કરનાર; હિતેચ્છુ.

पियंगल. પુ૦ (प्रियङ्गल) ચાર ઇન્દ્રિયવાળો એક જીવ.

पियंगु પુ૦ (प्रियङ्गु) એક જાતનુ ફુલવાળું વૃક્ષ કે જેની નીચે પાંચમા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું.

पियंवाइ. त्रि० (प्रियवादिन्) પ્રિય-મીઠું બોલનાર.

पियकारिणी. स्त्री० (प्रियकारिणी) ભગવાન્ મહાવીરની માતાનુ નામ; ત્રિશલાદેવી.

पियगंथ. પુ૦ (प्रियग्रन्थ) એક પ્રાચીન જૈન મુનિ; આચાર્ય સુસ્થિતના એક શિષ્ય.

पियण. न० (पान) પીવું; પાન કરવું.

पियदंसण. त्रि० (प्रियदर्शन) જેનું દર્શન પ્રિય છે તે; સુન્દર દેખાવવાળું. (૨) પું૦ મેરૂ પર્વત. (૩) દેવ વિશેષ.

पियदंसणा. स्त्री० (प्रियदर्शना) શ્રી મહાવીર સ્વામીની પુત્રીનું નામ.

पियदेव. પુ૦ (पितृदेव) પિતારૂપી દેવ; પિતૃદેવ.

पियधम्म. त्रि० (प्रियधर्मन्) ધર્મની શ્રદ્ધાવાળો.

पियमित्त. પું૦ (प्रियमित्र) છઠ્ઠા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पियय. પું૦ (प्रियक) વૃક્ષ વિશેષ; વિજયસાર નામનું ઝાડ.

पियर. પુ૦ (पितृ) પિતા.

पियसेण. પુ૦ (प्रियसेन) પ્રિયસેન નામનો એક રાજા.

पिया स्त्री० (प्रिया) ભાર્યા, સ્ત્રી.

पियाउय. त्रि० (प्रियायुष्क) જીવિત પ્રિય.

पियामह. પું૦ (पितामह) દાદો.

पियाल. પુ૦ (प्रियाल) રાયણનું વૃક્ષ કે જેની નીચે ચોથા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું. (૨) રાયણનું ફળ; રાયણ.

पिरिपिरिया. स्त्री० (　　) પિરિપિરિ શબ્દ કરતી વાંસની નળી; એક જાતનું વાજીંત્ર.

पिरिली. स्त्री० (पिरिली) એ નામનો વનસ્પતિનો ગુચ્છો. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

पिलंखु પું૦ (प्लक्ष) પિપળો, વૃક્ષની એક જાત.

पिलक. પુ૦ (पिलक) કીટ વિશેષ.

पिलक्खु. પુ૦ (प्लक्ष) પીપળો. વૃક્ષની એક જાત.

पिलग. પુ૦ (पिलक) પક્ષી વિશેષ.

पिलय. પુ૦ (पिलक) કીટ વિશેષ.

पिलाग. न० (पिटक) પાકેલ ગુમડું; ફોલ્લો.

पिलिहा. स्त्री० (प्लीहा) નલ્લી; શરીરની અંદરનો એક ભાગ.

पिलुंखु. }
पिलुक्ख. } પુ૦ (प्लक्ष) પિપરનું વૃક્ષ; પીપળો.

पिल्लण. न० (प्रेरण) પ્રેરણા કરવી તે.

पिल्लणा. स्त्री० (प्रेरणा) પ્રેરવું; પ્રેરણાકરવી.

पिल्लिय. त्रि० (प्रेरित) પ્રેરણા કરેલ.

पिव. अ० (इव) ઉપમાવાચક તરીકે વપરાતું અવ્યય.

पिवासय. त्रि० (पिपासक) પીવાની ઇચ્છાવાળા.

पिवासा. स्त्री० (पिपासा) પિપાસા; તરસ (૨) સ્નેહ; અનુકમ્પા.

पिवासागय. त्रि० (पिपासागत) પિપાસિત થયેલ.

पिवासापरिसह. पुं० (पिपासापरिषह) તૃષાનો પરિસહ.

पिवासिय. त्रि० (पिपासित) તરસ્યો; તૃષાતુર

पिवीलिया. स्त्री० (पिपीलिका) કીડી; મંકોડી.

पिसाय. पुं० (पिशाच) પિશાચદેવ; વાણ વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पिसायकुमार. पु० (पिशाचकुमार) પિશાચ કુમાર; વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पिसायराय. पु० (पिशाचराज) પિશાચોનો રાજા.

पिसित. } **पिसिय.** } न० (पिशित) માંસ.

पिसुण. त्रि० (पिशुन) ચાડીયો; ચુગલીખોર.

पिसुणण. न० (पैशुन्य) ચાડીયાપણું

पिसुय. पु० (पिशुक) ચાંચડ; ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ.

पिह. त्रि० } **पिहं.** अ० } (पृथक्) જુદું; ભિન્ન

पिहंजण. पु० (पृथग्जन) સામાન્ય માણસ.

पिहडग. } **पिहडय.** } पु० (पिठरक) બકડીયું; રાંધવાનું મ્હોટું વાસણ.

पिहाण. न० (पिधान) ઢાંકણું; આચ્છાદન.

पिहिय. त्रि० (पिहित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું. (૨) એષણાના દશ દોષમાંનો ચોથો દોષ.

पिहियासव. त्रि० (पिहिताश्रव) જેણે આશ્રવને રોકેલ છે તે.

पिहीकय. त्रि० (पृथक्कृत) જુદું પાડેલું.

पिहु. त्रि० (पृथु) વિસ્તારવાળું; પહોળું; મોટું.

पिहु. अ० (पृथक्) જુદું; ભિન્ન.

पिहुंड. न० (पिहुण्ड) એ નામનું એક નગર.

पिहुजण. पु० (पृथग्जन) સાધારણ માણસ.

पिहुण. न० ( ) મોરનું પીચ્છું.

पिहुणहत्थ. पुं० ( ) મોર પીચ્છાંનો પુંજો-પુંજણી.

पिहुय. पु० न० (पृथुक) પૌવાં; ચવેણું.

पिहुल. त्रि० (पृथुल) પહોળું.

पिहो. अ० (पृथक्) ભિન્ન, જુદું.

पीअ. त्रि० (प्रीत) પ્રસન્ન; હર્ષિત.

पीइ. स्त्री० (प्रीति) પ્રેમ; પ્રીતિ; સ્નેહ. (૨) એક જાતની લતા.

पीइगम. न० (प्रीतिगम) આઠમા દેવલોકના ઇન્દ્રનું નામ.

पीइदाण. न० (प्रीतिदान) પ્રીતિદાન, પારિતોષિક, ઇનામ, બક્ષીસ.

पीइमण. पुं० (प्रीतिमनस्) સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૨) त्रि० પ્રસન્નચિત્તવાળું.

पीइवद्धण. पु० (प्रीतिवर्धन) કાર્તિકમહિનાનુ લોકોત્તર નામ.

पीईय. पु० ( ) વૃક્ષ વિશેષ.

पीऊस. न० (पीयूष) અમૃત; સુધા.

पीठ. न० (पीठ) આસન; બાજોઠ. (૨) ઘોડેસ્વાર.

पीठमद्द. पु० (पीठमर्द) રાજાની નજીક બેસનાર હજુરી.

पीठय. पुं० (पीठक) કાષ્ઠમય આસન; પાટ

पीडा. स्त्री० (पीडा) દુઃખ; વ્યથા.

पीढ. न० (पीठ) જુઓ "પીઠ" શબ્દ.

पीढग. पुं० (पीठक) પાટલો; બાજોઠ.

पीढमद्द. पु० (पीठमर्द) જુઓ "પીઠમદ્દ" શબ્દ.

पीढय. पु० (पीठक) હલેસાં. (૨) પાટલો. (૩) પીઠ રાખવાનું પાટીયું.

पीढसप्पि. त्रि० (पीठसर्पिन्) બેઠાં બેઠાં ઘસડાતાં ઘસડાતાં ચાલનાર.

पीढाणिय. न० (पीठानीक) અશ્વ સેના.
पीण. त्रि० (पीन) સ્થૂલ; પુષ્ટ.
पीणणिज्ज. त्रि० (प्रीणनीय) તૃપ્ત કરે તેવુ; શરીરની વૃદ્ધિ કરે તેવુ.
पीणाइय. त्रि० (पैनायिक) ગર્વથી નિવૃત્ત.
पीणाया. स्त्री० (पीनाया) ગર્વ; અહંકાર.
पीणित. त्रि० (प्रीणित) તૃપ્ત થયેલ; પ્રસન્ન થયેલ. (૨) વૃદ્ધિ પામેલ. (૩) પું૦ સૂર્યની સાથે ગ્રહ કે નક્ષત્રનો યોગ થાય તે.
पीतय. त्रि० (पीतक) પીળું; પીળા રંગનું. (૨) પુ૦ પીળો રંગ.
पीति. स्त्री० (प्रीति) પ્રીતિ; સ્નેહ.
पीतिगम. पु० (प्रीतिगम) સાતમા દેવલોકના ઇન્દ્રના યાન વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા.
पीतिदाण. न० (प्रीतिदान) ખુશાલીની બક્ષીસ.
पीतिवद्धण पु० (प्रीतिवर्द्धन) કાર્તિક માસનુ લોકોત્તર નામ.
पीतिय. त्रि० (पीतक) પીળુ; પીળા રંગનું. (૨) પું૦ પીળો રંગ.
पीय. त्रि० (पीत) પીળાવર્ણનુ; પીળુ. (૨) પુ૦ પીળો રંગ.
पीयवत्थ. न० (पीतवस्त्र) પીતાંબર; પીળુવસ્ત્ર.
पीलण. न० (पीडन) પીડવુ; મર્દન કરવું; શેરડીની પેઠે પીલવુ.
पीला. स्त्री० (पीडा) પીડા; દુઃખ.
पीलिय. त्रि० (पीडित) શેરડીની પેઠે યંત્રમા પીલેલું; નીચોવેલું. (૨) પું૦ ભીનું વસ્ત્ર નીચોવતાં જે પવન નીકળે તે; અચિત્તવાયુ.
पीलु. पु० (पीलु) પીલુનું ઝાડ. (૨) न० તેનું ફળ. (૩) દુધ.
पीलुअ. पु० (पीलुक) પીલુના ઝાડ ઉપરથી પાડેલું કોઇ પુરૂષનું નામ.
पीलुक. पु० (पीलुक) વૃક્ષ વિશેષ કે જેની નીચે ૧૦ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ.
पीवर. त्रि० (पीवर) જાડું; પુષ્ટ.
पीवरगब्भा. स्त्री० (पीवरगर्भा) તુરતમાં જ જન્મ આપે તેવી ગર્ભવંતી સ્ત્રી.
पीसण. न० (पेषण) વાટવું, પીસવું. (૨) त्रि० દળનાર; પીસનાર.
पीसणिया. स्त्री० (पेषणतिका) દળણું દળનારી સ્ત્રી.
पु. स्त्री० (पुर) શરીર.
पुअ. न० (प्लुत) વાંકી ગતિ.
पुअजुद्ध. न० (प्लुतयुद्ध) અધમ યુદ્ધનો એક પ્રકાર.
पुंख. पु० (पुङ्ख) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન (૨) બાણનું પુખડું.
पुंछण न० (प्रोञ्छन) લુછવુ તે. (૨) રજોહરણ.
पुंछणी. स्त्री० (प्रोञ्छनी) સાવરણી; પૂંજણી
पुंज. पु० (पुञ्ज) જથ્થો, ઢગલો.
पुंजिय. त्रि० (पुजित) ઢગલા કરેલ.
पुंजीकड. त्रि० (पुञ्जीकृत) ઉંચો ઢગલો કરેલ.
पुंड. पु० (पुंड्र) એ નામનું પાંચમા દેવ· લોકનુ એક વિમાન. (૨) પુણ્ડક નામનો દેવ. (૩) એ નામનો એક દેશ. (૪) ચિહ્ન; ડાઘો. (૫) त्रि० સફેદ.
पुंडरीका. स्त्री० (पुण्डरीका) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની ત્રીજી.
पुंडरीगिणी. स्त्री० (पुण्डरीकिणी) પુષ્કલાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) દક્ષિણ દિશાના અંજનગિરિની ઉત્તર તરફની વાવડીનુ નામ.
पुंडरीय. न० (पुण्डरीक) શ્વેત કમળ. (૨) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) સૂયગડાંગ સૂત્રનુ ૧૭ મુ અધ્યયન. (૪) પુંડરીક રાજા; કુંડરિકનો ભાઇ. (૫) પુંડરીક નામનો ચુલહિમવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

पुंडरीयगुम्म. पुं० (पुण्डरीकगुल्म) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुंडरीयजुवराय. पु (पुण्डरीकयुवराज) પુંડરીક નામનો યુવરાજ.

पुंडरीयद्दह. पु० (पुण्डरीकद्रह) જેમાંથી સુવર્ણકૂલા નદી નીકળી તે શીખરી પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

पुंडरीयपव्वय. पु० (पुण्डरीकपर्वत) એ નામનો પર્વત; શેત્રુંજો.

पुंडरीयमहारिसि. पु० (पुण्डरीकमहर्षि) પુંડરીક નામના મુનિ.

पुंवउ. पु० न० (पुंवचस्) પુલ્લિંગ શબ્દ.

पुंवेय. } पु० (पुंवेद) પુરૂષવેદ.
पुंवेद. }

पुंस. पु० (पुंस्) પુરૂષવેદ; જેના ઉદયથી સ્ત્રીની અભિલાષા થાય તે.

पुंसकोइलग. पु० (पुंस्कोकिल) નર કોયલ.

पुकली. स्त्री० (पौष्कली) પુષ્કળ દેશમા જન્મેલી સ્ત્રી.

पुक्खर. न० (पुष्कर) કમળ. (૨) માદલ વગેરે વાજીંત્ર ઉપર મઢેલું ચામડું (૩) કમળવાળું તળાવ. (૪) કાળોદધિને ફરતો ત્રીજા નંબરનો પુષ્કર દ્વીપ અને તેને ફરતો ત્રીજો પુષ્કર સમુદ્ર.

पुक्खरकण्णिया. स्त्री० (पुष्करकर्णिका) કમળનો મધ્ય ભાગ.

पुक्खरगय. न० (पुष्करगत) વાજું વગાડવાની કળા.

पुक्खरद्ध. न० (पुष्करार्द्ध) ત્રીજા પુષ્કર દ્વીપનો અર્દ્ધ ભાગ; અર્દ્ધ પુષ્કર દ્વીપ.

पुक्खरवर. पु० (पुष्करवर) એ નામનો ત્રીજો દ્વીપ. (૨) પુષ્કરવર સમુદ્ર.

पुक्खरसारिया. स्त्री० (पुष्करसारिका) એક જાતની લિપિ; અઢાર લિપિમાંની એક.

पुक्खरिणी. स्त्री० (पुष्करिणी) વર્તુલ-ગોળ આકારે તથા જેમાં કમળ થતાં હોય એવું જળાશય; કમળવાળી વાવ.

पुक्खरोद. } पु० (पुष्करोद) સમુદ્ર વિશેષ.
पुक्खरोय. }

पुक्खल. पुं० (पुष्कर) કમળ; પદ્મ. (૨) પદ્મકેસર.

पुक्खल. पुं० (पुष्कल) પ્રદેશ વિશેષ; એક વિજય. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૩) પું० સ્ત્રી० તે દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૪) સંપૂર્ણ; પરિપૂર્ણ.

पुक्खलच्छिभग. } पुं० न० ( ) પાણીમાં થતી એક
पुक्खलच्छिभय. }
જાતની વનસ્પતિ.

पुक्खलविभङ्ग. न० (पुष्करविभङ्ग) પદ્મ કન્દ.

पुक्खलसंवट्टग्र. पु० (पुष्करसंवर्तक) એ નામનો મહામેઘ, ઉત્સર્પિણી કાળમા બીજે આરો બેસતાં જે વરસાદ વરસે છે તે.

पुक्खला. स्त्री० (पुष्कला) પુષ્કલાવતી નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

पुक्खलावई. } स्त्री० (पुष्कलावती) એ નામની મહાવિદેહની એક વિજય.
पुक्खलावती. }

पुक्खलावट्टय. पुं० (पुष्करावर्तक) એક પ્રકારનો મેઘ.

पुक्खलावत्त. पुं० (पुष्कलावर्त) પંકાવતી નદીના પૂર્વે અને એકશૈલ વખારા પર્વતની પશ્ચિમે બન્નેની વચ્ચેનો ક્ષેત્રવિભાગ; મહાવિદેહાન્તર્ગત એક વિજય.

पुक्खलावत्तकूड. पु० (पुष्कलावर्तकूट) એકશૈલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

पुक्खाप्फोडिय. न० ( ) શરીરની ચામડી ઉતારવી તે.

पुग्गल. पुं० (पुद्गल) વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળું પુદ્ગળ નામનું એક મૂર્ત દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક. (૨) ગર્ભ; ફળનો સુંવાળો મધ્યભાગ. (૩) લોકના સર્વ પુદ્ગળો એક જીવ જેટલા વખતમાં

ભોગવી લ્યે તેટલો કાળ; પુદ્‌ગળ પરાવર્ત નામે કાળ વિભાગ

पुग्गलद्ध. न० (पुद्गलार्द्ध) અર્દ્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્તન.

पुग्गलपरियट्ट. न० (पुद्गलपरिवर्त) સર્વ પુદ્‌ગળોનું પરિવર્તન જેટલા કાળમાં એક જીવ કરીલ્યે તેટલો કાળ; અનંતકાળ ચક્રપરિમિત એક કાળ વિભાગ.

पुग्गलविवागी. स्त्री० (पुद्गलविपाकी) પુદ્‌ગળના યોગથી વિપાક પામનારી કર્મની છત્રીશ પ્રકૃતિઓ.

पुच्चड. त्रि० ( ) પોચુ; ઢીલું.

पुच्छ. न० (पुच्छ) પુછડું; પુછડી.

पुच्छ. त्रि० (पृच्छक) પૂછનાર.

पुच्छणा. स्त्री० (पृच्छना) પ્રશ્નાદિ પૂછવા તે.

पुच्छणी. स्त्री० (पृच्छनी) પ્રશ્નાદિ પૂછવાની ભાષા. (૨) છત; છજું.

पुच्छा. स्त्री० (पृच्छा) પુચ્છા કરવી; પૂછવું.

पुच्छिय. त्रि० (पृष्ट) પૂછેલું; પ્રશ્ન કરેલું.

पुज्ज. त्रि० (पूज्य) પૂજવા યોગ્ય; પૂજનીય.

पुट्ठ. त्रि० (पुष्ट) માતો; શરીરે ભરેલો; પુષ્ટ.

पुट्ठ. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ; ફરસેલ. (૨) न० સ્પર્શ.

पुट्ठ. त्रि० (पृष्ट) પૂછેલ.

पुट्ठलाभिअ. पुं० (पृष्टलाभिक) હે સાધો! "આપને શું આપું" એમ પૂછનાર દાતાર આપે તોજ લેવુ એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર. (૨) "નિર્દોષ છે કે સદોષ છે," એમ પૂછી પૂછીને આહાર લેનાર. (સાધુ).

पुट्ठवया. स्त्री० (प्रौष्ठपदा) પૂર્વાભાદ્રપદ તથા ઉત્તરાભાદ્રપદા નક્ષત્રનું નામ.

पुट्ठवागरणि. पुं० (पृष्टव्याकरणिन्) પ્રશ્નોનો ઉત્તર દેનાર.

पुट्ठसेणिआ. स्त्री० (पृष्टश्रेणिका) પૃષ્ટ શ્રેણીની ગણના; દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભાગ.

पुट्ठसेणिआपरिकम्म. न० (पृष्टश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો ત્રીજો ભેદ.

पुट्ठापुट्ठ. न० (पृष्ठापृष्ठ) વિચ્છેદ ગયેલા બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૪ મો ભેદ.

पुट्ठावत्त. न० (पृष्टावर्त्त) પુટ્ઠસેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

पुट्ठि. स्त्री० (पुष्टि) પુષ્ટિ; મજબુતાઈ.

पुट्ठि. स्त्री० (पृष्टि) પૃચ્છા; પ્રશ્ન.

पुट्ठि. स्त्री० (स्पृष्टि) સ્પર્શ.

पुट्ठिआ. स्त्री० (स्पृष्टिका) સ્પર્શ કરવાથી લાગતો કર્મબંધ.

पुट्ठिआ. स्त्री० (पृष्टिजा) કુયુક્તિથી પ્રશ્ન કરતાં લાગતી પાપ ક્રિયા.

पुट्ठिमाइ. पु० (पुष्टिमायिन्) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકદી નગરી નિવાસી ભદ્રા-સાર્થવાહીના પુત્ર.

पुड. पुं० न० (पुट) છીપનું સંપુટ. (૨) પડો. (૩) એક જાતનું ઔષધિ પકાવવાનું પાત્ર.

पुडई. स्त्री० (पुटिका) એ નામનો ગુચ્છો; એલચી.

पुडग. पु० न० (पुटक) નાકનાં નસકોરાં.

पुडपाग. } पु० (पुटपाक) અમુક રસનો
पुडपाय. } પુટ આપી અગ્નિમા પકવેલ ઔષધ.

पुडपुडी. स्त्री० (पुटपुटी) અગુઠો તથા આંગળીથી ચપટી વગાડવી તે.

पुडभेयण. न० (पुटभेदन) નાના દેશોમાંથી આવેલ (કરીયાણું) જ્યાં વેચાય તે; નગર.

पुडय. न० (पुटक) એક પાત્રમાં પાડેલ જુદાં જુદાં ખાનાં-ખંડ. (૨) નાકનાં નસકોરાં.

पुढवी. स्त्री० (पृथिवी) પૃથ્વી; ભૂમિ; જમીન; રત્નપ્રભા વગેરે આઠ પૃથ્વી. (૨) ઇશાનેંદ્રના લોકપાળ સોમની પહેલી અગ્રમહિષી. (૩) ભગવતીસૂત્રના પહેલા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશાનું નામ. (૪) ભગવતીના બીજા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ.

पुढवीकाइय. पुं० (पृथ्वीकायिक) પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ.

पुढवीकाय. त्रि० (पृथ्वीकाय) પૃથ્વીના જીવોનું શરીર; સચિત્ત પૃથ્વી.

पुढवीकाल. पु० (पृथ्वीकाल) એક જીવ પૃથ્વીમાં નિરંતરપણે જેટલો વખત રહે તેટલો કાળ; અસખ્યાત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીપરિમિત કાળ.

पुढवीवडंसग्र. न० (पृथ्व्यवतंसक) એ નામનો એક બગીચો.

पुढवीसत्थ. न० (पृथिवीशस्त्र) પૃથ્વી રૂપ શસ્ત્ર. (૨) પૃથ્વીનું શસ્ત્ર; હળ કોદાળી વગેરે.

पुढवीसिरी. स्त्री० (पृथ्वीश्री) એક સ્ત્રીનું નામ.

पुढवीसिला. स्त्री० (पृथ्वीशिला) શિલા રૂપ લાંબો પહોળો પૃથ્વીનો પ્રદેશ.

पुढवीसिलापट्टय. पु० (पृथ्वीशिलापट्टक) પૃથ્વીની શિલારૂપ પાટ.

पुढीभूय. त्रि० (पृथग्भूत) જુદું થયેલું.

पुढो. अ० (पृथक्) અનેક. (૨) મ્હોટું; વિસ્તારવાળુ. (૩) અલગ; ભિન્ન.

पुढोछंद. त्रि० (पृथक्छन्द) ઉલટા અભિપ્રાયવાળુ.

पुढोजण. पु० (पृथग्जन) સાધારણ લોક.

पुढोजिय. पु० (पृथग्जीव) વિભિન્ન પ્રાણી.

पुढोवम. त्रि० (पृथिव्युपम) પૃથ્વીની પેઠે બધુ સહન કરનાર.

पुढोवेमाय. त्रि० (पृथग्वैमात्र) અનેક પ્રકારનું; બહુ વિધ.

पुण. अ० (पुनर्) વારંવાર; ફરી; વળી. (૨) ભેદ વિશેષ. (૩) અવધારણ; નિશ્ચય. (૪) અધિકાર; પ્રસ્તાવ. (૫) સમુચ્ચય.

पुणब्भव पु० (पुनर्भव) ફરી જન્મ લેવો તે, પુનર્જન્મ.

पुणरवि. अ० (पुनरपि) વળીપણ; ફરીનેપણ.

पुणरुत्त. न० (पुनरुक्त) પુનરૂક્તિ દોષ; ફરીથી કહેવું તે.

पुणव्वसु. पुं० (पुनर्वसु) પુનર્વસુનામનુ નક્ષત્ર. (૨) દશમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૩) આઠમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पुणाइं. अ० (पुनर्) વળી; ફરી.

पुणो. अ० (पुनर्) ફરીથી; બીજીવાર.

पुण्ण. पुं० न० (पुण्य) શુભકરણીથી સચિત થતુ શુભ કર્મ કે જેનું પરિણામ જીવને સુખરૂપ આવે છે; નવતત્ત્વમાંનું ત્રીજું તત્ત્વ. (૨) त्रि० પુણ્યથી પામવા યોગ્ય. (૩) न० પવિત્ર, ઉત્તમ; પુણ્યશાળી.

पुण्ण. त्रि० (पूर्ण) સમ્પૂર્ણ; સમસ્ત. (૨) દક્ષિણ તરફના દ્વીપ કુમારોનો ઇન્દ્ર. (૩) न० સ્વરની સઘળી કળાયુક્ત ગાવુ તે,ગાયનનો એક ગુણ.

पुण्णउच्छंग. त्रि० (पूर्णोत्सङ्ग) નાના પ્રકારના માલથી ભરેલ.

पुण्णओभासि. त्रि० (पूर्णावभासिन्) પૂર્ણ નહીં છતા પૂર્ણ ભરેલો છે એમ દેખાય તે.

पुण्णघोस. पु० (पूर्णघोष) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૧ મા તીર્થંકર.

पुण्णभद्द. पु० (पूर्णभद्र) એક યક્ષદેવતાનું નામ. (૨) વાણવ્યંતર જાતિના યક્ષદેવતાનો ઇન્દ્ર. (૩) ઇક્ષુ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૪) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના ૧૧ મા અધ્યયનનુ નામ. (૫)

वाणिज्यग्रामनिवासी એક ગૃહસ્થ. (६) ચંપાનગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન. (७) સભૂતિવિજયના શિષ્યનુ નામ. (८) પુષ્ફિઆસૂત્રનું પાંચમુ અધ્યયન.

पुराणभद्दकूड. पु० (पूर्णभद्रकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું છઠું શિખર. (२) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનુ આઠમું કૂટ-શિખર.

पुराणभद्दचेइय. न० (पूर्णभद्रचैत्य) ચંપા નગરી બહારનુ પૂર્ણભદ્ર નામે ઉદ્યાન.

पुराणमासिणी. } **पुराणमासी.** } स्त्री० (पौर्णमासी) પૂનેમ.

पुराणरक्ख पु० (पूर्णरक्ष) પૂર્ણરક્ષ નામે એક દેવતા.

पुराणसरूव. त्रि० (पूर्णस्वरूप) પૂર્ણસ્વરૂપ; સંપૂર્ણ.

पुराणसेण. पु० (पूर्णसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ. (२) શ્રેણિક રાજાની ધારણી દેવીનો પુત્ર.

पुराणा. स्त्री० (पूर्णा) યક્ષના ઇંદ્ર પૂર્ણભદ્રની અગ્રમહિષી. (२) પાંચમ, દશમ અને પુનમ અથવા અમાવાસ્ય એ ત્રણ પૂર્ણ તિથિ.

पुराणाग. पु० (पुन्नाग) એ નામનુ એક વૃક્ષ.

पुरिणमा. स्त्री० (पूर्णिमा) પૂનેમ.

पुत्त. पु० (पुत्र) પુત્ર, દીકરો.

पुत्तंजीवग. } **पुत्तजीवय.** } पुं० (पुत्रजीवक) જીયાપોત્તા નામનુ એક વૃક્ષ કે જેનો ઉપભોગ સંતાનની ઉત્પત્તિ માટે કરવામા આવે છે. (२) न० તેનુ બીજ.

पुत्तलिया. स्त्री० (पुत्तलिका) પુતળી.

पुत्ता. स्त्री० (पुत्री) દીકરી, પુત્રી.

पुत्ताणुपुत्तिय. त्रि० (पौत्रानुपुत्रिक) પુત્ર પૌત્રાદિને યોગ્ય.

पुत्तिश्रा. स्त्री० (पुत्रिका) દીકરી.

पुत्तिया. स्त्री० (पौत्तिका) ચોઇંદ્રિય જીવ વિશેષ. (२) મુહપત્તિ; મુખવસ્ત્રિકા.

पुत्ती. स्त्री० (पोत्तिका) મુહપત્તિ; મોપતી.

पुत्ती स्त्री० (पुत्री) પુત્રી; કન્યા.

पुत्थ. पु० (पुस्त) પુતળી. ઢીંગલી.

पुत्थकम्म. न० (पुस्तकर्मन्) ઢીંગલી બનાવવાનું કર્મ.

पुत्थय. } **पुत्थिय.** } न० (पुस्तक) પુસ્તક; ગ્રંથ.

पुत्थियग्गाह. त्रि० (पुस्तकग्रह) પુસ્તકને ગ્રહણ કરનાર; પુસ્તક હાથમાં લઇ ચાલનાર.

पुन्न. पु० (पूर्ण) દ્વીપકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર. (२) त्रि० પરિપૂર્ણ.

पुन्न. न० (पुण्य) સુકૃત; શુભ કર્મ.

पुन्नघोस. पु० (पुण्यघोष) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવિ બીજા તીર્થંકર

पुन्नपत्तिया. स्त्री० (पुण्यप्रत्यया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

पुन्नप्पयडि. स्त्री० (पुण्यप्रकृति) પુણ્ય-શુભકર્મની ૪૨ પ્રકૃતિ.

पुन्नभद्द पु० (पूर्णभद्र) જુઓ "પુણ્ણભદ્દ" શબ્દ.

पुन्नमासी. स्त्री० (पौर्णमासी) પૂર્ણિમા.

पुन्नाग. पु० (पुन्नाग) વૃક્ષની એક જાત.

पुन्निमा स्त्री० (पूर्णिमा) પૂર્ણિમા.

पुप्फ न० (पुष्प) ફૂલ. (२) ઇશાનેન્દ્રના મુસાફરી વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (३) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન. (४) શુભ વર્ણ અને શુભ ગંધથી યુક્ત. (५) ૮૮ મો ગ્રહ.

पुप्फश्र. } **पुप्फक.** } पु० (पुष्पक) ઇશાનેન્દ્રનું મુસાફરીવિમાન.

पुप्फकंत. न० (पुष्पकान्त) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फकरंडय. पु० (पुष्पकरंडक) હસ્તિશીર્ષ નગરનું એક ઉદ્યાન.

पुप्फकेउ. पुं० (पुष्पकेतु) જમ્બૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર સાતમા તીર્થંકર. (૨) પુષ્પકેતુ નામનો એક ગ્રહ.

पुप्फग. न० (पुष्पक) વાસણનું તળીયું. (૨) પુષ્પ; ફૂલ.

पुप्फचूला. स्त्री० (पुष्पचूला) ૨૩ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) સુબાહુકુમારની મુખ્ય સ્રીનું નામ. (૩) એ નામની એક સ્રી.

पुप्फचूलिया. स्त्री० (पुष्पचूलिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર; અગીયારમુ ઉપાંગસૂત્ર.

पुप्फजंभग. पुं० (पुष्पजृंभक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

पुप्फज्झय. पुं० (पुष्पध्वज) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फणंदि. पुं० (पुष्पनन्दिन्) એક રાજાનું નામ.

पुप्फदंत. पुं० (पुष्पदन्त) પુષ્પદન્ત નામે વર્તમાન ચોવીસીના નવમા તીર્થંકર. (૨) ઇશાનેન્દ્રના હાથીના સૈન્યનો આધપતિ. (૩) ક્ષીરવરદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

पुप्फधारिणी. स्त्री० (पुष्पधारिणी) પુષ્પોને ધારણ કરનારી દાસી

पुप्फपूरय. न० (पुष्पपूरक) ફૂલનો બનાવેલ શિખર.

पुप्फप्पभ. पुं० (पुष्पप्रभ) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फमाला. स्त्री० (पुष्पमाला) ઉર્ધ્વલોકમાં રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

पुप्फय. न० (पुष्पक) દેવવિમાનવિશેષ; ઇશાનેન્દ્રનું એક પારિયાનિક વિમાન. (૨) પુષ્પ; ફૂલ. (૩) કપાળનું એક જાતનું પુષ્પાકાર આભૂષણ.

पुप्फलेस. पुं० (पुष्पलेश्य) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फवई. स्त्री० (पुष्पवती) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર સુપુરૂષની અગ્રમહિષી. (૨) એ નામનો તુંગીયા નગરીનો બગીચો.

पुप्फवण्ण. पुं० (पुष्पवर्ण) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फवती. स्त्री० (पुष्पवती) વીશમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

पुप्फविंटिय. पु० (पुष्पवृन्तक) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पुप्फसिंग. पु० (पुष्पशृंग) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फसिद्ध. पु० (पुष्पसिद्ध) દશમા દેવલોકનુ એક વિમાન,

पुप्फसुहुम. न० (पुष्पसूक्ष्म) પુષ્પસૂક્ષ્મ; વડ, ઉંબરો વગેરેનાં ફૂલ.

पुप्फा. स्त्री० (पुष्पा) શિખાસુધી ભરેલ પુષ્પની ચંગેરી કે જેને આકારે નવગ્રૈવેયકવાસી દેવોનું અવધિજ્ઞાન છે.

पुप्फावत्त. पुं० (पुष्पावर्त) દશમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

पुप्फिआ. स्त्री० (पुष्पिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર; દશમુ ઉપાંગ સૂત્ર.

पुप्फिय. त्रि० (पुष्पित) ફુલવાળું; ફુલેલુ.

पुप्फुत्तर. न० (पुष्पोत्तर) દ્રવ્ય વિશેષ; એક જાતની સાકર. (૨) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फुत्तरा. स्त्री० (पुष्पोत्तरा) એક જાતની મીઠાઇ.

पुप्फुत्तरावडिंसग. पुं० न० (पुष्पोत्तरावतंसक) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फोत्तरा. स्त्री० (पुष्पोत्तरा) જુઓ "પુપ્ફુત્તરા" શબ્દ.

पुप्फोदय. न० (पुष्पोदक) પુષ્પરસથી મિશ્રિત જળ.

पुप्फोवय. त्रि० (पुष्पोपग) ફૂળનાર; પુષ્પ આવે તેવું.

पुम. પું० (पुंस्) પુરૂષ; માણસ. (૨) પુરૂષ-વેદ; પુરૂષનો વિષયવિકાર.

पुमआणवणी. સ્ત્રી० (पुंसाज्ञापनी) ભાષા વિશેષ; પુરૂષને આજ્ઞા કરનારી ભાષા.

पुमपन्नवणी. સ્ત્રી० (पुम्प्रज्ञापनी) પુરૂષના લક્ષણનું પ્રતિપાદન કરનારી ભાષા.

पुमवयण. ન० (पुवचन) પુંલિંગ શબ્દનું ઉચ્ચારણ.

पुयया. પું० ( ) હાથીના જેવું ગોળ પગવાળું એક પશુ.

पुयली. સ્ત્રી० ( ) પુરૂષ ચિહ્ન.

पुयावइत्ता. અ० (प्लावयित्वा) બીજી જગ્યાએ નસાડીને પૂજા મહત્ત્વ દેખાડીને દીક્ષા આપવી તે; દીક્ષાનો એક પ્રકાર.

पुर. ન० (पुर) નગર; શહેર.

पुरओ. અ० (पुरतस्) આગળ; સમક્ષ. (૨) પ્રથમ, પહેલાં.

पुरं. અ० (पुरस्) સમક્ષ; આગળ.

पुरंगम. ત્રિ० (पुरोगम) આગળ ચાલનાર; અગ્રેસર.

पुरंदर. પુ० (पुरन्दर) પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

पुरक्कार. પું० (पुरस्कार) આગળ કરવું; મુખ્યતા આપવી. (૨) આદર; સન્માન.

पुरक्खड. ત્રિ० (पुरस्कृत) આગળ કરેલું.

पुरक्खाय. ત્રિ० (पुराख्यात) પૂર્વે કહેલું.

पुरच्छिम. ન० (पौरस्त्य) પૂર્વ; પૂર્વપ્રદેશ.

पुरच्छिमा. ત્રિ० (पूर्वा) પૂર્વ દિશા.

पुरच्छिमिल्ल. સ્ત્રી० (पौरस्त्य) પૂર્વ સમ્બન્ધી.

पुरत्था. અ० (पुरस्तात्) આગળ; પાસે. (૨) પૂર્વ દિશાએ.

पुरत्थाभिमुह. ત્રિ० (पुरस्तादभिमुख) પૂર્વ દિશાની સન્મુખ બેસનાર.

पुरत्थिम. ત્રિ० (पौरस्त्य) પૂર્વ દિશા સમ્બન્ધી. (૨) ન० પૂર્વ દિશા.

पुरत्थिमदाहिणा. સ્ત્રી० (पौरस्त्यदक्षिणा) પૂર્વ અને દક્ષિણ દિશા; અગ્નિખુણો.

पुरत्थिमा. સ્ત્રી० (पौरस्त्या) પૂર્વદિશા.

पुरत्थिमिल्ल. ત્રિ० (पौरस्त्य) પૂર્વદિશાસબંધી; પૂર્વ દિશામાં રહેલ.

पुरवर. પું० (पुरवर) શ્રેષ્ઠ નગર.

पुरवरी. સ્ત્રી० (पुरवरी) નગરી.

पुरा. અ० (पुरा) પૂર્વકાળે; આગળ; પહેલાં.

पुराकड. ત્રિ० (पुराकृत) પૂર્વ ભવમાં કરેલ; બાંધેલ; આગળ સંચય કરેલ.

पुराकम्म. ન० (पुराकर्मन्) સાધુ સાધ્વી આવ્યા પહેલાં સાધુનિમિત્તે હાથ, વાસણ સચિત્ત પાણીથી ધોવાં વગેરે આરંભ કરવો તે.

पुराण. ત્રિ० (पुराण) જુનું; પ્રાચીન; પુરાતન. (૨) ન० ભાગવત વગેરે પુરાણ શાસ્ત્ર.

पुरिम. ત્રિ० (पूर्व) આગળનું; પહેલાનું; પૂર્વકાળનું.

पुरिमड्ढ. ન० (पूर्वार्द्ध) દિવસના પહેલા બે પહોર. (૨) દિવસના પ્રથમ બેપહોર સુધી આહારનાં પચ્ચખાણ કરવા તે.

पुरिमड्ढिअ. પુ० (पूर्वार्धिक) પુરિમડ્ઢ તપ કરનાર; પહેલા બે પહોર સુધીનાં પચ્ચખાણ કરનાર.

पुरिमताल. ન० (पुरिमताल) એક શહેરનું નામ કે જેની બહાર ઋષભદેવ પ્રભુને કેવળજ્ઞાન થયું.

पुरिमा. સ્ત્રી० (पुरिमा) પ્રસ્ફોટક; પડિલેહણમાં વસ્ત્રને જરીક ઝાટકવુ તે.

पुरिल्ल. ત્રિ० (पुरातन) આગળ થયેલા; પુરાતની.

पुरिस. પુ० ન० (पुरुष) પુરૂષ, માણસ. (૨) સર્વ ઉપાધિ રહિત શુદ્ધ આત્મા; ઇશ્વર. (૩) પુરૂષવેદ; મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી પુરૂષને સ્ત્રી સાથેના ભોગની ઇચ્છા થાય છે.

पुरिसइज्ज. न० (पुरुषीय) ઉત્તરાધ્યયનના છટ્ઠા અધ્યયનનું અપર નામ.

पुरिसकारिय. न० (पुरुषकार्य) પુરૂષકાર; પરાક્રમ.

पुरिसक्कार. पु० (पुरुषकार) પુરૂષાભિમાન; મરદાઇ. (૨) પુરૂષત્વનું અભિમાન.

पुरिसक्कारपरक्कम. पु० (पुरुषकारपराक्रम) મર્દાનગી ભરેલ પરાક્રમ-બહાદુરી.

पुरिसत्थ. पु० (पुरुषार्थ) પુરૂષાર્થ; મનુષ્યપણાનું પ્રયોજન.

पुरिसपुंडरीअ. पु० (पुरुषपुण्डरीक) છટ્ઠા વાસુદેવનું નામ.

पुरिसयार. पुं० (पुरुषकार) જુઓ "પુરિસક્કાર" શબ્દ.

पुरिसलक्खण. न० (पुरुषलक्षण) પુરૂષનુ લક્ષણ જાણવાની કળા.

पुरिसलिंग. न० (पुरुषलिङ्ग) પુરૂષનું ચિહ્ન.

पुरिसलिंगसिद्ध. पु० (पुरुषलिङ्गसिद्ध) પુરૂષલિંગે સિદ્ધ થયેલ.

पुरिसवयण. न० (पुरुषवचन) પુલ્લિંગ: નરજાતિ.

पुरिसवरगंधहत्थि. पु० (पुरुषवरगन्धहस्तिन्) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ ગંધહસ્તી તુલ્ય. (૨) તીર્થંકર મહારાજ.

पुरिसवरपुंडरीय. पु० (पुरुषवरपुण्डरीक) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ પદ્મ સમાન. (૨) જિનદેવ.

पुरिसविजय. पुं० (पुरुषविचय) જ્ઞાન વિશેષ.

पुरिसवेद. पु० (पुरुषवेद) પુરૂષવેદનામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

पुरिसवेदग. } **पुरिसवेदय.** } पु० (पुरुषवेदक) પુરૂષવેદી જીવ.

पुरिसवेय. पु० (पुरुषवेद) જુઓ "પુરિસવેદ" શબ્દ.

पुरिसवेयग. } **पुरिसवेयय.** } पु० (पुरुषवेदक) પુરૂષવેદી જીવ.

पुरिससीह. पुं० (पुरुषसिंह) પુરૂષોમાં સિંહ સમાન. (૨) પુરૂષ સિંહ નામે પાંચમા વાસુદેવ.

पुरिससेण. पु० (पुरुषसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના ચોથા અધ્યયનનુ નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૪) વાસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

पुरिसादाणीय. त्रि० (पुरुषादानीय) જેનું વચન સર્વ પુરૂષો માન્ય કરે તે, માનનીય.

पुरिसुत्तम. पु० (पुरुषोत्तम) પુરૂષોમાં ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ. (૨) પુરૂષોત્તમ નામના ચોથા વાસુદેવ.

पुरीस. पु० न० (पुरीष) વિષ્ટા.

पुरुस. पु० (पुरुष) પુરૂષ; નર.

पुरुसनेवत्थिया. स्त्री० (पुरुषनेपथ्या) પુરૂષનો વેષ-પોશાક ધારણ કરેલી સ્ત્રી.

पुरे. अ० (पुरस्) પ્રથમનું; પૂર્વ જન્મનું.

पुरेकड. न० (पुरस्कृत) પૂર્વજન્મમાં કરેલ કર્મ.

पुरेकम्म. न० (पुरःकर्मन्) સાધુને આહાર વહોરાવ્યા પહેલા સચેત પાણીથી હાથ કે વાસણ ધોવે તેથી લાગતુ કર્મ.

पुरेक्कार. पु० (पुरस्कार) સન્માન, આદર.

पुरेक्खड. त्रि० (पुरस्कृत) આગળ કરેલુ.

पुरेवाय. पु० (पुरोवात) પૂર્વ દિશાનો પવન. (૨) સસ્નેહ વાયુ.

पुरेसंखडि. स्त्री० (पुरस्संस्कृति) એક પ્રકારનો જમણવાર કરવો તે.

पुरेसंथव. पु० (पुरःसंस्तव) દાન દીધાં પહેલા દાતાર આગળ પોતાના વખાણ કરવામા આવે તે એવા હેતુથી કે દાતાર સારી રીતે આપે.

पुरेसंथुय. त्रि० (पुरःसंस्तुत) પૂર્વના પરિચિત મા, બાપ, ભાઇ, બ્હેન વગેરે. (૨) સ્વપક્ષના સગા.

पुरोअ. } **पुरोग.** } त्रि० (पुरोग) અગ્રેસર.

पुरोवग. पुं० (पुरोपक) વૃક્ષ વિશેષ.

पुरोहड. न० (पुरोहत) આગળનું બારણું (૨) દરવાજાનો અગ્ર ભાગ.

पुरोहिय. पुं० (पुरोहित) રાજાનો ગોર; પાઠક. (૨) પુરોહિત; શાંતિકર્મકારી; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનો એક.

पुरोहियरयण. न० (पुरोहितरत्न) ચક્રવર્તીનાં ચાદ રત્નોમાંનુ પુરોહિત નામે ચોથું પંચેંદ્રિય રત્ન.

पुल पु० (पुल) નાનો ફોલ્લો.

पुल. त्रि० (पुल) ઉન્નત.

पुलअ पुं० (पुलक) પુલકમણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) જળચર જન્તુ વિશેષ.

पुलअकंड पु० न० (पुलककाण्ड) રત્નપ્રભા નરક પૃથ્વીનો એક કણ્ડ

पुलइय त्रि० (पुलकित) રોમાંચ થએલ.

पुलंपुल न० (   ) નિરંતર; હમેશા. (૨) ત્રિ૦ પ્રભૂત; ઘણું.

पुलक. पु० न० (पुलक) રત્ન વિશેષ

पुलग. पु० (पुलक) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો સાતમો પુલકકાણ્ડ. (૨) એક જાતનું રત્ન. (૩) એક જાતનુ જળચર પ્રાણી.

पुलय पुं० (पुलक) રોમાંચ; રોમહર્ષ. (૨) એક જાતનો મણિ.

पुला. स्त्री० (पुरा) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતાં પોરાં, બે ઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

पुलाकिमि. पु० (पुराकृमि) ગુદામાં ઉત્પન્ન થનાર કૃમિ; બે ઇંદ્રિય જીવની એકજાત.

पुलाकिमिय. पु० (पुराकृमिक) બે ઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

पुलाग. पु० न० (पुलाक) વાલ, ચણા વગેરે નિઃસાર ધાન્ય. (૨) પુલાક નિયંઠો; નિયંઠાના ૭ પ્રકારમાંનો એક. (૩) લસણ આદિ દુર્ગંધી પદાર્થો. (૪) દુષ્ટ રસવાળાં દ્રવ્ય.

पुलाय. पु० (पुलाक) ભુસ્સો; ધાન્યનાં ફોતરાં. (૨) પુલાક લબ્ધિવાન્ સાધુ જેનું ચારિત્ર ભુસ્સા જેવું નિસ્સાર-દોષ સહિત હોય છે.

पुलिंद. पु० (पुलिन्द) પુલિન્દ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર.

पुलिंदी. स्त्री० (पुलिंदी) પુલિંદ નામના અનાર્ય દેશમા જન્મેલી દાસી

पुलिण. न० (पुलिन) કાંઠો; તીર; તટ.

पुलिय. न० (पुलित) ઘોડાની એક પ્રકારની ગતિ.

पुलुय पु० (पुलक) જલચર પ્રાણીની એક જાત.

पुव्व. त्रि० (पूर्व) દેશ અને કાળની અપેક્ષાએ પહેલાનું; અગાઉનું. (૨) પૂર્વ તરફનું. (૩) પુ० પૂર્વ દિગ્વિભાગ. (૪) ચોરાશી લાખ પૂર્વાંગ અથવા સીત્તેર લાખ છપન્ન હજાર કરોડ વરસ પ્રમાણનો એક કાળ વિભાગ; ૭૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ વરસ પ્રમાણે એક પૂર્વ. (૪) પૂર્વ શાસ્ત્ર; ચૌદ પૂર્વમાંનું ગમે તે એક. (૫) દ્વન્દ્વ, વરવહુ આદિ જોડુ. (૬) કારણ, હેતુ.

पुव्वं. अ० (पूर्वम्) પ્રથમ, પહેલુ.

पुव्वंग. पु० न० (पूर्वाङ्ग) ચોરાશીલાખ વર્ષનો એક પૂર્વાંગ; કાળવિભાગ વિશેષ. (૨) પખવાડીઆના પહેલા દિવસનું નામ; પ્રતિપદા.

पुव्वकम्म. न० (पूर्वकर्मन्) પૂર્વજન્મમાં કરેલ કર્મ.

पुव्वकालिय. त्रि० (पूर्वकालिक) પૂર્વકાળનું; પૂર્વકાળ સાથે સબંધ રાખનાર.

पुव्वगय. त्रि० (पूर्वगत) ઉત્પાદાદિ ૧૪ પૂર્વ કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે; દૃષ્ટિવાદ સૂત્રનો એક વિભાગ.

पुव्वयाह. पु० (पूर्वाह्ण) દિવસના આગલા બે પહોર.

पुव्वतव. पुं० (पूर्वतपस्) पूर्वकोटिनुं-सराग अवस्थानुं तप; वीतराग अवस्था पहेलानुं तप.

पुव्वदक्खिणा. पुं० (पूर्वदक्षिणा) पूर्व अने दक्षिण; अग्निखुणो.

पुव्वदारिय. त्रि० (पूर्वद्वारिक) पूर्व दिशामां रही चंद्र साथे जोग जोडनार कल्याणकारी नक्षत्र.

पुव्वदिसा. स्त्री० (पूर्वदिशा) पूर्वदिशा.

पुव्वद्ध. न० (पूर्वार्द्ध) पूर्वार्ध; पहेलो अरधो भाग.

पुव्वधर. पुं० (पूर्वधर) चौद पूर्वने धारण करनार; पूर्वना भणनार.

पुव्वप्पयोग. पुं० (पूर्वप्रयोग) पूर्व काळनो प्रयत्न.

पुव्वभद्दवया. स्त्री० (पूर्वाभाद्रपदा) पूर्वाभाद्रपद नक्षत्र.

पुव्वभव. पुं० (पूर्वभव) गत जन्म; अतीत जन्म.

पुव्वरत्त. पुं० (पूर्वरात्र) रात्रिनो पूर्व भाग.

पुव्वरत्तावरत्त. न० (पूर्वरात्रापररात्र) मध्यरात्री; अरधी रात.

पुव्ववंत. न० (पूर्ववत्) पूर्वकालीन चिह्नथी-लिंगथी साध्यनुं ज्ञान थाय ते; अनुमाननो एक प्रकार.

पुव्वविअ. पुं० (पूर्वविद्) पूर्वना जाणनार; पूर्वधर-चौदपूर्वी.

पुव्वविदेह. न० (पूर्वविदेह) जम्बूद्वीपना मध्यक्षेत्र महाविदेहनो पूर्वार्ध; मेरुथी पूर्व तरफनो विभाग.

पुव्वविदेहय. त्रि० (पूर्वविदेहज) पूर्व महाविदेह क्षेत्रमां जन्मेल.

पुव्वविदेहकूड. पुं० (पूर्वविदेहकूट) निषध पर्वतनां नव कूटमांनुं चोथुं कूट-शिखर. (२) नीलवंत पर्वतनां नव कूटमांनुं त्रीजुं कूट-शिखर.

पुव्वविदेहवास. पुं० (पूर्वविदेहवर्ष) पूर्व महाविदेह क्षेत्र

पुव्वसंगइय. / **पुव्वसंगतिय.** त्रि० (पूर्वसंगतिक) पहेलांनो संगी; बाल्यावस्थानो मित्र.

पुव्वसंजम. पुं० (पूर्वसंयम) सरागसंयम; वीतराग संयमनी पूर्वावस्था.

पुव्वसमास. पुं० (पूर्वसमास) एकथी वधारे पूर्वनुं ज्ञान; श्रुतज्ञाननो एक प्रकार.

पुव्वसिज्जातरी. स्त्री० (पूर्वशय्यातरा) साधुओने उपाश्रयमां रहेवाने पहेली आज्ञा आपनार स्त्री.

पुव्वसूरि. पुं० (पूर्वसूरि) पूर्वाचार्य; प्राचीन आचार्य.

पुव्वा. स्त्री० (पूर्वा) पूर्वाषाढा, पूर्वाफाल्गुनी तथा पूर्वाभाद्रपद नक्षत्र.

पुव्वाणुपुव्विं अ० (पूर्वानुपूर्वम्) अनुक्रमे.

पुव्वाणुपुव्वी. स्त्री० (पूर्वानुपूर्वी) अनुक्रम; परिपाटी.

पुव्वाफग्गुणी. स्त्री० (पूर्वाफाल्गुनी) पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्र.

पुव्वाभद्दवया. स्त्री० (पूर्वाभाद्रपदा) पूर्वाभाद्रपदा नक्षत्र.

पुव्वासाढा. स्त्री० (पूर्वाषाढा) पूर्वाषाढा नक्षत्र;

पुव्वि. त्रि० (पूर्विन्) पूर्वने जाणनार.

पुव्विं. अ० (पूर्वम्) प्रथम; शरूआतमां.

पुव्विल्ल. त्रि० (पूर्व) पहेलानुं; आगळनुं.

पुव्विसंथव. पुं० (पूर्वसंस्तव) जैन मुनिनी भिक्षानो एक दोष; भिक्षाप्राप्ति अर्थे प्रथम कांइक वखाण करवा ते.

पुव्वी. स्त्री० (पूर्वी) अनुपूर्वी नामे नामकर्मनी एक प्रकृति के जे जीवने एक गतिमांथी बीजी गतिमां सीधी रीते लई जाय छे.

पुव्वोत्तरा. स्त्री० (पूर्वोत्तरा) ईशान खुणो.

पुस्स. पुं० (पुष्य) पुष्य नामनुं नक्षत्र.

(૨) નવમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

पुस्समाणव. પું॰ (पुष्यमानव) બન્દિજન; મંગલ પાઠક. (૨) વખાણ કરનાર; ભાટ, ચારણ આદિ.

पुस्सायया. પુ॰ (पुष्यायन) રેવતી નક્ષત્રનું ગોત્ર.

पुहई. સ્ત્રી॰ (पृथ्वी) પૃથ્વી; ભૂમિ.

पुहत्त. } **पुहत्तिय.** } ન॰ (पृथक्त्व) બેથી માંડી નવ સુધીની સંખ્યા. (૨) ભેદ; છૂટાપણું. (૩) બહુપણું (૪) ત્રિ॰ ભિન્ન; અલગ.

पुहवी. સ્ત્રી॰ (पृथ्वी) પૃથ્વી; ભૂમિ. (૨) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની ત્રીજી. (૩) સાતમા તીર્થંકરની માતા. (૪) ત્રીજા વાસુદેવની માતા.

पुहवीसिलापट्टय. ન॰ (पृथ्वीशिलापट्टक) પૃથ્વીમયશિલાનુ પટ્ટક, પાટને આકારે મ્હોટી પૃથ્વીની શિલા.

पुहुत्त. ન॰ (पृथक्त्व) જુઓ " પુહત્ત " શબ્દ.

पुहुत्तवियक्क. પુ॰ (पृथक्त्ववितर्क) શુક્લધ્યાનનો પહેલો ભેદ; એક દ્રવ્ય આશ્રી રહેલ પર્યાયોનો ભેદ-જુદાપણું ચિન્તવવું તે.

पूअण. ન॰ (पूजन) પૂજા; અર્ચન.

पूअणा. સ્ત્રી॰ (पूजना) પૂજન.

पूइ. સ્ત્રી॰ (पूति) દુર્ગન્ધ; સડો. (૨) પરૂ; રસી. (૩) જેમાં આધાકર્મીની સીથ ભળી હોય તેવો આહાર લેવાથી લાગતો એક દોષ.

पूइअ. ત્રિ॰ (पूजित) પૂજાયેલું; પૂજા પામેલ.

पूइकड. ત્રિ॰ (पूतिकृत) આધાકર્મી આહારના અંશવાળું.

पूइकम्म. પું॰ (पूतिकर्मन्) આધાકર્મિ આહારના અંશવાળું; સાધુએ આહારમાં ટાળવાના દોષમાંનો એક દોષ.

पूइय. ત્રિ॰ (पूतिक) સડેલું; દુર્ગન્ધવાળું. (૨) અપવિત્ર; અશુદ્ધ.

पूइय. ત્રિ॰ (पूजित) સત્કાર કરાએલું; પૂજેલું.

पूइयालुग. ન॰ (पूत्यालुक) પાણીમાં થનારી એક જાતની વનસ્પતિ.

पूई. સ્ત્રી॰ (पूति) એ નામનું એક વૃક્ષ; એકાસ્થિક વૃક્ષની એક જાતિ.

पूग. પું॰ (पूग) સોપારીનું ઝાડ.

पूजग. ત્રિ॰ (पूजक) પૂજનાર; પૂજારો.

पूजिय. ત્રિ॰ (पूजित) પૂજેલુ; માનેલું; માનનીય.

पूति. સ્ત્રી॰ (पूति) દુર્ગંધ; બદબો.

पूतिकम्म. ન॰ (पूतिकर्मन्) જુઓ "પુઇકમ્મ" શબ્દ.

पूतिय. ન॰ (पूतिक) ફળ વિશેષ.

पूतिया. સ્ત્રી॰ (पूतिका) રસવિકાર; રસનું બગડવું. (૨) પરૂ; રસી.

पूप. પુ॰ (अपूप) પુડલા; માલપુવા.

पूय. ત્રિ॰ (पूत) પવિત્ર; શુદ્ધ થયેલ. (૨) સુપડા આદિથી સાફ કરેલ.

पूय. ન॰ (पूय) પરૂ; રસી.

पूय. પુ॰ (अपूप) પુરી, માલપુવા વગેરે.

पूयअ. ત્રિ॰ (पूजक) પૂજા-સેવા કરનાર.

पूयण. ન॰ (पूजन) પૂજન.

पूयणा. સ્ત્રી॰ (पूजना) કામવિભૂષા; કામોદ્દીપક શણગાર. (૨) સેવા; પૂજા.

पूयणा. સ્ત્રી॰ (पूतना) એ નામની એક શાકિની કે જે પોતાના જુવાન પુત્ર ઉપર આસક્ત થઇ હતી. (૨) કૃષ્ણની વેરણ એક વિદ્યાધરી; માસી પૂતના. (૩) ગાડરડી; ઘેટી.

पूयणिअ. ન॰ (पूतनिक) વાસણ વગેરેનું તળીયું.

पूयणिज्ज. ત્રિ॰ (पूजनीय) પૂજવા યોગ્ય.

पूयफल. ન॰ (पूगफल) સોપારી.

पूयफली. સ્ત્રી॰ (पूगफली) સોપારીનું ઝાડ

पूयलिया. स्त्री० (पूपिका) પુડલા.

पूया. स्त्री० (पूजा) પૂજા; પૂજન; વસ્ત્રપાત્રાદિ વગેરેથી સત્કાર કરવો તે.

पूर. पु० (पूर) નદીનો વધેલ પ્રવાહ. (૨) સમૂહ.

पूरग. त्रि० (पूरक) પૂરનાર; ભરનાર.

पूरण. पुं० (पूरण) એ નામનો એક ગૃહસ્થ. (૨) યદુવંશી રાજા અન્ધકવૃષ્ણિના એક પુત્ર.

पूरण. पुं० (पूरण) ચમરેંદ્રના પૂર્વભવનું નામ. (૨) સલિલાવતી વિજયની વીતશોકા નગરીના બળરાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૫) પૂર્ણ કરવું; પાર ઉતારવુ.

पूरय. पु० (पूरक) દૂધનો ઉફાળો.

पूरिय. त्रि० (पूरित) સમ્પૂર્ણ કરેલ.

पूरिम. त्रि० (पूरिम) કંઇ વસ્તુની પૂરણી કરીને બનાવેલ-માટી, ધાતુનાં પુતળાં વગેરે. (૨) વાંસની સળીમાં ફૂલ પરોવીને બનાવેલ.

पूरिमा. स्त्री० (पूरिमा) એ નામની ગાન્ધાર ગ્રામની ત્રીજી મૂર્ચ્છના.

पूव. पुं० (पूप) માલપુવા; પુડલા વગેરે.

पूवलिया. स्त्री० (पूपिका) એક પ્રકારનો ખાવાનો પદાર્થ; પૌઆ.

पूस. पुं० (पूषन्) પૂષા દેવતા; રેવતી નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવ.

पूस. पुं० (पुष्य) જુઓ " पुस्स " શબ્દ.

पूसगिरि. पु० (पुष्यगिरि) એ નામના એક જૈન મુનિ.

पूसनंद. } **पूसनंदि.** } पुं० (पुष्यनन्द) (पुष्यनन्दि) પુષ્યનંદ નામે એક યુવરાજ.

पूसफली. स्त्री० (पुष्यफली) કુષ્માંડ-કોહલાંની વેલડી.

पूसमाणग. पुं० (पुष्यमानक) જ્યોતિષીદેવતા વિશેષ; એ નામના ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ.

पूसमाणव. पुं० (पुष्यमानव) મણિનું એક જાતનું લક્ષણ. (૨) મંગલપાઠક; ભાટ ચારણ વગેરે.

पूसमित्त. पुं० (पुष्यमित्र) આર્યરક્ષિતસૂરિના પુષ્યમિત્ર નામના શિષ્ય.

पूसमित्तिय. न० (पुष्यमित्रीय) એ નામનું જૈન મુનિઓનું એક કુળ.

पूसा. स्त्री० (पुष्या) મહાવીર સ્વામીના છટ્ઠા કુંડકોલિય શ્રાવકની સ્ત્રીનું નામ.

पूह. पुं० (ऊहा) વિચાર; મીમાંસા.

पेअअ. पुं० (पेचक) હાથીની પુંછડીનો મૂળ ભાગ.

पेइय. त्रि० (पैतृक) પિતા સંબંધી.

पेक्खणय. न० (प्रेक्षणक) ખેલ; તમાશો.

पेक्खणा. स्त्री० (प्रेक्षणा) પડિલેહણનો પર્યાય શબ્દ; નિરીક્ષણ; અવલોકન.

पेच्च. अ० (प्रेत्य) મરીને જન્માંતરમાં જવુ તે; પરભવ.

पेच्चभव पुं० (प्रेत्यभव) મરીને જન્મવું; બીજો અવતાર; પુનર્જન્મ.

पेच्चभाविअ. त्रि० (प्रेत्यभाविक) જન્માન્તર સમ્બધી.

पेच्छणा. स्त्री० (प्रेक्षणा) જોવુ તે; નિરીક્ષણ.

पेच्छणाघर. न० (प्रेक्षणागृह) જેમાં બેસી વનનાં કે નાટકનાં દૃશ્યો જોઇ શકાય તેવું ઘર; પ્રેક્ષાઘર.

पेच्छणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) જોવા યોગ્ય.

पेच्छा. स्त्री० (प्रेक्षा) જોવું; નિરીક્ષણ કરવુ.

पेच्छाघर. न० (प्रेक्षागृह) મુખમણ્ડપ આગળની પટશાળ; પ્રેક્ષાઘર; નાટક વગેરે જોવાનું સ્થાન.

पेज्ज. त्रि० (पेयस्) અતિશય પ્રિય; વહાલું.

पेज्ज. न० (पेय) પીવા લાયક-દૂધ વગેરે પદાર્થ.

पेज्ज. पुं० न० (प्रेमन्) પ્રેમ; સ્નેહ; રાગ.

पेज्जदंसि. त्रि० (प्रेमदर्शिन्) અનુરાગી.

पेज्जवत्तिया. स्त्री० (प्रेमवृत्तिका) પ્રેમનિમિત્તક મૂર્ચ્છા; માયા કપટાદિ લોભથી ધનાદિકની મૂર્ચ્છા.

पेज्जा. स्त्री० (पेया) એક પ્રકારની પીવાની વસ્તુ.

पेट. न० (पेट) પેટ; ઉદર.

पेटवेयणा. स्त्री० (पेटवेदना) પેટપીડ; પેટનો દુખાવો.

पेडा. स्त्री० (पेडा) પેટી. (૨) કોઇ સાધુ ગોચરીને માટે પેટીને આકારે અભિગ્રહ ધારણ કરે એટલે કે પેટીને આકારે ચારે દિશામાં ચારે ખુણે ગોચરી કરે તે, ભિક્ષાના અભિગ્રહનો એક પ્રકાર.

पेडी. स्त्री० (पेडा) પેટી; મજૂસ.

पेढ. न० (पीठ) બાજોઠ. (૨) ઓટલો.

पेढाल पु० (पेढाल) પેઢાળ નામે ભાવિ આઠમા તીર્થંકર. (૨) न० એક ઉદ્યાન.

पेढालपुत्त. पु० (पेढालपुत्र) પેઢાળ નામના વિદ્યાધરનો પુત્ર. (૨) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ.(૩) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર (૪) ભરતખંડના આઠમા ભાવી તીર્થંકર. (૫) ભગવાન્ પાર્શ્વનાથના સંતાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક જૈન મુનિ.

पेढिया. स्त्री० (पीठिका) માંચી; માંચડી. (૨) પેઢલી; ચોતરો; પ્લાટફાર્મ. (૩) જ્યાં ઇન્દ્રકીલિકા–કમાડ અટકાવવાનું સાધન રહેતું હોય તે સ્થાન.

पेढी. स्त्री० (पीठिका) પીઢીયું.

पेणी. स्त्री० (प्रैणी) હરિણીનો એક પ્રકાર.

पेम. पु० न० (प्रेमन्) આસક્તિ; પ્રીતિ.

पेयकाइय. पुं० (प्रेतकायिक) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पेयदेवयकाइय. पुं० (प्रेतदेवकायिक) શક્રેન્દ્રના લોકપાળ જમની આજ્ઞા માનનાર દેવતાની એક જાત. (૨) પ્રેત દેવતાનું; પ્રેત સંબંધી.

पेया. स्त्री० (पेया) મ્હોટી કાહલી; વાદ્ય વિશેષ.

पेयाल. न० ( ) વિચાર. (૨) પ્રમાણ; માપ. (૩) સાર; રહસ્ય. (૪) પ્રધાન; મુખ્ય.

पेयालणा. स्त्री० ( ) પ્રમાણ કરવુ, માપવું.

पेयालुय. त्रि० ( ) વિચારિત.

पेरन्त. न० (पर्यन्त) છેડો; અન્ત.

पेरणा. न० (प्रेरणा) પ્રેરણા. (૨) ઠપકો.

पेलव. त्रि० (पेलव) મૃદુ; કોમળ. (૨) પાતળું; કૃશ. (૩) સૂક્ષ્મ; લઘુ.

पेलु. स्त्री० (पेलु) રૂની પૂણી.

पेलुकरण. न० (पेलुकरण) પૂણી બનાવવાનું એક સાધન; સળી આદિ.

पेलुगा. स्त्री० (पीलुका) એ નામની વનસ્પતિ; પીલુ.

पेलुअ. पु० (प्रेरक) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર.

पेलुणा. न० (प्रेरणा) પ્રેરણા કરવી; કામ કરાવવુ.

पेल्लय. पु० (पेल्लक) ભગવાન્ મહાવીરની પાસે દીક્ષા લઇ અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક જૈન મુનિ.

पेल्लिय. त्रि० (प्रेरित) ધકેલાયેલું.

पेस. न० (पैस) સિંધ દેશમાંના પેસ જાતના સૂક્ષ્મ ચામડીવાળા પશુના ચામડાની બનાવટનું વસ્ત્ર.

पेस. पु० (पेश) સિન્ધ દેશમાં થતી એક પશુ જાતિ.

पेस. पुं० स्त्री० (प्रेष्य) નોકર; ચાકર.
पेसण. न० (प्रेषण) મોકલવું.
पेसण. न० (पिषण) પીસવું તે.
पेसण. न० (   ) કાર્ય; પ્રયોજન.
पेसणकारिया. स्त्री० (पेषणकारिका) ચન્દન વગેરે પીસનારી-ઘસનારી દાસી.
पेसणकारी. स्त्री० (प्रेषणकारिणी) સદેશો પહોંચાડનારી દાસી.
पेसपरिण्णाय. त्रि० (प्रेष्यपरिज्ञात) શ્રાવકની નવમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે નવ માસ સુધી નોકરની પાસે પણ આરંભ કે કામકાજ કરાવે નહિ.
पेसल. त्रि० (पेशल) મનોજ્ઞ; સુંદર. (૨) न० પેસલ નામના પશુનાં ઝીણાં રૂવાંની બનાવટનું વસ્ત્ર.
पेसवण. न० (प्रेषण) મોકલવું.
पेसारंभ. पुं० (प्रेष्यारंभ) ચાકર પાસે આરંભ કરાવવો તે.
पेसिय. त्रि० (प्रेषित) મોકલેલ.
पेसिया. स्त्री० (पेषिका) દળનારી; પીસનારી.
पेसिया. स्त्री० (पेशिका) શેરડી વિગેરેની કાતળી; ચીર. (૨) ખંડ; ટુકડા.
पेसी. स्त्री० (पेशी) માંસની પેશી-કકડો. (૨) ગર્ભની ત્રીજા અઠવાડીઆની સ્થિતિ; પાણીના પરપોટામાંથી ગોટલાની માફક માંસ પિંડ રૂપે ગર્ભનો આકાર બધાય તે.
पेसुण्ण., **पेसुन्न.** न० (पैशुन्य) ચાડી; ચુગલી.
पेस्स. पुं० (प्रेष्य) નોકર; ચાકર; સેવક.
पेहण. न० (प्रेक्षण) જોવું; દેખવું.
पेहणया. स्त्री० (पिधान) ઢાંકવું.
पेहणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) દેખવા યોગ્ય.
पेहा. स्त्री० (प्रेक्षा) અનુભવથી વિચાર કરવો તે. (૨) આસન શય્યાદિક જોઇ પુંજીને વાપરવા તે; સંયમના ૧૭ પ્રકારમાંનો એક. (૩) હોઠ હલાવતાં કાઉસગ્ગ કરવો તે; કાઉસગ્ગનો ૧૯ મો દોષ. (૪) બુદ્ધિ; મતિ. (૫) ચિન્તન. (૬) નિરીક્ષણ.
पेहि. त्रि० (प्रेक्षिन्) નિરીક્ષણ.
पेहिय. न० (प्रेक्षित) કટાક્ષભરી રીતે જોવું તે.
पेहुण. न० (बर्हिण) મોરના પીંછાં; મોરપીંછ.
पोइय. त्रि० (पोतित) નિમગ્ન; ડુબેલું. (૨) સ્પન્દિત.
पोई. पुं० (पोती) પોઇ; વનસ્પતિ વિશેષ.
पोंड. न० (पोण्ड) વિકાસ ન પામેલું કમળ.
पोंडग. पु० (पोण्डक) વનસ્પતિ વિશેષ.
पोंडरी. स्त्री० (पौण्ड्री) જમ્બુદ્વીપના મેરૂની ઉત્તર રૂચક પર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.
पोंडरीकिणी. स्त्री० (पुण्डरीकिणी) દક્ષિણ દિશાના અજનક પર્વતની પુણ્ડરીકિણી નામની વાવ. (૨) એ નામની એક નગરી.
पोंडरीय. पु० (पुण्डरीक) સૂયગડાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કન્ધના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) પીંછાની પાંખોવાળુ પક્ષી. (૩) ધોળું કમળ. (૪) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) કુંડરીક અને પુણ્ડરીકના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસુત્રનું ૧૯ મુ અધ્યયન.
पोंडवद्धणिया. स्त्री० (पुण्ड्रवर्धनिका) જૈન મુનિ ગણુની એક શાખા.
पोक्क. त्रि० (   ) આગલા ભાગમાં ઉન્નત અને વચ્ચમાં નમેલી એવી નાસિકા.
पोक्कण. पुं० (पोक्कण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.
पोक्खर. न० (पुष्कर) કમળ. (૨) કમળ જેવું એક વાજીંત્ર. (૩) તે વાજીંત્ર વગાડવાની કળા.
पोक्खरिणी. स्त्री० (पुष्करिणी) કમળવાળી વાવ. (૨) કમળની વેલ.

पोक्खल. पुं० (पुष्कर) કમળ. (૨) પદ્મ કેશર.

पोक्खलविभंग. पुं० (पुष्करविभङ्ग) પદ્મકન્દ.

पोक्खलावतीकूड. पुं० (पुष्कलावतीकूट) એક શૈલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું એક કૂટ-શિખર.

पोक्खलि. पुं० (पुष्कलिन्) શ્રીવસ્તિ નગરીનો રહીશ એક શ્રાવક; શંખજી શ્રાવકનો જોડીદાર.

पोक्खिखय. पुं० (प्रोक्षिन्) પાણી છાંટી ફળ ફૂલ ખાનાર તાપસનો એક વર્ગ.

पोग्गल. पुं० न० (पुद्गल) રૂપ, રસ, ગન્ધ અને સ્પર્શ યુક્ત મૂર્ત દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૨) આત્મા; જીવ. (૩) માંસ. (૪) પુદ્ગળ નામના પરિવ્રાજક કે જે આલંભિકા નગરીની બાહેર રહેતા હતા.

पोग्गलत्थिकाय. पु० (पुद्गलास्तिकाय) વર્ણ, ગધ, રસ અને સ્પર્શવાળુ છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય.

पोग्गलपरियट्ट. पुं० (पुद्गलपरिवर्त) અનન્ત અવસર્પિણી અને અનન્ત ઉત્સર્પિણી પ્રમાણે એક કાળ વિભાગ. (૨) પરમાણુનો સંયોગ અને વિયોગ.

पोग्गलविवागि. त्रि० (पुद्गलविपाकिन्) પુદ્ગલના નિમિત્તે વિપાક પામનાર.

पोग्गलि. त्रि० (पुद्गलिन्) પુદ્ગળોને ભોગવનાર.

पोग्गलिय. त्रि० (पौद्गलिक) પુદ્ગળસમ્બન્ધી.

पोच्चड. त्रि० (   ) સાર વિનાનું. (૨) મલિન. (૩) વ્યાપ્ત; લીન થયેલ.

पोट्ट. न० (   ) પેટ; ઉદર; જઠર.

पोट्टलिया. स्त्री० (पोट्टलिका) પોટલી; ગાંઠડી.

पोट्टसारणी. स्त्री० (पोट्टसारिणी) અતિસારનો રોગ.

पोट्टसाल. पुं० (पोट्टशाल) પોટ્ટશાલનામનો એક પરિવ્રાજક.

पोट्टिल. पुं० (पोट्टिल) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના છટ્ઠા પૂર્વભવનું નામ. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર નવમા તીર્થંકર. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ચોથા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૪) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગનાં નવમા અધ્યયનનું નામ. (૫) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીના પુત્ર. (૬) ભગવાન્ મહાવીરના સમયમાં તીર્થંકર ગોત્ર બાંધનાર જૈન મુનિ.

पोट्टिलदेव. पु० (पोट्टिलदेव) પોટ્ટિલ નામનો દેવ કે જે પૂર્વભવે તેતલી પ્રધાનની સ્ત્રી પોટ્ટિલા રૂપે હતો.

पोट्टिला. स्त्री० (पोट्टिला) તેતલીપુત્ર મંત્રીની સ્ત્રીનું નામ.

पोट्ठवई. स्त्री० (प्रौष्ठपदी) ભાદરવા મહિનાની પુનેમ.

पोट्ठवया. स्त्री० (प्रोष्ठपदा) ભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

पोडइल. न० (   ) એક જાતની પર્વતની વનસ્પતિ.

पोढ. त्रि० (प्रौढ) પીઢ; પાકી ઉમ્મરનું.

पोत. पुं० (पोत) પક્ષીનું બચ્ચું. (૨) વહાણ; જહાજ.

पोतअ. पु० (पोतज) ચર્મથી વિંટાઇને ઉત્પન્ન થાય તે; હાથી વગેરે પોતજ પ્રાણી.

पोतग. न० (पोतक) તાડપત્ર વગેરેને સાંધીને બનાવેલું વસ્ત્ર.

पोतज. त्रि० (पोतज) જુઓ "પોતઅ" શબ્દ.

पोत्त. न० (पोत) લુગડું; કપડું.

पोत्त. पुं० (पौत्र) દીકરાનો દીકરો.

पोत्तअ. न० (पोतक) સુતરાઉ કપડું.

पोत्तिय. त्रि० (पौतिक) વસ્ત્રધારી વાનપ્રસ્થ. (૨) पुं० તાપસની એક જાત.

पोत्तिय. न० (पौतिक) વસ્ત્ર; સુતરાઉ કપડા.

पोत्तिया. स्त्री० (   ) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पोत्तिया. स्त्री० (पोत्तिका) મોહપત્તિ; મુખ વસ્ત્રિકા.

पोत्ती. स्त्री० (पोत्ती) ઓઢવાની સાડી; ધોતી. (૨) નાનું વસ્ત્ર; લુગડાનો કકડો.

पोत्तुल्लय. पुं० स्त्री० (पुत्तलिका) પહેરવાનું વસ્ત્ર.

पोत्थ. पुं० न० (पुस्त) વસ્ત્ર. (૨) પુસ્તક. (૩) તાડપત્ર. (૪) લેપ્યકર્મ; માટી વગેરેથી બનાવેલ પુતળાં વગેરે.

पोत्थकम्म. न० (पुस्तकर्मन्) વસ્ત્ર તથા પુસ્તકની બનાવટ.

पोत्थकार. त्रि० (पुस्तकार) પુસ્તકના શિલ્પ ઉપર જીવિકા ચલાવનાર.

पोत्थग. } न० (पुस्तक) પુસ્તક; પોથી;
पोत्थय. } ચોપડી.

पोत्थयग्गाह. त्रि० (पुस्तकग्राह) પુસ્તક ધરનાર.

पोत्थरयण. न० (पुस्तकरत्न) સૂર્યાભદેવતાનું રત્નસમાન એક પુસ્તક કે જેમાં દેવનીતિ–દેવતાના કુળધર્મ સંબંધી બ્યાન છે.

पोत्था. स्त्री० (प्रोत्था) મૂળોત્પત્તિ.

पोत्थार. पुं० (पुस्तकार) લેખક; લહીયો.

पोम्म. न० (पद्म) કમળ.

पोय. पु० (पोत) વહાણુ. (૨) મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી આદિનું બચ્ચુ. (૩) न० વસ્ત્ર.

पोयग. पुं० (पोतक) બચ્ચું.

पोयणपुर. न० (पोतनपुर) એ નામનું એક પ્રાચીન શહેર.

पोयय. त्रि० (पोतज) જુઓ "પોતઅ" શબ્દ.

पोयय. पुं० (पोतक) જુઓ "પોય" શબ્દ.

पोया. स्त्री० (पोया) વાદ્ય વિશેષ.

पोयाई. स्त्री० (पोताकी) પક્ષિણી. (૨) પક્ષી સંબન્ધી વિદ્યા.

पोयाल. पुं० (पोतकक) મૃગ આદિનું બચ્ચું.

पोर. पुं० न० (पर्वन्) ગાંઠ; વેઢો. (૨) શેરડી વગેરે.

पोरग. पुं० न० (पर्वक) શેરડી વગેરેનો સાંઠો.

पोरपरिग्गह. त्रि० (पर्वपरिग्रह) અંગુઠાનો પર્વ અને પ્રદેશિની આંગળીનું કુણ્ડાળું કરીએ તેમાં બરાબર સમાઇ જાય તેટલું.

पोरबीय. त्रि० (पर्वबीज) ગાંઠ વાવવાથી ઉગે તે; શેરડી વગેરે.

पोराण. त्रि० (पुराण) જુનું; પુરાતન.

पोराणिय. त्रि० (पौराणिक) ઘણાકાળનુ, પ્રાચીન.

पोरिसिय. पु० न० (पौरुषिक) પોરસી–પ્રહર સંબંધી પચ્ચખાણ; પોરસી ચોવિહાર.

पोरिसी. स्त्री० (पौरुषी) પહોર; દિવસ અથવા રાત્રિનો ચોથો ભાગ. (૨) त्रि० પુરૂષ પ્રમાણે લાંબું. (૩) પુરૂષની છાયા. (૪) એક પહોરના ચોવિહારના પચ્ચખાણ કરવા તે.

पोरिसीमंडल. न० (पौरुषीमण्डल) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૭ મું.

पोरिसीय. त्रि० (पौरुषिक) પુરૂષ પ્રમાણ; પુરૂષ પરિમિત.

पोरुस्स. न० (पौरुष) પદાતિ–પાળાનો સમૂહ. (૨) ચાકર. (૩) અત્યન્ત વૃદ્ધ પુરૂષ.

पोरेकच्च. न० (पौरकृत्य) નગર–શહેરનુ રક્ષણ કરવાની કળા.

पोरेवच्च. न० (पौरपत्य) નગરનું અધિપતિપણું; અગ્રેસરપણું.

पोलास. न० (पोलास) પોલાસપુર નગર.

पोलासपुर. न० (पोलासपुर) જ્યાં દેવકીજીનો જન્મ થયો હતો તે નગર.

पोलासाढ. न० (पोलाषाढ) શ્વેતવિકા નગરીનું એક ચૈત્ય.

पोलिंदी. स्त्री० (पुलिन्दी) એક જાતની લિપિ.

पोल्ल. } त्रि० ( ) ખાલી; શૂન્ય;
पोल्लड. } પોલું.

पोल्लबइ. पुं० ( ) એ નામનો કન્દ.

पोस. पुं० (पोस) મળદ્વાર; પુંઠનો ભાગ; અપાન પ્રદેશ. (૨) લિંગ; ઉપસ્થ.

पोस. पुं० (पौष) પોસ મહિનો. (૨) પોષક; પુષ્ટિકારક.

पोसअ. पुं० (पोसक) જનનેન્દ્રિય; ઉપસ્થ.

पोसग. त्रि० (पोषक) પુષ્ટિકારક. (૨) પાલન કર્તા.

पोसण. न० (पोसन) અપાન, ગુદા.

पोसण. न० (पोषण) પોષણ કરવુ તે. (૨) પુષ્ટિ. (૩) त्रि० પોષણકર્તા.

पोसणया. स्त्री० (पोषण) પોષણ કરવુ. (૨) ભરણપોષણ.

पोसय. न० (पोसक) જુઓ " પોસ " શબ્દ.

पोसह. पुं० न० (पौषध) શ્રાવકનું અગીયારમુ વ્રત—પોષો.

पोसहपडिमा. स्त्री० (पौषधप्रतिमा) શ્રાવકની ચોથી પડિમા.

पोसहसाला. स्त्री० (पौषधशाला) પોષધક્રિયા કરવાની શાળા—સ્થાન.

पोसहिय. त्रि० (पौषधिक) પૌષધ કરનાર.

पोसहोववासनिरय. त्रि० (पौषधोपवासनिरत) શ્રાવકની ચોથી પડિમા ધરનાર શ્રાવક કે જે પાછલી ત્રણ પડિમા સહિત આઠમ વગેરે પર્વને દિને ચાર મહિના સુધી પોષધ કરે.

पोसिय. त्रि० (पोषित) પાળીપોષી ઉછેરેલ.

पोसी. स्त्री० (पौषी) પોષમાસની પુનેમ.

पोह. पु० ( ) છાણનો પોદળો.

पोहत्त. न० (पृथुत्व) જાડાપણું; વિસ્તાર.

पोहत्तिय. न० (पृथक्त्व) અનેકપણું. (૨) પૃથકત્વ સંબંધી.

फ.

फंदन. न० (स्पंदन) ચલન; ચાલવુ.

फंदिय. त्रि० (स्पन्दित) થોડુંક ચાલેલ; ચેષ્ટા કરેલ.

फग्गु. स्त्री० (फल्गु) બીજા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વી.

फग्गुण. पुं० (फाल्गुन) ફાગણ મહિનો.

फग्गुणी. स्त्री० (फाल्गुनी) પૂર્વાફાલ્ગુની તથા ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર. (૨) ફાગણ મહિનાની પુનેમ. (૩) સાલિણીપિયા નામના શ્રાવકની સ્ત્રી.

फग्गुमित्त. पु० (फल्गुमित्र) એક મુનિનું નામ.

फग्गुरक्खिय. पु० (फल्गुरक्षित) એ નામના એક જૈન મુનિ.

फडा. स्त्री० (फटा) સાપની ફેણ.

फडाडोव. पु० (फटाटोप) ફેણ વિસ્તારવી તે; ફેણ ચડાવવી તે.

फडु. न० (फडुक) આત્માની જ્ઞાન જ્યોતિને બહાર નિકળવાનું સ્થાન. (૨) કાદવનો પિંડો.

फड्डग. } पुं० (स्पर्धक) આકાશ પ્રદેશની
फड्डय. } એક શ્રેણિના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલી વર્ગણાનો એક સ્પર્દ્ધક થાય છે. (૨) કટકો; કકડો.

फड्डाफड्डि. अ० (फड्डाफड्डि) ગુચ્છનો એક ભાગ ફડુક; એક ગણાવચ્છેદકની સરદારી

નીચે રહેલા સાધુઓ ભેગા થઇને મંડળીમાં ગોઠવાઇ રહે તે.

फण. પું० (फण) સર્પની ફેણ.

फणग. પું० (फणक) કાંસકી; ફણી.

फणिज्जय. પુ० (   ) વનસ્પતિ વિશેષ.

फणस. પું० (पनस) ફનસનું ઝાડ. (૨) ફનસનું ફળ.

फणा. સ્ત્રી० (फणा) સર્પની ફેણ.

फणि. પું० (फणिन्) સર્પ. (૨) તેવીસમા તીર્થંકરનું લાંછન–ચિહ્ન.

फणिंद. પુ० (फणीन्द्र) ફેણવાળો સર્પ.

फणिवइ. પું० (फणिपति) શેષનાગ.

फणिह. પું० (फणिह) માથાના વાળ ઓળવાનું સાધન; કાંગસી.

फणुज्जय. પુ० (फणोद्यत) એ નામની એક હરિત વનસ્પતિ.

फणोज्जा. સ્ત્રી० (फणोज्जा) વનસ્પતિ વિશેષ.

फरय. ન० (फलक) ઢાલ.

फरसु. પું० (परशु) ફરસી; કોદાળી.

फरसुराम. પું० (परशुराम) પરશુરામ નામના એક ઋષિ.

फरिस. પું० (स्पर्श) સ્પર્શ.

फरिसण. ન० (स्पर्शन) સ્પર્શેન્દ્રિય.

फरिहा. સ્ત્રી० (परिखा) ખાઇ.

फरुस. ત્રિ० (परुष) કર્કશ; કઠિન. (૨) પુ० કઠિનસ્પર્શ. (૩) ન० નિષ્ઠુર ભાષણ; કઠોર વચન.

फरुस. પું० (परुष) } કુંભાર.
फरुसग. પુ० (परुषक) }

फरुसिया. સ્ત્રી० (परुषता) કર્કશતા; નિષ્ઠુરતા.

फल. પું० ન० (फल) વૃક્ષાદિનાં ફળ. (૨) પરિણામ. (૩) કંઇપણ વસ્તુની પ્રાપ્તિ. (૪) કાર્ય. (૫) સારાંશ. (૬) અગ્રભાગ.

फलग. પું० (फलक) પાટીયું. (૨) પટ્ટો. (૩) અરિસાનો કાચ. (૪) શસ્ત્ર વિશેષ; ઢાલ. (૫) પલંગ.

फलजंभग. પું० (फलजृम्भक) ફળજંભકા; જંભકા દેવતાની એક જાત.

फलविंटिय. પું० (फलवृन्तक) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

फलय. ન० (फलक) પાટીયું. (૨) ઢાલ.

फलह. ન० (फलक) મોટું પાટીયું.

फलासव. પું० (फलासव) મદ્ય વિશેષ.

फलिय. ન० (स्फटिक) સ્ફટિક મણિ; એક જાતનો પારદર્શક પત્થર.

फलिय. પું० (फलित) ફળોથી યુકત; ફળેલું.

फलियरयण. ન० (स्फटिकरत्न) સ્ફટિક રત્ન.

फलिह. ન० (फलिह) પાટીયું; લાકડાની તખ્તી.

फलिह. પુ० (परिघ) ભોગળ; બારણું અટકાવવાનો દાંડો. (૨) સ્ફટિક જેવું સ્વચ્છ અત:કરણ.

फलिह. ન० (फलक) પાટીયું; બાંકડો.

फलिह. પું० (स्फटिक) સ્ફટિક નામનું રત્ન, કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) આકાશ. (૩) સ્ફટિકના જેવું નિર્મળ અન્ત:કરણ. (૪) નાસ્તો વગેરે. (૫) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો એક સ્ફટિકમય કાણ્ડ.

फलिहकूड. પું० (स्फटिककूट) ગંધમાદન પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ–શિખર.

फलिहवडेंसय. પું० (स्फटिकावतंसक) એ નામનું ઇશાન દેવલોકમાં ઇન્દ્રનું એક વિમાન.

फलिहा. સ્ત્રી० (परिघा) અર્ગલા; આગળીઓ.

फलिहा. સ્ત્રી० (परिखा) ખાઇ.

फलोवग. ત્રિ० (फलोपग) ફળ સહિત.

फल्ल ત્રિ० (फल्य) સુતરનાં કપડાં.

फाइ. સ્ત્રી० (स्फाति) વૃદ્ધિ; વધારો. (૨) કીર્તિ; પ્રસિદ્ધિ.

फाइकय. ત્રિ० (स्फीतीकृत) ફેલાયેલ; પ્રસિદ્ધ થયેલ.

फग्गुण. पुं० (फाल्गुन) ફાલ્ગુન માસ.

फाडिअ. त्रि० (स्फाटित) (पाटित) ફાટેલું; ચીરેલું.

फाणिय. पुं० न० (फाणित) ઢીલો ગોળ. (૨) ક્વાથ; ઉકાળેલો રસ.

फाय. त्रि० (स्फीत) વૃદ્ધ. (૨) વિસ્તીર્ણ. (૩) પ્ખ્યાત.

फारुसिय. न० (पारुष्य) મર્મભેદક વાક્ય; કઠોર ભાષા.

फाल. पुं० न० (फाल) પાટીયું. (૨) એક જાતની લોઢાની લાંબી કોશ.

फालण. न० (स्फाटन) ફોડવુ; કાપવુ; ચીરવુ.

फालिय. पुं० (स्फाटिक) સ્ફટિક રત્ન.

फालिय. त्रि० (स्फाटित) ફાડેલુ; ચીરેલુ.

फालिय न० (फालिक) વસ્ત્રનુ ફાળ; પનાપને કકડો. (૨) કલાલીન; એક પ્રકારનુ વસ્ત્ર.

फालिह. पुं० (स्फाटिक) સ્ફટિક રત્ન વિશેષ.

फास. पुं० न० (स्पर्श) સ્પર્શ; અડકવુ તે. (૨) સ્પર્શ; ત્વગિન્દ્રિયનો વિષય; શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ, લુક્ષ, કર્કશ, કોમળ, લઘુ, ગુરૂ, એ આઠ સ્પર્શ. (૩) દશ મશકાદિનો પરિસહ. (૪) સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષયનો ક્ષયોપશમ. (૫) ગુરૂ શિષ્યનો સંબંધ. (૬) સ્પર્શ નામનો ગ્રહ. (૭) શરીરની ચામડી. (૮) દુઃખનું આવવુ તે; (૯) શબ્દ આદિ વિષય.

फासअ त्रि० (स्पर्शक) સ્પર્શ–અનુષ્ઠાન કરનાર; સેવના કરનાર.

फासण. न० (स्पर्शन) સ્પર્શ ઇંદ્રિય; પાંચ ઇંદ્રિયમાંની એક.

फासणया. } **फासणा.** } स्त्री० (स्पर्शना) સ્પર્શ ક્રિયા.

फासनाम. न० (स्पर्शनामन्) સ્પર્શ નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

फासपरिणाम. त्रि० (स्पर्शपरिणाम) કઠિનનું કોમળ થવુ અને કોમળનું કઠિન થવું તે; સ્પર્શનુ પરિણમવુ.

फासपरियारग. पुं० (स्पर्शपरिचारक) સ્પર્શમાત્રથી વિષય સેવન કરી વિકાર શમાવનાર.

फासपरियारणा स्त्री० (स्पर्शपरिचारणा) સ્પર્શથી મૈથુન સેવવું તે.

फासिंदिय न० (स्पर्शेन्द्रिय) સ્પર્શેન્દ્રિય, શીતઉષ્ણજાણવાની શક્તિવાળી ત્વગિન્દ્રિય.

फासिय. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ.

फासिय. त्रि० (स्पार्शिक) સ્પર્શ કરનાર.

फासु. त्रि० (प्रासु) } **फासुग.** त्रि० (प्रासुक) } **फासुय.** त्रि० (प्रासुक) } જીવરહિત, અચેત નિર્દોષ.

फिट्ट. स्त्री० ( ) માર્ગ; રસ્તો.

फिडिअ. त्रि० ( ) છુટુ પડેલ. (૨) ભૂલુ પડેલ; ભ્રષ્ટ થયેલ, પતિત.

फिप्फिस. न० ( ) ફેફસાં.

फुंफुमा. स्त्री० ( ) અડાયાનો અગ્નિ.

फुक्कणास. } **फुक्कनास.** } त्रि० (फोक्कनास) જેના નાકની ટોચ લાંબી અને ઉંચી હોય તે, લાંબા અને ઉંચા નાકવાળો.

फुक्किय. त्रि० (फूत्कृत) ફુતકારા કરેલ

फुग्गफुग्ग. त्रि० ( ) અલગ અલગ–છુટા છુટા રોમવાળો.

फुटित. } **फुट्ट.** } त्रि० (स्फुटित) ફાટેલુ; ચીરાઇ ગયેલું. (૨) વિનષ્ટ.

फुड. त्रि० (स्फुट) સ્પુટ; પ્રકટ. (૨) ઉઘ્રડેલું; વિકસેલુ. (૩) સૂત્રથી સ્પષ્ટ કહેવાયેલું હોય તે. (૪) પું० વ્યક્ત શબ્દ.

फुड. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ; અડેલ. (૨) સુખાદિ ભોગવેલ.

फुडण न० (स्फुटन) ફુટવુ; ચીરાવુ.

फुड्डा. स्त्री० (स्फुटा) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની ચોથી અગ્રમહિષી.

फुडा. स्त्री० (फटा) સાપની ફેણ.

फुडाइया. स्त्री० ((स्फुटीकृता) એક દેવીનું નામ.

फुडिय. त्रि० (स्फुटित) ફાટેલ; ફુટેલ.

फुर. पुं० (स्फुर) શસ્ત્ર વિશેષ.

फुरण. न० (स्फुरण) ફરકવુ.

फुल्ल. त्रि० (फुल्ल) ઉઘડેલું; ખીલેલું.

फुल्लग. पुं० (फुल्लक) સીઅફૂલ; ફૂલની આકૃતિવાળું કપાળનું ઘરેણું.

फुल्ललया. स्त्री० (फुल्ला) એક જાતની વેલ.

फुल्लिग. पु० (स्फुलिंग) અગ્નિના તણખા.

फुल्लिय. त्रि० (फुल्लित) વિકસિત.

फुस. पुं० (स्पर्श) સ્પર્શ; અડકવુ તે.

फुसण. न० (स्पर्शन) સ્પર્શ કરવો.

फुसणा. स्त्री० (स्पर्शना) સ્પર્શ કરવો.

फुसाविअ. त्रि० (स्पर्शित) સ્પર્શાયેલ; અડેલ.

फुसिय. पुं० न० (पृषत्) છાંટા.

फुसिय. न० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ.

फुसिया. स्त्री० (पृषत्) જળ બિન્દુ. (૨) એક જાતની વેલ.

फेडण. न० (स्फेटन) પડવુ.

फेडणा. स्त्री० (स्फेटना) ફાડીતોડી નાખવું.

फेडिअ. त्रि० (स्फेटित) ફાડી નાખેલ; ચીરી નાખેલ.

फेण. पुं० (फेन) ફીણ.

फेणमालिणी. स्त्री० (फेनमालिनी) મહાવિદેહના વપ્રાવતી વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની મહાનદી.

फेल्पडाजाय. पुं० ( ) ધાન્યની નીચેનો ભાગ.

फोड. पु० (स्फोट) ફોલ્લા. (૨) त्रि० ભક્ષક.

फोडण. न०(स्फोटन) ભૂમિ આદિ ફોડવી તે. (૨) દાળ શાક આદિને વઘાર આપવોતે.

फोडि. स्त्री० (स्फोटि) પૃથ્વી ફોડવી-ખોદવી તે.

फोडीकम्म न० (स्फोटनकर्मन्) ભૂમિ આદિને ખોદવાનો વ્યાપાર કરવો તે; પંદર કર્માદાનમાંનો એક.

फोफल. न० (पूगफल) સાપારી.

फोफस. न० (फोफस) શરીરનો એક અવયવ; ફેફસું.

फोउई. स्त्री० (फोल्की) એ નામની એક વેલ.



ब.

बउल. पुं० (बकुल) બકુલવૃક્ષ; બોલસરી-વરશોલીનું ઝાડ કે જેની નીચે ૨૧ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ હતું. (૨) न० બકુલનું ફૂલ.

बउस. पुं० (बकुश) શરીર તથા ઉપકરણની શોભા કરતાં મૂળ ગુણદોષ લગાડી ચારિત્રને મલીન કરનાર સાધુ. (૨) એ નામનો એક દેશ. (૩) त्रि० બકુશ દેશનો રહેવાસી.

बउसिया. स्त्री० (बकुशिका) બકુશ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

बंदिग्गहण. न० (बन्दिग्रहण) કોઇને લુંટીને કેદ કરવો તે.

बंध. पुं० (बन्ध) બાંધવું. (૨) જીવ પ્રદેશ અને કર્મ પુદ્ગળનો ક્ષીર નીરની પેઠે

થતો સંબંધ; નવ તત્ત્વમાનું આઠમું તત્ત્વ. (૩) પન્નવણાના ત્રીજા પદના પચ્ચીસમા દ્વારનું નામ. (૪) સંયોગ. (૫) બેડી આદિનું બંધન. (૬) લેપ.

बंधअ. } बंधग. त्रि० (बन्धक) બાંધનાર; કર્મબન્ધ કરનાર.

बंधट्ठितिउद्देस. पुं० (बन्धस्थित्युद्देश) પન્નવણાસૂત્રના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

बंधण. न० (बन्धन) બંધન; બંધ. (૨) શરીરનું બન્ધારણ. (૩) જન્મ મરણ. (૪) નાત્રાનું બન્ધન. (૫) ઔદારિક, વૈક્રિય આદિ પાંચ શરીરનાં પુદ્ગળોનું જોડાણ-મેળ (૬) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મનું બન્ધન. (૭) ફળનું બીંટડું. (૮) આઠ કર્મ અને તેના હેતુઓ. (૯) જેથી કર્મનો બન્ધ થાય તે અધ્યવસાય; આઠ કરણમાંનું એક.

बंधणनाम. न० (बन्धननामन्) બન્ધન નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

बंधणया. स्त्री० (बन्धन) બન્ધન.

बंधन. न० (बधन) બાંધવું તે.

बंधय. त्रि० (बन्धक) કર્મ બાંધનાર.

बंधव पुं० (बान्धव) સહોદર; ભાઈ. (૨) ભાયાત.

बंधाविय. त्रि० (बन्धित) બન્ધાવેલ.

बंधिसय. न० (बन्धिशत) ભગવતી સૂત્રના ૨૬ મા શતકનું નામ.

बंधीसा. स्त्री० ( ) વાદ્યવિશેષ; વાજું.

बंधु. पुं० (बन्धु) ભ્રાતા; ભાઈ.

बंधुजीवग. पुं० (बन्धुजीवक) બપોરીયાનું ઝાડ. (૨) વર્ષાઋતુમાં થતો લાલ સુંવાળી ચામડીવાળો જીવડો, મેમમોલો.

बंधुद्देस. पुं० (बन्धोद्देशक) પન્નવણાસૂત્રના ચોવિશમા પદના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

बंधुमती. स्त्री० (बन्धुमती) અર્જુનમાલીની સ્ત્રીનું નામ. (૨) મલ્લિનાથ તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

बन्धुय. पुं० (बन्धुक) બન્ધુકદેશ. (૨) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

बंधुर. त्रि० (बन्धुर) સુંદર; રમણીક.

बन्धुवती. स्त्री० (बन्धुमती) ૧૯ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

बंधुसिरी. स्त्री० (बधुश्री) એક રાણીનું નામ.

बंभ. न० पुं० (ब्रह्मन्) બ્રહ્મચર્ય. (૨) અભિજિત નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) પાંચમો દેવલોક. (૪) પાંચમા દેવલોકનો સ્વામી-ઈંદ્ર. (૫) બીજા બળદેવ વાસુદેવનો પિતા. (૬) વર્તમાન અવસર્પિણીના બારમા ચક્રવર્તી. (૭) મોક્ષ. (૮) દિવસ રાતના ત્રીસ મુહૂર્તમાંનું નવમુ મુહૂર્ત. (૯) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ. (૧૦) જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્માનું આશ્રયસ્થાન હોવાથી સિદ્ધશિલાનું બીજું નામ. (૧૧) ૧૨ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (૧૨) બ્રહ્મનામનું એક છઠ્ઠા દેવલોકનુ વિમાન. (૧૩) બ્રહ્મા; વિધાતા. (૧૪) શાન્તિનાથજીના યક્ષનું નામ. (૧૫) એક જૈન મુનિનું નામ. (૧૬) સિદ્ધશિલા. (૧૭) સત્ય અનુષ્ઠાન. (૧૮) નિર્વિકલ્પ સુખ.

बंभंड. पुं० न० (ब्रह्माण्ड) જગત્.

बंभकंत. पुं० (ब्रह्मकान्त) એ નામનુ એક છઠ્ઠા દેવલોકનું વિમાન.

बंभकूड. पुं० (ब्रह्मकूट) એ નામનુ છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મહાકચ્છ વિજયની પૂર્વે અને કચ્છગાવઇ વિજયની પશ્ચિમે આવેલો એક વખાર પર્વત.

बंभगुत्ति. स्त्री० (ब्रह्मगुप्ति) બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ. (૨) બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરવાને કિલ્લાની પેઠે બાંધવામાં આવેલી નવ વાડ.

बंभचारि. त्रि० (ब्रह्मचारिन्) બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરનાર (૨) पुं० પાર્શ્વનાથના એ નામના એક ગણધર.

बंभचेर. पुं० न० (ब्रह्मचर्य) બ્રહ્મચર્ય; વિષય ત્યાગ. (૨) સંયમ અનુષ્ઠાન. (૩) જીનેન્દ્રનું શાસન; જીન પ્રવચન.

बंभचेरगुत्ति. स्त्री० (ब्रह्मचर्यगुप्ति) બ્રહ્મચર્યના રક્ષણ માટે યોજાયલી નવ ગુપ્તિ-વાડ.

बंभचेरवास. पुं० (ब्रह्मचर्यवास) બ્રહ્મચર્યમાં રહેવું તે; બ્રહ્મચર્યનું પાલન.

बंभजोग. पुं० (ब्रह्मयोग) બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરવું તે.

बंभज्झय. पुं० (ब्रह्मध्वज) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभण. पुं० (ब्राह्मण) બ્રાહ્મણ; ચાર વર્ણમાંનો એક વર્ણ.

बंभणाय. त्रि० (ब्राह्मणक) બ્રાહ્મણ સંબંધી.

बंभदत्त. पुं० (ब्रह्मदत्त) બ્રહ્મદત્ત નામના બારમા ચક્રવર્તી. (૨) બીજા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

बंभदीवग. पुं० (ब्रह्मदीपक) રેવતીનક્ષત્ર આચાર્યના શિષ્યનું નામ.

बंभदीविया. स्त्री० (ब्रह्मदीपिका) એ નામની એક શાખા.

बंभप्पभ. पुं० (ब्रह्मप्रभ) બ્રહ્મપ્રભ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभबन्धु. पुं० (ब्रह्मबन्धु) ષટ્કર્મરહિત માત્ર જન્મનો બ્રાહ્મણ.

बंभयारि. पुं० स्त्री० (ब्रह्मचारिन्) બ્રહ્મચર્ય પાળનાર. (૨) બ્રહ્મચારી નામના પાર્શ્વનાથના એક ગણધર.

बंभलिज्ज. न० (ब्रह्मलीय) એક જૈન મુનિ કુળ.

बंभलेस्स. पुं० (ब्रह्मलेश्य) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभलोग. पुं० (ब्रह्मलोक) પાંચમા દેવલોકનું નામ. (૨) પાંચમા દેવલોકમાં રહેનાર દેવ.

बंभलोगवडिंसग. पुं० (ब्रह्मलोकावतंसक) બ્રહ્મલોકાવતંસક નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभलोय. पुं० (ब्रह्मलोक) બ્રહ્મલોક નામે પાંચમો દેવલોક.

बंभलोयकप्प. पुं० (ब्रह्मलोककल्प) પાંચમા દેવલોકનું નામ.

बंभवडिंसअ. पुं० (ब्रह्मावतंसक) સકલ લોકનો મુકુટ રૂપ હોવાથી સિદ્ધ શિલાનું નામ.

बंभवण्ण. पुं० (ब्रह्मवर्ण) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું વિમાન.

बंभवि. त्रि० (ब्रह्मवित्) આત્મજ્ઞાની.

बंभसिंग. पुं० (ब्रह्मशृङ्ग) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभसिद्ध. पुं० (ब्रह्मसिद्ध) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभसोअ. न० (ब्रह्मशौच) બ્રહ્મચર્યથી થતી પવિત્રતા.

बंभावती. पुं० (ब्रह्मावती) રમ્યક વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

बंभावत्त. पुं० (ब्रह्मावर्त्त) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभि. } बंभी. } स्त्री० (ब्राह्मी) બ્રાહ્મી લિપિ. (૨) ઋષભદેવ પ્રભુની પુત્રી કે જેને પ્રભુએ બ્રાહ્મી લિપિ શીખવી હતી.

बंभुत्तरवडिंसग. पुं० (ब्रह्मोत्तरावतंसक) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बक. पुं० (बक) બગલો.

बकुलअ. पुं० (बकुलक) બકુલ વૃક્ષના નામે કોઇ માણસનું પાડેલું નામ.

बकुसी. स्त्री० (बकुशी) બકુશ દેશની ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

बग. पुं० (बक) બગલો.

बगिअ. त्रि० (बकीय) બગલા સંબંધી.

बगी. स्त्री० (बकी) બગલી.

बज्झ. त्रि० (बाह्य) બાહ્યવસ્તુ; બહારની વસ્તુ. (૨) બહારનું; બીજાઓ જાણે તેવી રીતનું.

बज्झ. न० (बन्ध) બંધનું કારણ; પાશલો વાધુરાદિકનુ બંધન.

बज्झ. त्रि० (बद्ध) બંધાયેલ.

बज्झंतय. त्रि० (बध्यमान) બધ્યમાન કર્મ-પુદ્‌ગળ; વર્તમાન કાળમાં બંધાતાં કર્મ.

बज्झिझायणा. न० (बाभ्रव्यायन) પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રનુ ગોત્ર.

बडिस. न० (बडिश) માછલાને વિંધવાને માટે વપરાતો લોહનો સળીઓ.

बडुअ. पु० (बटुक) નાન્હો છોકરો: બ્રહ્મચારી.

बत्तीस. स्त्री० न० (द्वात्रिंशत्) બત્રીસ.

बत्तीसइबद्ध. } **बत्तीसइबद्धय.** } न० (द्वात्रिंशद्बद्धक) બત્રીશ પ્રકારનું; બત્રીશ પ્રકારે રચાએલ.

बत्तीसइम. त्रि० (द्वात्रिंशत्तम) બત્રીસમુ (૨) न० પદર દિવસના લાગલાગટ ઉપવાસ.

बत्तीसिया. स्त्री० (द्वात्रिंशिका) માણીના બત્રીશમા ભાગનું એક ધાન્ય માપવાનું માપ.

बत्थि. पुं० (बस्ति) નાભિની નીચેનો એક અદરનો શરીર અવયવ; પેડુ. (૨) છત્રનો મધ્યભાગ. (૩) પાણીની મશક.

बत्थिकम्म. न० (बस्तिकर्मन्) નખ તથા બગલના રોમ-કેશ સમારવા તે.(૨) યોગની એક શારીરિક ક્રિયા કે જેથી શરીરના અદરના અવયવો સાફ કરાય છે.

बद्दर. न० (बदर) બોર.

बद्ध. त्रि० (बद्ध) બંધાયેલ. (૨) જીવ પ્રદેશની સાથે બધાયેલ કર્મ. (૩) ગદ્યપદ્ય રૂપે રચાયેલ સૂત્ર.

बद्धफल. त्रि० (बद्धफल) ફળવાળું.

बद्धीसक. पुं० (बद्धीसक) વાદ્ય વિશેષ.

बद्धेल्लग. } **बद्धेल्लय.** } त्रि० (बद्ध) જીવની સાથે સમ્બન્ધ કરેલ. (૨) ગ્રહણ કરેલ.

बप्प. पुं० ( ) પિતા; બાપ.

बप्फ. पु० न० (बाष्प) વરાળ; બાફ.

बब्बर. पु० (बर्बर) બર્બર દેશ. (૨) त्रि० બર્બર દેશ નિવાસી.

बब्बरिया. स्त्री० (बार्बरिका) બર્બર દેશની દાસી.

बब्बरी. स्त्री० (बार्बरी) બર્બર દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

बम्ह. पु० (ब्रह्मन्) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો સ્વામી દેવતા. (૨) નવમા મુહૂર્ત્તનું નામ.

बम्हकूड. पुं० (ब्रह्मकूट) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

बयर. पु० (बदर) બોર.

बरग. पुं० (बरक) બંટી; ધાન્ય વિશેષ.

बरट. पु० (बरट) બટી; ધાન્યની એક જાત.

बरहि. } **बरहिण.** } पु० (बर्हिन्) મોર.

बरुड. पु० ( ) સાદડી, સુંડલા, ઈંઢાણી, સુંથીયાં, સુપડા, ઇત્યાદિ બનાવનાર.

बल. न० (बल) શરીરની શક્તિ; તાકાત; સામર્થ્ય. (૨) સેના. (૩) માનસિક શક્તિ. (૪) એ નામનો વીતશોકા નગરીનો રાજા. (૫) હરકેશી મુનિનું અપરનામ. (૬) નન્દનવનના બળકૂટમાં વસનાર દેવ અને તેની રાજધાની. (૭) ઉપચય; વધારો. (૮) હસ્તિનાગપુરનો રાજા. (૯) બલ નામનો એક રાજર્ષિ. (૧૦) આત્મિક શક્તિ. (૧૧) न० પુષ્પિકા સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ.

बलकूड. न० (बलकूट) નન્દન વનનાં નવ કૂટમાંનું નવમુ કૂટ-શિખર.

बलयाया. त्रि० (बलज्ञ) પોતાની શક્તિ જાણનાર.

बलदेव. पुं० (बलदेव) કૃષ્ણ વાસુદેવના મ્હોટા ભાઈ. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૪ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

बलद्द. पुं० (बलीवर्द) બળદ.

बलज्ञ. त्रि० (बलज्ञ) બલાબલ જાણનાર.

बलभत्त. पुं० (बलभक्त) દેવને માટે ભોજનનું બળિદાન.

बलभद्द. पु० (बलभद्र) આવતી ચોવીસીના સાતમા વાસુદેવ. (૨) મહાબળ રાજાનો પુત્ર. (૩) એ નામનો રાજા.

बलभद्दकुमार. पु० (बलभद्रकुमार) બળભદ્રકુમાર.

बलमित्त. पुं० (बलमित्र) એક કુમાર.

बलवंत. त्रि० (बलवत्) બળવાન્. (૨) સૈન્યયુકત. (૩) પુ૦ આઠમા મુહૂર્તનું નામ.

बलवग्ग. त्रि० (बलवत्क) બળવાન.

बलवाउय. त्रि० (बलव्यापृत) સૈન્યમાં લાગી ગયેલ.

बलवीरिय. न० (बलवीर्य) બળવીર્ય; પુરૂષાકાર.

बलसिरी. पुं० (बलश्री) મૃગારાણી અને બળભદ્ર રાજાનો પુત્ર કે જે મૃગાપુત્ર નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

बलहरण. पु० (बलहरण) મોભ.

बला. स्त्री० (बला) માણસની દશ દશાઓ પૈકી ચોથી દશા; ૩૧ થી ૪૦ વર્ષ સુધીની ભરજુવાનીની અવસ્થા કે જેમાં શરીરનું બળ ખીલી નીકળે છે.

बला. अ० (बलात्) બળાત્કારથી.

बलाका. स्त्री० (बलाका) બગલી.

बलाग पुं० (बलाक) બગલો.

बलागा. स्त्री० (बलाका) બગલી; પક્ષી વિશેષ.

बलाय. त्रि० (बलवत्) સંયમથી પતિત થતાં મરણ નિપજે તે; બાળમરણમાંનું એક.

बलायमरण. न० (बलवन्मरण) જુઓ "બલાય" શબ્દ.

बलाया. स्त्री० (बलाका) બગલી.

बलायालोय. पुं० (बलाकालोक) મ્લેચ્છ લોકોનો એક દેશ.

बलाहक. }
बलाहग. } पुं० (बलाहक) મેઘ. (૨) બગલો.
बलाहय. }

बलाहिका. स्त्री० (बलाहिका) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશા કુમારીમાંની છેલ્લી. (૨) નન્દનવનના વજ્રકૂટમાં વસનારી દેવી અને તેની રાજધાની.

बलि. पुं० (बलिन्) ઉત્તર દિશાના અસુર કુમારોનો ઇન્દ્ર. (૨) દેવતાને બલિ કર્મમાં અપાતી ભેટ.

बलि. पुं० (बलि) એ નામના છઠ્ઠા પ્રતિવાસુદેવ.

बलिकम्म. न० (बलिकर्मन्) શરીરની સ્ફૂર્તિને માટે તેલાદિથી મર્દન કરવું તે. (૨) દેવતાને નિમિત્તે અપાય તે. (૩) ગૃહદેવતાનું પૂજન.

बलिचंचा. स्त्री० (बलिचंचा) એ નામની બલીન્દ્રની રાજધાની.

बलिपिंड. पु० (बलिपिण्ड) બલિકર્મ માટે કરેલ પિંડ–દ્રવ્ય વિશેષ

बलिपेढ. पुं० (बलिपीठ) સૂર્યાભની બલિકર્મ કરવાની બેઠક.

बलिय. त्रि० (बलिक) બળવાન્; શકિતવાળું. (૨) પ્રાણવાળું.

बलियसरीर. न० (बलिकशरीर) બલિષ્ટ શરીર.

बलिसार. पुं० (बलिसार) ઉત્તરદિશાના અસુર કુમારનો ઇંદ્ર.

बलिस्सह. पु० (बलिस्सह) મહાગિરિના શિષ્યનું નામ.

बलीवद्द. पुं० (बलीवर्द) બળદ; બેલ.

बव. न० (बव) ૧૧ કરણમાંનું પહેલું કરણ.

बहल. पु० (बहल) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ જાડું; ઘટ્ટ. (૩) દૃઢ; મજબૂત. (૪) સખત; કઠણ.

बहलिक. } ત્રિ૦ (बहलिक) બહલ દેશનો વાસી.
बहलिय. }

बहली. स्त्री० (बहली) બહલદેશમાં જન્મેલ દાસી. (૨) બહલદેશની સ્ત્રી.

बहस्सइ. पुं० (बृहस्पति) એ નામનો એક ગ્રહ; ગુરૂનામે ગ્રહ. (૨) બૃહસ્પતિ નામે દેવતા. (૩) પુનર્વસુ નક્ષત્રનો અધિપતિ દેવતા. (૪) વિપાકસૂત્રનું એક અધ્યયન.

बहस्सइचरिया. स्त्री० (बृहस्पतिचर्या) બૃહસ્પતિની ચાલ જાણવાની વિદ્યા.

बहस्सइदत्त. पु० (बृहस्पतिदत्त) એક બ્રાહ્મણ, પુરોહિત પુત્ર. (૨) વિપાક સૂત્રનું એક અધ્યયન.

बहि. }
बहिश्रा. } अ० (बहिस्) બહાર; બાહેર.
बहिं. }

बहिट्ठ. न० (बहिःस्थ) મૈથુન સેવન; અબ્રહ્મચર્ય.

बहिट्ठाण. न० (बहिःस्थान) વિષય સેવન.

बहिद्ध. न० (बहिरध्वन्) મૈથુન; સ્ત્રી સમાગમ.

बहिद्धा. अ० (   ) બહાર. (૨) મૈથુન; સ્ત્રી સંભોગ.

बहिपोग्गलपक्खेव. पुं० (बहिःपुद्गलप्रक्षेप) ઉપાશ્રયની બ્હાર કાંકરો વગેરે પુદ્ગળ ફેંકી કંઇ લાવવાનું કહેવું તે; દશમા વ્રતનો એક અતિચાર.

बहिया. अ० (बहिस्) બાહેર; બહાર.

बहिर. त्रि० (बधिर) બહેરો; શ્રવણ શક્તિહીન.

बहिलेस. त्रि० (बहिर्लेश्य) સંયમથી બહારની લેશ્યાવાળો; અસંયમવૃત્તિવાળો.

बहु. त्रि० (बहु) ઘણું; અધિક.

बहुई. स्त्री० (बह्वी) ઘણી.

बहुजण. पु० (बहुजन) અનેક લોક. (૨) न० આલોચનાનો એક પ્રકાર.

बहुदक. पु० (बहूदक) જેઓ ગામમાં એક રાત અને શહેરમાં પાંચ રાત રહે અને જે મળે તેના ઉપર સતુષ્ટ રહે એવા સન્યાસી.

बहुदेसिय. त्रि० (बहुदेश्य) થોડુ વધારે.

बहुनड. पु० (बहुनट) નટની માફક અનેક વેશ ધારણ કરનાર.

बहुपुत्तिय. न० (बहुपुत्रिक) એ નામનુ નિરયાવલિકા સૂત્રનુ એક અધ્યયન. (૨) વિશાખા નગરીની બહારનુ એક ઉદ્યાન.

बहुपुत्तिया. स्त्री० (बहुपुत्रिका) પૂર્ણભદ્ર યક્ષેન્દ્રની અગ્રમહિષી. (૨) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી.

बहुभंगिय. पुं० (बहुभंगिक) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ત્રીજો ભેદ.

बहुमित्तपुत्त. पुं० (बहुमित्रपुत्र) મથુરા નગરીના શ્રીદામરાજાના સુબંધુ નામે અમાત્યનો પુત્ર.

बहुमोल. त्रि० (बहुमूल्य) ઘણી કિમ્મતવાળુ; બહુમૂલ્યું.

बहुरय. न० (बहुरत) જમાલિનો મત. (૨) ત્રિ૦ વસ્તુ એક સમયમાં પુરી થતી નથી પણ ઘણા લાંબા કાળે થાય છે એમ માનનાર. (૩) ત્રિ૦ અત્યન્ત આસક્ત.

बहुरय. न० (बहुरजस्) એક પ્રકારનું ખાવાનુ ચવેણું.

बहुरव. त्रि० (बहुरव) યશસ્વી.

बहुरिया. स्त्री० (   ) ઝાડુ.

बहुरूवा. स्त्री० (बहुरूपा) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની અગ્રમહિષી.

बहुल. त्रि० (बहुल) વધારે; ઘણુ. (૨) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારિયું. (૩) વ્યાપ્ત. (૪)

૨૪ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૫) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો ૧૩ મો ભેદ.

बहुलपक्ख. પુ૦ (बहुलपक्ष) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીયું.

बहुला. સ્ત્રી૦ (बहुला) શ્રી મહાવીરસ્વામીના ચુલ્લશતક નામના શ્રાવકની સ્ત્રીનું નામ.

बहुवत्तव्व. ન૦ (बहुवक्तव्य) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ત્રીજા પદનું નામ કે જેમાં જીવોના અલ્પાબહુત્વનું વર્ણન છે.

बहुवयण. ન૦ (बहुवचन) બહુવચન બોધક પ્રત્યય.

बहुव्वीहि. પુ૦ (बहुव्रीहि) બહુવ્રીહિ સમાસ.

बहुसच्च. ન૦ (बहुसत्य) દશમા મુહૂર્તનું નામ.

बहुसालय. ન૦ (बहुशालक) બ્રાહ્મણકુંડ નગરની બહાર આવેલું એ નામનું એક ઉદ્યાન.

बहुस्सुईकय. ત્રિ૦ (बहुश्रुतीकृत) બહુશાસ્ત્ર ભણાવેલ; બહુશ્રુત–ગીતાર્થ બનાવેલ.

बहुस्सुय. ત્રિ૦ (बहुश्रुत) વિદ્વાન્; ઘણાં શાસ્ત્રોને જાણનાર.

बहेलग. પું૦ (बिभीतक) બેહડાનું વૃક્ષ.

बाउसिय. પું૦ (बाकुशिक) શરીરની શોભા કરવામાં આસક્ત થઇ ચારિત્રને મલીન કરનાર બકુશ નિયંઠો. (૨) ત્રિ૦ બકુશ નિયંઠા સબંધી.

बाउसिया. સ્ત્રી૦ (बकुशिका) " બકુશ " ચારિત્રવાળી.

बाडकार. ન૦ (बाढाकार) નિશ્ચયકારી બોલવું તે; સ્વીકાર સૂચક વચન.

बाण. પું૦ (बाण) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) તીર; બાણ

बाणउइ. } **बाणवइ.** } સ્ત્રી૦ (द्वानवति) બાણું; ૯૨.

बाणारसी. સ્ત્રી૦ (वाणारसी) બનારસ; કાશી.

बादर. ત્રિ૦ (बादर) સ્થૂલ; મોટું. (૨) પું૦ નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને સૂક્ષ્મ શરીરની અપેક્ષાએ મોટું શરીર મળે તે. (૩) બાદર એકેંદ્રિયાદિ જીવ. (૪) મ્હોટો દોષ; સ્થૂલ દોષ.

बादरआउ. સ્ત્રી૦ (बादराप्) બાદર પાણી.

बादरनिओद. પુ૦ (बादरनिगोद) બાદર નિગોદ–સાધારણ વનસ્પતિ.

बादरपुढविकाय. પુ૦ (बादरपृथ्वीकाय) બાદર પૃથ્વીના જીવ.

बादरबोंदिकलेवर. પુ૦ (बादरबोन्दिकलेवर) એ નામે ગોસાળાને અભિમત કાળ વિશેષ.

बायर. ત્રિ૦ (बादर) સ્થૂળ, દૃષ્ટિગોચર થાય તેવું; મ્હોટું.

बायरतेउक्काइय. પુ૦ (बादरतेजस्कायिक) બાદર અગ્નિના જીવ.

बायरनाम. (बादरनामन्) બાદરનામ. નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ બાદર શરીર પામે.

बायरपवण. પુ૦ (बादरपवन) બાદર–સ્થૂળ વાયુ.

बायरपुढवी. સ્ત્રી૦ (बादरपृथ्वी) બાદર પૃથ્વી.

बायरवणस्सइकाइ. પું૦ (बादरवनस्पतिकायिन्) બાદર વનસ્પતિ કાયિક જીવ.

बायरवाउक्काइय. પું૦ (बादरवायुकायिक) બાદર વાયુકાયના જીવ.

बायरसंपराय. પું૦ (बादरसंपराय) નવમા ગુણઠાણાનું નામ.

बायाल. } **बायालीस.** } સ્ત્રી૦ ન૦ (द्वाचत्वारिंशत्) બેતાલીસ.

बार. ત્રિ૦ (द्वादशन्) બારની સંખ્યા; ૧૨.

बारगा. સ્ત્રી૦ (द्वारका) સોરાષ્ટ્ર દેશમાં આવેલી શ્રીકૃષ્ણની રાજધાની; દ્વારકા નગરી.

बारवई. } **बारवती.** } स्त्री० (द्वारवती) દ્વારિકાનગરી.

बारस. त्रि० (द्वादशन्) બાર.

बारसभत्त. पु० (द्वादशभक्त) અગીયાર ટંક વીતાવી બારમે ટંકે જમવું તે; પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

बारसभिक्खुपडिमा. स्त्री० (द्वादशभिक्षुप्रतिमा) ભિક્ખુ-સાધુની બાર પડિમા; અભિગ્રહ વિશેષ.

बारसम. त्रि० (द्वादश) બારમું; બારમા નંબરનું. (૨) પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

बारसय. न० (द्वादशक) બારનો સમૂહ.

बारसाह. न० (द्वादशाह) બારમો દિવસ. (૨) જન્મથી બારમે દિવસે થતો ઉત્સવ.

बारसी. स्त्री० (द्वादशी) બારસ.

बाल. पु० (बाल) બાળક; બચ્ચુ. (૨) મિથ્યાત્વી; અજ્ઞાની. (૩) લઘુ; ન્હાનું. (૪) નવીન. (૫) કોમળ. (૬) ભગવતી-સૂત્રના પ્રથમ શતકના આઠમા ઉદ્દેશાનું નામ. (૭) અસંયત; સયમ રહિત.

बाल. न० (बाल्य) બાળપણું; મૂર્ખતા.

बालकाल. पु० (बालकाल) બાલ્ય અવસ્થા.

बालग. पुं० (व्यालक) સર્પ.

बालगवी. स्त्री० (बालगो) વાછડી.

बालघाय. त्रि० (बालघात) બાળહત્યા કરનાર.

बालचंद. पु० (बालचन्द्र) બીજનો ચન્દ્ર.

बालजण. पुं० (बालजन) અજ્ઞાની.

बालतव. पुं० (बालतपस्) બાળ ભાવે કરાતું તપ; અજ્ઞાન કષ્ટ.

बालतवस्सि. त्रि० (बालतपस्विन्) અજ્ઞાન કષ્ટ કરનાર; બાળભાવે તપ કરનાર તાપસ વગેરે.

बालतवोकम्म. न० (बालतपःकर्मन्) અજ્ઞાન કષ્ટ; મિથ્યાત્વયુક્ત તપોનુષ્ઠાન.

बालपंडिअ. } **बालपंडित.** } त्रि० (बालपंडित) દેશવિરતિ; શ્રાવક; પાપથી કંઇક નિવર્તેલ અને કંઇક ન નિવર્તેલ; કંઇક બાળભાવ અને કંઇક પંડિતભાવ યુક્ત.

बालपंडितमरण. न० (बालपण्डितमरण) બાળ પંડિતભાવ-દેશવિરતિપણામાં થયેલુ મરણ.

बालभाव. पुं० (बालभाव) બાલ્યાવસ્થા; બાળચેષ્ટા.

बालमरण. न० (बालमरण) અજ્ઞાન મરણ; બાળભાવે અજ્ઞાન દશામાં હાયવોય કરતાં મરણ પામવું તે, અવિરત દશાનું મરણ.

बालय. पु० (बालक) જુઓ "બાલ" શબ્દ.

बालव. न० (बालव) ૧૧ કરણમાંનું બીજું કરણ.

बालवियण पु० स्त्री० (बालव्यजन) ચામર.

बालवीरिय. न० (बालवीर्य) બાળભાવ સહિત વીર્ય-શક્તિ.

बाला. स्त्री० (बाला) સો વરસના માણસની દશ દશાઓમાંની પ્રથમ દશા કે જેમાં સસારની માયા કે સકલ્પ હોતા નથી. (૨) કુમારી.

बालि. त्रि० (बालिन्) સુંદર કેશવાળો.

बालिय. न० (बाल्य) બાળભાવ, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ. (૨) બાલ્ય અવસ્થા.

बालिया. स्त्री० (बालता) બાળપણુ (૨) મૂર્ખતા.

बालिया. स्त्री० (बालिका) કન્યા; છોડી.

बालिस. त्रि० (बालिश) મૂર્ખ; અવિવેકી.

बावट्ठ. } **बावट्ठि.** } स्त्री० न० (द्वाषष्ठि) બાસઠની સખ્યા.

बावण्ण. स्त्री० न० (द्विपञ्चाशत्) બાવન.

बावत्तरि. स्त्री० (द्वासप्तति) બોતેર; ૭૨.

बावत्तरिकला. स्त्री० (द्वासप्ततिकला) પુરૂષોની ૭૨ કળા.

बावन्न. स्त्री० न० (द्विपञ्चाशत) બાવન.

बावीस. स्त्री० न० (द्वाविंशति) બાવીસ.

बावीसइम. न० (द्वाविंशतितम) એકવીસ ટંક ઉલ્લંઘીને બાવીસમે ટંકે આહાર લેવો તે; દશ ઉપવાસની સજ્ઞા.

बासट्ठि. स्त्री० (द्वाषष्ठि) બાસઠ.

बासीइ. स्त्री० (द्व्यशीति) બાસી,

बाह. न० (बाष्प) આંસુ. (૨) વરાળ. (૩) હાથ; ભુજા.

बाहण. न० (बाधन) બાધ કરવો તે; પીડા કરવી તે.

बाहणा. स्त्री० (बाधना) પીડા.

बाहल्ल. न० (बाहल्य) જાડાઈ; દળ. (૨) મોટાઇ.

बाहा. स्त्री० (बाहु) દરવાજા ઉપર વાળેલ તાક. (૨) બાહુ; ભુજા. (૩) પાસું; પાર્શ્વભાગ. (૪) ભરત આદિ ક્ષેત્રની ભુજા. (૫) બાજુ; દિશા.

बाहा. स्त्री० (बाधा) પીડા.

बाहिं. अ० (बहिर्) બહાર.

बाहिज्ज. न० (बाधिर्य) બહેરાપણુ.

बाहिया. स्त्री० (बाहिका) જુઓ "બાહા" શબ્દ.

बाहिर. त्रि० (बाह्य) બહારનું; દેખીતું. (૨) બાહ્ય અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

बाहिर. अ० (बहिस्) બહાર.

बाहिरंग. त्रि० (बहिरङ्ग) બહારનું. (૨) આત્માની સાથે હમેશનો સંબંધ રાખનારનહીં.

बाहिरपेसणकारिया. स्त्री० (बाह्यप्रेषणकारिका) ઘર બહારનું કાર્ય કરનારી સ્ત્રી.

बाहिरप्पवाही. स्त्री० (बाह्यप्रवाही) બહાર વ્હેતી.

बाहिरिग. } त्रि० (बाह्यक) બાહેરનું.
बाहिरिय. }

बाहिरिया. स्त्री० (बाहिरिका) બહાર. (૨) પરું; નગરથી જૂદો પડેલો પાસેનો વસતિવાળો પ્રદેશ. (૩) બહારનું કામ કરનારી દાસી. (૪) બહારની સભા.

बाहिरिल्ल. त्रि० (बाह्य) બહારનું.

बाहिसंबुक्का. स्त्री० (बाह्यशम्बूका) ગોચરીની આઠમી વીથિ; બહારના ભાગમાંથી શંખના આવર્તની પેઠે ફરતાં અંદરના ભાગમાં આવી ગોચરી કરવામાં આવે તે.

बाहु. पुं० स्त्री० (बाहु) ભુજા; હાથ.

बाहुय. पुं० (बाहुक) એ નામના એક તપસ્વી.

बाहुबलि. पुं० (बाहुबलिन्) ભરત ચક્રવર્તીના નાના ભાઇનું નામ.

बाहुया. स्त्री० (बाहुजा) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

बाहुलेर. न० (बाहुलेय) કાળો વાછડો.

बाहुल्ल. न० (बाहुल्य) આધિક્ય; ઘણે ભાગે; પ્રાયશઃ બહુલતા.

बि. त्रि० (द्वि) બે.

बि } त्रि० (द्वितीय) બીજું.
बिअ. }

बिअ. न० (द्विक) બેનો સમુદાય.

बिआल. स्त्री० न० (द्विचत्वारिंशत्) બેતાલીસ; ૪૨.

बिइय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

बिंट. न० (वृन्त) ફૂલની દાંડી; ડીંટડુ; બિટડુ.

बिंटिया. स्त्री० (विण्टिका) પોટલી.

बिंदिय. त्रि० (द्वीन्द्रिय) ચામડી ને જીભ એ બે ઇન્દ્રિયોવાળા.

बिंदु. पु० न० (बिन्दु) બિંદુ; ટીપુ; ટપકુ.

बिंदुसार. पुं० (बिन्दुसार) મૌર્યવંશી ચન્દ્રગુપ્તનો પુત્ર બિંદુસાર રાજા. (૨) બિંદુસાર નામે ચૌદમો પૂર્વ.

बिंब. न० (बिम्ब) પ્રતિબિંબ; પ્રતિછાયા. (૨) લાકડાનું કે લોહનું બનાવેલ બિંબુ. (૩) સ્ત્રી પુરૂષના આકાર અને અવયવ શૂન્ય બાળક જન્મે તે.

बिंबफल. न० (बिम्बफल) ગોળા; શાકની એક જાત.

बिंबोट्ठी. स्त्री० (बिम्बोष्ठी) જેના હોઠ બિંબફળ–ગોળા જેવા લાલ હોય તેવી સ્ત્રી.

बिंभल. त्रि० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.

बिंहणिज्ज. त्रि० (बृंहणीय) ધાતુને પુષ્ટ કરનાર-ભોજન મર્દન વગેરે.

बिचक्खु. त्रि० (द्विचक्षु) ચક્ષુ ઇન્દ્રિય અને અવધિ જ્ઞાન એમ બે ચક્ષુ ધરનાર. (દેવતા.)

बिट्ठ. त्रि० (विष्ट) બેઠેલું.

बिड. न० (बिड) વડાગરૂ મીઠું.

बितिय. त्रि० (द्वितीय) બીજું; બીજા નંબરનું.

बिन्ना. स्त्री० (बिन्ना) એ નામની નદી; બેના નદી.

बिब्बोअणग. न० ( ) ઓશીકુ.

बिब्बोइय. न० (बिब्बोकित) સ્ત્રીની શૃંગાર ચેષ્ટાનો એક ભેદ.

बिब्बोय. पुं० (बिब्बोक) અભિમાન. (૨) અનાદર; તિરસ્કાર.

बिराल. पु० (बिडाल) બિલાડો; મીંદડું.

बिरालिय. न० (बिरालिक) કંદની એક જાત.

बिरालिया. स्त्री० (बिडालिका) } બિલાડી.
बिराली. स्त्री० (बिडाली) } (૨) ભુજપરિસર્પ વિશેષ; ભુજાથી ચાલનાર પ્રાણી.

बिल. न० (बिल) ખાણ. (૨) પર્વતની ગુફા. (૩) ગંગા અને સિન્ધુની પાસે વેતાઢ્યને બે પડખે છત્રીસ છત્રીસ બિલ છે તે. (૪) ખાબોચીયું; પાણીનો ખાડો. (૫) રાફડો; સર્પ કે ઉંદરને રહેવાનુ દર. (૬) કૂવો.

बिलकोलीकारक. त्रि० (बिलकोलीकारक) બીજાને મોહમાં નાખવા વાસ્તે ઉલટાં વચનો બોલનાર.

बिललोण. न० (बिललवण) ખાણથી ઉત્પન્ન થયેલું મીઠું.

बिल्ल. पुं० (बिल्व) બિલ્વનું ઝાડ. (૨) न० બિલ્વનું ફળ.

बिल्लल. पुं० (बिल्वल) અનાર્યદેશ વિશેષ. (૨) તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય જાતિ.

बिल्लियालग. पु० (बिल्लियालक) એક જાતનું ઘાસ; તૃણવનસ્પતિ વિશેષ.

बिस. न० (बिस) કંદમૂળ. (૨) કમળ આાદના નાળના તન્તુ; મૃણાલ.

बिसट्ठि. स्त्री० (द्वाषष्टि) બાસઠ; ૬૨.

बिसत्तरि. स्त्री० } (द्वासप्तति) બહોંતેર; ૭૨
बिसयरि. } ની સંખ્યા.

बिहप्पति. पु० } (बृहस्पति) બૃહસ્પતિ ગ્રહ.
बिहस्सति. }

बीज. न० (बीज) બીજ.

बीभच्छ. त्रि० } (बीभत्स) જુગુપ્સિત; ઘૃણા-
बीभत्थ. } સુગ ઉત્પન્ન થાય તેવું.

बीय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

बीय. न० (बीज) બીજ; દાણા. (૨) વીર્ય; શરીરનો એક ધાતુ. (૩) હેતુ; કારણ. (૪) ધર્મનું બીજ-મૂળ કારણ; સમકિત.

बीयंबीयग. पुं० (बीजंबीजक) પક્ષી વિશેષ.

बीयपूर. न० (बीजपूर) બીજોરાનું ફળ.

बीयवेढिय. पुं० (बीजवेष्टित) બીજમાં રહેનાર ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

बीयबुद्धि. त्रि० (बीजबुद्धि) જેમ એક બીજમાંથી અનેક બીજ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે તેમ એક અર્થવાળા પદથી અનેક અર્થને અનુસરનાર; અઠાવીસ લબ્ધિમાંની એક લબ્ધિવાળા.

बीयरुइ. स्त्री० (बीजरुचि) અનેક અર્થ બોધક એક પદ સાંભળીને થયેલ તત્વરૂચિ; સમકિતના દશ પ્રકારમાંનો એક. (૨) त्रि० તેવી રૂચિવાળો.

बीयरुह. त्रि० (बीजरुह) બી વાવવાથી ઉગે તેવા વૃક્ષાદિ.

बीयरुहा. स्त्री० (बीजरुहा) બીજરૂહ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

बीयबावग. पुं० (बीजव्यापक) વિકલેન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

बीयसुहुम. न० (बीजसूक्ष्म) છાલનો આગલો ભાગ.

बीया. स्त्री० (द्वितीया) બીજ; તિથિ વિશેષ.

बीहण. त्रि० (भीषण) ભય ઉપજાવનાર.

बीहणाकर. त्रि० (भयङ्कर) ભયકારક; ભયકર.

बीहणग. } **बीहणय.** } त्रि० (भीषणक) ભયજનક.

बुइय. त्रि० (उक्त) કહેલું; બોલેલ.

बुंदि. स्त्री० ( ) શરીર; દેહ.

बुक्कस. न० (बुक्कस) અડદ મગ વિગેરે કઠોળ ધાન્યની છાલ.

बुक्कस. पु० ( ) નિષાદ પિતા અને અંબષ્ટી માતા, તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલ એક જાત. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

बुक्कास. पु० ( ) વણકર, કપડાં વણનાર.

बुड्ड. त्रि० (ब्रुडित) પાણીમાં ડુબી ગયેલ.

बुद्ध. त्रि० (बुद्ध) બોધ પામેલ; વિચારવાન્. પંડિત. (૨) પુ૦ કેવળજ્ઞાન પામેલ આત્મા. (૩) બુદ્ધમતના પ્રથમ આચાર્ય; શાક્યમુનિ. (૪) ત્રિ૦ જાગૃત; બોધ પામેલ. (૫) પુ૦ તીર્થંકર. (૬) આચાર્ય; સૂરિ.

बुद्धपुत्त. पु० (बुद्धपुत्र) આચાર્યના શિષ્ય

बुद्धमाणि. त्रि० (बुद्धमानिन्) પોતાને પંડિત માનનાર.

बुद्धि. स्त्री० (बुद्धि) બુદ્ધિ; મતિ. (૨) અવાયનું એક નામ (૩) રૂકિમ પર્વત ઉપરના મહાપુંડરીક દ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૪) દેવ પ્રતિમા વિશેષ. (૫) અહિંસા; દયા.

बुद्धिकूड. पु० (बुद्धिकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ-શિખર.

बुद्धिल. त्रि० (बुद्धिल) પોતે અજ્ઞ હોઇને બીજાની બુદ્ધિએ ચાલનાર; મૂર્ખ.

बुध. पुं० (बुध) એ નામનો એક ગ્રહ.

बुब्बुय. पु० (बुद्बुद) પરપોટો. (૨) ગર્ભના બીજા અઠવાડિયાની અવસ્થા.

बुय. त्रि० (ब्रु) બોલનાર.

बुस. न० (बुस) ફોતરાં; ભુસ્સો.

बुसि. स्त्री० (बृषि) મુનિનું આસન.

बुसिमंत. त्रि० (वश्यवत्) (बृषिमत्) ઇન્દ્રિય વશ કરનાર; સયમી.

बुह. त्रि० (बुध) વિદ્વાન્; પંડિત; ડાહ્યો. (૨) પું૦ બુધ નામનો ગ્રહ.

बूर. पु० (बूर) વનસ્પતિ વિશેષ. (૨) સુંવાળા દ્રવ્યની એક જાત. (૩) બુરી; જાર બાજરાનાં ફોતરાં.

बेइंदिय. पु० (द्वीन्द्रिय) જેને કાયા અને જીભ એ બે ઇન્દ્રિય હોય એવા જીવ.

बेइंदियकाय. पुं० (द्वीन्द्रियकाय) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની કાય-ભવસમૂહ.

बेंट. न० (वृन्त) દીટીયું; બિટડું.

बेदोणिय. त्रि० (द्विद्रोणिक) બે દ્રોણ પ્રમાણ.

बेन्ना. स्त्री० (बेन्ना) એ નામની એક નદી.

बेया. स्त्री० (बेदा) એ નામની એક લતા-વેલ.

बेयाहिय. } **बेहिय.** } पुं० स्त्री० (द्व्याह्निक) બે આંતરિયો તાવ. (૨) त्रि० બે દિવસનું.

बेहिम. त्रि० (द्वैधिक) બે ભાગ કરવા યોગ્ય.

बोंड. न० ( ) કપાસનાં જીંડવાં.

बोंडियसाला. स्त्री० (बौंडिकशाला) કપાસ વેંચવાની શાળા-દુકાન.

बोंदि. स्त्री० ( ) શરીર; દેહ.

बोंदिधर. त्रि० (बोंदिधर) શરીરધારી, દેહ ધરનાર.

बोंदिया. स्त्री० ( ) શાખા.

बोक्कस. पुं० (बुक्कस) વર્ણસંકર; બ્રાહ્મણથી શુદ્રીમાં ઉત્પન્ન થયેલ અથવા શુદ્રથી વૈશ્યાદિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

बोक्कसालिय. पुं० (   ) તન્તુવાય.
बोड. त्रि० (   ) જેનું મસ્તક મુડેલ હોય તે.
बोडाण. पुं० (   ) એ નામની હરિત વનસ્પતિ.
बोडिय. पुं० (बोटिक) દિગમ્બર જૈન સમ્પ્રદાય. (૨) ત્રિ० તે સંપ્રદાયના અનુયાયી.
बोडिय. त्रि० (   ) લોચ કરેલ.
बोधण. न० (बोधन) ઉપદેશ; શિક્ષાવચન.
बोधि. स्त्री० (बोधि) સમ્યગ્દર્શન. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિ.
बोर. न० (बदर) બોર; બદરીફળ.
बोरी. स्त्री० (बदरी) બોરડી.
बोरु. न० (बदर) બદરીફળ; બોર.
बोरुट्ठी. स्त्री० (बूरोष्ट्री) રૂ વગેરે ભરવાની બોરી.
बोल. पु० (बोल) બોલચાલ; કોલાહલ; ધોંધાટ; ગડબડાટ. હલચલ.
बोलग. पुं० न० (ब्रोड) ડૂબવુ. (૨) ખેંચવું.
बोलिंदिलिवि. स्त्री० (बोलिन्दिलिपि) ૧૮ લિપિમાંની એક.
बोलित्तार. पुं० (ब्रुडितृ) ડૂબાડનાર.
बोह. पु० (बोध) બોધ; જાણવું; ઉપદેશ. (૨) સૂત્રનો ધર્મ-સ્વભાવ.
बोहण. न० } (बोधन) જગાડવું. (૨) જણાવવું.
बोहणा. स्त्री० }
बोहय. त्रि० (बोधक) બોધ આપનાર; ઉપદેશ આપનાર. (૨) જગાડનાર.
बोहि. स्त्री० (बोधि) સમ્યક્ત્વ; સુદૃષ્ટિ. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિ. (૩) અહિંસા; અનુકમ્પા; દયા.
बोहित्थ. न० (   ) વહાણ.
बोहिदुल्लहा. स्त्री० (बोधिदुर्लभा) બોધિ બીજના દુર્લભપણાની ભાવના.
बोहिय. त्रि० (बोधित) જણાવેલ; બોધ પમાડેલ. (૨) વિકસિત.
ब्भिद. त्रि० (भित्) ભેદન કરનાર; નાશ કરનાર.

भ.

भइ. स्त्री० (भृति) પગાર; આજીવિકા; વૃત્તિ.
भइणी. स्त्री० (भगिनी) બહેન.
भइभत्त. न० (भृतभक्त) ભૃતિ-રોજી-મુસારા તરીકેનું ભોજન.
भइय. पुं० (भृत्य) સેવક; નોકર.
भइय. त्रि० (भक्त) ભાગ કરેલ. (૨) ખંડિત.
भइय. त्रि० (भाज्य) વિકલ્પથી હોવું; અચોક્કસ હોવું.
भइरव. पु० (भैरव) દેવ વિશેષ.
भंग. पुं० (भङ्ग) વિભાગ કરી વસ્તુનો ભેદ બતાવવો તે; ભાંગો; પ્રસ્તાવ; વિકલ્પ. (૨) નાશ. (૩) ખંડ; ટુકડો; કટકો. (૪) એ નામનો એક આર્ય દેશ.
भंग. पुं० (भृङ्ग) ભ્રમર; ભમરો.
भंगा. स्त्री० (भङ्गा) વનસ્પતિ વિશેષ.
भंगिय. न० (भांगिक) શણનું લુગડું; શણીયું વસ્ત્ર. (૨) કીડાની લાળથી બનેલું વસ્ત્ર.
भंगी. त्रि० (भङ्गी) ભગજાળ; ભાંગાનો સમૂહ. (૨) એક તીખા રસવાળી વનસ્પતિ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.
भंगुर. त्रि० (भङ्गुर) ભાંગનારૂં; તુટી જનારૂં; વિનશ્વર.

भंक्का. स्त्री० ((भक्का) ધમણ.
भंजग. पुं० (भञ्जक) એક પ્રકારનું વૃક્ષ. (૨) ત્રિ૦ ભાંગનાર.
भंजण. न० (भञ्जन) ભાંગવું. (૨) વિનાશ.
भंजणा. स्त्री० (भञ्जना) ભંગ; ભાંગવું તે.
भंड. पुं० (भण्ड) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર. (૩) ભાંડ; બહુરૂપી.
भंड. पुं० (भाण्ड) માટીના ઠામવાસણ. (૨) વેચવાની ચીજો; માલ. (૩) કરિયાણું; દ્રવ્યસામગ્રી. (૪) આભરણ; અલંકાર વિશેષ. (૫) પૂજાનાં ઉપગરણ. (૬) ગૃહ; સ્થાન.
भंडकरंडग. पुं० (भाण्डकरण्डक) દાગીનાનો કરંડીઓ–ડાબલો.
भंडकिरिया. स्त्री० (भाण्डक्रिया) ભાંડચેષ્ટા કરવી તે.
भंडग. पु० (भाण्डक) માટીના વાસણ. (૨) આભરણ; ઘરેણું. (૩) રજોહરણ આદિ સાધુની ઉપધિ. (૪) સંન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.
भंडण. न० (भण्डन) દણ્ડાથી યુદ્ધ કરવુ. (૨) ગાળદેવી; વઢવું; ભાંડવું. (૩) ક્રોધનો પર્યાય. (૪) ડાંભવાનું શસ્ત્ર.
भंडवाल. त्रि० (भाण्डपाल) સરસામાન સાચવનાર.
भंडवेयालिय. पुं० (भाण्डवैचारिक) કરિયાણાનો વ્યાપાર કરનાર.
भंडागार. पुं० (भांडागार) ભડાર: કોઠાર.
भंडागारि. पुं० स्त्री० (भाण्डागारिन्) ભંડારી; ભંડારનો અધ્યક્ષ.
भंडागारिणिया. } स्त्री० (भाण्डागारिका)
भंडागारिणी. } કોઠારની રક્ષા કરનાર સ્ત્રી.
भंडार. पुं० (भाण्डकार) એક પ્રકારનો કારીગર.
भंडार. पुं० (भाण्डागार) ભંડાર; ખજાનો.
भंडारिय. पु० (भाण्डागारिक) ખજાનચી; ભંડારી.
भंडिया. स्त्री० (भाण्डिका) થાળી.
भंडिया. स्त्री० ( ) ગાડી.
भंडीर. न० (भंडीर) ભંડીર નામનું ઉદ્યાન.
भंडीरवडिंसय. न० (भण्डीरावतंसक) મથુરા નગરીનું એક ઉદ્યાન.
भंत. पुं० (भदन्त) પૂજ્ય; માનનીય; ભગવાન્. (૨) કલ્યાણકારક. (૩) સુખકારક.
भंत. त्रि० (भजत्) સેવા કરતો.
भंत. त्रि० (भात्) ચમકતો; પ્રકાશતો.
भंत. त्रि० (भवान्त) ભવનો અંત કરનાર; મોક્ષનું કારણ.
भंत. त्रि० (भयान्त) ભયનાશક.
भंत. न० (भ्रान्त) ભ્રાંતિપૂર્વક ચેષ્ટા; ૩૨ નાટકમાંનું એક. (૨) ત્રિ૦ અનવસ્થિત.
भंतिय. पु० (भ्रान्तिक) વનસ્પતિ વિશેષ.
भंभसार. पु० (भंभसार) શ્રેણિક રાજાનું અપર નામ.
भंभा. पुं० (भंभा) વાદ્ય વિશેષ; ઢક્કા. (૨) ભાં ભાંનો અવાજ.
भंभाभूय. पु० (भभाभूत) ભાંભાં એ પ્રકારનો શબ્દ.
भंसण न० (भ्रंशन) પડવું; સરકવું.
भंसि. त्रि० (भ्रंशिन्) પડનાર; નાશ પામનાર.
भक्ख. त्रि० (भक्ष्य) ભક્ષણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ.
भक्खण. न० } (भक्षण) ખાવું; ભ-
भक्खणया. स्त्री० } ક્ષણ કરવુ.
भक्खर. पुं० (भास्कर) સૂર્ય.
भक्खराभ. पु० (भास्कराभ) ગોતમ ગોત્રની શાખા અને તેનો પુરૂષ.
भक्खि. त्रि० (भक्षिन्) ભક્ષણ કરનાર; ખાનાર.
भक्खिअ. त्रि० (भक्षित) ખાધેલું; ભક્ષણ કરેલ.

भग. पुं० न० (भग) પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્રનો દેવતા. (૨) યોનિ; પ્રાણિનું ઉત્પત્તિ સ્થાન. (૩) ઐશ્વર્ય. (૪) રૂપ. (૫) શ્રી. (૬) યશ; કીર્તિ. (૭) ધર્મ. (૮) પ્રયત્ન. (૯) સૂર્ય. (૧૦) માહાત્મ્ય. (૧૧) વૈરાગ્ય. (૧૨) મોક્ષ. (૧૩) વીર્ય. (૧૪) ઇચ્છા. (૧૫) ગુદા અથવા અંડકોશના બીજનું સ્થાન.

भगंदर. पुं० (भगदर) ભગંદર નામનો રોગ.

भगंदरिय. त्रि० (भगंदरिक) ભગંદર રોગવાળો.

भगवई. स्त्री० (भगवती) ઐશ્વર્યાદિ ગુણ-સમ્પન્ન સ્ત્રી વિશેષ. (૨) ભગવતી સૂત્ર; પાંચમું અંગસૂત્ર. (૩) ભગવાનની વાણી. (૪) વિદ્યા.

भगवंत. पुं० (भगवत्) ઐશ્વર્યાદિ ગુણયુક્ત; ભગવાન્.

भगवती. स्त्री० (भगवती) જુઓ " ભગવઈ " શબ્દ.

भगिणी. स्त्री० (भगिनी) ભગિની; બહેન.

भगिणीवइ. पुं० (भगिनीपति) બહેનનો પતિ; બનેવી.

भग्ग. त्रि० (भग्न) ભાંગેલું; તુટેલું.

भग्गइ. पु० (भर्गजित) એ નામના એક રાજર્ષિ; ક્ષત્રિય સંન્યાસી.

भग्गय. त्रि० (भग्नक) પરાઙ્મુખ થયેલ; ભાગેલ.

भग्गवेस. पुं० (भार्गवेश्मन्) ભરણીનક્ષત્રનું ગોત્ર.

भज्ज. त्रि० (भाज्य) ભજનાએ-વિકલ્પે હોવા યોગ્ય.

भज्जण. न० (भ्रज्जन) ભુંજવું; શેકવું.

भज्जणग. न० (भ्रज्जनक) ભુંજવાનું વાસણ.

भज्जा. स्त्री० (भार्या) સ્ત્રી; પત્ની.

भज्जिम. त्रि० (भ्रज्ज्य) શેકવા લાયક.

भज्जिय. त्रि० (भर्जित) શેકેલ.

भज्जिया. स्त्री० (भर्जिका) ભાજી.

भट्ट. पुं० (भट) યોદ્ધો; સુભટ.

भट्ट. पुं० (भट्ट) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ પ્રશસ્ત સંબોધન.

भट्टारग. } **भट्टारय.** } पुं० (भट्टारक) પૂજ્ય; પૂજનીય.

भट्टि. पु० (भर्तृ) ભરતાર; પોષણ કરનાર. (૨) શેઠ.

भट्ठ. पुं० (भ्राष्ट्र) શેકવાનું સ્થાન; ભાઠો.

भट्ठ त्रि० (भ्रष्ट) પડી ગયેલું; ભ્રષ્ટ થયેલું.

भट्ठि. स्त्री० ( ) રેતી કે કચરા વિનાનો માર્ગ.

भड. पुं० (भट) યોદ્ધો; લડવૈયો. (૨) ચર; જાસુસ.

भडक्खइत्ता. स्त्री० (भटखादिता) સુભટની માફક બળ દેખાડી જ્યાં આહારાદિ મેળવવામાં આવે તે પ્રવ્રજ્યા.

भडग. पु० (भटक) અનાર્ય દેશ વિશેષ. (૨) તે દેશમાં રહેનાર એક મ્લેચ્છ જાતિ.

भणग. त्रि० (भणक) ભણનાર; પ્રતિપાદન કરનાર.

भणिइ. स्त्री० (भणिति) કથન; બોલચાલ.

भणित. त्रि० (भणित) કહેલ; બોલેલ. (૨) મન્મથને ઉદ્દીપિત કરનાર રતિવેળાનો શબ્દ.

भणिय. त्रि० (भणित) કહેલુ; કથન કરેલું.

भणिर. त्रि० (भणनशील) બોલનાર.

भति. स्त्री० (भृति) રોજી; આજીવિકા; નોકરી; મજુરી.

भतिय. न० (भृतिक) એ નામનું પર્વગ જાતિનું વૃક્ષ.

भत्त. पुं० न० (भक्त) ભોજન; રાંધેલું અન્ન. (૨) ભક્ત; પૂજારી.

भत्तकहा. स्त्री० (भक्तकथा) ભોજન સંબંધી વાત.

भत्तघर. न० (भक्तगृह) ભોજનશાળા; રસોડું.

भत्तपइणा. स्त्री० (भक्तप्रतिज्ञा) ભોજનના પચ્ચખાણ; સંથારાનો એક પ્રકાર. (૨) જેમાં ભક્ત પ્રતિજ્ઞાનો અધિકાર છે એવા એક પઇન્ના-શાસ્ત્રનું નામ.

भत्तपच्चक्खाण. न० (भक्तप्रत्याख्यान) હલન ચલન ક્રિયાને ન તજતાં કેવળ ભોજનાદિનો ત્યાગ કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

भत्तपच्चक्खाणमरण. (भक्तप्रत्याख्यानमरण) સંથારો કરી સમાધિભાવે મરવું તે; પંડિત મરણનો એક પ્રકાર.

भत्तपरिच्चाय. पु० (भक्तपरित्याग) ભોજન-ખાનપાનનો ત્યાગ; સંથારો કરવો તે.

भत्तपरिन्नाण. स्त्री० (भक्तपरिज्ञा) ભોજનાદિની પરિજ્ઞા-પચ્ચખાણ કરવા તે; અનશન-સંથારો.
भत्तपरिन्ना.

भत्तपाण. न० (भक्तपान) ભાતપાણી; અન્નજળ.

भत्तपाणोमोयरिया. स्त्री० (भक्तपानावमोदरिका) આહાર ઓછો કરવો તે; હંમેશના પ્રમાણથી થોડું ખાવું તે; ઉણોદરી તપનો એક પ્રકાર.

भत्तया. स्त्री० (भर्तृका) સ્વામીવાળી; સધવા; જેનો ધણી હોય એવી સ્ત્રી.

भत्तवेयण. न० (भक्तवेतन) રોજી તરિકે અન્નપાનાદિનું વેતન અપાય તે.

भत्तवेला. स्त्री० (भक्तवेला) ભોજન સમય.

भत्तसाला. स्त्री० (भक्तशाला) રસોડું; ભોજનગૃહ.

भत्तार. पुं० (भर्तृ) પતિ; સ્વામી; નાથ.

भत्ति. स्त्री० (भक्ति) રચના. (૨) ચિત્ર વિશેષ; ભાત. (૩) ભક્તિ; પૂજ્યભાવથી સેવા સત્કાર કરવો તે. (૪) અનેક પ્રકારે વિભાગ કરવો તે. (૫) એકાગ્ર વૃત્તિ.

भत्तिघर. न० (भक्तिगृह) ઘર વિશેષ.

भत्तिचित्त. न० (भक्तिचित्र) નાના પ્રકારના ચિત્રામણની ભાતથી ચિત્રિત.

भत्तिज्ज. पु० (भ्रातृव्य) ભત્રીજો; ભાઇનો દીકરો.

भत्तोस. पुं० न० (भक्तोष) શેકેલા ઘઉં ચણા વિગેરે.

भत्थिय. त्रि० (भस्त्रित) અગ્નિથી બાળી ભડથું કરવું તે.

भद्द. न० (भद्र) કલ્યાણ; મંગલ; શ્રેય. (૨) ધૈર્યાદિ ગુણયુક્ત ભદ્ર જાતિનો ઉત્તમ હાથી. (૩) આવતી ચોવીસીના ત્રીજા બળદેવ. (૪) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિ; ભદ્રાતિથી. (૫) એ નામનું મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) વનસ્પતિ વિશેષ; કંદની એક જાત. (૭) સૂર્યભદ્ર તથા સૂર્યદ્વીપના દેવતાનું નામ. (૮) ધનુષ્ય. (૯) ભદ્ર નામનું એક તપ. (૧૦) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના ચોવિશમા તીર્થંકર. (૧૧) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય. (૧૨) ત્રિ० સારી જાતિનું; ઉત્તમ; સુન્દર; ભલું; સારૂં. (૧૩) સરલ સ્વભાવી; ભદ્રિક. (૧૪) ન० ભદ્રાસન.

भद्दं. अ० (भद्र) કલ્યાણ; આશીર્વાદરૂપ.

भद्दंत. पु० ( ) ભગવાન્; પૂજ્ય; શ્રીમાન્.

भद्दग. त्रि० (भद्रक) સારો; ગુણવાન્; ભદ્રિક.

भद्दगुत्त. पुं० (भद्रगुप्त) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

भद्दगुत्तिय. न० (भद्रगुप्तिक) એ નામનું એક જૈન મુનિકુળ.

भद्दजस. पु० (भद्रयशस्) એ નામના પાર્શ્વનાથના એક ગણધર. (૨) આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય.

भद्दजिण. पुं० (भद्रजिन) ભરતક્ષેત્રના ભાવી ચોવીસમા તીર્થંકર.

भद्दणंदि. पुं० (भद्रनंदि) અભયપુરના ધનાવહ રાજાના એક કુમારનું નામ.

भद्दपडिमा. स्त्री० (भद्रप्रतिमा) બે દિવસના કાઉસગ્ગનું એક તપ.

भद्दबाहु. पुं० (भद्रबाहु) યશોભદ્રના શિષ્ય; કલ્પસૂત્ર તથા નિર્યુક્તિ આદિ ગ્રન્થના કર્તા; ભદ્રબાહુ સ્વામી.

भद्दमण. त्रि० (भद्रमनस्) ભદ્ર હાથીના જેવું જેનું ધૈર્યવાળુ મન હોય તે.

भद्दमुत्था. स्त्री० (भद्रमुस्ता) નાગરમોથ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

भद्दय. त्रि० (भद्रक) ભદ્રવૃત્તિવાળો; સરળ; ભદ્રિક. (૨) ગુરૂની શિક્ષાથી ઇન્દ્રિયોને નિયમમા રાખનાર. (૩) પુ૦ સારો શબ્દ (૪) ભદ્રકકુમાર નામે એક યુવરાજ

भद्दया. स्त्री० (भद्रता) સરલતા.

भद्दलपुर. न० (भद्दलपुर) એ નામનુ જિતશત્રુ રાજાનું નગર.

भद्दलय. त्रि० (भद्रक) ભદ્ર પ્રકૃતિવાળો.

भद्दवय. पु० (भाद्रपद) ભાદરવો મહિનો.

भद्दवया. स्त्री० (भाद्रपदा) પૂર્વા ભાદ્રપદ અને ઉત્તરા ભાદ્રપદ એ બે નક્ષત્ર

भद्दसाल. न० (भद्रशाल) મેરૂ પર્વતની તળાટીમાં આવેલું ભદ્રશાળ વન.

भद्दसेण. पु० (भद्रसेन) અસુરકુમારના ઇન્દ્ર ધરણેન્દ્રની સેનાનો આધપતિ. (૨) એ નામના એક શેઠ.

भद्दा. स्त्री० (भद्रा) એ નામની કોશલ રાજાની પુત્રી. (૨) પ્રથમ બળદેવની માતા. (૩) દક્ષિણ દિશાના અજનક પર્વતની પૂર્વ તરફની ભદ્રા નામની વાવ. (૪) પૂર્વાદિ દિશામાં ચાર ચાર પ્રહર સુધી કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી તે. (૫) એ નામની એક સ્ત્રી. (૬) જંબૂ સુદર્શનાનું એક નામ. (૭) કાકંદી નગરવાસી ધન્ના અણગારની માતા. (૮) સુમતિ રાજાની ભાર્યા. (૯) ત્રીજા ચક્રવર્તીની માતા. (૧૦) ગોશાળાની માતાનું નામ. (૧૧) બીજા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (૧૨) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિ. (૧૩) ધન્નાસાર્થવાહની સ્ત્રી. (૧૪) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૧૫) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી. (૧૬) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીઓમાંની સાતમી. (૧૭) કામદેવજી શ્રાવકની સ્ત્રીનું નામ. (૧૮) મહાવીર સ્વામીના ત્રીજા શ્રાવક ચુલણીપિયાની ભાર્યાનું નામ. (૧૯) કલાદ સોનીની સ્ત્રી. (૨૦) તેતલિપુત્રની માતા. (૨૧) જિનદત્તસાર્થવાહની સ્ત્રી. (૨૨) સાગરદત્તની ધર્મપત્ની. (૨૩) દરાખ; દ્રાક્ષ. (૨૪) અહિંસા; દયા. (૨૫) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.

भद्दासण. न० (भद्रासन) એક પ્રકારનું આસન. (૨) આઠ મંગલિક પૈકી પાંચમુ.

भद्दिज्जिया. स्त्री० (भद्रिया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

भद्दिया. स्त्री० (भद्रिका) ભદ્રવાળી; કલ્યાણી. (૨) ભદ્રિકા નામની એક નગરી.

भद्दिलपुर. न० (भद्दिलपुर) મલય દેશનુ એક મુખ્ય નગર.

भद्दुत्तरपडिमा. स्त्री० (भद्रोत्तरप्रतिमा) એ નામનું એક તપ.

भद्दुत्तरवडिंसग. न० (भद्रोत्तरावतंसक) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન.

भब्भ. त्रि० ( ) લેવા યોગ્ય.

भम. पु० (भ्रम) ચક્કાવો; ભમવું તે.

भमण. न० (भ्रमण) ભમવું; રખડવું.

भमर. पु० (भ्रमर) ભ્રમર, ભમરો.

भमरटेंटा. स्त्री० ( ) ભમરાની માફક અસ્થિર આચરણવાળી.

भमरुक्ख. पु० (भ्रमरुत्त) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.
भमरिली. स्त्री० (भ्रमरी) ભમરી.
भमरी. स्त्री० (भ्रमरी) વાદ્ય વિશેષ.
भमली. स्त्री० (भ्रमरी) ચકરી.
भमाड. पुं० (भ्रम) ભ્રમણ; ઘૂમવુ.
भमास. पु० (भमाष) વનસ્પતિ વિશેષ.
भमि. स्त्री० (भ्रमि) પાણીમાં ચક્રાકાર કુંડાળાં થાય તે. (૨) ચિત્તભ્રમ કરવાની શક્તિ.
भमिर. त्रि० (भ्रमिर) ફરનાર; ભ્રમણ કરનાર. (૨) ભમરો.
भमुआ. भमुहा. भमुही. स्त्री० (भ्रू) ભમ્મર; ભવાં.
भय. न० (भय) ભય; ડર; ત્રાસ; બીક. (૨) મોહનીયની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચારિત્રમાં ભય પામે.
भयअ. पुं० (भृतक) ચાકર; નોકર.
भयंकर. त्रि० (भयकर) ભય કરનાર. (૨) પું० પ્રાણીનો વધ; હિંસા.
भयंत. पुं० (भदन्त) મહાનુભાવ; શ્રેષ્ઠ; પૂજ્ય; ગુરૂ.
भयंतार. पु० (भयत्रातृ) ભયથી બચાવનાર; ભગવાન્.
भयक. भयग. पुं० (भृतक) પેટવડીઓ નોકર.
भयण. न० (भजन) લોભ; આશા; તૃષ્ણા.
भयणा. स्त्री० (भजना) વિકલ્પ; કથંચિત્ હોય કથંચિત્ ન હોય તે.
भयणिज्ज. त्रि० (भजनीय) વિકલ્પે હોવા યોગ્ય.
भयवंत. पु० (भगवत्) ભગવાન્; પૂજ્ય; ઐશ્વર્યવાન્.
भयसण्णा. स्त्री० (भयसंज्ञा) ભયની સંજ્ઞા-લાગણી; ચાર સંજ્ઞામાંની એક.
भयाणीय. त्रि० (भयानीत) ભય લાવનાર; ભયાનક.
भयालि. पु० (भयालि) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૯ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ.
भयावह. त्रि० (भयावह) ભય દેનાર; ભયંકર.
भर. पुं० न० (भर) ભાર; બોજો; સામાન. (૨) વિનયની પ્રવૃત્તિરૂપ આચાર. (૩) સમૂહ. (૪) લાકડા વગેરેનો ભારો.
भरग. त्रि० (भरक) ભાર ભરનાર.
भरण. न० (भरण) પૂરવું; ભરવુ.
भरणी. स्त्री० (भरणी) એ નામનું નક્ષત્ર.
भरह. पु० (भरत) ભરતક્ષેત્ર; ભારતવર્ષ. (૨) ભરત નામના પ્રથમ ચક્રવર્તી; ઋષભદેવના પુત્ર. (૩) આવતી ઉત્સર્પિણીના પ્રથમ ચક્રવર્તીનું નામ.
भरहकूड. पु० (भरतकूट) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.
भरहराय. पुं०(भरतराज) ભરતક્ષેત્રનો રાજા; ચક્રવર્તી.
भरहवास. न० (भारतवर्ष) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર.
भरिम. त्रि० (भरिम) ભરીને બનાવેલ.
भरिय. त्रि० (भृत) ભરેલું; પૂર્ણ કરેલું.
भरु. पु० (भरु) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશમાં રહેનાર.
भल्ल. पु० (भल्ल) ભાલું; અણીયાળું એક શસ્ત્ર.
भल्लकी. स्त्री० (भल्की) રીંછડી.
भल्लाय. पु० (भल्लात) વનસ્પતિ વિશેષ.
भल्लिअ. पुं० (भल्लिक) વિષય વધારવાની કોઇ એક દવા.
भल्लिया. स्त्री० (भद्रता) ભલાઇ; સારાપણું.
भव. पुं० (भव) સંસાર; જન્મ મરણ. (૨) પન્નવણા સૂત્રના તૃતીય પદના વીશમા

દ્વારનું નામ. (૩) સંસારનું કારણ. (૪) નરકાદિ યોનિ. (૫) ન૦ દેવવિમાન વિશેષ.

भवंत. પું૦ (भवत्) આપ; તમે.

भवंतर. ન૦ (भवान्तर) જન્માન્તર.

भवट्ठिइ. સ્ત્રી૦ (भवस्थिति) દેવ આદિ યોનિમાં ઉત્પત્તિના કાળની મર્યાદા.

भवण. ન૦ (भवन) ઘર; મહેલ; પ્રાસાદ. (૨) ભવનપતિ દેવતાનાં નિવાસસ્થાન; ભવનપતિનાં ભવન. (૩) સત્તા.

भवणगिह. ન૦ (भवनगृह) ભોંયરૂં.

भवणरुक्ख. પુ૦ (भवनवृक्ष) ભવનરૂપે પરિણામ પામે તેવાં કલ્પવૃક્ષ.

भवणवइ. પું૦ (भवनपति) ભવનપતિ જાતના દેવતા.

भवणवडिंसग. ન૦ (भवनावतंसक) મુખ્ય ભવન; રાજ્યભવન.

भवणवासि. પુ૦ (भवनवासिन्) ભવનપતિ દેવતા; ભવનમાં રહેનાર દેવતા.

भवत्थ. ત્રિ૦ (भवस्थ) સંસારમાં રહેલ.

भवधारणिज्ज. પું૦ (भवधारणीय) ભવના છેડા સુધી-આયુષ્ય પૂરૂં થતાં સુધી ધારણ કરી શકાય તે શરીર; મૂળ શરીર.

भवधारणिया. સ્ત્રી૦ (भवधारणिका) નારકી દેવતાના ભવસમ્બન્ધથી પ્રાપ્ત થયેલ વૈક્રેય શરીરની મૂળ અવગાહના.

भवन. ન૦ (भवन) થવું; બનવું.

भवपच्चइ. ન૦ (भवप्रत्ययिन्) દેવતા તથા નારકીના ભવને યોગે ઉત્પન્ન થતું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

भवपच्चइय. ન૦ (भवप्रत्ययिक) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

भवविवागा. સ્ત્રી૦ (भवविपाका) ભવને નિમિત્તે ઉદયમાં આવી વિપાક આપે તેવી કર્મપ્રકૃતિ.

भवसिद्धिय. ત્રિ૦ (भव्यसिद्धिक) સંસારથી મોક્ષ પામનાર જીવ; સિદ્ધિ પામવાને યોગ્ય જીવ.

भविय. પું૦ (भव्य) મોક્ષ જવાને યોગ્ય જીવ; ભવિ જીવ. (૨) થવાનું; ભવિષ્યમાં થવા યોગ્ય.

भविय. ત્રિ૦ (भविक) સિદ્ધ થવાને યોગ્ય.

भवियजण. પું૦ (भविकजन) ભવ્ય જન.

भवियदव्व. ન૦ (भविकद्रव्य) જીવને મરીને જે ગતિમાં જવાનું હોય તે ગતિની અપેક્ષાએ તે જીવ ભવિયદવ્વ કહેવાય.

भवियव्वया. સ્ત્રી૦ (भवितव्यता) ભાવી; ભવિષ્ય.

भवियसरीर. પું૦ (भविकशरीर) આવશ્યક આદિ શાસ્ત્ર જાણતો નથી પણ ભવિષ્યમાં જાણશે એવા પુરૂષનું શરીર.

भविस्स. ત્રિ૦ (भविष्यत्) ભવિષ્ય કાળમાં થનાર.

भव्व. ત્રિ૦ (भव्य) યોગ્ય; ઉત્તમ. (૨) મોક્ષ પામવાને લાયક. (૩) ભાવી; થવાનું.

भव्वा. સ્ત્રી૦ (भव्या) દ્રાક્ષ; દરાખ.

भसेलु. પુ૦ (   ) શાળના કણુશલાની અણી-રૂંછાલ.

भसोल. ન૦ (भसोल) નાટકની એક વિધિ.

भाग. પું૦ (भाग) ભાગ; પ્રદેશ; હિસ્સો.

भाइ. પું૦ (भ्रातृ) ભાઇ; બન્ધુ; સહોદર.

भाइणिज्ज. પું૦ સ્ત્રી૦ } (भागिनेय) ભાણેજ; બ્હેનનો દીકરો.
भाइणेज्ज. }

भाइल्ल. ત્રિ૦ (भागिक) ભાગ લેનાર; ભાગીદાર.

भाउ. પું૦ (भ्रातृ) ભાઇ; સહોદર.

भाउज्जा. સ્ત્રી૦ } (भ्रातृजाया) ભાભી; ભાઇની વહુ.
भाउज्जाइया. }

भाग. પું૦ (भाग) ભાગ, હિસ્સો. (૨) પ્રભાવ. (૩) પૂજા; ભજન.

भागवय. न० (भागवत) એ નામનો એક પુરાણુ ગ્રન્થ, ભાગવત પુરાણુ.

भाडय. न० (भाटक) } ભાડું; મુસારો.
भाडि. स्त्री० (भाटि) }

भाडीकम्म. न० (भाटीकर्मन्) પશુ આદિથી ભાડાનું કામ કરવું તે; ૫દર કર્માદાન- માંનું એક.

भाण. न० (भाजन) વાસણુ; પાત્ર.

भाणु. पुं० (भानु) ૧૫ મા તીર્થંકરના પિતાનું નામ.

भाणुमित्त. पुं० (भानुमित्र) ભાનુમિત્ર કુમાર.

भामंडल. न० (भामण्डल) તીર્થંકરના મસ્તકમાં અંબોડાના ભાગમાં મડકાલાર પ્રકાશ હોય તે.

भामग. त्रि० (भ्रामक) ભમાવનાર; ફેરવનાર.

भामरी. स्त्री० (भ्रामरी) વાદ્ય વિશેષ; વીણા.

भामिय. त्रि० (भ्रामित) ભમાવેલ; ફેરવેલ.

भाय. पुं० (भ्रातृ) ભાઈ; બન્ધુ.

भाय. पुं० (भाग) ભાગ; પ્રદેશ.

भायण. पुं० न० (भाजन) પાત્ર; વાસણ.

भायर. पुं० (भ्रातृ) ભાઈ.

भार. पु० (भार) ભાર; બોજો. (૨) પરિગ્રહ; ધન ધાન્યાદિનો સગ્રહ.

भारंड. पुं० (भारण्ड) ભારંડ પક્ષી.

भारग. पु० (भारक) વજન વિશેષ.

भारदाय. } पु० (भारद्वाज) ગૌતમ ગોત્રની
भारद्दाय. } શાખા અને તેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ. (૨) એક પક્ષી. (૩) મૃગ- શિરનક્ષત્રનું ગોત્ર.

भारह. न० (भारत) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર. (૨) મહાભારત; એ નામનું એક પુસ્તક. (૩) ભરત મુનિ પ્રણીત નાટય શાસ્ત્ર. (૪) त्रि० ભરતક્ષેત્રમાં જન્મેલ; ભાર- તવર્ષનુ.

भारहखित्त. } न० (भारतक्षेत्र) ભારતક્ષેત્ર.
भारहखेत्त. }

भारहवास. न० (भारतवर्ष) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર.

भारहिय. त्रि० (भारतीय) ભરતમાં ઉત્પન્ન થયેલ; ભરત સંબંધી.

भारिय. त्रि० (भारिक) ભારે; ભારવાળો; ગુરૂ.

भारिया. स्त्री० (भार्या) સ્ત્રી; નારી; વહુ.

भारुंड. पु० (भारुण्ड) ભારંડપક્ષી; બે મુખ અને એક શરીરવાળું પક્ષી.

भाल. न० (भाल) કપાળ.

भालयल. न० (भालतल) કપાળતલ; લલાટ.

भालुंकी. स्त्री० (भाल्लुकी) શીયાળણી.

भाव. पु० (भाव) વસ્તુ; પદાર્થ. (૨) અ- ભિપ્રાય; ચિત્તવૃત્તિ; વિચાર. (૩) જીવની દશા; અવસ્થા. (૪) સયમ સ્થાનાદિરૂપ વિશુદ્ધ પરિણામ. (૫) ૮૭ મા ગ્રહનુ નામ. (૬) રૂપ, રસ, ગન્ધ, સ્પર્શ, આદિ ગુણ. (૭) મોહ. (૮) અનુભાગ, કર્મનો રસ. (૯) યોગનું પરિણામ. (૧૦) વસ્તુનો ગુણ; પર્યાય; વસ્તુ ધર્મ. (૧૧) અશ; ભાગ. (૧૨) ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયો- પશમ, ક્ષાયક, પારિણામિક અને સનિપા- તિક એ ૭ ભાવ. (૧૩) અંતઃકરણનો ભાવ; લાગણી; ઇચ્છા. (૧૪) ચિત્તવિકાર, માનસ વિકૃતિ. (૧૫) જન્મ; ઉત્પત્તિ. (૧૬) પારમાર્થિક પદાર્થ; વિવક્ષિત ક્રિ- યાનો અનુભવ કરનારી વસ્તુ. (૧૭) સ્વભાવ; સ્વરૂપ. (૧૮) ભવન; સત્તા. (૧૯) જ્ઞાન; ઉપયોગ. (૨૦) વિધિ; કર્ત- વ્યોપદેશ. (૨૧) આત્મા.

भावकाल. पु० (भावकाल.) ઉદયિકાદિ ૭ ભાવોની સ્થિતિ.

भावकूड. न० (भावकूट) સંયમરૂપ ભાવને બાંધવા પાશરૂપ આધાકર્મઆદિ આ- હારદોષ.

भावकेउ. पुं० (भावकेतु) એ નામનો મહા- ગ્રહ.

भावक्खर. न० (भावाक्षर) અંતઃકરણમાં રહેલ અકરાદિ અક્ષરનું જ્ઞાન.

भावखंध. પું० (भावस्कंध) આગમથી ભાવ-સ્કંધ તે આવશ્યક શ્રુતસ્કંધરૂપ પદાર્થ અને તેના ઉપયોગરૂપ પરિણામ.

भावजयणा. પું० (भावयज्ञ) ભાવયજ્ઞ; દુષ્ટ ભાવની આહુતી આપવી તે.

भावण. न० (भावन) ભાવવું તે.

भावणा. स्त्री० (भावना) ચિત્તવૃત્તિ; પૂર્વ સંસ્કારનું સ્ફુરણ; વાસના. (૨) સંસારનું અનિત્યાદિ સ્વરૂપ ચિંતવવું તે. (૩) પાંચ મહાવ્રતની પચીસ ભાવના.

भावणीय. त्रि० (भावनीय) ભાવના કરવા લાયક.

भावत्थ. પું० (भावार्थ) તાત્પર્ય; મતલબ.

भावदेव. પું० (भावदेव) ચાર પ્રકારના દેવતા; ભવનપતિ, વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક.

भावन्न. त्रि० (भावज्ञ) અભિપ્રાય જાણનાર.

भावपाण. પું० (भावप्राण) જ્ઞાન આદિ આત્માના અન્તરંગ ગુણ.

भावबंध. પું० (भावबन्ध) મિથ્યાત્વઆદિ ભાવ કર્મોનો બન્ધ.

भावमण. न० (भावमनस्) ચિંતન કે જ્ઞાન-રૂપ ભાવ મન.

भावलय. न० (भावलय) તીર્થંકરને અંબોડાને ઠેકાણે પ્રકાશ મંડળ હોય તે; ભામંડળ.

भावलिंग. न० (भावलिंग) ભાવસંયમ; પરિણામ સહિત લિંગ.

भावलेस्सा. स्त्री० (भावलेश्या) અધ્યવસાય કે પરિણામ રૂપ લેશ્યા.

भावलोय. પું० (भावलोक) ભાવથી લોક; લોકના ભાવ.

भावविउस्सग्ग. પું० (भावव्युत्सर्ग) ભાવ-કષાયાદિનો પરિત્યાગ.

भावसंधक. त्रि० (भावसंधिक) જીવને મોક્ષ સાથે સાધનાર.

भावसंसार. પુ० (भावसंसार) ઉદય વગેરે ભાવરૂપે કર્મનું પરિણામ.

भावसच्च. न० (भावसत्य) શુદ્ધ અંતરાત્મા; પરમાર્થ સંબંધી વિચાર.

भावसुत. न० } (भावश्रुत) લબ્ધ્યક્ષરરૂપ
भावसुय. } શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ.

भावाभिग्गह. પું० (भावाभिग्रह) માન કરતો, હસતો, અમુક ચેષ્ટા કરતો માણસ આપે તોજ વ્હોરવું એમ ભાવ સંબંધી અ-ભિગ્રહ-નિયમ ધારવો તે.

भावि. त्रि० (भाविन्) થનારૂં.

भाविंदिय. न० (भावेन्द्रिय) જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી જીવને ઉત્પન્ન થયેલ શબ્દાદિ ગ્રહણ કરવાની શક્તિ; લબ્ધિ ઉપયોગરૂપ ભાવઇન્દ્રિય.

भाविणी. स्त्री० (भाविनी) ભાવના કર-વાવાળી.

भावितत्थी. स्त्री० (भावितार्थी) એ નામની એક નદી.

भाविय. પુ० (भाविक) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

भाविय. त्रि० (भावित) વિચારેલું; ભાવના ભાવેલું. (૨) સંસ્કાર પામેલ; વાસિત થયેલ. (૩) શુદ્ધ; નિર્દોષ.

भावियत्त. } પું० (भावितात्मन्) શુદ્ધ
भावियप्प. } આત્મા. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના તેરમા મુહૂર્તનું નામ.

भावियप्पा. त्रि० (भावितात्मा) ભગવાન્ ધર્મનાથની મુખ્ય સાધ્વી.

भाविर. त्रि० (भाविन्) થનાર; નીપજનાર.

भाउग. પું० (भावुक) બનેવી; બેનનો વર.

भावुग. त्रि० (भावुक) બીજાનો યોગ પામી તેના ગુણમાં પરિણત થઇ જાય તે.

भाषोमोयरिया. स्त्री० (भावावमोदरिका) મનના વિકારોને રોકવારૂપ ભાવની ઉણોદરી કરવી તે.

भाषोहि. पुं० (भावावधि) ક્ષયોપશમ ભાવે ઉત્પન્ન થઇ ઉદયાદિ ભાવને જોનાર અવધિ જ્ઞાન.

भास. न० (भाष्य) ભાષ્ય-વિવરણ.

भास. पुं० (भास) તેજ; પ્રકાશ; ચમક; ઝળક. (૨) પક્ષી વિશેષ.

भास. न० (भस्मन्) રાખ; ભસ્મ. (૨) પું० ભસ્મ નામનો ૨૯ મો ગ્રહ.

भासग पुं० (भाषक) ભાષા પર્યાપ્તિ-બોલવાની શક્તિવાળો જીવ. (૨) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના પંદરમા દ્વારનું નામ. (૩) ત્રિ० વક્તા; પ્રતિપાદક.

भासण. न० (भासन) ચમક; પ્રકાશ.

भासणया. } स्त्री० (भाषणा) કથન; પ્ર-
भासणा. } તિપાદન.

भासय. पुं० (भाषक) બોલનાર; ભાષા શક્તિવાળો.

भासरासि. पु० (भासराशि) પ્રકાશનો સમૂહ; સૂર્ય.

भासरासि. पुं० (भस्मराशि) ભસ્મરાશિ નામનો ૩૦ મો ગ્રહ. (૨) રાખનો ઢગલો.

भासवंत. त्रि० (भाषावत्) ભાષાના ગુણ દોષોને જાણનાર.

भासा. स्त्री० (भाषा) ભાષા; બોલી. (૨) ભાષાયોગ્ય પુદ્ગળસ્કંધની વર્ગણા-સમુદાય. (૩) ઉપયોગ અને યતનાપૂર્વક બોલવું તે; ભાષા સમિતિ. (૪) પન્નવણા સૂત્રના ૧૧ મા પદનું નામ.

भासाजड्ड. त्रि० (भाषाजड) બોલવાની શક્તિ રહિત; મૂંગો.

भासापज्जत्ति. स्त्री० (भाषापर्याप्ति) પુદ્ગળોને ભાષાના રૂપમાં પરિણત કરવાની શક્તિ.

भासापय. न० (भाषापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું ૧૧ મું ભાષાપદ.

भासाविजय. पुं० (भाषाविचय) ભાષાનો નિર્ણય. (૨) દૃષ્ટિવાદ; બારમો જૈન અંગ ગ્રન્થ.

भासासमिइ. } स्त्री० (भाषासमिति) વિ-
भासासमिति. } ચારી યતનાપૂર્વક બોલવું તે.

भासासमिय. त्रि० (भाषासमित) ભાષા સમિતિયુક્ત.

भासि. त्रि० (भाषिन्) બોલનાર; કહેનાર.

भासिय. त्रि० (भाषित) બોલેલું; કહેલું. (૨) न० બોલવું; કહેવું તે.

भासिल्ल. त्रि० (भाषावत्) ભાષાયુક્ત; વાણીયુક્ત.

भासुर. त्रि० (भासुर) દેદીપ્યમાન; તેજસ્વી. (૨) ભાસુર નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

भि. त्रि० (भित्) જુઓ "भित्त" શબ્દ.

भिउडि. स्त्री० (भ्रुकुटि) ભ્રકુટિ; ભમ્મર. (૨) નમિનાથજીના યક્ષનું નામ.

भिउर. त्रि० (भिदुर) પોતાની મેળે ભેદાય તેવું; નાશવંત.

भिउव्व. पु० (भार्गव) ભૃગુઋષિના શિષ્ય.

भिंग. पुं० (भृङ्ग) ભ્રમર; ભમરો. (૨) જુગલીયાને વાસણ આપનાર કલ્પ વૃક્ષની એક જાત. (૩) પક્ષી વિશેષ. (૪) કીટ વિશેષ. (૫) કોયલા.

भिंगणिभा. स्त्री० (भृङ्गनिभा) જંબુવૃક્ષના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगप्पभा. स्त्री० (भृङ्गप्रभा) જંબુવૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगा. स्त्री० (भृङ्गा) જમ્બુવૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगार. पुं० (भृङ्गार) ઝારી; સોનાનો કળશ. (૨) પક્ષી વિશેષ.

भिंगिरीडि. પું० (भृंगिरीटि) એક ચોઇન્દ્રિય જીવ; ભૂંગરીટ.

भिंगु. પું० (भृगु) પાણી સૂકાઇ ગયા પછી તળાવમાં પોપડા બંધાય તે.

भिंजा. સ્ત્રી० ( ) અભ્યંગાન; માલિશ.

भिंडमालिया. સ્ત્રી० (भिण्डमालिका) ભીંડીની માળા.

भिंडिमाल. } **भिंडिवाल.** } પું० (भिण्डिपाल) શસ્ત્ર વિશેષ; છરો.

भिंभसार. } **भिंभिसार.** } પું० (बिम्बिसार) શ્રેણિક રાજાનું અપર નામ.

भिंभी. સ્ત્રી० (भिम्भी) વાદ્ય વિશેષ; ઢોલકું.

भिक्ख. ન० (भैक्ष) ભિક્ષા; ભીખ. (૨) ભિક્ષા સમૂહ.

भिक्खकाल. પું० (भिक्षाकाल) ભિક્ષાકાળ; ગોચરીનો સમય.

भिक्खलाभिय. પું० (भिक्षालाभिक) અનાદર પૂર્વક તુચ્છવસ્તુ મળે તે લેવી એવો અભિગ્રહ ધરી ગવેષણા કરનાર સાધુ.

भिक्खवित्ति. સ્ત્રી० (भिक्षावृत्ति) ભીખ માગીને ગુજરાન ચલાવવું તે.

भिक्खा. સ્ત્રી० (भिक्षा) ભિક્ષા; ગોચરી.

भिक्खाग. પું० } **भिक्खाक.** } **भिक्खाग.** } (भिक्षाक) ભિક્ષુ; સાધુ. (૨) ભિખારી.

भिक्खायर. ત્રિ० (भिक्षाचर) ભીખારી; માગી ખાનાર.

भिक्खायरिया. સ્ત્રી० (भिक्षाचर्या) ભિક્ષા માગવી; ગોચરી કરવી.

भिक्खायरी. સ્ત્રી० (भिक्षाचरी) ભિક્ષા લેવા જવું તે; ગોચરી.

भिक्खालाभिय. પું० (भिक्षालाभिक) ભિક્ષુક વિશેષ.

भिक्खु. પું० સ્ત્રી० (भिक्षु) ભિક્ષુક; સાધુ; મુનિ.

भिक्खुचरिया. સ્ત્રી० (भिक्षुचर्या) ભિક્ષુકની ચર્યા; સાધુ સામાચારી.

भिक्खुणी. સ્ત્રી० (भिक्षुकी) સાધ્વી; આર્યા.

भिक्खुधम्म. પુ० (भिक्षुधर्म) ક્ષમા, નિર્લો-ભતા, ઋજુતા, આદિ દશ પ્રકારનો યતિ ધર્મ.

भिक्खुपडिमा. સ્ત્રી० (भिक्षुप्रतिमा) ભિક્ષુ–સાધુની બાર પડિમા–અભિગ્રહ વિશેષ.

भिक्खुपडिया. સ્ત્રી० (भिक्षुप्रतिज्ञा) સાધુનો ઉદ્દેશ; સાધુનું નિમિત્ત

भिक्खुय. પું० (भिक्षुक) સાધુ; ભિક્ષુક.

भिक्खोंड. પુ० (भिक्षोण्ड) ભિક્ષાના આધારે રહેનાર બૌદ્ધ વગેરે અન્યદર્શની સાધુ. (૨) ભિખારી.

भिगु. પું० (भृगु) ખડકની ટોચ. (૨) ફાટ; ચીરો.

भिगुडि. સ્ત્રી० (भृकुटि) ભ્રકુટિ.

भिगुपडण. ન० (भृगुपतन) પર્વતની ટોચ ઉપરથી પડી મરવું તે; ભૈરવ ઝંપાપાત; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.

भिच्च. પું० (भृत्य) સેવક; નોકર. (૨) ત્રિ० સારી રીતે પોષણ કરનાર. (૩) પોષણીય.

भिच्छुंड. ત્રિ० (भिक्षोण्ड) જુઓ " ભિ-કખોંડ " શબ્દ.

भिज्ज. ન० (भेद्य) કર વિશેષ; દંડ વિશેષ.

भिज्जा. સ્ત્રી० (भिद्या) લોભ. (૨) મળેલા પદાર્થોમાં અત્યન્ત આસક્તિ.

भिज्झिय. ત્રિ० (अभिध्यित) લોભાવે તેવું; સુંદર.

भिणासि. પું० ( ) પક્ષી વિશેષ.

भिण्ण. ન० (भिन्न) ભેદાયેલ; ફાટેલ.

भिण्णा. સ્ત્રી० (भिन्ना) ખાલી મુઠી.

भितअ. } **भितग.** } પુ० (भृतक) સેવક; નોકર; ચાકર.

भिति. સ્ત્રી० (भृति) આજીવિકા; ગુજરાન.

भित्त. ન० ( ) નદીની ભેખડ. (૨) અડધીયું; ફળાદિનો અર્દ્ધ ભાગ.

भिसण. } न० ( ) અડધીવું; અડધું
भिसय. } કાપેલ. (૨) કકડો.

भिसार त्रि० (भेत्तृ) ભેદનાર.

भित्ति. स्त्री० (भित्ति) ભીંત; દીવાલ.

भित्तिगुलिया. स्त्री० (भित्तिगुलिका) ઓટલો; ચોતરો.

भित्तिय. पु० (भित्तिक) ભિત્તિ દેશવાસી.

भित्तिल. न० (भित्तिल) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

भिन्न त्रि० (भिन्न) ભેદાયેલ; ફાટી ગયેલ. (૨) ભિન્ન; જૂદું. (૩) પ્રસ્ફુટિત. (૪) વિલક્ષણ. (૫) પરિત્યક્ત. (૬) ઓછું; ન્યૂન.

भिन्नमुहुत्त. न० (भिन्नमुहूर्त) અંતર્મુહૂર્ત; ન્યૂનમુહૂર્ત.

भियग. पुं० (भृतक) નોકર; ચાકર.

भियघाय. पुं० (भेदघात) સૂર્યના બે માંડલા વચ્ચેનું અંતર અર્થાત્ એક માંડલેથી બીજે માંડલે જવાનો માર્ગ.

भिलिंग. पु० (भिलिङ्ग) મસૂર, ધાન્યની એક જાત.

भिलिंजा. पु० ( ) અભ્યગન.

भिल्लुग. पुं० (भिल्लक) ભિલ્લ; આહેડી; શિકારી.

भिलुगा स्त्री० (भिलुका) જમીનની ફાટ, કાળી જમીનમાં શીયાળામા ચીરા પડે છે તે.

भिलुय. न० (भिलुक) જુઓ "ભિલુગા" શબ્દ.

भिल्ल. पु० (भिल्ल) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

भिल्लाय. पु० (भिल्लातक) ભિલ્લામાનું વૃક્ષ.

भिस. न० (बिस) કમળતન્તુ; કમળનો કંદ. (૨) ખાવાનો એક પદાર્થ. (૩) આસન વિશેષ.

भिसं. अ० (भृशम्) અતિશય; ઘણું.

भिसकंद. पुं० (बिसकन्द) શકરપારા; મિષ્ટાન્ન વિશેષ.

भिसरा. स्त्री० ( ) માછલાં પકડવાની એક જાતની જાળ.

भिसिग. न० } (बृंसिका) યોગીનું એક
भिसिया. स्त्री० } આસન.

भिसोल. न० ( ) નૃત્ય વિશેષ.

भी. स्त्री० (भी) ભય. (૨) त्रि० ડરનાર; ભીરૂ; બીકણ.

भीम. त्रि० (भीम) ભયંકર; ડરાવનાર. (૨) पुं० દક્ષિણ તરફના રાક્ષસ જાતના વ્યંતર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૩) રૌદ્ર આચાર-અનુષ્ઠાન. (૪) ભરતખંડના ભાવી સાતમા પ્રતિવાસુદેવ. (૫) હસ્તીનાપુરના એક રાજપુરૂષ.

भीमसेण. पुं० (भीमसेन) એ નામના ગત અવસર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકર. (૨) આવતી ચોવીસીના સાતમા પ્રતિવાસુદેવ. (૩) ભીમસેન નામનો એક કુમાર.

भीमासुर. न० (भीमासुर) એ નામનુ એક શાસ્ત્ર.

भीमासुरक्क. न० (भीमासुरोक्त) ભીમાસુરનું એક પ્રાચીન શાસ્ત્ર.

भीय. त्रि० (भीत) ભય પામેલ.

भीरु. त्रि० (भीरु) ડરપોક; બીકણ; ભયભીત.

भीसग. पुं० (भीष्मक) ભીષ્મક નામના રાજા.

भीसण. त्रि० (भीषण) ભયંકરૂ.

भुअगीसर. पुं० (भुजगेश्वर) નાગરાજ; મોટો સર્પ.

भुअंग. पुं० (भुजङ्ग) સર્પ.

भुअग. त्रि० (भोजक) પૂજક; સેવાકારક.

भुअग. पुं० (भुजग) એક દેવ જાતિ; નાગકુમાર દેવ. (૨) ભોગી; વિલાસી.

भुअगवइ. पुं० (भुजगपति) વ્યંતરદેવની મહોરગ નામની એક જાત.

भुअगवई. स्त्री० (भुजगवती) } એક ઈન્દ્રાણી; અ-
भुअगा. स्त्री० (भुजगा) }
તિકાય નામના મહોરગેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

भुअपरिसप्प. પું૦ સ્ત્રી૦ (भुजपरिसर्प) ભુજાથી ગતિ કરનાર પ્રાણી; ગોહ, ઉંદર, ખિસકોલી વગેરે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય.

भुअमोअग. પું૦ (भुजमोचक) સર્પના વિષને ઉતારવાનું એક રત્ન-મણિ.

भुंजण. ન૦ } (भोजन) જમણ; ભોજન.
भुंजणा. સ્ત્રી૦ }

भुंजिय. ન૦ (भर्जित) અર્ધ શેકેલું; પોંક વિગેરે.

भुंजिर. ત્રિ૦ (भोजनशील) ભોગવનાર.

भुंभल. પું૦ (भुंभल) મદિરાનું પાત્ર.

भुक्ख. ત્રિ૦ (भुक्त-बुभुक्षित) ભૂખથી દુર્બળ થયેલ; શુષ્ક દેહવાળો.

भुक्खा. સ્ત્રી૦ (बुभुक्षा) ભૂખ; ક્ષુધા.

भुग्ग. ત્રિ૦ (भुग्न) ભાંગેલું; નમી ગયેલું.

भुग्गभग्ग. ત્રિ૦ (भुग्नभग्न) અત્યંત વાંકુ.

भुजंग. પું૦ (भुजङ्ग) નાગ; સર્પ.

भुजंगम. પુ૦ (भुजगम) સર્પ.

भुज्ज. ત્રિ૦ (भोज्य) કલ્પનીય; સાધુને ભોગવવા યોગ્ય.

भुज्ज. પુ૦ (भूर्ज) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) ન૦ તે વૃક્ષની છાલ.

भुज्ज. ત્રિ૦ (भूयस्) પ્રભૂત; ઘણું.

भुज्जतर. } ત્રિ૦ (भूयस्तर) ઘણુંજ; અત્યત.
भुज्जयर. }

भुज्जिय. ત્રિ૦ (भुग्न) શેકેલું ધાન્ય. (૨) પું૦ ધાણા; શેકેલા જવ.

भुज्जो. અ૦ (भूयस्) વધારે; ઘણું; અત્યત. (૨) પુનઃ, બીજી વાર.

भुज्जोभुज्जो. અ૦ (भूयोभूयस्) વારંવાર; પુનઃ પુનઃ

भुत्त. ત્રિ૦ (भुक्त) ભોગવેલ; ખાધેલ. (૨) સેવિત. (૩) અનુભૂત. (૪) ન૦ ભક્ષણ; ભોજન. (૫) વિષ વિશેષ.

भुत्तुत्तर. ન૦ (भुक्तोत्तर) ખાધા પછી; ભોજન સમય પછી.

भुमगा. } સ્ત્રી૦ (भ्रू) ભ્રકુટી.
भुमया. }

भुय. પું૦ (भुज) ભુજ; બાહુ; હાથ.

भुयंग. પું૦ (भुजङ्ग) સર્પ; નાગ.

भुयग. પું૦ (भुजग) સર્પ; નાગ; (૨) સર્પને રમાડનાર ગારૂડી.

भुयगपरिसप्पसमुच्छिम. ત્રિ૦ (भुजगपरिसर्पसमूर्च्छिम) ભુજાબળથી ચાલનાર નોળીયા વગેરે તિર્યંચ.

भुयगपरिसप्पी. સ્ત્રી૦ (भुजगपरिसर्पिणी) ભુજાથી ચાલનાર તિર્યંચપંચેંદ્રિયની સ્ત્રી જાતિ.

भुयगवइ. પું૦ (भुजगपति) મહોરગ જાતના વાણવ્યતર દેવતા.

भुयगवई. સ્ત્રી૦ (भुजगवती) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની બીજી અગ્રમહિષી.

भुयगा. સ્ત્રી૦ (भुजगा) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની પ્રથમ અગ્રમહિષી.

भुयपरिसप्प. પુ૦ (भुजपरिसर्प) ભુજાથી ચાલનાર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત; ઉંદર, ખિસકોલી વગેરે.

भुयमोयग. પુ૦ (भुजमोचक) નીલા રંગના રત્નની એક જાત; ભુજમોચક મણિ.

भुयसप्प. ત્રિ૦ (भुजसर्प) નોળીયુ, ઘો વગેરે; તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

भुया. સ્ત્રી૦ (भुजा) ભુજા; બાહુ.

भुरुंडिय. (   ) ધૂળ ભરેલું; મેલું.

भुल्ल. ત્રિ૦ (   ) ભ્રષ્ટ થયેલ; ભૂલો પડેલ.

भुवण. ન૦ (भुवन) લોક; જગત્.

भुवणवइ. પુ० (भुवनपति) દેવતાની એક જાત; ભવનપતિ દેવતા.

भुस. પું० (बुस) તૃણ વિશેષ, ભુસ્સો.

भू. સ્ત્રી० (भू) પૃથ્વી.

भूइ. સ્ત્રી० (भूति) સંપત્તિ. (૨) રાખ; ભસ્મ. (૩) વૃદ્ધિ. (૪) જીવરક્ષા.

भूइकम्म. ન० (भूतिकर्मन्) રાખની ચપટી આપવી; દોરા ધાગા કરી આપવા તે; આભિયોગી ભાવનાનો એક પ્રકાર. (૨) મંત્રાદિકથી પવિત્ર કરેલ વસ્તુ

भूइकम्मिय. ત્રિ० (भूतिकर्म्मिक) મંત્રથી દોરા ધાગા કરી આપે તે.

भूइट्ठ ત્રિ० (भूयिष्ठ) અત્યંત; ઘણું.

भूइपण्णा. } **भूइपन्न.** } ત્રિ० (भूतिप्रज्ञ) જીવરક્ષાની બુદ્ધિવાળો. (૨) જ્ઞાનની વૃદ્ધિવાળા; અનન્ત જ્ઞાની.

भूक्खेव. પુ० (भ्रूक्षेप) ભ્રૂક્ષેપ; સંકેત; ઇશારો.

भूगार. अ० (भूयस्कार) ભૂયસ્કારબંધ; કર્મબંધનો એક પ્રકાર; એક બંધે અનેક કર્મનું બાંધવુ તે.

भूत. પું० (भूत) પ્રાણી; જીવ. (૨) વનસ્પતિકાયના જીવ. (૩) ભૂત નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

भूतण. ન० (भूतृण) તૃણ વિશેષ; ઘાસ.

भूतिय. ત્રિ० (भौतिक) પાંચ ભૂતથી બનેલ; પાંચ ભૂત સમ્બન્ધી.

भूतोद. પું० (भतोद) એ નામનો સમુદ્ર.

भूमह. પુ० (भूमहस) ભૂમહાન્ નામનું ૨૧ મુ મુહૂર્ત.

भूमि. સ્ત્રી० (भूमि) પૃથિવી. (૨) કાળ; વખત. (૩) સ્થળ; જગ્યા.

भूमिआ. સ્ત્રી० (भूमिका) પૃથ્વી; સ્થાન.

भूमिकंप. પુ० (भमिकम्प) ધરતીકંપ.

भूमिघर. ન० (भूमिगृह) ભોંયરૂં; ગુફા.

भूमिचर. પુ० (भूमिचर) જમીન ઉપર ચાલનાર પશુ; થલચર તિર્યંચ.

भूमिदेव. પું० (भूमिदेव) બ્રાહ્મણ.

भूमिभाग. પુ० (भूमिभाग) ભૂમિનો પ્રદેશ; સ્થાન.

भूमिरुहा. પું० (भूमिरुहा) ભૂફોડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

भूमिसप्पि. ત્રિ० (भूमिसर्प्पिन्) ભૂમિમાં વિસ્તરનાર.

भूमिसेज्जा. સ્ત્રી० (भूमिशय्या) પૃથ્વીની શય્યા; જમીન ઉપર સુવું-પથારી કરવી તે.

भूय. પુ० (भूत) પ્રાણી; જીવ. (૨) ભૂતકાળ; વ્યતીત સમય. (૩) વનસ્પતિ અને તેમાં રહેલ જીવ વિશેષ. (૪) ભૂતદેવતા; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૫) ભૂતદ્વીપ અને ભૂતસમુદ્ર. (૬) ભૂતેન્દ્ર નામે નાગકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૭) ત્રિ० સમાન; તદ્રૂપ; તેના જેવુ. (૮) નિશ્ચિત સ્થાનમાં રહેલ પદાર્થ. (૯) પ્રાપ્ત; લબ્ધ. (૧૦) વાસ્તવિક; યથાર્થ. (૧૧) વિદ્યમાન. (૧૨) ન० પ્રકૃત્યર્થ. (૧૩) વૃક્ષ; ઝાડ.

भूयक्कार. ત્રિ० (भूयस्कार) જુઓ "ભૂગર" શબ્દ.

भूयग्गह. પુ० (भूतग्रह) ભૂતનો વળગાડ.

भूयग्गाम. પું० (भतग्राम) જીવ સમૂહ.

भूयणग. સ્ત્રી० (भूतृणक) એ નામની એક વનસ્પતિ.

भूयत्थ. પુ० (भूतार्थ) યથાર્થ જ્ઞાન; સાચી વાત.

भूयदिन्न. પુ० (भूतदत्त) નાગાર્જુન આચાર્યના શિષ્યનું નામ.

भूयदिन्ना. સ્ત્રી० (भूतदत्ता) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની ભૂયદિન્ના નામે રાણી. (૩) સ્થૂલિભદ્રની બહેન.

भूयमंडलपविभत्ति. પું० (भूतमंडलप्रविभक्ति) ભૂતમંડળની વિશેષ રચનાયુક્ત નાટક; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

भूयरुक्ख. પું० (भूतवृक्ष) ખીજડાનું ઝાડ.

भूयरूव. ન० (भूतरूप) જે ફળમાં ગોટલી બંધાઇ નથી તે.

भूयलिवि. સ્ત્રી० (भूतलिपि) લિપિ વિશેષ.

भूयवडिंसा. સ્ત્રી० (भूतावतंसा) એક ઇન્દ્રાણી.

भूयवाइ. પુ० (भूतवादिन्) વ્યંતરોની સોળ જાતિમાંની એક જાત.

भूयवाय. પું० (भूतवाद) દૃષ્ટિવાદ નામે બારમા અંગસૂત્રનું અપર નામ. (૨) યથાર્થ વાદ.

भूयविज्जा. સ્ત્રી० (भूतविद्या) ભૂત વિગેરેને કાઢવાની વિદ્યા; મન્ત્રાદિ પ્રયોગ.

भूयवेज्ज. પુ० (भूतवैद्य) ભૂતને કાઢનાર વૈદ્ય.

भूयसिरी. સ્ત્રી० (भूतश्री) એ નામની એક બ્રાહ્મણી.

भूया. સ્ત્રી० (भूता) સ્થુલિભદ્રની બ્હેન. (૨) સુદર્શન ગાથાપતિની દીકરી. (૩) ઇન્દ્રાણીની એક રાજધાની.

भूयाणंद. પુ० (भूतानन्द) દક્ષિણ દિશાના નાગકુમારનો ઇન્દ્ર. (૨) કોણિક મહારાજાનો એક હાથી.

भूयावाय. પુ० (भूतवाद) સદ્‌ભૂત વસ્તુનો વાદ.

भूवइ. પુ० (भूपति) રાજા; ભૂપતિ.

भूसण. ન० (भूषण) ભૂષણ; દાગીનો; ઘરેણું.

भूसा. સ્ત્રી० (भूषा) શોભા; દીપ્તિ.

भूसितंगी. સ્ત્રી० (भूषिताङ्गी) ભૂષિત થયેલી સ્ત્રી.

भूसिय. પું० (भूषित) શોભાયમાન.

भूसियंग. ત્રિ० (भूषिताङ्ग) જેનું અંગ ભૂષિત હોય તે.

भूसियंगी. સ્ત્રી० (भूषिताङ्गी) આભૂષણથી ભૂષિત થયેલ સ્ત્રી.

भे. अ० (भोस्) સંબોધન; આમન્ત્રણસૂચક અવ્યય.

भेउर. ત્રિ० (भिदुर) છિન્નભિન્ન થનારૂં; તુટીફુટી જનારૂં.

भेंडी. સ્ત્રી० (भिंडी) એ નામનું વૃક્ષ; ભીંડી.

भेत्तार. પુ० (भेत्तृ) ભેદન કરનાર; તોડી ફોડી નાખનાર.

भेद. પું० (भेद) ભેદ; પ્રકાર (૨) જુદુ પડવું; ખંડિત થવુ.

भेदिय. ત્રિ० (भेदित) જૂદુ પાડેલું.

भेय. પુ० (भेद) ભેદ; જૂદાઇ; નોખુ પાડવુ. (૨) રાજનીતિના ચાર ભેદમાંનો એક ભેદ; દુશ્મનના પક્ષમાં ભેદ પાડી તેનું બળ તોડવું તે.

भेयकर. ત્રિ० (भेदकर) વિચ્છેદકર્ત્તા.

भेयग. ત્રિ० (भेदक) ભેદકારક.

भेयण. ન० (भेदन) ફાડવુ; તોડવુ. (૨) કર્મપ્રકૃતિના રસનો ઘાત કરવો તે.

भेयणी. સ્ત્રી० (भेदनी) ભેદનારી; ભાંગનારી.

भेरव. ત્રિ० (भैरव) ભયંકર; ડરાવનાર. (૨) પું० રાક્ષસ આદિ ભયંકર પ્રાણી.

भेरि. સ્ત્રી० (भेरि) } એક પ્રકારનુ વાજુ,
भेरी. સ્ત્રી० (भेरी) } નગારૂં.

भेरुताल. પુ० } (भेरुताल) વૃક્ષ વિશેષ.
भेरुयाल. }

भेल. પુ० (भेल) મડુગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ.

भेसग. પુ० (भीष्मक) રૂકિમણીના પિતા; કૌણ્ડિન્યનગરના એક રાજા.

भेसज. ન० (भैषज) ઔષધિ; દવા.

भेसज्ज. ન० (भैषज्य) ઔષધિ; દવા.

भेसण. ત્રિ० (भीषण) ભયકર; ડરામણુ (૨) ન० ડરવું· બીવું.

भेसणा. સ્ત્રી० (भीषणा) બીક દેખાડવી.

भेसह. न० (भेषज) ઔષધિ; દવા વિગેરે.

भो. अ० (भोस्) સંબોધન; આમન્ત્રણ વાચક.

भोअ. पु० (भोग) કામભોગ.

भोअग. त्रि० (भोजक) પાલનકર્તા.

भोइ. त्रि० (भोजिन्) ભોગી; ખાનાર; ભોગવનાર.

भोइणी. स्त्री० (भोगिनी) ભાર્યા; ધણીયાણી.

भोइय. पुं० (भोगिक) ગામનો પટેલ; મુખી; રાજમાન્ય પુરૂષ. (૨) ભોગમાં આસકત; વિલાસી. (૩) ભોગ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

भोइया. स्त्री० (भोग्या) ભાર્યા; પત્ની.

भोई. स्त्री० (भवती) આપ; સ્ત્રીવાચક.

भोग. पु० न० (भोग) સર્વ ઇન્દ્રિયોના વિષય; ભોગવવાની વસ્તુ. (૨) શરીર. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુએ ગુરૂસ્થાને સ્થાપેલું કુળ; એક આર્યવંશ. (૪) ત્રિ૦ ભોગકુળમાં જન્મેલ.

भोगंकरा. स्त्री० (भोगङ्करा) એ નામની અધોલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

भोगकुल. न० (भोगकुल) શ્રી આદિનાથે જેની પૂજ્યસ્થાને સ્થાપના કરી હતી તે કુળ.

भोगपुरिस. पुं० (भोगपुरुष) ભોગ તત્પર પુરૂષ.

भोगभूमि. स्त्री० (भोगभूमि) અકર્મભૂમિ; જુગલિયાનાં ક્ષેત્ર.

भोगभूमिग. पुं० स्त्री० (भोगभूमिग) } ભોગ
भोगभूमिगय. पुं० स्त्री० (भोगभूमिगत) } ભૂમિને પ્રાપ્ત થયેલ; જુગલીયા.

भोगभोग. न० (भोगभोग) અત્યંત ભોગ; ઉત્કટ ભોગ. (૨) ભોગાર્હ શબ્દાદિ વિષય.

भोगमालिनी. स्त्री० (भोगमालिनी) એ નામની અધોલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

भोगराय. पुं० (भोगराज) ભોગ કુળના એક રાજા; યદુવંશી ઉગ્રસેન રાજા.

भोगवई. स्त्री० (भोगवती) એક પ્રકારની લિપિ.

भोगवती. स्त्री० (भोगवती) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિની રાત્રિનું નામ. (૨) અધોલોકમાં રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

भोगवत्तिया. स्त्री० (भोगवर्त्तिका) ધનદેવની સ્ત્રીનું નામ.

भोगवयता. स्त्री० (भोगव्यक्ता) અઢાર લિપિમાંની એક લિપિ.

भोगविस. पु० (भोगविष) સર્પની એક જાતિ.

भोगि. त्रि० (भोगिन्) ભોગ ભોગવવા ઇચ્છનાર. (૨) પું૦ ન૦ શરીર; દેહ.

भोज्ज. त्रि० (भोज्य) ખાવાયોગ્ય.

भोत्तार. त्रि० (भोक्तृ) ભોક્તા; ભોગવનાર.

भोम. त्रि० (भौम) ભૂમિ સંબંધી. (૨) ન૦ ભૂમિ ભાગ; સ્થાન વિશેષ. (૩) મેડીની ભોં; માળ. (૪) ભૂકંપાદિના ફળ વિચારવાની વિદ્યા; નિમિત્તશાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્તમાંનું એક. (૫) ૨૭ મા મુહૂર્તનું નામ. (૬) નગરના જેવું ભવનપતિને રહેવાનું સ્થાન.

भोमनयर. न० (भौमनगर) વાણવ્યંતરના નગર.

भोमालिय. न० (भौमालीक) ભૂમિ સંબંધી મૃષાવાદ.

भोमिज्ज. पुं० (भौमेय) રત્નપ્રભાની ભૂમિમાંના ભવનમાં રહેનાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતા.

भोमेज्ज. त्रि० (भौमेय) ભૂમિ સંબંધી. (૨) ન૦ ભૂમિઘર; ભોંયરૂં. (૩) વાણવ્યંતરના નગર. (૪) પું૦ એક દેવ જાતિ; ભવનપતિ દેવતા.

भोयग. त्रि० (भोजक) જમાડનાર.

भोयण. न० (भोजन) આહાર; ખાદ્ય પદાર્થ. (૨) ખાણું; જમણ; ભોજન.
भोयणमंडव. पुं० (भोजनमण्डप) ભોજનશાળા.
भोयणविप्परियासिया. स्त्री० (भोजनविपर्यासिका) વિપરીત રીતે ભોજન કરવું તે.

म.

मअ. पु० (मद) અહંકાર; અભિમાન.
मअ. पुं० (मृग) હરણ; મૃગ.
मअ. त्रि० (मत) અભિમત; ઇષ્ટ.
मअ. त्रि० (मृत) મરેલું.
मइ. स्त्री० (मति) મતિ; બુદ્ધિ. (૨) જ્ઞાન વિશેષ; ઇંદ્રિય અને મનથી ઉત્પન્ન થતુ જ્ઞાન.
मइअ. न० (मतिक) વાવેલા બીજને ઢાંકવાને દંતાળની પાછળ બાંધવામાં આવતો લાકડાનો એક કકડો.
मइअजाण. न० (मति-अज्ञान) વિપરીત મતિજ્ઞાન; મિથ્યાદર્શન યુક્ત મતિજ્ઞાન.
मइंद. पु० (मृगेन्द्र) સિંહ.
मइदंसण. न० (मतिदर्शन) મતિજ્ઞાનનું દર્શન; ચક્ષુદર્શન કે અચક્ષુદર્શન એમાંનું એક.
मइनाण. न० (मतिज्ञान) મતિજ્ઞાન; પાંચ ઇંદ્રિય અને મનથી વિશેષ બોધ થાય તે.
मइनाणावरण. न० (मतिज्ञानावरण) જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.
मइनाणि. त्रि० (मतिज्ञानिन्) મતિજ્ઞાની.
मइपत्तिया. स्त्री० (मतिपात्रिका) એક જૈન મુનિની શાખા.
मइमंत. त्रि० (मतिमत्) બુદ્ધિમાન્; વિવેકી.
मइरा. स्त्री० (मदिरा) મદિરા; દારૂ; શરાબ.
मइल. त्रि० (मलिन) મેલું; મલિન.
मइलिय. त्रि० (मलिन) મલિન થયેલું.
मइल्ल. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ; મુવેલું જન્મેલ.
मइसागर. पु० (मतिसागर) વિજયવર્ધન રાજાનો મંત્રી. (૨) એક સાધુનું નામ.
मउ त्रि० (मृदु) મૃદુ; કોમળ.
मउई. स्त्री० (मृद्वी) કોમળ. (સ્ત્રી વિશેષણ)
मउंद. पु० (मुकुन्द) વાદ્ય વિશેષ. (૨) દેવ વિશેષ.
मउड. पु० } न० (मुकुट) મુકુટ; મુગટ.
मउड. पु० }
मउडट्ठाण. न० (मुकुटस्थान) મુકુટનું સ્થાન; મસ્તક.
मउय. त्रि० (मृदुक) સુંવાળું; કોમળ.
मउल. न० (मुकुल) એક પ્રકારનું ફૂલ.
मउलण. न० (मुकुलन) સંકોચ.
मउलि. पु० (मौलि) મુગટ. (૨) પાઘડી.
मउलि. पुं० (मुकुलिन्) એક પ્રકારનો સર્પ કે જે ફેણ વિસ્તારી ન શકે તે. (૨) त्रि० વિસ્તીર્ણ.
मउलिकड. त्रि० (मुकुलीकृत) ધોતીઆની કાછડી વાળેલ.
मउलित. त्रि० } (मुकुलित) મુકુલ-કમળડોડાની માફક બે
मउलिय. } હાથ જોડી અંજલિ કરેલ. (૨) ખીલેલ.
मउलियड. त्रि० (मुकुलीकृत) જુઓ "मउलिकड" શબ્દ.
मऊर. पु० (मयूर) મોર; મયૂર પક્ષી.
मऊरी. स्त्री० (मयूरी) મોરલી; ઢેલ.
मऊह. पुं० (मयूख) કિરણ.
मंकाइ. पुं० (मकाति) એક અન્તકૃત્ મહર્ષિ.

मंकार. पुं० (मकार) मकार; म शब्द (२) "मा" अव्यय.

मंकुणा. पुं० (मत्कुण) हाथीना जेवा गोळ पगवाळा पशुनी एक जात. (२) मांकड.

मंख. पुं० (मङ्ख) पेटीनी अंदर पाटीयामां गोठवेला चित्रोने काचद्वारा देखाडी आजीविका चलावनार एक जातना भिक्षुक; मंखलिलोक. (२) गोशाळाना पितानुं नाम.

मंखलि. पुं० (मङ्खलि) चित्रनी पेटी बनावी आजीविका चलावनार; गोशाळानो पिता.

मंखलिपुत्त. पु० (मंखलिपुत्र) मखलिनो पुत्र गोशाळो; आजीवक मतनो प्रवर्तक एक साधु.

मंग. पुं० (मङ्ग) धर्म.

मंगरिया. स्त्री० ( ) वाद्य विशेष.

मंगल. न० (मङ्गल) मंगळ; कल्याण. (२) मांगलिक पदार्थ द्रो, सरसव, चंदन, अक्षत वगेरे. (३) मगळाचरणनो पाठ; नवकार मत्र. (४) नाटकनो एक प्रकार; ३२ मानुं प्रथम नाटक. (५) विघ्नक्षय. (६) विघ्नक्षयनुं कारण. (७) इष्टार्थ सिद्धि.

मंगला. स्त्री० (मङ्गला) पांचमा तीर्थकरनी माता.

मंगलावइ. पु०(मङ्गलापतिन्) सोमनस पर्वतनुं एक कूट.

मंगलावती. स्त्री० (मङ्गलावती) पूर्वमहाविदेहना दक्षिण खांडवानी पूर्व तरफथी आठमी विजय.

मंगलावतीकूड पुं० (मङ्गलावतीकूट) सोमनस वखारा पर्वतनां सात कूटमांनुं त्रीजुं कूट.

मंगलावत्त. पुं० (मङ्गलावर्त) नलिनकूट वखारा पर्वतनी पूर्वे अने पंकावती नदीनी पश्चिमे बन्नेनी वच्चेनो क्षेत्र विभाग; महाविदेहांतर्गत एक विजय. (२) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान. (३) देव विशेष.

मंगलावत्तकूड. पुं० (मङ्गलावर्तकूट) नलिनकूट वखारा पर्वतनां चार कूटमांनुं चोथुं कूट-शिखर.

मंगलावत्ता. स्त्री० (मङ्गलावर्ता) जुओ "मंगलावत्त" शब्द.

मंगल्ल. न० (माङ्गल्य) मांगळिक; मंगळ.

मंगी. स्त्री० (मङ्गी) षड्जग्रामनी प्रथम मूर्च्छना.

मंगु. पुं० (मङ्गु) बगलो; रणकागडो. (२) आर्यमंगु नामना जैन आचार्य.

मंगुल. त्रि० ( ) असुंदर; असमजस.

मंगुस. पुं० (मगुस) भुजपरिसर्पनी एक जात.

मंच. पु० (मञ्च) खाटलो; ढोलियो; मांचडो, उंची बेठक.

मंचाइमंच. पुं० (मञ्चातिमञ्च) जे योगमां सूर्य, चन्द्र अने नक्षत्रनी स्थिति मांचा उपर गोठवेल मांचाना आकारनी होय ते योग. (२) रस्ता उपर माणसोने बेसवाने मांचडा उपर मांचडो बांधी गोठवेल बेठक.

मंचाउत्त. त्रि० (मञ्चागुप्त) मांचामा गोपवी राखेल.

मंजरी. स्त्री० (मञ्जरी) आंबानो मोर, मंजरी.

मंजिआ. स्त्री० (मञ्जिका) मोरपिच्छना वच्चे रहेलुं चन्द्रक-धोळो चांदलो.

मंजिट्ठा. स्त्री० (मञ्जिष्ठा) मजीठ; रंगवामां वपरातो एक लाल पदार्थ.

मंजिट्ठिय. पुं० (माञ्जिष्ठिक) मजीठनो रंग.

मंजु. त्रि० (मञ्जु) सुन्दर; मनोज्ञ. (२) प्रिय; इष्ट.

मंजुघोसा. स्त्री० (मञ्जुघोषा) दिशाकुमार देवतानी घंटा.

मंजुल. त्रि० (मञ्जुल) સુન્દર; મનોહર. (૨) કોમળ.

मंजुस्सरा स्त्री० (मञ्जुस्वरा) અગ્નિકુમાર દેવતાની ઘંટા. (૨) ત્રિ० મધુર અવાજ વાળું.

मंजूसा स्त्री० (मञ्जूषा) મગળાવર્તા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) પટારો; પેટી.

मंड. पुं० न० (मण्ड) સાર; તત્ત્વ. (૨) રસ.

मंडग पुं० (मण्डक) માંડા, માલપુવા, રોટલી વિગેરે. (૨) ત્રિ० વિભૂષક; શોભાવનાર.

मंडण. न० (मण्डन) અલઙ્કાર; ઘરેણું. (૨) પોશાક; શણગાર.

मंडणधाई. स्त्री० (मण्डनधात्री) બાળકને પોશાક પહેરાવનાર સ્ત્રી; પાંચ ધાવમાતામાંની એક.

मंडन न० (मण्डन) શણગાર; ઘરેણું.

मंडब. पु० (मण्डप) જેનાથી અઢી ગાઉ દૂર ગામડાં હોય તેવુ સ્થળ.

मंडल. न० (मण्डल) ચન્દ્ર સૂર્યનું મંડળ; માંડલું. (૨) સૂર્યનું વિમાન; સૂર્યનું બિંબ. (૩) વાસુદેવ બળદેવની જોડી. (૪) ચાર ગતિના મંડળરૂપ સંસાર. (૫) ગોળ કુંડાળું. (૬) ગામ કે શહેરની આજુબાજુ ફરતો પ્રદેશ; ગામનો સીમાડો. (૭) મલ્લને ખુશાલીમાં મળેલ જમીન. (૮) દેશ. (૯) અરીસાનો કાચ-ખાપ કે જેમાં પ્રતિબિંબ દેખાય તે.

मंडलग्र. पुं० (मण्डलक) બાર માસા અથવા આઠ રતિ પ્રમાણનું એક વજન.

मंडलग्ग. पु० (मण्डलाग्र) તલવાર,

मंडलघाय. पुं० (मण्डलघात) મંડળાકાર જમીન બનાવવા માટે વૃક્ષાદિનું ઉખેડવું.

मंडलपविभत्ति. स्त्री० (मण्डलप्रविभक्ति) મંડળની વિશેષ રચના યુક્ત એક નાટક; ૩૨ માંનું દશમુ નાટક.

मंडलप्पवेस. पुं० (मण्डलप्रवेश) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૯ મું.

मंडलरोग. पुं० (मण्डलरोग) મંડળ-દેશનો રોગ.

मंडलवति. पु० (मण्डलपति) દેશનો ધણી; રાજા.

मंडलवाय. पु० (मण्डलवात) મંડળાકારે વાતો વાયુ.

मंडलि. पुं० (मण्डलिन्) એક પ્રકારનો મુકુલિ સર્પ. (૨) કુત્સગોત્રની એક શાખા. (૩) તે શાખામાંનો પુરૂષ. (૪) માંડલિક રાજા.

मंडलिक. पुं० (माण्डलिक) માનુષોત્તર પર્વત.

मंडलिबंध. पुं० (मण्डलिबन्ध) એક પ્રકારની દંડનીતિ, અમુક ક્ષેત્રની મર્યાદા બહાર અપરાધીને જવા ન દેવો તે. (૨) મંડળ-સંપ્રદાયનું બંધારણ-વ્યવસ્થા.

मंडलिभोग. पु० (मडलिभोग) સાધુની મંડળીમાં બેસી ભોજન કરવુ તે.

मंडलिय. पुं० (माण्डलिक) મંડલેશ્વર રાજા. (૨) કોટની માફક ચારે તરફ ફરતો ચક્રાકાર પર્વત.

मंडलियराय. पु० (माण्डलिकराज) માંડલિક રાજા.

मंडलियावाय. पु० (माण्डलिकवात) મંડળ રૂપે ભમતો વાયુ; ચક્રાવો ખાતો વાયુ.

मंडली स्त्री० (मण्डली) મણ્ડળી; સમુદાય.

मंडव. पुं० (मडव) વેલોથી વીંટાયેલ માંડવો. (૨) જેનાથી અઢી ગાઉ દૂર ગામડાં હોય તેવુ સ્થળ; ગામ વિશેષ.

मंडव. न० (माण्डव्य) ગોત્ર વિશેષ. (૨) पु० સ્ત્રી० તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

मंडविय. त्रि० (माण्डविक) મંડળબદ્ધ થઇ ફરનાર.

मंडवायण. पुं० (मण्डपायन) અશ્લેષાનક્ષત્રનુ ગોત્ર.

मंडावयधाई. स्त्री० (मण्डनधात्री) બાળકને શણગારનાર દાસી.

मंडावय. पुं० (मण्डक) આભરણ પહેરાવનાર.

मंडितपुत्त. पु० (मण्डितपुत्र) એ નામના વીરપ્રભુના એક ગણધર.

मंडिपाहुडिया. स्त्री० (मण्डिप्राभृतिका) માંડો અથવા કોઇ વસ્તુનો અગ્ર ભાગ કોઇને માટે તૈયાર કરેલ હોય તે સાધુએ લીધુ હોય તે; ભિક્ષાનો એક દોષ.

मंडिय. न० (मण्डिक) વાદ્ય વિશેષ.

मंडिय. त्रि० (मण्डित) ભૂષિત; શણગારેલ. (૩) મહાવીર સ્વામીના છટ્ઠા ગણધરનું નામ. (૩) ગોશાળાનો ત્રીજો પઉટ્ટ પરિહાર.

मंडियकुच्छ. पुं० (मण्डियकुक्ष) } **मंडियकुच्छि.** पुं० न० (मण्डियकुक्षि) } રાજગૃહ નગરીની બહાર મંડિયકુક્ષિ નામનું ચૈત્ય-ઉદ્યાન.

मंडियपुत्त. पु० (मण्डितपुत्र) મહાવીર સ્વામીના એક ગણધર.

मंडुक. पुं० (मण्डुक) દેડકો.

मंडुकप्पुत. पुं० (मण्डुकप्लुत) ગ્રહની સાથે મંડુકગતિ સમાન થતો ચન્દ્રાદિનો યોગ.

मंडुक्क. पु० (मण्डूक) નન્દમણિયારનો જીવ મરીને દેડકો થયો, તેના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૩ મું અધ્યયન. (૨) દેડકો.

मंडुक्किया. स्त्री० (मण्डूकिका) શાકની એક જાત.

मंडुक्की. स्त्री० (मण्डूकी) વનસ્પતિ વિશેષ.

मंडूय. पु० (मण्डूक) સેલક રાજાનો પુત્ર. (૨) રાજગૃહી નિવાસી એક શ્રાવક. (૩) દેડકો.

मंडूस. न० (मण्डूस) એક પ્રકારનું અનાજ.

मंत. पुं० न० (मन्त्र) દેવતા અધિષ્ઠિત અક્ષર વિશેષ; મંત્રતંત્ર. (૨) જપ્ય; જાપ કરવા યોગ્ય અક્ષર પદ્ધતિ. (૩) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો એક દોષ. (૪) ગુપ્ત વાતચિત; ખાનગી વાતચિત.

मंतचुण्ण. न० (मन्त्रचूर्ण) મન્ત્રથી મન્ત્રેલું ચૂર્ણ ભસ્માદિ.

मंतजंभग. पुं० (मन्त्रजृम्भक) એક દેવ જાતિ.

मंतजोय. पु० (मन्त्रयोग) મન્ત્રનો પ્રયોગ.

मंतप्पयोग. पुं० (मन्त्रप्रयोग) મન્ત્રનો પ્રયોગ.

मंतसाल. न० स्त्री० (मन्त्रशाला) મંત્ર સાધવાનું સ્થાન.

मंताणुजोग. पु० (मन्त्रानुयोग) મંત્રતંત્ર વિગેરેનું સૂચક શાસ્ત્ર; મન્ત્રશાસ્ત્ર; ૨૯ પાપસૂત્રમાંનું એક.

मंतार. त्रि० (मन्तृ) માનનાર; મનન કરનાર. (૨) પું० પ્રાણી; જીવ.

मंति. पुं० (मन्त्रिन्) મન્ત્રી; અમાત્ય, સલાહકાર.

मंथ. पु० (मन्थ) મન્થાનદંડ; રવઇયો. (૨) કેવળ સમુદ્દ્ઘાત ક્રિયામાં આત્માના પ્રદેશ શરીર બ્હાર કાઢી મન્થાનાકારે લોકાન્ત પર્યંત વિસ્તારવા તે.

मंथर. त्रि० (मन्थर) ધીમું; મંદ.

मंथाण. पु० (मन्थान) રવઇયો.

मंथु. पुं० (मन्थु) બોર વગેરે ફળનો ભુકો. (૨) દહિને વસ્ત્રમાં બાંધી પાણીનો ભાગ કાઢી નાખતાં શેષ સત્ત્વ રહે તે.

मंद. न० (मान्द्य) મૂર્ખતા; બેવકુફી.

मंद. त्रि० (मन्द) મંદબુદ્ધિવાળો; સુબુદ્ધિ વિનાનો. (૨) ધીમું; ઠંડા સ્વભાવનું. (૩) અલ્પ; થોડું. (૪) પું० મંદ જાતનો હાથી; ધૈર્યાદિ ગુણહીન હાથી. (૫) ગાનનો એક પ્રકાર; (૬) ત્રિ० રોગી.

मंदग. पुं० (मंदक) ગીતનો એક પ્રકાર; જેમાં મધ્ય ભાગે મૂર્ચ્છના ગુણ સાથે ઘોળના થાય તેની જાતનું ગેય-ગીત.

मंदपुणिया. स्त्री० (मन्दपुण्यिका) એ નામની એક દેવી.

मंदकुमारय. पुं० (मन्दकुमारक) ન્હાનો બાળક.

मंदकुमारिया. स्त्री० (मन्दकुमारिका) બાલિકા; ન્હાની કન્યા.

मंदर. पु० (मन्दर) મન્દર; મેરૂ પર્વત. (૨) મન્દર નામનો દ્વીપ અને એ નામનો સમુદ્ર. (૩) તેરમા વિમળનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધર. (૪) મન્દર પર્વતના અધિષ્ઠાયક દેવ.

मंदरकूड. पुं० (मन्दरकूट) નંદનવનનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

मंदरगिरि. पु० (मन्दरगिरि) મેરૂ પર્વત.

मंदरचूलिया. स्त्री० (मन्दरचूलिका) મેરૂ પર્વતનું શિખર.

मंदरपव्वय. पुं० (मन्दरपर्वत) મેરૂ પર્વત.

मंदा. स्त्री० (मन्दा) મનુષ્યની દશ દશાઓમાંની ત્રીજી દશા; ૨૧ થી ૩૦ વરસ સુધીની અવસ્થા કે જેમાં વિષયવાસનાના બળથી વિવેકની મન્દતા થાય છે.

मंदाइय. न० (मन्दायित) મધ્ય ભાગમાં મૂર્ચ્છનાદિગુણયુક્ત ગેયનો એક પ્રકાર.

मंदाय. पु० (मन्दाय) મન્દ સ્વરથી ગવાય તે રાગ.

मंदार. पु० (मन्दार) પારિજાતકનું વૃક્ષ. (૨) મન્દાર વૃક્ષનું ફૂલ.

मंदारयणी. स्त्री० (मन्दरत्ना) મધ્યમગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના.

मंदिय. त्रि० (मान्दिक) મન્દતાવાળો; મંદ.

मंदिर. न० (मन्दिर) ઘર; મન્દિર. (૨) એ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૩) મેરૂ પર્વત.

मंदुय. पु० (मन्दुक) જળજન્તુ વિશેષ.

मंधायय. पु० (मन्धादन) મેંઢો; ઘેટો.

मंस. पुं० न० (मांस) માંસ.

मंसचक्खु. त्रि० (मांसचक्षुस्) ચર્મચક્ષુ; જ્ઞાનચક્ષુ રહિત; ચામડાની આંખવાળો.

मंसल. त्रि० (मांसल) માંસથી ભરેલું; પુષ્ટ.

मंसवुट्ठि. स्त्री० (मांसवृष्टि) માંસની વૃષ્ટિ કરી બતાવવાની વિદ્યા.

मंससुह. त्रि० (मांससुख) માંસને સુખ આપનાર.

मंसाणुसारि. पु० (मांसानुसारिन्) માંસમાં વ્યાપ્ત થવાથી ઝેર ચડે તે.

मंसी. स्त्री० (मांसी) ગન્ધદ્રવ્ય વિશેષ; જટામાંસી.

मंसु. पु० न० (श्मश्रु) દાઢીમૂછ.

मकर. पुं० (मकर) મગરમચ્છ. (૨) પવનકુમાર જાતના દેવતાનું ચિન્હ-મકરાકાર નિશાની.

मकरज्झय. पुं० (मकरध्वज) કામદેવ.

मकरासण. न० (मकरासन) મગરના આકારનું આસન.

मकाथि. पुं० (मकायिन्) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નિવાસી એ નામનો એક ગાથાપતિ.

मक्कड. पु० (मर्कट) કરોળીઓ. (૨) કરોળીઆનું સ્થાન-પડ. (૩) વાંદરો; મર્કટ.

मक्कडबंध. पु० (मर्कटबन्ध) મર્કટબંધ; હાડકાના સાંધાના બંધનો એક પ્રકાર.

मक्कडासंताणग. न० (मर्कटसन्तानक) કરોળીયાની જાળ.

मक्कार. पुं० (माकार) નિષેધ અર્થવાળી દંડ નીતિ; અપરાધીને " મા " એ શબ્દ સંભળાવવાની શિક્ષા ત્રીજા અને ચોથા કુલકરના વખતમાં થતી તે.

मक्कोडय. पु० (मर्कोटक) મંકોડા.

मक्खिय. त्रि० (म्रक्षित) ચોપડેલ; મસળેલ. (૨) જે વસ્તુ સચિત્ત પૃથ્વી આદિથી લપટાયેલી હોય તે લેવાથી મુનિને લાગતો દોષ; એષણાના દશ દોષમાંનો બીજો દોષ.

मगहय. त्रि० ( ) હાથમાં બાંધેલ.

मगदंतिया. स्त्री० (मगदन्तिका) કમળ વિશેષ. (૨) માલતી, મોગરાનું ફૂલ.

मगर. પુ૦ (मकर) મગર; મગરમચ્છ.

मगरंडपविभत्ति. પુ૦ (मकराण्डप्रविभक्ति) મકરાંડની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; નાટકનો એક પ્રકાર.

मगरासण. ન૦ (मकरासन) મકરના ચિન્હ-વાળું આસન.

मगरिया. સ્ત્રી૦ (मकरिका) આભરણ વિશેષ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

मगसिर. સ્ત્રી૦ ન૦ (मृगशिरस्) નક્ષત્ર વિશેષ.

मगस्सिरकीट. પું૦ (मृगशीर्षकीट) ચાર ઇ-ન્દ્રિયવાળો એક જીવ.

मगह. પુ૦ (मगध) મગધ દેશ.

मगहवरच्छ. પુ૦ (मगधवराक्ष) આભરણ વિશેષ.

मगुंद. પુ૦ (मुकुन्द) વાજિંત્ર વિશેષ.

मग्ग. પુ૦ (मुद्ग) ધાન્ય વિશેષ; મગ

मग्ग. પુ૦ (मार्ग) માર્ગ; રસ્તો. (૨) સાધન; મોક્ષમાર્ગ. (૩) આકાશ. (૪) સૂયગડાં-ગના અગીયારમા અધ્યયનનું નામ. (૫) પ્રવચનનું પર્યાયવાચક નામ; મોક્ષમાર્ગ. (૬) આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) નું પર્યા-યવાચક નામ. (૭) પથ; મત.

मग्गओ. અ૦ ( ) પાછળથી; પછવાડે.

मग्गण. ન૦ (मार्गण) તપાસ; શોધ; રસ્તો કાઢવો. (૨) અન્વયધર્મનું શોધન; જેમ પાણી જોઇએ તો તેના સહચારિ ધર્મની તપાસ કરવી તે. (૩) માર્ગ; રસ્તો. (૪) પડિલેહણનો પર્યાય શબ્દ.

मग्गणया. સ્ત્રી૦ (मार्गणा) ઇહા; ઉહાપોહ

मग्गणा. સ્ત્રી૦ (मार्गणा) વિચાર કરવો; તપાસ કરવી; (૨) કારણ કાર્ય વિચાર પૂર્વક અન્વય ધર્મનું આલોચન.

मग्गण्णु. ત્રિ૦ (मार्गज्ञ) માર્ગને જાણનાર.

मग्गत्थ. ત્રિ૦ (मार्गस्थ) માર્ગમાં રહેલ. (૨) સોળથી વધારે વરસની ઉમ્મરવાળો.

मग्गदत्त. પુ૦ (मार्गदत्त) એરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૨૩ મા તીર્થંકર.

मग्गर. ત્રિ૦ (मद्गर) એ દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય.

मग्गविउ. ત્રિ૦ (मार्गवित) માર્ગના જાણકાર.

मग्गसिर. પું૦ (मार्गशिर) માર્ગશીર્ષ માસ; માગશર મહિનો.

मग्गसिरी. સ્ત્રી૦ (मार्गशिरी) માગશર મા-સની પુનમ.

मग्गिय. ત્રિ૦ (मार्गित) તપાસેલું.

मग्गिर. ત્રિ૦ (मार्गयितृ) તપાસ કરનાર.

मग्गिल्ल. અ૦ ( ) પાછલું; પાછળનું.

मग्गी. સ્ત્રી૦ (मङ्गी) ષડ્જ ગ્રામની પહેલી મૂર્છના.

मग्गु. પું૦ (मद्गु) દ્રોણકાગડા; બગલો.

मघ. પુ૦ (मघ) મેઘ.

मघवंत. પું૦ (मघवन्) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું નામ. (૨) મઘવા નામના ત્રીજા ચક્રવર્તી.

मघा. સ્ત્રી૦ (मघा) છઠ્ઠી નરકનું નામ. (૨) કૃષ્ણરાજીનું નામ.

मच्च. } **मच्चिय** } પું૦ (मर्त्य) મનુષ્ય; માનવ.

मच्चु. પુ૦ (मृत्यु) મૃત્યુ; મરણ.

मच्चुगंगा. સ્ત્રી૦ (मृत्युगङ्गा) સાત સાદીણ-ગગા પરિમિત કાળવિભાગ; ગોશાળાના મત પ્રમાણે માનેલ એક કાળ વિભાગ.

मच्चुसामण्ण. ત્રિ૦ (मृत्युसामान्य) મૃત્યુને સાધારણ; જેમાં મૃત્યુનો હિસ્સો—ભાગ હોય તે.

मच्चुसाहिय. ત્રિ૦ (मृत्युसाध्य) મૃત્યુને વશ

मच्छ. પુ૦ (मत्स्य) માછલું. (૨) રાહુનું એક નામ. (૩) આઠ માંગલિકમાંનું સાતમુ માંગલિક.

मच्छंडापविभत्ति. પુ૦ (मत्स्याण्डप्रविभक्ति) મત્સ્યાંડની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

मच्छंडिया. स्त्री० (मत्स्यण्डिका) ખાંડ; મિસરી.

मच्छंडी. स्त्री० (मत्स्यण्डी) સાકર; સાકરી ખાંડ.

मच्छखल. न० (मत्स्यखल) માછલા સુકવવાનું સ્થાન.

मच्छबंध. त्रि० (मत्स्यबन्ध) માછલાને બાંધનાર-પકડનાર.

मच्छबंधिअ. त्रि० (मत्स्यबन्धिक) મત્સ્ય બાંધનાર-પકડનાર.

मच्छर. पुं० (मात्सर्य) દ્વેષ; અદેખાઇ.

मच्छरि. त्रि० (मत्सरिन्) બીજાની સંપત્તિ ન દેખી શકે તેવો; ઇર્ષ્યાળુ. (૨) અહંકારી.

मच्छरिय. त्रि० (मत्सरित) મત્સરી; અભિમાની.

माच्छरी. स्त्री० (मत्स्या) માછલી.

मच्छिय. त्रि० (मात्स्यिक) મચ્છીમાર; ધીવર.

मच्छिया. स्त्री० (मक्षिका) મક્ષિકા; માખ. (૨) મધમાખી; મ્હોટી માખી.

मच्छी. स्त्री० (मक्षिका) માખ.

मच्छी. स्त्री० (मत्स्या) માછલી.

मच्छुव्वत्त. न० (मत्स्योद्वृत्त) માછલાની પેઠે સરકી સરકી ઉઠયા વિના વંદના કરે તે; વંદનના આઠમો દોષ.

मज्ज. न० (मद्य) મદિરા; દારૂ; મહાવિગય.

मज्जग. त्रि० (माद्यक) મદ્ય સંબંધી.

मज्जण. न० (मज्जन) સ્નાન.

मज्जण. न० (मार्जन) શુદ્ધિ.

मज्जणघर. न० (मज्जनगृह) સ્નાન કરવાનું ઘર.

मज्जणधाई. स्त्री० (मज्जनधात्री) બાળકને સ્નાન કરાવનારી ધાવમાતા; પાંચ ધાવમાંની એક.

मज्जणिअ. त्रि० (मज्जनिक) સ્નાન કર્યા પછી પ્હેરવા ઓઢવાનાં વસ્ત્રાદિ.

मज्जन. न० (मज्जन) સ્નાન.

मज्जपाण. मज्जपाणय. न० (मद्यपानक) મદિરાપાન.

मज्जाया. स्त्री० (मर्यादा) મર્યાદા; હદ; વ્યવસ્થા.

मज्जार. पु० (मार्जार) બિડાલ; મીંદડું. (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ; અજીરનું ઝાડ.

मज्जारकडय. त्रि० (मार्जारकृत) વાયુરોગની શાન્તિને માટે મજ્જાર વનસ્પતિનું બનાવેલ ઓસડ.

मज्जारय. पु० (मार्जारक) વનસ્પતિ વિશેષ.

मज्जारी. स्त्री० (मार्जारी) બિલાડી.

मज्जावय. त्रि० ( ) નવરાવનાર.

मज्जावीय. त्रि० (मद्यपीत) જેણે મદ્યપાન કરેલું છે તે.

मज्जिय. त्रि० (मज्जित) સ્નાન કરેલ.

मज्जिर. त्रि० (मज्जितृ) સ્નાન કરનાર.

मज्झ. न० (मध्य) મધ્યભાગ; વચ્ચે. (૨) ત્રિ૦ વચ્ચેનું; વચલું. (૩) મધ્યભાગમાં રહેલ પેટ.

मज्झंतिय. न० (मध्यान्तिक) દિનનો મધ્ય ભાગ; મધ્યાહ્નકાળ.

मज्झंमज्झेणं. अ० (मध्यंमध्येन) મધ્યોમધ્ય; વચ્ચોવચ્ચ.

मज्झकार. पु० (मध्यकार) મધ્ય ભાગ.

मज्झगय. त्रि० (मध्यगत) મધ્યમાં રહેલ. (૨) પુ૦ અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

मज्झचारि. त्रि० (मध्यचारिन्) મધ્ય-પાણીના પ્રવાહાદિમાં ચાલનાર.

मज्झट्ठ. पुं० (मध्यस्थ) લોભ.

मज्झण्ह. पु० न० (मध्याह्न) બપોર; મધ્ય દિવસ.

मज्झत्थ. त्रि० (मध्यस्थ) મધ્યસ્થ રીતે પક્ષપાત રહિત કાર્ય કરનાર.

मज्झदेस. पु० (मध्यदेश) મધ્યદેશ.

मज्झप्पदेस. पुं० (मध्यप्रदेश) ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય આઠ પ્રદેશ.

मज्झभाग. पुं० (मध्यभाग) વચલો ભાગ.

मज्झम. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; ઉત્કૃષ્ટ નહીં તેમ જઘન્ય નહીં તે.

मज्झयार. न० (मध्यकार) મધ્ય ભાગ.

मज्झलोगनाभि. पुं० (मध्यलोकनाभि) લોકના મધ્ય ભાગમાં નાભિરૂપે રહેલ મેરૂ પર્વત.

मज्झिम. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; વચ્ચેનું. (૨) મધ્યમ નામનો સાત સ્વરમાંનો ચોથો સ્વર.

मज्झिमखंड. पुं० (मध्यमखण्ड) વચલો ખંડ.

मज्झिमगाम. पुं० (मध्यमग्राम) ઉત્તર આદિ સાત મૂર્ચ્છનાનો આશ્રય શ્રુતિ સમુદાય.

मज्झिमगेवेज्जग. पुं० (मध्यमग्रैवेयक) નવ-ગ્રૈવેયકની ત્રણ ત્રિકમાંની મધ્યમ ત્રિકના દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનાં મધ્યના ત્રણ વિમાન-ચોથું, પાંચમુ અને છઠ્ઠું.

मज्झिमगेवेज्जगकप्पातीय. पुं० (मध्यमग्रैवेयककल्पातीत) મધ્યમ ત્રિકના કલ્પાતીત જાતિના ગ્રૈવેયક દેવતા.

मज्झिमपुरिस. पुं० (मध्यमपुरुष) સાધારણ મનુષ્ય.

मज्झिमा स्त्री० (मध्यमा) વચલી આંગળી. (૨) એ નામની એક જૈન મુનિની શાખા.

मज्झिमाउवरिम. पुं० (मध्यमोपरिम) મધ્યમ ત્રિકનાં ત્રણ વિમાનોમાંના ઉપરના વિ-માનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું છઠ્ઠું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमामज्झिम. पुं० (मध्यममध्यम) મધ્યમ ત્રિકમાંની મધ્યમ-પાંચમી ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેય-કમાંનું પાચમું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमाहिट्ठिम. पुं० स्त्री० (मध्यमाधस्तात्) મધ્યમ ત્રિકમાંની પ્રથમ-ચોથી ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેય-કમાંનું ચોથું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमिया. स्त्री० (मध्यमिका) મધ્યમા.

मज्झिमिल्ल. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; વચ્ચેનું.

मज्झे. अ० (मध्ये) વિષે; સપ્તમ્યર્થબોધક અવ્યય.

मट्टि. स्त्री० (मृत्तिका) ધૂળ; માટી.

मट्टिया. स्त्री० (मृत्तिका) ધૂળ; માટી; રજ.

मट्ठ. त्रि० (मृष्ट) ઘસીને સાફ કરેલ; પાલીસ કરેલ. (૨) મનોહર; સુન્દર; સારૂં; રમણીય.

मड. त्रि० (मृत) મરેલું; વિનાશ પામેલુ. (૨) न० મડદું; કલેવર.

मडंब. पुं० न० (मडम्ब) જેની ચારે બાજુ અઢી અઢી યોજનમાં કોઇ વસતિ ન હોય તેવું ગામ કે નગર.

मडग. त्रि० (मृतक) મરી ગએલ.

मडगगिह. न० (मृतकगृह) કબરસ્થાન. (૨) શ્મશાન.

मडगथंडिल. पुं० (मृतकस्थण्डिल) મૃતક બાળવાની જગા; શ્મશાન.

मडगथूभिय. न० (मृतकस्तूपिका) મૃતકની ચિતાને ઠેકાણે પગલાં વગેરે કરવામાં આવે તે.

मडगवच्च. न० (मृतकवर्चस्) મૃતકના હાડકાં વગેરેનો ઢગલો.

मडप्प. पुं० (मृतात्मन्) અહંકાર; અભિમાન.

मडयचेइय. न० (मृतकचैत्य) મૃતકનું સ્મરણ ચિહ્ન.

मडयडाह. पुं० (मृतकदाह) ચિતા; ચેહ.

मडयथूभिया. स्त्री० (मृतकस्तूपिका) મૃતક સ્થાનપર બનાવેલ નાનો સ્તંભ.

मडाइ. त्रि० (मृतादिन्) પ્રાસુક-નિર્જીવ પ-દાર્થ ખાનાર.

मडाग. न० (मृतक) એ નામની વનસ્પતિ.

मडुय. पुं० (मडुक) જીવ વિશેષ; બગલો.

मढ. પું० (मठ) મઠ; મન્દિર; મકાન. (૨) એ નામનો એક દેશ. (૩) ત્રિ૦ મઠ દેશમાં રહેનાર.

मण. પું૦ ન૦ (मनस्) મન; અન્તઃકરણ; ચિત્ત. (૨) વિશેષ ઉપયોગ.

मणअगुत्ति. સ્ત્રી૦ (मनोऽगुप्ति) પાપથી મનને ન ગોપવવું-અટકાવવું તે; પાપમાં મનને જોડવું તે.

मणग. પું૦ (मनक) એક જૈન બાળ મુનિ; મહર્ષિ શય્યંભવસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય.

मणगुत्त. ત્રિ૦ (मनोगुप्त) જેનું મન પાપથી ગુપ્ત હોય તે.

मणगुत्ति. સ્ત્રી૦ (मनोगुप्ति) મનની પાપાદિથી ગુપ્તિ-રક્ષા; મનોનિગ્રહ.

मणगुलिआ. સ્ત્રી૦ ( ) ચોતરો; બેસવાનો ઓટલો.

मणजीविय. ત્રિ૦ (मनजीविक) મનને આત્મા માનનાર.

मणजोग. પુ૦ (मनोयोग) સહકારી કારણ ભૂત મન સાથે જીવનો યોગ તે મનોયોગ.

मणजोगि. ત્રિ૦ (मनोयोगिन्) મનના યોગ-વ્યાપારવાળો.

मणण. ન૦ (मनन) મનન કરવું; વિચાર કરવો.

मणदंड. પુ૦ (मनोदण्ड) મનથી દુષ્ટ વિચાર કરી આત્માને કર્મથી દંડવો તે.

मणदुक्कड. ન૦ (मनोदुष्कृत) મનથી કરેલું પાપ.

मणदुप्पणिहाण. ન૦ (मनोदुष्प्रणिधान) મનથી દુષ્ટ ધ્યાન ધરવું; દુષ્ટ ચિંતવના કરવી તે.

मणनाण. ન૦ (मनोज्ञान) મનઃપર્યવ જ્ઞાન; સંજ્ઞીના મનના પર્યાયો જાણવાની શક્તિ; પાંચ જ્ઞાનમાંનું ચોથું જ્ઞાન.

मणनाणि. પુ૦ (मनोज्ञानिन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાની.

मणपज्जत्ति. સ્ત્રી૦ (मनःपर्याप्ति) મનની પર્યાપ્તિ-સંપૂર્ણતા; પુદ્ગળોને મનના સ્વરૂપમાં પરિણત કરવાની શક્તિ.

मणपज्जव. પું૦ (मनःपर्यव) મનઃપર્યવ નામે ચોથું જ્ઞાન; બીજાના મનની વાત જાણનાર જ્ઞાન.

मणपज्जवनाण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञान) મનના પર્યવનું જ્ઞાન; મનઃપર્યવ નામે ચોથું જ્ઞાન.

मणपज्जवनाणावरणिज्ज. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरणीय) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને ઢાંકનાર કર્મ પ્રકૃતિ; જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

मणपज्जवणाणि. પું૦ (मनःपर्यवज्ञानिन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાનવાળો.

मणपज्जवनाण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञान) મનપર્યવ જ્ઞાન.

मणपज्जवनाणावरण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरण) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને આવરનાર એક કર્મપ્રકૃતિ.

मणपज्जवनाणावरणिज्ज. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरणीय) મનપર્યવ જ્ઞાનને ઢાંકનાર એક કર્મપ્રકૃતિ.

मणपज्जवनाणि. પુ૦ (मनःपर्यवज्ञानिन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને ધારણ કરનાર.

मणपज्जवि. ત્રિ૦ (मनःपर्यविन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાનવાળો.

मणपरिकम्म. પું૦ (मनःपरिकर्मन्) મનનો નિગ્રહ.

मणपरियारग. ત્રિ૦ (मनःपरिचारक) પરસ્પર મને મન મેળવી વિષય તૃપ્તિ કરનાર.

मणपरियारणा. સ્ત્રી૦ (मनःपरिचारणा) મને મન મેળવી વિષય તૃપ્તિ કરવી તે.

मणपसिणविज्जा. સ્ત્રી૦ (मनःप्रश्नविद्या) મનના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવાની વિદ્યા.

मणपुग्गलपरियट्ट. ન૦ (मनःपुद्गलपरिवर्त) એક જીવ લોકના સર્વ પુદ્ગળો મનરૂપે જેટલા કાળમાં પરિણમાવી લ્યે તેટલો કાળ.

मणपुण्ण. ન૦ (मनःपुण्य) શુભ મન પ્રવર્તવાથી થતું પુણ્ય.

मणप्पओग. पुं० (मनःप्रयोग) મનનો પ્રયોગ–વ્યાપાર; મનની પ્રવૃત્તિ.

मणप्पओस. पुं० (मनःप्रदोष) મનમાં દ્વેષ રાખી વંદના કરે તે; વંદનાનો નવમો દોષ.

मणप्पणिहाण. न० (मनःप्रणिधान) મનનું પ્રણિધાન–રોકવું તે; મનની એકાગ્રતા.

मणप्पहास. पुं० (मनःप्रहास) અન્તઃકરણની પ્રફુલ્લતા.

मणबंधण. त्रि० (मनोबन्धन) મનનું બંધન; મનને ખેંચનાર–લલચાવનાર.

मणबलिअ. त्रि० (मनोबलिक) મનોબળવાળો.

मणमीसापरिणाय. न० (मनोमिश्रपरिणत) મિશ્ર પ્રયોગ પરિણામ પામેલ મન.

मणयं. अ० (मनाक्) થોડું; અલ્પ.

मणयोगि. त्रि० (मनोयोगिन्) મનની ચેષ્ટાવાળો.

मणविणय. पुं० (मनोविनय) મનથી વિનય કરવો તે.

मणविप्परियासिया. स्त्री० (मनोविपर्यासिका) મન વિપરીતપણે વર્ત્યું હોય તે.

मणस. न० (मनस्) મન; અન્તઃકરણ; ચિત્ત. (૨) મનોયોગ; મનનો વ્યાપાર.

मणसमन्नाहरणया. स्त्री० (मनःसमन्वाहरणता) મનથી પાપોની નિવૃત્તિ કરવી; મનને સારી રીતે એકાગ્ર કરવું તે.

मणसमाधारणया. स्त्री० (मनःसमाधारणा) મનની સારી રીતે આગમોક્ત મર્યાદાથી ધારણા કરવી–વ્યવસ્થા કરવી તે.

मणसमिइ. स्त्री० (मनःसमिति) મનનો સંયમ.

मणसमिय. त्रि० (मनःसमित) જેનું મન સમ્યક્ પ્રવૃત્તિમા જોડાયુ હોય તે.

मणसाइय त्रि० (मनःस्वादित) મનને સ્વાદિષ્ટ લાગે તેવું; મનગમતું.

मणसिला. स्त्री० (मनःशिला) એક પ્રકારની મદિરા.

मणसीकय. त्रि० (मनसिकृत) ચિન્તિત.

मणसुप्पणिहाण. न० (मनःसुप्रणिधान) મનને સારી રીતે વશમાં રાખવું.

मणहर. त्रि० (मनोहर) સુન્દર; રમણીય.

मणहारि. त्रि० (मनोहारिन्) મનને હરણ કરનાર.

मणा. अ० (मनाक्) થોડું; સ્વલ્પ; જરા; કિંચિત્.

मणाभिराम. त्रि० (मनोभिराम) મનોહર.

मणाम. त्रि० (मनआप) મનગમતું, વારંવાર જેની ઇચ્છા થાય તેવું; ન ભૂલાય તેવું.

मणि. पुं० (मणि) ચંદ્રકાન્તાદિ મણિ; રત્ન; જવાહીર વિગેરે.

मणिअंग. पुं० (मण्यङ्ग) જુગલિયાને આભરણ આપનાર કલ્પવૃક્ષ.

मणिआर. पुं० (मणिकार) ઝવેરી; રત્નોનો વ્યાપારી.

मणिकंचण. पुं० (मणिकाञ्चन) રૂક્મિ પર્વત ઉપરનું એક શિખર.

मणिकंचनकूड. पुं० (मणिकाञ्चनकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ–શિખર.

मणिकम्म. न० (मणिकर्मन्) મણિનું કામ; મણિને કોતરવી, ઘસવી, વગેરે કામ; જડીયા પચ્ચીગરનું કામ.

मणिकोट्टिम. पुं० (मणिकुट्टिम) મણિ જડિત ભૂ તળીઉં.

मणिचइया. स्त्री० (मणिचयिता) નગરી વિશેષ.

मणिजालग. न० (मणिजालक) મણિની જાળી; એક પ્રકારનું આભૂષણ.

मणिपेढिया. स्त्री० (मणिपीठिका) મણિ જડિત બેસવાની ચોકી; મણિનો ઓટલો; મણિમય આસન.

मणिभद्द. पुं० (मणिभद्र) એ નામનો એક યક્ષ. (૨) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

मणिमय. त्रि० (मणिमय) મણિનું બનેલું; મણિથી ભરેલું.

मणिमेहला. स्त्री० (मणिमेखला) મણિની મેખલા-કંદોરો.

मणियार. पुं० (मणिकार) જુઓ "મણિઆર" શબ્દ.

मणिरयण. न० (मणिरत्न) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાનું એક.

मणिलक्खण. न० (मणिलक्षण) મણિનાં શુભાશુભ લક્ષણ.

मणिवइया. स्त्री० (मणिपतिका) એ નામનું નગર.

मणिवट्टक. पु० (मणिवृत्तक) મણિનો વાટકો; મણિનું પાત્ર.

मणिसिला. स्त्री० (मणिशिला) મંદિરા વિશેષ.

मणु. पु० (मनु) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મનુસ્મૃતિ નામના પ્રસિદ્ધ ધર્મ ગ્રંથના રચનાર.

मणुई. स्त्री० (मनुजी) મનુષ્યની સ્ત્રી, માનુષી,

मणुज. पु० (मनुज) મનુષ્ય.

मणुग्ण. } **मणुन्न.** } त्रि० (मनोज्ञ) રમણીય, સુંદર; મનગમતુ.

मणुय. पुं० (मनुज) મનુષ્ય. (૨) त्रि० મનુષ્ય સંબંધી.

मणुस्स. पु० (मनुष्य) મનુષ્ય, માણસ.

मणुस्सक्खेत्त. न० (मनुष्यक्षेत्र) મનુષ્યનુ ક્ષેત્ર-ઉત્પત્તિ સ્થાન, અઢી દ્વીપ.

मणुस्सगइया. स्त्री० (मनुष्यगतिका) મનુષ્યની ગતિ.

मणुस्सलोग. पु० (मनुष्यलोक) મનુષ્ય લોક.

मणुस्ससेणिया. स्त्री० (मनुष्यश्रेणिका) મનુષ્ય શ્રેણીની ગણના; દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ.

मणुस्ससेणियापरिकम्म. न० (मनुष्यश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો બીજો ભેદ.

मणुस्सावत्त. पुं० (मनुष्यावर्त्त) મણુસ્સસેણિયા પરિકમ્મનો ૧૪ મો ભેદ.

मणुस्सिंद. पु० (मनुष्येन्द्र) મનુષ્યોનો ઇન્દ્ર; ચક્રવર્તી.

मणुस्सी. स्त्री० (मानुषी) નારી; સ્ત્રીજાતિ.

मणूस. पु० (मनुष्य) મનુષ્ય.

मणो. न० (मनस्) મન; ચિત્ત.

मणोगम. पुं० (मनोगम) સાતમા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન.

मणोगुत्ति. स्त्री० (मनोगुप्ति) મનને પાપથી રોકી રાખવુ તે.

मणोगुलिया. स्त्री० (मनोगुलिका) બેઠક; પીઠિકા.

मणोजोग. पु० (मनोयोग) મનનો વ્યાપાર

मणोजोग्ग. त्रि० (मनोयोग्य) મનને યોગ્ય; મનગમતુ.

मणोज्ञ. पुं० (मनोज्ञ) ગુલ્મ વનસ્પતિ વિશેષ.

मणोदव्व. न० (मनोद्रव्य) મનનુ દ્રવ્ય.

मणोदव्ववग्गणा. स्त्री० (मनोद्रव्यवर्गणा) મનના દ્રવ્યની વર્ગણા-સમૂહ.

मणोमय. त्रि० (मनोमय) માનસિક.

मणोमाणसिय. न० (मनोमानसिक) મનમાં રહેતુ-માનસિક દુઃખ.

मणोरम. त्रि० (मनोरम) સુંદર; મનોહર. (૨) न० પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પુ० આઠમા દેવલોકના ઈંદ્રના યાન વિમાનનો ઉપરિ દેવતા. (૪) રૂચક દ્વીપના દેવતાનું નામ. (૫) પખવાડિયાના બીજા દિવસનું નામ. (૬) મિથિલાનું એક ચૈત્ય.

मणोरमा. स्त्री० (मनोरमा) સુંદરી. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

मणोरह. पुं० (मनोरथ) મનની ઇચ્છા; મનની કલ્પના.

मणोवावार. पु० (मनोव्यापार) મનનો વ્યાપાર; મનની પ્રવૃત્તિ.

मणोसिलाय. पुं० (मनःशिलक) वेलंधर देवताना चोथा राजानुं नाम.

मणोसिला. स्त्री० (मनःशिला) એક પ્રકારનો ધાતુ; મણુસીલ.

मणोहर. त्रि० (मनोहर) सुंदर; सारुं; रुडुं; मननुं आकर्षण करे तेवुं.

मणोहरा. स्त्री० (मनोहरा) २० मा तीर्थंकरनी प्रव्रज्या पालखीनुं नाम.

मणोहार. पुं० (मनोहार) पखवाडीयाना त्रीजा दिवसनुं नाम.

मत. त्रि० (मृत) मरेल; मरण पामेल.

मति. स्त्री० (मति) बुद्धि; मति.

मतिअण्णाण. न० (मत्यज्ञान) मति अज्ञान; त्रण अज्ञानमांनुं એક.

मतिअण्णाणि. त्रि० (मत्यज्ञानिन्) मति अज्ञानवाळुं.

मतिय. पुं० (मतिक) समार; कृषिसाधन विशेष.

मत्त. न० (अमत्र) वासण; भाजन.

मत्त. त्रि० (मत्त) मत्त; उन्मत्त; अभिमानी. (२) न० मद्य; दारु.

मत्तंग. पु० (मत्ताङ्ग) એક प्रकारनुं कल्पवृक्ष के जे जुगलीआने मीठा मधुरा रस आपे छे.

मत्तगयविलसिय. न० (मत्तगजविलसित) मत्त हाथीना विलासवाळुं नाटक; नाटकना ३२ प्रकारमांनो એક.

मत्तजला. स्त्री० (मत्तजला) महाविदेहनी बार अंतर्नदीमांनी એક नदी.

मत्तहयविलसित. न० (मत्तहयविलसित) मदोन्मत्त घोडानी चालवाळुं नाटक; ३२ प्रकारनां नाटकमांनुं એક.

मत्ता. स्त्री० (मात्रा) द्रव्यनुं परिमाण; अर्थ मर्यादा. (२) ह्रस्व, दीर्घ विगेरे स्वरनी मात्रा.

मत्तिया. स्त्री० (मृत्तिका) माटी; धूळ; रज.

मत्तियावई. स्त्री० (मृत्तिकावती) दशार्ण देशनी प्रसिद्ध नगरी.

मत्थग. } न० (मस्तक) मस्तक.
मत्थय. }

मत्थयधोय. त्रि० (धौतमस्तक) दासपणाथी मुक्त.

मत्थुलिंग. } न० (मस्तुलुङ्ग) माथानुं भेजुं.
मत्थुलुङ्ग. } (२) माथामांथी नीकळतो એક जातनो चीकणो पदार्थ.

मद. पुं० (मद) गर्व; अभिमान.

मदण. पुं० (मदन) मेनापक्षी. (२) कामदेव; विषयविकार.

मदणा. स्त्री० (मदना) शक्रेन्द्रना सोमलोकपाळनी बीजी अग्रमहिषी. (२) वैरोचनेंद्रनी पांचमी अग्रमहिषीनुं नाम.

मदणिज्ज. त्रि० (मदनीय) मद उत्पन्न करनार; कामोत्तेजक.

मदन. पुं० (मदन) मदन; कामदेव.

मद्दग. } त्रि० (मर्दक) मर्दन करनार.
मद्दय. }

मद्दण. न० (मर्दन) मर्दन; मालेस. (२) छुंदी कचरी नाखवुं.

मद्दल. पु० (मर्दल) એક जातनुं वाद्य; मादल.

मद्दव. न० (मार्दव) कोमळता; निरभिमान वृत्ति. (२) विनय; नम्रता.

मद्दवि. त्रि० (मार्दविन्) } नम्र; विनीत.
मद्दविय. त्रि० (मार्दविक) }

मद्दुग. पु० (मद्गुक) पक्षी विशेष; बगलो.

मद्दुय. पुं० (मद्रुक) એ नामनो એક श्रमणोपासक–श्रावक.

मधु. न० (मधु) मध.

मधुकेटय. पु० (मधुकैटभ) चोथा प्रतिवासुदेवनुं नाम.

मधुमास. पुं० (मधुमास) चैत्र मास.

मधुर. त्रि० (मधुर) मधुर; मीठुं. (२) कर्ण प्रिय.

मधुसित्थगोल. पुं० (मधुसिक्थगोल) મધનો મધપૂડો. (૨) મધનો ગોળો.

मनुअ. પુ૦ (मनुज) મનુષ્ય.

मनुस्स. પુ૦ (मनुष्य) મનુષ્ય.

मनुस्सलोग. પું૦ (मनुष्यलोक) મનુષ્યલોક; અઢીદ્વીપ.

मन्ना. સ્ત્રી૦ (मनन) મનન કરવું; વિચાર કરવો. (૨) મતિ; બુદ્ધિ.

मन्ना. સ્ત્રી૦ (मान्या) અભ્યુપગમ; સ્વીકાર.

मन्निय. ત્રિ૦ (मत) વિચાર કરેલ.

ममकार. પુ૦ (ममकार) મમતા; મારૂં મારૂં કરવું તે.

ममत्त. ન૦ (ममत्व) મમતા; મારાપણું.

ममया. સ્ત્રી૦ (ममता) મમતા.

ममाइ. ત્રિ૦ (ममत्विन्) મમત્વવાળો; મારૂં મારૂં કરનાર.

ममाउ. ત્રિ૦ ( ) જેના પર મમતા રાખેલી છે તે.

मम्म. ન૦ (मर्मन्) મર્મસ્થાન; ગુપ્તસ્થાન. (૨) કોઇની ગુપ્ત વાત-છાની વાત. (૩) મરણના કારણભૂત વચન આદિ.

मम्मण પું૦ (मम्मण) અત્યન્ત લોભી મમ્મણ નામનો વણિક.

मम्मण. ન૦ (मन्मन) બાળકના મ, મં, એવા અસ્પષ્ટ શબ્દ.

मम्मणपजपिय. ન૦ (मन्मनप्रजल्पित) મ મં એવો શબ્દ કરવો તે.

मम्मय. ત્રિ૦ (मर्मग) મર્મભેદક; માર્મિક.

मम्मह. પુ૦ (मन्मथ) કામદેવ.

मय. પુ૦ (मृग) મૃગ; હરણ.

मय. ત્રિ૦ (मृत) મરેલ; મૃતક; મડદું.

मय. પુ૦ ન૦ (मद) મદ; દર્પ; અહંકાર. (૨) હાથીના ગણ્ડસ્થળમાંથી ઝરતો પ્રવાહી પદાર્થ.

मय. પુ૦ (मत) આપ્ત પુરૂષે માન્ય કરેલ સિદ્ધાન્ત. (૨) ત્રિ૦ માનેલું; સ્વીકારેલું. (૩) ન૦ મનન; જ્ઞાન.

मयंगा સ્ત્રી૦ (मृतगङ्गा) મૃતગંગા નદી.

मयकिच्च. ન૦ (मृतकृत्य) મૃતકનું કાર્ય; અગ્નિસંસ્કારાદિ.

मयग. ન૦ (मृतक) મુડદું; શબ.

मयच्छी. સ્ત્રી૦ (मृगाक्षी) મૃગના જેવી આંખવાળી સ્ત્રી.

मयण. પું૦ (मदन) કામદેવ. (૨) મીણ. (૩) ત્રિ૦ મદકારક; માદક.

मयणमंजरी. સ્ત્રી૦ (मदनमञ्जरी) શ્રીશેખર રાજાના વંશની કોઈ કન્યા.

मयणसलागा. } સ્ત્રી૦ (मदनशलाका) મેના.
मयणसलाया. }

मयणसाल. પું૦ } (मदनशाल) પક્ષી
मयणसाला. સ્ત્રી૦ } વિશેષ; મેના. (૨) કાબર.

मयणा. સ્ત્રી૦ (मदना) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર-શક્રના લોકપાલ સોમની બીજી અગ્રમહિષી.

मयणिज्ज. ત્રિ૦ (मदनीय) કામોદ્દીપક વસ્તુ.

मयर. પું૦ (मकर) મત્સ્ય વિશેષ; મગર.

मयरंद. પુ૦ (मकरन्द) પુષ્પરજ. (૨) કમળ. (૩) ભ્રમર.

मयरज्झय. } પું૦ (मकरध्वज) કામદેવ.
मयरद्धय. }

मयहरग. ત્રિ૦ (महत्तक) દાસદાસી.

मयहरय. ત્રિ૦ (महत्तक) સહુથી મોટો.

मयहरिया. સ્ત્રી૦ (महत्तरिका) મુખ્ય સાધ્વી.

मयालि. પું૦ (मयालि) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારિણી દેવીનો પુત્ર (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પહેલા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

मयाहिव. પુ૦ (मृगाधिप) સિંહ.

मयिंद. પુ૦ (मृगेन्द्र) મૃગેન્દ્ર; સિંહ.

मयूर. पुं० (मयूर) મોરલો; મોરપક્ષી.
मयूरासरा. न० (मयूरासन) આસન વિશેષ.
मयूरी. स्त्री० (मयूरी) મોરલી; ઢેલ.
मरकत. न० / **मरकय.** / **मरगय.** (मरकत) એક જાતનું રત્ન; મરકત મણિ.
मरण. पुं० न० (मरण) મરણ; મૃત્યુ; મોત.
मरणंतिय. त्रि० (मरणांतिक) મૃત્યુ પાસે આવે ત્યારે કરવાનું.
मरणविभत्ति. स्त्री० (मरणविभक्ति) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાનું ૨૨ મુ સૂત્ર.
मरहट्ठ. पुं० (महाराष्ट्र) મહારાષ્ટ્ર દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહેવાશી મરાઠા.
मरीइ. पु० स्त्री० / **मरीचि.** (मरीचि) કિરણ.
मरीचिया. स्त्री० (मरीचिका) કિરણ.
मरु. पुं० (मरु) મારવાડ; જળ વિનાની ભૂમિ; મરૂ ભૂમિ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહીશ.
मरुअ. पु० (मरुक) મરવો; ખડ ધાન્યની એક જાત.
मरुअ. पुं० ( ) બ્રાહ્મણ.
मरुआ. स्त्री० (मरुता) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.
मरुइणी. स्त्री० (मरुकिणी) બ્રાહ્મણની સ્ત્રી; બ્રાહ્મણી.
मरुग. पुं० (मरुक) મરૂદેશ. (૨) ત્રિ૦ મરૂદેશ નિવાસી.
मरुत्ता. न० स्त्री० (मरुत्ता) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની મરૂતા નામે રાણી.
मरुथल. न० (मरुस्थल) નિર્જળ પ્રદેશ; મારવાડ.
मरुदेव. पुं० (मरुदेव) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના તેરમા કુલકરનું નામ. (૨) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકરનું નામ. (૩) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૧૮ મા તીર્થંકર.
मरुदेवा. स्त्री० (मरुदेवा) ઋષભદેવ સ્વામીની માતા. (૨) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની મરૂદેવા નામે રાણી.
मरुदेवी. स्त्री० (मरुदेवी) પ્રથમ તીર્થંકરની માતા.
मरुपडण. न० (मरुपतन) મરૂ દેશમાં પડવુ તે; નિર્જલ પ્રદેશમાં જઇ મરવુ તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.
मरुप्पवाय. पु० (मरुप्रपात) નિર્જલ પ્રદેશમાં પડી મરવુ તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.
मरुय. त्रि० (मरुज) મરૂ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
मरुय. पु० (मरुत्) મરૂત દેવતા, લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.
मरुय. पुं० (मरुव) મરવાનું ફૂલ. (૨) મરવાનો છોડવો.
मरुयवसभ. पु० (मरुद्वृषभ) ઇન્દ્ર.
मरुया. स्त्री० (मरुत्) નકમરીયાં.
मल. पु० (मल) મેલ. (૨) વિષ્ટા. (૩) આઠ પ્રકારનાં કર્મ. (૪) ઉદારિક શરીર.
मलण. न० (मर्दन) મર્દન કરવું; મસળવુ.
मलय. पु० (मलय) મલય પર્વત; મલયાચળ. (૨) શ્રીખંડ; ચન્દન વૃક્ષ. (૩) આર્યદેશમાંનો પદરમો દેશ. (૪) ત્રિ૦ મલય દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૫) ન૦ મલબાર દેશના સૂત્રનું બનેલ વસ્ત્ર.
मलयय. न० (मलयज) મલયદેશની બનાવટનું વસ્ત્ર.
मलिण. त्रि० (मलिन) મલિન; મેલું.
मलिय. त्रि० (मर्दित) મસળેલ. (૨) માનભંગ થયેલ પુરૂષ.

मल्ल. पुं० (मल्ल) મલ્લ; પહેલવાન; કુસ્તી કરનાર.

मल्ल. न० (माल्य) ફૂલની માળા. (૨) ગુંથેલ પુષ્પાદિ; માળા યોગ્ય ફૂલ. (૩) એક દેવ વિમાન.

मल्ल. न० (मल) શરીરનો મેલ.

मल्लइ. पुं० (मल्लकिन्) મલ્લિવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ રાજા.

मल्लकच्छा. स्त्री० (मल्लकक्षा) મલ્લનો કચ્છોટો–લંગોટ.

मल्लकिट्ट. पु० (माल्यकिट्ट) ૧૧ મા દેવલોકનુ એક વિમાન.

मल्लग. पुं० (मल्लक) શરાવલો; કોડીયુ; રામપાત્ર.

मल्लजुद्ध न० (मल्लयुद्ध) મલ્લકુસ્તી.

मल्लदाम. न० (माल्यदामन्) પુષ્પની માળા.

मल्लदास. पु० (मल्लदास) એ નામનો એક મનુષ્ય.

मल्लदिराग. पु० (मल्लदत्त) મલ્લદત્ત કુમાર; કુંભરાજાનો પુત્ર, મલ્લિનાથજીનો ન્હાનો ભાઈ.

मल्लदिरागाय. पु० (मल्लदत्तक) કુંભરાજાનો પુત્ર.

मल्लदिन्न. पुं० (मल्लदत्त) એ નામનો એક મનુષ્ય.

मल्लदेव. पु० (मल्लदेव) મલ્લદેવ નામે મલ્લનો રાજા.

मल्लधम्म. पु० (मल्लधर्म) એ નામનો કોઈ કુસ્તીબાજ–મલ્લ.

मल्लय. पुं० (मल्लक) સરાવળો.

मल्लरक्खिअ. पुं० (मल्लरक्षित) એ નામનો એક માણુસ.

मल्लराम. पुं० (मल्लराम) ગોસાળાનો બીજો પ્રૌઢ પરિહાર–શરીર પરિવર્તન.

मल्लसम्म. पुं० (मल्लशर्मन्) એ નામનો એક મલ્લ.

मल्लसेण. पुं० (मल्लसेन) એ નામનો એક મલ્લ.

मल्लि. स्त्री० (मल्लि) ઓગણીસમા તીર્થંકર; મલ્લિનાથ ભગવાન. (૨) न० મલ્લિકુંવરીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું આઠમુ અધ્યયન. (૩) ૨૦ મા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર.

मल्लि. त्रि० (मल्लिन्) ધરનાર, રાખનાર.

मल्लिय. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ.

मल्लिया. स्त्री० (मल्लिका) માલતી; લતા વિશેષ.

मविय. त्रि० (मापित) માપેલું.

मस. पु० (मष) ચામડી ઉપર બધાયલી ન્હાની ન્હાની ગાંઠ.

मसग. पुं० (मशक) મચ્છર.

मसमस. अ० ( ) જલદી.

मसय पुं० (मशक) મચ્છર.

मसाण. न० (श्मशान) પ્રેતભૂમિ; શ્મશાન; મસાણ.

मसार. पुं० (मसार) ઇંદ્ર નીલમણિ. (૨) કસોટીનો પત્થર.

मसारगल्ल. पु० (मसारगल्ल) એક પ્રકારનું રત્ન. (૨) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો પાંચમો વિભાગ કે જે મસારગલ્લ રત્નમય છે.

मसि. स्त्री० (मसि) શાહી. (૨) મસી; કાજળ.

मसिंहार. पु० (मसिंहार) ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક વિશેષ.

मसिण. त्रि० (मसृण) સુવાળું; લપસણું; લિસ્સું.

मसी. स्त्री० (मसी) મસી; શાહી.

मसूर. पुं० न० (मसूर) મસૂર; કઠોળ ધાન્યની એક જાત. (૨) રોમરાયની પાંખવાળા પક્ષીની એક જાત.

मसूरग. पुं० (मसूरक) ગાલમસૂરીઆ; ઓશીકું.

मसूरचंद. पु० (मसूरकम) મસૂરની દાળ.

मह. त्रि० (महत्) મહાન્; મ્હોટું; વિશાળ. (૨) મહા પુરૂષ; મ્હોટા પુરૂષ.

मह. पुं० न० (मह) ઓચ્છવ; મહોત્સવ.

महइमहालय. त्रि० (महातिमहत्) અતિ વિશાળ; મ્હોટામાં મ્હોટું.

महइमहालिया. स्त्री० (महातिमहती) અતિ મ્હોટી.

महई. स्त्री० (महती) મ્હોટી; વિશાળ.

महंत. त्रि० (महत्) મ્હોટું; વિશાળ.

महंती. स्त्री० (महती) મ્હોટી.

महग्गह. पु० (महाग्रह) મ્હોટા ગ્રહ; ભૌમાદિ ૮૮ મહાગ્રહ.

महग्घ. त्रि० (महार्घ) વધારે મૂલ્યવાળું; મોંઘું.

महचंद. पु० (महाचन्द्र) એ નામનો એક કુમાર. (૨) એક રાજા.

महच्च. न० (माहत्य) મહત્વ. (૨) त्रि० મહત્વવાળું.

महच्च. त्रि० (महार्च्य) મ્હોટાને પણ પૂજ્ય; સારી રીતે પૂજવા યોગ્ય.

महच्चपरिसा. स्त्री० (महार्च्यपरिषद्) ઉત્તમ માનનીય સભા.

महच्छेरय. न० (महाश्चर्य) ઘણું આશ્ચર્ય; મહત્ આશ્ચર્ય.

महज्जुइ. स्त्री० (महाद्युति) ઘણી કાંતિ.

महड्ढिय. त्रि० (महर्द्धिक) ઘણી સંપત્તિવાળો; મ્હોટી ઋદ્ધિવાળો.

महण. त्रि० (मथन) મથન કરનાર; મથનાર. (૨) મારનાર.

महण्णव. पु० (महार्णव) મ્હોટો સમુદ્ર.

महतिमहालय. त्रि० (महातिमहत्) મહા વિસ્તારવાળું; મ્હોટામાં મ્હોટું.

महती. स्त्री० (महती) શતતંત્રી વીણા; સો તારવાળી વીણા.

महत्तर. त्रि० (महत्तर) વડીલ; ગુરૂજન. (૨) અંતેપુર રક્ષક. (૩) નાયક; પ્રધાન.

महत्तरागार. पुं० (महत्तरागार) મ્હોટેરાના કહેવાથી કરવુ પડે તેનો પચ્ચકખાણમાં રાખેલ આગાર.

महत्तरिया. स्त्री० (महत्तरिका) મુખ્ય-વડીલ સ્ત્રી; મ્હોટી દેવી. (૨) આઠ દિશાકુમારીઓમાંની એક.

महत्थ. पु० (महार्थ) મ્હોટો અર્થ; વિશાળ તત્ત્વ. (૨) મહત્ પ્રયોજન. (૩) त्रि० કીંમતી; મોંઘું.

महद्दि. स्त्री० (महाद्रि) મોટી યાચના. (૨) પરિગ્રહ.

महद्दुम. पु० (महाद्रुम) વૈરોચન ઇન્દ્રના પદાતિ સૈન્યનો અધિપતિ.

महपउम. पुं० (महापद्म) નવ નિધાનમાંનુ એક નિધાન કે જેમાં સર્વ પ્રકારનાં વસ્ત્રોની હકીકત હોય છે.

महप्प. पुं० (महात्मन्) મહાન્ આત્મા; મહાત્મા.

महप्पभ. न० (महाप्रभ) એ નામનુ ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

महब्बल. पुं० (महाबल) મહાબળ નામે રોહિડ નગરનો રાજા. (૨) આવતી ચોવીસીના છઠ્ઠા વાસુદેવ. (૩) એ નામનો એક મોટો રાજા. (૪) બળરાજાનો પુત્ર; સુદર્શન શેઠનો જીવ મહાબળકુમાર. (૫) त्रि० અતિ બળવાન.

महब्भय. त्रि० (महद्भय) મોટા ભયવાળું.

महब्भूय. न० (महाभूत) પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ, એ પાંચ મહાભૂત.

महय. त्रि० (महत्क) મ્હોટું; વિશાળ.

महयर. त्रि० (महत्तर) વડીલ; મ્હોટા.

महया. स्त्री० (महती) મ્હોટી; વિશાળ.

महरट्ठिअ. त्रि० (महाराष्ट्रिक) મહારાષ્ટ્ર દેશમાં જન્મેલ; મહારાષ્ટ્રી-મરાઠી.

महरिद्धि. पु० (महर्द्धि) ઐરવત ક્ષેત્રમા ભાવી ૨૩ મા તીર્થંકર.

महरिसि. पु० (महर्षि) મ્હોટા ઋષિ.

महरिह. त्रि० (महार्ह) ઘણું કીમતી.

महल्ल. त्रि० (महत्) મ્હોટું; વિશાળ. (૨) મ્હોટા માણસ; વડીલ.

महल्लअ. त्रि० (महत्क) મ્હોટું; વિશાળ. (૨) पु० મ્હોટા બળદ.

महल्लिय. त्रि० (महत) મ્હોટું; વિશાળ.

महल्लिया स्त्री० (महती) મ્હોટી; વૃદ્ધ સ્ત્રી.

महल्लियामोयपडिमा. स्त्री० (महामोकप्रतिमा) ચાર પડિમામાંની એક.

महल्लियाविमाणपविभत्ति. स्त्री० (महाविमानप्रविभक्ति) એ નામનુ એક કાલિક સૂત્ર.

महवीरिय. पु० (महावीर्य) એરવત ક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના ૧૭ મા તીર્થંકર.

महव्वइय. त्रि० (महाव्रतिक) પાચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મ.

महव्वय. न० (महाव्रत) સાધુનાં પાચ મહાવ્રત; અહિંસાદિ પાંચ યમ; શ્રાવકનાં અણુવ્રતની અપેક્ષાએ મહાન્ વ્રત.

महसिव. पु० (महाशिव) છઠ્ઠા બળદેવ તથા વાસુદેવના પિતાનું નામ.

महसेण. पु० (महासेन) ૮ મા તીર્થંકરના પિતા. (૨) છપ્પન્ન હજાર બળવાન યાદવોના પ્રમુખ-અગ્રેસર. (૩) એ નામનો એક આગળ પડતો રાજા. (૪) न० વન વિશેષ.

महा. स्त्री० (मघा) મઘા નામનું નક્ષત્ર.

महा. त्रि० (महत्) મોટું.

महाअरुणवर. पुं० (महारुणवर) અરૂણવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

महाओघस्सरा. स्त्री० (महौघस्वरा) બલેન્દ્રની સભામાંની એક ઘંટા.

महाकंतार. न० (महाकान्तार) મોટું અરણ્ય.

महाकंदिय. पु० (महाक्रन्दित) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

महाकच्छ. पुं० (महाकच्छ) નીલવંત પર્વતની દક્ષિણે સીતા મહાનદીની ઉત્તરે બ્રહ્મકૂટ પર્વતની પશ્ચિમે અને ગ્રાહાવતી નદીની પૂર્વે મહાવિદેહાન્તર્ગત ક્ષેત્ર વિશેષ. (૨) દેવ વિશેષ.

महाकच्छकूड. पु० (महाकच्छकूट) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

महाकच्छा. स्त्री० (महाकच्छा) મહોરગના ઇંદ્ર અતિકાયની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) મહાવિદેહની ૩૨ વિજયમાંની એક વિજય

महाकण्ह. पु० (महाकृष्ण) નિરયાવલિકા સૂત્રના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર.

महाकण्हा. स्त्री० (महाकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महाकप्प. पु० (महाकल्प) ગોશાળાના મતને અનુસારે ત્રણ લાખ સર પરિમિત કાળ વિભાગ.

महाकप्पसुअ. न० (महाकल्पसूत्र) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ચોથુ.

महाकम्म. त्रि० (महाकर्मन्) જેનાં કર્મ ઘણાં હોય તે.

महाकाय. त्रि० (महाकाय) જેનું શરીર મોટુ હોય તે. (૨) વાણવ્યંતર દેવતાની સાતમી જાત. (૩) ઉત્તર તરફના મહોરગ જાતના વાણવ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

महाकाल. पुं० (महाकाल) ઉત્તર તરફના પિશાચ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર. (૨) સાતમી નરકનો દક્ષિણ દિશામાં રહેલ બીજો નરકાવાસો. (૩) પરમાધામીની

એક જાત. (૪) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનુ એક નિધાન કે જેમાં ધાતુની ખાણ સબંધી હકીકત છે. (૬) વિલંબ તથા પ્રભંજન ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ. (૭) વાયુકુમાર જાતિના ઇંદ્રનું નામ. (૮) દ્વારિકાની બહારનું એક શ્મશાન. (૯) ૮૮ માંનો ૫૭ મો ગ્રહ. (૧૦) નિરયાવલિકાના ત્રીજા અધ્યયનનુ નામ. (૧૧) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર. (૧૨) દક્ષિણ લવણસમુદ્રના દેવ.

महाकालग. પું॰ (महाकालक) એ નામનો એક ગ્રહ.

महाकालिंद. પું॰ (महाकालेन्द्र) વ્યંતર જાતિનો ઇંદ્ર; ઉત્તરના પિશાચ દેવોનો ઇન્દ્ર.

महाकाली. સ્ત્રી॰ (महाकाली) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી. (૨) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) સુમતિનાથજીની દેવીનું નામ.

महाकिराहा. સ્ત્રી॰ (महाकृष्णा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂના ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महाकिरिअ. ત્રિ॰ (महाक्रिय) જેની ક્રિયા મોટી હોય તે; મ્હોટી ક્રિયા કરનાર.

महाकुंडल. પું॰ (महाकुण्डल) એ નામનો એક સમુદ્ર.

महाकुंडलवर. પુ॰ (महाकुण्डलवर) મહાકુંડલ સમુદ્રનો આધિપતિ દેવતા.

महाकुमुद. ન॰ (महाकुमुद) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महाकुल. ત્રિ॰ (महाकुल) પ્રશસ્ત કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

महागंगा. સ્ત્રી॰ (महागङ्गा) સાત ગંગાઓની એક મહાગંગા; ગોશાળાના મતાનુસાર એક કાળવિભાગ.

महागिरि. પુ॰ (महागिरि) કોંડિન્યના શિષ્ય મહાગિરિ નામના એક નિહ્નવ. (૨) સ્થૂલિભદ્રના દશ પૂર્વધારી એક શિષ્ય. (૩) મેરૂ પર્વત.

महागोव. પુ॰ (महागोप) મહાન્ રક્ષક. (૨) તીર્થંકર દેવ.

महागह. પું॰ (महाग्रह) મહાગ્રહ; ભોમાદિ ૮૮ મહાગ્રહ.

महाघोस. પું॰ (महाघोष) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૨ મા તીર્થંકર. (૨) ન॰ પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૩) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૪) પુ॰ ગઇ ઉત્સર્પિણીના સાતમા કુલકર. (૫) ઉત્તર તરફના સ્તનિતકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૬) નાસી જતા નારકીને મ્હોટી બૂમ પાડી રોકી રાખનાર પરમાધામીની પંદરમી જાત.

महाघोसा. સ્ત્રી॰ (महाघोषा) ઇશાનેંદ્રઆદિની ઘટાનું નામ.

महाचंद. પુ॰ (महाचन्द्र) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૮ મા તીર્થંકર.

महाजक्ख. પુ॰ (महायक्ष) બીજા તીર્થંકર અજિતનાથજીના યક્ષનું નામ.

महाजण. પુ॰ (महाजन) ઘણા માણસોનો સમુદાય, મહાજન.

महाजस. પુ॰ (महायशस्) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં થનાર ચોથા તીર્થંકર. (૨) આદિત્યયશાની ગાદીએ આવેલ મહાયશ. (૩) ત્રિ॰ મહાયશસ્વી.

महाजाइ. સ્ત્રી॰ (महाजाति) ગુલ્મ જાતના વૃક્ષની એક જાત.

महाजाण. ન॰ (महायान) મોટું વાહન. (૨) ચારિત્ર; સંયમ. (૩) પું॰ મોક્ષ; મુક્તિ.

महाजुम्म. ન॰ (महायुग्म) રાશિ વિશેષ; એક પ્રકારની સંખ્યા.

महाजुम्मसय. न० (महाजुम्मशत) ભગવતી સૂત્રનું ૪૦ મું શતક.

महाणंदियावत्त. न० (महानन्दिकावर्त) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પુ૦ ઘોષ તથા મહાઘોષ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

महाणस. न० (महानस) રસોડું.

महाणससाला. स्त्री० (महानसशाला) રસોડુ, ભોજનગૃહ.

महाणसिअ. पु० (महानसिक) રસોઇઓ; રાંધનાર.

महाणसिणिया. स्त्री० (महानसिनिका) રસોડામાં કામ કરનાર દાસી; રસોઇઆણી.

महाणसिणी. स्त्री० (महानसिनी) રાંધનારી, ભોજનશાળામાં કાર્ય કરનારી દાસી.

महाणिज्जरा स्त्री० (महानिर्जरा) કર્મની મ્હોટી નિર્જરા, ઘણા કર્મોનો ક્ષય કરવો તે.

महाणील. न० (महानील) એક જાતનો મણિ, નીલમ. (૨) त्रि० અતિ નીલવર્ણવાળા.

महाणुभाग. त्रि० } (महानुभाग) અત્યત
महाणुभाय. } ભાગ્યવાન્; પુણ્યાત્મા.

महाणुभाव. त्रि० (महानुभाव) મહા પ્રભાવશાળી; તેજસ્વી.

महातमप्पहा. स्त्री० (महातमःप्रभा) સાતમી નરક.

महातीरा. स्त्री० (महातीरा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महादंडय. पु० (महादण्डक) મહાન્ વિસ્તારવાળુ વર્ણન. (૨) પન્નવણાના ત્રીજા પદના સત્તાવીસમા દ્વારનુ નામ.

महादामड्ढि. पु० (महादामार्धिन्) } ઇશાને-
महादामड्ढि. पुं० (महादामर्द्धि) } ન્દ્રની વૃષભ સેનાનો અધિપતિ.

महादुक्कर. त्रि० (महादुष्कर) ઘણુંજ કઠણ; ન થઈ શકે તેવું.

महादुक्ख. न० (महादुःख) અત્યત દુઃખ.

महादुम पु० (महाद्रुम) મોટું વૃક્ષ. (૨) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) વૈરોચનના પાયદળ સેનાનો અધિપતિ.

महादुमसेण. पु० (महाद्रुमसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

महाधणु. पुं० (महाधनुस्) બળદેવના એક પુત્ર.

महानंदियावत्त. पु० (महानन्दितावर्त्त) સ્તનિત કુમારોના લોકપાળનું નામ.

महानलिण. पु० (महानलिन) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महानिज्जर. त्रि० (महानिर्जर) કર્મની ઘણી નિર્જરા કરનાર.

महानिज्जरा. स्त्री० (महानिर्जरा) અત્યત કર્મોનો ક્ષય; ઘણાં કર્મની નિર્જરા.

महानिज्जामय. पु० (महानिर्यामक) શ્રેષ્ઠ કર્ણધાર.

महानिनाद. } त्रि० (महानिनाद) પ્રખ્યાત;
महानिनाय. } પ્રસિદ્ધ.

महानिमित्त. न० (महानिमित्त) અષ્ટાંગ નિમિત્ત શાસ્ત્ર. (૨) મોટું નિમિત્તકારણ.

महानिरय. पु० (महानिरय) વિશાળ નરક-નરકાવાસો.

महानिसीह. न० (महानिशीथ) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર—શાસ્ત્ર.

महानिहि. पु० (महानिधि) ચક્રવર્તીનું મોટુ નિધાન કે જેની નવ જોજનની લબાઇ પહોળાઇ છે અને જેમાં ચક્રવર્તીની સર્વ સંપત્તિનો સમાવેશ થાય છે.

महानीला. स्त्री० (महानीला) મહાનીલા નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महापउम. પુ૦ (महापद्म) મહા હિમવત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૨) પુષ્કલાવતી વિજયની પુંડરિકિણી નગરીનો એ નામનો એક રાજા. (૩) વર્ત્તમાન અવસર્પિણીના નવમા ચક્રવર્તી. (૪) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું પાંચમુ નિધાન કે જેમાં સર્વ જાતના વસ્ત્રોની નિષ્પત્તિ થાય છે. (૫) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમા થનાર પ્રથમ તીર્થંકર. (૬) ગોશાળાના ભાવી અવતારનું નામ. (૭) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૮) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્ર. (૯) વૃક્ષ વિશેષ.

महापउमद्दह. પુ૦ (महापद्मद्रह) મહા હિમવત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

महापउमा. સ્ત્રી૦ (महापद्मा) રાજા શ્રેણિકની એક પુત્રવધૂ.

महापच्चक्खाण. ન૦ (महाप्रत्याख्यान) ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૯ મુ સૂત્ર.

महापज्जवसाण. ન૦ (महापर्यवसान) કર્મનો અત્યંત ક્ષય; કર્મનો સર્વથા છેડો લેવોતે.

महापट्टण. ન૦ (महापत्तन) મોટું શહેર.

महापण्ण. ત્રિ૦ (महाप्रज्ञ) જેની પ્રજ્ઞા ઘણી વિશાળ હોય તે.

महापण्णवणा. સ્ત્રી૦ (महाप्रज्ञापना) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૯ મુ સૂત્ર

महापत्थाण. ન૦ (महाप्रस्थान) મહાન્ પ્રસ્થાન; દીર્ઘયાત્રા.

महापन्न. ત્રિ૦ (महाप्रज्ञ) વિશાળ પ્રજ્ઞા–બુદ્ધિવાળો.

महापभ. ન૦ (महाप्रभ) એક દેવ વિમાન.

महापम्ह. પુ૦ (महापद्म) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની એક વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महापम्हा. સ્ત્રી૦ (महापद्मा) જુઓ " મહાપમ્હ " શબ્દ.

महापरिण्णा. સ્ત્રી૦ (महापरिज्ञा) આચારાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું નવમું અધ્યયન.

महापह. પુ૦ (महापथ) મ્હોટો રસ્તો; રાજમાર્ગ.

महापाण. ન૦ (महाप्राण) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महापायाल. પુ૦ (महापाताल) લવણ સમુદ્રમાંના પાતાલકલશા કે જે એક લાખ જોજનના ઉંડા છે.

महापालि. સ્ત્રી૦ (महापालि) સાગરોપમ પરિમિત ભવ સ્થિતિ.

महापावा સ્ત્રી૦ (महापापा) મહાપાતકી સ્ત્રી.

महापिउ. પુ૦ (महापितृ) બાપના મ્હોટા ભાઇ; ભાઇજી.

महापुंख. ન૦ (महापुङ्ख) પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જેના દેવતાનું આયુષ્ય ૧૨ સાગરોપમ છે.

महापुंड. ન૦ (महापुण्ड्र) પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

महापुंडरीय. પુ૦ (महापुण्डरीक) રૂકિમ પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૨) ન૦ શ્વેત કમળ. (૩) પુ૦ ગ્રહ વિશેષ.

महापुंडरीयद्दह. પુ૦ (महापुण्डरीकद्रह) રૂપી પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

महापुरा. સ્ત્રી૦ (महापुरी) મહાપદ્માવિજયની મુખ્ય નગરી–રાજધાની.

महापुरिस. પું૦ (महापुरुष) મહાત્મા પુરૂષ. (૨) કિંપુરિસ જાતિના વ્યંતર દેવતાના ઇંદ્રનું નામ.

महापोंडरीय. ન૦ (महापौण्डरीक) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) શ્વેત કમળ

महाबल. ત્રિ૦ (महाबल) અત્યંત બળવાન; મહા પરાક્રમી. (૨) પું૦ જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર ૨૩ મા તીર્થંકર. (૩) ભરતની ગાદીએ અતિબળ પછી આવેલ પુરૂષ. (૪) એક કુમાર. (૫) મલ્લિનાથના પૂર્વભવનું નામ. (૬) ભરતક્ષેત્રના ભાવી છઠ્ઠા વાસુદેવ.

महाबाहु. पु० (महाबाहु) આવતી ચોવીસીના ચોથા વાસુદેવ. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહ-ક્ષેત્રના એક વાસુદેવ.

महाभद्द. पु० (महाभद्र) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું એક તપ.

महाभद्दपडिमा. स्त्री० (महाभद्रप्रतिमा) વ્રત વિશેષ; કાઉસગ્ગ ધ્યાનનું એક વ્રત.

महाभद्दा. स्त्री० (महाभद्रा) પૂર્વ આદિ દરેક દિશામાં અકેક અહોરાત્ર કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; ચાર પડિમામાંની ત્રીજી પડિમા.

महाभाग. त्रि० (महाभाग) મ્હોટા ભાગ્યવાળો; લોકપૂજ્ય; શ્રેષ્ઠ.

महाभागा. स्त्री० (महाभागा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તાવતી નદીને મળે છે.

महाभीम पु० (महाभीम) ઉત્તર તરફના રાક્ષસ દેવતાઓનો ઈંદ્ર. (૨) આવતી ચોવીસીના આઠમા પ્રતિવાસુદેવ.

महाभीमसेण. पुं० (महाभीमसेन) એક કુલગરનું નામ.

महाभोया. स्त्री० (महाभोगा) એક મહાનદી.

महामंति. पुं० (महामन्त्रिन्) મુખ્યમંત્રી; વડો પ્રધાન. (૨) હાથી સૈન્યના અધ્યક્ષ.

महामरुता. } **महामरुया.** } स्त्री० (महामरुता) અંતગડ-સૂત્રના સાતમા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महामाउय. त्रि० (महामातृक) ખાનદાન માતાના દીકરા.

महामाउया. स्त्री० (महामातृका) માની મ્હોટી બ્હેન. (૨) મોટીમા.

महामाढर. पु० (महामाढर) ઈશાનેન્દ્રની રથ સેનાનો અધિપતિ.

महामाणस. पुं० (महामानस) ૮૪ લાખ મહાકલ્પોનો એક મહામાનસ; ગોશાળાના મતાનુસાર એક કાળ વિભાગ.

महामोह. पुं० (महामोह) ભારે મોહકર્મ; મહા મોહનીય.

महायस. त्रि० (महायशस्) મહાયશસ્વી. (૨) પુ० અતીત ઉત્સર્પિણીના ચોથા તીર્થંકર.

महारंभ. पुं० (महारम्भ) મોટો આરંભ.

महारह. त्रि० (महारथ) મોટા રથવાળો. (૨) પુ० કૃષ્ણ વાસુદેવ.

महाराय. पुं० (महाराज) મોટો રાજા (૨) લોકપાળ દેવ.

महारिह. त्रि० (महार्ह) કિંમતી.

महारोरुअ. पुं० (महारोरुक) સાતમી નરકનો ચોથો નરકાવાસો.

महालंजर. पु० (महालञ्जर) પાણીનો મોટો ઘડો.

महालय. पुं० न० (महालय) ઉત્સવોનું સ્થાન. (૨) મોટું સ્થાન. (૩) त्रि० મોટા શરીરવાળુ.

महालय. त्रि० (महत्) મોટું; વિશાળ

महालया. स्त्री० } **महालिया.** } (महती) મોટી; વિશાળ.

महालोहिअक्ख. पुं० (महालोहिताक्ष) વૈરોચન ઇંદ્રના પાડા લશ્કરનો અધિપતિ.

महावच्छ. पुं० (महावत्स) પૂર્વ મહાવિદેહની દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી ત્રીજી વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महावच्छा. स्त्री० (महावत्सा) મહાવત્સા નામની એક વિજય.

महावप्प. पु० (महावप्र) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદા મુખવન તરફથી ત્રીજી વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महावप्पा. स्त्री० (महावप्रा) જુઓ “ મહાવપ્પ ” શબ્દ.

महावाउ. पु० (महावायु) ઈશાનેન્દ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

महावाय. पु० (महावात), ઘોરવાયુ; તોફાની પવન.

महाविगइ. स्त्री० (महाविकृति) મધુ, માંસ, મદ્ય, માખણ આદિ વિકારજનક વસ્તુ.

महाविजयपुप्फोत्तरवडिंसय. પું० (महाविजयपुष्पोत्तरावतंसक) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જ્યાં મહાવીરસ્વામી પૂર્વભવમાં દેવતા રૂપે હતા.

महाविजया. સ્ત્રી० (महाविजया) મિષ્ટાન્ન વિશેષ; મીઠાઇની એક જાત.

महाविदेह. પું० (महाविदेह) મહાવિદેહ નામે કર્મભૂમિનું એક ક્ષેત્ર કે જ્યાં સદા ચોથા આરા જેવો અવસ્થિતકાળ છે. (૨) ત્રિ० મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં રહેનાર મનુષ્ય.

महाविदेहवास. પું० (महाविदेहवर्ष) મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

महाविमाण. ન० (महाविमान) મ્હોટું વિમાન. (૨) ચાર લોકપાળના વિમાનોનું નામ.

महावीर. પુ० (महावीर) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી; ચોવીસમા તીર્થંકર. (૨) મોટો શૂરવીર; કષાયાદિ દોષને જીતનાર.

महावीरथुइ. સ્ત્રી० (महावीरस्तुति) મહાવીરની સ્તુતિ જેમા છે એવું સૂયગડાંગ સૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

महावीहि. સ્ત્રી० (महावीथि) મ્હોટો માર્ગ. (૨) મોક્ષ માર્ગ.

महावेयणा. સ્ત્રી० (महावेदना) અતિશય દુઃખ.

महाव्वय. ન० (महाव्रत) જુઓ "મહવ્વય" શબ્દ

महासउणि. સ્ત્રી० (महाशकुनि) એક વિદ્યાધરની સ્ત્રી.

महासग्ग. પું० (महासर्ग) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासड्ढि. ત્રિ० (महाश्रद्धिन्) મોટી શ્રદ્ધાવાળા.

महासयग. પુ० (महाशतक) શ્રી મહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના આઠમા શ્રાવક.

महासामाण. ન० (महासामान) એક દેવ વિમાન.

महासामाणियविमान. ન० (महासामानिकविमान) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासिलाकंटय. પુ० (महाशिलाकण्टक) ચેડા રાજાની સ્હામે કોણિક રાજાના બચાવ માટે ચમરેંદ્ર અને શક્રેંદ્ર તરફથી યોજવામા આવેલ એ નામનો એક સંગ્રામ.

महासीह. પુ० (महासिंह) એક રાજા; છઠ્ઠા વાસુદેવના પિતા.

महासीहनिक्कीलिय. ન० (महासिंहनिःक्रीडित) એ નામનું એક તપ કે જે ચાર પરિપાટીદ્વારા ૭ વર્ષ, બે માસ અને બાર દિવસે પૂર્ણ થાય છે.

महासीहसेण. પુ० (महासिंहसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ૧૨ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

महासुक्क. પુ० (महाशुक्र) સાતમો દેવલોક (૨) સાતમા દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૩) સાતમા દેવલોકમા રહેનાર દેવતા. (૪) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासुक्क. પુ० (महाशुक्र) અતિ ઉજ્વળ સૂર્ય અને ચન્દ્ર.

महासुक्ककप्प. પુ० (महाशुक्रकल्प) સાતમો દેવલોક.

महासुक्कय ત્રિ० (महाशुक्रक) સાતમા દેવલોકના ઇન્દ્ર સંબંધી.

महासुमिण. પુ० } (महास्वप्न) મ્હોટા સ્વપ્ન,
महासुविण. } તીર્થંકર વગેરેની માતા સિંહ વગેરેનાં સ્વપ્નાં જુએ છે તે.

महासुव्वय. પું० (महासुव्रत) એ નામનો એક શ્રાવક.

महासुव्वया. સ્ત્રી० (महासुव्रता) ભગવાન્ નેમિનાથની એક શ્રાવિકા.

महासेय. પું० (महाश्वेत) ઉત્તર તરફના કોહંડ જાતિના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महासेण. पुं० (महासेन) ગત અવસર્પિણીના સાતમા કુલકર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકર. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી ૧૦ મા તીર્થંકર. (૬) ૫૬ હજાર બળવાન્ વીરોના નાયક મહાસેન કુમાર. (૭) ન૦ એક વન.

महासेणकण्ह. पुं० (महासेनकृष्ण) નિરયાવલિકાસૂત્રના દશમા અધ્યયનનુ નામ.

महासेणकण्हा. स्त्री० (महासेनकृष्णा) અંતગડસૂત્રના આઠમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महासेय. पुं० (महाश्वेत) ઉત્તર તરફના કુષ્માંડ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महासोदाम. पुं० (महासौदामन्) વૈરોચન ઇંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો આધપતિ.

महाहरि. पुं० (महाहरि) ૧૦ મા ચક્રવર્તીના પિતા.

महाहिमवंत. पुं० (महाहिमवत्) મહાહિમવંત નામનો હેમવય ક્ષેત્રની સરહદ ઉપરનો વર્ષધર પર્વત.

महाहिमवंतकूड. पुं० (महाहिमवत्कूट) મહા હિમવત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું બીજું કૂટ–શિખર.

महिंद. पुं० (महेन्द्र) સાતમા મુહૂર્તનું નામ. (૨) એક પર્વત. (૩) રોહિણી, જ્યેષ્ઠા આદિ નક્ષત્રમાં થયેલ ઉત્પાત કે જે વર્ષાની શુભ નિશાની છે. (૪) ન૦ છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) પું૦ ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી પંદરમા તીર્થંકર. (૬) ત્રિ૦ ઘણું મોટું.

महिंदकंत. न० (महेन्द्रकान्त) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदज्झय. पुं० (महेन्द्रध्वज) એક હજાર યોજનની ઉંચી ઇંદ્રધ્વજા. (૨) ન૦ પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदुत्तरवडिंसग. न० (महेन्द्रोत्तरावतंसक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिच्छ. त्रि० (महेच्छ) મહત્વાકાંક્ષી.

महिट्ठ त्रि० (   ) છાશ છાંટીને સંસ્કારિત કરેલું.

महित. त्रि० (महित) સ્તુતિ કરેલ. (૨) પૂજન કરેલ.

महित्थ. पुं० (महीस्थ) એક પ્રકારનો ગુચ્છ.

महिम. पुं० (महिमन्) મહોત્સવ, મહિમા.

महिय. त्रि० (मथित) મથન કરેલ; કચરી નાખેલ.

महिय. त्रि० (महित) વિભૂષિત; સુશોભિત. (૨) પૂજિત. (૩) ન૦ બારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પૂજા; સત્કાર.

महिया. स्त्री० (महिका) ઝાકળ; ધુંવર.

महिला. स्त्री० (महिला) સ્ત્રી, નારી.

महिलाथूभ पु० (महिलास्तूप) } કૂવા વગેરેનો કાંઠો.
महिलिया. स्त्री० (महिलिका) }

महिलिया. स्त्री० (महिला) નારી; સ્ત્રી.

महिस. पु० (महिष) પાડો. (૨) બીજા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન. (૩) બારમા તીર્થંકરનું લાંછન.

महिसिअ. त्रि० (माहिषिक) ભેંસ અને પાડાને પાળનાર

महिसी. स्त्री० (महिषी) ભેંસ. (૨) રાણી; પટ્ટરાણી.

महिस्सर. पु० (महेश्वर) એક ઇન્દ્ર; ભૂતવાદિ દેવોનો ઉત્તર દિશાનો ઇન્દ્ર.

मही. स्त्री० (मही) પૃથિવી; ધરતી. (૨) એક નદી.

महीधर. पु० (महीधर) પર્વત; પહાડ.

महीपइ. पुं० (महीपति) મહીપતિ; રાજા.

महीपाल. पुं० (महीपाल) પૃથ્વીનું પાલન કરનાર; રાજા.

महीरुह. पु० (महीरुह) વૃક્ષ; ઝાડ.

महीहर. पु० (महीधर) પર્વત.

महु. न० (मधु) મધ. (૨) મદિરા; દારૂ; શરાબ. (૩) મધુપ્રમેહ; મીઠા પેશાબનો રોગ. (૪) બ્રહ્મદત્ત નામે બારમા ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ. (૫) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૬) ત્રિ૦ મધુર.

महुअरी. स्त्री० (मधुकरी) ભમરી. (૨) ગોચરી.

महुआसव. पुं० (मध्वाश्रव) જેનુ વચન મધની માફક સર્વથા દોષોપશમક અને આલ્હાદજનક હોય તે; લબ્ધિ વિશેષ ધારક.

महुकर. पु० (मधुकर) ભ્રમર; ભમરો.

महुकरी. स्त्री० (मधुकरी) ભમરી.

महुकोसअ. पु० (मधुकोषक) મધનોકોષ; મધપુડો

महुगार. पुं० (मधुकार) ભમરો.

महुगुलिया. स्त्री० (मधुगुटिका) એક જાતની ગોળી.

महुमेरअ. पु० (मधुमेरक) મદિરા વિશેષ.

महुमेहण. न० (मधुमेहन) મધુ પ્રમેહ નામનો રોગ.

महुमेहणि. त्रि० (मधुमेहनिन्) } મધના
महुमेहि. पु० (मधुमेहिन्) } જેવા મીઠા પેસાબવાળો—મધુપ્રમેહનો રોગી.

महुयर. पु० (मधुकर) ભમરો.

महुयरविति. स्त्री० (मधुकरवृत्ति) મધુકર વૃત્તિ; સાધુએ ભમરાની માફક નિર્દોષ વૃત્તિએ આહાર લેવો તે.

महुर. त्रि० (मधुर) મીઠું; સ્વાદવાળું. (૨) કર્ણપ્રિય. (૩) પું૦ ગાયનનો એક ગુણ; કોયલની પેઠે મધુર સ્વરે ગાવું તે. (૪) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૫) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર.

महुरतण. न० (मधुरतृण) શતપુષ્પાનું વૃક્ષ; પર્વગ વનસ્પતિની એક જાત.

महुररसा. स्त्री० (मधुररसा) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત; મધુપર્ણિકા; ગડુચી.

महुरस्सरा. स्त्री० (मधुरस्वरा) દ્વીપકુમાર દેવતાની ઘંટા.

महुरा. स्त्री० } (मथुरा) મથુરા નગરી.
महुरी. स्त्री० }

महुसिंगी. स्त्री० (मधुशृङ्गी) એ નામનું એક કંદ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

महुसित्थ. पु० (मधुसिक्थ) મીણ. (૨) માત્ર પગનાં તળીયાં ભીનાં થાય તેટલો કાદવ.

महुस्सव } पु० (महोत्सव) મહાન્ ઉત્સવ;
महूसव } જલસો; મેલાવડો.

महेसक्ख. पुं० (महेशाख्य) મહેશ્વર; સ્વામી; મહાન્ ઐશ્વર્યવાન્.

महेसर. पुं० (महेश्वर) ઉત્તર તરફના ભૂતવાદી જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महेसरदत्त. पु० (महेश्वरदत्त) એક પુરોહિત.

महेसि. पु० (महर्षि)) મોટા ઋષિ; મહા મુનિ. (૨) તીર્થંકર.

महेस्सर पु० (महेश्वर) ઉત્તર તરફના ભૂતવાદિ જાતના વ્યંતર દેવતાઓનો ઇંદ્ર.

महेस्सरदत्त. पुं० (महेश्वरदत्त) એ નામનો એક માણસ.

महेस्सरी. स्त्री० (माहेश्वरी) વિન્ધ્યાચળ પાસેની એક નગરી.

महोरग. पु० (महोरग) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) એક પ્રકારનો સર્પ.

महोरगकंठ. पुं० (महोरगकण्ठ) રત્નની એક જાત.

महोरगपविभत्ति. पुं० (महोरगप्रविभक्ति) મહાસર્પની વિશેષ રચનાયુક્ત એક નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

महोरगी. स्त्री० (महोरगी) મોટી સર્પિણી; નાગણી.

मा. अ० (मा) નિષેધાર્થક અવ્યય; નહીં.

माइ. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની; મા.

माइ. त्रि० (मायिन्) માયાવી; કપટી; લુચ્ચો.

माइट्ठाण. न० (मातृस्थान) માયા, કપટ.

माइय. त्रि० (मायिक) રીંછના વાળવાળું. (૨) માયાવી; કપટી.

माइय. त्रि० (मात्रिक) પ્રમાણપૂર્વક; હદમાં રહેલ; માનોપેત.

माइय. त्रि० ( ) જેમાં મોર-મજરી આવેલ હોય તે. (૨) વધારે વાળવાળું.

माइल्ल. त्रि० (मायिन्) કપટી; માયાવી.

माइवाह. पुं० स्त्री० (मातृवाह) લાકડામાં રહેનાર ઘૂણો, ઉધાઇ વગેરે.

माउ. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની; મા.

माउअ. पु० न० (मातृक) અકાર આદિ છેંતાળીશ અક્ષર.

माउगापय. न० (मातृकापद) સિદ્ધ શ્રેણિઆ અને મણુસ્સ સેણિઆ પરિકર્મનો પ્રથમ ભેદ.

माउग्गाम. पु० (मातृग्राम) સ્ત્રી વર્ગ.

माउया. स्त्री० (मातृका) માતા; મા; જનની. (૨) મૂછ-થોભા-દાતરા. (૩) માતૃકાપદ; મૂળાક્ષર. (૪) સખી; સાહેલી.

माउयापद. न० (मातृकापद) મૂળાક્ષર; અકારથી હકાર સુધી. (૨) સિધ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો એક ભેદ.

माउल. पु० (मातुल) માતાનો ભાઇ; મામો.

माउलिंग. पु० (मातुलिङ्ग) બીજોરાનું વૃક્ષ. (૨) न० બીજોરૂં. (૩) ખરબૂજ; કાલિગું; તરબૂચ.

माउलिंगी. स्त्री० (मातुलिङ्गिका) બીજોરાનો ગુચ્છો.

माउस्सिया. स्त्री० (मातृष्वसृ) માતાની બ્હેન; માસી.

माउस्सियापति. पु० (मातृष्वसृपति) માસીનો પતિ; માસો.

माकंदियपुत्त पु० (माकन्दिकपुत्र) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્ય.

मागंदि. न० (माकन्दिन्) માકદીના પુત્ર જિનરક્ષ અને જિનપાળકના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું નવમુ અધ્યયન.

मागंदियदारय. पु० (माकन्दिकदारक) માકંદિકના પુત્ર જિનરક્ષ અને જિનપાળ.

मागध. पुं० (मागध) લવણ સમુદ્રમાં રહેલુ તીર્થ વિશેષ.

मागह. त्रि० (मागध) મગધ દેશમાં રહેનાર. (૨) पु० શ્રીમંતાની સ્તુતિ કરનારા ભાટ ચારણ વિગેરે. (૩) न० સમુદ્ર અને ગગા નદીના સંગમને ઠેકાણે આવેલુ માગધ નામે એક તીર્થ.

मागहअ. त्रि० (मागधक) મગધદેશ સબંધી; મગધ દેશનુ.

मागहतित्थ. न० (मागधतीर्थ) ગંગા નદીને લવણ સમુદ્રના સંગમ વિભાગમાં આવેલું એક તીર્થ.

मागहतित्थकुमार. पु० (मागधतीर्थकुमार) માગધ નામના તીર્થનો અધિપતિ દેવતા.

मागहपत्थ. पुं० (मागधप्रस्थ) મગધદેશ પ્રસિદ્ધ પાથો; ધાન્ય માપ વિશેષ.

मागहिय. त्रि० (मागधिक) મગધ દેશનું; મગધ દેશ સબંધી.

मागहिया. स्त्री० (मागधिका) મગધ દેશની ભાષા. (૨) મગધ દેશની ગાથા બનાવવાની અને જાણવાની કળા.

माघवई. स्त्री० (माघवती) આઠ કૃષ્ણરાજીમાંની એક. (૨) સાતમી નરકનું નામ.

माघवती. स्त्री० (माघवती) સાતમી નરકનું નામ.

माडंबिय. पुं० (माडम्बिक) જેની આસપાસ નજીકમાં નગરાદિ નથી તે મડંબ અને

તેનો અધિપતિ માડમ્બિક. (૨) મંડપની વ્યવસ્થા કરનાર-શેઠ. (૩) માંડવીઓ: ચુંગીવાળો; જકાત લેનાર.

माढर. પું० (माठर) સંભૂતવિજયના ગોત્રનું નામ. (૨) માઠરશાસ્ત્ર; સોળતત્ત્વ સ્થાપક ન્યાયશાસ્ત્ર. (૩) શક્રેન્દ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ.

माढरी. સ્ત્રી० (माठरी) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

माढी. સ્ત્રી० (माढी) કવચ; બખ્તર.

माण. પુ० ન० (मान) ધાન્યાદિને માપવાનું સાધન-પાલી, માપ વગેરે. (૨) શરીરનુ શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણ; પાણીથી ભરેલ કુંડમાં માણસને બેસાડતાં એક દ્રોણ પાણી બહાર નીકળે તો તે પુરૂષ માનોપેત કહેવાય. (૩) આદર; સત્કાર; પૂજા. (૪) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણ કે જેનાથી વસ્તુનું જ્ઞાન થઇ શકે. (૫) સંખ્યારૂપ પરિમાણ. (૬) અહંકાર; અભિમાન; ગર્વ. (૭) અહંકાર કરી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો આઠમો દોષ

माणकसाइ. ત્રિ० (मानकषायिन्) અહંકાર રૂપી કષાયવાળુ.

माणकसाय. પુ० (मानकषाय) અહંકાર રૂપ કષાય.

माणण. ન० (मानन) સત્કાર. પૂજા. આદરમાન.

माणणिज्ज. ત્રિ० (माननीय) માનવા યોગ્ય.

माणपिंड. પુ० (मानपिण्ड) કોઇ સાધુ અભિમાન કરી અમુક ઇચ્છિત આહાર લઈ આવે તે માનપિંડ; ઉપાયણાનો આઠમો દોષ.

माणव. પુ० (मानव) મનુષ્ય. (૨) જીવનુ એક નામ. (૩) ભગવાન્ મહાવીરનો એક ગણ.

माणवइया. સ્ત્રી० (मानवती) એ નામની એક નગરી.

माणवग. પુ० (माणवक) એ નામનો ગ્રહ. (૨) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક કે જેમાં હથીઆર વગેરે યુદ્ધની સામગ્રી તથા સોનું, રૂપુ, મણિ, મોતી વગેરે સંપત્તિનો સંગ્રહ અને તેની ઉત્પત્તિની હકીકત હોય છે. (૩) સૌધર્મ દેવલોકનો એક ચૈત્ય સ્તંભ.

माणवगण. પું० (मानवगण) એ નામનો મહાવીર સ્વામીનો એક ગણ

माणवत्तिय. પુ० (मानप्रत्ययिक) જાતિ કુળ આદિના મદથી લાગતી ક્રિયા; નવમુ ક્રિયાસ્થાનક.

माणवय. પુ० (माणवक) ૪૬ મા ગ્રહનુ નામ. (૨) એક શાશ્વત અને દિવ્ય ચૈત્ય સ્તંભનુ નામ. (૩) બાળક.

माणवयचेइय. પુ० (माणवकचैत्य) સુધર્મા સભામાંનો એક સ્તંભ કે જેમાં અર્હંતની દાઢા રહે છે.

माणवी. સ્ત્રી० (मानवी) મનુષ્યણી; સ્ત્રી.

माणस. ન० (मानस) મન. (૨) ત્રિ० મનમા ઉત્પન્ન થતું; મન સંબંધી. (૩) પું० માન સરોવર.

माणसिय. ત્રિ० (मानसिक) મન સંબધી; માનસિક.

माणावाइ. ત્રિ० (मानवादिन्) અહંકારી.

माणि. ત્રિ० (मानिन्) અભિમાની. (૨) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનુ ચોથું કૂટ.

माणिक्क. ન० (माणिक्य) ઝવાહીર; માણેક.

माणिभद्द. પુ० (माणिभद्र) ઇક્ષુ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) પુષ્પિકાસૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન. (૩) મિથિલા નગરીની બહારનું એક ચૈત્ય-ઉદ્યાન. (૪) ઉત્તર તરફના યક્ષ જાતિના વ્યંતર દેવતાઓનો ઇન્દ્ર.

माणिभद्दकूड. પું० (माणिभद्रकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

माणिय. त्रि० (मानित) માન આપેલ; સ્વાગતાદિ સત્કાર કરેલ.

माणिल्ल. त्रि० (मानिन्) અહંકારી.

माणुम्माण. पुं० (मानोन्मान) માપ અને તોલ.

माणुम्माणिय. न० (मानोन्मानिक) માન ઉન્માન કરવાનું સ્થાન.

माणुम्माणियट्ठाण. न० (मानोन्मानिकस्थान) તોલ માપનુ સ્થાન. (૨) ઘોડા દોડાવવાની જગા.

माणुस. त्रि० (मानुष) મનુષ્ય સમ્બંધી.

माणुसुत्तर. पुं० (मानुषोत्तर) માનુષોત્તર પર્વત કે જે પુષ્કરાર્દ્ધને ફરતો છે અને અઢીદ્વીપની સીમા જણાવે છે (૨) न० એ નામનું એક વિમાન.

माणुसोत्तर. पुं० (मानुषोत्तर) એ નામનું બીજા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૨) માનુષોત્તર નામે અઢીદ્વીપને ફરતો પર્વત.

माणुस्स. त्रि० (मानुष्य) મનુષ્યસમ્બન્ધી.

मातंग. पुं० (मातङ्ग) હાથી. (૨) ચંડાળ.

माता. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની.

मातुलिंग. न० (मातुलिङ्ग) બીજોરાનુ વૃક્ષ.

मान. त्रि० (मान्य) માનનીય.

मान. पुं० (मान) ગર્વ; અભિમાન.

मानवत्तिअ. पुं० (मानप्रत्यय) અભિમાન વડે અન્યને હણવુ તે; નવમુ ક્રિયાસ્થાનક.

मानि. त्रि० (मानिन्) માનવાળું.

मामअ. त्रि० (मामक) મારૂ મારૂ કરનાર; મમતાવાળો.

मामग. त्रि० (मामक) મારૂ, મત્સબંધી. (૨) સાધુને પોતાને ઘેર આવવાની મનાઇ કરનાર. (૩) पुं० મામો; માતાનો ભાઈ. (૪) त्रि० મમતાવાળો.

मामाय. त्रि० (मामाक) 'મા' 'મા' બોલનાર; નિવારક.

मामिया. } **मामी.** } स्त्री० ( ) મામી; માની સ્ત્રી.

माय. त्रि० (मात) સમાઈ ગયેલ.

माय. न० (मात्र) સફળતા; સંપૂર્ણતા. (૨) અવધારણ.

मायंग. पुं० (मातङ्ग) સાતમા તીર્થંકર સુપાર્શ્વનાથજીના યક્ષનું નામ. (૨) શ્રી મહાવીર પ્રભુના યક્ષનું નામ.

मायंजण. पुं० (मात्राञ्जन) રમણીયવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

मायंड. पुं० (मार्तण्ड) સૂર્ય.

मायंदि. पुं० (माकन्दिन्) ચંપા નગરીનો માકંદી નામનો સાર્થવાહ.

मायंदिय. पुं० (माकन्दिक) માકન્દિક પુત્ર નામના એક જૈન મુનિ

मायण्ण. } **मायन्न.** } त्रि० (मात्राज्ञ) આહારાદિની માત્રાને-પરિમાણને જાણનાર.

मायरा } **माया.** } स्त्री० (मातृ) મા. માતા.

माया. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ; મર્યાદા; પ્રમાણ. (૨) થોડું; અલ્પ.

माया. स्त्री० (माया) કપટ; છળ; લુચ્ચાઇ. (૨) જગદંબા; બીજાના મતમાં મનાયેલી સસાર ઉત્પન્ન કરનાર શક્તિ. (૩) માયા કપટ કરી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો ૧૪ મો દોષ.

मायाकसाइ. त्रि० (मायाकषायिन्) માયારૂપ કષાયવાળો.

मायामोस. पुं० न० } **मायामोसा.** स्त्री० } (मायामृषा) કપટ સહિત જુઠ; ૧૭ મુ પાપસ્થાનક.

मायावत्तिय. पुं० (मायाप्रत्यय) } **मायावत्तिया.** स्त्री० (मायाप्रत्यया) } અગીયારમુ ક્રિયાસ્થાનક, માયા કપટથી લાગતી ક્રિયા.

मायावि. त्रि० (मायाविन्) માયાવી; કપટી.

मायाविति. स्त्री (मायावृत्ति) ચિંતવવું કંઈ, બોલવું કંઈ અને કરવું કંઈ તે; ૧૧ મુ ક્રિયાસ્થાનક

मायासल्ल. न० (मायाशल्य) માયારૂપી શલ્ય; ત્રણ શલ્યમાંનું એક.

मायि. त्रि० (मायिन्) માયાવી, કપટી.

मायिमिच्छदिट्ठि. त्रि० (मायिमिथ्यादृष्टि) કપટસહિત મિથ્યાદષ્ટિવાળો.

मार. पु० (मार) મૃત્યુ; મરણ; નાશ. (૨) કામદેવ; મદન. (૩) સંસાર. (૪) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (૫) મણિનું એક લક્ષણ. (૬) યમ. (૭) त्रि० મારનાર.

मारअ. त्रि० } (मारक) મારનાર; ઘાતકી.
मारग

मारण. न० (मारण) મારવું; નાશ કરવો.

मारणंतिय. त्रि० (मारणान्तिक) મરણના અન્તમાં થતું; મૃત્યુ વખતે કરવામાં આવતું. (૨) पु० મરણસમયનું દુઃખ. (૩) મૃત્યુ વખતે જીવના પ્રદેશ શરીર બહાર નીકળે તે; સાત સમુદ્ઘાતમાંની ત્રીજી મારણાંતિક સમુદ્ઘાત.

मारणंतियकम्म. न० (मारणान्तिककर्मन्) મરણને છેડે વેદાતાં ભવોપગ્રાહિ કર્મ.

मारणंतियसमुग्घाय. पु० (मारणान्तिकसमुद्घात) મરણ પ્રસગે જીવ પ્રદેશનું શરીરથી બહાર નીકળવું અને આયુષ્ય કર્મનું નિર્જરવું તે.

मारणय. त्रि० (मारणक) મારનાર; હિંસક.

मारणया. } स्त्री० (मारणा) માર મારવો તે.
मारणा.

मारा. स्त्री० (मारा) પ્રાણીવધનું સ્થાન.

मारापविभत्ति. स्त्री० (माराप्रविभक्ति) મારા જળચર વિશેષની રચના યુક્ત નાટકવિધિ; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

मारि. स्त्री० (मारि) મહામારી; મરકી; પ્લેગ.

मारिणी. स्त्री० (मारिणी) એ નામનો ગુચ્છ; વનસ્પતિની એક જાત.

मारी. स्त्री० (मारी) મહામારી; પ્લેગ; મરકી.

मारुय. पुं० (मारुत) પવન; હવા. (૨) સંવર્તક નામનો વાયરો.

माल. पु० (माल) માળ; મેડી; મજલો. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) માંચી; આસન વિશેષ.

मालई. स्त्री० (मालती) માલતી; પુષ્પલતા.

मालंकार. पु० (मालङ्कार) વૈરોચન ઇંદ્રના હાથી સૈન્યનો અધિપતિ.

मालग. पुं० (मालक) પ્રાસાદ વિશેષ.

मालणिया. स्त्री० (मालनीया) કિરણ.

मालमउड. न० (मालामुकुट) માળા સહિત મુગટ.

मालव. पुं० (मालव) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

मालवअ. त्रि० (मालवज) માલવ દેશમાં જન્મેલ મનુષ્ય.

मालवंत. पुं० (माल्यवत्) માલ્યવત નામે એક પર્વત. (૨) હિરણ્યવય ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમાંનો વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત. (૩) મેરૂ પર્વતને વાયુ ખુણે આવેલ માલવંત નામનો એક વખારા પર્વત. (૪) ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રમાંનો એક દ્રહ કે જેની બે બાજુએ ૨૦ કંચન પર્વત છે.

मालवंतकूड. पु० (माल्यवत्कूट) માલ્યવન્ત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ.

मालवंतपरियाग. } पुं० (माल्यवत्पर्याय) એ નામનો એક પર્વત.
मालवंतपरियाय.

मालविणी. स्त्री० (मालविनी) લિપિ વિશેષ.

माला. स्त्री० (माला) ફૂલ વગેરેની માળા. (૨) પંક્તિ, હાર. (૩) સમૂહ. (૪) નહાણ ઉપરનો માળ–મજલો.

मालाकारिया. स्त्री० (मालाकारिका) માળા બનાવનાર; માળણ.

मालागार. पुं० (मालाकार) માળા બનાવનાર; માળી.

मालि. पुं० (मालिन्) એક પ્રકારનો સર્પ; ફેણ વગરનો સર્પ. (૨) શ્રેણિ; પંક્તિ. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ. (૪) માળવીનું વૃક્ષ કે જેની નીચે નવમા તીર્થંકરને જ્ઞાન ઉપજ્યું.

मालिघर. न० (मालिगृह) માળિઘર; મંડપ વિશેષ.

मालिज्ज. न० (मालीय) એક જૈન મુનિ કુળ.

मालिणी. स्त्री० (मालिनी) શોભિતી.

मालिय. त्रि० (मालिक) મેડાવાળું ઘર. (૨) તૃણ વિશેષ.

मालिय. त्रि० (मालित) ધારણ કરેલ.

मालिया. स्त्री० (मालिका) પગનું આભરણ; અંગુઠીયાં (૨) માળા.

मालुगा स्त्री० (मालुका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

मालुय. पु० (मालुक) એક ઠળીયાવાળા વૃક્ષની એક જાત.

मालुया. स्त्री० (मालुका) વેલડી; લતા. (૨) એક જાતની લતા. (૩) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

मालोहड. त्रि० (मालावहृत) માળ ઉપરથી આણેલું. (૨) પું૦ ગૃહસ્થ માળ ઉપરથી કોઇ ચીજ ઉતારી આણી સાધુને વ્હોરાવે તે; આહારનો એક દોષ; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો તેરમો દોષ.

मास. पुं० (मास) મહિનો. (૨) સોનારૂપાને માપવાનું સાધન; માસો; પાંચરતિ પરિમિત એક વજન. (૩) પર્વગજાતિનું વૃક્ષ. (૪) સમય; કાળ.

मास. पु० (माष) અડદ; એક પ્રકારનું ધાન્ય. (૨) અનાર્યદેશ વિશેષ.

मासंमासेणं. अ० (मासंमासेन) મહિનો મહિનો; મહિના ઉપર મહિનો.

मासकप्प. पुं० (मासकल्प) શેષકાળ; સાધુએ ચોમાસા સિવાય એક ગામમાં એક માસ ઉપરાંત ન રહેવું એવો નિયમ.

मासक्खमण. न० (मासक्षमण) એક માસનું તપ; એક મહિનાના ઉપવાસ કરવા તે.

मासतुस. पुं० (माषतुष) માષતુષ નામના એક મુનિ.

मासद्ध. पु० न० (मासार्द्ध) માસનો અર્ધ ભાગ; ૧૫ દિવસ. (૨) પખવાડીઆના ઉપવાસ કરવા તે.

मासपरणी. स्त्री० (मासपर्णी) એક પ્રકારની સાધારણ વનસ્પતિ; માષાણી.

मासपरिवट्टा. स्त्री० (मासपरिवृत्ता) ભંગ દેશની રાજધાની.

मासपूरिया. स्त्री० (मासपूरिका) એક જૈન મુનિની શાખા.

मासाण न० ( ) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો સાતમો ભેદ.

मासावल्ली. स्त्री० (मासावल्ली) એક પ્રકારની વેલ.

मासिय. त्रि० (मासिक) એક માસ સંબંધી; મહિનાનું.

मासियभत्त. पु० न० (मासिकभक्त) મહિનાના ઉપવાસ કરવા તે.

मासिया. स्त्री० (मासिकी) ભિક્ખુ-સાધુની બાર પડિમામાંની પહેલી પડિમા; જેમાં એક માસ સુધી એક દાત અન્ન અને એક દાત પાણી ઉપરાંત વધારે આહાર લેવાય નહીં. (૨) એક માસની સંલેખણા-સંથારો.

माह. पुं० (माघ) માઘ મહિનો.

माहण. पुं० (ब्राह्मण) બ્રાહ્મણ. (૨) કોઇને પણ ન હણો એવો ઉપદેશ કરનાર સાધુ. (૩) ન હણો એ ઉપદેશને અનુસરનાર શ્રાવક. (૪) વિપાકસૂત્રનું એ નામનું પાંચમું અધ્યયન. (૫) ત્રિ૦ અહિંસક.

माहणकुंड. न० (ब्राह्मणकुंड) બ્રાહ્મણકુંડ.

माहणकुंड. न० (ब्राह्मणकुंड) બ્રાહ્મણકુંડ નામનું એક નગર.

माहणकुंडगाम. पुं० (ब्राह्मणकुण्डग्राम) એ નામનું એક નગર.

माहणकुंडपुर. न० (ब्राह्मणकुण्डपुर) બ્રાહ્મણની વસ્તીનું એક શહેર કે જેમાં મહાવીર સ્વામીના પ્રથમ પિતા ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ અને દેવાનંદા બ્રાહ્મણી રહેતા હતા.

माहणी स्त्री० (ब्राह्मणी) બ્રાહ્મણની સ્ત્રી.

माहप्प. पुं० न० (माहात्म्य) માહાત્મ્ય; પ્રભાવ; મહિમા.

माहल. पुं० (माहल) ચોઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

माहिंद. पुं० (माहेन्द्र) ચોથા દેવલોકનું નામ. (૨) ચોથા દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૩) ચોથા દેવલોકના દેવતા. (૪) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના સાતમા મુહૂર્તનું નામ. (૫) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) ૧૪ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૭) સાતમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

माहिंदकप्प. पुं० (माहेन्द्रकल्प) ચોથા દેવલોકનું નામ.

माही. स्त्री० (माघी) માઘ માસની પૂર્ણિમા.

माहुर. त्रि० (माथुर) મથુરા નગરીમાં ઉત્પન્ન થયેલ; મથુરાનું.

माहुर. न० (माधुर) મેવો. (૨) त्रि० મધુર રસવાળું.

माहेसरी. स्त्री० (माहेश्वरी) એક પ્રકારની લિપિ.

मिउ. स्त्री० (मृद) માટી; ધળ.

मिउ. त्रि० (मृदु) કોમળ; સુંવાળું.

मिउकालुणिया. स्त्री० (मृदुकारुणिका) કોમળ તથા દયા ઉપજે એવી કથા; ઇષ્ટ જનનો શોક.

मिंजा. स्त्री० (मिञ्जा) મીંજ; અંદરનું સત્વ. (૨) બીજ. (૩) શરીરની અંદરનો અવયવ.

मिंजिया. स्त्री० (मिञ्जिका) પદાર્થની અંદરનો ભાગ.

मिंठ. पुं० ( ) હાથીનો માવત. (૨) त्रि० માઠું; અનિષ્ટ.

मिंढ. पुं० (मेढ्र) મેંઢો; ઘેટો.

मिंढमुह पुं० (मेढ्रकमुख) એ નામનો એક અનાર્યદેશ.

मिंढविसाणा. स्त्री० (मेढ्रविषाणा) મેંઢાના શીંગડા જેવી શિંગવાળી વનસ્પતિ; આવળ.

मिंढियगाम. पुं० (मेण्ढिकग्राम) એ નામનું એક નગર જ્યાં રેવતી ગાથાપતણી વસતી હતી

मिग. पुं० (मृग) હરિણ; મૃગ. (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન.

मिगचारिया. स्त्री० (मृगचर्या) હરિણની માફક વનના એકાન્ત પ્રદેશમાં નિરૂપાધિકપણે ભવિષ્યની ચિંતા કર્યા વિના રહેવું તે.

मिगतण्हा. स्त्री० (मृगतृष्णा) ઉનાળામાં ખારભૂમિમાં દૂરથી પાણી જેવું દેખાય તે.

मिगलुद्धय. पुं० (मृगलुब्धक) મૃગના માંસનું ભક્ષણ કરનાર તાપસ; તાપસનો એક વર્ગ.

मिगवइ. पुं० (मृगपति) સિંહ.

मिगवण. न० (मृगवन) પરદેશી રાજાની સેયવિયા નગરી ।। ઇશાનખુણાનું એક વન.

मिगवालुंकी. स्त्री० (मृगवालुङ्की) કડવા ફળવાળી એક વનસ્પતિ.

मिगव्व. न० (मृगव्य) શિકાર.

मिगसिर. न० (मृगशिरस्) એ નામનું નક્ષત્ર.

मिगसीस. न० (मृगशीर्ष) હરણનું મસ્તક.

मिगाली. स्त्री० (मृगाली) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

मिगावई. } **मिगावती.** } स्त्री० (मृगावती) કોશામ્બી નગરીના રાજાની પટ્ટરાણીનું નામ.

मिगाहिव. पुं० (मृगाधिप) સિંહ.

मिगी. स्त्री० (मृगी) મૃગલી; હરણી. (૨) એક પ્રકારની વિદ્યા.

मिच्छ. पुं० (म्लेच्छ) અનાર્ય; ભિલ્લ; મ્લેચ્છ.

मिच्छ. त्रि० (मिथ्या) મિથ્યાત્વી; મિથ્યાદૃષ્ટિ; સત્યપર વિશ્વાસ નહિ રાખનાર. (૨) મિથ્યાત્વ; વિપરીત માન્યતા. (૩) મિથ્યાત્વ નામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ. (૪) મિથ્યાત્વ નામે પ્રથમ ગુણસ્થાન. (૫) न० અસત્ય વચન.

मिच्छकार. पु० (मिथ्याकार) સાધુને કંઇ પણ દોષ લાગે ત્યારે મિચ્છામિદુક્કડં લેવું તે; સામાચારીનો સાતમો પ્રકાર.

मिच्छजाइ. स्त्री० (मिथ्याजाति) અનાર્યજાતિ.

मिच्छत्त. न० (मिथ्यात्व) મિથ્યાત્વ મોહનીયના ઉદયથી વિપરીત શ્રદ્ધા-માન્યતા થાય તે. (૨) વિનાશિપણું; ખોટાપણું. (૩) સત્ય ધર્મનો અવિશ્વાસ.

मिच्छत्तकिरिया. स्त्री० (मिथ्यात्वक्रिया) વિપરીત શ્રદ્ધાનરૂપ જીવ વ્યાપાર; મિથ્યાત્વથી લાગતી ક્રિયા-કર્મબંધ.

मिच्छत्तमोहणिय. न० (मिथ्यात्वमोहनीय) દર્શન મોહનીયની એક પ્રકૃતિ કે જે ચોઠાણીયા રસવાળી અશુદ્ધ દલિયારૂપ હોય છે.

मिच्छत्तवेयग. त्रि० (मिथ्यात्ववेदक) મિથ્યાત્વ વેદનાર; મિથ્યાદૃષ્ટિ.

मिच्छदंसण. न० (मिथ्यादर्शन) મિથ્યાત્વ દર્શન; અસન્માન્યતા.

मिच्छदिट्ठि. त्रि० (मिथ्यादृष्टि) મિથ્યાદૃષ્ટિ; ખોટી માન્યતાવાળો

मिच्छप्पिय. न० (म्लेच्छप्रिय) લસણ.

मिच्छा. अ० (मिथ्या) અસત્ય; ખોટું. (૨) વિપરીત. (૩) નિષ્ફળ. (૪) મિથ્યાત્વ; વિપરીત શ્રદ્ધાન.

मिच्छाकार. पु० (मिथ्याकार) મિચ્છામિ દુક્કડં લેવું તે.

मिच्छादंड. पु० (मिथ्यादण्ड) નિષ્પ્રયોજન આત્મા દંડાય તે.

मिच्छादंसण न० (मिथ्यादर्शन) અતત્ત્વમાં તત્ત્વનું જ્ઞાન; વિપરીત બુદ્ધિ.

मिच्छादंसणवत्तिया. स्त्री० (मिथ्यादर्शनप्रत्यया) અસત્ય દર્શન સેવવાથી કર્મબંધ થાય તે.

मिच्छादंसणसल्ल. न० (मिथ्यादर्शनशल्य) વારંવાર મિથ્યા દર્શનથી અન્તઃકરણમાં શલ્ય સમાન દુઃખ દે તે; ૧૮ મું પાપ સ્થાનક.

मिच्छादिट्ठि. त्रि० (मिथ्यादृष्टि) મિથ્યાદૃષ્ટિ; વિપરીત દૃષ્ટિવાળો; મિથ્યાત્વી.

मिच्छादिट्ठिय. त्रि० (मिथ्यादृष्टिक) જેની દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ યુક્ત હોય તે.

मिच्छाणाण. न० (मिथ्याज्ञान) અસત્યજ્ઞાન; અજ્ઞાન.

मिच्छासुय. न० (मिथ्याश्रुत) અસત્ય શાસ્ત્ર; મિથ્યાદૃષ્ટિ પ્રણીત શાસ્ત્ર.

मित. त्रि० (मित) પ્રમાણપૂર્વક થયેલું હોય તે; પરિમિત; મર્યાદિત.

मित. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ.

मितपिंड. पुं० (मृतपिण्ड) મૃતકની પાછળ ત્રીજે કે નવમે દિવસે શ્મશાનમાં પિંડ અર્પણ કરવામાં આવે તે.

मितवाइ. त्रि० (मितवादिन्) જીવ અંગુઠાના પર્વ સમાન છે એવા મતવાળો.

मित्त. पुं० न० (मित्र) મિત્ર; દોસ્ત. (૨) અનુરાધા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) નવ નિધાનમાંનું એક. (૪) ત્રીજા મુહૂર્તનું નામ.

मित्तकेसी. स्त्री० (मित्रकेशी) રૂચક પર્વતપર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

मित्तगा. स्त्री० (मित्रका) બલીંદ્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહિષી.

मित्तणंदि. पुं० (मित्रनन्दिन्) એક રાજાનું નામ.

मित्तदाम. पुं० मित्रदामन्) ગઇ ઉત્સર્પિણી કાળના પ્રથમ કુલકરનું નામ.

मित्तदोसवत्तिय. न० (मित्रदोषप्रत्ययिक) મિત્રાદિ સંબધી જનનો થોડો અપરાધ થતાં તેને ભારે શિક્ષા કરવાથી લાગતી ક્રિયા; દશમું ક્રિયાસ્થાનક.

मित्तणिहि. पु (मित्रनिधि) મિત્ર નામે નિધાન.

मित्तवाहण. पुं० (मित्रवाहन) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ કુલકરનું નામ.

मित्तसिरी. पुं० (मित्रश्री) એ નામનો એક શ્રાવક.

मित्ता. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ.

मित्तिज्ज. न० (मैत्रेय) વત્સગોત્રની શાખા (૨) ત્રિ૦ તે શાખામાં જન્મેલ.

मित्ती. स्त्री० (मैत्री) મિત્રતા; દોસ્તી.

मित्तुर. त्रि० (मेदुर) સ્નિગ્ધ; ચીકણું. (૨) કોમળ; લિસ્સું.

मिप्पिंड. पुं० (मृत्पिण्ड) માટીનો પીંડો.

मिम्मय. त्रि० (मृन्मय) માટીનું.

मिय. पु० (मृग) હરિણ; મૃગલો (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) શરીરે કૃશ અને બીકણ મૃગ જાતનો હાથી. (૪) પામર; અજ્ઞ; પશુ.

मिय. त्रि० (मृत) મરેલ.

मिय. त्रि० (मित) પરિમિત; મર્યાદિત; માનોપેત; નિયમિત.

मियंक. पुं० (मृगाङ्क) મૃગના ચિન્હવાળું ચંદ્રનું વિમાન.

मियग. त्रि० (मृतक) મરેલું; જીવરહિત થયેલ.

मियगंध. त्रि० (मृगगन्ध) મૃગમદ-કસ્તુરી જેવી ગંધવાળુ. (૨) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યોની એક જાત.

मियग्गाम. पु० (मृगग्राम) એ નામનું એક ગામ.

मियचक्क. न० (मृगचक्र) જંગલના પ્રાણીઓ ગામમા-વસતિમાં આવે તેનું ફળ જાણવાની વિદ્યા

मियलोमिय. न० (मृगलोमिक) મૃગના વાળનું બનાવેલ સૂત્ર.

मियवण. न० (मृगवन) વીતીભય નગરીની બહાર ઇશાન ખુણામાં આવેલ એ નામનું એક ઉદ્યાન.

मियवाइ. त्रि० (मितवादिन्) આત્મા આદિ પદાર્થોને પરિમિત માનનાર.

मियवाहण. पु० (मृगवाहन) આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ કુલકર.

मियवीहि. स्त्री० (मृगवीथि) શુક્ર ગ્રહની એક પ્રકારની ગતિ.

मियसिर. न० (मृगशिरस्) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

मिया. स्त्री० (मृगा) બલભદ્ર રાજાની રાણી; મૃગાપુત્રની માતા. (૨) એક રાજાની રાણી; મૃગાલોઢીઆની મા.

मियाउत्त. पुं० (मृगापुत्र) મગારાણીનો પુત્ર.

मियापुत्त. पु० (मृगापुत्र) બલભદ્ર રાજાનો કુમાર, જેનું અપર નામ બલશ્રી હતું અને ઘણા વૈરાગ્યથી જેણે દીક્ષા લીધી હતી. (૨) વિપાક સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ.

मियावई. स्त्री० (मृगावती) પ્રથમ વાસુદેવની માતા. (૨) રાજા શતાનીકની પટ્ટરાણીનું નામ.

मिरिय. पुं० न० (मिरिच) મરી; તિક્ખાનું ઝાડ. (૨) મરચાં.

मिलक्खु. पु० न० (म्लेच्छ) અનાર્ય; મ્લેચ્છ.

मिलण न० (मिलन) મળવું; ભેટવું.

मिलाण. त्रि० (म्लान) સુકાઇ ગયેલ; કરમાઇ ગયેલ.

मिलिक्खु. पुं० (म्लेच्छ) અનાર્ય; મ્લેચ્છ.

मिलिय. त्रि० (मिलित) ભળેલું.

मिलेक्खु. पुं० (म्लेच्छ) અનાર્ય.

मिल्लेव. पु० (मृल्लेप) માટીનો લેપ.

मिव. अ० (इव) સમાન અર્થમાં વપરાતું ઉપમા વાચી અવ્યય.

मिसोल. पु० ( ) નાટ્યનો એક ભેદ.

मिस्स. त्रि० (मिश्र) મળેલ; મિશ્રણ થએલ. (૨) न० ત્રીજું મિશ્ર ગુણસ્થાનક.

मिस्सकाल. पुं० (मिश्रकाल) મિશ્રકાળ; અમુક ગતિમાં અમુક સમયે જીવ સમૂહ હોય તેમાંથી થોડા નીકળી ગયા હોય અને થોડા બીજા નવા ઉપજ્યા હોય તે મિશ્રકાળ.

मिस्सकेसी. स्त्री० (मिश्रकेशी) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારી માંની બીજી.

मिस्सजाइय. न० (मिश्रजातिक) સાધુ અને ગૃહસ્થ બન્ને માટે બનાવેલ આહારાદિ લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

मिस्सिय. त्रि० (मिश्रित) પરસ્પર મળી ગયેલું.

मिहिला. स्त्री० (मिथिला) એ નામની પ્રસિદ્ધ વિદેહ દેશની નગરી.

मिहु. अ० (मिथस्) પરસ્પર.

मिहुण. न० (मिथुन) જોડી; જોડલું. (૨) સ્ત્રી અને પુરૂષની જોડ.

मिहो. अ० (मिथस्) પરસ્પર; અન્યોન્ય.

मीण. पुं० (मीन) માછલું.

मीयगा. स्त्री० (मेनका) વૈરોચનેંદ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષી.

मीस. त्रि० (मिश्र) પરસ્પર મળી ગયેલું; ભેળસેળ. (૨) મિશ્રસ્કંધ-લશ્કર વિગેરે. (૩) અનુગામી અને અનાનુગામીરૂપ મિશ્ર અવધિજ્ઞાન. (૪) ત્રીજું મિશ્ર ગુણસ્થાન. (૫) મિશ્ર મોહનીય; દર્શન મોહનીયની એક પ્રકૃતિ. (૬) મિશ્રયોગ; ઉદારિકાદિ બે શરીરનો સાથે વ્યાપાર.

मीसकाल. पुं० (मिश्रकाल) જુઓ "મિસ્સકાલ" શબ્દ.

मीसजाय. पुं० (मिश्रजात) જુઓ "મિસ્સજાઇય" શબ્દ.

मीसवइप्पओग. पु० (मिश्रवाक्प्रयोग) મિશ્રવચન યોગ; સત્ય અસત્ય મિશ્રિત વચન વ્યાપાર.

मीसापरिणय. त्रि० (मिश्रपरिणत) મિશ્રભાવે પરિણત પુદ્ગળ; જે પુદ્ગળ જીવે લઇને છોડયા છે તે જ્યાં સુધી અન્ય ભાવને પામ્યા ન હોય ત્યાં સુધી મિશ્ર પરિણત.

मीसिय. त्रि० (मिश्रित) પરસ્પર મળી ગયેલું.

मीसीकय. त्रि० (मिश्रीकृत) મિશ્ર કરેલ.

मीसीभाव. पु० (मिश्रीभाव) ભેળસેળ; એકત્રપણું.

मुअंग. पु० (मृदङ्ग) મૃદંગ; ઢોલક.

मुअम्मा. पु० ( ) મિથ્યાજ્ઞાન.

मुइ. त्रि० (मोचिन्) છોડનાર.

मुइअ त्रि० ( ) યોનિશુદ્ધ; નિર્દોષ માતાવાળો.

मुइअ. त्रि० (मुदित) પ્રસન્ન; ખુશી થએલ.

मुइंग. पुं० (मृदङ्ग) ઢોલક; તબલા. (૨) બાર દેવલોકના દેવતાના અવધિજ્ઞાનનો આકાર.

मुइंगपुक्खर. पुं० न० (मृदङ्गपुष्कर) મૃદંગનો ઉપરનો ભાગ.

मुइंगलिया. स्त्री० ( ) કીડી; મંકોડી.

मुइंगा. स्त्री० ( ) કીડી.

मुउल. त्रि० (मुकुल) અલ્પ વિકસ્વર; થોડું ખીલેલું.

मुंज. પું० न० (मुञ्ज) એક પ્રકારનું ઘાસ.

मुंजइ. न० (मौञ्जकिन्) ગોત્ર વિશેષ. (૨) પું० સ્ત્રી० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

मुंजकार. त्रि० (मुञ्जकार) મુંજ ઘાસની દોરડી બનાવનાર.

मुंजपाउयार. પું० (मुञ्जपादुकार) મુંજ નામના ઘાસની પાદુકા, ચટાઇ, દોરડી વગેરે કારીગરી કરનાર.

मुंजपिच्चिय. त्रि० (मुञ्जपिच्चित) કુટીને પિચ્છા જેવું બનાવેલ મુંજનું રજોહરણ.

मुंड. પું० न० (मुण्ड) દ્રવ્યથી મસ્તકનો લોચ કરી, ભાવથી પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવી તે; દીક્ષિત થવું તે. (૨) ખુંટો; પશુને બાંધવાનો ખાલો. (૩) त्रि० કુંઠિત; અતીક્ષ્ણ.

मुंडकुडुंबि. પું० (मुण्डकुटुम्बिन्) બૌદ્ધમતના સાધુ.

मुंडण. न० (मुण्डन) મુંડન; મુડાવવું.

मुंडपरसु. પું० (मुण्डपरशु) તીક્ષ્ણ કુહાડો.

मुंडाविय. त्रि० (मुण्डित) મુડાવેલો.

मुंडि. त्रि० (मुण्डिन्) માથે મુડો કરનાર; મુણ્ડન કરનાર.

मुंडिय. त्रि० (मुण्डित) મુડાવેલ.

मुंडिया. न० (मुण्डत्व) મુડપણું; મસ્તક મુડાવનારનો ભાવ.

मुकुल. न० (मुकुल) થોડુ ઉઘડેલ; થોડી ખીલેલ કળી. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

मुक्क. त्रि० (मुक्त) છોડી દિધેલ; છુટી ગયેલ; મુકાએલ. (૨) પું० કર્મથી છુટેલ; મુક્તાત્મા; સિદ્ધ.

मुक्कपक्ख. त्रि० (मुक्तपक्ष) મુક્ત-ખુલ્લી પાંખવાળો.

मुक्कमउड. પું० (मुक्तमुकुट) બે હાથે ઉંચો કરેલ મુગટ; બે હાથની ઉંચાઇનું પરિમાણ.

मुक्कलया. ( ) સ્વતન્ત્ર; સ્વાધીન.

मुक्कावली. स्त्री० (मुक्तावली) મુક્તાવલી હાર.

मुक्केलग. त्रि० } (मुक्त) જીવે લઇને મુકેલ; જીવે જન્માંતરમાં તજેલ.
मुक्केलय. }

मुक्ख. પું० (मोक्ष) મોક્ષ; કર્મથી સર્વથા છુટકારો; નવ તત્ત્વમાનું નવમું તત્ત્વ.

मुख. न० (मुख) મુખ; મોં. (૨) વાજીંત્રની એક જાત. (૩) ગાડીનું ઢાંકણું.

मुखवीणिय. त्रि० (मुखवैणिक) મુખથી વીણા જેવો શબ્દ કરનાર.

मुगुंद. પુ० (मुकुन्द) દિવ્ય વાજિત્ર. (૨) બળદેવ. (૩) વિષ્ણુ.

मुगुंसा. स्त्री० ( ) ભુજપરિસર્પની એક જાત; છછુંદર.

मुगुंसिया. स्त्री० ( ) છછુંદર.

मुग्ग. પુ० (मुद्ग) મગ; એક પ્રકારનું ધાન્ય.

मुग्गपण्णी. स्त्री० (मुद्गपर्णी) વનસ્પતિ વિશેષ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

मुग्गर. પું० (मुद्गर) હથોડા જેવુ એક પ્રકારનું આયુધ. (૨) વૃક્ષ વિશેષ.

मुग्गल. પું० (मुद्गल) ચિત્રકુટ પર્વતનું નામ.

मुच्छणा. स्त्री० (मूर्च्छना) જેથી રાગ વ્યાપ્ત થાય અને શ્રોતા મૂર્ચ્છિત થાય તેવી સ્વરની ક્રમથી આરોહ અવરોહ રીતિ; ગાયનનું એક અંગ.

मुच्छा. स्त्री० (मूर्च्छा) મૂર્છા; બેશુદ્ધિ. (૨) વસ્તુને રક્ષા કરવાની ચિંતા. (૩) અવાજની મધુરતા; મૂર્ચ્છના. (૪) પ્રીતિ; ગૃદ્ધિ; આસક્તિ. (૫) લોભ; મમતાનો પર્યાય.

मुच्छिय. त्रि० (मूर्च्छित) મૂર્ચ્છિત થએલ; આસક્ત થએલ.

मुट्ठ. त्रि० (मुष्ट) ચોરાએલુ.

मुट्ठि. પું० स्त्री० (मुष्टि) મુઠી; મુંઠ.

मुट्ठिय. त्रि० (मौष्टिक) મુઠીથી લડનાર; મુષ્ટિ

मल्लादि. (२) न्हानो धण; लुहारनुं एक साधन. (३) ए नामना देशमां रहेनार. (४) एक मल्ल के जेने बळदेवे मार्यो हतो. (५) मुष्टि संबंधी.

मुडमाल. पुं० ( ) माढमेडी.

मुणाल. पुं० न०. (मृणाल) कमळनी नाळ; कमळनी डांडली. (२) पद्मकेशर; कमळतंतु.

मुणालिया. स्त्री० (मृणालिका) कमळनी नाळ. (२) कमळतंतु; पद्मकेशर.

मुणि. पुं० (मुनि) मुनि; ऋषि; साधु.

मुणित. } त्रि० (ज्ञात) जाणेलुं.
मुणिय. }

मुणिवेजयंत. पु० (मुनिवैजयन्त) मुनि प्रधान; श्रेष्ठ मुनि.

मुणिसुव्वअ. पु० (मुनिसुव्रत) जंबुद्वीपना भरतखंडना चालु चोवीसीना वीशमा तीर्थंकरनु नाम. (२) आवती चोवीसीना ११ मा तीर्थंकर.

मुत्त. त्रि० (मुक्त) छूटेल; स्वतंत्र थयेल; कर्मबंधनथी मुक्त थयेल.

मुत्त. न० (मूत्र) मूत्र; पेशाब.

मुत्त. त्रि० (मूर्त) मूर्तिमान्; साकार.

मुत्ता. स्त्री० (मुक्ता) मोती.

मुत्ताजाल. न० (मुक्ताजाल) मोतीना समूहथी बनेल आभरण विशेष.

मुत्तादाम न० (मुक्तादामन्) मोतीनी माळा; मोतीनो हार.

मुत्तालय. पुं० (मुक्तालय) सिद्धशिलानुं नाम.

मुत्तावलि. स्त्री० (मुक्तावलि) मुक्तावली हार. (२) तप विशेष.

मुत्तावलिपविभत्ति. पु० (मुक्तावलिप्रविभक्ति) मुक्तावलिनी विशेष रचनाथी युक्त नाटक.

मुत्तावलिहार. पुं० (मुक्तावलिहार) मुक्तावली हार.

मुत्तावली. स्त्री० (मुक्तावली) मोतीनो हार.

मुत्तावेयालिय. त्रि० (मुक्तावैचारिक) मोतीनो व्यापारी; झवेरी.

मुत्तासुत्ति. स्त्री० (मुक्ताशुक्ति) बन्ने हाथनो संपुट करी ललाट प्रदेशे लगाडवा ते; मुद्रानो एक प्रकार.

मुत्ति. त्रि० (मूत्रिन्) बहुमूत्र रोगवाळो.

मुत्ति. स्त्री० (मूर्ति) आकार; आकृति. (२) शरीर; देह. (३) मूर्त पदार्थ; आकारवाळी वस्तु.

मुत्ति. स्त्री० (मुक्ति) मोक्ष; कर्मबंधथी छूटकारो. (२) सिद्धशिला. (३) निर्लोभता; तृष्णानो अभाव. (४) निस्संगता.

मुत्तिय. न० (मौक्तिक) मोती.

मुत्तोली. स्त्री० (मुक्तोली) नीचे उपर सांकडी अने वचमां थोडी पहोळी कोठी; धान्य भरवानुं साधन.

मुत्था. पुं० ( ) अवगाहना क्षेत्रनी अंदरना अने बहारना पुद्गळ लइ वैक्रिय शरीर बनावनार जीव.

मुदा. स्त्री० (मुद्) हर्ष; खुशी.

मुदागर. त्रि० (मुत्कर) हर्षजनक.

मुदित. त्रि० (मुदित) हर्षित

मुदुग. पु० ( ) जळजन्तुनी एक जाति.

मुद्दग. पुं० (मुद्गक) ए नामनो गुच्छ.

मुद्दया. स्त्री० (मुद्रिका) वींटी; मुद्रिका.

मुद्दा. स्त्री० (मुद्रा) वींटी; अंगुठी. (२) सिक्को; नामाक्षर युक्त छाप. (३) सोना रूपानुं नाणुं. (४) एक प्रकारनी योग मुद्रा.

मुद्दिय. त्रि० (मुद्रित) छापेल; मुद्रांकित करेल. (२) छाण माटीनो लेप करी मुद्रिका बंधथी बांधेलुं.

मुद्दियबंध. पु० (मुद्रितबन्ध) भांगी गयेल पात्रादिकने सामसामे दोरानो बंध देवो ते; तुटेलुं जोडवुं ते.

मुद्दिया. स्त्री० (मुद्रिका) वींटी; अंगुठी. (२) महोर छाप; बंध करी सील मारवुं ते.

मुद्दिया. स्त्री० (मृद्वीका) द्राक्ष; धराख. (२) द्राक्षनी वेल.

मुद्दियासार. पुं० (मृद्वीकासार) દ્રાક્ષાનો રસ; મદિરા.

मुद्ध. त्रि० (मुग्ध) મૂઢ; અજ્ઞાત; મોહિત. (૨) સુન્દર; રૂપાળું.

मुद्ध. पुं० (मूर्द्धन्) મસ્તક; માથુ.

मुद्धगा. स्त्री० (मुग्धिका) બાળા; મુગ્ધા.

मुद्धय. पुं० (मुर्द्धज) કેશ; બાલ.

मुद्धसूल न० (मूर्द्धशूल) માથાનો એક જાતનો રોગ.

मुद्धागय. त्रि० (मुर्द्धगत) મસ્તકે ધારણ કરેલ.

मुद्धाण. पु० (मूर्द्धन्) મસ્તક; માથું.

मुद्धाभिसित्त पुं० }
मुद्धाहिसित्त. त्रि० } (मुर्द्धाभिषिक्त) રાજાનો અભિષેક થયેલ.

मुम्मुय. त्रि० (मूकमूक) અતિશય મુગો; અસ્પષ્ટ બોલનાર.

मुम्मुर. पुं० (मुर्मुर) અર્ધ બુઝાએલ અગ્નિનો તણખો.

मुम्मुही. स्त्री० (मुन्मुखी) મનુષ્યની દશ દશાઓમાંની નવમી દશા.

मुय. त्रि० (स्मृत) યાદકરેલ.

मुय. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ.

मुयंग. पुं० (मृदङ्ग) મૃદંગ; ઢોલક.

मुयंगलिया. स्त्री० (मृतङ्गलिका) કીડી.

मुयण. न० (मोचन) છોડવું.

मुरज. पुं० }
मुरय. } (मुरज) મ્હોટો તબલો; ઢોલક; મૃદંગ.

मुरव. पुं० (मुरज) ઢોલક; મૃદંગ. (૨) અગ વિશેષ; ગલઘંટિકા.

मुरवि. स्त्री० (मुरवि) આભરણ વિશેષ.

मुरिय. पुं० (मौर्य) મૌર્યવંશ.

मुरुंड. पुं० (मुरुण्ड) મુરૂંડ નામનો એક અનાર્ય દેશ (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર. (૩) પાદલિપ્તસૂરિએ પ્રતિબોધ પમાડેલ એક મધ્યકાલીન રાજાનું નામ.

मुरुंडी. स्त्री० (मुरुण्डी) મુરૂંડ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

मुल्ल. पुं० न० (मूल्य) મૂલ્ય; કિમ્મત.

मुसंढि. पु० स्त्री० (मुसण्ढि) વનસ્પતિ વિશેષ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૨) એક પ્રકારનું આયુધ.

मुसल. पुं० न० (मुशल) સાંબેલું; મુશળ. (૨) એક પ્રકારનું આયુધ; ડાંગ; સોટો. (૩) ચાર હાથ પ્રમાણે એક ભરપ.

मुसलपाणि. पुं० (मुशलपाणि) જેના હાથમાં મુશળ આયુધ છે તે; બળદેવ.

मुसलि स्त्री० (मौशली) વસ્ત્ર પડિલેહણનો એક દોષ.

मुसा. अ० (मृषा) ખોટું; અસત્ય.

मुसावाइ. त्रि० (मृषावादिन्) ખોટું બોલનાર.

मुसावाद. पु० }
मुसावाय. पु० } (मृषावाद) ખોટો વાદ; ખોટું બોલવું તે.

मुसावायवत्तिय. पु० (मृषावादप्रत्यय) અસત્ય બોલી બીજાને છેતરવું તે; છટ્ઠું ક્રિયાસ્થાનક.

मुसाविय. त्रि० (मोषित) ચોરી કરેલ.

मुसुंढि. पु० स्त्री० ( ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

मुह. न० (मुख) મુખ; મોઢું (૨) ઉપાય.

मुहणंतक. न० (मुखानन्तक) મુખનું વસ્ત્ર; મુહપત્તિ.

मुहतूरय. न० (मुखतूर्य) મુખથી વગાડવાનું વાજું.

मुहधोवणीय. न० (मुखधावनिक) મુખ ધોવાનું સાધન; પાત્ર વિશેષ.

मुहपत्ती. स्त्री० (मुखपत्री) મુહપત્તી; મુખ વસ્ત્રિકા.

मुहपोत्ति. स्त्री० (मुखपोत्ति) મુખે બાંધવાનુ કપડું; મુહપત્તિ.

मुहपोत्तिया. स्त्री० (मुखपोत्तिका) મુખ વસ્ત્રિકા-મુખે બાંધવાનું એક વેંત ને ચાર આંગુલનું વસ્ત્ર; મુહપત્તિ.

मुहफुल्लय. પું० (मुखपुष्पक) મુખના શણગાર રૂપ સોનાનું ફુલ્લ.

मुहमंडण. न० (मुखमण्डन) મુખનું આભરણ.

मुहमंगलिश्र. त्रि० (मुखमाङ्गलिक) મુખે મંગળ શબ્દ બોલનાર ચારણ ભાટ આદિ. (૨) ખુશામત કરનાર.

मुहमंडव. પું० (मुखमण्डप) દેવાલય કે ઘર આગળનો ચોક.

मुहमक्कडिया. स्त्री० (मुखमर्कटिका) મર્કટની પેઠે મુખનો વારંવાર વિચિત્ર વિકાર કરવો તે; મોં મચકોડવું તે.

मुहरि. त्रि० (मुखरिन्) બહુ બોલકો; વાચાળ.

मुहल. त्रि० (मुखर) બહુ બોલકો; વાચાળ.

मुहवराण. પું० (मुखवर्णन) મુખે કરી અન્ય તીર્થિઓનું વર્ણન કરવુ-વખાણ કરવા તે.

मुहवास. પુ० (मुखवास) તાંબુલ, સોપારી, એલચી વિગેરે.

मुहा. अ० (मुधा) ખોટું; વ્યર્થ; નિષ્ફળ. (૨) નિર્દોષ વૃત્તિ; પ્રાસુક ભિક્ષા.

मुहाजीवि त्रि० (मुधाजीविन्) નિર્દોષ-પ્રાસુક ભિક્ષા ઉપર જીવન વ્યતીત કરનાર.

मुहादाइ. त्रि० (मुधादायिन्) નિર્દોષ-પ્રાસુક આહાર આપનાર.

मुहालद्ध. त्रि० (मुधालब्ध) નિષ્કામ વૃત્તિએ મળેલ.

मुहियाए. अ० (मुधा) વ્યર્થ.

मुहुंमुहुं. अ० (मुहुर्मुहुस्) વારંવાર; પુનઃપુનઃ.

मुहुत्त. न० (मुहूर्त) બે ઘડી; ૭૭ લવ અથવા ૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ પરિમિત કાળવિભાગ. (૨) શુભ વેળા. (૩) અંતઘડી; મોતનો વખત.

मुहुरण. પું० (मुहुरण) તૃણ વિશેષ.

मूइय. त्रि० (मूत्रित) મૂંઝો કરેલ.

मूढ. त्रि० (मूढ) મૂર્ખ; અજાણ; બેભાન.

मूण. न० (मौन) બોલવું નહિ તે; ચૂપકીદી.

मूय. त्रि० (मूक) મૂક; મુગો. (૨) પું० બોબડાની પેઠે હુંકાર કરતો કાઉસગ્ગ કરે તે; કાઉસગ્ગનો ૧૬ મો દોષ. (૩) મુગાની પેઠે પાઠનો ઉચ્ચાર ન કરતાં વંદના કરે તે; વંદનાનો ત્રીશમો દોષ.

मूयग. પું० (मूयक) મેવાડ દેશમાં થતું એક પ્રકારનું ઘાસ.

मूरग. त्रि० (   ) ભાંગનાર; ચૂરો કરનાર.

मूल. न० (मूल) મૂલ; આદિ; પ્રથમ; મુખ્ય; અસલ. (૨) જડ; મૂળીયું. (૩) મૂળા; કન્દ વિશેષ. (૪) બીજ. (૫) દશ પ્રાયશ્ચિત્તમાંનું આઠમુ પ્રાયશ્ચિત્ત. (૬) થડ. (૭) મૂળ વિદ્યા; દેવી વગેરેના કલ્પ. (૮) રોકડી રકમ; મુડી. (૯) મૂળ નામે નક્ષત્ર. (૧૦) વશીકરણાદિ મૂળકર્મ. (૧૧) પાયો; શરૂઆત; પ્રારંભ. (૧૨) સમીપ; નિકટ. (૧૩) મહાવ્રતનો મોટો દોષ લાગતાં ફરીને મહાવ્રત આરોપવુ તે; મૂળગુણ દોષ. (૧૪) વર્ગમૂળ, ઘનમૂળ વગેરે ગણિતનો એક પ્રકાર. (૧૫) નિબન્ધન; કારણ.

मूलक. न० (मूलक) શાક વિશેષ; મૂળા.

मूलकम्म. न० (मूलकर्मन्) ગર્ભપાતનાદિ કાર્ય કરી આહાર મેળવવો તે; આહારનો એક દોષ. (૨) વશીકરણ કરી આહારાદિ લેવો તે; ઉપાયણાનો ૧૬ મો દોષ.

मूलग. પું० (मूलक) મૂળા; કંદની એક જાત. (૨) બીજ. (૩) આદિ કારણ.

मूलगत्तिश्रा. स्त्री० (मूलकर्तिका) મુળાની કાતળી.

मूलगुण. પું० (मूलगुण) પાંચ મહાવ્રત.

मूलछेज्ज. त्रि० (मूलछेद्य) મૂળ નામના પ્રાયશ્ચિતથી નાશ થવા યોગ્ય.

मूलट्ठाण. न० (मूलस्थान) સંસારનું મૂળ કારણ કષાય, તેનું સ્થાન-ઠેકાણું.

મૂલણય. પું૦ (मूलनय) નૈગમ આદિ સાત નય.

મૂલદત્તા. સ્ત્રી૦ (मूलदत्ता) અતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨)કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર સાંબકુમારની સ્ત્રી.

મૂલદેવી. સ્ત્રી૦ (मूलदेवी) લિપિ વિશેષ.

મૂલપગઇ. / મૂલપગડિ. સ્ત્રી૦ (मूलप्रकृति) કર્મની મૂળ પ્રકૃતિ-જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ.

મૂલપઢમાણુઓગ. / મૂલપઢમાનુઓગ. પું૦ (मूलप्रथमानुयोग) દૃષ્ટિવાદ અન્તર્ગત અનુયોગનો એક વિભાગ કે જેમાં તીર્થંકરનું વર્ણન હતુ.

મૂલબીય. પુ૦ (मूलबीज) એક જાતની વનસ્પતિ કે જેનું મૂળ રોપવાથી ઉગે તે; જાઇ વગેરે.

મૂલય. ન૦ (मूलक) મુળા; કંદની એક જાત.

મૂલવેણી. સ્ત્રી૦ (मूलवेणी) ઘરના માલવરા; છાપરાનો મૂળ આધાર.

મૂલસિરી. સ્ત્રી૦ (मूलश्री) અતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર સાંબકુમારની પત્ની.

મૂલા. સ્ત્રી૦ (मूल) મૂળ નક્ષત્ર.

મૂલાહાર. પું૦ (मूलाहार) ઝાડના મૂળીયાનો આહાર કરનાર-તાપસનો એક વર્ગ.

મૂલિય. ત્રિ૦ (मौलिक) મૂળ સંબધી; (૨) ન૦ મૂળગી મુડી; મૂળ ધન.

મૂસ. પું૦ (मूष) ઉંદર. (૨) અનાજની એક જાત.

મૂસગ. પુ૦ (मूषक) ઉંદર.

મૂસગી. સ્ત્રી૦ (मूषकी) ઉંદરી વિદ્યા.

મૂસય. પું૦ (मूषक) ઉંદર.

મૂસા. સ્ત્રી૦ (मूषा) સોનું રૂપું ગાળવાની સોનીની કુલડી; મૂસ. (૨) ઉંદર.

મૂસિયા. સ્ત્રી૦ (मूषिका) ઉંદરડી.

મૂસિયાર. પું૦ (मूषीकार) સોની.

મૂસિયારિ. પું૦ (मूषकारि) માર્જાર; બિલાડો.

મેઅજ્જ. પું૦ (मेतार्य) મહાવીરસ્વામીના દશમા ગણધરનું નામ.

મેઇણી. સ્ત્રી૦ (मेदिनी) પૃથ્વી.

મેંઢ. પુ૦ (मेण्ढ्र) ઘેટું.

મેંઢગમુહ. પુ૦ (मेण्ढकमुख) લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો જોજન ઉપર નૈઋત્ય ખુણામાં આવેલ એ નામનો એક દ્વીપ; છપ્પન અતરદ્વીપમાંનો એક.

મેંઢવિસાણા. સ્ત્રી૦ (मेढ्रविषाणा) વનસ્પતિ વિશેષ; મેંઢાસિંગી.

મેઘ. પું૦ (मेघ) મેઘ; વાદળ.

મેઘંકરા. સ્ત્રી૦ (मेघङ्करा) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની પહેલી.

મેઘમાલિણી. સ્ત્રી૦ (मेघमालिनी) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની ચોથી. (૨) નન્દનવનના હેમવય કૂટમાં વસનારી દેવી. (૩) મેઘમાલિની દેવીની રાજધાની.

મેઘમુણિ. પુ૦ (मेघमुनि) એ નામના એક મુનિ; શ્રેણિક રાજાના પુત્ર મેઘકુમાર કે જેણે મહાવીર સ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

મેઘવઇ. / મેઘવતી. સ્ત્રી૦ (मेघवती) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની બીજી. (૨) નંદનવનના મંદરકૂટની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) મેઘવતી દેવીની રાજધાની.

મેઘસ્સરા. સ્ત્રી૦ (मेघस्वरा) ધરણેન્દ્રની સભાની ઘંટા.

મેચ્છ. પુ૦ (म्लेच्छ) યવન; અનાર્ય.

મેચ્છજાઇ. સ્ત્રી૦ (म्लेच्छजाति) મ્લેચ્છ જાત.

મેજ્જ ત્રિ૦ (मेय) જે પદાર્થ માપવા યોગ્ય હોય તે.

મેઢક. ન૦ (मेथक) ઘોડા, બળદ, ગાય આદિને બાંધવાનું સ્થાન-ગમાણ. (૨) લાકડાનો નાનો દાંડો.

मेहमुह. पुं० (मेघमुख) ૭૫જ અંતરદ્વીપમાંનો દશમો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્યો.

मेढि. पुं० (मेथि) બળદ વગેરેને બાંધવાનો ખીલો-ખુંટો. (૨) કવચ વિશેષ. (૩) થાંભલી; સ્તંભ.

मेत्ता. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ; મર્યાદા.

मेत्ती. स्त्री० (मैत्री) મૈત્રી ભાવના; બીજાનું હિત કરવાની વિચારણા.

मेद. पुं० न० (मेदस्) ચરબી.

मेय. त्रि० (मेय) માપીને વેંચવા લાયક, પ્રમેય. (૨) જાણવા યોગ્ય.

मेय. पु० (मेद) ચરબી. (૨) મેદ નામે એક દેશ. (૩) ત્રિ૦ મેદ દેશ નિવાસી; એક અનાર્ય મનુષ્ય જાતિ.

मेयज्ज. पु० (मेतार्य) એ નામના એક મુનિ. (૨) વીર પ્રભુના દશમા ગણધર. (૩) ઉદકપેઢાલપુત્ર મુનિનું ગોત્ર. (૪) ત્રિ૦ તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

मेयणी. स्त्री० (मेदिनी) પૃથિવી.

मेयन्न. त्रि० (मेयज्ञ) તત્ત્વજ્ઞાની; પંડિત; જીવ વગેરે નવ તત્ત્વને જાણનાર.

मेर. पुं० (   ) મુજ; તૃણ વિશેષ.

मेरग. पुं० (मेरक) મદિરા; દારૂ. (૨) શેરડીના સાંઠાનો અગ્ર ભાગ.

मेरय. पुं० (मेरक) એક જાતની મદિરા. (૨) ત્રીજા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

मेरा. स्त्री० (मेरा) ૧૦ મા ચક્રવર્તીની માતા.

मेरा. स्त्री० (मर्यादा) મર્યાદા; સરહદ; સીમા.

मेरु. पु० (मेरु) મેરૂપર્વત.

मेरुताल पुं० (मेरुताल) તાલવૃક્ષ વિશેષ.

मेरुप्पभ. पुं० (मेरुप्रभ) એ નામનો એક હાથી કે જે મરીને મેઘકુમાર થયો.

मेरुयाल. पुं० (मेरुताल) એ નામનું વૃક્ષ.

मेलग. पुं० (मेलक) મદિરા વિશેષ.

मेलण. न० (मेलन) મળવું, ભેગા થવુ.

मेलय. पुं० (मेलक) શેખર; બળદના મસ્તકનો શેહરો.

मेलिय. त्रि० (मिलित) મળેલ; એકત્ર થયેલ.

मेलिमद. पु० (मौलिमद) એક પ્રકારનો ફણવાળો સર્પ.

मेल्लय. पु० (माल्यक) શિખર.

मेस. पुं० (मेष) ઘેટો.

मेसर. पु० (मेसर) એક પ્રકારનુ રૂવાડાવાળું પક્ષી.

मेह. पुं० (मेघ) મેઘ; વાદળુ. (૨) અંતગડસૂત્રના છટ્ટા વર્ગના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ. (૩) રાજગૃહનિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૪) શ્રેણિક રાજાના પુત્ર. (૫) પાંચમા તીર્થંકરના પિતા. (૬) સિચન કરવુ; ધાર કરવી. (૭) એક જૈન સાધુ.

मेहंकरा. स्त्री० (मेघङ्करा) ઉર્દ્ધલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

मेहकुमार. पु० (मेघकुमार) શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર. (૨) વરસાદ વરસાવનાર દેવતા.

मेहगणि. पु० (मेघगणिन्) મેઘગણી; આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય.

मेहण. न० (मेहन) ઝરવું. ટપકવુ. (૨) પ્રસ્રવણ; મૂત્ર.

मेहणि. त्रि० (मेहनिन्) ઝરનાર.

मेहमालिणी. स्त्री० (मेघमालिनी) જુઓ "મેઘમાલિણી" શબ્દ.

मेहमुह. पुं० (मेघमुख) સિંધુ નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીનું નિવાસ સ્થાન. (૨) ૭૫જ અતરદ્વીપમાંનો એક. (૩) આપાત જાતના કિરાતના કુળદેવ; નાગકુમાર દેવ વિશેષ. (૪) બાવીસમા અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

मेहरह. पुं० (मेघरथ) ૧૬ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

मेहराइ. स्त्री० (मेघराजि) આઠ કૃષ્ણરાજીમાંની એક.

मेहराय. पु० (मेघराज) મેઘરાજા.

मेहला. स्त्री० (मेखला) કટિસૂત્ર; કંદોરો.

मेहलादाम. न० (मेखलादामन्) કટિસૂત્ર; કંદોરો.

मेहलिज्जिया. स्त्री० (मेखलिया) એક જૈન મુનિની શાખા.

मेहवई. स्त्री० (मेघवती) જુઓ "મેઘવતી" શબ્દ.

मेहसिरी. स्त्री० (मेघश्री) એ નામની એક સ્ત્રી.

मेहा. स्त्री० (मेधा) મેધા; બુદ્ધિ; મતિ. (૨) ચમરેન્દ્રની મુખ્ય દેવી.

मेहावि. त्रि० (मेधाविन्) મેધાવી, પંડિત; પ્રાજ્ઞ; ધારણા શક્તિવાન્.

मेहि. त्रि० (मेहिन्) પ્રસ્રવણ કરનાર.

मेहिय. न० (मेधिक) એક જૈન મુનિ કુળ.

मेहिल. पु० (मैथिल) એ નામના એક સ્થવિર સાધુ; પાર્શ્વનાથ ભગવાનના સંતાનીયા કે જેણે તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોના પ્રશ્નોના જવાબ આપ્યા હતા.

मेहुण. न० (मैथुन) મિથુન કર્મ, પાપનું ચોથું સ્થાનક, અબ્રહ્મચર્ય.

मेहुणिय. पुं० ( ) મામાનો દીકરો.

मोअअ. त्रि० }
मोअग. } (मोचक) કર્મથી છોડાવનાર.

मोक्कलि. पु० (मोकलि) વનસ્પતિ વિશેષ.

मोक्ख. पुं० (मोक्ष) મોક્ષ; કર્મબંધથી છુટકારો. (૨) એક જાતનું ઘાસ.

मोगली. स्त्री० ( ) મોગરો; મોગરાની વેલ.

मोग्गर. पुं० (मुद्गर) એક જાતનું આયુધ; કસરતનું સાધન. (૨) ગુલ્મ જાતનું એક વૃક્ષ; મોગરો.

मोग्गरपाणि. पुं० (मुद्गरपाणि) જેના હાથમાં મુદ્ગળ નામનું આયુધ છે એવો એક યક્ષ દેવતા. (૨) એક જૈન મહર્ષિ.

मोग्गलायण. त्रि० (मौद्गलायन) કુત્સગોત્રમાં જન્મેલ. (૨) न० અભિજીત્ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

मोच. पुं० (मोच) લઘુનીત; પ્રસ્રવણ; પેશાબ.

मोडग. त्रि० (मोटक) મોડનાર.

मोडणा. स्त्री० (मोटना) તોડવું; ભાંગવું.

मोडिय त्रि० (मोटित) ભાંગેલું; મોડેલું.

मोढरि. स्त्री० (मोढरि) વનસ્પતિ વિશેષ.

मोण. न० (मौन) મૌનવ્રત; બોલવું નહીં તે; ચૂપ બેસવું. (૨) મુનિપણું; સંયમવ્રત.

मोणचरअ. त्रि० (मौनचरक) મૌન રાખીને આહાર વિહારાદિક ક્રિયા કરનાર; વાણીના સંયમવાળો.

मोणपय. न० (मौनपद) મુનિપદ; સંયમ; સાધુપણું.

मोत्तिय. न० (मौक्तिक) મોતી.

मोत्तिया. स्त्री० (मौक्तिका) મોતીની છીપ.

मोत्था. स्त्री० (मुस्ता) નાગરમોથ; સુગંધિ દ્રવ્યની એક જાત.

मोद्दाल. पु० (मोद्दाल) વૃક્ષ વિશેષ.

मोय. पु० (मोद) મોદ નામનો એક દેવતા.

मोय. पु० (मोक) માતરૂં; પેશાબ; મૂત્ર.

मोयअ. त्रि० (मोचक) બીજાને કર્માદિ બંધનથી છોડાવનાર.

मोयई. स्त्री० (मोचकी) એક ઠળિયાવાળા વૃક્ષની એક જાત.

मोयक. पुं }
मोयग. पु० } (मोदक) લાડુ; મોદક.

मोयग. त्रि० (मोचक) કર્મથી છોડાવનાર.

मोयण. न० (मोचन) મૂકવું; છોડવું. (૨) મુકાવવું; છોડાવવું. (૩) વંદનાનો ૨૬ મો દોષ; વેઠ તરીકે વંદના કરે તે.

मोयणा. स्त्री० (मोचना) મુક્તિ; છુટકારો.

मोयपडिमा. स्त्री० (मोकप्रतिमा) લઘુનીત-આશ્રી અભિગ્રહ વિશેષ.

मोयय. पुं० (मोदक) લાડુ.

मोया. स्त्री० (मोका) એ નામની મહાવીર સ્વામીના સમયની એક નગરી.

मोर. पु० (मयूर) મોર.

मोरग. न० (मयूरक) મોરના પીંછાનુ પાથરણું. (२) त्रि० મોરના પીંછાવાળું.

मोरिय. पु० (मौर्य) મહાવીર સ્વામીના સાતમા ગણધર.

मोरियपुत्त. पुं० (मौर्यपुत्र) મહાવીર સ્વામીના સાતમા ગણધરનું નામ.

मोरी. स्त्री० (मायूरी) મોરની વિદ્યા.

मोलि. पु० (मौलि) મુગટ.

मोलिकड. पुं० (मौलीकृत) શ્રાવકની છઠ્ઠી પડિમા કે જેમા ૭ માસસુધી ધોતીઆની કાછડી વાળવાનો પ્રતિબંધ કરવામા આવે છે.

मोल्ल न० (मूल्य) મૂલ્ય; કિમ્મત.

मोल्लगुरुय. त्रि० (मूल्यगुरुक) મૂલ્યમાં વધારે; ભારે કિમ્મતનુ.

मोस. पु० (मोष) મોષ નામનો એક દેશ. (२) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

मोस. पु० न० (मृषा) અસત્ય; જૂઠું; ખોટું.

मोसपच्चइय. पुं० (मृषाप्रत्ययिक) સ્વાર્થ માટે જુઠુ બોલવાથી લાગતી ક્રિયા: ક્રિયાનુ છઠ્ઠું સ્થાનક.

मोसलि. स्त्री० (मौशलि) ખાંડતી વખતે સાંબેલું જેમ ઉંચું નીચું જાય છે, તેવી રીતે પડિલેહણ કરતાં લુગડાના છેડાને એકદમ ઉંચું નીચું કરવું તે મોશલિક્રિયા; પડિલેહણનો એક દોષ.

मोसा. न० (मृषा) અસત્ય; ખોટું. (२) અસત્ય મનોયોગને ગોપવવો તે; ગુપ્તિનો એક પ્રકાર.

मोसावत्तिअ. पुं० (मृषाप्रत्ययिक) અસત્ય બોલવાથી લાગતી ક્રિયા; છઠ્ઠું ક્રિયા-સ્થાનક.

मोह. त्रि० (मोघ) નિષ્ફળ; વ્યર્થ.

मोह. पुं० (मोह) મૂઢતા; અજ્ઞાનતા; અવિવેક; રાગાધના. (२) મોહનીયકર્મ; આઠમાંનું ચોથુ કર્મ કે જેના ઉદયથી જીવને રાગ, દ્વેષ, કષાય, વિષયવિકાર અને મિથ્યાત્વ થાય છે.

मोहण. त्रि० (मोहन) મોહ ઉપજાવનાર. (२) न० મૈથુન; રતિક્રિયા.

मोहणकरा. स्त्री० (मोहनकरी) જેથી લોકોને વ્યામોહ ઉપજે તેવી વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

मोहणघर. न० (मोहनगृह) મોહનઘર; સુંદર ઘર.

मोहणिज्ज. } न० (मोहनीय) મોહનીયકર્મ;
मोहणीय. } સત્નું ભાન ભૂલાવનાર આઠ કર્મોમાંનું ચોથું કર્મ. (२) त्रि० મોહજનક.

मोहपयइ. } स्त्री० (मोहप्रकृति) મોહનીય
मोहपयडि. } કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ.

मोहर. त्रि० (मौखर) બકવાદી; વાચાળ; બહુબોલો.

मोहर. न० (मौखर्य) દાતારની કીર્તિ કરી આહાર લેવાથી લાગતો એક દોષ. (२) त्रि० વાચાળપણાથી પોતાને પુત્રવત મનાવનાર.

मोहरिअ. त्रि० (मौखरिक) અસંબદ્ધભાષી; જેમતેમ બોલનાર; બહુબોલો.

मोहरिअ. न० (मौखर्य) બકવાદ; બહુબોલાપણું.

मोहिय. त्रि० (मोहित) મોહી પડેલ; મુઝાએલ. (२) न० મૈથુન; રતિક્રિયા.



य.

य. अ० (च) અને; વળી.

यत. त्रि० (यत) પ્રયત્નશીલ; ઉદ્યોગી.

यत्तिय. त्रि० (यात्रिक) યાત્રામાં-મુસાફરીમાં ઉપયોગી. (૨) યાત્રા કરનાર.

यम. પું० (यम) ભરણી નક્ષત્રનો સ્વામી યમ નામે દેવતા.

यव. पु० (यव) જવ ધાન્ય.

यस. न० (यशस्) યશ; કીર્તિ. (૨) યશોભદ્ર; પાર્શ્વનાથના એક ગણધરનું નામ.

यावइय. त्रि० (यावत्क) જેટલા.

र.

रइ. स्त्री० (रति) રતિક્રીડા; વિષયાસક્તિ; પ્રીતિ. (૨) રતિ નામની મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી પાપમાં રતિ-ખુશાલી ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) છઠ્ઠા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ

रइअर. } पुं० (रतिकर) રતિકર નામે એક
रइकर. } પર્વત.

रइप्पभा. स्त्री० (रतिप्रभा) } કિન્નરના ઇન્દ્રની
रइप्पिया. स्त्री० (रतिप्रिया) } ચોથી અગ્રમહિષી.

रइय. त्रि० (रचित) બનાવેલું; કરેલું. (૨) ચુરમુ વિગેરે છુટી વસ્તુના ખાસ સાધુ માટે લાડુ બનાવી રાખવા તે; આહારનો એક દોષ.

रइय. त्रि० (रञ्जित) રંગેલું.

रइय. त्रि० (रतिद) સુખ દેનાર· આનન્દ આપનાર.

रइल्ल. त्रि० (रजोवत्) ધૂળવાળું; મેલું.

रइसेणा. स्त्री० (रतिसेना) કિન્નરના ઇન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી

रउद्द. त्रि० (रौद्र) ભયંકર.

रउस्सला. स्त्री० (रजस्वला) રજસ્વલા સ્ત્રી; ઋતુધર્મમાં આવેલ સ્ત્રી.

रंग. पु० (रङ्ग) રંગસ્થળ; નાટ્યભૂમિ.

रंगट्ठाण. न० (रङ्गस्थान) નાચ ઘર; નાટ્યશાળા.

रंगण. पु० (रङ्गण) રાગસહિત જીવ.

रंजित. त्रि० } (रञ्जित) રંગેલું.
रंजिय. त्रि० }

रंधंतिया. स्त्री० (रन्धन्तिका) રાંધનારી સ્ત્રી; રસોઇઆણી.

रंधण. न० (रन्धन) રાંધવાનું ઘર; રસોડુ. (૨) રાંધવું; રસોઇ કરવી.

रंभा. स्त्री० (रम्भा) વૈરોચન ઇન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

रक्ख. त्रि० (रक्ष) રક્ષણ કરનાર; રખેવાળ. (૨) પુ० એક જૈન મુનિ.

रक्ख. पु० न० (रक्षस्) રાક્ષસ.

रक्खण. न० (रक्षण) સાચવવું; રક્ષણ કરવુ.

रक्खय. त्रि० (रक्षक) રક્ષણ કરનાર.

रक्खस. पुं० (राक्षस) રાક્ષસ; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) રાક્ષસ નામનું ત્રીશમુ મુહૂર્ત.

रक्खसमंडलपविभत्ति. स्त्री० (राक्षसमण्डलप्रविभक्ति) રાક્ષસ મંડળની વિશેષ રચના યુક્ત નાટક વિશેષ.

रक्खसी. स्त्री० (राक्षसी) રાક્ષસી; રાક્ષસની સ્ત્રી. (૨) એ નામની એક લિપિ.

रक्खा. स्त्री० (रक्षा) રક્ષા; રક્ષણ; બચાવ. (૨) રાખ; ભસ્મ.

रक्खिय. त्रि० (रक्षित) રક્ષા કરેલ; બચાવેલ; સંભાળેલ. (૨) પુ૦ આર્યસુહસ્તીના શિષ્ય.

रक्खियज्ज. पु० (रक्षितार्य) આર્યરક્ષિત નામના આચાર્ય.

रक्खिया. स्त्री० (रक्षिता) રક્ષા કરનારી ધનગોપની સ્ત્રી. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

रगसग. न० (रगसिक) એક પ્રકારનુ વાજિત્ર.

रचित. त्रि० (रचित) બનાવેલું; રચેલું.

रजत. न० (रजत) રૂપુ, ચાંદી.

रजतकूड. पु० (रजतकूट) નન્દનવનના નવ કૂટમાંનુ પાચમુ કૂટ-શિખર.

रज्ज. न० (राज्य) રાજ્ય; રાજતંત્ર; સામ્રાજ્ય.

रज्जसिरी. स्त्री० (राज्यश्री) રાજ્યલક્ષ્મી.

रज्जसुक्क. न० (राज्यशुल्क) રાજ્યનો કર; વેરો વિગેરે.

रज्जु. स्त्री० (रज्जु) રજ્જુ; દોરી. (૨) જેથી લોક મપાય છે તે; ક્ષેત્ર વિભાગનો એક પ્રકાર. (૩) રજ્જુગણિત; ક્ષેત્રગણિત.

रज्जुगसभा. स्त्री० (रज्जुकसभा) હસ્તિપાળ રાજાની એક જુની દાનશાળા. (૨) લેખક ગૃહ.

रट्ठ. पु० (राष्ट्र) રાષ્ટ્ર; દેશ.

रट्ठकूड. पुं० (राष्ट्रकूट) રાષ્ટ્રકૂટ-રાઠોડ; એક રાજાના વશનું નામ.

रट्ठधम्म. पु० (राष्ट्रधर्म्म) દેશાચાર; રાષ્ટ્રધર્મ.

रट्ठवाल. पुं० (राष्ट्रपाल) ભરત ચક્રવર્તીના ચરિત્રગર્ભિત એક નાટક કે જે પ્રાચીન કાળમાં આષાઢભૂતિએ રચ્યુ અને ભજવ્યું હતું, પાછળથી તેનો નાશ કરવામાં આવ્યો હતો.

रट्ठिय. पुं० (राष्ट्रिक) સુબો.

रडण. न० (रटन) બૂમ પાડવી; બરાડવુ.

रडिय. न० (रटित) રોવાનો શબ્દ; રોવુ; ચીસ.

रण. पुं० न० (रण) સગ્રામ; લડાઇ.

रणसीस. न० (रणशीर्ष) રણનો મોખરો.

रण्ण. न० (अरण्य) અરણ્ય; જંગલ; વન.

रति. स्त्री० (रति) પ્રીતિ; આસક્તિ. (૨) મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ભોગમાં આસક્તિ થાય છે. (૩) રતિ ક્રીડા; મૈથુન.

रतिकर. पुं० (रतिकर) નંદીશ્વર દ્વીપમાંનો એક પર્વત.

रत्त. त्रि० (रक्त) રગેલું; રગવાળુ. (૨) પ્રેમી; અનુરાગી. (૩) त्रि० સર્વ પ્રકારથી ઢંકાયેલ. (૪) પું૦ ગાયનનો એક ગુણ. (૫) त्रि० લાલ, રાતું. (૬) પું૦ આનંદ; પ્રેમ. (૭) લાલરંગ.

रत्त. न० (रात्र) રાત્રિ; રાત.

रत्त. न० (रत्न) રત્ન.

रत्तकंबलसिला. स्त्री० (रक्तकम्बलशिला) પંડગવનને ઉત્તર છેડે અર્દ્ધ ચંદ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો યોજનની પહોળી એક અભિષેક શિલા કે જેના ઉપર ઇરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકરોનો અભિષેક કરવામાં આવે છે.

रत्तकंबला. स्त्री० (रक्तकंबला) એ નામની મેરૂના શિખર ઉપરની એક શિલા કે જ્યાં તીર્થંકરનો જન્માભિષેક થાય છે.

रत्तचंदण. न० (रक्तचन्दन) લાલચન્દન; રત્તાંજણી.

रत्तपड. पुं० (रक्तपट) લાલ કપડુ પહેરનાર પરિવ્રાજક-સંન્યાસી.

रत्तपाल. पुं० (रक्तपाल) એ નામનો એક યક્ષ.

रत्तप्पवाय. पु० (रक्तप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रत्तरयण. न० (रक्तरत्न) પદ્મરાગમણિ; લાલ રત્ન.

रत्तवई. } स्त्री० (रक्तवती) એ નામની
रत्तवती. } એક રાણી. (૨) ઐરવત ક્ષેત્રની પશ્ચિમના સમુદ્રમાં મળતી એક નદી.

रत्तसिला. स्त्री० (रक्तशिला) મદર ચૂલિકાથી પશ્ચિમે પંડગવનને પશ્ચિમને છેડે અર્ધ ચન્દ્રાકારે પાંચસો યોજનની લાંબી અને અઢીસો યોજનની પહોળી એક અભિષેક શિલા કે જેના ઉપર પશ્ચિમ મહાવિદેહના તીર્થંકરોનો જન્માભિષેક કરવામાં આવે છે.

रत्तसुभद्दा. स्त्री० (रक्तसुभद्रा) કૃષ્ણ મહારાજની ભગિની; અર્જુનની સ્ત્રી; અભિમન્યુની માતા.

रत्ता. स्त्री० (रक्ता) શિખરી પર્વત ઉપરથી નિકળતી ઐરવત ક્ષેત્રની એક મ્હોટી નદી.

रत्ताकूड. पुं० (रक्ताकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

रत्तावई. स्त्री० (रक्तावती) શિખરી પર્વતમાંથી નિકળી દક્ષિણ તરફ જતી ઇરવતક્ષેત્રની એક મહા નદી.

रत्तावईकूड. पुं० (रक्तावतीकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું આઠમુ કૂટ-શિખર.

रत्तावईप्पवाय. पुं० (रक्तावतीप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रत्तासोग. पुं० (रक्ताशोक) લાલ અશોકનું ઝાડ.

रत्ति. स्त्री० (रात्रि) રાત્રિ; રાત.

रत्तुप्पल. न० (रक्तोत्पल) લાલ કમળ.

रत्था. स्त्री० (रथ्या) ગલી; શેરી.

रत्थरेणु. पुं० (रथरेणु) આઠ ત્રસરેણુ ભેગા થવાથી બનેલ સ્કંધ; રથ ચાલવાથી જે રજકણ ઉડે છે તે.

रद्ध. त्रि० (राद्ध) રાંધેલું.

रन्न. न० (अरण्य) વન; જંગલ.

रप्पुअ. पुं० (रप्पुक) કીડીયારાનો રોગ.

रमण. न० (रमण) રમત; ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) પુ० સ્વામી; ભર્તા; પતિ.

रमणिज्ज. त्रि० (रमणीय) રમણીય; સુન્દર; દેખાવડું. (૨) न० રમણીય નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) સાતમી વિજયનો મુખ્ય રાજા.

रमणिज्जा. स्त्री० (रमणीया) રમણીયા નામની પૂર્વ મહાવિદેહની સાતમી વિજય.

रमणी. स्त्री० (रमणी) સ્ત્રી.

रमणीय. त्रि० (रमणीय) ઘણું મનોહર.

रमिअ. त्रि० (रत) તત્પર; રમેલ; વિચરેલ. (૨) न० રમણ; ક્રીડા.

रम्म. त्रि० (रम्य) રમ્ય; સુંદર; મનોહર. (૨) पुं० રમ્યાવિજયનો મુખ્ય રાજા. (૩) न० રમ્ય નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रम्मअ. पुं० } (रम्यक) નીલવંત અને
रम्मग. न० } રૂપી પર્વત વચ્ચેનો ક્ષેત્ર વિભાગ; જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની છટ્ઠી વિજયનો રાજા.

रम्मगकूड. पुं० (रम्यककूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ. (૨) નીલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું આઠમુ કૂટ.

रम्मगवास. पुं० (रम्यकवास) એ નામનુ એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) રમ્યકવાસક્ષેત્રમાં જન્મેલ જુગલીયા.

रम्मगवासय. त्रि० (रम्यकवासज) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

रम्मगा. स्त्री० (रम्यका) રમ્યકા નામની પૂર્વે મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની છટ્ઠી વિજય.

रम्मय. पुं० (रम्यक) જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર.

रम्मगवरिस. न० (रम्यकवर्ष) એ નામનું એક જુગલિયાનું ક્ષેત્ર કે જે રૂકિમ અને નીલવત પર્વતની વચ્ચે આવેલું છે.

रम्मा. स्त्री० (रम्या) એ નામની પૂર્વ મહા વિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પાંચમી વિજય.

रय. त्रि० (रत) પ્રીતિથી રમનાર; આસક્ત; તત્પર. (૨) ન૦ રતિકર્મ; મૈથુન.

रय. न० (रजस्) ઝીણી ધૂળ; રજ. (૨) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ. (૩) કર્મરૂપ રજ-મેલ

रयउग्घाय. पुं० (रजउद्घात) રજોવૃષ્ટિ, રજ ચડવાથી થતું અંધકાર-અંધી; ૩૨ અસજ્ઝાયમાંની એક.

रयण. पु० न० (रत्न) રત્ન, માણિક્ય. (૨) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પ્રથમકાંડ. (૩) રત્ન નામના દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૪) શ્રેષ્ઠ; સ્વજાતિમાં ઉત્તમ. (૫) પર્વત વિશેષનું એક કૂટ.

रयण. न० (रञ्जन) વસ્ત્રાદિકને રંગવા-રંગ લગાડવો તે.

रयणकंड. पु० (रत्नकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો પ્રથમ વિભાગ.

रयणदीव. } **रयणद्दीव.** } पु० (रत्नद्वीप) લવણ સમુદ્રમાંનો એ નામનો એક દ્વીપ.

रयणनिहि. पु० (रत्ननिधि) રત્નાકર, રત્નનો ખજાનો; સમુદ્ર.

रयणपुढवी. स्त्री० (रत्नपृथिवी) રત્નપ્રભા નામની પહેલી નરક ભૂમિ.

रयणप्पभा. } **रयणप्पहा.** } स्त्री० (रत्नप्रभा) રત્નપ્રભા નામે પ્રથમ નરકની પૃથ્વી. (૨) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની ચોથી અગ્રમહિષી.

रयणवडंसय. न० (रत्नावतंसक) ઇશાન ઇન્દ્રના ત્રીજા વિમાનનું નામ.

रयणसंचय. स्त्री० (रत्नसंचय) માનુષોત્તર પર્વતના એક શિખરનું નામ.

रयणसंचया. स्त्री० (रत्नसंचया) મંગલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીની રાજધાની.

रयणसिरी. स्त्री० (रत्नश्री) એ નામની એક સ્ત્રી.

रयणा. स्त्री० (रचना) રચના, બનાવટ; શિલ્પ વિશેષ.

रयणा. स्त्री० (रत्ना) ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની એક રાજધાની (૨) પહેલી નરકનું નામ.

रयणागर. पुं० (रत्नाकर) સમુદ્ર; દરિયો.

रयणाभा. स्त्री० (रत्नाभा) રત્નપ્રભા નામે પ્રથમ નરકની પૃથ્વી.

रयणायर. पुं० (रत्नाकर) સમુદ્ર.

रयणावली. स्त्री० (रत्नावली) રત્નનો હાર. (૨) પાંચ વરસ, બે મહીના અને અઠ્ઠાવીસ દિવસોમાં થતું એક પ્રકારનું તપ.

रयणावलीपविभत्ति. पु० (रत्नावलिप्रविभक्ति) રત્નાવલીની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટ્ય વિશેષ.

रयणि. स्त्री० (रत्नि) મુઠ્ઠો હાથ.

रयणि. स्त्री० (रजनि) રાત્રિ.

रयणिकर. पुं० (रजनिकर) ચન્દ્રમા

रयणिक्खित्त. न० (रजनिक्षेत्र) સૂર્યની ગેરહાજરીનું ક્ષેત્ર.

रयणिगर. पु० (रजनिकर) ચન્દ્રમા.

रयणिनाह. पु० (रजनिनाथ) ચન્દ્રમા.

रयणिमुह. न० (रजनिमुख) પ્રભાત; સવાર.

रयणियर. पु० (रजनिकर) ચન્દ્રમા.

रयणी. स्त्री० (रत्ना) ષડ્જ ગ્રામની ચોથી મૂર્છના. (૨) રત્નાદેવી.

रयणी. स्त्री० (रजनी) રાત્રિ. (૨) ઇશાનેન્દ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેન્દ્રની મુખ્ય દેવી. (૪) પું૦

એ નામનો એક ગૃહસ્થ કે જે આમલકપ્પા નગરીમાં રહેતો હતો. (૫) સ્ત્રી. મધ્યમગ્રામની એક મૂર્ચ્છના. (૬) ષડ્જ ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

रयणीयर. પું૦ (रजनीकर) ચન્દ્ર.

रयणुच्चय. પુ૦ (रत्नोच्चय) રત્નસમૂહ રૂપ મેરૂ પર્વત. (૨) માનુષોત્તરનામા પર્વતનો એક શિખર.

रयणोच्चया. સ્ત્રી૦ (रत्नोच्चया) ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની.

रयणोरुजाल. ન૦ (रत्नोरुजाल) આભરણ વિશેષ.

रयत ન૦ (रजत) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો બારમો ભાગ. (૨) રૂપુ; ચાંદી. (૩) રત્નની એક જાત.

रयतगिरि. પું૦ (रजतगिरि) પર્વત વિશેષ.

रयतामय. ત્રિ૦ (रजतामय) ચાંદીનું બનાવેલ.

रयत्ताण. ન૦ (रजस्त्राण) રજની રક્ષા કરનાર; ઓછાડ. (૨) પાત્રનું વેષ્ઠન.

रयय. ન૦ (रजत) રૂપુ; ચાંદી.

रययकूड. પુ૦ (रजतकूट) માલવત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠુ કૂટ-શિખર.

रयस्सल. ત્રિ૦ (रजस्वल) રજવાળુ; મેલુ.

रयस्सला. સ્ત્રી૦ (रजस्वला) રજોવૃષ્ટિથી અંધકારમય થયેલી દિશા.

रयहरण. પું૦ (रजोहरण) ઓઘો; રજોહરણ; જૈન મુનિઓનું પ્રસિદ્ધ ચિન્હરૂપ ઉપગરણ.

रव. પુ૦ (रव) શબ્દ; નાદ; અવાજ.

रवि. પું૦ (रवि) સૂર્ય.

रविगय. ન૦ (रविगत) સૂર્ય જે નક્ષત્રમાં હોય તે નક્ષત્ર.

रविमित्त. પુ૦ (रविमित्र) ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી ૧૧ મા તીર્થંકર.

रविय. ત્રિ૦ ( ) ભીંનું કરેલ; ભીંજાવેલ.

रविहोरा. સ્ત્રી૦ (रविहोरा) રવિ લગ્ન; સૂર્ય લગ્ન.

रस. પું૦ ન૦ (रस) રસ; સ્વાદ; જીભનો વિષય; પુદ્ગળનો એક ગુણ; તિક્તાદિ પાંચ રસમાંનો ગમે તે એક. (૨) ત્રિ૦ રસયુક્ત પદાર્થ-ઘૃતાદિ. (૩) અંતરાત્માના અનુભવથી થતો આનંદ. (૪) લેશ્યાનો રસ. (૫) રસના ઇન્દ્રિયના વિષયનો ક્ષયોપશમ. (૬) અધ્યવસાય વિશેષથી કર્મપુદ્ગળમાં પડતો અનુભાગ રૂપ રસ. (૭) રસ નામની નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પાંચ રસમાંનો ગમે તે રસ પામે છે. (૮) મદિરા; દારૂ. (૯) શૃંગાર આદિ નવ રસ. (૧૦) મદ્ય આદિ દ્રવ પદાર્થ.

रसग. ત્રિ૦ (रसग) પાચ પ્રકારના રસને જાણનાર પંચેન્દ્રિય જીવ વિશેષ; સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિય.

रसगारव. ન૦ (रसगौरव) મધુરાદિ રસના સ્વાદનો ગર્વ કરીને આત્માને ભારે કરવો તે; ત્રણ ગારવમાંનું એક.

रसज. પુ૦ (रसज) રસ બગડવાથી ઉત્પન્ન થયેલ જંતુ.

रसण. ન૦ (रसन) } રસનેન્દ્રિય; જીભ.
रसणा. સ્ત્રી૦ (रसना) }

रसदेवी. સ્ત્રી૦ (रसदेवी) પુષ્પચૂલા સૂત્રનાં દશ અધ્યયનમાંનું ૯ મું અધ્યયન.

रसनाम. ન૦ (रसनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શુભ અશુભ રસ પામે છે.

रसन्नु. ત્રિ૦ (रसज्ञ) રસને જાણનાર.

रसपरिच्चाय. પું૦ (रसपरित्याग) રસનો પરિત્યાગ; દૂધ, દહીં આદિ વિગયનો ત્યાગ કરવો તે; ૭ બાહ્ય તપમાંનું એક.

रसबंध. પુ૦ (रसबन्ध) રસબંધ; કર્મનો અનુભાગરૂપે બંધ થાય તે.

रसमाण. न० (रसमान) રસ—ઘૃતાદિ માપવાનું માન; પળી, પાવળું વગેરે.

रसमेह. પુ० (रसमेघ) ભરતાદિ ક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતાં સાત દિવસ સુધી પાંચમો વરસાદ વરસે છે તે કે જે દરેક વનસ્પતિમાં રસ ઉત્પન્ન કરે છે.

रसय. પું० (रसज) રસના વિકારથી ઉત્પન્ન થતા જંતુ; રસીયા જીવ.

रसवई. સ્ત્રી० (रसवती) રસોઈ.

रसहरणी. સ્ત્રી० (रसहरणी) જેનાથી ગર્ભમાં રસ લેવાય તે—નાભિનાળ.

रसायण. ન० (रसायन) પુષ્ટિકારક ઔષધિ. (૨) સોનું, રૂપું, પારો વગેરે ધાતુ મારવાના ઉપાય દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક પ્રકાર.

रसालु. પું० (रसालु) એક ખાદ્ય પદાર્થ કે જે ઘી, મધ, દહીં, મરી અને ખાંડ કે ગોળ, એટલા પદાર્થો એકઠા કરવાથી બને છે.

रसिय. ન० (रसित) શબ્દ; અવાજ. (૨) મેઘ ગર્જના. (૩) આનંદ (૪) ત્રિ० રસદાર; રસવાળું; મધુર; સ્વાદિષ્ટ.

रसिय. ત્રિ० (रसिक) પિપાસાવાળો; રસિક.

रसिया સ્ત્રી० (रसिका) રસી; પરૂ.

रसेसि. ત્રિ० (रसैषिन्) રસપાન કરવાની ઇચ્છાવાળો; પિપાસુ.

रसोदग. ન० (रसोदक) જેથી સર્વ વસ્તુઓ પાકે એવું પુષ્કરવર સમુદ્રનું પાણી.

रस्सि. પું० સ્ત્રી० (रश्मि) કિરણ.

रह. પું० ન० (रहस्) એકાન્ત. (૨) ત્રિ० ગુપ્ત; છાનું.

रह. પુ० ન० (रथ) રથ; સંગ્રામ; એક પ્રકારની ગાડી; સેનાનું એક અંગ. (૨) એ નામના એક જૈન મહર્ષિ.

रहकार. પું० (रथकार) રથ બનાવનાર; સુતાર.

रहचरिया. સ્ત્રી० (रथचर्या) રથચર્યા; રથક્રીડા.

रहनेउरचक्कवाल. ન० (रथनूपुरचक्रवाल) વૈતાઢ્યની ઉત્તરશ્રેણીમાં વિદ્યાધરનું મુખ્ય નગર.

रहनेमि. પું० (रथनेमि) ભગવાન નેમીનાથના ભાઈ.

रहनेमिज्ज. ન० (रथनेमीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું બાવીશમું અધ્યયન.

रहपयाय. ત્રિ० (रथप्रयात) રથે ચાલતું; રથની મુસાફરી કરનાર.

रहभूमि. સ્ત્રી० (रहोभूमि) એકાન્તની ભૂમિ.

रहमुसल. પુ० (रथमुसल) ચેડારાજા ને કોણિક રાજાની લડાઈમાં કોણિકના બચાવ માટે ચમરેંદ્ર અને શક્રેન્દ્રે ગોઠવેલ રથમુશલ નામનો સંગ્રામ કે જેમાં ૯૬ લાખ માણસોની ખુવારી થઈ હતી.

रहरेणु. પું० (रथरेणु) રથરેણુ; રથ ચાલતાં રજકણ ઉડે તે; આઠ ત્રસરેણુ પરિમિત સ્કંધ.

रहवाअ. પું० (रथवात) રથ ચાલવાથી પવન સાથે ઉડતી રજ.

रहस. પુ० (रभस) રોગ.

रहसा. અ० (रभसा) એકદમ; તુરત; વેગથી.

रहस्स. ત્રિ० (ह्रस्व) લઘુ; થોડુ; ટુંકું. (૨) એક માત્રાવાળો સ્વર.

रहस्स. ન० (रहस्य) ગુપ્તવાત; છાની બાબત. (૨) તત્ત્વ; તાત્પર્ય. (૩) અપવાદ સ્થાન.

रहस्सकड ત્રિ० } (रहस्यकृत) ગુપ્ત રીતે
रहस्सकय. } કરેલું.

रहस्सदूसण. ન० (रहस्यदूषण) ગુપ્ત વાત પ્રકાશવી તે; કોઈનું છિદ્ર ઉઘાડવું તે; બીજા વ્રતનો બીજો અતિચાર.

रहस्समंत. ત્રિ० (ह्रस्वमत्) ઠીંગણો; વામન; કુબડો.

रहस्ससाला. स्त्री० (रहस्यशाला) છાની વાત કરવાની શાળા, એકાન્ત ઘર.

रहस्सिय. त्रि० (राहस्यिक) અત્યન્ત ગુપ્ત.

रहि. त्रि० (रथिन्) રથવાળો.

रहिअ. त्रि० (रथिक) રથવાળો.

रहिय. त्रि० (रहित) રહિત; વગરનું; શૂન્ય.

रहो. अ० (रहस्) એકાન્ત; નિર્જન. (૨) ગુપ્ત; છાનું.

रहोकम्म. न० (रहःकर्म्मन्) એકાન્ત કર્મ; છાનું કામ.

रहोपत्त. त्रि० (रहःप्राप्त) એકાન્તમાં પ્રાપ્ત થયેલ.

राइ. स्त्री० (राजि) પંક્તિ; હાર. (૨) તરડ; ફાટ રેખા. (૩) રાઈ; ધાન્ય વિશેષ.

राइ. स्त्री० (रात्रि) રાત્રિ; રાત. (૨) ઈશાનેન્દ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેંદ્રની અગ્રમહિષી. (૪) આમલકપ્પા નગરીના રાજગાથાપતિની પુત્રી. (૫) એ નામનો આમલકપ્પા નગરી નિવાસી એક ગાથાપતિ

राइअ. त्रि० (रात्रिक) રાત્રિ સંબંધી.

राइंदिय. न० (रात्रिंदिव)
राइंदिय. अ० (रात्रिंदिव) } રાત દિવસ.
राइंदिवा. अ० (रात्रिंदिवा)

राइण्णिअ. त्रि० (राजन्य) રાજવંશી; રાજાનો સબંધી. (૨) રાજાના જેવા વૈભવવાળો; શ્રીમંત.

राइणिअ. त्रि० (रात्निक) દીક્ષામાં મ્હોટા હોય તે; જ્ઞાનાદિ ગુણે કરી અધિક.

राइण्ण. } पुं० (राजन्य) ઋષભદેવ પ્રભુએ
राइन्न } મિત્ર સ્થાને સ્થાપેલ વંશ; ક્ષત્રિય. (૨) त्रि० તે વંશમાં ઉત્પન્ન થએલ.

राइपत्ती. स्त्री० (राजपत्नी) રાજાની સ્ત્રી; રાણી.

राइभत्त. न० (रात्रिभक्त) રાત્રિભોજન; રાત્રે ખાવું તે.

राइभोयण. न० (रात्रिभोजन) રાત્રિભોજન; રાતે ખાવું તે.

राइय. न० (रात्रिक) રાત્રિ; રાત. (૨) त्रि० રાત્રિ સંબંધી.

राईसर. पुं० (राजेश्वर) રાજાઓના સ્વામી; સમર્થ રાજા, માંડલિક રાજા. (૨) યુવરાજ.

राईसिरी. स्त्री० (राजश्री) આમલકપ્પાના રાજગાથાપતિની ભાર્યા.

राउल. पु० न० (राजकुल) રાજાનું કુળ.

राओ. अ० (रात्रौ) રાતે, રાત્રિના ભાગમાં.

राओवरायं. अ० (रात्रोपरात्रं) અહર્નિશ; રાત દહાડો.

राग. पु० (राग) વિષયમાં આસક્તિ; સ્નેહ. અનુરાગ. (૨) રંગ, વર્ણ. (૩) રાગ, સ્વર; ગાન.

रागद्दोस. पुं० (रागद्वेष) રાગ અને દ્વેષ.

रागबन्धण. न० (रागबन्धन) રાગરૂપી બન્ધન, પ્રેમથી બંધાવું તે.

रागमंडल. न० (रागमण्डल) સારિગમપધની આદિ સ્વર મંડળ.

रागि. त्रि० (रागिन्) રાગવાળું; સરાગી.

राज. पु० (राजन्) રાજા; ભૂપતિ.

राजदुवारिअ. त्रि० (राजदौवारिक) રાજદ્વારે ધારણ કરવા ગોગ્ય.

राजरुक्ख. पु० (राजवृक्ष) ગરમાળાનું ઝાડ.

राडामणि. पु० (राडामणि) મણિ જેવો દેખાતો કાચનો કકડો.

राति. स्त्री० (रात्रि) રાત્રિ; રાત.

रातिणिय. त्रि० (रत्नाधिक) જેણે પ્રથમ પ્રવ્રજ્યા લીધી હોય તે.

रातिणियपरिभासि पुं० (रात्निकपरिभाषिन्) આચાર્યાદિ વડીલની સ્હામે બોલનાર; અસમાધિનું પાંચમું સ્થાનક સેવનાર.

राम. पुं० (राम) બલભદ્ર; કૃષ્ણ વાસુદેવના ભાઇ. (૨) જમદગ્નિનો પુત્ર પરશુરામ. (૩) એ નામનો એક દેશ. (૪) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર. (૫) પું૦ એ નામના એક સન્યાસી.

रामकराह. न० (रामकृष्णा) નિરયાવલિકા સૂત્રના આઠમા અધ્યયનનું નામ.

रामकराहा. स्त्री० (रामकृष्णा) અંતગડસૂત્રના આઠમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

रामगुत्त. पु० (रामगुप्त) એ નામનો એક તાપસ.

रामपुत्त पु० (रामपुत्र) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીનો પુત્ર.

रामरक्खिया. स्त्री० (रामरक्षिता) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

रामा. स्त्री० (रामा) રામાદેવી. (૨) સ્ત્રી; ભાર્યા. (૩) ૯ મા તીર્થંકરની માતા. (૪) ઇશાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ.

रामायण न० (रामायण) રામચંદ્રજીના ચરિત્રાત્મક પ્રસિદ્ધ કાવ્ય.

राय. पु० न० (रात्र) રાત્રિ.

राय. पु० (राजन्) રાજા; ભૂપતિ.

राय. पु० (राग) સ્નેહ; પ્રેમ.

रायंस. पु० (राजांस) ક્ષયનો વ્યાધિ.

रायंसि. पु० (राजांसिन्) ક્ષયરોગી; સોળ મ્હોટા રોગમાંના એક રોગવાળો.

रायकहा. स्त्री० (राजकथा) રાજ સંબંધી કથા; ચાર વિકથામાંની એક.

रायकुल. न० (राजकुल) રાજાનું કુળ; રાજવંશ.

रायगिह. न० (राजगृह) મગધ દેશનું સુપ્રસિદ્ધ નગર.

रायग्गल. पुं० (राजार्गल) એ નામનો એક ગ્રહ.

रायणिय. पुं० (रत्नाधिक) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમાં જે મોટો હોય તે; દીક્ષામાં જે વૃદ્ધ હોય તે.

रायणिय. त्रि० (राजन्य) રાજવંશી; રાજન્ય કુળમાં જન્મેલ.

रायराण. पु० (राजन्य) રાજન્યકુળ; શ્રી આદિનાથે મિત્રસ્થાને સ્થાપેલું કુળ. (૨) ત્રિ૦ તે કુળમાં જન્મેલ.

रायधम्म. पु० (राजधर्म) રાજધર્મ; રાજનીતિ.

रायन्न. पु० (राजन्य) જુઓ “ રાયણ્ણ ” શબ્દ.

रायपत्ती. स्त्री० (राजपत्नी) રાજાની રાણી.

रायपरियट्ट. पु० (राजपरिवर्त) રાજપરિવર્તન; રાજ્યક્રાંતિ.

रायपह. पुं० (राजपथ) રાજ રસ્તો.

रायपिंड. पुं० न० (राजपिण्ड) ખાસ રાજાને માટે તૈયાર થએલ પિંડ-આહાર.

रायपुत्त. पु० (राजपुत्र) રાજપુત્ર; રાજકુમાર.

रायप्पसेणिअ. / **रायप्पसेणिज्ज.** / **रायप्पसेणिय.** न० (राजप्रश्नीय) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું છઠ્ઠું સૂત્ર.

रायमई. स्त्री० (राजमती) ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી.

रायमग्ग. पु० (राजमार्ग) રાજમાર્ગ; સડક; ધોરી રસ્તો.

रायमास. पु० (राजमाष) એક પ્રકારના અડદ.

रायरिसि. पु० (राजर्षि) રાજ્ય છોડી દીક્ષા લીધેલ.

रायरुक्ख. पुं० (राजवृक्ष) રાયણ; રાણનું વૃક્ષ.

रायलच्छी. स्त्री० (राजलक्ष्मी) રાજલક્ષ્મી.

रायललिअ. पु० (राजललित) નવમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

रायलेहा. स्त्री० (राजलेखा) શોભતી કળા.

रायवंसिय. त्रि० (राजवंशिक) રાજવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; રાજવંશી.

रायवर. पु० (राजवर) પ્રધાન રાજા; શ્રેષ્ઠ રાજા; ચક્રવર્તી.

रायवल्ली. स्त्री० (राजवल्ली) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

रायवेट्ठि. स्त्री० (राजवेष्टि) રાજાની વેઠ.

रायसद्दूल. पुं० (राजशार्दूल) ચક્રવર્તી રાજા; શ્રેષ્ઠ રાજા.

रायसिरी. स्त्री० (राजश्री) રાજ લક્ષ્મી. (૨) એ નામની ચમરેંદ્રની અગ્રમહિષી: રાઇદેવીની પૂર્વભવની માતા.

रायहंस. पुं० (राजहंस) હંસ પક્ષીની એક જાત.

रायहाणी. स्त्री० (राजधानी) રાજધાની; તખ્ત શહેર; પાટનગર.

रायाराम. पुं० (राजाराम) એ નામના એક ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક.

रायाराय. पु० (राजाराज) એ નામના એક ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક; રાજર્ષિ.

राल. पु० न० (राल) એ નામનું એક ધાન્ય.

रावण. पुं० (रावण) ૮ મા પ્રતિવાસુદેવનુ નામ. (૨) ગુલ્મ વિશેષ.

रासग. त्रि० (रासक) રાસડા ગાનાર.

रासि. पुं० स्त्री० (राशि) સમૂહ; ઢગલો. (૨) મેષ, વૃષ આદિ ૧૨ રાશિ. (૩) કંદ વિશેષ. (૪) ગણિતવિશેષ; ત્રિરાશિ, પંચરાશિ વગેરે.

रासिकड. त्रि० (राशीकृत) ઢગલો કરેલ.

रासिबद्ध. न० (राशिबद्ध) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત સિદ્ધ શ્રેણી પરિકર્મનો છઠ્ઠો ભેદ.

रासीजुम्म. न० (राशियुग्म) સમરાશીવિશેષ.

रासीजुम्मकडजुम्म. न० (राशियुग्मकृतयुग्म) જે રાશિમાંથી ચાર ચાર બાદ કરતાં અંતે ચાર વધે તે સખ્યા.

रासीजुम्मकलिओग. पु० (राशियुग्मकल्योज) જે રાશિમાંથી ચાર ચારના થોક કાઢતાં અંતે એક વધે તે રાશિ-સંખ્યા.

रासीजुम्मतेओग. पुं० (राशियुग्मत्र्योज) જે રાશિમાથી ચાર ચાર કાઢતાં ત્રણ વધે તે સખ્યા.

रासीजुम्मदावरजुम्म. न० (राशियुग्मद्वापरयुग्म) જે રાશિમાથી ચાર ચાર કાઢતાં બે વધે તે સખ્યા.

रासीजुम्मसय. न० (राशियुग्मशत) ભગવતી સૂત્રના ૪૧ મા શતકનું નામ.

राहावेह. पुं० (राधावेध) ઉપર ટાંગેલી પુતળીની આંખને બાણથી વિંધવી તે.

राहावेहग. त्रि० (राधावेधक) રાધાવેધ સાધનાર; પુતળીને વિંધનાર.

राहु. पु० (राहु) રાહુ નામનો ગ્રહ.

राहुगय. न० (राहुगत) રાહુ ચંદ્ર અથવા સૂર્યને આવરે તે સમય; ગ્રહણ વેળા.

राहुहय. न० (राहुहत) જે નક્ષત્રમાં ગ્રહણ થયેલ હોય તે નક્ષત્ર.

रिउ. त्रि० (ऋजु) સરળ; સીધુ.

रिउ. स्त्री० (ऋच्) ઋચા.

रिउ. पु० (रिपु) રિપુ; શત્રુ.

रिउ पु० (ऋतु) વસંત ગ્રીષ્મ વિગેરે ઋતુ. (૨) સ્ત્રીને ઋતુધર્મ આવે તે.

रिउकाल. पुं० (ऋतुकाल) સ્ત્રીને ઋતુ આવવાનો સમય.

रिउमइ. स्त्री० (ऋजुमति) મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો પ્રથમ ભેદ.

रिउमास. पुं० (ऋतुमास) બરાબર ત્રીશ દિવસનો માસ.

रिउव्वेद. पुं० } (ऋग्वेद) પ્રસિદ્ધ ધર્મગ્રન્થ;
रिउव्वेय. } ચાર વેદમાંનો એક વેદ.

रिउसुत्त. पुं० (ऋजुसूत्र) નય વિશેષ.

रिंगिय. न० (रिङ्गित) ઘોળાતાં સ્વરે ગાવું તે.

रिंछोलि. स्त्री० (   ) પંક્તિ; હાર.

रिक्ख. न० (ऋक्ष) नक्षत्र

रिगिसंगिगा. स्त्री० (रिगिसङ्गिका) वाद्यविशेष.

रिजु. स्त्री० (ऋच्) જુઓ "રિઉ" શબ્દ.

रिजु. त्रि० (ऋजु) જુઓ "રિઉ" શબ્દ.

रिट्ठ. त्रि० (अरिष्ट) રત્નવિશેષ. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) એક વિમાનનો પ્રસ્તર (૪) લોકાન્તિક દેવ વિશેષ; દેવતાની એક જાત. (૫) જમ્બૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર બારમા ચક્રવર્તી. (૬) કાકાદિ પક્ષી. (૭) વિલમ્બ તથા પ્રભજન ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૮) પુ૦ ન૦ ફળ વિશેષ; અરીઠા.

रिट्ठकंड. पु० (रिष्ठकाण्ड) ખરકાણ્ડનો સોળમો વિભાગ.

रिट्ठग. न० (रिष्टक) અરીઠાનું ફૂલ. (૨) પુ૦ દ્રોણ કાગડો. (૩) ન૦ રત્ન વિશેષ.

रिट्ठनेमि. पुं० (अरिष्टनेमि) નેમિનાથજીનું અપર નામ.

रिट्ठपुरा. स्त्री० (रिष्टपुरी) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

रिट्ठय. न० (रिष्टक) એક જાતનું રત્ન.

रिट्ठविमाणपत्थड. पु० (रिष्टकविमानप्रस्तर) બ્રહ્મલોકના ત્રીજા પ્રસ્તરમા આવેલ કૃષ્ણરાજી વિમાનનો ત્રીજો પ્રસ્તર.

रिट्ठा. स्त्री० (रिष्टा) પાંચમી નરકનું નામ. (૨) મહાકચ્છા વિજયની મુખ્ય નગરી.

रिट्ठाभ. पु० न० (रिष्टाभ) રિષ્ટાનામક વૃક્ષની મદિરા. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક લોકાંતિક વિમાન.

रिट्ठि. पु० (रिष्टि) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रिण. न० (ऋण) દેવુ; કરજ.

रिते. अ० (ऋते) વિના; સિવાય; રહિત.

रित्त. त्रि० (रिक्त) શૂન્ય; ખાલી. (૨) ન૦ અભાવ.

रिद्ध. त्रि० (ऋद्ध) સમૃદ્ધિવાળું; ઐશ્વર્યયુકત.

रिद्धि. स्त्री० (ऋद्धि) સમૃદ્ધિ; ધન; પૈસો.

रिभित. } **रिभिय.** } न० (रिभित) સ્વરઘોલન; કંઠમાં સ્વરની ખરાટી પડે તે. (૨) નાટકનો એક ભેદ, ૩૨ નાટકમાંનું ૨૬ મુ નાટક.

रिय. न० (ऋत) ગમન. (૨) સત્ય.

रिया. स्त्री० (ईर्या) ઇર્યાસમિતિ; યતના પૂર્વક ચાલવુ તે.

रिवु. पु० (रिपु) શત્રુ; રિપુ.

रिसभ. पु० (ऋषभ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૨) સાત સ્વરમાંનો બીજો સ્વર. (૩) ૨૮ મું મુહૂર્ત.

रिसभा. स्त्री० (ऋषभा) ઋષભ નામની શાશ્વતી પ્રતિમા.

रिसह. पुं० (ऋषभ) સાત સ્વરમાંનો બીજો સ્વર. (૨) ૨૮ મુ મુહૂર્ત. (૩) ચામડાનો પાટો. (૪) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી; ચાલુ ચોવીસીના પ્રથમ તીર્થંકર.

रिसहनाराय. न० (ऋषभनाराच) જે હાડ બધારણમાં મર્કટબંધ અને ઉપર પાટો હોય તે; ૭ સઘયણમાંનું બીજું. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઋષભનારાચ સંઘયણ પામે.

रिसि. पु० (ऋषि) ઋષિ; મુનિ; મહાત્મા.

रीढा. स्त्री० (रीढा) હેલના; મશ્કરી.

रीया. स्त्री० न० (ईर्या) જુઓ "રિયા" શબ્દ.

रीरिय. न० (रीरिक) પિત્તળ.

रुअ. न० (रुत) કપાસ; રૂ. (૨) શબ્દ કરવો તે.

रुअक. पुं० (रुचक) દિશાકુમારીના નિવાસ સ્થાનરૂપ એક પર્વત.

रुअग. पु० (रुचक) અગીયારમા દ્વીપ અને ૧૧ મા સમુદ્રનું નામ. (૨) કાન્તિ; પ્રભા.

रुयगकूड. पुं० (रुचककूट) नन्दनवननां नव कूटमांनुं छठ्ठुं शिखर. (२) निषध पर्वतनां नव कूटमांनुं नवमुं कूट.

रुयगप्पभ. न० (रुचकप्रभ) महाहिमवंत पर्वतनुं एक शिखर.

रुयगवर. पु० (रुचकवर) ए नामनो एक पर्वत. (२) ए नामनो एक समुद्र. (३) रुचकवर समुद्रना एक अधिष्ठायक देव.

रुइ. स्त्री० (रुचि) लागणी; इच्छा. (२) श्रद्धा; धर्मप्रेम.

रुइय. न० (रुदित) रतिक्रीडा समये मानिनी स्त्रीनो रति कलहादि शब्द. (२) गीतनी एक समान रुपवाणी जात.

रुइर. त्रि० (रुचिर) सुन्दर सरस; मनगमतुं

रुइल. त्रि० (रुचिर) सुंदर; मनोहर. (२) पांचमा देवलोकनुं एक विमान. (३) दशमा देवलोकनुं वीश सागरोपमनी स्थितिवाळुं एक विमान.

रुइल्ल. न० (रुचिर) एक देवविमान.

रुइल्लकंत. न० (रुचिरकान्त) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लकूड. न० (रुचिरकूट) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लज्झय. पु० (रुचिरध्वज) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लप्पभ. पुं० (रुचिरप्रभ) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्ललेस्स. पुं० (रुचिरलेश्य) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लवण्ण. न० (रुचिरवर्ण) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लसिंग. पु० (रुचिरशृङ्ग) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लसिद्ध. पुं० (रुचिरसिद्ध) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लावत्त. पुं० (रुचिरावर्त) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुइल्लुत्तरवडिंसग. पु० (रुचिरोत्तरावतंसक) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

रुंटण. स्त्री० (रटना) रोवाना जेवो शब्द. (२) अवज्ञा; अपमान.

रुंटणिया. स्त्री० (रटनिका) रोवानी क्रिया.

रुंद. त्रि० ( ) विस्तीर्ण; विशाळ.

रुंधंतिया. स्त्री० (रुन्धन्तिका) चोखा विगेरे धान्यना फोतरां काढनारी.

रुंपण. न० (रोपण) रोपवुं; वाववुं.

रुंभण. न० (रोधन) रोकवुं; अटकाववुं.

रुक्ख. न० (रुक्ष) लुख्खुं; लुख्खेस्वरे गवातुं. (२) रुक्षस्पर्शनामकर्म के जेना उदयथी जीव राख जेवुं लुख्खुं शरीर पामे.

रुक्ख पु० न० (वृक्ष) वृक्ष, झाड. (२) संयम; विरति.

रुक्खमूलिअ. पुं० (वृक्षमूलिक) वृक्षना मूळमां रहेनार तापसनो एक वर्ग.

रुट्ठ. त्रि० (रुष्ट) गुस्से थयेल; क्रोधे भरायेल.

रुयण. न० (रुदित) रुदन करवुं; आंसु खेरवां.

रुत्त. त्रि० (रुष्ट) गुस्से थयेल.

रुद्द. त्रि० (रुद्र) भयंकर कार्य करनार. भीषण स्वभाववाळु, (२) पु० न० रुद्रध्यान; परनुं अनिष्ट चिंतववुं ते, क्रूर कार्य करवुं ते. (३) रुद्रनी प्रतिमा. (४) शिवनो महोत्सव. (५) प्रथम मुहूर्त्तनुं नाम. (६) चोथा बळदेव तथा चोथा वासुदेवना पिता. (७) आर्द्रा नक्षत्रनो स्वामी देवता. (८) रुद्रदेव; शंकर; महादेव. (९) पंदर परमाधामी पैकी पांचमा परमाधामी.

रुद्दज्झाण. न० (रुद्रध्यान) रुद्रध्यान; परनुं अनिष्ट चिंतववुं क्रूरता राखवी ते; चार ध्यानमांनुं एक.

रुद्ध. त्रि० (रुद्ध) रोकेल; अटकावेल.

रुधिर. न० (रुधिर) લોહી; રક્ત.

रुप्प. न० (रूप्य) ચાંદી; રૂપું. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંના ૨૭ મા ગ્રહનું નામ.

रुप्प. त्रि० (रौप्य) ચાંદીનું.

रुप्पकूलप्पवाय. पु० (रूप्यकूलप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रुप्पकूला. स्त्री० (रूप्यकूला) રૂકિમ પર્વતના મહાપુંડરીક દ્રહના ઉત્તર તોરણે થઇ હિરણ્યવય ક્ષેત્રમાં વહેતી એક નદી. (૨) એક દેવી. (૩) પું० રૂકિમ પર્વતનું એક ફૂટ.

रुप्पकूलाकूड. पु० (रूप्यकूलाकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ ફૂટમાંનું છઠ્ઠું ફૂટ.

रुप्पसुगंध पुं० (रूप्यसुगंध) વનસ્પતિ વિશેષ.

रुप्पाभास. पु० (रूप्याभास) રૂપાભાસ નામનો એક ગ્રહ.

रुप्पि पु० (रुक्मिन्) મેરૂની ઉત્તરે એરણ્યવત ક્ષેત્રની મર્યાદા કરનાર રૂકિમ પર્વત. (૨) કોટીન નગરનો રાજા. (૩) કુણાલ દેશનો રાજા.(૪) એ નામનો એક ગ્રહ. (૫) ૧૭ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૬) દેવ વિશેષ. (૭) રૂકિમ પર્વતનું એક ફૂટ.

रुप्पिकूड. पुं० (रुक्मिकूट) રૂકિમ પર્વત ઉપરનાં આઠ ફૂટમાંનું બીજું ફૂટ.

रुप्पिणी. स्त्री० (रुक्मिणी) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવની માનીતી રાણી.

रुय न० (रुत) કપાસ; રૂ. (૨) રૂનું બનાવેલ વસ્ત્ર. (૩) પક્ષીનો શબ્દ.

रुय. पुं० (रूप) એક લોકપાળ.

रुयइंद. पुं० (रुचकेन्द्र) રૂચકેન્દ્ર નામનો ઉત્પાત પર્વત; અસુરકુમાર દેવતાને વિશ્રાંતિ લેવાનો પર્વત.

रुयकंत. पुं० (रूपकान्त) પૂર્ણભદ્ર અને વિશિષ્ટ નામના ઇન્દ્રના એક લોકપાળ.

रुयकंता. स्त्री० (रूपकान्ता) ભૂતાનન્દ નામના ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

रुयग. पुं० (रुचक) મણિ, રત્ન. (૨) ગ્રીવાનું એક સુન્દર આભૂષણ. (૩) त्रि० પ્રીતિકારક; મનોહર. (૪) રૂચક નામનો એક દ્વીપ. (૫) નિષધ પર્વતનું એક શિખર. (૬) મેરૂના મધ્ય ભાગમાં આવેલ આઠ રૂચક પ્રદેશ કે જ્યાંથી દિશાઓની શરૂઆત થાય છે.

रुयगवडिंसअ. न० (रुचकावतंसक) એ નામનું એક ભવન.

रुयगवर. पु० (रुचकवर) એ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૨) રૂચકવર સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) રૂચક દ્વીપને ફરતો રૂચકવર નામનો પર્વત.

रुयगवरद्दीव. पु० (रुचकवरद्वीप) ૧૩ મો રૂચકવર દ્વીપ.

रुयगवरभद्द. पुं० (रुचकवरभद्र) રૂચકવર દ્વીપના દેવતાનું નામ.

रुयगवरमहावर. पु० (रुचकवरमहावर) રૂચકવર સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

रुयगवरोद. पु० (रुचकवरोद) રૂચકવરોદ નામનો સમુદ્ર.

रुयगवरोभास. पु० (रुचकवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

रुयगवरोभासभद्द. पु० (रुचकवरावभासभद्र) રૂચકવરાવભાસ નામા દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

रुयगवरोभासमहाभद्द. पु० (रुचकवरावभासमहाभद्र) એ નામનો રૂચકવરોભાસ દ્વીપનો દેવતા.

रुयगवरोभासमहावर. पुं० (रुचकवरावभासमहावर) રૂચકવરાવભાસ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

रुयगवरोभासवर. पुं० (रुचकवरावभासवर) રૂચકવરાવભાસ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ,

रुयगावई. स्त्री० (रुचकावती) એક ઇન્દ્રાણી.

रुयगिंद. पुं० (रुचकेन्द्र) ચમરેન્દ્રનો રૂચકેન્દ્ર નામા ઉત્પાત પર્વત. (૨) રત્ન વિશેષ.

रुयगोद. पुं० (रुचकोद) સમુદ્ર વિશેષ.

रुयय. पु० (रुचक) મેરૂના મધ્ય ભાગમાંના આઠ રૂચક પ્રદેશ. (૨) રૂચક નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૩) રૂચક નામના તેરમા દ્વીપમાં પ્રાકારને આકારે ૮૫ હજાર યોજનની ઉંચાઇનો મંડળરૂપે રહેલો પર્વત.

रुयरिभिय. पु० (रुतरिभित) પક્ષીઓનો મનોહર શબ્દ.

रुरु. पुं० (रुरु) મૃગની એક જાત. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) અનાર્ય દેશ વિશેષ.

रुह. त्रि० (रुह) ફરી ઉત્પન્ન થનાર, પુનર્જન્મ લેનાર.

रुहा. स्त्री० (रुहा) વનસ્પતિ વિશેષ.

रुहिर. न० (रुधिर) રૂધિર; રક્ત; લોહી.

रुहिरवुट्ठि. स्त्री० (रुधिरवृष्टि) લોહીની વૃષ્ટિનું શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

रूअगावई. स्त्री० (रूचकावती) મધ્યમ રૂચક ઉપર વસનારી એક દિશાકુમારી.

रूआदेवी. स्त्री० (रूपादेवी) એ નામની એક દેવી; ભૂતાનેન્દ્રની અગ્રમહિષી.

रूआसिआ. स्त्री० (रूपासिका) મધ્યરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી એ નામની એક દિશાકુમારી.

रूढ. त्रि० (रूढ) ઘણા કાળથી પ્રસિદ્ધ થયેલ. (૨) ઉગી નિકળેલ; અંકુર અવસ્થાને પામેલ.

रूढा. स्त्री० (रूढा) બીજના ઉત્પત્તિરૂપ અંકુરાવસ્થા.

रूप. पुं० न० (रूप) રૂપ, સૌંદર્ય.

रूपि. पु० (रुक्मिन्) રમ્યકવાસ ક્ષેત્ર અને ઐરણ્યવય ક્ષેત્રને જુદું પાડી મર્યાદા બાંધનાર વર્ષધર પર્વત.

रूय. पुं० (रूप) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूयंस. पु० (रूपांश) પૂર્ણ તથા વશિષ્ટ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

रूयंसा स्त्री० (रूपांशा) ભૂતાનેન્દ્રની દ્વિતીયા અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूयकंत. पु० (रूपकान्त) પૂર્ણ તથા વશિષ્ટ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

रूयकंता. स्त्री० (रूपकान्ता) રૂપકાન્તા દેવી. (૨) ભૂતાનેન્દ્રની પાચમી અગ્રમહિષી.

रूयग. पुं० (रूपक) એક ગૃહસ્થ. (૨) રૂપા દેવીનું સિંહાસન.

रूयगवडिंसय. न० (रूपकावतंसक) રૂપાદેવીનું ભવન.

रूयगसिंहासण. न० (रूपकसिंहासन) રૂપક નામનું સિંહાસન.

रूयगसिरी स्त्री० (रूपकश्री) રૂપકશ્રી નામની સ્ત્રી.

रूयगावई. स्त्री० (रूपकावती) ભૂતાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

रूयगाहावइ. पुं० (रूपगाथापति) રૂપ નામનો ગાથાપતિ-ગૃહસ્થ.

रूयप्पभ. पु० (रूपप्रभ) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूयप्पभा. स्त्री० (रूपप्रभा) ભૂતાનેન્દ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूयवई. स्त्री० (रूपवती) સુરૂપેન્દ્રની રૂપવતી નામની અગ્રમહિષી.

रूयसीह. पुं० (रूपसिंह) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूया. स्त्री० (रूपा) ભૂતાનેન્દ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) રૂપ ગાથાપતિની કન્યાનું નામ.

रूयार. पुं० (रूपकार) રૂપ આલેખનાર; ચિતારો.

रूयावई. स्त्री० (रूपवती) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूव. पुं० न० (रूप) રૂપ; વર્ણ; કાન્તિ. (૨) શરીરનો દેખાવ. (૩) મૂર્તવસ્તુ; રૂપી પદાર્થ. (૪) રૂપ પરાવર્તનની કળા. (૫) સ્વરૂપ. (૬) એક. (૭) સ્વભાવ.

रूवंधर. त्रि० (रूपधर) બાહ્યલિંગ-રજોહરણાદિરૂપ ધારણ કરનાર; વેષધારી.

रूवंसा. स्त्री० (रूपांशा) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારીમાંની બીજી.

रूवग. पु० न० (रूपक) આકૃતિ, ચિત્ર; પ્રતિબિમ્બ. (૨) સોનુંરૂપુ.

रूवग. पु० (रूप्यक) રૂપીયો; સિક્કો.

रूवगय. त्रि० (रूपगत) મૂર્તદ્રવ્ય; રૂપી પદાર્થ.

रूवगावती. स्त्री० (रूपकावती) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારીઓમાંની ચોથી.

रूवतेण. पु० (रूपस्तेन) રૂપનો ચોર; ગુણ ન હોય છતાં ગુણનો દેખાવ કરે તે.

रूवपरियारग. पु० (रूपपरिचारक) રૂપને જોવા માત્રથી વિષયતૃપ્તિ કરનાર.

रूवपरियारणा. स्त्री० (रूपपरिचारणा) રૂપ જોઇને વિષયતૃપ્તિ કરવી તે.

रूववई. स्त्री० (रूपवती) રૂપાળી સ્ત્રી. (૨) રૂપવતી દેવી. (૩) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની અગ્રમહિષી. (૪) એક દિશાકુમારી મહત્તરિકા.

रूवा. स्त्री० (रूपा) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશાકુમારીઓમાંની પહેલી.

रूवावई. स्त्री० (रूपावती) એ નામની અર્હત ભગવાનની નાળ કાપનારી એક દિશાકુમારી.

रूवि. त्रि० (रूपिन्) રૂપવાળું; રૂપી પદાર્થ. (૨) ગુચ્છ વિશેષ.

रूविदव्व. न० (रूपिद्रव्य) રૂપવાળું દ્રવ્ય; રૂપી પદાર્થ.

रूवी. स्त्री० (रूपिणी) રૂપવાળી સ્ત્રી. (૨) ધોળો આકડો.

रेकार. पुं० (रेकार) રે-અરે એવા તિરસ્કારનું વચન.

रेणा. स्त्री० (रेणा) સ્થૂલિભદ્રની બહેન; એક જૈન સાધ્વી.

रेणु. पु० स्त्री० (रेणु) ધૂળ; રજ; રેતી.

रेणुया. स्त्री० (रेणुका) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ. (૨) ઔષધિ વિશેષ.

रेयग. पु० (रेचक) સંગીતાનુસાર સ્વરની ગતિ વિશેષ.

रेवइय. न० (रैवतिक) એ નામનું એક ઉદ્યાન.

रेवई. स्त्री० (रेवती) બળદેવની રાણી. (૨) એક નક્ષત્રનું નામ. (૩) રેવતી ગાથાપાતણી કે જેણીએ મહાવીર સ્વામીને બીજોરાપાક ઉત્કૃષ્ટ ભાવે વ્હોરાવવાથી તીર્થંકર નામગોત્ર ઉપાર્જન કર્યું. (૪) મહાવીરસ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના આઠમા મહાશતક શ્રાવકની સ્ત્રી.

रेवतअ. पुं० (रैवतक) ગિરનાર પર્વત.

रेवती. स्त्री० (रेवती) જુઓ " રેવઈ " શબ્દ.

रेवतीनक्खत्त. न० (रेवतीनक्षत्र) આર્યનાગહસ્તિના શિષ્યનું નામ.

रेवय. पु० (रैवत) ધૈવત નામે સાત સ્વરમાંનો છઠ્ઠો સ્વર. (૨) સોરઠમાં આવેલ ગિરનાર પર્વત.

रेवयपव्वय. पुं (रैवतपर्वत) ગિરનાર પર્વત.

रेहा. स्त्री० (रेखा) લીટી; પંક્તિ.

रोअणागिरिकूड. पुं० (रोचनगिरिकूट) ભદ્રસાલ વનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું આઠમુ કૂટ.

रोइय. त्रि० (रोचित) રૂચેલું; સારૂ લાગેલું.

रोइयावसाण. न० (रोचितावसान) ગીતના ચાર પ્રકારમાંનો અંતિમ પ્રકાર.

रोग. पुं० (रोग) રોગ; વ્યાધિ. (૨) રોગનો પરિષહ.

रोगि. त्रि० (रोगिन्) રોગી; વ્યાધિપીડિત.

रोगिणिया. स्त्री० (रोगिणिका) રોગના કારણથી લીધેલી દીક્ષા.

रोज्झ. पुं० ( ) રોઝ નામનું જગલી પશુ.

रोट्ट. पु० न० (लोष्ठ) લોટ, ચોખા વગેરેનો આટો.

रोद्द. पु० (रौद्र) નવ રસમાંનો એક રૌદ્ર રસ; ક્રોધ પ્રકૃતિવાળો એક રસ; (૨) પ્રથમ મુહૂર્તનુ નામ. (૩) ત્રીજા બળદેવના પિતાનું નામ. (૪) त्रि० દારૂણ; ભયંકર. (૫) न० ધ્યાન વિશેષ.

रोद्दज्झाण. न० (रौद्रध्यान) અન્ય જીવોને મારવાનો વિચાર કરવો તે, રૂદ્રધ્યાન.

रोम. पुं० न० (रोमन्) રોમ; રૂવાડા, બાલ; કેશ. (૨) રોમ નામનો એક દેશ. (૩) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

रोमंच. पु० (रोमाञ्च) રોમાચ; રોમરાજી.

रोमक. पु० (रोमक) ઉત્તર ભરતમાંનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

रोमकूव. पु० (रोमकूप) રોમરાજિ; વાળનું છિદ્ર.

रोमराइ. स्त्री० (रोमराजि) રોમની પંક્તિ.

रोमालोण. न० (रुमालवण) ખાણથી ઉત્પન્ન થતુ મીઠું.

रोमाहार. पुं० (रोमाहार) રોમરાજીથી હવા વગેરેમાંથી આહાર લેવો તે.

रोय. पुं० (रोग) જ્વરાદિ વ્યાધિ; રોગ.

रोयग. न० (रोचक) રોચક નામનું સમકિત કે જેમાં સદનુષ્ઠાન પ્રત્યે શ્રદ્ધા માત્ર રહે પણ અનુષ્ઠાન થઈ શકે નહિ.

रोर. पु० (रौर) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (૨) त्रि० દારૂણ; ભયંકર.

रोरुअ. पु० (रौरुक) સાતમી નરકનો એક નરકાવાસો. (૨) ચોથી નરકભૂમિનો એક નરકાવાસો.

रोविंदअ. पु० (रोविंदक) ગીતનો એક પ્રકાર.

रोविय. त्रि० (रोपित) રોપેલુ; વાવેલુ.

रोस. पु० (रोष) રોષ, ક્રોધ.

रोसण. न० (रोषण) રૂસણુ; ક્રોધે ભરાવુ.

रोसि. त्रि० (रोषिन्) ક્રોધી, ક્રોધ કરનાર.

रोह. पु० (रोध) ઘેરો ઘાલવો.

रोह. पुं० (रोह) એ નામના એક મુનિ. (૨) ગોશાળાનો ચોથો પ્રૌઢ પરિહાર.

रोहगुत्त. पुं० (रोहगुप्त) રોહગુપ્ત નામે શ્રી ગુપ્તાચાર્યના શિષ્ય. (૨) આર્ય સુહસ્તીના શિષ્ય. (૩) આર્ય મહાગિરિના શિષ્ય.

रोहण. न० (रोहण) ઉત્પત્તિ.

रोहिअंसद्दीव. पु० (रोहितांशद्वीप) રોહિતાંશ પ્રપાતકુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

रोहिअंसप्पवायकुंड पुं० (रोहितांशप्रपातकुंड) રોહિતાંશા નદીનો જેમાં દરેડો પડે છે તે કુંડ.

रोहिअंसा. स्त्री० (रोहितांशा) ચુલ્લહિમવતના પદ્મદ્રહની ઉત્તર દિશામાંથી નીકળી હેમવય ક્ષેત્રમાં થઇ લવણ સમુદ્રને મળતી એક નદી.

रोहिअद्दीव. पुं० (रोहिताद्वीप) રોહિતાપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

रोहिअप्पवायकुंड. पुं० (रोहिताप्रपातकुण्ड) જેમાં રોહિતા નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

रोहिश्रा. स्त्री॰ (रोहिता) રોહિતા નદી જે હેમવય ક્ષેત્રમાં પૂર્વે તરફ લવણ સમુદ્રને મળે છે તે.

रोहिडग. न॰ (रोहितक) રોહિતક નામનું એક નગર.

रोहिणिदास. पु॰ (रोहिणीदास) રોહિણીદાસ નામે કોઇ માણસ.

रोहिणिदिन्न. पु॰ (रोहिणीदत्त) એ નામનો એક પુરૂષ.

रोहिणिदेव. पु॰ (रोहिणीदेव) એ નામનો એક માણસ

रोहिणिय. पु॰ (रौहिणेय) રોહિણી નક્ષત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

रोहिणिया. स्त्री॰ (रोहिणिका) ધનશેઠના ચોથા દીકરા-ધનરક્ષિતની વહુનું નામ.

रोहिणिरक्खिश्र. पु॰ (रोहिणीरक्षित) એ નામનો કોઇ પુરૂષ.

रोहिणिसम्म. पुं॰ (रोहिणीशर्मन्) એ નામનો કોઇ પુરૂષ.

रोहिणिसेण. पु॰ (रोहिणीसेन) એ નામનો પુરૂષ.

रोहिणी. स्त्री॰ (रोहिणी) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર-સુપુરૂષની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર શક્રના લોકપાળની પહેલી અગ્રમહિષી. (૩) સૌધર્મના ઇન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી. (૪) એક દેવી. (૫) નવમા બળદેવની માતાનું નામ. (૬) એક જાતની કડવી છાલ. (૭) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૮) એ નામનું નક્ષત્ર. (૯) ધનરક્ષિતની સ્ત્રીનું નામ. (૧૦) રોહિણીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું સાતમુ અધ્યયન.

रोहिय. न॰ पु॰ (रोहित) તૃણ વિશેષ. (૨) એક જાતનું માછલું. (૩) એક દ્વીપ. (૪) त्रि॰ રૂઝાઇ ગયેલું. (૫) પ્રગટ થયેલ.

रोहियंस. न॰ (रोहितांश) એ નામની એક પર્વગ વનસ્પતિ. (૨) पुं॰ એ નામનો એક દ્વીપ.

रोहियंसकूड. पु॰ (रोहितांशकूट) ચુલ્લહિમવત પર્વત ઉપરના ૧૧ કૂટમાંનું ૭ મુ કૂટ.

रोहियंसा. स्त्री॰ (रोहितांशा) એ નામની એક નદી.

रोहियंसापवाय. पुं॰ (रोहितांशाप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

रोहियकूड. पुं॰ (रोहितकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

रोहियग. न॰ (रोहितक) જુઓ "રોહિડગ" શબ્દ.

रोहियप्पवाय. पु॰ (रोहिताप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

रोहिया. स्त्री॰ (रोहिता) મહાહિમવત પર્વતના મહાપદ્મ દ્રહમાંથી નીકળતી એક નદી.

ल.

लइणी. स्त्री॰ ( ) લતા; વેલ.

लइय. त्रि॰ (लगित) લાગેલું; ચોટેલું. (૨) પહેરેલું; ધારણ કરેલું.

लउड. पुं॰ (लकुट) લાકડી; લાકડું; દંડો.

लउडया. स्त्री॰ (लकुटिका) લાકડી.

लउडस्साइ. त्रि० (लकुटशायिन्) લકુટાસને સુનાર; પગની પેની અને મસ્તક જમીનને લગાડી બાકીનું શરીર ચત્તું અધર રાખી સુનાર.

लउय. पुं० (लकुच) એ નામનું બહુબીજવાળું એક વૃક્ષ.

लउस. पुं० (लकुश) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમા રહેનાર.

लउसिया. स्त्री० (लकुशिका) લકુશ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલ દાસી.

लंख. पुं० स्त्री० (लङ्ख) વાંસ ઉપર ચઢનાર નટલોક; વાંસ ઉપર ચઢી ખેલ કરનાર.

लंखिया. स्त्री० (लङ्खिका) વાંસ ઉપર ચઢતી વખતે નટડી ઢીંચણ સુધી લાંબી ચડ્ડી પહેરે છે તે.

लंगलिय. त्रि० (लाङ्गलिक) કંઠમા સોનાનો હળ ધરનાર.

लंगूल. न० (लाङ्गूल) પુચ્છ. (૨) એક પ્રકારનું પુંછડાંવાળુ માછલું.

लंघण. } न० (लङ्घन) ઉલ્લંઘન કરવું.
लंघन. }

लंचन. न० (लाञ्छन) } લાંચ; રૂશવત.
लंचा. स्त्री० (लञ्चा) }

लंछ. पुं० (लञ्छ) ચોરોની એક જાતિ.

लंछण. न० (लाञ्छन) નિશાની; ચિહ્ન

लंछिय. त्रि० (लाञ्छित) લાંછન લાગેલું (૨) છાણ વગેરેથી લિંપીને મોઢું જડેલું.

लंतक. } पुं० (लान्तक) છઠ્ઠો દેવલોક.
लंतग. } (૨) છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા. (૩)
लंतय. } છઠ્ઠા દેવલોકનો ઇન્દ્ર. (૪) એ નામનું એક વિમાન.

लंद. पुं० न० (लन्द) કાળ; સમય.

लंब. पुं० (लम्ब) આલંબન; ટેકો. (૨) त्रि० લાંબું; દીર્ઘ.

लंबण न० (लम्बन) કવલ; કોળિયો.

लंबिगा. स्त्री० (लंबिका) પડજીભ.

लंबिय. त्रि० (लंबित) લાંબું કરેલું. (૨) पुं० ઝાડની શાખામાં લટકવાનો અભિગ્રહ ધરનાર વાનપ્રસ્થનો એક વર્ગ.

लंबुत्तर. पुं० स्त्री० (लंबोत्तर) નાભિથી ઉપર અને ઘુંટણથી ઉંચે ચોલપટ્ટ પહેરી કાઉસગ્ગ કરવાથી લાગતો કાઉસગ્ગનો આઠમો દોષ.

लंबूसग. न० (लम्बूसक) માળાનું ઝૂમખું. (૨) આભૂષણ વિશેષ.

लंबोट्ठ. त्रि० (लम्बौष्ठ) લાંબા હોઠવાળો.

लंबोदर. पुं० (लम्बोदर) જેનું લાંબું ઉદર હોય તે; ગણેશ.

लंभ. पुं० (लाभ) લાભ; પ્રાપ્તિ.

लक्ख. न० (लक्ष्य) નિશાન; લક્ષ્ય. (૨) લક્ષણ કરવા યોગ્ય, જીવાદિક. (૩) મિસ; બહાનું.

लक्ख. न० (लक्ष) લાખની સંખ્યા.

लक्खण. पुं० (लक्ष्मण) દશરથ રાજાના પુત્ર.

लक्खण. पुं० न० (लक्षण) સ્વસ્તિકાદિ શરીરના શુભાશુભ લક્ષણ. (૨) ચિહ્ન; લિંગ. (૩) શુભાશુભ લક્ષણ જાણવાનું શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગનિમિત્ત શાસ્ત્રમાંનું એક; સામુદ્રિક શાસ્ત્ર. (૪) છત્રચામરાદિના લક્ષણ. (૫) ઉપયોગ. (૬) શબ્દની વ્યુત્પત્તિ. (૭) અસાધારણ ધર્મ; અતિવ્યાપ્તિ, અવ્યાપ્તિ, અસંભવ, એ ત્રણ દોષરહિત લક્ષણ. (૮) મનુષ્ય, પશુ વગેરેનાં શુભાશુભ લક્ષણ જાણવાની કળા.

लक्खणा. स्त्री० (लक्ष्मणा) શ્રી કૃષ્ણની એક પટ્ટરાણી. (૨) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૩) ૮ મા તીર્થંકરની માતા.

लक्खपाग. पुं० (लक्षपाक) લાખ રૂપીયાના ખર્ચથી થતો એક જાતનો પાક.

लक्खवाणिज्ज. न० (लाक्षावाणिज्य) લાખનો વ્યાપાર કરવો તે; પન્દર કર્માદાનમાંનું એક.

लक्खा. स्त्री० (लाक्षा) લાખ.

लगंड. न० (लगण्ड)વાંકું લાકડું.

लगंडसायि. त्रि० (लगण्डशायिन्) વાંકા લાકડાની પેઠે આસનવાળી સુનાર.

लगड. पु० (लकुट) લાકડી; સોટો.

लगडसाइ. त्रि० (लकुटशायिन्) લાકડીની પેઠે માથું અને પગની પેની જમીન ઉપર મુકી શેષભાગ અધર રાખી સુનાર.

लगडसाइया. स्त्री० (लकुटशायिनी) લાકડીની પેઠે લકુટાસને સુનાર સ્ત્રી.

लगडाइय. त्रि० (लकुटायतिक) લાકડીની પેઠે લાંબા થઈ સુનાર.

लग्ग. त्रि० (लग्न) લાગલ, ચોંટેલ. (२) મેષ, વૃષાદિ બાર લગ્ન.

लघुपरक्कम. पु० (लघुपराक्रम) ઈશાનેન્દ્રના પાયદળ લશ્કરનો અધિપતિ.

लच्छण. न० (लक्षण) ચિહ્ન.

लच्छी. स्त्री० (लक्ष्मी) લક્ષ્મીદેવી. (२) સુંદરતા. શોભા. (૩) સંપત્તિ; ધન. (૪) ચૂલહિમવંત પર્વતના પુંડરીક દ્રહની આધષ્ઠાત્રી દેવી.

लच्छीकूड. पु० (लक्ष्मीकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું સાતમુ કૂટ-શિખર.

लच्छीमई. स्त्री० (लक्ष्मीमती) છઠ્ઠા વાસુદેવની માતા. (२) ૧૧ મા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી (રત્ન).

लच्छीवई. स्त्री० (लक्ष्मीवती) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાની પાંચમી દિશાકુમારી.

लज्जणिज्ज. } **लज्जणिय**. } त्रि० (लज्जनीय) શરમાય તેવુ.

लज्जा. स्त्री० (लज्जा) લાજ; શરમ. (२) સંયમ.

लज्जालु. त्रि० (लज्जालु) લજ્જાળુ;શરમાળ.

लज्जावण. त्रि० (लज्जन) શરમાળ કરનાર.

लज्जाविय. } **लज्जिय**. } त्रि० (लज्जित) શરમાયેલ.

लज्जु. त्रि० (लज्जालु) શરમાળ; લજ્જાળુ.

लज्जु. त्रि० (ऋजु) સંયમવાન્. (२) સરળ.

लज्जु. स्त्री० (रज्जु) રસ્સી; દોરી. (२) त्रि० સરળ; સીધુ.

लट्ठ. त्रि० (लष्ट) સુંદર; રમણીય. (२) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ. (૩) न० કસુંબો.

लट्ठदंत पु० (लष्टदन्त) લવણ સમુદ્રમાં નવસો યોજન ઉપર આવેલ એક અંતરદ્વીપ. (२) त्रि० એ દ્વીપના મનુષ્ય. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

लट्ठि. स्त्री० (यष्टि) લાકડી; સોટી. (२) સન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

लट्ठिग्गाह. त्रि० } **लट्ठिग्गाह**. } (यष्टिग्राह) રાજાની સ્વારીમા લાકડી લઇ ચાલનાર.

लट्ठिया स्त्री० (यष्टिका) લાકડી.

लडह. त्रि० ( ) સુંદર; મનોહર

लड्डुग. पु० (लड्डुक) લાડવા; મોદક.

लण्ह. त्रि० (श्लक्ष्ण) ઘુંટીને પાલીસ કરેલું; કોમળ.

लता. स्त्री० (लता) લતા; વેલ.

लतिआ. स्त्री० (लतिका) વેલડી.

लत्ता. स्त्री० ( ) લાત મારવી.

लत्तिया. स्त्री० (लत्तिका) લાત; પાટુ. (२) કાંશિયા; મંજીરા.

लद्ध त्रि० (लब्ध) મેળવેલું; પ્રાપ્ત કરેલું.

लद्धबाहु. पु० (लब्धबाहु) દશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

लद्धि. स्त्री० (लब्धि) वीर्यान्तरायना क्षय के क्षयोपशमथी प्राप्त थती शक्ति. (२) श्रुतज्ञानना आवरणनो क्षयोपशम. (३) प्राप्ति; लाभ; फायदो. (४) अहिंसा. (५) योग्यता.

लद्धिअक्खर. न० (लब्ध्यक्षर) शब्दार्थना पर्यालोचनथी थतुं श्रुतज्ञान, उपयोग-रूप भावश्रुतना एक प्रकार.

लद्धिया. स्त्री० (लब्धिका) प्राप्ति.

लप्पसिया. स्त्री० ( ) लापसी.

लय. पु० (लय) वीणा वगाडतां अगुलीमां रखातु एक साधन. (२) संबंध; आश्रय; मेळाप.

लयण. न० (लयन) तिरोभाव; लीन थवु ते. (२) घर. (३) पर्वतनी गुफा; भोंयरू.

लयसम. पु० (लयसम) लय, वीणाना रागने अनुसारे गावुं ते.

लया. स्त्री० (लता) लता; वेलडी. (२) प्रकार; भेद; (३) छडी; लाकडी.

लयाघर. न० (लतागृह) लतानुं बनेलुं घर; लतामडप.

लयाजुद्ध. न० (लतायुद्ध) लताओथी युद्ध करवानी कळा.

ललणा. स्त्री० (ललना) रमण करावनारी स्त्री.

ललाड. न० (ललाट) कपाळ.

ललिअ. न० ( ) पासा प्रमुखथी चोपाट वगेरे रमवुं ते; लीला; गम्मत.

ललिइंदिय. पु० (ललितेन्द्रिय) गर्भश्रीमंत-राजपुत्रादिक.

ललिय. त्रि० (ललित) सुंदर; रमणीय. (२) न० पांचमा बळदेवना त्रीजा पूर्वभवनुं नाम. (३) अंग विन्यास विशेष. (४) प्रसन्नता; प्रसाद. (५) त्रि० अभिलषित.

ललियमित्त. पु० (ललितमित्र) सातमा वासुदेवना त्रीजा पूर्वभवनुं नाम.

ललिया. स्त्री० (ललिता) राजगृह नगरमांनी ७ माणसोनी एक गोष्ठी-मंडळीनुं नाम.

लल्ल. त्रि० (लल्ल) अव्यक्त शब्द.

लल्लक्क. त्रि० ( ) भयंकर.

लल्लिरी. स्त्री० ( ) एक जातनी माछला पकडवानी जाळ

लव. त्रि० (लप) बोलनार, बकवाद करनार

लव. पु० (लव) सात स्तोक अथवा ४ श्वासोश्वास प्रमाण एक काळविभाग. (२) दाननुं फळ कहेवु ते. (३) आठ प्रकारनां कर्म. (४) एक वृक्ष

लवइय. त्रि० (लवकित) नवां पांदडांवाळु; पल्लवित थएलुं.

लवंग. पु० न० (लवंग) लवगनुं वृक्ष, फूल तथा फळ.

लवण. न० (लवन) छेदवुं; कापवु.

लवण. पुं० (लवण) ए नामनो जम्बूदीपने फरतो एक समुद्र. (२) मीठु; निमक. (३) त्रि० खारूं.

लवणसमुद्द. पु० (लवणसमुद्र) लवण नामनो समुद्र.

लवणोदअ. पुं० (लवणोदक) लवण समुद्र.

लवय. पु० (लवक) केळनु झाड. (२) बिन्दु; लेश; अश.

लवसत्तम. पुं० (लवसत्तम) मनुष्यना भवमां सात लवनुं आयुष्य ओछुं होवाथी थोडां कर्म अवशेष रहे छे ते भोगववा माटे अनुत्तरविमानमां उत्पन्न थाय छे ते देवता; सर्वोत्तम देवजाति.

लवालव. पुं० (लवालव) दरेक वखते सावधान रही सामाचारीनुं अनुष्ठान करवुं ते.

लवावसंकि. त्रि० (लवापशङ्किन्) કર્મનો અપલાપ કરનાર; નાસ્તિક.

लविय. त्रि० (लपित) કહેલું; બોલેલું.

लसण. न० (लशुन) કન્દ વિશેષ; લસણ.

लहरि. स्त्री० (लहरि) મોજું; લહેર; તરંગ.

लहु. त्रि० (लघु) લઘુ; ન્હાનું; હલકું. (२) હ્રસ્વ. (३) જઘન્ય; થોડામાં થોડું. (४) न० જલદી; તુરત.

लहुइय. त्रि० (लघुकृत) ન્હાનું કરેલ.

लहुकम्म. त्रि० (लघुकर्मन्) થોડાં કર્મવાળો; હળુકર્મી.

लहुकरण. न० (लघुकरण) જેનાં કરણો- સાધનભૂત અવયવો નાજુક શીઘ્ર ગતિવાળા હોય તેવું યાન-વાહન. (२) દક્ષતા; ચાતુરી.

लहुपरक्कम. पुं० (लघुपराक्रम) ઇશાનેન્દ્રના પાયદળ લશ્કરના અધિપતિનું નામ.

लहुफास. पुं० (लघुस्पर्श) હલકો સ્પર્શ; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

लहुभूय. त्रि० (लघुभूत) હલકું થયેલું. (२) મોક્ષ. (३) સંયમ.

लहुया. स्त्री० (लघुजा) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

लहुसीहनिकीलिय. न० (लघुसिंहनिःक्रीडित) એ નામનું એક તપ કે જેમાં ૧૫૪ ઉપવાસ અને ૩૩ પારણાં આવે છે, ૭ માસ અને સાત દિવસે તે પુરૂં થાય છે.

लहुस्सग. } **लहुस्सय.** } त्रि० (लघुस्वक) તુચ્છ; અલ્પ; થોડું.

लहुहत्थ. न० (लघुहस्त) હલકો હાથ.

लाअ. न० (लेपन) લીંપવું.

लाइम. त्रि० (लव्य) કાપવા યોગ્ય. (२) રોપવા યોગ્ય.

लाइय. न० ( ) છાણ માટી વગેરેથી લીંપવું.

लाउ. पुं० (अलाबु) તુંબડું.

लाउल्लोइय. त्रि० (लिप्तोल्लोचित) લીંપીને ઉલ્લેચ બાંધેલ.

लाघव. न० (लाघव) હલકાપણું; લઘુતા- નમ્રતા; નિરભિમાન વૃત્તિ.

लाघवया. स्त्री० (लाघव) નિરભિમાન વૃત્તિ; નિરૂપાધિકપણું; ઉપાધિની ન્યૂનતા; લઘુતા.

लाघवि. त्रि० (लाघविन्) લઘુતાવાળો.

लाघविय. न० (लाघविक) લઘુતા; લાઘવ.

लाघविया. स्त्री० (लाघव) જુઓ "લાઘવયા" શબ્દ.

लाडी. स्त्री० (लाटी) લિપિ વિશેષ.

लाढ. त्रि० ( ) પ્રસિદ્ધ; શ્રેષ્ઠ; પ્રખ્યાત. (२) સારૂં કે નરસું જે મળે તેના ઉપર ગુજરાન ચલાવનાર; આત્મ નિગ્રહી.

लाढ. पु० (लाट) એ નામનો એક આર્યદેશ.

लाभ. पु० (लाभ) લાભ, પ્રાપ્તિ.

लाभंतराय. पुं० (लाभान्तराय) જેના ઉદયથી જીવ છતેજોગે પણ લાભ ન મેળવી શકે એવી એક અંતરાય કર્મની પ્રકૃતિ.

लाभिय. त्रि० (लाभिक) લાભવાળું.

लाम. त्रि० (ललाम) સુંદર.

लाय. त्रि० (लात) ગ્રહણ કરેલ. (२) સ્થાપિત.

लायण्ण. } **लायन्न.** } न० (लावण्य) સુંદરતા.

लालप्पण. न० } **लालप्पणया.** स्त्री० } (लालपन) અતિશય આલાપન-બકવાદ.

लालस. त्रि० (लालस.) લાલચુ.

लाला स्त्री० (लाला) મુખની લાળ. (२) ઘંટાની અંદર રહેતું લોલક.

लालिय. त्रि० (लालित) લાલનપાલન કરેલ.

लावक. } पुं० (लावक) લાવરી પક્ષી.
लावग. } (२) त्रि० છેદનાર; કાપનાર.

लावणिय. त्रि० (लावणिक) લવણવાળું.

लावण्ण. न० (लावण्य) સુંદરતા; ખૂબસૂરતી. (२) ચતુરાઈ.

लावय. पुं० (लावक) લાવરી પક્ષી.

लावलोग. पुं० (लावलोक) એ નામનો એક દેશ.

लाविया. स्त्री० ( ) લાલચ.

लासक. } पुं० (लासक) રાસડા ગાનાર.
लासग. } (२) જયના પોકારો કરનાર; ભાણ્ડ.

लासय. पुं० (लासक) લાશક નામનો એક અનાર્ય દેશ. (२) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

लासिया. स्त्री० (लासिका) લાશક દેશમા જન્મેલ દાસી.

लाह. पुं० (लाभ) લાભ; પ્રાપ્તિ.

लाहव न० (लाघव) લઘુતા.

लिंग. न० (लिङ्ग) ચિહ્ન; વેષ. (२) સાધન; હેતુ. (३) સ્ત્રી, પુરૂષ આદિ જાતિ. (४) પુરૂષ ચિહ્ન.

लिंगकसायकुसील. पु० (लिङ्गकषायकुशील) કષાયકુશીળ નિયઠાનો એક પ્રકાર; લિંગ-બાહ્યાચારમાં દૂષણ લગાડનાર કષાયકુશીલ.

लिंगकुसील. त्रि० (लिङ्गकुशील) લિગ-વેષને દૂષિત કરનાર.

लिंगधारि त्रि० (लिङ्गधारिन्) લિગધારી, વેષ ધરનાર.

लिंगपडिसेवणाकुसील. पु० (लिङ्गप्रतिसेवनाकुशील) લિગનો વિરાધક; લિંગ-વેષ ધારણ કરી આજીવિકા કરનાર સાધુ.

लिंगपुलाय. पु० (लिङ्गपुलाक) વિના કારણે સાધુનો વેષ બદલી સંયમને મલીન બનાવનાર સાધુ.

लिंगाजीव. पु० (लिङ्गाजीव) વેષધારી સાધુ.

लिंगि. पुं० (लिङ्गिन्) લિંગ-હેતુથી સાધ્ય; જીવ. (२) હેતુથી સાધ્ય; અગ્નિ વગેરે. (३) સાધુના વેષને ધારણ કરનાર.

लिंगिय. त्रि० (लैङ्गिक) હેતુ વ્યાપ્ય; સાધ્ય.

लिंछ. न० ( ) ચુલ્લાનો આશ્રય. (२) અગ્નિ વિશેષ.

लिंड. न० ( ) લીંડું; હાથી આદિની વિષ્ઠા. (२) શેવાળવાળું પાણી (३) છાણ. (४) त्रि० તીક્ષ્ણ.

लिंपण. न० (लेपन) લીંપવુ; લેપ કરવો.

लिंब. पुं० (लिम्ब) ઘેટાના બચ્ચાની ઉન સહિત ચામડી.

लिक्खय. न० (लेख्यक) ઘર સંબંધી કાગળ પત્ર લખવા તે.

लिक्खा. स्त्री० (लिक्षा) લીખ; માથામાં પડતુ એક જન્તુ. (२) આઠ વાળાગ્ર પ્રમાણ સ્કંધ.

लिच. त्रि० ( ) કોમળ; સુંવાળું.

लिच्छ. पु० ( ) અગ્નિ.

लिच्छा. स्त्री० (लिप्सा) લાભ મેળવવાની ઇચ્છા.

लिच्छु. त्रि० (लिप्सु) લાભ મેળવવા ઇચ્છનાર.

लिट्ठु. पु० (लेष्टु) ઢેફું.

लित्त. त्रि० (लिप्त) લીંપેલ, વીટાળેલ. (२) न० એષણાના દશ દોષમાંનો નવમો દોષ

लिप्प. त्रि० (लेप्य) લીંપવા યોગ્ય ચીકણો પદાર્થ.

लिवि. स्त्री० (लिपि) } લિપિ; અક્ષરોની
लिवी. स्त्री० (लिपी) } નિયત આકૃતિ.

लिव्व. त्रि० ( ) નમ્ર સ્વભાવવાળો.

लिव्वासण. पु० (लिप्यासन) ખડીયો.

लिहण. न० (लेहन) ચાટવુ તે.

लिहिय. त्रि० (लिखित) લખેલું.

लीण. त्रि० (लीन) લીન થએલ; મગ્ન થએલ.

लीला. स्त्री० (लीला) રમણ; ક્રીડા; આનન્દ.

लीहा. स्त्री० (रेखा) હાથ પગની રેખા.

लुंचिअ. त्रि० (लुञ्चित) લુંચન કરેલ; લોચ કરેલ.

लुंपण. न० (लुम्पन) } લોપ કરવો; વિ-
लुंपणा. स्त्री० (लोपना) } નાશ કરવો.

लुंपित्तार. त्रि० (लोप्तृ) લોપ કરનાર.

लुक्क. त्रि० (लोक्य) પ્રગટ, ખુલ્લું.

लुक्क. त्रि० (लुञ्चित) લોચ કરેલ; કેશરહિત.

लुक्ख. त्रि० (रूक्ष) લુખું; સુકું; રસહીન; (૨) પુ૦ લુખો સ્પર્શ; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

लुक्खफास. पुं० (रूक्षस्पर्श) લુખો સ્પર્શ.

लुक्खा. स्त्री० (रूक्षा) રાખ, ભસ્મ.

लुक्खि. त्रि० (रूक्षिन्) લુખા સ્પર્શવાળુ; સ્નેહરહિત.

लुग्ग. त्रि० (रुग्ण) રોગી, દુઃખી.

लुत्त. त्रि० (लुप्त) લોપાયેલ; નષ્ટ થયેલ. (૨) લોચ કરેલ.

लुद्ध. न० (लोघ्र) સુગંધિ દ્રવ્ય વિશેષ.

लुद्ध. त्रि० (लुब्ध) લોભી. (૨) લોલુપ; લમ્પટ. (૩) પુ૦ વ્યાધ (૪) ન૦ લોભ.

लुद्धक. पु० (लुब्धक) શિકારી.

लुलिय. त्रि० (लुलित) મદમાં છાક થયેલ. (૨) વ્યતીત થયેલ.

लूणअ. पुं० (लूणाक) લુણી નામની અનંતકાય વનસ્પતિ.

लूया. स्त्री० (लूता) કરોળિયો. (૨) એક જાતનો રોગ; કરોળિયો.

लूसअ. } त्रि० (लूषक) } હિંસક; હિંસા
लूसग. } } કરનાર. (૨)
लूसण. त्रि० (लूषण) } વિનાશક.
(૩) ક્રૂર; નિર્દય. (૪) ભક્ષક. (૫) દોષિત કરનાર. (૬) વિરાધક; આજ્ઞા નહીં માનનાર. (૭) પુ૦ હેતુ વિશેષ; બીજાને છેતરવાનો હેતુ.

लूसणया. स्त्री० (लूषण) લુંછવુ તે.

लूसिय. त्रि० (लूषित) નષ્ટ કરેલ.

लूह. त्रि० (रूक्ष) લુખુ; (૨) પું૦ સયમ. (૩) ત્રિ૦ દ્રવ્ય અને ભાવ સ્નેહથી વર્જિત.

लूहचरअ. त्रि० (रूक्षचरक) લુખા આહારની એષણા કરનાર. (સાધુ).

लूहजीवि. त्रि० (रूक्षजीविन्) લુખું ખાઇ જીવનાર

लूहवित्ति. त्रि० (रूक्षवृत्ति) અનાસક્ત વૃત્તિ-વાળા. (૨) સ્ત્રી૦ એક પ્રકારની સયમ-વૃત્તિ.

लूहिअ. त्रि० (रूक्षित) લુંછેલું; લુંછી નાખેલું.

लेख. पुं० (लेख) લેખ; લખવાની ક્રિયા.

लेच्छइ. त्रि० (लिप्सुक) અતિ આશાવાળો; વણિક્; વ્યાપારી

लेच्छइ. त्रि० (लेच्छकि) લચ્છિ વશમા ઉત્પન્ન થયેલ; ક્ષત્રિય વિશેષ. (૨) એક પ્રસિદ્ધ રાજવંશ.

लेच्छारिय. त्रि० ( ) ખરડાયેલ.

लेज्झ. त्रि० (लेह्य) ચાટવા યોગ્ય મધ વગેરે.

लेट्ठु. पु० (लेष्टु) ઢેફું, ઈંટ.

लेण. न० (लयन) પર્વતમાં કોતરેલ ઘર. (૨) રહેવાની જગા–ધર્મશાળા. (૩) જન્તુગૃહ.

लेणजंभग. पु० (लयनजृम्भक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

लेणपुन्न. न० (लयनपुण्य) મુસાફરોને રહેવા માટે મકાન આપવાથી થતું પુણ્ય; પુણ્યના નવ પ્રકારમાંનો એક.

लेणविहि. पु० स्त्री० (लयनविधि) કળા વિશેષ.

लेपण. न० (लेपन) લિંપવું તે.

लेप्प. त्रि० (लेप्य) લિંપવા યોગ્ય પદાર્થ; છાણ વગેરે.

लेप्पकार. त्रि० (लेप्यकार) લેપન કરનાર.
लेप्पार पु० એક પ્રકારનો કારીગર.

लेलु. पुं० (लेष्टु) ઢેફું; કાંકરો; ઇંટ.

लेव. पु० (लेप) લેપ; ખરડ. (૨) નાભિ સુધી ઊંડું નદી વગેરેનું પાણી. (૩) રાજગૃહ નગરના નાલંદા પાડાનો રહીશ એ નામનો મહાવીર સ્વામીનો એક શ્રાવક.

लेवकड. त्रि० (लेपकृत) જેથી પાત્ર લેપાય-ખરડાય તેવો પદાર્થ-દૂધ, દહીં, ઘી વગેરે.

लेवण. न० (लेपन) લેપન કરવું; ચોપડવું.

लेवालेव. पुं० (लेपालेप) થોડા કે વધારે લેપવાળી વસ્તુનો લેપ લાગે તે.

लेस. पु० (लेश) થોડું; લવલેશ.

लेस. पुं० (श्लेष) સમ્બન્ધ; મળવું તે; મેળાપ.

लेसण. न० (श्लेषण) આલિંગન દેવું. (૨) સમ્બન્ધ; મેળાપ.

लेसणया. स्त्री० (श्लेषणा) આલિંગન દેવું; ભેટવું. (૨) કુબડાની માફક વાંકા થઇ ચાલવું તે. (૩) સંધિવા; હાથપગના સાંધા રહી જાય તેવો વાયુ.

लेसणा. स्त्री० (श्लेषणा) ચીકાશ કે જેથી એક પદાર્થ બીજા સાથે ચોટી જાય.

लेसणाबंध. पुं० (श्लेषणाबंध) ચીકાશથી બે પદાર્થો પરસ્પર ચોટી જાય તે.

लेसणी. स्त्री० (श्लेषणी) જેથી સામો માણસ આસન સાથે ચોટી જાય તેવી વિદ્યા.

लेसा. स्त्री० (लेश्या) કૃષ્ણાદિ દ્રવ્યને યોગે થતા જીવના અધ્યવસાય વિશેષ; કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજુ, પદ્મ અને શુક્લ, એ ૭ લેશ્યામાંની ગમે તે એક. (૨) પ્રભા; કાન્તિ; તેજ. (૩) સુંદરતા. (૪) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદનું આઠમું દ્વાર. (૫) મનોવૃત્તિ; મનના પરિણામ. (૬) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સત્તરમા પદનું નામ.

लेसिय. त्रि० (लेशित) મલાળેલ.

लेस्सा. स्त्री० (लेश्या) જુઓ "લેસા" શબ્દ.

लेस्सापय. न० (लेश्यापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૭ મા પદનું નામ.

लेस्सुद्देसय. पुं० (लेश्योद्देशक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૭ મા પદના ચોથા ઉદ્દેશાનું નામ.

लेह. पुं० (लेख) લેખન વિદ્યા; લખવાની કળા. (૨) લેખ; નિબંધ; કાગળ.

लेहड्ड. त्रि० ( ) પરિપૂર્ણ; સંપૂર્ણ.

लेहा. स्त्री० (रेखा) રેખા; લીટી.

लेहायरिय. पुं० (लेखाचार्य) લખતાં શિખવનાર; પ્રથમ શિક્ષક.

लेहिणी. स्त्री० (लेखिनी) લેખણ; કલમ.

लेहिया. स्त्री० (लेखिका) રજવાડાનો ઇતિહાસ આલેખનારી દાસીણ; સુવાળુ.

लोइय. त्रि० (लौकिक) લોક સમ્બંધી; લૌકિક-વ્યાવહારિક. મેળવવાની પ્રસિદ્ધ ભારત, રામાયણાદિ શાસ્ત્ર. (૩) લૌકિક ભાવાવશ્યક; સવારે ભારતનું વાંચન અને બપોર પછી રામાયણનું વાંચન તે આગમથી લૌકિક ભાવાવશ્યક.

लोइयकरणी. स्त्री० (लौकिककरणि) લૌકિક ક્રિયા; સંસારી કાર્ય.

लोउत्तर. त्रि० (लोकोत्तर) લોકની સામાન્ય મર્યાદાથી બહારનું; લોકશ્રેષ્ઠ; અસાધારણ.

लोउत्तरिय. न० (लोकोत्तरिक) જૈન શાસ્ત્રની રીતિ પ્રમાણે કરવામાં આવતું આવશ્યક પ્રતિક્રમણ; નોઆગમથી લોકોત્તરિક ભાવાવશ્યક. (૨) त्रि० લોકોત્તર શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ; જૈન આગમ સંમત.

लोक. पुं० (लोक) ૭ દ્રવ્યના સમૂહરૂપ સંસાર; જગત્.

लोकनालि. स्त्री० (लोकनालि) લોકનાળ; સંપૂર્ણ ચૌદ રાજપરિમિત લોક; સમગ્ર લોક.

लोकपडिपूरणा. पुं० (लोकप्रतिपूर्णा) સિદ્ધશિલાનું નામ.

लोकबिंदुसार. पुं० (लोकबिन्दुसार) ચૌદમા પૂર્વ (શાસ્ત્ર) નું નામ.

लोकायत. पुं० (लोकायत) ચાર્વાક; નાસ્તિક. (૨) ચાર્વાકનું શાસ્ત્ર; નાસ્તિક દર્શન.

लोक्क. त्रि० (लोक्य) જોવા યોગ્ય; દેખવા જેવું.

लोग. पुं० (लोक) સંસાર; જગત્. (૨) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, વગેરે છકાય. (૪) મનુષ્યલોક; જનસમાજ. (૫) લોકશાસ્ત્ર; અર્થશાસ્ત્રાદિ.

लोगंतिय. पु० (लोकान्तिक) લોકાંતિક જાતના દેવલોક કે જે તીર્થંકરને દીક્ષા લેવાની સૂચના કરવા આવે છે.

लोगंधकार. } **लोगंधयार.** } पुं० (लोकान्धकार) લોકના અન્ધકારરૂપ તમસ્કાય.

लोगकंत. पुं० (लोककान्त) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगकूड. पु० (लोककूट) છઠ્ઠા દેવલોકનુ એક વિમાન.

लोगग्ग. पु० (लोकाग्र) લોકનો અગ્રભાગ.

लोगग्गचूलिआ. स्त्री० (लोकाग्रचूलिका) સિદ્ધશિલાનું નામ; મુક્તિસ્થાન.

लोगजत्ता. स्त्री० (लोकयात्रा) લોકમર્યાદા; લોક રિવાજ; શિષ્ટાચાર.

लोगट्ठिइ. स्त्री० (लोकस्थिति) લોક વ્યવસ્થા.

लोगतमिस्स. न० (लोकतमिस्र) લોકના અન્ધકારરૂપ-તમસ્કાય.

लोगदव्व. न० (लोकद्रव्य) લોકનાં દ્રવ્ય-ધર્માસ્તિકાયાદિ છ દ્રવ્ય; જીવ, અજીવ આદિ પદાર્થનો સમૂહ.

लोगनालि. स्त्री० (लोकनालि) કન્યાના કંચુકને આકારે લોકનાળ.

लोगपरिपूरणा. स्त्री० (लोकपरिपूर्णा) ઇષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી; મુક્તિસ્થાન.

लोगपाल. पुं० (लोकपाल) ઇન્દ્રના સામ્રાજ્યની ચાર દિશાના રક્ષક ચાર લોકપાળ; સોમ, યમ, વરૂણ અને વૈશ્રવણ, એ ચાર લોકપાળ.

लोगप्पभ. पु० (लोकप्रभ) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगबिंदुसार. पु० (लोकबिंदुसार) લોકમાં સાર-બિંદુરૂપ ચૌદમો પૂર્વ-શાસ્ત્ર; ચૌદમા પૂર્વનું નામ.

लोगमज्झावसाणिय. त्रि० (लोकमध्यावसानिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો એક.

लोगमत्थय. न० (लोकमस्तक) લોકનું મસ્તક-અગ્રભાગ.

लोगमुणि. पु० (लोकमुनि) લોકમાં ગણાતા મુનિ; શુક પરિવ્રાજક વગેરે.

लोगरूव. पु० (लोकरूप) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન

लोगलेस्स. पुं० (लोकलेश्य) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगवण्ण. पुं० (लोकवर्ण) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगवाय. पुं० (लोकवाद) પાખંડી લોકોનો વાદ-માન્યતા.

लोगविजअ. पुं० (लोकविजय) એ નામનું આચારાંગ સૂત્રનું બીજું અધ્યયન.

लोगविपस्सि. त्रि० (लोकविदर्शिन्) લોકોના સુખ દુઃખને જાણનાર.

लोगसण्णा. } **लोगसन्ना.** } स्त्री० (लोकसंज्ञा) મતિજ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી વિશેષાવબોધ રૂપ જ્ઞાન. (૨) લોકની સંજ્ઞા; કામવાસના; લોકૈષણા.

लोगसिंग. पुं० (लोकशृङ्ग) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगसिट्ठ. न० (लोकसृष्ट) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगसिद्ध. पुं० (लोकसिद्ध) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगहिय. पुं० (लोकहित) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगागास. पु० न० (लोकाकाश) લોક સંબંધી આકાશ.

लोगायय. पु० (लोकायन) ચાર્વાકનો એક ગ્રંથ-પુસ્તક; નાસ્તિક પ્રણીત શાસ્ત્ર.

लोगालोग. पुं० न० (लोकालोक) લોક અને અલોક બન્ને; પરિપૂર્ણ આકાશ ક્ષેત્ર.

लोगावत्त. पुं० (लोकावर्त्त) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगिग. त्रि० (लौकिक) સામાન્ય લોક સંબંધી.

लोगुत्तर. त्रि० (लोकोत्तर) લૌકિક હદની બહારનું; શાસ્ત્રીય.

लोगुत्तरवडिंसग. पुं० (लोकोत्तरावतंसक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोट्ट. } **लोट्टय.** } पु० ( ) ન્હાનો હાથી.

लोट्टिया. स्त्री० ( ) નાની હાથણી.

लोडिय. त्रि० (लोडित) ડોળું કરેલ.

लोढ. पु० ( ) કમળકંદ. (૨) ઉપરવટણો.

लोढण. न० ( ) લોઢવું; ચરખામાં નાખવું તે.

लोढणी. स्त्री० ( ) ચરખો.

लोण. न० (लवण) મીઠું.

लोणरुक्ख. स्त्री० (लवणवृक्ष) લવણ નામનું ઝાડ.

लोद्ध. पुं० (लोध्र) લોધ્ર વૃક્ષ.

लोभ. पुं० (लोभ) લોભ; તૃષ્ણા; ધનપિપાસા. (૨) લોભથી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો દશમો દોષ.

लोभणिज्ज. त्रि० (लोभनीय) લલચાવનાર; મોહક.

लोभवत्तिय. पु० (लोभप्रत्यय) લોભ નિમિત્તે લાગતી ક્રિયા-કર્મબંધ; બારમું ક્રિયાસ્થાનક.

लोभसण्णा. स्त्री० (लोभसंज्ञा) લોભની વાસના. (૨) લોભવેદનીયના ઉદયથી અપ્રાપ્ત સચિત્તાદિ દ્રવ્યની યાચના.

लोभि. त्रि० (लोभिन्) લોભયુક્ત.

लोम. न० (लोम) રૂવાડાં; રોમરાજી.

लोमपक्खि. पुं० (लोमपक्षिन्) જેને રૂંવાડાંની પાંખો હોય તે પક્ષી; ચકલા, પારેવા વગેરે.

लोमहत्थ. पु० (लोमहस्त) પીંછાની પૂંજણી.

लोमहरिस. पु० (लोमहर्ष) હર્ષને લીધે રોમાંચ ઉભા થાય છે તે.

लोमहार. पुं० (लोमहार) માણસને મારીપ્રાણ લઈ લુંટનાર-ચોર વિશેષ.

लोमावहार. पु० (लोमापहार) બીજાના પ્રાણ લઈ લુંટનાર

लोमाहार. पुं० (लोमाहार) રોમરાયથી આહાર લેવો તે.

लोय. पु० (लोच) કેશ ઉખેડવા તે; લોચ કરવો તે.

लोय. पु० (लोक) ધર્માસ્તિકાય આદિ દ્રવ્યોના આધારભૂત આકાશક્ષેત્ર; સંસાર; જગત્; ૧૪રાજપ્રમાણ લોક. (૨) જનસમૂહ. (૩) જીવ અજીવ આદિ દ્રવ્ય. (૪) સમય, આવલિકા આદિ કાળ. (૫) ગુણ, પર્યાય અને ધર્મ.

लोयअ. पुं० (लोचक) રસયુક્ત ખોરાકનો ભુક્કો; સુરમુ.

लोयंतिअ. पुं० (लोकांतिक) લોકાંતિક દેવતા.

लोयग्ग. पुं० (लोकाग्र) લોકના અગ્રભાગ-રૂપ સિદ્ધશિલા; મુક્તિસ્થાન.

लोयग्गथूभिया. स्त्री० (लोकाग्रस्तूपिका) સિદ્ધ-શિલાનું એક નામ.

लोयग्गपइट्ठिय. पुं० (लोकाग्रप्रतिष्ठित) લોકના અગ્રભાગમાં-સિદ્ધશિલામાં પ્રતિષ્ઠા પામેલ સિદ્ધ ભગવાન્.

लोयग्गपडिबुज्झणा. स्त्री० (लोकाग्रप्रतिबोधना) સિદ્ધશિલાનુ નામ.

लोयट्ठिइ. स्त्री० (लोकस्थिति) લોકમર્યાદા.

लोयण न० (लोचन) નેત્ર; આંખ.

लोयण. न० (लुञ्चन) લોચ કરવો તે.

लोयण. न० (लोकन) દેખવુ, અવલોકન કરવુ

लोयनाभि पुं० (लोकनाभि) લોકની નાભિ-રૂપ મેરૂ પર્વત.

लोयागास. पुं० (लोकाकाश) લોકનું આકાશ

लोयाणी. स्त्री० (लोयाणी) એક પ્રકારની સાધારણ વનસ્પતિ.

लोयालोय. पुं० (लोकालोक) લોક અને અલોક.

लोयावादि. त्रि० (लोकवादिन्) લોકનું અસ્તિત્વ સ્થાપનાર.

लोल. त्रि० (लोल) ચંચળ; ચપળ. (૨) લુબ્ધ; આસક્ત. (૩) પહેલી નરકનો એક નરકાવાસો. (૪) જમીન ઉપર અથવા હાથમાં પડિલેહવાનાં વસ્ત્રને હલાવવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

लोलण. न० (लोठन) હલાવવું; ધકેલવું.

लोलमज्झ. पुं० (लोलमध्य) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलया. स्त्री० (लोलता) લંપટતા.

लोलसिट्ठ. पुं० (लोलशिष्ट) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलावत्त पुं० (लोलावर्त) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलिक्क. न० (लौल्य) લાલચ. (૨) ચપલતા. (૩) લમ્પટતા.

लोलिय. त्रि० (लुठित) વલોવેલ, ડોહળુ કરેલ.

लोलुय. त्रि० (लोलुप) લુબ્ધ; ગૃદ્ધ. (૨) पुं० પહેલી નરકનો મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો એક નરકાવાસો.

लोलुयच्चुय. पुं० (लोलुयाच्युत) રત્નપ્રભા નરકનું એક નરક સ્થાન.

लोलुव. त्रि० (लोलुप) સ્વાદ લંપટ.

लोव. पुं० (लोप) વિનાશ; નાશ.

लोह. पुं० (लोभ) લોભ, સંચયવૃત્તિ.

लोह. पुं० न० (लोह) લોઢુ.

लोहजंघ. पुं० (लोहजंघ) આવતી ચોવીસીના બીજા પ્રતિવાસુદેવ.

लोहणंद. पुं० (लोभनन्द) એ નામનો એક માણસ.

लोहागार. पुं० (लोहागार) લોહની શાળા; લુહારની કોઢ.

लोहार. पुं० (लोहकार) લુહાર.

लोहि. त्रि० (लोभिन्) લોભી, લાલચુ.

लोहिच्च. त्रि० (लौहित्य) કૌશિક ગોત્રમાં જન્મેલ. (૨) स्त्री० કૌશિક ગોત્રની એક શાખા. (૩) पुं० ભૂતદિન્નાચાર્યના એક શિષ્ય.

लोहिच्चायण. पुं० (लौहित्यायन) આર્દ્રા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

लोहिणी. स्त्री० (   ) એક જાતનો કંદ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

लोहित त्रि० (लोहित) લાલ રંગવાળું.

लोहितंक पुं० (लोहिताङ्क) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

लोहितक्ख. पुं० (लोहिताक्ष) મણિની એક જાત. (૨) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો ચોથો ભાગ કે જે લોહિતાક્ષ મણિનો બનેલો છે.

लोहिय. त्रि० (लोहित) રક્ત; લાલ રંગનું. (૨) પું૦ લાલ રંગ; રક્તવર્ણ. (૩) ન૦ રૂધિર; લોહી. (૪) ગોત્ર વિશેષ; જે કોશિક ગોત્રની એક શાખા છે.

लोहियक्ख. पुं० (लोहिताक्ष) રત્ન વિશેષ. (૨) એ નામનો ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ. (૩) ચમરેન્દ્રના પાડાના સૈન્યનો અધિપતિ.

लोहियक्खकंड. पु० (लोहिताक्षकाण्ड) લોહિતાક્ષ રત્નમય કાણ્ડ-રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો એક ભાગ.

लोहियक्खकूड. पु० (लोहिताक्षकूट) ગંધમાદન પર્વતનાં સાત શિખરમાંનું છઠ્ઠું શિખર.

लोहियमंगा. स्त्री० (लोहितगङ्गा) સાત મૃત્યુ ગંગાપરિમિત કાળવિભાગ.

लोहिल्ल. त्रि० (लोभिन्) લોભિયો.

लोही. स्त्री० (लौही) લોઢી; તવો; પકવવાનું એક સાધન.

लोही. स्त्री० (लोही) કન્દની એક જાત.

ल्हसण. } पु० (लशुन) લસણ.
ल्हसुण. }

ल्हासिय. पु० (ल्हासिक) એક અનાર્ય મનુષ્ય જાતિ.

ल्हासिया. स्त्री० (ल्हासिका) લ્હાસિકા દેશની દાસી.

व.

व. अ० (वा) વિકલ્પ; સમુચ્ચય.

व अ० (इव) ઉપમાવાચક અવ્યય.

वअ. पुं० (व्यय) વિનાશ. (૨) ખપી જવું; ખરચાઇ જવું.

वअ. न० (वचस्) વચન.

वइ. स्त्री० (वृति) વાડ; વંડી. (૨) વિસ્તાર.

वइ. त्रि० (व्रतिन्) વ્રતધારી.

वइ. स्त्री० (वाच्) વાણી; વચનવ્યાપાર.

वइउल. पुं० (व्याल) એક જાતનો સર્પ.

वइकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) વીતી ગયેલ; પસાર થયેલ.

वइक्कम. पुं० (व्यतिक्रम) વ્રતની મર્યાદા તોડવાની સામગ્રી મેળવવી કે કોશીશ કરવી તે. (૨) ક્રમનું ઉલ્લંઘન; વ્યુત્ક્રમ.

वइचित्त. न० (वैचित्र्य) વિચિત્રપણું.

वइजोग. पुं० (वाग्योग) વચનયોગ; વાણી વ્યાપાર.

वइत्तार. त्रि० (वदितृ) કહેનાર.

वइदुप्पणिहाण. न० (वाग्दुष्प्रणिधान) વચનની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિ.

वइदेहि पुं० (वैदेहिन्) વિદેહ દેશનો રાજા.

वइधम्म. न० (वैधर्म्य) વિષમતા; વિજાતીયતા; વિરૂદ્ધતા.

वइपओग. पु० (वाक्प्रयोग) વાણીનો પ્રયોગ-વ્યાપાર; વચનપ્રવૃત્તિ.

वइपडिसंलीणया. स्त्री० (वाक्प्रतिसंलीनता) વચનપ્રવૃત્તિ અટકાવવી તે.

वइपणिहाण. न० (वाक्प्रणिधान) વચનનું પ્રણિધાન-પ્રવૃત્તિ.

वइपुग्गलपरियट्ट. पुं० (वाक्पुद्गलपरिवर्त) એક જીવ લોકના તમામ પુદ્ગળ વચનરૂપે જેટલા વખતમાં પરિણમાવી લ્યે તેટલો વખત; કાળનો એક પ્રકાર.

वइमिस्स. त्रि० (व्यतिमिश्र) એકઠું; એકત્ર થયેલ.

वइय. पु० (व्रज) ગોકુળ.

वइयर. पुं० (व्यतिकर) સમાચાર; ગૂઢ રહસ્ય. (૨) આનન્દદાયક શબ્દ.

वइया. स्त्री० (व्रजिका) નેસ; રબારીને રહેવાનું સ્થાન; લઘુ ગોકુળ.

वइया. स्त्री० (पतिका) પતિવાળી; સધવા સ્ત્રી

वइर. पुं० (वैर) વેર; દુશ્મનાઇ

वइर. न० (वज्र) વજ્ર નામનું ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) હીરો; સચિત્ત ખરપૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૩) કીલિકા; ખીલી. (૪) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો બીજો કાંડ કે જે હીરામય છે. (૫) આર્યવજ્રસ્વામી નામના આચાર્ય. (૬) વજ્રનામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જ્યાં દેવોનું ૧૩ સાગરનું આયુષ્ય છે.

वइरकंत. पु० (वज्रकान्त) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरकूड. पु० (वज्रकूट) નન્દન વનનાં નવ કૂટમાંનું આઠમુ કૂટ-શિખર. (૨) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरजंघ. पु० (वज्रजंघ) એ નામના આવતી ચોવીસીના ત્રીજા પ્રતિવાસુદેવ.

वइरणाभ. पु० (वज्रनाभ) પહેલા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનુ નામ.

वइरप्पभ. पुं० (वज्रप्रभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरमज्झा स्त्री० (वज्रमध्या) શુકલપક્ષ અને કૃષ્ણપક્ષના ચદ્રની હાનિ વૃદ્ધિ પ્રમાણે આહારના કોળિયાની વધઘટ કરવાનો અભિગ્રહ લેવો તે; વજ્રના મધ્યભાગ જેવી આકૃતિવાળા તપ વિશેષનું નામ.

वइररयण. न० (वज्ररत्न) વજ્રરૂપી રત્ન; હીરો.

वइररिसि. पुं० (वज्रर्षि) વજ્ર નામના મુનિ.

वइररूव. पुं० (वज्ररूप) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरलेस्स. पुं० (वज्रलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरवण्ण. पुं० (वज्रवर्ण) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरसिंग. पु० (वज्रशृंग) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरसेण. पुं० (वज्रसेन) વજ્રસેન નામના મુનિ.

वइराड. पुं० (वैराट) વત્સ દેશમાં એ નામનુ પ્રસિદ્ધ નગર.

वइरावत्त. पु० (वज्रावर्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरित्त. त्रि० (व्यतिरिक्त) જૂદું; ભિન્ન.

वइरुत्तरवडिंसग. पु० (वज्रोत्तरावतंसक) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरेग. पु० (व्यतिरेक) હેતુને અભાવે સાધ્યના અભાવનો નિશ્ચય.

वइरोट्टा. स्त्री० (वैरोटया) મલ્લિનાથજીની દેવીનું નામ.

वइरोयण. पु० (वैरोचन) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) અગ્નિ. (૩) ઉત્તરદિશાના અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोयणराय. पु० (वैरोचनराज) વૈરોચન નામે અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोयणिंद. पु० (वैरोचनेन्द्र) વૈરોચન નામે ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोसभणाराय. पुं० (वज्रर्षभनाराच) જે શરીરના બંધારણમાં હાડકાંના સાંધા મર્કટબંધથી બંધાએલ હોય, તેના ઉપર નારાચ એટલે પાટો અને વચ્ચે વજ્ર-ખીલી મારેલી હોય તે સઘયણ; છ સંઘયણમાંનું પ્રથમ સંઘયણ.

वइरोसभणारायसंघयण. न० (वज्रर्षभनाराचसंहनन) જુઓ "ઉપલો" શબ્દ.

वइविणय. पुं० (वाग्विनय) વચનનો વિનય-સારાં વચનો બોલવાં તે.

वइसदेव. पुं० (वैश्वदेव) અગ્નિદેવ.

वइसमाहरणया. स्त्री० (वाक्समाहरण) વાણીને વશ કરવી તે; વચનના અશુભ વ્યાપારનો નિરોધ કરવો તે.

वइसाह. पुं० (वैशाख) વૈશાખ મહિનો.

वइसाही स्त्री० (वैशाखी) વૈશાખ મહિનાની પુનેમ.

वइसेसिय. न० (वैशेषिक) કણાદનું વૈશેષિક દર્શન. (૨) વૈશેષિક દર્શનનું મુખ્ય શાસ્ત્ર. (૩) વિશેષરૂપ લક્ષણ.

वइस्स. त्रि० (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

वइस्स. पु० (वैश्य) વૈશ્ય; વણિક્.

वईमय न० (वाङ्मय) વચનમય; શાસ્ત્ર.

वऊ. पु० न० (वाच्) } વાણી, વચન.
वओ. पु० न० (वचस्) }

वओमय. न० (वचोमय) શાસ્ત્ર.

वंक. त्रि० (वक्र) વાંકુ; કુટિલ. (૨) પુ० અસંયમ.

वंग. पु० (बङ्ग) બંગાળ દેશ.

वंगचूलिया. स्त्री० (वर्गचूलिका) ૭૨ સૂત્રમાનું એક.

वंचण. न० } (वञ्चन) ઠગાઈ; છેતરવુ તે.
वंचणया. स्त्री० }

वंचिअ. त्रि० (वञ्चित) છેતરાએલુ; ઠગાએલુ.

वंछा. स्त्री० (वाञ्छा) ઇચ્છા; અભિલાષા.

वंजण. न० (व्यञ्जन) શુભાશુભસૂચક શરીરનું ચિહ્ન; મસા, તિલ વગેરે. (૨) શાક, રાઈતું, ચટણી, અથાણું વિગેરે. (૩) ક થી હ સુધીના અક્ષર. (૪) ઘી, તેલ. (૫) વીર્યરૂપ પુદ્ગળનો સમૂહ. (૬) શબ્દાદિ વિષયરૂપે પરિણત પુદ્ગળ સમૂહ. (૭) ઇંદ્રિયો અને શબ્દાદિ પુદ્ગળનો પરસ્પર સંબધ (૮) મસા, તિલ વગેરેના શુભાશુભ ફળ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્તમાંનું એક.

वंजणक्खर. न० (व्यञ्जनाक्षर) જેનાથી અર્થ જણાય છે-પ્રકટ થાય છે તે, દ્રવ્યાક્ષર; વર્ણમાળા.

वंजणसुद्धि. पु० (व्यञ्जनशुद्धि) સાત નયપૈકી છઠ્ઠો સમભિરૂઢ નામનો શુદ્ધ નય.

वंजणावग्गह. पु० (व्यञ्जनावग्रह) વિષય અને ઇન્દ્રિયનો પ્રાથમિક સમ્બન્ધ અને તે સમ્બન્ધથી થતો અવ્યક્ત બોધ: મતિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર

वंजिय. त्रि० (व्यञ्जित) સ્પષ્ટ કરેલ. વ્યક્ત કરેલ.

वंजुल. पु० (वञ्जुल) વજુલ નામનું એક વૃક્ષ. (૨) ઉદધિકુમાર દેવતાનુ ચૈત્યવૃક્ષ (૩) પક્ષી વિશેષ

वंज्झ त्रि० (वन्ध्य) નિષ્ફળ વાંઝિયુ.

वंज्झा. स्त्री० (वन्ध्या) વાંઝણી સ્ત્રી.

वंट. न० (वृन्त) ડીંટ, બિટડું.

वंठ. त्रि० (वण्ठ) વહી ગયેલ; રીઢી ગયેલ.

वंत. त्रि० (वान्त) વમન કરેલું. ઓકેલું. (૨) તજી દીધેલ.

वंतर. पुं० (व्यन्तर) વ્યંતર દેવતા, દેવતાની ચાર જાતમાની એક જાત.

वंतार. त्रि० (वमितृ) વમન કરનાર.

वंतासव. न० (वान्ताश्रव) વમનનું દ્વાર; ઉલટી થવી તે

वंद. न० (वृन्द) સમૂહ; ટોળુ.

वंदण. न० (वन्दन) વન્દના; સ્તુતિ. (૨) ત્રીજું આવશ્યક; ૭ આવશ્યકમાંનું ત્રીજું.

वंदणया. स्त्री० } (वन्दना) સ્તુતિ કરવી; નમવું.
वंदणा. }

वंदणिज्ज. त्रि० (वन्दनीय) વન્દન કરવા યોગ્ય.

वंदिय. त्रि० (वन्दित) વન્દન કરેલું.

वंझ. पुं० (वन्ध्य) છત્રીશમા ગ્રહનું નામ.

वंस. पुं० (वंश) વંશ-કુળ; એક મૂળ પુરૂષથી ઉત્તરોત્તર ચાલેલો પુત્ર, પૌત્ર,

શિષ્યાદિનો ક્રમ. (૨) વાંસનું ઝાડ, વાંસડો; વળા (૩) વગાડવાની વાંસળી.

वंसग्ग. પું૦ (व्यंसक) વ્યામોહક હેતુ.

वंसकरिल्ल. પુ૦ (वशकरेलुक) વાંસકારેલડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

वंसकवेल्लुया. સ્ત્રી૦ (वंशकवेलुका) વળાને બે પડખે તિરછા સ્થાપેલ વાસ.

वंसग. પુ૦ (वंशक) વાંસની સળી. (૨) માલવરા ઉપરની આડી.

वंसवग्ग પુ૦ (वंशवर्ग) જેમાં વંશ-વાંસડાનો અધિકાર છે એવા ભગવતી સૂત્રના ૨૧, ૨૨, ૨૩ મા શતકની અંદર આવેલ વર્ગ.

वंसवेणु. ન૦ (वंशवेणु) વાંસળી.

वंसा. સ્ત્રી૦ (वंशा) બીજી નરકનું નામ.

वंसाणिय પુ૦ ( ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

वंसीकलंका. સ્ત્રી૦ ન૦ (वंशीकलङ्का) વાંસડાના સમૂહની વાડ; વંશજાળમય વાડ.

वंसीणहिया. સ્ત્રી૦ (वंशीनखिका) કુણી વનસ્પતિની એક જાત.

वंसीपत्ता. સ્ત્રી૦ (वंशीपत्रा) વાંસના બે પાંદડાં ભેગા કરવાથી થતા આકારવાળી યોનિ, સ્ત્રીની યોનિનો એક પ્રકાર.

वंसीमुह. પુ૦ (वंशीमुख) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

वंसीमूल. ન૦ (वंशीमूल) ઘરના બારણાની બહારનો ઓટલો-ચોતરો. (૨) નેતર; તૃણ વિશેષ.

वंसीवत्तिया. સ્ત્રી૦ (वंशीपत्रिका) વાંસની પાંતરી જેવી યોનિ કે જેમાં સામાન્ય તિર્યંચમનુષ્યોની ઉત્પત્તિ થાય છે.

वक्क. ત્રિ૦ (वक्र) વાંકું.

वक्क. ન૦ (वाक्य) શબ્દ સમૂહ; વાક્ય.

वक्कंत. ત્રિ૦ (अवक्रांत) ઉત્પન્ન થયેલ.

वक्कंति. સ્ત્રી૦ (अवक्रांति) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંચમા પદનું નામ. (૨) ઉત્પત્તિ.

वक्कंतिपय. પુ૦ (अवक्रांतिपद) શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એક પદનું નામ.

वक्कंतिय. ત્રિ૦ (अवक्रान्तिक) ઉત્પન્ન થનારૂ. (૨) ન૦ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છઠ્ઠા પદનું નામ.

वक्ककर. ત્રિ૦ (वाक्यकर) આચાર્યોની આજ્ઞા પાળનાર.

वक्कगय. ત્રિ૦ (वाक्यगत) વાક્યગત; વાક્યનો મતલબ.

वक्कल. ન૦ (वल्कल) વૃક્ષની છાલનું વસ્ત્ર.

वक्कलबंध. પુ૦ (वल्कलबन्ध) વલ્કલ-ઝાડની છાલનો બંધ

वक्कलवासि. ત્રિ૦ (वल्कलवासिन्) વલ્કલ પહેરનાર, ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર પહેરનાર.

वक्कलि. ત્રિ૦ (वल्कलिन्) ઝાડની છાલ પહેરનાર.

वक्खं. ન૦ (वक्षस्) હૃદય; છાતી.

वक्खमाण ત્રિ૦ (वक्ष्यमाण) આગળ કહેવામાં આવનાર.

वक्खा. સ્ત્રી૦ (व्याख्या) અર્થની રચના; અર્થ કરવાની રીતિ.

वक्खाण. ન૦ (व्याख्यान) ઉપદેશ

वक्खार. પુ૦ (वक्षस्कार) દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રને ઘેરનાર વખારા પર્વત. (૨) વખારા પર્વતના નામવાળા દ્વીપ અને સમુદ્ર.

वक्खारक. પું૦ (वक्षारक) વક્ષારક નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

वक्खारपव्वय. પુ૦ (वक्षस्कारपर्वत) ઘોડાના ખધને આકારે રહેલ વખારા પર્વત.

वक्खित्त. ત્રિ૦ (व्याक्षिप्त) વ્યગ્ર; વ્યાકુળ.

वक्खेय. ત્રિ૦ (व्याख्येय) વ્યાખ્યાન કરવા યોગ્ય.

वग. પુ૦ (वृक) નાહર, વરૂ.

वगडा. સ્ત્રી૦ ( ) પર્વત ઉપરનો ગઢ. (૨) વાડ. (૩) ચોક; આંગણું.

वग्ग. પુ० (वर्ग) શાસ્ત્રનો એક વિભાગ; પ્રકરણ; અધ્યાય. (૨) પશુ વિશેષ. (૩) સમૂહ; સજાતીય સમુદાય. (૪) અમુક રાશિને તેટલા ગુણો કરવો, જેમ ૨ નો વર્ગ ૪, ત્રણનો વર્ગ નવ. (૫) વર્ગ; પ્રકાર.

वग्ग. ત્રિ० (व्यग्र) વ્યાકુળ.

वग्ग. ન० (वल्क) વલ્કલ વસ્ત્ર; ઝાડની છાલના વસ્ત્ર.

वग्गचूलिआ. સ્ત્રી० (वर्गचूलिका) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वग्गण. ન० (वल्गन) ઉછળવું; કુદવું.

वग्गणा. સ્ત્રી० (वर्गणा) સજાતીય વસ્તુનો સમુદાય.

वग्गतव. પું० (वर्गतपस्) શ્રેણીના ઘનને ઘનગુણો કરતાં વર્ગ થાય તેટલા કોષ્ટક-પરિમિત તપ કરવુ તે.

वग्गमूल. ન० (वर्गमूल) વર્ગનો મૂળ; જેનો વર્ગ કરવામાં આવ્યો હોય તે, જેમ ૨૫૬ નું વર્ગમૂળ ૧૬.

वग्गवग्गतव. પું० (वर्गवर्गतपस्) વર્ગને વર્ગગુણો કરતાં વર્ગવર્ગ થાય તેટલા કોષ્ટક પ્રમાણનું તપ તે વર્ગવર્ગ તપ

वग्गसीह. પુ० (वर्गसिंह) ૧૭ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

वग्गिअ. ત્રિ० (वर्गित) વર્ગ કરેલ; તેને તેટલાએ ગુણેલ.

वग्गु. પુ० (वल्गु) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાણ્ડવાની સીતોદા મુખવન તરફથી પાંચમી વિજય. (૨) પું० એ વિજયનો રાજા. (૩) ઉત્તર દિશામાં વૈશ્રવણ લોકપાળના વિમાનનુ નામ.

वग्गुरा. સ્ત્રી० (वागुरा) મૃગબન્ધન; પાશલો. (૨) સમુદાય.

वग्गुरिय. પું० (वागुरिक) પાશ બાંધનાર શિકારી.

वग्गुलि. સ્ત્રી० (वल्गुलि) ખોરાકમાં માખી જવાથી થતો રોગ. (૨) વડવાગોળ નામનું પક્ષી કે જે ઝાડ ઉપર ઉંધે માથે લટકે છે.

वग्गू. સ્ત્રી० (वाचा) વાણી; વચન

वग्घ. પું० (व्याघ्र) વાઘ.

वग्घमुह પું० (व्याघ्रमुख) લવણ સમુદ્રમાં છસો જોજન ઉપર આવેલ વ્યાઘ્રમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ० તે …દ્વીપમા રહેનાર.

वग्घाडिया. સ્ત્રી० (व्याघ्राटिका) અત્યન્ત ઉપહાસ; મશ્કરી.

वग्घारिय. ત્રિ० (   ) વિસ્તારેલું; લાંબું કરેલું.

वग्घावच्च. પુ० (व्याघ्रापत्य) વશિષ્ટગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ. (૩) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

वग्घी. સ્ત્રી० (व्याघ्री) વાઘણ. (૨) વાઘ સંબંધી વિદ્યા.

वच्च. ન० (वचस्) વચન.

वच्च. ત્રિ० (वाच्य) કહેવા યોગ્ય.

वच्च. ન० (वत्येस्) ઢોલીયાની પાટી; ખાટલાનું વાણ.

वच्च. ન० (वर्त्य) જંગલ જવાની ક્રિયા. (૨) વિષ્ઠા; મળ. (૩) શક્તિ; તેજ.

वच्चंसि. ત્રિ० (वर्चस्विन्) પ્રભાવશાળી; વચનના સાૈભાગ્યવાળો.

वच्चकूव પુ० (वर्चःकूप) ખાળ; ગટર.

वच्चग. પું० (वच्चक) એક જાતનું વાજીંત્ર.

वच्चघर. ન० (वर्चोगृह) પાયખાનું; જાજરૂ.

वच्चय. પું० (व्यत्यय) ફેરફાર; અદલબદલ.

वच्चामेलिय. પું० (व्यत्याम्रेडित) એક અર્થવાળા જૂદાજૂદા સૂત્રપાઠોને એક ઠેકાણે ભેળવીને ઉચ્ચારવા તે.

वच्चाविप्पग. ન० (वल्कविप्पक) વલ્કલ-તૃણ વિશેષને કુટીને બનાવેલ (રજોહરણ).

वच्चास. पुं० (व्यत्यास) भ्रांति; એક વસ્તુને અન્ય રૂપે ગ્રહણ કરવી તે.

वच्चीसग. पु० (वच्चीसक) વાદ્ય વિશેષ.

वच्छ. न० (वक्षस्) વક્ષઃસ્થળ; છાતી.

वच्छ. पुं० (वत्स) વત્સ નામનો એક આર્યદેશ. (૨) દિકરો. (૩) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની સીતામુખ વન પાસેની પહેલી વિજય (૪) વચ્છવિજયનો રાજા. (૫) ગાયનો વાછડો. (૬) त्रि० વહાલું; પ્રેમાસ્પદ.

वच्छ पु० (वृक्ष) વૃક્ષ, ઝાડ.

वच्छ. पु० (वात्स्य) વત્સનો પુત્ર.

वच्छग पु० (वत्सक) નાનો વાછરડો.

वच्छगावई. स्त्री० (वत्सकावती) વચ્છગાવતી નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

वच्छमित्ता. स्त्री० (वत्समित्रा) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની છઠ્ઠી. (૨) નન્દનવનના રૂચક કૂટમાં વસનારી દેવી. (૩) વત્સમિત્રા દેવીની રાજધાની.

वच्छर. पु० (वत्सर) વરસ, સાલ.

वच्छल. त्रि० (वत्सल) વહાલું; પ્રિય, ઉપકાર કરનાર.

वच्छल. न० (वात्सल्य) સેવા ભક્તિ; સત્કાર કરવો.

वच्छलया. स्त्री० (वत्सलता) સેવા; ભક્તિ.

वच्छल्ल. न० (वात्सल्य) સાધર્મીજનોની સેવા ભક્તિ કરવી; સાધર્મી પ્રત્યે વત્સ-પુત્રના જેવો ભાવ રાખવો તે; સમકિતના આઠ આચારમાંનો સાતમો આચાર.

वच्छा. स्त्री० (वत्सा) વચ્છા નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

वच्छावई. स्त्री० (वत्सावती) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી ચોથી વિજય.

वज्ज. न० (वाद्य) વાજીંત્ર, વાજું.

वज्ज. न० (वज्र) વજ્ર નામનું ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) વજ્ર જેવી કઠણ ખીલી. (૩) વજ્ર નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન (૪) એ નામનો કંદ. (૫) પંદરમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૬) त्रि० નક્કર; કઠણ.

वज्ज. त्रि० (वर्ज्य) તજવાલાયક; વર્જિત; વિનાનું; રહિત.

वज्ज. न० (अवद्य) પાપ.

वज्ज. त्रि० (वर्य) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન.

वज्जग. त्रि० (वर्जक) તજનાર; વર્જનાર

वज्जकंत. पु० (वज्रकान्त) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जकंद. पु० (वज्रकन्द) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ કંદ.

वज्जकत्तण. न० (वर्धकर्तन) શરીરની ચામડી ઉતારવી તે.

वज्जकूड. पु० (वज्रकूट) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

वज्जण. न० } (वर्जन) તજીદેવું; છોડી
वज्जणा. स्त्री० } દેવું.

वज्जणाभ. } पु० (वज्रनाभ) અભિનન્દન
वज्जणाह. } તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

वज्जणिज्ज. त्रि० (वर्जनीय) તજવા યોગ્ય.

वज्जपाणि. पु० (वज्रपाणि) જેના હાથમાં વજ્ર નામનું આયુધ છે તે.

वज्जप्पभ. पु० (वज्रप्रभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

वज्जमज्झ. न० (वज्रमध्य) એક માસપરિમિત ચાંદ્રાયણ તપ વિશેષ.

वज्जय. त्रि० (वर्जक) વર્જનાર; તજનાર.

वज्जरिसहनाराय. न० (वज्रर्षभनाराच) ઉપરથી ખીલા સહિત રથ ચાલ્યો જાય તો પણ જે સાંધો છુટો ન પડે તેવા પ્રકારનો બાંધો; છ સંઘયણમાંનું પ્રથમ સંઘયણ.

वज्जरूव. पुं० (वज्ररूप) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्झलेस्स. पु० (वज्रलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्झवण्ण. पु० (वज्रवर्ण) પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન

वज्झसिंग. पुं० (वज्रशृंग) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

वज्झसिद्ध. पुं० (वज्रसिद्ध) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्झावत्त. पु० (वज्रावर्त) એ નામે પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

वज्जि. पु० (वज्रिन) વજ્રવાળો; પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર. (૨) વજ્જિ દેશ.

वज्जिय. त्रि० (वर्जित) રહિત.

वज्जुत्तरवडिंसग पु० (वज्रोत्तरावतंसक) એ નામે પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

वज्झ. त्रि० (वध्य) વધ કરવા યોગ્ય.

वज्झ. पु० (वर्ध्र) વાધર. (૨) ચામડાની પાટી.

वज्झकार. पु० (वर्ध्रकार) વાધર અથવા ચામડાની પાટીનો બનાવનાર

वज्झमाला. स्त्री० (वध्यमाला) કાઇને ફાસી દેતી વખતે પ્હેરાવવામા આવતી કણેરની માળા.

वज्झा. स्त्री० (वध्या) હત્યા–વિનાશ

वज्झियायण. पु० (वज्रायन) પૂર્વાપાઢાનક્ષત્રનુ ગોત્ર.

वट्ट. न० (वर्त्मन्) માર્ગ, રસ્તો.

वट्ट. त्रि० (वृत्त) વર્તુળ; ગોળાકાર, દડા જેવુ. (૨) पु० न० લાડવા કે દડા જેવી આકૃતિ; પાંચ સઠાણમાંનુ એક. (૩) ભોજ્ય પદાર્થ; વડાં. (૪) વાટકો. પાત્ર વિશેષ. (૫) વાટલા–ગોળ પર્વત.

वट्टंत. पु० (वर्तमान) વર્તમાનકાળ.

वट्टक. पु० (वर्तक) વાટકો; ભાજન. (૨) પક્ષી વિશેષ, બટેરો.

वट्टखुर त्रि० (वृत्तखुर) ગોળ ખરીવાળા જાનવર, અશ્વાદિ.

वट्टखेड्ड. पु० (वृत्तखेड) દડે રમવાની કળા.

वट्टग. पु० (वर्तक) જુઓ " વટ્ટક " શબ્દ.

वट्टमग्ग. पु० (वृत्तमार्ग) પંથ; માર્ગ. (૨) ઉપાદાન કર્મ.

वट्टमाण. त्रि० (वर्तमान) વર્તમાન; વિદ્યમાન.

वट्टय. पु० (वर्तक) બટેરો એક જાતનુ પક્ષી. (૨) લાખ આદિનો ગોળો.

वट्टय. [illegible] (पट्टक) પટ્ટો.

वट्टया. स्त्री० (वर्तका) લાખની ગોળી; રમવાની લખોટી.

वट्टवेयड्ढ पु० (वृत्तवैताढ्य) વાટલા વૈતાઢ્ય પર્વત.

वट्टावर. पु० (वर्तकवर) ઉપરવટણો. ગોળ પથરો.

वट्टि. स्त्री० (वर्ति) દીવાની વાટ

वट्टिज्जमाणचरअ. त्रि० (वर्त्यमानचरक) કોઇને પીરસેલું હોય તેજ લેવુ એવા અભિગ્રહથી આહારની ગવેષણા કરનાર.

वट्टिय. त्रि० (वर्तित) વળેલ; ગોળ થયેલ.

वड. पु० (वट) વડનુ ઝાડ. (૨) પવનકુમાર દેવતાનુ ચૈત્ય વૃક્ષ. (૩) યક્ષની સુધર્મા સભા આગળનુ ચૈત્ય વૃક્ષ. (૪) માછલાની એક જાત.

वडंसय पुं० (अवतंसक) મુગટ. (૨) મુગટ જેવુ વિમાન.

वडग. पु० (वटक) વડા; ખાદ્ય પદાર્થની એક જાત. (૨) વસ્ત્ર વિશેષ.

वडगर. पु० (वडगर) એક જાતનો મચ્છ

वडभ. त्रि० (वटभ) ખુધો; જેને છાતીમાં કે પીઠમાં ખુધ નીકળી હોય તે.

वडभी. स्त्री० (वटभी) ખુધી દાસી.

वडवा. स्त्री० (वडवा) ઘોડી.

वडवामुह. पु० (वडवामुख) લવણ સમુદ્રની

વચ્ચોવચ્ચ પૂર્વ દિશામાંનો એ નામનો એક પાતાળ કળશો.

वडहिया. સ્ત્રી० (वटभिका) જુઓ "વડભી" શબ્દ.

वड्डार. પુ० (वण्टक) ભાગ; વહેંચણી, હિસ્સો.

वडिंस પુ० (अवतंस) કાનનું ભૂષણ.

वडिंसक. પુ० (अवतंसक) મુગટ, તાજ. (२) કાનનું એક ભૂષણ. (३) દેવતાઓના ભૂષણ રૂપ વિમાનોના નામને અંતે જોડાતો શબ્દ, જેમકે અસોગવડિસએ, સત્તવણ્ણવડિસએ ઇત્યાદિ
वडिंसग.
वडिंसय

वडिंसा. સ્ત્રી० (अवतंसा) કિન્નરના ઇન્દ્રની પહેલી અગ્રમહિષી.

वडिय. ત્રિ० (पतित) પડેલું

वडिया. સ્ત્રી० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા, નિયમ (२) નિમિત્ત, કારણ

वडी. સ્ત્રી० (वटी) વડી, ચણાના લોટની બનાવેલ લચકીઓ

वड्ढइ. પુ० (वर्धकि) સુતાર. (२) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું એક

वड्ढइरयण ન० (वर्धकिरत्न) સુતારનું કામ કરનાર ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું ત્રીજું રત્ન.

वड्ढकुमारी. સ્ત્રી० (वृद्धकुमारी) ઉમ્મરે મ્હોટી છતાં પરણેલ ન હોય તે.

वड्ढण. ત્રિ० (वर्धन) વધારનારૂ.

वड्ढपरिणाम. પું० (वृद्धपरिणाम) વિશુદ્ધભાવ, વધતા-ચ્હડતા પરિણામ.

वड्ढमाण. ન० (वर्धमान) અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી વૃદ્ધિ પામતો જાય.

वड्ढावय. ત્રિ० (वर्धक) વૃદ્ધિ કરનાર; વધારનાર

वड्ढि સ્ત્રી० (वृद्धि) ઉપજ, આવક; વધારો.

वड्ढिय. ત્રિ० (वर्धित) વૃદ્ધિ પામેલું; વધેલું.

वण. પુ० (व्रण) વ્રણ; જખમ; ઘા. (२) અતિચાર; વ્રતમાં પડેલું છિદ્ર. (३) ફોડકી, ગુમડુ.

वण. ન० (वन) વન, એકજ જાતના વૃક્ષનો સમૂહ. (२) વાણવ્યન્તર દેવ. (३) વનસ્પતિ. (४) લાકડાં; ઇંધણા.

वणकम्म. ન० (वनकर्मन्) વન કપાવી લાકડાનો વ્યાપાર કરવો તે; પંદર કર્માદાનમાનું એક.

वणकरेणु પુ० સ્ત્રી० (वनकरेणु) જંગલનો હાથી.

वणखंड પુ० (वनखण्ड) જુદી જુદી જાતના ઝાડો જ્યાં હોય તે સ્થળ.

वणचर. પુ० (वनचर) વનમાં ફરનાર;ભીલ.

वणचारि. પુ० (वनचारिन्) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત.

वणण. ન० (वनन) વાછડાને પોતાની માતાથી વિખુટો પાડી બીજી ગાયની સાથે રાખવો તે.

वणदव. પુ० (वनदव) વનનો અગ્નિ.

वणद्ध ત્રિ० (अवनद्ध) બાંધેલુ.

वणपालिया. સ્ત્રી० (वनपालिका) વનનું પોષણ કરનારી, માલણ.

वणप्फइ. પુ० (वनस्पति) વૃક્ષાદિક વનસ્પતિ.

वणप्फइकाइय. પુ० (वनस्पतिकायिक)વનસ્પતિ કાયના જીવ.

वणमयूरी સ્ત્રી० (वनमयूरी) વનની મોરલી-ઢેલ.

वणमहत्तरग. ત્રિ० (वनमहत्तरक) વનનો અધિપતિ; વનમાં વડેરો.

वणमाल પુ० (वनमाल) એ નામે બારમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वणमाला. સ્ત્રી० (वनमाला) કંઠથી ઢીંચણ સુધીની લાંબી માળા; આભરણ વિશેષ.

वणय. ન० (पणक) પણક; ઢોલ.

वणचर. पु० (वनचर) વનમાં ફરનાર; ભીલ આદિ.

वणलया. स्त्री० (वनलता) એક જાતની વેલડી; વનલતા. (૨) નાટકનો એક પ્રકાર; બત્રીશ પ્રકારમાંના ત્રીજા પ્રકારનુ નાટક.

वणविदुग्ग. पु० (वनविदुर्ग) વનની દુર્ગમ જગ્યા. (૨) અનેક જાતના વૃક્ષોનો સમૂહ.

वणविरोहि. पु० (वनविरोधिन्) આષાઢ મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

वणसंड. न० (वनखण्ड) જુઓ "વણખંડ" શબ્દ

वणस्सइ स्त्री० (वनस्पति) લિલોતરી; વનસ્પતિ.

वणस्सइकाइय. पु० (वनस्पतिकायिक) વનસ્પતિકાયમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ, તૃણ, વૃક્ષ વગેરેના જીવ.

वणस्सइकाय. पु० (वनस्पतिकाय) વનસ્પતિ કાય; તૃણ, લતા, ઝાડ વગેરે.

वणस्सइकाल. पु० (वनस्पतिकाल) વનસ્પતિમાં એક જીવ વધારેમાં વધારે વખત રહે તેટલો કાળ; અનત કાળ.

वणि. त्रि० (व्रणिन्) જખમી.

वणि. पु० (वणिज्) વ્યાપારી

वणिय. पु० (वणिज्) વાણીયો; વ્યાપારી. (૨) વણિજ નામનુ કરણ; ૧૧ કરણમાંનું એક.

वणिया. स्त्री० (वनिता) ભાર્યા; સ્ત્રી.

वणिया. स्त्री० (वनिका) ન્હાનું વન.

वणीमग. पुं० } (वनीपक) યાચક; ભિક્ષુ:
वणीमय. } શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, કૃપણ, અતિથિ અને શ્વાન, એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૨) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો પાંચમો દોષ; દીનપણું દેખાડી ભિક્ષા લેવી તે. (૩) નીચ જાતિ.

वण्ण. पुं० (वर्ण) રંગ; કાળો, નીલો, રાતો, પીળો અને ધોળો, એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૨) અબીર ગુલાલ. (૩) સૌન્દર્ય; રૂપ. (૪) કીર્તિ; યશ. (૫) કકારાદિ વ્યંજન અક્ષર; વર્ણમાળા. (૬) વર્ણ નામ કર્મ. (૭) ચંદન. (૮) વર્ણન કરવું.

वण्ण. त्रि० (वर्ण्य) વર્ણન કરવા યોગ્ય.

वण्णश्र. पु० (वर्णक) વર્ણન કરવું.

वण्णश्रो. श्र० (वर्णतस्) વર્ણ-રંગઆશ્રી.

वण्णग. पु० (वर्णक) કંકુ, ચંદન, વગેરે વિલેપન દ્રવ્ય. (૨) અભ્યંગન કરવું; પીઠી ચોળવી તે.

वण्णगपेसिया. स्त्री० (वर्णकपेषिका) ચન્દન પીસનારી દાસી.

वण्णणाम. न० (वर्णनामन्) વર્ણ નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જૂદા જૂદા વર્ણ-રંગ પામે છે.

वण्णय. पु० (वर्णक) ચંદન.

वण्णवज्म. (वर्णवध्य) શુભ વર્ણ રહિત-અશુભ કર્મ.

वण्णवाश्र. पु० (वर्णवाद) વખાણ.

वण्णवाइ. त्रि० (वर्णवादिन्) આચાર્યાદિના ગુણગ્રામ કરનાર.

वण्णवास. पुं० (वर्णवास) વર્ણન વિશેષ.

वण्णसंजलणया. स्त्री० } (वर्णसज्वलन) આ-
वण्णसंजलणा. } ચાર્યના કે ધર્મના ગુણ દીપાવવા તે.

वण्णिय. त्रि० (वर्णित) વર્ણન કરાયેલ.

वण्णिया. स्त्री० (वर्णिका) પીળી માટી; મગમાટી.

वण्हि. पुं० (वृष्णि) યાદવ; યાદવ કુળ.

वण्हि. पुं० (वह्नि) લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.

वण्हिदसा. स्त्री० (वह्निदशा) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वति. स्त्री० (वृति) કાંટાની વાડ.

वत्तिरित्त. त्रि० (व्यतिरिक्त) જૂદું; અલગ. (૨) અધિક; ઉપરાંત.

वत्त. न० (वत्र) દોરાને આપેલ વળ.

वत्त. त्रि० (व्याप्त) વ્યાપેલું.

वत्त. त्रि० (वृत्त) થયેલું; બનેલું.

वत्त. न० (व्यक्त) અક્ષર અને સ્વરને સ્ફુટ કરી ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ. (૨) ત્રિ० સ્પષ્ટ; પ્રગટ.

वत्तण. न० (वर्त्तन) ફેરવવું; પાઠ કરવો.

वत्तणा. स्त्री० (वर्त्तना) જુના પદાર્થોને નવા અને નવાને જુના કરવારૂપે વર્તવું તે; કાળનું એક લક્ષણ.

वत्तणी. स्त्री० (वर्त्तनी) માર્ગ; રસ્તો.

वत्तमाणपय. पुं० (वर्तमानपद) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો ૧૮ મો ભેદ.

वत्तव्वया. स्त्री० (वक्तव्यता) વક્તવ્ય; કથન વિષય; કથન પરિપાટી.

वत्ता. स्त्री० (वार्ता) વાર્તા; વાતચિત.

वत्तार. त्रि० (वक्तृ) બોલનાર; વક્તા.

वत्ति. स्त्री० (वर्त्ति) અંગ વિલેપન કરવા યોગ્ય સુગંધી વસ્તુ.

वत्ति. स्त्री० (व्यक्ति) એક માણસ; સમુદાય કે જાતિનો એક અંગ.

वत्ति. स्त्री० (वर्तिन्) વર્તનાર.

वत्ति. स्त्री० (वर्ति) વાટ; દીવેટ.

वत्तिय. पु० (प्रत्यय) ધારણ કરવું. (૨) હેતુ; નિમિત્ત.

वत्तिय. त्रि० (वर्तित) વૃત્ત-ગોળ થયેલ. (૨) ઉથલાવેલ.

वत्तिय. न० (वार्तिक) વાર્તિક; સૂત્રની પૂરણીરૂપ ટુંકાં વાક્ય.

वत्तिया. स्त्री० (वृत्ति) પ્રવર્તન; વર્તવુ તે. (૨) વૃત્તિ; રીતિ.

वत्तिया स्त्री० (वृत्तिका) વૃત્તિ; આ-જીવિકા.

वत्थ. पुं० (वत्स) વત્સ નામનું મૂળ ગોત્ર. (૨) ત્રિ० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ-શય્યભવાદિ. (૩) વાછરડો. (૪) બાળક; બચ્ચું.

वत्थ. न० (वस्त्र) કપડું; વસ્ત્ર. (૨) વસ્ત્ર નામે દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

वत्थजंभग. पु० (वस्त्रजृम्भक) વસ્ત્રને સારૂં કે ખરાબ કરનાર દેવ; જભકા દેવતાની એક જાત.

वत्थधर. त्रि० (वस्त्रधर) વસ્ત્ર ધરનાર.

वत्थधारि. त्रि० (वस्त्रधारिन्) વસ્ત્ર ધારણ કરનાર-પહેરનાર.

वत्थविहि. पुं० (वस्त्रविधि) વસ્ત્ર સીવવા, ધોવા અને પહેરવાની કળા.

वत्थाणी. स्त्री० (वत्थाणी) એ નામની વેલ.

वत्थिअ. त्रि० (वास्त्रिक) વસ્ત્ર વણનાર; કપડાં બનાવનાર.

वत्थु न० (वस्तु) વસ્તુ; ચીજ; પદાર્થ. (૨) પૂર્વનું પ્રકરણ વિશેષ-અધ્યયન વિશેષ.

वत्थु. न० (वास्तु) ઘર; મકાન. (૨) શાકની એક જાત.

वत्थुनिवेसण. न० (वस्तुनिवेशन) અમુક પાત્રમાં અમુક વસ્તુ આટલે અંશે સમાશે એમ માની તેમાં તે વસ્તુ નાખવાની કળા.

वत्थुल. न० (वस्तुल) વથુવા નામની શાક વનસ્પતિ.

वत्थुविज्जा. स्त्री० (वास्तुविद्या) ઘર, હાટ, વગેરેની કેવી રીતે ગોઠવણ કરવી તેનું જ્ઞાન; વાસ્તુક વિદ્યા; ૭૨ કળામાંની એક.

वत्थुसमास. पुं० (वस्तुसमास) વસ્તુ સમાસ શ્રુત; અર્થાત્ બે ચાર વસ્તુઓનું-પૂર્વના પ્રકરણોનું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

वद्दलय. पुं० } (वार्दलक) વાદળ; મેઘ.
वद्दलग. पुं० }

वद्दलिया. स्त्री० (वार्दलिका) ખરાબ દિવસ; તોફાની દિવસ; દુર્દિન.

वद्दलियाभत्त. न० (वार्दलिकाभक्त) તોફાની વરસાદ વખતે રાંકાને આપવાનું ભોજન.

वद्ध. न० (वर्ध) ચામડાની વાધર. (૨) ચર્મ ખડ.

वद्धइ. न० (वार्धिकि) વાર્ધકિ રત્ન; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક.

वद्धइरयण. न० (वार्धिकिरत्न) જુઓ " વ-દ્ધઇ " શબ્દ.

वद्धण त्रि० (वर्द्धन) વધારનાર.

वद्धणिअ. पु० (वार्धनिक) ભાજન વિશેષ.

वद्धमाण. पु० (वर्द्धमान) ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામી. (૨) સરાવલો. (૩) સ્તનિતકુમાર દેવતાનું ચિહ્ન; તેના મુગટમાં રહેલ સરાવલાને આકારે નિશાની. (૪) ખભે પુરૂષને ઉપાડી સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર. (૫) એક જાતનું અવધિજ્ઞાન.

वद्धमाणअ. पु०
वद्धमाणक
वद्धमाणग.
(वर्धमानक) ખભે માણસ બેસાડી સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર. (૨) ૬૦ મા મહાગ્રહનું નામ. (૩) સરાવલું; કોડિયુ. (૪) આઠ મંગલિકમાંનો એક.

वद्धमाणगिह. न० (वर्द्धमानगृह) વાસ્તુ શાસ્ત્રની વિધિથી બંધાવેલું ઘર.

वद्धमाणनाम. न० (वर्द्धमाननाम) વર્ધમાન આંબિલ નામનું મહાતપ.

वद्धमाणपुर. पु० (वर्धमानपुर) વર્ધમાનપુર નામે એક શહેર.

वद्धमाणसामि. पु० (वर्धमानस्वामिन्) ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીનું અપર નામ.

वद्धमाणा. स्त्री० (वर्द्धमाना) વર્દ્ધમાન નામે શાશ્વતી જિન પ્રતિમા.

वद्धाविअ. त्रि० (वर्धापित) વધાઇ આપેલ.

वध. पुं० (वध) હણવું; વધ કરવો.

वधअ. त्रि० (वधक) વધ કરનાર; ખુની.

वधूया. स्त्री० (वधूका) સ્ત્રી; વહુ.

वण्ण. पुं० (वर्ण) રંગ; શરીરની કાન્તિ. (૨) વર્ણ; અકારાદિ અક્ષર. (૩) આસક્ત; રક્ત. (૪) વર્ણનામ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૫) વર્ણન; ગુણગ્રામ.

वण्णग. पुं० (वर्णक) અબીર ગુલાલ વગેરે.

वण्णड्ढ. त्रि० (वर्णाढ्य) સુન્દર વર્ણવાળું; રંગભર્યું.

वण्णय. पु० (वर्णक) એક જાતનુ ચન્દન.

वण्णिअ. त्रि० (वर्णित) વર્ણવેલું; કહેલું.

वण्णिया. स्त्री० (वर्णिका) પીળી માટી.

वण्हि. पुं० (वह्नि) લોકાન્તિક દેવતાની એક જાતિ.

वपु. न० (वपुस्) શરીર.

वप्प. न० (वप्र) ગઢ; કિલ્લો. (૨) પાણીના ક્યારા. (૩) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદા મુખવન તરફથી પહેલો વિજય. (૪) તે વિજયનો રાજા. (૫) મૃતગંગાને કાંઠે આવેલ એક તીર્થ.

वप्पगावई. स्त्री० (वप्रकावती) વપ્રકાવતી વિજય.

वप्पडण. पु० ( ) કાદ.

वप्पण. पुं० (वप्र) ક્યારો.

वप्पा. स्त्री० (वप्रा) ઉઘઇના રાફડાનું શિખર; ટેકરો. (૨) વપ્રાવિજય. (૩) વપ્રા નામે ૨૧ મા તીર્થંકરની માતા. (૪) ૧૧ મા ચક્રવર્તીની માતા.

वप्पावती. स्त्री० (वप्रावती) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદામુખ વનથી ચોથી વિજય.

वप्पिण. पुं० (वप्र) પાણીનો ક્યારો.

वप्पिणी. स्त्री० (वप्रिणी) ક્યારી.

वप्पी. स्त्री० (वप्री) જુઓ "વપ્પા" શબ્દ.

वभिचार. પુ० (व्यभिचार) હેતુનો એક દોષ; સાધ્ય વિના હેતુનું અસ્તિત્વ.

वमण. ન० (वमन) વમન કરવું; ઉલટી કરવી તે.

वम्म. त्रि० (वम्य) વમન કરવા યોગ્ય.

वम्म. ન० (वर्मन्) બખતર.

वम्मधारि. પું० (वर्मधारिन्) બખતર ધારણ કરનાર.

वम्मिय. त्रि० (वर्म्मित) જેણે કવચ ધારણ કરેલ છે તે.

वम्मियगुडिअ. त्रि० (वर्मितगुडित) ઘોડાનો પાખર–કવચ ધારણ કરેલ.

वम्मीअ. પુ० (वल्मीक) રાફડો, ઉધઈની ટેકરી.

वय. ન० (व्रत) અવિરતિને અટકાવવા પાપની નિવૃત્તિ કરવી–હદ બાંધવી તે; નિયમ; પચ્ચક્ખાણ; મર્યાદા; અણુવ્રત અને મહાવ્રત.

वय. ન० (वयस्) ઉમ્મર; અવસ્થા.

वय. પુ० (व्रज) દશ હજાર ગાયોનો એક વ્રજ; ગોકુળ.

वय. પુ० (वय) સંસાર.

वय. ન० (वचस्) વચન.

वयंस. પુ० (वयस्य) સરખી ઉમ્મરનો મિત્ર.

वयगुत्त. त्रि० (वचोगुप्त) જેણે સાવદ્ય વચન રોકેલ છે તે; મૌનધારી; વચન ગુપ્તિવાળો.

वयगुत्ति. स्त्री० (वचोगुप्ति) સાવદ્ય પ્રવૃત્તિથી વચનને રોકવું તે; વચનગુપ્તિ.

वयछक्क. ન० (व्रतषट्क) પાંચ મહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિભોજન વિરમણ એ છ વ્રતનો સમૂહ.

वयजोग. પું० (वचोयोग) વાણીનો વ્યાપાર; વચનનો જોગ.

वयण. ન० (वदन) મુખ.

वयण. ન० (वचन) વચન; વાણી.

वयणगुत्ति. स्त्री० (वचनगुप्ति) વચનગુપ્તિ; વચનના પાપથી આત્માનું રક્ષણ કરવું તે.

वयणजोग. પું० (वचनयोग) વચનયોગ.

वयणसंपया. स्त्री० (वचनसंपत्) વચનની સંપદા; મધુર, અનિશ્રિત અને સ્ફુટ વચન બોલવાં તે.

वयणिज्ज. त्रि० (वचनीय) ગર્હ્ય; નિન્દા કરવા યોગ્ય, નિન્દિત. (૨) બોલવા યોગ્ય.

वयतेण. પુ० (वचस्तेन) વચનનો ચોર; જુઠાબોલો.

वयदंड. પુ० (वचोदण्ड) દુષ્ટ વચન બોલી આત્માને કર્મથી દંડવો તે.

वयपओग. પુ० (वचःप्रयोग) વચનનો પ્રયોગ-વ્યાપાર.

वयपडिमा. स्त्री० (व्रतप्रतिमा) શ્રાવકની બીજી વ્રતપ્રતિમા.

वयपणिहाण. ન० (वचःप्रणिधान) વચનનું એકાગ્રપણું.

वयपुन्न. ન० (वचःपुण्य) શુભ વચન બોલવાથી થતું પુણ્ય; પુણ્યના નવ પ્રકારમાંનો એક.

वयबलिय. त्रि० (वचोबलिक) વચનનો બળીયો; દૃઢવચની; પ્રતિજ્ઞાપાલક.

वयर. પુ० (वज्र) ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) હીરો; ઝવેરાતની એક જાત. (૩) વિદ્યુત્કુમાર દેવતાનું ચિહ્ન.

वयर. ન० (वैर) વેર; વિરોધ.

वयरकंड. પુ० (वज्रकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો વજ્રમય કાંડ.

वयरमज्झा. स्त्री० (वज्रमध्या) વજ્રના મધ્યને આકારે જેના કોષ્ટકનો આકાર થાય તેવું એક તપ.

वयरसेणा. स्त्री० (वज्रसेना) નંદનવનના સાગરચિત્તકૂટમાં વસનારી દેવી. (૨) એ દેવીની રાજધાની.

वयस्समाधारणया. स्त्री० (वचस्समाधारणा) સ્વાધ્યાય વગેરેમાં વાણીનું નિયંત્રણ કરવું તે.

वयस्समिइ. स्त्री० (वचःसमिति) વચનસમિતિ; યતના પૂર્વક બોલવું તે.

वयस्समिय. त्रि० (वचःसमित) વચન સમિતિ-વાળો.

वयसुपणिहाणया. न० (वचःसुप्रणिधान) વચનનું સારી પેઠે નિયત્રણ કરવું તે.

वयहारि. पुं० (व्रतधारिन्) જમ્બૂદ્વીપના એરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ છટ્ઠા તીર્થંકર.

वयी. स्त्री० (वाच्) વાચા; વાણી.

वर. त्रि० (वर) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ. (૨) પુ૦ સૂર્યસમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) વર; પતિ.

वरग. पु० (वरक) મણિરત્ન જડિત પાત્ર. (૨) ધાન્ય વિશેષ; ચીણો; કાંગ.

वरगइ. स्त्री० (वरगति) ઉત્તમ ગતિ; મોક્ષ ગતિ.

वरण. पुं० (वरण) સેતુ; પાળ. (૨) વરવું તે. (૩) એ નામનો એક આર્યદેશ.

वरत्ता. स्त्री० (वरत्रा) વરત; ચામડાની રસ્સી.

वरदंसण. न० (वरदर्शन) શ્રેષ્ઠદર્શન; કેવળ દર્શન.

वरदंसि. त्रि० (वरदर्शिन्) કેવળદર્શનથી દેખનાર; કેવળદર્શની.

वरदत्त. पुं० (वरदत्त) અંતગડ સૂત્રના છટ્ઠા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ. (૩) ૨૨ મા નેમનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) ૨૨ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૫) વરદત્ત કુમાર.

वरदाम. न० (वरदामन्) સમુદ્ર અને મહા-નદીના સગમને ઠેકાણે આવેલું વરદામ દેવતાના નિવાસરૂપ એક તીર્થસ્થાન કે જ્યાં ચક્રવર્તી અઠમ તપ કરે છે.

वरपुरिस. (पुं० (वरपुरुष) શ્રેષ્ટ પુરૂષ; વાસુદેવ.

वरसिट्ठ. पुं० (वरसृष्ट) શક્રેંદ્રની દક્ષિણ દિશાના લોકપાળ યમના વિમાનનું નામ.

वराड. पु० (वराट) કોડી; બેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

वराडय. } पुं० (वराटक) કોડો; બેઇંદ્રિય
वराडग. } જીવની એક જાત.

वराय. त्रि० (वराक) ગરીબ; દયાપાત્ર. (૨) તપસ્વી; તપ કરનાર.

वराह. पुं० (वराह) સુવર; ભુંડ; ડુક્કર. (૨) ત્રીજા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન. (૩) નવમા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર. (૪) તેરમા તીર્થંકરનું લાંછન.

वराही. स्त्री० (वराही) ભુંડણી. (૨) ભુંડ સબંધી વિદ્યા.

वरिट्ठ. त्रि० (वरिष्ठ) શ્રેષ્ઠ; સુંદર.

वरिय. त्रि० (वृत) વરેલ; પરણેલ.

वरिस. पुं० न० (वर्ष) વરસ; સાલ.

वरिसकण्हा. पुं० स्त्री० (वर्षकृष्णा) કાશ્યપ ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

वरिसधर. पु० } (वर्षधर) નાજર; કૃત-
वरिसहर. } નપુંસક.

वरिसा. स्त्री० (वर्षा) વર્ષા ઋતુ.

वरिसारत्त. न० (वर्षारात्र) ભાદરવો તથા આશ્વિન્ માસ; વર્ષા ઋતુ.

वरुड. पुं० ( ) એક જાતનો કારીગર; ચટાઈ બનાવનાર.

वरुण. पुं० (वरुण) શતભિષા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) પાણી. (૩) ચોથા દ્વીપ અને ચોથા સમુદ્રનું નામ. (૪) વરૂણ દ્વીપમાં રહેનાર એક દેવતા. (૫) શક્ર તથા ઇશાનેન્દ્રના પશ્ચિમ દિશાના લોક-

પાળનું નામ. (૬) વરૂણ નામે એક ગાથાપતિ. (૭) વરૂણ નામે વીસમુ મુહૂર્ત. (૮) પંદરમું મુહૂર્ત. (૯) લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત. (૧૦) મુનિસુવ્રત સ્વામીના યક્ષનું નામ. (૧૧) એક જાતનું વૃક્ષ.

वरुणकाइय. પું૦ (वरुणकायिक) વરૂણ જાતિના દેવ.

वरुणदेवकाइय. પુ૦ (वरुणदेवकायिक) વરૂણ દેવોનો સમૂહ.

वरुणप्पभा. સ્ત્રી૦ (वरुणप्रभा) વરૂણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

वरुणवर. પુ૦ (वरुणवर) એ નામનો દ્વીપ.

वरुणा. સ્ત્રી૦ (वरुणा) વરૂણ લોકપાળની રાજધાની.

वरुणोद. પું૦ (वरुणोद) એ નામનો સમુદ્ર.

वरुणोववाअ. પુ૦ (वरुणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वल. ન૦ (वलन) વાળવુ-મરડવુ તે.

वलक्ख. પુ૦ (वलक्ष) આભરણ વિશેષ. (૨) ટીંગાડવાની સાંકળ.

वलभी. સ્ત્રી૦ (वलभी) વળી. (૨) છજું; છાપરૂ.

वलय. ન૦ (वलय) બલોયું; ચૂડી, કડું. (૨) સંસાર. (૩) જ્યાં પાણી વલયને આકારે વહેતું હોય તે પ્રદેશ. (૪) બલોયાની આકૃતિ. (૫) વક્રતા; કપટ; માયા. (૬) કેતકી, કેળા વગેરે કે જેની છાલ ગોળાકાર હોય છે. (૭) પ્રત્યેક નરકને ફરતું ઘનોદધિ વગેરેનું વેષ્ટન કે જે વલયાકારે છે.

वलय. પું૦ (वलक) લાંબું લાકડુ. (૨) ત્રિ૦ વાળનાર; મરડનાર.

वलयमरण. ન૦ (बलन्मरण) સંયમથી ભ્રષ્ટ થઇ-પરિષહથી પરાજીત થઇ મરે તે; એક પ્રકારનું બાળમરણ.

वलया. સ્ત્રી૦ (वडवा) ઘોડી.

वलयामुह. પું૦ (वडवामुख) લવણ સમુદ્રમાંનો પૂર્વ દિશાનો પાતાળ કળશો. (૨) સમુદ્રની આગ; વડવાનળ.

वलयायय. ત્રિ૦ (वलयायत) વલયાકાર અને લાંબુ; લંબગોળ.

वलि. સ્ત્રી૦ (वलि) ચામડીની કરચલી.

वलिअ. ન૦ (पलित) ધોળા કેશ.

वलित. ત્રિ૦ } (वलित) વળેલું.
वलिय. }

वलिय. પુ૦ સ્ત્રી૦ (वलिक) પેટ ઉપર પડતી ત્રણ કરચલી.

वलियपविभत्ति. પું૦ (वलिकप्रविभक्ति) આવલિની વિશેષ રચનાવાળુ નાટક.

वल्ल. પુ૦ (वल्ल) વાલ; ધાન્ય વિશેષ.

वल्लकी. સ્ત્રી૦ (वल्लकी) વીણા.

वल्लर. પુ૦ ન૦ (वल्लर) ગાઢ જંગલ; ગહન પ્રદેશ. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

वल्लरी. સ્ત્રી૦ (वल्लरी) વલ્લરી નામનુ વાજિત્ર.

वल्लह. પુ૦ (वल्लभ) વલ્લભ-પ્રિય; પતિ. (૨) ત્રિ૦ પ્યારૂ; વ્હાલુ.

वल्लि. સ્ત્રી૦ (वल्लि) વેલ; લતા.

वल्ली. સ્ત્રી૦ (वल्ली) જુઓ "વલ્લિ" શબ્દ.

वल्लीमूलथंभ. પુ૦ (वल्लीमूलस्तंभ) એક જાતનુ ઘાસ.

ववएस. પુ૦ (व्यपदेश) કથન.

ववगय. ત્રિ૦ (व्यपगत) ગયેલું; દૂર થયેલું. (૨) રહિત.

ववणीअ. ત્રિ૦ (व्यपनीत) ગયેલું; દૂર કરેલ.

ववदेस. પું૦ (व्यपदेश) વ્યવહાર.

ववरोवण. ન૦ (व्यवरोपण) નાશ.

ववरोविअ. પું૦ (व्यवरोपित) નાશ કરેલ; પ્રાણરહિત કરેલ.

ववंस. પું૦ (ववंस) એ નામે પર્વગ જાતનું વૃક્ષ.

ववसाय. पुं० (व्यवसाय) વ્યાપાર; રોજગાર. (૨) નિર્ણય; નિશ્ચય.

ववसायसभा. स्त्री० (व्यवसायसभा) ચમરચચા રાજધાનીની એ નામની એક સભા. (૨) વિજયદેવતાને વિચાર કરવાની સભાનું નામ. (૩) સૂર્યાભદેવતાનુ પુસ્તકાલય-પુસ્તક રાખવાનું સ્થાન.

ववसिय. त्रि० (व्यवसित) નિર્ણય કરેલું.

ववहार. पु० (व्यवहार) ભાગાકાર; ગણિતનો એક પ્રકાર.

ववहार. पुं० (व्यवहार) લોકોમાં ચાલતી લોકરૂઢિ; સામાન્ય પ્રવર્તન. (૨) શાસ્ત્રવિહિત મર્યાદા; બાહ્ય આચરણ. (૩) પ્રવૃત્તિ; વ્યાપાર. (૪) પ્રાયશ્ચિત્ત. (૫) વ્યવસ્થા. (૬) આગમવ્યવહાર, શ્રુતવ્યવહાર, આજ્ઞાવ્યવહાર, ધારણા વ્યવહાર અને જીતવ્યવહાર, એ પાંચ વ્યવહાર. (૭) વ્યવહાર નામે એક છેદસૂત્ર. (૮) વ્યપદેશ; શબ્દપ્રવૃત્તિ. (૯) વિશેષ પર્યાયોને પ્રાધાન્ય આપી લોકવ્યવહારને અનુસરનાર સાત નયમાંનો ત્રીજો નય.

ववहारक्खेवणी. स्त्री० (व्यवहाराक्षेपणी) વ્યવહાર-પ્રાયશ્ચિત્ત, તે સમ્બન્ધી આકર્ષક કથા; વ્યવહારસૂત્રનું કથા રૂપે વાંચન.

ववहारग. पुं० (व्यवहारक) દેતી લેતી કરનાર; વ્યવહારી.

ववहारि. त्रि० (व्यवहारिन्) વ્યવહારવાળો; વ્યવહારોપયોગી.

ववहारिअ. त्रि० (व्यवहार्य) વ્યવહારને યોગ્ય.

ववेय. त्रि० (व्यपेत) દૂર કરેલ.

वस. त्रि० (वश) આધીન; તાબેદાર.

वसंगय. त्रि० (वशंगत) વશ થયેલું.

वसंत. पुं० (वसन्त) વસન્ત ઋતુ. (૨) ચૈત્ર મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

वसंतअ. त्रि० (वसन्तज) વસતઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

वसंतउ. पुं० (वसन्तुं) વસંતઋતુ.

वसंतमास. पुं० (वसन्तमास) વસતઋતુના માસ; ફાલ્ગુન તથા ચૈત્ર.

वसंतलया. स्त्री० (वसन्तलता) માધવી લતા.

वसट्ट. त्रि० (वशार्त) વિષય પરતંત્ર થઇ પીડાએલ; ઇંદ્રિયને વશ થઇ પીડાતો.

वसट्टमरण. न० (वशार्तमरण) ઇંદ્રિયોને વશ થઇ પતંગીયાની પેઠે મરણ નિપજે તે; એક પ્રકારનું બાળમરણ.

वसण. [illegible]० (वृषण) અંડકોશ, સુવાગીયા.

वसण. न० (व्यसन) કષ્ટ; દુઃખ; આફત.

वसण. न० (वसन) લુગડું; કપડું; વસ્ત્ર.

वसति. स्त्री० (वसति) મકાન; નિવાસસ્થાન.

वसभ. पुं० (वृषभ) બળદ. (૨) त्रि० ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ; સમર્થ; ગીતાર્થ.

वसभपुच्छियंग. न० (वृषभपुच्छितांग) બળદના પુચ્છની સાથે બાંધીને શિક્ષા કરવી તે.

वसभवाहण. पु० (वृषभवाहन) બળદનુ જેને વાહન છે તે બીજા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

वसभवीहि. स्त्री० (वृषभवीथि) શુક્રગ્રહની વૃષભ વીથિ-ગતિ વિશેષ.

वसभाणुजाअ. पु० (वृषभानुजात) વૃષભાકારે-બળદને આકારે સૂર્ય, ચંદ્ર અને નક્ષત્રોનો યોગ થાય તે.

वसवत्ति. त्रि० (वशवर्तिन्) ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર. (૨) પરવશ થયેલ.

वसह. पुं० (वृषभ) બળદ. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના અઠ્ઠાવીસમા મુહૂર્તનું નામ. (૩) ઋષભદેવ સ્વામીનું લાંછન.

वसहपुच्छय. न० (वृषभपुच्छक) બળદને પુછડે બાંધીને કોઇને સજા કરવી તે.

वसहवाहण. पु० (वृषभवाहन) જેનું વાહન બળદ છે તે-ઇશાનેન્દ્ર; બીજા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

वसहि. स्त्री० (वसति) વસવાનું-રહેવાનું સ્થાન; ઉપાશ્રય; ઘર.

वसहिपाल. त्रि० (वसतिपाल) ઉતારો સાચવનાર.

वसा. स्त्री० (वसा) ચરબી.

वसाणुग. त्रि० (वशानुग) વશ થઇને પાછળ ચાલનાર, આધીન થનાર.

वसिट्ठ. पु० (वाशिष्ठ) વશિષ્ઠગોત્ર. (૨) त्रि० તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

वसिट्ठ पु० (वशिष्ठ) દ્વીપકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવનાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાર્શ્વનાથના એક ગણધર.

वसिट्ठकूड. पुं० (वशिष्ठकूट) સોમનસ વખારા પર્વતના સાત કૂટમાનું સાતમું કૂટ.

वस्मिम. पु० (   ) જનનિવાસ સ્થાન; દેશ.

वसिय. त्रि० (उषित) રહેલું.

वसीकअ. त्रि० (वशीकृत) વશ કરેલ, આધીન બનાવેલ.

वसीकरण. न० (वशीकरण) શત્રુ, રાજા, સ્ત્રી વગેરે વશ થાય તેવું સાધન; મણિ, મંત્ર, ઔષધિ વગરે.

वसु. न० (वसु) ધન; સંપત્તિ. (૨) पु० વસુમિત્ર નામનો એક ગૃહસ્થ. (૩) દેવ. (૪) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૫) વસુ નામના ચૌદ પૂર્વધર આચાર્ય; તિષ્યગુપ્તના ગુરૂ. (૬) એ નામનો એક રાજા કે જે એક વખત પણ અસત્ય-મિશ્ર વચન બોલ્યો તેથી તરત મરણ પામી સાતમી નરકમાં ગયો. (૭) સાધુ; ત્યાગી. (૮) સ્ત્રી० ઇશાનેન્દ્રની પહેલી તથા પાંચમી અગ્રમહિષી.

वसुंधरा. स्त्री० (वसुंधरा) પૃથ્વી; જમીન. (૨) નવમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (૩) ચમરેન્દ્રના લોકપાળ સોમની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) વસુંધરા દેવી. (૫) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની છેલ્લી. (૬) ઇશાનેન્દ્રના આઠમી અગ્રમહિષીનું નામ. (૭) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

वसुगुत्ता. स्त्री० (वसुगुप्ता) ઇશાનેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી (૨) ઇશાનેન્દ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) વસુગુપ્તાદેવી.

वसुदत्ता. स्त्री० (वसुदत्ता) વસુદત્તા નામની એક સ્ત્રી.

वसुदेव. पु० (वसुदेव) કૃષ્ણ મહારાજ તથા બળદેવજીના પિતા.

वसुपुज्ज पु० (वसुपूज्य) બારમા તીર્થંકરના પિતા.

वसुमई. स्त्री० (वसुमती) રાક્ષસના ભીમેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) વસુમતી દેવી. (૩) પૃથ્વી; જમીન.

वसुमंत. त्रि० (वसुमत) દ્રવ્યવાળો; ધનવાળો. (૨) વસુ-સંયમ-તદ્વાન્-સંયમી.

वसुमित्ता. स्त्री० (वसुमित्रा) ઇશાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) ઇશાનેન્દ્રની સાતમી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) વસુમિત્રા દેવી.

वसुया. स्त्री० (वसुका) વસુકા દેવી.

वसुल. पुं० (वृषल) નપુંસક; પાવૈયો. (૨) त्रि० શૂદ્ર. (૩) નિન્દાકારી વા પ્રશંસાકારી સંબોધન વચન.

वसुहा. स्त्री० (वसुधा) પૃથ્વી.

वसुहारा. स्त्री० (वसुधारा) દ્રવ્યની ધારા; સુવર્ણવૃષ્ટિ.

वस्स. त्रि० (वश्य) આધીન, પરવશ.

वह. पु० (वध) વધ કરવો; ખુન કરવું. (૨) લાકડી વગેરેથી માર મારવો તે. (૩) વધનો પરિષહ; સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો એક.

वह. पुं० (वह) બળદની ખાંધ.

वहअ. } **वहक.** } त्रि० (वधक) વધ કરનાર; ખુની.

वहग. त्रि० (व्यथक) પીડા કરનાર.

वहण न० (वहन) યાન-ગાડું, રથ, સગ્રામ વગેરે. (૨) ઉપાડવુ; લઈ જવુ. (૩) યાનપાત્ર; વહાણ, નાવા વગેરે.

वहण. न० } **वहणा.** स्त्री० } (व्यथन) મારવુ; વધ કરવો.

वहावह. त्रि० (वधावह) પ્રાણી વધનો રસ્તો બતાવનાર.

वहित. त्रि० (अवहित) અવધારી જોયેલું.

वहिय. त्रि० (व्यथित) શસ્ત્ર પ્રહારથી વ્યથા પામેલ.

वहुवर. पुं० (वधूवर) વહુ અને વર; સ્ત્રી અને પતિ.

वहू. स्त्री० (वधू) વહુ; ધણીયાણી; પરણેલી સ્ત્રી. (૨) નવોઢા સ્ત્રીની પેઠે મસ્તક નમાવી કાઉસગ્ગ કરવાથી લાગતો એક દોષ.

वा. अ० (वा) અથવા; યદ્વા. (૨) અને; સમુચ્ચય.

वाइ. त्रि० (वादिन्) વાદી; વાદ કરનાર.

वाइअ. त्रि० (वाचिक) વચન સંબંધી; વાણી સંબધી.

वाइअ. न० (वादित) વાજિત્ર વગાડવાની કળા.

वाइंगणी. स्त्री० (वृन्ताकी) રીંગણી; શાક વનસ્પતિની એક જાત.

वाइत्त. न० (वादित्र) વાજીંત્ર; તત, વિતત, ઘન અને શુષિર એ ચાર જાતના વાદ્યમાનું ગમે તે એક.

वाइद्ध. त्रि० (व्याविद्ध) ઘણું દઢ; (૨) વાંકું. (૩) ઓછું અધિકું બોલવુ.

वाइद्धक्खर. न० (व्याविद्धाक्षर) હોય તે કરતાં ઓછું અધિકું બોલવું તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

वाइय. न० (वादित) બજાવેલું. (૨) વાજાં; મૃદંગ, નગારાં વગેરે.

वाइय. त्रि० (वातिक) વાયુના રોગવાળો. (૨) પું० વાયુનો રોગ.

वाइय. त्रि० (वाचित) વંચાવેલ; શીખવેલ.

वाइय. त्रि० (वादिक) વાદ કરનાર.

वाउ. पुं० (वायु) વાયરો; પવન. (૨) શ્વાસોચ્છ્વાસ. (૩) વાયુકાયના જીવ. (૪) એક અહોરાત્રના ત્રીસ મુહૂર્તમાંના ત્રીજા મુહૂર્તનું નામ. (૫) સ્વાતિ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૬) શક્રેંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

वाउअ. त्रि० (व्यापृत) યોજેલ; ગોઠવાયેલ.

वाउकाअ. पु० (वायुकाय) વાયુકાય; પવન.

वाउकाइय. पुं० (वायुकायिक) વાયુકાયના જીવ.

वाउकुमार. पु० (वायुकुमार) ભવનપતિ દેવતાની નવમી જાતિ.

वाउक्कलिया. स्त्री० (वातोत्कलिका) ધીમે ધીમે-ઠેરી ઠેરીને વાયરો વાય તે.

वाउक्काइय. पु० (वायुकायिक) જુઓ "વાઉકાઇય" શબ્દ.

वाउक्काय. पु० (वायुकाय) જુઓ "વાઉકાઅ" શબ્દ.

वाउड. त्रि० (प्रावृत) ઢાંકેલું.

वाउत्तरवडिंसग. पुं० (वातोत्तरावतंसक) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वाउप्पवेस. पुं० (वायुप्रवेश) જેમાંથી પવન આવે તે-ગોખ; હવાબારી.

वाउब्भाम. पुं० (वायूद्भ्राम) વટોળીઓ; ઝઝાવાત.

वाउभूइ. पु० (वायुभूति) શ્રી મહાવીર સ્વામીના ત્રીજા ગણધરનું નામ.

वाउमंडलिया. स्त्री० (वायुमण्डलिका) સમુદ્રના પાણીને મંડળાકારે (વમળ) કરનાર તોફાની પવન.

वाउयाय. पुं० (वायुकाय) વાયુકાય; પવન.

वाउरिय. त्रि० (वागुरिक) હરણને પાસલાથી બાંધનાર; શિકારી; વૈધરી.

वाउल. त्रि० (व्याकुल) આકુળ વ્યાકુળ.

वाउलि. पु० (वातलिन्) તોફાની વાયુ; વંટોળીયો.

वाउल्ला. स्त्री० (   ) એ નામનો ગુચ્છો.

वाकरण. न० (व्याकरण) ઉત્તર; જવાબ.

वाकवासि. पु० (वल्कवासिन्) ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર પહેરનાર તાપસનો એક વર્ગ.

वाग. पु० (वल्क) ઝાડની ત્વચા-છાલ.

वागय न० (वल्कज) સણ આદિની છાલનું સૂત્ર.

वागरज्जु. स्त्री० (वल्करज्जु) ઝાડની છાલની દોરડી.

वागरण. न० (व्याकरण) વ્યાકરણશાસ્ત્ર; ભાષાના નિયમ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર. (૨) પ્રત્યુત્તર; ખુલાસો; જવાબ.

वागरणी. स्त्री० (व्याकरणी) કોઇએ પણ પૂછેલા અર્થનો ખુલાસો આપવાની ભાષા.

वागरिय. त्रि० (व्याकृत) ખુલાસો કરેલ. (૨) જવાબ આપેલ.

वागल. पुं० (वल्कल) વલ્કલ વસ્ત્ર; ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર.

वागलधर. त्रि० (वल्कलधर) વલ્કલવસ્ત્રને ધારણ કરનાર.

वागलवत्थ. पु० (वल्कलवस्त्र) ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર.

वागिड्ढि. स्त्री० (वागृद्धि) વાણીરૂપ ઋદ્ધિ.

वागुरिय. त्रि० (वागुरिक) વાગુરા-મૃગબંધન પાશવડે મૃગોને બાંધનાર; વાઘરી; શિકારી.

वागुली. स्त्री० (व्याकुली) એ નામની એક વેલ.

वाघाइअ. त्रि० (व्याघातिक) વ્યાઘાતજન્ય; આડખીલ-અંતરાયથી ઉત્પન્ન થયેલ.

वाघाइम. न० (व्याघातवत्) સિંહ, દાવાનળ વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે સંથારો કરવામાં આવે તે.

वाघात. } **वाघाय.** } पुं० (व्याघात) વ્યાઘાત; અંતરાય; આડખીલ.

वाघायकर. त्रि० (व्याघातकर) અટકાયત કરનાર; અંતરાય પાડનાર.

वाजीकरण. पुं० (वाजीकरण) વીર્ય વધારવાનો ઉપાય દર્શાવનાર શાસ્ત્ર.

वाड. पुं० (वाट) વાડો; લત્તો; પાડો. (૨) કાંટાની વાડ.

वाडि. पु० (वाटि) કાંટાની વાડ.

वाणपत्थ. पु० (वानप्रस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમ પુરો કરી એકલા અથવા સ્ત્રી સહિત વનમાં જઈ બ્રહ્મચર્ય પાળવું અને સાંસારિક કાર્યથી નિવૃત્ત થવુ તે; ચારમાંનો ત્રીજો આશ્રમ. (૨) त्रि० ત્રીજા આશ્રમમાં દાખલ થયેલ; વનમાં જઈ તપસ્યા કરનાર.

वाणमंतर. पु० (वानमतर) તિર્છા લોકમા રહેનાર દેવોની એક જાત. વાણવ્યંતર જાતિના દેવતા.

वाणमंतरी. स्त्री० (वानमन्तरी) વાણવ્યતરની દેવી; વાણવ્યતરી.

वाणवंतर. पु० (वानव्यन्तर) વાણવ્યતર જાતના દેવતા.

वाणह. पुं० (उपानह्) જોડા; પગરખાં; કાંટારખાં.

वाणारसी. स्त्री० (वाराणसी) કાશી; બનારસ.

वाणिज्ज. पुं० न० (वाणिज्य) વ્યાપાર; રોજગાર. (૨) સાત ચર કરણમાંનું છઠ્ઠું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું છઠ્ઠું કરણ.

वाणिय. पुं० (वणिज्) વાણિયો; વેપારી.

वाणियग. पुं० (वाणिज्यक) વ્યાપાર. (૨) વ્યાપારી; વાણીઓ.

वाणियगाम. न० (वाणिज्यग्राम) એ નામનુ એક પ્રાચીન નગર

वाणी. स्त्री० (वाणी) વાણી, વચન.

वात पुं० (वात) વાયુ; પવન. (૨) વાયુ રોગ.

वातखंध. पुं० (वातस्कन्ध) વાયુના ખંધ; ધનવાત, તનુવાત વગેરે.

वातपलिक्खोभा. स्त्री० (वातप्रतिक्षोभा) આઠ કૃષ્ણુરાજીમાંની એક.

वातफलिहा. स्त्री० (वातपरिघा) આઠ કૃષ્ણ-રાજીમાંની એક.

वातायण. न० (वातायन) ગવાક્ષ; ગોખ.

वाति. न० (वाति) ફળ વિશેષ.

वार्तिगणी. स्त्री० (वन्ताकी) રીંગણી.

वातिक. } **वातिय.** } त्रि० (वातिक) વાયુના રોગ-વાળો. (૨) પું० વાયુનો રોગ.

वादकर. त्रि० (वादकार) વાદ વિવાદ કરનાર.

वादि. त्रि० (वादिन्) વાદવિવાદ કરનાર.

वाध. पु० (व्याध) શિકારી.

वानर. पुं० (वानर) વાંદરો; વાનર. (૨) ચોથા તીર્થંકરનું લાંછન.

वानरिया. स्त्री० (वानरी) વાંદરી.

वापी. स्त्री० (वापी) વાવ.

वाबाहा. स्त्री० (व्याबाधा) વિશેષ પીડા.

वाम. त्रि० (वाम) ડાબું; ડાબી બાજુનું. (૨) પ્રતિકૂળ, વિપરીત. (૩) પુ० ચાર હાથ; ધનુષ્ય; વામ.

वामंवामेणं. अ० (वामवामेन) ડાબેડાબો; પ્રતિકૂળમાં પ્રતિકૂળ રીતે.

वामण. पुं० (वामन) વામન સંઠાણ; કુબ્જથી વિપરીત લક્ષણવાળું સંઠાણ; છ સંઠાણમાનું એક. (૨) પાર્શ્વનાથજીના યક્ષનું નામ. (૩) ત્રિ० વામન; ઠીંગણો.

वामणिया स्त्री० (वामनिका) } **वामणी.** स्त्री० (वामना) } ઠીંગણી દાસી.

वामद्दण. न० (व्यामर्दन) પરસ્પર અંગો-ગાત્રોનું મરડવું તે.

वामलोकवादि. पु० (वामलोकवादिन्) વિપરીતપણે લોકનું સ્વરૂપ કહેનાર.

वामा. स्त्री० (वामा) ૨૩ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ.

वामावत्त. पुं० (वामावर्त) ડાબી બાજુએ આવર્તવાળો શંખ; ડાબો શંખ.

वामूढ. त्रि० (व्यामूढ) વિશેષેકરી મૂર્ખ.

वाय. पु० (वाद) વાદવિવાદ; તકરાર.

वाय. पु० (वात) વાયુ; પવન. (૨) વાયુકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) વાતરોગ, વાયુનો રોગ.

वाय. पु० (वल्क) ઝાડની છાલનુ વસ્ત્ર; વલ્કલ.

वायकंत. पुं० (वातकान्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायकराह. पु० (वातकृष्ण) વત્સ ગોત્રની શાખા. (૨) ત્રિ० તે શાખાનો પુરૂષ.

वायकरग. पुं० (वातकरक) પાણી વિનાનું (ઠાલું) કરક-ભાજન વિશેષ; એક જાતનો ઘડો.

वायकूड. पु० (वातकूट) એ નામનુ ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન

वायग. पुं० (वाचक) ઉપાધ્યાય; શાસ્ત્રના વચાવનાર. (૨) પૂર્વધર; પૂર્વના જાણનાર.

वायजोग. पुं० (वाग्योग) વાણીનો યોગ-વ્યાપાર.

वायज्झय. पुं० (वातध्वज) વાતધ્વજ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायणा. न० (वाचन) વાંચવું; કથા કરવી. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ.

वायणाया. } **वायणा.** } સ્ત્રી૦ (वाचना) શિષ્યને ગુરૂએ શાસ્ત્ર વંચાવવું તે; શાસ્ત્રની વાંચણી; ધર્મધ્યાનનું પ્રથમ આલંબન.

वायणाअन्तेवासि. પુ૦ (वाचनान्तेवासिन्) જેને અર્થ સાથે સૂત્ર ભણાવવામાં આવ્યાં હોય તેવો શિષ્ય.

वायणायरिय. પુ૦ (वाचनाचार्य) અર્થસહિત સૂત્ર ભણાવનાર; વાચનાચાર્ય

वायणासंपया. સ્ત્રી૦ (वाचनासम्पत्) વાચના-સંપદા; ઉંચુ વાંચન.

वायनिसग्ग. પુ૦ (वातनिसर्ग) અધોવાયુ છોડવો તે.

वायपरिक्खोभ. પુ૦ (वातपरिक्षोभ) જેમાં વાયુ પણ ક્ષોભ પામે માટે કૃષ્ણરાજીનું એક નામ.

वायप्पभ. પુ૦ } **वायप्पह.** } (वातप्रभ) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायफलिहक्खोभ. પુ૦ (वातपरिखक्षोभ) વાયુને ભોગળની પેઠે ક્ષોભાવનાર હોવાથી તમસ્કાયનું એક નામ

वायफलिहा. સ્ત્રી૦ (वातपरिखा) વાયુની ખાઇરૂપ હોવાથી કૃષ્ણરાજીનું એક નામ.

वायमंडलिका. સ્ત્રી૦ } **वायमंडलिया.** } (वातमण्डलिका) વાઝોડું; મણ્ડળાકારે વાતો વાયુ.

वायय. પુ૦ (वाचक) વાંચનાર, કથા કરનાર.

वायरासि. પુ૦ (वल्करश्मि) ઝાડની છાલની દોરડી.

वायलेस्स. પુ૦ (वातलेश्य) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायवण्ण. પુ૦ (वातवर्ण) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायवासि. ત્રિ૦ (वल्कवासिन्) વલ્કલ પહેરનાર.

वायवोज्झ. ત્રિ૦ (वातवाह्य) વાયુથી ઉડવા યોગ્ય.

वायव्वा. સ્ત્રી૦ (वायव्या) વાયવ્ય ખૂણો.

वायस. પું૦ (वायस) કાગડો.

वायसंजय. ત્રિ૦ (वाक्संयत) વચનની યતનાવાળો; વાણીનો સયમી.

वायसपरिमंडला. સ્ત્રી૦ (वायसपरिमण्डला) કાક આદિ પક્ષીઓના શબ્દોનું ફલાફલ જાણવાની વિદ્યા.

वायसिंग. પુ૦ (वातशृङ्ग) વાતશૃંગ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायसिद्ध. પુ૦ (वातसिद्ध) વાતસિદ્ધ નામનું. ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वाया. સ્ત્રી૦ (वाच्) વાચા-વાણી; વચન.

वायाइद्ध. ત્રિ૦ (वाताविद्ध) અકાલે સુકાઇ ગયેલ.

वायाम. પુ૦ (व्यायाम) કસરત; વ્યાપાર; ચેષ્ટા;

वायाल. ત્રિ૦ (वाचाल) વાચાળ.

वायावत्त. પુ૦ (वातावर्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायु. પુ૦ (वायु) પવન; વાયરો.

वायुकुमार. પું૦ (वायुकुमार) વાયુકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

वायुकुमारी. સ્ત્રી૦ (वायुकुमारी) વાયુકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવની દેવી.

वायुभूइ. પુ૦ (वायुभूति) મહાવીર પ્રભુના એક ગણધરનું નામ.

वार. ન૦ (वार) વાર નામે ચોથી નરકનો નરકાવાસો. (૨) વખત; ટાઇમ. (૩) ન્હાનો ઘડો.

वारंग. પુ૦ (वारांग) અરિસાનો હાથો.

वारंवारेणा અ૦ (वारंवारेण) વારંવાર; પુનઃ પુનઃ. (૨) પોતપોતાનો વારો હોય ત્યારે.

वारक. पुं० } (वारक) માટલી; માટલો.
वारग. } (२) त्रि० ભૂલ અટકાવનાર; ભૂલ સુધારનાર.

वारडिश्र. न० ( ) લાલ વસ્ત્ર.

वारण. पुं० (वारण) હાથી. (२) न० અટકાવવું.

वारय. त्रि० (वारक) અશુદ્ધ પાઠ કરનારને રોકનાર.

वारविलया स्त्री० (वारवनिता) વેશ્યા; રંડી.

वाराह. पुं० (वाराह) સુવિધિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (२) છઠ્ઠા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

वारि. न० (वारि) પાણી; જળ.

वारिज्ज. पुं० ( ) પરણવાની ક્રિયા; લગ્નક્રિયા.

वारित. त्रि० } (वारित) નિવારેલું; નિષેધેલુ.
वारिय. }

वारिसेण. पुं० (वारिसेन) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ચોવીસમા તીર્થંકર. (२) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (३) શ્રેણીક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

वारिसेणा. स्त्री० (वारिषेणा) વારિષેણ નામની શાશ્વતી જિનપ્રતિમા. (२) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની સાતમી. (३) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તાવતી નદીને મળે છે.

वारुण. त्रि० (वारुण) આર્દ્રા, મૂળ આદિ નક્ષત્રોમાં થયેલ પવન સંબન્ધી ઉત્પાત કે જે આવતા વર્ષની શુભ નિશાની રૂપે મનાય છે. (२) વરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (३) વારૂણ નામનો સમુદ્ર. (५) પંદરમા મુહૂર્તનું નામ.

वारुणिकंत. पुं० (वारुणीकान्त) વરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

वारुणी. स्त्री० (वारुणी) નવમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (२) મદિરા; દારૂ. (३) પશ્ચિમ દિશા. (४) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની ચોથી.

वारुणोदश्र. पुं० } (वारुणोदक) જેનું પાણી
वारुणोदग. न० } મદિરા સરખું છે તે સમુદ્ર.

वाल. पुं० (व्याल) સર્પ. (२) જંગલી હિંસક પ્રાણી; વાઘ વગેરે.

वाल. पुं० न० (वाल) વાળ; કેશ. (२) કાશ્યપ ગોત્રની શાખા. (३) त्रि० તે શાખામાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ.

वालग. पु० (व्यालक) સર્પ.

वालग. पुं० (वालक) સુગરીનો માળો. (२) વાળની બનાવેલી ચાળણી; ઘરણી.

वालग्ग. पुं० न० (वालाग्र) આઠ રથરેણુ પ્રમાણે દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રના જુગલીયાના વાળનો અગ્રભાગ.

वालग्गपोइया. स्त्री० (वालाग्रपोतिका) તળાવની અંદર હવા ખાવાને બાંધેલ મહેલ; હવામહેલ.

वालपुच्छ. पुं० (वालपुच्छ) ચામર.

वालबंध. पु० (वालबंध) વાળ-કેશ બાંધવા તે; અંબોડો.

वालय. न० (वालज) પશુઓના વાળથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર.

वालवीयण. न० (वालव्यजन) ચમરી; ચામર. (२) પંખો. (३) મોરના પીંછાનું વીંજણું.

वालवीयणिया. स्त्री० (व्यालव्यजनिका) } ચમરી. (२)
वालवीयणी. स्त्री० (वालव्यजनी) } વીંજણો.

वालि. पुं० (वालिन्) વાળ-રૂંવાટાંવાળું જાનવર.

वालिहाण. पुं० (वालधान) વાળને ધારણ કરનારૂં પુંછડું.

वालु. पु० (वालु) वज्र जेवी रेती बनावी तेमां नारकीने दुःख आपनार परमाधामीनी एक जात.

वालुंक. न० (वालुङ्क) चीभडुं.

वालुंकी. स्त्री० (वालुङ्की) काकडी; वनस्पति विशेष.

वालुय. पुं० (वालुक) भठ्ठीमा चणा शेके तेम नारकीने रेतीमां शेकनार परमाधामी; पंदर जातना परमाधामीमांनो एक. (२) रेती, वेळु.

वालुयप्पभा. } **वालुयप्पहा** } स्त्री० (वालुकाप्रभा) त्रीजी नरक; त्रीजी नरकनी पृथ्वी.

वालुया. स्त्री० (वालुका) वेळु; रेती.

वालुयाभा. स्त्री० (वालुकाभा) वालुकाभा नामे त्रीजी नरकनी पृथ्वी.

वावड. त्रि० (व्यापृत) प्रवृत्त थएल; व्यापारयुक्त.

वावराण त्रि० (व्यापन्न) वणसी गएलुं; नाश पामेल (२) व्याप्त थयेलुं; भरेलुं. (३) समकितथी भ्रष्ट थएल; जमालि आदिनी पेठे निह्नव थइ गयेल

वावराणसोया. स्त्री० (व्यापन्नस्रोतस्) रोगथी नष्ट थयेल गर्भाशयवाळी.

वावत्ति. स्त्री० (व्यावृत्ति) हिंसादिथी निवृत्ति पामवी ते. (२) दुःखनी वात. (३) गुणनाशक मैथुन.

वावहारिअ. त्रि० (व्यावहारिक) व्यवहार सम्बन्धी; व्यवहारमां आववा योग्य.

वावहारियणय. पुं० (व्यावहारिकनय) व्यवहारनय; सात नयमांना नैगम, संग्रह, व्यवहार अने ऋजुसूत्र ए चार नय.

वावाइअ. त्रि० (व्यापादित) नष्ट करेल.

वावार. पुं० (व्यापार) उद्योग; कामकाज. (२) प्रवृत्ति; चेष्टा.

वावि. त्रि० (व्यापिन्) व्याप्त; व्यापक.

वाविति. स्त्री० (व्यावृत्ति) विनाश; अंत.

वाविद्धसोया. स्त्री० (व्याविद्धस्रोतस्) वातादिथी शक्ति रहित गर्भाशयवाळी.

वाविय. त्रि० (वापित) वावेलुं.

वाविया. स्त्री० (वापिता) जे एकवार वाव्याथी उगे ते कृषि.

वावी स्त्री० (वापी) वाव; कूवो.

वास. पुं० (वास) निवास; रहेठाण. (२) वसवुं; निवास करवो. (३) गंध; वास; कोठ, पुट वगेरे सुगंधी द्रव्य.

वास पु० (वासस्) वस्त्र; कपडुं.

वास. पुं० न० (वर्ष) वर्ष; साल; संवत्सर. (२) वरसाद पडे ते. (३) कर्मभूमि, अकर्मभूमिनां भरत आदि क्षेत्र.

वासंतिया. स्त्री० (वासन्तिका) वासंती लता; माधवी वेल.

वासंती. स्त्री० (वासंती) वासती लता. (२) वासतीनुं फूल.

वासकाल. पु० (वर्षाकाल) चोमासुं; वर्षाकाळ.

वासग. पुं० (वासक) बेइंद्रिय जीवनी एक जात

वासघर. न० (वासगृह) शयन घर. (२) फूल, अत्तर वगेरेनी सुगधथी व्याप्त घर.

वासणा. स्त्री० (वासना) भावना, संस्कार.

वासणिज्ज. त्रि० (वासनीय) वासवा योग्य वस्तु.

वासत्ताण. न० (वासत्राण) वरसादथी बचावी शके तेवुं वस्त्र; लेधरक्लोथ जेवु वस्त्र.

वासधर. पु० (वर्षधर) भरत आदि क्षेत्रनी मर्यादा करनार पर्वत. (२) वरसाद.

वासभवण. न० (वासभवन) शयनघर.

वासस. न० (वासस्) वस्त्र; लुगडुं.

वाससया. स्त्री० (वर्षशता) सो वर्षनी डोसी.

वासहर. न० (वासगृह) रहेवानुं घर.

वासहर. पुं० (वर्षधर) वर्ष-क्षेत्रनी सीमा बांधनार पर्वत. (२) वर्षधर नामे द्वीप तथा समुद्र.

वासहरपव्वय. પુ० (वर्षधरपर्वत) ક્ષેત્રની સીમા બાંધનાર પર્વત; હિમવંત વગેરે.

वासा. स्त्री० (वर्षा) ચોમાસુ; વર્ષાઋતુ. (૨) વૃષ્ટિ; વરસાદ. (૩) બેઇન્દ્રિયવાળો જીવ.

वासाणिय. स्त्री० (वासानिक) એક જાતની વનસ્પતિ.

वासारत्त. न० (वर्षारात्र) વર્ષાઋતુ, ચોમાસું.

वासारत्तय. त्रि० (वर्षारात्रज) વર્ષાઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

वासावास. पुं० (वर्षावास) ચોમાસુ; વર્ષાકાળ.

वासि. त्रि० (वासिन्) વસનાર; રહેનાર.

वासिइणिआ. स्त्री० (वासिगिणिका) વાસિગિણિ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

वासिट्ठ. पु० (वाशिष्ठ) ત્રિશલા રાણીનું ગોત્ર. (૨) પુનર્વસુનક્ષત્રનું ગોત્ર.

वासिट्ठी. स्त्री० (वाशिष्ठी) વસિષ્ઠ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

वासिणी. स्त्री० (वासिनी) નિવાસ કરનારી; વસનારી

वासित्तार. त्रि० (वर्षितृ) વરસનાર, મેઘ.

वासिय. त्रि० (वासित) સુગંધી કરેલું; ખુશબોયુક્ત બનાવેલું. (૨) આગલા દિવસનું; વાસી. (૩) વસેલ, રહેલ.

वासी. स्त्री० (वासी) વાસલો, ફરસી.

वासीचंदणकप्प. त्रि० (वासीचन्दनकल्प) કોઇ વાંસલાથી છેદે અને કોઈ ચંદનથી લેપ કરે તો પણ બન્ને તરફ સમભાવ રાખનાર.

वासीमुह. पुं० (वासीमुख) બેઇન્દ્રિય જીવની એક જાત.

वासीसग. पुं० (वासीसक) ગુગળ.

वासुदेव. पुं० (वासुदेव) વસુદેવજીના પુત્ર કૃષ્ણ વાસુદેવ. (૨) ચક્રવર્તી કરતાં અરધ બળ ધરનાર ત્રણ ખણ્ડનો રાજા.

वासुपुज्ज. पु० (वासुपूज्य) વાસુપૂજ્ય નામના બારમા તીર્થંકર.

वाह. पु० (वाह) ભાર; બોજો. (૨) પાલખી વગેરે વાહન. (૩) આઠસો આઢક અથવા આઠ ઉત્કૃષ્ટ કુલપ્રમાણ માન વિશેષ. (૪) ગાડાખેડુ.

वाह. पुं० (व्याध) શિકારી.

वाहण. न० (वाहन) ગાડી, રથ, ઘોડા, વગેરે સ્વારી (૨) ત્રીજા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

वाहणगमण. न० (वाहनगमन) સ્વારીમાં બેસી જવું તે.

वाहणा. स्त्री० (उपानह) પગરખાં; મોજડી. જોડા.

वाहणीय. त्रि० (वाहनीय) વહન કરવા યોગ્ય; ઉપાડવા યોગ્ય.

वाहय. पु० (वाहक) ઘોડાનો શિક્ષક; ઘોડાને દમનાર (૨) ઘોડેસ્વાર. (૩) પાણીનો પ્રવાહ.

वाहरण. न० (व्याहरण) બોલવું તે.

वाहि. पु० (व्याधि) વ્યાધિ; પીડા; રોગ.

वाहिगिणया. स्त्री० (वाहिगिनिका) વાહન; પાલખી વગેરે.

वाहित्त. त्रि० (व्याहृत) બોલાવેલ.

वाहिम त्रि० (वाह्य) વહન કરવા યોગ્ય; ગાડીમા જોડવા યોગ્ય.

वाहिय. त्रि० (व्याधिक) રોગી.

वि. अ० (अपि) પણ; સમુચ્ચય.(૨) સંભાવના.

वि. त्रि० (द्वि) બે.

विअ. न० (द्विक) બેઇંદ્રિયજાતિ નામકર્મ કે જેના ઉદયથી જીવ બેઇંદ્રિયપણું પામે છે.

विअंतकारअ. त्रि० (व्यन्तकारक) વિશેષપણે કર્મનો અંત કરનાર; અંતક્રિયાનો કરનાર.

विअट्ट. त्रि० (व्यावृत्त) વ્યાવૃત્તિ પામેલ; નિવૃત્ત થયેલ.

विअड. त्रि० (विकट) વિશાળ; ગભીર.

विअड. त्रि० (विकृत) વિકાર પામેલ; રૂપાન્તર થયેલ; અચિત્ત થયેલ.

विअडंबु. न० (विकृताम्बु) અચિત્ત પાણી.

विअडभोइ. त्रि० (विकटभोजिन्) વિકટ-પ્રગટ-દિવસે ભોજન કરનાર. રાત્રે નહીં ખાનાર.

विअडावइ. पु० (विकटापातिन्) હરિવાસ ક્ષેત્રનો એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

विअत्त. पुं० (व्यक्त) મહાવીર સ્વામીના ૧૧ ગણધરમાના એક ગણધરનુ નામ.

विअप्प. पु० (विकल्प) ધાન્ય વગેરેની નીપજ.

विअरग. पु० (विदरक) ખાડા. (૨) વીરડો.

विअसिअ. त्रि० (विकसित) વિકાસ પામેલ, ખીલેલ.

विआर. पु० (विचार) જીવાદિક પદાર્થનો વિચાર. (૨) ઠંડિલે જવુ, જંગલ જવુ.

विआरभूमि. स्त्री० (विचारभूमि) ઠંડિલ માત્રાની ભૂમિ. જગલ જવાની જગ્યા.

विआल. पु० (विकाल) સધ્યાકાળ; સાંજનો સમય.

विआवत्त. पुं० (विचावर्त) મહાશુક્ર દેવલોકનું વિયાવર્ત નામનુ એક વિમાન. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૫ મો ભેદ.

विआहिअ. त्रि० (व्याख्यात) વ્યાખ્યા કરેલ; કથન કરેલ.

विइकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) વીતી ગયેલ; ઓળગી ગયેલ.

विइगिच्छा. स्त्री० (विचिकित्सा) સશય; સદેહ.

विइज्जिया. स्त्री० (विदुषिका) વિદુષી; પંડિતા.

विइण्ण. } त्रि० (वितीर्ण) રાજા તરફથી
विइन्न. } આપવામાં આવેલ.

विइय. त्रि० (विदित) જાણેલ; જાહેરાતમાં આવેલ.

विइय. त्रि० (द्वितीय) બીજુ; બીજા નંબરનુ.

विउ. पु० (विद्वस्) વિદ્વાન્; પંડિત.

विउक्कस पु० (व्युत्कर्ष) બડાઈ; અહકાર; માન

विउट्टणा. स्त्री० (विकुट्टना) વિવિધ કૂટન-તાડનથી થએલી પીડા.

विउट्ठित. त्रि० (व्युत्थित) વિરૂદ્ધ ઉદ્યમ કરવાને ઉઠેલ. અન્યતીર્થિક અથવા મિથ્યાદષ્ટિ ગૃહસ્થ.

विउट्ठिय. त्रि० (व्युत्थित) રહેલ.

विउण. त्रि० (द्विगुण) બમણુ.

विउत्त त्रि० (वियुक्त) રહિત; જૂદુ પડેલુ, વિયોગ પામેલુ.

विउल. त्रि० विपुल) ઘણુ, પ્રચુર, વિસ્તીર્ણ. (૨) મોક્ષસાધન. (૩) મ્હોટુ. (૪) પુ૦ એ નામનો એક પર્વત.

विउलमइ. पु० (विपुलमति) મનપર્યવ જ્ઞાનનો એક ભેદ કે જે વિશુદ્ધતાથી અન્યના મનોગત પદાર્થોને ઘણા વિશેષણો યુક્ત જાણે.

विउवसमणा. स्त्री० (व्युपशमन) ઉપશમાવવુ.

विउवात. पु० (व्युत्पात) સયમથી પતન; ભ્રષ્ટતા. (૨) હિંસા.

विउव्व. न० (वैक्रिय) વૈક્રિય શરીર.

विउव्वण. न० } (विकरण) ઉત્તર વૈક્રિય
विउव्वणा. स्त्री० } શરીર કરવું. (૨) ન્હાનાં મ્હોટાં રૂપ બનાવવાની શક્તિ.

विउव्वणिड्ढि. स्त्री० (विकरणर्द्धि) એક રૂપમાથી નાનાં મોટાં રૂપ બનાવવાની શક્તિ, વૈક્રિયલબ્ધિ.

विउव्वि. त्रि० (वैक्रिय) વૈક્રિયશક્તિવત; વૈક્રિય શરીર બનાવનાર. (૨) न० વૈક્રિય શરીર.

विउव्विय. त्रि० (वैक्रिय) જેણે વૈક્રિય શરીર બનાવેલું છે તે. (૨) ન૦ વૈક્રિય શરીર બનાવવું તે.

विउव्वियसमुग्घाय. पुं० (वैक्रियसमुद्घात) વૈક્રિય કે ઉત્તરવૈક્રિય શરીર બનાવતી વખતે જીવ પ્રદેશનું વિસ્તરવું (દંડાદિ-આકારે થવું) અને વૈક્રિય શરીરરૂપ નામ કર્મનો ભોગવટો કરી નિર્જરવુ તે.

विउस. पुं० (विद्वस्) પણ્ડિત; વિદ્વાન્.

विउसमण. न० } **विउसमणया.** स्त्री० } (व्यपशमन) વેદનો ઉપશમ કરવો તે: વિકાર ટાળવો તે.

विउसमिय. त्रि० (व्यपशमित) ઉપશમ પામેલું; દબાઇ ગયેલ.

विउसरण. न० } **विउसरणया.** स्त्री० } (व्युत्सर्जन) તજવુ; છોડવું.

विउसविय. त्रि० (व्यपशमित) જુઓ "વિઉ-સમિય" શબ્દ.

विउसिय. त्रि० ( ) ખેંચેલું.

विउस्सग्ग. पुं० (व्युत्सर्ग) કાઉસગ્ગ; કાયાની તમામ પ્રવૃત્તિને રોકી સ્થિર થવું તે. (૨) દ્રવ્ય ઉપધિ–શરીરાદિ અને ભાવ-ઉપધિ–કષાયાદિનો ત્યાગ કરી નિસ્સંગ થવુ તે.

विउस्सग्गपडिमा. स्त्री० (व्युत्सर्गप्रतिमा) અમુક વખત સુધી કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે.

विउस्सित. त्रि० (व्युत्सित) અનેક રીતે પ્રબળપણે પોતાના મતથી બંધાયેલ; મતાગ્રહી.

विओग. पु० (वियोग) વિયોગ; વિરહ; છુટા પડવું.

विओसमित. त्रि० (व्यवशमित) શાન્ત થયેલ.

विओसिय. त्रि० (व्यवसित) બન્ધ પડેલ; શાંત થએલ.

विंछिय. पुं० (वृश्चिक) વિછી.

विंझ. पुं० (विन्ध्य) વિધ્યાચળ પર્વત. (૨) વિન્ધ્ય નામનો પ્રધાન શિષ્ય.

विंझगिरि. पुं० (विन्ध्यगिरि) વિન્ધ્યાચળ પર્વત.

विंझायल. पुं० (विन्ध्याचल) વિન્ધ્ય નામનો પહાડ.

विंट. न० (वृन्त) ડીંટડું; બીટડું.

विंटलिअ. न० ( ) નિમિત્તાદિ પ્રકાશવા તે.

विंटिया. स्त्री० (विण्टिका) પોટલી.

विंद. न० (वृन्द) સમૂહ, સઘ.

विंधेत्तार. त्रि० (वेद्धृ) વીંધીને મારનાર; વીંધનાર.

विंभल. त्रि० (विह्वल) વ્યાકુળ.

विंसति. स्त्री० (विंशति) વીસ (૨) વીસ ઉપવાસ સાથે કરવા તે.

विक. पु० (पिक) કોયલ.

विकट्ठ. त्रि० (विकृष्ट) પાછુ ધકેલેલું.

विकड. त्रि० (विकट) ઘણા વિસ્તારવાળું.

विकड्डणा. स्त्री० (विकर्षणा) વિકર્ષણ–કર્મનું ઉદ્વર્તન કરવું તે; ટુંકી સ્થિતિની લાંબી અને મન્દ રસનો તીવ્ર રસ કરવો તે.

विकड्डय. त्रि० (विकर्षक) ખેંચનાર;આકર્ષણ કરનાર.

विकत्त. त्रि० (विकृत्त) કાપેલું.

विकत्तअ. त्रि० (विकर्त्तक) } **विकत्तार.** त्रि० (विकर्तृ) } કાપનાર; છેદનાર.

विकत्थणा. स्त्री० (विकत्थना) વખાણ; પ્રશંસા.

विकप्प. पुं० (विकल्प) વિકલ્પ; ભેદ, પ્રકાર. (૨) પ્રાસાદ વિશેષ.

विकप्पण. न० (विकल्पन) છેદન.

विकप्पणा. स्त्री० (विकल्पना) કલ્પના; તર્ક-વિતર્ક.

विकय. त्रि० (विकृत) કુરૂપ; વિકાર પામેલ.

विकराल. त्रि० (विकराल) પિશાચ જેવો બીહામણો; ભયંકર.

विकल. त्रि० (विकल) વિકળ; કળાહીન.

विकसिय. त्रि० (विकसित) વિકાસ પામેલું; ખીલેલું.

विकहा. स्त्री० (विकथा) કુથલી; ગપ્પાસપ્પા. (૨) વિપરીત કથા.

विकहाणुजोग. पुं० (विकथानुयोग) અર્થ-કામના ઉપાય દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; વાત્સ્યાયન, કોકશાસ્ત્ર વગેરે.

विकार. पुं० (विकार) દોષ; વિકાર.

विकिट्ठ. त्रि० (विकृष्ट) દૂર રહેલ; છેટાનું.

विकिण्ण. त्रि० } (विकीर्ण) ચારે તરફ વિખરાએલું; છુટુંછુટું પડેલું (૨) વ્યાપ્ત; ભરપૂર ભરેલ.
विकिन्न. त्रि० }

विकिरण. न० (विकिरण) વિખેરી નાખવું.

विकुविय. त्रि० (विकुपित) કોપેલું.

विकुव्विय. त्रि० (   ) વૈક્રિય રૂપ બનાવેલ.

विकुव्वणा. स्त्री० (   ) વૈક્રિય શક્તિદ્વારા રચના કરવી તે.

विकुस. पुं० (विकुश) ઘાંપ; એક જાતનું ઘાસ.

विकोवण. न० (विकोपन) ફેલાવો થવો; ઉભરાવવું.

विकोसिय. त्रि० (विकोशित) મ્યાન બહાર કરેલ.

विक्कंत. त्रि० (विक्रान्त) પરાક્રમી-બળવાન. (૨) પ્રસિદ્ધ.

विक्कंति. स्त्री० (विक्रान्ति) પરાક્રમ.

विक्कम. पुं० (विक्रम) પરાક્રમ; પુરૂષાર્થ.

विक्कय. पुं० (विक्रय) વેચવું; વિક્રય કરવો.

विक्केयार. त्रि० (विक्रेतृ) વિક્રય કરનાર; વેચનાર.

विक्खंभ. पुं० (विष्कंभ) પહોળાઈ; વિસ્તાર.

विक्खाय. त्रि० (विख्यात) પ્રસિદ્ધ; જગજાહેર.

विक्खित्त. त्रि० (विक्षिप्त) વિખેરેલું.

विक्खित्ता. स्त्री० (विक्षिप्ता) પડિલેહણ કરતી વખતે પડિલેહ્યા વસ્ત્રને પડિલેહ્યા વગરનાં વસ્ત્રમાં ફેંકી દેવું તે; પડિલેહણના એક દોષનું નામ.

विक्खिरिय. त्रि० (विकीर्ण) જુઓ "વિકિણ્ણ" શબ્દ.

विक्खिवण. न० (विक्षेपण) વીંખવું. (૨) મિથ્યાત્વિને મિથ્યાત્વ છોડાવી સમકિતમાં સ્થાપવો તે; વિનયનો એક પ્રકાર.

विक्खेव. पुं० (विक्षेप) મુકવું. (૨) ફેંકવુ.

विक्खेवणा. स्त्री० (विक्षेपण) વિસ્તારવુ. (૨) નિરૂપણ કરવું તે.

विक्खेवणी. स्त्री० (विक्षेपणी) શ્રોતાને સન્માર્ગમાં દોરવનારી ચાર પ્રકારની કથામાંની એક.

विग. पुं० (वृक) વરૂ; નાર.

विगइ. स्त्री० } (विकृति) મનોવિકાર. (૨) દુધ દહિ વગેરે વિકાર ઉત્પન્ન કરનાર પદાર્થ.
विगति. स्त्री० }

विगत्तग. त्रि० (विकर्तक) પ્રાણીઓની ચામડી ઉતરડનાર.

विगप्प. पुं० (विकल्प) પ્રકાર; ભેદ; અનેકપણું. (૨) ભજના; હોય કે ન હોય તે. (૩) વ્યભિચાર; હેતુનો એક દોષ.

विगप्पणा. स्त्री० (विकल्पना) વિશેષ કલ્પના.

विगप्पिय. त्रि० (विकल्पित) કલ્પેલું; જોડી કહાડેલું.

विगय. त्रि० (विकृत) ખરાબ; વિકૃત-વિકાર પામેલ. (૨) વિકાર ઉત્પન્ન કરનાર દૂધ દહિ વગેરે વિગય.

विगय. त्रि० (विगत) ગયેલ; નાશ પામેલ. (૨) વિનાનું; રહિત.

विगयपक्ख. पुं० (विगतपक्ष) વસ્તુને અ-વસ્થાંતરરૂપ વિનાશ ધર્મ.

विगयसोग. पुं० (विगतशोक) એ નામનો એક ગ્રહ.

विगयसोगा. स्त्री० (विगतशोका) નલિનાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

विगराल. त्रि० (विकराल) ભયંકર.

विगल. पुं० (विकल) વિકલેન્દ્રિય; બે ત્રણ અને ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવો.

विगलिंदिय. पुं० (विकलेन्द्रिय) બે ઇંદ્રિય, ત્રણ ઇંદ્રિય અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવો.

विगहा. स्त्री० (विकथा) કુથલી; ગામગપાટા.

विगार. पुं० (विकार) વિકૃતિ; પ્રકૃતિરૂપ મહાસત્તાની પેટા ભાગ અવાન્તર સત્તા. (૨) વિકાર.

विग्गारि. त्रि० (विकारिन्) વિકાર પામવાના સ્વભાવવાળું.

विगिंचण. न० (विवेचन) ત્યાગ કરવો; પ-રઠવવું.

विगिट्ठ. न० (विकृष्ट) ઉગ્રતપ. (૨) કઠિન માર્ગ. (૩) त्रि० દૂર રહેલ.

विगिट्ठभत्तिय. त्रि० (विकृष्टभक्तिक) ત્રણ ઉપવાસથી વધારે તપ કરનાર.

विगुण. त्रि० (विगुण) ગુણથી રહિત.

विगुव्वणा. स्त्री० (   ) વૈક્રિય શ-ક્તિથી વૈક્રિયરૂપ બનાવવુ તે.

विग्ग. त्रि० (विग्न) ચિત્તની અશાંતિવાળો; ઉદ્વેગ પામેલ.

विग्गह. पुं० (विग्रह) ત્રસનાડી કે જે લોકના નીચેના છેડાથી ઉપરના છેડા સુધી એક રાજ પ્રમાણ લાંબી પહોળી છે. (૨) શરીર; દેહ. (૩) કલહ; કજીયો. (૪) મૈથુન. (૫) સમાસને છુટો પાડી બના-વવો તે. (૬) વક્રગતિ અર્થાત્-કોઇ જીવ એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જતાં વાંક ખાઇ વાંકી ગતિએ જાય તે. (૭) વક્ર-વાંકો આકાર.

विग्गहगइ. स्त्री० (विग्रहगति) એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જતાં જીવ રસ્તામાં વાંક ખાય તે.

विग्गहिय. त्रि० (विग्रहिक) કલહકારી. (૨) સંધી; સાંધ. (૩) શરીર. (૪) સંક્ષિપ્ત; નાનું.

विग्घ. पुं० (व्याघ्र) વાઘ.

विग्घ. पुं० (विघ्न) વિઘ્ન; અંતરાય. (૨) અંતરાયકર્મ.

विघाय. पुं० (विघात) આઘાત; દુઃખ. (૨) ગુણોની ઘાત કરનાર હોવાથી મૈથુનનું એક નામ.

विघुट्ठ. न० (विघुष्ट) ચીસ પાડવી; ભયંકર અવાજ કરવો. (૨) ગુન્હાની યાદી આપી બોલાવવું તે.

विचारिय. त्रि० (विचारित) વિચારેલું.

विचित्त. त्रि० (विचित्र) વિચિત્ર; અદ્ભુત. (૨) અનેક પ્રકારનું. (૩) पुं० વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૪) વિચિત્ર પર્વત. (૫) દક્ષિણ દિ-શાના સુવર્ણકુમારોના બીજા લોકપાળનું નામ.

विचित्तकूड. पु० (विचित्रकूट) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાં નિષધ પર્વતથી ૮૩૪ જોજન અને સા-તીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીના પશ્ચિમ કાંઠા ઉપરનો એક પર્વત.

विचित्तपक्ख. पु० (विचित्रपक्ष) વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

विचेल. त्रि० (विचेल) વસ્ત્ર રહિત; નગ્ન.

विच्छय. त्रि० (विक्षत) ક્ષત-ઘાયલ થયેલ.

विच्छड्डिय. त्रि० } (विच्छर्दित) નાખી દીધેલ. (૨) ભિક્ષુ-
विच्छड्डिय. } કોને આપેલ; દાન કરેલ.

विच्छारिय. त्रि० (विस्तारित) વિસ્તારેલું.

विच्छिन्नयण. त्रि० (विस्तीर्ण) પહોળું; વિ-સ્તારવાળું; વિશાળ.

विच्छिन्नयण. त्रि० (विच्छिन्न) વિછેદ ગયેલ; નષ્ટ થએલ.

विच्छिन्न. त्रि० (विस्तीर्ण) જુઓ " વિ-ચ્છિણ્ણ " શબ્દ.

विच्छिन्न त्रि० (विच्छिन्न) છેદાઇ ગયેલ.

विच्छु. पु० (वृश्चिक) વીંછી.

विच्छुक. पु० } (वृश्चिक) વીછી.
विच्छुय. }

विच्छुई. स्त्री० (वृश्चिकी) વીંછીની વિદ્યા; વીંછી કરવાની કે ઉતારવાની વિદ્યા.

विजढ. त्रि० (वित्यक्त) છોડી મૂકેલ. તજી દીધેલ.

विजय. पु० (विचय) નિર્ણય.

विजय. पु० (विजय) દુશ્મન ઉપર મેળવેલી જીત. (२) વિજય નામના જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર २१ મા તીર્થંકર. (३) એકવીસમા તીર્થંકરના પિતા. (४) આવતી ચોવીસીના બીજા બલભદ્ર. (५) ११ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (६) १४ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (७) જમ્બૂદ્વીપનો પૂર્વ દિશાનો દરવાજો. (८) ક્ષેત્ર વિશેષ; વિજય. (९) વિજય નામે પ્રથમ અનુત્તર વિમાન. (१०) વિજયવિમાનવાસી; પહેલા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (११) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના બારમા અથવા १७ મા મુહૂર્તનું નામ. (१२) આસો મહિનાનું લોકોત્તર નામ. (१३) વિજય નામે ધ્વજા. (१४) વિજય નામનો રાજા. (१५) મહાવીર સ્વામીના સમયમાં પોલાસપુર નગરનો રાજા. (१६) વિજય નામે રાજગૃહ નિવાસી એક ચોરસરદાર. (१७) કૃષ્ણ વાસુદેવનો વિજય નામે એક ગંધહસ્તી–હાથી. (१८) વિજય નામે દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (१९) ચન્દ્રપ્રભજીના યક્ષનું નામ. (२०) રાજગૃહના નાલંદા પાડામાં રહેનાર એક ગૃહસ્થ. (२१) વિજય એવો શબ્દ.

विजयंत. पुं० (वैजयन्त) બીજું અનુત્તર વિમાન. (२) તે અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

विजयंती. स्त्री० (वैजयन्ती) અષ્ટમીની રાત્રીનું નામ.

विजयघोस. पुं० (विजयघोष) જયઘોષ મુનિના મોટા ભાઇ વિજયઘોષ નામે બ્રાહ્મણ.

विजयचारत्र. न० (विजयचरित) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ચોથો ભેદ.

विजयदूस. पुं० (विजयदूष्य) સિંહાસન ઉપર બાંધવાનું વસ્ત્ર.

विजयद्दार. न० (विजयद्वार) વિજય નામે જંબૂદ્વીપનો પૂર્વનો દરવાજો.

विजयपुर. पुं० (विजयपुर) એ નામનું એક નગર.

विजयपुरा. स्त्री० (विजयपुरी) પદ્મકાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

विजयमहाविमाण. न० (विजयमहाविमान) વિજય નામે પ્રથમ અનુત્તર વિમાન.

विजयमित्त. पु० (विजयमित्र) વિજયમિત્ર નામે માણસ.

विजयवद्धण. पु० (विजयवर्धन) નન્દિવર્ધનપુરના રાજાનું નામ.

विजयवद्धमाण. पुं० (विजयवर्धमान) એ નામનુ એક ગામ.

विजयवेजइय. त्रि० (विजयवैजयिक) અતિશય વિજય જણાવનાર.

विजयवेजयंती. स्त्री० (विजयवैजयन्ती) વિજયસૂચક પતાકા.

विजयहत्थिरयण. न० (विजयहस्तिरत्न) વિજય નામે હસ્તિરત્ન.

विजया. स्त्री० (विजया) સાતમની રાત્રીનું નામ. (૨) વપ્રા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૩) વિજયા–પાંચમા બળદેવની માતા. (૪) બીજા તીર્થંકરની માતા. (૫) પાંચમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (રત્ન) (૬) પાંચમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૭) મંગળઆદિ અઠયાસી ગ્રહની અગ્રમહિષીનુ નામ. (૮) પૂર્વદિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠમાંની પાંચમી દશાકુમારી. (૯) ઉત્તરના અંજન પર્વતની એક વાવ. (૧૦) વિજયા નામની મીઠાઇ. (૧૧) વપ્રવિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૧૨) જમ્બૂદ્વીપના વિજયદ્વારના અધિષ્ઠાતા વિજય નામે દેવતાની રાજધાની. (૧૩) વિમળનાથજીની શાસન દેવીનું નામ.

विजाणिय. त्रि० (विज्ञायक) જાણનાર; સમજનાર.

विजिय. त्रि० (विजित) જિતેલું.

विजोग. पुं० (वियोग) વિયોગ; વિરહ.

विज्ज. त्रि० (वेद्य) અનુભવ કરવા યોગ્ય; જાણવા યોગ્ય.

विज्ज. पुं० (वैद्य) વૈદ.

विज्ज. पुं० ( ) જળચર જીવ વિશેષ.

विज्ज. त्रि० (विद्वस्) વિદ્વાન; પંડિત.

विज्जचिंता. स्त्री० (वैद्यचिन्ता) વૈદ્યવિદ્યા; વૈદક શાસ્ત્રની ચિન્તા–ચિંતવન.

विज्जल. पुं० (विज्जल) કાદવ.

विज्जा. स्त्री० (विद्या) શાસ્ત્રીયજ્ઞાન; કળા. (૨) રોગને શમાવનાર મંત્રવિદ્યા. (૩) દેવી અધિષ્ઠિત સાધન સહિત અક્ષર પદ્ધતિ. (૪) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો બારમો દોષ. (૫) સુભગાકર આદિ ૪૦ વિદ્યામાંની ગમે તે એક.

विज्जाचरणविणिच्छय. पुं० (विद्याचरणविनिश्चय) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૯ મું સૂત્ર.

विज्जाचारण. पुं० (विद्याचारण) વિદ્યાચારણ મુનિ કે જે વિદ્યાના બળથી આકાશમાં ગમન કરી શકે તે.

विज्जाजंभग. पुं० (विद्याजृम्भक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

विज्जाणुप्पवाय. पुं० (विद्यानुप्रवाद) અનેક વિદ્યાનું જેમાં વર્ણન છે તેવો દશમો પૂર્વ–શાસ્ત્ર.

विज्जाणुयोग. पुं० (विद्यानुयोग) રોહિણી–પ્રજ્ઞપ્તિ વગેરે વિદ્યાના સાધનરૂપ શાસ્ત્ર.

विज्जापिंड. पुं० (विद्यापिण्ड) વિદ્યાનો પ્રયોગ બતાવી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો એક.

विज्जामढ. पुं० (विद्यामठ) વિદ્યાનો મઠ–વિદ્યાલય; પાઠશાળા.

विज्जाहर. पुं० स्त्री० (विद्याधर) વિદ્યાવાળા મનુષ્ય; વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર વિદ્યાધરની શ્રેણીમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जाहरसेढि. स्त्री० (विद्याधरश्रेणि) વૈતાઢ્ય પર્વતની ઉપર જમીનથી દશ જોજન ઉંચે દક્ષિણે અને ઉત્તરે વિદ્યાધર લોકોને રહેવાનું સ્થાન.

विज्जु. स्त्री० (विद्युत्) વિજળી. (૨) ઇશાનેંદ્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહિષી. (૩) વૈરાચન ઇન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૪) ચમરેંદ્રની એક અગ્રમહિષી. (૫) વિદ્યુત્કુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૬) વિદ્યુત્ નામે દેવી. (૭) બલેન્દ્રના લોકપાળ સોમની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

विज्जुअंतरिय. पुं० (विद्युदन्तरिक) વિજળી થાય ત્યારે ભિક્ષા લેવા ન જતાં વિજળીને અંતરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળા મતનો અનુયાયી.

विज्जुकुमार. पुं० (विद्युत्कुमार) વિદ્યુત્કુમાર; ભવનપતિ દેવની એક જાત.

विज्जुकुमारी. स्त्री० (विद्युत्कुमारी) વિદ્યુત્કુ-માર નામે ભવનપતિની એક જાતની દેવી.

विज्जुगाहावइ. पुं० (विद्युद्गाथापति) વિદ્યુત્ નામે એક ગૃહપતિ.

विज्जुजिब्भ. पुं० (विद्युज्जिह्व) લવણ સમુદ્રમાં દક્ષિણ દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપર આવેલ અણુવેલંધર દેવોનો એક નિવાસ પર્વત.

विज्जुदंत. पुं० (विद्युद्दन्त) વિદ્યુતદન્ત નામનો રક્તવતી નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીનો નિવાસ દ્વીપ. (૨) લવણ સમુદ્રમાં આઠસો જોજન પર આવેલ વિદ્યુદ્દંત નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૩) त्रि० તે અંતર-દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जुप्पभ. पुं० (विद्युत्प्रभ) દેવકુરૂક્ષેત્રની પશ્ચિમ તરફનો એક વખારા પર્વત.

विज्जुप्पभकूड. पुं० (विद्युत्प्रभकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવકૂટમાંનું બીજું કૂટ.

विज्जुप्पभा. स्त्री० (विद्युत्प्रभा) કર્દમક દેવની રાજધાનીનું નામ.

विज्जुमती. स्त्री० (विद्युन्मती) એક સ્ત્રી કે જેને માટે યુદ્ધ થયું હતું.

विज्जुमुह. पुं० (विद्युन्मुख) લવણ સમુદ્રમાં આઠસો જોજન પર આવેલ વિદ્યુન્મુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) વિદ્યુન્મુખ નામનો રક્તા નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીનો નિવાસદ્વીપ. (૩)त्रि० ત્રેવીશમા અન્તર-દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जुमेह. पुं० (विद्युन्मेघ) વિજળીવાળો મેઘ.

विज्जुया. स्त्री० (विद्युत्) જુઓ " વિજળુ " શબ્દ.

विज्जुयायारकार. त्रि० (विद्युत्कर्तृ) વિજળી કરનાર; વિજળીના જેવો પ્રકાશ કરનાર.

विज्जुला. स्त्री० (विद्युत्) વિજળી.

विज्जुसिरी. स्त्री० (विद्युच्छ्री) વિદ્યુતશ્રી નામની એક સ્ત્રી.

विज्झडिय. त्रि० (   ) મિશ્ર; વ્યાપ્ત.

विज्झाय. त्रि० (विध्मात) બુઝાઇ ગયેલ.

विज्झाविय. त्रि० (विध्मापित) બુઝાવી નાખેલ; શમાવી દીધેલ.

विट्ठ. त्रि० (विष्ट) વેંઠેલ.

विट्ठर. पुं० (विष्टर) ભાજન વિશેષ.

विट्ठा. स्त्री० (विष्ठा) વિષ્ટા; અશુચિ.

विट्ठि. स्त्री० (विष्टि) ૧૧ કરણમાંનું સાતમું કરણ.

विट्ठिय. त्रि० (विष्टक) સારી રીતે રહેલ.

विड. पुं० (विट) નર્તક; નટ.

विडंग. पु० (विटङ्क) કપોતપાલી; પક્ષીનું પાંજરૂં;

विडंबग. पु० (विडम्बक) ભાંડ. (૨) વિદૂષક.

विडंबणा. स्त्री० (विडंबना) વિટંબના; ઉપાધિ (૨)઼ઘેલછા. (૩) માયા.

विडंबिय. त्रि० (विडंबित) વિકારયુક્ત કરેલ. (૨) તિરસ્કાર કરેલ; નકલ કરેલ.

विडय. पुं० }
विडव. } (विटप) મુગટનું શિખર; શેહરો. (૨) વૃક્ષ વિસ્તાર.

विडिम. पुं० (   ) નમતી શાખાઓ વચ્ચેની ઉભી શાખા; (૨) ઝાડનો મધ્ય વિસ્તાર. (૩) બકરો.

विडिमा. स्त्री० (   ) થડમાંથી નિકળતી શાખા.

विडेर. न० (विटेर) પૂર્વ દિશામાં ગમન કરનાર નક્ષત્ર જ્યારે પશ્ચિમ દિશાએ ગમન કરે ત્યારે તે વિડેર કહેવાય છે.

विड्डा. स्त्री० (व्रीडा) લજ્જા.

विडूर. पुं० (वैडूर्य) વૈડૂર્ય નામનો મણિ.

विणइत्तार. त्रि० (विनेतृ) દૂર કરનાર. (૨) વિનય પ્રતિપત્તિ કરાવનાર.

विणट्ठ. त्रि० (विनष्ट) નાશ પામેલું.

विणत. पुं० (विनत) વિનત નામનું ૧૯ સાગરોપમની સ્થિતિવાળું એક વિમાન.

विणमि. पुं० (विनमि) વૈતાઢ્યની ઉત્તર શ્રેણીમાંનો એક વિદ્યાધર રાજા.

विणमिय. त्रि० (विनत) નમેલ; વળી ગયેલ.

विणय. पुं० (विनय) અભિમાન મુકી શાસ્ત્રીય મર્યાદામાં રહી ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું. (૨) વિશિષ્ટનય-માર્ગ, મોક્ષ-માર્ગરૂપ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર; સાધુનો વિશેષ આચાર. (૩) વિનયવાદ; ઉચ્ચ નીચ કોઇ પણ મળે તેને નમસ્કાર કરવો એવી માન્યતા. (૪) શુદ્ધ પ્રયોગ-યોજના.

विणयसमाहि. पुं० न० (विनयसमाधि) દશવૈકાલિક સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ.

विणा. अ० (विना) વગર; શિવાય.

विणास. पुं० (विन्यास) રચના; યોજના.

विणास. पुं० (विनाश) નાશ; વિનાશ કરવો તે.

विणासण. न० (विनाशन) નાશ કરવો.

विणासि. त्रि० (विनाशिन्) વિનાશ પામનાર; નશ્વર.

विणासिय. त्रि० (विनाशित) વિનાશ કરેલું.

विणिउत्त. त्रि० (विनियुक्त) પ્રતિસમય પ્રવૃત્તિવાળું.

विणिओग. पुं० (विनियोग) અર્થઘટના; અર્થ યોજના. (૨) અદલો બદલો કરવો.

विणिक्खित्त. त्रि० (विनिःक्षिप्त) બહાર નીકળેલ.

विणिग्गय. त्रि० (विनिर्गत) નીકળેલું.

विणिग्गह. पुं०० (विनिग्रह) ઇંદ્રિયોનો વિશેષે કરી નિગ્રહ કરવો; ઇંદ્રિયો વશ કરવી.

विणिघाय. पुं० (विनिघात) અભિઘાત; વિનાશ;

विणिच्छय. पुं० (विनिश्चय) વિશેષ નિશ્ચય-નિર્ણય.

विणिच्छिन्न. त्रि० (विनिच्छिन्न) છવાયેલું.

विणिच्छिय. पुं० (विनिश्चित) વિશેષ નિર્ણય કરેલ.

विणिद्दिट्ठ. त्रि० (विनिर्दिष्ट) ફરમાવેલું.

विणिमय. पुं० (विनिमय) બદલો.

विणिम्मुक्क. त्रि० (विनिर्मुक्त) મુકાયેલ; છુટો થયેલ.

विणियट्टणया. स्त्री० (विनिवर्तना) વિષયાદિથી નિવર્તવું.

विणिवाय. पुं० (विनिपात) પડવું. (૨) સમ્બ-[illegible] થવો. (૩) છોકરાં વગેરેનું મરણ.

विणिविट्ठचित्त. त्रि० (विनिविष्टचित्त) દ્રવ્યોપાર્જન વગેરેમાં આસક્ત મનવાળો.

विणिवित्ति. स्त्री० (विनिवृत्ति) નિવૃત્તિ પામવી; બંધ કરવું.

विणिहय. त्रि० (विनिहत) નષ્ટ થયેલ.

विणिहाय. पुं० (विनिघात) મરણ; મૃત્યુ.

विणीय. त्रि० (विनीत) વિનયયુક્ત; સન્માર્ગચારી. (૨) પૂર્ણ કરેલ; સમાપ્ત કરેલ. (૩) દૂર કરેલ; ટાળેલ.

विणीया. स्त्री० (विनीता) વિનીતા નામની નગરી; અયોધ્યાનું અપર નામ.

विणेय. पुं० (विनेय) શિષ્ય.

विणोय. पुं० (विनोद) આનન્દ.

विणोयण. न० (विनोदन) દૂર કરવો; છુટકારો કરવો.

विण्णत्त. त्रि० (विज्ञप्त) કહેલું.

विण्णत्ति. स्त्री० (विज्ञप्ति) વિશેષ જ્ઞાન. (૨) વિનંતિ.

विण्णवण. न० }
विण्णवणा. स्त्री० } (विज्ञापन) વિજ્ઞાપન કરવું; જણાવવું.

विण्णाण. न० (विज्ञान) વિશેષ જ્ઞાન; હેય જ્ઞેય ઉપાદેય પદાર્થોનું તે તે રૂપે થતું જ્ઞાન. (૨) અવાય; નિશ્ચય; મતિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (૩) ઉપયોગ. (૪) કળા.

विण्णात. त्रि० }
विण्णाय. } (विज्ञात) ગુરૂદ્વારા જાણેલું; સમજાયેલું.

विग्गायपरिणयमत्त. त्रि० (विज्ञातृपरिणत मात्र) विज्ञानावस्थानी परिणतिने पामेल; बाल्यावस्था पसार करेल.

विग्णायार. त्रि० (विज्ञातृ) जाणनार.

विग्णु. पुं० (विज्ञ) विद्वान; पंडित, (२) जाणनार होवाथी जीवनीसंज्ञा; आत्मा.

विग्णेय. त्रि० (विज्ञेय) जाणवा योग्य.

विग्रहु. पुं० (विष्णु) अंतगडसूत्रना १ ला वर्गना दशमा अध्ययननुं नाम. (२) अंधकवृष्णिना पुत्र दशमा दशार्ह. (३) ११ मा तीर्थंकरना पिता. (४) ११ मा तीर्थंकरनी माता (५) श्रवण नक्षत्रनो अधिष्ठाता देवता. (६) विष्णु नामना एक मुनि.

वितग्राह. त्रि० (वितृष्ण) तृष्णा विनानु.

वितग्राहा. स्त्री० (वितृष्णा) विशेष तृष्णा; तरस.

वितत. पुं० (वितत) वितत नामनो ग्रह. (२) तांत विना वागे ते; तबलां ढोलक वगेरे. (३) फेलाएलुं; विस्तारेलु.

विततपक्खि. पुं० विततपक्षिन्) पहोळी थाय तेवी पांखवाळुं पक्षी.

वितत्थ. पुं० (वितस्त) वितस्त नामनो ग्रह.

वितय. त्रि० (वितत) जुओ "वितत" शब्द.

वितह. न० (वितथ) मिथ्या; असत्य; जुठ. (२) अनाचार; विपरीत आचार. (३) वृथा; फोकट.

वितिकिट्ठ. त्रि० } (व्यतिकृष्ट) विकट-गहन-
वितिकिट्ठिय. } देश अथवा गहन काळनुं

वितिकराग. त्रि० (व्यतिकीर्ण) विशेष व्याप्त थयेलुं.

वितिकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) हद बहार गयेल.

वितिक्कमग. न० (व्यतिक्रमण) उल्लंघन.

वितिगिच्छा. स्त्री० विचिकित्सा) आशंका; संदेह. (२) जुगुप्सा; सुग. (३) लाज. (४) चित्तनी पन्दर संज्ञामांनी अष्टमी; चित्तनुं स्वास्थ्य.

वितिगिच्छिय. त्रि० (विचिकित्सित) संशययुक्त.

वितिरागा. त्रि० (वितीर्ण) पोतानी हद उल्लंघी गयेल.

वितित्त. त्रि० (वितृप्त) तृप्त थयेल.

वितिमिर. त्रि० (वितिमिर) अंधकार विनानुं; प्रकाशवाळुं. (२) पांचमा देवलोकनो वितिमिर नामनो पाथडो.

वितिरिच्छ. त्रि० (वितिर्यच्) वच्चे वांकु.

वितिवयमारा. त्रि० (व्यतिव्रजत्) चालतुं. (२) उल्लंघन करतुं.

वित्त न० (वित्त) द्रव्य; धन धान्यादि. (२) प्रसिद्ध; प्रख्यात.

वित्त. न० (वृत्त) अनुष्ठान. (२) वृत्त; छन्द. (३) बनेल हकीकत; बनाव, समाचार.

वित्त. न० (वेत्र) नेतरनी छडी.

वित्ति. स्त्री० (वृत्ति) आजीविका; निर्वाह. (२) सूत्रनुं विवरण; अर्थ; व्याख्या. (३) वृत्ति; रीति; शैली. (४) आचारवृत्ति. (५) नाना प्रकारना अभिग्रह धारी थइ विचरवु ते. (६) प्रवृत्ति; उत्पत्ति.

वित्तिय. त्रि० (वृत्तिद) आजीविका आपनार.

वित्तिसंखेव. पुं० (वृत्तिसंक्षेप) वृत्ति-भिक्षानो संक्षेप करवो; अभिग्रहादि धारण करवा, बाह्य तपनो एक प्रकार.

वित्थड. } त्रि० (विस्तृत) विस्तार पामेल.
वित्थय. }

वित्थर. } पुं० (विस्तर) विस्तार; लंबाण.
वित्थार. } (२) विस्तारथी जाणवानी रुचि, दश प्रकारनी रुचिमांनी एक.

वित्थाररुइ. स्त्री० (विस्ताररुचि) शास्त्रना लांबा विस्तारथी उत्पन्न थयेल तत्त्वरुचि; समकितनो एक प्रकार. (२) त्रि० तेवी रुचिवाळो माणस.

विस्थिवण्ण. त्रि० (विस्तीर्ण) વિસ્તારેલું.

विदंड. पुं० (विदण्ड) કાંખ સુધી ઉંચી લાકડી.

विदंसय. } **विदंसग.** } पुं० (विदंशक) બાજ; સિંચાણો.

विदब्भ. पुं० (विदर्भ) સાતમા સુપાર્શ્વ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

विदरिसण. पुं० (विदर्शन) વિરૂપાકાર-વિચિત્ર વસ્તુ દર્શન.

विदल. पुं० (द्विदल) વાંસની છોડ.

विदालण. न० (विदारण) વિદારવું; ચીરવું.

विदालिय. त्रि० (विदारित) ભ્રષ્ટ કરેલું.

विदिण्ण. त्रि० (विदत्त) દીધેલું; આપેલું.

विदिण्ण. त्रि० (विदीर्ण) ચીરેલું; ફાડેલું.

विदित. } **विदिय.** } त्रि० (विदित) જાણીતું.

विदिसा. स्त्री० (विदिशा) વિદિશા; ખુણો;

विदिसि. स्त्री० (विदिश्) જુઓ "વિદિસા" શબ્દ.

विदु. पुं० (विद्वस्) પંડિત; વિદ્વાન.

विदुर. पुं० (विदुर) વિદુરજી; પાંડુરાજાના ન્હાના ભાઈ.

विदेस. पुं० (विदेश) પરદેશ.

विदेह. पुं० (विदेह) વિદેહ નામનો દેશ. (૨) ત્રિ૦ વિદેહ દેશની રૈયત. (૩) પું૦ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર. (૪) વિદેહ દેશનો રાજા જનક. (૫) વૈદેહ નામે રાજર્ષિ; ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક. (૬) ત્રિ૦ સુંદર શરીરવાળું

विदेहदिण्णा. स्त्री० (विदेहदत्ता) વીરપ્રભુની માતા ત્રિશલાનું બીજું નામ.

विदेहपुत्त. पुं० (विदेहपुत्र) કોણિક રાજાનું અપર નામ.

विदेहय. त्रि० (विदेहज) મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે ઉત્પન્ન થયેલ.

विदेहराय. पुं० (विदेहराज) વિદેહ દેશનો રાજા.

विदेहा. स्त्री० (विदेहा) જંબુદ્વીપના મધ્ય ભાગમાં રહેલ જમ્બૂસુદર્શના વૃક્ષનું અપર નામ.

विद्दव. पुं० (विद्रव) વિનાશ; ઉપદ્રવ.

विद्दुम. पुं० (विद्रुम) પરવાળું.

विद्दुय. त्रि० (विद्रुत) પરાભવ પામેલ.

विद्देस. पुं० (विद्वेष) મત્સર; દ્વેષ.

विद्ध. त्रि० (वृद्ध) જ્ઞાનાદિ ગુણે કરી સ્થવિર; પ્રૌઢ; વૃદ્ધ; અનુભવી.

विद्ध. त्रि० (विद्ध) વિંધાયેલ; ઘાયલ થયેલ.

विद्धंस. पुं० (विध्वंस) વિનાશ.

विद्धंसण. न० (विध्वंसन) નાશ પામવો; વિધ્વંસ થવો તે.

विद्धंसणधम्म. त्रि० (विध्वंसनधर्म) નાશ પામવાના સ્વભાવવાળો; વિનશ્વર.

विद्धंसणय. त्रि० (विध्वंसक) નાશ કરનાર.

विद्धत्थ. त्रि० (विध्वस्त) શસ્ત્ર પરિણમેલ; રૂપાન્તરને પામેલ; અચિત્ત થએલ.

विद्धि. स्त्री० (वृद्धि) વૃદ્ધિ; વધારો.

विधाइ. } **विधाय.** } पुं० (विधातृ) પણપન્નીની જાતના વ્યંતર દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર.

विधि. पुं० (विधि) રીતિ; પ્રકાર.

विधुय. त्रि० (विधूत) કંપાવેલું; હલાવેલું.

विधुर. पुं० (विधुर) અપાય; નુકશાન.

विधूम. त्रि० (विधूम) ધૂમરહિત.

विनिहय. त्रि० (विनिहत) હણાએલું; નાશ પામેલું.

विनिहाय. पुं० (विनिघात) વધ; મારવું તે.

विण्णग. त्रि० (विज्ञक) શિક્ષા દઈને શખેલો છોકરો.

विण्णत्त. त्रि० (विज्ञप्त) સમજાવેલું.

विण्णत्ति. स्त्री० (विज्ञप्ति) મતિ; બુદ્ધિ. (૨) વિશેષ જ્ઞાન; સવિકલ્પ જ્ઞાન.

विण्णप्प. त्रि० (विज्ञप्त) વિનવેલું; જણાવેલું.

विण्णवणा. स्त्री० (विज्ञापना) સ્ત્રી જાતિ. (૨) સમજણ પ્રાર્થના.

विन्नाअ. त्रि० (विज्ञात) જાણેલું.

विन्नाण. न० (विज्ञान) સમજણ; કર્તવ્યાકર્તવ્યની ઓળખ.

विन्नाणघण. पुं० (विज्ञानघन) વિજ્ઞાનમય પિંડ.

विन्नायार त्रि० (विज्ञातृ) જાણનાર; પદાર્થોનો પરિચ્છેદક.

विन्नास. पुं० (विन्यास) નિક્ષેપ; થાપણ.

विन्नु. त्रि० (विज्ञ) પંડિત; વિદ્વાન.

विन्नेय. त्रि० (विज्ञेय) જાણવા લાયક.

विपंची. स्त्री० (विपञ्ची) સાત તારવાળી વીણા; સતાર.

विपक्खभूय. त्रि० (विपक्षभूत) શત્રુરૂપ; અત્યન્ત પ્રતિકૂળ.

विपडिवत्ति. स्त्री० (विप्रतिपत्ति) વાંધો; વિરોધ.

विपरिणय. त्रि० (विपरिणत) વિરૂદ્ધ પરિણામને પામેલું.

विपरिणाम पु० (विपरिणाम) વિવિધ પરિણામ, વિચિત્ર-અનેક રૂપાન્તર.

विपरिणामण. न० (विपरिणमन) કર્મની પરિણતિ; કર્મનો પરિપાક.

विपरिणामाणुप्पेहा स्त्री० (विपरिणामानुप्रेक्षा) લોકમાં દરેક વસ્તુ નાશવંત છે એવી ભાવના ભાવવી તે.

विपरिणामिय. त्रि० (विपरिणामित) વિશેષરૂપે પરિણમાવેલ.

विपरियास. पुं० (विपर्यास) ઉલટું; વિપરીતપણું

विपमोक्ख. पु० (विप्रमोक्ष) છુટું થવું. (२) ઉત્તર; જવાબ.

विपालणा. स्त्री० (विपालना) આરાધના.

विपुल. त्रि (विपुल) બહુ; ઘણું; પુષ્કળ (૨) રાજગૃહ નગર પાસેનો એક પર્વત. (૩) વિપુલમતિ નામે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

विपुलपव्वय. पुं० (विपुलपर्वत) એ નામનો એક રાજગૃહનગરી બહારનો પર્વત.

विपुलमइ. स्त्री (विपुलमति) મનઃપર્યવજ્ઞાનનો બીજો ભેદ; સમ્પૂર્ણ મનુષ્ય ક્ષેત્રના સંજ્ઞી જીવોના મનોભાવને વિશેષથી જણાવનાર જ્ઞાન. (૨) પું० તેવી શક્તિવાળા સાધુ.

विपुलवाहण. पुं० (विपुलवाहन) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૧ મા ચક્રવર્તી.

विप्प. पु० (विप्र) વિપ્ર; બ્રાહ્મણ.

विप्पइन्न. त्रि० (विप्रकीर्ण) વિખરેલું; છુટું છુટું પડેલું

विप्पओग. पुं० (विप्रयोग) વિયોગ; વિરહ.

विप्पकिण्ण त्रि० (विप्रकीर्ण) વિશેષે વેરાયેલ; આરેતરફ પસરેલ.

विप्पच्चय. पुं० (विप्रत्यय) અવિશ્વાસ; અભરોસો, શંકા

विप्पजढ. त्रि० (विप्रहीन) વિરહિત; તજાએલું.

विप्पजहणावत्त न० (विप्रहानावर्त्त) વિપ્પજહણસેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

विप्पजहणिज्ज. त्रि० (विप्रहेय) ત્યાગ કરવા યોગ્ય.

विप्पजहसेणिया. स्त्री० (विप्रजहच्छ्रेणिका) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ

विप्पजहसेणिआपरिकम्म. न० (विप्रजहच्छ्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો પાંચમો ભેદ.

विप्पडिघाय. पु० (विप्रतिघात) નાશ કરવો; મારવું.

विप्पडिवण्ण. / **विप्पडिवन्न.** त्रि० (विप्रतिपन्न) વિરૂદ્ધ બનેલ, પ્રતિપક્ષી થએલ.

विप्पणट्ठ त्रि० (विप्रणष्ट) નાશ પામેલ.

विप्पमुक्क. त्रि० (विप्रमुक्त) પ્રકર્ષે કરી મુક્ત-મુકાયેલ (૨) મુક્ત થયેલ; રાગદ્વેષાદિથી છુટેલ.

विप्परद्ध. त्रि० (विप्रारब्ध) માંડેલ; આરંભેલ.

विप्परिणाम. पुं० (विपरिणाम) વિવિધ પરિણામ; વિચિત્ર પરિણામ.

विप्परिणामाणुप्पेहा. स्त्री० (विपरिणामानुप्रेक्षा) શુક્લધ્યાનની એક ભાવના; દરેક વસ્તુ પ્રતિક્ષણે જુદા જુદા પરિણામને પામે છે એમ ચિન્તવવું તે.

विप्परियास. पुं० (विपर्यास) વિપરીતતા; ભ્રમ.

विप्परियासिय. त्रि० (विपर्यस्त) વિપરીત થયેલ.

विप्पलाप. पुं० (विप्रलाप) બકવાદ; વ્યર્થ વાતચિત.

विप्पलिउंचिय. न० (विपरिकुञ्चित) વંદના કરતાં વચ્ચે વિકથા કરવી તે; વદનાનો બાવીશમો દોષ.

विप्पलुंपग. त्रि० (विप्रलुम्पक) લુંટનાર; લુંટારો.

विप्पवसिय. त्रि० (विप्रोषित) } પરદેશ
विप्पवासिय. त्रि० (विप्रवासित) } ગયેલ.

विप्पसण्ण. त्रि० (विप्रसन्न) વિશેષ પ્રસન્ન.

विप्पहूण. त्रि० (विप्रहीन) હીન; રહિત

विप्पिय. त्रि० (विप्रिय) અનિષ્ટ; અપ્રિય.

विप्पीति. स्त्री० (विप्रीति) પ્રીતિનો નાશ; વૈર.

विप्पुस. न० (विप्रुष्) બિન્દુ; છાંટો.

विप्पेक्खिय. त्रि० (विप्रेक्षित) જોયેલું.

विप्पोसहि. स्त्री० (विप्रुडौषधि) જેના પેશાબના એક બિન્દુથી સર્વ દર્દો મટે એવી જાતની મેળવેલી લબ્ધિ-શક્તિ; ૨૮ લબ્ધિમાંની એક.

विप्फुरिय. त्रि० (विस्फुरित) ખીલેલું.

विफल. त्रि० (विफल) ફળ રહિત; નિષ્ફળ.

विफलीकरण. न० (विफलीकरण) નિષ્ફળ કરવું; નકામુ બનાવવું.

विबाहा. स्त्री० (विबाधा) વિશેષ પીડા.

विबुह. पुं० विबुध) દેવતા. (૨) પંડિત.

विबोह. पुं० (विबोध) વિશેષ જાગૃતિ.

विबोहण. न० (विबोधन) સમજાવવું; જણાવવું.

विब्भंत. त्रि० (विभ्रान्त) ભ્રમિત; સંશયવાળો.

विब्भम. पुं० (विभ्रम) વિષય વિકારજન્ય મનની અસ્વસ્થતા. (૨) ઘર વિશેષ. (૩) વિલાસ. (૪) ધોખો કરવો તે.

विब्भल. त्रि० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.

…भडिय. पुं० ( ) એક જાતનો મચ્છ.

विभंग. पुं० (विभङ्ग) વિચાર. (૨) વિશેષ; સ્વરૂપ. (૩) વિભંગ અજ્ઞાન; ત્રણ અજ્ઞાનમાંનું ત્રીજું. (૪) તૃણ વિશેષ. (૫) મૈથુન; સંયમગુણવિનાશક. (૬) એક જાતનું ઘાસ.

विभंगणाण. न० (विभङ्गज्ञान) અવધિજ્ઞાન જેવું એક વિપરીત જ્ઞાન; ત્રણ અજ્ઞાનમાંનું એક.

विभंगणाणि. त्रि० (विभङ्गज्ञानिन्) વિભંગ જ્ઞાનવાળો.

विभजण. न० (विभजन) વહેંચવું; વિભાગ કરવો.

विभज्जवाय. पुं० (विभज्यवाद) જુદી જુદી અપેક્ષાએ જુદું જુદું પાડી બોલવું તે; સ્યાદ્વાદ.

विभत्त. त्रि० (विभक्त) વહેંચેલું; વિભાગ કરેલ.

विभत्ति. स्त्री० (विभक्ति) વિભાગ; પૃથક્કરણ. (૨) નામવિભક્તિ અને ધાતુવિભક્તિ; નામ અને ધાતુને અંતે લાગતા પ્રત્યય.

विभव. पुं० (विभव) વિભવ; સમૃદ્ધિ.

विभाइअ. त्रि० (विभाजित) વિભાગ કરેલ; ભાગ પાડેલ.

विभाग. पुं० (विभाग) સંયુક્ત વસ્તુને જુદી કરવી તે; પૃથક્કરણ.

विभावणा. स्त्री० (विभावना) વિશેષ પ્રકાશ કરવો.

विभासग. पुं० (विभासक) અનુયોગાચાર્યે કરેલ વ્યાખ્યાન પ્રમાણેજ વ્યાખ્યાન કરનાર.

विभासा. स्त्री० (विभाषा) સૂત્રના અનત અર્થ પૈકી કેટલાક સ્થૂળ અર્થનું કથન (૨) વિકલ્પ; એ પક્ષ; સાધારણ.

विभिराण. त्रि० (विभिन्न) જુદું.

विभु. त्रि० (विभु) સમર્થ.

विभुया. स्त्री० (विभुता) વ્યાપકતા.

विभूइ स्त्री० } (विभूति) સમૃદ્ધિ.
विभूति.

विभूसण. न० (विभूषण) અલંકારાદિ.

विभूसा. स्त्री० (विभूषा) શરીરશોભા; શણગાર; અલંકાર. (૨) હાથ પગ વગેરે ધોવા; શરીરની શુશ્રૂષા કરવી.

विभूसिय. त्रि० (विभूषित) વસ્ત્રાદિકની શોભા સહિત: અલકૃત.

विभेल. पुं० (विभेल) વિભેલ નામનો સનિવેસ-પારો-લત્તો.

विभेलय. पुं० (विभीतक) બહેડાનું ઝાડ.

विमउल. त्रि० (विमुकुल) ખીલેલું; વિકસેલું.

विमंसा. स्त्री० (विमर्श) વિચારણા; આલોચના; ઈહા; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

विमण. त्रि० (विमनस्) ઉદાસીન, ચિંતાતુર.

विमय. पुं० (विमक) પર્વગ જાતનું ઝાડ.

विमरिस. त्रि० (विमर्श) વિચાર.

विमल. त्रि० (विमल) દોષ રહિત; શુદ્ધ; નિર્મળ. (૨) પુ० વર્તમાન ચોવીસીના તેરમા તીર્થંકરનું નામ. (૩) આઠમા સહસ્રાર ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૪) વિમળ નામનો ગ્રહ. (૫) નવમા દશમા દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૬) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૭) બારમા દેવલોકનું એક બાવીસ સાગરોપમની સ્થિતિવાળું વિમાન. (૮) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૧ મા તીર્થંકર. (૯) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૨મા તીર્થંકર. (૧૦) ક્ષીર સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૧૧) નવમા દશમા દેવલોકના ઇન્દ્રના યાન વિમાનનો ઉપરિ દેવતા. (૧૨) ગઈ ચોવિસીના પાંચમા તીર્થંકરનું નામ. (૧૩) બીજા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विमलकूड. पुं० (विमलकूट) સોમનસ વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

विमलघोस. पुं० (विमलघोष) વિમલઘોસ નામના ગઇ ઉત્સર્પિણીના પાંચમા કુલકર.

विमलप्पभ. पुं० (विमलप्रभ) ક્ષીર સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

विमलवाहण. पुं० (विमलवाहन) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર દશમા ચક્રવર્તી. (૨) ગોશાલાના આવતા ત્રિજા ભવનું નામ. (૩) ચાલુ અવસર્પિણીના પ્રથમ કુળકરનું નામ. (૪) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પ્રથમ કુલકર. (૫) વિમલવાહન નામનો એક રાજા. (૬) સાતમા કુલગરનું નામ.

विमला. स्त्री० (विमला) તેરમા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ. (૨) ગન્ધર્વના ઇન્દ્ર ગીતરતિની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ધરણેંદ્રના લોકપાલ કાલની બીજી અગ્રમહિષી. (૪) ઉર્ધ્વદિશા. (૫) વિમળાદેવી. (૬) નિર્મળ કાન્તિ.

विमाण. पुं० (विमान) વૈમાનિક દેવતાઓનું નિવાસસ્થાન-રહેઠાણ. (૨) ઉર્ધ્વ લોકમાંથી તિર્છાલોકમાં આવતા દેવતાઓને બેસવાનું સાધન કે જે ઉત્તર વૈક્રિય શક્તિથી બનાવવામાં આવે છે. (૩) વિમાનનું સ્વપ્ન; ચૌદસ્વપ્નમાંનું એક.

विमाणण. न० (विमानन) અપમાન.

विमाणपविभत्ति. स्त्री० (विमानप्रविभक्ति) વિમાન પ્રવિભક્તિ નામે કાલિક શ્રુત વિશેષ.

विमाणवरपुंडरीय. पु० (विमानवरपुण्डरीक) પહેલા દેવલોકમાં અભયકુમાર નામના મિત્ર દેવતાના વિમાનનું નામ.

विमाणवासि. पुं० स्त्री० (विमानवासिन्) વિમાનમાં રહેનાર વૈમાનિક દેવતા.

विमाणावलिया. स्त्री० (विमानावलिका) વિમાનોની પંક્તિ-હાર; આવલિકાબદ્ધ-વિમાન

विमाणावास. पु० (विमानावास) દેવતાના સ્થિર વિમાન-નિવાસરૂપ વિમાન.

विमाणित. त्रि० (विमानित) નારાજ કરેલું.

विमाय. स्त्री० (विमात्र) વિષમ માત્રા; વિષમપણું.

विमिस्स. त्रि० (विमिश्र) વિશેષ મિશ્ર, મળેલું.

विमुकुल. त्रि० (विमुकुल) વિકસિત. ખિલેલું.

विमुक्क. त्रि० (विमुक्त) મુક્ત થયલ; બંધનથી છુટેલ.

विमुक्ख. पु० (विमोक्ष) } ત્યાગ; મૂકવું
विमुक्खण न० (विमोक्षण) } તે. (૨) કર્મથી છુટકારો; મોક્ષ. (૩) त्रि० મુકાવનાર; છોડાવનાર.

विमुत्त. त्रि० (विमुक्त) લોભ કે મમત્વથી રહિત; મુક્ત થયલ.

विमुत्ति. स्त्री० (विमुक्ति) મુક્ત; મોક્ષ (૨) છુટકારો.

विमुह. न० (विमुख) આકાશ.

विमोइय. त्रि० (विमोचित) છુટું કરેલું મુકેલું.

विमोक्ख. पुं० (विमोक्ष) મુક્તિ; મોક્ષ.

विमोक्खण. न० (विमोक्षण) છુટકારો; બંધનોનો ઉચ્છેદ.

विमोक्खय. त्रि० (विमोक्षक) મુકાવનાર; છોડાવનાર.

विमोयण. न० } (विमोचन) બંધનથી
विमोयणया स्त्री० } છુટવું.

विमोयतराग. त्रि० (विमोच्यतरक) દૂર થઈ શકે તેવું; મંત્ર મૂલાદિથી સાધ્ય થાય એવું.

विमोह. त्रि० (विमोह) મોહથી રહિત. (૨) અંધકાર રહિત.

विमोहण. न० (विमोहन) વ્યામોહ; વિષયાસક્તિ.

विम्हय. पुं० (विस्मय) આશ્ચર્ય; વિસ્મય.

विम्हरण. न० (विस्मरण) વિસ્મૃતિ થવી; ભૂલી જવું.

विम्हावण. न० (विस्मापन) વિસ્મય પમાડવો; આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરવું.

विम्हिय. त्रि० (विस्मित) વિસ્મય પામેલ.

विय. त्रि० (विद्वस्) વિદ્વાન્, પંડિત.

वियंग. त्रि० (व्यङ्ग) વિકળ અંગવાળું.

वियंजिय. त्रि० (व्यंजित) વ્યક્ત કરેલ; પ્રગટ કરેલ.

वियंभिय. त्रि० (विजृंभित) ખુબ ફેલાયલું; ખુલ્લું થએલું

वियक्क. पु० (वितर्क) તર્ક; કલ્પના; વિકલ્પ. (૨) મીમાંસા, વિચારણા.

वियक्का. स्त्री० (वितर्क) સ્વમતિ કલ્પના; કપોલ કલ્પના.

वियक्खण. त्रि० (विचक्षण) વિચક્ષણ; કુશળ, હુશીયાર.

वियग्घ. पुं० (वैयाघ्र) વાઘની સંતતિ.

वियच्चा. स्त्री० (व्यर्चा) વિગત-મૃતકનું અર્ચા શરીર; શબ; મડદું.

वियच्छेयण न० (व्यवच्छेदन) વ્યવછેદ; પૃથક્કરણ.

वियत्तिय. त्रि० (व्यक्त) પ્રગટ; ખુલ્લું.

वियट्ट. त्रि० (विवृत्त) દૂર થયેલ. (૨) पुं० પૃથ્વીને આવર્તન દઈ ઉગેલ સૂર્ય. (૩) આકાશ.

वियट्टछउमत्थ त्रि० (वि.त्तछद्मस्थ) છદ્મ ભાવથી દૂર થએલ; છદ્મસ્થ અવસ્થા પસાર કરી કેવળી થએલ.

वियट्टभोजि. त्रि० (विवृत्तभोजिन्) સૂર્ય ઉગ્યા પછી આહાર કરનાર.

वियड. त्रि० (विकट) વિકટ; ગહન. સૂક્ષ્મ-બુદ્ધિથી જાણી શકાય તેવું (૨) ભયંકર. (૩) વિશાળ. (૪) પુ० વિકટ નામનો એક ગ્રહ. (૫ એક જાતનું મદ્ય

वियड. न० (विकृत) પાણી (૨) ત્રિ० અચિત્ત થયેલું, પ્રાસુક.

वियड. त्रि० (विवृत) ઉઘાડું; ઢાંકણ વિનાનું (૨) છૂટું પડેલું (૩) પ્રગટ, સ્પષ્ટ.

वियडगिह. न० (विवृतगृह) ભીંત અથવા ઢાંકણ વિનાનું ઘર.

वियडजाण. न० (विवृतयान) ખુલ્લી ગાડી-ગાડું વગેરે.

वियडणा. न० (विकटन) } પોતાના દોષ
वियडणा. स्त्री० (विकटना) } પ્રકાશવા તે, આલોચના.

वियडभोइ त्रि० (विकृतभोजिन) પ્રકાશ-ભોજી, દિવસ છતાં ભોજન કરનાર; રાતે ન ખાનાર.

वियडा. स्त्री० (विवृता) ખુલ્લી યોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જે વિકલેંદ્રિય તથા દેવતાઓને હોય છે.

वियडावइ. } पुं० (विकटापतिन्) એ નામે
वियडावाइ. } એરણ્યવય ક્ષેત્રના વૃત્ત વેતાઢ્ય પર્વત.

वियडासय पुं० न० (विकटाशय) તળાવ; જળાશય.

वियडी. स्त्री० (वितटी) વિરૂપકાંઠો-કિનારો. (૨) અટવી.

वियड्ढ. त्रि० (विदग्ध) ચતુર; હુશીયાર.

वियण न० (व्यजन) વિંઝણો; પંખો.

वियत. त्रि० (वितत) વિસ્તારેલું; પહોળું કરેલું.

वियतपक्खि पुं० (विततपक्षिन्) પહોળી પાંખોવાળું પક્ષી; ખેચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

वियति. स्त्री० (विकृति) વિકૃતિ; વિનાશ.

वियत्त. त्रि० (व्यक्त) વિચારી કામ કરનાર; ગીતાર્થી; શાસ્ત્રવેત્તા (૨) શ્રી મહાવીર પ્રભુના ૧૧ ગણધરમાંના ચોથા ગણ-ધરનું નામ

वियद्द. त्रि० (वितर्द) હિંસા કરનાર; ઘાતકી; હિંસક.

वियद्द. पुं० (व्यर्द) આકાશનું એક નામ.

वियब्भ. पु० (विदर्भ) સાતમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર.

वियम पु० (विगम) વિનાશ.

वियययपक्खि पुं० (विततपक्षिन्) જુઓ "વિયતપક્ખિ" શબ્દ.

वियर. पुं० (विवर) વિરડો. (૨) ખાડો.

वियरण न० (वितरण) દેવું; આપવું.

वियरिय. त्रि० (वितीर्ण) આપેલું.

वियरिय. त्रि० (विचरित) વિચરેલ (૨) પ્રસિદ્ધ.

वियल. त्रि० (विकल) વિકલેંદ્રિય; બેઇન્દ્રિય ત્રણ ઇંદ્રિય અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવ.

वियलकिड्ड. न० (द्विदलकट) વાંસડાની છોઇનું બનાવેલ કરંડીયો, છાબ વગેરે.

वियलत्त. न० (विकलत्व) અભાવ.

वियलिय. त्रि० (विगलित) વહી ગયેલું; ટપકેલું.

वियलिय. त्रि० (विकसित) વિકાશ પામેલું; ખીલેલું.

वियाघाय. पु० (व्याघात) વિનાશ; નાશ.

वियाण. न० (वितान) વિસ્તાર.

वियाणग. } त्रि० (विज्ञायक) જાણનાર.
वियाणय. }

वियार. पुं० (विकार) વિકાર-મૂલસ્વરૂપમાં ન્યૂનાધિકતા.

वियार. पुं० (विचार) तर्क वितर्क करवा ते (२) वडीशंका; झाडानी हाजत (३) फरवुं; विहार करवो. (४) आज्ञा-हुकम.

वियारग. त्रि० (विदारक) चीरनारुं; फाडनारुं

वियारग त्रि० (वितारक) दान देनार.

वियारभूमि. स्त्री० (विचारभूमि) जंगल जवानी भूमि; स्थंडिले जवानी जगा.

वियाल त्रि० (व्याल) दुष्ट; मदोन्मत्त. (२) पुं० सर्प, वाघ वगेरे हिंसक प्राणी.

वियाल. पुं० (विकाल) अकाळ; संध्याकाळ. (२) रात्रि.

वियालग पुं० } (विकालक) बीजा ग्रहनु
वियालग. } नाम.

वियालचारि. त्रि० (विकालचारिन्) अकाळे फरनार.

वियालणा स्त्री० (विचारणा) अर्थनुं पर्यालोचन-विशेष विचार; निश्चयनी पूर्व अवस्था.

वियावत्त. पुं० (व्यावर्त्त) घोष तथा महाघोष इन्द्रना लोकपाळनुं नाम.

वियासिउ. त्रि० (विकासित) विकाशयुक्त; प्रफुल्लित.

वियाहिअ. त्रि० (व्याख्यायक) व्याख्यान कर्ता; कथा करनार.

वियाहिय. त्रि० (व्याख्यात) विशेष खुलासो करेलो.

विजुत्त. त्रि० (विदुक्त) योग्यता विनानुं; अनुचित.

विरअ. पुं० (विरत) पांचमा देवलोकना विमाननो एक पाथडो. (२) त्रि० पापथी निवृत्ति पामेल. (३) छट्ठुं गुणस्थानक.

विरअ. पुं० (विरजस्) ७२ मा ग्रहनुं नाम.

विरइ. स्त्री० (विरति) पापथी निवृत्ति; सावद्य प्रवृत्तिनो अभाव.

विरइय. } त्रि० (विरचित) रचेल; उत्पन्न
विरचिय. } करेल.

विरत. त्रि० (विरत) निवृत्ति पामेल.

विरति. स्त्री० (विरति) पापथी सर्वथा निवृत्ति; सर्व विरति.

विरत्त त्रि० (विरक्त) विरक्त; वेरागी. (२) अनेक रंगवाळुं.

विरमण. न० (विरमण) त्याग.

विरय. त्रि० (विरत) पापथी निवृत्त थएल; आरंभ समारंभ तजी दीधेल.

विरयण. न० (विरचन) रचना करवी.

विरयसम्मादिट्ठि. पुं० (विरतसम्यग्दृष्टि) एक देशथी विरति सहित सम्यग् दृष्टिवाळो; पांचमे गुणठाणे वर्ततो जीव.

विरयाविरय. त्रि० (विरताविरत) पापथी कईक निवर्तेल अने कईक न निवर्तेल; पांचमा गुणस्थानवर्ती श्रावक.

विरल त्रि० (विरल) थोडु थोडु; छुटुं छुटुं.

विरलकचोरिक. त्रि० (विरलकचौरक) विश्वास बेसाडी चोरी करनार.

विरली. स्त्री० (विरली) चोइन्द्रिय जीवनी एक जात.

विरल्लिय. त्रि० ( ) उपणेलुं; कचरो उडाडी साफ करेलुं. (२) विखेरी नाखेल; विस्तारेल.

विरस. त्रि० (विरस) रस वगरनुं; तुच्छ. (२) न० चीस पाडवी ते; भयकर शब्द.

विरसजीवि. त्रि० (विरसजीविन्) रसहीन जुना धान्यनो आहार करी जीवनार.

विरसमेह. पुं० (विरसमेघ) विरुद्ध रसवाळो वरसाद.

विरह. पुं० (विरह) वियोग; विरह. (२) निर्जन स्थळ; एकांत स्थळ.

विरहिय. त्रि० (विरहित) रहित; विनानुं; अभाववाळुं; शून्य.

विरहियसयणिज्ज. न० (विरहितशयनीय) खाली शयन-पथारी.

विराइत. } त्रि० (विराजित) शोभित; **विराइर.** } शोभायमान.

विराग. पुं० (विराग) वैराग्य; उदासीनता.

विरागता. } स्त्री० (विरागता) वैराग्य, निः- **विरागया.** } संगता.

विराड. पुं० (विराट) विराट नगर.

विरालिआ. स्त्री० (विरालिका) पलाशकन्द; साधारण वनस्पतिनी एक जात.

विराली. स्त्री० (विराली) ए नामनी एक वेल. (२) ए नामनो कन्द, साधारण वनस्पतिनी एक जात.

विराहअ. } त्रि० (विराधक) ज्ञान दर्शन **विराहग** } चारित्रने दूषित करनार. (२) मारनार.

विराहण. न० (विराधन) } ज्ञान दर्शन **विराहणा** स्त्री० (विराधना) } अने चारित्रनी विराधना; व्रतखंडन, आज्ञाभंग (२) हिंसा. (३) मैथुन; संयम विराधना.

विराहणी. स्त्री० (विराधिनी) जेथी मोक्षमार्गनी विराधना-खंडना थाय तेवी भाषा.

विराहि पुं० (विराधिन्) सर्पनी एक जात.

विराहिर. त्रि० (विराधक) ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी विराधना-खंडना करनार.

विराहिय. त्रि० (विराधित) विराधना करेल; विराधेल; आज्ञा भंग करेल.

विरुद्ध. पुं० (विरुद्ध) अक्रियावादी; नास्तिक. (२) विरोध करनार; विरोधी.

विरुद्धरज्ज. न० (विरुद्धराज्य) ज्यां परस्पर बे राज्यने विरोध होय ते. (२) त्रि० राज्य विरुद्ध.

विरुहा. स्त्री० (विरुहा) विरुहा नामनी साधारण वनस्पति.

विरूव. त्रि० (विरूप) विविध प्रकारनुं; जुदी जुदी जातनुं. (२) बीभत्स.

विरूवरूव. त्रि० (विरूपरूप) नानां प्रकारनुं; अनेक प्रकारनुं.

विरेग. पुं० (विरेक) विभाग.

विरेयण. न० (विरेचन) रेच लेवो; जुलाब लेवो.

विरोड. पुं० (वैरोट) यक्ष विशेष.

विरोयण. पुं० (विरोचन) अग्नि.

विरोह. पुं० (विरोध) विरुद्धभाव; वेर.

विरोहिया. स्त्री० (विरोधिता) विरोधिपणुं; विरोध.

विलउली. स्त्री० ( ) चोरी, दारी, वगेरे खोटां कर्म.

विलओलग. पुं० ( ) धाड पाडी मारफाड करी लुंट करनार.

विलंब. न० (विलम्ब) सूर्य साथे योग मेळवी मुक्त थएल नक्षत्र. (२) मोडुं; वखतसर नहीं.

विलंबग. पुं० (विडम्बक) विदूषक (२) जीवनी विविध अवस्थाओ पसार करनार.

विलंबण. न० (विलम्बन) लटकवुं ते.

विलंबणा. स्त्री० (विडम्बना) निवर्तन; निष्पत्ति.

विलंबित. न० } (विलम्बित) ३२ प्रकार- **विलंबिय** } माना एक प्रकारनुं नाटक.

विलंबिय. न० (विलम्बित) धामेधामे वि- लंबथी गावु ते; गायननो एक गुण.

विलज्जा. स्त्री० (विलज्जा) लाज; शरम.

विलज्जिय. त्रि० (विलज्जित) विशेष शरमायेलुं.

विलट्ठि. स्त्री० (वियष्टि) पोताना शरीरथी चार आगळ नीची लाकडी. (२) बारणुं आडी देवानी लाकडी.

विलया. स्त्री० (वनिता) स्त्री.

विलवणया. स्त्री० (विलपन) विलाप करवो; छाती फाट रुदन करवुं.

विलवित. न० } (विलपित) रुदननो शब्द. **विलविय.** }

विलसिय. त्रि० (विलसित) विलास युक्त. (२) न० नेत्रचेष्टा; कटाक्ष.

विलसिर. त्रि० (विलसितृ) વિલાસી; આનન્દ કરનાર.

विलाव. पुं० (विलाप) આર્ત્ત શબ્દ કરવો; વિલાપ કરવો.

विलास. पुं० (विलास) વસ્ત્ર આદિનો ઠાઠ (૨) આંખના પલકારા મારવા–કટાક્ષ ફેંકવા તે (૩) કામક્રીડા; સંભોગ.

विलाससालिणी. स्त्री० (विलासशालिनी) વિલાસિની સ્ત્રી.

विलासित. त्रि० (विलासित) વિલાસ યુક્ત.

विलित्त. त्रि० (विलिप्त) ચોપડેલું; લિપેલું.

विलित्तय. त्रि० (विदीप्तक) આવેશમાં આવી ગયેલ.

विलिया. स्त्री० (व्रीडा) લજ્જા; શરમ.

विलिहण. न० (विलिखन) લખવુ તે.

विलीण. त्रि० (विलीन) પીગળેલું; ગળેલું; રસ રૂપ બનેલું (૨) દુર્ગન્ધ પેદા કરનાર; જુગુપ્સિત (૩) લીન થયેલું.

विलुंगयाम. पु० ( ) અપરિગ્રહી–નિષ્કિંચન. નિર્ગ્રન્થ.

विलुंचण. न० (विलुञ्चन) લોચ કરવો તે.

विलुंपित्तार. त्रि० (विलुम्पयितृ) ધાડ પાડી ગામ ભાંગનાર.

विलुत्त. त्रि० (विलुप्त) ચીરેલું; વિદારેલું.

विलुलिय. त्रि० (विलुलित) ચળ; ચપળ.

विलेपण. न० (विलेपन) ચંદનાદિનું વિલેપન.

विलेव. पुं० (विलेप) માટી વગેરેનો લેપ.

विलेवण. न० (विलेपन) ચન્દનાદિ ચોપડવું તે.

विलेवणविहि. पुं० (विलेपनविधि) વિલેપન કરવાની કળા.

विलोवअ. त्रि० (विलोपक) ચોરનાર; ચોરી કરનાર.

विल्लुलग. त्रि० ( ) પ્રકાશ કરતું.

विव. अ० (इव) જેમ; પેઠે; ઉપમાવાચક અવ્યય.

विवंची. स्त्री० (विपञ्ची) ત્રણ તારવાળી વીણા.

विवक्ख. त्रि० (विपक्ष) શત્રુ; પ્રતિપક્ષી. (૨) પું૦ અનુમાનનો એક અંગ. જ્યાં સાધ્ય ન હોય તે; પક્ષનો પ્રતિપક્ષી.

विवक्खा. स्त्री० (विवक्षा) વક્તાની ઇચ્છા; બોલવાની ઇચ્છા.

विवग्घ. न० (विव्याघ्र) ચીતરાના ચામડાનું વસ્ત્ર.

विवच्चास. पुं० (विपर्यास) ઉલટું અવળું.

विवज्ज. पुं० (विवर्ज) વર્જવું; ત્યાગ કરવો.

विवज्जअ. } त्रि० (विवर्जक) તજનાર; **विवज्जग.** } છોડનાર.

विवज्जण. न० (विवर्जन) વર્જવું; તજવું.

विवज्जत्थ. त्रि० (विपर्यस्त) વિપરીત; વિપર્યાસભાવ પામેલ.

विवज्जय. पुं० (विपर्यय) વિપરીત જ્ઞાન; ભ્રાન્તિ.

विवज्जय त्रि० (विवर्जक) ત્યાગ કરનાર.

विवज्जास. पु० (विपर्यास) ભ્રાન્તિ; એકને બદલે બીજું જાણવુ તે.

विवज्जिय. त्रि० (विवर्जित) રહિત; શૂન્ય.

विवडिय. त्रि० (विपतित) પડી ગયેલું; પડેલું.

विवड्ड. त्रि० (विवृद्ध) વધેલું; વૃદ્ધિ પામેલું.

विवड्डण. न० (विवर्द्धन) વધારનાર; વૃદ્ધિ કરનાર.

विवड्डिअ. त्रि० (विवर्द्धित) વધારેલ.

विवणि स्त्री० (विपणि) દુકાન; હાટ.

विवण्ण. त्रि० (विपन्न) ભાગી ગયેલ; વિપત્તિમાં આવી પડેલ; નાશ પામેલ.

विवण्ण. त्रि० (विवर्ण) બેડોળ; સારા રંગ વિનાનું; અશુભ વર્ણવાળું.

विवत्त. पुं० (विवर्त्त) ૭૪ મા ગ્રહનું નામ.

विवत्ति. स्त्री० (विपत्ति) કષ્ટ; આપત્તિ. (૨) વિનાશ.

विवत्थ. पुं० (विवस्त्र) ૭૫ મા ગ્રહનું નામ.

विवद्धण. न० (विवर्धन) વધારવું

विवड्ढि. स्त्री० (विवृद्धि) ઉત્તરાભાદ્રપદ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विवन्न. त्रि० (विवर्ण) હલકું; અંતપ્રાન્ત.

विवन्न. त्रि० (व्यापन्न) નષ્ટ થએલ.

विवन्नछंद. त्रि० (व्यापन्नच्छन्दस्) પોતાના છાંદે ન ચાલતાં બીજાના અભિપ્રાયને અનુસરનાર.

विवर. न० (विवर) છિદ્ર; બાકોરૂં. (૨) ગુફા; ભોંયરૂં. (૩) આકાશ.

विवरण. न० (विवरण) વર્ણન; વિવેચન.

विवरीय. त्रि० (विपरीत) ઉલટું; વિપરીત.

विवस. त्रि० (विवश) પરાધીન.

विवाग. पु० (विपाक) કર્મ પરિણતિ; કર્મનું ફળ. (૨) રસ.

विवागविजय. पु० (विपाकविचय) કર્મોના રસનો વિચાર કરવો; ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ.

विवागसुअ. न० (विपाकश्रुत) ૧૧ મુ અંગ; વિપાકસૂત્ર.

विवाद. } **विवाय.** } पु० (विवाद) વાદવિવાદ.

विवाह. पु० (विवाह) લગ્ન, વિવાહ.

विवाहचूलिया. स्त्री० (विवाधचूलिका) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

विवाहपन्नत्ति. स्त्री० (विवाधप्रज्ञप्ति) ૫ મુ અંગસૂત્ર; વિવાહપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતી સૂત્ર).

विवाहिय. पुं० स्त्री० (विवाहित) વિવાહ કરેલ; પરણેલ.

विविक्त. } **विवित्त.** } त्रि० (विविक्त) સ્ત્રી, પશુ, પંડગ, આદિના સંસર્ગરહિત. (૨) સુન્દર; સ્વચ્છ. (૩) પૃથક્ થયેલ; ભિન્ન. (૪) નિર્દોષ.

विवित्तजीवि. त्रि० (विविक्तजीविन्) સ્ત્રી આદિના સંગરહિત અથવા રાગ દ્વેષ રહિત જીવન ગાળનાર.

विविदिसा. स्त्री० (विविदिषा) જાણવાની ઇચ્છા.

विविड्ढि. स्त्री० (विवृद्धि) જુઓ "વિવડ્ઢિ" શબ્દ.

विविह. त्रि० (विविध) વિચિત્ર· ઘણી જાતનું; વિવિધ પ્રકારનું.

विवेक. } **विवेग.** } पुं० (विवेक) આત્મા અનાત્માનુ પૃથક્કરણ; જડ ચેતનનું જુદા પાણું કરવું તે. (૨) વિવેક; સદાચાર. (૩) પરિગ્રહનો ત્યાગ. (૪) વિતર્ક-અન્વય-વ્યતિરેકાદિ વડે જાણવું તે. (૫) છોડવા યોગ્ય વસ્તુને છોડવી તે. (૬) સ્ત્રી આદિના સંસર્ગનો અભાવ.

विवेगपडिमा स्त्री० (विवेकप्रतिमा) બાહ્ય અને આભ્યંતર પરિગ્રહના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા

विवेगभासि. त्रि० (विवेकभाषिन्) વિવેકપૂર્વક બોલનાર.

विवेजिय. त्रि० (विवेचित) વિવેચનપૂર્વક વ્યક્ત કરેલ.

विवेयण. न० (विवेचन) વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન.

विव्वोक. } **विव्वोय.** } पु० ( ) હર્ષ; કામ વિકાર; કામુક સ્ત્રીની ચેષ્ટા.

विव्वोयण. न० ( ) ઓસીકું; તકીયો.

विस. न० (विष) ઝેર; વિષ.

विसं. अ० (विश्वक्) પૃથગ્ભાવ; જુદાપણું.

विसंजोय. पुं० (विसंयोग) વિસંયોજના; સંયોગને વિખેરી નાખવો તે.

विसंठुल. त्रि० (विसंस्थुल) અવ્યવસ્થિત; અસ્થિર.

विसंदण. न० (विस्यन्दन) દહીંની તરમાં ઘઉંનો લોટ નાખી બનાવવામાં આવતો એક ખાદ્ય પદાર્થ.

विसंधि. पुं० (विसन्धि) વિસંધિ નામનો ગ્રહ.

विसंधिकप्प. पुं० (विसंधिकल्प) ५७ मा ग्रहनुं नाम.

विसंभोइय. त्रि० (विसंभोगिक) जेनी साथे आहारादि लेवा देवानो व्यवहार तोडी नाख्यो होय ते.

विसंवायणाजोग. पुं० (विसंवादनयोग) खोटी तकरार करवी ते; वितंडावाद.

विसग्ग. पुं० (विसर्ग) त्याग; विसर्जन करवुं.

विसज्जणाया. स्त्री० (विसर्जन) विसर्जन करवुं, रजा आपवी.

विसज्जित. } त्रि० (विसर्जित) विसर्जन
विसज्जिय. } करेल; विदाय करेल.

विसट्ट. त्रि० (   ) विकसेलुं. (२) त्रि० विस्तार पामेल.

विसट्टमाण. त्रि० (   ) विकास पामतुं.

विसट्ठ. त्रि० (विसृष्ट) विशेष रीतिथी बनेलुं.

विसण्ण. त्रि० (विषण्ण) विषय निमग्न; मशगुल; पापमां तत्पर थएल.

विसद. त्रि० (विशद) निर्मळ; स्पष्ट.

विसन्न. त्रि० (विषण्ण) काम भोगमां खुच्यो गयेल. (२) खेद पामेल; थाकेल. (३) पुं० असंयम.

विसन्नएसि. त्रि० (विषण्णैषिन्) विषण्ण-असंयम, एषिन्-इच्छनार; असंयमने इच्छनार.

विसपओग. पुं० (विषप्रयोग) विष-झेरनो प्रयोग; झेर आपवुं ते.

विसभक्खण. न० (विषभक्षण) झेरनुं भक्षण करवुं ते; झेर खाई मरण पामे ते; बाळ मरणनो एक प्रकार.

विसम. त्रि० (विषम) वसमुं; ऊंचुंनीचुं; खडबचडुं. (२) गहन; कठिन. (३) चारे पदनां अक्षर सरखां न होय किन्तु ओछावत्तां होय ते छंद. (४) पुं० असंयम. (५) त्रि० असंयत. (६) पुं० कर्मबन्ध; संसार. (७) एकीसख्या. (८) आकाश. (९) सम-एक सरखुं नहीं; विषम-ओछुं अधिकुं.

विसमचारि. त्रि० (विषमचारिन्) जे नक्षत्रो महिनाना नामवाळा नथी ते नक्षत्र, जेमके धनिष्ठा, भरणी, वगेरे.

विसमपाय. पु० (विषमपाद) घोडानी पेठे एक पग वांको राखी काउसग्ग करे ते; काउसग्गनो एक दोष.

विसमेह. पु० (विषमेघ) झेर जेवो वरसाद.

विसय. त्रि० (विशद) चोख्खु; निर्मळ; स्पष्ट.

विसय. पु० (विषय) इन्द्रियोना विषय-शब्द, रूप, गंध, रस अने स्पर्श. (२) विषय-हद; सीमा. (३) हकीकत; बाबत. (४) शक्ति. (५) कामविकार; कामवासना. (६) घटादि ज्ञेय पदार्थ. (७) देश. (८) विषय, गोचर.

विसरा. स्त्री० (विसरा) एक प्रकारनी माछलाने पकडवानी जाळ.

विसरिस. त्रि० (विसदृश) सादृश्य रहित; विलक्षण.

विसरीर. त्रि० (द्विशरीर) एक प्रकृत शरीर अने बीजुं जन्मान्तरमां एक शरीर पामीने मोक्षे जनार; एकावतारी.

विसल्लकरणी. स्त्री० (विशल्यकरणी) शल्य काढवानी विद्या.

विसल्लीकरण. न० (विशल्यकरण) आत्माने शल्य रहित बनाववो ते.

विसवाणिज्ज. न० (विषवाणिज्य) झेरनो व्यापार करवो ते; पंदर कर्मादानमांनो एक.

विसहर. पुं० (विषधर) सर्प.

विसाण. न० (विषाण) शिंगडुं. (२) हाथीदांत.

विसाणि. पुं० (विषाणिन्) गेंडो.

विसाद. पुं० (विषाद) खेद; उद्वेग.

विसाय. पुं० (विसात) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

विसाय. પુ० (विषाद) ખેદ; પરિશ્રમ.

विसारण. न० (विसारण) વિખેરવું; વિખેરી નાખવું.

विसारय. त्रि० (विशारद) કુશળ, હુશીયાર.

विसाल. त्रि० (विशाल) પહોળું; વિસ્તીર્ણ; મોટું. (૨) ઉત્તર તરફના કન્દિત જાતના વ્યન્તરદેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર. (૩) વિશાળ નામનો ૭૫ મો ગ્રહ. (૪) એ નામે આઠમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

विसालग. पुं० न० (विशालक) એ માળવાળું ઘર.

विसाला. स्त्री० (विशाला) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની વિશાલા નામની વાવ. (૨) ત્રેવીશમા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ. (૩) જમ્બૂ સુદર્શનાનું એક નામ. (૪) એ નામની એક નગરી.

विसालिस त्रि० (विसदृश) વિવિધ; વિચિત્ર; ભિન્ન ભિન્ન

विसाहगणि. પુ० (विशाखगणिन्) વિશાખ નામના આચાર્ય.

विसाहा. स्त्री० (विशाखा) વિશાખા નામનું નક્ષત્ર. (૨) વિશાખા નામની નગરી.

विसिट्ठ. त्रि० (विशिष्ट) વિશેષતાયુક્ત; ગુણી; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૨) ઉત્તરના દ્વીપ કુમારોનો ઇંદ્ર.

विसिह. પુ० (विशिख) બાણ; શર.

विसील. त्रि० (विशील) નબળા આચરણવાળો; શીલરહિત.

विसुं. अ० (विष्वक्) ચોતરફ.

विसुज्झ. त्रि० (विशोध्य) શોધવા યોગ્ય; શોધન કરવા લાયક.

विसुज्झमाण. पुं० (विशुध्यमान) ઉપશમ શ્રેણિ કે ક્ષપક શ્રેણિએ ચડતો જીવ.

विसुज्झमाणग. पुं० (विशुध्यमानक) ઉપશમ શ્રેણિ કે ક્ષપકશ્રેણિએ ચડતા સાધુનો સંયમ.

विसुत्तिया. स्त्री० (विस्रोतसिका) સંયમરૂપ ધાન્યને સુકાવનાર મનોવિકાર; અપધ્યાન.

विसुद्ध. त्रि० (विशुद्ध) નિષ્કલંક, નિર્મળ. (૨) અજ્ઞાન રહિત. (૩) પાંચમા દેવલોકનો એક પાથડો.

विसुद्धमाणय. પુ० (विशुध्यमानक) ક્ષપક શ્રેણિવાળા મુનિ.

विसुद्धि. स्त्री० (विशुद्धि) કર્મની નિર્જરા; અમુક અંશે કર્મનું ખપાવવું. (૨) શુદ્ધિ; નિર્મળતા.

विसूइया. स्त्री० (विसूचिका) અજીરણ—ઝાડાનો રોગ. (કોલેરો).

विसूणिय. त्रि० (विशल्य) ચામડી ઉતારેલ. (૨) સૂજી ગયેલ.

विसूहिअ. पुं० ( ) એ નામનું બારમા દેવલોકનું એક વિમાન.

विसेढि. स्त्री० (विश्रेणि) વિષમ શ્રેણિ; વિદિશાની શ્રેણિ. (૨) त्रि० વિષમશ્રેણિમાં રહી શબ્દ ગ્રહણ કરનાર.

विसेस. पुं० (विशेष) તફાવત બતાવનાર અસાધારણ ગુણ; ખાસ લક્ષણ. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાચમા પદનું નામ. (૩) ન્યાયશાસ્ત્ર સંમત વિશેષ નામનો એક પદાર્થ. (૪) પ્રકાર. (૫) ઘણું; બહુ. (૬) વિષય તથા વિષયના ગુણો. (૭) ભેદ; તફાવત.

विसेसदिट्ठ. न० (विशेषदृष्ट) વિશેષરૂપે પૂર્વે દીઠેલ વસ્તુ ઉપરથી અનુમાન કરવુ તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

विसेसिय. त्रि० (विशेषित) નિર્ધારણ કરેલું. વિશેષરૂપે ચોક્કસ કરેલું.

विसोग त्रि० (विशोक) દિલગીરી રહિત.

विसोसिया. स्त्री० (विस्रोतिका) શંકા; સશય. (૨) અપધ્યાન.

विसोहण. न० (विशोधन) શોધવું; તપાસ કરવી.

विसोहि. स्त्री० (विशोधि) આત્મ શુદ્ધિ; નિર્મળતા. (૨) વિશુદ્ધિહેતુ આવશ્યક પ્રતિક્રમણ. (૩) આહારાદિના દોષનો અભાવ.

विसोहिय. पुं० (विशोधित) શુદ્ધ થયેલ માર્ગ; મોક્ષમાર્ગ. (૨) त्रि० શુદ્ધ કરેલ.

विसोहिया. स्त्री० (विशोधिका) વિશુદ્ધિ કરનારી.

विस्स. पु० (विश्व) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विस्स. पुं० (विस्र) આમગંધ; ખરાબગંધ.

विस्संभ. पुं० (विश्रम्भ) વિશ્વાસ.

विस्संभघाइ. त्रि० (विश्रम्भघातिन्) વિશ્વાસ-ઘાત કરનાર.

विस्संभया. स्त्री० (विश्रम्भ) વિશ્વાસ; ભરોંસો.

विस्संभर. पु० (विश्वंभर) જન્તુ વિશેષ.

विस्संभरा. स्त्री० (विश्वंभरा) છિપકલી; એક જાતનું પ્રાણી.

विस्संभिय. त्रि० (विश्रम्भित) વિશ્વાસમાં રહેલુ; વિશ્વાસુ.

विस्सनंदि. पुं० (विश्वनन्दिन्) પ્રથમ બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विस्सभूइ. पुं० (विश्वभूति) એ નામનો એક માણસ કે જેના દ્વેષને લીધે નાશ થયો હતો. (૨) પ્રથમ વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विस्सर. पुं० (विस्वर) આર્તસ્વર; દીનસ્વર. (૨) त्रि० આર્તસ્વરે રોનાર.

विस्सरूव. त्रि० (विश्वरूप) નાના પ્રકારનું.

विस्सवाइगण. पुं० (विश्ववादिगण) વિશ્વવાદી નામનો મહાવીર પ્રભુનો એક ગણ.

विस्ससा. अ० (विस्रसा) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ.

विस्ससेण. पुं० (विश्वसेन) વિશ્વસેન નામે અહોરાત્રનું તેરમું અથવા અઢારમુ મુહૂર્ત. (૨) સોળમા તીર્થંકરના પિતા. (૩) ઓગણીસમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૪) પાંચમા ચક્રવર્તીના પિતા.

विस्साम. पुं० (विश्राम) થાક ઉતારવો; વિસામો ખાવો.

विस्सामण. न० (विश्रामण) પગચંપી કરવી.

विस्सायणिज्ज. त्रि० (विस्वादनीय) સ્વાદ કરવાને-ચાખવાને યોગ્ય.

विस्सास. पुं० (विश्वास) વિશ્વાસ; ભરોંસો.

विस्सासिय. त्रि० (वैश्वासिक) વિશ્વાસને યોગ્ય.

विस्सुय. त्रि० (विश्रुत) વિખ્યાત; પ્રસિદ્ધ.

विस्सेणि. स्त्री० (विश्रेणि) વિપરીત શ્રેણી; શ્રેણીના ભાવથી રહિત.

विह. न० (विभ) આકાશ.

विह. न० (   ) અટવીનો લાંબો માર્ગ; રણ મેદાન; જેને ઉલ્લંઘતા એકથી વધારે દિવસ લાગે તેવો માર્ગ.

विहंग. पु० (   ) વિભાગ; ખડ.

विहंगम. पु० (विहगम) પક્ષી.

विहग. पु० (विहग) પક્ષી.

विहगगइ. स्त्री० (विहगगति) વિહાયોગતિ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચાલવાની શુભ-હાથીના સરખી અને અશુભ-ગધેડાના સરખી ગતિ પામે છે.

विहगगइपव्वज्जा. स्त्री० (विहागगतिप्रव्रज्या) દરિદ્રતાથી લીધેલી દીક્ષા; સગા વહાલાનું પોષણ ન થવાથી દીક્ષા લીધી હોય તે.

विहडिय त्रि० (विघटित) જુદું પડેલું; ઉઘરેલું. (૨) નીચે પાડેલું.

विहत्त. त्रि० (विभक्त) વિભાગ કરેલ.

विहत्थि. स्त्री० (वितस्ति) બાર આંગળનું માપ; વેંત.

विहम्म. त्रि० (विधर्मन्) વિરૂદ્ધ ધર્મવાળો.

विहम्मणा. स्त्री० (विहनना) કદર્થના.

विहय. त्रि० (विहत) નાશ પામેલું, હણાયલું.

विहरण. न० (विहरण) વિહાર કરવો; વિચરવું.

विहरिअ. त्रि० (विहृत) સેવન કરેલ; આચરેલ.

विहल. त्रि० (विफल) નિષ્ફળ; ફળ રહિત.

विहल्ल पु० (विहल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ચેલણા રાણીનો પુત્ર.

विहव पुं० (विभव) ધન; સમ્પત્તિ.

विहवा. स्त्री० (विधवा) રાંડેલ સ્ત્રી; પતિ વિનાની સ્ત્રી; વિધવા.

विहसिय. न० (विहसित) થોડું હસેલું, મન્દસ્મિત કરેલ.

विहस्सइ. पु० (बृहस्पति) પુષ્ય નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विहा. स्त्री० (विधा) ભેદ, પ્રકાશ.

विहा. अ० (वृथा) વૃથા; ફોગટ.

विहाअ. पुं० (विघात) વિનાશ.

विहाडग. त्रि० (विघाटक) ચૂર્ણ કરનાર; ચગદી નાખનાર

विहाडिय. त्रि० (विघाटित) ઉઘાડેલું; ખુલ્લું કરેલું.

विहाण. न० (विधान) પ્રકાશ; ભેદ. (૨) અવસ્થા વિશેષ; આંધળાપણું, બ્હેરાપણું વગેરે. (૩) કરવું તે.

विहायगइ. स्त्री० (विहायोगति) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચાલવાની ગતિ પામે છે.

विहायस. पुं० (विहायस्) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ચેલણારાણીનો પુત્ર.

विहायार. पुं० (विधातृ) કર્તા.

विहार. पुं० (विहार) ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) બુદ્ધના ભિક્ષુકોનો મઠ. (૩) વિચરવું; એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે જવું. (૪) સ્વાધ્યાય. (૫) શહેર બહારની વસ્તિ. (૬) મળત્યાગ કરવાની જગ્યા-સ્થાન. (૭) વિશેષ અનુષ્ઠાન; ભગવત્ કથિત માર્ગમાં પરાક્રમ બતાવવું તે. (૮) આચાર મર્યાદા.

विहारकप्प. पु० (विहारकल्प) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૬ મું.

विहारचार. पुं० (विहारचार) પગે પાળા ચાલવું તે.

विहारभूमि. स्त्री० (विहारभूमि) સ્વાધ્યાય કરવાની ભૂમિ, સજ્ઝાય કરવાની જગ્યા. (૨) ક્રીડા કરવાની ભૂમિ; બગીચા વગેરે.

विहारि. त्रि० (विहारिन्) વિહાર કરનાર.

विहावण. न० (विभावन) ચિંતવન; વિચારવું તે.

विहास. न० (विहायस्) આકાશ.

विहि. पु० (विधि) વિધિ; રીતિ; પદ્ધતિ. (૨) પ્રકાર, ભેદ. (૩) શાસ્ત્રોક્ત મર્યાદા; આજ્ઞા. (૪) ઉપાય. (૫) નિરૂપણ; કથન.

विहिंसग. त्रि० (विहिंसक) હિંસા કરનાર, ઘાતકી; ખુની.

विहिंसा. स्त्री० (विहिंसा) જીવ હિંસા, પ્રાણીવધ

विहिण्णु. त्रि० (विधिज्ञ) વિધિને જાણનાર.

विहिय. त्रि० (विहित) વિધાન કરેલું. (૨) રચેલું; બનાવેલું.

विहीण. त्रि० (विहीन) રહિત.

विहीणक्खर. न० (विहीनाक्षर) સૂત્રના અક્ષર ઓછા બોલવા તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

विहुण. न० (विधुवन) પંખો; વીંજણો.

विहुय. त्रि० (विधूत) ઉડેલું. (૨) દૂર કરેલ.

विहुयण. न० (विधुवन) વીંજણો.

विहुर. पुं० (विधुर) પ્રિય જનનો વિયોગી.
विहुरिय. त्रि० (विधुरित) વિખાઇ ગયેલું.
विहूण. त्रि० (विहीन) રહિત; વિનાનુ.
विहूणय. न० (विधूनक) વીંજણો; પંખો.
विहूय. त्रि० (विधूत) સમ્યક્ પ્રકારે પાળેલ; આચરેલ.
विहेय. त्रि० (विधेय) કરવા–આચરવા યોગ્ય.
विहेलग. न० (बिभीतक) એક જાતનું ફળ, બહેડા.
वीइ. पुं० स्त्री० (वीचि) તરંગ, મોજા. (२) કષાયવાળું. (३) આકાશ.
वीइक्कंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) પસાર થયેલુ, અતીત થયેલું.
वीइय. त्रि० (वीजित) ચમરથી વીંજેલુ.
वीचि. पुं० स्त्री० (वीचि) તરંગ; લહેર. (२) તરંગાકારે રેખા.
वीचिदव्व. न० (वीचिद्रव्य) એક આદિ પ્રદેશે ન્યૂન આહાર.
वीजिय. त्रि० (वीजित) વીંજેલ; ચમરી કરેલ.
वीणा. स्त्री० (वीणा) વીણા; વીણા નામનુ વાજીંત્ર.
वीत. त्रि० (वीत) તજેલ, છોડેલ.
वीतधूम. त्रि० (वीतधूम) ધૂમદોષ રહિત.
वीतराग. पु० (वीतराग) રાગદ્વેષ રહિત; જિન ભગવાન્.
वीतसोग. पु० (वीतशोक) ७३ મા ગ્રહનુ નામ.
वीतसोया. स्त्री० (वीतशोका) સલિલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.
वीतिंगाल त्रि० (वीताङ्गार) અંગાર દોષથી રહિત.
वीतिभय. न० (वीतिभय) સિંધુ સૌવીર દેશનું મુખ્ય નગર.
वीमंस. पुं० } (विमर्श) પરીક્ષા. (२)
वीमंसा. स्त्री० } ઇર્ષ્યા. (३) વિચારણા; ઇહા.
वीय. त्रि० (वीत) રહિત; વિનાનુ.
वीयग. पु० (वीयक) વૃક્ષ વિશેષ.
वीयण. न० (वीजन) પંખો.
वीयणपत्त. न० (वीजनपत्र) પવન નાખવાનું સાધન; વીંજણો.
वीयणी. स्त्री० (वीजनी) નાનો વીંજણો; પંખો.
वीयभय न० (वीतभय) સિન્ધુ દેશમાંનું એક પ્રસિદ્ધ નગર.
वीयराग. पु० (वीतराग) રાગ દ્વેષ રહિત; કેવળી ભગવાન્; તીર્થંકર.
वीयरागछउमत्थ. पुं० (वीतरागछद्मस्थ) ઉપશાન્તમોહનીય ગુણસ્થાન તથા ક્ષીણ–મોહનીય ગુણસ્થાનવર્તી જીવ; અગીયારમે અને બારમે ગુણઠાણે વર્તનાર.
वीयरागसुय. न० (वीतरागश्रुत) २९ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું २४ મુ.
वीयराय. पुं० (वीतराग) રાગદ્વેષ રહિત; જિન ભગવાન્.
वीयरायसंजय. पुं० (वीतरागसंयत) ઉપશાન્ત કષાયવાળા તથા ક્ષીણ કષાયવાળા સાધુ.
वीयसोग. पु० (वीतशोक) અરૂણદ્વીપના દેવતાનું નામ.
वीयसोगा. स्त्री० (वीतशोका) એ નામની પશ્ચિમ મહાવિદેહમાંની સલિલાવતી વિજયની રાજધાની.
वीयसोया. स्त्री० (वीतशोका) સલિલાવતી વિજયમાંની એ નામની નગરી.
वीर पुं० (वीर) કોઇ પણ વસ્તુમાં અતિશય ઉત્સાહ રાખવો તે; નવ રસમાંનો એક રસ. (२) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (३) ચોવીશમા તીર્થંકર; શ્રી મહાવીર સ્વામી. (४) સુભટ; યોદ્ધો; શૂરવીર.
वीरकंत. न० (वीरकान्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वीरकराह. न० (वीरकृष्णा) निरयावलिका सूत्रना सातमा अध्ययननु नाम.

वीरकराहमित्त. पु० (वीरकृष्णमित्र) वीरपुर नगरनो राजा.

वीरकराहा. स्त्री० (वीरकृष्णा) अंतगडसूत्रना आठमा वर्गना सातमा अध्ययननुं नाम. (२) श्रेणिक राजानी એક राणी.

वीरकूड. न० (वीरकूट) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरगत. न० (वीरगत) એ नामनु त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरजाय. त्रि० (वीरयात) जे मार्गे वीर पुरुषो गया होय ते मार्ग.

वीरजिण. पुं० (वीरजिन) चोवीशमा तीर्थंकर श्री महावीर स्वामी.

वीरज्झय. न० (वीरध्वज) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरण. पु० (वीरण) घासनी એક जात.

वीरणथंभ. पु० (वीरणस्तंभ) घासनी એક जात.

वीरत्थुइ. स्त्री० (वीरस्तुति) सूयगडांग सूत्रना छठ्ठा अध्ययननु नाम.

वीरपुर. न० (वीरपुर) એ नामनु એક नगर.

वीरप्पभ. न० (वीरप्रभ) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरभद्द. पुं० (वीरभद्र) वीरभद्र नामना पार्श्वनाथ प्रभुना એક गणधर.

वीरवरण. न० (वीरवर्ण) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरवलय. पु० (वीरवलय) वीरता सूचक हाथनुं એક आभरण.

वीरसिंग. न० (वीरशृङ्ग) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरसिद्ध. न० (वीरसिद्ध) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान

वीरसुणिआ. स्त्री० (वीरशुनिका) बहु भसनारी कुतरी.

वीरसेण. पुं० (वीरसेन) अंतगडसूत्रना चोथा वर्गना पांचमा अध्ययननुं नाम. (२) वसुदेव राजानी धारणी राणीनो पुत्र. (३) कृष्ण वासुदेवना २१ हजार वीर वलयधारी सुभटना प्रमुख-अग्रेसर.

वीरसेणा. स्त्री० (वीरसेना) એક राणीनुं नाम.

वीरसेणिय. न० (वीरसैनिक) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरावत्त. न० (वीरावर्त) वीरावर्त नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीरासण. न० (वीरासन) वीर पुरुषने छाजे तेवु એક आसन.

वीरासणिअ. त्रि० (वीरासनिक) वीरासने बेसनार.

वीरिअ. न० (वीर्य) जीवनुं सामर्थ्य; आत्मशक्ति. (२) એ नामना पार्श्वनाथना એક गणधर. (३) सूयगडांग सूत्रना आठमा अध्ययननुं नाम. (४) चौद पूर्वमांना त्रीजा पूर्वनुं नाम. (५) वीर्यान्तराय नामनी अंतराय कर्मनी એક प्रकृति. (६) उत्साह.

वीरियंतराय. पुं० (वीर्यान्तराय) अंतराय कर्मनी એક प्रकृति के जेना उदयथी जीवनी शक्तिनी फोरवणी थइ शके नहि.

वीरियात. पुं० (वीर्यात्मन्) वीर्य-सामर्थ्यरूप आत्मा-वीर्यात्मा; आत्माना आठ प्रकारमानो એક.

वीरियायार. पु० (वीर्याचार) वीर्याचार; ज्ञानादि मोक्ष साधन संपादन करवामां वीर्य फोरववुं ते.

वीरुणी. स्त्री० (वीरुणी) खसखसनुं छोड; पर्वग वनस्पतिनी એક जात.

वीरुत्तरावर्डिसग. न० (वीरोत्तरावतंसक) એ नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं એક विमान.

वीस. त्रि० (विस्र) ખરડાયેલ.

वीस. स्त्री० } (विंशति) વીશ; સખ્યા
वीसइ. } વિશેષ.

वीसंभ. पुं० (विस्रम्भ) વિશ્વાસ.

वीसंभघायग. त्रि० (विस्रम्भघातक) વિશ્વાસ-ઘાતી.

वीसतिम. पु० (विंशतितम) નવ ઉપવાસ સાથે કરવા તે. (૨) त्रि० વીશમુ.

वीसत्थ. पुं० (विश्वस्त) પરિશ્રમ દૂર કરેલ; સ્વસ્થ થએલ. (૨) વિશ્વાસ પામેલ; વિશ્વાસપાત્ર બનેલ.

वीसरण. न० (विस्मरण) ભૂલી જવું.

वीसरणालु. त्रि० (विस्मरणवत्) ભૂલકણુ.

वीससा. अ० (विस्रसा) સ્વભાવ; કુદરત.

विससापरिणय. त्रि० (विस्रसापरिणत) જીવના વ્યાપાર વિના કુદરતી રીતે બનેલ-જેમ સંધ્યા, ઇંદ્રધનુષ્ય વગેરે.

वीससाबंध. पु० (विस्रसाबन्ध) સ્વાભાવિક બંધ.

वीससाय. त्रि० (विस्रसाज) પોતાના સ્વભાવથીજ પરિણામ પામેલ જેમ વાદળ, સધ્યા વગેરે.

वीससेण. पुं० (विश्वसेन) ચક્રવર્તી; સાર્વભૌમ. (૨) ૧૭ મા મુહૂર્તનું નામ.

वीसा. स्त्री० (विस्रा) દુર્ગન્ધ; બદબો.

वीसास. पुं० (विश्वास) વિશ્વાસ; ભરોસો.

वीसु. अ० (विष्वक्) ચારે તરફ; સર્વ બાજુએ.

वीसुनाणि. पुं० (विष्वग्ज्ञानिन्) વિશ્વકૂ જ્ઞાન-વાળા સાધુ તથા શ્રાવકો.

वीहि. पुं० (व्रीहि) ડાંગર; ચોખા.

वीहि. स्त्री० (वीथि) શેરી; ગલી. (૨) માર્ગ; રસ્તો. (૩) શ્રેણિ; પંક્તિ.

वुइय. त्रि० (उक्त) કહેલું.

वुक्कंत. त्रि० (व्युत्क्रांत) મૂળ રસથી અલિત થયેલ; રસ પલટાયેલ. (૨) ભ્રષ્ટ થયેલ.

वुक्कंति. स्त्री० (व्युत्क्रांति) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છઠ્ઠા પદનું નામ.

वुक्कम. पुं० (व्युत्क्रम) ઉંચા થવું; વધવુ.

वुग्गह. पुं० (विग्रह) કજીયો; તકરાર. (૨) મિથ્યાભિનિવેશ; દુરાગ્રહ.

वुग्गाहिअ. त्रि० (व्युद्ग्राहित) વિપરીત-ખોટી પકડ કરેલ; દુરાગ્રહી.

वुग्गाहणा. स्त्री० (व्युद्ग्राहणा) અવળું સમજાવવું.

वुच्च. त्रि० (वाच्य) કહેવા યોગ્ય.

वुच्छिन्न. त्रि० (व्युच्छिन्न) તુટી ગયેલું.

वुच्छेय. पुं० (व्युच्छेद) વિચ્છેદ; વિનાશ.

वुच्छेयण. न० (व्युच्छेदन) પરિહાર-ત્યાગ કરવો તે.

वुट्ठ. त्रि० (वृष्ट) વરસેલ.

वुट्ठि. स्त्री० (वृष्टि) વૃષ્ટિ; વરસવુ તે. (૨) વરસાદ.

वुट्ठिकाइय. पु० (वृष्टिकायिक) વૃષ્ટિ કરનાર દેવતાની એક જાત.

वुट्ठिकाय. पुं० (वृष्टिकाय) વરસાદ; મેઘ.

वुड्ढ. पु० (वृद्ध) વૃદ્ધાવસ્થામાં તાપસની પ્રવ્રજ્યા લેનાર; વાનપ્રસ્થ. (૨) त्रि० વૃદ્ધ, ઘરડો. (૩) વધેલો; વૃદ્ધિ પામેલ.

वुड्ढभाव. पुं० (वृद्धभाव) વૃદ્ધાવસ્થા; બુઢાપો.

वुड्ढसावय. पुं० (वृद्धश्रावक) ભરતના સમયમાં શ્રાવકો જેળથી બ્રાહ્મણ થયા માટે બ્રાહ્મણનું નામ.

वुड्ढा. स्त्री० (वृद्धा) વૃદ્ધ સ્ત્રી; ડોશી.

वुड्ढावास. पु० (वृद्धावास) બુઢાપો; વૃદ્ધાવસ્થા.

वुड्ढि. स्त्री० (वृद्धि) વધવું; વૃદ્ધિ પામવી; મ્હોટા થવું.

वुड्ढिया. स्त्री० (वृद्धिका) બુઢી, વૃદ્ધા.

वुत्त. त्रि० (उक्त) કહેલું; કથન કરેલું.

वुत्ताणुभासय. त्रि० (उक्तानुभाषक) બોલ્યા પ્રમાણે બોલનાર; નકલ માત્ર કરનાર.

वुसराइय. त्रि० (वसुरात्निक) પંચમહાવતરૂપ રત્ને કરી અધિક; સદાચારી; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ.

वुसिअ. त्रि० (व्युषित) વિવિધ પ્રકારે દશ પ્રકારની સમાચારીમાં વસેલો.

वुसिमंत. त्रि० (वश्यमत) જેની ઇંદ્રિયો પોતાને વશ છે તે; ઇંદ્રિય નિગ્રહી.

वूढ. त्रि० (व्यूढ) વહન કરેલ. (૨) તણાઇ ગયેલ.

वूह. पुं० (व्यूह) વ્યૂહ રચના કરવાની કળા; સૈન્ય ગોઠવવાની કળા. (૨) સમૂહ; ટોળો. (૩) નિશ્ચય (૪) ઉત્થાપન; ખંડન.

वेअ. पु० (वेद) હિંદુ ધર્મનું મુખ્ય શાસ્ત્ર. ચાર વેદ. (૨) આગમ; શાસ્ત્ર.

वेअड्ढ. पु० (वैताढ्य) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ. (૨) વૈતાઢ્ય નામનો પર્વત.

वेअणीय न० (वेदनीय) ત્રીજું વેદનીય કર્મ, જેના ઉદયથી જીવને સાતાઅસાતા-સુખ દુ:ખ મળે છે તે કર્મ.

वेअरणी. स्त्री० (वैतरणी) નરકની એક નદી. (૨) पुं० તે વૈતરણી નદીમાં નારકીને તરાવનાર પરમાધામી.

वेआवच्चकरण. न० (वैयावृत्यकरण) વૃદ્ધ, ગ્લાન અને ગુરૂ આદિકને આહાર, ઉપધિ વગેરે આપી, અગવડ દૂર કરી, સહાય આપવી તે.

वेइ. त्रि० (वेदिन्) વેદનાર.

वेइअ. त्रि० (वैदिक) વેદ સંબન્ધી.

वेइय. त्रि० (व्येजित) વિશેષ કંપેલ.

वेइय. अ० ( ) જલ્દી; શીઘ્ર.

वेइय. त्रि० (वेदित) જાણેલું; સમજેલું. (૨) અનુભવેલ; ભોગવેલ.

वेइया. स्त्री० (वेदिका) ઓટલો; ચોતરો. (૨) પડિલેહણ કરતાં હાથ ઢીંચણ વગેરે જે ઠેકાણે રાખવા જોઇએ, તે ઠેકાણે ન રાખતાં, આઘા પાછા રાખી પડિલેહણ કરવું તે; પડિલેહણના ૭ દોષમાંનો છઠ્ઠો દોષ. (૩) વંડી; કોટડી; ફરતી ભીંત. (૪) વેદિકા નામે વંદનાનો એક દોષ.

वेइयाबद्ध. न० (वेदिकाबद्ध) વેદિકાની પેઠે બે ઢિંચણ ઉપર હાથ રાખી વંદના કરવાથી લાગતો વદનાનો એક દોષ.

वेउव्वि. त्रि० (वैकुर्विन्) બેડોળ; વિકૃત રૂપ કરનાર. (૨) વૈક્રિય શક્તિથી અનેક રૂપ બનાવનાર.

वेउव्विय पुं० न० (वैक्रिय) વૈક્રિય શરીર. (૨) વૈક્રિય શરીર બનાવવાની શક્તિ. (૩) વૈક્રિયસમુદ્ઘાત; સાત સમુદ્ઘાતમાંની એક. (૪) વૈક્રિય પુદ્ગળપરાવર્તન; લોકના સર્વ પુદ્ગળો વક્રિય શરીર રૂપે પરિણમાવતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો કાળ (૫) त्रि० વૈક્રિય શક્તિથી વૈક્રિય રૂપ બનાવનાર.

वेउव्वियमीस. पुं० न० (वैक्रियमिश्र) વૈક્રિય મિશ્રકાયયોગ.

वेउव्वियसमुग्घाअ. पुं० (वैक्रियसमुद्घात) વૈક્રિય રૂપ બનાવતા આત્મપ્રદેશનું દંડાકારે અભિસરણ થાય તે.

वेउव्वियसरीर. न० (वैक्रियशरीर) વૈક્રિય શરીર; પાંચ શરીરમાનું એક કે જે નારકી દેવતાને નિયમે હોય અને મનુષ્ય તિર્યંચમાં કોઇ એકને હોય.

वेउव्वियसरीरि. त्रि० (वैक्रियशरीरिन्) વૈક્રિય શરીરવાળો જીવ.

वेंट. न० (वृन्त) પુષ્પનું બન્ધન; બિંટડું.

वेंटल. न० (वेण्टल) શુભ કે અશુભ નિમિત્ત પ્રકાશવું તે.

वेंटिया. स्त्री० (वेष्टिका) પોટલી; પોટકું.

वेंभल. त्रि० (विह्वल) વ્યાકુળ, વિહ્વળ.

वेकच्छ. पु० (वैकक्ष) ઉત્તરાસંગ. (૨) શરીરના જે ભાગમાં જનોઇ રહે તે ભાગ.

वेकच्छिया. સ્ત્રી० (वैकक्षिका) સાધ્વીના ૨૫ ઉપગરણમાંનું એક.

वेकुंथु. પું० (वेकुंथु) ચમરેન્દ્રના હાથીના સૈન્યનો ઉપરી.

वेग. પુ० (वेग) ઉતાવલી ગતિ. (૨) ઝાડા પેશાબની હાજત.

वेगच्छ. પુ० (वैकक्ष) જુઓ "વેકચ્છ" શબ્દ.

वेगच्छिया. સ્ત્રી० (वैकक्षिका) જુઓ "વેકચ્છિયા" શબ્દ.

वेगिया. સ્ત્રી० (वैगिकी) વેગવાળી ગતિ; ગતિ વિશેષ.

वेचित्त. ન० (वैचित्र्य) વિચિત્રપણું.

वेच्च. ન० (व्यूत) ખાટલા ભરવાનું વાણ. (૨) ઢોલીયા ભરવાની પાટી.

वेजयंत. પુ० (वैजयन्त) એ નામનું બીજું અનુત્તર વિમાન. (૨) વૈજયન્ત વિમાનવાસી દેવતા; બીજા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૩) વિજયસૂચક પતાકા–ધ્વજા. (૪) જમ્બુદ્વીપના દક્ષિણદ્વારનું નામ.

वेजयंतिय. ન० (वैजयन्तिक) વારા ફરતી ઉપયોગમાં લેવાનું પાત્ર.

वेजयंती. સ્ત્રી० (वैजयन्ती) જેની બે બાજુયે ન્હાની ન્હાની ધ્વજા હોય તેવી ધ્વજા. (૨) મગલ આદિ અઠયાસી મોટા ગ્રહની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) સુવપ્રા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૪) છઠ્ઠા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૫) છઠ્ઠા બળદેવની માતાનું નામ. (૬) ઉત્તરના અંજન પર્વતની વાવનું નામ. (૭) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિઓમાંની આઠમી. (૮) પૂર્વદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની છઠ્ઠી દિશાકુમારી.

वेज्ज. પુ० (वैद्य) વૈદ્ય; દવા કરનાર.

वेज्जग. ન० (वैद्यक) વૈદ્યક સંબંધી જ્ઞાન. (૨) વૈદ્યક; વૈદુ.

वेज्झल ત્રિ० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.

वेडस. પું० (वेतस) વેતસ વૃક્ષ; બરૂનું ઝાડ.

वेढ. પું० (वेष्ट) વિંટવું; વેષ્ટન. (૨) ત્રિ० એક જાતનું છંદ; વૃત્ત વિશેષ. (૩) એક અર્થ પ્રતિપાદક વચન સકલના. (૪) વર્ણન.

वेढग. પુ० (वेष्टक) એક જાતનુ જળચર પ્રાણી.

वेढणग. પુ० (वेष्टनक) ઉત્તરી; આભરણની એક જાત.

वेढिम. ત્રિ० (वेष्टिम) કપડા ફૂલ વગેરેને વીટીને બનાવેલ દડો વગેરે.

वेढिमा. સ્ત્રી० (वेष्टिमा) વેડમી; રોટલી જેવો એક ખાદ્ય પદાર્થ.

वेढिय. ત્રિ० (वेष्टित) વીંટેલુ; લપેટેલું.

वेणइ. ત્રિ० (वैनयिन्) વિનયવાળું.

वेणइय. ત્રિ० (वैनयिक) વિનયવાદી; કાગડો કુતરો ઉચ્ચ નીચ સર્વ કોઇને નમવામાંજ શ્રેય માનનાર. (૨) ન० વિનયનું ફળ; કર્મક્ષય વગેરે.

वेणइयवाइ. ત્રિ० (वैनयिकवादिन्) વિનયવાદી; વિનયથીજ મુક્તિ છે એમ માનનાર.

वेणइया. સ્ત્રી० (वैनयिकी) ગુર્વાદિનો વિનય કરવાથી ખીલેલી બુદ્ધિ; ચાર પ્રકારની બુદ્ધિમાંની એક.

वेणतिया. સ્ત્રી० (वचनत्रिका) અઢાર લિપિમાંની એક.

वेणा. સ્ત્રી० (वेना) સ્થૂળીભદ્રની બહેન.

वेणि. સ્ત્રી० (वेणि) ચોટલો.

वेणु. પું० (वेणु) વાંસ; વૃક્ષની એક જાત. (૨) વાંસળી.

वेणुदंड. પુ० (वेणुदंड) વાંસનો દાંડો.

वेणुदालि. પું० (वेणुदालि) ઉત્તર દિશાના સુવર્ણકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

वेणुदेव. पुं० (वेणुदेव) दक्षिण તરફના સુવર્ણકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

वेणुपलासिम्रा. स्त्री० (वेणुपलाशिका) વાંસની પંપુડી; પીપી.

वेणुफल. न० (वेणुफल) વાસનું કાર્ય-કરંડીયો વગેરે.

वेणुयाणुजात. पुं० (वेणुकानुजात) જે યોગમાં ચંદ્ર સૂર્ય અને નક્ષત્રની સ્થિતિ વાસને આકારે થાય છે તે.

वेणुलया. स्त्री० (वेणुलता) વાંસની લતા.

वेणुसलाइया. स्त्री० (वेणुशलाकिका) વાસની સાવરણી.

वेणुसूइया. स्त्री० (वेणुसूचिका) વાંસની સો.

वेतस. पुं० (वेतस) } જેની હેઠે ૨૨
वेतसी. स्त्री० (वेतसी) } મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું તે; નેતર-બરૂનું ઝાડ.

वेतालिय. पुं० (वैतालिक) પરમાધામી વૈક્રિય શક્તિવડે ઉંચો પર્વત બનાવે તે. (૨) સૂયગડાંગ સૂત્રનું વૈતાલિક નામે બીજું અધ્યયન.

वेताली. स्त्री० (वैताली) જે મંત્રના જાપથી અચેતન કાષ્ઠાદિ ચેતનવત્ દેખાય તેવી વિદ્યા. (૨) સમુદ્ર કિનારો.

वेति. स्त्री० (वेदि) વેદિકા.

वेत्त. पुं० (वेत्र) નેતરની છડી; સોટી. (૨) નેતર; બરૂનું ઝાડ.

वेत्तदंड. पुं० (वेत्रदण्ड) નેતરની લાકડી.

वेत्तपास. पुं० (वेत्रपाश) નેતરની જાળ; પાશલો.

वेत्तपीढय. पुं० (वेत्रपीठक) નેતરના બાજોઠ વગેરે.

वेत्तलया. स्त्री० (वेत्रलता) નેતરની છડી; નેતરની કાંબ.

वेद. पुं० (वेद) ઋગ્વેદ વગેરે ચાર વેદ. (૨) સુખ દુઃખ જાણવાથી જીવનું એક નામ. (૩) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને વિષય વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે.

वेदग. त्रि० (वेदक) વેદનાર; ભોગવનાર. (૨) પું० એક પ્રકારની આર્ય જાતિ.

वेदण. न० (वेदन) વેદવું; ભોગવવુ તે.

वेदणा. स्त्री० (वेदना) પીડા. (૨) સાતા અસાતા; સુખ દુઃખનો અનુભવ-ભોગ વટો. (૩) સાત સમુદ્‌ઘાતમાંની પહેલો સમુદ્‌ઘાત, જેમાં વેદનીય કર્મની નિર્જરા થાય છે.

वेदणासमुग्घाय. पुं० (वेदनासमुद्घात) વેદના સમુદ્‌ઘાત; સાત સમુદ્‌ઘાતમાંની એક.

वेदणिज्ज. न० (वेदनीय) વેદનીય કર્મ.

वेदपुरिस. पुं० (वेदपुरुष) પુરૂષ વેદનો અનુભવ કરનાર પુરૂષ.

वेदब्भी. स्त्री० (वैदर्भी) કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર પ્રદ્યુમ્નની પત્ની; અનિરૂદ્ધની માતા.

वेदि. स्त्री० (वेदि) વેદિકા; ઓટલી.

वेदिया. स्त्री० (वेदिका) વેદિકા; ઓટલો. (૨) વડી; કોટડી.

वेध. पुं० (वेध) ભાલા વગેરેથી વિંધવુ તે.

वेफल्ल. न० (वैफल्य) નિરર્થકતા; વ્યર્થપણું.

वेभार. पुं० (वैभार) વૈભાર નામનો રાજગૃહ નગર પાસેનો એક પર્વત.

वेभेल. पुं० (विभेल) વેભેલ નામનો સન્નિવેશ-નેસડો.

वेम. पुं० (वेमन्) વણવાનું એક સાધન.

वेमणस्स. न० (वैमनस्य) દૈન્ય; દીનતા.

वेमाणिणी. स्त्री० (वैमानिकी) વૈમાનિક જાતની દેવી.

वेमाणिय. पुं० (वैमानिक) વૈમાનિક જાતના દેવતા; બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

वेमाणियउद्देस. पुं० (वैमानिकोद्देश) જીવાભિગમ સૂત્રના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

वेमाणियदेव. पुं० (वैमानिकदेव) વૈમાનિક દેવતા.

वेमाणियावास. पुं० (वैमानिकावास) વૈમાનિક દેવોને રહેવાનુ સ્થાન; વિમાન.

वेमाय. न० (वैमात्र) વિષમમાત્રા, ઓછું આધકુ; સરખે સરખું નહીં.

वेमाया. स्त्री० (वैमात्रा) વિચિત્ર; વિવિધ. (૨) એક સરખો કાળ નહીં; વિષમકાળ; ઓછોવત્તો વખત.

वेय. पुं० (वेद) ઋગવેદ આદિ ધર્મશાસ્ત્ર. (૨) સ્ત્રી આદિવેદ-વિષય વિકાર. (૩) પન્નવણાના ત્રીજા પદના છઠ્ઠા દ્વારનું નામ. (૪) શ્રુતજ્ઞાન (૫) આચારાંગાદિ સૂત્ર. (૬) કર્મનું વેદવું-પરિણામ ભોગવવું.

वेयंत न० (वेदान्त) વેદનુ રહસ્ય; વેદાંત-શાસ્ત્ર.

वेयकाल. पुं० (वेदकाल) કર્મ વેદવાનો-ભોગવવાનો વખત; કર્મવેદન કાળ.

वेयग. न० (वेदक) વેદક સમ્યક્ત્વ.

वेयगसम्मद्दिट्ठि त्रि० (वेदकसम्यग्दृष्टि) વેદક સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિવાળો.

वेयरुक्ख. पुं० (वैकक्ष) જુઓ "વેકચ્છ" શબ્દ.

वेयच्छिन्नणय. न० (वेदच्छिक्कक) વેદનું-પુરૂષ ચિહ્નાદિનું છેદવું.

वेयड्ढ. पुं० (वैताढ्य) વૈતાઢ્ય પર્વત.

वेयड्ढकूड. पुं० न० (वैताढ्यकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

वेयड्ढगिरि. पुं० (वैताढ्यगिरि) વૈતાઢ્ય ગિરિ-પર્વત.

वेयण. न० (वेतन) પગાર; માસિક.

वेयण. न० (वेदन) અનુભવવું; ભોગવવું.

वेयणा. स्त्री० (वेदना) વેદના; પીડા; દુઃખ. (૨) શુભ અશુભ કર્મનું વેદવું-અનુભવવું તે. (૩) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંત્રિસમા પદનું નામ.

वेयणापद. न० (वेदनापद) પન્નવણા સૂત્રના પાંત્રિસમા પદનું નામ.

वेयणासमुग्घाय. पुं० (वेदनासमुद्घात) રોગાદિકના પીડાથી આત્મ પ્રદેશનું વિસ્તરવું અને વેદનીય કર્મનું નિર્જરવું તે.

वेयणिज्ज. न० } (वेदनीय) ત્રીજું વેદનીય
वेयणिय. } કર્મ. (૨) વેદવા યોગ્ય-મોહનીય વગેરે કર્મ.

वेयड्ढिया. स्त्री० (वितर्दिका) વેદિકા.

वेयबंधग. पुं० (वेदबन्धक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છવીશમા પદનું નામ.

वेयय. न० (वेदक) દર્શન ઘાતક સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય કરતાં છેલ્લે સમયે ઉત્પન્ન થતું સમ્યક્ત્વ; વેદક સમકિત, પાંચ સમકિતમાંનું એક.

वेयरणी. स्त्री० (वैतरणी) વૈતરણી નામની નરકની એક નદી. (૨) વૈતરણી નદી વિકુર્વનાર પરમાધામી; પંદર પરમાધામીમાંનો એક.

वेयवाय. पुं० (वेदवाद) વેદનું કથન; વેદની માન્યતા.

वेयवि. त्रि० (वेदविद्) } આચારાંગાદિ
वेयविउ. } આગમના જાણનાર. (૨) ઋગવેદ આદિ ચાર વેદના ભણનાર. (૩) વેદ-શ્રુતિનો જાણનાર.

वेयवेयक. पुं० (वेदवेदक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સતાવીસમા પદનું નામ.

वेयाणुवीइ. स्त्री० (वेदानुवीचि) વિષયાભિલાષા.

वेयारणिया. स्त्री० (वैदारणिका) વિદારણ કરવાથી કે છેદવાથી જે કર્મ બંધાય તે; વિદારણીયા ક્રિયા.

वेयारिय. त्रि० ( ) ઠગાયલું.

वेयाल. पुं० (वैताल) વેતાલ; પિશાચ; ભૂતોનો સરદાર.

वेयालिय. न० (विदारण) વિદારવાની ક્રિયા. (૨) त्रि० કર્મ વિદારનાર.

वेयालिय. न० (वैतालिक) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ.

वेयालिय. न० (वैकालिक) સંધ્યાકાળ. (૨) પાછલો પહોર.

वेयालिया. स्त्री० (वैतालिका) એક જાતની વીણા.

वेयावच्च. } **वेयावडिय.** } न० (वैयावृत्य) આહારાદિક આપીને ગુરૂઆદિકની વેયાવચ્ચ-ભક્તિ કરવી તે.

वेर. न० (वैर) શત્રુતા; દુશ્મનાવટ; વૈરભાવ. (૨) કર્મબંધ (૩) જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ (૪) પુરાણા વૈરનો ઉપદ્રવ; વેરનો બદલો. (૫) વેર હેતુ; મૈથુન.

वेरग्ग. न० (वैराग्य) વૈરાગ્ય; સંસારથી ઉદાસીનતા.

वेरज्ज न० (वैराज्य) રાજ્યમાં અંદર અંદરનો વિરોધ.

वेरत्तिय. पु० (वैरात्रिक) સવારની સંધ્યાનો સમય.

वेरमण. न० (विरमण) નિવૃત્તિ પામવી; અટકવું (૨) શ્રાવકનું નવમુ વ્રત; સાવદ્ય યોગની નિવૃત્તિરૂપ સામાયિક વ્રત.

वेराणुबंधि त्रि० (वैरानुबन्धिन्) વૈરભાવનુ બન્ધન કરનાર; વેર બાંધનાર.

वेरि. त्रि० (वैरिन्) દુશ્મન; શત્રુ.

वेरुलिय. पु० (वैडूर्य) વૈડૂર્યમણિ; સચિત્તકઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) મહા હિમવત પર્વત ઉપરનું એક શિખર. (૩) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો ત્રીજો વિભાગ.

वेरुलियकूड. पुं० न० (वैडूर्यकूट) મહા હિમવત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું આઠમુ શિખર.

वेरुलियमणि. पुं० (वैडूर्यमणि) વૈડૂર્યમણિ.

वेलंधर. पुं० (वेलन्धर) લવણ સમુદ્રની વેલને ધરનાર નાગકુમાર જાતના દેવતા.

वेलंधरोववाय. पुं० (वेलन्धरोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર.

वेलंब. पुं० (वैलम्ब) વાયુકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાતાળ કળશના અધિષ્ઠાતા એક દેવનું નામ.

वेलंबग. } **वेलंबय.** } पु० (विडम्बक) વિદૂષક; નાના પ્રકારના વેષ ધારણ કરી લોકોને હસાડનાર; ભાંડ.

वेलणय. पुं० (व्रीडनक) લજ્જા ઉત્પન્ન થાય એવી વસ્તુ જોવાથી અથવા સાંભળવાથી જે રસ ઉત્પન્ન થાય તે.

वेलवासि. पुं० (वेलावासिन्) નદી કાંઠે કે દરીયા કિનારે રહેનાર તાપસનો એક વર્ગ.

वेला. स्त्री० (वेला) સમુદ્રમાં થતી જળની હાનિ વૃદ્ધિ; ભરતી ઓટ. (૨) સમય; વખત, અવસર. (૩) સીમા; મર્યાદા. (૪) વેલડી; લતા.

वेलु. पु० (वेणु) વાંસ; પર્વગ જાતનું એક વૃક્ષ.

वेलुग. न० (बिल्वक) બિલીનું ફળ.

वेलोइय. त्रि० (वेलोचित) પાકવાના સમયને ઉચિત બનેલ

वेल्ल. पु० (वेल्ल) ચેષ્ટા વિશેષ.

वेल्ल. पु० (वल्ली) વેલડી; લતા.

वेवइ. स्त्री० (वेपति) વાયુથી શરીરમાં કમ્પારી આવે તે રોગ; કંપવા.

वेविय. त्रि० (वेपित) કંપેલુ; ધ્રુજેલું.

वेस. पु० (वेष) પોષાક; પહેરવેશ. (૨) વૈશ્ય દેવતાનું મંદિર.

वेस. त्रि० (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

वेसण. न० (वेसन) ધાણા, જીરૂં, મીઠું, વગેરે મસાલો.

वेसत्थी. स्त्री० (वेश्यास्त्री) વેશ્યા સ્ત્રી.

वेसमण. पुं० (वैश्रवण) કુબેર ભંડારી; ઉત્તર દિશાનો લોકપાળ. (૨) કુબેર ભંડારીની પ્રતિમા. (૩) વેસમણદેવનો મહોચ્છવ. (૪) વેસમણમિશ્ર; યજ્ઞના નાયક. (૫) અહોરાત્રના ૧૪ મા અથવા ૧૯ મા

મુહૂર્તનું નામ. (૬) કચ્છ વિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ ફૂટમાંનું આઠમું ફૂટ-શિખર.

वेसमणकाइय. પુ० (वैश्रवणकायिक) વૈશ્રમણ જાતિના દેવોનો સમૂહ.

वेसमणकूड. પું० ન० (वैश्रवणकूट) હિમવંત પર્વત ઉપરનું ૧૧ મું ફૂટ-શિખર. (૨) વૈતાઢ્ય પર્વતનાં નવ ફૂટમાંનું નવમુ ફૂટ. (૩) મહાવચ્છ વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

वेसमणदास. પું० (वैश्रवणदास) કુણાળા નગરીનો એક રાજા.

वेसमणदेवकाइय. પું० (वैश्रवणदेवकायिक) વૈશ્રવણ જાતિના દેવોનો સમૂહ.

वेसमणभद्द. પું० (वैश्रवणभद्र) એક સાધુનુ નામ.

वेसमणा. સ્ત્રી० (वैश्रवणा) વૈશ્રવણ લોકપાળની-વૈશ્રમણા નામે રાજધાની.

वेसमणोववाअ. પુ० (वैश्रवणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર; ૭૨ સૂત્રમાંનું એક.

वेसर. પું० (वेसर) પક્ષિ વિશેષ.

वेसल. ત્રિ० (वृषल) અધમ; નીચ.

वेसा. સ્ત્રી० (वेश्या) વેશ્યા; છીનાળ સ્ત્રી.

वेसाणरवीहि. સ્ત્રી० (वैश्वानरवीथि) શુક્રની ગતિ વિશેષ.

वेसाणिय. પુ० (वैषाणिक) વૈષાણક નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ० તે દ્વીપમાં રહેનાર.

वेसालिय. પુ० (वैशालिक) વિશાલા નગરીમાં જન્મેલ વૈશાલી-ત્રિસલા ક્ષત્રિયાણીના પુત્ર શ્રી મહાવીર સ્વામી. (૨) ત્રિ० વિશાળ શરીરવાળો. (૩) પું० વિશાળ-સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ વૈશાલિક નામનો દ્વીપ.

वेसाली. સ્ત્રી० (वैशाली) ચેડા રાજાની મુખ્ય નગરી.

वेसासिय. ત્રિ० (वैश्वासिक) વિશ્વાસપાત્ર; ભરોસો રાખવા લાયક.

वेसाह. ન० (वैशाख) બાણ ફેંકવાનું આસન.

वेसाही. સ્ત્રી० (वैशाखी) વૈશાખ માસની પૂર્ણિમા.

वेसिय. ન० (वैशिक) એ નામનું જુના વખતનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

वेसिय. ત્રિ० (वैषिक) વેષ-બાહ્યલિંગ માત્રથી પ્રાપ્ત થયેલુ.

वेसिय. પું० (वैश्य) વણિક; વ્યાપારી, ચાર વર્ણમાંનો એક વર્ણ.

वेसिय. ત્રિ० (व्येषित) વિશેષ એષણાથી શુદ્ધ કરી લીધેલ.

वेसिया. સ્ત્રી० (वेश्या) વારાંગના.

वेसियायण. પું० (वैश्यायन) વૈશ્યાયન નામના બાળતપસ્વી.

वेस्स. પું० (वैश्य) વૈશ્ય; ચાર વર્ણમાંનો એક.

वेस्सा. સ્ત્રી० (वेश्या) વેશ્યા; વારાંગના.

वेह. પું० (वेध) વિંધવું, છિદ્ર પાડવું તે. (૨) વિધ; છિદ્ર.

वेहम्म. ન० (वैधर्म्य) વિષમતા; સમાનપણુ નહિ.

वेहल्ल. પુ० (वेहल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદીનિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીનો પુત્ર.

वेहव्व. ન० (वैधव्य) વિધવાપણું; રંડાપો.

वेहाणस. ન० (वैहायस) ગળાફાંસો ખાઇ મરવુ તે; બાળ મરણમાંનું એક. (૨) ફાંસી દેવાની જગ્યા.

वेहाणसिअ. ત્રિ० (वैहायसिक) ગળાફાંસો ખાઇ બાળ મરણે મરનાર.

वेहास. ન० (विहायस्) આકાશ. (૨) અંતરાળે; વચ્ચે.

वेहिम. ત્રિ० (द्वैधिक) બે ભાગ કરવા યોગ્ય; કકડા કરવા યોગ્ય.

वेहिम. त्रि० (वैधिक) वींधीने–छेदीने परोवेल माळा वगेरे.

वोंडय. न० (वोण्डज) वोणना जींडवाथी उत्पन्न थतुं सूत्र.

वोकंत. पुं० (व्युत्क्रान्त) जेनी ज्वाळा हांडली उपर जती होय तेवो अग्नि

वोकसिय. त्रि० (व्यपकृष्ट) दूर थयेल.

वोक्का. स्त्री० (वुक्का) वाद्य विशेष.

वोगड. त्रि० (व्याकृत) गुरुमुखे जाणेलुं.

वोगडा. स्त्री० (व्याकृता) शुद्ध अक्षर अने शुद्ध–स्पष्ट अर्थवाळी भाषा.

वोच्चत्थ. त्रि० (विपर्यस्त) विपरीत, प्रतिकूळ.

वोच्छित्ति. स्त्री० (व्यवच्छित्ति) विच्छेद थवो, विरह पडवो ते.

वोच्छिण्ण. } **वोच्छिन्न.** } त्रि० (व्यवच्छिन्न) विच्छेद थइ गएल.

वोच्छेद. } **वोच्छेय.** } पु० (व्यवच्छेद) विच्छेद, विनाश.

वोज्झ. त्रि० (वाह्य) वहन करवा योग्य.

वोदाण. न० (व्यवदान) तप; तपस्या. (२) पूर्व कर्मनो अपगम–विनाश.

वोम. न० (व्योमन्) आकाश.

वोयड. त्रि० (व्याकृत) प्रगट अर्थवाळा शब्द.

वोरमण. न० (व्युपरमण) जीवने प्राणथी रहित करवो ते; हिंसा.

वोलीण. त्रि० ( ) गएलुं; पसार थयेलु. (२) पु० वनना अग्नि; दावानळ.

वोसट्ठ. त्रि० (व्युत्सृष्ट) तजी दीधेल; त्याग करेल. (२) आत्म प्रमाण.

वोसिरण. न० (व्युत्सर्जन) तजवु; वोसराववुं.

वोहित्थ. न० ( ) नौका; जहाज.

व्व. अ० (इव) जेम; पेठे.



स.

स. त्रि० (स्व) पोतानु; आपणु.

स. अ० (सह) साथे; सहित

सअ. न० (शत) सो; शत संख्यावाचक.

सअ त्रि० (स्वक) पोतानु.

सअल. न० (शकल) खंड; ककडो; भाग.

सआ. अ० (सदा) हमेश; निरंतर.

सइ स्त्री० (स्मृति) स्मृति; याददास्त; स्मरण.

सइ. स्त्री० (सृति) मान विशेष; पसलिनो अधभाग.

सइअ अ० (सकृत्) एक वखत, एकवार.

सइं. अ० (सदा) सदा; नित्य.

सइं. अ० (सकृत्) एकवार.

सइय. त्रि० (शतिक) शत परिमाण; १०० परिमित.

सइर. न० (स्वैर) स्वच्छंदपणु; इच्छा माफक.

सइरि. त्रि० (स्वैरिन्) स्वेच्छाचारी.

सई. स्त्री० (सती) पतिव्रता स्त्री.

सईणा. स्त्री० ( ) तुवेरी; तुवेर.

सउण. पु० (शकुन) पक्षी. (२) शुभ अ-शुभसूचक चिह्न.

सउणरुत. } **सउणरुय.** } न० (शकुनरुत) पक्षीनो शब्द. (२) पक्षीओना शब्द उपरथी सुकाळ दुष्काळ, शुभ अशुभ जाणवानी कळा.

सउणा. स्त्री० (शकुना) कृष्णने मारनार मासी शकुना.

सउणि. पुं० (शकुनि) पक्षी. (२) कृष्ण

પક્ષની ચતુર્દશીની રાત્રિમાં આવતું ચાર સ્થિરકરણમાંનું પ્રથમ કરણ; અગિયારમાંનું આઠમું કરણ. (૩) વેદના અતિશય ઉદયથી ચકલાની પેઠે અસન્ત કામાતુર હોય તે; દીક્ષા આપવાને અયોગ્યમાંનો એક.

सपरा. स्त्री० (शतेरा) એ નામની એક દિશાકુમારિકા.

सं. अ० (सम्) સમ્યક્ અર્થદ્યોતક ઉપસર્ગ

संकंत. त्रि० (संक्रांत) પ્રવેશ કરેલ.

संकंति. स्त्री० (संक्रान्ति) સંક્રામણ.

संकट. त्रि० (संकट) સાંકડું; તંગ; સંકડાશવાળુ.

संकड. न० (सकट) દુઃખ. (૨) त्रि० વ્યાપ્ત; ભરેલ; સંકડાશવાળુ. (૩) યુક્ત; સહિત.

संकडुकड. न० (संकटोत्कट) આભરણ વિશેષ.

संकड्डिय. त्रि० (सकर्षित) ખેંચી લાવેલ.

संकण. न० (शङ्कन) શંકા કરવી.

संकणिज्ज. त्रि० (शङ्कनीय) શંકા કરવા યોગ્ય.

संकप्प. (संकल्प) વિચાર; મનોભાવ; ઇચ્છા. (૨) ઉદ્દેશ. (૩) મૈથુનનું એક અંગ. (૪) રાગાદિ અધ્યવસાય.

संकम. पुं० (संक्रम) આગળ પાછળ કરવું; ઉપરથી નીચે આવવુ. (૨) વિષમ સ્થળથી ઉતરવાનો માર્ગ. (૩) અઘાતી કર્મ પ્રકૃતિના રસમાં પ્રકૃત્યંતરનું વીર્ય વિશેષથી પરિણમાવવું.

संकमण. न० (संक्रमण) એક વર્ણનથી બીજા વર્ણન પર જવુ. (૨) આક્રમણ કરવું; ઘેરવું. (૨) ચારિત્ર. (૩) જેથી કર્મની એક પ્રકૃતિનો બીજી પ્રકૃતિમાં સંક્રમ-પ્રવેશ થાય તે અધ્યવસાય.

संकर. पुं० (सङ्कर) ઘણી વસ્તુઓનો એક બીજાથી મેળ થઇ જવો તે; મિશ્રણ. (૨) ધૂળનો ઢગલો; ઉકરડો. (૩) પરિગ્રહ; સ્વીકાર.

संकरिसण. पुं० (सङ्कर्षण) આવતી ચોવીસીના ૯ મા બળદેવનું નામ.

संकल. पुं० } (शृङ्खला) સાંકળ.
संकला. स्त्री० }

संकलिअ. त्रि० (सङ्कलित) સરવાળો કરેલ; એકઠા કરેલ.

संकलिया. स्त्री० (शृङ्खलिका) સાંકળ. (૨) એક બીજાને કહે, બીજો ત્રીજાને કહે એમ સાંકળની કડીની પેઠે પરંપરા ચાલે તે; ગાડરીયો પ્રવાહ

संकहा. स्त्री० (सङ्कथा) સારી વાતચીત.

संका. स्त्री० (शङ्का) આશંકા; શંકા.

संकामण. न० (संक्रामण) સૂર્ય વગેરે ગ્રહોનું એક રાશિમાંથી બીજી રાશિમાં જવું તે.

संकामणा स्त्री० (सङ्क्रमण) ઉત્પત્તિ.

संकामणी स्त्री० (सङ्क्रामिणी) સંક્રામણી વિદ્યા.

संकामिय. त्रि० (सङ्क्रामित) એક સ્થિતિમાંથી બીજી સ્થિતિમાં આણેલ.

संकास. त्रि० (सङ्काश) સમાન; સદૃશ; બરાબર.

संकि. त्रि० (शङ्किन्) શંકા કરનાર.

संकिट्ठ. त्रि० (सकृष्ट) ખેડાયેલ

संकिण्ण. त्रि० (सङ्कीर्ण) વ્યાપ્ત; ખીચોખીચ ભરેલ. (૨) न० સ્વપક્ષ અને પરપક્ષની વ્યાકુળતા. (૩) પુ૦ ભદ્ર જાતિના મિશ્રગુણવાળો હાથી.

संकिन्न. त्रि० (सङ्कीर्ण) ભરેલ.

संकिय. त्रि० (शङ्कित) શંકા રાખનાર; વ્હેમ ધરનાર. જ્યાં આધાકર્માદિ દોષની શંકા છે તે આહારાદિ લેવાથી લાગતો દોષ; એષણાના દશ દોષમાંનો પહેલો દોષ. (૩) શંકાસ્થાન; ભયાસ્પદ; શંકા યુક્ત.

संकिलिट्ठ. त्रि० (संक्लिष्ट) અશુદ્ધ; મલિન. (૨) આશક્ત થયેલ. (૩) કલેશ પામેલ.

संकिलिस्समाणय. પું० (संक्लिश्यमानक) ઉપશમશ્રેણીથી નીચે ઉતરતો ૧૧ મા ગુણસ્થાને રહેલો જીવ.

संकिलेस. પું० (संक्लेश) કલહ; કલેશ. (૨) ક્લિષ્ટ-અધમ પરિણામ.

संकु. પું० (शङ्कु) ઝાડનું ઠુંઠું. (૨) નાનો ખીલો.

संकुइअ } त्रि० (सङ्कुचित) સંકોચાયેલ.
संकुचिय. } (૨) न० શરીર સંકોચવુ તે.

संकुडण. न० (सङ्कुचन) સાંકડું કરવું.

संकुडिअ. } त्रि० (सङ्कुटित) વાંકું વળેલું;
संकुडिय. } વક્ર થયેલ.

संकुल. त्रि० (सङ्कुल) વ્યાપ્ત; ખીચોખીચ ભરેલ (૨) સાંકડમાં આવેલું.

संकुलियकन्न. પું० (शष्कुलितकर्ण) સંકુલિકકર્ણ નામે એક અતરદ્વીપ. (૨) તે અતરદ્વીપના મનુષ્યો.

संकुलिया. સ્ત્રી० (शष्कुलिका) તલની ડોડી.

संकुली. સ્ત્રી० (शष्कुली) તલસાંકળી.

संकुलीकन्न. પું० (शष्कुलीकर्ण) જુઓ "સંકુલિયકન્ન" શબ્દ.

संकेय. પું० (सकेत) મનનો ભાવ પ્રકટ કરવા ઇસારો કરવો તે. (૨) કોઇને મળવા માટે નિયત કરેલું સ્થાન.

संकेस. પું० (सङ्क्लेश) મલિનતા; અશુદ્ધિ.

संकोअ. પું० (सङ्कोच) સાંકડું કરવું; ટુંકું કરવું.

संकोडिय. त्रि० (संकुटित) ભેગું થયેલું; સંકોચેલું.

संकोय. પું० (सङ्कोच) સંકેલવું; સંકોચવું.

संकोयण. न० (सङ्कोचन) સંકોચવું.

संख. પું० (शङ्ख) શંખ. (૨) વેલંધર દેવરાજનો નિવાસ પર્વત. (૩) વેલંધર દેવતાના ત્રીજા રાજાનું નામ. (૪) કાશી દેશનો એક પ્રાચીન રાજા. (૫) શ્રાવસ્તી નગરીનો એક શ્રાવક. (૬) એ નામનો એક મહાગ્રહ. (૭) ચક્રવર્તીના નવ નિધાનમાંનું છેલ્લુ નિધાન, કે જેમાં સર્વ વાજિત્ર કાવ્ય નાટક વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. (૮) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફની પચમી વિજય. (૯) રાજા તરફથી મળેલ શિલાલેખ; પટ્ટો (૧૦) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર સાતમા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૧૧) બાવીશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૧૨) બાવીશમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૧૩) આંખ પાસેનું કપાળનું હાડકું.

संख. પું० (शङ्ख) શંખનો શબ્દ.

संख. न० (साङ्ख्य) સાંખ્ય મત. (૨) त्रि० સાંખ્ય મતને માનનાર.

संख. त्रि० (सङ्ख्य) સખ્યા કરવા લાયક; ગણના થઇ શકે તેવુ; સંખ્યાત.

संखअ. પું० (सङ्क्षय) સપૂર્ણ વસ્તુનો નાશ.

संखगुण. त्रि० (सङ्ख्यगुण) સખ્યાતગણું.

संखड. न० ( ) કજીઓ; તકરાર.

संखडि. સ્ત્રી० ( ) જમણવાર; જ્ઞાતિભોજન વગેરે. (૨) ભોજન નિપજાવવાનું સ્થાન. (૩) વિવાહનો પ્રસંગ

संखणग પું० (शङ्खक) ન્હાનો શંખ.

संखणाभ. પું० (शङ्खनाभ) ૮૮ માંના ૨૦ મા ગ્રહનું નામ.

संखतम. त्रि० (संख्यतम) સંખ્યાતમું

संखधमग. त्रि० (शंखध्मापक) શંખ ફુકી જમનાર તાપસની એક જાત.

संखभाग. પું० (संख्यभाग) સંખ્યાતમો ભાગ.

संखमाल. પું० (शङ्खमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

संखय. त्रि० (सस्कृत) તાત્વિક શુદ્ધિ વિના ઉપર ઉપરથી જ સંસ્કાર પામેલ. (૨)

સંસ્કૃત ભાષાનેજ પ્રધાન માની પ્રાકૃત આદિ બીજી ભાષાને ઉત્થાપનાર.

संखय. त्रि० (संस्कार्य) સંસ્કાર કરવાને-સાધવાને શક્ય.

संखवण. न० (शङ्खवन) આલંભિકા નગરીની બહારનું એક વન.

संखवरणाभ. पुं० (शङ्खवर्णाभ) ૨૭ મા મહાગ્રહનું નામ.

संखवन्न. पुं० (शंखवर्ण) એ નામનો એક ગ્રહ.

संखवन्नाभ. पुं० (शङ्खवर्णाभ) એ નામનો એક ગ્રહ.

संखवाल. पुं० (शङ्खपाल) ધરણેંદ્ર અને ભૂતાનંદ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

संखवालय. पुं० (शङ्खपालक) શંખપાલક નામે એક દેવ. (૨) ગોશાળાના મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

संखसमय. पुं० (सांख्यसमय) સાંખ્ય સમય-મત; સાંખ્ય દર્શન.

संखा. स्त्री० (शङ्खा) શંખ દેવતાની રાજધાની. (૨) મહાવિદેહની એક વિજય.

संखा. स्त्री० (सङ्ख्या) સંખ્યા; ગણત્રી; ગણના. (૨) વ્યવસ્થા. (૩) પ્રજ્ઞા; બુદ્ધિ.

संखाअ. त्रि० (सङ्ख्यात) સંખ્યાવાળું.

संखाईय. त्रि० (संख्यातीत) અસંખ્ય; જેની ગણત્રી થઇ ન શકે તેટલા.

संखाण. न० (सङ्ख्यान) ગણિત શાસ્ત્ર. (૨) બુદ્ધિ; મતિ.

संखातीय. त्रि० (सङ्ख्यातीत) જુઓ "સંખાઇય" શબ્દ.

संखादत्तिय. पुं० (सङ्ख्यादत्तिक) સાધુના પાત્રમાં ધાર તુટ્યા વિના એકવાર જે ભિક્ષા પડે તે દાત કહેવાય, તે દાતની સંખ્યાનું પરિમાણ બાંધીને ભિક્ષા લેનાર સાધુ.

संखायण. पुं० (शाङ्खायन) શ્રવણ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

संखायत्तिय. पुं० (सङ्ख्यादत्तिक) જુઓ "સંખાદત્તિય" શબ્દ.

संखार. त्रि० (शङ्खकार) શંખનું કામ કરનાર કારીગર.

संखालग. त्रि० (शङ्खवत्) આંખ પાસેનું કપાળનું હાડકું શંખ કહેવાય છે તે શંખવાળું.

संखावत्ता. स्त्री० (शङ्खावर्ता) ચક્રવર્તીની સ્ત્રી રત્નની યોનિ કે જે શંખાકારે હોય.

संखिअ. त्रि० (शाङ्खिक) ચંદનવાળા શંખને હાથમાં લઇ સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર.

संखिआ. स्त्री० (शङ्खिका) નાની શંખલી.

संखिज्ज. त्रि० (संख्येय) સંખ્યા-ગણના થઇ શકે તેટલું.

संखिज्जइम. पुं० (संख्येयतम) સંખ્યાતમો ભાગ.

संखित्त. त्रि० (सङ्क्षिप्त) સંકુચિત; સંક્ષેપવાળું.

संखिय. त्रि० (शांखिक) શંખ વગાડનાર.

संखीण. त्रि० (सङ्क्षीण) સર્વથા ક્ષય કરેલ.

संखुद्ध. त्रि० (सङ्क्षुब्ध) દુ:ખિત.

संखेज्ज. त्रि० (सङ्ख्येय) સંખ્યા કરવા યોગ્ય.

संखेज्जइगुण. त्रि० (सङ्ख्येयगुण) સંખ્યાત ગુણ.

संखेज्जइभाग. पुं० (सङ्ख्येयभाग) સંખ્યાતમો ભાગ.

संखेज्जगुण. त्रि० (सङ्ख्यातगुण) સંખ્યાત ગણું.

संखेव. पुं० (सङ्क्षेप) સંક્ષેપ-શાસ્ત્રના ટુંકા અર્થમાં રૂચિ; દશ પ્રકારની રૂચિમાંની એક. (૨) સ્વલ્પ; ટુંકાણ.

संखेवरुइ. स्त्री० (सङ्क्षेपरुचि) શાસ્ત્રના સંક્ષિપ્ત અર્થમાં રૂચિ થાય તે; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) त्रि० થોડામાં રૂચિવાળો.

संखोभ. } पुं० (संक्षोभ) संग्राम; લડાઇ.
संखोह. } (૨) સંક્ષોભ; ગભરાટ.

संग. पुं० (शार्ङ्ग) ધનુષ્ય.

संग. न० (शृंग) શીંગડું.

संग. पुं० (सङ्ग) સંગ; સ્વજનનો સબંધ. (૨) આઠ પ્રકારનાં કર્મ.

संगइ. स्त्री० (सङ्गति) સંગતિ; સોબત.

संगइअ. त्रि० (सङ्गतिक) મિત્ર; દોસ્ત; સાથી; સોબતી. (૨) સંગતિ-નિયતિ-ભાવીભાવ, તજ્જન્ય; ભાવીભાવ અનુસાર થતું.

संगइग. त्रि० (स्वाङ्गिक) પોતે વાપરેલું.

संगंथ. पुं० (सद्ग्रन्थ) સગાના સગા; સબંધી પરંપરા.

संगत. त्रि० (सङ्गत) એક બીજા સાથે સારીરીતે મળેલું. (૨) न० પ્રેમથી જવું તે; સંગતિ.

संगतिय. त्रि० (सङ्गतिक) સગતવાળો; મિત્ર

संगम. पुं० (सङ्गम) નદીઓને મળવાનું સ્થાન. (૨) મહાવીર સ્વામીને ઉપસર્ગ કરનાર એક દેવ. (૩) સમાગમ; મેળાપ.

संगय. त्रि० (सङ्गत) સુશ્લિષ્ટ; યુક્ત; બંધ બેસતું. (૨) न० મેળ; સંગતિ: જોડાણ. (૩) त्रि० સમર્થ; શક્ત.

संगलिया. स्त्री० (सङ्गलिका) ફળી; શિંગ.

संगह. पुं० (सङ्ग्रह) સંગ્રહ કરવો; એકઠું કરવું. (૨) સંક્ષેપ. (૩) વિશેષને ગૌણ રાખી સામાન્યનેજ મુખ્યતા આપનાર દૃષ્ટિ; સંગ્રહનય.

संगहगाहा. स्त्री० (सङ्ग्रहगाथा) ઘણા અર્થનો ટુંકામાં સમાવેશ કરનાર ગાથા.

संगहणी. स्त्री० (सङ्ग्रहणी) અર્થનો સંગ્રહ કરનાર-ગાથા પ્રભૃતિ.

संगहनय. पुं० (स_ग्रहनय) સામાન્ય અંશગ્રાહી સંગ્રહનય.

संगहपरिण्णा. स्त्री० (सङ्ग्रहपरिज्ञा) શિષ્ય ઉપગરણ વગેરે સંગ્રહવાની સમજણ; સંગ્રહ પરિજ્ઞા નામે આઠમી ગણિસંપદા.

संगहिणी. स्त्री० (सङ्ग्रहिणी) સંગ્રહવાળી ગાથા પ્રભૃતિ.

संगहिय. त्रि० (सङ्गृहीत) સગ્રહ કરેલ.

संगाम. पुं० (सग्राम) યુદ્ધ; લડાઇ.

संगामिय. त्रि० (सङ्ग्रामिक) યુદ્ધ સંબંધી.

संगामिया. स्त्री० (सग्रामिका) યુદ્ધ સમયે સામંતો વગેરેને ખબર આપવા વગાડવામાં આવતી ભેરી.

संगार. पुं० (सङ्गार) સંકેત; મનનો ભાવ પ્રગટ કરવાની ચેષ્ટા. (૨) મળવાનું ગુપ્ત સ્થાન.

संगारपव्वज्जा. स्त्री० (सङ्गारप्रव्रज्या) તું દીક્ષા લે તો હું પણ લઉં એમ કબુલાત આપીને લેવાની દીક્ષા.

संगाहिय. त्रि० (सङ्ग्राहक) સગ્રહ કરનાર.

संगिया. स्त्री० (सङ्गिता) સ્વજન સંગ-પરિગ્રહાદિ સંબધ; વાસના.

संगुणिअ. त्रि० (सङ्गुणित) ગુણેલ.

संगुप्फ. न० (सङ्गोप) છુપાવવુ; ગોપવવુ.

संगेल्लि. पुं० ( ) સમુદાય; જથ્થો.

संगेल्लिआ. स्त्री० ( ) સમુદાય.

संगोपंग. त्रि० } (साङ्गोपाङ्ग) અંગ અને
संगोवंग. } ઉપાંગ સહિત.

संगोवग. त्रि० (सङ्गोपक) રક્ષણ કરનાર.

संगोवित्तार. त्रि० (सङ्गोपयितृ) છુપાવનાર.

संगोविय. त्रि० (सङ्गोपित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

संघ. पुं० (संघ) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચાર તીર્થનો સમુદાય. (૨) જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણ ગુણનો સંઘાત-સમૂહ. (૩) પ્રવચન.

संघट्ट. पुं० (सङ्घट्ट) સંઘટ્ટો; ઘસારો. (૨) સ્પર્શ. (૩) અર્ધજાંઘ સુધીનું નદીનું પાણી. (૪) એક જાતની વેલ.

संघट्टणा. य० (संघट्टन) संघट्टो; घसारो; स्पर्श.

संघट्टित्तार. त्रि० (सङ्घट्टयितृ) घसारो-स्पर्श करनार.

संघट्टिय. त्रि० (संघट्टित) घसारो करेल; स्पर्श करेल.

संघडण. न० (सङ्घटन) એકઠું થવું.

संघपालिअ. पुं० (संघपालित) એક સાધુનું નામ.

संघयण. न० (संहनन) શરીરનાં હાડ વગેરેનું બંધારણ-બાંધો.

संघयणि. त्रि० (संहननिन्) સઘયણવાળો; શરીરના હાડના બંધારણ યુક્ત.

संघरिस. पुं० (संघर्ष) ઘર્ષણ; ઘસારો.

संघाअ. पु० (सङ्घात) સમૂહ; અનંત પર માણુઓના એકઠા થવાથી બનેલો સ્કંધ. (२) નાશ.

संघाइम. त्रि० (सङ्घातिम) નાની નાની અનેક વસ્તુને એકઠી કરી બનાવેલી વસ્તુ, જેવી કે ચોળી, કાંચળી, ફુલની માળા. (२) ચિત્ર વિશેષ.

संघाइय त्रि० (सङ्घातित) એક બીજાની સાથે અથડાવી મારેલ.

संघाड. पुं० (सङ्घाट) બેની જોડી; જોડલું. (२) ધનાવહ શેઠની કથાવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનું બીજું અધ્યયન.

संघाडअ. } **संघाडग.** } पुं० (सङ्घाटक) જોડલું, સંઘાડો, બેની જોડ.

संघाडग. } **संघाडय.** } पुं० (शृङ्गाटक) સિંઘોડાને આકારે ત્રણ રસ્તા ભેગા થાય તેવો માર્ગ.

संघाडि. स्त्री० (सङ्घाटि) પછેડી.

संघाडि. त्रि० (सङ्घाटिन्) ખલકો-ઝભો પહેરનાર.

संघाडिअ. पुं० (सङ्घातिक) ગુપ્ત કાર્યમાં સહાય કરનાર મિત્ર.

संघाडी. स्त्री० (सङ्घाटी) ઓઢવાની પછેડી.

संघात. पुं० (सङ्घात) સમૂહ.

संघातिम. त्रि० (सङ्घातिम) જુઓ "સંઘાઇમ" શબ્દ.

संघाय. पुं० (सङ्घात) સંયોગ; જોડાણ; સંબંધ. (२) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઔદારિકાદિ શરીરના બંધારણને માટે પુદ્ગળો એકઠાં કરે. (३) અભેદ; એકી ભાવ. (४) શરીરનું સંકોચાઈ જવું. (५) ગતિઆદિ ચૌદ દ્વારમાના ગમે તે એક દ્વારનું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

संघायण. न० (सङ्घातन) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઔદારિક આદિ શરીર યોગ્ય પુદ્ગળોને એકઠા કરે તે.

संघायसमास न० (संघातसमास) ઘણા દ્વારનું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

संचय. पु० (सञ्चय) સમૂહ.

संचार. पु० (सञ्चार) સંચરવું; થોડી ગતિ કરવી.

संचारसम. पुं० (सञ्चारसम) વીણાના તારને આંગળીનો જે પ્રમાણે સંચાર થાય તે પ્રમાણે ગાવું તે.

संचारिम. त्रि० (सञ्चारिम) હાલતું ચાલતુ.

संचारिय. त्रि० (सञ्चारित) આમ તેમ ગતિ કરેલ; સંચાર કરેલ.

संचाल. पुं० (सञ्चाल) ગતિ.

संचालिय. त्रि० (सञ्चालित) ચલાવેલું.

संचिंतणया. स्त्री० (सञ्चिन्तना) વિચારણા; મનન.

संचिट्ठण. न० } **संचिट्ठणा.** स्त्री० } (संस्थान) સારી રીતે સ્થિત કરવી.

संचिय. त्रि० (सञ्चित) એકઠું કરેલું.

संचुण्णियाय. त्रि० (सञ्चूर्णित) તોડી નાખેલ; ચૂરો કરી નાખેલ.

संछण्ण. } **संछन्न.** } त्रि० (समुच्छन्न) ઢાંકેલું.

संछुभणा. स्त्री० (संक्षोभणा) સર્વથા અપવર્તન કરીને પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ છેલ્લા ખંડમાં પ્રક્ષેપ કરવો તે.

संछोभग. त्रि० (संक्षोभक) ચરમ ખંડમાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ સંક્રમ કરનાર.

संजई. स्त्री० (संयता) સાધ્વી; આર્યા.

संजणअ. } त्रि० (सजनक) ઉત્પન્ન કરનાર.
संजणग. }

संजणणा. त्रि० (संजनन) ઉત્પન્ન કરનાર.

संजणिय. त्रि० (सञ्जनित) પ્રગટ થયેલ; ઉત્પન્ન થયેલ.

संजत्तग. पुं० (सांयात्रिक) દરીયાની યાત્રા-મુસાફરી કરનાર; વ્હાણવટી.

संजत्ता. स्त्री० (सयात्रा) યાત્રા; મુસાફરી.

संजत्ताणावा स्त्री० (सयात्रानौ) દેશાન્તરમાં મુસાફરી કરવા લાયક નાવા-વ્હાણ.

संजम. पुं० (सयम) ૧૭ પ્રકારનો સયમ; ઈંદ્રિયો મન વગેરેને કાબુમાં રાખીને પૃથ્વી આદિ જીવોનું રક્ષણ કરવું તે. (૨) પન્નવણા સૂત્રના બત્રીશમા પદનું નામ.

संजमसामाचारी. स्त्री० (सयमसामाचारी) સત્તર પ્રકારના સંયમની સામાચારી-પ્રણાલિકા.

संजमसेढि. स्त्री० (संयमश्रेणि) સંયમના ગુણની શ્રેણી.

संजय. पुं० (संजय) ગદ્દભાલિના શિષ્ય સંજય નામના રાજર્ષિ.

संजय पुं० (संयत) સંયમધારી, સાધુ.

संजयासंजय. त्रि० (संयतासंयत) પંચમગુણસ્થાનવર્તિ શ્રાવક.

संजलण. पुं० न० (सञ्ज्वलन) યથાખ્યાત ચારિત્રને રોકનાર, વધારેમાં વધારે પંદર દિવસની સ્થિતિવાળા કષાયની ચોકડી. (૨) त्रि० તામસસ્વભાવથી ક્ષણે ક્ષણે બળતરા કરનાર-લોહી ઉકાળનાર. (૩) न० ગુણ વર્ણન; ગુણ પ્રદીપન. (૪) पुं० નિરંતર રોષ રાખીને અસમાધિનું આઠમું સ્થાનક સેવનાર જીવ.

संजलणकोह. पुं० (सञ्ज्वलनक्रोध) સંજ્વલનો ક્રોધ.

संजलणलोह. पुं० (सञ्ज्वलनलोभ) સંજ્વલનો લોભ.

संजलणा. स्त्री० (सञ्ज्वलन) સંજ્વલનો કષાય.

संजाय. त्रि० (सजात) ઉત્પન્ન થયેલ.

संजीवणी. स्त्री० (संजीविनी) નરક ભૂમિ કે જ્યાં નારકીઓને ખંડખંડ કરી કાપવામાં આવે તોપણ જીવતા રહે છે તે.

संजुत्त. त्रि० (संयुक्त) પરસ્પર જોડાયેલ; મળી ગયેલ.

संजुयाहिगरण. न० (संयुताधिकरण) કાર્ય કરવાને યોગ્ય યંત્ર શસ્ત્રાદિક તૈયાર રાખવાં તે; આઠમા વ્રતનો ચોથો અતિચાર.

संजूह. पुं० (सयूथ) સમુદાય; સમૂહ. (૨) સંક્ષેપ; સામાન્ય. (૩) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો આઠમો ભેદ.

संजोइअ. त्रि० (स ोजित) પરસ્પર જોડાયેલ.

संजोएत्तार. त्रि० (संयोजयितृ) પરસ્પર મેળ કરાવનાર.

संजोग. पुं० (संयोग) પરસ્પર મેળ; જોડાણ. (૨) સ્ત્રી પુત્રાદિ સાથે મમત્વયુક્ત સંબંધ. (૩) માતા પિતાદિ કુટુંબીજનના સંબંધરૂપ દ્રવ્યસંયોગ અને કષાયાદિના સંબંધરૂપ ભાવસંયોગ. (૪) આહાર લેતી વખતે સ્વાદને માટે જુદી જુદી વસ્તુઓનો યોગ કરવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

संजोगि. त्रि० (संयोगिन्) સંયોગવાળું.

संजोयण. न० } (संयोजन) હિંસાકારી
संजोयणा. स्त्री० } વસ્તુઓનો જોગ મેળવી રાખવો, જેમકે ઘરમાં ધનુષ્ય હોય તો તીર લાવીને તૈયાર રાખવું તે. (૨) સ્વાદ

ઉત્પન્ન કરવા માટે વિવિધ રસોની યોજના કરવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ. (૩) અનંતાનુબંધી કષાય.

संजोयणाहिगरणिया. સ્ત્રી० (संयोजनाधिकरणिकी) તૈયાર થયેલ તલવાર વગેરે અધિકરણનાં અંગોને યોજી રાખવાથી લાગતી ક્રિયા; ક્રિયાનો એક પ્રકાર

संज्झप्पभ. પું० (संध्याप्रभ) સોમ લોકપાળનું એ નામનું એક વિમાન.

संझा. સ્ત્રી० (संध्या) સંધ્યાકાળ; સાંજ. (૨) પ્રાતઃકાળે તેમજ સંધ્યાકાળે આકાશમાં થતો રંગબેરંગી દેખાવ.

संझाकाल. પુ० (सध्याकाल) સંધ્યા સમય.

संझाराग. પું० (संध्याराग) સંધ્યાનો રંગ.

संठप्प. ત્રિ० (संस्थाप्य) સ્થાપન કરવાયોગ્ય.

संठवण. ન० (संस्थापन) સ્થાપન કરવું તે.

संठवित. } **संठविय.** } ત્રિ० (संस्थापित) સ્થાપન કરેલ.

संठाण. ન० (संस्थान) આકૃતિ; આકાર; પરિમંડળ, વટ્ટ, ત્રસ, ચઉરંસ અને આયત એમાનુ ગમે તે એક. (૨) મૃગશીર્ષ નક્ષત્રનું નામ.

संठाणविजअ. } **संठाणविजय.** } પુ० (संस्थानविचय) લોક, દ્વીપ, સમુદ્ર, દિશા વગેરેની આકૃતિનું ચિંતવન કરવું તે; ધર્મ ધ્યાનનો એક પ્રકાર.

संठिअ. ત્રિ० (संस्थित) સારી રીતે સ્થિર રહેલ. (૨) સારા આકારવાળો.

संठिइ. સ્ત્રી० (संस्थिति) સ્થિતિ; રહેવાપણું. (૨) અસ્તિત્વ.

संठित. } **संठिय.** } ત્રિ० (संस्थित) રહેલું.

संड. ન० (षण्ड) ખંડ; વિભાગ. (૨) કમળ વગેરેનો સમૂહ.

संडास. પું० (सन्दंशक) સાણસો. (૨) સાથળના સાંધા.

संडासग. પું० (सन्दशक) સાણસી. (૨) ચીપીઓ. (૩) અંગુઠાનો અગ્રભાગ.

संडासतुंड. પું० (सन्दंशतुण्ड) સાણસી જેવા મુખવાળું એક પક્ષી.

संडासय. પું० (संदंशक) સાણસો.

संडिब्भ. ન० (सडिम्भ) બાળકને રમવાનું સ્થાન.

संडिल्ल. પુ० (शाण्डिल्य) આર્ય દેશોમાંનો ૧૪ મો દેશ. (૨) કાશ્યપ ગોત્રની એક શાખા, (૩) ત્રિ० તે શાખામાં જન્મેલ. (૪) પું० શ્યામાર્યના એક શિષ્યનું નામ.

संडेय. પુ० (षण्डेय) સાંઢડો; સાંઢ.

संडेवय. પું० ( ) પત્થર વગેરેનાં પગાં.

संढ. પું० (षण्ढ) નપુસક.

संणद्ध. ત્રિ० (सन्नद्ध) તૈયાર; તત્પર.

संणिभ. ત્રિ० (सन्निभ) સદૃશ; સમાન; સરીખું.

संणिवाइय. પુ० (सन्निपातिक) સનિપાત રોગ; ત્રિદોષ.

संणिविट्ठ. ત્રિ० (सन्निविष्ट) રહેલ; બેઠેલ. (૨) પું० મહોલ્લો; ગલી.

संणिवेस. પું० (सन्निवेस) નેસડો; નાનું ગામ; ભરવાડ વગેરેનો મહોલ્લો.

संत. ત્રિ० (श्रान्त) શ્રાન્ત; થાકેલું.

संत. ત્રિ० (शान्त) શાન્ત. (૨) પું० ઉપશાંતમોહનામે ૧૧ મુ ગુણસ્થાનક.

संत. ત્રિ० (सत्) વિદ્યમાન. (૨) ખરૂં; સત્ય. (૩) સારૂં. (૪) કર્મની સત્તા. (૫) સ્વરૂપ.

संतइ. સ્ત્રી० (सन्तति) સંતાન. (૨) પરંપરા; પ્રવાહ.

संतच्छण. ન० (सन्तक्षण) ત્રાછવું; છોડાં ઉતારવાં.

संतठाण. ન० (सत्स्थान) સત્તાનાં સ્થાનક.

संतत्त. ત્રિ० (संतप्त) તપેલ; કંટાળેલ.

संतपय. न० (सत्पद) વિદ્યમાન વસ્તુ વાચક પદ. (૨) છતી વસ્તુ.

संतय. त्रि० (सन्तत) વ્યાપ્ત.

संतरुत्तर. न० (सान्तरोत्तर) કોઇ કોઇ વખતે ઓઢવાનું વસ્ત્ર. (૨) અંતર–વચ્ચેના તીર્થંકરોની અપેક્ષાએ ઉત્તર–વિશેષ. (૩) ઉપર ઉતનું અને અંદર સુતરનું કપડું ઓઢેલ.

संतसार. त्रि० (सत्सार) દુનિયામાં રહેલી વસ્તુઓમાં ઉત્તમ વસ્તુ; પ્રધાન ધન.

संता. स्त्री० (सत्ता) કર્મની સત્તા.

संता. स्त्री० (शान्ता) સુપાર્શ્વનાથજીની દેવીનું નામ.

संताण. पुं० (सन्तान) સમૂહ (૨) એક બીજાની અપેક્ષાએ વિશેષ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ. (૩) કરોળીયાની જાળ. (૪) સતતિ; પરિવાર.

संताण. न० (सन्त्राण) રક્ષણ. (૨) પું० રક્ષક.

संताणि. त्रि० (सन्तानिन्) કર્મ સતતિ–કર્મની પરંપરાવાળો.

संतान. पुं० (सन्तान) પ્રવાહ; પરંપરા. (૨) કરોળીયાની જાળ.

संताव. पुं० (सन्ताप) સતાપ; દુઃખ.

संतावणी. स्त्री० (संतापिनी) નારકીઓને સતાપ ઉપજાવનારી કુંભી.

संति. स्त्री० (शान्ति) ઉપદ્રવ વિનાની સ્થિતિ; શાન્તિ. (૨) કષાયનો ઉપશમ. (૩) અહિંસા. (૪) નિર્વાણ; મોક્ષ. (૫) વર્તમાન અવસર્પિણીના સોળમા તીર્થંકર અને પાંચમા ચક્રવર્તી.

संतिकम्म. न० (शान्तिकर्मन्) શાન્તિ માટે કરાતું કર્મ; વિવાહ આદિ પ્રસંગે શાંતિને અર્થે બોલાતો પાઠ.

संतिण्ण. त्रि० (संतीर्ण) સંસારનો પાર પામેલ; મુક્ત. (૨) પું० સિદ્ધભગવાન્.

संतिय. त्रि० (सत्क) સંબંધી; ધણીઆતું; માલેકીવાળું.

संतुट्ठ. वि० (सन्तुष्ट) સંતોષ પામેલ.

संतोस. पुं० (संतोष) સંતોષ.

संतोसि. त्रि० (सतोषिन्) સંતોષી; નિર્લોભી.

संथड. त्रि० (संस्तृत) પથરાયેલું. (૨) ભાગ–હિસ્સાવાળુ; ભાગયુક્ત. (૩) પૂર્વનો સબંધ ત્રુટ્યા વગરનો. (૪) વિસ્તાર યુક્ત. (૫) न० નિરંતર.

संथडिम. त्रि० (   ) સમર્થ.

संथर. पुं० (सत्तर) નિર્વાહ કરવો; પાર પાડવુ.

संथव. पुं० (संस्तव) પ્રશંસા; તારીફ. (૨) અતિપરિચય; મેળ; સંબંધ. (૩) સાધુએ આગળ પાછળની ઓળખાણ આપી આહારાદિ લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો ૧૧ મો દોષ.

संथवण. न० (सस्तवन) સ્તુતિ.

संथवय. त्रि० (संस्तवक) સ્તુતિ–પ્રશંસા કરનાર.

संथार. पु० (सस्तार) અઢી હાથ પ્રમાણ શય્યા–બિછાનું; દાભડા કે કાંબળની પથારી.

संथारग. पुं० (संस्तारक) પથારી. (૨) એ નામનો દશ પઇન્નામાંનો એક પઇન્નો.

संथुय. त्रि० (संस्तुत) સ્તુતિ કરાયેલ. (૨) પરિચિત; જાણિતો.

संथोभ. पुं० (संस्तोभ) અદલો બદલો; અશાતા વેદનીયાદિ કર્મને શાતાવેદનીયાદિમાં સંક્રમણ–પ્રવેશ કરાવવો તે.

संदट्ठ. त्रि० (संदष्ट) દંસ કરેલ; કરડેલ.

संदण. पु० (स्यन्दन) રથ. (૨) ઝરવું, વહેવું; ટપકવું. (૩) ગઇ ચોવીશીના ૨૩ મા તીર્થંકર.

संदमाणिया. स्त्री० (स्यन्दमानिका) } પુરૂ-
संदमाणी. स्त्री० (स्यन्दमाना) } પના જેટલી લાંબી પાલખી.

संदाव. पुं० ( ) સમુદાય.

संदिट्ठ. त्रि० (संदिष्ट) આજ્ઞા કરાયેલું.

संदिद्ध. त्रि० (संदिग्ध) સંશયવાળું; સંદેહયુક્ત.

संदेस. पुं० (सन्देश) આજ્ઞા; સદેશ.

संदेह. पुं० (संदेह) સંશય; સદેહ.

संदोह. पुं० (सन्दोह) સમૂહ.

संधणा. न० (संधान) ભૂલનું અનુસંધાન કરવું તે.

संधणा. स्त्री० (सन्धना) સાંધો દેવો.

संधाणा. न० (सन्धान) સાંધો કરવો.

संधारिय. त्रि० (सन्धारित) ધારણ કરેલ.

संधि. स्त्री० (सन्धि) બે વસ્તુનું જોડાણ; મેળ; સાંધો. (૨) સધિ; ચોરે દીવાલમાં પાડેલ બાંકું. (૩) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મનો વિવર-હેતુ. (૪) ઘુટણ વગેરે અવયવોના સાંધા. (૫) અક્ષરોનું જોડાણ; સ્વરસધિ કે વ્યજન સંધિ

संधिछेदय. } **संधिछेयग.** } **संधिछेयय.** } त्रि० (सन्धिच्छेदक) ખાતર પાડનાર; ચોરી કરનાર.

संधिय. त्रि० (सन्धित) સાંધેલ; જોડેલ.

संधिवाल. त्रि० (सन्धिपाल) રાજના સીમાડાનું રક્ષણ કરનાર.

संनियोग. पुं० (सन्नियोग) સારી રીતે પ્રવર્તન.

संनिकेय न० (सन्निकेत) સ્થાન; ગૃહ.

संनिक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) વ્યવસ્થાપૂર્વક રાખેલું; ગોઠવેલું.

संनिगास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; તુલ્ય. (૨) પું० બે, ત્રણ વગેરેનો સંયોગ.

संनिचय. पुं० (सन्निचय) સમૂહ; જથ્થો.

संनिचिय. त्रि० (सन्निचित) ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલ. (૨) એકઠું કરેલ.

संनिज्झ. न० (सान्निध्य) સમીપપણું.

संनिट्ठिय. त्रि० (सन्निष्ठित) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ.

संनिपडिय. त्रि० (सन्निपतित) મળેલ; પ્રાપ્ત થયેલ.

संनिभ. त्रि० (सन्निभ) તુલ્ય; સમાન; સરખું

संनियट्ट. त्रि० (सन्निवृत्त) પાછું વળેલું.

संनिवडिय. त्रि० (सन्निपतित) પડેલ.

संनिवाइय. पुं० (सन्निपातिक) ત્રિદોષ; વાત પિત્ત કફનો પ્રકોપ. (૨) ઔદયિકાદિ અનેક ભાવોના સંયોગથી નિષ્પન્ન થયેલ ભાવ; સાન્નિપાતિક ભાવ.

संनिवाय. पुं० (सन्निपात) મેલાવડો; અનેક સ્થાનેથી ઉતરી ભેગુ થવુ.

संनिविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) બેઠેલું. (૨) ઉતારો કરેલ (૩) યુક્ત.

संनिवेस. पुं० (सन्निवेश) રસ્તામાં નિવાસ કરવો તે; છાવણી. (૨) ભરવાડ રબારીને વસવાનુ સ્થાન-નેસડો.

संनिसण्ण. त्रि० (सन्निषण्ण) બેઠેલું.

संनिसिज्जा स्त्री० (सन्निषद्या) બેસવાનું સ્થાન; બેઠક.

संनिह. त्रि० (सन्निभ) સમાન; સરખું.

संनिहाण. न० (सन्निधान) અધિકરણ; આધાર.

संनिहि. पुं० (सन्निधि) સંગ્રહ; સંચય; રાત્રે ઘી દૂધ વગેરે વસ્તુનું રાખવું તે. (૨) કષાય સંચય.

संनिहिअ. पुं०.(सन्निधिक) અણુપન્ની જાતના વ્યન્તર દેવતાનો ઇંદ્ર.

संनिहिय. त्रि० (सन्निहित) અત્યંત પાસે રહેલું.

संपइ. अ० (सम्प्रति) આ સમયે; હમણાં; વર્તમાન સમય. (૨) પું० ગઇ ચોવીશીના ૨૪ મા તીર્થંકર.

संपइण्ण. त्रि० (संप्रकीर्ण) વ્યાપ્ત; પરિપૂર્ણ.

संपउत्त. त्रि० (सम्प्रयुक्त) સારી રીતે પ્રયોગમાં મૂકેલું; લાગેલું; યોજેલું.

संपओग. पुं० (संप्रयोग). સંસર્ગ (૨)

પ્રાપ્તિ; મેળાપ. (૩) વ્યાપાર; ઉદ્યોગ.
संपक्क. પું० (सम्पर्क) સ્પર્શ; સંસર્ગ.
संपक्खाल. પું० (संप्रक्षाल) માટી વગેરે શરીરે ઘસીને સ્નાન કરે તેવા તાપસની એક જાત.
संपक्खालग. ત્રિ० (संप्रक्षालक) માટીને ઘસી ઘસી સ્નાન કરનાર.
संपक्खित्त. ત્રિ० (सम्प्रक्षिप्त) નાખેલ
संपगाढ. ત્રિ० (संप्रगाढ) અતિગાઢ, મજબૂત (૨) આસક્ત. (૩) સ્થિતિ કરેલ. (૪) વ્યાપ્ત.
संपट्ठिय. ત્રિ० (सम्प्रस्थित) ગયેલ; પ્રયાણ કરેલ.
संपडिवत्ति. સ્ત્રી० (संप्रतिपत्ति) પોતાના આશયનો સ્વીકાર.
संपडिवाअ. પુ० (संप्रतिपात) પ્રણામ; નમસ્કાર.
संपडिवाइअ ત્રિ० (सम्प्रतिपादित) સ્થાપન કરેલું.
संपणादिय. ત્રિ० (सम्प्रणादित) કાનને મધુર લાગે એવો શબ્દ.
संपणण. ત્રિ० (सम्पन्न) યુક્ત; સહિત.
संपत्त. ત્રિ० (सम्प्राप्त) પામેલ; પ્રાપ્ત કરેલ
संपत्ति સ્ત્રી० (संपत्ति) ધન; સંપદા; ઋદ્ધિ. (૨) સામર્થ્ય.
संपत्ति. સ્ત્રી० (सम्प्राप्ति) મેળ; સંગમ; પ્રાપ્તિ. (૨) આગમન.
संपत्थिय. ત્રિ० (सम्प्रस्थित) ચાલેલું; પ્રયાણ કરેલ; નીકળી ચુકેલ. (૨) ગોઠવેલ; રહેલ.
संपदायग. ત્રિ० (सम्प्रदायक) ચોરોને અન્નાદિ દઇને સહાય કરનાર.
संपधूमिय. ત્રિ० (संप्रधूमित) ધૂપ વગેરે વડે સુગંધિ કરેલ.
संपन्न. ત્રિ० (सम्पन्न) યુક્ત; સહિત.
संपन्न. ત્રિ० (सम्प्रज्ञ) જાણનાર.
संपमज्जिअ ત્રિ० (सम्प्रमार्जित) સારી રીતે સાફ કરેલ.
संपयं અ० (सांप्रतम्) આ વખતે; હમણાં.
संपया. સ્ત્રી० (संपत्) લક્ષ્મી. સંપત્તિ. (૨) વાક્ય પુરૂં થતા વિરામ લેવો તે.
संपयाण. ન० (सम्प्रदान) દાનનું પાત્ર; જેને દેવામાં આવે તે. (૧) ૭ કારકમાંનું ચોથું કારક.
संपयोग. પું० (सम्प्रयोग) સારી રીતે કરાતો ઉપયોગ.
संपराइय. ત્રિ० (साम्परायिक) કષાય નિમિતે લાગતાં આઠ પ્રકારનાં કર્મ.
संपराइयबंध. પુ० (साम्परायिकबन्ध) કષાય નિમિત્તક કર્મબન્ધ.
संपराइया. સ્ત્રી० (साम्परायिकी) સંપરાય-કષાય, તેથી લાગતી ક્રિયા-કર્મપરિણતિ; કષાય નિમિત્તક કર્મપરિણામ.
संपराय. પું० (संपराय) કષાય, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. (૨) સંસાર-જગત્; ષડ્દ્રવ્યરૂપ લોક. (૩) લડાઇ; યુદ્ધ; સંગ્રામ, કજીયા.
संपरिउड. ત્રિ० (संपरिवृत) પરિવારથી વીંટાએલ -ઘેરાયેલ.
संपरिक्खित्त. ત્રિ० (सम्परिक्षिप्त) વીંટાયેલ; વ્યાપ્ત
संपरिवुड. ત્રિ० (सम्परिवृत) અનેક પરિવારથી વીંટાયેલ.
संपलग्ग. ત્રિ० (सम्प्रलग्न) કોઇપણ કાર્યમાં જોડાયેલ લાગેલ.
संपललिअ. ત્રિ० (सम्प्रललित) ક્રીડાયુક્ત.
संपलित्त. ત્રિ० (सम्प्रदीप्त) પ્રચંડ થયેલ.
संपलियंक. પું० (सम्पर्यङ्क) પલાંઠી. (૨) આસન વિશેષ; પદ્માસન.
संपविट्ठ. ત્રિ० (सम्प्रविष्ट) દાખલ થયેલ.
संपसारअ. ત્રિ० (सम्प्रसारक) સુકાળ, દુષ્કાળ, સસ્તું, મોંઘું, વિગેરે કથાનો પ્રસાર કરનાર (સાધુ.)

संपसारण. न० (सम्प्रसारण) पर्यालोचन; વિચારણા.

संपसारिय. त्रि० (सम्प्रसारिक) હું કહું તેમ કરો એમ કહેનાર.

संपाअ. पुं० (संपात) સમાગમ; મેળાપ.

संपाइम. त्रि० (सम्पातिम) ઉડીને પડનારા જંતુઓ; પતંગીયા વગેરે.

संपाओ. अ० ( ) પ્રાતઃકાળે.

संपागड. त्रि० (सम्प्रकट) પ્રસિદ્ધ; ખુલ્લું.

संपागडपडिसेवि. त्रि० (सम्प्रकटप्रतिसेविन्) પ્રસિદ્ધ રીતે દોષ સેવનાર; બકુશ નિર્ગ્રંથ.

संपातिम. त्रि० (सम्पातिन्) થોડુ થોડું ઉડી ગતિ કરનાર-માખી, ભમરા પતંગીયા વિગેરે ઉડતાં પ્રાણી.

संपाय. पुं० (सम्पात) પતન; પડવુ તે.

संपायण. न० (सम्प्रापण) પ્રાપ્ત કરવું.

संपिंडण. न० (सम्पिण्डन) અનેક ખાદ્ય વસ્તુઓનો સંયોગ.

संपिंडिय. त्रि० (सम्पिण्डित) એકત્ર થયેલ.

संपिणद्ध त्रि० (सम्पिनद्ध) બાંધેલું; વીંટેલું. (૨) નિકળેલ. (૩) પ્રાપ્ત. (૪) સારી રીતે ઢાંકેલ.

संपीला. स्त्री० (सम्पीडा) દુઃખ; બાધા.

संपुच्छणा. न० } (संपृच्छन) ક્ષેમકુશળ
संपुच्छणा. स्त्री० } પૂછવું તે.

संपुच्छणी. स्त्री० (सम्प्रोञ्छिनी) ઝાડુ; સાવરણી.

संपुच्छिया. स्त्री० (सम्प्रोञ्छिका) પગ વગેરે લુંછનાર દાસી.

संपुड. पु० (सम्पुट) એક પ્રકારનું કાષ્ઠનું યંત્ર કે જેમાં ચોરને નાખી પીડા દેવામાં આવે તે.

संपुडग. पु० (सम्पुटक) } જેની બે બા-
संपुडफलग. न० (सम्पुटफलक) } જુએ પાટલી હોય અને જેનો આકાર વ્યાપારીના નામાના ચોપડા જેવો હોય તે પુસ્તક.

संपुण्ण. } त्रि० (सम्पूर्ण) સંપૂર્ણ; આખું;
संपुन्न. } બધું.

संपेसण. न० (सम्प्रेषण) મોકલવું.

संपेसिय. त्रि० (सम्प्रेषित) મોકલેલું.

संपेहा. स्त्री० (सम्प्रेक्षा) વિચાર; પર્યાલોચન.

संफरिसण. न० } (सस्पर्शन) અડવું;
संफासण. } સ્પર્શ કરવો તે. (૨) આરાધન; સેવા.

संब. पुं० (साम्ब) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ મહારાજની જંબૂવતી રાણીનો પુત્ર. (૩) ૧૭ મા કુંથુનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) વજ્ર.

संबंध. पु० (सम्बन्ध) સંબંધ; સંયોગ.

संबंधि. त्रि० (सम्बन्धिन्) સંબન્ધી; સગાં વ્હાલાં.

संबद्ध. त्रि० (सम्बद्ध) જોડાએલ.

संबर. पु० (सम्बर) જેના શીંગડામાંથી બીજા શીંગડાં ફૂટે છે તે; સાબર.

संबलिया. स्त्री० (शाल्मलिका) એ નામનું વૃક્ષ.

संबाह. पुं० (सम्बाध) પર્વત આદિ વિષમ સ્થાનોમાં ધાન્ય સંગ્રહવાના સ્થાન. (૨) મેળો ભરાય તેવું સ્થાન; ગીચ વસ્તી-વાળુ સ્થાન. (૩) સાર્થવાહના મ્હોટા સાથને ઉતરવાનુ સ્થાન; છાવણી. (૪) પર્વત ઉપરનું કે પર્વતના આસપાસનું ગામ કે નગર.

संबाहण. न० (सम्बाधन) } હાથ પગ
संबाहणा. स्त्री० (सम्बाधना) } ચંપાવવા; ચંપી કરાવવી તે.

संबाहय. पु० (सम्बाधक) ચંપી કરનાર.

संबाहा. स्त्री० (सम्बाधा) પીડા.

संबाहिय. त्रि० (सम्बाधित) ચંપી કરેલ.

संबुक्क. पुं० (शाम्बुक) એક પ્રકારનો શંખ.

संबुक्कावट्ट. पुं० (शंबूकावर्त) ભમરા ભમરીના દર.

संबुक्कावट्टा. स्त्री० (सम्बुकावर्ता) કોઇ સાધુ શંબુક-શંખના આવર્તનની પેઠે પ્રથમ વચ્ચેના ઘેરથી ભિક્ષા લઇ આવર્તનની પેઠેફરી ગોચરી કરે તે; ભિક્ષાના અભિગ્રહનો એક પ્રકાર.

संबुद्ध. त्रि० (सम्बुद्ध) સમ્યક્ તત્ત્વને જાણનાર; વિદ્વાન; બોધ પામેલ.

संबोहण. न० (सम्बोधन) સંબોધન; આમત્રણ. (૨) સારીરીતે બોધ આપવો તે.

संबोहि पुं० (सम्बोधि) સમ્યક્ ધર્મની પ્રાપ્તિ. (૨) સુદૃષ્ટિ; સમ્યગ્ દૃષ્ટિ.

संबोहिअ. त्रि० (सम्बोधित) બોલાવેલ; આમન્ત્રિત.

संभंत. त्रि० (सम्भ्रान्त) ભયભીત થયેલ; ભય પામેલ.

संभग्ग. त्रि० (सम्भग्न) ભાંગી ગયેલ.

संभम. पुं० (सम्भ्रम) વ્યાકુળતા; ભ્રમ; અધીરાઇ. (૨) શોભા.

संभरण. न० (संस्मरण) સંભારવું-યાદ કરવું તે.

संभरणीय. त्रि० (संस्मरणीय) સ્મરણ કરવા યોગ્ય.

संभव. पुं० (सम्भव) ઉત્પત્તિ. (૨) સભવ; સંભાવના (૩) શ્રી સભવનાથ નામના ચાલુ ચોવિસીના ત્રીજા તીર્થંકર.

संभार. पुं० (सम्भार) સમૂહ; જથ્થો. (૨) પરિગ્રહ; ભારભૂત વસ્તુ. (૩) વિપાકોદય થતાં કર્મનું અવશ્ય થતું વેદન.

संभारकड. त्रि० (सम्भारकृत) જથ્થારૂપે કરેલ; એકત્ર કરેલ.

संभारिय. त्रि० (संस्मारित) યાદ કરાવેલું; સંભારેલ.

संभिण्ण. त्रि० (सम्भिन्न) કઇક ઓછું. (૨) વ્યાપ્ત. (૩) સંપૂર્ણ. (૪) ૨૮ લબ્ધિમાંની છઠ્ઠી લબ્ધિ કે જેમાં એક ઇંદ્રિયથી બીજી ઇંદ્રિયના વિષયો જાણી શકાય.

संभिण्णसोतार. } **संभिन्नसोयार.** } पुं० (सम्भिन्नश्रोतृ) શરીરના સર્વ અવયવોથી જે સાંભળી શકે તેવી લબ્ધિવાળો; પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયોને એક ઇંદ્રિયથી ગ્રહણ કરી શકનાર.

संभिय. पुं० (श्लेष्मिक) કફની વ્યાધિ; કફ વિકાર.

संभिय. त्रि० (सम्भृत) ભરેલ; પુષ્ટ થયેલ. (૨) સંસ્કારેલુ. (૩) ઉદ્ધૃત-અંદરથી બહાર કાઢેલ.

संभूइ. स्त्री० (सम्भूति) સંભવ.

संभूतिविजअ. पुं० (सम्भूतिविजय) એ નામના એક સાધુ.

संभूय. त्रि० (सम्भूत) ઉત્પન્ન થયેલું. (૨) પ્રથમ બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય. (૩) એ નામનો એક મનુષ્ય. (૪) યશોભદ્રના શિષ્ય; સંભૂતવિજય.

संभूयविजय. पुं० (सम्भूतविजय) યશોભદ્રના શિષ્ય.

संभोइय. त्रि० (साम्भोगिक) એક સમાચારી વાળા સાધુ; જેની સાથે આહારાદિ થઇ શકે તે.

संभोग. पुं० (सम्भोग) ઉપભોગ; એક બીજા સાથે ભોજનાદિનો ચાલુ વ્યવહાર.

संभोगपच्चक्खाण. पुं० न० (सम्भोगप्रत्याख्यान) જિનકલ્પીપણું કે એકલવિહારીપણું અંગીકાર કરી મડળ સાથેના સંભોગનો પરિહાર કરવો તે.

संभोगवत्तिया. स्त्री० (सम्भोगप्रत्ययिका) સમાન સમાચારીવાળા સાથે આહારાદિનો સંભોગ કરવાના નિમિત્તવાળી (ક્રિયા).

संभोगिअ. त्रि० (सांभोगिक) એક સમાચારીવાળા; પરસ્પર આહાર, પાણી, વસ્ત્ર, પાત્રના સંભોગ-વ્યવહારવાળા.

संमइ. स्त्री० (सम्मति) સારી મતિ; સારી બુદ્ધિ.

संमं. अ० (सम्यक्) સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્ જ્ઞાન.

संमग्ग. पुं० (सन्मार्ग) મોક્ષમાર્ગ.

संमज्ज. पुं० (सन्मार्ज) સંમાર્જન; ચોકખું કરવું તે.

संमज्जग. त्रि० (सन्मार्जक) વારંવાર સ્નાન કરનાર.

संमज्जणा. न० (संमार्जन) સાવરણી વગેરેથી સાફ કરવુ તે.

संमज्जित. } त्रि० (सम्मार्जित) વાસીદુ
संमज्जिय. } વાળી સાફ કરેલ

संमज्जिया. स्त्री० (सन्मार्जिका) વાસીદુ વાળનાર સ્ત્રી.

संमट्ठ. त्रि० (सम्मृष्ट) કાન સુધી ભરેલ. (૨) સાફ કરેલ.

संमत. त्रि० (समत) સંમતિ આપવા યોગ્ય

संमत्त न० (सम्यक्त्व) સમ્યગ્ દર્શન સમકિત.

संमत्तदंसि. त्रि० (सम्यक्त्वदर्शिन्) પરમાર્થ દષ્ટિવાળો. (૨) રાગદ્વેષ રહિત.

संमत्तमोहणिय. न० (सम्यक्त्वमोहनीय) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેમાંથી મિથ્યાત્વની કાળાશ મટી જતાં, તે શુદ્ધ થઇ સંમતમોહનીય રૂપે બને છે, તેના ઉદયથી ક્ષાયક સમકિત શિવાય બીજા સમકિત પ્રગટે છે.

संमद्दा. स्त्री० (सम्मर्दा) વસ્ત્રને પહોળું કર્યા વિના ઘડ સહિત પડિલેહણ કરવું તે; મસળીને પડિલેહણ કરવું તે, પડિલેહણનો એક દોષ.

संमद्दिय. त्रि० (संमर्दित) મસળેલ.

संमय त्रि० (सम्मत) ઇષ્ટ, અભિમત.

संमाणणिज्ज. त्रि० (सन्माननीय) સન્માન-સત્કાર કરવા યોગ્ય.

संमाणिय. त्रि० (सम्मानित) માનેલું; આદરપૂર્વક સ્વીકારેલું.

संमिसिभाव. पुं (सम्मिश्रीभाव) ભેળસેળ.

संमुच्छिम. त्रि० (सम्मूर्च्छिम) માતા પિતાના સંયોગ વિના ઉત્પન્ન થયેલું.

संमुच्छिय त्रि० (सम्मूर्छित) મૂર્છિત થયેલ.

संमुत. पुं० (सम्मुत) મંડપગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

संमुह. न० (सन्मुख) સમીપે. (૨) સ્હામે; સન્મુખ.

संमुही स्त्री० (सम्मुखी) ૮૧ થી ૯૦ વર્ષ સુધીની માણસની અવસ્થા કે જે મોતને સન્મુખ રહે છે.

संमूढ. त्रि० (सम्मूढ) અતિમૂઢ બનેલ.

संमेल. न० (सम्मेल) મીજમાની; ગોઠ.

संमोह. पुं० (सम्मोह) } મૂઢત્મા દેવ-
संमोहा. स्त्री० (समोहा) } વિશેષની ભાવના.

संयम. पु० (सयम) જુઓ "સંજમ" શબ્દ.

संयोजणा. पुं० (संयोजन) અનન્તાનુબંધી કષાય.

संयोजणा. स्त्री० (संयोजना) સંયોજન; સાથે જોડી દેવુ તે.

संयोजणापायच्छित्त. न० (सयोजनाप्रायश्चित्त) અનેક જાતીય અતિચારોને મેળવી-એકત્ર કરી પ્રાયશ્ચિત દેવું તે.

संयोयणा. स्त्री० (संयोजना) મિશ્રિત કરવું તે.

संरंभ. पुं० (संरम्भ) હિંસાદિ સંબધી માનસિક વાચિક અને કાયિક સૂક્ષ્મ વ્યાપાર; હિંસાદિ સંકલ્પ આદિ.

संरक्खग. त्रि० (संरक्षक) રક્ષા કરનાર.

संरक्खण. न० (सरक्षण) રક્ષણ; પાલન.

संरक्खणपरिग्गह. पुं० (सरक्षणपरिग्रह) ષટ્કાયના જીવોની રક્ષાને માટે પરિગ્રહ-વસ્ત્રાદિ ઉપકરણ રાખવાં તે.

संरक्खणा. स्त्री० (संरक्षणा) પરિગ્રહ. (૨) માયા.

संरक्खणाणुबंधि. त्रि० (संरक्षणानुबन्धिन्) પરિગ્રહ નિમિત્તે જુઠું બોલવું તે; રૌદ્ર ધ્યાનનો એક પ્રકાર.

संरक्खिय. त्रि० (संरक्षित) જેની રક્ષા કરી હોય તે.

संरुट्ठ. त्रि० (संरुष्ट) રોષવાળો; ક્રોધ ભર્યો.

संरोह. पुं० (संरोध) નિરોધ; નિગ્રહ.

संलग्गिरी स्त्री० ( ) પરસ્પર હાથ પકડીને ચાલવું તે.

संलाव पुं० (संलाप) સકામ પ્રેમપૂર્વક પરસ્પર સંભાષણ કરવું તે.

संलिहणा न० (संलेखन) કષાયને પાતળા પાડવા તે; સંલેખના કરવી તે.

संलिहिय. त्रि० (संलिखित) સંલેખણા કરેલ.

संलीण. त्रि० (संलीन) તત્પર; આસક્ત.

संलीणया. स्त्री० (संलीनता) ઇંદ્રિય મન વિગેરેનો નિરોધ કરવો તે.

संलेहणा. स्त्री० (संलेखना) શારીરિક અને માનસિક તપથી કષાયાદિનો નાશ કરવો; તપ વિશેષ. (૨) અનશન; સંથારો.

संलेहणासुअ. पुं० (संलेखनाश्रुत) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનુ ૨૫ મું સૂત્ર.

संलेहा. स्त्री० (संलेखना) સંલેખણા; કષાય આદિને પાતળા પાડવા તે.

संलोअ. पुं० (संलोक) દર્શન; દેખવું તે.

संलोकणिज्ज. त्रि० (संलोकनीय) જોવા લાયક; રૂપવંત.

संलोग. पुं० (संलोक) જોવું; નિહાળવું.

संवच्छर. पुं० (संवत्सर) વર્ષ; સમ્વત્સર.

संवच्छरपडिलेहणा. न० (संवत्सरप्रतिलेखन) વર્ષગાંઠનો સંસ્કાર.

संवच्छरिय. त्रि० (सांवत्सरिक) એક વરસનું.

संवट्ट. पुं० (संवर्त) ભયભીત થયેલ માણસોને સંતાવાનું ગુપ્ત સ્થાન.

संवट्टअ. पुं० (संवर्तक) વંટોળીયો; તોફાની વાયુ.

संवट्टक. } पुं० (संवर्तक) પાંચમા આરાને
संवट्टग. } છેડે દરેક કૃત્રિમ વસ્તુઓનો સંહાર કરનાર વાયુ; સંહારકારક વાયુ.

संवट्टगवाय. पुं० (संवर्तकवात) જુઓ "સંવટ્ટક" શબ્દ.

संवट्टण. न० (संवर्तन) અલ્પ સ્થિતિ. (૨) માર્ગોનું મળવું.

संवट्टय. पुं० (संवर्तक) તોફાની પવન.

संवट्टयवाय. पुं० (संवर्तकवात) ભયંકર વાવાઝોડું.

संवड्ढिय. त्रि० (संवर्धित) વધેલું.

संवत्त. त्रि० (संवृत्त) ગોળાકાર.

संवर. पुं० (संवर) કર્મના દ્વારને બંધ કરવા તે; નવ તત્ત્વમાંનું છઠ્ઠું સંવર તત્ત્વ. (૨) ચોથા તીર્થંકરના પિતાનું નામ. (૩) આચ્છાદન; ઢાંકણ. (૪) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકર. (૫) સંવર ભાવના; બાર ભાવનામાંની એક. (૬) મન, વચન અને કાયાનું નિયમન કરવું તે.

संवरण. न० (संवरण) આશ્રવનાં પચ્ચખાણ કરવાં તે.

संवरणी. स्त्री० (संवरणी) એક જાતની વિદ્યા.

संवरद्दार. न० (संवरद्वार) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનું નામ.

संवरिय. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું.

संवलिय. त्रि० (सवलित) વ્યાપ્ત. (૨) વીંટેલું.

संववहार. पुं० (संव्यवहार) સારી રીતે થતો વ્યવહાર. (૨) ઇંદ્રિય પ્રત્યક્ષ.

संववहारपच्चक्ख. न० (संव्यवहारप्रत्यक्ष) પાંચ ઇંદ્રિય અને મનથી વસ્તુનો સાક્ષાત્કાર થાય તે.

संवहण. न० (संवहन) ઉપાડવું; વહન કરવું.

संवाय. पुं० (संवाद) સંવાદ; ચર્ચા.

संवास. पुं० (संवास) એક સાથે નિવાસ; સહવાસ.

संवाहणिय. त्रि० (संवाहनिक) ખેતીના ઉપયોગમાં વપરાતા ગાડી ગાડા વગેરે.

संविग्ग. त्रि० (संविग्न) મુમુક્ષુ; સંવેગી. (૨) વ્યાપ્ત; આકુળ.

संविग्गविहारि. त्रि० (संविग्नविहारिन्) મુક્તિનું અનુષ્ઠાન કરનાર.

संवित्ति. स्त्री० (संवित्ति) જ્ઞાન.

संविद्ध. त्रि० (संविद्ध) ખુંદેલું; કચરેલું; પરિચિત કરેલું.

संविभइत्तार. त्रि० (संविभक्तृ) વસ્ત્રાદિનો વિભાગ કરનાર.

संविभाग. पुं० (संविभाग) સારી રીતે વિધિ સહિત વિભાગ કરવો તે; સમવિભાગ.

संविल्लिय. त्रि० (संवेल्लित) ગોળ વળેલ.

संविह. पुं० (संविध) ગોશાળાના એક મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

संवीत. त्रि० (संवीत) હણાયેલ. (૨) વ્યાપ્ત.

संवुय. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

संवुड. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું; આચ્છાદિત; ગુપ્ત. (૨) સંવર સહિત; આશ્રવ નિરોધ કરનાર. (૩) સર્વ પ્રકારે ઇંદ્રિય અને મનના કર્મમાર્ગને રોકનાર. (૪) સાંકડી યોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જે એકેંદ્રિય અને નારકીને હોય છે. (૫) વસ્ત્ર પહેરેલું.

संवुडचारि. त्रि० (संवृतचारिन्) સંવરમાં વિચરનાર; સંયમી.

संवुडबउस. त्रि० (संवृतबकुश) છાનો દોષ લગાડનાર બકુશ નિયંઠાનો એક પ્રકાર.

संवुडवियडा. स्त्री० (संवृतविवृता) ગર્ભજ તિર્યંચ અને ગર્ભજ મનુષ્યની યોનિ.

संवुडासंवुड. त्रि० (संवृतासंवृत) કંઇક પાપથી નિવર્તેલ અને કંઇક ન નિવર્તેલ; દેશ વિરતિ શ્રાવક.

संवुड्ढ. त्रि० (संवृद्ध) વધેલું; ઉછરેલું.

संवुत्त. त्रि० (संवृत्त) ઉત્પન્ન થયેલું.

संवुय. त्रि० (संवृत) ઢંકાયેલ.

संवूढ. त्रि० (संवोढ) ધસડાતાં ધસડાતાં આવી પહોંચેલ.

संवेअणी. स्त्री० (संवेगिनी) સંવેગ-મોક્ષની અભિલાષાને વધારનારી ધર્મ કથા.

संवेग. पुं० (संवेग) વૈરાગ્ય ભાવ. (૨) મોક્ષની અભિલાષા. (૩) વિષયોથી નિવૃત્તિ.

संवेगणी. स्त्री० (संवेगिनी) સાંભળનારને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય એવી કથા.

संवेल्लित. }
संवेल्लिय. } त्रि० (संवेल्लित) વાંકું વળેલું. (૨) છાનું; છુપાવેલ. (૩) એકઠું કરેલું.

संवेह पुं० (संवेध) ભવ આદિની સ્થિતિ.

संसइ. त्रि० (संशयिन्) સંશયવાળો; શંકાશીલ.

संसइय. त्रि० (सांशयिक) સંશયવાળો.

संसग्ग. पुं० }
संसग्गि. } (संसर्ग) સંબંધ; મિલાપ. (૨) મૈથુન.

संसग्गि. त्रि० (संसर्गिन्) સંબંધ-પરિચયવાળું.

संसग्गिय. त्रि० (सांसर्गिक) સંસર્ગ-પરિચયવાળું.

संसग्गी. स्त्री० (संसर्ग) સંગ; સોબત.

संसट्ठ. त्रि० (संसृष्ट) ચોંટેલું; લિપ્ત થએલું.

संसट्ठकप्पिय. त्रि० (संसृष्टकल्पिक) ખરડેલ હાથે ભિક્ષા આપે તે લેવાના સંકલ્પવાળો.

संसट्ठचरअ. त्रि० (संसृष्टचरक) ખરડાયેલ હાથે આપવામાં આવે તેજ લેવું એવી ધારણાથી ગવેષણા કરનાર.

संसट्ठपिंड. पुं० (संसृष्टपिण्ड) ખાતાં ખાતાં વધેલો પિંડ-ખોરાક.

संसत्त. त्रि० (संसक्त) આસક્ત; લીન. (૨) ચોંટેલ; લાગેલ. (૩) पुं० શીકારી કુતરો.

संसत्तग्गहणि. त्रि० (संसक्तग्रहणि) જેના પેટમાં કે ઝાડામાં કૃમિ આદિ બે ઇંદ્રિય જીવ હોય તે.

संसत्ततव. न० (संसक्ततपस्) કછક કામનાથી તપ કરવુ તે.

संसत्तविहारि. त्रि० (संसक्तविहारिन्) વિષયાદિમા આસક્ત થઇ વિચરનાર.

संसत्ता. स्त्री० (संसक्ता) આસક્ત થયેલી સ્ત્રી.

संसद्द. पु० (संशब्द) પોકારવુ; શબ્દ કરવો; બોલાવવુ.

संसप्पग. पु० (ससर्पक) કીડી વિગેરે જીવ. (૨) શિયાળ.

संसमण. न० (संशमन) રોગાદિ મટવાથી થતી શાંતિ.

संसय. पुं० (संशय) સદેહ; સશય.

संसयकरणी. स्त्री० (संशयकरी) સશય કરનારી ભાષા; દ્વિઅર્થી ભાષા.

संसर. पु० (संसर) સરકવુ, વહેવુ.

संसार. पु० (संसार) સસાર; જગત્.

संसारपडिग्गह. पुं० (संसारप्रतिग्रह) દષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધશ્રેણી પરિકર્મનો બારમો ભેદ (૨) પુટ્ઠસેણિ આદિ પાંચ પરિકર્મનો નવમો ભેદ.

संसारसंचिट्ठणकाल. पु० (ससारसंस्थानकाल) સંસારની અંદર રહેવાનો સમય; નરક તિર્યંચ મનુષ્ય અને દેવતા એ ચાર ગતિ રૂપ સંસારમાં જન્મ મરણ કરવાનો વખત.

संसारा. स्त्री० (संसारा) દાણાવાળી ડોડી.

संसाराणुप्पेहा. स्त्री० (संसारानुप्रेक्षा) સંસાર પાર વિનાનો છે દુ:ખ રૂપ છે તેમાં જીવ ભટકયા કરે છે એમ વિચાર કરવો તે; બાર ભાવનામાંની એક.

संसारिय. त्रि० (सांसारिक) સંસારમાં રહેનાર જીવ. (૨) સહાયક; સહાય કરનાર.

संसारिय. त्रि० (ससारित) સસરણ કરેલ; ચલાવેલ.

संसारिय. न० (संसार्य) પ્રસાર કરવા યોગ્ય; જાહેર કરવાનું.

संसिट्ठ. त्रि० (संश्लिष्ट) ચોટી ગયેલું.

संसिय. त्रि० (संश्रित) આશ્રયમાં રહેલ.

संसुद्ध. त्रि० (संशुद्ध) શુદ્ધ; ચોકખું.

संसेइम. न० (संस्वेदिम) તિલ વિગેરે ધાન્યના ધોવણનુ પાણી. (૨) જેમાં પત્ર શાક વગેરે બાફવામાં આવે કે ધાન્ય ઓસાવવામા આવે તે પાણી. (૩) સ્વેદ-પરસેવાથી ઉત્પન્ન થતા જંતુ; જૂ; માકડ વગેરે.

संसेयण. न० (संस्वेदन) કથરોટ વગેરેના ધોવણનું પાણી.

संसेयय. त्रि० (संस्वेदज) પરસેવાથી ઉત્પન્ન થનાર જતુ; જૂ, માકડ વગેરે.

संसेसिय. त्रि० (सांश्लेषिक) કર્મ સંશ્લેષ-લેપજનક; કર્મ બંધન કારક.

संसोधण. न० (संशोधन) સારી રીતે શોધન કરવુ તે.

संसोधित. त्रि० (संशोधित) સારી રીતે શોધેલું.

संसोहण. न० (संशोधन) વિરેચન-રેચ લેવો તે; શોધન કરવું તે.

संहरण. न० (संहरण) એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને લઇ જવુ તે; એક કુક્ષિએથી લઇ બીજી કુક્ષિએ મુકવું તે.

संहिय. त्रि० (संहित) મળેલું; એકત્રિત થયેલું.

सक. पुं० (शक) શક નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

सक. त्रि० (स्वक) પોતાનું; આપણું.

सकंस त्रि० (सकांस्य) કાંસ્ય નામના દ્રવ્ય પરિમાણ સહિત.

सकज्ज. न० (स्वकार्य) પોતાનું કાર્ય.

सकम्म. न० (स्वकर्मन्) પોતાનું કર્મ.

सकम्म. त्रि० (सकर्मन्) કર્મસહિત.

सक्कम्मवीरिय. न० (सत्कर्मवीर्य) બાળ વીર્ય; કર્મ લાગે તેવું સામર્થ્ય.

सकय. त्रि० (स्वकृत) પોતે કરેલું.

सकल. न० (शकल) ટુકડો; ખંડ.

सकल. त्रि० (सकल) સમસ્ત; આખું; બધું; સમગ્ર.

सकसाइ त्रि० (सकषायिन्) કષાય-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સહિત.

सकहा. स्त्री० (सक्थि) દાઢ.

सकहा. स्त्री० (सकथ) સન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.

सकाइय. त्रि० (सकायिक) કાયા-શરીર સહિત જીવ.

सकाम. त्रि० (सकाम) સકામ-ઇચ્છા યોગ્ય.

सकाममरण. न० (सकाममरण) પંડિત ભાવે સમાધિ પરિણામે થતું મરણ.

सकुंत. पुं० (शकुन्त) પક્ષી.

सकुणिया. स्त्री० (शकुनिका) પંખિણી; પક્ષીની માદા.

सकोरंट. पुं० (सकोरंट) વૃક્ષ વિશેષ.

सक्क. पुं० (शाक्य) બુદ્ધનો સાધુ.

सक्क. त्रि० (शक्य) થવા યોગ્ય; થઇ શકે તેવું.

सक्क. त्रि० (शक्त) શક્તિવાળો; સમર્થ.

सक्क. पुं० (शक्र) પ્રથમ દેવલોકનો ઇંદ્ર.

सक्कत्थय. } **सक्कत्थव.** } न० (शक्रस्तव) શક્રસ્તવ, નમોત્થુણંનો પાઠ.

सक्कदूय. पुं० (शक्रदूत) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્રનો દૂત; હરિણગમેષી દેવતા.

सक्कय. त्रि० (संस्कृत) સંસ્કારેલું; સ્વાદિષ્ટ કરેલું.

सक्कया. स्त्री० (संस्कृता) સંસ્કૃત ભાષા; સંસ્કાર પામેલી ભાષા.

सक्कर. पुं० (शर्कर) કાંકરા.

सक्करप्पभा. } **सक्करप्पहा.** } स्त्री० (शर्करप्रभा) સાત નરકમાંની બીજી નરક.

सक्करा. स्त्री० (शर्करा) સાકર. (૨) કાંકરાવાળી જમીન. (૩) કાંકરા.

सक्कराभ. पुं० (शर्कराभ) ગૌતમ ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

सक्कराभा. स्त्री० (शर्कराभा) બીજી નરકની ભૂમિ.

सक्का. स्त्री० (शक्रा) ધરણેંદ્રની બીજી અગ્ર મહિષીનું નામ.

सक्कार. पुं० (सत्कार) આદર; સત્કાર.

सक्कारण. न० (सत्कारण) વસ્ત્રાદિના લાભ રૂપ સત્કાર.

सक्कारणिज्ज. त्रि० (सत्करणीय) સત્કાર કરવા યોગ્ય.

सक्कारपुरक्कार. पुं० (सत्कारपुरस्कार) સત્કાર રૂપે અપાતો પુરસ્કાર-ઇનામ-ભેટ, આદર બહુમાન.

सक्कारपुरक्कारपरिसह. पुं० (सत्कारपुरस्कार परिषह) આદરપૂર્વક સન્માનનો પરિષહ; સાધુના બાવીશ પરિષહમાંનો એક.

सक्कारिय. त्रि० (सत्कारित) જેનો સત્કાર કર્યો હોય તે.

सक्किय. त्रि० (सत्कृत) સત્કાર કરેલ; આદરમાન આપેલ.

सक्कुलि. स्त्री० (शष्कुलि) જલેબી. (૨) તલસાંકળી.

सक्कुलिकण्ण. } **सक्कुलीकण्ण** } पुं० (शष्कुलिकर्ण) લવણ-સમુદ્રમાં જતાં આરસો જોજન પર આવેલો શષ્કુલિકર્ણ નામનો એક અન્તર દ્વીપ. (૨) તે અંતરદ્વીપના મનુષ્ય.

सक्ख. न० (सख्य) મિત્રતા; દોસ્તી.

सक्ख. न० (साक्ष्य) સાક્ષી. (૨) त्रि० સાક્ષી આપનાર.

सक्खं. अ० (साक्षात्) પ્રત્યક્ષ; સાક્ષાત્.

सक्खि. त्रि० (साक्षिन्) સાક્ષી, સાક્ષી આપનાર; પ્રત્યક્ષ જોનાર.

सग. त्रि० (स्वक) પોતાનું; આપણું.

सग. पु० (शक) શક નામનો અનાર્ય દેશ.

सगड. न० (शकट) ગાડું; ગાડી. (२) વિપાકસૂત્રનું ચોથું અધ્યયન

सगडब्भि. त्रि० (स्वकृतभित्) પોતાના કરેલા કર્મનો ભેદ કરનાર.

सगडभद्दिया. स्त्री० (शकटभद्रिका) એ નામનું એક લૈકિક શાસ્ત્ર.

सगडमुह. न० (शकटमुख) જ્યાં ઋષભદેવ સ્વામી કેવળજ્ઞાન પામ્યા તે ઉદ્યાનનું નામ.

सगडवूह. पु० (शकटव्यूह) ગાડાને આકારે વ્યૂહ રચના કરવી તે, સેનાને ગોઠવવાની એક કળા.

सगडिया स्त्री० (शकटिका) ગાડી.

सगडी स्त्री० (शकटी) ગાડી.

सगडुद्धिपविभत्ति. पुं० (शकटोद्धिप्रविभक्ति) ગાડાના ઉધના વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सगर. पु० (सगर) વર્તમાન અવસર્પિણીના બીજા ચક્રવર્તી.

सगल. त्रि० (सकल) સંપૂર્ણ, સમસ્ત.

सगल. न० (शकल) ટુકડા, કકડા.

सगास. त्रि० (सकाश) સમાન, સરખું (२) न० સમીપ, પાસે

सग्ग पु० (स्वर्ग) દેવલોક.

सग्गइ. स्त्री० (सद्गति) સારી ગતિ.

सग्गह त्रि० (सग्रह) મંગળ, શનિ, આદિ ક્રૂર ગ્રહમાં આવેલ નક્ષત્ર કે જેમા કાર્ય કરવાથી પરાજય થાય તે.

सग्गह. पु० (सद्ग्रह) સદ્ભાવ વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે; સમ્યક્ત્વ.

सग्गीय. त्रि० (स्वर्गीय) સ્વર્ગ સંબંધી.

सग्घ. त्रि० (श्लाघ्य) વખાણવા યોગ્ય.

सचित्त. त्रि० (सचित्र) ચિત્રામણ સહિત.

सचित्त. त्रि० (सचित्त) સજીવ; જીવવાળું.

सचित्तनिक्खिवण न० (सचित्तनिक्षेपण) અચિત્ત આહારાદિ ન દેવાની બુદ્ધિથી સચિત્ત વસ્તુ ઉપર મુકવા તે; બારમા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર

सचित्तपरिन्नाय. त्रि० (सचित्तपरिज्ञात) શ્રાવકની સાતમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે સાત મહિના સુધી સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ કરે

सचित्तपिहाण न० (सचित्तपिधान) અચિત્ત આહારાદિ સચિત્ત વસ્તુથી ઢાકવા તે, બારમા વ્રતનો બીજો અતિચાર

सचिल्लय. त्रि० (सचिल्लक) ચપટા નેત્રવાળો.

सचेल त्रि० (सचेल) વસ્ત્ર સહિત, વસ્ત્રધારી.

सच्च. न० (सत्य) સત્યાર્થ, યથાર્થતા, ખરી હકીકત. (२) त्रि० વાસ્તવિક; યથાર્થ. (३) पु० સંયમ. (४) દશમું મુહૂર્ત. (५) स्त्री० સત્યભામા; સત્ય ભાષણ

सच्चइ पु० (सत्यकि) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમા થનાર ૧૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ.

सच्चनेमि. पु० (सत्यनेमि) અનગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (२) સમુદ્રવિજય રાજાની શિવારાણીના પુત્ર-નેમિનાથના નાના ભાઇ.

सच्चपभा स्त्री० (सत्यप्रभा) કૃષ્ણવાસુદેવની એક રાણી

सच्चपवाय. पु० (सत्यप्रवाद) સત્યપ્રવાદ નામનું ૧૪ પૂર્વમાંનું છઠ્ઠું પૂર્વ શાસ્ત્ર.

सच्चपवायपुव्व. पु० (सत्यप्रवादपूर्व) ચૌદ પૂર્વમાંના છઠ્ઠા પૂર્વનું નામ.

सच्चभामा. स्त्री० (सत्यभामा) અનગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (२) કૃષ્ણ વાસુદેવની એક રાણી.

सच्चमणजोय. पुं० (सत्यमनोयोग) } સાચા
सच्चमणप्पओग. पु० (सत्यमनःप्रयोग) } મનનો
યોગ-વ્યાપાર: પંદર યોગમાંનો એક

सच्चमोस. पुं० (सत्यमृषा) સત્ય-અસત્ય મિશ્રિત વ્યવહાર.

सच्चमोसमणप्पओग. पु० (सत्यमृषामनःप्रयोग) સાચા અને ખોટાથી મિશ્રિત મનનો પ્રયોગ-વ્યાપાર; પંદર યોગમાનો એક.

सच्चवइजोय. पुं० (सत्यवाग्योग) } સાચી
सच्चवइप्पओग पु० (सत्यवाक्प्रयोग) } વાણીનો
યોગ-વ્યાપાર; સત્ય વચનયોગ: પંદર જોગમાંનો એક.

सच्चवयणाइसेस. पु० (सत्यवचनातिशेष) તીર્થંકરની વાણીના ૩૫ અતિશયા.

सच्चवाइ. त्रि० (सत्यवादिन्) સત્યવાદી; સત્ય બોલનાર.

सच्चसेण. पुं० (सत्यसेन) જંબદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર ૧૩ મા તિર્થંકર.

सच्चा. स्त्री० (सत्या) સત્યભાષા. (૨) સત્ય મનોયોગ વિષયક ગુપ્તિ.

सच्चामोस पुं० (सत्यमृषा) કંઇક સાચુ અને કંઇક ખોટું; એવુ મિશ્રણ.

सच्चामोसभासा. स्त्री० (सत्यमृषाभाषा) મિશ્ર ભાષા.

सच्चामोसमणजोय. पु० (सत्यमृषामनोयोग) મિશ્ર મનનો વ્યાપાર; મિશ્ર મનોયોગ, પદંર યોગમાનો એક.

सच्चामोसवइजोग. पु० (सत्यमृषावाग्योग) સાચી ખોટી વાણીનો વ્યાપાર; મિશ્ર વચનયોગ; પંદર યોગમાંનો એક.

सच्चामोसा. स्त्री० (सत्यमृषा) કંઇક સત્ય અને કંઇક જૂઠું; મિશ્રભાષા.

सच्चित्त. त्रि० (सचित्त) સજીવ; સચિત્ત.

सच्छ. त्रि० (स्वच्छ) પવિત્ર; નિર્મળ. (૨) પું० વૃક્ષની એક જાત.

सच्छंद. त्रि० (स्वच्छन्द) ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનાર, સ્વચ્છંદી, મનમોજી. (૨) પું० પોતાનો અભિપ્રાય; પોતાની મતિ પ્રમાણે વર્તન.

सच्छिक्कर पु० (सच्छिक्करम्) એક પ્રકારનો મરચ.

सजोइ त्रि० (सयोगिन्) યોગ સહિત, સજોગી

सजोग. त्रि० (सयोग) સજોગી, મન વચન કાયાના યોગ સહિત.

सजोगि. न० (सयोगिन्) સયોગી નામે-૧૩ મુ ગુણસ્થાનક.

सजोगिभवत्थकेवलि. पुं० (सयोगिभवस्थकेवलिन्) યોગ સહિત ભવસ્થ કેવળી; તેરમા ગુણસ્થાનકવર્તી કેવળજ્ઞાની.

सज्ज त्रि० (सज्ज) તૈયાર થયેલુ

सज्ज. अ० (सद्य) તત્કાળ, તે સમય.

सज्ज. पु० (षड्ज) સાત સ્વરમાનો પ્રથમ સ્વર.

सज्ज. पु० (सर्ज) શાલવૃક્ષ.

सज्जक्खार. न० (सर्जक्षार) સાજીખાર.

सज्जगाम. पु० (षड्जग्राम) મર્ગી આદિ સાત મૂર્છનાનો આશ્રય સ્વર સમૂહ.

सज्जज्जुण. पुं० (सर्जार्जुन) સફેદ વૃક્ષ વિશેષ.

सज्जण. त्रि० (सज्जन) સારો માણસ; સજ્જન.

सज्जपुढवी. स्त्री० (सद्यःपृथिवी) તત્કાળ ખોદેલ પૃથ્વી; ખાણની માટી.

सज्जा. स्त्री० (शय्या) શય્યા, શયન. (૨) કઢની એક જાત.

सज्जिय. त्रि० (सज्जित) તૈયાર કરેલ.

सज्जियाखार. पुं० (सर्जितक्षार) સાજીખાર.

सज्जीव. पुं० (सजीव) મૃતપ્રાયને જીવતા કરવાની કળા; મંત્ર આદિ પ્રયોગ. (૨) ત્રિ० ચઢાવેલી દોરી સહિત (ધનુષ્ય વગેરે).

सज्जो. अ० (सद्यस्) તત્કાળ; જલદી.

सज्झ. त्रि० (साध्य) સિદ્ધ કરવા યોગ્ય.

सज्झाय. पु० (स्वाध्याय) સ્વાધ્યાય; શાસ્ત્રનું વારવાર વાંચન.

सज्झिलग. पुं० ( ) ભાઈ

सज्झिलगा. स्त्री० ( ) બ્હેન

सड्ढ. न० (शाठ्य) શઠતા.

सट्ठ. न० (सृष्ट) બારમા મુહૂર્તનું નામ.

सट्ठाण. न० (स्वस्थान) પોતાનું સ્થાન; ઘર.

सट्ठि. स्त्री० (षष्टि) ૬૦: સાઠ.

सट्ठिग. न० (षष्टिक) સાઠી ચોખા; ચોખાની એક જાત.

सट्ठितंत. न० (षष्टितन्त्र) કપિલ મુનિ કૃત એક શાસ્ત્ર

सट्ठिभत्त. पुं० (षष्टिभक्त) રોજના બે વખતના ભોજન પ્રમાણે ગણતાં ત્રીશ દિવસના સાઠ ભક્ત, એક માસના ઉપવાસ કરવા તે. માસખમણ.

सट्ठिभाय. पु० (षष्टिभाग) એક અખંડ વસ્તુના સાઠ ભાગ કરીએ તેમાનો એક ભાગ.

सठ. त्रि० (शठ) ધૂર્ત.

सडंगवि. त्रि० (षडङ्गविद्) વેદનાં છ અંગો-વ્યાકરણ, શિક્ષા, કલ્પ, છંદ, નિરૂક્ત અને જ્યોતિષને જાણનાર.

सडण. न०(शटन) સડી જવુ તે.

सडिय. त्रि० (शटित) સડેલુ.

सड्ढ. पुं० (श्राद्ध) શ્રદ્ધાવાન્-શ્રાવક. (૨) પિતૃતર્પણ; શ્રાદ્ધ.

सड्ढइ. पु० (श्रद्धावत्) શ્રદ્ધા રાખનાર-તાપસની એક જાત.

सड्ढग. त्रि० (श्राद्धक) શ્રદ્ધાળુ; શ્રાવક.

सड्ढा. स्त्री० (श्रद्धा) શ્રદ્ધા; તત્ત્વરૂચિ.

सड्ढि. त्रि० (श्रद्धावत्) શ્રદ્ધાળુ; શ્રાવક.

सड्ढिय. त्रि० (श्रद्धेय) શ્રદ્ધા રાખવા ગ્યોગ્ય; વિશ્વાસપાત્ર.

सड्ढी. स्त्री० (श्राद्धी) શ્રાવિકા.

सढ. त्रि० (शठ) શઠ; લુચ્ચો; ધૂર્ત.

सण. पु० (शण) સણ; એક પ્રકારનો છોડવો. (૨) એક જાતનું ધાન્ય; સણ નામે ધાન્ય. (૩) સણનુ ફૂલ.

सणंकुमार. पु० (सनत्कुमार) સનત્કુમાર નામનો ત્રીજો દેવલોક. (૨) વર્તમાન અવસર્પિણીના ચોથા ચક્રવર્તી. (૩) ત્રીજા સનત્કુમાર નામના દેવલોકમા રહેનાર દેવતા. (૪) ત્રીજા દેવલોકનો ઇંદ્ર.

सणंकुमारवडिंसग. पु० (सनत्कुमारावतंसक) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सणप्पद. / **सणप्फय.** / **सणहपत्र.** त्रि० (नखपद) નખવાળા જાનવરો-સિંહ વરૂ, વગેરે.

सणाण न० (स्नान) સ્નાન; નવણ.

सणातण. त्रि० (सनातन) નિત્ય રહેનાર; શાશ્વત.

सणाहा स्त्री० (सनाथा) ધણીયાતી સ્ત્રી; સધવા.

सणिअं अ० (शनैस्) ધામે ધીમે.

सणिचर. पु० (शनैश्चर) એ નામનો એક ગ્રહ.

सणिचरसंवच्छर. पु० (शनैश्चरसंवत्सर) ૨૮ નક્ષત્ર જેટલા વખતમાં શનિશ્ચર ભોગવી લ્યે તેટલો સમય, ત્રીશ વર્ષ પરિમિત શનિશ્ચર નામે સંવત્સર-વર્ષ.

सणिचारि. त्रि० (शनैश्चारिन्) ધીમે ધીમે ચાલનાર શનિશ્ચર ગ્રહ.

सणिचारि. त्रि० (शनिश्चारिन्) દેવકુરૂ ઉત્તર કુરૂના મનુષ્યોની એક જાતિ. (૨) અવસર્પિણીકાળના પહેલા આરાના જુગલીયાની છ જાતિમાંની છઠ્ઠી જાત.

सणिच्छर. / **सणिच्छर.** पुं० (शनैश्चर) એ નામનો એક ગ્રહ; ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ

सण्णिच्छरसंवच्छर. पुं० (शनैश्चरसंवत्सर) જુઓ "સણિંચરસંવચ્છર" શબ્દ.

सण्णिद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચીકણું.

सण्णण. त्रि० (सन्न) ખચી ગયેલ.

सण्णक्खर न० (संज्ञाक्षर) અ, આ, ક, ખ, ઇત્યાદિ આકારરૂપ અક્ષર

सण्णद्ध. त्रि० (सन्नद्ध) તૈયાર થયેલ; કવચ-બદ્ધ થયેલ.

सण्णद्धबद्ध. त्रि० (सन्नद्धबद्ध) કવચ વગેરે પહેરી લડાઇને માટે તૈયાર થયેલ.

सण्णय. त्रि० (सन्नत) સારી રીતે નમેલું.

सण्णवण. न० } (संज्ञापन) જણાવવું.
सण्णवणा स्त्री० }

सण्णा. स्त्री० (संज्ञा) અર્થાવગ્રહ. મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ (૨) શ્રદ્ધા. (૩) લાગણી, મનોવૃત્તિ. (૪) ભૂતવસ્તુનું સ્મરણ અને ભવિષ્યની વિચારણા. (૫) આહારાદિ મેળવવાની ઇચ્છા આહારાદિ ચાર સંજ્ઞા (૬) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના આઠમા પદનું નામ. (૭) સંકેત, નામ.

सण्णाइपट्ट. न० (सन्नाहपट्ट) કવચનો પટ્ટો.

सण्णाहिया. स्त्री० (सान्नाहिका) સંગ્રામનું વાજું; ભેરી.

सण्णि त्रि० (संज्ञिन्) સંજ્ઞાવાળાં પ્રાણી, મન સહિત પાંચ ઇંદ્રિયવાળા પ્રાણી (૨) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ૧૯ મા દ્વારનું નામ. (૩) પન્નવણાના ૩૧ મા પદનું નામ. (૪) પું० શ્રાવક (૫) અવધિજ્ઞાનવાળા કે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન-વાળા સાધુ.

सण्णिकास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; સરખું.

सण्णिक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) એકઠું કરેલું.

सण्णिगास त्रि० (सन्निकाश) સમાન; સરખું; તુલ્ય.

सण्णिगास पुं० (सन्निकर्ष) સમીપતા; સંબંધ

सण्णिघडिय. त्रि० (सन्निघटित) લગાવેલ; જોઇટ કરેલ.

सण्णिचिय. त्रि० (सन्निचित) ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલું.

सण्णिणाण. न० (संज्ञिज्ञान) જાતિસ્મરણ જ્ઞાન. સંજ્ઞીપંચેંદ્રિયના પૂર્વભવોનું જેમાં સ્મરણ થાય તેવું જ્ઞાન.

सण्णिणाय. पुं० (सन्निनाद) પડછંદો; પડઘો.

सण्णिपंचिंदिय पुं० (संज्ञिपञ्चेन्द्रिय) સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય જીવ.

सण्णिपुव्व पुं० (संज्ञिपूर्व) પૂર્વના સંજ્ઞીના ભવનું જ્ઞાન, જાતિસ્મરણ જ્ઞાન.

सण्णिभ. त्रि० (सन्निभ) સમાન; તુલ્ય.

सण्णिभूय त्रि० (संज्ञीभूत) સમ્યગ્દર્શી. (૨) સંજ્ઞીરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ.

सण्णिमणुस्स पुं० (संज्ञिमनुष्य) સંજ્ઞી મનુષ્ય; ગર્ભજ મનુષ્ય.

सण्णिय. त्रि० (संज्ञित) સંજ્ઞા પામેલ

सण्णिरुद्ध त्रि० (सन्निरुद्ध) રોકેલ; અટકાવેલ.

सण्णिवइय. } त्रि० (सन्निपतित) પડી
सण्णिवडिय. } ગયેલ

सण्णिवाइ त्रि० (सन्निपातिन्) સંનિપાત-અક્ષરોનો પરસ્પર સંબંધ-તેને જાણનાર.

सण्णिवाइय. त्रि० (सान्निपातिक) સંનિપાત રોગવાળો. (૨) પું० અનેક ભાવોના જોડાણથી-સંયોગથી નીપજતા અસંયોગી. દ્વિકસંયોગાદિકના ૨૬ ભાંગા; છ ભાવ-માંનો સાંનિપાતિક નામે છઠ્ઠો ભાવ.

सण्णिवाय. पुं० (सन्निपात) સંયોગ; જોડણી.

सण्णिविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) સ્થિર થયેલ. (૨) न० પાડો; લત્તો, વસ્તિનો એક ભાગ.

सण्णिवेस. पुं० (सन्निवेश) નાનું ગામ. (૨) આહિરનો નેહડો.

सविणासयणा. त्रि० (सन्निषण्ण) સારી રીતે બેઠેલું.

सविणसय. न० (संज्ञिशत) ભગવતી સૂત્રનું સંજ્ઞિ નામે એક શતક.

सविणासुय. न० (संज्ञिश्रुत) મન સંજ્ઞાવાળા જીવનું શ્રુત જ્ઞાન.

सविणाइ. त्रि० (सन्निभ) સમાન, તુલ્ય.

सविणाइाण. न० (सन्निधान) આધાર; અધિકરણ

सविणाहि. पु० (सन्निधि) ઘી વગેરે સ્નિગ્ધ વસ્તુઓ.

सविणाहिय. न० (सन्निहित) પાસે; નજદીક, સમીપ (૨) પુ० દક્ષિણ તરફના અણપન્નિય દેવતાનો ઇંદ્ર.

सणाणीभूय. त्रि० (संज्ञीभूत) સંજ્ઞી રૂપ થયેલ.

सण्ह. त्रि० (श्लक्ष्ण) કોમળ; ચીકણું, સુંવાળું (૨) કોમળ પૃથ્વીના જીવ. (૩) એક પ્રકારનો મત્સ્ય. (૪) એ નામનું એક વૃક્ષ. (૫) સૂક્ષ્મ. ઝીણું

सण्हकरणी स्त्री० (श्लक्ष्णकरणी) પીસવાની શિલા: ખરલ

सण्हसण्हिया स्त्री० (श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका) ઉર્ધ્વરેણુનો આઠમો ભાગ. ઉસન્હ સન્હિયા કરતા આઠગણો મ્હોટો સ્કંધ.

सण्हा. स्त्री० (श्लक्ष्णा) એક જાતની વનસ્પતિ.

सत. न० (शत) શત સંખ્યા; ૧૦૦; સો.

सतअ पु० (शतक) જંબૂદ્વીપના ભરત ખંડમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ.

सतंजय. पुं० (शतंजय) પક્ષના તેરમા દિવસનું નામ; તેરસનું નામ.

सतंत. त्रि० (स्वतन्त्र) સ્વતંત્ર; સ્વાધીન.

सतकित्ति. पु० (शतकीर्ति) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકર.

सतत्त. न० (स्वतत्त्व) આત્મસ્વરૂપ; આત્મ તત્ત્વ.

सतदुवार. न० (शतद्वार) એ નામનું એક નગર.

सतपच्छ. पु० (शतपक्ष) એક પ્રકારનો રૂવાડાંવાળો જીવ.

सतपत्त. न० (शतपत्र) સો પાંખડીવાળું કમળ.

सतपुप्फी. स्त्री० (शतपुष्पी) વનસ્પતિની એક જાત, સુવા.

सतपोर. पु० (शतपर्व) સો પર્વ–ગાંઠવાળી વનસ્પતિ, શેરડી.

सतभिसया. स्त्री० (शतभिषज्) એ નામનું એક નક્ષત્ર, શતભિષક.

सतर. न० (सतर) વૃક્ષની એક જાત.

सतरिसभ. पुं० (शतऋषभ) ૨૧ મુ મુહૂર્ત.

सतवाइय. पु० (शतवाचिक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सतसहस्स न० (शतसहस्र) સો હજાર; એક લાખ.

सति. स्त्री० (स्मृति) યાદગિરી; સ્મરણ.

सतिरं. अ० (स्वैरम्) સ્વઇચ્છા પ્રમાણે, મરજી મુજબ.

सतीण. पु० (सतीन) એક પ્રકારનું ધાન્ય- તુવર.

सतेरा. स्त्री० (शतेरा) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી દિશાકુમારિકામાંની એક.

सत्तो. अ० (स्वतस्) પોતે.

सत्त. न० (सत्त्व) પૃથ્વ્યાદિ ચાર સ્થાવર. (૨) સામાન્ય જીવ; પ્રાણી. (૩) ઉત્સાહ; હોંશ. (૪) પરાક્રમ; બળ

सत्त. त्रि० (सक्त) આસક્ત; તન્મય થએલ. (૨) અહોરાત્રના બીજા મુહૂર્તનું નામ.

सत्त. त्रि० (सप्तन्) સાત; સંખ્યાવાચક શબ્દ.

सत्तइ. पुं० (शतयक्ति) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૧૦ મા તીર્થંકર.

सत्तंग. न० (सप्ताङ्ग) હાથીના સાત અંગ-૪ પગ, સુંડ, પુચ્છ અને લિંગ.

सत्तघरंतरिय. त्रि० (सप्तगृहान्तरिक) સાત ઘરને અંતરે ભિક્ષા લેવાનો અભિગ્રહ ધરનાર ગોસાળામતનો અનુયાયી.

सत्तचत्तालीसा. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) ૪૭; સુડતાલીસ.

सत्तट्ठि स्त्री० (सप्तषष्टि) સડસઠ; ૬૭.

सत्तणउइ. स्त्री० (सप्तनवति) ૯૭; સત્તાણુ.

सत्ततरि. स्त्री० (सप्तसप्तति) સતોતેર; ૭૭ ની સંખ્યા.

सत्ततीसा. स्त्री० (सप्तत्रिंशत्) સાડત્રીશ

सत्तमासिआ. स्त्री० (सप्तमासिकी) ભિક્ખુની સાતમી પડિમા કે જેમાં અન્ન પાણીની સાત દાત ઉપરાંત કલ્પે નહી.

सत्तमी. स्त्री० (सप्तमी) સાતમ. (૨) સાતમી વિભક્તિ. (૩) સાતમા નબરની.

सत्तरस त्रि० (सप्तदश) સત્તર; ૧૭

सत्तराइंदिया. स्त्री० (सप्तरात्रिंदिवा) સાત રાત્રિ અને સાત દિવસ પ્રમાણ ભિક્ખુની આઠમી નવમી અને દશમી પડિમા.

सत्तरि. स्त्री० (सप्तति) ૭૦; સીતેર.

सत्तवरण. पुं० (सप्तपर्ण) એ નામનુ એક વૃક્ષ.

सत्तवरणवण. न० (सप्तपर्णवन) સપ્તપર્ણ વૃક્ષનું વન જે સૂર્યાભ વિમાનના દક્ષિણ દરવાજાથી ૫૦૦ જોજન છેટે આવેલુંછે.

सत्तवत्त. पुं० (सप्तपत्र) સપ્તપર્ણ; વૃક્ષ વિશેષ.

सत्तवन्न. पुं० (सप्तपर्ण) નાગકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ.

सत्तवन्नवडिंसय. पुं० (सप्तपर्णावतंसक) એ નામનું એક વિમાન.

सत्तसट्ठि. स्त्री० (सप्तषष्टि) સડસઠ; સાઠ અને સાત.

सत्तसत्तमिया. स्त्री० (सप्तसप्तमिका) સાત સપ્તક-૪૯ દિવસનુ-એક અભિગ્રહ તપ.

सत्तहुत्तरि. स्त्री० (सप्तसप्तति) ૭૭; સીતોતેર.

सत्ता. स्त्री० (सत्ता) જેને લીધે પદાર્થોનું અસ્તિત્વ છે તે સત્તા.

सत्ताणउया. स्त्री० (सप्तनवति) ૯૭, સત્તાણું.

सत्तावरणा. } **सत्तावन्ना.** } स्त्री० (सप्तपञ्चाशत्) સત્તાવન, ૫૭

सत्तावरी. स्त्री० (सत्तावरी) કંદમૂળની એક જાત.

सत्तावीसइ } **सत्तावीसा.** } स्त्री० (सप्तविंशति) સત્તાવીસ, ૨૭

सत्तासीइ. स्त्री० (सप्তाशीति) સત્તાસી, ૮૭

सत्ति. स्त्री० (शक्ति) એક પ્રકારનુ આયુધ, શસ્ત્રની એક જાત. (૨) વશિષ્ટ ગોત્રની એક શાખા. (૩) તે શાખામાં જન્મેલ. (૪) त्रि० શક્તિ; સામર્થ્ય, બળ.

सत्तिग्गाह. त्रि० (शक्तिग्रह) શક્તિ નામનુ આયુધ ગ્રહણ કરનાર.

सत्तिवरण पुं० (सप्तपर्ण) સૂર્યાભના સપ્તપર્ણ વનનો રક્ષક દેવતા.

सत्तिवरण पुं० (सप्तपर्ण) એ નામનુ વૃક્ષ કે જેની નીચે બીજા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું. (૨) સપ્તપર્ણ વન. (૩) તે વનનો રક્ષક દેવતા.

सत्तिवरणवडिंसय पुं० (सप्तपर्णावतंसक) એ નામનુ એક વિમાન.

सत्तु. पुं० (शत्रु) શત્રુ; વૈરી.

सत्तु. पुं० (सक्तु) સાથવો; ખાવાનો એક પદાર્થ.

सत्तुचुन्न. न० (सक्तुचूर्ण) સાથવાનો; ભુક્કો.

सत्तुसेण. पुं० (शत्रुसेन) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) ભદ્દલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાનો પુત્ર.

सत्थ. पुं० (सार्थ) સાથ; મુસાફરોનો સમૂહ.

सत्थ. न० (शास्त्र) શાસ્ત્ર, આગમ.

सत्थ. न० (शस्त्र) શસ્ત્ર, તલવાર આદિ હથિયાર. (૨) હળ, કોદાળી વગેરે ખેતીનાં સાધન. (૩) અસંયમ-કષાય.

सत्थणिवेस. पु० (सार्थनिवेश) સાર્થવાહના સાથની છાવણી

सत्थपरिणामिय. } त्रि० (शस्त्रपरिणत) શસ્ત્રથી
सत्थपरिणय. } પરિણત થયેલ; અચિત થયેલ

सत्थपरिण्णा. } स्त्री० (शस्त्रप्रतिज्ञा) એ
सत्थपरिन्ना } નામનુ આચારાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવ અધ્યયનમાંનું પહેલુ અધ્યયન.

सत्थय. त्रि० (सार्थक) અર્થ સહિત; સફળ

सत्थवाह. पु० (सार्थवाह) મોટા સાથને લઇ મુસાફરી કરનાર સાર્થવાહ.

सत्थातीय त्रि० (शस्त्रातीत) શસ્ત્રથી રહિત. (૨) જેને શસ્ત્ર લાગ્યુ હોય તે.

सत्थार. त्रि० (शास्तृ) શાસન-આજ્ઞા કરનાર. નાયક; આચાર્ય.

सत्थिग. } पु० (स्वस्तिक) સાતમા તીર્થ-
सत्थिय. } કરનું લાંછન.

सत्थोवाडण. न० (शस्त्रावपाटन) શસ્ત્રથી શરીર વિદારીને મૃત્યુ પામવુ; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

सदा. अ० (सदा) સદા; હમેશ; નિત્ય.

सदारमंतभेय. पु० (स्वदारमन्त्रभेद) પોતાની સ્ત્રીની ગુપ્તવાત બીજાને કહેવી તે, બીજા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર

सदारा. स्त्री० (सदारा) ધરણેંદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનુ નામ.

सदावरी. स्त्री० (शतावरी) તેઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

सदेस पु० (स्वदेश) પોતાનો દેશ.

सद्द. पु० (शब्द) શબ્દ; અવાજ; જીવ શબ્દ, અજીવ શબ્દ અને મિશ્ર શબ્દ એ ત્રણમાંનો ગમે તે એક. (૨) શબ્દ પ્રધાન નય; સાત નયમાંનો એક.

सद्दकरण. न० (शब्दकरण) ઉદાત્ત વગેરે સ્વર વિશેષ.

सद्दणय. पु० (शब्दनय) અર્થ કરતાં શબ્દને પ્રાધાન્ય આપનાર દૃષ્ટિ; શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂત એ ત્રણ નય.

सद्दपरियारग. त्रि० (शब्दपरिचारक) પરસ્પર શબ્દ સાંભળીને વિષય તૃપ્તિ કરનાર; શબ્દરૂપ વિષયને સેવનાર.

सद्दपरियारणा स्त्री० (शब्दपरिचारणा) શબ્દ સાંભળીને વિષયતૃપ્તિ કરવી તે; શબ્દરૂપે વિષય સેવન.

सद्दवेहि त्रि० (शब्दवेधिन्) શબ્દનું લક્ષ્ય રાખી બાણ મારનાર.

सद्दहण. न० } (श्रद्धान) શ્રદ્ધા રાખવી
सद्दहणा. स्त्री० } તે.

सद्दहिय. त्रि० (श्रद्धित) શ્રદ્ધા રાખેલ; ખાતરીથી માનેલ.

सद्दाणुवाअ. पु० (शब्दानुपात) ક્ષેત્રની મર્યાદાથી બહાર રહેલને સાદ કરી બોલાવવો તે દશમા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

सद्दालपुत्त. पु० (शब्दालपुत्र) મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંનો એક કે જે જાતનો કુંભાર હતો.

सद्दावति. पु० (शब्दापातिन्) એ નામનો એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

सद्दावित. } त्रि० (शब्दापित) બોલાવેલ.
सद्दाविय. }

सद्दिअ. त्रि० (शब्दित) પ્રસિદ્ધિ પામેલ.

सद्दिय. त्रि० (शाब्दिक) શબ્દશાસ્ત્રને જાણનાર; વૈયાકરણી.

सद्दु. स्त्री० (शद्रु) એ નામની એક નદી કે જે સિંધુ નદીમાં મળે છે.

सद्दूल. पु० (शार्दूल) સિંહ.

सद्ध. पु० (श्राद्ध) પિતરાદિની ક્રિયા; શ્રાદ્ધ. (૨) શ્રાવક.

सद्धा. स्त्री० (श्रद्धा) तत्त्वरुचि; तत्त्वनिश्चय; श्रद्धा, આસ્થા. (૨) પ્રીતિ; ભક્તિ. (૩) ઇચ્છા, અભિલાષા.

सद्धाण. न० (श्रद्धान) સમ્યક્ દર્શન. (૨) પ્રતીતિ; વિશ્વાસ.

सद्धिं. अ० (सार्धम्) સાથે; સગાથે જોડે.

सद्धेय. त्रि० (श्रद्धेय) શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય.

सनप्फय. त्रि० (सनखपद) નહોરાળા પગવાળાં જાનવર; સિંહ વિગેરે.

सन्न. त्रि० (सज्ञ) સારી રીતે જાણનાર.

सन्न. त्रि० (सन्न) મગ્ન થયેલ; ખુંચી ગયેલ. (૨) આસક્ત.

सन्नत. त्रि० (सन्नत) જુઓ "સણ્ણય" શબ્દ.

सन्नद्ध. त्रि० (सन्नद्ध) બખતર આદિ બાંધેલ.

सन्नद्धबद्ध. त्रि० (सन्नद्धबद्ध) કવચ પ્હેરી તૈયાર થયેલ.

सन्ना. स्त्री० (संज्ञा) આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહ વિષેની લાગણી. (૨) મતિજ્ઞાન વિશેષ; સમજણ. (૩) માન્યતા, શ્રદ્ધા. (૪) સંકેત, નામ. (૫) હાજત, શૌચની શંકા.

सन्नाक्खर. न० (संज्ञाक्षर) બ્રાહ્મ્યઆદિ લિપિ ગત અકારાદિ અક્ષર, દ્રવ્યશ્રુતનો એક ભેદ.

सन्नाय त्रि० (स्वज्ञात) પોતાના સગા વ-હાલાં.

सन्नि. त्रि० (संज्ञिन्) મનવાળા પંચેંદ્રિય જીવ. (૨) શ્રાવક.

सन्निअ. त्रि० (संज्ञित) સંજ્ઞાવાળું.

सन्निकास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; સરખુ.

सन्निक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) દાટેલું, મુકેલું.

सन्निगास. त्रि० (सन्निकास) સમાન; તુલ્ય.

सन्निचय. पुं० (सन्निचय) ધાન્યદિનો સંગ્રહ.

सन्निज्झ. न० (सान्निध्य) સમીપતા.

सन्निधाण. न० (सन्निधान) વસ્ત્રાદિ વ્યવસ્થા પૂર્વક રાખવાં તે.

सन्निनाअ. पु० (सन्निनाद) પ્રતિશબ્દ; પડઘો.

सन्निनाण. न० (संज्ञिज्ञान) જાતિસ્મરણ જ્ઞાન; જેના બળથી સંજ્ઞી પંચેદ્રિયના લગોલગ નવસો ભવનું સ્મરણ થાય તે જ્ઞાન.

सन्निपज्जत्त. त्रि० (संज्ञिपर्याप्त) જેણે પર્યાપ્તિ બાંધી પુરી કરી છે એવો સંજ્ઞી.

सन्निपाय. पु० (सन्निपात) એકઠું કરવુ. (૨) સમૂહ.

सन्निभ. त्रि० (सन्निभ) સમાન; સરખુ.

सन्नियट्टचारि. त्रि० (सन्निवृत्तचारिन्) નિષિદ્ધ ઘરની ભિક્ષાને ત્યજી દેનાર. (સાધુ).

सन्निर. न० (सन्नीर) શાક પાદડું

सन्निरुद्ध. त्रि० (सन्निरुद्ध) રોકવામા આવેલ, અટકાવેલ; સંકેલેલ.

सन्निवडिअ. त्रि० (सन्निपतित) પડેલુ.

सन्निवाअ. पुं० (सन्निपात) સન્નિપાતભાવ; ઉદયિકાદિ ભાવોનો સંયોગ.

सन्निवाइय त्रि० (सान्निपातिक) વાત, પિત્ત અને કફના વિકારથી થતો વ્યાધિ; ત્રિદોષ.

सन्निवात. पु० (सन्निपात) એકત્ર સંયોગ.

सन्निविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) સારી રીતે બેઠેલુ.

सन्निवेस. पु० (सन्निवेश) યાત્રાળુઓને મુ-સાફરીમા રહેવાનું સ્થાન—ધર્મશાળા વગેરે. (૨) ભરવાડને જંગલમા રહેવાનું સ્થાન—નેસડો.

सन्निसण्ण. } **सन्निसन्न.** } त्रि० (सन्निषण्ण) બેઠેલું; નિવાસ કરેલુ.

सन्निह. त्रि० (सन्निभ) તુલ્ય, સમાન.

सन्निहाण. पु० (सन्निधान) આધાર

सन्निहि. पुं० (सन्निधि) સંગ્રહ; સંચય.

सन्निहिय. त्रि० (सन्निहित) નજીકનું

सपक्ख. न० (सपक्ष) પડખે; જોડાજોડ; બાજુએ.

सपक्ख. पुं० (स्वपक्ष) પોતાનો પક્ષ; સજાતીય વર્ગ.

सपक्खओ. अ० (सपक्षतस्) જોડાજોડ; બરાબર રીતે.

सपक्खि. अ० (सपक्ष) એક વસ્તુની સામે બીજી વસ્તુ એવી રીતે સન્મુખ રહે કે એના પક્ષ-પડખાં બરાબર સમકક્ષામાં આવે ત્યાં આ શબ્દ વપરાય.

सपक्खिसपडिदिर्सि. अ० (सपक्षसप्रतिदिश्) જ્યાં બે વસ્તુની સામસામે દિશા વિદિશા સમાન-એક સરખી થાય ત્યાં આ શબ્દ વપરાય.

सपज्जवसिय. त्रि० (सपर्यवसित) વિનાશવાળું; અવસાન સહિત; છેડા સહિત.

सपडिक्कम. न० (सप्रतिक्रम) ભત્તપચ્ચક્ખાણ સંથારાનો એક પ્રકાર કે જેમાં ઉઠ બેસ થઇ શકે, શરીર હલાવી ચલાવી શકાય, તેવું અનશન વ્રત.

सपडिक्कमण. पुं० (सप्रतिक्रमण) પ્રતિક્રમણ સહિત કલ્પ-અર્થાત્ મહાવીરસ્વામીના સાધુને અવશ્ય બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવુંજ જોઇએ, તેથી તેનો કલ્પ-ધર્મ સપ્રતિક્રમણ કહેવાય.

सपडिदिर्सि. अ० (सप्रतिदिश्) એક વસ્તુની સામે બીજી વસ્તુ એવી કક્ષામાં આવે કે બેની પ્રતિદિશા સમાન-સરખી થાય તે.

सपत्तिय. त्रि० (सपात्रिक) પાત્ર-આધાર સહિત; કોઇને પણ આધારે રહેલ.

सपरिक्कम्म. त्रि० (सपरिकर्मन्) પરિકર્મ-હલન ચલનાદિ ચેષ્ટા-તે સહિત; સંથારાનો એક પ્રકાર. (૨) પરિકર્મ-સાધુના મૂળગુણની ઘાતરૂપ દોષ, તેણે કરી સહિત.

सपाहुडिय. त्रि० (सप्राभृतिक) પ્રાહુણાને માટે જેમ મકાન સાફસુફ કરી લિંપવામાં આવે તેમ સાધુને માટે લિંપણ ગુંપણ કરવામાં આવે તે પાહુડિયા દોષ, તે સહિત.

सपिंडरस. पुं० (सपिण्डरस) ખજૂર વગેરે રસમય પદાર્થ.

सपुव्वावर. त्रि० (सपूर्वापर) પહેલા તથા છેલ્લા સહિત.

सपोग्गल. त्रि० (सपुद्गल) કર્મ પુદ્ગળ સહિત; સંસારી જીવ.

सप्प. पुं० (सर्प) સાપ; નાગ. (૨) અશ્લેષા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા; નાગ દેવતા.

सप्पडिकम्म. त्रि० (सप्रतिकर्मन्) જુઓ " सपडिकम्म " શબ્દ.

सप्पसुगंधा. स्त्री० (सर्पसुगन्धा) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

सप्पह. पुं० (सत्पथ) સન્માર્ગ; સત્પુરૂષો જે માર્ગે ચાલ્યા હોય તે માર્ગ.

सप्पि न० (सर्पिष्) ઘી; ઘૃત.

सप्पिआसव. } पुं० (सर्पिराश्रव) ઘૃત
सप्पियासव. } સમાન મધુર વચનની લબ્ધિવાળા સાધુ.

सप्पिसल्लग. त्रि० (सपिशाचक) પિશાચના આવેશવાળો.

सप्पी. स्त्री० (सर्पिणी) નાગણુ.

सप्पुरिस. पुं० (सत्पुरुष) મહાપુરૂષ; સજ્જન. (૨) દક્ષિણ તરફના કિંપુરૂષ દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सफल. त्रि० (सफल) સફળ; સાર્થક.

सबर. पुं० (शबर) એ નામનો એક મ્લેચ્છ દેશ. (૨) त्रि० શબર દેશમાં રહેનાર.

सबरिया. स्त्री० (शबरिका) } શબર દેશમાં
सबरी. स्त्री० (शबरी) } જન્મેલી દાસી.

सबल. पुं० (शबल) ચારિત્રને દૂષિત બનાવનાર એકવીસ જાતના શબલ દોષો, જેવાકે ૧ હસ્તકર્મ, ૨ મૈથુન, ૩ રાત્રિ ભોજન, ઇત્યાદિ. (૨) ચોથી જાતના પરમાધામી. (૩) त्रि० કાબરૂં; મેલું; ઝાંખું. (૪) અતિચાર સહિત; દોષવાળું.

सब्बल. पुं० (शब्बल) ભાલો; શસ્ત્રની એક જાત.

सब्भाव. पुं० (सद्भाव) સારો ભાવ. (૨) જિનેશ્વરે કહેલ પ્રવચન તત્ત્વ. (૩) અસ્તિત્વ; હયાતી. (૪) સત્ય આકાર; વસ્તુના મૂળ આકાર જેવો આકાર. (૫) સદ્‌ભૂત-વિદ્યમાન પદાર્થ.

सब्भावठवणा. स्त्री० (सद्भावस्थापना) વસ્તુનો વાસ્તવિક આકાર; વસ્તુના મૂળ આકાર જેવો આકાર.

सब्भावपच्चक्खाण. पुं० (सद्भावप्रत्याख्यान) સંસારનો સર્વથા ત્યાગ; સર્વ સંવર રૂપ શૈલેશી અવસ્થા.

सब्भिंतर. न० } (साभ्यन्तर) અંદર;
सब्भिंतरिय. न० } માંહ્ય.

सब्भूय. त्रि० (सद्भूत) યથાર્થ; સત્ય.

सभा. स्त्री० (सभा) મેલાવડો; પરિષદ; સભા. (૨) વ્યાખ્યાનશાળા; કથાગૃહ.

सभाव. पु० (स्वभाव) પ્રકૃતિ; સ્વભાવ.

सभावसंपन्न. त्रि० (स्वभावसंपन्न) કુદરતી રીતે પાકે તે દરાખ વગેરે.

सम. त्रि० (सम) બરાબર; સરખું; ઉંચુ નીચું નહિ તે. (૨) જેના ચારે ચરણમાં સરખા અક્ષરો હોય તેનુ પદ્ય. (૩) બરાબર તાલ સહિત ગાવું તે; ગાયનના આઠ ગુણમાંનો એક ગુણ. (૪) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सम. पुं० (श्रम) પરિશ્રમ; થાક.

समइक्कंत. त्रि० (समतिक्रान्त) સારી રીતે પાર પામેલ.

समइय. त्रि० (सामयिक) એક સમયની સ્થિતિવાળો.

समइय. न० (सामायिक) સાવદ્ય યોગની નિવૃત્તિ રૂપ સામાયિક ચારિત્ર.

समं. अ० (समम्) સાથે.

समंतओ. अ० (समंततस्) } સર્વ બાજુએ;
समंता. अ० (समंतात्) } ચારે તરફ.

समक्खाय. त्रि० (समाख्यात) કહેલું.

समगं. अ० (समकम्) એકીસાથે; યુગપત્.

समग्ग. त्रि० (समग्र) સમસ્ત; સઘળું; આખું.

समचउरंस. न० (समचतुरस्र) પલાંઠીવાળી બેસતાં શરીરની ઉંચાઇ અને પહોળાઇ સરખી થાય, ચારે ખુણા સરખા પડે તે સંસ્થાન-આકૃતિનું નામ; ૭ સંઠાણમાંનું પ્રથમ સંઠાણ

समचउरंससंठाण. न० (समचतुरस्रसंस्थान) જુઓ "ઉપલો" શબ્દ.

समचारि. त्रि० (समचारिन्) મહિનાના નામ સરખા નામવાળા નક્ષત્રો જેવા કે અશ્વિની, કૃત્તિકા, મૃગશિર, ઇત્યાદિ.

समच्चण. न० (समर्चन) પૂજા; અર્ચન.

समज्जिय. त्रि० (समर्जित) સમર્જન કરેલું; ભેગું કરેલું.

समज्झ. त्रि० (समध्य) વચલા ભાગ સહિત; મધ્યભાગ સહિત.

समट्ठ. त्रि० (समर्थ) સમર્થ; શક્તિસંપન્ન. (૨) યુક્ત; ઉચિત; ઘટિત.

समड्ढिय. त्रि० (समर्द्धिक) તુલ્ય ઋદ્ધિવાળા-(દેવ વગેરે.)

समण. पुं० (श्रमण) મુનિ; નિર્ગ્રંથ; સર્વ પાપદોષથી રહિત સાધુ. (૨) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનું ઉપનામ. (૩) શાકયાદિ બૌદ્ધ વગેરેના સાધુ. (૪) તપશ્ચર્યા કરવામાં ઉદ્યત; તપ વગેરે કષ્ટ સહનાર. (૫) નિર્ગ્રંથ, શાકય, તાપસ, ગેરૂક અને આજીવક એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૬) પાખંડી લોક.

समणधम्म. पुं० (श्रमणधर्म) ખંતિ, મુત્તિ વગેરે દશ પ્રકારનો મુનિધર્મ.

समणभूय. त्रि० (श्रमणभूत) શ્રાવકની અગીયારમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે ૧૧ માસ સુધી સાધુની માફક વર્તે.

समणसंघ. पुं० (श्रमणसंघ) સાધુ સમુદાય.

समणाउस. पुं० (श्रमणायुष्मत्) આયુષ્યમંત શ્રમણ-સાધુ; હે આઉખાવાળા સાધુ! (એ સંબોધનમાં આ શબ્દ વપરાય છે.

समणी. स्त्री० (श्रमणी) સાધ્વી; આર્યા.

समणुचिन्न. त्रि० (समनुचीर्ण) આચરેલું; વર્તમાનમાં મુકેલું.

समणुन्न. त्रि० (समनुज्ञ) સમ્યક્ અનુજ્ઞા-અનુમોદન-સંમતિ આપનાર. (૨) મુનિ પાસે બોધ પામેલ; પ્રવ્રજ્યાને યોગ્ય. (૩) ઉદ્યુક્તવિહારી. (૪) સાંભોગિક; જેની સાથે સાધુને આહાર પાણીનો વ્યવહાર હોય તે. (૫) લોકસમત; લોકમાન્ય.

समणुन्ना. स्त्री० (समनुज्ञा) સ્વાભાવિક ગુણ યુક્ત પુરૂષને યોગ્ય પદવી દેવી તે.

समणुबद्ध. त्रि० (समनुबद्ध) નિરંતર બંધાયેલ.

समणुभाव. पुं० (समनुभाव) પરિણામ; કાર્યબળ.

समणुवण्ण. पुं० (समनुपन्न) સમ્યક્ પ્રકારે પામેલ-ધારણ કરેલ.

समणुस्सय. पु० (समनूच्छ्रय) વૃદ્ધિ પામેલ પુદ્ગલ.

समणोवासग. } **समणोवासय.** } पु० (श्रमणोपासक) સાધુની સેવા ભક્તિ કરનાર; શ્રાવક.

समणोवासिया. स्त्री० (श्रमणोपासिका) સાધુની સેવા-ભક્તિ કરનારી; શ્રાવિકા.

समण्णय. पुं० (समन्वय) યોગ્યરીતે ઘટના કરવી; અન્વય કરવો.

समण्णागय. त्रि० (समन्वागत) યુક્ત; પ્રાપ્ત.

समण्णिय. त्रि० (समन्वित) સારી રીતે સંબંધમાં આવેલ.

समतल. न० (समतल) સરખી સપાટી.

समतलपइया. स्त्री० (समतलपदिका) ભૂમિ ઉપર બન્ને પગ સરખા રાખવા તે.

समताल. न० (समताल) સરખો તાલ આપવાની કળા.

समतिक्कंत. त्रि० (समतिक्रान्त) ઉલ્લંઘી ગયેલ.

समत्त. त्रि० (समाप्त) પુરૂં; સમાપ્ત.

समत्त. त्रि० (समस्त) સર્વ; સઘળું.

समत्ति. स्त्री० (समाप्ति) પરિપૂર્ણતા.

समत्थ. त्रि० (समर्थ) સમર્થ; શક્તિવાન.

समदिट्ठि त्रि० (समदृष्टि) સમ દૃષ્ટિવાળો.

समन्नागय. त्रि० (समन्वागत) સંયમ અનુષ્ઠાનયુક્ત.

समन्नित. त्रि० (समन्वित) યુક્ત, સહિત.

समपायपुया. स्त्री० (समपादपुता) બે પગ તથા ધગડા જમીનને લગાડી બેસવું તે; એક પ્રકારનું આસન.

समप्पभ. पुं० (समप्रभ) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

समप्पिय. त्रि० (समर्पित) અર્પણ કરેલું.

समभर. त्रि० (समभर) પરિપૂર્ણ ભરેલ.

समभाविय. त्रि० (समभावित) શુદ્ધ અન્તઃકરણવાળુ; સમભાવિત થયેલ.

समभिआवण्ण. त्रि० (समभ्यापन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; પાસે આવેલ.

समभिरूढ. पुं० (समभिरूढ) સાત નયમાંનો છઠ્ઠો નય; લિંગ પર્યાય અને વચનના ભેદથી અર્થભેદ માનનાર એક દૃષ્ટિ. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો ૧૯ મો ભેદ.

समभिलोइय. त्रि० (समभिलोकित) સમ્યક્ પ્રકારથી અવલોકન કરેલ.

समभिलोय. पुं० (समभिलोक) અવલોકન કરવું; જોવું.

समय. पुं० (समय) ક્ષણ; કાળનો ન્હાનામાં ન્હાનો અંશ. (૨) સમય; વખત; કાળ. (૩) સિધ્ધાન્ત; પ્રવચન; આગમ. (૪) ભાંગા; વિકલ્પ કરવાની વ્યવસ્થા. (૫)

સંયમ; સદાચાર. (૬) અદ્ધા સમય-કાળ-દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૭) નાસ્તિક વગેરેના મતનું ખણ્ડન જેમાં છે તે સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૮) સામાયકવ્રત; શ્રાવકનું નવમું વ્રત.

समयं. અ૦ (समकम्) યુગપત્; એકી સાથે.

समयक्खित्त. न० } (समयक्षेत्र) અઢી
समयक्खित्तिय. पुं० } દ્વીપ પ્રમાણ મનુષ્ય
समयक्खेत्त. न० } ક્ષેત્ર.

समयन्न. त्रि० (समयज्ञ) સ્વસિદ્ધાંત અને પરસિદ્ધાંતને જાણનાર.

समयप्पवाय. पुं० (समयप्रवाद) એ નામનો આઠમો પૂર્વ.

समया. स्त्री० (समता) સમભાવ; સમતા.

समर. पुं० (समर) સંગ્રામ; યુધ્ધ. (૨) નીચ માણસોનું નિવાસસ્થાન.

समरइत्तार. त्रि० (स्मृ) સંભારનાર; સ્મરણ કરનાર.

समरणीय. त्रि० (स्मरणीय) સ્મરણ કરવા યોગ્ય.

समलिहिय. त्रि० (समलिखित) સરખી પંક્તિમાં આલેખેલ.

समवगूढ. त्रि० (समवगूढ) વિંટાયેલું; ઘેરાયેલું.

समवसढ. त्रि० (समवसृत) બીરાજમાન થયેલ; પધારેલ.

समवसरण न० (समवसरण) .જિનેશ્વરની દેશનાભૂમિ.

समवाइ न० (समवायिन्) સમવાયિ કારણ; ઉપાદાન કારણ, જેમ ઘડાનું કારણ માટી.

समवाय. पुं० (समवाय) અગીયાર અંગમાંનું ૪ થું સમવાયાંગ સૂત્ર. (૨) વેપારી વગેરેનો સમુદાય. (૩) ઇન્દ્ર.

समवायमह. न० (समवायमहस्) ઈંદ્ર મહોત્સવ.

समसीसिया. स्त्री० ( ) સ્પર્ધા; ચડસાચડસી.

समसेणि. स्त्री० (समश्रेणि) સરખી પંક્તિ; હારબંધ.

समहिट्ठय. त्रि० (समधिष्ठक) કારભારી; અધિકારી; અધિષ્ઠાતા.

समहिय. त्रि० (समधिक) અધિક; વધારે.

समा. स्त्री० (समा) આરો; સમય વિશેષ.

समाअ. पुं० (समाय) સામાયિક.

समाइट्ठ. त्रि० (समादिष्ट) ફરમાવેલ.

समाइण्ण. त्रि० (समाकीर्ण) વ્યાપ્ત; આકુળ વ્યાકુળ.

समाउत्त. त्रि० (समायुक्त) સહિત; યુક્ત; વિશિષ્ટ.

समाउल. त्रि० (समाकुल) વ્યાકુળ.

समाएस. पुं० (समादेश) અમુક આહાર સાધુને આપવા માટે કલ્પી રાખવો તે; આહારનો એક દોષ.

समाकरिसण. न० (समाकर्षण) ખેંચવું.

समाकाल. पुं० (समयकाल) છ આરાની પ્રવૃત્તિરૂપ કાળ.

समागम. पुं० (समागम) સમાગમ; મેળાપ.

समागय. त्रि० (समागत) આવેલ.

समायार. पुं० (समाचार) આચરણ; અનુષ્ઠાન.

समाण. त्रि० (सत्) છતું; વિદ્યમાન.

समाण. त्रि० (समान) સરખું; તુલ્ય. (૨) અણુપન્ની જાતના વ્યંતર દેવતાનો બીજો ઇંદ્ર. (૩) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) ચાલવાની શક્તિ ક્ષીણ થવાથી એક ઠેકાણે સ્થિર વાસ રહેનાર સાધુ.

समाणइत्तार. त्रि० (समानेतृ) અનુષ્ઠાન કરનાર.

समादाण. न० (समादान) અંગીકાર કરવું તે.

समादेय. त्रि० (समादेय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

समाधाण. न० (समाधान) સમાધાન કરવું.

समाधि. पुं० (समाधि) મનની સ્વસ્થતા. (૨) શ્રુતચારિત્રરૂપધર્મ.

समाणीय. त्रि० (समानीत) સમ્યક્ પ્રકારે આણેલું.

समामेव. अ० (सममेव) એકજ વખતે.

समाय. પું० (समकाल) તુલ્યકાળ.

समाय. પું० (समाज) સમુદાય.

समायाण. न० (समादान) ગ્રહણ કરવું; સ્વીકારવું.

समायार. પું० (समाचार) આચરણ; અનુષ્ઠાન.

समायारग. त्रि० (समाचारक) આચરણ કરનાર.

समायारी. स्त्री० (समाचारी) દશ પ્રકારની સાધુ સમાચારી. (२) શિષ્ટ પુરૂષોએ સારીરીતે આચારમાં મુકેલ ક્રિયા.

समारंभ. પું० (समारम्भ) મન વચન અને કાયાથી પરને દુઃખ ઉપજાવવું તે.

समारचणा. स्त्री० (समारचना) સુધારવું તે.

समारूढ. त्रि० (समारूढ) સારીરીતે આરૂઢ થયેલો.

समालिहण. न० (समालेखन) લેપ કરવો; ચોપડવું.

समालोयण. न० (समालोचन) વિચારણા; નિરીક્ષણ.

समावडिय. त्रि० (समापतित) આવી પડેલું; જોડાયેલું; બંધાયેલું.

समावण्ण. } **समावन्न.** } त्रि० (समापन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; પામેલ.

समास. પું० (समास) સંક્ષેપ; ટુંકાણ. (२) બેથી વધારે પદોનું પરસ્પર જોડાણ. (३) સામાયિક.

समासीण. त्रि० (समासीन) સારીરીતે બેઠેલ.

समाहत. } **समाहय.** } त्रि० (समाहत) હણેલું; મારેલું.

समाहरणया. स्त्री० (समाहरणा) અકુશળ મન વચન આદિનો નિરોધ કરવો તે.

समाहाण. न० (समाधान) વિષય વિકારની નિવૃત્તિ; સ્વાસ્થ્ય.

समाहारा. स्त्री० (समाहारा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની પહેલી દિશાકુમારી. (२) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિમાંની બારમી રાત્રિનું નામ.

समाहि. પું० (समाधि) સમાધિ; ચિત્તનું સ્વાસ્થ્ય-સ્થિરતા; અંતઃકરણની એકાગ્રતા; યોગનું એક અંગ. (२) સૂયગડાંગ સૂત્રનું १० મું અધ્યયન. (३) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર १७ મા તીર્થંકર. (४) ધર્મપ્રાપ્તિ. (५) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર આદિ મોક્ષમાર્ગ.

समाहिनाम. न० (समाधिनामन्) સૂયગડાંગ સૂત્રના દશમા અધ્યયનનું નામ.

समाहिय. त्रि० (समाहित) સમાધિ પામેલ; સ્વસ્થ થયેલ; શાન્ત થયેલ.

समाहियच्च. त्रि० (समाहितार्च) શાન્ત જ્વાળાવાળો.

समिइ. स्त्री० (समिति) ગમન આદિ ક્રિયામાં યતના રાખવી તે; ઇર્યા આદિ પાંચ સમિતિ. (२) મળવું; એકત્ર થવું. (३) સામગ્રી.

समिइमा. स्त्री० (समितिमा) દહિં અથવા દુધની તર. (२) એક જાતનો ખાદ્ય પદાર્થ.

समिक्खा. स्त्री० (समीक्षा) તત્ત્વ વિચારણા.

समिति. स्त्री० (समिति) ગમન, ભાષણ આદિ ક્રિયામાં ઉપયોગ રાખવો તે; ઇર્યા આદિ પાંચ સમિતિમાંની ગમે તે એક. (२) ઋદ્ધિ.

समिद्ध. त्रि० (समृद्ध) સમૃદ્ધિવાન; ધનધાન્ય આદિથી પરિપૂર્ણ.

समिद्धि. स्त्री० (समृद्धि) ધનધાન્યાદિ વિભૂતિ.

समिय. त्रि० (समित) ચાલવામાં, બોલવામાં, ગવેષણા કરવામાં, વસ્તુને લેવા મુકવામાં અને પરઠવવામાં ઉપયોગ રાખી યતના-

थी वर्तनार; पांच समितियुक्त. (२) प्रमाणुवाळो; परिमित. (३) शांत थयेल; अहंकारनो त्याग करेल. (४) सम्यक् प्रकारे प्राप्त थयेल. (५) सरखा अवयववाळो. (६) न० निरंतर; हमेशां; सर्वकाळ.

समिय. त्रि० (सम्यक्) सम्यक्; सारुं; श्रेष्ठ.

समिय: त्रि० (शमित) उपशमावेलुं.

समिय: स्त्री० (समिध्) इन्धणा. (२) लोट इहीं वगेरे यज्ञोपयोगी द्रव्यो.

समियदंसण. त्रि० (सम्यग्दर्शन) सम्यग् दृष्टिवाळो; सम्यक् दर्शनवाळो.

समिया. स्त्री० (समिता) चमरेन्द्र वगेरेनी अन्दरनी सभा के जेना सभासदो तेडाव्या आवे.

समिया. अ० (सम्यक्) सारीपेठे; सारीरीते.

समिया. स्त्री० (शमिता) समता; साम्यभाव. (२) उपशम भाव.

समिला. स्त्री० (समिला) घोंसरीमां जोतर बांधवानो लाकडानो खीलो; समोल.

समिह. स्त्री० (समिध्) अश्वत्थ आदि वृक्षनी प्रतिशाखाना कटका; समिध-हवनने योग्य सामग्री.

समी. स्त्री० (शमी) खीजडानुं झाड; दशेराने दिवसे पूजातुं वृक्ष.

समीकत. त्रि० (समीकृत) सरखुं करेल.

समीकरण. न० (समीकरण) विषम होय तेने समुं करवुं ते.

समीरिय. त्रि० (समीरित) प्रेरणा करेल.

समीव. न० (समीप) समीपे; पासे.

समीवीकरण. न० (समीपीकरण) दूर होय तेने पासे लाववुं.

समीसिय. त्रि० (समिश्रित) मिश्रण युक्त.

समीहिय. त्रि० (समीहित) इच्छेलुं; कल्पेलुं.

समुआण. न० (समुदान) उचित भिक्षा लेवी ते.

समुइय. त्रि० (समुदित) प्रगट थयेल.

समुक्कड. पुं० (समुत्कृष्ट) उत्कृष्ट पदवी उपर स्थपायेल.

समुक्किट्ठ. त्रि० (समुत्कृष्ट) उन्नति पामेल; धनाढ्य बनेल.

समुक्कित्तणया. स्त्री० (समुत्कीर्तन) नाम मात्रथी वस्तुनुं प्रतिपादन करवुं.

समुक्खित्त. त्रि० (समुत्क्षिप्त) फेंकेलुं.

समुग्ग. पुं० (समुद्ग) डाबडो; डब्बो.

समुग्गपक्खि. पुं० (समुद्गपक्षिन्) समुग्गपक्षि-डाबडानी पेठे पांख बंध करीने आकाशमां उडनारुं पक्षी; खेचर तिर्यंच पंचेंद्रियनो एक भेद, के जे अढि द्वीपनी बहार छे.

समुग्गय. पुं० (समुद्गक) डाबलो. (२) बारणामां जडेल उभा अने आडा लाकडाना संधाणथी वच्चे पडेलां चोगठां. (३) चणीआरां.

समुग्घाय. पुं० (समुद्घात) एकीसाथे प्रबळपणे जीव प्रदेशथी कर्म पुद्गळने उदीरणादिकथी आकर्षी, भोगवी झाटकवा-खंखेरवा ते; वेदना वगेरेथी जीवना प्रदेशने बहार फेलाववा ते; वेदना आदि सात समुद्घात. (२) प्रज्ञापना सूत्रना छत्रीशमा पदनुं नाम.

समुच्चिय. त्रि० (समुचित) सुखमां उत्पन्न थयेल.

समुच्चय. पुं० (समुच्चय) समुच्चय; समुदाय.

समुच्चयबंध. पुं० (समुच्चयबन्ध) ढगलारूपे बंध; कोइ वस्तुनो उंचो ढगलो करवो ते.

समुच्छय. पुं० (समुच्छ्रय) उदारिकादि शरीर.

समुच्छलिय. त्रि० (समुच्छलित) उछळेल; उल्लास पामेल.

समुच्छिन्नकिरिय. त्रि० (समुच्छिन्नक्रिय) जे स्थितिमां-मनयोग, वचनयोग अने काय-

યોગ, એ ત્રણે યોગની નિવૃત્તિ થાય છે તે; શુકલધ્યાનનો ચોથો પાયો.

समुच्छिम. त्रि० (समूच्छिम) ગર્ભ વિના પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થાય તે. (२) અચિત્ત વાયુ.

समुच्छिय. त्रि० (संमूर्च्छित) ઉત્પન્ન થયેલું.

समुच्छेअ. पुं० (समुच्छेद) મરણ; વિનાશ.

समुच्छेदवादि. त्रि० (समुच्छेदवादिन्) ક્ષણિક ભાવને માનનાર; ક્ષણિકવાદી.

समुज्जम. पुं० (समुद्यम) ઉદ્યોગ.

समुज्जय. त्रि० (समुद्यत) સારી પેઠે તૈયાર થયેલ.

समुज्जाअ. त्रि० (समुद्यात) નિકળેલ.

समुज्जाय. त्रि० (समुज्जात) સમ્યક્ ઉર્ધ્વ-લોકને પ્રાપ્ત થયેલ.

समुज्झिय. त्रि० (समुज्झित) છોડી દીધેલું; ફેંકી દીધેલું.

समुट्ठाइ. त्रि० (समुत्थायिन्) ઉદ્યત-તૈયાર થનાર.

समुट्ठाण. न० (समुत्थान) નિમિત્ત કારણ.

समुट्ठाणसुअ. न० (समुत्थानश्रुत) ७२ સૂત્ર-માંનું એક.

समुट्ठिय. त्रि० (समुत्थित) સંયમાદિ અનુષ્ઠાન કરવા તૈયાર થયેલ; યથોક્ત ચારિત્ર માટે તૈયાર થયેલ. (२) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुत्तइअ. त्रि० (समुत्तर्कित) ગર્વિત થયેલ; ગર્વ કરેલ.

समुत्तिण्ण. त्रि० (समुत्तीर्ण) તરીને પાર પામેલ.

समुत्थ. त्रि० (समुत्थ) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुत्थण. न० (समुत्थान) પવનનું વાવું.

समुत्थाण. न० (समुत्थान) કોઇ પણ વસ્તુને સારી સ્થિતિએ પહોંચાડવા માટે પ્રથમથી તે વસ્તુમાં યોગ્યતા લાવવી તે.

समुत्थिय. त्रि० (समुत्थित) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुदय. } **समुदाय.** } पु० (समुदाय) સમૂહ, જથ્થો.

समुदाण. पु० न० (समुदान) ઉચ્ચ નીચ કુળ સમુદાયની ગોચરી-ભિક્ષા.

समुदाणचरअ. पुं० (समुदानचरक) સામુદાણિ ભિક્ષાથી વૃત્તિ કરનાર.

समुदाणिय. त्रि० (समुदानिक) ઘરોના સમૂહથી ભિક્ષા મળેલી હોય તે.

समुदाणियभेरी. स्त्री० (समुदानिकभेरी) સમુદાયને એકઠો કરવાની ભેરી-દુંદુભિ.

समुदायार. पुं० (समुदाचार) સદાચાર.

समुदिय. त्रि० (समुदित) સમૂહરૂપે બનેલ.

समुद्द. पुं० (समुद्र) લવણ આદિ સમુદ્ર. (२) આઠમા બળદેવ, વાસુદેવના પૂર્વ-ભવના ધર્માચાર્ય. (३) અંતગડસૂત્રના પહેલા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (४) અંધકવૃષ્ણિ રાજાનો પુત્ર બીજો દશાર. (५) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (६) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

समुद्ददत्त. पुं० (समुद्रदत्त) ચોથા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (२) એ નામનો એક માણસ.

समुद्दपाल. पुं० (समुद्रपाल) પાલિત નામે વ્હાણવટીનો પુત્ર.

समुद्दलिक्ख. पुं० (समुद्रलिक्ष) સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થનાર એક જંતુ; બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

समुद्दवायस. पुं० (समुद्रवायस) જળ કાગડો; સમુદ્રમાં ઉડનાર કાકપક્ષી.

समुद्दविजय. पुं० (समुद्रविजय) વસુદેવજીના મ્હોટા ભાઇ; દશ દશારમાંના સૌથી મોટા દશાર; દ્વારકાના રાજા; નેમનાથ પ્રભુના પિતા. (२) ત્રીજા ચક્રવર્તીના પિતા.

समुद्दाण. पु० न० (समुदान) જુઓ "સ-મુદાણ" શબ્દ.

समुद्देस. पुं० (समुद्देश) ગુરૂએ શિષ્યને આપેલ વાંચના. (૨) ભોજન.

समुद्देसणकाल. पुं० (समुद्देशनकाल) પાઠન વાચનાનો વખત.

समुद्देसिय. न० (समुद्देशिक) પાખંડીઓને દેવા માટે બનાવેલ આહાર લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

समुद्धय. त्रि० (समुद्धत) બળતું.

समुद्धिअ. त्रि० (समुद्धृत) સારી રીતે ઉદ્ધાર કરેલ.

समुद्धुय. त्रि० (समुद्धूत) ઉડેલ.

समुन्नय. त्रि० (समुन्नत) ઉંચું.

समुपविट्ठ. त्रि० (समुपविष्ट) સારી રીતે પાસે પાસે એક આસને બેઠેલ.

समुप्पन्नग. } त्रि० (समुत्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલું.
समुप्पन्न. }

समुप्पयण. न० (समुत्पतन) ઉપર ઉડવું.

समुप्पाय. पुं० (समुत्पाद) પ્રાદુર્ભાવ; ઉત્પત્તિ.

समुप्पेह. त्रि० (समुत्प्रेक्ष्य) વિચારવા યોગ્ય.

समुप्पेहा. स्त्री० (समुत्प्रेक्षा) સારો વિચાર.

समुब्भव. पुं० (समुद्भव) ઉત્પન્ન થવું.

समुब्भूय. त्रि० (समुद्भूत) ઉત્પન્ન થયેલ; પેદા થયેલ.

समुयाण. न० (समुदान) સામુદાણી–ઘર સમુદાયમાંથી મેળવેલી ભિક્ષા.

समुयार. पुं० (समुदाचार) આચાર; આચરણ; પ્રવર્તન.

समुल्लालिय. त्रि० (समुल्लालित) લીલાપૂર્વક ઉલાળેલ; ઉચ્છાળેલ.

समुल्लाव. पुं० (समुल्लाप) પ્રેમપૂર્વક વાર્તાલાપ.

समुवज्जिय. त्रि० (समुपार्जित) મેળવેલું; પેદા કરેલું.

समुवट्ठिय. त्रि० (समुपस्थित) આવી પહોંચેલ; આવેલ.

समुवागय. त्रि० (समुपागत) એકઠા થએલ.

समुस्सय. पुं० (समुच्छ्रय) શરીર સંપત્તિ; પુદ્ગળસંઘાત. (૨) કર્મનો ઉપચય–વૃદ્ધિ.

समुस्सासिअ. त्रि० (समुच्छ्वसित) વિકસેલું.

समुस्सिय. } त्रि० (समुच्छ्रित) ખરડેલ. (૨) ઉંચું કરેલ.
समूसिय. }

समूसुअ. त्रि० (समुत्सुक) ઉત્કણ્ઠિત.

समूह. पुं० (समूह) સંઘાત; જથ્થો; સમુદાય.

समेय. त्रि० (समेत) સહિત; મિશ્ર.

समोयार. पुं० (समवतार) એક વસ્તુનો બીજી વસ્તુમાં સમાવેશ કરવો તે.

समोइण्ण. त्रि० (समवतीर्ण) ઉતરી આવેલ; આવી પહોંચેલ.

समोक्कंता. स्त्री० (समवक्रांता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્છના.

समोगाढ. त्रि० (समवगाढ) પ્રવિષ્ટ; પેઠેલું. (૨) આવેલ.

समोच्छन्न. त्रि० (समवच्छन्न) ઢંકાયેલ.

समोवइय. त्रि० } (समवपतित) આકાશમાંથી નીચે પડેલ.
समोवडिय. त्रि० }

समोसढ. त्रि० (समवसृत) ઉચિત સ્થાનમાં ઉતરેલ; ઉતારો કરેલ; બિરાજમાન થયેલ.

समोसरण. न० (समवसरण) સૂયગડાંગ સૂત્રના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૨) જૈનેતર દર્શનીઓની માન્યતાઓનો સમાગમ; મેળો. (૩) વિશ્રામ. (૪) તીર્થંકરની પધરામણી અને બાર જાતની પ્રખદાનું મળવું. (૫) ઘણા સાધુઓ ભેગા થઇ બેસે તે; મેળો; સંમેલન. (૬) ભગવાન્ બિરાજતા હોય ત્યાં દેવતાએ કરેલી સિંહાસન વગેરેની રચના. (૭) વર્ષાકાળ; વર્ષાઋતુ.

समोसरिय. त्रि० (समवसृत) જુઓ "સમોસઢ" શબ્દ.

समोहणा. स्त्री० (समवहनन) સમુદ્ઘાત.

समोहय. त्रि० (समवहत) વિસ્તારેલું; સમુદ્ઘાત કરેલ.

समोहयामरण. न० (समवहतमरण) બંદુકના ભડાકાની માફક મરણ સમયે જીવનું એકદમ નીકળી જવું તે.

सम्म. न० (सम्यक्) સમકિતમોહનીયકર્મ, મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૨) સમકિત નામે સામાયિક. (૩) સમ્યક્ત્વ; સમકિત. (૪) અવિરતિ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ નામનું ચોથું ગુણઠાણું. (૫) સમ્યગ્ દૃષ્ટિ જીવ.

सम्मं. अ० (सम्यक्) સારીરીતે; બરાબર.

सम्मग. त्रि० (सम्यग) સમ્યગ્ દૃષ્ટિ; સમકિતી.

सम्मग्ग. पुं० (सन्मार्ग) સત્યમાર્ગ; શુદ્ધ-માર્ગ. (૨) મોક્ષ માર્ગ.

सम्मज्जक. } **सम्मज्जग.** } પુ० (सम्मज्जक) સ્નાન કરતાં વારંવાર પાણીમાં પેસી બહાર નીકળે તેવા તાપસ; તાપસની એક જાત.

सम्मज्जिय. त्रि० (संमार्जित) શુદ્ધ કરેલું; સાફ કરેલું.

सम्मट्ठ. त्रि० (समृष्ट) ઝાડીઝુડી સાફ કરેલું; કચરો કહાડી વાળેલું. (૨) કાન સુધી પૂરેલું; ભરેલું.

सम्मत. त्रि० (सम्मत) અભિમત; માનેલુ.

सम्मत्त. न० (सम्यक्त्व) તત્ત્વજ્ઞાન પૂર્વક તત્ત્વશ્રદ્ધાન; સમ્યગ્દૃષ્ટિ; સમકિત. (૨) સમ્યક્ત્વ નામનું આચારાંગનું ચોથુ અધ્યયન. (૩) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૯ મા પદનું નામ. (૪) પ્રજ્ઞાપનાના ત્રીજા પદના નવમા દ્વારનું નામ.

सम्मत्तकिरिया. स्त्री० (सम्यक्त्वक्रिया) સમ્યક્ત્વ સહિત ક્રિયા. (૨) તત્ત્વશ્રદ્ધાન-સદ્દહણારૂપ જીવવ્યાપાર.

सम्मत्तपओग. पुं० (सम्यक्त्वप्रयोग) સમ્યક્ત્વાદિ સહિત મનનો વ્યાપાર.

सम्मत्तपज्जव. पु० (सम्यक्त्वपर्यव) સમ્યક્ત્વના પર્યાય-પરિણામ વિશેષ.

सम्मत्तपरिग्गहिय. त्रि० (सम्यक्त्वपरिगृहीत) સમ્યક્ત્વથી સમદૃષ્ટિ જીવે સ્વીકારેલ.

सम्मद्दंसण. न० (सम्यग्दर्शन) યથાર્થદર્શન; સમકિતદર્શન.

सम्मद्दंसणपज्जव. पु० (सम्यग्दर्शनपर्यव) સમકિતદૃષ્ટિના પર્યાય-ભાવ.

सम्मद्दिट्ठि. त्रि० (सम्यग्दृष्टि) સમ્યગ્દર્શન-વાળો; સમકિતદૃષ્ટિવાળો; જીવ વગેરે પદાર્થોને યથાર્થ જોઇ.

सम्मामिच्छादिट्ठिय. पुं० (सम्यङ्मिथ्यादृष्टिक) મિશ્રદૃષ્ટિવાળો; સમકિત અને મિથ્યાત્વના મિશ્રણવાળો.

सम्मय. त्रि० (सम्मत) ઘણા માણસોએ માન્ય કરેલું.

सम्मसुअ. न० (सम्यक्श्रुत) યથાર્થશ્રુત-શાસ્ત્ર, જિનપ્રવચન.

सम्माण. न० (सन्मान) સત્કાર કરવો.

सम्माणणिज्ज. त्रि० (सन्माननीय) સન્માન-બહુમાન કરવા યોગ્ય.

सम्माणिय. त्रि० (सन्मानित) સન્માન આપેલ.

सम्मामिच्छ. त्रि० (सम्यङ्मिथ्या) કંઇક યથાર્થ અને કંઇક અયથાર્થ દૃષ્ટિ (મિશ્ર દૃષ્ટિ) વાળો.

सम्मामिच्छत्त. न० (सम्यङ्मिथ्यात्व) મિશ્રપણું.

सम्मामिच्छत्तमोहणीय. न० (सम्यङ्मिथ्यात्वमोहनीय) દર્શન મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે શુદ્ધાશુદ્ધ-મિશ્ર દલિયા રૂપ હોય છે.

सम्मामिच्छदंसण. न० (सम्यङ्मिथ्यादर्शन) કંઇક સમકિત અને કંઇક મિથ્યાત્વ અર્થાત્ મિશ્રદર્શન.

सम्मामिच्छदिट्ठि. त्रि० (सम्यङ्मिथ्यादृष्टि) કંઇક સમ્યક્ અને કંઇક મિથ્યા દૃષ્ટિવાળો ત્રીજે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

सम्मावाइ. } त्रि० (सम्यग्वादिन्) યથાર્થ-
सम्मावादि. } સારૂં-બોલનાર.

सम्मेयपव्वय. पुं० (सम्मेतपर्वत) સમ્મેદ નામનો પર્વત; સંમેતશિખર પર્વત.

सम्मेयसेल. पुं० (सम्मेतशैल) સમ્મેતશિખર પર્વત.

सम्मोहत्ता. स्त्री० (संमोहता) દેવ વિશેષપણું.

सय. पुं० (सत्क) સત્પુરૂષ. (૨) ત્રિ૦ સત્-વિદ્યમાન; અસ્તિત્વવાળું.

सय. न० (शत) સો-૧૦૦ (૨) ન૦ એક જાતની વનસ્પતિ. (૩) પું૦ ભગવતીજી સૂત્રના અધ્યાયોનું નામ; શતક.

सय. त्रि० (स्वक) પોતાનું.

सयं. अ० (सकृत्) એકવાર.

सयं. अ० (स्वयम्) પોતે; જાતે.

सयंजअ. पुं० (शतंजय) પખવાડીયાના તેરમા દિવસનું નામ.

सयंजल. पुं० (स्वयंजल) ગઇ અવસર્પિણીના પ્રથમ કુળકરનું નામ. (૨) એરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના ૧૪ મા તીર્થંકર. (૩) શક્રેંદ્રના લોકપાલ-વરૂણના વિમાનનું નામ.

सयंजलकूड. पुं० (शतजलकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ-શિખર.

सयंपभ. पु० (स्वयंप्रभ) પોતાની મેળે પ્રકાશતો મેરૂ પર્વત. (૨) સ્વયપ્રભ નામનો એક ગ્રહ. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખડમાં થનાર ચોથા તીર્થંકર. (૪) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ચોથા કુલકર. (૫) સ્વયંપ્રભ નામે ગઇ ઉત્સર્પિણીના ચોથા કુલકર.

सयंबुद्ध. त्रि० (स्वयंबुद्ध) ગુરૂના યોગ વિના પોતાની મેળે બોધ પામેલ.

सयंबुद्धसिद्ध. पुं० (स्वयंबुद्धसिद्ध) પોતાની મેળે બોધ પામી સિદ્ધ થયેલ.

सयंभू. पुं० (स्वयंभू) વિષ્ણુ; (૨) ત્રીજા વાસુદેવનું નામ. (૩) બ્રહ્મા. (૪) જીવ કે જે પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) સ્વયંભૂ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર; ત્રિછાલોકના અસંખ્યાત સમુદ્રમાંનો છેલ્લો સમુદ્ર.

सयंभूरमण. पुं० (स्वयम्भूरमण) એ નામનો છેલ્લામાં છેલ્લો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૨) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सयंभूरमणभद्द. पु० (स्वयंभूरमणभद्र) સ્વયભૂરમણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणमहाभद्द. पुं० (स्वयंभूरमणमहाभद्र) સ્વયભૂરમણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणमहावर. पुं० (स्वयंभूरमणमहावर) સ્વયભૂરમણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणवर. पुं० (स्वयंभूरमणवर) સ્વયભૂરમણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सयंवर. पुं० (स्वयंवर) પોતાની મેળે કન્યાએ વર પસંદ કરવો તે.

सयंवरमंडव. न० (स्वयंवरमण्डप) કન્યાને પોતાની મેળે વર વરવાને બોલાવેલ મિજમાનોને બેસવાનું સ્થાન-માંડવો.

सयंवस. त्रि० (स्वयंवश) સ્વાધીન.

सयंवाइ. पुं० (स्वयंवादिन्) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सयंस. पुं० (शतांश) સોમો ભાગ.

सयंसंबुद्ध. त्रि० (स्वयंसंबुद्ध) જુઓ “ સયંબુદ્ધ શબ્દ.

सयकित्ति. पुं० (शतकीर्ति) આવતી ચોવીસીના દશમા તીર્થંકરનું નામ.

सयकेउ. पुं० (शतकेतु) શક્રેન્દ્રનું અપર નામ.

सयक्कउ. पुं० (शतक्रतु) શક્રેંદ્રનું અપર નામ.

सयग. पुं० (शतक) એ નામના એક શ્રાવક કે જેનો જીવ આવતી ચોવીશીમાં દશમા

तीर्थंकर थशे ते. (२) सो गाथानो समूह.

सयमासो. पु० (शताग्रसस्) सेंकडो वार.

सयग्गाह. पुं० (स्वयंग्रह) साधुએ पोताने हाथे आहारआदि लेवाथी लागतो दोष.

सयग्घी. स्त्री० (शतघ्नी) એकी साथे सो माणसने मारे तेवी शिला अथवा तोप.

सयच्छक्कया. स्त्री० (शतच्छदा) फूल विशेष.

सयच्छिद्द. त्रि० (शतच्छिद्र) सो छिद्रवाळुं; फूटेलुं तुटेलुं.

सयज्झिया. स्त्री० ( ) पडोशमां रहेनारी; पडोसण.

सयण पु० (स्वजन) स्वजन; पित्राइ; भायात; सगासंबंधी, कुटुंबी.

सयण. न० (सद्मन) गृह; मकान.

सयण. न० (शयन) शय्या; शेज; पलंग. (२) सुवु-निद्रा करवी ते.

सयणजंभग. पुं० (शयनजृम्भक) जंभक देवतानी એक जात.

सयणपुण्ण. न० (शयनपुण्य) शय्या, आसन, वगेरे आपवाथी थतुं पुण्य.

सयणविहि. पुं० (शयनविधि) शयननी विधि; शय्या बनाववानी तथा तेनो उपयोग करवानी कळा.

सयणिज्ज. } **सयणीय.** } न० (शयनीय) पथारी; सेज.

सयदुवार. न० (शतद्वार) એ नामनुं એक नगर के ज्यां आवती चोवीसीना बारमा अमम नामना तीर्थंकरनो जन्म थशे.

सयद्दु. न० (शतद्रु) એक जातनुं वाजिंत्र.

सयधणु. पु० (शतधनुष्) जम्बूद्वीपना એरवत क्षेत्रमां आगामी उत्सर्पिणीमां थनार आठमा कुळकरनुं नाम.

सयपत्त. न० (शतपत्र) कमळ. (२) सो पांखडीवाळुं कमळनुं फूल.

सयपाग. पु० (शतपाक) એकसो ओषधी नाखी पकावेल तेल.

सयपुप्फ. पुं० (शतपुष्प) वनस्पति विशेष.

सयभिसया. स्त्री० (शतभिषज्) शततारिका नक्षत्र.

सयमेव. अ० (स्वयमेव) पोते; आपोआप.

सयय. न० (सतत) निरंतर; हमेशां.

सयरह. पुं० (शतरथ) गत अवसर्पिणीना दशमा कुळकरनुं नाम.

सयराहं. अ० (सत्वरम्) जलदी; उतावळे. (२) युगपत्; એकीसाथे.

सयरिसह. न० (शतर्षभ) २३ मा मुहूर्तनुं नाम.

सयरी. स्त्री० (शतावरी) शतावरी नामे बहुबीजवाळी वनस्पतिनी એक जात.

सयल. त्रि० (सकल) बधुं; सम्पूर्ण; समग्र.

सयवत्त. न० (शतपत्र) जुओ "सयपत्त" शब्द.

सयवसह. पुं० (शतऋषभ) अहोरात्रना त्रेवीशमा मुहूर्तनुं नाम.

सयसं. अ० (शतशस्) सेंकडो; अपरिमित.

सयसहस्स. न० (शतसहस्र) એक लाख.

सयसाहस्सिय. त्रि० (शतसाहस्रिक) એक लाख परिमित.

सयसाहस्सी. स्त्री० (शतसाहस्री) सो हजार; એक लाख.

सया. अ० (सदा) सदा; हमेशां.

सयाउ. पुं० (शतायुष्) ઐरवत क्षेत्रना वर्तमान चोवीशीना ९ मा तीर्थंकर.

सयाउय. पुं० (शतायुष्क) शतायु नामे अतीत अवसर्पिणी कालना बीजा कुलकर.

सयाणीय. पुं० (शतानीक) कोशांबी नगरीना राजानुं नाम.

सयाय. त्रि० (स्वकीय) पोतानुं.

सयालि. पु० (शतालि) એक गृहस्थ के जे भावी १९ मा तीर्थंकर थशे.

सयासव. त्रि० (सदाश्रव) છિદ્રવાળું.

सय्यंभव. પું० (शय्यंभव) શય્યંભવ સ્વામી.

सर. પું० (स्वर) કંઠ; અવાજ; ધ્વનિ. (૨) સ્વરવિદ્યા-સ્વર ઉપરથી શુભાશુભનું જ્ઞાન થાય તે. (૩) કાકસ્વરાદિ લક્ષણશાસ્ત્ર. (૪) અ આ ઇત્યાદિ સ્વરાક્ષર. (૫) સા-રિ-ગ-મ-પ-ધ-નિ, એ સાત સ્વર. (૬) સ્વર નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

सर. ન० (सरस्) સરોવર; મ્હોટું તળાવ; જળાશય.

सर. પું० (शर) બાણ; તીર. (૨) મુંજ; વનસ્પતિની એક જાત.

सरई. સ્ત્રી० (सरकी) મદિરા.

सरऊ. સ્ત્રી० (सरयू) સરયૂ નદી.

सरंब. પું० (शरम्ब) ભુજપર તિર્યંચ પચેંદ્રિયની એક જાત.

सरक. પું० (सरक) સેરો; ખાવાની એક વસ્તુ.

सरक्ख. त्रि० (सरजस्क) સચિત્તરજ-ધૂળ સહિત. (૨) ભૂત પિશાચાદિ. (૩) શૈવ, શિવધર્મને માનનાર.

सरग. પું० (शरक) શર જાતના ઘાસનો બનેલ સૂપડો. (૨) બાણને આકારે લાકડાનો કકડો. (૩) શરડુંકા કે જેની સાથે અરણી ઘસવાથી અગ્નિ થાય. (૪) સરાવલો; ભાજન વિશેષ.

सरगय ન० (स्वरगत) સ્વર ઓળખવાની કળા; સંગીતકળા.

सरड. પું० (शरट) કાકિડો.

सरडी. સ્ત્રી० (शरटी) કાકિડી

सरडु. त्रि० ( ) કોમળ; મૃદુ.

सरडुय. ન० ( ) કાચું કોમળ ફળ; જેમાં ઠળીયો બંધાણો ન હોય તેવું.

सरण. ન० (शरण) શરણ; આધાર; આશ્રય. (૨) ઘાસનું ઝુંપડું.

सरण. त्रि० (शरण्य) શરણે આવનારનું રક્ષણ કરનાર.

सरण. ન० (स्मरण) સ્મરણ; યાદદાસ્તી.

सरण. પું० (स्वरण) અર્થનું પ્રતિપાદન.

सरणि સ્ત્રી० (सरणि) પંક્તિ.

सरत. પુ० (शरद्) શરદ ઋતુ.

सरथंभ. પું० (सरस्तंभ) સરકડો; વનસ્પતિ વિશેષ.

सरद. પું० (शरद्) જુઓ "સરત" શબ્દ.

सरदय. त्रि० (शरदज) શરદ ઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

सरदकाल. પું० (शरत्काल) શરત્કાળ; શરદ ઋતુનો સમય.

सरन्न. त्रि० (शरण्य) રક્ષક; શરણ આપનાર.

सरपत्त. ન० (शरपत्र) ધનુષ.

सरपाय. પું० (शरपात) શર-બાણ છોડવાનું સાધન; ધનુષ.

सरप्पमाण. ન० (सरःप्रमाण) પરમાવતીગંગા પ્રમાણ નદીમાંથી સો સો વર્ષે વેળુનો એક એક કણ કાઢતાં વેળુ ખલાસ કરતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો સમય; ગોશાળાભિમત કાલવિભાગ.

सरभ. પું० (शरभ) આઠ પગવાળુ જંગલનું એક પ્રાણી; અષ્ટાપદ (૨) ગેંડું.

सरभस. त्रि० (सरभस) સહર્ષ; હર્ષયુક્ત.

सरय. પું० (शरद्) શરદ્ઋતુ.

सरय. પું० (शरक) શણીયો. (૨) કાષ્ઠ વિશેષ કે જેની સાથે અરણીનું લાકડું ઘસવાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે.

सरया. સ્ત્રી० (शरद्) શરદઋતુ.

सररुह. ન० (सरोरुह) કમળ.

सरल. પું० (सरल) દેવદારૂનું વૃક્ષ. (૨) (૨) त्रि० સરલ; ઋજુ; સીધું; પાંસરૂં.

सरव. પું० ( ) ભુજપરિ સર્પ વિશેષ; ભુજપર તિર્યંચપંચેંદ્રિયની એક જાત.

सरवण. पुं० (शरवन) એ નામનો એક સન્નિવેશ-ગામડું.

सरस. त्रि० (सरस) રસવાળું; તાજું.

सरसर. न० (सरःसरस्) હારબંધ આવેલાં ઘણાં તળાવો; તળાવોની હાર.

सरसरस्स. अ० (सरसरस्य) સરસર એવો અવાજ કરીને.

सरसव. पुं० (सर्षप) સરસવ; એક જાતનું તેલવાળું ધાન્ય. (૨) સરસીયું તેલ.

सरसी. स्त्री० (सरसी) તલાવડી.

सरस्सई. स्त्री० (सरस्वती) વાણી; વચન વિલાસ. (૨) ગન્ધર્વના ઇન્દ્ર ગીતરતિની ચોથી અગ્રમહિષી. (૩) સરસ્વતી દેવી.

सराग. त्रि० (सराग) રાગ સહિત; સરાગી.

सरागछउमत्थ. पुं० (सरागछद्मस्थ) સરાગી છદ્મસ્થ; દશમા ગુણઠાણાવાળા જીવ.

सरागसंजम. पुं० (सरागसंयम) સરાગી સયમ.

सरागसंजय. पुं० (सरागसंयत) સરાગી સંયત સાધુ; સરાગી સાધુ.

सराव. पुं० (शराव) કોડીયુ; રામકટોરો.

सरासण. न० (शरासन) ધનુષ્ય.

सरासणपट्टिया. स्त्री० (शरासनपट्टिका) ધનુષ્ય બાંધવાની પટ્ટી.

सरिच्छ. त्रि० (सदृक्ष) સમાન; સરખુ.

सरित्तय. त्रि० (सदृक्त्वच्) સરખી ચામડીવાળું.

सरिय. त्रि० (सृत) ગયેલું.

सरिया. स्त्री० (सरित्) નદી.

सरिव्वय. त्रि० (सदृग्वयस्) સમાનવય; સરખી ઉમ્મરવાળું.

सरिस. त्रि० (सदृश) સરખું; તુલ્ય; સમાન.

सरिसव. पुं० (सर्षप) સરસવ; એક જાતનું અનાજ. (૨) સરસવ નામની વનસ્પતિ. (૩) સરસવનું ફૂલ.

सरिसव. पुं० (सदृशवयस्) સરખી ઉમ્મરનો મિત્ર.

सरीर. न० (शरीर) ઉદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ અને કાર્મણ, એ પાંચ શરીર. (૨) કાયયોગ-કાયાનો વ્યાપાર. (૩) પન્નવણાસૂત્રના બારમા પદનું નામ.

सरीरक्खलणा. स्त्री० (शरीरस्खलना) શરીરનું ચાલવું; શરીર યોગ્ય પુદ્‌ગળનું શરીરરૂપે પરિણમવાનો વ્યાપાર.

सरीरचिंता. स्त्री० (शरीरचिन्ता) શરીર ચિંતા; મળમૂત્રની હાજત.

सरीरपच्चक्खाण. पुं० (शरीरप्रत्याख्यान) ઉદારિક આદિ શરીરનો ત્યાગ.

सरीरपज्जत्ति. स्त्री० (शरीरपर्याप्ति) શરીર પર્યાપ્તિ; છ પર્યાપ્તિમાંની બીજી.

सरीरपद. न० (शरीरपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના બારમા પદનું નામ.

सरीरपरिग्गह. पुं० (शरीरपरिग्रह) પાંચ પ્રકારના શરીરરૂપ પરિગ્રહ.

सरीरबंध. पुं० (शरीरबंध) શરીરનું બંધાવું; સમુદ્‌ઘાત પછી શરીરનું સંપૂર્ણપણું થવુ તે.

सरीरबाउसिया. स्त्री० (शरीरबाकुशिका) શરીરની શુશ્રુષા કરી સયમને દૂષિત કરનારી.

सरीरभेय. पुं० (शरीरभेद) શરીરનું ભેદાવું; મૃત્યુ.

सरीरवक्कंति. स्त्री० (शरीरापक्रांति) શરીરનો ત્યાગ કરવો તે.

सरीरविउस्सग्ग. पुं० (शरीरव्युत्सर्ग) શરીરનો ત્યાગ કરવો તે.

सरीराणुगअ. पुं० (शरीरानुगत) ઓડકાર ખાતાં શ્વાસ નીકળે તે; અચિત્તવાયુ.

सरीरि. पुं० (शरीरिन्) શરીરધારી જીવ; સંસારી જીવ.

सरीरोवहि. पुं० (शरीरोपधि) ઔદારિકઆદિ પાંચ શરીરરૂપી ઉપાધિ.

सरीरोगाहणा. स्त्री० (शरीरावगाहना) શરીરની અવગાહના-ઉંચાઇ.

सरीसिव. पुं० (सरीसृप) છાતીથી ચાલનાર સર્પાદિ.

सरूव. त्रि० (सरूप) રૂપ-રંગ સહિત. (૨) સમાન; સરખું; સરખા દેખાવવાળું.

सरूव. न० (स्वरूप) મૂળરૂપ; લક્ષણ.

सरूवा. स्त्री० (सरूपा) ચાલુ અવસર્પિણીના ત્રીજા કુળકરની સ્ત્રી.

सरूवि. त्रि० (सरूपिन्) વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, વગેરે પુદ્ગળગુણ સહિત; સંસારી જીવ.

सललिय. त्रि० (सललित) લીલાયુક્ત; મનને હરણ કરે એવું; મનોહર.

सलाहणिज्ज. त्रि० (श्लाघनीय) પ્રશંસાને લાયક.

सलागा. स्त्री० (शलाका) સળી. (૨) એક જાતનું રૂંવાડાની પાંખોવાળું પક્ષી. (૩) સરસવના દાણા. (૪) સંખ્યાની ગણત્રી માટે સરસવના દાણા ભરવાને કલ્પવામાં આવેલ પાલો.

सलाहणिज्ज. त्रि० (श्लाघनीय) પ્રશંસા કરવા યોગ્ય.

सलिंग. पुं० (स्वलिंग) રજોહરણ મુખ વસ્ત્રિકાદિ સાધુનું ચિહ્ન; જૈનદર્શનના સાધુનો વેષ.

सलिंगसिद्ध. पुं० (स्वलिंगसिद्ध) સ્વલિંગ-જૈનના વેષમાં સિદ્ધ થયેલ.

सलिंगि. पु० स्त्री० (स्वलिंगिन्) રજોહરણ આદિ વેષના ધારણ કરનાર જૈન દર્શનના સાધુ સાધ્વી.

सलिट्ठ. त्रि० (श्लिष्ट) મનોહર.

सलिल. न० (सलिल) જળ; પાણી.

सलिला. स्त्री० (सलिला) નદી.

सलिलावइपति. पुं० (सलिलावतिपति) પશ્ચિમ મહાવિદેહમાંની સલિલાવતી વિજયનો રાજા.

सलिलावई. } स्त्री० (सलिलावती) પશ્ચિમ
सलिलावती. } મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી આઠમી વિજય.

सलेस्स. त्रि० (सलेश्य) કૃષ્ણ, નીલ, આદિ લેશ્યાવાળો; લેશ્યાસહિત.

सल्ल. न० (शल्य) માયા, નિયાણ અને મિથ્યાત્વ, એ ત્રણ શલ્ય. (૨) કાંટો. (૩) ભાલો. (૪) શંકા. (૫) ઝાડો, પેશાબ અને અધોવા, એ ત્રણ શલ્ય. (૬) કામભોગ રૂપ શલ્ય-બાણ. (૭) દુ:ખદાયક અશુભ કર્મ. (૮) એક પ્રકારનો ભુજપરિસર્પ.

सल्लइय. त्रि० (शल्यकित) સુકાઇ ગયેલ પાંદડાંવાળું.

सल्लई. स्त्री० (शल्लकी) શાલેડું; ધુપેડો; એક જાતનું ઝાડ.

सल्लगत्तण. त्रि० (शल्यकर्तन) માયા, નિયાણ, મિથ્યાત્વરૂપી શલ્ય-કર્મને છેદનાર.

सल्लहत्ता. स्त्री० (शल्यहत्या) બાણ, કાંટા, વગેરે કહાડવાની ક્રિયા દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

सल्लुद्धरण. न० (शल्योद्धरण) શલ્ય કાઢવું તે. (૨) આલોયણ; કરેલાં પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત.

सवण. न० (श्रवण) કાન. (૨) શ્રવણ નક્ષત્ર. (૩) શ્રવણ કરવું; સાંભળવું તે.

सवणया. स्त्री० (श्रवण) સાંભળવું. (૨) અર્થાવગ્રહનું એક નામ.

सवत्त. पु० (सपत्न) શત્રુ; વિરોધી.

सवत्तिया. स्त्री० (सपत्निका) } શોક્ય;
सवत्ती. स्त्री० (सपत्नी) } સપત્ની.

सवन्न. त्रि० (सवर्ण) સમાન વર્ણવાળું; એક વર્ણવાળું.

सवह. पुं० (शपथ) સોગાન; સમ.

सविचारि. पुं० न० (सविचारिन्) શબ્દથી અર્થમાં અને અર્થથી શબ્દમાં મન વગેરે યોગોને રોકવાનો વ્યાપાર જેમાં ચાલે તે; શુક્લધ્યાનનો પહેલો ભેદ.

सविज्ज. त्रि० (सविद्य) પરલોકોપકારિણી વિદ્યા સહિત.

सविट्ठा. स्त्री० (श्रविष्ठा) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનું નામ.

सविय. पुं० (सवितृ) હસ્ત નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

सवियार. त्रि० (सविचार) વિચાર-મન, વચન અને કાયાના વ્યાપાર સહિત; સચેષ્ટ. (૨) વ્યભિચાર દોષયુક્ત.

सविलिय. त्रि० (सव्रीड) લજ્જા સહિત.

सविसाण. न० (सविषाण) હાથી દાંતની માફક બે તરફ ઓઠિંગણવાળુ આસન વિશેષ.

सविसेस. त्रि० (सविशेष) વિશેષ-ઉત્તરોત્તર ગુણ પ્રતિપત્તિ યુક્ત. (૨) કંઇક વધારે; થોડુ અધિક.

सवेद. } **सवेय.** } त्रि० (सवेद) સ્ત્રી વેદ, પુરૂષ વેદ, નપુંસક વેદ, એ ત્રણ વેદમાંના ગમે તે એક વેદ સહિત; સવેદી; સવિકારી.

सव्व. पु० (सव्य) વૃક્ષ વિશેષ.

सव्व. त्रि० (सर्व) સર્વ; બધું; સઘળુ; સંપૂર્ણ.

सव्वओ. अ० (सर्वतस्) સર્વ પ્રકારે; (૨) ચારેતરફથી; સર્વ બાજુથી. (૩) હમેશાં; સર્વકાળ.

सव्वओभद्द. पु० (सर्वतोभद्र) એ નામે મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) અગીયારમા બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન. (૩) ૧૧ મા ૧૨ મા દેવલોકના ઇંદ્રના યાન વિમાનનો ઉપરી દેવ. (૪) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો વીસમો ભેદ. (૫) ચાર પડિમામાંની ચોથી; તપનો એક પ્રકાર. (૬) એક નગરનું નામ. (૭) ઇશાન ઇન્દ્રના યમલોકપાલના વિમાનનું નામ.

सव्वंग. न० (सर्वाङ्ग) શરીરના સર્વે અવયવો; સંપૂર્ણ શરીર.

सव्वंगिय. त्रि० (सर्वाङ्गीण) સર્વ શરીરમાં રહેનાર.

सव्वंगुमा. स्त्री० ( ) માયા; કપટ.

सव्वंति. अ० (सर्वतस्) જુઓ "સવ્વઓ" શબ્દ.

सव्वकाम. पुं० (सर्वकाम) સર્વકામ નામે વેશમણ અનુયાયી એક દેવવર્ગ. (૨) સર્વકામના પૂરનાર સર્વ રસયુક્ત ભોજન. (૩) સર્વ પ્રકારના કામભોગ.

सव्वकामसमिद्ध. पुं० (सर्वकामसमृद्ध) પખવાડીયાના છટ્ઠા દિવસનું નામ

सव्वकामिय. त्रि० (सर्वकामिक) સર્વ કામના પૂરનાર; છ રસ સહિત.

सव्वकाल. न० (सर्वकाल) સર્વદા; હમેશ.

सव्वक्खरसन्निवाइ. त्रि० (सर्वाक्षरसन्निपातिन्) સર્વ અક્ષરોની સંધિ જાણનાર; શબ્દાનુશાસનવેત્તા.

सव्वग. त्रि० (सर्वग) } **सव्वगय.** त्रि० (सर्वगत) } સર્વત્ર વ્યાપક.

सव्वग्ग. न० (सर्वाग्र) સર્વ પરિમાણ.

सव्वघाइ. त्रि० (सर्वघातिन्) આત્માની સર્વાંશે ઘાત કરનાર. (कर्मप्रकृति)

सव्वजस. पु० (सर्वयशस्) સર્વયશ નામે એક દેવવર્ગ.

सव्वज्जुय. पु० (सर्वर्जुक) સંયમ; સદ્ધર્મ.

सव्वट्ठ. पुं० (सर्वार्थ) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન; પાંચમુ અનુત્તરાવમાન. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના ઓગણત્રીશમા મુહૂર્તનું નામ.

सव्वट्ठसिद्ध. पुं० (सर्वार्थसिद्ध) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૨) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે પાંચમું અનુત્તર વિમાન. (૩) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે ૨૯ મુ મુહૂર્ત. (૪) ઐરવતક્ષેત્રમાં ભાવી ૬ ટ્ઠા તીર્થંકર.

सव्वट्ठसिद्धगदेव. पुं० (सर्वार्थसिद्धकदेव) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવતા.

सव्वट्ठसिद्धविमाण. पुं० (सर्वार्थसिद्धविमान) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન.

सव्वट्ठसिद्धा. स्त्री० (सर्वार्थसिद्धा) ચોથ, નોમ, અને ચૌદસ, એ ત્રણ રાત્રિ તિથિ.

सव्वट्ठसिद्धि. स्त्री० (सर्वार्थसिद्धि) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે મહા વિમાન.

सव्वणाणावरणिज्ज. न० (सर्वज्ञानावरणीय) સર્વથા જ્ઞાનને ઢાંકી દેનાર કર્મપ્રકૃતિ; કેવળજ્ઞાનાવરણીય.

सव्वण्णु. त्रि० (सर्वज्ञ) સર્વજ્ઞ; સર્વ વસ્તુને જાણનાર.

सव्वतो. अ० (सर्वतस्) સર્વ બાજુએ; ચારે તરફ.

सव्वतोभद्दपडिमा. स्त्री० (सर्वतोभद्रप्रतिमा) } **सव्वतोभद्दा.** स्त्री० (सर्वतोभद्रा) } દશ દિશામાં અનુક્રમે એકેક અહોરાત્ર કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; ચાર પડિમામાંની એક.

सव्वत्ता. स्त्री० (सर्वता) સર્વસ્વરૂપ; પૂર્ણ સ્વરૂપ.

सव्वत्तु. पुं० (सर्वर्तु) વસંતાદિ છ ઋતુ.

सव्वत्थ. अ० (सर्वत्र) સર્વત્ર; બધે સ્થળે; દરેક જગાએ; દરેક વિષયમાં.

सव्वत्थ. पुं० (सर्वार्थ) સર્વાર્થ; રૂચકદ્વીપના દેવતાનું નામ.

सव्वत्थोव. त्रि० (सर्वस्तोक) સર્વથી થોડુ.

सव्वदंसि. } **सव्वदरसि.** } **सव्वदरिसि.** } त्रि० (सर्वदर्शिन्) સર્વ પદાર્થોને કેવળ દર્શનથી જોનાર.

सव्वद्धा. स्त्री० (सर्वाद्धा) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળ; સર્વકાળ; હમેશાં.

सव्वन्नु. त्रि० (सर्वज्ञ) સર્વવેત્તા; સર્વ પદાર્થને જાણનાર; કેવળી.

सव्वपरिण्णाचारि. त्रि० (सर्वपरिज्ञाचारिन्) ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન અને સર્વ વરૂપ ચારિત્ર યુક્ત.

सव्वपाणभूयजीवसत्तसुहावहा. स्त्री० (सर्वप्राणिभूतजीवसत्त्वसुखावहा) સર્વ પ્રાણી ભૂત જીવ સત્ત્વને સુખ આપનાર; સિદ્ધશિલા.

सव्वप्प. पुं० न० (सर्वात्मन्) સંપૂર્ણ સ્વરૂપ.

सव्वप्पग. पु० (सर्वात्मक) લોભ.

सव्वप्पगुण. पु० (सर्वाल्पगुण) બીજા સર્વ પરમાણુ કરતાં અલ્પ-થોડા ગુણ-રસ વિભાગવાળા પરમાણુ.

सव्वप्पजीविय. न० (सर्वाल्पजीवित) સર્વથી થોડામાં થોડુ આયુષ્ય.

सव्वप्पणया. अ० (सर्वात्मना) આત્માના સર્વ પ્રદેશે. (૨) સર્વાંશે; સંપૂર્ણપણે.

सव्वप्पभा. स्त्री० (सर्वप्रभा) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની છઠ્ઠી.

सव्वप्पाहारय. त्रि० (सर्वाल्पाहारक) બધાથી થોડા આહારવાળો.

सव्वबंध. पुं० (सर्वबन्ध) પ્રથમ સમયમાં ઔદારિક આદિ શરીરોનો બંધ થાય છે તે.

सव्वबंधग. } **सव्वबंधय.** } त्रि० (सर्वबन्धक) સર્વબંધ કરનાર.

सव्वब्भंतर. } **सव्वब्भितर.** } त्रि० (सर्वाभ्यन्तर) સર્વથી અંદરનું.

सव्वभक्खि. त्रि० (सर्वभक्षिन्) બધું ખાનાર.

सव्वभद्दा. स्त्री० (सर्वभद्रा) ૩૯૨ ઉપવાસ અને ૪૯ પારણાવાળું એક તપ.

सव्वमहाहारग. त्रि० (सर्वमहाहारक) સર્વથી વધારે આહાર કરનાર.

सव्वरयण. पुं० (सर्वरत्न) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક, કે જેમાં સર્વ જાતનાં રત્નો ઉત્પન્ન થવાની હકીકત છે.

सव्वरयणाअ. पुं० (सर्वरत्नक) એ નામનું માનુષોત્તર પર્વતનું એક શિખર.

सव्वरयणा. स्त्री० (सर्वरत्ना) ઇશાનેંદ્રની ત્રીજી અગ્રમહીષીની રાજધાની.

सव्वराइणिअ. त्रि० (सर्वरात्निक) દીક્ષામાં સૌથી મ્હોટા હોય તે.

सव्वलोग. } **सव्वलोय.** } पुं० (सर्वलोक) સર્વલોક; સમસ્ત-આખો લોક.

सव्वविरइ. स्त्री० (सर्वविरति) સર્વથા પાપની નિવૃત્તિ; સર્વ વિરતિ સંયમ.

सव्वविराहय. त्रि० (सर्वविराधक) સર્વ પ્રકારે વિરાધના કરનાર.

सव्वव्वय. न० (सर्वव्रत) સર્વવ્રત નામનુ સામાયિક.

सव्वसंगाइअ. त्रि० (सर्वसंगातीत) સર્વ સંગથી વિરક્ત થએલ.

सव्वसंगावगय. त्रि० (सर्वसंगापगत) દ્રવ્ય અને ભાવથી સંગ રહિત.

सव्वसंखोभ. पुं० (सर्वसंक्षोभ) ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ સંક્રમ.

सव्वसंजय. त्रि० (सर्वसंयत) નિરંતર યત્ન કરનાર; સર્વથા સંજમી.

सव्वसंपया. स्त्री० (सर्वसंपद्) એ નામની એક દેવી.

सव्वसाहयणाणबंध. पुं० (सर्वसंहननबंध) સર્વ પ્રકારથી સંહનન-અવયવોના સંઘાતરૂપ બંધ.

सव्वसिद्धा. स्त्री० (सर्वसिद्धा) ચોથ, નોમ અને ચૌદશની રાત્રીનું નામ.

सव्वसो. अ० (सर्वशस्) સર્વથા; સર્વ પ્રકારે.

सव्वसोक्खा. स्त्री० (सर्वसौख्या) એ નામની એક દેવી.

सव्वाण. पुं० (सव्यान) એ નામનો એક દેવવર્ગ.

सव्वाणंद. पुं० (सर्वानंद) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમા આવતી ઉત્સર્પિણીમા થનાર સોળમા તીર્થંકર.

सव्वाणुभूइ. पुं० (सर्वानुभूति) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર પાંચમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) સર્વાનુભૂતિ નામે મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્ય.

सव्वावंति. अ० (सर्वत्र) સર્વત્ર; સર્વ ઠેકાણે; સર્વ પ્રકારે; તૃતીયા, ષષ્ઠી, સપ્તમી આદિ વિભક્તિના અર્થમાં વપરાતો અવ્યય.

सव्वेय. पुं० (सर्वैज) સર્વાંશે કંપતુ તે.

सव्वोउय. } **सव्वोत्तुय** } पुं० (सर्वर्तुक) બધી ઋતુનો ગુણ આપનાર બગીચો.

सव्वोसहि. पुं० (सर्वौषधि) જેનું સર્વ (નખ, કેશ વગેરે) ઔષધરૂપ છે એવી લબ્ધિ-વાળા મુનિ.

सस. पुं० (शश) સસલું.

ससंक. पुं० (शशाङ्क) ચન્દ્રમા.

ससक्ख. त्रि० (ससाक्ष्य) કેવળીની સાક્ષી સહિત.

ससण. पुं० (श्वसन) હાથીની સુંઢ.

ससत्ता. स्त्री० (ससत्वा) સગર્ભા; ગર્ભવંતી.

ससमय. पुं० (स्वसमय) સ્વસિદ્ધાંત; જૈન દર્શન.

ससरक्ख. त्रि० (सरजस्क) રજવાળુ, રજથી ખરડાયેલું.

ससरीरि. त्रि० (सशरीरिन्) શરીર સહિત; દેહધારી.

ससहर. पुं० (शशधर) ચન્દ્રમા.

ससा. स्त्री० (स्वसृ) બ્હેન; ભગિની.

ससि. पुं० (शशिन्) ચંદ્રમા. (૨) ચંદ્રપ્રભ નામે આઠમા તીર્થંકર. (૩) ચંદ્રના ચિહ્નવાળુ આભરણ.

ससिणिद्ध. त्रि० (सस्निग्ध) સચિત્ત રજ કે સચિત્ત પાણીથી ખરડાયેલ.

ससिहार. पुं० (शशिवार) એ નામના એક રાજર્ષિ-ક્ષત્રિયસંન્યાસી.

ससुर. पुं० (श्वशुर) સસરો.

ससुरकुल. न० (श्वशुरकुल) સાસરીયા; સાસરાનો પક્ષ.

सस्स. न० (शस्य) શાલિ, વ્રીહિ, વગેરે ધાન્ય; બીયાં.

सस्सामिवायया. न० (स्वस्वामिवाक्य) સ્વ-સ્વામીભાવસંબંધ; પોતાનો અને સ્વામિનો સબંધ બતાવવો તે.

सस्सिरीय. त्रि० (सश्रीक) શોભાવાળુ; શોભિતું; શોભાયમાન.

सह. अ० (सह) સાથે; સંઘાતે.

सह. त्रि० (सह) સહનશીલતાવાળો; સમર્થ.

सह. पुं० (सखि) મિત્ર; સખા.

सह. न० (सहस्) બળ.

सहकार. पुं० (सहकार) આંબાનું વૃક્ષ.

सहकारि. त्रि० (सहकारिन्) સ્હાયકર્તા; સ્હાયક.

सहगय. त्रि० (सहगत) સાથે પ્રાપ્ત થયેલ; સહચારી.

सहज. त्रि० (सहज) સ્વાભાવિક.

सहजाय. त्रि० (सहजात) સાથે ઉત્પન્ન થયેલ; એક સમયે જન્મેલ.

सहण. न० (सहन) સહન કરવું તે.

सहत्थ. पुं० (स्वहस्त) પોતાનો હાથ.

सहत्थपाणाइवायकिरिया. स्त्री० (स्वहस्तप्राणातिपातक्रिया) પોતાને હાથે પોતાની યા પરની હિંસા કરવી તે; ક્રિયાનો એક અવાન્તર પ્રકાર.

सहत्थपारियावणिया. स्त्री० (स्वहस्तपरितापनिका) પોતાના હાથથી પોતાના શરીરને અથવા પારકાના શરીરને દુઃખ દેવું તે; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

सहदारदरिसि. त्रि० (सहदारदर्शिन्) એકજ વખતે સાથે સાથે પરણનાર બે જણ.

सहदेव. पुं० (सहदेव) જરાસંઘનો પુત્ર; રાજગૃહ નગરનો યુવરાજ—સહદેવ કુમાર.

सहदेवी. स्त्री० (सहदेवी) ૪ થા ચક્રવર્તીની માતા.

सहपंसुकीलिय. त्रि० (सहपांसुक्रीडित) સાથે સાથે ધૂળમાં રમેલ.

सहभुज्ज. न० (सहभोज्य) સાથે ભોજન કરવુ તે.

सहमित्त. त्रि० (सहमित्र) મિત્રની સાથે; મિત્ર સહિત.

सहयरी. स्त्री० (सहचरी) સખી; સાહેલી. (૨) ઢેલ; મયૂરી.

सहल. त्रि० (सफल) સફળ; ફળસહિત.

सहवड्ढिय. त्रि० (सहवर्धित) સાથે સાથે વૃદ્ધિ પામેલ

सहवासिय. त्रि० (सहवासिक) પડોશી; સાથે સાથે રહેનાર.

सहसंबुद्ध. त्रि० (सहसंबुद्ध) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના કે કોઈ વસ્તુ જોયા વિના પોતાની મેળે જ્ઞાન પામેલો.

सहसंमइ. स्त्री० (सहसंमति) સહજમતિ જાતિસ્મરણ આદિ જ્ઞાન.

सहसक्कार. पु० (सहसाकार) અકસ્માત્–અચાનક ક્રિયા થાય તે; પ્રતિસેવનાના દશ પ્રકારમાંનો એક.

सहसब्भक्खाणया. न० (सहसाभ्याख्यान) વિચાર કર્યા વિના બોલવું તે; બીજા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

सहसा. अ० (सहसा) એકદમ; વગર-વિચાર્યું; ઓચિંતું.

सहसाकार. त्रि० (सहसाकार) પૂર્વાપરનો વિચાર કર્યા વગર એકદમ કાર્ય કરનાર સાહસિક.

सहस्स. न० (सहस्र) હજાર.

सहस्संतरिय. त्रि० (सहस्रान्तरित) હજારમો ભાગ.

सहस्संबवण. पुं० (सहस्राम्रवन) પાંડુમથુરા નગરી બ્હારનું એક ઉદ્યાન. (૨) કાકંદી

નગરી બહારનું એક ઉદ્યાન. (૩) મિથિલા નગરીની બહારનો એક આંબાનો બગીચો. (૪) હસ્તિનાગપુર નગરની બહારનો આંબાનો બગીચો. (૫) ગિરનાર ઉપરનું એક વન.

सहस्सक्ख. પું૦ (सहस्राक्ष) હજાર નેત્રવાળો-પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

सहस्सगुणिय. ત્રિ૦ (सहस्रगुणित) હજારગણું.

सहस्सग्गसो. અ૦ (सहस्राग्रशस्) હજારોનુ પરિમાણ; હજારોની સંખ્યામાં.

सहस्सजोधि. ત્રિ૦ (सहस्रयोधिन्) હજારો યોદ્ધા સાથે લડાઇ કરનાર

सहस्सपत्त. ન૦ (सहस्रपत्र) હજાર પાંખડીવાળુ કમળ.

सहस्सपाग. પુ૦ (सहस्रपाक) હજાર ઔષધિઓથી બનાવેલું તેલ.

सहस्सपुहत्त. ન૦ (सहस्रपृथक्त्व) જુદા જુદા હજાર; બે હજારથી નવ હજાર.

सहस्सबद्ध. ત્રિ૦ (सहस्रबद्ध) હજાર હજારને થોકે બાંધેલ.

सहस्सरस्सि. પું૦ (सहस्ररश्मि) હજાર કિરણવાળો સૂર્ય.

सहस्सलंभा. સ્ત્રી૦ (सहस्रलम्भा) હજાર સોનામહોર આપવાથી મળે તેવી સ્ત્રી.

सहस्सवत्त. ન૦ (सहस्रपत्र) જુઓ " સહસ્સપત્ત " શબ્દ.

सहस्साणीय. પું૦ (सहस्रानीक) કૌશામ્બી નગરીનો એ નામનો રાજા.

सहस्सार. પું૦ (सहस्रार) આઠમો દેવલોક; આઠમું સ્વર્ગ; વૈમાનિક દેવોની આઠમી ભૂમિકા. (૨) આઠમા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ દેવતા. (૩) આઠમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

सहस्सारकप्प. પું૦ (सहस्रारकल्प) આઠમા દેવલોકનું નામ.

सहस्सारवडिंसग. પું૦ (सहस्रारावतंसक) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सहस्सुद्दाह. પું૦ (सहस्रोद्दाह) વિપાકસૂત્રના નવમા અધ્યયનનું સાર્થક નામ.

सहा. સ્ત્રી૦ (सभा) સભા; સમાજ.

सहा. પું૦ (श्लाघा) પ્રશંસા.

सहाय. પું૦ (सहाय) સહાય કરનાર; મિત્ર; સહચારી. (૨) સહાય; મદદ.

सहाव. પું૦ (स्वभाव) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ; સ્વ૩૫.

सहाविअ. ત્રિ૦ (स्वाभाविक) સ્વાભાવિક; કુદરતી.

सहि. પું૦ (सखिन्) સખા; મિત્ર; દોસ્ત.

सहिण. ન૦ (श्लक्ष्ण) સૂક્ષ્મ-ઝીણું વસ્ત્ર.

सहित. પુ૦ (सहित) તેરમા ગ્રહનું નામ. (૨) ન૦ સાથેસાથે.

सहिय. ત્રિ૦ (सहित) સહિત; યુક્ત. (૨) એકઠા થએલ. (૩) સહન કરેલ. (૪) સાથે ઉત્પન્ન થયેલ. (૫) પું૦ એ નામનો એક ગ્રહ.

सही. સ્ત્રી૦ (सखी) બ્હેનપણી; સહીયર.

सहीवाय. પું૦ (सखीवाद) 'હે સખે' એવા સંબોધનથી કોઇને બોલાવવુ તે.

सहु. પું૦ (सह) સમર્થ; શક્તિવાળો.

सहोयर. } **सहोयर.** } પું૦ (सहोदर) એક ઉદરમાંથી જન્મેલ; ભાઇ.

साइ. સ્ત્રી૦ (स्वाति) સ્વાતિ નક્ષત્ર. (૨ પુ૦ સ્વાતિ નામનો હેમવયના વૈતાઢ્ય પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) બલિસ્સહનો શિષ્ય.

साइ. પું૦ (साति) કપટથી સારા માલમાં હલકો માલ મેળવી દેવો તે.

साइ. ન૦ (सादि) ૭ સંઠાણમાંનું બીજું સઠાણ; નાભિ નીચેની આકૃતિ સુંદર-પ્રમાણુ સહિત હોય તે. (૨) ત્રિ૦ આદિ સહિત.; જેની કોઇ પણ કાળે શરૂઆત થઇ હોય તે.

साइ. त्रि० (शायिन्) શયન કરનાર.

साइअ. त્રि० (सादिक) જેનો પ્રારંભ છે તેવું; શરૂઆતવાળું; ઉત્પત્તિવાળું. (૨) ન૦ નાભિની નીચેના સઘળા અવયવો પ્રમાણોપેત હોય અને નાભિ ઉપરના ન્યૂનાધિક હોય તે-સાદિ સંસ્થાન.

साइजणा. न० (स्वादन) પ્રેમબંધન.

साइणी. स्त्री० (शाकिनी) માણસની ૯૧ થી ૧૦૦ વરસ સુધીની છેલ્લી અવસ્થા કે જે શાકિનીની માફક મનુષ્ય જીવનનું ભક્ષ્ય કરી જાય છે.

साइबुद्ध. पु० (स्वातिबुद्ध) આવતી ચોવીશીના ચોવીશમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

साइम. त्रि० (स्वादिम) મુખવાસ; સોપારી, એલચી વગેરે.

साइय. त्रि० (सादिक) આદિસહિત; (૨) ન૦ આદિ સહિત શ્રુતજ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ.

साइयंकार. पुं० (सत्यकार) ખાત્રી; પુરાવો.

साइयार. पु० (सातिचार) છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનો પ્રથમભેદ, જેમા અતિચારો લાગતાં દીક્ષાપર્યાયનો છેદ થાય છે.

साइरेग. त्रि० (सातिरेक) કંઇક વિશેષ; થોડુ વધારે.

साउ. त्रि० (स्वादु) સ્વાદિષ્ટ; સ્વાદવાળુ.

साउग. त्रि० (स्वादुक) જ્યાથી સ્વાદિષ્ટ ભોજન મળે તેવુ કુળ.

साउणिय. त्रि० (शाकुनिक) પક્ષીનો શિકારી.

साउय. त्रि० (सायुष्क) આયુષ્ય-આવરદા સહિત; સંસારસ્થ જીવ.

साएयग. न० (साकेतन) કૈલાસમુનિ વગેરે અંતગડ કેવળીની જન્મભૂમીનું નગર.

साएय. न० (साकेत) કોશલ દેશનું પ્રસિદ્ધ નગર; વિનીતા-અયોધ્યાનું અપરનામ. (૨) એ નામની હરિત વનસ્પતિ.

साकारोवउत्त. त्रि० (साकारोपयुक्त) જ્ઞાનના ઉપયોગવાળો.

साकेतपुर न० (साकेतपुर) સાકેતપુર નામનું નગર.

साखा. पु० (शाखा) ઝાડની ડાળ.

साग. पु० (शाक) સાગનું લાકડુ. (૨) તરકારી; શાક.

सागड. न० (शाकट) ગાડાંનો સમૂહ.

सागडवूह. पुं० (शाकटव्यूह) ગાડાને આકારે લશ્કરની ગોઠવણી; વ્યૂહરચનાવિશેષ.

सागडिअ. त्रि० (शाकटिक) ગાડી હાંકનાર; ગાડાખેડુ.

सागणिय. त्रि० (साग्निक) અગ્નિવાળું; અગ્નિ સહિત.

सागय. न० (स्वागत) આવનારને આવકાર દેવો તે; સન્માન.

सागर. पु० (सागर) સમુદ્ર; દરીયો. (૨) સાતમા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૩) દશ કોડાકોડી પલ્યોપમ પ્રમાણનો કાળવિભાગ કે જેને સાગરોપમ-દરીયાની ઉપમા આપવામાં આવે છે. (૪) એ નામનું બીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૬) અંધકવૃષ્ણિના પુત્ર ત્રીજા દશાર. (૭) અતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૮) અંધક વૃષ્ણિની રાણી ધારણીનો પુત્ર. (૯) સાગરદત્ત નામે જિનદત્તનો પુત્ર. (૧૦) એક જાતનો મચ્છ. (૧૧) સાગરનું સ્વપ્ન; ૧૪ સ્વપ્નમાંનું એક.

सागरंगमा. स्त्री० (सागरंगमा) સમુદ્રને મળનારી (નદી.)

सागरकंत. पु० (सागरकान्त) એ નામનું બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सागरकूड. पुं० (सागरकूट) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

सागरचित्तकूड. पुं० (सागरचित्तकूट) નંદન વનનાં નવ કૂટમાંનું સાતમુ કૂટ.

सागरदत्त. पुं० (सागरदत्त) ચંપા નગરીનો એ નામનો સાર્થવાહ. (૨) ત્રીજા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सागरदत्ता. स्त्री० (सागरदत्ता) ૧૫ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

सागरनागरपविभत्ति. पु० (सागरनागरप्रविभक्ति) સાગર તથા નગર સંબંધી વિશિષ્ટ રચનાવાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

सागरपविभत्ति. पु० (सागरप्रविभक्ति) સમુદ્રના આકાર વગેરે વાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારના નાટકમાનુ એક.

सागरवर. पु० (सागरवर) મહાસમુદ્ર.

सागरोवम. न० (सागरोपम) દશ ક્રોડાક્રોડી પલ્યોપમ પ્રમાણે કાળનો એક વિભાગ.

सागार. त्रि० (सागार) આગાર-મોકળ સહિત; છુટછાટવાળું

सागार. न० (साकार) વસ્તુનુ વિશેષ રૂપથી ગ્રહણ કરનાર જ્ઞાન; વિકલ્પ સહિત જાણવું તે. (૨) त्रि० આગાર-છુટછાટ સહિત તપ-પચ્ચક્ખાણ વગેરે. (૩) આચાર્ય વગેરેની નિશ્રા

सागारकड. त्रि० (साकारकृत) આચાર્યની નેશ્રાએ કરેલું. (૨) ગૃહસ્થ થકું કરી રાખેલ.

सागारभत्त. पुं० (साकारभक्त) આગારી સંથારો.

सागारि. त्रि० (सागारिन्) ગૃહસ્થ.

सागारिगा. स्त्री० (सागारिका) શેજ્જાંતરી; સાધુને ઉપાશ્રયની આજ્ઞા આપનારી સ્ત્રી.

सागारिय. पुं० (सागारिक) ગૃહસ્થ; ઘરધણી; શ્રાવક. (૨) સાધુને રહેવાને સ્થાનની અનુજ્ઞા આપનાર ગૃહસ્થ; શેજ્જાંતરીઓ. (૩) મૈથુન; સ્ત્રીસંભોગ.

सागेय. पुं० (साकेत) અયોધ્યા નગરીનું નામ.

सागेयणगर. न० (साकेतनगर) સાકેતપુર; અયોધ્યા.

साड. पु० (शाट) નાશ. (૨) વસ્ત્ર; દુપટ્ટો.

साडअ. } **साडग.** } न० (शाटक) સાડલો; ઉત્તરીય વસ્ત્ર.

साडिया. स्त्री० (शाटिका) સાડી; ઉત્તરીય વસ્ત્ર; કેડ ઉપર પહેરવાનુ વસ્ત્ર.

साडिल्ल. पु० (शाटक) સાડી; રેશમી ધોતી.

साडी. स्त्री० (शाटी) સાડલો; પછેડી.

साडीकम्म. न० (शाटिकर्मन्) વસ્તુનો સોડ કરી વ્યાપાર કરવો તે; ૧૫ કર્માદાનમાંનું એક.

साडोल्लय. न० (शाटक) ઉત્તરીય વસ્ત્ર; સાડલો, સાડી.

साण. पु० (श्वन्) કુતરો; શ્વાન.

साण. पु० (शान) શાનનામના એક સાધુ.

साण. न० (श्मशान) શ્મશાન; મસાણ.

साण. न० (श्वान) કુતરાઓનું ટોળું.

साणअ. न० (शानक) } **साणिअ.** न० (शानिक) } શણનું બનેલું વસ્ત્ર.

साणी. स्त्री० (शुनी) કુતરી.

साणुपाअ. पु० (सानुपाद) દિવસની છેલ્લી બે ઘડી; સંધ્યાવેળા.

साणुबीय. न० (सानुबीज) જે બીજમાં ઉત્પાદક શક્તિ (યોનિ) નો નાશ થયો નથી તે બી.

साणुवाय. पु० (सानुवाद) જ્યાં બોલનારના શબ્દોનો પડછંદો પડે તેવુ સ્થળ.

सातसोक्ख. न० (सातसौख्य) સુખશાંતિ.

साता. स्त्री० (साता) સુખરૂપ વેદના.

सातागोरव. न० (सातागौरव) સુખનો ગૌરવ-અહંકાર.

सातावेयग. त्रि० (शातावेदक) सुख भोगवनार; प्रत्येक शरीरी जीव.

साति. स्त्री० (स्वाति) स्वाती नामनुं नक्षत्र.

साति. पुं० ( ) अविश्वास.

सातिजोग. पुं० (सातियोग) मायानुं पर्याय-नाम; सारी वस्तुमां नबळी वस्तु मेळवीने ग्राहकने छेतरवुं ते.

सातिज्जणया. स्त्री० (स्वादन) भोगवटो; भोगववुं.

सातिरेग. त्रि० (सातिरेक) जुओ "साइरेग" शब्द.

सातुंडी. स्त्री० (सातुंडी) कन्द विशेष.

सादि. स्त्री० (स्वाति) स्वाति नक्षत्र.

सादि. त्रि० (सादि) आदि सहित; प्रारंभ-वाळुं. (२) जेनो नाभि नीचेनो भाग प्रमाणोपेत तथा सुन्दर अने उपरनो बेडोळ होय एवुं शरीरनुं संठाण; छ संठाणमांनुं त्रीजुं संठाण.

सादीयागंगा. स्त्री० (सादीयागङ्गा) सात महा गंगा परिमित गोशाला मतानुसार काळ विभाग.

सादु. त्रि० (स्वादु) स्वादिष्ट.

सादेव्व. न० (सादेव्य) सानिध्यता; साहाय्य. (२) देवताप्रातिहार्य-देवताकृत दिव्य देखाव.

साधारण. न० (साधारण) साधारण शरीर; अनंत आत्माओना निवासवाळुं निगोदनुं शरीर;-साधारण-अनंतकाय वनस्पति.

साधारणसरीर. न० (साधारणशरीर) निगोदनुं शरीर.

साधु. पुं० (साधु) मोक्षमार्गसाधक; साधु.

सामग. पुं० (सामक) एक जातनुं चलणु; सिक्को.

सामाविय. त्रि० (स्वाभाविक) स्वभावथी थनारुं.

साभास त्रि० (साभास) आभास सहित; वस्तुत; असत्य छतां सत्य जेवुं देखाय ते.

साम. पुं० (श्याम) नारकीना हाथ पग बांधी नीचे नाखनार श्याम रंगनो परमाधामी; पंदर जातना परमाधामीमांना त्रीजी जातना परमाधामी. (२) न० आकाश. (३) त्रि० श्याम-काळा रंगवाळुं; काळुं. (४) साम देशमां उत्पन्न थयेल वस्त्र.

साम. न० (सामन्) राजनीतिनो एक प्रकार.

साम. न० (साम) गुच्छ जातनी वनस्पति.

सामइय. त्रि० (सामयिक) समय-साख्या दिकना सिद्धान्त संबंधी; समयने लगतुं. (२) न० अतीन्द्रिय जीवनो पर्याय; अवधिज्ञाननो विषय. (३) पुं० संकेतथी व्यवहार करनार विद्वानो-शास्त्रवेत्ता.

सामंत. पुं० (समन्त) पासे; नजीक.

सामंतोवणिवाइया. स्त्री० (सामन्तोपनिपातिका) पापना कार्यने जोवा मळेला घणा लोकोना पापमय परिणामथी एकी साथे थती कर्मबंधक्रिया; क्रियानो एक प्रकार.

सामंतोवणिवायय. न० (सामन्तोपनिपातक) अभिनयना चार प्रकारमांनो त्रीजो प्रकार.

सामकोट्ठ. पुं० (श्यामकोष्ठ) जम्बूद्वीपना ऐरवत क्षेत्रमां चालु अवसर्पिणीमां थयेल २१ मा तीर्थंकर.

सामग. न० (श्यामाक) जेमां सामा नामनुं धान्य थाय छे ते; एक जातनुं घास.

सामग्गिय. न० (सामग्र्य) सामग्री; साहित्य.

सामज्ज. पुं० (श्यामार्य) स्वातिस्वामीना शिष्य.

सामणिय. न० (श्रामण्य) श्रमणपणुं; साधुता.

सामणेर. पुं० (श्रामणेर) श्रमण-साधुना शिष्य; नव दीक्षित साधु.

सामयरा. न० (श्रामण्य) શ્રમણપણું; સાધુતા; ચારિત્ર.

सामयरा. न० (सामान्य) વસ્તુનો સામાન્ય અંશ. (૨) ત્રિ० સાધારણ.

सामत्थ. न० (सामर्थ्य) શક્તિ; સામર્થ્ય.

सामत्थण. न० (समर्थन) વિચાર કરવો; સમર્થન કરવું.

सामन्न. न० (श्रामण्य) જુઓ "સામણ્ણ" શબ્દ.

सामन्न. न० (सामान्य) જુઓ "સામણ્ણ" શબ્દ.

सामन्नदिट्ठ. न० (सामान्यदृष्ट) સામાન્યથી પૂર્વે દીઠેલ વસ્તુ ઉપરથી અનુમાન કરવું તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

सामल. त्रि० (श्यामल) કાળું.

सामलपक्ख. पु० (श्यामलपक्ष) અંધારીયું; કૃષ્ણપક્ષ.

सामलया. स्त्री० (श्यामलता) એ નામની કોઈ લતા-વેલ.

सामलि. पुं० (शाल्मलि) શેમલા-મોચરસનું ઝાડ. (૨) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાંનું સુવર્ણ કુમાર દેવતાને ક્રીડા કરવાનું વૃક્ષ. (૩) વત્સ ગોત્રની શાખા અને તેનો પુરૂષ.

सामलेर. पु० (शाबलेय) કાબરચીતરો વાછરડો.

सामवेय. पुं० (सामवेद) ચાર વેદમાંનો એક.

सामहत्थि. पुं० (श्यामहस्तिन्) ભગવાન મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્યનું નામ.

सामा. स्त्री० (श्यामा) શ્યામ વર્ણની સ્ત્રી. (૨) સોળ વર્ષની સ્ત્રી. (૩) રાત્રી. (૪) પ્રિયંગુ; સામો; એક જાતનું અનાજ. (૫) ૧૩ મા તીર્થંકરની માતા. (૬) ત્રીજા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૭) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્ર-શક્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહીષી.

सामाअ. पुं० (सामाय) સામાયિક; શ્રાવકનું નવમું વ્રત.

सामाअ. पुं० (श्यामाक) ધાન્ય વિશેષ.

सामाइअ. त्रि० (सामाजिक) જનસમૂહ સંબંધી.

सामाइय. न० (सामायिक) સામાયક ચારિત્ર; ચારિત્રના પાંચ પ્રકારમાંનો પ્રથમ પ્રકાર; સર્વ સાવદ્યયોગની નિવૃત્તિ કરવી તે. (૨) શ્રાવકનું નવમું વ્રત; દેશવિરતિરૂપ સામાયિક ચારિત્ર. (૩) સામાયિકશ્રુત-આચારાંગાદિ. (૪) આવશ્યક સૂત્રનું પ્રથમ અધ્યયન. (૫) દ્રવ્યલેશ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલ પરિણામ-અધ્યવસાય.

सामाइयकड. त्रि० (सामायिककृत) શ્રાવકની ત્રીજી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે ત્રણ મહિના સુધી દરરોજ બે વખત નિરતિચાર સામાયિક કરે.

सामाइयचरित्त. न० (सामायिकचरित्र) સામાયિક ચારિત્ર; પાંચ પ્રકારનાં ચારિત્રમાંનું પ્રથમ ચારિત્ર.

सामाइयसंजम. पु० (सामायिकसंयम) સામાયિક ચારિત્ર; સંયમયુક્ત આચાર.

सामाइयसंजय. त्रि० (सामायिकसंयत) સામાયક ચારિત્રવાળો.

सामाग. पु० (श्यामाक) એ નામનો એક ગાથાપતિ.

सामाण पु० (सामान) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सामाणिय. त्रि० (सामानिक) સામાનિક દેવતા; ઇન્દ્રના સમાન દરજ્જાવાળા દેવતા.

सामाय. पु० (श्यामाक) સામો; ધાન્ય વિશેષ.

सामायारी. स्त्री० (सामाचारी) સાધુનું કર્તવ્ય; મુનિનો આચાર. (૨) પરસ્પર મેળાપ.

सामास. पु० (श्यामाश) સાંજનું ભોજન; વાળુ.

सामासिअ. त्रि० (सामासिक) સમાસથી બનેલું.

सामि. पुं० (स्वामिन्)) સ્વામી; અધિપતિ; રાજા; ધણી; ગુરૂ; નાયક. (૨) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી

सामिजिण. पुं० (स्वामिजिन) ગઇ ચોવીશીના ૧૧ મા તીર્થંકર.

सामुच्छेअ. पुं० (सामुच्छेद) ક્ષણિકવાદી અશ્વમિત્રનો મત; વસ્તુ ઉત્પન્ન થયા પછી સર્વથા નાશ પામે છે, અર્થાત્ ક્ષણેક્ષણે વસ્તુ નાશ પામે છે, એવી માન્યતા.

सामुच्छेइय. त्रि० (सामुच्छेदिक) દરેક પદાર્થનો ક્ષણે ક્ષણે ઉચ્છેદ માનનાર–અશ્વમિત્રના મતનો અનુયાયી.

सामुदाणिय. त्रि० (सामुदानिक) મધુકરી વૃત્તિથી થોડું થોડું લીધેલું; ઘરના સમુદાયથી પ્રાપ્ત થયેલ.

सामुद्द. न० (सामुद्र) સમુદ્રમાં થનારૂ લવણ; મીઠું. (૨) त्रि० સમુદ્ર સંબંધી.

सामुद्दिय. त्रि० (सामुद्रिक) સમુદ્ર સંબંધી.

साय. न० (सात) વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શાતા–સુખ પામે. (૨) સુખશાંતિ. (૩) દશમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન.

साय. पुं० (शाक) શાક; તરકારી.

साय. अ० (सायम्) સાંજ; સૂર્યાસ્તકાળ.

सायंकार. पु० (सत्यङ्कार) પુરાવો.

सायर. पुं० (सागर) સમુદ્ર. (૨) ભાવી ત્રીજા તીર્થંકરનું નામ.

सायवादि. त्रि० (शातवादिन्) સુખ ભોગવીએ તો સુખ મળે એવા મતવાળો.

सायवेयणिज्ज. न० (शातवेदनीय) શાતા વેદનીય; વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

साया. स्त्री० (शाता) સુખશાંતિ; સ્વાસ્થ્ય. (૨) વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सायाणुग. त्रि० (शातानुग) સાતાસીળીયો; સુખાર્થી.

सायावेदग. त्रि० (शातावेदक) સુખ ભોગવનાર.

सार. पुं० (सार) પ્રધાન–શ્રેષ્ઠ–ઉત્તમ વસ્તુ. (૨) તત્ત્વ; સારાંશ. (૩) લાકડાનો ગર્ભ. (૪) રસ.

सारअ. त्रि० (स्वारत) સંયમાદિ અનુષ્ઠાનમાં પ્રીતિ રાખનાર.

सारअ. त्रि० (स्मारक) સંભારી આપનાર.

सारअ. त्रि० (शारद) } શરદ ઋતુમાં
सारइय. त्रि० (शारदिक) } ઉત્પન્ન થયેલું.

सारंग. पु० (सारङ्ग) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सारंगी. स्त्री० (सारङ्गी) સારંગી નામનું વાજીંત્ર.

सारंभ. पुं० (संरम्भ) આરંભ–પાપ વ્યાપાર–હિંસાનો સંકલ્પ.

सारकंता. स्त्री० (सारकान्ता) ષડ્જ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

सारकल्लाण. न० (सारकल्याण) એ નામનુ વલય જાતિનું વૃક્ષ.

सारक्खण. न० (संरक्षण) રક્ષણ; બચાવ. (૨) રાખવું. (૩) પુરવું; બંદીખાનામાં નાખવું.

सारक्खणाणुबंधि. त्रि० (संरक्षणानुबन्धिन्) વિષયાદિનું વા ધન વગેરેનું રક્ષણ કરવામાં વ્યાકુળ રહેનાર.

सारक्खित्तार. त्रि० . (संरक्षितृ) રક્ષણ કરનાર.

सारखाअ. त्रि० (सारखाद) લાકડાનો અંદરનો ભાગ કોતરી ખાનાર એક જાતનો કીડો.

सारग. त्रि० (स्मारक) સ્મરણ કરનાર; સ્વાધ્યાય કરનાર.

सारगल्ल. पुं० (सारगल्ल) એક જાતનું ઝાડ.

सारज्ज. न० (स्वाराज्य) સ્વર્ગનું રાજ્ય.

सारज्जूय. न० (शारद्यूत) પાસાથી જુગાર રમે તે.

सिंदूर. न० (सिन्दूर) સિન્દૂર.

सिंधव. न० (सैन्धव) સિંધાલુણ; મીઠું.

सिंधु. स्त्री० (सिन्धु) પશ્ચિમ તરફ લવણ સમુદ્રમાં મળતી ભરત ક્ષેત્રની એક મ્હોટી નદી. (૨) એક જાતની મદિરા. (૩) પું૦ આર્ય દેશમાંનો વીશમો દેશ. (૪) સિન્ધુ દેશનું વસ્ત્ર.

सिंधुआवत्तणकूड. पु० (सिन्ध्वावर्त्तनकूट) ચૂલહિમવત પર્વતના પદ્મદ્રહની પશ્ચિમે ૫૦૦ જોજનની ઉપરે જ્યાં સિંધુ નદી આવર્તન પામે છે તે કૂટ-શિખર.

सिंधुकुंड. पुं० (सिन्धुकुण्ड) સિંધુ નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

सिंधुकूड. पु० (सिन्धुकूट) ચૂલહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ.

सिंधुदेवी. स्त्री० (सिन्धुदेवी) સિંધુ નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

सिंधुद्दीव. पु० (सिन्धुद्वीप) સિંધુપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો સિંધુ દેવીનો દ્વીપો.

सिंधुप्पवायकुंड. पुं० (सिन्धुप्रपातकुण्ड) જેમાં ચૂલહિમવંત પર્વતમાંથી નીકળતી સિંધુ નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

सिंधुसोवीर. पु० (सिन्धुसौवीर) એ નામના બે પાસે પાસેના દેશ કે જે હાલમાં સિંધ કહેવાય છે.

सिंबली. स्त्री० (शिम्बली) શીંગ; ફળી; ડોડો. (૨) તલવારની ધાર જેવા પાંદડાવાળું શાલ્મલિ નામનું નરકનું એક જાતનું ઝાડ. (૩) न० શાલ્મલિ વૃક્ષનું ફળ.

सिंभ. न० ( ) હલકી જાતનો એક પ્રકારનો કુષ્ઠરોગ; કોઢ.

सिंभ. पुं० (श्लेष्मन्) કફ; શ્લેષ્મ.

सिंभधरणी. स्त्री० (श्लेष्मधारिणी) શ્લેષ્મને ધારણ કરનારી શરીરમાં ૨૫ નસો છે તે.

सिंभिय. पुं० (श्लेष्मन्) જુઓ " સિંભ " શબ્દ.

सिकया. स्त्री० (सिकता) રેતી; રજકણ.

सिक्कग. न० } (शिक्यक) શિકું.
सिक्कय. }

सिक्खग. पु० (शिक्षक) શિખવનાર; ગુરૂ.

सिक्खग. पुं० (शिक्षक) નવદીક્ષિત મુનિ; શિષ્ય.

सिक्खा. स्त्री० (शिक्षा) સ્વર વ્યંજનના સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; પાણિનીય શિક્ષા વગેરે. (૨) શિક્ષણ; કેળવણી; અભ્યાસ. (૩) શ્રાવકનાં બારવ્રત પૈકી નવમું, દશમું, અગીયારમું અને બારમું એ ચારવ્રત.

सिक्खाविय. त्रि० (शिक्षित) શિક્ષણ આપેલું.

सिक्खाव्वय. न० (शिक्षाव्रत) શ્રાવકનાં બાર વ્રતો પૈકી નવમાથી બારમા સુધીનાં ચાર વ્રત.

सिक्खित. } त्रि० (शिक्षित) શીખેલું;
सिक्खिय } અભ્યાસ કરેલું.

सिखंडि. त्रि० (शिखण्डिन्) શિખાધારી; ચોટલી રાખનાર.

सिखि. पुं० (शिखिन्) મયૂર; મોર.

सिगाल. पु० (शृगाल) શિયાળિયો.

सिग्ग. त्रि० ( ) થાકેલ.

सिग्घ. त्रि० (शीघ्र) શીઘ્ર; જલદી; ઉતાવળું

सिग्घं. अ० (शीघ्रम्) ઉતાવળથી; જલ્દીથી.

सिग्घगमण. न० (शीघ्रगमन) શીઘ્રગમન નામનું વેગવાળું વિમાન.

सिग्घा. स्त्री० (श्लाघा) વખાણ; પ્રશંસા.

सिग्घा. स्त्री० (शीघ्रा) દેવતાની ગતિ વિશેષ.

सिज्जंभव. पुं० (शय्यम्भव) પ્રભવસ્વામીના શિષ્ય.

सिज्जंस. पुं० (श्रेयस्) ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પિતાનું નામ. (૨) પહેલા

तीर्थंकरने पारणुं करावनार श्रेयांसकुमार. (३) ११ मा तीर्थंकरनुं नाम.

सिज्जा. स्त्री० (शय्या) पथारी; सेज. (२) वसति; मकान; उतरवानी जग्या. (३) सुवु; आडे पडखे पडवु ते.

सिज्जातरी. स्त्री० (शय्यातरी) साधु साध्वीने जग्यामां उतरवानी रजा आपनार स्त्री.

सिज्जापरिसह. पु० (शय्यापरिषह) साधुने उतरवानी जग्या न मळे तेनो परिषह.

सिज्जायर. पुं० (शय्यातर) साधुने रहेवानी जग्या आपनार.

सिज्जायरपिंड. पुं० (शय्यातरपिंड) साधु साध्वीने उतरवानी आज्ञा आपनारना घरनो आहार.

सिज्जासंथारग. पुं० (शय्यासंस्तारक) सेज संथारो; पथारी तथा तेनां उपकरण.

सिट्ठ. त्रि० (शिष्ट) कहेलु; सूचवेलुं. (२) शिक्षा आपेल. (३) उत्तम; श्रेष्ठ.

सिट्ठि. पुं० (श्रेष्ठिन्) शेठ.

सिढिल. त्रि० (शिथिल) शक्तिहीन, मन्द वीर्यवाळु; ढीलुं.

सिढिलिय. त्रि० (शिथिल) शिथिल; प्रमादी.

सिढिलीकय. त्रि० (शिथिलीकृत) शिथिल करेलु.

सिणाण. न० (स्नान) न्हावुं; स्नान करवु.

सिणाय. पु० (स्नात) घातिकर्मरूपमल धोवाथी शुद्ध थयेल; अरिहंत भगवान.

सिणायग. पु० (स्नातक) बुद्धना शिष्य; बोधिसत्व. (२) षट्कर्मपरायण ब्राह्मण.

सिणिद्ध. त्रि० (स्निग्ध) चीकाशुं. (२) न० लापसी वगेरे चीकासवाळी वस्तु.

सिणेह. पुं० (स्नेह) पृथ्वीमांथी झाड जे रस खेंचे ते रस. (२) हीम, झाकळ वगेरे. (३) आसक्ति; स्नेह; राग; प्रेम.

सिणेहक. पु० (स्नेहक) स्निग्धभाव.

सिणेहकर. त्रि० (स्नेहकर) स्नेहीजन; पुत्र कलत्रादि.

सिणेहकाय. पुं० (स्नेहकाय) आकाशमांथी हमेशा पडतु अदृश्य पाणी, बादर अपकायनी एक जात.

सियाहा. स्त्री० ( ) झाकळ.

सियाहालग्न. न० (सिन्हालक) संफालुं; फळ विशेष.

सित. त्रि० (सित) सफेद; धोळुं.

सित्त. त्रि० (सिक्त) सिंचेलुं; छांटेलुं.

सित्थ. पु० (शिक्थ) शीथ; कण.

सिद्ध. पु० (सिद्ध) सिद्ध भगवान्; मुक्तात्मा. (२) तैयार थयेल; निष्पन्न. (३) सिद्ध थयेलुं; सिद्ध एवु नाम. (४) कच्छविजयना वैताढ्य पर्वत उपरना नव कूटमानु पहेलुं कूट.

सिद्धंत. पु० (सिद्धान्त) आगम; शास्त्र. (२) निर्णित अर्थ. चोक्कस वात.

सिद्धकूड. पु० (सिद्धकूट) रूपी पर्वत उपरनां आठ कूटमांनुं पहेलु कूट-शिखर. (२) नीलवंत पर्वतना नव कूटमांनुं पहेलुं कूट-शिखर. (३) सोमनस वखारा पर्वतना सात कूटमानुं पहेलु कूट-शिखर.

सिद्धगंडिया. स्त्री० (सिद्धगण्डिका) जेमा सिद्ध भगवाननुं विवेचन होय ते पुस्तक.

सिद्धगति. स्त्री० (सिद्धगति) मोक्षगति.

सिद्धत्थ. पु० (सिद्धार्थ) सरसव. (२) २४ मा तीर्थंकरना पितानुं नाम. (३) जम्बूद्वीपना ऐरवत क्षेत्रमां आवती उत्सर्पिणीमां थनार दशमा तीर्थंकर. (४) सिद्धार्थ नामे एक गाम. (५) ए नामे दशमा देवलोकनुं एक विमान. (६) सिद्धार्थ नामना आचार्य. (७) ऐरवत क्षेत्रमां भावी १ ला तीर्थंकर. (८) सिद्धार्थ नामनुं उद्यान. (९) मोक्ष.

सिद्धत्थग. } पुं० (सिद्धार्थक) सरसवनुं फूल.
सिद्धत्थय. } (२) आभरण विशेष.

सिद्धत्थवण. न० (सिद्धार्थवन) ज्यां ऋषभदेव स्वामीए दीक्षा लीधी ते उद्याननुं नाम. (२) सरसवनुं वन.

सिद्धत्था. स्त्री० (सिद्धार्था) त्रीजा तीर्थंकरनी प्रवज्या पालखीनुं नाम. (२) चोथा तीर्थंकरनी माता.

सिद्धत्थिया. स्त्री० (सिद्धार्थिका) लापसी; एक जातनु मिष्टान्न.

सिद्धमणोरम. पु० (सिद्धमनोरम) पखवाडी आना बीजा दिवसनु नाम.

सिद्धसेण. पु० (सिद्धसेन) ऐरवत क्षेत्रमा भावी ८ मा तीर्थंकर.

सिद्धसेणिया. स्त्री० (सिद्धश्रेणिका) दृष्टिवाद अन्तर्गत सिद्धश्रेणीपरिकर्म

सिद्धसेणियापरिकम्म. न० (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मन्) दृष्टिवादना परिकर्मनो प्रथम भेद.

सिद्धा. स्त्री० (सिद्धा) महावीरप्रभुनी शासनदेवीनु नाम.

सिद्धायतण. न० (सिद्धायतन) शाश्वत देवालय.

सिद्धायतणकूड पु० (सिद्धायतनकूट) वैताढ्य पर्वत उपरना नव कूटमानु एक. (२) निषध पर्वतना नवकूटमांनु पहेलु कूट-शिखर. (३) चुलहिमवंत पर्वत उपरनां ११ कूटमानुं पहेलु कूट-शिखर. (४) शिखरी पर्वतना ११ कूटमांनु पहेलु कूट. (५) गंधमादन पर्वतना ७ कूटमानुं १ लुं. (६) महाहिमवंत पर्वतना ८ कूटमांनुं १ लुं कूट. (७) चित्रकूट वखारा पर्वत उपरनां ४ कूटमानुं १ लु कूट. (८) ब्रह्मकूट वखारा पर्वतनां चार कूटमांनु १ लुं कूट. (९) एकशैल वखारा पर्वतनां ४ कूटमांनुं १ लुं. (१०) नलिनकूट वखारा पर्वतनां ४ कूटमांनुं १ लुं. (११) विद्युत्प्रभ वखारा पर्वत उपरनां ९ कूटमांनुं १ लु कूट. (१२) मालवंत पर्वतनां नव कूटमांनुं पहेलु कूट-शिखर.

सिद्धाययण. न० (सिद्धायतन) शाश्वत देवळ-देवालय.

सिद्धालय. न० (सिद्धालय) सिद्धशिलानुं एक नाम.

सिद्धावत्त. न० (सिद्धावर्त्त) सिद्धसेणिया परिकर्मनो १४ मो प्रकार.

सिद्धि. स्त्री० (सिद्धि) सिद्धशिला; लोकने अग्रभाग रहेल आठमी पृथ्वी. (२) मुक्ति; मोक्ष; सकलकर्मक्षयथी प्राप्त थती आत्मानी स्वरूप स्थिति.

सिद्धिगइ. स्त्री० (सिद्धिगति) सिद्धनी गति; मोक्ष गति.

सिद्धिगंडिया. स्त्री० (सिद्धिगंडिका) सिद्धिना स्वरूपनुं जेमां वर्णन छे एवु एक प्रकरण.

सिद्धिपह. पु० (सिद्धिपथ) } मोक्षनो मार्ग.
सिद्धिमग्ग. पुं० (सिद्धिमार्ग) }

सिद्धिसंगइ. स्त्री० (सिद्धिसद्गति) सिद्धिरूप सद्गति.

सिधु. न० (सिधु) मदिरा विशेष.

सिन्न. त्रि० (शीर्ण) जुनुं थयेलु.

सिन्न. न० (सैन्य) सेना; लश्कर.

सिप्प. न० (शिल्प) कळा; हुनर; कारीगरी.

सिप्प. पु० ( ) मोतीनी छीप.

सिप्पकम्म. न० (शिल्पकर्मन्) शिल्पकर्म; कारीगरी

सिप्पय. पु० (सिप्पय) ए नामनुं वृक्ष.

सिप्पाजीव. त्रि० (शिल्पाजीवक) कळा-कारीगरीथी जीवन निर्वाह करनार.

सिप्पायरिय. पुं० (शिल्पाचार्य) शिल्प-कारीगरी शिखवनार.

सिप्पि. त्रि० (शिल्पिन्) कारीगर; चित्रकार वगेरे.

सिप्पि. પું० (   ) છીપ; બેઇંદ્રિય- વાળા જીવની એક જાત. (૨) ભાજન- પાત્ર વિશેષ.

सिप्पिय. પું० (शिल्पिक) કારીગર. (૨) તૃણ વિશેષ.

सिप्पिसंपुड. પું० (शुक्तिसम्पुट) છીપનું જોડું.

सिबिया. સ્ત્રી० (शिबिका) માણસ બેસી શકે તેવડી ઢાંકણવાળી પાલખી. (૨) શિબિક દેવની રાજધાનીનું નામ.

सिम्ह. न० (सिध्म) કોઢનો એક પ્રકાર; એક જાતનો રોગ.

सिय. त्रि० (सित) સ્ત્રી, પુત્ર, વગેરેથી જકડાયેલ-બંધાએલ. (૨) સફેદ; ધોળું.

सिय. त्रि० (श्रित) આશ્રિત; સમ્બદ્ધ.

सिय. त्रि० (स्वित) સારી રીતે પ્રાપ્ત થયેલું.

सिय. अ० (स्यात्) કદાચિત્; કોઇ પણ એક અપેક્ષાએ.

सियवालुकी. स्त्री० (सितवालुकी) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

सिया. अ० (स्यात्) કદાચિત્; કોઇપણ એક અપેક્ષાએ.

सियाल. પું० (शृगाल) શિયાળિઓ.

सियालक्खाइत्ता. સ્ત્રી० (शृगालखादिता) જેમાં શીયાળની માફક ગરીબ થઇ દીનતાથી ભોજન મેળવવામાં આવે તેવી પ્રવ્રજ્યા.

सिर. न० (शिरस्) મસ્તક; માથું. (૨) ખુણો.

सिरअ. પું० (शिरोज) વાળ; માથાના કેશ.

सिरबत्थि. સ્ત્રી० (शिरोबस्ति) માથામાં રેડવાનુ તેલ રાખવાનું પાત્ર વિશેષ.

सिरसावत्त. પું० (शिरसावर्त) મસ્તકે આવર્તન દેવું તે.

सिरा. સ્ત્રી० (शिरा) નસ.

सिरि. સ્ત્રી० (श्री) લક્ષ્મી; સંપત્તિ. (૨) શોભા. (૩) છઠ્ઠા ચક્રવર્તીની માતા. (૪) ચુલહિમવંત પર્વતના પદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

सिरिउत्त. પું० (श्रीपुत्र) જમ્બૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પાંચમા ચક્રવર્તી.

सिरिकंत. પું० (श्रीकान्त) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिकंता. સ્ત્રી० (श्रीकान्ता) ચાલુ અવસર્પિ- ણીના છઠ્ઠા કુલકરની સ્ત્રી. (૨) જંબ- વૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरिकंदलग. પુ० (श्रीकन्दलक) એક ખરી- વાળું પશુ.

सिरिकूड. પુ० (श्रीकूट) ચુલહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ.

सिरिगुत्त. પું० (श्रीगुप्त) આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય; શ્રીગુપ્ત નામના આચાર્ય.

सिरिघर. न० (श्रीगृह) ખજાનો; ભડાર.

सिरिघरिअ. त्रि० (श्रीगृहिक) ભડારી.

सिरिचंद. પું० (श्रीचन्द्र) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા તીર્થંકર. (૨) એ નામના એક મુનિ.

सिरिचंदा. સ્ત્રી० (श्रीचन्द्रा) જમ્બૂવૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरिड्ढ. પુ० (श्रियाढ्य) આર્યમહાગિરિના શિષ્યનું નામ.

सिरिणिलया. સ્ત્રી० (श्रीनिलया) એક વાવડીનુ નામ.

सिरिदाम. પું० (श्रीदामन्) એ નામે અગી- યારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એક રાજાનું નામ. (૩) એક જાતનું ફૂલ.

सिरिधर. પું० (श्रीधर) શ્રીધર નામે પાર્શ્વનાથ ભગવાનના એક ગણધર.

सारण. પું॰ (सारण) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી દેવીનો પુત્ર. (૩) યથોચિત કાર્યમાં પ્રવર્તવું તે. (૪) સારણ નામે જાદવકુમાર.

सारण. ન॰ स्मारण) સંભારી આપવું; કોઇની ભૂલ સુધારવી.

सारणा. સ્ત્રી॰ (सारणा) હિતની પ્રવૃત્તિ કરાવવી તે.

सारथि. પું॰ (सारथि) રથ હાંકનાર.

सारत्थ. ન॰ (सारथ्य) સારથિનું કામ; રથ હાંકવાનું કાર્ય.

सारद. ત્રિ॰ (शारद) શરદઋતુનું.

सारभंड. ન॰ (सारभाण्ड) કીમતી વસ્તુ; સારભૂત ચીજ.

सारय. ત્રિ॰ (शारद) શરદઋતુનું; શીયાળાની મોસમનું.

सारय. ત્રિ॰ (स्मारक) સ્મરણ કરાવી શિખવનાર.

सारवण. ન॰ (सम्मार्जन) વાળી સાફ કરવું; વાળવું.

सारविअ. ત્રિ॰ (सम्मार्जित) સ્વચ્છ કરેલું.

सारस. પું॰ (सारस) સારસપક્ષી.

सारसार. ત્રિ॰ (सारसार) સારામા સારૂં; અત્યુત્તમ.

सारस्सय. પું॰ (सारस्वत) સારસ્વત નામે લોકાંતિક દેવતાની એક જાત.

सारहि. પું॰ (सारथि) રથ હાંકનાર; કોચ-મેન. (૨) આચાર્ય.

सारा. સ્ત્રી॰ (सारा) એક પ્રકારનો ભુજપરિસર્પ.

सारिक्ख. ન॰ (सादृश्य) સાદૃશ્ય અનુમાન; સરખે સરખી જોડીમાંના એકને જોવાથી બીજાનું જ્ઞાન થાય તે. (૨) ત્રિ॰ સરખું; સમાન.

सारीर. ત્રિ॰ (शारीर) શારીરિક; શરીરમાં ઉત્પન્ન થયેલું.

सारीरिय. ત્રિ॰ (शारीरिक) શરીરનું, શરીરને લગતું. (૨) શરીરવાળો; દેહી.

सारूविय. પું॰ (सारूपिक) જૈનના સાધુનો વેષ; કચ્છ ન બાંધવો; શ્વેતવસ્ત્ર ધારણ કરવાં, મસ્તકે મુંડ થવું વગેરે. (૨) ત્રિ॰ સજાતીય; પોતાના સરખુ.

सारूवियकड. ત્રિ॰ (सारूपिककृत) જીવે અસમાન પુદ્‌ગલને પોતાના શરીર રૂપે પરિણમાવી પોતા સરખું બનાવેલું.

साल. પું॰ (शाल) જેની નીચે ત્રીજા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું તે વૃક્ષ. (૨) જેની હેઠે ૨૪ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયુ તે. (૩) સરસડાનું ઝાડ (૪) સાગનું ઝાડ. (૫) સાલ-ફળ. (૬) શાખા; ડાળી. (૭) સાલ નામનો ૭૭ મો ગ્રહ. (૮) આઠમા દેવલોકનું સાલ નામનું એક વિમાન કે જેની સ્થિતિ અઢાર સાગરોપમની છે. (૯) ગઢ; કોટ.

साल. પું॰ (श्याल) સાળો; પત્નીનો ભાઇ.

सालइय. ત્રિ॰ (शारदिक) શરદઋતુમાં થયેલું.

सालइय. ન॰ ( ) શાક; તરકારી. (૨) ત્રિ॰ રસયુક્ત.

सालंकायण. પું॰ (सालंकायन) કૌશિક ગોત્રની શાખા. (૨) ત્રિ॰ તે શાખામાં જન્મેલ.

सालंबण ત્રિ॰ (सालम्बन) પુષ્ટ કારણવાળું. (૨) આલંબન-ટેકા સહિત.

सालकोट्ठय. પું॰ (शालकोष्ठक) મેઢિક ગામ બહારનો એ નામનો એક બગીચો.

सालग. પું॰ (सारक) કેરી વગેરેનો રસ.

सालग. પું॰ (शालाक) લાંબી શાખા

सालयाय. પું॰ ( ) તરકારી; શાક.

सालभंजिया. स्त्री० (शालभंजिका) પુતળી; લાકડામાં કે પાષાણમાં આળેખેલી મૂર્તિ.

सालस. त्रि० (सालस्य) આલસ્ય સહિત; આળસુ.

साला. स्त्री० (शाला) સભા; બેઠક.

साला. स्त्री० (शाखा) ડાળી, શાખા. (૨) એક પક્ષીનું નામ.

सालाग. पुं० (शालाक्य) શળીયે કરી ઉપચાર કરવાનું શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

सालाटवी. स्त्री० (शालाटवी) શાલાટવી નામે ચોરપલ્લી.

सालि. पु (शालि) ભાત; ડાંગર; કમોદ. (૨) એક જાતનો મચ્છ.

सालिंगण. (सालिङ्गन) આલિંગન–શરીર સંઘટ્ટન સહિત; શરીરનો પૂર્ણ સ્પર્શ થઈ શકે તેટલું લાંબુ.

सालिभद्द. पु० (शालिभद्र) શાલિભદ્ર દેવતા.

सालिम. त्रि० (शालिमत्) જેમા ભાત મુખ્ય ખોરાક છે તેવું ભોજન.

सालिय. पु० (शालिक) વસ્ત્ર વણનાર, તુરીયો.

सालिया. स्त्री० (सालिका) વલય જાતનું એક વૃક્ષ.

सालिस. त्रि०(सदृश) સમાન; તુલ્ય સરખું.

सालिहीपिय. पु० (सालिहीपितृ) શ્રીમહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના દશમા શ્રાવકનું નામ.

सालुय न० (सालुक) પાણીમા થતો કન્દ; જલજકન્દ.

सालूर. पु० ( ) ધેટો; મેંઢક.

साव. पु० (शाप) શ્રાપ; અપકાર.

साव. पुं० (स्वाप) નિદ્રા કરવી; સુઇ જવું તે.

सावइज्ज. न० } (स्वापतेय) ઉત્તમ દ્રવ્ય;
सावएज्ज. न० } ધન–દોલત.

सावक. } पुं० (श्रावक) ધર્મશાસ્ત્રનું શ્રવણ
सावग. } કરનાર; આગાર ધર્મ પાળનાર. (૨) બ્રાહ્મણ.

सावगधम्म पु० (श्रावकधर्म) બારવ્રતરૂપ શ્રાવકધર્મ.

सावज्ज. त्रि० (सावद्य) અવદ્ય–પાપ સહિત; દોષવાળું.

सावज्जभासा. स्त्री० (सावद्यभाषा) હિંસાકારી ભાષા.

सावज्जाणुमोयणी. स्त्री० (सावद्यानुमोदिनी) પાપનું અનુમોદન કરનારી ભાષા.

सावण. पुं० (श्रावण) શ્રાવણ મહીનો.

सावतिज्ज. } न० (स्वापतेय) ધન; માલ
सावतेय. } મીલ્કત.

सावत्थी स्त्री० (श्रावस्ती) એ નામની કુણાલા દેશની એક નગરી.

सावय. पु० (श्रावक) શ્રાવક.

सावय. पु० (श्वापद) હિંસકપ્રાણી; જંગલી પશુ.

सावयित्तार. त्रि० (श्रावयितृ) સંભળાવનાર.

साविगा. स्त्री० (श्राविका) આગારધર્મ–શ્રાવકધર્મ પાળનાર સ્ત્રી; શ્રાવિકા.

साविट्ठी. स्त्री० (श्राविष्ठा) શ્રાવણી પુનેમ.

साविय. त्रि० (शापित) શાપેલું; સોગન આપેલું.

साविय. त्रि० (श्रावित) સંભળાવેલું.

साविया. स्त्री० (श्राविका) જુઓ "સાવિગા" શબ્દ.

सावियाबुद्ध पु० (श्राविकाबुद्ध) સુલસા શ્રાવિકા પાસેથી બોધ પામેલ અંબડ પરિવ્રાજક.

सास. पु० (श्वास) શ્વાસનું દર્દ.

सासग. न० (सीसक) સીસું; ધાતુ વિશેષ.

सासग. पु० (सासक) પારો; સચિત્તખર–કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) વૃક્ષ વિશેષ.

सासग. न० (शस्यक) રત્નની એક જાત.

सासण. न० (शासन) શાસ્ત્ર; આગમ. (૨) આજ્ઞા; હુકમ. (૩) જૈનશાસન; જૈનદર્શન. (૪) એક જાતનું ધાન્ય.

सासण. पुं० न० (सास्वादन) સાસ્વાદન નામનું બીજું ગુણસ્થાનક.

सासन. पुं० न० (शासन) જુઓ "સાસણ" શબ્દ.

सासय. त्रि० (शाश्वत) શાશ્વત; નિત્ય, સ્થાયી.

सासय. पुं० (स्वाश्रय) પોતાનું જન્મ સ્થાન-ઉત્પત્તિનું સ્થળ.

सासयवाइय. त्रि० (शाश्वतवादिक) પોતાને શાશ્વત-અમર માનનાર.

सासयसोक्ख. न० (शाश्वतसौख्य) નિત્ય સુખ; મોક્ષસુખ.

सासव. पु० (सर्षप) સરસવ.

सासाण. न० (सास्वादन) સમકિતના અલ્પ રસના આસ્વાદ સહિત જીવની સ્થિતિ; પાંચ સમકિતમાંનું પ્રથમ સાસ્વાદન સમકિત. (૨) બીજા ગુણસ્થાનકનું નામ.

सासाणसम्मदिट्ठि. पुं० (सास्वादनसम्यग्दृष्टि) સમકિતના જરાક આસ્વાદનવાળો બીજે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

सासिया. स्त्री० (स्वाश्रिता) અવિનષ્ટ યોનિ.

सासिल्ल. त्रि० (श्वासवत्) શ્વાસવાળો; દમીયલ.

सासू. स्त्री० (श्वश्रू) સાસુ.

साहंजणी. स्त्री० (साहंजनी) એ નામની એક નગરી.

साहग. त्रि० (साधक) સાધક. ઉપકારક: મળવી આપનાર.

साहज्ज. पुं० न० (साहाय्य) સાહાય્ય, મદદ.

साहण. न० (साधन) સાધવું; સાધન કરવું તે. (૨) કહેવું. (૩) કારણ; હેતુ, ઉપાય.

साहणण. न० (संहनन) સંઘાત; એકઠું થવું.

साहणणबंध. पु० (संहननबन्ध) સંઘાતરૂપે બંધ; એકત્ર થવા રૂપી બંધ.

साहणय. त्रि० (साधनक) સાધન પુરૂં પાડનાર.

साहणिय. त्रि० (संहत) એકઠું કરેલું.

साहत्थ. } **साहत्थि.** } पुं० (स्वहस्त) પોતાનો હાથ.

साहत्थिया. स्त्री० (स्वाहस्तिकी) પોતાના હાથથી લાગતી પાપક્રિયા.

साहम्म. न० (साधर्म्य) સમાનધર્મ; સમાનતા.

साहम्मि. त्रि० (साधर्मिन्) સમાન ધર્મવાળુ; સાધર્મ્મી.

साहम्मिणी. स्त्री० (साधर्मिणी) સમાન ધર્મ-વાળી સ્ત્રી.

साहय. त्रि० (संहत) જેનો મધ્યભાગ સંક્ષિપ્ત-સંકોચાયલો હોય તેવું; સંકુચિત.

साहय. त्रि० (साधक) કાર્યસિદ્ધિ કરનાર.

साहरण. न० (संहरण) હરી જવું; લઇ જવું.

साहरिज्जमाणचरअ. त्रि० (संह्रियमाणचरक) પસારેલી વસ્તુ ફરી સંકેલવામાં આવે તેજ લેવી એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર (મુનિ.)

साहरिय. त्रि० (संहृत) લઇ જવામાં આવેલું: હરાયેલું. (૨) એકત્ર કરેલ. (૩) વહોરવાનાં પાત્રમાં કાંઇ ન દેવા યોગ્ય વસ્તુ પડી હોય તેને અન્યત્ર ફેંકીને આપવાથી સાધુને લાગતો એષણાનો પાચમો દોષ.

साहल्ल. न० (साफल्य) સફળપણું.

साहस. न० (साहस) વિચાર કર્યા વિના એકદમ કંઇક કાર્ય કરવુ તે.

साहसिक. त्रि० (साहसिक) વગર વિચાર્યું બોલનાર: સાહસિક.

साहसिक्क. न० (साहसिक्य) સાહસપણું.

साहसिय. त्रि० (साहसिक) સાહસિક; સાહસ ખેડનાર; વગર વિચાર્યું કામ કરનાર.

साहस्सिय. न० (सहस्र) સહસ્ર: હજાર.

साहस्सी. स्त्री० (सहस्र) એક હજાર.

साहा. अ० (स्वाहा) સ્વાહા; સમર્પણ.

साहा. स्त्री० (शाखा) શાખા; ડાળી.

साहाभंग. पु० (शाखाभङ्ग) પલ્લવ; નવુ પાંદડું. (૨) ઝાડની શાખાનો કકડો.

साहामिग. पुं० (शाखामृग) વાનર.

साहारणा. न० (साधारण) સામાન્ય; સાધારણ; જેમાં ઘણા જીવોનો હિસ્સો હોય તેવું. (૨) અન્યોન્ય મિશ્રિત થયેલું. (૩) જેને અનંત જીવો વચ્ચે એક સાધારણ શરીર પ્રાપ્ત થયેલું છે તેવા જીવ; કન્દમૂળાદિ નિગોદ. (૪) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને અનતકાયમાં ઉપજવું પડે છે. (૫) ઉપકાર.

साहारणसरीर. पु० (साधारणशरीर) નિગોદના જીવ; અનંત જીવ વચ્ચે એક શરીરવાળા જીવ.

साहारणासुहुम. त्रि० (साधारणसूक्ष्म) સૂક્ષ્મ સાધારણ વનસ્પતિકાય.

साहाविय. त्रि० (स्वाभाविक) સ્વભાવસિદ્ધ; કુદરતી; અકૃત્રિમ.

साहिअ. त्रि० (साश्य) બીજાના હિસ્સાવાળું.

साहिकरणा. } त्रि० (साधिकरण) કલેશ-
साहिगरणा. } વાળું. (૨) શસ્ત્ર યુક્ત.

साहिज्ज. न० (साहाय्य) સહાય; મદદ.

साहित. त्रि० (साधित) સાધેલું. (૨) કહેલુ.

साहित्त. न० (साहित्य) શાસ્ત્રસમૂહ.

साहिय. त्रि० (स्वाहित) સારીરીતે પ્રાપ્ત કરેલ; ઉપલબ્ધ થયેલ.

साहिय. त्रि० (साधित) સાધેલું; સિદ્ધ કરેલું. (૨) કહેલું.

साहिय. त्रि० (साधिक) વિશેષ; કંઇક વધારે.

साहिल्लता. स्त्री० (साहायकता) સહાય કરવાપણું.

साही स्त्री० (   ) ખડકી; ડેલી. (૨) કાંટાની વાડ.

साहीण. त्रि० (स्वाधीन) સ્વાધીન; પોતાને તાબે થયેલ.

साहु. पुं० (साधु) સાધુ; મુનિ; શ્રમણ; સત્પુરૂષ. (૨) ત્રિ૦ સારૂં; સુંદર; શ્રેષ્ઠ.

साहुणी. स्त्री० (साध्वी) સાધ્વી; આર્યા.

साहुली. स्त्री० (   ) કપડાં

सिअ. त्रि० (सित) ગૃહપાશમાં બંધાયેલ; ગૃહસ્થાશ્રમી. (૨) પું૦ સિતવર્ણ નામે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવનું શરીર શંખ જેવું ધોળું થાય છે.

सिउंठी. स्त्री० (शुण्ठी) સુંઠ નામે સાધારણ વનસ્પતિ.

सिउदग. न० (शीतोदक) ટાઢું પાણી.

सिंग. न० (शृंग) શિંગડું. (૨) ફળી; શીંગ. (૩) શૃંગી; વાદ્ય વિશેષ.

सिंगक्खोड. पुं० (शृंगखोड) બળદરૂપે કલ્પેલ ઉપાશ્રયનો શિગડાવાળો ભાગ.

सिंगबेर. पुं० (गबेर) આદુ.

सिंगमाल. पुं० (गमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

सिंगार पुं० (गार) શણગાર; કપડાંની યોગ્ય વ્યવસ્થા. (૨) સ્ત્રીને જોઇ ઉત્પન્ન થતો રતિપ્રકર્ષ-વિષય; નવ રસમાંનો એક રસ.

सिंगि. त्रि० (शृंगिन्) શિંગડાવાળુ જનાવર.

सिंगिरीडी. स्त्री० (गरीटी) ચોઇન્દ્રિય જીવની એક જાત.

सिंघली. स्त्री० (सैंहली) સિહલદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

सिंघाडअ. } न० (शृंगाटक) સિંઘોડાનું
सिंघाडग. } ફળ. (૨) જયાં સિંઘોડાના ફળને આકારે ત્રણ ખુણા પડતા હોય તેવો માર્ગ; ત્રિકોણ રસ્તો. (૩) રાહુ દેવનું એક નામ.

सिंघाण. न० (सिंघाण) નાકનો મેલ; લિટ.

सिंचण. न० (सिञ्चन) સિંચવું; છાંટવું; ભભરાવવું.

सिंदुधारा. स्त्री० (सिन्दुधारा) તુટી ગયેલ ફૂલની માળામાંથી ફૂલ નીચે પડવા માંડે તે.

सिंदुवार. पुं० (सिन्दुवार) નગોડનું વૃક્ષ.

सिरिनिलया. स्त्री० (श्रीनिलया) જુઓ "સિરિણિલયા" શબ્દ.

सिरिभूइ. पुं० (श्रीभूति) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા ચક્રવર્તી.

सिरिमहिअ. पुं० (श्रीमहित) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिमहिता. } **सिरिमहिया.** } स्त्री० (श्रीमहिता) જમ્બૂવૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरियगुम्म. पुं० (श्रीकगुल्म) ફળ અને ફૂલથી ભરપુર એક જાતનો ગુલ્મ-ગુચ્છો.

सिरिया. स्त्री० (श्रीका) १७ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ.

सिरिली. स्त्री० (श्रीली) એક જાતનો કન્દ.

सिरिवच्छ. पुं० (श्रीवत्स) ચોથામાહેન્દ્ર દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરીવિમાન. (૨) તે વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૩) નવ ખુણાવાળો શ્રીવત્સ નામનો સાથીયો; શુભચિહ્ન. (૪) એ નામે અગીયારમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिवच्छा. स्त्री० (श्रीवत्सा) શ્રેયાંસ પ્રભુની દેવીનું નામ.

सिरिसंभूआ. } **सिरिसंभूता.** } स्त्री० (श्रीसंभूता) પખવાડીયાની છઠ્ઠી રાત્રીનું નામ.

सिरिसोम. पुं० (श्रीसोम) જંબુદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર સાતમા ચક્રવર્તી.

सिरिसोमनस. पुं० (श्रीसौमनस) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिहर. पुं० (श्रीधर) પાર્શ્વનાથ પ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૨) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૭ મા તીર્થંકર.

सिरी. स्त्री० (श्री) પોલાસપુરના વિજય રાજાની રાણી. (૨) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની સાતમી કુમારિકા. (૩) ચૂલહિમવંતના પદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી (૪) તેજ; કાંતિ.

सिरीवण. न० (श्रीवन) ભાદ્દલપુર નગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

सिरीवरणी स्त्री० (श्रीपर्णी) કાયફળ; વૃક્ષની એક જાત.

सिरीस. पुं० (शिरीष) સરસડાનું ઝાડ અને તેનું ફૂલ. (૨) અગ્નિકુમાર દેવતાનુ ચૈત્યવૃક્ષ.(૩) સાતમા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

सिरीसिव. पुं० (सरीसृप) સરી સરી પેટભર ચાલનાર સર્પાદિક.

सिरोधरा. स्त्री० (शिरोधरा) ગ્રીવા; ગર્દન.

सिरोय. पुं० (शिरोज) માથાના કેશ.

सिला. स्त्री० (शिला) શિલા; મ્હોટો પત્થર; છિપ્પર. (૨) રાજપટ્ટક; રાજા તરફથી મળેલ પટ્ટો કે શિલાલેખ એક જાતનું દ્રવ્ય.

सिलागा. स्त्री० (शलाका) શલાકા; શળી; કાંડી.

सिलागाहत्थग. पुं० (शलाकाहस्तक) શળીવાળી સાવરણી.

सिलापट्टअ. पुं० (शिलापट्टक) પાટને આકારે મ્હોટો પત્થર.

सिलावट्ट. पुं० (शिलापट्ट) સુકોમળ વસ્ત્ર વિશેષ. (૨) પાટ જેવો પત્થર.

सिलिंद. पुं० (शिलिन्द) મઠ; કઠોળ ધાન્યની એક જાત.

सिलिंध. पुं० (सिलिंध्र) ભૂમિફોડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

सिलिट्ठ. त्रि० (श्लिष्ट) મળેલું; એકઠું થયેલું.

सिलिया. स्त्री० (शलाका) સળી

सिलिवय. न० } **सिलीवय.** न० } (श्लीपद) રસ ઉતરવાથી પગ વગેરે જાડા થઇ જાય તે રોગ; સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

सिलुच्चय. पुं० (शिलोच्चय) શિલાઓના સમૂહરૂપ મેરૂ પર્વત.

सिलेस. પું० (श्लेष) શ્લેષ; લેપ.

सिलेस. પું० (श्लेष्मन्) શ્લેષમનું દર્દ.

सिलोक. } **सिलोग.** } **सिलोय.** } પું० (श्लोक) શ્લોક; પદ્ય; છન્દ વિશેષ. (૨) પ્રશંસા; વખાણ; કીર્તિગાન. (૩) અનુષ્ટુપ્ આદિ શ્લોક બનાવવાની કળા

सिव. ત્રિ० (शिव) કલ્યાણકારક; ઉપદ્રવ વિનાનું; શાંતિમય. (૨) શાંત. (૩) ન० કલ્યાણ; મુક્તિ; મોક્ષ. (૪) મોક્ષના હેતુરૂપ તપ. (૫) પુ० મહાદેવ; શંકર. (૬) વ્યંતર વિશેષ. (૭) શિવનામે હસ્તિનાગપુરનો રાજા. (૮) પોષ મહિનાનું લોકોત્તર નામ. (૯) પાંચમા વાસુદેવ તથા બળદેવના પિતા. (૧૦) પુષ્પિકા સૂત્રનું ૮ મુ અધ્યયન.

सिवअ. પું० (शिवक) વેલંધર દેવતાના બીજા રાજાનું નામ.

सिवकर. પું० (शिवकर) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૨૨ મા તીર્થંકર.

सिवगइ. પુ० (शिवगति) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૪ મા તીર્થંકર.

सिवपुर. ન० (शिवपुर) મોક્ષનગર; મોક્ષ સ્થાન.

सिवभद्द. પું० (शिवभद्र) શિવ રાજાનો શિવભદ્ર નામે કુમાર.

सिवभूई. પું० (शिवभूति) એક સાધુનું નામ.

सिवराय. પું० (शिवराज) શિવ નામનો રાજા.

सिवसेण. પું० (शिवसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ દશમા તીર્થંકર.

सिवा. સ્ત્રી० (शिवा) ૨૨ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૨) ૧૫ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૩) શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) શિયાલણી.

सिवादेवी. સ્ત્રી० (शिवादेवी) નેમનાથની માતાનું નામ.

सिवासि. પુ० (शिवासिन्) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૨ મા તીર્થંકર.

सिविण. પું० (स्वप्न) સ્વપ્ન.

सिसिर. પું० (शिशिर) શિશિર ઋતુ; શિયાળો. (૨) માઘ માસનું લોકોત્તર નામ.

सिसुनाग. પુ० (शिशुनाग) અળસીયો.

सिसुपाल. પું० (शिशुपाल) વસુદેવની બ્હેન માદ્રીનો પુત્ર.

सिस्स. પું० (शिष्य) ચેલો; શિષ્ય; અનુયાયી.

सिस्सणी. સ્ત્રી० (शिष्या) શિષ્યા; ચેલી.

सिस्सपसिस्स. પુ० (शिष्यप्रशिष्य) શિષ્ય, તેના શિષ્ય, તેના શિષ્ય એમ શિષ્ય પરંપરા.

सिस्सिरिलि. પુ० (सिसिरिलिन्) કન્દ વિશેષ.

सिह. પું० (शिख) ભુજપર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

सिहंडि. પુ० (शिखण्डिन्) શિખા-ચોટલી ધરનાર; ચોટલીવાળો.

सिहर. પું० (शिखर) શિખર; ટોચ; પર્વતની ટુંક.

सिहरि. પું० (शिखरिन्) શિખરવાળો પર્વત. (૨) ઐરણ્યવય અને ઐરવત ક્ષેત્રની સીમા બાંધનાર વર્ષધર પર્વત.

सिहरिकूड. પું० (शिखरिकूट) શિખરી પર્વત ઉપરનું એક કૂટ-શિખર.

सिहरिणी. સ્ત્રી० (शिखरिणी) શિખંડ; ભોજ્ય પદાર્થ.

सिहलि. સ્ત્રી० (शिखा) શિખા; ચોટલી. (૨) ત્રિ० ચોટલીવાળો; મસ્તકે શિખા રાખનાર.

सिहा. સ્ત્રી० (शिखा) સગ; ટોચ; શિખા. (૨) અગ્નિજ્વાળા. (૩) માથાની ચોટલી.

सिहाधारय. त्रि० (शिखाधारक) माथे शिખા-ચોટલી રાખનાર.

सिहि. पुं० (शिखिन्) મોર. (૨) ત્રિ૰ શિખા-વાળું પ્રાણી. (૩) પુ૦ અગ્નિ શિખા

सिहिण. પુ૦ ( ) સ્તન; થાદોલો.

सीअसोआ. स्त्री० (शीतस्रोतस्) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની ચોથી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની એક નદી.

सीआ. स्त्री० (सीता) મહાવિદેહ ક્ષેત્રની પૂર્વે તરફ લવણ સમુદ્રમા ભળતી શીતા નામની એક મ્હોટી નદી. (૨) સિદ્ધ-શિલાની પૃથ્વી. (૩) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારી-માની છેલ્લી.

सीआकूड. પુ૦ (शीताकूट) માલવન પર્વ-તના નવ કૂટમાંનું સાતમુ કુટ. (૨) નીલવંત પર્વતનાં નવકૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

सीआमुहवन. न० (शीतामुखवन) કચ્છ વિજય અને પુષ્કલાવતી વિજયની પૂર્વે સરહદથી લવણ સમુદ્ર સુધીનું વન.

सीआल. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) સુડતાલીસ; ૪૭.

सीई. स्त्री० ( ) નીસરણી, સીડી.

सीईभूअ. त्रि० (शीतीभूत) શીતળ થયેલ; ક્રોધાદિ રહિત બનેલ.

सीउंठी. स्त्री० (शुण्ठी) શુંઠ; વનસ્પતિ વિશેષ.

सीउण्ह. पुं० (शीतोष्ण) કન્દ વિશેષ. (૨) ત્રિ૰ ઉનું તથા ઠંડું.

सीउसिण. न० (शीतोष्ण) શીત અને ઉષ્ણ. (૨) સુખ અને દુઃખ.

सीउसिणा. स्त्री० (शीतोष्णा) શીત તથા ઉષ્ણ યોનિ.

सीओदग. न० (शीतोदक) ઠંડુ પાણી; સચિત્ત પાણી.

सीओदप्पवायकुंड. पु० (शीतोदाप्रपातकुण्ड) નીલવંત પર્વત ઉપરથી શીતોદા નદીનો દરેડો જેમાં પડે છે તે કુંડ.

सीओदा. स्त्री० (शीतोदा) મહાવિદેહની એક મ્હોટી નદીનું નામ.

सीओदाकूड. પુ૦ (शीतोदाकूट) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું સાતમુ કૂટ.

सीओया. स्त्री० (शीतोदा) નિષધ પર્વત ઉપરથી સીતોદા કુડમા પડી પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા વ્હેતી એક મ્હોટી નદી.

सीओसणिज्ज. न० (शीतोष्णीय) શીતોષ્ણીય નામનુ આચારાગ સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન.

सीत. न० (शीत) ઠંડી; ટાઢ. (૨) ત્રિ૰ ઠંડુ; ટાઢુ.

सीतपरिसह. पुं० (शीतपरिषह) ટાઢ સહન કરવી; ઠંડીનો પરિષહ; બાવીશ પરિ-ષહમાંનો એક.

सीतफास. પુ૦ (शीतस्पर्श) ઠડો સ્પર્શ; ઠંડી.

सीतल. पुं० (शीतल) દશમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) ત્રિ૰ ઠંડું.

सीता. स्त्री० (शीता) નીલવંત પર્વતના કેશરીદ્રહના દક્ષિણ તોરણથી નીકળી પૂર્વ મહાવિદેહના મધ્યમાં વહેતી મહા નદી (૨) ખેતરમા હળથી પાડેલી રેખા-લીંટા.

सीतोआ. स्त्री० (शीतोदा) જુઓ "સી-ઓયા" શબ્દ.

सीतोदाकूड. પુ૦ (शीतोदाकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનુ સાતમુ કૂટ.

सीवण. न० (सीवन) સાધુની સમાચારીમાં પ્રમાદ કરવો તે.

सीधु. स्त्री० } (सीधू) એક જાતની
सीधू स्त्री० } મદિરા.

सीमर. न० (सीमर) અક્ષરસમ, પદસમ, તાલસમ, લયસમ, ઉશ્વાસસમ અને

સંચારસમથી સાતસ્વર બરાબર નીકળે તેવી રીતે ગાવું તે.

सीमंकर. પું॰ (सीमंकर) જમ્બુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર બીજા કુળકર. (૨) ત્રીજા કુળકરનું નામ.

सीमंकर. ત્રિ॰ (सीमाकर) સીમા-મર્યાદાનો કરનાર.

सीमंतय. પું॰ (सीमंतक) સીમંતક નામનો એક નરકાવાસો.

सीमंतोवणयण. ન॰ (सीमंतोपनयन) ગર્ભાધાનક્રિયા; સીમંતસંસ્કાર.

सीमंधर. પું॰ (सीमधर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ત્રીજા કુલકર. (૨) ચોથા કુલગરનુ નામ. (૩) ત્રિ॰ કરેલ મર્યાદાને ધરનાર-નિભાવનાર.

सीमा. સ્રી॰ (सीमा) હદ, મર્યાદા; અવધિ.

सीमागार. પુ॰ (सीमाकार) એક પ્રકારનો જળચર પ્રાણી, મગરમચ્છ.

सीमारक्खिय. ત્રિ॰ (सीमारक्षक) મર્યાદા પાળનાર; હદનું રક્ષણ કરનાર.

सीय. ત્રિ॰ (शीत) ઠંડુ; શીતળ; ટાઢું. (૨) પુ॰ શીતસ્પર્શ; ઠંડક. (૩) ઠંડી, ટાઢ. (૪) શીતસ્પર્શનામ; નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सीयर. પુ॰ (शीकर) પાણીનુ બિંદુ, છાંટા.

सीयल ત્રિ॰ (शीतल) શીતળ; ઠંડું. (૨) વર્તમાન ચોવીશીના દશમા તીર્થંકરનું નામ. (૩) શ્રીપુર નગરનો શીતળ નામનો રાજા.

सीयलिया. સ્રી॰ (शीतलिका) શીતળ લેશ્યા.

सीयलुक्ख. ત્રિ॰ (शीतरूक्ष) ઠંડું તથા લુખું.

सीयसह. ત્રિ॰ (शीतसह) ટાઢ સહન કરનાર.

सीयसीयर. પું॰ (शीतशित्कार) સીત્કાર શબ્દ; હાથી વગેરેનો ભયજનક અવાજ.

सीया. સ્રી॰ (शिबिका) પાલખી.

सीया. સ્રી॰ (शीता) ઠંડી. (૨) શીતળ લેશ્યા.

सीया. સ્રી॰ (सीता) સીતા-રામચંદ્રજીની સ્રી. (૨) ચોથા વાસુદેવની માતાનું નામ. (૩) શીતયોનિ.

सीयामहाणई. સ્રી॰ (शीतामहानदी) પૂર્વ મહાવિદેહમાની શીતા નામે મહાનદી.

सीयायव. પું॰ (शीतातप) ટાઢ અને તડકો.

सीयाल. પું॰ (शृगाल) શિયાળ.

सीयाला. સ્રી॰ (सप्तचत्वारिंशन्) સડતાલીસ.

सीयालीसा. સ્રી॰ (सप्तचत्वारिंशत्) જુઓ "સીયાલા" શબ્દ.

सील. ન॰ (शील) શીલ; સદાચાર; સમાધિ. (૨) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ. (૩) બ્રહ્મચર્ય. (૪) ચારિત્ર.

सीलई. પું॰ (शीलजित्) એ નામના એક ક્ષત્રિયપરિવ્રાજક-રાજર્ષિ.

सीलंग. ન॰ (शीलाङ्ग) શીલ--શીયલનું અગ-કારણ; ચારિત્રનો અંશ.

सीलव्वय. ન॰ (शीलव्रत) શ્રાવકનાં પાંચ અણુવ્રત.

सीवण. ન॰ (सीवन) સીવણું; કપડાં સીવવાં તે.

सीवण्ण. પું॰ (श्रीपर्णी) એક જાતની વનસ્પતિ; શીમલાનું ઝાડ.

सीविय. ત્રિ॰ (सीवित) સીવેલું; સાંધેલું.

सीस. પું॰ (शिष्य) શિષ્ય; ચેલો.

सीस. ન॰ (शीर्ष) મુખ્ય અંગ; મસ્તક; માથું.

सीस. પું॰ (शीशक) સીસું.

सीसग. ન॰ (शीशक) સીસું; સચિત્તખર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર.

सीसघडी. સ્રી॰ (शीर्षघटी) માથાની ખોપરી.

सीसच्छिणाय. न० (शीर्षच्छिन्नक) જેનું મસ્તક છેદાએલ છે તે; માથું છેદવાની સજા-શિક્ષા.

सीसदुवारिय. न० (शीर्षद्वारित) મસ્તકનું ઢાંકણ; પાઘડી; ટોપી.

सीसपहेलिअंग. न० (शीर्षप्रहेलिकांग) ૮૪ લાખ ચૂલિકા પ્રમાણનો કાળવિભાગ.

सीसपहेलिया. स्त्री० (शीर्षप्रहेलिका) ૮૪ લાખ શીર્ષપહેલિકાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ.

सीसय. पुं० (शीशक) સીસું.

सीसवा. स्त्री० (शिंशपा) સીસમનું વૃક્ષ.

सीसावेढ. न० (शीर्षवेष्ट) પાઘડી; ફેંટો.

सीसिणी. स्त्री० (शिष्या) શિષ્યા; ચેલી.

सीसोकंपिय. न० (शीर्षोत्कम्पित) માથું ધુણાવતાં કાઉસગ્ગ કરે તે; કાઉસગ્ગનો પંદરમો દોષ.

सीह. पुं० (सिंह) સિંહ; સાવજ; કેસરી. (૨) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) દ્વીપકુમાર જાતના દેવતાનું લાંછન (૬) ચોવીશમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૭) એ નામના એક મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય.

सीहं. अ० (शीघ्रम्) શીઘ્ર; જલદી. (૨) સ્ત્રી० શીઘ્રગતિ.

सीहकंत. पुं० (सिंहकांत) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सीहकराण. पुं० (सिंहकर्ण) અઢારમો અંતરદ્વીપ. (૨) તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

सीहकण्णी. स्त्री० (सिंहकर्णी) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ કંદ; કંદમૂળની એક જાત.

सीहकेसर. पुं० (सिंहकेशर) સિંહની કેસવાળી-જટા-યાળ. (૨) સિંહની કેસવાળી જેવા બુંદીના બનાવેલ લાડવા; સિંહ કેશરીઆ લાડવા.

सीहक्खइत्ता. स्त्री० (सिंहखादिता) સિંહની પેઠે શૌર્ય દેખાડી જેમા આહારાદિ મેળવવામાં આવે તે પ્રવ્રજ્યા.

सीहगइ. पुं० (सिंहगति) દિશાકુમારના લોકપાળનું નામ. (૨) અમિતગતિ તથા અમિતવાહન ઇન્દ્રના લોકપાળનુ નામ.

सीहगिरि. पुं० (सिंहगिरि) ૨૦ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક સાધુ. (૩) એ નામનો એક રાજા.

सीहगुहा. स्त्री० (सिंहगुहा) સિંહગુહા નામે ચોરપલ્લી.

सीहणाय. पु० (सिंहनाद) સિંહનાદ; સિંહના જેવો અવાજ--ગર્જના.

सीहतर. पुं० (शिष्यतर) ન્હાનો સાધુ.

सीहनाय. पु० (सिंहनाद) જુઓ "સીહણાય" શબ્દ.

सीहनिक्कीलिय. न० (सिंहनिक्रीडित) સિંહની ક્રીડાની પેઠે ચડતા ઉતરતા ઉપવાસોની પરિપાટીનું એક પ્રકારનું તપ.

सीहनिसीही. स्त्री० (सिंहनिषीदन) સિંહની બેઠક. (૨) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો આકાર.

सीहपुच्छण. न० (सिंहपुच्छन) સિંહના પુચ્છડાની પેઠે ચામડી ઉખેડવી તે; એક પ્રકારની શિક્ષા.

सीहपुच्छिय. त्रि० (सिंहपुच्छित) ગરદનના પાછલા ભાગની ચામડી ઉતરડી સિંહની પુંછડીને આકારે બાંધી લટકાવેલ.

सीहपुच्छियंग. त्रि० (सिंहपुच्छिताङ्ग) સિંહની પુછડીએ જેનાં અંગ બાંધ્યાં છે તે.

सीहपुर. न० (सिंहपुर) સિંહપુર નગર.

सीहपुरा. स्त्री० (सिंहपुरा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની બીજી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

सीहमुह. पुं० (सिंहमुख) લવણ સમુદ્રમા છઠ્ઠો જોજનપર આવેલો સિંહમુખ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

सीहरह. पु० (सिंहरथ) ૧૫ મા તીર્થંકરનું ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सीहल पुं० (सिंहल) સિંહલ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશની રૈયત.

सीहललितविक्कंत. पु० (सिंहललितविक्रांत) સિંહસમાન સુંદર ગતિવાળુ નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सीहलिपासग. न० (शिखलिपाशक) વેણી-ચોટલો બાંધવાની ઉનની કાંકસી. (દોરો)

सीहली. स्त्री० (सिंहली) સિંહલદ્વીપ-લંકામાં જન્મેલી દાસી.

सीहविग्र. पुं० (सिंहविद्ध) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सीहविक्कमगइ. पु० (सिंहविक्रमगति) જુઓ "સીહગઇ" શબ્દનો ૧ લો ૨ જો અર્થ.

सीहसेग. पुं० (सिंहसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ૧૧ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) શ્રી અજિતનાથના પ્રથમ ગણધર. (૪) ચૌદમા તીર્થંકરના પિતા. (૫) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૧૩ મા તીર્થંકરનું નામ.

सीहसोया. स्त्री० (सिंहस्रोतस्) એ નામની મહાવિદેહની બાર અંતર નદીઓમાંની એક.

सीहागइ. स्त्री० (शीघ्रगति) ઉતાવળી ચાલ.

सीहासग. न० (सिंहासन) સિંહાસન; સિંહના ચિહ્ન કે ચિત્રવાળુ આસન-બેઠક.

सीहु. पुं० (सीधु) મદિરા-દારૂ.

सुग्रक्खाय. त्रि० (स्वाख्यात) સારી રીતે કહેલું.

सुग्रणु. त्रि० (सुतनु) સુંદર શરીરવાળું.

सुग्रदेव. पु० (श्रुतदेव) શ્રુતદેવ; ગણધર.

सुग्रलंकिग्र. त्रि० (स्वलंकृत) સારી રીતે શણગારેલ.

सुग्रहिज्जिग्र. त्रि० (स्वधीत) વિધિપૂર્વક ગુરૂ પાસે અધ્યયન કરેલું.

सुग्राइक्खा त्रि० (स्वाख्येय) સુખેથી કહી શકાય તેવું.

सुइ. स्त्री० (श्रुति) શ્રવણ કરવું; સદ્બોધ સાંભળવો. (૨) શ્રુતિ વેદ. (૩) ૧૬ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૪) કાન.

सुइ. स्त्री० (स्मृति) યાદદાસ્ત; સ્મરણશક્તિ.

सुइ. त्रि० (शुचि) પવિત્ર; શુદ્ધ. (૨) સ્ત્રી० પવિત્રતા. (૩) સત્ય; સંયમ.

सुइया. स्त्री० (शुचिका) પવિત્રતા.

सुइरं. अ० (सुचिरम्) લાંબો વખત.

सुइरज्जु. पु० (शुचिरज्जु) જેમાં લંબાઇ જ મપાય, પહોળાઇ અને જાડાઇ નહી તેવી રીતે રાજનો માપ કરવો તે; રાજના માનનો એક પ્રકાર.

सुइल्ल. त्रि० (श्वस्तन) આવતી કાલનું.

सुउद्धर. त्रि० (सूद्धर) સ્હેલાઇથી કાઢી શકાય તેવું.

सुए. अ० (श्वस्) આવતી કાલે; આવતે દીવસે.

सुंक. न० (शुल्क) કર; જકાત; દાણ.

सुंगायग. पुं० (शुगायन) વિશાખા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

सुंठ पुं० (शुंठ) એ નામનું પર્વગ જાતિનું વૃક્ષ. (૨) તૃણ વિશેષ.

सुंठकड. पुं० (शुण्ठकट) સુંઠ-તૃણ વિશેષની સાદડી.

सुंठी. स्त्री० (शुण्ठी) સુંઠ.

सुंड. न० (शौण्ड) એક જાતની મદિરા.

सुंडिया. स्त्री० (शौण्डिका) આસક્ત ભાવ; મૂર્છિત ભાવ.

सुंदर. त्रि० (सुन्दर) મનોહર, રમણીય; શોભિતુ. (૨) પુ૦ ૧૩ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનુ નામ.

सुंदरबाहु. पु० (सुन्दरबाहु) ૧૭ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सुंदरी. स्त्री० (सुन्दरी) સુંદરી-ઋષભદેવ પ્રભુની પુત્રી અને તેમની મુખ્ય સાધ્વી (૨) રૂપવતી સ્ત્રી

सुंब. पु० स्त्री० ( ) ઝાડની છાલની દોરડી; રાસડી. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ; વિરણ.

सुंभ. पु० (शुभ) ૨૧ મા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર (૨) શુભ નામનો એક ગૃહપતિ-ગૃહસ્થ. (૩) શુભ નામનુ શુભા દેવીનું સિંહાસન.

सुंभसिरी. स्त्री० (शुंभश्री) શુભશ્રી નામે ભાર્યા-સ્ત્રી.

सुंभा. स्त्री० (शुभा) શુભા નામની શુભ ગાથાપતિની પુત્રી. (૨) એ નામની એક દેવી.

सुंभावडिंसयभवण. न० (शुंभावतंसकभवन) શુંભ નામે ગાથાપતિનું અલંકારરૂપ ભવન-મહેલ.

सुंसुमार. पुं० (शिशुमार) મગર વિશેષ; મગરની એક જાત.

सुंसुमारपुर. न० (सुंसुमारपुर) એક પ્રસિદ્ધ નગરનું નામ.

सुंसुमारी स्त्री० (शिशुमारी) મગરી.

सुक. पुं० (शुक) સુડો; પોપટ.

सुकंत. पुं० (सुकान्त) ઘૃત સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सुकच्छ. पु० (सुकच्छ) મહાવિદેહમાં આવેલી એક વિજય. (૨) સુકચ્છ વિજયનો રાજા.

सुकच्छकूड. पुं० (सुकच्छकूट) ચિત્રકૂટ વખારા પર્વત ઉપરના ચાર કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

सुकच्छा. स्त्री० (सुकच्छा) મહાવિદેહની એક વિજય.

सुकड. त्रि० (सुकृत) સારી રીતે કરેલું; ગોઠવેલુ. (૨) न० સુકૃત્ય.

सुकण्ह. पु० (सुकृष्ण) નિરયાવલિકાના પાંચમા અધ્યયનનુ નામ.

सुकण्हा. स्त्री० (सुकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुकम्म न० (सुकर्मन्) શુભ કર્મ.

सुकय. त्रि० (सुकृत) જુઓ "સુકડ" શબ્દ.

सुकहिय. त्रि० (सुकथित) સારી રીતે કથન કરેલુ.

सुकाल. पु० (सुकाल) એ નામે આઠમા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૨) નિરયાવલિકા સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) સુકાળ; સુભિક્ષ.

सुकाली. स्त्री० (सुकाली) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुकिट्ठि. पुं० (सुकृष्टि) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुकिल. त्रि० (शुक्ल) સફેદ; ધોળું.

सुकुमार. } **सुकुमाल.** } त्रि० (सुकुमार) ઘણું કોમળ; નાજુક.

सुकुमालिया. स्त्री० (सुकुमालिका) સુકુમાલિકા નામે કન્યા; દ્રૌપદીના પૂર્વ ભવનું નામ.

सुकुल. न० (सुकुल) સારૂ કુળ; ઉત્તમ કુળ.

सुकुलिय. न० (सुकुलित) તૃણ વિશેષ.

सुकोसल. पुं० (सुकोशल) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૯ મા તીર્થંકર. (૨) વાઘણનો પરીષહ ખમનાર એ નામના એક રાજર્ષિ.

सुक्क. पुं० (शुक्र) શુકલધ્યાન; ઉંચામાં ઉંચું ધ્યાન. (૨) સ્ત્રી૦ ૭ લેશ્યામાંની છઠ્ઠી લેશ્યા. (૩) ત્રિ૦ સફેદ; સ્વચ્છ; ધોળું.

सुक्क त्रि० (शुष्क) રસ વગરનું; સુકકું; લુકખું.

सुक्क. न० (शुक्र) દાણ-જગાત. (૨) કન્યાદાન; વિવાહ સમયનું દાન. (૩) વ્યાજ. (૪) મૂલ્ય; કિમ્મત.

सुक्क. न० (शुक्र) વીર્ય; ધાતુ; બીજ. (૨) શુક્ર નામનો ૪૨ મો ગ્રહ. (૩) શુક્ર નામનું પુફિયાસૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન. (૪) સાતમો દેવલોક. (૫) મહાશુક્રેન્દ્ર; સાતમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર. (૬) મહાશુક્ર નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुक्कचरिया. स्त्री० (शुक्रचर्या) શુક્રની ગતિ જાણવાની વિદ્યા.

सुक्कज्झाण. न० (शुक्लध्यान) આત્મપરિણતિમાં એકાગ્ર થવું તે.

सुक्कधरणी. स्त्री० (शुक्रधारिणी)વીર્યને ધારણ કરનારી નાડી.

सुक्कपक्ख. पुं० (शुक्लपक्ष) શુકલપક્ષ; અજવાળીયું.

सुक्कपक्खिय. त्रि० (शुक्लपाक्षिक) જેને અર્દ્ધ પુદ્દગલપરાવર્ત્તનની અન્દર મોક્ષ જવાનું હોય તે જીવ.

सुक्कलेस्स. त्रि० (शुक्ललेश्य) શુકલ લેશ્યાવાળો જીવ.

सुक्कलेस्सा. स्त्री० (शुक्ललेश्या) અતિ સ્વચ્છ પુદ્દગલના યોગથી થતા અતિશુદ્ધ પરિણામ; શુકલલેશ્યા.

सुक्का. स्त्री० (शुक्ला) જુઓ "સુક્કલેસ્સા" શબ્દ.

सुक्काभ. पुं० (शुक्राभ) એ નામનું એક લોકાન્તિક વિમાન.

सुक्किल्ल. त्रि० (शुक्ल) ધોળું; સફેદ.

सुक्किल्लतण. पुं० (शुक्लतृण) એ નામનું પર્વગ જાતિનું એક વૃક્ષ.

सुक्किल्लपक्ख. न० (शुक्लपक्ष) અજવાળીયું.

सुक्किल्लवण्ण. पु० (शुक्लवर्ण) ધોળો રંગ.

सुक्कीअ. त्रि० (सुक्रीत) સારી રીતે ખરીદેલું.

सुक्ख. न० (सौख्य) સુખ; સાતા.

सुक्खाय. त्रि० (स्वाख्यात) સારી પેઠે કહેલ.

सुख न० (सुख) સુખ; શાન્તિ; મઝા.

सुखगइ. स्त्री० (सुखगति) હંસની પેઠે શુભ વિહાયોગતિ-ચાલ.

सुखचिय. त्रि० (सुखचित) સારી રીતે શણગારેલ.

सुखासण. न० (सुखासन) સુખે બેસી શકાય તેવું આસન.

सुग. पु० (शुक) સુડો; પોપટ.

सुगअ. त्रि० (सुगत) ધનવંત; પસાદાર.

सुगइ. स्त्री० (सुगति) સારી ગતિ; સદ્દગતિ (૨) સિદ્ધિગતિ.

सुगंध. पु० (सुगन्ध) સારી ગધ. (૨) ત્રિ૦ સુગંધિ પદાર્થ.

सुगंधि. पुं० (सुगन्धि) સુગન્ધ; ખુશબો.

सुगंधिय. त्रि० (सुगंधित) સુગન્ધવાળું. (૨) એક જાતનું કમલનું ફૂલ.

सुगति. स्त्री० (सुगति) સદ્દગતિ; મોક્ષ.

सुगम. त्रि० (सुगम) સુખેથી જઇ શકાય તેવું; સ્હેલું.

सुगय. पुं० (सुगत) ગૌતમબુદ્ધનું અપર નામ.

सुगिम्हयापाडिवअ. पुं० (सुग्रीष्मकप्रतिपत्) ચૈત્ર માસની પુનેમ પછીનો પડવો.

सुगुण. पुं० (सुगुण) સારાગુણો; સદ્દગુણો.

सुगुरु. पुं० (सुगुरु) સદ્દગુરૂ; સન્માર્ગદર્શક.

सुग्गइ. स्त्री० (सद्गति) સદ્દગતિ; મોક્ષ.

सुग्गीव. પું० (सुग्रीव) નવમા તીર્થંકરના પિતા. (૨) આવતી ચોવીશીના નવમા પ્રતિવાસુદેવ. (૩) ભૂતાનંદ ઇંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ. (૪) સુગ્રીવ નામનું નગર-જ્યાં મૃગાપુત્રનો જન્મ થયો હતો.

सुघोस. પુ० (सुघोष) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૨) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન. (૩) ગઇ ઉત્સર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકરનુ નામ. (૪) એ નામનુ એક નગર. (૫) સ્ત્રી० પહેલા દેવલોકની એ નામની એક ઘંટા.

सुघोसा. સ્ત્રી० (सुघोषा) ગંધર્વના ઇન્દ્ર ગીતરતિની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

सुचंद. પુ० (सुचन्द्र) જમ્બૂદ્વીપના અરવત ક્ષેત્રમા ચાલુ અવસર્પિણીના બીજા તીર્થંકર.

सुचरिय. પુ० ન० (सुचरित) પાચ મહાવ્રત, બ્રહ્મચર્યાદિ નિયમ; સદાચરણ.

सुचारु. ત્રિ० (सुचारु) મનોહર.

सुचिराण. } ત્રિ० (सुचीर्ण) શુભભાવથી
सुचिन्न. } આચરેલ; સુકૃત્ય.

सुचिय. ત્રિ० (शुचिक) પવિત્ર.

सुचिरं. અ० (सुचिरम्) લાંબો વખત, ઘણા કાળ સુધી.

सुजया સ્ત્રી० (सुजया) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના અગીયારમા અધ્યયનનુ નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની સુજયા નામે રાણી.

सुजसा. સ્ત્રી० (सुयशस्) ૧૪ મા તીર્થંકરની માતા.

सुजह. ત્રિ० (सुहेय) સુખે તજવા યોગ્ય.

सुजाया. સ્ત્રી० (सुजाता) નાગકુમારેંદ્ર-ભૂતાનંદના લોકપાળ-કાલવાલની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) જમ્બૂસુદર્શનાનુ એક નામ.

सुज्ज. પુ० (सूर्य) એ નામનું પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जकंत. પુ० (सूर्यकान्त) એ નામનું પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जकूड. પું० (सूर्यकूट) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जज्झय. પુ० (सूर्यध्वज) એ નામનું પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जप्पभ પુ० (सूर्यप्रभ) એ નામનું પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जलेस्स. પુ० (सूर्यलेश्य) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जवण्ण. પુ० (सूर्यवर्ण) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जसिंग. પુ० (सूर्यशृङ्ग) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जसिद्ध. પુ० (सूर्यसिद्ध) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्जावत्त. પુ० (सूर्यावर्त्त) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुज्जुत्तरवडिंसग. પું० (सूर्योत्तरावतंसक) એ નામનુ પાચમા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सुज्झाइश्र. ત્રિ० (सुध्यात) સારી રીતે અર્થ પુરઃસર સાંભળેલું.

सुट्ठिय. પુ० (सुस्थित) લવણ સમુદ્રનો અધિષ્ઠાતા દેવ. (૨) કોઇ પણ પ્રમાણથી બાધિત થાય નહિ તે સત્ર. (૩) એ નામના એક આચાર્ય. (૪) ત્રિ० નિશ્ચલ; સ્થિર.

सुट्ठिया. સ્ત્રી० (सुस्थिता) સુસ્થિત દેવતાની રાજધાની.

सुट्ठु. ત્રિ० (सुष्ठु) સુંદર; સારૂં. (૨) અ० સમ્યક્; સારી રીતે.

सुद्दुत्तरमायामा. સ્ત્રી० (शुद्धोत्तरायामा) ગાંધાર ગ્રામની છઠ્ઠી મૂર્છના.

सुहुदिन. न० (सुहृद्दत्त) સુહૃ-લાયકને જ્ઞાન ન આપવાથી લાગતો જ્ઞાનનો એક અતિચાર; ચૌદમાંનો એક.

सुढिय. પુ૦ ( ) ઘેટો. (૨) ત્રિ૦ થાકેલું.

सुण. પું૦ (शुन) કુતરો.

सुणंद. પું૦ (सुनंद) એ નામે સાતમા દેવ લોકનું એક વિમાન. (૨) ૧૨ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

सुणंदा. સ્ત્રી૦ (सुनंदा) નાગકુમારેંદ્ર–ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાલની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) ૩ જા ચક્રવર્તીની મુખ્ય સ્ત્રી–સ્ત્રીરત્ન.

सुणक. પું૦ (शुनक) કુતરો.

सुणक्खत्त. પું૦ (सुनक्षत्र) શ્રીમહાવીર પ્રભુના શિષ્ય; કોશલદેશના સુનક્ષત્ર નામના મુનિ.

सुणक्खत्ता. સ્ત્રી૦ (सुनक्षत्रा) પખવાડીયાની પંદર રાત્રિઓમાંની બીજી રાત્રિનું નામ.

सुणग. } પુ૦ (शुनक) કુતરૂં.
सुणय. }

सुणाभ. પુ૦ (सुनाभ) પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનું નામ.

सुणी. સ્ત્રી૦ (शुनी) કુતરી.

सुणीहड. ત્રિ૦ (सुनिर्हृत) સુખે નીકળેલ.

सुण्ण. ત્રિ૦ (शून्य) ખાલી; રહિત.

सुण्णकाल. પું૦ (शून्यकाल) વિરહકાળ; વિવેક્ષિત સ્થાનમાં વિવક્ષિત સમયના જીવો બધાએ નિકળી ગયા હોય, તેમાંનો કોઇપણ રહ્યો ન હોય તે સમય.

सुण्हा. સ્ત્રી૦ (स्नुषा) પુત્રવધૂ; દીકરાની વહુ.

सुत. પું૦ (सुत) પુત્ર; દીકરો.

सुतणु. પું૦ (सुतनु) ઉત્તમ શરીર; આહારક શરીર.

सुतवस्सिय. ત્રિ૦ (सुतपस्यित) સારી રીતે કામના રહિત તપોનુષ્ઠાન કરેલ.

सुतारा. સ્ત્રી૦ (सुतारा) સુવિધિનાથજીની દેવીનું નામ.

सुतितिक्ख. ત્રિ૦ (सुतितिक्ष) સુખેથી સહન થાય તે.

सुतित्थ. ત્રિ૦ (सुतीर्थ) સુખે તરવાને યોગ્ય. (૨) ન૦ સારૂં તીર્થ.

सुतेअ. પું૦ (सुतेजस्) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૦ મા તીર્થંકર.

सुतेआ. સ્ત્રી૦ (सुतेजस्) વિદિશાના રૂચક પર્વતપર વસનાર ચાર દિશાકુમારીમાંની ત્રીજી.

सुतोसय. ત્રિ૦ (सुतोष्य) સંતોષ રાખનાર; સતોષી.

सुत्त. ત્રિ૦ (सुप्त) ઉંઘમાં પડેલ. (૨) મિથ્યાત્વી; અજ્ઞાની. (૩) સર્વ પ્રકારના અપર્યાપ્ત જીવ.

सुत्त. ન૦ (सूत्र) શાસ્ત્ર; આગમ; પ્રવચન; શાસ્ત્રનો મૂળપાઠ. (૨) થોડા અક્ષર અને ઘણા અર્થવાળું વાક્ય. (૩) સુતર; દોરો. (૪) પૂર્વનો બીજો ભેદ, જે સૂત્ર તેના ૮૮ ભેદ કહ્યા છે. (૫) બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના પાંચ વિભાગોમાંનો બીજો વિભાગ.

सुत्तखेड. પું૦ (सूत्रखेटक) સૂત્ર બનાવવાની કળા.

सुत्तग. ન૦ (सूत्रक) કેડનો કંદોરો; એક જાતનું આભૂષણ. (૨) સુત્તર; દોરો.

सुत्तजागर. ત્રિ૦ (सुप्तजागर) સૂતુ અને જાગતું; સ્વપ્ન અવસ્થાવાળું.

सुत्तधर. ત્રિ૦ (सूत्रधर) સૂત્રના ધરનાર; શાસ્ત્રપાઠક.

सुत्तय. પુ૦ (सूत्रद) સૂત્ર ભણાવનાર; ઉપાધ્યાય.

सुत्तरुइ. સ્ત્રી૦ (सूत्ररुचि) સૂત્ર–આગમ

ઉપરની શ્રદ્ધા; સૂત્ર ભણતાં કે સાંભળતાં ધર્મરૂચિ થાય તે; સમકિતનો એક પ્રકાર.

સુત્તહાર. પું૦ (सूत्रधार) નાટકનું મુખ્ય પાત્ર. (૨) સુતાર.

સુત્તાણુગમ. પું૦ (सूत्रानुगम) સૂત્રનો અનુગમ–સમ્બન્ધ.

સુત્તિય. પું૦ (सौत्रिक) સૂત્ર બનાવવાનો તથા વેચવાનો ધંધો. (૨) સુતરાઉ વસ્ત્ર.

સુદંસણ. પું૦ (सुदर्शन) ૨૩ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનુ નામ. (૩) ૧૮ મા તીર્થંકરના પિતા. (૪) ત્રીજા બળદેવ, વાસુદેવના ધર્માચાર્ય. (૫) આવતી ચોવીશીના પાંચમા બળદેવનું નામ. (૬) ૭ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (૭) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૮) વાણીયગામ નગરનો નિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૯) ધરણેન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ. (૧૦) વાણિજ્ય ગામમાં રહેનાર સુદર્શન શેઠ. (૧૧) રાજગૃહનિવાસી એક શાહુકાર કે જેણે અર્જુનમાળીને મહાવીરપ્રભુનો સમાગમ કરાવ્યો. (૧૨) ચંપા નગરીનો પ્રખ્યાત સુદર્શન શેઠ કે જેણે નવકારની પૂર્ણ આરાધના કરી હતી. (૧૩) સુદર્શન ગૃહપતિ કે જેને ઘેર ભગવાને ત્રીજા માસનું પારણું કર્યું હતું. (૧૪) એ નામનો એક ગાથાપતિ. (૧૫) ચક્રવર્તીના ચક્રરત્નનું નામ. (૧૬) જેનું શુભ દર્શન છે તે–મેરૂપર્વત. (૧૭) સૌગંધિકા નગરીનિવાસી સુદર્શન શેઠ.

સુદંસણા. સ્ત્રી૦ (सुदर्शना) ૧ લા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યાપાલખીનું નામ. (૨) ધરણેંદ્રના લોકપાળ કાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૩) ચોથા બળદેવની માતા. (૪) પશ્ચિમ દિશાના અંજનક પર્વતની સુદર્શના નામની વાવ. (૫) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીની મ્હોટી બ્હેનનું નામ. (૬) પિશાચના મહારાજા કાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૭) જમ્બૂદ્વીપના જમ્બૂવૃક્ષનું અપર નામ.

સુદક્ખુજાગરિયા. સ્ત્રી૦ (सुदक्षनजागरिका) દર્શન–સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ માટે જાગવુ તે.

સુદરિસણ. પું૦ (सुदर्शन) સુદર્શન નામનો એક જક્ષ.

સુદરિસણા. સ્ત્રી૦ (सुदर्शना) સુદર્શના નામની કોઇ સ્ત્રી.

સુદામ. પું૦ (सुदामन्) સુદામ નામના ગત ઉત્સર્પિણીના બીજા કુલકર.

સુદિટ્ઠ. ત્રિ૦ (सुदृष्ट) સારી રીતે જોએલ–નિર્ણય કરેલ.

સુદીહ. ત્રિ૦ (सुदीर्घ) ઘણું લાંબુ; બહુ દૂર.

સુદીહદંસિ. ત્રિ૦ (सुदीर्घदर्शिन्) લાંબી દૃષ્ટિએ જોનાર; દીર્ઘદર્શી.

સુદુત્તાર. ત્રિ૦ (सुदुस्तार) ઘણી મુશ્કેલીથી તરી શકાય તેવુ.

સુદ્દ. ત્રિ૦ (शूद्र) હલકા વર્ણના લોક; શૂદ્ર.

સુદ્ધ. ત્રિ૦ (शुद्ध) શુદ્ધ; દોષ વગરનું; નિષ્કલંક; નિર્મળ. (૨) અજવાળીયુ; સુદ પક્ષ. (૩) સચિત્ત.

સુદ્ધગંધારા. સ્ત્રી૦ (शुद्धगांधारा) એ નામની ગંધાર ગ્રામની ચોથી મૂર્ચ્છના.

સુદ્ધદંત. પું૦ (शुद्धदन्त) લવણ સમુદ્રમાં નવસો જોજન ઉપર આવેલ શુદ્ધદંત નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ચોથા ચક્રવર્તી. (૪) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ (૫) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

सुद्धदंता. स्त्री० (शुद्धदन्ता) શુદ્ધદંત દ્વીપની સ્ત્રી.

सुद्धप्पावेस. त्रि० (शुद्धप्रावेश्य) સભામાં પ્રવેશ કરતી વખતે પ્હેરવા યોગ્ય શુદ્ધ વસ્ત્ર.

सुद्धमइ. पुं० (शुद्धमति) ભરત ક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૨૧ મા તીર્થંકર.

सुद्धय. पु० (शुद्धक) એક જાતનો આહ-મગર.

सुद्धवियड. न० (शुद्धविकट) નિર્દોષ-અચિત્ત પાણી..

सुद्धसज्जा. स्त्री० (शुद्धषड्जा) ષડ્જ ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

सुद्धापाणय. न० (शुद्धापानक) છ માસની તપસ્યા કરનાર તપસ્વીને, કોઇ દેવતા આવીને સ્પર્શ કરે, તે સ્પર્શને ભલો જાણે તે શુદ્ધાપાનક કહેવાય છે.

सुद्धि. स्त्री० (शुद्धि) નિર્મળતા; શુદ્ધિ; પવિત્રતા. (૨) સમાચાર; ખબર.

सुद्धेसणा. स्त्री० (शुद्धैषणा) એષણાના દશ દોષ રહિત આહાર પાણીની તપાસ કરવી તે.

सुद्धेसणिय. त्रि० (शुद्धैषणिक) એષણા શુદ્ધ-૪૨ દોષ રહિત આહારની ગવેષણા કરનાર.

सुधम्मा. स्त्री० (सुधर्मा) એ નામની દેવસભા.

सुधा. स्त्री० (सुधा) અમૃત.

सुनंद. पु० (सुनंद) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર નવમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક માણસ.

सुनंदा. स्त्री० (सुनन्दा) પાર્શ્વનાથપ્રભુની મુખ્ય શ્રાવિકા. (૨) ભૂતાનંદના ચિત્રલોકપાળની અગ્રમહિષી.

सुनक्खत्त. पुं० (सुनक्षत्र) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા-સાર્થવાહીનો પુત્ર.

सुनग. पुं० (शुनक) કુતરો.

सुनति. त्रि० (सुनति) જેનુ અંતિમ પરિણામ સારૂં આવે તે.

सुन्न. त्रि० (शून्य) ખાલી, રહિત. (૨) શૂન્ય; મીંડું.

सुन्नकाल. पुं० (शून्यकाल) વિરહકાળ.

सुन्हा. स्त्री० (स्नुषा) જુઓ " સુણ્હા " શબ્દ.

सुपइट्ठ. त्रि० (सुप्रतिष्ठ) ઇજ્જતદાર; આબરૂદાર. (૨) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ. (૩) સાવથી નગરીનિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૪) ભાદરવા માસનું લોકોત્તર નામ.

सुपइट्ठग. न० (सुप्रतिष्ठक) સરાવલો.

सुपइट्ठपुर न० (सुप्रतिष्ठपुर) સુપ્રતિષ્ઠનગર.

सुपइट्ठाभ. पु० (सुप्रतिष्ठाभ) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનુ એક લોકાંતિક વિમાન.

सुपइट्ठिय. त्रि० (सुप्रतिष्ठित) સારી રીતે પ્રતિષ્ઠા પામેલ; મજબૂત પાયા ઉપર સ્થાપેલું. (૨) શરાવલા ઉપર મુકેલ શરાવલો.

सुपइण्णा. स्त्री० (सुप्रतिज्ञा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની બીજી દિશાકુમારી.

सुपक्क. त्रि० (सुपक्व) સારી રીતે પકવેલું.

सुपक्कखोतरस. पुं० (सुपक्वक्षोदरस) શેરડીના રસમાંથી બનેલી એક પ્રકારની મદિરા.

सुपच्चक्खाइ. त्रि० (सुप्रत्याख्यायिन्) વિધિપૂર્વક પચ્ચખાણ કરનાર.

सुपच्चक्खाय. त्रि० (सुप्रत्याख्यात) સમ્યક્ પ્રકારે પચ્ચખાણ કરેલ.

सुपच्चक्खाविय. त्रि० (सुप्रत्याख्यापित) સારી રીતે વિધિપૂર્વક પચ્ચખાણ કરાવેલ.

सुपडिबद्ध. त्रि० (सुप्रतिबद्ध) સારી રીતે સંબંધમાં આવેલું.

सुपडिबुद्ध. पुं० (सुप्रतिबुद्ध) એ નામના એક આચાર્ય; આર્ય સુહસ્તિના શિષ્ય.

सुपतिट्ठ. पुं० (सुप्रतिष्ठ) સુપ્રતિષ્ઠ નામનો એક ગાથાપતિ.

सुपतिट्ठक. पुं० (सुप्रतिष्ठक) સરાવલો.

सुपम्ह. पुं० (सुपद्म) એ નામનુ પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી બીજી વિજય. (૩) એ વિજયનો મુખ્ય રાજા.

सुपम्हा. स्त्री० (सुपद्मा) સુપદ્મા નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

सुपरिकम्मिय. त्रि० (सुपरिकर्मित) સારી પેઠે ઘડ કરેલ-કેળવેલ.

सुपरिकम्मतरय. न० (सुपरिकर्मतरक) અગ્નિ વગેરેના પ્રયોગથી મળ શુદ્ધ કરવો તે.

सुपस्स. त्रि० (सुदृश्य) સુખેથી જોઇ શકાય એવુ.

सुपास. पुं० (सुपार्श्व) સુપાર્શ્વનાથ નામે વર્તમાન ચોવીશીના ૭ મા તીર્થંકર. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૭ મા તીર્થંકર. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ત્રીજા તીર્થંકર. (૪) એ નામના ગઇ ઉત્સર્પિણી કાળના ત્રીજા કુળકર. (૫) જમ્બૂદ્વીપનાં ભરતખંડમાં થનાર બીજા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૬) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૧૮ મા તીર્થંકર. (૭) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીના કાકા કે જેણે મહાવીરપ્રભુના તીર્થમાં તીર્થંકરનામ ગોત્ર બાંધ્યું.

सुपासनाह. पुं० (सुपार्श्वनाथ) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકર.

सुपीय. पुं० (सुप्रीत) ત્રીસ મુહૂર્તમાંનું પાચમુ મુહૂર્ત.

सुपुंख. पु० (सुपुंख) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुंड. पुं० (सुपुण्ड) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुप्फ. पुं० (सुपुष्प) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुरिस. पुं० (सुपुरुष) કિંપુરિસ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

सुप्प. पु० (शूर्प) સુપડું.

सुप्पडियाणंद. त्रि० (सुप्रत्यानन्द) સહેલાઇથી ખુશ થનાર; થોડે ઉપકારે ઘણો ગુણ માનનાર.

सुप्पडियार. त्रि० (सुप्रतिकार) સુખેથી ઉપાય થાય તેવુ.

सुप्पणिहाण. न० (सुप्रणिधान) શુભ એકાગ્રતા; મન વગેરે યોગોને શુભધ્યેયમાં એકાગ્ર કરવા તે

सुप्पबुद्धा. स्त्री० (सुप्रबुद्धा) જમ્બૂસુદર્શનાનું એક નામ. (૨) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની ત્રીજી દિશાકુમારી.

सुप्पभ. पुं० (सुप्रभ) છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મ પ્રભુનું બીજું નામ. (૨) હરિકાંત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૩) સુપ્રભ નામના ચોથા બળદેવ. (૪) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર ત્રીજા કુલકર. (૫) આવતી ચોવીશીના ચોથા બળદેવ. (૬) त्रि० સારી પ્રભાવાળું.

सुप्पभकंत. पुं० (सुप्रभकान्त) હરિકાન્ત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

सुप्पभा. स्त्री० (सुप्रभा) ધરણેન્દ્રના કાલવાલ લોકપાલની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) બીજા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૩) ત્રીજા બળદેવની માતા.

सुप्पसिद्धा. स्त्री० (सुप्रसिद्धा) ચોથા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

सुफणी. स्त्री० (सुफणी) રાંધવાની હાંલી; તપેલી.

सुबंधु. पुं० (सुबन्धु) બીજા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર સાતમા કુળકર.

सुबंभ. पुं० (सुब्रह्मन्) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुबाहु. स्त्री० (सुबाहु) રૂપ્પી રાજાની કુંવરી.

सुबीय. पुं० (सुबीज) ત્રીશ મુહૂર્તમાંના પાંચમા મુહૂર્તનું નામ.

सुबुद्धि. पुं० (सुबुद्धि) પ્રતિબુદ્ધ રાજાને એ નામને મંત્રી-પ્રધાન. (૨) જિતશત્રુ રાજાને મંત્રી.

सुब्भ. त्रि० (शुभ्र) સારૂ; ઉજ્વળ.

सुब्भि. त्रि० (सुरभि) સુગંધી. (૨) મનોજ્ઞ.

सुभ. त्रि० (शुभ) સારૂં; શુભ; પવિત્ર. (૨) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન (૩) ૨૧ મા તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) પાર્શ્વનાથપ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૫) સૂર્યનું નામ. (૬) શુભ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી શરીરના અવયવે શુભ મળે છે.

सुभग्ग. त्रि० (सुभग) ભાગ્યશાળી.

सुभकंत. न० (शुभकांत) જેની સારી કાંતિ છે તેવું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभग. त्रि० (सुभग) ભાગ્યશાળી; સુંદર; મનોહર. (૨) કમળ વિશેષ. (૩) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત. (૪) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સૌભાગ્ય પામે.

सुभगंध. पुं० (शुभगन्ध) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभगा. स्त्री० (सुभगा) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની ચોથી અગ્રમહિષી. (૨) એ નામની વેલ.

सुभगाकरा. स्त्री० (सुभगकरी) જેથી દુર્ભાગી માણસ સુભાગી થાય તેવી એક વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

सुभघोस. पुं० (शुभघोष) શુભઘોષ નામે પાર્શ્વનાથ પ્રભુના એક ગણધર.

सुभणाम. न० (शुभनामन्) શુભનામકર્મ; નામકર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सुभद्द. पुं० (सुभद्र) બીજા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય. (૨) અરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) એ નામે મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) એ નામને એક ગૃહસ્થ.

सुभद्दा. स्त्री० (सुभद्रा) બલીન્દ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) વૈરોચન ઇન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુની મુખ્ય શ્રાવિકા. (૪) કાઉસ્સગ કરવાની એક પડિમા; ચાર પડિમામાંની બીજી પડિમા. (૫) પ્રથમ ચક્રવર્તીની સ્ત્રી (રત્ન). (૬) બીજા બળદેવની માતાનું નામ. (૭) નાગકુમારેંદ્ર ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાળની બીજી અગ્રમહિષી. (૮) કોણિક રાજાની પટ્ટરાણી. (૯) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૧૦) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી. (૧૧) સુભદ્રા નામની એક સ્ત્રી.

सुभनाम. पुं० (शुभनामन्) સ્વસ્તિક શ્રીવત્સાદિ શુભનામ. (૨) નામકર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सुभफास. पुं० (शुभस्पर्श) એ નામનું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મૃદુ આદિ શુભ સ્પર્શ.

सुभलेस्स. पुं० न० (शुभलेश्य) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभवण्ण. पुं० न० (शुभवर्ण) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभा. स्त्री० (शुभा) રમણીય. વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) વૈરોચન ઇન્દ્રની અગ્રમહિષીનું નામ.

सुभिक्ख. पुं० (सुभिक्ष) સુકાળ; સુભિક્ષ.

सुभूम. पुं० (सुभूम) સુભૂમ નામના આઠમા ચક્રવર્તી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતમાં થનાર બીજા કુલકર.

सुभूमिभाग. पु० (सुभूमिभाग)ચમ્પાનગરીની બહાર આવેલો એ નામનો એક બગીચો. (૨) શૈલકપુરની બહારનો એક બગીચો. (૩) રાજગૃહનગરની બહારનો એક બગીચો.

सुभोगा. स्त्री० (सुभोगा) અધોલોકવાસિની આઠ દિશાકુમારિકામાંની ત્રીજી દિશાકુમારી.

सुभोम. पुं० (सुभौम) એ નામના એક કુલકર. (૨) બારમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર.

सुमइ. पु० (सुमति) સુમતિનાથ નામના ૫ મા તીર્થંકર. (૨) ગઇ ચોવીશીના ૧૩ મા તીર્થંકર. (૩) સ્ત્રી० સારી બુદ્ધિ.

सुमइराय. पु० (सुमतिराज) સુમતિ નામના એક રાજા.

सुमंगल. पुं० (सुमंगल) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પ્રથમ તીર્થંકર. (૨) સુમંગળ નામે અણગાર; ગોશાળાના ભાવીજન્મનું નામ. (૩) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૫ મા તીર્થંકર.

सुमंगला. स्त्री० (सुमंगला) ભરત નામે પ્રથમ ચક્રવર્તીની માતા.

सुमण. त्रि० (सुमनस्) સારા મનવાળો; આનંદી. (૨) પુષ્પ; ફૂલ. (૩) ઇશાનેંદ્રના સોમલોકપાળનું એક વિમાન. (૪) નંદીશ્વર સમુદ્રના દેવનું નામ. (૫) રૂચક સમુદ્રના દેવનુ નામ.

सुमणदामा. स्त्री० (सुमनोदामन्) ફૂલની માળા.

सुमणभद्द. पु० (सुमनोभद्र) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાવથી નગરી નિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૩) અરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૪) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

सुमणसा. स्त्री० (सुमनस्) એ નામની એક વેલ.

सुमणा. स्त्री० (सुमनस्) નાગકુમારેન્દ્ર ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૨) જમ્બૂદ્વીપના પ્રમાણ જેટલી સુમના નામની શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૩) ૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૪) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૫) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી (૬) મનને હરનારી હોવાથી જમ્બૂસુદર્શનાનું પહેલું નામ.

सुमति. पु० (सुमति) શ્રી સુમતિનાથ નામના ૫ મા તીર્થંકર. (૨) પહેલા કુલગરનું નામ.

सुमधु. न० (सुमधु) સુમધુ નામે એક જાતની વનસ્પતિ.

सुमरुता. स्त्री० (सुमरुता) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહનગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुमहग्घ. त्रि० (सुमहार्घ) ઘણુ કીમતી; ઘણુ મોંઘુ.

सुमालिया. स्त्री० (सुकुमालिका) સુકુમાલિકા નામે એક કન્યા; દ્રૌપદીના પૂર્વભવનું નામ.

सुमिण. न० (स्वप्न) સ્વપ્નું. (૨) સ્વપ્નનું શુભાશુભ ફળ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; ૨૯

પાપસૂત્રમાંનું એક. (૩) સ્વપ્ન શાસ્ત્રાનુસાર સ્વપ્નનું શુભાશુભ ફળ કહેવું તે.

सुमिणपाढग. પું૦ (स्वप्नपाठक) સ્વપ્નશાસ્ત્રવેત્તા; સ્વપ્નશાસ્ત્રનો અભ્યાસી.

सुमिणसत्थ. ન૦ (स्वप्नशास्त्र) સ્વપ્નશાસ્ત્ર.

सुमित्त. પું૦ (सुमित्र) ૫ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ૨૦ મા તીર્થંકરના પિતા. (૩) ૧૬ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૪) સુમિત્રકુમાર.

सुमित्तविजय. પું૦ (सुमित्रविजय) બીજા ચક્રવર્તીના પિતા.

सुमुइ. પું૦ (सुमति) જમ્બૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં થનાર દશમા કુલકર.

सुमुह. પું૦ (सुमुख) અંતગડસૂત્રના બીજા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારિકાનગરીના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) એ નામના એક જાદવકુમાર.

सुमेघा. સ્ત્રી૦ (सुमेघा) ઉર્દ્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની ત્રીજી.

सुमेरुप्पभ. પું૦ (सुमेरुप्रभ) સુમેરૂપ્રભ નામે હાથીઓનો રાજા; મેઘકુમારના જીવનો પાછલો ભવ.

सुमेहा. સ્ત્રી૦ (सुमेघा) નન્દનવનના નિષધકૂટની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૨) સુમેઘા દેવીની રાજધાની.

सुय. પું૦ (शुक) સુડો; પોપટ. (૨) શુકદેવ સંન્યાસી.

सुय. પું૦ (सुत) પુત્ર; દીકરો.

सुय. ત્રિ૦ (स्मृत) સંભારેલું.

सुय. ત્રિ૦ (श्रुत) સાંભળેલું; શ્રવણ કરેલ. (૨) ન૦ વ્યાકરણ, જ્યોતિષ, વૈદક, વગેરે શાસ્ત્ર. (૩) સૂત્ર; આગમ; પ્રવચન; ધર્મશાસ્ત્ર. (૪) શ્રુતજ્ઞાન; પાંચ જ્ઞાનમાંનું બીજું જ્ઞાન. (૫) શ્રુતવ્યવહાર; શાસ્ત્રની મર્યાદા પ્રમાણે ચાલવું તે; પાંચ વ્યવહારમાંનો એક.

सुयअण्णाण. ન૦ (श्रुताज्ञान) શ્રુતઅજ્ઞાન; ત્રણ પ્રકારનાં અજ્ઞાનમાંનો બીજો પ્રકાર.

सुयअण्णाणि. ત્રિ૦ (श्रुताज्ञानिन्) શ્રુતઅજ્ઞાનવાળો.

सुयअन्नाण. ન૦ (श्रुताज्ञान) જુઓ "સુયઅણ્ણાણ" શબ્દ.

सुयकेवलि. પું૦ (श्रुतकेवलिन्) શ્રુતકેવળી; પરિપૂર્ણ શાસ્ત્રના ધરનાર.

सुयक्खंध. પું૦ (श्रुतस्कन्ध) સૂત્રનો એક મુખ્યભાગ; અધ્યયનનો સમુદાય.

सुयक्खर. ન૦ (श्रुताक्षर) અકાર વગેરે સૂત્રના અક્ષરો.

सुयक्खाय. પું૦ (तख्यात) શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ ધર્મ; વીતરાગપ્રણીત ધર્મ.

सुयगड. પું૦ (सूत्रकृत) બીજું અંગસૂત્ર કે જેમાં સ્વસમય અને પરસમયનું નિરૂપણ છે.

सुयण. ન૦ (स्वपन) શયન; સુવું તે.

सुयणाण. ન૦ (तज्ञान) સાંભળવાથી થતું શાસ્ત્રનું જ્ઞાન; પાંચ જ્ઞાનમાંનું બીજું શ્રુતજ્ઞાન.

सुयथेर. (श्रुतस्थविर) ઠાણાંગ, સમવાયાંગ વગેરે સિદ્ધાંતના જાણનાર સાધુ; સૂત્રજ્ઞાનમાં વૃદ્ધ-અનુભવી.

सुयदेवया. સ્ત્રી૦ (श्रुतदेवता) શ્રુતદેવતા; સરસ્વતી.

सुयदेवी. સ્ત્રી૦ (श्रुतदेवी) સરસ્વતી.

सुयधम्म. પું૦ (श्रुतधर्म) શ્રતધર્મ; જ્ઞાનદર્શનરૂપ ધર્મ.

सुयनाण. ન૦ (श्रुतज्ञान) જુઓ "સુયણાણ" શબ્દ.

सुयणाणावरण. } **सुयणाणावरणिज्ज.** } ન૦ (श्रुतज्ञानावरण) શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય; શ્રુતજ્ઞાનને ઢાંકનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सुयणाणि. त्रि० (श्रुतज्ञानिन्) શાસ્ત્રના જ્ઞાનવાળો.

सुयनिस्सिय. त्रि० (श्रुतनिश्रित) શ્રુત નિશ્રિત—સાંભળેલ, અનુભવેલ હોય તે આશ્રી થતું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

सुयपरिग्गह. पु० (श्रुतपरिग्रह) સૂત્રનો પરિગ્રહ કરવો તે; શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો તે.

सुयपरिव्वायग. पुं० (शुकपरिव्राजक) શુકદેવ નામના સન્યાસી.

सुयवेंटा. स्त्री० (श्रुतवृन्ता) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सुयवेय. पुं० (श्रुतवेद) પર્વગ એક જાતની વનસ્પતિ.

सुयसंपन्न. त्रि० (श्रुतसंपन्न) શ્રુતજ્ઞાન વિશારદ.

सुयसंपया. स्त्री० (श्रुतसम्पद्) શાસ્ત્રજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી; શાસ્ત્રનું ઉંચું જ્ઞાન.

सुयसमत्त. त्रि० (श्रुतसमाप्त) જેણે સંપૂર્ણ શ્રુતનો અભ્યાસ કર્યો છે તે; ચૌદ પૂર્વનો જાણનાર.

सुयसमाहि. पुं० (श्रुतसमाधि) શ્રુતજ્ઞાનરૂપ સમાધિ; શ્રુતજ્ઞાનમાં લીન થવું તે.

सुयसागर. पुं० (श्रुतसागर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર નવમા તીર્થંકર.

सुयसुरा. स्त्री० (श्रुतसुरा) એ નામની દેવી.

सुयहर. त्रि० (श्रुतधर) શાસ્ત્રના ધરનાર; શ્રુતજ્ઞાની.

सुया. स्त्री० (सुता) દીકરી.

सुयाल. पुं० (सुकाल) સુભિક્ષ; સુકાળ; વૃદ્ધિ અને છતનો સમય.

सुर. पु० (सुर) દેવ; વૈમાનિક દેવતા. (૨) અરિહંત દેવ. (૩) દેવગતિરૂપ નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सुरइय. त्रि० (सुरचित) સારી રીતે રચેલું.

सुरकुमार. पुं० (सुरकुमार) વાસુપૂજ્ય પ્રભુના યક્ષનું નામ.

सुरगोव. पु० (सुरगोप) ચોમાસામાં થતો લાલ રંગનો કીડો; ઇન્દ્રગોપ.

सुरट्ठ. पुं० (सौराष्ट्र) કાઠીયાવાડ અંતર્ગત—સોરઠ દેશ; આર્ય દેશોમાંનો એક.

सुरट्ठजणवय. पुं० (सौराष्ट्रजनपद) સોરઠ દેશ.

सुरणुचर. त्रि० (स्वनुचर) સુખે પાળી શકાય તેવું.

सुरति. न० (सुरति) રતિ ઉપજાવનાર (નાટક).

सुरत्त. त्रि० (सुरक्त) અતિરક્ત—લાલ થયેલ.

सुरप्पिअ. पुं० (सुरप्रिय) એ નામના એક યક્ષનું સ્થાન—મંદિર.

सुरभि. त्रि० (सुरभि) સુગંધિ; ખુશબોદાર. (૨) પું० સુજણા નામની વનસ્પતિ.

सुरम्म. त्रि० (सुरम्य) મનોહર; સુન્દર; રમણીય.

सुरय. न० (सुरत) સંભોગ.

सुरलोअ. पुं० (सुरलोक) દેવલોક.

सुरवइ. पुं० (सुरपति) દેવોનો સ્વામી; ઇન્દ્ર.

सुरवर. पु० (सुरवर) વર—શ્રેષ્ઠ દેવતા.

सुरस. पुं० (सुरस) સારો રસ-સ્વાદ.

सुरहि. त्रि० (सुरभि) જુઓ "સુરભિ" શબ્દ.

सुरा. स्त्री० (सुरा) મદિરા; દારૂ.

सुरादेव. पुं० (सुरादेव) મહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંનો એક.

सुरादेवी. स्त्री० (सुरादेवी) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની બીજી.

सुरादेवीकूड. पु० (सुरादेवीकूट) ચૂલ હિમવત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ ફૂટમાનું નવમું કૂટ—શિખર (૨) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

सुरालय. पुं० (सुरालय) દેવતાઓનું સ્થાન; સ્વર્ગ.

सुरिंद. पुं० (सुरेन्द्र) દેવતાઓનો ઇન્દ્ર.

सुरिंददत्त. पुं० (सुरेन्द्रदत्त) ત્રીજા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

सुरुट्ठ. त्रि० (सुरुष्ट) ક્રોધાયમાન થએલ.

सुरुत्ता. स्त्री० (सुरुत्ता) એ નામની દેવી.

सुरूव. त्रि० (सुरूप) સુંદર રૂપવાળો; શરીરે દેખાવડો. (૨) દક્ષિણ તરફના ભૂત જાતના વ્યંતર દેવતાના ઇન્દ્રનું નામ.

सुरूवा. स्त्री० (सुरूपा) ભૂતના ઇન્દ્ર–સુરૂપની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) મધ્યમરૂચક પર્વતની ચાર દિશાકુમારિકામાંની ત્રીજી. (૩) એક સ્ત્રી કે જેને લીધે યુદ્ધ થયું હતું.

सुलभ. त्रि० (सुलभ) સહેલાઇથી મળે તેવું.

सुलभबोहि. त्रि० (सुलभबोधि) સુલભબોધિ; સહેલાઇથી બોધ પામે તેવો.

सुललिय. त्रि० (सुललित) અત્યંત કોમળ. (૨) ન० સ્વરની ઘોલના કરતાં આલાપ સાથે ગાવું તે; ગાયનના આઠ ગુણમાંનો એક ગુણ.

सुलसा. स्त्री० (सुलसा) અનીયસાદિ ૭ ભાઇને (દેવકીના પુત્રોને) ઉછેરનાર નાગ ગાથાપતિની પત્ની. (૨) રાજગૃહ નિવાસી અંબડને સમજાવનારી સુલસા શ્રાવિકા. (૩) દશમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

सुलह. त्रि० (सुलभ) જુઓ "સુલભ" શબ્દ.

सुलहबोहि. त्रि० (सुलभबोधि) જુઓ "સુલભબોહિ" શબ્દ.

सुलूहवित्ति. त्रि० (सुरूक्षवृत्ति) વિગય અને સ્નેહને તજવાથી જેની લુખી વૃત્તિ છે તે.

सुलोग. पुं० (सुलोक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवइर. पुं० (सुवज्र) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवक्कसुद्धि. न० (सुवाक्यशुद्धि) દશવૈકાલિક સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનું નામ.

सुवग्गु. पुं० (सुवल्गु) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની શીતોદા મુખવનથી છઠ્ઠી વિજય. (૨) એ વિજયનો રાજા. (૩) ઇશાન ઇન્દ્રના વૈશ્રમણ લોકપાળના વિમાનનું નામ.

सुवच्छ. पुं० (सुवत्स) સુવચ્છા વિજયનો રાજા.

सुवच्छा. स्त्री० (सुवत्सा) પૂર્વમહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી બીજી વિજય. (૨) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારિકામાંની પાંચમી. (૩) નંદનવનના રજતકૂટમાં વસનારી એક દેવી. (૪) સુવચ્છા દેવીની રાજધાની.

सुवज्ज. पु० (सुवज्र) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवराग. पुं० (सुपर्ण) ગરૂડ પક્ષી.

सुवराग. न० (सुवर्ण) સુવર્ણ; સોનું; સચિત્ત-ખર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) સુવર્ણકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) સોળ માસા અથવા ૮૦ રતિ પ્રમાણનું વજન; સોના મ્હોર. (૪) અંજન પર્વતના સિદ્ધાયતનના ચોથા દ્વારનું નામ. (૫) સુવર્ણદ્વારના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

सुवरागंगुलिया. स्त्री० (सुवर्णांगुलिका) સિંધુ સોવીરના ઉદાયન રાજાની પ્રભાવતી રાણીની દાસી.

सुवरागकुमार. पुं० (सुवर्णकुमार) સુવર્ણકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

सुवरागकुमारी. स्त्री० (सुवर्णकुमारी) સુવર્ણકુમાર દેવતાની દેવી; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

सुवरणकूला. स्त्री० (सुवर्णकूला) એરણ્યવય ક્ષેત્રની પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રમાં ભળતી એક મહાનદી.

सुवरणकूलाकूड. पुं० (सुवर्णकूलाकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું ચોથુ કૂટ-શિખર.

सुवरणागार. पुं० (सुवर्णकार) સોની.

सुवरणागारभिसिया. स्त्री० (सुवर्णकारभिसिका) સોનીનું ઉપકરણ-એરણ આદિ.

सुवरणजुत्ति. स्त्री० (सुवर्णयुक्ति) સોનું બનાવવાની, શોધવાની અને પરખવાની કળા.

सुवरणजूहिया. स्त्री० (सुवर्णयूथिका) પીળા ફૂલવાળી એક વનસ્પતિ.

सुवरणपाग. पुं० (सुवर्णपाक) સોનું પકવવાની કળા.

सुवरणमास. पुं० (सुवर्णमाष) એક માસો સોનું, સોનું તોળવાનું એક વજન.

सुवरणसुत्त. न० (सुवर्णसूत्र) સોનાનો દોરો.

सुवरणहरणा. स्त्री० ( ) ઉંઘમાં થતો નસકોરાંનો અવાજ; ઘોરાડવું તે; ઘોર.

सुवत्थ. पुं० (सुवत्स) દક્ષિણના કદિત જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सुवन्न. न० (सुवर्ण) જુઓ " સુવણ્ણ " શબ્દ

सुवन्नकुमार. पुं० (सुवर्णकुमार) જુઓ "સુવણ્ણકુમાર" શબ્દ.

सुवन्नजुत्ति. स्त्री० (सुवर्णयुक्ति) જુઓ "સુવણ્ણજુત્તિ" શબ્દ.

सुवन्नजूहिया. स्त्री० (सुवर्णयूथिका) જુઓ " સુવણ્ણ જૂહિયા " શબ્દ.

सुवप्प. पुं० (सुवप्र) સુવપ્રા વિજયનો રાજા.

सुवप्पा. स्त्री० (सुवप्रा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની શીતોદા વનથી બીજી વિજય.

सुवाय. पुं० (सुवात) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवासव. पुं० (सुवासव) એક કુમારનું નામ.

सुविक्कम. पुं० (सुविक्रम) ભૂતાનંદ ઇન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ.

सुविण. पुं० न० (स्वप्न)સ્વપ્ન; સુપનું. (૨) જેમાં સ્વપ્નનાં શુભાશુભ ફળ દર્શાવ્યા છે એવુ એક શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્ત અંતર્ગત સ્વપ્નશાસ્ત્ર.

सुविणग. } **सुविणग.** } पुं० (स्वप्नक) સારા નરસા સ્વપ્ન સંબંધી નિમિત્ત.

सुविणगविज्जा. स्त्री० (स्वप्नकविद्या) સ્વપ્નાની વિદ્યા; સ્વપ્નાના શુભાશુભ ફળ જાણવાની વિદ્યા.

सुविणभावणा. स्त्री० (स्वप्नभावना) એ નામનું એક શાસ્ત્ર.

सुविधि. पुं० (सुविधि) શ્રી સુવિધિનાથ; વર્તમાન ચોવીશીના નવમા તીર્થંકરનું નામ.

सुविर. त्रि० (शयालु) ઉંઘણસી; નિદ્રાળુ.

सुविहि. पुं० न० (सुविधि) ચાલુ ચોવીશીના નવમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) સારૂ અનુષ્ઠાન; સારી વિધિ.

सुवीअ. न० (सुवीत) અહોરાત્રના પાંચમા મુહૂર્તનું નામ.

सुवीर. पुं० (सुवीर) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवुट्ठि. स्त्री० (सुवृष्टि) સારી વૃષ્ટિ-વરસાદ.

सुव्वत. } **सुव्वय.** } त्रि० (सुव्रत) સારી રીતે વ્રત નિયમ પાળનાર; સારાં વ્રતવાળો. (૨) पुं० છઠ્ઠા પદ્મપ્રભ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) જંબૂદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીશીમાં થવાના ૧૮ મા તીર્થંકરનું નામ. (૪) એ નામનો એક ગ્રહ; ૮૮ માંનો ૭૮ મો મહાગ્રહ. (૫) સુવ્રત નામનો દિવસ. (૬) સુવ્રત નામે પ્રા-

र्श्वनाथना એક મુખ્ય શ્રાવક. (७) २१ મા મુનિસુવ્રત નામના તીર્થંકર.

सुव्वया. स्त्री० (सुव्रता) १५ મા તીર્થંકરની માતા. (२) સારા વ્રતવાળા–સાધ્વી–આર્યા.

सुसण्णप्प. त्रि० (सुसंज्ञाप्य) સુખે સમજે તે.

सुसमदुस्समा. स्त्री० (सुषमदुष्षमा) જેમા સુખ ઘણું અને દુખ થોડુ એવો આરો; અવસર્પિણીનો ત્રીજો અને ઉત્સર્પિણીનો ચોથો આરો.

सुसमदुस्समाय. त्रि० (सुषमदुष्षमाज) સુખ ઘણું અને દુઃખ થોડુ એવા આરામાં જન્મેલ.

सुसमसुसमा. स्त्री० (सुषमसुषमा) અવસર્પિણી કાળના પહેલા આરાનું અને ઉત્સર્પિણી કાળના છઠ્ઠા આરાનું નામ.

सुसमसुसमाय. त्रि० (सुषमसुषमाज) એકાંત સુખમાં સુખ હોય તે સુસમસુસમ આરામાં–પ્રથમ આરામાં જન્મેલ.

सुसमा. स्त्री० (सुषमा) સુષમા નામે એક શેઠની પુત્રી. (२) અવસર્પિણીનો બીજો આરો અને ઉત્સર્પિણીનો પાંચમો આરો.

सुसमाय. त्रि० (सुषमाज) સુખમય આ-રામાં જન્મેલ.

सुसमाइय. न० (सुसमाकीय) સુસમા નામે ધનાવહ શેઠની પુત્રીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનું અઢારમું અધ્યયન.

सुसमापलिभाग. पु० (सुषमाप्रतिभाग) સુસમા–બીજા આરાના કાળ જેવો; હરિવર્ષ ક્ષેત્રમાં સદાય બીજા આરા જેવો કાળ છે તે.

सुसमारिया. स्त्री० (सुसमारिका) વાદ્ય વિશેષ.

सुसमाहिय. त्रि० (सुसमाहित) સારી રીતે સમાધિ યુક્ત; શુદ્ધ ભાવમાં સ્થિર થયેલ.

सुसमाहिय. त्रि० (सुसमाहृत) સારી રીતે ગ્રહણ કરેલ.

सुसागय. न० (सुस्वागत) ભલે પધાર્યા; ભલું આગમન.

सुसागर. पुं० (सुसागर) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसाण. पु० न० (श्मशान) મસાણ; પ્રેત-ભૂમિ

सुसामाण. पुं० (सुसामान्य) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसाल. पुं० (सुशाल) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसिर. त्रि० (शुषिर) સછિદ્ર; પોલું. (२) न० વાંસળી, પાવો વગેરે સછિદ્ર પોલું વાજિત્ર. (३) આઠમા દેવલોકનું સુસિર નામે એક વિમાન.

सुसिलिट्ठ. त्रि० (सुश्लिष्ट) સાંધે સાંધ સારી રીતે મળેલ. (२) સુંદર; મનોહર.

सुसीमा. स्त्री० (सुसीमा) છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકરની માતાનું નામ. (२) વચ્છ વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (३) કૃષ્ણ વાસુદેવની એક રાણી. (४) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના પાચમા અધ્યયનનું નામ.

सुसुज्ज पुं० (सुसूर्य) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसुमार. पुं० (सुसुमार) જળચર તિર્યંચની એક જાત.

सुसुरकुल. न० (श्वशुरकुल) સસરાનું કુળ; સાસરૂં.

सुसूर. पुं० (सुसूर) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुस्सूसग. त्रि० (शुश्रूषक) શુશ્રૂષા–સેવા ભક્તિ કરનાર.

सुसेण. पुं० (सुषेण) ભરત ચક્રવર્તીના સેનાપતિનું નામ.

सुसेणा. સ્ત્રી॰ (सुषेणा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતી નદીમા મળે છે.

सुस्सर. પું॰ (सुस्वर) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી અવાજ સારો પામે. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुस्सरा. સ્ત્રી॰ (सुस्वरा) સૂરિયાભ વિમાનની ઘંટા. (૨) ઉદધિકુમાર દેવતાની ઘંટા. (૩) ગંધર્વના ઇંદ્ર–ગીતરતિની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૪) એ નામની એક દેવી.

सुस्सूसक. ત્રિ॰ (शुश्रूषक) સુશ્રૂષા–સેવા ભક્તિ કરનાર.

सुस्सूसणया. } **सुस्सूसणा.** } સ્ત્રી॰ (शुश्रूषणा) ગુરૂસેવા; ગુરૂભક્તિ. (૨) સાંભળવાની ઇચ્છા.

सुस्सूसणाविणय. પું॰ (शुश्रूषणाविनय) ગુરૂ આદિની સેવા કરવી તે; દર્શનવિનયનો એક પ્રકાર.

सुस्सूसा. સ્ત્રી॰ (शुश्रूषा) જુઓ " સુસ્સૂસણા " શબ્દ.

सुह. પું॰ (सुहृद्) મિત્ર; ભાઇબંધ

सुह. ત્રિ॰ (शुभ) સારૂ; શુભ; રૂડું; સુખદાયક.

सुह. ન॰ (सुख) સુખ; આનંદ; મજા; ક્ષેમકુશળ. (૨) ત્રિ॰ સુખકર; આનંદદાયક. (૩) શુદ્ધ ઇંદ્રિયવાળો; જીતેંદ્રિય.

सुहग्ग. ત્રિ॰ (सुभग) સુંદર; શ્રેષ્ઠ.

सुहं. અ॰ (सुखम्) અનાયાસે; સહેલાઇથી.

सुहंसुहेणं અ॰ (सुखेनसुखेन) સુખે સુખે; સુખપૂર્વક; ખેદ કે શ્રમ ન લાગે તેવી રીતે.

सुहकाम. ત્રિ॰ (सुखकाम) સુખને ચાહનાર; સુખનો કામી.

सुहट्ठि. ત્રિ॰ (सुखार्थिन्) સુખનોઅભિલાષી; સુખાર્થી.

सुहड. પું॰ (सुभट) સુભટ; યોદ્ધો; લડવૈયો.

सुहणामा. સ્ત્રી॰ (शुभनामा) પાંચમ, દશમ અને પુનેમ તથા અમાવાસ્યાની રાત્રીનું નામ.

सुहणुपाल. ત્રિ॰ (सुखानुपाल) સુખે પાળી શકાય એવું.

सुहत्थि. પું॰ (सुहस्तिन्) ગંધહસ્તી. (૨) સ્થૂલિભદ્રના બીજા શિષ્યનુ નામ. (૩) સુહત્થિનામના એક પરિવ્રાજક–સન્યાસી. (૪) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ–ગંધહસ્તિ સમાન.

सुहत्थिकूड. પું॰ (सुहस्तिकूट) ભદ્રશાલ વનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

सुहदंसण. ત્રિ॰ (सुखदर्शन) સુખે જોઇ શકાય એવું.

सुहणाम. ન॰ (शुभनामन्) શુભ ફળ આપનાર નામ કર્મ; ઉચ્ચ પ્રકારનું નામ કર્મ.

सुहम्म. પું॰ (सुधर्मन्) મહાવીરસ્વામીના પાંચમા ગણધર; સુધર્માસ્વામી. (૨) બારમા વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર.

सुहम्मा. સ્ત્રી॰ (सुधर्मा) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રની સભા; શક્રેંદ્રની રાજસભા. (૨) ચમરચંચા રાજધાનીની સભા. ( ) સૂર્યાભ વિમાનની સભા. (૪) વાણવ્યંતર દેવતાની સભા કે જેની ઉંચાઇ નવ જોજનની છે.

सुहय. ત્રિ॰ (सुखद) સુખ દેનાર; સુખકર.

सुहय. ત્રિ॰ (सुभग) મનોહર.

सुहयर. ત્રિ॰ (सुखकर) સુખકર; સુખ આપનાર.

सुहर. ત્રિ॰ (सुभर) સહેલાઇથી ઉદરપોષણ કરનાર.

सुहविवाग. પું॰ (सुखविपाक) વિપાકસૂત્રનો એક ભાગ.

सुहसंकम. पुं० (सुखसंक्रम) સુખેકરી સંક્રમણ-પ્રવેશ થાય તે.

सुहसज्झ. त्रि० (सुखसाध्य) સુખે સાધી સકાય એવુ; સહેલાઇથી બને તેવું; સુસાધ્ય.

सुहसाम. पुं० (सुखशाम) આત્મિકસુખ-રૂપ સેજામાં શયન કરવું તે; મનની તદ્દન નિરાકુળ સ્થિતિમાં રહેવું તે.

सुहसायक. त्रि० (सुखशायक) સુખ શય્યામાં સુનાર.

सुहसेज्जा. स्त्री० (सुखशय्या) સુખની શય્યા; સુખની પથારી.

सुहा. स्त्री० (सुख) સાતારૂપ વેદના.

सुहा. स्त्री० (सुधा) અમૃત. (૨) ચુનો.

सुहाकम्मंत. न० (सुधाकर्मान्त) ચુનાનું કારખાનું.

सुहाभिगम्म. त्रि० (सुखाभिगम्य) સુખે સેવવા લાયક.

सुहावह. पुं० (सुखावह) શીતોદા નદીના પશ્ચિમ કિનારાનો એક પર્વત. (૨) નલિન-વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૩) સુખનો પ્રવાહ; સુખ પરંપરા. (૪) त्रि० સુખકર; સુખદાયક.

सुहावहा. स्त्री० (सुखावहा) શીતોદા મહાનદીને જમણે કાંઠે આવેલી એ નામની એક નગરી.

सुहावास. पुं० (सुखावास) સુખરૂપ આવાસ-સ્થાન વિશેષ; સુખસ્થાન.

सुहासण. न० (सुखासन) સુખપૂર્વક આસન-બેઠક; સુખે બેસાય તેવું આસન.

सुहासिय. त्रि० (सुभाषित) સુષ્ઠુ-યથાર્થપણે ભાષિત-કહેલું.

सुहि. त्रि० (सुखिन्) સુખી; પુણ્યશાળી; આનંદી.

सुहि. पुं० (सुहृद्) મિત્ર; સહ્રદયી; પ્રેમી.

सुहिय. त्रि० (सुखित) સુખ ભોગવનાર; સુખી.

सुहिरण्णिया. स्त्री० (सुहिरण्यका) પીળા ફૂલવાળી એક વનસ્પતિ.

सुहुत्तर. त्रि० (सुखोत्तर) સુખે સુખે ઉત્તરાય-પાર પહોંચાય તેવુ.

सुहुम. त्रि० (सूक्ष्म) ઝીણું; બારીક; સ્થળ નજરે ન દેખાય તેવું. (૨) કેવળી શિવાયની નજરે દેખાય નહી, હણ્યા હણાય નહી, તેવા સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય જીવ કે જે આખા લોકમા રહેલા છે. (૩) નામ-કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયપણુ પામે. (૪) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ૧૮ મા દ્વારનુ નામ. (૫) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આગામી ઉત્સર્પિણીમા થનાર છઠ્ઠા કુલકરનુ નામ. (૬) અલ્પ; થોડું.

सुहुमकाय. पुं० (सूक्ष्मकाय) સૂક્ષ્મકાયના-સંપાતિમ જીવોના રક્ષણને માટે મુખપર રાખવાનાં વસ્ત્રાદિ.

सुहुमकिरिश्र. पुं० (सूक्ष्मक्रिय) તેરમા ગુણ સ્થાનમાં શુકલ ધ્યાનને ત્રીજે પાયે વર્તમાન જીવ, કે જેને માત્ર સૂક્ષ્મ ક્રિયા હોય છે.

सुहुमकुसील. त्रि० (सूक्ष्मकुशील) પ્રમાદી; પ્રમાદનો આશ્રય કરનાર.

सुहुमणिश्रोय. / सुहुमणिगोय. पुं० (सूक्ष्मनिगोद) સૂક્ષ્મ નિગોદ-સાધારણવનસ્પતિ.

सुहुमतस. पुं० (सूक्ष्मत्रस) સૂક્ષ્મત્રસ-અગ્નિ અને વાયુ.

सुहुमतेउक्काइय. पुं० (सूक्ष्मतेजस्कायिक) સૂક્ષ્મઅગ્નિ કાયના જીવ.

सुहुमनिश्रोद. / सुहुमनिगोय. पुं० (सूक्ष्मनिगोद) સૂક્ષ્મ નિગોદ-સાધારણવનસ્પતિનો જીવ.

सुहुमपुलाग्र. पुं० (सूक्ष्मपुलाक) માનસિક દોષ લગાડનાર પુલાક લબ્ધિવંત સાધુ.

सुहुमबउस. पुं० (सूक्ष्मबकुश) કિંચત્પ્રમાદી; સહજ શરીરાદિની વિભૂષા કરનાર સાધુ.

सुहुमबोंदिकलेवर. પુ૦ ન० (सूक्ष्मबोन्दिकलेवर) ગોશાલાના મતમાં પલ્યોપમ જેવી કાળ ગણત્રીની એક સંજ્ઞા.

सुहुमवणस्सइकाइय. પું० (सूक्ष्मवनस्पतिकायिक) સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયના જીવ.

सुहुमवाउक्काइय. પું० (सूक्ष्मवायुकायिक) સૂક્ષ્મ વાયુકાયના જીવ.

सुहुमसंपराय. ન० (सूक्ष्मसंपराय) જેમાં અતિ થોડો કષાય રહે છે એવું સૂક્ષ્મસપરાય નામનું પાંચ ચારિત્રમાંનું ચોથું ચારિત્ર. (૨) એ નામનું દશમું ગુણસ્થાનક.

सुहुमसराग. પુ० (सूक्ष्मसराग) સૂક્ષ્મસપરાય ગુણસ્થાનવાળો.

सुहुय. ત્રિ० (सुहुत) સારીરીતે હોમેલ.

सुहेसि. ત્રિ० (सुखैषिन्) સુખનો અભિલાષી; સુખકાંક્ષી.

सुहोत्तार ત્રિ० (सुखोत्तार) સુખે ઉતરી શકાય તેવું.

सुहोवभोग ત્રિ० (सुखोपभोग्य) સુખે કરી ભોગવવા યોગ્ય.

सूइआ. સ્ત્રી० (सूतिका) નવ પ્રસૂતા (ગાય વગેરે.)

सूइकम्म ન० (सूतिकर्म्मन्) સુવાવડની ક્રિયા; પ્રસૂતિકર્મ.

सूइय. ત્રિ० (सूचित) સૂચના કરેલ; સૂચવેલ. (૨) ધાન્યના ફોતરાં વગેરે દૂર કરેલ.

सूइय. ત્રિ० (सूपिक) દાલ, દહિં વગેરેથી આર્દ્ર-મિશ્ર કરેલ (ભાત વગેરે.)

सूई. સ્ત્રી० (सूची) સો; સોય. (૨) ખીલી; ચુંક. (૩) આકાશના એક પ્રદેશની શ્રેણી.

सूईमुह. ત્રિ० (सूचीमुख) સોય જેવા અણીદાર મુખવાળુ પ્રાણી; સુઓ વગેરે.

सूणा. પું० (सून) પાપનું સ્થાન; ખાંડણી, ઘંટી, ચૂલો, પાણીયારૂં, સાવરણી એ પાંચ સ્થાન.

सूणा. સ્ત્રી० (सूना) વધ્યભૂમિ; જ્યાં માણસોને મારવામાં આવતા હોય તે ભૂમિ.

सूणिय. ન० (शून्य) સોજાનો રોગ.

सूत्र. પુ० (सूत्र) રસોઇ; પાક. (૨) શાક વિશેષ.

सूप. } **सूय.** } પું० (सूप) મગ, ચણા વગેરેની દાળ.

सूय. ત્રિ० (शून) સોજાવાળું; સૂજેલું.

सूयग. ત્રિ० (सूचक) ચાડીઓ; ચુગલખોર.

सूयगड. ન० (सूत्रकृत) સૂયગડાંગ નામે બીજું અંગસૂત્ર.

सूयर. પુ० (शूकर) સુવર; ડુક્કર.

सूयरिय. પું० (शौकरिक) સુવરને મારનાર; શીકારી.

सूयरी. સ્ત્રી० (शूकरी) ભુંડણી.

सूयलि. પુ० (सूयलि) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશમાં રહેનાર.

सूया. સ્ત્રી० (स्रुच) સરવો; અગ્નિમાં ઘી રેડવાનો ચાટવો.

सूया. સ્ત્રી० (सूचा) અસ્ફુટ વચન.

सूयार. પુ० (सूदकार) રસોઇયો.

सूर. પું० (शूर) શૂરો; બહાદૂર; પરાક્રમી; સુભટ; શૂરવીર. (૨) દાનેશ્વરી; દાનશૂર.

सूर. પું० (सूर) સૂરજ; દિવાકર. (૨) જ્યોતિષી દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર. (૩) મહાવપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૪) સૂર્યના ચિહ્નવાળું આભરણ. (૫) સૂર્ય નામે દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૬) ૧૭ મા તીર્થંકર અથવા છઠ્ઠા ચક્રવર્તી કુંથુનાથના પિતા. (૭) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૮) પુષ્પિકા સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ.

सूरकंत. पुं० (सूरकान्त) સૂર્યકાન્તમણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીના ૩૬ પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર. (૨) સૂરકાન્ત નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरकूड. पुं० (सूरकूट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरचरिया. स्त्री० (सूरचर्या) સૂર્યની ચાલ જાણવાની વિદ્યા.

सूरज्झय. पुं० (सूरध्वज) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरण. पुं० (सूरण) સૂરણ; એક જાતનો કંદ.

सूरत्थमणपविभत्ति. पुं० न० (सूरास्तमनप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્ય આથમવાનો દેખાવ બતાવવામાં આવે એવું ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरदेव. पुं० (सूरदेव) જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં થનાર બીજા તીર્થંકરનું નામ.

सूरपन्नत्ति. स्त्री० (सूरप्रज्ञप्ति) જેમાં સૂર્ય સંબંધી વિવેચન છે, તેવું એક કાલિક સૂત્ર.

सूरपरिवेस. पुं० (सूरपरिवेष) સૂર્યની આસપાસનું કુંડાળું.

सूरपव्वय. पुं० (सूरपर्वत) એ નામનો એક વખારા પર્વત. (૨) ધાતકીખંડના મહાવિદેહમાંનો એક પર્વત.

सूरप्पभ. पुं० (सूरप्रभ) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું સૂરપ્રભા દેવીનું એક સિંહાસન.

सूरप्पभा. स्त्री० (सूरप्रभा) જ્યોતિષીના-ઇન્દ્ર સૂર્યની પહેલી અગ્રમહિષી.

सूरप्पमाणभोजि. त्रि० (सूरप्रमाणभोजिन्) સૂર્ય ઉગ્યાથી આથમ્યા સુધી ખા-ખા કરનાર; અસમાધિનું ૧૯ મું સ્થાનક.

सूरप्पभा. स्त्री० (सूरप्रभा) ૧૧ મા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ. (૨) સૂર્યપ્રભા નામે એક ગૃહસ્થ. (૩) સૂર્યપ્રભા નામે એક કન્યા.

सूरमंडलपविभत्ति. न० (सूरमण्डलप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્યના માંડલાનો વિભાગ દર્શાવવામાં આવે એવું ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरमल्लिया. स्त्री० (सूरमल्लिका) એક જાતની માલતી.

सूरलेस्स पुं० (सूरलेश्य) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरवण्ण. पु० (सूरवर्ण) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरवरोभास. पु० (सूरवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरवरोभासोदग. पु० (सूरवरावभासोदक) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरवल्ली. स्त्री० (सूरवल्ली) એ નામની એક લતા-વેલ.

सूरसिंग. पुं० (सूरशृङ्ग) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरसिद्ध. पु० (सूरसिद्ध) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનુ એક વિમાન.

सूरसिरी. स्त्री० (सूरश्री) સાતમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી (રત્ન) નું નામ.

सूरसेण. पु० (शूरसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૪ મા તીર્થંકર. (૨) એ નામનો બાવીશમો આર્યદેશ.

सूरागमणपविभत्ति. पुं० (सूरागमनप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્યનું આગમન બતાવાય એવું ૩૨ નાટકમાંનું છઠ્ઠું નાટક.

सूराभ. पुं० (सूराभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામે એક લોકાંતિક વિમાન.

सूरावत्त. पुं० (सूरावर्त) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरावरणपविभत्ति. पुं० (सूरावरणप्रविभक्ति) સૂર્ય ઉપર વાદળ આવવાનો દેખાવ આપનાર ૩૨ નાટકમાનું એક નાટક.

सूरावलिपविभत्ति. पुं० (सूरावलिप्रविभक्ति) સૂર્યની પંક્તિ દર્શાવનાર ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरिअ. पुं० (सूर्य) સુરજ; દિવાકર. (૨) (સૌરિક) વિપાક સૂત્રનું સાતમું અધ્યયન.

सूरिआवत्त. पुं० (सूर्यावर्त्त) સૂર્ય જેને આવર્તન કરે છે તે મેરૂ પર્વત.

सूरिआवरण. पुं० (सूर्यावरण) સૂર્ય જેને આવરે છે- ઘેરે છે તે; મેરૂપર્વત.

सूरिय. पुं० (सूर्य) જુઓ " સૂરિઅ " શબ્દ.

सूरियकंत. पुं० (सूर्यकान्त) પરદેશી રાજાનો પુત્ર. (૨) સૂર્યકાનમણિ.

सूरियकंता. स्त्री० (सूर्यकान्ता) પરદેશી રાજાની રાણી.

सूरियाभ. पुं० (सूर्याभ) પરદેશી રાજાનો જીવ. (૨) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન કે જેમાં પરદેશી રાજા ઉત્પન્ન થયા.

सूरुत्तरवडिंसग. पुं० (सूरोत्तरावतंसक) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरोद. पुं० (सूरोद) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरोवराग. पुं० (सूरोपराग) સૂર્યગ્રહણ.

सूल. न० (शूल) શૂળી; ફાંસી. (૨) ત્રિશૂળ; એક જાતનું હથિયાર. (૩) શૂળનામે રોગ; હૃદયશૂળ ઇત્યાદિ.

सूलपाणि. पुं० (शूलपाणि) જેના હાથમાં ત્રિશૂળ આયુધ છે તે; બીજા દેવલોકનો ઇંદ્ર.

सूला. स्त्री० (शूला) લાંબી શૂળી; ફાંસી.

सूलाइय. त्रि० (शूलाचित) શૂળીએ ચડાવેલ; ફાંસીએ લટકાવેલ.

सूलातिग. न० (शूलातिग) શૂળીએ ચડાવવાની સજા; ફાંસીની શિક્ષા.

सूली. त्रि० (शूला) શૂળી.

सूव. पुं० (सूप) દાળ. (૨) રસોઇયો.

सूसर पुं० (सुस्वर) સુસ્વરનામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ મધુર કંઠ પામે. (૨) त्रि० સારા સ્વરવાળું.

सूसरा. स्त्री० (सुस्वरा) સારા સ્વરવાળી એક ઘંટા.

से. अ० (अथ) પ્રકરણ કે વાકયની શરૂઆતમાં મંગલ અર્થે વપરાતો શબ્દ. (૨) અનતર; પછી. (૩) પ્રશ્નાર્થ. (૪) અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

सेअ. पु० (स्वेद) પસીનો; પરસેવો.

सेअ. पुं० (सेक) પાણિનું સિંચવું.

सेअ. पु० (श्वेत) કોહડ જાતના વ્યતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सेअ. न० (श्रेयस्) કલ્યાણ; હિત; શુભ; શ્રેય. (૨) અહોરાત્રના ૨૦ મુહૂર્તમાંના બીજા મુહૂર્તનું નામ.

सेअ. त्रि० (सैज) એજ-કંપન સહિત; સકંપ.

सेअंस. पुं० (श्रेयस्) માગસર મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

सेअमाल. पुं० (श्वेतमाल) એક જાતનું વૃક્ષ.

सेअर. त्रि० (सेतर) ઇતર-પ્રતિપક્ષ સહિત.

सेइया. स्त्री० (सेतिका) બેપસલિ પ્રમાણ; ધોબો.

सेउ. पुं० (सेतु) પાળ; પૂલ. (૨) માર્ગ; રસ્તો. (૩) આમલકલ્પા નગરીના એક રાજાનું નામ.

सेउय. त्रि० (सिक्क) સિંચનાર, પાણિ રેડનાર. (૨) ધન વૃદ્ધિ કરનાર.

सेंगाल. त्रि० (सेङ्गाल) ઇંગાલ દોષ સહિત.

सेचीया. स्त्री० (सेचिका) કર્મની જે સ્થિતિઓમાં ભેદની કલ્પના થઇ શકે તે સેચીકા કહેવાય છે.

सेज्जंस. पुं० (श्रेयांस) ચાલુ ચોવીશીના ૧૧ મા તીર્થંકરનું નામ. (૨) ઋષભદેવ સ્વામીના મુખ્ય શ્રમણોપાસકનું નામ. (૩) માગસર માસનું લોકોત્તર નામ.

सेज्जापडिमा. स्त्री० (शय्याप्रतिमा) સેજા સંબંધી અભિગ્રહ ધારણ કરવો તે.

सेज्जा. स्त्री० (शय्या) વસ્તી; સાધુને રહેવા યોગ્ય મકાન. (૨) સેજ-પાટ પલંગ વગેરે. (૩) પથારી; પગ પસારી સુઇ શકાય તેવું બિછાનું.

सेज्जाअ. पुं० (शय्याक) એ નામની એક કુહન વનસ્પતિ.

सेज्जाकारिया. स्त्री० (शय्याकारिका) બિછાનું પાથરનાર સ્ત્રી.

सेज्जाभंड. न० (शय्याभाण्ड) સંથારીના બિછાનાનું એક ઉપકરણ.

सेज्जायर. पुं० (शय्यातर) સાધુને રહેવાનું સ્થાન આપનાર; સેજાંતરીઓ.

सेज्जावइ. पुं० (शय्यापति) શય્યા-મકાનનો માલેક.

सेज्जासंथार. पुं० (शय्यासंस्तार) પથારી પાથરવી તે.

सेट्ठ. त्रि० (श्रेष्ठ) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ.

सेट्ठि. पुं० (श्रेष्ठिन्) જેને રાજા તરફથી શ્રીદેવતાવાળા ચિહ્નવાળો પટ્ટો આપવામાં આવ્યો હોય તે; નગરશેઠ (૨) શાહુકાર.

सेडिय. पुं० (सेडित) પર્વગ જાતની એક વનસ્પતિ; એક જાતનું ઘાસ.

सेडिया. स्त्री० (सेटिका) સફેદ માટી; ખડી-સેડીમાટી.

सेडी. स्त्री० (सेटी) રોમરાયની પાંખવાળો એક પક્ષી.

सेढि. स्त्री० (श्रेणि) પંક્તિ; હાર; શ્રેણિ. (૨) આકાશના પ્રદેશની લાંબી પંક્તિ; આકાશ પ્રદેશ શ્રેણિ. (૩) ઉપશમ અથવા ક્ષપક શ્રેણિમાંની ગમે તે એક.

सेढितव. न० (श्रेणितपस्) એક ઉપવાસથી માંડી, ક્રમે ક્રમે શ્રેણીપૂર્વક વધારતાં, ૭ માસ સુધીનું તપ કરવું તે.

सेढिया. स्त्री० (सेटिका) જુઓ "સેડિયા" શબ્દ.

सेण. पुं० (श्येन) સિચાણો; એક જાતનો પક્ષી. (૨) ચૌદમા તીર્થંકરનું લાંછન.

सेणा. स्त्री० (सेना) લશ્કર; સૈન્ય; (૨) ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૩) સ્થૂલિભદ્રની એક બ્હેન.

सेणावइ. पुं० (सेनापति) લશ્કરનો અધિપતિ; સેનાનો સરદાર. (૨) ચક્રવર્તીનાં ૧૪ રત્નમાંનું પ્રથમ સેનાપતિ રત્ન.

सेणावइणी. स्त्री० (सेनापत्नी) સેનાપતિની સ્ત્રી.

सेणावइरयण. न० (सेनापतिरत्न) ચક્રવર્તીનું સેનાપતિ રત્ન; ચૌદ રત્નમાંનું એક.

सेणावच्च. न० (सेनापत्य) સેનાપતિપણું; લશ્કરનું ઉપરીપણું.

सेणावति पुं० (सेनापति) જુઓ "સેણાવઇ" શબ્દ.

सेणि. स्त्री० (श्रेणि) પંક્તિ; હાર. (૨) વર્ણ; જાતિ; કુંભકારાદિ અઢાર પ્રકારની શ્રેણી. (૩) નિસરણી.

सेणिप्पसेणि. स्त्री० (श्रेणिप्रश्रेणि) વર્ણ ઉપવર્ણ; જાતિ-ઉપજાતિ.

सेणिय. पुं० (श्रेणिक) એ નામનો મગધ દેશનો મહાવીર પ્રભુના વખતનો એક રાજા.

सेण्ण. न० (सैन्य) લશ્કર; સેના.

सेअ. त्रि० (श्वेत) सझेह; धोળું. (२) दिक्कमारा जीजा शुद्धकेनुं नाम.

सेतिया. स्त्री० (सेतिका) જુઓ "सेઇયા" શબ્દ.

सेतु. पुं० (सेतु) જુઓ "सेઉ" શબ્દ.

सेय. त्रि० (सजात) समान; संपूर्ण.

सेत्तुंज. पुं० (शत्रुंजय) शेत्रुंजो पर्वत.

सेद. त्रि० (श्वेत) જુઓ "सेत" શબ્દ.

सेणावच्च. न० (सेनापत्य) જુઓ. "सेणा-वच्च" શબ્દ.

सेन्न. न० (सैन्य) જુઓ "सेणु" શબ્દ

सेफ. न० (शेफस्) જનનેંદ્રિય; પુરૂષ-ચિહ્ન

सेय. पुं० (स्वेद) પસીનો; પરસેવો.

सेय. पुं० ( ) કાદવ; કીચડ.

सेय. त्रि० (सेज) એજ-કંપ સહિત; ધ્રુજતું.

सेय. पुं० (श्वेत) સફેદ રંગ. (२) त्रि० ધોળું સફેદ-રંગવાળું. (३) દક્ષિણદિશાના કુષ્માંડ દેવતાઓના ઇન્દ્રનું નામ.

सेय. न० (श्रेयस्) કલ્યાણ; શુભ; હિત; શ્રેય. (२) पुं० ચોથા બળદેવ વાસુ-દેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય.

सेयंकर. पुं० (श्रेयस्कर) ૬૬ મા મહાગ્રહનું નામ.

सेयंकार. त्रि० (श्रेयस्कार) શ્રેયસ્કર; કલ્યાણ-કારક.

सेयंबिया. स्त्री० (श्वेताम्बिका) પ્રાચીન સમયમાં અર્ધકૈકય દેશની મુખ્ય રાજધાની.

सेयंस त्रि० (श्रेयस्य) અતિ પ્રશંસનીય; શ્રેયસ્કર.

सेयंसा. स्त्री० (श्रेयांसा) એક વિદ્યુત્કુમારી દેવી.

सेयकंठ. पुं० (श्वेतकण्ठ) ભૂતાનંદ ઇન્દ્રની મહિષ સેનાનો અધિપતિ દેવતા.

सेयकाल. पुं० (एष्यत्काल) આવતો કાળ; ભવિષ્યકાળ.

सेयण. न० (सेचन) રોગની શાંતિ માટે સાત પ્રકારનાં ઔષધની પોટલી બાંધવી તે.

सेयण. न० (सेचन) પાણીનું સિંચવું.

सेयणपह. न० (सेचनपथ) પાણી સિંચીને કાઢવાનો રસ્તો; પાણીની નીક.

सेयणगगंधहत्थि. पुं० (सेचनकगन्धहस्तिन्) સિંચાનક નામે ગંધહસ્તી.

सेयणय. पुं० (सेचनक) સિંચાનક નામનો હાથી.

सेयभद्द. पुं० (श्वेतभद्र) ચંદ્રોત્તર ઉદ્યાનમાંનો એક યક્ષ.

सेयर. त्रि० (सेतर) પ્રતિપક્ષી સહિત.

सेयवर. त्रि० (श्वेतवर) ઘણું ઉજ્જવળ; અતિ સફેદ.

सेयविय. त्रि० ( ) સેવવાયોગ્ય વ્રત પચ્ચક્ખાણ; સંયમ અનુષ્ઠાન.

सेयविया. स्त्री० (श्वेतविका) અર્ધકૈકેય દેશની રાજધાનીનું નગર.

सेया. स्त्री० (श्रेयसी) અત્યંત શ્રેષ્ઠ; કલ્યાણ-કારી (સ્ત્રી).

सेयाल. पुं० (एष्यत्काल) આગામી કાળ; ભવિષ્યકાળ.

सेयापीय. त्रि० (श्वेतपीत) સફેદ અને પીળું.

सेयासोय. पुं० (श्वेताशोक) કનકપુર નગરની બહારનું એક ઉદ્યાન.

सेरिय. पुं० (सैरिक) એ નામે ગુલ્મ જાતનું એક વૃક્ષ.

सेलताल. पुं० (सेलताल) તાડ વૃક્ષની એક જાત.

सेल. पुं० (शैल) પર્વત; પહાડ; ડુંગર. (२) શિલા; પથ્થર. (३) પથ્થરમાં કોતરેલ ઘર.

सेलअ. पुं० (शैलक) શૈલકપુર નગરનો રાજા. (૨) શૈલક રાજર્ષિના દૃષ્ટાંતવાળું-જ્ઞાતાસૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન.

सेलकम्म. न० (शैलकर्मन्) પત્થર કોતરવાનું કામ.

सेलकार. पुं० (शैलकार) છોહારો; ચુનારો-ચુનો બનાવનાર.

सेलग. पुं० न० (शैलक) શૈલકપુર નગરનો રાજા. (૨) એ નામનો રત્નદ્વીપનો એક યક્ષ. (૩) સ્ત્રી० શૈલક રાજાની રાજધાની.

सेलगजक्ख. पुं० (शैलकयक्ष) શૈલગ નામે રત્નદ્વીપનો એક યક્ષ.

सेलगपुर. न० (लकपुर) શૈલગ રાજાનું તખ્ત શહેર.

सेलड्ड. पुं० न० (शैलार्द्ध) અર્ધ પર્વતના આકારનું ઘર.

सेलपाल. पुं० (शैलपाल) ધરણેંદ્રના અને ભૂતાનંદ ઇંદ્રના ત્રીજા લોકપાળનું નામ.

सेलमालग. पुं० (शैलमालक) એક જાતનું ઝાડ.

सेलय. पुं० (शैलक) જુઓ "સેલઅ" શબ્દ.

सेलयजक्ख. पुं० (शैलकयक्ष) જુઓ "સેલગ-જક્ખ" શબ્દ.

सेलयपुर. पुं० न० (शलकपुर) જુઓ "સેલગ-પુર" શબ્દ.

सेलयय. पुं० (शैलायत) વત્સગોત્રની શાખા અને તેનો પુરૂષ.

सेलयराय. पुं० (शैलकराज) શૈલકપુર નગરનો શૈલક નામે રાજા.

सेलयरायरिसि. पुं० (शैलकराजर्षि) શૈલક નામે રાજર્ષિ.

सेलयवाल. पुं० (शैलपाल) જુઓ "સેલપાળ" શબ્દ.

सेलवालय. पुं० (शैलपालक) એ નામના એક અન્યતીર્થી વિદ્વાન.

सेला. स्त्री० (शला) ત્રીજી નરકનું નામ.

सेलु. पुं० (शेलु) બલગમ ઉત્પન્ન કરનાર એક જાતનું ઝાડ.

सेलेस. पुं० (शलेश) મેરૂ પર્વત.

सेलेसी. स्त्री० (शे ?) મેરૂ પર્વતના જેવી નિશ્ચળ અવસ્થા કે જે ચૌદમે ગુણઠાણે મન, વચન અને કાય યોગનો સર્વથા નિરોધ કર્યા પછી પાંચ હ્રસ્વ સ્વર ઉચ્ચાર માત્ર કાળ પ્રમાણે પ્રાપ્ત થાય છે તે.

सेलोदाइ. पुं (शैलोदायिन्) શૈલોદાયી નામના એક અન્યતીર્થી વિદ્વાન.

सेल्ल. पुं० (शैल्य) નંદી દેશનો રાજા.

सेल्लई. स्त्री० (शेल्लकी) એક જાતની લતા-વેલડી.

सेल्लार. पुं० (शिलाकार) કડીયો. (૨) ચુનારો.

सेल्लि. स्त्री० ( ) રજ્જુ; દોરડી. (૨) લગામ.

सेल्लग. पुं० (शल्याक) પ્રાણીની એક જાત કે જેના ચામડાનું કવચ બનાવવામાં આવતું.

सेवअ. पुं० (सेवक) સેવા કરનાર; સેવક.

सेवं. अ० (तदेवं) અક્ષરે અક્ષર સ્વીકાર-વામાં વપરાતો શબ્દ; આપ કહો છો તે અક્ષરે અક્ષર સત્ય છે; તેમજ છે.

सेवग. पुं० (सेवक) સેવા કરનાર.

सेवट्टसंघयण. न० (सेवार्तसंहनन) જેમાં બંધન કંઇ નથી, કેવળ સંયોગ માત્રથી હાડ જોડાયેલ છે એવું સંઘયણ-શરીરનું બંધારણ; ૭ સંઘયણમાંનું છેલ્લું સંઘયણ.

सेवणया. } **सेवणा.** } स्त्री० (सेवन) સેવા; પર્યુ-પાસના; ભક્તિ.

सेवणिज्ज. त्रि० (सेवनीय) સેવા કરવાયોગ્ય.

सेवय. पुं० (सेवक) સેવક; નોકર.

सेवा. स्त्री० (सेवा) સેવા; ભક્તિ. (૨) શક્રેંદ્રની એક અગ્રમાહષીનું નામ.

सेवाल. पुं० (शैवाल) લીલ; સેવાળ. (૨) ગુલ્મ જાતિના વૃક્ષની એક જાત.

सेवालभक्खि. पुं० (शैवालभक्षिन्) સેવાળનું ભક્ષણ કરી જીવન ગાળનાર તાપસનો એક વર્ગ.

सेवि. त्रि० (सेविन्) સેવનાર; સેવા કરનાર.

सेवित्तार. त्रि० (सेवितृ) સેવા કરનાર; સેવનાર.

सेविय. त्रि० (सेवित) સેવન કરેલ; સેવેલ.

सेव्व. त्रि० (सेव्य) સેવવાયોગ્ય; સ્વામી.

सेस. त्रि० (शेष) શેષ; બચેલું; બાકી વધેલું; અવશિષ્ટ.

सेसंतरा. स्त्री० (शेषान्तर) સ્થિવરની આજ્ઞા વિના જેટલા દિવસ રહેવાનું બન્યું હોય તેટલા દિવસની સજા.

सेसदविया. स्त्री० (शेषद्रव्या) લેપ નામના ગાથાપાતની ઉદકશાળા-પાણીના પર્વનું નામ કે જેની અંદર ઘરને ઉપયોગી તમામ પદાર્થોનો સંગ્રહ રહેતો.

सेसमई. स्त्री० (वती) સાતમા વાસુદેવની માતાનું નામ.

सेसवई. स्त्री० (शेषवती) દક્ષિણ દિશાના રુચકપર્વત ઉપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની છઠ્ઠી દિશાકુમારિકા. (૨) એક જાતની લતા-વેલડી. (૩) વીરપ્રભુની દીકરીની દીકરીનું નામ.

सेसवंत. न० (शेषवत्) કાર્યથી કારણનું, કારણથી કાર્યનું, ગુણથી ગુણીનું, અવયવથી અવયવીનું અને આશ્રયથી આશ્રયીનું જે અનુમાન થાય છે તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

सेसावसेस. त्रि० (शेषावशेष) શેષનો પણ શેષ; વધેલામાંથી પણ વધેલું; અતપ્રાંત.

सेसिय. त्रि० (शेषिक) બાકીનું.

सेह. पुं० (श्लक्ष्ण) રોમરાયની પાંખવાળા પક્ષીની એક જાત.

सेह. पुं० स्त्री० (क्ष्य) નવદીક્ષિત શિષ્ય; લઘુમુનિ; ન્હાનો સાધુ.

सेहतर. पुं० स्त्री० (शैक्षतर) અતિશય લઘુમુનિ; જેને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવામાં નથી આવ્યું તે.

सेहनिप्फेडिया. स्त्री० (शैक्ष्यनिष्फेटिका) શિષ્ય સંબંધી ચોરી, માતાપિતાની આજ્ઞા વિના કોઈને દીક્ષા દેવી તે.

सेहभूमि. स्त्री० (शैक्ष्यभूमि) નવદીક્ષિતને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવાનો સમય.

सेहर. पुं० (शेखर) શિખર; મુગટ. (૨) શિખા; ટોચ.

सेहवेयावच्च. न० (शैक्ष्यवैयावृत्त्य) નવદીક્ષિત મુનિની વેયાવચ્ચ-સેવાભક્તિ કરવી તે.

सेहाविय. त्रि० (शिक्षयित) પડિલેહણ આદિ ક્રિયા કલાપ શિખવેલ.

सेहिय. त्रि० (सैद्धिक) સિદ્ધિ-મોક્ષ સંબંધી-(સુખ.)

सेही. स्त्री० (सेधा) સાહુડી, સેઢી; કાંટાવાળું એક પ્રાણી.

सेहोवट्ठावणा. स्त्री० (शैक्ष्योपस्थापना) નવ દીક્ષિતને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવું તે.

सोइय. न० (शोचित) શોક; દિલગીરી.

सोइंदिय. न० (श्रोत्रेन्द्रिय) કર્ણેન્દ્રિય; કાન.

सोउग्गह. पुं० (श्रोत्रावग्रह) શ્રોત્રેંદ્રિયનો અવગ્રહ; શ્રોત્રેંદ્રિયવડે થતું પ્રાથમિક જ્ઞાન.

सोंड. पुं० (ण्ड) સુંઢવાળો મગરમચ્છ.

सोंडा. स्त्री० (शुण्डा) સુંઢ.

सोंडिय. पुं० (शौण्डिक) અગ્નિનું એક ભાજન.

सोंडीर. त्रि० (शौण्डीर) થર; ગંભીર; ચતુર.

सोक्ख. न० (सौख्य) સુખ; મજા; આનંદ.

सोग. पुं० (शोक) દિલગીરી; અફસોસ. (૨) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે

જેના ઉદયથી ઈષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ થતાં જીવ રુદન, ઝુરણા વગેરે કરે.

सोगंधिय. પું॰ ન॰ (सौगन्धिक) સુગંધવાળું સંધ્યાવિકાસી કમળની એક જાત. (૨) અગ્નિરત્નની એક જાત; સચિત્ત અગ્નિ પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૩) રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં રહેલું સૌગંધિક નામનું કાંડ; ખરકાંડનો આઠમો ભાગ. (૪) સ્ત્રી॰ એ નામની એક નગરી. (૫) પોતાની ઇન્દ્રિયમાં સુગન્ધ આવતી તેને સુંઘે એવો એક જાતનો નપુંસક.

सोगमल्ल. ન॰ (सौकुमार्य) સુકુમાળપણું; કોમળતા.

सोग्गइ. સ્ત્રી॰ (सद्गति) સારીગતિ; ઉત્તમ ગતિ.

सोडियसाला. સ્ત્રી॰ (सौट्टिकशाला) સુખડી વેચવાની દુકાન.

सोडंय. પું॰ (कुण्ड) ત્રિદંડી સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ; ત્રિકાષ્ઠિકા; ત્રિદંડ.

सोणि. સ્ત્રી॰ (श्रोणि) કેડ; કમ્મર.

सोणिंद. ન॰ (   ) સાંધેલાની મુંઠ.

सोणियक. ન॰ (शौणिक) કસાઈનો પેશો.

सोणिय. પું॰ ન॰ (शोणित) રૂધિર; લોહી; ખુન.

सोणियपवाहि. ત્રિ॰ (शोणितप्रवाहिन्) લોહીના પ્રવાહવાળું; લોહી ઝરતું.

सोणियपरिणामि. ત્રિ॰ (शोणितपरिणामिन्) લોહીમાં બાહરી ઝેરનું પરિણામ આપે તે.

सोणियासव. ત્રિ॰ (शोणिताश्रव) જેમાંથી લોહી વહ્યા કરે તે; લોહી ઝરતું.

सोणियसुत्त. ન॰ (शोणितसूत्र) કંદોરો.

सोणी. સ્ત્રી॰ (श्रोणी) તરવારની મુંઠ.

सोत. પું॰ (श्रोत) કાન; શ્રોત્રેન્દ્રિય.

सोता. ન॰ (स्रोतस्) છિદ્ર.

सोतामणी. સ્ત્રી॰ (सौदामनी) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારિકામાંની ચોથી દિશાકુમારી.

सोत्तिमई. સ્ત્રી॰ (शुक्तिमती) ચેદી દેશના શિશુપાળ રાજાની રાજધાની.

सोत्तिय. પું॰ (श्रोत्रिय) વેદ જાણનાર બ્રાહ્મણ.

सोत्तिय. ત્રિ॰ (सौत्रिक) સુતરાઉ કાપડ વગેરે; સુતરનું. (૨) સુતરીયો; સુતરનો વ્યાપારી.

सोत्तियवई. સ્ત્રી॰ (शौक्तिकवती) જુઓ "સોત્તિમઈ" શબ્દ.

सोत्तियसाला. સ્ત્રી॰ (सौत्रिकशाला) સુતરીઆની દુકાન.

सोत्तिया. સ્ત્રી॰ (शौक्तिका) છીપ; બે ઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

सोत्थिय. પું॰ ન॰ (स्वस्तिक) સાથીયો; આઠ મંગળિકમાંનો એક. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૫૮ મો મહાગ્રહ. (૩) એ નામની એક હરિત વનસ્પતિ.

सोदामणी. સ્ત્રી॰ (सौदामिनी) વિદ્યુત્; વિજળી. (૨) ધરણેંદ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

सोदामि. પું॰ (सौदामिन्) ચમરેન્દ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

सोधम्म. પું॰ (सौधर्म) પહેલા દેવલોકનું નામ.

सोधम्मकप्प. પું॰ (सौधर्मकल्प) સૌધર્મ નામે પહેલો દેવલોક.

सोभग्ग. ન॰ (सौभाग्य) સૌભાગ્ય.

सोभण. ન॰ (शोभन) શુભ; સારૂં; ભલું.

सोभा. સ્ત્રી॰ (शोभा) શોભા; કીર્તિ; આબરૂ.

सोभिय. ત્રિ॰ (शोभित) સુશોભિત; શોભાયુક્ત.

सोम. પું॰ (सोम) ચંદ્રમા; ચંદ્ર. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૧૨ મો મહાગ્રહ. (૩) શક્રેંદ્ર

અને ઇશાનેન્દ્રના પૂર્વ દિશાના લોકપાળનું નામ. (૪) ત્રીજા વાસુદેવ અને બળદેવના પિતાનું નામ. (૫) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના એક ગણધરનું નામ. (૬) સોમનામનો એક બ્રાહ્મણ. (૭) મૃગશિર નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

सोम. ત્રિ૦ (सौम्य) મનોહર; આહ્લાદકારી. (૨) શીતળ ચ્હેરાવાળો; સ્નેહાળ; શાંત.

सोमंगल. પું૦ (सौमंगल) બેઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सोमकाइय. પું૦ (सौमकायिक) સોમ દેવતાનો પરિવાર; સોમકાયિક દેવતા.

सोमचंद. પું૦ (सोमचन्द्र) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના સાતમા તીર્થંકર.

सोमणस. પું૦ (सौमनस) રૂચક સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) નંદીશ્વર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૩) ત્રીજા દેવલોકના ઇંદ્ર સનત્કુમારનું મુસાફરી વિમાન. (૪) સનત્કુમાર ઇંદ્રના યાન વિમાનનો અધિપતિ દેવતા. (૫) મેરૂ પર્વતની મેખળા ઉપરનું એક વન. (૬) પખવાડીઆના આઠમા દિવસનું નામ. (૭) મંગળાવતી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

सोमणसकूड. પું૦ (सौमनसकूट) સોમનસ નામના વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

सोमणसा. સ્ત્રી૦ (सौमनसा) શક્રેંદ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૨) પખવાડીઆની પાંચમી રાત્રિનું નામ. (૩) જમ્બૂ સુદર્શના વૃક્ષનું અપરનામ.

सोमणस्सिय. ત્રિ૦ (सौमनस्यित) મનની પ્રસન્નતા યુક્ત; પ્રસન્નમનવાળો.

सोमदत्त. પું૦ (सोमदत्त) આઠમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થનું નામ. (૨) સોમદત્ત નામનો એક બ્રાહ્મણ. (૩) એ નામનો એક સાધુ.

सोमदेव. પું૦ (सोमदेव) સોમનામે શક્રેંદ્રનો એક લોકપાળ. (૨) છઠ્ઠા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનારનું નામ.

सोमदेवकाइय. પું૦ (सोमदेवकायिक) સોમ લોકપાળના સામાનિક દેવતાનો પરિવાર.

सोमनस. પું૦ (सौमनस्य) પખવાડીઆના આઠમા દિવસનું નામ.

सोममित. પું૦ (सोममित्) કુળસ્થવિરની શાખા. (૨) ત્રિ૦ તે શાખામાં જન્મેલ.

सोमभूइ. પું૦ (सोमभूति) એ નામનો એક બ્રાહ્મણ.

सोमया. સ્ત્રી૦ (सौम्यता) શીતલતા.

सोमल. પું૦ (सोमल) કૃષ્ણ મહારાજના સમયમાં દ્વારિકામાં રહેનાર એક બ્રાહ્મણ

सोमसिरी. સ્ત્રી૦ (सोमश्री) સોમલ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી.

सोमसीहासण. ન૦ (सोमसिंहासन) સોમ લોકપાળને બેસવાનું સિંહાસન.

सोमा. સ્ત્રી૦ (सोमा) સાતમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ. (૨) સોમ લોકપાળની રાજધાનીનું નામ. (૩) સોમ લોકપાળની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) સોમલ બ્રાહ્મણની પુત્રી કે જેનું લગ્ન ગજસુકુમાળ સાથે થવાનું હતું.

सोमाल. ત્રિ૦ (सुकुमार) સુકોમળ.

सोमालिया. સ્ત્રી૦ (सोमालिका) એ નામની એક નગરી.

सोमिल. પું૦ (सोमिल) વાણિજ્યગ્રામ નગરનો રહેવાસી એક બ્રાહ્મણ કે જેણે મહાવીરસ્વામી પાસે આવી કેટલાએક પ્રશ્નો પુછ્યા હતા

सोय. પું૦ (शोक) અફસોસ; દિલગીરી.

सोय. ન૦ (श्रोत्र) કાન; શ્રવણેન્દ્રિય.

सोय. न० (शौच) પવિત્રતા; નિરવદ્ય આચાર; શુદ્ધ અનુષ્ઠાન.

सोय. न० (स्रोतस्) છિદ્ર; બાંકું. (૨) પ્રવાહ; વહેન. (૩) કર્મનો પ્રવાહ; આશ્રવ. (૪) વિષયોમાં ઇંદ્રિયની પ્રવૃત્તિ. (૫) રાગ, દ્વેષની ઉત્પત્તિ.

सोयकारि. त्रि० (श्रोत्रकारिन्) ગુર્વાદિકના વચન કાને ધરનાર; આજ્ઞાકારી.

सोयण. न० (शोचन) શોક; દિલગીરી.

सोयबल. न० (श्रोत्रबल) સાંભળવાની શક્તિ; શ્રવણેંદ્રિયનું સામર્થ્ય.

सोयमूल. पुं० (शौचमूल) શૌચ-પવિત્રતા છે મૂળ જેનું એવો ધર્મ; પરિવ્રાજકનો ધર્મ.

सोयर. } पुं० स्त्री० (सोदर) સહોદર;
सोयरिय. } એક ઉદરમાંથી જન્મેલ ભાઇ કે બ્હેન.

सोयरिय. पुं० (शौकरिक) સુવરનો શીકાર કરનાર; શીકારી.

सोयविय. न० (शौच) પવિત્રતા.

सोयामणी. स्त्री० (सौदामिनी) વિદ્યુત્કુમારી એક દેવી કે જે ભગવંતના જન્મ મહોત્સવ વખતે દીવો લઇ ઉભી રહે છે. (૨) વિજળી.

सोयार. त्रि० (श्रोतृ) શ્રોતા; સાંભળનાર.

सोयावणया. स्त्री० (शोचन) શોચ કરાવવો; ઝુરણા કરાવવી.

सोरग. न० (सोरक) સોર નામના ઘાસનું પાથરણું.

सोरट्ठय. त्रि० (सौराष्ट्रज) સોરઠ દેશમાં જન્મેલ; સોરઠી.

सोरट्ठिया. स्त्री० (सोराष्ट्रिका) ફટકડી; તુરી માટી.

सोरिय. न० (सौरिक) એ નામનું કુશાવર્ત દેશનું મુખ્ય નગર.

सोरियदत्त. पुं० (सौरिकदत्त) એ નામનો એક માછી.

सोरियपुर. न० (शौर्यपुर) એ નામનું નગર; મથુરા.

सोरियवडिंसग. न० (शौर्यावतंसक) એ નામનું એક વન ઉદ્યાન.

सोलस. त्रि० (षोडश) સોળ; ૧૬ ની સંખ્યા.

सोलसभत्त. न० (षोडशभक्त) સાત ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

सोलसम. त्रि० (षोडश) સોળમું; સોળમા નંબરનું. (૨) न० સાત ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

सोलसरोगायंक. पुं० (षोडशरोगातङ्क) સોળ પ્રકારના રોગ.

सोलसिया. स्त्री० (षोडशिका) માણીના સોળમા ભાગ જેટલું રસ માપવાનું એક માપ; સોળસીયું.

सोल्ल. न० (शूल्य) માંસના સોલા; શૂલા ઉપર પકવેલું માંસ.

सोल्लिय. त्रि० (शूल्य) પકાવેલ; સોલ્લું કરેલ. (૧) न० પકાવવાનું વાસણ.

सोवक्कमाउय त्रि० (सोपक्रमायुष्क) આયુષ્યનો કાલ આવી પહોંચ્યા પહેલાં કોઇ નિમિત્તથી જેનું આયુષ્ય પુરૂં થઇ જાય તે સોપક્રમ આયુવાળા કહેવાય.

सोवच्चल. न० (सौवर्चल) સંચળ; મીઠાની એક જાત.

सोवणिअ. त्रि० (शौवनिक) શિકારી કુતરાવડે શિકાર કરનાર.

सोवणी. स्त्री० (स्वापिनी) સામા માણસને નિદ્રામાં નાખી દેવાની એક વિદ્યા.

सोवण्णिय. त्रि० (सौवर्णिक) સોનાનું બનેલું; સુવર્ણ સંબંધી.

सोवत्थिय. पुं० (स्वस्तिक) ચાર ખુણાવાળો સાથીયો. (૨) સ્વસ્તિ સ્વસ્તિ એવા માંગલિક શબ્દો બોલી આશીર્વાદ આપનાર ભાટ ચારણ

वगेरे. (३) એ નામનો ૫૯ મો મહાગ્રહ. (૪) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सोवत्थियकूड. પું૦ (स्वस्तिककूट) ચિત્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

सोवत्थियावत्त. પું૦ (स्वस्तिकावर्त) બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો ૧૧ મો ભેદ.

सोवत्थियासण. ન૦ (स्वस्तिकासन) સાથી-આના આકારનું આસન; સાથીઆના ચિહ્નવાળું આસન.

सोवयार. ત્રિ૦ (सोपचार) અવિરૂદ્ધ અર્થ પ્રકાશક અને અનુપ્રાસ સહિત.

सोवरिय. ત્રિ૦ (शौकरिक) સુવરના માંસનો વ્યાપાર કરનાર; ખાટકી.

सोवरी. સ્ત્રી૦ (शाम्बरी) શાંબરી-એક જાતની તાંત્રિકવિદ્યા.

सोवाग. પું૦ (श्वपाक) ચંડાળની એક જાત

सोवागजाइ. સ્ત્રી૦ (श्वपाकजाति) ચંડાળની જાત.

सोवागी. સ્ત્રી૦ (श्वपाकी) ચંડાલણી વિદ્યા.

सोवाण. પું૦ (सोपान) સીડી; નિસ્સરણી. (૨) પગથીયું.

सोवीर. પું૦ (सौवीर) સિંધુ નદી પાસેનો એક દેશ; આર્ય દેશોમાંનો ૨૧ મો દેશ. (૨) કાંજી; ઉફણી ગયેલ છાસ. (૩) છાસની આછ; એક જાતનું પીણું. (૪) ખાટી મદિરા.

सोवीरा. સ્ત્રી૦ (सौवीरा) મધ્યમ ગ્રામની છઠ્ઠી મૂર્છના.

सोस. પું૦ (शोष) જેમાં શરીર શોષાય, ગળું સુકાય તેવો એક રોગ.

सोसग. ત્રિ૦ (शोषक) શોષનાર; સુકવનાર.

सोसणया. } **सोसणा.** } સ્ત્રી૦ (शोषणा) સોષવું; સુકવવુ.

सोसिअ. ત્રિ૦ (शोषित) સુકાઇ ગયેલું; ગ્લાનિ પામેલું.

सोहअ. ત્રિ૦ (शोधक) શુદ્ધ કરનાર.

सोहग्ग. ન૦ (सौभाग्य) સોભાગ્ય; સર્વજન વલ્લભતા; ચ્હડતો દિવસ.

सोहण. ત્રિ૦ (शोभन) શ્રેષ્ઠ; સુંદર; સારૂં-રૂડું.

सोहण. ન૦ (शोधन) શોધવું; ખોળ કરવી.

सोहणय. ન૦ (शोधनक) શોધવાનું સાધન.

सोहम्म. પું૦ (सौधर्म) સોધર્મ નામે પહેલો દેવલોક. (૨) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मकप्प. પું૦ (सौधर्मकल्प) બાર દેવલોકમાંનો પહેલો દેવલોક. (૨) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मग. પું૦ સ્ત્રી૦ (सौधर्मक) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मवडिंसग. } **सोहम्मवडिंसय.** } પું૦ (सौधर्मावतंसक) એ નામનુ પહેલા દેવલોકનું વિમાન, શક્રેંદ્રનું પાચમુ વિમાન.

सोहम्मा. સ્ત્રી૦ (सौधर्मा) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્રની સુધર્મા નામે સભા.

सोहा. સ્ત્રી૦ (शोभा) સાૈંદર્ય; શોભા.

सोहि. સ્ત્રી૦ (शोधि) શુદ્ધિ, સ્વચ્છતા; પવિત્રતા; નિર્મલતા.

सोहिअ. } **सोहिय** } ત્રિ૦ (शोभित) શોભા પામેલ.

सोहिय. ત્રિ૦ (शोधित) શોધેલું; અતિચાર રહિત કરેલું; શુદ્ધ બનાવેલ.

सोहिय. ન૦ (सौहार्द) મૈત્રીભાવ; સુહૃદ્-પણું.

सोहिल्ल. ત્રિ૦ (शोभावत्) શોભિતું; શોભા-વાળું.

हं.

हं. अ० (हा) क्रोधवाचक अव्यय. (२) आश्चर्य वाचक. (३) निक्षेपना अर्थमां वपरातुं अव्यय. (४) आमंत्रणवाचक अव्यय.

हंकार. पुं० (हङ्कार) हं एवो शब्द.

हंडिया. स्त्री० (हण्डिका) हांडलुं.

हंता. अ० (हन्त) आश्चर्य तथा खेदवाची शब्द. (२) हा; कहेल वातनो स्वीकार करवो ते.

हंतार. त्रि० (हन्तृ) मारनार.

हंद. अ० (हन्त) आश्चर्य तथा हर्षसूचक अव्यय.

हंदि. अ० (हंहो) आमत्रण-संबोधनार्थक अव्यय.

हंभो. अ० (भोस्) गुस्सामां संबोधनार्थ अव्यय.

हंस. पुं० (हंस) हंसपक्षी. (२) धोबी. (३) पतंगीओ; एक प्रकारनो चउरिंद्रिय जीव. (४) एक प्रकारना संन्यासी.

हंसगब्भ. पुं० (हंसगर्भ) एक प्रकारनुं कोमळ वस्त्र. (२) रत्न विशेष. (३) हंसगर्भ रत्नथी खचित-खरकाण्डनो छट्ठो विभाग.

हंसस्सरा. स्त्री० (हंसस्वरा) सुवर्णकुमार देवतानी घंटा.

हंसावलिपविभत्ति. पुं० (हंसावलिप्रविभक्ति) हंसनी विशेष रचनायुक्त एक प्रकारनुं नाट्य.

हंसासण. न० (हंसासन) हंसना चिह्नवाळुं आसन.

हकार. पुं० (हकार) जुगलीयाना वखतनी एक प्रकारनी दण्डनीति; गुन्हेगारने हां एवो शब्द कही शिक्षा करवी ते.

हक्का. स्त्री० (   ) कांठो.

हट्ठ. त्रि० (हृष्ट) प्रसन्न; खुशी थएल.

हड. पुं० (हड) पाणीमां थती एक जातनी वनस्पति. (२) शेवाळ.

हड. त्रि० (हृत) हरायेलुं; लई जवायेलु.

हड. पु० (हठ) हठ आग्रह.

हडप्फ. पुं० (   ) वस्तु राखवानी पेटी-हडफो.

हडि. स्त्री० (   ) हेड; केदीने बांधवानु साधन.

हड्डि. न० (   ) हाडकु.

हढ. पु० (हढ) एक प्रकारनी वनस्पति.

हणु. पुं० (हनु) हडपची; दाढी.

हत. त्रि० (हत) हणेल; मारेल.

हत्थ पु० (हस्त) हाथ

हत्थंदु. पुं० (हस्तान्दु) हाथकडी; हसकला.

हत्थकम्म. न० (हस्तकर्मन्) सृष्टिविरुद्ध कर्म; हाथथी वीर्य स्खलन करवु ते.

हत्थग. पु० (हस्तक) सावरणी. (२) पुंजणी. (३) हाथ.

हत्थछिंदणग. न० (हस्तछिन्नक) } हाथ छेद-
हत्थच्छेयण. न० (हस्तछेदन) } वानी सजा.

हत्थतरक. पु० (हस्ततरक) वहाणनो सढ.

हत्थमाल. पु० (हस्तमाल) हाथनुं एक आभरण.

हत्थय. न० (हस्तक) पूंजणी. (२) सावरणी. (३) हाथ.

हत्थरुह. पुं० (हस्तरुह) नख.

हत्थसंगेल्लिय. न० (हस्तसंग) પરસ્પર હાથ સાથે હાથ મેળવવો તે

हत्थसंजय. त्रि० (हस्तसंयत) હાથને સંયમમાં રાખનાર; હાથની યતના રાખનાર.

हत्थि. पु० (हस्तिन्) હાથી.

हत्थिकएण. पु० (हस्तिकर्ण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો જોજન ઉપરનો એ નામનો એક દ્વીપ; છપન અતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) त्रि० તે દ્વીપમા રહેનાર.

हात्थिकप्प. न० (हस्तिकल्प) એ નામનો એક નગર.

हत्थिग्ग. त्रि० (हस्तग्राह्य) હસ્ત સબંધી.

हत्थिजाम. न० (हस्तियाम) રાજગૃહના નાલંદા પાડાના ઇશાન ખુણાનુ એક વન.

हत्थिणापुर. न० } (हस्तिनापुर) એ નામનું
हत्थिणाउर. } એક નગર.
हत्थिणापुर. }

हत्थिणी. स्त्री० (हस्तिनी) હાથણી.

हत्थितावस. पु० (हस्तितापस) અનાજ કે વનસ્પતિના અસંખ્ય જીવોનો આરંભ કરી અન્નનુ ભોજન કરવા કરતા એકજ હાથીને મારી ઘણા દિવસ સુધી તેના માંસનુ ભોજન કરવામાં થોડુ પાપ છે એમ માનનાર તાપસની એક જાત.

हत्थिप. पुं० (हस्तिप) અંકુશ.

हत्थिपिप्पली. स्त्री० (हस्तिपिप्पली) એક પ્રકારની ઔષધી; ગજપિપર.

हत्थिमद्द. त्रि० (हस्तिमर्द) હાથીને દમનાર; હાથીનો મદ ઉતારનાર.

हत्थिमुह. पुं० (हस्तिमुख) લવણ સમુદ્રમાં છસો જોજન ઉપર આવેલ એક અતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

हत्थिराय. पुं० (हस्तिराज) હાથીનો રાજા; મ્હોટો હાથી.

हत्थिवाउय. पुं० (हस्तिव्यापृत) હાથીની વ્યવસ્થા કરનાર; માવત.

हत्थिवाल. पुं० (हस्तिपाल) હસ્તિપાળ નામે પાવાપુરીનો રાજા.

हत्थिसीस. न० (हस्तिशीर्ष) હસ્તિનાપુર નગરનું અપર નામ.

हत्थिसोंड. पुं० (हस्तिशुण्ड) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हत्थुत्तरा. स्त्री० (हस्तोत्तरा) જેના પછી હસ્ત નક્ષત્ર છે તે ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર.

हद्द. पुं० (ह्रद) દ્રહ; નદીમાં ઉંડા પાણીનું સ્થાન.

हद्धी. अ० (हाधिक्) ધિક્કારાર્થ અવ્યય.

हम्मिय. न० (हर्म्य) હવેલી; બંગલો; પ્રાસાદ.

हय. त्रि० (हत) હણાયેલ; નાશ પામેલ.

हय. पुं० (हय) ઘોડો.

हयकंठ. पुं० (हयकण्ठ) એક જાતનું રત્ન. (૨) ઘોડાનો કંઠ.

हयकएण. पु० (हयकर्ण) છપન અતરદ્વીપમાંનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે અન્તરદ્વીપમા રહેનાર મનુષ્ય. (૩) पुं० એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૪) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

हयजोहि. त्रि० (हययोधिन्) ઘોડાથી લડનાર.

हयपोंडरीय. पु० (हयपौण्डरीक) પક્ષિની એક જાત.

हयमुह. पु० (हयमुख) હયમુખ નામે એક અનાર્ય દેશ.

हयविलंबिय. न० (हयविलम्बित) ઘોડાની ગતિ બતાવનાર નાટકનો એક પ્રકાર.

हयवीहि स्त्री० (हयवीथि) કૃતિકા, ભરણિ, સ્વાતિ, એ ત્રણ નક્ષત્રમાં શુક્રની ગતિ થય તે

हयसाला. स्त्री० (हयशाला) અશ્વશાળા; ઘોડાર.

हयहेसिय. न० (हयहेषित) ઘોડાનો હણહણાટ શબ્દ.

हर. त्रि० (हर) ગાન દિવસ. (૨) વ્યાધિ વિશેષ.

हर. न० (गृह) ઘર.

हरण. न० (हरण) હરણ કરવું; ચોરવું.

हरतणु. पुं० (हरतनु) ભેજવાળી જમીનમાં સવારના પહોરમાં ઘાસની અણીપર પાણીનું બિન્દુ જામે તે. (૨) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

हरय. पुं० (ह्रद) દ્રહ.

हरहरा. स्त्री० (हरहरा) ભિક્ષાકાળ સૂચવનાર શબ્દ.

हरि. स्त्री० (हरित्) નિષધ પર્વતના તિગિચ્છ દ્રહના દક્ષિણ તોરણથી નિકળી હરિવાસ ક્ષેત્રની પૂર્વ બાજુએ વહેતી એક મહાનદી. (૨) પું० હરો રંગ; લીલો વર્ણ. (૩) ત્રિ० લીલા રંગનું.

हरि. पुं० (हरि) એ નામનો ૮૮ માંનો ૩૯ મો મહાગ્રહ. (૨) વિદ્યુત્કુમાર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૩) વખારા પર્વતનું એક શિખર. (૪) સિંહ. (૫) વાસુદેવ. (૬) પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

हरिआल. पुं० (हरिताल) હડતાલ.

हरिआलिआ. स्त्री० (हरितालिका) દુર્વા; ધ્રો.

हरिएस. पुं० (हरिकेश) હરિકેશ નામના મુનિ કે જે ચણ્ડાલ કુળમાં જન્મ પામ્યા છતાં વૈરાગ્ય ભાવથી દીક્ષા ધારણ કરી મહાતપસ્વી અને પ્રભાવિક મુનિ થયા.

हरिकंत. पुं० (हरिकान्त) દક્ષિણ દિશાના વિદ્યુત્કુમારોનો ઇન્દ્ર.

हरिकंतद्दीव. पुं० (हरिकान्तद्वीप) હરિકાન્તા પ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

हरिकंतप्पवायकुंड. पुं० (हरिकान्ताप्रपातकुण्ड) હરિકંતા નદીનો ધોધ જેમાં પડે છે તે કુંડ.

हरिकंता. स्त्री० (हरिकान्ता) હરિવાસ ક્ષેત્રની પશ્ચિમ તરફ લવણ સમુદ્રમાં મળતી એક નદી.

हरिकंताकूड. पुं० (हरिकान्ताकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર.

हरिकन्न. पुं० (हरिकर्ण) એ નામનો એક અતરદ્વીપ; છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) ત્રિ० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

हरिकुल. न० (हरिकुल) હરિવંશ; યદુવંશ.

हरिकूड. पुं० (हरिकूट) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ. (૨) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું નવમું કૂટ. (૩) મહાહિમવંત પર્વતનાં આઠ કૂટમાંનું પાંચમુ કૂટ. (૪) વિદ્યુત્પ્રભ-વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું નવમુ કૂટ-શિખર.

हरिचंदण. पुं० न० (हरिचन्दन) અન્તગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાકેતનનગર નિવાસી એક ગાથાપતિ.

हरिडय. पुं० (हरितक) હરડાનું વૃક્ષ.

हरिण. पुं० (हरिण) હરણ. (૨) સોળમા તીર્થંકરનું લાંછન.

हरिणेगमेसि. पुं० (हरिणैगमैषिन्) શક્રેન્દ્રની-પાયદળ સેનાનો અધિપતિ; ઇન્દ્રનો સંદેશો લઈ કામ કરનાર એક દેવતા.

हरित. त्रि० (हरित) લીલું.

हरितकंड. न० (हरितकाण्ड) લીલા થડવાળી વનસ્પતિ.

हरित्तग पुं० (हरितक) એક જાતની વન-સ્પતિ; હરડે.

हरितालिय. न० (हरितालिक) હડતાલ.

हरिद्दीव. पुं० (हरिद्वीप) હરિપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો એક દ્વીપો.

हरिप्पवायकुंड. पु० (हरित्प्रपातकुण्ड) હરિ નદીનો કુંડ.

हरिमंथ. पुं० (हरिमन्थ) કાળા ચણા.

हरिमेला. स्त्री० (हरिमेला) એક વનસ્પતિ.

हरिय. त्रि० (हरित) લીલું; હરૂં. (૨) ન० લીલી વનસ્પતિ. (૩) સ્ત્રી० એક પ્રકારની આર્ય જાતિ. (૪) પું० લીલો રંગ.

हरियकाय. पुं० (हरितकाय) વનસ્પતિકાય.

हरियग. पुं० (हरितक) હરડે. (૨) ભાજીયા. (૩) લીલી વનસ્પતિ અને તેની હરા રંગની પ્રભા.

हरियपवणी. स्त्री० (हरितपर्णी) લીલા પાન-વાળી શાકભાજી.

हरियय. न० (हरितक) ભાજીયા.

हरिया. स्त्री० (हरिता) ષડ્જ ગ્રામની ત્રીજી મૂર્ચ્છના. (૨) એક નદી. (૩) હરિતાલ સમાન લતા.

हरियाल. पुं० } (हरिताल) હડતાલ.
हरियालिय. }

हरियालिया. स्त्री० (हरितालिका) દુર્વા; ધરો; ધ્રો.

हरिरेणु. पुं० (हरिरेणु) લીલા રંગવાળી રેતી-રજકણ.

हरिवंस. पुं० (हरिवंश) નેમિનાથ પ્રભુનો વંશ; યદુવંશ.

हरिवरिस. न० } (हरिवर्ष) હેમવય અને
हरिवास. पुं० } મહાવિદેહની વચ્ચેનું જુ-ગલિયાનું એક ક્ષેત્ર.

हरिवासकूड. पुं० (हरिवर्षकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ. (૨) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

हरिवाहण. पुं० (हरिवाहन) નંદીદ્વીપના અધિષ્ઠાતા દેવતાનું નામ.

हरिस. पुं० (हर्ष) હર્ષ; આનંદ; ખુશાલી.

हरिसिय. त्रि० (हर्षित) પ્રસન્ન થયેલ.

हरिसेण. पुं० (हरिसेन) હરિસેન નામે ચાલુ ચોવિશીના દશમા ચક્રવર્તી.

हरिस्सह. पुं० (हरिसह) ઉત્તર દિશાના વિદ્યુતકુમાર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૨) વખારા પર્વતનું એક શિખર.

हरी. स्त्री० (ह्री) લજ્જા.

हरेणुक. पुं० (हरेणुक) વનસ્પતિ વિશેષ.

हल. न० (हल) હળ; જમીન ખેડવાનું સાધન.

हलधर. पुं० (हलधर) } બળભદ્ર નામે
हलपाणि पुं० (हलपाणि) } બળદેવ; કૃષ્ણ
हलहर. पुं० (हलधर) } મહારાજના ભાઈ.

हलि. स्त्री० (हलिका) ધરોળી.

हलि. पु० (हलिन्) એક પ્રકારનો મચ્છ.

हलिद्द. त्रि० (हरिद्र) પાળા રંગવાળું; હળદરીયું. (૨) પું० એક પ્રકારનો મચ્છ.

हलिद्दा. स्त्री० (हरिद्रा) હળદર.

हलिमुह. पुं० (हलीमुख) એક જાતનું પક્ષી.

हल्ल. पुं० (हल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

हवण. न० (हवन) હોમ કરવો.

हव्व. न० (हव्य) હોમવાનું દ્રવ્ય.

हव्वं. अ० ( ) જલદી.

हव्ववाह. पुं० (हव्यवाह) અગ્નિ.

हसण न० (हसन) હસવું; હાંસી કરવી.

हसणिज्ज. त्रि० (हसनीय) હસવાયોગ્ય.

हसित. } त्रि० (हसित) હસેલ. (૨) ન૦
हसिय. } હસવું તે

हस्स. त्रि० (ह्रस्व) નાનું; થોડું; અલ્પ.

हाडहडा स्त्री० (हाडहडा) એક પ્રકારનુ પ્રાયશ્ચિત; લઘુ કે ગુરૂ જે પ્રાયશ્ચિત તત્કાળ આપવામાં આવે તે.

हाण. पु० (हायन) વર્ષ; સાલ; સંવત.

हाणि. स्त्री० } (हानि) હાનિ; ઘટતી.
हानि. } (૨) મનુષ્યની દશ દશામાંની ૫૦ થી ૬૦ વરસની છઠ્ઠી દશા.

हायण. न० (हायन) સંવત્સર, વર્ષ.

हायमाणक. पुं० (हायमानक) ઉત્પન્ન થતી વખતે જેવું હોય તેનાથી ઘટતું જતું હોય તે અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

हायमाणपरिणाम. पु० (हायमानपरिणाम) ઉતરતા પરિણામ; ઘટતા જતા પરિણામ.

हार. पुं० (हार) હાર; ડોકમા પહેરવાનું ઘરેણું. (૨) त्रि० લઇ જનાર. (૩) पुं० એ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

हारपुड. न० (हारपुट) લોખંડ; પોલાદ.

हारभद्द. पु० (हारभद्र) } હારદ્વીપના
हारमहाभद्द. पु० (हारमहाभद्र) } અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारमहावर. पुं० (हारमहावर) હાર સમુદ્ર અને હારવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारवर. पुं० (हारवर) હાર સમુદ્ર અને હારવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) હારવર નામે એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

हारवरभद्द. पु० (हारवरभद्र) } હારવર
हारवरमहाभद्द. पुं० (हारवरमहाभद्र) } દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारवरोभास. पुं० (हारवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર.

हारि. त्रि० (हारिन्) હરણ કરનાર.

हारिआयण. न० (हारितायन) એ નામનું એક ગોત્ર.

हारिगा. स्त्री० (हारिका) લઇ જનારી.

हारितक. पु० (हारितक) વથુલાની ભાજી; શાકની એક જાત.

हारिय. पु० (हारित) કુત્સ ગોત્રની શાખારૂપ હરિત નામનુ એક ગોત્ર. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

हारीस. पु० (हारीश) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

हालाहल. न० (हालाहल) વિષ, તીવ્રઝેર. (૨) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हालाहला. स्त्री० (हालाहला) શ્રાવસ્તી નગરીમાં રહેતી ગોશાળાની ઉપાસિકા; હાલાહલા નામની એક કુંભારણ.

हालिद्द. त्रि० (हारिद्र) પીળા રંગવાળું. (૨) पु० પીળો રંગ.

हालिद्दा. स्त्री० (हारिद्रा) હળદર.

हालिय. त्रि० (हालिक) હળવાળો.

हाव. पु० (हाव) મુખવિકાર

हावभाव. पु० (हावभाव) મુખવિકારાદિ ચેષ્ટા.

हास. पुं० (ह्रास) ઘટવું; ઓછું થવું.

हास. पुं० (हास) હસવુ. (૨) હાંસી; મશ્કરી. (૩) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ હાંસીવાળો સ્વભાવ પામે છે. (૪) નવ રસમાંનો એક રસ. (૫) દક્ષિણના મહાક્રન્દિત જાતના વાણવ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

हासंकर. त्रि० (हासङ्कर) હાસ્ય કરનાર.

हासरइ. पुं० (हासरति) ઉત્તરના મહા કન્દિત જાતના વ્યંતર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૨) હાસ્ય અને રતિ; મોહનીયકર્મની બે પ્રકૃતિ.

हासा. स्त्री० (हास्या) ઉત્તર દિશાના રુચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની પાંચમી.

हाहा. अ० (हाहा) ખેદ જનક શબ્દ.

हाहाभूय. त्रि० (हाहाभूत) હાહારૂપ થયેલ; ખેદ પામેલ.

हिंगु. न० (हिङ्गु) હીંગ, વઘારણી.

हिंगुरुक्ख. पुं० (हिङ्गुवृक्ष) હિંગનું ઝાડ.

हिंगुल. } **हिंगुलु.** } पुं० (हिङ्गुल) હીંગળો.

हिंगोल. पुं० (हिङ्गोल) મૃત ભોજન (૨) યક્ષાદિ યાત્રા નિમિત્તનું ભોજન.

हिंडग. त्रि० (हिण्डक) હીંડનાર; ભમનાર.

हिंडय. पुं० (हिण्डक) ચારે ગતિમાં ભ્રમણ કરવાથી પડેલું જીવનું એક નામ.

हिंडिमाल. न० (भिण्डिमाल) આયુધ વિશેષ.

हिंडिय. न० (हिण्डित) ફરવું; ભમવું.

हिंस. त्रि० (हिंस्र) હિંસા કરનાર.

हिंसग. त्रि० (हिंसक) હિંસા કરનાર.

हिंसा. स्त्री० (हिंसा) હિંસા, કોઇને પીડા કરવી તે.

हिंसाणुबंधि. पुं० (हिंसानुबन्धिन्) હિંસાની સાથે નિરંતર સંબંધ રાખનાર ચિત્તવૃત્તિ; રૌદ્રધ્યાનનો એક પ્રકાર.

हिंसादंड. पुं० (हिंसादण्ड) હિંસાથી આત્મા દંડાય તે.

हिंसादंडवत्तिय. त्रि० (हिंसादण्डप्रत्ययिक) ભૂતકાળમાં નુકશાન કર્યું છે કે ભવિષ્યમાં કરશે એમ ધારી તેને હણવું તે; ત્રીજું ક્રિયાસ્થાનક.

हिज्जा. अ० (श्वस्) આવતી કાલ; આવતો દિવસ.

हिट्ठ. त्रि० (हृष्ट) પ્રસન્ન થએલ.

हिट्ठा. अ० (   ) નીચે; હેઠે.

हिट्ठि. अ० (   ) નીચે.

हिट्ठिम. त्रि० (   ) નીચેનું; હેઠેનું; હેઠલું.

हिट्ठिमाउवरिम. पुं० (   ) નીચેના ત્રિકમાં ત્રીજા ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું ત્રીજું ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिमामज्झिम. पुं० (   ) નીચેના ત્રિકમાં મધ્યમ ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું બીજું ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिमाहिट्ठिम. पुं० (   ) નીચેના ત્રિકમા પ્રથમ ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું પ્રથમ ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिल्ल. त्रि० (   ) નીચેનું; હેઠલુ.

हित. न० (हित) હિત, લાભ.

हिम. न० (हिम) બરફ; હિમ.

हिमवंत. पुं० (हिमवत्) ભરતક્ષેત્રની મર્યાદા કરનાર એ નામનો એક પર્વત. (૨) હેમવય નામનું જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર. (૩) અનગડસૂત્રના બીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) સ્કન્દિલાચાર્યનો એક શિષ્ય.

हिय. त्रि० (हृत) હરણ કરેલું.

हिय. न० (हित) હિત; લાભ. (૨) શ્રેય; કલ્યાણ.

हिय. न० (हृद्) હૃદય.

हियय. न० (हृदय) હૃદય.

हियथंगम. त्रि० (हृदयंगम) મનોહર.

हिययगमणिज्ज. } **हिययगमणीय.** } त्रि० (हृदयगमनीय) હૃદયને ગમે તેવું.

हिययसूल. न० (हृदयशूल) હૃદયશૂળ એક જાતનો રોગ.

हिरण्ण. न० (हिरण्य) હિરણ્ય; રૂપું. (૨) સોનું.

हिरण्णजुत्ति. स्त्री० (हिरण्ययुक्ति) સોનું, રૂપું શોધવાની કળા.

हिरण्णपाग. पुं० (हिरण्यपाक) હિરણ્ય-ચાંદી, સોનું ગાળવાની કળા.

हिरण्णमास. पुं० (हिरण्यमाष) સોનું તોળવાનું સાધન; માસો.

हिरण्णवय. पुं० (हिरण्यवत्) જુગલીયાના ૭ ક્ષેત્રમાંનું એક ક્ષેત્ર.

हिरण्णवयकूड. पुं० (हिरण्यवत्कूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

हिरि. त्रि० (हारिन्) મનને હરનાર.

हिरि. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ. (૨) મહાહિમવંત પર્વતના મહાપદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

हिरिमण. न० (ह्रीमनस्) લજ્જાળુ મન; શરમાળ મન.

हिरिली स्त्री० (हिरिली) કંદની એક જાત.

हिरिवत्तिय. त्रि० (ह्रीप्रत्यय) લાજ નિમિત્તે થતું.

हिरिसत्त. न० (ह्रीसत्त्व) લાજસહિત સત્ત્વ.

हिरी. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ; લાજ. (૨) મહાહિમવંત પર્વતની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર-સત્પુરૂષની અગ્રમહિષી. (૪) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની આઠમી.

हिलिया. स्त्री० (हिलिका) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हिल्लीरी. स्त्री० (हिल्लीरी) એક પ્રકારની જાળ.

ही. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ.

ही. अ० (ही) અતિશય કંદર્પદ્યોતક અવ્યય.

हीण. त्रि० (हीन) હીન; નીચ. (૨) રહિત; ઓછું.

हीणक्खर. न० (हीनाक्षर) હીન-ઓછા અક્ષર બોલવા તે; જ્ઞાનના ૧૪ અતિચારમાંનો એક.

हीणपुण्ण त्रि० (हीनपुण्य) પુણ્યહીન; દુર્ભાગી.

हीयमाण. न० (हीयमान) જુઓ " હાયમાણક " શબ્દ.

हीर. पुं० (हीर) ફાંસ; ખપાટની ન્હાની અણીવાળી કકડી. (૨) કોઇ વનસ્પતિને ભાંગતાં વિષમ છેદ થાય તે. (૩) હીરો.

हीरग. पुं० (हीरक) કુત્સિત તૃણ પ્રમુખ.

हीलणा. स्त्री० (हेलना) અપમાન; નિન્દા.

हीलणिज्ज. त्रि० (हेलनीय) હેલના કરવા યોગ્ય.

हीला. स्त्री० (हेला) અપમાન; તિરસ્કાર.

हीलिय. त्रि० (हेलित) હેલના-નિંદા કરેલ.

हु. अ० (हु) નિશ્ચયાર્થ બોધક અવ્યય.

हुअ. त्रि० (हुत) અગ્નિમાં હોમેલું.

हुअवह. पुं० (हुतवह) અગ્નિ.

हुआसण. पुं० (हुताशन) અગ્નિ.

हुंड. त्रि० (हुण्ड) બેડોળ; નાના પ્રકારની આકૃતિવાળો. (૨) न० નાના પ્રકારનું શરીરનું સંસ્થાન-આકાર; ૭ સંઠાણમાંનું છઠ્ઠું.

हुंडसंठाण. न० (हुण्डसंस्थान) કુત્સિત સંસ્થાન; શરીરનો બેડોળ આકાર. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ હુંડ સંઠાણ પામે.

हुंबउड्ड. पुं० ( ) એક કમંડળ રાખનાર તપસ્વીની એક જાત.
हुडुक्का. स्त्री० (हुडुक्का) વાદ્ય વિશેષ.
हुडु. पुं० ( ) શરત બકવી તે; હોડ.
हुणण. न० (हवन) હોમ.
हुत. त्रि० (हुत) હવન કરેલ.
हुतवह पु० (हुतवह) અગ્નિ.
हुयासण. पु० (हुताशन) અગ્નિ.
हुरत्था. अ० ( ) બહાર.
हुलियं. अ० ( ) શીઘ્ર જલદી.
हूण. पु० (हूण) એ નામનો એક દેશ (२) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.
हूहूय. पु० (हूहूक) ૮૪ લાખ હૂહૂકાંગ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.
हूहूयंग. पुं० (हूहूकाङ्ग) ૮૪ લાખ અવવ-પરિમિત કાળ વિભાગ.
हे. अ० (हे) સંબોધનાર્થ. આમન્ત્રણાર્થ.
हेउ. पुं० (हेतु) હેતુ; કારણ; નિમિત્ત. સબબ
हेउय. त्रि० (हेतुक) હેતુવાળું; કારણવાળું.
हेउवाय. पु० (हेतुवाद) હેતુવાદ, કાર્ય-કારણવાદ.
हेज्ज. त्रि० (हार्य) આકર્ષણ કરવાયોગ્ય.
हेट्ठ. अ० ( ) નીચે; હેઠળ.
हेट्ठओ. अ० ( ) નીચે; હેઠે.
हेट्ठा. अ० ( ) નીચે, હેઠળ.
हेट्ठावणि पुं० ( ) મહારાષ્ટ્ર દેશ. (२) त्रि० તે દેશમા રહેનાર.
हेट्ठि. अ० ( ) નીચે.
हेट्ठिम. त्रि० ( ) નીચેનુ.
हेट्ठिल्ल त्रि० ( ) નીચેનું; હેઠળનુ.
हेडि. त्रि० (हेडिन्) પીડા ઉપજાવનાર, દુઃખદાયક
हेतु. पुं० (हेतु) કારણ, નિમિત્ત; હેતુ.
हेहो. अ० (हेमो) આમંત્રણાર્થ અવ્યય.
हेम न० (हेमन्) સોનું.
हेमंत पु० (हेमन्त) હેમન્ત ઋતુ; શીત કાળ.
हेमंतय त्रि० (हेमन्तज) હેમંત ઋતુમાં થયેલ.
हेमंतिय. त्रि० (हैमन्तिक) હેમન્ત ઋતુ સબંધી.
हेमग. पु० (हेमक) દિપ-બનકનું ટકુ.
हेमजालग. न० (हेमजालक) એક પ્રકારનું આભરણ.
हेमवंत न० (हिमवत्) મધ્યમાં ભાગનું લૌકાન્તર નામ.
हेमवंत. न० (हैमवत) જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર. (२) त्रि० તે ક્ષેત્રમાં રહેનાર.
हेमवंतकूड पु० (हैमवतकूट) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરના ૧૧ કૂટમાનું દશમું કૂટ-શિખર.
हेमवय. पु० (हैमवत) હૈમવતનામનું હિમવંત અને મહાહિમવંત એ બે પર્વતની વચ્ચેનું જુગલીયાનું પ્રથમ ક્ષેત્ર. (२) त्रि० હૈમવય ક્ષેત્રમા રહેનાર.
हेमवयकूड. पु० (हेमवत्कूट) નન્દનવનના નવકૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર (२) મહાહિમવંત પર્વતના આઠ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.
हेमसुत्तय. न० (हेमसूत्रक) સોનાનું સૂત્ર-કંદોરો
हेय त्रि० (हेय) તજવાયોગ્ય.
हेरण्णवय. पु० (हैरण्यवत) રૂપી અને શિખરી પર્વત વચ્ચેનું એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (२) એ ક્ષેત્રને અધિષ્ઠાતા દેવતા. (३) त्रि० તે ક્ષેત્રમા રહેનાર મનુષ્ય.
हेरण्णवयकूड. पुं० (हैरण्यवतकूट) રૂપી પર્વતનાં આઠ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.
हेरुयाल. पु० (हेरुताल) વૃક્ષ વિશેષ.

हेसिय. न० (हेषित) ઘોડાનો હણહણાટ.

होट्ट. पुं० (मोत्र) હોઠ.

होढ. न० ( ) ચોરેલો મુદ્દામાલ, ચોરેલું ધન.

होत्तिय. त्रि० (हौत्रिक) અગ્નિહોત્ર કરનાર. (२) पुं० હવન કરનાર તાપસની એક જાત. (३) ઘાસની એક જાત.

होम. पु० (होम) હોમ; હવન.

होरंभ. पु० स्त्री० (होरम्भ) વાદ્ય વિશેષ.

होरा. स्त्री० (होरा) લગ્ન. (२) ચોઘડીયાં.

होल. पु० (होल) અપમાનસૂચક સંબોધન.

होलावाय. पु० (होलावाद) હોલા એવા અપમાનજનક સંબોધનથી કોઈને બોલાવવું તે.

अथ ग्रन्थप्रशस्तिः

वर्षे द्वन्द्वगंजाङ्कभूपरिमिते मासेऽश्वयुज्युत्तमे ।
पक्षेऽच्छे दशमीतिथौ रविदिने श्रीमोरबीपत्तने ॥
पूज्यस्वामिगुलाबचन्द्रविदुषः शिष्येण रत्नेन्दुना ।
श्रीजैनागमशब्दसङ्ग्रह इति ग्रन्थोऽरचि श्रेयसे ॥ १ ॥

इति श्रीलोंकागच्छान्तर्गतलिंबडीसंप्रदायमुकुटमणिपूज्यपादश्री गुलाबचन्द्र जि स्वामिचरणाम्बुजन्चंचरीकमुनिश्रीरत्नचन्द्रविरचितजैनागमशब्द सङ्ग्रहाभिधकोषः समाप्तः ॐ शान्ति ! शान्तिः !! शान्तिः !!!

શુદ્ધિ પત્રક.



પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	૧	૨	अहमुत्तग.	अइमुत्तग.
૧૧	૨	૩૨	अतोलिक्खय.	अंतोलिक्खय.
૨૦	૧	૩૦	પદ્ગલ	પુદ્ગલ.
૨૨	૨	૮	अर्ध.	अर्घ.
૨૩	૨	૧૪	अचिवृत्त	अचिरवृत्त.
૩૪	૧	૨૭	अष्टाङ्गयुर्वेद	अष्टाङ्गायुर्वेद.
૩૭	૨	૩૨	अर्द्धतृतीयद्वीप	अर्द्धतृतीयद्वीप.
૪૦	૨	૩૨	સુયડાગ	સૂયગડાંગ
૪૭	૧	૨૫	પદાર્થોમાં	પદાર્થોમા
૫૧	૦	નોટ	मगोध्घातनम्	अगोदुघातनम
૫૩	૨	૨૧	સિદ્ધિ	સીધી
૬૧	૨	૩	૭૦૬	૩૦૬
૬૨	૨	૨૮	કમતુ	કર્મનું
૭૫	૨	૩૧	अपमत	अपमत्त
૯૧	૧	૩૬	अभिघ्हत	अभिहृत
૯૨	૨	૨૯	શકેન્દ્ર	શક્રેન્દ્ર
૯૩	૧	૩૧	ઐવરતક્ષેત્રના	ઐરવતક્ષેત્રના
૯૪	૧	૩૪	અક	એક
૯૪	૨	૧૭	मम्बाधात्री	अम्बाधात्री
૯૪	૨	૨૯	પ્રડિલેહણ	પડિલેહણ
૯૪	૨	૩૩	૧૭ મહાગ્રહ	૧૭ મો મહાગ્રહ
૧૧૩	૧	૫	असजय	असंजय
૧૧૯	૨	૨	असुररेन्द्र	असुरेन्द्र
૧૨૩	૧	૧૯	સુયડાંગ	સૂયગડાંગ
૧૨૪	૧	૧૬	यथाश्रुत	यथाश्रुत
૧૨૭	૧	૨૬	कहोविहार	अहोविहार
૧૨૭	૨	૧	आंहृच्चसंवच्छर	आहृच्चसंवच्छर
૧૨૭	૨	૩૬	”	”

પૃષ્ઠાંક.	ભાગમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૧૭	૨	૨૬	अदित्य	आदित्य
૧૨૮	૧	૩૦	આથી	આથી
૧૨૮	૨	૩	અદિનુ	આદિનુ
૧૨૮	૨	૧૫	आजिनभड	आजनभद्र
૧૩૨	૧	૨૮	आगमिष्यभद्र	आगमिष्यद्भद्र
૧૩૫	૧	૧૭	आणद	आणंद
૧૩૮	૧	૧	आ[illegible]भंडमत्त-	आदाणभंडमत्त-
૧૩૮	૧	૨	"	"
૧૩૮	૧	૩૪	आदीणवित्ती	आदीणवित्ति
૧૪૦	૧	૨૩	अभंगवउम्म	आभंगवउस
૧૪૧	૧	૯	आमेल्ल	आमेत
૧૪૨	૧	૧૬	ગ[illegible]તિ	ગનપતિ
૧૪૩	૨	૩	આ[illegible]નુ	આલંમ્નુ
૧૪૪	૧	૧૧	आर्यलम्नाय	आयाणाम्नाय
૧૪૪		૪	ઉપદેશ	ઉપદેશ
૧૪૭	૨	૧૭	મુકાય	સુમાય
૧૪૯	૧	૧૮	आलु	आलुक
૧૪૯	૧	૨૦	अवकीकरण	आवकीकरण
૧૪૯	૨	૧૧	વેતાઢ્ય	વેતાઢ્ય
૧૪૯	૨	૨૦	अवट्टकूड	आवट्टकूड
૧૫૧	૧	૧૨	आह्लान	आह्वान
૧૫૩	૨	૨૮	જાતન	જાતનો
૧૬૦	૨	૪	इंद्रियलद्धिया	इंदियलद्धिया
૧૬૬	૧	૨૫	इहलोग	इहलोग
૧૬૬	૨	૧૭	ન ઐશ્વર્ય	ન॰ ઐશ્વર્ય
૧૭૧	૨	૩૦	દષ્ટાંત	દષ્ટાંત
૧૭૩	૧	૧૩	अवग[illegible]ीता	अवगृहीता
૧૭૬	૧	૨૬	કદે	કહિ
૧૭૮	૧	૨૯	अज्जुमुय	उज्जुसुय
૧૮૧	૧	૨૭	ઉત્તરાધ્યયન	ઉત્તરાધ્યયન
૧૮૨	૨	૩૩	પુદગ ।	પુદ્ગલ
૧૮૩	૧	૩૦	ગૈતમ	ગૈતમ
૧૮૫	૨	૨૪	उद्दिष्ट	उद्दिष्ट
૧૯૪	૨	૧૮	उपगहीत	उपगृहीत

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨૦૧	૧	૨૯	ત્રહણ	ગ્રહણ
૨૦૨	૨	૩૪	સગ્ના	સંજ્ઞા
૨૦૩	૨	૮	ગાર	ઠાર
૨૦૮	૧	૩	અથના	અથવા
૨૧૬	૧	૧૬	ઐદારિક	ઉદારિક
૨૨૦	૧	૩૧	क	कव
૨૩૦	૨	૧૩	પુદ્ગુલ	પુદ્ગલ
૨૩૧	૧	૩	અવર્પિણીના	અવસર્પિણીના
૨૫૩	૨	૧૩	અસરપણું	અસુરપણું
૨૫૪	૨	૨૯	ભિન્નું	ભીનું
૨૫૬	૧	૨૭	कुडधारि	कुंडधारि
૨૫૭	૧	૧૧	कुद	कुंद
૨૬૪	૨	૪	कुशुमशर	कुसुमशर
૨૬૪	૨	૭	कुमुमिय	कुसुमिय
૨૬૫	૧	૧	कुहडग	कुहेडग
૨૬૫	૧	૨	,,	,,
૨૭૨	૨	૫	ઠડીઓ	ઠણીઓ
૨૭૯	૧	૨૪	खाइया	खाइआ
૨૮૪	૧	૧૨	જમ્બદ્વીપમા	જમ્બુદ્વીપના
૨૯૩	૧	૮	ધએલું	ગએલું
૨૯૫	૧	૧૧	ગુતસ્કન્ધના	શ્રુતસ્કન્ધના
૨૯૫	૧	૨૦	गाहावइगी	गाहावइणी
૨૯૯	૧	૨૫	પરિવાજક	પરિવ્રાજક
૩૦૭	૧	૧	ग्रीसण	घोसण
૩૦૮	૨	૧૦	घतुर्दशी	चतुर्दशी
૩૧૧	૧	૧	चंद्कता	चंदकंता
૩૧૧	૧	૧૭	चंद्रयगस्	चंद्रयशस्
૩૧૭	૧	૨૪	चमनिदाघकाल	चरमनिदाघकाल
૩૧૭	૨	૧	चरितारिय	चरित्तारिय
૩૧૭	૨	૩૭	,,	,,
૩૨૪	૨	૪	ભિક્ષુક; વર્ગ	ભિક્ષુકવર્ગ
૩૨૪	૨	૧૬	च्युताचुतावर्त	च्युताच्युतावर्त
૩૨૬	૨	૨૬	चत्यवृक्ष	चैत्यवृक्ष
૩૩૦	૧	૭	चपयालक	चपयालक

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩૩૧	૨	૩૧	બકારાથી	બકરાંથી
૩૩૨	૧	૨૬	ખારિયભૂય	ખારિયભૂઅ
૩૪૦	૨	૧	जयंति	जयंती
૩૪૨	૧	૧૬	अलकारि	जलकारि
૩૪૨	૧	૨૦	अलक्रीडा	जलक्रीडा
૩૪૭	૨	૧૩	जातिभूक	जातिमूक
૩૪૯	૧	૨૪	[illegible]	ફૂલ
૩૪૯	૨	૨૧	અગ્નિ	અગ્નિ
૩૭૪	૧	૪	શ્રતજ્ઞાન	શ્રુતજ્ઞાન
૩૭૫	૨	૮	અથ	અર્થ-
૩૭૭	૨	૩૨	વ્યવસ્થાર્પાત	વ્યવસ્થાપિત
૩૭૯	૨	૩૦	णिग्गोहपरिमंडज	णिग्गोहपरिमंडल
૩૮૩	૧	૧૨	णिद्दडुमज्म	णिद्दडुमज्झ
૩૮૫	૨	૩૧	નિગ્રન્થ	નિર્ગ્રન્થ
૩૮૯	૧	૧૫	પીળ	પીળ,
૩૯૨	૨	૨૩	આચારગ	આચારંગ
૩૯૮	૧	૨૮	તાતવાળાા વજિત્ર	તાતવાળા વાજીંત્ર
૪૦૦	૧	૨	तृणाहारक	तृणाहारक
૪૦૨	૧	૨૬	तस्मात्	तस्मात्.
૪૦૩	૨	૯	વાધ	વાદ્ય
૪૦૮	૨	૨૮	તથા રૂપના	તથારૂપના
૪૧૧	૧	૨૧	त्तीर्यग्योनि	तिर्यग्योनि
૪૧૨	૧	૩૧	પજ્ઞાન	પલાણુ
૪૧૨	૨	૩૪	ત્રણુ સરોદાર	ત્રણુસરો હાર
૪૧૭	૧	૩૦	ततलि	तेतलि
૪૨૦	૧	૨૪	ગર્જના	ગર્જનાગ
૪૨૪	૧	૩૩	જીવભોગ	ઉવભોધર્મરત્ત
૪૨૬	૧	૨	दक्षिणाधर्मरत्त	दक्षिणा
૪૨૭	૨	૧૧	આવેલું	આપેલુ
૪૨૭	૨	૨૨	ધાર	ધાર
૪૩૦	૧	૧૨	ગણેલ	ગુણેલ
૪૩૩	૧	૯	અનરાય	અતરાય
૪૩૩	૨	૩૨	બારશાંખ	બારસાખ
૪૩૬	૧	૨૮	અગસૂત્ર	અગસૂત્ર

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
४३६	१	३०	શત્ર	શત્રુ
४३८	१	२	द्विचादि	दिशादि
४३९	२	३१	हुआर	दुआर
४४०	१	३७	हुक्खासिया	दुक्खासिया
४४०	२	१७	ધ્રાગા	ધ્રુગા
४४२	२	१६	ઉગ્ર્ય	દુગ્ર્ય
४४४	१	३४	જૅન	જૈન
४४५	१	२३	નામનો	નામના
४५३	२	२८	दौर्मनस्यिक	दौर्मनस्यिक
४५८	२	३७	ણીનુ	રાણીનુ
४५९	१	१	थावया	घावया
४५९	२	३३	ધ્વોર્યો	ધ્રુવ્રાર્યા
४६९	२	१	निक्खितसत्य	निक्खित्तसत्थ
४७१	१	२०	नित्योद्योत	नित्योद्योत
४७१	२	१	निज्जिव	निज्जिय
४७१	२	१६	નિજરા	નિર્જરા
४७२	१	२४	निऊर्षयितृ	निर्म्रोषयितृ
४७३	१	३४	निपतिनी	निपातिनी
४७४	१	३०	निमान	निमग्न
४७७	२	२७	नीरुन्	नीरुज्
४८०	१	३०	निवृद्धि	निर्वृद्धि
४८२	१	२४	निभानिहा	निभा-निहा
४८२	१	३०	निहिन	निहित
४८८	२	३५	प्रयोगभतिसम्पदु	प्रयोगमतिसम्पद्
४९१	२	१०	द्रौપદી	દ્રૌપદી
४९३	१	१	पथकोट्ट	पंथकोट्ट
४९३	१	८	જુઆ	જુઓ
४९५	२	२२	શ્રતસ્કંધના	શ્રુતસ્કંધના
४९६	२	३२	पत्यावर्त	प्रत्यावर्त
४९७	२	१	पच्छासखडि	पच्छासंखडि
४९९	१	१७	વિશેપના	વિશેષના
५०१	१	२२	पडि	पडि
५०१	२	३४	पडिचद	पडिचंद
५०३	१	१०	प्रतिमच्छना	प्रतिपृच्छना

પૃષ્ટાંક	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૫૧૦	૧	૧૭	प्ररनवन	प्रस्रवण
૫૧૨	૨	૧૭	पद्धति	पद्धति
૫૧૯	૧	૧	परपरगंठिया	परंपरगंठिया
૫૨૨	૨	૧૫	परिच्छेद्य	परिच्छेद्य
૫૨૭	૧	૨૬	સિધ્ધિ	સીધી
૫૨૮	૧	૨૬	प्ररिशाटनिका	परिशाटनिका
૫૨૮	૨	૨	परिपिद्धत्	परिपद्धत्
૫૨૯	૧	૧	परिहारविशुद्ध	परिहारविसुद्ध
૫૨૯	૧	૨	,,	,,
૫૨૯	૧	૫	परिहारविशुद्धिन्	परिहारविशुद्धिन्
૫૩૦	૧	૨૨	पजिअंक	पलिअंक
૫૩૬	૧	૧૨	पदर्शिन्	प्रदर्शिन्
૫૩૮	૧	૩૭	प्रागलभ्य	प्रागल्भ्य
૫૪૦	૧	૩૧	જૈન	જૈન
૫૪૭	૧	૧૪	(૨)	(૨) ત્રિ૦
૫૫૯	૧	૧	ચાદ	ચૌદ
૫૬૧	૧	૨૩	पुद्दुत्तादियक्क	पुद्दुत्तवियक्क
૫૬૨	૨	૩૫	पेयस्	प्रेयस्
૫૬૬	૨	૧	पोलंड्डी	पोलिंड्डी
૫૭૨	૨	૫	वंभलोय	बंभलोय
૫૭૨	૨	૨૮	ब्रह्मोत्तरावतंसक	ब्रह्मोत्तरावतंसक
૫૭૯	૨	૧૧	બ્રહસ્પતિ	બૃહસ્પતિ
૫૮૦	૨	૪	वव	भ्रुव
૫૮૮	૧	૧૪	મંડકાલાર	મંડલાકાર
૫૯૫	૨	૨૯	મડુગોત્રની	મંડુગોત્રની
૫૯૬	૧	૬૧	(૨)	(૨) ત્રિ૦
૫૯૮	૧	૧૬	(म)	(मंग)
૬૦૩	૧	૨૪	વંદનના	વંદનાનો
૬૨૫	૧	૨૦	ઠડીયાવાળા	ઠળીયાવાળા
૬૨૬	૧	૩૩	ધળ	ધુળ
૬૨૮	૨	૨૬	મગારાણીનો	મૃગારાણીનો
૬૪૨	૧	૮	પર્વતનો	પર્વતનું
૬૪૮	૨	૧૦	हर्वंतिया	हंधंतिया
૬૭૩	૨	૯	જભકા	જંભકા

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૭૪	૧	૬	वर्घ	वर्घ्र
૬૭૪	૨	૩	वघ	वघ
૬૮૦	*૨	૩૫	ઝઝાવાત	ઝંઝાવાત
૬૮૪	૧	૧૦	રડી	રડી
૬૯૦	૨	૧૧	विम्घ	विग्घ
૬૯૦	૨	૩૦	विचित्तयक्ख	विचित्तपक्ख
૬૯૦	૨	૩૪	विच्छ्रदित	विच्छर्दित
૬૯૨	૧	૫	તીથકર	તીર્થંકર
૬૯૨	૧	૧૧	દશાકુમારી	દિશાકુમારી
૬૯૪	૨	૨૧	વિદ્યત્કુમાર	વિદ્યુત્કુમાર
૬૯૪	૧	૨૬	विाणउत्त	विणिउत्त
૬૯૫	૧	૨૬	वियथ	वितथ
૬૯૬	૧	૨૮	वेदेह	वैदेह
૬૯૬	૨	૯	विद्ध	विद्ध
૬૯૬	૨	૧૧	.	,,
૬૯૭	૧	૯	નિ ક્ષેપ	નિક્ષેપ
૬૯૭	૧	૨૪	विपरि णामानुप्रेक्षा	विपरिणामानुप्रेक्षा
૬૯૭	૨	૨૭	विप्रजहुच्छ्र-	विप्रजहच्छ्रे-
૬૯૯	૧	૨૭	चिमनस्	विमनस्
૭૦૦	૧	૧૭	स्री०	स्त्री०
૭૦૦	૧	૧૭	विमान्	विमात्र
૭૦૦	૧	૨૧	विमुकुल्त	विमुकुलं
૭૦૦	૨	૭	શકે	શક
૭૦૦	૨	૧૧	विम्हय	विम्हय
૭૦૨	૧	૮	સ્થડિલે	સ્થંડિલે
૭૦૨	૧	૨૨	विकासत्	विकासवत्
૭૦૩	૧	૨૭	विरद्ध (विरुद्ध)	विरुद्ध (विरुद्ध)
૭૦૩	૧	૩૬	નાના	નાના
૭૦૪	૧	૨૧	નિર્ગન્થ	નિર્ગ્રન્થ
૭૦૭	૧	૩૩	विष्वक्र्	विष्वक्
૭૦૭	૨	૭	(विसुद्ध)	(विशुद्ध)
૭૦૭	૨	૧૬	કાલેરી	કાલેરા
૭૧૦	૧	૨૪	वीतघूम	वीतधूम
૭૧૧	૨	૩૪	ખસખસનું	ખસખસનો

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૧૩	૧	૧૨	ટાળો	ટાળું
૭૧૩	૧	૩૦	वेद्रिक	वैद्रिक
૭૧૩	૨	૧૭	વક્રિય	વૈક્રિય
૭૧૪	૨	૨૯	बेणातिया	वेणातिया
૭૧૫	૧	૧૪	सो	सोय
૭૧૫	૧	૨૨	बेता ती	वैताज़ी
૭૧૫	૨	૨૯	वैमनस्प	वैमनस्य
૭૧૫	૨	૩૩	ગૈવેયક	ગ્રૈવેયક
૭૧૬	૨	૨૫	ઋગવેદ	ઋગ્વેદ
૭૧૭	૧	૩૪	વડૂર્યમણિ	વૈડૂર્યમણિ
૭૧૭	૨	૧૨	કિત્રારે	કિનારે
૭૧૭	૨	૨૫	કંપવા	કપ વા
૭૧૭	૨	૨૯	દેપ	દ્વેષ
૭૧૮	૨	૨૭	રડાંપો	રડાપો
૭૧૯	૧	૨૯	અધભાગ	અર્ધભાગ
૭૨૦	૨	૧૯	सङ्क्कार्मिणी	सङ्क्कामिणी
૭૨૨	૨	૨૮	सङ्ख्येयभाग	सङ्ख्येयभाग
૭૨૩	૧	૨૪	જોડાણ્	જોડાણ
૭૨૩	૧	૩૪	પ્રભતિ	પ્રભૃતિ
૭૨૩	૧	૩૫	सं् ग्रहनय	सङ्ग्रहनय
૭૨૪	૨	૨૭	સચાર	સચાર
૭૨૪	૨	૩૭	सङ्क्रन	सङ्क्रम
૭૨૫	૧	૩૨	शञ्ज्वलन	संज्वलन
૭૨૫	૨	૩૫	संजायणा	संजोयणा
૭૨૭	૧	૨૭	સતાપ	સતાપ
૭૨૯	૨	૧૪	सपराइयबंध	संपराइयबंध
૭૨૯	૨	૧૬	सपराइया	संपराइया
૭૨૯	૨	૩૦	જોડાયેલ લાગેલ	જોડાયેલ-લાગેલ
૭૩૦	૨	૧૩	તીથકરના	તીર્થકરના
૭૩૧	૧	૪	सम्भिन्नश्रोतृ	सम्भिन्नश्रोतृ
૭૩૧	૨	૫	समिन्नसोयार	संभिन्नसोयार
૭૩૧	૨	૯	संभिय	संभिम
૭૩૧	૨	૧૨	બ્હર	બ્હાર
૭૩૨	૨	૨૮	सरंभ	संरंभ

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૩૩	૧	૧૧	सत्राव	संत्राव
૭૩૩	૧	૩૩	संचच्छरिअ	संवच्छरिअ
૭૩૪	૧	૩૦	સયમી	સંયમી
૭૩૪	૨	૨૩	संसगिन्	संसर्गिन्
૭૩૪	૨	૩૪	પિડ	પિંડ
૭૩૬	૧	૧	सकम्मबीरिय	सकम्मवीरिय
૭૩૬	૧	૨	"	"
૭૩૬	૨	૪	शर्क्करा	शर्करा
૭૩૬	૨	૬	ગોતમ	ગોનમ
૭૩૮	૧	૨	सत्यमनोथोग	सत्यमनोयोग
૭૩૮	૧	૭	सचमोसमण-	सच्चमोसमण-
૭૩૮	૧	૧૫	અતિશયા	અતિશય
૭૩૯	૨	૧૭	નવણ	ન્હાવણ
૭૪૦	૧	૫	ખચી	ખુંચી
૭૪૦	૧	૧૦	सन्नद्धबद्ध	सन्नद्धबद्ध
૭૪૦	૨	૧૩	પચેંદ્રય	પંચેદ્રિય
૭૪૨	૨	૩૧	સાથવાનો; ભુક્કો	સાથવાનો ભુક્કા
૭૪૩	૨	૧૭	श्रद्धुधान	श्रद्धधान
૭૪૪	૧	૩૬	ધાન્યાદનો	ધાન્યાદિનો
૭૪૫	૨	૧૦	सष्प	सप्प
૭૪૬	૧	૧૫	सब्भितर	सब्भिंतर
૭૪૬	૧	૨૯	श्रम	श्रम
૭૪૬	૨	૧	समणभुअ	समणभूअ
૭૪૭	૨	૧૩	समद्दित	समद्दित
૭૫૦	૧	૧૧	सम्यगदर्शन	सम्यग्दर्शन
૭૫૧	૧	૧૧	समुध्यम	समुद्यम
૭૫૨	૨	૧૬	समवगाड	समवगाढ
૭૫૩	૨	૧	सम्मामिच्छत्तमोहणीय	सम्मामिच्छदिट्ठि
૭૫૩	૨	૮	सम्यगदृष्टि	सम्यग्दृष्टि
૭૫૩	૨	૧૦	જોઇ	જોનાર
૭૫૩	૨	૨૮	सयक्कमिथ्यात्व	सम्यक्कमिथ्यात्व
૭૫૪	૧	૧	सम्मवाइ	समावाइ
૭૫૫	૨	૧	सथालि	सयालि
૭૫૫	૨	૨૨	शतशसः	शतशः

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૫૬	૧	૨૫	સૂપડો	સૂપડું
૭૫૮	૧	૨૮	स्वर्लिंगसिद्ध	स्वलिंगसिद्ध
૭૬૦	૨	૨૫	सव्वब्भंतर	सव्वब्भंतर
૭૬૧	૨	૩૧	સડના	ચડના
૭૬૩	૧	૧૬	આપાધિ	ઔપધિ
૭૬૪	૧	૧૩	साह्तुद्ध	साइबुद्ध
૭૬૪	૨	૨૬	[illegible]ધકચૂર્ણિના	અંધકચૂર્ણિના
૭૬૬	૧	૬	साात	साति
૭૬૭	૨	૧	समासिश्र	सामासिश्र
૭૬૭	૨	૧૦	ઉત્યન્ન	ઉત્પન્ન
૭૬૮	૧	૩૫	સાનાસીગીગો	શાનાશીગીગો
૭૬૯	૧	૫	સારણ્	સારણ
૭૬૯	૧	૩૪	साहृद्य	साहृद्य
૭૬૯	૨	૬	सारूविध	सारूविय
૭૭૦	૨	૨૮	सविट्टी	साविट्ठी
૭૭૪	૧	૩૦	ષટ્કર્મરાયગ	ષટ્કર્મપરાયણ
૭૭૫	૨	૪	ફૂટ	ફૂટ
૭૭૬	૨	૧૦	જંબવૃક્ષ	જંબૂવૃક્ષ
૭૭૭	૨	૧૮	શિલાલેખએક	શિલાલેખ,
૭૭૯	૧	૧૮	કટ	ફૂટ
૭૭૯	૧	૨૦	शीतासुखवन	शीतामुखवन
૭૭૯	૧	૨૩	सप्तचवारिंशत्	सप्तचत्वारिंशत्
૭૭૯	૧	૨૬	शीर्तीभूत	शीतीभूत
૭૭૯	૨	૧૯	शीतस्पश	शीतस्पर्श
૭૮૨	૨	૨૧	सूच्चिरम्	सुच्चिरम
૭૮૩	૧	૧૭	शुभ	शुंभ
૭૮૩	૨	૧૬	શ્રેણિક	શ્રેણિક
૭૮૪	૧	૧૧	शुक्ल	शुल्क
૭૮૪	૧	૧૨	વિવાહ	વિવાહ
૭૮૫	૧	૧૭	અરવત	ઐરવત
૭૮૫	૧	૨૧	બ્રહ્મચર્યાદિ	બ્રહ્મચર્યાદિ
૭૮૭	૨	૮	सुदशनजागरिका	सुदर्शनजागरिका
૭૮૭	૨	૧૦	सुवशन	सुदर्शन
૭૮૮	૧	૧૩	પડજ	ષડ્જ

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૯૧	૧	૯	જમ્બદ્ધીપના	જમ્બૂદ્વીપના
૭૯૨	૨	૪	શ્રતઅજ્ઞાન	શ્રુતઅજ્ઞાન
૭૯૨	૨	૧૦	ुताख्यात	श्रुतख्यात
૭૯૨	૨	૨૨	ुतज्ञान	श्रुतज्ञान
૭૯૨	૨	૨૧	શ્રતધર્મ	શ્રુતધર્મ
૭૯૩	૧	૧૪	એક જાતની	જાતની એક
૭૯૩	૧	૧૬	ुतसंपन्न	श्रुतसंपन्न
૭૯૩	૧	૨૫	श्रतसागर	श्रुतसागर
૭૯૪	૨	૧૫	નદનવનના	નંદનવનના
૭૯૪	૨	૨૯	सुचर्णागुलिका	सुवर्णगुलिका
૭૯૫	૧	૧૩	सुयगणजूहिया	सुवगणजूहिया
૭૯૫	૨	૨૧	सुबिहि	सुविहि
૭૯૬	૨	૩૪	शुश्रपक	शुश्रूषक
૭૯૭	૧	૧૩	शुश्रयक	शुश्रूषक
૭૯૭	૧	૧૫	शुश्रषगा	शुश्रूषणा
૭૯૭	૧	૧૮	शुश्रषणाविनय	शुश्रूषणाविनय
૭૯૭	૧	૨૧	शुश्रषा	शुश्रूषा
૭૯૮	૨	૯	ઉત્તરાધ્ય	ઉતરાય
૭૯૮	૨	૨૭	सुडुमणिश्रोय	सुहुमणिश्रोय
૮૦૦	૨	૨૯	प्रविमक्ति	प्रविभक्ति
૮૦૨	૨	૨૪	सेनापत्य	सेनापत्य
૮૦૪	૧	૭	शलकार	शैलकार
૮૦૪	૧	૧૪	लकपुर	शैलकपुर
૮૦૪	૧	૧૬	शैलार्द्ध	शैलार्द्ध
૮૦૪	૧	૨૬	शलकपुर	शैलकपुर
૮૦૪	૧	૨૮	शलायत	शैलायत
૮૦૪	૨	૨	ला	शैला
૮૦૪	૨	૫	शलेश	शैलेश
૮૦૪	૨	૬	ले ी	शैलेशी
૮૦૪	૨	૭	અવસ્થા	અવસ્થા
૮૦૫	૧	૨૧	षवती	शोषवती
૮૦૫	૧	૩૫	शोषिक	शोषिक
૮૦૫	૨	૭	न्स्य	शैल्स्य
૮૦૫	૨	૨૭	मो ंद्रिय	मोइंद्रिय

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૮૦૫	૨	૩૦	यड	शौयड
૮૦૬	૧	૮	सागंधिक	सौगंधिक
૮૦૬	૨	૩૦	।ભાગ્ય	સૌભાગ્ય
૮૦૮	૧	૩૩	सोराष्ट्रिका	सौराष्ट्रिका
૮૦૯	૧	૫	વિ ત્પ્રભ	વિદ્યુત્પ્રભ
૮૧૧	૧	૧૨	हात्थकप्प	हत्थिकप्प
૮૧૫	૨	૨૧	[illegible]ड्डिल	हिड्डिल

